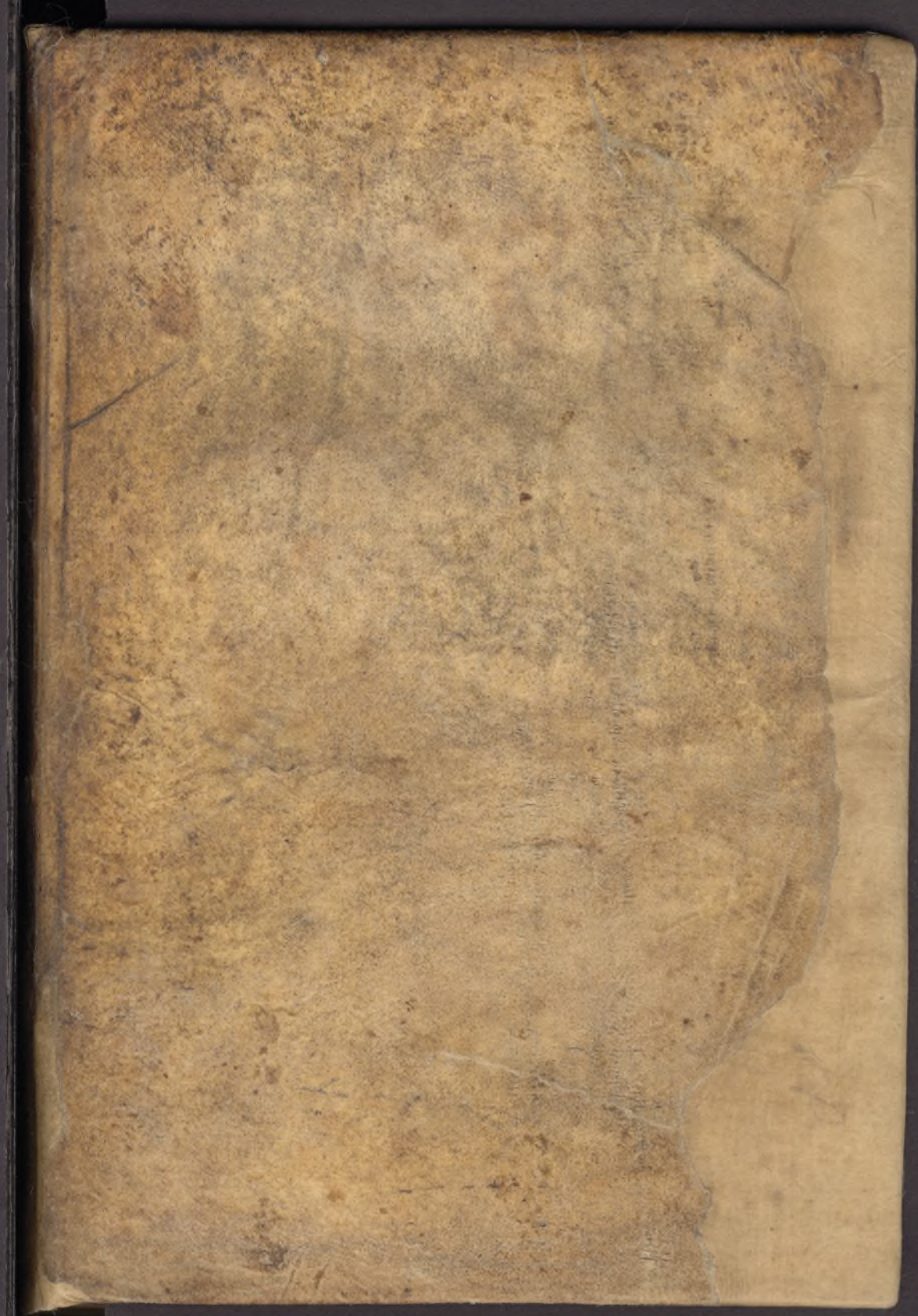

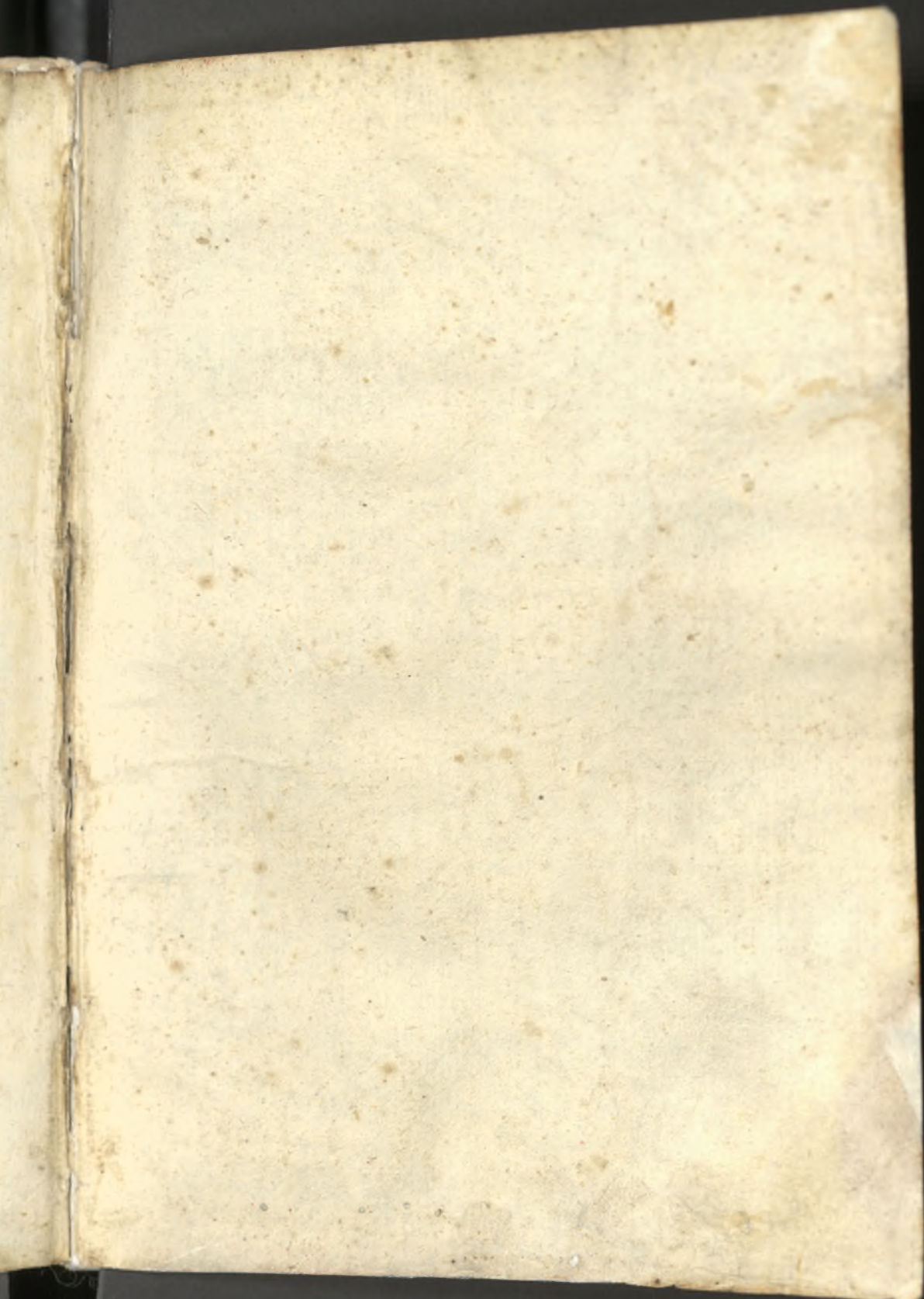

WIMBP
Opolo

II

247 st.

Alto K III 93 68 C

WBP
Opole

BIBLIA S A C R A

Vulgatæ Editionis,
SIXTI V. PONTIFICIS MAX.
JUSSU RECOGNITA,
ET CLEMENTIS VIII.

Auctoritate edita;
VERSICULIS DISTINCTA,

Et ad singula Capita Argumentis aucta;

Pluribusque Imaginibus, ad Historiarum notitiam
politissimè elaboratis, ornata;

*Indiceque Epistolarum, & Evangeliorum
locupletata.*

VENETIIS, MDCCXXXII.

Apud Nicolaum Pezzana.

P R Æ F A T I O A D L E C T O R E M.

In multis, magnisque beneficiis, quæ per sanctam Tridentinam Synodum Ecclesiæ suæ Deus contulit, id in primis numerandum videtur, quodd inter tot Latinas editiones Divinarum Scripturarum solam veterem, ac vulgatam, quæ longo tot sæculorum usu in Ecclesiâ probata fuerat, gravissimo Decreto authenticam declaravit. Nam, ut illud omittamus, quodd ex recentibus editionibus non pauca ad hæreses hujus temporis confirmandas licenter detorta videbantur: ipsa cerè tanta versionum varietas, atque diversitas magnam in Ecclesiâ Dei confusionem parere potuisset. Jam enim hæc nostra ætate illud fere evenisse constat, quod sanctus Hieronymus tempore suo accidisse testatus est, tot scilicet fuisse exemplaria, quot codices; cum unusquisque pro arbitrio suo adderet, vel detraheret. Hujus autem veteris, ac vulgatæ Editionis tanta semper fuit auctoritas, tamque excellens præstantia, ut eam cæteris omnibus Latinis editionibus longe antecederendam esse, apud æquos judices in dubium revocari non posset. Qui namque in ea libri continentur (ut à majoribus nostris quasi per manus traditum nobis est) partim ex sancti Hieronymi translatione, vel emendatione, suscepti sunt; partim recenti ex antiquissima quadam editione Latina, quam sanctus Hieronymus communem, & Vulgatam, sanctus Gregorius Venerem translationem appellat. Ac de Veteris quidem hujus, sive Italæ editionis sinceritate, atque præstantia, præclarum sancti Augustini testimonium extat in secundo Libro de doctrina Christiana, ubi Latinis omnibus editionibus, quæ tunc plurimæ circumferebantur, Italam præferendam censuit, quodd esset, ut ipse loquitur, verborum tenacior cum perspicuitate sententiæ. De sancto verò Hieronymo multa extant veterum Patrum egregia testimonia; eum enim sanctus Augustinus hominem doctissimum, ac trium linguarum peritissimum vocat, atque ejus translationem ipsorum quoque Hebræorum testimonio veracem esse confirmat. Eundem sanctus Gregorius ita prædicat, ut ejus translationem, quam novam appellat, ex Hebræo eloquio cuncta verius transfudisse dicat: atque ideirò dignissimam esse, cui fides in omnibus habeatur. Sanctus autem Isidorus non uno in loco Hieronymianam versionem cæteris omnibus anteposit, eamque ab Ecclesiis Christianis communiter recipi, ac probari affirmat, quodd sit in verbis clarior, & veracior in sententiis. Sophronius quoque, vir eruditissimus, sancti Hieronymi translationem non Latinis modò, sed etiam Græcis valde probari animadvertens, tantam eam fecit, ut Psalterium, & Prophetas ex Hieronymi versione in Græcum elegantem sermonem transtulerit. Porro qui secuti sunt, viri doctissimi, Remigius, Beda, Rabanus, Haymo, Anselmus, Petrus Damiani, Richardus, Hugo, Bernardus, Rupertus, Petrus Lombardus, Alexander, Albertus, Thomas, Bonaventura, cæterique omnes, qui his novigentis annis in Ecclesiâ floruerunt, sancti Hieronymi versione ita sunt usi, ut cæteræ, quæ penè innumerabiles erant; quasi lapsæ de manibus Theologorum, penitus obsoleverint. Quare non immeritò Catholica Ecclesiâ sanctum Hieronymum doctorem maximum, atque ad Scripturas sacras interpretandas divinitus excitatum, ita celebrat, ut jam difficile non sit illorum omnium dammare judicium, qui vel tam eximii Doctoris iucubrationibus non acquiescunt, vel etiam meliora, aut certè paria, præstare se posse confidunt. Cæterum ne tam fidelis translatio, tamque in omnes partes Ecclesiæ utilis, vel injuria temporum, vel impressorum incuria, vel temerè emendantium audacia, ulla ex parte corrumpatur, eadem sacrosancta Synodus Tridentina illud Decreto suo sapienter adjecit, ut hæc ipsa vetus vulgatæ Editio emendatissimè, quoad fieri posset, imprimeretur: neque illi liceret eam sine facultate, & approbatione Superiorum excudere. Quo Decreto simul typographorum temeritati, ac licentiæ modum imposuit, & Pastorum Ecclesiæ in tanto bono quàm diligentissimè reinendo, & conservando, vigilantiam, atque industriam excitavit. Et quamvis insignium Academicarum Theologi in Editione vulgatâ pristino suo nitore restituenda, magna cum laude laboraverint; quia tamen in tanta re nulla potest esse nimia diligentia, & codices manuscripti complures, & vetustiores Summi Pontificis iussu conquisiti, atque in Urbem advecti erant; & demum, quoniam executio generalium Conciliorum, & ipsa Scripturarum integritas, ac puritas ad curam Apostolicæ Sedis potissimum pertinere cognoscitur: ideò Pius IV. Pontifex Maximus, pro sua in omnes Ecclesiæ partes incredibili vigilantia, lectissimis aliquot sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, aliisque tum Sacrarum literarum, tum variarum linguarum peritissimis viris, eam provinciam demandavit, ut vulgatam editionem Latinam, adhibitis antiquissimis codicibus manuscriptis, inspectis quoque Hebræis, Græcisque Bibliorum fontibus, consultis denique veterum Patrum commentariis, accuratissime castigarent. Quod itidem institutum S. Pius V. prosecutus est. Verùm Convantum illud, ob varias, gravissimæque Sedis Apostolicæ occupationes jamdudum intermissum,

Præf.
in Jo.
sue.

S. Hieron.
in c.
47, l. 1.
S. August.
lib. 1.
De doctr.
Christiana
c. 17.
S. Gregorius
apost.
dedic.
can.
cap. 7.
in h. n.
S. August.
ubi
supra.
Libro
18. de
Civitate
Dei c.
17.
Libro
10. Mo.
ra 14.
Lib. 4.
Elym
cap. 5.
Lib. 12.
de Divinis
Officiis.

Epist.
ad Su-
miam,
& Fre-
rellam
Præfa.
Evang.
ad Ua-
masu.

Sixti V. divina providentia ad summum Sacerdotium evocatus, ardentissimo studio revocavit, & opus tandem confectum typis mandari jussit. Quod cum jam esset excusum, & ut in lucem emitteretur, idem Pontifex operam daret, animadvertens non pauca in sacra Biblia præli vicio irrepisse, quæ iterata diligentia indigere viderentur, totum opus sub incudem revocandum censuit, atque decrevit. Id verò eum morte præventus præstare non potuisset, Gregorius XIV. qui post Urbani VII. duodecim dierum Pontificatum Sixto successerat, ejus animi intentionem executus, perficere aggressus est; amplissimis aliquot Cardinalibus aliisque doctissimis viris ad hoc iterum deputatis. Sed eo quoque, & qui illi successit, Innocentio IX. brevissimo tempore de hac luce subtractis; tandem sub initium Pontificatus Clementis VIII. qui nunc Ecclesiæ universæ gubernacula tenet, opus, in quod Sixtus V. intenderat, Deo bene juvante perfectum est. Accipe igitur, Christiane Lector, eodem Clemente summo Pontifice annuente, ex Vaticana Typographia, veterem, ac vulgatam sacræ Scripturæ Editionem, quanta fieri potuit diligentia castigatam: quam quidem sicut omnibus numeris absolutam pro humana imbecillitate affirmare difficile est, ita cæteris omnibus, quæ ad hanc usque diem prodierunt, emendatiorem, purioremque esse, minime dubitandum. Et verò quamvis in hac Bibliorum recognitione, in codicibus manuscriptis, Hebræis, Græcisque fontibus, & ipsis veterum Patrum commentariis conferendis, non mediocriter studium adhibitum fuerit: in hac tamen pervulgata Lectione, sicut nonnulla consulto mutata, ita etiam alia, quæ mutanda videbantur, consulto immutata relicta sunt; tum quod ita faciendum esse, ad offensionem populorum vitandam, sanctus Hieronymus non semel admonuit: tum quod facile fieri posse credendum est, ut majores nostri, qui ex Hebræis, & Græcis Latina fecerunt, copiam meliorum, & emendatiorum librorum habuerint, quam ii, qui post illorum ætatem ad nos pervenerunt, qui fortasse, tam longo tempore identidem describendo, minus puri, atque integri evaserunt: tum denique, quia sacræ Congregationi Amplissimorum Cardinalium, aliisque eruditissimis viris ad hoc opus à Sede Apostolica delegitis, propositum non fuit novam aliquam editionem cudere, vel antiquum interpretem ulla ex parte corrigere, vel emendare: sed ipsam veterem, ac vulgatam editionem Latinam, à mendis veterum librorum, necnon pravam emendationem erroribus repurgatam, suæ pristinæ integritati, ac puritati, quoad ejus fieri potuit, restituere: eaque restituta, ut quàm emendatissimè imprimeretur juxta Concilii Oecumenici Decretum, pro viribus operam dare. Porro in hac Editione nihil non canonicum, nihil adscititium, nihil extraneum apponere visum est; atque ea causa fuit, cur Liber III. & IV. Esdræ inscripti, quos inter Canonicos libros sacra Tridentina Synodus non annumeravit, ipsa etiam Manasse regis Oratio, quæ nec Hebræicè, neque Græcè quidem extat, neque in manuscriptis antiquioribus invenitur, neque pars est ullius Canonici libri, extra Canonice scripturæ seriem posita sint; & nullæ ad marginem concordantiæ (quæ posthac inibi apponi non prohibentur) nullæ notæ, nullæ variz lectiones, nullæ denique præfationes, nulla argumenta ad librorum initia conspiciantur. Sed sicut Apostolica Sedes industriam eorum non damnat, qui concordantias locorum, varias lectiones, præfationes Sancti Hieronymi, & alia id genus in aliis editionibus inseruerunt: ita quoque non prohibet, quin alio genere characteris in hac ipsa Vaticana editione ejusmodi adjumenta, pro studiosorum commoditate, atque utilitate in posterum adjiciantur, ita tamen, ut lectiones variz ad marginem ipsius Textus minime annotentur.

CLEMENS PAPA VIII.

Ad perpetuam rei memoriam.

Cum sacrorum Bibliorum vulgatæ editionis Textus summis laboribus, ac vigiliis restitutus, & quàm accuratissimè mendis expurgatus, benedicente Domino, ex nostra Typographia Vaticana in lucem prodeat; Nos, ut in posterum idem Textus incorruptus, ut decet, conservetur, opportunè providere volentes, auctoritate Apostolica, tenore præsentium districtius inhibemus, ne intra decem annos à data præsentium numerandos, tam citra, quàm ultra montes, alibi quàm in nostra Vaticana Typographia à quoquam imprimatur. Elapso autem præfato decennio, eam cautionem adhiberi præcipimus, ut nemo hanc sanctarum Scripturarum editionem typis mandare præsumat, nisi habito prius exemplari in Typographia Vaticana excuso: cujus exemplaris forma, ne minima quidem particula de Textu mutata, addita, vel ab eo detracta, nisi aliquid occurrat, quod Typographicæ incuriæ manifestè adscribendum sit, inviolabiliter observetur. Si quis verò Typographus in quibuscumque Regnis, Civitatibus, Provinciis, & locis, tam nostræ S. R. E. ditioni in temporalibus subiectis, quàm non subiectis, hanc eandem sacrarum Scripturarum editionem intra decennium prædictum quoquo modo, elapso autem decennio, aliter quàm juxta hujusmodi exemplar, ut præfertur, imprimere, vendere, venales habere; aut aliàs edere, vel evulgare; aut si quis Bibliopola à se, vel ab aliis quibuscumque, post datam præsentium, hujus editionis impressos libros, seu imprimendos à præfato restituto, & correcto Textu in aliquo discrepantes, seu ab alio, quàm à Typographo Vaticano, intra decennium excusos pariter vendere, venales proponere, vel evulgare præsumperit, ultra amissionem omnium librorum, & alias arbitrio nostro infligendas pœnas temporales, etiam majoris excommunicationis sententiam eo ipso incurrat: à qua nisi à Romano Pontifice, præterquam in mortis articulo constitutus, absolvi non possit. Mandamus itaque universis, & singulis Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, cæterisque Ecclesiarum, & locorum etiam regularium Prælati, ut præsentis litteras in suis quisque Ecclesiis, & Jurisdictionibus ab omnibus inviolatè perpetuò observari curent, ac faciant. Contradictores per Censuras Ecclesiasticas, aliaque opportuna juris, & facti remedia, appellatione postposita, compescendo, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii secularis; Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ac in Generalibus, Provincialibus, vel Synodalibus Conciliis editis generalibus, vel specialibus, ac quarumcumque Ecclesiarum, Ordinum, Congregationum, Collegiorum, atque Universitatum, etiam studiorum generalium juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis, statutis, & consuetudinibus, ac privilegiis, indultis, ac litteris Apostolicis in contrarium quomodocumque emanatis, & emanandis: quibus omnibus ad hunc effectum latissimè derogamus, ac derogatum esse decernimus. Volumus autem, ut præsentium transumptis etiam in ipsis voluminibus impressis eadem, in judicio, & extra, fides ubique adhibeatur, quæ ipsis præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris die ix. Novembris M. D. XCII. Pontificatus Nostri Anno I.

M. Vestrius Barbianus.

DE CANONICIS
SCRIPTURIS
DECRETUM

Ex Concilio Tridentino, Sessione quarta.

Acrosancta Oecumenica, & generalis Tridentina Synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, presidentibus in ea eisdem tribus Apostolica Sedis Legatis, hoc sibi perpetuo ante oculos proponens, ut sublatis erroribus, puritas ipsa Evangelii in Ecclesia conservetur.

Et infra:

Sacrorum verò librorum Indicem huic Decreto adscribendum censuit, ne cui dubitatio suboriri possit, quinam sint, qui ab ipsa Synodo suscipiuntur. Sunt verò infra scripti: Testamenti veteris, Quinque Moysi, idest, Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium: Josue, Judicum, Ruth: Quatuor Regum: Duo Paralipomenon: Esdræ primus, & secundus, qui dicitur Neemias: Tobias, Judith, Esther, Job, Psalterium Davidicum centumquinguaaginta Psalmorum, Parabola, Ecclesiastes, Canticum canticorum, Sapientia, Ecclesiasticus, Istaia, Jeremias cum Baruch, Ezechiel, Daniel: Duodecim Prophetæ minores, idest, Osee, Joel, Amos, Abdias, Jonas, Micheas, Nahum, Habacuc, Sophonias, Aggeus, Zacharias, Malachias: Duo Machabæorum, primus, & secundus. Testamenti novi: Quatuor Evangelia, secundum Mattheum, Marcum, Lucam, & Joannem: Actus Apostolorum à Luca Evangelista conscripti: Quatuordecim Epistolæ Pauli Apostoli: ad Romanos, duæ ad Corinthios, ad Galatas, ad Ephesios, ad Philippenses, ad Colossenses, duæ ad Thessalonicenses, duæ ad Timotheum, ad Titum, ad Philemonem, ad Hebræos: Petri Apostoli duæ: Joannis Apostoli tres: Jacobi Apostoli una: Jude Apostoli una: & Apocalypsis Joannis Apostoli. Si quis autem Libros ipsos integros cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia Catholica legi consueverunt, & in veteri Vulgata Latina editione habentur, pro sacris, & canonicis non susceperit, & traditiones prædictas sciens, & prudens contempserit, anathema sit.

HIERONYMI PROLOGUS GALEATUS.

Iginti & duas litteras esse apud Hebræos, Syrorum quoque lingua, & Chaldaeorum testatur, quæ Hebrææ magna ex parte confinis est: nam & ipsi vigintiduo elementa habent eodem sono, sed diversis characteribus. Samaritani etiam Pentateuchum Moysi totidem litteris scriptitant, figuris tantum, & apicibus discrepantes. Certumque est, Esdræ scribam, legisque doctorem, post captam Ierosolymam, & instaurationem templi sub Zorobabel, alias litteras reperisse, quibus nunc utimur: cum ad illud usque tempus iidem Samaritanorum, & Hebræorum characteres fuerint. In libro quoque Numerorum hæc eadem supputatio, sub Levitarum, ac sacerdotum censu, mysticè ostenditur. Et nomen Domini tetragrammaton, in quibusdam Græcis voluminibus, usque hodie antiquis expressum litteris invenimus. Sed & psalmi trigessimus sextus, & centesimus decimus, & centesimus undecimus, & centesimus decimus octavus, & centesimus quadragessimus quartus, quamquam diverso scribantur metro, tamen ejusdem numeri texuntur alphabeto. Et Jeremiæ lamentationes, & oratio ejus: Salomonis quoque in fine proverbiorum, ab eo loco, in quo ait, Mulierem fortem quis inveniet? iidem alphabetis, vel incisionibus supputantur. Porro quinque litteræ duplices apud Hebræos sunt, Caph, Mem, Nun, Pe, Sade: aliter enim scribuntur per has principia, medietatesque verborum, aliter fines. Unde & quinque à plerisque libri, duplices æstimantur, Samuel, Melachim, Dibre hasamim, Esdras, Jeremias cum Cinoth, id est, lamentationibus suis. Quomodo igitur vigintiduo elementa sunt, per quæ scribimus Hebræicè omne quod loquimur, & eorum initiis vox humana comprehenditur: ita vigintiduo volumina supputantur, quibus quasi litteris, & exordii, in Dei doctrina, tenera adhuc, & lactens viri iusti erudiunt infantia. Primus apud eos liber, vocatur **בראשית** Beresith: quem nos Genesim dicimus. Secundus **ואלה שמות** Velle semoth: qui Exodus appellatur. Tertius **ויקרא** Vairra, id est, Leviticus. Quartus **ויבאר** Vajedabber, quem Numeros vocamus. Quintus **אלה הדברים** Elle heddebarim, qui Deuteronomium prænotatur. Hi sunt quinque Libri Moysi, quos propriè **תורה** Thora, id est, Legem appellant. Secundum, prophetarum ordinem faciunt:

& incipiunt ab Jesu filio Nave; qui apud eos **יהושע בן נון** Jehosue ben Nun dicitur. Deinde subtexunt **סופטים** Sophetim, id est Judicum librum. Et in eundem compingunt Ruth: quia in diebus Judicum facta ejus narratur historia. Tertius sequitur **שמואל** Samuel, quem nos Regum primum, & secundum dicimus. Quartus **מלכים** Melachim, id est Regum, qui tertio, & quarto Regum volumine continetur. Meliusque multò est **מלכים** Melachim, id est Regum, quam **ממלכות** Mamlachot, id est, regnorum dicere. Non enim multarum gentium describit regna, sed unius Israelitici populi, qui tribus duodecim continetur. Quintus est **ישעיה** Isaias. Sextus **ירמיה** Jeremias. Septimus **הזקאל** Ezechiel. Octavus, liber duodecim Prophetarum: qui apud illos vocatur **תרי עשר** The-re asar. Tertius ordo, Hagiographa possidet. Et primus liber incipit à **איוב** Job. Secundus à **דוד** David: quem quinque incisionibus, & uno psalmorum volumine comprehendunt. Tertius est **שלום** Salomon, & libros habens: Proverbiorum, quæ illi **משלי** Miste, id est, Parabolas appellant. Quartus **קהלת** Coheleth. Quintus, Canticum canticorum, quem titulo **שיר השירים** Sir hasirim prænotant. Sextus est **דניאל** Daniel. Septimus **דברי הימים** Dibre hasamim, id est, Verba dierum: quod significantius, Chronicon totius divinæ historiae possumus appellare, qui liber apud nos Paralipomenon primus, & secundus inscribitur. Octavus **עזרא** Esdras: qui & ipse similiter apud Græcos, & Latinos in duos Libros divisos est. Nonus **הסתר** Esther. Atque ita sunt pariter Veteris legis libri vigintiduo: id est, Moysi quinque, & Prophetarum octo, Hagiographarum novem. Quamquam nonnulli **רוח רות** Ruth, & Cinoth, inter Hagiographa scriptitent, & hos libros in suo putent numero supputandos: ac per hoc esse præterea legis libros vigintiquatuor: quos sub numero vigintiquatuor seniorum Apocalypsis Joannis inducit adorantes Agnum, & coronas suas prostratis vultibus offerentes: stantibus coram quatuor animalibus, oculatis antè, & retrò, id est in præteritum, & in futurum respicientibus, & indecessa voce clamantibus, San-

cus, sanctus, sanctus Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui venturus est. Hic prologus, Scripturarum quasi galeatum principium, omnibus libris, quos de Hebræo vertimus in Latinum, convenire potest, ut scire valeamus, quidquid extra hos est inter apocrypha esse ponendum. Igitur Sapientia, quæ vulgò Salomonis inscribitur, & Jesu filii Syrach liber, & Judith, & Tobias, & Pastor, non sunt in canone. Machabæorum primum librum, Hebræicum reperi. Secundus, Græcus est: quod ex ipsa quoque phrasi probari potest. Quæ cum ita se habeant, obsecrante Lector, ne laborem meum reprehensionem existimes antiquorum. In templo Dei offert unusquisque potest: alii aurum, argentum, & lapides pretiosos: alii byssum, & purpuram & coccum offerunt, & hyacinthum: nobiscum bene agitur, si obtulerimus pelles, & caprarum pilos. Et tamen Apostolus contemptibilia nostra magis necessaria iudicat. Unde & tota illa tabernaculi pulchritudo, & per singulas species, Ecclesiæ præsentis, futuræque distinctio, pellibus tegitur, & ciliciis, ardorem solis, & injuriam imbrum ea, quæ viliora sunt, prohibent. Lege ergo primum Samuel, & Melachim meum: meum, inquam, meum. Quidquid enim crebrius vertendo, &

emendando sollicitus & didicimus, & tenemus, nostrum est. Et cum intellexeris, quod antea nesciebas, vel interpretem me æstimato, si gratus es, vel Paraphrasten, si ingratus, quamquam mihi omnino conscius non sim, mutasse me quippiam de Hebræica veritate. Certè si incredulus es, lege Græcos codices, & Latinos, & confer cum iis opusculis, quæ nuper emendavimus: & ubicumque discrepare inter se videris, interroga quemlibet Hebræorum, cui magis accommodare debeas fidem: & si nostra firmaverit, puto quod eum non æstimes conjectorem, ut in eodem loco mecum similiter divinarit. Sed & vos famulas Christi rogo (quæ Domini discumbentis pretiosissima fidei myrrha unguis caput, quæ nequaquam Salvatorem queritis in sepulchro, quibus jam ad Patrem Christum ascendit) ut contra latrantes canes, qui adversum me rabido ore deserviunt, & circumvent civitatem, atque in eos doctos arbitrantur, si aliis detrahant, orationum vestrarum clypeos opponatis. Ego sciens humilitatem meam, illius semper sententiæ recordabor, Dixi, custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea. Posui ori meo custodiam, cum confisteret peccator adversum me. Obmutui, & humiliatus sum, & filii à bonis.

Psal.
13.

HIERONYMUS PAULINO.

Rater Ambrosius tua mihi munuscula perferens, detulit simul & suavissimas litteras, quæ à principio amicitiarum, fidem probatæ jam fidei, & veteris amicitie præferebant.

Vera enim illa necessitudo est, & Christi glutino copulata, quam non utilitas rei familiaris, non præsentia tantum corporum, non subdola, & palpans adulatio: sed Dei timor, & Divinarum scripturarum studia conciliant. Legimus in veteribus historiis quosdam lustrasse provincias, novos adisse populos, maria transisse, ut eos, quos ex libris noverant, coram quoque viderent. Sic Pythagoras Memphis vates, sic Plato Ægyptum, & Architam Tarentinum, eamque oram Italiæ, quæ quondam magna Græcia dicebatur, laboriosissime peragravit, ut qui Athenis magister erat, & potens, cuiusque doctrinam Academia gymnasia personabant, fieret peregrinus, atque discipulus: malens aliena verecunde discere, quam sua impudenter ingerere. Denique dum litteras quasi toto fugientes orbe persequitur, captus à pyratas, & venundatus, etiam tyranno crudelissimo paruit, captivus, vinculus, & servus: tamen quia philosophus, major emente se fuit. Ad Titum Livium lacteo eloquentia fonte manantem, de ultimis Hispaniæ, Galliarumque finibus quodam venisse nobiles legimus: & quos ad contemplationem sui Roma non traxerat, unius hominis fama perduxit. Habuit illa ætas inauditum omnibus sæculis, celebrandumque miraculum, ut urbem tantam ingressi, aliud extra urbem quærerent. Apollonius, sive il-

le magus, ut vulgus loquitur, sive philosophus, ut Pythagorici tradunt, intravit Perfas, pertransivit Caucaum, Albanos, Scythas, Massagetas, opulentissima Indiæ regna penetravit: & ad exremum, latissimo Phislon amne transmissio, pervenit ad Brachmanas, ut Hiarcham in throno sedentem aureo, & de Tantalii fonte potantem, inter paucos discipulos, de natura, de moribus fiderum, ac dierum cursu audiret docentem. Inde per Elamitas, Babylonios, Chaldaeos, Medos, Assyrios, Parthos, Syros, Phœnices, Arabes, Palæstinos, reversus Alexandriam, perrexit Æthiopiam, ut Gymnosophistas, & famosissimum Solis mensam videret in fabulo. Invenit ille vir ubique quod disceret, & semper proficiens, semper se melior fieret. Scripsit super hoc plenissime octo voluminibus Philostratus. Quid loquar de sæculi hominibus, cum Apostolus Paulus, vas electionis, & magister Gentium, qui de conscientia tanti in se hospitis loquebatur, An experimentum queritis ejus, qui in me loquitur Christus? post Damascus, Arabiamque lustratam, ascendit Ierusalem, ut videret Petrum, & manserit apud eum diebus quindecim? Hoc enim mysterio hebdomadis, & ogeodis, futurus Gentium prædicator instruendus erat. Rursumque post annos quatuordecim, assumptus Barnaba, & Tito expulserit Apostolis Evangelium, ne forte in vacuum curreret, aut cucurrisset. Habet enim nescio quid latentis *εὐαγγελίας* viva vox, & in aures discipuli, de auctoris ore transfuga, fortius sonat. Unde & Ælchines cum Rhodi exularet, &

II.
Ad. 9.

1 Cor.
13.
Gal. 1.

Gal. 1.

III. legeretur illa Demosthenis oratio, quam adversus eum habuerat, mirantibus cunctis, atque laudantibus, suspirans ait: Quid si ipsam audissetis bestiam, tua verba resonantem? Hæc non dico, quod sit in me aliquid tale, quod vel possis à me audire, vel velis discere: sed quod ardor tuus, & discendi studium etiam absque nobis per se probari debeat. Ingenium docile, & sine doctore laudabile est. Non quid invenias, sed quid quæras, consideramus. Mollis cera, & ad formandum facilis, etiam si artificis, & plastæ cessent manus: tamen virtute totum est, quidquid esse potest. Paulus Apostolus ad pedes Gamalielis legem Moyse, & Prophetas didicisse se gloriatur, ut armatus spiritualibus telis, postea diceret confidenter: Arma nostræ militiæ non carnalia sunt, sed potentia Deo, ad destructionem munitionum, consilia destruentes, & omnem altitudinem extollentes se adversus scientiam Dei, & captivantes omnem intellectum ad obediendum Christo, & parati subjugare omnem inobedientiam. Ad Timotheum scribit ab infantia sacris litteris eruditum, & hortatur ad studium lectionis, ne negligat gratiam, quæ data sit ei per impositionem manus presbyterii. Tito præcipit, ut inter ceteras virtutes episcopi, quem brevi sermone depinxit, scientiam quoque in eo eligat Scripturarum: Obtinentem, inquit, eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem: ut potens sit exhortari in doctrina sana, & contradicentes revincere. Sancta quippe rusticitas solum sibi prodest: & quantum edificat ex vitæ merito Ecclesiam Christi, tantum nocet, si destruentibus non resistat. Malachias propheta, imò per Aggæum Dominus, Interroga, ait, sacerdotes legem: in tantum sacerdotis officium est interrogatum respondere de Lege. Et in Deuteronomio legitur: Interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi; seniores tuos, & dicent tibi. In Psalmo quoque centesimo decimo octavo, Cantabiles mihi erant justificationes tuæ in loco peregrinationis meæ. Et in descriptione iusti viri, cum cum David arbori vitæ, quæ est in paradiso, compararet, inter ceteras virtutes & hoc intulit: In lege Domini voluntas ejus, & in lege ejus meditabitur die, ac nocte. Daniel in fine sacratissimæ visionis ait, justos fulgere sicut stellas, & intelligentes, id est doctos, quasi firmamentum. Vides quantum inter se differant, iusta rusticitas, & docta iustitia? Alii stellis, alii cælo comparantur. Quamquam juxta Hebraicam veritatem utrumque de eruditis possit intelligi. Ita enim apud eos legitur. Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. Cur dicitur Paulus Apostolus vas electionis? Nempe quia legis, & Scripturarum sanctorum erat armarium. Pharisæi stupent in doctrina Domini: & mirantur in Petro, & Joanne, quomodo legem sciant, cum litteras non didicerint. Quidquid enim aliis exercitatio, & quotidiana in lege meditatio tribuere solet, illis hoc Spiritus sanctus suggerebat, & erant juxta quod

A. flor. 11.
 2. Cor. 10.
 2. Tim. 2.
 1. Tim. 4.
 Tit. 1.
 IV.
 Agg. 1.
 Deut. 17.
 Ps. 1.
 Dan. 12.
 A. flor. 9.
 H. 54.
 Joa. 6.
 Lu. 22.

scriptum est, *ἵνα δίδωμι τοὺς λόγους*. Duodecim annos Salvator impleverat, & in templo fenes de questionibus legis interrogans, magis docet, dum prudenter interrogat: Nisi forte rusticum Petrum, rusticum dicimus Joannem: quorum uterque dicere poterat: Etsi imperitis sermone, non tamen scientia. Joannes rusticus, plicator, indoctus? & unde illa vox, obsecro, In principio erat Verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum? *ῥῆμα* enim Græce multa significat, nam & verbum est, & ratio, & supputatio, & causa unicujusque rei, per quam sunt singula, quæ subsistunt, quæ universa recte intelligimus in Christo. Hoc doctus Plato nescivit, hoc Demosthenes eloquens ignoravit. Perdam, inquit, sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium reprobo. Vera sapientia perdet falsam sapientiam; & quamquam stulticia prædicationis in cruce sit, tamen Paulus sapientiam loquitur inter perfectos: sapientiam autem non sæculi hujus, nec principum sæculi istius, quæ destruitur; sed loquitur Dei sapientiam in mysterio abconditam, quam prædestinavit Deus ante sæcula. Dei sapientia, Christus est; Christus enim, Dei virtus, & Dei sapientia. Hæc sapientia in mysterio abcondita est: de qua & noni Psalmi titulus prænotatur, Pro occultis filii, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ Dei abconditi. Et qui in mysterio adconditus erat, prædestinatus est ante sæcula, prædestinatus autem, & præfiguratus in lege, & Prophetis. Unde & Prophetæ appellabantur videntes: quia videbant eum, quem ceteri non videbant. Abraham vidit diem ejus, & lætatus est. Aperiebantur cæli Ezechiel, qui populo peccatori clausi erant. Revela, inquit David, oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. Lex enim spiritualis est, & revelatione opus est, ut intelligatur, ac revelata facie Dei gloriam contemplerur. Liber in Apocalypsi septem sigillis signatus ostenditur: quem si dederis homini scienti litteras ut legat, respondebit tibi. Non possum: signatus est enim. Quanti hodie putant se nosse litteras, tenent signatum librum, nec aperire possunt, nisi ille referaverit, qui habet clavem David, qui aperit, & nemo claudit; claudit & nemo aperit. In actibus Apostolorum sanctus Eunuchus, imò vir (sic enim cum Scriptura cognominatur) cum legeret Itaiam prophetam, interrogatus à Philippo, Putaine intelligis, quæ legis? respondit: Quomodo possum, nisi aliquis me docuerit? Ego (ut de me loquar interim) nec sanctior sum hoc Eunuchus, nec studiosior, qui de Æthiopia, id est de extremis mundi finibus, venit ad templum, reliquit aulam regiam: & tantus amator legis, divini quæ scientiæ sui, ut etiam in vehiculo legeret Litteras sacras. Et tamen cum librum teneret, & verba Domini cogitatione conciperet, lingua volveret, labiis personaret, ignorabat eum, quem in libro nesciens venerabatur. Venit Philippus, ostendit ei Jesum, qui clausus latebat in littera. Omnia doctoris virtus! eadem hora credit Eunuchus, baptizatur, & fidelis, & sanctus factus est; ac magister de discipulo, plus in de-

1. Cor. 11.
 Joa. 1.
 V. Abd. 1.
 H. 39.
 1. Cor. 1.
 1. Cor. 1.
 Col. 1.
 Joa. 8.
 Ezec. 1.
 Psal. 118.
 Rom. 7.
 2. Cor. 3.
 Apoc. 5.
 1. Cor. 19.
 Apoc. 3.
 A. flor. 8.

VI.

serio fonte Ecclesie, quam in aurato synagoga templo reperit. Hæc à me perstrida sunt breuiter (neque enim epistolaris angustia evagari longius patiebatur) ut intelligeres, te in Scripturis sacris sine praxio, & monstrante semitam non posse ingredi. Taceo de grammaticis, rhetoricis, philosophis, geometricis, dialecticis, musicis, astronomis, astrologis, medicis, quorum scientia mortalibus velutilissima est, & in tres partes scinditur, ut dicitur, *Abi pædod, v, Abi iprepsav.* Ad minores artes veniam, & quæ non tam lingua, quam manu administrantur. Agricola, cementarii, fabri metallorum, lignorumque cafores, Izarii quoque, & sullones, & ceteri, qui variam suppellectilem, & villa opuscula fabricantur, absque doctore esse non possunt, quod cupiunt. Quod medicorum est, promittunt medici: tractant fabrilis fabri, sola scripturarum ars est, quam sibi passim omnes vindicant. Scribimus indocti, doctique poemata passim. Hanc garrula anus, hanc delirus senex, hanc sophista verbosus, hanc universi præsumunt, lacerant, docent antequam discant. Alii adducto supercilio, grandia verba trutinantes, inter mulierculas de sacris litteris philosophantur. Alii discunt, prohi pudor! à feminis, quod viros doceant, & ne parum hoc sit, quadam facilitate verborum, imò audacia, edisserunt aliis, quod ipsi non intelligunt. Taceo de mei similibus, qui si forte ad Scripturas sanctas post seculares litteras venerint, & sermone composito aures populi mulserint, quidquid dixerint, hoc legem Dei putant, nec scire dignantur, quid Propheta, quid Apostoli senserint, sed ad sensum suum incongrua aptant testimonia: quasi grande fit, & non vitiosissimum docendi genus, depravare sententias, & ad voluntatem suam Scripturam trahere repugnantem. Quasi non Iegerimus Homerocentonas, & Virgiliocentonas: ac non sic etiam Maronem sine Christo possumus dicere Christianum, quia scripserit: Jam redit & virgo, redeunt Saturnia regna, Jam nova progenies cælo demittitur alto. Et Patrem loquentem ad Filium: Nate, meæ vires, mea magna potentia solus. Et post verba Salvatoris in cruce: Talia perstebat memorans, fixusque manebat. Puerilia sunt hæc, & circulatorum ludo similia, docere, quod ignores: imò, ut cum stomacho loquar, nō hoc quidem scire, quod nescias.

VII.
Gea.

Videlicet manifestissima est Genesis, in qua de creatura mundi, de exordio generis humani, de divisione terræ, de confusione linguarum, & gentium, usque ad exitum scribitur Hebræorum.

Exo.

Patet Exodus cum decem plagis, cum decalogo, cum mysticis, divinisque præceptis.

Lev.

In promptu est Leviticus liber, in qua singula sacrificia, imò singula penè syllabæ, & vestes Aaron, & totus ordo Leviticus spirant celestia sacramenta.

Num.

Numeri vero nonne rotius arithmetice, & prophetie Balaam, & quadraginta duarum per eremum mansionum mysteria continent?

Deut.

Deuteronomii quoque secunda lex, & Evangelicæ legis præfiguratio, nonne sic ea habet, quæ priora sunt, ut tamen nova sint omnia de

veteribus? Hucusque Moyses, hucusque pentateuchus: quibus quinque verbis loqui se velle Apostolus in Ecclesia gloriatur.

Job exemplar patientie, quæ non mysteria suo sermone compleretur? Prosa incipit, versu labitur, pedestri sermone finitur: omnesque leges Dialecticæ propositione, assumptione, confirmatione, conclusionem determinat. Singula in eo verba plena sunt sensibus. Et (ut de ceteris fileam) resurrectionem corporum sic prophetat, ut nullus de ea vel manifestius, vel cautius scripserit. Scio, inquit, quod redemptor meus vivit, & in novissimo die de terra surrecturus sum: & rursum circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum, quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspiciuntur sunt, & non alius. Reposita est hæc spes mea in sinu meo.

Veniam ad Jesum Nave, qui typum Domini non solum gessit, verum etiam nomine præfert: transit Jordanem, hostium regna subvertit, dividit terram victori populo, & per singulas urbes, viculos, montes, flumina, torrentes, atque confinia, Ecclesiæ, celestique Jerusalem spiritalia regna describit.

In Judicum libro, quot principes populi, tot figuræ sunt.

Ruth Moabitidis, Isaia explet vaticinium, dicentis: Emite agnum, Dñe, Dominatorem terræ de petra deserti ad montem filia Sion.

Samuel in Heli mortuo, & occiso Saule veterem legem abolitam monstrat. Porro in Sadoch, atque David, novi sacerdotii, novique imperii sacramenta testatur.

Melachim, id est, tertius, & quartus Regum liber, à Salomone usque ad Jechoniam, & à Jeroboam filio Nabat usque ad Osee, qui dicitur esse in Assyriis, regnum Juda, & regnum describit Israel. Si historiam respicias, verba simplicia sunt: si in litteris sensum latentem inspexeris, Ecclesiæ paucitas, & hæreticorum contra Ecclesiam bella narrantur.

Duodecim prophetæ in unius voluminis angustia coarctati, multo aliud, quam sonet in littera, præfigurant.

Osee crebro nominat Ephraim, Samariam, Joseph, Jezrahel, & uxore fornicariā, & fornicationis filios, & adulteram cubiculo clausam mariti, multo tempore sedere viduam, & sub veste lugubri vir ad se reditum præstolari.

Joel filius Phatuel describit terram duodecim tribuum, eruca, bruchus, locusta, rubigine vastante consumptam; & post everisionē prioris populi, effusum iri spiritum sanctum super servos Dei, & ancillas, id est, super centum viginti credendum nomina, & effusum iri in cœnaculo Sion. Qui centum viginti, ab uno usque ad quindecim paulatim, & per incrementa surgentes, quindecim gradum numerum efficiunt, qui in psalterio mystice continentur.

Amos pastor, & rusticus, & ruborū mora distringens, paucis verbis explicari non potest. Quis enim digne exprimat tria, aut quatuor scelera Damalci, & Gaze, & Tyri, & Idumæ, & filiorum Ammon, & Moab, & in septimo, & octavo gradu Juda, & Israel? Hic loquitur ad vacas pinquias, quæ sunt in Samariæ monte, & ruituram domum majore minoremque testatur. Ipse cernit fictorē locustæ, & stantem Dominū super murum litum, vel adamantinū, & uncinum

1 Cor.
14.
Job.Iosep
fise
Jesus
Nave.Libr.
Judic.
Ruth.
II. 6.Reg.
I. &
II.Reg.
III.
&
IV.

Osee

Joel.

A. 1.

Amos

	pomorum, attrahentem supplicia peccatoribus, & famem in terram, non famem panis, nec sitim aquæ, sed audiendi verbum Dei.	tuor prophetas, temporum conscius, & totius mundi <i>παῖς</i> , lapidem præcisiu de monte sine manibus, & regna omnia subvertentem, claro sermone pronunciat.	
Abdias.	Abdias, qui interpretatur servus Dei, perorat contra Edom sanguineum, terrenumque hominem: fratris quoque Jacob semper æmulum, hasta percussit spiritali.	David, Simonides noster. Pindarus, & Alceus, Flaccus quoque, Catullus: toj; Serenus, Christum lyra personat, & in decachordo psalterio ab inferis excitat resurgentem.	Dav.
Jonas.	Jonas, columba pulcherrima, naufragio suo passionem Domini præfigurans mundum ad penitentiam revocat: & sub nomine Nive Gentibus salutem nuntiat.	Salomon pacificus, & amabilis Domini, mores corrigit, naturam docet, Ecclesiam jungit & Christum, sanctarumque nuptiarum dulce canit epithalamium.	Prov. Eccle- stiales Canticum Eith.
Mich.	Michæas de Morasthi coheres Christi, vastationem annunciat filiz latronis, & obfessionem ponit contra eam: quia maxillam percussit iudicis Israel.	Esther in Ecclesia typo, populum liberat de periculo; & intersecto Aman, qui interpretatur iniquitas, partes convivii, & diem celebrem mittit in posteros.	Paral.
Nah.	Nahum consolator orbis increpat civitatem sanguinem, & post eversionem illius loquitur: Ecce super montes pedes evangelizantis, & annunciantis pacem.	Paralipomenon liber, id est, Testamenti veteris <i>ἱστορίαι</i> , tantus, ac talis est, ut absque illo si quis scientiam Scripturarum sibi voluerit arrogare, seipsum irideat. Per singula quippe nomina, juncturalque verborum, & prætermisse in Regum libris tanguntur historiae, & innumerabiles explicantur Evangelii quaestiones.	
Habacuc.	Habacuc luctator sortis, & rigidus stat super custodiam suam, & figit gradum super munitionem, ut Christum in cruce contempletur, & dicat: Operuit cælos gloria ejus, & laudis ejus plena est terra. Splendor ejus ut lux erit, cornua in manibus ejus; ibi abscondita est fortitudo ejus.	Esdra, & Nehemias, adjutor videlicet, & consolator à Domino, in unum volumen coarctantur, instaurant templum, mures extruunt civitatis, omniisque illa turba populi redeuntis in patriam, & descriptio sacerdotum, Levitarum Israelis, proleptorum, ac per singulas familias murorum; ac turrium opera diuina, aliud in cortice præferunt, aliud recondunt in medulla. Cernis ne Scripturarum amore raptum excessisse modum epistolæ, & tamen non implese, quod volui. Audivimus tantum quid nosse, quid cupere debeamus, ut & nos quoque possimus dicere: Concupivit anima mea desiderare justificationes tuas in omni tempore. Cæterum illud Socraticum impletur in nobis: Hoc tantum scio, quod nescio.	Esdra. Nehem.
So. h.	Sophonias speculator, & arcanorum Dei cognitor, audit clamorem à Porta piscium, & ejulat à Secunda, & contritione à collibus. Indicit quoque ululatum habitatoribus Pile, quia conticuit omnis populus Chanaâ, desperant universi, qui involuti erant argento.	Tantum & novum breviter Testamentum.	
Agg.	Aggeus festivus, & latus, qui seminavit in lacrymis, ut in gaudio meteter; destructum templum adificat, Deumque Patrem inducit loquentem: Adhuc unum modicum, & ego commovebo cælum, & terram, & mare, & aridam, & movebo omnes gentes, & veniet desideratus cunctis gentibus.	Mathæus, Marcus, Lucas, & Joannes, quadriga Domini, & verum Cherubim, quod interpretatur scientiæ multitudo, per totum corpus oculati sunt, scintille emittant, discurrunt fulgura, pedes habent rectos, & in sublime tendentes, terga pennata, & ubique volitantia, tenent se mutuo, sibique perplexi sunt, & quasi rota in rota volvuntur, & pergunt, quocumque eos status Spiritus sancti perduxerit.	Psal. 16.
Zach.	Zacharias memor Domini sui, multiplex in prophetia, Jesum vestibus sordidis indutum & lapidem oculorum septem, candelabrumque aureum cum totidem lucernis quot oculis, duas quoque olivas à sinistris lampadis cernit, & dextris: ut post equos nigros, rufos, albos, & varios, & dissipatas quadrigas ex Ephraim, & equum de Jerusalem, pauperem regem vaticinetur, & prædicet, sedentem super pullum filium asinae subjugalis.	Paulus Apostolus ad septem scribit ecclesias: octava enim ad Hebræos à plerisque extra numerum ponitur. Timotheum instruit, ac Titum, & Philemonem pro fugitivo famulo deprecatur. Super quo melius tacere puto, quam pauca scribere.	Matth. Marc. Lucas Joan. Ezechiel. 1.
Malachias.	Malachias aperte, & in fine omnium prophetarum, de abiectione Israel, & vocatione Gentium: Non est mihi, ait, voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum: & munus non suscipiam de manu vestra. Ab ortu enim solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in Gentibus: & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda.	Actus Apostolorum nudam quidem sonare videntur historiam, & nascentis Ecclesiæ infantiam texere: sed si noverimus scriptorem eorum Lucam esse medicum, cujus laus est in Evangelio, animadvertemus pariter, omnia verba animæ languentis esse medicinam.	Paulus Apostolus. 1 Cor. 8.
Isaias.	Isaiam, Jeremiam, Ezechielem, & Danielelem quis potest vel intelligere, vel exponere? Quorum primus non prophetiam mihi videtur texere, sed Evangelium.	Jacobus, Petrus, Joannes, Judas, septem epistolas ediderunt, tam mysticas, quam succinctas, & breves pariter, ac longas: breves in verbis, longas in sententiis: ut rarus sit, qui non earum lectione cæcietur.	Actus Apostolorum. 2 Cor. 8.
Jeremias.	Secundus virgam nuceam, & ollam succensam à facie Aquilonis, & pardum spoliatum suis coloribus, & quadruplex diversis metris nectit alphabetum.		Jacobus. Petrus. Joan. Judas.
Ezechias.	Tertius principia, & finem tantis habet obscuritatibus involuta, ut apud Hebræos ista partes cum exordio Geneseos ante annos triginta non legantur.		
Dan.	Quartus verò, qui & extremus inter quatuor prophetas, temporum conscius, & totius mundi <i>παῖς</i> , lapidem præcisiu de monte sine manibus, & regna omnia subvertentem, claro sermone pronunciat.		

Apocalypsis Joannis tot habet Sacramenta, quot verba. Parum dixi, & pro merito voluminis laus omnis inferior est. In verbis singulis multiplices latent intelligentiæ. Oro te, frater charissime, inter hæc vivere, ista me diti, nihil aliud nosse, nihil querere. Nonne tibi videtur jam hic in terris regni celestis habitaculum? Nolo offendaris in Scripturis sanctis simplicitate, & quasi vilitate verborum, quæ vel vicio interpretum, vel de industria sic prolata sunt, ut rusticam concionem facilius instruerent, & in una, eademque sententia aliter doctus, aliter audiret indoctus. Non sum tam petulanus, & hebes, ut hæc me nosse pollicear, & eorum fructus capere, quorum radices in cælo fixæ sunt: sed velle facere. Sedenti me prælo, magistrum renuens, comitem spondeo. Petenti datur, pulsanti aperitur, quærens invenit. Discamus in terris, quorum scientia nobis perseveret in cælo. Obvius te manibus excipiam, & (ut inæptè aliquid, ac de Hermagoræ tumiditate effusiam) quidquid euseris, tecum scire conabor. Habes hic amantissimum tui fratrem Eusebium, qui literarum tuarum mihi gratiam duplicavit, referens honestatem morum

tuorum, contemptum sæculi, fidem amicitia, amorem Christi. Nam prudentiam, & eloqui venustatem etiam absque illo ipsa epistola præferbat. Festina, quaeso te, & harentis in salo naviculæ funem magis præcede, quam solve. Nemo renunciaturus sæculo bene potest vendere, quæ contempsit, ut venderet. Quidquid in sumptus de tuo tuleris, pro lucro computa. Antiquum dictum est, Avaro tam deest quod habet, quàm quod non habet. Credenti totus mundus divitiarum est: infidelis autem etiam obolo indiget. Sic vivamus, tamquam nihil habentes, & omnia possidentes. Viduus, & vestitus divitiæ Christianorum sunt. Si habes in potestate rem tuam, vende: si non habes, projice. Tollenti tunicam & pallium relinquendum est. Scilicet nisi tu, semper recraftinans, & diem de die trahens, caute, & pedetentim tuas possessiones vendideris, non habet Christus, unde alat pauperes suos. Totum Deo dedit, qui seipsum obtulit. Apostoli navem tantum, & retia reliquerunt. Vidua duo æra misit in gazophylacium, & præferret Cressi divitiis. Facile contemnit omnia, qui se semper cogitat esse moriturum.

VIII.
Prov.
17.

2 Cor.
6.

Matt.
5.

Matt.
9.
Marc.
12.
Luc.
21.

PRÆFATIO SANCTI HIERONYMI PRESBYTERI IN PENTATEUCHUM MOYSI AD DESIDERIUM.

Desiderii mei desideratas accepi epistolas, qui quodam prælatio futurorum, cum Daniele fortius est nomen, obsecrantis, ut translatum in latinam linguam de Hebræo sermone Pentateuchum, nostrorum auribus traderem. Periculosum opus certe, & obreptatorum meorum latratibus patens: qui me asserunt in Septuaginta interpretum suggestionem nova pro veteribus eudere, ita ingenium quasi vinum probantes: cum ego sapissimè testatus sim, me pro virili portione in tabernaculo Dei offerre, quæ possim, nec opes alterius aliorum paupertate sædari. Quod ut aunderem, Origenis me studium provocavit, qui editioni antiquæ translationem Theodotionis miscuit, asterisco, & obelo opus omne distinguens: dum, aut elucescere facit, quæ minus antè fuerant; aut superflua quæque jugulat, & confodit, maxime, quæ Evangelistarum, & Apostolorum auctoritas promulgavit. In quibus multa de veterite-
stamento legimus, quæ in nostris codicibus non habentur: ut est illud, Ex Aegypto vocavi filium meum: &, Quoniam Nazareus vocabitur: & Videbunt in eum compunxerunt: & Flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ: & Quæ nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendunt, quæ præparavit Deus diligentibus

se: & multa alia, quæ proprium *ὀνταγμα* desiderant. Interrogemus ergo eos, ubi hæc scripta sint: & cum dicere non poterint, de libris Hebræicis proferamus. Primum testimonium est in Osee, secundum in Isaia, tertium in Zacharia, quartum in Proverbiis, quintumque in Isaia. Quod multi ignorantes anocryphorum deliramenta sectantur: & Hiberas nanias libris authenticis præferunt. Causas erroris non est meum exponere. Judæi prudenti factum dicunt esse consilio, ne Ptolemæus unius Dei cultor, etiam apud Hebræos duplicem divinitatem deprehenderet. Quod maxime idcirco faciebant, quia in Platonis dogma cadere videbatur. Denique ubicumque sacramentum aliquid Scriptura testatur de Patre, & Filio, & Spiritu sancto, aut aliter interpretati sunt, aut omnino tacerunt: ut & regi satisfacerent, & arcanum fidei non vulgarent. Ego nescio quis primus auctor septuaginta cellulas Alexandriæ mendacio suo extruxerit: quibus divisi eadem scripturarum: cum Aristans ejusdem Ptolemæi *ὀνταγμα*, & multo post tempore Iosephus, nihil tale retulerit: sed in una basilica congregatos, contulisse scribant, non prophetaisse. Aliud est enim vatem, aliud esse interpretem: ibi Spiritus ventura prædicat: hic eruditio, & verborum copia, ea, quæ intelligit, transfert. Nisi forte putandus est Tullius, Oeconomicum Xeno-

Osee
11.
Isa. 11.
Zach.
12.
Prov.
18.
11.64

phontis, & Platonis Protagoram, & Demosthenis pro Ctesiphonte orationem afflatus rhetorico spiritu transfussisse. Aut aliter de eisdem libris per Septuaginta interpretes, aliter per Apostolos Spiritus sanctus testimonia texuit: ut quod illi tacuerunt, hi scriptum esse mentis sint. Quid igitur? damnamus veteres? Minime. Sed post priorum studia, in domo Domini, quod possumus, laboramus. Illi interpretati sunt ante adventum Christi, & quod nesciebant, dubiis protulere sententiis: nos vero post passionem, & resurrectionem ejus, non tam prophetiam quam historiam scribimus, aliter enim audita, aliter visa narrantur, quod melius intelligimus, melius & proferimus. Audi igitur, amule, obsecrator, auscultat: non damno, non reprehendo Septuaginta: sed confidenter cunctis illis Apostolos praefero. Per istorum os mihi Christus sonat, quos ante prophetas inter spiritalia charismata positos lego: in quibus ultimum penè gradum Interpretes tenent. Quid li-vore torqueris? quid imperitorum animos contra me concitas? Sicubi in translatione tibi videor errare, interroga Hebraeos, diversarum urbium magistris consule. Quod illi habent de Christo, tui codices non habent. Aliud est, si contra te postea ab Apostolis usurpata testimonia probaverunt, & emendatiora sunt exemplaria Latina, quam Graeca, & Graeca quam Hebraica. Verum hæc contra invidos. Nunc te precor, Desideri charissime, ut me, quia tantum opus subire fecisti, & à Genesi exordium capere, orationibus juves: quod possum eodem spiritu, quo scripti sunt libri, in Latinum eos transferre sermonem.

Ejusdem in Josue Prefatio.

Tandem finito Pentateucho Moyſi, velut grandi senore liberati, ad Jesum filium Nave manum mittimus, quem Hebraei יְהוֹשֻׁעַ id est Josue filium Num, vocant: & ad Judicum librum, quem שופטים appellant: ad Ruth quoque, & Esther, quos eisdem nominibus efferunt. Monemusque lectorem, ut sylvam Hebraicorum nominum, & distinctiones per membra divisas diligens scriptor conservet: ne & noster labor, & illius studium pereat. Et in primis, quod sæpe testatus sum, sciat, me non in reprehensionem veterum nova eudere, sicut amuli mei criminantur: sed pro virili parte offerre linguæ meæ hominibus (quos tamen nostra delectant) ut pro Gregorum *εὐκαιρίαις*, quæ & sumptu, & labore maximo indigent, editionem nostram habeant. Et sicubi in antiquorum voluminum lectione dubitant, hæc illis conferentes, inveniunt, quod requirunt: maxime cum apud Latinos tot sint exemplaria, quot codices: & unusquisque pro arbitrio suo vel addiderit, vel subtraxerit, quod ei visum est: & utique non possit verum esse, quod dissonat. Unde cesset areuato vulnere contra nos insurgere scorpis, & sanctum opus venenata carpere lingua, vel suscipiens, si placet: vel contemnens, si displicet: meminertique illorum versum, Os tuum abundavit malitia, & lingua tua concinnabat dolos. Sedens adversus fratrem tuum loquebaris, & adversus filium matris tuæ ponebas scandalum: hæc fe-

cisti, & tacui. Existimasti inique, quod ero tui similis: arguam te, & statim contra faciem tuam. Quæ enim audientis, vel legentis utilitas est, nos laborando sudare, & alios detrahendo laborare? dolere Judæos, quod calumniandi eis, & irridendi Christianos sit ablata occasio, & Ecclesiæ homines id despiciere, imò lacerare, unde adversarii torqueantur? Quod si verus eistantium interpretatio placet, quæ & mihi non displicet, & nihil extra recipiendum putant, cur ea, quæ sub asteriscis, & obelis vel addita sunt, vel amputata, legunt, & negligunt? Quare Danielera juxta Theodotionis translationem ecclesiæ susceperunt? Cur Origenem mirantur, & Eusebium Pamphili, cunctas editiones similiter differentes? Aut quæ fuit stultitia, postquam vera dixerint, proferre, quæ falsa sunt? Unde autem in novo Testamento probare poterunt assumpta testimonia, quæ in libris veteribus non habentur? Hæc dicimus, ne omnino calumniantibus tacere videamur. Ceterum post sanctæ Paulæ dormitionem, cuius vita virtutis exemplum est, & hos libros quos Eustochio virgini Christi negare non potui, decrevimus, dum spiritus hos regit artus, prophetarum explanationi incumbere, & omissem jam diu opus, quasi quodam postliminio, reperere: præsertim cum & admirabilis, sanctusque vir Pammachius, hoc idem litteris flagitet: & nos ad patriam festinantes, mortiferos Sirenarum cantus surda debeamus aure transfire.

P RÆ FATIONEM E JUSDEM
sancti Hieronymi in libros Regum supra reperiens, idem in principio positam, quod librorum sacrorum ordinem conteat. Inscrubitur autem, Prologus galeatus.

Ejusdem in librum Paralipomenon prefatio.

Si Septuaginta interpretum, pura, & ut ab eis in Græcum versa est, editio permaneret, superfluum me, Chromati episcoporum sanctissime, atque doctissime, impelleres, ut Hebræa tibi volumina Latino sermone transferrem. Quod enim semel aures hominum occupaverat, & nascentis Ecclesiæ roboraverat fidem, justum erat etiam nostro silentio comprobari. Nunc verò cum pro varietate regionum diversa ferantur exemplaria, & germana illa, antiquaque translatio corrupta sit, atque violata; nostri arbitrii putas, aut è pluribus judicare, quid verum sit, aut novum opus in veteri opere eudere, illi identibusque Judæis, cornicum, ut dicitur, oculos configere. Alexandria, & Ægyptus in Septuaginta suis Hefychium laudat auctorem. Constantinopolis usque Antiochia Luciani martyris exemplaria probat. Media inter has provincie Palæstinos codices legunt, quos ab Origene elaboratos Eusebius, & Pamphilus vulgaverunt: totiusque orbis hæc inter se trifaria varietate compugnat. Et ceteri Origenes non solum exemplaria composuit quatuor editionum è regione singula verba describens, ut unus dissentiens, statim cæteris inter se consentientibus arguatur: sed, quod majoris auctoritatis est, in editione Septuaginta Theodotionis editionem miscuit, asteriscis designans, quæ

Mart.
2.
Joan.
19.
1 Cor.
2.

Joan.
7.

minus fuerant, & virgulis quæ ex superfluo videbantur appositæ. Si igitur alii licuit non tenere, quod semel suscepere; & post Septuaginta cellulas, quæ vulgò sine auctore iaciuntur, singulas cellulas aperuere, hocque in ecclesiis legitur, quod Septuaginta nesciunt: cur me non suscipiant Latini mei, qui in violatæ editione veteri ita novam condidi, ut laborem meum Hebræis, & quod his maius est, Apostolis auctoribus comprobem? Scripsi nuper librum de optimo genere interpretandi, ostendens illa de Evangelio, Ex Ægypto vocavi filium meum: & Quoniam Nazareus vocabitur: & Videbunt in quem compunxerunt: & illud Apostoli, Quæ oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus illum: cæteraque his similia, in Hebræorum libris inveniri. Certè Apostoli, & Evangelistæ, Septuaginta interpretes nominant: & unde eis hæc, quæ in Septuaginta interpretibus non habentur? Christus Dominus noster utriusque Testamenti conditor in Evangelio secundum Joannem, Qui credit, inquit, in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ. Utrique scriptum est, quod Salvator scriptum esse testatur. Ubi scriptum est? Septuaginta non habent: apocrypha nescit Ecclesia. Ad Hebræos igitur revertendum est, unde & Dominus loquitur, & discipuli exempla præsumunt. Hac pace veterum loquor, & obsecratoribus meis tantum respondeo, qui canino dente merdant, in publico desahentes, & legentes in angulis, iidem & accusatores, & defensores, cum in aliis probent, quod in me reprobandi: quasi virtus, & vitium non in rebus sit, sed cum auctore mutetur. Cæterum memini, editionem Septuaginta translatorum, olim de Græco emendatam tribuisse me nostris: nec inimicum debere existimari eorum, quos in conventu hæc semper edissero. Et quod nunc דברי הימים, id est, Verba dierum, interpretatus sum: idcirco feci, ut inextricabiles moras, & sylvam nominum, quæ scriptorum consula sunt vitio, sensuumque barbariem, apertiùs & per versum cola digererem, mihi metipsi, & meis juxta Ismeniam, cavens, si aures surdæ sunt cæterorum.

Ad Domnionem, & Rogatianum, in eundem præfatio ejusdem.

Quomodo Græcorum historias magis intelligunt, qui Athenas viderint; & tertium Virgilii librum, qui à Troade per Leucaten, & Acroceraunia ad Siciliam, & inde ad ostia Tiberis navigaverint, ita sanctam Scripturam lucidius intuebitur, qui Judæam oculis contemplantur, & antiquarum urbium memorias, locorumque, vel eadem vocabula, vel mutata cognoverit. Unde & nobis curæ fuit, cum eruditissimis Hebræorum hunc laborem subire: ut circumiremus provinciam, quam universæ Christi Ecclesiæ sonant. Fateor enim, ni Domnion, & Rogatiane charissimi, numquam me in divinis voluminibus propriis vitibus credidisse, nec habuisse opinio nem meam, sed ea etiam, de quibus scire me arbitrabar, interrogare me solitum, quanto

magis de his, super quibus anceps eram? Denique cum à me nuper litteris flagitassetis, ut vobis librum Paralipomenon Latino sermone transferrem, de Tiberiade quendam legis Doctorem, qui apud Hebræos admirationi habebatur, assumpsi: & contuli cum eo à vertice, ut ajunt, usque ad extremum unguem: & sic confirmatus, ausus sum facere, quod jubebatis. Liberè enim vobis loquor, ita in Græcis, & Latinis codicibus hic nomen liber vitiosus est, ut non tam Hebræa, quam Barbara quædam sit, & Sarmatica nomina congesta arbitrandum sit. Nec hoc Septuaginta interpretibus, qui Spiritu sancto pleni, ea, quæ vera fuerunt, transulerant, sed scriptorum culpæ adscribendum, dum de emendatis inemendata scriptitant: & sæpe tria nomina, subtractis è medio syllabis, in unum vocabulum cogunt, vel è regione unum nomen, propter latitudinem suam, in duo, vel tria vocabula dividunt. Sed & ipse appellationes, non homines, ut plerique existimant, sed urbes, & regiones, & saltus, & provincias sonant, & obliquè sub interpretatione, & figura eorum, quædam narratur historie: de quibus in Regum libro dicitur, Nonne ecce hæc scripta sunt in libro verborum dierum regum Juda? Quæ utique in nostris codicibus non habentur. Hoc primum sciendum, quod apud Hebræos, liber Paralipomenon, unus sit: & apud illos vocatus דברי הימים, id est, Verba dierum: qui propter magnitudinem apud nos divisus est, quod nonnulli etiam in Bruto, Ciceronis dialogo, faciunt, ut eum in tres partes secent, cum unus à suo auctore sit editus. Deinde etiam illud attendendum, quod frequenter nomina, non vocabula hominum, sed rerum, ut dixi, significantia sonant. Ad extremum quod omnis eruditio Scripturarum in hoc continetur: & historie, quæ vel prætermittæ sunt in suis locis, vel perstrictæ leviter, hic per quædam verborum compendia explicantur. Orationum itaque vestrarum adiutus auxilio, nisi librum benevolis placitum, tamen invidis displiciturum esse non ambigo. Optima enim quæque, ut ait Plinius, malunt contemnere plerique, quam discere. Si quis in hac interpretatione voluerit aliquid reprehendere, interroget Hebræos, suam conscientiam recolat, videat ordinem, textumque sermonis: & tunc nostro labori, si potuerit, detrahat. Ubi cumque ergo asteriscos, id est, stellas radiare in hoc volumine videritis; ibi scitis de Hebræo additum, quod in Latinis codicibus non habetur. Ubi verò obelus, transversa scilicet virga præposita est, illic signatur, quid Septuaginta interpretes addiderint, vel ob decoris gratiam, vel ob Spiritus sancti auctoritatem, licet in Hebræis voluminibus non legatur.

Ejusdem ad Domnionem, & Rogatianum in Esdræ, & Nehemiam præfatio.

Utrum difficius sit, facere, quod poscitis, an negare, necdum statui, nam neque vobis aliquid imperantibus abnuere sententiæ est: & magnitudo oneris impositi ita cervicis premit, ut antè sub sæpe ruendum sit, quam

levandum. Accedunt ad hoc invidorum studia, qui omne, quod scribimus, reprehendendum putant: & interdum contra se conscientia repugnante, publice lacerant, quod occulte legunt, in tantum, ut clamare compellar, & dicere: Domine, libera animam meam à labiis iniquis, & à lingua dolosa. Tertius annus est, quod semper scribitis, atque rescribitis, ut Eldrae librum, & Esther vobis de Hebraeo transferam: quasi non habeatis Græca, & Latina volumina: aut quidquid illud est, quod à nobis vertitur, non statim ab omnibus conspuendum sit. Frustra autem, ut ait quidam, niti, neque aliud fatigando nisi odium querere, extrema dementia est. Itaque obsecro vos, mi Domnion, & Rogatiane charissimi, ut privata lectione contenti, libros non effertis in publicum, nec fastidiosos cibos ingeratis, vicerique eorum supercilium, qui judicare tantum de aliis, & ipsi facere nihil noverunt. Si qui autem fratrum sunt, quibus nostra non displicent, his tribuatis exemplar: admonentes ut Hebræa nomina, quorum grandis in hoc volumine copia est, distinguat, & per intervalla transcribant. Nihil enim proderit emendasse librum, nisi emendatio librorum diligentia conservetur. Nec quemquam moveat, quod unus à nobis liber editus est: nec apocryphorum tertii, & quarti somniis delectetur: quia & apud Hebræos Eldrae, Nehemiarque sermones in unum volumen coarctantur, & quæ non habentur apud illos, nec de viginti quatuor senibus sunt, procul abjicienda. Si quis autem Septuaginta vobis opposuerit interpretes, quorum exemplaria varietas ipsa lacerata, & inversa demonstrat: nec potest utique verum asseri quod diversum est: mittite eum ad Evangelia: in quibus multa ponuntur quasi de Veteri testamento, quæ apud Septuaginta interpretes non habentur, velut illud, quoniam Nazareus vocabitur: & Ex Ægypto vocavi filium meum: & Videbunt, in quem compunxerunt: multaque alia, quæ latiori operi reservamus: & quarite ab eo, ubi scripta sint: cumque proferre non poterit, vos legite de his exemplaribus, quæ nuper à nobis edita, maledicorum quotidie linguis confodiuntur. Sed ut ad compendium veniam, certè quod illaturus sum, aequissimum est. Edidi aliquid, quod non habetur in Græco, aut aliter habetur, quam à me versum est? Quid interpretem laniant? Interrogent Hebræos: & ipsis auctoribus, translationi meæ vel arrogant, vel derogent fidem. Porro aliud est, si clausis, quod dicitur, oculis mihi volunt maledicere & non imitantur Græcorum studium, ac benevolentiam, qui post Septuaginta translatore, jam Christi Evangelio coruscante, Judæos, & Hebronis legis veteris interpretes, Aquilam videlicet, & Symmachum, & Theodotionem, & curiosè legunt, & per Origenis laborem in hexaplis, ecclesiis dedicarunt. Quotò magis Latini grati esse deberent, quod exultantem cernerent Græciam à se aliquam mutuari? Primum enim magnorum sumptuum est & infinitæ difficultatis, exemplaria posse haberi omnia: deinde etiam qui habuerint, & Hebræi ser-

monis ignari sunt, magis errabunt, ignorantes, quis è multis veritus dixerit. Quod etiam sapientissimum cuidam nuper apud Græcos accidit, ut interdum Scripturæ sensum relinquens, uniuscujusque interpretis sequeretur errorem. Nos autem, qui Hebrææ linguæ saltem parvam habemus scientiam, & Latinus nobis utcumque sermō non deest, & de aliis magis possumus judicare, & ea, quæ ipsi intelligimus, in nostra lingua promere. Itaque licet hydra sibilat, victorque Simon incendia jactet: numquam meum, juvante Christo, silebit elogium: etiam præcisa lingua balbutiet. Legant, qui volunt: qui nolunt abjiciant. Eventilent apices, literas calumnientur: magis vestra charitate provocabor ad studium, quam illorum detractione, & odio deterrebtor.

Ejusdem ad Chromatium, & Eliodorum in Tobiam præfatio.

M Irari non desino exactionis vestræ instantiam: exigitis enim, ut librum Chaldæo sermone conscriptum, ad Latinum styli traham: librum utique Tobiae, quem Hebræi de catalogo divinarum scripturarum secantes, his, quæ hagiographa memorant, manciparunt. Feci satis desiderio vestro, non tamen meo studio. Arguant & nos Hebræorum studia: & imputant nobis contra suum canonem Latinis auribus ista transferre. Sed melius esse Judicans Phariseorum displicere iudicio, & Episcoporum iustionibus deservire, institi ut potui. Et quia vicina est Chaldæorum lingua sermoni Hebraico, utriusque linguæ periculisimam loquacem reperiens, unius diei laborem arripui: & quidquid illi mihi Hebraicis verbis expressit, hoc ego accito notario, sermonibus Latinis exposui. Orationibus vestris mercedem huius operis compensabo, cum gratum vobis didicero, me quod jubere estis dignati, complexisse.

Ejusdem præfatio in librum Judith.

A Pud Hebræos liber Judith inter hagiographa legitur: cujus auctoritas ad roboranda illa, quæ in contentionem veniunt, minus idonea iudicatur. Chaldæo tamen sermone conscriptus, inter historias computatur. Sed quia hunc librum synodus Niezna in numero sanctarum Scripturarum legiur computasse, acquievi postulationi vestræ, imò exactioni: & sepositis occupationibus, quibus vehementer arctabar, huic unam lucubratiunculam dedi, magis sensum è sensu, quam ex verbo verbum transferens. Multorum codicum varietatem vicioissimam amputavi: sola ea, quæ intelligentia integra in verbis Chaldæis invenire potui, Latinis expressi. Accipite Judith viduam, castitatis exemplum, & triumphali laude perpetuis eam præconiis declarate. Hanc enim non solum feminis, sed & viris imitabilem dedit, qui castitatis ejus remunerator, virtutem ei talem tribuit, ut invictum omnibus hominibus vinceret, & insuperabilem superaret.

Ejusdem in librum Esther præfatio.

L ibrum Esther variis translatoribus constat esse viciatum, quem ego de archiviis

Hebræorum revelans, verbum è verbo expressissè transiit. Quem librum editio vulgata, laciniosis hinc inde verborum finibus trahit, addensea, quæ ex tempore dici poterant, & audiri; sicut solitum est scholaribus disciplinis, sumptio themate, excogitare quibus verbis uti possit, qui injuriam passus est, vel qui injuriam fecit. Vos autem, o Paula, & Eustochium, quoniam & bibliothecas Hebræorum studuistis intrare, & interpretum certamina comprobastis, tenentes Esther Hebræicum librum, per singula verba nostram translationem aspiciat; ut possitis agnoscere me nihil etiam augmentasse addendo, sed fidei testimonio simpliciter sicut in Hebræo habetur, historiam Hebræicam Latine lingue tradidisse. Nec affectamus laudes hominum, nec vituperationes expavescimus. Deo enim placere curantes, minas hominum penitus non timemus: quoniam Deus dissipat ossa eorum, qui hominibus placere desiderant; & secundum Apostolum, Qui ejusmodi sunt, servi Christi esse non possunt. Rursus, in libro Esther alphabetum ex minio usque ad Teth litteram fecimus diversis in locis, volentes scilicet Septuaginta interpretum ordinem per hoc insinuare studioso lectori. Nos enim juxta morem, Hebræicum ordinem prosequi etiam in Septuaginta editione maluimus.

Ejusdem in librum Job præfatio.

Cogor per singulos scripture divine libros ad veriorum respondere maledictis, qui interpretationem meam, reprehensionem Septuaginta interpretum criminantur: quasi non & apud Græcos Aquila, Symmachus, & Theodotius, vel verbum è verbo, vel sensum è sensu, vel ex utroque commixtunt, & medicè temperatum genus translationis expresserint, & omnia Veteris instrumenti volumina Origenes obelis, asteriscisque distinxerit, quos vel additos, vel de Theodotio ne sumptos, translationis antiquæ inseruit, probans defuisse, quod additum est. Discant igitur obrectatores mei recipere in toto, quod in partibus susceperunt, aut interpretationem meam cum asteriscis suis radere. Neque enim fieri potest, ut quos plura intermisisse susceperint, non eosdem etiam in quibusdam errasse fateantur, præcipue in Job: cui si ea, quæ sub asteriscis addita sunt, subtraxeris, pars maxima detruncabitur, & hoc dumtaxat apud Græcos. Caterum apud Latinos, ante eam translationem, quam sub asteriscis, & obelis nuper edidimus, septingenti ferme, aut octingenti versus defunt: ut decurtatus, & laceratus, corrosusque liber, fœditatem sui publicè legentibus præbeat. Hæc autem translatio nullum de veteribus sequitur interpretum: sed ex ipso Hebræico, Arabicoque sermone, & interdum Syro, nunc verba, nunc sensus, nunc simul utrumque resonabit. Oblivus enim etiam apud Hebræos totus liber fertur, & lubricus: & quod Græci rhetores vocant, *ἰσχυρὰ καὶ κενὰ* dum qui aliud loquitur, aliud agit: ut si velis anguillam, vel murenulam strictis tenere manibus, quanto fortius presseris, tanto citius elabitur. Memini me ob intelligentiam hujus voluminis, Lyddæum quendam præceptorem, qui apud

Hebræos primus haberi putabatur, non parvis redemisse nummis: cujus doctrina an aliquid profecerim, nescio: hoc unum scio, non potuisse me interpretari, nisi quod antè intellexeram. A principio itaque voluminis usque ad verba Job, apud Hebræos profa oratio est. Porro à verbis Job, in quibus ait, Pereat dies, in qua natus sum, & nox, in qua dictum est, conceptus est homo: usque ad eum locum, ubi ante finem voluminis scriptum est, Idcirco ipse me reprehendo, & ago poenitentiam in favilla, & cinere: hexametrum versus sunt, dactylo, spondeoque currentes: & propter linguæ idioma, crebrò recipientes & alios pedes, non earumdem syllabarum, sed eorumdem temporum. Interdum quoque rhythmus ipse dulcis, & tinnulus fertur numeris pedum solutus: quod metrici magis quam simplex lector intelligunt. A prædicto autem versu usque ad finem libri, parvum comma quod remanet, profa oratione contextitur. Quod si cui videretur incredulum, metra scilicet esse apud Hebræos, & in morem nostri Flacci, Græcique Pindari, & Alcai, & Sapphus, vel Psalterium, vel Lamentationes Jeremias, vel omnia ferme scripturarum cantica comprehendere: legat Philonem, Josephum, Origenem, Cesarensem Eusebium, & eorum testimonio me verum dicere comprobabit. Audiant quapropter canes mei, idcirco me in hoc volumine laborasse, non ut interpretationem antiquam reprehenderem, sed ut ea, quæ in illa aut obscura sūt, aut omnia, aut certe scriptorum vitio depravata, manifestiora nostra interpretatione fieret: ut cui Hebræorum sermonem ex parte didicimus, & in Latino penè ab ipsis cunabulis inter Grammaticos & rhetores & philosophos detriti sumus. Quid si apud Græcos, post Septuaginta editionem, jam Christi Evangelio coruscante, Judæus Aquila, & Symmachus, ac Theodotius Judaizantes hæretici, sunt recepti, qui multa mysteria Salvatoris subdola interpretatione celarunt, & tamen in *ἱεραῖς* habentur: ut ecclesias, & explanantur ab ecclesiasticis viris: quanto magis ego Christianus, & de parentibus Christianis natus, & vexillum crucis in mea fronte portans, cujus studium fuit omnia repetere, depravata corrigere, & sacramenta Ecclesiæ puro, & fidei aperire sermone; vel à fastidiosis, vel à malignis lectoribus non debeo reprobari? Habeant, qui volunt, veteres libros, vel in membranis purpureis auro, argentoque descriptos, vel uncialibus, ut vulgò ajunt, litteris onera magis exarata, quam codices: dummodo mihi, meisque permittant pauperes habere schedulas, & non tam pulchros codices, quam emendatos. Utraque autem editio, & Septuaginta juxta Græcos, & mea juxta Hebræos, in Latinum meo labore translata est. Eligat unusquisque, quod vult: & studiosum me magis, quam malevolum probet.

Alia ejusdem præfatio.

Si aut scicellam juncò terecerem, aut palmarum folia complicarem, ut in sudore vultus mei comederem panem, & ventris opus sollicita mente pertraherem: nullus morderet, nemo reprehenderet. Nunc autem quia juxta

sententiam Salvatoris, volo operari cibum, qui non perit, & antiquam divinorum voluminum viam sentibus, virgultisque purgare; error mihi geminus infligitur: corrector vitorum, falsarius dicor, & errores non auferre, sed ferere. Tanta est enim vetustatis consuetudo, ut etiam confessa plerisque vitia placeant: dum magis pulchros habere volunt codices, quam emendatos. Quapropter, o fratres dilectissimi, unicum nobilitatis, & humilitatis exemplar, pro flabello, calathis, sportellisque, munusculis monachorum, spiritalia hæc, & mansura dona suscipite: ac beatum Job, qui adhuc apud Latinos jacebat in stercore, & vermibus scatebat errorum, integrum, immaculatumque gaudete. Quomodo enim post probationem, atque victoriam, duplicia sunt ei universa reddita: ita ego in lingua nostra, ut audacter loquar, feci cum habere, quæ amiserat. Igitur & vos, & unumquemque lectorem solita præfatione commoneo, & in principii librorum eadē semper annexens, rogo, ut ubicumque præcedentes virgulas videritis, sciatis ea, quæ subiecta sunt, in Hebraicis voluminibus non haberi. Porro ubi stellæ imago præfulerit, ex Hebræo in sermone nostro addita sunt, necnon & illa, quæ haberi videbantur, & ita corrupta erant, ut sensum legentibus tollerent, orantibus vobis magno labore correxī: magis utile, quid ex otio meo ecclesiis Christi venturum ratus, quam ex aliorum negotio.

Ejusdem in Psalterium, quod secundum Septuaginta editionem correxit, præfatio.

Psalterium Romæ dudum positum emendatum: & juxta septuaginta interpretes, licet cursim, magna tamen ex parte correxeram. Quod quia rursus videtis, o Paula, & Eustochium, scriptorū vitio depravatum, plusque antiquum errorem, quam novam emendationem valere: me cogitis, ut veluti quodam novali, scissum jam arvum exerceam, & obliquis sulcis renascentes spinas eradici: æquum esse dicentes, ut quod crebro male pullulat, crebrius succidatur. Unde consue- ta præfatione commoneo tam vos, quibus fortē labor iste defudat, quam eos, qui exemplaria istiusmodi habere voluerint, ut, quæ diligenter emendavi, cum cura, & diligentia transcribantur. Notet sibi unusquisque vel jacentem lineam, vel radiantia signa: id est obelos, vel asteriscos. Et ubicumque viderit virgulam præcedentem, ab eo usque ad duo puncta, quæ impressimus, sciatis in Septuaginta translatoribus plus haberi. Ubi autem perpexerit stellæ similitudinem, de Hebræis voluminibus additum noverit æquē usque ad duo puncta, juxta Theodotionis dumtaxat editionem, qui simplicitate sermonis à Septuaginta interpretibus non discordat. Hæc ergo & vobis, & studioso cuique fecisse me sciens, non ambigo multos fore, qui vel invidia, vel supercilio malint contemnere videri præclara, quam dicere: & de turbulento magis rivo, quam de purissimo fonte potare.

Ejusdem præfatio in libros Salomonis.

Iungat epistola, quos jungit sacerdotium, imò charta non dividat, quos Christi ne- cit amor. Commentarios in Osee, Amos,

Zachariam, Malachiam, quos poscitis, scrip- sisse, si licuisset præ valitudine. Mittitis so- larium sumptuum: notarios nostros, & libra- rios sustentatis, ut vobis potissimum nostrum deludet ingenium. Et ecce ex latere frequens turba diversa poscentium: quasi aut æquum sit, me, vobis esurientibus, aliis laborare: aut in ratione dati, & accepti, cuiquam præter vos, obnoxius sim. Itaque longa æ- grotatione fractus, ne penitus hoc anno reciderem, & apud vos mutus essem, tridui opus nomini vestro consecravi, interpretationem videlicet trium Salomonis volumi- num: שְׁלֹמֹה, quas Hebræi Parabolas, vul- gata autem editio proverbialia vocat: קְוֹתָלִי.

quem Græcè Ecclesiasten, Latine conciona- torem possumus dicere: שִׁיר הַשְּׁכִים, quod in nostra lingua vertitur, Canticum canticorum. Fertur & Panaretos Jesu filii Sirach liber, & alius pseudoeppigraphus, qui Sapientia Salomonis inscribitur. Quorum priorem, Hebraicum reperi: non Ecclesia- sticum, ut apud Latinos, sed Parabolas præ- notatum, cui juncti erant Ecclesiastes, & Canticum canticorum: ut similitudinem Sa- lomonis non solum librorum numero, sed etiam materiarum genere coarquaret. Secun- dus apud Hebræos nusquam est, quin & ipse stylus Græcam eloquentiam redolet: & non- nulli scriptorum veterum hunc esse Judæi Philonis affirmant. Sicut ergo Judith, & Tobia, & Machabæorum libros legit quidem Ecclesia, sed eos inter canonicas scripturas non recipit: sic & hæc duo volumina legat ad ædificationem plebis, non ad auctorita- tem Ecclesiasticorum dogmatum confirman- dam. Si cui sanè Septuaginta interpretum magis editio placet, habet eam à nobis olim emendam. Neque enim nova sic cudinis, ut vetera destruiamus. Et tamen cum dili- gentissimè legerit, sciat magis nostra scripta intelligi, quæ non in tertium vas transu- sa coaruerint, sed statim de prælo purissi- mæ commendata testæ, suum saporē ser- vaverint.

Ad Paulam, & Eustochium in transla- tionem Isaie ex Hebræica veritate, ejusdem præfatio.

Nemo cum prophetas versibus viderit esse descriptos, metro eos existimet apud Hebræos ligari, & aliquid simile habere de Psalmis, & operibus Salomonis: sed quod in Demosthene, & Tullio solet fieri, ut per cola scribantur, & comminata, qui utique prosa, & non versibus conscripserunt; Nos quoque utilitati legentium providentes, in- terpretationem novam, novo scribendi ge- nere distinximus. Ac primum de Isaia sciendū, quod in sermone suo disertus sit: quippe ut vir nobilis, & urbana eloquentia, nec habens quidquam in eloquio rusticitatis ad- mistum. Unde accidit ut præ cæteris florem sermonis eius, translatio non poverit con- servare. Deinde etiam hoc adiciendum, quod non tam propheta dicendus sit, quam evangelista. Ita enim universa Christi, Ec- clesiæque mysteria ad liquidum profectus est, ut non putes eum de futuro vaticinari.

sed de præteritis historia texere. Unde con-
ficio, noluisse tunc temporis Septuaginta
interpretes fidei sacraamenta perspicue
ethnificis prode: ne sanctum canibus, &
margaritas porcis darent: quæ, cum hanc
editionem legeritis, ab illis animadvertetis
abscondita. Nec ignoro, quanti laboris sit,
prophetas intelligere: nec facile quempiam
posse judicare de interpretatione, nisi intel-
lexerit, antequam legerit: nos quoque pa-
tere moribus plurimorum, qui stimulante
invidia, quod consequi non valent, despi-
ciunt. Sciens ergo, & prudens in flammam
mitto manum, & nihilominus hoc à fasti-
diosis lectoribus precor, ut quomodo Græci
post Septuaginta translatores Aquilam, &
Symmachum & Theodotionem legunt, vel
ob studium doctrinæ suæ, vel ut Septuagin-
ta magis ex collatione eorum intelligant: sic
& isti saltem unū post priores habere dignetur
interpretem. Legant prius, & postea
despiciant: ne videantur, non ex iudicio,
sed ex odii præsumptione ignorata damnare.
Prophetavit autem Isaias in Jerusalem, &
in Judæa, necdum decem tribubus in capti-
vitatem ductis: ac de utroque regno nunc
commisit, nunc separatim textit oraculum.
Et cum interdum ad præsentem respi-
ciat historiam, & post Babylonix captivita-
tem reditum populi significet in Judæam:
tamen omnis ejus cura de vocatione Gen-
tium, & adventu Christi est. Quem quan-
to plus amatis, o Paula, & Eustochium, tanto
magis ab eo petite, ut pro obtrectatione
præsentis, qua me indefinenter amuli laniant,
ipse mihi mercedem restituat in futuro: qui
scit me ob hoc in peregrina linguæ eruditione
sudasse, ne Judæi de falsitate Scriptura-
rum ecclesiis ejus diutius insultarent.

Ejusdem in Jeremiam præfatio.

Jeremias Propheta, cui hic prologus scribi-
tur, sermone quidem apud Hebræos Isaias,
& Osee, & quibusdam aliis prophetis vide-
tur esse rusticior, sed sensibus par est: quip-
pe qui eodem spiritu prophetaverit. Por-
ro simplicitas eloquii, à loco ei, in quo na-
tus est, accidit. Fuit enim Anathotites, qui
est usque hodie viculus, tribus ab Jerosoly-
mis distans millibus, sacerdos ex sacerdoti-
bus, & in matris utero sanctificatus: virgi-
nitate sua evangelicum virum Christi Eccle-
siæ dedicans. Hic vaticinari exorsus est puer:
& captivitatem urbis, atque Judææ non solum
spiritu, sed & oculis carnis intuitus est.
Jam decem tribus Israel Assyrii in Medos
transfuserant: jam terras eorum colonix
Gentium possidebant. Unde in Juda tantum,
& in Benjamin prophetavit: & civitatis suæ
ruinas quadruplici planxit alpebat, quod
nos mensuræ metri, veribusque reddidimus.
Præterea ordinem visionum, qui apud Græ-
cos, & Latinos omnino confusus est, ad pri-
stinam fidem correximus. Librum autem Ba-
ruch notarii ejus, qui apud Hebræos nec le-
gitur, nec habetur, prætermisimus: pro his
omnibus maledicta ab amulis præstolantes,
quibus me necesse est per singula opuscula
respondere. Et hoc patior, quia vos me co-

gitis. Cæterum ad compendium mali, rectius
fuerat modum furori eorum silentio meo po-
nere, quam quotidie novi aliquid scriptitan-
tem, invidorum insaniam provocare.

Ejusdem in Ezechielem præfatio.

Ezechiel propheta cum Joachin rege Juda
captivus ductus est in Babylonem: ibi-
que iis, qui cum eo captivi fuerant, prophe-
tavit, penitentibus quod ad Jeremiæ vati-
cinium se ultro adversarii tradidissent, & vi-
deret adhuc urbem Jerosolymam stare, quam
ille casuram esse prædixerat. Trigesimo au-
tem ætatis suæ anno, & captivitatis quinto,
exorsus est ad concaptivos loqui. Et eodem
tempore, licet posterior, hic in Chaldaea,
Jeremias in Judæa prophetaverunt. Sermo
ejus nec satis disertus, nec admodum rusticus
est: sed ex utroque medie temperatus. Sacer-
dos & ipse fuit, sicut Jeremias, principia vo-
luminis, & finem magnis habens obscuritati-
bus involuta. Sed & vulgata ejus editio non
multum distat ab Hebræico. Unde non satis
miror, quid causæ extiterit, ut si eosdem in
universis libris habemus interpretes: in aliis
eadem, in aliis diversa transulerint. Legite
igitur & hunc juxta translationem nostram:
quoniam per colla scriptus, & commata, ma-
nifestiorem legentibus sensum tribuit. Si au-
tem amici mei & hunc subfannaverint, dicite
eis, quod nemo eos compellat, ut scribant.
Sed vereor ne illud eis eveniat, quod Græcè
significantiùs dicitur, ut vocentur *φάγες
σώψας*, quod est, manducantes fannas.

Ejusdem in Daniele præfatio.

Danielem prophetam juxta Septuaginta
interpretes, Domini Salvatoris Ecclesiæ
non legunt, utentes Theodotionis editione: &
hoc cur acciderit nescio. Sive enim, quia ser-
mo Chaldaicus est, & quibusdam proprietati-
bus à nostro eloquio discrepat, noluerunt
Septuaginta interpretes easdem lingue lineas
in translatione servare: sive sub nomine eo-
rum ab alio nescio quo, non satis Chaldeam
linguam sciente, editus est liber: sive aliud
quid causæ extiterit ignorans: hoc unum as-
firmare possum, quod multum à veritate di-
scordet, & recto iudicio repudiatus sit. Scien-
dum quippe est, Daniele maxime, & Es-
dræ, Hebræis quidem litteris, sed Chal-
dæo sermone conscriptos, & unam Jeremiæ
pericopen: Job quoque cum Arabica lingua
plurimam habere societatem. Denique & ego
adolescens post Quintilianum, & Tullii le-
ctionem, ac flores rhetoricos, cum me in lin-
guæ hujus pristinum reclusissem: & multo fu-
dore, multoque tempore vix cœpisssem anhe-
lantia, stridentiaque verba resonare, & quasi
per cryptam ambulans rarum desuper lumen
aspicerem, implegi novissimè in Daniele: &
tanto tedio affectus sum, ut desperatione sub-
bita omnem laborem veterem voluerim con-
temnere. Verum adhortante me quodam He-
bræo, & illud mihi crebris in sua lingua in-
gerente, labor improbus omnia vincit: & qui
mihi videbatur sciolus, inter Hebræos cepturus
esse discipulus Chaldaicus. Et ut verum
fatear, usque ad præsentem diem magis pos-
sum sermonem Chaldaicum legere, & intel-

ligere, quàm sonare. Hæc idcirco refero, ut difficultatem vobis Danielis ostenderem: qui apud Hebræos nec Sufannæ habet historiam, nec hymnum trium puerorum, nec Belis, draconisque fabulas: quas nos, quia in toto orbe dispersæ sunt, veru anteposito, easque jugulante, subiecimus: ne videremur apud imperitos magnam partem voluminis detruncasse. Audivi ego quemdam de præceptoribus Judæorum, cum Sufannæ derideret historiam, & à Græco nescio quo eam diceret esse confictam: illud opponere quod Origeni quoque Africanus opposuit, etymologias hæc *ἀπὸ τοῦ σφίγι σφίσαι, ἢ ἀπὸ τοῦ πλινθί πλίσαι*, de Græco sermone descendere. Cujus rei nos intelligentiam nostris hanc possumus dare: Ut verbi gratia, dicamus de arbore ilice dicitur eum, illic perire: & à lentisco, in lentem te comminuat angelus, vel non in lente perire: aut lentus, idest, flexibilis ducaris ad mortem: sive aliud quid ad arboris nomen conveniens. Deinde tantum fuisse octi tribus pueris cavillabatur: ut in camino affluantem incendii metro luderent: & per ordinem ad laudem Dei omnia elementa provocarent: aut quod miraculum, divinæque aspirationis indicium, vel draconem interfectum ossa picis, vel sacerdotum Belis machinas deprehensas: quæ magis prudentia soleris viri, quàm prophetali essent spiritu prophetata? Cum verò ad Habacuc veniret, & de Judæa in Chaldeam raptum discolorum lætaretur, quærebat exemplum, ubi legissemus in toto veteri testamento, quemquam sanctorum gravi volasse corpore, & in puncto horæ tantarum spatia transisse: cui cum quidam è nostris satis ad loquendum promptulus, Ezechielem adduxisset in medium, & diceret eum de Chaldaea in Judæam fuisse translatum: derisit hominem, & ex iplo volumine demonstravit Ezechielem in spiritu se vidisse transpositum. Denique & Apostolum nostrum, videlicet ut eruditum virum, & qui legem ab Hebræis didicisset, non fuisse autem affirmare se raptum in corpore, sed dixisse: Sive in corpore, sive extra corpus, nescio, Deus scit. His, & talibus argumentis apocryphas in libro Ecclesiæ fabulas arguebat. Super qua re lectoris arbitrio judicium derelinquens, illud admonco, non haberi Daniele apud Hebræos inter Prophetas, sed inter eos, qui hagiographa conscripserunt. In tres siquidem partes omnis ab eis Scriptura dividitur: in legem, in prophetas, & in hagiographa, idest, in quinque, & octo, & in undecim libros: de quo non est hujus temporis differere. Quæ autem ex hoc propheta, imò contra hunc librum, Porphyrius objicit, testes sunt Methodius, Eusebius, & Apollinarius, qui multis versuum millibus ejus vesaniam respondentem, nescio an curioso lectori satisfecerint. Unde obsecro vos, ò Paula, & Eustochium, fundatis pro me ad Dominum preces: ut quamdiu in hoc corpuseculo sum, scribam aliquid gratum vobis, utile Ecclesiæ, dignum posteris. Præsentium quippè judicis oblatrantium non satis moveor, qui in utramque partem aut amore labuntur, aut odio.

Ejusdem in XII. Prophetas præfatio.

Non est idem ordo duodecim prophetarum apud Hebræos, qui est apud nos. Unde secundum id, quod ibi legiuntur, hic quoque dispositi sunt. Osee commaticus est, & quasi per sententias loquens. Joel planus in principiis: in fine obcurior. Et usque ad Malachiam, habent singuli proprietates suas: quem Esdras scribam, legisque doctorem Hebræi autumant. Et quia longum est nunc de omnibus dicere: hoc tantum vos, ò Paula, & Eustochium, admonitas volo, unum librum esse duodecim prophetarum: & Osee synchronon Isaie: Malachiam verò Aggæi, & Zachariæ fuisse temporibus. In quibus autem tempus non præfertur in titulo: sub illis eos regibus prophetasse, sub quibus & hi, qui ante eos habent titulos, prophetaverunt.

Ejusdem in Evangelistas ad Damasum præfatio.

Novum opus me facere cogis ex veteri, ut post exemplaria Scripturarum toto orbe dispersa, quasi quidam arbiter sedem: & quia inter se variant, quæ sint illa, quæ cum Græca consentiant veritate, decernam. Pius labor, sed periculosa præsumptio, judicare de cæteris ipsum ab omnibus judicandum: tenens mutare linguam, & canescentem jam mundum ad initia retrahere parvulorum. Quis enim doctus pariter, vel indoctus, cum in manus volumen assumpserit, & à salvia, quam semel imbibit, viderit discrepare, quod lætat, non statim erumpat in vocem, me falsarium, me clamitans esse sacrilegum, qui audeam aliquid in veteribus libris addere, mutare, corrigere? Adversus quam invdiam duplex causa me consolatur: quòd & tu, qui summus sacerdos es, fieri jubes: & verum non esse, quod variat, etiam maledicorum testimonio comprobatur. Si enim Latinis exemplaribus fides est adhibenda: respondeant quibus: tot enim sunt exemplaria pene quot codices. Sin autem veritas est querenda de pluribus: cur non ad Græcam originem revertentes, ea, quæ vel à vitiosis interpretibus male reddita, vel à præsumptoribus imperitis emendata perverius, vel à librariis dormitantibus aut addita sunt, aut mutata, corrigimus? Neque verò ego de Veteri disputo testamento, quod à Septuaginta senioribus in Græcam linguam verum, tertio gradu ad nos usque pervenit. Non quæro, quid Aquila, quid Symmachus sapiant, quare Theodotion inter novos, & veteres medius incedat. Sit illa vera interpretatio, quam Apostoli probaverunt. De Novo nunc loquor testamento: quod Græcum esse, non dubium est, excepto Apostolo Matthæo, qui primus in Judæa Evangelium CHRISTI Hebræicis litteris edidit. Hoc certe cum in nostro sermone discordat, & in diversis rivulorum tramites ducit, uno de fonte querendum est. Prætermitto eos codices, quos à Luciano, & Hesychio nuncupatos, paucorum hominum asserit perversa contentio, quibus utique nec in toto Veteri testamento post Septuaginta interpretes emendare quid licuit, nec in Novo profuit emendasse: cum multarum gentium linguis Scriptura ante translata doceat, falsa esse, quæ addita sunt.

Igitur hæc præfens præfatiuncula pollicetur quatuor tantum Evangelia, quorum ordo est iste, Matthæus, Marcus, Lucas, Joannes: eodum Græcorum emendata collatione, sed veterum, quæ ne multum à lectionis Latine consuetudine discrepant, ita calamo temperavimus, ut his tantum, quæ sensum videbantur mutare correctis, reliqua manere pateremur ut fuerant. Canones quoque, quos Eusebius Cæsariensis Episcopus Alexandrinus secutus Ammonium in decem numeros ordinavit, sicut in Græco habentur, expressimus. Quod si quis de curiosus voluerit nosse, quæ in Evangeliiis, vel eadem, vel vicina, vel sola sint, eorum distinctione cognoscet. Magnus siquidem hic in nostris codicibus error inolevit, dum quod in eadem re alius Evangelista plus dixit, in alio quia minus putaverint, addiderunt. Vel dum eundem sensum alius aliter expressit, ille, qui unum è quatuor primum legerat, ad ejus exemplum ceteros quoque existimaverit emendandos. Unde accidit ut apud nos mixta sint omnia, & in Marco plura Lucæ, atque Matthæi; rursus in Matthæo plura Joannis, & Marci & in cæteris reliquorum, quæ aliis propria sunt, inveniantur. Cum itaque canones legeris, qui subiecti sunt, confusionis errore sublato, & similia omnium scies, & singulis sua quæque restitues. In canone primo concordant quatuor, Matthæus, Marcus, Lucas, Joannes. In secundo tres, Matthæus, Marcus, Lucas. In tertio tres, Matthæus, Lucas, Joannes. In quarto tres, Matthæus, Marcus, Joannes. In quinto duo, Matthæus, Lucas. In sexto duo, Matthæus, Marcus. In septimo duo, Matthæus, Joannes. In octavo duo, Lucas, Marcus. In nono duo, Lucas, Joannes. In decimo, propria cuique, quæ non habentur in aliis, ediderunt. Singulis verò Evangeliiis, ab uno incipiens usque ad finem librorum dispar numerus accrescit. Hic nigro colore descriptus, sub se habet alium ex minio discoloratum numerum, qui ad decem usque procedens, indicat prior numerus, in quo sit canone requirendus. Cum ergo aperto codice, v. g. illud sive illud capitulum scire volueris cuius canonis sit, statim ex subiecto numero decaberis, & recurras ad principia, in quibus canonum est distincta congeries, eodemque statim canone ex titulo frontis invento, illum, quem quærebas, numerum, ejusdem Evangelistæ, qui & ipse ex inscriptione signatur, invenies, atque è vicino exterorum tractatibus inspectis, quos numeros è regione habeant, annotabis, & cum scieris, recurras ad volumina singulorum, & sine mora reperis numeris, quos antè signaveras. reperies, & loca, in quibus vel eadem, vel vicina dixerunt. Sciendum tamen, ne quis ignarum ex similitudine numerorum error involvat, quod sicubi in subnotatione canonum distinctorum in canone quolibet tres Evangelistæ, bis, ter, vel quater, aut etiam amplius eundem numerum per ordinem habuerint annotatum, & quartus è contrario, discrepantes, quod id tres illi in eo loco semel dixerint, quartus toties in corpore voluminis sui ponat, quoties diversi numeri in ejus canone positi stant contra prædictorum numerorum contiguas si-

mitudines. Item si in uno quolibet eorum, aut etiam duobus idem in canone numerus bis, ter, & quater, aut eo amplius reperiat in ordine collocatus, & disparces inveniantur in cæteris: dubium non erit, quin id, quod illius, illorumve canonis numerus bis, terque repetitum ab his in volumine semel dictum esse ostendit, alter alterius eorum toties uno, atque eodem sensu loquantur, quoties prætulerint in numerorum annotatione distantiam. Et hoc in omnium novem canonum collatione servabitur. Cæterum in decimo (quoniam propria singulorum tantummodo continentur) non potest contra id comparatio esse, quod solum est. Opto, ut in Christo valeas, & memineris mei, Papa beatissime.

Ejusdem ex Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum.

PAULUS A postolus, qui antè Saulus, extra numerum duodecim Apostolorum, de tribu Benjamin, & oppido Judææ Gischalis fuit, quo à Romanis capto, cum parentibus suis Tarsum Ciliciæ commigravit, à quibus ob studia legis missus Jerosolymam, à Gamaliel viro doctissimo, cuius Lucas meminit, eruditus est. Cum autem interfuisset neci martyris Stephani, & acceptis à Pontifice templi epistolis, ad persequendos eos, qui Christo crederant, Damascum pergeret, revelatione compulsus ad fidem, quæ in Actibus Apostolorum scribitur, in vas electionis de persecutore translaus est. Cumque primum ad prædicationem ejus Sergius Paulus Proconsul Cypri credidisset, ab eo, quod cum Christi fidei subegerat, sortitus est nomen Paulus: & juncto sibi Barnabæ, multis urbibus peragratis, revertentem Jerosolymam, à Petro, Jacobo, & Joanne, Gentium Apostolus ordinatur. Et quia in Actibus Apostolorum plenissime de ejus conversione scriptum est, hoc tantum dicam, quod post passionem Domini vigesimo quinto anno, id est, secundo Neronis, eo tempore, quo Festus procurator Judææ successit Felici, Romam vinculus mittitur, & biennium in libera manens custodia, adversus Judæos de adventu Christi quotidie disputavit. Sciendum autem in prima satisfactione (necdum Neronis imperio roborato, nec in tanta erumpente fecerata, quanta de eo narrat historiæ) Paulum à Nerone dimissum, ut Evangelium Christi in Occidentis quoque partibus prædicaret, sicut ipse scribit in secunda epistola ad Timotheum (eo tempore, quo & passus est, de vinculis dicitur epistolam.) In prima mea satisfactione nemo mihi affuit, sed omnes me dereliquerunt: non eis imputetur, Dominus autem mihi affuit, & confortavit me, ut per me prædicationis completur, & audirent omnes Gentes, & liberatus sum de ore leonis, manifestissime leonem propter crudelitatem, Neronem significans. Et in sequentibus, Liberatus sum de ore leonis. Et statim, Liberavit me Dominus ab omni opere malo, & salvavit me in regnum suum celeste, quod scilicet, præfens sibi sentiret imminere martyrium. Nam & in eadè epistola præmiserat, Ego enim jam immolor, & tempus resolutionis meæ instat. Hic ergo decimo quarto Neronis anno, eodem die, quo Petrus, Romæ pro Christo capite truncatus: sepultus

que est in via Ostiensi, anno post passionem Domini trigesimo tertio. Scripsit autem novem ad septem Ecclesias Epistolas: ad Romanos unam, ad Corinthios duas, ad Galatas unam, ad Ephesios unam, ad Philippenses unam, ad Colossenses unam, ad Thessalonicenses duas. Præterea ad discipulos suos, Timotheo duas, Tito unam, Philemoni unam. Epistola autem, quæ fertur ad Hebræos, non ejus creditur, propter styli, sermonisque distantiam: sed vel Barnabæ juxta Tertullianum: vel Lucæ evangelistæ juxta quosdam, vel Clementis, Romanæ postea Ecclesiæ Episcopi, quæ ajunt sententias Pauli proprio ordinasse, & orasse sermone: vel certe quia Paulus scribebat ad Hebræos, & propter invidiam sui apud eos nominis, titulum in principio salutationis imputaverat, scripserat ut Hebræus Hebræis Hebræice, id est, suo eloquio disertissime, ut ea, quæ eloquenter scripta fuerant in Hebræo, eloquentius vertentur in Græcum, & hanc causam esse, quod à cæteris Pauli epistolis discrepare videatur. Legunt quidam & ad Laodicenses, sed ab omnibus exploditur.

Ejusdem ex Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum.

Jacobus, qui appellatur frater Domini, cognomen Iustus, ut nonnulli existimant, Joseph, ex alia uxore; ut autem mihi videtur, Mariæ sororis matris Domini, cujus Joannes in libro suo meminit, filius, post passionem Domini, statim ab Apostolis Hierosolymorum Episcopos ordinatus, unam tantum scripsit epistolam, quæ de septem catholicis est: quæ & ipsa ab alio quodam sub nomine ejus edita asseritur, licet paulatim tempore procedente obtinuerit auctoritatem. Egesippus vicinus Apostolicorum temporum, in quinto commentariorum libro de Jacobo narrans, ait: Successit Ecclesiæ Hierosolymæ, post Apostolos, frater Domini Jacobus, cognomen Iustus, multi siquidem Jacobi vocabantur. Hic de utero matris sanctus fuit, vinum, & siceram non bibit, carnem nullam comedit, numquam attonsus est, nec unctus unguento, nec usus balneo: huic soli licitum erat ingredi Sancta sanctorum: siquidem vestibus laneis non utebatur, sed lineis: solique ingrediebatur templum: & fixis genibus pro populo deprecabatur, in tantum ut camelorum duritiem traxisse ejus genua crederentur. Dicit & alia multa, quæ enumerare longum est. Sed & Josephus in vigesimo libro Antiquitatum refert, & Clemens in septimo *Protreptico*, mortuo Festo, qui Judæam regebat, missum à Nerone esse successorem ejus Albinum: qui cum necdum ad provinciam pervenisset, Ananus, inquit, Pontifex adolescens, Anani filius, de genere Sacerdotali, accepta occasione *ἀπαρξας* concilium congregavit, & compellens publice Jacobum, ut Christum Dei filium denegaret, contradicentem lapidari iussit, qui cum præcipitatus de pinna templi, contractis cruribus adhuc semivivus tendens ad cælum manus, diceret, Domine, ignosce eis: quod enim faciunt, nesciunt: fallonis fuisse, quo

uda vestimenta extorqueri solent, in cerebro percussus interit. Tradit item Josephus, tantæ eum sanctitatis fuisse, & celebritatis in populo, ut propter ejus necem, creditum sit subversam esse Hierosolymam. Hic est, de quo Paulus Apostolus scribit ad Galatas, Alium autem Apostolorum vidi neminem, nisi Jacobum fratrem Domini. Et Apostolorum super hoc crebrius Acta testantur. Evangelium quoque, quod appellatur secundum Hebræos, & à me nuper in Græcum, Latinumque sermonem translatus est, quo & Origenes sæpe utitur, post resurrectionem Salvatoris refert: Dominus autem cum dedisset spondem servo sacerdotis, ivit ad Jacobum, & apparuit ei. Juraverat enim Jacobus, se non comesturum panem ab illa hora, qua biberat calicem Domini, donec videret eum resurgentem à mortuis. Rursusque post paululum, Asserte, ait Dominus, mensam, & panem. Statimque addit, Tulit panem, & benedixit, ac fregit, & dedit Jacobo Iusto, & dixit ei: Frater mi, comede panem tuum, quia resurrexit Filius hominis à dormientibus. Triginta itaque annos Hierosolymis rexit Ecclesiam, id est, usque ad septimum Neronis annum, & juxta templum, ubi & præcipitatus fuerat, sepultus est. Titulum usque ad obidionem Titi, & ultimam Hadriani novissimum habuit. Quidam è nostris in monte Oliveti eum conditum putant: sed falsa eorum opinio est.

Ejusdem ex Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum.

Simon Petrus, filius Jonæ, provincie Galilææ, vico Bethsaida, frater Andreæ Apostoli, & princeps Apostolorum, post Episcopatum Antiochenis Ecclesiæ, & prædicationem dispersionis eorum, qui de circumcisione crediderant, in Ponto, Galatia, Cappadocia, Asia, & Bithynia, secundo Claudii anno ad expugnandum Simonem Magum Romanam pergit, ibique viginti quinque annis cathedræ sacerdotalem tenuit, usque ad ultimum annum Neronis, id est, decimum quartum. A quo & affixus cruci, martyrio coronatus est, capite ad terram verso, & in sublime pedibus elevatis, asserens se indignum, ut sic crucifigeretur ut Dominus suus. Scripsit duas epistolas, quæ catholice nominantur: quarum secunda à plerisque ejus esse negatur, propter styli cum priore dissimilitudinem. Sed & Evangelium juxta Marcum, qui auditor ejus, & interpret fuit, hujus dicitur. Libri autem, & quibus unus Aqtorum ejus inscribitur, alius Evangelii, tertius prædicationis, quartus Apocalypsis, quintus iudicii, inter apocryphas scripturas reputantur. Sepultus Romæ in Vaticano juxta viam triumphalem, totius urbis veneratione celebratur.

Ejusdem ex Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum.

Judas frater Jacobi, parvam quidem, quæ de septem catholicis est, epistolam reliquit. Et quia de libro Enoch, qui apocryphus est, in ea assumit testimonium, à plerisque rejicitur: tamen auctoritate vetustate jam & usu meruit, & inter sanctas scripturas cõputatur.

ORDO LIBRORUM VETERIS TESTAMENTI.

Genes	fol. 1
Exodus	45
Leviticus	83
Numeri	104
Deuteronomium	133
Josue	158
Liber Judicum	176
Ruth	195
Regum I.	198
Regum II.	224
Regum III.	245
Regum IV.	272
Paralipomenon I.	294
Paralipomenon II.	315
Esdra I.	340
Esdra II.	348
Tobias	358
Judith	366
Esther	376
Job	385
Liber Psalmerum	404
Proverbia Salomonis	448
Ecclesiastes	465

Canticum Canticorum	470
Liber Sapientia	473
Ecclesiasticus	484
Isaias Propheta	514
Jeremias	548
Baruch	591
Ezechiel	596
Daniel	632
Osee	648
Joel	654
Amos	656
Abdias	661
Jonas	662
Michæas	664
Nahum	667
Habacuc	669
Sophonias	671
Aggeus	673
Zacharias	675
Malachias	682
Machabæorum I.	684
Machabæorum II.	707

ORDO LIBRORUM NOVI TESTAMENTI.

Vangelium secundum Mat- thæum	723
Evangelium secundum Mar- cum	754
Evangelium secundum Lu- cam	771
Evangelium secundum Joannem	803
Actus Apostolorum	815
Pauli Epistola ad Romanos	850
Ad Corinthios I.	860
Ad Corinthios II.	870
Ad Galatas	876
Ad Ephesios	880
Ad Philippenses	883
Ad Colossenses	886
Ad Thessalonicenses I.	888

Ad Thessalonicenses II.	890
Ad Timotheum I.	892
Ad Timotheum II.	895
Ad Titum	897
Ad Philemonem	898
Ad Hebræos	899
Jacobi Epistola	906
Petri Epistola I.	909
Petri Epistola II.	912
Joannis Epistola I.	914
Joannis Epistola II.	917
Joannis Epistola III.	917
Judæ Epistola	918
Apocalypsis	919
Liber Esdræ III.	935
Liber Esdræ IV.	946

LIBER GENESIS, HEBRAICE BERESITH.

CAPUT PRIMUM.

De mundi creatione, rerum creaturarum distinctione, & ornatu, deque hominis formatione, cui subiecit Deus omnia, quae creaverat.

A
Ps. 31.
6. 35.
Eccli.
118. 1.
Act. 14.
14. 17.
14.
* Heb.
11. 3.

IN principio creavit Deus
caelum, & terram.
Terra autem erat inanis, &
vacua, & tenebrae erant su-
per faciem abyssi: & Spiritus
Dei ferebatur super aquas.

3 Dixitque Deus: * Fiat lux. Et facta est lux.
4 Et vidit Deus lucem, quod esset bona.
Et divisit lucem à tenebris.
5 Appellavitque lucem diem, & tenebras
noctem; factumque est vespere, & mane,
dies unus.

6 Dixit quoque Deus: Fiat firmamentum in
medio aquarum: & dividat aquas ab aquis.
7 Et fecit Deus firmamentum, divisitque
aquas, quae erant sub firmamento ab his, quae
erant super firmamentum. Et factum est ita.

8 Vocavitque Deus firmamentum, caelum:
& factum est vespere, & mane, dies secundus.

9 Dixit verò Deus: Congregentur aquae
sub caelo sunt, in locum unum: & ap-
pareat arida. Et factum est ita.

10 Et vocavit Deus aridas: * Terram, con-
gregationesque aquarum appellavit Maria.
Et vidit Deus, quod esset bonum.

11 Et ait: Germinet terra herbam viren-
tem, & facientem semen, & lignum po-
miferum faciens fructum juxta genus suum,
cujus semen in semetipso sit super terram.
Et factum est ita.

12 Et protulit terra herbam virentem, &

facientem semen juxta genus suum, lignum-
que faciens fructum, & habens unumquod-
que sementem secundum speciem suam. Et
vidit Deus, quod esset bonum.

13 Et factum est vespere, & mane, dies
tertius.

14 Dixit autem Deus: Fiant luminaria in
firmamento caeli, & dividant diem, ac
noctem, & sint * in signa, & tempora,
& dies, & annos:

15 Ut luceant in firmamento caeli, & il-
luminent terram. Et factum est ita.

16 Fecitque Deus duo luminaria magna:
luminare majus, ut praesset diei: & lumi-
nare minus, ut praesset nocti: & stellas.

17 Et posuit eas in firmamento caeli, ut
lucerent super terram,

18 Et praesset diei, ac nocti, & divi-
derent lucem, ac tenebras. Et vidit Deus,
quod esset bonum.

19 Et factum est vespere, & mane, dies
quartus.

20 Dixit etiam Deus: Producant aquae
reptile animae viventis, & volatile super
terram sub firmamento caeli.

21 Creavitque Deus cete grandia, & om-
nem animam viventem, atque motabilem,
quam produxerat aquae in species suas,
& omne volatile secundum genus suum.
Et vidit Deus, quod esset bonum.

22 Benedixitque eis, dicens: Crescite:
& multiplicamini, & replete aquas maris,
avesque multiplicentur super terram.

23 Et factum est vespere, & mane, dies
quintus.

24 Dixit quoque Deus: Producat terra ani-
mam viventem in genere suo, jumenta, & re-

* Psal.
135. 7.

* Psal.
135. 5.
Job. 1.
10.
12. 5.
16.
Psal.
148. 4.
B
* Job.
8. 4.
Psal.
12. 7.
88. 17.
135. 6.

ptilia, & bestias terræ secundum species suas. Factumque est ita.

25 Et fecit Deus bestias terræ juxta species suas, & jumenta, & omne reptile terræ in genere suo. Et vidit Deus, quod esset bonum.

26 Et ait: Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram: & præstet piscibus maris, & volatilibus cæli, & bestiis, universæque terræ, omnique reptili, quod movetur in terra.

27 Et creavit Deus hominem ad imaginem suam: ad imaginem Dei creavit illum, masculum, & feminam creavit eos.

28 Benedixitque illis Deus, & ait: Crescite, & multiplicamini, & replete terram, & subjicite eam, & dominamini piscibus maris, & volatilibus cæli, & universis animantibus, quæ moventur super terram.

29 Dixitque Deus: Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram, & universa ligna, quæ habent in semetipsis sementem generis sui, ut sint vobis in escam:

30 Et cunctis animantibus terræ, omnique volucri cæli, & universis, quæ moventur in terra, & in quibus est anima vivens, ut habeant ad vescendum. Et factum est ita.

31 Viditque Deus cuncta, quæ fecerat: & erant valde bona. Et factum est vespere, & manè, dies sextus.

C A P U T II.

Deus, completo sex diebus opificio, septimo quiescit, cui & benedixit: hominem in Paradisum variis arboribus fructiferis, ac fluminibus in signum posuit, cui Evam ex ipsius costa in adiutorium formavit, ac matrimonium instituit.

1 Igitur perfecti sunt cæli, & terra, & omnis ornatus eorum.

2 Complevitque Deus die septimo opus suum, quod fecerat: & requievit die septimo ab universo opere, quod pararat.

3 Et benedixit diei septimo, & sanctificavit illum: quia in ipso cessaverat ab omni opere suo, quod creavit Deus, ut faceret.

4 Istæ sunt generationes cæli, & terræ, quando creata sunt, in die, quo fecit Dominus Deus cælum, & terram.

5 Et omne virgultum agri, antequam oriatur in terra, & omnemque herbam regionis, priusquam germinaret: non enim pluerat Dominus Deus super terram: & homo non erat, qui operaretur terram.

6 Sed sors ascendeat ex terra, irrigans universam superficiem terræ.

7 Formavit igitur Dominus Deus hominem de limbo terræ, & inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ, & factus est homo in animam viventem.

8 Plantaverat autem Dominus Deus paradysum voluptatis à principio, in quo posuit hominem, quem formaverat.

9 Produxitque Dominus Deus de humo omne lignum pulchrum visu, & ad vescendum suave: lignum etiam vitæ in medio paradisi, lignumque scientiæ bonæ, & mali.

10 Et fluvius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradysum, qui inde dividitur in quatuor capita.

11 Nomen uni Phison: ipse est, qui circuit omnem terram Hevilath, ubi nascitur aurum.

12 Et aurum terræ illius optimum est: ibi invenitur bdellium, & lapis onychinus.

13 Et nomen fluvii secundi Gehon: ipse est, qui circuit omnem terram Æthiopiz.

14 Nomen verò fluminis tertii, Tigris: ipse vadit contra Assyrios. Fluvius autem quartus, ipse est Euphrates.

15 Tulit ergo Dominus Deus hominem, & posuit eum in paradiso voluptatis, ut operaretur, & custodiret illum.

16 Præcepitque ei dicens: Ex omni ligno paradisi comede:

17 De ligno autem scientiæ boni, & mali ne comedas: in quocumque enim die comederis ex eo, morte morieris.

18 Dixit quoque Dominus Deus: Non est bonum, esse hominem solum: faciamus ei adiutorium simile sibi.

19 Formatis igitur Dominus Deus de humo cunctis animantibus terræ, & universis volatilibus cæli, adduxit ea ad Adam, ut videret, quid vocaret ea: omne enim, quod vocavit Adam animæ viventis, ipsum est nomen ejus.

20 Appellavitque Adam nominibus suis cuncta animantia, & universa volatilia cæli, & omnes bestias terræ: Adæ verò non inveniebatur adiutor similis ejus.

21 Inmisit ergo Dominus Deus soporem in Adam: cumque obdormisset, tulit unam de costis ejus, & replevit carnem pro ea.

22 Et edificavit Dominus Deus costam, quam tulit de Adam, in mulierem: & adduxit eam ad Adam.

23 Dixitque Adam: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: hæc vocabitur Virago, quoniam de viro sumpta est.

24 Quamobrem relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhærebit uxori suæ: & erunt duo in carne una.

25 Erat autem uterque nudus, Adam scilicet, & uxor ejus: & non erubescabant.

C A P U T III.

Serpentis astutia primi parentes Dei preceptum transgrediantur. Messas orbi promittitur: atque indiffusa singulis pana, in paradiso pelluntur.

1 Sed & serpens erat callidior cunctis animantibus terræ, quæ fecerat Dominus Deus: Qui dixit ad mulierem: Cur præcepit vobis Deus, ut non comederetis de omni ligno paradisi?

2 Cui respondit mulier: De fructu lignorum, quæ sunt in paradiso, vescimur:

3 De fructu verò ligni, quod est in medio paradisi, præcepit nobis Deus, ne comederemus, & ne tangeremus illud, ne forte moriamur.

4 Dixit autem serpens ad mulierem: Nequaquam morte moriemini.

5 Scit enim Deus, quod in quocumque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri: & eritis sicut dii, scientes bonum, & malum.

6 Vidit igitur mulier, quod bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectuque delectabile: & tulit de fructu illius, & comedit: deditque viro suo, qui comedit.

7 Et aperti sunt oculi amborum: cumque cognovissent se esse nudi, consuerunt folia ficus, & fecerunt sibi perizonata.

8 Et cum audissent vocem Domini Dei de-

Col. 1
10.
Infr. 1
9. 6.
Cor.
11. 7.

D
4. Sap.
1. 33.
Matt.
10. 4.
Eccli.
17. 1.
Infr. 8
17. 9. 1
* Infr.
9. 3.

* Eccli.
30. 21.
Mar. 7
17.

A
* Exod.
20. 11.
11. 17.
Deut.
5. 14.
Heb. 4
4.

* Cor.
15. 45.

B

* Eccli.
24. 35.

C

D

* Cor.
21. 9.
Matt.
19. 5.
Marc.
10. 7.
Eph. 5.
21.
* Cor.
6. 6.

A

* Cor.
11. 3.

* Eccli.
15. 33.
B
1. Tim.
2. 8. 14

ambulantis in paradiso ad auram post meridiem, abscondit se Adam, & uxor ejus a facie Domini Dei in medio ligni paradisi.

9 Vocavitque Dominus Deus Adam, & dixit ei: Ubi es?

10 Qui ait: Vocem tuam audivi in paradiso: & timui, eo quod nudus essem, & abscondi me.

11 Cui dixit Dñs: Quis enim indicavit tibi, quod nudus esses, nisi quod ex ligno, de quo præceperam tibi, ne comederes, comedisti?

12 Dixitque Adam: Mulier, quam dediisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, & comedi.

C 13 Et dixit Dominus Deus ad mulierem: Quare hoc fecisti? Quæ respondit: Serpens decepit me, & comedi.

14 Et ait Dominus Deus ad serpentem: Quia fecisti hoc, maledictus es inter omnia animantia, & bestias terræ: super pedes tuos gradieris, & terræ comedes cunctis diebus vitæ tuæ.

15 Inimicitias ponam inter te, & mulierem, & semen tuum, & semen illius: ipsa conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo ejus.

16 Mulieri quoque dixit: Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos: in dolore paries filios, & sub viri potestate eris, * & ipse dominabitur tui.

* 1 Cor
14. 34.

17 Adæ verò dixit: Quia audisti vocem uxoris tuæ, & comedisti de ligno, ex quo præceperam tibi, ne comederes, maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ.

D 18 Spinæ, & tribulos germinabit tibi, & comedes herbam terræ.

19 In sudore vultus tui vesceris pane, donec revertaris in terram, de qua sumptus es: quia pulvis es, & in pulverem reverteris.

20 Et vocavit Adam nomen uxoris suæ, Heva: eo quod mater esset cunctorum viventium.

21 Fecit quoque Dominus Deus Adæ, & uxori ejus tunicas pelliceas, & induit eos.

22 Et ait: Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est, sciens bonum, & malum, nunc ergo ne forte mittat manum suam, & su-

mat etiam de ligno vitæ, & comedat, & vivat in æternum.

23 Emisit eum Dominus Deus de paradiso voluptatis, ut operaretur terram, de qua sumptus est.

24 Ejecitque Adam: & collocavit ante paradisum voluptatis Cherubim, & flammæum gladium, atque versatilem, ad custodiendam viam ligni vitæ.

C A P U T I V.

Adam ex Eva genuit Cain, & Abel: impius Cain prius Abel fratrem occidit: & a Deo punitus, ac profugus vitam agens, Enos genuit: sed & Adam Seth generavit, cui natus est Enos.

A 1 Adam verò cognovit uxorem suam Hevam: ouæ concepit, & peperit Cain, dicens: Possedi hominem per Deum.

2 Rursumque peperit fratrem ejus Abel. Fuit autem Abel pastor ovium, & Cain agricola.

3 Factum est autem post multos dies, ut offerret Cain de fructibus terræ munera Domino.

4 Abel quoque obtulit de primogenitis gregis sui, & de adipibus eorum: & respexit Dominus ad Abel, & ad munera ejus.

5 Ad Cain verò, & ad munera illius non respexit: iratusque est Cain vehementer, & concidit vultus ejus.

6 Dixitque Dominus ad eum: Quare iratus es? & cur concidit facies tua?

7 Nonne si benè egeris, recipies: sin autem malè, statim in foribus peccatum aderit? sed sub te erit appetitus ejus, & tu dominaberis illius.

8 Dixitque Cain ad Abel fratrem suum: Egrediamur foras. Cumque essent in agro, consurrexit Cain adversus fratrem suum Abel, & interfecit eum.

9 Et ait Dominus ad Cain: Ubi est Abel frater tuus? Qui respondit: Nescio: Num custos fratris mei sum ego?

10 Dixitque ad eum: Quid fecisti? vox san-

A

Hebr.
11. 4.

B

* Sap.
10. 3.
Matt.
23. 35.
1. Jo.
3. 12.
Judæ.
1. 11.

guinis fratris tui clamat ad me de terra.

11 Nunc igitur maledictus eris super terram, quæ aperuit os suum, & suscepit sanguinem fratris tui de manu tua.

12 Cum operatus fueris eam, non dabit tibi fructus suos: vagus, & profugus eris super terram.

C 13 Dixitque Cain ad Dominum: Major est iniquitas mea, quam ut veniam merear.

14 Ecce ejicis me hodie à facie terræ, & à facie tua abscondar, & ero vagus, & profugus in terra: omnis igitur, qui invenerit me, occidet me.

15 Dixitque ei Dominus: Nequaquam ita fiet: sed omnis, qui occiderit Cain, septuplum punietur. Posuitque Dominus Cain signum, ut non interficeret eum omnis, qui invenisset eum.

16 Egrediusque Cain à facie Domini, habitavit profugus in terra ad orientalem plagam Eden.

17 Cognovit autem Cain uxorem suam, quæ concepit, & peperit Henoch: & edificavit civitatem, vocavitque nomen ejus ex nomine filii sui, Henoch.

18 Porro Henoch genuit Irad, & Irad genuit Maviael, & Maviael genuit Mathusael, & Mathusael genuit Lamech.

19 Qui accepit duas uxores, nomen uni Ada, & nomen alteri Sella.

20 Genuitque Ada Jabel, qui fuit pater habitantium in tentoriis, atque pastorum.

21 Et nomen fratris ejus Jubal: ipse fuit pater canentium cithara, & organo.

D 22 Sella quoque genuit Tubalcain, qui fuit malleator, & faber in cuncta opera æris, & ferri. Soror verò Tubalcain, Noema.

23 Dixitque Lamech uxoribus suis Adæ, & Sella: Audite vocem meam uxores Lamech, auscultate sermonem meum: quoniam occidi vium in vulnus meum, & adolescentulum in livorem meum.

24 Septuplum ultio dabitur de Cain: de Lamech verò septuagies septies.

25 Cognovit quoque adhuc Adam uxorem suam: & peperit filium, vocavitque nomen ejus Seth, dicens: Posuit mihi Deus semen aliud pro Abel, quem occidit Cain.

26 Sed & Seth natus est filius, quem vocavit Enos: iste cepit invocare nomen Domini.

C A P U T V.

Texitur genealogia Adæ, ac posterorum per Seth: annique vitæ ipsorum usque ad Noe.

1 **H**ic est liber generationis Adam. In die, qua creavit Deus hominem, ad similitudinem Dei fecit illum.

2 Masculum, & feminam creavit eos, & benedixit illis, & vocavit nomen eorum Adam, in die, quo creati sunt.

3 Vixit autem Adam centum triginta annis: & genuit filium ad imaginem, & similitudinem suam, vocavitque nomen ejus Seth.

4 Et facti sunt dies * Adam, postquam genuit Seth, octingenti anni: genuitque filios, & filias.

5 Et factum est omne tempus, quod vixit Adam, anni nongenti triginta, & mortuus est.

6 Vixit quoque Seth centum quinque annis, & genuit Enos.

7 Vixitque Seth, postquam genuit Enos, octingentis septem annis, genuitque filios & filias.

8 Et facti sunt omnes dies Seth nongentorum duodecim annorum, & mortuus est.

9 Vixit verò Enos nonaginta annis, & genuit Cainan.

10 Post cujus ortum vixit octingentis quindecim annis, & genuit filios, & filias.

11 Factique sunt omnes dies Enos nongenti quinque anni, & mortuus est.

12 Vixit quoque Cainan septuaginta annis, & genuit Malaleel.

13 Et vixit Cainan postquam genuit Malaleel, octingentis quadraginta annis, genuitque filios, & filias.

14 Et facti sunt omnes dies Cainan nongenti decem anni, & mortuus est.

A

* Sap.
2. 23.
Eccl.
17. 1.
Sup. 1.
27.
Infra
9. 6.

* 1. Par
1. 2. 1.

B

15 Vixit autem Malaleel sexaginta quinque annis, & genuit Jared.

16 Et vixit Malaleel, postquam genuit Jared, octingentis triginta annis, & genuit filios, & filias.

17 Et facti sunt omnes dies Mala leel octingenti nonaginta quinque anni, & mortuus est.

18 Vixitque Jared centum sexaginta duobus annis, & genuit Henoch.

19 Et vixit Jared, postquam genuit Henoch, octingentis annis, & genuit filios, & filias.

C 20 *Et facti sunt omnes dies Jared nongenti sexaginta duo anni, & mortuus est.

21 Porro Henoch vixit sexaginta quinque annis, & genuit Mathusalem.

¶Ecl. 45.15. H. br. 11.5. 22 Et ambulavit Henoch cum Deo: & vixit, postquam genuit Mathusalem, trecentis annis, & genuit filios, & filias.

23 Et facti sunt omnes dies Henoch trecenti sexaginta quinque anni.

24 Ambulavitque cum Deo, & non appa-

ruit: quia tulit eum Deus.

25 Vixit quoque Mathusalem centum octoginta septem annis, & genuit Lamech.

26 Et vixit Mathusalem, postquam genuit Lamech, septingentis octoginta duobus annis, & genuit filios, & filias.

27 Et facti sunt omnes dies Mathusalem nongenti sexaginta novem anni, & mortuus est.

28 Vixit autem Lamech centum octoginta duobus annis, & genuit filium.

29 Vocavitque nomen ejus Noe, dicens: Ille consolabitur nos ab operibus, & laboribus manuum nostrarum, in terra, cui maledixit Dominus.

30 Vixitque Lamech, postquam genuit Noe, quingentis nonagintaquinque annis, & genuit filios, & filias.

31 Et facti sunt omnes dies Lamech, septingenti septuaginta septem anni, & mortuus est. Noe vero cum quingentorum esset annorum, genuit Sem, Cham, & Japheth.

CAPUT VI.

Hominis peccata suere diluvii causa: Noe tamen justus inventus est, cui arca fabricanda mandatur, in qua ipse, & cunctorum animantium genera servantur.

A 1 C Umque cepissent homines multiplicari super terram, & filias procreassent, 2 Videntes filii Dei filias hominum, quod essent pulchrae, acceperunt sibi uxores ex omnibus, quas elegerant.

3 Dixitque Deus: Non permanebit spiritus meus in homine in aeternum, quia caro est: eruntque dies illius centum viginti annorum.

4 Gigantes autem erant super terram in diebus illis: postquam enim ingressi sunt filii Dei ad filias hominum, illaque genuerunt, isti sunt potentes à saeculo viri famosi.

5 Videns autem Deus, quod multa malitia hominum esset in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore,

6 Pénituit eum, quod hominem fecisset in terra. Et tactus dolore cordis intrinsic,

7 * Delebo, inquit, hominem, quem creavi, à facie terrae, ab homine usque ad animalia, à reptili usque ad volucres caeli, ponit enim me fecisse eos.

8 Noe vero invenit gratiam coram Domino.

9 Haec sunt generationes Noe: * Noe vir justus, atque perfectus fuit in generationibus suis, cum Deo ambulavit.

10 Et genuit tres filios, Sem, Cham, & Japheth.

11 Corrupta est autem terra coram Deo, & repleta est iniquitate.

12 Cumque vidisset Deus terram esse corruptam (omnis quippe caro corruperat viam suam super terram)

13 Dixit ad Noe: Finis universae carnis venit coram me: repleta est terra iniquitate à facie eorum, & ego disperdam eos cum terra.

14 Fac tibi arcam de lignis levigatis: man-

D

B
*In fr.
8. 21.
Ms. 15
10.
*Ecl.
44. 17.

C

siunculas in arca facies, & bitumine linies intrinsecus, & extrinsecus.

15 Et sic facies eam: Trecentorum cubitorum erit longitudo arce, quinquaginta cubitorum latitudo, & triginta cubitorum altitudo illius.

16 Fenestram in arca facies, & in cubito consummabis summam eam; ostium autem arce pones ex latere: deorsum cœnacula, & tristega facies in ea.

D 17 Ecce ego adducam aquas diluvii super terram, ut interficiam omnem carnem, in qua spiritus vitæ est sub te: cœlum: Universa, quæ in terra sunt, confumentur.

18 Ponamque fœdus meum tecum, & ingredieris arcam tuam, & filii tui, uxor tua, & uxores filiorum tuorum tecum.

19 Et ex cunctis animantibus universæ carnis bina induces in arcam, ut vivant tecum: masculini sexus, & feminini.

20 De volucibus iuxta genus suum, & de jumentis in genere suo, & ex omni reptili terræ secundum genus suum; bina de omnibus ingredientur tecum, ut possint vivere.

21 Tolles igitur tecum ex omnibus ecclis, quæ mandata possunt, & comportabis apud te, & erunt tibi, quàm illis in cibum.

22 Fecit igitur Noe omnia, quæ præceperat illi Deus.

C A P U T VII.

Ingresso Noe cum suis in arcam, statim aqua omnium montium cacumina 150. diebus superavit, reliquæque animantia submersit.

A 1 Dixitque Dominus ad eum: Ingredere tu, & omnis domus tua in arcam: te enim vidi iustum coram me in generatione hac.

2 Ex omnibus animantibus mundi tolle septena, & septena, masculum, & feminam; de animantibus verò immundis duo, & duo, masculum, & feminam.

3 Sed & de volatilibus cœli septena, & septena, masculum, & feminam: ut salvetur semen super faciem universæ terræ.

4 Adhuc enim, & post dies septem ego pluviam super terram quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, & delebo omnem substantiam, quam feci, de superficie terræ.

5 Fecit ergo Noe omnia, quæ mandaverat ei Dominus.

6 Eratque sexcentorum annorum, quando diluvii aqua inundaverunt super terram.

B 7 Et ingressus est Noe, & filii ejus, uxor ejus, & uxores filiorum ejus cum eo, in arcam propter aquas diluvii.

8 De animantibus quoque mundi, & immundis, & de volucibus, ex omni, quod movetur super terram.

9 Duo & duo ingressi sunt ad Noe in arcam, masculus, & femina, sicut præceperat Dominus Noe.

10 Cumque transissent septem dies, aqua diluvii inundaverunt super terram.

11 Anno sexcentesimo vitæ Noe, mense secundo, septimodecimo die mensis, rupti sunt omnes fontes abyssi magnæ, & cataractæ cœli apertæ sunt.

12 Et facta est pluvia super terram quadraginta diebus, & quadraginta noctibus.

13 In articulo diei illius ingressus est Noe, & Sem, & Cham, & Japheth, filii ejus; uxor illius, & tres uxores filiorum ejus cum eis, in arcam.

14 Ipsi, & omne animal secundum genus suum; universæque jumenta in genere suo, & omne, quod movetur super terram in genere suo, cunctumque volatile secundum genus suum, universæ aves, omnesque volucres.

15 Ingressæ sunt ad Noe in arcam, bina, & bina ex omni carne, in qua erat spiritus vitæ.

16 Et quæ ingressæ sunt, masculus, & femina ex omni carne introierunt, sicut præceperat ei Deus, & inclusit eum Dominus de foris.

17 Factumque est diluvium quadraginta diebus super terram, & multiplicatæ sunt aquæ, & elevaverunt arcam in sublime a terra.

18 Vehementer enim inundaverunt, & omnia repleverunt in superficie terræ: porro arca ferebatur super aquas.

19 Et aquæ prævaluerunt nimis super terram: operitque sunt omnes montes excelsi sub universo cœlo.

20 Quindecim cubitis altior fuit aqua super montes, quos operuerat.

21 Consumptaque est omnis caro, quæ movebatur super terram, volucrum, animantium, bestiarum, omniumque reptilium, quæ reptant super terram: universi homines,

22 Et cuncta, in quibus spiraculum vitæ est in terra, mortua sunt.

23 Et delevit Deus omnem substantiam, quæ erat super terram, ab homine usque ad pecus, tam reptile, quàm volucres cœli, & deleta sunt de terra, remansit autem solus Noe, & qui cum eo erant in arca.

24 Obtinueruntque aquæ terram centum quinquaginta diebus.

C A P U T VIII.

Imminutis paulatim aquis diluvii, post corvi, ac columbæ emissionem, Noe cum universis, qui in arca continebantur, egreditur, & altari extructo, offert Deo in gratiarum actionem holocausta, quibus placatus Deus promittit, nunquam deinceps fore diluvium.

A 1 Recordatus autem Deus Noe, cunctorumque animantium, & omnium jumentorum, quæ erant cum eo in arca, adduxit spiritum super terram, & imminutæ sunt aquæ.

2 Et clausi sunt fontes abyssi, & cataractæ cœli, & prohibita sunt pluviae de cœlo.

3 Reversæque sunt aquæ de terra euntes, & redeuntes; & cœperunt minui post centum quinquaginta dies.

4 Requievitque arca mense septimo, vigesimo septimo die mensis, super montes Armeniæ.

5 At verò aquæ ibant, & decreverant usque ad decimum mensem: decimo enim mense, prima die mensis, apparuerunt cacumina montium.

6 Cumque transissent quadraginta dies, aperiens Noe fenestram arce, quam fecerat, dimisit corvum:

7 Qui egrediebatur, & non revertebatur, donec sicarentur aquæ super terram.

8 Emisit quoque columbā post eum, ut videret, si jam cessassent aquæ super faciem terræ.

9 Quæ cum non invenisset ubi requiesceret pes ejus, reversa est ad eum in arcam; aquæ enim erant super univerſam terram: extenditque manum, & apprehenſam intulit in arcam.

10 Expectatis autem ultra ſeptem diebus aliis, rursus dimiſit columbam ex arca.

11 At illa venit ad eum ad vesp̄am, portans ramum olivæ virentibus foliis in ore suo; intellexit ergo Noe, quod cessassent aquæ super terram.

12 Expectavitque nihilominus ſeptem alios dies, & emiſit columbam, quæ non est reversa ultra ad eum.

13 Igitur ſextanteſimo primo anno, primo

menſe, prima die menſis, imminutæ ſunt aquæ super terram; & aperiens Noe tectum arcæ, aſpexit, viditque, quod exſicata eſſet ſuperficies terræ.

14 Menſe ſecundo, ſeptimo, & vigesimo die menſis arefacta eſt terra.

15 Locutus eſt autem Deus ad Noe, dicens:

16 Egredere de arca tu, & uxor tua, filii tui, & uxores filiorum tuorum tecum.

17 Cuncta animantia, quæ ſunt apud te, ex omni carne, tam in volatilibus, quàm in beſtiis, & univerſis reptilibus, quæ reptant super terram, educ tecum, & ingredimini super terram: * creſcite, & multiplicamini super eam.

* Sup.
1. 18
Inf. 5.
1.

D 18 Egreſſus eſt ergo Noe, & filii ejus, uxores illius, & uxores filiorum ejus cum eo.

19 Sed & omnia animantia, jumenta, & reptilia, quæ reptant super terram, ſecundum genus ſuum, egreſſa ſunt de arca.

20 Edificavit autem Noe altare Domino, & tollens de cunctis pecoribus, & volucribus mundis, obtulit holocauſta super altare.

21 Odoratusque eſt Dominus odorem ſuavitatis, & ait: Nequaquam ultra maledicam terræ, & ait: Nequaquam ultra maledicam terræ propter homines: * ſenſus enim, & cogitatio humani cordis in malum prona ſunt ab adoleſcentia ſua; non igitur ultra percutiam omnem animam viventem, ſicut feci.

22 Cunctis diebus terræ, ſementis, & meſſis, frigoris, & æſtus, & hyems, nox & dies, non requieſcent.

C A P U T I X.

Deus Noe, ac filiis ejus benedixit, cunctaque animantia unâ cum piſcibus in cibum tribuit, prohibito tamen illis ſanguine: ſedus inter Deum, & homines, de non inducendis amplius aquis diluvii, iride firmatur. Noe ebrius ridens filius Cham, in Chanaan filio maledicitur: Sem vero, & Japheth benedicuntur.

A 1 Benedixitque Deus Noe, & filiis ejus. Et dixit ad eos: * Creſcite, & multiplicamini, & replete terram.

2 Et terror veſter, ac tremor ſit ſuper cuncta

animalia terræ, & super omnes volucres cæli, cum univerſis, quæ moventur super terram: omnes piſces maris manus veſtræ traditi ſunt.

3 Et omne, quod movetur, & vivit, erit vobis in cibum: quaſi olera virentia tradidi vobis omnia.

4 Excepto, quod carnem cum ſanguine non comedetis. *

5 Sanguinem enim animarum veſtrarum requiram de manu cunctarum beſtiarum, & de manu hominis, de manu viri, & de manu fratris ejus requiram animam hominis.

6 Quicumque * effuderit humanum ſanguinem, fundetur ſanguis illius: * ad imaginem quippe Dei factus eſt homo.

7 * Vos autem creſcite, & multiplicamini, & ingredimini super terram, & implete eam.

8 Hæc quoque dixit Deus ad Noe, & ad filios ejus cum eo:

9 Ecce ego ſtatui pactum meum vobiſcum, & cum ſemine veſtro poſt vos:

10 Et ad omnem animam viventem, quæ eſt vobiſcum, tam in volucribus, quàm in jumentis, & pecudibus terræ cunctis, quæ egreſſa ſunt de arca, & univerſis beſtiis terræ.

11 * Statui pactum meum vobiſcum, & nequaquam ultra interficietur omnis caro aquis diluvii, neque erit deinceps diluvium diſſipans terram.

Sup.
1. 19.

Jere.
17. 14.

* Mar.
16. 5.

B
A.
poc.
11. 19.

* Sup.
1. 18.

3. 17.

* ſaine
14. 5.

* Sup.
6. 5.
Mat.
15. 19.

A
* Sup.
1. 27.
8. 17.

12 Dixitque Deus : Hoc signum fœderis, quod do inter me, & vos, & ad omnem animam viventem, quæ est vobiscum in generationes sempiternas :

13 Arcum meum ponam in nubibus, & erit signum fœderis inter me, & inter terram.

^{Eccl.} 14 * Cumque obduxero nubibus cælum, apparebit arcus meus in nubibus.

^{13. 12.} 15 Et recordabor fœderis mei, quod pepigi vobiscum, & cum omni anima vivente, quæ carnem vegetat, & non erunt ultra aquæ diluvii ad delendum universam carnem.

16 Eritque arcus meus in nubibus, & videbo illum, & recordabor fœderis sempiterni, quod pactum est inter Deum, & omnem animam viventem universæ carnis, quæ est super terrâ.

17 Dixitque Deus ad Noe: Hoc erit signum fœderis, quod constitui inter me, & omnem carnem super terram.

18 Erant ergo filii Noe, qui egressi sunt de arca, Sem, Cham, & Japheth: porro Cham ipse est pater Chanaan.

19 Tres isti filii sunt Noe, & ab his diffeminatum est omne genus hominum super universam terram.

20 Cœpitque Noe vir agricola exercere terram, & plantavit vineam:

21 Bibensque vinum inebriatus est, & nudatus jacuit in tabernaculo suo.

22 Quod cum vidisset Cham pater Chanaan, verenda scilicet patris sui esse nudata, nuntiavit de obus fratribus suis foras.

23 At verò Sem, & Japheth pallium impoſuerunt humeris ſuis, & incedentes retrorſum, operuerunt verenda patris ſui, facieſque eorum averſæ erant, & patris virilia non viderunt.

24 Evigilans autem Noe ex vino, cum didiciſſet, quæ fecerat ei filius ſuus minor,

25 Ait: Maledictus Chanaan, ſervus ſervorum erit fratribus ſuis.

26 Dixitque: Benedictus Dominus Deus Sem, ſit Chanaan ſervus ejus.

27 Dilatet Deus Japheth, & habitet in tabernaculis Sem, ſitque Chanaan ſervus ejus.

28 Vixit autem Noe poſt diluvium trecentis quinquaginta annis.

29 Et impleti ſunt omnes dies ejus non-gentorum quinquaginta annorum, & mortuus eſt.

C A P U T X.

*Genealogia filiorum Noe, à quibus di-
viſa ſunt gentes poſt diluvium, & orti
omnes mortales.*

^A <sup>1. Pa-
ral. 1. 6</sup> **H**æ ſunt generationes filiorum Noe, Sem, Cham, & Japheth: nati-
que ſunt eis filii poſt diluvium.

2 Filii Japheth Gomer, & Magog, & Madai,
& Javan, & Thubal, & Moſoch, & Tiras.

3 Porro filii Gomer: Aſcenez, & Riphath,
& Thoroma.

4 Filii autem Javan: Eliſa, & Tharſis, Cethim, & Dodanim.

5 Ab his diviſæ ſunt inſulæ gentium in regionibus ſuis, unusquiſque ſecundum linguam ſuam, & familias ſuas in nationibus ſuis.

6 Filii autem Cham: Chus, & Meſſraim, & Phuth, & Chanaan.

7 Filii Chus: Saba, & Hevila, & Sabatha, & Regma & Sabatacha. Filii Regma, Saba, & Dadan.

8 Porro Chus genuit Nemrod: ipſe cœpit eſſe potens in terra.

9 Et erat robuſtus venator coram Domino. Ob hoc exivit proverbium: Quasi Nemrod robuſtus venator coram Domino.

10 Fuit autem principium regni ejus Babylon, & Arach, & Achad, & Chalan-ne, in terra Senaar.

11 De terra illa egreſſus eſt Aſſur, & ædificavit Niniven, & plateas civitatis, & Chale.

12 Reſen quoque inter Niniven, & Chale: hæc eſt civitas magna.

13 At verò Meſſraim genuit Ludim, & Ananim, & Laabin, & Nephthum,

14 Et Phetrufim, & Chaluim: de quibus egreſſi ſunt Philithium, & Capthorim.

- C 15 Chanaan autem genuit Sidonem primogenitum suum, Hethæum,
 16 Et Jebusæum, & Amorrhæum, & Gergesæum,
 17 Et Hevæum, & Aracæum: Sinaum,
 18 Et Aradiū, Samaraū, & Amathæū, & per hos disseminati sunt populi Chananzeorum.
 19 Factique sunt termini Chanaan venientibus à Sidone Geraram usque Gazam, donec ingrediaris Sodomam, & Gomorrhæam, & Adamam, & S-boim, usque Lesh.
 20 Hi sunt filii Cham in cognationibus, & linguis, & generationibus, terrisque, & gentibus suis.
 21 De Sem quoque nati sunt, patre omnium filiorum Heber, fratre Japheth majore.
 22 Filii Sem: Ælam, & Assur, & Arphaxad, & Lud, & Aram.
 23 Filii Aram: Us, & Hul, & Gether, & Mes.

Par. I.
1. 7.

- 24 At verò Arphaxad genuit Sale: de quo ortus est Heber.
 25 Natiq; sunt Heber filii duo: nomen uni Phaleg, eo quòd in diebus ejus divisa sit terra: & nomen fratris ejus Jectan.
 26 Qui Jectan genuit Elmodad, & Saleph, & Alar moth, Jare.
 27 Et Aduram, & Uzal, & Decla,
 28 Et Ebal, & Abimael, Saba,
 29 Et Ophir, & Hevila, & Jobab: omnes isti, filii Jectan.
 30 Et facta est habitatio eorum de Mesia pergentibus usque Sephar montem orientalem.
 31 Isti sunt filii Sem, secundam cognationes, & linguas, & regiones in gentibus suis.
 32 Hæ familia: Noe juxta populos, & nationes suas. Ab his divise sunt gentes in terra post diluvium.

D

CAPUT XL.

In turris Babel adificatione superbiorum factus, ac lingua confunditur. Sem genealogia usque ad Abram textitur.

A
Sap.
10. 5.

- 1 **E**Rat autem terra labii unius, & sermonum eorundem.
 2 Cumque proficiscerentur de oriente, invenerunt campum in terra Sennaar, & habitaverunt in eo.
 3 Dixitque alter ad proximum suum: Venite, faciamus lateres, & coquamus eos igni. Habueruntque lateres pro saxis, & bitumen pro cemento.
 4 Et dixerunt: Venite, faciamus nobis civitatem, & turrim, cujus culmen pertingat ad caelum: & celebremus nomen nostrum, antequam dividamur in universas terras.
 5 Descendit autem Dominus, ut videret civitatem, & turrim, quam ædificabant filii Adam.
 6 Et dixit: Ecce, unus est populus, & unum labium omnibus: ceperuntque hoc facere, nec desisterent à cogitationibus suis, donec eas opere compleant.
 7 Venite igitur, descendamus, & con-

- fundamus ibi linguam eorum, ut non audiat unusquisque vocem proximi sui.
 8 Atque ita divisit eos Dominus ex illo loco in universas terras, & cessaverunt ædificare civitatem.
 9 Et idcirco vocatum est nomen ejus Babel, quia ibi confusum est labium universæ terræ: & inde dispersit eos Dominus super faciem cunctarum regionum.
 10 Hæ sunt generationes Sem: * Sem erat centum annorum, quando genuit Arphaxad, biennio post diluvium.
 11 Vivitque Sem, postquam genuit Arphaxad, quingentis annis, & genuit filios, & filias.
 12 Porro Arphaxad vivit triginta quinque annis, & genuit Sale.
 13 Vivitque Arphaxad postquam genuit Sale, trecentis tribus annis; & genuit filios & filias.
 14 Sale quoque vivit triginta annis, & genuit Heber.
 15 Vivitque Sale, postquam genuit Heber, quadringentis tribus annis; & genuit filios, & filias.
 16 Vivit autem Heber triginta quatuor annis, & genuit Phaleg.

B

* f.
Par. I.
17.

C

17 Et vixit Heber postquam genuit Phaleg, quadringentis triginta annis, & genuit filios, & filias.

18 Vixit quoque Phaleg triginta annis, & genuit Reu.

19 Vixitque Phaleg, postquam genuit Reu, ducentis novem annis, & genuit filios, & filias.

20 Vixit autem Reu triginta duobus annis, & genuit Sarug.

21 Vixit quoque Reu, postquam genuit Sarug, ducentis septem annis, & genuit filios, & filias.

22 Vixit quoque Sarug triginta annis, & genuit Nachor.

23 Vixitque Sarug, postquam genuit Nachor, ducentis annis & genuit filios, & filias.

24 Vixit autem Nachor viginti novem annis, & genuit Thare.

25 Vixitque Nachor, postquam genuit Thare, centum decem & novem annis, & genuit filios, & filias.

26 Vixitque Thare septuaginta annis, & genuit Abram, & Nachor, & Aran.

27 Hæ sunt autem generationes Thare: Thare genuit Abram, Nachor, & Aran.

Porro Aran genuit Lot.

28 Mortuusque est Aran ante Thare patrem suum in terra nativitatis suæ in Ur Chaldaeorum.

29 Duxerunt autem Abram, & Nachor uxores: nomen uxoris Abram, Sarai; & nomen uxoris Nachor, Melcha filia Aran, patris Melchæ, & patris Jeschæ.

30 Erat autem Sarai sterilis, nec habebat liberos.

31 Tulit itaque Thare Abram filium suum, & Lot filium Aran, filium filii sui, & Sarai nurum suam, uxorem Abram filii sui, & eduxit eos de Ur Chaldaeorum, ut irent in terram Chanaan: veneruntque usque Haran, & habitaverunt ibi.

32 Et facti sunt dies Thare ducentorum quinque annorum, & mortuus est in Haran.

C A P U T XII.

Abram Dei mandato parens promissusque accipiens, patria relicta, comitante Lot, peregrinatur in Chanaan & Domino in Sichem. & Bethel sacrificat. Inde propter famem Ægyptum ingressus, uxorem suam vocat sororem, quam in domum regis Pharaonis sublatam, postea recipi iussit.

1 Ixit autem Dominus ad Abram: Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram quam monstrabo tibi.

2 Faciamque te in gentem magnam, & benedicam tibi, & magnificabo nomen tuum, erisque benedictus.

3 Benedicam benedictibus tibi, & maledicam maledictibus tibi, atque IN TE benedicentur universæ cognationes terræ.

4 Egressus est itaque Abram, sicut præceperat ei Dominus, & ivit cum eo Lot: septuaginta quinque annorum erat Abram, cum egredieretur de Haran.

5 Tulitque Sarai uxorem suam, & Lot filium fratris sui, universamque substantiam, quam possederant, & animas, quas fecerant in Haran, & egressi sunt, ut irent in terram Chanaan. Cumque venissent in eam,

6 Pertransiit Abram terram usque ad locum Sichem, usque ad convallem illustrem: Chananeus autem tunc erat in terra.

7 Apparuit autem Dominus Abram, & dixit ei: Semini tuo dabo terram hanc. Qui edificavit ibi altare Domino, qui apparuerat ei.

8 Et inde transgrediens ad montem, qui erat contra orientem Bethel, tetendit ibi tabernaculum suum, ab occidente habens Bethel, & ab oriente Hai: edificavit quoque ibi altare Domino, & invocavit nomen ejus.

9 Perrexitque Abram vadens, & ultra progrediens ad meridiem.

10 Facta est autem fames in terra: descenditque Abram in Ægyptum, ut peregrinaretur ibi: prævaluerat enim fames in terra.

11 Cumque prope esset, ut ingrederetur Ægyptum, dixit Sarai uxori suæ: Novi, quod pulchra sis mulier:

12 Et quod cum viderint te Ægyptii, dicent tui: Uxor illius est, & interficient me, & te reverabunt.

13 Dic ergo, obsecro te, quod soror mea sis, ut bene fit mihi propter te, & vivat anima mea ob gratiam tuam.

14 Cum itaque ingressus esset Abram Ægyptum, viderunt Ægyptii mulierem, quod esset pulchra nimis:

15 Et nuntiaverunt Principes Pharaoni, & laudaverunt eam apud illum, & sublata est mulier in domo Pharaonis.

16 Abram vero bene usi sunt propter illam: fueruntque ei oves, & boves, & asini, & servi, & famula, & asina, & cameli.

17 Flagellavit autem Dominus Pharaonem plagis maximis, & domum ejus, propter Sarai uxorem Abram.

18 Vocavitque Pharaon Abram, & dixit ei: Quidnam est hoc, quod fecisti mihi? quare non indicasti mihi, quod uxor tua esset?

19 Quam ob causam dixisti esse sororem tuam, ut tollerem eam mihi in uxorem? Nunc igitur, ecce conjux tua, accipe eam, & vade.

20 Præcepitque Pharaon super Abram viris, & deduxerunt eum, & uxorem illius, & omnia, quæ habebat.

C A P U T XIII.

Abram, & Lot Ægyptum egressi, præ nimia opulentia separantur: & Lot Jordanis fines eligente, Abram habitat in terra Chanaan: ubi rursus Dei promissiones de multiplicando semine, terraque possidenda accipit.

1 Ascendit ergo Abram de Ægypto, ipse, & uxor ejus, & omnia, quæ habebat, & Lot cum eo, ad Australem plagam.

2 Erat autem dives valde in possessione auri, & argenti.

3 Reversusque est per iter, quo venerat, à meridie in Bethel, usque ad locum, ubi prius fixerat tabernaculum inter Bethel, & Hai:

4 In loco altaris, quod fecerat prius, & invocavit ibi nomen Domini.

5 Sed & Lot, qui erat cum Abram, fuerunt greges ovium, & armenta, & tabernacula,

6 Nec poterat eos capere terra, ut habitarent simul: erat quippe substantia eorum multa, & nequibant habitare communiter.

7 Unde & facta est rixa inter pastores gregum Abram, & Lot. Eo autem tempore Chananeus, & Pherezus habitabant in terra illa.

8 Dixit ergo Abram ad Lot. Ne quæso sit juris

*Infr.
13. 14.
15. 8.
16. 2.
Deut.
34. 4.

C

*Infr.
10. 11.

D

A

*Sup.
12. 7.

B

*Infr.
36. 7.

gium inter me & te, & inter pastores meos, & pastores tuos: fratres enim sumus.

9 Ecce universa terra coram te est: recede a me, obsecro: si ad sinistram ieris, ego dexteram tenebo: si tu dexteram elegeris, ego ad sinistram pergam.

10 Elevatis itaque Lot oculis, vidit omnem circa regionem Jordanis, quæ universa irrigabatur, antequam subverteret Dñs Sodomam, & Gomorrah, sicut paradisus Domini, & sicut Ægyptus venientibus in Segor.

11 Elegitque sibi Lot regionem circa Jordanem, & recessit ab Oriente: divilique sunt alterutrum à fratre suo.

12 Abram habitavit in terra Chanaan: Lot verò moratus est in oppidis, quæ erant circa Jordanem, & habitavit in Sodomis.

13 Homines autem Sodomitarum pessimi erant, & peccatores coram Domino nimis.

14 Dixitque Dominus ad Abram, postquam divisis est ab eo Lot: * Leva oculos tuos, in directum, & vide à loco, in quo nunc es, ad aquilonem, & meridiem, ad orientem, & occidentem.

15 Omnem terram, quam conspicis, tibi dabo, & semini tuo usque in sempiternum.

16 Faciamque semen tuum sicut pulverem terræ: si quis potest hominum numerare pulverem terræ, semen quoque tuum numerare poterit.

17 Surge ergo, & perambula terram in longitudine, & in latitudine tua: quia tibi datus sum eam.

18 Movens igitur tabernaculum suum Abram, venit, & habitavit juxta convallē Mambre, quæ est in Hebron: ædificavitque ibi altare Domino.

CAPUT XIV.

Devictis quinque regibus, ac spoliatis Sodomis, Lot cum plerisque aliis captivus ducitur à quatuor regibus victoribus, quos Abram persecutus, omnes captivos, spoliisque reduxit, latiusque pro victoria decimas dat Melchisedech, à quo benedictione accepta, cuncta Regi Sodomorum reddidit.

1 **F** Actum est autem in illo tempore, ut Amraphel rex Sennar, & Arioch rex Ponti, & Chodorlahomor rex Elamitarum, & Thadal rex Gentium

2 Inirent bellum contra Bara regem Sodomorum, & contra Beria regem Gomorrhæ, & contra Sennaab regem Adamæ, & contra Semeber regem Seboim, contraque regem Bala: ipsa est Segor.

3 Omnes hi convenerunt in vallem Silvestrem, quæ nunc est mare salis.

4 Duodecim enim annis servierant Chodorlahomor, & tertiodécimo anno recesserunt ab eo.

5 Idcirco quartodécimo anno venit Chodorlahomor, & reges, cui erant cum eo: percusseruntque Raphaim in Astaroth, Carnaim, & Zuzim cum eis, & Emim in Save Cariathaim.

6 Et Chorrhæos in montibus Seir, usque ad Campes tria Pharam, quæ est in solitudine.

7 Reversique sunt, & venerunt ad fontem Milphat, ipsa est Cades, & percusserunt omnem regionem Amalecitarum, & Amorrhæorum, qui habitabant in Alsanihamar.

8 Egressi sunt, rex Sodomorum, & rex Gomorrhæ, rexque Adamæ, & rex Seboim, necnon & rex Bala, quæ est Segor: & direxerunt aciem contra eos in valle silvestri:

9 Scilicet adversus Chodorlahomor regem Elamitarum, & Thadal regem Gentium, & Amraphel regem Sennar, & Arioch regem Ponti: quatuor reges adversus quinque.

10 Vallis autem silvestris habebat puteos multos bituminis. Itaque rex Sodomorum, & rex Gomorrhæ terga venterunt, cecideruntque ibi: & qui remanserant, fugerunt ad montem.

11 Tulerunt autem omnem substantiam Sodomorum, & Gomorrhæorum, & universa, quæ ad cibum pertinent, & abierunt:

12 Necnon & Lot, & substantiam ejus, filium fratris Abram, qui habitabat in Sodomis.

13 Et ecce unus, qui evaserat, nuntiavit Abram

Hebræo, qui habitabat in convalle Mambre Amorrhæi fratris Elcol, & fratris Abner: hi enim pepigerant sedes cum Abram.

14 Quod cum audisset Abram, captum videlicet Lot fratrem suum, numeravit expeditos vernaculos suos trecentos decem, & octo; & persecutus est usque Dan.

15 Et divisit locis, irruit super eos nocte: percussitque eos, & persecutus est eos usque Hoba, & Phœnicem, quæ est ad levam Damasci.

16 Reduxitque omnem substantiam, & Lot fratrem suum cum substantia illius, mulieres quoque, & populum.

17 Egressus est autem rex Sodomorum in occursum ejus, postquam reversus est à caede Chodorlahomor, & regum, cum eo erant in valle Save, quæ est vallis regis.

18 * At verò Melchisedech rex Salem, proferens panem, & vinum (erat enim Sacerdos Dei altissimi)

19 Benedixit ei, & ait: Benedictus Abram Deo excelso, cui creavit cælum, & terram:

20 Et benedictus Deus excelsus, quo protegente, hostes in manibus tuis sunt. Et dedit ei decimas ex omnibus.

21 Dixit autem rex Sodomorum ad Abram: Da mihi animas, cætera tolle tibi.

22 Qui respondit ei: Levo manum meam ad Dominum Deum excelsum possessorem cæli, & terræ,

23 Quod à filo subtegmis usque ad corrigiam caligæ non accipiam ex omnibus, quæ tuæ sunt, ne dicas: Ego ditavi Abram:

24 Exceptis his, quæ comederunt juvenes, & partibus virorum, qui venerunt mecum, Aner, Elcol, & Mambre: isti accipient partes suas.

CAPUT XV.

Deus Abram de posteritate desperanti filium promittit, cui credens Abram justificatur, & in signum promissæ terræ, præscriptum à Domino offert sacrificium, auditque sue posteritatis futuram peregrinationem.

A **H** Is itaque transactis, factus est sermo Domini ad Abram per visionem dicens: Noli timere Abram, ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis.

2 Dixitque Abram: Domine Deus, quid dabis mihi? ego vadam absque liberis: & filius procuratoris domus meæ iste Damasus Eliezer.

3 Addiditque Abram: Mihi autem non dedisti semen: & ecce vernaculus meus, hæres meus erit.

B 4 Statimque sermo Domini factus est ad eum, dicens: Non erit hic hæres tuus: sed qui egredietur de utero tuo, ipsum habebis hæredem.

5 Eduxitque eum foras, & ait illi: * Suscipe cælum, & numera stellas, si potes. Et dixit ei: Sic erit semen tuum.

6 * Creditur Abram Deo, & reputatum est illi ad iustitiam.

7 Dixitque ad eum: Ego Dominus, qui eduxi te de Ur Chaldaeorum, ut darem tibi terram istam, & possideres eam.

8 At ille ait: Domine Deus, unde scire possum, quod possessurus sim eam?

9 Et respondens Dominus: Summe, inquit, mihi vaccam triennem, & capram trimam, & arietem annorum trium, turem quoque, & columbam.

10 Qui tollens universa hæc, * divisit ea per medium, & utraque partes contra se altiusculas posuit: aves autem non divisit.

11 Descenderuntque volucres super cadavera, & abigebat eas Abram.

12 Cumque sol occumberet, sopor irruit super Abram, & horror magnus, & tenebrosus invasit eum.

13 Distumque est ad eum: Scito prænoscent quod * peregrinum futurum sit semen tuum in terra non sua, & subicient eos servituti, & affligent quadrigenis annis.

14 Veruntamen gentem, cui servituri sunt, ego iudicabo: & post hæc egredientur cum magna substantia.

15 Tu autem ibis ad patres tuos in pace, sepultus in senectute bona.

16 Generatione autem quarta revertentur huc: necdum enim completæ sunt iniquitates Amorrhæorum usque ad præsens tempus.

17 Cum ergo occubisset sol, facta est caligo tenebrosa, & apparuit clibanus fumans, & lampas ignis transiens inter divisiones illas.

18 In illo die * pepigit Dominus lædas cum Abram, dicens: Semini tuo dabo terram hanc à fluvio Ægypti usque ad fluvium magnum Euphratem,

19 Cineros, & Cenezeros, Cedmoneros, 20 Et Hetheros, & Pherezeros, Raphaim quoque,

21 Et Amorrhæos, & Chananæos, & Gergesæos, & Jebusæos.

CAPUT XVI.

Agar à domina Sarai traditur Abram uxori: quæ ubi concepisset, atque ob id dominam contemneret, ab illa afflictæ, fugam init; sed iussu angeli eidem submissa, parit Ismaelem.

A **I**gitur Sarai, uxor Abram, non genuerat liberos: sed habens ancillam Ægyptiam nomine Agar,

2 Dixit marito suo: Ecce, conclusit me Dominus, ne parerem: ingredere ad ancillam meam, si forte saltem ex illa suscipiam filios. Cumque ille acquiesceret deprecanti,

3 Tulit Agar Ægyptiam ancillam suam, post annos decem, quàm habitare ceperant in terra Chanaan: & dedit eam viro suo uxorem.

4 Qui ingressus est ad eam. At illa concepisse se videns, despexit dominam suam.

5 Dixitque Sarai ad Abram: Iniquè agis contra me: ego dedi ancillam meam in sinum tuum, quæ videns, quod conceperit, despectui me habet, iudicet Dominus inter me, & te.

6 Cui respondens Abram: Ecce, ait, ancilla tua in manu tua est, utere ea ut libet. Affligente igitur eam Sarai, fugam init.

7 Cumque invenisset eam angelus Domini iuxta fontem aquæ in solitudine, quæ est in via Sur in deserto,

8 Dixit ad illam: Apar ancilla Sarai, unde venis? & quod vadis? quæ respondit: A facie Sarai dominæ meæ ego fugio.

9 Dixitque angelus Domini: Revertere ad dominam tuam, & humiliare sub manu illius.

* Jer.
14. 18.

C

* Ag.
7. 6.

* Sup
12. 7.
13. 17.
14. 1.
15. 4.
16. 4.
17. 16.
18. 16.
19. 16.
20. 16.

A

B

C

D.
* Heb.
7. 1.

A

B

* Ro.
4. 18.

* Ro.
4. 1.
Gal. 3.
6.
Jac. 2.
23.

10 Et rursum: Multiplicans, inquit, multiplicabo semen tuum, & non numerabitur præ multitudinem.

11 Ac deinceps: Ecce, ait, concepisti, & paries filium; vocabisque nomen ejus Ismael, eo quod audierit Dominus afflictionem tuam.

12 Hic erit ferus homo, manus ejus contra omnes, & manus omnium contra eum: & è regione universorum fratrum suorum figet tabernacula.

13 Vocavit autem Agar nomen Domini, qui loquebatur ad eam: Tu Deus, qui vidisti me. Dixit enim: Profecto hic vidit posteriora videntis me.*

* Infr.
24.62.

14 Propterea appellavit puteum illum, Puteum viventis, & videntis me. Ipse est inter Cades, & Barad.

15 Peperitque Agar Abrahæ filium: qui vocavit nomen ejus Ismael.

16 Octoginta, & sex annorum erat Abram, quando peperit ei Agar Ismaelem.

CAPUT XVII.

Abra repetuntur promissiones, ipsius, & Sarai nomina immutantur, circumcisio præcipitur in fœderis signum: filius ex Sara promittitur una cum successu Ismaelis, & Abram circumcisionis præceptum exequitur.

1 **P**OSTquam verò nonagiata, & novem annorum esse cæperat, apparuit ei Dominus: dixitque ad eum: Ego Deus omnipotens: ambula coram me, & esto perfectus.

2 Ponamque fœdus meum inter me, & te, & multiplicabo te vehementer nimis.

3 Cecidit Abram pronus in faciem.

* Eccl.
12.10.
Rom.
4.7.

4 Dixitque ei Deus: Ego sum, & ponam pactum meum tecum, * erisque pater multarum gentium.

5 Nec ultra vocabitur nomen tuum Abram, sed appellaberis Abraham: quia patrem multarum gentium constitui te.

6 Faciagite crescere vehementissimè, & ponam te in gentibus, regesq; ex te egredientur.

7 Et statuam pactum meum inter me, & te, & inter semen tuum post te in generationibus suis, fœdere sempiterno: ut

sim Deus tuus, & seminis tui post te.

8 Daboque tibi, & semini tuo terram peregrinationis tuæ, & omnem terram Chanaan in possessionem æternam, eroque Deus eorum.

9 Dixit iterum Deus ad Abraham: * Et tu ergo custodies pactum meum, & semen tuum post te in generationibus suis.

10 Hoc est pactum meum, quod observabitis inter me, & vos, & semen tuum post te: Circumcidetur ex vobis omne masculinum:

11 Et circumcideris carne præputii vestri, ut sit * in signum fœderis inter me, & vos.

12 Infans octo dierum ei: circumcidetur in vobis, omne masculinum in generationibus vestris: tñ vernaculus, quàm emptitijs circumcidetur, & quicumq; non fuerit de stirpe vestra.

13 Eritque pactum meum in carne vestra in fœdus æternum.

14 Masculus, cujus præputii caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo: quia pactum meum irritum fecit.

15 Dixit quoque Deus ad Abraham: Sarai uxorem tuam non vocabis Sarai, sed Saram.

16 Et benedicam ei, & ex illa dabo tibi filium, cui benedicturus sum, erique in nationes, & reges populorum orientur ex eo.

17 Cecidit Abraham in faciem suam, & risit, dicens in corde suo: Putasne centenario nascetur filius? & Sara nonagenaria pariet?

18 Dixitque ad Deum: Utinam Ismael vivat coram te.

19 Et ait Deus ad Abraham: * Sara uxor tua pariet tibi filium, vocabisque nomen ejus Isaac, & constituam pactum meum illi in fœdus sempiternum, & semini ejus post eum.

20 Super Ismael quoque exaudivit: ecce, benedicam ei, & augebo, & multiplicabo eum valde: duodecim duces generabit, & faciam illum crescere in gentem magnam.

21 Pactum verò meum statuam ad Isaac, quem pariet tibi Sara tempore isto in anno altero.

22 Cùmque finitus esset sermo loquentis cum eo, ascendit Deus ab Abraham.

23 Tulit autem Abraham Ismael filium suum, & omnes vernaculos domus suæ: universosque, cuos emerat, & cunctos mares

B

Ab. 7
8.

* Ro.
4.11.
Levit.
12.3.
Luc.
2.21.

C

* Infr.
18.10.
& 21.
1.

D

ex omnibus viris domus suæ: & circumcidit carnem præputii eorum statim in ipsa die, sicut præceperat ei Deus.

24 Abraham nonaginta, & novē erat annorum, quādo circumcidit carnem præputii sui.

25 Et Ismael filius tredecim annos impleverat tempore circumcisionis suæ.

26 Eadem die circumcisi sunt Abraham, & Ismael filius ejus.

27 Et omnes viri domus illius, tam vernaculi, quā emptitii, & alienigenæ, pariter circumcisi sunt.

CAPUT XVIII.

Angeli ab Abraham hospitio suscepti, filium ex Sara promittunt: quæ ob id ridens, corripitur. Sodomorum excessus prædicatur, pro quibus Abraham sapius deprecatur.

A Apparuit autem ei Dominus in convallē Mambre sedenti in ostio tabernaculi sui in ipso fervore diei.

2 Cūque elevasset oculos, apparuerunt ei tres viri stantes propē eum: quos cū vidisset, cucurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi sui, & adoravit in terram.

3 Et dixit: Domine, si inveni gratiam in oculis tuis, ne transeas servum tuum.

4 Sed afferam pauxillum aquæ, & lavate pedes vestros, & requiescite sub arbore.

5 Ponamque buccellam panis, & confortate cor vestrum, postea transibitis: idcirco enim declinastis ad servum vestrum. Qui dixerunt: Fac, ut locutus es.

6 Festinavit Abraham in tabernaculum ad Saram, dixitque ei: Accelera, tria lata similia commisce, & fac subcinericios panes.

7 Ipse verò ad armentum cucurrit, & tulit inde vitulum tenerimum, & optimum, dedique pueri; qui festinavit, & coxit illum.

8 Tulit quoque butyrum, & lac, & vitulum, quem coxerat, & posuit coram eis: ipse verò stabat juxta eos sub arbore.

9 Cūque comedisent, dixerunt ad eum: Ubi est Sara uxor tua? ille respondit: Ecce in tabernaculo est.

10 Cui dixit: Revertens veniam ad te tempore isto, vita comite, & habebit filium Sara uxor tua. Quo audito, Sara risit post ostium tabernaculi.

11 Erant autem ambo senes, provectæque ætatis, & desiderant Saræ fieri muliebria.

12 Quæ risit occulte, dicens: Postquam consenui, & dominus meus vetulus est, voluptati operam dabo?

13 Dixit autem Dominus ad Abraham: Quare risit Sara, dicens: Num verè paritura sum anus?

14 Numquid Deo quidquam est difficile? juxta conditum revertar ad te hoc eodem tempore, vita comite, & habebit Sara filium.

15 Negavit Sara dicens, Non risi: timore perterrita. Dominus autem: Non est, inquit, ita, sed risisti.

16 Cū ergo surrexissent inde viri, direxerunt oculos contra Sodomam: & Abraham simul gradiabatur, deducens eos.

17 Dixitque Dominus: Num celare potero Abraham, quæ gesturus sum,

18 Cū futurus sit in gentem magnam, ac robustissimam, & BENEDICENDÆ sint in illo omnes nationes terræ?

19 Scio enim, quòd præcepurus sit filiis suis, & domui suæ post se, ut custodiant viam Domini, & faciant judicium, & justitiam: ut adducat Dominus propter Abraham omnia, quæ locutus est ad eum.

20 Dixit itaque Dominus: Clamor Sodo-

* Sup.
17 10.
18 1.
21 1.
Rom.
9. 9.
1. Pet.
1. 6.

Sap.
11. 3.
Infr.
12. 8.
C

morum, & Gomorrhæorum multiplicatus est, & peccatum eorum aggravatum est nimis.

21 Descendam, & videbo utrū clamorem, cui venit ad me, opere compleverint: an non est ita, ut sciam.

22 Converterūtque inde, & abierunt Sodomam. Abraham verò adhuc stabat corā Dño.

23 Et appropinquans ait: Numquid perdes justum cum impio?

24 Si fuerint quinquaginta justi in civitate, peribunt simul? & non parceo loco illi propter quinquaginta justos, si fuerint in eo?

25 Absit à te, ut rem hanc facias, & occidas justum cum impio, fiatque justus sicut im-

D

pius : non est hoc tuum : qui iudicas omnem terram , nequaquam facies iudicium hoc .

26 Dixitque Dominus ad eum : Si invenero Sodomis quinquaginta iustos in medio civitatis , dimittam omni loco propter eos .

27 Respondensque Abraham , ait : Quia semel cepi , loquar ad Dominum meum , cum sim pulvis , & cinis .

28 Quid si minus quinquaginta iustis quinque fuerint ? delebis propter quadraginta quinque universam urbem ? Et ait : Non delebo , si invenero ibi quadraginta quinque .

29 Rursumque locutus est ad eum : Sin autem quadraginta ibi inventi fuerint , quid facies ? Ait : Non percutiam propter quadraginta .

30 Ne quæso , inquit , indigneris , Domine , si loquar : Quid si ibi inventi fuerint triginta ? Respondit : Non faciam , si invenero ibi triginta .

31 Quia semel , ait , cepi , loquar ad Dominum meum : Quid si ibi inventi fuerint viginti ? Ait : Non interficiam propter viginti .

32 Obsecro , inquit , ne irascaris , Domine , si loquar adhuc semel : Quid si inventi fuerint ibi decem ? Et dixit : Non delebo propter decem .

33 Abiitque Dñs , postquā cessavit loqui ad Abraham : & ille reversus est in locum suum .

CAPUT XIX.

Lot , Angelis hospitio susceptis , à Sodomitis vim patitur , cum uxore , & utraque filia à Sodomitico ereptis incendio uxorem in via amisit : tandemque inebriatus , cum utraque filia incestum ignorans commisit , unde ortum habuerunt Moabites , & Ammonites .

1 Veneruntque duo Angeli Sodomam visitare , sedente Lot in foribus civitatis . Qui cum vidisset eos , prorexit , & ivit obviam eis : adoravitque pronus in terram .

2 Et dixit , obsecro : domini , declinate in domum pueri vestri , & manete ibi : lavate pedes vestros , & manet proficiemini in viam vestram . Qui dixerunt : Minime , sed in platea manebimus .

3 Compulit illos oppidò , ut diverterent ad eum : ingressisque domum illius fecit convivium , & coxit azyma , & comederunt .

4 Prius autem quam irent cubitum , viri civitatis vallaverunt domum illius à puero usque ad senem , omnis populus simul .

5 Vocaveruntque Lot , & dixerunt ei : Ubi sunt viri , qui introierunt ad te nocte ? educ illos huc , ut cognoscamus eos .

6 Egredius ad eos Lot , post tergum occultans ostium , ait :

7 Nolite , quæso , fratres mei , nolite malum hoc facere .

8 Habeo duas filias , quæ necdum cognoverunt virum : educam eas ad vos , & abutimini eis , sicut vobis placuerit , dummodò viris istis nihil mali faciatis , quia ingressi sunt sub umbra culminis mei .

9 At illi dixerunt : Recede illuc . Et rursus : Ingressus es , inquit , ut advena , numquid ut iudices ? te ergo ipsum magis , quàm hos affligemus . Vimque faciebant Lot vehementissime : jamque properebat , ut effringeret fores .

10 Et ecce miserunt manum viri , & introdixerunt ad se Lot , clauferuntque ostium .

11 Et eos , qui foris erant , * percusserunt cecitate à minimo usque ad maximum , ita ut ostium invenire non possent .

12 Dixerunt autem ad Lot : Habes hic quempiam tuorum ? generum , aut filios , aut filias , omnes , qui tui sunt , educ de urbe hac :

13 Delebitur enim locus istum , eò quòd inere erit clamor eorum coram Domino , qui misit nos , ut perdamus illos .

14 Egredius itaque Lot locutus est ad generos suos , qui accepturi erant filias ejus , & dixit : Surgite , & egredimini de loco isto : quia delebit Dominus civitatem hanc . Et vilis est eis quasi ludens loqui .

15 Cumque esset mane , coegerant eum Angeli dicentes : Surge , tolle uxorem tuam , & duas filias , quas habes : ne & tu pariter pereas in scelere civitatis .

16 Dissimulante illo , apprehenderunt manum ejus , & manum uxoris , ac duarum filiarum ejus , eò quòd parceret Dominus illi .

17 * Eduxeruntque eum , & posuerunt extra civitatem : ibique locuti sunt ad eum , dicentes : Salva animam tuam : noli respicere post tergum , nec stes in omni circa regione : sed in monte saluum te fac , ne & tu simul pereas .

18 Dixitque Lot ad eos : Quæso , Domine mi ,

19 Quia invenit servus tuus gratiam coram te , & magnificasti misericordiam tuam , quam fecisti mecum , ut salvares animam meam , nec possum in monte salvari , ne forte apprehendat me malum , & moriar .

20 Est civitas hæc juxta , ad quam possum fugere , parva , & salvabor in ea : numquid non modica est , & vivet anima mea ?

21 Dixitque ad eum : Ecce etiam in hoc suscepi preces tuas , ut non subvertam urbem , pro qua locutus es .

22 * Festina , & salvere ibi , quia non potero facere quidquam , donec ingrediaris illuc . Idcirco vocatum est nomen urbis illius Segor .

23 Sol egredius est super terram , & Lot ingressus est Segor .

24 * Igitur Dominus pluit super Sodomā , & Gomorrah sulphur , & igne à Dño de celo :

25 Et subvertit civitates has , & omnem circa regionem , universos habitatores urbium , & cuncta terræ virentia .

26 * Respiciensque uxor ejus post se , versa est in statuum salis .

27 Abraham autem confurgens mane , ubi steterat prius cum Domino ,

28 Intuitus est Sodomā , & Gomorrah , & universam terrā regionis illius : viditque ascendentem favillam de terra quasi fornacis fumum .

29 Cum enim subverteret Deus civitates regionis illius , recordatus Abraham a liberavit Lot de subversione urbium , in quibus habitaverat .

30 Ascenditque Lot de Segor , & mansit in monte , duæ quoque filiae ejus cum eo (timebat enim manere in Segor) & mansit in spelunca ipse , & duæ filiae ejus cum eo .

31 Dixitque major ad minorem : Pater noster senex est , & nullus virorum remanet in terra , qui possit ingredi ad nos juxta morem universæ terræ .

32 Veni , inebriemur cum vino , dormiamusque cum eo , ut servare possimus ex

* Sap.
19. 10.

C

* Sap.
10. 6.

E

* Sap.
10. 6.* Deut.
29. 24.
16. 17.
19.
Jere.
50. 40.
Ezech.
16. 4. 9.
Osee
11. 8F
Amos
1. 21.
Luc 7. 19.
Judæ
12. 7.* Lucæ
17. 37.
Supr.
18. 2.A
Hebr
1. 2.

B

7. Per.
2. 8.

parte non semen.

33 Dederunt itaq; patri suo bibere vinum nocte illa: Et ingressa est maior, dormivitque cum patre: az ille non sensit, nec quando acubuit filia, nec quando surrexit.

G 34 Altera quoq; die dixit maior ad minorem: Ecce dormivi heri cum patre meo, demus ei bibere vinum et in hac nocte, & dormies cum eo, ut salvemus semen de patre nostro.

35 Dederunt etiam & illa nocte patri suo bibere vinum, ingressaq; minor filia, dormi-

vit cum eo: & ne tunc quidem sensit, quando concubuerit, vel quando illa surrexit.

36 Conceperunt ergo dux filia Loth de patre suo.

37 Peperitque maior filium, & vocavit nomen eius Moab: ipse est pater Moabitum usque in praesentem diem.

38 Minor quoque peperit filium, & vocavit nomen ejus Ammon, id est, filius populi mei: ipse est pater Ammonitarum usque hodie.

C A P U T X X.

Abraham in Geraris peregrinanti uxor à rege tollitur, quæ ad Dominij sum cum magnis donis intacta redditur, & Abraham orante salus domui regis restituitur.

A 1 **P**rofectus inde Abraham in terram australem habitavit inter Cades, & Sur: & peregrinatus est in Geraris.

2 Dixitque de Sara uxore sua: Soror mea est. Misit ergo Abimelech rex Geraræ, & tulit eam.

3 Venit autem Deus ad Abimelech per somnium nocte, & ait illi: En morieris propter mulierem, quam tulisti: habet enim virum.

4 Abimelech verò non tetigerat eam, & ait: Domine, num gentem ignorantem, & justam interficies?

5 Nonne ipse dixit mihi, Soror mea est: & ipsa ait, Frater meus est? in simplicitate cordis mei, & munditia manuum mearum feci hoc.

B 6 Dixitque ad eum Deus: Et ego scio, quòd simplici corde feceris: & ideo custodi vi te, ne peccares in me, & non dimisi, ut tangeres eam.

7 Nunc ergo redde viro tuo uxorem, quia propheta est: & orabit pro te, & vires: si autem nolueris reddere, scito, quòd morte morieris tu, & omnia, quæ tua sunt.

8 Statimque de nocte confurgens Abimelech, vocavit omnes servos suos; & locutus est universa verba hæc in auribus eorum, timueruntque omnes viri valde.

C 9 Vocavit autem Abimelech etiam Abraham, & dixit ei: Quid fecisti nobis? quid

peccavimus in te, quia induxisti super me, & super regnum meum peccatum grande? quæ non debuisti facere, fecisti nobis.

10 Rursumque expostulans, ait: Quid vidisti, ut hoc faceres?

11 Respondit Abraham: Cogitavi mecum, dicens: Forsitan non est timor Dei in loco isto: & interficient me propter uxorem meam:

12 Aliàs autem & * verè soror mea est, filia patris mei, & non filia matris meæ, & duxi eam in uxorem.

13 Postquam autem eduxit me Deus de domo patris mei, dixi ad eam: Hanc misericordiam facies mecum; In omni loco, ad quem ingrediemur, dices, quòd frater tuus sum.

14 Tulit igitur Abimelech oves, & boves, & servos, & ancillas, & dedit Abraham: reddiditque illi Saram uxorem tuam.

15 Et ait: Terra coram vobis est, ubicumque tibi placuerit, habita.

16 Sara autem dixit: Ecce mille argenteos dedi fratri tuo, hoc erit tibi in velamen oculorum ad omnes, qui tecum sunt, & quocumque perrexeris: mementoque te deprehentam.

17 Orante autem Abraham, sanavit Deus Abimelech & uxorem, ancillaque ejus, & pepererunt.

18 Concluserat enim Dominus omnem vulvam domus Abimelech propter Saram uxorem Abraham.

*Sup.
12. 13.

D

C A P U T XXI.

Nascitur Isaac, circumcidiur, & ablactatur: Ismael vero cum matre domo pellitur in desertis vicinus. Abimelech cum Abraham fœdus medio juramento percussit.

- A
* Sup.
17. 17.
18. 20.
* Gal.
4. 13.
Hebr.
11. 11.
* Sup.
17. 16.
Matt.
1. 2.
- 1 **V**isitavit autem Dñs Saram, sicut * promiserat: & implevit, quæ locutus est.
2 Conceptitque, & * peperit filium in senectute sua, tempore, quo prädixerat ei Deus.
3 Vocavitque Abraham nomen filii sui, quem genuit ei Sara, Isaac.
4 Et circumcidit eum octavo die, sicut * præceperat ei Deus.
5 Cum centum esset annorum: hac quippe ætate patris, natus est Isaac.
6 Dixitque Sara: Rîsum fecit mihi Deus: & quicumque audierit, corridebit mihi.
7 Rursumque ait: Quis audietur credere Abraham, quòd Sara lactaret filium, quem peperit ei iam senî?
8 Crevit igitur puer, & ablactatus est, fecitque Abraham grande convivium in die ablactationis ejus.
9 Cùmquidvisisset Sara filium Agar Egyptiæ ludentē cum Isaac filio suo, dixit ad Abraham: 10 * Ejice ancilla hanc, & filiū ejus: nō enim erit hæres filius ancillæ cum filio meo Isaac.
11 Durè accepit hoc Abraham pro filio suo.
12 Cui dixit Deus: Non tibi videatur asperum super puero, & super ancilla tua: omnia quæ dixerit tibi Sara, audi vocem ejus: quia * in Isaac vocabitur tibi semen.
13 Sed & filium ancillæ faciam in gentem magnam, quia semen tuum est.
14 Surrexit itaque Abraham manē, & tollens panem, & utrem aquæ, imposuit scapulæ ejus, tradiditque puerum, & dimisit eam. Quæ cū abiisset, errabat in solitudine Bersabee.
15 Cūquē consupta esset aqua in utre, abiecit puerum subter unam arbore, quæ ibi erat.
16 Et abiit, sedique ē regione procul quantum potest arcus jacere, dixit enim: Non videbo morientem puerum: & sedens contrā, levavit vocem suam, & flevit.
17 Exaudivit autem Deus vocem pueri: vocavitque Angelus Dei Agar de cœlo, dicens: Quid agis, Agar? noli timere: exaudivit enim Deus vocem pueri de loco, in quo est.
C 18 Surge, tolle puerum, & tene manum illius: quia in gentem magnam faciam eum.
19 Aperuitque oculos ejus Deus: quæ videns puteum aquæ, abiit, & implevit utrem, deditque puero bibere.
20 Et fuit cum coqui crevit, & moratus est in solitudine, factusque est juvenis sagittarius.
21 Habitavitque in deserto Pharan, & accepit illi mater sua uxorem de terra Egypti.
22 Eodem tempore dixit Abimelech, & Phicol princeps exercitus ejus, ad Abraham: Deus tecum est in universis, quæ agis.
23 Jura ergo per Deum, ne noceas mihi, & posteris meis, stirpique meæ: sed juxta misericordiam, * quam feci tibi, facies mihi, & terræ, in qua versatus es advena.
24 Dixitque Abraham: Ego jurabo.
25 Et increpavit Abimelech propter puteum aquæ, quem vi abstulerant servi ejus.
26 Responditque Abimelech: Nescivi, quis fecerit hanc rem: sed & tu non indicasti

mihi, & ego non audivi præter hodie.

27 Tulit itaque Abraham oves, & boves, & dedit Abimelech: percusseruntque ambobus fœdus.

28 Et statuit Abraham septem agnas gregris seorsum.

29 Cui dixit Abimelech: Quid sibi volunt septem agnæ istæ, quas stare fecisti seorsum?
30 At ille: Septem, inquit, agnas accipies de manu mea: ut sint mihi in testimonium, quoniam ego sodi puteum istum.

31 Idcirco vocatus est locus ille Bersabee: quia ibi uterque juravit.

32 Et inierunt fœdus pro puteo juramenti.

33 Surrexit autem Abimelech, & Phicol princeps exercitus ejus, reversique sunt in terram Palæstinorum. Abraham verò plantavit nemus in Bersabee, & invocavit ibi nomen Domini Dei æterni.

34 Et fuit colonus terræ Palæstinorum diebus multis.

C A P U T XXII.

Fides, & obedientia Abraham in filii sui præcepta immolatione probatur, sed ab ipsius immolatione prohibetur ab Angelo: promissionesque ei denuo ob hanc infirmam obedientiam confirmantur: & filii Nather fratris Abraham numerantur.

1 **Q**uæ postquam gesta sunt, * tentavit Deus Abraham, & dixit ad eum: Abraham, Abraham. At ille respondit: Adsum.

2 Ait illi: Tolle filium tuum primogenitum, quem diligis Isaac, & vade in terrā visionis; acque ibi offeres eum in holocaustum super unum montium, quem monstravero tibi.

3 Igitur Abraham de nocte confurgens, stravit asinum suum, ducens secum duos juvenes, & Isaac filium suum. Cūque concidisset ligna in holocaustum, abiit ad locum, quem præceperat ei Deus.

4 Die autem tertio, elevatis oculis, vidit locum procul:

5 Dixitque ad pueros suos: Expectate hic cū asino: ego, & puer illuc usque properantes, postquam adoraverimus, revertemur ad vos.

6 Tulit quoque ligna holocausti, & imposuit super Isaac filium suum: ipse verò portabat in manibus ignem, & gladium. Cūque duo pergerent simul,

7 Dixit Isaac Patri suo: Pater mi. At ille respondit: Quid vis, fili? Ecce, inquit, ignis, & ligna: ubi est victima holocausti?

8 Dixit autem Abraham: Deus providebit sibi victimam holocausti, fili mi. Pergebant ergo pariter:

9 Et venerunt ad locum, quem ostenderat ei Deus, in quo edificavit altare, & desuper ligna composuit: cūque alligasset Isaac filium suum, posuit eum in altare super struem lignorum.

10 Extenditque manum, & arripuit gladium, ut immolaret filium suum.

11 Et ecce angelus Domini de cœlo clamavit, dicens, Abraham, Abraham. Qui respondit: Adsum.

12 Dixitque ei: Non extendas manum tuam super puerum, neque facias illi quidquam: nunc cognovi, quòd times Deum, & non peperecisti unigenito filio tuo propter me.

A
* Jud.
8. 21.
Hebr.
11. 17.

B

Jac.
2. 21.

B

13 Le

WDP
Opole

* Sup.
20. 17.

*Psal.
14. 9.
ecl.
41. 1.
1. Mo.
ch. 2.
12.
Luc. 1.
73.
Hebr.
6. 13.

D

13 Levavit Abraham oculos suos, vidit; post
tergum arietis inter vepres harentis cornibus,
quem assilens obtulit holocaustum pro filio.

14 Appellavitque nomen loci illius; Do-
minus videt. Unde usque hodie dicitur: In
monte Dominus videbit.

15 Vocavit autem angelus Domini Abra-
ham secundo de caelo dicens:

16 * Per memetipsum iuravi; dicit Do-
minus: quia fecisti hanc rem; & non pe-
percisti Filio tuo unigenito propter me:

17 Benedicam tibi; & multiplicabo semen
tuum sicut stellas caeli; & velut arenam,
quae est in litore maris: possidebit semen
tuum portas inimicorum suorum.

18 Et * BENEDICENTUR in semine tuo
omnes gentes terrae, quia obedisti voci meae.

19 Reversus est Abraham ad pueros suos;
abieruntque Bersabee simul, & habitavit ibi.

20 His ita gestis, nunciatum est Abrahae,
quod Melcha quoque genuisset filios Nachor
fratri suo;

21 Huius primogenitum, & Euz fratrem ejus,
& Camuel patrem Syrorum;

22 Et Cased, & Azau, Pheldas quoque,
& Jedlaph;

23 Ac Bathuel, de quo nata est Rebecca: octo
istos genuit Melcha Nachor fratri Abraham.

24 Concubina vero illius, nomine Foma, pe-
perit Tabec, & Gaham, & Tabas, & Maacha.

* Sup.
12. 3.
13. 16.
Inf. 8.
16. 4.
Ecl. 1.
44. 25.
Act. 1.
15.

CAPUT XXIII.

*Sara mortua plangitur, atque in spelunca
duplici, quam Abraham ab Ephron cum
agro praesenti emit pecunia, sepelitur.*

A 1 Vixit autem Sara centum vigintiseptem
annis.

2 Et mortua est in civitate Arbee, quae est
Hebron, in terra Chanaan: venitque Abra-
ham, ut plangeret, & fletet eam.

3 Cumque surrexisset ab officio funeris,
locutus est ad filios Heth, dicens:

4 Advena sum, & peregrinus apud vos:

date mihi jus sepulchri vobiscum, ut sepeli-
liam mortuum meum.

5 Responderunt filii Heth, dicentes:

6 Audi nos; Domine, princeps Dei es
apud nos: in electis sepulchris nostris se-
peli mortuum tuum: nullumque te prohibe-
re poterit, quoniam in monumento ejus sepe-
lias mortuum tuum.

B

7 Surrexit Abraham; & adoravit popu-
lum terrae; filios videlicet Heth:

8 Dixitque ad eos: Si placet animae vestrae,
ut sepeliam mortuum meum, audite me, &
intercedite pro me apud Ephron filium Seor:
9 Ut det mihi speluncam duplicem, quam
habet in extrema parte agri sui: pecunia
digna tradat eam mihi coram vobis in
possessionem sepulchri.

10 Habitabat autem Ephron in medio fi-
liorum Heth. Responditque Ephron ad
Abraham cunctis audientibus, qui ingre-
diebantur portam civitatis illius, dicens:

11 Nequaquam ista fiet, Domine mi, sed tu
magis auscultas, quod loquor: Agnum trado
tibi, & speluncam, quae in eo est, praesenti-
bus filiis populi mei, sepeli mortuum tuum.

C

12 Adoravit Abraham coram populo terrae,
13 Et locutus est ad Ephron circumstante
plebe: Quaesit, ut audias me: Dabo pecu-
niam pro agro: suscipe eam, & sic sepe-
liam mortuum meum in agro.

14 Responditque Ephron.

15 Domine mi, audi me: Terra, quam pos-
tulas, quadringentos siclos argenti valet:
13 Et locutus est ad Ephron circumstante
plebe: Quaesit, ut audias me: Dabo pecu-
niam pro agro: suscipe eam, & sic sepe-
liam mortuum meum in agro.

16 Quod cum audisset Abraham, appendit
pecuniam, quam Ephron postulaverat au-
dientibus filiis Heth, quadringentos siclos
argenti probate monetae publicae.

D

17 Confirmatusque est ager quondam
Ephronis, in quo erat spelunca duplex
respicens Mambre, tam ipse, quam spe-
lunca, & omnes arbores ejus in cunctis
terminis ejus per circuitum.

18 Abrahā in possessionem, videntibus
filiis Heth, & cunctis, qui intrabant por-
tam civitatis illius.

19 Atque ita sepelivit Abraham Sarā uxore
suā in spelunca agri duplici, quae respiciebat
Mambre, haec est Hebron in terra Chanaan.

20 Et confirmatus est ager, & agrum,
quod erat in eo, Abrahā in possessionem
monumenti à filiis Heth.

C A P U T XXIV.

*Servus Abrahā ab ipso adjuratus, & in
Mesopotamiam ad querendam uxorem
Isaac missus, signo a Domino petito, Re-
becca invenit, & habito parentum, ac
fratris, ipsiusque consensu adducit ad
Isaac: quam ille ducit in uxorem, & ita
super matris morte accipit consolationem.*

A

1 **E** Rat autem Abraham senex, dierum-
que multorum: & Dominus in cun-
ctis benedixerat ei.

2 Dixitque ad servum seniore domus suae,
qui praeerat omnibus, quae habebat: *Pone
manum tuam subter femur meum,

*Inf. a
47. 19.

3 Ut adjurem te per Dominum Deum caeli,
& terrae, ut non accipias uxorem filio meo de
filiabus Chanaanorum, inter quos habito:

4 Sed ad terram; & cognationem meam
proficiscaris; & inde accipias uxorem fi-
lio meo Isaac.

5 Respondit servus: Si noluerit mulier
venire mecum in terram hanc; numquid
reducere debeo filium tuum ad locum,
de quo tu egressus es?

6 Dixitque Abraham: Cave, ne quando
reducas filium meum illum.

7 Dominus caeli, & terrae, qui tulit me
de domo patris mei, & de terra nativitate
meae, qui locutus est mihi, & juravit mihi,
dicens: *Semini tuo dabo terram hanc; &
ipse mittet angelum suum coram te, &
accipies inde uxorem filio meo.

8 Sin autem mulier noluerit sequi te, non
teneberis iuramento: sicut enim meum tantum
ne reducas illum.

9 Posuit ergo servus manum sub femore
Abraham domini sui, & juravit illi super
sermone hoc.

10 Tulitque decem camelos de grege do-
mini sui, & abiit, ex omnibus bonis ejus
portans secum, profectusque perrexit in
Mesopotamiam ad urbem Nachor.

11 Cumque camelos fecisset accumbere ex-
tra oppidum juxta puteum aquae vespere, eo
tempore, quo solent mulieres egredi ad
hauriendam aquam, dixit:

12 Domine Deus domini mei Abraham,
occurre, obsecro, mihi hodie, & fac mi-
sericordiam cum domino meo Abraham.

13 Ecce ego sto prope fontem aquae, & fi-
liae habitatorum hujus civitatis egredientur
ad hauriendam aquam.

14 Igitur puella, cui ego dixero: Inclina
hydriam tuam, ut bibam: & illa responde-
rit, Bibes, quin & camelis tuis dabo potum:
ipsa est, quam praeparasti servo tuo Isaac: &
per hoc intelligam, quod feceris misericor-
diam cum domino meo Abraham.

15 Nec dum intra se verba compleverat, &
ecce Rebecca egrediebatur, filia Bathuel,
filii Melchae uxoris Nachor fratris Abrahā,
habens hydriam in scapula sua.

16 Puella decora nimis, virgoque pul-
cherrima, & incognita viro: descenderat
autem ad fontem, & impleverat hydriam,
ac revertebatur.

17 Occurritque ei servus, & ait: Pauxillum
aquae mihi ad bibendum praebe de hydria tua.

18 Quae respondit: Bibes, domine mi: ce-
lesiterque deposuit hydriam super ulnam
suam, & dedit ei potum.

19 Cumq[ue] bibisset, adjecit: Quin & came-
lis tuis hauriam aquam, donec cuncti bibant.

20 Effundensque hydriam in canalibus, re-
currit ad puteum, ut hauriret aquam: &
haustam omnibus camelis dedit.

21 Ipse autem contemplabatur eam taci-
tus, scire volens, utrum prosperum iter
suum fecisset Dominus, an non.

22 Postquam autē biberunt cameli, protulit
vir inares aureas, appendentes siclos duos,
& armillas totidem pondo siclorum decem.

23 Dixitq[ue] ad eā: Cujus es filia? indicat mihi:
est in domo patris tui locus ad manendum?

24 Quae respondit: Filia sum Bathuelis, filii
Melchae, quem peperit ipsi Nachor.

25 Et addidit, dicens: Palearum quoque,

*Suppl.
12. 7.
13. 15.
15.
18
Infr.
25. 2.

B

C

& sc̃ni plurimam est apud nos, & locus spatiosus ad manendum.

25 Inclinauit se homo, & adoravit Dominum,

27 Dicens: Benedictus Dominus Deus domini mei Abraham, qui non abstulit misericordiam, & veritatem suam à domino meo, & recto itinere me perduxit in domum fratris domini mei.

28 Cucurrit itaque puella, & nunciavit in domum matris suae omnia, quae audierat.

D 29 Habebat autem Rebecca fratrem nomine Laban, qui festinus egressus est ad hominem, ubi erat fons.

30 Cumque vidisset in aures, & armillas in manibus sororis suae, & audisset cuncta verba referentis: Haec locutus est mihi homo: venit ad virum, qui stabat iuxta camelos, & propè fontem aquae:

31 Dixitque ad eum: Ingredere, benedice Domini: cur foris stas? prae paravi domum, & locum camelis tuis.

32 Et introduxit eum in hospitium: ac destravit camelos, deditque paleas, & foenum, & aquam ad lavandos pedes ejus, & viro- rum, qui venerant cum eo.

33 Et appositus est in conspectu ejus panis. Qui ait: Non comedam, donec loquar sermones meos. Respondit ei: Loquere.

34 At ille: Servus, inquit, Abraham sum:

35 Et Dominus benedixit domino meo valde, magnificatusque est: & deditei oves, & boves, argentum, & aurum, servos, & ancillas, camelos, & asinos.

36 Et peperit Sara uxor domini mei filium domino meo in senectute sua, deditque illi omnia, quae habuerat.

37 Et adiuravit me dominus meus, dicens: Non accipies uxorem filio meo de filiabus Chanaanorum, in quorum terra habito:

38 Sed ad domum patris mei perges, & de cognatione mea accipies uxorem filio meo.

39 Ego verò respondi domino meo: Quid si noluerit venire mecum mulier?

40 Dominus, ait, in cuius conspectu ambulo, mittet angelum suum tecum, & diriget viam tuam: accipies uxorem filio meo de cognatione mea, & de domo patris mei.

41 Innocens eris à maledictione mea, cum veneris ad propinquos meos, & non dederint tibi.

42 Veni ergo hodie ad fontem aquae, & dixi: Domine Deus domini mei Abraham, si dixisti viam meam, in qua nunc ambulo,

43 Ecce sto iuxta fontem aquae, & virgo, quae egredietur ad hauriendam aquam, audierit à me: Da mihi paxillum aquae ad bibendum ex hydia tua:

44 Et dixerit mihi: Et tu bibe, & camelis tuis hauriam, ipsa est mulier, quam prae paravit Dominus filio domini mei.

45 Dumque haec tacitus mecum volerem, apparuit Rebecca veniens cum hydia, quam portabat in scapula: descenditque ad fontem, & hausit aquam. Et ajo ad eam: Da mihi paululum bibere.

46 Quae festinans deposuit hydriam de humero, & dixit mihi: Et tu bibe, & camelis tuis tribuam potum. Bibi, & adaquavit camelos.

47 Interrogavique eam, & dixi: Cujus es filia? Quae respondit: Filia Bathuelis sum, filii Nachor, quem peperit ei Melcha. Suspendi itaque in aures ad ornandam faciem ejus, & armillas posui in manibus ejus.

48 Pronusque adoravi Dominum, benedicens Domino Deo domini mei Abraham, qui perduxit me recto itinere, ut sumrem filiam fratris domini mei filio ejus.

49 Quamobrem si facitis misericordiam, & veritatem cum Domino meo, indicate mihi: sin autem aliud placet, & hoc dicite mihi, ut vadam ad dexteram, sive ad sinistram.

50 Responderuntque Laban, & Bathuel: à Domino egressus est sermo: non possumus extra placitum ejus quidquam aliud loqui tecum.

51 En Rebecca coram te est, tolle eam, & proficiscere, & sit uxor filii domini tui, sicut locutus est Dominus.

52 Quod cum audisset puer Abraham, providens adoravit in terram Dominum.

53 Prolatisque vasis argenteis, & aureis, ac vestibus, dedit ea Rebecca, pro munere, fratribus quoque ejus, & matri dona obtulit.

54 Inito convivio, vespentes pariter, & bibentes manserunt ibi. Surgens autem manè locutus est puer: Dimitte me, ut vadam ad dominum meum.

55 Responderuntque fratres ejus & mater: Maneat puella saltem decem dies apud nos, & postea proficiscetur.

56 Nolite, ait, me retinere, quia Dominus direxit viam meam: dimitte me, ut pergam ad dominum meum.

57 Et dixerunt: Vocemus puellam, & quaramus ipsius voluntatem.

58 Cumque vocata venisset, seiscitari sunt: Vis ire cum homine isto? Quae ait: Vadam.

59 Dimiserunt ergo eam, & nutricem illius Deborah, servumque Abraham, & comites ejus,

60 Imprecantes prospera sorori suae, atque dicentes: Soror nostra es, crescas in mille millia, & possideat semen tuum portas inimicorum suorum.

61 Igitur Rebecca, & puella illius ascensis camelis, secuta sunt virum: qui festinus re-vertebatur ad dominum suum.

62 Eo autem tempore deambulabat Isaac per viam, quae ducit ad puteum, cuius nomen est Viventis, & videntis: habitabat enim in terra australi:

63 Et egressus fuerat ad meditandum in agro, inclinata jam die: cumque elevarset oculos, vidit camelos venientes procul.

64 Rebecca quoque, conspecto Isaac, descendit de camelo,

65 Et ait ad puerum: Quis est ille homo, qui venit per agrum in occursum nobis? Dixitque ei: Ipse est Dominus meus. At illa tollens cito pallium suum, operuit se.

66 Servus autem cuncta, quae gesserat, narravit domino suo Isaac.

67 Qui introduxit eam in tabernaculum Sarae matris suae, & accepit eam uxorem: & in tantum dilexit eam, ut dolorem, qui ex morte matris eius acciderat, temperaret.

F

G

Supr.
16, 14.

CAPUT XXV.

Abraham multis ex Ceturis susceptis filiis, quibus munera largitur, relicta Isaac hereditate, mortuus est: Ismael quoque, postquam duodecim genuit duces, moritur. Isaac pro uxore sua sterili precatu, geminos genuit Esau, & Jacob, quorum maior vendidit minori primogenita.

A
r. Par.
1. 32.

1 Abraham vero aliam duxit uxorem nomine Ceturam:

2 Quæ peperit ei Zamran, & Jescan, & Madan, & Madian, & Jesboc, & Suc.

3 Jescan quoque genuit Saba, & Dadan. Filii Dadan fuerunt, Assurim, & Latulim, & Loomim.

4 At vero ex Madian ortus est Ephraim, & Opher, & Henoch, & Abida, & Eldaa: omnes hi filii Ceturæ.

5 Deditque Abraham cuncta, quæ possederat, Isaac:

6 Filiis autem concubinarum largitus est munera, & separavit eos ab Isaac filio suo, dum adhuc ipse viveret, ad plagam orientalem.

7 Fuerunt autem dies vitæ Abraham, centum septuaginta quinque anni.

8 Et deficiens mortuus est in senectute bona, provecta ætate, & plenus dierum: congregatusque est ad populum suum.

9 Et sepelierunt eum Isaac, & Ismael filii sui in spelunca duplici, quæ sita est in agro Ephron filii Seor Hethæ, in regione Mambræ,

10 Quem emerat à filiis Heth: ibi sepultus est ipse, & Sara uxor eius.

11 Et post obitum illius benedixit Deus Isaac filio ejus, qui habitabat juxta puteum nomine Viventis, & videntis.

12 Hæ sunt generationes Ismael filii Abraham, quem peperit ei Agar Ægyptia, famula Sara:

13 Et hæc nomina filiorum ejus in vocabulis, & generationibus suis. * Primogenitus Ismael Nabajoth, deinde Cedar, & Adbeel, & Mabsam,

14 Masma quoque, & Duma, & Massa, 15 Hadar, & Thema, & Jethur, & Naphis, & Cedma.

16 Isti sunt filii Ismaelis: & hæc nomina per castella, & oppida eorum, duodecim principes tribuum suorum.

17 Et facti sunt anni vitæ Ismaelis centum triginta septem, deficiensque mortuus est, & appositus ad populum suum.

18 Habitavit autem ab Hevila usque Sur, quæ respicit Ægyptum introeuntibus Assyrios: coram cunctis fratribus suis obiit.

19 Hæ quoque sunt generationes Isaac filii Abraham: Abraham genuit Isaac:

20 Qui cum quadraginta esset annorum, duxit uxorem Rebecca filiam Bathuelis Syri de Mesopotamia, sororem Laban.

21 Deprecatusque est Isaac Dominum pro uxore sua, eo quod esset sterilis, qui exaudivit eum, & dedit conceptum Rebecca.

22 Sed collidebantur in utero ejus parvuli: quæ ait: Si sic mihi futurum erat, quid necesse fuit concipere? Perrexitque, ut confunderet Dominum.

23 Qui respondens, ait: * Dux gentes sunt in utero tuo, & duo populi ex ventre tuo dividuntur, populusque populum

* Rom
9. 10.

superabit, & major serviet minori.

24 Jam tempus parienti advenerat, & ecce gemini in utero ejus reperti sunt.

25 * Qui prior egressus est, rufus erat, & totus in morem pellis hispida: vocatumque est nomen ejus Esau. * Protinus alter egrediens, plantam fratris tenebat manu: & idcirco appellavit eum Jacob.

26 Sexagenarius erat Isaac, quando nati sunt ei parvuli.

27 Quibus adultis, factus est Esau vir gnarus venandi, & homo agricola: Jacob autem vir simplex habitabat in tabernaculis.

28 Isaac amabat Esau, eo quod de venationibus illius vesceretur: & Rebecca diligebat Jacob.

29 Coxit autem Jacob pulmentum, ad quem cum venisset Esau de agro lassus,

30 Ait: Da mihi de coctione hac rufa, quia oppidè lassus sum. Quam ob causam vocatum est nomen ejus * Edom.

31 Cui dixit Jacob: Vende mihi primogenita tua.

32 Ille respondit: En morior, quid mihi proderunt primogenita?

33 Ait Jacob: Jura ergo mihi. Juravit ei Esau, & vendidit primogenita.

34 Et sic accepto pane, & lentis edulio, comedit, & bibit, & abiit: parvipendens quod primogenita vendidisset.

CAPUT XXVI.

Isaac ob famem in Geraris peregrinatus post acceptam Terre promissionem, & seminis benedictionem reprehenditur ab Abimelech, quod Rebecca dixerit suam esse sororem: & pastoribus ipsorum pro puteis jurgantibus, Abimelech cum Isaac fœdus percussit. Esau uxores accipit.

1 O Rta autem fame super terram, post eam sterilitatem, quæ acciderat in diebus Abraham, abiit Isaac ad Abimelech regem Palæstinorum in Gerara.

2 Apparuitque ei Dominus, & ait: Ne descendas in Ægyptum, sed quiesce in terra, quam dixero tibi;

3 Et peregrinare in ea, & eroque tecum, & benedicam tibi: tibi enim, & semini tuo dabo universas regiones has, * complens juramentum, quod spondi Abraham patri tuo.

4 Et multiplicabo semen tuum sicut stellas cæli: daboque posteris tuis universas regiones has: * & BENEDICENTUR in semine tuo omnes gentes terræ.

5 Eo quod obedierit Abraham voci meæ, & custodierit præcepta, & mandata mea, & caeremonias, legesque servaverit.

6 Mansit itaque Isaac in Geraris.

7 Qui cum interrogaretur à viris loci illius super uxore sua, respondit: Soror mea est: timuerat enim confiteri, quod sibi esset sociata conjugio, reputans ne forte interficerent eum propter illius pulchritudinem.

8 Cumque pertransissent dies plurimi, & ibidem moraretur, prospiciens Abimelech rex Palæstinorum per fenestram, vidit eum jocantem cum Rebecca uxore sua.

9 Et accersito eo, ait: Perpicuum est, quod uxor tua sit: cur mentitus es eam sor-

D
* Gen
11. 3.
* Mal.
1. 2

* Heb.
11. 19.
Abd.
1. 1.

A

* Sun
12. 7.
5. 8.
B

* Sap.
12. 3.
18. 16.
12. 17.
Infra
21. 14.

rem tuam esse? Respondit: Timui, ne morerer propter eam.

C 10 Dixitque Abimelech: Quare imposuisti nobis? potuit coire quispiam de populo cum uxore tua, & induxeras super nos grade peccatum. Præcepitque omni populo, dicens:

11 Qui tetigerit hominis huius uxorem, morte morietur.

12 Sevit autem Isaac in terra illa, & invenit in ipso anno centuplum: Benedixitque ei Dominus.

13 Et locupletatus est homo, & ibat proficiens, atque succrescens, donec magnus vehementer effectus est.

14 Habuit quoque possessiones ovium, & armentorum, & familiarum plurimum. Ob hoc invidentes ei Palæstini,

D 15 Omnes puteos, quos foderant servi patris illius Abraham, illo tempore obstruxerunt, implentes humo:

16 In tantum, ut ipse Abimelech diceret ad Isaac: Recede à nobis, quoniam potentior nobis factus es valde.

17 Et ille discedens, ut veniret ad torrentem Geraræ, habitaretque ibi,

18 Rursum fodit alios puteos, quos foderant servi patris sui Abraham, & quos, illo mortuo, olim obstruxerant Philistini: appellavitque eos eisdem nominibus, quibus ante pater vocaverat.

19 Foderuntque in Torrente, & repererunt aquam vivam.

20 Sed & ibi iurgium fuit pastorum Geraræ adversus pastores Isaac, dicentium: Nostra est aqua: quam ob rem nomen putei, ex eo quod acciderat, vocavit Calumniam.

E 21 Foderunt autem & alium: & pro illo quoque rixati sunt, appellavitque eum Inimicitias.

22 Profectus inde fodit alium puteum, pro quo non contenderunt: itaque vocavit nomen ejus, Latitudo, dicens: Nunc dilatavit nos Dominus, & fecit crescere super terram.

23 Ascendit autem Isaac ex illo loco in Bersabee,

24 Ubi apparuit ei Dominus in ipsa nocte, dicens: Ego sum Deus Abraham patris tui, nolit timere, quia ego tecum sum: benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum propter servum meum Abraham.

25 Itaque ædificavit ibi altare: & invocato nomine Domini, extendit tabernaculum: præcepitque servis suis, ut foderent puteum.

26 Ad quem locum cum venissent de Geraritis Abimelech, & Ochozath amicus illius, & Phicol dux militum,

27 Locutus est eis Isaac: Quid venistis ad me, hominem quem odistis, & expulistis à vobis?

28 Qui responderunt: Vidimus tecum esse Dominum, & idcirco nos diximus: Sit iuramentum inter nos, & incusamus sædus,

29 Ut non facias nobis quidquam mali, sicut & nos nihil tuorum attigimus, nec fecimus quod te laderet: sed cum pace dimissimus auctum benedictione Domini.

G 30 Fecit ergo eis convivium, & post cibum, & potum,

31 Surgentes manè, juraverunt sibi mutuo: dimisitque eos Isaac pacifice in locum suum.

32 Ecce autem venerunt in ipso die servi Isaac, annuntiantes ei de puteo, quem fode-

rant, atque dicentes: Invenimus aquam.

33 Unde appellavit eum, Abundantiam: & nomen urbi impositum est Bersabee, usque in præsentem diem.

34 Esau verò quadragenarius duxit uxores duas, Judith filiam Beeri Hethæi, & Basemath filiam Elon ejusdem loci.

35 Quæ ambæ offenderant animum Isaac, & Rebecca.

*Infra 27, 46.

CAPUT XXVII.

Jacob matris consilio benedictione loco Esau accepit; ad cuius odium fugiendū monetur à matre, ut in Haran ad Laban concedat.

A 1 Enuit autem Isaac, & caligaverunt oculi ejus, & videre non poterat: vocavitque Esau filium suum majorem, & dixit ei: Fili mi? Qui respondit: Adsum.

2 Cui pater: Vides, inquit, quod senuerim, & ignorem diem mortis meæ:

3 Summe arma tua, pharetram, & arcum, & egredere foras: cumque venatu aliquid apprehenderis,

4 Fac mihi inde pulmentum sicut velle me nosti, & asser, ut comedam: & benedicat tibi anima mea, antequam moriar.

5 Quod cum audisset Rebecca, & ille abiisset in agrum, ut iussione patris impleteret,

6 Dixit filio suo Jacob: Audiui patrem tuum loquentem cum Esau fratre tuo, & dicentem ei,

7 Asser mihi de venatione tua, & fac cibos, ut comedam, & benedicam tibi coram Domino, antequam moriar.

8 Nunc ergo, fili mi, acquiesce consiliis meis:

9 Et pergens ad gregem, asser mihi duos hædos optimos, ut faciam ex eis elcas patri tuo, quibus libenter vescitur:

10 Quas cum intuleris, & comederit, benedicat tibi, priusquam moriatur.

11 Cui ille respondit: Nosti, quod Esau frater meus homo pilosus sit, & ego lenis:

12 Si attrectaverit me pater meus, & senserit, timeo, ne putet, me sibi voluisse illudere, & inducam super me maledictionem pro benedictione.

13 Ad quem mater: In me sit, ait, ista maledictio, fili mi: tantum audi vocem meam, & pergens asser, quæ dixi.

14 Abiit, & attulit, deditque matri. Paravit illa cibos, sicut velle noverat patrem illius,

15 Et vestibus Esau valde bonis, quas apud se habebat domi, induit eum:

16 Pelliculasque hædorum circumdedit manibus: & colli nuda protexit,

17 Deditque pulmentum, & panes, quos coxerat, tradidit.

18 Quibus illatis, dixit: Pater mi: At ille respondit: Audio: Quis es tu, fili mi?

C 19 Dixitque Jacob: Ego sum primogenitus tuus Esau: feci sicut præcepisti mihi: surge, sede, & comede de venatione mea, ut benedicat mihi anima tua.

20 Rursumque Isaac ad filium suum: Quomodo, inquit, tam cito invenire potuisti, fili mi? Qui respondit: Voluntas Dei fuit, ut cito occurreret mihi, quod volebam.

21 Dixitque Isaac: Accede huc, ut tangam te, fili mi, & probem, utrum tu sis filius meus Esau, an non.

22 Accessit ille ad patrem, & palpato eo dixit Isaac: Vox quidem, vox Jacob est:

sed manus, manus sunt Esau.

23 Et non cognovit eum, quia pilosæ manus similitudinem majoris expresserant. Benedicens ergo illi,

24 Ait: Tu es filius meus Esau? Respondit, Ego sum.

25 At ille: Affer mihi, inquit, cibos de venatione tua, fili mi, ut benedicat tibi anima mea. Quos cum oblatos comedisset, obtulit ei etiam vinum, quo hausto,

26 Dixit ad eum: Accede ad me, & da mihi osculum, fili mi.

27 Accessit, & osculatus est eum. Statimque ut sensit vestimentorum illius fragrantiam, benedicens illi, ait: Ecce odor filii mei sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus.

28 Det tibi Deus de rore cæli, & de pinguedine terræ, abundantiam frumenti, & vini.

29 Et serviant tibi populi, & adorent te tribus: esto dominus fratrum tuorum, & incurventur ante te filii matris tuæ: qui maledixerit tibi, sit ille maledictus: & qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur.

30 Vix Isaac sermonem impleverat: & egresso Jacob foras, venit Esau,

31 Costosque de venatione cibos intulit patri, dicens: Surge, pater mi, & comede de venatione filii tui: ut benedicat mihi anima tua.

32 Dixitque illi Isaac: Quis enim es tu? Qui respondit: Ego sum filius tuus primogenitus Esau.

33 Expavit Isaac stupore vehementi: & ultra quam credi potest, admirans, ait: Quis igitur ille est, qui dudum captam venationem attulit mihi, & comedi ex omnibus, priusquam tu venires? benedixitque ei, & erit benedictus.

34 Auditis Esau sermonibus patris, irruit clamore magno: & confternatus, ait: Benedic etiam & mihi, pater mi.

35 Qui ait: Venit germanus tuus fraudulenter, & accepit benedictionem tuam.

36 At ille subiunxit: Iuste vocatum est nomen ejus Jacob: supplantavit enim me en altera vice: * primogenita mea ante tulit, & nunc secundo surripuit benedictionem meam. Rursumque ad patrem: Numcuid non reservasti, ait, & mihi benedictionem?

37 Respondit Isaac: Dominum tuum illum constitui, & omnes fratres ejus servituti illius subjugavi: frumento, & vino stabilivi eum, & tibi post hæc, fili mi, ultra quid faciam?

38 Cui Esau: Num unam, inquit, tantæ benedictionem habes, pater? mihi quoque obsecro, ut benedicas. Cumque ejulatu magno fieret,

39 Motus Isaac, dixit ad eum: * In pinguedine terræ, & in rore cæli desuper

40 Erit benedictio tua. Vives in gladio, & fratri tuo servies: tempusque veniet, cum excutias, & solvas jugum ejus de cervicibus tuis.

41 Oderat ergo semper Esau Jacob pro benedictione, qua benedixerat ei pater: dixitque in corde suo: * Venient dies luctus patris mei, & occidam Jacob fratrem meum.

42 Nuntiata sunt hæc Rebecce, quæ mittens, & vocans Jacob filium suum, dixit ad eum: Ecce Esau frater tuus minatur, ut occidat te.

43 Nunc ergo, fili mi, audi vocem meam, & cõsurges fuge ad Laban fratrem meum in Haran:

44 Habitabisque cum eo dies paucos; donec requiescat furor fratris tui.

45 Et cesset indignatio ejus, obliviscaturque eorum, quæ fecisti in eum: postea mitam, & adducam te inde huc: cur utroque orbabor filio in uno die?

46 Dixitque Rebecca ad Isaac: Tædet me vitæ meæ propter filias Heeth; si acceperit Jacob uxorem de stirpe hujus terræ, nolo vivere.

CAPUT XXVIII.

Jacob accepta à patre benedictione in Mesopotamiam transiens, videt in somnis scalam, cui innitebatur Dominus: & accepta de terra, ac seminis multiplicatione promissione, experietur eam Deo revelat.

1 Vocavit itaque Isaac Jacob, & benedixit eum, præcepitque ei dicens: Noli accipere conjugem de genere Chanaan; 2 Sed vade, & proficiscere in Mesopotamiam Syriæ, ad domum Bathuel patris matris tuæ, & accipe tibi inde uxorem de filiabus Laban avunculi tui.

3 Deus autem omnipotens benedicat tibi, & crescere te faciat, atque multiplicet; ut sis in turba populorum.

4 Et det tibi benedictiones Abrahe, & semini tuo post te; ut possideas terram peregrinationis tuæ, quam pollicitus est avo tuo.

* Osee
12. 12.
E

5 Cumque dimisisset eum Isaac, profectus venit in Mesopotamiam Syriæ ad Laban filium Bathuel Syri, fratrem Rebecce matris suæ.

6 Videns autem Esau, quod benedixisset pater suus Jacob, & misisset eum in Mesopotamiam Syriæ, ut inde uxorem duceret, & quod post benedictionem præcepisset ei, dicens:

Non accipies uxorem de filiabus Chanaan: 7 Quodque obediens Jacob parentibus suis isset in Syriam:

8 Probans quoque, quod non libenter aspiceret filias Chanaan pater suus:

9 Ivit ad Ismaelem, & duxit uxorem, absque iis, quas prius habebat, Maheleth filiam Ismael filii Abraham sororem Nabioth.

10 Igitur egressus Jacob de Bersabee, pergebat Haran.

11 Cumque venisset ad quemdam locum, & vellet in eo recuiescere post solis occubitu, tulit de lapidibus, qui iacebant, & supponens capiti suo, dormivit in eodem loco.

12 Viditque in somnis scalam stantem super terram, & cacumen illius tangens cælum; angelos quoque Dei ascendentes, & descendentes per eam.

13 Et Dominum innixum scalæ dicentem sibi: * Ego sum Dominus Deus Abraham patris tui, & Deus Isaac: Terram, in

* Infra
15. 1.
48. 3.

cua dormis, tibi dabo, & semini tuo.

14 Eritque semen tuum quasi pulvis terre: * dilataberis ad Occidentem, & Orientem, & Septentrionem, & Meridiem: * BENEDICENTUR

* Deu,
12. 20.
& 19.
14.
Supr.
26. 14.
D

IN TE, & in semine tuo cunctæ tribus terre.

15 Et ero custos tuus quocumque perrexeris, & reducam te in terram hanc: nec dimittam, nisi complevero universa, quæ dixi.

16 Cumque evigilasset Jacob de somno, ait: Verè Dñs est in loco isto, & ego nesciebam.

17 Pavensque: Quam terribilis est, inquit, locus iste! non est hic aliud nisi domus Dei, & porta cæli.

18 Surgens ergo Jacob manè, tulit lapidem, quem supposuerat capiti suo, & erexit in titulum, * fundens oleum desuper.

* Infra
11. 12.

19 Appellavitque nomen urbis Bethel, quæ prius Luz vocabatur.

20 Vovit etiam votum, dicens: Si fuerit Deus mecum, & custodierit me in via, per quam ego ambulo, & dederit mihi panem ad vescendum, & vestimentum ad induendum,

21 Reversusque fuero prospere ad domum patris mei, erit mihi Dominus in Deum:

22 Et lapsus iste, quem erexi in titulum, vocabitur domus Dei: cunctorumque, quæ dederis mihi, decimas offeram tibi.

C A P U T XXIX.

Jacob à Laban susceptus, septem annis illi pacto inito pro Rachel filia servivit: cui cum supposita esset Lia, septem alios annos pro eadem implere coactus est: Rachel autem sterili, Lia quatuor peperit filios.

A

1 Profectus ergo Jacob venit in terram Orientalem.

2 Et vidit puteum in agro, tres quoque greges ovium acubantes iuxta eum: nam ex illo adequabantur pecora, & os ejus grandi lapide cladebatur.

3 Morisque erat, ut cunctis ovibus congregatis devolverent lapidem, & refectis gregibus rursum super os putei ponerent.

4 Dixitque ad pastores: Fratres, unde estis? Qui responderunt: De Haran.

5 Quos interrogans: Numquid, ait, nostis Laban filium Nachor? Dixerunt: Novimus.

6 Sanusne est? inquit. Valet, inquit: & ecce Rachel filia ejus venit cum grege suo.

7 Dixitque Jacob: Adhuc multum diei superest, nec est tempus, ut redcantur ad caulas greges; date ante potum ovibus, & sic eas ad pascuum reducite.

8 Qui responderunt: Non possumus, donec omnia pecora congregentur, & amoveamus lapidem de ore putei, ut adequemus greges.

9 Adhuc loquebatur, & ecce Rachel veniebat cum ovibus patris sui; nam greges ipsa pascibat.

10 Quam cum vidisset Jacob, & sciret consobrinam suam, ovesque Laban avunculi sui: amovit lapidem, quo puteus cladebatur.

11 Et adequato grege, osculatus est eam, & elevata voce flevit.

12 Et indicavit ei, quod frater esset patris sui, & filius Rebecce: at illa festinans nuntiavit patri suo.

13 Qui cum audisset venisse Jacob filium sororis suæ, occurrit obviam ei: complexusque eum, & in oscula ruens, duxit in domum suam. Auditus autem causis itineris,

14 Respondit: Os meum es, & caro mea. Et postquam impleti sunt dies mensis unius,

15 Dixit ei: Num quia frater meus es, gratis servies mihi? dic, quid mercedis accipias.

16 Habebat verò duas filias, nomen majoris Lia: minor verò appellabatur Rachel.

17 Sed Lia lippis erat oculis: Rachel decorata facie, & venusto aspectu.

18 Quam diligens Jacob, ait: Serviam tibi pro Rachel filia tua minore septem annis.

19 Respondit Laban: Melius est, ut tibi eam dem, quam alteri viro, mane apud me.

20 Servivit ergo Jacob pro Rachel septem annis: & videbantur illi pauci dies præ amoris magnitudine.

21 Dixitque Laban: Da mihi uxorem meam: quia jam tempus impletum est, ut ingrediar ad illam.

22 Qui vocatis multis amicorum turbis ad convivium, fecit nuptias.

23 Et vespere Lia filia suâ introduxit ad eum.

24 Dans ancillam filie, Zelfam nomine. Ad quam cum ex more Jacob fuisset ingressus, factum manè vidit Liam:

25 Et dixit ad socerum suum: Quid est, quod facere voluisti? nonne pro Rachel servivi tibi? quare imposuisti mihi?

26 Respondit Laban: Non est in loco nostro consuetudinis, ut minores antè tradamus ad nuptias.

27 Imple hebdomadam dierum hujus copula: & hanc quoque dabo tibi pro opere, quo serviurus es mihi septem annis aliis.

28 Acquievit placito, & hebdomada transacta, Rachel duxit uxorem:

29 Cui pater servam Balam tradiderat.

30 Tandemque postus optatis nuptiis, amo-

B

C

D

rem sequentis priori prætulit, serviens apud eum septem annis aliis.

31 Videns autem Dñs, quòd despiceret Liam, aperuit vulvam ejus, sorore sterili permanente.

32 Quæ conceptum genuit filium, vocavitque nomē ejus Ruben, dicens: vidit Dominus humilitatem meā, nunc amabit me vir meus.

E 33 Rursumque concepit, & peperit filium, & ait: Quoniam audivit me Dominus haberi contemptui, dedit etiam istum mihi, vocavitque nomen ejus Simeon.

34 Concepitque; tertio, & genuit alium filiū; dixitque: Nunc quoque copulabitur mihi maritus meus, eò quòd pepererim ei tres filios, & idcirco appellavit nomen ejus, Levi.

35 Quarto concepit, & peperit filium, & ait: Modò confitebor Domino: * & ob hoc vocavit eum, Judam; cessavitque parere.

C A P U T XXX.

Rachel sterili, & Lia parere cessans ancillas suas marito tradidit, ex quibus singula binos suscipiunt filios: præter quos Lia duos alios, & filiam parit, Rachel verò Joseph: quibus natis, Laban de mercede paciscitur cum Jacob, qui hoc modo plurimum ditatus est.

A 1 Cernens autem Rachel, quòd infecunda esset, invidit sorori suæ, & ait marito suo: Da mihi liberos, alioquin moriar.

2 Cui iratus respondit Jacob: Num pro Deo ego sum, qui privavit te fructu ventris tui?

3 At illa: Habeo, inquit, famulam Balam: ingredere ad illam, ut pariat super genua mea, & habeam ex illa filios.

4 Deditque illi Balam in conjugium: quæ, 5 Ingressa ad se viro, concepit, & peperit filiū.

6 Dixitque Rachel: Judicavit mihi Dominus, & exaudivit vocem meam, dans mihi filium, & idcirco appellavit nomen ejus, Dan.

7 Rursumque Bala concipiens peperit alterū,

8 Pro quo ait Rachel: Comparavit me Dominus cum sorore mea, & invalui: vocavitque eum, Nephthali.

9 Sentiens Lia quòd parere desisset, Zelpham ancillam suam marito tradidit.

10 Quæ post conceptum edente filium,

11 Dixit: Feliciter, & idcirco vocavit nomen ejus, Gad.

12 Peperit quoque Zelpha alterum.

13 Dixitque Lia: Hoc pro beatitudine mea: Beatam quippe me dicent mulieres: propterea appellavit eum, Aser.

14 Egressus autem Ruben tempore messis triticæ in agrum, reperit mandragoras, quas matri Liæ detulit. Dixitque Rachel: Da mihi partem de mandragoris filii tui.

15 Illa respondit: Parumne tibi videtur, quòd præripueris maritum mihi, nisi etiam mandragoras filii mei tuleris? Ait Rachel: Dormiat

tecum hac nocte pro mandragoris filii tui.

16 Redeuntque ad vesperam Jacob de agro, egressa est in occursum ejus Lia, & ad me, inquit, intrabis: quia mercede conduxi te pro mandragoris filii mei. Dormivitque cum ea nocte illa.

17 Et exaudivit Deus preces ejus: concepitque, & peperit filium quintum,

18 Et ait: Dedit Deus mercedem mihi, quia dedi ancillam meam viro meo, appellavitque nomen ejus, Issachar.

19 Rursum Lia concipiens, peperit sextū filiū,

20 Et ait: Dotavit me Deus dote bona; etiam hac vice mecum erit maritus meus, eò quòd genuerim ei sex filios, & idcirco

appellavit nomen ejus, Zabulōq.

21 Post quem peperit filium nomine Dinā.

22 Recordatus quoque Dominus Rachelis, exaudivit eam, & aperuit vulvam ejus.

23 Quæ concepit, & peperit filium, dicens: Abstulit Deus opprobrium meum.

24 Et vocavit nomen ejus, Joseph, dicens: Addat mihi Dominus filium alterum.

25 Nato autem Joseph, dixit Jacob socero suo: Dimitte me, ut revertar in patriam, & ad terram meam.

26 Da mihi uxores, & liberos meos, pro quibus servivi tibi, ut abeam: tu verò nostri servitutem, qua servivi tibi.

27 Ait illi Laban: Inveniam gratiam in cō-

pectu tuo : experimento didici , quia benedixerit mihi Deus propter te .

E

28 Constitute mercedem tuam , quam dem tibi .

29 At ille respondit : Tu nosti , quomodo ferverim tibi , & quanta in manibus meis fuerit possessio tua .

30 Modicum habuisti , antequam venirem ad te , & nunc dives effectus es : benedixitque tibi Dominus ad introitum meum . Iustum est igitur , ut aliquando provideam etiam domui meae .

31 Dixitque Laban : Quid tibi dabo ? At ille ait : Nihil volo : sed si feceris , quod postulo , iterum pascam , & custodiam pecora tua .

32 Gyra omnes greges tuos , & separa cunctas oves varias , & sparso vellere : & quodcumque furvum , & maculosum , variumque fuerit , tam in ovibus , quam in capris , erit merces mea .

33 Respondebitque mihi cras iustitia mea , quando placiti tempus advenierit coram te : & omnia , quae non fuerint varia , & maculosa , & furva , tam in ovibus quam in capris , furti me argument .

F

34 Dixitque Laban : Gratū habeo , quod petis .

35 Et separavit in die illa , capras , & oves , & hircos , & arietes varios , atque maculosos : cuncti autem gregem unicolorum , id est , albi , & nigri velleri , tradidit in manu filiorum suorum .

36 Et posuit spatium itineris trium dierum inter se , & generum , qui pascebat reliquos greges ejus .

37 Tollens ergo Jacob virgas populeas virides , & amygdalinas , & ex platani , ex parte decorticavit eas : detraxisque corticibus , in his , quae spoliata fuerant , candor apparuit , illa vero , quae integra fuerant , viridia permanserunt : atque in hunc modum color effectus est varius .

38 Posuitque eas in canalibus , ubi effundebatur aqua : ut cum vissent greges ad bibendum , ante oculos haberent virgas , & in aspectu earum conciperent .

G

39 Factumque est , ut in ipso calore coitus , oves intuerentur virgas , & parerent maculosa , & varia , & diverso colore respersa .

40 Divisitque gregem Jacob , & posuit virgas in canalibus ante oculos arietum , & ovium , ut in earum contemplatione conciperent : erant autem alba , & nigra quaeque , Laban : cetera vero , Jacob , separatim inter se gregibus .

41 Igitur quando primo tempore ascendebantur oves , ponebat Jacob virgas in canalibus aquarum ante oculos arietum , & ovium , ut in earum contemplatione conciperent :

42 Quando vero serotina admissura erat , & conceptus extremus , non ponebat eas . Factaque sunt ea , quae erant serotina , Laban : & quae primi temporis , Jacob .

43 Ditatusque est homo ultra modum , & habuit greges multos , ancillas , & servos , camelos , & alinos .

C A P U T XXXI.

Jacob , jubente Domino , ad patrem cum omnibus suis tacitus revertitur , quem Laban insequitur ; Rachel autem patris idolis ablatis , ipsum quarentem assu decipit , tandemque post varias querelas , & iurgia , & Jacob , & Laban inito fœdere ad propria quisque discedit .

A

Postquam autem audivit verba filiorum Laban dicentium : Tulit Jacob omnia

quae fuerunt patris nostri , & de illius facultate ditatus , sacius est inclutus :

2 Animadvertit quoque faciem Laban , quod non esset erga se sicut heri , & nudius tertius .

3 Maxime dicente sibi Domino : Revertere in terram patrum tuorum , & ad generationem tuam , & erogue tecum .

4 Misit , & vocavit Rachel , & Liam in agrum , ubi pascebat greges .

5 Dixitque eis : Video faciem patris vestri , quod non sit erga me sicut heri , & nudius tertius ; Deus autem patris mei fuit mecum .

6 Et ipsae notis , quod totis viribus meis servierim patri vestro ,

7 Sed & pater vester circumvenit me , & mutavit mercedem meam decem vicibus ; & tamen non dimisit eum Deus , ut noceret mihi .

8 Si quando dixi : Varii erunt mercedes tuae , pariebant omnes oves varios fetus : quando vero e contrario ait : Alba quaeque accipies pro mercede : omnes greges alba pepererunt .

9 Tulitque Deus substantiam patris vestri , & dedit mihi .

10 Postquam enim conceptus ovium tempus advenerat , levavi oculos meos , & vidi in somnis ascendentes mares super feminas , varios , & maculosos , & diversorum colorum .

11 Dixitque angelus Dei ad me in somnis : Jacob ? Et ego respondi : Adsum .

12 Qui ait : Leva oculos tuos , & vide universos masculos ascendentes super feminas , varios , & maculosos , atque resperfos . Vidi enim omnia , quae fecit tibi Laban .

13 Ego sum Deus Bethel , * ubi unxisti lapidem , & votum vovisti mihi . Nunc ergo surge , & eredere de terra hac , revertens in terram nativitatis tuae .

14 Responderuntque Rachel , & Lia : Numcuid habemus residui quidquam in facultatibus , & hereditate domus patris nostri ?

15 Nonne quasi alienas reputavit nos , & vendidit , comeditque pretium nostrum ?

16 Sed Deus tulit oves patris nostri , & eas tradidit nobis , ac filiis nostris ; unde omnia , quae praecepit tibi Deus , fac .

17 Surrexit itaque Jacob , & impositis liberis , ac conjugibus suis super camelos , abiit .

18 Tulitque omne substantiam suam , & greges , & quicquid in Mesopotamia acquisierat , pergens ad Isaac patrem suum in terram Chanaan .

19 Eo tempore ierat Laban ad tendendas oves , & Rachel furata est idola patris sui .

20 Noluitque Jacob confiteri socero suo , quod fugeretur .

21 Cumque abiisset tam ipse , quam omnia quae juris sui erant , & amne transiisso pergeret contra montem Galaad ,

22 Nuntiatum est Laban die tertio , quod fugeretur Jacob .

23 Qui , assumptis fratribus suis , persecutus est eum diebus septem , & comprehendit eum in monte Galaad .

24 Viditque in somnis dicentem sibi Dām : Cave , ne quidquam asperè loquaris contra Jacob .

25 Jamque Jacob extenderat in monte tabernaculum : cumque ille consecutus fuisset eum cum fratribus suis , in eodem monte Galaad fixit tentorium .

26 Et dixit ad Jacob : Quare ita egisti : ut clam

B

* Gen. 28. 18.

C

D

me abigeres filias meas quasi captivas gladio?

27 Cur ignorante me fugere voluisti, nec indicare mihi, ut prosequeris te cum gaudio, & canticis, & tympanis, & citharis?

28 Non es passus, ut oscularer filios meos, & filias: stulte operatus es, & nunc quidem

29 Valet manus mea reddere tibi malum: sed Deus patris tui heri dixit mihi: Cave, ne loquaris contra Jacob quidquam durius.

30 Esto, ad tuos ire cupiebas, & desiderio erat tibi domus patris tui: cur furatus es deos meos?

31 Respondit Jacob: Quod inscio te profectus sum, timui ne violenter auferres filias tuas.

E 32 Quod autem furti me arguis: apud quemcumque inveniis deos tuos, necetur coram fratribus nostris: scrutare, quidquid tuerum apud me inveniis, aufer: hæc dicens, ignorabat, quod Rachel furata esset idola.

33 Ingressus itaque Laban tabernaculum Jacob, & Lia, & utriusque famule, non invenit. Cumque intrasset tentorium Rachelis,

34 Illa festinans abscondit idola subter stramenta cameli, & sedit desuper: scrutantique omne tentorium, & nihil inveniendi,

35 Ait: Ne irascatur dominus meus, quod coram te assurgere nequeo: quia juxta consuetudinem feminarum nunc accidit mihi: sic delusa sollicitudo querentis est.

36 Tumenisque Jacob, cum jurgio ait: Quam ob culpam meam, & ob quod peccatum meum sic exarsisti post me?

37 Et scrutatus es omnem suppellectilem meam? Quid invenisti de cuncta substantia domus tuæ? pone hic coram fratribus meis, & fratribus tuis, & judicent inter me, & te.

38 Idcirco viginti annis fui tecum? oves tuæ, & capræ steriles non fuerunt, arietes gregis tui non comedi.

F 39 Nec captum à bestia ostendi tibi, ego damnum omne reddebam: quidquid furtim peribat, à me exigebas;

40 Dic, nocturne astu utebar, & gelu, fugiebatque somnus ab oculis meis.

41 Sicque per viginti annos in domo tua servivitibi, quatuordecim pro filiabus, & sex pro gregibus tuis; immutasti quoque mercedem meam decem vicibus.

42 Nisi Deus patris mei Abraham, & timor Isaac affuisset mihi, forsitan modò nudum me dimisisses: afflictionem meam, & laborem manuum mearum respexit Deus, & arguit te heri.

43 Respondit ei Laban: Filiae meæ, & filii, & greges tui, & omnia, quæ cernis, mea sunt: quid possim facere filiis, & nepotibus meis?

44 Veni ergo, & ineamus foedus: ut sit in testimonium inter me, & te.

45 Tulit itaque Jacob lapidem, & erexit illum in titulum:

46 Dixitque fratribus suis: Afferte lapides. Qui congregantes fecerunt tumulum, comederuntque super eum:

47 Quem vocavit Laban Tumulum testis: & Jacob, Acervum testimonii, uterque juxta proprietatem lingue suæ.

G 48 Dixitque Laban: Tumulus iste erit testis inter me & te hodie, & idcirco appellatum est nomen ejus Galaad, id est, Tumulus testis.

49 Intueatur id, & judicet Dominus inter nos, quando recesserimus à nobis,

50 Si affixeris filias meas, & si introduxeris alias uxores super eas: nullus sermonis nostri testis est absque Deo, qui præsens respicit.

51 Dixitque rursus ad Jacob: Entumulus hic, & lapis, quem erexi inter me, & te,

52 Testis erit: tumulus, inquam, iste, & lapis sint in testimonium, si aut ego transiero illum pergens ad te, aut tu præterieris, malum mihi cogitans.

53 Deus Abraham, & Deus Nachor, judicet inter nos, Deus patris eorum. Juravit ergo Jacob per timorem patris sui Isaac:

54 Immolatisque victimis in monte, vocavit fratres suos, ut ederent panem. Qui cum comedissent, manserunt ibi.

55 Laban verò de nocte confurgens, osculatus est filios, & filias suas, & benedixit illis: reverlusque est in locum suum.

C A P U T XXXII

Jacob visis angelis, nuntios, & munera ad fratrem suum Esau terribus mittit. interea cum angelo luctans, & benedictionem, ac nominis mutationem, tacto femoris nervo, accipit.

1 Jacob quoque abiit itinere, quo ceperat: fueruntque ei obviam angeli Dei.

2 Quos cum vidisset, ait: Castra Dei sunt hæc: & appellavit nomen loci illius Mahanaim, id est, Castra.

3 Misit autem & nuntios ante se ad Esau fratrem suum in terram Seir, in regionem Edom:

4 Præcepitque eis, dicens: Sic loquimini domino meo Esau: Hæc dicit frater tuus Jacob: Apud Laban peregrinatus sum, & fui usque in præsentem diem:

5 Habeo boves, & asinos, & oves, & servos, & ancillas: mittoque nunc legationem ad dominum meum, ut inveniam gratiam in conspectu tuo.

6 Reverfisq; sunt nuntii ad Jacob, dicentes: Venimus ad Esau fratrem tuum, & ecce properat tibi in occursum cum quadringentis viris.

7 Timuit Jacob valde: & perterritus divisit populum, qui secum erat, greges quoque, & oves, & boves, & camelos, in duas turmas,

8 Dicens: Si venerit Esau ad unam turmam, & percussit eam, alia turma, quæ reliqua est, salvabitur.

9 Dixitque Jacob: Deus patris mei Abraham, & Deus patris mei Isaac: Domine, qui dixisti mihi: Revertere in terram tuam, & in locum nativitatis tuæ, & beneficium tibi.

10 Minor sum cunctis miserationibus tuis, & veritate tua, quam explevisse servo tuo.

In baculo meo transivi Jordanem istum: & nunc cum duabus turmis regredior.

11 Erue me de manu fratris mei Esau, quia valde eum timeo: ne forte veniens percutiat matrem cum filiis.

12 Tu locutus es quod beneficeres mihi, & dilatares semen meum sicut arenam maris, quæ præ multitudine numerari non potest.

13 Cumq; dormisset ibi nocte illa, separavit de his, quæ habebat, munera Esau fratri suo,

14 Capras ducentas, hircos viginti, oves ducentas, & arietes viginti.

15 Camelos fatas cum pullis suis triginta, vaccas quadraginta, & tauros viginti, asinas viginti, & pullos earum decem.

16 Et misit per manus fervorum suorum singulos

A.
*Infr.
48. 16.

B

C

D

gulos

culos seorsum greges, dixitque pueris suis: Antecedite me: & sit spatium inter gregem, & gregem.

17 Et præcepit priori dicens: Si obvium habueris fratrem meum Esau, & interroga-verit te, Cujus es? aut, quò vadis? aut, Cujus sunt ista, quæ sequeris?

E 18 Respondebis: Servi tui Jacob, mune-ra misit domino meo Esau: ipse quoque post nos venit.

19 Similiter dedit mandata secundo, & tertio, & cunctis, qui sequebantur greges dicens: Iisdem verbis loquimini ad Esau, cum inveneritis eum.

20 Et addetis: Ipse quoque servus tuus Jacob iter nostrum insequitur: dixit enim: Placabo illum muneribus, quæ præcedunt, & postea videbo illum, forsitan propitiabitur mihi.

21 Præcesserunt itaque munera ante eum, ipse verò mansit nocte illa in castris.

F 22 Cumque mature surrexisset, tulit duas uxores suas, & totidem famulas cum undecim filiis, & transivit vadum Jacob.

23 Traductisque omnibus, quæ ad se per-tinebant,

24 Mansit solus: & ecce vir luctabatur cum eo usque mane.

25 Qui cum videret, quòd eum superare non posset, tetigit nervum femoris ejus, & statim emarcuit.

26 Dixitque ad eum: Dimitte me, jam enim ascendit aurora. Respondit: Non di-mittam te, nisi benedixeris mihi.

27 Ait ergo: Quod nomen est tibi? Res-pondit: Jacob.

28 At ille: Necuacuam, inquit, Jacob appellabitur nomen tuum, sed Israel: quoniam si contra Deum fortis fuisti, quanto magis contra homines prævalebis?

29 Interrogavit eum Jacob: Dic mihi, quo appellaris nomine? Respondit: Cur quæris nomen meum? Et benedixit ei in eodem loco.

30 Vocavitque Jacob nomen loci illius Phaniel, dicens: Vidi Deum facie ad faci-em, & salva facta est anima mea.

31 Ortusque est ei statim sol, postquam transgressus est Phaniel: ipse verò claudi-cabat pede.

32 Quam ob causam non comedunt nervum filii Israel, qui emarcuit in femore Jacob, usque in præsentem diem: eo quòd tetigerit nervum femoris ejus, & obtu- puerit.

C A P U T XXXIII.

Jacob ab Esau occurrente benigne excipitur, ægreque adigit, ut munera accipiat, do-mumque revertatur: & sic Jacob, eo ab se dimisso, in Socho primam, deinde in Salem profectus, agri partem emit: fixisque tabernaculis altare erexit.

A 1 Levans autem Jacob oculos suos, vidit venientem Esau, & cum eo quadrin-gentos viros: divisitque filios Lia, & Ra-chel, ambarumque famularum:

2 Et posuit utramque ancillam, & liberos earum, in principio: Liam verò, & filios ejus, in secundo loco: Rachel autem, & Joseph novissimos.

3 Et ipse progrediens adoravit pronus in terram septies, donec appropinquaret frater ejus.

4 Currens itaque Esau obviam fratri suo, amplexatus est eum: stringensque collum ejus, & osculans flevit.

5 Levatisque oculis, vidit mulieres, & par-vulos earum, & ait: Quid sibi volunt isti? & si ad te pertinent? Respondit: Parvuli sunt, quos donavit mihi Deus servo tuo.

6 Et appropinquantes ancillæ, & filii ea-rum, incurvati sunt.

7 Accessit quoque Lia cum pueris suis: & cum similiter adorassent, extremi Joseph, & Rachel adoraverunt.

8 Dixitque Esau: Quænam sunt istæ tur-mæ, quas obviam habui? Respondit: Ut invenirem gratiam coram domino meo.

9 At ille ait: Habeo plurima, frater mi, sint tua tibi.

10 Dixitque Jacob: Noli ita, obsecro: sed

si inveni gratiam in oculistuis, accipe munulculum de manibus meis: sic enim vidi faciem tuam, quasi viderim vultum Dei: esto mihi propitius.

C 11 Et suscipe benedictionem, quam attuli tibi, & quam donavit mihi Deus tribuens omnia. Vix, fratre compellente, suscipiens,

12 Ait, Gradiamur simul, eroque socius itineris tui.

13 Dixitque Jacob: Nosti, domine mi, quod parvulos habeam teneros, & oves, & boves fetas tecum; quas si plus in ambulando fecero laborare, morientur una die cuncti greges.

14 Præcedat dominus meus ante servum suum; & ego sequar paulatim vestigia ejus, sicut videro parvulos meos posse, donec veniam ad dominum meum in Seir.

15 Respondit Esau: Oro te, ut de populo qui tecum est, saltem socii remaneant via tue. Non est, inquit, necesse: hoc uno tantum indigeo, ut inveniam gratiam in conspectu tuo, domine mi.

D 16 Reversus est itaque illo die Esau itinere, quo venerat in Seir.

17 Et Jacob venit in Socoth: ubi ædificata domo, & fixistensoris, appellavit nomen loci illius Socoth, id est, tabernacula.

18 Transivitque in Salem urbem Sichimorum, quæ est in terra Chanaan, postquam reversus est de Mesopotamia Syriæ: & habitavit juxta oppidum.

19 Emitte partem agri, in qua fixerat tabernacula, à filiis Hemor patris Sichem, centum agnis.

20 Et erecto ibi altari, invocavit super illud fortissimum Deum Israel.

C A P U T XXXIV.

Ob Dina raptum, ac stuprum à Sichem Sichemitarum principis, filios Sichemitarum circumcisi, à Simeone, & Levi Dina fratris perimuntur, atque à reliquis Jacob filius urbs eorum vastatur: quapropter Simeon, & Levi à patre arguuntur.

A 1 Egressa est autem Dina filia Lia, ut videret mulieres regionis illius.

2 Quam cum vidisset Sichem filius Hemor Hevæ, princeps terræ illius, adamavit eam: & rapuit, & dormivit cum illa, vi opprimens virginem.

3 Et conglutinata est anima ejus cum ea, tristisque delinivit blanditiis.

4 Et pergens ad Hemor patrem suum: Accipe, inquit, mihi puellam hanc conjugem.

5 Quod cum audisset Jacob, absentibus filiis, & in pascuis pecorum occupatis, siluit, donec redirent.

6 Egresso autem Hemor patre Sichem, ut loqueretur ad Jacob,

7 Ecce filii ejus veniebant de agro: auditoque quod acciderat, irati sunt valde, eo quod fidam rem operatus esset in Israel, & violata filia Jacob, rem illicitam perpetrasset.

8 Locutus est itaque Hemor ad eos: Sichem filii mei adhæsit anima filia vestra: date eam illi uxorem.

B 9 Et jungamus vicissim connubia: filias vestras tradite nobis, & filias nostras accipite.

10 Et habitate nobiscum: terra in potestate vestra est, exercete, negotiamini, & possidete eam.

11 Sed & Sichem ad patrem, & ad fratres ejus ait: Inveniam gratiam coram vobis: & quacumque statueritis, dabo:

12 Augete dotem, & munera postulate, & libenter tribuam, quod petieritis: tantum date mihi puellam hanc uxorem.

13 Responderunt filii Jacob Sichem, & patri ejus in dolo, savientes ob stuprum fororis.

14 Non possumus facere, quod petitis, nec dare sororem nostram homini incircumciso: quod illicitum, & nefarium est apud nos.

15 Sed in hoc valebimus fœderari, si volueritis esse similes nostri, & circumcidatur in vobis omnis masculini sexus:

16 Tunc dabimus, & accipiemus mutuo filias vestras, ac nostras: & habitabimus vobiscum, erimusque unus populus.

17 Si autem circumcidi nolueritis, tollemus filiam nostram, & recedemus.

18 Placuit oblatio eorum Hemor, & Sichem filio ejus.

19 Nec distulit adolescens, quin statim quod petebatur, expleret: amabat enim puellam valde, & ipse erat inclutus in omni domo patris sui.

20 Ingressique portam urbis, locuti sunt ad populum:

21 Viri isti pacifici sunt, & volunt habitare nobiscum: negotientur in terra, & exerceant eam, quæ spatiosa, & lata cultoribus indiget: filias eorum accipiemus uxores, & nostras filios dabimus.

22 Unum est, quod differtur tantum bonum. Si circumcidamus masculos nostros, ritum gentis imitantes:

23 Et substantia eorum, & pecora, & cuncta, quæ possident, nostra erunt: tantum in hoc acquiescamus, & habitantes simul, unum efficiemus populum.

24 Assensique sunt omnes, circumcisis cunctis viribus.

25 Et ecce die tertio, quando gravissimum vulnere dolor est: arreptis, duo filii Jacob, Simeon, & Levi fratres Dina, gladiis ingressi sunt urbem confidenter: & interfecerunt omnibus masculis,

26 Hemor, & Sichem pariter necayerunt, tollentes Dinam de domo Sichem sororem suam.

27 Quibus egressis, irruerunt super occisos ceteri filii Jacob: & depopulati sunt urbem in ultionem stupri,

28 Oves eorum, & armenta, & asinos, cunctaque vastantes, quæ in domibus, & in agris erant;

29 Parvulos quoque eorum, & uxores duxerunt captivas.

30 Quibus patris audacter, Jacob dixit ad Simeon, & Levi: Turbastis me, & odiosum fecistis me Chananæis, & Pherezæis habitatoribus terræ hujus. Nos pauci sumus: illi congregati percutient me, & de labor ego, & domus mea.

31 Responderunt: Numquid ut scorto abuti debuere sorore nostra?

*Infr.
40. 6.

C A P U T XXXV.

Cum Jacob idola suorum juxta Sichem desolisset, jubente Domino ascendit in Bethel, ubi edificato altari Deo sacrificavit, novaeque Dei apparitione confortatus fuit, Debora moritur: nascitur Benjamin cum morte matris Rachel: Ruben cum Bala incestum committit: numerantur filii Jacob, cujus pater Isaac moritur.

A.
* Sup.
18. 13.

Interea locutus est Deus ad Jacob: Surge, & ascende Bethel, & habita ibi, facque altare Deo, qui apparuit tibi, quando fugiebas Esau fratrem tuum.

2 Jacob verò convocata omni domo sua, ait: Abjicite deos alienos, qui in medio vestri sunt & mundamini, ac mutate vestimenta vestra.

3 Surgite, & ascendamus in Bethel, ut faciamus ibi altare Deo: qui exaudivit me in die tribulationis meae, & socius fuit itineris mei.

4 Dederunt ergo ei omnes deos alienos, quos habebant, & in aureas, quae erant in auribus eorum: at ille infodit eas subter terebinthum, quae est post urbem Sichem.

5 Cumque profecti essent, terror Dei invasit omnes per circuitum civitates, & non sunt ausi persequi recedentes.

6 Venit igitur Jacob Luzam, quae est in terra Chanaan, cognomento Bethel: ipse, & omnis populus cum eo.

B.
* Sup.
18. 18.

7 Edificavitque ibi altare, & appellavit nomen loci illius, Domus Dei: ibi enim apparuit ei Deus, cum fugeret fratrem suum.

8 Eodem tempore mortua est Debora nutritrix Rebeckae, & sepulta est ad radices Bethel subter quercum: vocatumque est nomen loci illius, Quercus fletus.

* Sup.
18. 18.

9 Apparuit autem iterum Deus Jacob, postquam reversus est de Mesopotamia Syria, benedixitque ei,

10 Dicens: Non vocaberis ultra Jacob, sed Israel erit nomen tuum. Et appellavit eum Israel.

11 Dixitque: Ego Deus omnipotens, cresces, & multiplicares greges, & populi nationum ex te erunt, reges de lumbis tuis egredientur:

12 Terramque, quam dedi Abraham, & Isaac, dabo tibi, & semini tuo post te.

C

13 Et recessit ab eo.

14 Ille verò erexit titulum lapideum in loco quo locutus fuerat ei Deus: libans super eum libamina, & effundens oleum:

15 Vocansque nomen loci illius, Bethel.

16 Egressus autem inde, venit verno tempore ad terram, quae ducit Ephratim: in qua cum parturiret Rachel,

17 Ob difficultatem partus periclitari coepit. Dixitque ei ostetrix: Noli timere, quia & hunc habebis filium.

18 Egrediente autem anima praedolore, & imminente jam morte, vocavit nomen filii sui Benoni, id est, filius doloris mei, pater verò appellavit eum Benjamin (id est, filius dexterae.)

19 Mortua est ergo Rachel, & sepulta est in via, quae ducit Ephratim, hae est Bethlehemi.

20 Erexitque Jacob titulum super sepulchrum ejus: Hic est titulus monumenti Rachel, usque in praesentem diem.

21 Egressus inde, fixit tabernaculum trans turrem gregis.

* Infr.
48. 7.

D

22 * Cumque habitaret in illa regione, abiit Ruben, & dormivit cum Bala concubina patris sui: quod illum minime lauit. Erant autem filii Jacob duodecim.

23 Filii Lia: primogenitus Ruben, & Simeon, & Levi, & Judas, & Issachar, & Zabulon.

24 Filii Rachel: Joseph, & Benjamin:

25 Filii Balz ancillae Rachelis: Dan, & Nephthali.

26 Filii Zelfae ancillae Lia: Gad, & Aser: hi sunt filii Jacob, qui nati sunt ei in Mesopotamia Syria.

27 Venit etiam ad Isaac patrem suum in Mambre, civitatem Arbee: haec est Hebron, in qua peregrinatus est Abraham, & Isaac.

28 Et completi sunt dies Isaac centum octoginta annorum.

29 Consumptusque aetate mortuus est: & appositus est populo suo senex, & plenus dierum: & sepelierunt cum Esau, & Jacob filii sui.

C A P U T XXXVI.
Esau cum uxore, & filiis à fratre Jacob ob nimiam utriusque opulentiam separatur: filiorum Esau genealogia cum habitatione describitur.

Hae sunt autem generationes Esau, ipse est Edom.

2 Esau accepit uxores de filiabus Chanaan: Ada filiam Elon Hethaei, & Oolibama filiam Anz filiae Sebeon Hethaei:

3 Basemath quoque filiam Immael fororem Nabajoth.

4 * Peeperit autem Ada, Eliphaz: Basemath genuit Rahuel:

5 Oolibama genuit Jehus, & Ithelon, & Core, hi filii Esau, qui nati sunt ei in terra Chanaan.

6 Tulit autem Esau uxores suas, & filios, & filias, & omnem animam domus suae, & substantiam, & pecora, & cunctas, quae habere poterat in terra Chanaan, & abiit in alteram regionem, & recessitque à fratre suo Jacob.

7 * Divites enim erant valde, & simul habitare non poterant: nec sustinebat eos terra peregrinationis eorum praeter multitudinem gregum.

8 Habitavitque Esau in monte Seis, ipse est Edom.

9 Haec autem sunt generationes Esau patris Edom in monte Seir.

10 Et haec nomina filiorum ejus: * Eliphaz filius Ada uxoris Esau: Rahuel quoque filius Basemath uxoris ejus.

11 Fueruntque Eliphaz filii: Themam, Omar, Sepho, & Gatham, & Cenez.

12 Erat autem Themam, concubina Eliphaz filii Esau: quae peperit ei Amalech: hi sunt filii Ada uxoris Esau.

13 Filii autem Rahuel: Nahath, & Zara, Samma, & Meza: hi filii Basemath uxoris Esau.

14 Isti quoque erant filii Oolibama filiae Anz filiae Sebeon, uxoris Esau, quos genuit ei, Jehus, & Ithelon, & Core.

15 Hi duces filiorum Esau: Filii Eliphaz primogeniti Esau: dux Themam, dux Omar, dux Sepho, dux Cenez.

16 Dux Core, dux Gatham, dux Amalech: hi filii Eliphaz in terra Edom, & hi filii Ada.

17 Hi quoque filii Rahuel filii Esau: dux Nahath, dux Zara, dux Samma, dux Meza: hi autem duces Rahuel in terra Edom: isti filii Basemath uxoris Esau.

* Infr.
49. 4.

A

* Pa.
ral. 1.
35.

* Sup.
13. 6.

* Jof.
24. 4.

B
* Pa.
1. 35.

18 Hi autem filii Oolibama uxoris Esau: dux Jehus, dux Ithelon, dux Core: hi duces Oolibama filix Ana uxoris Esau.

19 Isti sunt filii Elau, & hi duces eorum: ipse est Edom.

20 * Isti sunt filii Seir Horrai habitatores terræ: Lothan, & Sobal, & Sebeon, & Ana.

21 Et Dison, & Eser, & Disan: hi duces Horrai, filii Seir, in terra Edom.

22 Facti sunt autem filii Lothan: Hori, & Meman; erat autem soror Lotan, Thamna.

23 Et isti filii Sobal: Alvan, & Manahat, & Ebal, & Sepho, & Onam.

24 Et hi filii Sebeon: Aja, & Ana. Iste est Aja qui invenit aquas calidas in solitudine, cum pasceret asinas Sebeon patris sui.

25 Habuitque filii Dison, & filiam Oolibama.

26 Et isti filii Dison: Hamdan, & Eleban, & Jethram, & Charan.

27 Hic quoque filii Eser: Balaan, & Zavan, & Acan.

28 Habuit autem filios Disan: Hus, & Aram.

29 Hi duces Horraorum: dux Lotan, dux Sobal, dux Sebeon, dux Ana,

30 Dux Dison, dux Eser, dux Disan: isti duces Horraorum, qui imperaverunt in terra Seir.

31 Reges autem, qui regnaverunt in terra Edom, antequam haberent regem filii

Israel, fuerunt hi:

32 Bela filius Beor, nomenque urbis ejus Denaba.

33 Mortuus est autem Bela, & regnavit pro eo Jobab filius Zare de Bosra.

34 Cumque mortuus esset Jobab, regnavit pro eo Hufam de terra Themanorum.

35 Hoc quoque mortuo, regnavit pro eo Adad filius Bada, qui percussit Madian in regione Moab: & nomen urbis ejus Avith.

36 Cumque mortuus esset Adad, regnavit pro eo Semla de Masreca.

37 Hoc quoque mortuo regnavit pro eo Saul de fluviis Rohoboth.

38 Cumque & hic obisset, successit in regnum Balanan filius Achobor.

39 Isto quoque mortuo, regnavit pro eo Adar, nomenque urbis ejus Phau: & appellabatur uxor ejus Meetabel, filia Matred filix Mezaab.

40 Hæc ergo nomina ducum Esau, in cognationibus, & locis, & vocabulis suis: dux Thamna, dux Alva, dux Jetheth,

41 Dux Oolibama, dux Ela, dux Phinon,

42 Dux Cenez, dux Theman, dux Mablar,

43 Dux Mabbid, dux Hiram: hi duces Edom habitantes in terra imperii sui, ipse est Elau pater Idumæorum.

CAPUT XXXVII.

Joseph fratres apud patrem de crimine accusans, visaque somnia narrans, fratrum odium in se concitat, quare primum volentes illum occidere, consilio Ruben primi in cisternam detruditur, deinde venditur Ismaelitis inscio Ruben: à parte autem existimante eum à fera occisum lugetur, interea Joseph in Ægypto Putiphari venditur.

Habitavit autem Jacob in terra Chanaan, in qua pater suus peregrinatus est.

2 Et hæc sunt generationes ejus: Joseph cum exdecim esset annorum, pascebat gregem cum fratribus suis adhuc puer: & erat cum filiis alæ, & Zelphæ uxoris patris sui: accu-

vitæ fratres suos apud patrem crimine pessimo.

3 Israel autem diligebat Joseph super omnes filios suos, eo quod in senectute genuisset eum: fecitque ei tunicam polymitam.

4 Videntes autem fratres ejus, quod à patre plus cunctis filiis amaretur, oderant eum, nec poterant ei quidquam pacifice loqui.

5 Accidit quoque, ut visum somnium referret fratribus suis: quæ causa majoris odii seminarium fuit.

6 Dixitque ad eos: Audite somnium meum, quod vidi.

7 Putabam nos ligare manipulos in agro, & quasi confurgere manipulum meum, & stare, vestrosque manipulos circumstantes à adorare manipulum meum.

8 Responderunt fratres ejus: Numquid rex noster eris? aut subiciemur ditioni tuæ? Hæc ergo causa somniorum, atque sermonum, invidiæ, & odii fomitem ministravit.

9 Aliud quoque vidit somnium, quod narrans fratribus, ait: Vidi per somnium, quasi solem, & lunam, & stellæ undecim adorare me.

C 10 Quod cum patri suo, & fratribus retulisset, increpavit eum pater suus, & dixit: Quid sibi vult hoc somnium, quod vidisti? num ego, & mater tua, & fratres tui adorabimus te super terram?

11 Invidebant ei igitur fratres sui: pater verò rem tacitus considerabat.

12 Cumque fratres illius in pascendis gregibus patris morarentur in Si hem,

D 13 Dixit autem ei Israel: Fratres tui pascunt oves in Sichimis: veni, mittam te ad eos. Quod respondente,

14 Præstò sum, ait ei: Vade, & vide si cuncta prospera sint erga fratres tuos, & pecora: & renuntia mihi, quid agatur. Missus de valle Hebron, venit in Sichem.

15 Invenitque eum vir errantem in agro, & interrogavit, quid quæreretur.

16 At ille respondit: Fratres meos quæro, indica mihi, ubi pascant greges.

17 Dixitque ei vir: Receperunt de loco isto: audi autem eos dicentes: Eamus in Dothain. Perrexit ergo Joseph post fratres suos, & invenit eos in Dothain.

18 Qui cum vidissent eum procul, antequam accederet ad eos, cogitaverunt illum occidere.

19 Et mutuo loquebantur: Ecce somniator venit:

20 Venite, occidamus eum, & mittamus in cisternam veterem; dicemusque: fera pessima devoravit eum: & tunc apparebit, quid illi profint somnia sua.

E
* Intr.
42. 22.

21 * Audiens autem hoc Ruben, nitebatur liberare eum de manibus eorum, & dicebat:

22 Non interficiatis animam ejus, nec effundatis sanguinem: sed projicite eum in cisternam hæc, quæ est in solitudine, manibus vestras servate innoxias: hoc autem dicebat, volens eripere eum de manibus eorum, & reddere patri suo.

23 Cõfestim igitur ut pervenit ad fratres suos, nudaverunt eum tunica talari, & polymita,

24 Miseruntque eum in cisternam veterem quæ non habebat aquam.

25 Et sedentes ut comederent panem, viderunt Ismaelitas viatores venire de Galaad, & camelos eorum, portantes aromata, & resinam, & stactem, in Ægyptum.

F 26 Dixit ergo Judas fratribus suis: Quid nobis prodest, si occiderimus fratrem nostrum, & celaverimus sanguinem ipsius?

27 Melius est, ut venundetur Ismaelitis, & manus nostræ non polluantur: frater enim, & caro nostra est. Acquieverunt fratres sermonibus illius:

* Sap.
10. 11.

28 * Et prætereuntibus Mædianitis negotiatoribus, extrahentes eum de cisterna, vendiderunt eum Ismaelitis, viginti argenteis: qui duxerunt eum in Ægyptum.

29 Reverfusque Ruben ad cisternam, non invenit puerum:

30 Et scissis vestibus pergens ad fratres suos, ait: Puer non comparet, & ego quò ibo?

31 Tulerunt autem tunicam ejus, & in san-

guine hædi, quem occiderant, tinxerunt:

32 Mittentes qui ferrent ad patrem, & dicerent: Hanc invenimus: vide utrum tunica filii tui sit, an non.

33 Quam cum agnovisset pater, ait: Tunica filii mei est, fera pessima comedit eum, bestia devoravit Joseph.

34 Scissisque vestibus, indutus est cilicio, lugens filium suum multo tempore.

35 Congregatis autem cunctis liberis ejus, ut lenirent dolorem patris, noluit consolationem accipere, sed ait: Descendam ad filium meum lugens in infernum. Et illo perseverante in fletu,

36 Mædianitæ vendiderunt Joseph in Ægypto Putiphari eunucho Pharaonis, magistro militum.

C A P U T XXXVIII.

Judas ex uxore Chananea tribus filiis susceptis, primum, & deinde secundum Thamar copulavit: quibus mortuis, eam inscius pro scorto cognovit, quo concubitu Phares, & Zaram genuit.

1 Eodem tempore descendens Judas à fratribus suis, divertit ad virum Odollamitem, nomine Hiram.

2 * Viditque ibi filiam hominis Chananaei, vocabulo Sua: & accepta uxore, ingressus est ad eam.

3 Quæ concepit, & peperit filium, & vocavit nomen ejus Her.

4 * Rursusque conceptu foetu, natum filium vocavit Onan.

5 Tertium quoque peperit, quem appellavit Sela, quo nato, parere ultra cessavit.

6 Dedit autem Judas uxorem primogenito suo Her, nomine Thamar.

7 * Fuit quoque Her primogenitus Judæ, nequam in conspectu Domini: & ab eo occisus est.

8 Dixit ergo Judas ad Onan filium suum: Ingredere ad uxorem fratris tui, & sociare illi, ut suscites semen fratri tuo.

9 Ille sciens non sibi nasci filios, introiens ad uxorem fratris sui, semen fundebat in terram, ne liberi fratris nomine nascerentur.

10 Et idcirco percussit eum Dominus, eò quòd rem detestabilem faceret.

11 Quam ob rem dixit Judas Thamar nurui suæ: Esto vidua in domo patris tui, donec crescat Sela filius meus: timebat enim, ne & ipse moreretur, sicut fratres ejus. Quæ abiit, & habitavit in domo patris sui.

12 Evolutis autem multis diebus mortua est Sua uxor Judæ: qui post luctum consolatione suscepta, ascendebat ad tonsos ovium suorum, ipse, & Hiras opilio gregis Odollamites, in Thannas.

13 Nuntiatumque Thamar, quòd socer illius ascenderet in Thannas ad tondendas oves.

14 Quæ, depositis viduitatis vestibus, assumpsit theristrum: & mutato habitu, sedit in bivio itineris, quod ducit Thannam: eò quòd crevisset Sela, & non eum accepisset maritum.

15 Quam cum vidisset Judas, suspicatus est esse meretricem: operuerat enim vultum suum, ne agnosceretur.

16 Ingredienque ad eam, ait: Dimitte me, ut coeam tecum: nesciebat enim, quòd nu-

G

A

1. Par.
2.* Num
16. 19.B
* Num
6. 19.

C

D

rus sua esset. Qua respondente: Quid dabis mihi, ut fruaris concubitu meo?

17 Dixit: Mittam tibi hædum de gregibus. Rursusque illa dicente: Patiar, quod vis, si dederis mihi arrhabonem, donec mittas, quod polliceris.

18 Ait Judas: Quid tibi vis pro arrhabone dari? Respondit: Annulum tuum, & armillam, & baculum, quem manu tenes.

Ad unum igitur coitum mulier concepit,

19 Et surgens abiit: depositoque habitu, quæ sumpserat, induta est viduitatis vestibus.

20 Misit autem Judas hædum per pastorem suum Odollamitem, ut reciperet pignus, quod dederat mulieri: qui cum non invenisset eam,

21 Interrogavit homines loci illius: Ubi est mulier, quæ sedebat in bivio? Respondentibus cunctis: Non fuit in loco isto meretrix:

22 Reversus est ad Judam, & dixit ei: Non inveni eam, sed & homines loci illius dixerunt mihi, numquam sedisse ibi scortum.

23 Ait Judas: Habeat sibi, certe mendacii arguere nos non potest: ego misi hædum,

quem promiseram, & tu non invenisti eam.

24 Ecce autem post tres menses nunciaverunt Judæ, dicentes: Fornicata est Thamar nurus tua, & videtur uterus illius intumescere. Dixitque Judas: Producite eam, ut comburatur.

25 Quæ cum duceretur ad penam, misit ad focerum suum, dicens: De viro cuius hæc sunt, concepi, cognosce ejus sit annulus, & armilla, & baculus.

26 Qui, agnitis muneribus, ait: Justior me est: quia non tradidi eam Sela filio meo. Attamen ultra non cognovit eam.

27 * Instante autem partu, apparuerunt gemini in utero: atque ipsa effusione infantium, unus protulit manum, in qua obstetrix ligavit coccinum, dicens:

28 Iste egredietur prior.

29 Illo vero retrahente manum, egressus est alter: dixitque mulier: Quare divisus est propter te maceria? & ob hanc causam vocavit nomen ejus Phares.

30 * Postea egressus est frater ejus, in cujus manu erat coccinum: quem appellavit Zara-

C A P U T XXXIX.

Cum prosperè ageret Joseph apud herum Putipharem, eique gratus esset totam administraret familiam, contemnens heram sapius de concubitu interpellantem accusatur apud dominum, & in carcerem conjicitur: ubi custodis gratiam promeretur, à quo omnium vinctorum curam accipit.

1 **I**gitur Joseph ductus est in Ægyptum, emitque eum Putiphar cunuchus Pharaonis, princeps exercitus sui, vir Ægyptius de manu Ismaelitarum, à quibus perductus erat.

2 Fuitque Dominus cum eo, & erat vir in cunctis prosperè agens: habitavitque in domo domini sui,

3 Qui optimè noverat Dominum esse cum eo, & omnia, quæ gereret, ab eo dirigi in manu illius.

4 Invenitque Joseph gratiam coram domino suo, & ministrabat ei, à quo præpositus

omnibus gubernabat creditam sibi domum, & universa, quæ ei tradita fuerant.

5 Benedixitque Dominus domui Ægyptii propter Joseph, & multiplicavit tam in ædibus quam in agris cunctam ejus substantiam.

6 Nec quidquam aliud noverat, nisi panem, quo vesceretur. Erat autem Joseph pulchra facie, & decoris aspectu.

7 Post multos itaque dies iniecit domina sua oculos suos in Joseph, & ait: Dormi mecum.

8 Qui nequaquam acquiescens operi nefario, dixit ad eam: Ecce dominus meus, omnibus mihi traditis, ignorat, quid habeat in domo sua:

9 Nec quidquam est, quod non in mea sit potestate, vel non tradiderit mihi, præter te, quæ uxor ejus es: quomodo ergo possum hoc malum facere, & peccare in Deum meum?

10 Hujusmodi verbis per singulos dies

& mulier molesta erat adolescenti, & ille recusabat stuprum.

C 11 Accidit autem quadam die, ut intraret Ioseph domum, & operis quidpiam absque arbitrio faceret:

12 Et illa apprehensa lacinia vestimenti eius, diceret: Dormi mecum. Qui relicto in manu eius pallio fugit, & egressus est foras.

13 Cumque vidisset mulier vestem in manibus suis, & se esse contemptam,

14 Vocavit ad se homines domus suae, & ait ad eos: En introduxit virum Hebraum, ut illuderet nobis: ingressus est ad me, ut coiret mecum: cumque ego succlamassem,

D 15 Et audisset vocem meam, reliquit pallium, quod tenebam, & fugit foras.

16 In argumentum ergo fidei tentum pallium ostendit marito revertenti domum,

17 Et ait: Ingressus est ad me servus Hebraeus, quem adduxisti, ut illudret mihi:

18 Cumque audisset me clamare, reliquit pallium, quod tenebam, & fugit foras.

19 His a ditis dominus, & nimium credulus verbis coniugis, iratus est valde:

D 20 * Tradiditque Ioseph in carcerem, ubi vinculis regis custodiebantur, & erat ibi clausus.

21 Fuit autem Dominus cum Ioseph, & misertus est illius, & dedit ei gratiam in conspectu principis carceris.

22 Qui tradidit in manu illius universos viros, qui in custodia tenebantur: & quicquid fiebat, sub ipso erat.

23 Nec noverat aliquid, cunctis ei creditis: Dominus enim erat cum illo, & omnia opera eius dirigebat.

C A P U T XL.

Eunuchorum Pharaonis in carcere Ioseph somnia interpretatus, alterum officio pristino restitutum, alterum suspendio finendum praeiudixit: quae omnia in Pharaonis natalitio eveniunt.

A 1 **H** Is ita gestis, accidit, ut peccaretur duo eunuchi, pincerna regis Aegypti, & pistor, domino suo.

2 Iratusque contra eos Pharaon (nam alter pincernis praeerat, alter pistoribus)

3 Misit eos in carcerem principis militum, in quo erat vinculus & Ioseph.

4 At custos carceris tradidit eos Ioseph, qui & ministrabat eis. Aliquantulum temporis fluxerat, & illi in custodia tenebantur.

5 Videruntque ambo somnium nocte una iuxta interpretationem congruam sibi:

6 Ad quos cum introisset Ioseph mane, & vidisset eos tristes,

7 Sciscitatus est eos, dicens: Cur tristior est hodie solito facies vestra?

B 8 Qui responderunt: Somnium vidimus, & non est, cui interpretetur nobis. Dixitque ad eos Ioseph: Numquid non Dei est interpretatio? reserte mihi, quid videritis.

9 Naravit prior, praepositus pincernarum, somnium suum: Videbam coram me vitem,

10 In qua erant tres propagines, crescere paulatim in gemmas, & post flores uvas maturelere.

11 Calicemque Pharaonis in manu mea: tuli ergo uvas, & expressi in calicem, euen-

tenebam, & tradidi poculum Pharaoni.

12 Respondit Ioseph: Haec est interpretatio somni: Tres propagines, tres adhuc dies sunt:

13 Post quos recordabitur Pharaon ministerii tui, & restituet te in gradum pristinum: dabisque ei calicem iuxta officium tuum, sicut ante facere consueveras.

14 Tantum memento mei, cum bene tibi fuerit, & facias mecum misericordiam: ut suggeras Pharaoni, ut educat me de isto carcere:

15 Quia furto sublatus sum de terra Hebraeorum, & hic innocens in lacum missus sum.

16 Videns pistorum magister, quod prudenter somnium dissolvisset, ait: Et ego vidi somnium, quod tria canistra farinae haberem super caput meum:

17 Et in uno canistro, quod erat excelsus, portare me putabam omnes cibos, qui sunt arte pistoria, avesque comedere ex eo.

18 Respondit Ioseph: Haec est interpretatio somni: Tria canistra, tres adhuc dies sunt:

19 Post quos auferet Pharaon caput tuum, ac suspendet te in cruce, & lacerabunt volucres carnes tuas.

20 Exinde dies tertius natalitius Pharaonis erat: qui faciens grande convivium pueris suis, recordatus est inter epulas magistri pincernarum, & pistorum principis.

21 Restituitque alterum in locum suum, ut porrigeret ei poculum:

22 Alterum suspendit in patibulo, ut conjectoris veritas probaretur.

23 Et tamen succedentibus prosperis, praepositus pincernarum oblitus est interpretis sui.

C A P U T XLI.

Somnia Pharaonis de bobus, & spiciis, cum nemo alius valeret interpretari, unicuique Ioseph interpretatur, idcirco toti Aegypto praeficitur, & ex Aseneth data sibi a Pharaone uxore duos suscipit filios ante septem famis annos. Sterilitas tandem fertilitati succedit.

A 1 **P** Ost duos annos vidit Pharaon somnium. Putabat se stare super fluvium,

2 De quo ascendebant septem boves, pulchrae, & crassae nimis: & pascebantur in locis palustribus:

3 Aliae quoque septem emergebant de flumine, sordae, confectaeque macie, & pascebantur in ipsa annis ripa in locis videntibus.

4 Devoraveruntque eas, quarum mira species, & habitudo corporum erat: Expergestus Pharaon,

5 Rursum dormivit, & vidit alterum somnium: Septem spicae pullulabant in culmo uno plenae, atque formosae:

6 Aliae quoque totidem spicae tenues, & percussae uredine oriebantur,

7 Devorantes omnem priorum pulchritudinem. Evigilans Pharaon post quietem,

8 Et factio mane, pavore perterritus, misit ad omnes confectores Aegypti, cunctosque sapientes: & accessit narravit somnium, nec erat, qui interpretaretur.

9 Tunc demum reminiscens pincernarum magister, ait: Confiteor peccatum meum:

10 Iratus rex servis suis, me, & magistrum pistorum retrudi iussit in carcerem principis militum:

11 Ubi una nocte uterque vidimus somnium praesagium futurorum.

12 Erat ibi puer Hebraeus, ejusdem ducis militum famulus: cui narrantes somnia,

13 Audivimus quicquid postea rei probavit eventus: ego enim redditus sum officio meo: & ille suspensus est in cruce.

14 Protinus ad regis imperium educum de carcere Joseph totoderunt: ac veste mutata, obtulerunt ei.

15 Cui ille ait: Vidi somnia, nec est, qui edisserat: quae audivi te sapientissime conjicere.

16 Respondit Joseph: Absque me Deus respondebit prospera Pharaoni.

C 17 Narravit ergo Pharaon, quod viderat: Putabam me stare super ripam fluminis,

18 Et septem boves de amne conscenderam, pulchras nimis, & obesitas carnibus: quae in pastu paludis virentia carpebant.

19 Et ecce, has sequebantur aliae septem boves in tantum deformes, & macilentae, ut nunquam tales in terra Aegypti viderim:

20 Quae devoratis, & consumptis prioribus,

21 Nullum saturitatis dedere vestigium: sed simili macie, & squalore torpebant. Et vigilans, rursus sopore depressus,

22 Vidi somnium: septem spicae pullulabant in culmo uno, plenae pulcherrimae.

23 Aliae quoque septem tenues, & percussae uredine, oriebantur à stipula,

24 Quae priorum pulchritudinem devoraverunt. Narravi conjecturis somnium, & nemo est, qui edisserat.

25 Respondit Joseph: Somnium regis unum est: quae facturus est Deus, ostendit Pharaoni.

D 26 Septem boves pulchrae, & septem spicae plenae, septem ubertatis anni sunt: eandemque vim somnii comprehendunt.

27 Septem quoque boves tenues, atque macilentae, quae ascenderunt post eas, & septem spicae tenues, & vento urente percussae: sep-

tem anni venturae sunt famis,

28 Qui hoc ordine complebuntur:

29 Ecce septem anni venient fertilitatis magnae in universa terra Aegypti,

30 Quos sequentur septem anni alii tanta sterilitatis, ut oblivioni tradatur cuncta retrò abundantia: consumptura est enim fames omnem terram,

31 Et ubertatis magnitudinem perditura est inopia magnitudo.

32 Quod autem vidisti secundò ad eandem rem pertinens somnium: firmitatis indicium est, eò quòd fiat sermo Dei, & velocius impleatur.

33 Nunc ergo provideat rex virum sapientem, & industrium, & praeficiat eum terrae Aegypti:

34 Qui constituat praepositos per cunctas regiones, & quintam partem fructuum per septem annos sterilitatis,

35 Qui jam nunc futuri sunt, congreget in horrea: & omne frumentum sub Pharaonis potestate condatur, serveturque in urbibus.

36 Et praeparetur futura septem annorum fami, quae oppressura est Aegyptum, & non consumetur terra inopia.

37 Placuit Pharaoni consilium, & cunctis ministris ejus:

38 Locutusque est ad eos: Num invenire poterimus talem virum, qui spiritu Dei plenus sit?

39 Dixit ergo ad Joseph: Quia ostendit tibi Deus omnia, quae locutus es, numquid sapientior, & consimilem tui invenire potero?

40 * Tu eris super domum meam, & ad tui oris imperium cunctus populus obediet: uno tantum regni solio te precedam.

41 Dixitque rursus Pharaon ad Joseph: Ecce, constitui te super universam terram Aegypti.

42 Tulitque annulum de manu sua, & dedit eum in manu ejus: vestivitque eum stola byssina, & collo torquem auream circumposuit.

43 Fecitque eum ascendere super currum suum secundum, clamante pracone, ut omnes coram eo genu flecterent. & praeposuit

* Psal.
100. 2
Mac.
2. 51.
Act. 7.
10.

esse scirent universa terra Ægypti.

44 Dixit quoque rex ad Joseph: Ego sum Pharaon: absque tuo imperio non movebit quisquam manum, aut pedem in omni terra Ægypti.

45 Vertitque nomen ejus, & vocavit eum lingua Ægyptiaca, Salvatorem mundi. Deindeque illi uxorem Aseneth filiam Putiphare sacerdotis Heliopoleos. Egressus est itaque Joseph ad terram Ægypti:

46 (Triginta autem annorum erat, quando stetit in conspectu regis Pharaonis) & circumivit omnes regiones Ægypti.

47 Venitque fertilitas septem annorum: & in manipulos redactæ segetes congregatae sunt in horrea Ægypti.

48 Omnis etiam frugum abundantia in singulis urbibus condita est.

49 Tantaque fuit abundantia tritici, ut arenae maris coequaretur, & copia mensuram excederet.

50 * Nati sunt autem Joseph filii duo, antequam veniret fames: quos peperit ei Aseneth filia Putiphare sacerdotis Heliopoleos,

51 Vocavitque nomen primogeniti, Manasses, dicens: Oblivisci me fecit Deus omnium laborum meorum, & domus patris mei.

52 Nomen quoque secundi appellavit Ephraim, dicens: Crescere me fecit Deus in terra paupertatis meae.

53 Igitur transactis septem ubertatis annis, qui fuerant in Ægypto,

54 Ceperunt venire septem anni inopie: quos prædixerat Joseph: & in universo orbe fames pravaluit: in cuncta autem terra Ægypti panis erat.

55 Qua esuriente, clamavit populus ad Pharaonem, alimenta petens, quibus ille respondit: Ite ad Joseph: & quicquid ipse vobis dixerit, facite.

56 Crescebat autem quotidie fames in omni terra, aperuitque Joseph universa horrea, & vendebat Ægyptiis: nam & illos oppresserat fames.

57 Omnesque provincie veniebant in Ægyptum, ut emerent escas, & malum inopie temperarent.

C A P U T XLII.

Frates Joseph, coeunte fame, in Ægyptum pro emendis frumentis à patre missi, ab eo cognoscuntur, ac durius trahuntur, & in carcerem conjiciuntur, tandem Simeone in vinculis relicto, revertuntur, ac pecuniam in saccum cuiusque inditam unâ cum frumento inscii referunt.

1 Audiens autem Jacob quòd alimenta venderentur in Ægypto, dixit filiis suis: Quare negligitis?

2 Audiivi, quòd triticum venundetur in Ægypto: descendite, & emite nobis necessaria, ut possimus vivere, & non consumamur inopia.

3 Descendentes igitur frates Joseph decem, ut emerent frumenta in Ægypto:

4 Benjamin domi retento à Jacob, cui dixerat fratribus ejus: Ne forte in itinere quidquam pariat mali,

5 Ingressi sunt terram Ægypti cum aliis,

cui pergebant ad emendum. Erat autem fames in terra Chanaan.

6 Et Joseph erat princeps in terra Ægypti, atque ad ejus nutum frumenta populis vendebantur. Cumque adorassent eum frates sui,

7 Et agnovisset eos, quasi ad alienos durius loquebatur, interrogans eos: Unde venistis? Qui responderunt: De terra Chanaan, ut emamus victui necessaria.

8 Et tamen frates ipse cognoscens, non est cognitus ab eis.

9 Recordatusque omnium, quæ aliquando viderat, ait ad eos: Exploratores estis: ut videatis infirmiora terra, venistis.

10 Qui dixerunt: Non est ita, domine, sed servi tui venerunt, ut emerent cibos.

11 Omnes filii unius viri sumus: pacifici venimus, nec quidquam famuli tui machinantur mali.

12 Quibus ille respondit: Aliter est: immunita terra hujus considerare venistis.

13 At illi: Duodecim inquam, servi tui, fratres sumus, filii viri unius in terra Chanaan: minimus cum patre nostro est, alius est super.

14 Hoc est, ait, quod locutus sum: Exploratores estis.

15 Jam nunc experimentum vestri capiam: per salutem Pharaonis non egrediemini hinc, donec veniat frater vester minimus.

16 Mittite ex vobis unum, & adducat eum: vos autem eritis in vinculis, donec probentur, quæ dixistis, utrum vera, an falsa sint: alioquin per salutem Pharaonis exploratores estis.

17 Tradidit ergo illos custodie tribus diebus.

18 Die autem tertioeductus de carcere, ait: Facite, quæ dixi, & vivetis: Deum enim timeo.

19 Si pacifici estis, frater vester unus ligetur in carcere: vos autem abite, & ferte frumenta, quæ emistis, in domos vestras.

D

* Infr.
11.3.5

20 * Et fratrem vestrum minimum ad me adducite, ut possim vestros probare sermones, & non moriamini. Fecerunt, ut dixerat.

21 Et locuti sunt ad invicem: Merito hæc patimur, quia peccavimus in fratrem nostrum, videntes angustias animæ illius, dum deprecaretur nos, & non audivimus: idcirco venit super nos ista tribulatio.

* Sup.
17.2.7

22 Ex quibus unus Ruben, ait: Numquid non dixi vobis: * Nolite peccare in puerum: & non audistis me? en langui ejus exquiritur.

23 Nesciebāt autem quod intelligeret Joseph, eo quod per interpretem loqueretur ad eos.

24 Avertitque se parumper, & flevit: & reversus locutus est ad eos.

25 Tollenique Simeon, & ligans, illis præsentibus, iussit ministris, ut implerent eorum saccos tritico, & reponerent pecunias singulorum in sacculis suis, datis supra cibariis in viam: qui fecerunt ita.

26 At illi portantes frumenta in asinis suis, profecti sunt.

27 Apertoque unus sacco, ut daret jumento pabulum in diversorio, contemplatus pecuniam in ore sacculi,

28 Dixit fratribus suis: Reddita est mihi pecunia, en habetur in sacco. Et obstupescit, turbatque, mirum dixerunt, quidnam est hoc quod fecit nobis Deus?

29 Veneruntque ad Jacob patrem suum in terra Chanaan, & narraverunt ei omnia, quæ accidissent sibi, dicentes:

30 Locutus est nobis Dominus terræ duræ, & putavit nos exploratores esse provinciarum.

31 Cui respondimus: Pacifici sumus, nec ullas molimur insidias.

32 Duodecim fratres uno patre geniti sumus: unus non est super, minimus cum patre nostro est in terra Chanaan.

33 Qui ait nobis: Sic probabo, quod pacifici sitis: Fratrem vestrum unum dimitte apud me, & cibaria donibus vestris necessaria sumite, & abite.

34 Fratremque vestrum minimum adducite ad me, ut sciam, quod non sitis exploratores: & istum, qui teneretur in vinculis, recipere possitis: ac deinceps quæ vultis, emendi habeatis licentiam.

35 His dictis, cum frumenta effunderent, singuli repererunt in ore saccorum, ligatas pecunias: exterritisque simul omnibus,

36 Dixit pater Jacob: Absque liberis me esse fecistis, Joseph non est super, Simeon tenetur in vinculis, & Benjamin auferetis; in me hæc omnia mala reciderunt.

37 Cui respondit Ruben: Duos filios meos interfice, si non reduxero illum tibi, grade illum in manu mea, & ego eum tibi restitui.

38 At ille: Non descendet, inquit, filius meus vobiscum: frater ejus mortuus est, & ipse solus remansit: si quid ei adversi acciderit in terra, ad quam pergitis, deducetis canos meos cum dolore ad inferos.

CAPUT XLIII.

Ærè impetraunt fratres Joseph à patre, ut in Ægyptum revertentes additis muneribus, ac duplici pecunia, Benjamin secum ducerent: qui, invitati ad convivium, educto Simeone de carcere, simul epulantur cum Joseph.

1 Nterim fames omnem terram vehementer premebat.

2 Consumpsitque cibis, quos ex Ægypto detulerant, dixit Jacob ad filios suos: Revertimini, & emite nobis paucillum escarum.

3 Respondit Juda: Denuntiavit nobis vir ille sub attestazione jurisjurandi dicens: Non videbitis faciem meam, nisi fratrem vestrum minimum adduxeritis vobiscum.

4 Si ergo vis eum mittere nobiscum, pergemus pariter, & ememus tibi necessaria:

5 Sin autem non vis, non ibimus: vir enim, ut sæpe diximus, denuntiavit nobis, dicens: * Non videbitis faciem meam absque fratre vestro minimo.

6 Dixit eis Israel: In meam hoc secistis miseriam, ut indicaretis ei & alium habere vos fratrem.

7 At illi responderunt: Interrogavit nos homo per ordinem nostram progeniemus: pater viveret: si haberemus fratrem, & nos respondimus ei consequenter juxta id, quod fuerat sciscitatus: nunquid scire poteramus, quod dicturus esset: Adducite fratrem vestrum vobiscum?

8 Judas quoque dixit patri suo: Mitte puerum mecum, ut proficiamus, & possimus vivere: ne moriamur nos, & parvuli nostri.

9 * Ego suscipio puerum: de manu mea require illum: nisi reduxero, & reddidero eum tibi, ero peccati reus in te omni tempore.

10 Si non intercessisset dilatio, jam vicē altera venissemus.

11 Igitur Israel pater eorum dixit ad eos: Si sic necesse est, facite, quod vultis: sumite de optimis terræ fructibus in vasis vestris, & deferre viro munera, modicum refine, & mellis, & storacis, stactes, & terebinthi, & amygdalarum.

12 Pecuniam quoque duplicem ferte vobiscum: & illam, quam invenistis in sacculis, reportate, ne forte errore factum sit.

13 Sed & fratrem vestrum tollite, & ite ad virum.

14 Deus autem meus omnipotens faciat vobis eum placabile: & remittat vobiscum fratrem vestrum, quem tenet, & hunc Benjamin: ego autem quasi orbatus absque liberis ero.

15 Tulerunt ergo viri munera, & pecuniam duplicem, & Benjamin: descenderuntque in Ægyptum, & steterunt coram Joseph.

16 Quos cum ille vidisset, & Benjamin simul, præcepit dispensatori domus suæ, di-

A

* Sup.
41.204

E

* Infr.
44.3.1

C

cens: Introduc viros domum, & occide viduas, & instrue convivium: quoniam hodie mecum sunt comesturi meridie.

17 Fecit ille, quod sibi fuerat imperatum, & introduxit viros domum.

18 Ibi que exterriti, dixerunt mutuo: Propter pecuniam, quam retulimus prius in faccis nostris introducti sumus: ut devolvat in nos calumniam, & violenter subiciat servituti & nos, & asinos nostros.

19 Quamobrem in ipsis foribus accedentes ad dispensatorem domus

20 Locuti sunt: Oramus, Dñe, ut audias nos: Jam ante descendimus, ut emeremus escas.

21 Quibus emptis, cum venissemus ad diversorium, aperuimus saccos nostros, & invenimus pecuniam in ore saccorum: quam nunc eodem pondere reportavimus.

22 Sed & aliud attulimus argentum, ut emamus, quæ nobis necessaria sunt: non est in nostra conscientia, quis posuerit eam in marsupiiis nostris.

23 At ille respondit: Pax vobiscum, nolite timere: Deus vester, & Deus patris vestri dedit vobis thesauros in faccis vestris, nam pecuniam, quam dedistis mihi, probatam ego habeo. Eduxitque ad eos Simeon.

24 Et introductis domum, attulit aquam, & laverunt pedes suos, deditque pabulum asinis eorum.

25 Illi verò parabant munera, donec ingrederetur Joseph meridie: audierant enim, quod ibi comesturi essent panem.

26 Igitur ingressus est Joseph domum suam, obtuleruntque ei munera, tenentes in manibus suis: & adoraverunt proni in terram.

27 At ille clementer resalutatis eis, interrogavit eos, dicens: Salvus ne est pater vester senex, de quo dixeratis mihi? Adhuc vivit?

28 Qui responderunt: Sospes est servus tuus pater noster, adhuc vivit. Et incurvati, adoraverunt eum.

29 Attollens autem Joseph oculos, vidit Benjamin fratrem suum uterimum, & ait: Ille est frater vester parvulus, de quo dixe-

ratis mihi? Et rursum: Deus, inquit, nesciretur tui, fili mi.

30 Festinavitque in domum, quia commota fuerant viscera ejus super fratre suo, & erumpabant lacrymæ: & introiens cubiculum, flevit.

31 Rursumque lota facie egressus, contuit se, & ait: Ponite panes.

32 Quibus appositis, seorsum Joseph, & seorsum fratribus, Egyptiis quoque, qui vescebantur simul, seorsum (illicitum est enim Egyptiis comedere cum Hebræis, & profanum putant hujuscemodi convivium)

33 Sederunt coram eo, primogenitus juxta primogenita sua, & minimus juxta atatem suam. Et mirabantur nimis.

34 Sumptis partibus, quas ab eo acceperant: majorque pars venit Benjamin, ita ut quinque partibus excederet. Biberuntque, & inebriati sunt cum eo.

C A P U T XLIV.

Joseph jubet abscondi scyphum suum in sacco Benjamin, & post eum inventum, revocatos ab itinere fratres furti arguit: Judas autem pro Benjamin se in servitutem offert.

1 P Ræcepit autem Joseph dispensatori domus suæ, dicens: Imple saccos eorum frumento, quantum possunt capere, & pone pecuniam singulorum in summitate sacci.

2 Scyphum autem meum argenteum, & pretium, quod dedit tritici, pone in ore sacci junioris. Factumque est ita.

3 Et orto manè, dimissi sunt cum asinis suis.

4 Jamque urbem exierant, & processerant paululum: tunc Joseph accersito dispensatore domus: Surge, inquit, & persequere viros: & apprehensis dicito: Quare reddidistis malum pro bono?

5 Scyphus, quem furati estis, ipse est, in quo bibit dominus meus, & in quo augurari solet: pessimam rem fecistis.

6 Fecit ille, ut jussisset. Et apprehensis per ordinem locutus est.

7 Qui responderunt: Quare sic loquitur

dominus noster, ut servi tui tantum flagitii commiserint?

8 Pecuniam, quam invenimus in summitate faccorum, reportavimus ad te de terra Chanaan: & quomodo consequens est, ut furati simus de domo domini tui aurum, vel argentum?

C 9 Apud quemcumque fuerit inventum servorum tuorum, quod quaris, moriatur, & nos erimus servi domini nostri.

10 Qui dixit eis: Fiat iuxta vestram sententiam: apud quemcumque fuerit inventum, ipse fit servus meus, vos autem eritis innoxii.

11 Itaque festinato deponentes in terram faccos, aperuerunt singuli.

12 Quos scrutatus, incipiens à maiore, usque ad minimum, invenit scyphum in sacco Benjamin.

13 At illi, scissis vestibus, oneratisque rursum asinis, reversi sunt in oppidum.

14 Primusque Judas cum fratribus ingressus est ad Ioseph (necum enim de loco abierat) omnesque ante eum pariter interram contruerunt.

D 15 Quibus ille ait: Cur sic agere voluistis? an ignoratis, quod non sit similis mei in augurandi scientia?

16 Cui Judas: Quid respondebimus, inquit, Domino meo? vel cuius loquemur, aut iuste poterimus obtendere? Deus invenit iniquitatem servorum tuorum: en omnes servi sumus domini mei, & nos, & apud quem inventus est scyphus.

17 Respondit Ioseph: Absit à me, ut sic agam: qui furatus est scyphum, ipse fit servus meus; vos autem abite liberi ad patrem vestrum.

E 18 Accedens autem propius Judas, confiderenter ait: Oro, domine mi, loquatur servus tuus verbum in auribus tuis, & ne irascaris famulo tuo: tu es enim post Pharaonem.

19 Dominus meus: Interrogasti prius servos tuos: Habetis patrem, aut fratrem?

20 Et nos respondimus tibi domino meo: Est nobis pater senex, & puer parvulus, qui

in senectute illius natus est, cuius uterinus frater mortuus est: & ipsum solum habet mater sua, pater vero tenere diligit eum.

21 Dixisti que servis tuis: Adducite eum ad me, & ponam oculos meos super illum.

22 Suggestimus Domino meo: Non potest puer relinquere patrem suum: si enim illum dimiserit, mori tur.

23 Et dixisti servis tuis: Nisi venerit frater vester minimus vobiscum, non videbitis amplius faciem meam.

24 Cum ergo ascendissemus ad famulum tuum patrem nostrum, narravimus ei omnia, quæ locutus est dominus meus.

25 Et dixit pater noster: Revertimini, & emite nobis parum tritici.

26 Cui diximus: Ire non possumus: si frater noster minimus descenderit vobiscum, proficiscemur simul: alioquin illo absente, non audeamus videre faciem viri.

27 Ad hæc ille respondit: Vos scitis, quod duos filios genuerit mihi uxor mea.

28 Egredius est unus, & dixistis: Bestia devoravit eum: & hucusque non comparet.

29 Situleritis & istum, & aliquid ei in via contigerit, deducetis canos meos cum mœrore ad inferos.

30 Igitur si intravero ad servum tuum patrem nostrum, & puer defuerit (cum anima illius ex huius anima pendeat)

31 Videritque eum non esse nobiscum, morietur, & deducet famuli tui canos ejus cum dolore ad inferos.

32 Ergo proprie servus tuus sum, cui in meam hunc recepi fidem, & spondei dicens: Nisi reduxero eum, & spondei dicens: peccati reus ero in patrem meum omni tempore.

33 Manebo itaque servus tuus pro puero in ministerio domini mei, & puer ascendat cum fratribus suis.

34 Non enim possum redire ad patrem meum, absente puero: ne calamitatis, quæ oppressura est patrem meum, testis assistam.

*Sup.
41. 8.

*Sup.
41. 3. 5

G
*Sup.
17. 2.
11.

*Sup.
41. 9.

C A P U T XLV.

*Joseph se fratribus manifestat, eosque ter-
ritos cum osculo amplexatur, quare
Pharao una cum tota domo sua exul-
tans, praecepit, ut advocaretur pater
cum universa domo sua in Aegyptum:
idem multis verbis denuntiat Joseph,
fratresque multis donatos muneribus ad
patrem remittit.*

A **N**on se poterat ultra cohibere Joseph multis coramstantibus: unde praecepit, ut egredierentur cuncti foras, & nulus interesset alienus agnitioni mutuae.

2 Elevavitque vocem cum fletu, quam audierunt Aegyptii, omnisque domus Pharaonis.

3 Et dixit fratribus suis: Ego sum Joseph: idem pater meus vivit? Non poterant respondere fratres nimio terrore perterriti.

4 Ad quos ille clementer: Accedite, inquit, ad me. Et cum accessissent prone, * Ego sum, ait, Joseph, frater vester, quem vendidistis in Aegyptum.

5 Nolite pavere, neque vobis durum esse videatur, quod vendidistis me in his regionibus: * pro salute enim vestra misit me Deus ante vos in Aegyptum.

6 Biennium est enim, quod capitis fames esse in terra: & adhuc quinque anni restant, quibus nec arari poterit, nec meti.

7 Praemisitque me Deus, ut reservemini super terram, & eficas ad vivendum habere possitis.

8 Non vestro consilio, sed Dei voluntate huc missus sum: qui fecit me quasi patrem Pharaonis, & dominum universae domus ejus, ac principem in omni terra Aegypti. **9** Festinate, & ascendite ad patrem meum, & dicetis ei: Haec mandat filius tuus Joseph: Deus fecit me dominum universae terrae Aegypti: descende ad me, ne moreris,

10 Et habitabis in terra Gessen; erisque juxta me tu, & filii tui, & filii filiorum tuorum, oves tuae, & armenta tua, & universa, quae possides.

11 Ibi que te pascam (adhuc enim quinque anni residui sunt famis) ne & tu cereas, & domus tua, & omnia, quae possides.

12 En oculi vestri, & oculi fratris mei Benjamin vident, quod os meum loquatur ad vos. **13** Nuntiate patri meo universam gloriam meam, & cuncta, quae vidistis in Aegypto: festinate, & adducite eum ad me.

14 Cumque amplexatus recidisset in collum Benjamin fratris sui, flevit: illo quoque similiter flente super collum ejus.

15 Osculatusque est Joseph omnes fratres suos, & ploravit super singulos: post quae ausi sunt loqui ad eum.

16 Auditumque est, & celebri sermone vulgatum in aula regis: Venerunt fratres Joseph: & gavisus est Pharao, atque omnis familia ejus.

17 Dixitque ad Joseph, ut imperaret fratribus suis, dicens: Onerantes jumenta, ite in terram Chanaan.

18 Et tollite inde patrem vestrum, & cognationem, & venite ad me: & ego dabo vobis omnia bona Aegypti, ut comedatis medullam terrae.

19 Praecepit etiam, ut tollant plaustra de

terra Aegypti, ad subvectionem parvulorum suorum, ac conjugum, & dicit: Tollite patrem vestrum, & properate quanto citius venientes.

20 Nec dimittatis quidquam de suppellectili vestra: quia omnes oves Aegypti vestre erunt.

21 Feceruntque filii Israel, ut eis mandatum fuerat. Quibus dedit Joseph plaustra, secundum Pharaonis imperium, & cibaria in itinere.

22 Singulis quoque proferri iussit binas stolas: Benjamin vero dedit trecentos argenteos cum quinque stolis optimis:

23 Tantundem pecuniae, & vestium mitens patri suo, addens & asinos decem, qui subveherent ex omnibus divitiis Aegypti: & totidem asinas, triticum in itinere, panesque portantes.

24 Divisit ergo fratres suos, & proficiscentibus ait: Ne irascimini in via.

25 Qui ascendentes ex Aegypto, venerunt in terram Chanaan ad patrem suum Jacob.

26 Et nuntiaverunt ei, dicentes: Joseph filius tuus vivit: & ipse dominatur in omni terra Aegypti. Quo audito Jacob, quasi de gravi somno evigilans, tamen non credebatur ei.

27 Illi è contrà referebant omnem ordinem rei: Cumque vidisset plaustra, & universa quae miserat, revixit spiritus ejus.

28 Et ait: Sufficit mihi, si adhuc Joseph filius meus vivit: vadam, & videbo illum, antequam moriar.

C A P U T XLVI.

Jacob renovata Dei promissione cum universis filiis, ac nepotibus, quorum nomina recensentur, in Aegyptum descendit: cui occurrens Joseph, suadet, ut Pharaoni se esse pastores ovium dicant.

1 **P**rofectusque Israel cum omnibus, quae habebat, venit ad puteum juramenti: & mactatis ibi victimis Deo patris sui Isaac.

2 Audivit eum per visionem noctis vocantem se, & dicentem sibi: Jacob, Jacob: cui respondit: Ecce adsum.

3 Ait illi Deus: Ego sum fortissimus Deus patris tui: noli timere, descende in Aegyptum, quia in gentem magnam faciam te ibi.

4 Ego descendam tecum illuc, & ego inde adducam te revertentem: Joseph quoque ponet manus suas super oculos tuos.

5 Surrexit autem Jacob à puteo juramenti: tuleruntque eum filii cum parvulis, & uxoribus suis in plaustris, quae miserat Pharao ad portandum senem.

6 Et omnia, quae possederat in terra Chanaan: * venitque in Aegyptum cum omni semine suo,

7 Filii ejus, & nepotes, filiae, & cuncta simul progenies.

8 Haec sunt autem nomina filiorum Israel, qui ingressi sunt in Aegyptum, ipse cum liberis suis. * Primogenitus Ruben.

9 Filii Ruben: Henoch, & Phallu, & Hesron, & Charmi.

10 Filii Simeon: * Jamuel, & Jamin, & Ahod, & Jachin, & Sohat, & Saul filius Chanaanitidis.

11 Filii Levi: * Gerson, & Caath, & Merari.

12 Filii Juda: * Her, & Onan, & Sela, &

F

G

A

* Aa.

7. 15.

* Jol.

24. 3.

Pfal.

107.

21.

B

11. 57.

4.

* Exo.

1. 3. 6.

14.

Num.

26. 5.

1. Pal.

5. 1.

* Exo.

6. 15.

1. Par.

4. 24.

1. 22.

1. 6.

1.

* Pa-

ral. 2.

3. 4. 11.

Phares, & Zara. Mortui sunt autem Her, & Onan in terra Chanaan. Natiq̃ue sunt filii Phares : Hefron, & Hamul.

* Par.
7. 1.

13 Filii Issachar : * Thola, & Phua, & Job, & Semron.

14 Filii Zabulon : Sared, & Elon, & Jahel.

15 Hi filii Lia, quos genuit in Mesopotamia Syriæ cum Dina filia sua : omnes animæ filiorum ejus, & filiarum, triginta tres.

16 Filii Gad : Sephon, & Haggi, & Suni, & Efebon, & Heri, & Arodi, & Arel.

* Par.
7. 10.

17 * Filii Aser : Jamne, & Jesua, & Jesui, & Beria, Sara quoque soror eorum.

Filii Beria : Heber, & Melchiel.

18 Hi filii Zelophe, quam dedit Laban Lia filia sua, & hos genuit Jacob sedecim animas.

19 Filii Rachel uxoris Jacob : Joseph, & Benjamin.

* Sap.
41. 50.

20 * Natiq̃ue sunt Joseph filii in terra Ægypti, quos genuit ei Aseneth filia Putipharis sacerdotis Heliopoleos : Manasses, & Ephraim.

* Par.
7. 6. 8. 1

21 Filii Benjamin : * Bela, & Bechor, & Asbel, & Gera, & Naaman, & Echi, & Ros, & Mophim, & Ophim, & Ared.

22 Hi filii Rachel, quos genuit Jacob : omnes animæ, quatuordecim.

23 Filii Dan : Husim.

24 Filii Nephtali : Jafiel, & Guni, & Jefer, & Sallem.

25 Hi filii Balæ, quam dedit Laban Racheli filia sua : & hos genuit Jacob : omnes animæ septem.

26 Cunctæ animæ, quæ ingressæ sunt cum Jacob in Ægyptum, & egressæ sunt de femore illius absq̃ uxoris filiorum ejus, sexaginta sex.

27 Filii autem Joseph, qui nati sunt ei in terra Ægypti, animæ duæ. * Omnes animæ domus Jacob, quæ ingressæ sunt in Ægyptum, fuere septuaginta.

* Deut.
10. 22.

28 Misit autem Judam ante se ad Joseph, ut nuntiaret ei, & occurreret in Gessen.

D

29 Quod cum pervenisset, juncto Joseph curru suo, ascendit obviam patri suo ad eundem locum : videntem eum, inruit super collum

ejus, & inter amplexus flevit.

30 Dixitque pater ad Joseph : Jam latus moriar, quia vidi faciem tuam, & superstitem te relinquo.

31 At ille locutus est ad fratres suos, & ad omnem domum patris sui : Ascendam, & nuntiabo Pharaoni, dicamque ei : Fratres mei, & domus patris mei, qui erant in terra Chanaan, venerunt ad me :

32 Et sunt viri pastores ovium, curamque habent alendorum gregum : pecora sua, & armenta, & omnia, quæ habere potuerunt, adduxerunt secum.

33 Cumq̃ue vocaverit vos, & dixerit : Quod est opus vestrum ?

34 Respondebitis : Viri pastores sumus servitui, ab infantia nostra usque in præsens, & nos, & patres nostri. Hæc autem dicetis, ut habitare possitis in terra Gessen : quia destantur Ægypti omnes pastores ovium.

C A P U T XLVII.

Joseph, adventu patris, & fratrum Pharaoni nuntiatio, introducti Jacob cum filiis ad Pharaonem : terra Gessen conceditur eis ad inhabitandum, famisque tempore eos alit : porro fame tantum premit Ægyptum. ut, venditis pecoribus, terram quoque vendere sint coacti : quo factum est ut quinta pars fructuum regibus Ægypti perpetuo cedat, præterquam in possessionibus sacerdotum. Post annos septemdecim Jacob plurimam ditatus, & jam moriturus adjurat Joseph de sua sepultura in Terra Chanaan.

1 Ingessit ergo Joseph nuntiavit Pharaoni, dicens : Pater meus, & fratres, oves eorum, & armenta, & cuncta, quæ possident, venerunt de terra Chanaan : & ecce consistunt in terra Gessen.

2 Extremos quoque fratrum suorum quinque viros constituit coram rege :

3 Quos ille interrogavit : Quid habetis operis ? Responderunt : Pastores ovium sumus servi tui, & nos, & patres nostri.

4 Ad peregrinandum in terra tua venimus :

quoniam non est herba gregibus fervorum tuorum, ingravescente fame in terra Chanaan: petimusque, ut esse nos jubeas servos tuos in terra Gessen.

B 5 Dixit itaque rex ad Joseph: Pater tuus, & fratres tui venerunt ad te.

6 Terra Ægypti in conspectu tuo est: in optimo loco fac eos habitare, & trades eis terram Gessè. Quod si nosti in eis esse viros industrios, constitue illos magistros pecorum meorum.

7 Post hæc introduxit Joseph patrem suum ad Regem, & statuit eum coram eo: qui benedicens illi,

8 Et interrogatus ab eo: Quot sunt dies annorum vitæ tuæ?

9 Respondit: Dies peregrinationis meæ centum triginta annorum sunt: parvi, & mali, & non pervenerunt usque ad dies patrum meorum, quibus peregrinanti sunt.

C 10 Et benedictio rege, egressus est foras.

11 Joseph vero patri, & fratribus suis dedit possessionem in Ægypto in optimo terræ loco, Ramesse, ut præceperat Pharao.

12 Et alebat eos, omnemque domum patris sui, præbens cibaria singulis.

13 In toto enim orbe panis deerat, & oppræsserat fames terram, maxime Ægypti, & Chanaan.

14 E quibus omnem pecuniam congregavit pro venditione frumentii, & intulit eam in ararium regis.

D 15 Cum ue defecisset emporibus pretium, venit cuncta Ægyptus ad Joseph, dicens: Da nobis panes: quare morimur coram te, deficiente pecunia?

16 Quibus ille respondit: Adducite pecora vestra, & dabo vobis pro eis cibos, si pretium non habetis.

17 Quæ cum adduxissent, dedit eis alimenta pro equis, & ovibus, & bobus, & asinis: sustentavitque eos illo anno pro commutatione pecorum.

18 Venerunt quoque anno secundo, & dixerunt ei: Non celabimus dominum nostrum, quod deficiente pecunia, pecora simul dedecimus: nec clam te est, quod absque corporibus, & terra nihil habeamus.

19 Cur ergo moriemur te vidente? & nos, & terra nostra tui erimus: eme nos in servitutem regiam, & prabe semina, ne pereunt cultore redigatur terra in solitudinem.

E 20 Emit igitur Joseph omnem terram Ægypti vendentibus singulis possessiones suas præ magnitudine famis. Subjecitque eam Pharaoni, 21 Et cunctos populos ejus, à novissimis terminis Ægypti usque ad extremos fines ejus.

22 Præter terram sacerdotum, quæ à rege tradita fuerat eis: quibus & statuta cibaria ex horreis publicis præbebantur, & idcirco non sunt compulsi vendere possessiones suas.

23 Dixit ergo Joseph ad populos: En ut cernitis, & vos, & terram vestram Pharao possidet: accipite semina, & scribite agros,

F 24 Ut fruges habere possitis. Quintam partem regi dabitis: quatuor reliquas permitto vobis in sementem, & in cibum familiis, & liberis vestris.

25 Qui responderunt: Salus nostra in manu tua est, respiciat nos tantum dominus noster, & lati serviemus regi.

26 Ex eo tempore usque in præsentem diem, in universa terra Ægypti, regibus quinta pars solvitur, & factum est quasi in legem, absque terra sacerdotali, quæ libera ab hac conditione fuit.

27 Habitavit ergo Israel in Ægypto, id est, in terra Gessen, & possedit eam: augmentusque est, & multiplicatus nimis.

28 Et vixit in ea decem, & septem annis: factique sunt omnes dies vitæ illius centum quadraginta septem annorum.

29 Cumque appropinquare cerneret diem mortis suæ, vocavit filium suum Joseph, & dixit ad eum: Si inveni gratiam in conspectu tuo, * pone manum tuam sub femore meo: & facies mihi misericordiam, & veritatem, ut non sepelias me in Ægypto.

30 Sed dormiam cum patribus meis, & auferas me de terra hac, condasque in sepulchro majorum meorum. Cui respondit Joseph: Ego faciam, quod jussisti.

31 Et ille: Jura ergo, inquit, mihi, Quo jurante, adoravit Israel Deum, conversus ad lætuli caput.

C A P U T XLVIII.

Israhel agrotantem invisit Joseph, cuius filius Manassæ, & Ephraim Jacob sibi adoptat, ac benedixit, minorem, contra dicens Joseph, majori præponit, denique supra fratres partem unam Joseph tribuit.

A 1 **H** Is ita transactis, nuntiatum est Joseph, quod agrotaret pater suus: qui, assumptis duobus filiis Manassæ, & Ephraim, ire perrexit.

2 Dictumque est seni: Ecce filius tuus Joseph venit ad te. Qui confortatus sedit in lectulo.

3 Et ingresso ad se ait: Deus, omnipotens * apparuit mihi in Luza, quæ est in terra Chanaan: benedixitque mihi.

4 Et ait: Ego te augebo, & multiplicabo, & faciam te in turbas populorum: daboque tibi terram hanc, & semini tuo post te, in possessionem sempiternam.

5 Duo ergo filii tui, qui * nati sunt tibi in terra Ægypti, antequam huc venirem ad te, mei erunt: * Ephraim, & Manassæ, sicut Ruben, & Simeon reputabuntur mihi.

6 Reliquos autem, quos genueris post eos, tui erunt, & nomine fratrum suorum vocabuntur in possessionibus suis.

7 Mihi enim, quando veniebam de Mesopotamia, * mortua est Rachel in terra Chanaan, in ipso itinere, eratque vernum tempus: & ingrediebar Ephratam, & sepelivi eam juxta viam Ephratæ, quæ alio nomine appellatur Bethlehem.

8 Videns autem filios ejus dixit ad eum: Qui sunt isti?

9 Respondit: Filii mei sunt, quos donavit mihi Deus in hoc loco. Adduc, inquit, eos ad me, ut benedicam illis.

10 Oculi enim Israel caligabāt præ nimia senectute, & clare videre non poterat. Applicatosque ad se, deosculatus, & circumplexus eos,

11 Dixit ad filium suum: Non sum fraudatus aspectu tuo: insuper ostendit mihi Deus semen tuum.

12 Cumque tulisset eos Joseph de gremio patris adoravit pronus in terram.

13 Et posuit Ephraim ad dexteram suam,

id est,

G

* Sup.
14. 1.

A

* Sup.
18. 11.

* Sup.
41. 50.

* Inf.
13. 2.
19.

B

* Sup.
35. 19.

id est, ad sinistram Israel : Manasse vero in sinistra sua, ad dexteram scilicet patris, applicuitque ambos ad eum.

14 Qui extendens manum dexteram, posuit super caput Ephraim minoris fratris : sinistram autem super caput Manasse, qui major natu erat, commutans manus.

15 * Benedixitque Jacob filiis Joseph, & ait : Deus, in cuius conspectu ambulerunt patres mei Abraham, & Isaac, Deus, qui pascit me ab adolescentia mea usque in presentem diem :

16 * Angelus, qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris istis : & invocetur super eos nomen meum, nomina quoque patrum meorum Abraham & Isaac, & cre-
* Sup.
11. 9.
11. 2.
N. 10.
16. 10.

scant in multitudinem super terram.
17 Videns autem Joseph, quod posuisset pater suus dexteram manum super caput Ephraim, graviter accepit : & apprehensam

manum patris levare conatus est de capite Ephraim, & transferre super caput Manasse.

18 Dixitque ad patrem : Non ita convenit, pater : quia hic est primogenitus, pone dexteram tuam super caput ejus.

19 Qui renuens, ait : Scio, fili mi, scio : & iste quidem erit in populos, & multiplicabitur : sed frater ejus minor, major erit illo : & semen illius crescet in gentes.

20 Benedixitque eis in tempore illo, dicens : In te benedicetur Israel, atque dicitur : Faciat tibi Deus sicut Ephraim, & sicut Manasse. Constituitque Ephraim ante Manasse.

21 Et ait ad Joseph filium suum : En ego morior, & erit Deus vobiscum, reducetque vos ad terram patrum vestrorum.

22 Do tibi * partem unam extra fratres tuos, quam tuli de manu * Amorrahæ in gladio, & arcu meo.

D

* Jos.
16. 7.
* Jos.
24. 8.

CAPUT XLIX.

Jacob moriturus singulis filiis suis benedixit, quorumdam tamen benedictione ob peccata in maledictionem, & acrem oburgationem versa, futura illis prædixit, tandemque declarato sepultura sue loco, moritur.

A 1 Vocavit autem Jacob filios suos, & ait eis : Congregamini, ut annuntiem, quæ ventura sunt vobis in diebus novissimis.

2 Congregamini, & audite filii Jacob, audite Israel patrem vestrum.

3 Ruben primogenitus meus, tu fortitudo mea, & principium doloris mei : prior in donis, major in imperio.

4 Effusus es sicut aqua, non crevasc : * quia ascendisti cubile patris tui, & maculasti stratum ejus.

5 Simeon, & Levi fratres : vasa iniquitatis bellantia.

6 In consilium eorum non veniat anima mea, & in cœtu illorum non sit gloria mea : * quia in furore suo occiderunt virum, & in voluntate sua suffoderunt murum.

7 Maledictus furor eorum, quia pertinax ; & indignatio eorum, quia dura : * dividam

eos in Jacob, & dispergam eos in Israel.
8 Juda, te laudabunt fratres tui : manus tua in cervicibus inimicorum tuorum : adorabunt te filii patris tui.

9 * Catulus leonis Juda : ad prædam, fili mi, ascendisti : requiescens accubisti ut leo, & quasi leona, quis suscitabit eum ?

10 * NON AUFERETUR sceptrum de Juda, & dux de femore ejus, donec veniat, qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium.

11 Ligas ad vineam pullum suum, & ad vitem, ô fili mi, asinam suam. Lavabit in vino stolam suam, & in sanguine uvæ pallium suum.

12 Pulchriores sunt oculi ejus vino, & dentes ejus lacte candidiores.

13 Zabulon in litore maris habitabit, & in statione navium pertingens usque ad Sidonem.

14 Issachar alius fortis accubans inter terminos.

15 Vidit requiem, quod esset bona : & terram, quod optima : & supposuit humerum suum ad portandum, factusque est tributis serviens.

16 Dan iudicabit populum suum, sicut & alia tribus in Israel.

17 Fiat Dan coluber in via, cerasces in se-

B

1. Par.
5. 1.

* Mar.
2. 6.
Jo. 1.
45.

* Sep.
5. 12.
1. Par.
5. 1.

* Sep.
14. 27.
* Jos.
19. 1.

mita,

mita, mordens ungulas equi, ut cadat ascensor ejus retrò.

18 SALUTARE tuum expectabo, Domine.

19 Gad, accinctus praelibitur ante eum: & ipse accingetur retrorsum.

20 Aser, pinguis panis ejus, & præbebit delicias regibus.

21 Nephthali, cervus emissus, & dans eloquia pulchritudinis.

*1 Par.
5. 1. 22 * Filius accrescens Joseph, filius accrescens, & decorus aspectu: filia discurrebant super murum.

23 Sed exasperaverunt eum, & jurgati sunt, invideruntque illi habentes jacula.

24 Sedit in forti arcus ejus, & dissoluta sunt vincula brachiorum, & manuum illius per manus potentis Jacob: inde pastor egressus est, lapis Israel.

25 Deus patris tui erit adjutor tuus, & omnipotens benedict tibi benedictionibus cœli desuper, benedictionibus abyssi jacentis deorsum, benedictionibus uberum, & vulvæ.

26 Benedictiones patris tui confortatae sunt benedictionibus patrum ejus: donec veniret desiderium collum æternorum: fiant in capite Joseph, & in vertice Nazarei, inter fratres suos.

27 Benjamin lupus rapax, manè comedit prædam, & vespere dividit spolia.

28 Omnes hi in tribubus Israel duodecim: hæc locutus est eis pater suus, benedixitque singulis, benedictionibus propriis.

29 Et præcepit eis dicens: Ego congregor ad populum meum: sepelitem eum cum patribus meis in spelunca duplici, quæ est in agro Ephron Hethæi:

* Sup.
23. 17. 30 Contra Mambre in terra Chanaan, * quam emit Abraham cum agro ab Ephron Hethæi in possessionem sepulchri.

31 Ibi sepelierunt eum, & Saran uxorem ejus: ibi sepulchrum est Isaac cum Rebecca conjuge sua: ibi & Lia condita jacet.

32 Finitisque mandatis, quibus filios instruebat, collegit pedes suos super lectulum, & obiit: appositusque est ad populum suum.

CAPUT L.

Joseph corpus patris aromatibus conditum curans, & adhibito luctu fnebri, cum senioribus Ægypti proficiscitur, ut in terra Chanaan sepeliatur: quo magna solemnitate peracto, fratres, ob irrogatam illi injuriam sibi timentes, benigne suscepit, & consolatur: qui, ubi mandatum dedisset de suis ossibus in terram Chanaan, cum ex Ægypto sint migraturi, deferendis, in pace quievit.

A 1 Quid cernens Joseph, ruit super faciem patris flens, & deosculans eum.

2 Præcepitque servis suis medicis, ut aromatibus condirent patrem.

3 Quibus jussa explentibus, transierunt quadraginta dies: iste quippe mos erat cadaverum conditorum: flevitque eum Ægyptus septuaginta diebus.

4 Et expleto plandus tempore, locutus est Joseph ad familiam Pharaonis: Si inveni gratiam in conspectu vestro, loquimini in auribus Pharaonis:

5 Eo quod pater meus adjuraverit me, dicens: En morior in sepulchro meo, * quod

fodi mihi in terra Chanaan, sepelies me. Ascendam igitur, & sepeliarum patrem meum, ac revertar.

6 Dixitque ei Pharaon: Ascende, & sepeliarum patrem tuum, sicut adjuratus es.

7 Quo ascendente, ierunt cum eo omnes senes domus Pharaonis, cunctique majores natu terræ Ægypti:

8 Domus Joseph cum fratribus suis, absque parvulis, & gregibus, atque armentis, quæ dereliquerant in terra Gessen.

9 Habuit quoque in comitatu currus, & equites: & facta est turba non modica.

10 Veneruntque ad Aream Arad, quæ sita est trans Jordanem: ubi celebrantes exequias planctus magno, atque vehementi, impleverunt septem dies.

11 Quod cum vidissent habitatores terræ Chanaan, dixerunt: Planctus magnus est iste Ægyptiis. Et idcirco vocatum est nomen loci illius, Planctus Ægypti.

12 Fecerunt ergo filii Jacob sicut præceperat eis:

13 Et portantes eum in terram Chanaan, * sepelierunt eum in spelunca duplici, * quam emerat Abraham cum agro in possessionem sepulchri ab Ephron Hethæi contra faciem Mambre.

14 Reversusque est Joseph in Ægyptum cum fratribus suis, & omni comitatu, sepulto patre.

15 Quo mortuo, timentes fratres ejus, & mutui colloquentes: Ne forte memor sit injuriæ, quam passus est, & reddat nobis omne malum, quod fecimus,

16 Mandaverunt ei dicentes: Pater tuus præcepit nobis, antequam moreretur,

17 Ut hæc tibi verbis illius diceremus: Obsecro, ut obliviscaris sceleris fratrum tuorum, & peccati, atque malitiæ, quam exercuerunt in te: nos quoque oramus, ut servis Dei patris tui dimittas iniquitatem hanc. Quibus auditis flevit Joseph.

18 Veneruntque ad eum fratres sui: & proni adorantes in terram dixerunt: Servi tui sumus.

19 Quibus ille respondit: Nolite timere: num Dei possumus resistere voluntati?

20 * Vos cogitatis de me malum: sed Deus vertit illud in bonum, ut exaltaret me, sicut in præsentiarum cernitis, & salvos faceret multos populos.

21 Nolite timere: * ego pascam vos, & parvulos vestros: consolatusque est eos, & blandè, ac leniter est locutus.

22 Et habitavit in Ægypto cum omni domo patris sui, vixitque centum decem annis. Et vidit Ephraim filios usque ad tertiam generationem. * Filii quoque Machir filii Manasse nati sunt in gentibus Joseph.

23 Quibus transactis, * locutus est fratribus suis: Post mortem meam Deus visitabit vos, & ascendere vos faciet de terra ista ad terram, quam juravit Abraham, Isaac, & Jacob.

24 Cumque adjurasset eos, atque dixisset: Deus visitabit vos: * asportate ossa mea vobiscum de loco isto:

25 Mortuus est, expletis centum decem vitæ suæ annis. Et conditus aromatibus, repositusque est in loculo in Ægypto.

LIBER EXODI,

HEBRAICE VEELLE-SEMOTH.

CAPUT PRIMUM.

Nomina filiorum Israel, qui Ægyptum ingressi sunt, quorum multiplicationem novus Pharaos frustra impedire nititur, eorumque impetitione, masculorum cede, ac submersione: de obstetricum miseratione, & earum à Deo premiatione.

A
Gen.
46.8.

Ec sunt nomina filiorum Israel, qui ingressi sunt in Ægyptum cum Jacob: singuli cum domibus suis introierunt:

- 1 Ruben, Simeon, Levi,
- 2 Judas,
- 3 Issachar, Zabulon, & Benjamin,
- 4 Dan, & Nephthali, Gad, & Aser.
- 5 Erant igitur omnes animæ eorum, qui egressi sunt de femore Jacob, septuaginta: Joseph autem in Ægypto erat.
- 6 Quo mortuo, & universis fratribus ejus, omnique cognatione illa,
- 7 * Filii Israel creverunt, & quasi germinantes multiplicati sunt: ac roborati nimis, impleverunt terram.
- 8 Surrexit interea rex novus super Ægyptum, qui ignorabat Joseph,
- 9 Et ait ad populum suum: Ecce, populus filiorum Israel multus, & fortior nobis est.

* Ad.
7-17.

B

10 Venite, sapienter opprimamus eum, ne forte multiplicetur: & si ingruerit contra nos bellum, addatur inimicis nostris, expugnatique nobis egrediatur de terra.

11 Præposuit itaque eis magistros operum, ut affligerent eos oneribus: edificaverunt-

que urbes tabernaculorum Pharaoni, Phitom, & Rameses.

12 Quantòque opprimebant eos, tantò magis multiplicabantur, & crescebant.

13 Oderantque filios Israel Ægyptii, & affligebant illudentes eis.

14 Atque ad amaritudinem perducebant vitam eorum operibus duris luti, & lateris, omnique famulatu, quo in terræ operibus premebantur.

15 Dixit autem rex Ægypti obstetricibus Hebræorum: quarum una vocabatur Sephora, altera Phua,

16 Præcians eis: Quando obstetricabitis Hebræas, & partus tempus advenerit: si masculus fuerit, interficite eum, si femina, servate.

17 Timuerunt autem obstetrices Deum, & non fecerunt juxta præceptum regis Ægypti, sed conservabant mares.

18 Quibus ad se accersitis, rex ait: Quidnam est hoc, quod facere voluistis, ut pueros servaretis?

19 Quæ responderunt: Non sunt Hebrææ sicut Ægyptiæ mulieres: ipsæ enim obstetricandi habent scientiam, & priusquam veniamus ad eas, pariunt.

20 Bene ergo fecit Deus obstetricibus: & crevit populus, confortatusque est nimis.

21 Et quia timuerunt obstetrices Deum, edificavit eis domos.

22 Præcepit ergo Pharaos omni populo suo, dicens: Quidquid masculini sexus natum fuerit, in flumen projicite: quidquid feminini, servate.

CAPUT II.

Moyſes naſcitur, aquis expoſitus, & inde extraſtus, ac à matre ſua nutritus juſſu filie Pharaonis, quæ ipſum adoptavit, propter Egypti cadem in Madian metu regis ſuiſit, ubi accepta uxore Sephora filia ſacerdotis, duos genuit filios, Geraſam, & Eliezer.

A
* Infr.
6. 20.
* Heb.
11. 23.

1 Egreſſus eſt poſt hæc vir de domo Levi:

* & accepit uxorem ſtirpis ſuæ.

2 Quæ concepit, & peperit filium: & videns

eum elegantem, abſcondit tribus menſibus.

3 Cùmque jam celare non poſſet, ſumpſit

fiſcellam ſcirpeam, & liniit eam bitumine,

ac pice: poſuitque intus infantulum, & expoſuit eum in careſto ripæ fluminis,

4 Stante procul ſore re ejus, & conſide-

rante eventum rei:

5 * Ecce autem deſcendebat filia Pharaonis,

ut lavaretur in flumine: & puella ejus

gradiebantur per crepidinem alvei. Quæ

cùm vidiffet fiſcellam in papyrione, miſit

unam e ſamulabus ſuis: & allatam

6 Aperiens, cernensque in ea parvulum

vagientem, miſerta ejus, ait: De infantibus

Hebræorum eſt hic.

7 Cui ſoror pueri: Viſ, inquit, ut vad-

dam, & vocem tibi mulierem Hebræam,

quæ nutrire poſſit infantulum?

8 Reſpondit: Vade. Perrexit puella, &

vocavit matrem ſuam.

9 Ad quam locuta filia Pharaonis: Accipe,

ait, puerum iſtum, & nutri mihi: ego

dabo tibi mercedem tuam. Suſcepit mu-

lier, & nutritiſ puerum: adultumque tra-

didit filie Pharaonis.

10 Quem illa adoptavit in locum filii,

vocavitque nomen ejus Moyſes, dicens:

Quia de aqua tuli eum.

11 In diebus illis poſtquam creverat Moyſes,

* egreſſus eſt ad fratres ſuos, viditque affli-

ctionem eorum, & virum Egyptium percu-

tiſſentem quemdam de Hebræis fratribus ſuis.

12 Cùmque circumſpexiſſet huc, atque il-

luc, & nullum adeſſe viſiſſet, percuſſum

* Heb.
11. 14.

Egyptium abſcondit ſabulo.

13 Et egreſſus die altero conſpexit duos Hebræos rixantes: dixitque ei, qui faciebat injuriam: Quare percutis proximum tuum?

14 Qui reſpondit: Quis te conſtituit principem, & judicem ſuper nos? num occidere me tu vis, ſicut heri occidiſti Egyptium? Timuit Moyſes, & ait: Quomodo palam factum eſt verbum iſtud?

15 Audiyitque Pharaos ſermonem hunc, & quærebat occidere Moyſen: qui fugiens de conſpectu ejus, moratus eſt in terra Madian, & ſedit juxta puteum.

16 Erant autem ſacerdoti Madian ſeptem filie, quæ venerunt ad hauriendam aquam: & impletis canalibus adaquare cupiebant greges patris ſui.

17 Supervenerunt paſtores, & ejecerunt eas: ſurrexitque Moyſes, & deſenſis puellis, adaquavit oves earum.

18 Quæ cùm revertiſſent ad Raguel patrem ſuum, dixit ad eas: Cur velocius veniſtis ſolito?

19 Reſponderunt: Vir Egyptius liberavit nos de manu paſtorum: inſuper & hauſit aquam nobiſcum, potumque dedit ovibus.

20 At ille, Ubi eſt? inquit, Quare dimiſiſtis hominem? vocate eum, ut comedat panem.

21 Juravit ergo Moyſes, quòd habitaret cum eo: * Accepitque Sephoram filiam ejus uxorem.

22 Quæ peperit ei filium, quem vocavit Geraſam, dicens: Advena ſui in terra aliena. Alterum verò peperit, quem vocavit Eliezer, dicens: Deus enim patris mei adiutor meus eripuit me de manu Pharaonis.

23 Poſt multum verò temporis mortuus eſt rex Egypti: & ingemiſcentes filii Iſrael propter opera vociferati ſunt: aſcenditque clamor eorum ad Deum ab operibus.

24 Et audivit gemitum eorum, ac recordatus eſt fœderis, quod pepigit cum Abraham, Iſaac, & Jacob.

25 Et reſpexit Dominus filios Iſrael, & cognovit eos.

C

D

* Infr.
28. 1. 2
1. 2.
23. 15

C A P U T I I I.

Dominus Moyſi, oves Jethro ſoceri paſſenti, in rubo ardente, & incombusto apparens, mittit eum etiam venientem ad filios Iſrael de manu Pharaonis liberandos ſpoliatis Aegyptiis.

- A **M**oyſes autem paſcebat oves Jethro ſoceri ſui ſacerdotis Madian; cumque minaſſet gregem ad interiora deſerti, venit ad montem Dei Horeb.
- * Aq. 7. 30. **2** * Apparuitque ei Dominus in flamma ignis de medio rubi: & videbat, quod rubus arderet, & non combureretur.
- 3** Dixit ergo Moyſes: Vade, & videbo viſionē hanc magnam, quare non comburatur rubus.
- 4** Cernens autem Dñs, quod pergeret ad videndum, vocavit eum de medio rubi, & ait: Moyſes, Moyſes: Qui reſpondit: Adſum.
- B **5** At ille: Ne appropies, inquit, huc: ſolve calceamentum de pedibus tuis: locus enim, in quo ſtas, terra ſancta eſt.
- * Mat. 2. 12. Marci 1. 36. uce 1. 37. **6** Et ait: * Ego ſum Deus patris tui, Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Jacob. Abſcondit Moyſes faciem ſuam: non enim audebat aſpicere contra Deum.
- 7** Cui ait Dominus: Vidi afflictionem populi mei in Aegypto, & clamorem ejus audivi propter duritiam eorum, qui præſunt operibus.
- C **8** Et ſciens dolorem ejus, deſcendi, ut liberem eum de manibus Aegyptiorum, & educam de terra illa in terram bonam, & ſpatioſam, in terram, quæ fluit lacte, & melle, ad lacum Chanaanai, & Heſhai, & Amorrhæi, & Pherezai, & Hevæi, & Jebuſai.
- 9** Clamor ergo filiorum Iſrael venit ad me: vidique afflictionem eorum, quæ ab Aegyptiis opprimuntur.
- 10** Sed veni, & mittam te ad Pharaonem, ut educaſ populum meum, filios Iſrael, de Aegypto.
- 11** Dixitque Moyſes ad Deum: Quis ſum ego, ut vadam ad Pharaonem, & educam filios Iſrael de Aegypto?
- D **12** Qui dixit ei: ego ero tecum: & hoc habebis ſignum, quod miſerim te: Cum edu-

xeris populum meum de Aegypto, immolabis Deo ſuper montem iſtum.

13 Ait Moyſes ad Deum: Ecce ego vadam ad filios Iſrael, & dicam eis: Deus patrum veſtrorum miſit me ad vos. Si dixerint mihi: Quod eſt nomen ejus? quid dicam eis?

14 Dixit Deus ad Moyſen: EGO SUM QUI SUM. Ait: Sic dices filiis Iſrael: QUI EST, miſit me ad vos.

15 Dixitque iterum Deus ad Moyſen: Hæc dices filiis Iſrael: Dominus Deus patrum veſtrorum, Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Jacob, miſit me ad vos: hoc nomen mihi eſt in æternum, & hoc memoriale meum in generationem, & generationem.

16 Vade, & congrega ſeniores Iſrael, & dices ad eos: Dominus Deus patrum veſtrorum apparuit mihi, Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Jacob, dicens: Viſitans viſitavi vos, & vidi omnia, quæ acciderunt vobis in Aegypto:

17 Et dixi, ut educam vos de afflictione Aegypti, in terram Chanaanai, & Heſthæi, & Amorrhæi, & Pherezæi, & Hevæi, & Jebuſai, ad terram fluentem lacte, & melle.

18 Et audient vocem tuam: ingredieris, & tu, & ſeniores Iſrael, ad regem Aegypti, & dices ad eum: Dominus Deus Hebræorum vocavit nos: ibimus viam trium dierum in ſolitudinem, ut immolemus Domino Deo noſtro.

19 Sed ego ſcio, quod non dimittet vos rex Aegypti, ut eatis, niſi per manum validam.

20 Extendam enim manum meam, & percutiam Aegyptum in cunctis mirabilibus meis, quæ facturus ſum in medio eorum; poſt hæc dimittet vos.

21 Daboque gratiam populo huic coram Aegyptiis: * & cum egrediemini, non exibitis vacui:

22 Sed poſtulabit mulier à vicina ſua, & ab hoſpita ſua, vaſa argentea, & aurea, ac veſtes: poneſque eas ſuper filios, & filias veſtras, & ſpoliabitis Aegyptum.

* Inf. 1. 1. & 2. 35

CAPUT IV.

Moyſes ſue miſſionis tribus ſignis à Deo ac-
ceptis, variè ſe excuſat ab hac miſſione :
tandem acquieſcit, reditque in Ægy-
ptum cum uxore, & filiis : angelus mi-
natur Moyſi mortem : hinc uxor circum-
cidit filium, Aaron ſtatri Moyſi occur-
rit, ſimulque venerunt ad filios Iſrael.

A **R** eſpondens Moyſes ait : Non credent
mihi, neque audient vocem meam,
ſed dicent : Non apparuit tibi Dominus.

2 Dixit ergo ad eum : Quid eſt, quod te-
nes in manu tua ? Reſpondit : Virga.

3 Dixitque Dominus : Projice eam in ter-
ram. Projecit, & verſa eſt in colubrum,
ita ut fugeret Moyſes.

4 Dixitque Dominus : Extende manum
tuam, & apprehende caudam ejus. Exten-
dit, & tenuit, verſaque eſt in virgam.

5 Ut credant, inquit, quòd apparuerit tibi
Dominus Deus patrum ſuorum, Deus Abra-
ham, Deus Iſaac, & Deus Jacob.

B 6 Dixitque Dominus ruruſum : Mitte ma-
num tuam in ſinum tuum. Quam cum miſiſſet
in ſinum, protulit leproſam inſtar nivis.

7 Retrahe, ait, manum tuam in ſinum
tuum. Retraxit, & protulit iterum, &
erat ſimilis carni reliquæ.

8 Si non crediderint, inquit, tibi, neque
audierint ſermonem ſigni prioris, credent
verbo ſigni ſequentis.

9 Quòd ſi nec duobus quidem hiſ ſignis
crediderint, neque audierint vocem tuam :
ſume aquam fluminis, & effunde eam ſuper
aridam, & quidequid hauſerit de flu-
vio, vertetur in ſanguinem.

C 10 Ait Moyſes : Obſecro, Domine, non ſum
eloquens ab heri, & nudiuſtertius : ex quo
locutus es ad ſervum tuum, impeditioris,
& tardioris linguæ ſum.

11 Dixit Dominus ad eum : Quis fecit os
hominis ? aut quis fabricatus eſt mutum &
ſurdum, videntem & cæcum ? nonne ego ?

*Ma
10.21. 12 Perge igitur, & ego ero in ore tuo :
doceboque te, quid loquaris.

13 At ille : Obſecro, inquit, Domine,
mitte, quem miſſurus es.

14 Iratus Dominus in Moyſen, ait : Aaron
frater tuus Levites, ſcio, quòd eloquens ſit :
ecce ipſe egreditur in occurſum tuum, vi-
denique te latabitur corde.

15 Loquere ad eum, & pone verba mea
in ore ejus : & ego ero in ore tuo, & in
ore illius, & oſtendam vobis, quid age-
re debeatis.

16 Ipſe loquatur pro te ad populum, &
erit os tuum : tu autem eris ei in hiſ,
quæ ad Deum pertinent.

17 Virgam quoque hanc ſume in manu tua,
in qua facturus es ſigna.

18 Abiit Moyſes, & reverſus eſt ad Jethro
ſocerum ſuum, dixitque ei : Vadam, & rever-
tar ad fratres meos in Ægyptum, ut videam, ſi
adhuc vivant. Cui ait Jethro : Vade in pace.

19 Dixit ergo Dominus ad Moyſen in Ma-
dian : Vade, & revertere in Ægyptum :
Mortui ſunt enim omnes, qui quærebant
animam tuam.

E 20 Tulit ergo Moyſes uxorem ſuam, & fi-
lios ſuos, & impoſuit eos ſuper aſinum, re-
verſuſque eſt in Ægyptum, portans virgam
Dei in manu ſua.

21 Dixitque ei Dominus revertenti in Ægy-
ptum : Vide, ut omnia oſtenta, quæ poſui in
manu tua, facias coram Pharaone : ego in-
durabo cor ejus, & non dimittet populum :

22 Dicesque ad eum : Hæc dicit Dominus,
Filius meus primogenitus Iſrael.

23 Dixi tibi : Dimitte filium meum, ut
ſerviat mihi, & noluiſti dimittere eum : ecce
ego interficiam filium tuum primogenitum.

F 24 Cumque eſſet in itinere, in diverſo-
rio occurrit ei Dominus, & volebat oc-
cidere eum.

25 Tulit illicò Sephora acutiſſimam pe-
tram, & circumcidit præputium filii ſui,
tetigitque pedes ejus, & ait : Sponſus
ſanguinem tu mihi eſ.

26 Et dimiſit eum, poſtquam dixerat : Spon-
ſus ſanguinem, ob circumciſionem.

G 27 Dixit autem Dominus ad Aaron: Va-
de in occursum Moysi in desertum. Qui
perrexit obviam ei in montem Dei, &
osculatus est eum.

28 Narravitque Moyses Aaron omnia ver-
ba Domini, quibus miserat eum, & signa,
quæ mandaverat.

29 Veneruntque simul, & congregaverunt
cunctos seniores filiorum Israel.

30 Locutusque est Aaron omnia verba,
quæ dixerat Dominus ad Moysen, & fe-
cit signa coram populo.

31 Et credidit populus. Audieruntque,
quod visitasset Dominus filios Israel, &
quod respexisset afflictionem illorum, &
præconi adoraverunt.

C A P U T V.

*Moyses, & Aaron Pharaoni Dei man-
data referunt, quæ ille contemnens
gravius Israelitis premit, negatis pa-
leis: quod audiens Moyses, orat pro
eis Dominum.*

A 1 POST hæc ingressi sunt Moyses, & Aaron,
& dixerunt Pharaoni: Hæc dicit Do-
minus Deus Israel: Dimitte populum meum,
ut sacrificet mihi in deserto.

2 At ille respondit: Quis est Dominus, ut
audiam vocem ejus, & dimittam Israel? ne-
scio Dominum, & Israel non dimittam.

3 Dixeruntque: Deus Hebræorum vocavit
nos, ut eamus viam trium dierum in solitu-
dinem, & sacrificemus Domino Deo nostro:
ne forte accidat nobis pestis, aut gladius.

4 Ait ad eos rex Egypti: Quare Moyses
& Aaron sollicitatis populum ab operibus
suis? ite ad onera vestra.

5 Dixitque Pharaon: Multus est populus ter-
ræ: videtis, quod turba succereverit: quanto
magis si dederitis eis requiem ab operibus?

6 Præcepit ergo in die illo præfectis
operum, & exactoribus populi, dicens:

B 7 Nequaquam ultra dabitis paleas populo
ad conficiendos lateres, sicut prius: sed ipsi
vadant, & colligant stipulas.

8 Et mensurâ laterum, quam prius faciebant,
imponetis super eos, nec minuetis quidquam:
vacant enim, & idcirco vociferantur, dicen-
tes: Eamus, & sacrificemus Deo nostro.

9 Opprimantur operibus, & expleant ea: ut
non acquiescant verbis mendacibus.

10 Igitur egressi præfecti operum, & exacto-
res, ad populum dixerunt: Sic dicit Pha-
raon: Non do vobis paleas:

11 Itæ, & colligite sicuti invenire poteritis,
nec minuetur quidquam de opere vestro.

12 Dispersusque est populus per omnem
terram Egypti ad colligendas paleas.

C 13 Præfecti quoque operum instabant, dicen-
tes: Complete opus vestrum quotidie, ut prius
facere solebatis, quando dabatur vobis paleas.

14 Flagellatique sunt, qui præerant operibus
filiorum Israel, ab exactoribus Pharaonis,
dicentibus: Quare non impletis mensuram
laterum sicut prius, nec heri, nec hodie?

15 Veneruntque præpositi filiorum Israel,
& vociferati sunt ad Pharaonem, dicentes:
Cur ita agis contra servos tuos?

16 Paleas non dantur nobis, & lateres simili-
ter imperantur: en famuli tui flagellis tradi-
mur, & injuste agitur contra populum tuum.

17 Qui ait: Vacatis otio, & idcirco dicitis:
Eamus, & sacrificemus Domino.

18 Ite ergo, & operamini: paleas non dabatur
vobis, & reddetis consuetum numerum laterum.

19 Videbantque se præpositi filiorum Israel
in malo, eo quod diceretur eis: Non minue-
tur quidquam de lateribus per singulos dies.

20 Occurreruntque Moysi & Aaron, qui sta-
bant ex adverso, egredientibus à Pharaone:

21 Et dixerunt ad eos: Videat Dominus, &
iudicet, quoniam scire fecistis odorem no-
strum coram Pharaone, & servis ejus, & præ-
buitis ei gladium, ut occideret nos.

22 Reverfusque est Moyses ad Dominum,
& ait: Domine, cur afflixisti populum
istum? quare misisti me?

23 Ex eo enim, quo ingressus sum ad Pha-
raonem, ut loquerer in nomine tuo, afflixi
populum tuum, & non liberaſti eos.

C A P U T VI.

*Deus animat Moysen, ei relevat nomen
suum, Iehova, solaturque Israelitas per
Moysen terre Chanaan promissione: re-
censetur genealogia Ruben, Simeonis, &
Levi usque ad Moysen, & Aaron.*

D 1 Ixitque Dominus ad Moysen: Nunc
videbis, quæ facturus sim Pharaoni:
per manum enim sortem dimittet eos, & in
manu robusta ejiciet illos de terra sua.

2 Locutusque est Dominus ad Moysen,
dicens: Ego Dominus,

3 Qui apparui Abraham, & Isaac, &
Jacob, in Deo omnipotente: & nomen
meum ADONAI non indicavi eis.

4 Peregique sedus cum eis, ut darem eis
terram Chanaan, terram peregrinationis
eorum, in qua fuerunt advenæ.

5 Ego audiivi gemitum filiorum Israel,
quo Egyptii oppresserunt eos, & recor-
datus sum pacti mei.

6 Ideo die filiis Israel: Ego Dominus, qui
educam vos de ergastulo Egyptiorum, &
eruum de servitute: ac redimam in brachio
excellso, & iudiciis magnis.

7 Et assumam vos mihi in populum, & ero
vester Deus: & scietis, quod ego sum Do-
minus Deus vester, qui eduxerim vos de er-
gastulo Egyptiorum:

8 Et induxerim in terram, super quam le-
vavi manum meam, ut darem eam Abraham,
Isaac, & Jacob: daboque illam vobis pos-
sidendam, ego Dominus.

9 Narra vit ergo Moyses omnia filiis Israel:
qui non acquieverunt ei, propter angustiam
spiritus, & opus durissimum.

10 Locutusque est Dñs ad Moysen, dicens:

11 Ingredere, & loquere ad Pharaonem regem
Egypti, ut dimittat filios Israel de terra sua.

12 Respondit Moyses coram Domino:
Ecce filii Israel non audiunt me: & quo-
modo audiet Pharaon, præsertim cum in-
circumcisis sim labiis?

13 Locutusque est Dominus ad Moysen, &
Aaron, & dedit mandatum ad filios Israel,
& ad Pharaonem regem Egypti, ut educe-
rent filios Israel de terra Egypti.

14 *Isti sunt principes domorum per fami-
lias suas. Filii Ruben primogeniti Israelis:
Henoeh & Phallu, Hefron & Charmi.

15 Hæ cognationes Ruben. *Filiis Simeon:

D

A

B

C

*Gen.
46. 9.
Num.
26. 5.
1. Par.
5. 1.
424.

Jamuel, & Jamin, & Ahod, & Jachin, & Soar, & Saur filius Chanahitidis. Hæ progenies Simeon.

16 Et hæc nomina filiorum Levi per cognationes suas: Gerson, & Caath, & Merari. Anni autē vitæ Levi fuerunt centum triginta septem.

17 * Filii Gerson: Lobni, & Semei, per cognationes suas.

18 * Filii Caath: Amram, & Iſſar, & Hebron, & Oziel: anni quoque vitæ Caath, centum triginta tres.

19 Filii Merari: Moholi, & Mufi: hæc cognationes Levi per familias suas.

20 Accepit autem Amram uxorem Jochabed patruelis suam: quæ peperit ei Aaron, & Moysen. Fueruntque anni vitæ Amram, centum triginta septem.

21 Filii quoque Iſſar: Core, & Nepheg, & Zechri.

22 Filii quoque Oziel: Misael, & Elisaphan, & Sechri.

23 Accepit autem Aaron uxorem Elisabech,

filiam Aminadab, sororem Nehſſon, quæ peperit ei Nadab, & Abiu, & Eleazar, & Ithamar.

24 Filii quoque Core: Aſer, & Eleana, & Abiaſaph: hæc sunt cognationes Coritarum.

25 At verò Eleazar filius Aaron accepit uxorem de filiabus Phutiel: quæ peperit ei Phinees. Hi sunt principes familiarum Levitarum per cognationes suas.

26 Iſte est Aaron, & Moyses, quibus præcepit Dominus, ut educerent filios Israel de terra Egypti per vias suas.

27 Hi sunt, qui loquuntur ad Pharaonem regem Egypti, ut educant filios Israel de Egypto: iſte est Moyses, & Aaron.

28 In die, qua locutus est Dominus ad Moysen in terra Egypti.

29 Et locutus est Dominus ad Moysen: dicens: Ego Dominus: locute ad Pharaonem regem Egypti, omnia, quæ ego loquor tibi.

30 Et ait Moyses coram Domino: En incircumcissus labiis sum, quomodo audiet me Pharaos?

CAPUT VII.

Moyses, & Aaron ad Pharaonem loquuntur, virgam vertunt in serpentem, & aquam virga percussam in sanguinem: familia facit magi Pharaonis suis incantationibus, quam ob causam Pharaos induratur, ne dimittat Hebraeos.

1 Dixitque Dominus ad Moysen: Ecce constitui te Deum Pharaonis, & Aaron frater tuus erit propheta tuus.

2 * Tu loqueris ei omnia, quæ mando tibi: & ille loquetur ad Pharaonem, ut dimittat filios Israel de terra sua.

3 Sed ego indurabo cor ejus, & multiplicabo signa, & ostenta mea in terra Egypti.

4 Et non audiet vos: immittamque manum meam super Egyptum, & educam exercitum, & populum meum filios Israel de terra Egypti per judicium maxima.

5 Et scient Egyptii, quia ego sum Dominus, qui extenderim manum meam super Egyptum, & eduxerim filios Israel de medio eorum.

6 Fecit itaque Moyses, & Aaron, sicut præceperat Dominus: ita egerunt.

7 Erat autem Moyses octoginta annorum, & Aaron octoginta trium, quando locuti sunt ad Pharaonem.

8 Dixitque Dominus ad Moysen, & Aaron:

9 Cum dixerit vobis Pharaos: Ostendite signa: dices ad Aaron: Tolle virgam tuam, & projice eam coram Pharaone, ac vertetur in colubum.

10 Ingressi itaque Moyses, & Aaron ad Pharaonem, fecerunt sicut præceperat Dominus, tulitque Aaron virgam coram Pharaone, & servus ejus, quæ versa est in colubum.

11 * Vocavit autem Pharaos sapientes, & maleficos: & iecerunt etiam ipsi per incantationes Egyptiacas, & atcana quædam similia.

12 Proseceruntque singuli virgas suas, quæ versæ sunt in dracones: sed devoravit virga Aaron virgas eorum.

13 Induravitque est cor Pharaonis, & non audivit eos, sicut præceperat Dominus.

14 Dixit autem Dominus ad Moysen: In-

* Par.
6. 7. &
11. 6.
D
* Num.
1. 19.
* Num.
25. 57.
1. Par.
1. 2. 3.

* Sup.
4. 15.

B

* 2. Ti.
moth.
3. 8.

gravatum est cor Pharaonis, non vult dimittere populum.

C 15 Vade ad eum panē, ecce egreditur ad aquas : & stabis in occursum ejus super ripam fluminis, & virgam, quæ conversa est in draconem, tolles in manu tua.

16 Dicesque ad eum : Dominus Deus Hebræorum misit me ad te : dicens : Dimitte populum meum, ut sacrificet mihi in deserto : & usque ad præsens audire noluisti.

17 Hæc igitur dicit Dominus : In hoc scies, quod sim Dominus : ecce percutiam virga, quæ in manu mea est, aquam fluminis, & vertetur in sanguinem.

18 Pisces quoque, qui sunt in fluvio, moriantur, & computrescent aquæ, & affligentur Egyptii bibentes aquam fluminis.

19 Dixit quoque Dominus ad Moysen : Dic ad Aaron : Tolle virgam tuam, & extende manum tuam super aquas Egypti, & super fluvios eorum, & rivos, ac paludes, & omnes lacus aquarum, ut vertantur in san-

guinem : & sit cruor in omni terra Egypti, tam in ligneis vasis quam in faxeis.

20 Feceruntque Moyses, & Aaron, sicut præceperat Dominus : * & elevans virgam percussit aquam fluminis coram Pharaone, & servis ejus : quæ versa est in sanguinem.

21 Et pisces, qui erant in flumine, mortui sunt : computruitque fluvius, & non poterant Egyptii bibere aquam fluminis, & fuit sanguis in tota terra Egypti.

22 * Feceruntque similiter malefici Egyptiorum incantationibus suis, & induratum est cor Pharaonis, nec audivit eos, sicut præceperat Dominus.

23 Avertitque se, & ingressus est domum suam, nec apposuit cor etiam hac vice.

24 Foderunt autem omnes Egyptii per circuitum fluminis aquam, ut biberent : non enim poterant bibere de aqua fluminis.

25 Impletique sunt septem dies, postquam percussit Dominus fluvium.

D
* Inf. a
17. 5.
11. 77.
44.

* Sap.
17. 7.

C A P U T VIII.

Secunda Egypti plaga est ranarum : pro quarum ablatione promittit Pharaon populum dimittere, nec fecit : quare additur tertia sciniphum, & quarta muscarum ; propter quas rursum promittit Pharaon se filios Israel dimissurum, quod non facit.

A 1 **D**ixit quoque Dominus ad Moysen : Ingredere ad Pharaonem, & dices ad eum : Hæc dicit Dominus : Dimitte populum meum, ut sacrificet mihi :

2 Sin autem noleris dimittere, ecce ego percutiam omnes terminos tuos ranis.

3 Et ebulliet fluvius ranas, quæ ascendent, & ingredientur domum tuam, & cubiculum lectuli tui, & super stratum tuum, & in domos servorum tuorum, & in populum tuum, & in servos tuos, & in reliquias ciborum tuorum :

4 Et ad te, & ad populum tuum, & ad omnes servos tuos intrabunt ranæ.

5 Dixitque Dominus ad Moysen : Dic ad Aaron : Extende manum tuam super fluvios,

ac super rivos, & paludes, & educ ranas super terram Egypti.

6 Et extendit Aaron manum super aquas Egypti, & ascenderunt ranæ, operueruntque terram Egypti.

7 * Fecerunt autem & malefici per incantationes suas similiter, eduxeruntque ranas super terram Egypti.

8 Vocavit autem Pharaon Moysen, & Aaron, & dixit eis : Orate Dominum, ut auferat ranas à me, & à populo meo : & dimittam populum, ut sacrificet Domino.

9 Dixitque Moyses ad Pharaonem : Constitue mihi, quando deprecet pro te, & pro servis tuis, & pro populo tuo, ut abigantur ranæ à te, & à domo tua, & à servis tuis, & à populo tuo, & tantum in flumine remaneant.

10 Qui respondit : Cras. At ille : Juxta, inquit, verbum tuum faciam : ut scias, quoniam non est sicut Dominus Deus noster.

11 Et recedent ranæ à te, & à domo tua, & à servis tuis, & à populo tuo : & tantum in flumine remanebunt.

B

* Sap.
17. 7.

C

D

12 Egressi sunt Moyses, & Aaron à Pharaone: & clamavit Moyses ad Dominum pro spon-
sione ranarum, quam condixerat Pharaoni.

13 Fecitque Dominus iuxta verbum Moy-
si: & mortuæ sunt ranæ de domibus, &
de villis, & de agris.

14 Congregaveruntque eas in immodicos
aggeres, & computruit terra.

15 Videns autem Pharaon, quod data esset
requies, ingravit cor suum, & non audi-
vit eos, sicut præceperat Dominus.

16 Dixitque Dominus ad Moysen: Loquere ad Aa-
ron: Extende virgā tuā, & percutie pulvere ter-
ræ: & sint sciniphes in universa terra Ægypti.

17 Feceruntque ita. Et extendit Aaron ma-
num, virgam tenens: percussitque pulverem
terræ, & facti sunt sciniphes in hominibus,
& iumentis: omnis ulvis terræ versus est in
sciniphes per totam terram Ægypti.

18 Feceruntque similiter malefici incan-
tationibus suis, ut educerent sciniphes,
& non potuerunt, erantque sciniphes tam
in hominibus quam in iumentis.

E

19 Et dixerunt malefici ad Pharaonem: Digi-
tus Dei est hic: induratum est cor Pharao-
nis, & non audit eos, sicut præceperat Dominus.

20 Dixit quoque Dominus ad Moysen: Con-
surge diluculo, & sta coram Pharaone:
egredietur enim ad aquas, & dices ad
eum: Hæc dicit Dominus: Dimitte popu-
lum meum, ut sacrificet mihi.

21 Quod si non dimiseris eum, ecce ego im-
mittam in te, & in servos tuos, & in populum
tuum, & in domos tuas, omne genus mulcarū,
& implebuntur domus Ægyptiorū muscis di-

versi generis, & universa terra, in qua fuerint.

22 Faciamque mirabile in die illa terram Gel-
sæ, in qua populus meus est, ut nō sint ibi mu-
scæ: & scias, quoniam ego Dominus in medio terræ.

23 Ponamque divisionem inter populum meū
& populum tuum: cras erit signum istud.

24 Fecitque Dominus ita. * Et venit musca
gravissima in domos Pharaonis, & servorum
ejus, & in omnem terram Ægypti: corrupta-
que est terra ab huiusmodi muscis.

25 Vocavitque Pharaon Moysen, & Aaron, & ait
eis: Ite, & sacrificate Deo vestro in terra hac.

26 Et ait Moyses: Non potest ita fieri:
abominationes enim Ægyptiorum immola-
bimus Domino Deo nostro: quod si ma-
gnaverimus ea, quæ colunt Ægyptii coram
eis, lapidibus nos obruent.

27 Viam trium dierum pergemus in soli-
tudinem, & sacrificabimus Domino Deo
nostro, sicut præcepit nobis.

28 Dixitque Pharaon: Ego dimittam vos, ut sa-
crificetis Domino Deo vestro in deserto: ve-
rumtamen longius ne abeat, rogate pro me.

29 Et ait Moyses: Egredietur à te, orabo Do-
minum: & recedet musca à Pharaone, & à
servis suis, & à populo ejus cras: verumta-
men noli ultra fallere, ut non dimittas po-
pulum sacrificare Domino.

30 Egressusque Moyses à Pharaone, ora-
vit Dominum.

31 Qui fecit iuxta verbum illius, & abstulit
muscas à Pharaone, & à servis suis, & à popu-
lo ejus: non superavit ne una quidem.

32 Et ingravatū est cor Pharaonis, ita ut
nec hac quidem vice dimitteret populum.

F

*Supr.
1. 5.

G

*Supr.
1. 18.

CAPUT IX.

Quinta plaga est pestis in iumentis, sexta
ulcerum, septima grandinis, contritio-
nem, & fulminum: ex quam promittit
Pharaon se dimissurum populum, si cesset,
veram hæc id complet, & rursum se ob-
durat: nullus autem filiorum Israel in
his malis ullum patitur damnum.

A

Dixit autem Dominus ad Moysen: In-
gredere ad Pharaonem, & loquere ad

eum: Hæc dicit Dominus Deus Hebræorum:
Dimitte populum meum, ut sacrificet mihi.

2 Quod si adhuc renuit, & retines eos:

3 Ecce manus mea erit super agros tuos:
& super equos, & asinos, & camelos,
& boves, & oves, pestis valde gravis.

4 Et faciet Dominus mirabile, inter
possessiones Israel, & possessiones Ægy-
ptiorum, ut nihil omnino pereat ex his,
quæ pertinent ad filios Israel.

B

5 Constituitque Dominus tempus, dicens: Cras faciet Dominus verbum istud in terra.

6 Fecit ergo Dominus verbum hoc altera die: mortuæque sunt omnia animalia Ægyptiorum: de animalibus verò filiorum Israël nihil omnino perit.

7 Et misit Pharao ad videandum: nec erat quideam mortuum de his, quæ possidebat Israël. Ingravatumque est cor Pharaonis, & non dimisit populum.

8 Et dixit Dominus ad Moysen, & Aaron: Tollite plenas manus cineris de camino, & spargat illi Moyses in celū coram Pharaone.

9 Sitque pulvis super omnem terram Ægypti: erunt enim in hominibus, & jumentis ulcera, & vesicæ turgent in universa terra Ægypti.

10 Tuleruntque cinerem de camino, & steterunt coram Pharaone, & sparsit illum Moyses in celum, factæque sunt ulcera vesicatum turgentium in hominibus, & jumentis.

11 Nec poterant malefici stare coram Moysese propter ulcera, quæ in illis erant, & in omni terra Ægypti.

12 Induravitque Dominus cor Pharaonis, & non audit eos, sicut locutus est Dominus ad Moysen.

13 Dixitque Dominus ad Moysen: Manē con-surge, & sta coram Pharaone, & dices ad eum: Hæc dicit Dominus Deus Hebræorum: Dimitte populum meum, ut sacrificet mihi.

14 Quia in hac vice mittam omnes plagas meas super cor tuum, & super servos tuos, & super populum tuum, ut scias, quod non sit similis mei in omni terra.

15 Nunc enim extendens manū percutiā te, & populum tuum peste, peribique de terra.

16 Idcirco autem posui te, ut ostendam in te fortitudinem meam, & narretur nomen meum in omni terra.

17 Adhuc retines populum meum: & non vis dimittere eum?

18 En pluam cras hæc ipsa hora grandinem multam nimis, qualis non fuit in Ægypto, a die, qua fundata est, usque in præsens tempus.

19 Mitte ergo jam nunc, & congrega jumenta tua, & omnia, quæ habes in agro: homines enim, & jumenta, & universa, quæ inventa fuerint foris, nec congregata de agris, cecideritque super ea grando, morientur.

20 Qui timuit verbum Domini de servis Pharaonis, fecit consurgere servos suos, & jumenta in domos.

21 Qui autem neglexit sermonem Domini, dimisit servos suos, & jumenta in agris.

22 Et dixit Dominus ad Moysen: Extende manum tuam in celum, ut fiat grando in universa terra Ægypti, super homines, & super jumenta, & super omnem herbam agri in terra Ægypti.

23 Extenditque Moyses virgam in celum, & Dominus dedit tonitruum, & gradinem, ac discurrentia fulgura super terram: pluitque Dominus gradinem super terram Ægypti.

24 Et grando, & ignis mista pariter ferebantur: tantæque fuit magnitudinis, quanta ante numquam apparuit in universa terra Ægypti, ex quo gens illa condita est.

25 Et percussit grando in omni terra Ægypti cuncta, quæ fuerunt in agris, ab homine usque ad jumentum: cunctamque herbam

agri percussit grando, & omne lignum regionis confregit.

26 Tantum in terra Gessen, ubi erant filii Israël, grando non cecidit.

27 Misitque Pharao, & vocavit Moysen, & Aaron, dicens ad eos: Peccavi etiam nunc: Dominis justus: ego, & populus meus, impii.

28 Orate Dominum, ut desinant tonitrua Dei, & grando: ut dimittam vos, & nequaquam hic ultra maneatis.

29 Ait Moyses: Cum egressus fuero de urbe, extendam palmas meas ad Dominum, & cessabunt tonitrua, & grando non erit: ut scias quia Domini est terra.

30 Novi autem, quod & tu, & servi tui necdum timeatis Dominum Deum.

31 Linum ergo, & hordeum lasum est, eo quod hordeum esset virens, & linum jam folliculos germinaret.

32 Triticum autem, & far non sunt lasa, quia serotina erant.

33 Egressusque Moyses à Pharaone ex urbe tetendit manus ad Dominum: & cessaverunt tonitrua, & grando, nec ultra stillavit pluvia super terram.

34 Videns autem Pharao quod cessasset pluvia, & grando, & tonitrua, auxit peccatum.

35 Et ingravatum est cor ejus, & servorum illius, & induratum nimis: nec dimisit filios Israël, sicut præceperat Dominus per manum Moysi.

C A P U T X.

Ostium signum, seu plaga, est locustarum: quibus ablatis, obduratus Pharaon nescit quidem juxta conditum dimittere populum: quapropter novum addit, nempe tenebrarum densissimarum, propter quas permittit Pharaon ut exeant: sed omnium, etiam pecorum missionem, urgente Moysa, idem denegat, Moysique minatur mortem.

1 **E**T dixit Dominus ad Moysen: Ingredere ad Pharaonem: ego enim induravi cor ejus, & servorum illius: ut faciam signa mea hæc in eo.

2 Et narres in auribus filii tui, & nepotum tuorum, quoties contriverim Ægyptios, & signa mea fecerim in eis: & sciatis, quia ego Dominus.

3 Introierunt ergo Moyses, & Aaron ad Pharaonem, & dixerunt ei: Hæc dicit Dominus Deus Hebræorum: Usquequod non vis subici mihi? dimitte populum meum, ut sacrificet mihi.

4 Sin autem resistis, & non vis dimittere eum, ecce ego inducam cras locustam in fines tuos.

5 Quæ operiet superficiem terræ, ne quidquam ejus appareat, sed comedatur, quod residuum fuerit gradini: corrodet enim omnia ligna, quæ germinant in agris.

6 Et implebunt domos tuas, & servorum tuorum, & omnium Ægyptiorum: quantam non viderunt patres tui, & avi, ex quo orti sunt super terram, usque in præsentem diem. Avertitque se, & egressus est à Pharaone.

7 Dixerunt autem servi Pharaonis ad eum: Usquequod patiemur hoc scandalum: dimitte

D
16. 17.

E

S ap.
16. 17.
& 9.
15.

F

G

A

B
Sap.
16. 9.

homines, ut sacrificet Domino Deo suo: nonne vides, quod perierit Aegyptus?

C 8 Revocaveruntque Moysen, & Aaron ad Pharaonem, qui dixit eis: Ite, sacrificate Dño Deo vestro: quinam sunt, qui iuri sunt?

9 Ait Moyses: Cum parvulis nostris, & senioribus pergemus, cum filiis, & filiabus, cum ovibus, & armentis: est enim solemnitas Domini Dei nostri.

10 Et respondit Pharao: Sic Dominus sit vobiscum, quomodo ego dimittam vos, & parvulos vestros: cui dubium est, quod vestimē cogitatis?

D 11 Non fiet ita, sed ite tantum viri, & sacrificare Domino: hoc enim & ipsi petistis. Statimque eieci sunt de conspectu Pharaonis.

12 Dixit autem Dominus ad Moysen: Extende manum tuam super terram Aegypti ad locustam, ut ascendant super eam, & devoret omnem herbam, quae residua fuerit grandini.

13 Et extendit Moyses virgam super terram Aegypti: & Dominus induxit ventum urentem tota die illa, & nocte: & mane facto, ventus urens levavit locustas.

14 Quae ascenderunt super universam terram Aegypti: & sederunt in cunctis finibus Aegyptiorum innumerabiles, quales ante illud tempus non fuerant, nec postea futurae sunt.

E 15 Operueruntque universam superficiem terrae, vastantes omnia. Devorata est igitur herba terrae, & quideus pomorum in arboribus fuit, quae grando dimiserat: nihilque omnino virens relictum est in lignis, & in herbis terrae, in cuncta Aegypto.

16 Quamobrem festinus Pharao vocavit Moysen, & Aaron, & dixit eis: Peccavi in Dominum Deum vestrum, & in vos.

17 Sed nunc dimitte peccatum mihi etiam hac vice, & rogate Dominum Deum vestrum, ut auferat à me mortem istam.

18 Egredieturque Moyses de conspectu Pharaonis, oravit Dominum.

19 Qui stare fecit ventum ab occidente vehementissimum, & arreptam locustam pro-

iecit in mare rubrum: non remansit ne una quidem in cunctis finibus Aegypti.

20 Et induravit Dominus cor Pharaonis, nec dimisit filios Israel.

21 Dixit autem Dominus ad Moysen: Extende manum tuam in caelum: & sint tenebrae super terram Aegypti, tam densae, ut palari queant.

22 Extenditque Moyses manum in caelum: & factae sunt tenebrae horribiles in universa terra Aegypti tribus diebus.

23 * Nemo vidit fratrem suum, nec movit se de loco, in quo erat: * ubicumque autem habitabant filii Israel, lux erat.

24 Vocavitque Pharao Moysen, & Aaron, & dixit eis: Ite, sacrificate Domino: oves tantum vestras, & armenta remaneant, parvuli vestri eant vobiscum.

25 Ait Moyses: Hostias quoque, & holocausta dabis nobis, quae offeramus Domino Deo nostro.

26 Cuncti greges pergent nobiscum: non remanebit ex eis ungula: quae necessariae sunt in cultum Domini Dei nostri: praesertim cum ignoremus, quid debeat immolari, donec ad ipsum locum perveniamus.

27 Induravit autem Dominus cor Pharaonis, & noluit dimittere eos.

28 Dixitque Pharao ad Moysen: Recede à me, & cave, ne ultra videas faciem meam: quocumque die apparueris mihi, morieris.

29 Respondit Moyses: Ita fiat, ut locutus es, non videbo ultra faciem tuam.

C A P U T XI.

Ante decimum signum (Pharaem primogenitorum) quod praedixit Dominus, hortatur ad Aegypti spoliationem, quae post Pharaem peracta est.

E T dixit Dominus ad Moysen: Adhuc una plaga tangam Pharaonem, & Aegyptum, & post hac dimittet vos, & exire compellet.

2 * Dices ergo omni plebi, ut postulet vir ab amico suo, & mulier à vicina sua, vasa argentea, & aurea.

F

G

* Sap.

17.

* Sap.

18.

A

* Supr.

1, 22.

infra

12, 15.

3 Dabit autem Dominus gratiam populo suo coram Aegyptis. * Fuitque Moyses vir magnus valde in terra Aegypti, coram servis Pharaonis, & omni populo.

4 Et ait: Hæc dicit Dominus: Media nocte egrediar in Aegyptum:

5 Et morietur omne primogenitum in terra Aegyptiorum, à primogenito Pharaonis, qui sedet in solio ejus, usque ad primogenitum ancillæ, quæ est ad molam, & omnia primogenita jumentorum.

6 Eritque clamor magnus in universa terra Aegypti, qualis nec ante fuit, nec postea futurus est.

7 Apud omnes autem filios Israel non mutiet canis ab homine usque ad pecus: ut ictatis, quanto miraculo dividat Dominus Aegyptios, & Israel.

8 Descendentque omnes servi tui isti ad me, & adorabunt me, dicentes: Egredere tu, & omnis populus, qui subiectus est tibi, post hæc egrediemur.

9 Et exivit à Pharaone iratus nimis. Dixit autem Dominus ad Moysen: Non audiet vos Pharaon, ut multa signa fiant in terra Aegypti.

10 Moyses autem, & Aaron fecerunt omnia ostenta, quæ scripta sunt coram Pharaone. Et induravit Dominus cor Pharaonis, nec dimisit filios Israel de terra sua.

C A P U T XII.

Paschalis agni immolandi, & comedendi ritu declarato, ac celebrato, ejusque sanguine domorum superliminariis illito, angelus caesi omnibus Aegypti primogenitis, Israelitas intactos relinquit, qui cum sfoliis, & divitiis Aegypti egrediuntur: de ritu Phase, ac esu azymorum, & tempore habitationis Israel in Aegypto.

A **D**ixit quoque Dominus ad Moysen, & Aaron in terra Aegypti:

2 Mensis iste vobis principium mensium: primus erit in mensibus anni.

3 Loquimini ad universum cætum filiorum

Israel, & dicite eis: Decima die mensis hujus tollat unusquisque agnum per familias, & domos suas.

4 Sin autem minor est numerus, ut sufficere possit ad vescendum agnum, assumet vicinum suum, qui junctus est domui suæ, juxta numerum animarum, quæ sufficere possunt ad eum agni.

5 Erit autem agnus absque macula, masculus, anniculus: juxta quem ritum tolletis & hædum.

6 Et servabitis eum usque ad quartam decimam diem mensis hujus: immolabitque cum universa multitudo filiorum Israel ad vespertam.

7 Et sument de sanguine ejus, ac ponent super utrumque postem, & in superliminariis domorum, in quibus comedent illum.

8 Et edent carnes nocte illa assas igni, & azymos panes cum lactucis agrestibus.

9 Non comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aqua, sed tantum asium igni: caput cum pedibus ejus, & intestinis vorabitis.

10 Nec remanebit quidquam ex eo usque mane: si quid residuum fuerit, igne comburetis.

11 Sic autem comedetis illum: Renes vestros accingetis, & calceamenta habebitis in pedibus, tenentes baculos in manibus, & comedetis festinanter: est enim Phase (id est transitus) Domini.

12 Et transibo per terram Aegypti nocte illa percutiamque omne primogenitum in terra Aegypti, ab homine usque ad pecus, & in cunctis diis Aegypti faciam judicia, ego Dominus.

13 Erit autem sanguis vobis in signum in ædibus, in quibus eritis: & videbo sanguinem, & transibo vos: nec erit in vobis plaga disperdens, quando percussero terram Aegypti.

14 Habebitis autem hunc diem in monumentum: & celebrabitis eum solemnem Domino in generationibus vestris cultu sempiterno.

15 Septem diebus azyma comedetis: in die primo non erit fermentum in domibus vestris: quicumque comederit fermentatum, peribit anima illa de Israel, à primo die usque ad diem septimum.

16 Dies prima erit sancta, atque solemnitas, & dies septima eadem festivitate venerabilis: nihil operis facietis in eis, exceptis hiis, quæ ad vescendum pertinent.

17 Et observabitis azyma: in eadem enim ipsa die educam exercitum vestrum de terra Ægypti, & custodietis diem istum in generationes vestras ritu perpetuo.

* Lev. 23. 5.
Num. 28. 16.
18 * Primo mense, quartadecima die mensis ad vespertam, comedetis azyma, usque ad diem vigesimam primam ejusdem mensis ad vespertam.

19 Septem diebus fermentum non invenietur in domibus vestris: qui comederit fermentatum, peribit anima ejus de cætu Israel, tam de advenis, quam de indigenis terræ.

D 20 Omne fermentatum non comedetis: in cunctis habitaculis vestris edetis azyma.

21 Vocavit autem Moyses omnes seniores filiorum Israel, & dixit ad eos: Ite tollentes animal per familias vestras, & immolate Phasæ.

* Heb. 11. 28.
22 * Fasciculumque hyssopi tingite in sanguine, qui est in limine, & adspergite ex eo super liminaria, & utrumque postem: nullus vestrum egrediatur ostium domus suæ usque mane.

23 Transibit enim Dominus percussiens Ægyptios: cumque viderit sanguinem in superliminari, & in utroque poste, transcendet ostium domus, & non finet percussorem ingredi domos vestras, & ledere.

24 Custodi verbum istud legitimum tibi, & filiis tuis usque in æternum.

25 Cumque introieritis terram, quam Dominus daturus est vobis, ut pollicitus est, observabitis caeremonias istas.

26 Et cum dixerint vobis filii vestri: Quæ est ista religio?

27 Diceris eis: Victimam transitus Domini est, quando transivit super domos filiorum Israel in Ægypto, percussit Ægyptios, & domos nostras liberans. Incurvatusque populus adoravit.

28 Et egressi filii Israel fecerunt sicut præceperat Dominus Moyse, & Aaron.

E
* Sup. 15. 5.
* Cap. 18. 5.
29 Factum est autem in noctis medio, percussit Dominus omne primogenitum in terra Ægypti, a primogenito Pharaonis, qui in folio ejus sedebat, usque ad primogenitum captivæ, quæ erat in carcere, & omne primogenitum jumentorum.

30 Surrexitque Pharaon nocte, & omnes servi ejus, cunctaque Ægyptus: & ortus est clamor magnus in Ægypto: neque enim erat domus, in qua non jaceret mortuus.

31 Vocatisque Pharaon Moysen, & Aaron nocte, ait: Surgite, & egredimini a populo meo, vos, & filii Israelitæ: & immolate Domino sicut dicitis.

32 Oves vestras, & armenta assumite, ut perieratis, & abeuntes benedicite mihi.

33 Urgebantque Ægyptii populum de terra exire velociter, dicentes: Omnes moriemur.

34 Tulit igitur populus conspersam farinam, antequam fermentaretur: & ligans in palliis, posuit super humeros suos.

* Sup. 11. 2.
35 Feceruntque filii Israel, sicut præceperat Moyses: & petierunt ab Ægyptiis vasa argentea, & aurea, vestemque plurimam.

36 Dominus autem dedit gratiam populo

coram Ægyptiis, ut commodarent eis: & spoliaverunt Ægyptios.

37 Profectique sunt filii Israel de Ramesse in Socoth, sexcenta fere millia peditum virorum absque parvulis.

38 Sed & vulgus promiscuum innumerabile ascendit cum eis, oves, & armenta, & animalia diversi generis multa nimis.

39 Cokeruntque farinam, quam dudum de Ægypto conspersam tulerant: & fecerit subcinericios panes azymos: neque enim poterant fermentari, cogentibus exire Ægyptiis, & nullam facere finentibus moram, nec pulmenti quidquam occurrerat præparate.

40 Habitatio autem filiorum Israel, quæ manserunt in Ægypto, fuit quadringentorum triginta annorum.

41 Quibus expletis, eadem die egressus est omnis exercitus Domini de terra Ægypti.

42 Nox ista est observabilis Domino, quando eduxit eos de terra Ægypti: hanc observare debent omnes filii Israel in generationibus suis.

G 43 Dixitque Dominus ad Moysen, & Aaron: Hæc est religio Phasæ: Omnis alienigena non comedet ex eo.

44 Omnis autem servus emptitius circumcidetur, & sic comedet.

45 Advena, & mercenarius non edent ex eo.

46 * In una domo comedetur, nec effertur de carnibus ejus foras, nec os illius cõfringeris.

47 Omnis cæcus filiorum Israel faciet illud.

48 Quod si quis peregrinorum in vestram voluerit transire coloniam, & facere Phasæ Domini, circumcidetur prius omne masculinum ejus, & tunc rite celebrabit: eritque sicut indigena terræ: si quis autem circumcilius non fuerit, non vescetur ex eo.

49 Eadem lex erit indigenæ, & colono, qui peregrinatur apud vos.

50 Feceruntque omnes filii Israel, sicut præceperat Dominus Moyse, & Aaron.

51 Et eadem die eduxit Dominus filios Israel de terra Ægypti per turmas suas.

C A P U T XIII.

jubet Deus sibi offerri primogenita hominum, & pecorum, & liberationis ab Ægypto religionem Phasæ, ac primogenitorum consecrationem meminisse. Inde Israel emittit Deus, non per Philistæum, sed per desertum: ossa Joseph secum desert, & columna ignis, ac nubes est dux itineris.

1 Locutusque est Dominus ad Moysen dicens:

2 * Sanctifica mihi omne primogenitum, quod aperit vulvam in filiis Israel, tam de hominibus, quam de jumentis: mea sunt enim omnia.

3 Et ait Moyses ad populum: Mementote diei hujus, in qua erressi estis de Ægypto, & de domo servitutis, quoniam in manu forti eduxit vos Dominus de loco isto: ut non comedatis fermentatum panem.

4 Hodie egredimini mense novarum frugum. 5 Cumque introduxerit te Dominus in terram Chanani, & Hethi, & Amorrhæi, & Hævi, & Jebusæi, quam juravi patribus tuis, ut daret tibi, terram fluentem lacte, & melle, celebrabis hunc morem sacrorum mense isto.

F

G

* Num. 9. 15.
* Joab. 19. 16.

* Infr. 14. 9.
Lev. 27. 2.
Num. 8. 16.
Luc. 2. 23.

6 Septem diebus veleris azymis : & in die septimo erit solemnitas Domini.

7 Azyma comedetis septem diebus : non apparebit apud te aliquid fermentatum , nec in cunctis finibus tuis.

B 8 Narrabisque filio tuo in die illo , dicens : Hoc est , quod fecit mihi Dominus , quando egressus sum de Aegypto .

9 Et erit quasi signum in manu tua , & quasi monumentum ante oculos tuos : & ut lex Domini semper sit in ore tuo , in manu enim forti eduxit te Dominus de Aegypto .

10 Custodies huiusmodi cultum statuto tempore à diebus in dies .

11 Cumque introduxerit te Dominus in terram Chanaan , sicut iuravit tibi , & patribus tuis , & dederit tibi eam :

* Infr.
12. 9
& 34.
19
Ezech.
44. 9.
C

12 * Separabis omne , quod aperit vulvam , Domino , & quod primitivum est in pecoribus tuis : quidquid habueris masculini sexus , consecrabis Domino .

13 Primogenitum avari mutabis ove : quod si non redemeris , interficies : Omne autem primogenitum hominis de filiis tuis pretio redimes .

14 Cumque interrogaverit te filius tuus cras , dicens : Quid est hoc ? respondebis ei : In manu forti eduxit nos Dominus de terra Aegypti , de domo servitutis .

15 Nā cum induratus esset Pharaos , & nollet

nos dimittere , occidit Dñs omne primogenitum in terra Aegypti , à primogenito hominis usq; ad primogenitum iumentorum : idcirco immolo Domino omne quod aperit vulvam masculini sexus , & omnia primogenita filiorum meorum redimo .

16 Erit igitur quasi signum in manu tua , & quasi appensum quid , ob recordationem inter oculos tuos : eò quod in manu forti eduxit nos Dominus de Aegypto .

17 Igitur cum emisisset Pharaos populum , non eos duxit Deus per viam terrae Philistinim , quae vicina est : reputans ne forte premeret eum , si vidisset adversum se bella consurgere , & reverteretur in Aegyptum .

18 Sed circumdixit per viam deserti , quae est iuxta mare rubrum : & armati ascenderunt filii Israel de terra Aegypti .

19 Tulit quoque Moyses ossa Ioseph secum : eò quod adjuvasset filios Israel , dicens : * Visitationem vos Deus , efferte ossa mea hinc vobiscum .

20 Profectusque de Socoth , castrametari sunt in Eham in extremitatibus solitudinis .

21 * Dominus autem praecedebat eos ad ostendam viam , per diem in columna nubis , & per noctem in columna ignis , ut dux esset itineris utroque tempore .

22 Numquā defuit columna nubis per diem , nec columna ignis per noctem , corā populo .

D

* Gen.
50. 26.

* Num.
14. 4.
Esd. 9
12. &
10.
1. Cor.
10. 10

C A P U T XIV.

Pharaos cum suis Israel persequitur. Angelus in columna nubis medium se interponit. Moyses dividit mare rubrum , quod sicco pede transeunt Hebraei : Aegyptii tū ab Angelo , tū ab aquis recurrentibus cum universo equitatu , ac curribus submersi ſunt .

A 1 Locutus est autem Dominus ad Moysen , dicens :

2 Loquere filiis Israel . Reversi castrametentur e regione Philahiroth , quae est inter Magdalu , & mare contra Beelsephon : in conspectu ejus castra ponetis super mare .

3 Discurusque est Pharaos super filiis Israel : Coarctati sunt in terra , cōcluserit eos desertū .

4 Et indurabo cor ejus , ac persequetur vos : & glorificabor in Pharaone , & in omni exercitu ejus : scientique Aegyptii , quia ego sum Dominus . Feceruntque ita .

5 Et nuntiarum est regi Aegyptiorum , quod fugisset populus : immutatumque est cor Pharaonis , & servorum ejus super populum , & dixerunt : Quid volumus facere , ut dimitteremus Israel , ne serviret nobis ?

6 Junxit ergo currum , & omnem populum suum assumpsit secum .

7 Tulitque sexcentos currus electos , & quidquid in Aegypto curruum fuit : & ducet totius exercitus .

8 Induravitque Dominus cor Pharaonis re-

B

Jos.
26. 6.
2. Mo.
2. 9.

C

ris Ægypti, & persecutus est filios Israel: at illi egressi erant in manu excelli.

9 Cumque persequerentur Ægyptii vestigia præcedentium, repererunt eos in castris super mare: omnis equitatus, & currus Pharaonis, & universus exercitus erant in Phihahiroh contra Beelsephon.

10 Cum ue appropinquasset Pharo, levantes filii Israel oculos, viderunt Ægyptios post se: & timuerunt valde: clamaveruntque ad Dominum.

11 Et dixerunt ad Moysen: Forsitan non erant sepulchra in Ægypto, ideò tulisti nos, ut moreremur in solitudine: quid hoc facere voluisti, ut educeres nos ex Ægypto?

12 Nonne iste est sermo, quem loquebamur ad te in Ægypto, dicentes: Recede à nobis, ut serviamus Ægyptiis? multò enim melius erat servire eis, quàm mori in solitudine.

13 Et ait Moyses ad populum: Nolite timere: state, & videte magnalia Domini, quæ facturus est hodie: Ægyptios enim, quos nunc videtis, nequaquam ultra videbitis usque in sempiternum.

14 Dominus pugnabit pro vobis, & vos tacebitis.

D

15 Dixitque Dominus ad Moysen: Quid clamas ad me? Loquere filiis Israel, ut proficiantur.

16 Tu autem eleva virgam tuam, & extende manum tuam super mare, & divide illud: ut gradiantur filii Israel in medio mari per sicum.

17 Ego autem indurabo cor Ægyptiorum, ut persequantur vos: & glorificabor in Pharaone, & in omni exercitu ejus, & in curribus, & in equitibus illius.

18 Et scient Ægyptii, quia ego sum Dominus, cum glorificatus fuero in Pharaone, & in curribus, atque in equitibus ejus.

19 Tollensq; se angelus Dei, qui præcedebat castra Israel, abiit post eos: & cum eo pariter columna nubes, priora dimittebat, post terram.

20 Stetit inter castra Ægyptiorum, & castra Israel: & erat nubes tenebrosa, & illuminans noctem, ita ut ad se invicem toto noctis tempore accedere non valeret.

21 Cumque extendisset Moyses manum super mare, abstulit illud Dominus stante vento vehementi, & urente tota nocte, & vertit in siccum: divisaque est aqua.

22 Et ingressi sunt filii Israel per medium sicci maris: erat enim aqua quasi murus à dextera eorum, & lava.

23 Persequentisque Ægyptii ingressi sunt post eos, & omnis equitatus Pharaonis, currus ejus, & equites, per medium maris.

24 Jamque advenerat vigilia matutina, & ecce respiciens Dominus super castra Ægyptiorum per columnam ignis, & nubis, interfecit exercitum eorum.

25 Et subvertit rotas currum, ferebanturque in profundum. Dixerunt ergo Ægyptii: Fugiamus Israel: Dominus enim pugnat pro eis contra nos.

26 Et ait Dominus ad Moysen: Extende manum tuam super mare, ut revertantur aquæ ad Ægyptios super currus, & equites eorum.

27 Cumque extendisset Moyses manum contra mare, reversum est primum diluculo ad priorem locum: fugientibusque Ægyptiis

occurrerunt aquæ, & involvit eos Dominus in mediis fluctibus.

28 Reversæque sunt aquæ, & operuerunt currus, & equites cuncti exercitus Pharaonis, qui secutentes ingressi fuerant mare: nec unus eundem superavit ex eis.

29 Filii autem Israel perrexerunt per medium sicci maris, & aquæ eis erant quasi pro muro à dextris, & à sinistris.

30 Liberavitque Dominus in die illa Israel de manu Ægyptiorum.

31 Et viderunt Ægyptios mortuos super litus maris, & manum magnam, quam exercuerat Dominus contra eos: timuitque populus Dominum, & crediderunt Domino, & Moysi servo ejus.

CAPUT XV.

*Moyses, & Israelitæ, gratias Deo cum can-
ta peractis, veniunt in Marath, ubi amar-
titudine aquarum à Moysæ versa in dul-
cedinem, pergunt in Elim, ubi 12. fon-
tes, & 70. palmæ erant.*

1 Tunc cecinit Moyses, & filii Israel carmen hoc Domino, & dixerunt: Cantemus Domino: gloriose enim magnificatus est, equum, & ascensorem dejecit in mare.

2 Fortitudo mea, & laus mea Dominus, & factus est mihi in salutem, iste Deus meus, & glorificabo eum: Deus patris mei, & exaltabo eum.

3 Dominus quasi vir pugnator, omnipotens nomen ejus.

4 Currus Pharaonis, & exercitus ejus projecit in mare: electi principes ejus submersi sunt in mari rubro.

5 Abyssi operuerunt eos, descenderunt in profundum quasi lapis.

6 Dextera tua, Dñe, magnificata est in fortitudine: dextera tua, Dñe, percussit inimicum.

7 Et in multitudine gloriæ tuæ deposisti adversarios tuos: misisti iram tuam, quæ devoravit eos sicut stipulam.

8 Et in spiritu furoris tui congregata sunt aquæ: stetit unda fluens, congregata sunt abyssi in medio mari.

9 Dixit inimicus: Persecuatur, & comprehendam, dividam scolia, implebitur anima mea: evaginabo gladium meum, interficiet eos manus mea.

10 Flavit spiritus tuus, & operuit nos mare: submersi sunt quasi plumbum in aquis vehementibus.

11 Quis similis tui in fortibus Domine? quis similis tui, magnificus in sanctitate, terribilis, atque laudabilis, faciens mirabilia?

12 Excedisti manum tuam, & devoravit eos terra.

13 Dux fuisti in misericordia tua populo, quem redemisti: & portasti eum in fortitudine tua ad habitaculum sanctum tuum.

14 Ascenderunt populi, & irati sunt: dolores obtinuerunt habitatores Philisthim.

15 Tunc conturbati sunt principes Edom, robustos Moab obtinuit tremor: obriuerunt omnes habitatores Chanaan.

16 Irruat super eos formido, & pavor, in magnitudine brachii tui: fiant immobiles quasi lapis, donec pertranseat populus tuus, Domine, donec pertranseat populus tuus iste, quem possedisti.

17 Introduces eos, & plantabis in monte

harc-

2. Jos.
27. 11.
& 104.

7.

Psal.

117. 3.

Hebr.

11. 20.

2. Sap.

18. 11.

E

G

A
2. Sap.
10. 2.

*Pal.
117. 14
112. 2
112. 3.

B

C

hereditatis tuæ: firmissimo habitaculo tuo, quod operatus es, Dñe: sanctuarium tuum, Domine, quod firmaverunt manus tuæ.

18 Dominus regnabit in æternum, & ultra. Ingressus est enim eques Pharaon cū curribus, & equitibus ejus in mare: & reduxit super eos Dñs aquas maris: filii autem Israel ambulaverunt per siccum in medio ejus.

20 Sumpsit ergo Maria prophetissa, soror Aaron, tympanum in manu sua: egressæque sunt omnes mulieres post eam cum tympanis, & choris,

D 21 Quibus præcinebat, dicens: Cantemus Domino, gloriose enim magnificatus est, equum, & ascensorem ejus deiecit in mare.

22 Tulit autem Moyses Israel de mari rubro, & egressi sunt in desertum Sur: ambulaveruntque tribus diebus per solitudinem, & non inveniebant aquam.

23 Et venerunt in Mara, nec poterant bibere aquas de Mara, eo quod essent amara: unde & congruum loco nomen imposuit, vocans illum Mara, id est, amaritudinem.

24 Et murmuravit populus contra Moysen, dicens: Quid bibemus?

25 At ille clamavit ad Dominum, qui ostendit ei lignum: quod cum misisset in aquas, in dulcedinem versæ sunt. * Ibi constituit ei præcepta, atque iudicia, & ibi tentavit eum;

26 Dicens: Si audieris vocem Domini Dei tui, & eund rectum est, coram eo feceris, & obedieris mandatis ejus, custodierisque omnia præcepta illius, cunctum languorem, quem posui in Ægypto, non inducam super te: ego enim Dominus sanator tuus.

27 * Venerunt autem in Elim filii Israel, ubi erant duodecim fontes aquarum, & septuaginta palme: & castrametati sunt juxta aquas.

* Ju-
dith.
1. 15.
Eccli.
18. 9.

* No.
33. 9.

CAPUT XVI.

Murmurantibus in deserto Sin de ciborum inopia Israelitis, mittit Dominus coturnices, & pluit Mana ad saturitatem; iussio Domini de Sabbato servando, & manna colligenda. & in monumentum reponenda, qui eos aluit quotidie per quadraginta annos.

A
* ap.
11. 2. P Rostæque sunt de Elim, & venit omnis multitudo filiorum Israel in desertum Sin, quod est inter Elim, & Sinai: quinto decimo die mensis secundi, postquam egressi sunt de terra Ægypti.

2 Et murmuravit omnis congregatio filiorum Israel contra Moysen, & Aaron in solitudine.

3 Dixeruntque filii Israel ad eos: Utinam mortui essemus per manum Domini in terra Ægypti, quando sedebamus super ollas carnis, & comedebamus panem in saturitate: cur eduxistis nos in desertum istud, ut occideretis omnem multitudinem fame?

B 4 Dixit autem Dominus ad Moysen: Ecce ego plui vobis panes de celo: egrediatur populus, & colligat, quæ sufficiunt per singulos dies: ut tentem eum, utrum ambulet in lege mea, an non.

5 Die autem sexto parent, quod inferant: & sit duplum, quam colligere solebant per singulos dies.

6 Dixeruntque Moyses, & Aaron ad omnes filios Israel: Vespere sciatis, quod Dominus eduxerit vos de terra Ægypti.

7 Et manè videbitis gloriam Domini: audivit enim murmur vestrum contra Dñm: nos verò quid sumus, quia missit istis contra nos?

8 Et ait Moyses: Dabit vobis Dominus vespere carnes edere, & manè panes in saturitate: eo quod audierit murmuraciones vestras, quibus murmurati estis contra eum, nos enim quid sumus? nec contra nos est murmur vestrum, sed contra Dominum.

9 Dixit quoque Moyses ad Aaron: Dic universæ congregationi filiorum Israel: Accedite coram Dño: audivit enim murmur vestrum.

10 Cūque loqueretur Aaron ad omnem ceterum filiorum Israel, respexerunt ad solitudinem: ecce gloria Domini apparuit in nube.

11 Locutus est autē Dñs ad Moysen, dicens.

12 * Audivi murmuraciones filiorum Israel, loquere ad eos: Vespere comedetis carnes, & manè saturabimini panibus: sciatisque, quod ego sum Dominus Deus vester.

* Eccl.
5. 5.

D
* Sap.
16. 22.
* Nu.
11. 7.
Psal.
77. 24.
102.
6. 31.
* 1 Cor.
10. 3.

E
* 1 Cor.
8. 15.

13 Factum est ergo vespere, & ascendens coturnix, cooperuit castra: mane quoque ros jacuit per circuitum castrorum.

14 Cumq; operuisset superficiem terræ, apparuit in solitudine minutum, & quasi pilotulum, in similitudinē pruinæ super terram.

15 Quod cum vidissent filii Israel, dixerunt ad invicem: Manhu? quod significat: Quid est hoc? Ignorabant enim, quid esset. Quibus ait Moyses: * Ille est panis, quem Dominus dedit vobis ad vescendum.

16 Hic est sermo, quem præcepit Dominus: Colligat unusquisque ex eo quantum sufficit ad vescendum: gomor per singula capita: juxta numerum animarum vestrarum, quæ habitant in tabernaculo, sic tolletis.

17 Feceruntque ita filii Israel: & collegerunt, alius plus, alius minus.

18 Et mensi sunt ad mensuram gomor: * nec qui plus collegerat, habuit ampliùs: nec qui minus paraverat, reperit minus: sed singuli juxta id, quod edere poterant, cōgregaverunt.

19 Dixitque Moyses ad eos: Nullus relinquat ex eo in manū.

20 Qui non audierunt eum, sed dimiserunt quidam ex eis usque manē, & scutere cepit vermis, atque computruit: & iratus est contra eos Moyses.

21 Colligebant autem manē singuli, quantum sufficere poterat ad vescendum: cumque incaluisse sol, liquefiebat.

22 In die autem sexta collegerunt cibos duplices, id est, duo gomor per singulos homines: venerunt autem omnes principes multitudinis, & narraverunt Moyse.

23 Qui ait eis: Hoc est, quod locutus est Dominus: Requies sabbati sanctificata est Domino cras: quodcumq; operandum est, facite

& quæ coquenda sunt, coquite: quidquid autem reliquum fuerit, reponite usque in mane.

24 Feceruntq; ita, ut præceperat Moyses, & non cōputruit, neq; vermis inventus est in eo.

25 Dixitque Moyses: Comeditis illud hodie, quia sabbatum est Domini: non invenietur hodie in agro.

26 Sex diebus colligite: in die autē septimo sabbatum est Dñi, ideirō non invenietur.

27 Venitque septima dies, & egressi de populo ut colligerent, non invenerunt.

28 Dixit autem Dñs ad Moysen: Usquequō nō vultis custodire mandata mea, & legē meam?

29 Videte, quōd dominus dederit vobis sabbatum, & propter hoc die sexta tribuit vobis cibos duplices: maneant unusquisque apud semetipsum, nullus egredietur de loco suo die septimo.

30 Et sabbatizavit populus die septimo:

31 Appellavitque domus Israel nomen ejus Man: quod erat quasi semen coriandri album, eustus: ut ejus quasi simile cum melle.

32 Dixit autem Moyses: Ille est sermo, quem præcepit Dominus: Imple gomor ex eo, & custodiat in futuras retro generationes: ut noverint panem, quo alui vos in solitudine, quando educti estis de terra Ægypti.

33 Dixitque Moyses ad Aaron: Sume vas unum, & mitte ibi Man, quantum potest capere gomor: & reponere coram Domino ad servandum in generationes vestras.

34 Sicut præcepit Dominus Moyse. Posuitq; illud Aaron in tabernaculo reservandum.

35 * Filii autem Israel comederunt Man quadraginta annis, donec venirent in terram habitabilem: hoc cibo aliti sunt, usquequō tangerent fines terræ Chanaan.

36 Gomor autem decima pars est Ephī.

F

G

* N. h.
9. 21.
Judith.
5. 15.

C A P U T XVII.

Rursum murmurantibus in Raphidim ob aquæ penuriam filiis Israel, dat Dominus aquam de petra: Amaleciti invadunt Hebræos, sed pugnante Josue, & in monte Moysæ extensis manibus orante vincuntur.

A 1 Igitur prosecta omnis multitudo filiorum Israel de deserto Sin per mansio-

nes suas, juxta sermonem Domini, castrametati sunt in Raphidim, ubi non erat aqua ad bibendum populo.

2 * Qui jurgatus contra Moysen, ait: Da nobis aquam, ut bibamus. Quibus respondit Moyses: Quid jurgamini contra me? cū tentatis Dominum?

3 Stetit ergo ibi populus præ aquæ penur-

* Nu.
20. 4

B

ria, & murmuravit contra Moysen dicens: Cur fecisti nos exire de Ægypto, ut occideres nos, & liberos nostros, ac iumenta sitis? 4 Clamavit autem Moyses ad Dominum, dicens: Quid faciam populo huic? adhuc paululum, & lapidabit me.

* Sup. 11. 21.
Plalm. 77. 1.
1. Cor. 10. 4.
C
* Deu. 25. 17.
* Sap. 11. 4.
Iudith. 4. 13.
5 Et ait Dominus ad Moysen: Antecede populum, & sume tecum de senioribus Israel: & virgam, qua * percussisti fluvium, tolle in manu tua, & vade.

6 En ego stabo ibi coram te, super petram Horeb: percutiesque petram, & exibit ex ea aqua, ut bibat populus. Fecit Moyses ita coram senioribus Israel:

7 Et vocavit nomen loci illius, Tentatio, propter jurgium filiorum Israel, & quia tentaverunt Dominum, dicentes: Estne Dominus in nobis, an non?

8 * Venit autem Amalec, & pugnabat contra Israel in Raphidim.

9 Dixitque Moyses ad Josue: Elige viros: & egressus, pugna contra Amalec: cras ego stabo in vertice collis, habens virgam Dei in manu mea.

10 Fecit Josue, ut locutus erat Moyses, & pugnavit contra Amalec: Moyses autem, & Aaron, & Hur ascenderunt super verticem collis.

11 Cumque levaret Moyses manus, vincebat Israel: sin autem paululum remississet, superabat Amalec.

12 Manus autem Moysi erant graves: sumentes igitur lapidem, posuerunt subter eum, in quo sedit: Aaron autem, & Hur sustentabant manus ejus ex utraque parte. Et factum est: ut manus illius non lassarentur usque ad occasum solis.

D 13 Fugavitque Josue Amalec, & populum ejus in ore gladii.

14 Dixit autem Dominus ad Moysen: Scribe hoc ob monumentum in libro, & trade auribus Josue: delebo enim memoriam Amalec sub cælo.

15 Edificavitque Moyses altare: & vocavit nomen ejus, Dominus exultatio mea, dicens:

16 Quia manus solii Domini, & bellum Domini erit contra Amalec, à generatione in generationem.

C A P U T XVIII.

Jethro socer Moysi uxorem cum filiis ad eum reducit: & auditis Dei operibus, cum Dominum laudasset, eique sacrificasset, sanum consilium Moysi dedit in constituendis iudiciorum magistratibus, qui minora dijudicent.

A 1 Cumque audisset Jethro, sacerdos Median, cognatus Moysi, omnia, quæ fecerat Deus Moysi, & Israeli populo suo, & quod eduxisset Dominus Israel de Ægypto: 2 Tulit Sephoram uxorem Moysi, quam remiserat:

* Sup. 12.
3 Et duos filios ejus, quorum unus vocabatur Gersam, dicente patre: * Advenera sui in terra aliena.

4 Alter vero Eliezer: Deus enim, ait, patris mei adiutor meus, & eruit me de gladio Pharaonis.

5 Venit ergo Jethro cognatus Moysi, & filii ejus, & uxor ejus, ad Moysen in desertum, ubi erat castrametatus juxta montem Dei.

6 Et mandavit Moysi, dicens: Ego Jethro cognatus tuus venio ad te, & uxor tua, & duo filii tui cum ea.

7 Qui egressus in occursum cognati sui, adoravit, & osculatus est eum: salutaveruntque se mutuo verbis pacificis. Cumque intrasset tabernaculum,

8 Narravit Moyses cognato suo cuncta, quæ fecerat Dñs Pharaoni, & Ægyptiis propter Israel, universumque laborem, qui accidisset eis in itinere, & quod liberaverat eos Dominus.

9 Latatusque est Jethro super omnibus bonis, quæ fecerat Dominus Israeli, eò quod eruisset eum de manu Ægyptiorum,

10 Et ait: Benedictus Dñs, qui liberavit vos de manu Ægyptiorum, & de manu Pharaonis qui eruit populum suum de manu Ægypti.

11 Nunc cognovi, quia magnus Dominus super omnes deos: eò quod * superbe egerint contra illos.

12 Obrulit ergo Jethro cognatus Moysi holocausta, & hostias Deo: veneruntque Aaron, & omnes seniores Israel, ut comederent panem cum eo coram Deo.

13 Altera autem die sedit Moyses, ut judicaret populum, qui assistebat Moysi à mane usque ad vespem.

14 Quod cum vidisset cognatus ejus, omnia scilicet, quæ agebat in populo, ait: Quid est hoc, quod facis in plebe? cur solus sedes, & omnis populus prostolatur de mane usque ad vespem?

15 Cui respondit Moyses: Venit ad me populus quærens sententiam Dei.

16 Cumque acciderit eis aliqua disceptatio, veniunt ad me, ut judicem inter eos, & ostendam præcepta Dei, & leges ejus.

17 At ille: Non bonam, inquit, rem facis:

18 Stulto labore consumeris & tu, & populus iste, qui tecum est: ultra vires tuas est negotium, * solus illud non poteris sustinere.

19 Sed audi verba mea, atque onilia, & erit Deus tecum. Esto tu populo in his, quæ ad Deum pertinent, ut referas, qua dicuntur ad eum:

20 Ostendasque populo caeremonias, & ritum colendi, viamque, per quam ingredi debeant, & opus, quod facere debeant.

21 Provide autem de omni plebe viros potentes, & timentes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint avaritiam, & constitue ex eis tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, & decanos.

22 Qui judicent populum omni tempore: quidquid autem majus fuerit, referant ad te, & ipsi minora tantummodo judicent: leviusque sit tibi, partito in alios onere.

23 Si hoc feceris, implebis imperium Dei, & præcepta ejus poteris sustentare: & omnis hic populus revertetur ad loca sua cù pace.

24 Quibus auditis, Moyses fecit omnia, quæ ille suggererat:

25 Et electis viris strenuis de cuncto Israel, constituit eos principes populi, tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, & decanos.

26 Qui judicabant plebem omni tempore: quidquid autem gravius erat, referebant ad eum, faciliora tantummodo judicantes.

27 Dimisitque cognatum suum: qui reversus abiit in terram suam.

CAPUT XIX.

Israelitæ motis castris veniunt in Sinā : Moyses jussu Dei ascendit in montem, montis acies refert ad populum, qui sanctificari jubetur, ut descendat Dominus in fulgure, & tonitru, coram omni plebe Moysi locuturus.

A **M** Enle tertio egressionis Israel de terra Ægypti, in die hac * venerunt in solitudinem Sinai.

2 Nam profecti de Raphidim, & pervenientes usque in desertum Sinai, castrametati sunt in eodem loco, ibique Israel fixit tentoria ē regione montis.

3 * Moyses autem ascendit Deum, vocavitque Dominus de monte, & ait: Hæc dicis domui Jacob, & annuntiabis filiis Israel:

4 Vos ipsi vidistis, quæ fecerim Ægyptis, quomodo portaverim vos super alas aquilarum, & assumpserim mihi.

5 * Si ergo audieritis vocem meam, & custodieritis pactum meum, eritis mihi in peculiū de cunctis populis: * mea est enim omnis terra.

6 * Et vos eritis mihi in regnum sacerdotale, & gens sancta: hæc sunt verba, quæ loqueris ad filios Israel.

7 Venit Moyses: & convocatis maioribus natu populi, exposuit omnes sermones, quos mandaverat Dominus.

8 Responditque omnis populus simul: Cuncta, quæ locutus est Dominus, faciemus. Cūque retulisset Moyses verba populi ad Dominum,

9 Ait ei Dominus: Jam nunc veniam ad te in caligine nubis, ut audiat me populus loquentem ad te: & ut credat tibi in perpetuū. Nuntiavit ergo Moyses verba populi ad Dominū.

10 Qui dixit ei: Vade ad populum, & sanctifica illos hodie, & cras, laventque vestimenta sua.

11 Et fiat parati in diem tertium: in die enim tertia descendet Dominus coram omni plebe super montem Sinai.

12 Constitueteque terminos populo per circuitum, & dices ad eos: Cavete, ne ascendatis in montem, * nec tangatis fines illius: omnis, qui tetigerit montem, morte morietur.

13 Manus non tanger eum, sed lapidibus opprimetur, aut cōsodietur jaculis: si ve jumentū fuerit, si ve homo, non vivet: cūm cōperit clangere buccina, tunc ascendant in montem.

14 Descenditque Moyses de monte ad populum, & sanctificavit eum. Cūque lavissent vestimenta sua,

15 Ait ad eos: Estote parati in diem tertium, & ne appropinquetis uxoribus vestris.

16 Jamque advenerat tertius dies, & manē inclaruerat: & ecce cōperit audiri tonitrua, ac micare fulgura, & nubes densissima operire montem, clangorque buccinæ vehementius perstrepebat: & timuit populus, qui erat in castris.

17 Cūque eduxisset eos Moyses in occursum Dei de loco castrorum, steterunt ad radices montis.

18 * Tunc autem mons Sinita fumabat: eo quod descendisset Dominus super eum in igne, & ascenderet fumus ex eo quasi de fornace: eratque omnis mons terribilis.

19 Et sonitus buccinæ paulatim crescebat in maius, & prolixius tendebatur: Moyses loquebatur, & Deus respondebat ei.

20 Descenditque Dominus super montem Sinai in ipso montis vertice, & vocavit Moysen in cacumen ejus. Quō cū ascendisset,

21 Dixit ad eum: Descende, & contestare populum: ne forte velit transcendere terminos ad videndum Dominum, & pereat ex eis plurima multitudo.

22 Sacerdotes quoque, qui accedunt ad Dominum, sanctificentur, ne percutiat eos.

23 Dixitque Moyses ad Dominum: Non poterit vultus ascendere in montem Sinai, tu enim testificatus es, & jussisti, dicens: Pone terminos circa montem, & sanctifica illum.

24 Cui ait Dominus: Vade, descende: ascendeque tu, & Aaron tecum: sacerdotes autem, & populus ne transiant terminos, nec ascendant ad Dominum, ne forte interficiat illos.

25 Descenditque Moyses ad populum, & omnia narravit eis.

CAPUT XX.

Angelus vice Dei ex Sinā monte decalogum promulgat toti populo, sed is mavult Moysē internunciū mandata Dei sibi exponi: Moyses solatur populum: ac terreum, aut lapideum de inscriptis lapidibus altare facere jubetur, ad quod non sit per gradus ascendendum.

L Ocatusque est Dominus cūctos sermones hos:

2 Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, de domo servitutis.

3 Non habebis deos alienos coram me.

4 * Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem, quæ est in cælo desuper, & quæ in terra deorum, nec eorum, quæ sunt in aquis sub terra.

5 Non adorabis ea, neque coles: ego sum Dominus Deus tuus fortis, zelotes, visitans iniquitatem patrū in filios, in tertiā, & quartam generationem eorum, qui oderunt me:

6 Et facies misericordiam in millia his, qui diligunt me, & custodiunt præcepta mea.

7 * Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum: nec enim habebit insonem Dominus eum, qui assumpserit nomen Domini Dei sui frustra.

8 * Memento, ut diem sabbati sanctifices.

9 Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua.

10 Septimo autem die sabbatum Domini Dei tui est: non facies omne opus in eo, tu, & filius tuus, & filia tua, servus tuus, & ancilla tua, jumentum tuum, & advena, qui est intra portas tuas.

11 * Sex enim diebus fecit Dominus cælum, & terram, & mare, & omnia, quæ in eis sunt, & requievit in die septimo, ideo benedixit Dominus diei sabbati, & sanctificavit eum.

12 Honora patrem tuum, & matrem tuam, ut sis longævus super terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi.

13 * Non occides.

14 * Non mœchaberis.

15 Non furtum facies.

16 Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.

17 * Non concupisces domum proximi tui, nec desiderabis uxorem ejus, non servum, non ancillam, non bovem, non asinum, nec omnia, quæ illius sunt.

18 Cunctus autem populus videbat voces, & lampades, & sonitum tuccinæ, montemque fumantem: & perterriti, ac pavore concussi, steterunt erocul.

19 Dicentes Moysi: Loquere tu nobis, & audiemus: non loquatur nobis Dominus, ne forte moriamur.

20 Et ait Moyses ad populum: Nolite timere: ut enim probaret vos, venit Deus, & ut terror illius esset in vobis, & non peccaretis.

21 Stetitque populus de longe. * Moyses autem accessit ad caliginem in qua erat Deus.

22 Dixit præterea Dominus ad Moysen: Hæc dicis filiis Israel: Vos vidistis, quod de cælo locutus sum vobis.

23 Non facietis deos argenteos, nec deos aureos facietis vobis.

24 * Altare de terra facietis mihi, & offeretis super eo holocausta, & pacifica vestra, oves vestras, & boves, in omni loco in quo memoria fuerit nominis mei: veniam ad te, & benedicam tibi.

25 * Quod si altare lapideum feceris mihi: non edificabis illud de sectis lapidibus, si enim levaveris cultum super eo, polluetur.

26 Non ascendes per gradus ad altare meum, ne reveletur turpitudinis tua.

C A P U T XXI.

Præcepta judicialia quoad emptios servos, ancillas, furta, homicidia, parricidia, plagium, parentum maledicta, rixas, & talionis poenas, atque corruptam bovem.

1 Hæc sunt judicia, quæ propenes eis.

2 Si * emeris servum Hebræum, sex annis serviet tibi: in septimo egredietur liber gratis.

3 Cum quali veste intra verit, cum tali exeat: si habens uxorem, & uxor egredietur simul.

4 Sin autem dominus dederit illi uxorem, & pepererit filios, & filias: mulier, & li-

beri ejus erunt domini sui, ipse vero exabit cum vestitu suo.

5 Quod si dixerit servus: Diligo dominum meum, & uxorem, ac liberos, non egrediar liber:

6 Offeret eum dominus dñs, & applicabitur ad ostium, & postes, perforabitque aurem ejus subula: & erit ei servus in sæculum.

7 Si quis vendiderit filiam suam in famulam, non egredietur, sicut ancillæ exire consueverunt.

8 Si displicuerit oculis domini sui, cui tradita fuerat, dimittet eam: populo autem alieno vendendi non habebit potestatem, si spreverit eam.

9 Sin autem filio suo responderit eam, juxta mortem filiarum faciet illi.

10 Quod si alteram ei acceperit, providebit puella nuptias, & vestimenta, & pretium pudiciæ non negabit.

11 Si tria ista non fecerit, egredietur gratis absque pecunia.

12 * Qui percusserit hominem volens occidere, morte morietur.

13 Qui alterum non est insidiatus, sed Deus illum tradidit in manus ejus: * constituent tibi locum, in quem fugere debeat.

14 Si quis per industriam occiderit proximum suum, & per insidias: ab altari meo eyelles eum, ut moriatur.

15 Qui percusserit patrem suum, aut matrem, morte morietur.

16 Qui furatus fuerit hominem, & vendiderit eum, convictus noxæ, morte morietur.

17 * Qui maledixerit patri suo, vel matri, morte morietur.

18 Si rixati fuerint viri, & percusserit alter proximum suum lapide, vel rupe, & ille mortuus non fuerit, sed iacerit in lectulo:

19 Si surrexerit, & ambulaverit foris super baculum suum, innocens erit, qui percusserit: ita tamen ut operas ejus, & impensas in medicos restituat.

20 Qui percusserit servum suum, vel ancillam virga, & mortui fuerint in manibus

ejus, criminis reus erit.

21 Sin autē uno die, vel duobus super vixerit, nō subiacebit pēg, quia pecunia illius est.

22 Si rixati fuerint viri, & percussit quis mulierem prāgnantem, & abortivum quidem fecerit, sed ipsa vixerit: subiacebit damno, quoniam maritus mulieris expectaverit, & arbitri iudicaverint.

23 Sin autem mors ejus fuerit subsecuta, reddet animam pro anima.

24 * Oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede,

25 Aduſionem pro aduſione, vulnus pro vulnere, livorem pro livore.

26 Si percussit cuiſpiam oculum ſervi ſui, aut ancillae, & luſcos eos fecerit, dimittet eos liberos pro oculo, quem eruit.

27 Dentem quoque ſi excuſſerit ſervo, vel ancillae ſuae, ſimiliter dimittet eos liberos.

28 Si bos cornu percussit virum, aut mulierem, & mortui fuerint, lapidibus obruetur: & non comedentur carnes ejus, dominus quoque bovis innocens erit.

29 Quod ſi bos corrupta fuerit ab heri, & nudius tertius, & conſeſti ſunt dominum ejus, nec reclusit eum, occideritque virum, aut mulierem: & bos lapidibus obruetur, & dominum ejus occidet.

30 Quod ſi pretium fuerit ei impositum, dabit pro anima ſua quicquid fuerit poſtulat.

31 Filium quoque, & filiam ſi cornu percussit, ſimili ſententiae ſubiacebit.

32 Si ſervum, ancillamque invaſerit, triginta ſiclos argenti domino dabit: bos verò lapidibus opprimetur.

33 Si quis aperuerit ciſternam, & foderit, & non operuerit eam, cecideritque bos, aut aſinus in eam,

34 Reddet dominus ciſternae pretium jumentorum: quod autem mortuum eſt, ipſius erit.

35 Si bos alienus bovem alterius vulneraverit, & ille mortuus fuerit: vendent bovem vivum, & divident pretium: cadaver autem mortui inter ſe diſpartient.

36 Sin autem ſciebat, quod bos corrupta eſſet ab heri, & nudius tertius, & non caſto-divit eum dominus ſuus: reddet bovem pro bove, & cadaver integrum accipiet.

C A P U T XXII.

Furti. damni que illati pona d. poſiti, commodati, conducti. atque ſupri lex: maleficorum, beſtialitatis, ſacrificii idololatricae ſupplicium: advena, viduae, & pupillo nocentium pax: mutui, uſurae, & pignoris lex, ac obedientiae, & decimarum, primitiarum, primogenitorum: de carne a beſtiis praegruata.

1 Si quis furatus fuerit bovem, aut ovem, & occiderit, vel vendiderit: quinque boves pro uno bove reſtituet, * & quatuor oves pro una ove.

2 Si effringens ſur domum, ſive ſuſtodiens fuerit inventus, & accepto vulnere mortuus fuerit: percuſſor non erit reus ſanguinis.

3 Quod ſi orto ſole hoc fecerit, homicidium perpetravit, & ipſe morietur. Si nō habuerit, quod pro furto reddat, ipſe vendabitur.

4 Si inventum fuerit apud eum, quod furatus eſt, vivens, ſive bos, ſive aſinus, ſive ovis: duplum reſtituet.

5 Si laſerit quiſpiam agrum, vel vineam, & dimiſerit jumentum ſuum, ut deſcatur aliena: quicquid optimum habuerit in agro ſuo, vel in vinea pro damni eſtimatione reſtituet.

6 Si egreſſus ignis invenerit ſpinas, & comprehenderit acervos frugum, ſive ſtantes ſegetes in agris, reddet damnum, qui ignem ſuccenderit.

7 Si quis commendaverit amico pecuniam, aut vas in cuſtodiam, & ab eo, qui ſuſceperat, furto ablata fuerint: ſi invenitur ſur, duplum reddet.

8 Si latet ſur, dominus domus applicabitur ad deos, & jurabit, quod non extenderit manum in rem proximi ſui.

9 Ad perpetranda fraudem, tam in bove, quam in aſino, & ove, ac veſtimento, & quicquid damnum inferro poteſt: ad deos utriusque cauſa perveniet: & ſi illi iudicaverint, duplum reſtituet proximo ſuo.

10 Si quis commendaverit proximo ſuo aſinum, bovem, ovem, & omne jumentum ad cuſtodiam, & mortuum fuerit, aut debilitatum, vel captum ab hoſtibus, nullusque hoc viderit:

11 Juſurandum erit in medio, quod non extenderit manū ad rem proximi ſui: * ſuſcipietque Dñs iuramentum, & ille reddere non cogetur.

12 Quod ſi furto ablatum fuerit, reſtituet dominum domino.

13 Si comeſtum a beſtia, deſerat ad eum, quod occiſum eſt, & non reſtituet.

14 Qui a proximo ſuo quicquid horum mutuo poſtularit, & debilitatum, aut mortuum fuerit Dño non preſente, reddere cōpelletur.

15 Quod ſi impraeſentiarum dominus fuerit, non reſtituet, maxime ſi conductum venerat pro mercede operis ſui.

16 * Si ſeducerit quis virginem necdum deſponſatam, dormieritque cum ea: dotabit eam, & habebit eam uxorem.

17 Si pater virginis dare noluerit, reddet pecuniam juxta modum dotis, quam virgines accipere conſueverunt.

18 Maleficos non patieris vivere.

19 Qui coierit cum jumento, morte moriatur.

20 * Qui immolat diis, occidetur, praeterquam Domino ſoli.

21 Advena non cōtriftabis, neque aſſiges eum: advena enim & ipſi fuiſtis in terra Aegypti.

22 * Viduae, & pupillo non nocebitis.

23 Si laſeris eos, vociferabuntur ad me, & ego audiam clamorem eorum:

24 Et indignabitur furor meus, percutiamque vos gladio, & erunt uxores veſtrae viduae, & filii veſtri pupilli.

25 Si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi, qui habitat tecum, non urgebis eum quaſi exactor, nec uſuris opprimes.

26 * Si pignus a proximo tuo acceperis veſtimentum, ante ſolis occaſum reddes ei.

27 Ipſum enim eſt ſolum, quo operitur, indumentum carnis ejus, nec habet aliud, in quo dormiat: ſi clamaverit ad me, exaudiam eum, quia miſericors ſum.

28 Diis non dederas, & * principi populi tui non maledices.

29 Decimas tuas, & primitias tuas non tardabis reddere: * primogenitum filiorum tuorum dabis mihi.

30 De bobus quoque, & ovibus ſimiliter

facies:

E
* Lev.
12. 20.
Deut.
19. 21.
Matth.
5. 38.

F

G

A
* Reg.
12. 6.

B

* Gen.
31. 19.
C

* Deut.
22. 28.

* Lev.
19. 4.
D

* Zach.
7. 10.

* Deut.
24. 12.

* Aa.
21. 5.
* Sup.
13. 2.
* Infr.
31. 19.
Ezech.
44. 10.

facies: septem diebus sit cum matre sua, die octava reddes illum mihi.

* Lev.
22. 8.

31 Viri sancti eritis mihi: * carnem, quæ à bestiis fuerit præcussata, non comedetis, sed projicietis canibus.

CAPUT XXIII.

Leges præfixæ iudicibus: bos, & asinus inimici servandus: non accipienda à iudicibus munera: de anni, & diei septimi quiete, tribusque festis præcipuis: promittit Deus se populo Angelum in ducem itineris præmissurum, & præceptum servandis præcepta: de idololatria. & fœdere Chananæorum fugiendis, deque eis exterminandis.

A **N**on suscipies vocem mendacii: nec iunges manum tuam, ut pro impio dicas falsum testimonium.

2 Non sequeris turbam ad faciendum malum, nec in iudicio plurimorum requiesces sententiæ, ut à vero devies.

3 Pauperis quoque non misereberis in iudicio.

* Deut.
22. 1.

4 * Si occurreris bovi inimici tui, aut asino erranti, reduce ad eum.

5 Si videris asinum odientis te jacere sub onere, non pertrāsibis, sed sublevaris cum eo.

6 Non declinabis in iudicium pauperis.

7 Mendacium fugies: * infontem, & iustum non occides: quia averfor impium.

* Dan.
12. 53.

8 * Nec accipies munera, quæ etiam excant prudentes, & subvertunt verba iustorum.

* D. 1. 16. 19.

9 Peregrino molestus non eris: scitis enim advenarum animas; quæ & ipsi * peregrini fuistis in terra Ægypti.

* Eccl.
20. 31.

10 Sex annis feminabis terram tuam, & congregabis fruges ejus.

* Gen.
46. 6.

11 Anno autem septimo * dimittes eam, & requiescere facies, ut comedant pauperes populi tui, & quideud reliquum fuerit, edant bestia agri: ita facies in vinea, & oliveto tuo.

* Lev.
25. 4.

12 Sex diebus operaberis: septimo die cessabis, ut requiescat bos, & asinus tuus: & refrigeretur filius ancilla tue, & advena.

13 Omnia, quæ dixi vobis, custodite. Et per nomen externorum deorum non iurabit, neque audietur ex ore vestro.

14 Tribus vicibus per singulos annos mihi festa celebrabitis.

* C.
11. 3.

15 Solemnitatem azymorum custodies. Septem diebus comedes azyma, * sicut præcepi tibi, tempore mensis novorum, quando egressus es de Ægypto: * non apparebis in conspectu meo vacuus.

* Deut.
6. 16.

16 Et solemnitatem messis primitivorum operis tui, quæcumque seminaveris in agro, solemnitatem quoque in exitu anni, quando congregaveris omnes fruges tuas de agro.

* Eccl.
35. 6.

17 * Ter in anno apparebit omne masculinum tuum coram Domino Deo tuo.

* Infr.
14. 23.

18 Non immolabis super frumento sanguinem victimæ meæ, nec remanebit adeps solemnitatis meæ usque manet.

* Deut.
16. 16.

19 * Primitias fugum terræ tuæ deferes in domum Domini Dei tui: * Non coques hædum in lacte matris suæ.

* Infr.
34. 26.

20 Ecce ego mittam angelum meum, qui præcedat te, & custodiat in via, & introducat in locum, quem paravi.

* Deut.
14. 23.

21 Observa eum, & audi vocem ejus, nec contemnendum putes: quia non dimittet,

cum peccaveris, & est nomen meum in illo.

22 * Quod si audieris vocem ejus, & feceris omnia, quæ loquor, inimicus ero inimicis tuis, & affligam affligentes te.

23 * Præcedetque te angelus meus, & introducet te ad Amorrhæum, & Hethæum, & Pherezaum, Chanaanumque, & Hevæum, & Jebusæum, quos ego conteram.

24 Non adorabis deos eorum, nec coles eos: non facies opera eorum, * sed destrues eos, & confringes statuas eorum.

25 Servietisque Domino Deo vestro, ut benedicam panibus tuis, & aquis, & auferam infirmitatem de medio tui.

26 Non erit infecunda, nec sterilis in terra tua: numerum dierum tuorum implebo.

27 Terrorem meum mittam in præcursum tuum, & occidam omnem populum, ad quem ingredieris, cunctorumque inimicorum tuorum coram te terga vertam:

28 Emittens * crabrones prius, qui fugabunt Hevæum, & Chanaanum, & Hethæum, antequam introeas.

29 Non ejicias eos à facie tua anno uno, ne terra in solitudinem redigatur, & crescant contra te bestię.

30 Paulatim expellam eos de conspectu tuo, donec augeris, & possideas terram.

31 Ponā autē terminos tuos à mari rubro usque ad mare Palæstinorum, & à deserto usque ad fluvium: tradam in manibus vestris habitatores terræ, & ejiciam eos de conspectu vestro.

32 * Non inibis cum eis fœdus, nec cum diis eorum.

33 Non habitent in terra tua, ne forte peccare te faciant in me, si servieris diis eorum: quod tibi certè erit in scandalum.

* Infr.
34. 15.

* Deut.
7. 2.

CAPUT XXIV.

Moses à Deo latas leges ad populum refert, populus eas acceptat: & fœdus sancit inter Deum, & populum, oblati Domino sacrificiis, fœderisque sanguine in populum resperfo. Moses, ceteris ad radicem montis manentibus, solus in montem ascendit, ut tabulas legis accipiat, ubi cum Domino quadraginta diebus & noctibus permansit.

Moses quoque dixit: Ascende ad Dominum tuum, & Aaron, & Nadab, & Abiū, & septuaginta senes ex Israël, & adorabitis procul.

2 Solusque Moyses ascendet ad Dominum, & illi non appropinquabunt: nec populus ascendet cum eo.

3 Venit ergo Moyses, & narravit plebi omnia verba Domini, atque judicia; responditque omnis populus una voce: Omnia verba Domini, quæ locutus est, faciemus.

4 Scripsit autem Moyses universos sermones Domini; & manē conflurgens edificavit altare ad radices montis, & duodecim titulos per duodecim Tribus Israël.

5 Misitque juvenes de filiis Israël, & obtulerunt holocausta, immolaveruntque victimas pacificas Domino, vitulos duodecim.

6 Tulit itaque Moyses dimidium partem sanguinis, & misit in crateras: partem autem residuum fudit super altare.

7 Assumenque volumen fœderis, legit audiente populo, cui dixerunt: Omnia,

* Deut.
7. 11.

D

* Infr.
31. 2.

Jos. 23

* Deut.
7. 25.

* Deut.
7. 25.

* Deut.
7. 25.

* Deut.
7. 25.

* Deut.
7. 25.

* Deut.
7. 25.

* Deut.
7. 25.

* Deut.
7. 25.

* Deut.
7. 25.

* Deut.
7. 25.

* Deut.
7. 25.

* Deut.
7. 25.

* Deut.
7. 25.

* Deut.
7. 25.

* Deut.
7. 25.

* Deut.
7. 25.

* Deut.
7. 25.

* Deut.
7. 25.

* Deut.
7. 25.

* Deut.
7. 25.

* Deut.
7. 25.

* Deut.
7. 25.

* Deut.
7. 25.

* Deut.
7. 25.

* Deut.
7. 25.

* Deut.
7. 25.

* Deut.
7. 25.

* Deut.
7. 25.

* Deut.
7. 25.

* Deut.
7. 25.

* Deut.
7. 25.

* Deut.
7. 25.

* Deut.
7. 25.

* Deut.
7. 25.

* Deut.
7. 25.

* Deut.
7. 25.

* Deut.
7. 25.

* Deut.
7. 25.

* Deut.
7. 25.

quæ locutus est Dominus, faciemus, & erimus obedientes.

Hebr.
9.22.

8 Ille verò sumptum sanguinem respexit in populum, & ait: Hic est sanguis fœderis, quod pepigit Dominus vobiscum super cunctis sermonibus his.

C

9 Ascenderuntque Moyses, & Aaron, Nadab, & Abiu, & septuaginta de senioribus Israel,

10 Et viderunt Deum Israel: & sub pedibus ejus quasi opus lapidis sapphirini, & quasi cælum, cum serenum est.

11 Nec super eos, qui procul recesserant de filiis Israel, misit manum suam, videruntque Deum, & comederunt, ac biberunt.

12 Dixit autem Dominus ad Moysen: Ascende ad me in montem, & esto ibi: daboque tibi tabulas lapideas, & legem, ac mandata, quæ scripsi, ut doceas eos.

13 Surrexerunt Moyses, & Josue minister ejus: ascendenque Moyses in montem Dei,

14 Senioribus ait: Expectate hic, donec revertamur ad vos. Habebis Aaron, & Hur vobiscum; si quid natum fuerit questionis, reteretis ad eos.

15 Cumque ascendisset Moyses, operuit nubes montem.

16 Et habitavit gloria Domini super Sinaï, tegens illum nube sex diebus: septimo autem die vocavit eum Dominus de medio caliginis.

17 Erat autem species gloriæ Domini, quasi ignis ardens super verticem montis, in conspectu filiorum Israel.

18 Ingressusque Moyses medium nebulae, ascendit in montem, & fuit ibi quadraginta diebus, & quadraginta noctibus.

*Deut.
9.9.

C A P U T XXV.

Jubetur primitiarum, ac donorum oblatio ad Dei tabernaculum formandum, arcam fœderis, mensam panum propositionis, & septiceps candelabrum, cunctaque illi pertinentia, horum omnium monstratur exemplar.

A

1 Locutus est Dominus ad Moysen, diceus:

2 Loquere filiis Israel, ut tollant mihi primitias: ab * omni homine, qui offeret ultro-neus, accipietis ea.

*Infra
37.5.

3 Hæc sunt autem, quæ accipere debetis: Aurum, & argentum, & æs,

4 Hyacinthum, & purpuram, coccumque bis tinctum, & byssum, pilos caprarum,

5 Et pelles arietum rubricatas, pellesque janthinas, & ligna Setim:

6 Oleum ad luminaria concinnanda: aromata in unguentum, & thymiamata boni odoris:

7 Lapidés onychinos, & gemmas ad ornandum ephod, ac rationale.

8 Facientque mihi sanctuarium, & habitabo in medio eorum:

9 * Juxta omnem similitudinē tabernaculi, quod ostendam tibi: & omnium vasorum, in

cultum ejus: sicque facietis illud:

10 Arcam de lignis Setim compingite, cujus longitudo habeat duos, & semis cubitos: latitudo, cubitum, & dimidium: altitudo, cubitum similiter, ac semissem.

11 Et deaurabis eam auro mundissimo intus, & foris: faciesque supra coronam auream per circuitum:

12 Et quatuor circulos aureos, quos pones per quatuor arce angulos: duo circuli sint in latere uno, & duo in altero.

13 Facies quoque vestes de lignis Setim, & operies eos auro,

14 Inducesque per circulos, qui sunt in arca lateribus, ut portetur in eis:

15 Qui semper erunt in circulis, nec unquam extrahentur ab eis.

16 Ponesque in arca testificationem, quam dabo tibi.

17 Facies & propitiatorii de auro mundissimo: duos cubitos, & dimidium tenebit longitudo ejus, & cubitum, ac semissem latitudo.

18 Duos quoque Cherubim aureos, & produces facies, ex utraque parte oraculi.

19 Cherubim unus sit in latere uno, & alter in altero.

Hebr.
9.2.

20 Utrumque latus propitiatorii tegant expandentes alas; & operientes oraculum, respiciantque se mutuo vestis vultibus in propitiatorium, quo operienda est arca.

C 21 In qua pones testimoniū, quod dabo tibi.

22 Inde præcipiam, & loquar ad te supra propitiatorium, ac de medio duorum Cherubim, qui erunt super arcam testimonii, cuncta, quæ mandabo per te filiis Israel.

23 Facies & mensam de lignis Setim, habentē duos cubitos longitudinis, & in latitudine cubitum, & in altitudine cubitū, ac semissem.

24 Et inaurabis eam auro purissimo: faciesque illi labium aureum per circuitum;

25 Et ipsi labio coronam interrasilem altam quatuor digitis: & super illam, alteram coronam aureolam.

26 Quatuor quoque circulos aureos præparabis, & pones eos in quatuor angulis ejusdem mensæ per singulos pedes.

27 Subter coronā erūt circuli aurei, ut mittantur vestes per eos, & possit mensa portari.

28 Ipsos quoque vestes facies de lignis Setim, & circumdabis auro ad subvehendam mensam.

29 Parabis & acetabula, ac phialas, thuribula, & cyathos, in quibus offerenda sunt libamina, ex auro purissimo:

30 Et pones super mensam panes propositionis in conspectu meo semper.

D 31 Facies & candelabrum ductile de auro mundissimo, hastile ejus, & calamos, scyphos, & sphaerulas, ac lilia ex ipso procedentia.

32 Sex calami ingredientur de lateribus, tres ex uno latere, & tres ex altero.

33 Tres scyphi quasi in nucis modum per calamos singulos, sphaerulaque simul, & liliū: & tres similiter scyphi instar nucis in calamo altero, sphaerulaque simul & liliū; hoc erit opus sex calamorum, qui producendi sunt de hastili.

34 In ipso aureum candelabro erunt quatuor scyphi in nucis modum, sphaerulaque per singulos, & lilia.

35 Sphaerula sub duobus calamis per tria loca, qui simul sex fiunt, procedentes de hastili uno.

36 Et sphaerula igitur, & calami ex ipso erunt universa ductilia de auro purissimo.

37 Facies & lucernas septem, & pones eas super candelabrum, ut luceant ex adverso.

38 Emunctoria quoque, & ubi quæ emuncta sunt extinguantur, fiant de auro purissimo.

39 Omne pondus candelabri cum universis vasis suis habebit talentum auri purissimi.

40 * Inspice, & fac secundum exemplar, quod tibi in monte monstratum est.

* Heb.
8 5.
Añ. 7.
41

C A P U T XXVI.

Forma & constructio tabernaculi Mosaiici, veli, arcae, propitiatorii, mensæ, candelabri, & tentorii, juxta suas quæque mensuras.

A 1 Tabernaculum verò ita facies: Decem cortinas de bysso retortas, & hyacintho, ac purpura, coccoque bis tincto, variatas opere plumario facies.

2 Longitudo cortinæ unius habebit viginti octo cubitos: latitudo, quatuor cubitorum erit. Unius mensuræ fient universa tentoria.

3 Quinque cortinæ sibi jungentur mutuo, & alix quinque nexu simili cohærebunt.

4 Anfulas hyacinthinas in lateribus, ac summitatibus facies cortinarum, ut possint invicem copulari.

5 Quinquagenas anfulas cortina habebit in utraque parte, ita insertas, ut ansa contra ansam veniat, & altera alteri possit aptari.

6 Facies & quinquaginta circulos aureos, quibus cortinarum vela jungenda sunt, ut unum tabernaculum fiat.

7 Facies & saga cilicina undecim, ad operiendum tectum tabernaculi.

8 Longitudo sagi unius habebit triginta cubitos: & latitudo quatuor; æqua erit mensura sagorum omnium.

9 Ex quibus quinque jungetur seorsum, & sex sibi mutuo copulabis, ita ut sextum sagum in fronte tecti duplices.

10 Facies & quinquaginta ansas in ora sagi unius, ut conjungi cum altero queat: & quinquaginta ansas in ora sagi alterius, ut cum altero copuletur.

11 Facies & quinquaginta fibulas aneas, quibus jungantur ansæ, ut unum ex omnibus operimentum fiat.

12 Quod autem super fuerit in sagis, quæ parantur tecto, id est, unum sagum, quod amplius est, ex medietate ejus operies posteriora tabernaculi.

13 Et cubitus ex una parte pendebit, & alter ex altera, qui plus est in sagorum longitudine, utrumque latus tabernaculi protegens.

14 Facies & operimentum aliud tecto de pelilibus arietum rubricatis: & super hoc rursum aliud operimentum de janthinis pellibus.

15 Facies & tabulas stantes tabernaculi de lignis Setim.

16 Quæ singulæ denos cubitos in longitudine habeant, & in latitudine singulos, ac semissem.

17 In lateribus tabula, dux incastraturæ fient, quibus tabula alteri tabule, cōnectatur, atque in hunc modum cunctæ tabule parabitur.

18 Quarum viginti erunt in latere meridiano, quod vergit ad Austrum.

19 Quibus quadraginta bases argenteas fundes, ut binæ bases singulis tabulis per duos angulos subjiciantur.

20 In latere quoque secundo tabernaculi, quod vergit ad aquilonem, viginti tabulæ erunt.

21 Quadraginta habentes bases argenteas: binæ bases singulis tabulis supponentur.

22 Ad occidentalem verò plagam tabernaculi facies sex tabulas,

23 Et rursum alias duas, quæ in angulis erigantur post tergum tabernaculi.

24 Eruntque conjunctæ a deorsum usque sursum, & una omnes compago retinebit. Duabus quoque tabulis, quæ in angulis ponendæ sunt, similis junctura servabitur.

25 Et erunt simul tabulæ octo, bases earum argenteæ sedecim, duabus basibus per unam tabulam supputatis.

26 Facies & vestes de lignis Setim quing; ad cōtinendas tabulas in uno latere tabernaculi.

27 Et quinque alios in altero, & ejusdem numeri ad occidentalem plagam.

28 Qui mittentur per medias tabulas à summo usque ad summum.

29 Ipsas quoque tabulas deaurabis, & fundes in eis annulos aureos, per quos vestes tabulata contineant: quos operies laminis aureis.

* Sup.

25. 4.

3. Et eriges tabernaculum iuxta exemplar quod tibi * in monte monstratum est.

31 Facies & velu de hyacintho, & purpura, coccoque his tincto, & bysso retorta, opere plumario, & pulchra varietate contextum:

32 Quod appendes ante quatuor columnas de lignis Setim, & ipsæ quidem deauratae erunt, & habebunt capita aurea, sed bases argenteas.

G

33 Inferetur autem velum per circulos, intra quod pones arcam testimonii, quo & Sanctuarium, & Sanctuarii Sanctuarium dividuntur.

34 Pones & propitiatorium super arcam testimonii in Sancto sanctorum:

35 Mensamque extra velum: & contra mensam-candelabrum in latere tabernaculi meridiano: mensa enim stabit in parte Aquilonis.

36 Facies & tentorium in introitu tabernaculi de hyacintho, & purpura, coccoque his tincto, & bysso retorta, opere plumarii.

37 Et quinque columnas deaurabis lignorum Setim, ante quas ducetur tentorium: quarum erunt capita aurea, & bases aeneae.

CAPUT XXVII.

Altare holocaustorum, & atrium tabernaculi, tentorium, columna, & oleum lucernarum parari jubentur, & earum accensio.

A

* Infr.

18. 6.

1 **F**acies & altare de lignis * Setim, quod habebit quinque cubitos in longitudine, & totidem in latitudine, idest quadratum, & tres cubitos in altitudine.

2 Cornua autem per quatuor angulos ex ipso erunt: & operies illud aere.

3 Faciesque in usus ejus lebetes ad suscipiendos cineres, & forcipes, atque fuscullas, & ignium receptacula; omnia vasa ex aere fabricabis.

4 Craticulamque in modum retis aeneam; per cujus quatuor angulos erunt quatuor annuli aenei.

B

5 Quos pones subter arulam altaris: eritque craticula usque ad altaris medium.

6 Facies & vestes altaris de lignis Setim duos, quos operies laminis aeneis:

7 Et induces per circulos, eruntque ex utroque latere altaris ad portandum.

* Sup.

20. 14.

8 * Non solidum, sed inane, & cayum intrinsecus facies illud, sicut tibi in monte monstratum est.

9 Facies & atrium tabernaculi, in cujus australi plaga contra meridiem erunt tentoria de bysso retorta: centum cubitos unum latus tenebit in longitudine.

10 Et columnas viginti cum basibus totidem aeneis, quae capita cum calaturis suis ha-

bebunt argentea.

11 Similiter & in latere Aquilonis per longum erunt tentoria centum cubitorum, columnae viginti, & bases aeneae ejusdem numeri, & capita earum cum calaturis suis argentea.

12 In latitudine vero atrii, quod respicit ad occidentem, erunt tentoria per quinquaginta cubitos, & columnae decem, basesque totidem.

13 In ea quoque atrii latitudine, quae respicit ad orientem, quinquaginta cubiti erunt,

14 In quibus quindecim cubitorum tentoria lateri uno deputabuntur, columnaeque tres, & bases totidem:

15 Et in latere altero erunt tentoria cubitos obtinentia quindecim, columnae tres, & bases totidem.

16 In introitu vero atrii fiet tentorium cubitorum viginti ex hyacintho, & purpura, coccoque his tincto, & bysso retorta, opere plumarii: columnas habebit quatuor, cum basibus totidem.

17 Omnes columnae atrii per circumum vestitae erunt argenteis laminis, capitibus argenteis, & basibus aeneis.

18 In longitudine occupabit atrium cubitos centum, in latitudine quadraginta, altitudo quinque cubitorum erit; fietque de bysso retorta, & habebit bases aeneas.

19 Cuncta vasa tabernaculi in omnes usus,

& caeremonias, tam paxillos ejus, quam atrii, ex aere facies.

20 Precipe filiis Israel, ut afferant tibi oleum de arboribus olivarum purissimum, piloque contusum: ut ardeat lucerna semper

21 In tabernaculo testimonii, extra velum quod oppositum est testimonio. Et collocabunt eam Aaron, & filii ejus, ut usque mane luceat coram Domino. Perpetuus erit cultus per successionem eorum à filiis Israel.

CAPUT XXVIII.

Pontificalia indumenta Aaronis, & filiorum ejus describuntur.

A Applica quoque ad te Aaron fratrem tuum cum filiis suis de medio filiorum Israel, ut sacerdotio fungantur mihi Aaron, Nadab, & Abiu, Eleazar, & Ithamar.

2 Faciesque vestem sanctam Aaron fratri tuo in gloriam, & decorem.

3 Et loqueris cunctis sapientibus corde, quos replevi spiritu prudentiae, ut faciant

vestes Aaron, in quibus sanctificatus ministraret mihi.

4 Hæc autem erunt vestimenta, quæ facient: Rationale, & superhumale, tunicam & lineam strictam, cidarim, & balteum. Facient vestimenta sancta fratri tuo Aaron, & filiis ejus, ut sacerdotio fungantur mihi.

5 Accipientque aurum, & hyacinthum, & purpuram, coccumque bis tinctum, & byssum.

6 Facient autem superhumale de auro, & hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta, opere polymito.

7 Duas oras junctas habebit in utroque latere summitatum, ut in unum redeant.

8 Ipsa quoque textura, & cuncta operis varietas erit ex auro, & hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta.

9 Sumetque duos lapides onychinos, & sculpes in eis nomina filiorum Israel:

10 Sex nomina in lapide uno, & sex reliqua

C 11 Opere sculptoris, & calatura gemmarum, sculpsit eos nominibus filiorum Israel, inclusos auro, atque circumdatos:

12 Et pones in utroque latere superhumerali, memoriale filii Israel. Portabitque Aaron nomina eorum coram Domino super utrumque humerum, ob recordationem.

13 Facies & uncinos ex auro,

14 Et duas catenulas ex auro purissimo sibi invicem coherentes, quas inferes uncinis.

15 Rationale quoque iudicii facies opere polymito juxta texturam superhumeralis, ex auro, hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta.

16 Quadrangulum erit, & duplex: mensuram palmi habebit tam in longitudine, quam in latitudine.

17 Ponesque in eo quatuor ordines lapidum: in primo versu erit lapis sardius, & topazius, & smaragdus:

18 In secundo carbunculus, saphirus, & jaspis:

19 In tertio ligurius, achates, & amethystus:

20 In quarto chrysolitus, onychinus, & beryllus: inclusi auro erunt per ordines suos.

21 Habebuntque nomina filiorum Israel: duodecim nominibus calabuntur, singuli lapides nominibus singulorum per duodecim Tribus.

22 Facies in rationali catenas sibi invicem coherentes ex auro purissimo:

23 Et duos annulos aureos, quos pones in utraque rationalis summitate:

24 Catenasque aureas iunges annulis, qui sunt in marginibus ejus:

25 Et ipsarum catenarum extrema duobus copulabis uncinis in utroque latere superhumerali, quod rationale respicit.

26 Facies & duos annulos aureos, quos pones in summitatibus rationalis, in oris, quæ è regione sunt superhumeralis, & posteriora ejus aspiciant.

27 Nec non & alios duos annulos aureos,

qui ponendi sunt in utroque latere superhumerali deorsum, quod respicit contra faciem juncturæ inferioris, ut aptari possit cum superhumerali.

28 Et stringatur rationale annulis suis cum annulis superhumeralis vitta hyacinthina, ut maneat junctura fabrefacta, & à se invicem rationale, & superhumerali nequeant separari.

29 Portabitque Aaron nomina filiorum Israel in rationali iudicii super pectus suum, quando ingreditur Sanctuarium, memoriale coram Domino in æternum.

30 Pones autem in rationali iudicii Doctrinam, & Veritatem, quæ erunt in pectore Aaron, quando ingreditur coram Domino: & gestabit iudicium filiorum Israel in pectore suo, in conspectu Domini semper.

31 Facies & tunicam superhumeralis totam hyacinthinam,

32 In cujus medio supra erit capitium, & ora per gyrum ejus textilis, sicut fieri solet in extremis vestium partibus, ne facile rumpatur.

33 Deorsum vero, ad pedes ejusdem tunice, per circuitum, quasi mala punica facies, ex hyacintho, & purpura, & cocco bis tincto, mixtis in medio tintinnabulis,

34 Ita ut tintinnabulum sit aureum, & malum punicum, rursusque tintinnabulum aliud aureum, & malum punicum.

35 * Et vestietur ea Aaron in officio ministerii, ut audiatur sonitus, quando ingreditur, & egreditur Sanctuarium in conspectu Domini, & non moriatur.

36 Facies & laminam de auro purissimo: in qua sculpsit opere calatoris, Sanctum Domino.

37 Ligabisque eam vitta hyacinthina, & erit super tiamam.

38 Imminens fronti pontificis. Portabitque Aaron iniquitates eorum, quæ obtulerunt, & sanctificaverunt filii Israel, in cunctis muneribus, & donariis suis. Erit autem lamina semper in fronte ejus, ut placatus sit eis Dominus.

39 Stringesque tunicam bysso, & tiamam byssinam facies, & baltheum opere plumarii.

E

F

*Ecc.
35.11

G

40 Porro filiis Aaron tunicas lineas parabis, & baltheos, ac tiasas in gloriam, & decorem:
41 Vestisque his omnibus Aaron fratrem tuum, & filios ejus cum eo. Et cunctorum consecrabis manus, sanctificabisque illos, ut sacerdotio fungantur mihi.

42 Facies & feminalia lineis, ut operiatur carnem turpitudinis suae, a renibus usque ad femora:
43 Et utetur eis Aaron, & filii ejus, quando ingreditur tabernaculi testimonium, vel quando appropinquat ad altare, ut ministrent in sanctuario, ne iniquitatis rei moriatur. Legitimum sempiternum erit Aaron, & semini ejus post eum.

CAPUT XXIX.

Qua fueris sacerdotum consecratio, ritusque oblationis pro illis, & qui his oblationibus vescuntur: ac de duobus agnis anniculis quotidie offerendis.

1 Sed & hoc facies, ut mihi in sacerdotio consecrentur. Tolle vitulum de

armento, & arietes duos immaculatos,
2 Panesque azymos, & crustulam absque fermento, quae conspersa sit oleo, lagana quoque azyma oleo lita: de simila triticea cuncta facies.

3 Et posita in canistro offeres: vitulum autem, & duos arietes.

4 Et Aaron, ac filios ejus applicabis ad ostium tabernaculi testimonium. Cumque laveris patrem cum filiis suis aqua,

5 Indues Aaron vestimentis suis, id est, lineam & tunica, & superhumerali, & rationali: quod constringes balteo.

6 Et pones tiam in capite ejus, & laminam sanctam super tiam,

7 Et oleum unctionis fundes super caput ejus: atque hoc ritu consecrabitur.

8 Filios quoque illius applicabis, & indues tunicis lineis, cingisque balteo.

9 Aaron scilicet, & liberos ejus, & impones eis mitras: eruntque sacerdotes mihi religione perpetua. Postquam initiaveris manus eorum,

10 * Applicabis & vitulum coram tabernaculo testimonium. Imponentque Aaron, & filii ejus manus super caput illius,

11 Et mactabis eum in conspectu Domini, juxta ostium tabernaculi testimonium.

12 Sumptumque de sanguine vituli, pones super cornua altaris digito tuo, reliquum autem sanguinem fundes iuxta basim ejus.

13 * Sumes & adipem totum, qui operit intestina, & reticulum jecoris, ac duos renes, & adipem, qui super eos est, & offeres incensum super altare.

14 Carnes vero vituli, & corium, & simum combures foris extra castra, eodum pro peccatis sit.

15 Unum quoque arietem sumes, super cuius caput ponent Aaron, & filii ejus manus,

16 Quem cum mactaveris, tolles de sanguine ejus, & fundes circa altare.

17 Ipsum autem arietem secabis in frusta, lotaque intestina ejus, ac pedes pones super concisas carnes, & super caput illius,

18 Et offeres totum arietem in incensum super altare: oblatio est Domino, odor suavissimus victimae Domini.

19 Tolles quoque arietem alterum, super cuius caput Aaron, & filii ejus ponent manus.

20 Quem cum immolaveris, sumes de sanguine ejus, & pones super extremum auriculae dexterae Aaron, & filiorum ejus, & super pol-

plices manus eorum, ac pedis dextri, fundesque sanguinem super altare per circuitum.

21 Cumque tuleris de sanguine, qui est super altare, & de oleo unctionis, asperges Aaron, & vestes ejus, & filios, & vestimenta eorum. Consecratisque ipsis, & vestibus,

22 Tolles adipem de ariete, & caudam, & arvinam, quae operit vitalia, ac reticulum jecoris, & duos renes, atque adipem, qui super eos est, armumque dextrum, eo quod sit aries consecrationis:

23 Tortamque panis unius, crustulam conspersam oleo, lagana de canistro azymorum, quod positum est in conspectu Domini:

24 Ponesque omnia super manus Aaron, & filiorum ejus, & sanctificabis eos elevans coram Domino.

25 Suscipeque universa de manibus eorum, & incendes super altare in holocaustum, odorem suavissimum in conspectu Domini, quia oblatio ejus est.

26 Sumes quoque pectusculum de ariete, quo initiatus est Aaron, sanctificabisque illud elevatum coram Domino, & cedit in partem tuam.

27 Sanctificabisque & pectusculum consecratum, & armum, quem de ariete separasti,

28 Quo initiatus est Aaron, & filii ejus, cedentque in partem Aaron, & filiorum ejus jure perpetuo a filiis israel, quia primitiva sunt, & initia de victimis eorum pacificis, quae offerunt Domino.

29 Vestem autem sanctam, qua utetur Aaron, habebunt filii ejus post eum, ut ungantur in ea, & consecrentur manus eorum.

30 Septem diebus utetur illa, qui pontifex pro eo fuerit constitutus de filiis ejus, & qui ingreditur tabernaculum testimonium, ut ministret in Sanctuario.

31 Arietem autem consecrationis tolles, & coques carnes ejus in loco sancto.

32 Quibus vescetur Aaron, & filii ejus. * Panes quoque, qui sunt in canistro, in vestibulo tabernaculi testimonium comedent,

33 Ut sit placabile sacrificium, & sanctificentur offerentium manus. Alienigena non vescetur ex eis, quia sancti sunt.

34 Quod si remanserit de carnibus consecratis, siue de panibus usque mane, combures reliquias igni: non comedentur, quia sanctificata sunt.

35 Omnia, quae praecepi tibi, facies super Aaron, & filios ejus: Septem diebus consecrabis manus eorum.

36 Et vitulum pro peccato offeres per singulos dies ad expiandum. Mundabisque altare, cum immolaveris expiationis hostiam, & unges illud in sanctificationem.

37 Septem diebus expiabis altare, & sanctificabis: & erit sanctum sanctorum: omnis, qui tetigerit illud, sanctificabitur.

38 Hoc est, quod facies in altari: * Agnos anniculos duos per singulos dies jugiter,

39 Unum agnum mane, & alterum vespere,

40 Decimam partem similes consperse oleo tulo, quod habeat mensuram quartam partem hin, & vinum ad libandum ejusdem mensurae in agno uno.

41 Alterum vero Agnum offeres ad vespeream juxta ritum matutinae oblationis & juxta ea, quae diximus, in odorem suavitatis:

42 Sacrificium est Domino, oblatione perpetua in generationes vestras, ad ostium ta-

A
Lev. 9.
2.

B

* Lev.
1. 1.

* Lev.
1. 1.

C

D

E

* Lev.
8. 31.
24. 9.
Mat.
12. 4.

* Exo.
40. 11.
Lev. 8.
12.

* Num
18. 3.
Dan. 8
12.
Apoc.
13. 8.

bernaculi testimonii coram Domino, ubi constituam, ut loquar ad te.

43 Ibi que precipiam filiis Israel, & sanctificabitur altare in gloria mea.

44 Sanctificabo & tabernaculum testimonii cum altari, & Aaron cum filiis suis,

ut sacerdotio fungantur mihi.

45 Et habitabo in medio filiorum Israel, eroque ei Deus:

46 Et scient, quia ego Dominus Deus eorum, qui eduxi eos de terra Ægypti, ut manerem inter illos, ego Dominus Deus ipsorum.

C A P U T XXX.

Institutio altaris thymiamatis, & pecunia in usus tabernaculi exigenda, & labri anei construendi pro lotione sacerdotum, unguenti sacri proungendis sacerdotibus, & vasis templi, unktionis thymiamatis, & reliquorum, quæ ad tabernaculum spectant.

A **1** Facies quoque altare ad adolendum thymiamata de lignis Setim.

2 Habens cubitum longitudinis, & alterum latitudinis, id est, quadrangulum, & duos cubitos in altitudine. Cornua ex ipso procedet.

3 Vestielque illud auro purissimo, tam craticulam ejus, quam parietes per circuitum, & cornua. Facielque ei coronam aureolam per gyrum.

4 Et duos annulos aureos sub corona per singula latera, ut mittantur in eos, vestes, & altare portetur.

5 Ipsos quoque vestes facies de lignis Setim, & inaurabis.

6 Ponesque altare contra velum, quod ante arcam pendet testimonii coram propitiatorio, quo tegitur testimonium, ubi loquar tibi.

7 Et adolebit incensum super eo Aaron, suave fragrans, manè. Quando componet lucernas, incendet illud:

8 Et quando collocabit eas ad vesperum, uret thymiamata sempiternum coram Domino in generationes vestras.

9 Non offeretis super eos thymiamata compositionis alterius, nec oblationem, & victimam, nec libabitis libamini.

B **10** Et deprecabitur Aaron super cornua ejus semel per annum, in sanguine, quod oblatum est pro peccato, & placabit super eo in generationibus vestris. Sanctum sanctorum erit Domino.

11 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

12 * Quando tuleris summam filiorum Israel juxta numerum, dabunt singuli pretium pro animabus suis Domino, & non erit plaga in eis, cum fuerint recensiti.

13 Hoc autem dabit omnis, qui transit ad nomen, dimidium sicii, juxta mensuram templi. * Siclus viginti obolos habet. Media pars sicii offeretur Domino.

14 Qui habetur in numero, à viginti annis, & supra, dabit pretium.

15 Dives non addet ad medium sicii, & pauper nihil minuet.

16 Susceptamque pecuniam, quæ collata est à filiis Israel, trades in usus tabernaculi testimonii, ut sit monumentum eorum coram Domino, & propitiatur animabus eorum.

17 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

18 Facies & labrum æneum cum basi sua ad lavandum: ponesque illud inter tabernaculum testimonii, & altare. Et misha aqua.

19 Lavabunt in ea Aaron, & filii ejus manus suas, ac pedes,

20 Quando ingressuri sunt tabernaculum testimonii, & quando accessuri sunt ad altare, ut offerant in eo thymiamata Domino,

21 Ne forte moriantur: legitimum sempiternum erit ipsi, & semini ejus per successiones.

22 Locutusque est Dominus ad Moysen,

23 Dicens: Sume tibi aromata, primæ myrrhæ, & electæ quingentos siclos, & cinnamomi medium, id est, ducentos quinquaginta siclos, calami similiter ducentos quinquaginta.

24 Casique autem quingentos siclos in pòdere

* Num.
1. 3.

* Lev.
27. 15.
Num.
3. 47.
Ez. ch.
45. 12.

C

sanctuarii, olei de olivetis mensuram hin :
 25 Faciesque unctionis oleum sanctum, unguentum compositum opere unguentarii,
 26 Et unges ex eo tabernaculum testimonii, & arcam testamenti,

27 Mensamque cum vasis suis, candelabrum, & utensilia ejus, altaria thymiamatis,
 28 Et holocausti, & universam suppellectilem, quæ ad cultum eorum pertinet.

D 29 Sanctificabis omnia, & erunt Sancta sanctorum : qui tetigerit ea, sanctificabitur.

30 Aaron, & filios ejus unges, sanctificabisque eos, ut sacerdotio fungantur mihi.

31 Filiis quoque Israel dices : Hoc oleum unctionis sanctum erit mihi in generationes vestras.

32 Caro hominis non ungetur ex eo, & juxta compositionem ejus non facietis aliud, quia sanctificatum est, & sanctum eris vobis.

33 Homo quicumque tale composuerit, & dederit ex eo, alieno, exterminabitur de populo suo.

34 Dixitque Dominus ad Moysen : Sume tibi aromata, stacten, & onycha, galbanum boni odoris, & thus lucidissimum, æqualis ponderis erunt omnia :

35 Faciesque thymiana compositum opere unguentarii, mixtum diligenter, & purum, & sanctificatione dignissimum.

36 Cumque in tenuissimum pulverem universa contuderis, pones ex eo coram tabernaculo testimonii, in quo loco apparebo tibi. Sanctum sanctorum erit vobis in thymiana.

37 Talem compositionem non facietis in usus vestros, quia sanctum est Domino.

38 Homo quicumque fecerit simile, ut odore illius perfruat, peribit de populo suis.

C A P U T XXXI.

Deputatur à Domino Be, eleel, & Ooliab ad extructionem tabernaculi, ac ceterorum, quæ dicta sunt : de sabbatis observatione, & de duabus lapideis tabulis legis à Domino Moysi datis.

A 1 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens :

2 Ecce, vocavi ex nomine Be, eleel filium Uri filii Hur de tribu Juda,

3 Et implevi eum spiritu Dei, sapientia, & intelligentia, & scientia in omni opere.

4 Ad excogitandum quidquid fabrefieri potest ex auro, & argento, & ære,

5 Marmore, & gemmis, & diversitate lignorum.

6 Deditque ei socium Ooliab filium Achisamech de tribu Dan. Et in corde omnis eruditi posui sapientiam : ut faciant cuncta, quæ præcepi tibi,

B 7 Tabernaculum sgeris, & arcam testimonii, & propitiatorium, quod super eam est, & cuncta vasa tabernaculi.

8 Mensamque vasa ejus candelabrum purissimum cum vasis suis, & altaria thymiamatis,

9 Et holocausti, & omnia vasa eorum, labrum cum basi sua,

10 Vestes sanctas in ministerio Aaron sacerdoti, & filios ejus, ut fungantur officio suo in sacris.

11 Oleum unctionis, & thymiana aromatum in Sanctuario, omnia quæ præcepi tibi, facient.

12 Et locutus est Dñs ad Moysen, dicens :

13 Loquere filiis Israel, & dices ad eos : Videte, ut sabbatum meum custodiatis quia signum est inter me, & vos in generationibus vestris : ut sciatis, quia ego Dñs, qui sanctifico vos.

14 Custodite sabbatum meum, sanctum est enim vobis : qui polluerit illud, morte morietur : qui fecerit in eo opus, peribit anima illius de medio populi sui.

15 Sex diebus facietis opus : in die septimo sabbatum est, requies sancta Domino : omnis, qui fecerit opus in hac die, morietur.

16 Custodiant filii Israel sabbatum, & celebrent illud in generationibus suis. Pactum est sempiternum.

17 Inter me, & filios Israel, signumque perpetuum : * sex enim diebus fecit Dominus coelum, & terram, & in septimo ab opere cessavit.

18 Deditque Dñs Moysi, completis hujusmodi sermonibus in monte Sinai, * duas tabulas testimonii lapideas, scriptas digito Dei.

C A P U T XXXII.

Moysen absente, populus vitulum aureum conflavit, & adoravit : ob vitulum adoratum Moyses Deum precatur : de monte descendens tabulas frangit, vitulum comburit, & Aaronem oburgato, idololatras occidi jubet, ceterisque veniam impetrat iterum consensu monte.

1 Videns autem populus, quod moram faceret descendendi de monte Moyses, congregatus adversus Aaron, dixit : * Surge, fac nobis deos, qui nos præcedant : Moysi enim huic viro, qui nos eduxit de terra Ægypti, ignoramus, quid acciderit.

2 Dixitque ad eos Aaron : Tollite in aures aureas de uxorum, filiorumque, & filiarum vestrarum auribus, & afferite ad me.

3 Fecitque populus, quæ jusserat, deficiens in aures ad Aaron.

4 * Quas cum ille accepisset, formavit opere fusorio, & fecit ex eis vitulum conflatilem, dixeruntque : Hi sunt dii tui, Israel, quite eduxerunt de terra Ægypti.

5 Quod cum vidisset Aaron, edificavit altare coram eo, & præconis voce clamavit dicens : Cras solemnitas Domini est.

6 Surgentesque mane, obtulerunt holocausta, & hostias pacificas, & * sedit populus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere.

7 Locutus est autem Dominus ad Moysen, dicens : * Vade, descende : peccavit populus tuus, quem eduxisti de terra Ægypti.

8 Recesserunt cito de via, quam ostendisti eis : feceruntque tibi vitulum conflatilem, & adoraverunt, atque immolantes ei hostias, dixerunt : * Isti sunt dii tui, Israel, quite eduxerunt de terra Ægypti.

9 Rursusque ait Dominus ad Moysen : * Cerno, quod populus iste dura cervicis sit :

10 Dimitte me, ut irascatur furor meus contra eos, & deleam eos, faciamque te in gentem magnam.

11 Moyses autem orabat Dominum Deum suum, dicens : * Cur, Domine, irascitur furor tuus contra populum tuum, quem eduxisti de terra Ægypti, in fortitudine magna, & in manu robusta ?

12 Ne quisio dicant Ægyptii : * Callide eduxit eos, ut interficeret in montibus, & de-

C
 * Sa.
 20.8.
 Eze.
 10.12.

* Gen.
 1.11.
 2.2.
 * Deu.
 9.10.

A
 * A.
 7.40.

* Psal.
 105.19.

B
 * 1. Cor.
 11.7.

* Deut.
 9.12.

* Reg.
 12.28.
 * 1. In.

C
 Deut.
 9.13.

* Psal.
 105.23.

* Nu.
 14.11.

* Ge.
12. 7.
Cap.
12. 14.
Deut.
7. 21.
Jof.
21. 11.
Sup.
2. 9.
Deut.
9. 13.

& Jacob, dicens : * Semini tuo dabo eam :
2 Et * mittam præcurforem tui angelum, ut ejiciam * Chanaanem, & Amorheum, & Hethæum, & Pherezeum, & Hevæum, & Jebuseum :
3 Et intres in terram fluentem lacte, & melle.
Non enim ascendam tecum, * quia populus duræ cervicis es : ne forte disperdam te in via,
4 Audiensque populus sermonem hunc pessimum, luxit : & nullus ex more indutus est cultu suo.

5 Dixitque Dominus ad Moysen : Loquere filiis Israel : Populus duræ cervicis es, semel ascendam in medio tuo, & delebo te. Jam nunc deponere ornatum tuum, ut sciam, quid faciam tibi.

B. 6 Deposuerunt ergo filii Israel ornatum suum à monte Horeb.

7 Moyses quoque tollens tabernaculum, tendit extra castra procul, vocavitque nomen ejus, Tabernaculum fœderis. Et omnis populus, qui habebat aliquam quæstionem, egrediebatur ad tabernaculum fœderis extra castra.

8 Cumque egredieretur Moyses ad tabernaculum, surgebat universa plebs, & stabat unusquisque in ostio papilionis sui, aspiciebantque tergum Moysi, donec ingrederetur tentorium.

9 Ingresso autem illo tabernaculum fœderis, descendebat columna nubis, & stabat ad ostium, loquebaturque cum Moysen :

10 Cernentibus universis, quod columna nubis staret ad ostium tabernaculi. Stabantque ipsi, & adorabant per fores tabernaculorum suorum.

C 11 Loquebatur autem Dominus ad Moysen facie ad faciem, sicut solet loqui homo ad amicum suum. Cumque ille reverteretur in castra, minister ejus Josue filius Nun, puer, non recedebat de tabernaculo.

12 Dixit autem Moyses ad Dominum : Præcipis, ut educam populum istum : & non indicas mihi, quem misurus es mecum, præsertim cum dixeris : Novi te ex nomine, & invenisti gratiam coram me.

13 Si ergo inveni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi faciem tuam, ut sciam te, & inveniam gratiam ante oculos tuos : respice

populum tuum gentem hanc.

14 Dixitque Dominus : Facies mea præcedet te, & requiem dabo tibi.

15 Et ait Moyses : Si non tu ipse præcedas, ne educas nos de loco isto.

16 In quo enim scire poterimus ego, & populus tuus, invenisse nos gratiam in conspectu tuo, nisi ambulaveris nobiscum, ut glorificemur ab omnibus populis, qui habitant super terram ?

17 Dixit autem Dominus ad Moysen : Et verbum istud, quod locutus es, faciam : invenisti enim gratiam coram me, & te ipsum novi ex nomine.

18 Qui ait : Ostende mihi gloriam tuam.

19 Respondit : Ego ostendam omne bonum tibi, & vocabo in nomine Domini coram te, & * misereror, cui voluero, & clemens ero, in quem mihi placuerit.

20 Rursumque ait : Non poteris videre faciem meam : non enim videbit me homo, & vivet.

21 Et iterum : Ecce, inquit, est locus apud me, & stabis supra petram.

22 Cumque transibit gloria mea, ponam te in foramine petreæ, & protegam dextera mea, donec transeam :

23 Tollamque manum meam, & videbis posteriora mea : faciem autem meam videre non poteris.

C A P U T XXXIV.

Moyses novis paratis tabulis redit in montem, ubi tergum Dei videt : prohibitaque Gentium societate, & idololatria, datisque præceptis de primogenitis, sabbato, azymis, cæterisque festis, post quadriduum jejunium cornutus de monte descendit, ac velata facie populo loquitur.

A 1 **A**C deinceps : Præcide, ait, tibi duas tabulas lapideas instar priorum, & scribam super eas verba, quæ habuerunt tabulæ, quas fregisti.

2 Esto paratus manè, ut ascendas statim in montem Sinai, stabisque mecum super verticem montis.

3 Nullus ascendat tecum, nec videatur quispiam per totum montem: boves quoque, & oves non pascantur e contra.

4 Excidit ergo duas tabulas lapideas, quales antea fuerant: & de nocte conflurgens ascendit in montem Sinai, sicut praeceperat ei Dominus, portans secum tabulas.

5 Cumq; descendisset Dominus per nubem, stetit Moyses cum eo, invocans nomen Dñi.

6 Quo transiente coram eo, ait: Dominator Domine Deus, misericors, & clemens, patiens, & multa miserationis, ac verax,

7 Qui * custodis misericordiam in millia: qui auferis iniquitatem, & scelera, atque peccata, * nullusq; apud te per se innocens est.

* Qui reddis iniquitatem patrum filiis, ac nepotibus, in tertiam, & quartam progeniem.

8 Festinusque Moyses, curvatus est pronus in terram, & adorans,

9 Ait: Si inveni gratiam in conspectu tuo, Domine, obsecro, ut gradiaris nobiscum (populus enim dura cervicis est) & auferas iniquitates nostras, atque peccata, nosque possideas.

10 Respondit Dñs: * Ego inibo pactum videntibus cunctis, signa faciam, quae numquam visa sunt super terram, nec in ullis gentibus: ut cernat populus iste, in cuius medio, opus Domini terribile, quod facturus sum.

11 Observa cuncta, quae hodie mando tibi: ego ipse ejiciam ante faciem tuam Amorrhæum, & Chanaanem, & Hethæum, Pharezæum quoque, & Hevæum, & Jebusæum.

12 Cave, ne umquam cū habitatoribus terræ illius jungas amicitias, quæ sint tibi in ruinā: 13 Sed aras eorum destrue, confringe statuas, luscoseque succide:

14 Noli adorare Deum alienum. Dominus zelotes nomen ejus, Deus est amulator.

15 * Ne in eas pactum cum hominibus illarū regionum: ne cūm fornicati fuerint cum diis suis, & adoraverint simulacra eorum, vocet te quispiam, ut comedas de immolatis.

16 * Nec uxorem de filiabus eorum accipies filijs tuis: ne, postquam ipsa fuerint fornicata,

fornicari faciat & filios tuos in deos suos.

17 Deos confabiles non facies tibi.

18 Solemnitatem azymorum custodies. Septem diebus vesceris azymis, sicut praecepi tibi, in tempore mensis novorum: mense enim verni temporis egressus es de Aegypto.

19 * Omne, quod aperit vulvam generis masculini, meum erit, de cunctis animantibus, tam de bobus, quam de ovibus, meum erit.

20 Primogenitum asini redimes ovem: si autem nec pretium pro eo dederis, occidetur. Primogenitum filiorum tuorum redimes: * nec apparebis in conspectu meo vacuus.

21 Sex diebus operaberis, die septimo cessabis arare, & metere.

22 * Solemnitatem hebdomadarum facies tibi in primitiis frugum messis tuae triticeae, & solemnitatem, quando redeunte anni tempore cuncta conduntur.

23 * Tribus temporibus anni apparebit omne masculinum tuum in conspectu omnipotentis Domini Dei Israel.

24 Cum enim tulero gentes a facie tua: & dilatavero terminos tuos, nullus insidiabitur terræ tuæ ascendente te, & apparente in conspectu Domini Dei tui ter in anno.

25 * Non immolabis super fermento sanguinem hostiarum mearum: neque residabit manē de victimis solemnitatis Pasche.

26 Primitias frugum terræ tuæ offeres in domo Domini Dei tui. * Non coques hædum in lacte matris suæ.

27 Dixitque Dominus ad Moysen: Scribe tibi verba hæc, quibus & tecum, & cum Israel pepigi fœdus.

28 Fuit ergo ibi cum Domino * quadraginta dies, & quadraginta noctes: panem non comedit, & aquam non bibit, & scripsit in tabulis * verba fœderis decem.

29 Cumque descenderet Moyses de monte Sinai, tenebat duas tabulas testimoniū, & ignorabat, quod cornuta esset facies sua ex exortio sermonis Domini.

30 Videntes autem Aaron, & filii Israel cornutā Moysi facie, timuerunt prope accedere.

* Deu.

5. 10.

* Jer.

32. 18.

* Deu.

5. 9.

Jer.

32. 18.

B

* Deu.

5. 2.

J. r.

32. 40.

* Sup.

23. 32.

Deut.

7. 2.

* Reg.

11. 2.

Deut.

7. 5.

C

* Sup.

13. 2.

12. 23.

9.

* Eccl.

35. 6.

* Sup.

2. 15.

* Sup.

23. 17.

Deut.

10. 16.

* Sup.

23. 18.

10.

D

* Sup.

23. 19.

Deut.

14. 11.

* Sup.

24. 1.

Deut.

9. 4.

12. 10.

4. 13.

31 Vocatique ab eo, reversi sunt tam Aaron, quam principes synagoga. Et postquam locutus est ad eos.

32 Venerunt ad eum etiam omnes filii Israel: quibus præcepit cuncta, quæ audierat à Domino in monte Sinai.

* 2.
Cor. 3
13. 33 Impletisque sermonibus, * posuit velamen super faciem suam.

34 Quod ingressus ad Dominum, & loquens cum eo, auserebat, donec exiret, & tunc loquebatur ad filios Israel omnia, quæ sibi fuerant imperata.

35 Qui videbant faciem egredientis Moysei esse cornutam, sed operiebat ille rursus faciem suam, si quando loquebatur ad eos.

C A P U T XXXV.

Præcipitur sabbatum, petuntur primitiæ, & donaria, ac artifices ad construenda omnia, quæ dicta sunt, quibus deputati à Domino dicuntur Beseleel & Ooliab.

A 1 **I**gitur congregata omni turba filiorum Israel, dixit ad eos: Hæc sunt, quæ iussit Dominus fieri.

2 Sex diebus facietis opus: septimus dies erit vobis sanctus, sabbatum, & requies Domini: qui fecerit opus in eo, occidetur.

3 Non succendetis ignem in omnibus habitaculis vestris per diem sabbati.

4 Et ait Moyses ad omnem catervam filiorum Israel: iste est sermo, quem præcepit Dominus, dicens:

* Sup.
25. 2. 5 Separate apud vos primitias Domino. * Omnis voluntarius, & prono animo offerat eas Domino: aurum, & argentum, & æs,

6 Hyacinthum, & purpuram, coccumque bis tinctum, & byssum, pilos caprarum,

7 Pelleque arietum rubricatas, & janthinas, ligna Setim,

8 Et oleum ad luminaria concinnanda, & ut conficiatur unguentum, & thymiam suavisimum,

9 Lapidés onychinos, & gemmas ad ornatum superhumeralis, & rationalis.

B 10 Quisquis vestrum sapiens est, veniat, & faciat, quod Dominus imperavit:

11 Tabernaculum, scilicet, & tectum ejus, atque operimentum, annulus, & tabulata cum veſtibus, paxillos & bases:

12 Arcam, & veſtes, propitiatorium, & velum, quod ante illud oppanditur:

13 Mensam cum veſtibus, & vasis, & propositionis panibus:

14 Candelabrum ad luminaria sustentanda, vasa illius, & lucernas, & oleum ad nutrimenta ignium:

15 Altare thymiamatis, & veſtes, & oleum unctionis, & thymiamata ex aromatibus: Tentorium ad ostium tabernaculi:

16 Altare holocausti, & craticulam ejus æneam cum veſtibus, & vasis suis: labrum, & basim ejus:

17 Cortinas atrii cum columnis, & basibus, tentorium in foribus vestibuli,

18 Paxillos tabernaculi, & atrii cum funiculis suis:

19 Vestimenta, quorum usus est in ministerio sanctuarii, veſtes Aaron pontificis, ac filiorum ejus, ut sacerdotio fungantur mihi.

20 Egredieturque omnis multitudo filiorum Israel de conspectu Moyſi,

21 Obtulerunt mente promptissima, atque devota primitias Domino, ad faciendum opus tabernaculi testimonii. Quidquid ad cultum, & ad veſtes sanctas necessarium erat,

22 Viri cum mulieribus præbuerunt armillas, & inanes, annulos, & dextralia: omne vas aureum in donaria Domini separatim est.

23 Si quis habebat hyacinthum, & purpuram, coccumque bis tinctum, byssum, & pilos caprarum, pelles arietum rubricatas, & janthinas,

24 Argenti, ærisque metalla, obtulerunt Domino, lignaque Setim in varios usus.

25 Sed & mulieres doctæ, quæ neverant, dederunt hyacinthum, purpuram, & vermiculum, ac byssum,

26 Et pilos caprarum, sponte propria cuncta tribuentes.

27 Principes vero obtulerunt lapides onychinos, & gemmas ad superhumeralia, & rationale,

28 Aromataque, & oleum ad luminaria concinnanda, & ad præparandum unguentum, ac thymiam odoris suavissimi componendum.

29 Omnes viri, & mulieres mente devota obtulerunt donaria, ut fierent opera, quæ iussit Dominus per manum Moyſi. Cuncti filii Israel voluntaria Domino dedicaverunt.

30 Dixitque Moyses ad filios Israel: * Ecce vocavit Dominus ex nomine Beseleel filium Uri filii Hur de tribu Juda:

31 Implevitque eum spiritu Dei, sapientia, & intelligentia, & scientia, & omni doctrina,

32 Ad excogitandum, & faciendum opus in auro, & argento, & ære,

33 Sculpendisque lapidibus, & opere carpentario. Quidquid fabre adinveniri potest,

34 Dedit in corde ejus: Ooliab quoque filium Achisamech de tribu Dan:

35 Ambos erudit sapientia, ut faciant opera abietarii, polymitarii, ac plumarii de hyacintho ac purpura, coccisq; bis tincto, & byſſo & textant omnia, ac nova quæque reperiunt.

C A P U T XXXVI.

Oblatis plusquam opus esset donariis, paratur tabernaculum juxta omnes partes suas, nempe cortinas, sacra, operatoria, tabulata, veſtes, velum, & tentorium.

1 **E**cce ergo Beseleel, & Ooliab, & omnis vir sapiens, quibus dedit Dominus sapientiam, & intellectum, ut scirent fabre operari, quæ in usus Sanctuarii necessaria sunt, & quæ præcepit Dominus.

2 Cumque vocasset eos Moyses, & omnem eruditum virum, cui dederat Dominus sapientiam, & qui sponte sua obtulerant se ad faciendum opus,

3 Tradidit eis universa donaria filiorum Israel. Qui cum instarent operi, quotidie manebat vota populus offerebat.

4 Unde artifices venire compulsi,

5 Dixerunt Moyſi: Plus offert populus quam necessarium est.

6 Jussit ergo Moyses præconis voce cantari: Nec vir, nec mulier quidquam offerat ultra in opere Sanctuarii. Sicque cessatum est à muneribus offerendis,

7 Ed quod oblata fuissent, & superabundarent.

- B** 8 Feceruntque omnes corde sapientes ad ex-
plendum opus tabernaculi, cortinas decem
de bysso retorta, & hyacintho, & purpura,
coccoque bis tincto, opere vario, & arte
polymita:
- 9 Quarum una habebat in longitudine vin-
ginti octo cubitos, & in latitudine quatuor:
una mensura erat omnium cortinarum.
- 10 Coniunxitque cortinas quinque, alteram
alteri, & alias quinque sibi invicem copulavit.
- 11 Fecit & ansas hyacinthinas in ora cor-
tinae unius ex utroque latere, & in ora cor-
tinae alterius similiter.
- 12 Ut contra se invicem venirent anse, &
mutuo jungerentur.
- 13 Unde & quinquaginta fudit circulos
aureos, qui morderent cortinarum ansas,
& fieret unum tabernaculum.
- 14 Fecit & saga undecim de pilis capra-
rum ad operiendum tectum tabernaculi:
- 15 Unum sagum in longitudine habebat cu-
bitos triginta, & in latitudine cubitos qua-
tuor, unius mensura erant omnia saga.
- 16 Quorum quinque junxit seorsum, & sex
alia separatim.
- 17 Fecitque ansas quinquaginta in ora sagi
unius, & quinquaginta in ora sagi alterius,
ut sibi invicem jungerentur.
- 18 Et fibulas aeneas quinquaginta, quibus
necteretur tectum, ut unum pallium ex om-
nibus sagis fieret.
- C** 19 Fecit & opertorium tabernaculi de pel-
libus arietum rubricatis: aliudque desuper
velamentum de pellibus janthinis.
- 20 Fecit & tabulas tabernaculi de lignis
Setim stantes.
- 21 Decem cubitorum erat longitudo tabu-
lae unius: & unum ac semis cubitum laci-
tudo retinebat.
- 22 Binæ incastraturæ erant per singulas ta-
bularum, ut altera alteri jungeretur. Sic fecit
in omnibus tabernaculi tabulis.
- 23 E quibus viginti ad plagam meridianam
erant contra austrum, cum quadraginta
basibus argenteis.
- 24 Duæ bases sub una tabula ponebantur
ex utraque parte angulorum; ubi incastra-
tura laterum in angulis terminantur.
- 25 Ad plagam quoque tabernaculi, quæ res-
picit ad aquilonem, fecit viginti tabulas,
- 26 Cum quadraginta basibus argenteis,
duas bases per singulas.
- 27 Contra occidentem verò, id est, ad eam
partem tabernaculi, quæ mare respicit,
fecit sex tabulas,
- 28 Et duas alias per singulos angulos ta-
bernaculi retrò:
- 29 Quæ junctæ erant à deorsum usque sur-
sum, & in unam compagine pariter fere-
bantur. Ita fecit ex utraque parte per an-
gulos:
- 30 Ut octo essent simul tabulae, & habe-
rent bases argenteas sedecim, binas scilicet
bases sub singulis tabulis.
- 31 Fecit & vestes de lignis Setim, quin-
que ad continendas tabulas unius lateris ta-
bernaculi,
- 32 Et quinque alios ad alterius lateris
coaptandas tabulas, & extra hos quinque
alios vestes ad occidentalem plagam taber-
naculi contra mare.
- 33 Fecit quoque vestem aliam, qui per me-
dias tabulas ab angulo usque ad angulum
perveniret.
- 34 Ipsi autem tabularum deauravit, suffis ba-
sibus earum argenteis. Et circulos eorum fe-
cit aureos, per quos vestes induci possent:
quos & ipsos laminis aureis operuit.
- 35 Fecit & velum de hyacintho & purpura:
vermiculo, ac bysso retorta, opere polymi-
tario, vario, atque distinctum.
- 36 Et quatuor columnas de lignis Setim,
quas cum capitibus deauravit, suffis basibus
earum argenteis.
- 37 Fecit & tentorium in introitu taber-
naculi ex hyacintho, purpura, vermiculo,
byssoque retorta, opere plumarii:
- 38 Et columnas quinque cum capitibus
suis, quas operuit auro, basesque earum
fudit aeneas.

D

CAPUT XXXVII.

Formatur arca, propitiatorium, Cherubim, mensa, candelabrum, lucerna, altare thymiamatis, pro quo thymiana componitur.

A **1** Fecit autem Beseleel & arcam de lignis Setim, habentem duos semis cubitos in longitudine, & cubitum, ac semissem in latitudine, altitudo quoque unius cubiti fuit, & dimidii: vestivitque eam auro purissimo intus, ac foris.

2 Et fecit illi coronam auream per gyrum,

3 Conflans quatuor annulos aureos per quatuor angulos eius: duos annulos in latere uno, & duos in altero.

4 Vēctes quoque fecit de lignis Setim, quos vestivit auro.

5 Et quos misit in annulos, qui erant in lateribus arcæ ad portandum eam.

6 Fecit & propitiatorium, id est, oraculum, de auro mundissimo, duorum cubitorum & dimidii in longitudine, & cubiti ac semis in latitudine.

7 Duos etiam Cherubim ex auro ductili, quos posuit ex utraque parte propitiatorii:

B **8** Cherub unum in summitate unius partis, & Cherub alterum in summitate partis alterius: duos Cherubim in singulis summitatibus propitiatorii,

9 Extendentes alas, & tegentes propitiatorium, seque mutuo, & illud respicientes.

10 Fecit & mensam de lignis Setim in longitudine duorum cubitorum, & in latitudine unius cubiti, quæ habebat in altitudine cubitum ac semissem.

11 Circumdeditque eam auro mundissimo, & fecit illi labium aureum per gyrum,

12 Ipsique labio coronam auream interasilem quatuor digitorum, & super eandem, alteram coronam auream.

13 Fudit & quatuor circulos aureos, quos posuit in quatuor angulis per singulos pedes mensæ.

14 Contra coronam: misitque in eos vēctes, ut posset mensa portari.

C **15** Ipsos quoque vēctes fecit de lignis Setim, & circumdedit eos auro.

16 Et vasa ad diversos usus mensæ, acetabula, phialas, & cyathos, & thuribula, ex auro puro, in quibus offerenda sunt libamina.

17 Fecit & candelabrum ductile de auro mundissimo. De cuius vēcte calami scyphi, sphaerulaque, ac lilia procedebant:

18 Sex in utroque latere, tres calami ex parte una, & tres ex altera:

19 Tres scyphi in nucis modum per calamos singulos, sphaerulaque simul, & lilia: & tres scyphi instar nucis in calamo altero, sphaerulaque simul & lilia. Equum erat opus sex calamorum, qui procedebant de stipite candelabri.

20 In ipso autem vēcte erant quatuor scyphi in nucis modum, sphaerulaque per singulos simul, & lilia:

21 Et sphaerula sub duobus calamis per loca tria, qui simul sex fiunt calami, procedentes de vēcte uno.

22 Et sphaerula igitur, & calami ex ipso erant, universa ductilia ex auro purissimo.

D **23** Fecit & lucernas septem cum emuncto-riis suis, & vasa, ubi ea, quæ emuncta

sunt, extinguantur, de auro purissimo.

24 Talentum aurum appendebat candelabrum cum omnibus vasibus suis.

25 Fecit & altare thymiamatis de lignis Setim, per quadrum singulos habens cubitos, & in latitudine duos: è cuius angulis procedebant cornua.

26 Vestivitque illud auro purissimo cum craticula, ac parietibus, & cornibus.

27 Fecitque ei coronam aureolam per gyrum, & duos annulos aureos sub corona per singula latera, ut mittantur in eos vēctes, & possit altare portari.

28 Ipsos autem vēctes fecit de lignis Setim, & operuit laminis aureis.

29 Composuit & oleum ad sanctificationis unguentum, & thymiana de aromatibus mundissimis, opere pigmentarii.

CAPUT XXXVIII.

Fabricatur altare holocaustorum cum labro æneo, & atrio, oblatæque donaria recensentur.

1 Fecit & altare holocausti de lignis Setim, quinque cubitorum per quadrum, & trium in altitudine.

2 Cuius cornua de angulis procedebant, operuitque illud laminis æneis.

3 Et in usus ejus paravit ex ære vasa diversa, lebetes, forcipes, fuscinulas, uncinos, & ignium receptacula.

4 Craticulamque ejus in modum retis fecit æneam, & subter eam in altaris medio arula,

5 Fulsit quatuor annulis per totidem retiaculi summitates, ad immittendos vēctes ad portandum:

6 Quos & ipsos fecit de lignis Setim, & operuit laminis æneis:

7 Induxitque in circulos, qui in lateribus altaris eminebant. Ipsum autem altare non erat solidum, sed cavum ex tabulis, & intus vacuum.

8 Fecit & labrum æneum cum basi sua de speculis mulierum, quæ excubabant in ostio tabernaculi.

9 Fecit & atrium, in cuius australi plaga erant tentoria de abyso retorta, cubitorum centia,

10 Columnarum ænearum viginti cum basibus suis, capita columnarum, & tota operis calatura, argentea.

11 Equè ad septentrionalem plagam tentoria, columnarum, basesque & capita columnarum ejusdem mensuræ, & operis, ac metalli, erant.

12 In ea verò plaga, quæ ad occidentem respicit, fuerunt tentoria cubitorum quinquaginta, columnarum decem cum basibus suis ænearum, & capita columnarum, & tota operis calatura, argentea.

13 Porro contra orientem quinquaginta cubitorum paravit tentoria:

14 E quibus, quindecim cubitos columnarum trium, cum basibus suis, unum tenebat latus:

15 Et in parte altera (quia inter utraque introitum tabernaculi fecit) quindecim aequè cubitorum erant tentoria, columnarumque tres, & bases totidem.

16 Cuncta atrii tentoria byssus retorta texerat.

17 Bases columnarum fuere ænearum, capita autem earum cum cunctis calaturis suis argenteis: sed & ipsas columnas atrii vestivit argento.

A
2. par.
1. 5

* Sup.
17. 3.

B

C 18 Et in introitu ejus opere plumario fecit tentorium ex hyacintho, purpura, vermiculo, ac bysso retorta, quod habebat viginti cubitos in longitudine, altitudo verò quinque cubitorum erat juxta mensuram, quam cuncta atrii tentoria habebant.

19 Columnæ autem in ingressu fuere quatuor cum basibus æneis, capitaque earum, & calaturæ argenteæ.

20 Paxillos quoque tabernaculi, & atrii per gyrum fecit æneos.

21 Hæc sunt instrumenta tabernaculi testimonii, quæ enumerata sunt juxta præceptum Moysi in caeremoniis Levitarum per manum Ithamar filii Aaron sacerdotis:

22 Quæ Beseleel filius Uri filii Hur de tribu Juda, Domino per Moysen jubente, compleverat.

23 Juncto sibi locio Ooliab filio Achisamech de tribu Dan: qui & ipse artifex lignorum egregius fuit, & polymitaris, atque plumarius ex hyacintho, purpura, vermiculo, & bysso.

24 Omne aurum, quod expensum est in opere Sanctuarii, & quod oblatum est in donariis viginti novem talentorum fuit, & septingentorum triginta siclorum, ad mensuram Sanctuarii.

D 25 Oblatum est autem ab his, qui transierunt ad numerum à viginti annis, & supra, de sexcentis tribus millibus, & quingentis quinquaginta armatorum.

26 Fuerunt præterea centum talenta argenti, è quibus constatae sunt bases Sanctuarii, & introitus, ubi velum penderet.

27 Centum bases factæ sunt de talentis centum, singulis talentis per bases singulas supputatis.

28 De mille autem septingentis, & septuaginta quinque, fecit capita columnarum, quas & ipsas vestivit argento.

29 Aeris quoque oblata sunt talenta septuaginta duo millia, & quadringenti supra scilicet.

30 Ex quibus fuscæ sunt bases in introitu tabernaculi testimonii, & altare æneum cum craticula sua, omniaque vasa, quæ ad usum ejus pertinent.

31 Et bases atrii tam in circuitu, quam in ingressu ejus, & paxilli tabernaculi, atque atrii per gyrum.

C A P U T XXXIX.

Pontificalia, sacerdotaliaque conficiuntur ornamenta, totumque injunctum opus perficitur: benedicit Moyses populo.

A 1 D E hyacintho verò, & purpura, vermiculo, ac bysso, fecit vestes, quibus indueretur Aaron, quando ministrabat in sanctis, * sicut præcepit Dominus Moysi.

2 Fecit igitur superhumeralis de auro, hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta,

3 Opere polymitaris, inciditque bracteas aureas, & extenuavit in fila, ut possent torqueri cum priorum colorum subtegmine.

4 Duasque oras sibi invicem copulatas in utroque latere summitatum,

5 Et balteum ex eisdem coloribus, sicut præcepit Dominus Moysi.

B 6 Paravit & duos lapides onychinos, astrictos, & inclusos auro, & sculptos arte

gemma nominibus filiorum Israel.

7 Posuitque eos in lateribus superhumeralis, in monumentum filiorum Israel, sicut præcepit Dominus Moysi.

8 Fecit & rationale opere polymito juxta opus superhumeralis, ex auro, hyacintho, purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta:

9 Quadrangulum, duplex, mensura palmi.

10 Et posuit in eo gemmarum ordines quatuor. In primo versu erat sardius, topazius, smaragdus.

11 In secundo, carbunculus, saphirus, & jaspis.

12 In tertio, ligurius, achates, & amethystus.

13 In quarto, chrysolitus, onychinus, & beryllus, circumdati, & inclusi auro per ordines suos.

14 Ipsique lapides duodecim, sculpti erant nominibus duodecim tribuum Israel, singuli per nomina singulorum.

15 Fecerunt in rationali & catenulas sibi invicem coherentes, de auro purissimo:

16 Et duos uncinos, totidemque annulos aureos. Porro annulos posuerunt in utroque latere rationalis,

17 E quibus penderent duæ catenæ aureæ, quas inseruerunt uncinis, qui in superhumeralis angulis eminebant.

18 Hæc & antè & retrò ita conveniebant sibi, ut superhumeralis, & rationale mutuo necerentur,

19 Stricta ad balteum, & annulis fortius copulata, quos jungebat vitta hyacinthina, ne laxa fluere, & à se invicem moverentur, sicut præcepit Dominus Moysi.

20 Fecerunt quoque tunicam superhumeralis totam hyacinthinam,

21 Et capitium in superiori parte contra medium, oramque per gyrum capitii textilem:

22 Deorsum autem ad pedes mala punica ex hyacintho, purpura, vermiculo, ac bysso retorta:

23 Et tintinnabula de auro purissimo, quæ posuerunt inter malogranata in extrema parte tunice per gyrum:

24 Tintinnabulum autem aureum, & malum punicum, quibus ornatus incedebat pontifex, quando ministerioungebatur, sicut præcepit Dominus Moysi.

25 Fecerunt & tunicas byssinas opere textili Aaron, & filiis ejus:

26 Et mitras cum coronulis suis ex bysso:

27 Feminalia quoque lineæ, byssina:

28 Cingulum verò de bysso retorta hyacintho, purpura, ac vermiculo bis tincto, arte plumaria, sicut præcepit Dominus Moysi.

29 Fecerunt & laminam sacræ venerationis de auro purissimo, scripseruntque in ea opere gemmarum, Sanctum Domini:

30 Et strinxerunt eam cum mitra vitta hyacinthina, sicut præcepit Dominus Moysi.

31 Perfectum est igitur omne opus tabernaculi, & testi testimonii: feceruntque filii Israel cuncta, quæ præcepit Dominus Moysi.

32 Et obtulerunt tabernaculum, & tentorium, & universam suppellectilem, annulos, tabulas, vestes, columnas, ac bases,
 33 Operitorium de pellibus arietum rubricatis, & aliud operimentum de janthinis pellibus,
 34 Velum, arcam, vestes, propitiatorium,
 35 Mensam cum vasis suis, & propositionis panibus:
 36 Candelabrum, lucernas, & utensilia earum cum oleo:
 37 Altare aureum, & unguentum, & thymiana ex aromatibus:
 38 Et tentorium in introitu tabernaculi:

39 Altare aneum, retiaculum, vestes, & vasa ejus omnia, labrum cum basi sua tentoria atrii, & columnas cum basibus suis:
 40 Tentorium in introitu atrii, funiculorumque illius, & paxillos. Nihil ex vasis defuit, quæ in ministerium tabernaculi, & in teſtum ſæderis juſſa ſunt fieri.
 41 Vestes quoque, quibus sacerdotes utuntur in Sanctuario, Aaron scilicet, & filii ejus,
 42 Obtulerunt filii Israel, sicut præceperat Dominus.
 43 Quæ postquam Moyſes cuncta vidit completa, benedixit eis.

CAPUT XL.

Primo mense tabernaculum erigendum, & consecrandum præcipitur, quo facto, maiestate Dei repletur, nube tabernaculum continuo operiente, nisi dum esset proficiſcendum.

A **L**ocutus est Dominus ad Moyſen, dicens:
 2 Mense primo, prima die mensis, eriges tabernaculum testimonii,
 3 Et pones in eo arcam, dimittesque ante illam velum:
 4 Et illata mensa, pones super eam, quæ rite præcepta sunt. Candelabrum stabit cum lucernis suis,
 5 Et altare aureum, in quo adoletur incensum, coram arca testimonii. Tentorium in introitu tabernaculi pones.
 6 Et ante illud altare holocausti:
 7 Labrum inter altare, & tabernaculum, quod implebis aqua.
 8 Circumdabisque atrium tentorii, & ingressum ejus.
 9 Et assumpto unctionis oleo unges tabernaculum cum vasis suis, ut sanctificentur:
 10 Altare holocausti, & omnia vasa ejus:

11 Labrum cum basi sua: omnia unctionis oleo consecrabis, ut sint Sancta sanctorum.
 12 Applicabisque Aaron, & filios ejus ad fores tabernaculi testimonii, & lotos aqua,
 13 Indues sanctis vestibus, ut ministrent mihi, & unctione eorum in sacerdotium sempernum proficiat.
 14 Fecitque Moyſes omnia, quæ præceperat Dominus.
 15 Igitur mense primo anni secundi, prima die mensis, collocatum est tabernaculum:
 16 ^{Num} Erexitque Moyſes illud, & posuit tabulas, ac bases, & vestes, statuitque columnas,
 17 Et expandit teſtum ſuper tabernaculum, imposito deſuper operimento, ſicut Dominus imperaverat.
 18 Poſuit & teſtimonium in arca, ſubditis infra veſtibus, & oraculum deſuper.
 19 Cùmque intuliſſet arcam in tabernaculum, appendit ante eam velum, ut expleret Domini juſſionem.
 20 Poſuit & menſam in tabernaculum teſtimonii ad plagam Septentrionalem extra velum,
 21 Ordinatis coram proſeptionis panibus, ſicut præceperat Dominus Moyſi.

- C 22 Posuit & candelabrum in tabernaculo testimonii è regione mensæ in parte australi,
 23 Locatis per ordinem lucernis, juxta præceptum Domini.
 24 Posuit & altare aureum sub tecto testimonii contra velum,
 25 Et adolevit super eo incensum aromaticum, sicut jusserat Dominus Moyse.
 26 Posuit & tentorium in introitu tabernaculi testimonii,
 27 Et altare holocausti in vestibulo testimonii, offerens in eo holocaustum, & sacrificia, ut Dominus imperaverat.
 28 Labrum quoque statuit inter tabernaculum testimonii, & altare, implens illud aqua.
 29 Laveruntque Moyse, & Aaron, ac filii ejus manus suas, & pedes,
 D 30 Cum ingrederentur tectum sæderis, & accederent ad altare, sicut præceperat Dominus Moyse.
 31 Erexit & atrium per gyrum tabernaculi & altaris, ducto in introitu ejus tentorio. Postquam omnia perfecta sunt,
 32 * Operuit nubes tabernaculum testimonii, & gloria Domini implevit illud.
 33 Nec poterat Moyse ingredi tectum sæderis, nube operiente omnia, & majestate Domini coruscante, quia cuncta nubes operuerat.
 34 Si quando nubes tabernaculum deserebat, proficiscebantur filii Israel per turmas suas:
 35 Si pendebat desuper, manebant in eodem loco.
 36 Nubes quippe Domini incubabat per diem tabernaculo, & ignis in nocte, videntibus cunctis populis Israel per cunctas mansiones suas.

*Num
 9.17.
 Reg.
 8.10.

LIBER LEVITICUS, HEBRAICE VAICRA.

CAPUT PRIMUM.

Varius ritus, ac modus armentorum, pecudum, & avium offerendarum in holocaustum.

A

Oecavit autem Moysen, & locutus est ei Dominus de tabernaculo testimonii, dicens: Loquere filiis Israel, & dices ad eos: Homo, qui obtulerit ex vobis hostiam Domino de

pecoribus, idest, de bobus, & ovibus offerens victimas,

* Exo.
29. 10.

3 * Si holocaustum fuerit ejus oblatio, ac de armento: masculum immaculatum offeret ad ostium tabernaculi testimonii, ad placandum sibi Dominum:

B

4 Ponetque manum super caput hostiae, & acceptabilis erit, atque in expiationem ejus proficiens.

5 Immolabitque vitulum coram Domino, & offerent filii Aaron sacerdotes sanguinem ejus, fundentes per altaris circuitum, quod est ante ostium tabernaculi.

6 Detrahetque pelle hostiae, artus in frusta cadent,

7 Et subiciet in altari ignem, strue lignorum antè composita:

8 Et membra, quæ sunt caesa, desuper ordinantes, caput videlicet, & cuncta, quæ adherent jecori,

C

9 Intestinis, & pedibus lotis aqua: adolebitque ea sacerdos super altare in holocaustum & suavem odorem Domino.

10 Quod si de pecoribus oblatio est, de ovibus, sive de capris holocaustum, masculum abque macula offeret:

11 Immolabitque ad latus altaris, quod

respicit ad aquilonem, coram Domino: sanguinem verò illius fundent super altare filii Aaron per circuitum:

12 Dividentque membra, caput, & omnia, quæ adherent jecori: & ponent super ligna, quibus subiciendus est ignis:

13 Intestina verò, & pedes lavabunt aqua. Et oblata omnia adolebit sacerdos super altare in holocaustum, & odorem suavissimum Domino.

14 Si autem de avibus, holocausti oblatio fuerit Domino, de turturibus, aut pullis columbæ,

15 Offeret eam sacerdos ad altare: & retorto ad collum capite, ac rupto vulneris loco, decurrere faciet sanguinem super crepidinem altaris.

16 Vesiculam verò gutturis, & plumas projiciet prope altare ad orientalem plagam, in loco, in quo cineres effundi solent.

17 Confringetque ascillas ejus, & non secabit, neque ferro dividet eam, & adolebit super altare, lignis igne supposito. Holocaustum est, & oblatio suavissimi odoris Domino.

CAPUT II.

Ritus oblationis sacrificiorum, similia oleo confersa, thuris, panum, lactanorum, atque primitiarum, addito in omnibus sale, nusquam autem fermento, nec melle.

1 **A** Nima cum obtulerit oblationem sacrificii Domino, similia erit ejus oblatio, fundetque super eam oleum, & ponet thus,

2 Ac deferet ad filios Aaron sacerdotes: quorum unus tollet pugillum plenum similia, & olei, ac totum thus, & ponet memoriale super altare in odorem suavissimum Domino.

*Ecc.

7. 14.

B

3 * Quod autem reliquum fuerit de sacrificio, erit Aaron, & filiorum eius, Sanctum sanctorum de oblationibus Domini.

4 Cum autem obtuleris sacrificium coctum in elibano de similia, panes scilicet absque fermento, conspersio oleo, & lagana azyma oleo lita.

5 Si oblatio tua fuerit de fartagine, similia conspersio oleo, & absque fermento.

6 Divides eam minutatim, & fundes super eam oleum.

7 Si autem de craticula fuerit sacrificium, &que similia oleo conspergetur.

8 Quam offerens Domino, trades manibus sacerdotis.

C

9 Qui cum obtulerit eam, tollet memoriale de sacrificio, & adolebit super altare in odorem suavitatis Domino.

10 Quidquid autem reliquum est, erit Aaron, & filiorum eius, Sanctum sanctorum de oblationibus Domini.

11 Omnis oblatio, quæ offertur Domino, absque fermento fiet, nec quidquam fermenti, ac mellis adolebitur in sacrificio Domini.

12 Primitias tantum eorum offeretis, ne munera: super altare verò non imponantur in odorem suavitatis.

D

*Mar.

9. 48.

13 Quidquid obtuleris sacrificii, * sale condies, nec auferes sal fœderis Dei tui de sacrificio tuo. In omni oblatione tua offeres sal.

14 Si autem obtuleris munus primarum frugum tuarum Domino de speciebus adhuc virentibus, torrebis igni, & confringes in morem farris, & sic offeres primitias tuas Domino.

15 Fundens supra oleum, & thus imponens, quia oblatio Domini est.

16 De qua adolebit sacerdos in memoriam muneris, partem farris fracti, & olei, ac totum thus.

CAPUT III.

Quo pacto offerantur hostia pacificorum, nempe de bobus, ovibus, agnis, & capris, adipem omnem & sanguinem sibi deposuit Deus, eorumque vetatur usus.

A

1 Quod si hostia pacificorum fuerit ejus oblatio, & de bobus voluerit offerre, marem sive feminam, immaculata offeret coram Domino.

2 Ponetque manum super caput victimæ suæ, quæ immolabitur in introitu tabernaculi testimonii, fundenteque filii Aaron sacerdotes sanguinem per altaris circuitum.

*Exo.

29. 13.

3 Et offerent de hostia pacificorum in oblationem Domino, * adipem, qui operit vitalia, & quidquid pinguedinis est intrinsecus:

4 Duos renes cum adipem, quo teguntur ilia, & reticulum jecoris cum renunculis.

5 Adolebuntque ea super altare in holocaustum, lignis igne supposito, in oblationem suavissimi odoris Domino.

B

6 Si verò de ovibus fuerit ejus oblatio, & pacificorum hostia, sive masculum obtuleris, sive feminam, immaculata erunt.

7 Si agnum obtuleris coram Domino.

8 Ponet manum suam super caput victimæ suæ: quæ immolabitur in vestibulo tabernaculi testimonii: fundenteque filii Aaron sanguinem ejus per circuitum altaris.

9 Et offerent de pacificorum hostia sacrificium Domino: adipem, & caudam totam

10 Cum renibus, & pinguedinem, quæ operit ventrem, atque universa vitalia & utrumque renunculum cum adipem, qui est juxta ilia, reticulumque jecoris cum renunculis:

11 Et adolebit ea sacerdos super altare in pabulum ignis, & oblationis Domini.

12 Si capra fuerit ejus oblatio, & obtulerit eam Domino,

13 Ponet manum suam super caput ejus: immolabitque eam in introitu tabernaculi testimonii. Et fundent filii Aaron sanguinem ejus per altaris circuitum.

14 Tollenque ex ea in pastum ignis Domini, adipem, qui operit ventrem, & qui tetigit universa vitalia:

15 Duos renunculos cum reticulo, quod est super eos juxta ilia, & arvinam jecoris cum renunculis:

16 Adolebitque ea super altare sacerdos, in alimoniam ignis, & suavissimi odoris. Omnis adeps Domini erit.

17 Jure perpetuo in generationibus, & cunctis habitaculis vestris nec sanguinem, nec adipem omnino comedetis.

CAPUT IV.

Modus offerendi hostias pro peccato sacerdotis, principis, & multitudinis per ignorantiam commissio.

1 Locutus est Dominus ad Moysen, A

2 Loquere filiis Israel: Anima, quæ peccaverit per ignorantiam, & de universis mandatis Domini, quæ præcepit: ut non fierent, cuiuspiam fecerit:

3 Si sacerdos, qui unctus est, peccaverit, delinquere faciens populum, offeret pro peccato suo vitulum immaculatum Domino:

4 Et adducet illum ad ostium tabernaculi testimonii coram Dño, ponetque manum super caput ejus, & immolabit eum Domino.

5 Hauriet quoque de sanguine vituli, inferens illum in tabernaculum testimonii.

6 Cumque intinxerit digitum in sanguine, asperget eos septies coram Domino contra velum Sanctuarii.

7 Ponetque de eodem sanguine super cornua altaris thymiamatis gratissimi Domino, quod est in tabernaculo testimonii: omnem autem reliquum sanguinem fundet in basin altaris holocausti in introitu tabernaculi.

8 Et adipem vituli auferet pro peccato, tam eum, qui vitalia operit, quam omnia, quæ intrinsecus sunt:

9 Duos renunculos, & reticulum, quod est super eos juxta ilia, & adipem jecoris cum renunculis,

10 Sicut auferetur de vitulo hostiæ pacificorum: & adolebit ea super altare holocausti.

11 Pellem verò, & omnes carnes, cum capite, & pedibus, & intestinis, & fimo,

12 Et reliquo corpore, effert extra castra in locum mundi, ubi cineres effundi solent: incendetque ea super lignorum æræm, quæ in loco effusorum cinerum cremabuntur.

13 Quod si omnis turba Israel ignoraverit, & per imperitiam fecerit, quod contra mandatum Domini est,

14 Et postea intellexerit peccatum suum, offeret pro peccato suo vitulum, adducetque eum ad ostium tabernaculi.

D

15 Et ponent seniores populi manus super caput ejus coram Domino. Immolatoque vitulo in conspectu Domini,

16 Inferet sacerdos, qui unctus est, de sanguine ejus in tabernaculum testimonii,

17 Tincto digito aspergens septies contra velum.

18 Ponentque de eodem sanguine in cornibus altaris, quod est coram Domino in tabernaculo testimonii: reliquum autem sanguinem fundet juxta basim altaris holocaustorum, quod est in ostio tabernaculi testimonii.

19 Omnemque ejus adipem tollet, & adolebit super altare:

20 Sic faciens & de hoc vitulo, quo modo fecit & prius: & rogante pro eis sacerdote, propitijs erit eis Dominus.

21 Ipsum autem vitulum offeret extra castra, atque comburet, sicut & priorem vitulum: quia est pro peccato multitudinis.

22 Si peccaverit princeps, & fecerit unum e pluribus per ignorantiam, quod Domini lege prohibetur,

23 Et postea intellexerit peccatum suum: offeret hostiam Domino, hircum de capris immaculatam.

24 Ponetque manum suam super caput ejus: cumque immolaverit eum in loco, ubi solet mactari holocaustum coram Domino, quia pro peccato est,

25 Tinget sacerdos digitum in sanguine hostie pro peccato, tangens cornua altaris holocausti, & reliquum sanguinem fundens ad basim ejus.

26 Adipem vero adolebit supra, sicut in victimis pacificorum fieri solet: rogabitque pro eo sacerdos, & pro peccato ejus, & dimittetur ei.

27 Quod si peccaverit anima per ignorantiam, de populo terra, ut faciat quidquam de his, quæ Domini lege prohibentur, atque delincent,

28 Et cognoverit peccatum suum, offeret capram immaculatam:

29 Ponetque manum super caput hostie, quæ pro peccato est, & immolabit eam in loco holocausti.

30 Tolleque sacerdos de sanguine in digito suo: & tangens cornua altaris holocausti, reliquum fundet ad basim ejus.

31 Omnem autem adipem auferens, sicut auferri solet de victimis pacificorum, adolebit super altare in odorem suavitatis Domino: rogabitque pro eo, & dimittetur ei.

32 Sin autem de pecoribus obtulerit victimam pro peccato, ovem scilicet immaculatam:

33 Ponet manum super caput ejus, & immolabit eam in loco, ubi solent cadi holocaustorum hostie.

34 Sumetque Sacerdos de sanguine ejus digito suo, & tangens cornua altaris holocausti, reliquum fundet ad basim ejus.

35 Omnem quoque adipem auferens, sicut auferri solet a deo arietis, qui immolatur pro pacificis, cremabit super altare in incensum Domini: rogabitque pro eo, & pro peccato ejus, & dimittetur ei.

CAPUT V.

De hostiis pro peccatis ex silentio veritatis, immunditia, errore, juramento, sacrorum abusu, atque ignorantia.

1 Si peccaverit anima, & audierit vocem jurantis, testisque fuerit, quod aut ipse vidit, aut conscius est: nisi indicaverit, portabit iniquitatem suam.

2 Anima, quæ tetigerit aliquid immundum, sive quod occisum à bestia est, aut per se mortuum, aut quodlibet aliud reptile: & oblita fuerit immunditiz suæ, fea est, & deliquit:

3 Et si tetigerit quidquam de immunditia hominis, juxta omnem impuritatem, qua pollui solet, oblitaque cognoverit postea, subiacebit delicto.

4 Anima, quæ juraverit, & protulerit labijs suis, ut vel male quid faceret, vel bene, & id ipsum juramento, & sermone firmaverit, oblitaque postea intellexerit delictum suum,

5 Agat penitentiam pro peccato.

6 Et offerat de gregibus agnam, sive capram, orabitque pro ea sacerdos, & pro peccato ejus.

7 Sin autem non potuerit offerre pecus, offerat * duos turtures, vel duos pullos columbarum Domino, unum pro peccato, & alterum in holocaustum.

8 Dabitque eos sacerdoti: qui primum offerens pro peccato, retorquet caput ejus ad pennulas, ita ut collo hæreat, & non penitus abruptatur.

9 Et asperget de sanguine ejus parietem altaris: quicquid autem reliquum fuerit, faciet distillare ad fundamentum ejus, quia pro peccato est.

10 Alterum vero adolebit in holocaustum, ut fieri solet, rogabitque pro eo sacerdos, & pro peccato ejus, & dimittetur ei.

11 Quod si non quiverit manus ejus duos offerre turtures, aut duos pullos columbarum, offeret pro peccato suo similem partem ephi decinam: non mitet in eam oleum, nec thuris aliquid imponet, quia pro peccato est.

12 Tradetque eam sacerdoti: qui plenum ex ea pugillum hauriens, cremabit super altare, in monumentum ejus, qui obtulerit.

13 Rogans pro illo, & expians, reliquum vero patrem ipse habebit in munere.

14 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

15 Anima, si prævaricans ceremonias, per errorem, in his, quæ Domino sunt sanctificata, peccaverit, offeret pro delicto suo arietem immaculatam de gregibus, qui emi potest duobus scelis, juxta pondus Sanctuarii:

16 Ipsumque quod intulit damni, restituet, & quintam partem ponet supra, tradens sacerdoti, qui rogabit pro eo offerens arietem & dimittetur ei.

17 Anima si peccaverit per ignorantiam, feceritque unum ex his, quæ Domini lege prohibentur, & peccati rea intellexerit iniquitatem suam,

18 Offeret arietem immaculatam de gregibus sacerdoti, juxta mensuram, astimationemque peccati: qui orabit pro eo, quia nesciens fecerit: & dimittetur ei.

19 Quia per errorem deliquit in Domini-

A

B

* Infr.
12.3.
Luc.
22.

C

D

CAPUT VI.

Oblatio pro peccato ex certa scientia commissio: leges holocausti, ignis perpetui, singulorum sacrificiorum, & oblationum sacerdotis in die unktionis sue: & in genere de hostia pro peccato: quive, & quando bis vestii possint.

A **L**ocutus est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Anima, quæ peccaverit, & contempto Domino, negaverit proximo suo depositum, quod fidei ejus creditum fuerat: vel vi aliquid extorserit, aut calumniam fecerit,

3 Sive rem perditam invenerit, & inficiens insuper pejeraverit, & quod libet aliud ex pluribus fecerit, in quibus solent peccare homines,

4 Convicta delicti, reddet

*Num
5.7. 5 Omnia, quæ per fraudem voluit obtinere, & integra, & quintam insuper partem domino, cui damnum intulerat.

6 Pro peccato autem suo offeret arietem immaculatum de grege, & dabit eum sacerdoti, juxta existimationem, mensuramque delicti:

7 Qui rogabit pro eo coram Dño, & dimittetur illi pro singulis, quæ faciundo peccavit.

B **L**ocutusque est Dñs ad Moysen, dicens:

9 Præcipe Aaron, & filiis ejus: Hæc est lex holocausti: Cremabitur in altari tota nocte usque manet: ignis ex eodem altari erit.

10 Vestietur tunica sacerdos, & scammalibus lineis: tolletque cineres, quos vorans ignis excussit, & ponens juxta altare,

11 Spoliabitur prioribus vestimentis, induitque aliis, efferet eos extra castra, & in loco mundissimo usque ad favillam consumi faciet.

12 Ignis autem in altari semper ardebit, quem nutrit sacerdos subjiciens ligna manet per singulos dies, & imposito holocausto, desuper adolebit adipem pacificorum.

13 Ignis est iste perpetuus, qui nunquam deficiet in altari.

14 Hæc est lex sacrificii, & libamentorum, quæ offerent filii Aaron coram Domino, & coram altari.

15 Tolle sacerdos pugillu similæ, quæ conspersa est oleo, & totu thus, quod super simillam positum est: adolebitque illud in altari, in monumentum odoris suavisissimi Domino:

C **R**eliquam autem partem simillæ comedet Aaron cum filiis suis, absque fermento: & comedet in loco sancto atrii tabernaculi.

17 Ideo autem non fermentabitur, quia pars ejus in Dñi offertur incensum. Sanctu sanctorum erit, sicut pro peccato, atque delicto.

18 Mares tantum stirpis Aaron comedent illud. Legitimum, ac sempiternum erit in generationibus vestris de sacrificiis Domini: omnis, qui tetigerit illa, sanctificabitur.

19 Locutusque est Dñs ad Moysen, dicens:

20 Hæc est oblatio Aaron, & filiorum ejus, quam offerre debent Domino in die unktionis sue. Decimam partem ephi offerent simillæ in sacrificio sempiterno, medium ejus manet, & medium ejus vespere:

21 Quæ in sartagine oleo conspersa frigitur. Offeret autem eam calidam in odorem suavisimum Domino

22 Sacerdos, qui jure patri successerit, & tota cremabitur in altari.

D **O**mnem enim sacrificium sacerdotum igne

consumetur, nec quisquam comedit ex eo.

24 Locutus est autem Dominus ad Moysen, dicens:

25 Loquere Aaron, & filiis ejus: Ista est lex hostiæ pro peccato: In loco ubi offertur holocaustum, immolabitur coram Domino. Sanctum sanctorum est.

26 Sacerdos, qui offert, comedit eam in loco sancto, in atrio tabernaculi.

27 Quidquid tetigerit carnes ejus, sanctificabitur. Si de sanguine illius vestis fuerit aspersa, lavabitur in loco sancto.

28 Vas autem fictile, in quo cocta est, confringetur: quod si vas æneum fuerit, destrucabitur, & lavabitur aqua.

29 Omnis masculus de genere sacerdotali vescetur de carnibus ejus, quia Sanctum sanctorum est.

30 Hostia enim, quæ caditur pro peccato, *cujus sanguis infertur in tabernaculum testimonii ad expiandum in Sanctuario, non comeditur, sed comburetur igni.

*Sup.
4.5.
Hebr.
13.11.

CAPUT VII.

Ritus oblationis hostiæ pro delicto & hostiæ, ac victimæ pacificorum: adeps, & sanguis in universum comedi prohibentur.

A **H**æc quoque lex hostiæ pro delicto, Sancta sanctorum est:

2 Idcirco ubi immolabitur holocaustum, macerabitur & victima pro delicto: sanguis ejus per gyrum altaris fundetur.

3 Offerent ex ea caudam, & adipem, qui operit vitalia;

4 Duos renunculos, & pinguedinē, quæ juxta illa est, reticulumque jecoris cum renunculis.

5 Et adolebit ea sacerdos super altare: incensum est Domini pro delicto.

6 Omnis masculus de sacerdotali genere, in loco sancto vescetur his carnibus, quia Sanctum sanctorum est.

7 Sicut pro peccato offertur hostia, ita & pro delicto: utriusque hostiæ lex una erit: ad sacerdotem, qui eam obtulerit, pertinebit.

8 Sacerdos, qui offert holocausti victimam, habebit pellem ejus.

9 Et omne sacrificium simillæ, quod coquitur in clibano, & quidquid in craticula, vel in sartagine preparatur, ejus erit sacerdotis, à quo offertur:

10 Sive oleo conspersa, sive arida fuerint, cunctis filiis Aaron mensura aque per singulos dividetur.

11 Hæc est lex hostiæ pacificorum, quæ offertur Domino.

12 Si pro gratiarum actione oblatio fuerit, offerent panes absque fermento conspersos oleo, & lagana azyma uncta oleo, coctamque simillam, & collyridas olei admixtione conspersas:

13 Panes quoque fermentatos cum hostia gratiarum, quæ immolatur pro pacificis:

14 Ex quibus unus pro primitiis offertur Domino, & erit Sacerdotis, qui fundet hostiæ sanguinem,

15 Cujus carnes eadem comedentur die, nec remanebit ex eis quidquam usque manet.

16 Si voto, vel sponte quisquam obtulerit hostiam, eadē similiter edetur die: sed & si quid in crastinum remanserit, vesci licitum est:

17 Quidquid autem tertius invenerit dies, ignis absorbet.

C

18 Si quis de carnibus victimæ pacificorum die tertio comederit, irrita fiet oblatio, nec proderit offerenti: quin potius quæcunque anima tali se edulio contaminaverit, pravaricationis rea erit.

19 Caro, quæ aliquid tetigerit immundum, non comedetur, sed comburetur igni: qui fuerit immundus, vescetur ex ea.

20 Anima polluta, quæ edierit de carnibus hostiæ pacificorum, quæ oblata est Domino, peribit de populis suis.

21 Et quæ tetigerit immunditiam hominis, vel jumenti, sive omnis rei, quæ pollueret potest, & comederit de hujusmodi carnibus, interibit de populis suis.

22 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

23 Loquere filiis Israel: Adipem ovis, & bovis, & capræ non comedetis.

24 Adipem cadaveris morticini, & ejus animalis, quod à bestia captum est, habebitis in varios usus.

25 Si quis adipem, qui offerri debet in incensum Domini, comederit, peribit de populo suo.

26 Sanguinē quoque omnis animalis nō sumetis in cibo, tam de avibus, quam de pecoribus.

27 Omnis anima, quæ edierit sanguinem, peribit de populis suis.

28 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

29 Loquere filiis Israel, dicens: Qui offert victimam pacificorum Domino, offerat simul & sacrificium, id est, libamenta ejus.

30 Tenebit manibus adipem hostiæ, & pectusculum: cūque ambo oblata Domino consecraverit, tradet sacerdoti:

31 Qui adolebit adipem super altare, pectusculum autem erit Aaron, & filiorum ejus.

32 Armus quoque dexter de pacificorum hostiis cedet in primitiis sacerdotis.

33 Qui obtulerit sanguinem, & adipem, filiorum Aaron, ipse habebit & armum dextrum in portione sua.

34 Pectusculum enim elevationis, & armum separationis tuli à filiis Israel de hostiis eorum pacificis, & dedi Aaron sacerdoti, & filiis ejus lege perpetua ab omni populo Israel.

35 Hæc est unctio Aaron, & filiorum ejus in caeremoniis Domini, die, qua obtulit eos Moyses, ut sacerdotio fungerentur.

36 Et quæ præcepit eis dari Dominus à filiis Israel religione perpetua in generationibus suis.

37 Ista est lex holocausti, & sacrificii pro peccato, atque delicto, & pro consecratione, & pacificorum victimis:

38 Quam constituit Dominus Moysi in monte Sinai, quando mandavit filiis Israel, ut offerrent oblationes suas Domino in deserto Sinai.

CAPUT VIII.

Aaronis in Pontificem, & filiorum ejus in sacerdotes consecratio, ac tabernaculi, suppellectilisque ejus unctio per Moysen.

1 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Tolle Aaron cum filiis suis, vestes eorum, & unctiois oleum, vitulum pro peccato, & duos arietes, canistrum cum azymis,

3 Et congregabis omnem cœtum ad ostium tabernaculi.

4 Fecit Moyses, ut Dominus imperaverat. Congregataque omni turba ante fores tabernaculi,

5 Air: Ille est sermo, quem jussit Dominus fieri.

6 Statimque obtulit Aaron, & filios ejus. Cūque lavisset eos:

7 Vestivit Pontificem subucula linea, accingens eum balteo, & induens eum tunica hyacinthina, & desuper humerale imposuit.

8 Quod astringens cingulo aptavit rationali, in quo erat Doctrina, & Veritas.

9 Cidari quoque texit caput: & super eam, contra frontem, posuit laminam auream consecratam in sanctificatione, sicut præceperat ei Dominus.

10 Tulit & unctiois oleum, quo linivit tabernaculum cum omni suppellectili sua.

11 Cūque sanctificans aspersisset altare septem vicibus, unxit illud, & omnia vasa ejus, labrumque cum basi sua sanctificavit oleo;

12 Quod fundens super caput Aaron, unxit eum, & consecravit:

13 Filios quoque ejus oblatos vestivit tunicis lineis, & cinxit balteis, imposuitque mitras, ut jussisset Dominus.

14 Obtulit & vitulum pro peccato: cūque super caput ejus posuisset Aaron, & filii ejus, manus suas,

15 Immolavit eum: hauriens sanguinem, & tincto digito, tetigit cornua altaris per gyrum: quo expiato, & sanctificato, fudit reliquum sanguinem ad fundamenta ejus.

16 Adipem verò, qui erat super vitalia, & reticulum jecoris, duosque renunculos cum arvinulis suis, adolevit super altare:

17 Vitulum cum pelle, & carnibus, & fimo, cremans extra castra, sicut præceperat Dominus.

18 Obtulit & arietem in holocaustum: super ejus caput cū imposuissent Aaron, & filii ejus manus suas,

19 Immolavit eum, & fudit sanguinem ejus per circuitum altaris.

20 Ipsumque arietem in frustra concidens, caput ejus, & artus, & adipem adolevit igni.

21 Lotis prius intestinis, & pedibus, totumque simul arietem incendit super altare, eò quòd esset holocaustum suavissimi odoris Domino, sicut præceperat ei.

22 Obtulit & arietem secundum, in consecratione sacerdotum: posueruntque super caput ejus Aaron, & filii ejus, manus suas.

23 Quem cū immolasset Moyses, fumens de sanguine ejus, tetigit extremum auriculæ dextræ Aaron, & pollicem manus ejus dextræ, similiter & pedis,

24 Obtulit & filios Aaron: cūque de sanguine arietis immolati tetigisset extremum auriculæ singulorum dextræ, & pollices manus, ac pedis dextri, reliquum fudit super altare per circuitum.

25 Adipem verò, & caudam, omnemque pinguedinem, quæ operit intestina, reticulumque jecoris, & duos renes cum adipibus suis, & armo dextro separavit.

26 Tollēs autem de canistro azymorum, quod erat coram Domino, panem absque fermento, & collyridam conspersam oleo, laganumque posuit super adipem, & armum dextrum,

27 Tradens simul omnia Aaron, & filiis ejus. Qui postquam levaverunt ea coram Domino,

B

* Eccli. 45. 18.

C

D

D

A

* Exod. 29. 35. 10. & 40. 13.

F 28 Rursum suscepta de manibus eorum adolevit super altare holocausti, eò quòd consecrationis esset oblatio, in odorem suavitatis, sacrificii Domino.

29 Tulitque pedusculum, elevans illud coram Domino, de arietem consecrationis in partem suam, sicut praeceperat ei Dominus.

30 Assumenque unguentum, & sanguinem, qui erat in altari, aspersit super Aaron, & vestimenta ejus, & super filios illius, ac vestes eorum.

G 31 Cumque sanctificasset eos in vestitu suo, praecepit eis, dicens: Coquite carnes ante fores tabernaculi, & ibi comedite eas: panes quoque consecrationis edite, qui positi sunt in

canistro, sicut praecepit mihi Dominus, dicens: * Aaron, & filii ejus comedent eos:

32 Quidquid autem reliquum fuerit de carne, & panibus, ignis absument.

33 De ostio quoque tabernaculi non exhibitis septem diebus, usque ad diem, quo complebitur tempus consecrationis vestrae, septem enim diebus finitur consecratio:

34 Sicut & imprecantiarum factum est, ut ritus sacrificii completeretur.

35 Die, ac nocte manebitis in tabernaculo observantes custodias Domini, ne moriamini: sic enim mihi praeceptum est.

36 Feceruntque Aaron, & filii ejus cuncta, quae locutus est Dominus per manum Moyfi.

* Exo.
19.31.
Infra
24.9.

C A P U T IX.

Inducitur Aaron consecratus, ac primitiis sacrificiorum pro se ipso, ac populo Deo redditis, Aaron populo benedixit, gloria Domini apparuit, ignisque holocaustum devoravit.

A 1 **F**ACTO autem octavo die, vocavit Moyfes Aaron, & filios ejus, ac majores natu Israel, dixitque ad Aaron:

* Exo. 29.1. 2 * Tolle de armento vitulum pro peccato, & arietem in holocaustum, utrumque immaculatum, & offer illos coram Domino:

3 Et ad filios Israel loqueris: Tollite hircum pro peccato, & vitulum, atque agnum anniculos, & sine macula, in holocaustum,

4 Bovem, & arietem pro pacificis; & immolate eos coram Domino, in sacrificio singulorum similam consperlam oleo offerentes: hodie enim Dominus apparebit vobis.

B 5 Tulerunt ergo cuncta, quae jusserrat Moyfes ad ostium tabernaculi: ubi cum omnis multitudo astaret,

6 Ait Moyfes: Ille est sermo, quem praecepit Dominus: facite, & apparebit vobis gloria ejus.

7 Et dixit ad Aaron: Accede ad altare, & immola pro peccato tuo: offer holocaustum, & deprecare pro te, & pro populo. Cumque mactaveris hostiam populi, ora pro eo, sicut praecepit Dominus.

8 Statimque Aaron accedens ad altare, immolavit vitulum pro peccato suo.

9 Cujus sanguinem obtulerunt ei filii sui: in quo tingens digitum, tetigit cornua altaris, & fudit residuum ad basim ejus.

10 Adipemque, & renunculos, ac reticulum jecoris, quae sunt pro peccato, adolevit super altare, sicut praeceperat Dominus Moyfi.

11 Carnes verò, & pellem ejus extra castra combussit igni.

12 Immolavit & holocausti victimam: obtuleruntque ei filii sui sanguinem ejus, quem fudit per altaris circuitum.

13 Ipsam etiam hostiam in frusta concisam, cum capite, & membris singulis obtulerunt: quae omnia super altare cremavit igni,

14 Lotis aqua prius intectis, & pedibus.

15 Et pro peccato populi offerens, mactavit hircum: expiatoque altari,

16 Fecit holocaustum,

17 Addens in sacrificio libamenta, quae pariter offeruntur, & adolens ea super altare absque ceremoniis holocausti mutui.

18 Immolavit & bovem, atque arietem, hostias pacificas populi: obtuleruntque ei filii sui sanguinem, quem fudit super altare in circuitu.

19 Adipem autem bovis, & caudam arietis, renunculosque cum adipibus suis, & reticulum jecoris

20 Posuerunt super pectora: cumque cre-

C

D

mati essent adipēs super altare,
21 Pectora eorum, & armos dextros se-
paravit Aaron, elevans coram Domino,
sicut præceperat Moyses,

22 Et extendens manus ad populum, bene-
dixit ei. Sicque completis hostiis pro pecca-
to, & holocaustis, & pacificis, descendit.

23 Ingressi autem Moyses, & Aaron in ta-
bernaculum testimonii, & deinceps egressi
benedixerunt populo. Apparuitque glo-
ria Domini omni multitudini.

24 Et ecce egressus ignis à Domino: devora-
vit holocaustum, & adipēs, qui erant super
altare. Quod cum vidissent turbæ, lauda-
verunt Dominum, ruentes in facies suas:

CAPUT X.

*Nadab, & Abiu thurificantes igne profa-
no, igne caelesti consumpti planguntur à
populo, non à sacerdotibus: vini usu,
& sicere sacerdotibus interdicto, præci-
piuntur ut residuum oblationis comedant.*

1 Reprehsusque Nadab, & Abiu filii Aaron
thuribulis, posuerunt ignē, & incen-
sum desuper, offerentes coram Dño ignem
alienum: quod eis præceptum non erat.

2 Egressusque ignis à Domino, devoravit
eos, & mortui sunt coram Domino.

3 Dixitque Moyses ad Aaron: Hoc est,
quod locutus est Dominus: Sanctificabor in
iis, qui appropinquant mihi, & in conspe-
ctu omnis populi glorificabor. Quod au-
diens tacuit Aaron.

4 Vocatis autem Moyses Misale, & Elifa-
phan filiis Oziel, patrui Aaron, ait ad eos:
Ite & tollite fratres vestros de conspectu
Sanctuarii, & asportate extra castra.

5 Confestimque pergentes, tulerunt eos, si-
cut jacebant, vestitos lineis tunicis, & eje-
cerunt foras, ut sibi fuerat imperatum.

6 Locutusque est Moyses ad Aaron, & ad
Eleazar, & Ithamar, filios ejus: Capita ves-
tra nolite nudare, & vestimenta nolite scin-
dere, ne forte moriamini, & super omnem
cætum oriatur indignatio. Fratres vestri,
& omnis domus Israel plangent incendium,
quod Dominus suscitavit:

7 Vos autem non egredimini fores taber-
naculi, alioquin peribitis: oleum quippe
sanctæ unctionis est super vos. Qui fecerunt
omnia juxta præceptum Moysi.

8 Dixit quoque Dominus ad Aaron:

9 Vinum, & omne, quod inebriare po-
test, non bibetis tu, & filii tui, quando in-
trabitis in tabernaculum testimonii, ne mori-
amini: quia præceptum sempiternum est
in generationes vestras.

10 Et ut habeatis scientiam discernendi in-
ter sanctum, & profanum, inter pollutum,
& mundum:

11 Doceatisque filios Israel omnia legiti-
ma mea, quæ locutus est Dominus ad eos
per manum Moysi.

12 Locutusque est Moyses ad Aaron, &
ad Eleazar, & Ithamar filios ejus, qui
erant residui: Tollite sacrificium, quod
remanet de oblatione Domini, & comede-
ite illud absque fermento juxta altare,
quia Sanctum sanctorum est.

13 Comeditis autem in loco sancto: quod
datum est tibi, & filiis tuis de oblationi-

bus Domini: sicut præceptum est mihi.

14 Pectusculum quoque, quod oblatum est,
& armum, qui separatus est, edetis in loco
mundissimo tu, & filii tui, & filie tuæ te-
cum: tibi enim, ac liberis tuis reposita sunt
de hostiis salutaribus filiorum Israel:

15 Eò quod armum, & pectus, & adipēs, qui
cremantur in altari, elevaverunt coram Do-
mino, & pertineant ad te, & ad filios tuos,
lege perpetua, sicut præcepit Dominus.

16 Inter hæc, hircum, qui oblatum fuerat
pro peccato, cum quaereret Moyses, exultum
reperit: iratusque contra Eleazar, & Itha-
mar filios Aaron, qui remanserant, ait:

17 Cur non comedistis hostiam pro peccato
in loco sancto, quæ sancta sanctorum est, &
data vobis, ut portetis iniquitatem multitu-
dinis, & rogetis pro ea in conspectu Domini,

18 Præsertim cum de sanguine illius non sit
illatum intra sancta, & comedere debueritis
eam in Sanctuario, sicut præceptum est mihi?

19 Respondit Aaron: Oblata est hodie vi-
ctima pro peccato, & holocaustum coram
Domino: mihi autem accidit, quod vides:
quomodo potui comedere eam, aut placere
Domino in caeremoniis mente lugubri?

20 Quod cum audisset Moyses, recepit sa-
tisfactionem.

CAPUT XI.

*Animalium mandorum ab immundis sepa-
ratio, eorumque usus, ut sancti sint fi-
lii Israel, sicut & Dominus.*

1 Locutusque est Dominus ad Moysen,
& Aaron, dicens:

2 Dicite filiis Israel: Hæc sunt anima-
lia, quæ comedere debetis de cunctis ani-
mantibus terræ:

3 Omne, quod habet divisam ungulam,
& ruminat in pecoribus, comedetis.

4 Quidquid autem ruminat quidem, & ha-
bet ungulam, sed non dividit eam, sicut
camelus, & cætera, non comedetis illud,
& inter immunda reputabitis.

5 Chærogyllus qui ruminat, ungulam-
que non dividit, immundus est.

6 Lepus quoque: nam & ipse ruminat,
sed ungulam non dividit,

7 Et sus: qui cum ungulam dividat,
non ruminat.

8 Horum carnibus non vescemini, nec cada-
vera contingeris, quia immunda sunt vobis.

9 Hæc sunt, quæ gignuntur in aquis, & ves-
ci licitum est. Omne, quod habet pin-
nulas, & squamas tam in mari, quam in
fluminibus, & stagnis, comedetis.

10 Quidquid autem pinnulas, & squamas
non habet, eorum, quæ in aquis moventur,
& vivunt, abominabile vobis,

11 Execrandumque erit, carnes eorum
non comedetis, & morticina vitabitis.

12 Cuncta, quæ non habent pinnulas,
& squamas in aquis, polluta erunt.

13 Hæc sunt, quæ de avibus comedere
non debetis, & vitanda sunt vobis: Aquila,
& gryphem, & haliaetum,

14 Et milvum, ac vulturem juxta genus
suum,

15 Et omne corvini generis in similitu-
dinem suam,

16 Struthionem, & nosuam, & larum, &

acci-

* 2.
Mach.
2. 10.

A
* N.
1. 4. 26
61.
1. Par.
24. 2.

B

C

G

D
* 2.
Mach.
1. 11.

A
* Deut.
14. 1.

* 1. Ma
6. 28

B

accipitrem juxta genus suum:
 17 Bubonem, & mergulum, & ibin,
 18 Et cygnum, & onocrotalum, & por-
 phyriionem,
 19 Herodionem, & charadriionem juxta genus
 suum, upupam quoque, & vespertilionem.
 20 Omne de volucribus, quod graditur su-
 per quatuor pedes, abominabile erit vobis.
 21 Quidquid autem ambulat quidem super
 quatuor pedes, sed habet longiora retrò
 crura, per quæ salit super terram,
 22 Comedere debetis, ut est bruchus in ge-
 nere suo, & attacus, atque ophiomachus,
 ac locusta, singula juxta genus suum.
 23 Quidquid autem ex volucribus quatuor
 tantum habet pedes, execrabile erit vobis:
 24 Et quicumque morticina eorum tetigerit,
 polluetur, & erit immundus usque ad vespertum.
 25 Et si necesse fuerit, ut portet quippiam
 horum mortuum, lavabit vestimenta sua,
 & immundus erit usque ad occasum solis.
 26 Omne animal, quod habet quidem ungula,
 sed non dividit eam, nec ruminat, immundum
 erit: & qui tetigerit illud, contaminabitur.
 27 Quod ambulat super manus, ex cunctis
 animantibus, quæ incedunt quadrupedia,
 immundum erit: qui tetigerit morticina eor-
 um, polluetur usque ad vespertum.
 28 Et qui portaverit huiusmodi cadavera,
 lavabit vestimenta sua, & immundus
 erit usque ad vespertum: quia omnia hæc
 immunda sunt vobis.
 29 Hæc quoque inter polluta reputabuntur
 de his, quæ movetur in terra, mustela, & mus,
 & crocodilus, singula juxta genus suum,
 30 Mygale, & chamæleon, & stellio, &
 lacerta, & talpa.
 31 Omnia hæc immunda sunt: Qui teti-
 gerit morticina eorum, immundus erit us-
 que ad vespertum:
 32 Et super quod ceciderit quidquam de
 morticinis eorum, polluetur tam vas li-
 gneum, & vestimentum, quam pelles, &
 cilicia: & in quocumque sit opus, tingen-
 tur aqua, & polluta erunt usque ad ves-
 perum, & sic postea mundabuntur.
 33 Vas autem fictile, in quod horum quid-
 quam intrò ceciderit, polluetur, & idcirco
 frangendum est.
 34 Omnis cibus, quem comedetis, si su-
 sa fuerit super eum aqua, immundus erit:
 & omne liquens, quod bibitur de univer-
 so vase, immundum erit.
 35 Et quidquid de morticinis huiusmo-
 di ceciderit super illud, immundum erit:
 sive cilibani, sive chytropodes, destruen-
 tur, & immundi erunt.
 36 Fontes verò, & cisternæ, & omnis aqua-
 rum congregatio munda erit. Qui mortici-
 num eorum tetigerit, polluetur.
 37 Si ceciderit super sementem, non polluet eam.
 38 Si autem quispiam aqua sementem per-
 fuderit, & postea morticinis tacta fuerit,
 illicò polluetur.
 39 Si mortuum fuerit animal, quod licet
 vobis comedere, qui cadaver ejus tetigerit,
 immundus erit usque ad vespertum.
 40 Et qui comederit ex eo quippiam, si-
 ve portaverit, lavabit vestimenta sua, &
 immundus erit usque ad vespertum.

41 Omne, quod reptat super terram, abo-
 minabile erit, nec assumetur in cibum.
 42 Quidquid super pectus quadrupes gradi-
 tur, & multos habet pedes, sive per humu tra-
 hitur, non comedetis, quia abominabile est.
 43 Nolite contaminare animas vestras, nec
 tangatis quidquam eorum, ne immundi fitis.
 44 Ego enim sum Dominus Deus vester: *
 sancti estote, quia ego sanctus sum. Ne pol-
 luatis animas vestras in omni reptili, quod
 movetur super terram.
 45 Ego enim sum Dominus, qui eduxi vos
 de terra Ægypti, ut essem vobis in Deum.
 Sancti eritis, quia ego sanctus sum.
 46 Ista est lex animantium, ac volucrum,
 & omnis animæ viventis, quæ movetur in
 aqua, & reptat in terra,
 47 Ut differentias noveritis mundi, & im-
 mundi, & sciatis quid comedere, & quid
 respicere debeatis.

CAPUT XII.

*Puerpera munditia, & mundatio cum
 oblatione.*

1 Locutusque est Dominus ad Moysen,
 dicens:
 2 Loquere filiis Israel, & dices ad eos: *
 Mulier, si suscepto semine pepererit mascu-
 culum, immunda erit septem diebus, jux-
 ta dies separationis menstruarum.
 3 * Et die octavo circumcidetur infantulus.
 4 Ipsa verò triginta tribus diebus manebit
 in sanguine purificationis suæ. Omne sanctum
 non tanget, nec ingreditur in Sanctuarium,
 donec impleantur dies purificationis suæ.
 5 Sin autem feminam pepererit, immunda
 erit duobus hebdomadibus, juxta ritum flu-
 xus menstrui: & sexaginta sex diebus ma-
 nebit in sanguine purificationis suæ.
 6 Cùmque expleti fuerint dies purificatio-
 nis suæ, pro filio, sive pro filia, deferet agnum
 anniculum in holocaustum, & pullum colum-
 barum, sive turtorem pro peccato, ad ostium ta-
 bernaculi testimonii, & tradet sacerdoti,
 7 Qui offeret illa coram Dño, & orabit pro
 ea, & sic mundabitur à profluvio sanguinis sui:
 ista est lex parientis masculum, aut feminam.
 8 Quòd si non invenerit manus ejus, nec po-
 tuerit offerre agnum, sumet duos turtures,
 vel duos pullos columbarum, unum in holo-
 caustum, & alterum pro peccato, orabit-
 que pro ea sacerdos, & sic mundabitur.

CAPUT XIII.

*Lex, & cognitio lepræ sacerdotibus com-
 missa in homine, & vestimento, quæ
 præcipiantur leproso.*

1 Locutusque est Dominus ad Moysen,
 & Aaron dicens:
 2 Homo, in cuius cute, & carne ortus fue-
 rit diversus color, sive pustula, aut quasi lu-
 cens quippiam, idest plaga lepræ, adduce-
 tur ad Aaron sacerdotem, vel ad unum
 quemlibet filiorum ejus.
 3 Qui cùm viderit lepram in cute, & pilos in
 albam mutatos colorem, ipsamque speciem le-
 præ est, & ad arbitrium ejus se parabitur.
 4 Sin autem lucens candor fuerit in cute, nec
 humilior carne reliqua, & pili coloris pristi-
 ni, recludet eum sacerdos septem diebus,
 5 Et considerabit die septimo: & siquidem

G

* 1.
Petr. 1.
16.

A

* Lucæ
2. 22.* Lucæ
2. 21.
Joan.
7. 22.

B

C

D

A

lepra ultrà non creverit, nec tranſſerit in cute priores terminos, rurſum recludet eum ſeptem diebus aliis.

6 Et die ſeptimo contemplabitur: ſi obſcurior fuerit lepra, & non creverit in cute, mundabit eum, quia ſcabies eſt: lavabitque homo veſtimenta ſua, & mundus erit.

7 Quòd ſi poſtquam à ſacerdote viſus eſt, & redditus munditiæ, iterum lepra creverit, adducetur ad eum,

8 Et immunditiæ condemnabitur.

9 Plaga lepræ ſi fuerit in homine, adducetur ad ſacerdotem,

10 Et videbit eum, Cùmque color albus in cute fuerit, & capillorum mutaverit aſpectum, ipſa quoque caro viva apparuerit:

11 Lepra vetuſtiſſima iudicabitur, atque inolita cuti. Contaminabit itaque eum ſacerdos, & non recludet, quia perſpicua eſt munditiæ eſt.

12 Sin autem effluerit diſcurrens lepra in cute, & operuerit omnem cutem à capite uſque ad pedes, quidquid ſub aſpectu oculorum cadit,

13 Conſiderabit eum ſacerdos, & teneri lepra muſtiſſima iudicabit: eò quòd omnis in candore verſa ſit, & idcirco homo mundus erit.

14 Quando verò caro vivens in eo apparuerit,

15 Tunc ſacerdotis iudicio polluetur, & inter immundos reputabitur: caro enim viva ſi lepra aſpergitur, immunda eſt.

16 Quòd ſi rurſum verſa fuerit in alborem, & totum hominem operuerit,

17 Conſiderabit eum ſacerdos, & mundum eſſe decernet.

18 Caro autem, & cutis, in qua ulcus natum eſt, & ſanatum,

19 Et in loco ulceris cicatrix alba apparuerit ſive ſubrufa, adducetur homo ad ſacerdotem:

20 Qui cùm viderit locum lepræ humilior carne reliqua, & pilos verſos in candorem, contaminabit eum: plaga enim lepræ orta eſt in ulcere.

21 Quòd ſi pilus coloris eſt priſtini, & cicatrix ſubobſcura, & vicina carne non eſt humilior, recludet eum ſeptem diebus.

22 Et ſi quid creverit, ad iudicabit eum lepræ.

23 Sin autem ſteterit in loco ſuo, ulceris eſt cicatrix, & homo mundus erit.

24 Caro autem, & cutis, quam ignis exuſſerit, & ſanata alba, ſive ruſam habuerit cicatricem,

25 Conſiderabit eam ſacerdos, & ecce ſi verſa eſt in alborem, & locus ejus reliqua cute eſt humilior: contaminabit eum, quia plaga lepræ in cicatrice orta eſt.

26 Quòd ſi pilorum color non fuerit immutatus, nec humilior plaga carne reliqua, & ipſa lepræ ſpecies fuerit ſubobſcura: recludet eum ſeptem diebus,

27 Et die ſeptimo contemplabitur: ſi creverit in cute lepra, contaminabit eum.

28 Sin autem in loco ſuo candor ſteterit nõ ſatis clarus, plaga combustionis eſt, & idcirco mundabitur, quia cicatrix eſt combuſtura.

29 Vir, ſive mulier, in cujus capite, vel barba germinaverit lepra, videbit eos ſacerdos.

30 Et ſi quid humilior fuerit locus carne reliqua, & capillus flavus, ſolitoq; ſubtilior, cõtaminabit eos, quia lepra capitis, ac barbeſt

31 Sin autem viderit locum maculæ æqualem vicinæ carni, & capillum nigrum: recludet eum ſeptem diebus,

32 Et die ſeptimo intuebitur. Si non creverit macula, & capillus ſui coloris eſt, & locus plagæ carni reliquæ æqualis:

33 Radetur homo abſque loco maculæ, & includetur ſeptem diebus aliis.

34 Si die ſeptimo viſa fuerit ſtetiſſe plaga in loco ſuo, nec humilior carne reliqua, munda-bit eum, lotiſque veſtibus ſuis mundus erit.

35 Sin autem poſt emundationem rurſus creverit macula in cute,

36 Non quæret ampliùs, utrùm capillus in flavum colorem ſit immutatus, quia aperte immundus eſt.

37 Porro ſi ſteterit macula, & capilli nigri fuerint, noverit hominem ſanatum eſſe, & confidenter eum pronunciet mundum.

38 Vir, ſive mulier, in cujus cute candor apparuerit,

39 Intuebitur eos ſacerdos. Si deprehenderit ſubobſcurum alborem lucere in cute, ſciat non eſſe lepram, ſed maculam coloris candidi, & hominem mundum.

40 Vir, de cujus capite capilli fluunt, calvus, & mundus eſt:

41 Et ſi à fronte eciderint pili, recalvaſter, & mundus eſt.

42 Sin autem in calvitio, ſive in recalvatione albus, vel ruſus color fuerit exortus,

43 Et hoc ſacerdos viderit, condemnabit eum haud dubiè lepræ, quæ orta eſt in calvitio.

44 Quicumque ergo maculatus fuerit lepra, & ſeparatus eſt ad arbitrium ſacerdotis,

45 Habebit veſtimenta diſſuta, caput nudum; os veſte conteſtum, contaminatum, ac ſordidum ſe clamabit.

46 Omni tempore, quo leproſus eſt, & immundus, ſolus habitabit extra caſtra.

47 Veſtis lanea, ſive lineæ, quæ lepræ habuerit

48 In ſtamine, atque ſubtegmene, aut certe pellis, vel quidquid ex pelle conteſtum eſt,

49 Si alba, vel ruſa macula fuerit infecta, lepra reputabitur, oſtendeturque ſacerdoti.

50 Qui conſideratà recludet ſeptem diebus:

51 Et die ſeptimo rurſus aſpiciens ſi deprehenderit creviſſe, lepra perſeverans eſt: pollutum iudicabit veſtimentum, & omne, in quo fuerit inventa:

52 Et idcirco comburetur flammis.

53 Quòd ſi eam viderit non creviſſe:

54 Præcipiet, & lavabunt id, in quo lepra eſt, recludetque illud ſeptem diebus aliis.

55 Et cùm viderit faciè quidem priſtinà nõ reverſam, nec tamen creviſſe lepræ, immundum iudicabit, & igne cõburet, eò quod inſuſa ſit in ſuperficie veſtimentis, vel per totam, lepra.

56 Sin autem obſcurior fuerit locus lepræ, poſtquam veſtis eſt lota, abruptet eum, & à ſolido dividet.

57 Quòd ſi ultrà apparuerit in his locis, quæ priùs immaculata erant, lepra volatilis, & vaga; debet igne comburi.

58 Si ceſſaverit, lavabit aqua ea, quæ pura ſunt, ſecundò, & munda erunt.

59 Iſta eſt lex lepræ veſtimentis lanei, & lini, & ſtaminis, atque ſubtegmis, omniſque ſuppelleſtilis pellicæ, quomodo munda ri debeat, vel contaminari.

CAPUT XIV.

Lepra ex pianda sacrificia pro homine, domo, ac vestimento, lepra jam curata: ratio leprae domorum investiganda, curanda, purificanda.

- A
1 **L**ocutusque est Dominus ad Moysen, dicens:
2 Hic est ritus leprosi, quando mundandus est: * Adducetur ad sacerdotem:
3 Qui egressus de castris, cum invenerit lepram esse mundatam,
4 * Praecipiet ei, qui purificatur, ut offerat duos passerim vivos pro se, quibus vesicilicium est, & lignum cedrinum, vermiculumque & hyssopum.
5 Et unum ex passeribus immolare jubebit in vase fictili super aquas viventes:
6 Alium autem vivum cum ligno cedrino, & cecco, & hyssopo, tinget in sanguine passeris immolati,
7 Quo asperget illum, qui mundandus est, septies, ut jure purgetur: & dimittet passerem vivum, ut in agrum volet.
8 Cumque laverit homo vestimenta sua, radet omnes pilos corporis, & lavabitur aqua: purificatusque ingreditur castra, ita dumtaxat, ut maneat extra tabernaculum suum septē diebus:
9 Et die septimo radet capillos capitis, barbamque, & supercilia, ac totius corporis pilos. Et lotis rursum vestibus, & corpore,
10 Die octavo assumet duos agnos immaculatos, & ovem anniculum absque macula, & tres decimas similis in sacrificium, quae conspersa sit oleo, & seorsum olei sextarium.
B
11 Cumque sacerdos purificans hominem, statuerit eum, & haec omnia coram Domino in ostio tabernaculi testimonii,
12 Tolle agnū, & offeret eū pro delicto, oleique sextarium: & oblati ante Dominum omnibus,
13 Immolabit agnum, ubi solet immolari hostia pro peccato, & holocaustum, id est, in loco sancto. Sicut enim pro peccato, ita & pro delicto ad sacerdotem pertinet hostia: Sancta sanctorum est:
14 Assumentque sacerdos de sanguine hostiae, quae immolata est pro delicto, ponet super extremum auriculæ dextrae ejus, qui mundatur, & super pollices manus dextrae, & pedis:
15 Et de olei sextario mittet in manum suam sinistram,
16 Tingetque digitum dextrum in eo, & asperget coram Domino septies.
C
17 Quod autem reliquum est olei in laeva manu, fundet super extremum auriculæ dextrae ejus, qui mundatur, & super pollices manus, ac pedis dextri, & super sanguinem, qui effusus est pro delicto,
18 Et super caput ejus.
19 Rogabitque pro eo coram Domino, & faciet sacrificium pro peccato: tunc immolabit holocaustum.
20 Et ponet illud in altari cum libamentis suis, & homo rite mundabitur.
21 Quod si pauper est, & non potest manus ejus invenire, quae dicta sunt, pro delicto assumet agnum ad oblationem, ut roget pro eo sacerdos, decimamque partem similis consperget oleo in sacrificium, & olei sextarium,
22 * Duosque turtures sive duos pullos columbae: quorum unus sit pro peccato, & alter in holocaustum:

* Sup.
5. 7. 11.
12. 8.
Lucæ
2. 24.

- 23 Offeretque ea die octavo purificationis suae sacerdoti, ad ostium tabernaculi testimonii coram Domino.
24 Qui suscipiens agnum pro delicto, & sextarium olei, levabit simul:
25 Immolatoque agno, de sanguine ejus ponet super extremum auriculæ dextrae illius, qui mundatur, & super pollices manus ejus, ac pedis dextri:
26 Olei verò partem mittet in manum suam sinistram,
27 In quo tingens digitum dextrae manus asperget septies coram Domino:
28 Tangeque extremū dextrae auriculæ illius, qui mundatur, & pollices manus, ac pedis dextri, in loco sanguinis, qui effusus est pro delicto.
29 Reliquam autem partem olei, quae est in sinistra manu, mittet super caput purificati, ut placet pro eo Dominum:
30 Et turturē, sive pullū columbae offeret,
31 Unum pro delicto, & alterum in holocaustum cum libamentis suis.
32 Hoc est sacrificium leprosi, qui habere non potest omnia in emundationem sui.
33 Locutusque est Dominus ad Moysen, & Aaron, dicens,
34 Cum ingressi fueritis terram Chanaan, quam ego dabo vobis in possessionem, si fuerit plaga lepra in aedibus,
35 Ibit, cujus est domus, nuntians sacerdoti, & dicet: Quasi plaga lepra videtur mihi esse in domo mea.
36 At ille praecipiet, ut efferant universa de domo, priusquam ingrediatur eam, & videat, utrum leprosa sit, ne immunda fiant omnia, quae in domo sunt. Intrabitque postea, ut consideret lepram domus:
37 Et cum viderit in parietibus illius quasi valliculas pallide, sive rubore deformes, & humiliores superficie reliqua,
38 Egredietur ostium domus, & statim claudet illam septem diebus.
39 Reversusque die septimo, considerabit eam: si invenerit crevisse lepram,
40 Jubebit erui lapides, in quibus lepra est, & projici eos extra civitatem in locum immundum:
41 Domum autem ipsam radi intrinsecus per circuitum, & spargi pulverem rasurā extra urbem in locum immundum,
42 Lapidisque alios reponi pro his, qui ablati fuerint, & luto alio linire domum.
43 Sin autem postquam eruti sunt lapides, & pulvis erasus, & alia terra lita,
44 Ingressus sacerdos viderit reversam lepram, & parietes respiciens maculis, lepra est perseverans, & immunda domus:
45 Quam statim destruent, & lapides ejus, ac ligna, atque universum pulverem projicient extra oppidum in locum immundum.
46 Qui intraverit domum, quando clausa est, immundus erit usque ad vespertum:
47 Et qui dormierit in ea, & comederit quippiam, lavabit vestimenta sua.
48 Quod si introiens sacerdos viderit lepram non crevisse in domo, postquam denuo ita fuerit, purificabit eam reddita sanitate:
49 Et in purificationem ejus sumet duos passerim, lignumque cedrinum, & vermiculum, atque hyssopum:

50 Et immolato uno passerem in vase filii super aquas vivas,

51 Tolle lignum cedrinum, & hyssopum, & coccum, & passerem vivum, & tinget omnia in sanguine passeris immolati, atque in aquis viventibus, & asperget domum septies:

52 Purificabitur ita tam in sanguine passeris, quam in aquis viventibus, & in passerem vivo, lignoque cedrino, & hyssopo, atque vermiculo.

53 Cumque dimiserit passerem avolare in agrum liberum, orabit pro domo, & jure mundabitur,

54 Ista est lex omnis leprae, & percussurae,

55 Leprae vestium, & domorum,

56 Cicatricis & erumpentium papularum, lucentis maculae, & in varias species, coloribus immutatis,

57 Ut possit sciri, quo tempore mundum quid, vel immundum sit.

C A P U T X V.

*Seminis viri, concubantium menstruo-
sa mulieris, & hemorrhagiae expiatio,
ac purificatio.*

1 Locutusque est Dominus ad Moysen, & Aaron, dicens:

2 Loquimini filiis Israel, & dicite eis: Vir, qui patitur fluxum feminis, immundus erit.

3 Et tunc iudicabitur huic vitio subiacere, cum per singula momenta adhæserit carni ejus, atque concreverit sordis humor.

4 Omne stratum, in quo dormierit, immundum erit, & ubicumque sederit.

5 Si quis hominum tetigerit lectum ejus, lavabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vespertum.

6 Si sederit, ubi ille sederat, & ipse lavabit vestimenta sua: & lotus aqua, immundus erit usque ad vespertum.

7 Qui tetigerit carnem ejus, lavabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vespertum.

8 Si salivam hujusmodi homo jecerit super eum, qui mundus est, lavabit vestimenta sua, & lotus aqua, immundus erit usque ad vespertum.

9 Sagma, super quo sederit, immundum erit:

10 Et quicquid sub eo fuerit, qui fluxum feminis patitur, pollutum erit usque ad vespertum. Qui portaverit horum aliquid, lavabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vespertum.

11 Omnis, quem tetigerit qui talis est, non lotis ante manibus, lavabit vestimenta sua: & lotus aqua, immundus erit usque ad vespertum.

12 Vas fictile, quod tetigerit, confringetur: vas autem ligneum lavabitur aqua.

13 Si sanatus fuerit, qui hujusmodi sustinet passionem, numerabit septem dies post emundationem sui, & lotis vestibus & toto corpore in aquis viventibus, erit mundus.

14 Die autem octavo sumet duos turtures, aut duos pullos columbae: & veniet in conspectum Domini ad ostium tabernaculi testimonii, dabitque eos sacerdoti:

15 Qui faciet unum pro peccato, & alterum in holocaustum: rogabitque pro eo coram Domino, ut emundetur à fluxu feminis sui.

16 Vir, de quo egreditur semen coitus, lavabit aqua omne corpus suum: & immundus erit usque ad vespertum.

17 Vestem, & pellem, quam habuerit, lavabit aqua, & immunda erit usque ad vespertum.

18 Mulier, cum qua coierit, lavabitur aqua, & immunda erit usque ad vespertum.

19 Mulier, quae redeunte mense patitur fluxum sanguinis, septem diebus separabitur.

20 Omnis, qui tetigerit eam, immundus erit usque ad vespertum:

21 Et in quo dormierit, vel sederit diebus separationis suae, pollutus erit.

22 Qui tetigerit lectum ejus, lavabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vespertum.

23 Omne vas, super quo illa sederit, quicquid attigerit, lavabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, pollutus erit usque ad vespertum.

24 Si coierit cum ea vir tempore sanguinis menstrualis, immundus erit septem diebus & omne stratum, in quo dormierit, pollutus erit.

25 Mulier, quae patitur multis diebus fluxum sanguinis non in tempore menstruali, vel quae post menstruum sanguinem fluere non cessat, quamdiu subiacet huic passioni, immunda erit, quasi sit in tempore menstruo.

26 Omne stratum, in quo dormierit, & vas in quo sederit, pollutum erit.

27 Quicumque tetigerit ea, lavabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vespertum.

28 Si steterit sanguis, & fluere cessaverit, numerabit septem dies purificationis suae:

29 Et die octavo offeret pro se sacerdoti duos turtures, aut duos pullos columbarum, ad ostium tabernaculi testimonii:

30 Qui unum faciet pro peccato, & alterum in holocaustum, rogabitque pro ea coram Domino, & pro fluxu immunditiae ejus.

31 Docebitis ergo filios Israel, ut caveant immunditiam, & non moriantur in sordibus suis, cum polluerint tabernaculum meum, quod est inter eos.

32 Ista est lex ejus, qui patitur fluxum feminis, & qui polluitur coitu,

33 Et quae menstruis temporibus separatur, vel quae jugi fuit sanguine, & hominis, qui dormierit cum ea.

C A P U T X V I.

Quando, & quomodo sacerdos ingredi debeat sanctuarium, ipsumque expiare una cum tabernaculo, & altari, emissarium caprum abigere, & festum expiationum celebrare.

1 Locutusque est Dominus ad Moysen, quando * offerentes ignem alienum interfecisti sunt:

2 Et praecepit ei, dicens: Loquere ad Aaron fratrem tuum, * ne omni tempore ingrediat Sanctuarium, quod est intra velum coram propitiatorio, quo regitur arca, ut non moriatur (quia in nube apparebo super oraculum).

3 Nisi haec ante fecerit: Vitulum pro peccato offeret, & arietem in holocaustum.

4 Tunica lineae vestietur, feminalibus lineis verenda celabit: accingetur zona lineae, cidarim lineam imponet capiti: haec enim vestimenta sunt sancta: quibus cunctis, cum lotus fuerit, induetur.

5 Suscipietque ab universa multitudine filiorum Israel duos hircos pro peccato, & unum arietem in holocaustum,

6 Cūque obtulerit vitulum, & oraverit pro se, & pro domo sua,

7 Duos hircos stare faciet coram Domino in ostio tabernaculi testimonii:

8 Mittensque super utrumque sortem, unam Domino, & alteram capro emissario,

9 Cujus exierit fors Domino, offeret illum pro peccato:

10 Cujus autem in caprum emissarium, statuet eum vivum coram Dño, ut fundat preces super eo, & emittat eum in solitudinem,

11 His ritē celebratis, offeret vitulum, & rogans pro se, & pro domo sua, immolabit eum:

12 Assumpitque thuribulo, quod de prunis altaris impleverit, & hauriens manu compositum thymiama in incensum, ultra velum intrabit in Sancta.

13 Ut possitis super ignem aromatibus, nebula eorum, & vapor operiat oraculum, quod est supra testimonium, & nō moriatur.

14 Tolle quoque de sanguine vituli, & asperget digito septies contra propitiatorium ad orientem.

15 Cūque mactaverit hircum pro peccato populi, inseret sanguinem ejus intra velum, sicut præceptum est de sanguine vituli, ut aspergat ē regione oraculi,

16 Et expiet Sanctuarium ab immunditiis filiorum Israel, & à prævaricationibus eorum, cunctisque peccatis. Juxta hunc ritum faciet tabernaculo testimonii, quod fixum est inter eos, in medio sordium habitationis eorum.

17 * Nullus hominum sit in tabernaculo, quando pontifex Sanctuarium ingreditur, ut roget pro se, & pro domo sua, & pro universo cœtu Israel, donec egrediatur.

18 Cū autem exierit ad altare, quod corā Dño est, oret pro se, & sumptis sanguinē vituli atque hirci fundat super cornua ejus per gyrū:

19 Aspergensq; digito septies, expiet, & sanctificet illud ab immunditiis filiorum Israel.

20 Postquam emundaverit Sanctuarium, & tabernaculum, & altare, tunc offerat hircum viventem:

21 Et posita utraque manu super caput ejus, confiteatur omnes iniquitates filiorum Israel, & universa delicta, atque peccata eorum, quæ imprecans capiti ejus, emittet illum per hominem paratum, in desertum.

22 Cūque portaverit hircus omnes iniquitates eorum in terram solitariam, & dimissus fuerit in deserto,

23 Revertetur Aarō in tabernaculū testimonii, & depositis vestibus, quibus prius indutus erat, cū intraret Sanctuarium, reliquisq; ibi,

24 Lavabit carnem suam in loco sancto, indueturque vestibus suis. Et postquam egressus obtulerit holocaustum suum, ac plebis, rogabit tam pro se, quàm pro populo:

25 Et adipem, qui oblatum est pro peccatis, adolebit super altare.

26 Ille verò, qui dimiserit caprum emissarium, lavabit vestimenta sua, & corpus aqua, & sic ingreditur in castra.

27 Vitulū autem, & hircum, qui pro peccato fuerant immolati, & quorū sanguis illatus est in Sanctuarium, ut expiatio compleretur, asportabunt foras castra, & cōburent igni, tam pelles, quàm carnes eorum, ac simum:

28 Et quicumque combusserit ea, lavabit

vestimenta sua, & carnem aqua, & sic ingreditur in castra.

29 Eritque vobis hoc legitimum sempiternum: * Mense septimo, decima die mensis, affligetis animas vestras, nullumque opus facietis, sive indigena, sive advena, qui peregrinatur inter vos.

30 In hac die expiatio erit vestri, atque mundatio ab omnibus peccatis vestris: coram Domino mundabimini.

31 Sabbatum enim requietionis est, & affligetis animas vestras religione perpetua.

32 Expiabit autem sacerdos, qui unctus fuerit, & ejus manus initiate sunt, ut sacerdotio fungatur pro patre suo: indueturque stola linea, & vestibus sanctis,

33 Et expiabit Sanctuarium, & tabernaculum testimonii, atque altare, sacerdotes quoque, & universum populum.

34 Eritque vobis hoc legitimum sempiternum, ut oretis pro filiis Israel, & pro cunctis peccatis eorum semel in anno. Fecit igitur sicut præceperat Dominus Moysi.

C A P U T XVII.

Tubentur Hebraei soli Deo sacrificare, non demoni. hoc usquam nisi ad ostium tabernaculi: atque a sanguinis, & mortuini esu abstinendum.

1 **E**t locutus est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Loquere Aaron, & filiis ejus, & cunctis filiis Israel, dicens ad eos: Iste est sermo, quem mandavit Dominus, dicens:

3 Homo quilibet de domo Israel, si occiderit bovem, aut ovem, sive capram, in castris, vel extra castra,

4 Et non obtulerit ad ostium tabernaculi oblationem Domino, sanguinis reus erit: quasi si sanguinem fuderit, sic peribit de medio populi sui.

5 Ideo sacerdoti offerre debent filii Israel hostias suas, quas occidunt in agro, ut sanctificentur Dño ante ostium tabernaculi testimonii, & immolent eas hostias pacificas Dño.

6 Funderque sacerdos sanguinē super altare Domini ad ostium tabernaculi testimonii, & adolebit adipem in odorem suavitatis Dño:

7 Et nequaquam ultra immolabunt hostias suas demonibus, cū quibus fornicati sunt. Legitimum sempiternū erit illis, & posteris eorū.

8 Et ad ipsos dices: Homo de domo Israel, & de advenis, qui peregrinantur apud vos,

9 Et ad ostium tabernaculi testimonii non adduxerit eam, ut offeratur Domino, interibit de populo suo.

10 Homo quilibet de domo Israel, & de advenis, qui peregrinantur inter eos, si comederit sanguinem, obfirmabo faciem meā contra animā illius, & disperdam eā de populo suo.

11 Quia anima carnis in sanguine est: & ego dedi illum vobis, ut super altare in eo expietis pro animabus vestris, & sanguis pro animā piaculo sit.

12 Idcirco dixi filiis Israel: Omnis anima ex vobis non comedet sanguinem, nec ex advenis, qui peregrinantur apud vos.

13 Homo cuicumque de filiis Israel, & de advenis, qui peregrinantur apud vos, si venatione, atque aucupio ceperit feram, vel

* Infr.
21. 17.
18.

C

C

D

* Lucx
11. 10.

E

B

C

F
* Heb.
11. 11.

D
*Gen.
9. 4.
Sup. 7.
126.

avem, quibus vesci licitum est, fundat sanguinem ejus, & operiat illum terra.

14 * Anima enim omnis carnis in sanguine est: unde dixi filiis Israel: Sanguine universæ carnis non comedetis: quia anima carnis in sanguine est: & quicumque comederit illi, interibit.

15 Anima, quæ comederit morticinum, vel captum à bestia, tam de indigenis, quam de advenis, lavabit vestimenta sua, & semetipsum aqua, & contaminatus erit usque ad vespertum: & hoc ordine mundus fiet.

16 Quod si non laverit vestimenta sua, & corpus, portabit iniquitatem suam.

CAPUT XVIII.

Gradus conjugii illiciti, ad Gentium, & Chananæorum opera fugienda in varia carnali turpitudine.

A

1 Locutus est Dominus ad Moysen, dicens: 2 Loquere filiis Israel, & dices ad eos: Ego Dominus Deus vester:

3 Juxta consuetudinem terræ Egypti, in aqua habitastis, non facietis: & juxta morem regionis Chanaan, ad quam ego introducturus sum vos, non ageris, nec in legitimis eorum ambulabitis.

4 Facietis judicia mea, & præcepta mea servabitis, & ambulabitis in eis: ego Dominus Deus vester.

*Exec.
20. 11.
Rom.
10. 5.
Galat.
3. 12.

5 * Custodite leges meas, atque judicia, quæ faciendi sunt, vivet in eis. Ego Dominus. 6 Omnis homo ad proximum sanguinis sui non accedet, ut revelet turpitudinem ejus. Ego Dominus.

7 Turpitudinem patris tui, & turpitudinem matris tuæ non discoperies: mater tua est: non revelabis turpitudinem ejus.

8 Turpitudinem uxoris patris tui non discoperies: turpitudinem enim patris tui est.

B

9 Turpitudinem sororis tuæ ex patre, si ve ex matre, quæ domi, vel foris genita est, non revelabis.

10 Turpitudinem filiae filii tui, vel neptis ex filia non revelabis: quia turpitudinem tua est.

11 Turpitudinem filiae uxoris patris tui, quam peperit patri tuo, & est soror tua, non revelabis.

12 Turpitudinem sororis patris tui non discoperies: quia caro est patris tui.

13 Turpitudinem sororis matris tuæ non revelabis, eò quod caro sit matris tuæ.

14 Turpitudinem patris tui non revelabis, nec accedes ad uxorem ejus, quæ tibi affinitate conjungitur.

15 Turpitudinem nurus tuæ non revelabis, quia uxor filii tui est, nec discoperies ignominiam ejus.

16 Turpitudinem uxoris fratris tui non revelabis: quia turpitudinem fratris tui est.

C

17 Turpitudinem uxoris tuæ, & filiae ejus non revelabis. Filiam filii ejus, & filiam filiae illius non fumes, ut reveles ignominiam ejus: quia caro illius sunt, & talis coitus incestus est.

18 Sororem uxoris tuæ in pelliculam illius non accipies, nec revelabis turpitudinem ejus adhuc illa vivente.

19 Ad mulierem, quæ patitur menstrua, non accedes, nec revelabis secretum ejus.

20 Cum uxore proximi tui non coibis, nec seminis commissione maculaberis.

*Infr.
20. 2.

21 * De semine tuo non dabis, ut conse-

cretur idolo Moloch, nec pollues nomen Dei tui. Ego Dominus.

22 Cum masculo non commiscearis coitu scemineo, quia abominatio est.

23 Cum omni pecore non coibis, nec maculaberis cum eo. * Mulier non succumbet jumento, nec miscebitur ei: quia scelus est.

24 Nec polluamini in omnibus his, quibus contaminatae sunt universæ gentes, quas ego ejiciam ante conspectum vestrum.

25 Et quibus polluta est terra: cuius ego seclera visitabo, ut evomat habitatores suos.

26 Custodite legitima mea, atque judicia, & non faciatis ex omnibus abominationibus istis, tam indigena quam colonus, qui peregrinantur apud vos.

27 Omnes enim execrationes istas fecerunt accola terræ, qui fuerunt ante vos, & polluerunt eam.

28 Cavete ergo, ne & vos similiter evomat, cum paria feceritis, sicut evomit gentem, quæ fuit ante vos.

29 Omnis anima, quæ fecerit de abominationibus his quippiam, peribit de medio populi sui.

30 Custodite mandata mea. Nolite facere, quæ fecerunt hi, qui fuerunt ante vos, & ne polluamini in eis. Ego Dominus Deus vester.

CAPUT XIX.

Varia præcepta moralia, & ceremonialia ante recensita rursus inculcantur, additis de novo aliis.

1 Locutus est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Loquere ad omnem ceterum filiorum Israel, & dices ad eos: * Sancti estote, quia ego sanctus sum, Dominus Deus vester.

3 Unusquisque patrem suum, & matrem suam timeat. Sabbata mea custodite. Ego Dominus Deus vester.

4 Nolite converti ad idola, nec deos confatiles faciatis vobis. Ego Dominus Deus vester.

5 Si immolaveritis hostiam pacificorum Domino, ut sit placabilis,

6 Eo die, quo fuerit immolata, comedetis eam, & die altero: quidquid autem residuum fuerit in diem tertium, igne comburetis.

7 Si quis post bidden comedierit ex ea, profanus erit, & impietatis reus:

8 Portabitque iniquitatem suam, quia sanctum Domini polluit, & peribit anima illa de populo suo.

9 * Cumque messueris segetes terræ tuæ, non tondebis usque ad solum superficiem terræ: nec remanentes spicas colliges.

10 Neque in vinea tua racemos, & grana decidentia congregabis, sed pauperibus, & peregrinis carpenda dimittes. Ego Dominus Deus vester.

11 Non facietis furtum. Non mentiemini, nec decipiet unusquisque proximum suum.

12 * Non perjurabis in nomine meo, nec pollues nomen Dei tui. Ego Dominus.

13 * Non facies calumniam proximo tuo, nec vi opprimes eum. * Non morabitur opus mercenarii tui apud te usque mane.

14 Non maledices furdo, nec coram ceco pones offendiculum: sed timebis Dominum Deum tuum, quia ego sum Dominus.

*Infr.
20. 16.
D

A

*Sap.
11. 4.
1. P. 1.
1. 16.

B

*Infr.
22. 12.

C

*Exo.
20. 7.

*Eccl.
10. 6.

*Deu.
24. 14.

Tob.
4. 15.

CAPUT XX.

*Deu. 17.
16. 19.
Prov. 24. 23.
Eccl. 2. 1.
*Jac. 2. 3.
D.
*Ioa. 2. 11. &
1. 4.
*Eccl. 10. 11.
Matt. 8. 5.
Luc. 7. 3.
*Mat. 5. 41.
39.
Luc. 6. 17.
Rom. 13. 9.
E

15 Non facies, quod iniquum est, nec iniuste iudicabis. * Non consideres personam pauperis, nec honores vultum potentis. Iuste iudica proximo tuo.

16 Non eris criminator, nec fufurro in populo: Non stabis contra sanguinem proximi tui. Ego Dominus.

17 * Non oderis fratrem tuum in corde tuo, * sed publice argue eum, ne habeas super illo peccatum.

18 Non quaras ultionem, nec memor eris injuriæ civium tuorum. * Diliges amicum tuum sicut teipsum. Ego Dominus.

19 Leges meas custodite. Jumentum tuum non facies coire cum alterius generis animalibus. Agrum tuum non seres diverso semine. Veste, quæ ex duobus texta est, non indueris.

20 Homo si dormierit cum muliere coitu feminis, quæ sit ancilla etiam nubilus, & tamen pretio non redempta, nec libertate donata: vapulabunt ambo, & non morientur, quia non fuit libera.

21 Pro delicto autem fuis offeret Domino ad ostium tabernaculi testimonii arietem:

22 Orabitque pro eo sacerdos, & pro peccato ejus coram Domino, & repropitiabitur ei, dimitteturque peccatum.

23 Quando ingressi fueritis terram, & plantaveritis in ea ligna pomifera, auferetis præputia eorum: poma, quæ permurant, immunda erunt vobis, nec edetis ex eis.

24 Quarto autem anno omnis fructus eorum sanctificabitur laudabilis Domino.

25 Quinto autem anno comedetis fructus, congregantes poma, quæ proferunt. Ego Dominus Deus vester.

26 Non comedetis cum sanguine. Non augurabimini, nec observabitis somnia.

27 Neque in rotundum attondebitis coram: nec raderitis barbam.

28 Et super mortuo non incidetis carnem vestram, neque figuras alienas, aut stigmata facietis vobis. Ego Dominus.

29 Ne prostituas filiam tuam, ne contaminetur terra, & impleatur piaculo.

30 Sabbata mea custodite, & Sanctuarium meum metuite. Ego Dominus.

31 Non declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid sciscitemini, ut polluamini per eos. Ego Dominus Deus vester.

32 Coram cano capite consurge, & honora personam senis: & time Dominum Deum tuum. Ego sum Dominus.

33 * Si habitaverit advena in terra vestra, & moratus fuerit inter vos, non exprobreis ei:

34 Sed sit inter vos quasi indigena: & diligetis eum quasi vosmetipsos: fuistis enim & vos advena in terra Ægypti. Ego Dominus Deus vester.

35 Nolite facere iniquum aliquid in iudicio, in regula, in pondere, in mensura.

36 Statera justa, & æqua sint pondera, iustus modus, æquusque sextarius. Ego Dominus Deus vester, qui eduxi vos de terra Ægypti.

37 Custodite omnia præcepta mea, & universa judicia, & facite ea. Ego Dominus.

Morte plecendi sunt, qui de semine suo Moloch offerunt, qui viros, aut ariolos consulunt, qui parentibus maledicunt, qui varios exercent coitus illicitos.

1 Oculisque est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Hæc loquere filiis Israel: Homo de filiis Israel, & de advenis, qui habitant in Israel, * si quis dederit de semine suo idolo Moloch, morte moriatur: populus terræ lapidabit eum.

3 Et ego ponam faciem meam contra illum: succidamque eum de medio populi sui, eod quod dederit de semine suo Moloch, & contaminaverit Sanctuarium meum, ac polluerit nomen sanctum meum.

4 Quod si negligens populus terræ, & quasi parvipendens imperium meum, dimiserit hominem, cui dedit de semine suo Moloch, nec voluerit eum occidere:

5 Ponam faciem meam super hominem illud, & super cognationem ejus, succidamque ipsum, & omnes, qui consenserunt ei, ut fornicaretur cum Moloch, de medio populi sui.

6 Anima, quæ declinaverit ad magos, & ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, & interficiam illam de medio populi sui.

7 * Sanctificamini, & estote sancti, quia ego sum Dominus Deus vester.

8 Custodite præcepta mea, & facite ea: Ego Dominus, qui sanctifico vos.

9 * Qui maledixerit patri suo, aut matri, morte moriatur: patri, matrique maledixit, sanguis ejus sit super eum.

10 * Si mechatus quis fuerit cum uxore alterius, & adulterium perpetraverit cum conjuge proximi sui, morte moriantur & mechus, & adultera.

11 Qui dormierit cum noverca sua, & revelaverit ignominiam patris sui, morte moriantur ambo, sanguis eorum sit super eos.

12 Si quis dormierit cum nuru sua, uterque moriatur, quia scelus operati sunt: sanguis eorum sit super eos.

13 Qui dormierit cum masculo coitu femineo, uterque operatus est nefas, morte moriantur: sit sanguis eorum super eos.

14 Qui supra uxorem filiam, duxerit matrem ejus, scelus operatus est: vivus ardebit cum eis, nec permanebit tantum nefas in medio vestri.

15 Qui cum jumento, & pecore coierit, morte moriatur: pecus quoque occidite.

16 * Mulier, quæ succubuerit cuilibet jumento, simul interficietur cum eo: sanguis eorum sit super eos.

17 Qui acceperit sororem suam, filiam patris sui, vel filiam matris suæ, & viderit turpitudinem ejus, illaque conspexerit fratris ignominiam: nefariam rem operati sunt: occidentur in conspectu populi sui, eod quod turpitudinem suam mutuo revelaverint, & portabunt iniquitatem suam.

18 Qui coierit cum muliere in fluxu menstruo, & revelaverit turpitudinem ejus, ipsaque aperuerit fontem sanguinis sui, interficietur ambo de medio populi sui.

19 Turpitudinem matertere, & amittere non discooperies: qui hoc fecerit, ignomi-

A

*Sup.
18. 21.

*1Pet.

1. 16.

B

*Exo.

21. 17.

Prov.

20. 20.

Matt.

15. 4.

Marc.

7. 20.

*Deu.

22. 22.

100. 10.

8. 5.

C

*Sup.

18. 23.

D

niam

niam carnis suæ nudavit, portabunt ambo iniquitatem suam.

20 Qui coierit cum uxore patris, vel avunculi sui, & revelaverit ignominiam cognationis suæ, portabunt ambo peccatum suum: absque liberis morientur.

21 Qui duxerit uxorem fratris sui, rem facit illicitam, turpitudinem fratris sui revelavit: absque liberis erunt.

22 Custodite leges meas, atque iudicia, & facite ea: ne & vos evomat terra, quam intraturi estis, & habitaturi.

23 Nolite ambulare in legitimis nationum, quas ego expulsurus sum ante vos. Omnia enim hæc fecerunt, & abominatus sum eas.

E 24 Vobis autem loquor: Possidete terram eorum, quam dabo vobis in hereditatem, terram fluentem lacte, & melle. Ego Dominus Deus vester, qui separavi vos à cæteris populis.

25 Separate ergo & vos jumentum mundum ab immundo, & avem mundam ab immunda: ne pollutis animas vestras in pecore, & avibus, & cunctis, quæ moventur in terra, & quæ vobis ostendi esse polluta.

* 1 Pet. 5. 16. 26 * Eritis mihi sancti, quia sanctus sum ego Dominus, & separavi vos à cæteris populis, ut essetis mei.

* Deu. 13. 11. 1. Reg. 18. 7. 27 * Vir, sive mulier, in quibus Pythonicus, vel divinationis fuerit spiritus, morte moriantur, lapidibus obruent eos: sanguis eorum sit super illos.

C A P U T XXI.

Quibus funeribus interesse possint sacerdotes, & quales ducere uxores, quæ incepti sint ad sacerdotium: & de filia sacerdotis fornicante.

A 1 **D**ixit quoque Dominus ad Moysen: Loquere ad sacerdotes filios Aaron, & dices ad eos: Ne contaminetur sacerdos in mortibus civium suorum.

2 Nisi tantum in consanguineis, ac propinquis, idest, super patre, & matre, & filio, & filia, fratre quoque,

3 Et sorore virgine, quæ non est nupta viro:

4 Sed nec in principe populi sui contaminabitur.

* Sup. 10. 27. 44. 20. 5 * Non radent caput, nec barbam, neque in carnibus suis facient incisuras.

6 Sancti erunt Deo suo, & non polluent nomen ejus: incensum enim Domini, & panes Dei sui offerunt, & ideò sancti erunt.

* Sup. 19. 19. 7 * Scortum, & vile prostibulum non ducunt uxorem, nec eam, quæ repudiata est à marito: quia consecrati sunt à Deo suo,

8 Et panes propositionis offerunt. Sint ergo sancti, quia & ego sanctus sum, Dominus, qui sanctifico eos.

B 9 Sacerdotis filia si deprehensa fuerit in stupro, & violaverit nomen patris sui, flammis exuretur.

10 Pontifex, idest, sacerdos maximus inter fratres suos, super cuius caput fustum est unctio oleum, & cuius manus in sacerdotio consecratae sunt, vestitusque est sanctis vestibus, caput suum non discooperiet, vestimenta non scindet:

11 Et ad omnem mortuum non ingredietur omnino: super patre quoque suo, & matre non contaminabitur.

C 12 Nec egredietur de sanctis, ne polluat

Sanctuarium Domini, quia oleum sanctæ unctiois Dei sui super eum est. Ego Dominus.

13 * Virginem ducet uxorem.

14 Viduam autem, & repudiatam, & fordidam, atque meretricem non accipiet, sed puellam de populo suo:

* Ezech. 44. 12.

15 Ne commisceat stirpem generis sui vulgo gentis suæ: quia ego Dominus, qui sanctifico eum.

16 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

17 Loquere ad Aaron: Homo de semine tuo per familias, cui habuerit maculam, non offeret panes Deo suo,

18 Nec accedet ad ministerium ejus: si cæcus fuerit, si claudus, si parvo, vel grandi, vel torto naso,

19 Si fracto pede, si manu,

20 Si gibbus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si jugem scabiem, si impetiginem in corpore, vel heriosius.

21 Omnis, qui habuerit maculam de semine Aaron sacerdotis, non accedet offerre hostias Domino, nec panes Deo suo:

22 Vescetur tamen panibus, qui offeruntur in Sanctuario,

23 Ita dumtaxat, ut intra velum non ingrediatur, nec accedat ad altare, quia maculam habet, & contaminare non debet Sanctuarium meum. Ego Dominus, qui sanctifico eos.

24 Locutus est ergo Moyses ad Aaron, & ad filios ejus, & ad omnem Israel cuncta, quæ fuerant imperata.

C A P U T XXII.

Ab esu sanctificatorum, seu victimarum alienigenæ, & immundi abstinere debent: describuntur macule, seu vitia, quibus victimæ carere debeant, & quæ debeant offerri.

A 1 **L**ocutus quoque est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Loquere ad Aaron, & ad filios ejus, ut caveant ab his, quæ consecratae sunt filiorum Israel, & non contaminent nomen sanctificatorum mihi, quæ ipsi offerunt. Ego Dominus.

3 Dic ad eos, & ad posteros eorum: Omnis homo, qui accesserit de stirpe vestra ad ea, quæ consecratae sunt, & quæ obulerunt filii Israel Domino, in quo est immunditia, peribit coram Domino. Ego sum Dominus.

4 Homo de semine Aaron, qui fuerit leprosus, aut patiens fluxum seminis, non vescetur de his, quæ sanctificatae sunt mihi, donec sanetur. Qui tetigerit immundum super mortuo, & ex quo egerit semen quasi coitus,

5 Et qui tangit reptile, & quodlibet immundum, cuius tactus est sordidus,

6 Immundus erit usque ad vespertum, & non vescetur his, quæ sanctificatae sunt: sed cum laverit carnem suam aqua,

7 Et occubuerit sol, tunc mundatus vescetur de sanctificatis, quia cibus illius est.

8 * Morticinum, & capiti à bestia non comedent, nec polluentur in eis. Ego sum Dominus.

9 Custodiât præcepta mea, ut non subiacent peccato, & moriantur in Sanctuario, cum polluerint illud. Ego Dominus, qui sanctifico eos.

10 Omnis alienigena non comedet de sanctificatis, inquilinus sacerdotis, & mercenarius non vescetur ex eis.

11 Quæ autem sacerdos emerit, & qui verniculus domus ejus fuerit, hi comedent ex eis.

* Sup. 27. 6. Exod. 12. 31. Deut. 14. 21. B Ezech. 44.

12 Si filia sacerdotis cuilibet ex populo nupta fuerit: de his, quæ sanctificata sunt, & de primitiis non vescetur.

13 Sin autem vidua, vel repudiata, & absque liberis reveria fuerit ad domum patris sui: sicut puella consueverat, aletur cibis patris sui. Omnis alienigena comedendi ex eis non habet potestatem.

14 Qui comederit de sanctificatis per ignorantiam, addet quintam partem cum eo, quod comedit, & dabit sacerdoti in sanctuarium.

15 Nec contaminabunt sanctificata filiorum Israel, quæ offerunt Domino:

C 16 Ne forte sustineant iniquitatem delicti sui, cum sanctificata comederint. Ego Dominus, qui sanctifico eos.

17 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

18 Loquere ad Aaron, & filios ejus, & ad omnes filios Israel, dicesque ad eos: Homo de domo Israel, & de advenis, qui habitant apud vos, qui obtulerit oblationem suam, vel vota solvens, vel sponte offerens, quidquid illud obtulerit in holocaustum Domini,

19 Ut offeratur per vos, masculus immaculatus erit: ex bobus, & ovibus, & ex capris:

20 Si maculum habuerit, non offeretis, neque erit acceptabile.

*Deut. 15. 11. Eccl. 15. 14.

21 * Homo, qui obtulerit victimam pacificorum Domino, vel vota solvens, vel sponte offerens, tam de bobus, quam de ovibus, immaculatum offeret, ut acceptabile sit: omnis macula non erit in eo.

22 Si cæcum fuerit, si fractum, si cicatricem habens, si papulas, aut scabiem, aut impetiginem: non offeretis ea Domino, nec adolebitis ex eis super altare Domini.

D 23 Bovem, & ovem, aure, & cauda amputatis, voluntarie offerre potes, votum autem ex eis solvi non potest.

24 Omne animal, quod vel contritis, vel tuis, vel scitis, ablatibus testiculis est, non offeretis Domino, & in terra vestra hoc omnino ne faciatis.

25 De manu alienigenæ non offeretis panes Deo vestro, & quidquid aliud dare voluerit: quia corrupta, & maculata sunt omnia: non suscipietis ea.

26 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

27 Bos, ovis, & capra, cum genita fuerint, septem diebus erunt sub ubere matris suæ: die autem octavo, & deinceps offerri poterunt Domino.

28 Sive illa bos, sive ovis, non immolabuntur una die cum foetibus suis.

29 Si immolaveritis hostiam pro gratiarum actione Domino, ut possit esse placabilis,

30 Eodem die comedetis eam, non remanebit quidquam in mané alterius diei. Ego Dominus.

31 Custodite mandata mea, & facite ea. Ego Dominus.

32 Ne polluatis nomen meum sanctum, ut sanctificer in medio filiorum Israel. Ego Dominus, qui sanctifico vos,

33 Et eduxi de terra Aegypti, ut essem vobis in Deum. Ego Dominus.

CAPUT XXIII.

Solemnitates Sabbati, Pasche, Primitiarum, Hebdomadarum, Messis, Tubarum, Expiationis, ac Tabernaculorum, & quibus ritibus perari debeant.

1 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Loquere filiis Israel, & dices ad eos: Hæ sunt feriæ Domini, quas vocabitis sanctas.

3 Sex diebus facietis opus: dies septimus, quia sabbati requies est, vocabitur sanctus: omne opus non facietis in eo, sabbatum Domini est in cunctis habitationibus vestris.

4 Hæ sunt ergo feriæ Domini sanctæ, quas celebrare debetis temporibus suis.

5 * Mense primo, quartadecima die mensis ad vespertum, Phase Domini est:

6 Et quintadecima die mensis hujus solemnitas azymorum Domini est. Septem diebus azyma comedetis.

7 Dies primus erit vobis celeberrimus, sanctusque: omne opus servile non facietis in eo:

8 Sed offeretis sacrificium in igne Domini septem diebus: dies autem septimus erit celebrior, & sanctior: nullumque servile opus facietis in eo.

9 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

10 Loquere filiis Israel, & dices ad eos: Cum ingressi fueritis terram, quam ego dabo vobis, & messueritis segetem: feretis manipulos spicarum, primitias messis vestræ, ad sacerdotem,

11 Qui elevabit fasciculum coram Domino, ut acceptabile sit pro vobis, altero die Sabbati, & sanctificabit illum.

12 Atque in eodem die, quo manipulus consecratur, cædetur agnus immaculatus anniculus in holocaustum Domini.

13 Et libamenta offerentur cum eo, duæ decimæ similæ confectæ oleo in incensum Domini, odoremque suavissimum: liba quoque vini, quarta pars hin.

14 Panem, & polentam, & pulres non comedetis ex segete, usque ad diem, quæ offeretis ex ea Deo vestro. Præceptum est sempiternum in generationibus, cunctisque habitaculis vestris.

15 * Numerabitis ergo ab altero die Sabbati, in quo obtulistis manipulum primitiarum, septem hebdomadas plenas,

16 Usque ad alteram diem expletionis hebdomadæ septimæ, id est, quinquaginta dies: & sic offeretis sacrificium novum Domino.

17 Ex omnibus habitaculis vestris, panes primitiarum duos de duabus decimis similæ fermentatæ, quos coqueritis in primitiis Domini.

18 Offeretisque cum panibus septem agnos immaculatos, anniculos, & vitulum de armento unum, & arietes duos, & erunt in holocaustum cum libamentis suis, in odorem suavissimum Domino.

19 Facietis & hircum pro peccato, duosque agnos anniculos hostias pacificorum.

20 Cumque elevaverit eos sacerdos cum panibus primitiarum coram Domino, cedent in usum ejus.

21 Et vocabitis hunc diem celeberrimum, atque sanctissimum: omne opus servile non facietis in eo. Legitimum sempiternum erit in cunctis habitaculis, & generationibus vestris.

22 * Postquam autem messueritis segetem

A

*Exo.
12. 17.
Num.
38. 16.

B

C

*Deut.
16. 9.

D

Sup.
19. 9.

terra vestra, non secabitis eam usque ad solum, nec remanentes spicas colligetis, sed pauperibus, & peregrinis dimittetis eas. Ego sum Dominus Deus vester.

*Num.
19. 1.

23 Locutusque est Dñs ad Moysen, dicens: 24ª Loquere filiis Israel: Mense septimo, prima die mensis, erit vobis sabbatum memoriale, clangentibus tubis, & vocabitur sanctum:

25 Omne opus servile non facietis in eo, & offeretis holocaustum Domino.

E
*Sup.
16. 19.
Num.
29. 7.

26 Locutusque est Dñs ad Moysen, dicens:

27ª Decimo die mensis hujus septimi, dies expiationum erit celeberrimus, & vocabitur sanctus: affligetisque animas vestras in eo, & offeretis holocaustum Domino.

28 Omne opus servile non facietis in tempore diei hujus, quia dies propitiationis est, ut propitiatur vobis Dominus Deus vester.

29 Omnis anima, quæ afflicta non fuerit die hac, peribit de populo suis:

30 Et quæ operis quippiam fecerit, delebo eam de populo suo.

31 Nihil ergo operis facietis in eo: legitimum sempiternum erit vobis in cunctis generationibus, & habitationibus vestris.

32 Sabbatum requitionis est, & affligetis animas vestras die nono mensis. A vespera usque ad vesperam celebrabitis sabbata vestra.

33 Et locutus est Dominus ad Moysen, dicens:

F

34 Loquere filiis Israel: A quintodecimo die mensis hujus septimi erunt feriae tabernaculorum septem diebus Domino.

Joan.
7. 17.

35 Dies primus vocabitur celeberrimus, atque sanctissimus: omne opus servile non facietis in eo.

36 Et septem diebus offeretis holocausta Domino, dies quoque octavus erit celeberrimus, atque sanctissimus, & offeretis holocaustum Domino: est enim cæsus, atque collectus: omne opus servile non facietis in eo.

37 Hæ sunt feriae Domini, quas vocabitis celeberrimas, atque sanctissimas, offeretisque in eis oblationes Domino, holocausta, & libamenta juxta ritum uniuscujusque diei:

38 Exceptis sabbatis Domini, donisque vestris, & quæ offeretis ex voto, vel quæ sponte tribuetis Domino.

39 A quintodecimo ergo die mensis septimi, quando congregaveritis omnes fructus terræ vestræ, celebrabitis ferias Domini septem diebus, die primo, & die octavo erit sabbatum, idest requies.

40 Sumetisque vobis die primo fructus arboris pulcherrimæ, spatulasque palmarum, & ramos ligni densarum frondium, & salices de torrente, & latabimini coram Domino Deo vestro.

41 Celebrabitisque solemnitatem ejus septem diebus per annum, legitimum sempiternum erit in generationibus vestris. Mense septimo festa celebrabitis,

42 Et habitabitis in umbraculis septem diebus. Omnis, qui de genere est Israel, manebit in tabernaculis:

43 Ut discant posteri vestri, quod in tabernaculis habitare fecerim filios Israel, cum educerem eos de terra Ægypti. Ego Dominus Deus vester.

44 Locutusque est Moyses super solemnitatem Domini ad filios Israel.

C A P U T XXIV.

Ritus, & tempus contrahendarum lucernarum, panum propositionis: pœna blasphemorum, ac talionis.

A

1 E T locutus est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Præcipe filiis Israel, ut afferant tibi oleum de olivis purissimum, ac lucidum, ad concinnandas lucernas juxta,

3 Extra velum testimonii in tabernaculo sœderis. Ponetque eas Aaron à vespere usque ad mane coram Domino, cultu, ritumque perpetuo in generationibus vestris.

4 Super candelabrum mundissimum ponetur semper in conspectu Domini.

5 Accipies quoque simlam, & coques ex ea duodecim panes, qui singuli habebunt duas decimas:

B 6 Quorum tenos alitrinsecus super mensam purissimam coram Domino statues:

7 Et pones super eos thus lucidissimum, ut sit panis in monumentum oblationis Domini.

8 Per singula sabbata mutabuntur coram Domino suscepti à filiis Israel sedere semper in:

9 Et unctque Aaron, & filiorum ejus, ut comedant eos in loco sancto: quia Sanctum sanctorum est de sacrificiis Domini jure perpetuo.

10 Ecce autem egressus filius mulieris Israelidis, quem pepererat de viro Ægyptio inter filios Israel, jurgatus est in castris cum viro Israelita.

11 Cumque blasphemasset nomen, & maledixisset ei, adductus est ad Moysen. (Vocabatur autem mater ejus Salumith, filia Dobri de tribu Dan)

12 Misit eum cum in carcerem, donec nosset, quid haberet Dominus.

C 13 Qui locutus est ad Moysen,

14 Dicens: Educ blasphemum extra castra, & ponant omnes, qui audierunt, manus suas super caput ejus, & lapidet eum populus universus.

15 Et ad filios Israel loqueris: Homo, qui maledixerit Deo suo, portabit peccatum suum:

16 Et qui blasphemaverit nomen Domini, morte moriatur: lapidibus opprimet eum omnis multitudo, sive ille civis, sive peregrinus fuerit. Qui blasphemaverit nomen Domini, morte moriatur.

Exo. 21. 12. 17 * Qui percusserit, & occiderit hominem, morte moriatur.

18 Qui percusserit animal, reddet vicarium, id est, animam pro anima.

D 19 Qui irrogaverit maculam cuilibet civium suorum: sicut fecit, sic fiet ei:

Exo. 21. 14. 20 * Fracturam pro fractura, oculum pro oculo, dentem pro dente restituet, qualem inflixerit maculam, talem sustinere cogetur.

Deut. 19. 21. 21 Qui percusserit jumentum, reddet aliud. Qui percusserit hominem, punitur.

Matt. 5. 15. 22 Æquum judicium sit inter vos, sive peregrinus, sive civis peccaverit: quia ego sum Dominus Deus vester.

23 Locutusque est Moyses ad filios Israel, & eduxerunt eum, qui blasphemaverat, extra castra, ac lapidibus oppresserunt. Feceruntque filii Israel, sicut preceperat Dominus Moysi.

C A P U T XXV.

Septimi, id est Sabbatici, & quinquagesimi anni id est, Jubilæi lex: non sumenda à fratribus usura, nec ipsi servitute perpetua opprimendi sunt, sed magis ab advenis potentibus redimendi.

A 1 Locutusque est Dominus ad Moysen in monte Sinai, dicens:

2 Locute filijs Israel, & dices ad eos: Quando ingressi fueritis terram, quam ego dabo vobis, sabbatizes sabbatum Domino.

Exo. 23. 10. 3 * Sex annis feres agrum tuum, & sex annis putabis vineam tuam, colligesque fructus ejus.

4 Septimo autem anno sabbatum erit terræ, requiescentis Domini: agrum non feres, & vineam non putabis.

5 Quæ sponte gignet humus, non metes: & uvas primitiarum tuarum non colliges quasi vindemiam: annus enim requiescentis terræ est.

6 Sed erunt vobis in cibum, tibi & servo tuo, ancillæ & mercenario tuo, & advenæ, qui peregrinantur apud te,

7 Jumentis tuis, & pecoribus, omnia quæ nascuntur, præbunt cibum.

8 Numerabis quoque tibi septem hebdomadas annorum, id est, septies septem, quæ simul faciunt annos quadraginta novem:

9 Et clanges buccina mense septimo, decima die mensis, propitiationis tempore in universa terra vestra

10 Sanctificabilique annum quinquagesimū, & vocabis remissionem cunctis habitatoribus terrarum: ipse enim est jubilæus. Revertetur homo ad possessionem suam, & unusquisque rediet ad familiam pristinam:

11 Quia jubilæus est, & quinquagesimus annus. Non feretis, nec metetis sponte in agro nascens, & primitias vindemiarum non colligitis,

12 Ob sanctificationem jubilæi, sed statim oblata comedetis.

13 Anno jubilæi redient omnes ad possessiones suas.

14 Quando vendes quippiam civi tuo, vel emes ab eo, ne contristes fratrem tuum, sed juxta numerum annorum jubilæi emes ab eo,

15 Et juxta supputationem frugum vendet tibi.

16 Quāto plures anni remanserint post jubilæum, tantò crescet & pretium: & quāto minus temporis numeraveris, tantò minoris & emptio constabit: tempus enim frugum vendet tibi.

17 Nolite affligere contribules vestros, sed timeat unusquisque Deum suum, quia ego Dominus Deus vester.

18 Facite præcepta mea, & judicia custodite, & implete ea, ut habitare possitis in terra absque ullo pavore,

19 Et gignat vobis humus fructus suos, quibus vescamini usque ad saturitatem, nullius impetum formidantes.

20 Quod si dixeritis: Quid comedemus anno septimo, si non severimus, neque collegerimus fruges nostras?

21 Dabo benedictionem meam vobis anno sexto, & faciet fructus trium annorum:

22 Seretisque anno octavo, & comedetis veteres fruges usque ad nonum annum: donec nova nascantur, edetis vetera.

23 Terra quoque non vendetur in perpetuum: quia mea est, & vos advenæ, & coloni mei estis.

24 Unde cuncta regio possessionis vestrae sub redemptionis conditione vendetur.

25 Si attenuatus frater tuus vendiderit possessionem suam, & voluerit propinquus ejus, potest redimere, quod ille vendiderat.

26 Sin autem non habuerit proximum, & ipse pretium ad redimendum potuerit invenire:

27 Computabuntur fructus ex eo tempore, quo vendidit: & quod reliquum est, reddet emptori, sicque recipiet possessionem suam.

28 Quod si non invenerit manus ejus, ut reddat pretium, habebit emptor, quod emerat, usque ad annum jubileum. In ipso enim omnis venditio rediit ad dominum, & ad possessorem pristinum.

29 Qui vendiderit domum intra urbis muros, habebit licentiam redimendi, donec unus impleatur annus.

30 Si non redemerit, & anni circulus fuerit evolutus, emptor possidebit eam, & posterius ejus in perpetuum, & redimi non poterit, etiam in jubileo.

31 Sin autem in villa fuerit domus, quæ muros non habet, agrorum jure vendetur: si ante redempta non fuerit, in jubileo revertetur ad dominum.

32 Aedes Levitarum, quæ in urbibus sunt, semper possunt redimi:

33 Si redemptæ non fuerint, in jubileo revertentur ad dominos, quia domus urbium Levitarum pro possessionibus sunt inter filios Israel.

34 Suburbana autem eorum non veneant, quia possessio sempiterna est.

35 Si attenuatus fuerit frater tuus, & infirmus manu, & susceperis eum quasi advenam, & peregrinum, & vixerit tecum,

36 Ne accipias ultimas ab eo, nec amplius quam dedisti: time Deum tuum, ut vivere possit frater tuus apud te.

37 Pecuniam tuam non dabis ei ad usuram, & frugum superabundantiam non exiges.

38 Ego Dominus Deus vestester, qui eduxi vos de terra Ægypti, ut darem vobis terram Chanaan, & essem vestester Deus.

39 Si paupertate compulsus vendiderit se tibi frater tuus, non cum opprimes servitute famulorum,

40 Sed quasi mercenarius, & colonus erit: usque ad annum jubileum operabitur apud te.

41 Et postea egredietur cum liberis suis, & revertetur ad cognationem, & ad possessionem patrum suorum.

42 Mei enim servi sunt, & ego eduxi eos de terra Ægypti: non veneant conditione servorum.

43 Ne affligas eum per potentiam, sed metuito Deum tuum.

44 Servus, & ancilla sint vobis de nationibus, quæ in circuitu vestro sunt.

45 Et de advenis, qui peregrinantur apud vos, vel qui ex his nati fuerint in terra vestra, hos habebitis famulos:

46 Et hæreditario jure transmittetis ad posteros, ac possidebitis in æternum: fratres autem vestros filios Israel ne opprimatis per potentiam.

47 Si invaluerit apud vos manus advenæ, atque peregrini, & attenuatus frater tuus vendiderit se ei, aut cuicumque de stirpe ejus:

48 Post venditionem potest redimi. Qui voluerit ex fratribus suis, redimet eum,

49 Et patruus, & patruelis, & consanguineus, & affinis. Sin autem & ipse potuerit, redimet se.

50 Supputatis dumtaxat annis à tempore venditionis suæ usque ad annum jubileum: & pecunia, qua venditus fuerat, juxta annorum numerum, & rationem mercenarii supputata.

51 Si plures fuerint anni, qui remanent usque ad jubileum, secundum hos reddet & pretium:

52 Si pauci, ponet rationem cum eo juxta annorum numerum, & reddet emptori, quod reliquum est annorum.

53 Quibus ante servivit mercedibus imputatis: non affliget eum violententer in conspectu tuo.

54 Quod si per hæc redimi non poterit, anno jubileo egredietur cum liberis suis.

55 Mei enim sunt servi, filii Israel, quos eduxi de terra Ægypti.

C A P U T XXVI.

Dei præcepta servantibus bona promittuntur, non servantibus vero plurima mala.

1 Ego Dominus Deus vestester: * Non facietis vobis idolum, & sculptile, nec titulos erigitis, nec insigne lapidem ponetis in terra vestra, ut adoretis eum: Ego enim sum Dominus Deus vestester.

2 Custodite sabbata mea: & pavete ad Sanctuarium meum. Ego Dominus.

3 * Si in præceptis meis ambulaveritis, & mandata mea custodieritis, & feceritis ea, dabo vobis pluvias temporibus suis,

4 Et terra gignet germen suum, & pomis arbores replebuntur.

5 Apprehendet messium tritura vindemiam, & vindemia occupabit sementem: & comedetis panem vestrum in saturitate, & absque pavore habitabitis in terra vestra.

6 Dabo pacem in finibus vestris: dormietis, & non erit, qui exterreat. Auferam malas bestias: & gladius non transibit terminos vestros.

7 Persequimini inimicos vestros, & corruent coram vobis.

8 Persequentur quinque de vestris centum alienos, & centum de vobis decem millia: cadent inimici vestri gladio in conspectu vestro.

9 Respiciam vos, & crescere faciam: multiplicabimini, & firmabo pactum meum vobiscum.

10 Comedetis vetustissima veterum, & vetera novis supervenientibus projicietis.

11 Ponam tabernaculum meum in medio vestri, & non abjiciet vos anima mea.

12 * Ambulabo inter vos, & ero Deus vestester, vosque eritis populus meus.

13 Ego Dominus Deus vestester: qui eduxi vos de terra Ægyptiorum, ne serviretis eis, & qui confregi catenas cervicum vestrarum, ut incederetis erecti.

14 * Quod si non audieritis me, nec feceritis omnia mandata mea,

15 Si spreveritis leges meas, & judicia mea contempseritis, ut non faciatis ea, quæ à me constituta sunt, & ad irrium perducatis pactum meum:

16 Ego quoque hæc faciam vobis: Visitabo vos velociter in egestate, & ardore, qui conficiat oculos vestros, & consumat animas vestras. Frustra seretis sementem, quæ ab hostibus devorabitur.

17 Ponam faciem meam contra vos, & corruetis coram hostibus vestris, & subiciemini his, qui oderunt vos: fugietis, nemine persequente.

A
* Exo.
20. 4.
Diu.
5. 8
Plam
96. 7.
Deu.
18. 12

B

* 1 Cor.
6. 16.

* Deu.
29. 17.
Thre.
1. 17.
C
Mala-
ch. 1. 1.

- 18 Sin autem nec sic obedieritis mihi, addam correptiones vestras septuplum propter peccata vestra,
- 19 Et conteram superbiam duritiæ vestræ. Daboque vobis cælum desuper sicut ferrum, & terram æneam.
- D 20 Consumetur incassum labor vester, non proferet terra germen, nec arbores poma præbunt.
- 21 Si ambulaveritis ex adverso mihi, nec volueritis audire me, addam plagas vestras in septuplum propter peccata vestra:
- 22 Immittamque in vos bestias agri, quæ consumant vos, & pecora vestra, & ad paucitatem cuncta redigant, desertæque fiant viæ vestræ.
- 23 Quodd si nec sic volueritis recipere disciplinam, sed ambulaveritis ex adverso mihi:
- 24 Ego quoque contra vos adversus incedam, & percutiam vos septies propter peccata vestra.
- 25 Inducamque super vos gladium ultorem fœderis mei. Cumque confugeritis in urbes, mittam pestilentiam in medio vestri, & trademini in manibus hostium,
- 26 Postquam confregero baculum panis vestri: ita ut decem mulieres in uno clibano coquant panes, & reddant eos ad pondus: & comedatis, & non saturabimini.
- E 27 Sin autem nec per hæc audieritis me, sed ambulaveritis contra me:
- 28 Et ego incedam adversus vos in furore contrario, & corripiam vos septem plagis propter peccata vestra:
- 29 Ita ut comedatis carnes filiorum vestrorum, & filiarum vestrarum.
- 30 Destruam excelsa vestra, & simulacra confringam. Caderis inter ruinas idolorum vestrorum, & abominabitur vos anima mea,
- 31 In tantum ut urbes vestras redigam in solitudinem, & deserta faciam Sanctuaria vestra, nec recipiam ultrà odorem suavitissimum.
- 32 Disperdamque terram vestram, & stuperbunt super ea inimici vestri, cum habitatores illius fuerint.
- 33 Vos autem dispergam in Gentes, & evaginabo post vos gladium, eritque terra vestra deserta, & civitates vestræ dirutæ.
- 34 Tunc placebunt terræ sabbata sua cunctis diebus solitudinis suæ: quando fueritis
- F 35 In terra hostili, sabbatizabit, & requiescet in sabbatis solitudinis suæ, eò quod non requieverit in sabbatis vestris, quando habitabatis in ea.
- 36 Et qui de vobis remanserint, dabo pavorem in cordibus eorum in regionibus hostium: terrebit eos sonitus folii volantis, & ita fugient quasi gladium: cadent, nullo persequente,
- 37 Et corrudent singuli super fratres suos quasi bella fugientes, nemo vestrum inimicis audebit resistere:
- 38 Peribitis inter Gentes, & hostilis vos terra consumet.
- 39 Quod & si de iis aliqui remanserint, tabescent in iniquitatibus suis, in terra inimi-

corum suorum & propter peccata patrum suorum, & sua affligentur:

40 Donec confiteantur iniquitates suas, & majorum suorum, quibus prævaricati sunt in me, & ambulaverunt ex adverso mihi.

41 Ambulabo igitur & ego contra eos, & inducam illos in terram hostilem, donec erubescat incircumcisa mens eorum: tunc orabunt pro impietatibus suis.

42 Et recordabor fœderis mei, quod pepigi cum Jacob, & Isaac, & Abraham. Terra quoque memor ero:

43 Quæ cum relicta fuerit ab eis, complacuit sibi in sabbatis suis, patiens solitudinem propter illos. Ipsi verò rogabunt pro peccatis suis, eò quod abjecerint iudicia mea, & leges meas despexerint.

44 Et tamen etiam cum essent in terra hostili, non penitus abjeci eos, neque sic despexi, ut consumerentur, & irritum facerem pactum meum cum eis. Ego enim sum Dominus Deus eorum.

45 Et recordabor fœderis mei pristini, quando eduxi eos de terra Egypti in conspectu Gentium, ut essem Deus eorum, ego Dominus. Hæc sunt iudicia, atque præcepta, & leges, quas dedit Dominus inter se, & filios Israel in monte Sinai per manum Moysi.

C A P U T XXVII.

Varia sanciantur leges de votis, seu rebus per votum oblati Deo: & de illorum, ac decimarum persolutione.

1 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Loquere filiis Israel, & dices ad eos: Homo qui votum fecerit, & sponderit Deo animam suam, sub æstimatione dabit pretium.

3 Si fuerit masculus à vigesimo anno usque ad sexagesimum annum, dabit quinquaginta siclos argenti ad mensuram Sanctuarii:

4 Si mulier, triginta.

5 A quinto autem anno usque ad vigesimum, masculus dabit viginti siclos: femina decem.

6 Ab uno mense usque ad annum quintum, pro masculo dabuntur quinque sicli: pro femina, tres.

7 Sexagenarius, & ultrà masculus dabit quindecim siclos: femina decem.

8 Si pauper fuerit, & æstimationem reddere non valebit, stabit coram sacerdote: & quantum ille æstimaverit, & viderit eum posse reddere, tantum dabit.

9 Animal autem, quod immolari potest Domino, si quis voverit, sanctum erit,

10 Et mutari non poterit, id est, nec melius malo, nec peius bono: quod si mutaverit, & ipsum, quod mutatum est, & illud, pro quo mutatum est, consecratum erit Domino.

11 Animal immundum, quod immolari Domino non potest, si quis voverit, adducetur ante sacerdotem:

12 Qui iudicans utrum bonum, an malum sit, statuet pretium.

13 Quod si dare voluerit is, qui offert, addet supra æstimationem quintam partem.

14 Homo si voverit domum suam, & sanctificaverit Domino, considerabit eam sacerdos utrum bona, an mala sit, & iuxta pre-

tium,

tium, quod ab eo fuerit constitutum, vendamabitur :

15 Sin autem ille, qui voverat, voluerit redimere eam, dabit quintam partem æstimationis supra, & habebit domum.

16 Quod si agrum possessionis suæ voverit, & consecraverit Domino : juxta mensuram sementis æstimabitur pretium : si triginta modis hordei feritur terra, quinquaginta siclis venundetur argenti.

17 Si statim ab anno incipientis jubilæi voverit agrum, quantum valere potest, tanto æstimabitur.

18 Sin autem post aliquantam temporis : supputabit sacerdos pecuniam juxta annum, qui reliqui sunt, numerum, usque ad jubileum, & detrahetur ex pretio.

C 19 Quod si voluerit redimere agrum ille, qui voverat, addet quintam partem æstimate pecunie, & possidebit eum.

20 Sin autem noluerit redimere, sed alteri cuilibet fuerit venundatus, ultra eum qui voverat, redimere non poterit :

21 Quia cum jubilæi venerit dies, sanctificatus erit Domino, & possessio consecrata ad jus pertinet sacerdotum.

22 Si ager emptus est, & non de possessione majorum sanctificatus fuerit Domino :

23 Supputabit sacerdos juxta annorum numerum usque ad jubileum, pretium : & dabit ille, qui voverat eum, Domino.

24 In jubileo autem revertetur ad priorem dominum, qui vendiderat eum, & habebat in sorte possessionis suæ.

25 Omnis æstimatio siculo sanctuarii ponderabitur. * Siclus viginti obolos habet.

26 Primogenita, quæ ad Dominum pertinent, nemo sanctificare poterit, & vovere : sive bos, sive ovis fuerit, Domini sunt.

27 Quod si immundum est animal, redimet, qui obtulit, juxta æstimationem tuam, & addet quintam partem pretii : si redimere noluerit, vendetur alteri quocumque a te fuerit æstimatum.

28 * Omne, quod Domino consecratur, sive homo fuerit, sive animal, sive ager, non vendetur, nec redimi poterit. Quidquid semel fuerit consecratum, Sanctum sanctorum erit Domino.

29 Et omnis consecratio, quæ offertur ab homine non redimetur, sed morte morietur.

30 Omnes decimæ terræ, sive de frugibus, sive de pomis arborum, Domini sunt, & illi sanctificantur.

31 Si quis autem voluerit redimere decimas suas, addet quintam partem earum.

32 Omnium decimarum bovis, & ovium, & capræ, quæ sub pastoris virga transeunt, quidquid decimum venerit, sanctificabitur Domino.

33 Non eligetur nec bonum, nec malum, nec altero commutabitur. Si quis mutaverit : & quod mutatum est, & pro quo mutatum est, sanctificabitur Domino, & non redimetur.

34 Hæc sunt præcepta, quæ mandavit Dominus Moyse ad filios Israel in monte Sinai.

* Exo.
10. 11.
Num.
3. 47.
D
Ezec.
45. 12.

* Jos.
6. 17.
15.

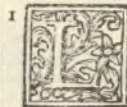
LIBER NUMERI, HEBRAICE VAJEDABBER.

CAPUT PRIMUM

Numeratis duodecim tribuum bellicis viris, filii Levi ad deferendum tabernaculum instituuntur.

A

Ocutusque est Dominus ad Moysen in deserto Sinai in tabernaculo foederis, prima die mensis secundi, anno altero egressionis eorum ex Aegypto, dicens:

*Exo.
10. 12.

2 * Tollite summam universae congregationis filiorum Israel per cognationes, & domos suas, & nomina singulorum, quidquid sexus est masculini,

3 A vigesimo anno & supra, omnium virorum fortium ex Israel, & numerabitis eos per turmas suas, tu & Aaron.

4 Eruntque vobiscum principes tribuum, ac domorum in cognationibus suis,

5 Quorum ista sunt nomina: De Ruben, Elisur filius Sedeur.

6 De Simeon, Salamiel filius Surisaddai.

7 De Juda, Nahasson filius Aminadab.

8 De Issachar, Nathanael filius Suar.

9 De Zabulon, Eliab filius Helon.

10 Filiorum autem Joseph, de Ephraim, Elisama filius Amud.

De Manasse, Gamael filius Phadaasur.

11 De Benjamin, Abidan filius Gedeonis.

12 De Dan, Ahiezer filius Amisaddai.

13 De Aser, Phegiel filius Ochram.

14 De Gad, Eliasaph filius Duel.

15 De Nephthali, Ahira filius Enan.

16 Hi nobilissimi principes multitudinis per tribus, & cognationes suas, & capita exercitus Israel:

17 Quos tulerunt Moyses, & Aaron cum ni vulgi multitudine:

18 Et congregaverunt primo die mensis secundi, recententes eos per cognationes, & domos, ac familias, & capita, & nomina singulorum, à vigesimo anno & supra.

19 Sicut praeceperat Dominus Moysi. Numeratique sunt in deserto Sinai.

20 De Ruben primogenito Israelis per generationes, & familias, ac domos suas, & nomina capitum singulorum, omne quod sexus est masculini à vigesimo anno & supra, procedentium ad bellum,

21 Quadraginta sex millia quingenti.

22 De filiis Simeon per generationes, & familias, ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina, & capita singulorum, omne quod sexus est masculini à vigesimo anno & supra, & procedentium ad bellum,

23 Quinquaginta novem millia trecenti.

24 De filiis Gad per generationes, & familias, ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum à viginti annis & supra, omnes qui ad bella procederent.

25 Quadraginta quinque millia sexcenti quinquaginta.

26 De filiis Juda per generationes, & familias, ac domos cognationum suarum, per nomina singulorum à vigesimo anno & supra, omnes qui poterant ad bella procedere,

27 Recensiti sunt septuaginta quatuor millia sexcenti.

28 De filiis Issachar per generationes, & familias, ac domos cognationum suarum, per nomina singulorum à vigesimo anno & supra, omnes qui ad bella procederent,

29 Recensiti sunt quinquaginta quatuor millia quadringenti.

C

B

D

- 30 De filiis Zabulon per generationes, & familias, ac domos cognationum suarum recensiti sunt per omnia singulorum à vigesimo anno, & suprà, omnes, qui poterant ad bella procedere,
- E 31 Quinquaginta septem millia quadringenti.
- 32 De filiis Joseph, filiorum Ephraim per generationes, & familias, ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum à vigesimo anno, & suprà, omnes qui poterant ad bella procedere,
- 33 Quadraginta millia quingenti.
- 34 Porro filiorum Manasse per generationes, & familias, ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum à viginti annis & suprà, omnes qui poterant ad bella procedere,
- 35 Triginta duo millia ducenti.
- 36 De filiis Benjamin per generationes, & familias, ac domos cognationum suarum recensiti sunt nominibus singulorum à vigesimo anno & suprà, omnes qui poterant ad bella procedere,
- 37 Triginta quinque millia quadringenti.
- 38 De filiis Dan per generationes, & familias, ac domos cognationum suarum recensiti sunt nominibus singulorum à vigesimo anno & suprà, omnes qui poterant ad bella procedere,
- F 39 Sexaginta duo millia septingenti.
- 40 De filiis Aser per generationes, & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum à vigesimo anno & suprà, omnes qui poterant ad bella procedere,
- 41 Quadraginta millia, & mille quingenti.
- 42 De filiis Nephtali per generationes, & familias, ac domos cognationum suarum recensiti sunt nominibus singulorum à vigesimo anno & suprà, omnes qui poterant ad bella procedere,
- 43 Quinquaginta tria millia quadringenti.
- 44 Hi sunt, quos numeraverunt Moyses, & Aaron, & duodecim principes Israel, singulos per domos cognationum suarum.
- 45 Fueruntque omnis numerus filiorum Israel per domos, & familias suas à vigesimo anno & suprà, qui poterant ad bella procedere,
- 46 Sexcenta tria millia virorum quingenti quinquaginta.
- 47 Levita autem in tribu familiarum suarum non sunt enumerati cum eis.
- 48 Locutusque est Dñs ad Moysen dicens:
- G 49 Tribum Levi noli numerare, neque ponere summam eorum cum filiis Israel:
- 50 Sed constitue eos super tabernaculum testimonii, & cuncta vasa ejus, & quidquid ad caeremonias pertinet. Ipsi portabunt tabernaculum, & omnia utensilia ejus: & erunt in ministerio, ac per gyrum tabernaculi metabuntur.
- 51 Cum proficiscendū fuerit, deponent Levitæ tabernaculum: cum castrametadum erigēt: quisquis externorū accesserit, occidetur.
- 52 Metabuntur autem castra filii Israel unusquisque per turmas, & cuneos, atque exercitum suum.
- 53 Porro Levitæ per gyrum tabernaculi figent tentoria, ne fiat indignatio super multitudinem filiorum Israel, & excubabunt in custodiis tabernaculi testimonii.
- 54 Fecerunt ergo filii Israel juxta omnia, quæ præceperat Dominus Moyli.

CAPUT II.

Quæ Tribus circa tabernaculum in quatuor acies ad quovis mundi plagam ordinentur, recensitis familiarum principibus.

- 1 Locutusque est Dominus ad Moysen, & Aaron, dicens:
- 2 Singuli per turmas, signa, atque vexilla, & domos cognationum suarum, castrametabuntur filii Israel, per gyrum tabernaculi fœderis.
- 3 Ad orientem Judas figet tentoria per turmas exercitus sui: eritque princeps filiorum ejus Nahasson filius Aminadab:
- 4 Et omnis de stirpe ejus summa pugnantium, septuaginta quatuor millia sexcenti.
- 5 Juxta eum castrametati sunt de tribu Issachar, quorum princeps fuit Nathanael filius Suar:
- 6 Et omnis numerus pugnantium ejus, quinquaginta quatuor millia quadringenti.
- 7 In tribu Zabulon princeps fuit Eliab filius Helon:
- 8 Omnis de stirpe ejus exercitus pugnantium, quinquaginta septem millia quadringenti.
- 9 Universi, qui in castris Judæ annumerati sunt, fuerunt centum octoginta sex millia quadringenti: & per turmas suas primi egredientur.
- 10 In castris filiorum Ruben ad meridianam plagam erit princeps Elisur filius Sedeur:
- 11 Et cunctus exercitus pugnantium ejus, qui numerati sunt, quadraginta sex millia quingenti.
- 12 Juxta eum castrametati sunt de tribu Simeon: quorum princeps fuit Salamiel filius Surifaddai:
- 13 Et cunctus exercitus pugnantium ejus, qui numerati sunt, quinquaginta novem millia trecenti.
- 14 In tribu Gad princeps fuit Eliafaph filius Duel:
- 15 Et cunctus exercitus pugnantium ejus, qui numerati sunt, quadraginta quinque millia sexcenti quinquaginta.
- 16 Omnes, qui recensiti sunt in castris Ruben, centum quinquaginta millia, & mille quadringenti quinquaginta per turmas suas: in secundo loco proficiscuntur.
- 17 Levabitur autem tabernaculum testimonii per officia Levitarum, & turmas eorum, quomodo erigetur, ita & deponetur. Singuli per loca, & ordines suos proficiscuntur.
- C 18 Ad occidentalem plagam erunt castra filiorum Ephraim, quorum princeps fuit Elisama filius Ammiud.
- 19 Cunctus exercitus pugnantium ejus, qui numerati sunt, quadraginta millia quingenti.
- 20 Et cum eis tribus filiorum Manasse, quorum princeps fuit Gamaliel filius Phadasur:
- 21 Cunctusque exercitus pugnantium ejus, qui numerati sunt, triginta duo millia ducenti.
- 22 In tribu filiorum Benjamin princeps fuit Abidan filius Gedeonis,
- 23 Et cunctus exercitus pugnantium ejus, qui recensiti sunt, triginta quinque millia quadringenti.
- 24 Omnes, qui numerati sunt in castris Ephraim, centum octo millia centum per turmas suas: tertii proficiscuntur.
- 25 Ad Aquilonis partem castrametati sunt

filiis Dan : quorum princeps fuit Ahiezer filius Ammihaddai.

26 Cunctus exercitus pugnatorum ejus, qui numerati sunt, sexaginta duo millia septingenti.

27 Juxta eum fixere tentoria de tribu Aser: quorum princeps fuit Phegiel filius Ochran.

28 Cunctus exercitus pugnatorum ejus, qui numerati sunt, quadraginta millia, & mille quingenti.

29 De tribu filiorum Nephthali princeps fuit Ahira filius Enan.

30 Cunctus exercitus pugnatorum ejus quinquaginta tria millia quadringenti.

31 Omnes, qui numerati sunt in castris Dan, fuerunt centum quinquaginta septem millia sexcenti : & novissimi proficiuntur.

32 Hic numerus filiorum Israel, per domos cognationum suarum, & turmas divisi exercitus, sexcenta tria millia quingenti quinquaginta.

33 Levitæ autem non sunt numerati inter filios Israel: sic enim præceperat Dñs Moysi.

34 Feceruntque filii Israel juxta omnia, quæ mandaverat Dominus. Castrametati sunt per turmas suas, & profecti per familias, ac domos patrum suorum.

C A P U T III.

Levitæ in tabernaculo ministerium assumpti numerantur, cum suis principibus, ac ministeriis, & loco primogenitorum Israel suscipiuntur, reliqua primogenita numerum Levitarum excedentia pretio redimuntur.

A **H**æc sunt generationes Aaron, & Moysi, in die, qua locutus est Dominus ad Moysen in monte Sinai.

* Exo. 6. 23. 2 * Et hæc nomina filiorum Aaron: primogenitus ejus Nadab, deinde Abiu, & Eleazar, & Ithamar.

3 Hæc nomina filiorum Aaron sacerdotum, qui uncti sunt, & quorum repleta, & consecrata manus, ut sacerdotio fungerentur.

* Lev. 10. 1. 1. Pa. 1. 2. 4 * Mortui sunt enim Nadab, & Abiu, cum offerrent ignem alienum in conspectu Domini in deserto Sinai, absque liberis: functique sunt sacerdotio Eleazar, & Ithamar coram Aaron patre suo.

5 Locutusque est Dñs ad Moysen, dicens:

6 Applica tribum Levi, & fac stare in conspectu Aaron sacerdotes, ut ministrent ei, & excubent,

7 Et observent quicquid ad cultum pertinet multitudinis coram tabernaculo testimonii,

8 Et custodiant vasa tabernaculi, servientes in ministerio ejus.

B 9 Dabisque dono Levitas

10 Aaron, & filiis ejus, qui traditi sunt a filiis Israel. Aaron autem, & filios ejus constitues super cultum sacerdotii. Externus, qui ad ministrandum accesserit, morietur.

11 Locutusque est Dñs ad Moysen, dicens:

12 Ego tuli Levitas a filiis Israel pro omni primogenito, qui aperit vulvam in filiis Israel, eruntque Levitæ mei.

* Exo. 13. 2. 1. Inf. 8. 16. 13 * Meum est enim omne primogenitum: ex quo percussi primogenitos in terra Ægypti: sanctificavi mihi quicquid primum nascitur in Israel ab homine usque ad pecus, mei sunt. Ego Dominus.

14 Locutusque est Dominus ad Moysen in deserto Sinai, dicens:

15 Numera filios Levi per domos patrum suorum, & familias, omne masculinum ab uno mense, & supra.

16 Numeravit Moyses, ut præceperat Dñs, 17 * Et inventi sunt filii Levi per nomina sua, Gerson, & Caath, & Merari.

18 Filii Gerson: Lebni, & Semei.

19 Filii Caath: Amram, & Jesaar, Hebron, & Oziel.

20 Filii Merari: Moholi, & Mufi.

21 De Gerson fuerunt familiae duæ, Leb-nitica, & Semeitica:

22 Quarum numeratus est populus sexus masculini ab uno mense, & supra septem millia quingenti.

23 Hi post tabernaculum castrametabuntur ad occidentem,

24 Sub principe Eliafaph filio Lael.

25 Et habebunt excubias in tabernaculo fœderis,

26 Ipsum tabernaculum, & operimentum ejus, tentorium, quod trahitur ante fores tentorii fœderis, & cortinas atrii: tentorium quoque quod appenditur in introitu atrii tabernaculi, & quicquid ad ritum altaris pertinet, funes tabernaculi, & omnia utensilia ejus.

27 Cognatio Caath habebit populos Amramitas, & Jesaaritas, & Hebronitas, & Ozielitas. Hæc sunt familiae Caathitarum recentitæ per nomina sua:

28 Omnes generis masculini ab uno mense, & supra, octo millia sexcenti habebunt excubias Sanctuarii,

29 Et castrametabuntur ad meridianam plagam:

30 Princepsque eorum erit Eliafaph filius Oziel:

31 Et custodient arcam, mensamque, & candelabrum, altaria, & vasa Sanctuarii, in quibus ministratur, & velum, cunctamque hujuscemodi suppellectilem.

32 Princeps autem principum Levitarum Eleazar filius Aaron sacerdotis, erit super excubitores custodiæ Sanctuarii.

33 At verò de Merari erunt populi Moholite, & Mufite recentitæ per nomina sua:

34 Omnes generis masculini ab uno mense, & supra sex millia ducenti.

35 Princeps eorum Suriel filius Abihajel: in plaga septentrionali castrametabuntur.

36 Erunt sub custodia eorum tabula tabernaculi, & vestes, & columnæ, ac bases earum, & omnia, quæ ad cultum hujuscemodi pertinent:

37 Columnæque atrii per circuitum cum basibus suis, & paxillis cum funibus.

38 Castrametabuntur ante tabernaculum fœderis, id est, ad orientalem plagam, Moyses, & Aaron cum filiis suis, habentes custodiam Sanctuarii in medio filiorum Israel: quisquis alienus accesserit, morietur.

39 Omnes Levitæ, quos numeraverunt Moyses, & Aaron, juxta præceptum Domini per familias suas in genere masculino a mense uno, & supra, fuerunt viginti duo millia.

40 Et ait Dominus ad Moysen: Numera primogenitos sexus masculini de filiis Israel ab uno mense, & supra, & habebis summam eorum.

41 Tolleque Levitas mihi pro omni primogenito filiorum Israel, Ego sum Dominus:

& pecora eorum pro universis primogenitis pecorum filiorum Israel.

42 Recensuit Moyses, sicut praeceperat Dominus, primogenitos filiorum Israel:

43 Et fuerunt masculi per nomina sua, à mense uno, & supra, viginti duo millia ducenti septuaginta tres.

44 Locutusque est Dñs ad Moysen, dicens:

45 Tolle Levitas pro primogenitis filiorum Israel, & pecora Levitarum pro pecoribus eorum, eruntque Levitæ mei: ego sum Dñs.

46 In pretio autem ducentorum septuaginta trium, qui excedunt numerum Levitarum de primogenitis filiorum Israel,

47 Accipies quinq[ue] siclos per singula capita ad mensuram Sanctuarii, * Siclus habet viginti obolos.

48 Dabisque pecuniam Aaron, & filiis ejus, pretium eorum, qui supra sunt.

49 Tulit igitur Moyses pecuniam eorum, qui fuerat amplius, & quos redemerat à Levitis.

50 Pro primogenitis filiorum Israel, mille trecentorum sexagintaquinque siclorum juxta pondus Sanctuarii,

51 Et dedit eam Aaron, & filiis ejus juxta verbum, quod praeceperat sibi Dominus.

CAPUT IV.

Ritus, & officia Levitarum juxta cuiusque familiam distribuuntur.

1 Locutusque est Dominus ad Moysen, & Aaron, dicens:

2 Tolle summam filiorum Caath de medio Levitarum per domos, & familias suas,

3 A trigésimo anno, & supra usque ad quinquagesimū annum, omnium, qui ingrediuntur, ut stent, & ministrent in tabernaculo fœderis.

4 Hic est cultus filiorum Caath: Tabernaculum fœderis, & Sanctum sanctorum.

5 Ingrediuntur Aaron, & filii ejus, quando movenda sunt castra, & deponent velum, quod pendet ante fores, involventque eo arcam testimonii,

6 Et operient rursus velamine janthinarum pellium, extendentque desuper pallium totum hyacinthinum, & inducent vestes.

7 Mensam quoque propositionis involvent hyacinthino pallio, & ponent cum ea thuribula, & mortariola, cyathos, & crateras ad liba fundenda: panes semper in ea erunt:

8 Extendentque desuper pallium coccineum, quod rursus operient velamento janthinarum pellium, & inducent vestes.

9 Sument & pallium hyacinthinū, quo operient candelabrū cum lucernis, & forcipibus suis, & emunctoriis, & cunctis vasis olei, quæ ad concinnandas lucernas necessaria sunt:

10 Et super omnia ponent operimentum janthinarum pellium, & inducent vestes.

11 Nec nō & altare aureū involvent hyacinthino vestimēto, & extendent desuper operimētū janthinarū pellium, inducentque vestes.

12 Omnia vasa, quibus ministratur in Sanctuario, involvent hyacinthino pallio, & extendent desuper operimentum janthinarum pellium, inducentque vestes.

13 Sed & altare mundabunt cinere, & involvent illud purpureo vestimēto.

14 Ponentque cum eo omnia vasa, quibus in ministerio ejus utuntur, id est, ignium receptacula, fuscinas, ac tridentes, un-

cinis, & batilla. Cuncta vasa altaris operient simul velamine janthinarum pellium, & inducent vestes.

15 Cūque involverint Aaron, & filii ejus Sanctuarium, & omnia vasa ejus in commotione castrorum, tunc intrabunt * filii Caath, ut portent involuta: & non tangent vasa Sanctuarii, ne moriantur. Ista sunt onera filiorum Caath in tabernaculo fœderis:

16 Super quos erit Eleazar filius Aaron sacerdotis, ad cuius curam pertinet oleum ad concinnandas lucernas, & compositionis incensum, & sacrificium, quod semper offertur, & oleum unctionis, & quidquid ad cultum tabernaculi pertinet, omniumque vasorum, quæ in Sanctuario sunt.

17 Locutusque est Dominus ad Moysen, & Aaron, dicens:

18 Nolite perdere populum Caath de medio Levitarum:

19 Sed hoc facite eis, ut vivant, & non moriantur, si tetigerint Sancta sanctorum. Aaron, & filii ejus intrabunt, ipsique disponent onera singulorum, & dividunt, quid portare quis debeat.

20 Alii nulla curiositate videant, quæ sunt in Sanctuario, priusquam involvantur, alioquin moriuntur.

21 Locutusque est Dñs ad Moysen, dicens:

22 Tolle summam etiam filiorum Gerson per domos, ac familias, & cognationes suas,

23 A triginta annis, & supra usque ad annos quinquaginta. Numeri omnes, qui ingreditur, & ministrant in tabernaculo fœderis.

24 Hoc est officium familiae Gersonitarum,

25 Ut portent cortinas tabernaculi, & tectum fœderis operimentum aliud, & super omnia velamen janthinum, tentoriumque, quod pendet in introitu tabernaculi fœderis,

26 Cortinas atrii, & velum in introitu, quod est ante tabernaculum. Omnia, quæ ad altare pertinent, funiculos & vasa ministerii,

27 Jubente Aaron, & filiis ejus, portabunt filii Gerson: & scient singuli, cui debeant oneri mancipari.

28 Hic est cultus familiae Gersonitarum in tabernaculo fœderis, eruntque sub manu Ithamar filii Aaron sacerdotis,

29 Filios quoque Merari per familias, & domos patrum suorum recensitis.

30 A triginta annis, & supra usque ad annos quinquaginta, omnes, qui ingreditur ad officium ministerii sui, & cultum fœderis testimonii.

31 Hæc sunt onera eorum: Portabunt tabulas tabernaculi, & vestes ejus, columnas, ac bases earum,

32 Columnas quoque atrii per circuitum cum basibus, & paxillis, & funibus suis. Omnia vasa, & supellectilem ad numerum accipient, sicutque portabunt.

33 Hoc est officium familiae Meraritarum, & ministerium in tabernaculo fœderis: eruntque sub manu Ithamar filii Aaron sacerdotis.

34 Recensuerunt igitur Moyses, & Aaron, & principes synagogæ filios Caath per cognationes, & domos patrum suorum,

35 A triginta annis, & supra usque ad annum quinquagesimum, omnes, qui ingreditur ad ministerium tabernaculi fœderis:

*Exo.
10. 11.
Levit.
27. 27.
Ex. ch.
45. 12.

*Levit.
15. 15

36 Et inventi sunt duo millia septingenti quinquaginta.

37 Hic est numerus populi Caath, qui intrant tabernaculum fœderis: hos numeravit Moyses, & Aaron juxta sermonem Domini per manum Moysi.

38 Numerati sunt & filii Gerson per cognationes, & domos patrum suorum,

39 A triginta annis & supra, usque ad quinquagesimum annum, omnes qui incediuntur, ut ministrent in tabernaculo fœderis:

40 Et inventi sunt duo millia sexcenti triginta.

41 Hic est populus Gersonitarum, quos numeraverunt Moyses, & Aaron juxta verbum Domini.

42 Numerati sunt & filii Merari per cognationes, & domos patrum suorum,

43 A triginta annis & supra, usque ad annum quinquagesimum, omnes qui ingrediuntur ad explendos ritus tabernaculi fœderis:

44 Et inventi sunt tria millia ducenti.

45 Hic est numerus filiorum Merari, quos recensuerunt Moyses, & Aaron juxta imperium Domini per manum Moysi.

46 Omnes, qui recensiti sunt de Levitis, & quos recenseri fecit ad nomen Moyses, & Aaron, & principes Israel, per cognationes, & domos patrum suorum.

47 A triginta annis & supra, usque ad annum quinquagesimum, ingredienti ad ministerium tabernaculi, & onera portanda,

48 Fuerunt simul octo millia quingenti octoginta.

49 Juxta verbum Domini recensuit eos Moyses unumquemque juxta officium, & onera sua, sicut præceperat ei Dominus.

CAPUT V.

Qui immundi à castris arcenti: satisfactio transgressionis per negligentiam de primitiis, ac oblationibus, & lege zelotypia.

A Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Præcipe filiis Israel, ut efficiant de castris omne leprosum, & qui semine suum, pollutusque est super mortuo:

3 Tam masculum, quam feminam ejicite de castris, ne contaminent ea, cum habita- verim vobiscum.

4 Feceruntque filii Israel, & eiecerunt eos extra castra, sicut locutus erat Dñs Moysi.

5 Locutusque est Dñs ad Moysen, dicens:

6 Loquere ad filios Israel: Vir, siue mulier, cum fecerint ex omnibus peccatis, quæ solent hominibus accidere, & per negligentiam transgressi fuerint mandatum Domini, atque deliquerint,

7 Constituantur peccatum suum, & reddent ipsam caput, quintamque partem de super ei, in quem peccaverint.

8 Sin autem non fuerit, qui recipiat, dabunt Dño, & erit sacerdotis, excepto arietem, cui offertur pro expiatione, ut sit placabilis hostia.

B 9 Omnes quoque primitiæ, quas offerunt filii Israel, ad sacerdotem pertinent:

10 Et quidquid in Sanctuarium offertur à singulis, & traditur manibus sacerdotis, ipsius erit.

11 Locutusque est Dñs ad Moysen, dicens:

12 Loquere ad filios Israel, & dices ad eos: Vir, cujus uxor erraverit, maritumque contemnens

13 Dormierit cum altero viro, & hoc maritus deprehendere non quiverit, sed laterit adulterium, & testibus argui non potest, quia non est inventa in stupro:

14 Si spiritus zelotypia concitaverit virum contra uxorem suam, quæ vel polluta est, vel falso suspitione appetitur,

15 Adducet eam ad sacerdotem, & offerret oblationem pro illa, decimam partem sati farinæ hordeaceæ: non fundet super eam oleum, nec imponet thus: quia sacrificium zelotypia est, & oblatio investigans adulterium.

16 Offeret igitur eam sacerdos, & statuet coram Domino.

17 Assumetque aquam sanctam in vase scâli, & pauxillum terræ de pavimento tabernaculi mittet in eam.

18 Cumque steterit mulier in conspectu Domini, discoperiet caput ejus, & ponet super manus illius sacrificium recordationis, & oblationem zelotypia: ipse autem tenebit aquas amarissimas, in quibus cum execratione maledicta congestis.

19 Adjurabitque eam, & dicit: Si non dormivit vir alienus tecum, & si non polluta es deserto mariti thoro, non te nocebunt aquæ istæ amarissimæ, in quas maledicta congesti.

20 Sin autem declinasti à viro tuo, atque polluta es, & concubisti cum altero viro:

21 His maledictionibus subjacebis: Det te Dñs in maledictionem exemplumque cunctorum in populo suo: putrescere faciat femur tuum, & tumens uterus tuus disrumpatur.

22 Ingrediantur aquæ maledictæ in ventrem tuum, & utero tumescente putrescat femur.

Et respondebit mulier, Amen, amen.

23 Scribetque sacerdos in libello ista maledicta, & delebit ea aquis amarissimis, in quas maledicta congestis.

24 Et dabit ei bibere. Quas cum exhauserit,

25 Tolle sacerdos de manu ejus sacrificium zelotypia, & elevabit illud coram Dño, imponentque illud super altare: Ita duxat ut prius

26 Pugillum sacrificii tollat de eo, quod offertur, & incendat super altare: & sic potum det mulieri aquas amarissimas,

27 Quas cum biberit, si polluta est, & contempto viro adulterii rea, pertransibunt eam aquæ maledictionis, & inflato ventre computrescet femur: eritque mulier in maledictionem, & in exemplum omni populo.

28 Quod si polluta non fuerit, erit innoxia, & faciet liberos.

29 Ista est lex zelotypia. Si declinaverit mulier à viro suo, & si polluta fuerit,

30 Maritus ve zelotypia spiritu concitatus adduxerit eam in conspectu Domini, & fecerit ei sacerdos juxta omnia, quæ scripta sunt:

31 Maritus absque culpa e-rit, & illa recipiet iniquitatem suam.

CAPUT VI.

Nazaræorum consecratio, & oblatio, quibusque verbis sacerdotes populo benedicant, præscribitur.

A Locutusque est Dñs ad Moysen, dicens:

2 Loquere ad filios Israel, & dices ad eos:

centur, & se voluerint Domino consecrare:
3 A vino, & omni quod inebriare potest, abstinebunt. Acetum ex vino, & ex qualibet alia potione, & quidquid de uva exprimitur, non bibent: uvas recentes, siccasque non comedent.

4 Cunctis diebus, quibus ex voto Domino consecrantur, quidquid ex vinea esse potest ab uva passa usque ad acinum non comedent.

* Jer.
11.5.

5 Omni tempore separationis suae novacula non transibit per caput eius, usque ad completum diem, quo Domino consecratur. Sanctus erit, crescente castrie capitis eius.

B

6 Omni tempore separationis suae super mortuum non ingredietur.

7 Nec super patris quidem, & matris, & fratris, sororisque funere contaminabitur, quia consecratio Dei super caput eius est.

8 Omnibus diebus separationis suae sanctus erit Domino.

9 Sin autem mortuus fuerit subito quisquam coram eo, polluetur caput consecrationis eius: quod radet jillico in eadem die purgationis suae, & rursum septima.

10 In octava autem die offeret duos turtures, vel duos pullos columbae, sacerdoti in introitu foederis testimonii.

11 Facietque sacerdos unum pro peccato, & alterum in holocaustum, & deprecabitur pro eo, quia peccavit super mortuo: sanctificabitque caput eius in die illo.

12 Et consecrabit Domino dies separationis illius, offerens agnum anniculum pro peccato: ita tamen ut dies priores irrii fiant, quoniam polluta est sanctificatio eius.

13 Ista est lex consecrationis. Cum dies quos ex voto decreverat, complebuntur: adducet eum ad ostium tabernaculi foederis.

C

14 Et offeret oblationem ejus Domino, agnum anniculum immaculatum in holocaustum, & ovem anniculum immaculatam pro peccato, & arietem immaculatum, hostiam pacificam.

15 Canistrum quoque panum azymorum, qui conspersi sint oleo, & lagana absque fermento uncta oleo, ac libamina singulorum.

16 Quae offeret sacerdos coram Domino, & faciet tam pro peccato, quam in holocaustum.

17 Arietem vero immolabit hostiam pacificam Domino, offerens simul canistrum azymorum, & libamenta, quae ex more debentur.

* Aa.
11.24.

18 Tunc radetur nazaraeus ante ostium tabernaculi foederis castrie consecrationis suae: tolletque capillos ejus, & ponet super ignem, qui est suppositus sacrificio pacificorum.

D

19 Et armum coctum arietis, tortamque absque fermento unam de canistro, & lagana azymum unum, & tradet in manus nazaraei, postquam rasum fuerit caput ejus.

20 Susceperatque rursum ab eo, elevabit in conspectu Domini: & sanctificata sacerdotis erunt, sicut pectusculum, quod separari justum est, & femur: post haec potest bibere nazaraeus vinum.

21 Ista est lex nazaraei, cum voverit oblationem suam Domino tempore consecrationis suae, exceptis his, quae invenerit manus ejus: juxta quod mente deoverat, ita faciat ad perfectionem sanctificationis suae.

22 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

23 Loquere Aaron, & filiis ejus: Sic bene-

dicetis filiis Israel: & dicetis eis:

24 Benedicat tibi Dominus, & custodiat te.
25 Ostendat Dominus faciem suam tibi, & misereatur tui.

26 Convertat Dominus vultum suum ad te, & det tibi pacem.

27 Invocabuntque nomen meum super filios Israel, & ego benedicam eis.

CAPUT VII.

Oblationes principum duodecim tribuum in dedicationem tabernaculi, & altaris: Dominus Moysi sanctuarium ingresso loquitur de propitiatorio.

1 Factum est autem in die, qua complevit Moyses tabernaculum, & erexit illud: unxitque, & sanctificavit cum omnibus vasis suis, altare similiter, & omnia vasa ejus.

* Eccl.
16.19.

A
* Exo.
40.16.

2 Obtulerunt principes Israel, & capita familiarum, quierant per singulas tribus, praefactione eorum, qui numerati fuerant,

3 Munera coram Domino, sex plaustra testata cum duodecim bobus. Unum plaustrum obtulere duo duces, & unum bovem singuli, obtuleruntque ea in conspectu tabernaculi.

4 Ait autem Dominus ad Moysen:

5 Suscipe ab eis, ut servant in ministerio tabernaculi, & trades ea Levitis juxta ordinem ministerii sui.

6 Itaque cum suscepisset Moyses plaustra, & boves, tradidit eos Levitis.

7 Duo plaustra, & quatuor boves dedit filiis Gerson, juxta id quod habebat necessarium.

8 Quatuor alia plaustra, & octo boves dedit filiis Merari, secundum officia, & cultum suum, sub manu Ithamar filii Aaron sacerdotis.

9 Filiis autem Caath non dedit plaustra, & boves: quia in Sanctuario servant, & onera propriis portant humeris.

10 Igitur obtulerunt duces in dedicationem altaris, die qua unctum est, oblationem suam ante altare.

11 Dixitque Dominus ad Moysen: Singuli duces per singulos dies offerant munera in dedicationem altaris.

B

12 Primo die obtulit oblationem suam Nahasson filius Aminadab de tribu Juda:

13 Fueruntque in ea, acetabulum argenteum pondo centum triginta scielorum, phiala argentea habens septuaginta scielos, juxta pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:

14 Mortariolum ex decem scielis aureis plenum incenso:

15 Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:

16 Hircumque pro peccato.

17 Et in sacrificio pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque: haec est oblatio Nahasson filii Aminadab.

18 Secundo die obtulit Nathanael filius Suar, dux de tribu Issachar,

19 Acetabulum argenteum appendens centum triginta scielos, phialam argenteam habentem septuaginta scielos, juxta pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:

20 Mortariolum aureum habens decem scielos, plenum incenso:

21 Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:

22 Hircumque pro peccato:

23 Et in sacrificio pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque: hæc fuit oblatio Nathanael filii Suar.

24 Tercio die princeps filiorum Zabulon, Eliab filius Helon,

25 Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ficos, phialam argenteam habentem septuaginta ficos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:

26 Mortariolum aureum appendens decem ficos, plenum incenso:

27 Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:

28 Hircumque pro peccato:

29 Et in sacrificio pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque: hæc est oblatio Eliab filii Helon.

30 Die quarto princeps filiorum Ruben, Elisur filius Sedeur,

31 Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ficos, phialam argenteam habentem septuaginta ficos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:

32 Mortariolum aureum appendens decem ficos, plenum incenso:

33 Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:

34 Hircumque pro peccato:

35 Et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque: hæc fuit oblatio Elisur filii Sedeur.

36 Die quinto princeps filiorum Simeon, Salamiel filius Suriaddai,

37 Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ficos, phialam argenteam habentem septuaginta ficos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:

38 Mortariolum aureum appendens decem ficos, plenum incenso:

39 Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:

40 Hircumque pro peccato:

41 Et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque: hæc fuit oblatio Salamiel filii Suriaddai.

42 Die sexto princeps filiorum Gad, Eliasaph filius Duel,

43 Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ficos, phialam argenteam habentem septuaginta ficos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:

44 Mortariolum aureum appendens decem ficos, plenum incenso:

45 Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:

46 Hircumque pro peccato:

47 Et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque: hæc fuit oblatio Eliasaph filii Duel.

48 Die septimo princeps filiorum Ephraim,

Elisama filius Ammiad,

49 Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ficos, phialam argenteam habentem septuaginta ficos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:

50 Mortariolum aureum appendens decem ficos, plenum incenso:

51 Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:

52 Hircumque pro peccato:

53 Et in hostias pacificorum, boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque: hæc fuit oblatio Elisama filii Ammiad.

54 Die octavo princeps filiorum Manasse, Gamaliel filius Phadaffur.

55 Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ficos, phialam argenteam habentem septuaginta ficos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:

56 Mortariolum aureum appendens decem ficos, plenum incenso:

57 Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:

58 Hircumque pro peccato:

59 Et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque: hæc fuit oblatio Gamaliel filii Phadaffur.

60 Die nono princeps filiorum Benjamin, Abidan filius Gedeonis,

61 Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ficos, phialam argenteam habentem septuaginta ficos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:

62 Et mortariolum aureum appendens decem ficos, plenum incenso:

63 Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:

64 Hircumque pro peccato:

65 Et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque: hæc fuit oblatio Abidan filii Gedeonis.

66 Die decimo princeps filiorum Dan, Ahiezer filius Ammisaddai,

67 Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ficos, phialam argenteam habentem septuaginta ficos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:

68 Mortariolum aureum appendens decem ficos, plenum incenso:

69 Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:

70 Hircumque pro peccato:

71 Et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque: hæc fuit oblatio Ahiezer filii Ammisaddai.

72 Die undecimo princeps filiorum Aser, Phegiel filius Ochran,

73 Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ficos, phialam argenteam habentem septuaginta ficos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:

74 Mortariolum aureum appendens decem

ficios plenum incenso :

75 Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum :

76 Hircumque pro peccato :

77 Et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque : hæc fuit oblatio Phlegiel filii Ocheran.

78 Die duodecimo princeps filiorum Nephtali, Ahira filius Enan.

G

79 Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ficios, phialam argenteam habentem septuaginta ficios, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila oleo conspersa in sacrificium :

80 Mortariolum aureum appendens decem ficios, plenum incenso :

81 Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum :

82 Hircumque pro peccato :

83 Et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque : hæc fuit oblatio Ahira filii Enan.

84 Hæc in dedicatione altaris oblata sunt a principibus Israel, in die, qua consecratum est. Acetabula argentea duodecim : phialæ argenteæ duodecim : mortariola aurea duodecim :

85 Ita ut centum triginta ficios argenti haberet unum acetabulum, & septuaginta ficios haberet una phiala : id est, in commune vasorum omnium ex argento ficii duo millia quadringenti, pondere Sanctuarii.

86 Mortariola aurea duodecim plena incenso, denos ficios appendentia pondere Sanctuarii, id est, simul auri ficii centum viginti :

87 Bovēs de armento in holocaustum duodecim, arietes duodecim, agni anniculi duodecim, & libamenta eorum : hirci duodecim pro peccato.

88 In hostias pacificorum, boves viginti quatuor, arietes sexaginta, hirci sexaginta, agni anniculi sexaginta. Hæc oblata sunt in dedicatione altaris, quando unctum est.

89 Cumque ingrederetur Moyses tabernaculum fœderis, ut consuleret oraculum, audiebat vocem loquentis ad se de propitiatorio, quod erat super arcam testimonii inter duos Cherubim, unde & loquebatur ei.

CAPUT VIII.

Candelabri, & lucernarum locus, situs, materia, ac forma : atque, & consecratio Levitarum.

A

1 Locutus est Dominus ad Moysen, dicens :

2 Loquere Aaron, & dices ad eum : Cum posueris septem lucernas, candelabrum in australi parte erigatur. Hoc igitur præcipe, ut lucernæ contra boream è regione respiciant ad mensam panum propositionis, contra eam partem, quam candelabrum respicit, lucere debent.

3 Fecitq; Aaron, & imposuit lucernas super candelabrum, ut præceperat Dominus Moysi.

4 Hæc autem erat factura candelabri, ex auro ductili, tam medius stipes, quam cuncta, quæ ex utroque calamorum latere nascebantur : juxta exemplum, quod ostendit Dominus Moysi, ita operatus est candelabrum.

5 Et locutus est Dominus ad Moysen, dicens :

6 Tolle Levitas de medio filiorum Israel, & purificabis eos

7 Juxta hunc ritum : Aspergantur aqua lustrationis, & radant omnes pilos carnis suæ. Cumque laverint vestimenta sua, & mundari fuerint,

8 Tollent bovem de armentis, & libamentum ejus similm oleo conspergam : bovem autem alterum de armento tu accipies pro peccato :

9 Et applicabis Levitas coram tabernaculo fœderis, convocata omni multitudine filiorum Israel.

10 Cumque Levitæ fuerint coram Domino, ponent filii Israel manus suas super eos.

11 Et offeret Aaron Levitas, munus in conspectu Domini a filiis Israel, ut serviant in ministerio ejus.

12 Levitæ quoque ponent manus suas super capita boum, è quibus unum facies pro peccato, & alterum in holocaustum Domini, ut depreceris pro eis.

13 Statuesque Levitas in conspectu Aaron, & filiorum ejus, & consecrabis oblatos Domino,

14 Ac separabis de medio filiorum Israel, ut sint mei.

15 Et postea ingrederentur tabernaculum fœderis, ut serviant mihi. Sicque purificabis, & consecrabis eos in oblationem Domini : quoniam dono donati sunt mihi a filiis Israel.

16 Pro primogenitis, eam aperiant omnem vulvam in Israel, accepi eos.

17 Mea sunt enim omnia primogenita filiorum Israel, tam ex hominibus quam ex jumentis. Ex die, quo percussi omne primogenitum in terra Egypti, sanctificavi eos mihi,

18 Et tuli Levitas pro cunctis primogenitis filiorum Israel :

19 Tradidique eos dono Aaron, & filiis ejus de medio populi, ut serviant mihi pro Israel in tabernaculo fœderis, & orent pro eis, ne sit in populo plaga, si ausi fuerint accedere ad Sanctuarium.

20 Feceruntque Moyses, & Aaron, & omnis multitudo filiorum Israel super Levitis, quæ præceperat Dominus Moysi :

21 Purificatique sunt, & laverunt vestimenta sua. Elevavitque eos Aaron in conspectu Domini, & oravit pro eis,

22 Ut purificati ingrederentur ad officia sua in tabernaculum fœderis coram Aaron, & filiis ejus. Sicut præceperat Dominus Moysi de Levitis, ita factum est.

23 Locutusque est Dñs ad Moysen, dicens :

24 Hæc est lex Levitarum : A viginti quinque annis, & supra, ingredientur, ut ministrent in tabernaculo fœderis,

25 Cumque quinquagesimum annum ætatis impleverint, servire cessabunt :

26 Eruntque ministri fratrum suorum in tabernaculo fœderis, ut custodiant, quæ sibi fuerint commendata, opera autem ipsa non faciant. Sic dispoñes Levitas in custodiis suis.

CAPUT IX.

Quotempore debeant mundi phase celebrare, & quo immundi : nubes tabernaculum operiens per diem columna nubis, per noctem, ut species ignis ducit exercitum totis 40. annis.

1 Locutus est Dñs ad Moysen in deserto Sinai, anno secundo postquam egressi sunt de terra Egypti, mense primo, dicens :

B

C

* Exo.
13. 1.
Supr.
7. 13.
Luc.
2. 23.

D

A

*Exo.
12.12.

2 *Faciant filii Israel Phasē in tempore suo.
3 Quarta decima die mensis huius ad vesperam, juxta omnes caeremonias, & iustificationes ejus.

4 Præcepitque Moyses filiis Israel, ut facerent Phasē.

5 Qui fecerunt tempore suo: quartadecima die mensis ad vesperam in monte Sinai. Juxta omnia, quæ mandaverat Dominus Moyfi, fecerunt filii Israel.

6 Ecce autem quidam immundi super anima hominis, qui non poterant facere Phasē in die illo, accedentes ad Moysen, & Aaron,

7 Dixerunt eis: Immundi sumus super anima hominis: quare fraudanur, ut non valeamus oblationem offerre Domino in tempore suo inter filios Israel?

8 Quibus respondit Moyses: State, ut consulam, quid præcipiat Dominus de vobis.

9 Locutusque est Dñs ad Moysen, dicens:

10 Loquere filiis Israel: Homo, qui fuerit immundus super animam, sive in via procul in gente vestra, faciat Phasē Domino

11 In mense secundo, quartadecima die mensis ad vesperam: cum azymis, & lactucis agrestibus comedent illud:

12 Non relinquent ex eo quippiam usque manē, * & os ejus non confringent, omnem ritum Phasē observabunt.

*Exo.
12.46.
Joan.
19.16.

13 Si quis autem mundus est, & in itinere non fuit, & tamen non fecit Phasē, exterminabitur anima illa de populis suis, quia sacrificium Domino non obtulit tempore suo: peccatum suum ipse portabit.

14 Peregrinus quoque, & advena si fuerint apud vos, facient Phasē Domino juxta caeremonias, & iustificationes ejus. Præceptum idem erit apud vos tam advenæ quam indigenæ.

*Exo.
40.16.

15 *Igitur die, qua erectum est tabernaculum, operuit illud nubes. A vespere autem super tentorium erat quasi species ignis usque manē.

16 Sic fiebat jurgiter: per diem operiebat illud nubes, & per noctem quasi species ignis.

17 Cumque ablata fuisset nubes, quæ tabernaculum protegebat, tunc proficiscebantur filii Israel: & in loco, ubi stetit nubes, ibi castrametabantur.

18 Ad imperium Domini proficiscebantur, & ad imperium illius fiebat tabernaculum: *Cunctis diebus, quibus stabat nubes supra tabernaculum, manebant in eodem loco:

*1 Cor.
9.1.

19 Et si evenisset, ut multo tempore maneret super illud, erant filii Israel in excubiis Domini, & non proficiscebantur

20 Quot diebus fuisset nubes super tabernaculum. Ad imperium Domini erigebant tentoria, & ad imperium illius deponebant.

21 Si fuisset nubes a vespere usque manē, & statim diluculo tabernaculum reliquisset, proficiscebantur: & si post diem, & noctem recessisset, dissipabant tentoria:

22 Si verò biduo, aut uno mense, & longiori tempore fuisset supra tabernaculum, manebant filii Israel in eodem loco, & non proficiscebantur: statim autem ut recessisset, movebant castra.

23 Per verbum Domini fiebant tentoria, & per verbum illius proficiscebantur: erantque in excubiis Domini juxta imperium ejus per manum Moyfi.

CAPUT X.

Subet Deus fieri duas tubas argenteas, docetque earum usum: quo ordine mota sint castra de deserto Sinai: orat Moyses cognatum Hobab, ut cum ipsis proficiscatur: & verba, quæ loquubatur Moyses cum elevaretur, vel deponeretur arca.

1 Locutusque est Dñs ad Moysen, dicens:

2 Fac tibi duas tubas argenteas ductiles, quibus convocare possis multitudinem, quando movenda sunt castra.

3 Cumque increpaveris tubis, cōgregabitur ad te omnis turba ad ostium tabernaculi fœderis.

4 Si semel clangueris, venient ad te principes, & capita multitudinis Israel.

5 Si autem prolixior, atque concisus clangor increpaverit, movebunt castra primi, qui sunt ad orientalem plagam.

6 In secundo autem sonitu, & pari ululatu tubæ, levabunt tentoria, qui habitant ad meridiem, & juxta hunc modum reliqui facient, ululantibus tubis in processione.

7 Quando autem congregandus est populus, simplex tubarum clangor erit, & non concisus ululabunt.

8 Filii autem Aaron sacerdotes clangent tubis: eritque hoc legitimum sempiternum in generationibus vestris.

9 Si exieritis ad bellum de terra vestra contra hostes, qui dimicant adversum vos, clangetis ululantibus tubis, & erit recordatio vestri coram Domino Deo vestro, ut eruamini de manibus inimicorum vestrorum.

10 Si quando habebitis epulās, & dies festos, & calendas, canetis tubis super holocaustis, & pacificis victimis, ut sint vobis in recordationem Dei vestri. Ego Dominus Deus vester.

11 Anno secundo, mense secundo, vigesima die mensis, elevata est nubes de tabernaculo fœderis:

12 Profectique sunt filii Israel per turmas suas de deserto Sinai, & recubuit nubes in solitudine Pharan.

13 Moveruntque castra primi juxta imperium Domini in manu Moyfi.

14 * Filii Juda per turmas suas: quorum princeps erat Nahasson filius Aminadab.

15 In tribu filiorum Issachar fuit princeps Nathanael filius Suar.

16 In tribu Zabulon erat princeps Eliab filius Helon.

17 Depositumque est tabernaculum, quod portantes egressi sunt filii Gerlon, & Merari.

18 Profectique sunt & filii Ruben, per turmas, & ordinem suum: quorum princeps erat Helisur filius Sedeur.

19 In tribu autem filiorum Simeon, princeps fuit Salamiel filius Suriadai.

20 Porro in tribu Gad erat princeps Eliasaph filius Ducl.

21 Profectique sunt & Caathitæ portantes Sanctuarium. Tandem tabernaculum portabatur, donec venirent ad erectionis locum.

22 Moverunt castra & filii Ephraim per turmas suas, in quorum exercitu princeps erat Elisama filius Ammiud.

23 In tribu autem filiorum Manasse princeps fuit Gamaliel filius Phadaasur.

24 Et in tribu Benjamin erat dux Abidan filius Gedeonis.

A

B

* Sup.
1.7.

C

25 Novissimi castrorum omnium profecti sunt filii Dan per turmas suas, in quorū exercitu princeps fuit Ajezer filius Amisaddai.

26 In tribu autem filiorum Asererat princeps Phagiel filius Ochran.

27 Et in tribu filiorum Nephthali princeps fuit Ahira filius Enan.

28 Hæc sunt castra, & profectioes filiorum Israel per turmas suas, quando egrediebantur.

29 Dixitque Moyses Hobab filio Raguel Madianita, cognato suo: Proficiscimur ad locum, quem Dominus daturus est nobis, veni nobiscum, ut beneficiamus tibi: quia Dominus bona promisit Israeli.

30 Cui ille respondit: Non vadam tecū, sed revertar in terram meam, in qua natus sum.

31 Et ille. Noli, inquit, nos relinquere: tu enim nosti, in quibus locis per desertum castra ponere debeamus, & eris ductor noster.

32 Cumque nobiscum veneris, quidquid optimum fuerit ex opibus, quas nobis traditurus est Dominus, dabimus tibi.

33 Profecti sunt ergo de monte Domini viam trium dierum, arcaque fœderis Domini præcedebat eos, per dies tres providens castrorum locum.

34 Nubes quoque Domini super eos erat per diem, cum incederent.

35 Cumque elevaretur arca, dicebat Moyses: Surge, Domine, & dissipentur inimici tui, & fugiant, qui oderunt te, à facie tua.

36 Cū autē deponeretur, agebat: Revertere, Domine ad multitudinem exercitus Israel.

C A P U T X I.

Murmurant Hebræi primū ex defatigatione: dein petunt carnes, capras, allia Egypti: turbatoque Moysi spiritu, Deus illius onus in septuaginta seniores partitur, qui omnes prophetant: dantur cornucopie, puniturque populus propter carnium concupiscentiam.

1 Interea ortum est murmur populi quasi dolentium pro labore contra Dominum. Quod cū audisset Dominus, iratus est. Et accensus in eos ignis Domini devoravit extremam castrorum partem.

2 Cumque clamasset populus ad Moysen, oravit Moyses ad Dominum, & absorptus est ignis.

3 Vocavitque nomen loci illius, Incensio: eo quod incensus fuisset contra eos ignis Domini.

4 Vulgus quippe promiscuum, quod ascenderat cum eis, flagravat desiderio, sedens, & flens, iunctis sibi pariter filiis Israel, & ait: Quis dabit nobis ad vescendum carnes?

5 Recordamur pilcium, quos comedebamus in Ægypto gratis: in mentem nobis veniunt cucumeres, & pepones, porrique, & cæpe, & allia.

6 Anima nostra arida est, nihil aliud respiciunt oculi nostri nisi Ma.

7 Erat autem Man quasi semen coriandri, & coloris bdellii.

8 Circuibatque populus, & colligans illud, frangebatur mola, sive terebat in mortario, coquens in ollas, & faciens ex eo tortulas saporis quasi panis oleati.

9 Cumque descenderet nocte super castra ros, descendebat pariter & Man.

10 Audivit ergo Moyses fientem populum

per familias, singulos per ostia tentorii sui. Iratusque est furor Domini valde: sed & Moysi intoleranda res visa est.

11 Et ait ad Dominum: Cur affixisti servum tuum? quare non invenio gratiam coram te? & cur imposuisti pondus universi populi huius super me?

12 Numquid ego concepi omnem hanc multitudinem, vel genui eam, ut dicas mihi: Porta eos in sinu tuo sicut portare solet nutrix infantulum, & defer in terram, pro qua iurasti patribus eorum?

13 Unde mihi carnes, ut dem tantam multitudini? fient contra me, dicentes: Da nobis carnes, ut comedamus.

14 Non possum solus sustinere omnem hunc populum, quia gravis est mihi.

15 Sin aliter tibi videtur, obsecro, ut interficias me, & inveniam gratiam in oculis tuis, ne tantis afficiar malis.

16 Et dixit Dominus ad Moysen: Congrega mihi septuaginta viros de senibus Israel, quos tu nosti, quod senes populi sint, ac magistri: & duces eos ad ostium tabernaculi fœderis, faciesque ibi stare tecum,

17 Ut descendant, & loquar tibi: & auferam de spiritu tuo, tradamque eis, ut sustentent tecum onus populi, & non tu solus graveris.

18 Populo quoque dices: Sanctificamini: cras comedetis carnes, ego enim audivi vos dicere: Quis dabit nobis escas carniū? bene nobis erat in Ægypto. Ut det vobis Dominus carnes, & comedatis:

19 Non uno die, nec duobus, vel quinque, aut decem, nec viginti quidem.

20 Sed usque ad mensem dierum, donec exeat per naves vestras, & vertatur in nauscam, eo quod repuleritis Dominum, qui in medio vestri est, & flerveritis coram eo, dicentes: Quare egressi sumus ex Ægypto?

21 Et ait Moyses: Sexcenta millia pedum huius populi sunt, & tu dicis: Dabo eis escam carniū mense integro?

22 Numquid ovium, & boum multitudo cæderet, ut possit sufficere ad cibum? vel omnes pisces maris in unum congregabuntur, ut eos satient?

23 Cui respondit Dominus: Numquid manus Domini invalida est? Jam nunc videbis utrum meus sermo opere compleatur.

24 Venit igitur Moyses, & narravit populo verba Domini, congregans septuaginta viros de senibus Israel, quos stare fecit circa tabernaculum.

25 Descenditque Dominus per nubem, & locutus est ad eam, auferens de spiritu, qui erat in Moysse, & dans septuaginta viris. Cumque requieverint in eis Spiritus, prophetaverunt, nec ultra cessaverunt.

26 Remanserunt autē in castris duo viri, quorum unus vocabatur Eldad, & alter Medad, super quos requievit Spiritus: nam & ipsi descripti fuerant, & non exierat ad tabernaculum.

27 Cumque prophetarent in castris, cucurrit puer, & nuntiavit Moysi, dicens: Eldad, & Medad prophetant in castris.

28 Statim Iosue filius Nun, minister Moysi, & electus pluribus, ait: Domine mi Moyses, prohibe eos.

29 At ille: Quid, inquit, amularis pro

* Psal. 67. 1.

A
* Psal. 77. 19.
* Psal. 77. 21.

* Cor. 10. 3.

* Exo. 16. 14.
* Psal. 77. 14.
Sap. 16. 10.
Joan. 6. 31.

* Joan. 6. 10.

* Isai. 59. 1.

me? quid tribuat, ut omnis populus prophetet, & det eis Dominus spiritum suum?

C

30 Reversusque est Moyses, & majores natu Israel in castra.

* Psal.
77. 16.

31 * Ventus autem egrediens à Domino, arreptans trans mare coturnices detulit, & demisit in castra itinere quantum uno die confici potest, ex omni parte castrorum per circuitum, volabantque in aere duobus cubitis altitudine super terram.

32 Surgens ergo populus toto die illo, & nocte, ac die altero, congregavit coturnicum, qui parum, decem coros: & sicca-verunt eas per gyrum castrorum.

* Psal.
77. 10.

33 * Adhuc carnes erant in dentibus eorum, nec defecerat hujuscemodi cibus: & ecce furor Domini cecidit in populum, percussit eum plaga magna nimis.

34 Vocatusque est ille locus, Sepulchra concupiscentiae: ibi enim sepelierunt populum, qui desideraverat. Egressi autem de sepulchris concupiscentiae, venerunt in Haleroth, & manserunt ibi.

CAPUT XII.

Aaron, & Maria in mitissimum Moysen murmurant, apud quos Deus Moysen laudat à familiaritate erga Dominum: Maria lepra percussa, & septem diebus à populo separata, sanitati restituitur, orante pro ea Moysen.

A

1 Locutusque est Maria, & Aaron contra Moysen propter uxorem ejus Ethiopticam, 2 Et dixerunt: Num per solum Moysen locutus est Dominus? nonne & nobis similiter est locutus? Quod cum audisset Dominus,

3 (Erat enim Moyses vir mitissimus super omnes homines, qui morabantur in terra) 4 Statim locutus est ad eum, & ad Aaron, & Mariam. Egredimini vos tantum tres ad tabernaculum foederis. Cumque fuissent egressi,

B

5 Descendit Dominus in columna nubis, & stetit in introitu tabernaculi vocans Aaron, & Mariam. Qui cum fuissent, 6 Dixit ad eos: Audite sermones meos. Si quis fuerit inter vos propheta Domini, in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad illum.

* Heb.
1. 2.
* Exo.
33. 11.

7 At non talis servus meus Moyses, * qui in omni domo mea fidelissimus est: 8 * Ore enim ad os loquor ei: & palam, & non per aenigmata, & figuras Dominum videt. Quare ergo non timuistis detrahere servo meo Moysi?

9 Iratusque contra eos abiit:

C

10 Nubes quoque recessit, quia erat super tabernaculum: & ecce Maria apparuit, candens lepra quasi nix. Cumque repressisset eam Aaron, & vidisset persusam lepra,

* Deu.
24. 9.

11 Ait ad Moysen: Obsecro, Domine mi, ne imponas nobis hoc peccatum, quod stulte commisimus.

D

12 Ne fiat haec quasi mortua, & ut abortivum quod projicitur de vulva matris suae, ecce jam medium carnis ejus devoratum est à lepra. 13 Clamavitque Moyses ad Dominum, dicens: Deus, obsecro, sana eam:

14 Cui respondit Dominus: Si pater ejus spuisset in faciem illius, nonne deberat saltem septem diebus rubore suffundi? Separatur septem diebus extra castra, & postea revocabitur.

15 Exclusa est itaque Maria extra castra septem diebus: & populus non est motus de loco illo, donec revocata est Maria.

CAPUT XIII.

Missi à Moysen 12. exploratores, ad considerandam terram promissionis, palmitem cum botro, aliiisque fructibus in fertilitatis signum post 40. dies, referunt: qui tamen universi praeter Caleb, & Josue, murmur in populo cecitant.

1 Rofedusque est populus de Haleroth, fixis tentoriis in deserto Pharan.

2 Ibiene locutus est Dominus ad Moysen, dicens:

3 Mitte viros, qui considerent terram Chanaan, quam daturus sum filiis Israel, singulos de singulis tribubus, ex principibus.

4 Fecit Moyses, quod Dominus imperaverat, de deserto Pharan mitens principes viros, quorum ista sunt nomina.

5 De tribu Ruben, Sammha filium Zechar.

6 De tribu Simeon, Saphat filium Huri.

7 De tribu Juda, Caleb filium Jephone.

8 De tribu Issachar, Igal filium Joseph.

9 De tribu Ephraim, Osee filium Nun.

10 De tribu Benjamin, Phalti filium Raphu.

11 De tribu Zabulon, Geddiel filium Sodi.

12 De tribu Joseph, sceptri Manasse, Gaddi filium Suli.

13 De tribu Dan, Ammiel filium Gemalli.

14 De tribu Aser, Sthur filium Michael.

15 De tribu Nephthali, Nahabi filium Vapfi.

16 De tribu Gad, Guel filium Machi.

17 Haec sunt nomina virorum, quos misit Moyses ad considerandam terram: vocavitque Osee filium Nun, Josue.

18 Misit ergo eos Moyses ad considerandam terram Chanaan, & dixit ad eos: Ascendite per meridianam plagam. Cumque veneritis ad montes,

19 Considerate terram, qualis sit: & populum, qui habitator est ejus, utrum fortis sit, an infirmus: si pauci numero, an plures:

20 Ipsa terra, bona, an mala: urbes quales: murae, an absque muris:

21 Humus, pinguis, an sterilis, nemorosa, an absque arboribus. Confortamini, & afferite nobis de fructibus terrae. Erat autem tempus, quando jam precocis uvae vesci possunt.

22 Cumque ascendissent, exploraverunt terram à deserto Sin usque Roboh intransitibus Emath.

23 Ascenderuntque ad meridiem, & venerunt in Hebron, ubi erant Achiman, & Sisai, & Tolmai filii Enac: nam Hebron septem annis ante Tanim urbem Egypti condita est.

24 * Pergentesque ad Torrentem botri, absciderunt palmitem cum uva sua, quae portaverunt in veste duo viri. De malis evocue granatis, & de ficis loci illius tulerunt: id est,

25 Qui appellatus est Nchelescol, id est, Torrens botri, eo quod botrum portassent inde filii Israel.

26 Reversique exploratores terrae post quadraginta dies, omni regione circum,

27 Venerunt ad Moysen, & Aaron, & ad omnem caetum filiorum Israel in deserto Pharan, quod est in Cades. Locutique eis, & omni multitudini ostendunt fructus terrae:

28 Et narraverunt, dicientes: Venimus in terram, ad quam misisti nos, quae revera sicut lacte,

* Jos.
15. 14.* Deu.
1. 24.

E

F

& melle, ut ex his fructibus cognosci potest :
29 Sed cultores fortissimos habet, & urbes
grades, atq; muratas. Stirpē Enac vidimus ibi:
30 Amalec habitat in meridie, Hethaus,
& Jebusæus, & Amorhæus in montanis :
Chanaanæus verò moratur juxta mare, &
circa fluena Jordanis.

G 31 Inter hæc Caleb compescens murmur
populi, qui oriebatur contra Moysen,
ait: Ascendamus, & possideamus terram,
quoniam poterimus obtinere eam.

32 Alii verò, qui fuerant cum eo, dicebant:
Nequaquam ad hunc populum valeamus
ascendere, quia fortior nobis est.

33 Detraxeruntque terræ, quam inspece-
rant, apud filios Israël, dicentes: Terra, quam
lustravimus, devorat habitatores suos: popu-
lus, quem alpeimus, proceræ staturæ est.

34 Ibi vidimus monstrā quādam filiorum
Enac de genere giganteo quibus compara-
ti, quasi locustæ videbamur.

CAPUT XIV.

*Murmur populi, auditis exploratoribus,
frustra sedare conantur Josue, & Cale-
b: iratum Dominum placat Moyses:
omnes morti in deserto addicuntur præ-
ter Caleb, ac Josue, & pugnantes Is-
raelitæ contra Dominum voluntatem can-
duntur ab hostibus.*

A 1 **I**gitur vociferans omnis turba flevit
noctē illa,

2 Et murmurati sunt contra Moysen, &
Aaron cuncti filii Israël, dicentes:

3 Utinam mortui essemus in Ægypto: &
in hac vastā solitudine utinam pereamus,
& non inducat nos Dominus in terram
istam, ne cadamus gladio, & uxores, ac
liberi nostri ducantur captivi. Nonne
melius est reverti in Ægyptum?

4 Dixeruntque alter ad alterum: Constitu-
amus nobis ducem, & revertamur in Ægyptū.

5 Quo auditō Moyses, & Aaron, ceci-
derunt proni in terram coram omni mul-
titudine filiorum Israël.

6 * At verò Josue filius Nun, & Caleb
filius Jephone, qui & ipsi lustraverant
terram, sciderunt vestimenta sua,

7 Et ad omnem multitudinem filiorum
Israel locuti sunt: Terra, quam circui-
vimus, valde bona est.

8 Si propitius fuerit Dominus, inducet
nos in eam, & tradet humum lactē, &
melle manantem.

9 Nolite rebelles esse contra Dominum:
neque timeatis populum terræ hujus,
quia sicut panem ita eos possumus devora-
re: recessit ab eis omne praesidium: Do-
minus nobiscum est, nolite mettere.

10 Cumque clamaret omnis multitudo,
& lapidibus eos vellet opprimere, appa-
ruit gloria Domini super tectum fœderis
cunctis filiis Israël.

11 Et dixit Dñs ad Moysen: Usquequē detra-
het mihi populus iste? Quousque non credent
mihi, in omnibus signis, quæ feci coram eis?

12 Feriam igitur eos pestilentia, atque con-
sumam: te autem faciam principem super
gentem magnam, & fortioiem quā hęc est.

C 13 Erat Moyses ad Dñm: Ut audiant Ægy-
ptii, de quorum medio eduxisti populū istum,

14 Et habitatores terræ hujus, qui audie-
runt, quod tu, Domine, in populo isto sis, & ta-
cie videaris ad faciem: * & nubes tua protegat
illos, & in columna nubis præcedas eos per
diem, & in columna ignis per noctem:

15 Quod occideris tantam multitudinem
quasi unum hominem, & dicant:

16 Non poterat introducere populū in
terram, pro qua juraverat: * idcirco oc-
cidit eos in solitudine.

17 Magnificetur ergo fortitudo Domini
sicut jurasti, dicens:

18 * Dominus patiens, & multæ miseri-
cordiæ, * auferens iniquitatem, & scelera,
nullumque innoxium derelinquens, * qui
visitas peccata patrum in filiis in tertiam,
& quartam generationem:

19 Dimitte, obsecro, peccatū populi hu-
jus secundum magnitudinem misericordiæ
tuz, sicut propitius fuisti egredientibus de
Ægypto usque ad locum istum.

20 Dixitque Dominus: Dimisi juxta
verbum tuum.

21 Vivo ego: & implebitur gloria Do-
mini universa terra.

22 Attamen omnes homines, qui viderunt
majestatem meam, & signa, quæ feci in Ægy-
pto, & in solitudine, & tentaverunt me jam
per decem vices, nec obedierunt voci meæ,

23 * Non videntur terram, pro qua juravi
patribus eorum, nec quispiam ex illis, qui
detraxit mihi, intuebitur eam.

24 * Servum meum Caleb, qui plenus alio
spiritu secutus est me, inducā in terram hanc,
quā circuiisti: & semen ejus possidebit eam.

25 Quoniam Amalecites, & Chanaanæus ha-
bitant in vallibus, Cras movete castra, & rever-
timini in solitudinem per viam maris rubri.

26 Locutusque est Dominus ad Moysen,
& Aaron, dicens:

27 Usquequē multitudo hæc pessima murmu-
rat contra me? querelas filiorum Israël audi-
vi.

28 Dic ergo eis: Vigo ego, ait Dominus: sicut
locuti estis audiente me, sic faciam vobis.

29 * In solitudine hac jacebunt cadavera
vestra: Omnes, qui numerati estis à viginti
annis, & supra, & murmurastis contra me.

30 * Non intrabitis terrā, super quam levavi
manū meam, ut habitare vos facerem, præter
Caleb filium Jephone, & Josue filium Nun.

31 Parvulos autem vestros, de quibus dixi-
stis, quod præde hostibus forent, introducam:
ut videant terram, quæ vobis displicuit.

32 Vestra cadavera jacebunt in solitudine.

33 Filii vestri erūt vagi in deserto annis qua-
draginta, & portabunt fornicationē vestram,
donec consumatur cadavera patrū in deserto.

34 Juxta numerū quadraginta dierum, qui-
bus considerastis terram: * annus pro die im-
putabitur. * Et quadraginta annis recipietis
iniquitates vestras, & scietis ultionem meam:

35 Quoniam sicut locutus sum, ita fa-
ciam omni multitudini huic pessimæ, quæ
conspexit adversum me: in solitudine
hac deficiet, & morietur.

36 * Igitur omnes viri, quos miserat Moyses
ad contēplandam terram, & qui reversi mur-
murare fecerant contra eum omnem multitu-
dinem, detrahentes terrā, quod esset mala,

37 Mortui sunt, atq; percussī in cōspectu Dñi.

* Exo.
13, 21

* Exo.
12, 8.

* Psal.
103, 8.

* Ex.
32, 8.

* Exo.
20, 5.

D

* Psal.
103, 8.

* Ex.
32, 8.

* Exo.
20, 5.

D

* Psal.
103, 8.

* Ex.
32, 8.

* Exo.
20, 5.

D

* Psal.
103, 8.

* Ex.
32, 8.

* Exo.
20, 5.

D

* Psal.
103, 8.

* Ex.
32, 8.

* Exo.
20, 5.

D

* Psal.
103, 8.

* Ex.
32, 8.

* Exo.
20, 5.

D

* Psal.
103, 8.

* Ex.
32, 8.

* Exo.
20, 5.

D

* Psal.
103, 8.

* Ex.
32, 8.

* Exo.
20, 5.

D

* Psal.
103, 8.

* Ex.
32, 8.

* Exo.
20, 5.

D

38 Josue autem filius Nun, & Caleb filius Jephone vixerunt ex omnibus, qui perrexerant ad considerandam terram.

39 Locutusque est Moyses universa verba hec ad omnes filios Israel, & luxit populus nimis.

G 40 Et ecce mane primo surgentes ascenderunt verticem montis, atque dixerunt: Paratissimus ascendere ad locum, de quo Dominus locutus est: quia peccavimus.

41 Quibus Moyses: Cur, inquit, transgredimini verbum Domini, quod vobis non cedit in prosperum?

*Deut.
1. 42.

42 *Nolite ascendere: non enim est Dominus vobiscum: ne corruatis coram inimicis vestris.

43 Amalecites, & Chananeus ante vos sunt, quorum gladio corruetis, eo quod nolueritis acquiescere Domino, nec erit Dominus vobiscum.

44 A illi contenebrati ascenderunt in verticem montis. Arca autem testamenti Domini, & Moyses non recesserunt de castris.

45 Descenditque Amalecites, & Chananeus, qui habitabat in monte: & percutiens eos, atque concidens, persecutus est eos usque Horma.

C A P U T XV.

Quae libamenta ingressis terram offerenda sint, ac primitiis separanda: pena peccati per ignorantiam, aut superbiam commissa: lapidatur, qui Sabbato ligna collecti, sabbati: ac vitte ab Hebraeis per quatuor angulos palliorum ponenda, quae monent eos legis Dei.

A 1 Locutus est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Loquere ad filios Israel, & dices ad eos: Cum ingressi fueritis terram habitationis vestrae, quam ego dabo vobis,

3 Et feceritis oblationem Domino in holocaustum, aut victimam, vota solventes, vel sponte offerentes munera, aut in solemnitatibus vestris adolentes odorem suavitatis Domino, de bobus, sive de ovibus:

4 Offeret quicumque immolaverit victimam, sacrificium simile decimam partem ephi, consperse oleo, quod mensuram habebit quartam partem hin:

5 Et vinum ad liba fundenda ejusdem mensura dabit in holocaustum, sive in victimam. Per agnos singulos,

6 Et arietes erit sacrificium simile duarum decimarum, quae conspersa sit oleo tertie partis hin:

7 Et vinum ad libamen tertie partis ejusdem mensura offeret in odorem suavitatis Domino.

8 Quando vero de bobus feceris holocaustum, aut hostiam, ut impleas votum, vel pacificas victimas,

B 9 Dabis per singulos boves similes tres decimas consperse oleo, quod habeat medium mensurae hin:

10 Et vinum ad liba fundenda ejusdem mensura in oblationem suavissimi odoris Domino.

11 Sic facies

12 Per singulos boves, & arietes, & agnos, & haedos.

13 Tam indigenae, quam peregrini

14 Eodem ritu offerent sacrificia.

15 Unum praeceptum erit, atque iudicium tam vobis, quam advenis terrae.

16 Locutus est Dominus ad Moysen, dicens:

17 Loquere filiis Israel, & dices ad eos:

18 Cum veneritis in terram, quam dabo vobis,

19 Et comederitis de panibus regionis illius, separabitis primitias Domino

20 De cibis vestris. Sicut de areis primitias separatis,

21 Ita & de pulmentis dabitis primitiva Domino.

22 Quod si per ignorantiam preterieritis quidquam horum, quod locutus est Dominus ad Moysen,

23 Et mandavit per eum ad vos, a die, qua coepit iubere, & ultra,

24 Oblitae fuerit facere multitudo: offeret vitulum de armento, holocaustum in odorem suavissimum Domino, & sacrificium eius, ac liba, ut carcerum postulant, hircumque pro peccato:

25 Et rogabit sacerdos pro omni multitudine filiorum Israel: & dimittetur eis, quoniam non sponte peccaverunt, nihilominus offerentes incensum Domino pro se, & pro peccato, atque errore suo:

26 Et dimittetur universae plebi filiorum Israel, & advenis, qui peregrinantur inter eos: quoniam culpa est omnis populi per ignorantiam.

27 Quod si anima una nesciens peccaverit, offeret capram anniculam pro peccato suo:

28 Et deprecabitur pro ea sacerdos, quod inscia peccaverit coram Domino, impetrabitque eiventiam, & dimittetur illi.

29 Tam indigenis, quam advenis una lex erit omnium, qui peccaverint ignorantes.

30 Anima vero, quae per superbiam aliquid commiserit, sive civis sit ille, sive peregrinus, (quoniam adversus Dominum rebellis fuit) peribit de populo suo.

31 Verbum enim Domini contempsit, & praeceptum illius fecit irritum: idcirco delectabitur, & portabit iniquitatem suam.

32 Factum est autem, cum esset filii Israel in solitudine, & invenissent hominem colligentem ligna in die Sabbati,

33 Obtulerunt eum Moysi, & Aaron, & universae multitudini.

34 Qui recluserunt eum in carcerem, nescientes quid super eo facere deberent.

35 Dixitque Dominus ad Moysen: Morte moriatur homo iste, obruat eum lapidibus omnis turba extra castra.

36 Cumque duxissent eum foras, obruerunt eum lapidibus, & mortuus est, sicut praeceperat Dominus.

37 Dixit quoque Dominus ad Moysen:

38 Loquere filiis Israel, & dices ad eos: ut faciant sibi sabbatas per angulos palliorum ponentes in eis vittas hyacinthinas:

39 Quas cum viderint, recordentur omnium mandatorum Domini, nec sequantur cogitationes suas, & oculos per res varias fornicantes,

40 Sed magis memores praeceptorum Domini faciant ea, sicutque sancti Deo suo.

41 Ego Dominus Deus vester, qui eduxi vos de terra Aegypti, ut essem Deus vester.

C A P U T XVI.

Core, Dathan, & Abiron seditionem movent contra Moysen, & Aaron, ambiensque principatum, & sacerdotium, unde eos vivos terra absorbet, & ignis interficit 250. viros offerentes incensum, & alios 14700. murmurantes consumpsit incendium, quod oratione sua Aaron conpescuit.

A 1 Ecce autem Core filius Isaar, filii Caath, filii Levi, & Dathan, atque Abiron filii Eliab, Hon quoque filius Pheleth de filiis Ruben,

*Deut.
22. 15.
Matth.
23. 5.

*Ecl.
45. 21.
1. G. E.
10. 12.
Jude
1. 12.

B

C

2 Surrexerunt contra Moysen, alique filiorum Israel ducenti quinquaginta viri proceres synagoga, & qui tempore concilii per nomina vocabantur.

3 * Cumque stetit adversus Moysen, & Aaron, dixerunt: Sufficiat vobis, quia omnis multitudo sanctorum est, & in ipsis est Dominus: Cur elevamini super populum Domini?

4 Quod cum audisset Moyses, cecidit pronus in faciem:

5 Locutusque ad Core, & ad omnem multitudinem: Manes, inquit, notum faciet Dominus, qui ad se pertineant, & sanctos applicabit sibi: & quos elegerit, appropinquabunt ei.

6 Hoc igitur facite: Tollat unusquisque thuribula sua, tu Core, & omne concilium tuum:

7 Et hausto cras igne, ponite desuper thymiana coram Domino: & quemcumque elegerit, ipse erit sanctus: multum erigimini filii Levi.

8 Dixitque rursum ad Core: Audite, filii Levi: Num parum vobis est, quod separavit vos Deus Israel ab omni populo, & iunxit sibi, ut serviretis ei in cultu tabernaculi, & staretis coram frequentia populi, & ministraretis ei?

10 Idcirco ad se fecit accedere te, & omnes fratres tuos filios Levi, ut vobis etiam sacerdotium vindicaretis,

11 Et omnis globus tuus stet contra Dominum? quid est enim Aaron, ut murmuretis contra eum?

12 Misit ergo Moyses, ut vocaret Dathan, & Abiron filios Eliab. Qui responderunt: Non venimus.

13 Numquid parum est tibi, quod eduxisti nos de terra, quae lacte, & melle manabat, ut occideres in deserto, nisi & dominatus fueris nostri?

14 Revera induxisti nos in terram, quae fuit rivis lactis, & mellis, & dedisti nobis possessiones agrorum, & vinearum: an & oculos nostros vis eruere? non venimus.

15 Iratusque Moyses valde, ait ad Dominum: Ne respicias sacrificia eorum: tu scis, quod ne aeternum quidem unquam acceperim ab eis, nec afflexerim quempiam eorum.

16 Dixitque ad Core: Tu, & omnis congregatio tua stete scilicet coram Domino, & Aaron die crastino separamini.

17 Tollite singuli thuribula vestra, & ponite super ea incensum, offerentes Domino ducenta quinquaginta thuribula: Aaron quoque teneat thuribulum suum.

18 Quod cum fecissent, stantibus Moysen, & Aaron,

19 Et coacervassent adversum eos omnem multitudinem ad ostium tabernaculi, apparuit cunctis gloria Domini.

20 Locutusque Dominus ad Moysen, & Aaron, ait:

21 Separamini de medio congregationis hujus, ut eos repente disperdam.

22 Qui ceciderunt proni in faciem, atque dixerunt: Fortissime Deus spirituum universae carnis, num uno peccante, contra omnes ira tua deficiet?

23 Et ait Dominus ad Moysen:

24 Praeceptum universo populo, ut separaretur a tabernaculis Core, & Dathan, & Abiron.

25 Surrexitque Moyses, & abiit ad Dathan, & Abiron, & sequentibus eum senioribus Israel,

26 Dixit ad turbam: Recedite a tabernaculis hominum impiorum, & nolite tangere, quae ad eos pertinent, ne involvami in peccatis eorum.

27 Cumque recessissent a tentoriis eorum per circuitum, Dathan, & Abiron egressi stabant in introitu papilionum suorum, cum uxoribus & liberis, omnique frequentia;

28 Et ait Moyses: In hoc scietis, quod Dominus miserit me, ut facerem universa, quae cernitis, & non ex proprio ea corde protulerim:

29 Si consueti hominum morte interfierint, & visitaverit eos plaga, quae & externi visitari solent: non misit me Dominus:

30 Sin autem novam rem fecerit Dominus, ut aperiens terra os suum deglutiat eos, & omnia, quae ad illos pertinent, descenduntque viventes in infernum, scietis, quod blasphemaverint Dominum.

* Deu.
1. 6.
Psal.
105.
17. 18.

31 * Confestim igitur, ut cessavit loqui, dirupta est terra sub pedibus eorum:

32 Et aperiens os suum, devoravit illos cum tabernaculis suis, & universa substantia eorum.

33 Descenderuntque vivi in infernum operi humo, & perierunt de medio multitudinis.

34 At vero omnis Israel, qui stabat per gyrum, fugit ad clamorem percutientium, dicens: Ne forte & nos terra deglutiat.

35 Sed & ignis egressus à Domino, interfecit ducentos quinquaginta viros, qui offerebant incensum.

36 Locutusque est Dñs ad Moysen, dicens: Præcipe Eleazaro filio Aaron sacerdoti,

ut tollat thuribula, quæ jacent in incendio, & ignem huc, illucque dispergat: quoniam sanctificata sunt.

38 In mortibus peccatorum: producatque ea in laminas, & affigat altari, eò quod oblatum sit in eis incensum Domino, & sanctificata sunt, ut cernant ea pro signo, & monimento filii Israel.

39 Tulit ergo Eleazar sacerdos thuribula ænea, in quibus obtulerant hi, quos incendium devoravit, & produxit eas in laminas, affigens altari:

40 Ut haberent postea filii Israel, quibus commoneretur, ne quis accedat alienigena, & qui non est de semine Aaron, ad offerendum incensum Domino, ne patiatut sicut passus est Core, & omnis congregatio ejus, loquente Domino ad Moysen.

41 Murmuravit autem omnis multitudo filiorum Israel secus ventis de cõtra Moysen, & Aaron, dicens: Vos interfecistis populum Dñi.

42 Cumque oriretur seditio, & tumultus increveret,

43 Moyses, & Aaron suserunt ad tabernaculum fœderis. Quod, postquam ingressi sunt, operuit nubes, & apparuit gloria Domini.

44 Dixitque Dominus ad Moysen:

45 Recedite de medio hujus multitudinis, etiã nũc delebo eos. Cumque jacerent in terra,

46 Dixit Moyses ad Aaron: Tolle thuribulum, & hausto igne de altari, mitte incensum desuper, pergens citò ad populum, ut roges pro eis: * jam enim egressa est ira à Domino, & plaga desavit.

47 Quod cum fecisset Aaron, & cucurrisset ad mediam multitudinem, quam jam vastabat incendium, obtulit thymiam:

48 Et stans inter mortuos, ac viventes, pro populo deprecatus est, & plaga cessavit.

49 Fuerunt autem, qui percussii sunt quatuordecim millia hominum, & septingenti, absque his, qui perierant in seditione Core.

50 Reversusque est Aaron ad Moysen ad ostium tabernaculi fœderis postquam quieverit interitus.

C A P U T XVII.

Sumptis 12. virgis à duodecim tribuum principibus, sola Aaronis virga floruit, ac fructum produxit, hoc miraculo, & indicio sacerdotium illi à Deo confirmatur: servataque est in tabernaculo testimonii.

1 **E**T locutus est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Locutur ad filios Israel, & accipe ab eis virgas singulas per cognationes suas, à cunctis

principibus tribuum, virgas duodecim, & uniuscujusque nomen super scribes virgæ suæ.

3 Nomen autem Aaron erit in tribu Levi, & una virga cunctas seorsum familias continebit.

4 Ponesque eas in tabernaculo fœderis coram testimonio, ubi loquar ad te.

5 Quem ex his elegero, germinabit virga ejus: & cohibebo à me querimonias filiorum Israel, quibus contra vos murmurant.

6 Locutusque est Moyses ad filios Israel: & dederunt ei omnes principes virgas per singulas tribus: fueruntque virgæ duodecim absque virga Aaron.

7 Quas cum posuisset Moyses coram Domino in tabernaculo testimonii:

8 Sequenti die regressus invenit germinasse virgam Aaron in domo Levi: &urgentibus gemmis eruperant flores, qui, foliis dilatatis, in amygdalas deformati sunt.

9 Protulit ergo Moyses omnes virgas de conspectu Domini ad cunctos filios Israel: videruntque, & receperunt singuli virgas suas.

10 Dixitque Dñs ad Moysen: Reter virgam Aaron in tabernaculo testimonii, ut servetur ibi in signum rebellionis filiorum Israel, & quiescant querelæ eorum à me, ne moriantur.

11 Fecitque Moyses sicut præceperat Dñs.

12 Dixerunt autem filii Israel ad Moysen: Ecce consumpti sumus, omnes perivimus.

13 Quicumque accedit ad tabernaculum Domini, moritur. Num usque ad interitionem cuncti delendi sumus?

C A P U T XVIII.

De oneribus sacerdotum, & excubiis Levitarum: loco sortis hereditariæ, primitiæ, & oblationes, ac sacrificia sacerdotibus, decima autem Levitis assignantur, qui eorum decimam rursus dabant Aaron.

1 **D**ixitque Dominus ad Aaron: Tu, & filii tui, & domus patris tui tecum, portabitis iniquitatem Sanctuarii: & tu, & filii tui simul sustinebitis peccata sacerdotii vestri.

2 Sed & fratres tuos de tribu Levi, & scelerum patris tui sume tecum, præstoque sint, & ministrent tibi: tu autem, & filii tui ministrabitis in tabernaculo testimonii.

3 Excubabuntque Levitæ ad præcepta tua, & ad cuncta opera tabernaculi: ita dumtaxat, ut ad vasa Sanctuarii, & ad altare non accedant, ne & illi moriantur, & vos pereatis simul.

4 Sint autem tecum, & excubent in custodiis tabernaculi, & in omnibus caeremoniis ejus. Alienigena non miscebitur vobis.

5 Excubate in custodia Sanctuarii, & in ministerio altaris: ne oriatur indignatio super filios Israel.

6 Ego dedi vobis fratres vestros Levitas de medio filiorum Israel, & tradidi donum Dño, ut servant in ministeriis tabernaculi ejus.

7 Tu autem, & filii tui custodite sacerdotium vestrum: & omnia, quæ ad cultum altaris pertinent, & intra velum sunt, per sacerdotes administrabuntur. Si quis externus accesserit, occidetur.

8 Locutusque est Dominus ad Aaron: Ecce dedi tibi custodiam primitiarum mearum. Omnia, quæ sanctificantur à filiis Israel, tradidi tibi, & filiis tuis pro officio sacerdotali legitima sempiterna.

9 Hæc ergo accipies de his, quæ sanctificantur, & oblata sunt Domino. Omnis oblatio, & sacrificium, & quicquid pro peccato, atque delicto redditur mihi, & cedit in sancta sanctorum, tuum erit, & filiorum tuorum :

10 In sanctuario comedes illud : mares tantum edent ex eo, quia consecratum est tibi.

11 Primitias autem, quas voverint, & obtulerint filii Israel, tibi dedi, & filiis tuis, ac filiabus tuis, jure perpetuo : cui mundus est in domo tua, vescetur eis.

12 Omnem medullam olei, & vini, ac frumenti, quicquid offerunt primitiarum Domino, tibi dedi.

13 Univerſa frugum initia, quas gignit humus, & Dñs deportantur, cedent in usus tuos : qui mundus est in domo tua, vescetur eis.

14 Omne, quod ex voto reddiderint filii Israel, tuum erit.

15 Quidquid primum erumpit è vulva cunctarum carnis, quam offerunt Domino, five ex hominibus, five de pecoribus fuerit, tui juris erit : ita duntaxat, ut pro hominis primogenito pretium accipias, & omne animal, quod immundum est, redimi facias.

16 Cujus redemptio erit post unum mensem, scilicet argenti quinque, pondere Sanctuarii * Siclus viginti obolos habet.

17 Primogenitum autem bovis, & ovis, & capre non facies redimi, quia sanctificata sunt Domino, sanguinem tantum eorum fundes super altare, & adipem adolebis in suavissimum odorem Domino.

18 Carnes vero in usum tuum cedent, sicut pectusculum consecratum, & armus dexter, tua erunt.

19 Omnes primitias Sanctuarii, quas offerunt filii Israel Domino, tibi dedi, & filiis, ac filiabus tuis, jure perpetuo. Pactum salis est sempiternum coram Domino, tibi, ac filiis tuis.

20 Dixitque Dominus ad Aaron : In terra eorum nihil possidebitis, nec habebitis partem inter eos : ego pars, & hereditas tua in medio filiorum Israel.

21 Filiis autem Levi dedi omnes decimas Israelis in possessionem, pro ministerio, quo serviunt mihi in tabernaculo fœderis :

22 Ut non accedat ultra filii Israel ad tabernaculum, nec committant peccatum mortiferum,

23 Solis filiis Levi mihi in tabernaculo servantibus, & portantibus peccata populi : legatum sempiternum erit in generationibus vestris. * Nihil aliud possidebunt,

24 Decimarum oblatione contenti, quas in usus eorum, & necessaria separavi.

25 Locutus est Dñs ad Moysen, dicens :

26 Præcipe Levitis, atque denuntia : Cum acceperitis à filiis Israel decimas, quas dedi vobis, primitias earum offerite Domino, id est, decimam partem decimæ.

27 Utreputet vobis in oblationem primitivorum, tam de areis, quam de torcularibus :

28 Et in univerſis, quorum accipitis primitias, offerite Domino, & date Aaron sacerdoti.

29 Omnia, quæ offeretis ex decimis, & in donaria Dñi separabitis, optima, & electa erunt.

30 Dicesque ad eos : Si præclara, & meliora quæque obtuleritis ex decimis, reparabitur vobis quasi de area, & torculari dederitis primitias :

31 Et comedetis eas in omnibus locis vestris tam vos, quam familia vestra : quia pretium est pro ministerio, quo servitis in tabernaculo testimonii :

32 Et non peccabitis super hoc, egregia vobis, & pingua reservantes, ne polluat oblationes filiorum Israel, & moriamini.

CAPUT XIX.

Ex cinere vacce ruse fiebat aqua expiationis, qua varia immundities abluebantur : de moriente in tabernaculo, & vase non habente operculum, ac tangente cadaver hominis.

1 Locutusque est Dominus ad Moysen, & Aaron dicens :

2 Ista est religio victimæ, quam constituit Dominus. Præcipe filiis Israel, ut adducant ad te vaccam rusam ætatis integræ, in qua nulla sit macula, nec portaverit jugum :

3 Tradetisque eam Eleazaro sacerdoti, * qui educat eam extra castra immolabit in conspectu omnium :

4 Et tingens digitum in sanguine ejus, asperget contra fores tabernaculi septem vicibus,

5 Comburetque eam cunctis videntibus, tam pelle, & carnibus ejus, quam sanguine, & fimo flammæ traditis.

6 Lignum quoque cedrinum, & hyssopum, coccumque his tinctum, sacerdos mittet in flammam, quæ vaccam vorat.

7 Et tunc denum, lotis vestibus, & corpore suo, ingreditur in castra, commaculatusque erit usque ad vespertum.

8 Sed & ille, qui combusserit eam, lavabit vestimenta sua, & corpus : & immundus erit usque ad vespertum.

9 Colliget autem vir mundus cineres vacce, & effundet eos extra castra in loco purissimo, ut sint multitudini filiorum Israel in custodiam, & in aquam asperſionis : quia pro peccato vacca combusta est.

10 Cumque laverit, qui vacce portaverat cineres, vestimenta sua, immundus erit usque ad vespertum. Habebit hoc filii Israel, & advenæ qui habitant inter eos sanctum jure perpetuo.

11 Qui tetigerit cadaver hominis, & propter hoc septem diebus fuerit immundus :

12 Aspergetur ex hac aqua die tertio, & septimo, & sic mundabitur. Si die tertio aspersus non fuerit, septimo non poterit emundari.

13 Omnis, qui tetigerit humanæ animæ morticinum, & aspersus hac commissione non fuerit, polluet tabernaculum Domini, & peribit ex Israel : quia aqua expiationis non est aspersus, immundus erit, & manebit spurcitia ejus super eum.

14 Ista est lex hominis, qui moritur in tabernaculo : Omnes, qui ingrediuntur tentorium illius, & universa vasa, quæ ibi sunt, polluta erunt septem diebus.

15 Vas, quod non habuerit operculum, nec ligaturam desuper, immundum erit.

16 Si quis in agro tetigerit cadaver occisi hominis, aut per se mortui, five os illius, vel sepulchrum, immundus erit septem diebus.

17 Tollentque de cineribus combustionis, atque peccatis, & mittent aquas vivas super eos in vas :

18 In quibus cum homo mundus tinxerit

* Exo.
12. 13.
Levit.
17. 25
Supr.
1. 47.
Ezech.
45. 12.

* Dec.
15. 1.

A

* Heb.
13. 11.

B

C

D

hyslopum, asperget ex eo omnetentorium, & cunctam supellestem, & homines huiusmodi contagione pollutos:

19 Atque hoc modo mundus lustrabit immundum tertio, & septimo die: expiatusque die septimo, lavabit & se, & vestimenta sua, & immundus erit usque ad vespertum.

20 Si quis hoc ritu non fuerit expiatus, peribit anima illius de medio ecclesiarum, quia sanctuarium Domini polluit, & non est aqua lustrationis aspersus.

21 Erit hoc præceptum legitimum sempiternum. Ipse quoque, qui aspergit aquas, lavabit vestimenta sua. Omnis, qui tetigerit aquas expiationis, immundus erit usque ad vespertum.

22 Quidquid tetigerit immundus, immundum faciet: & anima, quæ horum quippiam tetigerit, immunda erit usque ad vespertum.

C A P U T XX.

Maria moritur; murmurant populo aqua in petra fuit: Moyses, & Aaron offendunt Deum ad aquas contradictionis, idcirco privantur ingressu terre promissæ, neganteque transitu Edom, discedunt ad montem Horeb: ubi consecrato in summum sacerdotem Eleazaro, moritur Aaron pater ipsius.

A **V**eneruntque filii Israel, & omnis multitudo in desertum Sin, mense primo: & mansit populus in Cades. Mortuæque est ibi Maria, & sepulta in eodem loco.

2 Cumque indigeret aqua populus, conveniunt ad verum Moysen, & Aaron:

3 Et versi in seditionem, dixerunt: Utinam periissemus inter fratres nostros coram Domino. ** Exo. 17. 1.*

4 Cur eduxistis Ecclesiam Domini in solitudinem, ut & nos, & nostra iumenta moriamur?

5 Quare nos fecistis ascendere de Ægypto, & adduxistis in locum istum pessimum, qui feri non potest, qui nec ficum gignit, nec vineas, nec malograna, insuper & aquam non habet ad bibendum?

B **I**ngressusque Moyses, & Aaron, dimissa multitudo, tabernaculum federis, corruerunt proni in terram, clamaveruntque ad Dominum, atque dixerunt: Domine Deus, audi clamorem huius populi, & aperi eis thesaurum tuum in fontem aquæ vivæ: ut satiati, cesset murmuratio eorum. Et apparuit gloria Domini super eos.

7 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

8 Tolle virgam, & congrega populum tu, & Aaron frater tuus, & loquimini ad petram coram eis, & illa dabit aquas. Cumque eduxeris aquam de petra, bibet omnis multitudo, & iumenta eius.

** Exo. 17. 5. 6*

9 Tulit igitur Moyses virgam, quæ erat in conspectu Domini, sicut præceperat ei, ** Isai. 77. 15.*

10 Congregata multitudo ante petram, dixitque: Audite rebelles, & increduli: Num de petra hac vobis aquam poterimus ejicere? *1. Cor. 10. 4.*

11 Cumque elevasset Moyses manum, percussit virga bis filicem, egressæ sunt aquæ largissimæ, ita ut populus biberet, & iumenta.

12 Dixitque Dominus ad Moysen, & Aaron:

** Deu. 1. 17.* Quia non credidistis mihi, ut sanctificaretis me coram filiis Israel, non introducetis hos populos in terram, quam dabo eis.

13 Hæc est aqua contradictionis, ubi iur-

gati sunt filii Israel contra Dominum, & sanctificatus est in eis.

14 Misit interea nuntios Moyses de Cades ad regem Edom, qui dicerent: Hæc mandata frater tuus Israel: Nosti omnem laborem, qui apprehendit nos,

15 Quomodo descenderunt patres nostri in Ægyptum, & habitaverimus ibi multo tempore, afflixeruntque nos Ægyptii, & patres nostros:

16 Et quomodo clamaverimus ad Dominum, & exaudivit nos, miserique angelum, qui eduxerit nos de Ægypto. Ecce in urbe Cades, quæ est in extremis finibus tuis, positi,

17 Obsecramus, ut nobis transire liceat per terram tuam. Non ibimus per agros, nec per vineas, non bibemus aquas de puteis tuis, sed gradiemur via publica, nec ad dexteram, nec ad sinistram declinantes, donec transeamus terminos tuos.

18 Cui respondit Edom: Non transibis per me, alloquin armatus occurram tibi.

19 Dixeruntque filii Israel: Per tritam gradiemur viam: & si biberimus aquas tuas nos, & pecora nostra, dabimus, quod iustum est: nulla erit in pretio difficultas, tantum velociter transeamus.

20 At ille, respondit: Non transibis. Statimque egressus est obvius cum infinita multitudo, & manu forti.

21 Nec voluit acquiescere deprecanti, ut concederet transitum per fines suos, quam ob rem diverit ab eo Israel.

22 Cumque castra movissent de Cades, venerunt in monte Hor, qui est in finibus terre Edon:

23 Ubi locutus est Dominus ad Moysen:

24 Pergat, inquit, Aaron ad populos suos: non enim intrabit terram, quam dedi filiis Israel, eo quod incredulus fuerit ori meo ad aquas contradictionis.

25 Tolle Aaron, & filium ejus cum eo, & duces eos in montem Hor.

26 Cumque nudaveris patrem veste sua, indues ea Eleazarum filium ejus: Aaron colligetur, & morietur ibi.

27 Fecit Moyses, ut præceperat Dominus: & ascenderunt in montem Hor coram omni multitudo.

28 Cumque Aaron sollasset vestibus suis, induit eis Eleazarum filium ejus.

29 Illo mortuo in montis supercilio, descendit cum Eleazaro.

30 Omnis autem multitudo videns occubuisse Aaron, flevit super eo triginta diebus per cunctas familias suas.

C A P U T XXI.

Vincitur ab Israel rex Chananeus: serpentes in populum, ob itineris tedium, aquæ penuriam, manna nauseam murmurantem, immituntur, quorum moribus erectus serpens aeneus medetur: Sehon, & Og reges vincuntur.

A **Q**uod cum audisset Chananeus rex A-
rad, qui habitabat ad meridiem, venisse scilicet Israel per exploratorum viam, pugnavit contra illum, & victor existens, duxit ex eo prædam.

2 At Israel voto se Domino obligans ait: Si tradideris populum istam in manu mea, delebo urbes ejus.

3 Exaudivitque Dominus preces Israel, & tradidit Chanaanum, quem ille interfecit subversis urbibus ejus: & vocavit nomen loci illius Horma, id est, anathema.

B 4 Profecti sunt autem & de monte Hor, per viam, quæ ducit ad mare rubrum, ut circumirent terram Edom. Et tædere cæpit populum itineris, ac laboris:

5 Locutusque contra Deum, & Moysen, ait: Cureduxisti nos de Ægypto, ut moremur in solitudine? Deest panis, non sunt aquæ, anima nostra jam nauseat super cibo isto levissimo.

*Jud.
S. 25.
Sap.
16. 5.
1. Cor.
10. 9.

6 * Quamobrem misit Dominus in populum ignitos serpentes, ad quorum plagas & mortes plurimorum,

7 Venerunt ad Moysen, atque dixerunt: Peccavimus, quia locuti sumus contra Dominum, & te: ora, ut tollat a nobis serpentes. Oravitque Moyses pro populo, 8 Et locutus est Dominus ad eum: fac serpentem æneum, & pone eum pro signo: qui percussus aspexerit eum, vivet.

C

*Jos.
1. 13.

9 * Fecit ergo Moyses SERPENTEM ÆNEUM, & posuit eum pro signo: quem cum percussus aspicerent, sanabantur.

10 Profectique filii Israel castrametati sunt in Oboth.

11 Unde egressi fixere tentoria in Jeabaram, in solitudine, quæ respicit Moab contra orientalem plagam.

12 Et inde moventes, venerunt ad torrentem Zared.

*Deu.
1. 9.

13 Quem * relinquentes castrametati sunt contra Arnon, quæ est in deserto, & prominet in finibus Amorrhæi: * siquidem Arnon terminus est Moab, dividens Moabitæ, & Amorrhæos.

*Deu.
1. 24.

Jud.
11. 18

D

14 Unde dicitur in libro bellorum Domini: Sicut fecit in mari rubro, sic faciet in torrentibus Arnon.

15 Scopuli torrentium inclinati sunt, ut requiescerent in Ar, & recumberent in finibus Moabitarum:

16 Ex eo loco apparuit puteus, super quo locutus est Dominus ad Moysen: Congrega populum, & dabo ei aquam.

17 Tunc cecinit Israel carmen istud: Ascendat puteus. Concinebant:

18 Puteus, quem foderunt principes, & paraverunt duces multitudinis in datore legis, & in baculis suis. De solitudine, Matthana:

19 De Matthana in Nahasiel: de Nahasiel in Bamoth.

E

20 De Bamoth, vallis est in regione Moab, in vertice Phalga, quod respicit contra desertum.

*Deu.
2. 16.

Judic.
11. 19.

21 * Misit autem Israel nuntios ad Sehon regem Amorrhæorum, dicens:

22 Obsecro, ut transire mihi liceat per terram tuam: non declinabimus in agros, & vineas, non bibemus aquas ex puteis, via regia gradiemur, donec transeamus terminos tuos.

23 Qui concedere noluit, ut transiret Israel per fines suos: quin potius exercitu congregato, egressus est obviam in desertum, & venit in Jafa, pugnavitque contra eum.

*Psalm.
134. 11

Amo 2
1. 9.

24 * A quo percussus est in ore gladii, & possessa est terra ejus ab Arnon usque Jeboc, & filios Ammon: quia forti praesidio tenebantur termini Ammonitarum.

25 Tulit ergo Israel omnes civitates ejus, & habitavit in urbibus Amorrhæi, in Hesebon scilicet, & viculis ejus.

26 Urbs Hesebon fuit Sehon regis Amorrhæi, qui pugnavit contra regem Moab: & tulit omnem terram, quæ ditionis illius fuerat, usque Arnon.

27 Idcirco dicitur in Proverbio: Venite in Hesebon, ædificetur, & construat civitas Sehon:

28 Ignis egressus est de Hesebon, flamma de oppido Sehon, & devoravit Ar Moabitarum, & habitatores excelsum Arnon.

29 * Væ tibi Moab, perfisti popule Chamos. Dedit filios ejus in fugam, & filias in captivitatem regi Amorrhæorum Sehon.

30 Jugum ipsorum disperiit ab Hesebon, usque Dibon, lassæ pervenerunt in Nophe, & usque Medaba.

31 Habitavit itaque Israel in terra Amorrhæi.

32 Misitque Moyses, qui exploraret Jazer: cuius ceperit viculos, & possederit habitatores.

33 * Verteruntque se, & ascenderunt per viam Basan, & occurrit eis Og rex Basan cum omni populo suo, pugnaturus in Edrai.

34 Dixitque Dominus ad Moysen: Ne timeas eum, quia in manu tua tradidi illum, & omnem populum, ac terram ejus: faciesque illi sicut fecisti Sehon regi Amorrhæorum habitatori Hesebon.

35 Percusserunt igitur, & hunc cum filiis suis, universumque populum ejus usque ad internectionem, & possederunt terram illius.

CAPUT XXII.

Bis vocatur Balaam ariolus a Balac rege Moab, ut Israelitis malediceret: quem Angelus, affina loquente, corripit.

A 1 Profectique castrametati sunt in campis tribus Moab, ubi trans Jordanem Jericho sita est.

2 Videns autem Balac filius Sephor omnia, quæ fecerat Israel Amorrhæo,

3 Et quod pertinuissent eum Moabitæ, & impetum ejus ferre non possent,

4 Dixit ad majores natu Madian: Ita debet hic populus omnes, qui in nostris finibus commorantur, quomodo solet bos herbas usque ad radices carpere. Ipse erat eo tempore rex in Moab.

5 * Misit ergo nuncios ad Balaam filium Beor ariolum, qui habitabat super flumen terræ filiorum Ammon, ut vocarent eum, & dicerent: Ecce egressus est populus ex Ægypto, qui operuit superficiem terræ, sedens contra me.

6 Veni igitur, & maledic populo huic, quia sortior me est: si quomodo possim percutere, & ejicere eum de terra mea: novi enim, quod benedictus sit, qui benedixerit, & maledictus, in quem maledicta congesteris.

7 Perrexeruntque seniores Moab, & majores natu Madian, habentes divinationis premium in manibus. Cumque venissent ad Balaam, & narrassent ei omnia verba Balac:

8 Ille respondit: Manete hic nocte, & respondebo quicquid mihi dixerit Dominus. Manentibus autem illis apud Balaam, venit Deus, & ait ad eum:

9 Quid sibi volunt homines isti apud te?

F

*Jud.
11. 24
Reg.
11. 7.

G

*Deu.
3. 1.
29. 7.

A

B
*Jos.
24. 9.

C

10 Respondit: Balac filius Sefhor, rex Moabitum mist ad me,

11 Dicens: Ecce populus, qui egressus est de Aegypto, operuit superficiem terræ: veni, & maledic ei, si quo modo possim pugnans abigere eum.

12 Dixitque Deus ad Balaam: Noli ire cum eis, neque maledicas populo: quia benedictus est.

13 Qui mane confurgens dixit ad principes: Ite in terram vestram, quia prohibuit me Dominus venire vobiscum.

14 Reversi principes dixerunt ad Balac: Noluisti Balaam venire nobiscum.

15 Rursum ille multo plures, & nobiliores quam ante miserat, misit.

16 Qui cum venissent ad Balaam, dixerunt: Sic dicit Balac filius Sefhor: Ne cuncteris venire ad me:

17 Paratus sum honorare te, & quicquid volueris, dabo tibi: veni, & maledic populo isti.

18 Respondit Balaam: * Si dederit mihi Balac plenam domum suam argenti, & auri, non potero immutare verbum Domini Dei mei: ut vel plus, vel minus loquar.

19 Obsecro, ut hic maneatis etiam hac nocte, & scire queam, quid mihi rursum respondeat Dominus.

20 Venit ergo Deus ad Balaam nocte, & ait ei: Si vocare te venerunt homines isti, surge, & vade cum eis: ita dumtaxat, ut quod tibi præcepero, facias.

21 Surrexit Balaam mane, & strata asina sua profectus est cum eis.

22 * Et iratus est Deus, Stetitque angelus Domini in via contra Balaam, qui infidebat asinæ, & duos pueros habebat secum.

23 Cernens asina angelum stantem in via, evaginato gladio, avertit se de itinere, & ibat per agrum. Quam cum verberaret Balaam, & veller ad semitam reducere,

24 Stetit angelus in angustiis duarum miliarum, quibus vineæ cingebantur:

25 Quem videns asina, junxit se parieti, & atterrita sedentis pedem. At ille iterum verberabat eam:

26 Et nihilominus angelus ad locum angustum transiens, ubi nec ad dexteram, nec ad sinistram poterat deviare, obuius stetit.

27 Cumque vidisset asina stantem angelum, concidit sub pedibus sedentis: qui iratus, vehementius cadebat fuste latera ejus.

28 Aperuitque Dominus os asinæ, & locuta est: Quid feci tibi? cur percutis me ecce jam tertio?

29 Respondit Balaam, Quia commervisti, & illuxisti mihi: utinam haberem gladium, ut te percuterem.

30 Dixit asina: Nonne animal tuum sum, cui semper sedere consuevisti usque in presentem diem? dic, quid simile unquam fecerim tibi. At ille ait: Numquam.

31 Protinus aperuit Dominus oculos Balaam, & vidit angelum stantem in via evaginato gladio, adoravitque eum pronus in terram.

32 Cui angelus: Cur, inquit, tertio verberas asinam tuam? Ego veni, ut adversarer tibi, quia perversa est via tua, mihi que contraria.

33 Et nisi asina declinasset de via, dans locum resistenti, te occidisset, & illa viveret.

34 Dixit Balaam: Peccavi, nesciens quod tu stares contra me: & nunc si displicet tibi, ut vadam, revertar.

35 Ait angelus: Vade cum istis, & cave, ne aliud, quam præcepero tibi, loquaris. Igitur cum principibus.

36 Quod cum audisset Balac, egressus est in occursum ejus, in oppido Moabitum, quod situm est in extremis finibus Arnon.

37 Dixitque ad Balaam: Mihi nuntios, ut vocarem te, cur non statim venisti ad me? an quia mercedē adventui tuo reddere nequeo?

38 Cui ille respondit: Ecce adsum: Numquid loqui potero aliud, nisi quod Deus posuerit in ore meo?

39 Perrexerunt ergo simul, & venerunt in urbem, quæ in extremis regni ejus finibus erat.

40 Cumque occidisset Balac boves, & oves, misit ad Balaam, & principes, qui cum eo erant, munera.

41 Mane autem facto duxit eum ad excelsa Baal, & intuitus est extremam partem populi.

D
* Infr.
24. 13.

* Per.
2. 19.

E

C A P U T XXIII.

Balaam, extructis aris parat se ad maledicendum Hebræis, sed loco maledictionis benedicit semel, ac iterum populo Israel: multa de illo vaticinatur.

- A 1 Dixitque Balaam ad Balac: *Edifica mihi hic septem aras, & para totidem vitulos, ejusdemque numeri arietes.*
- 2 Cumq; fecisset juxta sermonē Balaam, imposerunt simul vitulū, & arietem super arā.
- 3 Dixitque Balaam ad Balac: Sta paulisper juxta holocaustum tuum, donec vadā, si forte occurrat mihi Dominus, & quodeamque imperaverit, loquar tibi.
- 4 Cumq; abiisset velociter, occurrit illi Deus, locutusq; ad eum Balaam: Septem, inquit aras erexi, & imposui vitulos, & arietem desuper.
- 5 Dominus autem posuit verbum in ore ejus, & ait: Revertere ad Balac, & hac loqueris.
- 6 Reversus invenit stantem Balac juxta holocaustū suū, & omnes principes Moabitarū.
- 7 Assumptaque parabola sua, dixit: De Aram adduxit me Balac rex Moabitarum, de montibus Orientis: Veni, inquit, & maledice Jacob: propterea, & detestare Israel.
- B 8 Quo modo maledicam, cui non maledixit Deus? Qua ratione detestetur, quem Dominus non detestatur?
- 9 De summis filiciis videbo eum, & de collibus considerabo illum: Populus solus habitabit, & inter gentes non reputabitur.
- 10 Quis dinumerare possit pulverem Jacob, & nosse numerum stirpis Israel? Moriatur anima mea morte iustorum, & stant novissima mea horum similia.
- 11 Dixitque Balac ad Balaam: Quid est hoc, quod agis? Ut malediceres inimicis meis, vocavite: & tu e contrario benedixisti eis.
- 12 Cui ille respondit: Num aliud possum loqui, nisi quod jussit Dominus?
- 13 Dixit ergo Balac: Veni mecum in alterum locum, unde partem Israel videas, & totum videre non possis, inde maledicito ei.
- 14 Cumque duxisset eum in locum sublimem, super verticem montis Phasga, edificavit Balaam septem aras, & imposuit supra vitulū, atque arietē.
- C 15 Dixit ad Balac: Sta hic juxta holocaustum tuum, donec ego vobis pergā.
- 16 Cui cum Dominus occurrisset, posuissetque verbum in ore ejus, ait: Revertere ad Balac, & hac loqueris ei.
- 17 Reversus invenit eum stantem juxta holocaustum suum, & princeps Moabitarum cum eo. Ad quem Balac: Quid, inquit, locutus est Dominus?
- 18 At ille assumpta parabola sua, ait: Sta Balac, & ausculta, audi, fili Sephor.
- 19 Non est Deus quasi homo, ut mentiatur: nec ut filius hominis, ut mutetur. Dixit ergo, & non faciet: locutus est, & non implebit.
- 20 Ad benedicendum adductus sum, benedictionem prohibere non valeo.
- 21 Non est idolum in Jacob, nec videtur simulacrum in Israel: Dominus Deus ejus cum eo est, & clangor victoriae regis in illo.
- 22 * Deus eduxit illum de Aegypto, cujus fortitudo similis est rhinocerotis.
- D 23 Non est augurium in Jacob, nec divinatio in Israel. Temporibus suis dicitur Jacob,

* Infr. 24. 8.

& Israeli, quid operatus sit Deus.

24 Ecce populus ut leona confurget, & quasi leo erigetur: non accubabit, donec devoret prædā, & occisorum sanguinem bibat.

25 Dixitque Balac ad Balaam: Nec maledicas ei, nec benedicas.

26 Et ille ait: Nonne dixi tibi, quod quidquid mihi Deus imperaret, hoc facerem?

27 Et ait Balac ad eum: Veni, & ducam te ad alium locum: si forte placeat Deo, ut inde maledicas eis.

28 Cumque duxisset eum super verticem montis Phogor, qui respicit solitudinem,

29 Dixit ei Balaam: Edifica mihi hic septem aras, & para totidem vitulos, ejusdemque numeri arietes.

30 Fecit Balac, ut Balaam dixerat: imposuitque vitulos, & arietes per singulas aras.

C A P U T XXIV.

Balaam tertio benedicit, & prospera vaticinatur de Israel, & de Christo: item de Amaleitis, Caneis, & Romanis vastandis, ac perdendis.

A Cumque vidisset Balaam, quod placeret Domino, ut benediceret Israeli, nequaquam abiit, ut ante perrexerat, ut augurium quereretur: sed dirigens contra desertum vultum suum,

2 Et elevans oculos, vidit Israel in tentoriis commorantem per tribus suas: & irrudente in se spiritu Dei,

3 Assumpta parabola, ait: Dixit Balaam filius Beor: dixit homo, cujus obturatus est oculus:

4 Dixit auditor sermonum Dei, qui visionem omnipotentis intuitus est, qui cadit, & sic aperiuntur oculi ejus:

5 Quam pulchra tabernacula tua, Jacob, & tentoria tua, Israel!

6 Ut valles nemorose, ut horti juxta fluvios irrigui, ut tabernacula, quæ fixit Dominus, quasi cedri prope aquas.

7 Fluet aqua de stula ejus, & semen illius erit in aquas multas. Tolletr propter Agag, rex ejus, & auferetur regnum illius.

8 Deus eduxit illum de Aegypto, * cujus fortitudo similis est rhinocerotis. Devorabunt gentes hostes illius, ossaque eorum confringent, & perforabunt sagittis.

9 Accubans dormivit ut leo, & quasi leona, quam suscitare nullus audebit. Qui benedixerit tibi, erit & ipse benedictus, qui maledixerit, in maledictione reputabitur.

10 Iratusque Balac contra Balaam, complois manibus ait: Ad maledicendum inimicis meis vocavi te, quibus e contrario tertio benedixisti:

11 Revertere ad locum tuum. Decreveram quidem magnifice honorare te, sed Dominus privavit te honore disposito.

12 Respondit Balaam ad Balac: Nonne nuntiis tuis, quos misisti ad me, dixi:

13 * Si dederit mihi Balac plenam domum suam argenti, & auri, non potero praterire sermonem Domini Dei mei, ut vel boni quid, vel mali proferam ex corde meo: sed quidquid Dominus dixerit, hoc loquar?

14 Verumtamen pergens ad populum meum, dabo consilium, quid populus tuus populo huic faciat extremo tempore.

15 Sumpta igitur parabola, rursum ait:

* Sup. 22. 24.

C * up. 22. 18.

Dixit

Dixit Balaam filius Beor: Dixit homo, cuius obturatus est oculus:

16 Dixit auditor sermonum Dei, cui novit doctrinam Altrissimi, & visiones omnipotentis videt, qui cadens apertos habet oculos,

*Mat.
2. 2.

17 Videbo eum, sed non modò: intuebor illum, sed non prope. * ORIETUR

STELLA ex Jacob, & confurget virga de Israel: & percutiet duces Moab, vastabitque omnes filios Seth.

D

18 Et erit Idumæa possessio ejus: hereditas Scir cedet inimicis suis: Israel verò fortiteraget.

19 De Jacob erit, qui dominetur, & perdat reliquias civitatis.

20 Cumque vidisset Amalec, asumens parabolam, ait: Principium gentium Amalec, cujus extrema perdentur.

21 Vidit quoque Cinrum: & assumpta parabola, ait: Robustum quidem est habitaculum tuum: sed si in petra posueris nidum tuum:

22 Et fueris electus de stirpe Cin, quamdiu poteris permanere? Asur enim capiet te.

23 Assumptaque parabola iterum locutus est: Heu, quis victurus est, quando ista faciet Deus?

*Deu.
11. 10.

24 * Venient in trieribus de Italia, superabunt Assyrios, vastabuntque Hebræos, & ad extremum etiam ipsi peribunt.

25 Surrexitque Balaam, & reversus est in locum suum: Balac quoque via, qua venerat, rediit.

C A P U T XXV.

Ob fornicationem Israel cum Moabitibus, & Madianitis jubet Deus principes suspendi, & pereunt de plebe 24. millia: ipsique Phinees dat pro mercede perpetuum sacerdotium, eò quòd divino zelo Zambri, & Cozbi pugione confodisset.

A

1 MORABATUR autem eo tempore Israel in Serim, & fornicatus est populus cum filiabus Moab,

2 Quæ vocaverunt eos ad sacrificia sua. At illi comederunt, & adoraverunt deos earum.

*Jof.
21. 17.

3 * Initiatque est Israel Beelphegor, & iratus Dominus,

*Deu.
4. 3.

4 Ait ad Moysen: * Tolle cunctos principes populi, & suspende eos contra solem in patibulis: ut avertatur furor meus ab Israel.

B

5 Dixitque Moyses ad Judices Israel: * Occidat unusquisque proximos suos, qui initiatii sunt Beelphegor.

*Exo.
32. 17.

6 Et ecce unus de filiis Israel intravit coram fratribus suis ad scortum Madianitidem, vidente Moysen, & omni turba filiorum Israel, qui stebant ante fores tabernaculi.

*Psal.
105. 30.

7 * Quod cum vidisset Phinees filius Eleazari filii Aaron sacerdotis, surrexit de medio multitudinis, & arrepto pugione,

*Mac.
2. 26.

8 Ingressus est post virum Israelitem in lupanar, & perfoxit ambos simul, virum scilicet, & mulierem in locis genitalibus. Cessavitque plaga à filiis Israel:

C

9 Et occisi sunt vigintiquatuor millia hominū.

*Ecccl.
45. 10.

10 Dixitque Dominus ad Moysen:

*Mac.
3. 34.

11 Phinees filius Eleazari filii Aaron sacerdotis avertit iram meam à filiis Israel: quia zelo meo commotus est contra eos, ut non ipse deletem filios Israel in zelo meo.

12 Idcirco loquere ad eum: * Ecce do ei

pacem fœderis mei,

13 Et erit tam ipsi, quàm semini ejus pactum sacerdotii sempiternum, quia zelatus est pro Deo suo, & expiavit scelus filiorum Israel.

14 Erat autem nomen viri Israelitæ, cui occisus est cum Madianitide, Zambri filius Salu, dux de cognatione, & tribu Simeonis.

15 Porro mulier Madianitis, quæ pariter interfecta est, vocabatur Cozbi, filia Sur principis nobilissimi Madianitarum.

16 Locutusque est Dñs ad Moysen, dicens:

17 * Hostes vos sentiant Madianitæ, & percutite eos:

18 Quia & ipsi hostiliter egerunt contra vos, & decipere insidiis per idolum Phogor, & Cozbi filiam ducis Madian sororem suam, quæ percussa est in die plagæ pro sacrilegio Phogor.

C A P U T XXVI.

Numerantur Israelitæ per singula tribus, qui bello apti, sunt terram promissionis ingressuri: & juxta hanc dinumerationem jubetur illis terra dividi.

1 POSTQUAM locutorum sanguis effusus est, dixit Dominus ad Moysen, & Eleazarum filium Aaron sacerdotem:

2 * Numerate omnem summam filiorum Israel à viginti annis, & supra, per domos, & cognationes suas, cunctos, qui possunt ad bella procedere.

3 Locuti sunt itaque Moyses, & Eleazar sacerdos in campestribus Moab super Jordannem contra Jericho, ad eos, qui erant

4 A viginti annis & supra, sicut Dominus imperaverat, quorum iste est numerus.

5 Ruben primogenitus Israel: * hujus filius Henoch, à quo familia Henochitarum: & Phallu, à quo familia Phalluitarum:

6 Et Hefron, à quo familia Hefronitarum, & Charmi, à quo familia Charmitarum:

7 Hæ sunt familie de stirpe Ruben: quarum numerus inventus est, quadraginta tria millia, & septingenti triginta.

8 Filius Phallu, Eliab.

9 Hujus filii, Namuel, & Dathan, & Abiron: isti sunt Dathan, & Abiron principes populi, * qui surrexerunt contra Moysen, & Aaron in seditione Core, quando adversus Dominum rebellaverunt,

10 Et aperiens terra os suum devoravit Core, morientibus plurimis, quando combustis ignis ducentos quinquaginta viros. Et factum est grande miraculum,

11 Ut, Core pereunte, filii illius nō perirent.

12 Filii Simeon per cognationes suas: Namuel, ab hoc familia Namuelitarum: Jammin, ab hoc familia Jaminitarum: Jachin, ab hoc familia Jachinitarum:

13 Zare, ab hoc familia Zareitarum: Saul, ab hoc familia Saulitarum:

14 Hæ sunt familie de stirpe Simeon, quarum omnis numerus fuit, viginti duo millia ducenti.

15 Filii Gad per cognationes suas: Sephon, ab hoc familia Sephonitarum: Aggi, ab hoc familia Aggitarum: Suni, ab hoc familia Sunitarum:

16 Ozni, ab hoc familia Oznitarum: Heri, ab hoc familia Heritarum:

17 Arod, ab hoc familia Aroditarum:

	Ariel, ab hoc familia Arieltitarum.	quo familia Jemnaitarum: Jessui, a quo familia Jessuitarum: Brie, a quo familia Brieitarum.	
* Gen. 8. 1.	18 Iste sunt familia Gad, quarum omnis numerus fuit, quadraginta millia quingenti.	45 Filii Brie. Heber, a quo familia Heberitarum: & Melchiel, a quo familia Melchielitarum.	
C	19 * Filii Juda, Her, & Onan, qui ambo mortui sunt in terra Chanaan.	46 Nomen autem filiarum Afer, fuit Sara.	
	20 Fueruntque filii Juda, per cognationes suas: Sela, a quo familia Selaitarum: Phares, a quo familia Pharesitarum: Zare, a quo familia Zareitarum.	47 Hæ cognationes filiorum Afer, & numerus eorum, quinquaginta tria millia quadringenti.	
	21 Porro filii Phares: Hefron, a quo familia Hefronitarum: & Hamul, a quo familia Hamulitarum.	48 Fili Nephtali per cognationes suas: Jessiel, a quo familia Jessielitarum: Guni, a quo familia Gunitarum.	F
	22 Iste sunt familie Juda, quarum omnis numerus fuit, septuaginta sex millia quingenti.	49 Jeler, a quo familia Jeleritarum: Sellem, a quo familia Sellemitarum.	
	23 Filii Issachar per cognationes suas: Thola, a quo familia Tholaitarum: Phua, a quo familia Phuaitarum.	50 Hæ sunt cognationes filiorum Nephtali per familias suas: quorum numerus, quadraginta quinque millia quadringenti.	
	24 Jafub, a quo familia Jafubitarum: Semram, a quo familia Semranitarum.	51 Ista est summa filiorum Israel, cui recensiti sunt, sexcenta millia, & mille septingenti triginta.	
	25 Hæ sunt cognationes Issachar, quarum numerus fuit, sexaginta quatuor millia trecenti.	52 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: Istis dividetur terra juxta numerum vocabulorum in possessiones suas.	
	26 Filii Zabulon per cognationes suas: Sared, a quo familia Sareditarum: Elon, a quo familia Elonitarum: Jalel, a quo familia Jalelitarum.	54 Pluribus majorem partem dabis, & paucioribus minorem: singulis, sicut nunc recensiti sunt, tradetur possessio.	
D	27 Hæ sunt cognationes Zabulon, quarum numerus fuit, sexaginta millia quingenti.	55 Ita dumtaxat, ut fors terram tribus dividat, & familiis.	
	28 Filii Joseph per cognationes suas, Manasse, & Ephraim.	56 Quidquid forte contigerit, hoc vel plures accipiant, vel pauciores.	
* Jos. 17. 2.	29 De Manasse ortus est Machir, a quo familia Machiritarum. * Machir genuit Galaad, a quo familia Galaaditarum.	57 * Hic quoque est numerus filiorum Levi per familias suas: Gerson, a quo familia Gersonitarum: Caath, a quo familia Caathitarum: Merari, a quo familia Meraritarum.	* Exo. 6. 16.
	30 Galaad habuit filios: Jezer, a quo familia Jezeritarum: & Helec, a quo familia Helecitarum.	58 Hæ sunt familie Levi: Familia Lobni, familia Hebroni, familia Moholi, familia Musi, familia Core. At verò Caath genuit Amram,	
* Inf. 27. 1.	31 Et Ariel, a quo familia Arieltitarum: & Sechem, a quo familia Sechemitarum: 32 Et Semida, a quo familia Semiditarum: * & Hephher, a quo familia Hephheritarum.	59 Qui habuit uxorem Jochabed filiam Levi, quæ nata est ei in Ægypto: hæc genuit Amram viro suo filios, Aaron, & Moysen, & Mariam sororem eorum.	
	33 Fuit autem Hephher pater Salohaad, qui filios non habebat, sed tantum filias, quarum ista sunt nomina: * Maala, & Noa, & Hegla, & Melcha, & Therfa.	60 De Aaron orti sunt Nadab, & Abiu, & Eleazar, & Ithamar:	
* Inf. 27. 1.	34 Hæ sunt familie Manasse, & numerus earum, quinquaginta duo millia septingenti.	61 * Quorum Nadab, & Abiu mortui sunt, cum obulissent ignem alienum coram Domino.	
	35 Filii autem Ephraim per cognationes suas, fuerunt hi: Suthala, a quo familia Suthalaitarum: Becher, a quo familia Becheritarum: Theben, a quo familia Thebenitarum.	62 Fueruntque omnes, qui numerati sunt, viginti tria millia generis masculini, ab uno mense & supra: quia non sunt recessiti inter filios Israel, nec eis ceteris data possessio est.	
	36 Porro filius Suthala fuit Heran, a quo familia Heranitarum.	63 Hic est numerus filiorum Israel, qui descripti sunt a Moysen, & Eleazaro sacerdote, in campestribus Moab supra Jordanem contra Jericho.	
E	37 Hæ sunt cognationes filiorum Ephraim, quarum numerus fuit, triginta duo millia quingenti.	64 * Inter quos, nullus fuit eorum, qui ante numerati sunt a Moysen, & Aaron in deserto Sinai.	
	38 Isti sunt filii Joseph per familias suas. Filii Benjamin in cognationibus suis: Bela, a quo familia Belaitarum: Asbel, a quo familia Asbelitarum: Ahiram, a quo familia Ahiramitarum:	65 * Bradixerat enim Dominus, quod omnes morentur in solitudine: Nullusque remansit ex eis, nisi Caleb filius Jephone, & Josue filius Nun.	
	39 Supham, a quo familia Suphamitarum: Hupham, a quo familia Huphamitarum.		
	40 Filii Bela: Hered, & Noeman: De Hered, familia Hereditarum: de Noeman, familia Noemaitarum.		
	41 Hi sunt filii Benjamin per cognationes suas, quorum numerus fuit, quadraginta quinque millia sexcenti.		
	42 Filii Dan per cognationes suas: Suham, a quo familia Suhamitarum. Hæ sunt cognationes Dan per familias suas.		
	43 Omnes fuere Suhamitarum, quorum numerus erat, sexaginta quatuor millia quadringenti.		
	44 Filii Afer per cognationes suas, Jemna, a		

C A P U T XXVII.

Filia Salphaad, deiciente prole mascula, patri succedunt in hereditatem: dicit Dominus Moysen moriturum, ubi ex mente Abaram terram promissionis conspexerit, sibi in ducatu populi substituerit Jesue.

Accesserunt autem filie Salphaad, filii Hephher, filii Galaad, filii Machir, filii Manasse, qui fuit filius Joseph: quarum sunt nomina, Maala, & Noa, & Hegla, & Melcha, & Therfa.

2 Steteruntque coram Moyse, & Eleazaro sacerdote, & cunctis principibus populi, ad ostium tabernaculi fœderis, atque dixerunt:

* Sup. 16. 1. 3 Pater noster mortuus est in deserto, nec fuit in seditione, quæ concitata est contra Dominum sub Core, sed in peccato suo mortuus est: hic non habuit mares filios. Cur tollitur nomen illius de familia sua, quia non habuit filium? Date nobis possessionem inter cognatos patris nostri.

B 4 Retulitque Moyses causam eorum ad iudicium Domini.

5 Qui dixit ad eum:

6 Iustam rem postulant filii Salphaad: da eis possessionem inter cognatos patris sui, & ei in hereditatem succedant.

7 Ad filios autem Israel loqueris hæc:

8 Homo, cum mortuus fuerit absque filio, ad filiam ejus transibit hereditas.

9 Si filiam non habuerit, habebit successores fratres suos.

10 Quod si & fratres non fuerint, dabitis hereditatem fratribus patris ejus.

11 Sin autem nec patruos habuerit, dabitur hereditas his, qui ei proximi sunt, eritque hoc filiis Israel sanctum lege perpetua, sicut præcepit Dominus Moysi.

12 Dixit quoque Dñs ad Moysen: Ascende in montem istum Abarim, & contemplare inde terram, quam daturus sum filiis Israel.

13 Cumque videris eam, ibis & tu ad populum tuum, sicut ixit frater tuus Aaron,

* Sup. 10. 12. Deut. 12. 5. 14 Quia offendistis me in deserto Sin in contradictione multitudinis, nec sanctificare me voluistis coram ea super aquas: hæc sunt aquæ contradictionis in Cades deserti Sin.

15 Cui respondit Moyses:

16 Provideat Dominus Deus spirituum omnium carnis hominem, qui sit super multitudinem hanc:

17 Et possit exire, & intrare ante eos, & educere eos, vel introducere: ne sit populus Domini sicut oves absque pastore.

18 Dixitque Dominus ad eum: Tolle Josue filium Nun, virum, in quo est Spiritus, & pone manum tuam super eum.

19 Qui stabit coram Eleazaro sacerdote, & omni multitudine:

20 Et dabis ei præcepta cunctis videntibus, & partem gloriæ tuæ, ut audiat eum omnis synagoga filiorum Israel.

21 Pro hoc, si quid agendum erit, Eleazar sacerdos consulat Dominum. Ad verbum ejus egredietur, & ingredietur ipse, & omnes filii Israel cum eo, & cætera multitudo.

22 Fecit Moyses, ut præceperat Dñs. Cumque tulisset Josue, statuit eum coram Eleazaro sacerdote, & omni frequentia populi.

23 Et impositis capiti ejus manibus, cuncta replicavit, quæ mandaverat Dominus.

C A P U T XXVIII.

Sacrificia quotidiana, & diei septimi, ac calendarum: & de duobus solemnitatibus Azymorum, & Hebdomadarum.

A 1 Dixit quoque Dominus ad Moysen:

2 Præcipe filiis Israel, & dices ad eos: Oblationem meam, & panes, & incensum odoris suavissimi offerre per tempora sua.

3 Hæc sunt sacrificia, quæ offerre debetis: Agnos anniculos immaculatos duos quoti-

die in holocaustum sempiternum:

4 Unum offeretis mane, & alterum ad vespertum:

5 Decima partem ephi similæ, quæ conspersa sit oleo purissimo, & habeat quartam partem hin.

6 Holocaustum jure est, quod obtulistis in monte Sinai in odorem suavissimum incensi Domini.

7 Et libabitis vini quartam partem hin per agnos singulos in Sanctuario Domini.

8 Alterumque agnum similiter offeretis ad vespertam, juxta omnem ritum sacrificii matutini, & libamentorum ejus, oblationem suavissimi odoris Domino.

9 Die autem libabitis offeretis duos agnos anniculos immaculatos, & duas decimas similæ oleo conspersæ in sacrificio, & liba.

10 Quæ ritè funduntur per singula sabbata in holocaustum sempiternum.

11 In calendis autem offeretis holocaustum Domino, vitulos de armento duos, arietem unum, agnos anniculos septem immaculatos.

12 Et tres decimas similæ oleo conspersæ in sacrificio per singulos vitulos: & duas decimas similæ oleo conspersæ per singulos arietes.

13 Et decimam decimæ similæ ex oleo in sacrificio per agnos singulos: holocaustum suavissimi odoris, atque incensi est Domino.

14 Libamenta autem vini, quæ per singulas fundenda sunt victimas, ista erunt: media pars hin per singulos vitulos, tertia per arietem, quarta per agnum: hoc erit holocaustum per omnes menses, qui sibi anno vertente succedunt.

15 Hircus quoque offeretur Domino pro peccatis in holocaustum sempiternum cum libamentis suis.

16 Mense autem primo, quartadecima die mensis, Phase Domini erit,

17 Et quintadecima die solemnitas: septem diebus vespertur azymis.

18 Quarum dies prima venerabilis, & sancta erit: omne opus servile non facietis in ea.

19 Offeretisque incensum holocaustum Domino, vitulos de armento duos, arietem unum, agnos anniculos immaculatos septem.

20 Et sacrificia singulorum ex simila, quæ conspersa sit oleo, tres decimas per singulos vitulos, & duas decimas per arietem:

21 Et decimam decimæ per agnos singulos: id est, per septem agnos.

22 Et hircum pro peccato unum, ut expietur pro vobis,

23 Præter holocaustum matutinum, quod semper offeretis.

24 Ita facietis per singulos dies septem dierum in fontem ignis, & in odorem suavissimum Domino, qui surget de holocausto, & de libationibus singulorum.

25 Dies quoque septimus celeberrimus, & sanctus erit vobis: omne opus servile non facietis in eo.

26 Dies etiam primitivorum, quando offeretis novas fruges Domino, expletis hebdomadibus, venerabilis, & sancta erit: omne opus servile non facietis in ea.

27 Offeretisque holocaustum in odorem suavissimum Domino, vitulos de armento duos, arietem unum, & agnos anniculos immaculatos septem:

28 Atque in sacrificiis eorum, similæ oleo confersæ tres decimas per singulos vitulos, per arietes duas;

29 Per agnos decimam decimæ, qui simul sunt agni septem, hircum quoque:

30 Qui mactatur pro expiatione: præter holocaustum sempiternum, & liba ejus.

31 Immaculata offeretis omnia cum libationibus suis.

CAPUT XXIX.

Solemnitates mensis septimi, & quid in eis offerendum sit: nempe solemnitas tubarum, expiationis, & tabernaculorum, quæ octo diebus varias habent oblationes.

A 1 Mensis etiam septimi prima dies venerabilis, & sancta erit vobis: omne opus servile non facietis in ea, quia dies clangoris est, & tubarum.

2 Offeretisque holocaustum in odorem suavissimum Domino, vitulum de armento unum, arietem unum, & agnos anniculos immaculatos septem:

3 Et in sacrificiis eorum, similæ oleo confersæ tres decimas per singulos vitulos, duas decimas per arietem,

4 Unam decimam per agnum, qui simul sunt agni septem:

5 Et hircum pro peccato, qui offertur in expiationem populi,

6 Præter holocaustum calendarum cum sacrificiis suis, & holocaustum sempiternum cum libationibus solitis. Eisdem ceremoniis offeretis in odorem suavissimum incensum Dño.

* Lev. 16. 19. & 21. 24. 7ª Decima quoque dies mensis huius septimi erit vobis sancta, atque venerabilis, & affligetis cinnas vestras: Omne opus servile non facietis in ea.

8 Offeretisque holocaustum Domino in odorem suavissimum, vitulum de armento unum, arietem unum, agnos anniculos immaculatos septem:

B 9 Et in sacrificiis eorum, similæ oleo confersæ tres decimas per singulos vitulos, duas decimas per arietem,

10 Decimam decimæ per agnos singulos, qui sunt simul agni septem:

11 Et hircum pro peccato, absque his, quæ offerri pro delicto solent in expiationem, & holocaustum sempiternum, cum sacrificio, & libaminibus eorum.

12 Quintadecima verò die mensis septimi, quæ vobis sancta erit, atque venerabilis, omne opus servile non facietis in ea, sed celebrabitis solemnitatem Domino septem diebus.

13 Offeretisque holocaustum in odorem suavissimum Domino, vitulos de armento tredecim, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

14 Et in libamentis eorum, similæ oleo confersæ tres decimas per vitulos singulos, qui sunt simul vituli tredecim: & duas decimas arietis uno, id est, simul arietibus duobus.

15 Et decimam decimæ agnis singulis, qui sunt simul agni quatuordecim:

16 Et hircum pro peccato, atque holocaustum sempiternum, & sacrificio, & libamine ejus.

17 In die altero offeretis vitulos de armento duodecim, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

18 Sacrificiaque, & libamina singulorum per vitulos, & arietes, & agnos ritè celebrabitis:

19 Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque, & libamine ejus.

20 Die tertio offeretis vitulos undecim, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

21 Sacrificiaque, & libamina singulorum per vitulos, & arietes, & agnos ritè celebrabitis:

22 Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque, & libamine ejus.

23 Die quarto offeretis vitulos decem, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

24 Sacrificiaque, & libamina singulorum per vitulos, & arietes, & agnos ritè celebrabitis:

25 Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque ejus, & libamine.

26 Die quinto offeretis vitulos novem, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

27 Sacrificiaque, & libamina singulorum per vitulos, & arietes, & agnos ritè celebrabitis:

28 Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque ejus, & libamine.

29 Die sexto offeretis vitulos octo, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

30 Sacrificiaque, & libamina singulorum per vitulos, & arietes, & agnos ritè celebrabitis:

31 Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque ejus, & libamine.

32 Die septimo offeretis vitulos septem, & arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

33 Sacrificiaque, & libamina singulorum per vitulos, & arietes, & agnos ritè celebrabitis:

34 Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque ejus, & libamine.

35 Die octavo, qui est celeberrimus, omne opus servile non facietis,

36 Offerentes holocaustum in odorem suavissimum Domino, vitulum unum, arietem unum, agnos anniculos immaculatos septem:

37 Sacrificiaque, & libamina singulorum per vitulos, & arietes, & agnos ritè celebrabitis:

38 Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque ejus, & libamine.

39 Hæc offeretis Domino in solemnitatibus vestris: præter vota, & oblationes spontaneas in holocausto, in sacrificio, in libamine, & in hostiis pacificis.

C A P U T . XXX.

De voto, ac juramento virorum, & quando puellarum, & uxorum vota, seu juramenta rata sint, & irrita.

A **N** Arravitque Moyses filiis Israel omnia, & ei Dominus imperavit:
 2 Et locutus est ad principes tribuum filiorum Israel: *Is est sermo, quem precepit Dñs:*
 3 Si quis virorum votum Domino voverit, aut se constrinxerit juramento: non faciet spiritum verbum suum, sed omne, quod promissit, implebit.

4 Mulier si quippiam voverit, & se constrinxerit juramento, quæ est in domo patris sui, & in ætate adhuc puellari: si cognoverit pater votum, quod pollicita est, & juramentum, quo obligavit animam suam, & tacerit, voti rea erit:
 5 Quidquid pollicita est, & juravit, opere complebit.

B **S**in autem, statim ut audierit, contraxerit pater: & vota, & juramenta ejus irrita erunt, nec obnoxia tenebitur sponsioni, eò quod contraxerit pater.

7 Si maritum habuerit, & voverit aliquid, & semel de ore ejus verbum egrediens animam ejus obligaverit juramento,
 8 Quo die audierit vir, & non contraxerit, voti rea erit, reddetque, quodcumque promiserat.

C **S**in autem audiens statim contraxerit, & irritas fecerit pollicitationes ejus, verbaque, quibus obstrinxerat animam suam: propitius erit ei Dominus.

10 Vidua, & repudiata quidquid voverint, reddent.

11 Uxor in domo viri cum se voto constrinxerit, & juramento,
 12 Si audierit vir, & tacerit, nec contraxerit sponsioni, reddet, quodcumque promiserat.

13 Sin autem exemplò contraxerit, non tenebitur promissionis rea: quia maritus contradixit, & Dominus ei propitius erit.
 D **S**i voverit, & juramento se constrinxerit, ut per jejuniū, vel ceterarum rerum abstinentiam affligat animam suam, in arbitrio viri erit, ut faciat, siue non faciat.

15 Quod si audiens vir tacerit, & in alteram diem distulerit sententiam: quidquid voverat, atque promiserat, reddet: quia statim ut audivit, tacuit.

16 Sin autem contraxerit, postquam rescivit, portabit ipse iniquitatem ejus.

17 Istæ sunt leges, quas constituit Dominus Moysi, inter virum, & uxorem, inter patrem, & filium, quæ in puellari adhuc ætate est, vel quæ manet in parentis domo.

C A P U T . XXXI.

Cass Madianitis jussu Dei, virgines solæ reservantur: substantia ex æquo dividitur pugnantibus, & plebi: primitiæ sacerdoti, ac Levitis traduntur: gratiæ Deo cum donariis offeruntur, quod nullus Hebræorum recubuit.

A **L** Occursusque est Dominus ad Moysen, dicens:
 2 Ulciscere prius filios Israel de Madianitis, & sic colligeris ad populum tuum.
 3 Statingue Moyses, * Armate, inquit,

ex vobis viros ad pugnam, qui possint ultionem Domini expetere de Madianitis.

4 Mille viri de singulis tribubus eligantur ex Israel, qui mittantur ad bellum.

5 Dederuntque millenos de singulis tribubus, id est, duodecim millia expeditorum ad pugnam:
 6 Quos misit Moyses cum Phinees filio Eleazari sacerdotis, vasa quoque sancta, & tubas ad clangendum tradidit ei.

7 Cumque pugnasent contra Madianitas, atque vicissent, omnes mares occiderunt,
 8 * Et reges eorum, Evi, & Recem, & Sur, & Hur, & Rebe, quinque principes gentis: Balaam quoque filium Beor interfecerunt gladio.

9 Ceperuntque mulieres eorum, & parvulos, omniaque pecora, & cunctam suppellectilem, quidquid habere poterant depopulati sunt:
 10 Tam urbes quam viculos, & castella flamma consumpsit.

11 Et tulerunt prædam, & universa, quæ coeperant, tam ex hominibus quam ex jumentis,
 12 Et adduxerunt ad Moysen, & Eleazarum sacerdotem, & ad omnem multitudinem filiorum Israel: reliqua autem utensilia portaverunt ad castra in campis tribus Moab juxta Jordanem contra Jericho.

13 Egrediuntur autem Moyses, & Eleazar sacerdos, & omnes principes synagoga, in occursum eorum extra castra.
 14 Iratusque Moyses principibus exercitus, tribunis, & centurionibus, qui venerant de bello,
 15 At: cur fœminas reservastis?
 16 * Nonne istæ sunt, quæ deceperunt filios Israel ad suggestionem Balaam, & pravari cari vos fecerunt in Domino super peccato Phogor, unde & percussus est populus?

17 * Ergo cunctos interficite, quidquid est generis masculini, etiam in parvulis: & mulieres, quæ noverunt viros in coitu, jugulate.
 18 Puellas autem, & omnes fœminas virgines servate vobis:
 19 Et manete extra castra septem diebus: Qui occiderit hominem, vel occisum tetigerit, lustrabitur die tertio, & septimo.

20 Et de omni præda, siue vestimentum fuerit, siue vas, & aliquid in utensilia præparatum, de caprarum pellibus, & pilis, & ligno, expiabitur.
 21 Eleazar quoque sacerdos, ad viros exercitus, qui pugnaverant, sic locutus est: Hoc est præceptum legis, * quod mandavit Dominus Moysi:
 22 Aurum, & argentum, & æs, & ferrum & plumbum, & stannum,
 23 Et omne, quod potest transire per flammam, igne purgabitur, quidquid autem ignem non potest sustinere, aqua expiationis sanctificabitur:
 24 Et lavabitis vestimenta vestra die septimo, & purificati postea castra intrabitis.
 25 Dixit quoque Dominus ad Moysen:
 26 Tollite summam eorum, quæ capta sunt, ab homine usque ad pecus, tu, & Eleazar sacerdos, & principes vulgi:
 27 Divideque ex æquo prædam, inter eos,

B
* Jos.
13, 14.

C

* Sap.
25, 18.

* Jud.
21, 11.

D

* Lev.
6, 28.
& 11,
33, &
15, 11.

* Sup.
25, 17.

qui pugnauerunt, egressique sunt ad bellum, & inter omnem reliquam multitudinem:

28 Et separabis partem Domini ab his, qui pugnauerunt, & fuerunt in bello, unam animam de quingentis, tam ex hominibus, quam ex bobus, & asinis, & ovibus,

29 Et dabis eam Eleazaro sacerdoti, quia primitiæ Domini sunt.

30 Ex media quoque parte filiorum Israel accipies quinquagesimum caput hominum, & boum, & asinorum, & ovium, cunctorum animalium, & dabis ea Levitis, qui excubant in custodiis tabernaculi Domini.

31 Feceruntque Moyses, & Eleazar, sicut præceperat Dominus.

32 Fuit autem præda, quam exercitus ceperat, ovium sexcenta septuaginta quinque millia,

33 Boum septuaginta duo millia,

34 Asinorum sexaginta millia, & mille:

35 Anima hominum sexus feminei, quæ non cognoverunt viros, triginta duo millia.

36 Dataque est media pars his, qui in prælio fuerant, ovium trecenta triginta septem millia quingenta:

37 E quibus in partem Domini supputata sunt oves sexcenta septuaginta quinque.

38 Et de bobus triginta sex millibus, boves septuaginta, & duo:

39 De asinis triginta millibus quingentis, asini sexaginta unus:

40 De animalibus hominum sedecim millibus cesserunt in partem Domini triginta duo anime.

41 Tradiditque Moyses numerum primitiarum Domini Eleazaro sacerdoti, sicut fuerat ei imperatum,

42 Ex media parte filiorum Israel, quam separaverat his, qui in prælio fuerant:

43 De media vero parte, quæ contigerat reliquæ multitudinis, idest, de ovibus trecentis triginta septem millibus quingentis,

44 Et de bobus triginta sex millibus,

45 Et de asinis triginta millibus quingentis,

46 Et de hominibus sedecim millibus:

47 Tulit Moyses quinquagesimum caput, & dedit Levitis, qui excubabant in tabernaculo Domini, sicut præceperat Dominus.

48 Cumque accessissent principes exercitus ad Moysen, & tribuni, centurionesque, dixerunt:

49 Nos servi tui recensuimus numerum pugnantium: quos habuimus sub manu nostra: & ne unus euidem defuit.

50 Ob hanc causam offerimus in donarium Domini singuli, quod in præda aut potuimus invenire, persicelides, & armillas, annulos, & dextralia, ac mureculas, ut depreceris pro nobis Dominum.

51 Susceperuntque Moyses, & Eleazar sacerdos omne aurum in diversis speciebus, 52 Pondo sedecim millia, septingentos quinquaginta sicanos, a tribunis, & centurionibus.

53 Unusquisque enim, quod in præda rapuerat, suum erat.

54 Et susceptum intulerunt in tabernaculum testimonii, in monumentum filiorum Israel coram Domino.

CAPUT XXXII.

Filiis Ruben, & Gad, & dimidiæ tribui Manasse, quæ pecoribus abundarent, portio datur trans Jordanem: modo fratres suos in terram promissionis armati præcedant.

1 Filii autem Ruben, & Gad habebant pecora multa, & erat illis in jumentis infinita substantia. Cumque vidissent Jazer, & Galaad aptas animalibus alendis terras,

2 Venerunt ad Moysen, & ad Eleazarum sacerdotem, & principes multitudinis, atque dixerunt:

3 Ataroth, & Dibon, & Jazer, & Nemra, Hesbon, & Eleal, & Saban, & Nebo, & Beon.

4 Terra, quam percussit Dominus in conspectu filiorum Israel, regio uberrima est ad pascuum animalium: & nos servi tui habemus jumenta plurima:

5 Precamurque si invenimus gratiam coram te, ut des nobis famulis tuis eam in possessionem, nec facias nos transire Jordanem.

6 Quibus respondit Moyses: Numquid fratres vestri ibunt ad pugnam, & vos hic sedebitis?

7 Cur subvertitis mentes filiorum Israel, ne transire audeant in locum, quem eis daturus est Dominus?

8 Nonne ita egerunt patres vestri, quando misi de Cadesbarne ad explorandam terram?

9 Cumque venissent usque ad vallem botri, lustrata omni regione, subverterunt cor filiorum Israel, ut non intrarent fines, quos eis Dominus dedit.

10 Qui iratus juravit, dicens:

11 Si videbunt homines isti, qui ascenderunt ex Aegypto, a viginti annis & supra, terram, quam sub juramento pollicitus sum Abraham, Isaac, & Jacob: & noluerint sequi me,

12 Preter Caleb filium Jephone Cenezarum, & Josue filium Nun: isti impleverunt voluntatem meam.

13 Iratusque Dominus adversum Israel, circumduxit eum per desertum quadraginta annis, donec consum-retur universa generatio, quæ fecerat malum in conspectu ejus.

14 Et ecce, inquit, vos surrexistis pro patribus vestris, incrementa, & alumni hominum peccatorum, ut auzeretis furorem Domini contra Israel.

15 Quod si nolueritis sequi eum, in solitudine populum derelinquet, & vos causa eritis necis omnium.

16 At illi propè accedentes, dixerunt: Cautelas ovium fabricavimus, & stabulas jumentorum, parvulis quoque nostris urbes munitas:

17 Nos autem ipsi armati, & accincti pergemus ad prælium ante filios Israel, donec introducamus eos ad loca sua. Parvuli nostri, & quicquid habere possumus, erunt in urbibus muratis, propter habitatorum insidias.

18 Non revertemur in domos nostras, usque dum possideant filii Israel hereditatem suam:

19 Nec quidquam quæremus trans Jordanem, quia jam habemus nostram possessionem in orientali ejus plaga.

20 Quibus Moyses ait: Si facitis, quod promittitis, expediti pergitte coram Domino ad pugnam:

21 Et omnis vir bellator armatus Jordanem transeat, donec subvertat Dominus inimicos suos,

22 Et subjiciatur ei omnis terra: tunc eritis

39 Cum esse annorum centum viginti trium.
40 Audivique Chanaan rex Arad, qui habitabat ad meridiem, in terram Chanaan venisse filios Israel:

41 Et profecti de monte Hor, castrametati sunt in Salmona.

42 Unde egressi, venerunt in Phunon:

43 Profectique de Phunon, castrametati sunt in Oboth.

F 44 Et de Oboth venerunt in Jeabarim, quæ est in finibus Moabitarum:

45 Profectique de Jeabarim, fixere tentoria in Dibongad.

46 Unde egressi, castrametati sunt in Helmondeblathaim:

47 Egressique de Helmondeblathaim, venerunt ad montes Abarim contra Nabo.

48 Profectique de montibus Abarim, transierunt ad campestria Moab, supra Jordanem contra Jericho.

49 Ibi que castrametati sunt de Bethsimoth usque ad Abelsatim in planioribus locis Moabitarum.

50 Ubi locutus est Dominus ad Moysen:

G 51 Præcipe filiis Israel, & dic ad eos: Quando transferitis Jordanem: intrantes terram Chanaan,

52 Disperditis cunctos habitatores terræ illius: *confringite titulos, & statuas comminuite, atque omnia excelsa vastate,

*Deu.
2. 1.
Judic.
1. 1.

53 Mundantes terram, & habitantes in ea, ego enim dedi vobis illam in possessionem.

54 Quam dividetis vobis sorte. Pluribus dabitur latiore, & paucis angustiore. Singulis ut fors ceciderit, ita tribuetur hereditas. Per tribus, & familias possessio dividetur.

55 Sin autem nolueritis interficere habitatores terræ: qui remanserint, erunt vobis quasi clavi in oculis, & lanceæ in lateribus, & adversabunt vobis in terra habitationis vestræ.

56 Et quidquid illis cogitaveram facere, vobis faciam.

CAPUT XXXIV.

Terræ promissionis situs, & limites juxta 4. orbis plagas, & quæ sorte dividenda præcipitur, additis illorum nominibus, qui eam dividant.

A 1 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Præcipe filiis Israel, & dices ad eos: Cum ingressi fueritis terram Chanaan, & in possessionem vobis sorte ceciderit, his finibus terminabitur:

*Jof.
15. 1.

3 * Pars meridiana incipiet à solitudine Sin, quæ est juxta Edom: & habebit terminos contra orientem mare salissimum.

4 Qui circuibunt australem plagam per ascensum Scorpionis, ita ut transeant in Senna, & perveniant à meridie usque ad Cadesbarne: unde egredientur confinia ad villam nomine Adar, & tendent usque ad Asemona.

B 5 Ibi que per gyrum terminus ab Asemona usque ad torrentem Ægypti, & maris magni litore finietur.

6 Plaga autem occidentalis à mari magno incipiet, & ab ipso fine claudetur.

7 Porro ad septentrionalem plagam à mari magno termini incipient, pervenientes usque ad montem altissimum.

8 A quo venient in Emath usque ad ter-

minos Sedada:

9 Ibi quoque confinia usque ad Zephrona, & villam Enan: hierunt termini in parte Aquilonis.

10 Inde metabuntur fines contra orientalem plagam de villa Enan usque Sephama,

11 Et de Sephama descendunt termini in Rebla contra fontem Daphnim: inde perveniunt contra orientem ad mare Cenereth.

12 Et tendent usque ad Jordanem: & ad ultimum salissimum claudentur mari. Hanc habebitis terram per fines suos in circuitu.

13 Præcepitque Moyses filiis Israël dicens: Hæc erit terra, quam possidebitis sorte, & quam iussit Dominus dari novem tribubus, & dimidiæ tribui.

14 Tribus enim filiorum Ruben per familias suas, & tribus filiorum Gad juxta cognationum numerum, media quoque tribus Manasse,

15 Id est, duæ semis tribus, acceperunt partem suam trans Jordanem contra Jericho ad orientalem plagam.

16 Et ait Dominus ad Moysen:

17 * Hæc sunt nomina virorum, qui terram vobis dividant, Eleazar sacerdos, & Josue filius Nun.

*Jof.
14. 1.

18 Et singuli principes de tribubus singulis, 19 Quorum ista sunt vocabula: De tribu Juda, Caleb filius Jephone.

20 De tribu Simeon, Samuel filius Ammiud.

21 De tribu Benjamin, Elidad filius Chafelô.

22 De tribu filiorum Dan, Bocci filius Jogli.

23 Filiorum Joseph de tribu Manasse, Hanniel filius Ephod.

24 De tribu Ephraim, Camuel filius Sephthan.

25 De tribu Zabulon, Eliasaphan filius Pharnach.

26 De tribu Issachar, dux Phaltiel filius Ozan.

27 De tribu Aser, Abiud filius Salomi.

28 De tribu Nephthali, Phedael filius Ammiud.

29 Hi sunt, quibus præcepit Dominus, ut dividerent filii Israel terram Chanaan.

CAPUT XXXV.

Assignari jubentur urbes 48. & suburbana Levitis, & ex iis urbs 6. reservat pro homicidio non voluntario: lex homicidii voluntarii, & non voluntarii, & unius testimonio nemo puniendus.

1 Hæc quoque locutus est Dominus ad Moysen in campestribus Moab supra Jordanem contra Jericho:

2 * Præcipe filiis Israel, ut dent Levitis de possessionibus suis

3 Urbes ad habitandum, & suburbana earum per circuitum: ut ipsi in oppidis mancant, & suburbana sint pecoribus, ac jumentis:

4 Quæ à muris civitatum foris cûs, per circuitum, mille passuum spatio tendentur.

5 Contra orientem duo millia erunt cubiti, & contra meridiem similiter erunt duo millia: ad mare quoque, quod respicit ad occidentem, eadem mensura erit, & septentrionalis plaga aequali termino finietur, eruntque urbes in medio, & foris suburbana.

6 * De ipsis autem oppidis, quæ Levitis dabitur, sex erunt in fugitivorum auxilia separata, ut fugiat ad ea, qui fuderit sanguinem: & exceptis his, alia quadraginta duo oppida,

*Jof.
21. 2.

*Deu.
9. 2.
Jof.
20. 2.

B²

7 Ideſt, ſimul quadraginta octo cum ſuburbanis ſuis.

8 Ipſæque urbes, quæ dabantur de poſſeſſionibus filiorum Iſrael, ab his, qui plus habent, plures auferentur : & qui minus, pauciores : ſinguli juxta meſuram hæreditatis ſux dabunt oppida Levitis.

*Deu.
10. 1.
Joſue
24. 2.

9 Ait Dominus ad Moſen :

10 Loquere filiis Iſrael, & dices ad eos : * Quando tranſgreſſi fueritis Jordanem in terra Chanaan,

11 Decernite, quæ urbes eſſe debeant in præſidia fugitivorum, qui nolentes ſanguinem fuderint :

12 In quibus cum fuerit profugus, cognatus occiſi non poterit eum occidere, donec ſtet in conſpectu multitudinis, & cauſa illius judicetur.

*Deu.
4. 41.
Joſue
20. 7. 8

13 * De iſſis autem urbibus, quæ ad fugitivorum ſubſidia ſeparantur,

14 Tres erunt trans Jordanem, & tres in terra Chanaan,

15 Tam filiis Iſrael, quam advenis, atque peregrinis, ut confugiat ad eas, qui nolens ſanguinem fuderit.

16 Si quis ferro percuſſerit, & mortuus fuerit, qui percuſſus eſt : reus erit homicidii, & ipſe morietur.

C

17 Si lapidem jecerit, & iſtus occubuerit : ſimiliter punietur.

18 Si ligno percuſſus interierit : percuſſoris ſanguine vindicabitur.

19 Proſpinquus occiſi homicidâ interficiet : ſtatim ut apprehenderit eum, interficiet.

*Deu.
19. 11.

20 * Si per odium quis hominem impulerit, vel jecerit quippiam in eum per inſidias :

21 Aut cum eſſet inimicus, manu percuſſerit, & ille mortuus fuerit : percuſſor, homicidii reus erit. Cognatus occiſi, ſtatim ut invenerit eum, jugulabit.

22 Quod ſi fortuito, & abſque odio,

23 Et inimicitias quidquam horum fecerit,

24 Et hoc audiente populo fuerit comprobatum, atque inter percuſſorem, & propinquum ſanguinis quæſtio ventilata :

D

25 Liberabitur innocens de uloris manu, & reducet per ſententiam in urbem, ad quam confugerat, manebitque ibi, donec ſacerdos magnus, qui oleo ſancto unctus eſt, morietur.

26 Si interfeſſor extra fines urbium, quæ exulibus deputatæ ſunt,

27 Fuerit inventus, & percuſſus ab eo, qui ultor eſt ſanguinis : abſque noxa erit, qui eum occiderit.

28 Debuerat enim profugus uſque ad mortem Pontificis in urbe reſidere. Poſtquam autem ille obierit, homicida revertetur in terram ſuam.

29 Hæc ſempiterna erunt, & legitima in cunctis habitationibus veſtris.

30 Homicida ſub teſtibus punietur : ad unius teſtimonium nullus condemnabitur.

31 Non accipietis pretium ab eo, qui reus eſt ſanguinis, ſtatim & ipſe morietur.

32 Exules, & profugi ante mortem Pontificis nullo modo in urbes ſuas reverti poterunt :

33 Ne polluatis terram habitationis veſtræ, quæ inſontium cruore maculatur. Nec aliter expiari poteſt, niſi per ejus ſanguinem, qui alterius ſanguinem fuderit.

34 Atque ita emundabitur veſtra poſſeſſio, me commorante vobiſcum : ego enim ſum Dominus, qui habito inter filios Iſrael.

C A P U T XXXVI.

Lex fertur, ut filie paternam hereditatem advenas nubant contribulibus ſuis, ne tribus per connubia miſceantur, & poſſeſſiones confundantur.

1 Accceſſerunt * autem & principes familiarum Galaad filii Machir, filii Manſſæ, de ſtirpe filiorum Joſeph : locutique ſunt Moſi coram principibus Iſrael, atque dixerunt :

A
*Sup.
27. 1.

2 Tibi Domino noſtro præcepit Dominus, ut terram forte divideres filiis Iſrael, & ut filiabus Salphaad fratris noſtri dares poſſeſſionem debitam patri :

3 Quas ſi aliteris tribus homines uxores acceperint, ſequetur poſſeſſio ſua, & trāſlata ad aliam tribum, de noſtra hereditate minuetur.

4 Atque ita fiet, ut cum jubileus, ideſt, quinquageſimus annus remiſſionis adveniat, confundatur ſortium diſtributio, & aliorum poſſeſſio ad alios tranſeat.

B

5 Reſpondit Moſes filiis Iſrael, & Domino præcipiente, ait : Rectè tribus filiorum Joſeph locuta eſt.

6 Et hæc lex ſuper filiabus Salphaad à Domino promulgata eſt : * Nubant, quibus volunt, tanti m ut ſux tribus hominibus :

7 Ne commiſceatur poſſeſſio filiorum Iſrael de tribu in tribum. Omnes enim viri ducent uxores de tribu, & cognatione ſua :

8 Et cunctæ ſeminae de eadem tribu maritos accipient : ut hereditas permaneat in familiis,

9 Nec ſibi miſceantur tribus, ſed ita maneat,

10 Ut à Domino ſeparatæ ſint. Feceruntque filiae Salphaad, ut fuerat imperatum.

11 Et nupſerunt, Maala, & Therſa, & Hegla, & Melcha, & Noa, filiis patrui ſui

12 De familia Manſſæ, qui fuit filius Joſeph : & poſſeſſio, quæ illis fuerat attributa, manſit in tribu, & familia patris earum.

13 Hæc ſunt mandata, atque judicia, quæ mandavit Dominus per manum Moſi ad filios Iſrael, in campeſtribus Moab ſupra Jordanem contra Jericho.

C
*Tob.
7. 14.

D

LIBER DEUTERONOMII, HEBRAICE ELLE HADDEBARIM.

CAPUT PRIMUM.

Brevis repetitio eorum, quae Israel in deserto contigerant: pœnaque infideli populo inflicta, vel mortis, vel peregrinationis per 40 annos.

A

Hæc sunt verba, quæ locutus est Moyses ad omnem Israel trans Jordanem in solitudine campestri, contra mare rubrum, inter Pharan, & Thophel, & Laban, & Hase-roth, ubi anni est plurimum:

2 Undecim diebus de Horeb per viam montis Seir usque ad Cadesbarne.

3 Quadragesimo anno, undecimo mense, primo die mensis, locutus est Moyses ad filios Israel omnia, quæ præceperat illi Dominus, ut diceret eis:

4 * Postquam percussit Sehon regem Amorrhæorum, qui habitavit in Helebon: & Og regem Basan, qui mansit in Astaroth, & in Edrai,

5 Trans Jordanem in terra Moab. Cœpitque Moyses explanare legem, & dicere:

6 Dominus Deus noster locutus est ad nos in Horeb, dicens: Sufficit vobis, quod in hoc monte mansistis:

7 Revertimini, & venite ad montem Amorrhæorum, & ad cætera, quæ ei proxima sunt campestria, atque montana, & humiliora loca contra meridiem, & juxta litus maris, terram Chananzorum, & Libani, usque ad flumen magnum Euphratem.

8 En, inquit, tradidi vobis: ingredimini, & possidete eam, super qua juravit Dominus patribus vestris, Abraham, Isaac, & Jacob, ut daret illam eis, & semini eorum post eos.

9 Dixitque vobis in illo tempore:

10 * Non possum solus sustinere vos: quia Dominus Deus vester multiplicavit vos, & estis hodie sicut stellæ cœli, plurimi.

11 (Dominus Deus patrum vestrorum addat ad hunc numerum multa millia, & benedicat vobis, sicut locutus est)

12 Non valeo solus negotia vestra sustinere, & pondus, ac jurgia.

13 Date ex vobis viros sapientes, & gnaros, & quorum conversatio sit probata in tribus vestris, ut ponam eos vobis principes.

14 Tunc respondistis mihi: Bona res est, quam vis facere.

15 Tulique de tribubus vestris viros sapientes, & nobiles, & constitui eos principes, tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, ac decanos, qui docerent vos singula.

16 Præcepique eis, dicens: Audite illos, & quod justum est, judicate: sive civis sit ille, sive peregrinus.

17 * Nulla erit distantia personarum, ita parvum audietis ut magnum, nec accipietis

cujusquam personam, quia Dei judicium est. Quod si difficile vobis vitum aliquid fuerit, referte ad me, & ego audiam.

18 Præcepiq; omnia, quæ facere deberetis,

19 Profecti autem de Horeb, transivimus per cretum * terribilem, & maximam, quam vidistis per viam montis Amorrhæi sicut præceperat Dominus Deus noster vobis. Cumque venissemus in Cadesbarne,

20 Dixi vobis: Venistis ad montem Amorrhæi, quæ Dominus Deus noster daturus est nobis.

21 Vide terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi: ascende, & posside eam, sicut locutus est Dominus Deus noster patribus tuis: nolitimere, nec quidem paveas.

22 * Et accessistis ad me omnes, atque dixistis: Mittamus viros, qui considerent terram: & renuntient, per quod iter debeamus ascendere, & ad quas pergere civitates.

23 Cumque mihi sermo placuisset, misi ex vobis duodecim viros, singulos de tribubus suis.

24 Qui cum perrexissent, & ascendissent in montana, venerunt usque ad vallem botri: & considerata terra,

25 Sumentes de fructibus ejus, ut ostenderent ubertatem, attulerunt ad nos, atque dixerunt: Bona est terra, quam Dominus Deus noster daturus est nobis.

26 Et nolistis ascendere, sed increduli ad sermonem Domini Dei nostri

27 Murmurastis in tabernaculis vestris, atque dixistis: Odit nos Dominus, & idcirco eduxit nos de terra Egypti, ut traderet nos in manu Amorrhæi, atque dele-ret.

28 Quod ascendemus? nuncii terruerunt cor nostrum, dicentes: Maxima multitudo est, & nobis statuta procior: urbes magnæ, & ad cælum usque munitæ, filios Enacim vidimus ibi.

29 Et dixi vobis: Nolite metuere, ne timeatis eos:

30 Dominus Deus, qui ductor est vester, pro vobis ipse pugnabit, sicut fecit in Egypto cunctis videntibus.

31 Et in solitudine (ipse vidisti) portavit te Dominus Deus tuus, ut solet homo gestare parvulum filium suum, in omni via, per quam ambulastis, donec veniretis ad locum istum.

32 Et nec sic quidem credidistis Domino Deo vestro,

33 * Qui præcessit vos in via, & metatus est locum, in quo tentoria figere deberetis, nocte ostendens vobis iter per ignem, & die per columnam nubis.

34 Cumque audisset Dominus vocem sermonum vestrorum, iratus juravit, & ait:

35 * Non videbit quispiam de hominibus generationis hujus pessime Teriâ benâ, quâ sub juramento pollicitus sum patribus vestris.

D

* No.
11. 1.* No.
11. 8.

E

* B.
No.
21. 14.* Exo.
18. 18.
C* Jos.
7. 24.
* Lev.
19. 15.
Isaia
16. 19.
Prov.
24. 21.
Eccli.
42. 1.
Jaco.
bi 2. 1.* Exo.
13. 21.
Num.
14. 14.* Nu-
mer.
24. 13.
Pr. 94.
11. 1.

F

36 Iater Caleb filium Jethon. Ipse enim videbit eam, & ipsi dabo terram, quam calcavit, & filiis ejus, quia secutus est Dominum.

37 Nec miranda indignatio in populum, cum mihi quoque iratus Dominus propter vos dixerit: Nec tu ingredieris illuc.

38 Sed Josue filius Nun minister tuus, ipse intrabit pro te; hunc exhortare, & robora, & ipse sorte terram dividet Israeli.

39 Patuli vestri, de quibus dixisti, quod captivi ducere tur, & filii, qui hodie boni, ac multigiorant distantiam, ipsi ingredientur: & ipsi dabo terram, & possidebunt eam.

40 Vos autem revertimini, & abite in solitudinem per viam maris rubri.

* Nu. 14. 40. 41 Et respondisti mihi: Peccavimus Domino: ascendemus, & pugnabimus, sicut praecepit Dominus Deus noster. Cumque instructi armis pergeretis in montem,

* Nu. 14. 41. 42 Ait mihi Dominus: Dic ad eos: Nolite ascendere, neque pugnatis, non enim sum vobiscum: ne cadatis coram inimicis vestris.

43 Locutus sum, & non audistis: sed adversantes imperio Domini, & tumentes superbia, ascendistis in montem.

44 Itaque egressus Amorrhæus, qui habitabat in montibus, & obviam veniens, persecutus est vos, sicut solent apes persequi: & cecidit de Seir usque Horma.

45 Cumque reversi ploraretis coram Domino, non audivit vos, nec voci vestrae voluit acquiescere.

46 Sedistis ergo in Cadesbarne multo tempore.

C A P U T II.

Beneficiorum populo exhib. torum repetitio, pugne contra Moab & Ammon prohibitio: res ipsa, Sehon & terra ipsius expugnatio.

A **P**rofectusque inde venimus in solitudinem, quæ ducit ad mare rubrum, sicut mihi dixerat Dominus: & circumviximus montem Seir longo tempore.

2 Dixitque Dominus ad me:

3 Sufficit vobis circuire montem istum: ite contra Acailonem:

4 Et populo præcipe, dicens: Transibitis per terminos fratrum vestrorum filiorum Esau, qui habitant in Seir, & timebunt vos.

5 Videte ergo diligenter, ne moveamini contra eos. Neque enim dabo vobis de terra eorum quantum potest unius pedis calcare vestigiæ, quia in possessionem Esau dedi montem Seir.

6 Cibos emetis ab eis pecunia, & comedetis: aquam emptam haurietis, & bibetis.

B **D**ominus Deus tuus benedixit tibi in omni opere manuum tuarum: noviter tuum, quomodo transieris solitudinem hanc magnam, per quadraginta annos habitans tecum Dominus Deus tuus, & nihil tibi defuit.

8 Cumque transissemus fratres nostros filios Esau, qui habitabant in Seir, per viam capæ, stream de Flath, & de Asengaber, venimus ad iter, quod ducit in desertum Moab.

9 Dixitque Dominus ad me: Non pugnēs contra Moabitas, nec in eas adversus eos prelium: non enim dabo tibi quideam de terra eorum quia filius Lot tradidi Ar in possessionem.

10 Erimus primi fuerunt habitatores ejus, populus magnus, & validus, & tam excelsus ut de Enacim stirpe,

11 Quasi gigantes crederentur, & essent similes filiorum Enacim. Denique Moabitarum appellant eos. 12 In Seir autem prius habitaverunt Horrhæi: quibus expulsi, atque delectis, habitaverunt filii Esau, sicut fecit Israel in terra possessionis suæ, quam dedit illi Dominus.

13 Surgentes ergo ut transiremus torrentem Zared, venimus ad eum.

14 Tempus autem, quo ambulavimus de Cadesbarne usque ad transitum torrentis Zared, triginta & octo annorum fuit: donec consummeretur omnis generatio hominum bellatorum de castris, sicut juraverat Dominus:

15 Cujus manus fuit adversum eos, ut interirent de castrorum medio.

16 Postquam autem universi ceciderunt pugnatōres,

17 Locutus est Dominus ad me, dicens:

18 Tu transibis hodie terminos Moab, urbem nomine Ar:

19 Et accedens in vicinā filiorum Ammon cave, ne pugnes contra eos, nec movearis ad prælium: non enim dabo tibi de terra filiorum Ammon, quia filii Lot dedi eā in possessionem.

20 Terra gigantum reputata est: & in ipsa olim habitaverunt gigantes, quos Ammonitæ vocant Zononim.

21 Populus magnus, & multus, & proceræ longitudinis, sicut Enacim, quos delevit Deus a facie eorum: & fecit illos habitare prociis.

22 Sicut fecerunt filii Esau, qui habitant in Seir, delens Horrhæos, & terram eorum illis tradens, quam possident usque in præsens.

23 Hevæos quoque, qui habitabant in Haferim usque Gazan, Cappadoces expulerunt: cui egressi de Cappadocia deleverunt eos, & habitaverunt pro illis.

24 Surgite, & transite torrentem Arnon: ecce tradidi in manu tua Sehon regem Helebon Amorrhæum, & terram ejus incipe possidere, & committe adversus eum prælium.

25 Hodie incipiam mittere terrorem, atque formidinem tuam in populos, qui habitant sub omni cælo: ut audito nomine tuo paveant, & in morem parturituum contremiscant, & dolore teneantur.

26 Misi ergo nuntios de solitudine Cademoth ad Sehon regem Helebon verbis pacificis, dicens:

27 Transibimus per terram tuam, publica gradiemur via: non declinabimus neque ad dexteram, neque ad sinistram:

28 Alimenta prelio vende nobis, ut vescamur: aquam pecunia tribue, & sic bibemus. Tantum est, ut nobis concedas transitum.

29 Sicut fecerunt filii Esau, qui habitant in Seir, & Moabites, qui morantur in Ar: donec veniamus ad Jordanem, & transeamus ad terram, quæ Dominus Deus noster daturus est nobis.

30 Nolite, Sehon rex Helebon dare nobis transitum: quia induraverat Dominus Deus tuus spiritum ejus, & obfirmaverat cor illius, ut traderetur in manus tuas, sicut nunc vides.

31 Dixitque Deus ad me: Ecce cępit tradere Sehon, & terram ejus, incipe possidere eam.

32 Egressusque est Sehon obviam nobis cum omni populo suo ad prælium in Jafa.

33 Et tradidit eum Dominus Deus noster nobis: percussimusque eum cum filiis suis, & omni populo suo.

34 Cunctasque urbes in tempore illo cepimus, interfectis habitatoribus earum, viris, ac mulieribus, & parvulis. Non reliquimus in eis quidquam.

35 Absque jumentis, quæ in partem venire prædantium & spoliis urbium, quas cepimus

36 Ab Aroer, quæ est super ripam torrentis Arnon, oppido quod in valle situm est, usque Galaad. Non fuit vicus, & civitas, quæ nostras effugeret manus: omnes tradidit Dominus Deus noster nobis,

37 Absque terra filiorum Ammon, ad quam non accessimus: & cunctis, quæ adjacent torrenti Jeboc, & iurbibus montanis, universisque locis, à quibus nos prohibuit Dominus Deus noster.

CAPUT III.

Pugna contra Og regem Basan, & cedens ejus, atque fors duarum tribuum, & semis citra Jordanem: precatur Moyses, ut liceat ei terram promissam ingredi, sed Deus id illi negat: Josue ad ceteros Chananeos debellandos roborat.

1 **I** Taque conversi ascendimus per iter Basan: * egressusque est Og rex Basan in occursum nobis cum populo suo ad bellandum in Edrai.

2 Dixitque Dominus ad me: Ne timeas eum: quia in manu tua traditus est cum omni populo, ac terra sua: faciesque ei * sicut fecisti Sehon regi Amorrhæorum: qui habitavit in Hesebon.

3 * Tradidit ergo Dominus Deus noster in manibus nostris etiam Og regem Basan, & universum populum ejus: percussimusque eos usque ad internecionem,

4 Vastantes cunctas civitates illius uno tempore. Non fuit oppidum, quod nos effugeret: sexaginta urbes, omnem regionem Argob regni Og in Basan.

5 Cunctæ urbes erant munitæ muris altissimis, portisque, & vetricibus, absque oppidis innumeris, quæ non habebant muros.

6 Et deservimus eos, sicut feceramus Sehon regi Hesebon, disperdentes omnem civitatem, virosque, ac mulieres, & parvulos: 7 Jumenta autem, & spolia urbium diripimus.

8 Tulimusque illo in tempore terram de manu duorum regum Amorrhæorum, qui erant trans Jordanem: à torrente Arnon usque ad montem Hermon,

9 Quem Sidonii Sarion vocant, & Amorrhæi Sanir:

10 Omnes civitates, quæ sitæ sunt in planitie, & universam terram Galaad, & Basan usque ad Selcha, & Edrai civitates regni Og in Basan.

11 Solus quippe Og rex Basan restiterat de stirpe gigantum. Monstratur lectus ejus ferreus, qui est in Rabbath filiorum Ammon novem cubitos habens longitudinis, & quatuor latitudinis ad mensuram cubiti virilis manus.

12 Terramque possedimus tempore illo ab Aroer, quæ est super ripam torrentis Arnon, usque ad mediam partem montis Galaad: & civitates illius * dedi Ruben, & Gad.

13 Reliquam autem partem Galaad, & omnem Basan regni Og tradidi mediæ tribui Manasse, omnem regionem Argob: cunctasque Basan vocatur terra gigantum.

14 Jair filius Manasse possedit omnem regionem Argob usque ad terminos Gessuri, & Machati. Vocavitque ex nomine suo Basan, Havoth Jair, idest, Villas Jair, usque in præsentem diem.

15 Machir quoque dedi Galaad.

16 Etribubus Ruben, & Gad dedi de terra Galaad usque ad torrentem Arnon medium torrentis, & confinium, usque ad torrentem Jeboc, qui est terminus filiorum Ammon:

17 Et planitiem solitudinis, atque Jordanem, & terminos Cenereth, usque ad mare deserti, quod est falsissimum, ad radices montis Phalga contra orientem.

18 Præcipio vobis in tempore illo, dicens: Dominus Deus vester dat vobis terram hanc in hereditatem, expediti præcedite fratres vestros filios Israel omnes viri robusti,

19 Absque uxoribus, & parvulis, atque jumentis. Novi enim, quod plura habeatis pecora, & in iurbibus remanere debent, quas tradidi vobis,

20 Donec requiem tribuat Dominus fratribus vestris, sicut vobis tribuit: & possideant ipsi etiam Terram, quam daturus est eis trans Jordanem: tunc revertetur unusquisque in possessionem suam, quam dedi vobis.

21 * Josue quoque in tempore illo præcepi dicens: Oculi tui viderunt, quæ fecit Dominus Deus vester duobus his regibus: sic faciet omnibus regnis, ad quæ transiturus es.

22 Ne timeas eos: Dominus enim Deus vester pugnabit pro vobis.

23 Precatusque sum Dominum in tempore illo, dicens:

24 Domine Deus, tu cœpisti ostendere servum tuo magnitudinem tuam, manumque fortissimam. Neque enim est alius Deus, vel in cœlo, vel in terra, qui possit facere opera tua, & comparari fortitudini tue.

25 Transibo igitur, & videbo terram hanc optimam trans Jordanem, & montem istum egregium, & Libanum.

26 Iratusque est Dominus mihi propter vos, nec exaudivit me, sed dixit mihi: Sufficit tibi: nequaquam ultra loquaris de hac re ad me.

27 Ascende cacumen Phalga, & oculos tuos circumfer ad occidentem, & ad aquilonem, austrumque, & orientem, & aspice.

* Nec enim transibis Jordanem istum.

28 Præcipe Josue, & corrobora eum, atque conforta: quia ipse præcedet populum istum, & dividet eis terram, quam visurus es:

29 Mansimusque in valle contra sanum Phogor.

CAPUT VI.

Exhortatur Moyses ad servanda Dei præcepta, tum beneficis Dei, tum eorum laudibus: comminatio transgressoribus, prohibet omnem imaginem, quæ ad idolatriam induceret: suam prædicit mortem: tresque urbes refugii separat trans Jordane pro homicidiis involuntariis, & casualibus.

1 **E** T nunc Israel audi præcepta, & judicia, quæ ego doceo te: ut faciens ea, vivas, & ingrediens possides terram, quam Dominus Deus patrum vestrorum daturus est vobis.

2 Non addetis ad verbum, quod vobis loquor nec auferetis ex eo: custodite mandata Domini Dei vestri, quæ ego præcipio vobis.

3 * Oculi vestri viderunt omnia, quæ feci

A
* Numer.
21. 13.
Infr.
27. 7.
* Numer.
31. 14.
* Numer.
31. 35.

B

* Numer.
12. 29.

C

D
* Numer.
27. 13.

* Infr.
31. 2.
& 34.
4.

A

* Numer.
15. 4.

Dominus contra Beelphegor, quomodo contriverit omnes cultores ejus de medio vestri.

4 Vos autem, cui adheretis Domino Deo vestro, vivitis universi usque in presentem diem.

5 Scitis, quod docuerim vos praecepta, atque justitias, sicut mandavi mihi Dominus Deus meus: sic facietis ea in terra, quam possessuri estis:

6 Et observabitis, & implebitis opere. Haec est enim vestra sapientia, & intellectus coram populis, ut audientes universa praecepta haec, dicant: En populus sapiens, & intelligens, gens magna.

B 7 Nec est alia natio tam grandis, quae habeat deos appropinquantes sibi, sicut Dominus Deus noster adest cunctis obsecrationibus nostris.

8 Quia est enim alia gens sic incluta, ut habeat caeremonias, iustaque judicia, & universam legem, quam ego proponam hodie ante oculos vestros?

9 Custodi igitur temetipsum, & animam tuam sollicite. Ne obliviscaris verborum, quae videntur oculi tui, & ne excidant de corde tuo cunctis diebus vitae tuae. Docetis ea filios, ac nepotes tuos.

10 A die, in quo stetit coram Domino Deo tuo in Horeb, quando Dominus locutus est mihi, dicens: Congrega ad me populum, ut audiant sermones meos, & dicant timere me omni tempore, quo vivunt in terra, doceantque filios suos.

11 Et accessistis ad radices montis, qui ardebat usque ad caelum: erantque in eo tenebrae, & nubes, & caligo.

12 Locutusque est Dominus ad vos de medio ignis. Vocem verborum ejus audistis, & formam penitus non vidistis.

13 Et ostendit vobis pactum suum, quod praecepit, ut faceretis, & decem verba, quae scripsit in duabus tabulis lapideis.

C 14 Mihi quae mandavit in illo tempore, ut docerem vos caeremonias, & iudicia, quae facere deberetis in terra, quam possessuri estis.

15 Custodite igitur sollicite animas vestras.

*Exo. 14. 10. * Non vidistis aliquam similitudinem, in die, qua locutus est vobis Dominus in Horeb de medio ignis:

16 Ne forte decepti facietis vobis sculptam similitudinem, aut imaginem masculi, vel feminae,

17 Similitudinem omnium jumentorum, quae sunt super terram, vel avium sub caelo volantium,

18 Atque reptilium, quae moventur in terra, sive viscium, qui sub terra morantur in aquis:

19 Ne forte elevatis oculis ad caelum, videas Solem, & Lunam, & omnia astra caeli, & errore deceptus adores ea, & colas, quae creavit Dominus Deus tuus in ministerium cunctis gentibus, quae sub caelo sunt.

20 Vos autem tulit Dominus, & eduxit de fornace ferrea Aegypti, ut haberet populum hereditarium, sicut est in presenti die.

*Sap. 1. 37. 21 * Iratusque est Dominus contra me propter sermones vestros, & juravit, ut non transirem Jordanem, nec ingrederer terram optimam, quam daturus est vobis.

D 22 Ecce morior in hac humo, non transibo Jordanem: vos transibitis, & possidebitis terram egregiam.

23 Cave, ne quando obliviscaris pacti Do-

mini Dei tui, quod pepigit tecum: & iacias tibi sculptam similitudinem eorum, quae fieri Dominus prohibuit:

24 * Quia Dominus Deus tuus ignis consumens est, Deus amulator.

25 Si genueritis filios, ac nepotes, & mortui fueritis in terra, deceptique feceritis vobis aliquam similitudinem, patrantem majorem coram Domino Deo vestro, ut eum ad iracundiam provocetis:

26 Testes invoco hodie caelum, & terram, cito perituros vos esse de terra, quam transiit Jordanem possessuri estis: non habitabitis in ea longo tempore, sed delebit vos Dominus,

27 Atque disperget in omnes gentes, & remanebitis pauci in nationibus, ad quas vos ducturus est Dominus.

28 Ibi quae servietis diis, qui hominum manu fabricati sunt, ligno, & lapidi, qui non vident, nec audiunt, nec comedunt, nec odorantur.

29 Cumque quaesieris ibi Dominum Deum tuum, invenes eum: si tamen toto corde quaesieris, & tota tribulatione animae tuae.

30 Postquam te invenerint omnia, quae praedicta sunt, novissimo tempore reverteris ad Dominum Deum tuum, & audies vocem ejus.

31 Quia Deus misericors, Dominus Deus tuus est: non dimittet te, nec omnino delebit, neque obliviscetur pacti, in quo juravit patribus tuis.

32 Interroga de diebus antiquis, qui fuerunt ante te ex die, quo creavit Deus hominem super terram, à summo caelo usque ad summum ejus, si facta est aliquando huiusmodi res, aut umquam cognovit est.

33 Ut audiret populus vocem Dei loquentis de medio ignis, sicut tu audisti, & vixisti:

34 Si fecit Deus, ut ingrederetur, & tolleretur sibi gentem de medio nationum, per tentationes, signa, atque portenta, per pugnam, & robustam manum, extentumque brachium, & horribiles visiones, juxta omnia, quae fecit pro vobis Dominus Deus vestester in Aegypto, videntibus oculis tuis:

35 Ut scires, quoniam Dominus ipse est Deus, & non est alius praeter eum.

36 De caelo te fecit audire vocem suam, ut doceret te, & in terra ostendit tibi ignem suum maximum, & audisti verba illius de medio ignis,

37 Quia dilexit patres tuos, & elegit semen eorum post eos. * Eduxitque te praecedens in virtute sua magna ex Aegypto,

38 Ut deleberet nationes maximas, & fortiores te in introitu tuo: & introduceret te, daretque tibi terram earum in possessionem, sicut cernis in presenti die.

39 Scito ergo hodie, & cogitato in corde tuo, quod Dominus ipse sit Deus in caelo summum, & in terra deorsum, & non sit alius.

40 Custodi praecepta ejus, atque mandata, quae ego praecipio tibi: ut bene sit tibi, & filiis tuis post te, & permanes multo tempore super terram, quam Dominus Deus tuus daturus est tibi,

41 * Tunc separavit Moyses tres civitates trans Jordanem ad orientalem plagam,

42 Ut confugiat ad eas, qui occiderit nolens proximum suum, nec sibi fuerit inimicus ante unum & alterum diem, & ad harum

* H. b. 12. 19.

I

P

* Exo. 13. 1.

* Numer. 35. 14.

aliquam urbium possit evadere:

* Jof.
20.8.

43 * Bos for in solitudine, quæ sita est in terra campestri de tribu Ruben: & Ramoth in Galaad, quæ est in tribu Gad: & Golan in kasan, quæ est in tribu Manasse.

44 Ista est lex, quam proposuit Moyses coram filiis Israel,

45 Et hæc testimonia, & caeremoniæ, atque judicia, quæ locutus est ad filios Israel, quando egressi sunt de Ægypto,

46 Trans Jordanem in valle contra fanum Phogor in terra Sehon regis Amorrhæi, qui habitavit in Hesebon, quem percussit Moyses. Filii quoque Israel egressi ex Ægypto

47 Possederunt terram ejus, & terram Og regis Balan, duorum regum Amorrhæorum, qui erant trans Jordanem ad solis ortum:

48 Ab Arnon, quæ sita est super ripam torrentis Arnon, usque ad montem Sion, qui est & Hermon,

49 Omnem planitiem trans Jordanem ad orientalem plagam usque ad mare solitudinis, & usque ad radices montis Phasga.

C A P U T V.

Præceptorum decalogi repetitio, & explanatio: & de timore filiorum Israel, cum Dei vocem audissent, & montem ardere vidissent ad legis promulgationem.

A 1 **V**ocavitq; Moyses omnem Israelem, & dixit ad eum: Audi Israel caeremonias, atque judicia, quæ ego loquor in auribus vestris hodie: discite ea, & opere complete.

2 Dominus Deus noster pepigit nobiscum fœdus in Horeb.

3 Non cum patribus nostris inivit pactum, sed nobiscum, qui in præsentiarum sumus, & vivimus.

4 Facie ad faciem locutus est nobis in monte de medio ignis.

5 Ego sequeſter, & medius fui inter Dominum, & vos in tempore illo, ut annuntiarem vobis verba ejus: timuistis enim ignem, & non ascendistis in montem, & ait:

6 * Ego Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, de domo servitutis:

7 * Nō habebis deos alienos in cōspectu meo.

8 * Non facies tibi sculpsile, nec similitudinem omnium, quæ in cœlo sunt desuper, & quæ in terra deorsum, & quæ versantur in aquis sub terra.

9 * Non adorabis ea, & non coles: Ego enim sum Dominus Deus tuus: Deus emulatur: reddens iniquitatem patrum super filios in tertiam, & quartam generationem his, qui oderunt me,

10 Et faciens misericordiam in multa millia diligentibus me, & custodientibus præcepta mea.

11 * Non usurpabis nomen Domini Dei tui frustra: quia non erit impunitus, qui super re vana nomen ejus assumpserit.

12 Observa diem sabbati ut sanctifices eum, sicut præcepit tibi Dominus Deus tuus.

13 Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua.

14 * Septimus dies sabbati est, id est, requies Domini Dei tui. Non facies in eo quidquam operis tui, & filii tui, & filia, servus, & ancilla, & bos, & asinus, & omne jumentum tuum, & peregrinus, qui est intra portas tuas: ut re-

quiescat servus tuus, & ancilla tua, sicut & tu.

15 Memento, quod & isre servieris in Ægypto, & eduxerit inde Dominus Deus tuus in manu forti, & brachio extento. Idcirco præcepit tibi, ut observares diem sabbati.

16 * Honora patrem tuum, & matrem, sicut præcepit tibi Dominus Deus tuus, ut longo vivas tempore, & bene sit tibi in terra, quam Dominus Deus tuus daturus est tibi.

17 Non occides.

18 Neque mœchaberis.

19 Furtumque non facies.

20 Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.

21 * Non concupisces uxorem proximi tui: non domum, non agrum, non servum, non ancillam, non bovem, non asinum, & universa, quæ illius sunt.

22 Hæc verba locutus est Dominus ad omnem multitudinem vestram in monte de medio ignis, & nubis, & caliginis, voce magna, nihil addens amplius: & scripsit ea in duabus tabulis lapideis, quas tradidit mihi.

23 Vos autem postquam audistis vocem de medio tenebrarum, & montem ardere vidistis, & accessistis ad me omnes principes tribuum, & majores natu, atque dixistis:

24 Ecce ostendit nobis Dominus Deus noster majestatem, & magnitudinem suam, vocem ejus audivimus de medio ignis, & probavimus hodie, quod loquente Deo cum homine, vixerit homo.

25 Cur ergo moriemur? & d' vorabimur ignis hic maximus? Si enim audierimus ultra vocem Dei nostri, moriemur.

26 Quid est omnis caro, ut audiat vocem Dei viventis, qui de medio ignis loquitur, sicut nos audivimus, & possit vivere?

27 Tu magis accede: & audi cuncta, quæ dixerit Dominus Deus noster tibi: loquerisque ad nos, & audientes faciemus ea.

28 Quod cum audisset Dominus, ait ad me: Audi vi vocem verborum populi hujus, quæ locuti sunt tibi: bene omnia sunt locuti.

29 Quis det talem eos habere mentem, ut timeant me, & custodiant universa mandata mea in omni tempore, ut bene sit eis, & filiis eorum in sempiternum?

30 Vade, & dic eis: Revertimini in tentoria vestra.

31 Tu verò hic sta mecum, & loquar tibi omnia mandata mea, & caeremonias, atque judicia: quæ docebis eos, ut faciant ea in terra, quam dabo illis in possessionem.

32 Custodite igitur, & facite, quæ præcepit Dominus Deus vobis: non declinabitis neque ad dexteram, neque ad sinistram.

33 Sed per viam, quam præcepit Dominus Deus vester, ambulabitis, ut vivatis, & bene sit vobis, & protulerit dies in terra possessionis vestre.

C A P U T VI.

Dominus ex toto corde diligendus, ejusque mandata sollicitè servanda, & posteris inculcanda.

1 **H**æc sunt præcepta, & caeremoniæ, atque judicia, quæ mandavit Dominus Deus vester, ut doceré vos, & faciatis ea in terra, ad quam transgredimini possidendam:

2 Ut timeas Dominum Deum tuum, & cu-

C
* Exo.
20.12.
Eccl.
1. 9.
Matth.
15. 4.
Marc.
7. 10.
Ephes.
6. 2.

* Mat.
7. 18.
Rom.
7. 7.

D

A

* Exo.
20.2.
Levit.
16. 1.
Psalm.
80. 1.
* Exo.
32. 1.
Psalm.
80. 10.
* Exo.
20. 4.
Levit.
16. 1.
Psalm.
96. 7.
* Exo.
34. 14.
B
* Exo.
20. 7.
Levit.
19. 11.
Matth.
5. 33.
* Gen.
2. 2.
* Exo.
20. 10.
Hebr.
4. 4.

C A P U T VII.

studias omnia mandata, & præcepta ejus, quæ ego præcipio tibi, & filiis, ac nepotibus tuis, cunctis diebus vite tuæ, ut prolongentur dies tui.

3 Audi, Israel, & observa, ut facias, quæ præcepit tibi Dominus, & bene sit tibi, & multipliceris amplius, sicut pollicitus est Dominus Deus patrum tuorum tibi terram lacte, & melle manantem.

4 Audi, Israel: Dominus Deus noster, Dominus unus est.

5 * Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua.

6 Eruntque verba hæc, quæ ego præcipio tibi hodie, in corde tuo:

7 Et narrabis ea filiis tuis, & meditaberis in eis sedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens, atque confurgens.

8 Et ligabis ea quasi signum in manu tua, eruntque, & movebuntur inter oculos tuos, 9 Scribesque ea in limine, & ostiis domus tuæ.

10 Cumque introduxerit te Dominus Deus tuus in terram, pro qua juravit patribus tuis, Abraham, Isaac, & Jacob: & dederit tibi civitates magnas, & optimas, quas non ædificasti:

11 Domos plenas cunctarum opum, quas non extruxisti: cisternas, quas non fodisti: vinea, & oliveta, quæ non plantasti:

12 Et comederis, & saturatus fueris:

13 Cave diligenter, ne obliviscaris Domini, qui eduxit te de terra Ægypti, de domo servitutis. * Dominum Deum tuum timebis, & illi soli servies, ac per nomen illius jurabis.

14 Non ibitis post deos alienos cunctarum gentium, quæ in circuitu vestro sunt:

15 Quoniam Deus emulator, Dominus Deus tuus in medio tui: nequando irascatur furor Domini Dei tui contra te, & auferat te de superficie terræ.

16 * Non tentabis Dominum Deum tuum, sicut tentasti in loco tentationis.

17 Custodi præcepta Domini Dei tui, ac testimonia, & caeremonias, quas præcepit tibi.

18 Et fac, quod placitum est, & bonum in conspectu Domini, ut bene sit tibi: & ingressus possideas terram optimam, de qua juravit Dominus patribus tuis,

19 Ut deleter omnes inimicos tuos coram te, sicut locutus est.

20 Cumque interrogaverit te filius tuus cras, dicens: Quid sibi volunt testimonia hæc, & caeremoniæ, atque judicia, quæ præcepit Dominus Deus noster nobis?

21 Dices ei: Servi eramus Pharaonis in Ægypto, & eduxit nos Dominus de Ægypto in manu forti:

22 Fecitque signa, atque prodigia magna, & pessima in Ægypto contra Pharaonem, & omnem domum illius, in conspectu nostro:

23 Et eduxit nos inde, ut introducis daret terram, super qua juravit patribus nostris.

24 Præcepitque nobis Dominus, ut faciamus omnia legitima hæc, & timeamus Dominum Deum nostrum, ut bene sit nobis cunctis diebus vite nostræ, sicut est hodie.

25 Eritque nostri misericors, si custodierimus, & fecerimus omnia præcepta ejus coram Domino Deo nostro, sicut mandavit nobis.

Nulla cum gentibus societas contrahenda, sed earum aræ, luci, ac simulacra delenda: memoratis Dei beneficiis promittis in omnibus auxilium, & ubertatem, modò ejus præcepta observent.

1 Cum introduxerit te Dominus Deus tuus in terram, quam possessor in-
gredieris, & deleverit gentes multas coram te, * Hethæum, & Gergæzum, & Amorhæum, Chanaanæum, & Pherezzum, & Hevzum, & Jebusæum, septem gentes multo majoris numeri quam tu es, & robustiores te:

2 Tradideritque eas Dominus Deus tuus tibi, percuties eas usque ad interuicium. * Non inibis cum eis fœdus, nec misereberis earum,

3 Neque sociabis cum eis conjugia. Filiam tuam non dabis filio ejus, nec filiam illius accipies filio tuo.

4 Quia seducet filium tuum, ne sequatur me, & ut magis serviat diis alienis: irasceturque furor Domini, & delebit te cito.

5 Quin potius hæc facietis eis: * Aras eorum subvertite, & confringite statuas, lucosque succidite, & sculpitila comburite.

6 * Quia populus sanctus es Domino Deo tuo. * Te elegit Dominus Deus tuus, ut sis ei populus peculiaris de cunctis populis, qui sunt super terram.

7 Non quia cunctas gentes numero vincebatis, vobis junctus est Dominus, & elegit vos, cum omnibus sitis populis pauciores:

8 Sed quia dilexit vos Dominus, & custodivit juramentum, quod juravit patribus vestris: eduxitque vos in manu forti, & redemit de manu servitutis, de manu Pharaonis regis Ægypti.

9 Et scies, quia Dominus Deus tuus, ipse est Deus fortis, & fidelis, custodiens pactum, & misericordiam diligentibus se, & his, qui custodiunt præcepta ejus in mille generationes:

10 Et reddens odientibus se statim, ita ut disperdat eos, & ultra non differat, proinus eis restituens, quod merentur.

11 Custodi ergo præcepta, & caeremonias, atque judicia, quæ ego mando tibi hodie, ut facias.

12 Si postquam audieris hæc judicia, custodieris ea, & feceris, custodiet Dominus Deus tuus pactum tibi, & misericordiam, quam juravit patribus tuis:

13 Et diligetis, ac multiplicabit, benedicetque fructui ventris tui, & fructui terræ tuæ, frumento tuo, atque vindemia, oleo, & armentis, gregibus ovium tuarum super terram, pro qua juravit patribus tuis, ut daret eam tibi.

14 Benedictus eris inter omnes populos. * Non erit apud te sterilis utriusque sexus, tam in hominibus, quam in gregibus tuis.

15 Auferet Dominus a te omnem languorem, & infirmitates Ægypti pessimas, quas novisti, non inferet tibi, sed cunctis hostibus tuis.

16 Devorabis omnes populos, quos Dominus Deus tuus daturus est tibi. Non parcat eis oculus tuus, nec servies diis eorum, ne sint in ruinam tui.

17 Si dixeris in corde tuo: plures sunt gentes istæ quam ego, quomodo potero delere eas?

18 Noli metueres, sed recordare, quæ fecerit Dominus Deus tuus Pharaoni, & cunctis Ægyptiis,

19 Plagas maximas, quas viderunt oculi

tui,

B
* Inf.
11. 12.
* Mat.
12. 17.
* Marc.
12. 10.
* Lucæ
10. 17.

C
* Inf.
10. 20.
* Mat.
4. 10.
* Lucæ
9. 8.

* Mat.
9. 7.
* Luc.
4. 12.

D

* Exo.
23. 21.
& 33. 2.

* Exo.
23. 2.
& 34.
15. 16.

* Exo.
23. 14.
* Inf.
12. 3.
16. 11.

B
* Inf.
14. 2.
* Inf.
26. 18.

C

* Exo.
13. 16.

tui, & signa, atque portenta, manumque robustam & extensum brachium, ut educeret te Dominus Deus tuus: sic faciet cunctis populis, quos metuis.

20 * Insuper & crabrones mittet Dominus Deus tuus in eos, donec deleat omnes, atque disperdat, cui te fugerint, & latere potuerint.

21 Non timebis eos, quia Dominus Deus tuus in medio tui est, Deus magnus, & terribilis.

22 Ipse consumet nationes has in conspectu tuo paulatim, atque per partes. Non poteris eas delere pariter: ne forte multiplicentur contra te bestie terre.

23 Dabitque eos Dominus Deus tuus in conspectu tuo: & interficiet illos, donec penitus deleantur.

24 Tradetque reges eorum in manus tuas, & disperdes nomina eorum sub celo: nullus poterit resistere tibi, donec conteras eos.

25 * Sculptilia eorum igne combures: non concupisces argentum, & aurum, de quibus facta sunt, neque assumes ex eis tibi quidequam, ne offendas, propterea quia abominatio est Domini Dei tui.

26 Nec inferes quippiam ex idolo in domum tuam: ne fias anathema, sicut & illud est. Quasi spurcitiam detestaberis, & velut inquinamentum, ac sordes abominationi habebis, quia anathema est.

CAPUT VIII.

Commemorantur beneficia, & afflictiones, quae Dominus eis in deserto inniierat, ne illorum, & Dei fuisse in memores.

A **O** Mne mandatum, quod ego praecepit tibi hodie, cave diligenter, ut facias: ut possis vivere, & multiplicemini, ingressique possideatis terram, pro qua iuravit Dominus patribus vestris.

2 Et recordaberis cuncti itineris, per quod adduxit te Dominus Deus tuus quadraginta annis per desertum, ut affligeret te, atque tentaret, & nota fierent, quae in tuo animo verfabatur, utrum custodires mandata illius, an non.

3 Afflixit te penuria, & dedit tibi cibum Manna, quod ignorabas tu, & patres tui: ut ostenderet tibi, quod non * in solo pane vivat homo, sed in omni verbo, quod egreditur de ore Dei.

4 Vestimentum tuum, quo operiebaris, nequaquam vetustate defecit, & pes tuus non est subtritus, en quadragimus annus est.

5 Ut recogites in corde tuo, quia sicut erudit filium suum homo, sic Dominus Deus tuus erudit te,

6 Ut custodias mandata Domini Dei tui, & ambules in viis eius, & timeas eum.

7 Dominus enim Deus tuus introducet te in terram bonam, terram rivo-
rum, aquarumque, & fontium: in cuius campis, & montibus erumpunt fluviorum abyssi:

8 Terram frumenti, hordei, ac vinearum, in qua ficus, & malagranata, & oliveta nascuntur: terram olei, ac mellis.

9 Ubi abique ulla penuria comedes panem tuum, & rerum omnium abundantia perfrueris: cuius lapides ferrum sunt, & de montibus eius aris metalla fodiuntur.

C **U**t cum comederis, & satiatus fueris, benedicas Domino Deo tuo pro terra optima, quam dedit tibi.

11 Observa, & cave, nequando obli-

scaris Domini Dei tui, & negligas mandata eius, atque iudicia, & caeremonias, quas ego praecepit tibi hodie:

12 Ne postquam comederis, & satiatus fueris, domos pulchras aedificaveris, & habitaveris in eis.

13 Habuerisque armenta bovm, & ovium greges, argenti, & auri, cunctarumque rerum copiam,

14 Elevetur cor tuum, & non reminiscaris Domini Dei tui, qui eduxit te de terra Aegypti, de domo servitutis:

15 Et duxor tuus fuit in solitudine magna, atque terribili, * in qua erat serpens statu adrens, & scorpio, ac diptas, & nullae omnino aquae: * qui eduxit rivos de petra durissima.

16 Et * cibavit te manna in solitudine, quod nescierunt patres tui. Et postquam afflixit, ac probavit, ad extremum miseris est tui,

17 Ne diceris in corde tuo: Fortitudo mea, & robur manus meae, haec mihi omnia praestiterunt.

18 Sed recorderis Domini Dei tui, quod ipse vires tibi praeberit, ut implet pactum suum, super quo iuravit patribus tuis, sicut praesens indicat dies.

19 Sin autem oblitus Domini Dei tui, secutus fueris deos alienos, coluerisque illos, & adoraveris: ecce nunc praedico tibi, quod omnino dispereras.

20 Sicut gentes, quas delevit Dominus in introitu tuo, ita & vos peribitis, si inobedientes fueritis voci Domini Dei vestri.

CAPUT IX.

Reprimunt elatio, ne futuras victorias sibi, sed soli Domino adscribant, refert Moyses populo sua murmura, & peccata in deserto. & suam pro populo intercessionem.

A **U**di, Israel: Tu transgredieris hodie Jordanem, ut possideas nationes maximas, & fortiores te, civitates ingentes, & ad caelum usque muratas,

2 Populum magnum, atque sublimem, filios Enacim, quos ipse vidisti, & audisti, quibus nullus potest ex adverso resistere.

3 Scies ergo hodie, quod Dominus Deus tuus ipse transibit ante te, ignis devorans, atque consumens, qui conterat eos, & deleat, atque disperdat ante faciem tuam velociter, sicut locutus est tibi.

4 Ne dicas in corde tuo, cum deleverit eos Dominus Deus tuus in conspectu tuo: Propter iustitiam meam introduxit me Dominus, ut terram hanc possiderem, cum propter impietates suas istae deleat sint nationes.

5 Neque enim propter iustitias tuas, & equitatem cordis tui ingredieris, ut possideas terras earum: sed quia ille egerunt impie, intro-
ante te deleat sunt: & ut completeret verbum suum Dominus, quod sub juramento pollicitus est patribus tuis, Abraham, Isaac, & Jacob.

6 Scito ergo, quod non propter iustitias tuas Dominus Deus tuus dederit tibi terram hanc optimam in possessionem, cum durissima cervicis sis populus.

7 Memento, & ne obliviscaris, quomodo ad iracundiam provocaveris Dominum Deum tuum in solitudine. Ex eo die, quo egressus es ex Aegypto usque ad locum istum, terra-

* Nu.
20. 9.
21. 6.
* Exo.
17. 6.
* Exo.
16. 14.
D

D
* Exo.
11. 8.
Joel.
1. 12.

* 2.
Mach.
11. 9.

* Mar.
4. 4.
Luc.
4. 4.
B

C

A

B

adversum Dominum contendisti.
 8 * Nam & in Horeb provocasti eum,
 17. 6. & iratus delere te voluit,
 19. 3.

9 Quando ascendi in montem, ut acciperem tabulas lapideas, tabulas pacti, quod pepigit vobiscum Dominus: & perseveravi in monte quadraginta diebus, ac noctibus, panem non comedens, & aquam non bibens.

10 * Deditque mihi Dominus duas tabulas lapideas scriptas digito Dei, & continentes omnia verba, quae vobis locutus est in monte de medio ignis, quando concio populi congregata est.

11 Cumque transissent quadraginta dies, & totidem noctes, dedit mihi Dominus duas tabulas lapideas, tabulas foederis.

12 Dixitque mihi: Surge, & descende hinc cito: quia populus tuus, quem eduxisti de Aegypto, deseruerunt velociter viam, quam demonstrasti eis, feceruntque sibi conflatile.

13 Rursumque ait Dominus ad me: Cerno, quod populus iste dura cervicis sit:

14 Dimitte me, ut conteram eum, & deleam nomen ejus de sub caelo & constituam te super gentem, quae hac major, & fortior sit.

15 Cumque de monte ardente descenderem, & duas tabulas foederis utraque tenerem manu,

16 Vidissemque vos peccasse Domino Deo vestro, & fecisse vobis vitulum conflatilem, ac deseruisse velociter viam ejus, quam vobis ostenderat:

17 Projeci tabulas de manibus meis, confragique eas in conspectu vestro.

18 Et prociante Domino sicut prius, quadraginta diebus, & noctibus panem non comedens, & aquam non bibens, propter omnia peccata vestra, quae gessistis contra Dominum, & eum ad iracundiam provocastis:

19 Timui enim indignationem, & iram illius, quae adversum vos concitatus, delere vos voluit. Et exaudivit me Dominus etiam hac vice.

20 Adversum Aaron quoque vehementer iratus, voluit eum contere, & pro illo similiter deprecatus sum.

21 Peccatum autem vestrum, quod feceratis, id est vitulum, arripens, igne combustum, & in frustra comminuens, omninoque in pulverem redigens, projeci in torrentem, qui de monte descendit.

22 * In incendio quoque & in tentatione, & in Sepulchris concupiscentiae provocastis Dominum:

23 Et quando misit vos de Cadesbarne, dicens: Ascendite, & possidete terram, quam dedi vobis, & contempsistis imperium Domini Dei vestri, & non credidistis ei, neque vocem ejus audire voluistis:

24 Sed semper fuistis rebelles a die, quae nolle vos capi.

25 Et Jacui coram Domino quadraginta diebus, ac noctibus, quibus ei suppliciter deprecabar ne deleret vos, ut fuerat comminatus:

26 Et orans dixi: Domine Deus, ne disperdas populum tuum, & hereditatem tuam, quam redemisti in magnitudine tua, quos eduxisti de Aegypto in manu forti.

27 Recordare fervorum tuorum Abraham, Isaac, & Jacob: ne aspicias duritiam populi hujus, & impietatem, atque peccatum:

28 Ne forte dicant habitatores terrae, de qua eduxisti nos: Non poterat Dominus introducere eos in terram, quam pollicitus

est eis, & oderat illos: idcirco eduxit, ut interficeret eos in solitudine.

29 Qui sunt populus tuus, & hereditas tua, quos eduxisti in fortitudine tua magna, & in brachio tuo extenso.

C A P U T X.

Tabularum secundarum instauratio: Levitarum officia: timor, & dilectio Dei ad servanda praecepta movere debent: praeputium cordis circumcidendum, percerui amandi, & per Dei nomen jurandum.

1 N * tempore illo dixit Dominus ad me: Dola tibi duas tabulas lapideas, sicut priores fuerunt, & ascende ad me in montem, faciesque arcam ligneam,

2 Et scribam in tabulis verba, quae fuerunt in his, quas ante confregisti, poneque eas in arca.

3 Feci igitur arcam de lignis Setim. Cumque dolasset duas tabulas lapideas instar priorum, ascendi in montem, habens eas in manibus.

4 Scriptique in tabulis, juxta id, quod prius scripserat, verba decem, quae locutus est Dominus ad vos in monte de medio ignis, quando populus congregatus est: & dedit eas mihi.

5 Reversumque de monte, descendit, & posuit tabulas in arcam, quam feceram, quae hucusque ibi sunt, sicut mihi praecepit Dominus.

6 * Filii autem Israel moverunt castra ex Beroth filiorum Jacan in Mosera, ubi Aaron mortuus, ac sepultus est, pro quo sacerdotio functus est Eleazar filius ejus.

7 Inde venerunt in Gadgad: de quo loco profecti, castramentati sunt in Jerebatha, in terra aquarum, atque torrentium.

8 Eo tempore separavit tribum Levi, ut portaret arcam foederis Domini, & staret coram eo in ministerio, ac benediceret in nomine illius usque in praesentem diem.

9 Quam ob rem non habuit Levi partem, neque possessionem cum fratribus suis: quia ipse Dominus possessio ejus est, sicut promisit ei Dominus Deus tuus.

10 Ego autem steti in monte, sicut prius, quadraginta diebus, ac noctibus: exaudivitque me Dominus etiam hac vice, & te perdere noluit.

11 Dixitque mihi: Vade, & praecedet populum, ut ingrediator, & possideat terram, quam juravi patribus eorum, ut traderem eis.

12 Et nunc, Israel, quid Dominus Deus tuus petit a te, nisi ut timeas Dominum Deum tuum, & ambules in viis ejus, & diligas eum, ac servias Domino Deo tuo in toto corde tuo, & in tota anima tua:

13 Custodiasque mandata Domini, & caeremonias ejus, quas ego hodie praecepio tibi, ut bene sit tibi?

14 En Domini Dei tui caelum est, & caelum caeli, terra, & omnia, quae in ea sunt:

15 Et tamen patribus tuis conglutinator est Dominus, & amavit eos, elegitque semen eorum post eos, id est vos, de cunctis gentibus, sicut hodie comprobatur.

16 Circumcidite igitur praeputium cordis vestri, & cervicem vestram ne induretis amplius:

17 Quia Dominus Deus vester, ipse est Deus deorum, & Dominus dominantium, Deus magnus, & potens, & terribilis, * qui personam non accipit, nec munera.

18 Facit judicium pupillo, & viduae, amat

D

* Nu.

17. 6.

16. 7.

21. 5.

A

* Exo.

14. 1.

B

* Nu.

11. 1.

No.

10. 15.

C

D

* Par.

19. 7.

Job

34. 10.

Sap.

6. 5.

Ecclesi.

5. 15.

Actu.

10. 14.

Rom.

1. 11.

Gal. 2.

6.

peregrinum, & dat ei vifum, atque veftitum.
19 Et vos ergo amate peregrinos, quia & ipsi fuistis advenæ in terra Ægypti.

20 * Dominum Deum tuum timebis, & ei soli ferves: ipsi adhærebis, jurabisque in nomine illius.

21 Ipse est laus tua, & Deus tuus, qui fecit tibi hæc magnalia, & terribilia, & viderunt oculi tui.

22 * In feptuaginta animabus descenderunt patres tui in Ægyptum: & ecce nunc multiplicavit Dñs Deus tuus sicut aftra cæli.

CAPUT XI.

Recensentur varia Dei beneficia, multaque bona promittuntur fervantibus ejus præcepta, mala autem non fervantibus, hoc est, benedictio, & maledictio super montes Garizim, & Hebal ponenda.

A 1 Ma itaque Dominum Deum tuum, & observa præcepta ejus, & ceremonias, judicia, atque mandata, omni tempore.

2 Cognoscite hodie, qui ignorant filii vestri, qui non viderunt disciplinam Domini Dei vestri, magnalia ejus, & robustam manum, extentumque brachium,

3 Signa, & opera, quæ fecit in medio Ægypti Pharaoni regi, & universæ terræ ejus,

4 Omnique exercitui Ægyptiorum & equis, ac curribus: quo modo operuerint eos aquæ maris rubri, cum vos persequerentur, & deleverit eos Dominus usque in præsentem diem:

5 Vobisque quæ fecerit in solitudine, donec veniretis ad hunc locum:

6 Et * Dathan, atque Abiron filiis Eliab, qui fuit filius Ruben: quos * aperto ore suo terra absorbit, cum domibus, & tabernaculis, & universa substantia eorum, quam habebant in medio Israël.

7 Oculi vestri viderunt omnia opera Domini magna, quæ fecit.

B 8 Ut custodiatis universa mandata illius, quæ ego hodie præcipio vobis, & possitis introire, & possidere terram, ad quam ingredimini,

9 Multoque in ea vivatis tempore: quam sub juramento pollicitus est Dominus patribus vestris, & semini eorum, lacte, & melle manantem.

10 Terra enim, ad quam ingrederis possidendam, non est sicut terra Ægypti, de qua existi, ubi jacto semine in hortorum morem aquæ ducuntur irriguæ:

11 Sed montuosa est, & campestris, de cælo expectans pluvias.

12 Quam Dominus Deus tuus semper invisit, & oculi illius in ea sunt à principio anni usque ad finem ejus.

13 * Si ergo obedieritis mandatis meis, quæ ego hodie præcipio vobis, ut diligatis Dominum Deum vestrum, & servatis ei in toto corde vestro, & in tota anima vestra:

14 Dabit pluviam terræ vestræ temporaneam, & serotinam, ut colligatis frumentum, & vinum, & oleum,

15 Fœnumque ex agris ad pascenda jumenta, & ut ipsi comedatis, ac saturentur.

16 Cavete, ne forte decipiatur cor vestrum, & recedatis à Domino, servatisque diis alienis, & adoretis eos:

17 Iratusque Dominus claudat cælum, &

pluvia non descendant, nec terra det germen suum, pereatisque velociter de terra optima, quam Dominus daturus est vobis.

18 * Ponite hæc verba mea in cordibus, & in animis vestris, & suspendite ea pro signo in manibus, & inter oculos vestros collocare.

19 Docete filios vestros, ut illa meditentur, quando sederis in domo tua, & ambulaveris in via, & accubueris, atque surrexeris.

20 Scribes ea super postes, & januas domus tuæ:

21 Ut multiplicentur dies tui, & filiorum tuorum in terra, quam juravit Dominus patribus tuis, ut daret eis, quamdiu cælum imminet terræ.

22 Si enim custodieritis mandata, quæ ego præcipio vobis, & feceritis ea, ut diligatis Dominum Deum vestrum, & ambuletis in omnibus viis ejus, adhærcentes ei,

23 Disperdet Dominus omnes gentes istas ante faciem vestram, & possidebitis eas, quæ majores, & fortiores vobis sunt.

24 * Omnis locus, quem calcaverit pes vestester, vester erit. A deserto, & à Libano, à flumine magno Euphrate usque ad mare occidentale erunt termini vestri.

25 Nullus stabit contra vos: terrorem vestrum, & formidinem dabit Dominus Deus vestester super omnem terram, quam calcaturi estis, sicut locutus est vobis.

26 Et propono in conspectu vestro hodie benedictionem, & maledictionem:

27 Benedictionem, si obedieritis mandatis Dñi Dei vestri, quæ ego hodie præcipio vobis.

28 Maledictionem, si non obedieritis mandatis Domini Dei vestri, sed recesseritis de via, quam ego nunc ostendo vobis, & ambulaveritis post deos alienos, quos ignoratis.

29 Cum verò introduxerit te Dominus Deus tuus in terram, ad quam pergis habitandam, pones benedictionem super montem Garizim, maledictionem super montem Hebal:

30 Qui sunt trans Jordanem, post viam, quæ vergit ad solis occubitus, in terra Chanaan, qui habitat in campestribus contra Galgalam, quæ est juxta vallem tendentem, & intrantem procul.

31 Vos enim transibitis Jordanem, ut possideatis terram, quam Dñs Deus vestester daturus est vobis, ut habeatis, & possideatis illam.

32 Videte ergo, ut impleatis ceremonias, atque judicia, quæ ego hodie ponam in conspectu vestro.

CAPUT XII.

Præcipit exterminari idololatriam, decimas, ac primitias reddi, sacrificia certo loco exolveri, & comedi: à sanguine, & omni cibo immundo abstineri.

A 1 Hæc sunt præcepta, atque judicia, quæ facere debetis in terra, quam Dominus Deus patrum tuorum daturus est tibi, ut possideas eam cunctis diebus, quibus super humum gradieris.

2 Subvertite omnia loca, in quibus coluerunt gentes, quas possiduri estis, deos suos super montes excelsos, & colles, & subter omne lignum frondosum.

3 * Dissipate aras eorum, & confringite statuas, lucos igne comburite, & idola commiuite: disperdite nomina eorum de locis illis.

* Sup.
6. 13.
Matth.
4. 10.
Lucæ
4. 8.

* Gen.
26. 27.
Exod.
1. 5.

A

* Num.
16. 1.
* No.
16. 32.

B

* Sup.
10. 12.

C
* Sup.
6. 6.

* Josue
1. 1.

D

A

* Sup.
7. 3.
2 Mat.
12. 49.

B 4 Non facietis ita Domino Deo vestro :
5 Sed ad locum quem elegerit Dominus Deus
vester de cunctis tribubus vestris , ut ponat
nomen suum ibi , & habitet in eo , venietis :
6 Et offeretis in loco illo holocausta , &
victimas vestras , decimas , & primitias
manuum vestrarum , & vota , atque dona-
ria , primogenita bouum , & ovium .

7 Et comedetis ibi in conspectu Domini Dei
vestri : ac letabimini in cunctis , ad quæ mi-
seritis manum vos , & domus vestra , in qui-
bus benedixerit vobis Dominus Deus vester .
8 Non facietis ibi , quæ nos hic facimus hodie ,
singuli quod sibi rectum videtur .

9 Neque enim usque in præsens tempus
venistis ad requiem , & possessionem , quam
Dominus Deus vester daturus est vobis .

10 Transibitis Jordanem , & habitabitis in
terram , quam Dominus Deus vester daturus
est vobis , ut requiescat in cunctis hostibus
per circuitum & absque ullo timore habitetis :

11 In loco , quem elegerit Dominus Deus
vester , ut sit nomen ejus in eo : illuc omnia ,
quæ præcipio , conferetis , holocausta , &
hostias , ac decimas , & primitias manuum
vestrarum : & quicquid præcipuum est in
muneribus , quæ vovebitis Domino .

12 Ibi epulabimini coram Domino Deo
vestro , vos , & filii , ac filia vestra , famuli , &
famulae , ac ut Levites , qui in urbibus vestris
commorantur : neque enim habet aliam par-
tem , & possessionem inter vos .

13 Cave , ne offeras holocausta tua in omni
loco , quem videris :

14 Sed in eo , quem elegerit Dominus , in
una tribuum tuarum offeres hostias , & facies ,
quæcumque præcipio tibi .

15 Sin autem comedere volueris , & te efus
carnium delectaveris , occide , & comede juxta
benedictionem Domini Dei tui , quam dedit
tibi in urbibus tuis : sive immundum fuerit ,
hoc est , maculatum , & debile : sive mundum ,
hoc est , integrum , & sine macula , quod offer-
re licet , sicut capream , & cervum , comedes .

C 16 Absque eiù dumtaxat sanguinis , quem
super terram quasi aquam effundes .

17 Non poteris comedere in oppidis tuis
decimam frumenti , & vini , & olei tui , primo-
genita armentorum , & pecorum , & omnia ,
quæ voveris , & sponte offerre volueris , &
primitias manuum tuarum .

18 Sed coram Dño Deo tuo comedes ea , in
loco , quem elegerit Dominus Deus tuus , tu , &
filius tuus , & filia tua , & servus , & famula , at-
que Levites , qui manet in urbibus tuis : & let-
aberis , & reficietis coram Domino Deo tuo ,
in cunctis , ad quæ extenderis manum tuam .

19 Cave , ne derelinquas Levitem in omni
tempore , quo versaris in terra .

20 * Quando dilataverit Dominus Deus tuus
terminos tuos , sicut locutus est tibi , & volue-
ris vesci carnibus , quas desiderat anima tua :

21 Locum autem , quem elegerit Dominus
Deus tuus , ut sit nomen ejus ibi , si procul
fuerit , occides de armentis , & pecoribus ,
quæ habueris , sicut præcepit tibi , & come-
des in oppidis tuis , ut tibi placeat .

22 Sicut comeditur caprea , & cervus ,
ita vesceris eis : & mundus , & immundus
in commune vescantur .

27 Hoc solum cave , ne sanguinem comedas :
sanguis enim eorum pro anima est : & idcirco
non debes animam comedere cum carnibus :

24 Sed super terram fundes quasi aquam :
25 Ut bene sit tibi , & filiis tuis post te , cum
feceris , quod placet in conspectu Domini .

26 Quæ autem sanctificaveris , & voveris
Domino , tolles , & venies ad locum ,
quem elegerit Dominus :

27 Et offeres oblationes tuas carnem , &
sanguinem super altare Domini Dei tui :
sanguinem hostiarum fundes in altari :
carnibus autem ipse vesceris .

28 Observa , & audi omnia , quæ ego præci-
pio tibi , ut bene sit tibi , & filiis tuis post te in
sempiternum , cum feceris , quod bonum est ,
& placitum in conspectu Domini Dei tui .

29 * Quando disperdiderit Dominus Deus
tuus ante faciem tuam gentes , ad quas ingre-
dieris possidendas , & possederis eas , atque
habitaveris in terra earum :

30 Cave , ne imiteris eas , postquam te
fuerint introeunte subversa , & requiras cæ-
rimonias earum , dicens : Sicut coluerunt
gentes istæ deos suos , ita & ego colam .

31 Non facies similiter Domino Deo tuo .
Omnes enim abominationes , quas averatur
Dominus , fecerunt diis suis offerentes filios ,
& filias , & comburentes igni .

32 Quod præcipio tibi , hoc tantum facito
Domino : nec addas quidquam , ne c minus .

C A P U T XIII.

*Pse. dopropheta à Deo avertens sociatū debet ,
quantumvis propinquus sit . vel amicus ,
imò & urbs vastari funditis , cujus ha-
bitatores id facere conati fuerint .*

A 1 Surrexit in medio tui propheta , aut
qui somnium vidisse se dicat , & præ-
dixerit signum , atque portentum ,

2 Et evenierit , quod locutus est , & di-
xerit tibi : Eamus , & sequamur deos alie-
nos , quos ignoras , & serviamus ei :

3 Non audies verba prophetæ illius , aut
somnia toris : quia tentat vos Dominus Deus
vester , ut palam fiat utrū diligatis eum an
non , in toto corde , & in tota anima vestra .

4 Dñm Deum vestrum sequimini , & ipsum
time , & mandata illius custodite , & audite
vocem ejus : ipsi serviētis , & ipsi adhærebitis .

B 5 Propheta autem ille aut fictor somnio-
rum interficietur : quia locutus est , ut vos
averteret à Domino Deo vestro , qui eduxit
vos de terra Egypti , & redemit vos de
domo servitutis : ut errare te faceret de
via , quam tibi præcepit Dominus Deus
tuus : & auferes malum de medio tui .

6 Si tibi voluerit persuadere frater tuus filius
matris tuæ , aut filius tuus , vel filia , sive uxor ,
quæ est in sinu tuo , aut amicus , quem diligis ut
animam tuam , clam dicens : Eamus , & servia-
mus diis alienis , quos ignorasti , & patres tui ,

7 Cunctarum in circuitu gentium , quæ juxta ,
vel procul sunt , ab initio usque ad finem terræ ,

8 Non acquiescas ei , nec audias , nec parcas
ei oculus tuus , ut miseraris , & occultes eum ,

9 Sed statim interficies : * sit primum
manus tua super eum , & postea omnis
populus mitrat manum .

10 Lapidibus obrutus necabitur : quia vo-
luit abstrahere à Domino Deo tuo , qui edu-
xit

* Gen.
22.14.
Exod.
14.24.
Infr.
19.8.

D

* Infr.
19.1.

A

B

* Infr.
17.7.

C

xit te de terra Aegypti, de domo servitutis :

11 Ut omnis Israel audiret, & nequam ultra faciat quippiam huius rei simile.

12 Si audieris in una urbium tuarum, quas Dominus Deus tuus dabit tibi ad habitandum, dicentes aliquos :

13 Egressi sunt filii Belial de medio tui, & averterunt habitatores urbis suae, atque dixerunt : Eamus, & serviamus diis alienis, quos ignoratis :

14 Quare sollicitè, & diligenter, rei veritate perspecta, si inveneris certum esse, quod dicitur, & abominationem hanc opere perpetratam,

D 15 Statim percutes habitatores urbis illius in ore gladii, & delebis eam, ac omnia, quae in illa sunt, usque ad pecora.

16 Quidquid etiam supellectilis fuerit, congregabis in medio platearum eius, & cum ipsa civitate succendes, ita ut universa consumas Domino Deo tuo, & sit tumulus sempiternus : non edificabitur amplius,

17 Et non adheret de illo anathemate quidquam in manu tua, ut avertatur Dominus ab ira furoris sui, & misereatur tui, multiplicetque te, sicut juravit patribus tuis,

18 Quando audieris vocem Domini Dei tui, custodiens omnia praecepta eius, quae ego praecipio tibi hodie, ut facias, quod placitum est in conspectu Domini Dei tui.

C A P U T XIV.

Gentium ritus super mortuo fugiendus ; animalium mundorum, & immundorum discretio : & decimas esse solvendas.

A 1 Illi estote Domini Dei vestri : non vos incidetis, nec facietis calvitium super mortuo :

2 * Quoniam populus sanctus es Domino Deo tuo : & te elegit, ut sis ei in populum peculiarem de cunctis gentibus, quae sunt super terram.

3 * Ne comedatis, quae immunda sunt.

4 Hoc est animal, quod comedere debetis, bovem, & ovem, & capram,

5 Cervum, & capream, bubalum, tragelaphum, pygargum, orygem, camelopardalum.

6 Omne animal, quod in duas partes findit ungulam, & ruminat, comedetis.

7 De his autem, quae ruminant, & ungulam non findunt, comedere non debetis : ut camelum, leporem, chærogryllum : hæc quia ruminant, & non dividunt ungulam, immunda erunt vobis.

B 8 Sus quoque, quoniam dividit ungulam, & non ruminat, immunda erit, carnibus eorum non vescemini, & cadavera non tangetis.

9 Hæc comedetis ex omnibus, quae morantur in aquis : Quae habent pinnulas, & squamas comedite :

10 Quae absque pinnulis, & squammis sunt, ne comedatis, quia immunda sunt.

11 Omnes aves mundas comedite.

12 Immundas ne comedatis : aquilam scilicet, & gryphem, & haliaetum,

13 Ixion, & vulturem, ac milvum juxta genus suum :

14 Et omne corvini generis,

15 Et struthionem, ac noctuam, & larum, atque accipitrem juxta genus suum :

16 Herodium, ac cygnum, & ibidem,

17 Ac mergulum, porphyryonem, & nycticoracem,

18 Onocrotalum, & charadrium, singula in genere suo : pupam quoque, & vesperilionem.

19 Et omne, quod reptat, & pennulas habet, immundum erit, & non comedetur.

20 Omne, quod mundum est, comedite.

21 Quidquid autem morticinium est, ne vescamini ex eo. Peregrino, qui intra portas tuas est, da, ut comedat, aut vende ei : quia tu populus sanctus Domini Dei tui es. * Non coques hædum in lacte matris suae.

22 Decimam partem separabis de cunctis fructibus tuis, qui nascuntur in terra per annos singulos,

23 Et comedes in conspectu Domini Dei tui, in loco, quem elegerit, ut in eo nomen illius invocetur, decimam frumenti tui, & vini, & olei, & primogenita de armentis, & ovibus tuis : ut dicas timere Dominum Deum tuum omni tempore.

D 24 Cum autem longior fuerit via, & locus quem elegerit Dominus Deus tuus, tibi benedixerit, nec poteris ad eum hæc cuncta portare,

25 Vendes omnia, & in pretium rediges, portabisque manu tua, & proficisceris ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus :

26 Et emes ex eadem pecunia quidquid tibi placuerit, sive ex armentis, sive ex ovibus, vinum quoque, & siceram, & omne, quod desiderat anima tua : & comedes coram Domino Deo tuo, & epulaberis tu, & domus tua :

27 Et Levites, qui intra portas tuas est, cave, ne derelinquas eum, quia non habet aliam partem in possessione tua.

28 Anno tertio separabis aliam decimam ex omnibus, quae nascuntur tibi eo tempore : & repones intra januas tuas.

29 Venietque Levites, qui aliam non habet partem, nec possessionem tecum, & peregrinus, ac pupillus, & vidua, qui intra portas tuas sunt, & comedent, & saturabuntur, ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in cunctis operibus manuum tuarum, quae feceris.

C A P U T XV.

Lex remissionis septimi anni in quo exerceatur : de servo Hebræo, qui noluerit manumitti : de primogenitis Domino sanctificandis, & comedendis.

A 1 Septimo anno facies remissionem,

2 Quae hoc ordine celebrabitur. Cui debetur aliquid ab amico, vel proximo, ac fratre suo : repetere non poterit, quia annus remissionis est Domini.

3 A peregrino, & advena exiges : civem, & propinquum repetendi non habebis potestatem.

4 Et omnino indigens, & mendicus non erit inter vos : ut benedicat tibi Dominus Deus tuus, in terra, quam traditurus est tibi in possessionem.

5 Si tamen audieris vocem Domini Dei tui, & custodieris universa, quae jussit, & quae ego hodie praecipio tibi, benedicet tibi, ut pollicitus est.

6 Fœnerabis gentibus multis, & ipse à nullo accipies mutuum. Dominaberis nationibus plurimis, & tui nemo dominabitur.

B 7 Si unus de fratribus tuis, qui morantur intra portas civitatis tuae, in terra, quam Dominus Deus tuus daturus est tibi,

ad paupertatem venerit: non obdurabis cor tuum, nec contrahes manum,
 8 Sed aperies eam pauperi, & dabis mutuum, quo eum indigere perspexeris.

* Ma.
 3. 4.
 Luce
 6. 34.

9 Cave, ne forte subrepat tibi impia cogitatio, & dicas in corde tuo: Appropinquat septimus annus remissionis, & avertas oculos tuos à paupere fratre tuo, nolens ei, quod postulabat, mutuum commodare: ne clamet contra te ad Dominum, & sit tibi in peccatum.

10 Sed dabis ei: nec ages quippiam callide in ejus necessitatibus sublevandis: ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni tempore: & in cunctis, ad quæ manum miseris.

* Ma.
 16. 11.

11 * Non deerunt pauperes in terra habitationis tuæ: idcirco ego præcipio tibi, ut aperias manum fratri tuo egro, & pauperi, qui tecum versatur in terra.

C
 * Exo.
 11. 3.
 Jerem
 34. 14.

12 * Cum tibi venditus fuerit frater tuus Hebræus, aut Hebræa, & sex annis serviverit tibi, in septimo anno dimittes eum liberum:
 13 Et quem liberate donaveris, nequaquam vacuum abire patieris:

14 Sed dabis vitium de gregibus, & de area, & torculari tuo, quibus Dominus Deus tuus benedixerit tibi.

15 Memento, quod & ipse servieris in terra Ægypti, & liberavit te Dominus Deus tuus, & idcirco ego nunc præcipio tibi.

16 Sin autem dixerit: Nolo egredi: eo quod diligat te, & domum tuam, & bene sibi apud te esse sentiat.

17 Assumes subulam, & perforabis aurem ejus in janua domus tuæ, & serviet tibi usque in æternum: ancillæ quoque similiter facies.

18 Non avertas ab eis oculos tuos, quando dimiseris eos liberos: quoniam juxta mercedem mercenarii per sex annos servivit tibi: ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in cunctis operibus, quæ agis.

D

19 De primogenitis, quæ nascuntur in armentis, & in ovibus tuis, quidquid est sexus masculini, sanctificabis Domino Deo tuo. Non operaberis in primogenito bovis, & non tondebis primogenita ovium.

20 In conspectu Domini Dei tui comedes ea per annos singulos, in loco, quem elegerit Dominus, tu, & domus tua.

* Lev.
 22. 10.
 Eccli.
 15. 14.

21 * Sin autem habuerit maculam, vel claudum fuerit, vel cæcum, aut in aliqua parte deformis, vel debile, non immolabitur Domino Deo tuo,

22 Sed intra portas urbis tuæ comedes illud: tam mundus, quam immundus similiter vescuntur eis, quasi caprea, & cervo.

23 Hoc solum observabis, ut sanguinem eorum non comedas, sed effundes in terra quasi aquam.

CAPUT XVI.

Tres præcipue anni solemnitates, Azymorum, Hebdomadarum, & Tabernaculorum: de justis iudiciis constituendis, & de cavendo ab occasionibus idololatricæ.

A

1 **O**bserva mensem novarum frugum, & veni primum temporis, ut facias Phasem Domino Deo tuo: quoniam in isto mense eduxit te Dominus Deus tuus de Ægypto nocte.

2 Immolabisque Phasem Domino Deo tuo de ovibus, & de bobus, in loco, quem elegerit Dominus Deus tuus, ut habitet nomen ejus ibi.

3 Non comedes in eo panem fermentatum:

Septem diebus comedes absque fermento afflictionis panem, quoniam in pavore egressus es de Ægypto: ut memineras diei egressionis tuæ de Ægypto, omnibus diebus vitæ tuæ.

4 Non apparebit fermentum in omnibus terminis tuis septem diebus, & non remanebit de carnibus ejus, quod immolatum est vespere in die septimo usque mane.

5 Non poteris immolare Phasem in qualibet urbium tuarum, quas Dominus Deus tuus daturus est tibi:

6 Sed in loco, quem elegerit Dominus Deus tuus, ut habitet nomen ejus ibi: immolabis Phasem vespere ad solis occasum, quando egressus es de Ægypto.

7 Et coques, & comedes in loco, quem elegerit Dominus Deus tuus, manèque confurgens vades in tabernacula tua.

8 Sex diebus comedes azyma: & in die septima, cuius collecta est Domini Dei tui, non facies opus.

9 Septem hebdomadas numerabis tibi ab ea die, qua salscem in segetem miseris.

10 Et celebrabis diem festum hebdomadarum Domino Deo tuo, oblationem spontaneam manus tuæ, quam offeres juxta benedictionem Domini Dei tui:

11 Et epulaberis coram Domino Deo tuo tu, filius tuus, & filia tua, servus tuus, & ancilla tua, & Levites, qui est intra portas tuas, advena, ac pupillus, & vidua, qui morantur vobiscum: in loco, quem elegerit Dominus Deus tuus: ut habitet nomen ejus ibi.

12 Et recordaberis, quoniam servus fueris in Ægypto: custodieque, ac facies, quæ præcepta sunt.

13 Solemnitatem quoque tabernaculorum celebrabis per septem dies, quando collegeris de area, & torculari fruges tuas:

14 Et epulaberis in festivitate tua, tu, filius tuus, & filia, servus tuus, & ancilla, Levites quoque, & advena, pupillus, ac vidua, qui intra portas tuas sunt.

15 Septem diebus Domino Deo tuo festa celebrabis, in loco, quem elegerit Dominus: benedicetque tibi Dominus Deus tuus in cunctis frugibus tuis: & in omni opere manuum tuarum, etrisque in letitia.

16 Tribus vicibus per annum apparebit omne masculinum tuum in conspectu Domini Dei tui, in loco, quem elegerit: in solemnitate azymorum, in solemnitate hebdomadarum, & solemnitate tabernaculorum.

* Non apparebit ante Dominum vacuum.

17 Sed offeret unusquisque secundum quod habuerit juxta benedictionem Domini Dei sui, quam dederit ei.

18 Iudices, & magistratos constitues in omnibus portis tuis: quas Dominus Deus tuus dederit tibi, per singulas tribus tuas: ut judicent populum iusto iudicio.

19 Nec in alteram partem declinent. * Non accipies personam, nec munera: quia munera excæcant oculos sapientum, & mutant verba iustorum.

20 Iuste, quod iustum est persequeris, ut vivas, & possideas terram, quam Dominus Deus tuus dederit tibi.

21 Non plantabis lucum, & omnem arborem juxta altare Domini Dei tui.

B

C

D

* Exo.
 23. 18.
 34. 20.
 Eccli.
 35. 6.

* Exo.
 21. 9.
 Levit.
 19. 15.
 Supra
 1. 17.
 Eccli.
 30. 31.

22 Nec facies tibi, neque constitues statum: quæ odit Dominus Deus tuus.

CAPUT XVII.

Hofia diligenda, idololatia puniendâ: in gravi difficultate ad summum sacerdotem, ejusque consilium recurrendum, & quæ revidenda sunt observanda.

A 1 **N**on immolabis Domino Deo tuo ovem, & bovem, in quo est macula, aut quidpiam vitii: quia abominatio est Domino Deo tuo.

2 Cum reperti fuerint apud te, intra unam portarum tuarum, quas Dominus Deus tuus dabit tibi, vir, aut mulier, qui faciant malum in conspectu Domini Dei tui, & transgrediantur pactum illius;

3 Ut vadant, & serviant diis alienis, & adorent eos, solem, & lunam, & omnem militiam cæli, quæ non precepi.

4 Et hoc tibi fuerit nuntiandum, audiensque inquisieris diligenter, & verum esse repereris, & abominatio facta est in Israel:

5 Educes virum, ac mulierem, qui rem sceleratissimam perpetrarunt, ad portas civitatis tuæ, & lapidibus obruentur.

B 6 * In ore duorum, aut trium testium peribit, qui interficietur. Nemo occidatur, uno contra sedentem testimonium.

7 Manus testium prima interficiet eum, & manus reliqui populi extrema mittetur: ut auferas malum de medio tui.

8 Si difficile, & ambiguum apud te iudicium esse perpexeris inter sanguinem, & sanguinem, causam, & causam, lepram, & lepram: & iudicium intra portas tuas videris verba variari: surge, & ascende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus,

9 * Veniesque ad sacerdotes Levitici generis, & ad iudicem, qui fuerit illo tempore, quæresque ab eis, qui indicabunt tibi iudicii veritatem.

C 10 Et facies, quodcumque dixerint, qui præfunt loco, quem elegerit Dominus, & docuerint te.

11 Juxta legem ejus: secutusque sententiam eorum, nec declinabis ad dexteram, neque ad sinistram.

12 Qui autem superbiert, nolens obedire sacerdoti imperio, cui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, & decreto iudicis, morietur homo ille, & auferas malum de Israel:

13 Cunctusque populus audiens timebit, ut nullus deinceps intumescat superbia.

14 Cum ingressus fueris terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, & possederis eam, habitaverisque in illa, & dixeris: Constitui super me regem, sicut habent omnes per circuitum nationes:

15 Eum constitues, quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum. Non poteris alterius gentis hominem regem facere, qui non sit frater tuus.

D 16 Cumque fuerit constitutus, non multiplicabit sibi equos, nec reducet populum in Ægyptum, equitatus numero sublevatus, præsertim cum Dominus præceperit vobis, ut nequaquam amplius per eandem viam revertamini.

17 Non habebit uxores plurimas, quæ alliciant animum ejus, neque argenti, &

auri immensa pondera.

18 Postquam autem sederit in solio regni sui, describet sibi Deuteronomium legis hujus in volumine, accipiens exemplar à sacerdotibus Leviticæ tribus,

19 Et habebit secum, legetque illud omnibus diebus vite suæ, ut discat timere Dominum Deum suum, & custodire verba, & caeremonias ejus, quæ in lege præcepta sunt.

20 Nec eleveur cor ejus in superbiam, super fratres suos, neque declinet in partem dexteram, vel sinistram, ut longo tempore regnet ipse, & filii ejus super Israel.

CAPUT XVIII.

Sacerdotibus, & Levitis pro possessione cedunt oblationes, ac sacrificia: cavenda omnis superstitio: de vero propheta suscitando, & falso propheta interficiendo: quomodo verus à falso discernendus.

1 **N**on * habebunt sacerdotes, & Levitæ, & omnes, qui de eadem tribu sunt, partem, & hereditatem cum reliquo Israel, quia sacrificia Domini, & oblationes ejus comedent,

2 Et nihil aliud accipient de possessione fratrum suorum: Dominus enim ipse est hereditas eorum, sicut locus est illis.

3 Hoc erit iudicium sacerdotum à populo, & ab his, qui offerunt victimas: sive bovem, sive ovem immolaverint, dabunt sacerdoti arum, ac ventriculum:

4 * Primitias frumenti, & vini, & olei, & lanarum partem ex ovium tonsione.

5 Ipsum enim elegit Dominus Deus tuus de cunctis tribubus tuis, ut staret, & ministraret nomini Domini ipse, & filii ejus in sempiternum.

6 Si exierit Levites ex una urbium tuarum ex omni Israel, in qua habitat, & voluerit venire, desiderans locum, quem elegerit Dominus,

7 Ministrabit in nomine Domini Dei sui, sicut omnes fratres ejus Levitæ, qui stabunt eo tempore coram Domino.

8 Partem ciborum eandem accipiet, quam & ceteri: excepto eo, quod in urbe sua ex paterna ei successione debetur.

9 Quando ingressus fueris terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, cave, ne imitari velis abominaciones illarum gentium,

10 * Nec inveniat in te, cui lustret filium suum, aut filiam, ducens per ignem: aut qui ariolos sciscitetur, & observet somnia, atque auguria, nec sit maleficus,

11 Nec incantator, nec qui pythones consulat, nec divinos, * aut quærat à mortuis veritatem.

12 Omnia enim hæc abominatur Dominus, & propter istiusmodi scelera delebit eos in introitu tuo.

13 Perfectus eris, & absque macula cum Domino Deo tuo.

14 Gentes istæ, quarum possidebis terram, augures, & divinos audiunt: tu autem à Domino Deo tuo aliter institutus es.

15 * PROPHETAM de gente tua, & de fratribus tuis sicut me, suscitabit tibi Dominus Deus tuus: ipsum audies,

16 Ut petisti à Domino Deo tuo * in Horeb.

A
* Num
8. 10.
1. Cor.
9. 1.
Supr.
10. 9.

* Num
18. 21

B

* Lev.
16. 17.

* Reg
28. 7.

C

* Jo. 1.
45.
Ad. 3.
22.
* Exo.
23. 21

reb, quando concio congregata est, atque dixisti: Ultra non audiam vocem Domini Dei mei, & ignem hunc maximum amplius non videbo, ne moriar.

17 Et ait Dominus mihi: Bene omnia sunt locuti.

18 * Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui: & ponam verba mea in ore ejus, loqueturque ad eos omnia, quæ præceperō illi.

19 Qui autem verba ejus, quæ loquetur in nomine meo, audire noluerit, ego ultor existam.

20 Propheta autem, qui arrogantia depravatus voluerit loqui in nomine meo, quæ ego non præcepi illi, ut diceret, aut ex nomine alienorum deorum, interficietur.

21 Quod si tacita cogitatione responderis: Quomodo possum intelligere verbum, quod Dominus non est locutus?

22 Hoc habebis signum: Quod in nomine Domini propheta ille prædixerit, & non evenit: hoc Dominus non est locutus, sed per timorem animi sui propheta confinxit: & idcirco non timebis eum.

C A P U T XIX.

Separandæ sex urbes refugii: & qui ad eas tute confugient, & qui non: de veris, falsisque testibus, & de terminis non transferendis.

A 1 C Um disperdiderit Dominus Deus tuus gentes, quarum tibi traditurus est terram, & possederis eam, habitaverisque in urbibus ejus, & in ædibus:

* Num.
35. 10.
Josue
30. 2.

2 * Tres civitates separabis tibi in medio tibi: quam Dominus Deus tuus dabit tibi in possessionem,

3 Sternens diligenter viam: & in tres æqualiter partes totam terram tuam provinciam divides: ut habeat è vicino, qui propter homicidium profugus est, quò possit evadere.

4 Hæc erit lex homicidæ fugientis, cujus vita servanda est: Qui percusserit proximum suum nesciens, & qui heri, & nudius tertius nullum contra eum odium habuisse comprobatur:

5 Sed abiisse eum eo simpliciter in silvam ad ligna cadenda, & in succisione lignorum securis fugerit manu, ferrumque lapsum de manubrio amicum ejus percusserit, & occiderit: hic ad unam supradictarum urbium confugiet, & vivet:

B

6 Ne forsitan proximus ejus, cujus effusus est sanguis, dolore stimulatus, persequeatur, & apprehendat eum, si longior via fuerit, & percussit animam ejus, qui non est reus mortis, quia nullum contra eum, qui occisus est odium prius habuisse monstratur.

7 Idcirco præcipio tibi, ut tres civitates æqualis inter se spatii divides.

* Gen.
35. 11.
Exod.
34. 24.
supr.
32. 10.

8 * Cum autem dilataverit Dominus Deus tuus terminos tuos, sicut juravit patribus tuis, & dederit tibi cunctam Terram, quam ei pollicitus est,

9 (Sitamen custodieris mandata ejus, & feceris, quæ hodie præcipio tibi, ut diligas Dominum Deum tuum, & ambules in viis ejus omni tempore) addes tibi tres alias civitates, & supradictarum trium urbium numerum duplicabis:

C

10 Ut non effundatur sanguis innoxius in

medio Terræ, quam Dominus Deus tuus dabit tibi possidendam, ne sis sanguinis reus.

11 * Si quis autem odio habens proximum suum, insidiatus fuerit vitæ ejus, surgesque percusserit illum, & mortuus fuerit, fugeritque ad unam de supradictis urbibus,

12 Mittent senior civitatis illius, & arripient eum de loco effugii, tradentque in manu proximi, cujus sanguis effusus est, & morietur.

13 Non misereberis ejus, & auferes innoxium sanguinem de Israel, ut bene sit tibi.

14 Non assumes, & transferes terminos proximi tui, quos fixerunt priores in possessione tua, quam Dominus Deus tuus dabit tibi in Terra, quam acceperis possidendam.

15 Non * stabit testis unus contra aliquem quidquid illud peccati, & facinoris fuerit: sed in ore duorum, aut trium testium stabit omne verbum.

16 Si steterit testis mendax contra hominem, accusans eum prævaricationis,

17 Stabunt ambo, quorum causa est, ante Dominum in conspectu sacerdotum, & judicum, qui fuerint in diebus illis:

18 * Cumque diligentissime perscrutantes, invenerint falsum testem dixisse contra fratrem suum mendacium:

19 Reddet ei sicut fratri suo facere cogitavit, & auferes malum de medio tui:

20 Ut audientes ceteri timorem habeant, & nequaquam talia audeant facere.

21 Non misereberis ejus, * sed animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede exiges.

C A P U T XX.

Qui tempore pugne sint domum remittendi: jura belli quomodo servanda, quæ arbores cadendæ ad machinas instituendas, quæ relinquendæ.

1 S I exieris ad bellum contra hostes tuos, & videris equitatus, & currus, & majorem quam tu habeas adversarii exercitus multitudinem, non timebis eos: quia Dominus Deus tuus tecum est, qui eduxit te de Terra Ægypti.

2 Appropinquante autem jam prælio stabit sacerdos ante faciem, & sic loquetur ad populum:

3 Audi, Israel, vos hodie contra inimicos vestros pugnam committitis, non pertimescat cor vestrum, nolite metuere, nolite cedere, nec formideris eos.

4 Quia Dominus Deus vestester in medio vestri est, & pro vobis contra adversarios dimicabit, ut eruat vos de periculo.

5 Duces quosque per singulas turmas, audiente exercitu, proclamabunt. * Quis est homo, qui ædificavit domum novam, & non dedicavit eam? vadat, & revertatur in domum suam, ne forte moriatur in bello, & alius dedicet eam.

6 Quis est homo, qui plantavit vineam, & necdum fecit eam esse communem, de qua vesci omnibus liceat? vadat, & revertatur in domum suam: ne forte moriatur in bello, & alius homo eam accipiat eam.

7 Quis est homo, qui despondit uxorem, & non accepit eam? vadat, & revertatur in domum suam, ne forte moriatur in bello, & alius homo accipiat eam.

8 His dictis addent reliqua, & loquentur ad populum: * Quis est homo formidolosus, &

* Num.
35. 20.

D
* Supr.
17. 6.
Matt.
18. 16.
2. Cor.
13. 1.

* Da.
17. 61.

* Exo.
21. 23.
24.
Levit.
24. 10.
Matt.
5. 38.

A

* Ma.
Ch. 3.
56.

B

* Judic.
7. 1.

corde pavido vadat, & revertatur in domum suam, ne pavere faciat corda fratrum suorum, sicut ipse timore perterritus est.

9 Cumque filierint duces exercitus, & finem loquendi fecerint, unusquisque suos ad bellandum cuneos præparabit.

C 10 Si quando accesseris ad expugnandam civitatem, offeres ei primum pacem.

11 Si receperit, & aperuerit tibi portas, cunctus populus, qui in ea est, salvabitur, & serviet tibi sub tributo.

12 Sin autem sedus inire noluerit, & ceperit contrate bellum, oppugnabis eam.

13 Cumque tradiderit Dominus Deus tuus illam in manu tua, percuties omne, quod in ea generis masculini est, & in ore gladii.

14 Absque mulieribus, & infantibus, iumentis, & ceteris, quæ in civitate sunt: Omnem prædam exercitus divides, & comedes de spoliis hostium tuorum, quæ Dominus Deus tuus dederit tibi.

15 Sic facies cunctis civitatibus, quæ à te procul valde sunt, & non sunt de his urbibus, quas in possessionem accepturus es.

D 16 De his autem civitatibus, quæ dabuntur tibi, nullam omnino permittes vivere:

17 Sed interficies in ore gladii, Hethæum videlicet, & Amorrhæum, & Chananæum, Phereæum, & Hevæum, & Jebusæum, sicut præcepit tibi Dominus Deus tuus:

18 Ne forte doceant vos facere cunctas abominaciones, quas ipsi operati sunt diis suis, & peccetis in Dominum Deum vestrum.

19 Quando obfoderis civitatem multo tempore, & munitionibus circumdederis, ut expugnes eam, non succides arbores, de quibus vesci potest, nec securibus per circumulum debes vastare regionem, quoniam lignum est, & non homo, nec potest bellantium contra te augere numerum.

20 Si qua autem ligna non sunt pomifera, sed agrestia, & in ceteros apta usus, succide, & instrue machinas, donec capias civitatem, quæ contrate dimicat.

C A P U T XXI.

Cautio super homicidio occulto: de muliere in bello capta, de filio odioso primogenito, filio contumace, & eo, qui suspensus est in ligno.

A 1 **Q**uando inventum fuerit in terra, quam Dominus Deus tuus daturus est tibi, hominis cadaver occisi, & ignorabitur cædis reus, 2 Egre dientur majores natu, & iudices tui, & metientur à loco cadaveris singularum per circuitum spatia civitatum:

3 Et quam viciniorem ceteris esse perspexerint, seniores civitatis illius tollent vitulam de armento, quæ non traxit jugum, nec terram scidit vomere:

4 Et ducunt eam ad vallem asperam, atque saxosam, quæ numquam arata est, nec sementem recepit: & cadent in ea cervicibus vitulae:

5 Accedentque sacerdotes filii Levi, quos elegerit Dominus Deus tuus, ut ministrarent ei, & benedicant in nomine ejus, & ad verbum eorum, omne negotium, & quidquid mundum, vel immundum est, judicetur.

B 6 Et venient majores natu civitatis illius ad interfectum, lavabuntque manus suas super vitulam, quæ in valle percussa est,

7 Et dicent: Manus nostræ non effuderunt sanguinem hunc, nec oculi viderunt.

8 Propitius esto populo tuo Israel, quem redemisti, Domine, & ne reputes sanguinem innocentem in medio populi tui Israel. Et auferetur ab eis reatus sanguinis:

9 Tu autem alienus eris ab innocentis cruore, qui falsus est, cum feceris, quod præcepit Dominus.

10 Si egressus fueris ad pugnam contra inimicos tuos, & tradiderit eos Dominus Deus tuus in manu tua, captivosque duxeris,

11 Et videris in numero captivorum mulierem pulchram, & adamaveris eam, voluerisque habere uxorem,

12 Introduces eam in domum tuam: quæ radet calxarem, & circumcidet ungues,

13 Et deponet vestem, in qua capta est: sedensque in domo tua, flebit patrem, & matrem suam uno mense: & postea intrabis ad eam, dormiesque cum illa, & erit uxor tua.

14 Si autem postea non sederit animo tuo, dimittes eam liberam, nec vendere poteris pecunia: nec opprimere per potentiam: quia humiliasti eam.

15 Si habuerit homo uxores duas, unam dilectam, & alteram odiosam, genuerintque ex eo liberos, & fuerit filius odiosæ primogenitus,

16 Volueritque substantiam inter filios suos dividere: non poterit filium dilectæ facere primogenitum, & præferre filio odiosæ:

17 * Sed filium odiosæ agnoscat primogenitum, dabitque ei de his, quæ habuerit cuncta duplicia: iste enim principium liberorum ejus, & huic debentur primogenita.

18 Si genuerit homo filium contumacem, & protervum, qui non audiat patris, aut matris imperium, & coercitus obedire contempserit:

19 Apprehendent eum, & ducunt ad seniores civitatis illius, & portant iudicii,

20 Dicentque ad eos: Filius noster iste protervus, & contumax est, monita nostra audire contemnit, comestationibus vacat, & luxuriæ, atque conviviis:

21 Lapidibus eum obruet populus civitatis, & morietur, ut auferatis malum de medio vestri, & universus Israel audiens pertimescat.

22 Quando peccaverit homo, quod morte plebendum est, & ad iudicatus morti appensus fuerit in patibulo:

23 Non permanebit cadaver ejus in ligno, sed in eadem die sepelietur: quia * maledictus à Deo est, qui pender in ligno: nequaquam contaminabis terram tuam, quam Dominus Deus tuus dederit tibi in possessionem.

C A P U T XXII.

Pietas in rem proximi exercenda: de veste alterius jectis, de invento mado, de circumdando testis domus, de non committendis rebus diversi generis, de simbris, de signis virginis, de adultério, de corrupta in urbe, vel in agro, de uxore patris non ducenda.

1 **N**on * videbis bovem fratris tui, aut ovem errantem, & præteribis: sed reduces fratri tuo.

2 Etiam si non est propinquus frater tuus, nec nosti eum: duces in domum tuam, & erunt apud te quamdiu quærat ea frater tuus, & recipiat.

* 1. Pa
ral. 2.
1.

* Gal.
3. 13.

A
* Exo.
23. 4.

3 Similiter facies de asino, & de vestimento, & de omni re fratris tui, quæ perierit: si inveneris eam, ne negligas quasi alienam.

4 Si videris asinum fratris tui, aut bovem cecidisse in via, non despicias, sed sublevabis cum eo.

5 Non induetur mulier veste virili, nec vir utetur veste feminea: abominabilis enim apud Deum est, qui facit hæc.

6 Si ambulans per viam, in arbore, vel in terra nidum avis inveneris, & matrem pullis, vel ovis desuper incubantem: non tenebis eam cum filiis:

7 Sed abire patieris, captos tenens filios: ut bene sit tibi, & longo vivas tempore.

B 8 Cum ædificaveris domum novam, facies murum tecti per circuitum: ne effundatur sanguis in domo tua, & sis reus labente alio, & in præceps ruente.

9 Non feres vineam tuam altero semine: ne & seminis quam sevisisti, & eam nascuntur ex vinea, pariter sanctificentur.

10 Non arabis in bove simul, & asino.

11 Non indueris vestimento, quod ex lana, linquoque contextum est.

* Num 15. 38. 12 * Puniculos in fimbriis facies per quatuor angulos pallii tui, quo operieris.

13 Si duxerit vir uxorem, & postea odio habuerit eam,

14 Quæritque occasiones, quibus dimittat eam, obiciens ei nomen pessimum, & dixerit: Uxorem hanc accepi, & ingressus ad eam non inveni virginem:

15 Tollent eam pater, & mater ejus, & ferent secum signa virginitalis ejus ad seniores urbis, qui in porta sunt,

16 Et dicet pater: Filiam meam dedi huic uxorem: quam quia odit,

C 17 Imponit ei nomen pessimum, ut dicat: Non inveni filiam tuam virginem, & ecce hæc sunt signa virginitalis filiae meæ. Expandet vestimentum coram senioribus civitatis:

18 Apprehendentque senes urbis illius virum, & verberabunt illum,

19 Condemnantes insuper centum siclis argenti, quos dabit patri puellæ: quoniam diffamavit nomen pessimum super virginem Israel: habebitque eam uxorem, & non poterit dimittere eam omnibus diebus vitæ suæ.

20 Quod si verum est, quod objicit, & non est in puella inventa virginitas:

21 Ejicient eam extra fores domus patris sui, & lapidibus obruent viri civitatis illius & morietur: quoniam fecit nefas in Israel, ut fornicaretur in domo patris sui. Et auferes malum de medio tui.

* Lev. 30. 10. 22 * Si dormierit vir cum uxore alterius uterque morietur, idest, adulter, & adultera. Et auferes malum de Israel.

23 Si puellam virginem desponderit vir, & invenerit eam aliquis in civitate, & concubuerit cum ea,

D 24 Educet utrumque ad portam civitatis illius, & lapidibus obruentur: puella, quia non clamavit, cum esset in civitate: vir, quia humiliavit uxorem proximi sui. Et auferes malum de medio tui.

25 Sin autem in agro repererit vir puellam, eam desponsata est, & apprehendens concu-

buerit cum ea, ipse morietur solus.

26 Puella nihil patietur, nec est rea mortis: quoniam sicut latro confurgit contra fratrem suum, & occidit animam ejus, ita & puella perpeffa est.

27 Sola erat in agro: clamavit, & nullus affuit, qui liberaret eam.

28 Si invenerit vir puellam virginem, quæ non habet sponsum, & apprehendens concubuerit cum illa, & res ad iudicium venerit:

29 * Dabit, quid dormivit cum ea, patri puellæ quinquaginta siclos argenti, & habebit eam uxorem, quia humiliavit illam: non poterit dimittere eam cunctis diebus vitæ suæ.

30 Non accipiet homo uxorem patris sui, nec revelabit operimentum ejus.

C A P U T XXIII.

De his, qui ab ecclesia Dei arcedi sunt, vel admittendi: Idumæus, & Ægyptius non sunt abiciendi: de pollutione nocturna, & de loco ad necessaria nature deputando: de servo fugitivo, de mercede prostibuli, fugienda usura fratris, de voto, de vincta, & segete proximi.

1 Non intrabit eunuchus, attritis, vel amputatis testiculis, & abscisso veretro, ecclesiam Domini.

2 Non ingreditur mamzer, hoc est, de scorto natus, in ecclesiam Domini, usque ad decimam generationem.

3 * Ammonites, & Moabites etiam post decimam generationem non intrabunt ecclesiam Domini, in æternum:

4 * Quia noluerunt vobis occurrere cum pane, & aqua in via, quando egressi estis de Ægypto: & quia * conduxerunt contra te Balaam filium Beor de Mesopotamia Syriæ, ut malediceret tibi:

5 Et noluit Dominus Deus tuus audire Balaam, vertitque maledictionem ejus in benedictionem tuam, eo quod diligeret te.

6 Non facies cum eis pacem, nec quæres eis bona cunctis diebus vitæ tuæ in sempiternum.

7 Non abominaberis Idumæum, quia frater tuus est: nec Ægyptium, quia advena fuisti in terra ejus.

8 Qui nati fuerint ex eis, tertia generatione intrabunt in ecclesiam Domini.

9 Quando egressus fueris adversus hostes tuos in pugnam, custodies te ab omni re mala.

10 Si fuerit inter vos homo, qui nocturno pollutus sit somnio, egredietur extra castra,

11 Et non revertetur, priusquam ad vesperam lavetur aqua: & post solis occasum regredietur in castra.

12 Habebis locum extra castra, ad quem egrediaris ad requisita naturæ,

13 Gerens paxillum in balneo. Cumque sederis, fodies per circuitum, & egesta humo operies.

14 Quo revelatus es (Dominus enim Deus tuus ambulat in medio castrorum) ut eruat te, & tradat tibi inimicos tuos, & sint castra tua sancta, & nihil in eis appareat seditatis, ne derelinquat te.

15 Non trades servum domino suo, qui ad te confugerit:

16 Habitabit tecum in loco, qui ei pla-

* Exo. 22. 16.

A

* Neh. 13. 1.

* Neh. 13. 2.
* Num 22. 5.
Jof. 14. 9.

B

C

cuerit, & in una urbium tuarum requiescet: ne contristes eam.

17 Non erit meretrix de filiabus Israel, nec fornicator de filiis Israel.

18 Non offeres mercedem prostituti: nec pretium carnis in domo Domini Dei tui, quidquid illud est, quod voveris: quia abominatio est utrumque apud Dominum Deum tuum.

D

19 Non fenerabis fratri tuo ad usuram pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem,

20 Sed alieno. Fratri autem tuo absque usura, id quod indiget, commodabis: ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni opere tuo in terra, ad quam ingredieris possidendam.

21 Cum votum voveris Domino Deo tuo, non tardabis reddere: quia requirit illud Dominus Deus tuus. Et si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum.

22 Si nolueris polliceri, absque peccato eris.

23 Quod autem semel egressum est de labiis tuis, observabis, & facies sicut promissisti Domino Deo tuo, & propria voluntate, & ore tuo locutus es.

24 Ingressus vineam proximi tui, comedere uvas, quantum tibi placuerit: foras autem ne efferas tecum.

25 Si intraveris in segetem amici tui, franges spicas, & manu conteres: falce autem non metes.

CAPUT XXIV.

Libellus repudii permittitur: misericordia in debitoribus pauperes: non neganda merces: de iudicio advenæ, & pupilli: reliquia messis, ac vindemiarum pauperibus relinquenda.

A
*Mat.
5. 31.
14. 7.
Marc.
9. 4.

1 **S**I * acceperit homo uxorem, & habuerit eam, & non invenerit gratiam ante oculos ejus propter aliquam scditatem: scribet libellum repudii, & dabit in manu illius, & dimittet eam de domo sua.

2 Cumque ingressa alterum maritum duxerit,

3 Et ille quoque oderit eam, dederitque ei libellam repudii, & dimiserit de domo sua, vel certe mortuus fuerit:

4 Non poterit prior maritus recipere eam in uxorem: quia polluta est, & abominabilis facta est coram Domino: ne peccare facias terram tuam, quam Dominus Deus tuus tradiderit tibi possidendam.

B

5 Cum acceperit homo nuper uxorem, non procedet ad bellum, nec ei quippiam necessitatis injungetur publica, sed vacabit absque culpa domi suæ, ut uno anno lateatur cum uxore sua.

6 Non accipies loco pignoris inferiorem, & superiorem molam: quia animam suam opposuit tibi.

7 Si deprehensus fuerit homo sollicitans fratrem suum de filiis Israel, & vendito eo acceperit pretium, interficietur, & auferes malum de medio tui.

8 Observa diligenter, ne incurras plagam lepræ, sed facies quacunque docuerint te Sacerdotes Levitici generis juxta id, quod præcepit eis, & imple sollicite.

*Num.
12. 10.
C

9 * Mementote, quæ fecerit Dominus Deus vester Mariz in via, cum egredere mini de Ægypto.

10 Cum repetes à proximo tuo rem aliquam,

quam debet tibi, non ingredieris domum ejus, ut pignus auferas:

11 * Sed stabis foris, & ille tibi proferet, quod habuerit.

12 Sin autem pauper est, non pernoctabit apud te pignus,

13 Sed statim reddes ei ante solis occasum, ut dormiens in vestimento suo, benedicat tibi, & habeas justitiam coram Domino Deo tuo.

14 * Non negabis mercedem indigentis, & pauperis fratris tui, si ve advenæ, qui tecum moratur in terra, & intra portas tuas est:

15 Sed eadem die reddes ei pretium laboris sui ante solis occasum, quia pauper est, & ex eo sustentat animam suam: ne clamet contra te ad Dominum, & reputetur tibi in peccatum.

16 * Non occidentur patres pro filiis, nec filii pro patribus, sed unusquisque pro peccato suo morietur.

17 Non pervertes iudicium advenæ, & pupilli, nec auferes pignoris loco viduæ vestimentum.

18 Memento, quod servieris in Ægypto, & eruerit te Dominus Deus tuus inde. Idcirco præcipio tibi, ut facias hanc rem.

19 Quando messueris segetem in agro tuo, & oblitus manipulum reliqueris, non reverteris, ut tollas illum, sed advenam, & pupillum, & viduam auferre patieris, ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni opere manuum tuarum.

20 Si fruges collegeris olivarum, quidquid remanserit in arboribus, non reverteris, ut colligas: sed relinques advenæ, pupillo, ac viduæ.

21 Si vindemiaris vineam tuam, non colliges remanentes racemos: sed cedent in usus advenæ, pupilli, ac viduæ.

22 Memento quod & tu servieris in Ægypto, & idcirco præcipio tibi, ut facias hanc rem.

CAPUT XXV.

Judices iusti judicent: quot plagis reus cedendus: bovi trituranti os non alligandum: semen fratris suscitandum: pœna mulieris verenda apprehenditis: non committenda in pondere, & mensura injustitia: Amalecitis delendi.

1 **S**I fuerit causa inter aliquos, & interpelaverint iudices: quem justum esse perspexerint, illi iustitiæ palmam dabunt: quem impium, condemnabunt impietatis.

2 Sin autem eum, qui peccavit, dignum viderint plagis: prosternerit, & coram se facient verberari. Pro mensura peccati erit & plagarum modus:

3 Ita dumtaxat, * ut quadragenarium numerum non excedant: ne fœdè laceratus ante oculos tuos abeat frater tuus.

4 * Non ligabis os bovis terentis in area fruges tuas.

5 * Quando habitaverint fratres simul, & unus ex eis absque liberis mortuus fuerit, uxor defuncti non nubet alteri: sed accipiet eam frater ejus, & suscitabit semen fratris sui:

6 Et primogenitum ex ea filium nomine illius appellabit, ut non deleatur nomen ejus ex Israel.

*Exo.
21. 26.

*Lev.
19. 11.
Tob.
4. 15.

*Lev.
24. 17.
15. 7.
18. 10.
D

A

*1. Co.
rath.
11. 24.
*1. Co.
9. 9.
1. Tim.
5. 8.
*Mat.
23. 14.
B
Marc.
12. 19.
Luc.
10. 43.

* Ruth
4. 5.

7 Sin autem noluerit accipere uxorem fratris sui, quæ ei lege debetur, perget mulier ad portam civitatis, & interpellabit majores natu, dicteque: * Non vult frater viri mei suscitare nomen fratris sui in Israel: nec me in conjugem sumere.

8 Statimque accersiri eum facient, & interrogabunt. Si responderit: Nolo eam uxorem accipere:

C

9 Accedet mulier ad eum coram senioribus, & tollet calceamentum de pede ejus, fouetque in faciem illius, & dicit: Sic fiet homini, qui non ædificat domum fratris sui:

10 Et vocabitur nomen illius in Israel, Domus discalceati.

11 Si habuerint inter se jurgium viri duo, & unus contra alterum fixari cæperit, volensque uxor alterius erueri virum suum de manu fortioris, miserique manum, & apprehenderit verenda ejus:

12 Abscedit manum illius, nec flecteris super eam ulla misericordia.

13 Non habebis in sacculo diversa pondera, majus, & minus:

14 Nec erit in domo tua modius major, & minor.

15 Pondus habebis justum, & verum, & modius æqualis, & verus erit tibi: ut multo vivas tempore super terram, quam Dominus Deus tuus dederit tibi.

D

16 Abominatur enim Dominus Deus tuus eum, qui facit hæc, & avertatur omnem injustitiam.

* Exo.
78.

17 * Memento, quæ fecerit tibi Amalec in via, quando egrediebaris ex Ægypto.

18 Quomodo occurrerit tibi: & extremos agminis tui, qui lassæ residebant, ceciderit, quando tu eras fame, & labore confectus, & non timuerit Deum.

19 Cum ergo Dominus Deus tuus dederit tibi requiem, & subjecerit cunctas per circuitum nationes, in Terra, quam tibi pollicitus est: delebis nomen ejus sub cælo. Cave, ne obliviscaris.

CAPUT XXVI.

Primitiæ, ac decime ubi, & quibus exolvenda, & sub qua verborum forma.

A

1 Cumque intraveris Terram, quam Dominus Deus tuus tibi daturus est possidendam, & obtinueris eam, atque habitaveris in ea:

2 Tolles de cunctis frugibus tuis primitias, & pones in cartallo, pergesque ad locum, quem Dominus Deus tuus elegerit, ut ibi invocetur nomen ejus:

3 Accedesque ad sacerdotem, qui fuerit in diebus illis, & dices ad eum: Profiteor hodie coram Domino Deo tuo, quod ingressus sum in terram, pro qua juravit patribus nostris, ut daret eam nobis.

4 Suscipiensque sacerdos cartallum de manu tua, ponet ante altare Domini Dei tui:

5 Et loqueris in conspectu Domini Dei tui: Syrus persequeretur patrem meum, qui descendit in Ægyptum, & ibi peregrinatus est in paucissimo numero: crevitque in gentem magnam, ac robustam, & infinita multitudo.

B

6 Afflixeruntque nos Ægyptii, & persecuti sunt imponentes onera gravissima:

7 Et clamavimus ad Dominum Deum patrum nostrorum: qui exaudivit nos, & respexit humilitatem nostram, & laborem, atque angustiam:

8 Et eduxit nos de Ægypto in manu forti, & brachio extenso, in ingenti pavore, in signis, atque portentis:

9 Et introduxit ad locum istum, & tradidit nobis terram lacte, & melle manantem.

10 Et idcirco nunc offero primitias frugum Terræ, quam Dominus dedit mihi. Et dimittes eas in conspectu Domini Dei tui, & adorato Domino Deo tuo.

11 Et epulaberis in omnibus bonis, quæ Dominus Deus tuus dederit tibi, & domui tuæ, tu, & Levites, & advena, qui tecum est.

12 Quando compleveris decimam cunctarum frugum tuarum, anno decimarum tertio, dabis Levitæ, & advenæ, & pupillo, & viduæ, ut comedant intra portas tuas, & saturentur:

13 Loquerisque in conspectu Domini Dei tui: Absuli quod sanctificatum est de domo mea, & dedi illud Levitæ, & advenæ, & pupillo, ac viduæ, sicut jussisti mihi: non præterivi mandata tua, nec sum oblitus imperii tui.

14 Non comedi ex eis in luctu meo, nec separavi ea in qualibet immundicia, nec expendi ex his quidequam in re funebri. Obedivi voci Domini Dei mei, & feci omnia, sicut præcepisti mihi.

15 * Respice de sanctuario tuo, & de excelso cælorum habitaculo, & benedic populo tuo Israel, & terræ, quam dedisti nobis, sicut jurasti patribus nostris, terræ lacte, & melle mananti.

16 Hodie Dominus Deus tuus præcepit tibi, ut facias mandata hæc, atque judicia: & custodias, & impleas ex toto corde tuo, & ex tota anima tua.

17 Dominum elegisti hodie, ut sit tibi Deus, & ambules in viis ejus, & custodias caeremonias illius, & mandata, atque judicia, & obedias ejus imperio.

18 Et Dominus elegit te hodie, ut sis ei populus peculiaris, sicut locutus est tibi, & custodias omnia præcepta illius:

19 Et faciat te excellentiorem cunctis gentibus, quas creavit, in laudem, & nomen, & gloriam suam: ut sis populus sanctus Domini Dei tui, sicut locutus est.

CAPUT XXVII.

Transito Jordane, altare lapideum erigendum, lexque lapidibus inscribenda: benedictionis piorum, & maledictionis impiorum ritus, & formula.

1 P Ræcepit autem Moyses, & seniores Israel populo dicentes: Custodite omne mandatum, quod præcipio vobis hodie.

2 Cumque transieritis Jordanem in terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, eriges ingentes lapides, & calce levigabis eos,

3 Ut possis in eis scribere omnia verba legis hujus, Jordane transmissio: ut intro eas terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, terram lacte, & melle manantem, sicut juravit patribus tuis.

C

* Sup.
14. 27* Isaia
61. 15.
D
Bar. 2.
12.* Sup.
7. 6.

A

* Exo.
20. 15.
B
Tol. 3.
31.

4 Quando ergo transieritis Jordanem, erigite lapides, quos ego hodie præcipio vobis, in monte Hebal, & levigabis eos calce :

5 Et edificabis ibi altare Domino Deo tuo,* de lapidibus, quos ferrum non tetigit.

6 Et de faxis informibus & impolitis : & offeres super eo holocausta Domino Deo tuo,

7 Et immolabis hostias pacificas, comedetque ibi, & epulaberis coram Domino Deo tuo,

8 Et scribes super lapides omnia verba legis hujus planè, & lucidè.

9 Dixeruntque Moyses, & sacerdotes Levitici generis ad omnem Israelem : Attende, & audi Israel : hodie factus es populus Domini Dei tui :

10 Audies vocem ejus, & facies mandata, atque iustitias, quas ego præcipio tibi.

11 Præcepitque Moyses populo in die illo, dicens :

12 Hi stabunt ad benedicendum populum super montem Garizim, Jordane transmissio : Simeon, Levi, Judas, Issachar, Joseph, & Benjamin.

C

13 Et è regione isti stabunt ad maledicendum in monte Hebal : Ruben, Gad, & Azer, & Zabulon, Dan, & Nephthali.

* Dan.
9. 11.

14 * Et pronuntiabunt Levitæ, dicentque ad omnes viros Israel excelsa voce :

15 Maledictus homo, qui facit sculptile, & conflatile, alominationem Domini, opus manuum artificum, ponetque illud in abscondito. Et respondebit omnis populus, & dicet : Amen.

16 Maledictus, qui non honorat patrè suum, & matrem. Et dicet omnis populus : Amen.

17 Maledictus, qui transfert terminos proximi sui. Et dicet omnis populus : Amen.

18 Maledictus, qui errare facit cæcum in itinere. Et dicet omnis populus : Amen.

19 Maledictus, qui pervertit iudicium advenæ, pupilli, & viduæ. Et dicet omnis populus : Amen.

20 Maledictus, cui dormit cum uxore patris sui, & revelat operimentum lectuli ejus. Et dicet omnis populus : Amen.

21 Maledictus, qui dormit cum omni jumento. Et dicet omnis populus : Amen.

22 Maledictus, qui dormit cum sorore sua, filia patris sui, vel matris suæ. Et dicet omnis populus : Amen.

23 Maledictus, qui dormit cum socru sua. Et dicet omnis populus : Amen.

D

24 Maledictus, qui clam percussit proximum suum. Et dicet omnis populus : Amen.

25 Maledictus, qui dormit cum uxore proximi sui. Et dicet omnis populus : Amen.

26 Maledictus, qui accipit munera, ut percutiat animam sanguinis innocentis. Et dicet omnis populus : Amen.

27 Maledictus, qui non permanet in sermonibus legis hujus, nec eos opere perficit. Et dicet omnis populus : Amen.

CAPUT XXVIII.

Multiplex promittitur observantibus legem benedictio, & transgredientibus maledictio.

A

1 SI autem audieris vocem Domini Dei tui, ut facias, atque custodias omnia mandata ejus, quæ ego præcipio tibi hodie,

faciet te Dominus Deus tuus excelsiorem cunctis gentibus, quæ versantur in terra.

2 Venientque super te universæ benedictiones istæ, & apprehendent te : si tamen præcepta ejus audieris.

3 Benedictus tu in civitate, & benedictus in agro.

4 Benedictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ, fructusque jumentorum tuorum, greges armentorum tuorum, & caula ovium tuarum.

5 Benedicta horrea tua, & benedictæ reliquæ tuæ.

6 Benedictus eris tu ingrediens, & egrediens.

7 Dabit Dominus inimicos tuos, qui consurgunt adversum te, corruentes in conspectu tuo : per unam viam veniant contra te, & per septem fugient à facie tua.

8 Emitte Dominus benedictionem super cellaria tua, & super omnia opera manuum tuarum. Benedicetque tibi in terra, quam acceperis.

9 Suscitabit te Dominus sibi in populum sanctum, sicut juravit tibi : si custodieris mandata Domini Dei tui, & ambulaveris in viis ejus.

10 Videbuntque omnes terrarum populi, quod nomen Domini invocatum sit super te, & timebunt te.

11 Abundare te faciet Dominus omnibus bonis, fructu uteri tui, & fructu jumentorum tuorum, fructu terræ tuæ, quam juravit Dominus patribus tuis, ut daret tibi.

12 Aperiet Dominus thesaurum suum optimum, cælum, ut tribuat pluviam terræ tuæ in tempore suo : benedicetque cunctis operibus manuum tuarum. Et fœnerabis gentibus multis, & ipse à nullo fœnus accipies.

13 Constituet te Dominus in caput, & non in caudam : & eris semper supra, & non subter : si tamen audieris mandata Domini Dei tui, quæ ego præcipio tibi hodie, & custodieris, & feceris.

14 Ac non declinaveris ab eis, nec ad dexteram, nec ad sinistram, nec secutus fueris deos alienos, neque colueris eos.

15 * Quod si audire nolueris vocem Domini Dei tui, ut custodias, & facias omnia mandata ejus, & caeremonias, quas ego præcipio tibi hodie, venient super te omnes maledictiones istæ, & apprehendent te.

16 Maledictus eris in civitate, maledictus in agro.

17 Maledictum horreum tuum, & maledictæ reliquæ tuæ.

18 Maledictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ, armenta boum tuorum, & greges ovium tuarum.

19 Maledictus eris ingrediens, & maledictus egrediens.

20 Mittet Dominus super te famem, & esuriam, & increpationem in omni opera tua, quæ tu facies : donec conerit te, & perdat velociter, propter adinventiones tuas pessimas, in quibus reliquisti me.

21 Adjungat tibi Dominus pestilentiam, donec consumat te de terra, ad quam ingrederis possidendam.

22 Percutiat te Dominus egestate, febri, & frigore, ardore, & æstu, & aere corrupto,

* Lev.
26. 10.
Thru.
2. 17.
Baruc.
1. 20.
Mala-
ch. 2. 2.

C

ac rubigine, & persequatur, donec pereas.
23 Sit cœlum, quod supra te est, æneum,
& terra, quam calcas, ferrea.

24 Det Dominus imbrem terræ tuæ pulverem, & de cœlo descendat super te cinis, donec conteraris.

25 Tradat te Dominus corruentem ante hostes tuos: per unam viam egrediaris contra eos, & per septem fugias, & dispergaris per omnia regna terræ.

26 Sitque cadaver tuum in escam cunctis volatilibus cœli, & bestiis terræ: & non sit, qui abigat.

27 Percutiat te Dominus ulcere Egypti, & partem corporis, per quam stercora egeruntur, scabie quoque, & prurigine: ita ut curari nequeas.

28 Percutiat te Dominus amentia, & cæcitate, ac furore mentis,

29 Et palpes in meridie, sicut palpare solet cæcus in tenebris, & non dirigas vias tuas. Omnique tempore calumniam sustineas, & opprimaris violentia, nec habeas, qui liberet te.

30 Uxorem accipias, & alius dormiat cum ea. Domum ædifices, & non habites in ea. Plantas vineam, & non vindemias eam.

D 31 Hostius immoletur coram te, & non comedas ex eo. Asinus tuus rapiatur in conspectu tuo, & non reddatur tibi. Oves tuæ dentur inimicis tuis, & non sit, qui te adjuvet.

32 Filii tui, & filia tuæ tradantur alteri populo, videntibus oculis tuis, & deficientibus ad conspectum eorum tota die, & non sit fortitudo in manu tua.

33 Fructus terræ tuæ, & omnes labores tuos comedat populus, quem ignoras: & sis semper calumniam sustinens, & oppressus cunctis diebus.

34 Et stupens ad terrorem eorum, quæ videbunt oculi tui.

35 Percutiat te Dominus ulcere pessimo in genibus, & in suris, sanarique non possis à planta pedis usque ad verticem tuum.

36 Ducet te Dominus, & regem tuum, quem constitueris super te, in gentem, quam ignoras tu, & patres tui: & servies ibi diis alienis, ligno, & lapidi.

37 Et eris perditus in proverbium, ac fabulam omnibus populis, ad quos te introduxerit Dominus.

* Mⁱ ch. 6.
15. Agnⁱ 1. 6.
38 * Sementem multam jacies in terram, & medicum congregabis: quia locustæ devorabunt omnia.

39 Vineam plantabis, & fodies: & vinum non bibes, nec colliges ex ea quippiam: quoniam vastabitur veribus.

40 Olivas habebis in omnibus terminis tuis, & non ungeris oleo: quia defluent, & peribunt.

E 41 Filios generabis, & filias, & non fructus eis: quoniam ducentur in captivitatem.

42 Omnes arbores tuas, & fruges terræ tuæ rubigo consumet.

43 Advena, qui tecum versatur in terra, ascendet super te, eritque sublimior: tu autem descendes, & eris inferior.

44 Ipse senerabit tibi, & tu non senerabis ei. Ipse erit in caput, & tu eris in caudam.

45 Et venient super te omnes maledictiones

istæ, & persequentes apprehendent te, donec intereas: quia non audisti vocem Domini Dei tui, nec servasti mandata ejus, & caeremonias, quas præcepit tibi.

46 Et erunt in te signa, atque prodigia, & in semine tuo usque in sempiternum:

47 Eo quod non servieris Domino Deo tuo in gaudio, cordisque lætitia, propter rerum omnium abundantiam:

48 Servies inimico tuo, quem immittet tibi Dominus, in fame, & siti, & nuditate, & omni penuria: & ponet jugum ferreum super cervicem tuam, donec te conterat.

49 Adducet Dominus super te gentem de longinquo, & de extremis terræ finibus, in similitudinem aquilæ volantis cum impetu: cujus linguam intelligere non possis:

50 Gentem procacissimam, quæ non desecrat senem, nec misereatur parvuli,

51 Et devoret fructum jumentorum tuorum, ac fruges terræ tuæ, donec intereas, & non relinquat tibi triticum, vinum, & oleum, armenta bouum, & greges ovium, donec te disperdat;

52 Et conterat in cunctis urbibus tuis, & destruantur muri tui firmi, atque sublimes, in quibus habebas fiduciam in omni terra tua. Obsideberis intra portas tuas in omni terra tua, quam dabit tibi Dominus Deus tuus:

53 * Et comedes fructum uteri tui, & carnes filiorum tuorum, & filiarum tuarum, quas dederit tibi Dominus Deus tuus in angustia, & vastitate, quæ opprimit te hostis tuus.

54 Homo delicatus in te, & luxuriosus valde invidet fratri suo, & uxori, quæ cubat in sinu suo,

55 Ne det eis de carnibus filiorum suorum, quas comedit, eo quod nihil aliud habeat in obsidione, & penuria, quæ vastaverint te inimici tui intra omnes portas tuas.

56 Tenera mulier, & delicata, quæ super terram ingredi non valebat, nec pedis vestigium figere, propter molliorem, & teneritudinem nimiam, invidet viro suo, qui cubat in sinu ejus, super filii, & filia carnis,

57 Et illuvie secundarum, quæ egrediuntur de medio seminum ejus, & super liberis, qui eadem hora nati sunt: comedent enim eos clam propter rerum omnium penuriam in obsidione, & vastitate, quæ opprimit te inimicus tuus intra portas tuas.

58 Nisi custodieris, & feceris omnia verba legis hujus, quæ scripta sunt in hoc volumine, & timeris nomen ejus gloriosum, & terribile, hoc est, Dominum Deum tuum:

59 Augebit Dominus plagas tuas, & plagas seminis tui, plagas magnas, & perseverantes, infirmitates pessimas, & perpetuas.

60 Et convertet in te omnes afflictiones Egypti, quas timuisti, & adhærebunt tibi.

61 Insuper & universos languores, & plagas, quæ non sunt scriptæ in volumine legis hujus, inducet Dominus super te, donec te conterat:

62 Et remanebitis pauci numero, qui prius eratis sicut astra cœli præ multitudine, quoniam non audisti vocem Domini Dei tui.

63 Et sicut ante lætatus est Dominus super vos, bene vobis faciens, vosque multipli-

F

* Thre
4. 10.
Bar.
2. 2.

G

cans: sic latabitur disperdens vos, atque subvertens, ut auferamini de terra, ad quam ingredieris possidendam.

64 Disperget te Dominus in omnes populos, a summitate terræ usque ad terminos ejus: & servies ibi diis alienis, quos & tu ignoras, & patres tui, lignis, & lapidibus.

65 In gentibus quoque illis non quiesces, neque erit requies vestigio pedis tui. Dabit enim tibi Dñs ibi cor pavidum, & deficientes oculos, & animam consumptam merore.

66 Et erit vita tua quasi pendens ante te. Timebis nocte, & die, & non credes vitæ tuæ.

67 Manē dices: Quis mihi det vespere? & vespere: Quis mihi det manē? propter cordis tui formidinem, quæ terreberis, & propter ea, quæ tuis videbis oculis.

68 Reducet te Dominus classibus in Ægyptum per viam, de qua dixit tibi, ut eam amplius non videres. Ibi venderis inimicis tuis in servos, & ancillas, & non erit, qui emat.

CAPUT XXIX.

Fœdus, & juramentum Israelitarum cum Domino juxta Dei beneficia, & comminatio adversus fœdificatos.

A **H**æc sunt verba fœderis, quod præcepit Dominus Moysi, ut feriret cum filiis Israel in terra Moab: præter illud fœdus, quod cum eis pepigit in Horeb.

*Exo.
19. 4.

2 Vocavitque Moyses omnem Israel, & dixit ad eos: Vos vidistis universa, quæ fecit Dominus coram vobis in terra Ægypti Pharaoni, & omnibus servis ejus, universæque terræ illius,

3 Tentationes magnas, quas viderunt oculi tui, signa illa, potentiaque ingenia.

4 Et non dedit vobis Dominus cor intelligens, & oculos videntes, & aures, quæ possint audire, usque in præsentem diem.

*Sup.
8. 2.

5 Adduxit vos quadraginta annis per desertum: non sunt attrita vestimenta vestra, nec calcamenta pedum vestrorum vetustate consumpta sunt.

6 Panem non comedistis, vintum, & sicceram non bibistis: ut sciretis, quia ego sum Dominus Deus vestester.

*Sup.
1. 1.

7 Et venistis ad hunc locum: egressusque est Sehon rex Hesebon, & Og rex Basan, occurrentes vobis ad pugnam, & percussimus eos.

8 Et tulimus terram eorum, ac tradidimus possidendam Ruben, & Gad, & dimidia tribui Manasse.

*Sup.
2. 16.
N. m.
32. 33.
Jof.
11. 7.
12. 4.

9 Custodite ergo verba pacti hujus, & implete ea: ut intelligatis universa, quæ facitis.

10 Vos statis hodie cuncti coram Dño Deo vestro, principes vestri, & tribus, ac majores natu, atque doctores, omnis populus Israel.

11 Liberi, & uxores vestre, & advena, qui tecum moratur in castris, exceptis lignorum caeteris, & hi, qui comportant aquas:

12 Ut transiens in secedere Domini Dei tui, & in jurejurando, quod hodie Dominus Deus tuus percussit tecum:

13 Ut suscitet te sibi in populum, & ipse sit Deus tuus, sicut locutus est tibi, & sicut juravit patribus tuis, Abraham, Isaac, & Jacob.

14 Nec vobis solis ego hæc fœdus ferio, & hæc juramenta confirmo,

15 Sed cunctis præsentibus, & absentibus.

16 Vos enim nollis, quo modo habitaverimus in terra Ægypti, & quo modo transferimus per medium nationum, quas transcurrentes.

17 Vidistis abominationes, & sordes, id est, idola eorum, lignum, & lapidem, argentum, & aurum, quæ colebant.

18 Neforte sit inter vos vir, aut mulier, familia, aut tribus, cujus cor averlum est hodie a Domino Deo nostro: ut vadat, & serviat diis illarum gentium, & sit inter vos radix germinans fel, & amaritudinem.

19 Cumque audierit verba juramenti huius, benedicat sibi in corde suo, dicens: Pax erit mihi, & ambulabo in pravitate cordis mei: & absumat ebria sitientem.

20 Et Dominus non ignoscat ei: sed tunc quam maxime furor ejus funet, & zelus contra hominem illum, & sedeat super eum omnia maledicta, quæ scripta sunt in hoc volumine: & deleat Dominus nomen ejus sub cælo.

21 Et consumat eum in perditionem ex omnibus tribubus Israel, juxta maledictiones, quæ in libro legis hujus, ac fœderis continentur.

22 Dicetque sequens generatio, & filii, qui nascentur deinceps, & peregrini, qui de longe venerint, videntes plagas Terræ illius, & infirmitates, quibus eam afflixerit Dominus,

23 Sulphure, & salis ardore comburens, ita ut ultra non feratur, nec vires quippiam germinet, in exemplum subversionis Sodoma, & Gomorrhæ, Adama, & Seboim, quas subvertit Dominus in ira, & furore suo.

24 Et dicent omnes gentes: Quare sic fecit Dominus Terræ huic? quæ est hæc ira furoris ejus immensa?

25 Et respondebunt: Quia dereliquerunt pactum Domini, quod pepigit cum patribus eorum, quando eduxit eos de Terra Ægypti:

26 Et servierunt diis alienis, & adoraverunt eos, quos nesciebant, & quibus non fuerant attributi:

27 Idcirco iratus est furor Domini contra Terram istam, ut induceret super eam omnia maledicta, quæ in hoc volumine scripta sunt:

28 Et ejecit eos de terra sua in ira, & in furore, & in indignatione maxima, projecitque in terram alienam, sicut hodie comprobatur.

29 Abscondita Domino Deo nostro: quæ manifesta sunt, nobis, & filiis nostris usque in sempiternum, ut faciamus universa verba legis hujus.

CAPUT XXX.

Lapsos hortatur Moyses ad penitentiam: vera enim penitentia Deum placat: præceptum nobis datum, non longe a nobis separatur: in ejus implerione, vel negligentiâ proponitur bonum, & malum, ut ultra bonum eligentes, vivamus: & non pereamus, malo adherentes.

A **C**um ergo venerint super te omnes sermones isti, benedictio, sive maledictio, quam proposui in conspectu tuo: ductus penitentie cordis tui in universis gentibus, in quas disperferit te Dominus Deus tuus,

2 Et reversus fueris ad eum, & obedieris

eius imperiis, sicut ego hodie præcipio tibi, cum filiis tuis, in toto corde tuo, & in tota anima tua:

3 Reducet Dñs Deus tuus captivitatem tuam, ac miserebitur tui, & rursus congregabit te de cunctis populis, in quos te ante dispersit.

4 Si ad cardines cæli fueris dissipatus, inde te retrahet Dominus Deus tuus,

5 Et * assumet, atque introducet in terram, quam possederunt patres tui, & obtinebis eam: & benedicent tibi, majoris numeri te esse faciet, quam fuerunt patres tui.

6 Circumcidet Dominus Deus tuus cor tuum, & cor feminis tui: ut diligas Dominum Deum tuum in toto corde tuo, & in tota anima tua, ut possis vivere.

7 Omnes autem maledictiones has converteret super inimicos tuos, & eos, qui oderunt te, & pe secuntur.

8 Tu autem reverteris, & audies vocem Domini Dei tui: faciesque universa mandata, quæ ego præcipio tibi hodie:

9 Et abundare te faciet Dominus Deus tuus in cunctis operibus manuum tuarum, in sobole uteri tui, & in fructu jumentorum tuorum, in ubertate terræ tuæ, & in rerum omnium largitate. Revertetur enim Dominus, ut gaudeat super te in omnibus bonis, sicut gavisus est in patribus tuis:

10 Si tamen audieris vocem Domini Dei tui, & custodieris præcepta ejus, & cæremonias, quæ in hac lege conscriptæ sunt, & revertaris ad Dominum Deum tuum in toto corde tuo, & in tota anima tua.

11 Mandatum hoc, quod ego præcipio tibi hodie, non supra te est, neque procul positum,

12 Nec in cælo situm, ut possis dicere: * Quis nostrum valet ad cælum ascendere, ut deferat illud ad nos, & audiamus, atque opera compleamus?

13 Neque trans mare positum: ut causeris, & dicas: Quis ex nobis poterit transfretare mare, & illud ad nos usque deferre: ut possimus audire, & facere, quod præceptum est?

14 Sed juxta te est sermo valde, in ore tuo, & in corde tuo, ut facias illum.

15 Considera, quod hodie proposuerim in conspectu tuo vitam, & bonum, & e contrario mortem, & malum:

16 Ut diligas Dominum Deum tuum, & ambules in viis ejus, & custodias mandata illius, ac cæremonias, atque judicia: & vivas, atque multiplicet te, benedicatque tibi in Terra, ad quam ingredieris possidendam.

17 Si autem aversum fuerit cor tuum, & audire nolueris, atque errore deceptus adoraveris deos alienos, & servieris eis:

18 Prædico tibi hodie, quod pereas, & parvo tempore moreris in Terra, ad quam, Jordanem transivisse, ingredieris possidendam.

19 Testes invoco hodie cælum, & terram, quod proposuerim vobis vitam, & mortem, benedictionem, & maledictionem. Elige ergo vitam, ut & tu vivas, & semen tuum:

20 Et diligas Dominum Deum tuum, atque obedias voci ejus, & illi adhareas (ipse enim vita tua, & longitudo dierum tuorum) ut habites in terra, pro qua juravit Dominus patribus tuis, Abraham, Isaac, & Jacob, ut daret eam illis.

CAPUT XXXI.

Moses Josue sibi sufficit in ducem: Deuteronomium scribit, jubetque illud populo perlegi septimo anno remissionis, & in latere arcæ adservari.

1 **A**biit itaque Moyses, & locutus est omnia verba hæc ad universum Israel,

2 Et dixit ad eos: Centum viginti annorum sum hodie, non possum ultra egredi, & ingredi, præsertim cum & Dominus dixerit mihi: * Non transibis Jordanem istum.

3 Dominus ergo Deus tuus transibit ante te: ipse delebit omnes gentes has in conspectu tuo, & possidebis eas: & Josue iste transibit ante te, sicut locutus est Dominus.

4 Facietque Dominus eis, * sicut fecit Sehon, & Og regibus Amorrhæorum, & terra eorum, delebiteque eos.

5 Cum ergo & hos tradiderit vobis, similiter facietis eis, sicut præcepi vobis.

6 * Viriliter agite, & confortamini: nolite timere, nec paveatis ad conspectum eorum: quia Dominus Deus tuus ipse est ductor tuus, & non dimittet, nec relinquet te.

7 Vocavitque Moyses Josue, & dixit ei coram omni Israel: * Confortare, & esto robustus: tu enim introduces populum istum in Terram, quam daturum se patribus eorum juravit Dominus, & tu eam forte divides.

8 Et Dominus, qui ductor est vester, ipse erit tecum: non dimittet, nec derelinquet te: noli timere, nec paveas.

9 Scriptis itaque Moyses legem hanc, & tradidit eam sacerdotibus filiis Levi, qui portabant arcam fœderis Domini, & cunctis senioribus Israel.

10 Præcepitque eis, dicens: Post septem annos, anno remissionis, in solemnitate tabernaculorum,

11 Convenientibus cunctis ex Israel, ut appareat in conspectu Domini Dei tui, in loco, quem elegerit Dominus, leges verba legis hujus coram omni Israel, audientibus eis,

12 Et in unum omni populo congregato, tam viris, quam mulieribus, parvulis, & ædvenis, qui sunt intra portas tuas: ut audientes discant, & timeant Dominum Deum vestrum, & custodiant, impleantque omnes sermones legis hujus.

13 Filii quoque eorum, qui nunc ignorant, ut audire possint, & timeant Dominum Deum suum cunctis diebus, quibus versantur in terra, ad quam vos, Jordane transivisse, pergitis obtinendam.

14 Et ait Dominus ad Moysen: Ecce propè sunt dies mortis tuæ: voca Josue, & state in tabernaculo testimonii, ut præcipiam ei. Abierunt ergo Moyses, & Josue, & steterunt in tabernaculo testimonii.

15 Apparuitque Dominus ibi in columna nubis, quæ stetit in introitu tabernaculi.

16 Dixitque Dominus ad Moysen: Ecce tu dormies cum patribus tuis, & populus iste confluet fornicabitur post deos alienos in Terra, ad quam ingreditur, ut habet in ea: ibi derelinquet me, & irritum faciet fœdus, quod pepigi cum eo.

17 Et irascetur furor meus contra eum in die illo: & derelinquam eum, & abscondam

faciem

B
* Mach.
1. 29.

C
* Ro.
10. 6.

D

A

* Snp.
1. 27.
Num.
27. 11.

* Nu.
21. 24.

B
* Sap.
7.

* Jos.
1. 6.
1. 8.
1. 2.

C

D

faciem meam ab eo, & erit in devotionem : invenient eum omnia mala, & afflictiones, ita ut dicat in illo die : Vere, quia non est Deus mecum, invenerunt me hæc mala.

E 18 Ego autem abscondam, & celabo faciem meam in die illo, propter omnia mala, quæ fecit, quia secutus est deos alienos.

19 Nunc itaque scribite vobis canticum istud, & docete filios Israel: ut memoriter teneant, & ore decantent, & sit mihi carmen istud pro testimonio inter filios Israel.

20 Introducam enim eum in terram, pro qua juravi patribus ejus, lacte, & melle manantem. Cumque comederint, & saturati, crassique fuerint, avertentur ad deos alienos, & servient eis: detrahentque mihi, & irritum facient pactum meum.

F 21 Postquam invenerint eum mala multa, & afflictiones, respondebit ei canticum istud pro testimonio, quod nulla debet oblivio ex ore seminis sui. Scio enim cogitationes ejus, quæ facturus sit hodie, antequam introducam eum in terram, quæ ei pollicitus sum.

22 Scripsit ergo Moyses canticum, & docuit filios Israel.

23 Præcepitque Dominus Josue filio Nun, & ait: confortare, & esto robustus: tu enim introduces filios Israel in terram, quam pollicitus sum, & ego ero tecum.

24 Postquam ergo scripsit Moyses verba legis hujus in volumine, atque complevit: 25 Præcepit Levitis, qui portabant arcam fœderis Domini, dicens:

G 26 Tollite librum istum, & ponite eum in latere arce fœderis Domini Dei vestri, ut sit ibi contra te in testimonium.

27 Ego enim scio contentionem tuam, & cervicem tuam durissimam. Adhuc vivente me, & ingrediente vobiscum, semper contentiosè egistis contra Dominum: quanto magis cum mortuus fuero?

28 Congregate ad me omnes majores natu per tribus vestras, atque doctores, & loquar audientibus eis sermones istos, & invocabo contra eos cælum, & terram.

29 Novi enim, quodd post mortem meam inique agetis, & declinabitis citò de via, quam præcepi vobis: & occurrent vobis mala in extremo tempore, quando seceritis malum in conspectu Domini, ut irritetis eum per opera manuum vestrarum.

30 Locutus est ergo Moyses, audiente universo cœtu Israel, verba carminis hujus, & ad finem usque complevit.

CAPUT XXXII.

Canticum Moysi, quo Dei refert beneficia, populi que ingratitude in sapientia a Domino castigati: jubetur Moyses montem Abarim ascendere, ut promissam terram contempleretur.

A 1 Audite cœli, quæ loquor, audiat terra verba oris mei.

2 Concrevit ut pluvia doctrina mea, sicut ut ros eloquium meum, quasi imber super herbam, & quasi stilla super gramina.

3 Quia nomen Domini invocabo: date magnificentiam Deo nostro.

4 Dei perfectæ sunt opera, & omnes viæ ejus judicia: Deus fidelis, & absque ulla iniquitate, iustus, & rectus.

5 Peccaverunt ei, & non filii ejus in foribus: generatio prava, atque perversa,

6 Hæcine reddis Domino, popule stulte, & insipiens? numquid non isle est pater tuus, qui possedit te, & fecit, & creavit te?

7 * Memento dierum antiquorum, cogita generationes singulas: interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi; majores tuos, & dicent tibi:

8 Quando dividebat Altissimus gentes: quando separabat filios Adam, constituit terminos populorum juxta numerum filiorum Israel.

9 Pars autem Domini, populus ejus: Jacob funiculus hereditatis ejus.

10 Invenit eum in terra deserta, in loco horrois, & vastæ solitudinis, circumduxit eum, & docuit; & custodivit quasi pupillam oculi sui.

11 Sicut aquila provocans ad volandum pullos suos, & super eos volitans, expandit alas suas, & assumpsit eum, atque portavit in humeris suis.

12 Dominus solus dux ejus fuit: & non erat cum eo Deus alienus.

13 Constituit eum super excelsum terram: ut comederet fructus agrorum, & sugeret mel de petra, oleumque de saxo durissimo.

14 Butyrum de armento, & arietum filiorum Basan: & hircos cum medulla tritici, & sanguinem uvæ biberet meracissimum.

15 Incrassatus est dilectus, & recalcitra-vit: incrassatus, impinguatus, dilatatus, dereliquit Deum factorem suum, & recessit à Deo salutari suo.

16 Provocaverunt eum in diis alienis, & in abominationibus ad iracundiam concitaverunt.

17 Immolaverunt demoniis, & non Deo, diis, quos ignorabant: novi, recentesque venerunt, quos non coluerunt patres eorum.

18 Deum, qui te genuit, dereliquisti, & oblivis es Domini creatoris tui.

19 Vidit Dominus, & ad iracundiam concitatus est: quia provocaverunt eum filii sui, & filia.

20 Et ait: Abscondam faciem meam ab eis, & considerabo novissimam eorum: generatio enim perversa est, & infideles filii.

21 Ipsi me provocaverunt in eo, quinon erat Deus, & irritaverunt in vanitatibus suis: & ego provocabo eos in eo, qui non est populus, & in gente stulta irritabo illos.

22 Ignis succensus est in furore meo, & ardebit usque ad inferni novissimam, devorabitque terram cum germine suo, & montium fundamenta comburet.

23 Congregabo super eos mala, & sagittas meas complebo in eis.

24 Consumuntur fame, & devorabunt eos aves morfu amarissimo: dentes bestiarum immittant in eos, cum furore trahentium super terram, atque serpentium.

25 Foris vastabit eos gladius, & intus pavor, juvenem simul, ac virginem, lactentem cum homine sene.

26 Dixit: Ubina sunt? cessare faciam ex hominibus memoriam eorum.

27 Sed propter iram inimicorum dissuade

* Job 8. 3.

B

C

D

* Ter 15. 14. Rom. 10. 19.

forte superbirent hostes eorum, & dicerent : Manus nostra excelsa, & non Dominus, fecit hæc omnia.

28 Gens absque consilio est, & sine prudentia.

* Jer. 29 * Utinam scirent, & intelligerent, ac novissima providerent.

30 Quo modo persequatur unus mille, & duo fugent decem millia? nonne ideo, quia Deus suos vendidit eos, & Dominus conclusit illos?

E 31 Non enim est Deus noster, ut dñi eorum: & inimici nostri sunt iudices.

32 De vinea Sedomorum, vinea eorum, & de suburbanis Gomorrhæ: uva eorum vva fellis, & botri amarissimi.

33 Fel draconum vinum eorum, & venenum aspidum insanabile.

34 Nonne hæc condita sunt apud me, & signata in thesauris meis?

* Eccl. 28, 1. 1. 19. Hebr. 10, 10. 35 * Mea est ultio, & ego retribuam in tempore, ut labatur pes eorum: juxta est dies perditionis, & adesse festinant tempora.

36 Judicabit Dominus populum suum, & in servis suis miserebitur: videbit, quod infirmata sit manus, & clausi quoque defecerunt, residuique consumpti sunt.

* Jer. 37. F 37 Et dicet: * Ubi sunt dñi eorum, in quibus habebant fiduciam?

38 De quorum victimis comedeabant adipem, & bibebant vinum libaminum: surgant, & opulentur vobis, & in necessitate vos protegant.

39 * Vide, quod ego sim solus, & non sit alius Deus prater me: ego occidam, & ego vivere faciam: percutiam, & ego sanabo, & non est, qui de manu mea possit eruere.

* 1. Reg. 2, 6. Tob. 13, 2. Sap. 16, 1. 40 Levabo ad caelum manum meam, & dicam: Vivo ego in æternum.

* Job 10, 7. Sap. 16, 15. 41 Si acuerit fulgur gladium meum, & arripuerit iudicium manus mea: reddam ultionem hostibus meis, & his, qui oderunt me retribuam.

42 Inebriabo sagittas meas sanguine, & gladius meus devorabit carnes, de cruce occisorum, & de captivitate, nudati inimicorum capitis.

* 1. Mach. 7, 6. 43 * Laudate gentes populum ejus, quia sanguinem servorum suorum ulciscetur: & vindictam retribuet in hostes eorum, & propitius erit tertæ populi sui.

G 44 Venit ergo Moyses, & locutus est omnia verba canticum huius in auribus populi, ipse, & Josue alius Nun.

45 Complevitque omnes sermones istos, loquens ad universum Israel:

46 Et dixit ad eos: Ponite corda vestra in omnia verba, quæ ego testificor vobis hodie: ut mandetis ea filiis vestris custodire, & facere, & implere universa, quæ scripta sunt legis huius:

47 Quia non incassum præcepta sunt vobis, sed ut singuli eis viverent: quæ facientes longo perseveretis tempore in terra, ad quam, Jordane transmissio, ingredimini possidendam.

48 Locutusque est Dominus ad Moysen in eadem die, dicens:

49 Ascende in montem istum Abarim, id

est, transituum, in montem Nebo, qui est in terra Moab contra Jericho: & vide terram Chanaan, quam ego tradam filiis Israel obtinendam, & morere in monte.

50 Quem conscendens iungeris populis tuis, * sicut mortuus est Aaron frater tuus in monte Hor, & appositus populis suis:

51 * Quia pravaricati estis contra me, in medio filiorum Israel ad aquas contradictionis in Cades deserti Sin: & non sanctificastis me inter filios Israel.

52 E contra videbis terram, & non ingredieris in eam, quam ego dabo filiis Israel.

C A P U T XXXIII.

Benedixit Moyses mortuus duodecim tribubus Israel, eisque olim obventura prædixit.

A 1 Hæc est benedictio, qua benedixit Moyses, homo Dei, filiis Israel ante mortem suam.

2 Et ait: Dominus de Sinai venit, & de Seir ortus est nobis: apparuit de monte Pharan, & cum eo Sanctorum millia. In dextera ejus ignea lex.

3 Dilexit populos, * omnes sancti in manu illius sunt: & qui appropinquant pedibus ejus, accipient de doctrina illius.

4 Legem præcepit nobis Moyses, hereditatem multitudinis Jacob.

5 Erit apud rectissimum rex, congregatis principibus populi cum tribubus Israel.

6 Vivat Ruben, & non moriatur, & sit parvus in numero.

7 Hæc est Jude benedictio: Audi, Domine, vocem Judæ, & ad populum suum introduce eum: manus ejus pugnabunt pro eo, & adiutor illius contra adversarios ejus erit.

8 Levi quoque ait: Perfectio tua, & doctrina tua viro sancto tuo, quem probasti in tentatione, & judicasti ad Aquas contradictionis.

9 Qui dixit patri suo, & matri suæ: Nescio vos; & fratribus suis: Ignoro vos, & nescierunt filios suos. Hi custodierunt eloquium tuum, & pactum tuum servaverunt.

10 Judicia tua, o Jacob, & legem tuam, o Israel: ponent thymiana in furore tuo, & holocaustum super altare tuum.

11 Benedic Domine, fortitudini ejus, & opera manuum illius suscipe. Percute dorsa inimicorum ejus: & qui oderunt eum, non confurgent.

12 Et Benjamin ait: Amantissimus Domini habitabit confidenter in eo: quasi in thalamo tota die morabitur, & inter humeros illius requiescet.

13 Joseph quoque ait: De benedictione Domini terra ejus, & de pomis cæli, & rore, atque abyssu subjacente.

14 De pomis fructuum solis, ac lunæ,

15 De vertice antiquorum montium, de pomis collium æternorum:

16 Et de frugibus terræ, & de plenitudine ejus. Benedictio illius * qui apparuit in rubo, veniat super caput Joseph, & super verticem nazaræi inter fratres suos.

17 Quasi primogeniti tauri pulchritudo ejus, cornua rhinocerotis cornua illius: in ipsis ventilabit gentes usque ad terminos ter-

* No. 20, 27. * Num. 10, 12. & 27. 14.

* Sap. 1, 1.

B

C

* Ex. 1, 2.

re. Hæ sunt multitudines Ephraim : & hæc millia Manasse.

18 Et Zabulon ait : Letare Zabulon in exitu tuo , & Issachar in tabernaculis tuis .

19 Populos vocabunt ad montem : ibi immolabunt victimas iustitiæ . Qui inundationem maris quasi hoc fugent , & thesauros absconditos arenarum .

20 Et Gad ait : Benedictus in latitudine Gad : quasi leo requievit , cepitque brachium , & verticem ,

D 21 Et vidit principatum suum , quod in parte sua doctor esset repositus : qui fuit cum principibus populi , & fecit iustitias Domini , & iudicium suum cum Israel .

22 Dan quoque ait : Dan catulus leonis , fuert largiter de Basan .

23 Et Nephthali dixit : Nephthali abundantia perfuerit , & plenus erit benedictionibus Domini : mare , & meridiem possidebit .

24 Aser quoque ait : Benedictus in filiis Aser , sit placens fratribus suis , & tingat in oleo pedem suum .

25 Ferrum , & as calcamentum eius . Sicut dies iuventutis tuæ , ita & senectus tua .

26 Non est deus alius , ut Deus rectissimi : ascensor coeli auxiliator tuus . Magnificientia eius discurrunt nubes ,

27 Habitaculum eius sursum , & subter brachia sempiterna : efficiet à facie tua inimicum , dicetque : Conterere .

28 Habitabit Israel confidenter , & solus . Oculus Jacob in terra frumenti , & vini , celique caligabunt rore .

29 Beatus es tu , Israel : quis similis tui , popule , qui salvaris in Domino ? scutum auxilii tui , & gladius gloriae tuæ : negabunt te inimici tui , & tu eorum colla calcabis .

CAPUT XXXIV.

Contemplata Terra meretur Moyses , & occulte à Deo sepultus fletur à populo , illicque Iesue substituitur : commendatur propheta Moyses à Dei familiaritate , & factis per ipsum signis .

A Scendit * ergo Moyses de caesptribus Moab super montem Nebo , in vertice Phasga contra Jericho : ostenditque ei Dominus omnem terram Galaad usque Dan ,

2 Et universum Nephthali , terramque Ephraim , & Manasse , & omnem terram Juda usque ad mare novissimum ,

3 Et australem partem , & latitudinem campi Jericho civitatis palmarum usque Segor .

4 Dixitque Dominus ad eum : Hæc est Terra , pro qua iuravi Abraham , Isaac , & Jacob dicens : Semini tuo dabo eam . Vidisti eam oculis tuis , & non transibis ad illam .

5 Mortuusque est ibi Moyses servus Domini in terra Moab , iubente Domino :

6 Et sepelivit eum in valle Terræ Moab contra Phogor : & non cognovit homo sepulchrum ejus usque in præsentem diem .

7 Moyses centum & viginti annorum erat quando mortuus est : non caligavit oculus ejus , nec dentes illius moti sunt .

8 Fleveruntque cum filii Israel in caesptribus Moab triginta diebus : & completi sunt dies planctus lugentium Moysen .

9 Iosue verò filius Nun repletus est Spiritu sapientia , cuius Moyses posuit super eum manus suas . Et obedierunt ei filii Israel , feceruntque sicut præcepit Dominus Moysi .

10 Et non surrexit ultra propheta in Israel sicut Moyses , quem nosset Dñs facie ad faciem ,

11 In omnibus signis , atque portentis , quæ misit per eum , ut faceret in Terra Ægypti Pharaoni , & omnibus servis ejus , universæque terræ illius ,

12 Et cunctam manum robustam , magnæque mirabilia , quæ fecit Moyses coram universo Israel .

A
* Sup.
3. 17.
1 Mac.
2. 4.

B
* Gen
12. 7.
& 15.
18.

C

D

LIBER JOSUE,

HEBRAICE JEHOSSUA.

CAPUT PRIMUM.

Confortatus Josue à Domino monet populum, ut se ad Jordanis transitum præparet in diem tertium: tribus autem Ruben, & Gad, & dimidia Manasse, ut fratres ad promissam Terram armati ex condito præcedant.

A

1

T factum est post mortem Moyli servi Domini, ut loqueretur Dominus ad Josue filium Nûn, ministrum Moyli, & diceret ei:

Moyles servus meus mortuus est, surge, & transi Jordanem istum tu, & omnis populus tecum, in Terram, quam ego dabo filiis Israel.

*Deu.
31. 24.

2 * Omnem locum, quem calcaverit vestigium pedis vestri, vobis tradam, sicut locutus sum Moyli.

3 A deserto, & Libano usque ad fluvium magnum Euphratem, omnis terra Hethæorum usque ad mare magnum contra solis occasum erit terminus vester.

*Infr.
1. 7.

4 Nullus poterit vobis resistere cunctis diebus vitæ tuæ: * sicut fui cum Moyse, ita ero tecum: non dimittam, nec derelinquam te.

*Hebr.
15. 5

5 * Confortare, & esto robustus: tu enim forte divides populo huic Terram, pro qua juravi patribus suis, ut traderem eam illis.

*Deu.
31. 7.

6 Confortare igitur, & esto robustus valde: ut custodias, & facias omnem legem, quam præcepit tibi Moyles servus meus: ne declines ab ea ad dexteram, vel ad sinistram,

*Reg.
2. 2.

ut intelligas cuncta, quæ agis.

7 Non recedat volumen legis hujus ab ore tuo: sed mediteris in eo diebus, ac noctibus, ut custodias, & facias omnia quæ scripta sunt in eo: tunc diriges viam

tuam, & intelliges eam.

8 Ecce præcipio tibi, confortare, & esto robustus. Noli metuere, & noli timere: quoniam tecum est Dominus Deus tuus in omnibus, ad quæcumque perrexeris.

9 Præcepitque Josue principibus populi, dicens: Transite per medium castrorum, & imperate populo, ac dicite:

10 Præparate vobis cibaria: quoniam post diem tertium transibitis Jordanem, & intrabitis ad possidendam Terram, quam Dominus Deus vester daturus est vobis.

11 Rubenitis quoque, & Gaditis, & dimidiæ tribu Manasse ait:

12 Mementote sermonis, quem præcepit vobis Moyles famulus Domini, dicens: Dominus Deus vester dedit vobis requiem, & omnem terram.

13 * Uxores vestræ, & filii, ac jumenta manebunt in Terra, quam tradidit vobis Moyles trans Jordanem: vos autem transite armati ante fratres vestros, omnes fortes manu, & rugate pro eis.

14 Donec dei Dominus requiem fratribus vestris, sicut & vobis dedit, & possideant ipsi quoque Terram, quam Dominus Deus vester daturus est eis: & sic revertemini in Terram possessionis vestræ, & habitabitis in ea, quam vobis dedit Moyles famulus Domini trans Jordanem contra solis ortum.

15 Responderuntque ad Josue, atque dixerunt: Omnia, quæ præcepisti nobis, faciemus: & quocumque miseris, ibimus.

16 Sicut obediimus in cunctis Moyli, ita obediemus & tibi: tantum sit Dominus Deus tuus tecum, sicut fuit cum Moyse.

17 Qui contraxerit ori tuo, & non obdierit cunctis sermonibus, quos præceperis ei, moriatur, tu tantum confortare, & viriliter age.

C

* No.
31. 20.

D

CAPUT II.

Missi exploratores in urbem Jericho, à Rahab meretrice occultantur: promissa illi, omnique illius familie misericordia, incolentes redeunt in castra.

A **M** Istit igitur Josue filius Nun de Setim duos viros exploratores in abscondito: & dixit eis: Ite, & considerate terram, urbemque Jericho. * Qui pergentes ingressi sunt domum mulieris meretricis, nomine Rahab; & quieverunt apud eam.

* Hebr.
11. 31.
Jac.
2. 25.

2 Nuntiatumque est regi Jericho, & dictum: Ecce viri ingressi sunt huc per noctem de filiis Israel, ut explorarent terram.

3 Misitque rex Jericho ad Rahab dicens: Educ viros, qui venerunt ad te, & ingressi sunt domum tuam: exploratores quippe sunt, & omnem terram considerare venerunt.

* Ioseph.
6. 17.

4 * Tollensque mulier viros, abscondit; & ait: Fateor, venerunt ad me, sed nesciebam; unde essent.

5 Cumque porta clauderetur in tenebris, & illi pariter exierunt, nescio, quò abierunt: persequimini citò, & comprehendetis eos.

B

6 Ipsa autem fecit ascendere viros in solarium domus suæ, operuitque eos stipulæ lini, quæ ibi erant.

7 Hi autem, qui missi fuerant, secuti sunt eos per viam, quæ ducit ad vadum Jordanis: illisque egressis statim porta clausa est.

8 Necdum obdormierant, qui latebant, & ecce mulier ascendit ad eos, & ait:

9 Novi, quòd Dominus tradiderit vobis terram: etenim irruit in nos terror vester, & elanguerunt omnes habitatores terræ.

* Exo.
14. 31.
Nu.
21. 14.

10 Audivimus, quòd * siccaverit Dominus aquas maris rubri vestri introitum, quando egressi estis ex Ægypto: * & quæ feceritis duobus Amorrhæorum regibus, qui erant trans Jordanem, Sehon, & Og, quos interfecistis.

11 Et hæc audientes pertremimus, & elanguit cor nostrum, nec remansit in nobis spiritus ad introitum vestrum: Dominus enim Deus vester, ipse est Deus in cælo sursum, & in terra deorsum.

* Ioseph.
6. 22.

12 * Nunc ergo jurate mihi per Dominum, ut quomodo ego misericordiam feci vobiscum, ita & vos faciatis cum domo patris mei: detique mihi verum signum,

13 Ut salvetis patrem meum, & matrem, fratres, ac sorores meas, & omnia, quæ illorum sunt, & eruatis animas nostras à morte.

14 Qui responderunt ei: Anima nostra sit pro vobis in mortem, si tamen non prodideris nos: cumque tradiderit nobis Dominus terram, faciemus in te misericordiam, & veritatem.

15 Dimisit ergo eos per funem de fenestra: domus enim ejus hærebat muro.

16 Dixitque ad eos: Ad montana conscendite, ne fortè occurrant vobis revertentes, ibique latetate tribus diebus, donec redeant, & sic ibitis per viam vestram.

17 Qui dixerunt ad eam: Innoxii erimus à juramento hoc, quo adiurasti nos:

18 Si ingredientibus nobis terram, signum fuerit funiculus iste coccineus, & ligaveris eum in fenestra, per quam demissisti nos: & patrem tuum, ac matrem, fratresque, & omnem cognationem tuam congregaveris

in domum tuam.

19 Qui ostium domus tuæ egressus fuerit, sanguis ipsius erit in caput ejus, & nos erimus alieni. Cunctorum autem sanguis, qui tecum in domo fuerint, redundabit in caput nostrum; si eos aliquis tetigerit.

20 Quòd si nos proderet volueris, & sermonem istum proferre in medium, erimus mundi ab hoc juramento, quo adiurasti nos.

21 Et illa respondit: Sicut locuti estis, ita fiat, dimittentes eos, ut pergerent, appendit funiculum coccineum in fenestra.

22 Illi verò ambulantes pervenerunt ad montana, & manserunt tibi tres dies, donec reverterentur, qui fuerant persecuti: quærentes enim per omnem viam, non repererunt eos.

23 Quibus urbem ingressis, reversi sunt, & descenderunt exploratores de monte: & transivisse Jordanem, venerunt ad Josue filium Nun, narraueruntque ei omnia, quæ acciderant sibi.

24 Atque dixerunt: Tradidit Dominus omnem terram hanc in manus nostras, & timore prostrati sunt cuncti habitatores ejus.

CAPUT III.

Siccatum Dei miraculo Jordanem, præeunte arca, populus transiit.

A **I**gitur Josue de nocte consurgens movit castra: egredientesque de Setim, venerunt ad Jordanem ipse, & omnes filii Israel, & morati sunt ibi tres dies.

2 Quibus evolutis, transiit præcones per castrorum medium,

3 Et clamare ceperunt: Quando videritis arcam fœderis Domini Dei vestri, & sacerdotes stirpis Levitæ portantes eam, vos quoque consurgite, & sequimini præcedentes:

4 Sitque inter vos, & arcam spatium cubitorum duum millium: ut procul videre possitis, & nosse, per quam viam ingrediamini: quia prius non ambulastis per eam: & cavete, ne appropinquetis ad arcam.

5 Dixitque Josue ad populum: Sanctificamini: cras enim faciet Dñs inter vos mirabilia.

6 Et ait ad sacerdotes: Tollite arcam fœderis, & præcedite populum. Qui iussa complentes, tulerunt, & ambulaverunt ante eos.

7 Dixitque Dominus ad Josue: Hodie incipiam exaltare te coram omni Israel: ut sciant, quòd * sicut cum Moyse fui, ita & tecum sim.

8 Tu autem præcipe sacerdotibus, qui portant arcam fœderis, & dic eis: Cum ingressi fueritis partem aquæ Jordanis, stete in ea.

9 Dixitque Josue ad filios Israel: Accedite huc, & audite verbum Domini Dei vestri.

10 Et rursum: In hoc, inquit, scietis, quòd Dominus Deus vivens in medio vestri est, & disperdet in conspectu vestro Chanaanum, & Hethæum, Hevæum, & Pherezæum, Gergesæum quoque, & Jebusæum, & Amorrhæum.

11 * Ecce arca fœderis Domini omnis terræ antecedit vos per Jordanem.

12 Parate duodecim viros de tribus Israel, singulos per singulas tribus:

13 Et cum posuerint vestigia pedum suorum sacerdotes, qui portant arcam Domini Dei universæ terræ in aquis Jordanis, aquæ, quæ inferiores sunt, decurrent, atque deficient: quæ autem desuper veniunt, in una mole consistent.

14 Igitur egressus est populus de tabernacu-

D

A

B

* Sup.
1. 5.

C

* Ab.
7. 41.

lis suis, ut transiret Jordanem: & sacerdotes, qui portabant arcam fœderis, pergebant ante eum.

15 Ingressisque eis Jordanem, & pedibus eorum in parte aquæ tinctis (Jordanis autem ripas * alvei sui tempore messis impleverat).

16 Steterunt aquæ descendentes in loco uno, & ad instar montis intumescerent: apparebant procul, ab urbe, quæ vocatur Adom, usque ad locum Sarthan: eæ autem inferiores erant, in mare solitudinis (quod nunc vocatur mortuum) descenderunt, usquequod omnino deficerent.

17 Populus autem incedebat contra Jericho: & sacerdotes, qui portabant arcam fœderis Domini, stabant super siccum humum in medio Jordanis acincti, omnisque populus per arentem alveum transibat.

C A P U T I V.

Duodecim lapides de Jordane siccato ad posterorum memoriam colliguntur, alii-que duodecim in ipso Jordanis alveo statuuntur.

A **Q**uibz transgressis, dixit Dominus ad Josue:

2 Elige duodecim viros singulos per singulas tribus:

3 Et præcipe eis, ut tollant de medio Jordanis alveo, ubi steterunt pedes sacerdotum, duodecim durissimos lapides, quos ponetis in loco castrorum, ubi fixeritis hac nocte tentoria.

4 Vocavitque Josue duodecim viros, quos elegerat de filiis Israel, singulos de singulis tribubz,

5 Et ait ad eos: Ite ante arcam Domini Dei vestri ad Jordanem medium, & portate inde singuli singulos lapides in humeris vestris, juxta numerum filiorum Israel.

6 Ut sit signum inter vos: & quando interrogaverint vos filii vestricas, dicentes: Quid sibi volunt isti lapides?

B **R**espondebitis eis: Defecerunt aquæ Jordanis ante arcam fœderis Dñi, cum transiret eum; idcirco positi sunt lapides isti in monumentum filiorum Israel usque in æternum.

8 Fecerunt ergo filii Israel, sicut præcepit eis Josue, portantes de medio Jordanis alveo duodecim lapides, ut Dominus ei imperarat, juxta numerum filiorum Israel, usque ad locum, in quo castrametati sunt, ibique posuerunt eos.

9 Alios quoque duodecim lapides posuit Josue in medio Jordanis alveo, ubi steterunt sacerdotes, qui portabant arcam fœderis: & sunt ibi usque in præsentem diem.

10 Sacerdotes autem, qui portabant arcam, stabant in Jordanis medio, donec omnia complerentur, quæ Josue, ut loqueretur ad populum, præceperat Dominus, & dixerat ei Moyses. Festinavitque populus, & transiit:

C **C**umq; transissent omnes, transiit & arca Dñi, sacerdotesque pergebant ante populum.

12 Filii quoque Ruben, & Gad, & dimidia tribus Manasse, armati præcedebant filios Israel, * sicut ei præceperat Moyses.

* Nu. 32. 13 Et quadraginta pugnatorum millia per turmas, & cuneos, incedebant per plana, atque campestria urbis Jericho.

14 In die illo magnificavit Dominus Josue coram omni Israel, ut timerent eum, sicut

timuerant Moysen, dum adhuc viveret.

15 Dixitque ad eum:

16 Præcipe sacerdotibus, qui portant arcam fœderis, ut ascendant de Jordane.

17 Qui præcepit eis, dicens: Ascendite de Jordane.

18 Cumque ascendissent portantes arcam fœderis Domini, & siccum humum calcare coepissent, reversæ sunt aquæ in alveum suum, & fluebant, sicut antè consueverant.

19 Populus autem ascendit de Jordane, decimo die mensis primi, & castrametati sunt in Galgalis contra Orientalem plagam urbis Jericho.

20 Duodecim quoq; lapides, quos de Jordanis alveo sumperunt, posuit Josue in Galgalis,

21 Et dixit ad filios Israel: Quando interrogaverint filii vestri eras patres suos, & dixerint eis: Quid sibi volunt lapides isti?

22 Docebitis eos, atque dicetis: Per arentem alveum transiit Israel Jordanem istum,

23 Siccante Domino Deo vestro aquas ejus in conspectu vestro, donec transiretis:

24 * Sicut fecerat prius in mari rubro, quod siccavit, donec transiremus.

25 Ut discant omnes terrarum populi fortissimam Domini manum, ut & vos timeatis Dominum Deum vestrum omni tempore.

C A P U T V.

Terrentur Chananaei: circumciso fit in Galgalis, & Phasæ celebratur: defecit manna, ubi de fructibus terræ edunt, & angelus Domini Josue apparet.

A **P**ostquam ergo audierunt omnes reges Amorrahorum, qui habitabant trans Jordanem ad occidentalem plagam, & cuncti reges Chanaan, qui propinqua possidebant magni maris loca, quod siccasset Dominus fluente Jordanis coram filiis Israel, donec transirent, dissolutum est cor eorum, & non remansit in eis spiritus, timendum introitum filiorum Israel.

2 Eo tempore ait Dominus ad Josue: Fac tibi cultros lapideos, & circumcide secundò filios Israel.

3 Fecit, quod jusserrat Dominus, & circumcidit filios Israel in colle præputiorum.

4 Hæc autem causa est secundæ circumcissionis: Omnis populus, qui egressus est de Ægypto generis masculini, universi bellatores viri, mortui sunt in deserto per longissimos viæ circuitus,

5 Qui omnes circumcisi erant. Populus autem, qui natus est in deserto,

6 Per quadraginta annos itineris latissimæ solitudinis, incircumcisi sunt: donec consumerentur, qui non audierant vocem Domini, & quibus antè juraverat, ut non ostenderet eis Terram lacte, & melle manantem.

7 Horum filii in locum successerunt patrum, & circumcisi sunt à Josue: quia sicut nati fuerant, in præputio erant, nec eos in via aliquis circumciderat.

8 Postquam autem omnes circumcisi sunt, manserunt in eodem castrorum loco, donec sanarentur.

9 Dixitque Dominus ad Josue: Hodie abstuli opprobrium Ægypti à vobis. Vocatumque est nomen loci illius Galgala, usque in præsentem diem.

D

* Exo. 14. 21.

A

B

C

* Nu. 32. 13.

- D 10 Manseruntque filii Israel in Galgalis, & fecerunt Phasē, quartadecima die mensis ad vesperum in campestribus Jericho.
- 11 Et comederunt de frugibus terræ die altero, azymos panes, & polentam ejusdē anni.
- 12 Defecitque manna, postquam comederunt de frugibus terræ; nec usi sunt ultra cibo illo filii Israel, sed comederunt de frugibus præsentis anni terræ Chanaan.
- 13 Cum autem esset Josue in agro urbis Jericho, levavit oculos, & vidit virum stan-

tem contra se, evaginatū tenentem gladium, perrexitque ad eum: & ait: Noster es, an adversariorum?

14 Qui respondit: Nequaquam: sed sum princeps exercitus Domini, & nunc venio.

15 Cecidit Josue pronus in terram. Et adorans ait: Quid Dominus meus loquitur ad servum suum?

16* Solve, inquit, calceamentum tuum de pedibus tuis: locus enim, in quo stas, sanctus est. Fecitque Josue, ut sibi fuerat imperatum.

*Exo.
3. 5.
A. 7.
19.

CAPUT VI.

Post varios septem dierum circuitus cum arca, Jericho capta funditus deletur: sola servatur Rahab cum suis: reedificatori urbis maledicitur.

- A 1 Jericho autem clausa erat, atque munita, timore filiorum Israel, & nullus egredi audebat, aut ingredi.
- 2 Dixitque Dominus ad Josue: Ecce dedi in manu tua Jericho, & regem ejus, omnesque sortes viros.
- 3 Circuite urbem cuncti bellatores semel per diem: sic facietis sex diebus.
- 4 Septimo autem die sacerdotes tollant septem buccinas, quarum usus est in jubilatione, & præcedant arcam fœderis: septiesque circuibitis civitatem, & sacerdotes clangent buccinis.
- 5 Cumque insonuerit vox tubæ longior, atque conficior, & in auribus vestris increpaverit: conclamabit omnis populus vociferatione maxima, & muri funditus corruent civitatis, ingredienturque singuli per locum, contra quem steterint.
- 6 Vocavit ergo Josue filius Nun sacerdotes, & dixit ad eos: Tollite arcam fœderis: & septem alii sacerdotes tollant septem jubilationum buccinas, & incedant ante arcam Domini.
- 7 Ad populum quoque ait: Ite, & circuite civitatem, armati præcedentes arcam Domini.
- B 8 Cumque Josue verba finisset, & septem sacerdotes septem buccinis clangenter ante arcam fœderis Domini,
- 9 Omnisque præcederet armatus exercitus,

reliquum vulgus arcam sequebatur, ac buccinis omnia concrepabant.

10 Præceperat autem Josue populo, dicens: Non clamabitis, nec audietur vox vestra, neque ullus sermo ex ore vestro egredietur: donec veniat dies in quo dicam vobis: Clamate, & vociferamini.

11 Circuivit ergo arca Domini civitatem semel per diem, & revera in castra mansit ibi.

12 Igitur Josue de nocte confurgente, tulerunt sacerdotes arcam Domini,

13 Et septem ex eis septem buccinas, quarum in jubilatione usus est: præcedebantque arcam Domini ambulantes, atque clangentes: & armatus populus ibat ante eos, vulgus autem reliquum sequebatur arcam, & buccinis personabat.

14 Circuieruntque civitatem secundo die semel, & reversi sunt in castra. Sic fecerunt sex diebus.

15 Die autem septimo, diluculo confurgentes, circuierunt urbem, sicut dispositum erat, septies.

16 Cumque septimo circuitu clangerent buccinis sacerdotes, dixit Josue ad omnem Israel: Vociferamini: tradidit enim vobis Dominus civitatem:

17 Sitque civitas hæc anathema: & omnia, quæ in ea sunt, Domino, sola Rahab meretrix vivat, cum universis, qui cum ea in domo sunt: abscondit enim nuntios, quos direximus.

18 Vos autem cavete, ne de his, quæ præcepta sunt, quippiam contingatis, & sitis pravaricationis rei, & omnia castra Israel

*Sup.
2. 4.
Hebr.
11. 31.

lub peccato sint, atque turbentur.

19 Quidquid autem auri, & argenti fuerit, & valorum aneorum, ac ferri, Domino consecratur, repositum in thesauris ejus.

*Heb.
11, 30.

*Mach.
11, 17.

D
*Sup
11, 1.

*Heb.
11, 1.

20 *Igitar omni populo vociferante, & clangentibus tubis, postquam in aures multitudinis vox, sonitusque increpuit, muri illico corruerunt: & ascendit unusquisque per locum, qui contra se erat: & ceperuntque civitatem.

21 Et interfecerunt omnia, quae erant in ea à viro usque ad mulierem, ab infante usque ad senem. Boves quoque, & oves, & asinos in ore gladii percusserunt.

22 Duobus autem viris, qui exploratores missi fuerat, dixit Josue: Ingredimini domum mulieris meretricis, & producite eam, & omnia, quae illius sunt, sicut iuramento firmastis.

23 * Ingressique juvenes, eduxerunt Rahab, & parentes ejus, fratres quoque, & cunctam

supellectilem, ac cognitionem illius, & extra castra Israel manere fecerunt.

24 * Urbem autem, & omnia, quae erant in ea, succenderunt: absque auro, & argento, & vasis aeneis, ac ferro, quae in ararium Domini consecrarunt.

25 Rahab vero meretricem, & domum patris ejus, & omnia, quae habebat, fecit Josue vivere, & habitaverunt in medio Israel usque in praesentem diem, eo quod absconderit nuntios, quos miserat, ut explorarent Jericho. In tempore illo, imprecatus est Josue, dicens:

26 * Maledictus vir coram Domino, qui suscitaverit, & edificaverit civitatem Jericho. In primogenito suo fundamenta illius jaciatur, & in novissimo liberorum ponat portas ejus.

27 Fuit ergo Dominus cum Josue, & nomen ejus vulgatum est in omni terra.

*Infr.
11, 1.

*Re.
gum.
16, 14.

CAPUT VII.

Explorata urbe Hai, cedit populus Israel hostibus propter furtum de anathemate Jericho: quapropter post Josue lamentationem missa sorte Achan lapidatur jussu Domini.

A
*Infr.
12, 20.

*Pa.
ral. 2

7.

1 Illi * autem Israel pravaricati sunt mandatum, & usurpaverunt de anathemate, * Nam Achan filius Charui, filii Zabdi, filii Zare de tribu Juda, tulit aliquid de anathemate: iratusque est Dominus contra filios Israel.

2 Cumque mitteret Josue de Jericho viros contra Hai, quae est juxta Bethaven, ad orientalem plagam oppidi Bethel, dixit eis: Ascendite, & explore terram. Qui praecepta complentes exploraverunt Hai.

B

3 Et reversi dixerunt ei: Non ascendat omnis populus, sed duo, vel tria millia viro- rum pergant, & decant civitatem: quare omnis populus frustra vexabitur contra hostes paucissimos?

4 Ascenderunt ergo tria millia pugnatorum. Qui statim terga vertentes,

5 Percussi sunt à viris urbis Hai, & corruerunt ex eis triginta sex homines: persecuti- que sunt eos adversarii de porta usque ad Sa-

barim, & ceciderunt per prona fugientes: perimuitque cor populi, & instar aquae liquefactum est.

6 Josue vero scidit vestimenta sua, & pronus cecidit in terram coram arca Domini usque ad vespertim, tam ipse, quam omnes senes Israel: miseruntque pulverem super capita sua.

7 Et dixit Josue: Heu: Domine Deus, quid voluisti tradere populum istum Jordanem fluvium, ut traderes nos in manus Amorrah, & perdere? utinam, ut capimus, mansissemus trans Jordanem.

8 Mi Domine Deus, quid dicam, videns Israel hostibus suis terga vertentem?

9 Audient Chanane, & omnes habitatores Terrae, & pariter conglobati circumdabunt nos, atque delebunt nomen nostrum de terra: & quid facies magno nomini tuo?

10 Dixitque Dominus ad Josue: Surge, cur jaces pronus in terra?

11 Peccavit Israel, & pravaricatus est pactum meum: tuleruntque de anathemate, & furati sunt atque mentiti, & absconderunt inter vasa sua.

12 Nec poterit Israel stare ante hostes suos, eosque fugiet: quia pollutus est anathemate,

B

non ero ultra vobiscum donec conteratis eum, qui hujus scelere reus est.

* Lev.
20. 17.
Num.
21. 18.
Supr.
1. 3.
G
1. Reg.
19. 5.

13 Surge, sanctifica populum, & dic eis: Sanctificamini in crastinum: haec enim dicit Dominus Deus Israel. Anathema in medio tui est Israel: non poteris stare coram hostibus tuis, donec deleatur ex te, qui hoc contaminatus es scelere.

14 Accedetisque mane singuli per tribus vestras: & quicumque tribum fors invenerit, accedet per cognationes suas, & cognatio per domos, domusque per viros.

15 Et quicumque ille in hoc facinore fuerit deprehensus, comburetur igni cum omni substantia sua: quoniam pravaricatus est pactum Domini, & fecit nefas in Israel.

16 Surgens itaque Josue mane applicuit Israel per tribus suas, & inventa est tribus Juda.

17 Quae cum juxta familias suas esset oblata, inventa est familia Zare: Illam quoque per domos offerens, reperit Zabdi.

18 Cujus domum in singulos dividens viros, invenit Achan filium Charmi, filii Zabdi, filii Zare de tribu Juda.

19 Et ait Josue ad Achan: Fili mi, da gloriam Domino Deo Israel, & confitere, atque indica mihi, quod feceris, ne abscondas.

20 Responditque Achan Josue, & dixit ei: Verè ego peccavi Domino Deo Israel, & sic, & sic feci.

21 Vidi enim inter spolia pallium cocineum valde bonum, & ducentos siclos argenti, regulamque auream quinquaginta siclorum: & concupiscens abstuli, & abscondi in terra contra medium tabernaculi mei, argentumque fossa humo operui.

22 Misit ergo Josue ministros: qui currentes ad tabernaculum illius, repperunt cuncta abscondita in eodem loco, & argenti simul.

23 Auferentisque de tentorio, tulerunt ea ad Josue, & ad omnes filios Israel, & proiecēruntque ante Dominum.

* 1.
Reg.
18. 17.

24 Tollens itaque Josue Achan filium Zare, argentumque, & pallium, & auream regulam, filios quoque, & filias ejus, boves, & asinos, & oves, ipsumque tabernaculum, & cunctam suppellectilem (& omnis Israel cum eo) duxeruntque eos ad vallem Achor:

25 Ubi dixit Josue: Quia turbasti nos, exturbet te Dominus in die hac. Lapidavitque eum omnis Israel: & cuncta, quae illius erant, igne consumpta sunt.

26 Congregaveruntque super eum acervum lapidum, qui permanet usque in praesentem diem. Et averlus est furor Domini ab eis. Vocatumque est nomen loci illius, Vallis Achor, usque hodie.

C A P U T V I I I.

Expugnata Hai, rex ejus suspenditur, erecto altari lapideo. Deuteronomium super lapides scribitur. & populo benedicuntur.

1 Dixit autem Dominus ad Josue: Ne timeas, neque formides: tolle tecum omnem multitudinem pugnatorum, & consergens ascende in oppidum Hai, ecce tradidi in manu tua regem ejus, & populum, urbemque, & terram.

* Sup.
6. 14.

2 Faciesque urbi Hai, & regi ejus, sicut fecisti Jericho, & regi illius: praedam vero, & omnia animantia diripietis vobis: pone

insidias urbi post eam.

3 Surrexitque Josue, & omnis exercitus bellatorum cum eo, ut ascenderet in Hai: & electa triginta millia virorum fortium misit nocte.

4 Praecipitque eis, dicens: Pone insidias post civitatem: nec longius recedatis, & eritis omnes parati.

5 Ego autem, & reliqua multitudo, quae mecum est, accedemus ex adverso contra urbem. Cumque exierint contra nos sicut ante fecimus, fugiemus, & terga vertemus:

6 Donec persequentes ab urbe longius protrahamur: putabunt enim nos fugere sicut prius.

7 Nobis ergo fugientibus, & illis persequentibus, consurgetis de insidiis, & vastabitis civitatem: tradetque eam Dominus Deus vester in manus vestras.

8 Cumque ceperitis, succendite eam, & sic omnia facietis, ut iussi.

9 Dimisitque eos, & perrexerunt ad locum insidiarum, sederuntque inter Bethel, & Hai, ad occidentalem plagam urbis Hai. Josue autem nocte illa in medio mansit populi.

10 Surgenque diluculo recensuit socios, & ascendit cum senioribus in fronte exercitus, vallatus auxilio pugnatorum.

11 Cumque venisset, & accessissent ex adverso civitatis, iterant ad septentrionalem urbem plagam, inter quam, & eos erat vallis media.

12 Quinque autem millia viros elegerat, & posuerat in insidiis inter Bethel, & Hai, ex occidentali parte ejusdem civitatis:

13 Omnis vero reliquus exercitus ad aquilonem aciem dirigebat, ita ut novissimi illius multitudinis occidentalem plagam urbis attingerent. Abiit ergo Josue nocte illa, & stetit in vallis medio.

14 Quod cum vidisset rex Hai, festinavit mane, & egressus est cum omni exercitu civitatis, direxitque aciem contra desertum, ignorans, quod post tergum lateret insidia.

15 Josue vero, & omnis Israel cesserunt loco, simulantes metum, & fugientes per solitudinis viam.

16 At illi vociferantes pariter, & se mutuo cohortantes, persecuti sunt eos. Cumque recessissent a civitate,

17 Et ne unus quidem in urbe Hai, & Bethel remansisset, qui non persequeretur Israel (sicut eruperant aperta oppida relinquentes),

18 Dixit Dominus ad Josue: Leva clypeum, qui in manu tua est, contra urbem Hai, quoniam tibi tradam eam.

19 Cumque elevarit clypeum ex adverso civitatis, insidia, quae latebant, surrexerunt confestim: & pergentes ad civitatem, ceperunt, & succenderunt eam.

20 Viri autem civitatis, qui persequerantur Josue, respicientes, & videntes fumum urbis ad caelum usque consendere, non potuerunt ultra huc, illucque diffugere: praesertim cum hi, qui simulaverant fugam, & tendebant ad solitudinem, contra persequentes fortissime restitissent.

21 Videnque Josue, & omnis Israel, quod capta esset civitas, & fumus urbis ascenderet, reversus percussit viros Hai.

22 Siquidem & illi, qui ceperant, & succenderant civitatem, egressi ex urbe contra suos,

medios hostium ferire cœperunt. Cum ergo ex utraque parte adversarii caderentur, ita ut nullus de tanta multi udine salvaretur,

23 Regem quoque urbis Hai apprehenderunt viventem, & obtulerunt Josue.

24 Igitur omnibus interfecit, qui Israël ad desertam tendentem fuerant persecuti, & in eodem loco gladio corruentibus, reversi filii Israel percusserunt civitatem.

25 Erant autem, qui in eodem die conciderant, à viro usque ad mulierem, duodecim millia hominum, omnes urbis Hai.

26 Josue verò non contraxit manum, quam in sublime porrexit, tenens clypeum, donec interficerentur omnes habitatores Hai.

27 Jumenta autem, & prædam civitatis dividerunt sibi filii Israel, sicut præceperat Dominus Josue.

28 Qui succendit orbem, & fecit eam tumulum sempiternum.

29 Regem quoque suspexit in patibulo usque ad vespem, & solis occalum. Præcepitque Josue, & deposuerunt cadaver ejus de cruce: projeceruntque in ipso introitu civitatis, conesto super eum magno acervo lapidum, qui permanet usque in præsentem diem.

30 Tunc edificavit Josue altare Domino Deo Israel in monte Hebal:

31 * Sicut præceperat Moyses famulus Domini filiis Israel, & scriptum est in volumine legis Moysi: altare verò de lapidibus impositis, quos ferrum non teigit: & obtulit super eo holocausta Domino, immolavitque pacificas victimas.

32 Et scripsit super lapides Deuteronomium legis Moysi, quod ille digesserat coram filiis Israel.

33 Omnis autem populus, & majores natu, ducesque ac iudices stabant ex utraque parte arcæ in conspectu sacerdotum, qui portabant arcam sedem Domini, ut advena, ita & indigena. Media pars eorum juxta montem Garizim, & media juxta montem Hebal, sicut præceperat Moyses famulus Domini. Et primum quidem benedixit populo Israel.

34 Post hæc legi omnia verba benedictionis, & maledictionis, & cuncta, quæ scripta erant in legis volumine.

35 Nihil ex his, quæ Moyses jussu erat, reliquit intactum, sed universa replicavit coram omni multitudine Israel, mulieribus, ac parvulis, & advenis, qui inter eos morabantur.

C A P U T I X.

Gabaonitæ simulatione longi itineris imponentes Josue, & principibus Israelitarum, interpositio iuramento salvantur, insecto tamen murmure, perpetuo famulatio asseruntur.

1 Quibus auditis, cuncti reges trans Jordanem, qui versabantur in montanis, & capessibus, in maritimis, ac litore magni maris, hi quoque, qui habitabant juxta Libanum, Hebraus, & Amorheus, Chanaanæus, Pherezeus, & Heveus, & Jebuseus, 2 Congregati sunt pariter, ut pugnarent contra Josue, & Israel uno animo, eademque sententia.

3 At hi, qui habitabant in Gabaon, audientes cuncta, quæ fecerat Josue Jericho, & Hai,

4 Et callide cogitantes, tulerunt sibi ciba-

ria, saccos veteres asinis imponentes, & utres vinarios scissos, atque consutos,

5 Calceamenta quoque perantia, quæ ad indicium vetustatis pittacis confusa erant, induti veteribus vestimentis: panes quoque, quos portabant ob viaticum, durierant, & in fructu comminui:

6 Perrexeruntque ad Josue, qui tunc morabatur in castris Galgala, & dixerunt ei atque simul omni Israeli: De terra longinqua venimus, pacem vobiscum facere cupientes. Responderuntque viri Israel ad eos, atque dixerunt:

7 Ne forte in terra, quæ nobis forte debetur, habitetis, & non possimus fedus inire vobiscum.

8 At illi ad Josue: Servi, inquiunt, tui sumus. Quibus Josue, ait: Quinam estis vos? & unde venistis?

9 Responderunt: De terra longinqua valde venerunt servi tui in nomine Domini Dei tui. Audivimus enim famam potentie ejus, cuncta, quæ fecit in Ægypto,

10 * Et duobus regibus Amorrhæorum, qui fuerunt trans Jordanem, Sehon regi Helebon, & Og regi Basan, qui erant in Astaro: h.

11 Dixeruntque nobis seniores, & omnes habitatores terræ nostræ: Tollite in manibus cibaria ob longissimam viam, & occurrete eis, & dicitis: servi vestri sumus, fedus inire vobiscum.

12 En panes, quando egressi sumus de domibus nostris, ut veniremus ad vos, calidos sumimus: nunc sicci facti sunt, & vetustate nimia comminuti.

13 Utres vini novos implevimus, nunc rupti sunt, & soluti: vestes, & calceamenta, quibus induimur, & quæ habemus in pedibus, ob longitudinem longioris viæ trita sunt, & pene consumpta.

14 Susceperunt igitur de cibariis eorum, & os Domini non interrogaverunt.

15 * Fecitque Josue cum eis pacem, & inito sedere pollicitus est, eod non occiderentur: principes quoque multitudinis juraverunt eis.

16 Post dies autem tres inii federis, audierunt, quod in vicino habitarent, & inter eos futuri essent.

17 Moveruntque castra filii Israel, & venerunt in civitates eorum die tertio, quarum hæc vocabula sunt: Gabaon, & Caphira, & Beroth, & Cariathiarim.

18 Et non percusserunt eos, eod quod jurassent eis principes multitudinis in nomine Domini Dei Israel. Murmuravit itaque omne vulgus contra principes Israel.

19 Qui responderunt eis: Juravimus illis in nomine Domini Dei Israel, & idcirco non possumus eos contingere.

20 Sed hoc faciemus eis: Reserventur quidem, ut vivant, ne contra nos ira Domini concitetur, si pejeraverimus:

21 Sed sic vivant, ut in usus universæ multitudinis ligna cadant, aquasque comportent. Quibus hæc loquentibus,

22 Vocavit Gabaonitas Josue, & dixit eis: Cur nos decipere fraude voluistis, ut diceretis: Procul valde habitamus à vobis, cum in medio nostri sitis?

23 Itaque sub maledictione eritis, & non deficiet de stirpe vestra ligna cadens, aquasque comportans in domum Dei mei.

* Exo.
10. 25.
Deut.
27. 3.

G

* Nu.
mer.
21. 13.

C

* 7.
R. g.
21. a.

D

24 Qui responderunt: Nuntiatum est nobis servis tuis, quodd promississet Dominus Deus tuus Moyfi servo suo, ut traderet vobis omnem Terram, & disperderet cunctos habitatores ejus. Timuimus igitur valde, & providimus animabus nostris, vestro terrore compulsi, & hoc consilium inivimus:

25 Nunc autem in manu tua sumus: quod

tibi bonum, & rectum videtur, fac nobis.

26 Fecit ergo Josue, ut dixerat, & liberavit eos de manu filiorum Israel, ut non occiderentur.

27 Decrevitque in illo die eos esse in ministerio cuncti populi, & altaris Domini, cadentes ligna, & aquas comportantes, utque in præsens tempus, in loco, quem Dominus elegerat.

CAPUT X.

Quinqueretes oppugnantes urbem Gabaon, immoto sole unius diei spatio vincuntur, & ex spelunca extrahiti suspenduntur, pluresque alii reges, & civitates excinduntur.

A **Q**Uæ cum audisset Adonisedec rex Jerusalem, quodd scilicet cœpisset Josue Hai, & subvertisset eam (sicut enim fecerat Jericho, & regi ejus, sic fecit Hai, & regi illius) & quodd transfugissent Gabaonites ad Israel, & essent federati eorum, 2 Timuit valde. Urbs enim magna erat Gabaon & una civitatum regaliū, & major oppido Hai, omnesque bellatores ejus fortissimi. 3 Misit ergo Adonisedec rex Jerusalem ad Oham regem Hebron, & ad Pharan regem Jerimoth, ad Japhia quoque regem Lachis, & ad Dabir regem Eglon, dicens: 4 Ad me ascendite, & ferre præsidium, ut expugnemus Gabaon, quare transfugerit ad Josue, & ad filios Israel.

B 5 Congregati igitur ascenderunt quinque reges Amorharum, rex Jerusalem, rex Hebron, rex Jerimoth, rex Lachis, rex Eglon, simul cum exercitibus suis, & castrametati sunt circa Gabaon, oppugnantes eam. 6 Habitatores autem Gabaon urbis obsessæ miserunt ad Josue, qui tunc morabatur in castris apud Galgala, & dixerunt ei: Ne retrahas manus tuas ab auxilio fervorum tuorum: ascende citò, & libera nos, ferque præsidium: conveniunt enim adversum nos omnes reges Amorharum, qui habitant in montanis.

7 Ascenditque Josue de Galgalis, & omnis

exercitus bellatorum cum eo, viri fortissimi.

8 Dixitque Dominus ad Josue: Ne timeas eos: in manus enim tuas tradidi illos: nullus ex eis tibi resistere poterit.

9 Irruit itaque Josue super eos repente, tota nocte ascendens de Galgalis:

10 Et conturbavit eos Dominus à facie Israel: contrivitque plaga magna in Gabaon, ac persecutus est eos per viam ascensus Beth-horon, & percussit usque Azeca, & Maceda.

C 11 Cumque fugerent filios Israel, & essent in descensu Beth-horon, Dominus misit super eos lapides magnos de caelo usque ad Azeca: & mortui sunt multo plures lapidibus grandinis, quam quos gladio percusserant filii Israel.

12 Tunc locutus est Josue Domino, in die, qua tradidit Amorharum in conspectu filiorum Israel, dixitque coram eis: Sol contra Gabaon ne movearis, & Luna contra vallem Ajalon.

13 Steteruntque Sol, & Luna, donec ulcisceretur se gens de inimicis suis. Nonne scriptum est hoc in libro justorum? Stetit itaque Sol in medio caeli, & non festinavit occumbere spatio unius diei.

14 Non fuit antea, nec postea tam longa dies, obediēte Domino voci hominis, & pugnante pro Israel.

15 Reversusque est Josue cum omni Israel in castra Galgala.

16 Fugerant enim quinque reges, & se absconderant in spelunca urbis Maceda.

17 Nuntiatumque est Josue, quodd inventi essent quinque reges latentes in spelunca urbis Maceda.

*Eccle.
46. 5
112. 10
120. 11.

D 18 Qui praecepit sociis, & ait: Volvite saxa ingentia ad os speluncae, & ponite viros indutrios, cui clausos custodiant.

19 Vos autem nolite stare, sed persequimini hostes, & extremos quosque fugientium cadite: nec dimittatis eos urbium suarum intrare praesidia, quos tradidit Dominus Deus in manus vestras.

20 Caesis ergo adversariis plaga magna, & usque ad internecionem pene consumptis, hi, cui Israel effugere potuerunt, ingressi sunt civitates munitas.

21 Reverlusque est omnis exercitus ad Josue in Maceda, ubi tunc erant castra, sani, & integro numero: nullusque contra filios Israel multo ausus est.

22 Praecipitque Josue, dicens: Aperite os speluncae, & producite ad me quinque reges, qui in ea latitant.

23 Feceruntque ministri, ut sibi fuerat imperium, & eduxerunt ad eum quinque reges de spelunca, regem Jerusalem, regem Hebron, regem Jerimoth, regem La-his, regem Eglon.

24 Cumque ducenti essent ad eum, vocavit omnes viros Israel, & ait ad principes exercitus, qui secuti erant: Ire, & ponite pedes super colla regum istorum. Qui cum perrexissent, & subiectionum colla pedibus calcarent,

25 Rursum ait ad eos: Nolite timere, nec paveatis, confortamini, & estote robusti: sic enim faciet Dominus cunctis hostibus vestris, adversum quos dimicatis.

26 Percussitque Josue, & interfecit eos, atque suspendit sicut quinque stipites: fueruntque suspensi usque ad vespertum.

***Deu.**
21. 13. 27 Cumque occumberet sol, praecipit sociis, ut deponerent eos de patibulis. Qui depositos proiecerunt in speluncam, in qua latuerant, & posuerunt super os eius saxa ingentia, quae permanent usque in praesens.

F 28 Eodem quoque die Macedam cepit Josue, & percussit eam in ore gladii, regemque illius interfecit, & omnes habitatores ejus non dimisit in ea saltem parvas reliquias. Fecitque regi Maceda, sicut fecerat regi Jericho.

29 Transivit autem cum omni Israel de Maceda in Lebna, & pugnabat contra eam.

30 Quam tradidit Dominus cum rege suo in manus Israel: percusseruntque urbem in ore gladii, & omnes habitatores ejus. Non dimiserunt in ea ullas reliquias. Feceruntque regi Lebna, sicut fecerant regi Jericho.

***Sup.**
6. 1. 31 De Lebna transivit in Lachis cum omni Israel: & exercitum per gyrum disposito oppugnabat eam.

32 Tradiditque Dominus Lachis in manus Israel: & cepit eam die altero, atque percussit in ore gladii, omnemque animam, quae fuerat in ea, sicut fecerat Lebna.

33 Eo tempore ascendit Horam rex Gazet, ut auxiliaretur Lachis: quem percussit Josue cum omni populo ejus usque ad internecionem.

34 Transivitque de Lachis in Eglon, & circumdedit.

35 Atque expugnavit eam eadem die: percussitque in ore gladii omnes animas, quae erant in ea, juxta omnia, quae fecerat Lachis.

36 Ascendit quoque cum omni Israel de Eglon in Hebron, & pugnavit contra eam.

G 37 Cepit eam, & percussit in ore gladii, regem

quoque ejus, & omnia oppida regionis illius, universaeque animas, quae in ea fuerant commoratae: non reliquit in ea ullas reliquias: sicut fecerat Eglon, sic fecit & Hebron, cumque in ea reperit, consumens gladio.

38 Inde reversus in Dabir,

39 Cepit eam atque vastavit: regem quoque ejus, atque omnia per circuitum oppida percussit in ore gladii, non dimisit in ea ullas reliquias, sicut fecerat Hebron, & Lebna, & regibus eorum, sic fecit Dabir, & regi illius.

40 Percussit itaque Josue omnem Terram mentanam, & meridianam, atque campestem, & Asedoth cum regibus suis: non dimisit in ea ullas reliquias, sed omne, quod spirare poterat, interfecit, sicut praeceperat ei Dominus Deus Israel.

41 A Cadesbarne usque Gazam. Omnem terram Gosen usque Gabaon.

42 Univerlosque reges, & regiones eorum, uno impetu cepit, atque vastavit: Dominus enim Deus Israel pugnavit pro eo.

43 Reverlusque est cum omni Israel ad locum castrorum in Galgal, ubi castrum erat.

Expugnata Josue regem Jabin cum aliis plurimis regibus, ac populi omnia servans, quae Dominus Moysi praeceperat.

Quae cum audisset Jabin rex Asor, misit ad Jothab regem Madon, & ad regem Semeron, atque ad regem Achsah:

2 Ad reges quoque Aquilonis, qui habitabant in montanis, & in planitie contra meridiem Ceneroth, in campestribus quoque, & in regionibus Dor juxta mare:

3 Chananaeum quoque ab Oriente, & Occidente, & Amorrhaeum, atque Hethaeum, ac Pherezeum, & Jebuseum in montanis: Hevaeum quoque, qui habitabat ad radices Hermon in terra Maspha.

4 Egredienteque sunt omnes cum turmis suis, populus multus nimis sicut arena, quae est in litore maris, equi quoque, & currus immensa multitudo.

5 Conveneruntque omnes reges isti in unum ad aquas Merom, ut pugnarent contra Israel.

6 Dixitque Dominus ad Josue: Ne timeas eos: cras enim hac eadem hora ego tradam omnes istos vulnerandos in conspectu Israel: equos eorum subnectabis, & currus igne combures.

7 Venitque Josue, & omnis exercitus cum eo adversus illos ad Aquas Merom subito, & irruerunt super eos.

8 Tradiditque illos Dominus in manus Israel. Qui percusserunt eos, & persecuti sunt usque ad Sidonem magnam, & Aquas Mase-rephod, campumque Masphae, qui est ad Orientalem illius partem. Ita percussit omnes, ut nullas dimittere ex eis reliquias.

9 Fecitque sicut praeceperat ei Dominus, equos eorum subnectavit, currusque combussit igni.

10 Reverlusque statim cepit Asor & regem ejus percussit gladio. Asor enim antiquitus inter omnia regna haec principatum tenebat.

11 Percussitque omnes animas, quae ibidem morabantur: non dimisit in ea ullas reliquias, sed usque ad internecionem universa vastavit, ipsaque urbem peremit incendio.

12 Et omnes per circuitum civitates, reges-

*Deu.
7. 4.

que earum cepit, percussit, atque delevit, sicut praeceperat ei Moyses famulus Domini.

13 Absque urbibus, quae erant in collibus & in tumulis litae, ceteras succendit Israel: una tantum Afor municipium flamma consumpsit.

14 Omneque praedamistarum urbium, ac inuenta diviserunt sibi filii Israel, cunctis hominibus interfecit.

*Exo.

24. 11

*Deu.

7. 4.

15 Sicut praeceperat Dominus Moysi servo suo, ita praecepit Moyses Josue, & ille universa complevit: non praeiit de universis mandatis nec unum quidem verbum, quod jussit Dominus Moysi.

16 Cepit itaque Josue omnem Terram montanam, & meridianam, terramque Gosen, & planitiem, & Occidentalem plagam, montemque Israel, & campestria eius:

D

17 Et partem montis, quae ascendit Seir usque Baalgad per planitiem Libani subter montem Hermon: omnes reges eorum cepit, percussit, & occidit.

18 Multo tempore pugnavit Josue contra reges istos.

19 Non fuit civitas, quae se traderet filiis Israel, praeter Hevaum, qui habitabat in Gabaon: omnes enim bellando cepit.

20 Domini enim sententia fuerat, ut induerentur corda eorum, & pugnarent contra Israel, & caderent: & non mererentur ullam clementiam, ac perirent, sicut praeceperat Dominus Moysi.

21 In illo tempore venit Josue, & interfecit Enacim de montanis Hebron, & Dabir, & Anab, & de omni monte Juda, & Israel, urbesque eorum delevit.

22 Non reliquit ullum de stirpe Enacim, in Terra filiorum Isaac abgezivitaribus Gaza, & Geth, & Azot, in quibus solis reliqui sunt.

23 Cepit ergo Josue omnem terram, sicut locutus est Dominus ad Moysen, & tradidit eam in possessionem filiis Israel secundum partes, & tribus suas: quaevisque eorum ad praelii.

CAPUT XII.

Numeravit reges 21 circa, & ultra Jordanem, quos percusserunt Moyses, & Josue.

A

1 Hi sunt reges, quos percusserunt filii Israel, & possederunt terram eorum trans Jordanem ad solis ortum, a torrente Arnon usque ad montem Hermon, & omnem orientalem plagam, quae respicit solitudinem.

2 Sehon rex Amorrhaeorum, qui habitavit in Hesebon, dominatus est ab Aroer, quae sita est super ripam torrentis Arnon, & media partis in valle, dimidiaque Galaad, usque ad torrentem Jacob, qui est terminus filiorum Ammon.

B

3 Et a solitudine usque ad mare Ceneroth contra Orientem, & usque ad mare deserti, quod est mare salissimum, ad orientale plagam per viam, quae ducit Bethsmoth: & ab australi parte, quae subiacet Aseboth, usque Phaspha.

C

4 Terminus Og regis Basan, de reliquis Raphaim, qui habitavit in Astaroth, & in Edrai, & dominatus est in monte Hermon, & in Salecha, atque in universa Basan, usque ad terminos.

5 Gessuri, & Machati, & dimidia partis Galaad, terminos Sehon regis Hesebon.

6 Moyses famulus Domini, & filii Israel percusserunt eos, tradiditque terram eorum

Moyses in possessionem Rubenitis, & Gaditis, & dimidia tribui Manasse.

7 Hi sunt reges terrae, quos percussit Josue, & filii Israel, trans Jordanem ad occidentalem plagam, a Baalgad in campo Libani, usque ad montem, cuius pars ascendit in Seir: tradiditque eam Josue in possessionem tribubus Israel, singulis partes suas.

8 Tam in montanis, quam in planis, atque campestribus. In Aseboth, & in solitudine, ac in meridie Hethaus fuit, & Amorrhaeus, Chanaan, & Pherezaus, Hevaus, & Jebuseus.

9 Rex Jericho unus: rex Hai, quae est ex latere Bethel, unus:

10 Rex Jerusalem unus, rex Hebron unus,

11 Rex Jerimoth unus, rex Lachis unus,

12 Rex Eglon unus, rex Gazer unus,

13 Rex Dabir unus, rex Gader unus,

14 Rex Herma unus, rex Hered unus,

15 Rex Lebna unus, rex Odullam unus,

16 Rex Maceda unus, rex Bethel unus,

17 Rex Taphna unus, rex Opher unus,

18 Rex Aphec unus, rex Siron unus,

19 Rex Madon unus, rex Afor unus,

20 Rex Semeron unus, rex Achaph unus,

21 Rex Thenac unus, rex Mageddonus,

22 Rex Cades unus, rex Jachanan Carmeli unus,

23 Rex Dor, & provincia Dor unus,

24 Rex Theria unus: omnes reges triginta unus.

CAPUT XIII.

Jubet Dominus Josue, ut terram occupatam a filiis Israel dividat: & recensentur jam ante assignatae portiones Ruben, Gad, & dimidia tribui Manasse trans Jordanem.

1 Josue senex, prope aetate erat, & dixit Dominus ad eum: Senesce, & Josue gavisus es, terraque latissima derelicta est, quae necdum sorte divisa est.

2 Omnis videlicet Galaad, Philistini, & universa Gessuri.

3 A fluvio turbido, qui irrigat Aegyptum, usque ad terminos Accaron contra Aquilonem, Terra Chanaan, quae in quinque regulos Philistini dividitur, Gazas, & Azotus, Ascalonitas, Gethaeos, & Accaronitas.

4 Ad meridiem vero sunt Hevai, omnis terra Chanaan, & Maara Sidoriorum, usque Apheca, & terminos Amorrhai.

5 Et usque confinia Libani quoque regio contra orientem, & a Baalgad sub monte Hermon, donec ingrediaris Emath.

6 Omnium, qui habitant in monte Libano usque ad aquas Maserephat, universisque Sidorum. Ego sum qui delebo eos a facie filiorum Israel. Veniat ergo in partem hereditatis Israel, sicut praecepi tibi.

7 Et nunc divide terram in possessionem novem tribubus, & dimidia tribui Manasse.

8 Cum qua Ruben, & Gad possederunt terram, cum tradidit eis Moyses famulus Domini trans fluentia Jordanis ad orientale plagam.

9 Ab Aroer, quae sita est in ripa torrentis Arnon, & in vallis medio, universaque campestris Medaba, usque Dibon:

10 Et cunctas civitates Sehon regis Amorrhai, qui regnavit in Hesebon, usque ad terminos filiorum Ammon.

*Num
32. 13.

11 Et Galaad, ac terminum Gessuri, & Machati, & omnem montem Hermon, & universam Basan, usque ad Salecha,

12 Omne regnum Og in Basan, qui regnavit in Astaroth, & Edrai, ipse fuit de reliquis Raphaim: percussitque eos Moyses, atque delevit.

13 Nolueruntque disperdere filii Israel Gessuri, & Machati: & habitaverunt in medio Israel usque in presentem diem.

*Num 18.10. 14 *Tribui autem Levi non dedit possessionem, sed sacrificia, & victimæ Domini Dei Israel, ipsa est ejus hæreditas, sicut locutus est illi.

15 Dedit ergo Moyses possessionem tribui filiorum Ruben juxta cognationes suas.

C 16 Fuitque terminus eorum ab Aroer, quæ sita est in ripa torrentis Arnon, & in valle ejusdem torrentis media: universam planitiem, quæ ducit Medaba,

17 Et Hesebon, cum cunctisque viculis earum, qui sunt in campestribus: Dibon quoque, & Bamothbaal, & oppidum Baalmaon,

18 Et Jassa, & Cedimoth, & Mephaath,

19 Et Cariathaim, & Sabama, & Sarathar in monte convallis.

20 Bethphogor, & Aseboth, Phasga, & Bethiesimoth,

*Num 11. 3. 21 Et omnes urbes campestris, universaque regna Sehon regis Amorrhæi, qui regnavit in Hesebon, quem percussit Moyses cum principibus Madian: Hevæum, & Recem, & Sur, & Hur, & Rebe duces Seho habitatores terræ.

22 Et Balaam filium Beor ariolum occiderunt filii Israel gladio cum ceteris interfectis.

23 Factusque est terminus filiorum Ruben Jordanis fluvius. Hæc est possessio Rubenitarum per cognationes suas urbium, & viculorum.

24 Deditque Moyses tribui Gad, & filiis ejus per cognationes suas possessionem, cujus hæc divisio est.

D 25 Terminus Jaser, & omnes civitates Galaad, & dimidiam partem terræ filiorum Ammon, usque ad Aroer, quæ est contra Rabba:

26 Et ab Hesebon usque Ramoth, Masphe, & Betonim: & à Manaim usque ad terminos Dabir:

27 In valle quoque Betharam, & Bethnemra, & Socoth, & Saphon reliquam partem regni Sehon regis Hesebon: hujus quoque finis, Jordanis est, usque ad extremam partem maris Cenereth trans Jordanem ad orientalem plagam.

28 Hæc est possessio filiorum Gad per familias suas, civitates, & villæ earum.

29 Dedit & dimidiæ tribui Manasse, filiis ejus juxta cognationes suas possessionem,

30 Cujus hoc principium est: à Manaim universam Basan, & cuncta regna Og regis Basan, omnesque vicus Jair, qui sunt in Basan, sexaginta oppida.

31 Et dimidiam partem Galaad, & Astaroth, & Edrai, urbes regni Og in Basan: filii Machir, filii Manasse, dimidiæ parti filiorum Machir juxta cognationes suas.

32 Hanc possessionem divisit Moyses in campestribus Moab trans Jordanem contra Jericho ad orientalem plagam.

*Num 18.10. 33 *Tribui autem Levi non dedit possessionem: quoniam Dominus Deus Israel ipse est possessio ejus, ut locutus est illi.

CAPUT XIV.

Caleb accipit Hebron in hereditatem sibi a Deo promissam, & quod aliis exploratoribus detrahentibus terra promissa, ipse sequutus sit Dominus.

A 1 Hoc est, quod possederunt filii Israel in terra Chanaan, quam dederunt eis Eleazar sacerdos, & Josue filius Nun, & principes familiarum per tribus Israel:

2 Sorte omnia dividentes, sicut præceperat Dominus in manu Moysi, novem tribubus, & dimidiæ tribui.

3 Duabus enim tribubus, & dimidiæ dederat Moyses trans Jordanem possessionem: absque Levitis, qui nihil terræ acceperunt inter fratres suos:

4 Sed in eorum successerunt locum filii Joseph in duas divisi tribus, Manasse, & Ephraim: nec acceperunt Levitæ aliam in terra partem, nisi urbes ad habitandum, & suburbana earum ad alenda jumenta, & pecora sua.

5 Sicut præceperat Dominus Moysi, ita fecerunt filii Israel, & diviserunt terram.

6 Acceperunt itaque filii Juda ad Josue in Galgala, locutusque est ad eum Caleb, filius Jephone Cenezæus: * Nosti, quid locutus sit Dominus ad Moysen hominem Dei de me, & te in Cadesbarne.

7 Quadraginta annorum erant, quando misit me Moyses famulus Domini de Cadesbarne, ut considerarem terram, nuntiavitque ei, quod mihi verum videbatur.

8 Fratres autem mei, qui ascenderant mecum, dissolverunt cor populi: & nihilominus ego secutus sum Dominum Deum meum.

9 Juravitque Moyses in die illo, dicens: Terra, quam calcavit pectus, erit possessio tua, & filiorum tuorum in æternum: quia secutus es Dominus Deum meum.

10 Concessit ergo Dominus vitam mihi, sicut pollicitus est usque in presentem diem: Quadraginta, & quinq; anni sunt, ex quo locutus est Dominus verbum istud ad Moysen, quando ambulabat Israel per solitudinem: hodie octoginta quinque annorum sum,

11 Sic valens, ut eo valebam tempore, quando ad explorandum missus sum: * illius in me temporis fortitudo usque hodie perseverat, tam ad bellandum, quam ad gradiendum.

12 Da ergo mihi montem istum, quem pollicitus est Dominus, te quoque audiente, in quo Enacim sunt, & urbes magnæ, atque munitæ: si fortè sit Dominus mecum, & potero delere eos, sicut promisit mihi.

13 Benedixitque ei Josue: & tradidit ei Hebron in possessionem.

14 Atque ex eo fuit Hebron Caleb filio Jephone Cenezæo usque in presentem diem: quia secutus est Dominum Deum Israel.

15 Nomen Hebron antevocabatur Cariath Arbe: Adam maximus ibi inter Eliacim situs est: & Terra cessavit à præliis.

CAPUT XV.

Sors tribus Judæ: civitates, & villa earum, Othoniel accipit Axam filiam Caleb, eò quod obtinuerit Cariath Sepher, additurque ei terra irriqua.

A 1 Igitur sors filiorum Judæ per cognationes suas ista fuit: A termino Edom,

deser-

desertum Sin contra meridiem, & usque ad extremam partem Australis plagæ.

2 Initium ejus à summitate maris salissimi, & à lingua ejus, quæ respicit Meridiem :

3 Egrediturque contra Ascensum Scorpionis, & pertransit in Sinai : ascenditque in Cadesbarne, & provenit in Efron, ascendens ad Addar, & circueiens Carcaa,

4 Atque inde pertransiens in Asemona, & perveniens ad Torrentem Ægypti : eruntque termini ejus mare magnum : hic erit finis meridiana plagæ.

B 5 Ab Oriente verò erit initium, mare salissimum usque ad extrema Jordanis : & ea, quæ respiciunt ad Aquilonem, à lingua maris, usque ad eundem Jordanis fluvium.

6 Ascenditque terminus in Beth Hagla, & transit ab Aquilone in Beth Araba : ascendens ad lapidem Boen filii Ruben.

7 Et tendens usque ad terminos Debera de Valle Achor, contra Aquilonem respiciens Galgala, quæ est ex adverso Ascensionis Adomim, ab australi parte torrentis : transiitque aquas, quæ vocantur Fons solis : & erunt exitus ejus ad Fontem Roel.

8 Ascenditque per convallē filii Ennon ex latere Jebusiad Meridiem, hæc est Jerusalem : & inde se erigens ad verticem montis, qui est contra Geennom ad Occidentem in summitate vallis Raphaim contra Aquilonē.

C 9 Pertransiitque à vertice montis usque ad fontem aquæ Nephtoa : & pervenit usque ad vicos montis Ephron : inclinaturque in Baala, quæ est Cariathiarim, id est, urbs silvarum :

10 Et circumit de Baala contra Occidentem, usque ad montem Seir : transiitque juxta latus montis Jarim ad Aquilonem in Cheslon, & descendit in Bethsames, transiitque in Thamna :

11 Et pervenit contra Aquilonem partis Accaron ex latere : inclinaturque Sechre-na, & transit montem Baala : pervenitque in Jebneel, & magni maris contra Occidentem sine concluditur.

12 Hi sunt termini filiorum Juda per circuitum in cognationibus suis.

D 13 Caleb verò filio Jephone dedit partem in medio filiorum Juda, sicut præceperat ei Dominus : Cariath Arbe patris Enac, ipsa est Hebron.

* Ju.
dic. 1.
14.

14 * Delevitque ex ea Caleb tres filios Enac, Selsai, & Ahimam, & Tholmai de stirpe Enac.

15 Atque inde descendens venit ad habitatores Dabir, quæ prius vocabatur Cariath Sepher, id est, civitas litterarum.

16 Dixitque Caleb : Qui percussit Cariath Sepher, & ceperit eam, dabo ei Axam filiam meam uxorem.

17 Cepitque eam Othoniel filius Cenez frater Caleb junior : deditque ei Axam filiam suam uxorem.

18 Quæ, cum pergerent simul, suasa est à viro suo, ut peteret à patre suo agrum, suspiravitque ut sedebat in asino. Cui Caleb : Quid habes, inquit ?

19 At illa respondit : Da mihi benedictionem : Terram Australem, & arentem dediisti mihi, juncæ & irriguam. Dedit itaque ei Caleb irriguum superius, & inferius.

20 Hæc est possessio tribus filiorum Juda per cognationes suas.

21 Erantque civitates ab extremis partibus filiorum Juda juxta terminos Edom à Meri-

die : Cabsel, & Eder, & Jagur,

22 Et Cyna, & Dimona, & Adada,

23 Et Cades, & Afor, & Jerhnam,

24 Ziph, & Telem, & Baloth,

25 Afor nova, & Carioth, Hefron, hæc est Afor,

26 Amam, Sama, & Molada,

27 Et Afergadda, & Hassemon, & Beth-

phelet,

28 Et Haferual, & Bersabee, & Baziuthia,

29 Et Baala, & Jim, & Esem,

30 Et Eltholad, & Cefil, & Harma,

31 Et Siceleg, & Medemena, & Senfenna,

32 Lebaoth, & Selim, & Aen, & Remon. Omnes civitates vigintinovem, & villæ earum.

33 In campesribus verò : Estaol, & Sarea, & Asena,

34 Et Zanoë, & Engannim, & Taphua, & Enaim,

35 Et Jerimoth, & Adullā, Socho, & Azeca,

36 Et Saraim, & Adithaim, & Gadera, & Gederothaim : urbes quatuordecim, & villæ earum.

37 Sanam, & Hadaffa, & Mardalgad,

38 Delean, & Masepha, & Jeahel,

39 Lachis, & Bascath, & Eglon,

40 Chebbon, & Leheman, & Cethlis,

41 Et Gideroth, & Bethdagon, & Naama, & Maceda : civitates sedecim, & villæ earum.

42 Labana, & Ether, & Asan,

43 Jephtha, & Esna, & Nesib,

44 Et Cella, & Achzib, & Marefa : civitates novem, & villæ earum.

45 Accaron cum vicis, & villulis suis.

46 Ab Accaron usque ad mare : omnia quæ vergunt ad Azotum, & viculos ejus.

47 Azotus cum vicis, & villulis suis. Gaza cum vicis, & villulis suis, usque ad torrentem Ægypti, & mare magnum terminus ejus.

48 Et in monte : Samir, & Jether, & Socoth,

49 Et Danna, & Cariathfenna, hæc est Dabir :

50 Et Anab, & Isthemo, & Anim,

51 Golem, & Olon, & Gilo : civitates undecim, & villæ earum.

52 Arab, & Ruma, & Efsan,

53 Et Janum, & Bethaphua, & Apheca.

54 Athmatha, & Cariatharbe, hæc est Hebron, & Sior : civitates novem, & villæ earum.

55 Maon, & Carmel, & Ziph, & Jota,

56 Jezrael, & Jucadam, & Zanoë,

57 Accain, Gabaa, & Thamna : civitates decem, & villæ earum.

58 Halhul, & Bessur, & Gedor,

59 Mareth, & Bethanath, & Eltecon : civitates sex, & villæ earum,

60 Cariathbaal, hæc est Cariathiarim urbs silvarum, & Arebba : civitates duæ, & villæ earum.

61 In deserto Betharaba, Meddin, & sachacha,

62 Et Nebfan, & civitas salis, & Engaddi : civitates sex, & villæ earum.

63 Jebusæum autem habitatorem Jerusalem non potuerunt filii Juda delere : habitavitque Jebusæus cum filiis Juda in Jerusalem usque in præsentem diem.

CAPUT XVI.

Sors Ephraim, urbes, & viculi eorum, mansique inter hos Chananeus tributarius.

A **1** *C*ecidit quoque sors filiorum Joseph, ab Jordane contra Jericho, & aquas ejus; ab Oriente, solitudo, quæ ascendit de Jericho ad montem Bethel:

B **2** Et egreditur de Bethel Luza: transitque terminum Archi, & Atharoth:

3 Et descendit ad Occidentem juxta terminum Jephleti, usque ad terminos Bethoron inferioris, & Gazer: finiunturque regiones ejus mari magno;

4 Possederuntque filii Joseph Manasse, & Ephraim.

5 Et factus est terminus filiorum Ephraim per cognationes suas: & possessio eorum contra Orientem Ataroth-addar usque Bethoron superiorem.

C **6** Egrediunturque confinia in mare: Machmethath vero, Aquilonem respicit, & circum terminos contra Orientem in Thanath-selo: & pertransit ab oriente Janoe.

7 Descenditque de Janoe in Ataroth, & Naarath: & pervenit in Jericho, egrediturque ad Jordanem.

D **8** De Taphua pertransit contra mare in Vallem arundineti, suntque egressus ejus in mare salissimum: hæc est possessio tribus filiorum Ephraim per familias suas.

9 Urbesque separate sunt filiis Ephraim in medio possessionis filiorum Manasse, & villæ earum.

10 Et non interfecerunt filii Ephraim Chananeum, qui habitabat in Gazer: habitavitque Chananeus in medio Ephraim usque in diem hanc tributarius.

CAPUT XVII.

Medie tribui Manasse, & filiabus Salphaad sortes assignantur, & augetur sors filiorum Joseph.

A **1** *C*ecidit autem sors tribui Manasse: (ipse enim est primogenitus Joseph) Machir primogenito Manasse patri Galaad, qui fuit vir pugnator, habuitque possessionem Galaad, & Balan:

2 * Et reliquis filiorum Manasse juxta familias suas, filiis Abiezer, & filiis Helec, & filiis Esriel, & filiis Sechem, & filiis Hephher, & filiis Semida: isti sunt filii Manasse, filii Joseph, mares, per cognationes suas.

3 * Salphaad vero filio Hephher, filii Galaad filii Machir, filii Manasse, non erant filii, sed soror filia: quarum ista sunt omnia, Maala, & Noa, & Hegla, & Melcha, & Thersa.

4 Veneruntque in conspectu Eleazari sacerdotis, & Josue filii Nun, & principum, dicentes: Dominus præcepit per manum Moysi, ut daretur nobis possessio in medio fratrum nostrorum. Deditque eis juxta imperium Domini possessionem in medio fratrum patris earum.

B **5** Et ceciderunt funiculi Manasse, decem, ab se; Terra Galaad, & Balan trans Jordanem.

6 Filia enim Manasse possederunt hereditatem in medio filiorum ejus; Terra autem Galaad cecidit in sortem filiorum Manasse, qui reliqui erant.

7 Fuitque terminus Manasse ab Aser, Machmethath, quæ respicit Sichem: & egreditur ad dexteram juxta habitatores fontis Taphua.

8 Etenim in sorte Manasse ceciderat Terra Taphua, quæ est juxta terminos Manasse filiorum Ephraim.

9 Descenditque terminus Vallis arundineti in meridiem torrentis civitatum Ephraim, quæ in medio sunt urbium Manasse: terminus Manasse ab Aquilone torrentis, & exitus ejus pergit ad mare:

10 Ita ut possessio Ephraim sit ab Austro, & ab Aquilone Manasse, & utramque claudat mare, & conjungantur sibi in tribu Aser ab Aquilone, & in tribu Issachar ab Oriente.

11 Fuitque hereditas Manasse in Issachar, & in Aser, Bethsan, & viculi ejus, & Jeblaam cum viculis suis, & habitatores Dor cum oppidis suis, habitatores quoque Endor cum viculis suis: similiterque habitatores Thenac cum viculis suis, & habitatores Maggedo cum viculis suis, & tertia pars urbis Nophet.

12 Nec poterunt filii Manasse hæc civitates subvertere, sed cepit Chananeus habitare in terra sua.

13 Postquam autem convalescerunt filii Israel, subjecerunt Chananeos, & fecerunt sibi tributarios, nec interfecerunt eos.

14 Locutique sunt filii Joseph ad Josue, & dixerunt: Quare dedisti mihi possessionem sortis, & funiculi unius, cum sim tanta multitudinis, & benedixerim tui Dominus?

15 Ad quos Josue ait: Si populus multus es, ascende in silvam, & succide tibi spatia in Terra Pherazai, & Raphaim: quia angusta est tibi possessio montis Ephraim.

16 Cui responderunt filii Joseph: Non poterimus ad montana conscendere, cum ferreis curribus utantur Chananeæ, qui habitant in terra campestris, in qua sitæ sunt Bethsan cum viculis suis, & Jezrael mediam possidens vallem.

17 Dixitque Josue ad domum Joseph, Ephraim, & Manasse: Populus multus es, & magna fortitudinis, non habebis sortem unam.

18 Sed transibis ad montem, & succide tibi, atque purgabis ad habitandum spatia: & poteris ultra procedere, cum subverteris Chananeum, quem dicis ferreo habere curru, & esse fortissimum.

CAPUT XVIII.

Mittuntur, qui describant terram reliquam septem tribuum, & assignatur sors Benjamin.

A **1** *C*ongregatique sunt omnes filii Israel in Silo, ibique fixerunt tabernaculum testimonii, & fuit eis Terra subiecta.

2 Remanserant autem filiorum Israel septem tribus, quæ necdum acceperant possessiones suas.

3 Ad quos Josue ait: Usquequò marcesis signavia, & non intratis ad possidendam Terram, quæ Dominus Deus patrum vestrorum dedit vobis?

4 Eligite de singulis tribubus ternos viros, ut mittam eos, & pergant, atque circumdeant Terram, & describant eam juxta numerum unicuiusque multitudinis: referantque ad me, quod descriperint.

5 Dividite vobis Terram in septem partes: Judas sit in terminis suis ab australi plaga, & domus Joseph ab Aquilone.

6 Mediam inter hos Terram in septem partes describite: & huc venietis ad me, ut coram Domino Deo vestro mittam vobis huc sortem:

7 Quia non est inter vos pars Levitarum, sed sacerdotium Domini est eorum hereditas. Gad autem, & Ruben, & dimidia tribus Manasse, jam acceperant possessiones suas trans Jordanem ad orientalem plagam: quas dedit eis Moyses famulus Domini.

8 Cumque surrexissent viri, ut pergerent ad describendam terram, præcepit eis Josue, dicens: Circuite Terram, & describe eam, ac revertimini ad me: ut hic coram Domino, in Silo, mittam vobis sortem.

9 Itaque perrexerunt: & insistentes eam, in septem partes dividerunt, scribentes in volumine. Revertique sunt ad Josue in castra Silo.

10 Qui misit sortes coram Dño in Silo, dividitque terram filiis Israel in septem partes.

11 Et ascendit fors prima filiorum Benjamin per familias suas, ut possiderent Terram inter filios Juda, & filios Joseph.

12 Fuitque terminus eorum contra Aquilonem à Jordane: pergens juxta latus Jericho septentrionalis plagæ, & inde contra Occidentem ad montana conficiens, & perveniens ad solitudinem Bethaven.

13 Arque pertransiens juxta Luzam ad meridiem, ipsa est Bethel: descenditque in Aroth-addar, in montem qui est ad meridiem Beth-horon inferioris.

14 Et inclinamur circueiens contra mare, ad meridiem montis, qui respicit Beth-horon contra Africam: suntque exitus ejus in Cariath-baal, quæ vocatur, & Cariathiarim, urbem filiorum Juda: hæc est plaga contra mare, ad Occidentem.

15 A Meridie autem ex parte Cariathiarim egreditur terminus contra mare, & pervenit usque ad fontem aquarum Nephthoi.

16 Descenditque in partem montis, qui respicit vallem filiorum Ennom: & est contra septentrionalem plagam in extrema parte vallis Raphaim. Descenditque in Geennom (id est, vallem Ennom) juxta latus Jebusi ad Austrum: & pervenit ad fontem Rogel.

17 Transiens ad Aquilonem, & egrediens ad Eulemes, id est, fontem solis.

18 Et pertransit usque ad tumulos, qui sunt e regione ascensus Adonim: descenditque ad Abenboen, id est, lapidem Boen filii Ruben: & pertransit ex latere Aquilonis ad campellria: descenditque in planitiem.

19 Et prætergreditur contra Aquilonem Beth-hagla: suntque exitus ejus contra linguam maris salissimi ab Aquilone in fine Jordanis ad australem plagam.

20 Qui est terminus illius ab oriente: hæc est possessio filiorum Benjamin per terminos suos in circuitu, & familias suas.

21 Fueruntque civitates ejus, Jericho, & Beth-hagla, & Vallis Cafis.

22 Beth Araba, & Samaraim, & Bethel, & Et Avim, & Aphra, & Ophera.

24 Villa Emona, & Ephni, & Gabee: civitates duodecim, & villæ earum.

25 Gabaon, & Rama, & Beroth.

26 Et Melphe, & Chapbara, & Amosa.

27 Et Recem, Jarephel, & Tharela.

28 Et Sela, Eleph, & Jebus, quæ est Jerusalem, Gabaath, & Cariath: civitates quatuordecim, & villæ earum. Hæc est possessio filiorum Benjamin juxta familias suas.

CAPUT XIX.

Assignantur sortes sex tribubus Simeon, Zabulon, Issachar, Aser, Nephthali, Dan, & Josue.

1 ET egressa est fors secunda filiorum Simeon per cognationes suas: fuitque hereditas.

2 Eorum in medio possessionis filiorum Juda: Bersabee, & Sabee, & Molada.

3 Et Haserual, Bala, & Asem.

4 Et Eltholad, Bethul, & Harma.

5 Et Siceleg, & Bethmarchaboth, & Haserfusa.

6 Et Bethlebaath, & Sarohen: civitates tredecim, & villæ earum.

7 Ain, & Remmon, & Athar, & Asan: civitates quatuor, & villæ earum.

8 Omnes viculi per circuitum urbium istarum usque ad Baalath Beer Ramath contra australem plagam. Hæc est hereditas filiorum Simeon juxta cognationes suas.

9 In possessione, & funiculo filiorum Juda: quia major erat: & idcirco filii Simeon possederunt in medio hereditatis eorum.

10 Ceciditque fors tertia filiorum Zabulon per cognationes suas: & factus est terminus possessionis eorum usque Sarid.

11 Ascenditque de Mari, & Mesala, & pervenit in Debbalet, usque ad torrentem, qui est contra Jeconam.

12 Et revertitur de Sared contra orientem in fines Ceseleththabor: & egreditur ad Dabereh, ascenditque contra Japhie.

13 Et inde pertransit usque ad orientalem plagam Gethshepher, & Thacasin: & egreditur in Remmon, Amthar, & Noa.

14 Et circuit ad Aquilonem Hanathon: suntque egressus ejus vallis Jephthael.

15 Et Carhet, & Naalol, & Semerô, & Jedala, & Bethleh: civitates duodecim, & villæ earum.

16 Hæc est hereditas tribui filiorum Zabulon per cognationes suas, urbes, & viculi earum.

17 Issachar egressa est fors quarta per cognationes suas.

18 Fuitque ejus hereditas, Jezrael, & Casaloth, & Sunem.

19 Et Hapharaim, & Seon, & Anatharath.

20 Et Rabboth, & Cesion, & Abes.

21 Et Rameth, & Engannim, & Enhadda, & Bethph-les.

22 Et pervenit terminus ejus usque Thabor, & Sechemia, & Bethiames: eruntque exitus ejus Jordanis: civitates sedecim, & villæ earum.

23 Hæc est possessio filiorum Issachar per cognationes suas, urbes, & viculi earum.

24 Ceciditque fors quinta tribui filiorum Aser per cognationes suas:

25 Fuitque terminus eorum Halcath, & Chali, & Beten, & Axaph.

26 Et Elmelech, & Ammad, & Messal: & pervenit usque ad Carmelum maris, & Sihor, & Labanath.

27 Ac revertitur contra orientem Bethdagon: & pertransit usque Zabulon, & vallem Jephthael contra Aquilonem in Bethemac, & Nechiel. Egrediturque ad Javam Cabul,

28 Et Abran, & Rohob, & Hamon, & Cana, usque ad Sidonem magnam.

29 Revertiturque in Horina usque ad civitatem munitissimam Tyrum, & usque Hosa: eruntque exitus ejus in mare de funiculo Achziba:

30 Et Amma, & Aphéc, & Rohob : civitates viginti duz, & villa earum.

31 Hæc est possessio filiorum Aser per cognationes suas, urbesque, & viculi earum.

32 Filiorum Nephthali sexta fors cecidit per familias suas :

33 Et cœpit terminus de Heleph, & Elon in Saananim, & Adami, quæ est Neceb, & Jebnael usque Lecum : & egressus eorum usque ad Jordinem :

34 Revertiturque terminus contra Occidentem in Azanouthabor, atque inde egreditur in Hucua, & pertransit in Zabulon contra Meridiem, & in Aser contra Occidentem, & in Juda ad Jordanem contra ortum solis :

35 Civitates munitissimæ, Assedim, Ser, & Emath, & Recchar, & Cenerete,

36 Et Edema, & Arama, Alor

37 Et Cedès, & Edrai, Enhafor,

38 Et Jeron, & Magdalel, Horem, & Bethangath, & Bethsames : civitates decem & novem, & villa earum.

39 Hæc est possessio tribus filiorum Nephthali per cognationes suas, urbes, & viculi earum.

40 Tribui filiorum Dan per familias suas egressa est fors septima :

41 Et fuit terminus possessionis ejus Sara, & Eithaol, & Hirsèmes, id est, civitas solis.

42 Selebin, & Ajalon, & Jerhela,

43 Elon, & Themna, & Acron,

44 Elthece, Gebbethon, & Balaath,

45 Et Jud, & Bane, & Barach, & Gethremmô,

46 Et Mejarcon, & Arecon, cum termino qui respicit Joppen.

47 Et ipso fine concluditur. Ascenderuntque filii Dan, & pugnaverunt contra Lešem, ceperuntque eam : & percusserunt eam in ore gladii, & possederunt, & habitaverunt in ea, vocantes nomen ejus Lešem Dan, ex nomine Dan patris sui.

48 Hæc est possessio tribus filiorum Dan, per cognationes suas, urbes, & viculi earum.

49 Cumque compleisset sorte dividere terram singulis per tribus suas, dederunt filii Israel possessionem Josue filio Nun in medio sui,

50 Juxta præceptum Dñi, urbem, quam postulavit, Thammath Saraa in monte Ephraim : & ædificavit civitatem, habitavitque in ea.

51 Hæ sunt possessiones, quas sorte dividerunt Eleazar sacerdos, & Josue filius Nun, & principes familiarum, ac tribuum filiorum Israel, in Silo, coram Domino ad ostium tabernaculi testimonii, particiue sunt terram.

C A P U T X X.

Sex refugii civitates eis, & trans Jordanem, & qui ad eas possint confugere : & quamdiu ibi remanere debeant.

ET locutus est Dominus ad Josue, dicens : Loquere filiis Israel, & dic eis :

2 Separate urbes fugitivorum, * de quibus locutus sum ad vos per manum Moyfi,

3 Ut confugiat ad eas quisque animam percussit nescius : & possit evadere iram proximi, qui ultor est sanguinis.

4 Cum ad unam harum confugerit civitatem, stante portam civitatis, & loquatur senioribus urbis illius ea, quæ se comprobent innocentem : sicque suscipient eum, & dabunt ei locum ad habitandum.

5 Cumque ultor sanguinis cum fuerit persecutus, non tradent in manu ejus : quia ignorans percussit proximum ejus, nec ante biduum, triduumve ejus probatur inimicus.

6 Et habitabit in civitate illa, donec steter ante iudicium causam reddens facti sui, & moriatur sacerdos magnus, qui fuerit in illo tempore : tunc revertetur homicida, & ingreditur civitatem, & domum suam, de qua fugerat.

7 Deceperuntque Cedès in Galilæa montis Nephthali, & Sichen in monte Ephraim, & Cariatharbe, ipsa est Hebron in monte Juda.

8 Et trans Jordanem contra orientalem plagam Jericho, * statuerunt Bosor, quæ sita est in campestri solitudine, de tribu Ruben, & Ramoth in Galaad detribu Gad, & Gaulon in Basan de tribu Manasse.

9 Hæ civitates cõstitue sunt in cunctis filiis Israel, & advenis, qui habitabant inter eos : ut fugeret ad eas, qui animam nescius percussisset, & non moreretur in manu proximi, effusum sanguinẽ vindicare cupientis, donec staret ante populum expositurus causam suam.

C A P U T X X I.

Levititis assignantur civitates quadraginta octo cum suburbanis : & completa Dei promissione olim Patriarchis facta, pax, & requies datur filiis Israel.

A Cceperuntque principes familiarum Levi ad Eleazarum sacerdotem, & Josue filium Nun, & ad duces cognationum per singulas tribus filiorum Israel :

2 Locutique sunt ad eos in Silo terræ Chanæan, atque dixerunt : * Dominus præcepit per manum Moyfi, ut darentur nobis urbes ad habitandum, & suburbana earum ad alenda jumenta.

3 Dederuntque filii Israel de possessionibus suis juxta imperium Domini, civitates, & suburbana earum.

4 Egressaque est fors in familiam Caath filiorum Aaron sacerdotis, de tribubus Juda, & Simeon, & Benjamin, civitates tredecim :

5 Et reliquis filiorum Caath, id est, Levitis, qui superfuérant, de tribubus Ephraim, & Dan, & dimidia tribu Manasse, civitates decem.

6 Porro filiis Gerson egressa est fors, ut acciperent de tribubus Issachar, & Aser, & Nephthali, dimidiaque tribu Manasse in Basan, civitates numero tredecim.

7 Et filiis Merari per cognationes suas, de tribubus Ruben, & Gad, & Zabulon, urbes duodecim.

8 Dederuntque filii Israel Levitis civitates, & suburbana earum, sicut præcepit Dominus per manum Moyfi, singulis forte tribuentes.

9 Detribus filiorum Juda, & Simeon dedit Josue civitates : * quarum ista sunt nomina.

10 Filiis Aaron per familias Caath, Levitici generis (prima enim fors illis egressa est)

11 Cariatharbe patris Enac, quæ vocatur Hebron, in monte Juda, & suburbana ejus per circuitum.

12 * Agros verò, & villas ejus dederat Caleb filio Jephonæ ad possidendum.

13 Dedit ergo filiis Aaron sacerdotis Hebron confugii civitatem, ac suburbana ejus, & Lobnam cum suburbanis suis :

14 Et Jether, & Esthemo,

C

* Deu.
4. 41.

D

A

* Num.
35. 2.

B

* 8.
Paral.
6. 2.* Sup.
14. 44.

A

* Nu.
35. 10.
Deut.
19. 2.

B

CAPUT XXII.

Remisse ad suam possessionem trans Jordanem tribus Ruben, & Gad, & dimidia Manasse, suspensionem movent ceteris tribubus, propter extructum ad Jordanem altare: sed missi legati suscipiunt justam eorum excusationem.

15 Et Holon, & Dabir,

16 Et Ain, & Jeta, & Bethsames, cum suburbanis suis: civitates novem de tribubus, ut dictum est, duabus.

17 De tribu autem filiorum Benjamin, Gabaon, & Gabae,

18 Et Anathoth, & Almon, cum suburbanis suis, civitates quatuor.

19 Omnes simul civitates filiorum Aaron sacerdotis, tredecim, cum suburbanis suis.

20 Reliquis vero per familias filiorum Caath Levitici generis, hæc est data possessio.

21 De tribu Ephraim urbes confugii, Sichem cum suburbanis suis in monte Ephraim & Gazer,

22 Et Cibaïm, & Beth-horon, cum suburbanis suis, civitates quatuor.

23 De tribu quoque Dã, Eltheco, & Gabathò,

24 Et Ajalon, & Gethremmon, cum suburbanis suis, civitates quatuor.

25 Porrò de dimidia tribu Manasse, Tahnach, & Gethremmon, cum suburbanis suis, civitates duæ.

26 Omnes civitates decem, & suburbana earum, data sunt filiis Caath inferioris gradus.

27 Filiis quoque Gerson Levitici generis dedit de dimidia tribu Manasse confugii civitates, Gaulon in Basan, & Bosram, cum suburbanis suis, civitates duas.

28 Porrò de tribu Issachar, Gesion, & Dabereh,

29 Et Jaramoth, & Engannim, cum suburbanis suis, civitates quatuor.

30 De tribu autem Aser, Masal, & Abdon,

31 Et Helchat, & Rohob, cum suburbanis suis, civitates quatuor.

32 De tribu quoque Nephthali civitates confugii, Cades in Galilea, & Hammoth Dor, & Carthan, cum suburbanis suis, civitates tres.

33 Omnes urbes familiarum Gerson, tredecim, cum suburbanis suis.

34 Filiis autem Merari Levitis inferioris gradus per familias suas data est de tribu Zabulon, Jecnam, & Cartha,

35 Et Damna, & Naalol, civitates quatuor cum suburbanis suis.

36 De tribu Ruben ultra Jordanem contra Jericho civitates refugii, Bosor in solitudine, Milor, & Jaser, & Jethion, & Mephaath, civitates quatuor cum suburbanis suis.

37 De tribu Gad civitates confugii, Ramoth

38 Galaad, & Manaim, & Hesebon, & Jazer, civitates quatuor cum suburbanis suis,

39 Omnes urbes filiorum Merari per familias, & cognationes suas, duodecim.

40 Itaque civitates universæ Levitarum in medio possessionis filiorum Israel fuerunt quadraginta octo.

41 Cum suburbanis suis, singulæ per familias distributæ.

42 Deditque Dñs Deus Israhel omnem terram quam traditum se patribus eorum juraverat: & possederunt illam, atque habitaverunt in ea.

43 Dataque est ab eo pax in omnes per circuitu nationes: nullusque eis hostium resistere ausus est, sed cuncti in eorum ditio: & redacti sunt.

44 Ne unum quidem verbum, quod illis præstiturum se esse promiserat, irritum fuit, sed rebus expleta sunt omnia.

1 Eodem tempore vocavit Josue Rubenitas, & Gaditas, & dimidiam tribum Manasse,

2 Dixitque ad eos: Fecistis omnia, quæ præcepit vobis Moyses famulus Domini: mihi quoque in omnibus obedistis,

3 Nec reliquistis fratres vestros longo tempore, usque in præsentem diem, custodientes imperium Domini Dei vestri.

4 Quia igitur dedit Dñs Deus vester fratribus vestris quietem, & pacem, sicut pollicitus est: revertimini, & ite in tabernacula vestra, & in terram possessionis, * quam tradidit vobis Moyses famulus Domini trans Jordanem.

5 Ita dumtaxat, ut custodiatis attente, & opere compleatis mandatum, & legem, quam præcepit vobis Moyses famulus Domini, ut diligatis Dominum Deum vestrum, & ambuletis in omnibus viis ejus, & observetis mandata illius, adheeratisque ei, ac servietis in omni corde, & in omni anima vestra.

6 Benedixitque eis Josue, & dimisit eos. Qui reversi sunt in tabernacula sua.

7 Dimidia autem tribui Manasse possessionem Moyses dederat in Basan: & idcirco mediæ, quæ superfluit, dedit Josue sortem inter ceteros fratres suos trans Jordanem ad Occidentalem plagam. Cumque dimitteret eos in tabernacula sua, & benedixisset eis,

8 Dixit ad eos: In multa substantia, atque divitiis revertimini ad sedes vestras, cum argento, & auro, ære, ac ferro, & veste multiplici: dividite prædam hostium cum fratribus vestris.

9 Reversique sunt, & abierunt filii Ruben, & filii Gad, & dimidia tribus Manasse ad filios Israel de Silo, quæ sita est in Chanaan, ut intrarent Galaad Terræ possessionis suæ, quæ obtinuerant juxta imperium Dñi in manu Moysi.

10 Cumque venissent ad tumulos Jordanis in Terram Chanaan, ædificaverunt juxta Jordanem altare infinite magnitudinis.

11 Quod cum audissent filii Israel, & ad eos certi nuntii devulsi essent, ædificasse filios Ruben, & Gad, & dimidia tribus Manasse altare in Terra Chanaan, super Jordanis tumulos, contra filios Israel:

12 Convenerunt omnes in Silo, ut ascenderent, & dimicaret contra eos.

13 Et interim miserunt ad illos in Terram Galaad Phinees filium Eleazari sacerdotis,

14 Et decem principes cum eo, singulos de singulis tribubus.

15 Qui venerunt ad filios Ruben, & Gad, & dimidia tribus Manasse, in terram Galaad, dixeruntque ad eos:

16 Hæc mandat omnis populus Domini: Quæ est ista transgressio? Cur reliquistis Dominum Deum Israel ædificantes altare sacrilegum, & à cultu illius recedentes?

17 An parum vobis est, * quod peccastis in Beelphegor, & usque in præsentem diem

* Nu.
32.31.
Supra
13.8.

B

C

D
Nu.
35.10.
Deut.
4.3.

macula hujus sceleris in vobis permanet :
multique de populo corruerunt .

18 Et vos hodie reliquistis Dominum , &
cras in universum Israel ira eius deserviet :

19 Quod si putatis immundam esse terram
possessionis vestre , transite ad Terram , in
qua tabernaculum Domini est , & habitate
inter nos : tantum , ut à Domino , & à no-
stro consortio non recedatis , adificato altari
præter altare Domini Dei nostri .

Supr.
7. 1.

20 * Nonne Achà filius Zare præerit man-
datum Domini , & super omnem populum Is-
rael ira ejus intubuit ? Et ille erat unus homo ,
atque utinam solus perisset in scelere suo .

21 Responderuntque filii Ruben , & Gad ,
& dimidia tribus Manassè , principibus lega-
tionis Israel :

22 Fortissimus Deus Dominus , ipse novit ,
& Israel simul intelliget : si pravaricationis
animo hoc altare construximus , non custo-
diat nos , sed puniat nos in presenti :

23 Et si ea mente fecimus , ut holocausta ,
& sacrificium , & pacificas victimas super eo
imponeremus , ipse quærat , & judicet :

24 Et non ea magis cogitatione , atque
tractatu , ut diceremus : Cras dicent filii
vestri filiis nostris : quid vobis , & Domi-
no Deo Israel ?

25 Terminus posuit Dominus inter nos , &
vos , o filii Ruben , & filii Gad , Jordanem
fluvium : & ideo partem non habetis in
Domino . Et per hanc occasionem avertent
filii vestri filios nostros à timore Domini .
Putavimus itaque melius ,

26 Et diximus : Extruamus nobis altare , non
in holocausta , neque ad victimas offerendas ,

27 Sed in testimonium inter nos , & vos , &
sobolem nostram , vestramque progeniem , ut
serviamus Domino , & juris nostri sit offerre
& holocausta , & victimas , & pacificas ho-
stias : & nequaquam dicant cras filii vestri
filiis nostris : Non est vobis pars in Domino .

28 Quod si voluerint dicere , respondebunt
eis : Ecce altare Domini , quod fecerunt patres
nostri , non in holocausta , neque is sacrificium ,
sed in testimonium nostrum , ac vestrum .

29 Absit à vobis hoc scelus , ut recedamus à
Dño , & ejus vestigia relinquamus , extructo
altari ad holocausta , & sacrificia , & victimas
offerendas , præter altare Domini Dei nostri ,
quod extructum est ante Tabernaculum ejus .

30 Quibus auditis , Phinees sacerdos , &
principes legationis Israel , qui erant cum
eo , placati sunt , & verba filiorum Ru-
ben , & Gad , & dimidia tribus Manassè ,
libentissime susceperunt .

31 Dixitque Phinees filius Eleazari sacerdos
ad eos : Nunc scimus , quod nobiscum sit Do-
minus , quoniam alieni estis à pravaricatione
hac , & liberastis filios Israel de manu Dñi .

32 Reverfusque est cum principibus à filiis
Ruben , & Gad , de Terra Galaad , finium
Chanaan ad filios Israel , & reulit eis .

33 Placuitque sermo cunctis audientibus . Et
laudaverunt Deum filii Israel , & nequaquã ul-
trà dixerunt , ut ascenderent contra eos , atque
pugnaret , & deleteret Terræ possessionis eorũ .

34 Vocaveruntque filii Ruben , & filii Gad ,
altare , quod extruxerant , Testimonium no-
strum , quod Dominus ipse sit Deus .

CAPUT XXIII.

*Josue senex , jamque moribundus , exhortatur
filios Israel ad servanda Dei præcepta ,
& cavendam societatem cum Gentibus .*

1 **E** Voluto autem multo tempore , post-
quam pacem dederat Dominus Israeli ,
subjectis in gyro nationibus universis , & Jo-
sue jam longævo , & perennis ætatis :

2 Vocavit Josue omnem Israelem , majore-
scque natu , & principes , ac duces , &
magistros , dixitque ad eos : Ego senui ,
& progressioris ætatis sum :

3 Vosque cernitis omnia , quæ fecerit Domi-
nus Deus vester cunctis per circuitum natio-
nibus , quomodo pro vobis ipse pugnaverit .

4 Et nunc quia vobis forte divisit omnem Ter-
ram , ab Orientali parte Jordanis usque ad mare
magnum , multæque adhuc super sunt nationes :

5 Dominus Deus vester disperdet eas , &
auferet à facie vestra , possidebitis terram ,
sicut vobis pollicitus est .

6 Tantum confortamini , & estote solliciti ,
ut custodiatis cuncta , quæ scripta sunt in vo-
lumine legis Moysi : & non declinetis ab eis
neque ad dexteram , neque ad sinistram :

7 Ne postquam intraveritis ad Gentes , quæ
inter vos future sunt , juratis in nomine deo-
rum earum , & serviat is , & adoret is illos :

8 Sed adhareatis Domino Deo vestro :
quod fecistis usque in diem hanc .

9 Et tunc auferet Dominus Deus in consp-
ectu vestro gentes magnas , & robustissi-
mas , & nullus vobis resistere poterit :

10 Unus è vobis persequetur hostium mille
viros , quia Dominus Deus vester pro vobis
ipse pugnabit , sicut pollicitus est .

11 Hoc tantum diligentissime præcavete ,
ut diligatis Dominum Deum vestrum .

12 Quod si volueritis gentium harum ,
quæ inter vos habitant , erroribus adhære-
re , & cum eis miscere connubia , atque
amicitias copulare :

13 Jam nunc scitote , quod Dominus Deus
vester non eas deleat ante faciem vestram , sed
sint vobis in foveam , ac laqueum , & offendi-
culum ex latere vestro , & iudes in oculis ve-
stris , donec vos auferat , atque disperdat de
Terra hac optima , quam tradidit vobis .

14 * En ego hodie ingredior viam univer-
sæ terræ , & toto animo cognoscetis , quod
de omnibus verbis , quæ se Dominus præ-
stiturum vobis esse pollicitus est , unum
non præterierit incassum .

15 Sicut ergo implevit opere , quod promisit ,
& prospera cuncta venerunt : sic adducet stu-
per vos , quidquid in istorum comminatus est ,
donec vos auferat , atque disperdat de Terra
hac optima , quam tradidit vobis .

16 Eo quod præterieritis pactum Domini Dei
vestri , quod pepigit vobiscum , & servieritis diis
alienis , & adoraveritis eos : cito atque veloci-
ter confurget in vos furor Dñi , & auferemini
ab hac Terra optima , quam tradidit vobis .

CAPUT XXIV.

*Commemorantur beneficia Israelitis a Deo
exhibita , scilicet populi cum Domino
mors Josue , sepultura ossium Josue ,
& mors Eleazari sacerdotis .*

1 **C**ongregavitque Josue omnes tribus Is-
rael in Sichem , & vocavit majores na-

ti, ac principes, & iudices, & magistros: steteruntque in conspectu Domini.

2 Et ad populum sic locutus est: Hæc dicit Dominus Deus Israel. Trans fluvium habitaverunt patres vestri ab initio, Thare pater Abraham, & Nachor: servieruntque diis alienis.

3 * Tollite ergo patrem vestrum Abraham de Mesopotamia finibus: & adduxi eum in terram Chanaan: multiplicavique semen ejus.

4 * Et dedi ei Isaac: * Illique rursum dedi Jacob, & Esau. * Et quibus, Esau dedi montem Seir ad possidendum: * Jacob vero, & filii ejus descenderunt in Ægyptum.

5 * Misitque Moysen, & Aaron, & percussit Ægyptum multis signis, atque portentis.

6 * Eduxitque vos, & patres vestros de Ægypto, & venistis ad mare: persecutique sunt Ægyptii patres vestros cum curribus, & equitatu, usque ad Mare rubrum.

7 Clamaverunt autem ad Dominum filii Israel: * qui posuit tenebras inter vos, & Ægyptios, & adduxit super eos mare, & operuit eos. Viderunt oculi vestri cuncta, quæ in Ægypto fecerunt, & habitastis in solitudine multo tempore.

8 Et introducti vos in Terram Amorrhæi, qui habitabat trans Jordanem. * Cumque pugnarent contra vos, tradidi eos in manus vestras, & possedistis Terram eorum, atque interfecistis eos.

9 * Surrexit autem Balac filius Sephor rex Moab, & pugnavit contra Israel. * Misitque & vocavit Balac filium Beor, ut malediceret vobis.

10 Et ego nolui audire eum, sed e contrario per illum benedixi vobis, & liberavi vos de manu ejus.

11 * Transistite Jordanem, & venistis ad Jericho. * Pugnaveruntque contra vos viri civitatis ejus, Amorrhæus, & Pherezaus, & Chananaus, & Hethæus, & Gergezaus, & Hevæus, & Jebusæus: & tradidi illos in manus vestras.

12 * Misitque ante vos crabrones: & eiec eos de locis suis, duos reges Amorrhæorum, non in gladio, nec in arcu tuo.

13 Dedicite vobis Terram, in qua non laborastis, & urbes, quas non edificastis, ut habitaretis in eis: vineas, & oliveta, quæ non plantastis.

14 * Nunc ergo time Deum, & servite ei perfecto corde, atque verissimo: & auferre deos, quibus servierunt patres vestri in Mesopotamia, & in Ægypto, ac servite Domino.

15 Sin autem malum vobis videtur: ut Domino serviatis, optio vobis datur: eligite hodie, quod placet, cui servire potissimum debeatis, utrum diis, quibus servierunt patres vestri in Mesopotamia, an diis Amorrhæorum, in quorum terra habitatis, ego autem, & domus mea serviemus Domino.

16 Responditque populus, & ait: Absit

a nobis, ut relinquamus Dominum, & serviamus diis alienis.

17 Dominus Deus noster ipse eduxit nos, & patres nostros de Terra Ægypti, de domo servitutis: secitque videns nobis signa ingentia, & custodivit nos in omni via, per quam ambulavimus, & in cunctis populis, per quos transivimus.

18 Et eiecit universas gentes, Amorrhæum habitantem Terræ, quam nos intravimus. Serviemus igitur Domino, quia ipse est Deus noster.

19 Dixitque Josue ad populum: Non poteritis servire Domino: Deus enim sanctus, & fortis emulator est, nec ignoscit sceleribus vestris, atque peccatis.

20 Si dimiseritis Dominum, & servieritis diis alienis, converteret se, & affligeret vos, atque subverteret, postquam vobis præstitit bona.

21 Dixitque populus ad Josue, Nequaquam, ita ut loqueris, erit, sed Domino serviemus.

22 Et Josue ad populum, Testes, inquit, vos estis, quia ipsi elegeritis vobis Dominum, ut serviat is. Responderunt: Testes.

23 Nunc ergo, ait, auferre deos alienos de medio vestri, & inclinate corda vestra ad Dominum Deum Israel.

24 Dixitque populus ad Josue: Domino Deo nostro serviemus, & obediētes erimus præceptis ejus.

25 Percussit ergo Josue in die illo fœdus, & proposuit populo præcepta, atque iudicia in Sichem.

26 Scripsit quoque omnia verba hæc in volumine legis Domini: & tulit lapidem pergrandem, posuitque eum subter quercum, quæ erat in sanctuario Domini:

27 Et dixit ad omnem populum: En lapis iste erit vobis in testimonium, quod audivit omnia verba Domini, quæ locutus est vobis: ne forte postea negare velitis, & mentiri Domino Deo vestro.

28 Dimisitque populum, singulos in possessionem suam.

29 Et post hæc mortuus est Josue filius Nun servus Domini, centum, & decem annorum:

30 Sepelieruntque eum in finibus possessionis suæ in Thamnathare, quæ est sita in monte Ephraim, a Septentrionali parte montis Gaas.

31 Servivitque Israel Domino cunctis diebus Josue, & seniorum, qui longo vixerunt tempore post Josue, & qui noverunt omnia opera Domini, quæ fecerat in Israel.

32 * Osse quoque Joseph, quæ tulerant filii Israel de Ægypto, sepelierunt in Sichem, in parte agri, * quem emerat Jacob a filiis Hemor patris Sichem centum novellis ovibus, & fuit in possessionem filiorum Joseph.

33 Eleazar quoque filius Aaron mortuus est: & sepelierunt eum in Gabaath Phinees filii ejus, quæ data est ei in monte Ephraim.

LIBER JUDICUM

HEBRAICE SOPHETIM.

CAPUT PRIMUM.

Juda dux, unicum fratre ipsius Simeone plurimae gentium civitates expugnantur: Othoniel obtenta Cariath Sepher ducit Axam filiam Caleb, addita terra irrigua: Chananaei tributarii servantur.

A 1 **P**ost mortem Josue consuluerunt filii Israel Dominum dicentes: Quis ascendet ante nos contra Chananaum, & erit dux belli?

2 Dixitque Dominus: Judas ascendet: ecce tradidi Terram in manus ejus.

3 Et ait Judas Simeoni fratri suo: Ascende mecum in sortem meam, & pugna contra Chananaum, ut & ego pergam tecum in sortem tuam. Et abiit cum eo Simeon:

4 Ascenditque Judas, & tradidit Dominus Chananaum, ac Pheraem in manus eorum: & percusserunt in Bezece decem millia virorum.

B 5 Invenieruntque Adonibezec in Bezece, & pugnaverunt contra eum, ac percusserunt Chananaum, & Pheraem,

6 Fugit autem Adonibezec: quem persecuti comprehenderunt, caesis summitatibus manuum ejus, ac pedum.

7 Dixitque Adonibezec: Septuaginta reges, amputatis manuum, ac pedum summitatibus, colligebant sub mensa mea ciborum reliquias: sicut feci, ita reddidit mihi Deus. Adduxeruntque eum in Jerusalem, & ibi mortuus est.

8 Oppugnantes ergo filii Juda Jerusalem, ceperunt eam, & percusserunt in ore gladii, tradentes eandem incendio civitatem.

9 Et postea descendentes pugnaverunt contra Chananaum, qui habitabat in montanis, & ad Meridiem, & in campesribus.

10 * Pergensque Judas contra Chananaum, qui habitabat in Hebron, (cujus nomen fuit antiquitus Chariath Arbe) percussit Sefai, & Ahimani, & Tholmai:

11 Atque inde profectus abiit ad habitatores Dabir, cujus nomen vetus erat Cariath Sepher, id est, civitas litterarum.

12 Dixitque Caleb: Qui percussit Cariath Sepher, & vastaverit eam, dabo ei Axam filiam meam uxorem.

13 Cumque cepisset eam Othoniel filius Cenez frater Caleb minor, dedit ei Axam filiam suam conjugem.

14 Quom pergentem in itinere monuit vir suus, ut peteret à patre suo agrum. Quæ cum suspirasset sedens in Asino, dixit ei Caleb: Quid habes?

15 At illa respondit: Da mihi benedictionem, quia terram arentem dedisti mihi: da & irriguam aquis. Dedit ergo ei Caleb irriguum superius, & irriguum inferius.

16 Filii autem Cinzi cognati Moyfi, ascenderunt de civitate palmarum, cum filiis Juda, in desertum fortis ejus, quod est ad Meridiem Arad, & habitaverunt cum eo.

17 Abiit autem Judas cum Simeone fratre suo, & percusserunt simul Chananaum, qui habitabat in Sephaath, & interfecerunt eum. Vocatumque est nomen urbis, Horma, id est, anathema.

18 Cepitque Judas Gazam cum finibus suis, & Ascalonem, atque Accaron cum terminis suis.

19 Fuitque Dominus cum Juda, & montana possedit: nec potuit delere habitatores

C
Jof.
15.14

D

E

* Nu.
14. 24.
Jolue
15. 1a.

vallis quia falcatis curribus abundabant.

20 Dederuntque Caleb Hebron sicut dixerat Moyses, qui deleuit ex ea tres filios Enac.

21 Jebusum autem habitatorem Jerusalem, non deleverunt filii Benjamin: habitavitque Jebusum cum filiis Benjamin in Jerusalem, usque in presentem diem.

22 Domus quoque Joseph ascendit in Bethel, fuitque Dominus cum eis.

23 Nam cum obsiderent urbem, quæ prius Luza vocabatur,

24 Viderunt hominem egredientem de civitate, dixeruntque ad eum: Ostende nobis introitum civitatis, & faciemus tecum misericordiam.

25 Qui cum ostendisset eis, percusserunt urbem in ore gladii: hominem autem illum, & omnem cognationem ejus dimiserunt.

26 Qui dimissus abiit in Terram Hethim, & edificavit ibi civitatem, vocavitque eam Luzam: quæ ita appellatur usque in presentem diem.

27 Manasses quoque non deleuit Bethsan, & Thanac cum viculis suis, & habitatores Dor, & Jebllaam, & Mageddo cum viculis suis, cepitque Chanaanum habitare cum eis.

28 Postquam autem confortatus est Israel, fecit eos tributarios, & delere noluit.

29 Ephraim etiam non interfecit Chanangum, qui habitabat in Gazer, sed habitavit cum eo.

30 Zabulon non deleuit habitatores Cetrion, & Naalol: sed habitavit Chanaanum in medio ejus, factusque est ei tributarius.

31 Aser quoque non deleuit habitatores Accho, & Sidonis, Ahalab, & Achazib, & Helba, & Apher, & Rohob:

32 Habitavitque in medio Chananeum habitatoris illius terræ, nec interfecit eum.

33 Nephthali quoque non deleuit habitatores Bethlames, & Bethanath: & habitavit inter Chanaanum habitatorem terræ, fueruntque ei Bethlame, & Bethanath tributarii.

34 Arcaavitque Amorrhæi filios Dan in monte, nec dedit eis locum, ut ad plana descenderent:

35 Habitavitque in monte Hares, quod interpretatur testaceo, in Ajalon, & Salebim. Et aggravata est manus domus Joseph, factusque est ei tributarius.

36 Fuit autem terminus Amorrhæi ab Ascensu Scorpionis, Petra, & superiora loca.

C A P U T II.

Angelus Dei beneficia refert: quo auditio, flet populus: post mortem tamen Josue, & coævorum, Israel frequenter liberatus semper in peiora recidit.

1 Ascenditque Angelus Domini de Galgalis ad locum flentium, & ait: Eduxi vos de Aegypto, & introduxi in terram, pro qua juravi patribus vestris: & pollicitus sum, ut non facerem irritum pactum meum vobiscum in sempiternum:

2 Ita dumtaxat ut non fireretis fœdus cum habitatoribus Terræ hujus, sed aras eorum subverteretis: & noluitis audire vocem meam: cur hoc fecistis?

3 Quam ob rem nolui delere eos à facie vestra: ut habeatis hostes, & dii eorum sint vobis in ruinam.

4 Cumque loqueretur Angelus Domini hæc

verba ad omnes filios Israel: elevaverunt ipsi vocem suam, & reverterunt.

5 Et vocatum est nomen loci illius: Locus flentium, sive lacrymarum: immolaveruntque ibi hostias Domino.

6 Dimisit ergo Josue populum, & abierunt filii Israel unusquisque in possessionem suam, ut obtinerent eam:

7 Servieruntque Domino cunctis diebus ejus, & seniorum, qui longo post eum vixerunt tempore, & noverant omnia opera Domini, quæ fecerat cum Israel.

8 Mortuus est autem Josue filius Nun, famulus Domini, centum, & decem annorum,

9 Et sepelierunt eum in sinibus possessionis suæ in Thamnathfare in monte Ephraim, à Septentrionali plaga montis Gaas.

10 Omnisque illa generatio congregata est ad patres suos: & surrexerunt alii, qui non noverant Dominum, & opera, quæ fecerat cum Israel.

11 Feceruntque filii Israel malum in conspectu Domini, & servierunt Baalim.

12 Ac dimiserunt Dominum Deum patrum suorum, qui eduxerat eos de Terra Aegypti: & secuti sunt deos alienos, deosque populorum, qui habitabant in circuitu eorum, & adoraverunt eos: & ad iracundiam concitaverunt Dominum,

13 Dimittentes eum, & servientes Baal, & Astaroth.

14 Iratusque Dominus contra Israel, tradidit eos in manus diripientium, qui ceperunt eos, & vendiderunt hostibus, qui habitabant per gyrum: nec potuerunt resistere adversariis suis:

15 Sed quocumque pergere voluissent, manus Domini super eos erat, sicut locutus est, & juravit eis: & vehementer afflicti sunt.

16 Suscitavitque Dominus iudices, qui liberarent eos de vastantium manibus: sed nec eos audire voluerunt.

17 Fornicantes cum diis alienis, & adorantes eos. Cito deseruerunt viam, per quam ingressi fuerant patres eorum: & audientes mandata Domini, omnia fecere contraria.

18 Cumque Dominus iudices suscitaret, in diebus eorum flecebatur misericordia, & audiebat afflictorum gemitus, & liberabat eos de cæde vastantium.

19 Postquam autem mortuus esset judex, revertebantur, & multo faciebant pejora, quam fecerant patres eorum, sequentes deos alienos, servientes eis, & adorantes illos. Non dimiserunt ad inventiones suas, & viam durissimam, per quam ambulare consueverunt.

20 Iratusque est furor Domini in Israel, & ait: Quia irritum fecit gens ista pactum meum, quod pepigeram cum patribus eorum, & vocem meam audire contempsit:

21 Et ego non delebo gentes, quas dimisit Josue, & mortuus est:

22 Ut in ipsis experiar Israel, utrum custodiant viam Domini, & ambulent in ea, sicut custodierunt patres eorum, an non.

23 Dimisit ergo Dominus omnes nationes has, & cito subvertere noluit, nec tradidit in manu Josue.

B

* Jos.
21. 28.

C

D

CAPUT III.

Israel dum sociatur gentibus à Domino derelictis ad ipsius exercitationem, earum sceleribus contaminatur: ideo sapius per extraneos reges affligitur, sed respiciens, per Othoniel, Aod, & Samgar liberatur.

Hæ sunt gentes, quas Dominus dereliquit, ut erudiret in eis Israel, & omnes, qui non noverant bella Chanaanorum: 2 Ut postea differret filii eorum certare cum hostibus, & habere consuetudinem præliandi: 3 Quinq; satrapas Philistinorum, omnemque Chanaanum, & Sidonium, atq; Hevæum, qui habitabat in monte Libano, de monte Baal Hermon, usque ad introitum Emath: 4 Dimisitque eos, ut in ipsis experiretur Israel, utrum audiret mandata Domini, quæ præceperat patribus eorum per manum Moysi, aut non.

5 Itaque filii Israel habitaverunt in medio Chanaan, & Hethæi, & Amorrhæi, & Pherezæi, & Hevæi, & Jebusæi:

6 Et duxerunt uxores filias eorum, ipsique filias suas filiis eorum tradiderunt, & servierunt diis eorum.

7 Feceruntque malum in conspectu Domini, & oblitæ sunt Dei sui, servientes Baalim, & Ashtaroth.

8 Iratusque contra Israel Dominus, tradidit eos in manus Chusan Rasathaim regis Mesopotamiae, servieruntque ei octo annis.

Et clamaverunt ad Dominum: qui suscitavit eis salvatorem, & liberavit eos, Othoniel videlicet filius Cenez, frater Caleb minorem.

10 Fuitque in eo Spiritus Domini, & iudicavit Israel: Egressusque est ad pugnam, & tradidit Dominus in manus ejus Cusan Rasathaim regem Syriæ, & oppressit eum.

11 Quievitque terra quadraginta annis, & mortuus est Othoniel filius Cenez.

12 Addiderunt autem filii Israel facere malum in conspectu Domini, qui confortavit adversum eos Eglon regem Moab: quia fecerunt malum in conspectu ejus.

13 Et copulavit ei filios Ammon, & Amalec: ablique, & percussit Israel, atque possedit urbem palmarum.

14 Servieruntque filii Israel Eglon regi Moab decem, & octo annis.

15 Et postea clamaverunt ad Dominum: qui suscitavit eis salvatorem vocabulo Aod, filium Gera, filii Jemini, qui utraque manu pro dextera utebatur. Miseruntque filii Israel per illum munera Eglon regi Moab.

Cui fecit sibi gladium ancipitem, habentem in medio capuli longitudinis palmæ manus, & accinctus est eo subter sagi in dextro femore:

17 Obtulitque munera Eglon regi Moab. Erat autem Eglon crassus nimis.

18 Cumque obtulisset ei munera, profectus est socios, qui cum eo venerant.

19 Et reversus de Galsais, ubi erant idola, dixit ad regem: Verbum secretum habeo ad te, ô Rex. Et ille imperavit silentium, egressusque omnibus, qui circa eum erant,

20 Ingressus est Aod ad eum: sedebat autem in æstivo cenaculo solus: dixitque Verbum Dei habeo ad te. Qui statim surrexit de throno.

21 Extenditque Aod sinistram manum, & tulit sicam de dextero femore suo, infixit-

que eam in ventre ejus

22 Tam valide, ut capulus sequeretur ferum in vulnere, ac pinguis adipe stringeretur. Nec eduxit gladium, sed ita ut percussisset, reliquit in corpore: statimque per secreta nature alvi stercorea proruperunt.

23 Aod autem clausis diligentissime ostiis cenaculi, & obfirmatis lera,

24 Per posticum egressus est. Servique regis ingressi viderunt clausas fores cenaculi, atque dixerunt: Forsitan purgat alium in æstivo cubiculo.

25 Expectantesque diu donec erubescerent, & videntes, quod nullus aperiret, tulerunt clavem: & aperientes invenerunt dominum suum in terra jacentem mortuum.

26 Aod autem, dum illi turbarentur, effugit, & pertransiit locum idolorum, unde reversus fuerat. Venitque in Seirath:

27 Et statim insonuit buccina in monte Ephraim: descenduntque cum eo filii Israel, ipso in fronte gradiente.

28 Qui dixit ad eos: Sequimini me: tradidit enim Dominus inimicos nostros Moabitas in manus nostras. Descenduntque post eum, & occupaverunt vada Jordanis, quæ transmittunt in Moab: & non dimiserunt transire quemquam.

29 Sed percusserunt Moabitas in tempore illo, circiter decem millia, omnes robustos, & fortes viros: nullus eorum evadere potuit.

30 Humiliatusque Moab in die illo sub manu Israel: & quievit terra octoginta annis.

31 Post hunc fuit Samgar filius Anath, qui percussit de Philistiim sexcentos viros vomere: & ipse quoque defendit Israel.

CAPUT IV.

Debbora prophetissa, & Barac adversus Sisaram principem militiae regis Jabin feliciter dimicant, quem profugum occidit Jael uxor Haber Cinæ.

Addideruntque filii Israel facere malum in conspectu Domini post mortem Aod.

2 Et tradidit illos Dominus in manus Jabin regis Chanaan, qui regnavit in Asor: habuitque ducem exercitus sui nomine Sisaram, ipse autem habitabat in Haroeth gentium.

3 Clamaveruntque filii Israel ad Dominum: non gentes enim habebat falcatos currus, & per viginti annos vehementer oppræsserat eos.

4 Erat autem Debbora prophetissa uxor Lapidoth, quæ iudicabat populum in illo tempore:

5 Et sedebat sub palma, quæ nomine illius vocabatur, inter Rama, & Bethel, in monte Ephraim: ascendebantque ad eam filii Israel in omne iudicium.

6 Quæ misit, & vocavit Barac filium Abinoem de Cedus Nephthali, dixitque ad eum: Præcepit tibi Dominus Deus Israel, vade, & duc exercitum in montem Thabor, tollesque tecum decem millia pugnatorum de filiis Nephthali, & de filiis Zabulon:

7 Ego autem adducam ad te in loco torrentis Cison, Sisaram principem exercitus Jabin, & currus ejus, atque omnem multitudinem, & tradam eos in manu tua.

8 Dixitque ad eam Barac: Si venis mecum, vadam: si noluisti venire mecum, non pergam.

9 Quæ dixit ad eum: Ibo quid tecum, sed in

hac vice victoria non reputabitur tibi, quia in manu mulieris tradetur Sifara. Surrexit itaque Debbora, & perrexit cum Barac in Cedes.

10 Qui, accitis Zabulon, & Nephthali, ascendit cum decem millibus pugnatorum habens Debboram in comitatu suo.

11 Haber autem Cinaus recesserat quondam à cæcis Cinaiis fratribus suis filiis Hobab, cognati Moysi: & tetenderat tabernacula usque ad vallem, quæ vocatur Sennim, & erat juxta Cedes.

12 Nuntiatumque est Sifara, quod ascendisset Barac filius Abinoem in montem Thabor:

13 Et congregavit nongentos falcatos currus, & omnem exercitum de Harosech gentium ad torrentem Cision.

14 Dixitque Debbora ad Barac: Surge, hæc est enim dies, in qua tradidit Dominus Sifaram in manus tuas: en ipse ductor est tuus. Descendit itaque Barac de monte Thabor, & decem millia pugnatorum cum eo.

15 * Perterritusque Dominus Sifaram, & omnes currus ejus, universamque multitudinem in ore gladii, ad conspectum Barac, in tantum, ut Sifara de curru desiliens pedibus fugeret,

16 Et Barac persequeretur fugientes currus, & exercitum, usque ad Harosech gentium, & omnis hostium multitudo usque ad internecionem caderet.

17 Sifara autem fugiens pervenit ad tentorium Jahel uxoris Haber Cingierat enim pax inter Jabin regem Azor, & domum Haber Cinai.

18 Egressa igitur Jahel in occursum Sifara, dixit ad eum: Intra ad me, domine mihi intra, ne timeas. Qui ingressus tabernaculum ejus, & opertus ab ea pallio,

19 Dixit ad eam: Da mihi, obsecro, paululum aquæ, quia sitio valde. Quæ aperuit utrem lactis, & dedit ei bibere, & operuit illum.

20 Dixitque Sifara ad eam: Sta ante ostium tabernaculi, & cum venerit aliquis interrogans te, & dicens: Numquid hic est aliquis? Respondebis: Nullus est.

21 Tulit itaque Jahel uxor Haber clavum ta-

bernaculi, assumens pariter & malleum, & ingressa abscondite, & cum silentio, posuit supra tempus capitis ejus clavum, percussitque malleo defixit in cerebrum usque ad terram: qui soporem morti confocians defecit, & mortuus est.

22 Et ecce Barac sequens Sifaram veniebat: egressaque Jahel in occursum ejus dixit ei: Veni, & ostendam tibi virum, quem quæris.

Qui cum intrasset ad eam, vidit Sifaram jacente mortuum, & clavum infixum in tempore ejus.

23 Humiliavit ergo Deus in die illo Jabin regem Chanaan coram filiis Israel:

24 Qui crescebant quotidie, & sorti manu opprimebant Jabin regem Chanaan, donec deleurent eum.

C A P U T V.

Canticum triumphale, & gratiarum actiones Debbora, & Barac post victoriam.

1 **C**ecineruntque Debbora, & Barac filius Abinoem in illo die, dicentes:

2 Qui sponte obtulisti de Israel animas vestras ad periculum, benedicite Domino.

3 Audite reges, auribus percipite principes: Ego sum, ego sum, quæ Domino canam, psallam Domino Deo Israel.

4 Domine, cum exires de Seir, & transires per regiones Edom, terra mota est: cælique, ac nubes distillaverunt aquis.

5 Montes fluxerunt à facie Domini, & Sinai à facie Domini Dei Israel.

6 In diebus Samgar filii Anath, in diebus Jahel, quieverunt semine: & qui ingrediebantur per eas, ambulaverunt per calles devios.

7 Cessaverunt sortes in Israel, & quieverunt: donec surgeret Debbora, surgeret mater in Israel.

8 Nova bella elegit Dominus, & portas hostium ipse subvertit: clypeus, & hasta si apparuerint in quadraginta millibus Israel.

9 Cor meum diligit principes Israel: quia propria voluntate obtulisti vos delictis, benedicite Domino.

10 Qui ascenditis super nitentes asinos, & sedetis in judicio, & ambulatis in via, loquimini.

11 Ubi collis sunt curius, & hostium infocatus est exercitus, ibi narrentur iustitia Domini, & clementia in foras Israel: tunc descendit populus Domini ad portas, & obtinuit principatum.

12 Surge, surge Debbora, surge, surge, & loquere canticum: surge Barac, & apprehende captivos tuos, fili Abinoem.

13 Salvatae sunt reliquiae populi, Dominus in fortibus dimicavit.

14 Ex Ephraim deleuit eos in Amalec, & post eum ex Benjamin in populos tuos, & Amalec: de Machir principes descenderunt, & de Zabulon, qui exercitum ducerent ad bellandum.

15 Duces Issachar tuere cum Debbora, & Barac vestigia sunt secuti, qui quasi in praeceptis, ac barathrum se discernimini dedit: diviso contra se Ruben, magnanimum reperta est contentio.

16 Quare habitas inter duos terminos, ut audias sibilos gregum? diviso contra se Ruben, magnanimum reperta est contentio.

17 Galaad trans Jordanem quiescebat, & Dan vacabat navibus: Aser habitabat in litore maris, & in portibus morabatur.

18 Zabulon vero, & Nephthali obtulerunt animas suas morti in regione Merome.

19 Venerunt reges, & pugnauerunt, pugnauerunt reges Chanaan in Tanach iuxta aquas Magdedo, & tamen nihil tulere praelantes.

20 De caelo dimicatum est contra eos: stellas manentes in ordine, & cursu suo adversus Sisaram pugnauerunt.

21 Torrens Cison traxit cadavera eorum,

torrens Cadumim, torrens Cison: contulca anima mea robustos.

22 Ungulae equorum ceciderunt, supinentibus impetu, & per praeceptis ruentibus fortissimis hostium.

23 Maledicite terrae Meror, dicit Angelus Domini: maledicite habitatoribus ejus, quia non venerunt ad auxilium Domini, in adiutorium fortissimorum ejus.

24 Benedicite inter mulieres Jabel uxor Haber Cingi, & benedicatur in tabernaculo suo.

25 Aquam petenti lac dedit, & in phiala principum obtulit butyrum.

26 Sinistram manum misit ad clavum, & dexteram ad fabrorum malleos: percussitque Sisaram quarens in capite vulnere locum, & tempus valide perforans.

27 Inter pedes ejus ruit deiecit, & mortuus est: volvebatur ante pedes ejus, & jacebat exanimis, & miserabilis.

28 Per fenestram respiciens, ululabat mater ejus: & de cenaculo loquebatur: Cur moratur regredi currus ejus? quare tardaverunt pedes quadrigarum illius?

29 Una sapientior ceteris uxoribus ejus, hac socri verba respondit:

30 Forsitam nunc dividit spolia, & pulcherrima foeminarum eligitur ei: vestes diversorum colorum Sisara traduntur in praedam, & supellex varia ad ornanda colla congeritur.

31 Sic pereant omnes inimici tui, Domine; qui autem diligunt te, sicut sol in ortu suo splendet, ita rutilent.

32 Quievitque terra per quadraginta annos.

CAPUT VI.

Israelitis à Madian oppressis Gedeon multis fons auxilio designatur, qui post sacrificium, & altare Deo erectum, destruxit aram Baal, eique rursus datur synum in vellere.

1 Fecerunt autem filii Israel malum in conspectu Domini: qui tradidit illos in manu Madian septem annis.

2 Et oppressi sunt valde ab eis. Feceruntque sibi antra, & speluncas in montibus,

& munitissima ad repugnandum loca.

3 Cumque visisset Israel, ascendebat Madian, & Amalec, ceterique Orientalium nationum.

4 Et apud eos figentes tentoria, sicut erant in herbis cuncta, vastabant usque ad introitum Gaze: nihilque omnino ad vitam pertinens relinquebant in Israel, non oves, non boves, non asinos.

5 Ipsi enim, & universi greges eorum veniebant cum tabernaculis suis, & instar locustarum universa complebant, innumera

multitudo hominum & camelorum, quid-
quid tetigerant devastantes.

6 Humiliatusque est Israel valde in con-
spectu Madian.

7 Et clamavit ad Dominum postulans au-
xilium contra Madianitas.

B Qui misit ad eos virum prophetam, &
locutus est: Hæc dicit Dominus Deus Isra-
el: Ego vos feci confondere de Aegypto,
& eduxi vos de domo servitutis.

9 Et liberavi de manu Aegyptiorum, & om-
nium inimicorum, qui affligebant vos: eje-
cique eos ad introitum vestrum, & tradi-
di vobis terram eorum.

10 Et dixi: Ego Dominus Deus vester, ne ti-
meatis deos Amorrhæorum, in quorum terra
habitatis. Et nolistis audire vocem meam.

11 Venit autem Angelus Domini, & sedit
sub quercu, quæ erat in Ephra, & pertinebat
ad Joas patrem familie Ezri. Cumque Gedeon
filius ejus excuteret, atque purgaret fru-
menta in torculari, ut fugeret Madian,

C 12 Apparuit ei Angelus Domini, & ait:
Dominus tecum, virorum fortissime.

13 Dixitque ei Gedeon: Obsecro, mi do-
mine, si dominus nobiscum est, cur apprehen-
derunt nos hæc omnia? ubi sunt mirabi-
lia ejus, quæ narraverunt patres nostri, at-
que dixerunt: De Aegypto eduxit nos Domi-
nus? nunc autem dereliquit nos Dominus,
& tradidit in manu Madian.

* 2.
Reg.
12.11. 14 Respexitque ad eum Dominus, & ait:
Vade in hac fortitudine tua, & liberabis Is-
rael de manu Madian: scito, quod miserim te.

15 Qui respondens ait: Obsecro, mi do-
mine, in quo liberabo Israel? ecce fami-
lia mea infima est in Manasse, & ego mi-
nimus in domo patris mei.

D 16 Dixitque ei Dominus: Ego ero tecum,
& percuties Madian quasi unum virum.

17 Et ille: Si inveni, inquit, gratia corâ te, da
mihi signum, quod tu sis, qui loqueris ad me.

18 Nec recedas hinc, donec revertar ad te
portans sacrificium, & offerens tibi. Qui re-
spondit: Ego prestolabor adventum tuum.

19 Ingressus est itaque Gedeon, & coxit hedû,
& de farina modio azymos panes: carnesque
ponens in canistro, & jus carnum mittens in
ollam, tulit omnia sub quercu, & obtulit ei.

20 Cui dixit Angelus Domini: Tolle carnes,
& azymos panes, & pone supra petram illâ,
& jus desuper funde. Cumque secisset ita,

21 Extendit Angelus Dñi summitatem vir-
ga, quam tenebat in manu, & tetigit carnes,
& panes azymos: ascenditque ignis de petra,
& carnes, azymosque panes consumpsit: An-
gelus autem Domini evanuit ex oculis ejus.

22 Videnique Gedeon quod esset Angelus
Domini, ait: Heu mi, Domine Deus: quia
vidi Angelum Domini facie ad faciem.

23 Dixitque ei Dominus: Pax tecum, ne
timeas, non morieris.

E 24 Edificavit ergo ibi Gedeon altare Do-
mino, vocavitque illud, Domini pax, & uxor
in presentem diem. Cumque adhuc esset in
Ephra, quæ est familia Ezri.

25 Nocte illa dixit Dñs ad eum: Tolle taurum
patris tui, & alterum taurum annorum septem,
destruesque aram Baal, quæ est patris
tui: & nemo, quod circa aram est, succides:

26 Et edificabis altare Domino Deo tuo in
summitate petrae hujus, super quam ante sa-
crificium posuisti: tollesque taurum secun-
dum, & offeres holocaustum super struem
lignorum, quæ de nemore succideris.

27 Assumpsit ergo Gedeon decem viris de
servis suis, fecit, sicut præceperat ei Domi-
nus. Timens autem domum patris sui, &
homines illius civitatis, per diem noluit id
facere, sed omnia nocte complevit.

28 Cumque surrexissent viri oppidi ejus
manè, viderunt destructam aram Baal, lu-
cumque succisum, & taurum alterum impositum
super altare, quod tunc edificatum erat.

29 Dixeruntque ad invicem: Quis hoc fecit?
Cumque perquirerent audire in sacri, didic-
erunt: Gedeon filius Joas fecit hæc omnia.

30 Et dixerunt ad Joas: Prode filium tuum
huc, ut moriatur: quia destruxit aram Baal,
& succidit nemos.

31 Quibus ille respondit: Numquid maiores
estis Baal, ut pugnetis pro eo? qui adver-
sarius est ejus, moriatur antequam lux crastina
veniat: si Deus est, vindicet se de eo, qui
suffodit aram ejus.

32 Ex illo die vocatus est Gedeon, Jerobaal,
eo quod dixisset Joas: Ulciscatur se de eo
Baal, qui suffodit aram ejus.

33 Igitur omnis Madian, & Amalec, & Orieta-
les populi cõgregati sunt simul: & transiit
Jordanem, castrametati sunt in valle Tezrael.

34 Spiritus autem Domini induit Gedeon,
qui clangens buccina convocavit domum
Abiezer, ut sequeretur se.

35 Misitque nuntios in universum Monassen, qui
& ipse secutus est eum: & alios nuntios in Azer,
& Zabulon, & Nephthali, qui occurrerunt ei.

36 Dixitque Gedeon ad Deum: Si saltem fa-
cis per manum meam Israel, sicut locutus es,
37 Ponam hoc vellus lanae in area: si ros in
solo vellere fuerit, & in omni terra siccita-
tas, sciam, quod per manum meam, si-
cut locutus es, liberabis Israel.

38 Factumque est ita. Et de nocte confurgens
expresso vellere, concham rore implevit.

39 Dixitque rursus ad Deum: Ne irascatur
furor tuus contra me, si adhuc semel tenta-
ro, signum querens in vellere. Oro, ut solum
vellus siccum sit, & omnis terra rore madens.

40 Fecitque Deus nocte illa, ut postulaverat: &
fuit siccitas in solo vellere, & ros in omni
terra.

C A P U T VII.

Probatis ad aquas his, qui ad bellum essent
prograturi, Gedeon audivit unum de castris
Madianitarum somnare, in cosurrexit, tubis
læuens, ac lucernas armatus, quosdam U-
reb. & Zeb principes eorum devovit.

A Igitur Jerobaal, qui & Gedeon, de no-
cte confurgens, & omnis populus cum
eo, venit ad fontem, cui vocatur Harad.
Erant autem castra Madian in valle ad Sep-
tentrionalem plagam collis excelis.

2 Dixitque Dominus ad Gedeon: Multus
tecum est populus, nec tradetur Madian in
manus ejus: ne glorietur contra me Israel,
& dicat: Meis viribus liberatus sum.

3 Loquere ad populum, & cunctis audientibus
prædica: Qui formidolosus, & timidus est
revertatur. Recesseruntque de monte Galaad

* Deut.
20. 8.
1. Ma.
ch. 1.
56.

& reversi sunt de populo viginti duo millia virorum, & tantum decem millia remanserunt.

4 Dixitque Dominus ad Gedeon: Adhuc populus multus est, duc eos ad aquas, & ibi probabo illos: & de quo dixeris tibi, ut tecum vadat, ipse pergit: quem vero prohibebo, revertatur.

5 Cumque descendisset populus ad aquas, dixit Dominus ad Gedeon: Qui lingua lambuerint aquas, sicut solent canes lambere, separabis eos seorsum: qui autem curvatis genibus biberint, in altera parte erunt.

6 Fuit itaque numerus eorum, qui manu ad os projiciente lambuerunt aquas, trecenti viri: omnis autem reliqua multitudo flexo poplite biberat.

7 Et ait Dominus ad Gedeon: In trecentis viris, qui lambuerunt aquas, liberabo vos, & tradam in manu tua Madian: omnis autem reliqua multitudo revertatur in locum suum.

8 Sumptis itaque pro numero cibariis, & cubis, omnem reliquam multitudinem abire præcepit ad tabernacula sua: & ipse cum trecentis viris se certamini dedit. Castra autem Madian erant subter in valle.

9 Eadem nocte dixit Dominus ad eum: Surge & decede in castra: quia tradidi eos in manu tua.

10 Sin autem solus ire formidas, descendat tecum Phara puer tuus.

11 Et cum audieris, quid loquantur, tunc confortabuntur manus tue, & securior ad hostium castra descenderis. Descendit ergo ipse, & Phara puer ejus in partem castrorum, ubi erant arinatorum vigilie.

12 Madian autem, & Amalec, & omnes Orientales populi fusi jacebant in valle, ut locustarum multitudo: camelus quoque innumerabilis erat, sicut arena, quæ jacet in litore maris.

13 Cumque venisset Gedeon, narrabat aliquis somnium proximo suo: & in hunc modum referebat, quod viderat. Vidi somnium, & videbatur mihi quasi subcinericius panis ex hordeo volvi, & in castra Madian descendere: cumque pervenisset ad tabernaculum, percussit illud, atque subvertit, & terra funditus coarquivit.

14 Respondit is, cui loquebatur: Non est hoc aliud, nisi gladius Gedeonis filii Joas viri Israelitæ: tradidit enim Dominus in manus ejus Madian, & omnia castra ejus.

15 Cumque audisset Gedeon somnium, & interpretationem ejus, doravit: & reversus est ad castra Israel, & ait: Surgite, tradidit enim Dominus in manus nostras castra Madian.

16 Divisitque trecentos viros in tres partes, & dedit tubas in manibus eorum, lagenasque vacuas, ac lampades in medio lagenarum.

17 Et dixit ad eos: Quod me facere videritis, hoc facite: ingrediatur partem castrorum, & quod fecero, fecistis.

18 Quando personaverit tuba in manu mea, vos quoque per castrum circum eum clangite, & conclamate, Domino, & Gedeoni.

19 Ingressusque est Gedeon, & trecenti viri, qui erant cum eo, in partem castrorum, incipientibus vigilis noctis mediæ, & custodibus suscitatis, coeperunt buccinis clangere, & complodere inter se lagenas.

20 Cumque per gyrum castrorum in tribus personarent locis, & hyrris confregistent, tenuerunt sinistris manibus lampades, & dex-

tris sonantes cubas, clamaveruntque: Gladius Domini, & Gedeonis.

21 Scantes singuli in loco suo per circuitum castrorum hostiliu: Omnia itaque castra turbata sunt, & vociferantes, ululantesque fugerunt.

22 Et nihilominus insisteret trecenti viri buccinis personantes. Immisitque Dominus gradum in omnibus castris, & mutua se ege truncabant.

23 Fugientes usque ad Bethletta, & crepidinem Abelmehula in Tebbath. Conclamantes autem viri Israel de Nephthali, & Aser, & omni Manasse, persequabantur Madian.

24 Misitque Gedeon nuncios in omnem montem Ephraim, dicens: Descendite in occursum Madian, & occupate aquas usque Bethbera, atque Jordanem. Clamavitque omnis Ephraim, & præoccupavit aquas, atque Jordanem usque Bethlvera.

25 Apprehensosque duos viros Madian, Oreb, & Zeb, interfecit Oreb in petra Oreb, Zeb verò in Torculari Zeb. Et percuti sunt Madian, capita Oreb, & Zeb portantes ad Gedeon trans fluentia Jordanis.

C A P U T VIII.

Tribus Ephraim insurgit adversus Gedeon, quod putaret se contemptum, quam blandis verbis compeccat, & deridit Zebec. & Salmana, viros Socoth, & Phannel perdidit, & ex inauribus, aliisque populi donis fecit Ephod, quod donum suum, & Israelis fuit in ruinam: postquam autem quadraginta annis præfuit, generatis septuaginta filiis ex uxoribus, & uno Abimelech ex concubina, mortuus est, rediitque Israel ad idololatriam.

1 Ixeruntque ad eum viri Ephraim: Quid est hoc, quod facere voluisti, ut nos non vocares, cum ad eugnam pergeres contra Madian? Jurgantes fortiter, & propè vim inferentes.

2 Quibus ille respondit: Quid enim tale facere potui, quale vos fecistis? nonne melior est racemus Ephraim vindemis Abiezer?

3 In manus vestras Dominus tradidit principes Madian, Oreb, & Zeb: quid tale facere potui, quale vos fecistis? Quod cum locutus esset, requievit spiritus eorum, qui tumebant contra eum.

4 Cumque venisset Gedeon ad Jordanem, transivit eum cum trecentis viris, qui seci erant: & præ lassitudine fugientes persequi non poterat.

5 Dixitque ad viros Socoth: Date, obsecro, panes populo, qui mecum est, quia valde defecerunt: ut possimus persequi Zebec, & Salmana reges Madian.

6 Responderunt principes Socoth: Forfitan palma manuum Zebec, & Salmana in manu tua sunt, & ideo postulas, ut demus exercitui tuo panes.

7 Quibus ille ait: Cum ergo traderit Dominus Zebec, & Salmana in manus meas, ceteram carnem vestram, ut spinis, tribulisque derti.

8 Et inde descendens, venit in Phanuel: locutusque est ad viros loci illius similia. Cui & illi responderunt, sicut responderant viri Socoth.

9 Dixit itaque & eis: Cum reversus fuero victor in pace, destruat turtur hanc.

10 Zebec autem, & Salmana requiescebant cum omni exercitu suo. Quindecim enim mil-

* Psal.
82. 10.

* Psal.
81. 1.
151. 16.

A

B

C

lia viri remanserant ex omnibus turmis orientaliū populorum, caſis centum viginti milibus bellatorum educentium gladium.

*Oſee
10.14.

11 * Aſcendenſque Gedeon per viam eorum, qui in tabernaculis morabantur, ad Orientalem partem Nobæ, & Jegbaa, percuffit caſtra hoſtium, qui ſecuri erant, & nihil adverſi ſuſpicabantur.

12 Egeruntque Zebec, & Salmana, quos perſequens Gedeon comprehendit, turbato omni exercitu eorum.

13 Revertenſque de bello ante ſolis ortum, 14 Apprehendit pueri de viris Soccoth: interrogavitque nomina principū, & ſeniorū Soccoth, & deſcripſit ſeptuaginta ſeptem viros.

D

15 Venitque ad Soccoth, & dixit eis: En Zebec, & Salmana, ſuper quibus exprobraſtis mihi, dicentes: Forſitan manus Zebec, & Salmana in manibus vris ſunt, & idcirco poſtulas, ut demus viris, qui laſſi ſunt, & deſecerunt panes.

16 Tulit ergo ſeniores civitatis, & ſpinas deſerti, ac tribulos, & contrivit cum eis, atque comminuit viros Soccoth.

17 Turrim quoque Phaniel ſubvertit, oculis habitatoribus civitatis.

18 Dixitque ad Zebec, & Salmana: Quales fuerunt viri, quos occidiſtis in Thabor? Qui reſponderunt: Simileſtui, & unus ex eis quaſi filius regis.

19 Quibus ille reſpondit: Fratres mei fuerunt filii matris meæ. Vivit Dominus, quia ſi ſervaviſſetis eos, non vos occiderem.

E

20 Dixitque Jether primogenito ſuo: Surge & interfice eos. Qui non egerit gladium: timebat enim, quia adhuc puer erat.

*Pſal.
81.12.

21 Dixitque Zebec, & Salmana: Tu ſurge, & irruè in nos: quia juxta aſtatè robur eſt hominis. Surrexit Gedeon, & interfecit Zebec, & Salmana, & tulit ornamenta ac bullas, quibus colla regalium camelorū decorari ſolent.

22 Dixeruntque omnes viri Iſrael ad Gedeon: Dominare noſtri tu, & filius tuus, & filius filii tui: quia liberaſti nos de manu Madian.

23 Quibus ille ait: Non dominabor veſtri, nec dominabitur in vos filius meus, ſed dominabitur vobis Dominus.

F

24 Dixitque ad eos: Unam petitionem poſtulo à vobis: Date mihi in aureas ex prada veſtra. In aureas enim aureas Iſraelitæ habere conſueverant.

25 Qui reſponderunt: Libentiſſimè dabitur. Expandenſque ſuper terram pallium, proſecerunt in eo in aureas de prada:

26 Et fuit pondus poſtularum inaurium, mille ſeptingenti auri ſichi, abſque ornamentis, & monilibus, & veſte purpurea, quibus reges Madian uti ſoliti erant, & præter torques aureas camelorū.

27 Fecitque ex eo Gedeon Ephod, & poſuit illud in civitate ſua Ephra. Fornicatusque eſt omnis Iſrael in eo, & factum eſt Gedeon, & omni domui ejus in ruinam.

28 Humiliatus eſt autem Madian coram filiis Iſrael, nec poterunt ultra cervices elevare: ſed civevit terra per quadraginta annos, quibus Gedeon præſuit.

29 Abiit itaque Jerobaal filius Joas, & habitavit in domo ſua.

30 Habuitque ſeptuaginta filios, qui egreſſi ſunt de ſemore ejus: eo quod plures haberet uxores.

31 Concubina autem illius, quam habebat in Sichem, genuit ei filium nomine Abimelech.

32 Mortuusque eſt Gedeon filius Joas in ſenectute bona, & ſepultus eſt in ſepulchro Joas patris ſui in Ephra de familia Ezri.

33 Poſtquam autem mortuus eſt Gedeon, averſi ſunt filii Iſrael, & fornicati ſunt cum Baalim. Percuſſeruntque cum Baal ſœdus, ut eſſet eis in deum:

34 Nec recordati ſunt Domini Dei ſui, qui eruit eos de manibus inimicorum ſuorum omnium per circuitum:

35 Nec fecerunt miſericordiam cum domo Jerobaal Gedeon, juxta omnia bona, quæ fecerat Iſraeli.

C A P U T I X.

Abimelech, occiſis 70. fratribus ſuis, imperium ſibi tyrannice uſurpat, qui poſt parabolam Joatham fratris ſui, qui ſervatus erat, exercitum Gaal devicit, turrimque Sichem exuſit, & à muliere tandem fragmine mole oppreſus eſt.

1 Abiit autem Abimelech filius Jerobaal in Sichem ad fratres matris ſuæ, & locutus eſt ad eos, & ad omnem cognationem domus patris matris ſuæ, dicens:

2 Loquimini ad omnes viros Sichem: Quid vobis eſt melius, ut dominentur veſtri ſeptuaginta viri omnes filii Jerobaal, an ut dominetur unus vir? ſimulque conſiderate, quod os veſtrum, & caro veſtra ſum.

3 Locutique ſunt fratres matris ejus de eo ad omnes viros Sichem univerſos ſermones iſtos, & inclinaverunt cor eorum poſt Abimelech, dicentes: Frater noſter eſt.

4 Dederuntque illi ſeptuaginta pondo argenti de fano Baalberit. Qui conduxit ſibi ex eo viros inopes, & vagos, ſecutique ſunt eum.

5 Et venit in domum patris ſui in Ephra, & occidit fratres ſuos filios Jerobaal ſeptuaginta viros, ſuper lapidem unum: remanſitque Joatham filius Jerobaal minimus, & abſconditus eſt.

6 Congregati ſunt autem omnes viri Sichem, & univerſa familia urbis Mello: abieruntque, & conſtituerunt regem Abimelech, juxta quercum, quæ ſtabat in Sichem.

7 Quod cum nuntiatum eſſet Joatham, ivit, & ſtetit in vertice montis Garizim: elevataque voce, clamavit, & dixit: Audite me, viri Sichem, ita audiat vos Deus.

8 Iterum ligna, ut ungerent ſuper ſe regem: dixeruntque olivæ: Impera nobis.

9 Quæ reſpondit: Numquid poſſum deſerere pinguedinem meam, quæ & dii utuntur, & homines, & venire ut inter ligna promovear?

10 Dixeruntque ligna ad arborem ficum: Veni, & ſuper nos regnum accipe.

11 Quæ reſpondit eis: Numquid poſſum deſerere dulcedinem meam, fruſcuſque ſuaviſſimos, & ire, ut inter cætera ligna promovear?

12 Locutæque ſunt ligna ad vitem: Vni, & impera nobis.

13 Quæ reſpondit eis: Numquid poſſum deſerere vinum meum, quod lætificat Deum, & homines: & inter ligna cætera promovear?

14 Dixeruntque omnia ligna ad rhamnum: Veni, & impera ſuper nos.

15 Quæ reſpondit eis: Si verè me regem vobis conſtitutiſis, venite, & ſub umbra mea

requiescite: si autem non vultis, egrediatur ignis de rhamno, & devoret cedros Libani.

C 16 Nunc igitur, si recte, & absque peccato constituitis super vos regem Abimelech, & bene egistis cum Jerobaal, & cum domo ejus, & reddidistis vicem beneficiis ejus, qui pugnavit pro vobis,

17 Et animam suam dedit periculis, ut erueret vos de manu Madian,

18 Qui nunc surrexistis contra domum patris mei, & interfecistis filios ejus septuaginta viros super unum lapidem, & constituitis regem Abimelech filium ancilla ejus super habitatores Sichem, & eo quod frater vester sit?

19 Si ergo recte, & absque vitio egistis cum Jerobaal, & domo ejus, hodie latamini in Abimelech, & ille latetur in vobis.

20 Sin autem perverse: egrediatur ignis ex eo, & consumat habitatores Sichem, & oppidum Mello: egrediaturque ignis de viris Sichem, & de oppido Mello, & devoret Abimelech.

21 Quae cum dixisset, fugit, & abiit in Bera: habitavitque ibi ob metum Abimelech fratris sui.

22 Regnavit itaque Abimelech super Israel tribus annis.

23 Misitque Dominus spiritum pessimum inter Abimelech, & habitatores Sichem: qui coeperunt cum detestari.

24 Et scelus interfecionis septuaginta filiorum Jerobaal, & effusionem sanguinis eorum conferre in Abimelech fratrem suum, & in ceteros Sichimorum principes, qui cum adjuverant.

D 25 Posueruntque insidias adversus eum in summitate montium, & dum illius praetolabantur adventum, exercebant latrocinia, agentes praedas de praetercuntibus: nuntiarumque est Abimelech.

26 Venit autem Gaal filius Obed cum fratribus suis, & transiit in Sichimam. Ad cuius adventum eredi habitatores Sichem,

27 Egressi sunt in agros, vastantes vineas, uvaeque calcantes: & factis cantantium choris, ingressi sunt sanum Dei sui, & inter epulas, & pocula maledicebant Abimelech,

28 Clamante Gaal filio Obed: Quis est Abimelech, & quae est Sichem, ut serviamus eis? numquid non est filius Jerobaal, & constituit principem Zebul servum suum super viros Emor patris Sichem? Cur ergo serviemus ei?

29 Utinam daret aliquis populum istum sub manu mea, ut auferrem de medio Abimelech. Didicimque est Abimelech: Congregavit exercitus multitudinem, & venit.

30 Zebul enim princeps civitatis, auditis sermonibus Gaal filii Obed, iratus est valde.

E 31 Et misit clam ad Abimelech nuntios, dicens: Ecce, Gaal filius Obed, venit in Sichimam cum fratribus suis, & oppugnat adversum te civitatem.

32 Surge itaque nocte cum populo, qui tecum est, & latita in agro.

33 Et primo mane oriente sole, irruere super civitatem. Illo autem egrediente adversum te cum populo suo, fac ei, quod poteris.

34 Surrexit itaque Abimelech cum omni exercitu suo nocte, & terendit insidias juxta Sichimam in quatuor locis.

35 Egressusque est Gaal filius Obed, & stetit in introitu portae civitatis. Surrexit autem Abimelech, & omnis exercitus

cum eo de insidiarum loco.

36 Cumque vidisset populum Gaal, dixit ad Zebul: Ecce de montibus multitudo descendit. Cui ille respondit: Umbras montium vides quasi capita hominum, & hoc errore decideris.

37 Rursumque Gaal ait: Ecce populus de umbilico terrae descendit, & unus cuneus venit perviam, quae respicit quercum.

38 Cui dixit Zebul: Ubi est nunc ostium, quo loquebaris? Quis est Abimelech ut serviamus ei? Nonne hic populus est, quem despiciebas? Egredere, & pugna contra eum.

39 Abiit ergo Gaal, spectante Sichimorum populo, & pugnavit contra Abimelech.

40 Qui percutus est eum fugientem, & in urbem compulsi: cecideruntque ex parte ejus plurimi, usque ad portam civitatis.

41 Et Abimelech sedit in Ruma: Zebul autem, Gaal & socios ejus expulsi de urbe, nec in ea passus est commorari.

42 Sequenti ergo die egressus est populus in campum. Quod cum nuntiati esset Abimelech,

43 Tulit exercitum suum, & divisit in tres turmas tendens insidias in agris. Videntique quod egredereetur populus de civitate, surrexit, & irruit in eos.

44 Cum cuneo suo, oppugnans, & obsidens civitatem: duae autem turmae palantes per campum adversarios persequiebantur.

45 Porro Abimelech omni die illo oppugnabat urbem: quam cepit, interfecitque habitatores ejus, ipsaque destructa, ita ut sal in ea dispergeret.

46 Quod cum audissent, qui habitabant in turri Sichimorum, ingressi sunt sanum dei sui Berith, ubi sedus cum eo pepigerat, & ex eo locus nomen acceperat, qui erat munitus valde.

47 Abimelech quoque audiens viros turris Sichimorum pariter conglobatos,

48 Ascendit in montem Selmon cum omni populo suo: & arrepta securi, praecidit arborum ramum, impositumque terens humero, dixit ad socios: Quod me videitis facere, cito facite.

49 Igitur certatim ramos de arboribus praecidentes, sequebantur ducem. Qui circumdantes praesidium, succenderunt: atque ita factum est, ut fumo, & igne mille homines necarentur, viri pariter, & mulieres, habitatorum turris Sichem.

50 Abimelech autem inde proficiens venit ad oppidum Thebes, quod circumdans obsidebat exercitu.

51 Erat autem turris excelsa in media civitate, ad quam confugerant simul viri, ac mulieres, & omnes principes civitatis, clausa firmissime janua, & super turris tectum stantes per propugnacula.

52 Accedentibus Abimelech juxta turrim, pugnavit fortiter: & appropinquans ostio, ignem supponere nitabatur.

53 * Et ecce una mulier fragmen molae desuper jaciens, illisit capiti Abimelech, & confregit cerebrum ejus.

54 * Qui vocavit cito armigerum suum, & ait eum: Evagina gladium tuum, & percutite me: ne forte dicatur, quod a femina interfecus sum. Qui iussu perficiens, interfecit eum.

55 Illoque mortuo, omnes, qui cum eo erant de Israel, reversi sunt in sedes suas,

56 Et reddidit Deus malum, quod fecerat

* 2 Reg.
1. 31.
* 1 Reg.
31. 4.
* 1 Par.
10. 4.

Abimelech contra patrem suum, interfectis septuaginta fratribus suis. *57* Sichimeis quoque, quod operati erant, retributum est, & venit super eos maledictio Joathan filii Jerobaal.

C A P U T X.

Thola dux creatus, huic vita fufflo Jair succedit: Israelita vero in idololatriam lapsi traduntur Philisteis, & Ammonitis, quibus penitentibus, Dominus ingratitude inproperat, tandemque eorum miseretur.

A **P**ost Abimelech surrexit dux in Israel Thola filius Phua patris Abimelech, vir de Issachar, qui habitavit in Samir montis Ephraim:

2 Et judicavit Israelum viginti, & tribus annis, mortuusque est, ac sepultus in Samir.

3 Huic successit Jair Galaadites, qui judicavit Israelum per viginti, & duos annos,

4 Habens triginta filios sedentes super triginta pullos asinarum, & principes triginta civitatum: quae ex nomine ejus sunt appellatae Havoth Jair, id est, oppida Jair, usque in praesentem diem, in terra Galaad.

5 Mortuusque est Jair, ac sepultus in loco, cui est vocabulum Camon.

B *6* Filii autem Israel peccatis veteribus junctentes nova, fecerunt malum in conspectu Domini & servierunt idolis, Baalim, & Astartoth, & diis Syriae, ac Sidonis, & Moab, & filiorum Ammon, & Philisthiim: dimiseruntque Dominum, & non coluerunt eum.

7 Contra quos Dominus iratus, tradidit eos in manus Philisthiim, & filiorum Ammon.

8 Afflicti quoque sunt, & vehementer oppressi per annos decem & octo, omnes, qui habitabant trans Jordanem in terra Amorrhæi, qui est in Galaad.

C *9* In tantum, ut filii Ammon Jordane transmissi, vastarent Judam, & Benjamin, & Ephraim: afflicti quoque est Israel nimis.

10 Et clamantes ad Dominum, dixerunt: Peccavimus tibi, quia dereliquimus Dominum Deum nostrum, & servivimus Baalim.

11 Quibus locutus est Dominus: Numquid non Aegyptii, & Amorrhæi, filii quoque Ammon, & Philisthiim,

12 Sidonii quoque, & Amalech, & Chanaan, oppresserunt vos, & clamastis ad me, & erui vos de manu eorum?

13 Et tamen reliquistis me, & coluistis deos alienos: idcirco non addam, ut ultra vos liberem.

14 Ite, & invocate deos, quos elegistis: ipsi vos liberent in tempore angustiae.

15 Dixeruntque filii Israel ad Dominum: Peccavimus, redde tu nobis quicquid tibi placet: tantum nunc libera nos.

D *16* Quae dicentes, omnia de finibus suis alienorum deorum idola projecerunt, & servierunt Domino Deo: qui doluit super miseriis eorum.

17 Itaque filii Ammon conelamantes in Galaad fixere tentoria: contra quos congregati filii Israel, in Maspha castrametati sunt.

18 Dixeruntque principes Galaad singuli ad proximos suos: Qui primus ex nobis contra filios Ammon coeperit dimicare, erit dux populi Galaad.

C A P U T XI.

Jephthe iudex factus, deispiritu accensus, primum rationem agit cum rege Ammonitarum: deinde ubi eos viciisset, ob votum temere factum filiam suam unicam Deo sacrificat.

E **U**it illo tempore Jephthe Galaadites vir fortissimus, atque pugnator, filius mulieris meretricis, qui natus est de Galaad.

2 Habuit autem Galaad uxorem, de qua suscepit filios, qui postquam creverant, eiecerunt Jephthe, dicentes: Haeres in domo patris nostri esse non poteris, quia de altera matre natus es.

3 Quos ille fugiens, atque devitans, habitavit in Terra Tob: congregatique sunt ad eum viri inopes, & latrocinantes, & quasi principem sequebantur.

4 In illis diebus pugabant filii Ammon contra Israel.

5 Quibus acriter instantibus, perrexerunt majores natu de Galaad, ut tollerent auxilium sui Jephthe de terra Tob.

6 Dixeruntque ad eum: Veni, & esto princeps noster, & pugna contra filios Ammon.

7 Quibus ille respondit: Nonne vos estis, qui odistis me, & eiecistis de domo patris mei & nunc venistis ad me necessitate compulsi?

8 Dixeruntque principes Galaad ad Jephthe: Ob hanc igitur causam nunc ad te venimus, ut proficiamus nobiscum, & pugnes contra filios Ammon, siquae dux omnium, qui habitant in Galaad.

9 Jephthe quoque dixit eis: Si verè venistis ad me, ut pugnem pro vobis contra filios Ammon, tradideritque eos Dominus in manus meas, ego ero vester princeps?

10 Qui responderunt ei: Dominus, qui hæc audit, ipse mediator, ac testis est, quod nostra promissa faciemus.

11 Abiit itaque Jephthe cum principibus Galaad, fecitque eum omnis populus principem sui. Locutusque est Jephthe omnes sermones suos coram Domino in Maspha.

12 Et misit nuntios ad regem filiorum Ammon, qui ex persona sua dicerent: Quid mihi, & tibi est, quia venisti contra me, ut vastares terram meam?

13 Quibus ille respondit: Quia tulit Israel terram meam, quando ascendit de Aegypto, a finibus Arnon usque Jaboc, atque Jordanem: nunc ergo cum pace redde mihi eam.

14 Per quos rursus mandavit Jephthe, & imperavit eis, ut dicerent regi Ammon:

15 Hæc dicit Jephthe: Non tulit Israel Terram Moab, nec Terram filiorum Ammon:

16 Sed quando de Aegypto conscenderunt, ambulavit per solitudinem usque ad Mare rubrum, & venit in Cades.

17 Misitque nuntios ad regem Edom, dicens: Dimite me, ut transeam per terram tuam. Qui noluit acquiescere precibus ejus. Misit quoque ad regem Moab, qui & ipse transitum præbere contempsit. Mansit itaque in Cades.

18 Et circumvit ex latere Terram Edom, & Terram Moab: venitque contra Orientalem plagam terræ Moab, & castrametatus est trans Arnon.

19 Nec voluit intrare terminos Moab: Arnon quippe confinium est Terræ Moab.

20 Misit itaque Israel nuntios ad Sehon regem Amorrhæorum, qui habitabat in Hese-

bon, & dixerunt ei: Dimitte, ut tranſeam per terram tuam uſque ad fluvium.

20 Qui & ipſe Iſrael verba deſpiciens, non dimiſit eum tranſire per terminos ſuos: ſed infinita multitudine congregata, egreſſus eſt contra eum in Jaſa, & fortiter reſiſtebat.

21 Tradiditque eum Dominus in manus Iſrael cum omni exercitu ſuo, qui percuſſit eum, & poſſedit omnem Terram Amorrhæi habitatoris regionis illius.

22 Et univerſos fines ejus, de Arnon uſque Jaboc, & de ſolitudine uſque ad Jordanem.

23 Dominus ergo Deus Iſrael ſubvertit Amorrhæum pugnante contra ſua populo ſuo Iſrael, & tu nunc viſ poſſidere terram ejus?

24 Nonne ea, quæ poſſidet Chamos deus tuus, tibi jure debentur? Quæ autem Dominus Deus noſter victor obtinuit, in noſtram cedent poſſiſſionem:

25 * Nifi forte melior eſ Balac filio Sephor rege Moab: aut docere potes, quod jurgatus ſit contra Iſrael, & pugnaverit contra eum,

26 Quando habitavit in Helebon, & viculis ejus, & in Aroer, & villis illius, vel in cunctis civitatibus juxta Jordanem, per trecentos annos. Quare tanto tempore nihil ſuper hac repetitione tentavi?

27 Igitur non ego pecco in te, ſed tu contra me male agis, indicens mihi bella non juſta. Judicet Dominus arbiter hujus diei, inter Iſrael, & inter filios Ammon.

28 Noluisti; acquieſcere rex filiorum Ammon verbis Jephthæ, quæ per nuntios mandaverat.

29 Factus eſt ergo ſuper Jephthæ Spiritus Dñi & circumiens Galaad, & Manaſſe, Maſpha quoque Galaad, & inde tranſiens ad filios Ammon,

30 Votum vovit Domino, dicens: Si tradideris filios Ammon in manus meas,

31 Quicumque primus fuerit egreſſus de foribus domus meæ, mihiſque occurrerit revertenti cum pace, a filiis Ammon, eum holocauſtum offeram Domino.

32 Tranſivique Jephthæ ad filios Ammon, ut pugnaret contra eos: quos tradidit Dominus in manus ejus.

33 Percuſſitque ab Aroer uſque dum venias in Mennith, viginti civitates, & uſque ad Abel, quæ eſt vineis conſita, plaga magna nimis, humiliatque ſunt filii Ammon à filiis Iſrael.

34 Revertente autem Jephthæ in Maſpha domū ſuā, occurrat ei unigenita filia ſua cū tympanis & choris: non enim habebat alios liberos.

35 Qua viſa, ſcidiſt veſtimenta ſua, & ait: Heu me, filia mea, decepiſti me, & ipſa decepta eſ: aperuimus enim meum ad Dominum, & aliud facere non potero.

36 Cui illa reſpondit: Pater mi, ſi aperuiſti os tuum ad Dominum, fac mihi quodcumque pollicitus eſ, conceſſa tibi ultione atque victoria de hoſtibus tuis.

37 Dixitque ad patrem: Hoc ſolum mihi præſta, quod deprecor: Dimitte me, ut duobus menſibus circumeam montes, & plangam virginitatem meam cum ſodalibus meis.

38 Cui ille reſpondit: Vade. Et dimiſit eam duobus menſibus. Cumque abiſſet cum ſociis, ac ſodalibus ſuis, ſtebat virginitatem ſuam in montibus.

39 Expletique duobus menſibus, reverſa eſt ad patrem ſuum, & fecit ei, ſicut vove-

rat, quæ ignorabat, virum. Exinde mos increbuit in Iſrael, & conſuetudo ſervata eſt:

40 Ut poſt anni circulum convenient in unum filia Iſrael, & plangant filiam Jephthæ Galaaditæ diebus quatuor.

C A P U T XII.

Ephraim inſuſti ad verſus Jephthæ inſurgentis ad vada Jordanis ad quadraginta duomilla occiduntur, cum vocem Scibboleth proferre non poſſent: quo viſa ſuſcit ſuccedunt duces Abefan, Ahialon, & Abdon.

1 Ecce autem in Ephraim orta eſt ſeditio:

2 Nam tranſeuntes contra Aquilonem, diſerunt ad Jephthæ: Quare vadens ad pugnam contra filios Ammon, vocare nos noluisti, ut pergeremus tecum? Igitur incendemus domum tuam.

3 Quibus ille reſpondit: Diſceptatio erat mihi, & populo meo contra filios Ammon vehemens: vocaviſque vos, ut præberetis mihi auxilium, & facere noluisti:

4 Quod cernens poſui animam meam in manibus meis, tranſivique ad filios Ammon, & tradidit eos Dñs in manus meas. Quid cōmēru, ut adverſum me conſurgatis in prælium?

5 Vocatis itaque ad ſe cunctis viris Galaad, pugnabat contra Ephraim: percufferuntque viri Galaad Ephraim, quia diſerat: Fugitivus eſt Galaad de Ephraim, & habitat in medio Ephraim, & Manaſſe.

6 Occupaveruntque Galaaditæ vada Jordanis, per quæ Ephraim reverſus erat. Cumque veniſſet ad ea de Ephraim numero, fugiens, atque diſiſſet: Obfecro, ut me tranſire permittatis; dicebant ei Galaaditæ: Numquid Ephraim eſ? quo dicente: Non ſum:

7 Interrogabant eum: Dic ergo Scibboleth, quod interpretatur Spica. Qui reſpondebat, Sibboleth: eadem littera ſpicam exprimere non valens. Statimque apprehenſum jugulabant in ipſo Jordanis traſitu. Et occiderunt in illo tempore de Ephraim quadraginta duomilla.

8 Judicavit itaque Jephthæ Galaadites Iſrael ſex annis: & mortuus eſt, ac ſepultus in civitate ſua Galaad.

9 Poſt hunc judicavit Iſrael Abefan de Bethlehem:

10 Qui habuit triginta filios, & totidem filias, quas emittens foras, maritis dedit, & ejuſdem numeri filiis ſuis acceperit uxores, introducens in domum ſuam. Qui ſeptem annis judicavit Iſrael:

11 Mortuusque eſt, ac ſepultus in Bethlehem.

12 Cui ſuccceſſit Ahialon Zabulonites: & judicavit Iſrael decem annis:

13 Mortuusque eſt, ac ſepultus in Zabulon.

14 Poſt hunc judicavit Iſrael Abdon, filius Iſrael, Pharathonites:

15 Qui habuit quadraginta filios, & triginta ex eis nepotes, accedentes ſuper ſeptuaginta pullos alinarum, & judicavit Iſrael octo annis:

16 Mortuusque eſt, ac ſepultus in Pharathon terræ Ephraim, in monte Amalech.

C A P U T XIII.

Iſraelite rurſum in idololatram lapſi Philistiſtiſtri traduntur: Samſon naſciturus ab Angelo prædicatur matri, & deinde patri, natuſque à Domino benedicitur.

1 Urſumque * filii Iſrael fecerunt malum in conſpectu Dñi, qui tradidit eos

in manus Philistinorum quadraginta annis.

2 Erat autem quidā vir de Saraa, & de stirpe Dan, nomine Manue, habens uxore sterili.

3 Cui apparuit Angelus Domini, & dixit ad eam: Sterilis es, & absque liberis: sed concipies, & paries filium:

4 Cave ergo, ne bibas vinum, ac siceram, nec immundum quidquam comedas,

5 Quia concipies, & paries filium, cuius nō tages caput novacula: erit enim nazareus Dei ab infātia sua, & ex matris utero, & ipse incipiet liberare Israel de manu Philistinorum.

6 Quæ cum venisset ad maritum suum, dixit ei: Vir Dei venit ad me, habens vultum angelicum, & terribilis nimis. Quem cum interrogassem, quis esset, & unde venisset, & quo nomine vocaretur? noluit mihi dicere:

7 Sed hoc respondit: Ecce concipies, & paries filium: cave, ne vinum bibas, nec siceram, & ne aliquo vescaris immundo: erit enim puer nazareus Dei ab infātia sua, ex utero matris suæ usque ad diem mortis suæ.

8 Oravit itaque Manue Dominum, & ait: Obsecro, Domine, ut vir Dei, quem misisti, veniat iterum, & doceat nos, quid debeamus facere de puero, qui nasciturus est.

9 Exaudivitque Dominus deprecantē Manue, & apparuit rursū Angelus Dei uxori ejus sedenti in agro, Manue autem maritus ejus non erat cum ea, Quæ cum vidisset Angelum,

10 Festinavit, & cucurrit ad virum suum: nuntiavitque ei dicens: Ecce apparuit mihi vir, quem antē videram.

11 Qui surrexit, & secutus est uxorem suam: veniensque ad virum, dixit ei: Tu es, qui locutus es mulieri? Et ille respondit: Ego sum.

12 Cui Manue: Quando, inquit, sermo tuus fuerit expletus, quid vis, ut faciat puer? aut à quo se observare debebit?

13 Dixitque Angelus Dñi ad Manue: Ab omnibus, quæ locutus sum uxori tuæ abtineat se:

14 Et quicquid ex vinea nascitur, non comedat: vinum, & siceram non bibat, nullo vescatur immundo: quod ei præcepi, imbecat, atque custodiat.

15 Dixitque Manue ad Angelum Domini: Obsecro te, ut acquiescas precibus meis, & faciamus tibi hœdum de capris.

16 Cui respondit Angelus: Si me cogis, non comedam panes tuos: si autem vis holocaustum facere, offer illud Domino. Et nesciebat Manue, quod Angelus Domini esset.

17 Dixitque ad eum: Quod est tibi nomen, ut, si sermo tuus fuerit expletus, honoremus te?

18 Cui ille respondit: Cur quæris non nomen meum, quod est mirabile?

19 Tulit itaque Manue hœdum de capris, & libamenta, & posuit super petram, offerens Domino, qui facit mirabilia: ipse autem & uxor ejus intuebantur.

20 Cumque ascenderet flamma altaris in cœlum, angelus Domini pariter in flamma ascendit, Quod cum vidissent Manue, & uxor ejus, proni ceciderunt in terram.

21 Et ultra eis non apparuit Angelus Dñi. Statimque intellexit Manue Angelū Dñi esse,

22 Et dixit ad uxorem suam: Morte moriemur, quia vidimus Deum.

23 Cui respondit mulier: Si Dominus nos veller occidere, de manibus nostris holocaustum, & libamenta non suscepisset, nec ostendisset nobis hæc omnia, neque ea, quæ sunt ventura, dixisset.

24 peperit itaque filium, & vocavit nomē ejus Samson. Crevitque puer, & benedixit ei Dñs.

25 Cœpitque Spiritus Domini esse cum eo in caltris Dan inter Saraa, & Esthaol.

C A P U T XIV.

Samson uxorem ducit Philistinæam, quam cum viseret, leonem laceravit, in cuius ore postmodum reperto melle sumpsit ab eo parabolam: qua sodalibus proposita, illi interpretationem per Samsonis uxorem intellexerunt.

1 Descendit ergo Samson in Thamnatha: vidensque ibi mulierem de filiabus Philistinum,

2 Ascendit, & nuntiavit patri suo, & matri suæ, dicens: Vidi mulierem in Thamnatha de filiabus Philistinorum: quam, quæ-

* Gen.
22. 16.
1. 10.
Lucæ
1. 33.
* Num.
6. 4.

B

C

D
* Gen.
22. 16.

A

10, ut mihi accipiat uxorem.

3 Cui dixerunt pater, & mater sua: Numquid non est mulier in filiabus fratrum tuorum, & in omni populo meo, quia vis accipere uxorem de Philisthiim, qui incircumcisi sunt? Dixitque Samson ad patrem suum: Hanc mihi accipe: quia placuit oculis meis.

4 Parentes autem ejus nesciebant, quod re a Domino fieret, & quareret occasione contra Philisthiim: eo enim tempore Philisthiim dominabantur Israeli.

5 Descendit itaque Samson cum patre suo, & matre in Thamnatha. Cumque venissent ad vineas oppidi, apparuit catulus leonis fatus, & rugiens, & occurrit ei.

6 Irruit autem Spiritus Domini in Samson, & dilaceravit leonem, quasi hadum in frusta discerpens, nihil omnino habens in manu: & hoc patri, & matri noluit indicare.

7 Descenditque, & locutus est mulieri, quae placuerat oculis ejus.

8 Et post aliquot dies revertens, ut acciperet eam, declinavit, ut videret cadaver leonis, & ecce examen apum in ore leonis erat, ac fatus mellis.

9 Quem cum sumpsisset in manibus, comederat in via, veniensque ad patrem suum, & matrem, dedit eis partem, qui & ipsi comederunt: nec tamen eis voluit indicare, quod mel de corpore leonis assumpserat.

10 Descendit itaque pater ejus ad mulierem, & fecit filio suo Samson convivium: sic enim juvenes facere consueverant.

11 Cum ergo cives loci illius vidissent eum, dederunt ei lodeas triginta, ut essent cum eo.

12 Quibus locutus est Samson: Proponam vobis problema: quod si solveritis mihi intra septem dies convivii, dabo vobis triginta sindones, & totidem tunicas.

13 Sin autem non poteritis solvere, vos dabit mihi triginta sindones, & ejusdem numeri tunicas. Qui responderunt ei: Proponere problema, ut audiamus.

14 Dixitque eis: De comedente exivit cibus, & de forti egressa est dulcedo: nec potuerunt per tres dies propositionem solvere.

15 Cumque adesset dies septimus, dixerunt ad uxorem Samson: Blandire viro tuo, & suade ei ut indicet tibi, quid significet problema: quod si facere noveris, incendemus te, & domum patris tui: an idcirco vocastis nos ad nuptias, ut spoliaretis?

16 Quae fundebat apud Samson lacrymas, & querebatur dicens: Odisti me, & non diligis: idcirco problema, quod proposuisti filiis populi mei, non vis mihi exponere. At ille respondit: Patri meo, & matri nolui dicere: tibi indicare potero?

17 Septem igitur diebus convivii flevat ante eum: tandemque die septimo cum ei esset molestia, exposuit. Quae statim indicavit civibus suis:

18 Et illi dixerunt ei die septimo ante solis occubitu: Quid dulcius melle, & quid fortius leone? Qui ait ad eos: Si non transietis in vitula mea, non invenietis propositionem meam.

19 Irruit itaque in eum spiritus Domini, descenditque Afcalonem, & percussit ibi triginta viros, eorumque ablatis vestes dedit iis, qui problema solverant. Iratusque nimis ascendit in domum patris sui:

20 Uxor autem ejus accepit maritum unum de amicis ejus, & pronubis.

C A P U T XV.

Recentis vulpibus, & faculis Samson Philisthaeorum segetes incendit, & fractis funibus, quibus ligatus erat, mille Philisthaeos a fini maxilla prostravit, & cujus dente molari aquae stitenti fluxerunt.

Post aliquantulum autem temporis cum dies triticeae messis instarent, venit Samson, invitere volens uxorem suam, & attulit ei hadum de capris. Cumque cubiculum ejus solitum veller intrare, prohibuit eum pater illius, dicens:

1 Putavi, quod odisses eam, & ideo tradidi illam amico tuo, sed habet sororem, quae junior, & pulchrior illa est, sit tibi pro ea uxor.

2 Cui Samson respondit: Ab hac die non erit culpa in me contra Philisthaeos: faciam enim vobis mala.

3 Perrexitque, & cepit trecentas vulpes: caudaeque earum junxit ad caudas, & faeces ligavit in medio:

4 Quae igne succedens, dimisit, ut huc illucque discurrent. Quae statim perrexerunt in segetes Philisthinorum. Quibus succensis, & compositae jam fruges, & adhuc stantes in stipula, concrematae sunt, in tantum, ut vineas quoque, & oliveta flamma consumeret.

5 Dixeruntque Philisthiim: Quis fecit hanc rem? Quibus dictum est: Samson gener Thamnathai: quia tulit uxorem ejus, & alteri tradidit, haec operatus est. Ascenduntque Philisthiim, & combusserunt tam mulierem, quam patrem ejus.

6 Quibus ait Samson: Licet haec feceritis, tamen adhuc ex vobis expectam ultionem, & tunc quiescam.

7 Percussitque eos ingenti plaga, ita ut stupentes suram femori imponerent. Et descendens habitavit in spelunca petrae Etam.

8 Igitur ascendentes Philisthiim in terram Juda, castrametati sunt in loco, qui postea vocatus est Lechi, id est, maxilla, ubi eorum effusus est exercitus.

9 Dixeruntque ad eos de tribu Juda: Cur ascendistis adversum nos? Qui responderunt: Ut ligemus Samson, venimus, & redamus ei, quae in nos operatus est.

10 Descenderunt ergo tria milia virorum de Juda ad specum filicis Etam, dixeruntque ad Samson: Nescis, quod Philisthiim imparent nobis? quare hoc facere voluisti? Quibus ille ait: Sic ut fecerunt mihi, sic feci eis.

11 Ligare, inquit, te venimus, & tradere in manus Philisthinorum. Quibus Salon: Jurate, ait, & spondete mihi, quod non occidatis me.

12 Dixerunt: Non te occidemus, sed vincum trademus. Ligaveruntque eum duobus novis funibus, & ulserunt eum de petra Etam.

13 Qui cum venisset ad locum maxillae, & Philisthiim vociferantes occurrissent ei, irrui Spiritus Domini in eum: & sicut solent ad ardorem ignis lina consumi, ita vincula, quibus ligatus erat, dissipata sunt, & soluta.

14 Invenitque maxillam, id est, mandibulam a fini, quae jacebat, arripens, interfecit in ea mille viros.

15 Et ait: In maxilla a fini, in mandibula philistinarum, delevi eos, & percussi mille viros.

17 Cūque hæc verba canens compleisset, projecit mandibulam de manu, & vocavit nomen loci illius Ramathlechi, quod interpretatur elevatam maxillam.

18 Sicenique valde clamavit ad Dominum, & ait: Tu dedisti in manu servi tui salutem hanc maximam, atque victoriam: en fili mortuor, incidamq; in manus inimicorum.

19 Aperuit itaque Dominus molarem dentem in maxilla asini, & egressi sunt ex eo aquæ. Quibus haustis, refecit spiritum, & vires recepit. Idcirco appellatum est nomen loci illius, Fons invocantis de maxilla, usque in præsentem diem.

20 Judicavitque Israel in diebus Philisthim viginti annis.

CAPUT XVI.

Samson, observantibus eum custodibus, portas Gazæ urbis in montem derulit: à Dalila autem, cui sepius illuserat, cognita causa fortitudinis, detonsus illudatur, & excutatur ab hostibus: quos tandem una secum interemit, videlicet trium millium Philisthorum.

A Bili quoque in Gazam, & vidit ibi mulierem meretricem, ingressusque est ad eam.

2 Quod cum audissent Philisthim, & percrebuisse apud eos, intrasse urbem Samson, circumdederunt eum, positis in porta civitatis custodibus: & ibi tota nocte cum silentio præstolantes, ut hæc mane exeuntem occiderent.

3 Dormivit autem Samson usque ad medium noctis: & inde consurgens, apprehendit ambas portas fores cum postibus suis, & sera, impositasque humeris suis portavit ad verticem montis, qui respicit Hebron.

4 Post hæc amavit mulierem, quæ habitabat in Valle Sorec, & vocabatur Dalila.

5 Veneruntque ad eam principes Philistinorum, atque dixerunt: Decipe eum, & discere ab illo, in quo habeat tantam fortitudinem, & quomodo eum superare valeamus, & vinculum affigere: Quod si feceris, dabimus tibi singuli mille, & centum argenteos.

B Locuta est ergo Dalila ad Samson: Dic mihi, obsecro, in quo sit tua maxima fortitudo, & quid sit, quo ligatus crumpere nequeas?

7 Cui respondit Samson: Si septem nervicis funibus, necdū siccis, & adhuc humentibus ligatus fuero, infirmus ero ut ceteri homines.

8 Attuleruntque ad eam septem Philistinorum septem funes, ut dixerat: quibus vinxit eum,

9 Latentibus apud se insidiis, & in cubiculo finem rei expectantibus, clamavitque ad eum: Philisthim super te, Samson. Qui rupit vincula, quomodo si rumpat quis filum de stuppe tortum putamine, cum ardorem ignis acceperit: & non est cognitum, in quo esset fortitudo ejus.

10 Dixitque ad eum Dalila: Ecce illusi mihi, & falsum locutus es: saltem nunc indica mihi, quo ligari debeas.

11 Cui ille respondit: Si ligatus fuero novis funibus, qui nunquam fuerunt in opere, infirmus ero, & aliorum hominum similis.

12 Quibus rursum Dalila vinxit eum, & clamavit: Philisthim super te, Samson, in cubiculo insidiis præparatis: Qui ita rupit vincula quasi fila telarum.

13 Dixitque Dalila rursum ad eum: Usquequid decipis me, & falsum loqueris? ostende, quo vinciri debeas. Cui respondit Samson: Si septem crines capitis mei cum licioplexueris, & clavum his circumligatum terræ fixeris, infirmus ero.

14 Quod cum fecisset Dalila, dixit ad eum: Philisthim super te, Samson. Qui consurgens de somno extraxit clavum cum crinibus, & licio.

15 Dixitque ad eum Dalila: Quomodo dicis, quid amas me, cum animus tuus non sit mecum? Per tres vices mentiris mihi: & voluisti dicere, in quo sit maxima fortitudo tua.

16 Cūque molesta esset ei, & per multos dies juxter adhæreret, spatium ad quietem non tribuens, defecit anima ejus, & ad mortem usque lassata est.

17 Tunc aperiens veritatem rei, dixit ad eam: Ferrum nunquam ascendit super caput meum, quia nazæus, id est, consecratus

Deo sum de utero matris meae: si rasum fuerit caput meum, recedet à me fortitudo mea, & deficiam, eroque sicut ceteri homines.

18 Vidensq; illa, quod confessus ei esset omnem animum suum, misit ad Principes Philistinorum, ac mandavit. Ascendite adhuc semel, cuius nunc mihi aperiuit cor suum. Qui ascenderunt, assumpta pecunia, qua pro miserat.

19 At illa dormire eum fecit super genua sua, & in sinu suo reclinare caput. Vocavitque tonsorem, & rasit septem crines ejus, & cepit abigere eum, & à se repellere: statim enim ab eo fortitudo discessit.

20 Dixitque Philisthim super te, Samson. Qui de somno confurgens, dixit in animo suo: Egrediar sicut ante feci, & me excutiam, nesciens, quid recessisset ab eo Dominus.

21 Quem cum apprehenderissent Philisthim, statim emerunt oculos eius, & duxerunt Gazam vincum catenis, & clausum in carcere molere fecerunt.

22 Jamque capilli ejus renasci coeperant: 23 Et principes Philistinorum convenerunt in unum, ut immolaret hostias magnificas Dagon deo suo, & epularentur, dicentes: Tunc addidit deus noster inimicū nostrū Sāson in manus nostras.

24 Quod etiam populus videns, laudabat deum suum, eademq; dicebat: Tradidit deus noster adversarium nostrum in manus nostras, qui de levit terram nostram, & occidit plurimos.

25 Latantesque per convivia, sumptis jam epulis, praeceperunt, ut vocarent Samson, & ante eos luderet. Qui adductus de carcere ludebat ante eos, & feceruntque eum stare inter duas columnas.

26 Qui dixit puero regenti gressus suos: Dimitte me, ut tangam columnas, quibus omnis imminet domus, & recliner super eas, & paululum requiescam.

27 Domus autem erat plena virorum, ac mulierū, & erant ibi omnes principes Philistinorum, ac de templo, & solario circiter tria milia utriusq; sexus spectantes ludentē Samson.

28 At ille invocato Domino ait: Domine Deus, memento mei, & redde mihi nunc fortitudinem pristinam, Deus meus, ut ulciscar me de hostibus meis, & pro amissione duorum luminum unam ultionem recipiam.

29 Et apprehendens ambas columnas, quibus innitebatur domus, alteramque earum dextera, & alteram lava tenens,

30 Ait: Moriatur anima mea cum Philisthim: concussiq; fortiter columnas, cecidit domus super omnes principes, & ceteram multitudinem, quae ibi erat: multoque plures interfecit moviens, quam ante vivus occiderat.

31 Descendentes autē fratres ejus, & universa cognatio tulerūt corpus ejus, & sepelierūt inter Sarā, & Elhaol in sepulchro patris sui Manue: judicavitque Israel viginti annis.

C A P U T XVII.

Mater Michae constravit ipsi de servato argento idolum, cui ille primo filium suum, deinde Levitem Bethlehemitem praefecit sacerdotem.

1 Fuit eo tempore vir quidam de monte Ephraim nomine Michas,

2 Qui dixit matri suae: Mille, & centum argenteos, quos separaveras tibi, & super quibus me audiente juraveras, ecce ego habeo,

& apud me sunt. Cui illa respondit: Benedictus filius meus Dominus.

3 Reddidit ergo eos matri suae, quae dixerat ei: Consecravi, & vovi hoc argentū Dño, ut de manu mea suscipiat filius meus, & faciat sculptile, & exconsecrabit: & nunc trade illud tibi.

4 Reddidit igitur eos matri suae, quae tulit ducentos argenteos, & dedit eos argentario, ut faceret ex eis sculptile, atque conflatile, quod fuit in domo Michae.

5 Qui adiculam quoque in ea Deo separavit, & fecit ephod, theraphim id est, vellet sacerdotalemente, & idola: implevitque unius filiorum suorum manum, & factus est ei sacerdos.

6 In diebus illis non erat rex in Israel, sed utriusque, quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat.

7 Fuit quoque alter adolescens de Bethlehem Juda, ex cognatione ejus: eratque ipse Levites, & habitabat ibi.

8 Egrediusque de civitate Bethlehem, peregrinari voluit, ubicumque sibi commodum reperisset. Cumque venisset in montem Ephraim, iter faciens, & declinasset parumper in domum Michae,

9 Interrogatus est ab eo, unde venisset. Qui respondit: Levita sum de Bethlehem Juda, & vado, ut habitem, ubi potero, & utile mihi esse perspexero.

10 Dixitque Michas: Mane apud me, & esto mihi parens, ac sacerdos: daboque tibi per annos singulos decem argenteos, ac vestem duplicem, & quae ad victum sunt necessaria.

11 Accepit, & mansit apud hominem, fuitque illi quasi unus de filiis.

12 Implevitque Michas manum ejus, & habuit puerum sacerdotem apud se.

13 Nunc scio, dicens, quod benefaciet mihi Deus habenti Levitici generis sacerdotem.

C A P U T XVIII.

Missa primū exploratoribus, secuti postea sunt sexcenti viri de tribu Dan, qui erantes sibi possessionem: Et ablato Michae idolo cum sacerdote, urbem Laish ut capientes inhabitaverunt.

1 IN diebus illis non erat rex in Israel, & tribus Dan quaerebat possessionem sibi, ut habitaret in ea: usque ad illum enim diem inter ceteras tribus sortem non acceperat.

2 Miserunt ergo filii Dan, stirpis, & familiae suae quinque viros fortissimos de Sarā, & Elhaol, ut exploraret terrā, & diligenter inspiceret, dixeruntq; eis: Ite, & considerate terrā. Qui cum pergerent venissent in montē Ephraim & intrassent domum Michae, requieverūt ibi.

3 Et agnoscens vocem adolescentis Levitae, utentesque illius diversorum, dixerunt ad eum: Quis te huc adduxit, quid hic agis? quam ob causam huc venire voluisti?

4 Qui respondit eis: Haec, & haec praestitit mihi Michas, & me mercede conduxit, ut sim ei sacerdos.

5 Rogaverunt autem eum, ut consuleret Dominum, ut scire possent, an prospero itinere pergerent, & res haberet effectum.

6 Qui respondit eis: Ite in pace, Dominus respicit viam vestram, & iter, quod pergitis.

7 Euntē igitur quinque viri venerunt Laish: videruntque populum habitantem in ea absque ullo timore juxta consuetudinem

Sidoniorum, securum, & quietum, nullo ei penitus resistente, magnarumque opum, & procul à Sidone, atque à cunctis hominibus separatum.

8 Reversique ad fratres suos in Saraa, & Esthaol, & quid egissent sciscitantibus, responderunt.

9 Surgite, ascendamus ad eos: vidimus enim Terram valde opulentam, & uberem: nolite negligere, nolite cessare, eamus, & possideamus eam, nullus erit labor.

10 Intrabimus ad securos, in regionem latissimam, tradetque nobis Dominus locum, in quo nullius rei est penuria, eorum, quæ gignuntur in terra.

11 Profecti igitur sunt de cognatione Dan, id est, de Saraa, & Esthaol, sexcenti viri accincti armis bellicis.

12 Ascendentesque manserunt in Cariathiarim Judæ, qui locus, ex eo tempore, Castrorum Dan nomen accepit, & est post tergum Cariathiarim.

13 Inde transierunt in montem Ephraim, Cümque venissent ad domum Michæ,

14 Dixerunt quinque viri, qui prius missi fuerant ad considerandam Terram Laïs, cæteris fratribus suis: Nostis, quod in domibus istis sit ephod, & theraphim, & sculpile, atque constatile: videte, quid vobis placeat.

15 Et cüm paululum declinassent, ingressi sunt domum adolescentis Levitæ, qui erat in domo Michæ: salutaveruntque verbis pacificis.

16 Sexcenti autem viri ita ut erant armati, stabant ante ostium.

17 At illi, qui ingressi fuerant domum juvenis, sculpile, & ephod, & theraphim, atque constatile tollere nitebantur, & sacerdos stabat ante ostium, sexcentis viris fortissimis haud procul expectantibus.

18 Tulerunt igitur, qui intraverant, sculpile, ephod, & idola, atque constatile. Quibus dixit sacerdos: Quid facitis?

19 Cui responderunt: Tace, & pone digitum super os tuum, venique nobiscum, ut habeamus te patrem, ac sacerdotem. Quid tibi melius est, ut sis sacerdos in domo unius viri, an in una tribu, & familia in Israël?

20 Quod cüm audisset, acquievit sermonibus eorum, & tulit ephod, & idola, ac sculpile, & profectus est cum eis.

21 Qui cüm pergerent, & ante se ire fecissent parvulos, ac jumenta, & omne, quod erat pretiosum,

22 Et jam à Domo Michæ essent procul viri, qui habitabant in ædibus Michæ, conclamantes secuti sunt,

23 Et post tergum clamare cœperunt. Qui cum respexissent, dixerunt ad Micham: Quid tibi vis? cur clamas?

24 Qui respondit: Deos meos, quos mihi feci, tulistis, & sacerdotem, & omnia, quæ habeo, & dicitis: Quid tibi est?

25 Dixeruntque filii Dan: Cave, ne ultra loquaris ad nos, & veniant ad te viri animo concitati, & ipse cum omni domo tua, pereas.

26 Et sic cæpto itinere perrexerunt. Videns autem Michas, quod fortiores se essent, reversus est in domum suam.

27 Sexcenti autem viri tulerunt sacerdotem, & quæ supra diximus: Veneruntque

in Laïs ad populum quiescentem, atque securum, & percusserunt eos in ore gladii: urbemque incendio tradiderunt.

28 Nullo penitus ferente praesidium, eo quod procul habitarent à Sidone, & cum nullo hominum haberent quidquam societatis, ac negotii. Erat autem civitas sita in regione Rohob: quam rursus extruentes habitaverunt in ea,

29 Vocato nomine civitas Dan, juxta vocabulum patris sui, quem genuerat Israël, quæ prius Laïs dicebatur.

30 Posueruntque sibi sculpile, & Jonathan filium Gerfan filii Moysi, ac filios ejus sacerdotes in tribu Dan, usque ad diem captivitatis suæ.

31 Mansitque apud eos idolum Michæ omni tempore, quo fuit domus Dei in Silo: in diebus illis non erat rex in Israël.

C A P U T XIX.

Cüm Levita suam uxorem à parentum domo reduceret, ipsa à Gabaonitis, qui tribus erant Benjamin, proheioia libidine extincta, maritus in duodecim partestorpore secto ad singulas tribus singulas portiones misit, ad infandum scelus ulciscendum reliquis tribus evocans.

1 Fuit quidam vir Levites habitans in latere montis Ephraim, qui accepit uxorem de Bethlehem Juda:

2 Quæ reliquit eum, & reversa est in domum patris sui in Bethlehem, mansitque apud eum quatuor mensibus.

3 Secutusque est eam vir suus, volens reconciliari ei, atque blandiri, & secum reducere habens in comitatu puerum, & duos asinos, quæ suscepit eum, & introduxit in domum patris sui. Quod cüm audisset socer ejus, cümque vidisset, occurrit ei lætus,

4 Et amplexatus est hominem. Mansitque gener in domo soceri tribus diebus, comedens cum eo, & bibens familiariter.

5 Die autem quarto de nocte confurgens, proficisci voluit, quem tenuit socer, & ait ad eum: Gusta prius panem illum panis, & conforta stomachum, & sic proficisceris.

6 Sederuntque simul, ac comederunt, & biberunt. Dixitque pater puellæ ad generum suum: Quo te, ut hodie maneas, pariterque lætemur.

7 At ille confurgens, cepit velle proficisci. Et nihilominus obnixè eum socer tenuit, & apud se fecit manere.

8 Manè autem factò, parabat Levites iter. Cui socer rursus: Oro te, inquit, ut paululum cibi capias, & assumptis viribus, donec incresecat dies, postea proficiscari. Comederunt ergo simul.

9 Surrexitque adolescens, ut pergeret cum uxore sua, & puero. Cui rursus locutus est socer: Considera, quod dies ad occasum declinior sit, & propinquat ad vespèrum: mane apud me etiam hodie, & duc lætum diem, & cras proficisceris, ut vadas in domum tuam.

10 Nolu it gener acquiescere sermonibus ejus, sed statim perrexit, & venit cõra Jebus, quæ altero nomine vocatur Jertisale, ducens secum duos asinos onustos, & concubinam.

11 Jamque erant juxta Jebus, & dies mutabatur in noctem, dixitque pater ad dominum suum: Veni, obsecro, declinemus ad

D urbem Iebustorum, & maneamus in ea.

12 Cui respondit dominus: Non ingrediar oppidum gentis alienae, quæ non est de filiis Israel, sed transibo usque Gabaa:

13 Et cum illic pervenero, manebimus in eo, aut certe in urbe Rama.

14 Transierunt ergo Iobus, & ceptum carpebant iter, occubuitque eis sol juxta Gabaa, quæ est in tribu Benjamin:

15 Divertenturq; ad eam, ut manerent ibi. Quò cum intrassent, sedebant in platea civitatis, & nullus eos recipere voluit hospitio.

16 Et ecce apparuit homo senex, revertens de agro, & de opere suo vesperi, qui & ipse de monte erat Ephraim, & peregrinus habitabat in Gabaa (homines autem regionis illius erant filii Jemini)

E 17 Elevatisq; oculis, vidit senex sedentem hominem cum fasciculis suis in platea civitatis & dixit ad eum: Unde venis? & quò vadis?

18 Qui respondit ei: Profecti sumus de Bethlehem Juda, & perginus ad locum nostrum, qui est in latere motis Ephraim, unde ieramus in Bethlehe: & nunc vadimus ad domum Dei, nullusq; sub tectum suum nos vult recipere.

19 Habeates paleas, & fenum in asinorum pabulum, & panem, ac vinum in meos, & ancillæ tuæ usus, & pueri, qui mecum est: nulla re indigemus nisi hospitio.

20 Cui respondit senex: Pax tecum sit, ego præbebo omnia, quæ necessaria sunt: tantum, quaeso, ne in platea maneas.

21 Introduxitq; eum in domum suam, & pabulum asinis præbuit: ac postquam laverunt pedes suos, recepit eos in convivium.

22 Illis epulantibus, & post laborem itineris, cibo, & potu reficientibus corpora, venerunt viri civitatis illius, filii Belial (id est, abique jugo) & circumdantes domum senis, fores pulsare ceperunt, clamantes ad dominum domus, atque dicentes: * Educ virum, qui ingressus est domum tuam, ut abutatur eo.

F 23 Egressusque est ad eos senex, & ait: Nolite, fratres: nolite facere malum hoc:

quia ingressus est homo hospitium meum, & cessate ab hac stultitia:

24 Habeo filiam virginem, & hic homo habet concubinam, educam eas ad vos, ut humilietis eas, & vestram libidinem compleatis: tantum, obsecro, ne scelus hoc contra naturam operemini in virum.

25 Nolebant acquiescere sermonibus illius: quod cernens homo, eduxit ad eos concubinam suam, & eis tradidit illudendam: quæ cum tota nocte abusi essent, dimiserunt eam manens.

26 At mulier, recedentibus tenebris, venit ad ostium domus, ubi manebat dominus suus, & ibi corruit.

27 Mane factò, surrexit homo, & aperuit ostium, ut ceptam expleret viam: & ecce concubina ejus jacebat ante ostium sparsis in limine manibus.

28 Cui ille, putans, eam quiescere, loquebatur: Surge, & ambulemus. Quæ nihil respondente, intelligens quòd erat mortua: tulit eam, & inposuit asino, reversusq; est in domum suam.

29 Quam cum esset ingressus, arripuit gladium, & cadaver uxoris cum ossibus suis in duodecim partes, ac frustra concidens, misit in omnes terminos Israel.

30 Quod cum vidissent singuli, conclamabant: Numquam res talis facta est in Israel, ex eo die, quo ascenderunt patres nostri de Agypto, usq; in præsens tempus: forte sententiâ, & in commune decernite, quid factò opus sit.

C A P U T XX.

Ob hoc scelus pugnantes relique tribus adversus Benjamin, semel, atque iterum bello inferiores, tertioque committentes iussu Domini prælium, tribum illam, præter sexcentos, qui in solitudinem fugerant, penitus deleverunt.

E Gressi itaque sunt omnes filii Israel, & pariter congregati, quasi vir unus, de Dan usque Bersabee, & terra Galaad, ad Dominum in Maspha:

2 Omnesq; anguli populorum, & cunctæ tribus Israel in ecclesiam populi Dei conveniunt, quadringenta milia pedum pugnatõrum.

* Gen. 19. 5.

A * Osee 5. 9.

3 (Nec latuit filios Benjamin, quod ascendissent filii Israel in Maspha.) Interrogatusque Levita, maritus mulieris interfecta, quomodo tantum scelus perpetratum esset,

4 Respondit: Veni in Gabaa Benjamin cum uxore mea, illucque diverti:

5 Et ecce homines civitatis illius circūdederunt nocte domum, in qua manebam, volentes me occidere, & uxorem meam incredibili furore libidinis vexantes, denique mortua est.

6 Quam arripit, in frustra concidi, misitque partes in omnes terminos possessionis vestra: quia nunquam tantum nefas, & tam grande piaculum factum est in Israel.

7 Adestis omnes filii Israel, decernite, quid facere debeatis.

8 Stansque omnis populus, quasi unus hominis sermone respondit: Non recedemus in tabernacula nostra, nec suam quippiam intrabit domum:

9 Sed hoc contra Gabaa in commune faciamus.

10 Decem viri eligantur à centum ex omnibus tribubus Israel, & centum de mille, & mille de decem millibus, ut comportent exercitui cibaria, & possimus pugnare contra Gabaa Benjamin, & reddere ei pro scelere, quod meretur.

11 Convenitque universus Israel ad civitatem, quasi homo unus, eadem mente, unoque consilio.

12 Et miserunt nuntios ad omnem tribum Benjamin, qui dicerent: Cur tantum nefas in vobis repertum est?

13 Tradite homines de Gabaa, qui hoc flagitium perpetrarunt, ut moriantur, & auferatur malum de Israel. Qui noluerunt fratrum suorum filiorum Israel audire mandatum:

14 Sed ex cunctis urbibus, quæ sortis sue erant, convenerunt in Gabaa, ut illis ferrent auxilium, & contra universum populum Israel dimicarent.

15 Inventique sunt viginti quinque milia de Benjamin educentium gladium, præter habitatores Gabaa,

16 Qui septingenti erant viri fortissimi, ita sinistra ut dextera præstantes: & sic fundis lapides ad certum jacientes, ut capillum quoque possent percutere, & nequaquam in alteram partem ictus lapidis deferretur.

17 Virorum quoque Israel, absque filiis Benjamin, inventa sunt quadringenta milia educentium gladiis, & paratorum ad pugnam.

18 Qui surgentes venerunt in domum Dei, hoc est, in Silo: consuleruntque Deum, atque dixerunt: Quis erit in exercitu nostro princeps certaminis contra filios Benjamin? Quibus respondit Dominus: Juda sit dux vester.

19 Statimque filii Israel surgentes manè, castrametati sunt juxta Gabaa:

20 Et inde procedentes ad pugnam contra Benjamin, urbem oppugnare cœperunt.

21 Egressique filii Benjamin de Gabaa, occiderunt de filii Israel die illo viginti duo milia virorum.

22 Rursum filii Israel, & fortitudine, & numero confidentes, in eodem loco, in quo prius certaverant, aciem direxerunt.

23 Ita tamen, ut prius ascenderent, & fleret coram Domino ulque ad noctem: consule-

rentque eum, & dicerent: Debeo ultra procedere ad dimicandum contra filios Benjamin fratres meos, an non? Quibus ille respondit: Ascendite ad eos, & inite certamen.

24 Cumque filii Israel altera die contra filios Benjamin ad prælium processissent,

25 Eruperunt filii Benjamin de portis Gabaa: & occurrentes eis, tanta in illos cæde bacchati sunt, ut decem, & octo milia virorum educentium gladium prosternerent.

26 Quamobrem omnes filii Israel venerunt in domum Dei, & sedentes fiebant coram Domino: jejunaveruntque die illiusque ad vespæram, & obtulerunt ei holocausta, atque pacificas victimas,

27 Et super statu suo interrogaverunt. Eo tempore ibi erat arca fœderis Dei,

28 Et Phinees filius Eleazari filii Aar præpositus domus. Consulerunt igitur Dominum, atque dixerunt: Exire ultra debemus ad pugnam contra filios Benjamin fratres nostros, an quiescere? Quibus ait Dominus: Ascendite, cras enim tradam eos in manus vestras.

29 Posueruntque filii Israel insidias per circuitum urbis Gabaa:

30 Et tertia vice, sicut semel, & bis, contra Benjamin exercitum prodixerunt.

31 Sed & filii Benjamin audacter eruperunt de civitate, & fugientes adversarios longius persecuti sunt, ita ut vulnerarent ex eis sicut primo die, & secundo, & caderent per duas semitas vertentes terga, quarum una ferebatur in Bethel, & altera in Gabaa, atque prosternerent triginta circiter viros:

32 Putaverunt enim solito eos more cedere. Qui fugam arte simulantes, inierunt consilium, ut abstraherent eos de civitate, & quasi fugientes ad supradictas semitas perduceret.

33 Omnes itaque filii Israel surgentes de sedibus suis, tetenderunt aciem in loco, qui vocatur Baalhamar. Insidia quoque, quæ circa urbem erant, paulatim se aperire cœperunt,

34 Et ab Occidentali urbis parte procedere. Sed & alia decem milia virorum de universo Israel, habitatores urbis ad certamina provocabant. Ingravatumque est bellum contra filios Benjamin: & non intellexerunt, quod ex omni parte illis instaret interitus.

35 Percussitque eos Dominus in conspectu filiorum Israel: & interfecerunt ex eis in illo die vigintiquinque milia, & centum viros, omnes bellatores, & educentes gladium.

36 Filii autem Benjamin, cum se inferiores esse vidissent, cœperunt fugere. Quod cernentes filii Israel, dederunt eis ad fugiendum locum, ut ad præparatas insidias devenirent, quas juxta urbem posuerant.

37 Qui cum repente de latibulis surrexissent, & Benjamin terga cadentibus daret, ingressi sunt civitatem, & percusserunt eam in ore gladii.

38 Signum autem dederant filii Israel his, quos in insidiis collocaverant, ut postquam urbem cepissent, ignem accenderent: ut ascendente in altum fumo, captam urbem demonstraret.

39 Quod cum cernerent filii Israel, in ipso certamine positi, putaverunt enim filii Benjamin eos fugere, & instantibus persequerentur, casis de exercitu eorum triginta viris.

40 Et viderent quasi columnam fumini de civitate descendere: Benjamin quoque aspi-

ciens retrò, cum captam cerneret civitatem, & flammam in sublimem ferri:

41 Qui prius simulaverant fugam, versa facie fortius resistebant. Quod cum vidissent filii Benjamin, in fugam versi sunt.

42 Et ad viam deserti ire ceperunt, illuc quoque eos adversarii persequentibus: sed & hi qui urbem succenderant, occurrerunt eis.

43 Atque ita factum est, ut ex utraque parte ab hostibus cederentur, nec erat ulla requies morientium: Ceciderunt, atque prostrati sunt ad Orientalem plagam urbis Gabaa.

44 Fuerunt autem, qui in eodem loco interfecti sunt, decem, & octo millia virorum, omnes robustissimi pugnatores.

45 Quod cum vidissent, qui remanserunt de Benjamin, pegerunt in solitudinem: & pergebant ad petram, cuius vocabulum est Remmon. In illa quoque fuga palantes, & in diversas tendentes, occiderunt quinque millia virorum. Et cum ultra tenderent, persecuti sunt eos, & interfecerunt etiam alia duo millia.

46 Et sic factum est, ut omnes, qui ceciderant de Benjamin in diversis locis, essent viginti quinque millia pugnatores ad bella promptissimi.

47 Remanserunt itaque de omni numero Benjamin, qui evadere, & fugere in solitudinem potuerunt, sexcenti viri: sederuntque in Petra Remmon mensibus quatuor.

48 Regressi autem filii Israel, omnes reliquias civitatis, a viris usque ad iumenta, gladio percusserunt: cunctasque urbes, & viculos Benjamin vorax flamma consumpsit.

C A P U T XXI.

Instauratur tribus Benjamin ex quadringentis viris in eade habitatorum Jabes Galaad refer vatis, & ex raptis ducentium choros in Silo virginibus.

1 Uraverunt quoque filii Israel in Maspha, & dixerunt: Nullus nostrum dabit filiis Benjamin de filiabus suis uxorem.

2 Veneruntque omnes ad domum Dei in Silo, & in conspectu eius sedentes usque ad vesperam, levaverunt vocem, & magno ululatu ceperunt flere, dicentes:

3 Quare, Domine Deus Israel, factum est hoc malum in populo tuo, ut hodie una tribus auferretur ex nobis?

4 Altera autem die diluculo surgentes, extruxerunt altare: obuleruntque ibi holocausta, & pacificas victimas, & dixerunt:

5 Quis non ascendit in exercitu Domini de universis tribubus Israel? Grandi enim iuramento se constrinxerant, cum essent in Maspha, interficere eos, qui defuissent.

6 Ductique penitentia filii Israel super fratre suo Benjamin, ceperunt dicere: Ablata est tribus una de Israel,

7 Unde uxores accipient? omnes enim in commune iuravimus, non daturus nos his filias nostras.

8 Idcirco dixerunt: Quid est de universis tri-

bubus Israel, qui non ascendit ad Dominum in Maspha? Eccece inventi sunt habitatores Jabes Galaad in illo exercitu non fuisse.

9 (Eo quoque tempore cum essent in Silo, nullus ex eis ibi repertus est.)

10 Miserunt itaque decem millia viros robustissimos, & praeceperunt eis: Ite, & percutite habitatores Jabes Galaad in ore gladii, tam uxores quam parvulos eorum.

11 Et hoc erit, quod observare debebitis:

* Omne generis masculini, & mulieres, quae cognoverunt viros, interficite, virgines autem servate.

12 Inventaque sunt de Jabes Galaad quadringenta virgines, quae nescierunt viri thorum, & adduxerunt eas ad castra in Silo, in terram Chanaan.

13 Miseruntque nuntios ad filios Benjamin, qui erant in Petra Remmon, & praeceperunt eis, ut eos susciperent in pace.

14 Veneruntque filii Benjamin in illo tempore, & datae sunt eis uxores de filiabus Jabes Galaad: alias autem non repeterunt, quas simili modo traderent.

15 Unversusque Israel valde doluit, & egit penitentiam super interfectione unius tribus ex Israel:

16 Dixeruntque majores natu: Quid faciemus reliquis, qui non acceperunt uxores?

17 Et magna nobis cura, ingentisq; studio providendum est, ne una tribus deleatur ex Israel:

18 Filias enim nostras eis dare non possumus, constructi iuramento, & maledictione, qua diximus: Maledictus, qui dederit de filiabus suis uxorem Benjamin.

19 Ceperuntque consilium, atque dixerunt: Ecce solemnitatis Domini est in Silo anniversaria, quae sita est ad Septentrionalem urbem Bethel, & ad Orientalem plagam viae, quae de Bethel tendit ad Sichimam, & ad meridiem oppidi Lebona.

20 Praeceperuntque filiis Benjamin, atque dixerunt: Ite, & latitate in vineis.

21 Cumque videritis filias Silo ad duendos choros ex more procedere, exite repente de vineis, & rapite ex eis singuli uxores singulas, & pergite in terram Benjamin.

22 Cumque venerint patres earum, ac fratres, & adversum vos queri ceperint, atque iurgari, dicemus eis: Miseremini eorum, non enim rapuerunt eas iure bellantium, atque victorum, sed rogantibus, ut acciperent, non dedistis, & a vestra parte peccatum est.

23 Feceruntque filii Benjamin, ut sibi iuraverat imperatum, & iuxta numerum suum, rapuerunt sibi de his, quae ducebant choros, uxores singulas: abieruntque in possessionem suam, adificantes urbes, & habitantes in eis.

24 Filii quoque Israel reversi sunt per tribus, & familias in tabernacula sua. In diebus illis non erat rex in Israel: sed unusquisque, quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat.

*Num
31.17.

LIBER RUTH.

CAPUT PRIMUM.

Elimelech Bethlehemitæ, præ nimia fame cum uxore Noemi, ac duobus filiis in terram Moab concessit: quo una cum filiis mortuo, Noemi cum Ruth nuru sua in Bethlehem revertens, non vult vocari Noemi, sed Mara.

IN diebus unius iudicis, quando iudices præerant, facta est fames in terra. Abiitque homo de Bethlehemi Juda, ut peregrinaretur in regione Moabitide cum uxore sua,

ac duobus liberis.

2 Ipse vocabatur Elimelech, & uxor ejus Noemi: & duo filii, alter Mahalon, & alter Chelion, Ephrathæi de Bethlehemi Juda. Ingressique regionem Moabitidem, morabantur ibi.

3 Et mortuus est Elimelech maritus Noemi: remansitque ipsa cum filiis.

4 Qui acceperunt uxores Moabitidas, quarum una vocabatur Orpha, altera vero Ruth. Manseruntque ibi decem annis,

5 Et ambo mortui sunt, Mahalon videlicet, & Chelion: remansitque mulier orbata duobus liberis, ac marito.

6 Et surrexit, ut in patriam pergeret cum utraque nuru sua de regione Moabitide: audierat enim, quod respexisset Dominus populum suum, & dedisset eis escas.

7 Egressa est itaque de loco peregrinationis suæ cum utraque nuru: & jam in via revertendi posita in terram Juda,

8 Dixit ad eas: Ite in domum matris vestræ, faciat vobiscum Dominus misericordiam, sicut fecistis cum mortuis, & mecum.

9 Det vobis invenire requiem in domibus virorum, quos sortitura estis. Et osculata est eas. Quæ, elevata voce, flere ceperunt.

10 Et dicere: Tecum pergemus ad populum tuum.

11 Quibus illa respondit: Revertimini filie mee, cur venistis mecum? non ultra habeo filios in utero meo, ut viros ex me sperare possitis?

12 Revertimini filie mee, & abite: jam enim senectute confecta sum, nec apta vinculo conjugali. Etiam si possem hac nocte concipere, & parere filios,

13 Si eos expectare velitis, donec crescant, & annos pubertatis impleant, ante eritis vetula: quam nubatis. Nolite, quæso, filie mee: quia vestra angustia magis me premit, & egressa est manus Domini contra me.

14 Elevata igitur voce, rursum flere cæperunt: Orpha osculata est socrum, ac reversa est: Ruth adhæsit socri suæ.

15 Cui dixit Noemi: En reversa est cognata tua ad populum suum, & ad deos suos, vade cum ea.

16 Quæ respondit: Ne adverseris mihi, ut relinquam te, & abeam: quocumque enim perrexeris, pergam: ubi morata fueris, & ego pariter morabor. Populus tuus populus meus, & Deus tuus Deus meus.

17 Quæ te terra morientem suscepit, in ea moriar: ibique locum accipiam sepultura. Hæc mihi faciat Dominus, & hæc addat, si non sola mors me, & te separaverit.

18 Videns ergo Noemi, quod obstinato animo Ruth decrevisset secum pergere, adversari noluit, nec ad suos ultra rediit persuadere:

19 Profectæque sunt simul, & venerunt in Bethlehemi. Quibus urbem ingressis, velox apud cunctos fama percrebuit: dicebantque mulieres: Hæc est illa Noemi.

20 Quibus ait: Ne vocetis me Noemi (id est, pulchram) sed vocate me Mara (id est, amarā) quia amaritudine valde replevit me Omnipotens.

21 Egressa sum plena, & vacuam reduxit me Dominus. Cur ergo vocatis me Noemi, quam Dominus humiliavit, & afflixit Omnipotens?

22 Venit ergo Noemi cum Ruth Moabitide nuru sua, de terra peregrinationis sue, ac reversa est in Bethlehem, quando primum hordea metebantur.

C A P U T I I.

Ruth presca fame, spicas in agro Booz affinis sui colligens, gratiam apud eum invenit, & lata vesperti ad socrum reversa, multum frumenti, & de ciborum reliquiis ei offert.

A **E** Rat autem viro Elimelech confanguineus, homo potens, & magnarum opum, nomine Booz.

2 Dixitque Ruth Moabitide ad socrum suam: Si jubes, vadam in agrum, & colligam spicas, quae suggerint manus metentium, ubicumque clementis in me patrifamilias reperero gratiam. Cui illa respondit: Vade, filia mea.

3 Abiit itaque, & colligebat spicas post terga metentium. Accidit autem, ut ager ille haberet dominum nomine Booz, qui erat de cognatione Elimelech.

4 Et ecce, ipse veniebat de Bethlehem, dixitque messoribus: Dominus vobiscum. Qui responderunt ei: Benedictus tibi Dominus.

5 Dixitque Booz juveni, qui messoribus praerat: Cujus est haec puella?

6 Cui respondit: Haec est Moabitide, quae venit cum Noemi, de regione Moabide.

B **E**t rogavit, ut spicas colligeret remanentes, sequens messorum vestigia: & de mane usque nunciat in agro, & ne ad momentum quidem domum reversa est.

8 Et ait Booz ad Ruth: Audi, filia, ne vadas in alterum agrum ad colligendum, nec recedas ab hoc loco: sed jungere puellis meis.

9 Et ubi messuerint, sequere. Mandavi enim pueris meis, ut nemo molestus sit tibi, sed etiam si sitieris, vade ad farnulas, & bibe aquas, de quibus & pueri bibunt.

10 Quae cadens in faciem suam, & adorans super terram, dixit ad eum: Unde mihi hoc, ut invenirem gratiam ante oculos tuos, & nosse me dignareris peregrinam mulierem?

11 Cui ille respondit: Nuntiata sunt mihi omnia, quae feceris socii tui post mortem viri tui: & quod reliqueris parentes tuos, & terram, in qua nata es, & veneris ad populum, quem antea nesciebas.

C **12** Reddat tibi Dominus pro opere tuo, & plenam mercedem recipias a Domino Deo Israel, ad quem venisti, & sub cuius confugisti alas.

13 Quae ait: Inveni gratiam apud oculos tuos, domine mi, qui consolatus es me, & locutus es ad ancilla tuae, quae non sum similis unius puellarum tuarum.

14 Dixitque ad eam Booz: Quando hora vesicendi fuerit, veni huc, & comede panem, & intinge buccellam tuam in aceto. Sedit itaque ad messorum latus, & contigisse potentiam sibi, comeditque, & saturata est, & tulit reliquias.

15 Atque inde surrexit, ut spicas ex more colligeret. Praecipit autem Booz pueris suis, dicens: Etiam si vobiscum metere voluerit, ne prohibeatis eam.

16 Et de vestris quoque manipulis projicite de industria, & remanere permitte, ut absque rubore colligat, & colligentem nemo corripiat.

17 Collegit ergo in agro usque ad vespere: & quae collegerat virga cadens, & excutens, invenit hordei quasi ephi mensuram, id est, tres modios.

18 Quos portans reversa est in civitatem, & ostendit locui suae: insuper protulit, & dedit ei de reliquiis cibi sui, quo saturata fuerat.

19 Dixitque ei socrus sua: Ubi hodie collegisti, & ubi fecisti opus? sit benedictus, qui meritis est tui. Indicavitque ei, apud quem fuisset operata: & nomen dixit viri, quod Booz vocaretur.

20 Cui respondit Noemi: Benedictus sit a Domino: quoniam eandem gratiam, quam praeberat vivis, servavit & mortuis. Rursusque ait: Propinquus noster est homo.

21 Et Ruth: Hoc quoque, inquit, praecipit mihi, ut tamdiu messoribus ejus jungerer, donec omnes segetes metentur.

22 Cui dixit socrus: Melius est, filia mea, utcum puellis ejus exeat ad metendum, ne in alieno agro quilibet resistat tibi.

23 Juncta est itaque puellis Booz: & tamdiu cum eis messuit, donec hordea, & triticum in horreis conderentur.

C A P U T I I I.

Ruth socri suae consilio obsecuta ad pedes Booz dormientis recubens nuptias reverendae postulat: accepto lato responso, sex hordei modios ad socrum deservit.

A **P** Ostendam autem reversa est ad socrum suam, audit ab ea: Filia mea, quaram tibi requiem, & providebo, ut bene sit tibi.

2 Booz iste, cujus puellis in agro juncta es, propinquus noster est, & hac nocte aream hordei ventilat.

3 Lavare igitur, & ungere, & induere cultioribus vestimentis, & descende in aream: Non te videat homo, donec esum, potumque finieris.

4 Quando autem ierit ad dormiendum, nota locum, in quo dormiat: veniesque, & discoperies pallium, quo operitur a parte pedum, & projicies te, & ibi jacebis: ipse autem dicet tibi quid agere debeas.

5 Quae respondit: Quidquid praeeperis, faciam.

6 Descenditque in aream, & fecit omnia, quae sibi imperaverat socrus.

7 Cumque comedisset Booz, & bibisset, & factus esset hilarior, isseque ad dormiendum juxta acervum manipulorum, venit abscondit, & discoperto pallio a pedibus ejus, se projecit.

8 Et ecce, nocte jam media expavit homo, & conturbatus est: viditque mulierem jacentem ad pedes suos.

9 Et ait illi: Quae es? Illa respondit: Ego sum Ruth ancilla tua: expande pallium tuum super famulam tuam, qui propinquus es.

10 Et ille: Benedicita, inquit, es a Domino, filia, & priorem misericordiam posteriore superasti: quia non es secuta juvenes pauperes, sive divites.

11 Noli ergo metueri, sed quidquid dixeris mihi, faciam tibi. Scit enim omnis populus, qui habitat intra portas urbis meae, mulierem te esse virtutis.

12 Nec abnuo me propinquum, sed est alius me propinquior.

13 Quiesce hac nocte: & facto mane, si te

voluerit propinquitatis iure retinere, bene res acta est: sin autem ille noluerit, ego te absque ulla dubitatione suscipiam, vivit Dominus, domui usque manē.

14 Dormiit itaque ad pedes ejus usque ad noctis abscessum. Surrexit itaque, antequam homines se cognoscerent mutuo, & dixit Booz: Cave, ne quis noverit, quod huc veneris.

15 Et rursum: Expande, inquit, pallium tuum, quo operiris, & tene utraque manu. Qua extendente, & tenente, mensus est lex modios hordei, & posuit super eam. Qua portans ingressa est civitatem.

16 Et venit ad socrum suam. Quae dixit ei: Quid egisti, filia? Narravitque ei omnia, quae sibi fecisset homo.

17 Et ait: Ecce sex modios hordei dedi tibi, & ait: Nolo vacuum te reverti ad socrum tuam.

18 Dixitque Noemi: Expecta, filia, donec videamus, quem res exitum habeat. Neque enim cessabit homo, nisi compleverit, quod locutus est.

CAPUT IV.

Booz coram senioribus civitatis accipit possessionem Elimelech, & Ruth nunc defuncti in uxorem (cedente alio propinquitatis iure propinquitatis) ex qua genuit Obed avum Davidis regis.

A 1 Ascendit ergo Booz ad portam, & sedit ibi: Cumque vidisset propinquum praeterire, de quo prius sermo habitus est, dixit ad eum: Declina paulisper, & sede hic: vocans eum nomine suo. Qui divertit, & sedit.

2 Tollens autem Booz decem viros de senioribus civitatis, dixit ad eos: Sedete hic.

3 Quibus sedentibus, locutus est ad propinquum: Partem agri fratris nostri Elimelech vender Noemi, quae reversa est de regione Moabitis.

4 Quod audire te volui, & tibi dicere coram cunctis sedentibus, & maioribus natu de populo meo. Si vis possidere iure propinquitatis: eme, & posside. Sin autem displicet tibi, hoc ipsum indica mihi, ut sciam, quid facere debeam, nullus enim est propinquus, excepto te, qui prior es: & me, qui secundus sum. At ille respondit: ego agrum emam.

B 5 Cur dixit Booz: Quando emeris agrum de manu mulieris, Ruth quoque Moabitidem, quae uxor defuncti fuit, debes accipere, ut suscites nomen propinqui tui in hereditate sua.

6 Qui respondit: Cedo iuri propinquitatis: neque enim posteritatem familiae meae delere debeo. Tu meo utere privilegio,

quo me libenter carere profiteor.

7* Hic autem erat mos antiquus in Israel: inter propinquos, ut si quando alter alteri suo iuri cedebat: ut esset sima concessio, solvebat homo calceamentum suum, & dabat proximo suo: Hoc erat testimonium cessionis in Israel.

8 Dixit ergo propinquo suo Booz: Tolle calceamentum tuum. Quod statim solvit de pede suo.

C 9 At ille maioribus natu, & universo populo: Testes vos, inquit, estis hodie, quod possiderim omnia, quae fuerunt Elimelech, & Chelion, & Mahalon, tradente Noemi:

10 Et Ruth Moabitidem, uxorem Mahalon, in conjugium sumpsit, ut suscitaret nomen defuncti in hereditate sua, ne vocabulum ejus de familia sua, ac fratribus, & populo deleatur: Vos, inquam, huius rei testes estis.

11 Respondit omnis populus, qui erat in porta, & maiores natu: Nos testes sumus: faciat Dominus hanc mulierem, quae ingreditur domum tuam, sicut Rachel, & Liam, quae edificaverunt domum Israel: ut sit exemplum virtutis in Ephrata, & habeat celebre nomen in Bethlehemi.

12 Fiatque domus tua sicut domus Phares, quem Thamar peperit Iudae, de semine, quod tibi dederit Dominus ex hac puella.

D 13 Tulit itaque Booz Ruth, & accepit uxorem: ingressusque est ad eam, & dedit illi Dominus ut conciperet, & pareret filium.

14 Dixeruntque mulieres ad Noemi: Benedictus Dominus, qui non est passus, ut deficeret successor familiae tuae, & vocaretur nomen ejus in Israel:

15 Et habeas, qui consoletur animam tuam, & enutriet senectutem. De nunc enim tu natus es, quae te diligit: & multo tibi melior est, quam si septem haberes filios.

16 Suscepitque Noemi puerum, posuit in sinu suo, & nutricis, ac gerula fungebatur officio.

17 Vicinae autem mulieres congratulantes ei, & dicentes: Natus est filius Noemi: vocaverunt nomen ejus Obed: hic est pater Isai, patris David.

18 Haec sunt generationes Phares: * Phares genuit Efron,

19 Efron genuit Aram, Aram genuit Aminadab,

20 Aminadab genuit Nahasson, Nahasson genuit Salmon,

21 Salmon genuit Booz, Booz genuit Obed,

22 Obed genuit Isai, Isai genuit David.

* Gen.
3. 7.

* Gen.
38. 29.

* 1.
Par. 1.
4. 1.
Mat. 1.
3. 1.

LIBER PRIMUS SAMUELS, Quem nos PRIMUM REGUM DICIMUS.

CAPUT PRIMUM.

Elcana habuit uxores Annam, & Phenennam: quarum Anna diu sterilis, & amula improprio tristis, fusa in Silo coram Heli oratione ad Dominum, genuit Samuelem, quem ablatum Domino obicit, ut vocerat.

A

Uit vir unus de Ramathaim-
sophim, de monte Ephra-
im, & nomen ejus Elcana,
filius Jeroham, filii Eliu,
filii Thohu, filii Suph,
Ephrathensis.

2 Et habuit duas uxores, nomen uni Anna, & nomen secunda Phenenna. Fueruntque Phenennae filii: Annae autem non erant liberi.

3 Et ascendebat vir ille de civitate sua statutis diebus, ut adoraret, & sacrificaret Domino exercituum in Silo. Erant autem ibi duo filii Heli, Ophni, & Phinees, sacerdotes Domini.

4 Venit ergo dies, & immolavit Elcana, deditque Phenennae uxori suae, & cunctis filiis ejus, & filiabus partes:

5 Anna autem dedit partem unam tristis, quia Annam dispicebat. Dominus autem concluderat vulvam ejus.

6 Affligebat quoque eam amula ejus, & vehementer angebat, in tantum, ut exprobraret, quod Dominus concludisset vulvam ejus.

B

7 Sicque faciebat per singulos annos, cum redeunte tempore ascenderent ad templum

Domini: & sic provocabat eam: porro illa flebat, & non capiebat cibum.

8 Dixit ergo ei Elcana vir suus: Anna, cur flet? & quare non comedis? & quam ob rem affligitur cor tuum? numquid non ego melior tibi sum, quam decem filii?

9 Surrexit autem Anna, postquam comederat, & biberat in Silo. Et Heli sacerdote sedente super sellam ante postes templi Domini,

10 Cum esset Anna amaro animo, oravit ad Dominum, flens largiter.

11 Et votum vovit, dicens: Domine exercituum, si respiciens videris afflictionem famulae tuae, & recordatus mei fueris, nec oblitus ancillae tuae, dederisque servae tuae sexum virilem: dabo eum Domino omnibus diebus vitae ejus, & navacula non ascendet super caput ejus.

12 Factum est autem, cum illa multiplicaret preces coram Domino, ut Heli observaret os ejus.

13 Porro Anna loquebatur in corde suo, tantumque labia illius movebantur, & vox penitus non audiebatur. Estimavit ergo eam Heli temulentam.

14 Dixitque ei: Usquequid ebria eris? digere paulisper vinum, quo mades.

15 Respondens Anna: Nequaquam, inquit, domine mi: nam mulier infelix nimis ego sum, vinumque, & omne, quod inebriare potest, non bibi, sed effudi animam meam in conspectu Domini.

16 Ne reputes ancillam tuam quasi unâ de filiabus Belial: quia ex multitudine doloris, & meroris mei, locuta sum usque in præsens.

17 Tunc Heli ait ei: Vade in pace, & Deus Israel det tibi petitionem tuam, quam rogasti eum.

18 Et illa dixit: Utinam inveniat ancilla tua gratiam in oculis tuis. Et abiit mulier in viam suam, & comedit, vultuque illius non fuit amplius in diversa murati.

19 Et surrexerunt manè, & adoraverunt coram Domino: reversisque sunt, & venerunt in domum suam Ramatha. Cognovit autem Elcana Annam uxorem suam: & recordatus est ejus Dominus.

20 Et factum est post circulum dierum, concepit Anna: & peperit filium, vocavitque nomen ejus Samuel: eo quod à Domino postulasset eum.

D 21 Ascendit autem vir ejus Elcana, & omnis domus ejus, ut immolaret Domino hostiam solemnem, & votum suum.

22 Et Anna non ascendit: dixit enim viro suo: Non vadam, donec ablactetur infans, & ducam eum, ut appareat ante conspectum Domini, & maneat ibi jugiter.

23 Et ait ei Elcana vir suus: Fac, quod bonum tibi videtur, & mane, donec ablactes eum: precorque, ut impleat Dominus verbum suum. Mansit ergo mulier, & lactavit filium suum, donec amoveret eum à lacte.

24 Et adduxit eum secum, postquam ablactaverat, in vitulis tribus, & tribus modis farinæ, & amphora vini, & adduxit eum ad domum Dñi in Silo. Puer autem erat adhuc infantulus.

25 Et immolaverunt vitulum, & obtulerunt puerum Heli.

26 Et ait Anna: Obsecro, mi domine, vivit anima tua, domine: ego sum illa mulier, quæ steti coram te hic orans Dominum.

27 Pro puero isto oravi, & dedi mihi Dominus petitionem meam, quam postulavi eum.

28 Idcirco, & ego comodavi eum Dño, cunctis diebus quibus fuerit comodatus Dño. Et adoraverunt ibi Dñm. Et oravit Anna, & ait:

C A P U T I I.

Anna canticum in gratiarum actionem: quæ rursus tres filios, & duas filias generavit: ob peccata autem filiorum Heli. & nimiam patris indulgentiam, fit illi, & domui ejus comminatio, ac mors filiorum prædicatur.

A **E**xultavit cor meum in Domino, & exaltatum est cornu meum in Deo meo: dilatatum est os meum super inimicos meos: quia lætata sum in salutari tuo.

2 Non est sanctus, ut est Dñs: neque enim est alius extra te, & non est sortis sicut Deus noster.

3 Nolite multiplicare loqui sublimia, gloriantes: recedant vetera de ore vestro: quia Deus scientiarum, Dominus est, & ipsi præparantur cogitationes.

B 4 Arcus fortium superatus est, & infirmi accincti sunt robore.

5 Repleti prius, pro panibus se locaverunt: & famelici saturati sunt, donec steriles peperit plurimos: & quæ multos habebat filios, infirmata est.

6 Dominus mortificat, & vivificat: deducit ad inferos, & reducit.

7 Dominus pauperem facit, & ditat: humiliat, & sublevat.

8 Sufficit de pulvere egenum, & de stercore

elevat pauperem: ut sedeat cum principibus, & solium gloriæ teneat. Domini enim sunt cardines terræ, & posuit super eos orbem.

9 Pedes sanctorum suorum servabit, & impii in tenebris conticescent: quia non in fortitudine sua roborabitur vir.

10 Dominum formidabunt adversarii ejus: & super ipsos in caelis tonabit: Dominus judicabit fines terræ, & dabit imperium regi suo, & sublimabit cornu Christi sui.

11 Et abiit Elcana in Ramatha, in domum suam, puer autem erat minister in conspectu Domini ante faciem Heli sacerdotis.

12 Porro filii Heli, filii Belial, nescientes Dñm,

13 Neque officium sacerdotum ad populum: sed cuiusque immolasset victimam, veniebat puer sacerdotis, dum coquerentur carnes, & habebat fusciculum, tridentem in manu sua.

14 Et mittebat eam in lebetem, vel in caldaria, aut in olla, sive in cacabum, & omne, quod levabat fusciculum, tollebat sacerdos sibi. Sic faciebant universo Israeli veneficium in Silo.

15 Etiam antequam adolerent adipem, veniebat puer sacerdotis, & dicebat immolanti: Da mihi carnem, ut coquam coctam: non enim accipiam à te carnem coctam, sed crudam.

16 Dicebatque illi immolans: Incendatur primum iuxta morem hodie adeps, & tolle tibi quantumcumque desiderat anima tua. Qui respondens agebat ei: Nequaquam: nunc enim dabis, aliquam tollam vi.

17 Erat ergo peccatum puerorum grande nimis coram Domino: quia trahabant homines à sacrificio Domini.

18 Samuel autem ministrabat ante faciem Domini, puer, accinctus ephod lineo.

19 Et unicam parvam faciebat ei mater sua, quæ afferebat statutis diebus, ascendens cum viro suo, ut immolaret hostiam solemnem:

20 Et benedixit Heli Elcanæ, & uxori ejus: dixitque ei: Reddat tibi Dominus semen de muliere hac, pro senore, quod commodasti Domino. Et abierunt in locum suum.

21 Visitavit ergo Dñs Annam, & concepit, & peperit tres filios, & duas filias: & magnificatus est puer Samuel apud Dominum.

22 Heli autem erat senex valde, & audivit omnia, quæ faciebant filii sui universo Israeli: & quomodo dormiebant cum mulieribus, quæ observabant ad ostium tabernaculi.

23 Et dixit eis: Quare facitis res hujusmodi, quas ego audio, res pessimas, ab omni populo?

24 Nolite, filii mei: non enim est bona fama, quam ego audio, ut transgredi faciatis populum Domini.

25 Si peccaverit vir in virum, placari ei potest Deus: si autem in Dominum peccaverit vir, quis orabit pro eo? Et non audierunt vocem patris sui: quia voluit Dñs occidere eos.

26 Puer autem Samuel proficiebat, atque crescebat, & placebat tam Domino, quam hominibus.

27 Venit autem vir Dei ad Heli, & ait ad eum: Hæc dicit Dominus: Numquid non aperte revelatus sum domui patris tui, cum essent in Ægypto in domo Pharaonis?

28 Et elegi eum ex omnibus tribubus Israel: mihi in sacerdotem, ut ascenderet ad altare meum, & adoleret mihi incensum: & por-

*Deut.
31. 19.
Tob.
11. 2.
Sap.
16. 17.

taret ephod coram me: & dedi domui patris tui omnia de sacrificiis filiorum Israel?

29 Quare calce abieccisti victimam meam, & munera mea, quæ præcepi, ut offerrentur in templo: & magis honorasti filios tuos quam me, ut comederetis primitias omnis sacrificii Israel populi mei?

30 Propterea ait Dominus Deus Israel: * Loquens locutus sum, ut domus tua, & domus patris tui ministraret in conspectu meo, usque in sempiternum. Nunc autem dicit Dominus: Absit hoc à me: sed quicumque glorificaverit me, glorificabo eum: qui autem contempnit me, erunt ignobiles.

31 Ecce dies veniunt, & præcidam brachium tuum, & brachium domus patris tui, ut non sit senex in domo tua.

32 Et videbis æmulum tuum in templo, in universis prosperis Israel: & non erit senex in domo tua omnibus diebus.

33 Verumtamen non auferam penitus virum ex te ab altari meo: sed ut deficiant oculi tui, & tabescat anima tua: & pars magna domus tue morietur, cum ad virilem ætatem venerit.

34 Hoc autem erit tibi signum, quod venturum est duobus filiis tuis, Ophni, & Phinees: * In die uno morietur ambo.

35 Et suscitabo mihi sacerdotem fidelem, qui iuxta cœr meum, & animam meam faciet: & ædificabo ei domum fidelem, & ambulabit coram Christo meo cunctis diebus.

36 Futurum est autem, ut quicumque remanserit in domo tua, veniat, ut ore tur pro eo, & offerat nummum argentum, & tortam panis, dicatque: Dimitte me obsecro ad unam partem sacerdotalem, ut comedam buccellam panis.

C A P U T I I I.

Samuel quater à Domino vocatus, revelationem sibi adversum Heli factam ei refert, & paulatim toti Israeli suis prophetiis innoscit.

A **P**uer autem Samuel ministrabat Domino coram Heli, & sermo Domini erat pretiosus in diebus illis, non erat visio manifesta.

2 Factum est ergo in die quadam, Heli jacebat in loco suo, & oculi ejus caligaverant, nec poterat videre:

3 Lucerna Dei antequam extingueretur. Samuel autem dormiebat in templo Domini, ubi erat arca Dei.

4 Et vocavit Dominus Samuel. Qui respondens, ait: Ecce ego.

5 Et cucurrit ad Heli, & dixit: Ecce ego: vocasti enim me. Qui dixit non vocavi: revertere, & dormi. Et abiit, & dormivit.

6 Et adjecit Deus rursum vocare Samuelem. Consurgensque Samuel, abiit ad Heli, & dixit: Ecce ego: quia vocasti me. Qui respondit: Non vocavi te, fili mi: revertere, & dormi.

B **7** Porro Samuel nequid sciebat Dominum, neque revelatus fuerat ei sermo Domini.

8 Et adjecit Dominus, & vocavit adhuc Samuelem tertio. Qui consurgens abiit ad Heli,

9 Et ait: Ecce ego: quia vocasti me. Intellexit ergo Heli, quia Dominus vocaret puerum: & ait ad Samuelem: Vade, & dormi: & si deinceps vocaverit te, dices: Loquere Domine, quia audit servus tuus. Abiit ergo Samuel, & dormivit in loco suo.

10 Et venit Dominus, & stetit: & vocavit, sicut vocaverat secundum, Samuel, Samuel. Et ait Samuel: Loquere Domine, quia audit servus tuus.

11 Et dixit Dominus ad Samuelem: Ecce ego facio verbum in Israel: quod quicumque audierit, tinnient amba aures ejus.

12 In die illa suscitabo adversum Heli omnia, quæ locutus sum super domum ejus: incipiam, & complebo.

13 Prædixi enim ei, quod judicatus essem domum ejus in æternum propter iniquitatem, eò quod noverat indigne agere filios suos, & non corripuerit eos.

14 Idcirco juravi domui Heli, quod non expieret iniquitas domus ejus victimis, & muneribus usque in æternum.

15 Dormivit autem Samuel usque mane, aperuitque ostia domus Domini. Et Samuel timebat indicare visionem Heli.

16 Vocavit ergo Heli Samuelem, & dixit: Samuel fili mi? Qui respondens, ait: Præsto sum.

17 Et interrogavit eum: Quis est sermo, quem locutus est Dominus ad te? orò te ne celaveris me, hæc faciat tibi Deus, & hæc addat, si absconderis à me sermonem, ex omnibus verbis, quæ dicta sunt tibi.

18 Indicavit itaque ei Samuel universos sermones, & non abscondit ab eo. Et ille respondit: Dominus est: quod bonum est in oculis suis, faciat.

19 Crevit autem Samuel, & Dominus erat cum eo, & non cecidit ex omnibus verbis ejus in terram.

20 Et cognovit universus Israel, à Dan usque Berabeæ, quod fidelis Samuel propheta esset Domini.

21 Et addidit Dominus, ut appareret in Silo, quoniam revelatus fuerat Dominus Samueli in Silo, juxta verbum Domini. Et evenit sermo Samuelis universo Israeli.

C A P U T I V.

Caduntur Israelitæ à Philistæis, rursumque, adducta in castra arca, caduntur, captaque arca duo filii Heli occiduntur: quibus auditis, Heli corruens occumbit, & natus ejus in partu moritur.

A **E**T factum est in diebus illis, conveniunt Philisthiim in pugnam: & egressus est Israel obviam Philisthiim in prælium, & castrametatus est juxta lapidem adjutorii. Porro Philisthiim venerunt in Asdech.

2 Et instruxerunt aciem contra Israel. Initio autem certamine, terga vertit Israel Philisthæis: & caesa sunt in illo certamine passim per agros, quasi quatuor millia virorum.

3 Et reversus est populus ad castra: dixeruntque majores natu de Israel: Quare percussit nos Dominus hodie coram Philisthiim? Afferamus ad nos de Silo arcam fœderis Domini, & veniat in medium nostrum, ut salvet nos de manu inimicorum nostrorum.

4 Misit ergo populus in Silo, & tulerunt inde arcam fœderis Domini exercituum sedentis super Cherubim: erantque duo filii Heli cum arca fœderis Dei, Ophni, & Phinees.

5 Cumque venisset arca fœderis Domini in castra, vociferatus est omnis Israel clamore grandi, & perfonuit terra.

6 Et audierunt Philisthiim vocem clamoris,

dixeruntque: Quanam est hæc vox clamoris magni in castris Hebræorum? Et cognoverunt, quod arca Domini venisset in castra.

7 Timueruntque Philistiim, dicentes: Venit Deus in castra. Et ingemuerunt, dicentes:

8 Ve nobis: non enim fuit tanta exultatio heri, & nudius tertius: va nobis. Quis nos salvabit de manu Deorum sublimium istorum? Hi sunt Dii, qui percusserunt Egyptum omni plaga, in deserto.

9 Confortamini, & estote viri, Philistiim: ne serviatis Hebræis, sicut & illi servierunt vobis: confortamini, & bellate.

10 Pugnaverunt ergo Philistiim, & cæsus est Israel, & fugit unusquisque in tabernaculum suum: & facta est plaga magna nimis: & ceciderunt de Israel triginta millia peditum.

C 11 Et arca Dei capta est: duo quoque filii Heli mortui sunt, Ophni, & Phinees.

12 Currans autem vir de Benjamin ex acie, venit in Silo in die illa, scissa veste, & confusus pulvere caput.

13 Cumque ille venisset, Heli sedebat super sellam contra viam spectans. Erat enim cor ejus pavens pro arca Dei. Vir autem ille postquam ingressus est, nuntiavit urbi: & ululavit omnis civitas.

14 Et audiivit Heli sonitum clamoris, dixitque: Quis est hic sonitus tumultus hujus? At ille festinavit, & venit, & nuntiavit Heli.

15 Heli autem erat nonaginta, & octo annorum, & oculi ejus caligaverat, & videre non poterat.

16 Et dixit ad Heli: Ego sum, qui veni de pralio, & ego, qui de acie fugi hodie. Cui ille ait: Quid actum est, fili mi?

D 17 Respondens autem ille, qui nuntiabat: Fugit, inquit, Israel coram Philistiim, & ruina magna facta est in populo: insuper & duo filii tui mortui sunt, Ophni, & Phinees: & arca Dei capta est.

18 Cumque ille nominasset arcam Dei, cecidit de sella retrorsum juxta ostium, & fractis cervicibus mortuus est. Senex enim erat vir, & grandævus: & ipse judicavit Israel quadraginta annis.

19 Nurus autem ejus, uxor Phinees, præ-

gnans erat, vicinaque partui: & audito nuntio, quod capta esset arca Dei, & mortuus esset socer suus, & vir tuus, incurvavit se, & peperit: irruerant enim in eam dolores subiti.

20 In ipso autem momento mortis ejus, dixerunt ei, quæ stabant circa eam: Ne timeas: quia filium peperisti. Quæ non responditeis, neque animadvertit.

21 Et vocavit puerum, Ichabod, dicens: Translata est gloria de Israel, quia capta est arca Dei, & pro socero suo, & pro viro suo,

22 Et ait: Translata est gloria ab Israel, eo quod capta esset arca Dei.

C A P U T V.

Dagon coram arca semel, ac iterum corruit, abscissis in limine capite, & manibus: Philistiim quoque maricis, & muribus percussi, arcam a se repellunt.

P 1 Philistiim autem tulerunt arcam Dei, & asportaverunt eam a lapide adjutorii Azotum.

2 Tuleruntque Philistiim arcam Dei, & intulerunt eam in templum Dagon, & statuerunt eam juxta Dagon.

3 Cumque surrexissent diluculo Azotii altera die, ecce Dagon jacebat pronus in terra ante arcam Domini: & tulerunt Dagon, & restituerunt eum in locum suum.

4 Rursumque mane die altera confurgentes, invenerunt Dagon jacentem super faciem suam in terra coram arca Domini: caput autem Dagon, & duæ palmarum manuum ejus abscissæ sunt super limen.

5 Porro Dagon solus truncus remanserat in loco suo. Propter hanc causam non calcant sacerdotes Dagon, & omnes, qui ingrediuntur templum ejus, super limen Dagon in Azoto, usque in hodiernum diem.

6 Aggravata est autem manus Domini super Azotos, & demolitus est eos: & percussit in recretiori parte narium Azotum, & fines ejus. Et exulterunt villæ, & agri in medio regionis illius, & nati sunt mures, & facta est confusio mortis magnæ in civitate.

7 Videntes autem viri Azotii hujuscemodi

* Pal.
7766.

plagam, dixerunt: Non maneat arca Dei Israel apud nos: quoniam dura est manus ejus super nos, & super Dagon deum nostrum.

8. Et mittentes congregaverunt omnes satrapas Philistinorum ad se, & dixerunt: Quid faciemus de arca Dei Israel? Responderuntque Gethai: Circumducatur arca Dei Israel. Et circumduxerunt arcam Dei Israel.

9. Illis autem circumducentibus eam, fiebat manus Domini per singulas civitates interfec-tionis magna nimis: & percutiebat viros uniuscujusque urbis, a parvo usque ad majorem, & computrescebant prominentes exta-les eorum. Inieruntque Gethai consilium, & fecerunt sibi sedes pellicaeas.

D 10. Miserunt ergo arcam Dei in Accaron. Cumque venisset arca Dei in Accaron, ex- clamaverunt Accaronites, dicentes: Adduxe- runt ad nos arcam Dei Israel, ut interficiat nos, & populum nostrum.

11. Miserunt itaque, & congregaverunt omnes satrapas Philistinorum, qui dixe- runt: Dimitte arcam Dei Israel, & rever- tatur in locum suum, & non interficiat nos cum populo nostro.

12. Fiebat enim pavor mortis in singulis ur- bibus, & gravissima valde manus Dei: viri quoque, qui mortui non fuerant, percutiebantur in secretiori parte natum: & ascendebat ululatus uniuscujusque civitatis in caelum.

C A P U T V I.

Philistini arcam cum votivis donariis, mu- ribus, & anis aureis, suorum sacerdo- tum consilio, a se remittunt per vacas la- stantes, & novum plaustrum usque Beth- samites: ubi vacas super ligna plaustrum Bethsamitae immolaverunt, plurimis de po- pulo, ac plebe à Domino interemptis, quod arca Dei non sit reverenter conspexissent.

A 1. Fuit ergo arca Domini in regione Philistinorum septem mensibus.

2. Et vocaverunt Philistini sacerdotes, & divinos, dicentes: Quid faciemus de arca Domini? indicat nobis, quomodo remit- tamus eam in locum suum. Qui dixerunt:

3. Si remittitis arcam Dei Israel, nolite di- mittere eam vacuum, sed quod debetis, reddite ei pro peccato, & tunc curabimini: & scie- tis, quare non recedat manus ejus à vobis.

4. Qui dixerunt: Quid est, quod pro delicto reddere debeamus ei? Responderuntque illi:

5. Juxta numerum provinciarum Philistini- norum, quinq; anos aureos facietis, & quin- que mures aureos: quia plaga una fuit omni- bus vobis, & satrapis vestris. Facietis quoque similitudinem anorum vestrorum, & similitudines mu- rium, qui demoliti sunt terram: & dabitis Deo Israel gloriam, si forte relever manum suam à vobis, & à diis vestris, & à terra vestra.

6. Quare, aggravatis corda vestra, sicut aggravavit Aegyptus, & Pharao cor suum? nonne postquam percussus est, tunc di- misit eos, & abierunt?

7. Nunc ergo arripite, & facite plaustrum novum unum: & duas vacas sanctas, quibus non est impossum jugum, jungite in plau- stro, & recludite vitulos earum domi.

8. Tolle siquae arcam Domini, & ponetis in plaustrum: & vasa aurea, quae exsolvistis ei pro delicto, ponetis in capellam ad latus

ejus: & dimitte eam, ut vadat.

9. Et aspicietis: & siquidem per viam fi- nium suorum ascenderit contra Bethsames, ipse fecit nobis hoc malum grande: sin au- tem, minime: sciemus, quia nequaquam manus ejus tetigit nos, sed casu accidit.

10. Fecerunt ergo illi hoc modo: & tol- lentes duas vacas, quae lactabant vitulos, junxerunt ad plaustrum, vitulosque earum conclusurunt domi.

11. Et posuerunt arcam Dei super plau- strum, & capellam, quae habebat mures aureos, & similitudines anorum.

12. Ibant autem in directum vacae, per viam quae ducit Bethsames, & itinere uno gradie- bantur, pergentes, & mugientes: & non declinabant, neque ad dexteram, neque ad sinistram: sed & satrapae Philistinum seque- bantur usque ad terminos Bethsames.

13. Porro Bethsamitae metebant triticum in valle: & elevantes oculos suos, viderunt arcam, & gavisii sunt, cum vidissent.

14. Et plaustrum venit in agrum Josue Bethsa- mitae, & stetit ibi. Erat autem ibi lapis mag- nus, & conciderunt ligna plaustrum, vacasque imposuerunt super ea holocaustum Domino.

15. Levitae autem deposuerunt arcam Dei, & capellam, quae erat juxta eam, in qua erant vasa aurea, & posuerunt super lapidem grandem. Viri autem Bethsamitae obtulerunt holocausta, & immolaverunt victimas in die illa Deo.

16. Et quinque satrapae Philistinorum vi- derunt, & reversi sunt in Accaron in die illa.

17. Hi sunt autem ani aurei, quos reddide- runt Philistinum pro delicto Domino: Azo- tus unum, Gaza unum, Ascalon unum, Geth unum, Accaron unum.

18. Et mures aureos secundum numerum ur- bium Philistinum, quinque provinciarum, ab urbe murata usque ad villam, quae erat abique muro, & usque ad Abel magnam, super quem posuerunt arcam Domini, quae erat usque in illum diem in agro Josue Bethsamitae.

19. Percussit autem de viris Bethsamitibus, eo quod vidissent arcam Domini: & percussit de populo septuaginta viros, & quinquaginta millia plebis. Luxitque populus, eo quod Dominus percussisset plebem plaga magna.

20. Et dixerunt viri Bethsamitae: Quis poterit stare in conspectu Domini Dei sancti hu- jus? & ad quem ascendet à nobis?

21. Miseruntque nuntios ad habitatores Cariathiarim, dicentes: Redaxerunt Phi- listinum arcam Domini, descendite, & re- ducite eam ad vos.

C A P U T V I I.

Reducitur arca in domum Abinadab in Gabaa, & Samuelis hortatu Israeliti- ad Dominum conversi, Philistinos vice- runt, orante pro ipsis Samuele.

1. Venerunt ergo viri Cariathiarim, & re- duxerunt arcam Domini, & inule- runt eam in domum Abinadab in Gabaa: Elea- zarum autem filium ejus sanctificaverunt, ut custodiret arcam Domini.

2. Et factum est, ex qua die mansit arca Do- mini in Cariathiarim, multiplicati sunt dies (erat quippe jam annus vigesimus) & requie- vit omnis domus Israel post Dominum.

3. Ait autem Samuel ad universam domum

Israel, dicens: * Si in toto corde vestro rever-
timini ad Dominum, auferre deos alienos de
medio vestri, Baalim, & Astaroth: & præ-
parate corda vestra Domino, & servite ei
soli, & eruet vos de manu Philisthim.

4. Abstulerunt ergo filii Israel Baalim, &
Astaroth, & servierunt Domino soli.

5. Dixit autem Samuel: Congregate universi
Israel in Masphath, ut orem pro vobis: Dñm.

6. Et convenerunt in Masphath: hauserunt-
que aquam, & effuderunt in conspectu Do-
mini, & jejunaverunt in die illa, atque dixe-
runt ibi: Peccavimus Domino. Judicavit
que Samuel filios Israel in Masphath.

7. Et audierunt Philisthim, quod congre-
gati essent filii Israel in Masphath, & ascen-
derunt satrape Philisthinorum ad Israel.
Quod cum audissent filii Israel, timuerunt
a facie Philisthinorum.

8. Dixeruntque ad Samuelem: Ne cesses pro
nobis clamare ad Dominum Deum nostrum,
ut salvet nos de manu Philisthinorum.

9. Tulit autem Samuel agnū lactentem
unum, & obtulit illum holocaustum integrum
Domino: & clamavit Samuel ad Dominum
pro Israel, & exaudivit eum Dominus.

10. Factum est autem, cum Samuel offerret
holocaustum, Philisthim insinere prælium
contra Israel: intropiit autem Dominus fra-
gore magno in die illa super Philisthim, &
exterruit eos, & cæsi sunt a facie Israel.

11. Egressique viri Israel de Masphath, per-
secuti sunt Philisthas, & percusserunt eos
utque ad locum, qui erat subter Bechar.

12. Tulit autem Samuel lapidem unū, & pos-
uit eū inter Masphath, & inter Sen: & voca-
vit nomen loci illius, Lapis adjutorii. Dixit-
que: Hucusque auxiliatus est nobis Dominus.

13. Et humiliati sunt Philisthim, nec appo-
suerunt ultra, ut venirent in terminos Israel.
Facta est itaque manus Domini super Philis-
thæos, cunctis diebus Samuelis.

14. Et reddita sunt urbes, quas tulerant
Philisthim ab Israel, Israeli, ab Accaron
usque Geth, & terminos suos: liberavit-
que Israel de manu Philisthinorum, erat-
que pax inter Israel, & Amorrhæum.

15. Judicabat quoque Samuel Israelem
cunctis diebus vite sue.

16. Et ibat per singulos annos circueiens Be-
thel, & Gulgala, & Masphath, & judica-
bat Israelem in supradictis locis.

17. Revertebaturque in Ramatha: ibi enim
erat domus ejus, & ibi judicabat Israelem:
edificavit etiam ibi altare Domino.

C A P U T VIII.

Filiis Samuelis ad avaritiam declinanti-
bus petit populus sibi regem more Gentili-
um, quibus Samuel jubente Dominus, au-
rum jus regis prædicat, sed non auditur.

1. Factum est autem, cum tenuisset Samuel,
posuit filios suos judices in Israel.

2. Fuitque nomen filii ejus primogeniti Joel:
& nomen secundi Abia, judicum in Bethabee.

3. Et nō ambulaverunt filii illius in viis ejus,
sed declinaverunt post avaritiam, acceperunt-
que munera, & perverterunt iudicium.

4. Congregati ergo universi majores nato Is-
rael, venerunt ad Samuelem in Ramatha.

5. Dixeruntque ei: Ecce tu tenuisti, & filii

tui non ambulant in viis tuis: * constitue
nobis regem, ut judicet nos, sicut & uni-
versæ habent nationes.

6. Difficuit sermo in oculis Samuelis, &
quod dixissent: Da nobis regem ut judicet
nos. Et oravit Samuel ad Dominum, & dicitur
7. Dixit autem Dominus ad Samuelem: Audi
vocem populi in omnibus, quæ loquun-
tur tibi: non enim te abiecerunt, sed me,
ne regnem super eos.

8. Juxta omnia opera sua, quæ fecerunt a
die, qua eduxi eos de Egypto usque ad diem
hanc: sicut dereliquerunt me, & servierunt
diis alienis, sic faciunt etiam tibi.

9. Nunc ergo vocem eorum audi: veritatem
contestare eos, & prædic eis jus regis,
qui regnatura est super eos.

10. Dixit itaque Samuel omnia verba Do-
mini ad populum, qui perierat a se regem,
11. Et ait: Hoc erit jus regis, qui imperatu-
rus est vobis: Filios vestros tollet, & ponet
in curribus suis, facietque sibi equites, &
præcutores quadrigarum suarum.

12. Et constituet sibi tribunos, & cetriones,
& aratores agrorū suorum, & messores sege-
rum, & fabros armorum, & currum suorum:
13. Filias quoque vestras faciet sibi ugen-
tarias, & focarias, & panificas.

14. Agros quoque vestros, & vineas, & oli-
vera optima tollet, & dabit servis suis: &
vera optima tollet, & dabit servis suis: &
15. Sed & segetes vestras, & vinearū redditus
addecimabit, ut det eunuchis, & famulis suis.

16. Servos etiam vestros, & ancillas, &
juvenes optimos, & asinos auferet, & po-
net in opere suo.

17. Greges quoque vestros addecimabit,
volque eritis ei servi.

18. Et clamabitis in die illa a facie regis ve-
stri, quem elegistis vobis: & non exaudiet vos
Dñs in die illa, quia petistis vobis regem.

19. Noluit autem populus audire vocem Sa-
muelis, sed dixerunt: Nequaquam: nullus
rex enim erit super nos.

20. Et erimus nos quoque sicut omnes gen-
tes: & judicabit nos rex noster, & egredietur
ante nos, & pugnabit bella nostra pro nobis.

21. Et audivit Samuel omnia verba populi,
& locutus est ea in auribus Domini.

22. Dixit autem Dominus ad Samuelem:
Andi vocem eorum, & constitue super eos
regem. Et ait Samuel ad viros Israel: Va-
dat unusquisque in civitatem suam.

C A P U T IX.

Stirps Saulis, qui querendo patris asinas
pervenit ad Samuelem, cui revelatur
pervenit ad Samuelem, cui revelatur
pervenit ad Samuelem, cui revelatur

1. Erat vir de Benjamin nomine Cis, fi-
lius Abiel, filii Seror, filii Bechorath,
filii Aphia, filii viri Jemini, fortis robore.

2. Et erat ei filius vocabulo Saul, electus,
& bonus: & non erat vir de filiis Israel
melior illo: ab humero, & sursum emi-
nebat super omnem populum.

3. Perierant autem asinae Cis patris Saul,
& dixit Cis ad Saul filium suum: Tolle
tecum unum de pueris, & confurgens var-
de, & quære asinas. Qui cum transissent
per montem Ephraim,

4. Et per terram Salisa, & non invenissent

transierunt etiam per Terram Salim, & non erant: sed & per Terram Jemini, & minime reperiunt.

5 Cum autem venissent in terram Suph, dixit Saul ad puerum, qui erat cum eo: Veni, & revertamur, ne forte dimiserit pater meus asinas, & sollicitus sit pro nobis.

6 Qui ait ei: Ecce vir Dei est in civitate hac, vir nobilis: omne, quod loquitur, sine ambiguitate venit: nunc ergo eamus illuc si forte indicet nobis de via nostra, propter quam venimus.

7 Dixitque Saul ad puerum suum: Ecce ibimus: quid feremus ad virum Dei? panis deficit in sarcinis nostris: & sportulam non habemus, ut demus homini Dei, nec quidquam aliud.

8 Rursum puer respondit Sauli, & ait: Ecce inventa est in manu mea quarta pars stateris argenti, demus homini Dei, ut indicet nobis viam nostram.

9 (Olim in Israel sic loquebatur unusquisque vadens consulere Deum: Venite, & eamus ad Videntem. Qui enim Propheta dicitur hodie, vocabatur olim Videns.)

10 Et dixit Saul ad puerum suum: Optimus sermo tuus. Veni, eamus. Et ierunt in civitatem, in qua erat vir Dei.

11 Cumque ascenderent clivum civitatis, invenerunt puellas egredientes ad hauriendam aquam, & dixerunt eis: Num hic est Videns?

12 Quae respondentes, dixerunt illis: Hic est: ecce ante te, festina nunc: hodie enim venit in civitatem, quia sacrificium est hodie populo in excelso.

13 Ingressientes urbem, statim invenietis eum, antequam ascendat excelsum ad vescendum: neque enim comesturus est populus, donec ille veniat: quia ipse benedicit hostiis, & deinceps comedunt, qui vocati sunt. Nunc ergo conficite, quia hodie reperietis eum.

14 Et ascenderunt in civitatem. Cumque illi ambularent in medio urbis, apparuit Samuel egrediens obviam eis, ut ascenderet in excelsum.

15 * Dominus autem revelaverat auriculam Samuelis ante unam diem, quam veniret Saul, dicens:

16 Hac ipsa hora, quae nunc est, cras mittam virum ad te de Terra Benjamin, & unges eum ducem super populum meum Israel: & salvabit populum meum de manu Philistinorum: quia respexi populum meum, venit enim clamor eorum ad me.

17 Cumque apfexisset Samuel Saulem, Dominus dixit ei: Ecce vir, quem dixeram tibi, iste dominabitur populo meo.

18 Accessit autem Saul ad Samuelem in medio portae, & ait: Indica, oro, mihi, ubi est domus Videntis?

19 Et respondit Samuel Sauli dicens: Ego sum Videns: ascende ante me in excelsum, ut comedatis mecum hodie, & dimittam te mane, & omnia, quae sunt in corde tuo, indicabo tibi.

20 Et de asinis, quas nudialterius perdidisti, ne sollicitus sis, quia inventa sunt. Et ejus erunt optima quaeque Israel? nonne tibi, & omni domui patris tui?

21 Respondens autem Saul, ait: Numquid non filius Jemini ego sum, de minima tribu

Israel, & cognatio mea novissima inter omnes familias de tribu Benjamin? quare ergo locutus es mihi sermonem istum?

22 Assumens itaque Samuel Saulem, & puerum ejus, introduxit eos in triclinium, & dedit eis locum in capite eorum, qui fuerant invitati: erant enim quasi triginta viri.

23 Dixitque Samuel coco: Da partem, quam dedi tibi, & praecepi, ut reponeres scorum apud te.

24 Levavit autem cocus armum, & posuit ante Saul. Dixitque Samuel: Ecce quod remansit, pone ante te, & comede: quia de industria servatum est tibi, quando populum vocavi. Et comedit Saul cum Samuele in die illa.

25 Et descendit de excelso in oppidum, & locutus est cum Saule in solario: stravitque Saul in solario, & dormivit.

26 Cumque mane surrexissent, & jam elucesceret, vocavit Samuel Saulem in solario, dicens: Surge, & dimittam te. Et surrexit Saul: egressique sunt ambo, ipse videlicet, & Samuel.

27 Cumque descenderent in extrema parte civitatis, Samuel dixit ad Saul: Dic puero, ut antecedit nos, & transeat: Tu autem subsiste paulisper, ut indicem tibi verbum Domini.

C A P U T X.

Ungitur Saul in regem a Samuele, datus, ac succedentibus signis, propheta inter prophetas, & missis sortibus a Samuele confirmatur in regem: lex regni in libro scripta coram Domino reponitur.

1 Tulit autem Samuel lenticulam olei, & effudit super caput ejus, & deosculatus est eum, & ait: Ecce, unxit te Dominus super haereditatem suam in principem, & liberabis populum suum de manibus inimicorum ejus, qui in circuitu ejus sunt. Et hoc tibi signum, quia unxit te Deus in principem.

2 Cum abieris hodie a me, invenies duos viros iuxta sepulchrum Rachel in finibus Benjamin, in Meridie, dicentque tibi: Inventa sunt asina, ad aquas ieras perquirendas: & intermissis pater tuus asinis, sollicitus est pro vobis, & dicit: Quid faciam de filio meo?

3 Cumque abieris inde, & ultra transieris, & veneris ad quercum Thabor, invenient te ibi tres viri ascendentes ad Deum in Bethel, unus portans tres hodos, & alii tres tortas panis, & alius portans lagenam vini.

4 Cumque te salutaverint, dabunt tibi duos panes, & accipies de manu eorum.

5 Post haec venies in collem Dei, ubi est statio Philistinorum: & cum ingressus fueris ibi urbem, obvium habebis gregem prophetarum descendendum de excelso, & ante eos psalterium, & tympanum, & tibiam, & citharam, ipsosque prophetantes.

6 Et insilet in te Spiritus Domini, & prophetabis cum eis, & mutaberis in virum alium.

7 Quando ergo e venerint signa haec omnia tibi, fac quaecumque invenerit manus tua, quia Dominus tecum est:

8 Et descendens ante me in Galgala (ego quippe descendam ad te) ut offeras oblationem, & immoles victimas pacificas: septem diebus expectabis, donec veniam ad te, & ostendam tibi, quid facias.

9 Itaque cum avertisset humerum suum, ut

D

* AR.
11.11.

B

abiret a Samuele, immutavit ei Deus cor aliud
& venerunt omnia signa hæc in die illa.

10 Veneruntque ad prædictum collem, & ecce cuneus prophetarum obvis ei: & insiliit super eum Spiritus Domini, & prophetavit in medio eorum.

11 Videntes autem omnes, qui noverant eum heri, & nudius tertius, quod esset cum prophetis, & prophetaret, dixerunt ad invicem: Quam res accidit filio Cisi- num & Saul inter prophetas?

12 Responditque alius ad alterum, dicens: Et quis pater eorum? Propterea verum est in proverbium: Num & Saul inter prophetas?

13 Cessavit autem prophetare, & venit ad excelsum.

14 Dixitque patruus Saul ad eum, & ad puerum ejus: Quo abistis? Qui responderunt: Quærere asinas: quas cum non reperissemus, venimus ad Samuelem.

15 Et dixit ei patruus suus: Indica mihi, quid dixerit tibi Samuel.

16 Et ait Saul ad patruum suum: Indica- vit nobis, quia inventæ essent asinae. De sermone autem regni non indicavit ei, quem locutus fuerat ei Samuel.

17 Et convocavit Samuel populum ad Dominum in Maspha:

18 Et ait ad filios Israel: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Ego eduxi Israel de Egypto, & erui vos de manu Ægyptiorum, & de manu omnium regum, qui assigebant vos.

19 Vos autem hodie professistis Deum vestrum, qui solus salvavit vos de universis malis, & tribulationibus vestris: & dixistis: * Nequaquam: sed regem constitue super nos. Nunc ergo stete coram Domino per tribus vestras, & per familias.

20 Et applicuit Samuel omnes tribus Israel & cecidit forstribus Benjamin.

21 Et applicuit tribum Benjamin, & cognationes ejus, & cecidit cognatio Metri, & pervenit usque ad Saul filium Cisi. Quæ- rierunt ergo eum, & non est inventus.

22 Et consuluerunt post hæc Dominum, utrumnam venturus esset illuc? Responditque Dominus: Ecce absconditus est domi-

23 Cucurrerunt itaque, & tulerunt eum inde: stetitque in medio populi, & altior fuit universo populo ab humero, & sursum.

24 Et ait Samuel ad omnem populum: Certe videtis, quem elegit Dominus, quonia non fit similis illi in omni populo. Et clamavit omnis populus, & ait: Vivat Rex.

25 Locutus est autem Samuel ad populum legem regni, & scripsit in libro, & reposuit coram Domino: & dimisit Samuel omnem populum, singulos in domum suam.

26 Sed & Saul abiit in domum suam in Gabaa: & abiit cum eo pars exercitus, quorum tetigerat Deus corda.

27 Filii vero Belial dixerunt: Num salvare nos poterit iste? Et despexerunt eum, & non attulerunt ei munera: ille vero dissimulabat se audire.

C A P U T XI.

Saul, irruente in ipsum Spiritu Domini, divisisque suis bobus populum ad bellum convocat, vincitque Naas regem Ammonitarum, liberatis viris Jabes Galaad, & regnum ejus instaurat in Galaad.

1 **E**T factum est quasi post mensem, ascendit Naas Ammonites, & pugnare cepit adversum Jabes Galaad. Dixeruntque omnes viri Jabes ad Naas: Habeto nos federatos, & serviemus tibi.

2 Et respondit ad eos Naas Ammonites: In hoc seriam vobiscum fœdus, ut eruum omnium vestrum oculos dextros, ponamque vos opprobrium in universo Israel.

3 Et dixerunt ad eum seniores Jabes: Concede nobis septem dies: ut mittamus nuntios ad universos terminos Israel: & si non fuerit qui defendat nos, egrediemur ad te.

4 Venerunt ergo nuntii in Gabaa Saulis: & locuti sunt verba hæc audiente populo: & levavit omnis populus vocem suam, & flevit.

5 Et ecce Saul veniebat, sequens boves de agro, & ait: Quid habet populus, quod plo-

rat? Et narraverunt ei verba virorum Jabes.

6 Et infulsit Spiritus Dñi in Saul, cum audisset verba hæc, & iratus est furor ejus nimis.

7 Et assumens utrumque bovem, concidit in frustra, misitque in omnes terminos Israel per manum nuntiorum, dicens: Quicunque non exierit, & securus fuerit Saul, & Samuel, sic fiet bovis ejus. Invasit ergo timor Domini populum, & egressi sunt quasi vir unus.

8 Et recessit eos in Bezech: fueruntque filiorum Israel trecenta millia: virorum autem Juda triginta millia.

9 Et dixerunt nuntii, qui venerant: Sic dicetis viris, qui sunt in Jabes Galaad: Cras erit vobis salus, cum incaluerit sol. Venerunt ergo nuntii, & annuntiaverunt viris Jabes: qui letati sunt.

10 Et dixerunt: Mane exhibimus ad vos: & facietis nobis omne, quod placuerit vobis.

11 Et factum est, cum dies crastinus venisset, constituit Saul populum in tres partes: & ingressus est media castra in vigilia matutina, & percussit Ammon, usque dum incalcesceret dies: reliqui autem dispersi sunt, ita ut non relinquerentur in eis duo pariter.

12 Et ait populus ad Samuelem: * Quis est iste, qui dixit: Saul non regnabit super nos? Date viros, & interficiamus eos.

13 Et ait Saul: Non occidetur quisquam in die hac, quia hodie fecit Dominus salutem in Israel.

14 Dixit autem Samuel ad populum: Venite, & camus in Galgala, & innovemus ibi regnum.

15 Et perrexit omnis populus in Galgala, & fecerunt ibi regem Saul coram Domino in Galgala, & immolaverunt ibi victimas pacificas coram Domino. Et letatus est ibi Saul, & cuncti viri Israel nimis.

C A P U T XII.

Samuel populi judicio probatus innocens. Israellem iniquitatis erga Deum arguit, datis & celo signis dicta sua confirmat, hortaturque, ut Domino adherant, non cessans pro ipsis orare.

Dixit autem Samuel ad universum Israel: Ecce audivi vocem vestram, juxta omnia, quæ locuti estis ad me, & constitui super vos regem.

2 Et nunc rex graditur ante vos: ego autem senui, & incanui: porro filii mei vobiscum sunt: itaque conversatus coram vobis ab adolescentia mea usque ad hanc diem, ecce præsto sum.

3 * Loquimini de me coram Domino, & coram Christo ejus, utrum bovem cuiusquam tulerim, aut alinum: si quempiam calumniatus sum, si oppressi aliquem, si de manu cuiusquam munus accepi: & contentam illud hodie, restituique vobis.

4 Et dixerunt: Non es calumniatus nos, neque oppressisti, neque tulisti de manu alicujus quippiam.

5 Dixitque ad eos: Testis est Dominus adversum vos, testis Christus ejus in die hac, quia non inveneritis in manu mea quippiam. Et dixerunt: Testis.

6 Et ait Samuel ad populum: Dominus, qui fecit Moysen, & Aaron, & eduxit patres nostros de terra Egypti.

7 Nunc ergo state, ut iudicio contendam adversum vos coram Domino, de omnibus misericordis Domini, quas fecit vobiscum, & cum patribus vestris:

8 * Quo modo Jacob ingressus est in Ægyptum, & clamaverunt patres vestri ad Dominum: & misit Dominus Moysen, & Aaron: & eduxit patres vestros de Ægypto, & collocavit eos in loco hoc.

9 Qui obliti sunt Domini Dei sui, & tradidit eos in manu Sifare magistrum militiae Habor, & in manu Philistinorum, & in manu regis Moab, & pugnaverunt adversum eos.

10 Postea autem clamaverunt ad Dominum, & dixerunt: Peccavimus, quia dereliquimus Dominum, & servivimus Baalim, & Astaroth: nunc ergo erue nos de manu inimicorum nostrorum, & servivimus tibi.

11 * Et misit Dominus Jerobaal, & Baddan, & Jephthe, & Samuel, & eruit vos de manu inimicorum vestrorum per circuitum, & habitastis confidenter.

12 Videntes autem, quod Naas rex filiorum Ammon non venisset adversum vos, dixistis mihi: * Nequaquam, sed rex imperabit nobis: cum Dominus Deus vester regnaret in vobis.

13 Nunc ergo præsto est rex vester, quem elegistis, & petistis: ecce dedit vobis Dominus regem.

14 Si timueritis Dominum, & servieritis ei, & audieritis vocem ejus, & non exasperaveritis os Domini: eritis vos, & rex, qui imperat vobis, sequentes Dominum Deum vestrum.

15 Si autem non audieritis vocem Domini, & exasperaveritis sermones ejus, erit manus Domini super vos, & super patres vestros.

16 Sed & nunc state, & videte rem istam grandem: quam facturus est Dominus in conspectu vestro.

17 Numquid non messis tritici est hodie? invocabo Dominum, & dabit voces, & pluvias: & scietis, & videbitis, quia grande malum feceritis vobis in conspectu Domini, petentes super vos regem.

18 Et clamavit Samuel ad Dominum, & dedit Dominus voces, & pluvias in illa die.

19 Et timuit omnis populus nimis Dominum, & Samuelem: & dixit universus populus ad Samuelem: Ora pro servis tuis ad Dominum Deum tuum, ut non moriamur: addidimus enim universis peccatis nostris malum, ut peteremus nobis regem.

20 Dixit autem Samuel ad populum: Nolite timere, vos fecistis universum malum hoc: verumtamen nolite recedere a ergo Domini, sed servite Domino in omni corde vestro.

21 Et nolite declinare post vana, quæ non proderunt vobis, neque eruent vos, quia vana sunt.

22 Et non derelinquet Dominus populum suum propter nomen suum magnum: quia juravit Dominus facere vos sibi populum.

23 Absit autem a me hoc peccatum in Dominum, ut cessem orare pro vobis, & docebo vos viam bonam, & rectam.

24 Igitur timeat Dominum, & servite ei in veritate, & ex toto corde vestro: & distis enim magnifica, quæ in vobis gesserit.

25 Quod si perleveraveritis in malitia: & vos, & rex vester pariter peribitis.

CAPUT XIII.

Visti à Saule Philisthae maximo apparatu adversus Isaacem armantur: terrifi Hebraei in antris latitant: Et Saul quia non expectato Samuelis adventu obtulit holocaustum, reprobatus à Domino dicitur: de cautela Philisthinorum, ut Israelitae armis spoliarentur.

1 Filius unius anni erat Saul, cum regnare coepisset, duobus autem annis regnavit super Israel.

2 Et elegit sibi Saul tria millia de Israel: & erant cum Saul duo millia in Machmas, & in monte Bethel: mille autem cum Jonatha in Gabaa Benjamin: Porro ceterum populum remisit, unumquemque in tabernacula sua.

3 Et percussit Jonathas stationem Philisthinorum, quae erat in Gabaa. Quod cum audisset Philisthiim, Saul cecinit buccina in omni terra, dicens: Audiant Hebraei.

4 Et universus Israel audivit huiusmodi famam: Percussit Saul stationem Philisthinorum, & exivit se Israel adversus Philisthiim. Clamavit ergo populus post Saul in Gulgala.

5 Et Philisthiim congregati sunt ad praeliandum contra Israel, triginta millia currum, & sex millia equitum, & reliquum vulgus, sicut arena, quae est in litore maris plurima. Et ascendentes castrametati sunt in Machmas ad Orientem Bethaven.

6 Quod cum vidissent viri Israel se in arcto positos (afflictus enim erat populus) absconderunt se in speluncis, & in abditis, in petris quoque, & in antris, & in cisternis.

7 Hebraei autem transierunt Jordanem in Terram Gad, & Galaad. Cumque adhuc esset Saul in Gulgala, universus populus petteritus est, qui sequebatur eum.

8 Et expectavit septem diebus iuxta placitum Samuelis, & non venit Samuel in Gulgala, dilapsusque est populus ab eo.

9 Ait ergo Saul: Afferte mihi holocaustum, & pacifica. Et obtulit holocaustum.

10 Cumque complexisset offerens holocaustum, ecce Samuel veniebat: & egressus est Saul obviam ei, ut salutaret eum.

11 Locutusque est ad eum Samuel: Quid fecisti? Respondit Saul: Quia vidi, quod populus dilaberetur à me, & tu non veneras iuxta placitum dies, porro Philisthiim congregati fuerant in Machmas.

12 Dixi: Nunc descendant Philisthiim ad me in Gulgala, & faciem Dei non placavi. Necessitate compulsus, obtuli holocaustum.

13 Dixitque Samuel ad Saul: *Stulte egisti, nec custodisti mandata Domini Dei tui, quae praecepit tibi. Quod si non fecisses, jam nunc preparasset Dominus regnum tuum super Israel in sempiternum.

14 Sed nequam regnum tuum ultra conservet. *Quasi videret Dominus sibi virum iuxta cor suum: & praecepit ei Dominus, ut esset dux super populum suum, eo quod non servaveris, quae praecepit Dominus.

15 Surrexit autem Samuel, & ascendit de Gulgala in Gabaa Benjamin. Et reliqui populi ascenderunt post Saul obviam populo, cui expugnabat eos venientes de Gulgala in Gabaa, in colle Benjamin. Et recessit Saul populum, cui inveni fuerat cum eo, quasi fessos viros.

16 Et Saul, & Jonathas filius ejus, populusque, qui inventus fuerat cum eis, erat in Gabaa Benjamin: porro Philisthiim confederant in Machmas.

17 Et egressi sunt ad praeliandum de castris Philisthinorum tres cunei. Unus cuneus pergebat contra viam Ephra ad terram Saul.

18 Porro alius ingrediebatur, per viam Bethhoron: tertius autem verterat se ad iter termini imminenti valli Seboim contra desertum.

19 Porro faber ferrarius non inveniebatur in omni terra Israel: caverant enim Philisthiim, ne forte facerent Hebraei gladium, aut lanceam.

20 Descendebat ergo omnis Israel ad Philisthiim, ut exaceret unusquisque vomerem suum, & ligonem, & securum, & falcem.

21 Retusa itaque erant acies vomerum, & ligonum, & tridentum, & securum, usque ad stimulum corrigendum.

22 Cumque venisset dies praelii, non est inventus ensis, & lancea in manu totius populi, qui erat cum Saule, & Jonatha, excepto Saul, & Jonatha filio ejus.

23 Egressa est autem statio Philisthiim, ut transcenderet in Machmas.

CAPUT XIV.

Jonathas Domino fidens, cum armigero suo Philisthaeos dispersit: verum, post victoriam melle gustato, contra patris prohibitionem, quam ignorabat, populi auxilio vix mortem evasit.

1 ET accidit quadam die, ut diceret Jonathas filius Saul ad adolescentem armigerum suum: Veni, & transeamus ad stationem Philisthinorum, quae est trans locum illum. Patri autem suo hoc ipsum non indicavit.

2 Porro Saul morabatur in extrema parte Gabaa, sub malgranato, quae erat in Magron: & erat populus cum eo quasi sexcentorum virorum.

3 Et Achias filius Achitob fratris Ichabod filii Phinees, qui ortus fuerat ex Heli sacerdote Domini in Silo, portabat ephod. Sed & populus ignorabat, quod esset Jonathas.

4 Erant autem inter ascensus, per quos nitebatur Jonathas transire ad stationem Philisthinorum, eminentes petrae ex utraque parte, & quasi in modum dentium scopuli hinc & inde praecepti, nomen uni Boses, & nomen alteri Sene.

5 Unus scopulus prominens ad Aquilonem ex adverso Machmas, & alter ad meridiem contra Gabaa.

6 Dixit autem Jonathas ad adolescentem armigerum suum: Veni, transeamus ad stationem incircumcisorum horum: si forte faciat Dominus pro nobis: quia non est Domino difficile salvare vel in multis, vel in paucis.

7 Dixitque ei armiger suus: Fac omnia, quae placent animo tuo: perge, quod cupis, & ero tecum, ubicumque volueris.

8 Et ait Jonathas: Ecce nos transimus ad viros istos. Cumque apparuerimus eis,

9 Si taliter locuti fuerint ad nos: Manete, donec veniamus ad vos: stemus in loco nostro, nec ascendamus ad eos.

10 Si autem dixerint: Ascendite ad nos:

ascen-

ascendamus, quia tradidit eos Dominus in manibus nostris: hoc erit nobis signum.

11 Apparuit igitur uterque stationi Philisthinorum: dixeruntque Philisthim: En Hebraei egrediuntur de cavernis, in quibus absconderat fuerant.

12 Et locuti sunt viri de statione ad Jonatham, & ad armigerum ejus, dixeruntque: Ascendite ad nos, & ostendemus vobis rem. Et ait Jonathas ad armigerum suum: Ascendamus, sequere me: * tradidit enim Dominus eos in manu Israel.

13 Ascendit autem Jonathas manibus, & pedibus reptans, & armiger ejus post eum. Itaque alii cadebant ante Jonatham, alios armiger ejus interficiebat sequens eum.

14 Et facta est plaga prima, qua percussit Jonathas, & armiger ejus, quasi viginti virorum, in media parte iugeri, quam par boum in die arare consuevit.

15 Et factum est miraculum in castris per agros: sed & omnis populus stationis eorum, qui erant ad praedandum, obstupuit, & conturbata est terra: & accidit quasi miraculum a Deo.

16 Et respexerunt speculatores Saul, qui erant in Gabaa Benjamin, & ecce multitudo prostrata, & huc, illucque diffugiens.

17 Et ait Saul populo, qui erat cum eo: Requirit, & videte, quis abierit ex nobis. Cumque requisissent, repertum est non adesse Jonatham, & armigerum ejus.

18 Et ait Saul ad Achiam: Applica arcam Dei. (Erant enim ibi arca Dei in die illa cum filiis Israel.)

19 Cumque loqueretur Saul ad sacerdotem, tumultus magnus exortus est in castris Philisthinorum: crescebatque paulatim, & clarius resonabat. Et ait Saul ad sacerdotem: Contrahere manum tuam.

20 Conclamavit ergo Saul, & omnis populus qui erat cum eo, & venerunt usque ad locum certaminis, & ecce verus fuerat gladius uniuscujusque ad proximum suum, & cades magna nimis.

21 Sed & Hebraei, qui fuerant cum Philisthim heri, & nudius tertius, ascenderantque cum eis in castris, reversi sunt, ut essent cum Israel, qui erant cum Saul, & Jonatha.

22 Omnes quoque Israelitae, qui se absconderat in monte Ephraim, audientes, quod fugissent Philisthai, sociaverunt se cum suis in praelio. Erant cum Saul quasi decem millia virorum.

23 Et salvavit Dominus in die illa Israel: pugna autem pervenit usque ad Bethaven.

24 Et viri Israel sociati sunt sibi in die illa: ad iuravit autem Saul populum, dicens: Maledictus vir, qui comederit panem usque ad vespem, donec ulciscar de inimicis meis. Et non manducavit universus populus panem.

25 Omneque terrae vulgus venit in saltum, in quo erat mel super faciem agri.

26 Ingressus est itaque populus saltum, & apparuit huens mel, nullusque applicuit manum ad os suum: timebat enim populus iuramentum.

27 Porro Jonathas non audierat, cum adiuraret pater ejus populum: extenditque summitatem virgae, quam habebat in manu, & intinxit in favum mellis: & convertit manum suam ad os suum, & illuminati sunt oculi ejus.

28 Respondenque unus de populo, ait: Jurejurando contrinxit pater tuus populum, dicens: Maledictus vir, qui comederit panem hodie (desecerat autem populus.)

29 Dixitque Jonathas: Turbavit pater meus terram: vidistis ipsi, quia illuminati sunt oculi mei, eo quod gustaverim paululum mellis isto.

30 Quanto magis si comedisset populus de praeda inimicorum suorum, quam reperit? nonne major plaga facta fuisset in Philisthim?

31 Percusserunt ergo in die illa Philisthos a Machimis usque in Ajalon. Defatigatus est autem populus nimis.

32 Et versus ad praedam, tulit oves, & boves, & vitulos, & mactaverunt in terra: comeditque populum cum sanguine.

33 Nuntiaverunt autem Sauli dicentes: quod populus peccasset Domino, comedens cum sanguine. Qui ait: Pravaricati estis: voluite ad me jam nunc laxum grande.

34 Et dixit Saul: Dispergimini in vulgus, & dicite eis, ut adducat ad me unusquisque bovem suum, & arietem, & occidite super istud, & velimini, & non peccabitis Domino comedentes cum sanguine. Addaxit itaque omnis populus, unusquisque bovem in manu sua usque ad noctem, & occiderunt ibi.

35 Aedificavit autem Saul altare Domino, tuncque primum cepit aedificare altare Domino.

36 Et dixit Saul: Irruamus super Philisthos nocte, & vastemus eos usque dum illucescat mane, nec relinquamus ex eis virum.

37 Dixitque populus: Omne, quod bonum videtur in oculis tuis, fac. Et ait sacerdos: Accedamus huc ad Deum.

38 Et consulit Saul Dominum: Num persequar Philisthim? si trades eos in manus Israel? Et non respondit ei in die illa.

39 Dixitque Saul: Applicate huc universos angulos populi: & scitote, & videte, per quem acciderit peccatum hoc hodie.

40 Vivit Dominus salvator Israel, quia si per Jonatham filium meum factum est, absque retrastatione morietur. Ad quod nullus contradixit ei de omni populo.

41 Et ait ad universum Israel: Separamini vos in partem unam, & ego cum Jonatha filio meo ero in parte altera. Responditque populus ad Saul: Quod bonum videtur in oculis tuis, fac.

42 Et dixit Saul ad Dominum Deum Israel: Dñe Deus Israel, da indicium: quid est, quod non responderis servo tuo hodie? Si in me, aut in Jonatha filio meo est iniquitas haec, da ostensionem: aut si haec iniquitas est in populo tuo, da sanctitatem. Et deprehensus est Jonathas, & Saul, populus autem exivit.

43 Et ait Saul: Mittite fortem inter me, & inter Jonatham filium meum. Et captus est Jonathas.

44 Dixit autem Saul ad Jonatham: Indica mihi, quid feceris? Et indicavit ei Jonathas, & ait: Gustavi in summitate virgae, quae erat in manu mea paululum mellis, & ecce ego morior.

45 Et ait Saul: Haec faciat mihi Deus, & haec addat, quia morte morieris, Jonatha.

46 Dixitque populus ad Saul: Ergone Jonathas morietur: qui fecit salutem hanc magnam in Israel? hoc nefas est: vivit Dominus,

si ceciderit capillus de capite ejus in terram, quia cum Deo operatus est hodie. Liberavit ergo populum Jonatham, ut non moreretur.

46 Recessitque Saul, nec persecutus est Philisthim: porro Philisthim abiit in loca sua.

47 Et Saul, confirmato regno super Israel, pugnabat per circuitum adversus omnes inimicos ejus, contra Moab, & filios Ammon, & Edom, & reges Soba, & Philisthaos: & quocumque se verterat, superabat.

48 Congregatoque exercitu, percussit Amalec, & eruit Israel de manu vastatorum ejus.

49 Fuerunt autem filii Saul, Jonathas, & Jeshai, & Melchisua: & nomina duarum filiarum ejus, nomen primogenitæ Merob, & nomen minoris Michol.

50 Et nomen uxoris Saul, Achinoam filia Achimaas: & nomen principis militiae ejus Abner, filius Ner, patruelis Saul.

51 Porro Cis fuit pater Saul, & Ner pater Abner, filius Abiel.

52 Erat autem bellum potens adversum Philisthaos omnibus diebus Saul. Nam quemcumque viderat Saul virum fortem, & aptum ad praelium, sociabat eum sibi.

C A P U T X V.

Saul missus à Domino ad delendum funditus Amalec, Agag eorum regem, multamque prædam reservans, inobedientia arguitur, commendata obedientia, idemque secundo reprobatus à regno rejicitur: interfecitque Agag, Saul reprobatus à Samuele lugetur.

ET dixit Samuel ad Saul: Me misit Dominus, ut ungeret in regem super populum ejus Israel: nunc ergo audi vocem Domini: 2 Hæc dicit Dominus exercituum: Recensui quæcumque fecit Amalec Israeli, * quomodo restitit ei in via, cum ascenderet de Egypto.

3 Nunc ergo vade, & percutite Amalec, & demolire universa ejus: non parcas ei, & non concupiscas ex rebus ipsius aliquid: sed interfice à viro usque ad mulierem, & parvulum, atque lactentem, bovem, & ovem, camelum, & asinum.

4 Præcepit itaque Saul populo, & recensuit eos quasi agnos: ducenta millia peditum, & decem millia virorum Juda.

5 Cumque venisset usque ad civitatem Amalec, tetendit insidias in torrente.

6 Dixitque Saul Cinæo: Abite, recedite, atque descendite ab Amalec, ne forte involvam te cum eo: tu enim misisti misericordiam cum omnibus filiis Israel, cum ascenderent de Egypto. Et recessit Cinæus de medio Amalec.

7 Percussitque Saul Amalec, ab Hevila, donec venias ad Sur, quæ est regione Egypti.

8 Et apprehendit Agag regem Amalec vivum: omne autem vulgus interfecit in ore gladii.

9 Et percussit Saul, & populum Agag, & optimis gregibus ovium, & armentorum, & vestibus, & arietibus, & universis, quæ pulchra erant, nec voluerunt disperdere ea: quidquid verò vile fuit, & reprobum, hoc demoliti sunt.

10 Factum est autem verbum Domini ad Samuel, dicens:

11 Penitet me, quod constituerim Saul regem: quia dereliquit me, & verba mea opere non implevit. Contristatusque est Samuel, & clamavit ad Dominum tota nocte.

12 Cumque de nocte surrexisset Samuel, ut iret ad Saul manè, nuntiatum est Samueli, eo quod venisset Saul in Carmelum, & erexisset sibi fornitem triumphalem, & reverteris transisset, descendissetque in Gulgala. Venit ergo Samuel, & Saul offerbat holocaustum Domino, de initis prædatum, quæ attulerat ex Amalec.

13 Et cum venisset Samuel ad Saul, dixit ei Saul: Benedictus tu Domino, implevi verbum Domini.

14 Dixitque Samuel: Et quæ est hæc vox gregum, quæ resonat in auribus meis, & armentorum, quam ego audio?

15 Et ait Saul: De Amalec adduxerunt ea: pepercit enim populus melioribus ovibus, & armentis, ut immolarentur Domino Deo tuo: reliqua verò occidimus.

16 Ait autem Samuel ad Saul: Sine me, & indicabo tibi, quæ locutus sit Dominus ad me nocte. Dixitque ei: Loquere.

17 Et ait Samuel: Nonne eam parvulus esses in oculis tuis, caput in tribus Israel factus es: unxitque Dominus in regem super Israel,

18 Et misit te Dominus in viam, & ait: Vade, & interfice peccatores Amalec, & pugnabis contra eos usque ad interfectionem eorum.

19 Quare ergo non audisti vocem Domini: sed versus ad prædam es, & fecisti malum in oculis Domini?

20 Et ait Saul ad Samuelem: Imò audiivi vocem Domini, & ambulavi in via, per quam misit me Dominus, & adduxi Agag regem Amalec, & Amalec interfeci.

21 Tulit autem de præda populus oves, & boves, primitias eorum, quæ casa sunt, ut immolet Domino Deo suo in Gulgali.

22 Et ait Samuel: Numquid vult Dominus holocausta, & victimas, & non potius ut obediatur voci Domini? MELIOR est enim obedientia, quam victimæ: & auscultare magis quam offerri adipem arietum.

23 Quoniam quasi peccatum ariolandi est, repugnare: & quasi scelus idololatriæ, nolle acquiescere. Pro eo ergo quod abjecisti sermonem Dñi, abjecit te Dominus, ne sis rex.

24 Dixitque Saul ad Samuelem: Peccavi, quia prævaricatus sum sermoni Dñi, & verba tua, timens populum, & obediens voci eorum.

25 Sed nunc porta, quæso peccatum meum, & revertere mecum, ut adorem Dominum.

26 Et ait Samuel ad Saul: Non revertar tecum, quia projecisti sermonem Domini, & projeciste Dominus, ne sis rex super Israel.

27 Et conversus est Samuel, ut abiit: Ille autem apprehendit summitatem pallii ejus, quæ & scilla est.

28 Et ait ad eum Samuel: Scidit Dominus regnum Israel à te hodie, & tradidit illud proximo tuo meliori te.

29 Porro Triumphator in Israel non parcat, & penitentie non flectetur: neque enim homo est, ut agat penitentiam.

30 At ille ait: Peccavi: sed nunc honora me coram senioribus populi mei, & coram Israel, & revertere mecum, ut adorem Dominum Deum tuum.

31 Reversus ergo Samuel secutus est Saul: & adoravit Saul Dominum.

32 Dixitque Samuel: Adducite ad me Agag

D

E

* Eccl.
4. 17.
Olee
6. 6.
Matt.
9. 13.
& 12.
7.

* Infr.
21. 17.

regem Amalec. Et oblatum est ei Agag pinguis-
simus, & tremens. Et dixit Agag: Sic-
cine separata amara mors?

G 33 Et ait Samuel: Sicut fecit absque liberis
mulieres gladius tuus, sic absque liberis erit
inter mulieres mater tua. Et in frustra concidi-
tum Samuel coram Domino in Gathgalis.

34 Abiit autem Samuel in Ramatha: Saul
vero ascendit in domum suam in Gabaa.

35 Et non vidit Samuel ultra Saul usque ad
diem mortis sue: verumtamen lugebat Samu-
el Saulem, quoniam Dominum pernebat,
quod constituisset eum regem super Israel.

C A P U T XVII.

*Reprobato Saule, David inter fratres mi-
nimus in regem ungitur: quo cithar-
allente coram Saule, cum agitaretur
spiritu malo, ille levius habebat.*

A 1 **D**ixitque Dominus ad Samuelem: U-
quequod tu luges Saul, cum ego pro-
jecerim eum, ne regnet super Israel? Imple
cornu tuum oleo, & veni, ut mittam te ad
Isai Bethlehemitem: providi enim in filiis
ejus mihi regem.

2 Et ait Samuel: Quomodo vadam? audiet
enim Saul, & interficiet me. Et ait Dominus:
Vitulum de armento tolles in manu tua &
dices: Ad immolandum Domino veni.

3 Et vocabis Isai ad victimam, & ego osten-
dam tibi, quid facias, & unges quemcum-
que monstravero tibi.

4 Fecit ergo Samuel, sicut locutus est ei Do-
minus. Venitque in Bethlehem: & admirati
sunt seniores civitatis, occurrentes ei, dixe-
runtque: Pacificusne est ingressus tuus?

E 5 Et ait: Pacificusne est immolandum Do-
mino veni, sanctificamini, & venite mecum,
ut immolem. Sanctificavit ergo Isai, & filios
ejus & vocavit eos ad sacrificium.

6 Cumque ingressi essent, vidit Eliab, & ait:
Num coram Domino est Christus ejus?

7 Et dixit Dominus ad Samuelem: Ne respi-
cias vultum ejus, neque altitudinem stature
ejus: quoniam abieci eum, nec juxta intuitum
hominis ego judico: homo enim videt ea, quæ
parent, Dominus autem intuetur cor.

***Psal.**
7. 10. 8 Et vocavit Isai Abinadab, & adduxit
eum coram Samuele. Qui dixit: Nec
hunc elegit Dominus.

9 Adduxit autem Isai Samma, de quo ait:
Etiam hunc non elegit Dominus.

10 Adduxit itaque Isai septem filios suos co-
ram Samuele: & ait Samuel ad Isai: Non ele-
git Dominus ex istis.

C 11 Dixitque Samuel ad Isai: Numquid jam
completi sunt filii? qui respondit: Adhuc re-
liquus est parvulus, & pascit oves. Et ait Sa-
muel ad Isai: Mitte, & adduc eum: nec enim
discumbemus prius, quam huc ille veniat.

12 Misit ergo, & adduxit eum. Erat autem
rufus, & pulcher aspectu, decoraque facie. Et
ait Dominus: Surge, unge eum, imple est enim.

***2 Reg.**
7. 3. 13 Tulit ergo Samuel cornu olei, & unxit
eum in medio fratrum ejus: & directus est
spiritus Domini à die illa in David, & deinceps.
Psal.
77. 70. Surgensque Samuel abiit in Ramatha.

38. 21.
14 Spiritus autem Domini recessit a Saul, &
exagitabat eum spiritus nequam, à Domino.
Act. 7.
16. & 15 Dixeruntque servi Saul ad eum: Ecce
11. 13. spiritus Dei malus exagitat te.

16 Jubeat Dominus noster: & servitui, qui
coram te sunt, quærent hominem scientem
psallere cithara, ut quando arripuerit te
spiritus Domini malus, psallat manu sua,
& levius feras.

17 Et ait Saul ad servos suos: Providete
ergo mihi aliquem bene psallentem, &
adducite eum ad me.

18 Et respondens unus de pueris, ait: Ecce
vidi filium Isai Bethlehemitem scientem
psallere, & fortissimum robore, & virum bel-
licosum, & prudentem in verbis, & virum
pulchrum: & Dominus est cum eo.

19 Misit ergo Saul nuntios ad Isai, di-
cens: Mitte ad me David filium tuum,
qui est in pascuis.

20 Talititque Isai asinum plenum panibus,
& lagenam vini, & hædum de capris unum,
& misit per manum David filii sui Sauli.

21 Et venit David ad Saul, & stetit coram eo: erat
ille dilexit eum nimis, & factus est ejus armiger.

22 Misitque Saul ad Isai dicens: Stet
David in conspectu meo: invenit enim
gratiam in oculis meis.

23 Igitur quancumque spiritus Domini
malus arripiebat Saul, David tollebat ci-
tharam, & percutiebat manu sua, & reso-
cillabatur Saul, & levius habebat. Recede-
bat enim ab eo spiritus malus.

C A P U T XVII.

*Philistheis contra Israelam ad pugnam con-
gregatis, Goliath gigante in armis, &
fortitudine confidentem, sola funda Da-
vid occidit, præsumque caput, diffusis
Philistheis, ad Saulem tulit.*

A 1 **C**ongregantes autem Philisthim agmi-
na sua in prælium, convenerunt in So-
cho Judæ: & castrametati sunt inter Socho,
& Azeca, in finibus Domim.

2 Porro Saul, & filii Israel congregati vene-
runt in Vallem terebinthi, & direxerunt a-
ciem ad pugnandum contra Philisthim.

3 Et Philisthim stabant super montem ex
parte hac, & Israel stabat super montem ex
altera parte: vallisque erat inter eos.

4 Et egressus est vir ipurius de castris Philis-
thinorum, nomine Goliath, de Geth, altitu-
dinis sex cubitorum, & palmi:

5 Et callis area super caput ejus, & lorica
squammata induebatur. Porro pondus lorice
ejus: quinque millia siclorum æris erat:

6 Et ocreas areas habebat in cruribus: &
clypeus æreus tegebat humeros ejus.

7 Hastile autem hasta ejus erat quasi licia-
torum sexcentum. Ipsum autem ferrum ha-
ste ejus sexcentos siclos habebat ferri: & ar-
miger ejus antecedeat eum.

8 Stansque clamabat adversum phalanges Is-
rael, & dicebat eis: Quare venistis parari ad
prælium? Numquid ego non sum Philistheus,
& vos servi Saul? Eligite ex vobis virum, &
descendat ad singulare certamen.

9 Si quiverit pugnare mecum, & percu-
serit me, erimus vobis servi: si autem
ego prævalero, & percussero eum, vos
servi eritis, & servietis nobis.

10 Et agebat Philistheus: Ego exprobravi
agminibus Israel hodie: Date mihi virum,
& ineat mecum singulare certamen.

11 Audiens autem Saul, & omnes Israelitæ,

sermone Philisthai huiusmodi, stupebant, & metuebant nimis.

* Sup.
16. 1.

12 David autem erat filius viri Ephrathai, de quo supra dictum est, de Bethlehem Iuda: cui nomen erat Itai, qui habebat octo filios, & erat vir in diebus Saul senex, & grandævus inter viros.

13 Abierunt autē tres filii eius majores post Saul in prælium: & nomina trium filiorū eius, qui perrexerunt ad bellum, Eliab primogenitus, & secundus Abinadab, tertiusq; Samna.

14 David autem erat minimus. Tribus ergo majoribus secutus Saul.

15 Abiit David, & reverius est ā Saul, ut pasceret gregem patris sui in Bethlehem.

16 Procebat verō Philisthæus manē, & vespere, & stabat quadraginta diebus.

17 Dixit autem Itai ad David filium suum: Accipe fratribus tuis ephī polentæ, & decem panes istos: & curre in castra ad fratres tuos, 18 Et decem formellās casei has deferes ad tribunum: & fratres tuos visitabis, si recte agant & cum quibus ordinati sunt, disce.

C

19 Saul autem, & illi, & omnes filii Israel in Valle terebinthi pugnabant adversum Philisthim.

20 Surrexit itaque David manē, & commendavit gregem custodi: & onustus abiit, sicut præceperat ei Itai. Et venit ad locum Magala, & ad exercitum, qui egressus ad pugnam vociferatus erat in certamine.

21 Direxerat enim aciem Israel, sed & Philisthim ex adverso fuerant preparati.

22 Detelinqens ergo David vasa, quæ attulerat, sub manu custodis ad sarcinas, cucurrit ad locum certaminis, & interrogabat, si omnia recte agerentur erga fratres suos.

23 Cūque adhuc ille loqueretur eis, apparuit vir ille spurcius ascendens, Goliath nomine, Philisthæus, de Geth, de castris Philisthinorum: & loquente eo hæc eadem verba audivit David.

24 Omnes autē Itaelitæ, cūm vidissent virū, fugerunt ā facie eius, & timentes eum valde.

25 Et dixit unus quispiam de Israel: Num

vidistis virum hunc, qui ascendit? ad exprobrandum enim Israel ascendit. Virum ergo, qui percussit eum, dabit rex divitiis magnis, & filiam suam dabit ei: & domum patris eius faciet absque tributo in Israel.

26 Et ait David ad viros, qui stabant secum, dicens: Quid dabitur viro, qui percussit Philisthæum hunc, & tulit opprobrium de Israel? quis enim est hic Philisthæus incircumcisus, qui exprobravit acies Dei viventis?

27 Referebat autem ei populus eundem sermonem, dicens: Hæc dabuntur viro, qui percussit eum.

28 Quod cū audisset Eliab frater eius maior, loquente eo cum aliis, iratus est contra David, & ait: Quare venisti, & quare dereliquisti pauculas oves illas in deserto? ego novi superbiā tuā, & nequitiam cordis tui: quia, ut videres prælium, descendisti.

29 Et dixit David: Quid feci? numquid non verbum est?

30 Et declinavit paululū ab eo ad alium, dixitque eundem sermonem. Et respondit ei populus verbum sicut prius.

31 Audita sunt autem verba, quæ locusus est David, & annuntiata in conspectu Saul.

32 Ad quem cūm fuisset adductus, locutus est ei: Non concidat cor cuiusquam in eo: ego servus tuus vadam, & pugnabo adversum Philisthæum.

33 Et ait Saul ad David: Non vales resistere Philisthæo isti, nec pugnare adversus eum, quia puer es: hic autem vir bellator est ab adolescentia sua.

34 Dixitque David ad Saul: * Pascebat servus tuus patris sui gregē, & veniebat leo, vel ursus, & tollebat arietem de medio gregis:

35 Et persequabar eos, & percutiebam, eruebamq; de ore eorum: & illi conurgebant adversum me, & apprehendebam mentum eorum, & suffocabam, interficiebamque eos.

36 Nam & leonem, & ursū interfeci ego servus tuus: erit igitur & Philisthæus hic incircumcisus, quasi unus ex eis. Nunc vadam, & auferam opprobrium populi: quoniam quis

D

B
* Eccl.
47. 1.

est iste Philistheus incircumciscus, qui ausus est maledicere exercitui Dei viventis?

37 Et ait David: Dñs, qui eripuit me de manu leonis, & de manu ursi, ipse me liberabit de manu Philisthei huius. Dixit autem Saul ad David: Vade, & Dominus tecum sit.

38 Et induit Saul David vestimentis suis, & imposuit galeam aream super caput eius, & vestivit eum lorica.

39 Accensus ergo David gladio eius super vestem suam, cepit tentare si armatus posset incedere: non enim habebat consuetudinem. Dixitque David ad Saul: Non possum sic incedere, quia ulum non habeo. Et deposuit ea,

40 Et tulit baculum suum, quem semper habebat in manibus: & elegit sibi quinque limpidissimos lapides de torrente, & misit eos in peram pastoralem, quam habebat secum, & fundam manu tulit: & processit adversum Philistheum.

41 Ibat autem Philistheus incedens, & appropinquans adversum David, & armiger eius ante eum.

42 Cumque inposuisset Philistheus, & vidisset David, desepxit eum. Erat enim adolescens, rufus, & pulcher aspectu.

43 Et dixit Philistheus ad David: Numquid ego canis sum, quod tu venis ad me cum baculo? Et maledixit Philistheus David in diis suis:

44 Dixitque ad David: Veni ad me, & dabo carnestus volatilibus celi, & bestis terre.

45 Dixit autem David ad Philistheum: Tu venis ad me cum gladio, & hasta, & clypeo: ego autem venio ad te in nomine Dñi exercituum, Dei agminum Israel, quibus exprobasti.

46 Hodie, & dabit te Dominus in manu mea, & percutiam te, & auferam caput tuum à te: & dabo eadem vera castrorum Philisthim, hodie volatilibus celi, & bestis terre: ut sciat omnis terra, quia est Deus in Israel.

47 Et noverit universa ecclesia, hæc, quia non in gladio, nec in hasta salvat Dominus: Iptius enim est bellum, & trahet vos in manus nostras.

48 Cum ergo surrexisset Philistheus, & veniret, & appropinquaret contra David, festinavit David, & cucurrit ad pugnam ex adverso Philisthei.

49 Et misit manum suam in peram, tulitque unum lapidem, & funda jecit, & circumducens percussit Philistheum in fronte: & infixus est lapis in fronte eius, & cecidit in faciem suam super terram.

50 Prævaluitque David adversum Philistheum in funda, & lapide, percussumque Philistheum interfecit. Cumque gladium non haberet in manu David,

51 Cucurrit, & stetit super Philistheum, & misit gladium eius, & eduxit eum de vagina sua, & interfecit eum, præciditque caput eius. Videntes autem Philisthim, quod mortuus esset fortissimus eorum, fugerunt.

52 Et surgentes viri Israel, & Juda vociferati sunt, & persecuti sunt Philisthas usque dum venirent in vallem, & usque ad portas Accaron, cecideruntque vulnerati de Philisthim in via Saraim, & usque ad Geth, & usque ad Accaron.

53 Et revertentes filii Israel postquam

persecuti fuerant Philisthas, invaserunt castra eorum.

54 Assumens autem David caput Philisthei, attulit illud in Jerusalem: arma verò ejus posuit in tabernaculo suo.

55 Eo autem tempore, quo viderat Saul David egredientem contra Philistheum, ait ad Abner principem militiæ: De qua stirpe descendit hic adolescens, Abner? Dixitque Abner: Vivit animatus, rex, si novi.

56 Et ait rex: Interroga tu, cujus filius sit iste puer.

57 Cumque regressus esset David, percussit Philistheum, tulit eum Abner, & introduxit coram Saule, caput Philisthei habentem in manu.

58 Et ait ad eum Saul: De qua progenie es, o adolescens? Dixitque David: filius servi tui Ithai Bethlehemitæ ego sum.

C A P U T XVIII.

Jonathas Davidi artissimo jungitur fœdere: Saul audita sui, & David comparatione, possidit illum odit, unde malo spiritu agitatus nititur David conficere, & Merob filiam, quam erat Davidi pollicitus, tradit alteri: Michol vero juniorem callide mediantibus centum præputiis Philistheorum despondet David in uxorem.

1 ET factum est, cum compleisset loqui ad Saul: anima Jonathas conglutinata est animæ David, & dilexit cum Jonathas quasi animam suam.

2 Tulitque eum Saul in die illa, & non concessit ei, ut reverteretur in domum patris sui.

3 Inierunt autem David, & Jonathas fœdus: diligebat enim eum quasi animam suam.

4 Nam expoliavit se Jonathas tunica, qua erat indutus, & dedit eam David, & reliqua vestimenta sua, usque ad gladium, & arcum suum, & usque ad balteum.

5 Egrediebatur quoque David ad omnia, quæcumque misisset eum Saul, & prudenter se agebat: posuitque eum Saul super viros belli, & acceptus erat in oculis universi populi, maximeque in conspectu famulorum Saul.

6 Porro cum reverteretur percussio Philistheorum David, egressæ sunt mulieres de universis urbibus Israel, cantantes, chorosque ducentes in occursum Saul regis, in tympanis latitig, & in sistris.

7 Et præcinebant mulieres ludentes, atque dicentes: Percussit Saul mille, & David decem millia.

8 Iratus est autem Saul nimis, & displicuit in oculis ejus sermo iste: dixitque: Dederunt David decem millia, & mihi mille dederunt: quid ei superest nisi solum regnum?

9 Non rectis ergo oculis Saul aspicebat David à die illa, & deinceps.

10 Post diem autem alteram, invasit spiritus Dei malus Saul, & prophetabatur in medio domus suæ: David autem psallebat manu sua, sicut per singulos dies, tenebatque Saul lanceam,

11 Et misit eam, putans quod conficere posset David cum pariete, & declinavit David à facie ejus secundò.

12 Et timuit Saul David, eo quod Dominus esset cum eo, & à se recessisset.

13 Amovit ergo eum Saul à se, & fecit eum

A

B

*Eccl.
47.7.

C

D

tribunum super mille viros: & egrediebatur, & intrabat in conspectu populi.

14 In omnibus quoque viis suis David prudenter agebat, & Dominus erat cum eo.

15 Vidit itaque Saul, quod prudens esset nimis, & cepit cavere eum.

16 Omnis autem Israel, & Juda diligebat David: ipse enim ingrediebatur, & egrediebatur ante eos.

17 Dixitque Saul ad David: Ecce filia mea major Merob, ipsam dabo tibi uxorem tantummodo esto vir fortis: & praeliare bella Domini. Saul autem reputabat, dicens: Non sit manus mea in eum, sed sit super eum manus Philistinorum.

18 Ait autem David ad Saul: Quis ego sum, aut quæ est via mea, aut cognatio patris mei in Israel, ut hæc generis regis?

19 Factum est autem tempus, cum deberet dari Merob filia Saul David, data est Hadriel Molathizæ uxor.

20 Dilexit autem David Michol filia Saul altera. Et nuntiatum est Saul, & placuit ei.

21 Dixitque Saul: Dabo eam illi, ut fiat ei in scandalum, & sit super eum manus Philistinorum. Dixitque Saul ad David: in duabus rebus gener meus eris hodie.

22 Et mandavit Saul servis suis: Loquimini ad David clam me, dicentes: Ecce places regi, & omnes servi ejus diligunt te. Nunc

ergo esto gener regis.

23 Et locuti sunt servi Saul in auribus David omnia verba hæc. Et ait David: Non parum videtur vobis, generum esse regis? Ego autem sum vir pauper, & tenuis.

24 Et renuntiaverunt servi Saul, dicentes: Hujusmodi verba locutus est David.

25 Dixit autem Saul: Sic loquimini ad David: non habet rex sponsalia necesse, nisi tantum centum præputia Philistinorum: ut sint ultio de inimicis regis. Porro Saul cogitabat tradere David in manus Philistinorum.

26 Cumque renuntiassent servi ejus David verba, quæ dixerat Saul, placuit sermo in oculis David, ut fieret gener regis.

27 Et post paucos dies surgens David, abiit cum viris, qui sub eo erant. Et percussit eorum præputia, & annumeravit ea regi, ut esset gener ejus. Dedit itaque Saul ei Michol filiam suam uxorem.

28 Et vidit Saul, & intellexit, quod Dominus esset cum David. Michol autem filia Saul diligebat eum.

29 Et Saul magis cepit timere David, factusque est Saul inimicus David cunctis diebus.

30 Et egressi sunt principes Philistinorum. A principio autem egressionis eorum, prudenter se gerebat David quam omnes servi Saul, & celebre factum est nomen ejus nimis.

CAPUT XIX.

Saul David occidere volens, voce Jonathan placatur: quem coram se cubarizantem iterum transire tentat, & suavitatem industria Michol in Naoth apud Samuel persequens, post ternos nuntios prophetantes etiam ipse prophetat.

A 1 Locutus est autem Saul ad Jonathan filium suum, & ad omnes servos suos, ut occiderent David. Porro Jonathan filius Saul diligebat David valde.

2 Et indicavit Jonathan David, dicens: Quarit Saul pater meus occidere te: quapropter observa te, quæso, mane, & manebis clam, & abconderis.

3 Ego autem egrediens stabo juxta patrem meum, in agro ubicunque fueris: & ego loquar de te ad patrem meum: & quodcumque videro, nuntiabo tibi.

4 Locutus est ergo Jonathan de David bona ad Saul patrem suum: dixitque ei: Ne pecces, rex, in seruum tuum David, quia non peccavit tibi, & opera ejus bona sunt tibi valde.

5 Et posuit animam suam in manu sua, & percussit Philistinorum, & secit Dominus salutem magnam universo Israeli: vidisti, & lætatus es. Quare ergo peccas in sanguine innocuo, interficiens David, qui est absque culpa?

6 Quod cum audisset Saul, placatus voce Jonathan, juravit: Vivit Dominus, quia non occidetur.

7 Vocavit itaque Jonathas David, & indicavit ei omnia verba hæc: & introduxit Jonathas David ad Saul, & fuit ante eum, sicut fuerat heri, & nudius tertius.

8 Motum est autem rursus bellum: & egressus David, pugnavit adversum Philistinim: percussitque eos plaga magna, & fugerunt a facie ejus.

9 Et factus est spiritus Domini malus in Saul, sedebat autem in domo sua, & tenebat lanceam: porro David psallebat manu sua.

10 Nisi utque est Saul confingere David lancea in pariete, & declinavit David a facie Saul: lancea autem casto vulnere perlata est in parietem, & David fugit, & salvatus est nocte illa.

11 Misit ergo Saul satellites suos in domum David, ut custodirent eum, & interficeretur manē. Quod cum annuntiasset David Michol uxor sua, dicens: Nisi salvaveris te nocte hac, cras morieris:

C 12 Deposuit eum per fenestram. Porro ille abiit, & aufugit, atque salvatus est.

13 Tulit autē Michol statum, & posuit eam super lectum: & pellem pilosam caprarū posuit ad caput ejus, & operuit eam vestimentis.

14 Misit autem Saul apparitores, qui raperent David: & responsum est, quod ægrotaret.

15 Rursumque misit Saul nuntios, ut viderent David, dicens: Afferte eum ad me in lecto, ut occidatur.

16 Cumque venissent nuntii, inventum est simulacrum super lectum, & pellis caprarum ad caput ejus.

17 Dixitque Saul ad Michol: Quare sic illusisti mihi, & dimisisti inimicum meum, ut fugeret? Et respondit Michol ad Saul: Quia ipse locutus est mihi: Dimitte me, alioquin interficiam te.

18 David autem fugiens, salvatus est, & venit ad Samuel in Ramatha, & nuntiavit ei omnia, quæ fecerat sibi Saul: & abierunt ipse, & Samuel, & morati sunt in Najoth.

D 19 Nuntiatum est autem Sauli a dicentibus: Ecce David in Najoth in Ramatha.

20 Misit ergo Saul liatores, ut raperent David: qui cum vidissent cuneum prophetarum vaticinantium, & Samuelem stantem super eos, factus est etiam Spiritus Domini in illis, & prophetæ cœperunt etiam ipsi.

21 Quod cum nuntiatum esset Sauli, misit, & alios nuntios: prophetaverunt autem & illi. Et rursus misit Saul tertios nuntios: qui & ipsi prophetaverunt. Et iratus itacundia Saul,

22 Abiit etiam ipse in Ramatha, & venit usque ad cisternam magnam, quæ est in Socho, & interrogavit, & dixit: In quo loco sunt Samuel, & David? Dictumque est ei: Ecce in Najoth sunt in Ramatha.

23 Et abiit in Najoth in Ramatha, & factus est etiam super eos Spiritus Domini, & ambulabat ingrediens, & prophetabat, usque dum veniret in Najoth in Ramatha.

24 Et expoliavit etiam ipse se vestimentis suis, & prophetavit cum cæteris coram Samuele, & cecidit nudus tota die illa, & nocte. Unde & exivit proverbium: * Num

& Saul inter prophetas?

CAPUT XX.

Jonathas post repetitum cum Davide fœdus, ipsum cum patre reconciliare frustra conatur, illum tamen à manibus ejus trium sagittarum signo liberat.

A 1 Fugit autem David de Najoth, quæ est in Ramatha: veniensque locutus est coram Jonatha: Quid fecisti quæ est iniquitas mea, & quod peccatum meum in patrem tuum, quia quarit animam meam?

2 Qui dixit ei: Absit, non morieris: neque enim faciet pater meus quidquam grande, vel parvum, nisi prius indicaverit mihi: hunc ergo celavit me pater meus sermonem tantummodò? nequaquam erit istud.

3 Et juravit rursus Davidi. Et ille ait: Scit profecto pater tuus, quia inveni gratiam in oculis tuis, & dicet: Nesciat hoc Jonathas, ne forte tristetur. Quinimò vivit Dominus, & vivit anima tua, quia uno tantum (ut ita dicam) gradu, ego, morsque dividimur.

4 Et ait Jonathas ad David: Quodcumque dixerit mihi anima tua, faciam tibi.

5 Dixit autem David ad Jonatham: Ecce calendæ sunt crastino, & ego ex more sedere soleo juxta regem ad vescendum: dimitte ergo me, ut abscondar in agro, usque ad vesperam diei tertii.

6 Si respiciens recognoverit me pater tuus, respondebis ei: Rogavit me David, ut iret celeriter in Bethlehē civitatem suam: quia victimæ solemnes ibi sunt universis contribulibus suis.

B 7 Si dixerit: Benè: pax erit servo tuo, si autem fuerit iratus, scito, quia completa est malitia ejus.

8 Fac ergo misericordiā in servū tuum: quia fœdus Dñi me famulum tuum tecum inire fecisti: si autem est iniquitas aliqua in me, tu me interfice, & ad patrem tuum ne introducas me.

9 Et ait Jonathas: Absit hoc à te: neque enim fieri potest, ut si certè cognovero completam esse patris mei malitiam contra te, non annuntiem tibi.

10 Responditque David ad Jonatham: Quis renuntiabit mihi, si quid forte responderit tibi pater tuus durè de me?

C 11 Et ait Jonathas ad David: Veni, & egrediamur foras in agrum, cumque exissent ambo in agrum,

12 Ait Jonathas ad David: Domine Deus Israel, si investigavero sententiam patris mei crastino, vel perendie: & aliquid boni fuerit super David, & non statim misero ad te, & notum tibi fecero.

13 Hac faciat Dominus Jonathæ, & hæc addat. Si autem perseveraverit patris mei malitia adversum te, ut vadas in pace, & sit Dominus tecum, sicut fuit cum patre meo.

14 Et si vixero, facies mihi misericordiam Domini: si verò mortuus fuero,

15 Non auferes misericordiam tuam à domo mea usque in sempiternum, quando eradica-verit Dominus inimicos David, unumquemque de terra: auferat Jonatham de domo sua, & requirat Dominus de manu inimicorum David.

D 16 Pepigit ergo Jonathas fœdus cum domo David: & requisivit Dominus de manu inimicorum David.

17 Et addidit Jonathas deprecari David, eo

quod diligeret illum : sicut enim animam suam , ita diligebat eum .

18 Dixitque ad eum Jonathas : Cras calendæ sunt , & requireris :

19 Requiritur enim sessio tua usque perendie . Descendes ergo festinus , & venies in locum , ubi celandus es in die , qua operari licet , & sedebis iuxta lapidem , cui nomen est Ezel .

20 Et ego tres sagittas mittam iuxta eum , & jaciā quasi exercens me ad signum :

21 Mittam quoque & puerum , dicens ei : Vade , & affer mihi sagittas .

22 Si dixero puero : Ecce sagittæ intra te sunt , tolle eas : tu veni ad me , quia pax tibi est , & nihil est mali , vivit Dominus . Si autem sic locutus fuero puero : Ecce sagittæ ultra te sunt : Vade in pacem , quia dimisit te Dominus .

23 De verbo autem , quod locuti sumus ego & tu , sit Dominus inter me , & te usque in sempiternum .

E 24 Absconditus est ergo David in agro , & venerunt calendæ , & sedit rex ad comedendum panem .

25 Cumque sedisset rex super cathedrā suam (secundum consuetudinem) quæ erat iuxta parietem , surrexit Jonathas , & sedit Abner ex latere Saul , vacuusque apparuit locus David .

26 Et non est locutus Saul quidquam in die illa : cogitabat enim , quod forte evenisset ei , ut non esset mundus , nec purificatus .

27 Cumque illuxisset dies secunda post calendās , rursus apparuit vacuus locus David . Dixitque Saul ad Jonatham filium suum : Cur non venit filius Isai , nec heri , nec hodie , ad vescendum ?

28 Responditque Jonathas Sauli : Rogavit me obnixæ , ut iret in Bethlehem ,

29 Et ait : Dimitte me , quoniam sacrificiū solemne est in civitate mea , unus de fratribus meis accessit mihi : nunc ergo si inveni gratiam in oculis tuis , vadā citō , & videbo fratres meos . Ob hanc causam non venit ad mensam regis .

F 30 Iratus autem Saul adversum Jonatham , dixit ei : Fili mulieris virum ultro rapientis , numquid ignoro , quia diligis filium Isai , in confusionem tuam , & in confusionem ignominiosæ matris tuæ ?

31 Omnibus enim diebus , quibus filius Isai vixerit super terram , non stabilieris tu , neque regnum tuum . Itaque jam nunc mitte , & adduc eum ad me : quia filius mortis est .

32 Respondens autem Jonathas Sauli patri suo , ait : Quare morietur ? quid fecit ?

33 Et arripuit Saul lanceam , ut percuteret eum . Et intellexit Jonathas , quod definitum esset à patre suo , ut interficeret David .

34 Surrexit ergo Jonathas à mensa in ira furoris , & non comedit in die calendarum secunda panem . Contristatus est enim super David , eo quod confudisset eum pater suus .

35 Cumque illuxisset mane , venit Jonathas in agrum iuxta placitum David , & puer parvulus cum eo ,

G 36 Et ait ad puerum suum : Vade , & affer mihi sagittas , quas ego jacio . Cumque puer currisset , jecit aliam sagittam trans puerum .

37 Venit itaque puer ad locum jaculi , quod miserat Jonathas : & clamavit Jonathas post tergum pueri , & ait : Ecce ibi est sagitta portō ultra te .

38 Clamavitque iterum Jonathas post tergum pueri , dicens : Festina velociter , ne steteris . Collegit autem puer Jonathas sagittas , & attulit ad dominum suum :

39 Et quid ageretur , penitus ignorabat : tantummodo enim Jonathas , & David rem noverant .

40 Dedit ergo Jonathas arma sua puero , & dixit ei : Vade , & defer in civitatem .

41 Cumque abiisset puer , surrexit David de loco , qui vergebat ad Austrum , & cadens pronus in terram , adoravit tertio : & osculantes se alterutrum , fleverunt pariter , David autem amplius .

42 Dixit ergo Jonathas ad David : Vade in pace : quæcumque juravimus ambo in nomine Domini , dicentes , Dominus sit inter me , & te , & inter semen meum , & semen tuum usque in sempiternum .

43 Et surrexit David , & abiit : sed & Jonathas ingressus est civitatem .

C A P U T XXI.

Profugus David in Nobem urbem sacerdotalem , fame compulsus panes sanctificatos comedit datos ab Achimelech , presente ibidem Doeg Idumæo , & Goliath gladio accepto , apud Achis regem Gethi demeritiam præ timore simulat .

A 1 Venit autē David in Nobem ad Achimelech sacerdotem : & obstupuit Achimelech , eo quod venisset David . Et dixit ei : Quare tu solus , & nullus est tecum ?

2 Et ait David ad Achimelech sacerdotem : Rex præcepit mihi sermonem , & dixit : Nemo sciat rem , propter quam misissus es à me , & cujusmodi præcepta tibi dederim , nam & pueris condixi in illum , & illum locum .

3 Nunc ergo si quid habes ad manum , vel quinque panes , da mihi , aut quidquid inveneris :

4 Et respondens sacerdos ad David , ait illi : Non habeo laicos panes ad manum , sed tantum panem sanctum : si mundi sunt pueri , maxime à mulieribus ?

B 5 Et respondit David sacerdoti , & dixit ei : Equidem , si de mulieribus agitur , continuimus nos ab heri , & nudius tertius , quando egrediebamur , & fuerunt vasa puerorum sancta . Porro via hæc polluta est , sed & ipsa hodie sanctificabitur in vasis .

6 Dedit ergo ei sacerdos sanctificatum panem : neque enim erat ibi panis , nisi tantum panes propositionis , qui sublati fuerant à facie Domini , ut ponerentur panes calidi .

7 Erat autem ibi vir quidam de servis Saul , in die illa , intus in tabernaculo Domini : & nomen ejus Doeg Idumæus , potentissimus pastorum Saul .

C 8 Dixit autem David ad Achimelech : Si habes hic ad manum hastam , aut gladium ? quia gladium meum , & arma mea non tuli mecum : sermo enim regis urgebat .

9 Et dixit sacerdos : Ecce hic gladius Goliath Philisthæi , quem percussisti in Valle terebinthi , est involutus pallio post Ephod : si istum vis tollere , tolle , neque enim hic est alius absque eo . Erat David : Non est huic alter similis , da mihi eum .

10 Surrexit itaque David , & fugit in die illa à facie Saul : & venit ad Achis regem Gethi :

* Sup.
13. 7.
Eccli.
47. 7.
D

11 Dixeruntque servi Achis ad eum, cum vidisset David: Numquid non iste est David rex terræ? Nonne huic cantabant per choros, dicentes: * Percussit Saul mille, & David decem millia?

12 Posuit autem David sermones istos in corde suo, & extimuit valde à facie Achis regis Geth.

13 Et immutavit os suum coram eis, & collabebatur inter manus eorum, & impingebat in ostia portæ, defluensque saliva ejus in barbam.

14 Et ait Achis ad servos suos: Vidistis hominem insanum: quare adduxistis eum ad me?

15 An desunt nobis furiosi, quod introduxistis istum, ut fureret me: præsentem hicci: ne ingreditur domum meam?

CAPUT XXII.

David plurimos ad se in speluncam Odollam suscipit: inde ad regem Moab proficiscitur, unde consilio Gad propheta in terram Juda revertitur. Saul vero omnes sacerdotes Nobæ, præter Abiathar, qui ad David confugit, per Doeg Idumæum jussit interimi.

A **A**biit ergo David inde, & fugit in speluncam Odollam. Quod cum audissent fratres ejus, & omnis domus patris ejus, descenderunt ad eum illuc.

2 Et convenerunt ad eum omnes, qui erant in angustia collum, & oppressi ære alieno, & amaro animo: & factus est eorum princeps, fueruntque cum eo quasi quadringenti viri.

3 Et profectus est David inde in Maspha, quæ est Moab, & dixit ad regem Moab: Maneat, oro, pater meus, & mater mea vobiscum donec sciam, quid faciat mihi Deus.

4 Et reliquit eos ante faciem regis Moab: manseruntque apud eum cunctis diebus, quibus David fuit in præsidio.

5 Dixitque Gad propheta ad David: Noli manere in præsidio, proficiscere, & vade in terram Juda. Et profectus est David, & venit in saltum Haret.

B **E**t audivit Saul, quod apparuisset David, & viri, qui erant cum eo. Saul autem cum maneret in Gabaa, & esset in nemore, quod est in Rama, hastam manu tenens, cunctique servi ejus circumstarent eum.

7 Ait ad servos suos, qui assistebant ei: Audite nunc filii Jemini: numquid omnibus vobis dabit filius Isai agros, & vineas, & universos vos faciet tribunos, & centuriones?

8 Quoniam conjurastis omnes adversum me, & non est, qui mihi renuntiet, maxime cum & filius meus sedus inierit cum filio Isai? Non est, qui vicem meam doleat ex vobis, nec qui annuntiet mihi, eo quod suscitaverit filius meus servum meum adversum me, insidiantem mihi usque hodie.

9 Respondens autem Doeg Idumæus, qui assistebat, & erat primus inter servos Saul: Vidi, inquit, filium Isai in Nobæ, apud Achimelech filium Achitob, sacerdotem.

10 Qui consuluit pro eo Dominum, & cibaria dedit ei: sed & gladium Goliath Philisthai dedit illi.

11 Misit ergo rex ad accersendum Achimelech sacerdotem filium Achitob, & omnem domum patris ejus, sacerdotum, qui erant in Nobæ, qui universi venerunt ad regem.

C **E**t ait Saul ad Achimelech: Audi fili A-

chitob, qui respondit: Præsto sum, Domine.

13 Dixitque ad eum Saul: Quare conjurastis adversum me tu, & filius Isai, & dedisti ei panes, & gladium, & consulisti pro eo Deum, ut confunderet adversum me, insidiator usque hodie permanens?

14 Respondensque Achimelech regi, ait: Et quis in omnibus servis tuis sicut David fidelis, & gener regis, & pergens ad imperium tuum, gloriosus in domo tua?

15 Num hodie cæpi pro eo consulere Deum? absit hoc à me: ne suspicetur rex adversum servum suum rem hujuscemodi, in universa domo patris mei: non enim scivit servus tuus quidquam super hoc negotio, vel modicum, vel grande.

16 Dixitque rex: Morte morieris, Achimelech, tu, & omnis domus patris tui.

17 Et ait rex emissariis, qui circumstabant eum: convertimini, & interficite sacerdotes Domini: nam manus eorum cum David est: scientes quod fugisset, & non indicaverunt mihi. Noluerunt autem servi regis extendere manus suas in sacerdotes Domini.

18 Et ait rex ad Doeg: Convertere tu, & irruere in sacerdotes. Conversusque Doeg Idumæus, irruit in sacerdotes, & trucidavit in die illa octogintaquinque viros vestitos cythod lineæ.

19 Nobæ autem civitatem sacerdotum percussit in ore gladii, viros, & mulieres, & parvulos, & lactentes, bovemque, & asinum, & ovem in ore gladii.

20 Evadens autem unus filius Achimelech, filii Achitob, cujus nomen erat Abiathar, fugit ad David.

21 Et annuntiavit ei, quod occidisset Saul sacerdotes Domini.

22 Et ait David ad Abiathar: Sciebam in die illa, quod cum ibi esset Doeg Idumæus, proculdubio annuntiaret Sauli: ego sum reus omnium animarum patris tui.

23 Mane mecum, ne timeas: si quis quaesierit animam meam, quaeret & animam tuam, mecumque servaberis.

CAPUT XXIII.

Cum David Ceilam à Philisthæis liberasset, ne in manus Saul à viris Ceilæ traderetur, profugus in desertum Ziph proditur à Ziphais: federe autem inter David, & Jonatham renovato, Saul eum persequitur, sed propter subitam Philistheorum irruptionem liberatur.

Et annuntiaverunt David, dicentes: Ecce Philisthæi oppugnant Ceilam, & diripiunt areas.

2 Consulit ergo David Dominum, dicens: Num vadam, & percutiam Philisthæos istos? Et ait Dominus ad David: Vade, & percuties Philisthæos, & Ceilam salvabis.

3 Et dixerunt viri, qui erant cum David, ad eum: Ecce nos hic in Judæa consistentes timemus: quanto magis stiterimus in Ceilam adversus agmina Philisthinorum?

4 Rursus ergo David consulit Dominum. Qui respondens, ait ei: Surge, & vade in Ceilam: ego enim tradam Philisthæos in manu tua.

5 Abiit ergo David, & viri ejus in Ceilam, & pugnavit adversum Philisthæos, & abegit

jumenta eorum, & percussit eos plaga magna: & salvavit David habitatores Ceila.

6 Porro eo tempore, quo fugiebat Abiathar, filius Achimelech ad David in Ceilam, ephod secum habens descenderat.

B 7 Nuntiatum est autem Sauli, quod venisset David in Ceilam, & ait Saul: Tradidit eum Deus in manus meas, conclususque est introgressus urbem, in qua portat, & serz sunt.

8 Et præcepit Saul omni populo, ut ad pugnam descenderet in Ceilam: & obsideret David, & viros eius.

9 Quod cum David rescisset, quia præpararet ei Saul clam malum, dixit ad Abiathar sacerdotem: Applica ephod.

10 Et ait David: Domine Deus Israel, audivit famam servus tuus, quod disponat Saul venire in Ceilam, ut evertat urbem propter me.

11 Sitradent me viri Ceila in manus eius? & si descendit Saul, sicut audivit servus tuus? Domine Deus Israel indica servo tuo. Et ait Dominus: Descendet.

12 Dixitque David: Si tradent me viri Ceila, & viros, qui sunt mecum in manus Saul? Et dixit Dominus: Tradent.

13 Surrexit ergo David, & viri eius quasi sexcenti, & egressi de Ceila, huc, atque illuc vagabantur incerti: nuntiatumque est Sauli, quod fugisset David de Ceila, & salvatus esset: quam ob rem dissimulavit exire.

C 14 Morabatur autem David in deserto in locis firmissimis, mansitque in monte solitudinis Ziph in monte opaco: quarebat eum tamen Saul cunctis diebus: & non tradidit eum Deus in manus eius.

15 Et vidit David, quod egressus esset Saul, ut quæreretur animam eius. Porro David erat in deserto Ziph in silva.

16 Et surrexit Jonathas filius Saul, & abiit ad David in silvam, & confortavit manus eius in Deo, dixitque ei:

17 Ne timeas: neque enim inveniet te manus Saul patris mei, & tu regnabis super Israel, & ego ero tibi secundus, sed & Saul pater meus scit hoc.

18 Percussit ergo uterque sædus coram Domino: mansitque David in silva: Jonathas autem reversus est in domum suam.

* Infr.

6. 1.

19 * Ascenderunt autem Ziphai ad Saul in Gabaa, dicentes: Nonne ecce David latitat apud nos in locis turissimis silvæ, in colle Hachila, quæ est ad dexteram deserti?

20 Nunc ergo sicut desideravit anima tua, ut descenderes, descende: nostrum autem erit, ut tradamus eum in manus regis.

21 Dixitque Saul: Benedicite vos à Domino, quia doluistis vicem meam.

22 Abite ergo, quæ, & diligentius præparate, & curiosius agite, & considerate locum, ubi sit pes eius, vel quis viderit eum ibi: recogitat enim deme, quod callide insidiet ei.

D

23 Considerate, & videte omnia latibula eius, in quibus absconditur: & revertimini ad me ad rem certam, ut vadam vobiscum: quod si fecerim in terram se abstruxerit, persequar eum in cunctis millibus Juda.

24 At illi surgentes abiierunt in Ziph ante Saul: David autem, & viri eius erant in deserto Maon, in campestribus, ad dexteram Jesimon.

25 Ixit ergo Saul, & loci eius ad quærendum eum: & nuntiatum est David, statimque descendit ad petram, & versabatur in deserto Maon. Quod cum audisset Saul, persecutus est David in deserto Maon.

26 Et ibat Saul ad latum montis ex parte una: David autem, & viri eius erant in latere montis ex parte altera: porro David desperabat se posse evadere à facie Saul: itaque Saul, & viri eius, in modum coronæ cingebant David, & viros eius, ut caperent eos.

27 Et nuntius venit ad Saul, dicens: Festina, & veni, quoniam insuderunt se Philistinim super terram.

28 Reversus est ergo Saul desistens persequi David, & perrexit in occursum Philistinorum: propter hoc vocaverunt locum illum, petram dividentem.

C A P U T XXIV.

David in spelunca Engaddi latitans oram chlamydis Saul persequentis abscondit, & ne occideretur, ipsum liberavit: quare Saul culpam agnoscit, & sciens David regnaturum suscepto ab ipso iuramento de non extinguenda Saulis familia ei reconciliatur.

A Scendit ergo David inde: & habitavit in locis turissimis Engaddi.

2 Cumque reversus esset Saul, postquam persecutus est Philistinos, nuntiaverunt ei, dicentes: Ecce, David in deserto est Engaddi.

3 Assumens ergo Saul tria millia electorum virorum ex omni Israel, perrexit ad investigandum David, & viros eius, etiam super abruptissimas petras, quæ solis ibicibus pervixi sunt.

4 Et venit ad catulas ovium, quæ se offerebant vivanti: eratque ibi spelunca, quam ingressus est Saul, ut purgaret ventrem: porro David, & viri eius in interiore parte spelunce latebant.

5 Et dixerunt servi David ad eum: Ecce dies, de qua locutus est Dñs ad te: Ego tradam tibi inimicum tuum, ut facias ei, sicut placuerit in oculis tuis. Surrexit ergo David, & præcidit oram chlamydis Saul silester.

6 Post hæc percussit cor suum David, eo quod abscondisset oram chlamydis Saul.

7 Dixitque ad viros suos: Propitius sit mihi Dominus, ne faciam hanc rem domino meo, christo Domini, ut mittam manum meam, in eum, quia christus Domini est.

8 Et confregit David viros suos sermonibus, & non permisit eos, ut confurgerent in Saul: porro Saul exurgens de spelunca, pergebat cepto itinere.

9 Surrexit autem & David post eum: & egressus de spelunca clamavit post tergum Saul, dicens: Domine mi rex, et respexit Saul post se: & inclinans se David pronus in terram, adoravit.

10 Dixitque ad Saul: Quare audis verba hominis loquentis? David currit malis adversum te?

11 Ecce hodie viderunt oculi tui, quod tradiderit te Dominus in manu mea in spelunca: & cogitavi, ut occiderem te, sed pepercit tibi oculus meus, dixi enim: Non extendam manum meam in dominum meum, quia christus Dñi est.

12 Quin potius pater mi, vide, & cognosce oram chlamydis tuæ in manu mea: quoniam cum præcinderem summam hanc chlamydis tuæ, nolui extendere manum meam in te: animad-

verte, & vide, quoniam non est in manu mea malum: neque iniquitas, neque peccavi in te: tu autem in solidariis animæ meæ, ut auferas eam.
 13 Iudicet Dñs inter me, & te, & ulciscatur me Dñs ex te: manus autem mea non sit in te.
 14 Sicut & in proverbio antiquo dicitur: A B I M P I I S egredietur impietas: manus ergo mea non sit in te.

15 Quem persequeris, rex Israel? quem persequeris: canem mortuum persequeris, & pulicem unum.

16 Sit Dominus iudex, & iudicet inter me, & te: & videat, & iudicet causam meam, & eruat me de manu tua.

D 17 Cùm autem complisset David loquens sermones huicemodii ad Saul, dixit Saul: Numquid vox hæc tua est, fili mi David? Et levavit Saul vocem suam, & flevit.

18 Dixitque ad David: Iustior tu es quàm ego: tu enim tribuisti mihi bona: ego autem reddidi tibi mala.

19 Et tu indicasti hodie, quæ feceris mihi bona: quomodo tradiderit me Dominus in manum tuam, & non occideris me.

20 Quis enim cùm invenerit inimicum suum, dimittit eum in via bona? Sed Dominus reddat tibi vicissitudinem hanc, pro eo quod hodie operatus es in me.

21 Et nunc quia scio, quod certissimè regnaturus sis, & habiturus in manu tua regnū Israel:

22 Jura mihi in Domino, ne deleas semen meum post me, neque auferas nomen meum de domo patris mei.

23 Et juravit David Sauli. Abiit ergo Saul in domum suam: & David, & viri ejus ascenderunt ad trioria loca.

C A P U T XXV.

Mortuus Samuel plangitur: David Nabal vultum nequanti morte minatus, egregia Abigail oratione placatur, quam, mortuo Nabal, in connubium accipit. simul & Achisnam: Saul vero filiam Michol Phalti tradit.

A 1 **M**ortuus* est autem Samuel, & congregatus est universus Israel, & plangebant eum: & sepelierunt eum in domo sua in Ramatha. Confurgensque David descendit in desertum Pharan.

2 Erat autem vir quispiam in solitudine Maon, & possessio ejus in Carmelo, & homo ille magnus nimis: erantque ei oves tria millia, & mille capræ: & accidit, ut tonderetur grex ejus in Carmelo.

3 Nomen autem viri illius erat Nabal, & nomen uxoris ejus Abigail: eratque mulier illa prudentissima, & speciosa: porro vir ejus durus, & pessimus, & malitiosus: erat autem de genere Caleb.

4 Cùm ergo audisset David in deserto, quod tonderet Nabal gregem suum,

5 Misit decem juvenes, & dixit eis: Ascendite in Carmelum, & venietis ad Nabal, & salutabitis eum ex nomine meo pacifice,

B 6 Et dicetis: Sit fratribus meis, & tibi pax, & domuitur pax, & omnibus, quæcumque habes, sit pax.

7 Audiui, quod tonderent pastores tui, qui erant nobiscum in deserto: numquam eis molesti fuimus, nec aliquando defuit cuicumque eis de grege, omni tempore, quo

fuerunt nobiscum in Carmelo.

8 Interroga pueros tuos, & indicabunt tibi. Nunc ergo inveniant pueri tui gratiam in oculis tuis: in die enim bona venimus: quodcumque invenerit manus tua, da servis tuis, & filio tuo David.

9 Cùmque venissent pueri David, locuti sunt ad Nabal omnia verba hæc ex nomine David: & siluerunt.

10 Respondens autem Nabal pueris David, ait: Quis est David? & quis est filius Isai? hodie increverunt servi, cui fugiunt dominos suos.

11 Tollam ergo panes meos, & aquas meas, & carnes pecorum, quas occidi tonforibus meis, & dabo viris, quos nescio, unde sint?

12 Regressi sunt itaque pueri David per viam suam, & reversi venerunt & nuntiaverunt ei omnia verba, quæ dixerat.

13 Tunc ait David pueris suis: Accingatur unusquisque gladio suo. Et accinxi sunt singuli gladiis suis, accinctusque est & David ense suo: & secuti sunt David quasi quadringenti viri: porro ducenti remanserunt ad sarcinas.

14 Abigail autem uxori Nabal nuntiavit unus de pueris suis, dicens: Ecce David misit nuntios de deserto, ut benedicerent domino nostro: & aversus est eos.

15 Homines isti, boni satis fuerunt nobis, & non molesti: nec quicquam aliquando periiit omni tempore, quo fuimus conversati cum eis in deserto.

16 Pro muro erant nobis tam in nocte, quàm in die, omnibus diebus, quibus pavimus apud eos greges.

17 Quam ob rem considera, & recogita, quid facias: quoniam completa est malitia adversum virum tuum, & adversum domum tuam, & ipse est filius Belial, ita ut nemo possit ei loqui.

18 Festinavit igitur Abigail, & tulit ducentos panes, & duos utrosque vini, & quinque arietes coctos, & quinque fata polentæ, & centum ligaturas uvæ passæ, & ducentas massas caricarum, & posuit super asinos:

19 Dixitque pueris suis: Præcedite me: ecce, ego post tergum sequar vos: viro autem suo Nabal non indicavit.

20 Cùm ergo ascendisset asinum, & descenderet ad radices montis, David, & viri ejus descendebant in occursum ejus: quibus & illa occurrit.

21 Et ait David: Verè frustra servavi omnia, quæ hujus erant in deserto, & non periiit quicquam de cunctis, quæ ad eum pertinebant: & reddidit mihi malum pro bono.

22 Hæc faciat Deus inimicis David, & hæc addat, si reliquero de omnibus, quæ ad ipsum pertinent usque mane, mingentem ad parietem.

23 Cùm autem vidisset Abigail David, festinavit, & descendit de asino, & prociudit coram David super faciem suam, & adoravit super terram.

24 Et cecidit ad pedes ejus, & dixit: In me sit, domine mi, hæc iniquitas: loquatur, obsecro, ancilla tua in auribus tuis: & audi verba famulæ tuæ.

25 Ne ponat, oro, dominus meus rex cor suum super virum istum iniquum Nabal: quoniam secundum nomen suum stultus est, & stultitia est cum eo: ego autem ancilla tua non vidi pueros tuos, domine mi, quos misisti.

E 26 Nunc ergo, domine mi, vivit Dominus, & vivit anima tua, qui prohibuit te, ne venires in sanguinem, & salvavit manum tuam tibi: & nunc fiant sicut Nabal inimici tui, & qui querunt domino meo malum.

27 Qua propter suscipe benedictionem hanc quam attulit ancilla tua tibi domino meo: & da pueris, qui sequuntur te dominum meum.

28 Aufer iniquitatem famulae tuae: faciens enim faciet Dominus tibi domino meo domum fidelem, quia praelia Domini, domine mi, tu praeliaris: malitia ergo non inveniar in te omnibus diebus vitae tuae.

29 Si enim surrexerit aliquando homo persequens te, & querens animam tuam, erit anima domini mei custodita quasi in fasciculo viventium, apud Dominum Deum tuum: porro inimicorum tuorum anima rotabitur, quasi in impetu, & circulo fundae.

30 Cum ergo fecerit Dominus tibi domino meo omnia, quae locutus est bona de te, & constituerit te ducem super Israel,

31 Non erit tibi hoc in singulum, & in serpulum cordis domino meo, quod effuderis sanguinem innoxium, aut ipse te ultus fueris: & cum benefecerit Dominus domino meo, recordaberis ancillae tuae.

F 32 Et ait David ad Abigail: Benedictus Dominus Deus Israel, qui misit hodie te in occursum meum, & benedictum eloquium tuum:

33 Et benedicta tu, quae prohibuisti me hodie, ne irem ad sanguinem, & ulciscerer me manu mea.

34 Alloquin vivit Dominus Deus Israel, qui prohibuit me, ne malum facerem tibi: nisi cito venisses in occursum mihi, non remansisset Nabal usque ad lucem matutinam,

mingens ad parietem.

35 Suscepit ergo David de manu ejus omnia, quae attulerat ei, dixitque ei: Vade pacifice in domum tuam, ecce audivi vocem tuam, & honoravi faciem tuam.

36 Venit autem Abigail ad Nabal: & ecce erat ei convivium in domo ejus, quasi convivium regis, & cor Nabal iucundum: erat enim ebrius nimis: & non indicavit ei verbum pusillum, aut grande usque mane.

37 Diluculo autem cum digessisset vinum Nabal, indicavit ei uxor sua verba haec, & emortuum est cor ejus intrinsecus, & factus est quasi lapis.

38 Cumque pertransissent decem dies, percussit Dominus Nabal, & mortuus est.

39 Quod cum audisset David mortuum Nabal, ait: Benedictus Dominus, qui judicavit causam opprobrii mei de manu Nabal, & servum suum custodivit a malo, & malitiam Nabal reddidit Dominus in caput ejus. Misit ergo David, & locutus est ad Abigail, ut sumeret eam sibi in uxorem.

40 Et venerunt pueri David ad Abigail in Carmeli, & locuti sunt ad eam, dicentes: David misit nos ad te, ut accipias te sibi in uxorem.

41 Quae confurgens adoravit prona in terram, & ait: Ecce famula tua sit in ancillam, ut lavet pedes servorum domini mei.

42 Et festinavit, & surrexit Abigail, & ascendit super asinum, & quinque puellae ierunt cum ea, pedissequae ejus, & secuta est nuntios David: & facta est illi uxor.

43 Sed & Achinoam accepit David de Jezrahel: & fuit utraque uxor ejus.

44 Saul autem dedit Michol filiam suam uxorem David, Phalti filio Laïs, qui erat de Gallim.

CAPUT XXVI.

David iterum a Ziphæis apud Saul productus, hastam, & scyphum dormienti Saul abstulit: quod agnoscens Saul, culpam fatetur, revocatoque David securitatem pollicetur.

A
7 Sup.
27. 19.

E T venerunt Ziphæi ad Saul in Gabaa, dicentes: Ecce, David abscon-

ditus est in colle Hachila, quæ est ex adverso solitudinis.

2 Et surrexit Saul, & descendit in desertum Ziph, & cum eo tria millia virorum de electis Israel, ut quæreretur David in deserto Ziph.

3 Et castrametatus est Saul in Gabaa Hachila, quæ erat ex adverso solitudinis in via David, autem habitabat in deserto. Videns au-

tem, quod venisset Saul post se in desertum.
4 Misit exploratores, & didicit, quod ille venisset cerussimè.

5 Et surrexit David clam, & venit ad locum ubi erat Saul: Cumque vidisset locum, in quo dormiebat Saul, & Abner filius Ner, princeps militia ejus, & Saulem dormientem in tentorio, & reliquum vulgus per circuitum ejus.

6 Ait David ad Achimelech Hethaem, & Abisai filium Sarviae, fratrem Joab, dicens: Quis descendat mecum ad Saul in castra? Dixitque Abisai: Ego descendam tecum.

7 Venerunt ergo David, & Abisai ad populum nocte, & invenerunt Saul jacentem, & dormientem in tentorio, & hastam fixam in terra ad caput ejus: Abner autem, & populum dormientes in circuitu ejus.

B 8 Dixitque Abisai ad David: Conclutit Deus inimicum tuum hodie in manus tuas, nunc ergo perodiā eum lancea in terra semel, & secundo opus non erit.

9 Et dixit David ad Abisai: Ne interficias eum: quis enim extendet manum suam in christum Domini, & innocens erit?

10 Et dixit David: Vivit Dominus, quia nisi Dominus percussisset eum, aut dies ejus venerit, ut moriatur, aut in praelium descendens perierit.

11 Propitius sit mihi Dominus, ne extendam manum meam in christum Domini: nunc igitur tolle hastam, quae est ad caput ejus, & scyphum aquae, & abeamus.

12 Tulit igitur David hastam, & scyphum aquae, qui erat ad caput Saul, & abierunt: & non erat quisquam, qui videret, & intelligeret, & evigilaret, sed omnes dormiebant, quia sopor Domini irruerat super eos.

13 Cumque transisset David ex adverso, & stetisset in vertice montis de longe, & esset grande intervallum inter eos.

14 Clamavit David ad populum, & ad Abner filium Ner, dicens: Nonne respondebis Abner? Et respondens Abner, ait: Quis es tu, qui clamas, & inquietas regem?

C 15 Et ait David ad Abner: Numquid non vir tu es? & quis alius similis tui in Israel, quare ergo non custodisti dominum tuum regem? Ingressus est enim unus de turba, ut interficeret regem, dominum tuum.

16 Non est bonum hoc, quod fecisti: vivit Dominus, quoniam filii mortis estis vos, qui non custodistis dominum vestrum, christum Domini. nunc ergo vide, ubi sit hasta regis, & ubi sit scyphus aquae, qui erat ad caput ejus.

17 Cognovit autem Saul vocem David, & dixit: Numquid vox hac tua, fili mi David? & ait David: Vox mea, domine mi rex.

18 Et ait: Quam ob causam dominus meus persequitur servum suum? Quid feci? aut quod est malum in manu mea?

D 19 Nunc ergo audi, oro, domine mi rex, verba servi tui: Si Dominus incitat te adversum me, odoretur sacrificium: si autem filii hominum, maledicti sunt in conspectu Domini: quia eiecerunt me hodie, ut non habitem in hereditate Domini, dicentes: Vade, servi diis alienis.

20 Et nunc non effundatur sanguis meus in terram coram Domino: quia egressus est rex Israel, ut quarat pulcem unum, sicut per-

sequitur, perdis in montibus.

21 Et ait Saul: Peccavi, reverte fili mi David: nequaquam enim ultra tibi malefaciam, eo quod pretiosa fuerit anima mea in oculistuis hodie: apparet enim, quod stultus egerim, & ignoraverim multa nimis.

22 Et respondens David, ait: Ecce hasta regis transeat unus de pueris regis, & tollat eam.

23 Dominus autem retribuet unicuique secundum justitiam suam, & fidem tradidit enim te Dominus hodie in manum meam, & nolui extendere manum meam in christum Domini.

24 Et sicut magnificata est anima tua hodie in oculis Domini, sic magnificetur anima mea in oculis Domini, & liberet me de omni angustia.

25 Ait ergo Saul ad David: Benedictus tu, fili mi David: & quidem faciens facies, & potens poteris. Abiit autem David in viam suam, & Saul reversus est in locum suum.

C A P U T XXVII.

David inconstante Saulis fidere non ausus, apud Achis profugus, ab illo urbem Siceleg obtinuit, quae ex eo facta est in hereditatem regum Juda, unde plurimas es Amalecitis, & vicinis locis agebat praeda, imponens regi Achis.

A 1 Et ait David in corde suo: Aliquando incidam una die in manus Saul: nonne melius est, ut fugiam, & salver in Terra Philistinorum, ut desperet Saul, cessetque me querere in cunctis finibus Israel? fugiam ergo manus ejus.

2 Et surrexit David, & abiit ipse, & sexcenti viri cum eo, ad Achis filium Maach regem Geth.

3 Et habitavit David cum Achis in Geth, ipse, & viri ejus, & domus ejus; & David, & duae uxores ejus, Achinoam Jerahelitis, & Abigail uxor Nabal Carmeli.

4 Et nuntiatum est Sauli, quod fugisset David in Geth, & non addidit ultra querere eum.

B 5 Dixit autem David ad Achis: Si inveni gratiam in oculis tuis, detur mihi locus in una urbi regionis hujus, ut habitem ibi: cum enim manet servus tuus in civitate registu.

6 Dedit itaque ei Achis in die illa Siceleg: propter quam causam facta est Siceleg regum Juda, usque in diem hanc.

7 Fuit autem numerus dierum, quibus habitavit David in regione Philistinorum, quatuor mensium.

8 Et ascendit David, & viri ejus, & agebant praeda de Gethur, & de Gerzi, & de Amalecitis: hi enim pagi habitabantur in Terra antiquitus, euntibus Sur usque ad Terram Aegypti.

9 Et percutiebat David omnem terram, nec relinquebat viventem virum, & mulierem: tollensque oves, & boves, & asinos, & camelos, & vestes, revertebatur, & veniebat ad Achis.

10 Dicebat autem ei Achis: In quem iruisti hodie? Respondens David: Contra meridiem Juda, & contra meridiem Jerameel, & contra meridiem Ceni.

D 11 Virum, & mulierem non vivificabat David, nec adducebat in Geth, dicens: Ne forte loquantur adversum nos: Haec fecit David: & hoc erat decretum illi omnibus diebus, quibus habitavit in regione Philistinorum.

12 Credidit ergo Achis David, dicens: Multa mala operatus est contra populum suum Israel: erit igitur mihi servus sempiternus.

C A P U T XXVIII.

Philisthai contra Saul armantur, ad quod bellum David pollicetur fidem regi Achis. Saul, occisus Magis, Pythonissam consulit, suscitari jubens Samuelem, a quo suam suorumque proximam mortem didicit.

A Factum est autem in diebus illis, congregaverunt Philisthiim agmina sua, ut prepararetur ad bellum contra Israel: dixitque Achis ad David: Sciens nunc scito, quoniam mecum egredieris in castris tu, & viri tui.

2 Dixitque David ad Achis: Nunc scies, quare facturus est servus tuus. Et ait Achis ad David: Et ego, custodem capitis mei ponam te, cunctis diebus.

3 * Samuel autem mortuus est, planxitque eum omnis Israel, & sepelierunt eum in Ramatha urbe sua. Et Saul abstulit magos, & hariolos de terra.

4 Congregatique sunt Philisthiim, & venerunt, & castrametati sunt in Sunam: congregavit autem & Saul universum Israel, & venit in Gelboe.

5 Et vidit Saul castra Philisthiim, & timuit, & expavit cor eius nimis.

6 Consuluitque Dominum, & non respondit ei, neque per somnia, neque per sacerdotes, neque per prophetas.

7 Dixitque Saul servis suis: Querite mihi mulierem habentem pythonem, & vada ad eam, & sciscitabor per illam. Et dixerunt servi eius ad eum: Est mulier pythonem habens in Endor.

8 Mutavit ergo habitum suum, vestitusque est aliis vestimentis, & abiit ipse, & duo viri cum eo, veneruntque ad mulierem nocte, & ait illi: Divina mihi in pythone, & suscita mihi, quem dixeris tibi.

9 Et ait mulier ad eum: Ecce, tu nosti, quanta fecerit Saul, & quo modo eralerit magos, & hariolos de terra: quare ergo insidiaris animæ meæ, ut occidas?

10 Et juravit ei Saul in Domino, dicens: Vivit Dominus, quia non eveniet tibi quidquam mali propter hanc rem.

11 Dixitque ei mulier: Quem suscitabo tibi? Qui ait: Samuelem mihi suscita.

12 Cum autem vidisset mulier Samuelem, exclamavit voce magna, & dixit ad Saul: Quare impulsisti mihi? Tu es enim Saul.

13 Dixitque ei rex: Noli timere: quid vidisti? Et ait mulier ad Saul: Deos vidit ascendentes de terra.

14 Dixitque ei: Qualis est forma ejus? Quæ ait: Vir senex ascendit, & ipse amictus est pallio. Et intellexit Saul, quod Samuel esset, & inclinavit se super faciem suam in terra, & adoravit.

15 Dixit autem Samuel ad Saul: * Quare inquietasti me, ut suscitarem? Et ait Saul: Coarctor nimis: siquidem Philisthiim pugnant adversum me, & Deus recessit a me, & exaudire me noluisti, neque in manu prophetarum, neque per somnia: vocavi ergo te, ut offenderes mihi, quid faciam.

16 Et ait Samuel: Quid interrogas me, cum Dominus recesserit a te, & transierit ad amulum tuum?

17 Faciet enim tibi Dominus sicut locutus est in manu mea, & scinder regnum tuum de manu tua, & dabit illud proximo tuo David:

18 Quia non obedisti voci Domini, neque fecisti iram furoris ejus in Amalec. Idcirco, quod pateris, fecit tibi Dominus hodie.

19 Et dabit Dominus etiam Israel tecum in manus Philisthiim: cras autem tu, & filii tui mecum eritis: sed & castra Israel tradet Dominus in manus Philisthiim.

20 Statimque Saul cecidit porrectus in terram: extimuerat enim verba Samuels, & robur non erat in eo, quia non comederat panem tota die illa.

21 Ingressa est itaque mulier illa ad Saul (conturbatus enim erat valde) dixitque ad eum: Ecce obedivit ancilla tua voci tue, & posui animam meam in manu mea: & audivi sermones tuos, quos locutus es ad me.

22 Nunc igitur audi & vocem ancille tue, & pone coram te buccellam panis, ut comedens convalescas, & possis iter agere.

23 Qui renuit, & ait: Non comedam. Coegerunt autem eum servi sui, & mulier, & tandem audita voce eorum surrexit de terra, & sedit super lectum.

24 Mulier autem illa habebat vitulum pascualem in domo, & festinavit, & occidit eum: tollensque farinam, miscuit eam, & coxit azyma.

25 Et posuit ante Saul, & ante servos ejus. Qui cum comessent, surrexerunt, & ambulaverunt per totam noctem illam.

C A P U T XXIX.

David cum Philisthai adversus Israel proficiens, remittitur, quia metuebant principes, ne in prelio fieret ipsis adversarius, jubeturque in Sicelee reverti.

Congregata sunt ergo Philisthiim universa agmina in Aphec: sed & Israel castrametatus est super fontem, qui erat in Jezrahel.

2 Et satrapæ quidam Philisthiim incedebant in centuriis, & millibus: David autem, & viri ejus erant in novissimo agmine cum Achis.

3 Dixeruntque Principes Philisthiim ad Achis: Quid sibi volunt Hebræi isti? Et ait Achis ad principes Philisthiim: Num ignoratis David, qui fuit servus Saul regis Israel, & est apud me multis diebus, vel annis, & non inveni in eo quidquam, ex die, qua transfugit ad me, usque ad diem hanc?

4 * Irati sunt autem adversum eum principes Philisthiim, & dixerunt ei: Revertatur vir iste, & sedeat in loco suo, in quo constituisti eum, & non descendat nobiscum in prælium, ne fiat nobis adversarius, cum præliari cœperimus: quomodo enim aliter poterit placare dominum suum nisi in captivibus nostris?

5 Nonne iste est David, cui cantabant in choris, dicentes: Percussit Saul in millibus suis, & David in decem millibus suis?

6 Vocavit ergo Achis David, & ait ei: Vivit Dominus, quia rectus es tu, & bonus in conspectu meo: & exitus tuus, & introitus tuus mecum est in castris: & non inveni in te quidquam mali: ex die, qua venisti ad me, usque in diem hanc: sed satrapis non places.

7 Revertere ergo, & vade in pace, & non offendas oculos saraparum Philisthiim.

8 Dixitque David ad Achis: Quid enim feci, & quid invenisti in me servo tuo, a die, qua fui in conspectu tuo usque in diem hanc, ut non veniam, & pugnem contra inimicos domini mei regis?

9 Respondens autem Achis, locutus est ad David: Scio, quia bonus es tu in oculis meis, sicut Angelus Dei: sed principes Philisthinorum dixerunt: Non ascendet nobiscum in prælum.

10 Igitur confurge manè tu, & servi domini tui, qui venerunt tecum: & cum de nocte surrexeritis, & cœperit diluiscere, pergit.

11 Surrexit itaque de nocte David ipse, & viri ejus, ut proficiscerentur manè, & reverterentur ad terram Philisthiim: Philisthiim autem ascenderunt in Jezrahel.

CAPUT XXX.

Absente cum suis David Amalecitis Siceleg incendunt ablata præda, quos David persequens occidit recepta præda, quam singulis sociis ex æquo divisit, etiam iis, qui ad sarcinas lassæ remanserant.

A
* 1.
Paral.
12. 10.

1 Cumque, * venissent David, & viri ejus in Siceleg die tertia, Amalecites impetum fecerant ex parte australi in Siceleg, & percusserant Siceleg, & succenderant eam igni.

2 Et captivas duxerunt mulieres ex ea, à minimo usque ad magnum: & non interfecerant quemquam, sed secum duxerant, & pergebant itinere suo.

3 Cum ergo venissent David, & viri ejus ad civitatem, & invenissent eam succensam igni, & uxores suas, & filios suos, & filias ductas esse captivas,

4 Levaverunt David, & populus, qui erat cum eo voces suas, & planxerunt, donec deficerent in eis lacrymæ.

5 Siquidem & duæ uxores David captivæ ductæ fuerant, Achinoam Jezrahelites, & Abigail uxor Nabal Carmeli.

6 Et contristatus est David valde: volebat enim cum populum lapidare, quia amara erat anima uniuscujusque viri super filios suos, & filiabus: confortatus est autem David in Domino Deo suo.

7 Et ait ad Abiathar sacerdotem filium Achimelech: Applica ad me ephod. Et applicavit Abiathar ephod ad David,

8 Et consuluit David Dominum, dicens: Persequar latrunculos hos, & comprehendam eos, an non? Dixitque ei Dominus: Persequere: absque dubio enim comprehendes eos, & excuties prædam.

9 Abiit ergo David ipse, & sexcenti viri, qui erant cum eo, & venerunt usque ad torrentem Besor: & lassæ quidam subsisterunt.

10 Persecutus est autem David ipse, & quadringenti viri: subsisterant enim ducenti, qui lassæ transire non poterant torrentem Besor.

11 Et invenerunt virum Ægyptium in agro, & adduxerunt eum ad David: de-

deruntque ei panem, ut comederet, & biberet aquam,

12 Sed & fragmen massæ caricarum, & duas ligaturas vix passæ. Quæ cum comedisset, reversus est spiritus ejus, & refocillatus est: non enim comederat panem, neque biberat aquam, tribus diebus, & tribus noctibus.

13 Dixit itaque ei David: Cujus estu? vel unde? & quò pergis? Qui ait: Puer Ægyptius ego sum, servus viri Amalecita: dereliquit autem me dominus meus, quia ægrotare cœpi nudius tertius.

14 Siquidem nos erupimus ad australem plagam Cerethi, & contra Judam, & ad meridiem Caleb, & Siceleg succendimus igni.

15 Dixitque ei David: Potes me ducere ad cuncum istum? Qui ait: Jura mihi per Deum, quòd non occidas me, & non tradas me in manus domini mei, & ego ducam te ad cuncum istum. Et juravit ei David.

16 Qui cum duxisset eum, ecce illi discumbabant super faciem universæ terræ, comedentes, & bibentes, & quasi festum celebrantes diem, pro cuncta præda, & spoliis, quæ ceperant de Terra Philisthiim, & de Terra Juda.

17 Et percussit eos David à vespere usque ad vespèram alterius diei, & non evasit ex eis quisquam, nisi quadringenti viri adolescentes, qui ascenderant camelos, & fugerant.

18 Eruit ergo David omnia, quæ tulerant Amalecites, & duas uxores suas eruit.

19 Nec desuit quidquam à parvo usque ad magnum, tam de filiis, quam de filiabus, & de spoliis, & quæcumque rapuerant, omnia reduxit David.

20 Et tulit universos greges, & armenta, & minavit ante faciem suam: dixeruntque: Hæc est præda David.

21 Venit autem David ad ducentos viros, qui lassæ subsisterant, nec sequi poterant David, & residere eos jusserat in torrente Besor, qui egressi sunt obviam David, & populo, qui erat cum eo. Accedens autem David ad populum, salutavit eos pacifice.

22 Respondensque omnis vir pessimus, & iniquus, de viris, qui ierant cum David, dixit: Quia non venerunt nobiscum, non dabimus eis quidonam de præda, quam erimus: sed sufficiat unicuique uxor sua, & filii: quos cum acceperint, recedant.

23 Dixit autem David: Non sic facietis, fratres mei, de his, quæ tradidit nobis Dominus, & custodivit nos, & dedit latrunculos, qui eruperant adversum nos, in manus nostras:

24 Nec audiet vos quisquam super sermone hoc: æqua enim pars erit descenditis ad prælum, & remanentis ad sarcinas, & similiter dividet.

25 Et factum est hoc ex die illa, & deinceps constitutum, & prænitum, & quasi lex in Israel usque in diem hanc.

26 Venit ergo David in Siceleg, & missi dona de præda senioribus Juda proximis

suis,

fuis, dicens: Accipite benedictionem de præda hostium Domini:

27 His, qui erant in Bethel, & qui in Ramoth ad meridiem, & qui in Jether,

28 Et qui in Aroer, & qui in Sephamoth, & qui in Esthamo,

29 Et qui in Rachal, & qui in urbibus Jerameel, & qui in urbibus Ceni,

30 Et qui in Arama, & qui in lacu Alan, & qui in Athach,

31 Et qui in Hebron, & reliquis, qui erant in his locis, in quibus commoratus fuerat David, ipse, & viri ejus.

C A P U T XXXI.

Sauliscum filiis in pugna cæsi corpus truncato capite, in muro Bethsan suspenditur, armaque ejus in templo Astaroth: viri autem Jabez, ablatis Saul, ac filiorum ejus corporibus, juxta Jabez ea sepelierunt.

Philisthiim autem pugnabant adversum Israel: & fugerunt viri Israel ante faciem Philisthiim, & ceciderunt interfecti in monte Gelboe.

2 Irrueruntque Philisthiim in Saul, & in filios ejus, & percusserunt Jonatham, & Abinadab, & Melchisua, filios Saul,

3 Totumque pondus praelii versum est in Saul: & consecuti sunt eum viri sagittarii, & vulneratus est vehementer à sagittariis.

4 * Dixitque Saul ad armigerum suum: Evagina gladium tuum, & percutere me: ne forte veniant incircumcisi isti, & interficiant me, illudentes mihi. Et noluit armiger ejus: fuerat enim nimio terrore perterritus. Arripuit itaque Saul gladium, &

irruit super eum.

5 Quod cum vidisset armiger ejus, videlicet, quod mortuus esset Saul, irruit etiam ipse super gladium suum, & mortuus est cum eo.

6 Mortuus est ergo Saul, & tres filii ejus, & armiger illius, & universi viri ejus in die illa pariter.

7 Videntes autem viri Israel, qui erant trans vallem, & trans Jordanem, quod fuissent viri Israelitæ, & quod mortuus esset Saul, & filii ejus, reliquerunt civitates suas, & fugerunt: veneruntque Philisthiim, & habitaverunt ibi.

8 Facta autem die altera, venerunt Philisthiim, ut spoliarent interfectos, & invenerunt Saul, & tres filios ejus jacentes in monte Gelboe.

9 Et præciderunt caput Saul, & spoliaverunt eum armis, & miserunt in terram Philisthinorum per circuitum, ut annuntiaretur in templo idolorum, & in populis.

10 Et posuerunt arma ejus in templo Astaroth, corpus verò ejus suspenderunt in muro Bethsan.

11 * Quod cum audissent habitatores Jabez Galaad, quæcumque fecerant Philisthiim Saul,

12 Surrexerunt omnes viri fortissimi, & ambulaverunt tota nocte, & tulerunt cadaver Saul, & cadavera filiorum ejus, de muro Bethsan: veneruntque Jabez Galaad, & combusserunt ea ibi:

13 Et tulerunt ossa eorum, & sepelierunt in nemore Jabez, & jejunaverunt septem diebus.

* 1.
Paral.
10. 3.

* 7.
Paral.
10. 4.

D
* 2.
Reg.
2. 4.

LIBER SECUNDUS SAMUELS, Quem nos SECUNDUM REGUM DICIMUS.

CAPUT PRIMUM.

David occiso nuntio, qui se Saullem occidisse dicebat, scissis vestibus defiet eum cum ceteris occisis, jejunans, ac precipiens, ut filios Juda docerent arcum.

Adum est autem, postquam mortuus est Saul, ut David reverteretur à cæde Amalec, & maneret in Siceleg duos dies.

In die autem tertia apparuit homo veniens de castris Saul, veste conscissa, & pulvere conasperus caput: & ut venit ad David, cecidit super faciem suam, & adoravit.

3 Dixitque ad eum David: Unde venis? Qui ait ad eum: De castris Israel fugi.

4 Et dixit ad eum David: Quod est verbum, quod factum est? indica mihi. Qui ait: Fugit populus ex prælio, & multi concurrentes è populo mortui sunt: sed & Saul, & Jonathas filius ejus interfierunt.

5 Dixitque David ad adolescentem, qui nuntiabat ei: Unde scis, quia mortuus est Saul, & Jonathas filius ejus?

6 Et ait adolescens, qui nuntiabat ei: Casu veni in montem Gelboe, & Saul incubebat super hastam suam: porro curus, & equites appropinquabant ei,

7 Et conversus post tergum suum, vident-

que me vocavit. Cui cum respondissem: Adum:

8 Dixit mihi: Quisnam es tu? Et ajo ad eum: Amalecites ego sum.

9 Et locutus est mihi: Sta super me, & interfice me: quoniam tenent me angustia, & adhuc tota anima mea in me est.

10 Stansque super eum, occidi illum: sciebam enim, quod vivere non poterat post ruinam: & tuli diademata, quod erat in capite ejus, & armillam de brachio illius, & attuli ad te dominum meum huc.

11 Apprehendens autem David vestimenta sua scidit, omnesque viri, qui erant cum eo,

12 Et planxerunt, & fleverunt, & jejunaverunt usque ad vesperam super Saul, & super Jonatham filium ejus, & super populum Domini, & super domum Israel, eo quod corruisset gladio.

13 Dixitque David ad juvenem, qui nuntiaverat ei: Unde es tu? Qui respondit: Filius hominis advenæ Amalecitarum ego sum.

14 Et ait ad eum David: Quare non timuisti mittere manum tuam, ut occideres Christum Domini?

15 Vocansque David unum de pueris suis, ait: Accedens irru in eum. Qui percussit illum, & mortuus est.

16 Et ait ad eum David: Sanguis tuus super caput tuum: os enim tuum locutum est adversus te, dicens: Ego interfeci Christum Domini.

*Psal.
104.15

17 Planxit autem David plañctum hujusmodi super Saul, & super Jonathā filium ejus,

18 (Et praecepit ut docerent filios Juda arcum, sicut scriptum est in libro justorum) Et ait: Considera Israel, pro his, qui mortui sunt super excelsa tua vulnerati.

19 Inclyti Israel super montes tuos interfecisti sunt: quomodo ceciderunt fortes?

D 20 Nolite annuntiare in Geth, neque annuntietis in campis Ascalonis: ne forte latentur filiae Philisthim, ne exultent filiae incircumcisorum.

21 Montes Gelboe, nec ros, nec pluvia veniant super vos, neque sint agri primitiarum: quia ibi abjectus est clypeus fortium, clypeus Saul, quasi non esset unctus oleo.

22 A sanguine interfectorum, ab adipe fortium, sagitta Jonathae nunquam rediit retrorsum, & gladius Saul non est reversus inanis.

23 Saul, & Jonathas amabiles, & decori in vita sua, in morte quoque non sunt divisi: aquilis velociore, leonibus fortiores.

24 Filiae Israel super Saul flete, qui vestiebat vos coccino in deliciis, qui praebebat ornamenta aurea cultui vestro.

25 Quomodo ceciderunt fortes in praelio? Jonathas in excelsis tuis occisus est?

26 Doleo super te, frater mi Jonathae decore nimis, & amabilis super amorem mulierum. Sicut mater unicum amat filium suum, ita ego te diligebam.

27 Quomodo ceciderunt robusti, & perierunt arma bellica?

C A P U T I I.

David Dei oraculo jussus ascendere in Hebron, ibi super Juda in regem unctus viros Jabes Galaad ob Saulis sepulchrum commendat. Isboeth vero in regem super Israel unctio gravem peperit seditionem, ac pugnam inter utramque domum.

A 1 Igitur post haec consuluit David Dominum, dicens: Num ascendam in unam de civitatibus Juda? Et ait Dominus ad eum: Ascende. Dixitque David: Quò ascendam? Et respondit ei: In Hebron.

2 Ascendit ergo David, & duae uxores ejus, Achinoam Jezraelites, & Abigail uxor Nabal Carmeli:

3 Sed & viros, qui erant cum eo, duxit David singulos cum domo sua: & manserunt in oppidis Hebron.

* 1. Mach. 2. 57. 4 Veneruntque viri Juda, & unxerunt ibi David, ut regnaret super domum Juda. Et nuntiatum est David, quòd viri Jabes Galaad sepelissent Saul.

5 Misit ergo David nuntios ad viros Jabes Galaad, dixitque ad eos: Benedixi vos a Domino, qui fecistis misericordiam hanc cum domino vestro Saul, & sepelivistis eum.

B 6 Et nunc retribuet vobis quidem Dominus misericordiam, & veritatem: sed & ego reddam gratiam, eò quòd fecistis verbum istud.

7 Confortentur manus vestrae, & estote filii fortitudinis: licet enim mortuus sit dominus vester Saul, tamen me unxit domus Juda in regem sibi.

8 Abner autem filius Ner, princeps exercitus Saul, tulit Isboeth filium Saul, &

circumduxit eum per castra.

9 Regemque constituit super Galaad, & super Gessuri, & super Jezrael, & super Ephraim, & super Benjamin, & super Israel universum.

10 Quadraginta annorum erat Isboeth filius Saul, cum regnare coepisset super Israel, & duobus annis regnavit: sola autem domus Juda sequebatur David.

11 Et fuit numerus dierum, quos commemoratus est David, imperans in Hebron super domum Juda, septem annorum, & sex mensium.

12 Egrediusque est Abner filius Ner, & pueri Isboeth filius Saul, de castris in Gabaon.

13 Porro Joab filius Sarviae, & pueri David egressi sunt, & occurrerunt eis juxta piscinam Gabaon. Et cum in unum convenissent, e regione sederunt: hi ex una parte piscinae, & illi ex altera.

14 Dixitque Abner ad Joab: Surgant pueri, & ludant coram nobis: Et respondit Joab: Surgant.

15 Surrexerunt ergo, & transferunt numero duodecim de Benjamin, ex parte Isboeth filii Saul, & duodecim de pueris David.

16 Apprehensique unusquisque capite comparis sui, defixit gladium in latus contrarii, & ceciderunt simul: vocatumque est nomen loci illius: Ager robustorum, in Gabaon.

17 Et ortum est bellum durum satis in die illa: fugatusque est Abner, & viri Israel, a pueris David.

18 Erant autem ibi tres filii Sarviae, Joab, & Abisai, & Asael: porro Asael cursor velocissimus fuit, quasi unus de capreis, quae morantur in silvis.

19 Persecuebatur autem Asael Abner: & non declinavit ad dexteram, neque ad sinistram omittens persequi Abner.

20 Respexit itaque Abner post tergum suum, & ait: Tunc es Asael? Qui respondit: Ego sum.

21 Dixitque Abner: Vade ad dexteram, sive ad sinistram, & apprehende unum de adolescentibus, & tolle tibi spolia ejus. Noluit autem Asael omittere, quin urgeret eum.

22 Rursumque locutus est Abner ad Asael: Recede, noli me sequi, ne compellar confodere te in terram, & levare non potero faciem meam ad Joab fratrem tuum.

23 Qui audire contempsit, & noluit declinare: percussit ergo eum Abner averfa hasta in inguine, & transfodit, & mortuus est in eodem loco: omnesque, qui transibant per locum illum, in quo ceciderat Asael, & mortuus erat, subsistebant.

24 Persequentibus autem Joab, & Abisai fugientem Abner, sol occubuit: & venerunt usque ad collem aqueductus, qui est ex adverso vallis itineris deserti in Gabaon.

25 Congregatique sunt filii Benjamin ad Abner: & congregati in unum cuneum, steterunt in summitate tumuli unius.

26 Et exclamavit Abner ad Joab, & ait: Num usque ad interfectionem tuus mucro delaviet? an ignoras, quòd periculosa sit desperatio? usquequòd non dicis populo, ut omittat persequi fratres suos?

27 Et ait Joab: Vivit Dominus, si locutus fuisses, manè recessisset populus persequens fratrem suum.

G 28 Insonuit ergo Joab buccina, & stetit omnis exercitus: nec persecuti sunt ultra Israel, neque inire certamen.

29 Abner autem, & viri ejus abierunt per campestria, tota nocte illa: & transierunt Jordanem, & lustrata omni Beth-horon venerunt ad castra.

30 Porro Joab reversus, omisso Abner, congregavit omnem populum: & de fuerunt de pueris David decem, & novē viri, excepto Asael.

31 Servi autem David percusserunt de Benjamin, & de viris, qui erant cum Abner, trecentos sexaginta, qui & mortui sunt.

32 Tuleruntque Asael, & sepelierunt eū in sepulchro patris sui in Bethlehē: & ambulaverūt tota nocte Joab, & viri qui erant cū eo, & in ipso crepusculo pervenerunt in Hebron.

C A P U T III.

Abner reprehensus ob concubinam iratus regi Isobeth sodus inquit cum David, & rediit Michol, dum congregaret Israelitas ad David, occiditur a Joab, cui David iratus amaro desit Abner.

A 1 Facta est ergo longa concertatio inter domum Saul, & inter domum David: David proficiens, & creper se ipso robustior, domus autem Saul decrevens quotidie.

* 1. Paral. 1.

2 * Natię sunt filii David in Hebron, fuitque primogenitus ejus Amnon de Achinoam Jezraelitide.

3 Et post eum Chelchab de Abigail uxore Nabal Carmeli: porro tertius Absalom, filius Maacha filię Tholmai regis Gesur.

4 Quartus autem Adonias, filius Haggith: & quintus Saphathia, filius Abital.

5 Sextus quoque Jethraam, de Eglā uxore David: hi nati sunt David in Hebron.

6 Cum ergo esset praelium inter domum Saul, & domum David, Abner filius Ner regebat domum Saul.

7 Fuerat autem Sauli cōcubina nomine Reſſa, filia Aja. Dixitque Isobeth ad Abner:

B

8 Quare ingressus es ad concubinam patris mei? Qui iratus nimis propter verba Isobeth ait: Numquid caput canis ego sum adversum Judam hodie, qui fecerim misericordiam super domum Saul patris tui, & super fratres, & proximos ejus, & non tradidi te in manus David, & tu requisisti in me, quod argueres pro muliere hodie?

9 Hæc faciat Deus Abner, & hæc addat ei, nisi quomodo juravit Dominus David, sic faciam cum eo.

10 Ut transierat regnum de domo Saul, & eleveret thronus David super Israel, & super Judam, a Dan usque Bersabee.

11 Et non potuit respondere ei quidequam, quia metuebat illum.

12 Misit ergo Abner nuntios ad David pro se dicentes: Cujus est terra? Et ut loqueretur: Fac mecum amicitias, & erit manus mea tecum, & reducam ad te universum Israel.

C

13 Qui ait: Optime: ego faciam tecum amicitias, sed unam rem peto, te, dicens: Nō videbis faciem meam, antequam adduxeris Michol filiam Saul: & sic venies, & videbis me.

14 Misit autē David nuntios ad Isobeth filiā Saul dicens: * Redde uxore meam Michol, quā desponsā mihi centum præputiis Philistinum.

* 1. Reg. 18. 27.

15 Misit ergo Isobeth, & tulit eam a viro

suo Phaltiel, filio Lais.

16 Sequēbaturque eam vir suus, plorans usque Bahurin: & dixit ad eum Abner: Vade, & revertere. Qui reversus est.

17 Sermonem quoque intulit Abner ad seniores Israel, dicens: Tūc heri, quā nudius tertius euebatis David, & reverterat super vos.

18 Nunc ergo facite: quoniam Dñs locutus est ad David, dicens: In manu servi mei David salvabo populum meum Israel de manu Philistinum, & omnium inimicorum ejus.

19 Locutus est autem Abner etiam ad Benjamin. Et abiit ut loqueretur ad David in Hebron, omnia, quæ placuerunt Israeli, & universo Benjamin.

20 Venitque ad David in Hebron cum viginti viris: & fecit David Abner, & viri ejus qui venerunt cum eo, convivium.

21 Et dixit Abner ad David: Surgam, ut cōgregem ad te dominum meum regem omnem Israel, & in eam tecum sedes, & imperes omnibus, sicut desiderat anima tua. Cū ergo deduxisset David Abner, & ille isset in pace,

22 Statim pueri David, & Joab venerūt, ceſſis latronibus, eū præda magna nimis: Abner autem non erat cum David in Hebron, quia jam dimiserat eū, & profectus fuerat in pace.

23 Et Joab, & omnis exercitus, qui erat cum eo, postea venerunt: nuntiatum est itaque Joab a narranti bus: Venit Abner filius Ner ad regem, & dimisit Joab, & abiit in pace.

24 Et ingressus est Joab ad regem, & ait: Quid fecisti? Ecce venit Abner ad te: quare dimisisti eum, & abiit, & recessit?

25 Ignoras Abner filiū Ner, quoniam ad hoc venit ad te, ut decerneret, & sciret exitū tuū, & introitum tuum, & nosset omnia, quæ agis?

26 Egressus itaque Joab a David, misit nuntios post Abner, & reduxit eum a cisterna Sira, ignorante David.

27 Cūque redisset Abner in Hebron, sororū adduxit eum Joab ad medium portæ, ut loqueretur ei in dolo: & percussit illum ibi in inguine, & mortuus est in ultione sanguinis Asael fratris ejus.

28 Quod cū audisset David rem jam gestam, ait: Mundus ego sum, & regnum meum apud Dominum, usque in sempiternum, a sanguine Abner filii Ner.

29 Et veniat super caput Joab, & super omnem domū patris ejus: nec deficiat de domo Joab fluxus seminis suis, & leproſus, & tēnens sūsum, & cadens gladio, & indigēs pane.

30 Igitur Joab, & Abisai frater ejus interfecerunt Abner, eō quod occidisset Asael fratrem eorum in Gabaon, in prælio.

31 Dixit autem David ad Joab, & ad omnem populum, qui erat cum eo: Scindite vestimenta vestra, & accingimini fœcis, & plangite ante exequias Abner: porro rex David sequēbatur seretrum.

32 Cūque sepelissent Abner in Hebron, levavit rex David vocem suam, & flevit super tumulū Abner: flevit autē & omnis populus.

33 Plangenſque rex, & lugens Abner, ait: Nequaquam aut mori solent ignavi, mortuus est Abner.

34 Manus tuæ ligatæ non sunt, & pedes tui non sunt compedibus aggravati: sed sicut volent cadere coram filiis iniquitatis, sic cor-

D

E

* 1. Reg. 2. 5.

F

ruisti. Congeminantque omnis populus fle-
vit super eum.

G 35 Cumque venisset universa multitudo ci-
burum capere cum David, clara adhuc die
juravit David, dicens: Hæc faciat mihi
Deus, & hæc addat, si ante occasum solis
gustavero panem, vel aliud quidquam.

36 Omnisque populus audivit, & placue-
runt eis cuncta, quæ fecit rex in conspe-
ctu totius populi.

37 Et cognovit omne vulgus, & universus
Israel in die illa, quoniam non actum fuisset
a rege, ut occideretur Abner filius Ner.

38 Dixit quoque rex ad servos suos: Num
ignoratis, quoniam princeps, & maximus
ceciderit hodie in Israel?

39 Ego autem adhuc delicatus, & unctus
rex: porro viri isti filii Saryæ duri sunt
mihi: retribuatur Dominus facienti malum
juxta malitiam suam.

C A P U T I V.

*Baana, & Rechab, militum præfetti caput
Isboeth, quem dormientem occiderant,
ad David attulerunt, quos pro mercede
jussit interimere.*

A 1 Audivit autem Isboeth filius Saul,
quod ceciderit Abner in Hebron:
& dissolutæ sunt manus ejus, omnisque
Israel perturbatus est.

2 Duo autem viri principes latronum erant
filio Saul, nomen uni Baana, & nomen
alteri Rechab, filii Remmon Berothita de
filii Benjamin: siquidem & Beroth repu-
tata est in Benjamin.

3 Et fugerunt Berothita in Gethaim, fue-
runtque ibi advenæ usque ad tempus illud.

B 4 Erat autem Jonathas filio Saul filius debilis
pedibus: quinquennis enim fuit, quando venit
nuntius de Saul, & Jonathas ex Jezrahel. Tollens
itaque eum nutrix sua, singit: cumque festina-
ret, ut fugeret, cecidit, & claudus effectus
est: habuitque vocabulum Miphiboseth.

5 Venientes igitur filii Remmon Berothi-
tæ, Rechab, & Baana, ingressi sunt ferven-
te die domum Isboeth: qui dormiebat su-
per stratum suum meridie. Et ostiaria do-
mus purgans triticum, obdormivit.

6 Ingressi sunt autem domum latenter asumen-
tes spicas tritici, & percusserunt eum in ingui-
ne Rechab, & Baana frater ejus, & fugerunt.

C 7 Cum autem ingressi fuissent domum, ille
dormiebat super lectum suum in conclavi, &
percutientes interfecerunt eum sublatos: ca-
pite ejus abierunt per viam deserti tota nocte.

8 Et attulerunt caput Isboeth ad David in
Hebron: dixeruntque regi: Ecce caput Is-
boeth filii Saul inimici tui, qui querebat ani-
mam tuam: & dedit Dominus domino meo regi ul-
tionem hodie de Saul, & de semine ejus.

9 Respondens autem David Rechab, &
Baana fratri ejus, filiis Remmon Berothi-
tæ, dixit ad eos: Vivit Dominus, qui eruit
animam meam de omni angustia,

10 * Quoniam cum, qui annuntiaverat mihi,
& dixerat: Mortuus est Saul: qui putabat se
prospera nuntiare, tenui, & occidi eum in Sice-
leg, cui oportebat mercedem dare pro nuntio:

D 11 Quamto magis nunc, cum homines impij
interfecerunt virum innoxium, in domo sua,
super lectum suum, non quæram sanguinem

ejus de manu vestra, & auferam vos de terra:
12 Præcepit itaque David pueris suis, & in-
terfecerunt eos: præcidentesque manus, & pe-
des eorum, suspenderunt eos super piscinam
in Hebron: caput autem Isboeth tulerunt, &
sepelierunt in sepulchro Abner in Hebron.

C A P U T V.

*David unctus super totum Israel, pulsus
Jebusæis, arcem Sion cepit: ubi extru-
it domo habitavit, alias superindu-
cens uxores, filiosque procreans, &
Philisthæos his prosternens.*

E 1 T venerunt universæ tribus Israel ad
David in Hebron, dicentes: * Ecce
nos, os tuum, & caro tua sumus.

2 Sed & heri, & nudius tertius, cum esset Saul
rex super nos, tu eras educens, & reducens Is-
rael: dixit autem Dominus ad te: Tu pascis po-
pulum meum Israel, & tu eris dux super Israel.

3 Venerunt quoque & seniores Israel ad re-
gem in Hebron, & percussit cum eis rex Da-
vid foedus in Hebron coram Domino: * un-
xeruntque David in regem super Israel.

4 Filius triginta annorum erat David,
cum regnare cœpisset, * & quadraginta an-
nis regnavit.

5 In Hebron regnavit supra Judam septem
annis, & sex mensibus: in Jerusalem autem
regnavit triginta tribus annis super omnem
Israel, & Judam.

6 Et abiit rex, & omnes viri, qui erant cum
eo, in Jerusalem, ad Jebusæum habitatorem
terræ: dictumque est David ab eis: Non in-
gredieris huc, nisi absterles cœcos, & clau-
dos dicentes: Non ingredietur David huc.

7 Cepit autem David arcem Sion, hæc est
civitas David.

8 Proposuerat enim David in die illa præ-
mium, qui percussisset Jebusæum, & redigis-
set domatum fistulas, & absterlisset cœcos, &
claudos odientes animam David. Idcirco
dicitur in proverbio: Cæcus, & claudus
non intrabunt in templum.

9 Habitavit autem David in arce, & vo-
cavit eam, Civitatem David. Et ædifica-
vit per gyrum a Mello, & intrinsecus.

10 Et ingrediebatur proficiens, atque succe-
scens, & Dominus Deus exercituum erat cum eo.

11 * Misit quoque Hiram rex Tyri nuntios
ad David, & ligna cedrina, & artifices li-
gnorum, artificesque lapidum ad parietes:
& ædificaverunt domum David.

12 Et cognovit David, quoniam confirmasset
eum Dominus regem super Israel, & quoniam exal-
tasset regnum ejus super populum suum Israel.

13 * Accepit ergo David adhuc concubinas
& uxores de Jerusalem, postquam venerat de
Hebron: natiq; sunt David & alii filii, & filia.

14 Et hæc nomina eorum, qui nati sunt
ei in Jerusalem, Samua, & Sobab, &
Nathan, & Salomon.

15 Et Jebahar, & Elisua, & Nepheg,

16 Et Japhia, & Elisama, & Elioda, &
Eliphaleth.

17 Audierunt ergo Philisthiim, quod unxi-
ssent David in regem super Israel: & ascende-
runt universi, ut cernerent David: quod cum
audivisset David, descendit in praesidium.

18 * Philisthiim autem venientes diffusi
sunt in valle Raphaim,

* Sup.
1. 14.

A
1. Pa-
ral. 11.
1.

* Sup.
2. 4.

* Re-
gum 2.
11.

B

* 1. Pa-
ral. 11.
7. 2.

* 1. Pa-
ral. 14.
10.

C

* 2. Par.
5. 12.

* 1. Par.
14. 10.

19 Et consuluit David Dominum, dicens: Si ascendam ad Philisthim? & si dabis eos in manu mea? Et dixit Dominus ad David: Ascende, quia tradens dabo Philisthim in manu tua.

20 * Venit ergo David in Baal Pharasim: & percussit eos ibi, & dixit: * Divisit Dominus inimicos meos coram me, sicut dividuntur aquæ. Propterea vocatum est nomen loci illius, Baal Pharasim.

21 * Et reli cœerunt ibi sculptilia sua: quæ tulit David, & viri eius.

22 Et addiderunt adhuc Philisthim, ut

ascenderent, & dispersi sunt in valle Raphaim.

23 Consuluit autem David Dominum: Si ascendam contra Philisthos, & tradas eos in manus meas? Qui respondit: Non ascendas contra eos, sed gyra post tergum eorum, & venies ad eos ex adverso pyrorum.

24 Et cum audieris sonitum gradientis in cacumine pyrorum, tunc inibis prælum: quia tunc egredietur Dominus ante faciem tuam, ut percutiat castra Philisthim.

25 Fecit itaque David sicut præceperat ei Dominus, & percussit Philisthim, de Gabbao, usque dum venies Gezer.

CAPUT VI.

Reducente David arcam à domo Abinadab, Oza à Domino occisus est, quod illam attigisset: quare eam in domo Obbedom reliquit: postmodum verò in Jerusalem reducens, & ante eam ludens, à Michol uxore ridetur, in cuius pœnam numquam illa deinceps peperit.

1 Congregavit autem rursus David omnes electos ex Israel triginta millia.

2 * Surrexitque David, & abiit, & universus populus, qui erat cum eo de viris Juda, ut adducerent arcam Dei, super quam invocatum est nomen Domini exercituum, sedentis in cherubim super eam.

3 Et imposuerunt arcam Dei super plaustrum novum: tuleruntque eam de domo Abinadab, cui erat in Gabaa: Oza autem, & Ahio filii Abinadab minabant plaustrum novum.

4 * Cumque tulissent eam de domo Abinadab, qui erat in Gabaa, custodiens arcam Dei Ahio præcedebat arcam.

5 David autem, & omnis Israel ludebant coram Domino, in omnibus lignis fabreficiendis, & citharis, & liris, & tympanis, & sistris, & cymbalis.

6 Postquam autem venerunt ad arcam Nachon, extendit Oza manum ad arcam Dei, & tenuit eam: quoniam calcitrabant boves, & declinaverunt eam.

7 Iratusque est indignatione Dominus contra Ozam, & percussit eum super temerita-

te: qui mortuus est ibi juxta arcam Dei.

8 * Contristatus est autem David, eo quod percussisset Dominus Ozam, & vocatum est nomen loci illius, Percussio Oze, usque in diem hanc.

9 Et extimuit David Dominum in die illa, dicens: Quomodo ingreditur ad me arca Domini?

10 Et noluit divertere ad sed arcam Domini in civitatem David: sed divertit eam in domum Obbedom Gethai.

11 Et habitavit arca Domini in domo Obbedom Gethai tribus mensibus, & benedixit Dominus Obbedom, & omnem domum ejus.

12 * Nuntiaturumque est regi David, quod benedixisset Dominus Obbedom, & omnia ejus, propter arcam Dei. Abiit ergo David, & adduxit arcam Dei de domo Obbedom in civitatem David cum gaudio: & erant cum David septem chori, & victima vituli.

13 * Cumque transcessissent qui portabant arcam Domini sex passus, immolabat bovem, & arietem.

14 Et David saltabat totis viribus ante Dñm. Porro David erat accinctus ephod lineo.

15 Et David, & omnis domus Israel ducebant arcam testamenti Domini, in júbilo, & in clangore buccinæ.

16 Cumque intrasset arca Domini in civitatem David, Michol filia Saul prospiciens per fenestram, vidit regem David subsilien-

tem, atque saltantem coram Domino: & despectum eum in corde suo.

17 Et introduxerunt arcam Dñi, & imposuerunt eam in loco suo, in medio tabernaculi, quod tederat ei David: & obtulit David holocausta, & pacifica coram Domino.

18 Cumque completisset offerens holocausta, & pacifica, benedixit populo in nomine Domini exercituum.

D 19 Et partitus est univ[er]sa multitudini Israel, tam viro, quam mulieri, singulis collyridam panis unam, & asaturam bubulæ carnis unam, & similam fruxam oleo: & abiit omnis populus, unusquisque in domum suam.

20 Reversusque est David, ut benediceret domui suæ: & egressa Michol filia Saul in occursum David, ait: Quam gloriosus fuit hodie rex Israel, discoperiens se ante ancillas servorum suorum, & nudatus est, quasi si nudetur unus de scurris.

21 Dixitque David ad Michol: Ante Dñm, qui elegit me potius quam patrem tuum, & quam omnem domum ejus, & præcepit mihi ut essem dux super populum Domini in Israel.

22 Et ludam, & villor[um] suarum plus quam factus sum: & ero humilis in oculis meis: & cū ancillis, de quibus locuta es, gloriosior apparebo.

23 Igitur Michol filia Saul non est natus filius usque in diem mortis suæ.

C A P U T V I I.

David propensum edificare domum Domino, a Nathan propheta primum collaudatur, postmodum jubente Domino prohibetur, sed filius ei promittitur illam edificaturus, unde Domino gratias agit.

A 1 Factum est autem, cū sedisset rex in domo sua, & Dominus dedisset ei requiem undique ab universis inimicis suis,

2 Dixit ad Nathan prophetam: * Videsne, quod ego habitem in domo cedrina, & arca Dei posita sit in medio pellium?

3 Dixitque Nathan ad regem: Omne, quod est in corde tuo, vade, & quia Dñs tecum est.

4 Factum est autem in illa nocte: & ecce sermo Domini ad Nathan, dicens:

5 Vade, & loquere ad servum meum David: Hæc dicit Dominus: Numquid tu edificabis mihi domum ad habitandum?

6 Neque enim habitavi in domo, ex die illa, qua eduxi filios Israel de terra Egypti, usque in diem hanc: sed ambulabam in tabernaculo, & in tentorio.

7 Per cuncta loca, quæ transivi cum omnibus filiis Israel, numquid loquens locutus sum ad unam de tribubus Israel, cui præcepi, ut pasceret populum meum Israel dicens: Quare non edificastis mihi domum cedrinam?

B 8 Et nunc hæc dices servo meo David: Hæc dicit Dominus exercituum: * Ego tulite de pascuis sequentem greges, ut esses dux super populum meum Israel:

9 Et fui tecum in omnibus, ubicumque ambulasti, & interfeci universos inimicos tuos a facie tua: fecique tibi nomen grande, juxta nomen magnorum, qui sunt in terra.

10 Et ponam locum populo meo Israel, & plantabo eum, & habitabit sub eo, & non turbabitur amplius: nec addent filii iniquitatis, ut affligant eum sicut prius,

11 Ex die, qua constitui iudices super po-

pulum meum Israel: & requiem dabo tibi ab omnibus inimicis tuis, prædicique tibi Dominus, quod domum faciat tibi Dominus.

12 * Cumque completi fuerint dies tui, & dormieris cum patribus tuis, suscitabo semen tuum post te, quod egredietur de utero tuo, & firmabo regnum ejus.

13 * Ipse edificabit domum nomini meo, & stabiliam thronum regni ejus usque in sempiternum.

14 * Ego ero ei in patrem, & ipse erit mihi in filium: qui si inique aliquid gesserit, arguam eum in virga virorum, & in plagis filiorum hominum.

15 * Misericordiam autem meam non auferam ab eo, sicut abstuli a Saul, quem amovi a facie mea.

16 Et fidelis erit domus tua, & regnum tuum usque in æternum ante faciem tuam, & * thronus tuus erit firmus jugiter.

17 Secundum omnia verba hæc, & juxta universam visionem istam, sic locutus est Nathan ad David.

18 Ingressus est autem rex David, & sededit coram Domino, & dixit: Quis ego sum, Domine Deus, & quæ domus mea, quia adduxisti me huc?

19 Sed & hoc parum visum est in conspectu tuo, Domine Deus, nisi loquereris etiam de domo servi tui in longinquum: ista enim est lex Adam, Domine Deus.

20 Quid ergo addere poterit adhuc David, ut loquatur ad te? tu enim scis servum tuum, Domine Deus.

21 Propter verbum tuum, & secundum cor tuum fecisti omnia magnalia hæc, ita ut notum faceres servo tuo.

22 Idcirco magnificatus es, Domine Deus, quia non est similis tui, neque est Deus extra te, in omnibus, quæ audivimus auribus nostris.

23 Quæ est autem, ut populus tuus Israel, gens in terra, propter quam ixit Deus, ut redimeret eam sibi in populum, & poneret sibi nomen, faceretque eis magnalia, & horribilia super terram, a facie populi tui, quem redemisti tibi ex Egypto, gentem, & Deum ejus?

24 Firmasti enim tibi populum tuum Israel in populum sempiternum: & tu, Domine Deus, factus es eis in Deum.

25 Nunc ergo, Domine Deus, verbum, quod locutus es super servum tuum, & super domum ejus, suscita in sempiternum: & fac sicut locutus es,

26 Ut magnificetur nomen tuum usque in sempiternum, atque dicatur: Dominus exercituum, Deus super Israel. Et domus servi tui David erit stabiliata coram Domino.

27 Quia tu, Domine exercituum Deus Israel, revelasti autem servi tui, dicens: Domum edificabo tibi: propterea invenit servus tuus cor suum, ut oraret te oratione hac.

28 Nunc ergo, Domine Deus, tu es Deus, & verba tua erunt vera: locutus es enim ad servum tuum bona hæc.

29 Incipe ergo, & benedic domui servi tui, ut sit in sempiternum coram te: quia tu, Domine Deus, locutus es, & benedictione tua benedicetur domus servi tui in sempiternum.

* 1. Pa.
ral. 17.
1.

* 1.
Reg.
16. 11.
Pl. 77.
70.

* 5
Reg.
8. 19.

* 1.
Reg.
1. 8.

* 1. Pa.
ral. 12.
10.

* 1. Pa.
88. 4.
17.

C
* 1. Pa.
1. 5.

D

CAPUT VIII.

Victoria David Davidis, qui multos fecit tributarios, quibus solebant Israelitae pendere tributa: congratulatio Thoui regis Emath de rege Adarezer devicto, a quo multa spolia David abstulit: offerantur, quos habebat David, recensentur.

A **F**actum est autem post hæc, percussit David Philisthiim, & humiliavit eos:

v. Par.
18. 1.

2 Et percussit Moab, & mensus est eos funiculo, coequans terræ: mensus est autem duos funiculos, unum ad occidendum, & unum ad vivificandum: factusque est Moab David serviens sub tributo.

v. Par.
18. 3.

3 Et percussit David Adarezer filium Rohob regem Soba, quando profectus est, ut dominaretur super flumen * Euphratem.

4 Et captis David ex parte ejus mille septingentis equitibus, & viginti millibus pedum, subnervavit omnes jugales currum: dereliquit autem ex eis centum currus.

B

5 Venit quoque Syria Damasci, ut præsidium ferret Adarezer regi Soba, & percussit David de Syria viginti duo millia virorum.

6 Et posuit David præsidium in Syria Damasci: factaque est Syria David serviens sub tributo: servavitque Dominus David in omnibus, ad quæcumque profectus est.

7 Et tulit David arma aurea, quæ habebant servi Adarezer, & detulit ea in Jerusalem.

8 Et de Bete, & de Beroth, civitatibus Adarezer tulit rex David æs multum nimis.

9 Audivit autem Thoui rex Emath, quod percussisset David omne robur Adarezer,

C

10 Et misit Thoui Joram filium suum ad regem David, ut salutaret eum congratulans, & gratias ageret: eo quod expugnasset Adarezer, & percussisset eum. Hostis quippè erat Thoui Adarezer, & in manu ejus erant vasa aurea, & vasa argentea, & vasa ærea:

11 Quæ ipsa sanctificavit rex David Domino cum argento, & auro, quæ sanctificaverat de universis gentibus, quas subegerat.

12 De Syria, & Moab, & filiis Ammon, & Philisthiim, & Amalec, & de manibus Adarezer filii Rohob regis Soba.

13 Fecit quoque sibi David nomen, cum reverteretur capta Syria in valle Salinarum, caesis decem, & octo millibus:

D

14 Et posuit in Idumæa custodes, statuitque præsidium, & facta est universa Idumæa serviens David, & servavit Dominus David in omnibus, ad quæcumque profectus est.

15 Et regnavit David super omnem Israel: faciebat quoque David iudicium, & justitiam omni populo suo.

16 Joab autem filius Sarvæ erat super exercitum: porro Josaphat filius Ahilud erat à commentariis:

17 Et Sadoc filius Achitob, & Achimelech filius Abiathar, erant sacerdotes: & Sarajas, scriba:

18 Banajas autem filius Jojada, super Cerebhi, & Phelethi: filii autem David sacerdotes erant,

CAPUT IX.

Quantum pietatis exhibuerit David Miphiboseph filio Jonathæ claudo, redditis omnibus agris Saul, quos colebat Siba cum filiis, ac servis suis, Miphiboseph ad mensam David recepto.

Et dixit David: Putasne est aliquis, qui remanserit de Domo Saul, ut faciam cum eo misericordiam propter Jonatham?

2 Erat autem de domo Saul, servus nomine Siba: quæ cū vocasset rex ad se, dixit ei: Tunc es Siba? & ille respondit: Ego sum servus tuus.

3 Et ait rex: Numquid superest aliquis de domo Saul, ut faciam cum eo misericordiam Dei? Dixitque Siba regi: Superest filius Jonathæ, debilis pedibus.

4 Ubi, inquit, est? Et Siba ad regem: Ecce, air, in domo est Machir filii Ammiel, in Lodabar.

5 Misit ergo rex David, & tulit eum de domo Machir filii Ammiel, de Lodabar.

6 Cum autem venisset Miphiboseph filius Jonathæ filii Saul ad David, corruit in facie suam, & adoravit. Dixitque David: Miphiboseph? Qui respondit: Adsum servus tuus.

7 Et ait ei David: Ne timeas, quia faciens faciam in te misericordiam propter Jonatham patrem tuum, & restitui tibi omnes agros Saul patris tui, & tu comedes panem in mensa mea semper.

8 Qui adorans eum, dixit: Quis ego sum servus tuus, quoniam respexisti super canem mortuum similem mei?

9 Vocavit itaque rex Siba puerum Saul, & dixit ei: Omnia quæcumque fuerunt Saul, & universam domum ejus, dedi filio domini tui.

10 Operare igitur ei terram, tu & filii tui, & servi tui: & inferes filio domini tui cibos, ut alatur: Miphiboseph autem filius domini tui comedet semper panem super mensam meam. Erant autem Siba quindecim filii, & viginti servi.

11 Dixitque Siba ad regem: Sicut iussisti, domine mi rex, servo tuo, sic faciet servus tuus: & Miphiboseph comedet super mensam meam, quasi unus de filiis regis.

12 Habebat autem Miphiboseph filium parvulum nomine Micha: omnis verò cognatio domus Siba serviebat Miphiboseph.

13 Porro Miphiboseph habitabat in Jerusalem: quia de mensa regis jageret vesceretur: & erat claudus utroque pede.

CAPUT X.

Hanon rex Ammonitarum, post illatam legatis David injuriam, quos ad consolandum de patris morte miserat: contraxit quinque regum Syria copias adversus Davidem, ab eo profugitatem semel, ac iterum.

Factum est autem post hæc, ut moreretur rex filiorum Ammon, & regnavit Hanon filius ejus pro eo.

2 Dixitque David: Faciam misericordiam cum Hanon filio Naas, sicut fecit pater ejus mecum misericordiam. Misit ergo David consolans eum per servos suos super patris interitu. Cum autem venissent servi David in terram filiorum Ammon,

3 Dixerunt principes filiorum Ammon ad Hanon dominum suum: Putas, quod propter honorem patris tui miserit David ad te,

A

B

C

D

A

1. Par.
19. 1.

consolutores, & non ideo ut investigaret, & exploraret civitatem, & everteret eam, misit David servos suos ad te?

4 Tulit itaque Hanon servos David, rasiq; dimidiam partē barbae eorū, & praescidit vestes eorum medias usque ad nates, & dimisit eos.

B 5 Quod cum nuntiatum esset David, misit in occursum eorum: erant enim viri confusi turpiter valde, & mandavit eis David: Manete in Jericho, donec crescat barba vestra, & tunc revertimini.

6 Videntes autem filii Ammon, quod iniuria fecissent David, miserunt, & conduxerunt mercede Syrum Rohob, & Syrum Soba, viginti millia peditum, & a rege Maacha mille viros, & ab Ithob duodecim millia virorum.

7 Quod cum audisset David, misit Joab, & omnem exercitum bellatorum.

8 Egrediuntur ergo filii Ammon, & direxerunt aciem ante ipsum introitum portae: Syrus autem Soba, & Rohob, & Ithob, & Maacha, seorsum erat in campo.

9 Videns igitur Joab, quod paratum esset adversum se praelium, & ex adverso, & post tergum, elegit ex omnibus electis Israel, & instruxit aciem contra Syrum.

C 10 Reliquam autem partem populi tradidit Abisai fratri suo, qui direxit aciem adversus filios Ammon.

11 Erat Joab: Si prevalet adversum me Syri, eris mihi in adiutorium: si autem filii Am-

mon prevalet adversum te, auxiliabor tibi.

12 Esto vir fortis, & pugnemus pro populo nostro, & civitate Dei nostri: Dominus autem faciet, quod bonum est in conspectu suo.

13 Iniit itaque Joab, & populus, qui erat cum eo, certamen contra Syros, qui statim fugerunt a facie ejus.

14 Filii autem Ammon videntes, quia fugissent Syri, fugerunt & ipsi a facie Abisai, & ingressi sunt civitatem: reversusque est Joab a filiis Ammon, & venit Jerusalem.

15 Videntes igitur Syri quoniam corruissent coram Israel, congregati sunt pariter.

D 16 Misitque Adazer, & eduxit Syros, qui erant trans fluvium, & adduxit eorum exercitum: Sobach autem, magister militum Adazer, erat princeps eorum.

17 Quod cum nuntiata esset David, contraxit omnem Israel, & transiit Jordanem, venitque in Helam: & direxerunt aciem Syri ex adverso David, & pugnaverunt contra eum.

18 Fugeruntque Syri a facie Israel, & occidit David de Syris septingentos equos, & quadraginta millia equitum: & Sobach principem militum percussit, qui statim mortuus est.

19 Videntes autem universi reges, qui erant in praesidio Adazer, se victos esse ab Israel, expaverunt, & fugerunt quinquaginta & octo millia coram Israel. Et fecerunt pacem cum Israel, & servierunt eis, timueruntque Syri auxilium praebere ultra filiis Ammon.

CAPUT XI.

Dum Joab obsideret Rabba civitatem Ammonitarum, David domi residens adulterio Bethsabee adunxit ad id celandum homicidium viri illius Uriae, acceptaque illa in uxorem, & nato ex ea filio, Dominum commovit ad iram.

¶ Par
20. 1.

1 Factum est autem, vertente anno, eo tempore, quo solent reges ad bella procedere: misit David Joab, & servos suos cum eo, & universum Israel, & vastaverunt filios Ammon, & obsederunt Rabba: David autem remansit in Jerusalem.

2 Dum haec agerentur, accidit, ut surgeret

David de strato suo post meridiem, & deambularet in solario domus regiae: viditque mulierem se lavantem, ex adverso super solarium suum: erat autem mulier pulchra valde.

3 Misit ergo rex, & requisivit, quae esset mulier. Nuntiatumque est ei, quod ipsa esset Bethsabee filia Eliam, uxor Uriae Hethaei.

4 Missis itaque David nuntiis, tulit eam; quae cum ingressa esset ad illum, dormivit cum ea: statimque sanctificata est ab immunditia sua.

5 Et reversa est in domum suam conceptu foetu, Mittensque nuntiavit David, & ait: Concepti.

6 Misit autem David ad Joab, dicens: Mitte

¶ Lev.
15. 18.

ad me Uriam Hethæum. Misitque Joab Uriam ad David.

B 7 Et venit Urias ad David. Quæsitque David, quàm rectè ageret Joab, & populus, & quomodo administraretur bellum.

8 Et dixit David ad Uriam: Vade in domum tuam, & lava pedes tuos. Et egressus est Urias de domo regis, secutusque est cum cibus regius.

9 Dormivit autem Urias ante portam domus regis cum aliis servis domini sui, & non descendit ad domum suam.

10 Nuntiatumque est David à dicentibus: Non ivit Urias in domum suam. Et ait David ad Uriam: Numquid non devia venisti? quare non descendisti in domum tuam?

11 Et ait Urias ad David: Arca Dei, & Israel, & Juda habitant in papilionibus, & dominus meus Joab, & servi domini mei super faciem terræ manent: & ego ingrediar domum meam, ut comedam & bibam, & dormiam cum uxore mea: per salutem tuam, & per salutem animæ tuæ, non faciam rem hanc.

12 Ait ergo David ad Uriam: Mane hic etiam hodie, & cras dimittam te. Mansit Urias in Jerusalem in die illa, & altera.

C 13 Et vocavit eum David, ut comederet coram se, & biberet, & inebriavit eum: qui egressus vespere, dormivit in strato suo cum servis domini sui, & in domum suam non descendit.

14 Factum est ergo mane, & scripsit David epistolam ad Joab: misitque per manum Uriæ,

15 Scribens in epistola: Ponite Uriam ex adverso belli, ubi fortissimum est prælium: & derelinquite eum, ut percussus intereat.

16 Igitur cum Joab obsideret urbem, posuit Uriam in loco, ubi sciebat viros esse fortissimos.

17 Egressi viri de civitate, bellabant adversum Joab, & ceciderunt de populo servorum David, & mortuus est etiam Urias Hethæus.

18 Misit itaque Joab, & nuntiavit David omnia verba prælii.

19 Præcepitque nuntio, dicens: Cum compleveris universos sermones belli ad regem,

20 Si eum videris indignari, & dixerit: Quare accessistis ad murum, ut præliaremini? an ignorabatis, quod multa desuper ex muro tela mittantur?

D 21 Quis percussit Abimelech filium Jerobaal? nonne mulier misit super eum fragmen mole de muro, & interfecit eum in Thebes? quare juxta murum accessistis? dices: Etiam servus tuus Urias Hethæus occubuit.

22 Abiit ergo nuntius, & venit, & narravit David omnia, quæ ei præceperat Joab.

23 Et dixit nuntius ad David: Prævaluerunt adversum nos viri, & egressi sunt ad nos in agrum: nos autem facto impetu persecuti eos sumus usque ad portam civitatis.

24 Et direxerunt jacula sagittarum ad servos tuos ex muro desuper: mortuique sunt de servis regis, quin etiam servus tuus Urias Hethæus mortuus est.

25 Et dixit David ad nuntium: Hæc dices Joab: Non te frangat ista res: varius enim evenus est belli: nunc hunc, & nunc illum consumit gladius: conferta bellatores tuos adversus urbem, ut destruas eam, & exhortare eos.

26 Audivit autem uxor Uriæ, quod mortuus esset Urias vir suus, & planxit eum.

27 Transacto autem luctu, misit David, & introduxit eam in domum suam, & facta est ei uxor, peperitque filium: & displicuit verbum hoc, quod fecerat David, coram Domino.

CAPUT XII.

David sub parabola à Nathan proposita correptus, in seipsum tulit sententiam: unde Nathan multa illi minatur incommoda, quibus compuncto culpa condonatur, manente pena: Et mortuo patre nascitur Salomon, ac civitas Bethabath cum magna ultione diruitur, ac cepto diademate pretiosissimo regis ipsius in Ammonitas graviter advertitur.

M Iste ergo Dominus Nathan ad David, qui cum venisset ad eum, dixit ei: Duo viri erant in civitate una, unus dives, & alter pauper:

2 Dives habebat oves, & boves plurimos valde.

3 Pauper autem nihil habebat omnino, præter ovem unam parvulam, quam emerat, & nutrierat, & quæ creaverat apud eum cum filiis ejus simul, de panellis comedens, & de calice ejus bibens, & in sinu illius dormiens: eratque illi sicut filia.

4 Cum autem peregrinus quidam venisset ad divitem, parces ille fumere de ovibus, & de bobus suis, ut exhiberet convivium peregrino illi, qui venerat ad se, tulit ovem viri pauperis, & præparavit cibos homini, qui venerat ad se.

B 5 Iratus autem indignatione David adversus hominem illum nimis, dixit ad Nathan: Vivit Dominus, quoniam filius mortis est vir, qui fecit hoc.

6 * Ovem reddet in quadruplum, eod quod fecerit verbum istud, & non pepercit:

7 Dixit autem Nathan ad David: Tu es ille vir. Hæc dicit Dñs Deus Israel: Ego unxi te in regem super Israel, & ego erui te de manu Saul,

8 Et dedi tibi domum domini tui, & uxores domini tui in sinu tuo, dedique tibi domum Israel, & Juda: & si parva sunt ista, adjiciam tibi multa majora.

C 9 Quare ergo contempsisti verbum Domini, ut faceres malum in conspectu meo? Uriam Hethæum percussisti gladio, & uxorem illius accepisti in uxorem tibi, & interfecisti eum gladio filiorum Ammon.

10 Quam ob rem non recedet gladius de domo tuo usque in semiternum, eod quod despexeris me, & tuleris uxorem Uriæ Hethæi, ut esset uxor tua.

11 Itaque hæc dicit Dominus: Ecce, ego suscitabo super te malum de domo tua, & tollam uxores tuas de oculis tuis, & * dabo proximo tuo, & dormiet cum uxorebus tuis in oculis Solis huius.

12 Tu enim secisti abscondite: ego autem faciam verbum istud in conspectu omnis Israel, & in conspectu Solis.

13 Et dixit David ad Nathan: Peccavi Dño. Dixitque Nathan ad David: Dominus quoque transulit peccatum tuum: non morieris.

14 Verumtamen quoniam blasphemare secisti inimicos Domini, propter verbum hoc, filius, qui natus est tibi, morte morietur.

15 Et reverius est Nathan in domum suam. Percussit quoque Dominus parvulum, quem pepererat

A

B

* Exo
22. 1.

C

* Infr.
16. 2.* Eccl.
47. 15.

D

pererat uxor Uriæ David, & desperatus est.

16 Deprecatusque est David Dominum pro parvulo: & jejunavit David jejunio, & ingressus seorsum, jacuit super terram.

17 Venerunt autem seniores domus ejus, cogentes eum, ut surgeret de terra: qui noluit, nec comedit cum eis cibum.

18 Accidit autem die septima, ut moreretur infans: timueruntque servi David nuntiare ei, quod mortuus esset parvulus: dixerunt enim: Ecce cum parvulus adhuc viveret, loquebamur ad eum, & non audiebat vocem nostram: quanto magis, si dixerimus: Mortuus est puer, se affliget?

19 Cum ergo David vidisset servos suos mulstantes, intellexit, quod mortuus esset infans: dixitque ad servos suos: Num mortuus est puer? Qui responderunt ei: Mortuus est.

20 Surrexit ergo David de terra, & lotus, undiqueque est: cumque mutasset vestem, ingressus est domum Domini, & adoravit, & venit in domum suam, percivitque, ut poneret ei panem, & comedit.

21 Dixerunt autem ei servi sui: Quis est sermo, quem fecisti? propter infantem, cum adhuc viveret, jejunasti, & flebas: mortuo autem puero, surrexisti, & comedisti panem.

22 Qui ait: Propter infantem, dum adhuc viveret, jejunavi, & flevi: dicebam enim: Quis scit, si forte donet eum mihi Dominus, & vivat infans?

23 Nunc autem quia mortuus est, quare

jejunem? Numquid potero revocare eum amplius? ego vadam magis ad eum: ille vero non revertetur ad me.

24 Et consolatus est David Bethsabee uxorem suam, ingressisque ad eam, dormivit cum ea: quæ genuit filium, & vocavit nomen ejus Salomon, & Dominus dilexit eum.

25 Misitque in manu Nathan propheta, & vocavit nomen ejus, Amabilis Domino, eo quod diligeret eum Dominus.

26 * Igitur pugnabat Joab contra Rabbath filiorum Ammon, & expugnabat urbem regiam.

27 Misitque Joab nuntios ad David, dicens: Dimicavi adversum Rabbath, & capienda est Urbs aquarum.

28 Nunc igitur congrega reliquam partem populi, & obside civitatem, & cape eam: ne, cum à me visitata fuerit urbs, nomini meo ascribatur victoria.

29 Congregavit itaque David omnem populum, & profectus est adversum Rabbath: cumque dimicasset, cepit eam.

30 Et tulit diademata regis eorum de capite ejus, pondo auri talentum, habens gemas pretiosissimas, & impositum est super caput David. Sed & prædam civitatis asportavit multam valde:

31 Populum quoque ejus adducens servavit, & circumegit super eos ferrata carpenta: divisitque cultris, & traduxit in typo laterum: sic fecit universis civitatibus filiorum Ammon. Et reversus est David, & omnis exercitus in Jerusalem.

CAPUT XIII.

Absalom propter incestum cum sore Thamar fratre Amnon inter epulas occidit: iratoque patre, profugus ad regem Gesur tribus annis ibi permansit.

1 **F** Actum est autem post hæc, ut Absalom filii David sororem speciosissimam, vocabulo Thamar, adamaret Amnon filius David,

2 Et desperet eam valde, ita ut propter amorem ejus ægrotaret: quia cum esset virgo, difficile ei videbatur, ut quippiam inhoneste ageret cum ea.

3 Erat autem Amnon amicus, nomine Jonadab, filius Semmai fratris David, vir prudens valde.

4 Qui dixit ad eum: Quare sic attenuaris macie, fili regis, per singulos dies? cur non indicas mihi? Dixitque ei Amnon: Thamar sororem fratris mei Absalom amo.

5 Cui respondit Jonadab: Cui super lectum tuum, & languorem simula: cumque venerit pater tuus ut visitet, dic ei: Veniat, oro, Thamar soror mea, ut det mihi cibum, & faciat pulmentum, ut comedam de manu ejus.

6 Accubuit itaque Amnon, & quali ægro-

tare capit: cūque venisset rex ad visitandum eum, ait Amnon ad regem: Veniat, obsecro, Thamar soror mea, ut faciat in oculis meis duas forbitiunculas, & cibum capiam de manu ejus.

7 Misit ergo David ad Thamar domum, dicens: Veni in domum Amnon fratris tui, & fac ei pulmentum.

8 Venitque Thamar in domum Amnon fratris sui: ille autem jacebat: quia tollens farinam commisit: & liquefaciens, in oculis ejus coxit forbitiunculas.

9 Tollenque quod coxerat, effudit, & posuit coram eo, & noluit comedere: dixitque Amnon: Ejicite universos à me, Cūque eiecissent omnes,

10 Dixit Amnon ad Thamar: Intra cibum in conclave, ut vescar de manu tua. Tolle ergo Thamar forbitiunculas, quas fecerat, & intulit ad Amnon fratrem suum in conclave.

11 Cūque obtulisset ei cibum, apprehendit eam, & ait: Veni, cuba mecum, soror mea.

12 Quæ respondit ei: Noli, frater mi, noli opprimere me, neque enim hoc fas est in Israel: noli facere stultitiam hanc,

13 Ego enim ferre non potero opprobrium meum, & tu eris quasi unus de insipientibus in Israel: quin potius loquere ad regem, & non negabit me tibi.

14 Noluit autem acquiescere precibus ejus, sed prævalens viribus oppressit eam, & cubavit cum ea.

15 Et exosam eam habuit Amnon odio magno nimis: ita ut majus esset odium, quo oderat eam, amore, quo ante dilexerat. Dixitque ei Amnon: Surge, & vade.

16 Quæ respondit ei: Majus est hoc malum, quod nunc agis adversum me, quam quod ante fecisti, expellens me. Et noluit audire eam:

17 Sed vocato puero, qui ministrabat ei, dixit: Ejice hanc à me foras, & claude ostium post eam.

18 Quæ induta erat talari tunica: hujusmodi enim filia regis virgines vestibus utebantur. Ejecit itaque eam minister illius foras: clausitque fores post eam.

19 Quæ aspergens cinerem capiti suo, scissâ talari tunica, impositisque manibus super caput suum, ibat ingrediens, & clamans.

20 Dixit autem ei Absalom frater suus: Nūquid Amnon frater tuus concubuit tecū? sed nunc soror tace, frater tuus est: neque affligas cor tuum pro hac re. Mansit itaque Thamar contabescens in domo Absalom fratris sui.

21 Cū autem audisset rex David verba hæc, contristatus est valde, & noluit contristare spiritum Amnon filii sui, quoniam diligebat eum, quia primogenitus erat ei.

22 Porro non est locutus Absalom ad Amnon, eo quod violasset Thamar sororem suā.

23 Factum est autem post tempus biennii, ut tonderentur oves Absalom in Baalhazor, quæ est juxta Ephraim: & vocavit Absalom omnes filios regis.

24 Venitque ad regem, & ait ad eum: Ecce tondentur oves servi tui: veniat, oro, rex cum servis suis ad servum suum.

25 Dixitque rex ad Absalom: Noli, fili mi, noli rogare, ut veniamus omnes, &

gravemus te. Cū autem cogeret eum, & nolisset ire, benedixit eis.

26 Et ait Absalom: Si non vis venire, veniat, obsecro, nobiscum saltem Amnon frater meus. Dixitque ad eum rex: Non est necesse, ut vadat tecum.

27 Coegit itaque Absalom eum, & dimisit eum eo Amnon, & universos filios regis. Feceratque Absalom convivium quasi convivium regis.

28 Præceperat autē Absalom pueris suis, dicens: Observate, cū temulentus fuerit Amnon vino, & dixerō vobis: Percutite eum, & interficite: nolite timere: ergo enim sū, qui præcipio vobis: roboramini, & estote viri fortes.

29 Fecerunt ergo pueri Absalom adversum Amnon, sicut præceperat eis Absalom. Surgentesque omnes filii regis ascenderunt singuli mulas suas, & fugerunt.

30 Cūque adhuc pergerent in itinere, fama pervenit ad David, dicens: Percussit Absalom omnes filios regis, & non remansit ex eis saltem unus.

31 Surrexit itaque rex, & scidit vestimenta sua, & cecidit super terram, & omnes servi illius, qui assistebat ei, sciderunt vestimenta sua.

32 Respondens autem Jonathas filius Semmai fratris David, dixit: Ne æstimet dominus meus rex, quod omnes pueri filii regis occisi sint: Amnon solus mortuus est, quoniam in ore Absalom erat positus, ex die, qua oppressit Thamar sororem ejus.

33 Nunc ergo ne ponat dominus meus rex super cor suum verbum istud, dicens: Omnes filii regis occisi sunt: quoniam Amnon solus mortuus est.

34 Fugit autem Absalom: & elevavit puer speculator oculos suos, & aspexit: & ecce populus multus veniebat per iter devium ex latere montis.

35 Dixit autē Jonadab ad regē: Ecce filii regis adsunt: juxta verbum servi tui sic factū est.

36 Cūque cessasset loqui, apparuerunt & filii regis: & intrantes levaverunt vocem suam, & fleverunt: sed & rex, & omnes servi ejus fleverunt ploratu magno nimis.

37 Porro Absalom fugiens, abiit ad Tholomai filium Ammiud regem Gessur. Luxit ergo David filium suum cunctis diebus.

38 Absalom autem cū fugisset, & venisset in Gessur, fuit tibi tribus annis.

39 Cessavitque rex David persequi Absalom, eo quod consolatus esset super Amnon interitum.

C A P U T XIV.

Absalom mulieris Thecuiæ solertia revocari curat Joab & Gessur in Jerusalem: de pulchritudine, & filiis Absalom, qui biennio post reditum faciem patris non vidit, & nec messem Joab incendi iussit.

1 Intelligens autem Joab filius Sarvix, quod cor regis versum esset ad Absalom,

2 Misit Thecuam, & tulit inde mulierem sapientem: dixitque ad eam: Lugere te simula, & induere veste lugubri, & ne ungaris oleo, ut sis quasi mulier jam plurimo tempore lugens mortuum.

3 Et ingredieris ad regem & loqueris ad eum sermones hujusmodi. Posuit autem Joab verba in ore ejus.

4 Itaque cum ingressa fuisset mulier Theocuitis ad regem, cecidit coram eo super terram, & adoravit, & dixit: Serva me, rex.

5 Et ait ad eam rex: Quid causa habes? Quae respondit: Heu, mulier vidua ego sum: mortuus est enim vir meus:

6 Et ancillae tuae erant duo filii: qui rixati sunt adversum se in agro, nullusque erat, qui eos prohibere posset: & percussit alter alterum, & interfecit eum.

7 Et ecce confurgens universa cognatio adversum ancillam tuam, dicit: Trade eum, qui percussit fratrem suum, ut occidamus eum pro anima fratris sui, quem interfecit, & deleamus haereditatem: & querunt extinguere scintillam meam, quae relicta est, ut non super sit viro meo nomen, & reliquiae super terram.

8 Et ait rex ad mulierem: Vade in domum tuam, & ego iubebo prote.

9 Dixitque mulier Theocuitis ad regem: In me, domine mi rex, sit iniquitas, & in domum patris mei: rex autem, & thronus ejus sit innocens.

10 Et ait rex: Qui contradixerit tibi, adduc eum ad me, & ultra non addet, ut tangat te.

11 Quae ait: Recordetur rex Domini Dei sui, ut non multiplicentur proximi sanguinis ad ulciscendum, & nequaquam interficiant filium meum. Qui ait: Vivit Dominus, quia non cadet de capillis filii tui super terram.

12 Dixit ergo mulier: Loquatur ancilla tua ad dominum regem verbum. Et ait: Loquere.

13 Dixitque mulier: Quare cogitasti huiusmodi rem contra populum Dei, & locutus est rex verbum istud, ut peccet, & non reducat ejectionem suam?

14 Omnes morimur, & quasi aqua dilabimur in terram, quae non revertuntur: nec vult Deus perire animam, sed retractat cogitationes ne penitus pereat, qui abiectionis est.

15 Nunc igitur veni, ut loquar ad dominum meum regem verbum hoc, praesente populo. Et dixit ancilla tua: Loquar ad regem, si quo modo faciat rex verbum ancillae suae.

16 Et audivit rex, ut liberaret ancillam suam de manu omnium, qui volebant de haereditate Dei delere eam, & filium meum simul.

17 Dicit ergo ancilla tua, ut fiat verbum Domini mei regis sicut sacrificium. Sicut enim Angelus Dei, sic est dominus meus rex, ut nec benedictione, nec maledictione moveatur: unde & Dominus Deus tuus est tecum.

18 Et respondens rex, dixit ad mulierem: Ne abscondas a me verbum, quod te interrogo. Dixitque ei mulier: Loquere, domine mi rex.

19 Et ait rex: Numquid manus Joab tecum est in omnibus istis? Respondit mulier, & ait: Per salutem animae tuae, domine mi rex, nec ad sinistram, nec ad dexteram est, ex omnibus his, quae locutus est dominus meus rex: servus enim tuus Joab, ipse praecepit mihi, & ipse posuit in os ancillae tuae omnia verba haec.

20 Ut verteret figuram sermonis huius, servus tuus Joab praecepit istud: tu autem domine mi rex, sapiens es, sicut habet sapientiam Angelus Dei, ut intelligas omnia super terram.

21 Et ait rex ad Joab: Ecce placatus feci verbum tuum: vade ergo, & revoca puerum Absalom.

22 Cadenique Joab super faciem suam in terram, adoravit, & benedixit regi: & di-

xit Joab: Hodie intellexit servus tuus, quia inveni gratiam in oculis tuis, domine mi rex: fecisti enim sermonem servi tui.

23 Surrexit ergo Joab, & abiit in Gessur, & adduxit Absalom in Jerusalem.

24 Dixit autem rex: Revertatur in domum suam, & faciem meam non videat. Reversus est itaque Absalom in domum suam, & faciem regis non vidit.

25 Porro sicut Absalom vir non erat pulcher in omni Israel, & decorus nimis vestigio pedis usque ad verticem non erat in eo ulla macula.

26 Et quando tondebatur capillum (semel autem in anno tondebatur, quia gravabat eum casaries) ponderabat capillos capitis sui ducentis siclis, pondere publico.

27 Nati sunt autem Absalom filii tres: & filia una nomine Thamar, elegantis formae.

28 Mansitque Absalom in Jerusalem duobus annis, & faciem regis non vidit.

29 Misit itaque ad Joab, ut mitteret eum ad regem: qui noluit venire ad eum. Cumque secundum misisset, & ille noluisse venire ad eum,

30 Dixit servis suis: Sciatis agrum Joab juxta agrum meum, habentem messem hordei: ite igitur, & succendite eum igni. Succenderunt ergo servi Absalom segetem igni. Et venientes servi Joab, scissis vestibus suis, dixerunt, Succenderunt servi Absalom parte agri igni.

31 Surrexitque Joab, & venit ad Absalom in domum ejus, & dixit: Quare succenderunt servi tui segetem meam igni?

32 Et respondit Absalom ad Joab: Misit ad te obsecrans, ut venires ad me, & mitteres te ad regem, & diceres ei: Quare veni de Gessur? melius mihi erat ibi esse: obsecro ergo, ut videam faciem regis: quod si memor est iniquitatis meae, interficiat me.

33 Ingressus itaque Joab ad regem, nuntiavit ei omnia: vocatusque est Absalom, & intrauit ad regem, & adoravit super faciem terrae coram eo: oscularisque est rex Absalom.

C A P U T XV.

Absalom, conciliato sibi populi favore, adversus patrem conjura in Hebron, quem pater fugit, paucis cum arca remissis, & inter alios Chusai remittitur, dissipaturus consilium Achitophel.

1 Igitur post haec fecit sibi Absalom currus, & equites, & quinquaginta viros, qui praecederent eum.

2 Et mane confurgens Absalom stabat juxta introitum portae, & omnem virum, qui habebat negotium, ut veniret ad regis judicium, vocabat Absalom ad se, & dicebat: De qua civitate es tu? Qui respondens aiebat: Ex una tribu Israel ego sum servus tuus.

3 Respondebatque ei Absalom: Videtur mihi sermones tui boni, & iusti. Sed non est qui te audiat constitutus a rege. Dicebatque Absalom:

4 Quis me constituat judicem super terram, ut ad me veniant omnes, qui habent negotium, & iuste judicem?

5 Sed & cum accederet ad eum homo, ut salutarer illum, extendebat manum suam, & apprehendens, osculabatur eum.

6 Faciebatque hoc omni Israel venienti ad judicium, ut audiretur a rege, & sollicitabatur corda virorum Israel.

7 Post quadraginta autem annos, dixit Absalom ad regem David: Vadam, & reddam vota mea, quæ vovi Domino in Hebron.

8 Vovens enim vovit servus tuus, cum esset in Gessur Syriæ, dicens: Si reduxerit me Dominus in Jerusalem, sacrificabo Domino.

9 Dixitque ei rex David: Vade in pace. Et surrexit, & abiit in Hebron.

10 Misit autem Absalom exploratores in universas tribus Israel, dicens: Statim ut audieritis clangorem buccinæ, dicite: Regnavit Absalom in Hebron.

11 Porro cum Absalom serunt ducenti viri de Jerusalem vocati, euntes simplici corde, & causam penitus ignorantes.

12 Accessit quoque Absalom Achitophel Gilonitem consiliarium David, de civitate sua Gilo. Cumque immolaret victimas, facta est conjuratio valida, populusque concurrens augebatur cum Absalom.

13 Venit igitur nuntius ad David, dicens: Toto corde universus Israel sequitur Absalom.

14 Et ait David servis suis, qui erant cum eo in Jerusalem: Surgite, fugiamus; neque enim erit nobis effugium a facie Absalom: festinate egredi, ne forte veniens occupet nos, & impellat super nos ruinam, & percutiat civitatem in ore gladii.

15 Dixeruntque servi regis ad eum: Omnia, quæcumque præceperit Dominus noster rex, libenter exequemur servi tui.

16 Egredius est ergo rex, & universa domus ejus, pedibus suis: & dereliquit rex decem mulieres concubinas ad custodiendam domum.

17 Egrediusque rex, & omnis Israel pedibus suis, stetit procul a domo.

18 Et universi servi ejus ambulabant juxta eum, & legiones Cerethi, & Phelethi, & omnes Gethai, pugnatores validi, sexcenti viri qui secuti cum fuerant de Geth pedites, præcedebant regem.

19 Dixit autem rex ad Ethai Gethaun: Cur venis nobiscum? revertere, & habita cum rege: quia peregrinus es, & egredius es de loco tuo.

20 Hæc venisti, & hodie compelleris nobiscum egredi: ego autem vadam, quod iturus sum: revertere, & redue tecum fratres tuos, & Dominus faciet tecum misericordiam, & veritatem, quia ostendisti gratiam, & fidem.

21 Et respondit Ethai regi, dicens: Vivit Dominus, & vivit Dominus meus rex: quoniam in quocumque loco fueris, domine mi rex, si ve in morte, si ve in vita, ibi erit servus tuus.

22 Et ait David Ethai: Veni, & transi. Et transiit Ethai Gethaus, & omnes viri, qui cum eo erant, & reliqua multitudo.

23 Omnesque flebant voce magna, & universus populus transibat: rex quoque transgrediebatur torrentem Cedron, & cunctus populus incedebat contra viam, quæ respicit ad desertum.

24 Venit autem & Sadoc sacerdos, & universi Levitæ cum eo portantes arcam fœderis Dei, & deposuerunt arcam Dei: & ascendit Abiathar, donec expletus esset omnis populus, qui egredius fuerat de civitate.

25 Et dixit rex ad Sadoc: Reporta arcam Dei in urbem: si invenero gratiam in oculis Domini, reducet me, & ostendet mihi eam, & tabernaculum suum.

26 Si autem dixerit mihi: Non places: præstod sum, faciat, quod bonum est coram te.

27 Et dixit rex ad Sadoc sacerdotem: O Videns, reverte in civitatem in pace: & Achimaas filius tuus, & Jonathas filius Abiathar, duo filii vestri, sint vobiscum.

28 Ecce ego abscondar in capetribus deserti, donec veniat sermo à vobis indicans mihi.

29 Reportaverunt ergo Sadoc, & Abiathar arcam Dei in Jerusalem: & manserunt ibi.

30 Porro David ascendebat Olivum olivarum, scandens, & flens, nudis pedibus incedens, & aperto capite, sed & omnis populus, qui erat cum eo, aperto capite ascendebat plorans.

31 Nuntiatum est autem David, quod & Achitophel esset in conjuratione cum Absalom, dixitque David: Infatua, quæso, Domine, consilium Achitophel.

32 Cumque ascenderet David summitatem montis, in quo adoraturus erat Dominum, ecce occurrit ei Chusai Arachites, scissa veste, & terra pleno capite.

33 Et dixit ei David: Si veneris mecum, eris mihi oneri.

34 Si autem in civitatem revertaris, & dixeris Absalom: Servus tuus sum, rex: sicut fui servus patris tui, sic ero servus tuus: dissipabis consilium Achitophel.

35 Habes autem tecum Sadoch, & Abiathar sacerdotes: & omne verbum, quodcumque audieris de domo regis, indicabis Sadoc, & Abiathar sacerdotibus.

36 Sunt autem cum eis duo filii eorum, Achimaas filius Sadoc, & Jonathas filius Abiathar, & mitteris per eos ad me omne verbum, quod audieritis.

37 Veniente ergo Chusai amico David in civitate, Absalom quoque ingressus est Jerusalem.

CAPUT XVI.

Siba cibaria adferenti, ac detractori confert bona Miphiboseph. Semei maledicentem occidi vetat. Absalom Jerusalem ingressus, consilio Achitophel ad concubinas patris sui publice ingreditur.

1 Cumque David transisset paululum montis verticem, apparuit Siba puer Miphiboseph in occursum ejus cum duobus asinis, qui onerati erant ducentis panibus, & centum alligaturis uvæ passæ, & centum massis palatharum, & utre vini.

2 Et dixit rex Siba: Quid sibi volunt hæc? Responditque Siba: Asini, domesticis rebus, ut sedent: panes, & palathæ, ad vescendum pueris tuis: vinum autem ut bibat, si quis defecerit in deserto.

3 Et ait rex: Ubi est filius domini tui?

* Responditque Siba Regi: Remansit in Jerusalem, dicens: Hodie restituet mihi domus Israel regnum patris mei.

4 Et ait rex Siba: Tua sint omnia, quæ fuerunt Miphiboseph. Dixitque Siba: Oro, ut inveniam gratiam coram te, domine mi rex.

5 Venit ergo rex David usque Bahurim: & ecce egrediebatur inde vir de cognatione domus Saul, nomine Semei, filius Gera, procedebatque egrediens, & maledicebat,

6 Mittebatque lapides contra David, & contra universos servos regis David: omnis autem populus, & universi bellatores, à dextero, & à sinistro latere regis incedebant.

7 Ita autem loquebatur Semei, cum malediceret regi : Egredere, egredere, vir sanguinum, & vir Belial.

8 Reddidit tibi Dominus universum sanguinem domus Saul: quoniam invasisti regnum pro eo, & dedit Dominus regnum in manu Absalom filii tui: & ecce premunt te mala tua, quoniam vir sanguinum es.

9 Dixit autem Abisai filius Sarvia regi: Quare maledicis canis hic mortuus domino meo regi? vadam, & amputabo caput ejus.

10 Et ait rex: Quid mihi, & vobis est, filii Sarvia? dimitte eum, ut maledicat. Dominus enim precepit ei, ut malediceret David: & quis est, qui audeat dicere, quare sic fecerit?

11 Et ait rex Abisai, & universis servis suis: Ecce filius meus, qui egressus est de utero meo, quarit animam meam: quanto magis nunc filius Jemini? dimitte eum, ut maledicat juxta preceptum Domini:

12 Si forte respiciat Dominus afflictionem meam, & reddat mihi Dominus bonum pro maledictione hac hodierna.

13 Ambulabat itaque David, & focii ejus per viam cum eo, Semei autem per jugum montis ex latere, contra illum gradiebatur, maledicens, & mittens lapides adversum eum, terramque spargens.

14 Venit itaque rex, & universus populus cum eo lassus, & resocillati sunt ibi.

15 Absalom autem, & omnis populus ejus ingressi sunt Jerusalem, sed & Achitophel cum eo.

16 Cum autem venisset Chusai Arachites amicus David ad Absalom, locutus est ad eum: Salve rex, salve rex.

17 Ad quem Absalom: Hæc est, inquit, gratia tua ad amicum tuum? quare non ivisti cum amico tuo?

18 Responditque Chusai ad Absalom: Nequaquam: quia illius ero, quem elegit Dominus, & omnis hic populus, & universus Israel, & cum eo manebo.

19 Sed ut & hoc inferam, cui ergo serviturus sum? nonne filio regis? sicut parvi patri tuo, ita parebo & tibi.

20 Dixit autem Absalom ad Achitophel: Inite consilium, quid agere debeamus.

21 Et ait Achitophel ad Absalom: Ingredere ad concubinas patris tui, quas dimisit ad custodiendam domum: ut cum audierit omnis Israel, quod forderis patrem tuum, roborentur tecum manus eorum.

22 * Terenderunt ergo Absalom tabernaculum in solario, ingressusque est ad concubinas patris sui coram universo Israel.

23 Consilium autem Achitophel, quod dabat in diebus illis, quasi si quis consuleret Deum: sic erat omne consilium Achitophel, & cum esset cum David, & cum esset cum Absalom.

C A P U T XVII.

Chusai dissipat consilium Achitophelis, de obruendo statim Davide, idque per nuntios indicat Davidi, qui consilio Chusai transit Jordanem, quare se suspendit Achitophel: res amici David munera adferunt, ne ejus populus necessariis egens destitueret.

1 Dixit ergo Achitophel ad Absalom: Eligam mihi duodecim millia virorum, & confurgens persequar David hæc nocte.

2 Et irruens super eum (quippe qui lassus

est, & solutis manibus) percutiam eum: cumque fugerit omnis populus, qui cum eo est, percutiam regem desolatum.

3 Et reducam universum populum, quomodo unus homo reverti solet: unum enim virum tu queris: & omnis populus erit in pace.

4 Placuitque sermo ejus Absalom, & cunctis majoribus natu Israel.

5 Ait autem Absalom: Vocate Chusai Arachitem, & audiamus, quid etiam ipse dicat.

6 Cumque venisset Chusai ad Absalom, ait Absalom ad eum: Hujuscemodi sermonem locutus est Achitophel: facere debemus, an non? quod das consilium?

7 Et dixit Chusai ad Absalom: Non est bonum consilium, quod dedit Achitophel hac vice.

8 Et rursum intulit Chusai: Tu nosti patrem tuum, & viros, qui cum eo sunt, esse fortissimos, & amaro animo, veluti si urfa raptis catulis in saltu saviat: sed & pater tuus vir bellator est, nec morabitur cum populo.

9 Forsitan nunc latiat in foveis, aut in uno, quo voluerit, loco: & cum ceciderit unus quilibet in principio, audiet quicumque audierit, & dicet: Facta est plaga in populo, qui sequebatur Absalom.

10 Et fortissimus quisque, cujus cor est quasi leonis, pavore solvetur: scit enim omnis populus Israel fortem esse patrem tuum, & robustos omnes, qui cum eo sunt.

11 Sed hoc mihi videtur rectum esse consilium: Congregetur ad te universus Israel, à Dan usque Bersabee, quasi arena maris innumerabilis: & tu eris in medio eorum.

12 Et irruemus super eum in quocumque loco inventus fuerit: & operiemus eum, sicut cadere solet ros super terram, & non relinquemus de viris, qui cum eo sunt, ne unum quidem.

13 Quod si urbem aliquam fuerit ingressus, circumdabit omnis Israel civitati illi funes, & trahemus eam in torrentem, ut non repariatur ne calculus quidem ex ea.

14 Dixitque Absalom, & omnes viri Israel: Melius est consilium Chusai Arachite consilio Achitophel: Domini autem nutu dissipatum est consilium Achitophel utile, ut induceret Dominus super Absalom malum.

15 Et ait Chusai Sadoc, & Abiathar sacerdotibus: Hoc, & hoc modo consilium dedit Achitophel Absalom, & senioribus Israel: & ego tale, & tale dedi consilium.

16 Nunc ergo mittite citò, & nuntiate David, dicentes: Ne moreris nocte hac in campestribus deserti, sed absque dilatione transgredere: ne forte absorbeat rex, & omnis populus, qui cum eo est.

17 Jonathas autem, & Achimaas stabant juxta fontem Rogel: abiit ancilla, & nuntiavit eis: & illi profecti sunt, ut referrent ad regem David nuntium: non enim poterant videri, aut introire, civitatem.

18 Vidit autem eos quidam puer, & indicavit Absalom: illi verò concito gradu ingressi sunt domum cuiusdam viri in Bahurim, qui habebat puteum in vestibulo suo, & descenderunt in eum.

19 Tulit autem mulier, & expandit velamen super os putei, quasi siccans praelanas, & sic latuit res.

20 Cumque venissent servi Absalom in do-

F muti, ad mulierem dixerunt: Ubi est Achimaas, & Jonathas? Et respondit eis mulier: Transierunt festinanter, gustata paululum aqua. At hi, qui querebant, cum non reperissent, reversi sunt in Jerusalem.

21. Cumque abiissent, ascenderunt illi de puteo, & pergentes nuntiaverunt regi David, & dixerunt: Surgite, & transite cito fluvium: quoniam hujuscemodi dedit consilium contra vos Achitophel.

22. Surrexit ergo David, & omnis populus, qui cum eo erat, & transierunt Jordanem, donec dilucesceret: & ne unusquidem reliquus fuit, qui non transisset fluvium.

23. Porro Achitophel videns, quod non fuisset factum consilium suum, stravit alium suum, surrexitque & abiit in domum suam, & in civitatem suam: & disposita domo sua, suspensio interit, & sepultus est in sepulchro patris sui.

24. David autem venit in castra, & Absalom

transiit Jordanem, ipse, & omnes viri Israel cum eo.

25. Amasai vero constituit Absalom pro Joab super exercitum, Amasai autem erat filius viri, qui vocabatur Jera de Israheli, qui ingressus est ad Abigail filiam Naas, sororem Sarvir, quae fuit mater Joab.

26. Et castrametatus est Israel cum Absalom in Terra Galaad.

27. Cumque venisset David in Castra, Sobir filius Naas de Rabbath filiorum Ammon, & Machir filius Ammihel de Lodabar, & Berzellai Galaadites de Rogelim,

28. Obtulere ei stratoria, & tapetia, & vasa stilia, frumentum, & hordeum, & farinam, & potentia, & fabam, & lentem, & fruxum cicer,

29. Et mel, & butyrum, oves, & pingues vitulos, dederunt; David, & populo, qui cum eo erat, ad vescendum: suspicati enim sunt, populum fame, & siti fatigari in deserto.

C A P U T XVIII.

Absalom victus praelio, & de quercu pendens ab Joab transfoditur, quod audiens David, amare eum fleuit.

A 1. Cuius considerato David populo suo constituit super eos tribunos, & centuriones,

2. Et dedit populi tertiam partem sub manu Joab, & tertiam partem sub manu Abisai filii Sarvir fratris Joab, & tertiam partem sub manu Ethai, qui erat de Geth: dixitque rex ad populum: Egrediar & ego vobiscum.

3. Et respondit populus: Non exibis: siue enim fugerimus, non magnopere ad eos de nobis perinebit: siue media pars ceciderit & nobis non satis curabunt: quia tu unus pro decem millibus computaris: melius est igitur, ut sis nobis in urbe praesidio.

4. Ad quos rex ait: Quid vobis videtur regium, hoc faciam. Stetit ergo rex juxta portam: egrediebaturque populus per turmas suas, centeni, & milleni.

B 5. Et praecepit rex Joab, & Abisai, & Ethai, dicens: Servate mihi puerum Absalom. Et omnis populus audiebat praeipientem regem cunctis principibus pro Absalom.

6. Itaque egressus est populus in campum contra Israel, & factum est praelium in saltu Ephraim.

7. Et casus est ibi populus Israel ab exercitu David, factaque est plaga magna in die illa, viginti millium.

8. Fuit autem ibi praelium dispersum super faciem omnis terre, & multo plures erant, quos saltus consumplerat de populo, quam hi, quos voraverat gladius in die illa.

9. Accidit autem, ut occurreret Absalom Ieris David, sedens mulo: cumque ingressus fuisset mulus subter condensam quercum & magnam, adhæsit caput ejus quercui: & illo suspensio inter caelum, & terram, mulus, cui insederat, pertransiit.

10. Vidit autem hoc quispiam, & nuntiavit Joab, dicens: Vidi Absalom pendere de quercu.

11. Et ait Joab viro, qui nuntiaverat ei: Si vidisti, quare non confodisti eum cum terra, & ego dedissem tibi decem argenti selos, & unum balteum?

12. Qui dixit ad Joab: Si appenderes in manibus meis mille argenteos, nequaquam mitterem manum meam in filium regis:

audiens.

audientibus enim nobis præcepit rex tibi, & Abisai, & Ehai, dicens: Custodite mihi puerum Absalom.

13 Sed & si fecissem contra animam meam audacter, & nequaquam hoc regem latere potuisset, & tu stares ex adverso.

D 14 Et ait Joab: Non sicut tu vis, sed aggrediar eum coram te. Tulit ergo tres lanceas in manu sua, & infixit eas in corde Absalom: cumque adhuc palpitaret hærens in quercu, 15 Cucurrerunt decem juvenes armigeri Joab, & percutientes interfecerunt eum.

16 Cecinit autem Joab buccina, & retinuit populum, ne persequeretur fugientem Israel, volens parcere multitudini.

17 Et tulit Absalom, & projecit eum in saltu, in foveam grandem, & comportaverunt super eum acervum lapidum magni nimis: omnis autem Israel fugit in tabernacula sua.

18 Porro Absalom crexerat sibi, cum adhuc viveret, titulum, qui est in Valle regis: dixerat enim: Non habeo filium, & hoc erit monumentum nominis mei. Vocavitque titulum nomine suo, & appellatur Manus Absalom, usque ad hanc diem.

E 19 Achimaas autem filius Sadoc, ait: Curram, & nuntiabo regi, quia iudicium fecerit ei Dominus de manu inimicorum ejus.

20 Ad quem Joab dixit: Non eris nuntius in hac die, sed nuntiabis in alia; hodie nolo te nuntiare, filius enim regis est mortuus.

21 Et ait Joab Chusi: Vade, & nuntia regi, quæ vidisti. Adoravit Chusi Joab, & cucurrit.

22 Rursus autem Achimaas filius Sadoc dixit ad Joab: Quid impedit, si etiam ego curram post Chusi? Dixitque ei Joab: Quid vis currere, fili mi? non eris boni nuntii bajulus.

23 Qui respondit: Quid enim si cucurtero? Et ait ei: Curre: Currrens ergo Achimaas per viam compendii, transivit Chusi.

24 David autem sedebat inter duas portas: speculator verò, qui erat in fastigio portæ super murum, elevans oculos, vidit hominem currentem solum.

25 Et exclamans indicavit regi: dixitque rex: Si solus est, bonus est nuntius in ore ejus. Properante autem illo, & accedente propius,

F 26 Vidit speculator hominem alterum currentem, & vociferans in culmine, ait: Apparet mihi alter homo currens solus. Dixitque rex: Et iste bonus est nuntius.

27 Speculator autem: Contemplor, ait, cursum prioris, quasi cursum Achimaas filii Sadoc. Et ait rex: Vir bonus est, & nuntium portans bonum venit.

28 Clamans autem Achimaas, dixit ad regem: Salve, rex. Et adorans regem coram eo pronus in terram, ait: Benedictus Dominus Deus tuus, qui coneludit homines, qui levaverunt manus suas contra dominum meum regem.

G 29 Et ait rex: Estne pax puero Absalom? Dixitque Achimaas: Vidi tumultum magnum, cum mitteret Joab servus tuus, o rex, me servum tuum: nescio aliud.

30 Ad quem rex: Transi, ait, & sta hic. Cumque ille transisset, & staret,

31 Apparuit Chusi, & veniens ait: Bonum apporto nuntium, domine mi rex: judicavit enim pro te Dominus hodie de manu omnium, qui surrexerunt contra te.

32 Dixit autem rex ad Chusi: Estne pax puero Absalom? cui respondens Chusi: Fiant, inquit, sicut puer inimici domini mei regis, & universi, qui consurgunt adversus eum in malum.

33 Contristatus itaque rex, ascendit cœnaculum portæ, & flevit: Et sic loquebatur vadens: * Fili mi Absalom, Absalom fili mi: quis mihi tribuat, ut ego moriar pro te, Absalom fili mi, fili mi Absalom?

CA P U T XIX.

David Joab verbis commotus cessat plangere Absalom, & suos conspiratores sibi reconciliat, & a viris Juda in Jerusalem reducit, ac Semel veniam precanti ignoscit, & Miphiboseh recipit, jubens, ut aëres cum Siba dividat: vale dicit ipsi Barzilai retinens secum Chamaam. Israel autem cum Juda pro Davide acriter contendit.

A 1 Nuntiatum est autem Joab, quod rex flecteret, & lugeret filium suum:

2 Et versa est victoria in luctum in die illa omni populo: audivit, enim populus in die illa dici: Dolet rex super filio suo.

3 Et declinavit populus in die illa ingredi civitatem, quomodo declinare solet populus versus, & fugiens de pralio.

4 Porro rex operuit caput suum, & clamabat voce magna: Fili mi Absalom, Absalom fili mi.

5 Ingressus ergo Joab ad regem in domum, dixit: Confudisti hodie vulas omnium servorum tuorum, & animam filiorum tuorum, & filiarum tuarum, & animam uxorum tuarum, & animam concubinarum tuarum.

6 Diligis odientes te, & odio habes diligentes te: & ostendisti hodie, quia non curas de ducibus tuis, & de servis tuis: & verè cognovi modò, quia si Absalom viveret, & omnes nos occubissemus, tunc placeret tibi.

B 7 Nunc igitur surge, & procede, & allocuens satisface servis tuis: iuro enim tibi per Dominum, quod si non exieris, ne unus quidem remansurus sit tecum nocte hac: & pejus erit hoc tibi, quam omnia mala, quæ venerunt super te, ab adolescentia tua usque in præsens.

8 Surrexit ergo rex, & sedit in porta: & omni populo nuntiatum est, quod rex sederet in porta: venitque universa multitudo eorum rege: Israel autem fugit in tabernacula sua.

9 Omnis quoque populus certabat in cunctis tribubus Israel, dicens: Rex liberavit nos de manu inimicorum nostrorum, ipse salvavit nos de manu Philistinorum: & nunc fugit de terra propter Absalom.

10 Absalom autem, quem unximus super nos, mortuus est in bello: usquequò filetis & non reducit is regem?

C 11 Rex verò David misit ad Sadoc, & Abiathar sacerdotes, dicens: Loquimini ad majores hatu Juda, dicentes: Cur venitis novissimi ad reducendum regem in domum suam. (Sermo autem omnis Israel pervenerat ad regem in domo ejus.)

12 Fratres mei vos, os meum, & caro mea vos, quare novissimi reducit is regem?

13 Et Amasa dicit: Nonne os meum, & caro mea es? Hæc faciat mihi Deus, & hæc

addat.

addat, si non magister militiæ fueris coram me omni tempore pro Joab.

14 Et inclinavit cor omnium virorum Juda, quasi viri unus: miseruntque ad regem, dicentes: Revertere tu, & omnes servi tui.

15 Et reversus est rex: & venit usque ad Jordanem, & omnis Juda venit usque in Galgalam, ut occurreret regi, & traderetur cum Jordanem.

* J.
Reg. 2
S.

16 * Festinavit autem Semei filius Gera filii Jemini de Bahurim, & descendit cum viris Juda in occursum regis David.

D

17 Cum mille viris de Benjamin, & Siba puer de domo Saul: & quindecim filii ejus, ac viginti servi erant cum eo: & irruerunt Jordanem, ante regem.

18 Transierunt vada, ut traderent dominum regis, & facerent juxta iussionem ejus: Semei autem filius Gera prostratus coram rege, cum jam transisset Jordanem.

19 Dixit autem ei rex: Ne reputes mihi, Domine mi, iniquitatem, neque memineris injuriarum servi tui in die, quia egressus es, domine mi rex, de Jerusalem, neque ponas rex in corde tuo.

20 Agnosco enim servus tuus peccatum meum: & idcirco hodie primus veni de omni domo Joseph, descendique in occursum domini mei regis.

21 Respondens verò Abisai filius Sarvia, dixit: Numquid pro his verbis non occidetur Semei: curia maledixit christo Domini?

22 Et ait David: Quid mihi, & vobis, filii Sarvia? cur effimini mihi hodie in sathan? ergo ne hodie interficietur vir in Israel? an ignoro hodie me factum regem super Israel?

E

23 Et ait rex Semei: Non morieris. Juravitque ei.

24 Miphiboseph quoque filius Saul descendit in occursum regis, illotis pedibus, & intonsa barba: vestesque suas non laverat à die, qua egressus fuerat rex, usque ad diem reversionis ejus in pace.

25 Cumque Jerusalem occurrisset regi, dixit ei rex: Quare non venisti mecum, Miphiboseph?

26 Et respondens ait: Domine mi rex, servus meus contempsit me: dixique ei ego famulus tuus, ut sterneret mihi asinum, & ascendens abirem cum rege: claudus enim sum servus tuus.

* Sup.
16. 1.

27 * Insuper & accusavit me servum tuum ad te dominum meum regem: tu autem, domine mi rex, sicut angelus Dei es, fac, quod placitum est tibi.

28 Neque enim fuit domus patris mei, nisi morti obnoxia domino meo regi: tu autem potuisti me servum tuum inter convivas mensarum: quid ergo habeo iuxta cunctas? aut quid possum ultra vociferari ad regem?

29 Ait ergo ei rex: Quid ultra loqueris? fixum est, quod locutus sum: tu, & Siba dividite possessiones.

F

30 Responditque Miphiboseph regi: Etiam cuncta accipiat, postquam reversus est dominus meus rex pacifice in domum suam.

31 Berzellai quoque Galaadites, descendens de Rogelin, traduxit regem Jordanem, paratus etiam ultra fluvium proficui eum.

* J.
Reg. 2
7.

32 * Erat autem Berzellai Galaadites senex valde, id est, octogenarius, & ipse præbuit alimenta regi, cum moraretur in

castris: fuit quippe vir dives nimis.

33 Dixit itaque rex ad Berzellai: Veni mecum, ut requiescas securus mecum in Jerusalem.

34 Et ait Berzellai ad regem: Quot sunt dies annorum vite mee, ut ascendam cum rege in Jerusalem?

35 * Octogenarius sum hodie: numquid videntur sensus mei ad discernendum suave, aut amarum? aut delectare potest servum tuum cibis, & potus? vel audire possum ultra vocem cantorum, atque cantatricum? quare servus tuus sit oneri domino meo regi?

36 Paululum procedam famulus tuus ab Jordane tecum: non indigeo hac vicissitudine:

37 Sed obsecro, ut revertar servus tuus, & moriar in civitate mea & sepeliar juxta sepulchrum patris mei & matris mee. Est autem servus tuus Chamaam, ipse vadat tecum, domine mi rex, & fac ei, quidquid tibi bonum videtur.

38 Dixit itaque ei rex: Mecum transeat Chamaam, & ego faciam ei, quidquid tibi placuerit, & omne, quod petieris à me, impetabis.

39 Cumque transisset universus populus, & rex Jordanem, oculusque est rex Berzellai, & benedixit ei: & ille reversus est in locum suum.

40 Transivit ergo rex in Galgalam, & Chamaam cum eo: omnis autem populus Juda traduxerat regem, & media tantum pars adfuerat de populo Israel.

41 Itaque omnes viri Israel concurrentes ad regem dixerunt ei: Quare te furati sunt fratres nostri viri Juda, & traduxerunt regem, & domum ejus Jordanem, omnesque viros David cum eo?

42 Et respondit omnis vir Juda ad viros Israel: Quia mihi propior est rex: cur irascaris super hac re? numquid comedimus aliquid ex rege, aut munera nobis data sunt?

43 Et respondit viri Israel ad viros Juda, & ait: Decem partibus major ego sum apud regem, magisque ad me pertinet David cum ad te: cur secisti mihi injuriam, & non mihi nuntiatus est prior, ut reducerem regem meum? Durius autem responderunt viri Juda viros Israel.

C A P U T XX.

Joab cum fratre Abisai persequens Sebam filium Bochri moventem contra David seditionem in Israel, Amasam in via occidit, tandemque ab obsidione Abela, misso Seba per murum capite, discedit.

A Ccedit quoque, ut ibi esset vir Belial, nomine Seba, filius Bochri, vir Jemineus: & cecinit buccina, & ait: Non est nobis pars in David, neque hæreditas in filio Isai: revertere in tabernacula tua, Israel.

2 Et separatus est omnis Israel à David, secutusque est Seba filium Bochri: viri autem Juda adhæserunt regi suo à Jordane super Jerusalem.

3 Cumque venisset rex in domum suam in Jerusalem, tulit decem mulieres concubinas, quas dereliquerat ad custodiam domum, & tradidit eas in custodiam, alimenta eis præbens: & non est ingressus ad eas, sed erant clausæ usque in diem mortis sue in viduitate viventes.

4 Dixit autem rex Amasa: Convoca mihi omnes viros Juda in diem tertium, & tu adesto præsent.

5 Abiit ergo Amasa, ut convocaret Judam, & moratus est extra placitum, quod ei constituerat rex.

6 Ait autem David ad Abisai: Nunc magis afflicti sunt nos Seba filius Bochri quam Absalon: tolle igitur servos domini tui, & persequere eum, ne forte inveniat civitates munitas, & effugiat nos.

7 Egredi sunt ergo cum eo viri Joab, Cerechi quoque, & Phelethi: & omnes robusti exierunt de Jerusalem ad persequendum Seba filium Bochri.

8 Cumque illi essent juxta lapidem grandem, qui est in Gabaon, Amasa veniens occurrit eis. Porro Joab vestitus erat tunica stricta ad mensuram habitus sui, & de super accinctus gladio dependente usque ad ilia, in vagina, qui fabricatus levi motu egredi poterat, & percutere.

9 Dixit itaque Joab ad Amasam: Salve, mi frater. * Et tenuit manu dextera mentum Amasae, quasi oculus eum.

10 Porro Amasa non observavit gladium, quem habebat Joab, qui percussit eum in latere, & effudit intestina ejus in terram, nec secundum vulnus apposuit, & mortuus est. Joab autem, & Abisai frater ejus, persecuti sunt Seba filium Bochri.

11 Interea quidam viri, cum steterissent juxta cadaver Amasae, de sociis Joab, dixerunt: Ecce, qui esse voluit pro Joab comes David.

12 Amasa autem conspersus sanguine, jacebat in media via. Vidit hoc quidam vir, quod subsisteret omnis populus ad videndum eum, & amovit Amasam de via in agrum, operuitque eum vestimento, ne subsisterent transeuntes propter eum.

13 Amoto ergo illo de via, transibat omnis vir sequens Joab ad persequendum Seba filium Bochri.

14 Porro ille transierat per omnes tribus Israel in Abela, & Bethmaacha: omnesque viri electi congregati fuerant ad eum.

15 Venerunt itaque, & oppugnabant eum in Abela, & in Bethmaacha, & circumdederunt munitionibus civitatem, & obsessa est urbs: omnis autem turba, quae erat cum Joab, moliebatur destruere muros.

16 Et exclamavit mulier sapiens de civitate: Audite, audite, dicite Joab: Appropinqua huc, & loquar tecum.

17 Qui cum accessisset ad eam, ait illi: Tu es Joab? Et ille respondit: Ego. Ad quem sic locuta est: Audi sermones ancilla tua. Qui respondit: Audio.

18 Rursusque illa: Sermo, inquit, dicebatur in veteri proverbio: Qui interrogant, interrogent in Abela: & sic perficiebant.

19 Nonne ego sum, quae respondeo veritatem in Israel, & tu quaris subvertere civitatem, & evertere matrem in Israel? Quare precipitas hereditatem Domini?

20 Respondensque Joab, ait: Absit, absit hoc a me: non precipito, neque demolior.

21 Non sic se habet res, sed homo de monte Ephraim Seba, filius Bochri cognomine, levavit manum suam contra regem David: tradidit illum solum, & recedemus a civitate. Et ait mulier ad Joab: Ecce caput ejus mittetur ad te per murum.

22 Ingressa est ergo ad omnem populum, & locuta est eis sapienter: qui abscisum caput Seba filii Bochri projecerunt ad Joab, & ille

cecinit tuba, & recesserunt ab urbe, unusquisque in tabernacula sua: Joab autem reversus est Jerusalem ad regem.

23 * Fuit ergo Joab super omnem exercitum Israel: Banajas autem filius Jojada super Cerethaeos, & Phelethaeos.

24 Aduram vero super tributa: porro Josaphat filius Ahilud a commentariis.

25 Siva autem, scriba: Sadoc vero, & Abiathar, sacerdotes.

26 Ira autem Jairites erat sacerdos David.

CAPUT XXI.

Immissa propter Saulis in Gabaonitas injustam servitiam fame triennali, ad illorum petitionem David Saulis reliquias, prater Miphiboseph tradit, ut crucifigerentur, quarum esset una cum Saulis, & Jonathan ossibus jubet sepultura tradi: narrantur & quatuor bella Davidis adversus Philisthaeos.

1 Acta est quoque fames in diebus David tribus annis jugiter: & consulit David oraculum Domini. Dixitque Dominus: Propter Saul, & domum ejus sanguinem, quia occidit Gabaonitas.

2 Vocatis ergo Gabaonitis rex, dixit ad eos: (Porro Gabaonitae non erant de filiis Israel, sed reliquiae Amorruorum: filii quippe Israel juraverant eis, & voluit Saul percutere eos zelo, quasi pro filiis Israel, & Juda.)

3 Dixit ergo David ad Gabaonitas: Quid faciam vobis? & quod erit vestri piaculum, ut benedicatis hereditati Domini?

4 Dixeruntque ei Gabaonitae: Non est nobis super argento, & auro quaestio, sed contra Saul, & contra domum ejus: neque volumus, ut interficiatur homo de Israel. Ad quos rex ait: Quid ergo vultis, ut faciam vobis?

5 Qui dixerunt regi: Virum, qui attrivit nos, & oppressit inique, ita delere debemus, ut ne unus quidem residuus sit de stirpe ejus in cunctis finibus Israel.

6 Dentur nobis septem viri de filiis ejus, ut crucifigamus eos Domino in Gabaa Saul, quondam electi Domini. Et ait rex: Ego dabo.

7 * Perpercitque rex Miphiboseph filio Jonathan filii Saul, propter iurandum Domini, quod fuerat inter David, & inter Jonathan filium Saul.

8 Tulit itaque rex duos filios Respha filiae Aja, quos peperit Sauli, Armoni, & Miphiboseph: & quinque filios Michol filiae Saul, quos genuerat Hadriel filio Berzellai, qui fuit de Molathi.

9 Et dedit eos in manus Gabaonitarum: qui crucifixerunt eos in monte coram Domino: & ceciderunt hi septem, simul occisi in diebus messis primis, incipiente messione hordei.

10 Tollens autem Respha filia Aja cilicium, subtravit sibi supra petram, ab initio messis, donec stillaret aqua super eos de caelo: & non dimisit aves lacerare eos per diem, neque bestias per noctem.

11 Et nuntiata sunt David, quae fecerat Respha, filia Aja, concubina Saul:

12 Et abiit David, & tulit ossa Saul, & ossa Jonathan filii ejus, a viris Jabes Galaad: * qui furati fuerant ea de platea Bethsan, in qua suspenderant eos Philisthim, cum interfecissent Saul in Gelboe:

13 Et asportavit inde ossa Saul, & ossa Jo-

* Sup.
8.16.

* Jos.
9.16.

B
* Reg.
18.3.

C

* Reg.
11.12.

nathæ filii ejus : & colligentes ossa eorum, qui affixi fuerant ,

14 Sepelierunt ea cum ossibus Saul , & Jonathæ filii ejus in terra Benjamin , in latere in sepulchro Cis patris ejus : feceruntque omnia , quæ præceperat rex , & propitiatus est Deus terræ post hæc .

15 Factum est autem rursus prælium Philistinorum adversum Israel , & descendit David , & servi ejus cum eo , & pugnabant contra Philistinim . Deficiente autem David ,

16 Jesibebenob , qui fuit de genere Arapha , * cujus ferrum hastæ trecentas uncias appendebat , & accinctus erat ense novo , nitus est percutere David .

17 Præsidioque ei fuit Abisai filius Sarvia , & percussum Philistinum interfecit . Tunc juraverunt viri David , dicentes : Jam non egredieris nobiscum in bellum , ne extinguas lucernam Israel .

18 * Secundum quoque bellum fuit in Gob contra Philistinæ : tunc percussit Sobochai de Hufathi, Saph de stirpe Arapha de genere gigantum .

19 Tertium quoque fuit bellum in Gob contra Philistinæ , in quo percussit Adeodarus filius Salus polymitaris Bethlehemites Goliath Gethæum , cujus hastile hastæ erat quasi liciatorium textentium .

20 Quartum bellum fuit in Geth : in quo vir fuit excelsus , qui fenos in manibus , pedibusque habebat digitos , idest , viginti quatuor , & erat de origine Arapha .

21 Et blasphemavit Israel : percussit autem eum Jonathan filius Samaa fratris David .

22 Hi quatuor nati sunt de Arapha in Geth , & ceciderunt in manu David , & servorum ejus .

C A P U T XXII.

Canticum præliarum actionis David pro sua ab omnibus inimicis liberatione.

1 **L**ocus est autem David Domino verba carminis hujus , in die qua liberavit eum Dominus de manu omnium inimicorum suorum , & de manu Saul ,

2 Et ait : * Dominus petra mea , & robur meum , & salvator meus .

3 Deus fortis meus , sperabo in eum : scutum meum , & cornu salutis meæ , elevator meus , & refugium meum : salvator meus , de iniquitate liberabis me .

4 * Laudabilem invocabo Dominum : & ab inimicis meis salvus ero .

5 Quia circumdederunt me contritiones mortis : torrentes Belial terruerunt me .

6 Funes inferni circumdederunt me : prævenerunt me laquei mortis .

7 In tribulatione mea invocabo Dominum , & ad Deum meum clamabo : & exaudiet de templo suo vocem meam , & clamor meus veniet ad aures ejus .

8 Commota est , & contremuit terra : fundamenta montium concussa sunt , & convulsata , quoniam iratus est eis .

9 Ascendit fumus de naribus ejus , & ignis de ore ejus vorabit : carbones succensi sunt ab eo .

10 Inclinauit cælos , & descendit : & caligo sub pedibus ejus .

11 Et ascendit super cherubim , & volavit , & lapsus est super pennas venti .

12 Posuit tenebras in circuitu suo latibulum : cribans aquas de nubibus cælorum .

13 Præ fulgore in conspectu ejus , succensi sunt carbones ignis .

14 Tonabit de cælo Dominus : & excelsus dabit vocem suam .

15 Misit sagittas , & dissipavit eos : fulgur , & consumpsit eos .

16 Et apparuerunt effusiones maris , & revelata sunt fundamenta orbis , ab increpatione Domini , ab increpatione spiritus furoris ejus .

17 Misit de excelsu , & assumpsit me : & extraxit me de aquis multis ,

18 Liberavit me ab inimico meo potentissimo , & ab his , qui oderant me : quoniam robustiores me erant .

19 Prævenit me in die afflictionis meæ , & factus est Dominus firmamentum meum .

20 Et eduxit me in latitudinem : liberavit me , quia complacui ei .

21 Retribuet mihi Dominus secundum justitiam meam : & secundum munditiam manuum mearum reddet mihi .

22 Quia custodivi vias Domini , & non egi impie à Deo meo .

23 Omnia enim judicia ejus in conspectu meo : & præcepta ejus non amovi à me .

24 Et ero perfectus cum eo : & custodiam me ab iniquitate mea .

25 Et restituit mihi Dñs secundum justitiam meam : & secundum munditiam manuum mearum , in conspectu oculorum suorum .

26 Cum sancto electus eris : & cum robusto perfectus .

27 Cum electo electus eris : & cum perverso perverseris .

28 Et populum pauperem salvum facies , oculisque tuis excelsos humiliabis .

29 Quia tu lucerna mea , Domine : & tu , Domine , illuminabis tenebras meas .

30 In te enim curram accinctus : in Deo meo transiliam murum .

31 Deus , immaculata via ejus , eloquium Domini igne examinatum : scutum est omnium sperantium in se .

32 Quis est Deus præter Dominum : & quis fortis præter Deum nostrum ?

33 Deus , qui accinxit me fortitudine : & complanavit perfectam viam meam .

34 Coæquans pedes meos cervis , & super excelsa mea statuens me .

35 * Docens manus meas ad prælium , & cõponens quasi arcum brachia mea .

36 Dedisti mihi clypeum salutis tuæ : & mansuetudo tua multiplicavit me .

37 Dilatabis egressus meos subtus me : & non deficient tali mei .

38 Persequar inimicos meos , & conteram : & non convertar , donec consumam eos .

39 Consumam eos , & confringam , ut non confurgant : cadent sub pedibus meis .

40 Accinxisti me fortitudine ad prælium : incurvasti resistentes mihi subtus me .

41 Inimicos meos dedisti mihi dorsum : odientes me , & disperdam eos .

42 Clamabunt , & non erit , qui salvet : ad Dominum , & non exaudiet eos .

43 Delebo eos , ut pulverem terræ : quasi lutum platearum comminam eos , atque confringam .

44 Salvabis me à contradictionibus populi mei : custodies me in caput gentium : populus , quem ignoro , serviet mihi .

45 Filii alieni resistent mihi, auditu auris obediens mihi.

46 Filii alieni defluerunt, & contrahentur in angustiis suis.

47 Vivit Dominus, & benedictus Deus meus: & exaltabitur Deus fortis salutis meae.

48 Deus, qui das vindictas mihi, & de jicis populos sub me.

49 Qui educis me ab inimicis meis, & a resistentibus mihi elevas me: * a viro iniquo liberabis me.

* Psa. 17. 49.
* Rom 15. 9.

50 * Propterea confitebor tibi, Domine, in gentibus: & nomini tuo cantabo.

51 Magnificans salutes regis sui, & faciens misericordiam Christo suo David, & semini ejus in sempiternum.

C A P U T X X I I I .

Verba novissima David, & catalogus virorum ipsius illustrium.

Haec autem sunt verba David novissima. Dixit David filius Isai: Dixit vir, cui constitutum est de Christo Dei Jacob, egregius psalter Israel:

2 Spiritus Domini locutus est per me, & sermo ejus per linguam meam.

3 Dixit Deus Israel mihi, locutus est fortis Israel, Dominator hominum, justus dominator in timore Dei.

4 Sicut lux aurorae, oriente sole, manet absque nubibus rutilat, & sicut pluvius germinat herba de terra.

5 Nec tanta est domus mea apud Deum, ut pactum aeternum iniret mecum, firmum in omnibus, atque munus. Cuncta enim salus mea, & omnis voluntas, nec est quidquam ex ea, quod non germinat.

6 Pravaricatores autem quasi spinæ evelentur universi: quae non tolluntur manibus.

7 Et si quis tangere voluerit eas, armabitur ferro, & ligno lanceato, igneque succense comburentur usque ad nihilum.

* Par. 11. 10.
Haec nomina fortium David. Sedens in cathedra sapientissimus princeps inter tres, ipse est quasi tenerimus ligni vermiculus, qui octingentos interfecit impetu uno.

9 Post hunc Eleazar filius patris ejus Ahohites inter tres fortes, qui erant cum David, quando exprobraverunt Philisthim, & congregati sunt illuc in praelium.

10 Cumque ascendissent viri Israel, ipse stetit, & percussit Philisthaos, donec deficeret manus ejus, & obrigeret cum gladio: fecitque Dominus salutem magnam in die illa: & populus, qui fugerat, reversus est ad castrorum spolia detrahenda.

11 Et post hunc, Semma filius Age de Arari, & congregati sunt Philisthim in statione: erat quippe ibi ager lente plenus. Cumque fugisset populus a facie Philisthim,

12 Stetit ille in medio agri, & tuitus est eum, percussitque Philisthaos: & fecit Dominus salutem magnam.

13 Necnon & ante descenderant tres, cui erant principes inter triginta, & venerant tempore mellis ad David in speluncam Oollam: castra autem Philisthinorum erant posita in Valle gigantum.

14 Et David erat in praesidio: porro sta-

tio Philisthinorum tunc erat in Bethleh-

hem.

15 Desideravit ergo David, & ait: O si quis mihi daret potum aquae, de cisterna, quae est in Bethlehem juxta portam!

16 Irruperunt ergo tres fortes castra Philisthinorum, & hauserunt aquam de cisterna Bethlehemi, quae erat juxta portam, & attulerunt ad David: at ille noluit bibere, sed libavit eam Domino,

17 Dicens: Propitius sit mihi Dominus, ne faciam hoc: num sanguinem hominum istorum, qui profecti sunt, & animarum periculum bibam? Noluit ergo bibere. Haec fecerunt tres robustissimi.

18 Abisai quoque frater Joab filius Sarvix, princeps erat de tribus: ipse est, qui levavit hastam suam contra trecentos, quos interfecit, nominatus in tribus,

19 Et inter tres nobilior, eratque eorum princeps, sed usque ad tres primos non pervenerat.

20 Et Banajas filius Jojada viri fortissimi, magnorum operum, de Cabseel: ipse percussit duos leones Moab, & ipse descendit, & percussit leonem in media cisterna in diebus nivis.

21 Ipse quoque interfecit virum Aegyptium, virum dignum spectaculo, habentem in manu hastam: itaque cum descendisset ad eum in virga, vi extorsit hastam de manu Aegyptii, & interfecit eum hasta sua.

22 Haec fecit Banajas filius Jojada.

23 Et ipse nominatus inter tres robustos, qui erant inter triginta nobiliores: verumtamen usque ad tres non pervenerat, fecitque eum sibi David auricularium, & secreto.

24 Afael frater Joab inter triginta, Elehanan filius patris ejus de Bethlehem,

25 Semma de Harodi, Elica de Harodi,

26 Heles de Phalti, Hira filius Acces de Thecua.

27 Abiezer de Anathoth, Mobonnai de Hufati,

28 Selmon Ahohites, Maharai Netophathites,

29 Heled filius Baana, & ipse Netophathites, Ithai filius Ribai de Gabaath filiorum Benjamin,

30 Banaja Pharathonites, Hedda de torrente Gaas,

31 Abialbon Arbathites, Azmaveth de Beromi,

32 Eliaba de Salaboni. Filii Jassen, Jonathan,

33 Semma de Orori, Ajam filius Sarar Arorites,

34 Eliphelet filius Aasbai filii Machati, Eliam filius Achitophel Gelonites,

35 Hefrai de Carmelo, Phara de Arbi,

36 Igaal filius Nathan de Soba, Bonni de Gadi,

37 Selec de Ammoni, Naharai Berothites armiger Joab filii Sarvix,

38 Ira Jethrites, Gareb & ipse Jethrites.

39 Urias Hethaus. Omnes triginta septem.

CAPUT XXIV.

David ob numeratum populum à Gad propheta correptus. ex tribus flagellis oblati pestem triduanam elegit: qua in populum sevientem, ac septuaginta millia interemptis, orat David Dominum: & à Gad propheta admonitus, in arca Areuna, dato pretio, altare erigit, cessatque pestis.

A
21. Par.
21. 1.

ET addidit furor Domini irasci contra Israel, commovitque David in eis dicentem: Vade, numera Israel, & Judam.

2 Dixitque rex ad Joab principem exercitus sui: Perambula omnes tribus Israel à Dan usque Bersabee, & numerate populum, ut sciam numerum ejus.

3 Dixitque Joab regi: Adaugeat Dominus Deus tuus ad populum tuum, quantus nunc est, iterumque centuplicet in conspectu domini mei regis: sed quid sibi, dominus meus rex, vult in re hujuscemodi?

4 Obtinuit autem sermo regis verba Joab, & principum exercitus: egressusque est Joab, & principes militum, à facie regis, ut numerarent populum Israel.

5 Cumque pertransissent Jordanem, venerunt in Aroer ad dexteram urbis, quæ est in valle Gad:

6 Et per Jazer transierunt in Galaad, & in terram inferiorem Hodsi, & venerunt in Dan silvestria. Circumeuntesque juxta Sidonem,

7 Transierunt propè mœnia Tyri, & omnem terram Hevai, & Chananzai, veneruntque ad meridiem Juda in Bersabee:

B

8 Et lustrata universa terra, assuerunt post novem menses, & viginti dies in Jerusalem.

9 Dedit ergo Joab numerum descriptionis populi regi, & inventa sunt de Israel octingenta millia virorum fortium, qui educerent gladium: & de Juda quingenta millia pugnatorum.

10 Percussit autem cor David eum, postquam numeratus est populus, & dixit David ad Dominum: Peccavi valde in hoc facto: sed precor, Domine, ut transferas iniquitatem servitui, quia stulte egi nimis.

11 Surrexit itaque David manè, & sermo Domini factus est ad Gad prophetam & videntem David, dicens:

12 Vade, & loquere ad David: Hæc dicit Dominus: Trium tibi datur optio, elige unum quod volueris ex his, ut faciam tibi.

13 Cumque venisset Gad ad David, nuntiavit ei, dicens: Aut septem annis veniet tibi

fames in terra tua: aut tribus mensibus fugies adversarios tuos, & illi te persequentur: aut certe tribus diebus erit pestilentia in terra tua. Nunc ergo delibera, & vide, quem respondeam ei, qui me misit, sermonem.

14 Dixit autem David ad Gad: Coartabor nimis: * sed melius est, ut incidam in manus Domini (multæ enim misericordiæ ejus sunt) quàm in manus hominum.

15 Immisitque Dominus pestilentiam in Israel, de mane usque ad tempus constitutum, & mortui sunt ex populo, à Dan usque ad Bersabee, septuaginta millia virorum.

16 Cumque extendisset manum suam Angelus Domini super Jerusalem, ut disperderet eam, misertus est Dominus super afflictione, & ait Angelo percutienti populum: Sufficit, nunc contine manum tuam: erat autem Angelus Domini juxta aream Arcuna Jebusæi.

17 Dixitque David ad Dominum, cum vidisset Angelum cadentem populum: Ego sum, qui peccavi, ego inique egi: isti, qui oves sunt, quid fecerunt? vertatur, obsecro, manus tua contra me, & contra domum patris mei.

18 Venit autem Gad ad David in die illa, & dixit ei: Ascende, & constitue altare Domino in arca Arcuna Jebusæi.

19 Et ascendit David juxta sermonem Gad, quem præceperat ei Dominus.

20 Conspectusque Areuna, animadvertit regem, & servos ejus transire ad se:

21 Et egressus adoravit regem prono vultu in terram, & ait: Quid causæ est, ut veniat dominus meus rex ad servum suum? Cui David ait: Ut emam à te aream, & ædificem altare Domino, & cesset interfectio, quæ grassatur in populo.

22 Et ait Areuna ad David: Accipiat, & offerat dominus meus rex, sicut placet ei: habes boves in holocaustum, & plaustrum, & juga bovum in usum lignorum.

23 Omnia dedit Areuna regi: dixitque Areuna ad regem: Dominus Deus tuus suscipiat votum tuum.

24 Cui respondens rex, ait: Nequaquam ut vis, sed emam pretio à te, & non offeram Domino Deo meo holocausta gratuita. Emit ergo David aream, & boves argenti siclis quinquaginta:

25 Et ædificavit ibi David altare Domino, & obtulit holocausta, & pacifica: & propitiatus est Dominus terræ, & cohibita est plaga ab Israel.

C
21. Par.
21. 1.
13. 21.

D

E

LIBER TERTIUS REGUM, SECUNDUM HEBRÆOS PRIMUS MALACHIM.

CAPUT PRIMUM.

David senio confectum puella Abisag calescit, casta manens: Adonia vero regnum occupante, Bethsabée directa consilio Nathan impetravit à David nupti Salomonem suum regem, quo audito, fugit Adonias.

A

T rex David senuerat, habebatque ætatis plurimos dies: cumque operiretur vestibus, non calefiebat.

Dixerunt ergo ei servi sui: Queramus Domino nostro regi adolescentulam virginem, & stet coram rege, & foveat eum, dormiatque in sinu suo, & calefaciat dominum nostrum regem.

Quæsierunt igitur adolescentulam speciosam in omnibus finibus Israel, & invenerunt Abisag Sunamitidem, & adduxerunt eam ad regem.

Erat autem puella pulchra nimis, dormiebatque cum rege, & ministrabat ei, rex vero non cognovit eam.

Adonias autem filius Haggith elevabatur, dicens: Ego regnabo. Fecitque sibi currus, & equites, & quinquaginta viros, qui currerent ante eum.

Nec corripuit eum pater suus aliquando, dicens: Quare hoc fecisti? erat autem & ipse pulcher valde, secundus natu post Absalom.

B

Et sermo ei cum Joab filio Sarvize, & cum Abiathar sacerdote, qui adjuvabant partes Adonias.

Sadoc vero sacerdos, & Banajas filius Jojada, & Nathan propheta, & Semei, & Rei, & robur exercitus David non erat cum Adonia.

Immolatis ergo Adonias arietibus, & vitulis, & universis pinguibus, iuxta Lapidem Zoheleth, qui erat vicinus Fonti Rogel, vocavit universos fratres suos filios regis, & omnes viros Juda servos regis.

Nathan autem prophetam, & Banajam & robustos quoque, & Salomonem fratrem suum non vocavit.

Dixit itaque Nathan ad Bethsabée matrem Salomonis: Non audisti, quod regnaverit Adonias filius Haggith, & dominus noster David hoc ignorat?

Nunc ergo veni, accipe consilium, à me, & salva animam tuam, filieque tui Salomonis.

Vade, & ingredere ad regem David, & dic ei: Nonne tu, domine mi rex, jurasti mihi ancilla tue, dicens: Salomon filius tuus regnabit post me, & ipse sedebit in solio meo? quare ergo regnat Adonias?

C

Et adhuc ibi te loquente cum rege, ego veniam post te, & complebo sermones tuos.

Ingressa est itaque Bethsabée ad regem

in cubiculum: rex autem senuerat nimis, & Abisag Sunamitis ministrabat ei.

Inclinavit se Bethsabée, & adoravit regem. Ad quam rex: Quid tibi, inquit, vis?

Quæ respondens, ait: Domine mi, tu jurasti per Dominum Deum tuum ancilla tue, Salomon filius tuus regnabit post me, & ipse sedebit in solio meo.

Et ecce nunc Adonias regnat, te, domine mi rex, ignorante.

Macavit boves, & pinguia quæque, & arietes plurimos, & vocavit omnes filios regis, Abiathar quoque sacerdotem, & Joab principem militiæ: Salomonem autem servum tuum non vocavit.

Verumtamen, domine mi rex, in te oculi respiciunt totius Israel, ut indices eis, qui sedere debeat in solio tuo, domine mi rex, post te.

Eritque, cum dormierit dominus meus rex cum patribus suis, erimus ego, & filius meus Salomon, peccatores.

Adhuc illa loquente cum rege, Nathan propheta venit.

Et nuntiaverunt regi dicentes: Adest Nathan propheta. Cumque introisset in conspectu regis, & adorasset eum pronus in terram,

Dixit Nathan: Domine mi rex, tu dixisti: Adonias regnet post me, & ipse sedeat super thronum meum?

Quia descendit hodie, & immolavit boves, & pinguia, & arietes plurimos, & vocavit universos filios regis, & principes exercitus, Abiathar quoque sacerdotem: Illique vescentibus, & bibentibus coram eo, & dicentibus: Vivat rex Adonias.

Me servum tuum, & Sadoc sacerdotem, & Banajam filium Jojada, & Salomonem famulum tuum, non vocavit.

Numquid à domino meo rege exivit hoc verbum, & mihi non indicasti servo tuo, quis sessurus esset super thronum domini mei regis post eum?

Et respondit rex David, dicens: Vocate ad me Bethsabée. Quæ cum fuisset ingressa coram rege, & stetisset ante eum,

Juravit rex, & ait: Vivit Dominus, qui eruit animam meam de omni angustia,

Quia sicut juravi tibi per Dominum Deum Israel, dicens: Salomon filius tuus regnabit post me, & ipse sedebit super solium meum pro me: sic faciam hodie.

Summisitque Bethsabée in terram vultus, adoravit regem, dicens: Vivat dominus meus David in æternum.

Dixit quoque rex David: Vocate mihi Sadoc sacerdotem, & Nathan prophetam, & Banajam filium Jojada. Qui cum ingressi fuissent coram rege,

Dixit ad eos: Tollite vobiscum servos domini vestri, & imponite Salomonem fi-

lium meum super mulam meam : & ducite eum in Gihon .

34 Et ungat eum ibi Sadoc sacerdos , & Nathan propheta , in regem super Israel : & canetis buccina , atque dicetis : Vivat rex Salomon .

35 Et ascendetis post eum , & veniet , & sedebit super solium meum , & ipse regnabit pro me : illique præcipiam , ut sit dux super Israel , & super Judam .

36 Et respondit Banajas filius Jojada , regi dicens : Amen : sic loquatur Dominus Deus domini mei regis .

37 Quomodo fuit Dominus cū domino meo rege , sic fit cum Salomone , & sublimius faciat solium ejus à solo domini mei regis David .

38 Descendit ergo Sadoc sacerdos , & Nathan propheta , & Banajas filius Jojada , & Cerechi , & Phelethi : & imposuerunt Salomonem super mulam regis David , & adduxerunt eum in Gihon .

39 Sumpsitque Sadoc sacerdos cornu olei de tabernaculo , & unxit Salomonem : & cecinerunt buccina , & dixit omnis populus : Vivat rex Salomon .

40 Et ascendit universa multitudo post eum , & populus canentium tibiis , & lætantium gaudio magno , & insonuit terra à clamore eorum .

41 Audivit autem Adonias , & omnes , qui invitati fuerant ab eo , jamque convivium finitum erat : sed & Joab , audita voce tubæ , ait : Quid sibi vult clamor civitatis tumultuantis ?

42 Adhuc illo loquente , Jonathas filius Abiathar sacerdotis venit : cui dixit Adonias : Ingredere , quia vir fortis es , & bona nuntians .

43 Responditque Jonathas Adonias : Nequaquam : Dominus enim noster rex David regem constituit Salomonem :

44 Misitque eum eo Sadoc sacerdotem , & Nathan prophetam , & Banajam filium Jojada , & Cerechi , & Phelethi , & imposuerunt eum super mulam regis .

45 Unxeruntque eum Sadoc sacerdos , & Nathan propheta regem in Gihon : & ascenderunt inde lætantes , & insonuit civitas : hæc est vox , quam audistis .

46 Sed & Salomon sedet super solium regni .

47 Et ingressi servi regis benedixerunt domino nostro regi David , dicens : Amplificet Deus nomen Salomonis super nomen tuum , & magnificet thronum ejus super thronum tuum . Et adoravit rex in lectulo suo .

48 Et locutus est Benedictus Dominus Deus Israel , qui dedit hodie sedentem in folio meo , videntibus oculis meis .

49 Territi sunt ergo , & surrexerunt omnes , qui invitati fuerant ab Adonia , & ivit unusquisque in viam suam .

50 Adonias autem timens Salomonem , surrexit , & abiit , tenuitque cornu altaris .

51 Et nuntiaverunt Salomoni , dicens : Ecce Adonias timens regem Salomonem , tenuit cornu altaris dicens : Juret mihi rex Salomon hodie , quod non interficiat servum suum gladio .

52 Dixitque Salomon : Si fuerit vir bonus , non cadet ne unus quidem capillus

ejus in terram : si autem malum inventum fuerit in eo , morietur .

53 Misit ergo rex Salomon , & eduxit eum ab Altari : & ingressus adoravit regem Salomonem : dixitque ei Salomon : Vade in domum tuam .

C A P U T I I.

David datis Salomoni variis præceptis moritur . Adonias petens Abisag in uxorem , ob affectatum eo dolo regnum , occidi à Salomone jubetur : Abiathar sacerdotio privatur , & tandem Joab in tabernaculo interficitur : Semei quoque , quia contra præscriptum eversus est Jerusalem , triennio post occiditur .

1 **A** Ppropinquaverunt autem dies David , ut moreretur , præcepitque Salomoni filio suo , dicens :

2 Ego ingredior viam universæ terræ : confortare , & esto vir .

3 Et observa custodias Domini Dei tui , ut ambules in viis ejus , ut custodias caeremonias ejus , & præcepta ejus , & judicia , & testimonia , * sicut scriptum est in lege Moyfi : ut intelligas universa , quæ facis , & quocumque te verberis :

4 Ut confirmet Dominus sermones suos , quos locutus est de me , dicens : Si custodierint filii tui vias suas , & ambulaverint coram me in veritate , in omni corde suo , & in omni anima sua , non auferetur tibi vir de folio Israel .

5 Tu quoque nosti , quæ fecerit mihi Joab filius Sarvia , quæ fecerit duobus principibus exercitus Israel , * Abner filio Ner , & * Amasa filio Jether : quos occidit , & effudit sanguinem belli in pace , & posuit cruorem prælii in balteo suo , qui erat circa lumbos ejus , & in calceamento suo , quod erat in pedibus ejus .

6 Facies ergo juxta sapientiam tuam , & non deduces canitiem ejus pacifice ad inferos .

7 Sed & filiis Berzeai Galaaditis reddes gratiam , eruntque comedentes in mensa tua : * occurrerunt enim mihi quando fugiebam à facie Absalom fratris tui .

8 * Habes quoque apud te Semei filium Gera filii Jemini de Bahurim , qui maledixit mihi maledictione pessima , quado ibam ad castra : sed quia descendit mihi in occursum , cū transirem Jordanem , & juravi ei per Dominum , dicens : Non te interficiam gladio ,

9 Tu noli patiem esse innoxium . Vir autem sapiens es , ut scias , quæ facies ei , deducesque canos ejus cum sanguine ad inferos .

10 * Dormivit igitur David cum patribus suis , & sepultus est in civitate David .

11 Dies autem , quibus regnavit David super Israel , quadraginta anni sunt : in Hebron regnavit septem annis : in Jerusalem triginta tribus .

12 Salomon autem sedit super thronum David patris sui , & firmatum est regnum ejus nimis .

13 Et ingressus est Adonias filius Hagith ad Bethsabee matrem Salomonis . Quæ dixit ei : Pacificusne est ingressus tuus ? Qui respondit : Pacificus .

14 Addiditque : Sermo mihi est ad te . Cui ait : Loquere . Et ille :

A

*Deut
17.19.

B

*2Reg
1.17.
*2Reg
20.10.*2Reg
19.31
*2Reg
16.3.
& 19.
19.*Abi.
2.29.
1.Par.
29.27.

C

15 Tu, inquit, nosti, quia meum erat regnum, & me praposuerat omnis Israel tibi in regem: sed translatum est regnum, & factum est frateris mei: a Domino enim constitutum est ei.

16 Nunc ergo petitionem unam precor a te: ne confundas faciem meam. Quæ dixit ad eum: Loquere.

17 Et ille ait: Precor, ut dicas Salomoni regi (neque enim negare tibi quidquam potest) ut det mihi Abisag Sunamitidem uxorem.

18 Et ait Bethabee: Bene, ego loquar pro te regi.

19 Venit ergo Bethabee ad regem Salomonem, ut loqueretur ei pro Adonia: & surrexit rex in occursum ejus, adoravitque eam, & sedit super thronum suum: positusque est thronus matri regis, quæ sedit ad dexteram ejus.

20 Dixitque ei: Petitionem unam parvulam ego deprecor a te; ne confundas faciem meam. Et dixit ei: x: Pete, mater mea: neque enim faveo, ut avertam faciem tuam.

21 Quæ ait: Detur Abisag Sunamitis Adoniæ fratri tuo uxor.

22 Responditque rex Salomon, & dixit matri suæ: Quare postulas Abisag Sunamitidem Adoniæ? postula ei & regnum: ipse est enim frater meus major me, & habet Abiathar sacerdotem, & Joab filium Sarviæ.

23 Juravit itaque rex Salomon per Dominum, dicens: Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, quia contra animam suam locutus est Adonias verbum hoc.

24 Et nunc vivit Dominus, qui firmavit me, & collocavit me super solium David patris mei, & qui fecit mihi domum, sicut locutus est, quia hodie occideretur Adonias.

25 Misitque rex Salomon per manum Banajæ filii Jojadæ, qui interfecit eum, & mortuus est.

26 Abiathar quoque sacerdoti dixit rex: Vade in Anathoth ad agrum tuum, equidem vir mortis es: sed hodie te non interficiam, quia portasti arcam Domini Dei coram David patre meo, & sustinisti laborem in omnibus, in quibus laboravit pater meus.

27 Ejecit ergo Salomon Abiathar, ut non esset Sacerdos Domini, * ut impleretur sermo Domini, quem locutus est super domum Heli in Silo.

28 Venit autem nuntius ad Salomonem, quod Joab declinasset post Adoniam, & post Salomonem non declinasset: fugit ergo Joab in tabernaculum Domini, & apprehendit cornu altaris.

29 Nuntiatumque est regi Salomoni, quod fugisset Joab in tabernaculum Domini, & esset juxta altare: misitque Salomon Banajam filium Jojadæ, dicens: Vade, interfice eum.

30 Et venit Banajas ad tabernaculum Domini, & dixit ei: Hæc dicit rex: Egrede. Qui ait: Non egrediar, sed hic moriar. Renuntiavit Banajas regi sermone, dicens: Hæc locutus est Joab, & hæc respondit mihi.

31 Dixitque ei rex: Fac sicut locutus est: & interfice eum, & sepeli, & amovebis sanguinem innocentem, qui effusus est a Joab, a me, & a domo patris mei.

32 Et reddet Dominus sanguinem ejus super caput ejus, quia interfecit duos viros ju-

stos, melioresque se: & occidit eos gladio, patre meo David ignorante. * Abner filium Ner principem militia Israel, & * Amasai filium Jether principem exercitus Juda:

33 Et revertetur sanguis illorum in caput Joab, & in caput seminis ejus in sempiternum. David autem, & semini ejus, & domui, & throno illius sit pax usque in æternum a Domino.

34 Ascendit itaque Banajas filius Jojadæ, & aggressus eum interfecit: sepultusque est in domo sua in deserto.

35 Et constituit rex Banajam filium Jojadæ, pro eo super exercitum, & Sadoc sacerdotem posuit pro Abiathar.

36 Misit quoque rex, & vocavit Semei, dixitque ei: Edifica tibi domum in Jerusalem, & habita ibi: & non egredieris inde huc, atque illuc.

37 Quacumque autem die egressus fueris, & transieris torrentem Cedron, scito te interficiendum: sanguis tuus erit super caput tuum.

38 Dixitque Semei regi: Bonus sermo: sicut locutus est dominus meus rex, sic faciet servus tuus. Habitavit itaque Semei in Jerusalem diebus multis.

39 Factum est autem post annos tres, ut fugerent servi Semei ad Achis filium Maacha regem Geth: nuntiatumque est Semei, quod servi ejus isse in Geth.

40 Et surrexit Semei, & stravit asinum suum: ivitque ad Achis in Geth ad requirendum servos suos, & adduxit eos de Geth.

41 Nuntiatum est autem Salomoni, quod isset Semei in Geth de Jerusalem, & rediisset.

42 Et mittens vocavit eum, dixitque illi: Nonne testificatus sum tibi per Dominum, & prædixi tibi: Quacumque die egressus, ieris huc, & illuc, scito te esse moriturum? Et respondisti mihi: Bonus sermo, quem audiui.

43 Quare ergo non custodisti iurjurandum Dñi, & præceptum, quod praeceperam tibi?

44 Dixitque rex ad Semei: Tu nosti omne malum, cujus tibi conscius est cor tuum, quod fecisti David patri meo: reddidit Dominus malitiam tuam in caput tuum.

45 Et rex Salomon benedixit, & thronus David erit stabilis coram Domino usque in sempiternum.

46 Jussit itaque rex Banajæ filio Jojadæ: qui egressus, percussit eum, & mortuus est.

C A P U T III.

Salomon, accepta in uxorem filia Pharaonis, sapientiam in somno perit, quam una cum divitiis, & gloria accipit, & primum in meretricum dividenda lite ostendit.

1 C Onfirmatum est igitur regnum in manu Salomonis, & affinitate conjunctus est Pharaoni regi Egypti: accepit namque filiam ejus, & adduxit in civitatem David, donec compleret * ædificans domum suam, & domum Domini, & murum Jerusalem per circuitum.

2 Attamen populus immolabat in excelsis: non enim ædificatum erat templum nomini Domini usque in diem illum.

3 Dilexit autem Salomon Dominum, ambulans in præceptis David patris sui, excepto quod in excelsis immolabat, & accendebat thymiana.

* 1 Reg.
1. 27.
* 1 Reg.
20. 10.

* 1 Par.
8. 11.

4 Abiit itaque in Gabaon, ut immolaret ibi: illud quippe erat excelsum maximum: mille hostias in holocaustum obtulit Salomon super altare illud in Gabaon.

5 Apparuit autem Dominus Salomoni per somnium nocte, dicens: Postula, quod vis, ut dem tibi.

6 Et ait Salomon: Tu fecisti cum servo tuo David patre meo misericordiam magnam, sicut ambulavit in conspectu tuo in veritate, & iustitia, & recto corde tecum: custodisti ei misericordiam tuam grandem, & dedisti ei filium sedentem super thronum ejus, sicut est hodie.

B

7 Et nunc, Domine Deus, tu regnare fecisti servum tuum pro David patre meo: ego autem sum puer parvulus, & ignorans egressum, & introitum meum.

8 Et servus tuus in medio est populi, quem elegisti, populi infiniti, qui numerari, & supputari non potest præ multitudinem.

* 2. Paral. 1.
10.

9 * Dabis ergo servo tuo cor docile, ut populum tuum judicare possit, & discernere inter bonum, & malum: quis enim poterit judicare populum istum, populum tuum hunc multum?

10 Placuit ergo sermo coram Domino, quod Salomon postulasset hujusmodi rem.

11 Et dixit Dominus Salomoni: Quia postulasti verbum hoc, & non petisti tibi dies multos, nec divitias, aut animas inimicorum tuorum, sed postulasti tibi sapientiam ad discernendum judicium:

12 Ecce feci tibi secundum sermones tuos, & dedi tibi cor sapiens, & intelligens, in tantum, ut nullus ante te similis tui fuerit, nec post te surrecturus sit.

* Sap.
7.11.
Matt.
6.29.

13 * Sed & hæc, quæ non postulasti, dedi tibi: divitias scilicet, & gloriam, ut nemo fuerit similis tui in regibus cunctis retro diebus.

14 Si autem ambula-veris in viis meis, & custodieris præcepta mea, & mandata mea, sicut ambulavit pater tuus, longos faciam dies tuos.

15 Igitur evigilavit Salomon, & intellexit, quod esset somnium: cumque venisset Jerusalem, stetit coram arca fœderis Domini, & obtulit holocausta, & fecit victimas pacificas, & grande convivium universis famulis suis.

16 Tunc venerunt duæ mulieres meretrices ad regem, steteruntque coram eo.

17 Quarum una ait: Obsecro, mi domine: ego, & mulier hæc habitabamus in domo una, & peperimus apud eam in cubiculo.

18 Tertia autem die postquam ego peperimus, peperit & hæc: & eramus simul, nullusque alius nobiscum in domo, exceptis nobis duabus.

19 Mortuus est autem filius mulieris hujus nocte: dormiens quippe oppressit eum.

20 Et confurgens intempestæ noctis silentio, tulit filium meum de latere meo ancillæ tuæ dormientis, & collocavit in sinu suo: suum autem filium, qui erat mortuus, posuit in sinu meo.

21 Cumque surrexisset mane, ut darem lac filio meo, apparuit mortuus: quem diligentius intuens clara luce, deprehendi non esse meum, quem genueram.

22 Responditque altera mulier: Non est ita ut dicis, sed filius tuus mortuus est, meus autem vivit. E contrario illa dicebat: Mentiris: filius quippe meus vivit, & filius tuus mortuus est. Atque in hunc modum contendebant coram rege.

23 Tunc rex ait: Hæc dicit, Filius meus vivit, & filius tuus mortuus est. Et ista respondit, Non, sed filius tuus mortuus est, meus autem vivit.

24 Dixit ergo rex: Afferte mihi gladium.

Cumque attulissent gladium coram rege,

25 Dividite, inquit, infantem vivum in duas partes, & date dimidiam partem uni, & dimidiam partem alteri.

26 Dixit autem mulier, cujus filius erat vivus, ad regem (commota sunt quippe viscera ejus super filio suo) Obsecro, domine, date illi infantem vivum, & nolite interficere eum, E contrario illa dicebat: Nec mihi, nec tibi sit, sed dividatur.

D

27 Respondit rex, & ait: Date huic infantem vivum, & non occidatur: hæc est enim mater ejus.

28 Audivicitagomnis Israel judicium, quod judicasset rex, & timuerunt regē, videntes sapientiam Dei esse in eo ad faciendū judicium.

CAPUT IV.

Numerantur principes, & præfecti Salomonis, apparatus ciborum, ipsius opes, sapientia, pacisque securitas eo regnante, & numerus parabolarum, atque carminum ejus.

A **E** Rat autem rex Salomon regnans super omnem Israel:

2 Et hi principes, quos habebat: Azarias filius Sadoc sacerdotis:

3 Elihoreph, & Ahia filii Sifa scribæ: Josaphat filius Ahilud à commentariis:

4 Banajas filius Joiadæ super exercitum: Sadoc autem, & Abiathar sacerdotes:

5 Azarias filius Nathan, super eos, qui assistebant regi: Zabud filius Nathan sacerdos, amicus regis:

6 Et Ahisar præpositus domus: & Adoniram filius Abda super tributa.

7 Habebat autem Salomon duodecim præfectos super omnem Israel, qui præbebant annonam regi, & domui ejus: per singulos enim menses in anno, singuli necessaria ministrabant:

8 Et hæc nomina eorum: Benhur, in monte Ephraim.

9 Bendecar, in Ma cces, & in Salehim, & in Bethsames, & in Elon, & in Bethanan.

10 Benhesed in Aruborh: ipsius enim erat Socho, & omnis terra Ephraim.

11 Benadinadab, cuius omnis Nephthodor, Tapheth filiam Salomonis habebat uxorem.

12 Bana filius Ahilud regebat Thanac, & Mageddo, & universam Bethsan, quæ est juxta Sarthana subter Jezrahel, à Bethsan usque Abelmehula è regione Jecmaim.

13 Bengaber in Ramoth Galaad: habebat Avodhiar filii Manasse in Galaad, iose præerat in omni regione Argob, quæ est in Basan, sexaginta civitatibus magnis atque muratis, quæ habebat feras areas.

14 Abinadab filius Addo præerat in Manaim.

15 Achimias in Nephthalis: & ipse habebat Basemath filiam Salomonis in conjugio.

16 Baana filius Hufi, in Aser, & in Baloth.

17 Josaphat filius Pharue, in Issachar.

18 Semei filius Ela, in Benjamin.

19 Gaber filius Uri, in Terra Galaad, in Terra Schon regis Amor rha, & Og regis Basan, super omnia, quæ erant in illa terra.

20 Juda, & Israel numerabiles, sicut arena maris in multitudine: comedentes, bibentes, atque letantes.

21 Salomon autem erat in ditione sua, habens omnia regna à flumine terre Philisthim usque ad terminum Egypti: offerentium sibi munera, & servitium ei cunctis diebus vite ejus.

22 Erat autem eibus Salomonis per dies singulos, triginta cori similæ, & sexaginta cori farinæ.

23 Decem boves pingues, & viginti boves pauciales, & centum arietes, excepta vena-

tionem cervorum, caprearum, atque bubulorum, & avium altilium.

24 Ipse enim obtrinebat omnem regionem, quæ erat trans flumen, à Thapha usque ad Golan, & cunctos reges illarum regionum: & habebat pacem ex omni parte in circuitu.

25 Habitabatque Juda, & Israel absque timore ullo, unusquisque sub vite sua, & sub ficu sua, à Dan usque Bersabee, cunctis diebus Salomonis.

26 * Et habebat Salomon quadraginta millia præsepia equorum curtilium, & duodecim millia equetrium.

27 Nutriebantque eos supradicti regis præfecti: sed & necessaria mense regis Salomonis cum ingenti cura præbebant in tempore suo.

28 Hordeum quoque, & paleas equorum, & jumentorum, deserebant in locum, ubi erat rex, juxta constitutum sibi.

29 Dedit quoque Deus sapientiam Salomoni, & prudentiam multam nimis, & latitudinem cordis, quasi arenam, quæ est in litore maris.

30 Et præcedebat sapientia Salomonis sapientiam omnium orientalium, & Egyptiorum.

31 * Et erat sapientior cunctis hominibus: sapientior Ethan Ezrahita, & Heman, & Chalcol, & Dorda, filiis Mahol: & erat nominatus in universis gentibus per circuitum.

32 Locutus est quoque Salomon tria millia parabolas: & fuerunt carmina ejus quinque, & mille.

33 Et disputavit super lignis, à cedro, quæ est in Libano, usque ad hyslopum, quæ egreditur de pariete: & disseruit de jumentis, & volucribus, & reptilibus, & piscibus.

34 Et veniebant de cunctis populis ad audientiam sapientiam Salomonis, & ab universis regibus terre, qui audiebant sapientiam ejus.

CAPUT V.

Concedit Hiram Salomoni ad templi adificationem caryotes lignorum, quibus Salomon tribuit cibaria: numerus casorum, portantium onera, latomorum, & præfectorum eorum.

1 **M** Isti quoque Hiram rex Tyri servos suos ad Salomonem: audivit enim, quod ipsum unxisset regem pro patre ejus: quia amicus fuerat Hiram David omni tempore.

2 Misit autem Salomon ad Hiram, dicens:

3 Tu scis voluntatem David patris mei, & quia non potuerit edificare domum nomini Domini Dei sui propter bella imminencia per circuitum, donec daret Dominus eos sub vestigio pedum ejus.

4 Nunc autem requiem dedit Dominus Deus meus mihi per circuitum: & non est saran, neque occurus malus.

5 * Quamobrem cogito edificare templum nomini Domini Dei mei, sicut locutus est Dominus David patri meo, dicens: Filius tuus, quem dabo pro te super solium tuum, ipse edificabit domum nomini meo.

6 Præcipe igitur, ut præciant mihi servi tui cedros de Libano, & servi mei sint cum servis tuis: mercedem autem servorum tuorum dabo tibi quamcumque petieris: scis enim, cuomodo non est in populo meo vir, qui noverit ligna cadere sicut Sidonii.

7 Cum ergo audisset Hiram verba Salomonis,

*2 Par.
9. 35.

D

*Ecl.
47. 6.

A

B

*2.
Rep.
7. 1.
1. 2.
22. 10.

*Ecl.
47. 15.

nis, latatus est valde, & ait: Benedictus Dominus Deus hodie, qui dedit David filium sapientissimum super populum hunc plurimum.

C 8 Et misit Hiram ad Salomonem, dicens: Audi vi quacumque mandasti mihi: ego faciam omnem voluntatem tuam in lignis cedrinis, & abiegnis.

9 Servi mei deponent ea de Libano ad mare: & ego componam ea in ratibus in mari, usque ad locum, quem significaveris mihi, & applicabo ea ibi, & tu tolles ea: præbebisque necessaria mihi, ut detur cibis domui meæ.

10 Itaque Hiram dabat Salomoni ligna cedrina, & ligna abiegna, juxta omnem voluntatem ejus.

11 Salomon autem præbebat Hiram coros tritici viginti millia, in cibum domui ejus, & viginti coros purissimi olei: hæc tribuebat Salomon Hiram per singulos annos.

12 * Dedit quoque Dominus sapientiam Salomoni, sicut locutus est ei: & erat pax

inter Hiram, & Salomonem, & percussierunt ambo sædus.

13 Elegitque rex Salomon, operarios de omni Israël, & erat indictio triginta millia virorum.

14 Mittebatque eos in Libanum, decem millia per menses singulos vicissim, ita ut duobus mensibus essent in domibus suis: & Adoniram erat super hujuscemodi indictione.

15 Fuerunt Salomoni septuaginta millia eorum, qui onera portabant, & octoginta millia latomorum in monte:

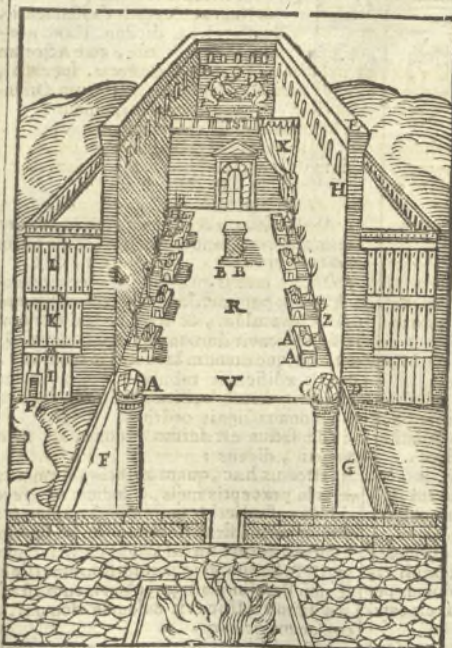
16 Absque præpositis, qui præerant singulis operibus, numero trium millium, & trecentorum, præcipientium populo, & his, qui faciebant opus.

17 Præcepitque rex, ut tollerent lapides grandes, lapides pretiosos, in fundamentum templi, & quadrarent eos:

18 Quos dolaverunt camentarii Salomonis, & camentarii Hiram: porro Giblii præparaverunt ligna, & lapides ad ædificandam domum.

TEMPLUM SINE TECTO

cum porticu sua.

a b Longitudo L X. cubitorum.

a c Latitudo X X. cubitorum.

d e Altitudo X X X. cubitorum.

f g Porticus ante templum X X. cubitorum longitudinis, & X. cubitorum latitudinis.

h Fenestre oblique, siue laxiores intrinsecus, & extrinsecus arcæ.

k Tabulata per gyrum tria, siue appendices: quarum una quinque cubitos latitudinis habebat, media sex, suprema septem, singula altitudinis quinque cubitorum.

m n o Retractiones, siue reductiones in muro templi, quibus innitebantur capita trabium. Vocamus Gallicè *retraites*. Pro quibus trabes vertit Interpretes.

p Cochlea.

q Sanctum sanctorum, siue oraculū, ejus longitudo & latitudo erant X X. cubitorum, altitudo autem cubitorum X X. quod dum dicimus, eam partem altitudinis intelligimus, quæ solo auro erat tecta: nam alij decem cubiti erant tecti lapillis pretiosis, & auro.

r Templum, siue Sanctum, pro foribus oraculi X L. cubitorum longitudinis.

f Arca fœderis.

t Cherubim duo X. cubitorum altitudinis.

v Ostiola, siue valvæ in introitu oraculi.

x Velum, quo distinguebatur Sanctum à Sancto sanctorum, 2. Par. 3. Matt. 27.

y Locus ostii templi: quod ideo non expressit pictor, ne reliquæ picturæ officeret.

z Candelabra decem, quinque ad dexteram, & quinque ad sinistram. 2. Paral. 4.

aa Mensæ decem.

bb Altare Thymiamatis.

TEMPLUM TECTUM CUM PORTICU SUA,

atrio Sacerdotum, & atrio Populi,

- a Atrium interius, quod & atrium sacerdotum dicitur.
- b Altare holocausti, longitudinis & altitudinis, viginti cubitorum, & decem altitudinis.
- c Labra, sive luteris, 2. Paral. 4.
- d Mare. 2. Paral. 4.
- e Atrium populi, quod basilica, sive basilica grandis, 1. Paralip. 4. & 6. dicitur: & Act. 3. Porticus Salomonis. Hoc atrium nonne templi sæpe intelligitur in Novo testamento, ut Matt. 21. Act. 3. In hoc atrio concionabatur CHRISTUS, & ex eo vendentes, & ementes eiecit.
- f Basis ænea, sive suggestum, longitudinis, & latitudinis quinque cubitorum, & altitudinis trium. 2. Paral. 6.
- g Porta Orientalis, quæ porta Sur, 4. Reg. 2. & porta fundamenti, 2. Paral. 23. dicitur. Hanc nonnulli putant esse, quæ Actorum tertio dicitur Porta speciosa, quod omnium portarum Orientalis esset pulcherrima.
- h Porta Meridionalis.
- i Porta Septentrionalis.

CAPUT VI.

Figura, & Fabrica templi quoad præcipuas ejus partes interiores, & exteriores.

1. **F**actum est ergo * quadringentesimo, & octogesimo anno egressionis filiorum Israel de terra Ægypti, in anno quarto, mense Zio (ipse est mensis secundus) regni Salomonis super Israel, ædificari cæpit domus Domino.

2. Domus autem, quam ædificabat rex Salomon Domino, habebat sexaginta cubitos in longitudine, & viginti cubitos in latitudine, & triginta cubitos in altitudine.

3. Et porticus erat ante templum viginti cubitorum longitudinis, juxta mensuram latitudinis templi: & habebat decem cubitos latitudinis ante faciem templi.

4. Fecitque in templo fenestras obliquas. 5. Et ædificavit super parietem templi tabulatam per gyrum, in parietibus domus per circuitum templi, & oraculi, & fecit latera in circuitu.

6. Tabulatam, quod subter erat, quinque cubitos habebat latitudinis, & medium tabulatam sex cubitorum latitudinis, & tertium tabulatam septem habens cubitos latitudinis. Trabes autem posuit in domo per circuitum forinsecus, ut non hærerent muris templi.

7. Domus autem cum ædificaretur, de lapidibus dolatis, atque perfectis ædificata

est: & malleus, & securis, & omne ferramentum non sunt audita in domo, cum ædificaretur.

8. Ostium lateris medi in parte erat domus dexteræ: & per cochleam ascendebat in medium cænaculum, & à medio in tertium.

9. Et ædificavit domum, & consummavit eam: texit quoque domum laquearibus cedrinis.

10. Et ædificavit tabulatam super omnem domum quinque cubitis altitudinis, & operuit domum lignis cedrinis.

11. Et factus est sermo Domini ad Salomonem, dicens:

12. Domus hæc, quam ædificas, si ambula-veris in præceptis meis, & judicia mea feceris, & custodieris omnia mandata mea, gradiens per ea: firmabo sermonem meum tibi, quem locutus sum ad David patrem tuum.

13. * Et habitabo in medio filiorum Israel, & non derelinquam populum meum Israel.

14. Igitur ædificavit Salomon domum, & consummavit eam.

15. Et ædificavit parietes domus intrinsecus tabulatis cedrinis, à pavimento domus usque ad summam parietum, & usque ad laquearia, operuit lignis cedrinis intrinsecus: & texit pavimentum domus tabulis abiegnis.

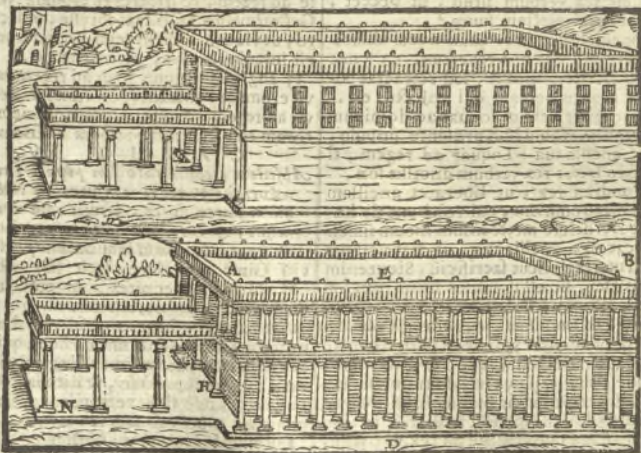
16. Ædificavitque viginti cubitorum ad posteriorem partem templi tabulata cedrina, à pavimento usque ad supiora: & fecit inte-

A.
2.
Paral.
3. 1.

* 2.
Reg.
7. 16.
* 1.
Paral.
11. 9.

riorem domum oraculi in Sanctum sanctorum.
 17 Porro quadraginta cubitorum erat ipsum templum pro foribus oraculi.
 18 Et cedro omnis domus intrinsecus vestiebatur, habens tornaturas, & juncturas suas fabrefactas, & calaturas eminentes: omnia cedrinis tabulis vestiebantur: nec omnino lapis apparere poterat in pariete.
 19 Oraculum autem in medio domus, in interiori parte fecerat, ut poneret ibi arcam fœderis Domini.
 20 Porro oraculum habebat viginti cubitos longitudinis, & viginti cubitos latitudinis, & viginti cubitos altitudinis: & operuit illud, atque vestivit auro purissimo: sed & altare vestivit cedro.
 21 Domum quoque ante oraculum operuit auro purissimo, & affixit laminas clavis aureis.
 22 Nihilque erat in templo, quod non auro regeretur: sed & totum altare oraculi texit auro.
 23 Et fecit in oraculo duos cherubim de lignis olivarum, decem cubitorum altitudinis.
 24 Quinque cubitorum ala cherub una, & quinque cubitorum ala cherub altera: id est, decem cubitos habentes, à summitate alæ unus usque ad alæ alterius summitatem.
 25 Decem quoque cubitorum erat cherub secundus: in mensura pari, & opus unum erat in duobus cherubim.
 26 Id est, altitudinem habebat unus cherub decem cubitorum, & similiter cherub secundus.
 27 Posuitque cherubim in medio templi interioris: extendebant autem alas suas che-

rubim, & tangebant alæ una parietem, & alæ cherub secundi tangebant parietem alterum: alæ autem alteræ in media parte templi se invicem contingebant.
 28 Texit quoque cherubim auro.
 29 Et omnes parietes templi per circuitum sculpsit variis calaturis, & torno: & fecit in eis cherubim, & palmas, & picturas varias, quasi prominentes de pariete, & egredientes.
 30 Sed & pavimentum domus texit auro intrinsecus, & extrinsecus.
 31 Et in ingressu oraculi fecit ostiola de lignis olivarum, postesque angularum quinque.
 32 Et duo ostia de lignis olivarum, & sculpsit in eis picturam cherubim, & palmarum species, & anaglypha valde prominentia: & texit ea auro: & operuit tam cherubim, quam palmas, & cetera, auro.
 33 Fecitque in introitu templi postes de lignis olivarum quadrangulatos.
 34 Et duo ostia de lignis abiegnis intrinsecus: & utrumque ostium duplex erat, & se invicem tunc aperiebatur.
 35 Et sculpsit cherubim, & palmas, & calaturas valde eminentes: operuitque omnia laminis aureis opere quadro ad regulam.
 36 Et edificavit atrium interius tribus ordinibus lapidum politorum, & uno ordine lignorum cedri.
 37 Anno quarto fundata est domus Domini in mense Zio:
 38 Et in anno undecimo, mense Bur (ipse est mensis octavus), perfecta est domus in omni opere suo, & in universis utensilibus suis: edificavitque eam annis septem.

CAPUT VII.

Palatium Salomonis, domus saltus Libani, atque uxoris eius, varia, & sumptuosissima templi suppellex.

A **D** Omium autem suam edificavit Salomon tredecim annis, & ad perfectum usque perduxit.

* Infr. 9. 10. **2** Edificavit quoque domum saltus Libani centum cubitorum longitudinis, & quinquaginta cubitorum latitudinis, & triginta cubitorum altitudinis: & quatuor deambulacra

inter columnas cedrinis: ligna quippe cedrina exciderat in columnas.

3 Et tabulatis cedrinis vestivit totam cameram, quæ quadraginta quinque columnis sustentabatur. Unus autem ordo habebat columnas quindecim.

4 Contra se invicem positas,

5 Et e regione se respicientes, æquali spatio inter columnas, & super columnas quadrangulata ligna in cunctis equalia.

6 Et porticum columnarum fecit quin-

quaginta cubitorum longitudinis, & triginta cubitorum latitudinis: & alteram porticum in facie majoris porticus, & columnas, & epistylia super columnas.

7 Porticum quoque solii, in qua tribunal est, fecit: & textit lignis cedrinis a pavimento usque ad summum.

8 Et domuncula, in qua sedebatur ad iudicandum, erat in media porticu, simili opere. Domum quoque fecit filia Pharaonis (* quam uxorem duxerat Salomon) tali opere, quali & hanc porticum.

9 Omnia lapidibus pretiosis, qui ad normam quamdam, atque mensuram tam intrinsecis quam extrinsecis serrati erant: a fundamentis usque ad summum parietum, & extrinsecis usque ad atrium majus.

10 Fundamenta autem de lapidibus pretiosis, lapidibus magnis decem sive octo cubitorum.

11 Et desuper lapides pretiosi aequalis mensura secti erant, similiterque de cedro.

12 Et atrium majus rotundum, trium ordinum de lapidibus sectis, & unius ordinis de dolata cedro: necnon & in atrio domus Domini interiori, & in porticu domus.

13 Misit quoque rex Salomon, & tulit Hiram de Tyro,

14 Filium mulieris viduae de tribu Nephthali, patre Tyrio, artificem ararium, & plenum sapientia, & intelligentia, & doctrina ad faciendum omne opus ex aere. Qui cum venisset ad regem Salomonem, fecit omne opus eius.

15 Et finxit duas columnas areas, decem, & octo cubitorum altitudinis columnam unam * & linea duodecim cubitorum am-
* Jer. 12.23. bicbat columnam utramque.

16 Duo quoque capitella fecit, quae ponerentur super capita columnarum, fusilia ex aere: quinque cubitorum altitudinis capitellum unum, & quinque cubitorum altitudinis capitellum alterum.

17 Et quasi in modum retis, & catenarum sibi invicem miro opere contextarum. Utrumque capitellum columnarum fusile erat: septena versum retiacula in capitello uno, & septena retiacula in capitello altero.

18 Et perfecit columnas, & duos ordines per circuitum retiaculorum singulorum, ut tegerent capitella, quae erant super summum parietem malogranatorum: eodem modo fecit & capitello secundo.

19 Capitella autem, quae erant super capita columnarum, quasi opere lilii fabricata erant in porticu quatuor cubitorum.

20 Et rursum alia capitella in summum columnarum desuper iuxta mensuram columnae contra retiacula: malogranatorum autem ducenti ordines erant in circuitu capitelli secundi.

21 Et statuit duas columnas in porticu templi: cumque statuisset columnam dexteram, vocavit eam nomine Jachin: similiter erexit columnam secundam, & vocavit nomen ejus Booz.

22 Et super capita columnarum opus in modum lilii posuit: perfectumque est opus columnarum.

23 * Fecit quoque mare fusile decem cubitorum a labio usque ad labium, rotundum in circuitu: quinque cubitorum altitudo ejus, & resticula triginta cubitorum cingebat illud per circuitum.

24 Et sculptura subter labium circuibat illud decem cubitis ambiens mare: duo ordines sculpturarum striatarum erant fusiles.

25 Et stabat super duodecim boves, & quibus tres respiciebant ad Aquilonem, & tres ad Occidentem, & tres ad Meridiem, & tres ad Orientem, & mare super eos desuper erat: quorum posteriora universa intrinsecis latitabant.

26 Grosfitudo autem lateris, trium unciarum erat: labiumque ejus, quasi labium calicis, & folium repandi lilii: duo millia batos capiebat.

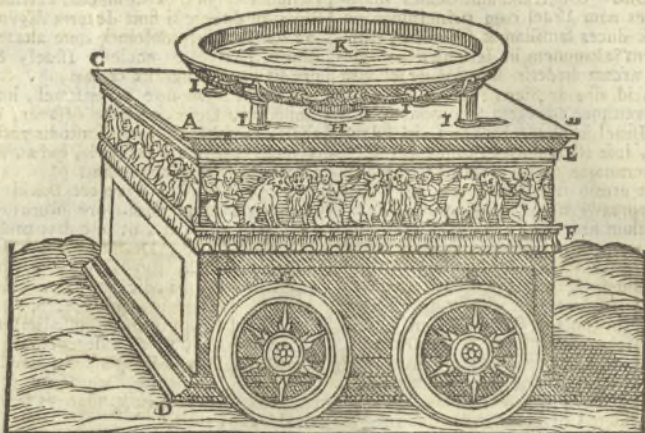
27 Et fecit decem bases aeneas, quatuor

cubitorum longitudinis bases singulas, & quatuor cubitorum latitudinis, & trium cubitorum altitudinis.

28 Et ipsum opus basium, interrasile erat: & sculpturæ inter iuncturas.

29 Et inter coronulas, & plectas, leones, & boves, & cherubim: & in iuncturis similiter desuper, & subter leones, & boves, quasi sora ex are dependencia.

30 Et quatuor rotæ per bases singulas,

& axes arcu, & per quatuor partes quasi humeruli subter luterem fusiles, contra se invicem respectantes.

E 31 Os quoque luteris intrinsecus erat in capitis summitate: & quod forinsecus apparebat, unius cubiti erat totum rotundum, pariterque habebat unum cubitum, & dimidium: in angulis autem columnarum variaz celaturæ erant: & media intercolumnia, quadrata non rotunda.

32 Quatuor quoque rotæ, quæ per quatuor angulos basis erant, cohærebant sibi subter basim: una rota habebat altitudinis cubitum & semis.

33 Tales autem rotæ erant, quales solent in curru fieri: & axes earum, & radii, & canthi, & modiolii, omnia fusilia.

34 Nam & humeruli, illi quatuor per singulos angulos basis unius, ex ipsa basi fusiles, & conjuncti erant.

35 In summitate autem basis erat quadam rotunditas dimidii cubiti, ita fabrefacta, ut luter desuper posset imponi, habens calaturas suas: variasque sculpturas ex semetipsa.

F 36 Sculptis quoque in tabulatis illis, quæ erant ex ære, & in angulis, cherubim, & leones, & palmas, quasi in similitudinem hominis stantis, ut non calata, sed apposita per circuitum viderentur.

37 In hunc modum fecit decem bases, fusura una, & menlura, sculpturæque consimili.

38 Fecit quoque decem luteris æneis, quadraginta batos capiebat luter unus, eratque quatuor cubitorum: singulos quoque luteris per singulas, idest, decem bases posuit.

39 Et constituit decem bases, quinque ad dexteram partem templi, & quinque ad sinistram: mare autem posuit ad dexteram partem templi contra Orientem ad Meridiem.

40 Fecit ergo Hiram lebetes, & scutras,

& hamulas, & perfecit omne opus regis Salomonis in templo Domini.

41 Columnas duas, & funiculos capitellorum super capitella columnarum duos: & retiacula duo, ut operirent duos funiculos, qui erant super capita columnarum.

42 Et malogranata quadringenta in duobus retiaculis: duos versus malogranatorum in retiaculis singulis, ad operiendos funiculos capitellorum, qui erant super capita columnarum.

43 Et bases decem, & luteris decem super bases.

44 Et mare unum, & boves duodecim subter mare.

45 Et lebetes, & scutras, & hamulas: omnia vasa, quæ fecit Hiram regi Salomoni in domo Domini, de auriscalco erant.

46 In campestri regione Jordanis fudit ea rex in argilloso terra, inter Sochoth, & Sartham.

47 Et posuit Salomon omnia vasa: propter multitudinem autem nimiam non erat pondus æris.

48 Fecitque Salomon omnia vasa in domo Dñi: altare aureum, & mensam, super quam ponerentur panes propositionis, auream:

49 Et candelabra aurea, quinque ad dexteram, & quinque ad sinistram contra oraculum, ex auro puro: & quasi lilii flores, & lucernas desuper aureas, & forcipes aureos.

50 Et hydrias, & fuscinulas, & phialas, & mortariola, & thuribula, de auro purissimo, & cardines ostiorum domus interioris Sancti sanctorum, & ostiorum domus templi, ex auro erant.

51 * Et perfecit omne opus, quod faciebat Salomon in domo Domini, & intulit, quæ sanctificaverat David pater suus, argentum, & aurum, & vasa, reposuitque in thesauris domus Domini.

* 1
Furor
5. 1.

CAPUT VIII.

Templum, introducta in ipsum arca, dedicatur, nebula illud implevit. Salomon post longam orationem populo benedixit: numerus bonum, & ovium immolarum hac celebri festivitatem.

A **T**unc congregati sunt omnes majores natu Israel cum principibus tribuum & duces familiarum filiorum Israel, ad regem Salomonem in Jerusalem, ut deferrent arcam fœderis Domini de civitate David, id est, de Sion.

2 Convenitque ad regem Salomonem universus Israel in mense Ethanim, in solempni die, ipse est mensis septimus.

3 Veneruntque cuncti senes de Israel, & tulerunt arcam sacerdotes,

4 Et portaverunt arcam Domini, & tabernaculum fœderis, & omnia vasa Sanctuarii, quæ erant in tabernaculo: & ferebant ea sacerdotes, & Levitæ.

5 Rex autem Salomon, & omnis multitudo Israel, quæ convenerat ad eum, gradiebatur cum illo ante arcam, & immolabant oves, & boves absque astimatione, & numero.

6 Et intulerunt sacerdotes arcam fœderis Domini in locum suum, in oraculum templi, in Sanctum sanctorum, subter alas cherubim.

7 Si quidem Cherubim expandebant alas super locum arce, & protegebant arcam, & vestes ejus desuper.

8 Cumque emerent vestes, & apparent summitates eorum foris Sanctuarii ante oraculum, non apparebant ultra extrinsecus, qui & fuerunt ibi usque in præsentem diem.

9 In arca autem non erat aliud, nisi duæ tabule lapideæ, quas posuerat in ea Moyses in Horeb, quando pepigit Dñs fœdus cum filiis Israel, cum egredierentur de terra Ægypti.

10 Factum est autem, cum existent sacerdotes de Sanctuario, nebula implevit domum Domini,

11 Et non poterant sacerdotes stare, & ministrare propter nebulam: impleverat enim gloria Domini domum Domini.

12 Tunc ait Salomon: Dominus dixit, ut habitaret in nebula.

13 Edificans edificavi domum in habitaculum tuum, firmissimum solium tuum in sempiternum.

14 Convertite rex faciem suam, & benedixit omni ecclesie Israel, omnis enim ecclesia Israel stabat.

15 Et ait Salomon: Benedixtus Dñs Deus Israel, qui locutus est ore suo ad David patrem meum, & in manibus ejus perfecit, dicens:

16 A die, qua eduxi populum meum Israel de Ægypto, non elegi civitatem de universis tribubus Israel, ut edificaretur domus, & esset nomen meum ibi: sed elegi David:

ut esset super populum meum Israel.

17 Voluitque David pater meus edificare domum nomini Domini Dei Israel.

18 Et ait Dominus ad David patrem meum: Quod cogitasti in corde tuo, edificare domum nomini meo, bene fecisti, hoc ipsum mente traheans.

19 Verumtamen tu non edificabis mihi domum, sed filius tuus, cui egredietur de renibus tuis, ipse edificabit domum nomini meo.

20 Confirmavit Dominus sermonem suum, quem locutus est: stetitque pro David patre meo, & sedi super thronum Israel, sicut locutus est Dominus: & edificavi domum nomini Domini Dei Israel.

21 Et constitui ibi locum arce, in qua sedus Domini est, quod percussit cum patribus nostris, quando egressi sunt de terra Ægypti.

22 Stetit autem Salomon ante altare Domini in conspectu ecclesie Israel, & expandit manus suas in cælum,

23 Et ait: Domine Deus Israel, non est similis tui, Deus, in cælo desuper, & super terram deorsum: qui custodis pactum, & misericordiam servis tuis, qui ambulant coram te in toto corde suo.

24 Qui custodisti servo tuo David patri meo quæ locutus es ei: ore locutus es, & manibus perfecisti, ut hæc dies probat.

25 Nunc igitur, Domine Deus Israel, conserva famulo tuo David patri meo, quæ locutus es ei, dicens: Non auferetur de te vir coram me, qui sedeat super thronum Israel: ita tamen si custodierint filii tui viam suam, ut ambulent coram me, sicut tu ambulasti in conspectu meo.

26 Et nunc, Domine Deus Israel, firmen-
verba tua, quæ locutus es servo tuo David patri meo.

27 Ergone putandum est, eundem verè Deus habitet super terram? si enim cælum, & celi cælorum te capere non possunt, quantum magis domus hæc, quam edificavit?

28 Sed respice ad orationem servi tui, & ad preces ejus, Domine Deus meus: audi hymnum, & orationem, quam servus tuus orat coram te hodie:

29 Ut sint oculi tui aperti super domum hanc nocte, ac die: super domum, de qua dixisti: Erit nomen meum ibi: ut exaudias orationem, quam orat in loco isto ad te servus tuus.

30 Ut exaudias deprecationem servi tui, & populi tui Israel, quodcumque oraverint in loco isto: & exaudies in loco habitaculi tui in cælo, & cum exaudieris, propitius eris.

31 Si peccaverit homo in proximum suum, & habuerit aliquod juramentum, quo teneatur strictus, & venerit propter juramentum coram altari tuo in domum tuam,

32 Tu exaudies in cælo, & facies, & iudicabis servos tuos, condemnans impium, & reddens viam suam super caput ejus, iustificansque justum, & retribuens ei secundum iustitiam suam.

33 Si fugerit populus tuus Israel inimicos suos (quia peccaturus est tibi) & agentes penitentiam, & confitentes nomini tuo venerint, & oraverint & deprecantur te fuerint in domo hac:

34 Exaudi in cælo, & dimitte peccatum populi tui Israel, & reduces eos in terram, quam dedisti patribus eorum.

35 Si clausum fuerit cælum, & non pluerit propter peccata eorum, & orantes in loco isto, penitentiam egerint nomini tuo, & à peccatis suis conversi fuerint propter afflictionem suam:

36 Exaudi eos in cælo, & dimitte peccata servorum tuorum, & populi tui Israel: & ostende eis viam bonam, per quam ambulent, & da pluviam super terram tuam, quam dedisti populo tuo in possessionem.

* 1. Pa.
ral. 5.
10.
Hebr.
9. 4.
B

* 2. Pa.
ral. 6.
1.

* 3.
Reg.
7. 5.

* 2. Ro.
quæ 7.
13.

* Deut.
12. 11.

D

37. Si mesis oborta fuerit in terra, aut pestilentia, aut corruptus aer, aut arugo, aut locusta, vel rubigo, & afflixerit eum inimicus ejus portas obsidens, omnia plagas, universa infirmitas,

38. Cuncta devoratio, & imprecatio, quæ acciderit omni homini de populo tuo Israel: si quis cognoverit plagam cordis sui, & expandit manus suas in domo hac,

39. Tu exaudies in cælo in loco habitationis tuæ, & repropitiaberis, & facies, ut des unicuique secundum omnes vias suas, sicut videris cor ejus (quia tu nosti solus cor omnium filiorum hominum).

40. Ut timeant te cunctis diebus, quibus vivunt super faciem terræ, quam dedisti patribus nostris.

41. Insuper & alienigena, qui non est de populo tuo Israel, cum venerit de terra longinqua propter nomen tuum (audietur enim nomen tuum magnum, & manus tua fortis, & brachium tuum

42. Extentum, ubique) cum venerit ergo, & oraverit in hoc loco,

43. Tu exaudies in cælo, in firmamento habitaculi tui, & facies omnia, pro quibus invocaverit te alienigena: ut discant universi populi terrarum nomen tuum timere, sicut populus tuus Israel, & probent, quia nomen tuum invocatum est super domum hanc, quam edificavi.

44. Si egressus fuerit populus tuus ad bellum contra inimicos suos, super viam, quocumque miseris eos, orabunt contra viam civitatis, quam elegisti, & contra domum, quam edificavi nomini tuo.

45. Et exaudies in cælo orationes eorum, & preces eorum, & facies judicium eorum.

46. Quod si peccaverint tibi (non est enim homo, qui non peccet) & iratus tradideris eis inimicis suis, & captivi ducti fuerint in terram inimicorum longè, vel propè,

47. Et egerint penitentiam in corde suo in loco captivitatis, & conversi deprecanti te fuerint in captivitate sua, dicentes: Peccavimus, inique egimus, impii gestimus:

48. Et reversi fuerint ad te in universo corde suo, & tota anima sua, in terra inimicorum suorum, ad quam captivi ducti fuerint: & oraverint te contra viam terræ suæ, quam dedisti patribus eorum, & civitatis, quam elegisti, & templi, quod edificavi nomini tuo:

49. Exaudies in cælo, in firmamento solii tui, orationes eorum, & preces eorum, & facies judicium eorum:

50. Et propitiaberis populo tuo, qui peccavit tibi, & omnibus iniquitatibus eorum, quibus prævaricati sunt in te: & dabis misericordiam coram eis, qui eos captivos habuerint, ut misereantur eis.

51. Populus enim tuus est, & hæreditas tua, quos eduxisti de terra Ægypti, de medio fornacis ferreæ.

52. Ut sint oculi tuæ aperti ad deprecationem servi tui, & populi tui Israel, & exaudies eos in universis, pro quibus invocaverint te.

53. Tu enim separasti eos tibi in hæreditatem de universis populis terræ, sicut locutus es per Moysen servum tuum, quando eduxisti patres nostros de Ægypto, Domine Deus.

54. Factum est autem, cum compleisset Salomon orans Dominum omnem orationem, & deprecationem hanc, surrexit de conspectu altaris Domini: utrumque enim genu in terram fixerat, & manus expanderat in cælum.

55. Stetit ergo, & benedixit omni ecclesie Israel voce magna, dicens:

56. Benedixit Dominus, qui dedit requiem populo suo Israel, juxta omnia, quæ locutus est: non cecidit ne unus quidem sermo, ex omnibus bonis, quæ locutus est per Moysen servum suum.

57. Sit Dominus Deus noster nobiscum, sicut fuit cum patribus nostris, non derelinquens nos, neque proiciens.

58. Sed inclinet corda nostra ad se, ut ambulemus in universis viis ejus, & custodiamus mandata ejus, & ceremonias ejus, & judicia, quæcumque mandavit patribus nostris.

59. Et sint sermones mei isti, quibus deprecatus sum coram Domino, appropinquantes Domino Deo nostro die, ac nocte, ut faciat judicium cum servo suo, & populo suo Israel per singulos dies:

60. Ut sciant omnes populi terræ, quia Dominus ipse est Deus, & non est ultra absque eo.

61. Sit quoque cor nostrum perfectum cum Domino Deo nostro, ut ambulemus in decretis ejus, & custodiamus mandata ejus, sicut & hodie.

62. Igitur rex, & omnis Israel cum eo, immolabant victimas coram Domino.

63. Mactavitque Salomon hostias pacificas, quas immolavit Domino, bovum viginti duo millia, & ovium centum viginti millia: & dedicaverunt templum Domini rex, & filii Israel.

64. In die illa sanctificavit rex medium atrii, quod erat ante domum Domini: fecit quippe holocaustum ibi, & sacrificium, & adipe pacificorum: quoniam altare æreum, quod erat coram Domino, minus erat, & capere non poterat holocaustum, & sacrificium, & adipe pacificorum.

65. Fecit ergo Salomon in tempore illo festivitatem celebrem, & omnis Israel cum eo, multitudo magna ab introitu Emath usque ad Rivum Ægypti, coram Domino Deo nostro, septem diebus, & septem diebus, id est, quatuordecim diebus.

66. Et in die octava dimisit populos, qui benedicentes regi, profecti sunt in tabernacula sua latantes, & alacri corde super omnibus bonis, quæ fecerat Dominus David servo suo, & Israel populo suo.

C A P U T I X.

Dominus Salomoni secundò apparens, jubet sua servare precepta, addita comminatione, nisi servata fuerint. Salomon plures ædificat civitates, gentes sibi facit tributarias, & classe in Ophir missa, plurimum auri recipit.

1. Factum est autem, cum perfecisset Salomon ædificium domus Domini, & ædificium regis, & omne, quod optaverat, & voluerat facere,

2. Apparuit ei Dominus secundò, sicut apparuerat ei in Gabaon.

3. Dixitque Dominus ad eum: Exaudi orationem tuam, & deprecationem tuam,

quam

2. Par.
4. 6.
Eccl. 1.
7. 11.
1. Jos.
1. 8.

F

G

A

*Sup.
1. 5.
2. Par.
7. 11.

quam deprecatus es coram me: sanctificavi domum hanc, quam edificasti, ut ponerem nomen meum ibi in sempiternum, & erunt oculi mei, & cor meum ibi cunctis diebus.

4 Tu quoque si ambulaveris coram me, sicut ambulavit pater tuus, in simplicitate cordis, & in equitate: & feceris omnia, quae praecepi tibi, & legitima mea, & iudicia mea servaveris,

* Re- gum 12. 16.

5 * Ponam thronum regni tui super Israel in sempiternum, sicut locutus sum David patri tuo, dicens: Non auferetur vir de genere tuo de solio Israel.

6 Si autem aversione averfi fueritis vos, & filii vestri, non secuentes me, nec custodientes mandata mea, & caeremonias meas, quas proposui vobis, sed abieritis, & colueritis deos alienos, & adoraveritis eos:

B

7 Auferam Israel de superficie terrae, quam dedi eis: & templum, quod sanctificavi nomini meo, projiciam à conspectu meo, erique Israel in proverbium, & in fabulam cunctis populis.

8 Et domus haec erit in exemplum: omnis, qui transierit per eam, stupebit, & sibilabit, & dicit: * Quare fecit Dominus sic terrae huic, & domui huic?

* Deut 29. 14. Jer 22. 8.

9 Et respondebunt: Quia dereliquerunt Dominum Deum suum, qui eduxit patres eorum, de terra Aegypti, & secuti sunt deos alienos, & adoraverunt eos, & coluerunt eos: idcirco induxit Dominus super eos omne malum hoc.

* Pa. ral. 8.

10 * Expletis autem annis viginti postquam edificaverat Salomon duas domos, id est, domum Domini, & domum regis,

11 (Hiram rege Tyri praebeente Salomoni ligna cedrina, & abiegna, & aurum juxta omne quod opus habuerat) tunc dedit Salomon Hiram viginti oppida in terra Galilae.

12 Et egressus est Hiram de Tyro, ut videret oppida, quae dederat ei Salomon, & non plauerunt ei,

C

13 Et ait: Haecine sunt civitates, quas dedisti mihi, frater? Et appellavit eas terram chabul, usque in diem hanc.

14 Misit quoque Hiram ad regem Salomonem centum viginti talenta auri.

15 Haec est summa expensarum, quam obtulit rex Salomon ad edificandam domum Domini, & domum suam, & Mello, & murum Jerusalem, & Hesel, & Mageddo, & Gazer.

16 Pharaon rex Aegypti ascendit, & cepit Gazer, succenditque eam igni: & Chananaei, qui habitabat in civitate, interfecit, & dedit eam in dotem filiae suae uxori Salomonis.

17 Edificavit ergo Salomon Gazer, & Bethoron inferiorem.

18 Et Baalath, & Palmiram in Terra solitudinis.

19 Et omnes vicos, qui ad se pertinebant, & erant absque muro, munivit, & civitates curruum, & civitates equitum, & quodcumque ei placuit, ut edificaret in Jerusalem, & in Libano, & in omni terra potestatis suae.

20 Universum populum, qui remanserant de Amorrhais, & Hethais, & Pherezais, & Hevzais, & Jebuseis, qui non sunt de filiis Israel:

D

21 Horum filios, qui remanserant in terra, quos scilicet non potuerant filii Israel

exterminare, fecit Salomon tributarios usque in diem hanc.

22 De filiis autem Israel non constituit Salomon servire quemquam, sed erant viri bellatores, & ministri ejus, & principes, & duces, & praefecti currum, & equorum.

23 Erant autem principes super omnia opera Salomonis praepositi quingenti quinquaginta, qui habebant subiectum populum, & statutis operibus imperabant.

* 1. Paral. 8. 11.

24 * Filia autem Pharaonis ascendit de civitate David in domum suam, quam edificaverat ei Salomon: tunc edificavit Mello.

25 Offerebat quoque Salomon tribus vicibus per annos singulos holocausta, & pacificas victimas, super altare, quod edificaverat Domino, & adolebat thymiana coram Domino: perfectumque est templum.

26 Classem quoque fecit rex Salomon in Asiongaber, quae est juxta Ailath in litore Maris rubri, in Terra Idumae.

27 Misitque Hiram in classe illa servos suos viros nauticos, & gnaros maris cum servis Salomonis.

28 Qui cum venissent in Ophir, sumptum inde aurum quadringentorum viginti talentorum, detulerunt ad regem Salomonem.

C A P U T X.

Venit Regina Saba ad regem Salomonem: quae ejus mirata sapientiam, magnificentiam, & gubernationem, datis acceptisque amplis muneribus, discessit: Salomon multum tributum, ac aurum aliunde accepit, vasa, & scuta, magnificumque thronum construit, multam, ac pretiosam habet suppellectilem in vasibus, curribus, & equis in abundantia argenti ac cedrorum.

1 **S**ed * & Regina Saba, audita fama Salomonis in nomine Domini, venit tentare eum in aenigmatibus.

A 1. Pa. ral. 9. 1. Matt. 22. 42. Luc. 11. 31.

2 Et ingressa Jerusalem multo cum comitatu, & divitiis, camelis portantibus aromata, & aurum infinitum nimis, & gemmas pretiosas, venit ad regem Salomonem, & locuta est ei universa, quae habebat in corde suo.

3 Et docuit eam Salomon omnia verba, quae proposuerat: non fuit sermo, qui regem posset latere, & non responderet ei.

4 Videns autem regina Saba omnem sapientiam Salomonis, & domum, quam edificaverat,

5 Et cibos mensae ejus, & habitacula servorum, & ordines ministrantium, vestesque eorum, & pincernas, & holocausta, quae offerebat in domo Domini: non habebat ultra spiritum.

6 Dixitque ad regem: Verus est sermo, quem audiavi in terra mea.

7 Super sermonibus tuis, & super sapientia tua: & non credebam narrantibus mihi, donec ipsa veni, & vidi oculis meis, & probavi quod media pars mihi nuntiata non fuerit: major est sapientia, & opera tua, quam rumor, quem audiavi.

8 Beati viri tui, & beati servi tui, qui stant coram te semper, & audiunt sapientiam tuam.

9 Sit Dominus Deus tuus benedictus, cui complacuiisti, & posuit te super thronum Israel, eo quod dilexerit Dominus Israel in sempiternum, & constituit te regem, ut faceres iudicium, & iustitiam.

B

10 Dedit ergo regi centum viginti talenta auri, & aromata multa nimis, & gemmas pretiosas: non sunt allata ultra aromata tam multa, quam ea, quæ dedit regina Saba regi Salomoni.

*Par.
9. 10.

11 (Sed & *classis Hiram, quæ portabat aurum de Ophir, attulit ex Ophir ligna thyina multa nimis, & gemmas pretiosas.)

12 Fecitque rex de lignis thyinis fulcra domus Domini, & domus regis, & cytharas, lyraque cantoribus: non sunt allata huiusmodi ligna thyina, neque visa usque in præsentem diem.)

13 Rex autem Salomon dedit reginæ Saba omnia, quæ voluit, & petivit ab eo: exceptis his, quæ ultro obtulerat ei munere regio. Quæ reversa est, & abiit in terram suam cum servis suis.

C

14 Erat autem pondus auri, quod afferebatur Salomoni per annos singulos sexcentorum sexaginta sex talentorum auri:

15 Excepto eo, quod afferebant viri, qui super vestigalia erant, & negotiatores, universique seruta vendentes, & omnes reges Arabiæ, ducesque terræ.

16 Fecit quoque rex Salomon ducenta scuta de auro purissimo, sexcentos auri siclos dedit in laminas scuti unius.

17 Et trecentas peltas ex auro probato: trecentæ minæ auri unam peltam vestiebant: posuitque eas rex in domo saltus Libani.

18 Fecit etiam rex Salomon thronum de ebore grandem: & vestivit eum auro sulvo nimis,

19 Qui habebat sex gradus: & summitas throni rotunda erat in parte posteriori: & duæ manus hinc, atque inde, tenentes sedile: & duo leones stabant iuxta manus singulas.

20 Et duodecim leunculi stantes super sex gradus hinc, atque inde: non est factum tale opus in universis regnis.

21 Sed & omnia vasa, de quibus potabatur rex Salomon, erant aurea: & universa supellex domus saltus Libani de auro purissimo: non erat argentum, nec alicujus pretii putabatur in diebus Salomonis,

22 Quia classis regis per mare cum classe Hiram semel per tres annos ibat in Tharfis, deferens inde aurum, & argentum, & dentes elephanthorum, & simias, & pavos.

23 Magnificatus est ergo rex Salomon super omnes reges terræ divitiis, & sapientia.

24 Et universa terra desiderabat vultum Salomonis, ut audiret sapientiam ejus, quam dederat Deus in corde ejus.

25 Et singuli deferébant ei munera, vasa argentea, & aurea, vestes, & arma bellica, aromata quoque: & equos, & mulos, per annos singulos.

26 Congregavitque Salomon currus, & equites, & facti sunt ei mille quadringenti currus, & duodecim millia equitum: & disposuit eos per civitates munitas, & cum rege in Jerusalem.

27 Fecitque ut tanta esset abundantia argenti in Jerusalem, quanta & lapidum: & cedrorum præbuit multitudinem, quasi sycamoros, quæ nascuntur in campetribus.

28 Et educebantur equi Salomoni de Ægypto, & de Coa. Negotiatores enim regis emebant de Coa, & statuto pretio perducebant.

29 Egrediebatur autem quadriga ex Ægypto sexcentis siclis argenti, & equus centum quinqueaginta. Atque in hunc modum cuncti reges Hethæorum, & Syriæ equos venundabant.

C A P U T X I.

Salomon plurimis iungitur mulieribus alienigenis, & ab ipsis infaturatus ad ipsarum idola convertitur: in quem iratus Dominus suscitavit adversarios Aaâd, Raâon, & Jeroboam: cui per prophetam Ahiam promittitur regnum Israel, servata una tribu Salomonis filio: mortuus Salomon post quadraginta regni annos, cui succedit filius Roboam.

1 Rex autem Salomon *adamavit mulieres alienigenas multas, filiam quoque Pharaonis, & Moabitidas, & Ammonitidas, Idumæas, & Sidonias, & Hethæas:

2 De gentibus, super quibus dixit Dominus filiis Israel: * Non ingrediemini ad eas, neque de illis ingredientur ad vestras: certissi-

D

*Par.
1. 14.

A
*Deut.
17. 17.
Eccl.
47. 21.
*Exo.
31. 16.

mē enim avertent cōrda vestra, ut sequamini deos earum. His itaque copulatus est Salomon ardentissimo amore.

3 Fueruntque ei uxores quasi reginē septingentę, & concubinę trecentę: & avertē-
runt mulieres cor ejus.

4 Cūque jam esset senex, depravatum est cor ejus per mulieres, ut sequeretur deos alienos: nec erat cor ejus perfectum cum Domino Deo suo, sicut cor David patris ejus,

5 Sed colebat Salomon Altarthen deam Sidoniorum, & Moloch idolum Ammonitarū.

6 Fecitque Salomon, quod non placuerat coram Domino, & non adimplevit, ut sequeretur Dominum, sicut David pater ejus.

7 Tunc edificavit Salomon fanum Chamos idolo Moab, in monte, qui est contra Jerusalem, & Moloch idolo filiorum Ammon.

8 Atque in hunc modum fecit universis uxoribus suis alienigenis, quę adolebant chura, & immolabant diis suis.

9 Igitur iratus est Dominus Salomoni, quod averſa esset mens ejus à Domino Deo Israel, qui * apparuerat ei secundò.

10 Et præceperat de verbo hoc, ne sequeretur deos alienos, & non custodivit, quę mandavit ei Dominus.

11 Dixit itaque Dominus Salomoni: Quia habuisti hoc apud te, & non custodisti pactum meum, & præcepta mea, quę mandavi tibi, dirumpens scindam regnum tuum, & dabo illud servo tuo.

12 * Verumtamen in diebus tuis non faciam, propter David patrem tuum: de manu filii tui scindam illud,

13 Nec totum regnum auferam, sed tributum unum dabo filio tuo, propter David servum meum, & Jerusalem quam elegi.

14 Suscitavit autem Dominus adversarium Salomoni, Adad Idumæum de semine regis, qui erat in Edom.

15 * Cū enim esset David in Idumæa, & ascendisset Joab princeps militię ad sepeliendum eos, qui fuerant interfecti, & occidisset omne masculinum in Idumæa:

16 (Sex enim mensibus ibi moratus est Joab, & omnis Israel, donec interimeret omne masculinum in Idumæa)

17 Fugit Adad ipse, & viri Idumæi de servis patris ejus cum eo, ut ingrederetur Ægyptum: erat autem Adad puer parvulus.

18 Cūque surrexissent de Madian, venerant in Pharan, tuleruntque secum viros de Pharan, & introierunt Ægyptum ad Pharaonem regem Ægypti: qui dedit ei domum, & cibos constituit, & terram delegavit.

19 Et invenit Adad gratiam coram Pharaone valde, in tantum, ut daret ei uxorem, fororem uxoris suę germanam Taphnes reginæ.

20 Genuitque ei soror Taphnes Genubath filium, & nutriti eum Taphnes in domo Pharaonis. Eratque Genubath habitans apud Pharaonem cum filiis ejus.

21 Cūque audisset Adad in Ægypto dormisse David cum patribus suis, & mortuum esse Joab principem militię, dixit Pharaoni: Dimitte me, ut vadam in terram meam.

22 Dixitque ei Pharaon: Quia enim re apud me indiges, ut quæras ire ad terram tuam? At ille respondit: Nulla: sed obsecro te, ut dimittas me.

23 Suscitavit quoque ei Deus adversarium Razon filium Eliada, qui fugerat ad Adazer regem Soba dominum suum.

24 Et congregavit contra eum viros, & factus est princeps latronum, cū interficeret eos David: abieruntque Damascum, & habitaverunt ibi, & constituerunt eum regem in Damasco.

25 Eratque adversarius Israeli cunctis diebus Salomonis: & hoc est malum Adad, & odium contra Israel, regnavitque in Syria.

26 * Jeroboam quoque filius Nabat, Ephraimæus, de Sareda, servus Salomonis, cujus mater erat nomine Sarva, mulier vidua, levavit manum contra regem.

27 Et hæc est causa rebellionis adversus eū, quia Salomon edificavit Mello, & coęquavit voraginem civitatis David patris sui.

28 Erat autē Jeroboam vir fortis, & potens:

Paral.
10. 5.

F

G

vidensque Salomon adoleſcētem bonæ indolis, & induſtrium, conſtituerat eum præfectum ſuper tributa univerſæ domus Joſeph.

29 Factum eſt itaque in tempore illo, ut Jeroboam egrederetur de Jeruſalem, & inveniret eum Ahiaſ Silonites propheta in via, opertus pallio novo: erant autem duo tantum in agro.

30 Apprehenſiſque Ahiaſ pallium ſuum novum, quo coopertus erat, ſcidiſ in duodecim partes.

31 Et ait ad Jeroboam: Tolle tibi decem ſciſſuras: hæc enim dicit Dominus Deus Iſrael: Ecce ego ſcindam regnum de manu Salomonis, & dabo tibi decem tribus.

32 Porro una tribus manebit ei, propter ſervum meum David, & Jeruſalem civitatem, quam elegi ex omnibus tribubus Iſrael:

33 Eo quod dereliquerit me, & adoraverit Aſtarthen deam Sidoniorum, & Chamos deum Moab, & Moloch deum filiorum Ammon: & non ambulaverit in viis meis, ut faceret juſtitiam coram me, & præcepta mea, & judicia, ſicut David pater ejus.

34 Nec auferam omne regnum de manu ejus, ſed ducem ponam cum cunctis diebus vite ſue, propter David ſervum meum, quem elegi, qui cuſtodivit mædita mea, & præcepta mea.

35 Auferam autem regnum de manu filii ejus, & dabo tibi decem tribus:

36 Filio autem ejus dabo tribum unam, ut remaneat lucerna David ſervo meo cunctis diebus coram me in Jeruſalem civitate, quam elegi, ut eſſet nomen meum ibi.

37 Te autem aſſumam, & regnabis ſuper omnia, quæ deſiderat anima tua, criſque rex ſuper Iſrael.

38 Si igitur audieris omnia, quæ præcepit tibi, & ambulaveris in viis meis, & feceris, quod rectum eſt coram me, cuſtodiens mandata mea, & præcepta mea, ſicut fecit David ſervus meus, ero tecum, & ædificabo tibi domum ſidelem, quomodo ædificavi David domum, & tradam tibi Iſrael:

39 Et affligam ſemen David ſuper hoc, venturamen non cunctis diebus.

40 Voluit ergo Salomon interficere Jeroboam: qui ſurrexit, & auſugit in Ægyptum ad Seſac regem Ægypti, & fuit in Ægypto uſque ad mortem Salomonis.

41 Reliquum autem verborum Salomonis, & omnia quæ fecit, & ſapientia ejus: ecce univerſa ſcripta ſunt in libro verborum dierum Salomonis.

42 Dies autem, quos regnavit Salomon in Jeruſalem ſuper omnem Iſrael, quadraginta anni ſunt.

43 Dormivitque Salomon cum patribus ſuis, & ſepultus eſt in civitate David: patris ſui: regnavitque Roboam filius ejus pro eo.

C A P U T XII.

Roboam juvenem ſecutus conſilium patris regni diſtione. & Jeroboam rex ſuper decem tribus conſtituitur, exercitum quoque Roboam adverſus Jeroboam Dominus per Semeam prophetam diſſipat. Jeroboam vero aureos erexit vitulos in Dan, & Bethel adorandos, conſtitutis ſolemnitate, altari, ac ſacerdotibus.

V Enit autem Roboam in Sichem: illuc enim congregatus erat omnis Iſrael ad conſtituendum eum regem.

2 At verò Jeroboam filius Nabat, cum adhuc eſſet in Ægypto: profugus à facie regis Salomonis, audita morte ejus, reverſus eſt de Ægypto.

3 Miſeruntque, & vocaverunt eum: venit ergo Jeroboam, & omnis multitudo Iſrael, & locuti ſunt ad Roboam, dicentes:

4 Pater tuus duriffimū jugum impoſuit nobis: tu itaque nunc imminue paululum de imperio patris tui duriffimo, & de jugo graviffimo, quod impoſuit nobis, & ſerviemus tibi.

5 Qui ait eis: Iteluſque ad tertium diem, & revertimini ad me. Cumque abiſſet populus,

6 Iniit conſilium rex Roboam cum ſenioribus, qui aſſiſtebant coram Salomone patre ejus, cum adhuc viveret, & ait: Quod datis mihi conſilium, ut reſpondeam populo huic?

7 Qui dixerunt ei: Si hodie obedieris populo huic, & ſervieris, & petitioni eorum ceſſeris, locuſque fueris ad eos verba lenia, erunt tibi ſervi cunctis diebus.

8 Qui dereliquit conſilium ſenium, quod dederant ei, & adhibuit adoleſcentes, qui nutriti fuerant cum eo, & aſſiſtebant illi,

9 Dixitque ad eos: Quod mihi datis conſilium, ut reſpondeam populo huic, qui dixerunt mihi: Levius fac jugum, quod impoſuit pater tuus ſuper nos?

10 Et dixerunt ei juvenes, qui nutriti fuerant cum eo: Sic loqueris populo huic, qui locuti ſunt ad te, dicentes: Pater tuus aggravavit jugum noſtrum, tu releva nos. Sic loqueris ad eos: Minimus digitus meus groſſior eſt dorſo patris mei.

11 Et nunc pater meus poſuit ſuper vos jugum grave, ego autem addam ſuper jugum veſtrum: pater meus cæcidit vos flagellis, ego autem cædam vos ſcorpionibus.

12 Venit ergo Jeroboam, & omnis populus ad Roboam die tertia, ſicut locutus fuerat rex, dicens: Revertimini die tertia.

13 Reſponditque rex populo dura, derelicto conſilio ſeniorum, quod ei dederant,

14 Et locutus eſt eis ſecundum conſilium juvenum, dicens: Pater meus aggravavit jugum veſtrum, ego autem addam jugum veſtro: pater meus cæcidit vos flagellis, ego autem cædam vos ſcorpionibus.

15 Et non acquievit rex populo: quoniam averſatus fuerat eum Dominus, ut ſuſcitaret verbum ſuum, quod locutus fuerat in manu Ahiaſ Silonitæ ad Jeroboam filium Nabat.

16 Videns itaque populus, quod noluiſſet eos audire rex, reſpondit ei dicens: Que nobis pars in David vel que hereditas in filio Iſai? Vade in tabernacula tua, Iſrael, nunc vide domum tuā David. Et abiit Iſrael in tabernacula ſua.

17 Super filios autem Iſrael, quicumque habitabant in ſcituſibus Juda, regnavit Roboam.

18 Miſit ergo rex Roboam Aduram, qui erat ſuper tributa, & lapidavit eum omnis Iſrael, & mortuus eſt. Porro rex Roboam feſtinus aſcendit currum, & fugit in Jeruſalem:

19 Receſſitque Iſrael à domo David, uſque in præſentem diem.

20 Factum eſt autem, cum auდიſſet omnis Iſrael, quod reverſus eſſet Jeroboam, miſe-

A
* 2
Paral.
10. 11.

B

C

D

* Sup.
11. 32.

E

runt, & vocaverunt eum congregato cœtu, & constituerunt eum regem super omnem Israel: nec secutus est quisquam domum David præter tribum Judam solum.

21 Venit autem Roboam Jerusalem, & congregavit universam domum Juda, & tribum Benjamin, centum octoginta millia electorum virorum bellatorum, ut pugnarent contra domum Israel, & reducerent regnum Roboam filio Salomonis.

22 * Factus est autem sermo Domini ad Semeiam virum Dei, dicens:

23 Loquere ad Roboam filium Salomonis regem Juda, & ad omnem domum Juda, & Benjamin, & reliquos de populo, dicens:

24 Hæc dicit Dominus: Non ascendetis, neque bellabitis contra fratres vestros filios Israel: revertatur vir in domum suam, à me enim factum est verbum hoc. Audierunt sermonem Domini, & reversi sunt de itinere, sicut eis præceperat Dominus.

25 Edificavit autem Jeroboam Sichem in monte Ephraim, & habitavit ibi, & egressus inde edificavit Phaniel.

26 Dixitque Jeroboam in corde suo: Nunc revertetur regnum ad domum David,

27 Si ascenderit populus iste, ut faciat sacrificia in domo Domini in Jerusalem: & convertetur cor populi hujus ad dominum suum Roboam regem Juda, interficientque me, & revertentur ad eum.

28 * Et excogitavit consilio fecit duos vitulos aureos, & dixit eis: Nolite ultra ascendere in Jerusalem: * Ecce dii tui, Israel, qui te eduxerunt de terra Egypti.

29 Posuque unum in Bethel, & alterum in Dan:

30 Et factum est verbum hoc in peccatum: ibat enim populus ad adorandum vitulum usque in Dan.

31 Et fecit sana in excelsis, & sacerdotes de extremis populi, qui non erant de filiis Levi. 32 Constituitque diem solemnem in mense octavo, quintadecima die mensis, in similitudinem solemnitatis, quæ celebrabatur in Juda. Et ascendens altare, similiter fecit in Bethel, ut immolaret vitulis, quos fabricatus fuerat: constituitque in Bethel sacerdotes excelsorum, quæ fecerat.

33 Et ascendit super altare quod extruxerat in Bethel, quintadecima die mensis octavi, quem finxerat de corde suo: & fecit solemnitatem filiis Israel, & ascendit super altare, ut adoleret incensum.

C A P U T XIII

Missus propheta de Juda ad Jeroboam, de altaris subversione, & natiuitate Johannis prophetæ, quo orante, manus Jeroboam, quæ exaruerat, sanitati restituitur, rediens autem propheta a Leone occiditur, quid Dei verbo inobediens fuisset, & Jeroboam suam auget impietatem.

1 Et ecce vir Dei venit de Juda in sermone Domini in Bethel, Jeroboam stante super altare, & thus faciente.

2 Et exclamavit contra altare in sermone Dñi, & ait: Altare, altare, hæc dicit Dominus: * Ecce filius natus est domui David, Josias nomine, & immolabit super te sacerdotes excelsorum, qui nunc in te thura succendunt,

& ossa hominum super te incendet.

3 Deditque in illa die signum, dicens: Hoc erit signum quod locutus est Dominus: Ecce altare scindetur, & effundetur, qui in eo est.

4 Cumque audisset rex sermonem hominis Dei, quem inclamaverat contra altare in Bethel, extendit manum suam de altari, dicens: Apprehendite eum. Et exaruit manus ejus, quam extenderat contra eum: nec valuit retrahere eam ad se.

5 Altare quoque scissum est, & effusus est cinis de altari, juxta signum, quod prædixerat vir Dei in sermone Domini.

6 Et ait rex ad virum Dei: Deprecare faciem Domini Dei tui, & ora pro me, ut restituatur manus mea mihi. Oravitque vir Dei faciem Domini, & reversa est manus regis ad eum, & facta est sicut prius fuerat.

7 Locutus est autem rex ad virum Dei: Veni mecum domum, ut prandeas, & dabo tibi munera.

8 Responditque vir Dei ad regem: Si dederis mihi mediam partem domus tuæ, non veniam tecum, nec comedam panem, neque bibam aquam in loco isto:

9 Sic enim mandatum est mihi in sermone Domini præcipientis: Non comedas panem, neque bibes aquam, nec reverteris per viam, qua venisti.

10 Abiit ergo per aliam viam, & non est reversus per iter, quo venerat in Bethel.

11 Prophetes autem quidam senex habitabat in Bethel, ad quem venerunt filii sui, & narraverunt ei omnia opera, quæ fecerat vir Dei illa die in Bethel: & verba, quæ locutus fuerat ad regem, narraverunt patri suo.

12 Et dixit eis pater eorum: Per quam viam abiit? Ostenderunt ei filii sui viam, per quam abierat vir Dei, qui venerat de Juda.

13 Et ait filiis suis: Sternite mihi asinum. Qui cum stravissent, ascendit.

14 Et abiit post virum Dei, & invenit eum sedentem subius terebinthum, & ait illi: Tunc es vir Dei, qui venisti de Juda? Respondit illi: Ego sum.

15 Dixitque ad eum: Veni mecum domum, ut comedas panem.

16 Qui ait: Non possum reverti, neque venire tecum, nec comedam panem, neque bibam aquam in loco isto:

17 Quia locutus est Dominus ad me in sermone Domini, dicens: Non comedas panem, & non bibes aquam ibi, nec reverteris per viam, qua ieris.

18 Qui ait illi: Et ego propheta sum similis tui: & angelus locutus est mihi in sermone Domini, dicens: Reduc eum tecum in domum tuam, ut comedat panem, & bibat aquam. Fecellit eum,

19 Et reduxit secum: comedit ergo panem in domo ejus, & bibit aquam.

20 Cumque sederent mensam, factus est sermo Dñi ad prophetam, cui reduxerat eum:

21 Et exclamavit ad virum Dei, qui venerat de Juda, dicens: Hæc dicit Dominus: Quia non obediens fuisti orationi Domini, & non custodisti mandatum, quod præcepit tibi Dominus Deus tuus,

22 Et reversus es, & comedisti panem, &

* 2.
Paral.
11. 2.
F

* Tob.
1. 15.
G
* Exo.
12. 8.

* 1.
Pera.
11. 5.

A
* 4.
Reg.
23. 10.

bibisti aquam, in loco, in quo praecepit tibi, ne comederes panem, neque biberes aquam, non inferetur cadaver tuum in sepulchrum patrum tuorum.

23 Cumque comidisset, & bibisset, stravit asinum suum propheta, quem reduxerat.

24 Qui cum abiisset, invenit eum leo in via, & occidit, & erat cadaver eius projectum in itinere: asinus autem stabat juxta illud, & leo stabat juxta cadaver.

25 Et ecce, viri transeuntes viderunt cadaver projectum in via, & leonem stantem juxta cadaver. Et venerunt, & divulgaverunt in civitate, in qua propheta ille senex habitabat.

26 Quod cum audisset propheta ille, qui reduxerat eum de viagit: Vir Dei est, qui inobediens fuit ori Domini, & tradidit eum Dominus leoni, & confregit eum, & occidit juxta verbum Domini, quod locutus est ei.

27 Dixitque ad filios suos: Sternite mihi asinum. Qui cum stravissent,

18 Et ille abiisset, invenit cadaver eius projectum in via: & asinum, & leonem stan-

tes juxta cadaver: non comedit leo de cadavere, nec laesit asinum.

29 Tulit ergo propheta cadaver viri Dei, & posuit illud super asinum, & reversus intulit in civitatem prophetae senis, ut plangeret eum.

30 Et posuit cadaver eius in sepulchro suo, & planxerunt eum: Heu, heu, mi frater.

31 Cumque planxissent eum, dixit ad filios suos: Cum mortuus fuero, sepelite me in sepulchro, in quo vir Dei sepultus est: juxta ossa ejus ponite ossa mea.

32 Profecto enim veniet sermo, quem praedixit in sermone Domini contra aliare, quod est in Bethel, & contra omnia sana excelsorum, quae sunt in urbibus Samariae.

33 Post verba haec non est reversus Jeroboam de via sua pessima, sed est contrarius fecit de novissimis populi sacerdotes excelsorum: quicumque volebat, implebat manum suam, & fiebat sacerdos excelsorum.

34 Et propter hanc causam peccavit domus Jeroboam, & everfa est, & deleta de superficie terrae.

CAPUT XIV.

Ahiah propheta ab uxore Jeroboam super filio Abia aegrotante interrogatus praedicit filium moriturum, & domum Jeroboam penitus evertendam, quo mortuo, succedit filius Nadab: rex autem Egypti diripit domum Domini in Jerusalem, & mortuo Roboam, succedit filius Abia.

A 1 IN tempore illo aegrotavit Abia filius Jeroboam.

2 Dixitque Jeroboam uxori suae: Surge, & commuta habitum, ne cognoscaris, quod sis uxor Jeroboam: & vade in Silo, ubi est Ahiah propheta, * qui locutus est mihi, quod regnatus essem super populum hunc.

3 Tolle quoque in manu tua decem panes, & crustulam, & vas mellis, & vade ad illum: ipse enim indicabit tibi, quid evenit tui pueri huic.

4 Fecit, ut dixerat, uxor Jeroboam: & confurgens abiit in Silo, & venit in domum Ahia: at ille non poterat videre, quia cali-

gaverant oculi ejus praeseneclure.

5 Dixit autem Dominus ad Ahiam: Ecce uxor Jeroboam ingreditur, ut consulat te super filio suo, cui aegrotat. Haec & haec loqueris ei. Cum ergo illa intraret, & dissimularet se esse, quae erat,

6 Audivit Ahias sonitum pedum ejus introeuntis per ostium, & ait: Ingredere, uxor Jeroboam, quare aliam te esse simulas? ego autem missus sum ad te durus nuntius.

7 Vade, & dic Jeroboam: Haec dicit Dominus Deus Israel: Quia exaltavi te de medio populi, & dedi te ducem super populum meum Israel,

8 Et scidi regnum domus David, & dedi illud tibi, & non fuisti sicut servus meus David, qui custodivit mandata mea, & secutus est me in toto corde suo, faciens quod placitum esset in conspectu meo:

9 Sed operatus es mala super omnes, qui fuerunt ante te, & fecisti tibi deos alienos, & confastiles, ut me ad iracundiam provocas-

* Sap. 11. 31.

res, me autem projecisti post corpus tuum :

* Inf.
5.29.

10 Idcirco ecce ego inducam mala super domum Jeroboam, & * percutiam de Jeroboam mingentem ad parietem, & clausum, & novissimum in Israel : & mundabo reliquias domus Jeroboam, sicut mundari solet finus usque ad purum.

11 Qui mortui fuerint de Jeroboam in civitate, comedent eos canes : qui autem mortui fuerint in agro, vorabunt eos aves cæli ; quia Dominus locutus est.

12 Tu igitur surge, & vade in domum tuam, & in ipso introitu pedum tuorum in urbem, morietur puer.

D

13 Et plangent eum omnis Israel, & sepeliet : iste enim solus inferetur de Jeroboam in sepulchrum, quia inventus est super eo sermo bonus à Domino Deo Israel, in domo Jeroboam.

14 Constituet autem sibi Dominus regem super Israel, qui percutiet domum Jeroboam in hac die, & in hoc tempore.

15 Et percutiet Dominus Deus Israel, sicut moveri solet arundo in aqua : & evellat Israel detersa bona hac, quam dedit patribus eorum, & ventilabit eos trans flumen : quia fecerunt sibi lucos, ut irritarent Dominum.

16 Et tradet Dominus Israel propter peccata Jeroboam, qui peccavit, & peccare fecit Israel.

E

17 Surrexit itaque uxor Jeroboam, & abiit, & venit in Theria : cumque illa ingrederetur athen domus, puer mortuus est.

18 Et sepelierunt eum. Et planxit eum omnis Israel juxta sermonem Domini, quem locutus est in manu servi Abiæ prophete.

19 Reliqua autem verborum Jeroboam, quomodo pugnaverit, & quomodo regnavit, ecce scripta sunt in Libro verborum dierum regum Israel.

20 Dies autem, quibus regnavit Jeroboam, viginti duo anni sunt : & dormivit cum patribus suis : regnavitque Nadab filius ejus pro eo.

* 2. Pa.
ra. 2.
3.

21 * Porro Jeroboam filius Salomonis regnavit in Juda. Quadraginta & unius anni erat Roboam, cum regnare cepisset : decem & septem annos regnavit in Jerusalem civitate, eam elegit Dominus, ut poneret nomen suum ibi, ex omnibus tribubus Israel. Nomen autem matris ejus Naama Ammanitis.

F

22 Et fecit Judas malum super omnibus, quæ fecerant patres eorum in peccatis suis, quæ peccaverunt.

23 Edificaverunt enim & ipsi sibi aras, & statuas, & lucos super omnem collem excelsum, & subter omnem arborem frondosam :

24 Sed & effeminati fuerunt in terra, feceruntque omnes abominaciones gentium, quas attrivit Dominus ante faciem filiorum Israel.

25 In quinto autem anno regni Roboam, ascendit Sefac rex Ægypti in Jerusalem,

26 Et tulit thesauros domus Domini, & thesauros regios, & universa diripuit : scuta quoque aurea, * quæ fecerat Salomon :

* Sup.
o. 6.

27 Pro quibus fecit rex Roboam cuta ærea, & tradidit eam in manum ducum scutiariorum, & eorum, qui excubabant ante ostium domus regis.

G

28 Cumque ingrederetur rex in domum

Domini, portabant ea, qui præcundi habebant officium : & postea reportabant ad armamentarium scutiariorum.

29 Reliqua autem sermonum Roboam, & omnia, quæ fecit, ecce scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Juda.

30 Fuitque bellum inter Roboam, & Jeroboam cunctis diebus.

31 Dormivitque Roboam cum patribus suis, & sepultus est cum eis in civitate David : nomen autem matris ejus Naama Ammanitis : & regnavit Abiam filius ejus pro eo.

CA P U T XV.

Impio Abiæ regi Judæ succedit pius filius Asa, qui adversus Baasam regem Israel præliatur, impetrat à Baasada rego Syriæ auxilio. Asa morienti succedit filius Josaphat : at Baasa, Nadab filium Jeroboam cum universa cognatione occidit, & pro eo regnavit super Israel vigentiquatuor annis, impius post impium.

1 Gitur in octavo decimo anno regni Jeroboam filii Nabat, regnavit Abiam super Judam.

2 Tribus annis regnavit in Jerusalem : * nomen matris ejus Maacha filia Abessalom.

3 Ambulavitque in omnibus peccatis patris sui, quæ fecerat ante eum, nec erat cor ejus perfectum cum Domino Deo suo, sicut cor David patris ejus.

4 Sed propter David dedit ei Dominus Deus suus lucernam in Jerusalem, ut sulcicaret filium ejus post eum, & statueret Jerusalem :

5 Eo quod fecisset David rectum in oculis Domini, & non declinasset ab omnibus, quæ præceperat ei cunctis diebus vite sue, * excepto sermone Uriæ Hethæi.

6 Attamen bellum fuit inter Roboam, & Jeroboam omni tempore vite ejus.

7 Reliqua autem sermonum Abiam, & omnia quæ fecit, nonne hæc * scripta sunt in Libro verborum dierum regum Juda ? Fuitque prælum inter Abiam, & inter Jeroboam.

8 Et dormivit Abiam cum patribus suis, & sepelierunt eum in civitate David : * regnavitque Asa filius ejus pro eo.

9 In anno ergo vigesimo Jeroboam regis Israel regnavit Asa rex Judæ.

10 Et quadraginta & uno anno regnavit in Jerusalem. Nomen matris ejus Maacha, filia Abessalom.

11 Et fecit Asa rectum ante conspectum Domini, sicut David pater ejus :

12 Et abstulit effeminatos de terra, purgavitque universasordes idolorum, quæ fecerant patres ejus.

13 Insuper & Maacham matrem suam amovit, ne esset princeps in sacris Priapi, & in loco ejus, quem consecraverat : subvertitque specum ejus, & confregit simulacrum turpissimum, & combussit in torrente Cedron :

14 Excelsa autem non abstulit. Veruntamen cor Asa perfectum erat cum Domino cunctis diebus suis :

15 Et intulit ea, quæ sanctificaverat pater suus, & voverat, in domum Domini, argentum, & aurum, & vasa.

16 Bellum autem erat inter Asa, & Baasam regem Israel, cunctis diebus eorum.

17 * Ascendit quoque Baasa rex Israel in

Juda, & edificavit Rhama, ut non posset quisquam egredi, vel ingredi de parte Aſa regis Juda.

D 18 Tollens itaque Aſa omne argentum, & aurum, quod remanerat in theſauris domus Domini, & in theſauris domus regie, dedit illud in manus ſervorum ſuorum: & miſit ad Benadad filium Tabremon filii Hezion, regem Syriæ, qui habitabat in Damasco, dicens:

19 Fœdus eſt inter me, & te, & inter patrem meum, & patrem tuum: ideo miſi tibi munera, argentum, & aurum: & peto, ut venias, & irritum facias fœdus, quod habes cum Baſa rege Iſrael, & recedat à me.

20 Acquieſcens Benadad regi Aſa, miſit principes exercitus ſui in civitates Iſrael, & percuſſerunt Abion, & Dan, & Abel domum Maacha, & univerſam Cenneroth, omnem ſcilicet terram Nephthali.

E 21 Quod cum auდიſſet Baſa, intermiſit edificare Rhania, & reverſus eſt in Therſa.

22 Rex autem Aſa nuntium miſit in omnem Judam, dicens: Nemo ſit excuſatus. Et tulērunt lapides de Rhama, & ligna ejus, quibus edificaverat Baſa: & extruxit de eis rex Aſa Gabaa Benjamin, & Maſpha.

23 Reliqua autem omnium ſermonum Aſa, & univerſæ fortitudines ejus, & cuncta, quæ fecit, & civitates, quas extruxit, nonne hæc ſcripta ſunt in Libro verborum dierum regum Juda? Verumtamen in tempore ſenectutis ſuæ doluit pedes.

F 24 Et dormivit cum patribus ſuis, & ſepultus eſt cum eis in civitate David patris ſui: * regnavitque Joſaphat filius ejus pro eo.

25 Nadab verò filius Jeroboam regnavit ſuper Iſrael anno ſecundo Aſa regis Juda: regnavitque ſuper Iſrael duobus annis.

26 Et fecit quod malum eſt in conſpectu Domini, & ambulavit in viis patris ſui, & in peccatis ejus, quibus peccare fecit Iſrael.

27 Inſidiatus eſt autem ei Baſa filius Ahia de domo Iſſachar, & percuſſit eum in Gebbethon, quæ eſt urbs Philiſthinorum: ſiquidem Nadab, & omnis Iſrael obſidebant Gebbethon.

28 Interfecit ergo illum Baſa in anno tertio Aſa regis Juda, & regnavit pro eo.

*** Infr.** 29 Cumque regnaſſet, * percuſſit omnem domum Jeroboam: non diſmiſit ne unam quidem animam de ſemine ejus, donec deleſſet eum, juxta verbum Domini, * quod locutus fuerat in manu ſervi ſui Ahia Silonitis,

*** Sup.** 14. 10.

G 30 Propter peccata Jeroboam, quæ peccaverat, & quibus peccare fecerat Iſrael, & propter delictum, quo irritaverat Dominum Deum Iſrael.

31 Reliqua autem ſermonum Nadab, & omnia, quæ operatus eſt, nonne hæc ſcripta ſunt in Libro verborum dierum regum Iſrael?

32 Fuitque bellum inter Aſa, & Baſa regem Iſrael, cunctis diebus eorum.

33 Anno tertio Aſa regis Juda, regnavit Baſa filius Ahia, ſuper omnem Iſrael, in Therſa viginti quatuor annis.

34 Et fecit malum coram Domino, ambulavitque in via Jeroboam, & in peccatis ejus, quibus peccare fecit Iſrael.

CAPUT XVI.

Jehu propheta prædicit regis Baſa, & domus ipſius ſubverſionem, cui mortuo ſuccedit filius Ela, quem impius Zambri occidit, eoque regnum invadente, elegit Iſrael Amri, quo impio regnum obtinente, Zambri ſe cum domo regis ſuccendit: Mortuo autem Amri ſuccedit filius impiſſimus Acab, qui Jeſabel duxit uxorem, & ejus tempore reedificatur Jericho, ſed non impuatur.

A 1 Factus eſt autem ſermo Domini ad Jehu filium Hanani contra Baſa, dicens:

2 Pro eo quòd exaltavi te de pulvere, & poſui te ducem ſuper populum meum Iſrael, tu autem ambulavi in via Jeroboam, & peccare feciſti populum meum Iſrael, ut me irritares in peccatis eorum:

3 Ecce, ego demetam poſteriora Baſa, & poſteriora domus ejus: & faciam domum tuam ſicut domum Jeroboam filii Nabat.

4 * Qui mortuus fuerit de Baſa in civitate, comedent eum canes: & qui mortuus fuerit ex eo in regione, comedent eum volucres cœli.

5 * Reliqua autem ſermonum Baſa, & quæcumque fecit, & prælia ejus, nonne hæc ſcripta ſunt in Libro verborum dierum regum Iſrael?

6 Dormivit ergo Baſa cum patribus ſuis, ſepulcuſque eſt in Therſa: & regnavit Ela filius ejus pro eo.

7 Cum autem in manu Jehu filii Hanani propheta verbum Domini factum eſſet contra Baſa, & contra domum ejus, & contra omne malum, quod fecerat coram Domino, ad irritandum eum in operibus manuum ſuarum, ut fieret ſicut domus Jeroboam: ob hanc cauſam occidit eum, hoc eſt, Jehu filium Hanani prophetam.

8 Anno vigefimo ſexto Aſa regis Juda, regnavit Ela filius Baſa ſuper Iſrael in Therſa duobus annis.

9 Et rebellavit contra eum ſervus ſuus Zambri, dux mediæ partis equitum: erat autem Ela in Therſa bibens, & remolentus, in domo Aſa præſecti Therſa.

10 * Irruens ergo Zambri, percuſſit, & occidit eum, anno vigefimo ſeptimo Aſa regis Juda, & regnavit pro eo.

11 Cumque regnaſſet, & ſediſſet ſuper ſolum ejus, percuſſit omnem domum Baſa, & non dereliquit ex ea mingentem ad parietem, & propinquos, & amicos ejus.

12 Delevitque Zambri omnem domum Baſa, juxta verbum Domini, quod locutus fuerat ad Baſa in manu Jehu propheta.

13 Propter univerſa peccata Baſa, & peccata Ela filii ejus, qui peccaverunt, & peccare fecerunt Iſrael, provocantes Dominum Deum Iſrael in vanitatibus ſuis.

14 Reliqua autem ſermonum Ela, & omnia quæ fecit, nonne hæc ſcripta ſunt in Libro verborum dierum regum Iſrael?

15 Anno vigefimo ſeptimo Aſa regis Juda, regnavit Zambri ſeptem diebus in Therſa: porro exercitus obſidebat Gebbethon urbem Philiſthinorum.

16 Cumque audiſſet rebellare Zambri, & occidiſſe regem, fecit ſibi regem omnis Iſ-

A

* Sup.
14. 11.* 2. Pa.
ral. 16.
1.

B

C
* 4
Reg.
9. 11.

D

rael Amri, qui erat princeps militia super Israel in die illa in castris.

17 Ascendit ergo Amri, & omnis Israel cum eo de Gebbethon, & obsidebant Theria.

18 Videns autem Zambri, quod expugnanda esset civitas, ingressus est palatium, & succendit se cum domo regia: & mortuus est.

19 In peccatis suis, quæ peccaverat faciens malum coram Domino, & ambulans in via Jeroboam, & in peccato ejus, quo fecit peccare Israel.

20 Reliqua autem sermonum Zambri, & infidiarum ejus, & tyrannidis, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Israel?

21 Tunc divisus est populus Israel in duas partes: media pars populi sequebatur Tebni filium Gineih, ut constitueret eum regem: & media pars Amri.

22 Prævaluit autem populus, qui erat cum Amri, populo, qui sequebatur Tebni filium Gineih: mortuusque est Tebni, & regnavit Amri.

23 Anno trigesimo primo Asa regis Juda, regnavit Amri super Israel, duodecim annis: in Theria regnavit sex annis.

24 Emitque montem Samaria à Somer duobus talentis argenti: & ædificavit eum, & vocavit nomen civitatis, quam extruxerat, nomine Semer domini montis, Samariam.

F 25 Fecit autem Amri malum in conspectu Domini, & operatus est nequiter, super omnes qui fuerunt ante eum.

26 Ambulavitque in omni via Jeroboam filii Nabat, & in peccatis ejus, quibus peccare fecerat Israel: ut irritaret Dominum Deum Israel in vanitatibus suis.

27 Reliqua autem sermonum Amri, & prælia ejus, quæ gessit, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Israel?

28 Dormivitque Amri cum patribus suis, & sepultus est in Samaria: regnavitque Achab filius ejus pro eo.

29 Achab verò filius Amri regnavit super Israel anno trigesimo octavo Asa regis Juda. Et regnavit Achab filius Amri super Israel in Samaria viginti, & duobus annis.

30 Et fecit Achab filius Amri malum in conspectu Domini, super omnes, qui fuerunt ante eum.

31 Nec suffecit ei, ut ambularet in peccatis Jeroboam filii Nabat: insuper duxit uxorem Jezabel filiam Ethbaal regis Sidoniorum. Et abiit, & servivit Baal, & adoravit eum.

32 Et posuit aram Baal in templo Baal, quod ædificaverat in Samaria:

33 Et plantavit lucum: & addidit Achab in opere suo, irritans Dominum Deum Israel super omnes reges Israel, qui fuerunt ante eum.

34 In diebus ejus ædificavit Hiel de Bethel, Jericho: in Abiram primitivo suo fundavit eam, & in Segub novissimo suo posuit portas ejus: *juxta verbum Domini, quod locutus fuerat in manu Josue filii Nun.

CAPUT XVII.

Elias calum triennio claudis, primūque pascitur à corvis, deinde à muliere Sarephthana, cujus hydia farina, & lcythus olei non minuuntur; filius autem ipsius oratione Eliæ resuscitatur.

A 1 ET dixit Elias Thesbites de habitatoribus Galaad ad Achab: Vivit Dominus Deus Israel, in cujus conspectu sto, si erit annis his ros, & pluvia, nisi juxta oris mei verba.

2 Et factum est verbum Domini ad eum, dicens: 3 Recede hinc, & vade contra Orientem, & abscondere in torrente Carith, qui est contra Jordanem,

4 Et ibi de torrente bibes: corvisque præcepi, ut pascant te ibi.

5 Abiit ergo, & fecit juxta verbum Domini: cumque abiisset, sedit in torrente Carith, qui est contra Jordanem.

6 Corvi quoque deserebant ei panem, & carnes mane: similiter panem, & carnes vespere, & bibebat de torrente.

7 Post dies autem siccatus est torrens: non enim pluerat super terram.

8 Factus est ergo sermo Domini ad eum, dicens:

9 Surge, & vade in Sarephth Sidoniorum, & manebis ibi: præcepi enim ibi mulieri viduæ, ut pascat te.

*Lucæ
4.26.

10 * Surrexit, & abiit in Sarephta. Cumque venisset ad portam civitatis, apparuit ei mulier vidua colligans ligna, & vocavit eam, dixitque ei: Da mihi paululum aquæ in vase, ut bibam.

11 Cumque illa pergeret, ut afferret, clamavit post tergum ejus, dicens: Affer mihi, obsecro, & buccellam panis in manu tua.

12 Quæ respondit: Vivit Dominus Deus tuus, quia non habeo panem, nisi quantum pugillum capere potest farinæ in hydia, & paululum olei in lecytho: en colligo duo ligna, ut ingrediar, & faciam illum mihi, & filio meo, ut comedamus, & moriamur.

C 13 Ad quam Elias ait: Noli timere, sed vade, & fac sicut dixisti: verumtamen mihi primum fac de ipsa farinula subcineritium panem parvulum, & affer ad me: tibi autem, & filio tuo facies postea.

14 Hæc autem dicit Dominus Deus Israel: Hydria farinæ non deficiet, nec lecythus olei minuetur, usque ad diem, in qua Dominus daturus est pluviam super faciem terræ.

15 Quæ abiit, & fecit juxta verbum Eliæ: & comedit ipse, & illa, & domus ejus: & ex illa die

16 Hydria farinæ non defecit, & lecythus olei non est imminutus, juxta verbum Domini, quod locutus fuerat in manu Eliæ.

17 Factum est autem post hæc, egrotavit filius mulieris matris familias, & erat languor fortissimus, ita ut non remaneret in eo balitus.

D 18 Dixit ergo ad Eliam: Quid mihi, & tibi vir Dei? ingressus es ad me, ut rememorarentur iniquitates meæ, & interficeres filium meum?

19 Et ait ad eam Elias: Da mihi filium tuum. Tulitque eum de sinu ejus, & portavit in cœnaculum, ubi ipse manebat, & posuit super lectulum suum.

20 Et clamavit ad Dominum, & dixit: Domine Deus meus, etiam ne viduam, apud quam ego utcumque sustentor, afflixisti, ut interficeres filium ejus?

21 Et expandit se, atque mensus est super puerum tribus vicibus, & clamavit ad Dominum, & ait: Domine Deus meus, revertatur obsecro anima pueri hujus in viscera ejus.

22 Et exaudivit Dominus vocem Eliæ: & reversa est anima pueri intra eum, & revixit.

23 Tulitque Elias puerum, & deposuit eum de cœnaculo in inferiorem domum, & tradidit matri suæ, & ait illi: En vivit filius tuus.

24 Dixitque mulier ad Eliam: Nunc in isto cognovi, quoniam vir Dei es tu, & verbum Domini in ore tuo verum est.

C A P U T XVIII.

Increpente fame Eliæ Abdias herbam percussit quarenti occurrit, cui egre persuadet, ut nuntiet Achab se adesse, qui occurrens Eliæ ab ipso corripitur: Dei zelo Eliæ octingentos, & quinquaginta pseudopphetas occidi jubet, dato de celo igne ad consummationem holocausti, & pluviam à Deo impetrat.

A 1 POST dies multos factum est verbum Domini ad Eliam, in anno tercio dicens: Vade, & ostende te Achab, ut dem pluviam super faciem terræ.

2 Ivit ergo Elias, ut ostenderet se Achab: erat autem fames vehemens in Samaria.

3 Vocavitque Achab Abdiam dispensatorem domus suæ: Abdias autem timebat Dominum valde.

4 Nam cum interficeret Jezebel prophetas Domini, tulit ille centum prophetas, & abscondit eos quinquagenos, & quinquagenos in speluncis, & pavit eos pane, & aqua.

5 Dixit ergo Achab ad Abdiam: Vade in terram ad universos fontes aquarum, & in cunctas valles, si forte possimus invenire herbam, & salvare equos, & mulos, & non penitus jumenta intereant.

6 Diviseruntque sibi regiones, ut circumirent eas: Achab ibat per viam unam, & Abdias per viam alteram seorsum.

7 Cumque esset Abdias in via, Elias occurrit ei: qui cum cognovisset eum, cecidit super faciem suam, & ait: Num tu es, domine mi Elias?

8 Cui ille respondit: Ego. Vade, & dic domino tuo: Adest Elias.

9 Et ille, Quid peccavi, inquit, quoniam tradis me servum tuum in manu Achab, ut interficiat me?

10 Vivit Dominus Deus tuus, quia non est gens, aut regnum, quod non miserit dominus meus te requires: & respondentibus cunctis: Non est hic: adiuravit regna singula, & gentes, eò quod minime reperireris.

11 Et nunc tu dicis mihi: Vade, & dic domino tuo: Adest Elias.

12 Cumque recessero à te, Spiritus Domini asportabit te in locum, quem ego ignoro: & ingressus nuntiabo Achab, & non inveniens te, interficiet me: servus autem tuus timet Dominum ab infantia sua.

13 Numquid non indicatum est tibi domino meo, quid fecerim, cum interficeret Jezebel prophetas Dñi, quod absconderim de prophetis Domini centum viros, quinquagenos, & quinquagenos in speluncis, & pavirum eos pane, & aqua?

14 Et nunc tu dicis: Vade, & dic domino tuo: Adest Elias: ut interficiat me?

15 Et dixit Elias: Vivit Dominus exercituum, ante cuius vultum sto, quia hodie apparebo ei.

16 Abiit ergo Abdias in occursum Achab, & indicavit ei: venitque Achab in occursum Eliæ.

17 Et cum vidisset eum, ait: Tunc es ille, qui conturbas Israel?

18 Et ille ait: Non ego turbavi Israel, sed tu, & domus patris tui, qui dereliquisti mandata Domini, & secutus es Baalim.

19 Verumtamen nunc mitte, & congrega ad me universum Israel in monte Carmeli, & prophetas Baal quadringentos quinquaginta, prophetasque lucorum quadringentos, qui comedunt de mensa Jezebel.

20 Misit Achab ad omnes filios Israel, & congregavit prophetas in monte Carmeli.

21 Accedens autem Elias ad omnem populum, ait: Usquequæ claudicatis in duas partes? si Dominus est Deus, sequimini eum: si autem Baal, sequimini illum. Et non respondit ei populus verbum.

22 Et ait rursus Elias ad populum: Ego re-

mansi propheta Domini solus : propheta autem Baal quadringenti & quinquaginta viri sunt.

23 Dentur nobis duo boves, & illi eligant sibi bovem unum, & in frustra cidentes, ponant super ligna, ignem autem non supponant : & ego faciam bovem alterum, & imponam super ligna, ignem autem non supponam.

24 Invocate nomina deorum vestrorum, & ego invocabo nomen Domini mei : & Deus qui exaudierit per ignem, ipse sit Deus. Respondens omnis populus ait : Optima propositio.

E 25 Dixit ergo Elias prophetis Baal : Eligite vobis bovem unum, & facite primi, quia vos plures estis : & invocate nomina deorum vestrorum, ignemque non supponatis.

26 Qui cum tulissent bovem, quem dederat eis, fecerunt : & invocabant nomen Baal de mane usque ad meridiem, dicentes : Baal, exaudi nos. Et non erat vox, nec qui responderet : transiliebantque altare, quod fecerant.

27 Cumque esset jam merides, illudebat illis Elias, dicens : Clamate voce majore : Deus enim est, & forsitan loquitur, aut in diversorio est, aut in itinere, aut certe dormit, ut excitetur.

28 Clamabant ergo voce magna, & incidebant se juxta ritum suum cultus, & lanceolis : donec perfunderentur sanguine.

29 Postquam autem transiit merides, & illis prophetantibus venerat tempus, quo sacrificium offerri solet, nec audiebatur vox, nec aliquis respondebat, nec attendebat orantes :

30 Dixit Elias omni populo : Venite ad me. Et accedente ad se populo, curavit altare Domini, quod destructum fuerat.

Gen.
21.18.

31 Et tulit duodecim lapides juxta numerum tribuum filiorum Jacob, ad quem factus est sermo Domini, dicens : * Israel erit nomen tuum.

32 Et edificavit de lapidibus altare in nomine Domini : fecitque aqueductum, quasi per duas aratunculas, in circuitu altaris.

F

33 Et composuit ligna : divisitque per membra bovem, & posuit super ligna,

34 Et ait : Implete quatuor hydrias aqua, & fundite super holocaustum, & super ligna. Rursumque dixit : Etiam secundo hoc facite. Qui cum fecissent secundo, ait : Etiam tertio idipsum facite. Feceruntque tertio,

35 Et currebant aqua circum altare, & fossa aqueductus repleta est.

36 Cumque jam tempus esset, ut offerretur holocaustum, accedens Elias propheta, ait : Domine Deus Abraham, & Isaac, & Israel, ostende hodie, quia tu es Deus Israel, & ego servus tuus, & juxta praeceptum tuum feci omnia verba haec.

37 Exaudi me Domine, exaudi me, ut discat populus iste, quia tu es Dominus Deus, & tu convertisti cor eorum iterum.

38 Cecidit autem ignis Domini, & voravit holocaustum, & ligna, & lapides, pulverem quoque, & aquam, quae erat in aqueductu lambens.

39 Quod cum vidisset omnis populus, cecidit in faciem suam, & ait : Dominus ipse est Deus, Dominus ipse est Deus.

G

40 Dixitque Elias ad eos : Apprehendite

prophetas Baal, & ne unus quidem effugiat ex eis. Quos cum apprehendissent, duxit eos Elias ad torrentem Cison, & interfecit eos ibi.

41 Et ait Elias ad Achab : Ascende, comede, & bibe : quia sonus multa pluviae est.

42 Ascendit Achab, ut comederet, & biberet : Elias autem ascendit in verticem Carmeli, & prorsus in terram posuit faciem suam inter genua sua.

43 Et dixit ad puerum suum : Ascende, & prospice contra mare. Qui cum ascendisset, & contemplatus esset, ait : Non est quidquam. Et rursus ait illi : Revertere septem vicibus.

44 In septima autem vice, Ecce nubecula parva quasi vestigium hominis ascendebat de mari. Qui ait : Ascende, & dic Achab : Junge currum tuum, & descende, ne occupet te pluvia.

45 Cum se verteret huc, atque illuc, ecce caeli contenebrati sunt, & nubes, & ventus, & facta est pluvia grandis. Ascendens itaque Achab abiit in Jezrahel.

46 Et manus Domini facta est super Eliam, accingisque lumbis currebat ante Achab, donec veniret in Jezrahel.

C A P U T X I X.

Elias fugiens Jezabel in deserto, a somno excitatus, panem divinitus missum edit, aquamque bibit, & ita ad montem Horeb pervenit : ibique in spelunca querens se solum Domini prophetam reliquum, audit septem millia esse relicta. mittiturque ad urgendum Hazael in regem Syriae, & Jehu in regem Israel. & Eliseum in prophetam.

1 Nuntiavit autem Achab Jezabel omnia, quae fecerat Elias, & quo modo occidisset universos prophetas gladio.

2 Misitque Jezabel nuntium ad Eliam, dicens : Haec mihi faciant dii, & haec addant, nisi hac hora cras posueris animam tuam sicut animam unius ex illis.

3 Timuit ergo Elias, & surgens abiit, quocumque eum ferebat voluntas : venitque in Bersabee Juda, & dimisit ibi puerum suum.

4 Et perrexit in desertum, viam unius diei. Cumque venisset, & sederet subter unam juniperum : petivit animae suae, ut moreretur, & ait : Sufficit mihi, Domine, tolle animam meam, neque enim melior sum quam patres mei.

5 Proiecitque se, & obdormivit in umbra juniperi : & ecce Angelus Domini tetigit eum, & dixit illi : Surge, & comede.

6 Respexit, & ecce ad caput suum subcinericius panis, & vas aquae : comedit ergo, & bibit, & rursus obdormivit.

7 Reversusque est angelus Domini secundo, & tetigit eum, dixitque illi : Surge, comede : grandis enim tibi restat via.

8 Qui cum surrexisset, comedit, & bibit, & ambulavit in fortitudine cibi illius, quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, usque ad montem Dei Horeb.

9 Cumque venisset illic, mansit in spelunca : & ecce sermo Domini ad eum, dixitque illi : Quid hic agis, Elia ?

10 At ille respondit : Zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituum, quia dereliquerunt

runt pactum tuum filii Israel: altaria tua destruxerunt, prophetas tuos occiderunt gladio, derelictus sum ego solus, & querunt animam meam: ut auferant eam.

11 Et ait ei: Eredere, & sta in monte coram Domino: & ecce Dominus transiit, & spiritus grandis, & fortis subvertens montes, & conterens petras ante Dominum: non in spiritu Dominus, & post spiritum commotio: non in commotione Dominus.

12 Et post commotionem ignis: non in igne Dominus, & post ignem libilus auræ tenuis.

13 Quod cum audisset Elias, operuit vultum suum pallio, & egressus stetit in ostio speluncæ, & ecce vox ad eum dicens: Quid hic agis, Elia? Et ille respondit:

14 Zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituum: quia dereliquerunt pactum tuum filii Israel: altaria tua destruxerunt, prophetas tuos occiderunt gladio, derelictus sum ego solus, & querunt animam meam, ut auferant eam.

15 Et ait Dominus ad eum: Vade, & revertere in viam tuam per desertum in Damascus: quinque perveneris illuc, unges Hazael regem super Syriam.

16 Et Jehu filium Namli unges regem super Israel: Eliseum autem filium Saphat, qui est de Abelmehula, unges prophetam pro te.

17 Et erit, quicumque fugerit gladium Hazael, occiderit eum Jehu: & quicumque fugerit gladium Jehu, interficiet eum Eliseus.

18 Et derelinquam mihi in Israel septem millia virorum: quorum genua non sunt incurvata ante Baal, & omne os, quod non adoravit eum osculans manus.

19 Profectus ergo inde Elias, reperit Eliseum filium Saphat, arantem in duodecim jugis boum: & ipse in duodecim jugis boum arantibus unus erat: cumque venisset Elias ad eum, misit pallium suum super illum.

20 Qui statim relictis bobus cucurrit post Eliam, & ait: Oleuler, oro, patrem meum, & matrem meam, & sic sequar te. Dixitque ei: Vade, & revertere: quod enim meum erat, feci tibi.

21 Reversus autem ab eo, tulit par boum, & mactavit illud, & in aratro boum coxit carnes, & dedit populo, & comederunt: confurgensque abiit, & secutus est Eliam, & ministrabat ei.

C A P U T XX.

Syri Samariam obsidentes caduntur à pueris principum provinciarum, rursusque anno altero in campetribus caduntur: rex autem Achab à propheta reprehenditur, quod sedus cum Benadad rege Syriæ inierit, illumque vivum dimiserit.

1 Porro Benadad rex Syriæ congregavit omnem exercitum suum, & triginta duos reges secum, & equos, & currus; & ascendens pugnabat contra Samariam, & obsidebat eam.

2 Mittensque nuntios ad Achab regem Israel in civitatem, ait:

3 Hæc dicit Benadad: Argentum tuum, & aurum tuum meum est: & uxores tuæ, & filii tui optimi, mei sunt.

4 Responditque rex Israel: Juxta verbum tuum, domine mi rex, tuus sum ego, & omnia mea.

5 Revertentesque nuntii, dixerunt: Hæc dicit Benadad, qui misit nos ad te: Argentum tuum, & aurum tuum, & uxores tuas, & filios tuos dabis mihi.

6 Cras igitur hac eadem hora mittam servos meos ad te, & scrutabuntur domum tuam, & domum servorum tuorum: & omne, quod eis placuerit, ponent in manibus suis, & auferent.

7 Vocavit autem rex Israel omnes seniores terræ, & ait: Animadvertite, & videte, quoniam infidietur nobis: misit enim ad me viros uxoris meis, & filios, & pro argento, & auro: & non abnui.

8 Dixeruntque omnes majores natu, & universus populus ad eum: Non audias, neque acquiescas illi.

9 Respondit itaque nuntiis Benadad: Dicit dominus meo regi: Omnia, propter quæ misisti ad me servum tuum in initio, faciam: hanc autem rem facere non possum.

10 Reverſique nuntii retulerunt ei. Qui remisit, & ait: Hæc faciant mihi dñi, & hæc addant, si succerit pulvis Samariae pugillis omnis populi, qui sequitur me.

11 Et respondens rex Israel, ait: Dicite ei: Ne gloriatur accitens æque ut discinctus.

12 Factum est autem, cum audisset Benadad verbum istud, bibebat ipse, & reges in umbraculis, & ait servis suis: Circumdate civitatem. Et circumdederunt eam.

13 Et ecce propheta unus accedens ad Achab regem Israel, ait: Hæc dicit Dominus: Certè vidisti omnem multitudinem hanc nimiam? Ecce, ego tradam eam in manu tua hodie: ut scias, quia ego sum Dominus.

14 Et ait Achab: Per quem? Dixitque ei: Hæc dicit Dominus: Per pedes equos principum provinciarum. Et ait: Quis incipiet præliari? Et ille dixit: Tu.

15 Recensuit ergo pueros principum provinciarum, & reperit numerum ducentorum triginta duorum: & recensuit post eos populum, omnes filios Israel, septem millia.

16 Et egressi sunt meridie. Benadad autem bibebat temulentus in umbraculo suo, & reges triginta duo cum eo, qui ad auxilium ejus venerant.

17 Egressi sunt autem pueri principum provinciarum in prima fronte. Misit itaque Benadad. Qui nuntiaverunt ei, dicentes: Viri egressi sunt de Samaria.

18 Et ille ait: Sive pro pace veniunt, apprehendite eos vivos: sive, ut prælientur, vivos eos capite.

19 Egressi sunt ergo pueri principum provinciarum, ac reliquis exercitus sequebatur.

20 Et percussit unusquisque virum, qui contra se veniebat, fugeruntque Syri, & periclitus est eos Israel. Fugit quoque Benadad rex Syriæ in equo cum equitibus suis.

21 Necnò egressus rex Israel percussit equos & currus, & percussit Syriam plaga magna.

22 (Accedens autem propheta ad regem Israel, dixit ei: Vade, & confortare, & scito, & vide quid facias: sequenti enim anno rex Syriæ ascendet contra te.)

23 Servi vero regis Syriæ dixerunt ei: Dñi montium sunt dñi eorum, ideo superaverunt nos: sed melius est, ut pugnemus contra eos.

in campestribus, & obtinebimus eos.

24 Tu ergo verbum hoc fac. Amove reges singulos ab exercitu tuo, & pone principes pro eis:

25 Et instaure numerum militum, qui ceciderunt de tuis, & equos secundum equos pristinos, & currus secundum currus, quos ante habuisti: & pugnabimus contra eos in campestribus, & videbis, quod obtinebimus eos. Credidit consilio eorum, & fecit ita.

26 Igitur postquam annus transierat, recessit Benadad Syros, & ascendit in Aphec, ut pugnaret contra Israel.

27 Porro filii Israel recensiti sunt, & acceptis cibariis profecti ex adverso, castracue metati sunt contra eos, quasi duo parvigræges caprarum: Syri autem repleverunt terram.

28 (Et accedens unus vir Dei, dixit ad regem Israel: Hæc dicit Dominus: Quia dixerant Syri: Deus montium est Dominus, & non est Deus vallium: dabo omnem multitudinem hanc grandem in manu tua, & scietis, quia ego sum Dominus.)

29 Dirigebantque septem diebus ex adverso hi, atque illi acies, septima autem die commisit bellum: percusseruntque filii Israel de Syris centum millia pedum in die una.

30 Fugerunt autem, qui remanserant in Aphec, in civitatem: & cecidit murus super viginti septem millia hominum, qui remanserant. Porro Benadad fugiens ingressus est civitatem, in cubiculum, quod erat intra cubiculum.

31 Dixeruntque ei servi sui: Ecce, ad divimus, quod reges domus Israel elementes sunt: ponamus itaque, faccos in lumbis nostris, & funiculos in capitis nostris, & egrediamur ad regem Israel: forsitan salvabit animas nostras.

32 Accinxerunt faccis lumbos suos, & posuerunt funiculos in capitis suis, veneruntque ad regem Israel, & dixerunt ei: Servus tuus Benadad dicit: Vivat, oro te, anima mea. Et ille ait: Si adhuc vivit, frater meus est.

33 Quod acciperent viri pro omine, & festinantes rapuerunt verbum ex ore ejus, atque dixerunt: Frater tuus Benadad. Et dixit eis: Ite, & adducite eum ad me. Egredius est ergo ad eum Benadad, & levavit eum in currum suum.

34 Qui dixit ei: Civitates, quas tulit pater meus a patre tuo, reddam, & plateas fac tibi in Damasco, sicut fecit pater meus in Samaria, & ego fœderatus recedam a te. Pepigit ergo fœdus, & dimisit eum.

35 Tunc vir quidam de filiis prophetarum dixit ad socium suum in sermone Domini: Percute me. At ille noluit percutere.

36 Cui ait: Quia noluisse audire vocem Domini, ecce recedes a me, & percutiet te leo. Cumque paululum recessisset ab eo, invenit eum leo, atque percussit.

37 Sed & alterum inveniens virum, dixit ad eum: Percute me. Qui percussit eum, & vulneravit.

38 Abiit ergo propheta, & occurrit regi in via, & mutavit asperione pulveris os, & oculos suos.

39 Cumque rex transisset, clamavit ad regem, & ait: Servus tuus egressus est ad præliandum cominus, cumque fugisset vir unus, adduxit eum quidam ad me, & ait: Custodi virum

istum: cui si lapsus fuerit, erit anima tua pro anima ejus, aut talentum argenti appendes.

40 Dum autem ego turbatus huc, illucque me verterem, subito non comparuit. Et ait rex Israel ad eum: Hoc est judicium tuum, quod ipse decreveristi.

41 At ille statim absterfit pulverem de facie sua, & cognovit eum rex Israel, quod esset de prophetis.

42 Qui ait ad eum: Hæc dicit Dominus: Quia dimisisti virum dignum morte de manu tua, erit anima tua pro anima ejus, & populus tuus pro populo ejus.

43 Reversus est igitur rex Israel in domum suam, audire contemnens, & furibundus venit in Samariam.

C A P U T XXI.

Naboth ob negatam regi Achab vineam a suis testibus iussu Jezabel accusatus lapidatur: quo facto, ipsi Achab ad occupandam vineam properanti Elias plurima comminatur mala, que tamen Achab se humiliando evadit.

1 **P**ost verba autem hæc, tempore illo vinea erat Naboth Jezrahelita, qui erat in Jezrahel, juxta palatium Achab regis Samaria.

2 Locutus est ergo Achab ad Naboth, dicens: Da mihi vineam tuam, ut faciam mihi hortum oleorum, quia vicina est, & prope domum meam, daboque tibi pro ea vineam meliorem: aut si commodius tibi putas, argenti pretium, quanto digna est.

3 Cui respondit Naboth: Proprius sit mihi Dominus, ne dem hereditatem patrum meorum tibi.

4 Venit ergo Achab in domum suam indignans, & frendens super verbo, quod locutus fuerat ad eum Naboth Jezrahelites, dicens: Non dabo tibi hereditatem patrum meorum. Et projecit se in lectulum suum, avertit faciem suam ad parietem, & non comedit panem.

5 Ingressa est autem ad eum Jezabel uxor sua, dixitque ei: Quid est hoc, unde anima tua contristata est? & quare non comedis panem?

6 Qui respondit ei: Locutus sum Naboth Jezrahelita, & dixi ei: Da mihi vineam tuam, accepta pecunia: aut, si tibi placet, dabo tibi vineam meliorem pro ea. Et ille ait: Non dabo tibi vineam meam.

7 Dixit ergo ad eum Jezabel uxor ejus: Grandis auctoritatis es, & bene regis regnum Israel. Surge, & comede panem, & æquo animo esto, ego dabo tibi vineam Naboth Jezrahelita.

8 Scripsit itaque litteras ex nomine Achab, & signavit eas annulo ejus, & misit ad majores natu, & optimates, qui erant in civitate ejus, & habitabant cum Naboth.

9 Litterarum autem hæc erat sententia: Prædicate jejuniū, & sedere facite Naboth inter primos populi.

10 Et submitte duos viros filios Belial contra eum, & falsum testimonium dicant: Benedixit Deum, & regem: & educite eum, & lapidate, sicque moriatur.

11 Fecerunt ergo cives ejus majores natu, & optimates, qui habitabant cum eo in urbe,

sicut praeceperat eis Jezabel, & sicut scriptum erat in literis, quas miserat ad eos: 12 Prædicaverunt jejuniū, & sedere fecerunt Naboth inter primos populi.

13 Et adductis duobus viris filiis diaboli, fecerunt eos sedere contra eum: at illi, scilicet ut viri diabolici, dixerunt contra eum testimonium coram multitudine: Benedixit Naboth Deum, & regem: quam ob rem eduxerunt eum extra civitatem, & lapidibus interfecerunt.

D 14 Miseruntque ad Jezabel, dicentes: Lapidatus est Naboth, & mortuus est.

15 Factum est autem, cum audisset Jezabel lapidatum Naboth, & mortuum, locuta est ad Achab: surge, & posside vineam Naboth Jezrahelitarum, qui noluit tibi acquiescere, & dare eam accepta pecunia: non enim vivit Naboth, sed mortuus est.

16 Quod cum audisset Achab, mortuum videlicet Naboth, surrexit, & descendebat in vineam Naboth Jezrahelitarum, ut possideret eam.

17 Factus est igitur sermo Domini ad Eliam Thesbiten, dicens:

E 18 Surge, & descende in occursum Achab regis Israel, qui est in Samaria: ecce ad vineam Naboth descendit, ut possideat eam:

19 Et loqueris ad eum, dicens: Hæc dicit Dominus: Occidisti, insuper & possedisti. Et post hæc addes: Hæc dicit Dominus:

* In hoc loco, in quo lixerunt canes sanguinem Naboth, lambent quoque sanguinem tuum.

20 Et ait Achab ad Eliam: Num invenisti me inimicum tibi? Qui dixit: Inveni, eo quod venundatus sis, ut faceres malum in conspectu Domini.

21 * Ecce ego inducam super te malum, & demeram posteriora tua, & interficiam de Achab ingentem ad parietem, & claustrum, & ultimum in Israel.

F 22 Et dabo domum tuam sicut domum Jeroboam filii Nabat, & sicut domum Baasa filii Achia: quia egisti, ut me ad iracundiam provocares, & peccare fecisti Israel.

23 * Sed & de Jezabel locutus est Dominus, dicens: Canes comedent Jezabel in agro Jezrahel.

24 Si mortuus fuerit Achab in civitate, comedent eum canes: si autem mortuus fuerit in agro, comedent eum volucres cæli.

25 Igitur non fuit alter talis sicut Achab, qui venundatus est, ut faceret malum in conspectu Domini: concitavit enim eum Jezabel uxor sua.

26 Et abominabilis factus est, in tantum, ut sequeretur idola, cum fecerant Amorrhæi, quos consumpsit Dominus à facie filiorum Israel.

27 Itaque cum audisset Achab sermones istos, scidit vestimenta sua, & operuit cilicio carnem suam, jejunavitque, & dormivit in sacco, & ambulavit demisso capite.

28 Et factus est sermo Domini ad Eliam Thesbiten, dicens:

29 Nonne vidisti humiliatum Achab coram me? quia igitur humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus ejus, sed in diebus filii sui inferam malum domui ejus.

C A P U T XXII.

Achab, & Josaphat reges, pseudoprophetarum vaticiniis decepti, ad pugnam procedunt adversus Syros pro Ramoth Galaad, ac vincuntur, occiso Achab, qui Michæam vera prophetam carere in cluserat: impio Achab succedit filius impius Ochozias, pio autem Josaphat succedit impius filius Joram.

1 Transierunt igitur tres anni absque bello inter Syriam, & Israel.

2 In anno autem tertio descendit Josaphat rex Juda ad regem Israel.

3 (Dixitque rex Israel ad servos suos: Ignoratis, quod nostra sit Ramoth Galaad, & negligimus tollere eam de manu regis Syriæ?)

4 Et ait ad Josaphat: Veniesne mecum ad præliandum in Ramoth Galaad?

5 Dixitque Josaphat ad regem Israel: Sicut ego sum, ita & tu: populus meus, & populus tuus, unum sunt: & equites mei, equites tui. Dixitque Josaphat ad regem Israel: Quare, oro te, hodie sermonem Domini.

6 Congregavit ergo rex Israel prophetas, quadringentos circiter viros, & ait ad eos: Ire debeo in Ramoth Galaad ad bellandum, an quiescere? Qui responderunt: Ascende, & dabit eam Dominus in manu Regis.

7 Dixit autem Josaphat: Non est hic propheta Domini quispian, ut interrogemus per eum?

8 Et ait Rex Israel ad Josaphat: Remansit vir unus, per quem possumus interrogare Dominum: sed ego odi eum, quia non prophetat mihi bonum, sed malum, Michæas filius Jemla: Cui Josaphat ait: Ne loquaris ita, rex.

9 Vocavit ergo rex Israel eunuchum quemdam, & dixit ei: Festina adducere Michæam filium Jemla.

10 Rex autem Israel, & Josaphat Rex Juda, sedebant unusquisque in solio suo, vestiti cultu regio, in area juxta ostium portæ Samariæ, & universi propheta prophetabant in conspectu eorum.

11 Fecit quoque sibi Sedechias filius Chanaana cornua ferrea, & ait: Hæc dicit Dominus: His ventilabis Syriam, donec deleas eam.

12 Omnesque propheta similiter prophetabant, dicentes: Ascende in Ramoth Galaad, & vade prosperè, & tradet Dominus in manus Regis.

13 Nuncius verò, qui ierat, ut vocaret Michæam, locutus est ad eum, dicens: Ecce sermones prophetarum ore uno regi bona prædicant; sit ergo sermo tuus similis eorum, & loquere bona.

14 Cui Michæas ait: Vivit Dominus, quia quodcunque dixerit mihi Dominus, hoc loquar.

15 Venit itaque ad regem, & ait illi rex, Michæa, ire debemus in Ramoth Galaad ad præliandum, an cessare? Cui ille respondit: Ascende, & vade prosperè, & tradet eam Dominus in manus regis.

16 Dixit autem rex ad eum: iterum, atque iterum adjuro te, ut non loquaris mihi, nisi quod verum est, in nomine Domini.

A
2. Par.
8. 1.

B

* 4.
Reg.
9. 26.

17 Et ille ait : Vidi cunctum Israel dispersum in montibus, quasi oves non habentes Pastorem : & ait Dominus : Non habent isti dominum : revertatur unusquisque in domum suam in pace.

18 (Dixit ergo rex Israel ad Josaphat : Numquid non dixi tibi, quia non prophetat mihi bonum, sed semper malum?)

19 Ille verò addens, ait : Propterea audi sermonem Domini : Vidi Dominum sedentem super solum suum, & omnem exercitum caeli, assistentem ei à dextris, & à sinistris.

20 Et ait Dominus : Quis decipiet Achab regem Israel, ut ascendat, & cadat in Ramoth Galaad? Et dixit unus verba hujuscemodi, & alius aliter.

21 Egressus est autem spiritus, & stetit coram Domino, & ait : Ego decipiam illum. Cui locutus est Dominus : In quo?

22 Et ille ait : Egrediar, & ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum ejus. Et dixit Dominus : Decipies, & pravalebis : egredere, & fac ita.

23 Nunc igitur ecce dedit Dominus spiritum mendacii in ore omnium prophetarum tuorum, qui hic sunt, & Dominus locus est contra te malum.

24 Accessit autem Sedecias filius Chanaana, & percussit Michæam in maxillam, & dixit : Me ne ergo dimisit Spiritus Domini, & locutus est tibi?

25 Et ait Michæas : Visurus es in die illa, quando ingredieris cubiculum, intra cubiculum ut abscondaris.

26 Et ait rex Israel : Tollite Michæam, & maneat apud Amon principem civitatis, & apud Joas filium Amealch.

27 Et dicite eis : Hæc dicit rex : Mittite virum istum in carcerem, & sustentate eum pane tribulationis, & aqua angustiae, donec revertat in pace.

28 Dixitque Michæas : Si reversus fueris in pace, non est locutus in me Dominus. Et ait : Audite, populi omnes.

29 Ascendit itaque rex Israel, & Josaphat rex Juda, in Ramoth Galaad.

30 Dixit itaque rex Israel ad Josaphat : Summe arma, & ingredere praelium, & induere vestibus tuis : porro rex Israel mutavit habitum suum, & ingressus est bellum.

31 Rex autem Syria præceperat principibus curruum triginta duobus, dicens : Non pugnabitis contra minorem, & majorem quempiam nisi contra regem Israel solum.

32 Cum ergo vidissent principes curruum Josaphat, suspicati sunt, quod ipse esset rex Israel, & impetu facto pugnant contra eum : & exclamavit Josaphat.

33 Intellexeruntque principes curruum, quod non esset rex Israel, & cessaverunt ab eo.

34 Vir autem quidam tetendit arcum, in incertum sagittam dirigens, & casu percussit regem Israel inter pulmonem, & stomachum. At ille dixit aurigæ suo : Verte manum tuam, & ejice me de exercitu, quia graviter vulneratus sum.

35 Commissum est ergo praelium in die illa, & rex Israel stabat in curru suo contra Syros, & mortuus est vespere : fluebat autem sanguis plagæ in sinum curru.

36 Et præcon sonuit in universo exercitu, antequam sol occumberet, dicens : Unusquisque revertatur in civitatem, & in terram suam.

37 Mortuus est autem rex, & perlatu est in Samariam : sepelieruntque regem in Samaria.

38 Et * layerunt curru ejus in piscina Samariae, & linerunt canes sanguinem ejus, & habenas laverunt, juxta verbum Domini, quod locutus fuerat.

39 Reliqua autem sermonum Achab, & universa, quæ fecit, & domus eburnea, quam edificavit, cunctarumque urbium, quas extruxit, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel?

40 Dormivit ergo Achab cum patribus suis, & regnavit Ochozias filius ejus pro eo.

41 Josaphat verò filius Asa regnare cœperat super Judam anno quarto Achab regis Israel.

42 Triginta quinque annorum erat, cum regnare cœpisset, & viginti quinque annis regnavit in Jerusalem : nomen matris ejus Azuba filia Salai.

43 Et ambulavit in omni via Asa patris sui, & non declinavit ex ea : fecitque, quod rectum erat in conspectu Domini.

44 Verumtamen excelsa non abstulit : adhuc enim populus sacrificabat, & adolebat incensum in excelsis.

45 Pacemque habuit Josaphat cum rege Israel.

46 Reliqua autem verborum Josaphat, & opera ejus, quæ gessit, & prælia, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Juda?

47 Sed & reliquias effeminatorum, qui remanserant in diebus Asa patris ejus, abstulit de terra.

48 Nec erat tunc rex constitutus in Edom.

49 Rex verò Josaphat fecerat classes in mari, quæ navigarent in Ophir propter aurum : & ire non potuerunt, quia confractæ sunt in Aftongaber.

50 Tunc ait Ochozias filius Achab ad Josaphat : Vadant servi mei cum servis tuis in navibus. Et noluit Josaphat.

51 Dormivitque Josaphat cum patribus suis, & sepultus est cum eis in civitate David patris sui : regnavitque Joram filius ejus pro eo.

52 Ochozias autem filius Achab regnare cœperat super Israel in Samaria, anno septimodecimo Josaphat regis Juda, regnavitque super Israel duobus annis.

53 Et fecit malum in conspectu Domini, & ambulavit in via patris sui, & matris suæ, & in via Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel.

54 Servivit quoque Baal, & adoravit eum, & irritavit Dominum Deum Israel, juxta omnia, quæ fecerat pater ejus.

F

* Sup.
† 19.

G

LIBER QUARTUS REGUM, SECUNDUM HEBRÆOS MALACHIM SECUNDUS.

CAPUT PRIMUM.

Ochozias rex Israel super agnitudine sua Beelzebub consulere volens ab Elia increpatur, ac moriturus praedicitur: duos quinquagenarios principes ad Eliam missos: vis celestis devorat eum ipsorum militibus, tertio principe sua modestia servato, cum quo Elias ad Ochoziam descendit: cui mortuo succedit frater Ioram.

A

Ravaricatus est autem Moab in Israel, postquam mortuus est Achab.

Ceciditque Ochozias per cancellos coenaculi sui, quod habebat in Samaria, & agrotavit: misitque nuntios, dicens ad eos: Ite, consulite Beelzebub deum Accaron, utrum vivere queam de infirmitate mea hac.

Angelus autem Domini locutus est ad Eliam Thesbiten, dicens: Surge, & ascende in occursum nuntiorum regis Samariae, & dices ad eos: Numquid non est Deus in Israel, ut eatis ad consulendum Beelzebub deum Accaron?

Quam ob rem hæc dicit Dominus: De lectulo, super quem ascendisti, non descendes, sed morte morieris. Et abiit Elias.

B

Reversique sunt nuntii ad Ochoziam. Qui dixit eis: Quare reversi estis?

At illi responderunt ei: Vir occurrit nobis, & dixit ad nos: Ite, & revertimini ad regem, qui misit vos, & dicetis ei: Hæc dicit Dominus: Numquid, quia non erat Deus in Israel, mittis, ut consulatur Beelzebub deus Accaron? Idcirco de lectulo, super quem

ascendisti, non descendes, sed morte morieris.

7 Qui dixit eis: Cujus figura, & habitus est vir ille, qui occurrit vobis, & locutus est verba hæc?

8 At illi dixerunt: Vir pilosus, & zona pellicea accinctus renibus. Qui ait: Elias Thesbiten est.

9 Misitque ad eum quinquagenarium principem, & quinquaginta, qui erant sub eo. Qui ascendit ad eum: sedentique in vertice montis, ait: Homo Dei, rex præcepit, ut descendas.

10 Respondens; Elias, dixit quinquagenario: Si homo Dei sum, descendat ignis de caelo, & devoret te, & quinquaginta tuos. Descendit itaque ignis de caelo, & devoravit eum, & quinquaginta, qui erant cum eo.

11 Rursumque misit ad eum principem quinquagenarium alterum, & quinquaginta cum eo. Qui locutus est illi: Homo Dei, hæc dicit rex: Festina, descende.

12 Respondens Elias ait: Si homo Dei ego sum, descendat ignis de caelo, & devoret te, & quinquaginta tuos. Descendit ergo ignis de caelo, & devoravit illum, & quinquaginta ejus.

13 Iterum misit principem quinquagenarium tertium, & quinquaginta, qui erant cum eo. Qui cum venisset, curvavit genua contra Eliam, & precatus est eum, & ait: Homo Dei, noli desiccare animam meam, & animas servorum tuorum, qui mecum sunt.

14 Ecce descendit ignis de caelo, & devoravit duos principes quinquagenarios primos, & quinquagenos, qui cum eis erant: sed nunc obsecro, ut miserearis animæ meæ.

15 Locutus est autem Angelus Domini ad Eliam, dicens: Descende cum eo, ne timeas.

Surrexit igitur, & descendit cum eo ad regē.
 16 Et locutus est ei: Hæc dicit Dominus: Quia misisti nuntios ad consulendum Beelzebub deum Accaron, quasi non esset Deus in Israel, à quo posses interrogare sermonem, ideò de lectulo, super quem ascendisti, non descendes, sed morte morieris.

17 Mortuus est ergo juxta sermonem Domini: quem locutus est Elias, & regnavit Joram frater ejus pro eo, anno secundo Joram filii Josaphat regis Juda: non enim habebat filium.

18 Reliqua autem verborum Ochozæ, quæ operatus est, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel?

C A P U T II.

Eliſeus individuus Eliæ comes Jordanem, aqua Eliæ pallio divisa, cum illo transiit: Eliæ autem in cœlum in neo curru raptò, duplicem ejus spiritum accipit, ac pallio Eliæ rursum Jordanis aquas dividit, ac per siccum transit. Eliæ quaestus non invenitur: aque Jericho, ac terra sterilitas immisso per Eliſeum fœle sanantur: pueri quadraginta duo Eliſeum irridentes ab urſis lacerantur.

A **F** Actum est autem, cum levare vellet Dominus Eliam per turbinem in cœlum, ibant Elias, & Eliſeus de Galgalis.

2 Dixitque Elias ad Eliſeum: Sede hic, quia Dominus misit me usque in Bethel. Cui ait Eliſeus: Vivit Dominus, & vivit anima tua, quia non derelinquam te. Cumque descendissent Bethel,

3 Egressi sunt filii prophetarum, qui erant in Bethel, ad Eliſeum, & dixerunt ei: Numquid nosti, quia hodie Dominus tollet dominum tuum à te? Qui respondit: Et ego novi: silete.

4 Dixit autem Elias ad Eliſeum: Sede hic, quia Dñs misit me in Jericho. Et ille ait: Vivit Dominus, & vivit anima tua, quia non derelinquam te. Cumque venissent Jericho,

5 Accesserunt filii prophetarum, qui erant in Jericho, ad Eliſeum, & dixerunt ei: Numquid nosti, quia Dominus hodie tollet dominum tuum à te? Et ait: Et ego novi: silete.

B **D**ixit autem ei Elias: Sede hic, quia Dñs misit me usque ad Jordanem. Qui ait: Vivit Dominus, & vivit anima tua, quia non derelinquam te. Ierunt igitur ambo pariter,

7 Et quinquaginta viri de filiis prophetarum secuti sunt eos, qui & steterunt è contrà longè: illi autem ambo stabant super Jordanem.

8 Tulitque Elias pallium suum, & involvit illud, & percussit aquas, quæ divisæ sunt in utramque partem, & transierunt ambo per siccum.

9 Cumque transissent, Elias dixit ad Eliſeum: Postula quod vis, ut faciam tibi, antequam tollar à te. Dixitque Eliſeus: Obsecro, ut fiat in me duplex spiritus tuus.

10 Qui respondit: Rem difficilem postulasti: attamen si videris me, quando tollar à te, erit tibi, quod petiisti: si autem non videris, non erit.

11 Cumque pergeret, & incedentes sermocinarentur, ecce currus igneus, & equi ignei dividerunt utrumque: & ascendit Elias per turbinem in cœlum.

12 Eliſeus autem videbat, & clamabat: Pater mi, pater mi, currus Israel, & auriga ejus.

Et non vidit eum amplius: apprehenditque vestimenta sua, & scidit illa in duas partes.

13 Et levavit pallium Eliæ, quod ceciderat ei: reversusque stetit super ripam Jordanis.

14 Et pallio Eliæ, quod ceciderat ei, percussit aquas, & non sunt divisæ: & dixit: Ubi est Deus Eliæ etiam nunc? Percussitque aquas, & divisæ sunt huc, argilluc, & transiit Eliſeus.

15 Videntes autem filii prophetarum, qui erant in Jericho è contrà, dixerunt: Requivit spiritus Eliæ super Eliſeum. Et venientes in occursum ejus, adoraverunt eum prout in terram.

16 Dixeruntque illi: Ecce, cum servis tuis sunt quinquaginta viri fortes, qui possent ire, & querere dominum tuum, ne forte tulerit eum spiritus Domini, & projecit eum in unum montium, aut in unam vallium. Qui ait: Nolite mittere.

17 Coegeruntque eum, donec acquiesceret, & diceret: Mittere. Et miserunt quinquaginta viros: qui cum quaesissent tribus diebus, non invenerunt.

18 Et reversi sunt ad eum: à ille habitabat in Jericho, & dixit eis: Numquid non dixi vobis: Nolite mittere?

19 Dixerunt quoque viri civitatis ad Eliſeum: Ecce habitatio civitatis hujus optima est, sicut tu ipse, domine, perspicis: sed aquæ pessimæ sunt, & terra sterilis.

20 At ille ait: Afferte mihi vas novum, & mitte in illud sal. Quod cum attulissent,

21 Egressus ad fontem aquarum, misit in illud sal, & ait: Hæc dicit Dñs: Sanavi aquas has, & non erit ultra in eis mors, neque sterilitas.

22 Sanatæ sunt ergo aquæ usque in diem hanc, juxta verbum Eliſei, quod locutus est.

23 Ascendit autem inde in Bethel: cumque ascenderet per viam, pueri parvi egressi sunt de civitate, & illudebant ei, dicentes: Ascende, calve: ascende, calve.

24 Qui cum respexisset, vidit eos, & maledixit eis in nomine Domini: egressique sunt duo ursi de saltu, & laceraverunt ex eis quadraginta duos pueros.

25 Abiit autem inde in montem Carmeli, & inde reversus est in Samariam.

C A P U T III.

Ob prævaricationem à rege Moab factus, quod cum rege Israel habebat, ascendunt adversum illum rex Israel, rex Juda, & rex Edom, quibus siti penè extinctis Dominus per Eliſeum aquam sine pluvia promittit, & victoriam de rege Moab. qui suo primogenito immolatio urbis excidium arceat.

A **J**oram verò filius Achab regnavit super Israel in Samaria anno decimo octavo Josaphat regis Juda. Regnavitque duodecim annis.

2 Et fecit malum coram Domino, sed non sicut pater suus, & mater: tulit enim statuas Baal, quas fecerat pater ejus.

3 Verumtamen in peccatis Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel, adhæsit, nec recessit ab eis.

4 Porro Mesa rex Moab, nutriebat pecora multa, & solvebat regi Israel centum millia agnorum, & centum millia arietum, cum velleribus suis.

5 Cumq; mortuus fuisset Achab, prævaricatus est factus, quod habebat cum rege Israel.

*Ecl.
 28. 11.
 1. Mt.
 1. 58.

C

6 Egressus est igitur rex Joram in die illa de Samaria, & recensuit universum Israel.

7 Misitque ad Josaphat regem Juda, dicens: Rex Moab recessit à me, veni mecum contra eum ad praelium. Qui respondit: Ascendam, qui meus est, tuus est: populus meus, populus tuus; & equi mei, equi tui.

8 Dixitque: Per quam viam ascendemus? At ille respondit: Per desertum Idumæ.

B 9 Perrexerunt igitur rex Israel, & rex Juda, & rex Edom, & circuierunt per viam septem dierum, nec erat aqua exercitui, & jumentis, quæ sequebantur eos.

10 Dixitque rex Israel: Heu, heu, heu, congregavit nos Dominus tres reges, ut traderet in manus Moab.

11 Et ait Josaphat: Estne hic propheta Dñi, ut deprecemur Dñm per eum? Et respondit unus de servis regis Israel. Est hic Eliseus filius Saphat, qui fundebat aquam super manus Elie.

12 Et ait Josaphat: Est apud eum sermo Domini. Descenditque ad eum rex Israel, & Josaphat rex Juda, & rex Edom.

13 Dixit autem Eliseus ad regem Israel: Quid mihi, & tibi est? vade ad prophetas patris tui, & matris tuæ. Et ait illi rex Israel: Quare congregavit Dominus tres reges hos, ut traderet eos in manus Moab?

14 Dixitque ad eum Eliseus: Vivit Dominus exercituum, in cuius conspectu sto, quod si non vultum Josaphat regis Judæ erubescerem, non attendissem quidem te, nec respexissem.

C 15 Nunc autem adducite mihi psalterem. Cumque caneret psalter, facta est super eum manus Domini, & ait:

16 Hæc dicit Dominus: Facite alveum torrentis hujus fossas, & fossas.

17 Hæc enim dicit Dominus: Non videbitis ventum, neque pluviam: & alveus iste replebitur aquis, & bibetis vos, & familia vestra, & jumenta vestra.

18 Parumque est hoc in conspectu Domini: insuper traderet etiam Moab in manus vestras.

19 Et percutietis omnem civitatem munitam, & omnem urbem electam, & universum lignum fructiferum succidetis, cunctosque fontes aquarum obturabitis, & omnem agrum egregium operietis lapidibus.

20 Factum est igitur mane, quando sacrificium offerri solet, & ecce aquæ veniebant per viam Edom, & repleta est terra aquis.

21 Universi autem Moabitarum, audientes quod ascendissent reges, ut pugnarent adversum eos, convocaverunt omnes, qui accincti erant balteo deiuper, & steterunt in terminis.

22 Primoque mane surgentes, & orto jam sole ex adverso aquarum, viderunt Moabitarum contra aquas rubras quasi sanguinem,

D 23 Dixeruntque: Sanguis gladii est: pugnauerunt reges contra se, & cæsi sunt mutuo: nunc perge ad prædam Moab.

24 Perrexeruntque in castra Israel: porrò confurgens Israel, percussit Moab: at illi fugerunt coram eis. Venerunt igitur, qui vicerant, & percusserunt Moab.

25 Et civitates destruxerunt: & omnem agrum optimum, mittentes singuli lapides, repleverunt: & universos fontes aquarum obturaverunt: & omnia ligna fructifera succiderunt, ita ut muri tantum scitiles remane-

rent: & circumdata est civitas à fundibul-
tiis, & magna ex parte percussa.

26 Quod cum vidisset rex Moab, prævaluisse scilicet hostes, tulit secum septingentos viros educentes gladium, ut irrumperent ad regem Edom: & non poterunt.

27 Arripiensque filium suum primogenitum, qui regnaturus erat pro eo, obtulit holocaustum super murum: & facta est indignatio magna in Israel, statimque recesserunt ab eo, & reversi sunt in terram suam.

C A P U T I V.

*Eliseus viduae debitis oppressæ oleum im-
trat, quo solvat creditoribus; Sunamiti-
di hospitiæ suæ filium, quem postea
mortuum suscitavit; farina quoque pul-
mento infusa, ipsius aufert amaritudi-
nem, & paucis panibus multos satiat.*

A M Ulier autem quædam de uxori-
bus prophetarum clamabat ad Eliseum,
dicens: Servus tuus vir meus mortuus est, &
tu nosti, quia servus tuus fuit timens Domi-
num: & ecce creditor venit, ut tollat duos
filios meos ad serviendum sibi.

2 Cui dixit Eliseus: Quid vis, ut faciam tibi? Dic mihi, quod habes in domo tua? At illa re-
spondit: Non habeo ancilla tua quidquam in
domo mea: nisi parum olei, quo ungat.

3 Cui ait: Vade, pete mutuo ab omnibus
vicinis tuis vasa vacua non pauca.

4 Et ingredi, & claude ostium tuum, cum
intrinsic fueris tu, & filii tui: & mitte inde
in omnia vasa hæc: & cum plena fuerint, tolles.

5 Ivit itaque mulier, & clausit ostium super
se, & super filios suos: illi offerebant vasa,
& illa infundebat.

6 Cumque plena fuissent vasa, dixit ad filium
suum: Affer mihi adhuc vas. Et ille respon-
dit: Non habeo. Stetitque oleum.

7 Venit autem illa, & indicavit homini Dei. Et
ille: Vade, inquit, vende oleum, & redde credi-
tori tuo: tu autem, & filii tui vivite de reliquo.

8 Facta est autem quædam dies, & transibat
Eliseus per Sunam: erat autem ibi mulier mag-
na, quæ tenuit eum, ut comederet panem:
cumque frequenter inde transiret, divertebat
ad eam, ut comederet panem.

9 Quæ dixit ad virum suum: Animadvertet,
quod vir Dei sanctus est iste, qui transit per
nos frequenter.

10 Faciamus ergo ei cenaculum parvum,
& ponamus ei in eo lectulum, & mensam, &
sellam, & candelabrum, ut cum venerit ad
nos, maneat ibi.

11 Facta est ergo dies quædam, & veniens
divertit in cenaculum, & requievit ibi.

12 Dixitque ad Giezi puerum suum: Voca
Sunamitam istam. Qui cum vocasset eam,
& illa stetit coram eo,

13 Dixit ad puerum suum: Loquere ad eam: Ecce,
sedule in omnibus ministrasti nobis, quid vis
ut faciam tibi? numquid habes negotium, &
vis ut loquar regi, sive principi militiæ? Quæ
respondit: In medio populi mei habito.

14 Et ait: Quid ergo vult, ut faciam ei? Di-
xitque Giezi: Ne quæras: filium enim non
habet, & vir ejus senex est.

15 Præcepit itaque ut vocaret eam: quæ cum
vocata fuisset, & stetit ante ostium,

16 Dixit ad eam: In tempore isto, & in hac ea-

dem hora, si vita comes fuerit, habebis in utero filium. At illa respondit: Noli quæso, domine mi, vir Dei, noli mentiri ancillæ tuæ.

17 Et concepit mulier, & peperit filiū in tempore, & in hora eadem, qua dixerat Eliseus.

18 Crevit autem puer. Et cū esset quædā dies, & egressus esset ad patrem suum, ad messores,

19 Ait patri suo: Caput meum doleo, caput meum doleo. At ille dixit puero: Tolle, & duc eum ad matrem suam.

D Qui cū tulisset, & duxisset eum ad matrem suam, posuit eum illa super genua sua usque ad meridiem: & mortuus est.

21 Ascendit autē, & collocavit eū super lectulū hominis Dei, & clausit ostium: & egressa

22 Vocavit virum suū, & ait: Mitte mecum, obsecro, unum de pueris, & asinam, ut excurram usque ad hominem Dei, & revertar.

23 Qui ait illi: Quam ob causam vadis ad eum? hodie non sunt Calendæ, neque Sabbatum. Quæ respondit: Vadam.

24 Stravitque asinam, & præcepit puero: Mina, & propera, ne mihi moram facias in eundo: & hoc age, quod præcipio tibi.

25 Profecta est igitur, & venit ad virum Dei in montem Carmeli: cūque vidisset eam vir Dei ē contrā, ait ad Giezi puerum suum: Ecce Sunamitis illa.

26 Vade ergo in occursum ejus, & dic ei: Recte agitur circa te, & circa virum tuum, & circa filium tuum? Quæ respondit: Recte.

E 27 Cūque venisset ad virū Dei in montem, apprehendit pedes ejus: & accessit Giezi, ut amoveret eam. Et ait homo Dei: Dimitte illam: anima enim ejus in amaritudine est, & Dominus celavit a me, & non indicavit mihi.

28 Quæ dixit illi: Numquid petivi filium a domino meo? numquid non dixi tibi: Ne illudas me?

29 At ille ait ad Giezi: Accinge lumbos tuos, & tolle baculum meum in manu tua, & vade. Si occurrerit tibi homo, non salutes eum; & si salutaverit te quispiam, non respondeas illi: & pones baculum meum super faciem pueri.

30 Porro mater pueri ait: Vivit Dominus, & vivit anima tua, non dimittam te. Surrexit ergo, & secutus est eam.

31 Giezi autē præcesserat ante eos, & posuerat baculū super faciem pueri, & non erat vox, neque sensus: reversusque est in occursum ejus, & nuntiavit ei, dicens: Non surrexit puer.

32 Ingressus est ergo Eliseus domum, & ecce puer mortuus jacebat in lectulo ejus,

33 Ingressusque clausit ostium super se, & super puerum: & oravit ad Dominum.

F 34 Et ascendit, & incubuit super puerum: posuitque os suum super os ejus, & oculos suos super oculos ejus, & manus suas super manus ejus: & incurvavit se super eum, & calefacta est caro pueri.

35 At ille reversus, deambulavit in domo, semel huc, atque illuc: & ascendit, & incubuit super eum: & oscitavit puer septies, aperuitque oculos.

36 At ille vocavit Giezi, & dixit ei: Voca Sunamitidem hanc. Quæ vocata, ingressa est ad eum. Qui ait: Tolle filium tuum.

37 Venit illa, & corruit ad pedes ejus, & adoravit super terram: tulitque filium suum & egressa est.

38 Et Eliseus reversus est in Galgala. Erat autem fames in terra, & filii prophetarum habitabant coram eo. Dixitque uni de pueris suis: Pone ollam grandem, & coque pulmentum filiis prophetarum.

39 Et egressus est unus in agrū, ut colligeret herbas agrestes: invenitque quasi vitem silvestrem, & collegit ex ea colocyndas agri, & implevit pallium suum: & reversus concidit in ollam polmenti: nesciebat enim quid esset.

40 Infuderunt ergo socii, ut comederent: cūque gustassent de coctione, clamaverunt, dicentes: Mors in olla, vir Dei. Et non potuerunt comedere.

41 At ille: Afferte, inquit, farinam. Cūque tulissent, misit in ollam, & ait: Infunde turbæ, ut comedat. Et non fuit amplius quidquam amaritudinis in olla.

42 Vir autem quidam venit de Baal falsis deferens viro Dei panes primitiarum, vigin ti panes hordeaceos, & frumentū novum in vera sua. At ille dixit: Da populo, ut comedat.

43 Responditque ei minister ejus: Quantum est hoc, ut apponam centum viris? Rursus ille ait: Da populo, ut comedat; hæc enim dicit Dominus: Comedet, & supererit.

44 Posuit itaque coram eis: qui comederunt, & superfuit juxta verbum Domini.

C A P U T V.

Scidit rex Israel vestimenta sua, quod jussisset rex Syria, ut Naaman leprosum curaret, quem Eliseus septena in Jordane lotionem mundat a lepra, qua Giezi propter munera mendacio extorta, ab Eliseo spreta, perpetuo adhefit.

A 1 Naaman princeps militiæ regis Syria, erat vir magnus apud dominum suum, & honoratus. Per illum enim dedit Dominus salutem Syria: erat autem vir fortis, & dives, sed leprosus.

2 Porro de Syria egressi fuerant latrunculi, & captivā duxerant de terra Israel puellā parvulam, quæ erat in obsequio uxoris Naaman,

3 Quæ ait ad dominam suā: Utinā fuisset dominus meus ad prophetā, qui est in Samaria; proleto curasset eum a lepra, quam habet.

4 Ingressus est itaque Naaman ad dominum suum, & nuntiavit ei, dicens: Sic, & sic locuta est puella de terra Israel.

5 Dixitque rex Syria: Vade, & mīrā litteras ad regē Israel. Qui cū profectus esset, & tulisset secū decem talenta argenti, & sex millia aureos, & decem mutatoria vestimentorum,

6 Detulit litteras ad regem Israel, in hæc verba: Cū accepisset epistolam hanc, scito, quod miserim ad te Naaman servum meum, ut cures eum a lepra sua.

7 Cūque legisset rex Israel litteras, scidit vestimenta sua, & ait: Numquid Deus ego sum, ut occidere possim, & vivificare, quia iste misit ad me, ut cūrem hominem a lepra sua? animadvertite, & videte, quod occasiones quærat adversum me.

8 Quod cū audisset Eliseus vir Dei, scidisse videlicet regē Israel vestimenta sua, misit ad eū, dicens: Quare scidisti vestimenta tua? veniat ad me, & sciat esse prophetam in Israel.

9 Venit ergo Naaman cum equis, & curribus, & stetit ad ostium domus Elisei.

10 Misitque ad eum Eliseus nuntium, dicens:

Vade, & lavare septies in Jordane, & recipiet sanitatem caro tua, atque mundaberis.

11 Iratus Naaman recedebat, dicens: Putabam, quod egrederetur ad me, & stans invocaret nomen Domini Dei sui, & tangeret manum suam locum lepro, & curaret me.

D 12 Numquid non meliores sunt Abana, & Pharphar, fluvii Damasci, omnibus aquis Israel, ut laver in eis, & munder? Cum ergo vertisset se, & abiit indignans,

13 Accesserunt ad eum servi sui, & locuti sunt ei: Pater, & si rem grandem dixisset tibi propheta, certe facere debueras: quanto magis quia nunc dixit tibi: Lavare, & mundaberis?

*Lucæ 4.27. 14 * Descendit, & lavit in Jordane septies juxta sermonem viri Dei, & restituta est caro ejus, sicut caro pueri parvuli, & mundatus est.

15 Reverfusque ad virum Dei cum universo comitatu suo, venit, & stetit coram eo, & ait: Verescio, quod non sit alius Deus in universa terra, nisi tantum in Israel. Obsecro itaque, ut accipias benedictionem à servo tuo.

E 16 At ille respondit: Vivit Dominus, ante quem sto, quia non accipiam. Cumque vim faceret, penitus non acquievit.

17 Dixitque Naaman: Ut vis: sed, obsecro, concede mihi servo tuo, ut tollam onus duorum burdonum de terra: non enim faciet ultra servus tuus holocaustum, aut victimam diis alienis, nisi Domino.

18 Hoc autem solum est, de quo deprecaris Dñm pro servo tuo, quando ingreditur dñs meus templum Remmon, ut adoret: & illo innitente super manum meam, si adoravero in templo Remmon, adorante eo in eodem loco, ut ignoscat mihi Dominus servo tuo pro hac re.

19 Qui dixit ei: Vade in pace. Abiit ergo ab eo electo terra: tempore.

F 20 Dixitque Giezi puer viri Dei: Pepercit dominus meus Naaman Syro isti, ut non acciperet ab eo, quia attulit: vivit Dominus, quia curram post eum, & accipiam ab eo aliquid.

21 Et secutus est Giezi post tergum Naaman: quem cum vidisset ille currentem ad se, desiliit de curru in occursum ejus, & ait: Recte sunt omnia?

22 Et ille ait: Recte. Dominus meus misit me ad te, dicens: Modo venerunt ad me duo adolescentes de monte Ephraim, ex filiis prophetarum: da eis talentum argenti, & vestes mutatorias duplices.

23 Dixitque Naaman: Melius est ut accipias duo talenta. Et coegit eum, ligavitque duo talenta argenti in duobus saccis, & duplicia vestimenta, & imposuit duobus pueris suis, qui & portaverunt coram eo.

G 24 Cumque venisset jam vespere, tulit de manu eorum, & reposuit in domo, dimisitque viros, & abiit.

25 Ipse autem ingressus, stetit coram domino suo. Et dixit Eliseus: Unde venis, Giezi? Qui respondit: Non ixit servus tuus quoquam.

26 At ille ait: Nonne cor meum in presenti erat, quando reversus es homo de curru tuo in occursum tuum? Nunc igitur accepisti argentum, & accepisti vestes, ut emas oliveta, & vineas, & oves, & boves, & servos, & ancillas.

27 Sed & lepra Naaman adharebit tibi, & semini tuo, usque in sempiternum. Et egressus est ab eo leprosus quasi nix.

CAPUT VI.

Eliseus ferrum securis natate facit, regis Syriæ milites ducuntur quah exccacati in Samariam ab Eliseo, quem ob regis sui secreta regi Israel patefacta capere nitentantur; ac postmodum Syris obsidentibus Samariam, matres ob inediam filios suos comedunt, propter quod Eliseus à rege jubetur occidi.

A 1 **D**ixerunt autem filii prophetarum ad Eliseum: Ecce locus, in quo habitamus coram te, angustus est nobis.

2 Eamus usque ad Jordane, & tollant singuli de sylva materias singulas, ut ædificemus nobis ibi locum ad habitandum. Qui dixit: Ite.

3 Et ait unus ex illis: Veni ergo & tu cum servis tuis. Respondit: Ego veniam.

4 Et abiit cum eis. Cumque venissent ad Jordane, cædebant ligna.

5 Accidit autem, ut cum unus materiam succidisset, caderet ferrum securis in aquam: exclamavit ille, & ait: Heu, heu, heu, domine mi, & hoc ipsum mutuo acceperam.

6 Dixit autem homo Dei: Ubi cecidit? At ille monstravit ei locum. Præcidit ergo lignum, & misit illuc: natavitque ferrum,

B 7 Et ait: Tolle. Qui extendit manum, & tulit illud.

8 Rex autem Syriæ pugnabat contra Israel, consiliumque inivit cum servis suis, dicens: In loco illo, & illo ponamus insidias.

9 Misit itaque vir Dei ad regem Israel, dicens: Cave, ne transeas in locum illum, quia ibi Syri in insidiis sunt.

10 Misit itaque rex Israel ad locum, quem dixerat ei vir Dei, & praoccupavit eum, & observavit se ibi non semel, neque bis.

11 Conturbatumque est cor regis Syriæ pro hac re: & convocatis servis suis, ait: Quare non indicatis mihi, quis proditor mei sit apud regem Israel?

C 12 Dixitque unus servorum ejus: Nequaquam, domine mi rex, sed Eliseus propheta, qui est in Israel, indicat regi Israel omnia verba, quæcumque locutus fueris in conclavi tuo.

13 Dixitque eis: Ite, & videte ubi sit, ut mittam, & capiam eum. Annuntiaveruntque ei dicentes: Ecce in Dothan.

14 Misit ergo illuc equos, & currus, & robur exercitus: qui cum venissent nocte, circumdederunt civitatem.

15 Consurgens autem disculo minister viri Dei, egressus vidit exercitum in circuitu civitatis, & equos, & currus, nuntiavitque ei, dicens: Heu, heu, heu, domine mi, quid faciemus?

16 At ille respondit: Noli timere: plures enim nobiscum sunt, quam cum illis.

D 17 Cumque orasset Eliseus, ait: Domine, aperi oculos hujus, ut videat. Et aperuit Dominus oculos pueri, & vidit: & ecce mons plenus equorum, & curruum igneorum, in circuitu Elisei.

18 Hostes verò descenderunt ad eum: porrò Eliseus oravit ad Dominum, dicens: Percute, obsecro, gentem hanc cecitate. Percussitque eos Dñs, ne viderent, juxta verbum Elisei.

19 Dixit autem ad eos Eliseus: Non est hac via, neque ista est civitas: sequimini me, & ostendam vobis virum, quem quæ-

fitis. Duxit ergo eos in Samariam.

20 Cumque ingressi fuissent in Samariam, dixit Eliseus: Domine, aperi oculos istorum, ut videant. Aperuitque Dominus oculos eorum, & viderunt se esse in medio Samariae.

21 Dixitque rex Israel ad Eliseum, cum vidisset eos: Numquid percussit eos, pater mi?

22 At ille ait: Non percussit: neque enim cepisti eos gladio, & arcu tuo, ut percussas: sed pone panem, & aquam coram eis, ut comedas, & bibant, & vadant ad dominum suum.

23 Appositaque est eis ciborum magna praeparatio, & comederunt, & biberunt, & dimisit eos, abieruntque ad dominum suum, & ultra non venerunt latrones Syriae in terram Israel.

24 Factum est autem post haec, congregavit Benadab rex Syria universum exercitum suum, & ascendit, & obsidebat Samariam.

25 Factaque est fames magna in Samaria: & tamdiu obfessa est, donec vendideretur caput asini octoginta argenteis, & quarta pars cabi stercoris columbarum quinque argenteis.

26 Cumque rex Israel transiret per murum, mulier quaedam exclamavit ad eum, dicens: Salva me, domine mi rex.

27 Qui ait: Non te salvat Dominus, unde te possum salvare? de area, vel de torculari? Dixitque eam rex: Quid tibi vis? Quae respondit:

28 Mulier ista dixit mihi: Da filium tuum, ut concedamus eum hodie, & filium meum comedemus cras.

29 Coximus ergo filium meum, & comeditus. Dixique ei die altera: Da filium tuum, ut comedamus eum. Quae abscondit filium suum.

30 Quod cum audisset rex, scidit vestimenta sua, & transibat per murum. Viditque omnis populus cilicium, quo vestitus erat ad carnem intrinsecus.

31 Et ait rex: Haec mihi faciat Deus, & haec addat, si steterit caput Elisei filii Saphat super ipsum hodie.

32 Eliseus autem sedebat in domo sua, & senes sedebant cum eo. Praemisit itaque virum: & antequam veniret nuntius ille, dixit ad senes: Numquid scitis, quod miserit filius homicidae hic, ut praecidatur caput meum? videte ergo, cum venerit nuntius, claudite ostium, & non sinatis eum introire: ecce enim sonitus pedum domini ejus post eum est.

33 Adhuc illo loquente eis, apparuit nuntius, qui veniebat ad eum. Et ait: Ecce, tantum malum à Domino est: quid amplius expectabo à Domino?

C A P U T VII.

Eliseus in Samaria praedicat fore frumenti abundantiam: quam leprosi quatuor in Samaria annuntiant, territis in Deo Syris, ac omnibus relictis obsidionem solvituris: dux autem Elisei verbo incredulus à turba conculcatur in porta Samaria.

1 Dixit autem Eliseus: Audite verbum Domini: Haec dicit Dominus: in tempore hoc cras modius simile uno statere erit, & duo modii hordei statere uno in porta Samariae.

2 Respondens unus de ducibus, super cujus manum rex incumbebat, homini Dei, ait: Si Dominus fecerit etiam cataractas in caelo, numquid poterit esse, quod loqueris? Qui ait: videbis oculis tuis, & inde non comedes.

3 Quatuor ergo viri erant leprosi juxta in-

troitum portae, qui dixerunt ad invicem: Quid hic esse volumus, donec moriamur?

4 Sive ingredi volesimus civitatem, fame moriemur, sive manserimus hic, moriendum nobis est: venite ergo, & transugiamus ad castra Syriae, si pepercerint nobis, vivemus: si autem occidere voluerint, nihilominus moriemur.

5 Surrexerunt ergo vesperti, ut venirent ad castra Syriae. Cumque venissent ad principium castrorum Syriae, nullum ibidem reperiunt.

6 Siquidem Dominus sonum audiri fecerat in castris Syriae curruum, & equorum, & exercitus plurimi: dixeruntque ad invicem: Ecce mercede conduxit adversum nos rex Israel reges Hethaorum, & Aegyptiorum, & venerunt super nos.

7 Surrexerunt ergo, & fugerunt in tenebris, & dereliquerunt tentoria sua, & equos, & asinos, in castris, fugeruntque animas tantum suas salvare cupientes.

8 Igitur cum venissent leprosi illi ad principium castrorum, ingressi sunt unum tabernaculum, & comederunt, & biberunt: tuleruntque inde argentum, & aurum, & vestes, & abierunt, & absconderunt, & rursum reversi sunt ad aliud tabernaculum, & inde similiter auferentes absconderunt.

9 Dixeruntque ad invicem: Non rectè facimus: haec enim dies boni nuntii est. Si tacuerimus, & noluerimus nuntiare usque mane, sceleris arguemur: venite, eamus, & nuntiemus in aula regis.

10 Cumque venissent ad portam civitatis, narraverunt eis, dicentes: Ivinus ad castra Syriae, & nullum ibidem reperimus hominem, nisi equos, & asinos alligatos, & fixa tentoria.

11 Ierunt ergo portarii, & annuntiaverunt in palatio regis intrinsecus.

12 Qui surrexit nocte, & ait ad servos suos: Dico vobis quid fecerint nobis Syri: Sciunt quia fame laboramus, & idcirco egressi sunt de castris, & latitant in agris, dicentes: Cum egressi fuerint de civitate, capiemus eos vivos, & tunc civitatem ingredi poterimus.

13 Respondit autem unus servorum ejus: Tollamus quinque equos, qui remanserunt in urbe (quia ipsi tantum sunt in universa multitudo Israel, alii enim consumpti sunt) & mitentes explorare poterimus.

14 Adduxerunt ergo duos equos, misitque rex in castra Syrorum, dicens: Ite, & videte.

15 Qui abierunt post eos usque ad Jordanem: ecce autem omnis via plena erat vestibus, & vasibus, quae projecerant Syri, cum turbarentur: reversique nuntii indicaverunt regi.

16 Et egressus populus diripuit castra Syriae: factusque est modius simile statere uno, & duo modii hordei statere uno, juxta verbum Domini.

17 Porro rex ducem illum, in cujus manu incumbebat, constituit ad portam: quem conculcavit turba in introitu portae, & mortuus est, juxta quod locutus fuerat vir Dei, quando descenderat rex ad eum.

18 Factumque est secundum sermonem viri Dei, quem dixerat regi, quando ait: Duo modii hordei statere uno erunt, & modius similis statere uno, hoc eodem tempore cras in porta Samariae.

19 Quando responderat dux ille viro Dei, &

dixerat: Etiam si Dominus fecerit cataractas in celo, numquid poterit fieri, quod loqueris? Et dixit ei: Videbis oculis tuis, & inde non comedes.

20 *Evenit ergo ei sicut prædictum fuerat, & concubavit eum populus in porta, & mortuus est.*

C A P U T VIII.

Post septennem famem ab Eliseo prædictam, Sunamitis, quæ ipsius consilio peregrinata erat, reversa suos agros cum fructibus recuperat. Eliseus Benadad æquantem prædicit moriturum; & impium Hazael regnaturum: Joram rex Juda percussit Idumæos, quod a se recessissent, cui impio succedit Ochozias filius impius.

A *Sup.*
E *4.15.* **E**liseus autem locutus est ad mulierem, cuius vivere fecerat filium, dicens: Surge, vade tu, & domus tua, & peregrinare, ubicunque repereris: vocavit enim Dominus famem, & veniet super terram septem annis.
2 Quæ surrexit, & fecit iuxta verbum hominis Dei: & vadens cum domo sua, peregrinata est in terra Philisthiim diebus multis.
3 Cumque finiti essent anni septem, reversa est mulier de terra Philisthiim: & egressa est, ut interpellaret regem pro domo sua, & pro agris suis.

4 Rex autem loquebatur cum Giezi puero viri Dei, dicens: Narra mihi omnia marginalia, quæ fecit Eliseus.

B 5 Cumque ille narraret regi, quo modo mortuum suscitasset, apparuit mulier, cujus vivificaverat filium, clamans ad regem pro domo sua, & pro agris suis. Dixitque Giezi: Domine mi rex, hæc est mulier, & hic est filius ejus, quem suscitavit Eliseus.

6 Et interrogavit rex mulierem: quæ narravit ei. Deditque ei rex eunuchum unum, dicens: Restitue ei omnia, quæ sua sunt, & universos redditus agrorum, à die, quæ reliquit terram, usque ad præsens.

7 Venit quoque Eliseus Damasum, & Benadad rex Syriæ ægrotabat: nuntiaveruntque ei, dicens: Venit vir Dei huc.

8 Et ait rex ad Hazael: Tolle tecum munera, & vade in occursum viri Dei, & consule Dominum per eum, dicens: Si curare poterò de infirmitate mea hæc?

C 9 Ivit igitur Hazael in occursum ejus, habens secum munera, & omnia bona Damasci, onera quadraginta camelorum. Cumque stetit coram eo, ait: Filius tuus Benadad rex Syriæ misit me ad te, dicens: Si sanari poterò de infirmitate mea hæc?

10 Dixitque ei Eliseus: Vade, dic ei: Sanaberis: porro offendit mihi Dominus, quia morte morietur.

11 Stetitque cum eo, & conturbatus est usque ad suffusionem vultus: Flevitque vir Dei.

D 12 Cui Hazael ait: Quare dominus meus fleo? At ille dixit: Quia scio, quæ futurum sis filiis Israel mala. Civitates eorum munitas igne succendes, & juvenes eorum interficies gladio, & parvulos eorum elides, & prægnantes divides.

13 Dixitque Hazael: Quid enim sum servus tuus canis, ut faciam rem istam magnam? Et ait Eliseus: Offendit mihi Dominus te regem Syriæ fore.

14 Qui cum recessisset ab Eliseo, venit ad do-

minu suu. Qui ait ei: Quid dixit tibi Eliseus? At ille respondit: Dixit mihi: Recipies sanitatem.

15 Cumque venisset dies altera, tulit stragulum, & infudit aquam, & expandit super faciem ejus: quo mortuo, regnavit Hazael pro eo.

16 Anno quarto Joram filii Achab regis Israel, & Josaphat regis Juda, regnavit Joram filius Josaphat rex Juda.

17 * Triginta duorum annorum erat, cum regnare cepisset, & octo annis regnavit in Jerusalem.

18 Ambulavitque in viis regum Israel, sicut ambulaverat domus Achab: filia enim Achab erat uxor ejus: & fecit, quod malum est in conspectu Domini.

19 * Noluit autem Dominus disperdere Judam, propter David servum suum, sicut promiserat ei, ut daret illi lucernam, & filiis ejus cunctis diebus.

20 * In diebus ejus recessit Edom, ne esset sub Juda, & constituit sibi regem.

21 Venitque Joram Seira, & omnes currus cum eo: & surrexit nocte, percussitque Idumæos, qui eum circumdederant, & principes curruum, populus autem fugit in tabernacula sua.

22 Recessit ergo Edom, ne esset sub Juda, usque ad diem hanc. Tunc recessit & Lobna in tempore illo.

23 Reliqua autem sermonum Joram, & universa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Juda?

24 Et dormivit Joram cum patribus suis, sepultusque est cum eis in civitate David, & regnavit Ochozias filius ejus pro eo.

25 * Anno duodecimo Joram filii Achab regis Israel, regnavit Ochozias filius Joram regis Judæ.

26 Viginti duorum annorum erat Ochozias, cum regnare cepisset, & uno anno regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Athalia filia Amri regis Israel.

27 Et ambulavit in viis domus Achab: & fecit, quod malum est coram Domino, sicut domus Achab: gener enim domus Achab fuit.

28 Abiit quoque cum Jorâ filio Achab ad præliandum contra Hazael regem Syriæ in Ramoth Galaad, & vulneraverunt Syri Joram:

29 Qui reversus est, ut curaretur, in Jezrahel: quia vulneraverant eum Syri in Ramoth, præliantem contra Hazael regem Syriæ. Porro Ochozias filius Joram rex Juda, descendit invilare Joram filium Achab in Jezrahel, quia ægrotabat ibi.

C A P U T IX.

Jehu in regem Israel uncto per prophetam mandat Dominus, ut deleat domum Achab: occidit ergo Joram unâ cum Ochozia rege Juda, & corpus Jezabel à fenestra ipsius jussu præcipit: & canes devorant juxta Eliæ vaticinium.

Eliseus autem propheta vocavit unum de filiis prophetarum, & ait illi: Accinge lumbos tuos, & tolle lenticulam olei hæc in manu tua, & vade in Ramoth Galaad.

2 * Cumque veneris illuc, videbis Jehu filium Josaphat filii Namsi, & ingressus suscitabis eum de medio fratrum suorum, & introduces in interius cubiculum.

3 Tenensque lenticulam olei, fundes super

* 1 Par.
21.5.
E

* 1 Reg.
7.16.

* 2 Par.
21.8.
F

* 2 Par.
22.1.

G

A

* 1 Reg.
19.16.

caput ejus, & dices: Hæc dicit Dominus: Unxi te regem super Israel. Aperiesque ostium, & fugies, & non ibi subsistes.

4 Abiit ergo adolescens puer propheta in Ramoth Galaad.

5 Et ingressus est illuc: ecce autem principes exercitus sedebant, & ait: Verbum mihi ad te, o princeps: Dixitque Jehu: Ad quem ex omnibus nobis? At ille dixit: Ad te, o princeps.

6 Et surrexit, & ingressus est cubiculum, at ille fudit oleum super caput ejus, & ait: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Unxi te regem super populum Domini Israel.

7 Et percussit domum Achab domini tui, & ulciscar sanguinem servorum meorum prophetarum, & sanguinem omnium servorum Domini, de manu Jezabel.

8 * Perdamque omnem domum Achab: & interficiam de Achab mingentem ad parietem, & clausum, & novissimum in Israel.

9 Et dabo domum Achab, sicut domum Jeroboam filii Nabat, & sicut domum Baala, filii Ahia.

10 Jezabel quoque comedent canes in agro Jezrahel, nec erit qui sepeliat eam. Aperuitque ostium, & fugit.

11 Jehu autem egressus est ad servos domini sui: qui dixerunt ei: Rectene sunt omnia? Cui respondit: Rectene sunt omnia? Qui ait eis: Nostis hominem, & quid locutus sit?

12 At illi responderunt: Falsum est, sed magis narra nobis. Qui ait eis: Hæc, & hæc locutus est mihi: & ait: Hæc dicit Dominus: Unxi te regem super Israel.

13 Festinaverunt itaque, & unusquisque tollens pallium suum posuerunt sub pedibus ejus in similitudinem tribunalis, & cecinerunt tuba, acque dixerunt: Regnavit Jehu.

14 Conjuravit ergo Jehu filius Josaphat filii Namsi contra Joram: * porro Joram obfederat Ramoth Galaad, ipse, & omnis Israel, contra Hazael regem Syriæ:

15 Et reversus fuerat, ut curaretur in Jezrahel propter vulnera, quia percusserant eum Syri, præstantem contra Hazael regem Syriæ. Dixitque Jehu: Si placet vobis, nemo egrediatur profugus de civitate, ne vadat, & nuntiet in Jezrahel.

16 Et ascendit, & profectus est in Jezrahel: Joram enim agrotabat ibi, & Ochozias rex Juda descenderat ad visitandum Joram.

17 Igitur speculator, qui stabat super turrim Jezrahel, vidit globum Jehu venientis, & ait: Video ego globum. Dixitque Joram: Tolle currum, & mitte in occursum eorum, & dicat vadens: Rectene sunt omnia?

18 Abiit ergo, qui ascenderat currum, in occursum ejus, & ait: Hæc dicit rex: Pacata ne sunt omnia? Dixitque Jehu: Quid tibi, & paci? transi, & sequere me. Nuntiavit quoque speculator, dicens: Venit nuntius ad eos, & non revertitur.

19 Misit etiam currum equorum secundum: venitque ad eos, & ait: Hæc dixit rex: Numquid pax est? Et ait Jehu: Quid tibi, & paci? transi, & sequere me.

20 Nuntiavit autem speculator, dicens: Venit usque ad eos, & non revertitur: est autem incessus quasi incessus Jehu filii Nam-

si, praeceptum enim graditur.

21 Et ait Joram: Junge currum. Junxeruntque currum ejus, & egressus est Joram rex Israel, & Ochozias rex Juda, singuli in curribus suis, egressique sunt in occursum Jehu, & invenerunt eum in agro Naboth Jezrahel.

22 Cumque vidisset Joram Jehu, dixit: Pax est Jehu? At ille respondit: Quæ pax? adhuc fornicationes Jezabel matris tuæ, & veneficia ejus multa vigent.

23 Convertit autem Joram manum suam, & fugiens ait ad Ochoziam: Insidit, Ochozia.

24 Porro Jehu tendit arcum manu, & percussit Joram inter scapulas: & egressa est sagitta per cor ejus, statimque corruit in curru suo.

25 Dixitque Jehu ad Badacer ducem: Tolle, projice eum in agro Naboth Jezrahel: memini enim, quando ego, & tu sedentes in curru sequebamur Achab patrem hujus, quod Dominus onus hoc levaverit super eum dicens:

26 * Si non pro sanguine Naboth, & pro sanguine filiorum ejus, quem vidi heri, ait Dominus, reddam tibi in agro isto, dicit Dominus. Nunc ergo tolle, & projice eum in agrum, juxta verbum Domini.

27 Ochozias autem rex Juda videns hoc, fugit per viam domus horti: persecutusque est eum Jehu, & ait: Etiam hunc percute in curru tuo: & percusserunt eum in ascensu Gaver, qui est juxta Jebllaam: qui fugit in Mageddo, & mortuus est ibi.

28 Et imposuerunt eum servi ejus super currum suum, & tulerunt in Jerusalem: sepelieruntque eum in sepulchro cum patribus suis in civitate David.

29 Anno undecimo Joram filii Achab, regnavit Ochozias super Judam.

30 Venitque Jehu in Jezrahel. Porro Jezabel, introitu ejus audito, depinxit oculos suos stibio, & ornavit caput suum, & respexit per fenestram.

31 Ingredientem Jehu per portam, & ait: * Numquid pax potest esse Zambri, qui interfecit dominum suum?

32 Levavitque Jehu faciem suam ad fenestram, & ait: Quæ est ista? & inclinauerunt se ad eum duo, vel tres eunuchi.

33 At ille dixit eis: Præcipitate eam deorsum, & præcipitaverunt eam, aspersusque est sanguine paries, & equorum ungulae conculcaverunt eam.

34 Cumque introgressus esset, ut comederet, biberetque, ait: Ite, & videte, maledictam illam, & sepelite eam: quia filia regis est.

35 Cumque isseint, ut sepelirent eam, non invenerunt nisi calvariam, & pedes, & summas manus.

36 Reversique nuntiaverunt ei. Et ait Jehu: * Sermo Domini est, quem locutus est per servum suum Eliam Thesbiten, dicens: In agro Jezrahel comedent canes carnes Jezabel.

37 Et erunt carnes Jezabel sicut stercus super faciem terræ in agro Jezrahel, ita ut prætereuntes dicant: Hæcne est illa Jezabel?

* Reg. 21. 22.
* Reg. 21. 22.
* Reg. 21. 22.
* Reg. 21. 22.

* Sup. 16. 18

* 3. Reg. 21. 22.

* 3. Reg. 16. 22. G

* 3. Reg. 21. 23.

CAPUT X.

Jehu septuaginta filios Achab, & quadraginta duo fratres Ochozæ necari jubet, totamque Achab progeniem delet, & omnes sacerdotes Baal callide convocatos occidit, exusta illius statua, & templo in cloacam verso, attamen in cultu vitulorum aureorum perseverat Jehu, idè vehementer casus est Israel ab Hazael: mortuo autem Jehu, succedit filius ejus Joachaz.

A **1** Rant autem Achab septuaginta filii in Samaria: scripsit ergo Jehu litteras, & misit in Samaria ad optimates civitatis, & ad majores natu, & ad nutritios Achab, dicens: **2** Statim ut acceperitis litteras has, qui habetis filios domini vestri, & currus, & equos, & civitates firmas, & arma,

3 Eligite meliorem, & eum, qui vobis placuerit de filiis domini vestri, & eum ponite super solium patris sui, & pugnate pro domo domini vestri. **4** Timuerunt illi vehementer, & dixerunt: Ecce duo reges non poterunt stare coram eo, & quomodo nos valebimus resistere?

B **5** Miserunt ergo præpositi domus, & præfeti civitatis, & majores natu, & nutritii ad Jehu, dicentes: Servi tui sumus, quæcumque jusseris, faciemus, nec constituemus nobis regem: quæcumque tibi placent, fac.

6 Rescripsit autem eis litteras secundò, dicens: Si mei estis, & obeditis mihi, tollite capita filiorum domini vestri, & venite ad me hac eadem hora cras in Jezrahel. Porro filii regis, septuaginta viri, apud optimates civitatis nutriebantur.

7 Cumque venissent litteræ ad eos, tulerunt filios regis, & occiderunt septuaginta viros, & posuerunt capita eorum in cophinis, & miserunt ad eum in Jezrahel.

8 Venit autem nuntius, & indicavit ei, dicens: Attulerunt capita filiorum regis. Qui respondit: Pone te ad duos acervos juxta introitum portæ usque manè.

9 Cumque diluxisset, egressus est, & stans dixit ad omnem populum: Justi estis: si ego conjuravi contra dominum meum, & interfeci eum, quis percussit omnes hos?

*** 1. Regum 21. 29.** **10** Videte ergo nunc, quoniam non cecidit de sermonibus Dñi in terram: quos locutus est Dominus super domum Achab, & Dominus fecit, quod locutus est in manu servi sui Eliæ.

C **11** Percussit igitur Jehu omnes, qui reliqui erant de domo Achab in Jezrahel, & universos optimates ejus, & notos, & sacerdotes, donec non remanerent ex eo reliquæ.

12 Et surrexit, & venit in Samariam: cumque venisset ad Cameram pastorem in via,

13 Invenit fratres Ochozæ regis Juda, dixitque ad eos: Quinam estis vos? Qui responderunt: Fratres Ochozæ sumus, & descendimus ad salutandos filios regis, & filios regine.

14 Qui ait: Comprehendite eos vivos. Quos cum comprehendissent vivos, jugulaverunt eos in cisterna juxta Cameram, quadraginta duos viros, & non reliquit ex eis quemquam.

15 Cumque abiisset inde, invenit Jonadab filium Rechab in occursum sibi, & benedixit ei. Et ait ad eum: Numquid est cor tuum rectum, sicut cor meum cum corde tuo? Et ait Jonadab: Est. Si est, inquit, da

manum tuam. Qui dedit ei manum suam. At ille levavit eum ad se in currum:

16 Dixitque ad eum: Veni mecum: & vide zelum meum pro Domino. Et imposuit in currum suo

17 Duxit in Samariam. Et percussit omnes, qui reliqui fuerant de Achab in Samaria usque ad unum, juxta verbum Domini, quod locutus est per Eliam.

18 Congregavit ergo Jehu omnem populum, & dixit ad eos: Achab coluit Baal parum, ego autem colam eum amplius.

19 Nuncigitur omnes prophetas Baal, & universos servos ejus, & cunctos sacerdotes ipsius vocare ad me: nullus sit, qui non veniat, sacrificium enim grande est mihi Baal: quicumque defuerit, non vivet. Porro Jehu faciebat hoc insidiosè, ut disperderet cultores Baal.

20 Et dixit: Sanctificate diem solemnem Baal. Vocavitque

21 Et misit in universos terminos Israel, & venerunt cuncti servi Baal, non fuit residuus ne unus quidem, qui non veniret. Et ingressi sunt templum Baal, & repleta est domus Baal, à summo usque ad summum.

22 Dixitque his, qui erant super vestes: Proferite vestimenta universis servis Baal. Et protulerunt eis vestes.

23 Ingressusque Jehu, & Jonadab filius Rechab, templum Baal: ait cultoribus Baal: Perquirite, & videte, ne quis sorè vobiscum sit de servis Domini, sed ut sint servi Baal soli.

24 Ingressi sunt igitur, ut facerent victimas, & holocausta: Jehu autem præparaverat sibi foris octoginta viros, & dixerat eis: Quicumque fugerit de hominibus his, quos ergo adduxero in manus vestras, anima ejus erit pro anima illius.

25 Factum est autem, cum completum esset holocaustum, præcepit Jehu militibus, & ducibus suis: Ingredimini, & percutite eos, nullus evadat. Percusseruntque eos in ore gladii, & projecerunt milites, & duces: & ierunt in civitatem templi Baal.

26 Et protulerunt statuas de fano Baal, & combusserunt,

27 Et comminuerunt eam. Destruerunt quoque ædem Baal, & fecerunt pro ea latrinas usque in diem hanc.

28 Delevit itaque Jehu Baal de Israel.

29 Verumtamen à peccatis Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel, non recessit, nec dereliquit vitulos aureos, qui erant in Bethel, & in Dan.

30 Dixit autem Dominus ad Jehu: Quia studiosè egisti, quod rectum erat, & placebat in oculis meis, & omnia, quæ erant in corde meo fecisti contra domum Achab: filii tui usque ad quartam generationem sedebunt super thronum Israel.

31 Porro Jehu non custodiivit, ut ambularet in lege Domini Dei Israel in toto corde suo: non enim recessit à peccatis Jeroboam, qui peccare fecerat Israel.

32 In diebus illis cepit Dominus tædere super Israel: percussitque eos Hazael in universis finibus Israel.

33 A Jordane contra Orientalem plagam, omnem terram Galaad, & Gad, & Ruben, & Manasse, ab Aroer, quæ est super torrentem Arnon, & Galaad, & Basan.

D

* 1.
4. eg.
6. 11.

E

F

* Infr.
27. 12.

G

34 Reliqua autem verborū Jehu, & universa, quæ fecit, & fortitudo ejus, nonne hæc scripta sunt in Libro verborū dierū regū Israel?

35 Et dormivit Jehu cum patribus suis, sepelivitque eum in Samaria: & regnavit Joachaz filius ejus pro eo.

36 Dies autem, quos regnavit Jehu super Israel, viginti & octo anni sunt in Samaria.

C A P U T XI.

Athalia, audita filii morte, omne semen regium præter Joas ferro extinguit, & regnum sibi usurpat, sed præcipiente Jojada sacerdote, occiditur. & Joas rex Juda constituitur, destructis aris, & imaginibus Baal.

A 1 **A**thalia verò mater Ochozæ, videns, mortuum filium suum, surrexit, & interfecit omne semen regium.

2 Tollens autem Jojada filia regis Joram, soror Ochozæ, Joas filium Ochozæ, furata est eum de medio filiorū regis, qui interficiebantur, & nutricem ejus detriclinio: & abscondit eum à facie Athaliæ, ut non interficeretur.

3 Eratque cum ea sex annis clam in domo Domini: porro Athalia regnavit super terram.

* 2. Para. 1. 4 **A**nno autem septimo misit Jojada, & assumens centuriones, & milites, introduxit ad se in templum Domini, pepigitque cum eis fœdus: & adjurans eos in domo Domini, ostendit eis filium regis:

5 Et præcepit illis, dicens: Iste est sermo, quem facere debetis.

B 6 Tertia pars vestrum introeat sabbato, & observet excubias domus regis. Tertia autem pars sit ad portam Sur: & tertia pars sit ad portam, quæ est post habitaculum scutariorum: & custodietis excubias domus Messæ.

7 Duæ verò partes è vobis, omnes egredientes sabbato, custodiant excubias domus Domini circa regem.

8 Et vallabitis eum, habentes arma in manibus vestris: si quis autem ingressus fuerit septum templi, interficiatur: eritisque cum rege introeunte, & egrediente.

9 Et fecerunt centuriones juxta omnia, quæ præceperat eis Jojada sacerdos: & assumens singuli viros suos, qui Ingrediebantur sabbatum, cum his qui egrediebantur sabbato venerunt ad Jojadam sacerdotem.

10 Qui dedit eis hastas, & arma regis David, quæ erant in domo Domini.

C 11 Et steterunt singuli habentes arma in manu sua, à parte templi dextera, usque ad partem sinistram altaris, & ædis circum regem.

12 Produxitque filium regis, & posuit super eum diademam, & testimonium: feceruntque eum regem, & unxerunt: & plaudentes manu, dixerunt: Vivat rex.

13 Audivit autem Athalia vocem populi currentis, & ingressa ad turbas in templum Dñi,

14 Vidit regem stantem super tribunal juxta morem, & cantores, & tubas præ eum, omnemque populum terræ lætantem, & cænantem tubis, & scidit vestimenta sua, clamavitque: Conjuratio in conjuratio.

15 Præcepit autem Jojada centurionibus, qui erant super exercitum, & ait eis: Educite eam extra fœta templi, & quicumque eam secutus fuerit, feriatur gladio. Dixerat enim sacerdos: Non occidatur in templo Domini.

16 Imposueruntque ei manus, & impegerrunt eam per viam introitus equorum, juxta palatium, & interfecta est ibi.

17 Pepigit ergo Jojada fœdus inter Dominum, & inter regem, & inter populum, ut esset populus Domini, & inter regem, & populum.

18 Ingressusque est omnis populus terræ templum Baal, & destruxerunt aras ejus, & imagines contriverunt valde: Mathan quoque sacerdotem Baal occiderunt coram altari. Et posuit sacerdos custodias in domo Domini.

19 Tulitque centuriones, & Cerechi, & Phelthi legiones, & omnem populum terræ, deduxeruntque regem de domo Domini: & venerunt per viam portæ scutariorum in palatium, & sedit super thronum regum.

20 Lætatusque est omnis populus terræ, & civitas conquievit: Athalia autem occisa est gladio in domo regis.

21 Septemque annorum erat Joas, cum regnare cœpisset.

C A P U T XII.

Joas gazophilacii pecuniam ad sartatectam templi instauranda expendit, Hazael autem regi Syriæ bellum contra Jerusalem paranti mittit omnes templi, & palatii thesauros, tandemque à servis suis occiditur, cui succedit filius ejus Amasias.

A 1 **A**nno septimo Jehu, regnavit Joas: & quadraginta annis regnavit in Jerusalem, nomen matris ejus Sebia de Bersabee.

2 Fecitque Joas regem coram Dño cunctis diebus, quibus docuit eum Jojada sacerdos.

3 Verumtamen excelsa non abstulit: adhuc enim populus immolabat, & adolebat in excelsis incensum.

4 Dixitque Joas ad sacerdotes: Omnem pecuniam sanctorum, quæ illata fuerit in templum Domini à prætereuntibus, quæ offertur pro pretio animæ, & quam sponte, & arbitrio cordis sui inferunt in templum Domini:

5 Accipiant illam sacerdotes juxta ordinem suum, & instaurent sartatectam domus, siquidem necessarium viderint instauratione.

6 Igitur usque ad vigesimum tertium annum regis Joas non instauraverunt sacerdotes sartatectam templi.

B 7 Vocavitque rex Joas Jojadam pontificem & sacerdotes, dicens eis: Quare sartatecta non instauratis templi? nolite ergo amplius accipere pecuniam juxta ordinem vestrum, sed ad instaurationem templi reddite eam.

8 Prohibitique sunt sacerdotes ultra accipere pecuniam à populo, & instaurare sartatectam domus.

9 Et tulit Jojada pontifex gazophylacium unum, aperuitque foramen desuper, & posuit illud juxta altare ad dexteram ingredientium domum Dñi, mittebantque in eo sacerdotes, qui custodiebant ostia, omnem pecuniam, quæ deferabatur ad templum Dñi.

10 Cumque viderent nimiam pecuniam esse in gazophylacio, ascendebat scriba regis, & pontifex, esundebantque & numerabant pecuniam, quæ inveniebatur in domo Domini.

11 Et dabant eam juxta numerum, atque mensuram, in manu eorum, qui præerant cæmentariis domus Domini: qui impendebant eam in fabris lignorum, & in cæmentariis iis, qui operabantur in domo Domini.

12 * Et facta testa faciebant : & in iis, qui cædebant saxa, & ut emerent ligna, & lapides, qui excidebantur, ita ut impleteretur instauratio domus Domini : in univēsis, quæ indigebant expēsa ad muniendam domum.

13 Verumtamen non fiebant ex eadem pecunia hydræ templi Domini, & fuscinulæ, & thuribula, & tubæ, & omne vas aureum, & argenteum, de pecunia, quæ inferebatur in templum Domini.

14 Iis enim, qui faciebant opus, dabatur, ut instauraretur templum Domini.

15 Ita non fiebat ratio iis hominibus, qui accipiebant pecuniam, ut distribuerent eam artificibus, sed in fide tractabant eam.

16 Pecuniam verò pro delicto, & pecuniam pro peccatis non inferebant in templum Domini, quia sacerdotum erat.

D 17 Tunc ascendit Hazael rex Syriæ, & pugnabat contra Geth, cepitque eam, & direxit faciem suam, ut ascenderet in Jerusalem.

18 Quam ob rem tulit Joas rex Juda omnia sanctificata, quæ consecraverant Josaphat, & Joram, & Ochozias, patres ejus reges Juda, & quæ ipse obulerat : & univēsum argentum, quod inveniri potuit in thesauris templi Domini, & palatio regis : misitque Hazael regi Syriæ, & recessit ab Jerusalem.

19 Reliqua autem sermonum Joas, & univēsa, quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Juda?

20 Surrexerunt autem servi ejus, & conjuraverunt inter se, percusseruntque Joas in domo Mello in descensu Sella.

21 Josaphat namque filius Semaath, & Joazab filius Somer, servi ejus, percusserunt eum, & mortuus est : & sepelierunt eum cum patribus suis in civitate David, regnavitque Amasias filius ejus pro eo.

C A P U T XIII.

Joachaz rex Israel propter peccata sua gravissimè affligitur à rege Syriæ, conversus ad Dominum liberatur : cui mortuo succedit filius Joas, qui juxta Elisei mortuū vaticinium Syros ter devicit : mortui autem Elisei sepulchro injectus quidam mortuus suscitatur.

A 1 Anno vigesimo tertio Joas filii Ochoziæ regis Juda, regnavit Joachaz filius Jehu super Israel in Samaria decem, & septem annis.

2 Et fecit malum coram Domino, secutusque est peccata Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel, & non declinavit ab eis.

3 Iratusque est furor Dñi contra Israel, & tradidit eos in manu Hazael regis Syriæ, & in manu Benadad filii Hazael, cunctis diebus.

4 Deprecatus est autem Joachaz faciem Domini, & audivit eum Dominus : vidit enim angustiam Israel, quia attriverat eos rex Syriæ :

5 Et dedit Dominus salvatorem Israeli, & liberatus est de manu regis Syriæ : habitaveruntque filii Israel in tabernaculis suis sicut heri, & nudius tertius.

P 6 Verumtamen non recesserunt à peccatis domus Jeroboam, qui peccare fecit Israel, sed in ipsis ambulaverunt, siquidem & lucus permansit in Samaria.

7 Et non sunt derelicti Joachaz de populo nisi quinquaginta equites, & decem currus,

& decem millia peditum : interfecerat enim eos rex Syriæ, & redegerat quasi pulverem in tritura areæ.

8 Reliqua autem sermonum Joachaz, & univēsa, quæ fecit, & fortitudo ejus, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel?

9 Dormivitque Joachaz cum patribus suis, & sepelierunt eum in Samaria : regnavitque Joas filius ejus pro eo.

10 Anno trigesimo septimo Joas regis Juda, regnavit Joas filius Joachaz super Israel in Samaria sedecim annis.

11 Et fecit, quod malum est in conspectu Domini : non declinavit ab omnibus peccatis Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel, sed in ipsis ambulavit.

12 Reliqua autem sermonum Joas, & univēsa, quæ fecit, & fortitudo ejus, quomodo pugnaverit contra Amasiam regem Juda, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Israel?

13 Et dormivit Joas cum patribus suis : Jeroboam autem sedit super solium ejus. Porro Joas sepultus est in Samaria cum regibus Israel.

14 Eliseus autem ægrotabat infirmitate, quæ & mortuus est : descenditque ad eum Joas rex Israel, & flebat coram eo, dicebatque : Pater mi, pater mi : currus Israel, & auriga ejus.

15 Et ait illi Eliseus : Affert arcum, & sagittas. Cùmque attulisset ad eum arcum, & sagittas,

16 Dixit ad regem Israel : Pone manum tuam super arcum. Et cùm posuisset ille manum suam, superposuit Eliseus manus suas manibus regis,

17 Et ait : Aperi fenestram Orientalem. Cùmque aperuisset, dixit Eliseus : Jace sagittam. Et jecit. Et ait Eliseus : Sagitta salutis Domini, & sagitta salutis contra Syriam : percuteque Syriam in Aphec, donec consumas eam.

18 Et ait : Tolle sagittas, Qui cùm tulisset, rursum dixit ei : Percute jaculo terram. Et cùm percussisset tribus vicibus, & stetit, &

19 Iratus est vir Dei contra eum, & ait : Si percussisses Syriam usque ad consumptionem : nunc autem tribus vicibus percutes eam.

20 Mortuus est ergo Eliseus, & sepelierunt eum. Latrunculi autem de Moab venerunt in terram in ipso anno.

21 Quidam autem sepelientes hominem, viderunt latrunculos, & projecērūt cadaver in sepulchro Elisei. * Quod cùm tetigisset ossa Elisei, revixit homo, & stetit super pedes suos.

22 Igitur Hazael rex Syriæ afflixit Israel cunctis diebus Joachaz :

23 Et misertus est Dominus eorum, & reversus est ad eos propter pactum suum, quod habebat cum Abraham, & Isaac, & Jacob, & noluit disperdere eos, neque projicere penitus, usque in præsens tempus.

24 Mortuus est autem Hazael rex Syriæ, & regnavit Benadad filius ejus pro eo.

25 Porro Joas filius Joachaz tulit urbes de manu Benadad filii Hazael, quas tulerat de manu Joachaz patris sui jure prælii, tribus vicibus percussit eum Joas, & reddidit civitates Israel.

C

D

*Ecl.
48.5

CAPUT XIV.

Amasias, interfecit occisores patris sui Joas, percutit Edom: sed hac victoria factus elatior, provocans ad bellum Joas regem Israel, ab eo capitur, & Jerusalem disipitur: at Joas regi Israel succedit filius Jeroboam, qui ab angustis liberat Israel, cui succedit filius Zacharias: porro facta coniuratione adversus Amasiam regem Juda à suis occiditur, cui succedit filius Azarias impius.

A **I**N anno secundo Joas filii Joachaz regis Israel, regnavit Amasias filius Joas regis Juda.

*2 Par.
25. 16.

2 * Viginti quinque annorum erat, cum regnare cepisset: viginti autem, & novem annis regnavit in Jerusalem, nomen matris ejus Joadan de Jerusalem.

3 Et fecit rectum coram Domino, verumtamen non ut David pater ejus. Juxta omnia, quæ fecit Joas pater suus, fecit:

4 Nisi hoc tantum, quod excelsa non abstulit: adhuc enim populus immolabat, & adolebat incensum in excelsis.

B

5 Cumque obtinuisset regnum, percussit servos suos, qui interfecerant regem patrem suum:

*Deut.
21. 16.
Exch.
18. 20.

6 Filios autem eorum, qui occiderant, non occidit, juxta quod scriptum est in libro legis Moysi, sicut præcepit Dominus, dicens: * Non morientur patres pro filiis, nec filii morientur pro patribus: sed unusquisque in peccato suo morietur.

7 Ipse percussit Edom in valle Salinarum decem millia, & apprehendit petram in prelio, vocavitque nomen ejus Jechel, usque in præsentem diem.

8 Tunc misit Amasias nuntios ad Joas filium Joachaz, filii Jehu regis Israel, dicens: Veni, & videamus nos.

C

9 Remisitque Joas rex Israel ad Amasiam regem Juda, dicens: Carduus Libani misit ad cedrum, quæ est in Libano, dicens: Da filiam tuam filio meo uxorem. Transieruntque bestie saltus, quæ sunt in Libano, & conculcaverunt carduum.

10 Percutienti invaluisti super Edom, & sublevavit te cor tuum: contentus esto gloria, & sede in domo tua: quare provocas malum, ut cadas tu, & Judas tecum?

11 Et non aculevit Amasias: ascenditque Joas rex Israel, & viderunt se ipse, & Amasias rex Juda in Bethfames oppido Judæ.

12 Percussitque est Juda coram Israel, & fugerunt unusquisque in tabernacula sua.

D

13 Amasiam verò regem Juda filium Joas filii Ochozæ, cepit Joas rex Israel in Bethfames, & adduxit eum in Jerusalem: & interrupit murum Jerusalem, à porta Ephraim, usque ad portam anguli, quadringentis cubitis.

14 Tulitque omne aurum, & argentum, & universa vasa, quæ inventa sunt in domo Domini, & in thesauris regis, & obfides, & reversus est in Samariam.

15 Reliqua autem verborum Joas, quæ fecit, & fortitudo ejus, quæ pugnavit contra Amasiam regem Juda, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel?

16 Dormivitque Joas cum patribus suis, & sepultus est in Samaria cum regibus Israel: & regnavit Jeroboam filius ejus pro eo.

17 Vixit autem Amasias, filius Joas, rex Juda, postquam mortuus est Joas filius Joachaz regis Israel, quindecim annis.

18 Reliqua autem sermonum Amasias, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Juda?

19 Factaque est contra eum conjuratio in Jerusalem: at ille fugit in Lachis, & interfecerunt eum ibi. 20 Et asportaverunt in equis, sepultusque est in Jerusalem cum patribus suis in civitate David.

*2 Par.
16. 1.
F

21 * Tulit autem universus populus Judæ Azariam annos natum sedecim, & constituerunt eum regem pro patre ejus Amasia.

22 Ipse edificavit Elath, & restituit eam Judæ, postquam dormivit rex cum patribus suis.

23 Anno quintodecimo Amasias filii Joas regis Juda, regnavit Jeroboam filius Joas regis Israel in Samaria, quadraginta, & uno anno.

24 Et fecit, quod malum est coram Domino. Non recessit ab omnibus peccatis Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel.

G

25 Ipse restituit terminos Israel, ab introitu Emath usque ad mare solitudinis, juxta sermonem Domini Dei Israel, quem locutus est per servum suum * Jonam filium Amathi prophetam, qui erat de Geth, quæ est in Opher.

*Jon.
1. 1.

26 Vidit enim Dominus afflictionem Israel amaram nimis, & quod consumpti essent usque ad clausos carcere, & extremos, & non esset, qui auxiliaretur Israeli.

27 Nec locutus est Dominus, ut deleteret nomen Israel de sub cælo, sed salvavit eos in manu Jeroboam filii Joas.

28 Reliqua autem sermonum Jeroboam, & universa, quæ fecit, & fortitudo ejus, quæ præliatus est, & cuomodò restituit Damascum, & Emath Judæ in Israel nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel?

29 Dormivitque Jeroboam cum patribus suis regibus Israel, & regnavit Zacharias filius ejus pro eo.

CAPUT XV.

Azaria leproso succedit filius Joathan in Juda: Zacharias autem in Israel succedit Sellum, & huic Manahem, qui sit tributarius regi Assyriorum, & huic Phaceja, cujus temporibus Theylathphalasar devictam magnam partem Israelitarum transtulit in Assyrios: huic succedit Osee: in Juda autem mortuo Joathan succedit filius Achaz.

A **I**Nno vigesimo septimo Jeroboam regis Israel, regnavit Azarias filius Amasias regis Juda.

A

2 Sedecim annorum erat, cum regnare cepisset, & quinquaginta duobus annis regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Jechelia de Jerusalem.

3 Fecitque, quod erat placitum coram Dño, juxta omnia, quæ fecit Amasias pater ejus.

4 Verumtamen excelsa non est demolitus: adhuc populus sacrificabat, & adolebat incensum in excelsis.

5 * Percussit autem Dominus regem, & fuit leprosus usque in diem mortis suæ, & habitabat in domo libera seorsum: Joathan verò filius regis gubernabat palatium, & judicabat populum tertæ.

*2 Par.
16. 11.

6 Reliqua autem sermonum Azariae, & universa, quae fecit, nonne haec scripta sunt in Libro verborum dierum regum Juda?

7 Et dormivit Azarias cum patribus suis: sepelieruntque eum cum majoribus suis in civitate David, & regnavit Joathas filius ejus pro eo.

8 Anno trigésimo octavo Azariae regis Juda, regnavit Zacharias filius Jeroboam super Israel in Samaria sex mensibus.

9 Et fecit, quod malum est coram Domino, sicut fecerant patres ejus: non recessit à peccatis Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel.

10 Conjuravit autem contra eum Sellum filius Jabes: percussitque eum palam, & interfecit, regnavitque pro eo.

11 Reliqua autem verborum Zachariae, nonne haec scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel?

* Sup. 10.3. C 12 * Ille est sermo Domini, quem locutus est ad Jehu dicens: Filii tui usque ad quartam generationem sedebunt super thronum Israel. Factumque est ita.

13 Sellum filius Jabes regnavit trigésimo nono anno Azariae regis Juda: regnavit autem uno mense in Samaria.

14 Et ascendit Manahem filius Gadi de Thersa: venitque in Samariam, & percussit Sellum filium Jabes in Samaria, & interfecit eum, regnavitque pro eo.

15 Reliqua autem verborum Sellum, & conjuratio ejus, per quam tetendit insidias, nonne haec scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel?

16 Tunc percussit Manahem Thapsam, & omnes, qui erant in ea, & terminos ejus de Thersa: noluerant enim aperire ei: & interfecit omnes praegnantes ejus, & scidit eas.

17 Anno trigésimo nono Azariae regis Juda, regnavit Manahem filius Gadi super Israel decem annis in Samaria.

18 Fecitque, quod erat malum coram Dño: non recessit à peccatis Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel cunctis diebus ejus.

19 Veniebat Phul rex Assyriorum in terram, & dabat Manahem Phul mille talenta argenti, ut esset ei in auxilium, & firmaret regnum ejus.

20 Indixitque ei Manahem argentum super Israel cunctis potentibus, & divitibus, ut daret regi Assyriorum, quinquaginta ficles argenti per singulos: reversusque est rex Assyriorum, & non est moratus in terra.

21 Reliqua autem sermonum Manahem, & universa, quae fecit, nonne haec scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel?

22 Et dormivit Manahem cum patribus suis: regnavitque Phaceja filius ejus pro eo.

23 Anno quinquagesimo Azariae regis Juda, regnavit Phaceja filius Manahem super Israel in Samaria biennio.

24 Et fecit, quod erat malum coram Domino: non recessit à peccatis Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel.

25 Conjuravit autem adversus eum Phacee filius Romelia, dux ejus, & percussit eum in Samaria in turre domus regiae, juxta Argob, & juxta Arie, & cum eo quinquaginta viros de filiis Galaaditarum, & interfecit eum, regnavitque pro eo.

26 Reliqua autem sermonum Phaceja, & universa, quae fecit, nonne haec scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel?

27 Anno quinquagesimo secundo Azariae regis Juda, regnavit Phacee filius Romelia super Israel in Samaria viginti annis.

28 Et fecit, quod erat malum coram Domino: non recessit à peccatis Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel.

29 In diebus Phacee regis Israel venit Teglatphalasar rex Assur, & cepit Aion, & Abel domum Maacha, & Janoe, & Cedee, & Alor, & Galaad, & Galilaeam, & universam terram Nephthali: & transtulit eos in Assyrios.

30 Conjuravit autem, & tetendit insidias Osee filius Ela contra Phacee filium Romeliae, & percussit eum, & interfecit: regnavitque pro eo vigésimo anno Joathas filii Ozia.

31 Reliqua autem sermonum Phacee, & universa, quae fecit, nonne haec scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel?

32 * Anno secundo Phacee, filii Romeliae regis Israel, regnavit Joatham filius Ozia regis Juda.

33 Viginti quinque annorum erat, cum regnare cepisset, & sedecim annis regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Jerusa, filia Sadoc.

34 Fecitque, quod erat placitum coram Domino: juxta omnia, quae fecerat Ozias pater suus, operatus est.

35 Verumtamen excelsa non abstulit: adhuc populus immolabat, & adolebat incensum in excelsis: ipse edificavit portam domus Domini sublimissimam.

36 Reliqua autem sermonum Joatham, & universa, quae fecit, nonne haec scripta sunt in Libro verborum dierum regum Juda?

37 In diebus illis cepit Dominus mittere in Judam, Rafin regem Syriarum, & Phacee filium Romeliae.

38 Et dormivit Joatham cum patribus suis, sepultusque est cum eis in civitate David patris sui, & regnavit Achaz filius ejus pro eo.

C A P U T XVI.

Achaz filium suum per ignem consecrat idolis, regibus quoque Israel & Syriarum Jerusalem obsidentibus, auxilium a rege Assyriorum missis muneribus obtinet, in ejus gratiam ablato Dei cultu diis Assyriorum sacrificat, cui succedit pius filius Ezechias.

A Anno decimo septimo Phacee filii Romeliae, regnavit Achaz filius Joatham regis Juda.

2 * Viginti annorum erat Achaz, cum regnare cepisset, & sedecim annis regnavit in Jerusalem: non fecit, quod erat placitum in conspectu Domini Dei sui, sicut David pater ejus.

3 Sed ambulavit in via regum Israel: insuper & filium suum consecravit, transferens per ignem secundum idola gentium: quae dissipavit Dominus coram filiis Israel.

4 Immolabat quoque victimas, & adolebat incensum in excelsis, & in collibus, & sub omni ligno frondoso.

5 * Tunc ascendit Rafin rex Syriarum, & Phacee filius Romeliae rex Israel, in Jerusalem ad preliandum: cumque obsiderent Achaz, non valuerunt superare eum.

6 In tempore illo restituit Rafin rex Syriarum Ailam Syriarum, & ejecit Judaeos de Aila: &

Idumæi venerunt in Ailam, & habitaverunt ibi usque in diem hanc.

7 Misit autem Achaz nuntios ad Theglathphalasar regem Assyriorum, dicens: Servus tuus, & filius tuus ego sum: ascende, & salvum me fac de manu regis Syriæ, & de manu regis Israel, qui consurrexerunt adversum me.

8 Et cum collegisset argentum, & aurum, quod inveniri potuit in domo Domini, & in thesauris regis, misit regi Assyriorum munera.

9 Qui & acquievit voluntati ejus: ascendit enim rex Assyriorum in Damascum, & vastavit eam: & transtulit habitatores ejus Cyrenen, Rafin autem interfecit.

10 Perrexitque rex Achaz in occursum Theglathphalasar regis Assyriorum in Damasco: cumque vidisset altare Damasci, misit rex Achaz ad Uriam sacerdotem exemplar ejus, & similitudinem juxta omne opus ejus.

C 11 Extruxitque Urias sacerdos altare: juxta omnia, quæ præceperat rex Achaz de Damasco, ita fecit sacerdos Urias, donec veniret rex Achaz de Damasco.

12 Cumque venisset rex de Damasco, vidit altare, & veneratus est illud: ascenditque, & immolavit holocausta, & sacrificium suum.

13 Et libavit libamina, & fudit sanguinem pacificorum, quæ obtulerat super altare.

14 Porro altare æreum, quod erat coram Domino, transtulit de facie templi, & de loco altaris, & de loco templi Domini, posuitque illud ex latere altaris ad aquilonem.

D 15 Præcepit quoque rex Achaz Urias sacerdoti, dicens: Super altare majus offer holocaustum matutinum, & sacrificium vespertinum, & holocaustum regis, & sacrificium ejus, & holocaustum universi populi terræ, & sacrificia eorum, & libamina eorum: & omnem sanguinem holocausti, & universum sanguinem victimæ super illud effundes, altare vero æreum erit paratum ad voluntatem meam.

16 Fecit igitur Urias sacerdos juxta omnia, quæ præceperat rex Achaz.

17 Tulit autem rex Achaz celatas bases, & luterem, qui erat desuper: & mare deposuit de bobus æreis, qui sustentabant illud, & posuit super pavimentum stratum lapide.

18 Musach quoque sabbati, quod edificaverat in templo, & ingressum regis exterius convertit in templum Domini, propter regem Assyriorum.

19 Reliqua autem verborum Achaz, quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum Juda?

20 Dormivitque Achaz cum patribus suis, & sepultus est cum eis in civitate David, & regnavit Ezechias filius ejus pro eo.

C A P U T XVII.

Post multa filiorum Israel, quæ commemorantur, facinorosa, Salmanasar sub Osee recusante antiquum Assyriis pendere tributum, transfert Israel in Assyrios, & quia Assyrii in Samariam misit cultum Dei ignorantes devorabantur a leonibus, mittitur eis sacerdos Israeliticus, qui ipsos instruat: sicque factum est, ut & Deo, & idolis servirent.

E 1 Anno duodecimo Achaz regis Juda, regnavit Osee filius Ela in Samaria

super Israel novem annis.

2 Fecitque malum coram Domino: sed non sicut reges Israel, qui ante eum fuerant.

3 * Contra hunc ascendit Salmanasar rex Assyriorum, & factus est ei Osee servus, reddebatque illi tributa.

4 Cumque deprehendisset rex Assyriorum Osee, quod rebellare nitens misisset nuntios ad Suam regem Ægypti, ne præstaret tributa regi Assyriorum, sicut singulis annis solitus erat, obsedit eum, & vincum misit in carcerem.

5 Pervagatusque est omnem terram, & ascendens Samariam, obsedit eam tribus annis.

6 * Anno autem nono Osee, cepit rex Assyriorum Samariam, & transtulit Israel in Assyrios: posuitque eos in Hala, & in Habor, juxta fluvium Gozan, in civitatibus Medorum.

7 Factum est enim, cum peccassent filii Israel Domino Deo suo, qui eduxerat eos de terra Ægypti de manu Pharaonis regis Ægypti, coluerant deos alienos.

8 Et ambulaverunt juxta ritum gentium, quas consumpserat Dominus in conspectu filiorum Israel, & regum Israel: quia similiter fecerant.

9 Et offenderunt filii Israel verbis non rectis Dominum Deum suum: & edificaverunt sibi excelsa in cunctis urbibus suis, à Turre custodum usque ad Civitatem munitam.

10 Feceruntque sibi statuas, & lucos in omni colle sublimi, & subter omne lignum nemorosum:

11 Et adolebant ibi incensum super aras in morem gentium, quas transtulerat Dominus à facie eorum: feceruntque verba pessima irritantes Dominum.

12 Et coluerunt immunditias, de quibus præcepit eis Dominus, ne facerent verbum hoc.

13 Et testificatus est Dominus in Israel, & in Juda, per manum omnium Prophetarum, & Videntium, dicens: * Revertimini à vis vestris pessimis, & custodite præcepta mea, & caeremonias, juxta omnem legem, quam præcepi patribus vestris: & sicut misi ad vos in manu servorum meorum Prophetarum.

14 Qui non audierunt, sed induraverunt cervicem suam juxta cervicem patrum suorum, cui noluerunt obedire Domino Deo suo.

15 Et abjecerunt legitima ejus, & pactum, quod pepigit cum patribus eorum, & testificationes, quibus contestatus est eos, secuti que sunt vanitates, & vanè egerunt: & secuti sunt gentes, quæ erant per circuitum eorum, super quibus præceperat Dominus eis, ut non facerent sicut & illa faciebant.

16 Et dereliquerunt omnia præcepta Domini Dei sui: feceruntque sibi constatiles duos vitulos, & lucos, & adoraverunt universam militiam cæli: servieruntque Baal.

17 Et consecraverunt filios suos, & filias suas per ignem: & divinationibus inserviebant, & auguriis: & tradiderunt se, ut facerent malum coram Domino, ut irritarent eum.

18 Iratusque est Dominus vehementer Israeli, & abstulit eos à conspectu suo, & non remansit nisi tribus Juda tantummodo.

19 Sed nec ipse Juda custodivit mandata Domini Dei sui: verum ambulavit in erroribus Israel, quos operatus fuerat.

20 Projecitque Dominus omne semen Israel:

& affixit

* Inf.
18. 9.
Tob.
1. 2.

* Infr.
18. 10.

B

C
* Jer.
21. 5.

D

& affixit eos; & tradidit eos in manu diripientium; donec projiceret eos à facie sua:

* 3.
Reg.
12. 19.

21 * Ex eo jam tempore, quo scissus est Israel à domo David; & constituerunt sibi regem Jeroboam filium Nabat: separavit enim Jeroboam Israel à Domino; & peccare eos fecit peccatum magnum.

22 Et ambulaverunt filii Israel in universis peccatis Jeroboam; quæ fecerat: & non recesserunt ab eis.

* Jer.
15. 9.

23 * Usquequò Dominus auferret Israel à facie sua; sicut locutus fuerat in manu omnium servorum suorum Prophetarum, translatusque est Israel de terra sua in Assyrios, usque in diem hanc.

24 Adduxit autè rex Assyriorum viros de Baby-lone, & de Cutha, & de Avath, & de Emath, & de Sepharvaim: & collocavit eos in civitatibus Samariæ pro filiis Israel, qui possederunt Samariam, & habitaverunt in urbibus ejus.

25 Cumque ibi habitare cõpissent, non timebant Dominum: & immisit in eos Dominus leones, qui interficiebant eos.

E

26 Nuntiatumque est regi Assyriorum, & dictum: Gentes, quas transfulisti, & habitare fecisti in civitatibus Samariæ, ignorant legitimam Dei terræ: & immisit in eos Dominus leones, & ecce interficiunt eos, eò quòd ignorent ritum Dei terræ.

27 Præcepit autem rex Assyriorum, dicens: Ducite illuc unum de sacerdotibus, quos inde captivos adduxistis, & vadat, & habitet cum eis: & doceat eos legitimam Dei terræ.

28 Igitur cum venisset unus de sacerdotibus his, qui captivi ducti fuerant de Samaria, habitavit in Bethel, & docebat eos, quomodo colerent Dominum.

29 Et unaquæque gens fabricata est deum suum: posueruntque eos in fanis excelsis, quæ fecerant Samaria, Gens, & Gens in urbibus suis, in quibus habitabant.

30 Viri enim Babylonii fecerunt Sochoth-benoth: viri autem Chutæi fecerunt Nergel: & viri de Emath fecerunt Asima.

F

31 Porro Hevæi fecerunt Nebahaz, & Tharthac. Hi autem, qui erant de Sepharvaim, comburebant filios igni, Adramelech, & Anamelech diis Sepharvaim.

32 Et nihilominus colebant Dñm. Fecerunt autem sibi de novissimis sacerdotes excelsorum, & ponebant eos in fanis sublimibus.

33 Et cum Dominum colerent, diis quoque suis serviebant juxta consuetudinem gentium, de quibus translati fuerant Samariam:

34 Usque in præsentem diem morem sequuntur antiquum: non timent Dominum, neque custodiunt cæremonias ejus, judicia, & legem, & mandatum, quod præceperat Dominus filiis Jacob, * quem cognominavit Israel:

* Gen.
31. 28.

35 Et percussit eos cum eis pactum, & mandaverat eis, dicens: Nolite timere deos alienos, & non adoretis eos, neque colatis eos, & non immoletis eis:

G

36 Sed Dominum Deum vestrum, qui eduxit vos de Terra Ægypti in fortitudine magna, & in brachio extento, ipsum time, & illum adorate, & ipsi immolate: 37 Cæremonias quoque, & judicia, & legem, & mandatum, quod scripsit vobis, custodite, ut faciatis cunctis diebus:

& non timeatis deos alienos.

38 Et pactum, quod percussit vobiscum, nolite oblivisci: nec colatis deos alienos.

39 Sed Dominum Deum vestrum time, & ipse eruet vos de manu omnium inimicorum vestrorum:

40 Illi verò non audierunt; sed juxta consuetudinem suam pristinam pertrabant.

41 Fuerunt igitur Gentes istæ timentes quidem Dominum, sed nihilominus & idolis suis servientes: nam & filii eorum, & nepotes, sicut fecerunt patres sui, ita faciunt usque in præsentem diem.

CAPUT XVIII.

Ezechias pietate eximius, dissipatis idolorum delubris, ac a neo Moysi serpente confosso percussit Edom: & c. ab Assyriis rebellasset, rex Assyriorum expugnatis civitatibus Juda, Ezechias veniam precanti, magnam pecunie vim imponit: missa quoque manu valida Jerusalem obsidet, multis probris in Ezechiam, & blasphemis in Deum per Rabsacem jactatis.

1 Anno * tertio Osee filii Ela regis Israel, regnavit Ezechias filius Achaz regis Juda.

A
* 1. Par.
28. 7.
& 29.
1.

2 Vigintiquinque annorum erat, cum regnare cõpisset: & vigintinove annis regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Abi filia Zachariæ.

3 Fecitque, quod erat bonum coram Domino, juxta omnia, quæ fecerat David pater ejus.

4 Ipse dissipavit excelsa, & contrivit statuas, & succidit lucos, & confregitque serpentem æneum, * quem fecerat Moyses: siquidem usque ad illud tempus filii Israel adolebant ei incensum: vocavitque nomen ejus Nohestan.

* Nu.
11. 9.

5 In Domino Deo Israel speravit: itaque post eum non fuit similis ei de cunctis regibus Juda, sed neque in his, qui ante eum fuerunt.

6 Et adhasit Domino, & non recessit à vestigiis ejus, fecitque mandata ejus, quæ præceperat Dominus Moysi.

7 Unde & erat Dominus cum eo, & in cunctis, ad quæ procedebat, sapienter se agebat. Rebellavit quoque contra regem Assyriorum & non servivit ei.

8 Ipse percussit Philistæos usque ad Gazam, & omnes terminos eorum, à Turre custodum usque ad Civitatem munitam.

* Sup.
17. 6.
Tob.
1. 2.

9 * Anno quarto regis Ezechiz, qui erat annus septimus Osee filii Ela regis Israel, ascendit Salmanasar rex Assyriorum in Samariam, & oppugnavit eam.

10 Et cepit. Nam post annos tres, anno sexto Ezechiz, id est nono anno Osee regis Israel, capta est Samaria.

11 Et transfudit rex Assyriorum Israel in Assyrios, collocavitque eos in Hala, & in Habor fluviiis Gozan in civitatibus Medorum:

12 Quia non audierunt vocem Domini Dei sui, sed prætergressi sunt pactum ejus: omnia, quæ præceperat Moyses servus Domini, non audierunt, neque fecerunt.

13 * Anno quattodecimo regis Ezechias, ascendit Sennacherib rex Assyriorum ad universas civitates Juda munitas: & cepit eas.

C
* 2. Par.
12. 1.
Eccij.
48. 10.
1. 31.
16. 1.

14 Tunc misit Ezechias rex Juda nuntios ad regem Assyriorum in Lachis, dicens: Peccavi, recede a me: & omne, quod imposueris mihi, feram. Indixit itaque rex Assyriorum Ezechiae regi Judae trecenta talenta argenti, & triginta talenta auri.

15 Deditque Ezechias omne argentum, quod sepeperat fuerat in domo Domini, & in thesauris regis.

16 Intempore illo confregit Ezechias valvas templi Domini, & laminas auri, quas ipse affixerat, & dedit eas regi Assyriorum.

D 17 Misit autem rex Assyriorum Thartan, & Rabfari, & Rabfacen, de Lachis ad regem Ezechiam, cum manu valida, Jerusalem: qui cum ascendissent, venerunt Jerusalem, & steterunt juxta aqueductum piscine superioris, quae est in via Agri fullonis.

18 Vocaveruntque regem: egressus est autem ad eos Eliacim filius Helciae, praepositus domus, & Sobna scriba, & Joahe filius Alaph a commentariis.

19 Dixitque ad eos Rabfacer: Loquimini Ezechiae: Haec dicit rex magnus, rex Assyriorum: Quae est ista fiducia, qua niteris?

20 Forsitan inisti consilium, ut praepares te ad praelium. In quo confidis, ut audeas rebellare?

21 An speras in baculo arundineo, atque contrafractio Aegypti, super quem si incubuerit homo, comminutus ingreditur manum ejus, & perforabit eam? sic est Pharao Rex Aegypti, omnibus, qui confidunt in se.

E 22 Quod si dixeritis mihi: In Domino Deo nostro habemus fiduciam: nonne iste est, cujus abstulit Ezechias excelsa, & altaria: & praecipit Judae, & Jerusalem: Ante altare hoc adorabitis in Jerusalem?

23 Nunc igitur transire ad dominum meum regem Assyriorum, & dabo vobis duo millia eorum, & videte, an habere valeatis ascensores eorum.

24 Et quomodo potestis resistere ante unum satrapam de servis domini mei minimis? An fiduciam habes in Aegypto

propter currus, & equites?

25 Numquid sine Domini voluntate ascendi ad locum istum, ut demolirer eum? Dominus dixit mihi: Ascende ad terram hanc, & demolire eam.

26 Dixerunt autem Eliacim filius Helciae, & Sobna, & Joahe Rabfari: Precamur, ut loquaris nobis servis tuis Syriacis, siquidem intelligimus hanc linguam: & non loquaris nobis Judaice, audiente populo, qui est super murum.

27 Responditque eis Rabfacer, dicens: Numquid ad dominum tuum, & ad te misit me dominus meus, ut loquerer sermones hos, & non potius ad viros, qui sedent super murum, ut comedant stercora sua, & bibant urinam suam vobiscum?

28 Stetit itaque Rabfacer, & exclamavit voce magna Judaice, & ait: Audite verba regis magni, regis Assyriorum.

29 Haec dicit rex: Non vos seducat Ezechias: non enim poterit erueri vos de manu mea.

30 Neque fiduciam vobis tribuat super Dominum, dicens: Eruens liberabit nos Dominus, & non tradetur civitas haec in manu regis Assyriorum.

31 Nolite audire Ezechiam. Haec enim dicit rex Assyriorum. Facite mecum, quod vobis est utile, & egredimini ad me: & comedet unusquisque de vinea sua, & de ficu sua: & bibetis aquas de cisternis vestris.

32 Donec veniam, & transferam vos in terram, quae similis est terra vestra, in terram fructiferam, & fertilem vini: terram panis, & vinearum, terram olivarum, & olei, ac mellis, & vivetis, & non moriemini. Nolite audire Ezechiam, qui vos decipit, dicens: Dominus liberabit nos.

33 Numquid liberaverunt dii gentium terram suam de manu regis Assyriorum?

34 Ubi est deus Emath, & Arphad? ubi est deus Sepharvaim, Ana, & Ava? numquid liberaverunt Samariam de manu mea?

35 Quia illi sunt in universis diis terrarum, qui eruerunt regionem suam de manu mea, ut

possit eruerē Dñs Jerusalem de manu mea?

36 Tacuit itaque populus, & non respondit ei quidquam: siquidem præceptum regis acceperant, ut non responderent ei.

37 Venitq; Eliacim filius Helcia, præpositus domus, & Sobna scriba, & Joahe filius Asaph à commentariis ad Ezechiam, scissis vestibus, & nuntiaverunt ei verba Rabfacis.

C A P U T X I X.

Ezechia, & Isaiā conversis ad Dominum, & pro liberatione precantibus propter Rabfacis blasphemias, percutit Angelus Domini centum octoginta quinque millia Assyriorum, quare furiens Sennacherib in templo dolorum à filiis suis occiditur.

A 17. 1. **Q**Uæ cum audisset Ezechias rex, scidit vestimenta sua, & operatus est sacco, ingressusque est domum Domini.

2 Et misit Eliacim præpositū domus, & Sobnam scribam, & senes de sacerdotibus, operos faccis, ad Isaiam prophetam filium Amos.

3 Qui dixerunt: Hæc dicit Ezechias: Dies tribulationis, & increpationis: & blasphemia, dies iste: venerunt filii usque ad partum, & vires non habet parturiens.

4 Si forte audiat Dominus Deus tuus universa verba Rabfacis, quem misit rex Assyriorum dominus suus, ut exprobraret Deum viventem, & argueret verbis, quæ audivit Dominus Deus tuus: & fac orationem pro reliquiis, quæ repertæ sunt.

5 Venerunt ergo servi regis Ezechiz ad Isaiam.

6 Dixitq; eis Isaias: Hæc dicetis domino vestro: Hæc dicit Dominus: Noli timere à facie sermonum, quos audisti, quibus blasphemaverunt pueri regis Assyriorum me.

7 Ecce ego immitto ei spiritum, & audiet nuntium, & revertetur in terram suam, & deiciam eum gladio in terra sua.

8 Reversus est ergo Rabfacis, & invenit regem Assyriorum expugnantem Lobnam: Audierat enim, quod recessisset de Lachis.

9 Cumque audisset de Tharaca rege Æthiopiz, dicentes: Ecce, egressus est, ut pugnet adversum te: & iret contra eum, misit nuntios ad Ezechiam, dicens:

10 Hæc dicite Ezechiz regi Juda: Non te seducat Deus tuus, in quo habes fiduciam; neque dicas: Non tradetur Jerusalem in manus regis Assyriorum.

11 Tu enim iuse audisti, quæ fecerunt reges Assyriorum universis terris, quo modo vastaverunt eas: num ergo solus poteris liberari?

12 Numquid liberaverunt dii gentium singulos, quos vastaverunt patres mei, Gozan videlicet, & Haran, & Reseph, & filios Eden, qui erant in Thelassar?

13 Ubi est rex Emath, & rex Arphad, & rex civitatis Sepharvaim, Ana, & Ava?

14 Itaq; cum accepisset Ezechias litteras de manu nuntiorum, & legisset eas, ascendit in domum Dñi, & expandit eas coram Domino.

15 Et oravit in conspectu ejus, dicens: Domine Deus Israel, qui sedes super cherubim, tu es Deus solus regum omnium terræ, tu fecisti cælum, & terram.

16 Inclina aurem tuam, & audi: aperi, Domine, oculos tuos, & vide: audi omnia verba Sennacherib, qui misit, ut exprobra-

ret nobis Deum viventem.

17 Verè, Domine, dissipaverunt reges Assyriorum gentes, & terras omnium.

18 Et miserunt deos eorum in ignem: non enim erant dii, sed opera manuum hominum ex ligno, & lapide, & perdidit eos.

19 Nunc igitur, Domine Deus noster, salvos nos fac de manu ejus, ut sciant omnia regna terræ, quia tu es Dominus Deus solus.

20 Misit autem Isaias filius Amos ad Ezechiam, dicens: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Quæ deprecatus es me super Sennacherib rege Assyriorum, audivi.

21 Iste est sermo, quem locutus est Dominus de eo: Sprevit te, & subannavit te, virgo filia Sion: post tergum tuum caput movit, filia Jerusalem.

22 Cui exprobrasti, & quem blasphemasti? contra quem exaltasti vocem tuā, & elevasti in excelsum oculos tuos? contra sanctum Israel.

23 Per manum fervorum tuorum exprobrasti Dño, & dixisti: In multitudine curruum meorum ascendi excelsa montium in summitate Libani, & succidi sublimes cedros ejus, & electas abietes illius. Et ingressus sum usque ad terminos ejus, & salum Carmeli ejus.

24 Ego succidi. Et bibi aquas alienas, & siccavi vestigiis pedum meorum omnes aquas clausas.

25 Numquid non audisti, quid ab initio fecerim? Ex diebus antiquis planavi illud, & nunc adduxi: eruntque in ruinam collium pugnantium civitates munite.

26 Et qui sedent in eis, humiles manu, contremuerunt, & confusi sunt, facti sunt velut segetum agri, & virens herba tectorum, quæ refecta est, antequam veniret ad maturitatem.

27 Habitaculum tuum, & egressum tuum, & introitum tuum, & viam tuam ego præscivi, & furorem tuum contra me.

28 Insanisti in me, & superbia tua ascendit in aures meas: ponam itaque circulum in naribus tuis, & camum in labiis tuis, & reducam te in viam, per quam venisti.

29 Tibi autem, Ezechia, hoc erit signum: Comede hoc anno, quæ repereris: in secundo autem anno, quæ spontè nascuntur: porro in tertio anno seminate, & metite, plantate vineas, & comedite fructum earum.

30 Et quodcumque reliquum fuerit de domo Juda, mittet radicem deorsum, & faciet fructum sursum.

31 De Jerusalem quippe egredientur reliquæ, & quod salvetur de monte Sion: zelus Domini exercituum faciet hoc.

32 Quomobrem hæc dicit Dominus de rege Assyriorum: Non ingreditur urbem hanc, nec mittet in eam sagittam, nec occupabit eam clypeus, nec circumdabit eam munio.

33 Per viam, quæ venit, revertetur: & civitatem hanc non ingreditur, dicit Dominus.

34 Protegamq; urbem hanc, & salvabo eam propter me, & propter David servum meum.

35 * Factum est igitur in nocte illa, venit Angelus Domini, & percussit in castris Assyriorum centum octoginta quinque millia. Cumque diluculo surrexisset, vidit omnia corpora mortuorum: & recedens abiit.

36 Et reversus est Sennacherib rex Assyriorum, & mansit in Ninive.

D

E

F

G

* Tob.
1. 21.
Ecll.
48. 24.
Isai.
37. 6.
1. Ma.
chab.
7. 41.
2. Ma.
chab.
8. 19.

*Tob.
1. 24.

37 * Cumque adoraret in templo Nefroch deum suum, Adramelech, & Sarasar filii ejus percusserunt eum gladio, fugeruntque in terram Armeniorum, & regnavit Asarhaddon filius ejus pro eo.

C A P U T X X.

*Isaias egrotante Ezechiam morituro de-
nuntiat, at ille sua oratione sanitatem cum
prorogatione vite ad quindecim annos à
Deo impetrat, datofanitatisheno per So-
lis regressum: Assyrii autem munera dese-
rentibus thesauros ostendit, & ob id per Isaiam
reprehensio, captivitas Babylonica denun-
tiatur, cui impius succedit filius Manasses.*

A
2. Par.
12. 14.
Hai.
36. 1.

1 **I**N diebus illis egrotavit Ezechias ulcure ad mortem: & venit ad eum Isaias filius Amos propheta, dixitque ei: Hæc dicit Dominus Deus: Præcipe domui tuæ: morieris enim tu, & non vives.

2 Qui convertit faciem suam ad parietem, & oravit Dominum, dicens:

3 Obsecro, Dñe, memento, quæso, quomodo ambulaverim coram te in veritate, & in corde perfecto, & quod placitum est coram te fecerim. Flevit itaque Ezechias fletu magno.

4 Et antequam egredieretur Isaias mediam partem atrii, factus est sermo Domini ad eum, dicens,

5 Revertere, & dic Ezechia duci populi mei: Hæc dicit Dominus Deus David patris tui: Audi vi orationem tuam, & vidi lacrymas tuas: & ecce sanavi te, dic tertio ascendes templum Domini.

6 Et addam diebus tuis quindecim annos, sed & de manu regis Assyriorum liberabo te, & civitatem hanc, & protegam urbem istam, propter me, & propter David servum meum.

7 Dixitque Isaias: Afferte massam ficorum. Quam cum attulissent, & posuissent super ulcus ejus, curatus est.

8 Dixerat autem Ezechias ad Isaiam: Quod erit signum, quia Dominus me sanabit, & quia ascensurus sum die tertia templum Domini?

9 Cui ait Isaias: Hoc erit signum à Domino, quod facturus sit Dominus sermonem, quem locutus est: Vis, ut ascendat umbra decem lineis, an ut revertatur totidem gradibus?

10 Et ait Ezechias: Facile est umbram crescere decem lineis: nec hoc volo, ut fiat, sed ut revertatur retrorsum decem gradibus.

11 Invocavit itaque Isaias propheta Dominum, & reduxit umbram per lineas, quibus jam descenderat in horologio Achaz, retrorsum decem gradibus.

C
*11aie
39. 1.

12 * In tempore illo misit Berodach Baladan, filius Baladan, rex Bebylcniorum, litteras, & munera ad Ezechiam: audierat enim, quod agrotasset Ezechias.

13 Letatus est autem in adventu eorum Ezechias, & ostendit eis domum aromatum, & aurum, & argentum, & pigmenta varia, unguenta quoque, & domum vasorum suorum, & omnia, quæ habere poterat in thesauris suis. Non fuit, quod non monstraret eis Ezechias in domo sua, & in omni potestate sua.

14 Venit autem Isaias propheta ad regem Ezechiam, dixitque ei: Quid dixerunt viri isti aut unde venerunt ad te? Cui ait Ezechias: De terra longinqua venerunt ad me, de Babylone.

D

15 At illi respondit: Quid viderunt in do-

motua? Ait Ezechias: Omnia, quæcumque sunt in domo mea, viderunt: nihil est, quod non monstraverim eis in thesauris meis.

16 Dixit itaque Isaias Ezechia: Audi sermonem Domini:

17 Ecce dies venient, & auferentur omnia, quæ sunt in domo tua, & quæ condiderunt patres tui usque in diem hanc, in Babylone: non remanebit quidquam, ait Dominus.

18 Sed & de filiis tuis, qui egredientur ex te, quos generabis, tollentur, & erunt eunuchi in palatio regis Babylonis.

19 Dixit Ezechias ad Isaiam: Bonus sermo Domini, quem locutus es: sit pax, & veritas in diebus meis.

20 Reliqua autem sermonum Ezechia, & omnis fortitudo ejus, & quomodo fecerit piscinam, & aqueductum, & introduxerit aquas in civitatem, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Juda?

21 Dormivitque Ezechias cum patribus suis, & regnavit Manasses filius ejus pro eo.

C A P U T X X I.

Propter abominandam Manassæ impietatem, prædicit Dominus se Judam, ac Jerusalem deleturum: cui mortuo succedit impius filius Amon: & hoc à servis occiso, regnat super Judam pius filius Josias.

1 **D**UODECIM annorum erat Manasses, cum regnare cepisset, & quinquaginta quinque annis regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Haphsiba.

2 Fecitque malum in conspectu Domini, juxta idola gentium, quas delevit Dominus à facie filiorum Israel.

3 * Conversusque est, & edificavit excelsa, quæ dissipaverat Ezechias pater ejus: & erexit aras Baal, & fecit lucos, sicut fecerat Achab rex Israel, & adoravit omnem militiam cæli, & coluit eam.

4 Extruxitque aras in domo Dñi, de qua dixit Dñs: * In Jerusalem ponam nomen meum.

5 Et extruxit altaria universe militiæ cæli in duobus atrii templi Domini.

6 Et traduxit filium suum per ignem: & arrolatus est, & observavit auguria, & fecit pythones, & aruspices multiplicavit, ut faceret malum coram Domino, & irritaret eum.

7 Posuit quoque idolum luci, quem fecerat, in templo Domini: * super quod locutus est Dominus ad David, & ad Salomonem filium ejus: In templo hoc, & in Jerusalem, quam elegi de cunctis tribubus Israel, ponam nomen meum in sempiternum.

8 Et ultrà non faciam commoveri pedem Israel de terra, quam dedi patribus eorum: si tamen custodierint opera omnia, quæ præcepi eis, & univerſam legem, quam mandavi eis servus meus Moyses.

9 Illi verò non audierunt: sed seducti sunt à Manasse, ut facerent malum, super gentes, quas contrivit Dñs à facie filiorum Israel.

10 Locutusque est Dominus in manu servorum suorum Prophetarum, dicens:

11 * Quia fecit Manasses rex Juda abominaciones istas pessimas, super omnia, quæ fecerunt Amorhæi ante eum, & peccare fecerit etiam Judam in immunditiis suis:

12 Propterea hæc dicit Dominus Deus Israel: Ecce ego inducam mala super Jerusa-

Iem, & Judam : ut cuicumque audierit, tinniant ambæ aures ejus.

13 Et extendam super Jerusalem funiculum Samarie, & pondus domus Achab : & delibo Jerusalem, sicut deleri solent tabule : & delens vertam, & ducam crebrius stylum super faciem ejus.

14 Dimittam verò reliquias hereditatis meæ, & tradam eas in manus inimicorum ejus : eruntque in vastitatem, & in rapinam cunctis adversariis suis.

15 Eò quòd fecerint malū coram me, & perseveraverint irritantes me, ex die, qua egressi sunt patres eorū ex Agypto, usque ad hanc diē.

16 Insuper & sanguinem innoxium fudit Manasses multum nimis, donec impleret Jerusalem usque ad os, absque peccatis suis, quibus peccare fecit Judam, ut faceret malum coram Domino.

17 Reliqua autem sermonum Manasse, & universa, quæ fecit, & peccatum ejus, quod peccavit, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Juda?

18 Dormivitque Manasses cū patribus suis, & sepultus est in horto domus suæ, in horto Oza : & regnavit Amon filius ejus pro eo.

D 19 Viginti duorum annorum erat Amon, cū regnare cœpisset : duobus quoque annis regnavit in Jerusalem. Nomen matris ejus Messalemeth filia Harus de Jetebe.

20 Fecitque malum in conspectu Domini, sicut fecerat Manasses pater ejus.

21 Et ambulavit in omni viâ, per quam ambulaverat pater ejus : servivitque immunditiis, quibus servierat pater ejus, & adoravit eas,

22 Et dereliquit Dominum Deum patrum suorum, & non ambulavit in viâ Domini.

23 Tecenderuntque ei insidias servi sui, & interfecerunt regem in domo sua.

24 Percussit autem populus terræ omnes, qui conjuraverant contra regem Amon : & constituerunt sibi regem Josiam filiū ejus pro eo.

25 Reliqua autem sermonum Amon, quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Juda?

26 Sepelieruntque eum in sepulchro suo, in horto Oza : & regnavit Josias filius ejus pro eo.

C A P U T XXII.

Josias templū, ac Dei cultum instaurat: Dominū super reposito Deuteronomii libro consulens, prædictis in eo minis, & penis exterritus, responsum ex prophetide accipit, inducenda super Judam scripta in eo mala propter neglectum à patribus Dei cultum, ipsum tamen prius in pace moriturum.

A 1 Cto annorum erat Josias, cū regnare cœpisset, triginta, & uno anno regnavit in Jerusalem : nomen matris ejus Idida, filia Hadaja de Besecath.

2 Fecitque quod placitū erat corā Domino, & ambulavit per omnes vias David patris sui: non declinavit ad dexteram, sive ad sinistram.

3 Anno autem octavodecimo regis Josiæ, misit rex Saphan filium Aslia filii Messulam, scribam templi Domini, dicens ei :

4 Vade ad Helciam sacerdotē magnū, ut cōfletur pecunia, quæ illata est in templum Dñi, quam collegunt janitores templi a populo.

5 Deturque fabris per præpositos domus Domini : qui & distribuunt eam his, qui

operantur in templo Domini, ad instauranda fartatecta templi :

6 Tignariis videlicet, & cæmentariis, & iis, qui interrupta componunt : & ut emanant ligna, & lapides de lapideicinis, ad instaurandum templum Domini.

7 Verum tamen non supputetur eis argentum, quod accipiunt, sed in potestate habeant, & in fide.

8 Dixit autem Helcias pontifex ad Saphan scribam : Librum Legis reperi in domo Domini : deditque Helcias volumen Saphan, qui & legit illud.

9 Venit quoque Saphan scriba ad regem, & renuntiavit ei, quod præceperat, & ait : Conflaverunt servi tui pecuniam, quæ reperta est in domo Dñi : & dederunt, ut distribueretur fabris à præfectis operum templi Domini.

10 Narravit quoque Saphan scriba regi, dicens : Librum dedit mihi Helcias sacerdos. Quem cū legisset Saphan coram rege.

11 Et audisset rex verba Libri legis Domini, scidit vestimenta sua.

12 Et præcepit Helcia sacerdoti, & Ahicam filio Saphan, & Achobor filio Micha, & Saphan scribæ, & Asaiæ servo regis, dicens :

13 Ite, & consulite Dominum super me, & super populo, & super omni Juda, de verbis voluminis istius, quod inventum est : magna enim ira Dñi successa est contra nos : quia nō audierunt patres nostri verba libri hujus, ut facerent omne, quod scriptum est nobis.

14 Ierunt itaque Helcias sacerdos, & Ahicam, & Achobor, & Saphan, & Asaiæ, ad Holdam prophetidem, uxorem Sellum, filii Thecuz, filii Araas custodis vestium, quæ habitabat in Jerusalem in Secunda : locutione fuit ad eā.

15 Et illa respondit eis : Hæc dicit Dominus Deus Israel : Dicite viro, qui misit vos ad me :

16 Hæc dicit Dominus : Ecce ego adducam mala super locum istum, & super habitatores ejus, omnia verba Legis, quæ legit rex Juda :

17 Quia dereliquerunt me, & sacrificaverunt diis alienis, irritantes me in cunctis operibus manuum suarum, & succendetur indignatio mea in loco hoc, & non extinguetur.

18 Regi autem Juda, qui misit vos, ut consuleretis Dominum, sic dicetis : Hæc dicit Dominus Deus Israel : Pro eo quòd audisti verba voluminis,

19 Et perterritum est cor tuum, & humiliatus es coram Domino, auditis sermonibus contra locum istum, & habitatores ejus, quòd videlicet fieret in stuporem, & in maledictum : & scidisti vestimenta tua, & flevisisti coram me, & ego audivi, ait Dominus :

20 Idecirco colligam te ad patres tuos, & colligeris ad sepulchrum tuum in pace, ut non videant oculi tui omnia mala, quæ inducturus sum super locum istum.

C A P U T XXIII.

Josias Deuteronomii corā populo legit, percutitque eum Domino sedere, ac destrui abominationibus, præcipit Pascha celebrari, quo in Mage dæd occiso succedit impius filius Joachaz, quem Pharao captum ducit in Aegyptum, substituto Eliacim, quem Joachim nominat, & ei gravem multam imponit.

1 Et renuntiaverunt regi, quod dixerat. Qui misit : & congregati sunt ad eum

omnes senes Juda, & Jerusalem.

2 Ascenditque rex templum Domini, & omnes viri Juda, universique, qui habitabant in Jerusalem cum eo sacerdotes, & prophetae, & omnis populus, a parvo, usque ad magnum: legitque cunctis audientibus omnia verba libri fœderis, qui inventus est in domo Domini.

3 Stetitque rex super gradum: & iudex percussit coram Domino, ut ambularent post Dominum, & custodirent præcepta ejus, & testimonia, & caeremonias, in omni corde, & in tota anima, & suscitarent verba fœderis hujus, quæ scripta erant in libro illo: acquievitque populus pacto.

4 Et præcepit rex Helcia pontifici, & sacerdotibus secundi ordinis, & janitoribus, ut prolicerent de templo Domini omnia vasa, quæ facta fuerant Baal, & in loco, & universæ militiæ cœli: & combussit ea foris Jerusalem in convalle Cedron, & tulit pulverem eorum in Bethel.

5 Et delevarunt ruspices, quos posuerant reges Juda ad sacrificandum in excelsis per civitates Juda, & in circuitu Jerusalem: & eos, qui adolebant incensum Baal, & Soli, & Lunæ, & duodecim signis, & omni militiæ cœli.

6 Et effudit lucum de domo Domini foras Jerusalem in convalle Cedron, & combussit eum ibi, & rededit in pulverem, & projecit super sepulchra vulgi.

7 Destruitque quosdam adiculas effeminatorum, quæ erant in domo Domini, pro quibus mulieres texebant quasi domunculas luci.

8 Congregavitque omnes sacerdotes decivitatibus Juda: & contaminavit excelsa, ubi sacrificabant sacerdotes, de Gabaa usque Bersabee: & destruxit aras portarum in introitu ostii Josue principis civitatis, quod erat ad sinistram portæ civitatis.

9 Verumtamen non ascendebant sacerdotes excelsorum ad altare Domini in Jerusalem: sed tantum comedebant azyma in medio fratrum suorum.

10 Contaminavit quoque Topheth, quod est in convalle filii Ennom: ut nemo consecraret filium suum, aut filiam per ignem Moloch.

11 Abstulit quoque equos, quos dederant reges Juda Soli, in introitu templi Dñi juxta exedram Nathan-melech eunuchi, qui erat in Pharurim: currus autem Solis combussit igni.

12 Altaria quoque, quæ erant super tecta cœnaculi Achaz, quæ fecerant reges Juda, & altaria, quæ fecerat Manasses in duobus atris templi Domini, destruxit rex: & evertit inde, & dispersit cinerem eorum in torrentem Cedron.

13 Excelsa quoque, quæ erant in Jerusalem, ad dexteram partem montis offensivis, quæ edificaverat Salomon rex Israel Altareth idolo Sideniorum, & Chamos offensivis Moab, & Melchem abominationi filiorum Ammon, polluit rex.

14 Et contrivit statuas, & succidit lucos, replevitque loca eorum ossibus mortuorum.

15 Insuper & altare, quod erat in Bethel, & excelsum, quod fecerat Jeroboam filius Nabat, qui peccare fecit Israel: & altare ilud, & excelsum destruxit, atque combussit, & comminuit in pulverem, succenditque etiam lucum.

16 Et conversus Josias, vidit ibi sepulchra, quæ erant in monte: misitque, & tulit ossa de sepulchris, & combussit ea super altare, & polluit illud juxta verbum Domini, quod locutus est vir Dei, qui prædixerat verba hæc.

17 Et ait: Quis est tius illius, quem video? Responderuntque ei cives urbis illius: Sepulchrum est hominis Dei, qui venit de Juda, & prædixit verba hæc, quæ fecisti super altare Bethel.

18 Et ait: Dimitte eum, nemo commoveat ossa ejus. Et intacta manserunt ossa illius cum ossibus prophetæ, qui venerat de Samaria.

19 Insuper & omnia sana excelsorum, quæ erant in civitatibus Samaria, quæ fecerant reges Israel ad irritandum Dominum, abstulit Josias: & fecit eis, secundum omnia opera, quæ fecerat in Bethel.

20 Et occidit universos sacerdotes excelsorum, qui erant ibi super altaria, & combussit ossa humana super ea: reversusque est Jerusalem.

21 Et præcepit omni populo, dicens: Facite Phase Domino Deo vestro, secundum quod scriptum est in libro fœderis hujus.

22 Nec enim factum est Phase tale à diebus judicium, qui judicaverunt Israel, & omnium dierum regum Israel, & regum Juda.

23 Sicut in octavo decimo anno regis Josias, factum est Phase istud Domino in Jerusalem.

24 Sed & pythones, & ariolos, & figuras idolorum, & immundities, & abominaciones, quæ fuerant in terra Juda, & Jerusalem, abstulit Josias: ut statueret verba Jerie, quæ scripta sunt in libro, quem invenit Helcias sacerdos in templo Domini.

25 Similis illi non fuit ante eum rex, qui reverteretur ad Dominum in omni corde suo, & in tota anima sua, & in universa virtute sua, juxta omnem legem Moyse: neque post eum surrexit similis illi.

26 Verumtamen non est avversus Dominus ab ira furoris sui magni, quo iratus est furor ejus contra Judam: propter irrationes, quibus provocaverat eum Manasses.

27 Dixit itaque Dominus: Etiam Judam auferam à facie mea, sicut abstuli Israel: & projiciam civitatem hanc, quam elegi, Jerusalem, & domum, de qua dixi: Erit nomen meum ibi.

28 Reliqua autem sermonum Josias, & universa, quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in libro verborum dierum regum Juda?

29 In diebus ejus ascendit Pharaos Nechao rex Egypti contra regem Assiriorum ad flumen Euphratem: & abiit Josias rex in occursum ejus: & occisus est in Magdeddo, cum vidisset eum.

30 Et portaverunt eum servi sui mortuum de Magdeddo: & perulerunt in Jerusalem, & sepelierunt eum in sepulchro suo. Tulitque populus terræ Joachaz filium Josias: & unxerunt eum: & constituerunt eum regem pro patre suo.

31 Viginti annorum erat Joachaz, cum regnare cepisset, & tribus mensibus regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Amital, filia Jeremias, de Lobna.

32 Et fecit malum coram Domino, juxta omnia, quæ fecerant patres ejus.

33 Vixitque cum Pharaos Nechao in Rebla,

* Eccli
49. 14
B

C

* 3 Re.
gum
11. 7.

* 16 Re.
gum
1. 31.

* 3.
ex
13. 1.

E
* 1. Pa-
ral. 15
11

F

* 1. 3.
14. 2.

* 2. 10.
15. 20.

* 2. Pa-
ral. 36
2.

G

quæ est in terra Emath, ne regnaret in Jeruſalem : & impoſuit multam terræ, centum talentis argenti, & talento auri.

34 Regemq; conſtituit Pharaon Nechao Eliacim filium Joſiaz pro Joſia patre ejus : vertitque nomen ejus Joakim. Porro Joachaz tulit, & duxit in Ægyptum, & mortuus eſt ibi.

35 Argentum autem, & aurum dedit Joakim Pharaoni, cum indixiſſet terra perſingulos, ut conſerretur juxta præceptum Pharaonis : & unumquemque juxta vires ſuas exegit, tam argentum, quam aurum de populo terræ, ut daret Pharaoni Nechao.

36 Viginti quinque annorum erat Joakim cum regnare cepiſſet : & undecimannis regnavit in Jeruſalem : nomen matris ejus Zebida filia Phadaſa de Ruma.

37 Et fecit malum coram Domino, juxta omnia, quæ fecerat patres ejus.

C A P U T XXIV.

Joakim triennio ſervit regi Babylonis : deinde varios patitur latrunculos : quo mortuo, ſuccedit filius Joachin : quem cum theſauris templi, ac domus regis, univerſoque robore habitatorum Jeruſalem ducti Nabuchodonosor in Babylonem, ſuſcepit in regem illius patruo Matthania, quem vocavit Sedeciam.

A **I**N diebus ejus aſcendit Nabuchodonosor rex Babylonis, & factus eſt ei Joakim ſervus tribus annis : & rursus rebellavit contra eum.

2 Immiſitque ei Dominus latrunculos Chaldaeorum : & latrunculos Syriæ, & latrunculos Moab, & latrunculos filiorum Ammon : & immiſit eos in Judam, ut diſperderent eum, * juxta verbum Domini, quod locutus fuerat per ſervos ſuos prophetas.

3 Factum eſt autem hoc per verbum Domini contra Judam, ut auferret eum coram ſe, propter peccata Manaſſe univerſa quæ fecit,

4 Et propter ſanguinem innoxium, quem effudit, & implevit Jeruſalem cruore innocentium : & ob hanc rem noluit Dominus propitiari.

B 5 Reliqua autem ſermonum Joakim, & univerſa quæ fecit, nonne hæc ſcripta ſunt in libro ſermonum dierum regum Juda ? Et dormivit Joakim cum patribus ſuis.

6 Et regnavit Joachin filius ejus pro eo.

7 Et ultra non addidit rex Ægypti, ut egrederetur de terra ſua : tulerat enim rex Babylonis : a rivo Ægypti, uſque ad fluvium Euphratem, omnia, quæ fuerant regis Ægypti.

8 Decem, & octo annorum erat Joachin cum regnare cepiſſet, & tribus menſibus regnavit in Jeruſalem : nomen matris ejus Neheſta, filia Elnathan de Jeruſalem.

9 Et fecit malum coram Domino, juxta omnia, quæ fecerat pater ejus.

Dan. 10 * In tempore illo aſcenderunt ſervi Nabuchodonosor regis Babylonis in Jeruſalem, & circumdata eſt urbs munitionibus.

C 11 Venitque Nabuchodonosor rex Babylonis ad civitatem cum ſervis ſuis, ut oppugnarent eam.

12 Egreſſuſque eſt Joachin rex Juda ad regem Babylonis, ipſe, & mater ejus, & ſervi ejus, & principes ejus, & eunuchi ejus, & ſuſcepit eum rex Babylonis anno octavo regni ſui.

13 Et protulit inde omnes theſauſos domus

Domini, & theſauſos domus regis : & concidit univerſa vaſa aurea, quæ fecerat Salomon rex Iſrael in templo Dñi juxta verbum Domini.*

14 Et tranſtulit omnem Jeruſalem, & univerſos principes, & omnes ſortes exercitus, decem millia, in captivitatem ; & omnem artificem, & cluſorem : nihilque relictum eſt, exceptis pauperibus populi terræ.

15 Tranſtulit* quoque Joachin in Babylonem, & matrem regis, & uxores regis, & eunuſcos ejus : & judices terræ duxit in captivitatem de Jeruſalem in Babylonem.

16 Et omnes viros robustos, ſeptem millia, & artifices, & cluſores mille, omnes viros ſortes, & bellatores : duxitque eos rex Babylonis captivos in Babylonem.

17 * Et conſtituit Matthania patrum ejus pro eo : impoſuitque nomen ei Sedeciam.

18 Vigefimum & primum annu ætatis habebat Sedecias cum regnare cepiſſet, & undecim annis regnavit in Jeruſalem : nomen matris ejus erat Amitai, filia Jeremia, de Lobna.

19 Et fecit malum coram Domino, juxta omnia, quæ fecerat Joakim,

20 Iracebatur enim Dñs contra Jeruſalem, & contra Judam, donec projiceret eos à facie ſua : reſeſſitque Sedecias à rege Babylonis.

C A P U T XXV.

Obſeſa à Nabuchodonosor Jeruſalem, Sedecias cecus, ac vinctus, necatis coram ſe filiis, in Babylonem ducitur cum reliquo populo : quibusdam tamen ad exercendam terram reſiſtis : poſt exuſta omnia cum templo omnia magnifica ædificia, præſecit Nabuchodonosor Godoliam : quo ab Iſmaele interempto, fugit populus in Babylonem, Joachin autem in captivitate ſublimatur à rege Babylonis.

A **F**Actum eſt autem anno nono regni ejus, menſe decimo, decima die menſis, venit Naduchodonosor rex Babylonis, ipſe & omnis exercitus ejus in Jeruſalem, & circumdederunt eam : & extruxerunt in circuitu ejus munitiones.

2 Et clauſa eſt civitas, atque vallata, uſque ad undecimum annum regis Sedecia.

3 Nonæ die menſis : prævaluitque fames in civitate, nec erat panis populo terræ.

4 Et interrupta eſt civitas : & omnes viri bellatores nocte fugerunt per viam portæ, quæ eſt inter duplicem murum ad hortum regis, (porro Chaldaei obſidebant in circuitu civitatem) fugit itaque Sedecias per viam, quæ ducit ad campeſtria ſolitudinis.

5 Et perſecutus eſt exercitus Chaldaeorum regem, comprehenditque eum in planitie Jericho : & omnes bellatores, qui erant cum eo, diſperſi ſunt, & reliquerunt eum.

6 Apprehenſum ergo regem duxerunt ad regem Babylonis in Reblatha : quæ locutus eſt cum eo judicium.

7 Filios autem Sedecia occidit coram eo, & oculos ejus effudit, vinxitque eum catenis, & adduxit in Babylonem.

8 Menſe quinto, ſeptima die menſis, ipſe eſt annus nonus decimus regis Babylonis : venit Nabuzardan princeps exercitus, ſervus regis Babylonis, in Jeruſalem.

9 * Et ſuccendit domum Domini, & do-

* Iſaie 39. 6.

D
* 1. Pa.
ralip.
16. 10.
Eſth.
2. 6.
11. 4.
Jer.
24. 1.
39. 2.
Jer.
37. 1.
& 38. 1.

A
Jer.
39. 12.

B

* Pſal.
71. 7.

num regis: & domos Jerusalem, omnemque domum combussit igni.

10 Et muros Jerusalem in circuitu destruxit omnis exercitus Chaldaeorum, qui erat cum principe militum.

11 Reliquam autem populi partem, quae remanserat in civitate, & perfugas, qui transfugerant ad regem Babylonis, & reliquum vulgus, transtulit Nabuzardan princeps militiae.

12 Et de pauperibus terrae reliquit vinitores, & agricolas.

* Jer.
27. 19.

13 * Columnas autem aereas, quae erant in templo Domini, & bases, & mare aereum, quod erat in domo Domini, confregerunt Chaldaei, & transulerunt eas omne in Babylonem.

14 Ollas quoque aereas & trullas, & tridentes, & sphyphos, & mortariola, & omnia vasa aerea, in quibus ministrabant, tulerunt:

D 15 Necnon & thuribula, & phialas, quae aurea, aurea: & quae argentea, argentea, tulit princeps militiae:

16 Id est, columnas duas, mare unum, & bases, quas fecerat Salomon in templo Domini: non erat pondus aeris omnium vasorum.

* 3. Re.
3. 15.
5. 1. 21.

17 * Decem, & octo cubitos altitudinis habebat columna una: & capitellum aereum super se altitudinis trium cubitorum: & retiaculum, & malogranata super capitellum columnae, omnia aerea: similem & columna secunda habebat ornatum.

18 Tulit quoque princeps militiae Sarajam sacerdotem primum, & Sophoniam sacerdotem secundum, & tres janitores.

E

19 Et de civitate eunuchum unum, qui erat praefectus super bellatores viros: & quinque viros de his, qui steterunt coram rege, quos reperit in civitate, & Sophor principem exercitus, qui probabat tyrones de populo terrae: & sexaginta viros e vulgo, qui inventi fuerant in civitate.

20 Quos tollens Nabuzardan princeps militum, duxit ad regem Babylonis in Reblatha.

21 Percussitque eos rex Babylonis, & interfecit eos in Reblatha in terra Emath: & translatus est Juda de terra sua.

22 Populo autem, qui relictus erat in terra Juda, quem dimiserat Nabuchodonosor rex Babylonis, praefecit Godoliam filium Ahicam filii Saphan.

23 Quod cum audissent omnes duces militum, ipsi, & viri, qui erant cum eis, videlicet quod constituerat rex Babylonis Godoliam, venerunt ad Godoliam in Maspha, Imahel filius Nathanias, & Johanan filius Carree, & Saraja filius Thanehumeth Netophathites, & Jezonias filius Maachathi, ipsi, & socii eorum.

24 Juravitque Godolias ipsis, & sociis eorum, dicens: Nolite timere servire Chaldaeis: manete in terra, & servite regi Babylonis, & bene erit vobis.

25 Factum est autem in mense septimo, venit Imahel filius Nathanias, filii Elisama de femine regio, & decem viri cum eo: percusseruntque Godoliam, qui & mortuus est: sed & Judaeos, & Chaldaeos, qui erant cum eo in Maspha.

26 Consurgentque omnis populus à parvo, usque ad magnum, & principes militum, venerunt in Aegyptum, timentes Chaldaeos.

27 Factum est vero in annotrigesimo septimo transmigrationis Joachin regis Juda, mense duodecimo, vigesima septima die mensis, sublevavit Evilmerodach rex Babylonis, anno quo regnare coeperat, caput Joachin regis Juda de carcere.

28 Et locutus est ei benigne: & posuit thronum ejus super thronum regum, qui erant cum eo in Babylone.

29 Et mutavit vestes ejus, quas habuerat in carcere, & comedeat panem semper in conspectu ejus cunctis diebus vitae suae.

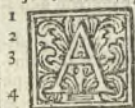
30 Annonam quoque constituit ei sine intermissione, quae & dabatur ei à rege per singulos dies, omnibus diebus vitae suae.

LIBER PRIMUS PARALIPOMENON, HEBRAICE DIBRE HAIAMIM.

CAPUT PRIMUM.

Genealogia ab Adam usque ad Abraham, & generationes filiorum Abrahae una cum filiis, ac posteris Esau, & regibus, ac ducibus terrae Edom, antequam essent res super filios Israel.

A
Gen.
17.1.
5.6.9.

- 1 Dam, Seth, Enos,
- 2 Cainan, Malael, Jared,
- 3 Heroch, Mathusale, La-
mech,
- 4 Noe, Sem, Cham, & Ja-
pheth.
- 5 Filii Japheth: Gomer, & Magog, & Ma-
dai, & Javan, Thubal, Mofoch, Tiras.
- 6 Porro filii Gomer: Afcenez, & Riphath,
& Thogorma.
- 7 Filii autem Javan: Elisa, & Tharsis,
Cethim, & Dodanim.
- 8 Filii Cham: Chus, & Mesraim, & Phut,
& Chanaan.
- 9 Filii autem Chus: Sabba, & Hevila,
Sabatha, & Regma, & Sabathacha. Porro
filii Regma: Saba, & Dadan.
- 10 Chus autem genuit * Nemrod: iste ex-
pit esse potens in terra.
- 11 Mesraim vero genuit Ludim, & Ana-
nim, & Laabim, & Nephthum,
- 12 Phetrusim quoque, & Casluim: de qui-
bus egressi sunt Philisthim, & Caphtorim.
- 13 Chanaan vero genuit Sidonem primoge-
nitum suum, Hethaem quoque,
- 14 Et Jebusaem, & Amorrhæum, & Ger-
gesæum,
- 15 Hevaumque, & Aracæum, & Sinæum,

Gen.
10. 8.

B

16 Aradium quoque, & Samaraum, &
Amathæum.

17 Filii * Sem: Elam, & Assur, & Arpha-
xad, & Lud, & Aram, & Hus, & Hul, &
Gether, & Mofoch.

18 Arphaxad autem genuit Sale, qui & ip-
se genuit Heber.

19 Porro Heber nati sunt duo filii, nomen
uni Phaleg, quia in diebus ejus divisa est
terra: & nomen fratris ejus Jectan.

20 Jectan autem genuit Elmodad, & Sa-
leph, & Asar moth, & Jare,

21 Adoram quoque, & Huzal, & Decla,
22 Hebal etiam, & Abimael, & Saba,
necnon

23 Et Ophir, & Eyila, & Jobab: omnes
isti filii Jectan:

24 Sem, Arphaxad, Sale,

25 Heber, Phaleg, Ragau,

26 Serug, Nachor, Tare,

27 Abram, iste est Abraham.

28 Filii * autem Abraham, Isaac, & I-
mahel.

29 Et hæ generationes eorum, Primogeni-
tus * Imahelis, Nabaioth, & Cedar, &
Abdeel, & Mabfim,

30 Et Masina, & Duma, Massa, Hadad,
& Thema,

31 Jethur, Naphis, Cedma: hi sunt filii
Imahelis.

32 Filii autem Ceturae concubinae Abra-
ham, quos genuit: Zamran, Jecsan, Ma-
dan, Madian, Jeshoe, & Sue. Porro filii
Jecsan: Saba, & Dadan. Filii autem Dadan:

Gen.
11.26

Gen.
10.22.
11.10.

Gen.
15.12a

C

Aflurim, & Latufim, & Laomim.

*Gen. 33 Filii * autem Madian : Ephraim, & Ephraim, & Henoch, & Abida, & Eldaa : omnesque filii Cetura.

*Gen. 34 Genuit * autem Abraham Isaac : cujus fuerunt filii, Esau, & Israel.

*Gen. 35 Filii * Esau : Eliphaz, Rahuel, Jehu, Ithelom, & Core.

36 Filii Eliphaz : Theman, Omar, Sephi, Gathan, Cenez, Thamna, Amalec.

37 Filii Rahuel : Nabath, Zara, Samma, Meza.

38 Filii Seir : Lotan, Sobal, Sebeon, Ana, Dison, Efer, Disan.

39 Filii Lotan : Hori, Homam, Soror autem Lotan fuit Thamna.

40 Filii Sobal : Alian, & Manahath, & Ebal, Sephi, & Onam. Filii Sebeon : Aia, & Ana. Filii Ana : Dison.

41 Filii Dison : Hamram, & Efeban, & Jethran, & Charan.

42 Filii Efer : Balaam, & Zavan, & Jaccan. Filii Disan : Hus, & Aran.

43 Isti sunt reges, qui imperaverunt in terra Edom, antequam esset rex super filios Israel : Bale filius Beor : & nomen civitatis ejus, Denaba.

44 Mortuus est autem Bale, & regnavit pro eo Jobab filius Zare de Bosra.

45 Cumque & Jobab fuisset mortuus, regnavit pro eo Hufam de terra Themanorum.

46 Obiit quoque & Hufam, & regnavit pro eo Adad filius Badad, qui percussit Madian in terra Moab : & nomen civitatis ejus Avith.

47 Cumque & Adad fuisset mortuus, regnavit pro eo Semla de Masreca.

48 Sed & Semla mortuus est, & regnavit pro eo Saul de Roboboth, quæ juxta annem sita est.

49 Mortuo quoque Saul, regnavit pro eo Balanan filius Achobor.

50 Sed & hic mortuus est, & regnavit pro eo Adad : cujus urbis nomen fuit Phau, & appellata est uxor ejus Meetabel filia Matred filia Mezaab.

51 Adad autem mortuo, duces pro regibus in Edom esse coeperunt : dux Thamna, dux Alva, dux Jetheth.

52 Dux Oolibama, dux Ela, dux Phinon,

53 Dux Cenez, dux Theman, dux Mablar,

54 Dux Magdiel, dux Hiram : hi duces Edom.

C A P U T I I.

Genealogia Jude Patriarchæ usque ad Isai patrem David, fratrumque, ac sororum ejus.

1 Filii autem Israel : Ruben, Simeon, Levi, Juda, Issachar, & Zabulon,

2 Dan, Joseph, Benjamin, Nephthali, Gad, & Aser.

3 Filii * Juda : Her, Onan, & Sela, hi tres nati sunt ei de filia Sue Chananitide. Fuit autem Her primogenitus Juda, malus coram Domino, & occidit eum.

4 Thamar autem nurus ejus peperit ei Phares, & Zara : omnes ergo filii Juda, quinque.

5 Filii autem Phares : Hefron, & Hamul.

6 Filii quoque Zare : Zamri, & Etha, & Eman, Chalchal quoque, & Dara, simul quinque.

7 Filii * Charmi : Achar, qui turbavit Israel, & peccavit in furto anathematis.

8 Filii Ethan : Azarias.

9 Filii * autem Hefron qui nati sunt ei : Jerameel, & Ram, & Calubi.

10 Porro Ram genuit Aminadab. Aminadab autem genuit Naasson principem filiorum Juda.

11 Naasson quoque genuit Salma, de quo ortus est Booz.

12 Booz verò genuit Obed, qui & ipse genuit Isai.

13 * Isai autem genuit primogenitum Eliab, secundum Abinadab, tertium Simma,

14 Quartum Nathanael, quintum Raddai, 15 Sextum Alom, septimum David.

16 Quorum sorores fuerunt, Sarvia, & Abigail. Filii Sarvia, Abisai, Joab, & Alael, tres.

17 Abigail autem genuit Amasa, cujus pater fuit Jether Ismahelites.

18 Caleb verò filius Hefron accepit uxore nomine Azuba, de qua genuit Jerioth : fueruntque filii ejus, Jaser, & Sobab, & Ardon.

19 Cumque mortua fuisset Azuba, accepit uxorem Caleb, Ephrata : quæ peperit ei Hur,

20 Porro Hur genuit Uri : & Uri genuit Bezeleel.

21 Post hæc ingressus est Hefron ad filiam Machir patris Galaad, & accepit eam cum esset annorum sexaginta : quæ peperit ei Segub.

22 Sed & Segub genuit Jair, & possedit viginti tres civitates in terra Galaad.

23 Cepitque Geslur, & Aram, oppida Jair, & Canath, & viculos ejus sexaginta civitatum : omnes isti, filii Machir patris Galaad.

24 Cum autem mortuus esset Hefron, ingressus est Caleb ad Ephrata. Habuit quoque Hefron uxorem Abia, quæ peperit ei Ashur patrem Thecuz.

25 Nati sunt autem filii Jerameel primogeniti Hefron, Ram primogenitus ejus, & Buna, & Aram, & Alom, & Achia.

26 Duxit quoque uxorem alteram Jerameel nomine Atara, quæ fuit mater Onam.

27 Sed & filii Ram primogeniti Jerameel, fuerunt Moos, Jamin, & Achar.

28 Onam autem habuit filios, Semei, & Jada. Filii autem Semei : Nadab, & Abisur.

29 Nomen verò uxoris Abisur, Abihail : quæ peperit ei Ahobham, & Molid.

30 Filii autem Nadab fuerunt Saled, & Apphaim. Mortuus est autem Saled abie libere.

31 Filius verò Apphaim, Jesi : qui Jesi genuit Sefan. Porro Sefan genuit Obolai.

32 Filii autem Jada fratris Semei : Jether, & Jonathan. Sed & Jether mortuus est abieque liberis.

33 Porro Jonathan genuit Phaleth, & Ziza. Isti fuerunt filii Jerameel.

34 Sefan autem non habuit filios, sed filias, & servum Ægyptium nomine Jeraa.

35 Deditque ei filiam suam uxorem : quæ peperit ei Ethei.

36 Ethei autem genuit Nathan, & Nathan genuit Zabab.

37 Zabab quoque genuit Ophlal, & Ophlal genuit Obed.

38 Obed genuit Jehu, Jehu genuit Azariam.

39 Azarias genuit Helles, & Helles genuit Elasa,

40 Elasa genuit Sisamoi, Sisamoi genuit Sellum,

41 Sellum genuit Icamiam, Icamia autem genuit Elifama.

42 Filii autem Caleb fratris Jerameel: Mesa primogenitus ejus, ipse est pater Ziph: & filii Marfa patris Hebron.

43 Porro filii Hebron, Core, & Taphua, & Recem, & Samma.

44 Samma autem genuit Raham, patrem Jercaam, & Recem genuit Sammai.

45 Filius Sammai, Maon: & Maon pater Bethsur.

46 Ephra autem concubina Caleb peperit Haran, & Mofa, & Gezez. Porro Haran genuit Gezez.

47 Filii autem Jehaddai, Regom, & Joathan, & Gefan, & Phaleth, & Ephra, & Saaph.

48 Concubina Caleb Maacha, peperit Sabe, & Tharana.

49 Genuit autem Saaph pater Madmena, Sue patrem Machbena, & patrem Gabaa. Filia vero Caleb, fuit Achfa.

G 50 Hi erant filii Caleb, filii Hur, primogeniti Ephrata, Sobal pater Cariathiarim. 51 Salma pater Bethlehem, & Hariph pater Bethgader.

52 Fuerunt autem filii Sobal patris Cariathiarim, qui videbat dimidium requietionum.

53 Et de cognatione Cariathiarim, Jethrei, & Aphuthei, & Semathai, & Maserei. Ex his egressi sunt Sarata, & Eschaolite.

54 Filii Salma, Bethlehem, & Netophathi, Corozai domus Joab, & dimidium requietionis Sarai.

55 Cognationes quoque scribarum habitantium in Jaber, canentes, atque resonantes, & in tabernaculis commemorantes. Hi sunt Cinei, qui venerat de Calore patris domus Rechab.

C A P U T I I I.

Generaciones David, & regum Juda ex progenie David cum filiis, ac filiabus eorum.

D 1 David vero hos habuit filios, cui ei nati sunt in Hebron, primogenitum

Amnon ex Achinoam Jezrahelide, secundum Daniel de Abigail Carmelitide,

2 Tertium Absolcm filium Maacha filie Tholmai regis Gesur, quartum Adoniam filium Aggith,

3 Quintum Sarhatiam ex Abital, sextum Jethraam de Egla uxore sua.

4 Sex ergo nati sunt ei in Hebron, ubi regnavit septem annis, & sex mensibus. Triginta autem, & tribus annis regnavit in Jerusalem.

5 Porro in Jerusalem nati sunt ei filii Simmaa, & Sobab, & Nathan, & Salomon,

6 quatuor de Bethsabee filia Ammiel, 7 Jeabaar quoque, & Elifama,

8 Et Eliphaleth, & Noge, & Nepheg, & Japhia 8 Necnon Elifama, & Eliada, & Eliphaleth, novem:

9 Omnes hi filii David, absque filiis concubinarum: habueruntque sororem Thamar.

10 Filius autem Salomonis, Roboam: cuius Abia filius genuit Asa. De hoc quoque natus est Josaphat.

11 Pater Joiaz: cui Joram genuit Ochoziam, ex quo ortus est Joas:

12 Et hujus Amasias filius genuit Azariam. Porro Azaria filius Joathan.

13 Procreavit Achaz patrem Ezechiae, de quo natus est Manasses.

14 Sed & Manasses genuit Amos patrem Josie.

15 Filii autem Josia fuerunt, primogenitus Johanan, secundus Joakim, tertius Sedecias, quartus Sellum.

16 De Joakim natus est Jechonias, & Sedecias.

17 Filii Jechoniae fuerunt, Afir, Salathiel, 18 Melchiram, Phadaja, Senneler, & Jecemia, Sama, & Nadabia.

19 De Phadaja orti sunt Zorobabel, & Semei. Zorobabel genuit Mosollam, Hananiam, & Salomith sororem eorum:

20 Hasaban quoque, & Ohol, & Barachian, & Hafadian, Josabheled, quinque.

21 Filius autem Hananiae, Phaltias pater Jesejae, cuius filius Raphaja: hujus quoque filius, Arnan, de quo natus est Obdia, cuius filius fuit Sechenias.

22 Filius Secheniae, Semeja: cuius filii, Hattus, & Jegaal, Baria, & Naaria, & Saphar, & Sefa sex numero.

23 Filius Naariae, Elieonai, & Ezechias, & Ezricam, tres.

24 Filii Elieonai, Oduja, & Eliasub, & Iheleja, & Accub, & Johanan, & Dalaja, & Anani, septem.

C A P U T I V.

Rursum pestiferitas Jude, ac Simonis, & habitaciones eorum: stirps Cham deletur a filiis Simeonis, Amalecitis quoque ab ipsis percutiuntur.

1 Filii Juda: Phares, Hefron, & Charai, & Hur, & Sobal.

2 Raja vero filius Sobal genuit Jahath, de quo nati sunt Ahumai, & Laad: haec cognationes Sarathi.

3 Ista quoque stirps Etam: Jezrahel, & Jesema, & Jedebos. Nomen quoque sororis eorum, Alalephuni.

4 Phanuel autem pater Gedor, & Ezer pater Hosa: isti filii sunt Hur primogeniti Ephrata patris Bethlehem.

5 Assur vero patri Thecu: erant duae uxores, Halsea, & Naara.

6 Peperit autem ei Naara Cozam, & Hether, & Themani, & Ahasthari: isti filii filii Naara.

7 Porro filii Halaa, Sereth, Isaar, & Ethnan.

8 Cos autem genuit Anob, & Soboba, & cognationem Aharehel filii Arum.

9 Fuit autem Jabez inclutus praefratribus suis, & mater ejus vocavit nomen illius Jabez, dicens: Quia peperit eum in dolore.

10 Invocavit vero Jabez Deum Israel, dicens: Si benedicens benedixeris mihi, & dilataveris terminos meos, & fuerit manus tua mecum, & feceris me a malitia non opprimi.

Et praestitit Deus, quae precatus est.

11 Caleb autem frater Sua genuit Mahir, cui fuit pater Eshon.

12 Porro Eshon genuit Bethrapha, & Ehesse, & Tehinna patrem urbis Naas: hi sunt viri Recha.

13 Filii autem Cenez, Othoniel, & Saraja. Porro filii Othoniel, Hathath, & Maonathi:

14 Maonathi genuit Ophra. Saraja autem

genuit

C

*Mat.
1. 11.

D

A
Gen.

38. 3.
46. 3.
29. 12.
Supra
2. 4.

B

C

A

* 2.
Reg.
3. 2.

B

* 3.
Reg.
3. 14.

genuit Joab patrem Vallis artificum: ibi quippe artifices erant.

15 Filii verò Caleb filii Jephone, Hir, & Ela, & Naham. Filii quoque Ela: Cenez.

16 Filii quoque Jaleleel: Ziph, & Ziphia, & Thiria, & Atrahel.

17 Et filii Ezra, Jecher, & Mered, & Ephraim, & Jalon, genuitque Mariam, & Sammai, & Jesba patrem Esthemo.

18 Uxor quoque ejus Judaja peperit Jared patrem Gedor, & Heber patrem Socho, & Icutiel patrem Zanoë: hi autem filii Bethia filia Pharaonis, quam accepit Mered.

19 Et filius uxoris Odajæ fororis Naham patris Ceila, Garmi, & Esthemo, qui fuit de Machathi.

20 Filii quoque Simon, Amnon, & Rinna filius Hanan, & Thilon. Et filii Jesi, Zoheth, & Benzoheth.

21 Filii Sela, filii Juda: Her pater Lecha, & Laada pater Marefa, & cognationes domus operantium byssum in domo juramenti.

22 Et qui stare fecit Solem, virique Mendacii, & Securus, & Incendens, qui principes fuerunt in Moab, & qui reversi sunt in Lahem: hæc autem verba vetera.

23 Hi sunt figuli habitantes in Plantationibus, & in Sepibus, apud regem in operibus ejus, commoratique sunt ibi.

24 Filii Simeon: Namuel, & Jamin, Jarib, Zara, Saul.

25 Sellum filius ejus, Mapfam filius ejus, Masmai filius ejus.

26 Filii Masma: Hamuel filius ejus, Zachur filius ejus, Semei filius ejus.

27 Filii Semei sedecim, & filia sex: fratres autem ejus non habuerunt filios multos, & universa cognatio non potuit adæquare summam filiorum Juda.

28 Habitaverunt autem in Bersabee, & Molada, & Hafsufah.

29 Et in Bala, & in Asom, & in Tholad,

30 Et in Bathuel, & in Horma, & in Siceleg,

31 Et in Bethmarchaboth, & in Hafsufim, & in Bethberai, & in Saarim: hæc civitates eorum usque ad regem David.

32 Villæ quoque eorum: Etam, & Aen, & Remmon, & Tochen, & Afen, civitates quineque.

33 Et universi viculi eorum per circuitum civitatum istarum usque ad Baal: hæc est habitatio eorum, & sedium distributio.

34 Mosobab quoque, & Jemelech, & Josa filius Amasæ.

35 Et Joel, & Jehu filius Josabæ filii Sarajæ filii Asiel,

36 Et Elieonai, & Jacoba, & Isuhaja,

37 & Afaja, & Adiel, & Imiel, & Banaja,

38 Ziza quoque filius Sephei filii Allon, filii Idaja, filii Semri, filii Samaja.

39 Isti sunt nominati principes in cognationibus suis, & in domo assinitatum suarum multiplicati sunt vehementer.

40 Et profecti sunt, ut ingrederentur in Gador usque ad Orientem vallis, & ut quærerent pascua gregibus suis.

41 Hi ergo venerunt, quos supra descripsi-

mus nominatim, in diebus Ezechia regis Juda: & percusserunt tabernacula eorum, & habitatores, qui inventi fuerant ibi, & deleverunt eos usque in præsentem diem: habitaveruntque pro eis, quoniam uberimas pascuas ibidem repperunt.

42 De filiis quoque Simeon abierunt in montem Seir viri quingenti, habentes principes Phaltiam, & Naariam, & Raphajam, & Ozziel filios Jesi.

43 Et percusserunt reliquias, quæ evadere potuerant, Amalecitarum, & habitaverunt ibi pro eis usque ad diem hanc.

CAPUT V.

Catalogus filiorum Ruben, Gad, & dimidia tribus Manasse, & habitatio eorum, qui percusserunt Agarenos, sed tandem ducti sunt ab Assyriis ob idololatram ipsorum in captivitatem.

1 Filii quoque Ruben primogeniti Israel (ipse quoque fuit primogenitus ejus: sed cum violasset thorum patris sui, data sunt primogenita ejus filiis Joseph, filii Israel, & non est ille reputatus in primogenitum.

2 Porro Judas, qui erat fortissimus inter fratres suos, de stirpe ejus principes generati sunt: primogenita autem reputata sunt Joseph.

3 Filii ergo Ruben primogeniti Israel: Enoch, & Phallu, Efron, & Carmi.

4 Filii Joel: Samaja filius ejus, Gog filius ejus, Semei filius ejus,

5 Micha filius ejus, Reja filius ejus, Baal filius ejus,

6 Beera filius ejus, quem captivum duxit Thelgathphalasar rex Assyriorum, & fuit princeps in tribu Ruben.

7 Fratres autem ejus, & universa cognatio ejus, quando numerabantur per familias suas habuerunt principes Jehiel, & Zachariam.

8 Porro Bala filius Azaz, filii Samma, filii Joel, ipse habitavit in Aroer usque ad Neho, & Beelmeon.

9 Contra Orientalem quoque plagam habitavit usque ad introitum eremi, & flumen Euphratem. Multum quoque jumentorum numerum possidebant in Terra Galaad.

10 In diebus autem Saul præliati sunt contra Agarenos, & interfecerunt illos, habitaveruntque pro eis in tabernaculis eorum, in omni plaga, quæ respicit ad Orientem Galaad.

11 Filii verò Gad è regione eorum habitaverunt in Terra Basan usque Selcha:

12 Joel in capite, & Sarhan secundus: Janai autem, & Saphat in Basan.

13 Fratres verò eorum secundum domos cognationum suarum, Michael, & Mosollai, & Sebe, & Jorai, & Jachan, & Zie, & Heber, septem.

14 Hi filii Abihail, filii Huri, filii Jara, filii Galaad, filii Michael, filii Jesei, filii Jeddo, filii Buz.

15 Fratres quoque filii Abdiel, filii Guni, princeps domus in familiis suis.

16 Et habitaverunt in Galaad, & in Basan, & in viculis ejus, & in cunctis suburbanis Saron, usque ad terminos.

17 Omnes hi numerati sunt in diebus Joathæ regis Juda, & in diebus Jeroboam regis Israel.

18 Filii Ruben, & Gad, & dimidia tribus Manasse, viri bellatores, scuta portantes, & gladios, & tendentes arcum, eruditique ad præ-

lia, quadraginta quatuor millia, & septingenti sexaginta, procedentes ad pugnam.

19 Dimicaverunt contra Agarenos: Ituraz verò, & Naphis, & Nodab

20 Præbuerunt eis auxilium. Traditique sunt in manus eorum Agareni, & universi, qui fuerant cum eis, quia Deum invocaverunt, cum præliarentur: & exaudivit eos, eo quod credidissent in eum.

21 Ceperuntque omnia, quæ possederant, camelorum quinquaginta millia, & ovium ducenta quinquaginta millia, & asinos duo millia, & animas hominum centum millia.

D

22 Vulnerati autem multi corruerunt: fuit enim bellum Domini. Habitaveruntque pro eis usque ad transmigrationem.

23 Filii quoque dimidiæ Tribus Manasse, possederunt terram a finibus Basan usque Baal, Hermon, & Sanir, & montem Hermon, ingens quippe numerus erat.

24 Et hi fuerunt principes domus cognationis eorum, Ephraim, & Jeshi, & Eliel, & Ezriel, & Jeremia, & Odaia, & Jediel, viri fortissimi, & potentes, & nominati duces in familiis suis.

25 Reliquerunt autem Deum patrum suorum, & fornicati sunt post deos populorum terræ, quos abstulit Deus coram eis.

26 Et suscitavit Deus Israel spiritum Phul regis Assyriorum, & spiritum Theglathphalasar regis Assur: & transfudit Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Manasse, & adduxit eos in Lahela, & in Habor, & Ara, & fluvium Gozan, usque ad diem hanc.

C A P U T V I.

Genealogia filiorum Levi, & quos ex eis constituit David cantores, ac ministros in domo Domini: item generatio filiorum Aaron cum urbibus suis in singulis tribubus Israel, & quæ fuerint civitates refugii.

A.
Gen.
46. 11.
I. Isr.
21. 1.

1 Filii Levi: Gerson, Caath, & Merari.

2 Filii Caath: Amram, Isaar, Hebron, & Ozziel.

3 Filii Amram: Aar5, Moyses, & Maria. Filii Aaron: Nadab, & Abi5, Eleazar, & Ithamar.

4 Eleazar genuit Phinees, & Phinees genuit Abi5ue.

5 Abi5ue verò genuit Bocci, & Bocci genuit Ozi.

6 Ozi genuit Zarajam, & Zarajas genuit Merajoth.

7 Porro Merajoth genuit Amariam, & Amarias genuit Achitob.

8 Achitob genuit Sadoc, & Sadoc genuit Achimaas.

9 Achimaas genuit Azariam, Azarias genuit Johanan.

10 Johanan genuit Azariam: ipse est, qui sacerdotio functus est, in domo, quam edificavit Salomon in Jerusalem.

11 Genuit autem Azarias Amariam, & Amarias genuit Achitob.

12 Achitob genuit Sadoc, & Sadoc genuit Sellum.

13 Sellum genuit Helciam, & Helcias genuit Azariam.

B

14 Azarias genuit Sarajam, & Sarajas genuit Josedech.

15 Porro Josedech egressus est, quando transfudit Dominus Judam, & Jerusalem per manus Nabuchodonosor.

16 Filii * ergo Levi: Gerson, & Caath, & Merari.

17 Et hæc nomina filiorum Gerson: Lobni, & Semei.

18 Filii Caath: Amram, & Isaar, & Hebron, & Ozziel.

19 Filii Merari: Moholi, & Musi. Hæ autem cognationes Levi secundum familias eorum,

20 Gerson, Lobni filius ejus, Jahath filius ejus, Zamma filius ejus.

21 Joah filius ejus, Addo filius ejus, Zarah filius ejus, Jethrai filius ejus.

22 Filii Caath, Aminadab filius ejus, Core filius ejus, Asir filius ejus.

23 Elcana filius ejus, Abiafaph filius ejus, Asir filius ejus.

24 Thahath filius ejus. Uriel filius ejus, Ozias filius ejus, Saul filius ejus.

25 Filii Elcana: Amasai, & Achimoth,

26 Et Elcana: Filii Elcana: Sophai filius ejus, Nahath filius ejus.

27 Eliab filius ejus, Jeroboam filius ejus, Elcana filius ejus.

28 Filii Samuel: primogenitus Vasseni, & Abia.

29 Filii autem Merari, Moholi: Lobni filius ejus, Semei filius ejus, Oza filius ejus.

30 Sammaa filius ejus, Haggia filius ejus, Afaja filius ejus.

31 Isti sunt, quos constituit David super cantores domus Dñi, ex quo collocata est arca.

32 Et ministrabant coram tabernaculo testimonii, canentes, donec edificaret Salomon domum Domini in Jerusalem: stabant autem juxta ordinem suum in ministerio.

33 Hi verò sunt, qui assistebant cum filiis suis, de filiis Caath, Hemam cantor filius Johel, filii Samuel;

34 Filii Elcana, filii Jeroham, filii Eliel, filii Thohu,

35 Filii Suph, filii Elcana, filii Mahath, filii Amasai,

36 Filii Elcana, filii Johel, filii Azariz, filii Sophonia,

37 Filii Thahath, filii Asir, filii Abiafaph, filii Core,

38 Filii Isaar, filii Caath, filii Levi, filii Israel.

39 Et frater ejus Afaph, qui stabat a dextris ejus, Afaph filius Barachiz, filii Samaa,

40 Filii Michael, filii Basajaz, filii Melchiz,

41 Filii Athanaï, filii Zarah, filii Adaja,

42 Filii Ethan, filii Zamma, filii Semei,

43 Filii Jeth, filii Gerson, filii Levi.

44 Filii autem Merari fratres eorum, ad sinistram, Ethan filius Cusi, filii Abdi, filii Maloch,

45 Filii Hafabiz, filii Amasai, filii Helciz,

46 Filii Amasai, filii Boni, filii Somer,

47 Filii Moholi, filii Musi, filii Merari, filii Levi.

48 Fratres quoque eorum Levitæ, qui ordinati sunt in cunctum ministerium tabernaculi domus Domini.

49 Aaron verò, & filii ejus adolebant incensum super altare holocausti, & super altare thymiamatis, in omne opus Sancti sanctorum: & ut precarentur pro Israel juxta omnia, quæ præceperat Moyses servus Dei.

50 Hi sunt autem filii Aaron: Eleazar filius ejus, Phinees filius ejus, Abi5ue filius ejus,

51 Bocci filius ejus, Ozi filius ejus, Zarahia filius ejus,

* Exo.
6. 16

C

D

52 Meraioth filius ejus, Amarias filius ejus, Achitob filius ejus,

53 Sadoe filius ejus, Achimaas filius ejus.

54 Et hæc habitacula eorum per vicos, acque confinia, filiorum scilicet Aaron, iuxta cognationes Caathitarum: ipsis enim forte contigerant.

55 Dederant igitur eis Hebron in terra Juda, & suburbana ejus per circuitum:

56 * Agros autem civitatis, & villas, Caleb filio Jephone.

57 Porro filii Aaron dederunt civitates ad confugiendum, Hebron, & Lobna, & suburbana ejus.

58 Jether quoque, & Elthemo cum suburbanis suis, sed & Helon, & Dabir cum suburbanis suis;

59 Ašan quoque, & Bethfemes, & suburbana earum.

60 De tribu autem Benjamin, Gabee, & suburbana ejus, & Almuth cum suburbanis suis, Anathoth quoque cum suburbanis suis: omnes civitates tredecim, per cognationes suas.

61 Filii autem Caath residuis de cognatione sua, dederunt ex dimidia tribu Manasse in possessionem, urbes decem.

62 Porro filii Gerson per cognationes suas, & de tribu Issachar, & de tribu Aser, & de tribu Nephthali, & de tribu Manasse in Basan, urbes tredecim.

63 Filii autem Merari per cognationes suas, de tribu Ruben, & de tribu Gad, & de tribu Zabulon, dederunt sorte civitates duodecim.

64 Dederunt quoque filii Israel Levitis civitates, & suburbana earum:

65 Dederuntque per sortem, ex tribu filiorum Juda, & ex tribu filiorum Simeon, & ex tribu filiorum Benjamin, urbes has, quas vocaverunt nominibus suis,

66 Et his, qui erant de cognatione filiorum Caath, fueruntque civitates in terminis eorum de tribu Ephraim.

67 Dederunt ergo eis urbes ad confugiendum, Sichem cum suburbanis suis in monte Ephraim, & Gazer cum suburbanis suis,

68 Jecmaon quoque cum suburbanis suis, & Bethoron similiter,

69 Necnon & Helon cum suburbanis suis, & Gethremmon in eundem modum.

70 Porro ex dimidia tribu Manasse, Aner, & suburbana ejus, Baalam, & suburbana ejus: his videlicet, qui de cognatione filiorum Caath reliqui erant.

71 Filii autem Gerson, de cognatione dimidiæ tribus Manasse, Gaulon in Basan, & suburbana ejus, & Altharoth cum suburbanis suis.

72 De tribu Issachar, Cedec, & suburbana ejus, & Dabereh cum suburbanis suis,

73 Ramoth quoque, & suburbana ejus, & Anem cum suburbanis suis.

74 De tribu vero Aser: Masal cum suburbanis suis, & Abdon similiter,

75 Hucac quoque, & suburbana ejus, & Rohob cum suburbanis suis.

76 Porro de tribu Nephthali, Cedec in Galilæa, & suburbana ejus, Hamon cum suburbanis suis, & Cariathaim, & suburbana ejus.

77 Filii autem Merari residuis: de tribu Zabulon, Remmono, & suburbana

ejus, & Thabor cum suburbanis suis.

78 Trans Jordanem quoque ex adverso Jericho contra Orientem Jordanis, de tribu Ruben, Bosor in solitudine cum suburbanis suis, & Jassa cum suburbanis suis.

79 Cademoth quoque, & suburbana ejus, & Mephaat cum suburbanis suis.

80 Necnon & de tribu Gad, Ramoth in Galaad, & suburbana ejus, & Manaim cum suburbanis suis,

81 Sed & Hesebon cum suburbanis suis, & Jezer cum suburbanis suis.

C A P U T VII.

Posterii Issachar, Benjamin, Nephthali, Manasse, Ephraim, & Aser.

1 Porro filii Issachar: Thola, & Phua, Jafub, & Simeron, quatuor.

2 Filii Thola: Ozi, & Raphaja, & Jeriel, & Jemai, & Jebsem, & Samuel: principes per domos cognationum suarum. De stirpe Thola viri fortissimi numerati sunt in diebus David, viginti duo millia sexcenti.

3 Filii Ozi: Izrahia, de quo nati sunt Michael, & Obadia, & Johel, & Jesia, quinque omnes principes.

4 Cumque eis per familias, & populos suos, accincti ad prælium, viri fortissimi, triginta sex millia: multas enim habuerunt uxores & filios.

5 Fratres quoque eorum per omnem cognationem Issachar, robustissimi ad pugnandum octoginta septem millia numerati sunt.

6 * Filii Benjamin: Bela, & Bechor, & Jadiel, tres.

7 Filii Bela: Esbon, & Ozi, & Oziel, & Jerimoth, & Urai, quinque principes familiarum, & ad pugnandum robustissimi: numerus autem eorum, viginti duo millia, & triginta quatuor.

8 Porro filii Bechor: Zamira, & Joas, & Eliczer, & Elieonai, & Amri, & Jerimoth, & Abia, & Anathoth, & Almuth: omnes hi, filii Bechor.

9 Numerati sunt autem per familias suas principes cognationum suarum, ad bella fortissimi, viginti millia, & ducenti.

10 Porro filii Jadiel: Balan. Filii autem Balan: Jehus, & Benjamin, & Aod, & Chanana, & Zethan, & Tharlis, Ahisahar.

11 Omnes hi filii Jadiel, principes cognationum suarum, viri fortissimi, decem & septem millia & ducenti ad prælium procedentes.

12 Sepham quoque, & Hapham filii Hir: & Hasim filii Aher.

13 Filii autem Nephthali: Jafiel, & Guni, & Jeler, & Sellum filii Bala.

14 Porro filius Manasse, Esriel concubinaque ejus Syra peperit Machir patrem Galaad.

15 Machir autem accepit uxores filius suis Haphim, & Saphan: & habuit sororem nomine Maacha: nomen autem secundi, Salphaad, natæque sunt Salphaad filii.

16 Et peperit Maacha uxor Machir filium, vocavitque nomen ejus Phares: porro nomen fratris ejus, Sares: & filii ejus Ulam, & Recem.

17 Filius autem Ulam, Badan: hi sunt filii Galaad, filii Machir, filii Manasse.

18 Soror autem ejus Regina peperit Virum decorum, & Abiezer, & Mohola.

A
Gen.
46.12.

B

* Gen.
46.21.

C

D

19 Erant autem filii Semida, Ahin, & Sechem, & Leci, & Aniam.

20 Filii autem Ephraim: Suthala, Bared filius ejus, Thahath filius ejus, Elada filius ejus, Thahath filius ejus, hujus filius Zabab,

21 Et hujus filius Suthala, & hujus filius Ezer, & Eldad: occiderunt autem eos viri Geth indigenæ, quia descenderant, ut invaderent possessionem eorum.

22 Luxit igitur Ephraim pater eorum multis diebus, & venerunt fratres ejus, ut consolarentur eum.

23 Ingressusque est ad uxorem suam: quæ concepit, & peperit filium, & vocavit nomen ejus Beria, eo quod in malis domus ejus ortus esset:

24 Filia autem ejus fuit Sara, quæ ædificavit Bethoron inferiorem, & superiorem, & Ozenfara.

25 Porro filius ejus Rapha, & Reseph, & Thale, de quo natus est Thaam,

26 Qui genuit Laadan: hujus quoque filius Ammiud, qui genuit Elizama,

27 De quo ortus est Nun, qui habuit filium Josie.

28 Possessio autem eorum, & habitatio, Bethel cum filiabus suis, & contra Orientem Noran, ac Occidentalem plagam Gazer, & filia ejus, Sichem quoque cum filiabus suis, usque ad Asa cum filiabus ejus.

29 Juxta filios quoque Manasse, Bethsan & filias ejus, Thanach & filias ejus, Mageddo & filias ejus, Dor & filias ejus: in his habitaverunt filii Joseph, filii Israel.

*Gen. 45. 17. 30 Filii *Aser: Jemna, & Jesua, & Jessui, & Baria, & Sara soror eorum.

31 Filii autem Baria: Heber, & Melchiel: ipse est pater Barfaith.

32 Heber autem genuit Jephlat, & Somer, & Hotham, & Suaa sororem eorum.

33 Filii Jephlat, Phosech, & Chamaal, & Afoch: hi filii Jephlat.

34 Porro filii Somer: Ahi, & Roaga, & Haba, & Aram.

35 Filii autem Helem fratris ejus: Supha, & Jemna, & Selles, & Amal.

36 Filii Supha: Suc, Harnapher, & Sual, & Beri, & Jamra,

37 Bosor, & Hod, & Samma, & Salusa, & Jehran, & Bera.

38 Filii Jether: Jephone, & Phaspha, & Ara.

39 Filii autem Olla: Aree, & Haniel, & Resia.

40 Omnes hi filii Aser, principes cognationum, electi, atque fortissimi duces ducum: numerus autem eorum atatis, quæ apta esset ad bellum, viginti sex millia.

C A P U T VIII.

Rursum genealogia Benjamin, & Saul, filiorumque ipsius.

1 Benjamin autem genuit Bale primum, genitum suum, Asbel secundum, Ahara tertium,

2 Nohaa quartum, & Rapha quintum.

3 Fueruntque filii Bale: Addar, & Gera, & Abiud,

4 Abiue quoque, & Naaman, & Ahoe,

5 Sed & Gera, & Sephuphan, & Huram.

6 Hi sunt filii Ahod, principes cognationum habitantium in Gabaa, qui translati sunt in Manahath.

7 Naaman autem, & Achia, & Gera ipse translativos, & genuit Oza, & Abiud.

8 Porro Saharaim genuit in regione Moab, postquam dimisit Hulim & Bara uxores suas.

9 Genuit autem de Hodis uxore sua Jobab, & Sebia, & Mofa, & Molchem.

10 Jechus quoque, & Sechia, & Marmah: hi sunt filii ejus, principes in familiis suis,

11 Mehysim vero genuit Abitob, & Elphaal.

12 Porro filii Elphaal: Heber, & Misaam, & Samad: hic ædificavit Ono, & Lod, & filias ejus.

13 Baria autem, & Sama principes cognationum habitantium in Ajalon, hi fugaverunt habitatores Geth.

14 Et Abio, & Sefach, & Jerimoth,

15 Et Zabadia, & Arod, & Heder,

16 Michael quoque, & Jespha, & Joha, filii Baria,

17 Et Zabadia, & Mofollam, & Hezeki, & Heber,

18 Et Jemamari, & Jezlia, & Jobab, filii Elphaal.

19 Et Jacim, & Zechri, & Zabdi,

20 Et Elioenai, & Selechai, & Eliel,

21 Et Adaia, & Baraia, & Samarath, filii Semei.

22 Et Jespham, & Heber, & Eliel,

23 Et Abdon, & Zechri, & Hanan,

24 Et Hanania, & Aelam, & Anathothia,

25 Et Jephthada, & Phanuel, filii Sefach.

26 Et Samsari, & Sohoria, & Otholia,

27 Et Jerisa, & Elia, & Zechri, filii Jeroham.

28 Hi patriarchæ, & cognationum principes, qui habitaverunt in Jerusalem.

29 In *Gabaon autem habitaverunt Abigaabon, & nomen uxoris ejus Maacha:

30 Filii quoque ejus primogenitus Abdon, & Sur, & Cis, & Baal, & Nadab.

31 Gedor quoque, & Abio, & Zacher, & Macelloth:

32 Et Macelloth genuit Samaa: habitaveruntque ex adverso fratrum suorum in Jerusalem cum fratribus suis.

33 *Ner autem genuit Cis, & Cis genuit Saul: Porro Saul genuit Jonathan, & Melchisua, & Abinadab, & Esbaal.

34 Filius autem Jonathan, Meribbaal: & Meribbaal genuit Michaa.

35 Filii Michaa, Phiton, & Melech, & Tharaa, & Ahaz.

36 Et Ahaz genuit Joad: & Joad genuit Alamath, & Azmoth, & Zamri: porro Zamri genuit Mola,

37 Et Mola genuit Banaa, cujus filius fuit Rapha, de quo ortus est Elasa, qui genuit Asel.

38 Porro Asel sex filii fuerunt his nominibus, Ezricam, Bochrut, Imael, Saria, Obdia, & Hanan, omnes hi filii Asel.

39 Filii autem Efec fratris ejus, Ulam primogenitus, & Jechus secundus, & Eliphalet tertius.

40 Fueruntque filii Ulam viri robustissimi, & magno robore tendentes arcum, & multos habentes filios, ac nepotes, usque ad centum quinquaginta. Omnes hi, filii Benjamin.

CAPUT IX.

Qui primi filiorum Israel habitaverunt in Jerusalem, & officia sacerdotum, ac Levitarum, generationes quoque Saul, ac filiorum eius repetuntur.

A **U**niversus ergo Israel dinumeratus est, & summa eorum scripta est in Libro regum Israel, & Juda: translataque sunt in Babylonem propter delictum suum.

2 Qui autem habitaverunt primi in possessionibus, & in urbibus suis: Israel, & Sacerdotes, & Levite, & Naubinaï.

3 Commorati sunt in Jerusalem de filiis Juda, & de filiis Benjamin, de filiis quoque Ephraim, & Manasse.

4 Othei filius Ammiud, filii Amri, filii Omrai, filii Bonni, de filiis Phares filii Juda.

5 Et de Siloni: Asaja primogenitus, & filii eius.

B **6** De filiis autem Zara: Jehuel, & fratres eorum, sexcenti nonaginta.

7 Porro de filiis Benjamin: Salo filius Mosollam, filii Oduja, filii Asana.

8 Et Jobania filius Jerham: & Ela filius Ozi, filii Mochori: & Mosollam filius Saphacia, filii Rahuel, filii Jebania.

9 Et fratres eorum per familias suas, nonaginti quinquaginta sex: Omnes hi principes cognationum per domos patrum suorum.

10 De sacerdotibus autem: Jedaja, Jojarib, & Jachin:

11 Azarias quoque filius Helcia, filii Mosollam, filii Sadoc, filii Marajoth, filii Achitob, pontifex domus Dei.

12 Porro Adajas filius Jeroboam, filii Phasur, filii Melchiz, & Maafai filius Adiel filii Jezra, filii Mosollam, filii Mosollamith, filii Emmer.

C **13** Fratres quoque eorum principes per familias suas, mille septingenti sexaginta, fortissimi robore ad faciendum opus ministerii in domo Dei.

14 De Levitis autem: Semeja filius Hassub, filii Ericam, filii Hasebia, de filiis Merari.

15 Bacbacar quoque carpentarius, & Galal, & Mathania filius Micha, filii Zechri, filii Asaph.

16 Et Obdia filius Semeja, filii Galal, filii Idithun: & Barachia filius Asa, filii Elcana, qui habitavit in atrii Netophati.

17 Janitores autem: Sellum, & Accub, & Telmon, & Ahimam, & frater eorum Sellum princeps.

18 Usque ad illud tempus in porta regis ad Orientem, observabant per vices suas de filiis Levi.

D **19** Sellum verò filius Core, filii Abiasaph, filii Core cum fratribus suis, & domo patris sui, hi sunt Coritæ super opera ministerii: custodes vestibulorum tabernaculi: & familie eorum per vices castrorum Domini custodientes introitum.

20 Phinees autem, filius Eleazari, erat dux eorum coram Domino.

21 Porro Zacharias filius Mosollamia, janitor porta tabernaculi testimonii.

22 Omnes hi electi in ostiarios per portas, ducenti duodecim: & descripti in villis propriis: quos constituerunt David, & Samuel Videns, in fide sua

23 Tam ipsos, quam filios eorum, in ostiis domus Dñi, & in tabernaculo, vicibus suis.

24 Per quatuor ventos erant ostiarii: id est ad Orientem, & ad Occidentem, & ad Aquilonem, & ad Austrum.

25 Fratres autem eorum in vinculis morabantur, & veniebant in sabbatis suis de tempore usque ad tempus.

26 His quatuor Levitis creditus erat omnis numerus janitorum, & erant super exedras, & thesauros domus Domini.

27 Per gyrum quoque templi Domini morabantur in custodiis suis: ut cum tempus fuisset, ipsi manerent apertis fores.

28 De horum genere erant & super vasa ministerii: ad numerum enim & inferebantur vasa, & efferebantur.

29 De ipsis, & qui credita habebant utensilia sanctuarii, prærant similia, & vino, & oleo, & thuri, & aromatibus.

30 Filii autem sacerdotum unguenta ex aromatibus conficiebant.

31 Et Mathathias Levites primogenitus Sellum Coritæ, præfectus erat eorum, quæ in sartagine frangebantur.

32 Porro de filiis Caath fratribus eorum super paneserant propositionis, ut semper novos per singula sabbata prepararent.

33 Hi sunt principes cantorum per familias Levitarum, qui in exedris morabantur, ut die, ac nocte iugiter suo ministerio deservirent.

34 Capita Levitarum, per familias suas principes, manserunt in Jerusalem.

35 In Gabaon autem commorati sunt pater Gabaon Jehiel, & nomen uxoris ejus Maacha.

36 Filius primogenitus ejus Abdon, & Sur, & Cis, & Baal, & Ner, & Nadab,

37 Gedor quoque, & Ahio, & Zacharias, & Macelloth.

38 Porro Macelloth genuit Samaan: isti habitaverunt e regione fratrum suorum in Jerusalem, cum fratribus suis.

39 Ner autem genuit Cis: & Cis genuit Saul: & Saul genuit Jonathan, & Melchisua, & Abinadab, & Esbaal.

40 Filius autem Jonathan, Meribbaal: & Meribbaal genuit Micha.

41 Porro filii Micha, Phithon & Melech, & Tharaa, & Ahaz.

42 Ahaz autem genuit Jara, & Jara genuit Alamath, & Azmoth, & Zamri: Zamri autem genuit Mosa.

43 Mosa verò genuit Banaa: cujus filius Raphaia, genuit Elasa, de quo ortus est Asel.

44 Porro Asel sex filios habuit his nominibus, Ezricam, Bocru, Imael, Saria, Obdia, Hanan: hi sunt filii Asel.

CAPUT X.

Saul reprobatus à Deo propter varias iniquitates à Philistinis occiditur cum filiis, ejusque capite à Philistinis amputato, reliquum corpus cum filio sepelitur à viris Jabes Galaad.

Philistini autem pugnabant contra Israel, fugeruntque viri Israel Palestinos, & ceciderunt vulnerati in monte Gelboe.

2 Cumque appropinquarent Philistini persequentes Saul, & filios ejus, percusserunt Jonathan, & Abinadab, & Melchisua, filios Saul.

3 Et aggravatum est prælium contra Saul.

inveneruntque eum sagittarii, & vulneraverunt jaculis.

B 4 Et dixit Saul ad armigerum suum: Evagina gladium tuum, & interfice me: ne forte veniant in circumcisi isti, & illudant mihi. Noluit autem armiger eius hoc facere, timore perterritus: arripuit ergo Saul ensim, & irruit in eum.

5 Quod cum vidisset armiger ejus, videlicet mortuum esse Saul, irruit etiam ipse in gladium suum, & mortuus est.

6 Interiit ergo Saul, & tres filii ejus, & omnis domus illius pariter concidit.

7 Quod cum vidissent viri Israel, qui habitabant in campestribus, fugerunt: & Saul, ac filii ejus mortui, dereliquerunt urbes suas, & huc, illucque dispersi sunt: veneruntque Philisthim, & habitaverunt in eis.

C 8 Die igitur altero detrahentes Philisthim spolia castrorum, invenerunt Saul, & filios ejus jacentes in monte Gelboe.

9 Cumque spoliassent eum, & amputassent caput, armique nudassent, miserunt in terram suam, ut circumferretur, & ostenderetur idolorum templis, & populis:

10 Arma autem ejus consecraverunt in fano dei sui, & caput affixerunt in templo Dagon.

11 Hoc cum audissent viri Jabes Galaad, omnia scilicet, quae Philisthim fecerant super Saul,

D 12 Confluxerunt singuli virorum fortium, & tulerunt cadavera Saul, & filiorum ejus: tuleruntque ea in Jabes, & sepelierunt ossa eorum subter quercum, quae erat in Jabes, & jejunaverunt septem diebus.

13 Mortuus est ergo Saul propter iniquitates suas, eo quod pravaricatus sit * mandatum Domini, quod praeceperat, & non custodierit illud: sed * insuper etiam pythionissam consuluerit.

14 Nec speraverit in Domino: propter quod interfecit eum, & transtulit regnum ejus ad David filium Isai.

C A P U T X I.

Unctus David in regem, expulsus ex arce Sionis Jebusae, habitavit in Jerusalem stipatus potentissimis, ac strenuissimis militibus, quorum heroica gesta narrantur: noluit David desiderat am bibere aquam, eo quod cum fortium suorum periculo alata esset.

A 1 Congregatus est igitur omnis Israel ad David in Hebron, dicens: Os tuum sumus, & caro tua.

2 Hic quoque, & nudius tertius, cum adhuc regnaret Saul, tu eras, qui educebas, & introducebas Israel: tibi enim dixit Dominus Deus tuus: Tu pasces populum meum Israel, & tu eris princeps super eum.

3 Venerunt ergo omnes majores natu Israel ad regem in Hebron: & inivit David cum eis laedus coram Domino: unxeruntque eum regi super Israel, juxta sermonem Domini, quem locutus est in manu Samuel.

4 Abiit quoque David, & omnis Israel, in Jerusalem: haec est Jebus, ubi erant Jebusae habitatores terrae.

B 5 Dixeruntque, qui habitabant in Jebus ad David: Non ingredieris huc. Porro David cepit arcem Sion, quae est civitas David,

6 Dixitque: Omnis, qui percussit Jebus-

sum in primis, erit princeps, & dux. Ascendit igitur primus Joab filius Sarvia, & factus est princeps.

7 Habitavit autem David in arce, & idcirco appellata est civitas David.

8 Aedificavitque urbem in circuitu à Mello usque ad gymrum. Joab autem reliqua urbis extruxit.

9 Proficiebatque David vadens, & crescens, & Dominus exercituum erat cum eo.

10 * Hi principes virorum fortium David, qui adjuverunt eum, ut rex fieret super omnem Israel, juxta verbum Domini, quod locutus est ad Israel.

11 Et ille numerus robustorum David: Jesbaam filius Hachamoni princeps inter triginta: iste levavit hastam suam super trecentos vulneratos una vice.

12 Et post eum Eleazar filius patris ejus Ahobites, qui erat inter tres potentes.

13 Ille fuit cum David in Bethdomin, quando Philisthim congregati sunt ad locum illum in praelium: & erat ager regionis illius plenus hordeo, fugeratque populus à facie Philisthinorum.

14 Hi steterunt in medio agri, & defenderunt eum: cumque percussissent Philisthaeos, dedit Dominus salutem magnam populo suo.

15 Descenderunt * autem tres de triginta principibus ad petram, in qua erat David, ad speluncam Odollam, quando Philisthim fuerant castrametati in valle Raphaim.

16 Porro David erat in praedio, & statio Philisthinorum in Bethlehem.

17 Desideravit igitur David, & dixit: O si quis daret mihi aquam de cisterna Bethlehemi, quae est in porta.

18 Tres ergo isti per media castra Philisthinorum perrexerunt, & hauserunt aquam de cisterna Bethlehemi, quae erat in porta, & attulerunt ad David, ut biberet: qui noluit, sed magis libavit illam Domino.

19 Dicens: Absit, ut in conspectu Dei mei hoc faciam, & sanguinem istorum virorum bibam: quia in periculo animarum suarum attulerunt mihi aquam. Et ob hanc causam noluit bibere: haec fecerunt tres robustissimi.

20 Abisai quoque frater Joab ipse erat princeps trium, & ipse levavit hastam suam contra trecentos vulneratos, & ipse erat inter tres nominatissimos.

21 Et inter tres secundos inclitis, & princeps eorum: verumtamen usque ad tres primos non pervenerat.

22 Banajas filius Joiada viri robustissimi, qui multa opera perpetrarat, & Gabieel: ipse percussit duos Ariel Moab: & ipse descendit, & interfecit leonem in media cisterna tempore nivis.

23 Et ipse percussit virum Aegyptium, cuius statura erat quinque cubitorum, & habebat lanceam, ut licitorium texentium: descendit igitur ad eum cum virga, & rapuit hastam, quam tenebat manu, & interfecit eum hasta sua.

24 Haec fecit Banajas filius Joiada, qui erat inter tres robustos nominatissimos.

25 Inter triginta primos, verumtamen ad tres usque non pervenerat: posuit autem cum David ad auriculam suam.

26 Porro fortissimi viri in exercitu, Abishai

frater Joab, & Elchanan filius patris ejus de Bethlehem,

27 Sammoth Arorites, Helles Phalonites.

28 Ira filius Acces Thecutes, Abiezer Anathothites,

29 Sobbochai Hufathites, Ilai Ahohites,

30 Maharai Netophathites, Heled filius

Baana Netophathites,

31 Ethai filius Ribai de Gabaath filiorum Benjamin, Banaja Pharonites,

32 Hurai de torrente Gaas, Abiel Arbathites,

33 Azmoth Bauramites, Eliaba Salabonites.

34 Filii Assem Gezonites, Jonathan filius

Sage Arathites,

35 Abiam filius Sachar Ararites,

36 Eliphal filius Ur,

37 Hephher Mecherathites, Ahia Phelonites,

38 Hefro Carmelites, Naarai filius Asbai,

39 Joel frater Natlia, Mibahar filius Agarai,

40 Salec Ammonites, Naarai Berothites

armiger Joab filii Sarvia.

41 Ira Jethraus, Gareb Jethraus.

42 Urias Hethaus, Zabab filius Oholi,

43 Adina filius Siza Rabenites princeps

Rubenitarum, & cum eo triginta:

44 Hanan filius Maacha, & Jofaphat

Mathanites,

45 Ozia Astarothites, Samma, & Jehiel

filii Hotham Arorites,

46 Jedihel filius Samri, & Joha frater

ejus Thotaites,

47 Eliel Mahumites, & Jeribai, & Josia

filii Elneam, & Jethma Moabites, Eliel,

& Obed, & Jafiel de Masobia,

CAPUT XII.

Qui David fuerat sequuti, cum fugeret Saul.

Item qui postea ex omnibus tribubus venerunt, ut eum regem constituerent in Hebron.

HI quoque venerunt ad David in Sice-

leg, cum adhuc fugeret Saul, filium

Cis, qui erat fortissimus, & egregii pugnatores,

2 Tendentes arcum, & utraque manu lun-

dis saxa jacentes, & dirigentes sagittas:

de fratribus Saul ex Benjamin.

3 Principes Abiezer, & Joas, filii Samaa,

Gabaathites, & Jaziel, & Phallet filii Az-

moth, & Baracha, & Jchu Anathothites.

4 Samajas quoque Gabaonites fortissimus in-

ter triginta, & super triginta. Jeremias, & Je-

hezziel, & Johanan, & Jezabad Gaderothites.

5 Et Eluzai, & Jerimuch, & Baalia, &

Samaria, & Saphraia Haraphites.

6 Elcana, & Jesia, & Azaveel, & Joe-

zer, & Jesbaam de Carehim:

7 Joela quoque, & Zabadia, & filii Je-

roham de Cedor.

8 Sed & Gadditransfugerunt ad David,

cum lateret in deserto, viri robustissimi,

& pugnatores optimi, tenentes clypeum, &

hastam: facies eorum quasi facies leonis, &

veloces quasi capres in montibus.

9 Ezer princeps, Obdias secundus, Eliah

certius,

10 Masmana quartus, Jeremias quintus,

11 Etha sextus, Eliel septimus,

12 Johanan octavus, Elzebad nonus,

13 Jeremias decimus, Machbanai undecimus.

14 Hi de filiis Gad principes exercitus:

novissimus centum militibus praeerat, &

maximus mille.

15 Isti sunt, qui transferunt Jordanem mense primo, quando inundare consuevit super ripas suas, & omnes fugaverunt, qui morabantur in vallibus ad Orientalem plagam, & Occidentalem,

16 Venerunt autem de Benjamin, & de Juda ad praesidium, in quo morabatur David.

17 Egrediusque est David obviam eis, & ait: Si pacifice venistis ad me, ut auxiliemini mihi, cor meum jungatur vobis; si autem insidiamini mihi pro adversariis meis, cum ego iniquitatem in manibus non habeam, videat Deus patrum nostrorum, & judicet.

18 Spiritus vero induit Amasai principem inter triginta, & ait: Tui sumus, o David, & tecum fili Isai: pax, pax tibi, & pax adiutoribus tuis: te enim adjuvat Deus tuus. Suscepit ergo eos David, & constituit principes turmae.

19 Porro de Manasse transfugerunt ad David, quando veniebat cum Philistinum adversus Saul, ut pugnaret: & non dimicavit cum eis: quia inuito consilio remiserunt cum principibus Philistinorum, dicentes: Periculo capitis nostri revertetur ad dominum suum Saul.

20 Quando igitur reversus est in Siceleg, transfugerunt ad eum de Manasse Ednas, & Jozabad, & Jedihel, & Michael, & Ednas, & Jozabad, & Eliu, & Salathi, principes millium in Manasse.

21 Hi praebuerunt auxilium David adversus latrunculos: omnes enim erant viri fortissimi, & facti sunt principes in exercitu.

22 Sed & per singulos dies veniebant ad David ad auxiliandum ei, usque dum fieret grandis numerus, quasi exercitus Dei.

23 Iste quoque est numerus principum exercitus, qui venerunt ad David, cum esset in Hebron, ut transferrent regnum Saul ad eum juxta verbum Domini.

24 Filii Juda portantes clypeum, & hastam sex millia octingenti expediti ad praelium.

25 De filiis Simeon, virorum fortissimorum ad pugnandum septem millia centum.

26 De filiis Levi, quatuor millia sexcenti.

27 Jojada quoque princeps de stirpe Aaron & cum eo tria millia septingenti.

28 Sadoc etiam puer egregius indolis, & domus patris ejus, principes viginti duo.

29 De filiis autem Benjamin fratribus Saul, tria millia: magna enim pars eorum adhuc sequebatur domum Saul.

30 Porro de filiis Ephraim viginti millia octingenti, fortissimi robore, viri nominati in cognationibus suis.

31 Et ex dimidia tribu Manasse, decem & octo millia, singuli per nomina sua venerunt, ut constituerent regem David.

32 De filiis quoque Issachar viri eruditi, qui noverant singula tempora ad precipiendum, quid facere deberet Israel, principes ducenti: omnis autem reliqua tribus eorum consilium sequebatur.

33 Porro de Zabulon, qui egrediebantur ad praelium, & itabant in acie instructi armis bellicis, quinquaginta millia venerunt in auxilium, non in corde duplici.

34 Et de Nephthali, principes mille: & cum eis instructi clypeo, & hasta, triginta & septem millia.

35 De Dan etiam preparati ad prælum, viginti octo milia sexcenti,

36 Et de Aser egredientes ad pugnam, & in acie provocantes, quadraginta milia.

37 Trans Jordanem autem de filiis Ruben, & de Gad, & dimidia parte tribus Manasse, instructi armis bellicis, centum viginti milia.

38 Omnes isti viri bellatores expediti ad pugnandum, corde perfecto venerunt in Hebron, ut constituerent regem David super universum Israel: sed & omnes reliqui ex Israel uno corde erant, ut rex fieret David.

39 Fueruntque ibi apud David tribus diebus comedentes, & bibentes: præparaverant enim eis fratres sui.

40 Sed & qui juxta eos erant, usque ad Issachar, & Zabulon, & Nephthali, afferebant panes in asinis, & camelis, & mulis, & bobus, ad ascendendum: farinam, palathas, uvam passam, vinum, oleum, boves, arietes, ad omnem copiam: gaudium quippe erat in Israel.

C A P U T XIII.

ACariathiarim reducit arcem Domini de domo Abinadab: omni Israel cum David ante eam ludentibus: sed quia Oza arcam contingens à Domino percussus est, avertit eam David in domum Obededom, cui & eo tempore benedixit Dominus.

1 Nunc autem consilium David cum tribunibus, & centurionibus, & universis principibus,

2 Et ait ad omnem cœtum Israel: Si placet vobis, & à Domino Deo nostro egreditur sermo, quem loquor: mittamus ad fratres nostros reliquos in universas regiones Israel, & ad Sacerdotes, & Levitas, qui habitant in suburbanis urbium, ut congregentur ad nos,

3 Et reducamus arcam Dei nostri ad nos: non enim requisivimus eam in diebus Saul.

4 Et respondit universa multitudo, ut ita fieret: placuerat enim sermo omni populo.

5 Congregavit ergo David cunctum Israel, à Sihor Aegypti, usque dum ingrediariis Emath, ut adduceret arcam Dei de Cariathiarim.

6 Et ascendit David, & omnis vir Israel ad collem Cariathiarim, qui est in Juda, ut afferret inde arcam Domini Dei sedentis super cherubim, ubi invocatum est nomen ejus.

7 Imposueruntque arcam Dei super plaustrum novum, de domo Abinadab: Oza autem, & frater ejus minabant plaustrum.

8 Porro David, & universus Israel, Judebant coram Deo omni virtute in canticis, & in citharis, & psalteriis, & tympanis, & cymbalis, & tubis.

9 Cum autem pervenissent ad arcam Chidon, tetendit Oza manum suam, ut sustentaret arcam: bos quippe laseviens paululum inclinaverat eam.

10 Iratus est itaque Dominus contra Ozam, & percussit eum, eo quod tetigisset arcam: & mortuus est ibi coram Domino.

11 Contristatusque est David, eo quod divisisset Dominus Ozam: vocavitque locum illum: Divisio Ozæ, usque in præsentem diem.

12 Et timuit Deum tunc temporis, dicens: Quomodo possim ad meintroducere arcam Dei?

13 Et ob hanc causam non adduxit eam ad se, hoc est, in civitatem David, sed avertit in domum Obededom Gethæi.

14 Mansit ergo arca Dei in domo Obededom tribus mensibus: & benedixit Dominus domui ejus, & omnibus, quæ habebat.

C A P U T XIV.

David acceptis à rege Tyrigenis, & artificibus ad extruendam sibi domum, alias ducit uxores, ac multos genuit liberos, & consulto Domino his cedit Philisthæos.

1 Misit quoque Hiram rex Tyri nuntios ad David, & ligna cedrina, & artifices parietum, lignorumque: ut ædificarent ei domum:

2 Cognovitque David, quod confirmasset eum Dñs in regem super Israel, & sublevatum esset regnum suum super populum ejus Israel.

3 * Accepit quoque David alias uxores in Jerusalem: genuitque filios, & filias.

4 Et hæc nomina eorum, qui nati sunt ei in Jerusalem: Samua, & Sobad, Nathan, & Salomon,

5 Jebahar, & Elisua, & Eliphalet, & Noga quoque, & Napheg, & Japhia,

6 Eliama, & Baaliada, & Eliphalet.

8 * Audientes autem Philisthiim eo quod unctus esset David in regem super universum Israel, ascenderunt omnes, ut quærerent eum: quod cum audisset David, egressus est obviam eis.

9 Porro Philisthiim venientes, diffusi sunt in valle Raphaim.

10 Consuluitque David Dominum, dicens: Si ascendam ad Philisthæos, & si trades eos in manu mea? Respondit ei Dominus: Ascende, & tradam eos in manu tua.

11 Cumque illi ascendissent in Baalpharasin, percussit eos ibi David, & dixit: Divisit Deus inimicos meos per manum meam, sicut dividuntur aquæ: & idcirco vocatum est nomen illius loci Baalpharasin.

12 Dereliqueruntque ibi deos suos, quos David jussit exuri.

13 Alia etiam vice Philisthiim irruerunt, & diffusi sunt in valle.

14 Consuluitque rursus David Deum, & dixit ei Deus: Non accendas post eos, recede ab eis, & venies contra illos ex adverso pyræ.

15 Cumque audieris sonitum gradientis in cacumine pyræ, tunc egredieris ad bellum. Egressus est enim Deus ante te, ut percutiat castra Philisthiim.

16 Fecit ergo David sicut præceperat ei Deus, & percussit castra Philisthinorum, de Gabaon usque Gazera.

17 Divulgatusque est nomen David in universis regionibus, & Dominus dedit pavorem ejus super omnes gentes.

C A P U T XV.

Parato tabernaculo, deducitur magnum cum apparatu arca Dei in Jerusalem, comitante omni Israel, sacerdotibus vero, ac Levitis, juxta sua officia ministrantibus: & Michol despicit David coram arca saltantem, indutum stola byssina, & ephod lineo.

1 Fecit quoque sibi domos in civitate David: & ædificavit locum arcæ Dei, tetenditque ei tabernaculum.

2 Tunc dixit David: Illicitum est, ut à quocumque portetur arca Dei nisi à Levitis, quos elegit Dominus ad portantam eam, & ad ministrandum sibi usque in æternum,

3 Congregavitque universum Israel in Jerusalem, ut afferretur arca Dei in locum uum, quem præparaverat ei.

4 Necnon & filios Aaron, & Levitas.

5 De filiis Caath, Uriel princeps fuit, & fratres ejus centumviginti.

6 De filiis Merari, Asaph princeps, & fratres ejus ducenti viginti.

7 De filiis Gerson, Joel princeps, & fratres ejus centumtriginta.

8 De filiis Elisaphan, Semejas princeps, & fratres ejus ducenti.

9 De filiis Hebron, Eliel princeps, & fratres ejus octoginta.

10 De filiis Oziel, Aminadab princeps, & fratres ejus centum duodecim.

B 11 Vocavitque David Sadoc, & Abiathar Sacerdotes, & Levitas, Uriel, Asaph, Joel, Semejam, Eliel, & Aminadab.

12 Et dixit ad eos: Vos, qui estis principes familiarum Levitarum, sanctificamini cum fratribus vestris, & asserite arcam Domini Dei Israel ad locum, qui ei præparatus est:

* Sup. 13. 10. 13 * Ne ut à principio, quia non eratis presentes, percussit nos Dominus; sic & nunc fiat, illicitum quid nobis agentibus.

14 Sanctificati sunt ergo Sacerdotes, & Levites, ut portarent arcam Domini Dei Israel.

* Num. 5. 15. 15 * Et tulerunt filii Levi arcam Dei, sicut præceperat Moyses juxta verbum Domini, humeris suis, in vestibus.

16 Dixitque David principibus Levitarum, ut constituerent de fratribus suis cantores in organis musicorum, nablīs videlicet, & lyris, & cymbalis, ut resonaret in excelsis sonitus lætitiæ.

17 Constitueruntque Levitas: Hemam filium Joel, & de fratribus ejus, Asaph filium Barachia: de filiis verò Merari, fratribus eorum, Ethan filium Cafasæ.

C 18 Et cum eis fratres eorum: In secundo ordine, Zachariam, & Ben, & Jaziel, & Semiramoth, & Jahiel, & Ani, Eliab, & Benjamin, & Maasiam, & Mathathiam, & Eliphalu, & Maceniam, & Obedom, & Jehiel, janitores.

19 Porro cantores, Heman, Asaph, & Ethan in cymbalis ancis concrepantes.

20 Zacharias autem, & Oziel, & Semiramoth, & Jahiel, & Ani, & Eliab, & Maasias, & Banajas, in nablīs cantabant.

21 Porro Mathathias, & Eliphalu, & Macenias, & Obedom, & Jehiel, & Ozaziu, in citharis pro octava caneabant epinicion.

22 Chonenias autem princeps Levitarum prophetia præerat, ad præcendam melodiam: erat quippè valde sapiens.

23 Et Barachias, & Elcana, janitores arcæ.

24 Porro Sebenias, & Josaphat, & Nathanael, & Amasai, & Zacharias, & Banajas, & Eliezer sacerdotes clangebant tubis coram arca Dei:

D 25 * Igitur David, & omnes majores natu Israel, & tribuni ierunt ad deportandam arcam fœderis Domini de domo Obedom, cum lætitiâ.

* 1. Reg. 6 c. 12. 26 Cùmque adjuvisset Deus Levitas, qui portabant arcam fœderis Domini, immolabantur septem tauri, & septem arietes.

27 Porro David erat indutus stola byssina, & universi Levitæ, qui portabant arcam,

cantoresque, & Chonenias princeps prophetia inter cantores: David autem etiam indutus erat ephod lineo.

28 Univerſusque Israel deducebant arcam fœderis Domini in júbilo, & sonitu bucinæ, & tubis, & cymbalis, & nablīs, & citharis concrepantes.

29 Cùmque pervenisset arca fœderis Domini usque ad civitatem David, Michol filia Saul prospiciens per fenestram, vidit regem David saltantem, atque ludentem, & desepxit eum in corde suo.

CAPUT XVI.

Constituta arca in tabernaculo fœderis, oblatisque victimis, & populo a David benedicto, ordinantur varia Levitarum ministeria coram arca, interposito cantico divina laudis.

A 1 A Tulerunt igitur arcam Dei, & constituerunt eam in medio tabernaculi, quod tetenderat ei David: & obulerunt holocausta, & pacifica coram Deo.

2 Cùmque complexset David offerens holocausta, & pacifica, benedixit populo in nomine Domini.

3 Et divisit universis per singulos, à viro usque ad mulierem, tortam panis, & partem assæ carnis bubulæ, & frixam oleo similam.

4 Constituitque coram arca Domini de Levitis, qui ministrarent, & recordarentur operum ejus, & glorificarent, atque laudarent Dominum Deum Israel:

5 Asaph principem: & secundum ejus Zachariam: Porro Jahiel, & Semiramoth, & Jehiel, & Mathathiam, & Eliab, & Banajam, & Obedom: Jehiel super organa psalterii, & lyras: Asaph autem, ut cymbalis personaret:

6 Banajam verò, & Jaziel sacerdotes, caneret tuba, jugiter coram arca fœderis Domini.

7 In illo die fecit David principem ad confitendum Domino Asaph, & fratres ejus.

8 * Confitemini Domino, & invocate nomen ejus: notas facite in populis adinventiones ejus.

9 Cantate ei, & psallite ei: & narrate omnia mirabilia ejus.

10 Laudate nomen sanctum ejus: lætetur cor quærentium Dominum.

11 Quærite Dominum, & virtutem ejus: quærite faciem ejus semper.

12 Recordamini mirabilium ejus, quæ fecit: signorum illius, & judiciorum ejus.

13 Semen Israel servi ejus: filii Jacob electi ejus.

14 Ipse Dominus Deus noster: in universa terra judicia ejus.

15 Recordamini in sempiternum pacti ejus: sermoneis, quem præcepit in mille generationes.

16 Quem pepigit cum Abraham: & juramentis illius cum Isaac.

17 Et constituit illud Jacob in præceptum: & Israel in pactum sempiternum.

18 Dicens: Tibi dabo terram Chanaan: funiculum hæreditatis vestræ.

19 Cum essent pauci numero, parvi & coloni ejus.

20 Et transferunt de gente in gentem, & de regno ad populum alterum.

A
* 2.
Reg.
6. 17.

* Psal.
104. 1.
Isa. 12
4.

B

- C** 21 Non dimisit quemquam calumniari eos, sed increpavit pro eis reges.
 22 Nolite tangere Christos meos : & in prophetis meis nolite malignari.
 23 Cantate Domino omnis terra : annuntiate ex die in diem salutare ejus.
 24 Narrate in gentibus gloriam ejus : in cunctis populis mirabilia ejus.
 25 Quia magnus Dominus, & laudabilis nimis : & horribilis super omnes deos.
 26 Omnes enim dii populorum, idola : Dominus autem cælos fecit.
 27 Confessio, & magnificentia coram eo : fortitudo, & gaudium in loco ejus.
 28 Afferte Domino familie populorum : afferte Domino gloriam, & imperium.
 29 Date Domino gloriam nomini ejus, levate sacrificium, & venite in conspectu ejus : & adorete Dominum in decore sancto.
 30 Commoveatur à facie ejus omnis terra : ipse enim fundavit orbem immobilem.
 31 Latentur cæli, & exultat terra : & dicant in nationibus, Dominus regnavit.
 32 Tonet mare, & plenitudo ejus : exultent agri, & omnia, quæ in eis sunt.
 33 Tunc laudabunt ligna saltus coram Domino : quia venit judicare terram.
D 34 Confitemini Domino, quoniam bonus : quoniam in æternum misericordia ejus.
 35 Et dicite : Salva nos, Deus salvator

noster : & congrega nos, & erue de gentibus, ut confiteamur nomini sancto tuo, & exulemus in carminibus tuis.
 36 Benedictus Dominus Deus Israel ab æterno usque in æternum : & dicat omnis populus : Amen, & hymnum Domino.
 37 Reliquit itaq; ibi coram arca fœderis Dñi Asaph, & fratres ejus, ut ministraret in conspectu ærejugiter, per singulos dies, & vices suas.
 38 Porro Obededom, & fratres ejus sexaginta octo : & Obededom filium Idithun, & Hosa, constituit janitores.
 39 Sadoc autem Sacerdotem, & fratres ejus sacerdotes, coram tabernaculo Domini in excelso, quod erat in Gabaon,
 40 Ut offerrent holocausta Domino super altare holocaustatis jugiter, manè, & vesperè, juxta omnia, quæ scripta sunt in lege Domini, quam præcepit Israeli.
 41 Et post eum Heman, & Idithun, & reliquos electos, unumquemque vocabulo suo ad confitendum Domino : Quoniam in æternum misericordia ejus.
 42 Heman quoque, & Idithun canentes tuba, & quatientes cymbala, & omnia musicorum organa, ad canendum Deo : filios autem Idithun fecit esse portarios.
 43 Reversusque est omnis populus in domum suam : & David, ut benediceret etiam domui suæ.

CAPUT XVII.

Cogitant David edificare domum Domino promittitur filius, qui illam sit edificaturus : unde David gratias agit, Dei erga se bonitatem extollens.

- A** 1 Cum autem habitaret David in domo sua, dixit ad Nathan prophetam : Ecce ego habito in domo cedrina : arca autem fœderis Domini sub pellibus est.
 2 Et ait Nathan ad David : Omnia, quæ in corde tuo sunt, fac : Deus enim tecum est.
 3 Igitur nocte illa factus est sermo Dei ad Nathan, dicens :
 4 Vade, & loquere David servo meo : Hæc dicit Dominus : Non edificabis tu mihi

domum ad habitandum.

5 Neque enim mansi in domo, ex eo tempore quo eduxi Israel, usque ad diem hanc : sed fui semper mutans loca tabernaculi, & in tentorio.

6 Manens cum omni Israel. Numquid locutus sum saltem uni judicum Israel, quibus præceperam, ut pasceret populum meum, & dixi : Quare non edificastis mihi domum cedrinam?

7 Nunc itaque sic loqueris ad servum meum David : Hæc dicit Dominus exercituum : Ego tulite, cum in pascuis sequereris gregem, ut esses dux populi mei Israel.

8 Et fui tecum, quocumque perrexisti : &

inter-

interfeci omnes inimicos tuos coram te, fecique tibi nomen quasi unius magnorum, qui celebrantur in terra.

9 Et dedi locum populo meo Israel: plantabitur, & habitabit in eo, & ultra non commovebitur: nec filii iniquitatis atterent eos, sicut à principio.

10 Ex diebus, quibus dedi iudices populo meo Israel, & humiliavi universos inimicos tuos. Annuntio ergo tibi, quod ædificaturus sit tibi Dominus domum.

11 Cumque impleveris dies tuos, ut vadas ad patres tuos, suscitabo semen tuum post te, quod erit de filiis tuis: & stabiliam regnum ejus.

12 Ipse ædificabit mihi domum, & firmabo solium ejus usque in æternum.

13 Ego ero ei in patrem, & ipse erit mihi in filium: & misericordiam meam non auferam ab eo, sicut abstuli ab eo, qui ante te fuit.

14 Et statui eum in domo mea, & in regno meo usque in sempiternum: & thronus ejus erit firmissimus in perpetuum.

15 Juxta omnia verba hæc, & juxta universam visionem istam, sic locutus est Nathan ad David.

16 Cumque venisset rex David, & sedisset coram Domino, dixit: Quis ego sum, Domine Deus, & quæ domus mea, ut præstares mihi talia?

17 Sed & hoc parum visum est in conspectu tuo, ideoque locutus es super domum servi tui etiam in futurum: & fecisti me spectabilem super omnes homines, Domine Deus.

18 Quid ultra addere potest David, cum ita glorificaveris servum tuum, & cognoveris eum?

19 Domine, propter famulum tuum, juxta cor tuum fecisti omnem magnificentiam hanc, & nota esse voluisti universa magnalia.

20 Domine, non est similis tui, & non est alius Deus absque te, ex omnibus, quos audimus auribus nostris.

21 Quis enim est alius, ut populus tuus Israel, gens una in terra, ad quam perrexerit Deus, ut liberaret, & faceret populum sibi, & magnitudine sua, atque terroribus ejiceret nationes à facie ejus, quem de Ægypto liberavit?

22 Et posuisti populum tuum Israel tibi in populum usque in æternum, & tu, Domine factus es Deus ejus.

23 Nunc igitur, Domine, sermo, quem locutus es famulo tuo, & super domum ejus, confirmetur in perpetuum, & fac sic locutus es.

24 Permaneatque, & magnificentetur nomen tuum usque in sempiternum, & dicatur: Dominus exercituum Deus Israel, & domus David servi ejus permanens coram eo.

25 Tu enim, Domine Deus meus, revelasti auriculam servi tui, ut ædificares ei domum: & idcirco invenit servus tuus fiduciam, ut oret coram te.

26 Nunc ergo, Domine, tu es Deus: & locutus es ad servum tuum tanta beneficia.

27 Et cepisti benedicere domui servi tui, ut sit semper coram te: te enim, Domine, benedicente benedicta erit in perpetuum.

CAPUT XVIII.

Prælia, & victoria David, & tributa gentibus imposita, atque officarii ejus.

1 Factum est autem post hæc, ut percuteret David Philisthim, & humiliaret eos, & tolleret Geth, & filias ejus, de manu Philisthim.

2 Percuteretque Moab, & fierent Moabitarum servi David, offerentes ei munera.

3 Eo tempore percussit David etiam Adarezer regem Soba regionis Hemath, quando perrexerat, ut dilataret imperium suum usque ad flumen Euphraten.

4 Cepit ergo David mille quadrigas ejus, & septem millia equitum, ac viginti millia virorum peditem, subnervavitque omnes equos currum, exceptis centum quadrigis, quas reservavit sibi.

5 Supervenit autem & Syrus Damascenus, ut auxilium præberet Adarezer regi Soba, sed & hujus percussit David viginti duo millia virorum.

6 Et posuit milites in Damasco, ut Syria quoque serviret sibi, & offerret munera. Adjovitque eum Dominus in cunctis, ad quæ perrexerat.

7 Tulit quoque David pharetras aureas, quas habuerunt servi Adarezer, & attulit eas in Jerusalem.

8 Necon de Thebath, & Chun, urbibus Adarezer, æris plurimum, de quo fecit Salomon mare æneum, & columnas, & vasa ænea.

9 Quod cum audisset Thou rex Hemath, percussisse videlicet David omnem exercitum Adarezer regis Soba,

10 Misit Adoram filium suum ad regem David, ut postulare ab eo pacem, & congratularetur ei, quod percussisset, & expugnasset Adarezer: adversarius quippe erat Thou Adarezer.

11 Sed & omnia vasa aurea, & argentea, & ænea consecravit David rex Domino, cum argento, & auro, quod tulerat ex universis gentibus, tam de Idumæa, & Moab, & filiis Ammon, quam de Philisthim, & Amalec.

12 Abisai vero filius Sarviz percussit Edom in valle Salinarum, decem, & octo millia.

13 Et constituit in Edom præsidium, ut serviret Idumæa David: salvavitque Dominus David in cunctis, ad quæ perrexerat.

14 Regnavit ergo David super universum Israel, & faciebat iudicium, atque justiciam cuncto populo suo.

15 Porro Joab filius Sarviz erat super exercitum, & Josaphat filius Ahilad à commetariis.

16 Sadoc autem filius Achitob, & Abimelec filius Abiathar, sacerdotes: & Sufa, scriba.

17 Banajas quoque filius Jojada super legiones Cerethi, & Phelethi: porro filii David, primi ad manum regis.

CAPUT XIX.

Hanon rex Ammon, servus David, qui ad consolandum de patris morte venerat contumelia affectus, à David invaditur, ac vincitur una cum Syris auxiliariis.

1 Accidit autem ut moreretur Naas rex filiorum Ammon, & regnaret filius ejus pro eo.

2 Dixitque David: Faciam misericordiam cum

A
2 Reg.
1. 1.

B

C

D

A

2 Reg.
1. 1.

Hanon filio Naas : præstitit enim mihi pater ejus gratiam. Misitque David nuntios ad consolandum eum super morte patris sui. Qui cum pervenissent in terram filiorum Ammon, ut consolarentur Hanon,

3 Dixerunt principes filiorum Ammon ad Hanon : Tu forsitan putas, quod David honoris causa in super mortem tuam miserit, qui consolentur te : nec animadvertis, quod ut explorant, & intelligent, & scrutentur terram tuam, venerint ad te servi ejus.

4 Igitur Hanon pueros David decalvavit, & rasit, & præcidit tunicas eorum à natibus usque ad pedes, & dimisit eos.

B 5 Qui cum abiissent, & hoc mandassent David, misit in oscurum eorum (grandem enim contumeliam sustinuerant) & præcepit, ut manerent in Jericho, donec cresceret barba eorum, & tunc reverterentur.

6 Videntes autem filii Ammon, quod injuriam fecissent David, tam Hanon, quam reliquus populus, miserunt mille talenta argenti, ut conducerent sibi de Mesopotamia, & de Syria Maacha, & de Soba, currus, & equites.

7 Conduxeruntque triginta duo millia currum, & regem Maacha cum populo ejus. Qui cum venissent, castrametati sunt è regione Medaba. Filii quoque Ammon congregati de urbibus suis venerunt ad bellum.

C 8 Quod cum audisset David, misit Joab, & omnem exercitum virorum fortium :

9 Egrediente filii Ammon, direxerunt aciem juxta portam civitatis : reges autem, qui ad auxilium ejus venerant, separatim in agro steterunt.

10 Igitur Joab, intelligens bellum ex adverso, & post tergum contra se fieri, elegit viros fortissimos de universo Israel, & perrexit contra Syrum.

11 Reliquam autem partem populi dedit sub manu Abisai fratris sui, & perrexit contra filios Ammon.

12 Dixitque. Si vicerit me Syrus, auxilio eris mihi : Si autem superaverint te filii Ammon, ero tibi in præsidium.

13 Cōfortare, & agamus viriliter pro populo nostro, & pro urbibus Dei nostri : Dñs autem, quod in conspectu suo bonum est, faciet.

D 14 Perrexit ergo Joab, & populus, qui cum eo erat, contra Syrum ad prælium : & fugavit eos.

15 Porro filii Ammon videntes, quod fugisset Syrus, ipsi quoque fugerunt Abisai fratrem ejus, & ingressi sunt civitatem : reversusque est etiam Joab in Jerusalem.

16 Videns autem Syrus, quod cecidisset eorum Israel, misit nuntios, & adduxit Syrum, qui erat trans fluvium : Sophac autem princeps militia Adazer, erat dux eorum.

17 Quod cum nuntiatum esset David, congregavit universum Israel, & transivit Jordanem, irruitque in eos, & direxit ex adverso aciem, illis contra pugnantibus.

18 Fugit autem Syrus Israel : & interfecit David de Syris septem millia currum, & quadraginta millia peditum, & Sophac exercitus principem.

19 Videntes autem servi Adazer se ab Israel esse superatos, transfugerunt ad David & servierunt ei : noluitque ultra Syria auxilium præbere filiis Ammon.

CAPUT XX.

Bella à David prospere acta adversum Ammonitas, ac Philisthaeos : & in his occiduntur prodigioſi gigantes.

1 Factum est autem post anni circulum, eo tempore, quo solent reges ad bella procedere, congregavit Joab exercitum, & robur militia, & vastavit terram filiorum Ammon : perrexitque, & obsedit Rabba : porro David manebat in Jerusalem, quando Joab percussit Rabba, & destruxit eam.

2 Tulit autem David coronam Melehon de capite ejus, & invenit in ea auri pondus talentum, & pretiosissimas gemmas, fecitque sibi inde diadema : manubias quoque urbis plurimas tulit.

3 Populum autem, qui erat in ea, eduxit : & fecit super eos tribulas, & trahas, & serrata carpenta transire, ita ut dissecarentur, & contererentur : sic fecit David cunctis urbibus filiorum Ammon : & reversus est cum omni populo suo in Jerusalem.

4 Post hæc initum esse bellum in Gazer adversum Philisthaeos : in quo percussit Sobochai Hothathites, Saphai de genere Raphaim, & humiliavit eos.

5 Aliud quoque bellum gestum est adversus Philisthaeos : in quo percussit Adeodatus filius Saltus Bethlechemitis fratrem Goliath Gethai, cujus haste lignum erat quasi licetorium textentium.

6 Sed & aliud bellum accidit in Geth, in quo fuit homo longissimus, senos habens digitos, idest, simul vigintiquatuor : qui & ipse de Rapha fuerat stirpe generatus.

7 Hic blasphemavit Israel : & percussit eum Jonathan filius Saama fratris David. Hi sunt filii Rapha in Geth, qui ceciderunt in manu David, & servorum ejus.

CAPUT XXI.

David populum numerando Deum offendit, peste, quam ex tribus elegerat, percutiuntur plurima millia, donec Deum oratione placaret, & altare in area Ornam Jebusai erigeret.

1 Conſurrexit autem Satan contra Israel : & cōcitavit David, ut numeraret Israel.

2 Dixitque David ad Joab, & ad principes populi : Ite, & numerate Israel à Bersabee usque Dan : & afferite mihi numerum, ut sciam.

3 Responditque Joab : Augeat Dominus populum tuum centuplum, quam sunt : nonne, domine mi rex, omnes servi tui sunt? quare hoc quarit dominus meus, quod in peccatum reputetur Israel?

4 Sed sermo regis magis prævaluit : egresſusque est Joab, & circumvit universum Israel : & reversus est Jerusalem.

5 Deditque David numerum eorum, quos circuierat : & inventus est omnis numerus Israel, mille millia, & centum millia virorum educientium gladium : de Juda autem quadringenta septuaginta millia bellatorum.

6 Nam Levi, & Benjamin non numeravit : eo quod Joab invitus exequeretur regis imperium.

7 Displicuit autem Deo, quod jussum erat : & percussit Israel.

8 Dixitque David ad Deum : Peccavi nimis, ut hoc facerem : obsecro, aufer iniquitatem

A
2 Reg.
10. 7.
11. 1.

B

C
2 Reg.
21. 18.

D

A
2 Reg.
24. 1.
Infra
27. 24.

servi tui, quia insipienter egi.

B 9. Et locutus est Dominus ad Gad Videntem Davidis, dicens:

10. Vade, & loquere ad David, & dic ei: Hæc dicit Dominus: Trium tibi optionem dounum, quod volueris, elige, & faciam tibi.

Re. gum 11. Cumque venisset Gad ad David, * dixit ei: Hæc dicit Dominus: Elige, quod volueris:

24. 1. 12. Aut tribus annis famem: aut tribus mensibus te fugere hostes tuos, & gladium eorum non posse evadere: aut tribus diebus gladium Dñi, & pestilentiam versari in terra, & angelū Dñi interficere in universis finibus Israel: nunc igitur vide, quid respondeam ei qui misit me.

13. Et dixit David ad Gad: Ex omni parte me angusti premunt, sed melius mihi est, ut incidam in manus Domini, quia multe sunt miserationes ejus, quam in manus hominum.

14. Misit ergo Dominus pestilentiam in Israel: & ceciderunt de Israel septuaginta milia virorum.

15. Misit quoque angelum in Jerusalem, ut percuteret eam: cumque percuteretur, vidit Dñs, & misertus est super magnitudine mali: & imperavit angelo, qui percutiebat: Sufficite, jam cesserit manus tua. Porro angelus Domini stabat juxta aream Ornan Jebusei.

C 16. Levantque David oculos suos vidit angelum Domini stantem inter cælum, & terram, & evaginatum gladium in manu ejus, & versum contra Jerusalem: & ceciderunt, tam ipse quam majores natu vestiti ciliciis, proni in terram.

17. Dixitque David ad Deum: Nonne ego sum, qui jussi, ut numeraretur populus? Ego, qui peccavi: ego, qui malum feci: iste grex quid commertur? Domine Deus meus, vertatur obsecro, manus tua in me, & in domum patris mei: populus autem tuus non percutiatur.

18. Angelus autem Domini præcepit Gad, ut diceret Davidi, ut ascenderet, extrueretque altare Domino Deo in area Ornan Jebusei.

19. Ascendit ergo David juxta sermonem Gad quem locutus ei fuerat ex nomine Domini.

20. Porro Ornan cum suspexisset, & vidisset angelum, quatuorque filii ejus cum eo, absconderunt se: nam eo tempore terebat in area triticum.

21. Igitur cum veniret David, ad Ornan conspexit eum Ornan, & processit ei obviam de area, & adoravit eum pronus in terram.

22. Dixitque ei David: Da mihi locum areæ tuæ, ut ædificem in ea altare Domino, ita ut quantum valeat argenti accipias, & cesserit plaga à populo.

D 23. Dixit autem Ornan ad David: Tolle, & faciat dominus meus rex quodcumque ei placeat: sed & boves do in holocaustum, & tribulas in ligna, & triticum in sacrificium: omnia libens præbebo.

24. Dixitque ei rex David: Nequaquam ita fiet, sed argentum dabo quantum valet: Neque enim tibi auferre debeo, & sic offerre Domino holocausta gratuita.

25. Dedit ergo David Ornan pro loco sicclos auri justissimi ponderis sexcentos.

Re. ral. 3. 26. * Et ædificavit ibi altare Domino: obtulitque holocausta, & pacifica, & invocavit Dominum, & exaudivit eum in igne de cælo super altare holocausti.

27. Præcepitque Dominus angelo: & convertit gladium suum in vaginam.

28. Protinus ergo David, videns quod exaudivisset eum Dominus in area Ornan Jebusei, immolavit ibi victimas.

29. Tabernaculum autem Domini, * quod fecerat Moyses in deserto, & altare holocaustorum, ea tempestate erat in excelsu Gabæon.

30. Et non prævaluit David ire ad altare, ut ibi obsecraret Deum: nimio enim fuerat timore perterritus, videns gladium angeli Domini.

CAPUT XXII.

Præparat David necessaria ad ædificandum templum Domini, quod Salomoni præcepit ut extruatur, Deumque semper laudat, exhortans principes, ut illi sint auxilio.

D 1. Ixitque David: Hæc est domus Dei, & hoc altare in holocaustum Israel.

2. Et præcepit, ut congregarentur omnes proselyti de terra Israel, & constituit ex eis latomos ad cadendos lapides, & poliando s, ut ædificaretur domus Dei.

3. Ferrum quoque plurimum ad clavos januarum, & ad commissuras, atque juncturas præparavit David: & æris pondus innumerabile.

4. Ligna quoque cedrina non poterant estimari, quæ Sidonii, & Tyrii deportaverunt ad David.

5. Et dixit David: Salomon filius meus puer parvulus est, & delicatus, domus autem, quam ædificari volo Domino, talis esse debet, ut in cunctis regionibus nominetur: præparabo ergo ei necessaria. Et ob hanc causam ante mortem suam omnes præparavit impensas.

6. Vocavitque Salomonem filium suum: & præcepit ei, ut ædificaret domum Domino Deo Israel.

7. Dixitque David ad Salomonem: Filium, voluntatis meæ fuit, ut ædificarem domum nomini Domini Dei mei.

8. Sed factus est sermo Domini ad me dicens: Multum sanguinem effudisti, & plurima bella bellasti: non poteris edificare domum nomini meo, tanto effuso sanguine coram me.

9. Filius, qui nascetur tibi, erit vir quietissimus: faciam enim eum requiescere ab omnibus inimicis suis per circuitum: & ob hanc causam Pacificus vocabitur: & pacem, & otium dabo in Israel cunctis diebus ejus.

10. * Ipse ædificabit domum nomini meo, & ipse erit mihi in filium, & ego ero illi in patrem: firmaboque solium regni ejus super Israel in æternum.

11. Nunc ergo, fili mi, sit Dominus tecum, & prosperare, & ædifica domum Domino Deo tuo, sicut locutus est de te.

12. Det quoque tibi Dominus prudentiam, & sensum, ut regere possis Israel, & custodire legem Domini Deitui.

13. Tunc enim proficere poteris, si custodieris mandata, & judicia, quæ præcepit Dominus Moysi, ut doceret Israel: confortare, & viriliter age, ne timeas, neque paveas.

14. Ecce ego in paupertate mea præparavi impensas domus domini, auri talenta centum millia, & argenti mille millia talentorum: æris verò, & ferri non est pondus, vincitur enim numerus magnitudine: ligna, & lapides præparavi ad universa impendia.

* Re. 16. 2

A. Par. 16. 2

D

Re. 7. 13
3. Re. gum
1. 7. Hebr.
C

D

15 Habes quoque plurimos artifices, latomus, & cementarios, artificesque lignorum, & omnium artium ad faciendum opus prudentissimos.

16 In auro, & argento, & ære, & ferro, cujus non est numerus. Surge igitur, & fac, & erit Dominus tecum.

17 Præcepit quoque David cunctis principibus Israel, ut adjuvarent Salomonem filiura suum.

18 Cernitis, inquit, quod Dominus Deus vestervobiscum sit, & dederit vobis requiem per circuitum, & tradiderit omnes inimicos vestros in manus vestras, & subiecta sit terra coram Domino, & coram populo ejus.

19 Præbete igitur corda vestra, & animas vestras, ut quaratis Dominum Deum vestrum, & consurgite, & ædificate sanctuarium Domino Deo, ut introducatur arca federis Domini, & vasa Domino consecrata, in domum, quæ ædificatur nomini Domini.

C A P U T XXIII.

David senex, Salomone rege designato, numeratorum Levitarum officia designat; Moysique filii Leviti annumerantur.

A

1 **I**gitur David senex, & plenus dierum, regem constituit Salomonem filium suum super Israel.

2 Et congregavit omnes principes Israel, & sacerdotes, atque Levitas.

3 Numeratique sunt Levitæ à triginta annis, & supra; & inventa sunt triginta octo millia virorum.

4 Ex his electi sunt, & distributi in ministerium domus Domini, viginti quatuor millia: præpositorum autem, & judicum, sex millia.

5 Porro quatuor millia janitores: & totidem psalter canentes Domino in organis, quæ fecerat ad canendum.

* Sup.
6. 1.

6 * Et distribuit eos David per vices filiorum Levi, Gerson videlicet, & Caath, & Merari.

7 Filii Gerson: Leedan, & Semei, 8 Filii Leedan: princeps Jahiel, & Zethan, & Joel, tres.

B

9 Filii Semei: Salomith, & Hosiel, & Aran, tres: Isti principes familiarum Leedan.

10 Porro filii Semei, Lebeth, & Ziza, & Jaus, & Baria: isti filii Semei, quatuor.

11 Erat autem Lebeth prior, Ziza secundus: porro Jaus, & Baria non habuerunt plurimos filios, & idecirco in una familia, unaque domo computati sunt.

12 Filii Caath: Amram, & Isaar, Hebron, & Oziel, quatuor.

* Sup.
6. 1.
* Heb.
5. 4.

13 * Filii Amram: Aaron, & Moyses.

* Separatusque est Aaron, ut ministraret in Sancto sanctorum, ipse, & filii ejus in semperiternum, & adolere incensum Domino secundum ritum suum, ac benediceret nomini ejus in perpetuum.

14 Moysi quoque hominis Dei filii annumerati sunt in tribu Levi.

* Exo.
1. 22.

15 Filii * Moysi: Gerson, & Eliezer, 16 Filii Gerson: Subuel primus.

17 Fuerant autem filii Eliezer: Rohobia primus: & non erant Eliezer filii alii. Porro filii Rohobia multiplicati sunt nimis.

C

18 Filii Isaar: Salomith primus.

19 Filii Hebron: Jeriau primus, Amarias secundus, Jahaziel tertius, Jecmaan quartus.

20 Filii Oziel: Micha primus, Jesia secundus.

21 Filii Merari: Moholi, & Musi. Filii Moholi: Eleazar, & Cis.

22 Mortuus est autem Eleazar, & non habuit filios, sed filias: acceperuntque eas filii Cis fratres earum.

23 Filii Musi: Moholi, & Eder, & Jerimoth tres.

24 Hi filii Levi in cognationibus, & familiis suis, principes per vices, & numerum capitum singulorum: qui faciebant opera ministerii domus Domini, à viginti annis, & supra.

25 Dixit enim David: Requiem dedit Dominus Deus Israel populo suo, & habitationem Jerusalemque in æternum.

26 Nec erit officii Levitarum, ut ultra portent tabernaculum, & omnia vasa ejus ad ministrandum.

27 Juxta præcepta quoque David novissima, supputabitur numerus filiorum Levi à viginti annis, & supra.

28 Et erunt sub manu filiorum Aaron in cultum domus Domini, in vestibus, & in exedris, & in loco purificationis, & in sanctuario, & in universis operibus ministerii templi Domini.

D

29 Sacerdotes autem, super panes propositionis, & ad similia sacrificium, & ad lagana azyma, & sartagine, & ad torrendum, & super omne pondus, atque mensuram.

30 Levitæ verò, ut stent manè ad confitendum, & canendum Domino: similiterque ad vespem.

31 Tam in oblatione holocaustorum Domini, quam in sabbatis, & Calendis, & solemnitatibus reliquis, juxta numerum, & cæremônias uniuscujusque rei, jugiter coram Domino.

32 Et custodiant observationes tabernaculi fœderis, & ritum sanctuarii, & observationem filiorum Aaron fratrum suorum: ut ministrent in domo Domini.

C A P U T XXIV.

Familiarum Eleazar, & Ithamar classes, seu vices viginti quatuor in ministerio Domini à David designantur, reliquorumque Levitarum familie similiter sorte distribuuntur.

1 **P**orro filii Aaron hæ partitiones erant: filii Aaron: Nadab, & Abiu, & Eleazar, & Ithamar.

A

2 * Mortui sunt autem Nadab, & Abiu ante patrem suum absque liberis: sacerdotioque functus est Eleazar, & Ithamar.

* Lev.
10. 1.
Num.
3. 4.

3 Et divisit eos David, idest, Sadoc, de filiis Eleazar, & Ahimelech de filiis Ithamar, secundum vices suas, & ministerium.

4 Inventique sunt multo plures filii Eleazar in principibus viris, quam filii Ithamar. Divisit autem eis, hoc est, filiis Eleazar, principes per familias sedecim: & filiis Ithamar per familias, & decem suas octo.

5 Porro divisit utraque inter se familias sortibus: erant enim principes sanctuarii, &

principes Dei, tam de filiis Eleazar, quam de filiis Ithamar.

B

6 Descripsitque eos Semeas filius Nathanael scriba Levites, coram rege, & principibus, & Sadoc sacerdote, & Ahimelech filio Abiathar, principibus quoque familiarum sacerdotium, & Leviticarum: unam domum, quæ cæteris præerat, Eleazar: & alteram domum, quæ sub se habebat cæteros, Ithamar.

7 Exiit autem fors prima Jojarib, secunda Jedei,

8 Tertia Harim, quarta Seorim,

9 Quinta Melchia, sexta Maiman,

10 Septima Accos, octava Abia,

11 Nona Jesua, decima Sechenia,

12 Undecima Eliasib, duodecima Jacim,

13 Tertiadecima Hoppa, decimaquarta

Isbaab,

14 Decimaquinta Belga, decimasexta

Emmer,

15 Decimaseptima Hezir, decimaoctava

Aphes,

16 Decimanona Pheteja, vigesima Heze-

chiel,

17 Vigesima prima Jachin, vigesima secun-

da Gamul,

C

18 Vigesima tertia Dalajau, vigesima quar-

ta Maaziau.

19 Hevices eorum secundum ministeria sua, ut ingrediantur domum Domini, & juxta ritum suum sub manu Aaron patris eorum, sicut præceperat Dominus Deus Israel.

20 Porro filiorum Levi, qui reliqui fuerant, de filiis Amran erat Subael, & de filiis Subael, Jehedeja.

21 De filiis quoque Rohobiz princeps Jefias.

22 Isaari vero filius Salemoth, filiusque Salemoth Jahath:

23 Filiusque ejus Jeriau primus, Amarias secundus, Jahaziel tertius, Jecmaan quartus.

24 Filius Oziel, Micha: filius Micha, Samir.

D

25 Frater Micha, Jesia: filiusque Jesia, Zacharias.

26 Filii Merari: Moholi, & Musi. Filius Oziau: Beano.

27 Filius quoque Merari: Oziau, & Soam, & Zachur, & Hebri.

28 Porro Moholi filius Eleazar, qui non habebat liberos.

29 Filius vero Cis, Jerameel.

30 Filii Musi: Moholi, Eder, & Jerimoth: isti filii Levi secundum domos familiarum suarum.

31 Miseruntque & ipsi sortes contra fratres suos filios Aaron, coram David rege, & Sadoc & Ahimelech, & principibus familiarum sacerdotium, & Leviticarum, tam majores, quàm minores: omnes sors equaliter dividebat.

CAPUT XXV.

Ex filiis Asaph, Heman, & Idithun cantoribus psalterii, ac citharædis viginti quatuor familia, ac vices sorte distribuuntur.

A

1 Guttur David, & magistratus exercitus, segregaverunt in ministerium filios Asaph, & Heman, & Idithun: qui prophetarent in citharis, & psalteriis, & cymbalis, secundum numerum suum dedicato sibi officio servientes.

2 De filiis Asaph: Zacchur, & Joseph, & Nathania, & Asarel filii Asaph: sub manu Asaph prophetantis juxta regem.

3 Porro Idithun: filii Idithun, Godolias, Soris, Telejas, & Hafabias, & Machathias sex sub manu patris sui Idithun, qui in cithara prophetabat super consistentes, & laudantes Dñm.

B

4 Heman quoque filii Hemã, Bocciau, Mathaniau, Oziel, Subuel, & Jerimoth, Hananias, Hanani, Eliatha, Geddelthi, & Romemthiezer & Jesbacassa, Mellothi, Othir, Mahazioth:

5 Omnes isti filii Heman Videntis regis in sermonibus Dei, ut exaltaret cornu: deditque Deus Heman filios quatuordecim, & filias tres.

6 Universi sub manu patris sui ad cantandum in templo Domini distribuerant, in cymbalis, & psalteriis, & citharis, in ministeria domus Domini juxta regem: Asaph videlicet, & Idithun, & Heman.

7 Fuit autem numerus eorum cum fratribus suis, qui erudiebant canticum Domini, cuncti doctores, ducenti octoginta octo.

8 Miseruntque sortes per vices suas, ex æquo tam major, quàm minor, doctus pariter, & indoctus:

9 Egressaque est fors prima Joseph, qui erat de Asaph. Secunda Godolia, ipsi, & filiis ejus, & fratribus ejus duodecim.

C

10 Tertia Zachur, filius, & fratribus ejus duodecim.

11 Quarta Isari, filius, & fratribus ejus duodecim.

12 Quinta Nathania, filius, & fratribus ejus duodecim.

13 Sexta Bocciau, filius, & fratribus ejus duodecim.

14 Septima Isreela, filius, & fratribus ejus duodecim.

15 Octava Jesajæ, filius, & fratribus ejus duodecim.

16 Nona Mathania, filius, & fratribus ejus duodecim.

17 Decima Semejæ, filius, & fratribus ejus duodecim.

18 Undecima Azareel, filius, & fratribus ejus duodecim.

19 Duodecima Hafabiz, filius, & fratribus ejus duodecim.

20 Tertiadecima Subael, filius, & fratribus ejus duodecim.

D

21 Quartadecima Mathathiz, filius, & fratribus ejus duodecim.

22 Quintadecima Jerimoth, filius, & fratribus ejus duodecim.

23 Sextadecima Hanania, filius, & fratribus ejus duodecim.

24 Septimadecima Jesbacasse, filius, & fratribus ejus duodecim.

25 Octavadecima Hanani, filius, & fratribus ejus duodecim.

26 Nonadecima Mellothi, filius, & fratribus ejus duodecim.

27 Vigesima Eliatha, filius, & fratribus ejus duodecim.

28 Vigesima prima Othir, filius, & fratribus ejus duodecim.

29 Vigesima secunda Geddelthi, filius, & fratribus ejus duodecim.

30 Vigesima tertia Mahazioth, filius, & fratribus ejus duodecim.

31 Vigesima quarta Romemthiezer, filius, & fratribus ejus duodecim.

CAPUT XXVI.

Templi janitores ex Levitis varie classes designantur, & quæ porta à qua familia sit custodienda forte disponitur, item qui thesauros, & vasa sacra custodiant.

A **D**ivisiones autem janitorum: de Coritis Meselema, filius Core, de filiis Afaph.

2 Filii Meselemæ: Zacharias primogenitus, Jadhel secundus, Zabadias tertius, Jathanael quartus,

3 Elam quintus, Johanan sextus, Elieonai septimus.

4 Filii autem Obededom: Semejas primogenitus, Jozabad secundus, Joaba tertius, Sachar quartus, Nathanael quintus,

5 Ammiel sextus, Ifachar septimus, Pholathi octavus: quia benedixit illi Dominus.

6 Semei autem filio ejus nati sunt filii, præfati familiarum suarum: erant enim viri fortissimi.

7 Filii ergo Semejæ: Othni, & Raphael, & Obed, Elzabad, fratres ejus viri fortissimi: Eliu quoque, & Samachias.

8 Omnes hi de filiis Obededom: ioseph, & filii, & fratres eorum fortissimi ad ministrandum, sexaginta duo de Obededom.

9 Porro Meselemæ filii, & fratres eorum robustissimi, decem & octo.

B 10 De Hofa autem, idest, de filiis Merari: Semri princeps (non enim habuerat primogenitum, & ideoque posuerat eum pater ejus in principem)

11 Helcias secundus, Tabelias tertius, Zacharias quartus: omnes hi filii & fratres Hofa, tredecim.

12 Hi divisi sunt in janitores, ut semper principes custodiarum, sicut & fratres eorum, ministrarent in domo Domini.

13 Misse sunt ergo sortes ex æquo, & parvis, & magnis, per familias suas in unamquamque portarum.

14 Cecidit ergo fors orientalis, Selemiæ. Porro Zachariæ filio ejus, viro prudentissimo, & erudito, sortis obtigit plaga Septentrionalis.

15 Obededom verò, & filii ejus ad Austrum: in qua parte domus erat seniorum concilium.

16 Sephim, & Hofa ad Occidentem, juxta portam, quæ ducit ad viam ascensionis: custodia contra castrorum.

17 Ad Orientem verò Levitæ sex: & ad Aquilonem quatuor per diem: atque ad Meridiem similiter in die quatuor: & ubi erat concilium, bini, & bini.

C 18 In cellulis quoque janitorum ad Occidentem quatuor in via, binique per cellulas.

19 Hæ sunt divisiones janitorum, filiorum Core, & Merari.

20 Porro Achias erat super thesauros domus Dei, & vasa sanctorum.

21 Filii Ledan, filii Gersonni: de Ledæ principes familiarum, Ledæ, & Gersonni, Jehieli.

22 Filii Jehieli: Zachan, & Joel fratres ejus, super thesauros domus Domini.

23 Amramitis, & Isaritis, & Hebronitis, & Ozihelitis.

24 Subael autem filius Gersom, filii Moysi, præpositus thesauris.

25 Fratres quoque ejus Eliezer, cuius filius Rahabia, & hujus filius Ifaias, & hujus filius Joram, hujus quoque filius Zechri,

& hujus filius Selemith.

26 Ipse Selemith, & fratres ejus, super thesauros sanctorum, quæ sanctificavit David rex, & principes familiarum, & tribuni, & centuriones, & duces exercitus.

27 De bellis, & manubis prætorum, quæ consecraverant ad instaurationem, & supplementum templi Domini.

28 Hæc autem universa sanctificavit Samuel Videns, & Saul filius Cis, & Abner filius Ner, & Joab filius Sarvia: omnes, qui sanctificaverant ea per manum Selemith, & fratrum ejus.

29 Isaritis verò præerat Chonenias, & filii ejus, ad opera fornicis super Israel, ad docendum, & judicandum eos.

30 Porro de Hebronitis Halabias, & fratres ejus viri fortissimi, mille septingenti præerant Israeli trans Jordanem contra Occidentem, in cunctis operibus Domini, & in ministerium regis.

31 Hebronitarum autem princeps fuit Jeria, secundum familias, & cognationes eorum. Quadragesimo anno regni David recensiti sunt,

& inventi sunt viri fortissimi in Jazer Galaad,

32 Fratresque ejus robustioris ætatis, duo millia septingenti principes familiarum. Præposuit autem eos David rex Rubenitis, & Gaditis, & dimidiæ tribui Manasse, in omne ministerium Dei, & regis.

CAPUT XXVII.

Recensentur duodecim principes, quorum singuli suo mense viginti quatuor millibus præerant: ad hæc principes, seu præfati tribuum, thesaurorum, reliquæque substantiæ reris recensentur.

A **F**ilii autem Israel secundum numerum suum, principes familiarum, tribuni, & centuriones, & præfati, qui ministrabant regi juxta turmas suas, ingredientiæ, & egredientes per singulos menses in anno, viginti quatuor millibus singuli præerant.

2 Prima turma in primo mense Jesboam præerat filius Zabdiel, & sub eo viginti quatuor millia.

3 De filiis Phares, princeps cunctorum principum in exercitu mense primo.

4 Secundi mensis habebat turmam Dudia Ahohithes, & post se alter nomine Maceloth, qui regebat partem exercitus viginti quatuor millium.

5 Dux quoque turmæ tertiæ in mense tertio erat Banajas filius Jojada sacerdos: & in divissione sua viginti quatuor millia.

6 Ipse est Banajas fortissimus inter triginta & super triginta: præerat autem turmæ ipsius Amizabad filius ejus.

B 7 Quartus, mense quarto, Afahel frater Joab, & Zabadias filius ejus post eum: & in turma ejus viginti quatuor millia.

8 Quintus, mense quinto, princeps Samaoth Jererites: & in turma ejus viginti quatuor millia.

9 Sextus, mense sexto, Hira filius Acces Thecites: & in turma ejus viginti quatuor millia.

10 Septimus, mense septimo, Helles Phaltonices de filiis Ephraim: & in turma ejus viginti quatuor millia.

11 Octavus, mense octavo, Sobochai Hufathites de stirpe Zarahi: & in turma ejus viginti quatuor millia.

12 Nonus, mense nono, Abiezer Anathothites

tes de filiis Jemini : & in turma ejus vigintiquatuor millia.

13 Decimus, mense decimo, Marai, & ipse Neophathites de stirpe Zarahi : & in turma ejus vigintiquatuor millia.

14 Undecimus, mense undecimo, Banajas Pharathonites de filiis Ephraim : & in turma ejus vigintiquatuor millia.

15 Duodecimus, mense duodecimo, Holdai Nethophathites, de stirpe Gothoniel : & in turma ejus vigintiquatuor millia.

16 Porro tribus præerant Israel, Rubenitis, dux Eliezer filius Zechri : Simeonitis, dux Saphathias filius Maacha :

17 Levitis, Hatabias filius Carnuel : Aaronitis, Sadoc :

18 Juda, Eliu frater David : Issachar, Amri filius Michael :

19 Zabulonitis Jesnajas filius Abdig : Nephthalitibus, Jerimoth filius Ozriel :

20 Filius Ephraim, Ofee filius Ozaziu : dimidia tribui Manasse, Joel filius Phadajæ :

21 Et dimidia tribui Manasse in Galaad, Jaddo filius Zachariæ : Benjamin autem, Jassiel filius Abner :

22 Dan verò, Ezrihel filius Jeroham : hi principes filiorum Israel.

23 Nolu ita David numerare eos à viginti annis inferius : quia dixerat Dominus, ut multiplicaret Israel quasi stellas cœli.

24 * Joab filius Sarvij cepit numerare, nec complevit : quia super hoc ira irruerat in Israel & idcirco numerus eorum, qui fuerant recensiti, non est relatus in fastos regis David.

25 Super thesauros autem regis fuit Azmoth filius Adiel : his autem thesauris, qui erant in urbis, & in vicis, & in turribus, præsidebat Jonathan filius Ozia.

26 Operi autem rustico, & agricolis, qui exercebant terram, præerat Ezri filius Chelub :

27 Vinearum, cultoribus, Semejas Romathites : cellis autem vinariis, Zabdias Aphonites.

28 Nam super oliveta, & ficeta, quæ erant in campestribus, Balanan Gederites : super apothecas autem olei, Joas.

29 Porro armentis, quæ pascebantur in Saron, præpositus fuit Setrai Saronites : & super boves in vallibus, Saphat filius Adli :

30 Super camelos verò, Ubil Imahelites, & super asinos, Jadas Meronathites :

31 Super oves quoque Jaziz Agareus : omnes hi, principes substantiarum regis David.

32 Jonathan autem patruus David, consiliarius, vir prudens, & literatus : ipse, & Jahiel filius Hachamoni erant cum filiis regis :

33 Achitophel etiam consiliarius regis, & Chusai Arachites amicus regis.

34 Post Achitophel fuit Jojada filius Banajæ, & Abiathar. Princeps autem exercitus regis erat Joab.

CAPUT XXVIII.

David præparatis ad templi adificationem omnibus necessariis, Salomonem, universosque principes convocatos exhortatur ad mandata Dei custodienda, præscribitque traditam sibi à Deo formam templi adificandi.

A C Onvocavit igitur David omnes principes Israel, duces tribuum, & præpositos turmarum, qui ministrabant regi : tribu-

nos quoque, & centuriones, & qui præerant substantiæ, & possessionibus regis, filiosque suos cum eunuchis, & potentes, & robustissimos quoque in exercitu Jerusalem.

2 Cumque surrexisset rex, & stetit, ait : Audite me, fratres mei, & populus meus : Cogitavi ut edificarem domum, in qua requiesceret arca fœderis Domini, & scabellum pedum Dei nostri : & ad adificandum, omnia præparavi.

3 Deus autem dixit mihi : * Non edificabis domum nomini meo, eo quod sis vir bellator, & sanguinem fuderis.

4 Sed elegit Dominus Deus Israel me de universa domo patris mei, ut essem rex super Israel in sempiternum : de Juda enim elegit principes : porro de domo Juda domum patris mei, & de filiis patris mei, placuit ei, ut me eligeret regem super cunctum Israel.

5 * Sed & de filiis meis (filios enim mihi multos dedit Dominus) elegit Salomonem filium meum, ut fœderet in throno regni Domini super Israel.

6 Dixitque mihi : Salomon filius tuus edificabit domum meam, & atria mea : ipsum enim elegi mihi in filium, & ego ero ei in patrem.

7 Et firmabo regnum ejus usque in æternum, si perseveraverit facere præcepta mea, & judicia, sicut & hodie.

8 Nunc ergo coram universo cœtu Israel, audiente Deo nostro, custodite, & perquirite cuncta mandata Domini Dei nostri : ut possidetis terram bonam, & relinquatis eam filiis vestris post vos usque in sempiternum.

9 Tu autem, Salomon filium meum, scito Deum patris tui, & servo ei corde perfecto, & animo voluntario : * omnia enim corda scrutatur Dñs, & universas mentium cogitationes intelligit. Si quaesieris eum, invenes : si autem dereliqueris eum, projiciet te in æternum.

10 Nunc ergo quia elegit te Dñs, ut edificares domum Sanctuarii, confortare, & perfice.

11 Dedit autem David Salomoni filio suo descriptionem porticus, & templi, & celulariorum, & cenaculi, & cubiculorum in adytis, & domus propitiacionis,

12 Necnon & omnium quæ cogitaverat atriorum, & exedrarum per circuitum in thesauros domus Domini, & in thesauros sanctorum,

13 Divisionumque sacerdotalium, & Leviticarum, in omnia opera domus Domini, & in universa vasa ministerii templi Domini.

14 Aurum in pondere per singula vasa ministerii. Argenti quoque pondus pro valorum, & operum diversitate.

15 Sed & in candelabra aurea, & ad lucernas eorum aurum pro mensura uniuscuiusque candelabri, & lucernarum. Similiter & in candelabra argentea, & lucernas eorum, pro diversitate mensuræ, pondus argenti tradidit.

16 Aurum quoque dedit in mensas propositionis pro diversitate mensurarum : similiter & argentum in alias mensas argenteas.

17 Ad fuscinulas quoque, & phialas & thuribula, ex auro purissimo, & leunculos aureos, pro qualitate mensuræ pondus distribuit in leunculum, & leunculum. Similiter, & in leones argenteos diversum argenti pondus separavit.

* 2.
Reg.
7. 17.

B
* Sap.
9. 7.

* Psal.
7. 10.

C

D

18 Altari autem, in quo adolebatur incensum, aurum purissimum dedit: ut ex ipso fieret similitudo quadrigæ cherubim extendentium alas, & velancium arcam fœderis Domini.

19 Omnia, inquit, venerunt scripta manu Domini ad me, ut intelligerem universa opera exemplaris.

20 Dixit quoque David Salomoni filio suo: Viriliter age, & confortare, & fac: ne timeas & ne paveas; Dñs enim Deus meus tecum erit, & nō dimittet te, nec derelinquet, donec perficias omne opus ministerii domus Domini.

21 Ecce divisiones sacerdotum, & Levitarum, in omne ministerium domus Domini assistunt tibi, & parati sunt, & nōverunt tam principes quam populus facere omnia præcepta tua.

C A P U T XXIX.

Recensentur impensæ à David in ædificium templi præparatæ, quibus principes, ac populus plurima adiungunt donaria; David benedicens Dominum orat pro Salomone, ac populo; & sacrificiis cum ingentibus oblationibus, ungitur secundo Salomon in regem pro patre David, qui anno regni quadragesimo in pace quievit.

A **L**ecuturque est David rex ad omnem Ecclesiam: Salomonem filium meum unum elegit Deus, adhuc puerum, & tenellum: opus namque grande est, neque enim homini præparatur habitatio, sed Deo.

2 Ego autem totis viribus meis præparavi impensas domus Dei mei. Aurum ad vasa aurea, & argentum in argentea, æs in ænea, ferrum in ferrea, ligna ad lignea: & lapides onychinos, & quasi stibinos, diversorum colorum, omnemque pretiosum lapidem, & marmor Parium abundantissimè:

3 Et super hæc, quæ obtuli in domum Dei mei de peculio meo aurum, & argentum, do in templum Dei mei, exceptis his, quæ præparavi in ædem sanctam,

4 Tria millia talenta auri de auro Ophir: & septem millia talentorum argenti probatissimi, ad deaurandos parietes templi.

B **E**t ubicumque opus est aurum de auro, & ubicumque opus est argentum de argento, opera fiant per manus artificum: & si quis sponte offert, impleat manum suam hodie, & offerat quod voluerit Domino.

6 Polliciti sunt itaque principes familiarum, & proceres tribuum Israel, tribuni quoque, & centuriones, & principes possessionum regis.

7 Dederuntque in opera domus Dei auri talenta quinque millia, & solidos decem millia: argenti talenta decem millia, & æris talenta decem, & octo millia: ferri quoque centum millia talentorum.

C **E**t apud quemcumque inventi sunt lapides, dederunt in thesauros domus Domini, per manum Jahiel Gesonitis.

9 Latusque est populus, cum vota sponte promitterent: quia corde toto offerebant ea Domino: sed & David rex latus est gaudio magno.

10 Et benedixit Dñs coram universa multitudine, & ait: Benedictus es, Domine Deus Israel patris nostri, ab æterno in æternum.

11 Tua est, Dñe, magnificentia, & potentia, & gloria, atque victoria: & tibi laus:

cuncta enim, quæ in cælo sunt, & in terra, quæ sunt: tuum Domine, regnum, & tu es super omnes principes.

12 Tua divitia, & tua est gloria: tu dominaris omnium, in manu tua virtus, & potentia: in manu tua magnitudo, & imperium omnium.

13 Nunc igitur, Deus noster, confitemur tibi, & laudamus nomen tuum inclytum.

14 Quis ego, & quis populus meus, ut possimus hæc tibi universa promittere? tua sunt omnia: & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi.

15 Peregrini enim sumus coram te, & advena, sicut omnes patres nostri. * Dies nostri quasi umbra super terram, & nulla est mora.

16 Domine Deus noster, omnis hæc copia, quam paravimus, ut adificaretur domus nomini sancto tuo, de manu tua est, & tua sunt omnia.

17 Scio, Deus meus, quod probes corda, & simplicitatem diligas, unde & ego in simplicitate cordis mei lætus obtuli universa hæc: & populum tuum, qui hic repertus est, vidi cum ingenti gaudio tibi offerre donaria.

18 Domine Deus Abraham, & Isaac, & Israel, patrum nostrorum, custodi in æternum hanc voluntatem cordis eorum, & semper in venerationem tui mens ista permaneat.

19 Salomoni quoque filio meo da cor perfectum, ut custodiat mandata tua, testimonia tua, & caremonias tuas, & faciat universa: & ædificet ædem, cuius impensas paravi.

20 Præcepit autem David universæ ecclesiæ: Benedicite Domino Deo nostro. Et benedixit omnis ecclesia Domino Deo patrum suorum: & inclinaverunt se, & adoraverunt Deum, & deinde regem.

21 Immolaveruntque victimas Dño: & obtulerunt holocausta die sequenti, tauros mille, arietes mille, agnos mille, cum libaminibus suis & universo ritu abundantissimè in omne Israel.

22 Et comederunt, & biberunt coram Domino in die illo cum grandi lætitia. * Et unxerunt secundo Salomonem filium David. Unxerunt autem eum Domino in principem, & Sadoc in pontificem.

23 Seditque Salomon super solium Domini in regem pro David patre suo, & cunctis placuit: & paruit illi omnis Israel.

24 Sed & universi principes, & potentes, & cuncti filii regis David dederunt manum, & subiecti fuerunt Salomoni regi.

25 Magnificavit ergo Dñs Salomonem super omnem Israel: & dedit illi gloriam regni, qualem nullus habuit ante eum rex Israel.

26 Igitur David filius Isai regnavit super universum Israel.

27 * Et dies, quibus regnavit super Israel, fuerunt quadraginta anni: in Hebron regnavit septem annis, & in Jerusalem annis triginta tribus.

28 Et mortuus est in senectute bona, plenus dierum, & divitiis, & gloria, & regnavit Salomon filius eius pro eo.

29 Gesta autem David regis priora, & novissima, scripta sunt in libro Samuelis Videntis, & in libro Nathan prophete, atque in volumine Gad Videntis:

30 Universique regni ejus, & fortitudinis, & temporum, quæ transierunt sub eo, sive in Israel, sive in cunctis regnis terrarum.

D

* Sap.
2. 5

E

F

* 1.
Reg.
1. 34.

G

* 3.
Reg.
2. 11

LIBER SECUNDUS PARALIPOMENON,

HEBRAICE DIBRE HAIAMIM.

CAPUT PRIMUM.

Oblatis mille hostiis a Salomone in Gabaon. Dominus illi nocte apparens dat ei petita sapientiam, additis divitiis, & gloria: post qua, currus, & equites congregat.

Onfortatus est ergo Salomon filius David in regno suo, & Dominus Deus ejus erat cum eo, & magnificavit eum in excelsum.

Præcepitque Salomon uni-
verso Israeli, tribunis, & centurionibus,
& ducibus, & judicibus omnis Israel, &
principibus familiarum:

3 Et abiit cum universa multitudine in excelsum Gabaon, ubi erat tabernaculum foederis Dei, quod fecit Moyses famulus Dei in solitudine.

4 Arcam autem Dei adduxerat David de Cariathiarim in locum, quem præparaverat ei, & ubi fixerat illi tabernaculum, hoc est in Jerusalem.

5 Altare quoque æneum, * quod fabricatus fuerat Beseleel filius Uri filii Hur, ibi erat coram tabernaculo Domini: quod & requisivit Salomon, & omnis ecclesia.

6 Ascenditque Salomon ad altare æneum, coram tabernaculo foederis Domini, & obtulit in eo mille hostias.

7 Ecce autem in ipsa nocte apparuit ei Deus dicens: Postula, quod vis, ut dem tibi.

8 Dixitque Salomon Deo: Tu fecisti cum David patre meo misericordiam magnam: & constituisti me regem pro eo.

9 * Nunc ergo, Domine Deus, impleatur sermo tuus, & quem pollicitus es David patri meo: tu enim me fecisti regem super populum tuum multum, qui tam innumerabilis est, quam pulvis terræ.

10 Da mihi sapientiam, & intelligentiam, ut ingrediar, & egrediar coram populo tuo: quis enim potest hunc populum tuum dignè, qui tam grandis est, judicare?

11 Dixit autem Deus ad Salomonem: Quia hoc magis placuit cordi tuo, & non postulasti divitias, & substantiam, & gloriam, neque animas eorum, qui te oderant, sed nec dies vite plurimos: petisti autem sapientiam, & scientiam, ut judicare possis populum meum, super quem constitui te regem.

12 Sapientia, & scientia data sunt tibi: divitias autem, & substantiam, & gloriam dabo tibi, ita ut nullus in regibus nec ante te, nec post te fuerit similis tui.

13 Venit ergo Salomon ab excello Gabaon in Jerusalem coram tabernaculo foederis, & regnavit super Israel.

14 * Congregavitque sibi currus, & equites, & facti sunt ei mille quadringenti currus, & duodecim millia equitum: & fecit eos esse in

urbibus quadrigarum, & cū rege Jerusalem.

15 Præbuitque rex argētum, & aurū in Jerusalem quasi lapides, & cedros quasi lycomoros, quæ nascuntur in cæptribus multitudine magna.

16 Adducebantur autem ei equi de Egypto, & de Coa, à negotiatoribus regis, qui ibant, & emebant pretio.

17 Quadrigam equorum sexcentis argenteis & equitum centum quinquaginta: similiter de universis regnis Hethæorum, & à regibus Syriæ emptio celebrabatur.

CAPUT II.

Ordinatis pro templo ædificando architectis, & operariis. Salomon cum rege Hiram convenit de mittendo erudito artifice, liquisque ad templi structuram cadendis.

1 Dixerunt autem Salomon ædificare domum nomini Domini, & palatii sibi.

2 Et numeravit septuaginta millia viro-
rum portantium humeris, & octoginta millia, qui caderent lapides in montibus, præpositosque eorum tria millia sexcentos.

3 Misit quoque ad Hiram regem Tyri, dicens: Sicut egisti cum David patre meo, & misisti ei ligna cedrina, ut ædificaret sibi domum, in qua & habitavit:

4 Sic fac mecū, ut ædificē domū nomini Dñi Dei mei, ut conserē eā ad adolendum incensum coram illo, & fumiganda aromata, & ad propositionē panum sempiternā, & ad holocaustomata manē, & vespere, sabbatis quoque & neomeniis, & solemnitatibus Dñi Dei nostri in sempiternū, quæ mandata sunt Israeli.

5 Domus enim, quam ædificare cupio, magna est: magnus est enim Deus noster super omnes Deos.

6 Quis ergo poterit prævalere, ut ædificet ei dignam domum? si cælum, & cæli cælorum capere eum nequeunt: quantus ego sum, ut possim ædificare ei domum? sed ad hoc tantum, ut adoleatur incensum coram illo.

7 Mitte ergo mihi virum eruditum, qui noverit operari in auro, & argento, ære, & ferro, & purpura, cocco, & hyacintho, & qui sciat sculperē celaturas, cum his artificibus, quos mecū habeo in Judæa, & Jerusalem, quos præparavit David pater meus.

8 Sed & ligna cedrina mitte mihi, & arceuthina, & pinea de Libano: scio enim, quod servi tui noverint cadere ligna de Libano, & erunt servi mei cum servis tuis.

9 Ut parentur mihi ligna plurima: Domus enim, quam cupio ædificare, magna est nimis, & incluta.

10 Præterea operariis, qui cæsuri sunt ligna, servis tuis dabo in cibaria tritici coros viginti millia, & hordei coros totidem, & vini viginti millia metretas, olei quoque lata viginti millia.

11 Dixit autem Hiram rex Tyri per litteras, quas miserat Salomoni: Quia dile-

xit Dominus populum suum, idcirco te regnare fecit super eum.

12 Et addidit, dicens: Benedictus Dominus Deus Israel, qui fecit celum, & terram, qui dedit David regi filium sapientem, & eruditum, & sensatum, ac acie prudentem, ut edificaret domum Domino, & palatium sibi.

13 Misi ergo tibi virum prudentem, & scientissimum Hiram, patrem meum,

14 Filiū mulieris de filiabus Dan, cujus pater fuit Tyrius, qui novit operari in auro, & argento, ac, & ferro, & marmore, & lignis; in purpura quoque, & hyacintho, & bysso, & coccino: & qui scit calare omnem sculpturam, & adinvenire prudenter quodcumque in opere necessarium est, cum artificibus tuis, & cum artificibus domini mei David patris tui.

15 Triticum ergo, & hordeum, & oleum, & vinum, quæ pollicitus es, Domine mi, mitte servistuis.

16 Nos autem cademus ligna de Libano, quot necessaria habueris, & applicabimus ea ratibus per mare in Joppe: tum autem erit transferre ea in Jerusalem.

17 Numeravit igitur Salomon omnes viros profelytos, qui erant in terra Israel, post dinumerationem, quam dinumeravit David pater eius, & inventi sunt centum quinquaginta millia, & tria millia sexcenti.

18 Fecitque ex eis septuaginta millia, qui humeris onera portant, & octoginta millia, qui lapides in montibus caderent: tria autem millia, & sexcentos præpositos operum Templi.

C A P U T I I I.

Templum extruitur cum porticu, velo, & duabus columnis aeneis ante fore templi.

A * 1.
Reg. 24. 25.
ET cæpit Salomon edificare domum Domini in Jerusalem in monte Moria, qui demonstratus fuerat David patri ejus, in loco, quem paraverat David in * area Ornan Jebusæi.

2 Cæpit autem edificare mense secundo, anno quarto regni sui.

3 Et hæc sunt fundamenta, quæ fecit Salomon, ut edificaret domum Dei longitudinis cubitos in mensura prima sexaginta, latitudinis cubitos viginti.

4 Porticum verò ante frontem, quæ tendebatur in longum juxta mensuram latitudinis domus, cubitorum viginti: porro altitudo centum viginti cubitorum erat: & deauravit eam intrinsecus auro mundissimo.

B 5 Domum quoque majorem textit tabulis ligneis abiignis, & laminas adri obrizi affixit per totum, sculptisque in ea palmas, & quasi catenulas se invicem complectentes.

6 Stravit quoque pavimentum templi pretiosissimo marmore, decore multo.

7 Porro aurum erat probatissimum, de cujus laminis textit domum, & trabes ejus, & postes, & parietes, & ostia: & celavit cherubim in parietibus.

8 Fecit quoque domum Sancti sanctorum: longitudinem juxta latitudinem domus: cubitorum viginti: & latitudinem similiter viginti cubitorum: & laminis aureis textit eam, quasi talentis sexcentis.

9 Sed & clavos fecit aureos, ita ut singuli clavi scelos quinquagenos appenderent:

conacula quoque textit auro.

10 Fecit etiam in domo Sancti sanctorum cherubim duos, opere statuario: & textit eos auro.

11 Ala cherubim viginti cubitis extendebantur, ita ut una ala haberet cubitos quinque, & tangeret parietem domus: & altera quinque cubitos habens, alam tangeret alterius cherub.

12 Similiter cherub alterius ala quinque habebat cubitos, & tangebatur parietem: & ala ejus altera quinque cubitorum, alam cherub alterius contingebat.

13 Igitur ala utriusque cherubim expansæ erant, & extendebantur per cubitos viginti: ipsi autem stabant erecti pedibus, & facies eorum erant versæ ad exteriorem domum.

14 * Fecit quoque velum ex hyacintho, purpura, cocco, & bysso, & intexit ei cherubim.

15 * Antefores etiam templi duas columnas, quæ triginta, & quinque cubitos habebant altitudinis: porro capita earum, quinque cubitorum.

16 Necnon & quasi catenulas in oraculo, & superposuit eas capitibus columnarum: malograna etiam certum, quæ catenulis interposuit.

17 Ipsas quoque columnas posuit in vestibulo templi, unam à dextris, & alteram à sinistris: eam, quæ à dextris erat, vocavit Jachin; & quæ à lavam, Booz.

C A P U T I V.

Constructio altaris aenei, maris fusilis, decem concharum, candelabrorum aureorum, mensarum, phialarum, ac ceterorum, quæ ad templum, ejusque ornatum pertinebant.

A * 1.
Reg. 7. 21.
Fecit quoque altare æneum viginti cubitorum longitudinis, & viginti cubitorum latitudinis, & decem cubitorum altitudinis.

2 * Mare etiam fusile decem cubitis à labio usque ad labium, rotundum per circuitum, quinque cubitos habebat altitudinis, & funiculus triginta cubitorum ampiebat gyrum ejus.

3 Similitudo quoque boum erat super illud, & decem cubitis quadam extrinsecus calatura, quasi duobus versibus alvum maris circuibant. Boves autem erant fusiles:

4 Et ipsum mare super duodecim boves impositum erat, quorum tres respiciebant ad Aquilonem, & alii tres ad Occidentem: porro tres alii Meridiem, & tres, qui reliqui erant, Orientem, habentes mare superpositum: postiora autem boum erant intrinsecus sub mari.

B 5 Porro vastitas ejus habebat mensuram palmi, & labium illius erat quasi labium calicis, vel repandi lilii: capiebatque tria millia metretas.

6 Fecit quoque conchas decem: & posuit quinque à dextris, & quinque à sinistris, ut lavarent in eis omnia, quæ in holocaustum oblaturi erant: porro in mari sacerdotes lavabantur.

7 Fecit autem & candelabra aurea decem, secundum speciem, quæ iussa erant fieri: & posuit ea in templo, quinque à dextris, & quinque à sinistris.

8 Necnon & mensas decem: & posuit eas in templo, quinque à dextris, & quinque à sinistris: phialas quoque aureas centum.

C 9 Fecit etiam atrium sacerdotum, & basilicam grandem: & ostia in basilica, quæ texit ære.

10 Porro mare posuit in latere dextro contra Orientem ad Meridiem.

11 Fecit autem Hiram lebetes, & creagras, & phialas: & complevit omne opus regis in domo Dei:

12 Hoc est, columnas duas, & epistylia, & capita, & quasi quadam retiacula, quæ capita tegerent super epistylia.

13 Malo granata quoque quadringenta, & retiacula duo, ita ut bini ordines malo granatorum singulis retiaculis jungerentur, quæ protegerent epistylia, & capita columnarum.

14 Bases etiam fecit, & conchas, quas superposuit basibus:

15 Mare unum, boves quoque duodecim sub mari.

16 Et lebetes, & creagras, & phialas. Omnia vasa fecit Salomoni Hiram pater ejus in domo Domini ex ære mundissimo.

D 17 In regione Jordanis fudit ea rex in argillola terra, inter Sochor, & Saredatha.

18 Erat autem multitudo vasorum innumereabilis, ita ut ignoraretur pondus æris.

19 Fecitque Salomon omnia vasa domus Dei, & altare aureum, & mensas, & super eas panes propositionis:

20 Candelabra quoque cum lucernis suis, ut lucerent ante oraculum juxta ritum ex auro purissimo:

21 Et florentia quædam, & lucernas, & forcipes aureos: omnia de auro mundissimo facta sunt.

22 Thymiateria quoque, & thuribula, & phialas, & mortariola, ex auro purissimo. Et ostia clavit templi interioris, id est, in Sancta Sanctorum: & ostia templi forinsecus aurea. Sique completum est omne opus, quod fecit Salomon in domo Domini.

CAPUT V.

Illatis in templum vasis sacris, & oblati plurimis donariis, arca continens tabulas Moysi in oraculum inducitur, unde gloria Domini implet templum.

A 1 Intulit igitur Salomon omnia, quæ venerat David pater suus, argentum, & aurum, & universa vasa posuit in thesauris domus Dei.

2 Post quæ congregavit majores natu Israel, & cunctos principes tribuum, & capita familiarum de filiis Israel in Jerusalem, ut adducerent arcam fœderis Domini de civitate David, quæ est Sion.

3 Venerunt itaque ad regem omnes viri Israel in die solemnium mensis septimi.

4 Cumque venissent cuncti seniorum Israel, portaverunt Levitæ arcam,

5 Et intulerunt eam, & omnem paratam tabernaculi. Porro vasa sanctuarii, quæ erant in tabernaculo, portaverunt sacerdotes cum Levitis.

B 6 Rex autem Salomon, & universus cætu Israel, & omnes, qui fuerunt congregati ante arcam, immolabant arietes, & boves absque ullo numero: tanta enim erat multitudo victimarum:

7 Et intulerunt sacerdotes arcam fœderis Dñi in locum suum, id est, ad oraculum tem-

pli, in Sancta Sanctorum subter alas cherubim: 8 Ita ut cherubim expanderent alas suas super locum, in quo posita erat arca, & ipsam arcam tegerent cum vestibus suis.

9 Vestium autem, quibus portabatur arca, quia paululum longiores erant, capita parebant ante oraculum: si verò quis paululum fuisset extrinsecus, eos videre non poterat. Fuit itaque arca ibi usque in presentem diem.

10 Nihilque erat aliud in arca, nisi duæ tabulæ, quas posuerat Moyses in Horeb, quando legem dedit Dominus filiis Israel egredientibus ex Ægypto.

11 Egredientibus autem sacerdotibus de sanctuario (omnes enim sacerdotes, qui ibi poterant inveniri, sanctificati sunt: nec adhuc in illo tempore vices, & ministeriorum ordo inter eos divisus erat)

12 Tam Levitæ, quam cantores, id est, & qui sub Asaph erant, & qui sub Eman, & qui sub Idithum, filii, & fratres eorum, vestiti bysinnis, cymbalis, & psalteriis, & citharis concinebant, stantes ad Orientalem plagam altaris, & cum eis sacerdotes centum viginti concinens tubis.

13 Igitur cunctis pariter, & tubis, & voce, & cymbalis, & organis, & diversi generis musicorum concinens, & vocem in sublimem tollentibus, longè sonitus, audiebatur, ita ut cum Dominum laudare cœpissent, & dicere: Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in æternum misericordia ejus impletur domus Dei nube.

14 Nec possent sacerdotes stare, & ministrare, propter caliginem. Compleverat enim gloria Domini domum Dei.

CAPUT VI.

Benedicit Salomon populo Israel, & gratias Deo agit de impletionem promissionis factæ David, oratque supplicem coram multitudine, ut orantium in eo templo vota Deus exaudiat.

1 Tunc Salomon ait: Dominus pollicitus est ut habitaret in caligine:

2 Ego autem edificavi domum nomini ejus, ut habitaret ibi in perpetuum.

3 Et convertit rex faciem suam, & benedixit universæ multitudini Israel (nam omnis turba stabat intenta) & ait:

4 Benedictus Dominus Deus Israel, qui quod locutus est David patri meo, opere complevit, dicens:

5 A die, qua eduxi populum meum de Terra Ægypti, non elegi civitatem de cunctis tribubus Israel, ut edificaretur in ea domus nomini meo, neque elegi quemquam alium virum, ut esset dux in populo meo Israel,

6 Sed elegi Jerusalem, ut sit nomen meum in ea, & elegi David, ut constituerem eum super populum meum Israel.

7 Cumque fuisset volūtas David patris mei: ut edificaret domum nomini Dñi Dei Israel,

8 Dixit Dominus ad eum: Quia hæc fuit voluntas tua, ut edificares domum nomini meo, bene quidem fecisti hujusmodi habere voluntatem:

9 Sed non tu edificabis domum, verum filius tuus, qui egredietur de lumbis tuis, ipse edificabit domum nomini meo.

10 Complevit ergo Dominus sermonem

suum, quem locutus fuerat: & ego surrexi pro David patre meo, & sedi super thronum Israel, sicut locutus est Dominus: & edificavi domum nomini Domini Dei Israel.

11 Et posui in ea arcam, in qua est pactum Domini, quod pepigit cum filiis Israel.

12 Stetit ergo coram altare Domini ex adverso universæ multitudinis Israel, & extendit manus suas.

13 Si quidem fecerat Salomon basim aeneam, & posuerat eam in medio basilicæ, habentem quinque cubitos longitudinis, & quinque cubitos latitudinis, & tres cubitos altitudinis: stetitque super eam, & deinceps flexis genibus contra universam multitudinem Israel, & palmis in cælum levatis.

14 Ait: Domine Deus Israel, non est similis tui Deus in cælo, & in terra: cui custodis pactum: & misericordiam cum servis tuis, qui ambulant coram te in toto corde suo.

15 Qui præstitisti servo tuo David patri meo quæcumque locutus fueras ei: & quæ ore promiseras, opere complesti, sicut & præsens tempus probat.

16 Nunc ergo, Dñe Deus Israel, imple servo tuo patri tuo David, quæcumque locutus es, dicens: Non deficiet ex te vir coram me, qui sedeat super thronum Israel: ita tamen si custodierint filii tui vias suas, & ambulaverint in lege mea, sicut & tu ambulasti coram me.

17 Et nunc, Domine Deus Israel, firmetur sermo tuus, quem locutus es servo tuo David.

18 Ergone credibile est, ut habitet Deus cum hominibus super terram? Si cælum, & cæli colorum non te capiunt, quanto magis domus ista, quam edificavi?

19 Sed ad hoc tantum facta est, ut respicias orationem servi tui, & obsecrationem ejus, Domine Deus meus: & audias preces, quas fundit famulus tuus coram te.

20 Ut aperias oculos tuos super domum istam diebus, & noctibus, super locum, in quo pollicitus es, ut invocaretur nomen tuum.

21 Et exaudires orationem, quam servus tuus orat in eo, & exaudias preces famuli tui, & populi tui Israel. Quicumque oraverit in loco isto, exaudi de habitaculo tuo, id est, de cælis, & propitiare.

22 Si peccaverit quispiam in proximum suum, & jurare contra eum paratus venerit, sequere maledicto constrinxerit coram altare in domo ista:

23 Tu audies de cælo, & facies judicium servorum tuorum, ita ut reddas iniquo viam suam in caput proprium, & ulciscaris iustum, retribuens eis secundum justitiam suam.

24 Si superatus fuerit populus tuus Israel ab inimicis (peccabunt enim tibi) & conversi egerint penitentiam, & obsecraverint nomen tuum, & fuerint deprecati in loco isto:

25 Tu exaudies de cælo, & propitiare peccato populi tui Israel, & reduce eos in terram, quam dedisti eis, & patribus eorum.

26 Si clauso cælo pluvia non fluxerit propter peccata populi, & deprecati te fuerint in loco isto, & confessi nomini tuo, & conversi a peccatis suis, cum eos afflixeris:

27 Exaudi de cælo, Domine, & dimitte peccata servis tuis, & populi tui Israel, & doce eos viam bonam, per quam ingrediantur: & da pluviam terræ, quam dedisti populo tuo ad possidendum.

28 Fames si orta fuerit in terra, & pestilentia, arugo, & aurugo, & locusta, & bruchus, & hostes, vastatis regionibus, portas obsederint civitatis, omnique plaga & infirmitas preleserit:

29 Si quis de populo tuo Israel fuerit deprecatus, cognoscens plagam, & infirmitatem suam, & expandiderit manus suas in domo hac:

30 Tu exaudies de cælo, de sublimi scilicet habitaculo tuo, & propitiare, & redde unicuique secundum vias suas, quas nostrum habere in corde suo (tu enim solus nosti corda filiorum hominum).

31 Ut timeant te, & ambulent in viis tuis cunctis diebus, quibus vivunt super faciem terræ, quam dedisti patribus nostris.

32 Externum quoque, qui non est de populo tuo Israel, si venerit de terra longinqua, propter nomen tuum magnum, & propter manum tuam robustam, & brachium tuum extentum, & adoraverit in loco isto:

33 Tu exaudies de cælo firmissimum habitaculo tuo, & facies cuncta, pro quibus invocaverit te ille peregrinus: ut sciant omnes populi terræ nomen tuum, & timeant te sicut populus tuus Israel, & cognoscant, quia nomen tuum invocatum est super domum hanc, quam edificavi.

34 Si egressus fuerit populus tuus ad bellum contra adversarios suos per viam, in qua miseris eos, adorabunt te contra viam, in qua civitas hæc est, quam elegisti, & domus, quam edificavi nomini tuo:

35 Tu exaudies de cælo preces eorum, & obsecrationem, & ulciscaris.

36 Si autem peccaverint tibi (neque enim est homo, qui non peccet) & iratus fueris eis, & tradideris hostibus, & captivos duxerint eos in terram longinquam, vel certe, quæ juxta est,

37 Et conversi in corde suo, in terra, ad quam captivi ducti fuerant, egerint penitentiam, & deprecati te fuerint in terra captivitatis suæ, dicentes: Peccavimus, inique fecimus, injuste egimus:

38 Et reversi fuerint ad te in toto corde suo, & in tota anima sua, in terra captivitatis suæ, ad quam ducti sunt, adorabunt te contra viam terræ suæ, quam dedisti patribus eorum, & urbis, quam elegisti, & domus, quam edificavi nomini tuo:

39 Tu exaudies de cælo, hoc est, de firmo habitaculo tuo, preces eorum, & facias judicium & dimittas populo tuo, quamvis peccatori:

40 Tu es enim Deus meus: & aperiantur, quæso, oculi tui, & aures tue intentæ sint ad orationem, quæ fit in loco isto.

41 Nunc igitur consurge, Domine Deus, in requiem tuam, tu, & arca fortitudinis tuæ: sacerdotes tui, Domine Deus, induantur saltem, & Sancti tui latentur in bonis.

42 Domine Deus, ne averteris faciem christi tui: memento misericordiarum David servi tui.

* Infr.
20. 94

F

* 2.
Mach.
2. S.
C

D

* 3.
Reg.
8. 4.
Eccl.
7. 1.
1. Job.
1. S.
G

E

* pñl.
13. 8.

CAPUT VII.

Post devorata celesti igne sacrificia, Dei majestas templum implet, & plurimis immolatis hostiis, templi dedicatio septem diebus celebratur, dieque octavo fit collecta: Dominus autem Salomoni revelat, se ipsius orationem exaudisse.

A **C** Umque complecter Salomon fundens preces, ignis descendit de celo, & devoravit holocausta, & victimas, & majestas Domini implevit domum.

M. ch. 1. 8. **2** * Nec poterant sacerdotes ingredi templum Domini, eo quod impleverit majestas Domini templum Domini.

3 Sed & omnes filii Israel videbant descendentem ignem, & gloriam Domini super domum: & corruentes proni in terram super pavimentum stratum lapide adoraverunt, & laudaverunt Dominum: Quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia ejus.

4 Rex autem, & omnis populus, immolabant victimas coram Domino.

M. ch. 1. 8. **5** * Maſſavit igitur rex Salomon hostias, boum viginti duo millia, & arietum centum viginti millia: & dedicavit domum Dei rex, & universus populus.

B **6** Sacerdotes autem stabant in officiis suis: & Levitæ in organis carminum Domini, quæ fecit David rex ad laudandum Dominum: Quoniam in æternum misericordia ejus, hymnos David canentes per manus suas: porro Sacerdotes canebant tubis ante eos, cunctisque Israel stabat.

7 Sanctificavit quoque Salomon medium atrii ante templum Domini: obtulerat enim ibi holocausta, & adipēs pacificorum: quia altare æneum, quod fecerat, non poterat sufficere holocausta, & sacrificia, & adipēs.

8 Fecit ergo Salomon solemnitatem in tempore illo septem diebus, & omnis Israel cum eo, ecclesia magna valde, ab introitu Emath, usque ad torrentem Egypti.

9 Fecitque die octavo collectam, eo quod dedicasset altare septem diebus, & solemnitatem celebrasset diebus septem.

10 Igitur in die vigesimo tertio mensis septimi dimisit populos ad tabernacula sua, lætantes, atque gaudentes super bono, quod fecerat Dominus Davidi, & Salomoni, & Israeli populo suo.

M. ch. 1. 8. **11** * Complevitque Salomon domum Domini, & domum regis, & omnia, quæ disposuerat in corde suo, ut faceret in domo Domini, & in domo sua, & prosperatus est.

C **12** Apparuit autem ei Dominus nocte, & ait: Audiavi orationem tuam, & elegi locum istum mihi in domum sacrificii.

13 Si clausero celum, & pluvia non fluxerit, & madavero & praecepero locustæ, ut devoret terram, & misero pestilentiam in populo meo:

14 Conversus autem populus meus, super quos invocatum est nomen meum, deprecatus me fuerit, & exquisivit faciem meam, & egerit penitentiam a visis peccatis: & ego exaudiam de celo, & propitijs ero peccatis eorum, & sanabo terram eorum.

15 Oculi quoque mei erunt aperti, & aures meæ erectæ ad orationem ejus, qui in loco isto oraverit.

16 Elegi enim, & sanctificavi locum istum,

ut sit nomen meum ibi in sempiternum, & permaneant oculi mei, & cor meum ibi cunctis diebus.

17 Tu quoque si ambulaveris coram me, sicut ambulavit David pater tuus, & feceris juxta omnia, quæ præcepi tibi, & justitias meas, judiciumque servaveris:

18 Sulcabo thronum regni tui, sicut pollicitus sum David patri tuo, dicens: Non auferetur de stirpe tua vir, qui sit princeps in Israel.

19 Si autem averſi fueritis, & dereliqueritis justitias meas, & præcepta mea, quæ proposui vobis, & abeuntes servieritis diis alienis, & adoraveritis eos:

20 Evellam vos de terra mea, quæ dedi vobis: domum hanc, quam sanctificavi nomini meo, projiciam a facie mea, & tradam eam in parabolam, & in exemplum cunctis populis.

21 Et domus ista erit in proverbium universis tranſeuntibus, & dicent stupentes: Quare fecit Dominus sic terræ huic, & domui huic?

22 Respondebuntque: Quia dereliquerunt Dominum Deum patrum suorum, cui eduxit eos de terra Egypti, & apprehenderunt deos alienos, & adoraverunt eos, & coluerunt: idcirco venerunt super eos universa hæc mala.

CAPUT VIII.

Ædificatis à Salomone variis civitatibus, reliquias gentium sibi facit tributarias: offert holocausta, & Sacerdotum, ac Levitarum ministeria juxta dispositionem David constituit: misitque classem plurimum auri ex Ophir refertur ad Salomonem.

A **E** Xpletis autem viginti annis, postquam ædificavit Salomon domum Domini, & domum suam:

2 Civitates, quas dederat Hiram Salomoni, ædificavit, & habitare ibi fecit filios Israel.

3 Abiit quoque in Emath Suba, & obtinuit eam.

4 Ædificavit Palmiram in deserto, & alias civitates munitissimas ædificavit in Emath.

5 Extruxitque Bethoron superiorem, & Bethoron inferiorem, civitates muratas, habentes portas, & vestes, & seras:

6 Balaath etiam, & omnes urbes firmissimas, quæ fuerunt Salomoni, cunctasque urbes quadrigarum, & urbes equitum: omnia, quæcumque voluit Salomon, atque disposuit, ædificavit in Jerusalem, & in Libano, & in universa terra potestatis sue.

7 Omnem populum, qui derelictus fuerat de Hetheis, & Amorrhæis, & Phereæis, & Heveis, & Jebusæis, qui non erant de stirpe Israel:

8 De filiis eorum, & de posteris, quos non interfecerant filii Israel, subiugavit Salomon in tributarios, usque in diem hanc.

9 Porro de filiis Israel non posuit, ut servirent operibus regis: ipsi enim erant viri bellicatosi, & duces primi, & principes quadrigarum, & equitum ejus.

10 Omnes autem principes exercitus regis Salomonis fuerunt ducenti quinquaginta, qui erant ibi populum.

11 Filiam vero Pharaonis tranſtulit de civitate David, in domum, quam ædificaverat ei. Dixit enim rex: Non habebit uxor mea in domo David regis Israel, eo quod sanctificata sit: quia ingressa est in eam arca Domini.

12 Tunc obtulit Salomon holocausta Do-

mino super altare Domini, quod extruxerat ante porticum.

13 Ut per singulos dies offerretur in eo iuxta præcepta Moyfi in sabbatis, & in calendis, & in festis diebus, ter per annum, id est, in solemnitate azymorum, & in solemnitate hebdomadarum, & in solemnitate tabernaculorum.

14 Et constituit iuxta dispositionem David patris sui officia sacerdotum in ministeriis suis: & Levitas in ordine suo, ut laudarent, & ministrarent coram sacerdotibus, iuxta ritum uniuscujusque diei: & janitores in divisionibus suis per portam, & portam: sic enim præceperat David homo Dei.

15 Nec prætergressi sunt de mandatis regiam sacerdotum, quàm Levites, ex omnibus, quæ præceperat, & in custodiis thesaurorum.

16 Omnes impensas præparatas habuit Salomon, ex eo die, quo fundavit domum Domini, usque in diem, quo perfecit eam.

17 Tunc abiit Salomon in Asiongaber, & in Ailath, ad oram maris rubri, quæ est in terra Edom.

18 Misit autem ei Hiram per manus servorum suorum naves, & nautas gnaros maris, & abierunt cum servis Salomonis in Ophir, tuleruntque inde quadringenta quinquaginta talenta auri, & attulerunt ad regem Salomonem.

C A P U T I X.

Regina Saba Salomonis admirata sapientiam, datis, accepisque muneribus discessit: auri pondus, quod Salomoni quotannis adferebatur: hastas, scuta, omniaque convivi vasa aurea, & solium eburneum auro vestitum extruxit: describitur quoque amplitudo divitiarum sapientie, & potestatis Salomonis, qui anno regni sui quadraginta & septem moritur, succedente filio Roboam.

Regina quoque Saba, cum audisset famam Salomonis, venit, ut tentaret eum in ænigmatibus in Jerusalem, cum magnis opibus, & camelis, qui portabant aromata, & auri plurimum, & gemmasque pretiosas. Camque venisset ad Salomonem, locuta est ei, quæcumque erant in corde suo.

2 Et exposuit ei Salomon omnia, quæ proposuerat: nec quidquam fuit, quod non perspicuum ei fecerit.

3 Quæ postquam vidit, sapientiam scilicet Salomonis, & domum, quam edificaverat,

4 Necnò & cibaria mensæ ejus, & habitacula servorum, & officia ministrorum ejus, & vestimenta eorum, pincernas quoque & vestes eorum, & victimas, quas immolabat in domo Domini: non erat præ stupore ultra in ea spiritus.

5 Dixitque ad regem: Verus est sermo, quem audieram in terra mea de virtutibus, & sapientia tua.

6 Non crededam narrantis, donec ipsa venisset, & vidissent oculi mei, & probassem, vix medietatem sapientie tue mihi fuisse narratam: vicisti famam virtutibus tuis.

7 Beati viri tui, & beati servi tui, qui assistunt coram te omni tempore, & audiunt sapientiam tuam.

8 Sit Dñs Deus tuus benedictus, qui voluit ordinare super thronum suum, regem Domini Dei tui. Quia diligit Deus Israel, & vult servare eum in æternum, idcirco posuit te super eum regem, ut facias judicia, atque justitiam.

9 Dedit autem regi centum viginti talenta auri, & aromata multa nimis, & gemmas pretiosissimas: non fuerunt aromata talia ut hæc, quæ dedit regina Saba regi Salomoni.

10 Sed & servi Hiram cum servis Salomonis attulerunt aurum de Ophir, & ligna thyina, & gemmas pretiosissimas:

11 De quibus fecit rex, de lignis scilicet thyinis, gradus in domo Dñi, & in domo regia, citharas quoque, & psalteria cantoribus: numquam visa sunt in Terra Juda ligna talia.

12 Rex autem Salomon dedit reginæ Saba cuncta, quæ voluit, & quæ postulavit, & multo plura, quàm attulerat ad eum: quæ reversa, abiit in terram suam cum servis suis.

13 Erat autem pondus auri, quod afferebatur Salomoni per singulos annos, sexcenta sexaginta sex talenta auri:

14 Excepta ea summa, quam legati diversarum gentium, & negotiatores afferre consueverant, omnesque reges Arabiæ, & satrapæ terrarum, qui comportabant aurum, & argentum Salomoni.

15 Fecit igitur rex Salomon ducentas hastas aureas de summa sexcentorum aureorum, qui in singulis hallis expendebantur:

16 Trecenta quoque scuta aurea trecentorum aureorum, quibus tegebantur singula scuta: posuitque ea rex in armamentario, quod erat constitutum nemore.

17 Fecit quoque rex solium eburneum grande, & vestivit illud auro mundissimo.

18 Sex quoque gradus, quibus ascendebatur ad solium, & scabellum aureum, & brachiola duo alitrinsecus: & duos leones stantes iuxta brachiola,

19 Sed & alios duodecim leunculos stantes super sex gradus ex utraque parte: non fuit tale solium in universis regnis.

20 Omnia quoque vasa convivi regis erant aurea, & vasa domus saltus Libani ex auro purissimo. Argentum enim in diebus illis pro nihilo reputabatur.

21 Siquidem naves regis ibant in Tharsis cum servis Hiram, semel in annis tribus: & deferabant inde aurum, & argentum, & ebur, & simias, & pavos.

22 Magnificatus est igitur Salomon super omnes reges terræ pro divitiis, & gloria.

23 Omnesque reges terrarum desiderabant videre faciem Salomonis, ut audirent sapientiam, quam dederat Deus in corde ejus:

24 Et deferabant ei munera, vasa argentea, & aurea, & vestes, & arma, & aromata, equos, & mulos, per singulos annos.

25 Habuit quoque Salomon quadraginta millia equorum in stabulis, & currus, equitumque duodecim millia, constituitque eos in urbibus quadrigarum, & ubi erat rex in Jerusalem.

26 Exercuit etiam potestatem super cunctos reges, à flumine Euphrate usque ad terram Philistinorum, & usque ad terminos Egypti.

27 Tantamque copiam præbuit argenti in Jerusalem quasi lapidum: & cedrorum tantam multitudinem velut sycimorum, quæ gignuntur in campestribus.

28 Adducebantur autem ei equi de Egypto, cunctisque regionibus.

29 Reliqua autem operum Salomonis priorum, & novissimorum, scripta sunt in ver-

bis Nathan Propheta, & in libris Ahia Silonitis, in visione quoque Addo Videntis, contra Jeroboam filium Nabat.

30 Regnavit autem Salomon in Jerusalem super omnem Israel quadraginta annis.

31 Dormivitque cum patribus suis, & sepelietur eum in civitate David: regnavitque Roboam filius ejus pro eo.

CAPUT XI.

Roboam, spreto seniorum consilio, & juvenile secutus, scidit regnum in duo: ipse duobus, Jeroboam decem tribubus imperat.

1 Profectus est autem Roboam in Sicheam: illuc enim cunctus Israel con-

venerat, ut constituerent cum regem.

2 Quod cum audisset Jeroboam filius Nabat, qui erat in Aegypto (sugerat quippe illuc ante Salomonem) statim reversus est.

3 Vocavitque eum, & venit cum universo Israel, & locuti sunt ad Roboam, dicentes:

4 Pater tuus durissimo iugo nos pressit, tu leviora impera patre tuo, qui nobis imposuit gravem servitutem, & paululum de onere subleva, ut serviamus tibi.

5 Qui ait: Post tres dies revertimini ad me. Cumque abisset populus,

6 Iniit consilium cum senibus, qui steterant coram patre ejus Salomone, dum adhuc viveret, dicens: Quid datis consilii, ut respondeat populo?

7 Qui dixerunt ei: Si placueris populo huic, & leniveris eos verbis clementibus, servient tibi omni tempore.

8 At ille reliquit consilium senum, & cum juvenibus tractare cepit, qui cum eo nutriti fuerant, & erant in comitatu illius.

9 Dixitque ad eos: Quid vobis videtur? vel respondere quid debeo populo huic, qui dixit mihi: Subleva iugum, quod imposuit nobis pater tuus?

10 At illi responderunt ut juvenes, & nutriti cum eo in deliciis, atque dixerunt: Sic loqueris populo, qui dixit tibi: Pater tuus aggravavit iugum nostrum, tu subleva: & sic respondebis ei: Minimus digitus meus grossior est lumbis patris mei.

11 Pater meus imposuit vobis grave iugum, & ego majus pondus apponam: pater meus cecidit vos flagellis, ego vero cecidem vos scorpionibus.

12 Venit ergo Jeroboam, & universus populus ad Roboam die tertio, sicut preceperat eis.

13 Responditque rex dura, derelicto consilio seniorum.

14 Locutusque est juxta juvenum voluntatem: Pater meus grave vobis imposuit iugum, quod ego gravius faciam: pater meus cecidit vos flagellis, ego vero cecidem vos scorpionibus.

15 Et non acquievit populi precibus: erat enim voluntatis Dei, ut compleretur sermo ejus, quem locutus fuerat per manum Ahia Silonitis ad Jeroboam filium Nabat.

16 Populus autem universus, rege duriora dicente, sic locutus est ad eum: Non est nobis pars in David, necque hereditas in filio Ithai. Revertere in tabernacula tua Israel, tu autem pascere domum tuam David. Et abiit Israel in tabernacula sua.

17 Super filios autem Israel, qui habitabant in civitatibus Juda, regnavit Roboam.

18 Misitque Rex Roboam Aduram, qui pregerat

tributis, & lapidaverunt eum filii Israel, & mortuus est. Porro rex Roboam cursum destinavit ascendere, & fugit in Jerusalem.

19 Recessitque Israel a domo David, ulque ad diem hanc.

CAPUT XI.

Roboam, dum vult armis integrum regnum paternum recuperare, per Semejam precipit Deus, ne pugnet contra Israel: extructis autem a Roboam multis civitatibus, confluit ad eum Levita, ac sacerdotes abjecti a Jeroboam, ceterique Dei cultores. Roboam autem multas duxit uxores, ac concubinas.

1 Venit autem Roboam in Jerusalem, & convocavit universam domum Juda, & Benjamin, centum octoginta millia electorum, atque bellantium, ut dimicaret contra Israel, & converteret ad se regnum suum.

2 Factusque est sermo Domini ad Semejam hominem Dei, dicens:

3 Loquere ad Roboam filium Salomonis regem Juda, & ad universum Israel, qui est in Juda, & Benjamin:

4 Hec dicit Dominus: Non ascendetis, neque pugnabitis contra fratres vestros: revertatur unusquisque in domum suam, quia mea hoc gestum est voluntate. Qui cum audissent sermonem Domini, reversi sunt, nec perrexerunt contra Jeroboam.

5 Habitavit autem Roboam in Jerusalem, & edificavit civitates muratas in Juda.

6 Extruxitque Bethlechem, & Etam, & Thecue,

7 Bethur quoque, & Socho, & Odollam,

8 Necon & Geth, & Marfa, & Ziph,

9 Sed & Aduram, & Lachis, & Azeca,

10 Saara quoque, & Ajalon, & Hebron, quæ erant in Juda, & Benjamin, civitates munitissimas.

11 Cumque clausisset eas muris, posuit in eis principes, ciborumque horrea, hoc est, olei, & vini.

12 Sed & in singulis urbibus fecit armamentarium scutorum, & hastarum, firmavitque eas summa diligentia, & imperavit super Judam, & Benjamin.

13 Sacerdotes autem, & Levitæ, qui erant in universo Israel, venerunt ad eum de cunctis sedibus suis,

14 Relinquentes suburbanas, & possessiones suas, & transeuntes ad Judam, & Jerusalem: eo quod abjecisset eos Jeroboam, & posterij ejus, ne sacerdotio Domini fungerentur.

15 Qui constituit sibi sacerdotes excelsum, & demoniorum, vitulorumque, quos fecerat.

16 Sed & de cunctis tribubus Israel, quicumque dederunt cor suum, ut quærent Dominum Deum Israel, venerunt in Jerusalem ad immolandum victimas suas coram Domino Deo patrum suorum.

17 Et roboraverunt regnum Juda, & confirmaverunt Roboam filium Salomonis per tres annos: ambulaverunt enim in viis David, & Salomonis, annis tantum tribus.

18 Duxit autem Roboam uxorem Mahalath, filiam Jerimoth, filij David: Abigail quoque filiam Eliab, filij Ithai,

19 Quæ peperit ei filios, Jehus, & Sormiam, & Zoom.

20 Post hanc quoque accepit Maacha filiam Absalom, eam peperit ei Abin, & Ethai, & Liza, & Salomich.

21 Amavit autem Roboam Maacha filiam Absalom, super omnes uxores suas, & concubinas: nam uxores decem, & octo duxerat, concubinas autem sexaginta: & genuit viginti octo filios, & sexaginta filias.

22 Constituit verò in capite, Abiam filium Maacha, ducem super omnes fratres suos: ipsum enim regem facere cogitabat,

23 Quia sapientior fuit, & potentior super omnes filios ejus, & in cunctis finibus Juda, & Benjamin, & in universis civitatibus muratis: præbuitque eis escas plurimas, & multas petivit uxores.

CAPUT XII.

Propter peccata Roboam, ac populi Juda, quinto anno regni ejus tradidit illos Deus Sefac regi Aegypti: qui captis munitissimis civitatibus Juda, diripit Jerusalem, sublatoregibus, ac templi thesauris, scutis quoque aureis, & argenteis, pro quibus aenea fecit Roboam, quomortuo, succedit filius Abia.

A 1 C Umque roboratum fuisset regnum Roboam, & confortatum, dereliquit legem Domini, & omnis Israel cum eo.

2 Anno autem quinto regni Roboam, ascendit Sefac rex Aegypti in Jerusalem (quia peccaverunt Domino)

3 Cum mille ducentis curribus, & sexaginta millibus equitum: nec erat numerus vulgi, quod venerat cum eo ex Aegypto, Lybies scilicet, & Troglodyta, & Aethiopes.

4 Cepique civitates munitissimas in Juda, & venit usque in Jerusalem.

5 Semeias autem propheta ingressus est ad Roboam, & principes Juda, qui congregati fuerant in Jerusalem, fugientes Sefac, dixitque ad eos: Hæc dicit Dominus: Vos reliquistis me, & ego reliqui vos in manu Sefac.

B 6 Conferentique principes Israel, & rex dixerunt: Justus est Dominus.

7 Cumque vidisset Dominus, quòd humiliati essent, factus est sermo Domini ad Semeiam, dicens: Quia humiliati sunt, non disperdam eos, daboque eis paucillum auxilii, & non stillabit furor meus super Jerusalem per manum Sefac.

8 Verumtamen servient ei, ut sciant distantiam servitutis meæ, & servitutis regni terrarum.

9 Recellit itaque Sefac rex Aegypti ab Jerusalem, sublati thesauris domus Domini, & domus regis, omniaque secum tulit, & clypeos aureos, quos fecerat Salomon,

C 10 Pro quibus fecit rex aeneos, & tradidit illos principibus scutiariorum, qui custodiebant vestibulum palatii.

11 Cumque introiret rex domum Domini, veniebant scutarii, & tollebant eos, iterumque referebant eos ad armamentarium suum.

12 Verumtamen quia humiliati sunt, averfa est ab eis ira Domini, nec deleri sunt penitus: siquidem & in Juda inventa sunt opera bona.

13 Confortatus est ergo rex Roboam in Jerusalem, atque regnavit: quadraginta autem & unius anni erat, cum regnare cepisset, & de-

cem & septem annis regnavit in Jerusalem: urbe, quam elegit Dominus, ut confirmaret nomen suum ibi, de cunctis tribubus Israel: nomen autem matris ejus Naama Ammanitis.

14 Fecit autem malum, & non præparavit cor suum, ut quaereret Dominum.

15 Opera verò Roboam prima, & novissima, scripta sunt in libris Semeie prophete, & Addo Videntis, & diligenter exposita: pugnaveruntque adversum se Roboam, & Jeroboam cunctis diebus.

16 Et dormivit Roboam cum patribus suis, sepultusque est in civitate David. Et regnavit Abia filius ejus pro eo.

CAPUT XIII.

Abia ad bellum contra Jeroboam accedens, dehortatur exercitum Jeroboam a bello contra se, cum Deum haberent ducem, quem illi abiecerant, & sperans in Domino victor evadit, ac diversas capit civitates, & ex quatuordecim uxoribus procreat liberos triginta octo.

A Nno octavodecimo regis Jeroboam, regnavit Abia super Judam.

2 Tribus annis regnavit in Jerusalem, nomenque matris ejus Michaja, filia Uriel de Gabaa, & erat bellum inter Abiam, & Jeroboam:

3 Cumque iniisset Abia certamen, & haberet bellicosissimos viros, & electorum quadringenta millia: Jeroboam instruxit e contra aciem octingenta millia virorum, qui & ipsi electi erant, & ad bella fortissimi.

4 Sterit ergo Abia super montem Semeron, qui erat in Ephraim, & ait: Audi, Jeroboam, & omnis Israel.

5 Nū ignoratis, quòd Dominus Deus Israel dederit regnum David super Israel in sempiternum, ipsi, & filiis ejus in pactum salis?

6 Et surrexit Jeroboam filius Nabat, servus Salomonis filii David: & rebellavit contra dominum suum.

7 Congregati sunt ad eum viri vanissimi, & filii Belial: & prævaluerunt contra Roboam filium Salomonis: porro Roboam erat rudis, & corde pavido, nec posuit resistere eis.

8 Nunc ergo vos dicitis, quòd resistere possitis regno Domini, quod possidet per filios David, habetisque grandem populi multitudinem, atque vitulos aureos, quos fecit vobis Jeroboam in deos.

9 Et ejecistis sacerdotes Domini, filios Aaron, atque Levitas: & fecistis vobis sacerdotes sicut omnes populi terrarum: quicumque venerit, & initiaverit manum suam in tauro de bobus, & in arietibus septem, sic sacerdos eorum, qui non sunt dii.

10 Noster autem Dominus, Deus est, quem non relinquimus, sacerdotesque ministrant Domino de filiis Aaron, & Levite sunt in ordine suo.

11 Holocausta quoque offerunt Domino per singulos dies mane, & vespere, & thymiamata juxta legis præcepta coëctum, & proponuntur panes in mensa mundissima, estque apud nos candelabrum aureum, & lucerna ejus, ut accendantur semper ad vespertam: nos quippe custodimus præcepta Domini Dei nostri, quem vos reliquistis.

12 Ergo in exercitu nostro dux Deus est, & sacerdotes ejus, qui clangunt tubis, & resonant contra vos: filii Israel nolite pugnare.

contra Dominum Deum patrum vestrorum, quia non vobis expedit.

13 Hæc illo loquente, Jeroboam retrò moliebatur infidias. Cumque ex adverso hostium staret, ignorantè Judam suo ambiebat exercitu.

14 Respicensq; Judas vidit instare bellum ex adverso, & post tergum, & clamavit ad Dominum, ac sacerdotes tubis canere ceperunt.

15 Omnesque viri Juda vociferati sunt: & ecce illis clamantibus, perterruit Deus Jeroboam, & omnem Israel, qui stabat ex adverso Abia, & Juda:

16 Fugeruntque filii Israel Judam, & tradidit eos Deus in manus eorum.

17 Percussit ergo eos Abia, & populus ejus plaga magna: & corruerunt vulnerati ex Israel quinquaginta millia virorum fortium.

18 Humiliatique sunt filii Israel in tempore illo, & vehementissimè confortati filii Juda, eò quòd sperassent in Dño Deo patrū suorū.

19 Persecutus est autem Abia fugientem Jeroboam, & cepit civitates ejus, Bethel, & filias ejus, & Jesana cum filiabus suis, Ephron quoque, & filias ejus:

20 Nec valuit ultra resistere Jeroboam in diebus Abia: quem percussit Dñs, & mortuus est.

21 Igitur Abia, confortato imperio suo, accepit uxores quatuordecim: procreavitque vigintiduos filios, & sedecim filias.

22 Reliqua autem lemmone Abia, viarumque, & operum ejus, scripta sunt diligentissimè in Libro Adodo Prophetæ.

CAPUT XIV.

Abia succedit filius Asa, qui pace à Deo concessa, idolorum cultum subvertit, & civitates Juda edificat, ac munit, Zaramque regem Æthiopum cum exercitu mille millium divino auxilio concidit ad internecionem

1 Domavit autem Abia cum patribus suis, & sepelierunt eum in civitate David: regnavitque Asa filius ejus pro eo, in cuius diebus quievit terra annis decem.

2 Pedit autem Asa, quod bonum, & placitum erat in conspectu Dei sui, & subvertit altaria peregrinicalus, & excelsa,

3 Et confregit statuas, lucosque succidit:

4 Et præcepit Judæ, ut quæreretur Dominum Deum patrum suorum, & faceret legem, & universa mandata:

5 Et abstulit de cunctis urbibus Juda aras, & fana, & regnavit in pace.

6 Edificavit quoque urbes munitas in Juda, quia quietus erat, & nulla temporibus ejus bella surrexerant, pacem Domino largiente.

7 Dixit autem Juda: Edificemus civitates istas, & vallemus muris, & roboremus turribus, & portis, & feris, donec à bellis quæta sunt omnia, eò quòd quæsierimus Dominum Deum patrum nostrorum, & dederit nobis pacem pergyrum. Edificaverunt igitur, & nullum in extruendo impedimentum fuit.

8 Habuit autem Asa in exercitu suo portantium scuta, & hastas de Juda trecenta millia, de Benjamin verò scutiariorum, & sagittariorum ducenta octoginta millia, omnes isti viri fortissimi.

9 Egressus est autè contra eos Zará Æthiops cum exercitu suo, decies centena millia, & curribus trecentis, & venit usque Marefa.

10 Porro Asa perrexit obviam ei, & instruxit aciem ad bellum in valle Sephata, quæ est juxta Marefa.

11 Et invocavit Dominum Deum, & ait: Domine, non est apud te ulla distantia, utrum in paucis auxiliaberis, an in pluribus: adjuva nos, Domine Deus noster: in te enim, & in tuo nomine habentes fiduciam, venimus contra hanc multitudinem. Domine Deus noster tu es, non prævaleat contra te homo.

12 Exterruit itaque Dominus Æthiopes coram Asa, & Juda: fugeruntque Æthiopes.

13 Et persecutus est eos Asa, & populus, qui cum eo erat, usque Gerara: & ruerunt Æthiopes usque ad internecionem, quia Domino cadente contriti sunt, & exercitu illius præliante. Tulerunt ergo spolia multa,

14 Et percusserunt civitates omnes percussitum Gerara: grandis quippe cunctos terror invalerat: & diripuerunt urbes, & multam prædam asportaverunt.

15 Sed & caulas ovium destruentes, tulerunt pecorum infinitam multitudinem, & camelorum: reverisque sunt in Jerusalem.

CAPUT XV.

Azarias prophetat Israel futurum multo tempore absque Dei veri cultu, sacerdotio, & lege, cuius propheta exhortatione confortatus Asa, aufert sordes idolorum, suamque matris adulatram imperio privat, populus autem jurat se Deo servitutum.

1 Azarias autem filius Obed, factus in se spiritu Dei,

2 Egressus est in occursum Asa, & dixit ei: Audite me Asa, & omnis Juda, & Benjamin: Dominus vobiscum, quia fuisistis cum eo. Si quæsieritis eum, invenietis: si autem dereliqueritis eum, derelinquet vos.

3 Transibunt autem multi dies in Israel absque Deo vero, & absque sacerdote doctore, & absque lege.

4 Cumque reversi fuerint in angustia sua ad Dominum Deum Israel, & quæsierint eum, reperient eum.

5 In tempore illo non erit pax egredienti, & ingredienti, sed terrores undique in cunctis habitatoribus terrarum.

6 Pugnabit enim gens contra gentem, & civitas contra civitatem, quia Dominus conturbabit eos in omni angustia.

7 Vos ergo confortamini, & non dissolvatur manus vestra: erit enim merces operi vestro.

8 Quod cum audisset Asa, verba scilicet, & prophetiam Azariæ filii Obed prophetæ, confortatus est, & abstulit idola de omni terra Juda, & de Benjamin, & ex urbibus, quas ceperat, montis Ephraim, & dedicavit altare Domini, quod erat ante porticum Domini.

9 Congregavitque universum Judam, & Benjamin, & advenas cum eis de Ephraim, & de Manasse, & de Simeon: plures enim ad eum confugerant ex Israel, videntes, quòd Dominus Deus illius esset cum eo.

10 Cumque venisset in Jerusalem mense tertio, anno decimoquinto regni Asa,

11 Immolaverunt Domino in die illa, de manubiis, & præda, quam adduxerant, boves septingentos, & arietes septem millia.

12 Et intravit ex more ad corrobordandum sædus, ut quærerent Dominum Deum patrum

A
* J. Re.
sum
15. 7.

B

C

* 3.
Reg.
14. 6.
D

A

B

C

suorum in toto corde, & in tota anima sua.

13 Si quis autem, inquit, non quesierit Dominum Deum Israel, moriatur, à minimo usque ad maximum, à viro usque ad mulierem,

14 Juraveruntque Domino voce magna in jubilo, & in clangore tubæ, & in sonitu buccinarum.

D 15 Omnes, qui erant in Juda cū execratione: in omni enim corde suo juraverunt, & in tota voluntate quesierunt eum, & invenerūt: pręstititque ei Dominus requiem per circuitum.

16 Sed & Maachā matrē Asa regis ex augusto deposuit imperio, eō quod fecisset in luo simulacrum Priapi. eud omne contrivit, & in frustra cōminuens cōbussit in torrēte Cedron.

17 Excelsa autē derelicta sunt in Israel: attamen cor Asa erat perfectū cūctis diebus ejus.

18 Hæque, quæ voverat pater suus, & ipse, intulit in domum Domini, argentum, & aurum, vasorumque diversam suppellectilem.

19 Bellum verò non fuit usque ad trigintum quintum annum regni Asa.

C A P U T XVI.

Pugnante Baasa rege Israel contra Asa, vocavit Asa Benadad regem Syria in auxilium, & Hanani prophetam, ipsum ob id increpantem, in verbum conjecit, ac dolore pedum cruciatus, in medicorum arte spem ponens, anno regni sui quadragesimo primo moritur.

A 1 Anno autem trigesimo sexto regni ejus, ascendit Baasa rex Israel in Judam, & muro circumdabat Rhama, ut nullus tunc posset egredi, & ingredi de regno Asa.

2 Protulit ergo Asa argentum, & aurum de thesauris domus Domini, & de thesauris regis, misitque ad Benadad regem Syria, qui habitabat in Damasco, dicens:

3 Fœdus inter me, & te est, pater quoque meus, & pater tuus habere concordiam: eam ob rem misi tibi argentum, & aurū, ut rupto fœdere, quod habes cum Baasa rege Israel, facies cum à me recedere.

B 4 Quo comperto, Benadad misit principes exercituum suorum ad urbes Israel: cui percuesserunt Ahion, & Dan, & Abelmāin, & universas urbes Nephthali muratas.

5 Quod cum audisset Baasa, desit adificare Rhama, & intermisit opus suum.

6 Porro Asa rex assumpsit universum Judam, & tulerunt lapides de Rhama, & ligna, quæ adificationi præparaverat Baasa, adificavitque ex eis Gabaa, & Maspha.

7 In tempore illo venit Hanani propheta ad Asa regē Judæ, & dixit ei: Quia habuisti fiduciam in rege Syria, & nō in Dño Deo tuo, idcirco evasit Syria regis exercitus de manu tua.

C 8 Nonne Æthiopes, & Libyes multo plures erant, quadrigis, & equitibus, & multitudine nimia: quos, cum Domino credidisses, tradidit in manu tua?

C 9 Oculi enim Domini contemplantur universam terram, & præbent fortitudinem his, cui corde perfectio credunt in eum. Stulte igitur egisti, & propter hoc ex præsentis tempore adversum te bella consurgent.

10 Iratusque Asa adversus Videntem, jussit eum mitti in nervum: valde quippe super eum fuerat indignatus: & interfecit de populo in tempore illo plurimos.

11 Opera autem Asa prima, & novissima, scripta sunt in Libro regum Juda, & Israel.

12 Egrotavit etiam Asa anno trigesimo nono regni sui, dolore pedum vehementissimo, & nec in infirmitate sua quæsit Dominum, sed magis in medicorum arte confusus est.

13 Dormivitque cum patribus suis: & mortuus est anno quadragesimo primo regni sui.

14 Et sepelitur eum in sepulchro suo, quod soderat sibi in civitate David: posueruntque eum super lectum suum, plenum aromatibus, & unguentis meretriciis, quæ erant pigmentariorum arte confecta, & combussuerunt super eum ambitione nimia.

C A P U T XVII.

Pius Josaphat patri Asa succedens divitiis potens, & armis, misit doctores legis Dei per universam Judam: cuius principes recenserunt eum numero subditorū militū.

A 1 Regnavit autem Josaphat filius ejus pro eo, & invaluit contra Israel.

2 Constituitque militum numeros in cunctis urbibus Juda, quæ erant vallatæ muris. Prædique disposuit in terra Juda, & in civitatibus Ephraim, quas ceperat Asa pater ejus.

3 Et fuit Dominus cum Josaphat, quia ambulavit in viis David patris sui primis: & non speravit in Baalim,

4 Sed in Deo patris sui, & perrexit in præceptis illius, & non juxta peccata Israel.

5 Confirmavitque Dñs regnum in manu ejus, & dedit omnis Juda munera Josaphat: factæque sunt ei infinitæ divitiæ, & multa gloria.

B 6 Cūque sumpsisset cor ejus audaciam propter vias Domini, etiam excelsa, & lucos de Juda abstulit.

7 Tertio autem anno regni sui, misit de principibus suis Benhail, & Obdian, & Zachariam, & Nathanael, & Michæam, ut docerent in civitatibus Juda:

8 Et cum eis Levitas, Semeiam, & Nathania, & Zabadiam, Asael quoque, & Semiramoth, & Jonathan, Adoniamque, & Thobiam, & Thobadoniam, Levitas, & cum eis Elisama, & Joran sacerdotes:

9 Docebantque populum in Juda, habentes librum legis Domini, & circuibant cunctas urbes Juda, atque erudebant populum.

C 10 Itaque factus est pavor Domini super omnia regna terrarum, quæ erant per pyrum Judæ, nec audebant bellare contra Josaphat.

11 Sed & Philisthiæ Josaphat munera deferabant, & vestigal argenti: Arabes quoque adducebant pecora, arietum septem millia septingenta, & hircorum totidem.

12 Crevit ergo Josaphat, & magnificatus est usque in sublime: atque edificavit in Juda domos ad instar turrium, urbesque muratas.

13 Et multa opera paravit in urbibus Judæ: viri quoque bellatores, & robusti erant in Jerusalem.

D 14 Quorum iste numerus per domos, atque familias singulorum: in Juda principes exercitus, Ednas dux, & cum eo robustissimi viri trecenta millia.

15 Post hunc Johanan princeps, & cum eo ducenta octoginta millia.

16 Post istum quoque Amasias filius Zechi, consecratus Domino, & cum eo du-

centa millia virorum fortium.

17 Hunc sequebatur robustus ad praelia Eliada, & cum eo tenentium arcum, & clypeum ducenta millia.

18 Post istum etiam Jozabad: & cum eo centum octoginta millia expeditorum militum.

19 Hi omnes erant ad manum regis, exceptis aliis, quos poluerat in urbibus muratis, in universo Juda.

CAPUT XVIII.

Josaphat impio Achab affinitate junctus, sumpta filio Joram in uxorem filia Achabi, ascendit cum eo contra Ramoth Galaad, quadrimentis pseudoprophetis victoriam promittentibus: Michæas autem contrarium prophetans incarcerationatur, sed Achab juxta Michææ prophetiam in bello occiditur.

A **F**UIT ergo Josaphat dives, & inclytus multum, & affinitate conjunctus est Achab.

2 Descenditque post annos ad eum in Samariam: ad cujus adventum mactavit Achab arietes, & boves plurimos, ipsi, & populo, qui venerat cum eo: persuasitque illi, ut ascenderet in Ramoth Galaad.

3 Dixitque Achab rex Israel ad Josaphat regem Juda: Veni mecum in Ramoth Galaad. Cui ille respondit: Ut ego, & tu: sicut populus tuus, sic & populus meus: tecumque erimus in bello.

4 Dixitque Josaphat ad regem Israel: Confule obsecro presentiarum sermonem Dñi.

B **C**ongregavit igitur rex Israel prophetarum quadringentos viros, & dixit ad eos: In Ramoth Galaad ad bellandum ire debemus, an quiescere? At illi, Ascende, inquit, & tradet Deus in manu regis.

6 Dixitque Josaphat: Numquid non est hic propheta Dñi, ut ab illo etiam requiramus?

7 Et ait rex Israel ad Josaphat: Est vir unus, à quo possumus querere Domini voluntatē, sed ego odieum, quia non prophetat mihi bonum, sed malum omni tempore: est autem Michæa filius Jemla. Dixitque Josaphat: Ne loquaris rex hoc modo.

C **8** Vocavit ergo rex Israel unū de eunuchis, & dixit ei: Voca citò Michæam filium Jemla.

9 Porro rex Israel, & Josaphat rex Juda uterque sedebant in solio suo, vestiti cultu regio: sedebant autē in area juxta portam Samaria: omnesque prophetae vaticinabantur corā eis.

10 Sedecias verò filius Chanaana fecit sibi cornua ferrea, & ait: Hæc dicit Dominus: His ventilabis Syriam, donec conteras eam.

11 Omnesque prophetae similiter prophetabant, atque dicebant: Ascende in Ramoth Galaad, & prosperaberis, & tradet eos Dominus in manu regis.

12 Nuntius autem, qui ierat ad vocandum Michæam, ait illi: En verba omnium prophetarum uno ore bona regi annuntiant: queso ergo te, ut & sermo tuus ab eis non dissentiat, loquarisque prospera.

D **13** Cui respondit Michæas: Vivit Dominus, quia quodcumque dixerit mihi Deus meus, hoc loquar.

14 Venit ergo ad regem. Cui rex ait: Michæa, ire debemus in Ramoth Galaad ad bellandum, an quiescere? Cui ille respondit: Ascendite: cuncta enim prospera evenient,

& tradentur hostes in manus vestras.

15 Dixitque rex: Iterum, atque iterum te adjuro, ut mihi non loquaris, nisi quod verum est, in nomine Domini.

16 At ille ait: Vidi universum Israel dispersum in montibus, sicut oves absque pastore, & dixit Dominus: Non habent isti dominos: revertatur unusquisque in domum suam in pace.

17 Et ait rex Israel ad Josaphat: Nonne dixi tibi, quod non prophetaret iste mihi quidquam boni, sed ea, quæ mala sunt?

18 At ille, Idcirco, ait, audite verbum Domini: Vidi Dominum sedentem in solio suo, & omnem exercitum cæli assistentem ei à dextris, & à sinistris.

19 Et dixit Dominus: Quis decipiet Achab regem Israel, ut ascendat, & corruat in Ramoth Galaad? Cūque diceret unus hoc modo, & alter alio:

20 Processit spiritus, & stetit coram Domino, & ait: Ego decipiam eum. Cui Dominus, In quo, inquit, decipies?

21 At ille respondit: Egrediar, & ero solutus mendax in ore omnium prophetarum ejus. Dixitque Dominus: Decipies, & prevalebis: exedere, & fac ita.

22 Nunc igitur, ecce Dominus dedit spiritum mendacii in ore omnium prophetarum tuorum, & Dominus locutus est de te mala.

23 Accessit autem Sedecias filius Chanaana, & percussit Michæam maxillam, & ait: Per quam viam transivit spiritus Domini à me, ut loqueretur tibi?

24 Dixitque Michæas: Tu ipse videbis in die illo, quando ingressus fueris cubiculum de cubiculo, ut abscondaris.

25 Præcepit autem rex Israel, dicens: Tollite Michæam, & ducite eum ad Amon principem civitatis, & ad Joas filium Amalech.

F **26** Et dicetis: Hæc dicit rex: Mittite hunc in carcerem, & date ei panis modicum, & aquæ paucillam, donec revertat in pace.

27 Dixitque Michæas: Si reverlus fueris in pace, non est locutus Dominus in me. Et ait: Audite omnes populi.

28 Igitur ascenderunt rex Israel, & Josaphat rex Juda in Ramoth Galaad.

29 Dixitque rex Israel ad Josaphat: Mutabo habitum, & sic ad pugnam vadam, tu autem induere vestibus tuis. Mutatoque rex Israel habitu, venit ad bellum.

G **30** Rex autem Syriæ præceperat ducibus equitatus sui, dicens: Ne pugnetis contra minimum, aut contra maximum, nisi contra solum regem Israel.

31 Itaque cum vidissent principes equitatus Josaphat, dixerunt: Rex Israel est iste. Et circumdederunt eum dimicantes: at ille clamavit ad Dominum, & auxiliatus est ei, atque avertit eos ab illo.

32 Cū enim vidissent duces equitatus, quod non esset rex Israel, reliquerunt eum.

33 Accidit autem, ut unus de populo sagittam in incertum jaceret, & percuteret regem Israel inter cervicem, & scapulas: at ille aurigæ suo ait: Convertite manum tuam, & educ me de acie, quia vulneratus sum.

34 Et finita est pugna in die illo: porro rex Israel stabat in curru suo contra Syros usque ad vespem, & mortuus est occidente sole.

CAPUT XIX.

Iosaphat ex infelici praelio reversus, a Iehu propheta correptus de praestito auxilio Achab, constitutos a se iudices admonet de servanda iustitia, sacerdotes, & Levitas de promovendo cultu divino, populoque recte instruendo.

A **R**everus est autem Iosaphat rex Juda in domum suam pacifice in Jerusalem.

2 Cui occurrit Iehu filius Hanani Videns, & ait ad eum: Impio praebeas auxilium, & his, qui oderunt Dominum, amicitia iungeris, & idcirco iram quidem Domini merebaris:

3 Sed bona opera inventa sunt in te, eo quod abstuleris lucos de terra Juda, & praeparaveris cor tuum, ut requireres Dominum Deum patrum tuorum.

B **H**abitavit ergo Iosaphat in Jerusalem, rursumque egressus est ad populum de Bersabee usque ad montem Ephraim, & revocavit eos ad Dominum Deum patrum suorum.

5 Constituitque iudices terrae in cunctis civitatibus Juda munitis per singula loca.

6 Et precipiens iudicibus, Videre, ait, quid faciatis: non enim hominis exercetis iudicium, sed Domini: & quodcumque iudicaveritis, in vos redundabit.

C **S**it timor Domini vobiscum, & cum diligentia cuncta facite: non est enim apud Dominum Deum nostrum iniquitas, nec personarum acceptio, nec cupido munerum.

*Deut.
10. 17.
Sap. 6.
8.
Eccl.
35. 15.
Aeg. 10.
14.
Rom.
2. 13.
Galat.
2. 6.
Colos.
3. 25.
1. Pet.
1. 17.

8 In Jerusalem quoque constituit Iosaphat Levitas, & Sacerdotes, & principes familiarum ex Israel, ut iudicium, & causam Domini judicarent habitatoribus eius.

9 Praecepitque eis, dicens: Sic ageris in timore Domini fideliter, & corde perfecto.

10 Omnem causam, quae venerit ad vos, fratrum vestrorum, qui habitant in urbis suis inter cognationem, & cognationem, ubicumque quaestio est de lege, de mandato, de caeremoniis, de iustificationibus: ostendite eis, ut non peccent in Dominum, & ne veniat ira super vos, & super fratres vestros: sic ergo agentes non peccabitis.

D **A**marias autem sacerdos, & pontifex vester, in his, quae ad Deum pertinent, praesidebit: porro Zabadias filius Ismahel, qui est dux in domo Juda, super ea opera erit, quae ad regis officium pertinent, habetisque magistros Levitas coram vobis: confortamini, & agite diligenter, & erit Dominus vobiscum in bonis.

CAPUT XX.

Ammonitis, Moabitibus, ac Syris contra Iosaphat insurgentibus, ipse predicato jejunio una cum populo suo supplex ad Deum confugit, sique ab eis se mutuo credentibus liberatis spolia colligit: verum ob factum cum impio Ochozia initum a propheta corripitur, & punitur a Deo.

A **P**ost haec congregati sunt filii Moab, & filii Ammon, & cum eis de Ammonitis ad Iosaphat, ut pugnarent contra eum.

2 Veneruntque nuntii, & indicaverunt Iosaphat, dicentes: Venit contra te multitudo magna de his locis, quae trans mare sunt, & de Syria, & ecce consistunt in Asafonthamar, quae est Engaddi.

3 Iosaphat autem timore perterritus, to-

tum se contulit ad rogandum Dominum, & praedicavit jejunium universo Juda.

4 Congregatusque est Judas ad deprecandum Dominum: sed & omnes de urbibus suis venerunt ad obsecrandum eum.

5 Cumque stetisset Iosaphat in medio caetu Juda, & Jerusalem, in domo Domini ante atrium novum,

6 Ait: Domine Deus patrum nostrorum, tu es Deus in caelo, & dominaris cunctis regnis gentium, in manu tua est fortitudo, & potentia, nec quisquam tibi potest resistere.

7 Nonne tu Deus noster interfecisti omnes habitatores terrae hujus coram populo tuo Israel, & dedisti eam semini Abraham amici tui in sempiternum?

8 Habitaveruntque in ea, & extruxerunt in illa sanctuarium nomini tuo, dicentes:

9 Si irruerint super nos mala, gladius iudicii, pestilentia, & fames, stabimus coram domo hac in conspectu tuo, in qua invocatum est nomen tuum: & clamabimus ad te in tribulationibus nostris, & exaudies, salvosque facies.

10 Nunc igitur ecce filii Ammon, & Moab, & mons Seir, * per quos non concessisti Israel, ut transirent, quando egrediebantur de Aegypto, sed declinaverunt ab eis, & non interfecerunt illos:

*Deut.
2. 1.

11 Et contrario agunt, & nituntur ejicere nos de possessione, quam tradidisti nobis.

12 Deus noster, ergo non iudicabis eos? In nobis quidem non est tanta fortitudo, ut possimus huic multitudini resistere, quae irruit super nos. Sed cum ignoremus, quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad te.

13 Omnis vero Juda stabat coram Domino, cum parvulis, & uxoribus, & liberis suis.

14 Erat autem Jahaziel filius Zachariae, filii Banajae, filii Ichjel, filii Mathaniae, Levites de filiis Asaph, super quem factus est spiritus Domini in medio turbae.

15 Et ait: Attendite omnis Juda, & qui habitatis Jerusalem, & tu rex Iosaphat: Haec dicit Dominus vobis: Nolite timere, nec paveatis hanc multitudinem: non est enim vestra pugna, sed Dei.

16 Cras descendetis contra eos: ascensuri enim sunt per clivum nomine Sis, & invenietis illos in summitate torrentis, qui est contra solitudinem Jermel.

17 Non eritis vos, qui dimicabitis, sed tantummodo confidenter state, & videbitis auxilium Domini super vos, o Juda, & Jerusalem: nolite timere, nec paveatis: cras egrediemini contra eos, & Dominus erit vobiscum.

18 Iosaphat ergo, & Juda, & omnes habitatores Jerusalem, ceciderunt proni in terram coram Domino, & adoraverunt eum.

19 Porro Levitae de filiis Caath, & de filiis Core, laudabant Dominum Deum Israel voce magna, in excelsum.

20 Cumque mane surrexissent, egressi sunt per desertum Thecue: profectusque eis, stans Iosaphat in medio eorum, dixit: Audite me, viri Juda, & omnes habitatores Jerusalem: credite in Domino Deo vestro, & securi eritis: credite prophetis ejus, & cuncta evenient prospera.

C

D

CAPUT XXI.

21 Deditque consilium populo, & statuit cantores Domini, ut laudarent eum in turmis suis & antecederent exercitum, ac voce consona dicerent: * Confitemini Domino, quoniam in aeternum misericordia ejus.

22 Cumque cœpissent laudes canere, vertit Dominus infidias eorum in semetipsos, filiorum scilicet Ammon, & Moab, & montis Seir, qui egressi fuerant, ut pugnarent contra Judam, & percussit sunt.

23 Namque filii Ammon, & Moab, confurserunt adversum habitatores montis Seir, ut interficerent, & delerent eos, cumque hoc opere perpétrassent, etiam in semetipsos versi, mutuis concidere vulneribus.

24 Porro Juda cum venisset ad speculam, quæ respicit solitudinem, vidit procul omnem latè regionem plenam cadaveribus, nec superesse quemquam, qui necem potuisset evadere.

25 Venit ergo Josaphat, & omnis populus cum eo, ad detrahenda spolia mortuorum: inveneruntque inter cadavera variam supellectilem, vestes quoque, & vasa pretiosissima, & diripuerunt, ita ut omnia portare non possent, nec per tres dies spolia auferre præ præda magnitudine.

26 Die autem quarto congregati sunt in valle Benedictionis: etenim quoniam ibi benedixerant Domino, vocaverunt locum illum vallis Benedictionis usque in præsentem diem.

27 Reverfusque est omnis vir Juda, & habitatores Jerusalem, & Josaphat ante eos, in Jerusalem cum lætitia magna, eò quod dedisset eis Dominus gaudium de inimicis suis.

28 Ingressique sunt in Jerusalem cum psalteriis, & citharis, & tubis in domum Domini.

29 Irruit autem pavor Domini super universa regna terrarum, cum audissent, quod pugnasset Dominus contra inimicos Israel.

30 Quievitque regnum Josaphat, & præbuit ei Deus pacem per circuitum.

31 Regnavit igitur Josaphat super Judam, & erat triginta quinque annorum, cum regnare cœpisset: viginti autem, & quinque annis regnavit in Jerusalem, & nomen matris ejus Azuba filia Selahi.

32 Et ambulavit in via patris sui Asa, nec declinavit ab ea, faciens, quæ placita erant coram Domino.

33 Verumtamen excelsa non abstulit, & adhuc populus non direxerat cor suum ad Dominum Deum patrum suorum.

34 Reliqua autem gestorum Josaphat priorum, & novissimorum, scripta sunt in verbis Jehu filii Hanani, quæ digessit in Libros regum Israel.

35 Post hæc inivit amicitias Josaphat rex Juda cum Ochozia rege Israel, cujus opera fuerunt impiissima.

36 Et particeps fuit, ut facerent naves, quæ irent in Tharsis: feceruntque classem in Asiongaber.

37 Prophetavit autem Eliezer filius Dodai de Marefa ad Josaphat dicens: Quia habuisti fœdus cum Ochozia, percussit Dominus opera tua, contritaque sunt naves, nec potuerunt ire in Tharsis.

Impius Joram filius Josaphat occidit fratres suos, & quosdam principes Juda, cui Elias per litteras pessimam egitudinem, ac mortem, & domus sue, ac regni direptionem prædicit, quæ tandem subsequuta sunt.

1 **D**ormivit autem Josaphat cū patribus suis, & sepultus est cum eis in civitate David, regnavitque Joram filius ejus pro eo.

2 Qui habuit fratres filios Josaphat, Azariam, & Jahiel, & Zachariam, & Azariam, & Michael, & Saphariam, omnes hi filii Josaphat regis Juda.

3 Deditque eis pater suus multa munera argenti, & auri, & pensationes, cum civitatibus munitissimis in Juda: regnum autem tradidit Joram, eò quod esset primogenitus.

4 Surrexit ergo Joram super regnum patris sui: cumque se confirmasset, occidit omnes fratres suos gladio, & quosdam de principibus Israel.

5 Triginta duorum annorum erat Joram, cum regnare cœpisset: & octo annis regnavit in Jerusalem.

6 Ambulavitque in viis regum Israel, sicut egerat domus Achab: filia quippe Achab erat uxor ejus, & fecit malum in conspectu Dñi.

7 Noluit autem Dominus disperdere domum David, propter pactum, quod inierat cum eo: & quia promiserat, ut daret ei lucernam, & filiis ejus omni tempore.

8 In diebus illis rebellavit Edom, ne esset subditus Jude, & constituit sibi regem.

9 Cumque transisset Joram cum principibus suis, & cuncto equitatu, qui erat secum, surrexit nocte, & percussit Edom, qui se circumdederat, & omnes duces equitatus ejus.

10 Attamen rebellavit Edom, ne esset subditione Jude, usque ad hanc diem: eo tempore & Lobna recessit, ne esset sub manu illius. Dereliquerat enim Dñm Deum patrum suorum.

11 Insuper & excelsa fabricatus est in urbibus Juda, & fornicari fecit habitatores Jerusalem, & prævaricari Judam.

12 Allata sunt autem ei litteræ ab Elia propheta, in quibus scriptum erat: Hæc dicit Dominus Deus David patris tui: Quoniam non ambulasti in viis Josaphat patris tui, & in viis Asa regis Juda:

13 Sed incessisti per iter regum Israel, & fornicari fecisti Judam, & habitatores Jerusalem, imitatus fornicationem domus Achab: insuper & fratres tuos, domum patris tui, meliores te occidisti:

14 Ecce Dominus percutiet te plaga magna, cum populo tuo, & filiis, & uxoris tuis, univerlaque substantia tua.

15 Tu autem agrotabis pessimo languore uteri tui, donec egrediantur vitalia tua paulatim per singulos dies.

16 Sulcitavit ergo Dominus contra Joram spiritum Philistinorum, & Arabum, qui confines sunt Æthiopicis.

17 Et ascenderunt in terram Juda, & vastaverunt eam, diripueruntque cunctam substantiam, quæ inventa est in domo regis, insuper & filios ejus, & uxores: nec remansit ei filius, nisi Joachaz, qui minimus natu erat.

18 Et super hæc omnia percussit cum Do-

A
3.
Reg.
22.51.

B

C

D

minus alvi languore insanabili.

19 Cūque diei succederet dies, & temporum spatia volverentur, duorum annorum expletus est circulus: & sic longa consumptus tabe, ita ut egeret etiam viscera sua, languore pariter, & vita caruit. Mortuusque est in infirmitate pessima, & non fecit ei populus secundum morem combustionis, exequias, sicut fecerat maioribus ejus.

20 Triginta duorum annorum fuit, cū regnare cōpisset, & octo annis regnavit in Jerusalem. Ambulavitque non recte, & sepelierunt eum in civitate David: verumtamen non in sepulchro regum.

CAPUT XXII.

Impium Ochoziam filium Joram regem Juda occidit Jehu, simul & Joram regem Israel: cū occideret autem Athalia filios regis, servavit Josabeth Joas natum minimum.

A
4 Reg.
8. 21.

1 Cōstituerunt autem habitatores Jerusalem Ochoziam filium ejus minimum, regem pro eo: omnes enim majores nati, quante cum fuerant, interfecerant latrones Arabum, qui irruerant in castra: regnavitque Ochozias filius Joram regis Juda.

4 Reg.
1. 26.

2 Quadraginta duorum annorum erat Ochozias, cū regnare cōpisset, & uno anno regnavit in Jerusalem, & nomen matris ejus Athalia filia Amri.

B

3 Sed & ipse ingressus est per vias domus Achab: mater enim ejus impulit eum, ut impie ageret.

4 Fecit igitur malum in conspectu Dñi, sicut domus Achab: ipsi enim fuerunt ei consilarii post mortem patris sui, in interitum ejus.

5 Ambulavitque in consiliis eorum. Et perrexit cum Joram filio Achab rege Israel, in bellum contra Hazael regem Syriæ in Ramoth Galaad: vulneraveruntque Syri Joram.

C

6 Qui reversus est, ut curaretur in Jezrahel, multas enim plagas acceperat in supradicto certamine. Igitur Ochozias filius Joræ, rex Juda, descendit, ut inviseret Joram filium Achab in Jezrahel ægotantem.

7 Voluntatis quippe fuit Dei adversus Ochoziam, ut veniret ad Joram: & cū venisset, & egrediretur cum eo adversum Jehu filium Namis, quem unxit Dominus, ut deleteret domum Achab.

D

8 Cū ergo everteret Jehu domum Achab, invenit principes Juda, & filios fratrum Ochozæ, qui ministrabant ei, & interfecit illos.

4 Reg.
11. 1.

9 Ipsum quoque perquirens Ochoziam, cōprehendit latitantem in Samaria: adductumque ad se occidit, & sepelierunt eum: eò quod esset filius Josaphat, qui quæsierat Dominum in toto corde suo, nec erat ultra spes aliqua, ut de stirpe quis regnaret Ochoziæ.

10 * Siquidem Athalia mater ejus, videns quod mortuus esset filius suus, surrexit, & interfecit omnem stirpem regni domus Joram.

11 Porro Josabeth filia regis tulit Joas filium Ochoziæ, & furata est eum de medio filiorum regis, cū interficerentur: absconditque eum cū nutrice sua in cubiculo leculorum: Josabeth autem, quæ absconderat eum, erat filia regis Joram, uxor Jojadæ pōtificis, soror Ochoziæ, & idcirco Athalia non interfecit eum.

12 Fuit ergo cum eis in domo Dei abscon-

ditus sex annis, quibus regnavit Athalia super terram.

CAPUT XXIII.

Jojada pontifex unxit Joas septennem in regem Juda, curavitque, ut Athalia occideretur, & cultus Dei restitueretur, populus autem destruit domum, altaria, ac simulacra Baal.

A
4 Reg.
1. 4.

1 Anno autem septimo confortatus Jojada, assumpsit centuriones, Azariam videlicet filium Jeroboam, & Ismael filium Johanan, Azariam quoque filium Obed, & Maasiam filium Adasæ, & Elisaphat filium Zechri: & iniit cum eis sedus.

2 Qui circumeuntes Judam congregaverunt Levitas de cunctis urbibus Juda, & principes familiarum Israel, veneruntque in Jerusalem.

3 Iniit ergo omnis multitudo pactum in domo Deicum rege: dixitque ad eos Jojada: Ecce filius regis regnabit, sicut locutus est Dominus super filios David.

4 Iste est ergo sermo, quem facietis:

5 Tertia pars vestrum, qui veniunt ad sabbatum, sacerdotum, & Levitarum, & janitorum, erit in portis: tertia vero pars ad domum regis: & tertia ad portam, quæ appellatur Fundamenti: omne vero reliquum vulgus sit in atris domus Domini.

B

6 Nec quisquam alius ingreditur domum Domini, nisi sacerdotes, & qui ministrant de Levitis: ipsi tantummodo ingrediantur, quia sanctificati sunt: & omne reliquum vulgus observet custodias Domini.

7 Levitæ autem circumdant regem, habentes singuli arma sua (& si quis alius ingressus fuerit templum, interficiatur) sintque cum rege, & intrante, & egrediente.

8 Fecerunt ergo Levitæ, & universus Juda, juxta omnia, quæ præceperat Jojada pontifex: & assumpserunt singuli viros, qui sub se erant, & veniebant per ordinem sabbati, cum his qui impleverant sabbatum, & egressuri erant: siquidem Jojada pontifex non dimiserat abire turmas, quæ sibi per singulas hebdomadas succedere consueverant.

9 Deditque Jojada sacerdos centurionibus lanceas, clypeosque, & peltas regis David, quas consecraverat in domo Domini.

10 Constituitque omnem populum tenentium pugiones, à parte templi dextra, usque ad partem templi sinistram coram altari, & templo per circuitum regis.

C

11 Et eduxerunt filium regis, & imposuerunt ei diadema, & testimonium, dederuntque in manu ejus tenendam legem, & constituerunt eum regem: unxit quoque illum Jojada pontifex, & filii ejus: imprecaturque sunt ei, atque dixerunt: Vivat rex.

12 Quod cū audisset Athalia, vocem scilicet currentium, atque laudantium regem, ingressa est ad populum in templum Domini.

13 Cūque vidisset regem stantem super gradum in introitu, & principes, turmasque circa eum, omnemque populum terræ gaudentem, atque clangentem tubis, & diversis generis organis concinentem, vocemque laudantium, scidit vestimenta sua, & ait: Insidia, insidia.

14 Egessus autem Jojada pontifex ad cen-

turiones, & principes exercitus, dixit eis: Educite illam extra septa templi, & interficiatur foris gladio. Præcepitque sacerdos, ne occideretur in domo Domini.

15 Et imposuerunt cervicibus eius manus: cumque intrasset portam equorum domus regis, interfecerunt eam ibi.

16 Pepigit autē Jojada sedes inter se, universumque populum, & regem, ut esset populus Dñi.

17 Itaque ingressus est omnis populus domum Baal, & destruxerunt eam, & altaria, & simulacra illius confregerunt: Mathan quoque sacerdotem Baal interfecerunt ante aras.

18 Constituit autem Jojada præpositos in domo Domini, sub manibus sacerdotum, &

Levitarum, quos distribuit David in domo Domini, ut offerrent holocausta Domino, sicut scriptum est in lege Moysi, in gaudio, & canticis, iuxta dispositionem David.

19 Constituit quoque janitores in portis domus Domini, ut non ingrederetur eam immundus in omni re.

20 Assumpsitque centuriones, & fortissimos viros, ac principes populi, & omne vulgus terræ, & fecerunt descendere regem de domo Domini, & introire per medium portæ superioris in domum regis, & collocaverunt eum in solio regali.

21 Lætatusque est omnis populus terræ, & urbs quievi: porro Athalia interfecta est gladio.

CAPUT XXIV.

Joas vivente Jojada bonus, ac pius, iussit ad sartatecta templi congregari pecuniam; deinde, eo mortuo, factus impius, jubet occidi Zachariam filium Joada: anno sequenti Juda, & Jerusalem à Syris diripiatur, & Joas a servis suis occiditur.

1 Septem annorum erat Joas cum regnavit: & quadraginta annis regnavit in Jerusalem, nomen matris ejus Sebia de Bersabee.

2 Fecitque, quod bonum est coram Domino cunctis diebus Jojada sacerdotis.

3 Accepit autem ei Jojada uxores duas, è quibus genuit filios, & filias.

4 Post quæ placuit Joas, ut instauraret domum Domini,

5 Congregavitque sacerdotes, & Levitas, & dixit eis: Egredimini ad civitates Juda, & colligite de universo Israel pecuniam ad sartatecta templi Dei vestri, per singulos annos, festinatèque hoc facite: porro Levitæ eperere negligentius.

6 Vocavitque rex Joadam principem, & dixit ei: Quare tibi non fuit cura, ut cogeret Levitas inferre de Juda, & de Jerusalem pecuniam, quæ constituta est à Moysè servo Domini, ut inferret eam omnis multitudo Israel in tabernaculum testimonii?

7 Athalia enim impiissima, & filii ejus, destruxerunt domum Dei, & de universis,

quæ sanctificata fuerant in templo Domini, ornaverunt sanum Baalim.

8 Præcepit ergo rex, & fecerunt arcam: posueruntque eam juxta portam domus Domini forinsecus.

9 Et prædicatum est in Juda, & Jerusalem, ut deserrent singuli pretium Domino, quod constituit Moysès servus Dei super omnem Israel in deserto.

10 Lætatique sunt cuncti principes, & omnis populus: & ingressi contulerunt in arcam Domini, atque miserunt, ita ut impleretur.

11 Cumque tempus esset, ut deserrent arcam coram rege per manus Levitarum (videbant enim multam pecuniam) ingrediebatur scriba regis, & quem primus sacerdos constituerat: effundebantque pecuniam, quæ erat in arca: porro arcam reportabant ad locum suum: sicque faciebant per singulos dies, & congregata est infinita pecunia.

12 Quam dederunt rex, & Jojada his, qui præerant operibus domus Domini: at illi conducebant ex ea caesores lapidum, & artifices operum singulorum, ut instaurarent domum domini: fabros quoque ferri, & aris, ut quod cadere coperat, fulciretur.

13 Egerantque hi, qui operabatur industriè, & obducebatur parietu cicatrix per manus eorum, ac suscitaverunt domum Domini in statum pristinum, & firmiter eam stare fecerunt.

A
4R.R.
11.11.
& 12.

C
* Ex 16.
30. 12.

D

14 Cumque compleissent omnia opera, detulerunt coram rege & Jojada reliquam partem pecunie: de qua facta sunt vasa templi in ministerium, & ad holocausta, phialæ quoque, & cætera vasa aurea, & argentea: & offerebantur holocausta in domo Domini jugiter cunctis diebus Jojadz.

E 15 Senuit autem Jojada plenus dierum, & mortuus est, cum esset centum triginta annorum.

16 Sepelieruntque eum in civitate David cum regibus, eo quod fecisset bonum cum Israel, & cum domo ejus.

17 Postquam autem obiit Jojada, ingressi sunt principes Juda, & adoraverunt regem: qui delinitus obsequiis eorum, acquievit eis.

18 Et dereliquerunt templum Domini Dei patrum suorum, servieruntque lucis, & sculptilibus, & facta est ira contra Judam, & Jerusalem propter hoc peccatum.

19 Mittebatque eis prophetas, ut reverterentur ad Dominum, quos protestantes, illi audire nolebant.

F 20 Spiritus itaque Dei induit Zachariam filium Jojadz sacerdotem, & stetit in conspectu populi, & dixit eis: Hæc dicit Dominus Deus: Quare transgredimini præceptum Domini, quod vobis non proderit, & dereliquistis Dominum, ut derelinqueret vos?

21 Qui congregati adversus eum, miserunt lapides juxta regis imperium in atrio domus Dñi.

*Mat. 23. 35. 22 Et non est recordatus Joas rex misericordiam, quam fecerat Jojada pater illius secum, sed interfecit filium ejus. Qui cum moreretur, ait: Videat Dominus, & requirat.

23 Cumque evoluit esset annus, ascendit contra eum exercitus Syriæ: venitque in Judam, & Jerusalem, & interfecit cunctos principes populi, atque universam prædam miserunt regi in Damascum.

G 24 Et certe cum permodicus venisset numerus Syriorum, tradidit Dominus in manibus eorum infinitam multitudinem, eo quod dereliquissent Dominum Deum patrum suorum: in Joas quoque ignominiosa exercere judicia.

25 Et abeuntes dimiserunt eum in languoribus magnis: surrexerunt autem contra eum servi sui, in ultionem sanguinis filii Jojadz sacerdotis, & occiderunt eum in lectulo suo, & mortuus est: sepelieruntque eum in civitate David, sed non in sepulchris regum.

26 Infidiati verò sunt ei, Zabab filius Semmaath Ammanitidis, & Jozabad filius Semarith Moabitidis.

27 Porro filii ejus, ac summa pecunie, quæ adunata fuerat sub eo, & instauratio domus Dei, scripta sunt diligentius in Libro regum: regnavit autem Amasias filius ejus pro eo.

C A P U T XXV.

Amasias pater Joas succedens interfecit eos, qui patrem occiderant; & post habitam de idumeis victoriam, adoravit deos idolorum, & ob id capitur à Joas rege Israel, quem ad prælium provocaverat; ac Jerusalem diripitur, tandemque in Lachis fuens occiditur.

A 1 Viginti quinque annorum erat Amasias, cum regnare cepisset, & viginovum annis regnavit in Jerusalem, nomen matris ejus Joadam de Jerusalem.

2 Fecitque bonum in conspectu Domini:

verumtamen non in corde perfectio.

3 Cumque roboratum sibi videret imperium, jugulavit servos, qui occiderant regem patrem suum,

4 Sed filios eorum non interfecit, sicut scriptum est in Libro legis Moyli, ubi præcepit Dominus, dicens: Non occidentur patres pro filiis, neque filii pro patribus suis, sed unusquisque in suo peccato morietur.

5 Congregavit igitur Amasias Juda: & constituit eos per familias, tribunosque, & centuriones in universo Juda, & Benjamin: & recensuit à viginti annis supra, invenitque trecenta millia juvenum, qui egredierentur ad pugnam, & tenerent hastam, & clypeum.

6 Mercede quos; conduxit de Israel centum millia robustorum, centum talentis argenti.

7 Venit autem homo Dei ad illum, & ait: O rex, ne egrediatur tecum exercitus Israel: non est enim Dominus cum Israel, & cunctis filiis Ephraim:

8 Quod si putas in robore exercitus bella consistere, superari te faciet Deus ab hostibus: Dei quippe est adjuvare, & in fugam convertere.

9 Dixitque Amasias ad hominem Dei: Quid ergo fiet de centum talentis, quæ dedi militibus Israel? Et respondit ei homo Dei: Habet Dñs, unde tibi dare possit multo his plura.

10 Separavit itaque Amasias exercitum, qui venerat ad eum ex Ephraim, ut reverteretur in locum suum: et illi contra Judam vehementer irati reversi sunt in regionem suam.

11 Porro Amasias confidenter eduxit populum suum, & abiit in vallem Salinarum, percussitque filios Seir decem millia.

12 Italia decem millia virorum ceperunt filii Juda, & adduxerunt ad præputium cuspideam petra, præcipitaveruntque eos de summo in præceps, qui universi creperunt.

D 13 At ille exercitus, quem remisit Amasias, ne secum iret ad prælium, diffusus est in civitatibus Juda, & Samaria usque ad Bethoron, & interfectis tribus millibus, diripuit prædam magnam.

14 Amasias verò post eadem Idumæorum, & allatos deos filiorum Seir, statuit illos in deos sibi, & adorabat eos, & illis adolebat incensum.

15 Quam ob rem iratus Dominus contra Amasiam, misit ad illum prophetam, qui diceret ei: Cur adorasti deos, qui non liberaverunt populum suum de manu tua?

E 16 Cumque hæc ille loqueretur, respondit ei: Num consiliarius regis es? quiesce, ne interficiam te. Discedenque propheta, Scio, inquit, quod cogitaverit Deus occidere te, quia fecisti hoc malum, & insuper non acquievisisti consilio meo.

17 Igitur Amasias rex Juda, inito pessimo consilio, misit ad Joas filium Joachaz filii Jehu regem Israel, dicens: Veni, videamus nos mutuo.

18 At ille remisit nuntios, dicens: Carduus, qui est in Libano, misit ad cedrum Libani, dicens: Da filiam tuam filio meo uxorem: & ecce bestia, quæ erant in silva Libani, transierunt, & conculeaverunt carduum.

19 Dixisti: Percussi Idom, & idcirco erigatur cor tuum in superbiam: sede in domo tua, cur malum adversum te provocas, ut cadas & tu, & Juda tecum?

20 Noluit audire Amasias, eo quod Domini

esset

esset voluntas, ut traderetur in manus hostium propter deos Edom.

21 Ascendit igitur Joas rex Israel, & munus sibi præbuerunt conspectus: Amasias autem rex Juda erat in Bethsames Juda:

22 Corruitque Juda coram Israel, & fugit in tabernacula sua.

23 Porro Amasiam regem Juda, filium Joas filii Joachaz, cepit Joas rex Israel in Bethsames, & adduxit in Jerusalem: destruxitque murum ejus à porta Ephraim usque ad portam anguli quadringentis cubitis.

24 Omne quoque aurum, & argentum, & universa vasa, quæ repperat in domo Dei, & apud Obedom, in thesauris etiam domus regis, necnon & filios obsidum, reduxit in Samariam.

25 Vixit autem Amasias filius Joas rex Juda, postquam mortuus est Joas filius Joachaz rex Israel, quindecim annis.

26 Reliqua autem sermonum Amasie priorum, & novissimorum, scripta sunt in Libro regum Juda, & Israel.

27 Qui postquam recessit à Domino, retenderunt ei insidias in Jerusalem. Cumque fugisset in Lachis, miserunt, & interfecerunt eum ibi.

28 Reportantesque super equos, sepelierunt eum cum patribus suis in Civitate David.

C A P U T XXVI.

Ozia, seu Azaria filii Amasie pietas commendatur, qui de Philisthim, Arabibus, & Ammonitis triumphat, multasque extruit civitates: ac postmodum ob nimiam felicitatem elatus presumpsit incensum adolere, quam ob rem ad diem usque mortis à Domino lepra percussus est, gubernante regnum filio Joatham, qui successit in regnum.

1 Omnis autem populus Juda filium ejus Oziam annorum sedecim, constituit regem pro Amasia patre suo.

2 Ipse edificavit Ailath, & restituit eam ditioni Juda, postquam dormivit rex cum patribus suis.

3 Sedecim annorum erat Ozias, cum regnare cœpisset, & quinquaginta duobus annis regnavit in Jerusalem, nomen matris ejus Jechelia de Jerusalem.

4 Fecitque quod erat rectum in oculis Dñi juxta omnia, quæ fecerat Amasias pater ejus.

5 Et exquiravit Dñm in diebus Zacharie intelligentis, & videntis Deum: cumque requireret Dominum, direxit eum in omnibus.

6 Denique egressus est, & pugnavit contra Philisthim, & destruxit murum Geth, & murum Jabniz, murumque Azoti: edificavit quoque oppida in Azoti, & Philisthim.

7 Et adjuvit eum Deus contra Philisthim, & contra Arabes, qui habitabant in Gubbaal, & contra Ammonitas.

8 Appendebantque Ammonitas munera Ozie: & divulgatum est nomen ejus usque ad introitum Egypti propter crebras victorias.

9 Edificavitque Ozias turres in Jerusalem super portam anguli, & super portam vallis, & reliquis in eodem muri latere, firmavitque eas.

10 Extruxit etiam turres in solitudine, & effudit cisternas plurimas, eo quod haberet multa pecora, tam in campestribus, quam in

egredi vastitate: vineas quoque habuit, & vinitores in montibus, & in Carmelo: erat quippe homo agriculturæ deditus.

11 Fuit autem exercitus bellatorum ejus, qui procedebant ad prelia, sub manu Jehiel scribæ, Maasique doctoris, & sub manu Hanania, qui erat de cubilibus regis.

12 Omnique numerus principum per familias virorum fortium, duorum millium sexcentorum.

13 Et sub eis universus exercitus, trecentorum, & septem millium quingentorum: qui erant apti ad bella, & pro rege contra adversarios dimicabant.

14 Præparavit quoque eis Ozias, id est, cuncto exercitui, clypeos, & hastas, & galeas, & loricas, arcusque, & fundas ad iaciendos lapides.

15 Et fecit in Jerusalem diversi generis machinas, eas in turribus collocavit, & in angulis murorum, ut mitterent sagittas, & saxa grandia: egressumque est nomen ejus procul, eo quod auxiliaretur ei Dominus, & corroborasset illum.

16 Sed cum roboratus esset, elevatum est cor ejus in interitum suum, & neglexit Dominum Deum suum: ingressusque templum Domini, adolere voluit incensum super altare thymiamatis.

17 Statimque ingressus post eum Azarias sacerdos, & cum eo sacerdotes Domini octoginta, viri fortissimi,

18 Restiterunt regi, atque dixerunt: Non est tui officii, Ozia, ut adoleas incensum Domino, sed sacerdotum, hoc est, filiorum Aaron, qui consecrati sunt ad hujusmodi ministerium: egredere de sanctuario, ne contempleris: quia non reputabatur tibi in gloriam hoc à Domino Deo.

19 Iratusque Ozias, tenens in manu thuribulum, ut adoleret incensum, minabatur sacerdotibus. Statimque orta est lepra in fronte ejus coram sacerdotibus, in domo Domini super altare thymiamatis.

20 Cumque respexisset eum Azarias pontifex, & omnes reliqui sacerdotes, viderunt lepram in fronte ejus, & festinatio expulerunt eum. Sed & ipse perterritus, acceleravit egredi, eo quod sensit illico plagam Domini.

21 Fuit igitur Ozias rex leprosus usque ad diem mortis suæ, & habitavit in domo separata plenus lepra, ob quam ejectionis fuerat de domo Domini. Porro Joathas filius ejus rexit domum regis, & judicabat populum terræ.

22 Reliqua autem sermonum Ozie priorum, & novissimorum, scripta sunt in libro Amos, propheta.

23 Dormivitque Ozias cum patribus suis, & sepelierunt eum in agro regalium sepulchrorum, eo quod esset leprosus: regnavitque Joatham filius ejus pro eo.

C A P U T XXVII.

Joatham pietas commendatur, qui de facto rege Ammon magnam ab eo mulctam accepit, cui successit impius filius Achaz.

1 Viginquinq; annorum erat Joatham cum regnare cœpisset, & sexdecim annis regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Jerusa filia Sadoc.

2 Fecitque quod rectum erat coram Domino,

juxta

juxta omnia, quæ fecerat Ozias pater suus, excepto, quod non est ingressus templum Domini, & adhuc populus delinquebat.

B 3 Ipse ædificavit portam domus Domini excellentiam, & in muro Ophel multa construxit.

4 Urbes quoque ædificavit in montibus Juda, & in saltibus castella, & turres.

5 Ipse pugnavit contra regem filiorum Ammon, & vicit eos, dederuntque ei filii Ammon in tempore illa centum talenta argenti, & decem millia coros tritici, ac totidem coros hordei: hæc ei præbuerunt filii Ammon, in anno secundo, & tertio.

C 6 Corroboratusque est Joatham, eo quod direxisset vias suas coram Domino Deo suo.

7 Reliqua autem sermonum Joatham, & omnes pugne ejus, & opera scripta sunt in Libro regum Israel, & Juda.

D 8 Viginquingue annorum erat, cum regnare cœpisset, & sedecim annis regnavit in Jerusaleme.

9 Dormivitque Joatham cum patribus suis, & sepelierunt eum in civitate David: & regnavit Achaz filius ejus pro eo.

C A P U T XXVIII.

Propter scelera Achaz multipliciter affligitur Juda, primùm ab Assyriis, deinde a filiis Israel (qui ob id crudelitatis arguti à Propheta remittuntur Judæos captivos cum præda) rursum etiam ab Idumæis, & Philistinæis: Achaz tamen post omnem plagam adhuc auget impietatem, cui pius succedit filius Ezechias.

A 1 **V**iginii annorum erat Achaz, cum regnare cœpisset, & sedecim annis regnavit in Jerusaleme: non fecit rectum in conspectu Domini sicut David pater ejus.

B 2 Sed ambulavit in viis regum Israel, insuper & statuas fudit Baalim.

3 Ipse est, qui adolevit incensum in valle Benennom, & lustravit filios suos in igne, juxta ritum gentium, quas interfecit Dominus in adventu filiorum Israel.

4 Sacrificabat quoque, & thymiama succendebat in excelsis, & in collibus, & sub omni ligno frondoso.

5 Tradiditque eum Dominus Deus ejus in manu regis Syriæ, qui percussit eum, magnamque prædam cepit de ejus imperio, & adduxit in Damascum: manibus quoque regis Israel traditus est, & percussus plaga grandi.

6 Occiditque Phacee, filius Romeliæ, de Juda centum viginti milia in die uno, omnes viros bellatores: eo quod reliquissent Dominum Deum patrum suorum.

7 Eodem tempore occidit Zechri, vir potens ex Ephraim, Maasiam filium regis, & Ezeriam ducem domus ejus, Elecanam quoque secundum à rege.

8 Ceperuntque filii Israel de fratribus suis ducenta milia mulierum, puerorum, & puellarum, & infinitam prædam, pertuleruntque eam in Samariam.

B 9 Ea tempestate erat ibi propheta Domini, nomine Obed; qui egressus obviam exercitui venienti in Samariam, dixit eis: Ecce iratus Dominus Deus patrum vestrorum contra Judam, tradidit eos in manibus vestris, & occidistis eos atrociter, ita ut ad cælum pertingeret vestra crudelitas.

10 Insuper filios Juda, & Jerusalem vultis vobis subjicere in servos, & ancillas, quod nequaquam factum opus est: peccastis enim super hoc Domino Deo vestro.

11 Sed audite consilium meum, & reducite captivos, quos adduxistis de fratribus vestris, quia magnus furor Domini imminet vobis.

12 Steterunt itaque viri de principibus filiorum Ephraim, Azarias filius Johanan, Barachias filius Mosollamoth, Ezechias filius Sellum, & Amasa filius Adali, contra eos, qui veniebant de praelio.

13 Et dixerunt eis: Non introducetis huc captivos, ne peccemus Domino. Quare vultis adicere super peccata nostra, & vetera cumulari delicta? grande quippe peccatum est, & ira furoris Domini imminet super Israel.

14 Dimiseruntque viri bellatores prædam, & universa, quæ ceperant, coram principibus, & omni multitudine.

15 Steteruntque viri, quos supra memoravimus, & apprehendentes captivos, omnesque qui nudi erant, vestierunt de spoliis: cumque vestissent eos, & calefissent, & rescissent cibos, ac potu, unxissemque propter laborem, & adhibuissent eis curam: quicunque ambulare non poterant, & erant imbecillo corpore, imposuerunt eos jumentis, & adduxerunt Jericho Civitatem palmarum ad fratres eorum, ipsique reversi sunt in Samariam.

16 Tempore illo misit rex Achaz ad regem Assyriorum postulans auxilium.

17 Veneruntque Idumæi, & percusserunt multos ex Juda, & ceperunt prædam magnam.

18 Philistinii quoque diffusi sunt per urbes campestris, & ad Meridiem Juda: ceperuntque Bethsames, & Ajalon, & Gaderoth, Socho quoque, & Thannan, & Gamzo cum viculis suis, & habitaverunt in eis.

19 Humiliaverat enim Dominus Judam propter Achaz regem Juda, eo quod nudasset eum auxilio, & contemptui habuisset Dominum.

20 Adduxitque contra eum Thelgathphalassar regem Assyriorum, qui & affixit eum, & nullo resistente vastavit.

21 Igitur Achaz, spoliata domo Domini, & domo regum, ac principum, dedit regi Assyriorum munera, & tamen nihil ei profuit.

22 Insuper & tempore angustie sue auxit contemptum in Dñm, ipse perse rex Achaz.

23 Immolavit diis Damasci victimas percussoribus suis, & dixit: Dii regum Syriæ auxiliantur eis, quos ego placabo hostiis, & aderunt mihi, cum e contrario ipsi fuerint ruinæ ei, & universo Israel.

24 Direptis itaque Achaz omnibus vasibus domus Dei, atque confractis, clausit januas templi Dei, & fecit sibi altaria in universis angulis Jerusaleme.

25 In omnibus quoque urbibus Juda extruxit aras ad cremandum thus, atque ad iracundiam provocavit Dominum Deum patrum suorum.

26 Reliqua autem sermonum ejus, & omnium operum suorum priorum, & novissimorum, scripta sunt in Libro regum Juda, & Israel.

27 Dormivitque Achaz cum patribus suis, & sepelierunt eum in civitate Jerusaleme, necne enim receperunt eum in sepulchra regum Israel. Regnavitque Ezechias filius ejus pro eo.

lus, eò quòd ministerium Domini esset expletum. De repente quippe hoc fieri placuerat.

C A P U T XXX.

Ezechias missis in omnem Israel, & Judam nuntiis, populum convocat, & sua oratione exhortatur ad immolandum Phasæ, quò factò celebrant solemnitate azymorum septem, & septem diebus cum ingenti letitia plurimis oblatis victimis.

A **M**isit quoque Ezechias ad omnem Israel, & Judam: scripsitque epistolas ad Ephraim, & Manassæ, ut venirent ad domum Domini in Jerusalem, & facerent Phasæ Domino Deo Israel.

2 Inito ergo consilio regis, & principum, & universi cœtus Jerusalem: decreverunt, ut facerent Phasæ mense secundo.

3 Non enim poterant facere in tempore suo, quia sacerdotes, qui possent sufficere, sanctificati non fuerant, & populus nondum congregatus fuerat in Jerusalem.

4 Placuitque sermo regi, & omni multitudini.

5 Et decreverunt, ut mitterent nuntios in universum Israel, de Bersabee usque Dan, ut venirent, & facerent Phasæ Domino Deo Israel in Jerusalem: multi enim non fecerant, sicut lege præscriptum est.

6 Perrexeruntque cūrsores cum epistolis ex regis imperio, & principum ejus, in universum Israel, & Judam, juxta id, quod rex jussit, prædizantes: Filii Israel revertimini ad Dominum Deum Abraham, & Isaac, & Israel: & revertetur ad reliquias, quæ effugerunt manus regis Assyriorum.

7 Nolite fieri sicut patres vestri, & fratres, qui recesserunt à Dño Deo patrum suorum, qui tradidite eos in interitum, ut ipsi cernitis.

E **N**olite indurare cervices vestras, sicut patres vestri: tradite manus Domino, & venite ad sanctuarium ejus, quod sanctificavit in æternum: servite Domino Deo patrum vestrorum, & avertetur à vobis ira furoris ejus.

9 Si enim vos reversi fueritis ad Dominum: fratres vestri, & filii habebunt misericordiam coram dominis suis, qui illos duxerunt captivos, & revertentur in terram hanc: pius enim, & clemens est Dominus Deus vester, & non avertet faciem suam à vobis, si reversi fueritis ad eum.

10 Igitur cūrsores pergebant velociter de civitate in civitatem, per terram Ephraim, & Manassæ usque ad Zabulon, illis irridentibus, & subannantibus eos.

11 Attamen quidam viri ex Aser, & Manassæ, & Zabulon, acquirētes consilio, venerunt Jerusalem.

12 In Juda verò facta est manus Domini, ut daret eis cor unum, ut scirent juxta præceptum regis, & principum, verbum Domini.

C **C**ongregatique sunt in Jerusalem populi multi, ut facerent solemnitatem azymorum, in mense secundo.

14 Et surgentes destruxerunt altaria, quæ erant in Jerusalem, atque universa, in quibus idolis adolebatur incensum, subvertentes, projecerunt in Torrentem Cedron.

15 Immolaverunt autem Phasæ quartadecima die mensis secundi. Sacerdotes quoque, atque Levitæ tandem sanctificati, ob-

tulerunt holocausta in domo Domini.

16 Surrexeruntque in ordine suo, juxta dispositionem, & legem Moysi hominis Dei: Sacerdotes verò suscipiebant effundendum sanguinem de manibus Levitarum.

17 Eò quòd multa turba sanctificata non esset: & idcirco immolarent Levitæ Phisæhis, qui non occurrerant sanctificari Domino.

18 Magna etiam pars populi de Ephraim, & Manassæ, & Issachar, & Zabulon, quæ sanctificata non fuerat, comedit Phasæ, non juxta quòd scriptum est: & oravit pro eis Ezechias, dicens: Dominus bonus propitiabitur.

19 Cunctis, qui in toto corde requirunt Dominum Deum patrum suorum: & non impugabitis, quòd minus sanctificati sunt.

20 Quem exaudivit Dominus, & placatus est populo.

21 Feceruntque filii Israel, qui inventi sunt in Jerusalem, solemnitatem azymorum septem diebus in letitia magna, laudantes Dominum per singulos dies: Levitæ quoque, & sacerdotes, per organa, quæ suo officio congruebant.

D **E**t locutus est Ezechias ad cor omnium Levitarum, qui habebant intelligentiam bonam super Dño: & comederunt septem diebus solemnitates, immolantes victimas pacificorum, & laudantes Dñm Deum patrum suorum.

23 Placuitque universæ multitudini, ut celebrarent etiam alios dies septem: quòd & fecerunt cum ingenti gaudio.

24 Ezechias enim rex Juda præbuit multitudini mille tauros, & septem millia ovium: principes verò dederant populo tauros mille, & oves decem millia: sanctificata est ergo sacerdotum plurima multitudo.

25 Et hilaritate perflua omnis turba Juda, tam sacerdotum, & Levitarum, quam universæ frequentia, quæ venerat ex Israel: profelytorum quoque de Terra Israel, & habitantium in Juda.

26 Factaque est grandis celebratio in Jerusalem, qualis à diebus Salomonis filii David regis Israel in ea urbe non fuerat.

27 Surrexerunt autem sacerdotes, atque Levitæ benedicentes populo: & exaudita est vox eorum: pervenitque oratio in habitaculum sanctum cœli.

C A P U T XXXI.

Populus idola, lucosque in Juda, & Ephraim demolitur: Ezechias sacerdotes, & Levitæ componit in ordinem ministerii: populo autem abundantissime offerente, constituuntur, saltis horreis, qui servarent, ac distribuere Levitico generi, quæ oblata erant.

A **C**umque hæc fuissent ritè celebrata, egressus est omnis Israel, qui inventus fuerat in urbibus Juda, & fregerunt simulacra, succideruntque lucos, demoliti sunt excelsa, & altaria destruxerunt, non solum de universis Juda, & Benjamin, sed & de Ephraim quoque, & Manassæ, donec penitus evertent: reversique sunt omnes filii Israel in possessiones & civitates suas.

2 Ezechias autem constituit turmas sacerdotales, & Leviticas per divisiones suas, unumquemque in officio proprio, tam sacerdotum videlicet, quàm Levitarum, ad holocausta, & pacifica, ut ministrarent, & confiterentur,

canerentque in portis castrorum Domini.

3 Pars autem regis erat, ut de propria eius substantia offerretur holocaustum, manē semper, & vespere. Sabbatis quoque, & calendis, & solemnitatibus ceteris, sicut scriptum est in lege Moysi.

4 Præcepit etiam populo habitantium Jerusalem, ut darent partes sacerdotibus, & Levitis, ut possent vacare legi Domini.

B 5 Quod cum percrebuisset in auribus multitudinis, plurimas obtulere primitias filii Israel frumenti, vini, & olei, mellis quoque, & omnium, quæ gignit humus, decimas obtulerunt.

6 Sed & filii Israel, & Juda, qui habitabant in urbibus Juda, obtulerunt decimas bouum, & ovium, decimasque sanctorum, quæ volebant Domino Deo suo: atque universa portantes, fecerunt acervos plurimos.

7 Menseterio ceperunt acervorum jacere sudameta, & mense septimo cōpleverunt eos.

8 Cumque ingressi fuissent Ezechias, & principes ejus, viderunt acervos, & benedixerunt Domino, ac populo Israel.

9 Interrogavitque Ezechias sacerdotes, & Levitas, cur ita facerent acervi?

10 Respondit illi Azarias sacerdos primus de stirpe Sadoc, dicens: Ex quo ceperunt offerri primitiæ in domo Domini, comedimus, & saturati sumus, & remanserunt plurima, eò quod benedixit Dominus populo suo: reliquiarum autem copia est ista, quam cernis.

C 11 Præcepit igitur Ezechias, ut præpararent horrea in domo Domini. Quod cum fecissent,

12 Intulerunt tam primitias, quam decimas, & quæcumque voverant, fideliter. Fuit autem præfectus eorum Chonenias Levita, & Semei frater ejus, secundus.

13 Post quem Jahiel, & Azarias, & Nathath, & Asael, & Jerimoth, Jozabad quoque, & Eliel, & Jesumachias, & Mahath, & Banajas: præpositi sub manibus Chonenie, & Semei fratris ejus, ex imperio Ezechie regis, & Azarie pontificis domus Dei, ad quos omnia pertinebant.

14 Core verò filius Jemna Levites, & janitor Orientalis portæ, præpositus erat iis, quæ sponte offerebantur Domino, primitiisque, & consecratis in Sancta sanctorum.

15 Et sub cura ejus Eden, & Benjamin, Jesse & Semejas; Amarias quoque, & Sechenias, in civitatibus sacerdotum, ut fideliter distribuere fratribus suis partes, minoribus, atque majoribus:

D 16 Exceptis maribus ab annis tribus, & supra: cunctis qui ingrediebant templum Domini, & quicquid per singulos dies conducebat in ministerio, atque observationibus juxta divisiones suas,

17 Sacerdotibus per familias, & Levitis a vigesimo anno, & supra, per ordines, & turmas suas,

18 Universeque multitudinē, tam uxoribus, quā liberis eorum utriusque sexus, fideliter cibi, de his, quæ sanctificata fuerant, præbebantur.

19 Sed & filiorum Aaron per agros, & suburbana urbium singularum, dispositi erant viri, qui partes distribuere universo sexui masculino de sacerdotibus, & Levitis.

20 Fecit ergo Ezechias universa, quæ diximus, in omni Juda: operatusque est bonum, &

rectum, & verum coram Domino Deo suo.

21 In universa cultura ministerii domus Domini, juxta legem, & cæmonias, volens requirere Deum suum in toto corde suo: fecitque, & prosperatus est.

C A P U T XXXII.

Sennacherib Judæam invadente, & Deum cæli blasphemante, Ezechias populum hortatur fidere in Domino, a quo ille minis, & blasphemis nititur eum avertere: orantibus autem Ezechia, & Isaia, Angelus dissipat exercitum Sennacherib, qui furcens a filio occiditur: porrò Ezechias nimia felicitate elatus Deum offendit, cui impius filius Manasses succedit.

1 Ostendit, & hujusmodi veritatem, venit Sennacherib rex Assyriorum, & ingressus Judam, obsedit civitates munitas, volens eas capere.

2 Quod cum vidisset Ezechias, venisse scilicet Sennacherib, & totum belli imperium verti contra Jerusalem,

3 Initio cum principibus consilio, virisque fortissimis, ut obumbrarent capita fontium, qui erant extra urbem, & hoc omnium decernente sententia,

4 Congregavit plurimam multitudinem, & obtulerunt cunctos fontes, & rivus, qui fluebant in medio terre dicentes: Ne veniant reges Assyriorum, & inveniant aquarum abundantiam.

5 Edificavit quoque agens industriè, omnem murum, qui fuerat dissipatus, & extruxit turres desuper, & fornifices alterum murum: instauravitque Mello in civitate David, & fecit universi generis armaturam, & clypeos:

6 Constituitque principes bellatorum in exercitu: & convocavit universos in platea portæ civitatis, ac locutus est ad eos eorum dicens:

7 Viriliter agite, & confortamini: nolite timere, nec pavetis regem Assyriorum, & universam multitudinem, quæ est cum eo: multo enim plures nobiscum sunt, quam cum illo.

8 Cum illo enim est brachium carneum, nobiscum Dñs Deus noster, qui auxiliator est noster, pugnatque pro nobis. Confortatusque est populus hujusmodi verbis Ezechie regis Juda.

9 Quæ postquam gesta sunt, misit Sennacherib rex Assyriorum servos suos in Jerusalem (ipse enim cum universo exercitu obsidebat Lachis) ad Ezechiam regem Juda, & ad omnem populum, qui erat in urbe, dicens:

10 Hæc dicit Sennacherib rex Assyriorum: In quo habentes fiduciam sedetis obfessi in Jerusalem?

11 Nū Ezechias decipit vos, ut tradat mortem in fame, & siti, affirmans, quod Dominus Deus vester liberet vos de manu regis Assyriorum?

12 Numquid non est iste Ezechias, qui destruxit excelsa illius, & altaria, & præcepit Juda, & Jerusalem, dicens: Coram altari uno adorabitis, & in ipso comburetis incensum?

13 An ignoratis, quæ ego fecerim, & patres mei cunctis terrarum populis? numquid prævaluerunt Dii gentium, omniumque terrarum, liberare regionem suam de manu mea?

14 Quis est de universis diis gentium, quas vastaverunt patres mei, qui potuerit eruere populum suum de manu mea, ut possit etiam Deus vester eruiere vos de hac manu?

15 Non vos ergo decipiat Ezechias, nec vana

A
4. ecc.
18. 13.
Eccles.
48. 20.
Isai.

B

C

D perſaſione deludat, neque credatis ei. Si enim nullus potuit deus cunctarum gentium, atque regnorum liberare populum ſuum de manu mea, & de manu patrum meorum, conſequenter nec Deus veſter poterit eruerе vos de manu mea.

15 Sed & alia multa locuti ſunt ſervi eius contra Dominum Deum, & contra Ezechiam ſervum eius.

17 Epiſtolas quoque ſcripſit plenas blaſphemiae in Dominum Deum Iſrael, & locutus eſt adverſus eum: Sicut dii gentium ceterarum non poterunt liberare populum ſuum de manu mea, ſic & Deus Ezechiae eruerе non poterit populum ſuum de manu iſta.

18 In ſuper & clamore magno lingua Judaeorum, contra populum, qui ſedebat in muris Jeruſalem, perſonabat, ut terreret eos, & caperet civitatem.

E 19 Locutusque eſt contra Deum Jeruſalem, ſicut adverſum deos populorum terrae, opera manuum hominum.

20 Oraverunt igitur Ezechias rex, & Iſaias filius Amos prophetae, adverſum hanc blaſphemiam, ac vociferati ſunt uſque in celum.

21 * Et miſit Dominus Angelum, qui percuffit omnem virum robuſtum, & bellatorem, & principem exercitus regis Aſſyriorum: reverſusque eſt cum ignominia in terram ſuam. Cumque ingreſſus eſſet domum dei ſui, filii, qui egreſſi fuerant de utero eius, interfecerunt eum gladio.

22 Salvavitque Dominus Ezechiam, & habitatores Jeruſalem de manu Sennacherib regis Aſſyriorum, & de manu omnium, & praſtitit eis quietem per circuitum.

23 Multi etiam deſerebant hoſtias, & ſacrificia Domino in Jeruſalem, & munera Ezechiae regi Juda: qui exaltatus eſt poſt haec coram cunctis gentibus.

F 24 * In diebus illis agrotavit Ezechias uſque ad mortem, & oravit Dominum: exaudivitque eum, & dedit ei ſignum.

25 Sed non juxta beneficia, quae acceperat, retribuit, quia elevatus eſt cor eius: & facta eſt contra eum ira, & contra Judam, & Jeruſalem.

26 Humiliatusque eſt poſtea, eo quod exaltatus fuiſſet cor eius, tam ipſe, quam habitatores Jeruſalem: & idcirco non venit ſuper eos ira Domini in diebus Ezechiae.

27 Fuit autem Ezechias dives, & inclutus valde, & theſauros ſibi plurimos congregavit argenti & auri, & lapidis pretioſi, aromatum, & armorum univerſi generis, & vaſorum magni pretii.

28 Apothecas quoque frumenti, vini, & olei, & praefepia omnium jumentorum, cauſasque pecorum,

29 Et urbes aedificavit ſibi: habebat quippe reges ovium, & armentorum innumerabiles, eo quod dediſſet ei Dominus ſubſtantiam multam nimis.

G 30 Ipſe eſt Ezechias, qui obtulit ſuperiorem fontem aquarum Gihon, & avertit eas ſubter ab Occidentem urbis David: in omnibus operibus ſuis fecit proſperè, quae voluit.

31 Attamen in legatione principum Babylonis, qui miſi fuerant ad eum, ut interrogarent de portento, quod acciderat ſuper terram, dereliquit eum Deus, ut tentaretur, & nota fierent omnia, quae erant in corde eius.

32 Reliqua autem ſermonum Ezechiae, & miſericordiarum eius, ſcripta ſunt in viſione Iſaiæ filii Amos prophetae, & in Libro regum Juda, & Iſrael.

33 Dormivitque Ezechias cum patribus ſuis, & ſepelierunt eum ſuper ſepulchra filiorum David: & celebravit eius exequias univerſos Juda, & omnes habitatores Jeruſalem: regnavitque Manafſes filius eius pro eo.

C A P U T XXXIII.

Manafſes ob ſuas impietates captivus in Babylonem ducitur, in qua afflictione ad Deum converſus, ſuo regno reſtituitur, & idolis abiectis, Dei cultum reſtaurat: & impius filius Ammon ſuccedit: hoc à ſuis interfecto, regnat pius ejus filius Joſias.

D Uodecimum annorum erat Manafſes, cum regnare coepiſſet, & quinquaginta quinque annis regnavit in Jeruſalem.

2 Fecit autem malum coram Domino, juxta abominationes gentium, quas ſubvertit Dominus coram filiis Iſrael:

3 Et converſus inſtauravit excella, quae demolitus fuerat Ezechias pater ejus: conſtruxitque aras Baalim, & fecit lucos, & adoravit omnem militiam caeli, & coluit eam.

4 Aedificavit quoque altaria in domo Domini, de qua dixerat Dominus: * In Jeruſalem erit nomen meum in aeternum.

5 Aedificavit autem ea cuncto exercitui caeli, in duobus atriis domus Domini:

6 Tranſireque fecit filios ſuos per ignem in valle Benenon: obſervabat ſomnia, ſectabatur auguria, maleficiis artibus inſerviebat, habebat ſecum magos, & incantatores: multaque mala operatus eſt coram Domino, ut irretaret eum.

7 Sculptile quoque, & conſtatile ſignum poſuit in domo Dei, * de qua locutus eſt Deus ad David, & ad Salomonem filium ejus, dicens: In domo hac, & in Jeruſalem, quam elegi de cunctis tribubus Iſrael, ponam nomen meum in ſempiternum,

8 Et moveri non faciam pedem Iſrael de terra, quam tradiſi patribus eorum: ita dumtaxat ſi cuſtodierint facere, quae praecipi eis, cunctamque legem, & caeremonias, atque judicia per manum Moſi.

9 Igitur Manafſes ſeduxit Judam, & habitatores Jeruſalem, ut facerent malum ſuper omnes gentes, quas ſubverterat Dominus à facie filiorum Iſrael.

10 Locutusque eſt Dominus ad eum, & ad populum illius, & attendere noluerunt.

11 Idcirco ſuperinduxit eis principes exercitus regis Aſſyriorum: ceperuntque Manafſen, & vinculum catenis, atque compediſſus duxerunt in Babylonem.

12 Qui poſtquam coanguſtatus eſt, oravit Dominum Deum ſuum: & egit poenitentiam valde coram Deo patrum ſuorum.

13 Deprecatusque eſt eum, & obſecravit intente: & exaudivit orationem ejus, reduxitque eum Jeruſalem in regnum ſuum, & cognovit Manafſes, quod Dominus ipſe eſſet Deus.

14 Poſt hac aedificavit murum extra civitatem David, ad Occidentem Gihon in convale, ab introitu portae piſcium per circuitum usque ad Ophel, & exaltavit illum vehemen-

A
4 Reg
21. 1

* 2
Reg
7. 10

B
* 3
Reg
8. 18.

C

ter : constituitque principes exercitus in cunctis civitatibus Juda munitis :

15 Et abstulit deos alienos, & simulacrum de domo Domini : aras quoque quas fecerat in monte domus Domini, & in Jerusalem, & projecit omnia extra urbem.

16 Porro instauravit altare Domini, & immolavit super illud victimas, & pacifica, & laudem : praecepitque Juda, ut serviret Domino Deo Israel.

17 Attamen adhuc populus immolabat in excelsis Domino Deo suo.

18 Reliqua autem gestorum Manasse : & obsecratio ejus ad Deum suum : verba quoque Videntium, qui loquebantur ad eum in nomine Domini Dei Israel, continentur in sermonibus regum Israel.

D 19 Oratio quoque ejus, & exauditio, & cuncta peccata, atque contemptus, loca etiam, in quibus edificavit excelsa, & fecit lucos, & statuas, antequam ageret penitentiam, scripta sunt in sermonibus Hozai.

20 Dormivit ergo Manasses cum patribus suis, & sepelierunt eum in domo sua : regnavitque pro eo filius ejus Ammon.

21 Vigintiduum annorum erat Ammon, cum regnare cepisset : & duobus annis regnavit in Jerusalem.

22 Fecitque malum in conspectu Domini, sicut fecerat Manasses pater ejus : & cunctis idolis, quae Manasses fuerat fabricatus, immolavit, atque servivit.

23 Et non est reveritus faciem Domini, sicut reveritus est Manasses pater ejus : & multo majora deliquit.

24 Cumque conjurassent adversus eum servi sui, interfecerunt eum in domo sua.

25 Porro reliqua populi multitudo, castis iis, qui Ammon percusserant, constituit regem Josiam filium ejus pro eo.

C A P U T XXXIV.

Josias, idolorum cultu sublato, templum instaurat, repertoque legis libro contritus est, ex illius prescripto omnia constituit, & convocato populo, lectoque libro, sedus cum Domino percussit.

A 4 Reg. 23.1. 1 O Cto annorum erat Josias, cum regnare cepisset, & triginta & uno anno regnavit in Jerusalem.

2 Fecitque quod erat rectum in conspectu Domini, & ambulavit in viis David patris sui : non declinavit neque ad dexteram, neque ad sinistram.

3 Octavo autem anno regni sui, cum adhuc esset puer, cepit querere Deum patris sui David : & duodecimo anno postquam regnare ceperat, mundavit Judam, & Jerusalem ab excelsis, & lucis, simulacrique, & sculptilibus.

4 Destrueruntque coram eo aras Baalim : & simulacra, quae superposita fuerant, demoliti sunt : lucos etiam, & sculptilia succidit, atque comminuit : & super tumulos eorum, qui eis immolare consueverant, fragmenta dispersit.

B 5 Ostia praeerea sacerdotum combussit in altibus idolorum, mundavitque Judam, & Jerusalem.

6 Sed & in urbibus Manasse, & Ephraim, & Simeon, usque Nephthali, cuncta subvertit.

7 Cumque altaria dissipasset, & lucos, &

sculptilia contrivisset in frustra, cunctaque delubra demolitus esset de univerſa terra Israel, reversus est in Jerusalem.

8 Igitur anno octavodecimo regni sui, mundata jam terra, & templo Domini, misit Saphan filium Eselia, & Maasiam principem civitatis, & Joha filium Joachaz a commentariis, ut instaurarent domum Domini Dei sui.

9 Qui venerunt ad Helciam sacerdotem magnum : acceptamque ab eo pecuniam, quae illata fuerat in domum Domini, & quam congregaverant Levitae, & janitores de Manasse, & Ephraim, & univſis reliquiis Israel, ab omni quoque Juda, & Benjamin, & habitatoribus Jerusalem,

10 Tradiderunt in manibus eorum, qui praeerant operariis in domo Domini, ut instaurarent templum, & in infirma quae scirent.

11 At illi dederunt eam artificibus, & commentariis, ut emerent lapides de lapidigenis, & ligna ad commissuras aedificii, & ad contignationem domorum, quas destruxerant reges Juda.

12 Qui fideliter cuncta faciebant. Erant autem praepositi operantium, Jahah, & Abdias de filiis Merari, Zacharias, & Moſellam de filiis Caath, qui urgebant opus : omnes Levitae scientes organum canere.

13 Super eos vero, qui ad diversos usus onera portabant, erant scribe, & magistri de Levitis janitores.

14 Cumque efferrent pecuniam, quae illata fuerat in templum Domini, reperit Helcias sacerdos Librum legis Domini per manum Moysi.

15 Et ait ad Saphan scribam : Librum legis inveni in domo Domini. Et tradidit ei.

16 At ille intulit volumen ad regem, & nuntiavit ei, dicens : Omnia, quae dedisti in manu servorum tuorum, ecce complentur.

17 Argentum, quod repertum est in domo Domini conflaverunt : datumque est praefectis artificum, & diversa opera fabricantium.

18 Praeterea tradidit mihi Helcias sacerdos hunc librum. Quae cum rege praesente recitasset,

19 Audissetque ille verba legis, scidit vestimenta sua :

20 Et praecepit Helciae, & Abicam filio Saphan, & Abdon filio Micha, Saphan quoque scribae, & Asae servo regis, dicens :

21 Ite, & orate Dominum pro me, & pro reliquiis Israel, & Juda, super univſis sermonibus Libri istius, qui repertus est : magnum enim furor Domini stillavit super nos, eo quod non custodierint patres nostri verba Domini, ut facerent omnia, quae scripta sunt in isto volumine.

22 Abiit ergo Helcias, & hi, qui simul a rege missi fuerant, ad Oldam prophetidem, uxorem Sellum filii Thecuath, filii Haſra custodis vestium : quae habitabat in Jerusalem in secunda, & locuti sunt ei verba, quae supra narravimus.

23 At illa respondit eis : Haec dicit Dominus Deus Israel : Dicite viro, qui misit vos ad me :

24 Haec dicit Dominus : Ecce ego inducam mala super locum istum, & super habitatores ejus, cunctaque maledicta, quae scripta sunt in Libro hoc, quem legerunt coram rege Juda.

25 Quia dereliquerunt me, & sacrificaverunt diis alienis, ut me ad iracundiam provoca-

rent in cunctis operibus manuum suarum, idcirco stillabit furor meus super locum istum, & non exstinguetur.

F 26 Ad regem autem Juda, qui misit vos pro Domino deprecando, sic loquimini: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Quoniam audisti verba voluminis,

27 Atque emollitum est cor tuum, & humiliatus es in conspectu Dei, super his, quæ dicta sunt contra locum hunc, & habitatores Jerusalem, reveritusque faciem meam, scidisti vestimenta tua, & flexisti coram me: ego quoque exaudivi te, dicit Dominus.

28 Jam enim colligam te ad patres tuos, & infereris in sepulchrum tuum in pace: nec videbunt oculi tui omne malum, quod ego induciturus sum super locum istum, & super habitatores ejus. **R**etulerunt itaque regi cuncta, quæ dixerat.

Reg
2. 1.

G 29 At ille convocatis universis majoribus natu Juda, & Jerusalem,

30 Ascendit in domum Domini, unaque omnes viri Juda, & habitatores Jerusalem, sacerdotes, & Levitæ, & cunctus populus, à minimo usque ad maximum. Quibus audientibus in domo Domini, legit rex omnia verba voluminis:

31 Ecstans in tribunali suo, percussit fœdus coram Domino, ut ambularet post eum, & custodiret præcepta, & testimonia, & justificationes ejus in toto corde suo, & in tota anima sua, faceretque, quæ scripta sunt in volumine illo, quod legerat.

32 Adjuravit quoque super hoc omnes, qui reperti fuerant in Jerusalem, & Benjamin: & fecerunt habitatores Jerusalem juxta pactum Domini Dei patrum suorum.

33 Abstulit ergo Josias cunctas abominationes de universis regionibus filiorum Israel: & fecit omnes, qui residui erant in Israel, servire Domino Deo suo. Cunctis diebus ejus non recefferunt à Domino Deo patrum suorum.

C A P U T XXXV.

Immolat Phasë maxima cum solemnitate, plurimisque victimis, Josias festum azymorum septem diebus celebravit: deinde contra regem Aegypti pugnare tentans, graviterque vulneratus, moritur cum ingenti omnium luctu, & præsertim Jeremie propheta.

A
Reg.
2. 2.

F 1 Egit autem Josias in Jerusalem Phasë Domino, quod immolatum est quatuordecima die mensis primi:

2 Et constituit sacerdotes in officiis suis, hortatusque est eos, ut ministrarent in domo Domini.

3 Levitis quoque, ad quorum eruditionem omnis Israel sanctificabatur Domino, locutus est: Ponite arcam in sanctuario templi, quod ædificavit Salomon filius David, rex Israel, nequaquam enim eam ultra portabitis: nunc autem ministrare Domino Deo vestro, & populo ejus Israel.

4 Et præparate vos per domos, & cognationes vestras in divisionibus singulorum, sicut præcepit David rex Israel, & descripsit Salomon filius ejus.

5 Et ministrare in sanctuario per familias, turmaeque Leviticæ,

6 Et sanctificati immolate Phasë: fratres etiam vestros, ut possint juxta verba, quæ locutus est Dominus in manu Moysi facere, præparate.

7 Dedit præterea Josias omni populo, qui ibi fuerat inventus in solemnitate Phasë, agnos, & hædos de gregibus, & reliqui pecoris triginta millia, boum quoque tria millia: hæc de regis universa substantia.

8 Duces quoque ejus, sponte quod volebant, obtulerunt, tam populo, quam sacerdotibus, & Levitis. Porro Helcias, & Zacharias, & Jahiel, principes domus Domini, dederunt sacerdotibus ad faciendum Phasë pecora commixtim duo millia sexcenta, & boves trecentos.

9 Chonenias autem, & Semejas, etiam Nathanael, fratres ejus, necnon Hasabias, & Jehiel, & Josabad, principes Levitarum, dederunt ceteris Levitis ad celebrandum Phasë quinque millia pecorum, & boves quingentos.

10 Præparatumque est ministerium, & steterunt sacerdotes in officio suo: Levitæ quoque in turmis, juxta regis imperium.

11 Et immolatum est Phasë: aspereruntque sacerdotes manu sua sanguinem, & Levitæ detraxerunt pelles holocaustorum:

12 Et separaverunt ea, ut darent per domos, & familias singulorum, & offerrentur Domino, sicut scriptum est in Libro Moysi: de bobus quoque fecerunt similiter.

13 Et assaverunt Phasë super ignem, juxta quod in lege scriptum est: pacificas vero hostias coxerunt in lebetibus, & caccabis, & ollis, & festinatio distribuerunt universæ plebi.

14 Sibi autem, & sacerdotibus postea paraverunt: nam in oblatione holocaustorum, & adipum usque ad noctem sacerdotes fuerunt occupati: unde Levitæ sibi, & sacerdotibus filiis Aaron paraverunt novissimis.

15 Porro cantores filii Asaph stabant in ordine suo, juxta præceptum David, & Asaph, & Heman, & Idithum, prophetarum regis: Janitores vero per portas singulas observabant, ita ut nec puncto quidem discederent à ministerio: quam ob rem & fratres eorum Levitæ paraverunt eis cibos.

16 Omnis igitur cultura Domini ritè completa est in die illa, ut facerent Phasë, & offerrent holocausta super altare Domino, juxta præceptum regis Josiæ.

17 Feceruntque filii Israel, qui reperti fuerant ibi, Phasë in tempore illo, & solemnitatem azymorum septem diebus.

18 Non fuit Phasë simile huic in Israel a diebus Samuelis Prophete: sed nec quisquam de cunctis regibus Israel fecit Phasë sicut Josias, sacerdotibus, & Levitis, & omni Juda, & Israel qui repertus fuerat, & habitantibus in Jerusalem.

19 Octavodecimo anno regni Josiæ hoc Phasë celebratum est.

20 Postquam instauraverat Josias templum, ascendit Necho rex Aegypti ad pugnam in Charcamis juxta Euphratem: & processit in occursum ejus Josias.

21 At ille, missi ad eum nuntiis, ait: Quid mihi, & tibi est, rex Juda? non adversum

B

C

Reg
2. 2.

D

te hodie venio, sed contra aliam pugno domum, ad quam me Deus festinat ire præcepit: desine adversum Deum facere, qui mecum est, ne interficiat te.

22 Noluit Josias reverti, sed præparavit contra eum bellum, nec acquievit sermonibus Nechao ex ore Dei: * verum perrexit, ut dimicaret in campo Mageddo.

* Zac.
1. 11.

23 Ibiq; vulneratus a sagittariis, dixit pueris suis: Educite me de prælio, quia oppidò vulneratus sum.

24 Qui transtulerunt eum de curru in alterum curru, qui sequebantur eum more regis, & asportaverunt eum in Jerusalem, mortuusque est, & sepulchrum in mausoleo patrum suorum: & universus Juda, & Jerusalem luxerunt eum.

25 Jeremias maximè: cujus omnes cantores, atque cantatrices, usque in præsentem diem, lamentationes super Josiam replicant, & quasi lex obtinuit in Israel: Ecce scriptum fertur in lamentationibus.

26 Reliqua autem sermonum Josiæ, & misericordiarum ejus, quæ lege præcepta sunt Domini,

27 Opera quoque illius prima, & novissima, scripta sunt in libro regum Juda, & Israel.

C A P U T XXXVI.

Josia succedit ejus filius Joachaz, quem Nechao rex Egypti transfert in Egyptum, fratremque Eliacim, quem Joachim nominat, substituit: quo in Babylonem ducto à Nabuchodonosor regnat filius Joachim, & hunc rex Assyriorum una cum vasis templi in Babylonem adducit, patrumque illius impium Sedeciam substituit, qui Assyriis rebellans, templo, ac Jerusalem incensis, transfertur una cum populo in Babylonem, propter regem, & populi peccata: donec per Cyrum regem Persarum primo anno reverti ejus redeundi datur facultas.

A
4. Reg.
23. 30.

Tulit ergo populus terræ Joachaz filium Josiæ, & constituit regem pro patre suo in Jerusalem.

2 Vigintitrium annorum erat Joachaz, cum regnare cœpisset, & tribus mensibus regnavit in Jerusalem.

3 Amovit autem eum rex Egypti, cum venisset in Jerusalem, & condemnavit terram centum talentis argenti, & talento auri.

* Mat.
1. 11.

4 Constituitque pro eo regem, * Eliacim fratrem ejus, super Judam, & Jerusalem: & vertit nomen ejus Joakim: ipsum verò Joachaz tulit secum, & abduxit in Egyptum.

5 Viginti quinque annorum erat Joakim cum regnare cœpisset, & undecim annis regnavit in Jerusalem: fecitque malum coram Domino Deo suo.

B

6 Contra hunc ascendit Nabuchodonosor rex Chaldeorum, & vincum catenis duxit in Babylonem.

7 Ad quam & vasa Domini transtulit, & posuit ea in templo suo.

8 Reliqua autem verborum Joakim, & abominationum ejus, quas operatus est, & quæ inventa sunt in eo, continentur in Libro re-

gum Juda, & Israel. Regnavit autem Joachin filius ejus pro eo.

9 Octo annorum erat Joachin, cum regnare cœpisset, & tribus mensibus, ac decem diebus regnavit in Jerusalem, fecitque malum in conspectu Domini.

10 Cumque anni circulus volveretur, misit Nabuchodonosor rex, qui adduxerunt eum in Babylonem, asportatis simul pretiosissimis vasis domus Domini. * Regem verò constituit Sedeciam patrum ejus super Judam, & Jerusalem.

11 Viginti, & unius anni erat Sedecias, cum regnare cœpisset, & undecim annis regnavit in Jerusalem.

12 Fecitque malum in oculis Domini Dei sui, nec erubuit faciem Jeremiæ propheta, loquentis ad se ex ore Domini.

13 A rege quoque Nabuchodonosor recessit, qui adiuraverat eum per Deum: & induxit cervicem suam, & cor, ut non revertetur ad Dominum Deum Israel.

14 Sed & universi principes sacerdotum, & populus prævaricati sunt inique juxta universas abominationes gentium, & polluerunt domum Domini, quam sanctificaverat sibi in Jerusalem.

15 Mitebat autem Dñs Deus patrum suorum ad illos per manum nuntiorum suorum, de nocte confurgens, & quotidie commonens: eo quod parceret populo, & habitaculo suo.

16 At illi subsannabant nuntios Dei, & parvi pendebant sermones ejus, illudebantque prophetis, donec ascenderet furor Domini in populum ejus, & esset nulla curatio.

17 Adduxit enim super eos regem Chaldeorum, & interfecit juvenes eorum gladio in domo sanctuarii sui: non est misertus adolescentis, & virginis, & senis, nec decrepiti quidem, sed omnes tradidit in manibus ejus.

18 Univerſaq; vasa domus Domini, tam majora, quàm minora, & thesauros templi, & regis, & principum, transtulit in Babylonem.

19 Incenderunt hostes domum Dei, destruxeruntque murum Jerusalem, universas turres combusserunt, & quidquid pretiosum fuerat, demoliti sunt.

20 Siquis evaserat gladium, ductus in Babylonem servivit regi, & filiis ejus, donec imperaret rex Persarum.

21 Et compleretur sermo Domini ex ore Jeremiæ, & celebraret terra sabbata sua: cunctis enim diebus desolationis egit sabbatum, usque dum complerentur septuaginta anni.

22 * Anno autem primo Cyri regis Persarum, ad explendum sermonem Domini, quem locutus fuerat per os Jeremiæ, suscitavit Dominus spiritum Cyri regis Persarum: qui jussit prædicari in universo regno suo, etiam per scripturam, dicens:

23 Hæc dicit Cyri rex Persarum: Omnia regna terræ dedit mihi Dominus Deus cæli, & ipse præcepit mihi, ut ædificarem ei domum in Jerusalem, quæ est in Judæa: quis ex vobis est in omni populo ejus? sit Dominus Deus suus cum eo, & ascendat.

* 4. Reg.
24. 17.
Jer.
37. 1.

C

D

* Esai.
1. 1. &
6. 3.
Jer.
25. 12.
& 29.
10.

LIBER PRIMUS ESDRÆ.

CAPUT PRIMUM.

Cyrus, completis septuaginta captivitatis Babylonice annis, divinitus inspiratus, redditis vasis templi Salomonis quinque millia quadringentis, captivitatem Israelitis relaxat, concedens templi reedificationem.

A
1. Par.
36. 22.

Jer.
25. 12.
& 29.
17.

B

C

IN anno primo Cyri regis Persarum, ut compleretur verbum Domini ex ore Jeremig, suscitavit Dominus spiritum Cyri regis Persarum: & traduxit vocem in omni regno suo, etiam per scripturam, dicens:

2 Hæc dicit Cyrus rex Persarum: Omnia regna terræ dedit mihi Dominus Deus cæli, & ipse præcepit mihi, ut ædificarem ei domum in Jerusalem, quæ est in Judæa.

3 Quis est in vobis de universo populo ejus? Sit Deus illius cum ipso. Ascendat in Jerusalem, quæ est in Judæa, & ædificet domum Domini Dei Israel, ipse est Deus, qui est in Jerusalem.

4 Et omnes reliqui in cunctis locis, ubicumque habitant, adjuvent cum viri de loco suo, argento, & auro, & substantia, & pecoribus, excepto quod voluntarie offerunt templo Dei, quod est in Jerusalem.

5 Et surrexerunt principes patrum de Juda, & Benjamin, & sacerdotes, & Levitæ, & omnis, cujus Deus suscitavit spiritum, ut ascenderent ad ædificandum templum Domini, quod erat in Jerusalem.

6 Univerſique, qui erant in circuitu, adjuverunt manus eorum in vasis argenteis, & aureis, in substantia, & jumentis, in suppellectili, exceptis his, quæ sponte obtulerant.

7 Rex quoque Cyrus protulit vasa templi Domini, quæ tu'erat Nabuchodonosor de Jerusalem, & posuerat ea in templo Dei sui.

8 Protulit autem ea Cyrus rex Persarum per manum Mithridatis filii Gazabar, & annoveravit ea Salsabasar principi Juda.

9 Et hic est numerus eorum: Phialæ aureæ triginta, phialæ argenteæ mille, cultri viginovem, sciphi aurei triginta,

10 Scyphi argentei secundi, quadringenti decem: vasa alia, mille.

11 Omnia vasa aurea, & argentea, quinque millia quadringenta: universa tulit Salsabasar, cum his, qui ascendebant de transmigratione Babylonis in Jerusalem.

CAPUT II.

Numerus revertentium duce Zorobabel è captivitate Babylonica in Jerusalem, ac donorum, in reedificationem templi oblatoium.

HI sunt autem provincie filii, qui ascenderunt de captivitate, eam transtulerat Nabuchodonosor rex Babylonis in Babylonem, & reversi sunt in Jerusalem, & Judam, unusquisque in civitatem suam.

2 Qui venerunt cum Zorobabel, Josue, Nehemia, Saraja, Rahelaja, Mardochai, Belsan, Mesphar, Beguai, Rehum, Baana. Numerus virorum populi Israel:

3 Filii Pharos, duo millia centum septuagintaduo.

4 Filii Sephatia, trecenti septuagintaduo.

5 Filii Area, septingenti septuagintaquinque.

6 Filii Phahath-Moab, filiorum Josue: Joab, duo millia octingenti duodecim.

D

A
2. Esd.
7. 6.

7 Filii Aelam, mille ducenti quinquagintaquatuor.

8 Filii Zethua, nongenti quadragintaquing;

9 Filii Zachai, septingenti sexaginta.

10 Filii Bani, sexcenti quadraginta duo.

11 Filii Bebai, sexcenti vigintitres.

12 Filii Azgad, mille ducenti vigintiduo.

13 Filii Adoniam, sexcenti sexaginta sex.

14 Filii Beguai, duo millia quinquaginta sex.

15 Filii Adin, quadringenti quinquagintaquatuor.

16 Filii Ather, qui erant ex Ezechia, nonaginta duo.

17 Filii Bebai, trecenti vigintitres.

18 Filii Jora, centum duodecim.

19 Filii Hasum, ducenti vigintitres.

20 Filii Gebbar, nonagintaquinque.

21 Filii Berthelem, centum vigintitres.

22 Viri Neupha, quinquaginta sex.

23 Viri Anathoth, centum vigintiocto.

24 Filii Azmaveth, quadraginta duo.

25 Filii Cariathiarim, Cephira, & Beroth, septingenti quadragintatres.

26 Filii Rhama, & Gabaa, sexcenti viginti unus.

27 Viri Machmas, centum vigintiduo.

28 Viri Bethel, & Hai, ducenti vigintitres.

29 Filii Nebo, quinquaginta duo.

30 Filii Megbis, centum quinquaginta sex.

31 Filii Aelam alterius, mille ducenti quinquagintaquatuor.

32 Filii Harim, trecenti viginti.

33 Filii Lod, Hadid, & Ono, septingenti viginti quinque.

34 Filii Jericho, trecenti quadragintaquinque.

35 Filii Senna, tria millia sexcenti triginta.

36 Sacerdotes: Filii Jadaja in domo Josue, nongenti septuagintatres.

37 Filii Emmer, mille quinquaginta duo.

38 Filii Phesbur, mille ducenti quadraginta septem.

39 Filii Harim, mille decem, & septem.

40 Levitæ: Filii Josue, & Cedmihel filiarum Odovia, septuagintaquatuor.

41 Cantores: Filii Alaph centum vigintiocto.

42 Filii Janitorum: filii Sellum, filii Ater, filii Thelmon, filii Accub, filii Hatira, filii Sobai: universi centum triginta novem.

43 Nathinai: filii Siha, filii Hasupha, filii Tabbaoth.

44 Filii Ceros, filii Saa, filii Phadon,

45 Filii Lebana, filii Hagaba, filii Accub,

46 Filii Hagab, filii Semlai, filii Hanan,

47 Filii Gaddel, filii Gaber, filii Raaja,

48 Filii Rafin, filii Necoda, filii Gazam,

49 Filii Aza, filii Phafea, filii Belee,

50 Filii Asena, filii Munim, filii Nephosim,

51 Filii Bacub, filii Hacupha, filii Harbur,

52 Filii Besluth, filii Mahida, filii Harfa,

53 Filii Bercois, filii Sifara, filii Thema,

54 Filii Nasia, filii Hatipha,

55 Filii servorum Salomonis, filii Sotai, filii Sopheret, filii Pharuda,

56 Filii Jala, filii Dercon, filii Geddel,

57 Filii Saphatia, filii Hatil, filii Phochereth, qui erant de Asebaim, filii Ami.

58 Omnes Nathinai, & filii servorum Salomonis, trecenti nonaginta duo.

59 Et hi, qui ascenderunt de Thelmala,

Thelharfa, Cherub, & Adom, & Emer: & non potuerunt indicare domum patrum suorum, & semen suum, utrum ex Israel essent.

60 Filii Dalaja, filii Tobia, filii Necoda, sexcenti quinquaginta duo.

61 Et de filiis Sacerdotum: filii Hobia, filii Accos, filii Berzellai, qui accepit de filiabus Berzellai Galaaditis uxorem, & vocatus est nomine eorum.

62 Hi quæsierunt scripturam genealogie suæ, & non invenerunt, & eieci sunt de sacerdotio.

63 Et dixit Atherfatha eis, ut non comederent de sancto sanctorum, donec surgeret sacerdos doctus, atque perfectus.

64 Omnis multitudo quasi unus, quadraginta duo millia trecenti sexaginta:

65 Exceptis servis eorum, & ancillis, qui erant septem millia trecenti triginta septem: & in ipsis cantores, atque cantatrices ducenti.

66 Equi eorum septingenti triginta sex, muli eorum, ducenti quadraginta quinque.

67 Cameli eorum, quadringenti triginta quinque, asini eorum sex millia septingenti viginti.

68 Et de principibus patrum, cum inirent templum Domini, quod est in Jerusalem, sponte obtulerunt in domum Dei ad extruendam eam in loco suo.

69 Secundum vires suas dederunt impensas operis, auri solidos sexaginta millia, & mille: argenti mnae quinque millia, & vestes sacerdotales centum.

70 Habitaverunt ergo sacerdotes, & Levitæ, & de populo, & cantores, & janitores, & Nathinai, in urbibus suis, universique Israel in civitatibus suis.

CAPUT III.

Convocato populo in Jerusalem, extruitur altare, super quo viſtimate offeruntur: celebratur quoque septem diebus festum tabernaculorum; & secundum reversionis anno templum fundatur, populo vociferante, partim ex gaudio, partim ex fletu.

1 Jamque venerat mensis septimus, & erant filii Israel in civitatibus suis: congregatus est ergo populus quasi vir unus in Jerusalem:

2 Et surrexit Josue filius Josedec, & fratres ejus sacerdotes, & Zorobabel filius Salathiel, & fratres ejus, & edificaverunt altare Dei Israel, ut offerrent in eo holocaustomata, sicut scriptum est in lege Moyſi viri Dei.

3 Collocaverunt autem altare Dei super bases suas, deterrentibus eos per circuitum populis terrarum, & obtulerunt super illud holocaustum Domino manè, & vespere:

4 Feceruntque solemnitate tabernaculorum, sicut scriptum est, & holocaustum diebus singulis per ordinem, secundum præceptum, opus diei in die suo.

5 Et post hæc holocaustum juxta, tam in calendis, quam in universis solemnitatibus Domini, quæ erant consecrata, & in omnibus, in quibus ultro offerebatur munus Domino,

6 A primo die mensis septimi ceperunt offerre holocaustum Domino: porro templum Dei nondum fundatum erat.

7 Dederunt autem pecunias latomis, & camentariis: cibum quoque, & potum, & oleum, Sidoniis, Tyrisiis, ut deferrent ligna cedrina de Libano de mare Joppe, juxta quod praeceperat Cyrus rex Persarum eis.

C 8 Anno autem secundo adventus eorum ad templum Dei in Jerusalem, mense secundo cæperunt Zorobabel filius Salathiel, & Josue filius Josedec, & reliqui de fratribus eorum sacerdotes, & Levitæ, & omnes, qui venerant de captivitate in Jerusalem, & constituerunt Levitas à viginti annis, & suprà, ut urgerent opus Domini.

9 Steticque Josue, & filii ejus, & fratres ejus Cedmiel, & filii ejus, & filii Juda, quasi vir unus, ut instarent super eos, qui faciebant opus in templo Dei: filii Henadad, & filii eorum, & fratres eorum Levitæ.

10 Fundato igitur à camentariis templo Domini, steterunt sacerdotes in ornatu suo cum tubis: & Levitæ filii Alaph in cymbalis, ut laudarent Deum per manus David regis Israel.

D 11 Et concinebant in hymnis, & confessione Domino: Quoniam bonus, quoniam in æternum misericordia ejus super Israel. Omnis quoque populus vociferabatur clamore magno in laudando Dominum, eò quòd fundatum esset templum Domini.

12 Plurimi etiam de sacerdotibus, & Levitis, & principes patrum, & seniores, qui viderant templum prius, cum fundatum esset, & hoc templum in oculis eorum, flebant voce magna: & multi vociferantes in latitia, elevabant vocem.

13 Nec poterat quilibet agnoscere vocem clamoris latantium, & vocem fletus populi: commixtim enim populus vociferabatur clamore magno, & vox audiebat procul.

C A P U T I V.

Israelites hostes Samaritani, qui ab Assur missi fuerant ad inhabitandas urbes Samariae, impediunt templi, & urbis instaurationem, quòd non admitterent, ut simul edificarent, & usque ad secundum Darii annum intermitteri procurant.

A 1 Audierunt autem hostes Judæ, & Benjamin, quia filii captivitatis edificarent templum Domino Deo Israel.

2 Et accedentes ad Zorobabel, & ad principes patrum dixerunt eis: Edificemus vobiscum, quia ita ut vos, quarimus Deum vestrum: ecce nos immolavimus victimas à diebus Asor Haddan regis Assur, qui adduxit nos huc.

3 Et dixit eis Zorobabel, & Josue, & reliqui principes patrum Israel: non est vobis, & nobis ut edificemus domum Deo nostro, sed nos ipsi soli edificabimus Domino Deo nostro, sicut præcepit nobis Cyrus rex Persarum.

4 Factum est igitur, ut populus terre impediret manus populi Judæ, & turbaret eos in edificando.

5 Conduxerunt autem adversus eos consiliatores, ut destruerent consilium eorum omnibus diebus Cyri regis Persarum, & usque ad regnum Darii regis Persarum.

6 In regno autem Assueri, in principio regni ejus, scripserunt accusationem adversus habitatores Judæ, & Jerusalem.

7 Et in diebus Artaxerxis scripsit Belesam Mithridates, & Thabeel, & reliqui, qui erant in consilio eorum, ad Artaxerxem regem Persarum: epistola autem accusationis scripta erat Syriacè, & legebatur sermone Syrio.

B 8 Reum Beelteem, & Samsai scriba, scripserunt epistolam unam de Jerusalem Artaxerxi regi hujuscemodi:

9 Reum Beelteem, & Samsai scriba, & reliqui consiliatores eorum, Dinai, & Apharsatach, Therphalæi, Aharhazai, Archuzi, Babylonii, Susanechai, Dievi, & Elamitæ,

10 Et ceteri de gentibus, quas transfudit Assenaphar magnus, & gloriosus: & habitare eas fecit in civitatibus Samariæ, & in reliquis regionibus trans flumen in pace.

11 (Hoc est exemplar epistolæ, quam miserunt ad eum) Artaxerxi regi, servitui, viri qui sunt trans fluvium, salutem dicunt.

12 Notum sit regi, quia Judæi, qui ascenderunt à te ad nos, venerunt in Jerusalem civitatem rebellem, & pessimam, quam ædificant, extruunt muros ejus, & parietes componentes.

C 13 Nunc igitur notum sit regi, quia si civitas illa edificata fuerit, & muri ejus instaurati, tributum, & vestigal, & annuos redditus non dabunt, & usque ad reges hæc noxa perveniet.

14 Nos autem memores salis, quod in palatio comeditimus, & quia laciones regis videre nefas ducimus, idcirco misimus, & nuntiavimus regi,

15 Ut recens eas in libris historiarum patrum tuorum, & invenies scriptum in commentariis: & scies, quoniam urbs illa, urbs rebellis est, & nocens regibus, & provinciis, & bella concitantur in ea ex diebus antiquis: quam ob rem & civitas ipsa destructa est.

16 Nuntiamus nos regi, quoniam si civitas illa edificata fuerit, & muri ipsius instaurati, possessionem trans fluvium non habebis.

17 Verbum mihi rex ad Reum Beelteem, & Samsai scribam, & ad reliquos, qui erant in consilio eorum habitatores Samariæ, & ceteris trans fluvium, salutem dicens, & pacem.

18 Accusatio, quam misistis ad nos, manifeste lecta est coram me.

D 19 Et à me præceptum est: & recensuerunt, inveneruntque, quoniam civitas illa à diebus antiquis adversum reges rebellat, & seditiones, & prælia concitantur in ea:

20 Nam & reges fortissimi fuerunt in Jerusalem, qui & dominati sunt omni regioni, quæ trans fluvium est: tributum quoque, & vestigal, & redditus accipiebant.

21 Nunc ergo audite sententiam: Prohibeatis viros illos, ut urbs illa non ædificetur, donec si forte à me justum fuerit.

22 Videte, ne negligenter hoc impleatis, & paulatim creseat malum contra reges.

23 Itaque exemplum edicti Artaxerxis regis lectum est coram Reum Beelteem, & Samsai scriba, & consiliariis eorum: & abierunt festini in Jerusalem ad Judæos, & prohibuerunt eos in brachio, & robore.

24 Tunc intermissum est opus domus Domini in Jerusalem, & non fiebat usque ad annum secundum regni Darii regis Persarum.

CAPUT V.

Aggai, & Zacharia prophetarum exhortatione, templi edificatio reperitur, frustra conantibus hoc impedire principibus, qui trans flumen in Samaria constituti erant a rege Assyriorum.

A **P**rophetaverunt autem Aggeus propheta, & Zacharias filius Addo, prophetantes ad Judæos, qui erant in Judæa, & Jerusalem in nomine Dei Israel.

2 Tunc surrexerunt Zorobabel filius Salathiel, & Josue filius Josedech, & ceperunt edificare templum Dei in Jerusalem, & cum eis prophete Dei adjuvantes eos.

3 In ipso autem tempore venit ad eos Thathanai, qui erat dux trans flumen, & Scharbuzanai, & consiliiarii eorum: sicque dixerunt eis: Quis dedit vobis consilium, ut domum hanc edificaretis, & muros ejus instauraretis?

4 Ad quod respondimus eis, quæ essent nomina hominum auctorum edificationis illius.

5 Oculus autem Dei eorum factus est super senes Judæorum, & non potuerunt inhibere eos. Placuitque ut res ad Darium referretur, & tunc satisfacerent adversus accusationem illam.

B **6** Exemplar epistolæ, quam misit Thathanai dux regionis trans flumen, & Scharbuzanai, & consiliiarii ejus Apharhachai, qui erant trans flumen, ad Darium regem.

7 Sermo, quem miserant ei, sic scriptus erat: Dario regi pax omnis.

8 Notum sit regi, isse nos ad Judæam provinciam, ad domum Dei magni, quæ edificatur lapide impolito, & ligna ponuntur in parietibus: opusque illud diligenter extruitur, & crescit in manibus eorum.

9 Interrogavimus ergo senes illos, & ita diximus eis: Quis dedit vobis potestatem, ut domum hanc edificaretis, & muros hos instauraretis?

C **10** Sed & nomina eorum quasivimus ab eis, ut nuntiarem tibi: scripsimusque nomina eorum virorum, qui sunt principes in eis.

11 Hujuscemodi autem sermonem responderunt nobis, dicentes: Nos sumus servi Dei cæli, & terra, & edificamus templum, quod erat extructum ante hos annos multos, quodque rex Israel magnus edificaverat, & extruxerat.

12 Postquam autem ad iracundiam provocaverunt patres nostri Deum cæli, tradidit eos in manus Nabuchodonosor regis Babylonis Chaldæi, domum quoque hanc destruxit, & populum ejus transfudit in Babylonem.

13 Anno autem primo Cyri regis Babylonis, Cyrus rex proposuit edictum, ut domus Dei hæc edificaretur.

D **14** Nam & vasa templi Dei aurea, & argentea, quæ Nabuchodonosor tulerat de templo, quod erat in Jerusalem, & asportaverat ea in templum Babylonis, protulit Cyrus rex de templo Babylonis, & data sunt Salsabazar vocabulo, quem & principem constituit.

15 Dixitque ei: Hæc vasa tolle, & vade, & pone ea in templo, quod est in Jerusalem, & domus Dei edificetur in loco suo.

16 Tunc itaque Salsabazar ille venit, & posuit fundamenta templi Dei in Jerusalem, & ex eo tempore usque nunc edificatur, & necdum completum est.

17 Nunc ergo, si videtur regi bonum, recenset in bibliotheca regis, quæ est in Babylone, utrumnam à Cyro rege jussum fuerit, ut edificaretur domus Dei in Jerusalem, & voluntatem regis super hæc re mittat ad nos.

CAPUT VI.

Darius Cyri decretum de templo extruendo in bibliotheca sua inventum jubet compleri, suppeditato sumptibus, templum autem sexto Darii anno absolutum, cum ingenti lætitia, plurimisque victimis dedicatur, ac Pascha septem diebus celebratur.

A **T**unc Darius rex præcepit: & recensuerunt in bibliotheca librorum, qui erant repositi in Babylone.

2 Et inventum est in Ecbatanis, quod est castrum in Medena provincia, volumen unum, talisque scriptus erat in eo commentarius:

3 Anno primo Cyri regis: Cyrus rex decrevit, ut domus Dei edificaretur, quæ est in Jerusalem, in loco, ubi immolent hostias, & ut ponant fundamenta, & opportunita altitudinem cubitorum sexaginta, & latitudinem cubitorum sexaginta,

4 Ordines de lapidibus impolitis tres, & sic ordines de lignis novis: sumptus autem de domo regis dabuntur.

5 Sed & vasa templi Dei aurea, & argentea, quæ Nabuchodonosor tulerat de templo Jerusalem, & attulerat ea in Babylonem, reddantur, & referantur in templum in Jerusalem in locum suum, quæ & posita sunt in templo Dei.

6 Nunc ergo Thathanai dux regionis, quæ est trans flumen, Scharbuzanai, & consiliiarii vestri Apharhachai, qui estis trans flumen, procul recedite ab illis,

7 Et dimitte fieri templum Dei illud à duce Judæorum, & à senioribus eorum, ut domum Dei illam ædificent in loco suo.

8 Sed & à me præceptum est, quid oporteat fieri à presbyteris Judæorum illis, ut ædificetur domus Dei, scilicet ut de arca regis, id est de tributis, quæ dantur de regione trans flumen, studiosè sumptus dentur viris illis, ne impedia ut opus.

9 Quod si necesse fuerit, & vitulos, & agnos, & hædos in holocaustum Deo cæli, frumentum, sal, vinum, & oleum, secundum ritum sacerdotum, qui sunt in Jerusalem, detur eis per singulos dies, ne sit in aliquo querimonia.

10 Et offerant oblationes Deo cæli: orentque pro vita regis, & filiorum ejus.

11 A me ergo positum est decretum: Ut omnis homo, qui hæc mutaverit iussionem, tollatur lignum de domo ipsius, & erigatur, & configatur in eo, domus autem ejus publicetur.

12 Deus autem, qui habitare fecit nomen suum ibi, dissipet omnia regna, & populum qui extenderit manum suam, ut repugnet, & dissipet domum Dei illam, quæ est in Jerusalem. Ego Darius statui decretum, quod studiosè impleri volo.

13 Igitur Thathanai dux regionis trans flumen, & Scharbuzanai, & consiliiarii ejus, secundum quod præceperat Darius rex, sic diligenter executi sunt.

14 Seniores autem Judæorum edificabant, & prosperabantur juxta prophetiam Aggai prophete, & Zacharia filii Addo: & edificave-

runt & construxerunt, iubente Deo Israel, & iubente Cyro, & Dario, & Artaxerxe, regibus Persarum :

15 Et compleverunt domum Dei istam, usque ad diem tertium mensis Adar, qui est annus sextus regni Darii regis.

D 16 Fecerunt autem filii Israel, sacerdotes, & Levitæ, & reliqui filiorum transmigrationis, dedicationem domus Dei in gaudio.

17 Et obtulerunt in dedicationem domus Dei vitulos centum, arietes ducentos, agnos quadringentos, hircos caprarum pro peccato totius Israel duodecim, juxta numerum tribuum Israel.

18 Et statuerunt sacerdotes in ordinibus suis, & Levitæ in vicibus suis, super opera Dei in Jerusalem, * sicut scriptum est in Libro Moysi.

* Numer. 1. 6. & 8. 9.

19 Fecerunt autem filii Israel transmigrationis, Pascha, quartadecima die mensis primi.

20 Purificati enim fuerant sacerdotes, & Levitæ quasi unus : omnes mundi ad immolandum Pascha universis filiis transmigrationis, & fratribus suis sacerdotibus, & sibi.

21 Et comederunt filii Israel, qui reversi fuerant de transmigratione, & omnes, qui se separaverant à coningnatione gentium terra ad eos, ut quærerent Dominum Deum Israel. 22 Et fecerunt solemnitatem azymorum septem diebus in læticia, quoniam lætificaverat eos Dominus, & converterat cor regis Assur ad eos, ut adjuvaret manus eorum in opere domus Domini Dei Israel.

C A P U T VII.

Esdras scriba, assumptis comitibus, Jerusalem ascendit cum edicto regis, magnisque muneribus, legem Dei docturus, populumque restructurus, & refertur regis edictum.

A

1 **P**ost hæc autem verba, in regno Artaxerxis regis Persarum, Esdras filius Sarajæ, filii Azariæ, filii Helciz,

2 filii Sellum, filii Sadoch, filii Achitob,

3 filii Amariæ, filii Azariæ, filii Marajoth,

4 filii Zarahiæ, filii Ozi, filii Bocci,

5 filii Abisue, filii Phinees, filii Eleazar, filii Aaron sacerdotis ab initio.

6 Ipse Esdras ascendit de Babylone, & ipse scriba velox in lege Moysi, quam Dominus Deus dedit Israel : & dedit ei rex, secundum manum Domini Dei ejus super eum, omnem petitionem ejus.

7 Et ascenderunt de filiis Israel, & de filiis sacerdotum, & de filiis Levitarum, & de cantoribus, & de janitoribus, & de Nathinæis, in Jerusalem, anno septimo Artaxerxis regis.

8 Et venerunt in Jerusalem mense quinto, ipse est annus septimus regis.

9 Quia in primo die mensis primi cepit ascendere de Babylone, & in primo die mensis quinti venit in Jerusalem, juxta manum Dei sui bonam super se.

10 Esdras enim paravit cor suum, ut investigaret legem Domini, & faceret, & doceret in Israel præceptum, & judicium.

11 Hoc est autem exemplum epistolæ edicti, quod dedit rex Artaxerxes Esdræ sacerdoti, scribæ erudito in sermonibus, & præceptis Domini, & caeremoniis ejus in Israel.

12 Artaxerxes rex regum Esdræ sacerdoti, scribe legis Dei cæli doctissimo, salutem.

13 A me decretum est, ut cuicumque placuerit in regno meo de populo Israel, & de sacerdotibus ejus, & de Levitis, ire in Jerusalem, tecum vadat.

14 A facie enim regis, & septem consiliatorum ejus misus es, ut visites Judæam, & Jerusalem in lege Dei tui, quæ est in manu tua:

15 Et ut feras argentum, & aurum, quod rex & consiliatores ejus sponte obtulerunt Deo Israel, cujus in Jerusalem tabernaculum est.

16 Et omne argentum, & aurum quodcumque inveneris in universa provincia Babylonis, & populus offerre voluerit, & de sacerdotibus, qui sponte obtulerint domui Dei sui, quæ est in Jerusalem,

17 Libere accipe, & studiosè eme de hac pecunia vitulos, arietes, agnos, & sacrificia, & libamina eorum, & offer ea super altare templi Dei vestri, quod est in Jerusalem.

18 Sed & si quid tibi, & fratribus tuis placuerit, de reliquo argento, & auro ut faciat, juxta voluntatem Dei vestri facite.

19 Vasa quoque, quæ dantur tibi in ministerium Domus Dei tui, trade in conspectu Dei in Jerusalem.

20 Sed & cætera, quibus opus fuerit in domum Dei tui, quantumcumque necesse est, ut expendas, dabitur de thesauro, & de fisco regis,

21 Et à me. Ego Artaxerxes rex statui, atque decrevi omnibus custodibus arcis publicæ, qui sunt trans Flumen, ut quodcumque petierit vobis Esdras sacerdos, scriba legis Dei cæli, absque mora decis

22 Usque ad argenti talenta centum, & usque ad frumenti coros centum, & usque ad vini batos centum, & usque ad batos olei centum, sal verò absque mensura.

23 Omne, quod ad ritum Dei cæli pertinet, tribuatur diligenter in domo Dei cæli : ne forte irascatur contra regnum regis, & filiorum ejus.

24 Vobis quoque notum facimus de universis sacerdotibus, & Levitis, & cantoribus, & janitoribus, Nathinæis, & ministris domus Dei hujus, ut vestigal, & tributum, & annonas non habeatis potestatem imponendi super eos.

25 Tu autem Esdra secundum sapientiam Dei tui, quæ est in manu tua, constitue iudices, & præfides, ut judicent omni populo, qui est trans Flumen, his videlicet, qui noverunt legem Dei tui, sed & imperitos doce libere.

26 Et omnis, qui non fecerit legem Dei tui, & legem regis diligenter, judicium erit de eo, sive in mortem, sive in exilium, sive in condemnationem substantiæ ejus, vel certe in carcerem.

27 Benedictus Dominus Deus patrum nostrorum, qui dedit hoc in corde regis, ut glorificaret domum Domini, quæ est in Jerusalem,

28 Et in me inclinavit misericordiam suam coram rege, & consiliatoribus ejus, & universis principibus regis potentibus : & ego confortatus manu Domini Dei mei, quæ erat in me, congregavi de Israel principes, qui ascenderunt mecum.

CAPUT VIII.

Reverſentur, qui de Babylone aſcenderunt cum Eſdra: qui in diſto jejuniſſe pro diſſeſſione itineris Deum precantes, proſpere perveniunt in Jeruſalem, ac vaſa, quæ ſecum attulerant, in templum adferunt cum viſtimis.

A **H**I ſunt ergo principes familiarum, & genealogia eorum, qui aſcenderunt mecum in regno Artaxerxis regis de Babylone.

2 De filiis Phinees, Geſon. De filiis Ithamar, Daniel. De filiis David, Hattus.

3 De filiis Secheniæ, & de filiis Pharos, Zacharias: & cum eo numerati ſunt viri centum quinquaginta.

4 De filiis Phabath Moab, Elieſai filius Zarehe, & cum eo ducenti viri.

5 De filiis Secheniæ, filius Ezechiel, & cum eo trecenti viri.

6 De filiis Adan, Abed filius Jonathan, & cum eo quinquaginta viri.

7 De filiis Alam, Iſaias filius Athalix, & cum eo ſeptuaginta viri.

8 De filiis Saphatæ, Zebedia filius Michael, & cum eo octoginta viri.

B 9 De filiis Joab, Obedia filius Jahiel, & cum eo ducenti decem & octo viri.

10 De filiis Selomith, filius Joſphæ, & cum eo centum ſexaginta viri.

11 De filiis Bebai, Zacharias filius Bebai, & cum eo viginti octo viri.

12 De filiis Azgad, Johanan filius Ecceſtan, & cum eo centum, & decem viri.

13 De filiis Adoniam, qui erant noviffimi: & hæc nomina eorum: Elipheeth, & Jehiel, & Samajas, & cum eis ſexaginta viri.

14 De filiis Begui, Uthai, & Zachur, & cum eis ſeptuaginta viri.

15 Congregavi autem eos ad fluvium, qui decurrit de Ahava, & manſimus ibi tribus diebus: quaſiſque in populo, & in ſacerdotibus de filiis Levi, & non inveni ibi.

C 16 Itaque miſi Eliezer, & Ariel, & Semejam & Elnathan, & Jarib, & alterum Elnathan, & Nathan, & Zachariam, & Moſollam principes: & Jojarib, & Elnathan ſapientes:

17 Et miſi eos ad Eddo, qui eſt primus in Chaphiæ loco, & poſui in ore eorum verba, quæ loquerentur ad Eddo, & fratres ejus Nathinæos, in loco Chaphiæ, ut adducerent nobis miniſtros domus Dei noſtri.

18 Et adduxerunt nobis per manum Dei noſtri bonam ſuper nos, virum doctiſſimum de filiis Moholi, filii Levi, filii Iſrael, & Sarabiæ, & filios ejus, & fratres ejus decem, & octo.

19 Et Haſabiam, & cum eo Iſaiam de filiis Merari, fratresque ejus, & filios ejus viginti:

D 20 Et de Nathinæis, quos dederat David, & principes ad miniſteria Levitarum. Nathinæos ducentos viginti: omnes hi ſuis nominibus vocabantur.

21 Et prædicaſi ibi jejunium juxta fluvium Ahava, ut aſſigeremur coram Domino Deo noſtro, & peteremus ab eo viam rectam nobis, & filiis noſtris, univerſaque ſubſtantie noſtræ.

22 Erubui enim petere à rege auxilium, & equites, qui defenderent nos ab inimico in via: quia dixeramus regi: Manus Dei noſtri

eſt ſuper omnes, qui quaerunt eum in bonitate: & imperium ejus, & fortitudo ejus, & furor ſuper omnes, qui detelinquunt eum.

23 Jejunavimus autem, & rogavimus Deum noſtrum per hoc: & evenit nobis proſpere.

24 Et ſeparavi de principibus ſacerdotum duodecim, Sarabiam, & Haſabiam, & cum eis de ſtribus eorum decem.

25 Appendiſis argentum, & aurum, & vaſa conſecrata domus Dei noſtri, quæ obtulerat rex, & cōſiliatores ejus, & principes ejus, univerſusque Iſrael eorum, qui inventi fuerant:

26 Et appendi in manibus eorum argenti talenta ſexcenta quinquaginta, & vaſa argentea centum, & auri centum talenta:

27 Et crateres aureos viginti, qui habebant ſolidos millenos, & vaſa aris fulgentis optimi duo, pulchra ut aurum.

28 Et dixi eis: Vos ſancti Domini, & vaſa ſancta, & argentum, & aurum, quod ſpontè oblatum eſt Domino Deo patrum noſtrorum:

29 Vigilate, & cuſtodite, donec appendatis coram principibus ſacerdotum, & Levitarum, & ducibus familiarum Iſrael in Jeruſalem, in theſaurum domus Domini.

30 Suſceperunt autem ſacerdotes, & Levitæ pondus argenti, & auri, & vaſorum, ut deſcerent Jeruſalem in domum Dei noſtri.

31 Promovimus ergo ad flumina Ahava duodecimo die menſis primi, ut pergeremus Jeruſalem: & manus Dei noſtri ſuit ſuper nos, & liberavit nos de manu inimici, & inſidiatoris in via.

32 Et venimus Jeruſalem, & manſimus ibi tribus diebus.

33 Die autem quarta appenſum eſt argentum, & aurum, & vaſa in domo Dei noſtri, per manum Meremoth filii Uriæ ſacerdotis, & cum eo Eleazar filius Phinees, cumque eis Jezabed filius Joſue, & Noadaja filius Bennoi Levitæ.

34 Juxta numerum, & pondus omnium: deſcriptumque eſt omne pondus in tempore illo.

35 Sed & qui venerant de captivitate filii tranſmigrationis, obtulerunt holocausta mactata Deo Iſrael, vitulos duodecim pro omni populo Iſrael, arietes nonaginta ſex, agnos ſeptuaginta ſeptem, hircos pro peccato duodecim: omnia in holocaustum Domino.

36 Dederunt autem ediſcia regis ſatrapis, qui erant de conſpectu regis, & ducibus trans Flumen, & elevaverunt populum, domum Dei.

CAPUT IX.

Audiens Eſdras Judæos matrimonia contraxiſſe cum gentibus, ſcindit veſtimenta ſua, & populi peccata conſtitetur, luctetque coram Domino.

Poſtquam autem hæc completa ſunt, acceſſerunt ad me principes, dicentes:

Non eſt ſeparatus populus Iſrael, ſacerdotes & Levitæ, à populis terrarum, & abominacionibus eorum, Chananæi videlicet, & Hethæi, & Pherezæi, & Jebuſæi, & Ammonitarum, & Moabitum, & Egyptiorum, & Amorrhæorum.

2 Tulerunt enim de filiabus eorum ſibi, & filiis ſuis, & commiſcuerunt ſemen ſanctum cum populis terrarum: manus etiam principum, & magiſtratu ſuit in tranſgreſſione hæc prima.

B 3 Cumque audissem sermonem istum, scidi pallium meum, & tunicam, & evelli capillos capitis mei, & barbâ, & sedi mœrens.

4 Convenerunt autem ad me omnes, qui timebant verbum Dei Israel, pro transgressionem eorum qui de captivitate venerant, & ego sedebam tristis usque ad sacrificium vespertinum.

5 Et in sacrificio vespertino surrexi de afflictione mea, & scisso pallio & tunica, curvavi genâ meâ, & expandi manus meas ad Dominum Deum meum.

6 Et dixi: Deus meus, confundor, & erubescio levare faciem meam ad te: quoniam iniquitates nostrâ multiplicatæ sunt super caput nostrum, & delicta nostra creverunt usque ad cælum.

7 A diebus patrum nostrorum: sed & nos ipsi peccavimus graviter usque ad diem hanc, & in iniquitatibus nostris traditi sumus ipsi, & reges nostri, & sacerdotes nostri, in manum regum terrarum, & in gladium, & in captivitatem, & in rapinam, & in confusionem vultus, sicut & die hac.

C 8 Et nunc quasi parum, & ad momentum facta est deprecatio nostra apud Dominum Deum nostrum, ut dimitterentur nobis reliquiæ, & daretur nobis pacillus in loco sancto ejus, & illuminaret oculos nostros Deus noster, & daret nobis vitam modicam in servitute nostra,

9 Quia servi sumus, & in servitute nostra non dereliquit nos Deus noster, sed inclinavit super nos misericordiam coram rege Persarum, ut daret nobis pacillum, & sublimaret domum Dei nostri, & extrueret similitudines ejus, & daret nobis sepem in Juda, & Jerusalem.

10 Et nunc quid dicemus, Deus noster, post hæc? quia dereliquimus mandata tua,

11 Quæ præcepisti in manu servorum tuorum prophetarum, dicens: Terra, ad quam vos ingredimini, ut possideatis eam, terra immunda est, juxta immunditiam populorum, cæteramque terrarum, cum abominationibus eorum, qui repleverunt eam ab ore usque ad os in coinquinatione sua.

D
*Deut
7. 1. 12 * Nunc ergo filias vestras ne detis filiis eorum, & filias eorum ne accipiat filii vestris, & non queratis pacem eorum, & prosperitatem eorum, usque in æternum: ut confortemini, & comedatis, quæ bona sunt terræ, & habeatis filios vestros usque in sæculum.

13 Et post omnia, quæ venerunt super nos in operibus nostris pessimis, & in delicto nostro magno, quia tu Deus noster liberaisti nos de iniquitate nostra, & dedisti nobis salutem sicut est hodie,

14 Ut non converteremur, & irrita faceremus mandata tua, neque matrimonia jungeremus cum populis abominationum istarum. Numquid iratus es nobis usque ad consumptionem, ne dimitteres nobis reliquias ad salutem?

15 Domine Deus Israel, iustus es tu: quoniam derelicti sumus, qui salvaremur sicut die hac. Ecce coram te sumus in delicto nostro, non enim stari potest coram te super hoc.

Esdra, convocatis filiis universis transmigrationis, præcepit repudiari uxores alienigenas: quod cum se facturos spondissent, recensent, qui huic operi præfuerint, & qui hujusmodi matrimonia contraxerant.

A 1 Sic ergo orante Esdra, & implorante eo, & flente, & iacente ante templum Dei, collectus est ad eum de Israel cætus grandis nimis virorum, & mulierum, & puerorum, & flevit populus fletu multo.

2 Et respondit Sechenias filius Jehiel de filiis Aiam, & dixit Esdra: Nos pravaricati sumus in Deum nostrum, & duximus uxores alienigenas de populis terræ: & nunc, si est penitentia in Israel super hoc,

3 Percutiamus fœdus cum Domino Deo nostro, ut projiciamus universas uxores, & eos, qui de his nati sunt, juxta voluntatem Domini, & eorum, qui timent præceptum Domini Dei nostri: secundum legem fiat.

4 Surge, tuum est decernere, nosque erimus tecum: confortare, & fac.

5 Surrexit ergo Esdra, & adjuravit principes sacerdotum, & Levitarum, & omnem Israel, ut facerent secundum verbum hoc, & juraverunt.

6 Et surrexit Esdra ante domum Dei, & abiit ad cubiculum Johanan filii Elisib, & ingressus est illuc, panem non comedit, & aquam non bibit: lugebat enim transgressionem eorum, qui venerant de captivitate.

B 7 Et missa est vox in Juda, & in Jerusalem omnibus filiis transmigrationis, ut congregarentur in Jerusalem.

8 Et omnis, qui non venerit in tribus diebus juxta consilium principum, & seniorum, auferetur universa substantia ejus, & ipse abjicietur de cætu transmigrationis.

9 Convenerunt igitur omnes viri Juda, & Benjamin in Jerusalem tribus diebus, ipse est mensis nonus, vigesimo die mensis: & sedit omnis populus in platea domus Dei, tremantes pro peccato, & pluvius.

10 Et surrexit Esdra sacerdos, & dixit ad eos: Vos transgressi estis, & eduxistis uxores alienigenas, ut adderetis super delictum Israel.

11 Et nunc date confessionem Domino Deo patrum vestrorum, & facite placitum ejus, & separamini à populis terræ, & ab uxoribus alienigenis.

12 Et respondit universa multitudo, dixique voce magna: Juxta verbum tuum ad nos, sic fiat.

13 Veruntamen quia populus multus est, & tempus pluvie, & non sustinemus stare foris, & opus non est diei unius vel duorum (vehementer quippe peccavimus in sermone isto)

14 Constituuntur principes in universa multitudine: & omnes in civitatibus nostris, qui duxerunt uxores alienigenas, veniant in temporibus statutis, & cum his seniores per civitatem, & civitatem, & iudices ejus, donec avertatur ira Dei nostri à nobis super peccato hoc.

C 15 Igitur Jonathan filius Azazel, & Jaasia filius Theeue, steterunt super hoc, & Mesollam, & Sebethai Levites adjuverunt eos:

16 Feceruntque sic filii transmigrationis. Et abierunt Eldras sacerdos, & viri principes familiarum, in domos patrum suorum, & omnes per nomina sua, & sederunt in die primo mensis decimi, ut quærerent rem.

17 Et consummati sunt omnes viri, qui duxerunt uxores alienigenas, usque ad diem primam mensis primi.

18 Et inventi sunt de filiis sacerdotum, qui duxerant uxores alienigenas. De filiis Josue filius Josedec, & fratres ejus, Maasia, & Eliezer, & Jarib, & Godolia.

19 Et dederunt manus suas, ut ejicerent uxores suas, & pro delicto suo arietem de ovibus offerrent.

20 Et de filiis Emmer, Hanani, & Zebedia.

21 Et de filiis Harim, Maasia, & Elia, & Semeja, & Jehiel, & Ozias.

22 Et de filiis Pheshur, Elioenai, Maasia, Ismael, Nathanael, Jozabed, & Elasa.

23 Et de filiis Levitarum, Jozabed, & Semei, & Celaja, ipse est Calita, Phataja, Juda, & Eliezer.

24 Et de cantoribus, Eliafub: Et de janitoribus, Sellum, & Thelem, & Uri.

25 Et ex Israhel, de filiis Pharos, Remesia, & Jezia, & Melchia, & Miamin, & Eliezer, & Melchia, & Banea.

26 Et de filiis Aelam, Mathania, Zacharias, & Jehiel, & Abdi, & Jerimoth, & Elia.

27 Et de filiis Zethua, Elioenai, Eliafub, Mathania, & Jerimoth, & Zabad, & Aziza.

28 Et de filiis Bebai, Johanan, Hanania, Zabbai, Ahabai.

29 Et de filiis Bani, Mosollam, & Meluch, & Adaja, Jalub, & Saal, & Ramoth.

30 Et de filiis Phahath, Moab, Edna, & Chalal, Banajas, & Maafias, Mathanias, Beseleel, Bennui, & Manasse.

31 Et de filiis Herem, Eliezer, Josue, Melchias, Semejas, Simeon,

32 Benjamin, Maloch, Samarias.

33 Et de filiis Hasom, Mathanai, Mathata, Zabad, Elipheleth, Jermai, Manasse, Semei.

34 De filiis Bani, Maaddi, Amram, & Uel,

35 Baneas, & Badajas, Cheliau,

36 Vania, Marimuth, & Eliafub,

37 Mathanias, Mathanai, & Jasi,

38 Et Bani, & Bennui, Semei,

39 Et Salmias, & Nathan, & Adajas,

40 Et Mechnedebai, Sisai, Sarai,

41 Ezral, & Selemiau, Semeia,

42 Sellum, Amaria, Joseph.

43 De filiis Nebo, Jehiel, Mathathias,

Zabaa, Zabina, Jeddu, & Joel, & Banaja.

44 Omnes hi acceperunt uxores alienigenas, & fuerunt ex eis mulieres, quæ pepererant filios.

LIBER NEHEMIÆ, QUI ET ESDRÆ SECUNDUS DICITUR.

CAPUT PRIMUM.

*Nehemias Artaxerxis pincerna, audita
Judæorum, qui à captivitate respu-
derant, afflictione, flet, ac multis die-
bus jejunat, populi peccata confitens,
& misericordiam à Deo petens.*

A

1 Verba Nehemias filii Helchie.
Et factum est in mense Cal-
leu, anno vigesimo, & ego
eram in Susis castro.

2 Et venit Hanani unus de fra-
tribus meis, ipse, & viri ex
Juda: & interrogavi eos de Judæis, qui
remanerant, & supererant de captivitate,
& Jerusalem,

3 Et dixerunt mihi: Qui remanserunt,
& relictii sunt de captivitate ibi in provin-
cia, in afflictione magna sunt, & in op-
probrio: & murus Jerusalem dissipatus est,
& portæ ejus combustæ sunt igni.

B

4 Cumque audissem verba hujuscemodi,
fedi, & fleui, & luxi diebus multis: Jeju-
nabam, & orabam ante faciem Dei cæli.

*Dan.
9. 4.

5 Et dixi: * Quæso, Domine Deus cæli,
fortis, magne, atque terribilis, qui
custodis pactum, & misericordiam cum
his, qui te diligunt, & custodiunt man-
data tua:

C

6 Fiant aures tuæ auscultantes, & oculi
tui aperti, ut audias orationem servi tui,
quam ego oro coram te hodie, nocte &
die, pro filiis Israel servis tuis: & confiteor
pro peccatis filiorum Israel, quibus
peccaverunt tibi: ego, & domus patris
mei peccavimus,

7 Vanitate seducti sumus, & non custo-
divimus mandatum tuum, & cætemonias,
& judicia, quæ præcepisti Moyfi famulo
tuo.

8 Memento verbi, quod mandasti Moyfi
servo tuo, dicens: Cum transgressi fueri-
tis, ego dispergam vos in populos:

D

9 Et si revertamini ad me, & custodiatis
præcepta mea, & faciatis ea: etiamsi
abduci fueritis ad extrema cæli, inde
congregabo vos, & reducam in locum,
quem elegi, ut habitaret nomen meum
ibi.

10 Et ipsi servi tui, & populus tuus:
quos redemisti in fortitudine tua magna,
& in manu tua valida.

11 Obsecro, Domine, sit auris tua atten-
dens ad orationem servi tui, & ad oratio-
nem servorum tuorum, qui volunt timere
nomen tuum: & dirige servum tuum hodie,
& da ei misericordiam ante virum hunc:
ego enim eram pincerna regis.

CAPUT II.

*Nehemias impetratis à rege litteris veniit
Jerusalem, & ad muros instaura-
tionem hortatur, & incumbit, frustra
fremantibus hostibus.*

1 Factum est autem in mense Nisan, anno
vigesimo Artaxerxis regis: & vinum
erat ante eum, & levavi vinum, & dedi regi:
& eram quasi languidus ante faciem ejus.

2 Dixitque mihi rex: Quare vultus tuus
tristis est, cum te ægrotum non videam? non
est hoc frustra, sed malum nescio quod in
corde tuo est. Et timui valde, ac nimis.

3 Et dixi regi: Rex, in æternum vive:
quare non mereat vultus meus, quia civi-
tas domus sepulchrorum patris mei deserta
est, & portæ ejus combustæ sunt igni?

4 Et ait mihi rex: Pro qua re postulas?
Et oravi Deum cæli,

5 Et dixi ad regem: Si videtur regi bonum,
& si placeat servus tuus ante faciem tuam, ut
mittas me in Judæam, ad civitatem sepul-
chri patris mei, & ædificabo eam.

6 Dixitque mihi rex, & regina, quæ sedebat
juxta eum: Usque ad quod tempus erit
iter tuum, & quando reverteris? Et pla-
cuit ante vultum regis, & misit me: &
constitui ei tempus.

7 Et dixi regi: Si regi videtur bonum, episto-
las det mihi ad duces regionis trans Flumen,
ut traducant me, donec veniam in Judæam:

8 Et epistolam ad Alaph custodem salus
regis, ut det mihi ligna, ut tegere possim
portas turris domus, & muros civitatis, &
domum, quam ingressus fuero. Et dedit mi-
hi rex juxta manum Dei mei bonam mecum.

9 Et veni ad duces regionis trans Flumen,
dedique eis epistolas regis. Miserat autem
rex mecum principes militum, & equites.

10 Et audierunt, Sanaballat Horonites, &
Tobias servus Ammanites: & contristati sunt
afflictione magna, quod venisset homo, qui
quereret prosperitatem filiorum Israel.

11 Et veni Jerusalem, & eram ibi tribus
diebus:

12 Et surrexi nocte ego, & viri pauci me-
cum, & non indicavi cuiquam, quid Deus
dedisset in corde meo, ut facerem in Jeru-
salem, & jumentum non erat mecum,
nisi animal, cui sedebam.

13 Et egressus sum per portam vallis nocte,
& ante fontem draconis, & ad portam ster-
coris, & considerabam murum Jerusalem
dissipatum, & portas ejus consumptas igni:

14 Et transivi ad portam fontis, & ad
aquæductum regis, & non erat locus ju-
mento, cui sedebam, ut transiret.

15 Et accendi per torrentem nocte, & con-

fidera-

nderabam murum, & reversus veni ad portam vallis, & redii.

16 Magistratus autem nesciebant, quò abiissem, aut quid ego facerem: sed & Judæis, & sacerdotibus, & optimatibus, & magistratibus, & reliquis, qui faciebant opus usque ad id loci nihil indicaveram.

17 Et dixi eis: Vos nostis afflictionem, in qua sumus; quia Jerusalem deserta est, & portæ ejus consumptæ sunt igni: venite, & ædificemus muros Jerusalem, & non finis ultra opprobrium.

D 18 Et indicavi eis manum Dei mei, quòd esset bona mecum, & verba regis, quæ locutus esset mihi, & ajo: Surgamus, & ædificemus. Et confortatæ sunt manus eorum in bono.

19 Audierunt autem Sannaballat Horonites, & Tobias servus Ammanites, & Gosem Arabs, & subannaverunt nos, & desupererunt, dixeruntque: Quæ est hæc res, quam facitis? numquid contra regem vos rebellatis?

20 Et reddidi eis sermonem, dixique ad eos: Deus cæli ipse nos juvat, & nos servi ejus sumus: surgamus, & ædificemus: vobis autem non est pars, & justitia, & memoria in Jerusalem.

C A P U T III.

Jerusalem in muris, turribus, ac portis ædificatur à variis, qui hic recensentur.

A 1 E T surrexit Eliasib sacerdos magnus, & fratres ejus sacerdotes, & ædificaverunt portam gregis: ipsi sanctificaverunt eam, & statuerunt valvas ejus, & usque ad turrim centum cubitorum sanctificaverunt eam, usque ad turrim Hananeel.

2 Et juxta eam ædificaverunt viri Jericho, & juxta eam ædificavit Zachur filius Amri.

3 Portam autem piscium ædificaverunt filii Asnaa, ipsi texerunt eam, & statuerunt valvas ejus, & seras, & vestes: Et juxta eos ædificavit Marimuth filius Uriæ, filii Accus:

B 4 Et juxta eam ædificavit Mosollam filius Barachia, filii Mesezebel: & juxta eos ædificavit Sadoc filius Baana:

5 Et juxta eos ædificaverunt Thecueni: optimates autem eorum non supposuerunt colla sua in opere Domini sui.

6 Et portam veterem ædificaverunt Jojada filius Phæsea, & Mosollam filius Belodia: ipsi texerunt eam, & statuerunt valvas ejus, & seras, & vestes:

7 Et juxta eos ædificaverunt Meltias Gabaoites, & Jadon Meronathites, viri de Gabao, & Maspha, pro duce, qui erat in regione trans Flumen.

8 Et juxta eam ædificavit Eziel filius Araja aurifex: & juxta eam ædificavit Ananias filius pigmentarii: & dimiserunt Jerusalem usque ad murum plateæ latioris.

C 9 Et juxta eam ædificavit Raphaja filius Hur, princeps vici Jerusalem.

10 Et juxta eam ædificavit Jedaja filius Haromaph contra domum suam: & juxta eam ædificavit Hattus filius Hasebonia.

11 Mediam partem vici ædificavit Melchias filius Herem, & Hasub filius Phathath Moab, & turrim furnorum.

12 Et juxta eam ædificavit Sellum filius Alohes princeps media partis vici Jerusalem, ipse, & filia ejus.

13 Et portam vallis ædificavit Hanum, & habitatores Zanoë: ipsi ædificaverunt eam, & statuerunt valvas ejus, & seras, & vestes, & mille cubitos in muro usque ad portam sterquilini.

14 Et portam sterquilini ædificavit Melchias filius Rechab, princeps vici Bethacharam: ipse ædificavit eam, & statuit valvas ejus, & seras, & vestes.

15 Et portam fontis ædificavit Sellum filius Cholhoza, princeps pagi Maspha: ipse ædificavit eam, & texit, & statuit valvas ejus, & seras, & vestes, & muros piscine Siloe in hortum regis, & usque ad gradus, qui descendunt de civitate David.

16 Post eum ædificavit Nehemias filius Azboc, princeps dimidia partis vici Bethsur, usque contra sepulchrum David, & usque ad piscinam, quæ grandi opere constructa est, & usque ad domum fortium.

17 Post eum ædificaverunt Levita, Rehûm filius Benni: post eum ædificavit Hasebias princeps dimidia partis vici Ceila in vico suo.

18 Post eum ædificaverunt fratres eorum, Bavaï filius Enadad, princeps dimidiæ parvis Ceile.

E 19 Et ædificavit juxta eum Azer filius Josue princeps Maspha, mensuram secundam, contra alcensum firmissimi anguli.

20 Post eum in monte ædificavit Baruch filius Zachai mensuram secundam, ab angulo usque ad portam domus Eliasib sacerdotis magni.

21 Post eum ædificavit Merimuth filius Uriæ filii Haccus, mensuram secundam, à porta domus Eliasib, donec extenderetur domus Eliasib.

22 Et post eum ædificaverunt sacerdotes, viri de campetribus Jordanis.

23 Post eum ædificavit Benjamin, & Hasub contra domum suam: & post eum ædificavit Azarias filius Maasie filii Ananias contra domum suam.

24 Post eum ædificavit Bennui filius Henadad mensuram secundam, à domo Azariae usque ad flexuram, & usque ad angulum.

F 25 Phalel filius Ozi contra flexuram, & turrim quæ eminet de domo regis excelsa, id est, in atrio carceris: post eum Phadaja filius Pharos.

26 Nathinzi autem habitabant in Ophel usque contra portam aquarum ad Orientem, & turrim, quæ prominebat.

27 Post eum ædificaverunt Thecueni mensuram secundam à regione, à turre magna, & eminente usque ad murum templi.

28 Sursum autem à porta equorum ædificaverunt sacerdotes, unusquisque contra domum suam.

29 Post eos ædificavit Sadoc filius Emmer contra domum suam.

30 Et post eum ædificavit Semajas filius Sechenia, custos portæ orientalis.

G 31 Post eum ædificavit Hanania filius Selema, & Hannun filius Seleph sextus, mensuram secundam: post eum ædificavit Mosollam filius Barachia, contra gazophylacium suum. Post eum ædificavit Melchias filius aurificis usque ad domum Nathinorum, & scuta vendentium contra portam judicalem, & usque ad cœnaculum anguli.

32 Et inter Cœnaculum anguli in porta gregis ædificaverunt aurifices, & negotiatores.

CAPUT IV.

Adversantibus Sanaballat, & Tobia cum ceteris gentibus, Judai altera manu edificant, altera gladium tenent, & Nehemia contra illorum subsannationes, & insidias Deum orante, opus perficitur.

A **F**actum est autem, cum audisset Sanaballat, quoddam edificaremur murum, iratus est valde: & motus nimis subsannavit Judaeos.

2 Et dixit coram fratribus suis, & frequentia Samaritanorum: Quid Judaei faciunt imbecilles? Num dimittunt eos gentes? Num sacrificabunt, & complebunt in una die? Numquid edificare poterunt lapides de acervis pulveris, qui combusti sunt?

3 Sed & Tobias Ammanites proximus ejus, ait: Edificent: si ascenderit vulpes, transiliet murum eorum lapideum.

4 Audi Deus noster, quia facti sumus despectui: converte opprobrium suum per caput eorum, & da eos in desolationem in terra captivitatis.

5 Ne operas iniquitatem eorum, & peccatum eorum coram facie tua non deleatur, quia irriserunt edificantes.

B **I**taque edificavimus murum, & conjunximus eorum usque ad partem dimidiam: & provocatum est cor populi ad operandum.

7 Factum est autem, cum audisset Sanaballat, & Tobias, & Arabes, & Ammanitae, & Azoriti, quod obducta esset cicatrix muri Jerusalem, & quoddam capissent interrupta concludi, irati sunt nimis.

8 Et congregati sunt omnes pariter, ut venirent, & pugnarent contra Jerusalem, & molirentur insidias.

9 Et oravimus Deum nostrum, & posuimus custodes super murum die ac nocte contra eos.

10 Dixit autem Judas: Debilitata est fortitudo portantis, & humus nimia est, & nos non poterimus edificare murum.

11 Et dixerunt hostes nostri: Nesciant, & ignorent, donec venimus in medium eorum, & interficiamus eos, & cessare faciamus opus.

C **12** Factum est autem, venientibus Judaeis, qui habitabant juxta eos: & dicentibus nobis per decem vices, & omnibus locis, quibus venerant ad nos.

13 Statui in loco post murum per circuitum populum in ordinem cum gladiis suis, & lanceis, & arcibus.

14 Et perspexi, atque surrexi: & ajo ad oprimatos, & magistratos, & ad reliquam partem vulgi: Nolite timere a facie eorum. Domini magni, & terribilis memoretur, & pugnat pro fratribus vestris, filiis vestris, & filiabus vestris, & uxoribus vestris, & domibus vestris.

15 Factum est autem, cum audissent inimici nostri nuntiatum esse nobis, dissipavit Deus consilium eorum. Et reversi sumus omnes ad muros, unusquisque ad opus suum.

16 Et factum est a die illa, media pars juvenum eorum faciebat opus, & media parata erat ad bellum, & lanceae, & scuta, & arcus, & loricae, & principes post eos in omni domo Juda.

D **17** Edificantium in muro, & portantium onera, & imponentium: una manu sua faciebat opus, & altera tenebat gladium.

18 Edificantium enim unusquisque gladio erat accinctus renes. Et edificabant, &

clangebant buccina juxta me.

19 Et dixi ad optinatos, & ad magistratos, & ad reliquam partem vulgi: Opus grande est, & latum, & nos separati sumus in muro procul alter ab altero:

20 In loco quocumque audieritis clangorem tubae, illuc concurrite ad nos: Deus noster pugnabit pro nobis.

21 Et nos ipsi faciamus opus: & media pars nostrum teneat lanceas, ab ascensu aurora, donec egrediantur astra.

22 In tempore quoque illo dixi populo: Unusquisque cum pueris suis maneat in medio Jerusalem, & sint nobis vices per noctem, & diem, ad operandum.

23 Ego autem, & fratres mei, & pueri mei, & custodes, qui erant post me, non deponebamus vestimenta nostra: unusquisque tantum nudabatur ad baptismum.

CAPUT V.

In magna inopia Nehemias divites avaros increpat, usurasque prohibet, sua indigentibus sponte largiens: itaque hanc operis remoram submovet.

A **E**t factus est clamor populi, & uxorum ejus magnus, adversus fratres suos Judaeos.

2 Et erat, qui diceret: Filii nostri, & filiae nostrae multae sunt nimis: accipiamus pro pretio eorum frumentum, & comedamus, & vivamus.

3 Et erant qui dicerent: Agros nostros, & vineas, & domos nostras opponamus, & accipiamus frumentum in fame.

4 Et alii dicebant: Mutuo sumamus pecunias in tributa regis, & demulscue agros nostros, & vineas:

5 Et nunc sicut carnes fratrum nostrorum, sic carnes nostrae sunt: & sicut filii eorum, ita & filii nostri: ecce nos subjugamus filios nostros, & filias nostras in servitutem, & de filiabus nostris sunt famulae, nec habemus unde possint redimi, & agros nostros, & vineas nostras alii possident.

B **6** Et iratus sum nimis, cum audissem clamorem eorum secundum verba haec:

7 Cogitavi quod meum mecum: & increpavi optimates, & magistratos, & dixi eis: Usurasne singuli a fratribus vestris exigitis? Et congregavi adversum eos concionem magnam.

8 Et dixi eis: Nos ut scitis, redemimus fratres nostros Judeos, qui venditi fuerat gentibus secundum possibilitatem nostram: & vos igitur venderis fratres vestros, & redimemus eos? Et siluerunt, nec invenerunt quid responderent.

9 Dixique ad eos: Non est bona res, quam facitis: quare non in timore Dei nostri ambulatis, ne exprobrete nobis a gentibus inimicis nostris?

10 Et ego, & fratres mei, & pueri mei, commodavimus plurimis pecuniam, & frumentum: non repetamus in commune istud, & alienum concedamus, quod debetur nobis.

11 Reddere eis hodie agros suos, & vineas suas, & oliveta sua, & domos suas: quia potius & centesimam pecuniae, frumenti, vini, & olei, quam exigere soletis ab eis, date pro illis.

C **12** Et dixerunt: Reddemus, & ab eis nihil quaremus: sique faciemus ut loqueris. Et vocavi sacerdotes, & adjuravi eos, ut facerent juxta quod dixeram.

13 Insuper excussi sinum meum, & dixi: Si

excitavit Deus omnem virum, qui non cōpleverit verbum illud de domo sua, & de laboribus suis: sic excitatus, & vacuus fiat. Et dixit universa multitudo: Amen. Et laudaverunt Deum. Fecit ergo populus sicut erat dictum.

14 A die autem illa, qua præceperat rex mihi, ut essem dux in Terra Juda, ab anno vigesimo usque ad annum trigessimum secundum Artaxerxis regis, per annos duodecim, ego, & fratres mei annonas, quæ ducibus debebantur, non comedimus.

15 Duces autem primi, qui fuerant ante me, gravaverunt populum, & acceperunt ab eis, in pane, & vino, & pecunia, quotidie siclos quadraginta: sed & ministri eorum depreserunt populum. Ego autem non feci ita, propter timorem Dei.

D 16 Quin potius in opere muri ædificavi, & agrum non emi, & omnes pueri mei congregati ad opus erant.

17 Judai quoque, & magistratus, centum quinquaginta viri, & qui veniebant ad nos de gentibus, quæ in circuitu nostro sunt, in mensa mea erant.

18 Parabatur autem mihi per dies singulos bos unus, arietes sex electi, exceptis volatilibus, & inter dies decem vina diversa, & alia multa tribuebant in super & annonas ducatus mei non quasi: valde enim attenuatus erat populus.

19 Memento mei, Deus meus, in bonum, secundum omnia, quæ feci populo huic.

C A P U T V I.

Sanaballat cum sociis Nehemiam ad sedus infidiosis literis invitans, minatur accusationem de affellato regno, ac sic ædificationem impedire nitens, non terret. nec immutat propositum Nehemie: completoque mure, timuerunt omnes finitimes gentes.

A 1 Factum est autem, cum audisset Sanaballat, & Tobia, & Gosslem Arabs, & ceteri inimici nostri, quod ædificassem ego murum, & non esset in ipso residua interruptio (usque ad tempus autem illud valvas non posueram in portis).

2 Miserunt Sanaballat, & Gosslem ad me dicentes: Veni, & percutiamus fœdus pariter in viculis in campo Ono. Ipsi autem cogitabant, ut facerent mihi malum.

3 Misi ergo ad eos nuntios, dicens: Opus grande ego facio, & non possum descendere: ne forte negligatur cum venero, & descendero ad vos.

4 Miserunt autem ad me secundum verbum hoc per quatuor vices: & respondi eis juxta sermonem priorem.

D 5 Et misit ad me Sanaballat iuxta verbum prius quinta vice puerum suum, & epistolam habebat in manu sua scriptam hoc modo:

6 IN GENTIBUS auditum est, & Gosslem dixit, quod tu, & Judæi cogitis rebellare, & propterea ædificas murum, & levare te velis super eos regem: propter quam causam

7 Et prophetas posueris, qui prædicent de te in Jerusalem, dicentes: Rex in Judæa est. Auditurus est rex verba hæc: idcirco nunc veni, ut ineamus consilium pariter.

8 Et misi ad eos, dicens: Non est factum secundum verba hæc, quæ tu loqueris: de corde enim tuo tu componis hæc.

9 Omnes enim hi terrebant nos, cogitantes

quod cessarent manus nostræ ab opere, & quiesceremus. Quam ob causam magis confortavi manus meas:

10 Et ingressus sum domum. Semejæ filii Dalajæ filii Metabeel secretò. Qui ait: Tragemus nobiscum in domo Dei in medio templi, & claudamus portas adis, quia venturi sunt, ut interficiant te, & nocte venturi sunt ad occidendum te.

11 Et dixi: Num quisquam similis mei fugit? & quis ut ego ingredietur templum, & vivet? non ingrediar.

12 Et intellexi, quod Deus non misisset eum, sed quasi vaticinans locutus esset ad me, & Tobias, & Sanaballat conduxissent eum.

13 Acceperat enim pretium, ut territus facerem, & peccarem, & haberent malum, quod exprobrarent mihi.

14 Memento mei Domine, pro Tobia, & Sanaballat, juxta opera eorum talia: sed & Noadiæ propheta, & ceterorum prophetarum, qui terrebant me.

15 Cōpletus est autem murus vigesimo quinto die mensis Elul, quinquaginta duobus diebus.

16 Factum est ergo cum audissent omnes inimici nostri, ut timerent universæ gentes, quæ erant in circuitu nostro, & conciderent intra semetipsos, & scirent, quod à Deo factum esset opus hoc.

17 Sed & in diebus illis, multæ optimatum Judæorum Epistolæ mittebantur ad Tobiam, & à Tobia veniebant ad eos.

18 Multi enim erant in Judæa habentes juramentum ejus, quia gener erat Secheniæ filii Area, & Johanan filius ejus acceperat filiam Mosollam filii Barachiæ.

19 Sed & laudabant eum coram me, & verba mea nuntiabant ei: & Tobias mittebat epistolas, ut terretet me.

C A P U T V I I.

Per Nehemiam constituuntur custodes in Jerusalem, deinde convocato populo recensentur hi, qui primam ascenderant Jerusalem, unacum iumentis ipsorum, danturque munera ad opus ædificationis.

1 Postquam autem ædificatus est murus, & posui valvas, & recensui janitores, & cantores, & Levitas:

2 Præcepi Hanani fratri meo, & Hananiam principi domus de Jerusalem (ipse enim quasi vir verax, & timens Deum plus ceteris videbatur).

3 Et dixi eis: Non aperiantur portæ Jerusalem usque ad calorem solis. Cumque adhuc assisterent, clausæ portæ sunt, & oppilata: & posui custodes de habitatoribus Jerusalem, singulos per vices suas, & unumquemque contra domum suam.

4 Civitas autem erat lata nimis, & grandis, & populus parvus in medio ejus, & non erant domus ædificatae.

5 Deus autem dedit in corde meo, & congregavi optimates, & magistratus, & vulgus, ut recenserem eos: & inveni librum census eorum, qui ascenderant primam, & inventum est scriptum in eo.

6 Isti filii provinciarum, qui ascenderunt de captivitate migrantium, quos transfulerat Nabuchodonosor rex Babylonis, & reversi sunt in Jerusalem, & in Judæam, unusquisque in civitatem suam.

C

D

A

Ecclesi.

4. 15.

Ecclesi.

2. 11.

L

- 7 Qui venerunt cū Zorobabel, Josue, Nechemias, Azarias, Raamias, Nahamani, Mardocheus, Belsam, Mefpharat, Begoai, Nahum, Baana. Numerus virorum populi Israel :
- 8 Filii Pharos, duo millia centum septuaginta duo :
- 9 Filii Saphatia, trecenti septuaginta duo :
- 10 Filii Area, sexcenti quinquaginta duo :
- 11 Filii Phathathmoab filiorum Josue, & Joab, duo millia octingenti decem, & octo .
- 12 Filii Ælam, mille ducenti quinquagintaquatuor .
- 13 Filii Zechua, octingenti quadragintaquinque :
- 14 Filii Zachai, septingenti sexaginta :
- 15 Filii Bannui, sexcenti quadraginta octo :
- 16 Filii Bebai, sexcenti vigintiocto :
- 17 Filii Azgad, duo millia trecenti vigintiduo .
- 18 Filii Adonias, sexcenti sexaginta septem :
- 19 Filii Beguai, duo millia sexaginta septē :
- 20 Filii Adin, sexcenti quinquagintaquinque :
- 21 Filii Ater, filii Hezecia, nonaginta octo :
- 22 Filii Halem, trecenti vigintiocto :
- 23 Filii Besai, trecenti vigintiquatuor :
- 24 Filii Hareph, centum duodecim :
- 25 Filii Gabao, nonagintaquinque :
- 26 Filii Bethlehem, & Netupha, centum octoginta octo .
- 27 Viri Anathoth, centum viginti octo .
- 28 Viri Bethazmoth, quadraginta duo .
- 29 Viri Cariathiarim, Cephira, & Beroth, septingenti quadraginta tres .
- 30 Viri Rhama, & Geba, sexcenti viginti unus .
- 31 Viri Machmas, centum vigintiduo .
- 32 Viri Bethel, & Hai centum vigintitres .
- 33 Viri Nebo alterius, quinquagintaduo .
- 34 Viri Ælam alterius, mille ducentiquinquagintaquatuor .
- 35 Filii Harem, trecenti viginti .
- 36 Filii Jerichot, trecenti quadragintaquinque :
- 37 Filii Lod, Hadid, & Ono, septingenti vigintiunus .
- 38 Filii Senaa, tria millia nongenti triginta .
- 39 Sacerdotes : Filii Idaja in domo Josue, nongenti septuaginta tres .
- 40 Filii Emmer, mille quinquagintaduo .
- 41 Filii Phashur, mille ducenti quadraginta septem .
- 42 Filii Arem, mille decē & septē . Levitæ :
- 43 Filii Josue, & Cedmihel filiorum
- 44 Odvia, septuaginta quatuor . Cantores :
- 45 Filii Asaph, centum quadraginta octo .
- 46 Janitores : Filii Sellum, filii Ater, filii Telmon, filii Accub, filii Hatita, filii Sobai, centum triginta octo .
- 47 Nathinai : filii Soha, filii Hafupha, filii Tebbaoth,
- 48 Filii Ceros, filii Sias, filii Phadon, filii Lebana, filii Hagaba, filii Selmai,
- 49 Filii Hanan, filii Geddel, filii Gaher,
- 50 Filii Raaja, filii Rafim, filii Necoda,
- 51 Filii Gefem, filii Afa, filii Phasea,
- 52 Filii Besai, filii Munim, filii Nephussim,
- 53 Filii Bacub, filii Hacupha, filii Harhur,
- 54 Filii Berioth, filii Mahida, filii Harfa,
- 55 Filii Bercos, filii Sisara, filii Thema,
- 56 Filii Nafia, filii Hatipha,
- 57 Filii servorum Salomonis, filii Sothai, filii Sophereth, filii Pharida,
- 58 Filii Jahala, filii Darcoo, filii Jeddel,

59 Filii Saphatia, filii Hatil, filii Phochereth, qui erat ortus ex Sabaim, filio Amon .

60 Omnes Nathinai, & filii servorum Salomonis, trecenti nonagintiduo .

61 Hi sunt autem, qui ascenderunt de Thelmela, Thelharfa, Cherub, Addon, & Emmer : & non poterunt indicare domū patrum suorum : & semen suum, utrum ex Israel essent .

62 Filii Dalaja, filii Tobia, filii Necoda, sexcenti quadraginta duo .

63 Et de sacerdotibus, filii Habia, filii Accos, filii Berzellai, qui accepit de filiabus Berzellai Galaaditis uxorem : & vocatus est nomine eorum .

64 Hi quæserunt scripturā suam in censu, & non invenerunt : & eadem sunt de sacerdotio .

65 Dixitque Atherfatha eis, ut non manducarent de Sanctis sanctorum, donec staret sacerdos doctus, & eruditus .

66 Omnis multitudo quasi vir unus, quadragintaduo millia trecenti sexaginta,

67 Absque servis, & ancillis eorum, qui erant septem millia trecenti triginta septem, & inter eos cantores, & cantatrices, ducenti quadraginta quinque .

68 Equi eorum, septingenti triginta sex : muli eorum, ducenti quadragintaquinque :

69 Cameli eorum, quadringenti triginta quinque : asini sex millia septingenti viginti .

Hucusque refertur quid in commentario scriptum fuerit, ex in Nehemie historia textitur .

70 Nonnulli autem de principibus familiarum dederunt in opus. Atherfatha dedit in thesaurum auri drachmas mille, phialas quinquaginta, tunicas sacerdotales quingentas triginta .

71 Et de principibus familiarum dederunt in thesaurum operis, auri drachmas viginti millia, & argenti mnas duo millia ducentas .

72 Et quod dedit reliquus populus, auri drachmas viginti millia, & argenti mnas duo millia, & tunicas sacerdotales sexaginta septem .

73 Habitaverunt autem sacerdotes, & Levitæ, & janitores, & cantores, & reliquum vulgus, & Nathinai, & omnis Israel, in civitatibus suis .

C A P U T VIII.

Esdras distinctē populo verba Legis recitat, explicatque, facto per Levitas silentio, & contristatum populum Nehemias consolatur, allatisque frondibus celebrant septem diebus festum tabernaculorum, legente singulis diebus Esdra in Libro Legis .

1 **E**t venerat mensis septimus : filii autem Israel erant in civitatibus suis . Congregatusque est omnis populus quasi vir unus, ad plateam, quæ est ante portam aquarum : & dixerunt Eldra scribæ, ut afferret librum legis Moyfi, quam præceperat Dominus Israeli .

2 Attulit ergo Esdras sacerdos legem coram multitudine virorum, & mulierum, cunctisque, qui poterant intelligere, in die prima mensis septimi .

3 Et legit in eo aperte in platea, quæ erat ante portam aquarum, de mane usque ad mediam diem, in conspectu virorum, & mulierum, & sapientium : & aures omnis populi erant erectæ ad librum .

CAPUT IX.

*Populus in jejunio, & saccis panitens, se-
parat se ab alienigenis: Levitæ consi-
derant Dei beneficia: & steterunt, & confite-
batur peccata sua, & iniquitates patrū suorum.
Et confurrexerunt ad standum: & lege-
runt in volumine legis Domini Dei sui,
quater in die, & quater confitebantur, &
adorabant Dominum Deum suum.*

*1 In die autem vigesimo quarto mensis hu-
jus, convenerunt filii Israel in jejunio,
& in saccis, & humus super eos.*

*2 Et separatū est semen filiorum Israel ab
omni filio alienigena: & steterunt, & confite-
batur peccata sua, & iniquitates patrū suorum.*

*3 Et confurrexerunt ad standum: & lege-
runt in volumine legis Domini Dei sui,
quater in die, & quater confitebantur, &
adorabant Dominum Deum suum.*

*4 Surrexerūt autē super gradum Levitarum
Josue, & Bani, & Cedmihel, Sabania, Bonni,
Sarebias, Bani, & Chanani: & clamaverunt
voce magna ad Dominum Deum suum.*

*5 Et dixerunt Levitæ, Josue, & Cedmihel,
Bonni, Hasebna, Serebia, Odaja, Sebnia,
Phathahia: Surgite, benedicite Domino
Deo vestro ab aeterno usque in aeternum:
& benedicant nomini gloriæ tuæ excello,
in omni benedictione, & laude.*

*6 Tu ipse Domine, solus, tu fecisti cælum, &
cælum cælorum, & omnem exercitum eorū:
terram, & universā, quæ in ea sunt: maria,
& omnia quæ in eis sunt: & tu vivificas
omnia hæc, & exercitus cæli te adorat.*

*7 Tu ipse, Domine Deus, qui elegisti Ab-
raham, & eduixisti eum de igne Chaldaeo-
rum, & posuisti nomen ejus Abraham.*

*8 Et invenisti cor ejus fidele coram te: &
percussisti cum eo sœdus, ut daret ei terram
Chanani, Hethæi, & Amorri, & Pherezæi,
& Jebusæi, & Gergesæi, ut daret semini ejus:
& implesti verba tua, quoniam justus es.*

*9 Et vidisti afflictionem patrum nostrorum
in Ægypto: clamoremque eorum audisti su-
per mare rubrum.*

*10 Et dedisti signa atque portenta in Pha-
raone, & in universis servis ejus, & in
omni populo terræ illius: cognovisti enim,
quia superbe egerant contra eos: & fecisti
tibi nomen, sicut & in hac die.*

*11 Et mare divisisti ante eos, & transierunt
per medium maris in sicco: persecutores
autem eorum projecisti in profundum,
quasi lapidem in aquas validas.*

*12 Et in columna nubis ductor eorum fuisti
per diem, & in columna ignis per noctem, ut
appareret eis via, per quam ingrediebantur.*

*13 Ad montem quoque Sinai descendisti, &
locutus es cum eis de cælo, & dedisti eis ju-
dicia recta, & legem veritatis, cæremoni-
as, & præcepta bona:*

*14 Et sabbatum sanctificationum tuam ostendi-
sti eis, & mandata, & cæremonias, & legem
præcepisti eis in manu Moyfi servi tui.*

*15 Panem quoque de cælo dedisti eis in fa-
me eorum, & aquam de petra eduixisti eis si-
tientibus, & dixisti eis, ut ingrederentur,
& possiderent terram super quam levasti
manum tuam, ut traderes eis.*

*16 Ipsi verò, & patres nostri superbe
egerunt, & induraverunt cervices suas, &
non audierunt mandata tua.*

17 Et noluerunt audire, & non sunt recordati

*4 Stetit autem Eldras scriba super gradum
ligneum, quem fecerat ad loquendum: &
steterunt juxta eum, Mathathias, & Seme-
ja, & Ania, & Uria, & Helcia, & Maafia,
ad dexteram ejus: & ad sinistram Phadaja,
Mifael, & Melchia, & Hafum, & Hasbadana,
Zacharia, & Mosollam.*

*5 Et aperuit Eldras librum coram omni po-
pulo: super universū quippe populi eminebat,
& cum aperisset eum, stetit omnis populus.*

*6 Et benedixit Eldras Domino Deo magno:
& respondit omnis populus: Amen, Amen:
elevans manus suas, & incurvati sunt, &
adoraverunt Deum prout in terram.*

*7 Porro Josue, & Bani, & Serebia, Jamin,
Accub, Septhai, Odia, Maafia, Celita, Azarias,
Jozabed, Hanan, Phalaja, Levitæ silentium
faciebant in populo ad audiendam legem:
populus autem stabat in gradu suo.*

*8 Et legerunt in Libro legis Dei distinctè,
& aperte ad intelligendum: & intellexe-
runt cum legeretur.*

*9 Dixit autem Nehemias (ipse est Atherfa-
tha) & Eldras sacerdos & scriba, & Levitæ
interpretantes universi populo: Dies sancti-
ficatus est Domino Deo nostro, nolite luge-
re, & nolite flere. Flebat enim omnis
populus, cum audiret verba legis.*

*10 Et dixit eis: Ite, comedite pinguis, &
bibite multum, & mittite partes his, qui non
præparaverunt sibi: quia sanctus dies Domi-
ni est: & nolite contristari: gaudium etenim
Domini est fortitudo nostra.*

*11 Levitæ autem silentium faciebant in om-
ni populo, dicentes: Tacete, quia dies
sanctus est, & nolite dolere.*

*12 Abiit itaque omnis populus, ut comederet,
& biberet, & mitteret partes, & faceret
lætitiā magnam: quia intellexerant verba,
quæ docuerat eos.*

*13 Et in die secundo congregati sunt prin-
cipes familiarum universi populi, sacerdo-
tes, & Levitæ, ad Eldram scribam, ut in-
terpretaretur eis verba Legis.*

*14 Et invenerunt scriptum in Lege, præ-
cepisse Dominum in manu Moyfi, ut ha-
bitent filii Israel in tabernaculis, in die
solemni, mense septimo:*

*15 Et ut prædicent, & divulgent vocem in
universis urbibus suis, & in Jerusalem, di-
centes: Egredimini in montem, & afferite
frondes olivæ, & frondes ligni pulcherri-
mi, frondes myrti, & ramos palmarum,
& frondes ligni nemorosi, ut fiant taber-
nacula, sicut scriptum est.*

*16 Et ingressus est populus, & attulerunt.
Feceruntque sibi tabernacula uniusquisque in
domo suo, & in atriis suis, & in atriis do-
mus Dei, & in platea portæ aquarum, &
in platea portæ Ephraim.*

*17 Fecit ergo universa Ecclesia eorum qui
redierant de captivitate, tabernacula, &
habitaverunt in tabernaculis: non enim
fecerant a diebus Josue filii Nun taliter fi-
lii Israel usque ad diem illum. Et fuit læ-
titiā magna nimis.*

*18 Legit autem in Libro legis Dei per dies
singulos, à die primo usque ad diem novissi-
mum, & fecerunt solemnitatem septem die-
bus, & in die octavo collectam juxta ritum.*

Gen.
11, 31.

C

mirabilium tuorum, quæ feceras eis. Et induraverunt cervices suas, & dederunt caput, ut converterentur ad servitutem suam, quasi per contentionem. Tu autem Deus propitius, & clemens, & misericors, & longanimis, & multæ miserationis, non dereliquisti eos,

D 18 Et quidem cum fecissent sibi vitulum conflatilem, & dixissent: Iste est Deus tuus, qui eduxit te de Ægypto: feceruntque blasphemias magnas.

19 Tu autem in misericordiis tuis multis non dimisisti eos in deserto: columna nubis non recessit ab eis per diem, ut duceret eos in viam, & columna ignis per noctem, ut ostenderet eis iter, per quod ingrederentur.

20 Et spiritum tuum bonum dedisti, qui doceret eos, & manna tuum non prohibuisti ab ore eorum, & aquam dedisti eis in siti.

21 Quadraginta annis pavisti eos in deserto, nihilque eis defuit, vestimenta eorum non inveteraverunt, & pedes eorum non sunt attriti.

22 Et dedisti eis regna, & populos, & partitus es eis sortes: & possederunt terrâ Sehon, & terrâ regis Hesebon, & terrâ Og regis Basan.

23 Et multiplicasti filios eorum sicut stellas cœli, & adduxisti eos ad terram de qua dixeras patribus eorum, ut ingrederentur, & possiderent.

E 24 Et venerunt filii, & possederunt terram, & humiliasti coram eis habitatores terræ Chanaanos, & dedisti eos in manu eorum, & reges eorum, & populos terræ, ut facerent eis, sicut placebat illis.

25 Ceperunt itaque urbes munitas, & humum pinguem, & possederunt domos plenas cunctis bonis, cisternas ab aliis fabricatas, vineas, & oliveta, & ligna pomifera multa: & comederunt, & saturati sunt, & impinguati sunt, & abundaverunt deliciis in bonitate tua magna.

26 Provocaverunt autem te ad iracundiam, & recesserunt à te, & projecerunt legem tuâ post terga sua: & prophetas tuos occiderunt, qui contestabantur eos, ut reverterentur ad te: feceruntque blasphemias grandes.

27 Et dedisti eos in manu hostium suorum, & affixerunt eos. Et in tempore tribulationis suæ clamaverunt ad te, & tu de cœlo audisti, & secundum miserationes tuas multas dedisti eis salvatores, qui salvarent eos de manu hostium suorum.

F 28 Cumque requievisset, reversi sunt, ut facerent malum in conspectu tuo: & dereliquisti eos in manu inimicorum suorum, & possederunt eos. Conversique sunt, & clamaverunt ad te: tu autem de cœlo exaudisti, & liberaisti eos in misericordiis tuis, multis temporibus.

29 Et contestatus es eos, ut reverterentur ad legem tuam. Ipsi verò superbe egerunt, & non audierunt mandata tua, & in iudiciis tuis peccaverunt, quæ faciet homo, & vivet in eis: & dederunt humerum recedentem, & cervicem suam induraverunt, nec audierunt.

30 Et protraxisti super eos annos multos, & contestatus es eos in spiritu tuo per manum prophetarum tuorum: & non audierunt, & tradidisti eos in manu populorum terrarum.

31 In misericordiis autem tuis plurimis non fecisti eos in consumptionem, nec dere-

liquisti eos: quoniam Deus miserationum, & clemens es tu.

32 Nunc itaque Deus noster magne, fortis, & terribilis, custodiens pactum, & misericordiam, ne avertas à facie tua omnem laborem, qui invenit nos, reges nostros, & principes nostros, & sacerdotes nostros, & prophetas nostros, & patres nostros, & omnem populum tuum, à diebus regis Assur usque in diem hanc.

33 Et tu iustus es in omnibus, quæ venerunt super nos: quia veritatem fecisti, nos autem impiè egimus.

34 Reges nostri, principes nostri, sacerdotes nostri, & patres nostri non fecerunt legem tuam, & non attenderunt mandata tua, & testimonia tua, quæ testificatus es in eis.

35 Et ipsi in regnis suis, & in bonitate tua multa, quam dederas eis, & in terra latissima, & pingui, quam tradideras in conspectu eorum, non servierunt tibi, nec reversi sunt à studiis suis pessimis.

36 Ecce nos ipsi hodie servi sumus: & terra quam dedisti patribus nostris, ut comederent panem ejus, & quæ bona sunt ejus, & nos ipsi servi sumus in ea.

37 Et fruges ejus multiplicantur regibus, quos posuisti super nos propter peccata nostra, & corporibus nostris dominantur, & iumentis nostris secundum voluntatem suam, & in tribulatione magna sumus.

38 Super omnibus ergo his nos ipsi percitimus fœdus & scribimus, & signant principes nostri, Levitæ nostri, & sacerdotes nostri.

C A P U T X.

Recensentur, qui fœdus cum Deo initum signarunt, quo pollicentur se servaturos universa Dei præcepta, maxime de non commiscendo cum alienigenis, de servandis sabbato, anno septimo, oblationibus, primitiis, ac decimis.

A 1 Ignatores autem fuerunt, Nehemias, Atherfatha filius Hachelai, & Sedecias,

2 Sarajas, Azarias, Jeremias,

3 Pheshur, Amarias, Melchias,

4 Hattus, Sebenia, Meluch,

5 Harem, Merimuth, Obdias,

6 Daniel, Genthon, Baruch,

7 Mosollam, Abia, Miamim,

8 Maazia, Belgai, Semeja: hi sacerdotes.

9 Porro Levitæ, Josue filius Azania, Ben-

nui de filiis Henadad, Cedmihel,

10 Et fratres eorum, Sebenia, Odaja,

Celita, Phalaja, Hanan,

11 Micha, Rohob, Halebia,

12 Zachur, Serebia, Sabania,

13 Odaja, Bani, Baninu.

14 Capita populi, Pharos, Phathathmoab,

Elam, Zethu, Bani,

15 Bonni, Azgad, Bebai,

16 Adonia, Begoai, Adin,

17 Ater, Hezecia, Azur,

18 Odaja, Hasum, Besai,

19 Hareph, Anathoth, Nebai,

20 Megphas, Mosollam, Hasir,

21 Melizabel, Sadoc, Jeddua,

22 Pheltia, Hanan, Anaja,

23 Osee, Hanania, Hasub,

24 Alohes, Phalea, Sobec,

25 Rehum, Hasebna, Maasia,

26 Echaja, Hanan, Anan,

27 Melluch, Haran, Baana :

28 Et reliqui de populo, sacerdotes, Levitæ, janitores, & cantores, Nathinai, & omnes, qui se separaverunt de populis terrarum, ad legem Dei, uxores eorum, filii eorum, & filie eorum,

29 Omnes, qui poterant sapere spondentes pro fratribus suis, optimates eorum, & qui veniebant ad pollicendum, & jurandum, ut ambularent in lege Dei, quam dederat in manu Moyfi servi Dei, ut facerent & custodirent universa mandata Domini Dei nostri, & judicia ejus, & cæremonias ejus,

30 Et ut non daremus filias nostras populo terræ, & filias eorum non acciperemus filii nostri.

31 Populi quoque terræ, qui important venalia, & omnia ad usum, per diem sabbati, ut vendant, non accipiemus ab eis in sabbato, & in die sanctificato. Et dimitemus annum septimum, & exactionem universæ manus.

32 Et statuemus super nos præcepta, ut demus tertiam partem sicii per annum ad opus domus Dei nostri,

33 Ad panes propositionis, & ad sacrificium sempiternum, & in holocaustum sempiternum in sabbatis, in calendis, in solemnitatibus, & in sanctificatis, & pro peccato: ut exoretur pro Israel, & in omnem usum domus Dei nostri.

34 Sortes ergo misimus super oblationem lignorum, inter sacerdotes, & Levitas, & populum, ut inferrentur in domum Dei nostri per domos patrum nostrorum, per tempora, à temporibus anni usque ad annum: ut arderent super altare Domini Dei nostri, sicut scriptum est in lege Moyfi :

35 Et ut afferremus primogenita terræ nostræ, & primitiva universi fructus omnis ligni, ab anno in annum, in domo Domini.

36 Et primitiva filiorum nostrorum, & pecorum nostrorum, sicut scriptum est in lege, & primitiva boum nostrorum, & ovium nostrorum, ut offerrentur in domo Dei nostri, sacerdotibus, qui ministrant in domo Dei nostri :

37 Et primitias ciborum nostrorum, & libaminum nostrorum, & poma omnis ligni, vinemix quoque, & olei, afferemus sacerdotibus ad gazophylacium Dei nostri, & decimam partem terræ nostræ Levitis. Ipsi Levitæ decimas accipiant ex omnibus civitatibus operum nostrorum.

38 Erit autem sacerdos filius Aaron cum Levitis in decimis Levitarum, & Levitæ offerent decimam partem decimæ suæ in domo Dei nostri, ad gazophylacium in domum thesauri :

39 Ad gazophylacium enim deportabunt filii Israel, & filii Levi, primitias frumenti, vini, & olei : & ibi erunt vasa sanctificata, & sacerdotes, & cantores, & janitores, & ministri, & non dimitemus domum Dei nostri.

C A P U T X I.

Recensentur incolæ Jerusalem, & civitatum Juda post instaurationem.

Habitaverunt autem principes populi in Jerusalem: reliqua verò plebs misit sortem, ut tollerent unam partem de decem, qui habitaturi essent in Jerusalem civitate

sancta, novem verò partes in civitatibus.

2 Benedixit autem populus omnibus viris, qui se sponte obtulerant, ut habitarent in Jerusalem.

3 Hi sunt itaque principes provinciarum qui habitaverunt in Jerusalem, & in civitatibus Juda. Habitavit autem unusquisque in possessione sua, in urbibus suis. Israel, sacerdotes, Levitæ, Nathinai, & filii servorum Salomonis.

4 Et in Jerusalem habitaverunt de filiis Juda, & de filiis Benjamin: de filiis Juda, Athajas, filius Aziam, filii Zacharia, filii Amaria, filii Saphatæ, filii Malaleel: de filiis Phares,

5 Maasia filius Baruch, filius Cholboza, filius Hazia, filius Adaja, filius Tojarib, filius Zachariæ, filius Silonis.

6 Omnes hi filii Phares, qui habitaverunt in Jerusalem, quadringenti sexaginta octo viri fortes.

7 Hi sunt autem filii Benjamin: Sellugi filius Mosollam, filius Joed, filius Phadaja, filius Colaja, filius Masia, filius Echeel, filius Isaia.

8 Et post eum Gebbai, Sellai, nongenti viginti octo.

9 Et Joel filius Zechri præpositus eorum, & Judas filius Senua super civitatem secundus.

10 Et de sacerdotibus, Idaja filius Joarib, Jachin,

11 Saraja filius Helcia, filius Mosollam, filius Sadoc, filius Merajoth, filius Achitob, princeps domus Dei.

12 Et fratres eorum facientes opera templi: octingenti viginti duo. Et Adaja filius Jeroham, filius Phelelia, filius Amfi, filius Zachariæ, filius Pheshur, filius Melchiz,

13 Et fratres ejus principes patrum: ducenti quadraginta duo. Et Amassai filius Azreel, filius Ahazi, filius Mosollamoth, filius Emmer,

14 Et fratres eorum potentes nimis: centum viginti octo; & præpositus eorum Zabdiel filius potentium.

15 Et de Levitis Semeja filius Hasub, filius Azaricam, filius Hafaia, filius Boni,

16 Et Sabathai, & Jozabed: super omnia opera, quæ erant forinsecus in domo Dei, à principibus Levitarum.

17 Et Mathania filius Micha, filius Zebedei, filius Asaph, princeps ad laudandum, & ad confitendum in oratione, & Bebecia secundus de fratribus ejus, & Abda filius Samua, filius Galal, filius Idithum:

18 Omnes Levitæ in civitate sancta ducenti octoginta quatuor.

19 Et janitores, Accub, Telmon, & fratres eorum, qui custodiebant ostia: centum septuaginta duo.

20 Et reliqui ex Israel sacerdotes, & Levitæ, in universis civitatibus Juda, unusquisque in possessione sua.

21 Et Nathinai, qui habitabant in Ophel, & Siaha, & Gapha de Nathinai.

22 Et episcopus Levitarum in Jerusalem, Azzi filius Bani, filius Hafaia, filius Mathania, filius Michæ. De filiis Asaph cantores in ministerio domus Dei.

23 Præceptum quippe regis super eos erat, & ordo in cantoribus per dies singulos,

24 Et Phathahia filius Mesezebel, de filiis

Zara filii Juda in manu regis, juxta omne verbum populi,

25 Et in domibus per omnes regiones eorum. De filiis Juda habitaverunt in Caritharbe, & in filiabus ejus: & in Dibon, & in filiabus ejus: & in Cabsel, & in viculis ejus,

26 Et in Jesue, & in Molada & in Bethphaler,

27 Et in Haserfual, & in Bersabee, & in filiabus ejus:

28 Et in Siceleg, & in Mochona, & in filiabus ejus:

29 Et in Remmō, & in Saara, & in Jerimuth,

30 Zanoa, Odollam, & in villis earum: Lachis, & regionibus ejus: & Azec a, & filiabus ejus. Et manserunt in Bersabee usque ad vallem Ennom.

31 Filii autem Benjamin, à Geba, Mechmas, & Hai, & Bethel, & filiabus ejus:

32 Anathoth, Nob, Anania,

33 Asor, Rhama, Gethaim,

34 Hadid, Seboim, & Neballat, Lod,

35 Et Ono valle artificum.

36 Et de Levitis portiones Judæ, & Benjamin.

C A P U T XII.

Nemina, & officia sacerdotum, ac Levitarum, qui cum Zorobabel in Jerusalem ascenderunt, & custodes thesaurorum: magna solemnitate convocatis undique Levitis, celebrant dedicationem muri Jerusalem.

A **H**I sunt autem sacerdotes, & Levitæ qui ascenderunt cum Zorobabel filio Salathiel, & Josue: Saraja, Jeremias, Esdras,

2 Amaria, Melluch, Hattus,

3 Sebenias, Rheum, Merimuth,

4 Addo, Genthon, Abia,

5 Miamin, Media, Belga,

6 Semeia, & Jojarib, Idaja, Sellum, Amoc, Helcias,

7 Idaja. Isti principes sacerdotum, & fratres eorum, in diebus Josue.

8 Porro Levitæ, Jesua, Benui, Cedmihel, Sarcbia, Juda, Mathanias, super hymnos ipsi, & fratres eorum:

9 Et Bebecia, atque Hanni, & fratres eorum, unusquisque in officio suo.

10 Josue autem genuit Joacim, & Joacim genuit Eliasib, & Eliasib genuit Jojada,

11 Et Jojada genuit Jonathan, & Jonathan genuit Jeddo.

12 In diebus autem Joacim erant sacerdotes, & principes familiarum: Saraja, Maraja: Jeremia, Hanania:

13 Esdra, Mofollam: Amaria, Johanan:

14 Milicho, Jonathan: Sebenia, Joseph:

15 Haram, Edna: Marajoth, Helci:

16 Adaja, Zacharia: Genthon, Mofollam:

17 Abia, Zechri: Miamin, & Moadia, Phelti:

18 Belgæ, Sammua: Semeja, Jonathan:

19 Jojarib, Mathanai: Jojada, Azzi.

20 Sellai, Celai: Amoc, Heber:

21 Helcia, Hasebia: Idaja, Nathanael.

22 Levitæ in diebus Eliasib, & Jojada, & Johanan, & Jeddo, scripti principes familiarum, & sacerdotes in regno Darii Persæ.

23 Filii Levi principes familiarum, scripti in Libro verborum dierum, & usque ad dies Jonathan, filii Eliasib.

24 Et principes Levitarum, Hasebia, Serebia, & Josue filius Cedmihel: & fratres eorum

per vices suas, ut laudarent, & confiterentur juxta præceptum David viri Dei, & observarent aquæ per ordinem.

25 Mathania, & Bebecia, Obedia, Mofollam, Thelmon, Acub, custodes portarum, & vestibulorum ante portas.

26 Hi in diebus Joacim filii Josue, filii Josedec, & in diebus Nehemix ducis, & Esdræ sacerdotis, scribæque.

27 In dedicatione autem muri Jerusalem acquisierunt Levitas de omnibus locis suis, ut adducerent eos in Jerusalem, & facerent dedicationem, & lætiam in actione gratiarum, & cantico, & in cymbalis, plaleriis, & citharis.

28 Congregati sunt autem filii cantorum de campatribus circa Jerusalem, & de villis Nethuphati,

29 Et de domo Galgal, & de regionibus Geba, & Azmayeth: quoniam villas edificaverunt sibi cantores in circuitu Jerusalem.

30 Et mundati sunt sacerdotes, & Levitæ, & mundaverunt populum, & portas, & murum.

31 Ascendere autem feci principes Juda super murum, & statui duos magnos choros laudantium. Et ierunt ad dexteram super murum ad portam sterquilini.

32 Etivit post eos Osajas, & media pars principum Juda,

33 Et Azarias, Esdras, & Mofollam, Judas, & Benjamin, & Semeia, & Jeremias.

34 Et de filiis sacerdotum in tubis, Zacharias filius Jonathan, filius Semei, filius Mathania, filius Michajæ, filius Zechur, filius Alaph,

35 Et fratres ejus, Semeia, & Azazel, Malalai, Galalai, Maai, Nathanael, & Judas, & Hanani, in vasis cantici David viri Dei: & Esdras scriba ante eos in porta Fontis.

36 Et contra eos ascenderunt in gradibus civitatis David, in ascensu muri super domum David, & usque ad portam Aquarum ad Orientem.

37 Et chorus secundus gratias referentium ibat ex adverso, & ego post eum, & media pars populi super murum, & super turrim furnorum, & usque ad murum latissimum.

38 Et super portam Ephraim, & super portam antiquam, & super portam piscium, & turrim Hananeel, & turrim Emath, & usque ad portam gregis: & steterunt in porta custodie,

39 Steteruntque duo chori laudantium in domo Dei, & ego, & dimidia pars magistratum mecum.

40 Et sacerdotes, Eliachim, Maasia, Miamin, Michea, Elioenai, Zacharia, Hanania in tubis,

41 Et Maasia, & Semeia, & Eleazar, & Azzi, & Johanan, & Melchia, & Elam, & Ezer. Et clarè cecinerunt cantores, & Jeraja præpositus:

42 Et immolaverunt in die illa victimas magnas, & lætati sūt: Deus enim lætificaverat eos læticia magna: sed & uxores eorum, & liberi qui sunt, & audita est læticia Jerusalem procul.

43 Recensuerit quoque in die illa viros super gazophylacia thesauri ad libamina, & ad primitias, & ad decimas, ut introferrent per eos principes civitatis in decore gratiarum actionis sacerdotum, & Levitas: quia lætificatus est Juda in sacerdotibus, & Levitis assistantibus.

44 Et custodierunt observationem Dei sui,

& observationem expiationis, & cantores, & janitores iuxta præceptum David, & Salomonis filii ejus:

45 Quia in diebus David, & Asaph ab exordio erant principes constituti cantorum, in carmine laudantium, & consensum Deo.

46 Et omnis Israel, in diebus Zorobabel, & in diebus Nehemia, dabant partes cantoribus & janitoribus per dies singulos, & sanctificabant Levitas, & Levitæ sanctificabant filios Aaron.

C A P U T XIII.

Leſto Deuteronomio eſciuntur alienigenæ: partes Levitis aſſignantur, è quo tamen gazophylacio vaſa domus Tobia præſciuntur, & ſabbati violatores puniuntur: incipit Nehemias Judæos, qui uxores duxerant alienigenas.

IN die autem illo lectum est in volumine Moysi audiente populo: & inventum scriptum in eo, quod non debeant introire Ammonites, & Moabites in ecclesiam Dei usque in æternum:

2 Eò quod non occurrerint filiis Israel cum pane, & aqua: & conduxerint adversum eos Balaam, ad maledicendum eis: & convertit Deus noster maledictionem in benedictionem.

3 Factum est autem, cum audissent legem, separaverunt omnem alienigenam ab Israel.

4 Et super hoc erat Eliasib sacerdos, qui fuerat præpositus in gazophylacio domus Dei nostri, & proximus Tobia,

5 Fecit ergo sibi gazophylacium grande, & ibi erant ante eum reponentes munera, & thus, & vasa, & decimam frumenti, vini, & olei, partes Levitarum, & cantorum, & janitorum, & primitias sacerdotales.

6 In omnibus autem his non fui in Jerusalem, quia anno trigesimo secundo Artaxerxis regis Babylonis veni ad regem, & in fine dierum rogavi regem.

7 Et veni in Jerusalem, & intellexi malum, quod fecerat Eliasib Tobia, ut faceret ei thesaurum in vestibulis domus Dei.

8 Et malum mihi visum est valde. Et projecit vasa domus Tobia foras de gazophylacio:

9 Præcepique, & emendaverunt gazophylacia: & retuli ibi vasa domus Dei sacrificium, & thus.

10 Et cognovi, quod partes Levitarum non fuissent datæ: & fugisset unusquisque in regionem suam de Levitis, & cantoribus, & de his, qui ministrabant:

11 Et ego causam adversus magistratus, & dixi: Quare dereliquimus domum Dei? Et congregavi eos, & feci stare in stationibus suis.

12 Et omnis Juda apportabat decimam frumenti, vini, & olei, in horrea.

13 Et constituiimus super horrea Selemiam sacerdotem, & Sadoc scribam, & Phadajam de Levitis, & juxta eos Hanan filium Zachur, filium Mathania: quoniam fideles comprobati sunt, & ipsis creditæ sunt partes fratrum suorum.

14 Memento mei, Deus meus, pro hoc, & ne deleas miserationes meas, quas feci in

domo Dei mei, & in caeremoniis ejus.

15 In diebus illis vidi in Juda calcantes torcularia in sabbato, portantes acervos, & onerantes super asinos vinum, & uvas, & ficus, & omne onus, & inferentes in Jerusalem die sabbati. Et contestatus sum, ut in die, qua vendere liceret, venderent.

16 Et Tyrii habitaverunt in ea, inferentes pisces, & omnia venalia: & vendebant in sabbatis filiis Juda in Jerusalem.

17 Et objurgavi optimates Juda, & dixi eis: Quæ est hæc res mala, quam vos facitis, & profanatis diem sabbati?

18 Numquid non hæc fecerunt patres nostri, & adduxit Deus noster super nos omne malum hoc, & super civitatem hanc? Et vos additis iracundiam super Israel violando sabbatum.

19 Factum est autem, cum quievissent portæ Jerusalem in die sabbati, dixi: & clauferunt januas, & præcepi, ut non aperirent eas usque post sabbatum: & de pueris meis constitui super portas, ut nullus inferret onus in die sabbati.

20 Et manserunt negotiatores, & vendentes universa venalia, foris Jerusalem semel, & bis.

21 Et contestatus sum eos, & dixi eis: Quare manetis ex adverso muri? si secundo hoc feceritis, manum mittam in vos. Itaque ex tempore illo non venerunt in sabbato.

22 Dixi quoque Levitis, ut mundarentur, & venirent ad custodiendas portas, & sanctificandam diem sabbati: & pro hoc meo memento mei, Deus meus, & parce mihi secundum multitudinem miserationum tuarum.

23 Sed & in diebus illis vidi Judæos ducentes uxores Azotidas, Ammonitidas, & Moabitidas.

24 Et filii eorum ex media parte loquebantur Azoticæ, & nesciebant loqui Judaicæ, & loquebantur juxta linguam populi, & populi:

25 Et objurgavi eos, & maledixi. Et cecidi ex eis viros, & decalvavi eos, & adjuravi in Deo, ut non darent filias suas filiis eorum, & non acciperent de filiabus eorum filios suos, & sibimetipsis, dicens:

26 * Numquid non in hujusmodi re peccavit Salomon rex Israel? & certe in gentibus multis non erat rex similis ei, & dilectus Deo suo erat, & posuit eum Deus regem super omnem Israel: & * ipsum ergo duxerunt ad peccatum mulieres alienigenæ.

27 Numquid & nos inobedientes faciemus omne malum grande hoc, ut pravaricemur in Deo nostro, & ducamus uxores peregrinas?

28 De filiis autem Tojada filii Eliasib sacerdotis magni, gener erat Sanaballat Horonites, quem fugavi à me.

29 Recordare, Domine Deus meus, adversum eos, qui polluant sacerdotium, jusque sacerdotum, & Leviticum.

30 Igitur mundavi eos ab omnibus alienigenis, & constitui ordines sacerdotum, & Levitarum, unumquemque in ministerio suo.

31 Et in oblatione lignorum in temporibus constitutis, & in primitivis: memento mei, Deus meus, in bonum. Amen.

LIBER TOBIÆ,

CAPUT PRIMUM.

Tobias in captivitate constitutus, à lege Dei non recedit, & filium Tobiam, ex Anna uxore susceptum, Deum timere docet: gratus regi Salmanasar, pergit quocumque vult: confratres captivos consolatur, & iuvat elemosyna. Gabelo dat mutuo decem argenti lenta: Sennacherib, quid occisos sepeliret, eum persouatur.

A

Obias ex tribu, & civitate Nephthali (quæ est in superioribus Galilæe supra Naaslon, post viam, quæ ducit ad Occidentem, in sinistro habens civitatem Sephet)

* 4.
Reg.
17.
18.
9.

2 * Cum captus esset in diebus Salmanasar regis Assyriorum, in captivitate tamen positus, viam veritatis non deseruit,

3 Ita ut omnia, quæ habere poterat, quotidie concaptivis fratribus, qui erant ex ejus genere, impetiret.

4 Cumque esset junior omnibus in tribu Nephthali, nihil tamen puerile gessit in opere.

* 2.
Reg.
12.
18.
B

5 Denique cum irent omnes ad vitulos aureos, quos Jeroboam fecerat rex Israel, hic solus fugiebat consortia omnium,

6 Sed pergebat in Jerusalem ad templum Domini, & ibi adorabat Dominum Deum Israel, omnia primitiva sua, & decimas suas fideliter offerens.

7 Ita ut in tertio anno profelytis, & advenis ministraret omnem decimationem.

8 Hæc, & his similia secundum legem Dei puerulus observabat.

9 Cum vero factus esset vir, accepit uxorem Annam de tribu sua, genuitque ex ea filium, nomen suum imponens ei,

10 Quem ab infantia timere Deum docuit, & abstinere ab omni peccato.

11 Igitur, cum per captivitatem devenisset cum uxore sua, & filio, in civitatem Niven cum omni tribu sua,

12 (Cum omnes ederent ex cibis gentilium) iste custodivit animam suam, & numquam contaminatus est in efcis eorum.

13 Et quoniam memor fuit Domini in toto corde suo, dedit illi Deus gratiam in conspectu Salmanasar regis,

14 Et dedit illi potestatem quocumque vellet ire, habens libertatem quacumque facere voluisset.

15 Pergebat ergo ad omnes, qui erant in captivitate, & monita salutis dabat eis.

16 Cum autem venisset in Rages civitatem Medorum, & ex his, quibus honoratus fuerat à rege, habuisset decem talenta argenti:

17 Et cum in multa turba generis sui Gabelum egentem videret, qui erat ex tribu ejus, sub chirographo dedit illi memoratum pondus argenti.

18 Post multum verò temporis, mortuo Salmanasar rege, cum regnaret Sennacherib filius ejus pro eo, & filios Israel exosos haberet in conspectu suo:

19 Tobias quotidie pergebat per omnem cognationem suam, & consolabatur eos, dividebatque unicuique, prout poterat, de facultatibus suis:

20 Effluentes alebat, nudisque vestimenta præbebat, & mortuis, atque occisis, sepulturam sollicitus exhibebat.

21 * Denique cum reversus esset rex Sennacherib, fugiens à Judæa plagam, quam circa eum fecerat Deus propter blasphemiam suam, & iratus multos occideret ex filiis Is-

C

D

* 4.
Reg.
19.
15.
Eccli.
48.
24.

rael,

rael, Tobias sepeliebat corpora eorum.

22 At ubi nuntiatum est regi, iussit eum occidi, & tulit omnem substantiam eius.

23 Tobias verò cum filio suo, & cum uxore fugiens, nudus latuit, quia multi diligebant eum.

24 * Post dies verò quadragintaquinque occiderunt regem filii ipsius,

25 Et reversus est Tobias in domum suam, omnisque facultas ejus restituta est ei.

C A P U T II.

Tobias ex mortuorum defatigatus sepultura, hirundinis stercore in patientie probationem excacatur, & ab uxore, ac amicis ipsum irridentibus affectus opprobrio, patientissimè tolerat, instar Job.

A 1 Post hæc verò, cum esset dies festus Domini, & factum esset prandium bonum in domo Tobie,

2 Dixit filio suo: Vade & adduc aliquos de tribu nostra, timentes Deum, ut epulentur nobiscum.

3 Cumque abiisset, reversus nuntiavit ei, num ex filiis Israël jugulatum jacere in latea. Staturumque exiliens de accubitu suo, pelinquens prandium, jejunos pervenit ad corpus:

4 Tollensque illud portavit ad domum suam occulte, ut, dum sol occubuisset, cautè sepeliret eum:

5 Cumque occultasset corpus, manducavit panem cum lactu, & tremore,

6 Memorans illum sermonem, quem dixit Dominus * per Amos prophetam: Dies festi vestri convertentur in lamentationem, & luctum.

7 Cum verò sol occubuisset, abiit, & sepelivit eum.

8 Arguebant autem eum omnes proximi ejus, dicentes: Jam hujus rei causa interfici iustus es, & vix effugisti mortis imperium, & iterum sepelis mortuos?

9 * Sed Tobias plus timens Deum, quam regem, rapiebat corpora occisorum, & occultabat in domo sua, & mediis noctibus sepeliebat ea.

10 Contigit autem, ut quadam die fatigatus à sepultura, veniens in domum suam; jactasset se juxta parietem, & obdormisset,

11 Et ex nido hirundinum dormienti illi calida stercorea inciderent super oculos ejus, fieretque cæcus.

12 Hanc autem tentationem idè permisit Dominus evenire illi, ut posteris daretur exemplum patientiæ ejus, sicut & sancti Job.

13 Nam cum ab infantia sua semper Deum timuerit, & mandata ejus custodierit, non est contristatus contra Deum, quod plaga cæcitatatis eveniret ei,

14 Sed immobilis in Dei timore permansit, agens gratias Deo omnibus diebus vitæ suæ.

15 Nam sicut beato Job insultabant reges, ita isti parentes, & cognati ejus iridebant vitam ejus, dicentes:

16 Ubi est spes tua, pro qua elemosinas, & sepulcras faciebas?

17 Tobias verò increpabat eos, dicens: Nolite ita loqui,

18 Quoniam filii Sanctorum sumus, & vitam

illam expectamus, quam Deus daturus est his, qui fidem suam nunquam mutant ab eo.

19 Anna verò uxor ejus ibat ad opus textrinum quotidie, & de labore furvus suarum victum, quem consequi poterat, deferrebat.

20 Unde factum est, ut hædum caprarum accipiens detulisset domi:

21 Cujus cum vocem balantis vir ejus audisset, dixit: * Videte, ne fortè furvus sit, reddite eum dominis suis, quia non licet nobis, aut edere ex furto aliquid, aut contingere.

22 * Ad hæc uxor ejus irata respondit: Manifestè vana facta est spes tua, & elemosinæ tuæ modò apparuerunt.

23 Atque his, & aliis hujuscemodi verbis exprobrabat ei.

C A P U T III.

Tobie ob uxoris convicium mori petentis oratio ad Deum, & Saræ filia Raguelis humilis cum triduo jejuniis oratio, ob ancilla improprium de septem ipsius maritis à demonio interceptis; utriusque autem preces exaudiuntur, Angelo Raguele ad eos curandos misso.

A 1 Tunc Tobias ingemuit, & cæpit orare cum lachrymis,

2 Dicens: Iustus es, Domine, & omnia judicia tua iusta sunt, & omnes viæ tuæ, misericordia, & veritas, & judicium.

3 Et nunc, Domine, memor esto mei, & ne vindictam sumas de peccatis meis, neque remiseris delicta mea, vel parentum meorum.

4 * Quoniam non obediimus præceptis tuis, idè traditi sumus in direptionem, & captivitatem, & mortem, & in fabulam, & in improprium omnibus nationibus, in quibus dispersisti nos.

5 Et nunc, Domine, magna judicia tua, quia non egimus secundum præcepta tua, & non ambulavimus sinceriter coram te.

6 Et nunc, Domine, secundum voluntatem tuam fac mecum, & præcipe in pace recipi spiritum meum: expedit enim mihi mori, magis quam vivere.

7 Eadem itaq; die contigit, ut Sara filia Raguelis in Rages civitate Medorū, & ipsa audiret improprium ab una ex ancillis Patris sui,

8 Quoniam tradita fuerat septem viris, & demonium nomine Asmodæus occiderat eos, mox ut ingressi fuissent ad eam,

9 Ergo cum pro culpa sua increparet puellam, respondit ei, dicens: Amplius ex te non videamus filium, aut filiam super terram, interfecit virorum tuorum.

10 Nunquid & occidere me vis, sicut jam occidisti septem viros? Ad hanc vocem perrexit in superius cubiculum domus suæ: & tribus diebus, & tribus noctibus non manducavit, neque bibit:

11 Sed in oratione persistens, cum lacrymis deprecabatur Deum, ut ab isto improprio liberaret eam.

12 Factum est autem dietertia, dum compleret orationem, benedicens Dominum,

13 Dixit: Benedictum est nomen tuum, Deus patrum nostrorum: qui c. i. iratus fueris misericordiam facies, & in tempore tribulationis peccata dimittis his, qui invocant te.

* 4.
Reg.
17.
1. Par.
11. 11.
11. 11.
17. 13.

B
* 8.
mos 8.
10.
1. Mac.
1. 42.

* Sup.
1. 11.

D

* Deut.
21. 1.

* Job
21. 9.

A

* Deut.
28. 13.

B

C

14 Ad te, Domine, faciem meam converto, ad te oculos meos dirigo.

15 Peto, Domine, ut de vinculo improperii huius absolvas me, aut certe desuper terram eripias me.

16 Tu scis, Domine, quia nunquam concupivi virum, & mundum servavi animam meam ab omni concupiscentia.

17 Numquam cum ludentibus miscui me: neque cum his, qui in levitate ambulant, participem me prabui.

18 Virum autem cum timore tuo, non cum libidine mea consensu suscipere.

19 Et, aut ego indigna fui illis, aut illi forsitan me non fuerunt digni: quia forsitan viro alii conservasti me.

20 Non est enim in hominis potestate consilium tuum.

21 Hoc autem pro certo habet omnis, qui te colit, quod vita ejus, si in probatione fuerit, coronabitur: si autem in tribulatione fuerit, liberabitur: & si in correptione fuerit, ad misericordiam tuam venire licebit.

22 Non enim delectaris in perditionibus nostris: quia post tempestatem, tranquillum facis: & post lacrymationem, & fletum, exultationem infundis.

23 Sit nomen tuum, Deus Israel, benedictum in secula.

24 In illo tempore exaudite sunt preces amborum in conspectu glorie summi Dei.

25 Et missus est Angelus Domini sanctus Raphael, ut curaret eos ambos, quorum uno tempore sunt orationes in conspectu Domini recitate.

C A P U T I V.

Tobias cum se brevi putaret moriturum, filio piissima salutis monita inculcat, eleemosynae virtutem declarat, & de decem argenti talentis Gabelo mutuo datis indicat.

1 **I**gitur cum Tobias putaret orationem suam exaudiri, ut mori potuisset, vocavit ad se Tobiam filium suum,

2 Dixitque ei: Audi, fili mi, verba oris mei, & ea in corde tuo, quasi fundamentum construe.

3 Cumque acceperit Deus animam meam, corpus meum sepeli: & honorem habebis matri tuae omnibus diebus vitae ejus.

4 Memor enim esse debes, quae, & quanta pericula passa sit propter te in utero suo.

5 Cum autem & ipsa compleverit tempus vitae suae, sepelias eam circa me.

6 Omnibus autem diebus vitae tuae in mente habeo Deum: & cave, ne aliquando peccato consentias, & praevertas praecepta Domini Dei nostri.

7 Ex substantia tua fac eleemosynam, & noli avertere faciem tuam ab ullo paupere: ita enim fiet, ut nec a te avertatur facies Domini.

8 Quo modo poteris, ita esto misericors: si multum tibi fuerit, abundanter tribue: si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impertiri stude.

9 Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impertiri stude.

10 Praemium enim bonum tibi thesaurizas in die necessitatis.

11 Quoniam eleemosyna ab omni peccato, & a morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras.

12 Fiducia magna erit coram summo Deo,

eleemosyna omnibus facientibus eam.

13 Attende tibi, fili mi, ab omni fornicatione, & praeverti uxorem tuam numquam patiaris crimen scire:

14 Superbiam numquam in tuo sensu, aut in tuo verbo dominari permittas: in ipsa enim initium sumpsit omnis perditio.

15 Quicumque tibi aliquod operatus fuerit, statim ei mercedem restitue, & merces mercenarii tui apud te omnino non remaneat.

16 Quod ab alio oderis fieri tibi, videlicet, ne tu aliquando alteri facias.

17 Panem tuum cum esurientibus, & egenis comede, & de vestimentis tuis nudos tege.

18 Panem tuum, & vinum tuum super sepulcrum iusti constitue, & noli ex eo manducare, & bibere cum peccatoribus.

19 Consilium semper a sapiente perquire.

20 Omni tempore benedic Deum: & pete ab eo, ut vias tuas dirigat, & omnia consilia tua in ipso permanent.

21 Indico etiam tibi, fili mi, dedisse me decem talenta argenti, dum adhuc infans es, Gabelo, in Rages civitate Medorum, & chirographum ejus apud me habeo.

22 Et ideo perquire, quo modo ad eum pervenias, & recipias ab eo supra memoratum pondus argenti, & restituas ei chirographum suum.

23 Noli timere, fili mi, pauperem quidem vitam gerimus, sed multa bona habebimus, si timerimus Deum, & recesserimus ab omni peccato, & fecerimus bene.

C A P U T V.

Tobias socium, ac ducem itineris in Rages Medorum quarenti Raphael Angelus ignotus occurrit: cui pater filium committit, quibus profectis, mater filii desit absteriam.

1 **T**unc respondit Tobias patri suo, & dixit: Omnia, quaecumque praecepisti mihi, faciam, pater.

2 Quo modo autem pecuniam hanc requiram, ignoro: ille me nescit, & ego cum ignoro: quod signum dabo ei? Sed neque viam, per quam pergatur illuc, aliquando cognovi.

3 Tunc pater suus respondit illi, & dixit: Chirographum quidem illius penes me habeo: quod dum illi ostenderis, statim restituet.

4 Sed perge nunc, & inquire tibi aliquem fidelem virum, qui eam tecum salva mercede sua, ut, dum adhuc vivo, recipias eam.

5 Tunc egressus Tobias, invenit juvenem splendidum, stantem praecinctum, & quasi paratum ad ambulandum.

6 Et ignorans quod Angelus Dei esset, salutavit eum, & dixit: Unde te habemus, bone juvenis?

7 At ille respondit: Ex filiis Israel. Et Tobias dixit ei: Nosti viam, quae ducit in regionem Medorum?

8 Cui respondit: Novi, & omnia itinera ejus frequenter ambulavi, & mansi apud Gabelum fratrem nostrum: qui moratur in Rages civitate Medorum, quae posita est in monte Ecbatanis.

9 Cui Tobias ait: Sustine me obsecro, donec haec ipsa nuntiavi patri meo.

10 Tunc ingressus Tobias, indicavit universa haec patri suo. Super quae admiratus pater, rogavit, ut introiret ad eum.

C
* Jo.
Thess.
4. 3.

* Gen.
3. 5.

* Lev.
19. 13.
Deut.
24. 14.

* Mat.
7. 12.
Luc.
6. 31.

* Luc.
4. 13.

D

* Ro-
man.
8. 17.

A

B

* Exo.
20. 12.
Eccl.
7. 27.

B
* Prov.
1. 9
Eccl.
4. 1. &
14. 13.
Luc.
14. 13.

* Eccl.
19. 15.

11 Ingressus itaque salutavit eum, & dixit: Gaudium tibi sit semper.

12 Et ait Tobias: Quale gaudium mihi erit, qui in tenebris sedeo, & lumen cœli non video?

13 Cui ait juvenis: Forti animo esto, in proximo est, ut à Deo curesis.

14 Dixit itaque illi Tobias: Numquid poteris perducere filium meum ad Gabelum in Rages civitatem Medorum? & cum redieris, restituiam tibi mercedem tuam.

15 Et dixit ei Angelus: Ego ducam, & reducam eum ad te.

16 Cui Tobias respondit: Rogo te, indica mihi, de qua domo, aut de qua tribu est?

17 Cui Raphael Angelus dixit: Genus quæris mercenarii, an ipsum mercenarium, qui cum filio tuo eat?

18 Sed ne forte sollicitum te reddam, ego sum Azarias Ananiam magni filius.

19 Et Tobias respondit: Ex magno genere estu. Sed peto, ne irascaris, quod voluerim cognoscere genus tuum.

20 Dixit autem illi Angelus: Ego sanum ducam, & sanum tibi reducam filium tuum.

21 Respondens autem Tobias, ait: Bene ambuletis, & sit Deus in itinere vestro, & Angelus ejus comitetur vobiscum.

22 Tunc paratis omnibus, quæ erant in via portanda, fecit Tobias vale patri suo, & matri suæ, & ambulaverunt ambo simul.

23 * Cūque profecti essent, cepit mater ejus flere, & dicere: Baculum senectutis nostre tulisti, & transmissisti à nobis.

24 Numquam fuisset ipsa pecunia, pro qua misisti eum.

25 Sufficiebat enim nobis paupertas nostra, ut divitias computaremus hoc, quod videbamus filium nostrum.

26 Dixitque ei Tobias: Noli flere, salvus perveniet filius noster, & salvus revertetur ad nos, & oculi tui videbunt illum.

27 Credo enim, quod Angelus Dei bonus comitetur ei, & bene disponat omnia, quæ circa eum geruntur, ita ut cum gaudio revertatur ad nos.

28 Ad hanc vocem cessavit mater ejus flere, & tacuit.

C A P U T VII.

Angeli hortatu Tobias invadentem piscem apprehendit, & exenterat, cor ejus, fel, & jecur ad medicamenta reservans; & ad Raguellem divertunt, ut jussu Angeli petat in uxorem illius filiam Saram, cujus septem viros occiderat demonium, discens ab Angelo, quo sine suscipiendum, ac servandum sit conjugium.

1 Profectus est autem Tobias, & canis secutus est eum, & mansit prima mansione juxta fluvium Tigris.

2 Et exivit, ut lavaret pedes suos, & ecce piscis immanis exivit ad devorandum eum.

3 Quem expavescens Tobias clamavit voce magna, dicens: Domine, invadit me.

4 Et dixit ei Angelus: Apprehende branchium ejus, & trahere eum ad te. Quod cum fecisset, attraxit eum in sicum, & palpitante cepit ante pedes ejus.

5 Tunc dixit ei Angelus: Exentera hunc piscem, & cor ejus, & fel, & jecur repone tibi: sunt enim hæc necessaria ad medicamenta utiliter.

6 Quod cum fecisset, assavit carnes ejus, & secum tulerunt in via: cætera salierunt, quæ sufficerent eis, quousque pervenirent in Rages civitatem Medorum.

7 Tunc interrogavit Tobias Angelum, & dixit ei: Obsecro te, Azaria frater, ut dicas mihi, quod remedium habebunt ista, quæ de pisce servare jussisti?

8 Et respondens Angelus, dixit ei: Cordis ejus particulam si super carbones ponas, fumus ejus extricat omne genus demoniorum, sive à viro, sive à muliere, ita ut ultra non accedat ad eos.

9 Et fel valet ad ungendos oculos, in quibus fuerit albugo, & sanabuntur.

10 Et dixit ei Tobias: Ubi vis, ut maneamus?

11 Respondensque Angelus, ait: Est hic Raguel nomine, vir propinquus de tribu tua, & hic habet filiam nomine Saram, sed neque masculum, neque feminam ullam habet aliam præter eam.

12 * Tibi debetur omnis substantia ejus, & oportet eam te accipere conjugem.

13 Pete ergo eam à patre ejus, & dabit tibi eam in uxorem.

14 Tunc respondit Tobias, & dixit: Audio, quia tradita est septem viris, & mortui sunt: sed & hoc audivi, quia demonium occidit illos.

15 Timeo ergo, ne fortè & mihi hæc eveniant: & cum sim unicus parentibus meis, deponam senectutem illorum cum tristitia ad inferos.

16 Tunc Angelus Raphael dixit ei: Audi me, & ostendam tibi, qui sunt, quibus prævalere potest demonium.

17 Hi namque, qui conjugium ita suscipiunt, ut Deum à se, & à sua mente excludant, & suæ libidini ita vacent, sicut equus, & mulus, quibus non est intellectus: habet potestatem demonium super eos.

18 Tu autem cum acceperis eam, ingressus cubiculum, per tres dies continens esto ab ea, & nihili aliud, nisi orationibus vacabis cū ea.

19 Ipsa autem nocte, incenso jecore piscis, fugabitur demonium.

20 Secunda vetò nocte, in copulatione sanctorum patriarcharum admiseris.

21 Tertia autem nocte benedictionem consequeris, ut filii ex vobis procreentur incolumes.

22 Transacta autem tertia nocte, accipies virginem cum timore Dñi, amore filiorum magis quam libidine ductus, ut in semine Abraham benedictionem in filiis consequaris.

C A P U T VIII.

Raguel petitam à Tobia Saram filiam in uxorem tradit consilio Raphaelis, & scriptis conjugii tabulis, nuptiæ celebrantur.

1 Ingressi sunt autem ad Raguellem, & suscepit eos Raguel cum gaudio.

2 Intuensque Tobiam Raguel, dixit Annæ uxori suæ: Quam similis est juvenis iste consobрино meo?

3 Et cum hæc dixisset, ait: Unde estis, juvenes fratres nostri? At illi dixerunt: Ex tribu Nephtali sumus ex captivitate Ninive.

* Infr.
10, 4.

C
* Numi
17. 4.
& 15. 3.

D

A

A

4 Dixitque illis Raguel: Nostis Tobiam fratrem meum? Qui dixerunt: Novimus.

5 Cumque multa bona loqueretur de eo, dixit Angelus ad Raguelem: Tobias, de quo interrogas, pater istius est.

B 6 Et misit se Raguel, & cum lacrymis osculatus est eum, & plorans supra collum ejus, 7 Dixit: Benedictio sit tibi, fili mi, quia boni & optimi viri filius es.

8 Et Anna uxor ejus, & Sara ipsorum filia, lacrymata sunt.

9 Postquam autem locuti sunt, præcepit Raguel occidi arietem, & parari convivium. Cumque hortaretur eos discubere ad prandium,

10 Tobias dixit: Hic ego hodie non manducabo, neque bibam, nisi prius petitionem meam confirmes, & promittas mihi dare Saram filiam tuam.

11 Quo audito verbo Raguel, expavit, sciens quid eveniret illis septem viris, qui ingressi sunt ad eam: & timere cepit, ne forte & huic similiter contingeret: & cum nutaret, & non daret petenti ullum responsum,

C 12 Dixit ei Angelus: Noli timere dare eam isti, quoniam huic timenti Deum debetur conjux filia tua: propterea alius non potuit habere illam.

13 Tunc dixit Raguel: Non dubito, quod Deus preces, & lacrymas meas in conspectu suo admiserit.

14 Et credo, quoniam idem fecit vos venire ad me, ut ista conjungeretur cognationi suæ *secundum legem Moyli: & nunc noli dubium gerere, quod tibi eam tradam.

15 Et apprehendens dexteram filiae suæ, & dextrâ Tobiae tradidit, dicens: Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob vobiscum sit, & ipse conjungat vos, impleatque benedictionem suam in vobis.

16 Et accepta charta, fecerunt conscriptionem conjugii.

17 Et post hæc epulati sunt, benedicentes Deum.

18 Vocavitque Raguel ad se Annam uxorem suam, & præcepit ei, ut præpararet alterum cubiculum.

19 Et introduxit illuc Saram filiam suam, & lacrymata est.

20 Dixitque ei: Forti animo esto, filia mea: Dominus cæli det tibi gaudium pro tædio, quod perpessa es.

C A P U T VIII.

Tobias thalamum ingressus partem jecoris piscis assat: & demonio à Raphaelē legato, Tobias, & Sara simul orantes noctem transigunt incolomes: quapropter repleto, quod paratum erat, sepulchro, assisque Deo gratis à Sara parentibus, latam apparatur convivium, & pro dote medietas bonorum assignatur, cedente, & reliqua medietate post parentum obitum.

A 1 Postquam verò cœnaverunt, introduxerunt juvenem ad eam.

2 Recordatus itaque Tobias sermonum Angeli, protulit de cassidili suo partem jecoris, posuitque eam super carbones vivos.

3 Tunc Raphael Angelus apprehendit demonium, & religavit illud in deserto superioris Ægypti.

4 Tunc hortatus est virginem Tobias, dixitque ei: Sara, exurge, & deprecemur Deum hodie, & cras, & secundum cras: quia his tribus noctibus Deo jungimur: tertia autem transacta nocte, in nostro erimus conjugio.

5 Filii quippe Sanctorum sumus, & non possumus ita conjungi, sicut gentes, quæ ignorant Deum.

6 Surgentes autem pariter, instanter orabant ambo simul, ut sanitas daretur eis.

7 Dixitque Tobias: Domine Deus patrum nostrorum, benedicant te cæli, & terræ, mareque, & fontes, & flumina, & omnes creaturæ tuæ, quæ in eis sunt.

8 * Tu fecisti Adam de limo terræ, dedisti que ei adjutorium Evam.

9 Et nunc, Domine, tu scis, quia non luxuriæ causa accipio sororem meam conjugem, sed sola posteritatis dilectione, in qua benedicatur nomen tuum in sæcula sæculorum.

10 Dixit quoque Sara: Miserere nobis, Domine, miserere nobis, & consenscamus ambo pariter sani.

11 Et factum est circa pulorum cantum, accersiti jussit Raguel servos suos, & abierunt cum eo pariter, ut foderent sepulchrum.

12 Dicebat enim: Ne forte simili modo eveniret ei, quo & cæteris illis septem viris, qui sunt ingressi ad eam.

13 Cumque parasissent fossam, reversus Raguel ad uxorem suam, dixit ei:

14 Mitte unam ex ancillis tuis, & vident, si mortuus est, ut sepeliā eum, antequam illucescat dies.

15 At illa misit unam ex ancillis suis. Quæ ingressa cubiculum, reperit eos salvos, & incolomes, secum pariter dormientes.

16 Et reverfa nuntiavit bonum nuntium: & benedixerunt Dominum, Raguel videlicet, & Anna uxor ejus.

17 Et dixerunt: Benedicimus te, Domine Deus Israel, quia non contigit, quem admodum putabamus.

18 Fecisti enim nobiscum misericordiam tuam, & exclusisti à nobis inimicum persequentem nos.

19 Misertus es autem duobus unicus. Fac eos, Domine, plenius benedicere te: & sacrificium tibi laudis tuæ, & suæ sanitatis offerre, ut cognoscat universitas gentium, quia tu es Deus solus in universa terra.

20 Statimque præcepit servis suis Raguel, ut replerent fossam, quam fecerant, priusquam elucesceret.

21 Uxori autem suæ dixit, ut instrueret convivium, & præpararet omnia, quæ in cibos erant iter agentibus necessaria.

22 Duas quoque pingues vaccas, & quatuor arietes occidi fecit, & parari epulas omnibus vicinis suis, cunctisque amicis.

23 Et adjuravit Raguel Tobiam, ut duas hebdomadas moraretur apud se.

24 De omnibus autem, quæ possidebat Raguel, dimidiam partem dedit Tobiae, & fecit scripturam, ut pars dimidia, quæ supererat post obitum eorum, Tobiae domino deveniret.

* Gen. 1. 7.

* Num. 16. 6.

D

C

D

CAPUT IX.

Raphael Tobia rogatu ad Gabelum pergit; quem recepta pecunia ad Tobiam nuptias adducit: ille autem Tobia, ac Sara benedicit.

A **1** Tunc vocavit Tobias Angelum ad se, quem quidem hominem existimabat; dixitque ei: Azaria frater, peto, ut aulcultes verba mea.

2 Si me ipsum tradam tibi servum, non ero condignus providentia tua.

3 Tamen obsecro te, ut assumes tibi animalia, sive servitia, & vadas ad Gabelum in Rages civitatem Medorum: reddasque ei chirographum suum, & recipias ab eo pecuniam, & roges eum venire ad nuptias meas.

B **4** Scis enim ipse quoniam numerat pater meus dies: & si tardavero una die plus, contristatur anima ejus.

5 Et certe vides quomodo adjuravit me Raguel, cuius adjuramentum spernere non posui.

6 Tunc Raphael assumens quatuor ex servis Raguelis, & duos camelos, in Rages civitatem Medorum perrexit, & inveniens Gabelum, reddidit ei chirographum suum, & recepit ab eo omnem pecuniam.

C **7** Indicavitque ei de Tobia filio Tobia, omnia, quæ gesta sunt: fecitque eum secum venire ad nuptias.

8 Cumque ingressus esset domum Raguelis, invenit Tobiam discumbentem, & exiliens, osculati sunt se invicem: & flevit Gabelus, benedixitque Deum,

D **9** Et dixit: Benedicat te Deus Israel, quia filius es optimi viri, & iusti, & timentis Deum, & elemosynas facientis:

10 Et dicatur benedictio super uxorem tuam & super parentes vestros:

11 Et videatis filios vestros, & filios filiorum vestrorum, usque in tertiam, & quartam generationem: & sit semen vestrum benedictum a Deo Israel, qui regnat in sæcula sæculorum.

12 Cumque omnes dixissent, Amen, accesserunt ad convivium: sed & cum timore Domini nuptiarum convivium exercebant.

CAPUT X.

Parentes Tobia longam ejus moram anxie queruntur; ille autem agrè obtinet, ut à Raguele dimittatur, accepta dote, & uxore: porro Raguel illis benè precando admonet filiam de officio matris-familias.

A **1** Cum verò moras faceret Tobias, causa nuptiarum, sollicitus erat pater ejus Tobias, dicens: Putas, quare moratur filius meus, aut quare detentus est ibi?

2 Putasne Gabelus mortuus est, & nemo reddet illi pecuniam?

3 Cæpit autem contristari nimis ipse, & Anna uxor ejus cum eo: & cæperunt ambo simul flere: eò quòd die statuto minime reverteretur filius eorum ad eos.

B **4** Flevat igitur mater ejus irremediabilibus lacrymis, atque dicebat: Heu, heu me, fili mi, ut quid te misimus peregrinari, lumen oculorum nostrorum, baculum senectutis nostræ, solatium vitæ nostræ, spem posteritatis nostræ?

5 Omnia simul in te uno habentes, te non debuimus dimittere à nobis.

6 Cui dicebat Tobias: Tace, & noli turbare, sanus est filius noster: satis fidelis est vir ille, cum quo misimus eum.

7 Illa autem nullo modo consolari poterat, sed quotidie exiliens circumspiciebat, & circuibat vias omnes, per quas spes remeandi videbatur, ut procul videret eum, si fieri posset, venientem.

8 At verò Raguel dicebat ad generum suum: Mane hic, & ego mittam nuntium salutis de te ad Tobiam patrem tuum.

9 Cui Tobias ait: Ego novi, quia pater meus, & mater mea modò dies computant, & cruciatur spiritus eorum in ipsis.

10 Cumque verbis multis rogaret Raguel Tobiam, & ille eum nulla ratione vellet audire, tradidit ei Sam, & dimidiam partem omnis substantiæ suæ in pueris, in puellis, in pecudibus, in camelis, & in vaccis, & in pecunia multa: & saluum, atque gaudentem dimisit eum à se,

11 Dicens: Angelus Domini sanctus sit in itinere vestro, perducatur vos incolumes, & inveniatis omnia rectè circa parentes vestros, & videant oculi mei filios vestros, priusquam moriar.

12 Et apprehendentes parentes filiam suam, osculati sunt eam, & dimiserunt ire:

13 Monentes eam honorare soceros, diligere maritum, regere familiam, & gubernare domum, & se ipsam irreprehensibilem exhibere.

CAPUT XI.

Relictis in itinere Sara, reliquaque familia, Tobias, & Raphael præcedentes, lætè à parentibus Tobia excipiuntur: filio patris oculos felle jecoris liniente ille visum recipit: quapropter actis Deo gratias, post adventum Sara, ac familia septem diebus læti epulantur.

A **1** Cumque reverterentur, pervenerunt ad Charan, quæ est in medio itinere contra Niniven, undecimo die.

2 Dixitque Angelus: Tobias frater, scis quemadmodum reliquisti patrem tuum.

3 Si placet itaque tibi, præcedamus, & lentogradu sequantur iter nostrum familie, simul cum conjuge tua, & cum animalibus.

4 Cumque hoc placuisset, ut irent, dixit Raphael ad Tobiam: Tolle tecum ex felle pilcis: erit enim necessarium. Tulit itaque Tobias ex felle illo, & abiit.

5 Anna autem sedebat secus viam, quotidie in supercilio montis, unde respicere poterat de longinquo.

6 Et dum ex eodem loco specularetur adventum ejus, vidit à longe, & illic agnovit venientem filium suum, currensque nuntiavit viro suo, dicens: Ecce venit filius tuus.

7 Dixitque Raphael ad Tobiam: At ubi introieris domum tuam, statim adora Dominum Deum tuum: & gratias agens ei, accede ad patrem tuum, & osculare eum.

8 Statimque lini super oculos ejus ex felle isto pilcis, quod portas tecum, scias enim, quoniam innox aperientur oculi ejus, & videbit pater tuus lumen cæli, & in aspectu tuo gaudebit.

9 Tunc præcucurrit canis, cui simul fuerat in via: & quasi nuntius adveniens, blandimento suæ caudæ gaudebat.

10 Et confurgens cæcus pater ejus, cœpit offendens pedibus currere, & data manu puero occurrit obviam filio suo.

11 Et suscipiens osculatus est eum cum uxore sua, & cœperunt ambo flere præ gaudio.

12 Cùmque adorassent Deum, & gratias egissent, confederunt.

13 Tunc fumens Tobias de felle piscis linivit oculos patris sui.

14 Et sustinuit quasi dimidiam ferè horam: & cœpit albo ex oculis ejus, quasi membrana ovi, egredi.

15 Quam apprehendens Tobias traxit ab oculis ejus, statimque visum recepit.

16 Et glorificabant Deum, ipse videlicet, & uxor ejus, & omnes qui sciebant eum.

17 Dicebatque Tobias: Benedico te, Domine Deus Israel, quia tu castigasti me, & tu salvasti me: & ecce ego video Tobiam filium meum.

18 Ingressa est etiam post septem dies Sara uxor filii ejus, & omnis familia sana, & pecora, & cameli, & pecunia multa uxoris: sed & illa pecunia quam receperat à Gabelo:

19 Et narravit parentibus suis omnia beneficia Dei, quæ fecisset circa eum per hominem, qui eum duxerat.

20 Veneruntque Achior, & Nabath consobrini Tobie, gaudentes ad Tobiam, & congratulantes ei de omnibus bonis, quæ circa illum ostenderat Deus.

21 Et per septem dies epulantes, omnes cum gaudio magno gavisi sunt.

C A P U T XII.

Tobias cum filio de mercede Raphaelis consultans, auditque, quæ sibi, ac filio præsiterat, beneficiis, medietatem offert omnium, quæ attulerant: at ille se Dei Angelum declarat, & post revelata alia mysteria in cœlum subleatur: quo facto illi in terram proni ruenies, Deum benedicunt.

A 1 Tunc vocavit ad se Tobias filium suum, dixitque ei: Quid possumus dare viro isti sancto, qui venit tecum?

2 Respondens Tobias, dixit patri suo: Pater, quam mercedem dabimus ei? aut quid dignum poterit esse beneficiis ejus?

3 Me duxit, & reduxit sanum, pecuniam à Gabelo ipse recepit, uxorem ipse me habere fecit, & demonium ab ea ipse compescuit, gaudium parentibus ejus fecit, me ipsum à devoratione piscis eripuit, te quoque videre fecit lumen cœli, & bonis omnibus per eum repleti sumus. Quid illi ad hæc poterimus dignum dare?

4 Sed peto te, pater mi, ut roges eum, si forte dignabitur medietatem de omnibus, quæ allata sunt, sibi assumere.

B 5 Et vocantes eum, pater scilicet, & filius: tulerunt eum in partem: & rogare cœperunt, ut dignaretur dimidiam partem omnium, quæ attulerant, acceptam habere.

6 Tunc dixit eis occultè: Benedicite Deum cœli, & coram omnibus viventibus confitemini ei, quia fecit vobiscum misericordiam suam.

7 Etenim sacramentum regis abscondere bonum est: opera autem Dei revelare, & confiteri, honorificum est.

8 Bona est oratio cum jejunio, & elemosyna magis quam thesauros auri recondere:

9 Quoniam elemosyna à morte liberat, & ipsa est, quæ purgat peccata, & facit invenire misericordiam, & vitam æternam.

10 Qui autem faciunt peccatum, & iniquitatem, hostes sunt animæ suæ.

11 Manifesto ergo vobis veritatem, & non abscondam à vobis occultum sermonem.

12 Quando orabas cum lacrymis, & sepeliebas mortuos, & derelinquebas prandium tuum, & mortuos abscondebas per diem in domo tuâ, & nocte sepeliebas eos, ego obtuli orationem tuam Domino:

13 Et quia acceptus eras Deo, necesse fuit ut tentatio probaret te.

14 Et nunc misit me Dominus, ut curarem te, & Saram uxorem filii tui à demonio liberarem.

15 Ego enim sum Raphael Angelus, unus ex septem, qui astamus ante Dominum.

16 Cùmque hæc audissent, turbati sunt, & tremantes ceciderunt super terram in faciem suam.

17 Dixitque eis Angelus: Pax vobis, nolite timere.

18 Etenim cùm essem vobiscum, per voluntatem Dei eram: ipsum benedicite, & cantate illi.

19 Videbam quidem vobiscum manducare, & bibere: sed ego cibo invisibili, & potui, qui ab hominibus videri non potest, utor.

20 Tempus est ergo, ut revertar ad eum, qui me misit: vos autem benedicite Deum, & narrate omnia mirabilia ejus.

21 Et cùm hæc dixisset, ab aspectu eorum ablatu est, & ultra eum videre non potuerunt.

22 Tunc prostrati per horas tres in faciem, benedixerunt Deum: & exurgentes narra-verunt omnia mirabilia ejus.

C A P U T XIII.

Tobias senior benedicit, ac gratias agit Domino, & universos ad id ipsum hortatur: prophetat quoque de restitutione, & magna felicitate futura Jerusalem.

A 1 Periens autem Tobias senior os suum, benedixit Dominum, & dixit: Magnus es, Domine, in æternum, & in omnia sæcula regnum tuum:

2 * Quoniam tu flagellas, & salvas: deducis ad inferos, & reducis: & non est qui effugiat manum tuam.

3 Confitemini Domino filii Israel, & in conspectu gentium laudate eum:

4 Quoniam idcirco dispersit vos inter gentes, quæ ignorant eum, ut vos enarretis mirabilia ejus, & faciatis scire eos, quia non est alius Deus omnipotens præter eum.

5 Ipse castigavit nos propter iniquitates nostras: & ipse salvabit nos propter misericordiam suam.

6 Aspicite ergo, quæ fecit nobiscum, & cum timore, & tremore confitemini illi: regemque sæculorum exaltate in operibus vestris.

7 Ego autem in terra captivitatis meæ con-

C

D

A

B

* Deu.
12. 19
18. 26
2. 6.
Sap.
16. 11.

sitbor illi : quoniam ostendit maiestatem suam in gentem peccatricem .

8 Convertimini itaque peccatores , & facite iustitiam coram Deo , credentes , quod faciet vobiscum misericordiam suam .

9 Ego autem , & anima mea in eo latibimur .

10 Benedicite Dominum omnes electi ejus : agite dies letitiæ , & confitemini illi .

11 Jerusalem civitas Dei , castigavit te Dominus in operibus manuum tuarum .

C 12 Consistere Domino in bonis tuis , & benedic Deum sæculorum , ut reedificet te in tabernaculum suum , & revocet ad te omnes captivos , & gaudeas in omnia sæcula sæculorum .

13 Luce splendida fulgebis : & omnes fines terræ adorabunt te .

* Ifai. 60.5. 14 * Nationes ex longinquo ad te venient : & munera deferentes , adorabunt in te Dominum , & terram tuam in sanctificationem habebunt .

15 Nomen enim magnum invocabunt in te .

16 Maledicti erunt , qui contempserint te : & condemnati erunt omnes , qui blasphemaverint te : benedictique erunt , qui edificaverint te .

D 17 Tu autem lataberis in filiis tuis , quoniam omnes benedicentur , & congregabuntur ad Dominum .

18 Beati omnes qui diligunt te , & qui gaudent super pace tua .

19 Anima mea , benedic Dominum , quoniam liberavit Jerusalem civitatem suam a cunctis tribulationibus ejus , Dominus Deus noster .

20 Beatus ero , si fuerint reliquæ seminis mei ad videndam claritatem Jerusalem .

* Apo. 21.15. 21 * Porta Jerusalem ex sapphiro , & smaragdo edificabuntur : & ex lapide pretioso omnis circuitus murorum ejus .

22 Ex lapide candido , & mundo omnes plateæ ejus sternerentur : & per vicos ejus alleluja cantabitur .

23 Benedictus Dominus , qui exaltavit eam , & sit regnum ejus in sæcula sæculorum super eam . Amen .

C A P U T XIV.

Tobias senior moriturus , completis centum duobus ætatis sue annis , filium , ac nepotes ad pietatem hortatur , utque sepulcris parentibus , Ninive migrent , quam evertendam dicit , & Jerusalem instaurandam : quod filius observans , tandem ad soceros revertitur , ibique completis nonaginta novem annis , moritur .

A 1 E T consummati sunt sermones Tobiae . Et postquam illuminatus est Tobias ,

vixit annis quadraginta duobus , & vidit filios nepotum suorum .

2 Completis itaque annis centum duobus sepulcrum est honorificè in Ninive .

3 Quinquaginta namque , & sex annorum lumen oculorum amisit , sexagenarius verò recepit .

4 Reliquum verò vitæ suæ in gaudio fuit , & cum bono profectu timoris Dei perrexit in pace .

5 In hora autem mortis suæ vocavit ad se Tobiam filium suum , & septem juvenes filios ejus nepotes suos , dixitque eis :

6 Propè erit interitus Niniæ : non enim excidit verbum Domini : & * fratres nostri , qui dispersi sunt : a terra Israel , revertentur ad eam .

7 Omnis autem deserta terra ejus replebitur , & domus Dei , quæ in ea incensa est , iterum reedificabitur : ibique revertentur omnes timentes Deum ,

8 Et relinquent gentes idola sua , & venient in Jerusalem , & inhabitabunt in ea ,

9 Et gaudebunt in ea omnes reges terræ , adorantes regem Israel .

10 Audite ergo , filii mei , patrem vestrum : Servite Domino in veritate , & inquire , ut faciatis , quæ placita sunt illi :

11 Et filiis vestris mandate , ut faciant iustitias , & elemosynas , ut sint memores Dei , & benedicant eum in omni tempore in veritate , & in tota virtute sua .

12 Nunc ergo , filii , audite me , & nolite manere hic : sed quacumque die sepelietis matrem vestram circa me in uno sepulchro , ex eo dirigite gressus vestros , ut exeatis hinc .

13 Video enim , quia iniquitas ejus finem dabit ei .

14 Factum est autem post obitum matris suæ , Tobias absecessit ex Ninive cum uxore sua , & filiis , & filiorum filiis , & reversus est ad soceros suos :

15 Invenitque eos incolumes in senectute bona : & curam eorum gessit , & ipse clausit oculos eorum : & omnem hereditatem domus Raguelis ipse percepit : viditque quintam generationem , filios filiorum suorum .

16 Et completis anni nonagintanovem in timore Domini , cum gaudio sepelietur eum .

17 Omnis autem cognatio ejus , & omnis generatio ejus , in bona vita , & in sancta conversatione permansit , ita ut accepti essent tam Deo , quam hominibus , & cunctis habitantibus in terra .

* Ifai. 1. 8. B

C

D

LIBER JUDITH.

CAPUT PRIMUM.

Nabuchodonosor viſto rege Medorum, cunctis regnis imperare cupiens, nuntios ad ea mittit; quibus abſque honore remiſſis, indignatus jurat ſe id ulturum.

A **A** Rphaxad itaque, rex Medorum, ſubjugaverat multas gentes imperio ſuo, & ipſe ædificavit civitatem potentiſſimam, quam appellavit Ecbatanis,

2 Ex lapidibus quadratis, & ſectis fecit muros ejus: in latitudinem cubitorum ſepuaginta, & in altitudinem cubitorum triginta, turres verò ejus poſuit in altitudinem cubitorum centum.

3 Per quadrum verò earum, latus utrumque vicenorum pedum ſpatio tendebatur, poſuitque portas ejus in altitudinem turrium:

4 Et gloriabatur quaſi potens in potentia exercitus ſui, & in gloria quadrigarum ſuarum.

5 Anno igitur duodecimo regni ſui: Nabuchodonosor rex Aſſyriorum, qui regnabat in Ninive civitate magna, pugnavit contra Arphaxad, & obtinuit eum.

6 In campo magno, qui appellatur Ragau, circa Euphraten, & Tigrin, & Jadaſon, in campo Erioch regis Elicorum.

7 Tunc exaltatum eſt regnum Nabuchodonosor, & cor ejus elevatum eſt: & miſit ad omnes, qui habitabant in Cilicia, & Damasco, & Libano,

8 Et ad gentes, quæ ſunt in Carmelo, & Cedar, & inhabitantes Galileam in campo magno Eſdrelon,

9 Et ad omnes qui erant in Samaria, & trans flumen Jordanemque ad Jeruſalem, & omnem terram Jeſſe, quoſque perveniatur ad terminos Aethiopie.

10 Ad hos omnes miſit nuntios Nabuchodonosor rex Aſſyriorum:

11 Qui omnes uno animo contradixerunt, & remiſerunt eos vacuos, & ſine honore abjecerunt.

12 Tunc indignatus Nabuchodonosor rex adverſus omnem terram illam, juravit per thronum, & regnum ſuum, quòd defenderet ſe de omnibus regionibus his.

CAPUT II.

Holoferne à Nabuchodonosor mittitur omnia regna, & populos vaſtaturus: deſcribitur potentia exercitus ipſius; multisque locis per ipſum expugnatis, vehementer timor univerſos invaſit.

A **A** Nno tertiodécimo Nabuchodonosor regis, vigefima, & ſecunda die menſis primi, factum eſt verbum in domo Nabuchodonosor regis Aſſyriorum, ut defenderet ſe.

2 Vocavitque omnes majores natu, omneſque duces, & bellatores ſuos, & habuit cum eis myſterium conſilii ſui:

3 Dixitque cogitationem ſuam in eo eſſe, ut omnem terram ſuo ſubjugaret imperio.

4 Quod dictum cum placuiſſet omnibus, vocavit Nabuchodonosor rex Holofernem principem militie ſuæ,

5 Et dixit ei: Egredere adverſus omne regnum Occidentis, & contra eos præcipue, qui contempſerunt imperium meum.

6 Non parces oculus tuus ulli regno, omnemque urbem munitam ſubjugabis mihi.

7 Tunc Holoferneſ vocavit duces, & magiſtratus virtutis Aſſyriorum, & dinumeravit viros in expeditionem, ſicut præcepit ei rex, centum vigintimillia pedum pugnatorum, & equitum ſagittariorum duodecim millia,

8 Omnemque expeditionem ſuam fecit præire in multitudine innumerabilium camolorum, cum his, quæ exercitibus ſufficerent copioſe, boum quoque armenta, gregesque ovium, quorum non erat numerus.

9 Frumentum ex omni Syria in tranſitu ſuo parari conſtituit.

10 Aurum verò, & argentum, de domo regis aſſumpſit multum nimis.

11 Et profectus eſt ipſe, & omnis exercitus, cum quadrigis, & equitibus, & ſagittariis, qui cooperuerunt faciem terræ ſicut locuſta.

12 Cumque pertranſiſſet fines Aſſyriorum, venit ad magnos montes Ange, qui ſunt à finiſtro Cilicie, aſcenditque omnia caſtella eorum, & obtinuit omnem munitionem.

13 Effregit autem civitatem opinatiſſimam Melothi, prædavitque omnes filios Tharſis, & filios Iſmael, qui erant contra faciem deſerti, & ad auſtrum terræ Cellon.

14 Et tranſiit Euphratem, & venit in Melopotamiam: & fregit omnes civitates excelſas, quæ erant ibi, à torrente Mambre uſquequò perveniatur ad mare.

15 Et occupavit terminos ejus, à Cilicia uſque ad fines Japheth, qui ſunt ad auſtrum.

16 Abduxitque omnes filios Madian, & prædavit omnem locupletationem eorum: omneſque reſiſtentes ſibi occidit in ore gladii.

17 Et poſt hæc deſcendit in campos Damſci in diebus meſſis, & ſuccendit omnia ſata, omneſque arbores, & vineas fecit incidi:

18 Et cecidit timor illius ſuper omnes inhabitantes terram.

CAPUT III.

Holoferne ſe ultra dedunt tantis copiis terræ univerſarum urbium, ac provinciarum principes, ex quibus auxiliares ipſe ſibi aſſumit: & tamen ipſorum civitates, ac deos deſtruit, quò ſolus Nabuchodonosor deus habeatur.

A **T**unc miſerunt legatos ſuos univerſarum urbium, ac provinciarum reges, ac principes, Syria ſcilicet Melopotamie, & Syria Sobal, & Lybie, atque Cilicie, qui venientes ad Holofernem, dixerunt:

2 Deſinat indignatio tua circa nos: Melius eſt enim, ut viventes ſerviamus Nabuchodonosor regi magno, & ſubditi ſimus tibi, quàm morientes cum interitu noſtro ipſi ſervitutis noſtræ damna patiamur.

B 3 Omnis civitas nostra, omnisque possessio omnes montes, & colles, & campi, & armenta bouum, pregeſque ovium, & caprarum, equorumque, & camelorum, & univerſæ facultates noſtræ, atque familia, in conſpectu tuo ſunt:

4 Sint omnia noſtra ſub lege tua.

5 Nos, & filii noſtri, ſervi tui ſumus.

6 Veni nobis pacificus dominus, & utere ſervitio noſtro, ſicut placuerit tibi.

7 Tunc deſcendit in montibus cum equitibus in virtute magna, & obtinuit omnem civitatem, & omnem inhabitantem terram.

C 8 De univerſis autem urbibus aſſumpſit ſibi auxiliarios viros fortes, & electos ad bellum.

9 Tanſuſque metus provinciis illis incubuit, ut univerſarum urbium habitatores principes & honorati ſimul cum populis, exirent obviam venientibus,

10 Excipientes eum cum coronis, & lampadibus, ducentes choros in tympanis, & tibis.

11 Nec iſta tamen facientes, ferocitatem ejus pectoris mitigare potuerunt:

12 Nam & civitates eorum deſtruxit, & lucos eorum excidit.

13 Præceperat enim illi Nabuchodonosor rex, ut omnes deos terræ exterminaret, videlicet, ut ipſe ſolus diceretur deus ab his nationibus, quæ potuiſſent Holoſernis potentia ſubjugari.

D 14 Pertranſiens autem Syriam Sobal, & omnem Apameam, omnemque Meſopotamiam, venit ad Idumæos in terra Gabaa,

15 Accepitque civitates eorum, & ſedit ibi per triginta dies, in quibus diebus adunari præcepit univerſum exercitum virtutis ſuæ.

C A P U T I V.

Filii Iſrael vehementer Holoſernem metuentes, hortatu Eliachim ſacerdotis ſe mununt humanâ induſtria, & jejunii, ac oratione humiliant, & aſſigunt, auxiliumque à Domino implorant.

A 1 Tunc audientes hæc filii Iſrael, qui habitabant in terra Juda, timuerunt valde à facie ejus.

2 Tremor, & horror invaſit ſenſus eorum, ne hoc faceret Jeruſalē, & templo Domini, quod ſecerat cæteris civitatibus, & templis eatum.

3 Et miſerunt in omnem Samariam per circuitum, uſque Jericho, & præoccupaverunt omnes vertices montium:

4 Et muris circumdederunt vicos ſuos, & congregaverunt frumenta in præparationem pugnæ.

B 5 Sacerdos etiam Eliachim, ſcripſit ad univerſos, qui erant cõtra Eldreion, quæ eſt contra faciem campi magni, juxta Dothain, & univerſos, per quos via tranſitus eſſe poterat,

6 Ut obtinerent aſcenſus montium, per quos via eſſe poterat ad Jeruſalem, & illic cuſtodirent, ubi anguſtum iter eſſe poterat inter montes.

7 Et fecerunt filii Iſrael ſecundum quod conſtituerat eis ſacerdos Domini Eliachim.

8 Et clamavit omnis populus ad Dominum iſtantiâ magna, & humiliaverunt animas ſuas in jejunii, & orationibus, ipſi & mulieres eorum.

9 Et induerunt ſacerdotes cilicis, & infan-

tes proſtraverunt contra faciem templi Domini, & altare Domini operuerunt cilicio:

C 10 Et clamaverunt ad Dominum Deum Iſrael unanimiter, ne darentur in prædam iſtantes eorum, & uxores eorum in diſionem, & civitates eorum in exterminium, & ſancta eorum in pollutionem, & fierent opprobrium gentibus.

11 Tunc Eliachim, ſacerdos Domini magnus, circumvit omnem Iſrael: allocutusque eſt eos,

12 Dicens: Scitote, quoniam exaudiet Dñs preces veſtras, ſi manentes permanſeritis in jejunii, & orationibus in conſpectu Domini.

13 * Memores eſſote Moyſi ſervi Domini, qui Amalec confidentem in virtute ſua, & in potentia ſua, & in exercitui ſuo, & in clypeis ſuis, & in curribus ſuis, & in equitibus ſuis, non ferro pugnando, ſed precibus ſanctis orando deiecit.

14 Sic erunt univerſi hoſtes Iſrael: ſi perſeveraveritis in hoc opere, quod cæpiſtis.

15 Ad hanc igitur exhortationem ejus deprecantes Dominum, permanebant in conſpectu Domini,

16 Itaut etiam hi, qui offerebant Dño holocauſta, præcincti ciliciis offerrent ſacrificia Domino, & erant in ſuper capita eorum.

17 Et ex toto corde ſuo omnes orabant Deum, ut viſitaret populum ſuum Iſrael.

C A P U T V.

Regatus ab Holoſerns Achior dux Ammonitarum de genere Iſraelitarum, enarrat Dei mirabilia circa populum Iſraeliticum, monetque, ne temere contra illos pugnet; quibus auditis indiſcuntur ipſi Achior principes Holoſernis.

A 1 Nuntiaturque eſt Holoſerni principi militia Aſſyriorum, quod filii Iſrael præpararent: ſe ad reſiſtendum, ac montium itinera concluſiſſent,

2 Et furore nimio exarſit in iracundia magna, vocavitque omnes principes Moab, & duces Ammon,

3 Et dixit eis: Dicite mihi, quis ſit populus iſte qui montana obſidet: aut quæ, & quales, & quante ſint civitates eorum: quæ etiam ſit virtus eorum, aut quæ ſit multitudo eorum, vel quis rex militia illorum:

4 Et quare præ omnibus, qui habitant Orientē, iſti contemplerunt nos, & non exierit obviam nobis, ut ſuſciperent nos cum pace?

5 Tunc Achior dux omnium filiorum Ammon reſpondens, ait: Si digneris audire, domine mi, dicam veritatem in conſpectu tuo, de populo iſto, quia in montanis habitat, & non egredietur verbum falſum ex ore meo.

6 Populus iſte ex progenie Chaldeorum eſt.

7 * Hic primùm in Meſopotamia habitavit, quoniam noluerunt ſequi deos patrum ſuorum, qui erant in terra Chaldeorum.

8 Deſerentes itaque cæremonas patrum ſuorum, quæ in multitudine deorum erant,

9 Unum Deum cæli coluerunt * qui & præcepit eis, ut exirent inde, & habitarent in Chanaan. Cùmque operuiſſet omnem terram fames,

* deſcenderunt in Ægyptum, illicque per quadringentos annos ſic multiplicati ſunt, ut dinumerari eorum non poſſet exercitus.

10 Cùmque gravaret eos rex Ægypti,

* Exo.
17. 12

A

* Gen.
11. 31.

* Gen.
12. 1

B
* Gen.
46. 6

atque in ædificationibus urbium suarum in luto, & latere subjugasset eos, clamaverunt ad Dominum suum, & percussit totam terram Ægypti plagis variis.

*Exo. 12. 37. 11 * Cumque eiecissent eos Ægyptii à se, & cessasset plaga ab eis, & iterum eos vellent capere, & ad suum servitium revocare,

*Exo. 14. 19. 12 * Fugientibus his Deus cæli mare aperuit, ita ut hinc inde aquæ quasi murus solidarentur, & isti pede sicco fundum maris perambulando transirent.

13 In quo loco dum innumerabilis exercitus Ægyptiorum eos persequeretur, ita aquis coopertus est, ut non remaneret vel unus, qui factum posteris nuntiaret.

14 Egredi verò Mare rubrum, deserta Sina montis occupaverunt, in quibus numquam homo habitare potuit, vel filius hominis requievit.

C 15 Illic fontes amari obdulcati sunt eis ad bibendum, & per annos quadraginta annonam de cælo consecuti sunt.

16 Ubicumque ingressi sunt sine arcu, & sagitta, & absque scuto, & gladio, Deus eorum pugnavit pro eis, & vicit.

17 Et non fuit, qui insultaret populo isti, nisi quando recessit à cultu Domini Dei sui.

18 Quotiescumque autem præter ipsum Deum suum alterum coluerunt, dati sunt in prædant, & in gladium, & in opprobrium.

19 Quotiescumque autem pœnituerunt se recessisse à cultu Dei sui, dedit eis Deus cæli virtutem resistendi.

20 Denique Chananzum regem, & Jebusæum, & Pherezaum, & Herhaum, & Hevaum, & Amorrhæum, & omnes potentes in Hesebon prostraverunt, & terras eorum, & civitates eorum ipsi possederunt:

21 Et usque dum non peccarent in conspectu Dei sui, erant cum illis bona: Deus enim illorum odit iniquitatem.

22 Nam & ante hos annos, cum recessissent à via, quam dederat illis Deus, ut ambularent in ea, exterminati sunt præliis à multis nationibus, & plurimi eorum captivi abducti sunt in terram non suam.

D 23 Nuper autem reversi ad Dominum Deum suum, ex dispersione, qua dispersi fuerant, adunati sunt, & ascenderunt montana hæc omnia, & iterum possident Jerusalem, ubi sunt Sancta eorum.

24 Nunc ergo, mi domine, perquire, si est aliqua iniquitas eorum in conspectu Dei eorum: ascendamus ad illos, quoniam tradens traderet illos Deus eorum tibi, & subjugati erunt sub iugo potentia tuæ.

25 Si vero non est offensio populi huius coram Deo suo, non poterimus resistere illis: quoniam Deus eorum defendet illos, & erimus in opprobrium universæ terræ:

26 Et factum est, cum cessasset loqui Achior verba hæc, irati sunt omnes magnates Holofernis, & cogitabant interficere eum, dicentes ad alterutrum:

27 Quis est iste, qui filios Israel posse dicat resistere regi Nabuchodonosor, & exercitibus ejus, homines inermes, & sine virtute, & sine peritia artis pugna?

28 Ut ergo agnoscat Achior, quoniam fallit nos, ascendamus in montana: & cum

capti fuerint potentes eorum, tunc cum eisdem gladio transverberabitur:

29 Ut sciat omnis gens, quoniam Nabuchodonosor deus terræ est, & præter ipsum alius non est.

C A P U T V I.

Iratus Holofernes jubet Achior duci in Bethuliam, ut ea devicta simul puniatur: at servi à fundibulariis repulsi, cum arbori alligantur: quem solum filii Israel cognita causa benigne consolantur, Deum humiliter implorantes.

A 1 Factum est autem, cum cessasset loqui, indignatus Holofernes vehementer, dixit ad Achior:

2 Quoniam perreftasti nobis dicens, quod gens Israel defendatur à Deo suo, ut ostendam tibi quoniam non est Deus, nisi Nabuchodonosor:

3 Cum percufferimus eos omnes, sicut hominem unum, tunc & ipse cum illis Assyriorum gladio interibis, & omnis Israel tecum perditione disperiet:

4 Et probabis, quoniam Nabuchodonosor dominus sit universæ terræ: tuncque gladius militiæ meæ tranfiet per latera tua, & confusus cades inter vulneratos Israel, & non respirabis ultra, donec extermineris cum illis.

5 Porro autem si prophetiam tuam veram existimas, non concidat vultus tuus, & pallor, qui faciem tuam obtinet, abscedat à te, si verba mea hæc putas impleri non posse.

B 6 Ut autem noveris, quia simul cum illis hæc experieris, ecce ex hac hora illorum populo sociaberis, ut dum dignas me gladii pœnas exceperint, ipse simul ultioni subjaceas.

7 Tunc Holofernes præcepit servis suis, ut comprehenderent Achior, & perducerent eum in Bethuliam, & traderent eum in manus filiorum Israel.

8 Et accipientes eum servi Holofernis, profecti sunt per campetria: sed eum appropinquassent ad montana, exierunt contra eos fundibularii.

9 Illi autem divertentes à latere montis, ligaverunt Achior ad arborem manibus, & pedibus, & sic vincum restibus dimiserunt eum, & reversi sunt ad dominum suum.

C 10 Porro filii Israel descendentes de Bethulia, venerunt ad eum: Quem solventes duxerunt ad Bethuliam, atque in medium populi illum statuentes percontati sunt, quid verum esset, quod illum vincitū Assyrii reliquissent?

11 In diebus illis erant illic principes, Ozias filius Micha de tribu Simeon, & Charmi, qui & Gothoniell.

12 In medio itaque seniorum, & in conspectu omnium Achior dixit omnia, quæ locutus ipse fuerat ab Holoferne interrogatus: & qualiter populus Holofernis voluisset propter hoc verbum interficere eum:

13 Et quemadmodum ipse Holofernes iratus jussit eum Israelitis hæc de causa tradi: ut dum vicerit filios Israel, tunc & ipsum Achior diversis jubeat interire supplicii, propter hoc, quod dixisset: Deus cæli defensor eorum est.

14 * Cumque Achior universa hæc exposuisset, omnis populus occidit in faciem, adorantes Dominum, & communi lamentatione,

* Sup. s. 6.

tatione, & fletu, unanimes preces suas Domino effuderunt,

15 Dicentes: Domine Deus celi, & terra, intueri superbiam eorum, & respice ad nostram humilitatem, & faciem Sanctorum tuorum attende, & ostende, quoniam non derelinquis presumentes de te: & presumentes de se, & de sua virtute gloriantes, humilias.

16 Finito itaque fletu, & per totam diem oratione populorum completa, consolati sunt Achior,

17 Dicentes: Deus patrum nostrorum, cujus tu virtutem predicasti, ipse tibi hanc dabit vicissitudinem, ut eorum magis tu interitum videas.

18 Cum vero Dominus Deus noster dederit hanc libertatem servis suis, sit & tecum Deus in medio nostri: ut sicut placuerit tibi, ita cum tuis omnibus conuerseris nobiscum.

19 Tunc Ozias, finito consilio, suscepit cum in domum suam, & fecit ei cenam magnam.

20 Et vocatis omnibus presbyteris, simul expleto ieiunio recesserunt:

21 Postea vero convocatus est omnis populus, & per totam noctem intra ecclesiam orauerunt, petentes auxilium à Deo Israel.

C A P U T VII.

Holofernes Bethuliam obsidet, ac præciso aqueductu iubet fontes omnes custodiri: quapropter cives siti cruciati civitatem tradere cupiunt: Ozias tamen princeps populi persuadet, ut ad quinque dies hoc differatur.

A **H**olofernes autem altera die præcepit exercitibus suis, ut ascenderent contra Bethuliam.

2 Erant autem pedites bellatorum centum viginti millia, & equites viginti duo millia, præter præparationes virorum illorum, quos occupaverat captivitas, & abducti fuerant de provinciis, & urbibus universæ juventutis.

3 Omnes paraverunt se pariter ad pugnam contra filios Israel, & venerunt per crepidinem montis usque ad apicem, qui respicit super Dothain, à loco, qui dicitur Belma, usque ad Chelmon, qui est contra Efdrelon.

4 Filii autem Israel, ut viderunt multitudinem illorum, prostraverunt se super terram, mittentes cinerem super capita sua, unanimes orantes, ut Deus Israel misericordiam suam ostenderet super populum suum.

5 Et assumentes arma sua bellica, federunt per loca, quæ ad angustiitineris tramitem dirigunt inter montosa, & erant custodientes ea tota die, & nocte.

6 Porro Holofernes, dum circuit per gymrum, & reperit, quod fons, qui infuebat, aqueductum illorum à parte australi extra civitatem dirigeret: & incidi præcepit aqueductum illorum.

7 Erant tamen non longè à muris fontes, ex quibus furtim videbantur haurire aquam, ad refocillandum potius, quam ad potandum.

8 Sed filii Ammon, & Moab accesserunt ad Holofernem, dicentes: Filii Israel, non in lancea, nec in sagitta confidunt, sed montes defendunt illos, & maniant illos colles in præcipitio constituti.

9 Ut ergo sine congressione pugne possis superare eos, pone custodes fontium, ut

non hauriant aquam ex eis, & sine gladio interficiat eos, vel certe fatigati tradent civitatem suam, quam putant in montibus positam superari non posse.

10 Et placuerunt verba hæc coram Holoferne, & coram satellitibus ejus, & constituit per gymrum ceterarios per singulos fontes.

11 Cumque ista custodia per dies viginti fuisset expleta, defecerunt cisterna, & collectiones aquarum omnibus habitantibus Bethuliam, ita ut non esset intra civitatem, unde satiantur vel una die, quoniam ad mensuram dabatur populis aqua quotidie.

12 Tunc ad Oziam congregati omnes viri, femineque, juvenes, & parvuli, omnes simul una voce

13 Dixerunt: * Judicet Deus inter nos, & te, quoniam fecisti in nos mala, nolens loqui pacifice cum Assyriis, & propter hoc vendidit nos Deus in manibus eorum.

14 Et ideo non est, qui adjuvet, cum prosternamur ante oculos eorum in siti, & perditione magna.

15 Et nunc congregate universos, qui in civitate sunt, ut sponte tradamus nos omnes populo Holofernis.

16 Melius est enim, ut captivi benedicamus Dominum, viventes, quam moriamur, & simus opprobrium omni carni, cum viderimus uxores nostras, & infantes nostros mori ante oculos nostros.

17 Contestamur hodie cælum, & terram, & Deum patrum nostrorum, qui ulciscitur nos secundum peccata nostra, ut jam tradatis civitatem in manu militiæ Holofernis, & sit finis nostri brevis in ore gladii, qui longior efficitur in ariditate sitis.

18 Et cum hæc dixissent, factus est fletus, & ululatus magnus in ecclesia, ab omnibus, & per multas horas una voce clamaverunt ad Deum, dicentes:

19 * Peccavimus cum patribus nostris, injuste egimus, iniquitatem fecimus.

20 Tu, quia pius es, miserere nostri, aut in tuo flagello vindica iniquitates nostras, & noli tradere confitentes te populo, qui ignorat te.

21 Ut non dicat inter gentes: Ubi est Deus eorum?

22 Et cum fatigati his clamoribus, & his fletibus lassati siluissent,

23 Exurgens Ozias infusus lacrymis, dixit: Aeque animo estote, fratres, & hos quinque dies expectemus à Domino misericordiam:

24 Forsitan enim indignationem suam abscindet, & dabit gloriam nomini suo.

25 Si autem transactis quinque diebus non venerit adiutorium, faciemus hæc verba, quæ locuti estis.

C A P U T VIII.

Judith, cujus stirps, & laus describitur, vacillantes presbyteros, & præ angustia deditionem quinto die meditantes objurgat, quæd tempus Domini miserationi præscripserint: esque hortatur, ut patrum exemplo populum ad patientiam animent, ac pro se Deum precetur, nec factum suum scrutentur.

Et factum est, cum audisset hæc verba Judith vidua, quæ erat filia Merari, filii

* Exo.
5. 21.

D

* Psal.
105. 6.

A

Idox, filii Joserh, filii Oziz, filii Elai, filii Jamnor, filii Gedeon, filii Raphaim, filii Achitob, filii Melchiz, filii Enan, filii Nathanaz, filii Salathiel, filii Simeon, filii Ruben:

2 Et vir ejus fuit Manasse, qui mortuus est in diebus messis hordeaceæ:

3 Instabat enim superalligantes manipulos in campo, & venit astus super caput ejus, & mortuus est in Bethulia civitate sua, & sepultus est illic cum patribus suis.

4 Erat autem Judith relicta ejus vidua jam annis tribus, & mensibus sex.

5 Et in superioribus domus suæ fecit sibi secretum cubiculum, in quo cum puellis suis clausa morabatur,

6 Et habens super lumbos suos cilicium, jejunabat omnibus diebus vite suæ, præter sabбата, & neomenias, & festa domus Israel.

7 Erat autem eleganti aspectu nimis, cui vir suus reliquerat divitias multas, & familiam copiosam, ac possessiones, armentis bovum, & gregibus ovium plenas.

8 Et erat hæc in omnibus famosissima, quoniam timebat Dominum valde, nec erat, qui loqueretur de illa verbum malum.

9 Hæc itaque cum audisset, quoniam Ozias promississet, quod transacto quinto die traderet civitatem, misit ad presbyteros Chabri, & Charmi.

B 10 Et venerunt ad illam, & dixit illis: Quod est hoc verbum, in quo consensit Ozias, ut tradat civitatem Assyriis, si intra quinque dies non venerit vobis ad iutorium?

11 Et qui estis vos, qui tentatis Dominum?

12 Non est iste sermo, qui misericordiam provocat, sed potius cui iram excitet, & furorem accendat.

13 Posuistis vos tempus miserationis Domini, & in arbitrium vestrum diem constitulistis ei.

14 Sed quia patiens Dominus est, in hoc ipso peniteamus, & indulgentiam ejus suis lacrymis postulemus.

15 Non enim quasi homo, sic Deus comminabitur, neque sicut filius hominis ad iracundiam inflammabitur.

16 Et ideo humiliemus illi animas nostras, & in spiritu constituti humiliato, servientes illi,

17 Dicamus flentes Domino, ut secundum voluntatem suam sic faciat nobiscum misericordiam suam: ut sicut conturbatum est cor nostrum in superbia eorum, ita etiam de nostra humilitate gloriemur.

18 Quoniam non sumus secuti peccata patrum nostrorum, qui dereliquerunt Deum suum, & adoraverunt deos alienos,

C 19 Pro quo scelere dati sunt in gladium, & in rapinam, & in confusionem inimicis suis: nos autem alterum Deum nescimus præter ipsum.

20 Expectemus humiles consolationem ejus, & exquiret sanguinem nostrum de afflictionibus inimicorum nostrorum, & humiliabit omnes gentes, quæcumque insurgent contra nos, & faciet illas sine honore Dominus Deus noster.

21 Et nunc, fratres, quoniam vos estis presbyteri in populo Dei, & ex vobis pender

anima illorum, ad eloquium vestrum corda eorum erigite: ut memores sint, quia tentati sunt patres nostri, ut probarentur, si vere colerent Deum suum.

22 * Memores esse debent, quomodo pater noster Abraham tentatus est, & per multas tribulationes probatus, Dei amicus effectus est.

23 Sic Isaac, sic Jacob, sic Moyses, & omnes qui placuerunt Deo, per multas tribulationes transierunt fideles.

24 Illi autem, qui tentationes non susceperunt cum timore Domini, & impatientiam suam, & improprium murmurationis suæ contra Dominum protulerunt,

25 * Exterminati sunt ab exterminatore, & a serpentibus perierunt.

26 Et nos ergo non oleiscamur nos pro his, quæ patimur,

27 Sed reputantes peccatis nostris hæc ipsa supplicia minora esse, flagella Domini, quibus quasi servi corripimur, ad emendationem, & non ad perditionem nostram evenisse credamus.

28 Et dixerunt illi Ozias, & presbyteri: Omnia quæ locuta es, vera sunt, & non est in sermonibus tuis ulla reprehensio.

29 Nunc ergo ora pro nobis, quoniam mulier sancta es, & timens Deum.

30 Et dixit illis Judith: Sicut quod potui loqui, Dei esse cognoscitis:

31 Ita quod facere disposui, probate si ex Deo est, & orate, ut firmum faciat Deus consilium meum.

32 Stabitis vos ad portam nocte ista, & ego exeam cum Abra mea: & orate, ut sicut dixistis, in diebus quinque respiciat Dominus populum suum Israel.

33 Vos autem nolo, ut scrutemini adum meum, & usque dum renuntiem vobis, nihil aliud fiat, nisi oratio pro me ad Dominum Deum nostrum.

34 Et dixit ad eam Ozias princeps Juda: Vade in pace, & Dominus sit tecum in ultionem inimicorum nostrorum. Et revertentes abierunt.

C A P U T I X.

Judith sese affligens, ac humilians, pro populi liberatione prostrata precat, utque sibi virtus detur evertendi Holofernem.

A 1 Quibus abscedentibus, Judith ingressa est oratorium suum: & induens se cilicio, posuit cinerem super caput suum: & prosternens se Domino, clamabat ad Dominum, dicens:

2 Domine Deus patris mei Simeon, * qui dedisti illi gladium in defensionem alienigenarum, qui violatores exterminavit in coinatione sua, & denudaverunt semur virginis in confusionem:

3 Et dedisti mulieres illorum in prædam, & filias illorum in captivitate, & omnem prædam in divisionem servis tuis, qui zelaverunt zelum tuum: subveni, quæso te, Domine Deus meus, mihi vidua.

4 Tu enim fecisti priora, & illa post illa cogitasti: & hoc factum est, quod ipse voluisti.

5 Omnes enim viæ tuæ paratæ sunt, & tua judicia in tua providentia posuisti.

6 * Respice castra Assyriorum nunc, sicut tunc castra Egyptiorum videre dignatus es,

* Gen. 22. 1.

* Cor. 10. 9.

D

A

* Gen. 34. 2.

B

* Esai. 14. 9.

quando post servos tuos armati currebant, confidentes in quadrigis, & in equitatu suo, & in multitudine bellatorum.

7 Sed apexisti super castra eorum : & tenebræ fatigaverunt eos.

8 Tenuit pedes eorum abyssus, & aquæ operuerunt eos.

C 9 Sic fiant & isti, Domine, qui confidunt in multitudine sua, & in curribus suis, & in contis, & in scutis, & in sagittis suis, & in lanceis glorianur,

10 Et nesciant, quia tu ipse es Deus noster, qui conteris bella ab initio, & Dominus nomen est tibi.

11 Erige brachium tuum sicut ab initio, & allide virtutem illorum in virtute tua: cadat virtus eorum in iracundia tua, qui promittunt se violare Sancta tua, & polluere tabernaculum nominis tui, & deicere gladio suo cornu altaris tui.

12 Fac, Domine, ut gladio proprio ejus superbia amputetur:

13 Capiatur laqueo oculorum suorum in me, & percuties eum ex labiis charitatis meæ.

14 Da mihi in animo constantiam, ut contemnam illum, & virtutem, ut evertam illum.

D 15 *Erit enim hoc memoriale nominis tui, cum manus femina dejecerit eum.

4. 21. 16 Non enim in multitudine est virtus tua, Domine, neque in eorum viribus voluntas est, nec superbi ab initio placuerunt tibi: sed humilium, & mansuetorum semper tibi placuit deprecatio.

17 Deus cælorum, creator aquarum, & Dñs totius creaturæ, exaudi me miseram deprecatam, & de tua misericordia præsumentem.

18 Memento, Domine, testamenti tui, & da verbum in ore meo, & in corde meo consilium corrobora, ut domus tua in sanctificatione tua permaneat:

19 Et omnes gentes agnoscant, quia tu es Deus, & non est alius præter te.

C A P U T X.

Judith pulcherrima, aptissime ornata, Bethuliam cum sua ancilla egreditur, & ab exploratoribus deprehensa ducitur ad Holofernem, qui mox ejus capitur pulchritudine.

A 1 Factum est autem, cum cessasset clamare ad Dominum, surrexit de loco, in quo jacuerat prostrata ad Dominum.

2 Vocavitque Abram suam, & descendens in domum suam, abstulit à se cilicium, & exiit se vestimentis viduitatis suæ,

3 Et lavit corpus suum, & unxit se myro optimo, & discriminavit crinem capitis sui, & imposuit mirram super caput suum, & induit se vestimentis jucunditatis suæ, induitque sandalia pedibus suis, assumpsitque dextraliola, & lilia, & inanes, & annulos, & omnibus ornamentis suis ornavit se.

4 Cui etiam Dominus contulit splendorem: quoniam omnis ista compositio non ex libidine, sed ex virtute pendebat: & ideo Dominus hanc in illam pulchritudinem ampliavit, ut incomparabili decore omnium oculis appareret.

B 5 Imposuit itaque Abrahæ asceperam vini, & vas olei, & polentam, & palathas, & panes, & caseum, & profecta est.

6 Cumque venissent ad portam civitatis, invenerunt expectantem Oziam, & presbyteros civitatis.

7 Qui cum vidissent eam, stupentes mirati sunt nimis pulchritudinem ejus.

8 Nihil tamen interrogantes eam, dimiserunt transire, dicentes: Deus patrum nostrorum det tibi gratiam, & omne consilium tui cordis sua virtute corroboret, ut gloriatur super te Jerusalem, & sit nomen tuum in numero Sanctorum, & iustorum.

9 Et dixerunt hi, qui illie erant, omnes una voce: Fiat, fiat.

10 Judith verò orans Dominum, transivit per portas ipsa, & Abrahæ ejus.

11 Factum est autem, cum descenderet montem, circa ortum diei, occurrerunt ei exploratores Assyriorum, & tenuerunt eam, dicentes: Unde venis? aut quò vadis?

12 Quæ respondit: Filia sum Hebræorum, ideo ego fugi à facie eorum, quoniam futurum agnovi, quòd dantur vobis in depredationem, pro eo quòd contemnentis vos, noluerunt ultrò tradere seipos, ut invenirent misericordiam in conspectu vestro.

13 Hac de causa cogitavi mecum, dicens: Vadam ad faciem principis Holofernis, ut indicem illi secreta illorum, & ostendam illi, quò aditu possit obtinere eos, ita ut non cadat vir unus de exercitu ejus.

14 Et cum audissent viri illi verba ejus, considerabant faciem ejus, & erat in oculis eorum stupor, quoniam pulchritudinem ejus mirabantur nimis.

15 Et dixerunt ad eam: Conservasti animam tuam eò quòd tale reperisti consilium, ut descenderes ad dominum nostrum.

16 Hoc autem scias, quoniam cum steteris in conspectu ejus, benè tibi faciet, & eris gratissima in corde ejus. Duxeruntque illam ad tabernaculum Holofernis, annuntiantes eam.

17 Cumque intrasset ante faciem ejus, statim captus est in suis oculis Holofernes.

18 Dixeruntque ad eum satellites ejus: Quis contemnat populum Hebræorum, qui tam decoras mulieres habent, ut non pro his meritò pugnare contra eos debeamus?

19 Videns itaq; Judith Holofernem sedentem in conopso, quòd erat ex purpura, & curo, & smaragdo, & lapidibus preciosis intextum:

20 Et cum in faciem ejus intenderet, adoravit eum, prostricens se super terram. Et elevaverunt eam servi Holofernis, jubente domino suo.

C A P U T XI.

Judith ab Holoferne super causa suæ interrogata imponit illi speciosam pollicem viſtoriam.

A 1 Tunc Holofernes dixit ei: Equo animo esto, & noli pavere in corde tuo: quoniam ego numquam nocui viro, qui voluit servire Nabuchodonosor regi.

2 Populus autem tuus, si non contempnisset me, non levasset lanceam meam super eum.

3 Nunc autem dic mihi, quæ ex causa recessisti ab illis, & placuit tibi ut venires ad nos?

4 Et dixit illi Judith: Summe verba ancillæ tuæ, quoniam si secutus fueris verba ancillæ tuæ, perfectam rem faciet Dominus tecum.

5 Vivit enim Nabuchodonosor rex terræ, &

vivit virtus ejus, quæ est in te, ad correptionem omnium animarum errantium: quoniam non solum homines serviunt illi per te, sed & bestię agri obtemperant illi.

6 Nuntiatur enim animi tui industria universis gentibus, & indicatum est omni sæculo, quoniam tu solus bonus, & potens es in omni regno ejus, & disciplina tua omnibus provinciis prædicatur.

7* Nec hoc latet, quod locutus est Achior, nec illud ignoratur, quod ei jussis evenire.

8 Constat enim, Deum nostrum sic peccatis offensum, ut mandaverit per prophetas suos ad populum, quod tradat eum pro peccatis suis.

9 Et quoniam sciunt se offendisse Deum suum filii Israel, tremor tuus super ipsos est.

10 Insuper etiam fames invasit eos, & ab ariditate aquæ jam inter mortuos computantur.

11 Denique hoc ordiant, ut interficiant pecora sua, & bibant sanguinem eorum:

12 Et sancta Domini Dei sui, quæ præcepit Deus non contingi, in frumento, vino & oleo, hæc cogitaverunt impendere, & volunt consumere, quæ nec manibus deberent contingere: ergo quoniam hæc faciunt, certum est, quod in perditionem dabuntur.

13 Quod ego ancilla tua cognoscens, fugi ab illis, & misi te Dominus hæc ipsa nuntiare tibi.

14 Ego enim ancilla tua Deum colo, etiam nunc apud te: & exiet ancilla tua, & orabo Deum.

15 Et dicet mihi, quando eis reddat peccatum suum, & veniens nuntiabo tibi, ita ut ego adducam te per mediam Jerusalem, & habebis omnem populum Israel, sicut oves quibus non est pastor, & non latrabit vel unus canis contra te:

16 Quoniam hæc mihi dicta sunt per providentiam Dei.

17 Et quoniam iratus est illis Deus, hæc ipsa missa sum nuntiare tibi.

18 Placuerunt autem omnia verba hæc coram Holoferne, & coram pueris ejus, & mirabantur sapientiam ejus, & dicebant alter ad alterum:

19 Non est talis mulier super terram in aspectu, in pulchritudine, & in sensu verborum.

20 Et dixit ad illam Holofernes: Benè fecit Deus, qui misit te ante populum, ut des illum tu in manibus nostris:

21 Et quoniam bona est promissio tua, si fecerit mihi hoc Deus tuus, erit & Deus meus, & tu in domo Nabuchodonosor magna eris, & nomen tuum nominabitur in universa terra.

C A P U T XII.

Judith in locum thesaurorum Holofernis introducta, facultatem obinet propriis descendendi cibis, nocteque ad orationem egrediendi: quarto autem die in convivium indulta, coram Holoferne comedit, & bibit, qui ejus concupiscentia ardens, vehementer inebriatur.

A **T**unc jussit eam introire, ubi repositi erant thesauri ejus, & jussit illic manere eam, & constituit, quid daretur illi de convivio suo.

2 Cui respondit Judith, & dixit: Nunc non

potero manducare ex his, quæ mihi præcipis tribui, ne veniat super me offensio: ex his autem, quæ mihi detuli, manducabo.

3 Cui Holofernes ait: Si defecerint tibi ista, quæ tecum detulisti, quid faciemus tibi?

4 Et dixit Judith: Vivit anima tua, domine meus, quoniam non expendet omnia hæc ancilla tua, donec faciat Deus in manu mea hæc, quæ cogitavi. Et induxerunt illam servi ejus in tabernaculum, quod præceperat.

5 Et petiit, dum introiret, ut daretur ei copia nocte, & ante lucem egrediendi foras ad orationem, & deprecandi Dominum.

6 Et præcepit cubiculariis suis, ut sicut placeret illi, exiret, & introiret ad adorandum Deum suum, per triduum:

7 Et exibat noctibus in vallem Bethulia, & baptizabat se in fonte aquæ.

8 Et ut ascendebat, orabat Dominum Deum Israel, ut dirigeret viam ejus ad liberationem populi sui.

9 Et introiens, munda manebat in tabernaculo, usque dum acciperet escam suam in vespere.

10 Et factum est, in quarto die Holofernes fecit cenam servis suis, & dixit ad Vagao eunuchum suum: Vade, & suade Hebræam illam, ut sponte consentiat habitare tecum:

11 Fœdum est enim apud Assyrios, si femina irrideat virum, agendo ut immunis ab eo transeat.

12 Tunc introivit Vagao ad Judith, & dixit: Non vereatur bona puella introire ad dominum meum, ut honorificetur ante faciem ejus, ut manducet cum eo, & bibat vinum in jucunditate.

13 Cui Judith respondit: Quæ ego sum, ut contradicam domino meo?

14 Omne, quod erit ante oculos ejus bonum, & optimum, faciam. Quidquid autem illi placuerit, hoc mihi erit optimum omnibus diebus vitæ meæ.

15 Et surrexit, & ornavit se vestimento suo, & ingressa stetit ante faciem ejus.

16 Cor autem Holofernis concussus est, erat enim ardens in concupiscentia ejus.

17 Et dixit ad eam Holofernes: Bibe nunc, & accumbe in jucunditate, quoniam invenisti gratiam coram me.

18 Et dixit Judith: Bibam, domine, quoniam magnificata est anima mea hodie præ omnibus diebus meis.

19 Et accepit, & manducavit, & bibit coram ipso ea, quæ parayerat: illi ancilla ejus.

20 Et jucundum factus est Holofernes ad eam, bibitque vinum multum nimis, quantum nunquam biberat in vita sua.

C A P U T XIII.

Judith facta ad Deum oratione, præcedit caput ebrii Holofernis: quod ad concives Bethulie deferens, eos ad gratiarum actionem hortatur, ipsa vero ab omnibus benedicitur, & Achior, visio Holofernis capite, obstupescit.

A **U**T autem serò factum est, festinaverunt servi illius ad hospitia sua, & conclusit Vagao ostia cubiculi, & abiit.

2 Erant autem omnes fatigati à vino:

3 Eratque Judith sola in cubiculo.

4 Porro Holofernes jacebat in lecto, nimia ebrietate sopitus.

5 Dixitque Judith puellæ suæ, ut staret foris ante cubiculum, & observaret.

6 Stetitque Judith ante lectum, orans cum lacrymis, & labiorum motu in silentio,

7 Dicens: Confirma me, Domine Deus Israel, & respice in hac hora ad opera manuum mearum, ut, sicut promissisti, Jerusalem civitatem tuam erigas: & hoc, quod credens per te posse fieri cogitavi, perficiam.

8 Et cum hæc dixisset, accessit ad columnam, quæ erat ad caput lectuli ejus, & pugionem ejus, qui in ea ligatus pendebat, exolvit.

9 Cumque evaginasset illum, apprehendit comam capitis ejus, & ait: Confirma me, Domine Deus, in hac hora.

10 Et percussit bis in cervicem ejus, & abscidit caput ejus, & abstulit conopæum ejus à columnis, & evoluit corpus ejus truncum.

11 Et post pusillum exivit, & tradidit caput Holofernis ancillæ suæ, & jussit, ut mitteret illud in peram suam.

B 12 Et exierunt duæ, secundum consuetudinem suam, quasi ad orationem, & transierunt castra, & gyrantes vallem, venerunt ad portam civitatis.

13 Et dixit Judith à longè custodibus murorum: Aperite portas, quoniam nobiscum est Deus, qui fecit virtutem in Israel.

14 Et factum est, cum audissent viri vocem ejus, vocaverunt presbyteros civitatis.

15 Et concurrerunt ad eam omnes, à minimo usque ad maximum: quoniam sperabant eam jam non esse venturam.

16 Et accendentes luminaria congyrauerunt circa eam universi: illa autem ascendens in eminentiorem locum, jussit fieri silentium. Cumque omnes tacuissent,

17 Dixit Judith: Laudate Dominum Deum nostrum, qui non deseruit sperantes in se:

18 Et in me ancilla sua adimplevit miseri-

cordiam suam, quam promissit domui Israel: & interfecit in manu mea hostem populi sui hac nocte.

19 Et proferens de pera caput Holofernis, ostendit illis, dicens: Ecce caput Holofernis principis militiæ Assyriorum, & ecce conopæum illius, in quo recumbebat in ebrietate sua, ubi per manum scæminæ percussit illum Dominus Deus noster.

20 Vivit autem ipse Dominus, quoniam custodivit me Angelus ejus, & hinc euntem, & ibi commorantem, & inde huc revertentem, & non permisit me Dominus ancillam suam coquinari, sed sine pollutione peccati revocavit me vobis, gaudentem in victoria sua, in evasione mea, & in liberatione vestra.

21 *Confitemini illi omnes, quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus.

22 Universi autem adorantes Dominum dixerunt ad eam: Benedixit te Dominus in virtute sua, quia per te ad nihilum redegit inimicos nostros.

23 Porro Ozias princeps populi Israel, dixit ad eam: Benedicte estu filia à Domino Deo excelso, præ omnibus mulieribus super terram.

24 Benedictus Dominus, qui creavit cælum, & terram, qui te direxit in vulnera capitis principis inimicorum nostrorum:

25 Quia hodie nomen tuum ita magnificavit, ut non recedat laus tua de ore hominum, qui memores fuerint virtutis Domini in æternum, pro quibus non peperisti animæ tuæ, propter angustias, & tribulationem generis tui, sed subvenisti ruinæ ante conspectum Dei nostri.

26 Et dixit omnis populus: fiat, fiat.

27 Porro Achior vocatus venit, & dixit ei Judith: Deus Israel, cui tu testimonium dedisti, quod ulciscatur te de inimicis tuis, ipse caput omnium incredulorum incidit hac nocte in manu mea.

* Psal.
105. 1.
& 106.
11

D

28 Et ut probes, quia ita est, ecce caput Holofernis, qui in contemptu superbig sue Deum Israel contempsit, & tibi interitum minabatur, dicens: Cum captus fuerit populus Israel, gladio perforari præcipiam latera tua.
29 Videns autem Achior caput Holofernis, angustatus præ pavorē, cecidit in faciem suam super terram, & æstuavit anima ejus.
30 Postea verò quam resumpto spiritu recreatus est, procidit ad pedes ejus, & adoravit eam, & dixit:
31 Benedicta tu à Deo tuo in omni tabernaculo Jacob, quoniam in omni gente, quæ audierit nomen tuum, magnificabitur super te Deus Israel.

CAPUT XIV.

Holofernis capite de muro Bethulia suspensio, Achiorque circumciso, Judæi in Assyrios irruunt, qui Holofernem excitantes, mortuumque invenientes vehementi timore concutiuntur.

- A 1 **D**ixit autem Judith ad omnem populum: Audite me, fratres, suspendite caput hoc super muros nostros:
2 Et erit, cum exierit Sol, accipiat unusquisque arma sua, & exite cum impetu, non ut descendatis deorum, sed quasi impetum facientes.
3 Tunc exploratores necesse erit, ut fugiant ad principem suum excitandum ad pugnam.
4 Cumque duces eorum cucurrerint ad tabernaculum Holofernis, & invenerint eum truncum in suo sanguine volutatum, decideret super eos timor.
5 Cumque cognoveritis fugere eos, ite post illos securi, quoniam Dominus contemnet eos sub pedibus vestris.
B 6 Tunc Achior videns virtutem, quam fecit Deus Israel, relicto gentilitatis ritu, credidit Deo, & circumcidit carnem præputii sui, & appositus est ad populum Israel, & omnis successu generis ejus usque in hodiernum diem.
7 Mox autem ut ortus est dies, suspenderunt super muros caput Holofernis, accepitque unusquisque vir arma sua, & egressi sunt cum grandi strepitu, & ululatu.
8 Quod videntes exploratores, ad tabernaculum Holofernis cucurrerunt.
9 Porro hi, qui in tabernaculo erant, venientes, & ante ingressum cubiculi perstreptantes, excitandi gratia, inquietudinem arte moliebantur, ut non ab excitantibus, sed à sonantibus Holofernes evigilaret.
10 Nullus enim audebat cubiculum virtutis Assyriorum pulsando, aut intrando aperire.
11 Sed cum venissent ejus duces, ac tribuni, & universi majores exercitus regis Assyriorum, dixerunt cubiculariis:
C 12 Intrate, & excitate illum, quoniam egressi mures de cavernis suis, ausi sunt provocare nos ad prælium.
13 Tunc ingressus Vagao cubiculum ejus, stetit ante cortinam, & plausum fecit manibus suis: suspicabatur enim illum cum Judith dormire.
14 Sed cum nullum motum jacentis sensu aurium caperet, accessit proximans ad cortinam, & elevans eam, videntique cadaver absque capite Holofernis in suo sanguine tabefa-

ctum jacere super terram, exclamavit voce magna cum fletu, & scidit vestimenta sua.

15 Et ingressus tabernaculum Judith, non invenit eam, & exiit foras ad populum,

16 Et dixit: Una mulier Hebræa fecit confusionem in domo regis Nabuchodonosor: ecce enim Holofernes jacet in terra, & caput ejus non est in illo.

17 Quod cum audissent principes virtutis Assyriorum, sciderunt omnes vestimenta sua, & intolerabilis timor, & tremor cecidit super eos, & turbati sunt animi eorum valde.

18 Et factus est clamor incomparabilis in medio castrorum eorum.

CAPUT XV.

Assyrii cæde duces sui perculsi, omnibus relictis fugiunt: at Judæi eos persequuntur, & exdunt, & spoliis collectis plurimam ditati sunt: Judith autem à pontifice, & à populo benedicitur, & quæ Holofernis propria fuerant, ipsi traduntur.

1 **C**umque omnis exercitus decollatum Holofernem audisset, fugit mens, & consilium ab eis, & solo tremore, & metu agitati fugæ præsidium sumunt,

2 Ita ut nullus loqueretur cum proximo suo, sed inclinato capite, relicto omnibus, evadere festinabant Hebræos, quos armatos super se venire audiebant, fugientes per vias camporum, & semitas collium.

3 Videntes itaque filii Israel fugientes, secuti sunt illos. Deicenderuntque clangentes tubis, & ululantes post ipsos.

4 Et quoniam Assyrii non adunati, in fugam ibant præcipientes: filii autem Israel uno agmine persequentes, debilitabant omnes, quos invenire potuissent.

5 Misit itaque Ozias nuntios per omnes civitates, & regiones Israel.

6 Omnis itaque regio, omnisque urbs electam juventutem armatam misit post eos, & persecuti sunt eos in ore gladii, quousque pervenirent ad extremitatem finium suorum.

7 Reliqui autem, qui erant in Bethulia, ingressi sunt castra Assyriorum, & prædam, quam fugientes Assyrii reliquerant, abstulerunt, & onustati sunt valde.

8 Hi verò, qui victores reversi sunt ad Bethuliam, omnia, quæ erant illorum, attulerunt secum, ita ut non esset numerus in pecoribus, & jumentis, & universis mobilibus eorum, ut à minimo usque ad maximum omnes divites fierent de prædationibus eorum.

9 Joacim autem summus pontifex de Jerusalem venit in Bethuliam cum universis præbiteris suis, ut videret Judith.

10 Quæ cum exisset ad illum, benedixerunt eam omnes una voce, dicentes: Tu gloria Jerusalem, tu lætitia Israel, tu honorificentia populi nostri.

11 Quia fecisti viriliter, & confortatum est cor tuum, eò quod castitatem amaveris, & post virum tuum, alterum nescieris: ideo & manus Domini confortavit te, & ideo eris benedicta in æternum.

12 Et dixit omnis populus: Fiat, fiat.

13 Per dies autem triginta, vix collecta sunt spolia Assyriorum à populo Israel.

14 Porro autem universa, quæ Holofernis pecuniaria fuisse probata sunt, dederunt Judith in auro, & argento, & vestibus, & gemmis, & omni supellectili, & tradita sunt omnia illiâ populo.

15 Et omnes populi gaudebant cum mulieribus, & virginibus, & juvenibus, in organis, & citharis.

CAPUT XVI.

Canticum Judith ob victoriam: venit populus Jerusalem holocausta cum gratiarum actionibus oblaturus: tandemque Judith plena dierum moritur; & dies hujus victoria perpetuo apud Sudaos in numero sanctorum dierum celebratur.

A **1** Tunc cantavit canticum hoc Domino Judith, dicens:

2 Incipite Domino in tympanis, cætare Domino in cymbalis, modulamini illi psalmum novum, exaltate, & invocate nomen ejus.

3 Dominus conterens bella, Dominus nomen est illi.

4 Qui posuit castra sua in medio populi sui, ut eriperet nos de manu omnium inimicorum nostrorum.

5 Venit Assur ex montibus ab Aquilone in multitudine fortitudinis suæ: cujus multitudo obturavit torrentes, & equi eorum cooperuerunt valles.

6 Dixit se incensurum fines meos, & juvenes meos occisurum gladio, infantes meos dare in prædam, & virgines in captivitate.

7 Dominus autem omnipotens nocuit eum, & tradidit eum in manus feminae, & confodit eum.

B **8** Non enim cecidit potens eorum à juvenibus, nec filii Titan percusserunt eum, nec excelsi gigantes opposuerunt se illi, sed Judith filia Merari in specie faciei suæ dissolvit eum.

9 Exiit enim se vestimento viduitatis, & induit se vestimento latitiæ in exultatione filiorum Israel.

10 Unxit faciem suam unguento, & colligavit cincinnos suos mitra, accepit stolam novam ad decipiendum illum.

11 Sandalia ejus rapuerunt oculos ejus, pulchritudo ejus captivam fecit animam ejus, amputavit pugione cervicem ejus.

12 Horruerunt Persa constantiam ejus, & Medi audaciam ejus.

13 Tunc ululaverunt castra Assyriorum, quando apparuerunt humiles mei, arecentes in siti.

14 Filii puellarum compunxerunt eos, &

sicut pueros fugientes occiderunt eos: perierunt in prælio à facie Domini Dei mei.

15 Hymnum cantemus Domino, hymnum novum cantemus Deo nostro.

16 Adonai Domine, magnus es tu, & præclarus in virtute tua, & quem superare nemo potest.

17 Tibi serviat omnis creatura tua: quia dixisti, & facta sunt: misisti spiritum tuum, & creata sunt, & non est, qui resistat voci tuæ.

18 Montes à fundamentis movebuntur cum aquis: petrae, sicut cera, liquecent ante faciem tuam.

19 Qui autem timent te, magni erunt apud te per omnia.

20 Væ genti insurgenti super genus meum: Dominus enim omnipotens vindicabit in eis, in die judicii visitabit illos.

21 Dabitenim ignem, & vermes in carnes eorum, ut urantur, & sentiant usque in sempiternum.

22 Et factum est post hæc, omnis populus post victoriam venit in Jerusalem adorare Dominum: & mox ut purificati sunt, obtulerunt omnes holocausta, & vota, & repromissiones suas.

23 Porro Judith, universa vasa bellica Holofernis, quæ dedit illi populus, & conopæum, quod ipsa sustulerat de cubili ipsius, obtulit in anathema oblivionis.

24 Erat autem populus jucundus secundum faciem sanctorum, & per tres menses gaudium hujus victoriae celebratum est cum Judith.

D **25** Post dies autem illos unusquisque rediit in domum suam, & Judith magna facta est in Bethulia, & præclarior erat universæ terræ Israel.

26 Erat etiam virtuti castitas adjuncta, ita ut non cognosceret virum omnibus diebus vitæ suæ, ex quo defunctus est Manasses vir ejus.

27 Erat autem diebus festis procedens cum magna gloria.

28 Mansit autem in domo viri sui annos centum quinque, & dimisit Abram suam liberam, & defuncta est, ac sepulta cum viro suo in Bethulia.

29 Luxitque illam omnis populus diebus septem.

30 In omni autem spatio vitæ ejus non fuit, qui perturbaret Israel, & post mortem ejus annis multis.

31 Dies autem victoriae hujus festivitatis, ab Hebræis in numero sanctorum dierum accipitur, & colitur à Judæis ex illo tempore usque in præsentem diem.

C

* Ge
n. f. 1.
Prælm.
2.9.

D

LIBER ESTHER.

CAPUT PRIMUM.

Assuero ad potentia, & gloria sua ostentationem toto semestri splendidam celebrante convivium, regina Vasthi accersita venire recusat, ideoque repudiatur: & sapientum consilio edictum promulgatur, ut uxores maritis deserant honorem.

A

IN diebus Assueri, qui regnavit ab India, usque Æthiopiam, super centum viginti septem provincias: Quando sedit in solio regni sui, Susa civitas regni ejus exordium fuit.

3 Tercio igitur anno imperii sui fecit grande convivium cunctis principibus, & pueris suis, fortissimis Persarum, & Medorum inclytis, & præfectis provincialium coram se,

4 Ut ostenderet divitias gloriæ regni sui, ac magnitudinem, atque jactantiam potentia suæ, multo tempore, centum videlicet, & octoginta diebus.

5 Cùmque implemur dies convivii, invitavit omnem populum, qui inventus est in Susa, a maximo usque ad minimum: & iussit septem diebus convivium preparari in vestibulo horti, & nemoris, quod regio cultu, & manu confutum erat.

B

6 Et pendeabant ex omni parte tentoria ærii coloris, & carbasini, ac hyacinthini, sustentata funibus byssinis, atque purpureis, quæ eburneis circulis inserti erant, & columnis marmoreis fulciebantur. Lectuli quoque aurei, & argentei super pavimentum, smaragdino, & pario stratum lapide, dispositi erant: quod mira varietate pictura decorabat.

7 Bibebant autem, qui invitati erant, aureis poculis, & aliis, atque aliis vasibus cibus inferebantur. Vinum quoque, ut magnifi-

centia regia dignum erat, abundans, & præcipuum ponebatur.

8 Nec erat, qui nolentes cogeret ad bibendum, sed sicut rex statuerat, præponens mensis singulos de principibus suis, ut sumeret unusquisque, quod vellet.

9 Vasthi quoque regina fecit convivium seminarum in palatio, ubi rex Assuerus manere consueverat.

10 Itaque die septimo, cùm rex esset hilarior, & post nimiam potationem incaluisse mero, præcepit Maumam, & Bazatha, & Harbona, & Bagatha, & Abgatha, & Zethar, & Charchas, septem eunuchis, qui in conspectu ejus ministrabant,

11 Ut introducerent reginam Vasthi coram rege, posito super caput ejus diademate, ut ostenderet cunctis populis, & principibus pulchritudinem illius: erat enim pulchra valde.

12 Quæ renuit, & ad regis imperium, quod per eunuchos mandaverat, venire contempsit. Unde iratus rex, & nimio furore succensus,

13 Interrogavit sapientes, qui ex more regio semper ei aderant, & illorum faciebat cuncta consilio, scientium leges, ac jura majorum:

14 (Erant autem primi, & proximi, Charfena, & Serhar, & Admatha, & Tharsis, & Mares, & Marfana, & Mamuchan, septem duces Persarum, atque Medorum, qui videbant faciem regis, & primi post eum reside-re soliti erant.)

15 Cui sententia Vasthi regina subjaceret, quæ Assueri regis imperium, quod per eunuchos mandaverat, facere voluisset.

16 Responditque Mamuchan, audiente rege, atque principibus: Non solum regem læsit regina Vasthi, sed & omnes populos, & principes, qui sunt in cunctis provinciis regis Assueri.

D 17 Egredietur enim sermo reginæ ad omnes mulieres, ut contemnunt viros suos, & dicant: Rex Assuerus iussit, ut regina Vasthi intraret ad eum, & illa noluit.

18 Atque hoc exemplo omnes principum conjuges Persarum, atque Medorum parvipendunt imperia maritorum: unde regis iusta est indignatio.

19 Si ergo tibi placet, egrediatur edictum à facie tua, & scribatur juxta legem Persarum, atque Medorum: quam præteriri illicitum est, ut nequaquam ultra Vasthi ingrediat ad regem, sed regnum illius altera, quæ melior est illa, accipiat.

20 Et hoc in omne (quod latissimum est) provinciarum tuarum divulgetur imperium, & cunctæ uxores tam majorum, quam minorum deferant maritis suis honorem.

21 Placuit consilium ejus regi, & principibus: fecitque rex juxta consilium Mamuchan,

22 Et misit epistolas ad universas provincias regni sui, ut quæque gens audire, & legere poterat, diversis linguis, & literis, esse viros principes, ac majores in domibus suis: & hoc per cunctos populos divulgari.

C A P U T I I.

*Præteritis virginibus Assuero quasit Es-
ther neptis occulta Mardochei Judei placens, regina loco Vasthi facta est, celebrato
nuptiarum magnifico convivio, ac datis
muneribus. Porro Mardocheus ad
ostium palatii manens eunuchos regi in-
fidantes prodit, quod factum Mardo-
chei annalibus inscribitur.*

A 1 **H**is ita gestis, postquam regis Assueri indignatio deservuerat, recordatus est Vasthi, & quæ fecisset, vel quæ passa esset.

2 Dixeruntque pueri regis, ac ministri ejus: Querantur regi puella virgines, ac speciosæ,

3 Et mittantur, qui considerent per universas provincias puellas speciosas, & virgines: & adducant eas ad civitatem Susan, & tradant eas in domum seminarum sub manu Egei eunuchi, qui est præpositus, & custos mulierum regiarum: & accipiant mundum muliebrem, & cætera ad usus necessaria.

4 Et quacumque inter omnes oculis regis placuerit, ipsa regnet pro Vasthi. Placuit sermo regi: & ita, ut suggererant, iussit fieri.

5 Erat vir Judæus in Susa civitate, vocabulo Mardocheus, filius Jair, filii Semei, filii Cis, de stirpe Jemini,

* 4.
Reg.
2. 15.
Intra
11. 4.

6* Qui translatus fuerat de Jerusalem eo tempore, quo Jeconiam regem Juda Nabuchodonosor rex Babylonis transfulerat,

7 Qui fuit nutritius filie fratris sui Edisse, quæ altero nomine vocabatur Esther, & utrūque parentem amisit: pulchra nimis, & decora facie. Mortuusque patre ejus, ac matre, Mardocheus sibi eam adoptavit in filiam.

8 Cumque percrebuisset regis imperium, & juxta mandatum illius multe pulchræ virgines adducerentur Susan, & Egeo traderentur eunuchis: Esther quoque inter cæteras puellæ tradita est, ut servaretur in numero feminarum.

9 Quæ placuit ei, & invenit gratiam in conspectu illius. Et præcepit eunuchis, ut ac-

celeraret mundum muliebrem, & traderet ei partes suas, & septem puellas speciosissimas de domo regis, & tam ipsam, quam pedessequas ejus ornaret, atque excoleret.

10 Quæ noluit indicare ei populum, & patriam suam: Mardocheus enim præceperat ei, ut de hac re omnino reticeret.

11 Qui deambulabat quotidie ante vestibulum domus, in qua electæ virgines servabantur, curam agens salutis Esther, & scire volens quid ei accideret.

12 Cum autem venisset tempus singularum per ordinem puellarum, ut intrarent ad regem, expletis omnibus, quæ ad cultum muliebrem pertinebant, mensis duodecim vertebatur: ita dumtaxat, ut sex mensibus oleo ungerentur myrrhino, & aliis sex quibusdam pigmentis, & aromatibus uterentur.

13 Ingrescentesque ad regem, quidquid postulassent ad ornatum pertinentem, accipiebant, & ut eis placerat, composita de triclinio feminarum ad regis cubiculum transibant.

14 Et quæ intraverat vespere, egrediebatur mane, atque inde in secundas edes deducebatur, quæ sub manu Susagazi eunuchi erant, qui concubinis regis præsidebat: nec habebat potestatem ad regem ultra redire, nisi voluisset rex, & eam venire iussisset ex nomine.

15 Evoluta autem tempore per ordinem instabat dies, quo Esther filia Abihail fratris Mardochei, quam sibi adoptaverat in filiam, deberet intrare ad regem. Quæ non quaesivit muliebrem cultum, sed quæcumque voluit Egeus eunuchus cultus virginum, hæc ei ad ornatum dedit. Erat enim formosa valde, & incredibili pulchritudine, omnium oculis gratiosa, & amabilis videbatur.

16 Ducta est itaque ad cubiculum regis Assueri mense decimo, qui vocatur Tebeth, septimo anno regni ejus.

17 Et adamavit eam rex plus quam omnes mulieres, habuitque gratiam, & misericordiam coram eo super omnes mulieres, & posuit diadema regni in capite ejus, fecitque eam regnare in loco Vasthi.

18 Et iussit convivium præparari permagnificum cunctis principibus, & servis suis, pro conjunctione, & nuptiis Esther. Et dedit requiem universis provinciis, ac dona largitus est juxta magnificentiam principalem.

19 Cumque secundo quærentur virgines, & congregarentur, Mardocheus manebat ad januam regis:

20 Necdum prodiderat Esther patriam, & populum suum, juxta mandatum ejus. Quid enim ille præcipiebat, observabat Esther: & ita cuncta faciebat, ut eo tempore solita erat, quo eam parvulam nutrebat.

21 Eo igitur tempore, quo Mardocheus ad regis januam morabatur, irati sunt Bagathan, & Thares duo eunuchi regis, qui janitores erant, & in primo palatii limine præsidebant: volueruntque insurgere in regem, & occidere eum.

22 Quod Mardocheus non latuit, statimque nuntiavit reginæ Esther, & illa regi, ex nomine Mardochei, quid ea rem detulerat.

23 Quasitum est, & inventum: & appensus est uterque eorum in patibulo. Mandatumque est historiis, & annalibus raditum coram rege.

CAPUT III.

Aman a rege sublimatus, indignatur, quod solus Mardocheus Judæus ipsum non adoret: qua propter omnium Judæorum interitum ab Assuero impetrat, mittiturque ad universas provincias litteras regis annulo signatas, ut tertio decimo die mensis duodecimi universi ubique Judæi occidantur.

A **P**ost hæc rex Assuerus exaltavit Aman filium Amadathi, qui erat de stirpe Agag: & posuit solum ejus super omnes principes, quos habebat.

2 Cunctique servi regis, qui in foribus palatii versabantur, flebant genua, & adorabant Aman: sic enim præceperat eis Imperator. Solus Mardocheus non flebat genu, neque adorabat eum.

3 Cui dixerunt pueri regis, qui ad fores palatii præsidebant: Cur præter ceteros non obsevas mandatum regis?

4 Cumque hoc crebrius dicerent, & ille nollet audire, nuntiaverunt Aman, scire cupientes utrum perseveraret in sententia: dixerat enim eis, se esse Judæum.

5 Quod cum audisset Aman, & experimento probasset, quod Mardocheus non flekeret sibi genu, nec se adoraret, iratus est valde.

B **6** Et pro nihilo duxit in unum Mardocheum mittere manus suas: audierat enim, quod esset gentis Judææ, magisque voluit omnem Judæorum, qui erant in regno Assueri, perdere nationem.

7 Mense primo (cujus vocabulum est Nisan) anno duodecimo regni Assueri, missa est fors in urnam, quæ Hebraice dicitur pur, coram Aman, quo die & quo mense gens Judæorum deberet interfici: & exivit mensis duodecimus, qui vocatur Adar.

8 Dixitque Aman regi Assuero: Est populus per omnes provincias regni tui dispersus, & a se mutuo, separatus, novis utens legibus, & caremoniis, insuper & regis scita contemnens. Et optime nosti, quod non expediat regno tuo, ut insoleat per licentiam.

C **9** Si tibi placet, decerne, ut pereat, & decem millia talentorum appendam arceis gazæ tuæ.

10 Tulit ergo rex anulum, quo utebatur, de manu sua, & dedit eum Aman filio Amadathi, de progenie Agag, hosti Judæorum.

11 Dixitque ad eum: Argentum, quod tu polliceris, tuum sit. De populo age, quod tibi placet.

12 Vocatique sunt scribæ regis mense primo Nisan, tertio decima die ejusdem mensis, & scriptum est, ut juberet Aman, ad omnes satrapas regis, & iudices provinciarum, diversarumque gentium, ut quæque gens legere poterat, & audire pro varietate linguarum, ex nomine regis Assueri: & litteræ signatæ ipsius annulo.

D **13** Missæ sunt per cursores regis ad universas provincias, ut occiderent, atque delerent omnes Judæos, a puero usque ad senem, parvulos, & mulieres uno die, hoc est, tertio decimo mensis duodecimi, qui vocatur Adar, & bona eorum diriperent.

14 Summa autem epistolarum hæc fuit, ut

omnes provinciæ scirent, & pararent se ad prædictam diem.

15 Festinabant cursores, qui missi erant regis imperium exple. Statimque in Susan pendit edictum, rege, & Aman celebrante convivium, & cunctis Judæis, qui in urbe erant, flentibus.

CAPUT IV.

Luctus Mardochei, ac reliquorum Judæorum ob paratum ipsis interitum. Esther autem ut jussu Mardochei Judæorum neci occurrat, & non vocata ad regem ingrediatur, jubet eum se junio pro se triduo orari, idem ipsa faciente cum suo gynæceo.

A **1** **Q**uæ cum audisset Mardocheus, scidit vestimenta sua, & indutus est sacco, spargens cinerem capiti: & in platea mediz civitatis voce magna clamabat, ostendens amaritudinem animi sui.

2 Et hoc ejulatu usque ad fores palatii gradiens. Non enim erat licitum indutum sacco aulam regis intrare.

3 In omnibus quoque provinciis, oppidis, ac locis, ad quæ crudele regis dogma pervernerat, planctus ingens erat apud Judæos, jejunium, ululatus, & fletus, sacco, & cinere multis prostrato utentibus.

4 Ingressæ autem sunt puella Esther, & eunuchi, nuntiaveruntque ei. Quod audiens consternata est, & vestem misit, ut ablato sacco induerent eum: quam accipere noluit.

5 Accititque Athach eunuchum, quem rex ministrum ei dederat, præcepit ei, ut iret ad Mardocheum, & disceret ab eo, cur hoc faceret.

6 Egressusque Athach, ivit ad Mardocheum stantem in platea civitatis, ante ostium palatii:

7 Qui indicavit ei omnia, quæ acciderant, quomodo Aman promississet, ut in thesauros regis pro Judæorum nece inferret argentum.

8 Exemplar quoque edicti, quod pendebat in Susan, dedit ei, ut regina ostenderet, & moneret eam, ut intraret ad regem, & deprecaretur eum pro populo suo.

9 Regressus Athach, nuntiavit Esther omnia, quæ Mardocheus dixerat.

10 Quæ respondit ei, & jussit, ut diceret Mardocheo:

11 Omnes servi regis, & cunctæ, quæ sub ditione ejus sunt, norunt provincia, quod five vir, five mulier, non vocatus, interius atrium regis intraverit, absque ulla cunctatione statim interficiatur: nisi forte rex auream virgam ad eum tetenderit pro signo clementiæ, atque ita possit vivere. Ego igitur quo modo ad regem intrare potero, quæ triginta jam diebus non sum vocata ad eum?

12 Quod cum audisset Mardocheus,

13 Rursum mandavit Esther, dicens: Ne putes, quod animam tuam tantum liberēs, quia in domo regis es præ cunctis Judæis.

14 Si enim nunc silueris, per aliam occasionem liberabuntur Judæi: & tu, & domus patris tui, peribitis. Et quis novit, utrum idcirco ad regem veneris, ut in tali tempore parareris?

15 Rursumque Esther hæc Mardocheo verba mandavit:

16 Vade, & congrega omnes Judæos, quos in Susan repereris, & orate pro me. Non come-

datis,

datis, & nō bibatis tribus diebus, & tribus noctibus: & ego cum ancillis meis similiter jejunabo, & tunc ingrediar ad regem, contra legem faciens, non vocata, tradensque me morti, & periculo.

17 Ivit itaque Mardochæus, & fecit omnia, quæ ei Esther præceperat.

CAPUT V.

Esther contempto vitæ periculo ad regem ingressa postulat, ut cum Aman ad suum veniat convivium, in quo ab exhilarato rege de sua petitione interrogata, rursum utrumque ad sequentis diei convivium invitat: interea Aman indignatus se à Mardochæo non honorari, crucem illi parat.

A **D**ie autem tertio induta est Esther regalibus vestimentis, & stetit in atrio domus regis, quod erat interius, contra basilicam regis: at ille sedebat super scolum suum in consistorio palatii contra ostium domus.

2 Cumque vidisset Esther reginam stantem, placuit oculis ejus, & extendit contra eam virgam auream, quam tenebat manu. Quæ accedens, osculata est summitatem virgæ ejus.

3 Dixitque ad eam rex: Quid vis Esther regina? quæ est petitio tua? etiam si dimidiam partem regni petieris, dabitur tibi.

4 At illa respondit: Si regi placet, obsecro, ut venias ad me hodie, & Aman tecum, ad convivium quod paravi.

B **5** Statingue rex: Vocate, inquit, citò Aman, ut Esther obediat voluntati. Venerunt itaque rex, & Aman ad convivium, quod eis regina paraverat.

6 Dixitque ei rex, postquam vinum biberat abundanter: Quid petis, ut detur tibi? & pro qua re postulas? etiam si dimidiam partem regni mei petieris, impetrabis.

7 Cui respondit Esther: Petitio mea, & preces sunt istæ:

8 Si inveni in conspectu regis gratiam, & si regi placet, ut det mihi quod postulo, & meam impleat petitionem, veniat rex, & Aman ad convivium quod paravi eis, & cras aperiam regi voluntatem meam.

C **9** Egredius est itaque illo die Aman lætus, & alacer. Cumque vidisset Mardochæum sedentem ante fores palatii, & non solum non assurrexisse sibi, sed nec motum quidem de loco sessionis suæ, indignatus est valde:

10 Et dissimulata ira, reversus in domum suam, convocavit ad se amicos suos, & Zares uxorem suam:

11 Et exposuit illis magnitudinem divitiarum suarum, filiorumque turbam, & quantam eum gloria super omnes principes, & servos suos rex elevarat.

12 Et post hæc ait: Regina quoque Esther nullum alium vocavit ad convivium cum rege, præter me: apud quam etiam cras cum rege pransurus sum.

D **13** Et cum hæc omnia habeam, nihil me habere puto, quamdiu videro Mardochæum Judæum sedentem ante fores regias.

14 Responderuntque ei Zares, uxor ejus, & ceteri amici: Jube parari excelsam trabem, habentem altitudinis quinquaginta cubitos, & dic manè regi, ut appendatur

super eam Mardochæus, & sic ibis cum rege lætus ad convivium. Placuit ei consilium, & jussit excelsam parari crucem.

CAPUT VI.

Rex in lectis sibi nocte annalibus Mardochæi fidelitatem in detestis adversus regem eunuchorum infidiis repens, jubet ipsum, ut secundum a rege, per Aman capitalem ipsius hostem honorari.

A **N**octem illam duxit rex infomnem, jussitque sibi afferri historias, & annales priorum temporum. Quæ cum illo præsentem legeretur,

2 Ventum est ad illum locum, ubi scriptum erat, quo modo nuntiasset Mardochæus infidiis Bagathan, & Thares eunuchorum, regem Assuerum jugulare cupientium.

3 Quod cum audisset rex, ait: Quid pro hac fide honoris, ac præmii Mardochæus consecutus est? Dixerunt ei servi illius, ac ministri: Nihil omnino mercedis accepit.

B **4** Statingue rex, Quis est, inquit, in atrio? Aman quippe interius atrium domus regis intraverat, ut suggereret regi, & juberet Mardochæum affigi patibulo, quod ei fuerat præparatum.

5 Responderunt pueri: Aman stat in atrio. Dixitque rex: Ingrediat.

6 Cumque esset ingressus, ait illi: Quid debet fieri viro, quem rex honorare desiderat? Cogitans autem in corde suo Aman, & reputans, quod nullum alium rex, nisi se vellet honorare,

C **7** Respondit: Homo, quæ rex honorare cupit, 8 Debet indui vestibus regis, & imponi super equum, qui de sella regis est, & accipere regium diadema super caput suum,

9 Et primus de regis principibus, ac tyrannisteneat equum ejus, & per plateam civitatis incedens clamet, & dicat: Sic honorabitur quemcumque voluerit rex honorare.

10 Dixitque ei rex: Festina, & sumpta stola, & equo, fac ut locutus es, Mardochæo Judæo, qui sedet ante fores palatii: Cave, ne quidquid de his, quæ locutus es, prætermittas.

11 Tulit itaque Aman stolam, & equum, indutumque Mardochæum in platea civitatis, & impositum equo præcedebat, atque clamabat: Hoc honore condignus est, quemcumque rex voluerit honorare.

D **12** Reversusque est Mardochæus ad januam palatii: & Aman festinavit ire in domum suam, lugens, & operto capite:

13 Narravitque Zares uxori suæ, & amicis, omnia, quæ evenissent sibi. Cui responderunt sapientes, quos habebat in consilio, & uxor ejus: Si de semine Judæorum est Mardochæus, ante quem cadere cœpisti, non poteris ei resistere, sed cades in conspectu ejus.

13 Adhuc illis loquentibus venerunt eunuchi regis, & citò eum ad convivium, quod regina paraverat, pergere compulerunt.

CAPUT VII.

Esther in convivio regem iam exhilaratum pro sua, & populi sui vitæ precatur, & Aman Judæorum adversarium accusat, quem rex in cruce ab illo parata Mardochæo suspendi jubet.

A **I**nteravit itaque rex, & Aman, ut urbirent cum regina.

2 Dixitque ei rex etiam secunda die, postquam vino incaluerat: Quæ est petitio tua, Esther, ut detur tibi? & quid vis fieri? etiam si dimidiam partem regni mei petieris, impetrabis.

3 Ad quem illa respondit: Si inveni gratiam in oculis tuis, o rex, & si tibi placet, dona mihi animam meam, pro qua rogo, & populum meum, pro quo obsecro.

4 Traditi enim sumus ego, & populus meus, ut conteramur, jugulemur, & pereamus. Atque utinam in servos, & famulos venderemur: esset tolerabile malum, & gemens tacerem: nunc autem hostis noster est, cujus crudelitatis redundat in regem.

5 Respondensque rex Assuerus ait: Quis est iste, & cujus potentia, ut hæc audeat facere?

6 Dixitque Esther: Hostis, & inimicus noster pessimus iste est Aman. Quod ille audiens, illico obstupuit, vultum regis, ac reginæ ferre non sustinens.

7 Rex autem iratus furrexit, & de loco convivii intravit in hortum arboribus confitum. Aman quoque furrexit, ut rogaret Esther reginam pro anima sua, intellexit enim à rege sibi paratum malum.

8 Qui cum reversus esset de horto memoribus confito, & intrasset convivii locum, reperit Aman super lectulum corruisse, in quo jacebat Esther, & ait: Etiam reginam vult opprimere, me præsentem, in domo mea. Necdum verbum de ore regis exierat, & statim operuerunt faciem ejus.

9 Dixitque Harbona, unus de eunuchis qui stabant in ministerio regis: En lignum, quod paraverat Mardocheo, qui locutus est pro rege, statim domo Aman, habens altitudinis quinquaginta cubitos. Cui dixit rex: Appendite eum in eo.

10 Suspensus est itaque Aman in patibulo, quod paraverat Mardocheo: & regis ira quievit.

C A P U T VIII.

Esther suscepto Mardocheo in locum Aman, impetrat à rege, ut feriales, & veteres Aman litteras novis irritet, Judeis securitatem impetrat, & ut se de suis inimicis ulciscantur, una maxima ubique letitia exoritur.

1 De illo dedit rex Assuerus Esther reginæ domum Aman adversarii Judæorum, & Mardocheus ingressus est ante faciem regis. Confessa est enim ei Esther, quod esset patruus suus.

2 Tulitque rex annulum, quem ab Aman recipi jusserat, & tradidit Mardocheo. Esther autem constituit Mardocheum super domum suam.

3 Nec his contenta, prociidit ad pedes regis, flevitque, & locuta ad eum oravit, ut malitiam Aman Agagitæ, & machinationes ejus pessimas, quas excogitaverat contra Judæos, juberet irritas fieri.

4 At ille ex more sceptrum aureum protendit manu, quo signum clementiæ monstrabatur: illaque consurgens stetit ante eum.

5 Et ait: Si placet regi, & si inveni gratiam in oculis ejus, & deprecatio mea non ei videtur esse contraria, obsecro, ut novis epistolis,

veteres Aman litteræ, insidiatoris, & hostis Judæorum, quibus eos in cunctis regis provinciis perire præceperat, corrigantur.

6 Quo modo enim potero sustinere necem, & interfectionem populi mei?

7 Responditque rex Assuerus Esther reginæ, & Mardocheo Judæo: Domum Aman concessi Esther, & ipsum jussi assigni cruci, quia ausus est manum mittere in Judæos.

8 Scribite ergo Judæis, sicut vobis placet, regis nomine, signantes litteras annulo meo. Hæc enim consueverat erant, ut epistolis, quæ ex regionum nomine mittebantur, & illius annulo signatæ erant, nemo auderet contradicere.

9 Accititque scribis, & librariis regis (erat autem tempus tertii mensis, qui appellatur Siban) vigesima, & tertia die illius, scriptæ sunt epistolæ, ut Mardocheus voluerat, ad Judæos, & ad principes, procuratoresque, & judices, qui centum viginti septem provinciis ab India usque ad Æthiopiam præsidebant; provinciæ, atque provinciæ, populo, & populo, juxta linguas, & litteras suas, & Judæis, prout legere poterant, & audire.

10 Ipsæque epistolæ, quæ regis nomine mittebantur, annulo ipsius obsignatæ sunt, & missæ per veredarios: qui per omnes provincias discurrentes, veteres litteras novis nuntiis prævenirent.

11 Quibus imperavit rex, ut convenirent Judæos per singulas civitates, & in unum præciperent congregari, ut starent pro animabus suis: & omnes inimicos suos, cum conjugibus, ac liberis, & universis domibus interficerent, atque delerent, & spolia eorum diriperent.

12 Et constituta est per omnes provincias una ultionis dies, id est, tertia decima mensis duodecimi Adar.

13 Summaque epistola hæc fuit, ut in omnibus terris, ac populis, qui regis Assueri subjacebant imperio, notum fieret, paratos esse Judæos ad capiendam vindictam de hostibus suis.

14 Egressique sunt veredarii celeres nuntia perferentes, & edictum regis pendebat in Susan.

15 Mardocheus autem de palatio, & de conspectu regis egrediens, fulgebant vestibus regiis, hyacinthinis videlicet, & aereis, coronam auream portans in capite, & amictus serico pallio, atque purpureo. Omnique civitas exultavit, atque letata est.

16 Judæis autem nova lux oriri visa est, gaudium, honor, & triudium.

17 Apud omnes populos, urbes, atque provincias, quocumque regis jussa veniebant, mira exultatio, epulæ, atque convivia, & festus dies: in tantum, ut plures alterius gentis, & sectæ, eorum religioni, & ceremoniis jungerentur. Grandis enim cunctos Judaici nominis terror invaserat.

C A P U T IX.

Judæi passim hostes suos eodem die, quem ipsi Judæorum cædi consueverant, trucidant, & suspensis decem filiis Aman, diem Phurim, hoc est Sortium, perpetuo solemnem Mardocheus instituit.

1 Gitor duodecimi mensis, quem Adar vocari ante jam diximus, tritadecima

die,

die, quando cunctis Judæis interfectio parabatur, & hostes eorum inhiabant sanguini, versa vice Judæi superiores esse cœperunt, & se de adversariis vindicare.

2 Congregati sunt per singulas civitates, oppida, & loca, ut extenderent manum contra inimicos, & persecutores suos. Nullusque ausus est resistere, eò quod omnes populos magnitudinis eorum formido penetrarat.

3 Nam & provinciarum iudices, & duces, & procuratores, omnique dignitas, quæ singulis locis, ac operibus præerat, extollebant Judæos timore Mardochei:

4 Quem principem esse palatii, & plurimum posse cognoverant: fama quoque nominis ejus crecebat quotidie, & per cunctarum ora volitabat.

B 5 Itaque percussit Judæi inimicos suos plaga magna, & occiderunt eos, reddentes eis quod sibi paraverant facere:

6 In tantum, ut etiam in Susa quingentos viros interficerent, extra decem filios Aman Agagite hostis Judæorum: quorum ista sunt nomina:

7 Pharsandatha, & Delphon, & Esphatha, 8 Et Phoratha, & Adalia, & Aridatha, 9 Et Phernesta, & Arisai, & Aridai, & Jezatha.

10 Quos cum occidissent, prædas de substantiis eorum tangere noluerunt.

11 Statique numerus eorum, qui occisi erant in Susa, ad regem relatus est.

12 Qui dixit regina: In urbe Susa interfecerunt Judæi quingentos viros, & alios decem filios Aman: quantum putas eos exercere eadem in universis provinciis? Quid ultra postulas, & quid vis, ut fieri jubeam?

13 Cui illa respondit: Si regi placeat, detur potestas Judæis, ut sicut fecerunt hodie in Susa, sic & cras faciant, & decem filii Aman in patibulis suspendantur.

C 14 Præcepitque rex, ut ita fieret. Statique in Susa pendit edictum, & decem filii Aman suspensi sunt.

15 Congregatis Judæis quartadecima die mensis Adar, interfecti sunt in Susa trecenti viri: nec eorum ab illis direpta substantia est.

16 Sed & per omnes provincias, quæ ditioni regis subiacebant, pro animabus suis steterunt Judæi, interfectis hostibus, ac persecutoribus suis: in tantum, ut septuagintaquinque millia occisorum implerentur, & nullus de substantiis eorum quidquam contingeret.

17 Dies autem tertiusdecimus mensis Adar, primus apud omnes interfectionis fuit, & quartadecima die cadere desierunt. Quem constituerunt esse solemnem, ut in eo omni tempore deinceps vacarent epulis, gaudio, atque conviviis.

18 At hi, qui in urbe Susa eadem exercuerant, tertio decimo, & quarto decimo die ejusdem mensis in eade versati sunt: quintodecimo autem die percutere desierunt. Et idcirco eundem diem constituerunt solemnem epularum, atque lætitiæ.

D 19 Hi verò Judæi, qui in oppidis non muratis, ac villis morabantur, quartumdecimum diem mensis Adar convivorum, & gaudii decreverunt, ita ut exultent in eo, & mittant sibi mutuo partes epularum, & ciborum.

20 Scripsit itaque Mardocheus omnia hæc, & litteris comprehensa misit ad Judæos, qui in omnibus regis provinciis morabantur, tam in vicino positis, quam procul,

21 Ut quartadecimam, & quintadecimam diem mensis Adar pro festis susceperent, & reverente semper anno solemni celebrarent honore:

22 Quia in ipsis diebus se uli sunt Judæi de inimicis suis, & luctus, atque tristitia in hilaritatem, gaudiumque conversa sunt, essentque dies isti epularum, atque lætitiæ, & mitterent sibi invicem ciborum partes, & pauperibus munuscula largirentur.

23 Susceperuntque Judæi in solemnem ritum cuncta, quæ eo tempore facere cœperant, & quæ Mardocheus litteris facienda mandaverat.

24 Aman enim filius Amadathi stirpis Agag, hostis, & adversarius Judæorum, cogitavit contra eos malum, ut occideret illos, atque deleret: & misit phur, quod nostra lingua vertitur in sortem.

25 Et postea ingressa est Esther ad regem, obsecrans, ut conatus ejus litteris regis irriti fierent: & malum, quod contra Judæos cogitaverat, reverteretur in caput ejus. Denique & ipsum, & filios ejus affixerunt cruci,

26 Atque ex illo tempore dies isti appellati sunt phurim, id est, sortium: eò quod phur, id est fors, in urnam missa fuerit. Et cuncta, quæ gesta sunt, epistolæ, id est libri hujus, volumine continentur.

27 Quæque sustinuerunt, & quæ deinceps immutata sunt, susceperunt Judæi super se, & semen suum, & super cunctos, qui religioni eorum voluerunt copulari, ut nulli liceat duos hos dies abique solemnitate transigere: quos scriptura testatur, & certa expetunt tempora, annis sibi jugiter succedentibus.

G 28 Isti sunt dies, quos nulla umquam debuit oblivio: & per singulas generationes cunctæ in toto orbe provinciarum celebrabant: nec est ulla civitas, in qua dies phurim, id est sortium, non observentur à Judæis, & ab eorum progenie, quæ his ceremoniis obligata est.

29 Scripseruntque Esther regina filia Abihail, & Mardocheus Judæus, etiam secundam epistolam, ut omni studio dies ista solemnis sanciretur in posterum.

30 Et miserunt ad omnes Judæos, qui in centum viginti septem provinciis regis Assueri versabantur, ut haberent pacem, & susceperent veritatem,

31 Observantes dies sortium, & suo tempore cum gaudio celebrarent: sicut constituerant Mardocheus, & Esther, & illi observanda susceperunt à se, & à semine suo jejunia, & clamores, & sortium dies,

32 Et omnia, quæ libri hujus, qui vocatur Esther, historia continentur.

C A P U T X.

Somnii Mardochei declaratio, de reductis Judæorum populo in libertatem.

A 1 R Ex verò Assuerus, omnem terram, & cunctas maris insulas fecit tributarias:

2 Cujus fortitudo, & imperiū, & dignitas atque sublimitas, quæ exaltavit Mardocheum, scripta sunt in libris Medorum, atque Persarū.

B 3 Et quo modo Mardocheus Judaici generis secundus a rege Assuero fuerit, & magnus apud Judæos, & acceptabilis plebi fratrum suorum, quærens bona populo suo, & loquens ea, quæ ad pacem seminis sui pertinerent.

Quæ habentur in Hebræo, plena fide expressi. Hæc autem, quæ sequuntur, scripta reperi in editione vulgata, quæ Græcorum lingua, & litteris continentur, & interrim post finem libri hoc capitulum serebatur: quod juxta consuetudinem nostram obelo, id est veru, prænotavimus.

4 Dixitque Mardocheus: A Deo facta sunt ista.

5 Recordatus sum somnii, quod videram, hæc eadem significantis: nec eorum quidquam irritum fuit.

6 Parvus fons, qui crevit in fluvium, & in lucem, solemque conversus est, & in aquas plurimas redundavit: Esther est, quam rex accepit uxorem, & voluit esse reginam.

7 Duo autem dracones: ego sum, & Aman.

8 Gentis, quæ conveniant: hi sunt, qui conati sunt delere nomen Judæorum.

C 9 Gens autem mea: Israel est, quæ clamavit ad Dominum, & salvum fecit Dominus populum suum: liberavitque nos ab omnibus malis, & fecit signa magna, atque potentia inter gentes:

10 Et duas sortes esse præcepit, unam populi Dei, & alteram concitarum gentium.

11 Venitque utraque fors in statutum ex illo jam tempore diem coram Deo universis gentibus:

D 12 Et recordatus est Dominus populi sui, ac miseris hereditatis suæ.

13 Et observabuntur dies isti in mense Adar quartadecima, & quintadecima die ejusdem mensis, cum omni studio, & gaudio in unum cætum populi congregati, in cunctas deinceps generationes populi Israel.

C A P U T X I.

Somnium Mardochei.

A 1 Anno quarto, regnantibus Ptolemæo, & Cleopatra, attulerunt Dositheus, qui se sacerdotem, & Levitici generis serebat, & Ptolemæus filius ejus, hanc epistolam phurim, quam dixerunt interpretatam esse Lyf-machum Ptolemæi filium in Jerusalem.

Hoc quoque principium erat in editione vulgata, quod nec in Hebræo, nec apud ullum fertur interpretum.

B 2 Anno secundo, regnante Artaxerxe maximo, prima die mensis Nisan, vidit somnium Mardocheus filius Jaiti, filii Semei, filii Cis, de tribu Benjamin:

3 Homo Judæus, qui habitabat in urbe Sufis, vir magnus, & inter primos aula regis.

* 4. Reg. 24 15. Sup. 2. 6. C 4* Erat autem de eo numero captivorum, quos transtulerat Nabuchodonosor rex Babylonis de Jerusalem cum Jechonia rege Juda:

5 Et hoc ejus somnium fuit: Apparuerunt voces, & tumultus, & tonitrua, & terræmotus, & conturbatio super terram:

6 Et ecce duo dracones magni, paratique contra se in prælium.

7 Ad quorum clamorem cunctæ concitate sunt nationes, ut pugnarent contra gentem justorum.

8 Fuitque dies illa tenebrarum, & discriminis, tribulationis, & angustie, & ingens formido super terram.

9 Conturbataque est gens justorum timentium mala sua, & præparata ad mortem.

10 Clamaveruntque ad Deum: & illis vociferantibus, fons parvus crevit in fluvium maximum, & in aquas plurimas redundavit.

11 Lux, & solortus est, & humiles exaltati sunt, & devoraverunt inclytos.

12 Quod cum vidisset Mardocheus, & surrexisset de strato, cogitabat, quid Deus facere vellet: & fixum habebat in animo, scire cupiens, quid significaret somnium.

C A P U T XII.

Manifestatio insidiarum eunuchorum in regem a Mardocheo, ex secundo capite repetita.

1 MOrabatur autem eotempore in aula regis cum Bagatha, & Thara eunuchis regis, qui janitores erant palatii.

2 Cùmque intellexisset cogitationes eorum, & curas diligentius pervidisset, didicit, quod conarentur in regem Artaxerxem manus mittere, & huntiavit super eo regi.

3 Qui de utroque habita quæstione, confessos jussit duci ad mortem.

4 Rex autem, quod geltum erat, scripsit in commentariis: sed & Mardocheus rei memoriam litteris tradidit.

5 Præcepitque ei rex, ut in aula palatii moraretur, datis ei pro delatione muneribus.

6 Aman verò filius Amadathi bugæus, erat gloriosissimus coram rege, & voluit nocere Mardocheo, & populo ejus, pro duobus eunuchis regis, qui fuerant interfecit.

Hucusque præmium.

Quæ sequuntur, in eo loco posita erant ubi scriptum est in volumine.

Et diriperunt bona, vel substantias eorum. *Quæ in sola vulgata editione reperimus.*

Epistolæ autem hoc exemplar fuit.

C A P U T XIII.

Exemplar epistolæ regis, quam misit Aman ad principes provinciarum super eade Judæorum, & Mardochei oratio pro eorum liberatione.

1 REx maximus Artaxerxes ab India usque Aethiopiam, centum viginti septem provinciarum principibus, & ducibus, qui ejus imperio subiecti sunt, salutem.

2 Cùm plurimis gentibus imperarem, & universum orbem meæ ditioni subjugassem, volui nequaquam abuti potentis magnitudine, sed clementia, & lenitate gubernare subiectos, ut absque ullo terrore vitam silentio transigentes, optata cunctis mortalibus pace fruerentur.

3 Quærente autem me a consiliariis meis, quomodo posset hoc impleri, unus, qui sapientia, & fide cæteros præcelleret, & erat post regem secundus, Aman nomine,

4 Indicavit mihi in toto orbe terrarum populum esse dispersum, qui novis uteretur legibus, & contra omnium gentium consuetudinem faciens, regum iussa contemneret, & universarum concordiam nationum sua dissensione violaret.

5 Quod cum didicissemus, videntes unam gentem rebellem adversus omne hominū ge-

nus perversis uti legibus, nostrisque; iussionibus contraire; & turbare subiectarum nobis provinciarum pacem, atque concordiam;

6 Iussimus, ut quoscunque Aman, qui omnibus provinciis præpositus est, & secundus a rege, & quem parvis loco colimus, monstraverit, cum conjugibus, ac liberis deleantur ab inimicis suis, nullusque eorum misereatur, quartadecima die duodecimi mensis Adar anni præsentis:

7 Ut nefarii homines uno die ad inferos descendentes, reddant imperio nostro pacem, quam turbaverant.

Hucusque exemplar epistolæ.

Quæ sequuntur, post eum locum scripta reperi, ubi legitur.

Pergeique Mardocheus, fecit omnia, quæ ei mandaverat Esther.

Nectamen habentur in Hebraico, & apud nullum penitus feruntur interpretum.

8 Mardocheus autem deprecatus est Dominum, memor omnium operum ejus,

9 Et dixit: Domine, Domine, rex omnipotens, in ditione enim tua cuncta sunt posita, & non est, qui possit tuæ resistere voluntati, si decreveris salvare Israel.

10 Tu fecisti cælum, & terram, & quidquid cæli ambitu continetur.

11 Dominus omnium es, nec est qui resistat majestati tuæ,

12 Cuncta nosti, & scis, quia non pro superbia, & contumelia, & aliqua gloriæ cupiditate fecerim hoc, ut non adorarem Aman superbissimum,

13 (Libenter enim pro salute Israel etiā vestigia pedum ejus deosculari paratus essem)

14 Sed timui, ne honorem Dei mei transferrem ad hominem, & ne quemquam adorarem, excepto Deo meo.

15 Et nunc, Domine rex Deus Abraham, miserere populi tui, quia voluit nos inimici nostri perdere, & hereditatem tuam delere.

16 Ne despicias partem tuam, quam redemisti tibi de Ægypto.

17 Exaudi deprecationem meam, & propitius esto forti, & funiculo tuo, & converte luctum nostrum in gaudium, ut viventes laudemus nomen tuum Domine, & ne claudas ora te canentium.

18 Omnis quoque Israel pari mente, & obsecratione clamavit ad Dominum, eò quòd eis certa mors impenderet.

C A P U T XIV.

Plangit Esther, Deum in spiritu humilitatis obsecrans.

1 **E**sther quoque regina confugit ad Dominum, pavens periculum, quod imminerebat.

2 Cumque deposuisset vestes regias, fletibus, & luctu apta indumenta suscepit, & pro unguentis variis, cinere, & fletore implevit caput, & corpus suum humiliavit jejuniis: omniaque loca, in quibus antea latari consueverat, crinium laceratione complevit.

3 Et deprecabatur Dominum Deum Israel, dicens: Domine mi, qui rex noster es solus, adjuva me solitariam, & cujus præter te nullus est auxiliator alius:

4 Periculum meum in manibus meis est.

5 * Audivi à patre meo, quòd tu, Domine,

tulisses Israel de cunctis gentibus, & patres nostros ex omnibus retrò majoribus suis, ut possideres hereditatem sempiternam, fecisti que eis sicut locutus es.

6 Peccavimus in conspectu tuo, & idcirco tradidisti nos in manus inimicorum nostrorum:

7 Coluimus enim deos eorum. Justus es, Domine:

8 Et nunc non eis sufficit, quòd durissima nos opprimunt servitute, sed robur manuum suarum, idolorum potentiam deputantes,

9 Volunt tua mutare promissa, & delere hereditatem tuam, & claudere ora laudantium te, atque extinguere gloriam templi, & altaris tui,

10 Ut aperiant ora gentium, & laudent idolorum fortitudinem, & prædicent carnalem regem in semperiternum.

11 Ne tradas, Domine, sceptrum tuum his, qui non sunt, ne rideant ad ruinam nostram: sed converte consilium eorum super eos, & eum, qui in nos cœpit fœvere, disperde.

12 Memento, Dñe, & ostende te nobis in tempore tribulationis nostræ, & da mihi fiduciā, Domine rex deorum, & universæ potestatis:

13 Tribue sermonem compositum in ore meo in conspectu leonis, & transfer cor illius in odium hostis nostri, ut & ipse pereat, & ceteri, qui ei consentiant.

14 Nos autem libera manu tua, & adjuva me, nullum aliud auxilium habentem, nisi te Domine, qui habes omnium scientiam.

15 Et nosti, quia oderim gloriam iniquorum, & detester cubile incircumcisorum, & omnis alienigenæ.

16 Tu scis necessitatem meam, quòd abominer signum superbiæ, & gloriæ meæ, quòd est super caput meum in diebus ostentationis meæ, & detester illud quasi pannum menstruatæ, & non portem in diebus silentii mei,

17 Et quòd non comederim in mensa Aman, nec mihi placuerit convivium regis, & non biberim vinum libaminum.

18 Et nunquam latata sit ancilla tua, ex quo huc translata sum usque in præsentem diem: nisi in te, Domine Deus Abraham.

19 Deus fortis super omnes, exaudi vocem eorum, qui nullam aliam spem habent, & libera nos de manu iniquorum, & erue me à timore meo.

C A P U T XV.

Mandante Mardocheo, intrat Esther ad regem, vultu illius exterrita.

Hæc quoque addita reperi in editione vulgata.

1 **E**t mādavit ei (haud dubium quin Esther Mardocheus) ut ingrederetur ad regem, & rogaret pro populo suo, & pro patria sua.

2 Memorare (inquit) dierum humilitatis tuæ, quomodo nutrita sis in manu meā, quia Aman secundus a rege locutus est contra nos in mortem.

3 Et tu invoca Dominum, & loquere regi pro nobis, & libera nos de morte.

Necnon & ista, quæ subdita sunt.

4 Die autem tertio deposuit vestimenta ornatus sui, & circumdata est gloria sua.

5 Cūque regio fulgeret habitu, & invocasset omnium rectorem, & salvatorem Deum, assumpsit duas famulas,

6 Et super unam quidem innitebatur, quasi præ deliciis, & nimia teneritudine corpus suum ferre non sustinens:

7 Altera autem famularum sequebatur dominam, defluentia in humum indumenta sustentans.

8 Ipsa autem roseo colore vultum perfusa, & gratis, ac nitentibus oculis, tristem celabat animum, & nimio timore contractum.

9 Ingressa igitur cuncta per ordinem cæstia, stetit contra regem, ubi ille residebat super solium regni sui, indutus vestibus regis, atque fulgens, & pretiosis lapidibus, eratque terribilis aspectu.

C 10 Cumque eleuasset faciem, & ardentibus oculis furem peccatoris indicasset, regina corruit, & in pallorem colore mutato, lassum super ancillulam reclinavit caput.

11 Conuertitque Deus spiritum regis in mansuetudinem, & festinus, ac meuens exiit de solio, & sustentans eam ulnis suis, donec rediret ad se, his verbis blandiebatur:

12 Quid habes, Esther? Ego sum frater tuus, noli metere.

D 13 Non morieris: non enim pro te, sed pro omnibus hæc lex constituta est.

14 Accede igitur, & tanges sceptrum.

15 Cumque illa reticeret, tulit auream virgam, & posuit super collum ejus, & osculatus est eam, & ait: Cur mihi non loqueris?

16 Quæ respondit: Vidi te, domine, quasi Angelum Dei, & conturbatum est cor meum præ timore gloriæ tuæ.

17 Valde enim mirabilis es, domine, & facies tua plena est gratiarum.

18 Cumque loqueretur, rursus corruit, & pene examinata est.

19 Rex autem turbabatur, & omnes ministri ejus consolabantur eam.

C A P U T XVI.

Assueri epistola pro Judæorum salutem inimicorum suorum interemptione, ad singulas regni provincias, irritando epistolam missam ab Aman.

Exemplar epistolæ regis Artaxerxis, quam pro Judæis ad totas regi sui provincias misit: quod & ipsum in Hebraico volumine non habetur.

A
Sup.
1. 2.

R Ex magnus Artaxerxes ab India usque provinciarum ducibus, ac principibus, qui nostræ iussioni obediunt, salutem dicit.

2 Multi bonitate principum, & honore, qui in eos collatus est, abusi sunt in superbiam:

3 Et non solum subiectos regibus nituntur opprimere, sed datam sibi gloriam non ferentes, in ipsos, qui dederunt, moluntur insidias.

4 Nec contenti sunt gratias non agere beneficiis, & humanitatis in se jura violare, sed Dei quoque cuncta cernentis arbitrantur se posse fugere sententiam.

5 Et in tantum vesania proruperunt, ut eos quicredita sibi officia diligenter observant, & ita cuncta agunt, ut omnium laude digni sint, mendaciorum cuniculis contentur subvertere;

6 Dum aures principum simplices, & ex sua natura alios astimantes, callida fraude decipiunt.

7 Quæ res & ex veteribus probatur historiis, & ex his, quæ geruntur quotidie, quo modo malis quorundam suggestionibus regum studia depraventur.

8 Unde providendum est paci omnium provinciarum.

9 Nec putare debetis, si diversa iubeamus, ex animi nostri venire levitate: sed pro qualitate, & necessitate temporum, ut reipublice possit utilitas, ferre sententiam.

10 Et ut manifestius, quod dicimus, intelligatis, * Aman filius Amadathi, & animo, & gente Macedo, alienusque à Persarum sanguine, & pietatem nostram sua crudelitate commaculans, peregrinus à nobis susceptus est:

11 Et tantam in se expertus humanitatem, ut pater noster vocaretur, & adoraretur ab omnibus post regem secundus:

12 Qui in tantum arrogantis tumorem sublatus est, ut regno privare nos niteretur, & spiritu.

13 Nam Mardocheum, cujus fide, & beneficiis vivimus, & consortem regni nostri Esther cum omni gente sua, novis quibusdam, atque inauditis machinis expetivit in mortem:

14 Hoc cogitans, ut illis interfecisset, insidiaretur nostræ solitudini, & regnum Persarum transferret in Macedonas.

15 Nos autem, à pessimo mortalium iudæos neci destinatos, in nulla penitus culpa reperimus, sed & contrario iustis utentes legibus,

16 Et filios altissimi, & maximi, semperque viventis Dei, cujus beneficio & patribus nostris, & nobis regnum est traditum, & usque hodie custoditur.

17 Unde eas literas, quas sub nomine nostro ille direxerat, sciatis esse irritas.

18 Pro quo scelere ante portas hujus urbis, id est Susæ, & ipse qui machinatus est, & omnis cognatio ejus pendet in patibulis: non nobis, sed Deo reddente ei, quod meruit.

19 Hoc autem edictum, quod nunc mittimus, in cunctis urbibus proponatur, ut liceat Judæis uti legibus suis.

20 Quibus debetis esse adminiculo, ut eos, quise ad necem eorum paraverant, possint interficere: tertia decima die mensis duodecimi, qui vocatur Adar.

21 Hanc enim diem Deus omnipotens memoris, & luctus, eis vertit in gaudium.

22 Unde & vos, inter cæteros festos dies, hanc habetote diem, & celebrate eam cum omni lætitia, ut & in posterum cognoscatur.

23 Omnes, qui fideliter Persis obediunt, dignam pro fide recipere mercedem: qui autem insidiantur regno eorum, perire pro scelere.

24 Omnis autem provincia, & civitas, quæ noluerit solemnitatibus hujus esse particeps, gladio, & igne pereat, & sic deleatur, ut non solum hominibus, sed etiam bestiis in via sit in sempiternum, pro exemplo contemptus, & inobedientiæ.

B

* Sup.
1. 1.

C

D

LIBER JOB.

CAPUT PRIMUM.

Job sanctus, & dives, pro filiis vicissim convivit celebrantibus, Domino sacrificat, ejus possessiones petenti Satan Dominus diripendas exponit, per quem perdidit omni illius substantia, interemptisque filiis, ipse cum signis castitatis patiens, in Dei laudes prorumpit.

A **1** **1** *Ita erat in terra Hus, nomine Job, & erat vir ille simplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo:*

2 *Natique sunt ei septem filii, & tres filiae.*

3 *Et fuit possessio ejus septem millia ovium, & tria millia camelorum, quingenta quoque juga boum, & quingentae asinae, ac familia multa nimis: eratque vir ille magnus inter omnes Orientales.*

4 *Et ibant filii ejus, & faciebant convivium per domos, unusquisque in die suo. Et micientes vocabant tres sorores suas, ut comederent, & biberent cum eis.*

5 *Cumque in orbem transissent dies convivii, mittebat ad eos Job, & sanctificabat illos, confurgensque diluculo offerebat holocausta pro singulis. Dicebat enim: Ne forte peccaverint filii mei, & benedixerint Deo in cordibus suis. Sic faciebat Job cunctis diebus.*

B **6** *Quadam autem die, cum venissent filii Dei ut assisterent coram Domino, affuit inter eos etiam Satan.*

7 *Cui dixit Dominus: Unde venis? Qui respondens, ait: Circuivi terram, & perambulavi eam.*

8 *Dixitque Dominus ad eum: Numquid considerasti servum meum Job, quod non sit ei similis in terra, homo simplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo?*

9 *Cui respondens Satan, ait: Numquid Job frustra timet Deum?*

10 *Nonne tu vallasti eum, ac domum ejus, universamque substantiam per circuitum, operibus manuum ejus benedixisti, & possessio ejus crevit in terra?*

11 *Sed extende paululum manum tuam, & tange cuncta, quae possidet, nisi in faciem benedixerit tibi.*

12 *Dixit ergo Dominus ad Satan: Ecce universa quae habet, in manu tua sunt: tantum in eum ne extendas manum tuam. Egrediusque est Satan à facie Domini.*

13 *Cum autem quadam die filii, & filiae ejus comederent, & biberent vinum in domo fratris sui primogeniti,*

14 *Nuntius venit ad Job, qui diceret: Boves arabant, & asinae pascabantur juxta eos,*

15 *Et irruerunt Sabaei, tuleruntque omnia, & pueros percusserunt gladio, & evasi ego solus, ut nuntiarem tibi.*

16 *Cumque ille adhuc loqueretur, venit alter, & dixit: Ignis Dei cecidit è caelo, & tactas oves, puerosque consumpsit, & effugi ego solus, ut nuntiarem tibi.*

17 *Sed & illo adhuc loquente, venit alius, & dixit: Chaldaei fecerunt tres turmas, & invaserunt camelos, & tulerunt eos, necnon & pueros percusserunt gladio, & ego fugi solus, ut nuntiarem tibi.*

18 *Adhuc loquebatur ille, & ecce alius intravit, & dixit: Filiis tuis, & filiabus vescentibus, & bibentibus vinum in domo fratris sui primogeniti,*

19 *Repente ventus vehemens irruit à regione deserti, & concussit quatuor angulos domus, quae corruens oppressit liberos tuos, & mortui sunt: & effugi ego solus, ut nuntiarem tibi.*

20 *Tunc surrexit Job, & scidit vestimenta sua, & tonsa capite, corruens in terram, adoravit,*

21 *Et dixit: Nudus egressus sum de utero ma-*

tris mea, & nudus revertar illuc: Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum.

* Recl. 5. 14. 6. 7. 22 * In omnibus his non peccavit Job labiis suis, neque stultum quid contra Deum locutus est.

CAPUT II.

Satanas, obtemperans à Deo facultate, percutit Job ulcere pessimo; cui etiam propria uxor insultat: tres autem ipsius amici eum visitantes, septem diebus compatiuntur in terra cum eo taciti sedent.

A 1 **F** Actum est autem, cum quadam die venissent filii Dei, & starent coram Domino, venisset quoque Satan inter eos, & staret in conspectu ejus,

2 Ut diceret Dominus ad Satan: Unde venis? Qui respondens ait: Circuivi terram, & perambulavi eam.

3 Et dixit Dominus ad Satan: Numquid considerasti servum meum Job, quod non sit ei similis in terra, vir simplex, & rectus, ne timeans Deum, & recedens à malo, & adhuc retinens innocentiam? Tu autem commovisti me adversus eum, ut affligerem eum frustra.

B 4 Cui respondens Satan, ait: Pelle pro pelle, & cuncta, quæ habet homo, dabit pro anima sua:

5 Alioquin mitte manum tuam, & tange os ejus, & carnem, & tunc videbis, quod in faciem benedicat tibi.

6 Dixit ergo Dominus ad Satan: Ecce in manu tua est, verumtamen animam illius serva.

7 Egredius igitur Satan à facie Domini, percussit Job ulcere pessimo, à planta pedis usque ad verticem ejus:

8 Qui testa sanie radebat, sedens in sterquilino.

C 9 Dixit autem illi uxor sua: Adhuc tu permans in simplicitate tua? benedic Deo, & morere.

10 Qui ait ad illam: Quasi una de stultis mulieribus locuta es: si bona suscepimus de manu Dei, mala quare non suscipiamus? In omnibus his non peccavit Job labiis suis.

11 Igitur audientes tres amici Job omne malum, quod accidisset ei, venerunt singuli de loco suo, Eliphaz Themanites, & Baldad Suhites, & Sophar Naamathites. Condixerant enim, ut pariter venientes visitarent eum, & consolarentur.

D 12 Cumque elevasent procul oculos suos, non cognoverunt eum, & exclamantes ploraverunt, scissique vestibus, sparserunt pulverem super caput suum in cælum.

13 Et sederunt cum eo in terra septem diebus, & septem noctibus, & nemo loquebatur ei verbum: videbant enim dolorem esse vehementem.

CAPUT III.

Job, laxatis naturæ habentis, maledicit diei natiuitatis sue, presensque vitæ, ostendens mortalium miseria, & a quo malis liberatur, qui hac luce statim privatus est.

A 1 **P**ost hæc apernit Job os suum, & maledixit diei suo,

2 Et locutus est:

* Jer. 20. 14. 3 * Pereat dies in qua natus sum, & nox, in

qua dictum est: Conceptus est homo.

4 Dies ille vertatur in tenebras, non requiratur ei Deus desuper, & nō illustretur lumine.

5 Obscurent eum tenebræ, & umbra mortis, occupet eum caligo, & involvatur amaritudine.

6 Noctem illam tenebrosus turbo possideat, non computetur in diebus anni, nec numeretur in mensibus.

7 Sit nox illa solitaria, nec laude digna:

8 Maledicant ei, qui maledicunt diei, qui parati sunt suscitare Leviathan.

9 Obtenebrentur stellæ caliginæ ejus: exspectet lucem, & non videat, nec ortum surgentis auroræ.

10 Quia non conclusit ostia ventris, qui portavit me, nec abstulit mala ab oculis meis.

11 Quare non in vulva mortuus sum, egressus ex utero non statim perii?

12 Quare exceptus genibus? cur lactatus uberibus?

13 Nunc enim dormiens silerem, & somno meo requiescerem.

14 Cum regibus, & consulis terræ, qui ædificant sibi solitudines:

15 Aut cum principibus, qui possident aurum, & replent domos suas argento:

16 Aut sicut abortivum absconditum non subfisterem, vel qui cœcepti non viderunt lucem.

17 Ibi impii cessaverunt à tumultu, & ibi requieverunt fessi robore.

18 Et quondam victi pariter sine molestia, non audierunt vocem exactoris.

19 Parvus, & magnus ibi sunt, & servus liber à domino suo.

20 Quare misero data est lux, & vita his, qui in amaritudine animæ sunt?

21 Qui expectant mortem, & non venit, quasi effodientes thesaurum:

22 Gaudentque vehementer, cum invenerint sepulchrum.

23 Viro cujus abscondita est via, & circumdedit eum Deus tenebris?

24 Antequam comedam, suspiro: & tamquam inundantes aquæ, sic rugitus meus:

25 Quia timor, quem timebam, evenit mihi: & quod verebar, accidit.

26 Nonne dissimulavi? nonne filii? nonne quievi? & venit super me indignatio.

CAPUT IV.

Eliphaz arguit Job impatientia, conaturque ei persuadere, quod propter peccata sua flagelletur à Deo, qui innocentia adversa non immitit.

A 1 **R**espôdes autem Eliphaz Themanites dixit: Si cœperimus loqui tibi, forsitan molestè accipies, sed conceptum sermonem tenere quis poterit?

3 Ecce docuisti multos, & manus lassas roborasti:

4 Vacillantes confirmaverunt sermones tui, & genua tremementia confortasti:

5 Nunc autem venit super te plaga, & defecisti: tetigit te, & conturbatus es.

6 Ubi est timor tuus, fortitudo tua, patientia tua, & perfectio viarum tuarum?

7 Recordare, obsecro te, quis unquam innocens perii? aut quando recti delati sunt?

8 Quin potius vidi eos qui operantur iniquitatem, & seminant dolores, & metunt eos,

9 Flante Deo perisse, & spiritu iræ ejus esse consumptos.

10 Rugitus leonis, & vox leonæ, & dentes catulorum leonum contriti sunt.

11 Tigris perii, & quod non haberet prædā, & catuli leonis dissipati sunt.

12 Porro ad me dictum est verbum absconditum, & quasi furtive suscepit auris mea venas susurri ejus.

13 In horrore visionis nocturnæ, quando solet sopor occupare homines,

14 Pavor tenuit me, & tremor, & omnia ossa mea perterrita sunt.

15 Et cum spiritus me præfente transiret, inhoruerunt pilæ carnis meæ.

16 Stetit quidam, cujus non agnoscebam vultum, imago coram oculis meis, & vocem quasi auræ lenis audivi.

17 Numquid homo Dei comparatione justificabitur, aut factore suo purior erit vir?

18 Ecce, qui serviunt ei, non sunt stabiles, & in angelis suis reperit pravitatem:

19 Quamto magis hi, qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum, consumuntur velut à tinea?

20 De manibusque ad vespertinam succidentur: & quia nullus intelligit, in æternum peribunt.

21 Qui autem reliqui fuerint, auferentur ex eis: moriuntur, & non in sapientia.

C A P U T V.

Eliphaz rursus arguit Job iniquitatis, quod nemo sine culpa sua à Deo punitur: idcirco hortatur Job, ut ad Deum converteretur, & ita cuncta fore illi prospera pollicetur, ac divina providentia opera circa creaturas extollit.

1 Voca ergo, si est qui tibi respondeat, & ad aliquem sanctorum convertere.

2 Verè stultum interficit iracundia, & parvulum occidit invidia.

3 Ego vidi stultum firma radice, & maledixi pulchritudini ejus statim.

4 Longè fient filii ejus à salute, & contendent in porta, & non erit, qui eruat.

5 Cujus mense famelicus comedet, & ipsū rapiet armatus, & bibent sitientes divitias ejus.

6 Nihil in terra sine causa fit, & de humo non oritur dolor.

7 Homo nascitur ad laborem, & avis ad volatum.

8 Quamobrem ego deprecabor Dominum, & ad Deum ponam eloquium meum:

9 Qui faciemagna, & inscrutabilia, & mirabilia absque numero:

10 Qui dat pluviam super faciem terræ, & irrigat aquis univerſa:

11 Qui ponit humiles in sublime, & me- rentes erigit sospitate:

12 Quid dissipat cogitationes malignorum, ne possint implere manus eorum, quod ceperint:

13 Qui apprehendit sapientes in astutia eorum, & consilium pravorum dissipat.

14 Per diem incurrent tenebras, & quasi in nocte sic palpabunt in meridie.

15 Porro saluum faciet egenum à gladio oris eorum, & de manu violenti pauperem.

16 Et erit egeno spes, iniquitas autem contrahet os suum.

17 Beatus homo, qui corripitur à Deo: increpationem ergo Domini ne reprobes:

18 Quia ipse vulnerat, & medetur: percutit, & manus ejus sanabunt.

19 In sex tribulationibus liberabit te, & in septima non tanget te malum.

20 In fame eruet te de morte, & in bello, de manu gladii.

21 A flagello lingue absconderis, & non timebis calamitatem, cum venerit.

22 In vastitate, & fame ridebis, & bestias terræ non formidabis.

23 Sed cum lapidibus regionum pastum tuum, & bestie terræ pacifice erunt tibi.

24 Et scies, quod pacem habeat tabernaculum tuum, & visitans speciem tuam, non peccabis.

25 Scies quoque, quoniam multiplex erit semet tuum, & progenies tua quasi herba terræ.

26 Ingredieris in abundantia sepulchrum, sicut inferitur acervus tritici in tempore suo.

27 Ecce hoc, ut investigavimus, ita est: quod auditum, mente pertracta.

C A P U T VI.

Ostendit Job, se longe graviora pati, quam meritis sit, conquerens se ab amicis deseri, graviter arguent: & hos tres, qui ad se venerant ipsam consolantur, ac se quoque patienter audit perit.

1 Respondens autem Job, dixit:

2 Utinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui: & calamitas, quam

patior, in statera.

3 Quasi arena maris hæc gravior appareret: unde & verba mea dolore sunt plena:

4 Quia sagitta Domini in me sunt, quarum indignatio ebibit spiritum meum, & terrores Domini militant contra me.

5 Numquid rugiet onager, cum habuerit herbam? aut mugiet bos, cum ante præsepe plenum steterit?

6 Aut poterit comedi insulsum, quod non est sale conditum? aut potest aliquis gustare, quod gustatum affert mortem?

7 Quæ prius volebat tangere anima mea, nunc præ angustia, cibi mei sunt.

8 Quis det, ut veniat peccito mea: & quod expecto, tribuat mihi Deus?

9 Et qui cepit, ipse me conterat: solvat manum suam, & succidat me?

10 Et hæc mihi sit consolatio, ut affligens me dolore, non parcat, nec contradicam sermonibus Sancti.

11 Quæ est enim fortitudo mea, ut lustineam? aut quis finis meus, ut patienter agam?

12 Nec fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea anea est.

13 Ecce, non est auxilium mihi in me, & necessarii quoque mei recesserunt à me.

14 Qui tollit ab amico suo misericordiam, timorem Domini derelinquit.

15 Fratres mei præterierunt me, sicut torrens, qui rapim transit in convallibus.

16 Qui timent pruinam, irruet super eos nix.

17 Tempore, quo fuerint dissipati, peribunt: & ut incaluerit, solventur de loco suo.

18 Involutæ sunt semitæ gressuum eorum: ambulabunt in vacuum, & peribunt.

19 Considerate semitas Thama, itinera Sabæ, & expectate paulisper.

20 Confusi sunt, quia speravi: venerunt quoque usque ad me, & pudore cooperti sunt.

D

1. Infr.
25. 4.
1. Infr.
25. 15.
2. Pet.
2. 4.

A

B

C

* 1.
Cor. 13.
19.

21 Nunc venistis: & modo videntes plagam meam timebis.

22 Numquid dixi: Afferte mihi, & de substantia vestra donate mihi?

23 Vel, liberate me de manu hostis, & de manu robustorum eruite me?

D 24 Docete me, & ego tacebo: & si quid forte ignoravi, instruite me.

25 Quare detraxistis sermonibus veritatis, cum vobis nullus sit, qui possit arguere me?

26 Ad increpandum tantum eloquia concinnatis, & in ventum verba profertis.

27 Super pupillum irruitis, & subvertere nitimini amicum vestrum.

28 Verumtamen, quod cepistis, explete: præbete aurem, & videre, an mentiar.

29 Respondete, obsecro, abique contentione: & loquentes id, quod iustum est, iudicate.

30 Et non invenietis in lingua mea iniquitatem, nec in faucibus meis falsitatem personabit.

C A P U T VII.

Job humana vita, suasque calamitates varias explicat, nec reditum sibi fore verisimilem ad presentis vite felicitatem: petit quoque a Deo liberari a miseriis, admirans Dei erga miserum hominem providentiam.

A **M**ilitia est vita hominis super terram: & sicut dies mercenarii, dies ejus.

2 Sicut servus desiderat umbram, & sicut mercenarius prætolatur finem operis sui:

3 Sic & ego habui menses vacuos, & noctes laboriosas enumeravi mihi.

4 Si dormiero, dicam: Quando confurgam? & rursum expectabo vesperam, & replebor doloribus usque ad tenebras.

5 Induta est caro mea putredine, & fordibus pulveris cutis mea aruit, & contracta est:

B 6 Dies mei velociter transierunt, quam a texente tela succidiunt, & consumpti sunt absque ulla spe.

7 Memento, quia ventus est vita mea, & non revertetur oculus meus, ut videat bona.

8 Nec aspiciat me visus hominis: oculi tui in me, & non subsistam.

9 Sicut confumitur nubes, & pertransit: sic qui descenderit ad inferos, non ascendet.

10 Nec revertetur ultra in domum suam, neque cognoscat eum amplius locus ejus.

11 Quapropter & ego non parcam ori meo, loquar in tribulatione spiritus mei: confabulabor cum amaritudine animæ meæ.

12 Numquid mare ego sum, aut cetus, quia circumdedisti me carcere?

C 13 Si dixerero: Consolabitur me Iesus meus, & revelabor loquens tecum in strato meo:

14 Terrebis me per somnia, & per visiones horrore concuties.

15 Quamobrem elegit suspendium anima mea, & mortem ossa mea.

16 Desperavi, nequaquam ultra jam vivam: parce mihi, nihil enim sunt dies mei.

D 17 Quid est homo, quia magnificas eum? aut quid apponis erga eum cor tuum?

18 Visitas eum diluculo, & subito probas illum.

19 Usquequò non parcis mihi, nec dimittis me, ut glutiam salivam meam?

20 Peccavi, quid faciam tibi, o custos hominum? quare posuisti me contrarium tibi, & factus sum mihi metipsum gravis?

21 Cur non tollis peccatum meum, & quare non auferis iniquitatem meam? ecce nunc in pulvere dormiam: & si manè me quæsieris, non subsistam.

C A P U T VIII.

Baldad Job quasi de impio sermone arguit, & eum, ut ad Deum, melioremque vitam se convertat, hortatur, atque ita fore omnia illi felicitiora promittit: explicat etiam, quam sit vana spes hypocritarum, asserens Deum bonis bona, & malis mala tantum tribuere.

1 **R**espondens autè Baldad Subites, dixit: Usquequò loqueris talia, & spiritus

2 multiplex sermonis oris tui?

3 Numquid Deus supplantat iudicium? aut Omnipotens subvertit, quod iustum est?

4 Etiam si filii tui peccaverunt ei, & dimisit eos in manu iniquitatis sue:

5 Tu tamen si diluculo confurrexeris ad Deum, & omnipotentem fueris deprecatus:

6 Si mundus, & rectus inaccessis, statim evigillabit ad te, & pacatum reddet habitaculum iustitiæ tuæ:

7 In tantum, ut si priora tua fuerint parva, & novissima tua multiplicentur nimis.

8 Interroga enim generationem pristinam, & diligenter investiga patrum memoriam,

9 (Hesterni quippe lunus, & ignoramus quoniam sicut umbra dies nostri sunt super terram)

10 Et ipsi docebunt te: loquentur tibi, & de corde suo proferent eloquia.

11 Numquid virere potest scirpus absque humore? aut crescere carectum sine aqua?

12 Cum adhuc sit in flore, nec carpatur manu, ante omnes herbas arefcit:

13 Sic via omnium, qui obliviscuntur Deum, & spes hypocritæ peribit:

14 Non ei placebit vecordia sua, & sicut tela araneorum fiducia ejus.

15 Innitet super domum suam, & non stabit: fulciet eam, & non confurget:

16 Humectus videtur antequam veniat Sol, & in ortu suo germen ejus egreditur.

17 Super acetivum petrarum radices ejus desolabuntur, & inter lapides commorabitur.

18 Si absorbuerit eum de loco suo, negabit eum, & dicet: Non novi te.

19 Hæc est enim lætitia via ejus, ut rursum de terra alii germinetur.

20 Deus non projiciet simplicem, nec porriget manum malignis:

21 Donec impleatur risu os tuum, & labia tua júbilo.

22 Qui oderunt te, induentur confusione: & tabernaculum impiorum non subsistet.

C A P U T IX.

Admittit Job, Deum per omnia iustum esse, nec posse hominem convincere Deum injustitiæ: homo, inquit Job, comparatus Deo non potest justificari: divinæ potentia, ac sapientiæ magnitudo ostenditur, ut nemo ei resistere, aut respondere valeat: porro Deus & impium percutit, & innocentem, suam quoque innocentiam contra amicos tuetur, commemorans suam afflictionem.

1 **E**t respondens Job, ait: Verè scio, quod ita sit, & quod non justificetur homo compositus Deo.

A

B

*Infr.

14. 2.

*Psal.

41. 4.

C

D

A

3 Si voluerit contendere cum eo, non poterit ei respondere unum pro mille.

4 Sapiens corde est, & fortis robore: quis restitit ei, & pacem habuit?

5 Qui transiit montes, & nescierunt hi, quos subvertit in furore suo.

6 Qui commovet terram de loco suo, & columnæ ejus concutuntur.

7 Qui præcipit Soli, & non oritur: & stellæ claudunt quasi sub signaculo.

8 Qui extendit celos solus, & graditur super fluctus maris.

9 Qui facit Arcturum, & Oriona, & Hyadas, & interiora Austræ.

10 Qui facit magna, & incomprehensibilia, & mirabilia, quorum non est numerus.

11 Si venerit ad me, non videbo eum: si abierit, non intelligam.

12 Si repente interroget, quis respondebit ei? vel quis dicere potest: Cur ita facis?

13 Deus, cuius ita nemo resistere potest, & sub quo curvantur, qui portant orbem.

14 Quantum ergo sum ego, ut respondeam ei, & loquar verbis meis cum eo?

15 Qui etiam si habuero quippiam iustum, non respondebo, sed meum iudicem deprecabor.

16 Et cum invocantem exaudierit me, non credo, quod audierit vocem meam.

17 In turbine enim conteret me, & multiplicabit vulnera mea etiam sine causa.

18 Non concedit requiescere spiritum meum, & implet me amaritudinibus.

19 Si fortitudo queritur, robustissimus est: si æquitas iudicii, nemo audet pro me testimonium dicere.

20 Si iustificare me voluero, os meum condemnabit me: si innocentem ostendero, prævium me comprobat.

21 Etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea, & tædebit me vitæ meæ.

22 Unum est, quod locutus sum, & innocentem, & impium ipse consumit.

23 Si flagellat, occidat semel, & non de panis innocentum rideat.

24 Terra data est in manus impii, vultum iudicium ejus operit: quod si non ille est, quis ergo est?

25 Dies mei velociores fuerunt cursore: fugerunt, & non viderunt bonum.

26 Pertransierunt quasi naves poma portantes, sicut aquila volans ad escam.

27 Cum dixero: Nequaquam ita loquar: commutofaciem meam, & dolore torqueor.

28 Verebar omnia opera mea, sciens quod non parceres delinquenti.

29 Si autem & sic impius sum, quare frustra laboravi?

30 Si lotus fuero quasi aquis nivis, & fuserint velut mundissime manus meæ:

31 Tamen sordibus intinges me, & abominabuntur me vestimenta mea.

32 Neque enim viro, qui similis mei est, respondebo: nec, qui mecum in iudicio æquo possit audiri.

33 Non est, qui utrumque valeat arguere, & ponere manum suam in ambobus.

34 Auferat a me virgam suam, & pavor ejus non me terreat.

35 Loquar, & non timebo eum: neque enim possum metuens respondere.

CAPUT X.

Job suam afflictionem lamentatur, illius causam a Deo inquirens: quam ostendit non fuisse suam malitiam, neque Dei ignorantiam, qui creatum a se hominem exaltavit: rursumque propter penarum exuberantiam plangit se natum:

1 Tædet animam meam vitæ meæ, dimittam adversum me eloquium meum, loquar in amaritudine animæ meæ.

2 Dicam Deo: Noli me condemnare: indica mihi, cur me ita judices?

3 Numquid bonum tibi videtur, si calumniaris me, & opprimas me opus manuum tuarum, & consilium impiorum adjuves?

4 Numquid oculi carnei tibi sunt: aut sicut videt homo, & tu videbis?

5 Numquid sicut dies hominis dies tui, & anni tui sicut humana sunt tempora,

6 Ut quæras iniquitatem meam, & peccatum meum scruteris?

7 Et scias, quia nihil impium fecerim, cum sit nemo, qui de manu tua possit erucere.

8 Manus tuæ fecerunt me, & plasmaverunt me totum in circuitu: & sic repente præcipitas me?

9 Memento, quæso, quodd fecit futurum feceris me, & in pulverem reduces me.

10 Nonne sicut lac multasti me, & sicut caseum me coagulasti?

11 Pelle, & carnibus vestisti me: ossibus, & nervis compegisti me:

12 Vitam, & misericordiam tribuisti mihi, & visitatio tua custodivit spiritum meum.

13 Licet hæc celes in corde tuo tamen scio, quia univerforum memineris.

14 Si peccavi, & ad horam pepercisti mihi: cur ab iniquitate mea mundum me esse non pateris?

15 Et si impius fuero, vix mihi est: & si iustus, non levabo caput, saturatus afflictione, & miseria.

16 Et propter superbiam quasi legnam capies me, reversusque mirabiliter me crucias.

17 Instauras testes tuos contra me, & multiplicas iram tuam adversum me, & pœnæ militant in me:

18 Quare de vulva eduxisti me? qui utinam consumptus essem, ne oculus me videret.

19 Fuissem quasi non essem, de utero translatus ad tumulum.

20 Numquid non paucitas dierum meorum finietur brevi? dimitte ergo me, ut plangam paululum dolorem meum:

21 Antequam vadam, & non revertar, ad terram tenebrosam, & operam mortis caliginem:

22 Terram miseriæ, & tenebrarum, ubi umbra mortis, & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.

CAPUT XI.

Sophar inique asserit Job propter multa ipsius peccata, quæ recenset, fuisse a Deo, percussum, ostendens Deum incomprehensibilem: respicienti tamen Job, felicissima queque pollicetur.

1 Respondens autem Sophar Naamathites, dixit:

2 Numquid qui multa loquitur, non & au-

diet? aut vir verborum iustificabitur?

3 Tibi soli tacebunt homines? & cum ceteros irriseris, à nullo confutaberis?

4 Dixisti enim: Purus est sermo meus, & mundus sum in conspectu tuo.

5 Atque iunam Deus loqueretur tecum, & aperiret labia sua tibi.

B 6 Ut ostenderet tibi secreta sapientiae, & quodd multiplex esset lex ejus, & intelligeres, quodd multo minora exagris ab eo, quam meretur iniquitas tua.

7 Forsitan vestigia Dei comprehendes, & usque ad perfectum Omnipotentem reperies?

8 Excelsior caelo est, & quid facies? profundior inferno, & unde cognoscas?

9 Longior terra mensura ejus, & latior mari.

10 Si subverterit omnia, vel in unum coarctaverit, quis contradicet ei?

C 11 Ipse enim novit hominum vanitatem, & videns iniquitatem, nonne considerat?

12 Vir vanus in superbiam erigitur, & tamquam pullum onagri se liberum natum putat.

13 Tu autem firmastor tuum, & expandisti ad eum manus tuas.

14 Si iniquitatem, quae est in manu tua, abstuleris à te, & non manserit in tabernaculo tuo iniquitas:

15 Tunc levare poteris faciem tuam absque macula, & eris stabilis, & non timebis.

D 16 Miseriae quoque oblivisceris, & quasi aquarum, quae praeterierunt, recordaberis.

17 Et quasi meridianum fulgor confurget tibi ad vespertam: & cum te consumptum putaveris, orietur ut lucifer.

18 Et habebis fiduciam, proposita tibi spe, & desolus securus dormies.

19 Requiesces, & non erit, qui te exterreat: & deprecabuntur faciem tuam plurimi.

* Lev. 16. 5. 20 * Oculi autem impiorum deficient, & effugium peribit ab eis, & spes illorum abominatio animae.

C A P U T XII.

Job ut amicorum confusam iustitiam, asserit, neminem ignorare Dei potentiam, ac sapientiam ex creaturarum gubernatione, quarum status pro suo variat arbitrio.

A 1 R Espondens autem Job, dixit:

2 Ergo vos estis soli homines, & vobiscum morietur sapientia?

* Infr. 20. 2. 3 * Et mihi est cor, sicut & vobis, nec inferior vestri sum: quis enim haec, quae nosteris, ignorat?

* Pro verb. 14. 2. 4 * Qui deridetur ab amico suo sicut ego, invocabit Deum, & exaudiet eum: deridetur enim iusti simplicitas.

5 Lampas contempta apud cogitationes divitum, parata ad tempus statutum.

6 Abundant tabernacula praedonum, & audacter provocant Deum, cum ipse dederit omnia in manus eorum.

B 7 Nimirum interroga jumenta, & docebunt te, & volatilia caeli, & indicabunt tibi.

8 Loquere terrae, & respondebit tibi: & narrabunt pisces maris.

9 Quis ignorat, quodd omnia haec manus Domini fecerit?

10 In cuius manu anima omnis viventis, & spiritus universae carnis hominis.

* Infr. 34. 1. 11 * Nonne auris verba iudicat, & fau-

ces comedentis, saporem?

12 In antiquis est sapientia, & in multo tempore prudentia.

13 Apud ipsum est sapientia, & fortitudo, ipse habet consilium, & intelligentiam.

14 * Si destruxerit, nemo est, qui aedificet: si incluserit hominem, nullus est, qui aperiat.

15 Si continuerit aquas, omnia siccabuntur: & si emisit eas, subvertent terram.

16 Apud ipsum est fortitudo & sapientia: ipse novit & decipientem, & eum, qui decipitur.

17 Adducit consiliarios in stultum finem, & iudices in stuporem.

18 Balteum regum dissolvit, & praecingit lunc renes eorum.

19 Ducit sacerdotes inglorios, & optimates supplantat:

20 Commutans labium veracium, & doctrinam senum auferens.

21 Effundit despectionem super principes, eos, qui oppressi fuerant, revelans.

22 Qui revelat profunda de tenebris, & producit in lucem umbram mortis.

23 Qui multiplicat gentes, & perdit eas, & subvertit in integrum restituit.

24 Qui immutat cor principum populi terrae, & decipit eos, ut frustra incedant per invium:

25 Palpabunt quasi in tenebris, & non in luce, & errare eos faciet quasi ebrios.

C A P U T XIII.

Job amicos suos ex ipsorum verbis confutans, à Deo arguendos asserit: suam quoque iustitiam, ac patientiam contra amicos tuetur, querens à Deo propter quae peccata tam graviter affligatur.

A 1 E Cce omnia haec vidit oculus meus, & audivit auris mea, & intellexi singula.

2 Secundum scientiam vestram & ego novi: nec inferior vestri sum.

3 Sed tamen ad Omnipotentem loquar, & disputare cum Deo cupio.

4 Prius vos ostendens fabricatores mendacii, & cultores perversorum dogmatum,

5 Atque utinam taceretis, ut putaremini esse sapientes.

6 Audite ergo correptionem meam, & iudicium laborum meorum attendite.

7 Numquid Deus indiget vestro mendacio, ut pro illo loquamini dolos?

8 Numquid faciem ejus accipitis, & pro Deo iudicare nitimini?

9 Aut placebit ei, quem celare nihil potest? aut decipietur ut homo vestris fraudulentis?

10 Ipse vos arguet, quoniam in abscondito faciem ejus accipitis.

11 Statim ut se commoverit, turbabit vos, & terror ejus irruet super vos:

12 Memoria vestra comparabitur cineri, & redigentur in lutum cervices vestrae.

13 Tacete paulisper, ut loquar quodcumque mihi mens suggererit.

14 Quare lacero carnes meas dentibus meis, & animam meam porto in manibus meis?

15 Etiam si occiderit me, in ipso sperabo: verumtamen vias meas in conspectu ejus arguam.

16 Et ipse erit salvator meus: non enim veniet in conspectu ejus omnis hypocrita.

C
* Isaig
2. 12.
Apoc.
3. 7.

D

A

B

C

17 Audite sermonem meum, & anigmata percipite auribus vestris.

18 Si fuero iudicatus, scio, quod iustus inveniar.

19 Quis est, qui iudicetur mecum? veniat: quare tacens consumor?

20 Duo tantum ne facias mihi, & tunc a facie tua non abscondar.

21 Manum tuam longe fac à me, & formido tua non me terreat.

22 Voca me, & ego respondebo tibi: aut certe loquar, & tu responde mihi.

23 Quantas habeo iniquitates, & peccata, scelera mea, & delicta ostende mihi.

24 Cur faciem tuam abscondis, & arbitraris me inimicum tuum?

25 Contra folium, quod vento rapitur, ostendis potentiam tuam, & stipulam siccam persequeris.

26 Scribis enim contra me amaritudines, & consumere me vis peccatis adolescentiæ meæ.

27 Posuisti in nervo pedem meum, & observasti omnes semitas meas, & vestigia pedum meorum considerasti.

28 Qui quasi putredo consumendus sum, & quasi vestimentum, quod comeditur à tineâ.

C A P U T XIV.

Job, considerata fragilitate humana, admiratur Dei in hominem providentiam, quod post hanc vitam expectet aliam, & corporum vatecinatur resurrectionem.

Homo natus de muliere, brevi vivens tempore, repletur multis miseriis.

2 * Qui quasi flos egreditur, & conteritur, & sicut velut umbra, & nunquam in eodem statu permanet.

3 Et dignum ducis super huiusmodi aperire oculos tuos, & adducere eum tecum in iudicium?

4 * Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? nonne tu, qui solus es?

5 Breves dies hominis sunt, numerus mensium ejus apud te est: constituisti terminos ejus, qui prateriri non poterunt.

6 Recede paululum ab eo ut quiescat, donec optata veniat, sicut mercenarii dies ejus.

7 Lignum habet spem: si præcisum fuerit, rursum virebit, & rami ejus pullulant.

8 Si senuerit in terra radix ejus, & in pulvere emortuus fuerit truncus illius,

9 Ad odorem aquæ germinabit, & faciet comam, quasi cum primum plantatum est:

10 Homo verò cum mortuus fuerit, & nudatus, quomodo consumptus, ubi quæso est?

11 Quomodo si recedat aqua de mari, & fluvius vacuefactus areseat:

12 Sic homo cum dormierit, non resurget; donec atteratur cælum, non evigilabit, nec consurget de somno suo.

13 Quis mihi hoc tribuat, ut in inferno protegas me, & abscondas me, donec pertranseat furor tuus, & constituas mihi tempus, in quo recorderis mei?

14 Putasne mortuus homo rursum vivat? cunctis diebus, quibus nunc milito, expecto, donec veniat immutatio mea.

15 Vocabis me, & ego respondebo tibi, operi manuum tuarum porriges dexteram.

16 * Tu quidem gressus meos dinumerasti, sed parce peccatis meis.

17 Signasti quasi in sacco delicta mea, sed curasti iniquitatem meam.

18 Mons cadens defluit, & saxum transfertur de loco suo.

19 Lapides excavant aquæ, & alluvione paulatim terra consumitur: & hominem ergo similiter perdes.

20 Roborasti eum paululum, ut in perpetuum transiret? immutabis faciem ejus, & emittes eum.

21 Sive nobiles fuerint filii ejus, sive ignobiles, non intelliget.

22 Attamen caro ejus, dum vivit, dolebit, & anima illius super semetipso lugebit.

C A P U T XV.

Eliphaz Job arguit jactantia, impatentia, & blasphemie in Deum: apud quem dicit neminem mundum inveniri, describens impiorum, ac hypocritarum maledictionem.

Respondens autem Eliphaz Theminites, dixit:

2 Numquid sapiens respondebit quasi in ventum loquens, & implebit ardore stomachum suum?

3 Arguis verbis eum, qui non est æqualis tibi, & loqueris, quod tibi non expedit.

4 Quantum in te est, evacua timorem, & tulisti preces coram Deo.

5 Docuit enim iniquitas tua os tuum, & imitaris linguam blasphemantium.

6 Condemnabit te os tuum, & non ego: & labia tua respondebunt tibi.

7 Numquid primus homo tu natus es, & ante colles formatus?

8 Numquid consilium Dei audisti, & inferior te erit ejus sapientia?

9 Quid nosti, quod ignoremus? quid intelligis, quod nesciamus?

10 * Et senes, & antiqui sunt in nobis, multo vetustiores quam patres tui,

11 Numquid grande est, ut consoletur te Deus? sed verba tua prava hoc prohibent.

12 Quid te elevat cor tuum, & quasi magna cogitans, attonitos habes oculos?

13 Quid times contra Deum spiritus tuus, ut proferas de ore tuo huiusmodi sermones?

14 Quid est homo, ut immaculatus sit, & ut iustus appareat natus de muliere?

15 * Ecce inter sanctos ejus nemo immutabilis: & cæli non sunt mundi in conspectu ejus.

16 Quamto magis abominabilis, & inutilis homo, cui bibit quasi aquam iniquitatem?

17 Ostendam tibi, audi me: quod vidi, narrabo tibi.

18 Sapientes constituentur, & non abscondunt patres suos.

19 Quibus solis data est terra, & non transivit alienus per eos.

20 Cunctis diebus suis impius superabit, & numerus annorum incertus est tyrannidis ejus.

21 Sonitus terroris semper in auribus illius: & cum pax sit, illic semper insidias suspicatur.

22 Non credit, quod reverti possit de tene-

* Pro-
verb.
5. 21
D

A

B

* Eccl.
18. 8.

* Sup.
4. 13.

C

bris ad lucem, circumspiciens undiq; gladiū.

23 Cū semoverit ad quærendum panem, novit quod paratus sit in manu ejus tenebrarum dies.

24 Terrebit eum tribulatio, & angustia vallabit eum, sicut regem qui præparatur ad prælium.

25 Terendit enim adversus Deum manum suam, & contra Omnipotentem roboratus est.

26 Cucurrit adversus eum erecto collo, & pingui cervice armatus est.

D 27 Operuit faciem ejus crassitudo, & de lateribus ejus arvina dependet.

28 Habitavit in civitatibus desolatis, & in domibus desertis, quæ in tumulos sunt redactæ.

29 Non ditabitur, nec perseverabit substantia ejus, nec mittet in terra radicem suam.

30 Non recedet de tenebris ramos ejus arefaciet flamma, & auferetur spiritus oris sui.

31 Non eredit frustra errore deceptus, quod aliquo pretio redimendus sit.

32 Antequam dies ejus impleantur, peribit: & manus ejus auferent.

33 Lædetur quasi vinea in primo flore botrus ejus, & quasi oliva projiciens florem suum.

34 Congregatio enim hypocritæ sterilis, & ignis devorabit tabernacula eorum, qui munera libenter accipiunt.

*Psal.
7. 15.
11a.
59. 4.

35 * Conceptit dolorem, & peperit iniquitatem, & uterus ejus præparat dolos.

C A P U T XVII.

Job amicorum austeritate commotus, dolorem suum plangit, calamitatis magnitudinem ostendens, seque pari citra iniquitatem, cuius conscius esse Deum asserit.

A 1 **R**espondens autem Job, dixit:

2 Audiui frequenter talia, consolatores onerosi omnes vos estis.

3 Numquid habebunt finem verba ventosa? aut aliquid tibi molestem est, si loquaris?

4 Poteram & ego similia vestri loqui: atque utinam esset anima vestra pro anima mea:

5 Consolaretur & ego vos sermonibus, & moverem caput meum super vos:

B

6 Roborarem vos ore meo: & moverem labia mea, quasi parces vobis.

7 Sed quid agam? si locutus fuero, non quiescet dolor meus: & si tacuero, non recedet à me.

8 Nunc autem oppressit me dolor meus, & in nihilum redacti sunt omnes artus mei.

9 Ruga mea testimonium dicitur contra me, & suscitatur falsiloquus adversus faciem meam, contradicens mihi.

10 Colligit furorem suum in me, & comminans mihi, infremuit contra me dentibus suis: hostis meus terribilis oculis me introitus est.

C

11 Aperuerunt super me ora sua, & exprobrantes percusserunt maxillam meam, satiati sunt penis meis.

12 Concluse me Deus apud iniquum, & manibus impiorum me tradidit.

13 Ego ille quondam opulentus, repente contritus sum: tenuit cervicem meam, confregit me, & posuit me sibi quasi in signum.

14 Circumdedit me lanceis suis, convulneravit lumbos meos, non pepercit, & effudit in terra viscera mea.

15 Concidit me vulnere super vulnus, irruit in me quasi gigas.

16 Saccum consui super cutem meam, & operui cinere carnem meam.

17 Facies mea intumuit à fletu, & palpebrae meae caligaverunt.

18 Hæc passus sum absque iniquitate manus meae, cū haberem mundas ad Deum preces.

19 Terra ne operias sanguinem meum, neque inveniatur in te locus latendi clamor meus.

20 Ecce enim in caelotestis meus, & conscius meus in excelsis.

21 Verbofi amici mei: ad Deum statuit oculus meus.

22 Atque utinam sic judicaretur vir cum Deo, quomodo judicaretur filius hominis cum collega suo.

23 Ecce enim breves anni transiunt, & semitam, per quam non revertar, ambulo.

C A P U T XVII.

Job ex afflictione suae magnitudine sibi hic nihil præter mortem restare contendit, & amicos presentem tantum remunerationem statuentes insipientie arguens, ipse futuram requiem præfolatur.

A 1 **S**piritus meus attenuabitur, dies mei breviauntur, & solum mihi superest sepulchrum.

2 Non peccavi, & in amaritudinibus moratur oculus meus.

3 Libera me, Domine, & pone me juxta te, & eculis manus pugnet contra me.

4 Cor eorum longè fecisti à disciplina, propterea non exaltabuntur.

5 Prædam pollicetur sociis, & oculi filiorum ejus deficient.

6 Posuit me quasi in proverbium vulgi, & exemplum sum coram eis.

7 Caligavit ab indignatione oculus meus, & membra mea quasi in nihilum redacta sunt.

8 Stupebunt iusti super hoc, & innocens contra hypocritam suscitabitur.

9 Et tenebit iustus viam suam, & mundis manibus addet fortitudinem.

10 Igitur omnes vos convertimini, & venite, & non inveniam in vobis ullum sapientem.

11 Dies mei transierunt, cogitationes meae dissipatae sunt, torquentes cor meum.

12 Noctem verterunt in diem, & rursum post tenebras spero lucem.

13 Si sustinero, infernus domus mea est, & in tenebris stravi lectulum meum.

14 Putredini dixi: Pater meus es; mater mea, & soror mea, vermibus.

15 Ubi est ergo nunc præstatio mea, & patientiam meam quis considerat?

16 In profundissimū infernū descendent omnia mea: putasne saltem ibi erit requies mihi?

C A P U T XVIII.

Baldad arguens Job iactantiae, & impatientiae, describit impiorum maledictiones, ut suam contra Job sententiam statuatur, nempe ipsum tantum propter peccata sua puniri.

A 1 **R**espondens autem Baldad Suhites, dixit:

2 Usque ad quem finem verba iactabitis? intelligite prius, & sic loquamur.

3 Quare reputati sumus ut jumenta, & sordidimus coram vobis?

4 Qui perdis animam tuam in furore tuo, numquid propter te derelinquetur terra, &

trans-

B transferentur rupes de loco suo?
 5 Nonne lux impij extinguetur, nec
 splendet flamma ignis ejus?
 6 Lux obtenebescet in tabernaculo illius,
 & lucerna, quæ super eum est, extinguetur.
 7 Arcubantur gressus virtutis ejus: & præ-
 cipitabit eum consilium suum.
 8 Immisit enim in rete pedes suos, & in
 maculisejus ambulat.
 9 Tenebitur planta illius laqueo, & exar-
 descet contra eum fides.
 C 10 Abscondita est in terra pedica ejus, &
 decipula illius super semitam.
 11 Undique terrebunt eum formidines, &
 involvent pedes ejus.
 12 Attenuetur fame robur ejus, & inedia
 invadat costas illius.
 13 Devoret pulchritudinem cutis ejus, con-
 sumat brachia illius primogenita mors.
 14 Avellatur de tabernaculo suo fiducia
 ejus, & calcet super eum, quasi rex, interitus.
 15 Habitent in tabernaculo illius focij ejus,
 qui non est, aspergatur in tabernaculo
 ejus sulphur.
 D 16 Deorsum radices ejus siccantur, sursum
 autem atteratur messis ejus.
 17 * Memoria illius pereat de terra, &
 non celebretur nomen ejus in plateis.
 18 Expellet eum de luce in tenebras, &
 de orbe transferet eum.
 19 Non erit semen ejus, neque progenies in po-
 pulo suo, nec ullæ reliquæ in regionibus ejus.
 20 In die ejus stupebunt novissimi, &
 primos invadat horror.
 21 Hæc sunt ergo tabernacula iniqui, &
 iste locus ejus, qui ignorat Deum.

CAPUT XIX.

*Job crudelitatis amicos arguens, se à Deo
 flagellari dicit immerito, non ob sua fla-
 gitia, sed ob alias justas causas, ostendens
 afflictionis acerbiteriam, & se ab amicis
 desertum, unde super futura resurre-
 ctione seipsum consolatur.*

A 1 R Espondens autem Job, dixit:
 2 Usquequò affigitis animam meam, &
 atteritis me sermonibus?
 3 En, decies confunditis me, & non eru-
 besceitis opprimentes me.
 4 Nempe, etsi ignoravi, mecum erit
 ignorantia mea.
 5 At vos contra me erigimini, & argui-
 tis me opprobriis meis.
 6 Salte nunc intelligite, quia Deus nõ equo judi-
 cio afflixit me, & flagellis suis me cinxerit.
 7 Ecce clamabo vim patiens, & nemo au-
 diet: vociferabor, & non est, qui judicet.
 8 Semitam meam circumsepsit, & transire
 non possum, & in calle meo tenebras posuit.
 9 Spoliavit me gloria mea, & abstulit co-
 ronam de capite meo.
 10 Destruit me undique, & perco, & quasi
 evulsæ arbori abstulit spem meam.
 11 Iratus est contra me furor ejus, & sic
 me habuit quasi hostem suum,
 12 Simul venerunt latrones ejus, & fece-
 runt sibi viam per me, & obsederunt in
 gyro tabernaculum meum.
 13 Fratres meos longè fecit à me, & no-
 ti mei quasi alieni recesserunt à me.
 14 Dereliquerunt me propinqui mei: &

qui me nõverant, obliti sunt mei.
 15 Inquilini domus meæ, & ancillæ meæ,
 sicut alienum habuerunt me, & quasi pere-
 grinus fui in oculis eorum.
 16 Seryum meum vocavi, & non respon-
 dit, ore proprio deprecabar illum.
 17 Halitum meum exhorruiit uxor mea,
 & orabam filios uteri mei.
 18 Stulti quoque despiciebant me, & cum
 ab eis recessissem, detrahebant mihi.
 19 Abominati sunt me quoddã cõsiliarii mei:
 & quem maximè diligebam, avertatus est me.
 20 Pelli meæ, consumptis carnibus, ad-
 hæsit os meum, & derelicta sunt tantum-
 modò labia circa dentes meos.
 21 Misere mini mei, misere mini mei, saltem
 vos amici mei, quia manus Domini tergit me.
 22 Quare persequimini me sicut Deus, &
 carnibus meis saturamini?
 23 Quis mihi tribuat, ut scribantur sermones
 mei? quis mihi det, ut exarentur in libro
 24 Stylo ferreo, & plumbi lamina, vel
 celte sculpantur in silice?
 25 Scio enim, quoddã Redemptor meus vivit,
 & in novissimo die de terra surrecturus sum:
 26 Et rursum circumdabor pelle meâ, & in
 carne meâ videbo Deum meum.
 27 Quem visurus sum ego ipse, & oculi mei
 conspiciuntur, & non alius: reposita est
 hæc spes mea in sinu meo.
 28 Quare ergo nunc dicitis: Persequamur eum,
 & radicem verbi inveniamus contra eum?
 29 Fugite ergo à facie gladii, quoniam ultor
 iniquitatis gladius est: & scitote esse iudicium.

CAPUT XX.

*Sophar verbis Job motus, correptionem ip-
 sus se dicit auditurum, & quæ sit apud
 Deum pars impij, multis verbis prosequitur.*

A 1 R Espondens autem Sophar Naamathi-
 tes, dixit:
 2 Idcirco cogitationes meæ variæ succe-
 dunt sibi, & mens in diversa rapitur.
 3 Doctrinam, qua me arguis, audiam, & spi-
 ritus intelligentiæ meæ respondebit mihi.
 4 Hoc scio à principio, ex quo positus
 est homo super terram,
 5 Quoddã laus impiorum brevis sit, & gau-
 dium hypocritæ ad instar puncti.
 6 Si ascenderit usque ad cælum superbia
 ejus, & caput ejus nubes terigerit:
 7 Quasi sterquilinum in fine perdetur:
 & qui eum viderant, dicent: Ubi est?
 8 Velut somnium avolans non invenietur,
 transiet sicut visio nocturna.
 9 Oculi, qui eum viderat, non videbit,
 neque ultra intuebitur eum locus suus.
 10 Filij ejus atterentur egestate, & ma-
 nus illius reddent ei dolorem suum.
 11 Ossâ ejus implebuntur vitijs adolescen-
 tiæ ejus, & cum eo in pulvere dormient.
 12 Cum enim dulce fuerit in ore ejus ma-
 lum, abscondet illud sub lingua sua.
 13 Pareet illi, & non derelinquet illud,
 & celabit in gutture suo.
 14 Panis ejus in utero illius vertetur in
 fel aspidum intrinsicum.
 15 Divitias, quas devoravit, evomet, &
 de ventre illius extrahet eas Deus.
 16 Caput aspidum suget, & occidet eum
 lingua viperæ.

C 17 (Non videat rivulus fluminis, torrentes mellis, & butyri)

18 Luet, quæ fecit omnia, nec tamen consumetur: juxta multitudinem ad inventionum suarum, sic & sustinebit.

*Eccel. 19 Quoniam confringens nudavit pauperes domum rapuit, & non edificavit eam.

20 * Nec est satiatus venter ejus: & cum habuerit, quæ concupierat, possidere non poterit.

21 Non remansit de cibo ejus: & propterea nihil permanebit de bonis ejus.

22 Cum satiatus fuerit, arcubatur, astuabit, & omnis dolor irruet super eum.

23 Utinam impleatur venter tuus, ut emittat in eum iram furoris sui, & pluat super illum bellum suum.

24 Fugiet anima terrea, & irruet in arcum arcum.

D 25 Educus, & egrediens de vagina sua, & fulgurans in amaritudine sua: vadent, & venient super eum horribiles.

26 Omnes tenebræ abscondite sunt in occultis ejus: devorabit eum ignis, qui non succenditur, affligetur relictus in tabernaculo suo.

27 Revelabunt cæli iniquitatem ejus, & terra confurget adversus eum.

28 Apertum erit germen domus illius, detrahetur in die furoris Dei.

29 Hæc est pars hominis impii à Deo, & hæreditas verborum ejus à Domino.

C A P U T XXI.

Job patienter ab amicis audiri postulans, causam inquit, quare impiorum nonnulli in finem usque prosperentur, pii contra adversus caduntur, & respondit impius in diem perditionis a Deo servari, falsam amicorum consolationem per hoc convellens.

A 1 **R** Espondens autem Job, dixit:

2 **A**udite, quæso, sermones meos, & agite poenitentiam.

3 Sustinete me, & ego loquar, & post mea, si videbitur, verba ridete.

4 Numquid contra hominem disputatio mea est, ut merito non debeam contristari?

5 Attendite me, & obtuſefcite, & superponite digitum ori vestro:

6 Et ego, quando recordatus fuero, pertimesco, & concutit carnem meam tremor.

*Ter. 7 * Quare ergo impii vivunt, sublevati sunt, confortatique divitiis?

8 Semen eorum permanet coram eis, propinquorum turba, & nepotum in conspectu eorum.

9 Domus eorum secure sunt, & pacata, & non est virga Dei super illos.

B 10 Bos eorum concepit, & non abortivit: vacca peperit, & non est privata fœtu suo.

11 Egrediuntur quasi greges parvuli eorum, & infantes eorum exultant lusuibus.

12 Tenent tympanum, & citharam, & gaudent ad sonitum organi.

13 Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.

14 Qui dixerunt Deo: Recede à nobis, & scientiam viarum tuarum nolumus.

*Mal. 15 * Quis est Omnipotens, ut serviamus ei? & quid nobis prodest, si oraverimus illum?

16 Veruntamen quia non sunt in manu eorum bona sua, consilium impiorum longe sit à me.

C 17 Quoties lucerna impiorum extinguitur, & superveniet eis inundatio, & do-

lores dividet furoris sui?

18 Erunt sicut palææ ante faciem venti, & sicut favilla, quam torbo dispergit.

19 Deus servabit filiis illius dolorem patris: & cum reddiderit, tunc sciet.

20 Videbunt oculi ejus interfectionem suam, & de furore Omnipotentis bibet.

21 Quid enim ad eum perinet de domo sua post se? & si numerus mensium ejus dimidietur?

22 Numquid Deum docebit quispiam scientiam, qui excelsos judicat?

23 Iste moritur robustus, & sanus, dives, & felix.

24 Viscera ejus plena sunt adipe, & medullis ossa illius irrigantur.

25 Alius verò moritur in amaritudine animæ absque ullis opibus.

26 Et tamen simul in pulvere dormient, & vermes operient eos.

27 Certe novi cogitationes vestras, & sententias contra me iniquas.

28 Dicitis enim: Ubi est domus principis? & ubi tabernacula impiorum?

29 Interrogate quemlibet de viatoribus, & hæc eadem illum intelligere cognoscetis.

30 Quia in diem perditionis servatur malus, & ad diem furoris ducetur.

31 Quis arguet coram eo viam ejus? & quæ fecit, quis reddet illi?

32 Ipse ad sepulchra ducetur, & in congerie mortuorum vigilabit.

33 Dulcis fuit glareis Cocytus, & post se omnem hominem trahet, & ante se innumerales.

34 Quomodo igitur consolamini me frustra, cum responsio vestra repugnare ostensa sit veritati?

C A P U T XXII.

Eliphaz arguit Job immisericordiam in pauperum oppressione, & aliorum facinorum: ostendens ipsum de divina providentia non recte sentire, ac poenitenti bona promittens.

A 1 **R** Espondens autem Eliphaz Themanites, dixit:

2 Numquid Deo potest comparari homo, etiam cum perfecta fuerit scientia?

3 Quid prodest Deo, si justus fuerit aut quid ei confert, si immaculatus fuerit via tua?

4 Numquid timens arguet te, & veniet tecum in iudicium,

5 Et non propter malitiam tuam plurimam, & infinitas iniquitates tuas?

6 Abstulisti enim pignus fratrum tuorum sine causa, & nudos spoliasti vestibus.

7 Aquam lasso non dedisti, & esuriienti subtraxisti panem.

8 In fortitudine brachii tui possidebasteram, & potentissimus obtinebas eam.

9 Viduas dimisisti vacuas, & lacertos pupillorum comminuisti.

10 Propterea circumdatus es laqueis, & conturbat te formido subita.

11 Et putabas, te tenebras non visurum, & impetu aquarum inundantium non oppressum iri:

12 An nõ cogitas, quod Deus excelsior celo sit, & super stellarum verticem sublimetur?

13 Et dices: Quid enim novit Deus? & quasi per caliginem judicat.

14 Nubes latibulum ejus, nec nostra considerat, & circa cardines cæli perambulat.

C 15 Numquid semitam sæculorum custodire cupis, quam calcaverunt viri iniqui?

16 Qui sublati sunt ante tempus suum, & fluvius subvertit fundamentum eorum:

17 Qui dicebant Deo: Recede à nobis: & quasi nihil posset facere Omnipotens, æstimabant eum:

18 Cum ille impleffet domos eorum bonis: quorum sententia procul sit à me.

19 * Videbunt iusti, & lætabuntur, & innocens subfannabit eos.

20 Nonne succisa est erectio eorum, & reliquias eorum devoravit ignis?

21 Acquiesce igitur ei, & habeto pacem; & per hæc habebis fructus optimos.

22 Suscipe ex ore illius legem, & pone sermones ejus in cordetuo.

D 23 Si reverfus fueris ad Omnipotentem, edificaberis, & longè facies iniquitatem à tabernaculo tuo.

24 Dabit pro terra silicem, & pro silice torrentes auros.

25 Eritque Omnipotens contra hostes tuos, & argentum coaccruebit tibi.

26 Tunc super Omnipotentem deliciis affues, & elevabis ad Deum faciem tuam.

27 Rogabis eum, & exaudiet te, & vota tua reddes.

28 Decernes rem, & veniet tibi, & in viis tuis splendeat lumen.

29 Qui enim humiliatus fuerit, erit in gloria: & qui inclinaverit oculos, ipse salvabitur.

30 Salvabitur innocens, salvabitur autem in munditia manuum suarum.

C A P U T XXIII.

Job divinum iudicium humiliter invocans ostendit se non puniri propter peccata sua, rectèque sentire de providentia Dei incomprehensibilis, omnia pro sua voluntate facientis.

A 1 **R**espondens autem Job, ait:

2 Nunc quoque in amaritudine est sermo meus, & manus plagæ meæ aggravata est super gemitum meum.

3 Quis mihi trivit, ut cognoscam, & inveniam illum, & veniam usque ad solum ejus?

4 Ponam coram eo iudicium, & os meum replebo increpationibus.

5 Ut sciam verba, quæ mihi respondeat, & intelligam, quid loquatur mihi.

B 6 Nolo multa fortitudine contendat mecum, nec magnitudinis suæ mole me premat.

7 Proponat aequitatem contra me, & perveniat ad victoriam iudicium meum.

8 Si ad orientem iero, non apparet: si ad Occidentem, non intelligam eum.

C 9 Si ad sinistram, quid agam? non apprehendam eum: si me vertam ad dexteram, non video illum.

10 Ipse verò scit viam meam, & probavit me quasi aurum, quod per ignem transit.

11 Vestigia ejus secutus est pes meus, viam ejus custodivi, & non declinavi ex ea.

12 A mandatis laborum ejus non recessi, & in sinu meo abscondi verba oris ejus.

D 13 Ipse enim solus est, & nemo avertere potest cogitationem ejus: & anima ejus quodcumque voluit, hoc fecit.

14 Cum expleverit in me voluntatem suam, & alla multa similia præstò sunt ei.

15 Et idcirco à facie ejus turbatus sum, & considerans eum, timore sollicitor.

16 Deus molliovit cor meum, & Omnipotens conturbavit me.

17 Non enim perii propter imminentes tenebras, nec faciem meam operuit caligo.

C A P U T XXIV.

Job, ut rectè se sentire ostendat de divina providentia, dicit Deo nota esse tempora, & hominum varias recessas iniquitates ab ipso puniendas.

A 1 **A** Omnipotente non sunt abscondita tempora: qui autem noverunt eum, ignorant dies illius.

2 Alii terminos transulerunt, diripuerunt greges, & paverunt eos.

3 Asinum pupillorum abegerunt, & abstulerunt pro pignore bovem viduæ.

4 Subverterunt pauperem viam, & oppræserunt pariter mansuetos terræ.

5 Alii quasi onagri in deserto egrediuntur ad opus suum: vigilantes ad prædam, præparant panem liberis.

6 Agrum non suum demetunt: & vineam ejus, quem vi oppræsserint, vindemiant.

7 Nudos dimittunt homines, indumenta tolentes, quibus non est operimentum in frigore.

8 Quos imbres montium rigant: & non habentes velamen, amplexantur lapides.

9 Vim fecerunt deprædantes pupillos, & vulgum pauperum spoliaverunt.

10 Nudis, & incedentibus absque vestitu, & esurientibus tulerunt spicas.

11 Inter cervos eorum meridiati sunt, qui calcatis torcularibus sitiunt.

12 De civitatibus fecerunt viros gemere, & anima vulneratorum clamavit, & Deus inultum abire non patitur.

13 Ipsi fuerunt rebelles lumini, nescierunt vias ejus, nec reversi sunt per semitas ejus.

14 Mane primo coniungit homicida, interficit egenum, & pauperem: per noctem verò erit quasi fur.

15 Oculis adulteri observat caliginem, dicens: Non me videbit oculus: & operiet vultum suum.

16 Perfodit in tenebris domos, sicut in die condixerunt sibi, & ignoraverunt lucem.

17 Si subito apparuerit aurora, arbitrantur umbram mortis: & sic in tenebris quasi in luce ambulant.

18 Levis est super faciem aquæ: maledicta sit pars ejus in terra, nec ambulet per viam vinearum.

19 Ad nimium calorem transeat ab aquis nivium, & usque ad inferos peccatum illius.

20 Obliviscatur ejus misericordia: dulcedo illius vermes: non sit in recordatione, sed conteratur quasi lignum infructuosum.

21 Pavit enim sterilem, quæ non parit, & viduæ bene non fecit.

22 Detraxit fortes in fortitudine sua: & cum steterit, non credet viæ suæ.

23 * Dedit ei Deus locum penitentiae, & ille abiit eo in superbiam: oculi autem ejus sunt in viis illius.

24 Elevati sunt ad modicum, & non subsistunt, & humiliabuntur sicut omnia, & auferentur, & sicut summitates spicarum conterentur.

A

B

C

D

*Apo.
2. 11

25 Quòd si nō estia, quis me potest arguere esse mentitū, & ponere ante Deū verba mea?

CAPUT XXV.

Baldad ex Dei sublimitate, & hominis humilitate negat hominem Deo comparatum justificari posse.

- A **R**espondens autē Baldad Subites, dixit:
2 Potestas, & terror apud eum est, qui facit concordiam in sublimibus suis.
3 Numquid est numerus militum ejus? & super quem non surget lumen illius?
4 Nūquid justificari potest homo cōparatus Deo, aut apparere mundus natus de muliere?
5 Ecce luna etiam non splendet: & stelle non sunt munda in conspectu ejus:
6 Quāto magis homo putredo, & filius hominis vermis?

CAPUT XXVI.

Job dicit nullum Deo ab homine auxilium præstari posse, Dei incomprehensibilem potentiam ex ipsius operibus demonstrans.

- A **R**espondens autem Job, dixit:
2 Cujus adjutor es? Numquid imbecillus? & sustentas brachium ejus, qui non est fortis?
3 Cui dedisti consilium? forsitan illi, qui non habet sapientiam, & prudentiam tuam ostendisti plurimam?
4 Quem docere voluisti? nonne eum, qui fecit spiramentum?
B **E**cce gigantes gemunt sub aquis, & qui habitant cum eis.
6 Nudus est infernus coram illo, & nullum est operimentum perditioni.
7 Qui extendit Aquilonem super vacuum, & appendit terram super nihilum.
8 Qui ligat aquas in nubibus suis, ut non erumpant pariter deorsum.
9 Qui tenet vultum solii sui, & expandit super illud nebulam suam.
C **T**erminum circumdedit aquis, usque dum finiantur lux, & tenebrae,
11 Columnæ celi contremiscunt, & pavent ad nutum ejus.
12 In fortitudine illius repente maria congregata sunt, & prudentia ejus percussit superbum.
13 Spiritus ejus ornavit cēlos: & obfetricante manu ejus, educus est coluber tortuosus.
D **E**cce, hæc ex parte dicta sunt viarum ejus: & cum vix parvam stillam sermonis ejus audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri?

CAPUT XXVII.

Job perpetuo constans in sui justificatione, rejecta amicorum calumnia, ostendit, cur innocentia studuerit, quod impii ex presentis vite brevi prosperitate in mortem rapiantur à Deo ad supplicia.

- A **A**ddidit quoque Job, assumens parabolam suam, & dixit:
2 Vivit Deus, qui abstulit judicium meum, & Omnipotens, qui ad amaritudinem adduxit animam meam:
3 Quia donec superest halitus in me, & spiritus Dei in naribus meis,
4 Non loquentur labia mea iniquitatem, nec lingua mea medicabitur mendacium.
5 Abiit à me, ut justos vos esse judicē: donec deficiam, non recedam ab innocentia mea.

6 Justificationem meam, quam cepi tenere, non deleam: neque enim reprehendit me cor meum in omni vita mea.

7 Sit ut impius, inimicus meus, & adversarius meus quasi iniquus.

8 Quæ est enim spes hypocritæ si avarè rapiat, & non liberet Deus animam ejus?

9 Numquid Deus audiet clamorem ejus, cum venerit super eum angustia?

10 Aut poterit in Omnipotente delectari, & invocare Deum omni tempore?

11 Docebo vos per manum Dei, quæ Omnipotens habeat, nec abscondam.

12 Ecce vos omnes nostis, & quid sine causa vana loquimini?

C **H**æc est pars hominis impii apud Deum, & hæreditas violentorum, quam ab Omnipotente suscipiunt.

14 Si multiplicati fuerint filii ejus, in gladio erunt, & nepotes ejus non saturabuntur pane.

15 Qui reliqui fuerint ex eo, sepeliantur in interitū, & viduæ illius non plorabunt.

16 Si comportaverit quasi terram argentum, & sicut lutum præparaverit vestimenta:

17 Præparabit quidem, sed justus vestietur illis: & argentum innocens dividet.

D **A**edificavit sicut tinea domum suam, & sicut cultos fecit umbraculum.

19 **D**ives cum dormierit, nihil secum auferet, aperiet oculos suos, & nihil inveniet.

20 Apprehendet eum quasi aqua inopia, nocte opprimet eum tempestas.

21 Toller eum ventus nrens, & auferet, & velut turbo rapiet eum de loco suo.

22 Et mittet super eum, & non parcat: de manu ejus fugiens fugiet.

23 Springer super eum manus suas, & sibilabit super illum, intuens locum ejus.

CAPUT XXVIII.

Job etiam innocentie studuit, quod hæc sit unica via obtinende sapientie, quam ostendit auro longè esse præstantiorem, tum origine, tum rei dignitate: Deo autem perspecta esse quæque occultissima natura, & sapientiam à calo dari, non auro emi: cuius sapientie particula quædam communicatur per Dei timorem.

A **I**ncipiat argentum venarum suarum principia, & auro locus est, in quo cōstat.

2 Ferrum de terra tollitur: & lapis solutus calore, in æs vertitur.

3 Tempus posuit tenebris, & universo finem ipse considerat, lapidem quoque caliginis, & umbram mortis.

4 Divisit torrens à populo peregrinante, eos quos oblitus est pes egentis hominis, & invios.

5 Terra, de qua oriebatur panis in loco suo, igni subversa est.

6 Locus sapphiri lapides ejus, & glebae illius aurum.

7 Semitam ignoravit avis, nec intuitus est eam oculus vulturis.

8 Non calcaverunt eam filii instructorum, nec pertransivit per eam leona.

9 Ad silicem extendit manum suam, subvertit à radicibus montes.

10 In petris rivos excidit, & omne præfissum vidit oculus ejus.

11 Profunda quoque fluviorum scrutatus est, & abscondita in lucem produxit.

12 Sapientia verò ubi invenitur? & quis est locus intelligentiæ?

13 Nescit homo pretium ejus, nec invenitur in terra suavitè viventium.

14 Abyssus dicit: Non est in me: & mare locuitur: Non est mecum.

15 * Non dabitur aurum obrizis pro ea, nec appendetur argentum in commutatione ejus.

16 Non conferebunt tintis Indiarum coloribus, nec lapidi sardonio pretiosissimo, vel sapphiro.

17 Non adæquabitur ei aurum, vel vitrum, nec commutabuntur pro ea vasa auri:

18 Excelsa, & eminentia non memorabuntur comparatione ejus: trahitur autem sapientia de occultis.

19 Non adæquabitur ei topazius de Æthiopia, nec tinctura mundissima componetur.

20 Unde ergo sapientia venit? & quis est locus intelligentiæ?

21 Abscondita est ab oculis omnium viventium, volucres quoque cæli latet.

22 Perditio, & mors dixerunt: Auribus nostris audivimus famam ejus.

23 Deus intelligit viam ejus, & ipse novit locum illius.

24 Ipse enim fines mundi intruetur: & omnia, quæ sub cælo sunt, respicit.

25 Qui fecit ventis pondus, & aquas appendit in mensura.

26 Quando ponebat pluviis legem, & viam procellis sonantibus:

27 Tunc vidit illam, & enarravit, & præparavit, & investigavit.

28 Et dixit homini: Ecce timor Dñi, ipsa est sapientia: & recedere a malo, intelligentia.

C A P U T XXX.

Job pristina cupiens restitui felicitatem, multis verbis illam enarrat, una cum bonis suis operibus, quæ de contraria amicum calumnia vindicet.

1 Adidit quoque Job, assumens parabola suam, & dixit:

2 Quis mihi tribuat, ut sim juxta menses pristinos, secundum dies, quibus Deus custodiebat me?

3 Quando splendebat lucerna ejus super caput meum, & ad lumen ejus ambula-bam in tenebris?

4 Sicut fui in diebus adolescentiæ meæ, quando secretò Deus erat in tabernaculo meo?

5 Quando erat Omnipotens mecum, & in circuitu meo pueri mei?

6 Quando lavabam pedes meos butyro, & petra lundebat mihi rivos olei?

7 Quando procedebam ad portam civitatis, & in platea parabant cathedram mihi?

8 Videbant me juvenes, & abscondebantur: & senes assurgentes stabant.

9 Principes cessabant loqui, & digitum superponebant ori suo.

10 Vocem suam cohibebant duces, & lingua eorum gutturi suo adharebat.

11 Auris audiens beatificabat me, & oculus videns testimonium reddebat mihi.

12 Eò quod liberarem pauperem vociferantem, & pupillum, cui non esset adjutor.

13 Benedictio perituri super me veniebat,

& cor viduæ consolatus sum.

14 Justitia indutus sum: & vestivi me, sicut vestimento, & diademate, judicio meo.

15 Oculi mei cæco, & pes claudò.

16 Pater eram pauperum: & causam, quam nesciebam, diligentissime investigabam.

17 Conterebam molas iniqui, & de dentibus illius aufereram prædam.

18 Dicebamque: In nidulo meo moriar, & sicut palma multiplicabo dies.

19 Radix mea aperta est secus aquas, & ros morabitur in messione mea.

20 Gloria mea semper innovabitur, & arcus meus in manu mea instaurabitur.

21 Qui me audiebant, expectabant sententiam, & intentitacebant ad consilium meum.

22 Verbis meis addere nihil audebant, & super illos stillabat eloquium meum:

23 Expectabant me sicut pluviam, & os suum aperiebant quasi ad imbrem serotinum.

24 Si quando ridebā ad eos, non credebant, & lux vultus mei non cadebat in terram.

25 Si voluissē ire ad eos, sedebam primus: cumque sederē quasi rex, circumstante exercitu, eram tamen mœrentium consolator.

C A P U T XXX.

Plangit Job pristinam illam felicitatem, versam sibi, permittente Deo, in summam calamitatem.

1 Nunc autem derident me juniores tempore, quorum non dignabar patres ponere cum canibus gregis mei:

2 Quorum virtus manu mihi erat pro nihilo, & vita ipsa putabantur indigni.

3 Egellate, & fame steriles, qui rodebant in solitudine, squallentes calamitate, & miseria.

4 Et mandebant herbas, & arborum cortices, & radix juniperorum erat cibus eorum.

5 Qui de convallibus ista rapientes, cum singula reperissent, ad ea eū clamore currebant.

6 In desertis habitabant tormentum, & in cavernis terræ, vel super glaream.

7 Qui inter hujusmodi lætabantur, & esse sub sentibus delicias computabant.

8 Filii stultorum, & ignobilium, & in terra penitus non parentes.

9 Nunc in eorum canticum versus sum, & factus sum eis in proverbium.

10 Abominantur me, & longè fugiunt à me, & faciem meam conspuere non verentur.

11 Pharetram enim suam aperuit, & afflixit me, & frænum posuit in os meum.

12 Ad dexteram Orientis calamitates meæ illico surrexerunt: pedes meos subverterunt, & oppreserunt quasi fluctibus semitis suis.

13 Dissipaverunt itineraria mea, infideliati sunt mihi, & prævaluerunt, & non fuit, qui ferret auxilium.

14 Quasi rupto muro, & aperta janua, irruerūt super me, & ad meas miseras devoluti sunt.

15 Redactus sum in nihilum: abstulit quasi ventus desiderium meum: & velut nubes pertransiit salus mea.

16 Nunc autem in memetipso marcescit anima mea, & possident me dies afflictionis.

17 Noctè os meum perforatur doloribus: & qui me comedunt, non dormiunt.

18 In multitudine eorum consumitur vestimentum meum, & quasi capitio tunica succinxerunt me.

- 19 Comparatus sum luto, & assimilatus sum faville, & cineri.
 20 Clamo ad te, & non exaudis me: sto, & non respicis me.
 21 Mutatus es mihi in crudelem, & in duritia manus tue adversaris mihi.
 22 Elevasti me, & quasi super ventum ponens elisisti me valide.
 23 Scio, quia morti trades me, ubi constituta est domus omni viventi.
 24 Verumtamen non ad consumptionem eorum emittis manum tuam: & si corruerint, ipse salvabis.
 25 Flebam quondam super eo, qui afflictus erat, & compatiabatur anima mea pauperi.
 26 Expectabam bona, & venerunt mihi mala: prestatabar lucem, & eruperunt tenebræ.
 27 Interiora mea effruebant absque ulla requie, prævenierunt me dies afflictionis.
 28 Morrens incidebam, sine furore; confurgens, in turba clamabam.
 29 Frater sui draconis, & socius struthionum.
 30 Cutis mea denigrata est super me, & ossa mea atterunt præ caumate.
 31 Versa est in lucum cithara mea, & organum meum in vocem stentium.

C A P U T XXXI.

Job ut de amicorum calumnia se purget, summum iudicem innocentie sue testem invocans, suas enarrat virtutes, quibus a puero assuevit.

- A 1 **P**Epigi sædus cum oculis meis, ut ne cogitare eundem de virgine.
 2 Quæ enim partem haberet in me Deus desuper, & hereditatem Omnipotens de excelsis?
 3 Numquid non perditio est iniquo, & alienatio operantibus in iustitiam?
 4 Nonne ipse considerat vias meas, & cunctos gressus meos dinumerat?
 5 Si ambulavi in vanitate, & festinavi in dolo pes meus:
 6 Appendat me in satera iusta, & sciat Deus simplicitatem meam.
 7 Si declinavi gressus meus de via, & si secutus est oculos meos cor meum, & si in manibus meis adhæsit macula:
 8 Scram, & alius comedat, & progenies mea eradicetur.
 9 Si deceptum est cor meum super muliere, & si ad ostium amici mei insidiatus sum:
 10 Scortum alterius sit uxor mea, & super illam incurventur alii.
 B 11 Hoc enim nefas est, & iniquitas maxima.
 12 Ignis est usque ad perditionem devorans, & omnia eradicans genimina.
 13 Si contempsit subire iudiciū cū servo meo & ancilla mea, cū disceptarent adversum me.
 14 Quid enim faciam, cum surrexerit ad iudicandum Deus? & cum quaesierit, quid respondebo illi?
 15 Nūquid non in utero fecit me, qui & illū operatus est: & formavit me in vulva unus?
 16 Si negavi, quod volebant, pauperibus, & oculos viduæ expectare feci:
 17 Si comedi buccellam meam solus, & non comedi pupillum ex ea:
 18 Quia ab infantia mea crevit mecum miseria: & de utero matris meæ egressa est mecum.
 19 Si desepi percontem, eò quod non habuerit indumentum, & absque operi-

mento pauperem:

- 20 Si non benedixerunt mihi latera ejus, & de velleribus ovium mearum calefactus est:
 21 Silevavi super pupillum manum meam, etiam cum viderem me in porta superiore:
 22 Humerus meus à iunctura sua cadat, & brachium meum cum suis ossibus confringatur.
 23 Semper enim quasi tumē exsuper me fluctus timui Dei, & pōdus ejus ferre non potui.
 24 Si putavi aurum robur meum, & obrizo dixi: Fiducia mea.
 25 Sileratus sum super multis divitiis meis, & quia plurima reperit manus mea.
 26 Si vidi solem, cum fulgeret, & lunam incedentem clarē:
 27 Et latatum est in abscondito cor meum, & osculatus sum manum meam ore meo.
 28 Quæ est iniquitas maxima, & negatio contra Deum altissimum.
 29 Sigavimus sum ad ruinā ejus, qui me oderat, & exultavi, quod invenisset eum malum.
 30 Non enim dedi ad peccandum guttur meum, ut expeterem maledicciones animam ejus.
 31 Si non dixerunt viri tabernaculi mei: Quis det de carnibus ejus, ut saturemur?
 32 Fors non mansit peregrinus, ostium meum viatori patuit.
 33 Si abscondi quasi homo peccatum meum, & celavi in sinu meo iniquitatem meam.
 34 Si exavi ad multitudinem nimiam, & despectio propinquorum terruit me: & non magis taci, nec egressus sum ostium.
 35 Quis mihi tribuat auditorem, ut desiderium meum audiat Omnipotens: & librum scribat ipse, qui iudicat,
 36 Ut in humero meo portem illum, & circumdem illum quasi coronam mihi?
 37 Per singulos gradus meos pronuntiabo illum, & quasi principi offeram eum.
 38 Si adversum me terra mea clamat, & cum ipsa sulci ejus deflent:
 39 Si fructus ejus comedi absque pecunia, & animam agricolarum ejus affixi:
 40 Pro frumento orietur mihi tribulus, & pro hordeo spina.

Finis sunt verba Job.

C A P U T XXXII.

Job silentio amicis imposito, arguitur una cum illis insipientie ab Eliu, qui suam addat sapientiam.

- 1 **O**Miserunt autē tres viri isti respondere Job, eò quod iustus sibi videretur.
 2 Et iratus, indignatusque est Eliu filius Barachel Buzites, de cognatione Ram: iratus est autem adversum Job, eò quod iustum se esse diceret coram Deo.
 3 Porro adversus amicos ejus indignatus est, eò quod non invenissent responsonē rationabilem, sed tantummodò condemnassent Job.
 4 Igitur Eliu expectavit Job loquentem: eò quod seniores essent, qui loquebantur.
 5 Cum autem vidisset, quod tres responderent non potuissent, iratus est vehementer.
 6 Respondensque Eliu filius Barachel Buzites, dixit:
 Junior sum tempore, vos autem antiquiores, idcirco demisso capite, veritus sum vobis indicare meam sententiam.
 7 Sperabam enim, quod ætas prolixior loqueretur, & annorū multitudo doceret sapientia.

8 Sed, ut video, Spiritus est in hominibus, & inspiratio Omnipotentis dat intelligentiam.
9 Non sunt longavi sapientes, nec senes intelligenti iudicio.

C 10 Ideo dicam: Audite me, ostendam vobis etiam ego meam sapientiam.

11 Expectavi enim sermones vestros, audi vi prudentiam vestram, donec disceremini sermonibus.

12 Et donec putabam vos aliquid dicere, considerabam: sed, ut video, non est, qui possit arguere Job, & respondere ex vobis sermonibus eius.

13 Ne forte dicatis: Invenimus sapientiam, Deus projecit eum, non homo.

14 Nihil locutus est mihi, & ego non secundum sermones vestros respondebo illi.

15 Estimaverunt, nec responderunt ultra, abstuleruntque a se eloquia.

D 16 Quoniam igitur expectavi, & non sunt locuti, steterunt, nec ultra responderunt:

17 Respondebo & ego partem meam, & ostendam scientiam meam.

18 Plenus sum enim sermonibus, & coarctat me spiritus uteri mei.

19 En venter meus quasi mustum absque spiraculo, quod lagunculas novas dirumpit.

20 Loquar, & respirabo paululum: aperiam labia mea, & respondebo.

21 Non accipiam personam viri, & Deum homini non æquabo.

22 Nescio enim, quamdiu subsistam, & si post modicum tollat me Factor meus.

C A P U T XXXIII.

Eliu ex sermonibus Job ostendere nititur, eum non esse iustum, dicens quomodo Deus homini loquatur, ut erudiat, & increpet, ac resipiscens propitius.

A 1 Audi igitur, Job, eloquia mea, & omnes sermones meos audiscite.

2 Ecce aperui os meum, loquatur lingua mea in faucibus meis.

3 Simpliciter corde meo sermones mei, & sententiam puram labia mea loquentur.

4 Spiritus Dei fecit me, & spiraculum Omnipotentis vivificavit me.

5 Si potes, responde mihi, & adversus faciem meam confiste.

6 Ecce & me, sicut & te, fecit Deus, & de eodem luto ego quoque formatus sum.

7 Verumtamen miraculum meum non te terreat, & eloquentia mea non sit tibi gravis.

8 Dixisti ergo in auribus meis, & vocem verborum tuorum audiivi.

9 Mundus sum ego, & absque delicto, immaculatus, & non est iniquitas in me.

10 Quia querelas in me reperit, ideo arbitratus est me inimicum sibi.

11 Posuit in nervo pedes meos, custodivit omnes semitas meas.

12 Hoc est ergo, in quo non es iustificatus: respondebo tibi, quia maior sit Deus homine.

13 Adversus eum contendis, quod non ad omnia verba responderit tibi.

14 Semel loquitur Deus, & secundo idipsum non repetit.

15 Per somnium in visione nocturna, quando irrumpit sopor super homines, & dormiunt in lectulo:

16 Tunc aperit aures virorum, & erudiens

eos instruit disciplina,

17 Ut avertat hominem ab his, quæ facit, & liberet eum de superbia:

18 Eruens animam eius à corruptione: & vitam illius, ut non transeat in gladium.

19 Increpat quoque per dolorem in lectulo, & omnia ossa eius marcescere facit.

20 Abominabilis ei sit in vita sua panis, & animæ illius cibus ante desiderabilis.

21 Tabesceat caro eius, & ossa, quæ testa fuerant, nudabuntur.

22 Appropinquavit corruptioni anima eius, & vita illius mortificetur.

23 Si fuerit pro eo Angelus loquens, unus de millibus, ut annuntiet hominis æquitatem:

24 Miserebitur eius, & dicet: Libera eum, ut non descendat in corruptionem: inveni, in quo ei propitius.

25 Consumpta est caro eius à suppliciis, revertatur ad dies adolescentiæ suæ.

26 Deprecabitur Deum, & placabilis ei erit: & videbit faciem eius in iubilatio, & reddet homini iustitiam suam.

27 Respiciet homines, & dicet: Peccavi, & verè deliqui, & ut eram dignus, non recepi.

28 Liberavit animam suam, ne pergeret in interitum, sed vivens lucem videret.

29 Ecce hæc omnia operatur Deus tribus vicibus per singulos.

30 Ut revocet animas eorum à corruptione, & illuminet luce viventium.

31 Attende Job, & audi me: & tace, dum ego loquor.

32 Si autem habes, quod loquaris, responde mihi, loquere: volo enim, te apparere iustum.

33 Quod si non habes, audi me: tace, & docebo te sapientiam.

C A P U T XXXIV.

Eliu rursus ex verbis Job accusat eum blasphemiam, aliorumque criminum: æquitatem ostendens divinam iudicii, ejus quoque potentie, & notitiam cuncta subesse.

1 P R O N U N T I A N S itaque Eliu, etiam hæc locutus est:

2 Audite, sapientes, verba mea, & eruditi auscultate me:

3 Auris enim verba probat, & guttur escas gustu diiudicat.

4 Iudicium eligamus nobis, & inter nos videamus, quid sit melius.

5 Quia dixit Job: Iustus sum, & Deus subvertit iudicium meum.

6 In iudicando enim me, mendacium est: violenta sagitta mea absque ullo peccato.

7 Quis est vir, ut est Job, qui bibit substantiationem quasi aquam?

8 Qui graditur cum operantibus iniquitatem, & ambulat cum viris impiis?

9 Dixit enim: Non placebit vir Deo, etiam si cucurrerit cum eo.

10 Ideo viri cordati audite me: absit à Deo impietas, & ab Omnipotente iniquitas.

11 Opus enim hominis reddet ei, & iuxta vias singulorum restituet eis.

12 Vere enim Deus non condemnabit frustra, nec Omnipotens subvertet iudicium:

13 Quem constituit alium super terram? aut quem posuit super orbem, quem fabricatus est?

14 Si direxerit ad eum cor suum, spiritum illius, & statim ad te trahet.

15 Deficiet omnis caro simul, & homo in cinerem revertetur.

16 Si habes ergo intellectum, audi quod dicitur, & ausculta vocem eloquii mei.

17 Numquid, qui non amat iudicium, sanari potest? & quomodo tu eum, qui iustus est, in tantum condemnas?

18 Quid dicit regi, apostata: qui vocat duces, impios:

19 Qui non accipit personas principum: nec cognovit tyrannum, cum disceptaret contra pauperem: opus enim manuum ejus sunt universi.

20 Subito morientur, & in media nocte turbabuntur populi, & pertransibunt, & auferent violentum absque manu.

21 Oculi enim ejus super vias hominum, & omnes gressus eorum considerat.

22 Non sunt tenebrae, & non est umbra mortis, ut abscondantur ibi, qui operantur iniquitatem.

23 Neque enim ultra in hominis potestate est, ut veniat ad Deum in iudicium.

24 Conteret multos, & innumerabiles, & stare faciet alios pro eis.

25 Novit enim opera eorum: & ideo inducet noctem, & conterentur.

26 Quasi impios percussit eos in loco videtium.

27 Qui quasi de industria recesserunt ab eo, & omnes vias ejus intelligere noluerunt:

28 Ut pervenire facerent ad eum clamorem egeni, & audiret vocem pauperum.

29 Ipso enim concedente pacem, quis est, qui condemnet? ex quo absconderit vultum, quis est, qui contempletur eum, & super gentes, & super omnes homines?

30 Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi.

31 Quia ergo ego locutus sum ad Deum, te quoque non prohibebo.

32 Si erravi, tu doce me: si iniquitatem locutus sum, ultra non addam.

33 Numquid à te Deus expetit eam, quia duplici tibi tu enim cepisti loqui, & non ego: quod si euid noli melius, loquere.

34 Viri intelligentes loquantur mihi, & vir sapiens audiat me.

35 Job autem stultè locutus est, & verba illius non sonant disciplinam.

36 Pater mi, probetur Job usque ad finem: ne desinas ab homine iniquitatis.

37 Quia addit super peccata sua blasphemiam, inter nos interim, constringatur: & tunc ad iudicium provocet sermonibus suis Deum.

C A P U T XXXV.

Eliu falso colligans Job dixisse Deo non placere quod rectum est, ostendit, non Deo, sed homini pietatem prodesse, & impietatem obesse.

1 Citur Eliu hæc rursum locutus est:

2 Numquid æqua tibi videtur tua cogitatio, ut diceret: Justior sum Deo?

3 Dixisti enim: Non tibi placet, quod rectum est: vel quid tibi proderit, si ego peccavero?

4 Itaque ego respondebo sermonibus tuis, & amicis tuis tecum.

5 Suscipe caelum, & intueri, & contemplare aethera, quod altior te sit.

6 Si peccaveris, quid ei noceris? & si multiplicatae fuerint iniquitates tuæ, quid facies contra eum?

7 Porro si iuste egeris, quid donabis ei, aut

quid de manu tua accipiet?

8 Homini, qui similis tui est, nocerit impietas tua: & filium hominis adjuvabit iustitia tua.

9 Propter multitudinem calumniatorum clamabunt: & ejulabunt propter vim brachii tyrannorum.

10 Et non dixit: Ubi est Deus, qui fecit me: quid dedit carmina in nocte?

11 Qui docet nos super jumenta terræ, & super volucres cæli erudit nos.

12 Ibi clamabunt, & non exaudiet, propter superbiam malorum.

13 Non ergo frustra audiet Deus, & omnipotens causas singulorum intuebitur.

14 Etiam cum dixeris: Non considerat: iudicare coram illo, & expecta eum.

15 Nunc enim non inferi furorem suum, nec ulciscitur scelus valde.

16 Ergo Job frustra aperitos suum, & absque scientia verba multiplicat.

C A P U T XXXVI.

Eliu aequitatem divini iudicii tuetur, qui percussit, ut erudat; loquitur, ut ad se redeant; redeuntes à flagellis liberat: hortatur itaque Job ad respicientiam, promittens cuncta prospera.

1 Adde quoque Eliu, hæc locutus est:

2 Sustine me paululum, & indicabo tibi: adhuc enim habeo, quod pro Deo loquar.

3 Repetam scientiam meam à principio, & operatorem meum probabo iustum.

4 Vere enim absque mendacio sermones mei, & perfecta scientia probabitur tibi.

5 Deus potentes non abijcit, cum & ipse sit potens.

6 Sed non salvat impios, & iudicium pauperibus tribuit.

7 Non auferet à iusto oculos suos, & reges in folio collocat in perpetuum, & illi eriguntur.

8 Et si fuerint in catenis, & vinciantur funibus paupertatis:

9 Indicabit eis opera eorum, & scelera eorum, quia violenti fuerunt.

10 Revelabit quoque aurem eorum, ut corripiat: & loquetur, ut revertantur ab iniquitate.

11 Si audierint, & observaverint, complebunt dies suos in bono, & annos suos in gloria.

12 Si autem non audierint, transibunt per gladium, & consumentur in stulticia.

13 Simulatores, & callidi provocant iram Dei, neque clamabunt, cum vincti fuerint.

14 Morietur in tempestate anima eorum, & vita eorum inter effeminatos.

15 Eripiet de angustia sua pauperem, & revelabit in tribulatione aurem ejus.

16 Igitur salvabit te de ore angusto latissime, & non habente fundamentum sub te: requies autem mentis tuæ erit plena pinguedine.

17 Causa tua quasi impii iudicata est, causam, iudiciumque recipies.

18 Non te ergo superet ira, ut aliquè opprimas: nec multitudo donorum inclinet te.

19 Depone magnitudinem tuam absque tribulatione, & omnes robustos fortitudine.

20 Ne protrahas noctem, ut ascendant populi pro eis.

21 Cave, ne declines ad iniquitatem: hanc enim cepisti sequi post miseriam.

22 Ecce, Deus excelsus in fortitudine sua, & nullus ei similis in legislatoribus,

D 23 Quis poterit scrutari vias ejus? aut quis potest ei dicere: Operatus es iniquitatem?

24 Memento, quod ignores opus ejus, de quo cecinerunt viri.

25 Omnes homines vident eum, unusquisque intuetur procul.

26 Ecce, Deus magnus vincens scientiam nostram: numerus annorum ejus inestimabilis.

27 Qui aufert stillas pluviae, & effundit imbres ad instar gurgitum.

28 Quid de nubibus fluunt, quae praevertunt cuncta desuper.

29 Si voluerit extendere nubes, quasi tentorium suum,

30 Et fulgurare lumine suo desuper, cardines quoque maris operiet.

31 Per haec enim sordicat populos, & dat escas multis mortalibus.

32 In manibus abscondit lucem, & praecipit ei, ut rursus adveniat.

33 Annuntiat de ea amico suo, quod possessio ejus sit, & ad eam possit ascendere.

C A P U T XXXVII.

Eliu ex mirabilibus Dei operibus concludit de sapientiam, potentiam, ac justitiam, & inscrutabile judicium ipsius: quibus vult Job detraxisse: unde monet Job, ut se nutui divino penitus subjiciat.

A 1 Super hoc expavit cor meum, & emotum est de loco suo.

2 Audite auditionem in terrore vocis ejus, & sonum de ore illius procedentem.

3 Subter omnes caelos ipse considerat, & lumen illius super terminos terrae.

4 Post eum rugiet sonitus, tonabit voce magnitudinis suae: & non investigabitur, cum audita fuerit vox ejus.

5 Tonabit Deus in voce sua mirabiliter, qui facit magna, & inscrutabilia.

6 Qui praecipit nivis, ut descendat in terram, & hyemis pluvius, & imbris fortitudinis suae.

B 7 Qui in manu omnium hominum signat, ut noverint singuli opera sua.

8 Ingredietur bestia latibulum, & in antro suo morabitur.

9 Ab interioribus egredietur tempestas, & ab Arcturo frigus.

10 Flante Deo concrevit gelu, & rursus latissimae funduntur aquae.

11 Frumentum desiderat nubes, & nubes spargunt lumen suum.

12 Quae lustrant per circuitu, quocumque eas voluntas gubernantis duxerit, ad omne, quod praeeperit illis super faciem orbis terrarum.

C 13 Sive in una tribu, sive in terra sua, sive in quocumque loco misericordiae suae eas iusserit inveniri.

14 Ausculta haec Job: sta, & considera mirabilia Dei.

15 Numquid scis, quando praeeperit Deus pluvius, ut ostenderent lucem nubium ejus?

16 Numquid nosti semitas nubium magnas, & perfectas scientias?

17 Nonne vestimenta tua calidasunt, cum perflata fuerit terra Austro?

18 Tu forsitan cum eo fabricatus es caelos, qui solidissimi quasi aere fusi sunt?

D 19 Ostende nobis, quid dicamus illi: nos quippe involvimur tenebris.

20 Quis narrabit ei, quae loquor? etiam si

locutus fuerit homo, devorabitur.

21 At nunc non vident lucem: subito aer cogetur in nubes, & ventus transiens fugabit eas:

22 Ab Aquilone aurum venit, & ad Deum formidolosa laudatio.

23 Digne eum invenire non possumus: magnus fortitudine, & judicio, & iustitia, & enarrari non potest.

24 Ideo timebit eum viri, & non audebunt contempleri omnes, qui sibi videntur esse sapientes.

C A P U T XXXVIII.

Deus ipse disputationi se interponit, & Eliu flere iussu, arguit Job, ostendens ex conditis a se operibus, non posse illum divinam potentiam, ac sapientiam comprehendere.

1 Respondens autem Dominus Job de turbine, dixit:

2 Quis est iste involvens sententias sermonibus imperitis?

3 Accinge sicut vir lumbos tuos: interrogabo te, & responde mihi.

4 Ubi eras, quando ponebam fundamenta terrae? Indica mihi, si habes intelligentiam.

5 Quis posuit mensuram ejus, si nosti? vel quis tetendit super eam lineam?

6 Super quo bases illius solidatae sunt, aut quis demisit lapidem angularem ejus?

7 Cum melaudarent simul astra matutina, & jubilarent omnes filii Dei?

8 Quis conclusit ostia mare, quando erumpebat quasi de vulva procedens?

9 Cum poneret nubem vestimentum ejus, & caliginem illud quasi pannis infantiae obvolverem?

10 Circumdedit illud terminis meis, & posui vestem, & ostia,

11 Et dixi: Usque huc venies, & non procedes amplius, & hic confringes tumentes fluctus tuos.

12 Numquid post ortum tuum praecipisti diluculo, & ostendisti aurorae locum suum?

13 Et tenuisti concutiens extrema terrae, & excussisti impios ex ea?

14 Restituetur ut lutum signaculum, & stabit sicut vestimentum:

15 Auferetur ab impiis lux sua, & brachium excelsum confringetur.

16 Numquid ingressus es profunda maris, & in novissimis abyssi deambulasti?

17 Numquid aperta sunt tibi portae mortis, & ostia tenebrosa vidisti?

18 Numquid considerasti latitudinem terrae? indica mihi, si nosti, omnia.

19 In qua via lux habitet, & tenebrarum quis locus sit:

20 Ut ducas unumquodque ad terminos suos, & intelligas semitas domus ejus.

21 Sciebastunc, quod nasciurus esses? & numerum dierum tuorum noveras?

22 Numquid ingressus es thesauros nivis, aut thesauros grandinis aspexisti?

23 Quae praeparavi in tempus hostis, in diem pugnae, & belli?

24 Per quam viam spargitur lux, dividitur aestus super terram?

25 Quis dedit vehementissimo imbi cursum, & viam sonantis tonitru:

26 Ut plueret super terram absque homine in deserto, ubi nullus mortalium commoratur:

27 Ut impleret inviam, & desolatam, &

produceret herbas virentes?

28 Quis est pluviae pater? vel quis genuit stillas toris?

29 De cuius utero egressa est glacies? & gelu de caelo quis genuit?

D 30 In similitudinem lapidis aquae durantur, & superficies abyssi confringitur.

31 Numquid conjungere valebis micantes stellas Pleiadas, aut gyrum Arcturi poteris dissipare?

32 Numquid producis Luciferum in tempore suo, & Vesperum super filios terrae confurgere facis?

33 Numquid nosti terminum caeli, & pones rationem ejus in terra?

34 Numquid elevabis in nebula vocem tuam, & impetus aquarum operiet te?

35 Numquid mites fulgura, & ibunt, & revertentia dicent tibi: Adsumus?

36 Quis posuit in visceribus hominis sapientiam: vel quis dedit gallo intelligentiam?

37 Quis enarrabit caelorum rationem, & concentum caeli quis dormire faciet?

38 Quando fundebatur pulvis in terra, & glebae compingebantur?

39 Numquid capies leonem praedam, & animam catulorum ejus implebis,

40 Quando cubant in antris, & in specubus insidiantur?

* P/al. 146.9. 41 Quis preparat corvo escam suam, quando pulli ejus clamant ad Deum, vagantes, eod quod non habeant cibos?

C A P U T XXXIX.

Deus ipsi Job ostendit mirabilia opera sua etiam in ibicibus, onagro, rhinocero, struthione, equo, & aquila, arguens eum, quod cum ipso contendere voluerit: quibus Job commotus, agnoscat se temere locutum.

A 1 Numquid nosti tempus partus ibicis in petris, vel parturientes cervas observasti?

2 Dinumerasti menses conceptus earum, & scisti tempus partus earum?

3 Incurvantur ad foetum, & pariunt, & rugitus emittunt.

4 Separantur filii earum, & pergunt ad pastum: egrediuntur, & non revertuntur ad eas.

5 Quis dimisit onagrum liberum, & vincula ejus quis solvit?

6 Cui dedi in solitudine domum, & tabernacula ejus in terra falguginis.

7 Contemnunt multitudinem civitatis, clamorem exactoris non audit.

8 Circumspicit montes pascuae suae, & virentia quaeque perquirunt.

9 Numquid vult rhinoceros servire tibi, aut morabitur ad praeseptum tuum?

B 10 Numquid alligabis rhinocerotam ad arandum loro tuo? aut confringet glebas vallium post te?

11 Numquid fiducia habebis in magna fortitudine ejus, & derelinques ei labores tuos?

12 Numquid credes illi, quod sementem reddat tibi, & arcam tuam congreget?

13 Penna struthionis similis est pennis herodii, & accipitris.

14 Quando derelinquit ova sua in terra, tu forsitan in pulvere calefacies ea?

15 Obliviscitur, quod pes conculcet ea, aut bestia agri contrahat.

16 Duratur ad filios suos quasi non sint sui, frustra laboravit nullo timore cogente.

17 Privavit enim eam Deus sapientia, nec dedit illi intelligentiam.

18 Cum tempus fuerit, in altum alas erigit: deridet equum, & ascensorem ejus.

19 Numquid praebebis equo fortitudinem, aut circumdabis collo ejus hinnitum?

20 Numquid fuscitabis eum quasi locustas? gloria narium ejus terror.

21 Terram ungula fodit, exultat audacter: in occursum pergit armatis.

22 Contemnunt favorem, nec cedit gladio.

23 Super ipsum sonabit pharetra, vibrabit hasta, & clypeus.

24 Fervens, & fremens sorbet terram, nec reputat tubae sonare clangorem.

25 Ubi audierit buccinam, dicit: Vah, procul odoratur bellum, exhortationem ducum, & ululatum exercitus.

26 Numquid per sapientiam tuam plumescit accipiter, expandens alas suas ad Austrum?

27 Numquid ad praecceptum tuum elevabitur aquila, & in arduis ponet nidum suum?

28 In peris manet, & in praeceptis filicibus commoratur, atque inaccessis rupibus.

29 Inde contemplantur escam, & de longè oculi ejus prospiciunt.

30 Pulli ejus lambent sanguinem: & ubicumque cadaver fuerit, statim adest.

31 Et adjecit Dominus, & locutus est ad Job:

32 Numquid, qui contendit cum Deo, tam facile conquefcit? utique, qui arguit Deum, debet respondere ei.

33 Respondens autem Job Domino, dixit:

34 Qui leviter locutus sum, respondere quid possum? manum meam ponam super os meum.

35 Unum locutus sum, quod utinam non dixissem, & alterum, quibus ultra non addam.

C A P U T XL.

Deus arguens Job, quod visus sit iustitiae ipsius detraxisse, ostendit ei suam potentiam in Behemoth, & Leviathan, silentium ei imponens.

A 1 Respondens autem Dominus Job de turbine, dixit:

2 Accinge sicut vir lumbos tuos: interrogabo te, & indica mihi.

3 Numquid irritum facies iudicium meum: & condemnabis me, ut tu iustificeris?

4 Et si habes brachium sicut Deus, & si voce simili tonas?

5 Circūda tibi decorē, & in sublime erigere, & esto gloriosus, & speciosis induere vestibus.

6 Disperge superbos in furore tuo, & respiciens omnem arrogantem humilia.

7 Respice cunctos superbos, & confunde eos, & contere impios in loco suo.

8 Absconde eos in pulvere simul, & facies eorum demerge in foveam:

9 Et ego constitebor, quod salvare te possit dextera tua.

10 Ecce Behemoth, quem feci tecum, senum quasi bos comedit:

11 Fortitudo ejus in lumbis ejus, & virtus illius in umbilico ventris ejus.

12 Stringit caudam suam quasi cedrum, nervi testiculorum ejus perplexi sunt.

13 Ossā ejus velut fistula aris, cartilago illius quasi laminae ferreae.

14 Ipse est principium viarum Dei, qui fecit eum, applicabit gladium ejus.

15 Huic montes herbas ferunt: omnes bestiae agri ludent ibi.

16 Sub umbra dormit in secreto calami, & in locis humentibus.

17 Protegunt umbram umbram ejus, circumdabunt eum salices torrentis.

18 Ecce absorbebit fluvius, & non mirabitur, & habet fiducia, quod influat Jordanis in os ejus.

19 In oculis ejus quasi hamo capiet eum, & in sudibus perforabit nares ejus.

20 An extrahere poteris Leviathan hamo, & fene ligabis linguam ejus?

D 21 Numquid pones circulum in naribus ejus, aut armilla perforabis maxillam ejus?

22 Numquid multiplicabit ad te preces, aut loquetur tibi mollia?

23 Numquid feriet tecum pactum, & accipies eum servum sempiternum?

24 Numquid illudet ei quasi avi, aut ligabis eum ancillis tuis?

25 Concident eum amici, dividet illum negotiatores?

26 Numquid implebis lagenas pelle ejus, & gurgustium piscium capite illius?

27 Pone super eum manum tuam: memento belli, nec ultra addas loqui.

28 Ecce spes ejus frustrabitur eum, & videntibus cunctis precipitabitur.

C A P U T XLII.

Malitia Behemoth explicatur fufius iuxta illius membra, duritiam, & superbiam.

A N On quasi crudelis fuscitabo eum: quis enim resistere potest vultui meo?

2 Quis ante dedit mihi, ut reddam ei? omnia, quae sub caelo sunt, mea sunt.

3 Non parcam ei, & verbis potentibus, & ad deprecandum compositis.

4 Quis revelabit faciem indumenti ejus? & in medium oris ejus quis intrabit?

5 Portas vultus ejus quis aperiet? per gyrum denarium ejus formido.

6 Corpus illius quasi scuta fusilia, compactum squamis se prementibus.

7 Una uni conjungitur, & ne spiraculum quidem incedit per eas:

B 8 Una alteri adhaerebit, & tenentes se nequaquam separabuntur.

9 Sternutatio ejus splendor ignis, & oculi ejus, ut palpebrae diluculi.

10 De ore ejus lampades procedunt, sicut tecta ignis accensa.

11 De naribus ejus procedit fumus, sicut olla succensa, atque ferventis.

12 Halius ejus prunas ardere facit, & flamma de ore ejus egreditur.

13 In collo ejus morabitur fortitudo, & faciem ejus praecedit egestas.

C 14 Membra carni ejus cohaerentia sibi: mittet contra eum fulmina, & ad locum alium non ferentur.

15 Cor ejus indurabitur tamquam lapis, & stringetur quasi malleatoris incus.

16 Cum sublatus fuerit, timebunt angeli, & territi purgabuntur.

17 Cum apprehenderit eum gladius, subsistere non poterit neque hasta, neque thorax:

18 Reputabit enim quasi paleas ferrum, & quasi lignum putridum, aes.

19 Non fugabit eum vir sagittarius, in stipulam versi sunt ei lapides fundae.

20 Quasi stipulam aestimabit malleum, & deridebit vibrantem hastam.

21 Sub ipso erunt radii solis, & sternet sibi aurum quasi lutum.

22 Fervescere faciet quasi ollam profundum mare, & ponet, quasi cum unguenta bulliunt.

23 Post eum lucebit semita, aestimabit abyssum quasi senescentem.

24 Non est super terram potestas, quae comparetur ei, qui factus est, ut nullum timeret.

25 Omne sublime videt, ipse est rex super universos filios superbiae.

C A P U T XLII.

Agnoscit Job se insipienter locutum, & a Domino praefertur amicis, ac pro illis orat, duplicia recipiens eorum, quae amiserat; tandemque plenus dierum in pace quiescit.

1 R Espondens autem Job Domino, dixit: Scio, quia omnia potes, & nulla te latet cogitatio.

2 Quis est iste, qui celat consilium absque scientia? ideo insipienter locutus sum, & quae ultra modum excederent scientiam meam.

3 Audi, & ego loquar: interrogabo te, & responde mihi.

4 Auditu auris audivi te, nunc autem oculus meus videt te.

5 Idcirco ipse me reprehendo, & ago poenitentiam in favilla, & cinere.

6 Postquam autem locutus est Dominus verba haec ad Job, dixit ad Eliphaz Themanitem: Iratus est furor meus in te, & in duos amicos tuos, quoniam non estis locuti coram me rectum, sicut servus meus Job.

7 Sumite ergo vobis septem tauros, & septem arietes, & ite ad servum meum Job, & offerte holocaustum pro vobis. Job autem servus meus orabit pro vobis: faciem ejus suscipiam ut non vobis imputetur stultitia: neque enim locuti estis ad me recta, sicut servus meus Job.

8 Abierunt ergo, Eliphaz Themanites, & Baldad Suhites, & Sophar Naamathites, & fecerunt sicut locutus fuerat Dominus ad eos, & suscepit Dominus faciem Job.

9 Dominus quoque conversus est ad poenitentiam Job, cum oraret ille pro amicis suis. Et addidit Dominus omnia, quaecumque fuerant Job, duplicia.

10 Venerunt autem ad eum omnes fratres sui, & universae sorores suae, & cuncti, qui noverat eum prius, & comederunt cum eo panem in domo ejus: & moverunt super eum caput, & consolati sunt eum super omni malo, quod intulerat Dominus super eum: & dederunt ei unusquisque bovem unum, & in auream auream unam.

11 Dominus autem benedixit novissimis Job magis, quam principio ejus. Et facta sunt ei quatuordecim millia ovium, & sex millia camelorum, & mille jumenta bouum, & mille asinae.

12 Et fuerunt ei septem filii, & tres filiae.

13 Et vocavit nomen unius Diem, & nomen secundae Cassiam, & nomen tertiae Cornustibii.

14 Non sunt autem inventae mulieres speciosae sicut filiae Job in universa terra: deditque eis pater suus hereditatem inter fratres earum.

15 Vixit autem Job post haec centum quadraginta annis, & vidit filios suos, & filios filiorum suorum usque ad quartam generationem, & mortuus est senex, & plenus dierum.

LIBER PSALMORUM.

PSALMUS I.

B Eatus vir, qui non abiit in consilio impiorum, & in via peccatorum non stetit: & in cathedra pestilentiae non sedit: *Sed in lege Domini voluntas ejus, & in lege ejus meditabitur die, ac nocte.

3 * Et erit tamquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo.

4 Et folium ejus non defluet: & omnia, quaecumque faciet, prosperabuntur.

5 Non sic impii, non sic: sed tamquam pulvis, quem projicit ventus à facie terræ.

6 Ideo non resurgent impii in iudicio: neque peccatores in concilio justorum.

7 Quoniam novit Dominus viam justorum: & iter impiorum peribit.

Psalmus II.

1 **Q**uare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania?

2 Altiterrunt reges terræ, & principes convenerunt in unum, adversus Dominum, & adversus Christum ejus.

3 Dirumpamus vincula eorum: & projiciamus à nobis jugum ipsorum.

4 Qui habitat in cælis iridebit eos: & Dominus iussu suum annabit eos.

5 Tunc loquetur ad eos in ira sua, & in furore suo conturbabit eos.

6 Ego autem constitutus sum rex ab eo super sessionem montem sanctum ejus: prædicans præceptum ejus.

7 * Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te.

8 Postula à me: & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.

9 Reges eos in virga ferrea: & tamquam vas figuli confringes eos.

10 * Et nunc reges intelligite: erudimini, qui iudicatis terram.

11 Servite Domino in timore: & exultate ei cum tremore.

12 Apprehendite disciplinam, nequando irascatur Dominus, & pereatis de via justa.

13 Cum exarserit in brevi ira ejus: beati omnes, qui confidunt in eo.

1 Psalmus David, cum fugeret à facie Absalom filii sui.

(2. Reg. 15. 14.) III.

2 **D**omine, quid multiplicati sunt, qui tribulant me? multi insurgunt adversum me.

3 Multi dicunt animæ meæ: Non est salus ipsi in Deo ejus.

4 Tu autem, Domine, susceptor meus es, gloria mea, & exaltans caput meum.

5 Voce mea ad Dominum clamavi: & exaudivit me de monte sancto suo.

6 Ego dormivi, & soporatus sum: & exurrexi, quia Dominus suscepit me.

7 Non timebo millia populi circumdantis me: exurge, Dñe, saluum me fac, Deus meus.

8 Quoniam tu percussisti omnes adversantes mihi sine causa: dentes peccatorum contrivisti.

9 Domini est salus: & super populum tuum benedictio tua.

1 In finem in carminibus, Psalmus David. IV.

2 **C**um invocare, exaudivit me Deus iustitiæ meæ, in tribulatione dilatasti mihi.

Miserere mei, & exaudi orationem meam.

3 Filii hominū, utique quod gravi corde: ut quid diligitis vanitatem, & quaritis mendacium?

* A.
poc. 2.
27. &
19. 15.

A

B

4 Et scitote, quoniam mirificavit Dominus sanctum suum: Dominus exaudiet me, cum clamavero ad eum.

* Eph.
4.16.

B

5 * Irascimini, & nolite peccare: quæ dicitis in cordibus vestris, in cubilibus vestris compungimini.

6 Sacrificate sacrificiū iustitiæ, & sperate in Dño: multi dicunt: Quis ostendit nobis bonam?

7 Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine: dedisti lætitiā in corde meo.

8 A fructu frumenti, vini, & olei sui, multiplicati sunt.

9 In pace in idipsum dormiam, & requiescā.

10 Quoniam tu, Domine, singulariter in spe constituisti me.

1 In finem pro ea, quæ hæreditatem consequitur, Psalmus David. V.

A

2 **V**erba mea auribus percipe, Domine, intellige clamorem meum.

3 Intende voci orationis meæ, rex meus, & Deus meus.

4 Quoniam ad te orabo: Domine, manē exaudies vocem meam.

5 Manē affabo tibi, & videbo: quoniam non Deus volens iniquitatem tu es.

6 Neque habitabit iuxta te malignus: neque permanent in iustitiam oculos tuos.

B

7 Odisti omnes, qui operantur iniquitatem: perdes omnes, qui loquuntur mendacium.

8 Virum sanguinum, & dolosum abominabitur Dominus: ego autem in multitudine misericordiæ tuæ

Introibo in domum tuam: adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo.

9 Dñe, deduc me in iustitiā tuā: propter inimicos meos dirige in conspectu tuo viā meā.

C

10 Quoniam non est in ore eorum veritas: cor eorum vanum est.

11 * Sepulchrum patens est guttur eorū, linguis suis dolose agebant, iudica illos Deus.

Decidunt a cogitationibus suis, secundum multitudinem impietatum eorum expelle eos, quoniam irritaverunt te Domine.

12 Et latentur omnes, qui sperant in te, in æternum exultabunt: & habitabis in eis.

13 Et gloriabuntur in te omnes, qui diligunt nomen tuum, quoniam tu benedices iusto.

Domine, ut scuto bonæ voluntatis tuæ, coronasti nos.

1 In finem in carminibus, Psalmus David, pro octava. VI.

A

2 **D**omine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me.

3 Miserere mei, Domine, quoniam infirmus sum: sana me, Domine, quoniam conturbata sunt ossa mea.

4 Et anima mea turbata est valde: sed tu, Domine, usquequò?

5 Convertere, Dñe, & eripe animam meam: salvum me fac propter misericordiam tuam.

6 Quoniam non est in morte, qui memor sit tui: in inferno autem quis confitebitur tibi?

7 Laboravi in gemitu meo, lavabo per singulas noctes lectum meum: lacrymis meis stratum meum rigabo.

8 Turbatus est a furore oculus meus: inveteravi inter omnes inimicos meos.

9 * Discedite à me omnes, qui operamini iniquitatem: quoniam exaudivit Dominus vocem fletus mei.

B

10 Exaudivit Dominus deprecationem meam, Dominus orationem meam suscepit.

11 Erubescant, & conturbentur vehementer omnes inimici mei: convertantur, & erubescant valde velociter.

1 Psalmus David, quem cantavit Domino pro verbis Chusi filii Jemini.

(2. Reg. 16.) VII.

A

2 **D**omine Deus meus, in te speravi: salvum me fac ex omnibus persequentibus me, & libera me.

3 Ne quando rapiat me leo animam meam, dum non est qui redimat, neque qui salvum faciat.

4 Domine Deus meus, si feci istud, si est iniquitas in manibus meis:

5 Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam meritò ab inimicis meis inanis.

6 Persequatur inimicus animam meam, & comprehendat, & conculcet in terra vitam meam, & gloriā meam in pulverem deducat.

7 Exurge, Domine, in ira tua: & exaltare in sinibus inimicorum meorum.

8 Et exurge, Domine Deus meus, in præcepto, quod mandasti: & synagoga populorum circumdabit te.

9 Et propter hanc in altum regredere: Dominus judicat populos.

10 Iudica me, Domine, secundum iustitiam meā, & secundum innocentiam meā super me.

11 Consumetur nequitia peccatorum, & diriges iustum, scrutans corda, & renes, Deus.

Iustum adiutorium meum à Domino, qui salvos facit rectos corde.

12 Deus iudex iustus, fortis, & patiens: numquid irascitur per singulos dies?

13 Nisi conversi fueritis, gladium suum vibrabit: arcum suum terendit, & paravit illum.

14 Et in eo paravit vala mortis, sagittas suas ardentibus effecit.

15 * Ecce parturit in iustitiam: concepit dolorem, & peperit iniquitatem.

16 Lacum aperuit, & effudit eum: & incidit in foveam, quam fecit.

17 Converteretur dolor ejus in caput ejus, & in verticem ipsius iniquitas ejus descenderet.

18 Confitebor Domino secundum iustitiam ejus: & psallam nomini Domini altissimi.

1 In finem pro torcularibus, Psalmus David. VIII.

2 **D**omine Dñs noster, quam admirabile est nomen tuum in universa terra!

3 Quoniam elevata est magnificentia tua super cælos.

4 Ex ore infantium, & lactentium perfecisti laudem propter inimicos tuos, ut destruas inimicum, & ultorem.

5 Quoniam videbo cælos tuos, opera digitorum tuorum: lnnam, & stellas, quæ tu fundasti.

6 Quid est homo, quod memor es ejus? aut filius hominis, quoniam visitas eum?

7 * Minuisti eum paulò minas ab angelis, gloria, & honore coronasti eum: & constituisti eum super opera manuum tuarum.

8 * Omnia subiecisti sub pedibus ejus, oves, & boves universas: insuper & pecora campi.

9 Volucres cæli, & pisces maris: qui perambulavit semitas maris.

10 Domine Dominus noster: quam admirabile est nomen tuum in universa terra!

Lucæ
13.27.

A

B

C

A

B

C

* Infr.
13.3.
Rom.
3.13.

* 1. Pa.
sal. 8
9.

Jere.
11.20.
& 7.
10. &
20.11.

* Job.
27.15.
11.12.
5.4.

* Heb.
2.7.

* Gen.
1.18
1.11
8.22.

* Mat.
7.21.
& 23.
41.

- 1** In finem pro occultis filii, Psalmus David. I X.
- A** **2** **C** Onfitebor tibi, Domine, in toto corde meo: narrabo omnia mirabilia tua.
- 3** **L**etabor, & exultabo in te: psallam nomini tuo, Altissime.
- 4** In convertendo inimicum meum retrorsum, infirmabuntur, & peribunt a facie tua.
- 5** Quoniam fecisti iudicium meum, & causam meam: sedisti super thronum, qui iudicas iustitiam.
- 6** Increpasti gentes, & perijt impius: nomen eorum delesti in aeternum, & in saeculum saeculi.
- 7** Inimici defecerunt frater in finem: & civitates eorum destruxisti.
- 8** Perijt memoria eorum cum sonitu: & Dominus in aeternum permanet.
- B** **9** Paravit in iudicio thronum suum: & ipse iudicabit orbem terrarum in aequitate, iudicabit populos in iustitia.
- 10** Erectus est Dominus refugium pauperi: adiutor in opportunitatibus, in tribulatione.
- 11** Et sperent in te, quinaverunt nomen tuum: quoniam non dereliquisti querentes te, Domine.
- 12** Psallite Domino, qui habitat in Sion: annuntiate inter gentes studia ejus.
- 13** Quoniam requirens sanguinem eorum recordatus est: non est oblitus clamorem pauperum.
- C** **14** Miserere mei, Domine: vide humilitatem meam de inimicis meis.
- 15** Qui exaltas me de portis mortis, ut annuntiem omnes laudationes tuas in portis filiae Sion.
- 16** Exultabo in salutari tuo: infixae sunt gentes in interitum, quem fecerunt.
- In laqueo isto, quem absconderunt, comprehensus est pes eorum.
- 17** Cognoscetur Dominus iudicia faciens: in operibus manuum suarum comprehensus est peccator.
- 18** Convertantur peccatores in infernum, omnes gentes, quae obliviscuntur Deum.
- 19** Quoniam non in finem oblivio erit pauperis: patientia pauperum non peribit in finem.
- 20** Exurge, Domine, non confortetur homo: iudicentur gentes in conspectu tuo.
- 21** Constitue, Domine, legislatorem super eos: ut sciant gentes, quoniam homines sunt.
- Psalm. X. secundum Hebraeos.*
- A** **1** Ut quid, Domine, recessisti longe, despicias in opportunitatibus, in tribulatione?
- 2** Dum superbit impius, incenditur pauper: comprehenduntur in consiliis quibus cogitant.
- 3** Quoniam laudatur peccator in desideriis animae suae, & iniquus benedicitur.
- 4** Exacerbavit Dominum peccator, secundum multitudinem irae suae non quaerit.
- B** **5** Non est Deus in conspectu ejus: inquinatae sunt viae illius in omni tempore.
- Auferuntur iudicia tua a facie ejus: omnium inimicorum suorum dominabitur.
- 6** Dixit enim in corde suo: Non movebor a generatione in generationem, sine malo.
- 7** * Cujus maledictione os plenum est, & amaritudine, & dolo: sub lingua ejus labor, & dolor.
- 8** Sedet in insidiis cum divitibus in occultis, ut interficiat innocentem.
- 9** Oculi ejus in pauperem respiciunt: insidiatur in abscondito, quasi leo in spelunca sua.
- Insidiatur, ut rapiat pauperem: rapere pauperem dum attrahit eum.
- 10** In laqueo suo humiliabit eum, inclinabit se, & cadet, cum dominatus fuerit pauperem.
- 11** Dixit enim in corde suo: Oblitus est Deus, avertit faciem suam, ne videat in finem.
- 12** Exurge, Domine Deus, exaltetur manus tua: ne obliviscaris pauperum.
- 13** Propter quid irritavit impius Deum? dixit enim in corde suo: Non requiret.
- 14** Vides, quoniam tu laborem, & dolorem consideras: ut tradas eos in manus tuas.
- Tibi derelictus est pauper: orphanus tu eris adiutor.
- 15** Contere brachium peccatoris, & maligni: quaeretur peccatum illius, & non invenietur.
- 16** Dominus regnabit in aeternum, & in saeculum saeculi: peribitis gentes de terra illius.
- 17** Desiderium pauperum exaudivit Dominus: praeparationem cordis eorum audivit auris tua.
- 18** Judicare pupillo, & humili, ut non apponat ultra magnificare se homo super terram.
- 1** In finem, Psalmus David. X.
- A** **I** N Domino confido: quomodo dicitis animae meae: Transmigre in montem sicut passer?
- 3** Quoniam ecce peccatores intenderunt arcum, paraverunt sagittas suas in pharetra: ut sagittent in obscuro rectos corde.
- 4** Quoniam quae perfecisti, destruxerunt: iustus autem quid fecit?
- 5** * Dominus in templo sancto suo, Dominus in caelo sedes ejus.
- Oculi ejus in pauperem respiciunt: palpebrae ejus interrogant filios hominum.
- 6** Dominus interrogat iustum, & impium: qui autem diligit iniquitatem, odit animam suam.
- 7** Pluet super peccatores laqueos: ignis, & sulphur, & spiritus procellarum, pars calicis eorum.
- 8** Quoniam iustus Dominus, & iustitias dilexit: aequitatem vidit vultus ejus.
- 1** In finem pro Octava, Psalmus David. XI.
- A** **2** **S** Alvy me fac, Domine, quoniam defecit sanctus: quoniam diminutae sunt veritates a filiis hominum.
- 3** Vana locuti sunt unusquisque ad proximum suum: labia dolosa, in corde, & corde locuti sunt.
- 4** Disperdat Dominus universa labia dolosa, & linguam magniloquam.
- 5** Qui dixerunt: Linguam nostram magnificabimus, labia nostra a nobis sunt, quis noster Dominus est?
- 6** Propter miseriam inopum, & gemitum pauperum nunc exurgam, dicit Dominus.
- Ponam in salutari: fiducialiter agam in eo.
- 7** * Eloquia Domini, eloquia casta: argentum igne examinatum, probatum terrae, purgatum sepius.
- 8** Tu, Domine, servabis nos: & custodies nos a generatione hac in aeternum.
- 9** In circuitu impii ambulantes: secundum altitudinem tuam multiplicasti filios hominum.

* Infr.
11.1.
Rom.
1.14.

* Hab.
1.10.
B

* Prov.
10.5.

A ¹ In finem, Psalmus David. XII.
Usquequò, Dñe, oblivisceris me in finē?
 Usquequò avertis faciem tuam à me?
² Quamdiù ponam consilia in anima mea,
 dolorem in corde meo per diem?
 Usquequò exaltabitur inimicus meus super me?

Respice, & exaudi me, Dñe Deus meus.
⁵ Illumina oculos meos, ne umquam obdormiam in morte: ne quando dicat inimicus meus: Prævalui adversus eum.

⁶ Qui tribulant me, exultabunt si motus fuero: ego autem in misericordia tua speravi.
 Exultabit cor meum in salutari tuo: cantabo Domino, qui bona tribuit mihi, & psallam nomini Domini altissimi.

A ¹ In finem, Psalmus David. XIII.
Dixit insipiens in corde suo: Non est Deus.

Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in studiis suis: non est, qui faciat bonum, non est usque ad unum.

² Dominus de celo prospexit super filios hominum, ut videat, si est intelligens, aut requirens Deum.

³ Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt: non est, qui faciat bonum, non est usque ad unum.

Sepulchrum patens est guttur eorum: linguis suis dolose agebant, venenum aspidum sub labiis eorum.

Quorum os maledictione, & amaritudine plenum est: veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem.

B Contritio, & infelicitas in viis eorum, & viam pacis non cognoverunt: non est timor Dei ante oculos eorum.

⁴ Nonne cognoscent omnes, qui operantur iniquitatem, qui devorant plebem meam sicut escam panis?

⁵ Dominum non invocaverunt, illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor.

⁶ Quoniam Dominus in generatione justa est, consilium inopis confudistis: quoniam Dominus spes ejus est.

⁷ Quis dabit ex Sion salutare Israel? cum averterit Dominus captivitatem plebis suæ, exultabit Jacob, & latabitur Israel.

A ¹ Psalmus David. XIV.
Domine quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requiescet in monte sancto tuo?

² Qui ingreditur sine macula, & operatur justitiam:

³ Qui loquitur veritatem in corde suo, qui non egit dolum in lingua sua:

Nec fecit proximo suo malum, & opprobrium non accepit adversus proximos suos.

B ⁴ Ad nihilum deductus est in conspectu ejus malignus: timentes autem Dñm glorificat:

⁵ Qui jurat proximo suo, & non decipit, qui pecuniam suam non dedit ad usuram, & munera super innocentem non accepit.

Qui facit hæc, non movebitur in æternum.

A ¹ Tituli inscriptio ipsi David. XV.
² **C**onserva me, Domine, quoniam speravi in te. Dixi Domino: Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.

³ Sanctis, qui sunt in terra ejus, mirificavit omnes voluntates meas in eis.

⁴ Multiplicate sunt infirmitates eorum: postea acceleraverunt.

Non congregabo conventicula eorum de sanguinibus: nec memor ero nominum eorum per labia mea.

⁵ Dñs pars hæreditatis meæ, & calicis mei: tu es, qui restitues hæreditatem meam mihi.

⁶ Funes ceciderunt mihi in præclaris: etenim hæreditas mea præclara est mihi.

⁷ Benedicam Dominum, qui tribuit mihi intellectum: insuper & usque ad noctem increperunt me renes mei.

⁸ Providebam Dominum in conspectu meo semper: quoniam à dextris est mihi, ne commoveat.

⁹ Propter hoc lætatum est cor meum, & exultavit lingua mea: insuper & caro mea requiescet in spe.

¹⁰ Quoniam non derelinques animam meam in inferno: nec dabis sanctum tuum videre corruptionem.

Notas mihi fecisti vias vitæ, adimplebis me læticia cum vultu tuo: delectationes in dextera tua usque in finem.

¹ Oratio David. XVI.

Exaudi, Domine, justitiam meam: intende deprecationem meam.

Auribus percipe orationem meam, non in labiis dolosis.

² De vultu tuo iudicium meum prodeat: oculi tui videant aequitates.

³ Probasti cor meum, & visitasti nocte: igne me examinasti, & non est inventa in me iniquitas.

⁴ Ut non loquatur os meum opera hominum: propter verba labiorum tuorum ego custodi vias duras.

⁵ Perfice gressus meos in semitis tuis: ut non moveantur vestigia mea.

⁶ Ego clamavi, quoniam exaudisti me Deus: inclina aurē tuam mihi, & exaudi verba mea.

⁷ Mirifica misericordias tuas, qui salvos facis sperantes in te.

⁸ A resistentibus dextera tua custodi me, ut pupillam oculi.

⁹ Sub umbra alarum tuarum protege me: à facie impiorum, qui me afflixerunt.

¹⁰ Inimici mei animam meam circumdederunt, adipem suum conculserunt: os eorum locutum est superbiam.

¹¹ Projicientes me nunc circumdederunt me: oculos suos statuerunt declinare in terram.

¹² Susceperunt me sicut leo paratus ad prædā: & sicut catulus leonis habitans in abditis.

¹³ Exurge, Domine, præveni eum, & supplantam eum: eripe animam meam ab impio, frameam tuam ab inimicis manus tue.

¹⁴ Domine, à paucis de terra divide eos in vita eorum: de absconditis tuis adimpletus est venter eorum.

Saturati sunt filii: & dimiserunt reliquias suas parvulis suis.

¹⁵ Ego autem in justitia apparebo conspectui tuo: satiabor cum apparuerit gloria tua.

¹ In finem pueri Domini David, qui locutus est Domino verba canticum hujus, in die, qua eripuit eum Dominus de manu omnium inimicorum ejus, & de manu Saul, & dixit (2. Reg. 22. 2.) XVII.

² **D**iligam te, Domine, fortitudo mea: & Dominus firmamentum meum, &

B

* Añ.
2. 25.* Añ.
2. 30.
& 13.
35.

A

B

C

A

* Heb.
2. 13

refugium meum, & liberator meus.

* Deus meus adjuutor meus, & sperabo in eu.
Protector meus, & cornu salutis meae, & susceptor meus.

4 Laudans invocabo Dominum: & ab inimicis meis salvus ero.

5 Circumdederunt me dolores mortis: & torrentes iniquitatis conturbaverunt me.

6 Dolores inferni circumdederunt me: praeoccupaverunt me laquei mortis.

7 In tribulatione mea invocavi Dominum, & ad Deum meum clamavi:

Et exaudivit de templo sancto suo vocem meam: & clamor meus in conspectu ejus, introivit in aures ejus.

8 Commota est, & contremuit terra: fundamenta montium conturbata sunt, & commota sunt, quoniam iratus est eis.

9 Ascendit fumus in ira ejus, & ignis à facie ejus exarsit: carbones succensi sunt ab eo.

10 Inclinauit caelos, & descendit: & caligo sub pedibus ejus.

11 Et ascendit super cherubim, & volavit: volavit super pennas ventorum.

12 Et posuit tenebras latibulum suum, in circuitu ejus tabernaculum ejus: tenebrosa aqua in nubibus aeris.

13 Prae fulgore in conspectu ejus nubes transierunt, grando, & carbones ignis.

14 Et intonuit de caelo Dominus, & altissimus dedit vocem suam: grando, & carbones ignis.

15 Et misit sagittas suas, & dissipavit eos: fulgura multiplicavit, & conturbavit eos.

16 Et apparuerunt fontes aquarum, & revelata sunt fundamenta orbis terrarum.

Ab increpatione tua, Domine, ab inspiratione spiritus irae tuae.

17 Misit de summo, & accepit me: & assumpsit me de aquis multis.

18 Eripuit me de inimicis meis fortissimis, & ab his, qui oderunt me: quoniam confortati sunt super me.

19 Prævenit me in die afflictionis meae: & factus est Dominus protector meus.

20 Et eduxit me in latitudinem: salvum me fecit, quoniam voluit me.

21 Et retribuet mihi Dominus secundum justitiam meam, & secundum puritatem manuum mearum retribuet mihi:

22 Quia custodivi vias Domini, nec impiè gessi à Deo meo.

23 Quoniam omnia judicia ejus in conspectu meo: & justitias ejus non repuli à me.

24 Et ero immaculatus cum eo: & observabo me ab iniquitate mea.

25 Et retribuet mihi Dominus secundum justitiam meam: & secundum puritatem manuum mearum in conspectu oculorum ejus.

26 Cum sancto sanctus eris, & cum viro innocente innocens eris:

27 Et cum electo electus eris: & cum perverbo perverberis.

28 Quoniam tu populum humilem salvum facies: & oculos superborum humiliabis.

29 Quoniam tu illuminas lucernam meam, Domine: Deus meus, illumina tenebras meas.

30 Quoniam in te eripiar à tentatione, & in Deo meo transgrediar murum.

31 Deus meus impolluta via ejus: eloquia Domini igne examinata: protector est om-

nium sperantium in se.

32 Quoniam quis Deus praeter Dominum? aut quis Deus praeter Deum nostrum?

33 Deus, qui praecinxit me virtute: & posuit immaculatam viam meam.

34 * Qui perfecit pedes meos tamquam cervorum, & super excelsa stans me.

35 * Qui docet manus meas ad praelium: & posuisti, ut arcum aereum, brachia mea.

36 Et dedisti mihi protectionem salutis tuae: & dextera tua suscepit me:

Et disciplina tua correxit me in finem: & disciplina tua ipsa me docebit.

37 Dilatasti gressus meos subtus me: & non sunt infirmata vestigia mea.

38 Persequar inimicos meos, & comprehendam illos: & non convertar donec deficiant.

39 Confringam illos, nec poterunt stare: cadent subtus pedes meos.

40 Et praecinxisti me virtute ad bellum: & supplantasti insurgentes in me subtus me.

41 Et inimicos meos dedisti mihi dorsum, & odientes me disperdidisti.

42 Clamaverunt, nec erat, qui salvos faceret ad Dominum: nec exaudivit eos.

43 Et comminavi eos ut pulverem ante faciem venti: ut lutum platearum delebo eos.

44 Eripies me de contradictionibus populi: constituas me in caput gentium.

45 Populus, quem non cognovi, servivit mihi: in auditu auris obediuit mihi.

46 Filii alieni mentiti sunt mihi, filii alieni inveterati sunt, & claudicaverunt à semitis suis.

47 Vivit Dominus, & benedictus Deus meus, & exaltet Deus salutis meae.

48 Deus qui das vindictam mihi, & subdis populos sub me, liberator meus de inimicis meis iracundis.

49 Et ab insurgentibus in me exaltabis me: à viro iniquo eripies me.

50 * Propterea confitebor tibi in nationibus Domine: & nomini tuo psalmum dicam.

51 Magnificans salutes regis ejus, & faciens misericordiam Christo suo David, & semini ejus usque in saeculum.

1 In finem, Psalmus David. XVIII.

2 Caeli enarrant gloriam Dei, & opera manuum ejus annuntiant firmitatem.

3 Dies diei eruat verbum, & nox nocti indicat scientiam.

4 Non sunt loquela, neque sermones, quorum non audiantur voces eorum.

5 * In omnem terram exivit sonus eorum: & in fines orbis terrae verba eorum.

6 In sole posuit tabernaculum suum: & ipse tamquam sponsus procedens de thalamo suo.

Exultavit gigas ad currendam viam, & summo caelo egressus ejus:

7 Et occursum ejus usque ad summum ejus: nec est qui se abscondat à calore ejus.

8 Lex Domini immaculata convertens animas: testimonium Domini fidele, sapientiam praestans parvulis.

9 Justitiae Domini rectae, latificantes corda, praeceptum Domini lucidum, illuminans oculos.

10 Timor Domini sanctus, permanens in saeculum saeculi: judicia Domini vera, justificata in semetipsa.

11 Desiderabilia super aurum, & lapide pretiosum multum: & dulciora super mel, & favum.

* 2.
Reg.
22. 4.
* 2.
Reg.
27. 35.

D

B

C

* 1.
Reg.
22. 50.
& 80.
man.
35. 9.

A

* Rom.
10. 18.
* Luc.
24. 46

B

C 12 Etenim servus tuus custoditea, in custodiendis illis retribuit multa.

13 Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me: & ab alienis parce servo tuo.

14 Si mei non fuerint domati, tunc immaculatus ero: & emundabor à delicto maximo.

15 Et erūt ut cōplaceant eloquia oris mei: & meditatio cordis mei in cōspectu tuo semper.

Domine adiutor meus, & redemptor meus.

1 In finem, Psalmus David. XIX.

A 2 Exaudiat te dominus in die tribulationis: proregat te nomen Dei Jacob.

3 Mittat tibi auxilium de sancto: & de Sion tueatur te.

4 Memor sit omnis sacrificii tui: & holocaustum tuum pingue fiat.

5 Tribuat tibi secundum cor tuum: & omne consilium tuum confirmet.

B 6 Latabimur in salutari tuo: & in nomine Dei nostri magnificabimur.

7 Impleat Dominus omnes petitiones tuas: nunc cognovi quoniam saluum fecit Dominus CHRISTUM suum.

Exaudiet illum de celo sancto suo: in potentatibus salus dextere ejus.

8 Hi in curribus, & hi in equis: nos autem in nomine Domini Dei nostri invocabimus.

9 Ipsi obligati sunt, & ceciderunt: nos autem surreximus, & erecti sumus.

10 Domine, saluum fac regem: & exaudi nos in die, qua invocaverimus te.

1 In finem, Psalmus David. XX.

A 2 Domine, in virtute tua letabitur rex: & super salutare tuum exultabit vehementer.

3 Desiderium cordis ejus tribuisti ei: & voluntate laborum ejus non fraudasti eum.

4 Quoniam pravenisti eum in benedictionibus dulcedinis: posuisti in capite ejus coronam de lapide pretioso.

5 Vitam petiit à te: & tribuisti ei longitudinem dierum in seculum, & in seculum seculi.

B 6 Magna est gloria ejus in salutari tuo: gloriam, & magnū decorem impones super eum.

7 Quoniam dabis eū in benedictione in seculū seculi: laudabis eum in gaudio cū vultu tuo.

8 Quoniam rex sperat in Domino: & in misericordia Altissimi non commovebitur.

C 9 Inveniatur manus tua omnibus inimicis tuis: dextera tua inveniat omnes, qui te oderunt.

10 Pones eos, ut cū libano ignis in tempore vultus tui: Dominus in ira sua conturbabit eos, & devorabit eos ignis.

11 Fructum eorum de terra perdes: & semen eorum à filiis hominum.

12 Quoniam declinaverunt in te mala: cogitaverunt consilia, quæ nō potuerunt stabilire.

13 Quoniam pones eos dorsum: in reliquiis tuis preparabis vultum eorum.

14 Exaltare, Domine, in virtute tua: cantabimus, & psallemus virtutes tuas.

1 In finem pro susceptione matutina, Psalmus David. XXI.

A 2 Deus, Deus meus, respice in me: quare me dereliquisti? longè à salute mea verba delictorum meorum.

Matt. 17. 46. Marci. 15. 34. 3 Deus meus, clamabo per diē, & non exaudies: & nocte, & non ad insipientiam mihi.

4 Tu autem in sancto habitas, Laus Israel.

5 In te speraverunt patres nostri: speraverunt, & liberaisti eos.

6 Ad te clamaverunt, & salvi facti sunt: in te speraverunt, & non sunt confusi.

7 Ego autem sum vermis, & non homo: opprobrium hominum, & abjectio plebis.

8 Omnes videntes me, deriserunt me: locuti sunt labiis, & moverunt caput.

9 Speravit in Domino, eripiat eum: saluum faciat eum, quoniam vult eum.

10 Quoniam tu es, qui extraxisti me de ventre: spes mea ab uberibus matris meæ.

11 In te projectus sū ex utero: de ventre matris meæ Deus meus es tu, ne discesseris à me.

12 Quoniam tribulatio proxima est: quoniam non est qui adjuvet.

13 Circumdederunt me viruli multi: tauri pingues oblederunt me.

14 Aperuerunt super me os suum, sicut leo rapiens, & rugiens.

15 Sicut aqua effusus sum: & dispersa sunt omnia ossa mea.

Factum est cor meum tamquam cera liqueficiens in medio ventris mei.

16 Aruit tamquam resta virtus mea, & lingua mea adhesit faucibus meis: & in pulverem mortis deduxisti me.

17 Quoniam circumdederunt me caues multi: concilium malignantium obedit me.

18 Foderunt manus meas, & pedes meos: dinumeraverunt omnia ossa mea.

19 Ipsi verò consideraverunt, & inspexerunt me: & diviserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem.

20 Tu autem, Dñe, ne elongaveris auxilium tuum à me: ad defensionem meam conspice.

21 Erue à fræmea, Deus, animam meam: & de manu canis unicam meam.

22 Salva me ex ore leonis: & à cornibus unicornium humilitatem meam.

23 Narrabo nomen tuum fratribus meis: in medio ecclesiæ laudabo te.

24 Qui timetis Dominum, laudate eum: universum semen Jacob glorificate eum:

25 Timeat eū omne semen Israel: quoniam non sprebit, neque despectit deprecationē pauperis:

Nec avertit faciem suam à me: & cum clamarem ad eum, exaudivit me.

26 Apud te laus mea in ecclesia magna: vota mea reddam in conspectu timentium eum.

27 Edent pauperes, & saturabuntur: & laudabunt Dominum, qui requirit eum, vivent corda eorum in seculum seculi.

28 Reminiscetur, & convertentur ad Dominum universi fines terræ.

Et adorabunt in conspectu ejus universæ familiæ gentium.

29 Quoniam Domini est regnum: & ipse dominabitur Gentium.

30 Manducaverunt, & adoraverunt omnes pingues terræ: in conspectu ejus cadent omnes, qui descendunt in terram.

31 Et anima mea illi vivet: & semen meum serviet ipsi.

32 Annuntiabitur Dño generatio ventura: & annuntiabunt celi iustitiam ejus populo, qui nascitur, quem fecit Dominus.

1 Psalmus David. XXI.

2 Dominus regit me, & nihil mihi deerit: * in loco pascuæ ibi me collocavit.

*Mat.

27. 10.

Marci.

15. 19.

B

*Mat.

47. 41.

C

*Mat.

27. 11.

Jo.

9. 2.

24.

*Heb.

1. 12

D

A

*Luci.

40. 11.

Iere.
23. 4
Erec.
14. 11.
B
1. Pet.
1. 25.
6. 5. 10.

3 Super aquam refectionis educavit me :
animam meam convertit.

Deduxit me super semitas iustitiæ, propter nomen suum.

4 Nam & si ambulavero in medio umbræ mortis, non timebo mala: quoniam tu mecum es. Virga tua, & baculus tuus, ipsa me confortata sunt.

5 Paraſti in conſpectu meo menſam, adverſus eos, qui tribulant me,

Impinguavi in oleo caput meum : & calix meus inebrians quàm præclarus est !

6 Et miſericordia tua ſequeſetur me, omnibus diebus vitæ meæ.

7 Et ut inhabitem in domo Domini, in longitudinem dierum.

1 Prima ſabbati, Pſalmus David. XXXIII.

Domini eſt terra, & plenitudo ejus : orbis terrarum, & univerſi, qui habitant in eo.

2 Quia ipſe ſuper maria fundavit eum : & ſuper flumina præparavit eum.

3 Quis aſcendet in montem Domini : aut quis ſtabit in loco ſancto ejus ?

4 Innocens manibus, & mundo corde, qui non accepit in vano animam ſuam, nec juravit in dolo proximo ſuo.

5 Hic accipiet benediſtionem à Domino, & miſericordiam à Deo ſalutari ſuo.

6 Hæc eſt generatio quærentium eum, quærentium faciẽm Dei Jacob.

7 Attollite portas, principes, veſtras, & elevamini portæ æternales : & introibit rex gloriæ.

8 Quis eſt iſte rex gloriæ ? Dominus fortis, & potens : Dominus potens in prælio.

9 Attollite portas, principes, veſtras, & elevamini portæ æternales : & introibit rex gloriæ.

10 Quis eſt iſte rex gloriæ ? Dominus virtutum ipſe eſt rex gloriæ.

1 In finem, Pſalmus David. XXXIV.

Ad te, Dñe, levavi animam meam : Deus meus, in te conſido, non erubeſcam :

3 Neque irideant me inimici mei : etenim univerſi, qui ſuſtinent te, non confundentur.

4 Confundantur omnes iniqua agentes, ſupervacue.

Vias tuas, Domine, demonſtra mihi : & ſemitas tuas edoce me.

5 Dirige me in veritate tua, & doce me : quia tu es Deus ſalvator meus, & te ſuſtinui tota die.

6 Remiſcere miſerationum tuarum, Domine, & miſericordiarum tuarum, quæ à ſæculo ſunt.

7 Delicta juventutis meæ, & ignorantias meas ne memineris.

Secundum miſericordiam tuam memento mei tu : propter bonitatem tuam, Domine.

8 Dulcis, & rectus Dominus : propter hoc legem dabit delinquentibus in via.

9 Diriget manufectos in iudicio : docebit mites vias ſuas.

10 Univerſæ viæ Domini, miſericordia, & veritas, quærentibus teſtamentum ejus, & teſtimonia ejus.

11 Propter nomen tuum, Domine, propitiaberis peccato meo : multum eſt enim.

12 Quis eſt homo, qui timet Dominum ? legem ſtatuit ei in via, quam elegit.

13 Anima ejus in bonis demorabitur : & ſe-

men ejus hæreditabit terram.

14 Firmamentum eſt Dñs timentibus eum : & teſtamentum ipſius, ut manifeſtetur illis.

15 Oculi mei ſemper ad Dominum : quoniam ipſe evelet de laqueo pedes meos.

16 Reſpice in me, & miſerere mei : quia unicuique, & pauper ſum ego.

17 Tribulationes cordis mei multiplicatæ ſunt : de neceſſitatibus meis erue me.

18 Vide humilitatem meam, & laborem meum : & dimitte univerſa delicta mea.

19 Reſpice inimicos meos, quoniam multiplicati ſunt, & odio iniquo oderunt me.

20 Cuſtodi animam meam, & erue me : non erubeſcam, quoniam ſperavi in te.

21 Innocentes, & recti adhæſerunt mihi : quia ſuſtinui te.

22 Libera, Deus, Iſrael, ex omnibus tribulationibus ſuis.

1 In finem, Pſalmus David. XXXV.

Judica me, Domine, quoniam ego in innocentia mea ingreſſus ſum : & in Domino ſperans non inſirmabor.

2 Proba me, Domine, & tenta me : ure renes meos, & cor meum.

3 Quoniam miſericordia tua ante oculos meos eſt : & complacui in veritate tua.

4 Non ſedi cum concilio vanitatis : & cum iniqua gerentibus non introibo.

5 Odivi eccleſiam malignantium : & cum impiis non ſedebam.

6 Lavabo inter innocentes manus meas : & circumdabo altare tuum, Domine.

7 Ut audiam vocem laudis, & enarrem univerſa mirabilia tua.

8 Domine dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ.

9 Ne perdas cum impiis, Deus, animam meam, & cum viris ſanguinum vitam meam.

10 In quorum manibus iniquitates ſunt : dextera eorum repleta eſt muneribus.

11 Ego autem in innocentia mea ingreſſus ſum : redime me, & miſerere mei.

12 Pes meus ſtetit in directo : in eccleſiis benedicam te, Domine.

1 Pſalmus David priuſquam liniretur. XXXVI.

Dominus illuminatio mea, & ſalus mea, quem timebo ?

Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo ?

2 Dum appropriant ſuper me nocentes, ut edant carnes meas :

Qui tribulant me inimici mei, ipſi inſirmati ſunt, & ceciderunt.

3 Si conſiſtant adverſum me caſtra, non timebit cor meum.

Si exurgat adverſum me prælium, in hoc ego ſperabo.

4 Unam petii à Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ.

Ut videam voluptatem Domini, & viſitem templum ejus.

5 Quoniam abſcondit me in tabernaculo ſuo : in die malorum protegit me in abſcondito tabernaculi ſui.

6 In petra exaltavit me : & nunc exaltavi caput meum ſuper inimicos meos.

Circuivi, & immolaui in tabernaculo ejus hoſtiam vociferationis : cantabo, &

A
Pſal.
49. 12.
11 Cor.
10. 16.

A

B

C

D

A

B

C

A

B

C

* Joſ.
15. 25.

psalmum dicam Domino.

7 Exaudi, Domine, vocem meam, qua clamavi ad te: miserere mei, & exaudi me.

8 Tibi dixit cor meum, exquisivit te facies mea: faciem tuam, Domine, requiram.

9 Ne avertas faciem tuam à me: ne declines in ira à servo tuo.

Adjutor meus esto: ne derelinquas me, neque despicias me, Deus salutaris meus.

10 Quoniam pater meus, & mater mea dereliquerunt me: Dominus autem assumpsit me.

D 11 Legem pone mihi, Domine, in via tua: & dirige me in semitam rectam propter inimicos meos.

12 Ne tradideris me in animas tribulantium me: quoniam insurrexerunt in me testes iniqui, & mentita est iniquitas sibi.

13 Credo videre bona Domini in terra viventium.

14 Expecta Dominum, viriliter age: & confortetur cor tuum, & sustine Dominum.

A 1 Psalmus ipsi David. XXXVII.

Ad te, Domine, clamabo, Deus meus, ne files à me: ne quando taceas à me, & assimilabor descendentibus in lacum.

2 Exaudi, Domine, vocem deprecationis meae, dum oro ad te: dum extollo manus meas ad templum sanctum tuum.

3 Ne simul trahas me cum peccatoribus: & cum operantibus iniquitatem, ne perdas me: Qui loquuntur pacem cum proximo suo, mala autem in cordibus eorum.

4 Da illis secundum opera eorum, & secundum nequitiam adinventioem ipsorum.

Secundum opera manuum eorum tribue illis: redde retributionem eorum ipsis.

5 Quoniam non intellexerunt opera Domini, & in opera manuum ejus destrues illos, & non edificabis eos.

6 Benedictus Dominus: quoniam exaudivit vocem deprecationis meae.

7 Dominus adjutor meus, & protector meus, in ipso speravit cor meum, & adjutus sum.

Et restituit caro mea: & ex voluntate mea confitebor ei.

8 Dominus fortitudo plebis suae: & protector salvationum Christi sui est.

9 Salvum fac populum tuum, Domine, & benedic hereditati tuae: & rege eos, & extolle illos usque in aeternum.

1 Psalmus David, in consummatione tabernaculi. XXXVIII.

A **A**fferte Domino filii Dei: afferte Domino filios arctum.

2 Afferte Domino gloriam, & honorem, afferte Domino gloriam nomini ejus: adorate Dominum in atrio sancto ejus.

B 3 Vox Domini super aquas, Deus majestatis intonuit: Dominus super aquas multas.

4 Vox Domini in virtute: vox Domini in magnificentia.

5 Vox Domini confingentis cedros: & confringet Dominus cedros Libani.

6 Et comminuet eas tamquam vitulum Libani: & dilectus quemadmodum filius unicornium.

7 Vox Domini intercedentis flammam ignis: 8 Vox Domini concutientis desertum: & commovebit Dominus desertum Cades.

C 9 Vox Domini praeprans cervos, & reve-

labit condensa: & in templo ejus omnes dicent gloriam.

10 Dominus diluvium inhabitare facit, & sedebit Dominus rex in aeternum.

11 Dominus virtutem populo suo dabit: Dominus benedicet populo suo in pace.

1 Psalmus Cantici, in dedicatione domus David. XXXIX.

Exaltabo te, Domine, quoniam suscepisti me: nec delectasti inimicos meos super me.

3 Domine Deus meus, clamavi ad te, & sanasti me.

4 Domine eduxisti ab inferno animam meam, salvasti me à descendentibus in lacum.

5 Psallite Domino Sancti ejus: & confitemini memoriae sanctitatis ejus.

6 Quoniam ira in indignatione ejus: & vita in voluntate ejus.

Ad vespertum demorabitur fletus: & ad matutinum letitia.

7 Ego autem dixi in abundantia mea: Non movebor in aeternum.

8 Domine, in voluntate tua, praestitisti decori meo virtutem.

Avertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus.

9 Ad te, Domine, clamabo: & ad Deum meum deprecabor.

10 Quae utilitas in sanguine meo, dum descendo in corruptionem?

Numquid confitebitur tibi pulvis, aut annuntiabit veritatem tuam?

11 Audivit Dominus, & misertus est mei: Dominus factus est adjutor meus.

12 Convertisti plantam meam in gaudium mihi: conscidisti saccum meum, & circumdediti me letitia.

13 Ut cantet tibi gloria mea, & non compungar: Domine Deus meus, in aeternum confitebor tibi.

1 In finem, Psalmus David, pro extasi. XXX.

Inte, Domine, speravi, non confundar in aeternum: in iustitia tua libera me.

3 Inclina ad me aurem tuam, accelera, ut eruas me.

Esto mihi in Deum protectorem, & in domum refugii, ut salvum me facias.

4 Quoniam fortitudo mea, & refugium meum es tu: & propter nomen tuum deduces me, & enutries me.

5 Educes me de laqueo hoc, quem absconderunt mihi: quoniam tu es protector meus.

6 * In manus tuas commendo spiritum meum: redemisti me, Domine Deus veritatis.

7 Odisti observantes vanitates, super vacue.

8 Ego autem in Domino speravi: exultabo, & letabor in misericordia tua.

Quoniam respexisti humilitatem meam: salvasti de necessitatibus animam meam.

9 Nec conclusisti me in manibus inimici: statuisti in loco spatiofo pedes meos.

10 Miserere mei, Domine, quoniam tribulor: conturbatus est in ira oculus meus, anima mea, & venter meus:

11 Quoniam defecit in dolore vita mea: & anni mei in gemitibus.

Infirmata est in paupertate virtus mea: & ossa mea conturbata sunt.

12 Super omnes inimicos meos factus sum

A

B

C

A

B

* Luc. 23.46.

opprobrium, & vicinis meis valde : & timor notis meis.

C 13 Qui videbant me, foras fugerunt à me, oblivioni datus sum, tamquam mortuus à corde.

Factus sum tamquam vas perditum :

14 Quoniam audivi vituperationem multorum commorantium in circuitu.

In eo dum convenirent simul adversum me, accipere animam meam consiliati sunt.

15 Ego autem in te speravi, Domine: Dixi:

16 Deus meus es tu : in manibus tuis sortes meae.

Eripeme de manu inimicorum meorum, & à persequentibus me.

17 Illumina faciem tuam super servum tuum, salvum me fac in misericordia tua :

18 Domine, non confundar, quoniam invocavi te.

Erubescant impii, & deducantur in infernum : muta fiant labia dolosa.

19 Quae loquuntur adversus justum iniquitatem : in superbia, & abusione.

D 20 Quam magna multitudo dulcedinis tuae, Domine, quam abscondisti timentibus te !

Perfecisti eis, qui sperant in te, in conspectu filiorum hominum.

21 Abscondes eos in abscondito faciei tuae à conturbatione hominum.

Proteges eos in tabernaculo tuo à contradictione linguarum.

22 Benedictus Dominus : quoniam mirificavit misericordiam suam mihi in civitate munita.

23 Ego autem dixi in excessu mentis meae : Projectus sum à facie oculorum tuorum.

Ideo exaudivisti vocem orationis meae, dum clamarem ad te.

24 Diligite Dominum omnes Sancti eius, quoniam veritatem requirit Dominus, & retribuet abundanter facientibus superbiam.

25 Viriliter agite, & confortetur cor vestrum, omnes, qui speratis in Domino.

Ipsi David intellexus. XXXI.

A Rom. 4.7. **B** Eati, quorum remissa sunt iniquitates : & quorum testa sunt peccata.

2 Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum, nec est in spiritu ejus dolus.

3 Quoniam tacui, inveteraverunt ossa mea, dum clamarem tota die.

4 Quoniam die, ac nocte gravata est super me manus tua : conversus sum in grumma mea, dum configitur spina.

B 5 Delictum meum cognitum tibi feci : & injustitiam meam non abscondi.

* Psal. 65.24. **B** Dixi : Confitebor adversum me injustitiam meam Domino : & tu remisisti impietatem peccati mei.

6 Pro hac orabit ad te omnis sanctus, in tempore opportuno.

C Verumtamen in diluvio aquarum multarum, ad eum non approximabunt.

7 Tu es refugium meum à tribulatione, quae circumdedit me : exultatio mea erue me à circumdantibus me.

8 Intellectum tibi dabo, & instruam te in via hac, qua gradieris : firmabo super te oculos meos.

D 9 Nolite fieri sicut equus, & mulus, qui bus non est intellectus.

In cano & fræno maxillas eorum con-

stringe, qui non approximant ad te.

10 Multa flagella peccatoris, sperantem autem in Domino misericordia circumdabit.

11 Letamini in Domino, & exultate justi, & gloriamini omnes recti corde.

Psalmus David. XXXI.

E Xultate justi in Domino : rectos decet collaudatio.

2 Confitemini Domino in cithara : in psalterio decem chordarum psallite illi.

3 Cantate ei canticum novum : bene psallite ei in vociferatione.

4 Quia rectum est verbum Domini, & omnia opera ejus in fide.

5 Diligit misericordiam, & judicium : misericordia Domini plena est terra.

6 Verbo Domini caeli firmati sunt : & spiritu oris ejus omnis virtus eorum.

7 Congregans sicut in utre aquas maris : ponens in thesauris abyssos.

8 Timeat Dominum omnis terra : ab eo autem commoveantur omnes inhabitantes orbem.

9 * Quoniam ipse dixit, & facta sunt : ipse mandavit, & creata sunt.

10 Dominus dissipat consilia gentium : reprobat autem cogitationes populorum, & reprobat consilia principum.

11 Consilium autem Domini in aeternum manet : cogitationes cordis ejus in generatione, & generationem.

12 Beata gens, cujus est Dominus, Deus ejus : populus, quem elegit in hereditate sibi.

13 De caelo respexit Dominus : vidit omnes filios hominum.

14 De preparato habitaculo suo respexit super omnes, qui habitant terram.

15 Qui finxit singillatim corda eorum : qui intelligit omnia opera eorum.

16 Non salvatur rex per multam virtutem : & gigas non salvabitur in multitudine virtutis suae.

17 Fallax equus ad salutem : in abundantia autem virtutis suae non salvabitur.

18 Ecce oculi Domini super metuentes eum : & in eis, qui sperant super misericordia ejus.

19 Ut eruata morte animas eorum : & alat eos in fame.

20 Anima nostra sustinet Dominum : quoniam adiutor, & protector noster est.

21 Quia in eo latabitur cor nostrum : & in nomine sancto ejus speravimus.

22 Fiat misericordia tua, Domine, super nos : quemadmodum speravimus in te.

1 Davidi, cum immutavit vultum suum coram Achimelech, & dimisit eum, & abiit.

(1. Reg. 21.) XXXII.

Benedicam Dominum in omni tempore : semper laus ejus in ore meo.

3 In Domino laudabitur anima mea : audiant mansueti, & latentur.

4 Magnificate Dominum mecum : & exaltemus nomen ejus in idipsum.

5 Exquisivi Dominum, & exaudivit me : & ex omnibus tribulationibus meis eripuit me.

6 Accedite ad eum, & illuminamini : & facies vestrae non confundentur.

7 Ille pauper clamavit, & Dominus exaudivit eum : & de omnibus tribulationibus ejus salvabit eum.

8 Immittet Angelus Domini in circuitu
timentium eum: & eripiet eos.

9 Gustate, & videte, quoniam suavis est
Dominus: beatus vir, qui sperat in eo.

10 Timete Dominum omnes Sancti ejus:
quoniam non est inopia timentibus eum.

* Luc.
1. 53. C
11 * Divites egerunt, & esurierunt: in-
quirentes autem Dominum non minuentur
omni bono.

12 Venite, filii, audite me: timorem
Domini docebo vos.

* Pet.
3. 10. D
13 * Quis est homo, qui vult vitam: di-
ligit dies videre bonos?

14 Prohibe linguam tuam a malo: & labia
tua ne loquantur dolum.

15 Divertere a malo, & fac bonum: inqui-
re pacem, & persequere eam.

16 Oculi Domini super iustos: & aures
ejus in preces eorum.

* Eccl.
25. 10. D
17 * Vultus autem Domini super facientes
mala: ut perdat de terra memoriam eorum.

18 Clamaverunt iusti, & Dominus exaudi-
vit eos: & ex omnibus tribulationibus eo-
rum liberavit eos.

19 Juxta est Dominus iis, qui tribulato sunt
corde: & humiles spiritu salvabit.

20 Multae tribulationes iustorum: & de
omnibus his liberabit eos Dominus.

21 Custodit Dominus omnia ossa eorum:
unum ex his non conteretur.

22 Mors peccatorum pessima: & qui ode-
runt justum delinquent.

23 Redimet Dominus animas servorum suorum:
& non delinquent omnes, qui sperant in eo.

A
1 Ipsi David. XXXIV.

Judica, Domine, nocentes me, expu-
gna impugnantes me.

2 Apprehende arma, & scutum: & exur-
ge in adjutorium mihi.

3 Effunde frameam, & conclude adver-
sus eos, qui persequuntur me: dic animae
meae: Salus tua ego sum.

4 Confundantur, & revereantur, queren-
tes animam meam.

Avvertantur retrorsum, & confundantur
cogitantes mihi mala.

5 Fiant tamquam pulvis ante faciem ven-
ti: & Angelus Domini coarctans eos,

6 Fiat via illorum tenebrae, & lubricum:
& Angelus Domini persequens eos.

B
7 Quoniam gratis absconderunt mihi in-
teritum laquei sui: & supervacue expro-
braverunt animam meam,

8 Veniat illi laqueus, quem ignorat: &
captio quam abscondit, apprehendat eum:
& in laqueum cadat in ipsum.

9 Anima autem mea exultabit in Domino:
& delectabitur super salutari suo.

10 Omnia ossa mea dicent: Domine,
quis similis tibi?

Eripiens inopem de manu fortiorum ejus:
egenum, & pauperem a diripientibus eum.

11 Surgentes testes iniqui, quae ignora-
bam, interrogabant me.

12 Retribuebat mihi mala pro bonis:
sterilitatem animae meae.

C
13 Ego autem, cum mihi molesti essent,
induebar cilicio.

Humiliabam in jejuniis animam meam: &
oratio mea in sinu meo convertetur.

14 Quasi proximum, & quasi fratrem no-
strum sic complacebam: quasi lugens, &
contristatus sic humiliabar.

25 Et adversum me legati sunt, & convenerunt:
cogregata sunt super me flagella, & ignoravi.

16 Dissipati sunt, nec compuncti, tentave-
runt me, subsannaverunt me subsannatione:
frenduerunt super me dentibus suis.

17 Domine, quando respicies? restitue
animam meam a malignitate eorum, a leo-
nibus unicam meam.

18 Confitebor tibi in ecclesia magna, in
populo gravi laudabo te.

19 Non supergaudeant mihi, qui adver-
santur mihi inique: * qui oderunt me gra-
tis, & annuunt oculis.

20 Quoniam mihi quidem pacifice loque-
bantur: & in iracundia terrae loquentes,
dolos cogitabant.

21 Et dilataverunt super me os suum: di-
xerunt: Euge, euge, viderunt oculi no-
stri.

22 Vidisti, Domine, ne fileas: Domine,
ne discedas a me.

23 Exurge, & intende iudicio meo: Deus
meus, & Dominus meus, in causam meam.

24 Judica me secundum justitiam tuam,
Domine Deus meus, & non supergaudeant
mihi.

25 Non dicant in cordibus suis: Euge,
euge, animae nostrae: nec dicant: Devora-
vimus eum.

26 Erubescant, & revereantur simul, qui
gratulantur malis meis.

Induantur confusione, & reverentia,
qui magna loquuntur super me.

27 Exultent, & lateant, qui volunt justiti-
am meam, & dicant semper: Magnificetur
Dominus, qui volunt pacem servi ejus.

28 Et lingua mea meditabitur justitiam
tuam, tota die laudem tuam.

1 In finem, servo Domini ipsi David. XXXV.

2 Dixit injustus, ut delinquat in semet-
ipso: Non est timor Dei ante ocu-
los ejus.

3 * Quoniam dolose egit in conspectu ejus:
ut inveniatur iniquitas ejus ad odium.

4 Verba oris ejus iniquitas, & dolus: no-
luit intelligere, ut bene ageret.

5 Iniquitatem meditatus est in cubili suo:
astitit omni viae non bonae, malitiam au-
tem non odivit.

6 Domine in caelo misericordia tua: &
veritas tua usque ad nubes.

7 Justitia tua sicut montes Dei: judicia
tua abyssus multa.

8 Homines, & jumenta salvabis Domine:
quemadmodum multiplicasti misericordiam
tuam, Deus.

Filii autem hominum, in tegmine ala-
rum tuarum sperabunt.

9 Inebriabuntur ab ubertate domus tuae:
& torrente voluptatis tuae potabis eos.

10 Quoniam apud te est fons vitae: & in
lumine tuo videbimus lumen.

11 Praetende misericordiam tuam scienti-
bus te, & justitiam tuam his, qui recto
sunt corde.

12 Non veniat mihi pes superbiae: & ma-
nus peccatoris non moveat me.

* Joa.
15. 25.

D

A

* Sap.
13. 3.

B

13 Ibiccederunt, qui operantur iniquitatem: expulsi sunt, nec potuerunt stare.
 14 Psalmus ipsi David. XXXVI.
A Noli emulari in malignantibus: neque zelaveris facientes iniquitatem.
 15 Quoniam tamquam fenum velociter arefcunt: & quemadmodum olera herbarum cito decident.
 16 Spera in Domino, & fac bonitatem, & inhabitat terram, & pasceris in divitiis ejus.
 17 Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui.
 18 Revela Domino viam tuam, & spera in eo: & ipse faciet.
 19 Et educet quasi lumen justitiam tuam, & judicium tuum tamquam meridiem: subditus esto Domino, & ora eum.
 20 Noli emulari in eo, qui prosperatur in via sua: in homine faciente in justitias.
 21 Define ab ira, & derelinque furorem: noli emulari, ut maligneris.
 22 Quoniam, qui malignantur, exterminabuntur: sustinentes autem Dominum, ipsi hereditabunt terram.
 23 Et adhuc pusillum, & non erit peccator: & quares locum ejus, & non invenies.
 24 * Mansueti autem hereditabunt terram, & delectabuntur in multitudine pacis.
 25 Observabit peccator justum: & stridabit super eum dentibus suis.
 26 Dominus autem irridebit eum: quoniam prospicit, quod veniet dies ejus.
 27 Gladium evaginaverunt peccatores: intenderunt arcum suum,
 28 Ut dejiciant pauperem, & inopem: ut trucident rectos corde.
 29 Gladius eorum intret in corda ipsorum: & arcus eorum confringatur.
 30 Melius est modicum iusto, super divitias peccatorum multas.
 31 Quoniam brachia peccatorum conteruntur: confirmat autem iustos Dominus.
 32 Novit Dominus dies immaculatum: & hereditas eorum in aeternum erit.
 33 Non confundentur in tempore malo, & in diebus famis saturabuntur: quia peccatores peribunt.
 34 Inimici vero Domini mox ut honorificati fuerint, & exaltati: deficientes, quemadmodum fumus deficient.
 35 Mutuabitur peccator, & non solvet: justus autem miseretur, & tribuet.
 36 Quia benedicentes ei hereditabunt terram: maledicentes autem disperibunt.
 37 Apud Dominum gressus hominis dirigentur: & viam ejus volet.
 38 Cum ceciderit, non collidetur: quia Dominus supponit manum suam.
 39 Junior fui, etenim senui: & non vidi justum derelictum, nec semen ejus querens panem.
 40 Tota die miseretur, & commodat: & semen illius in benedictione erit.
 41 Declina a malo, & fac bonum: & inhabitabit in seculum seculi.
 42 Quia Dominus amat iudicium, & non derelinquet sanctos suos: in aeternum conservabuntur.
 43 Injusti puniuntur: & semen impiorum peribit.
 44 Justi autem hereditabunt terram: & inhabitabunt in seculum seculi super eam.

30 * Os justus meditabitur sapientiam: & lingua ejus loquetur iudicium.
 31 * Lex Dei ejus in corde ipsius: & non supplantabuntur gressus ejus.
 32 Considerat peccator justum: & querit mortificare eum.
 33 Dominus autem non derelinquet eum in manibus ejus: nec damnabit eum, cum judicabitur illi.
 34 Expecta Dominum, & custodi viam ejus: & exaltabit te, ut hereditate capias terram: cum perierint peccatores, videbis.
 35 Vidi impium superexaltatum, & elevatum sicut cedros Libani.
 36 Et transivi, & ecce non erat: & quasi-vi eum, & non est inventus locus ejus.
 37 Custodi innocentiam, & vide equitatem: quoniam sunt reliquiae homini pacifico.
 38 Injusti autem disperibunt simul: reliquiae impiorum interibunt.
 39 Salus autem iustorum a Domino: & protector eorum in tempore tribulationis.
 40 Et adjuvabit eos Dominus, & liberabit eos: & eruet eos a peccatoribus, & salvabit eos, quia speraverunt in eo.
 1 Psalmus David, in rememorationem de sabbato. XXXVII.
Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me.
 2 Quoniam sagittae tuae infixae sunt mihi: & confirmasti super me manum tuam.
 3 Non est sanitas in carne mea a facie irae tuae: non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum.
 4 Quoniam iniquitates meae supergressae sunt caput meum; & sicut onus grave gravatae sunt super me.
 5 Putruerunt, & corruptae sunt cicatrices meae, a facie insipientiae meae.
 6 Miser factus sum, & curvatus sum usque in finem: tota die contristatus ingrediebar.
 7 Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus: & non est sanitas in carne mea.
 8 Afflictus sum, & humiliatus sum nimis: rugiebam a gemitu cordis mei.
 9 Domine, ante te omne desiderium meum: & gemitus meus a te non est absconditus.
 10 Cor meum conturbatum est, dereliquit me virtus mea: & lumen oculorum meorum, & ipsum non est mecum.
 11 Amici mei, & proximi mei, adversum me appropinquerunt, & steterunt.
 12 Et qui juxta me erant, de longe steterunt: & vim faciebant, qui querebant animam meam.
 13 Et qui inquirebant mala mihi, locuti sunt vanitates: & dolos tota die meditabantur.
 14 Ego autem tamquam surdus non audiebam: & sicut mutus non aperiens os suum.
 15 Et factus sum sicut homo non audiens: & non habens in ore suo redargutiones.
 16 Quoniam in te, Domine, speravi: tu exaudies me, Domine Deus meus.
 17 Quia dixi: Nequando supergaudeant mihi inimici mei: & dum commoventur pedes mei, super me magna locuti sunt.
 18 Quoniam ego in flagella paratus sum: & dolor meus in conspectu meo semper.
 19 Quoniam iniquitatem meam annuntiabo; & cogitabo pro peccato meo.

* Prov.
 11. 6.
 * Isa.
 51. 7.

A
 Supr
 6. 1.

B

C

D

20 Inimici autem mei vivunt, & confirmati sunt super me: & multiplicati sunt, qui oderunt me inique.

21 Qui retribuunt mala pro bonis, detrahebant mihi: quoniam sequebar bonitatem.

22 Ne derelinquas me, Domine Deus meus: ne discesseris a me.

23 Intende in adiutorium meum, Domine Deus salutis meae.

1 In finem, ipsi Idithum, Canticum David.

XXXVIII.

A 2 **D**ixi: Custodiam vias meas: ut non delinquam in lingua mea.

Posui ori meo caltdiam, cum confisteret peccator adversum me.

3 Obmutui, & humiliatus sum, & filii mei bonis: & dolor meus renovatus est.

4 Concaluit cor meum intra me: & in meditatione mea exardescet ignis.

5 Locutus sum in lingua mea: Notum fac mihi, Domine, finem meum.

Et numerum dierum meorum quis est: ut sciam, quid desit mihi.

B 6 Ecce, mensurabiles posuisti dies meos: & substantia mea tanquam nihilum anse te.

Verumtamen universa vanitas, omnis homo vivens.

7 Verumtamen in imagine pertransit homo: sed & frustra conturbatur.

Thesaurizat, & ignorat, cui congregabit ea.

8 Et nunc, quae est expectatio mea? nonne Dominus? & substantia mea apud te est.

C 9 Ab omnibus iniquitatibus meis erue me: opprobrium insipienti dedisti me.

10 Obmutui, & non aperui os meum, quoniam tu fecisti: amove a me plagas tuas.

11 A fortitudine manus tuae ego defeci in increpationibus: propter iniquitatem corripuisti hominem.

12 Et tabescere fecisti sicut araneam animam ejus: verumtamen vanè conturbatur omnis homo.

13 Exaudi orationem meam, Domine, & deprecationem meam: auribus percipe lacrymas meas.

Ne sileas: quoniam advena ego sum apud te, & peregrinus, sicut omnes patres mei.

14 Remitte mihi, ut refrigerer, priusquam abeam, & amplius non ero.

1 In finem, Psalmus ipsi David. XXXIX.

A 2 **E**xpectans expectavi Dominum, & intendit mihi.

3 Et exaudivit preces meas: & eduxit me de lacu miseriae, & de luto faecis:

Et statuit super petram pedes meos: & direxit gressus meos.

4 Et immisit in os meum canticum novum, carmen Deo nostro.

Videbunt multi, & timebunt: & sperabunt in Domino.

5 Beatus vir, cuius est nomen Domini spes ejus: & non repperit in vanitates, & insanias falsas.

B 6 Multa fecisti tu, Domine Deus meus, mirabilia tua: & cogitationibus tuis non est qui similis sit tibi.

Annuntiavi, & locutus sum: multiplicati sunt super numerum.

7 * Sacrificium, & oblationem noluisti: aures autem perfecisti mihi.

* Heb.

10. f.

8 Holocaustum & pro peccato non postula-
stis: tunc dixi: Ecce venio.

9 In capite libri scriptum est de me, ut facerem voluntatem tuam: Deus meus, volui, & legem tuam in medio cordis mei.

10 Annuntiavi justitiam tuam in ecclesia magna, ecce labia mea non prohibebo: Domine, tu scisti.

11 Justitiam tuam non abscondi in corde meo: veritatem tuam, & salutare tuum dixi.

Non abscondi misericordiam tuam, & veritatem tuam, a concilio multo.

12 Tu autem, Domine, ne longè facias miserationes tuas a me: misericordia tua, & veritas tua semper susceperunt me.

13 Quoniam circumdederunt me mala, quorum non est numerus: comprehenderunt me iniquitates meae, & non potui, ut viderem.

Multiplicate sunt super capillos capitis mei: & cor meum dereliquit me.

14 Complaceat tibi, Domine, ut eruas me: * Domine, ad adjuvandum me respice.

15 * Confundantur, & revereantur simul, qui querunt animam meam, ut auferant eam.

Convertantur retrorsum, & revereantur, qui volunt mihi mala.

16 Ferant confectum confusionem suam, qui dicunt mihi: Euge, euge.

17 Exultent, & letentur super te omnes querentes te, & dicant semper: Magnificetur Dominus, qui diligit salutare tuum.

18 Ego autem mendicus sum, & pauper: Dominus sollicitus est mei.

Adjutor meus, & protector meus tu es: Deus meus, ne tardaveris.

1 In finem, Psalmus ipsi David. XL.

A 2 **B**eatus, qui intelligit super egenum, & pauperem: in die mala liberabit eum Dominus.

3 Dominus conservet eum, & vivificet eum, & beatum faciat eum in terra: & non tradat eum in animam inimicorum ejus.

4 Dominus opem ferat illi super lectum doloris ejus: universum stratum ejus verfacti in infirmitate ejus.

5 Ego dixi: Domine, miserere mei: sana animam meam, quia peccavi tibi.

6 Inimici mei dixerunt mala mihi: quando morietur, & peribit nomen ejus?

7 Et si ingrediebatur, ut videret, vana loquebatur, cor ejus congregavit iniquitatem sibi.

8 Egrediebatur foras, & loquebatur in idipsum.

Adversum me susurrabant omnes inimici mei: adversum me cogitabant mala mihi.

9 Verbum iniquum constituerunt adversum me: Numquid qui dormit, non adiciet, ut resurgat?

10 Etenim homo pacis meae, in quo speravi: qui edebat panes meos, magnificavit super me supplantationem.

11 Tu autem, Domine, miserere mei, & rescuscita me: & retribuam ei.

12 * In hoc cognovi, quoniam voluisti me: quoniam non gaudebit inimicus meus super me.

13 Me autè propter innocentiam suscepisti: & confirmasti me in conspectu tuo in aeternum.

14 Benedixit Dominus Deus Israel, a saculo, & usque in saeculum, fiat, fiat.

* Infr.
60. 2.
D
* Sup.
14. 4.

B

C

* A.R.
1. 16.

In finem;

A ¹ Intellectus filiis Coe . XLI.
² Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum: ita desiderat anima mea ad te, Deus.

³ Sitivit anima mea ad Deum fortem vivum: quando veniam, & apparebo ante faciem Dei?

⁴ Fuerunt mihi lacrymae meae panes die, ac nocte: dum dicitur mihi quotidie: Ubi est Deus tuus?

⁵ Hæc recordatus sum, & effudi in me animam meam: quoniam transibo in locum tabernaculi admirabilis, usque ad domum Dei.

B In voce exultationis, & confessionis: sonus epulantis.

⁶ Quare tristis es, anima mea: & quare conturbas me?

⁷ Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: salutare vultus mei, & Deus meus.

Ad me ipsum anima mea conturbata est: propterea memor ero tui de terra Jordanis, & Hermonii à monte modico.

⁸ Abyssus abyssum invocat, in voce cataractarum tuarum.

Omnia excelsa tua, & fluctus tui, super me transierunt.

C ⁹ In die mandavit Dominus misericordiam suam: & nocte canticum ejus.

¹⁰ Apud me oratio Deo vitæ meæ, dicam Deo: Susceptor meus es,

Quare oblitus es mei? & quare contristatus incedo, dum affligit me inimicus?

¹¹ Dum confringuntur ossa mea, exprobraverunt mihi, qui tribulant me inimici mei.

¹² Dum dicunt mihi per singulos dies: Ubi est Deus tuus? quare tristis es, anima mea? & quare conturbas me?

Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: salutare vultus mei, & Deus meus.

Psalmus David. XLII.

A ¹ Judica me, Deus, & discerne causam meam de gente non sancta, ab homine iniquo, & doloso erue me.

² Quia tu es Deus fortitudo mea: quare me repulisti? & quare tristis incedo, dum affligit me inimicus?

B ³ Emitte lucem tuam, & veritatem tuam: ipsa me deduxerunt, & adduxerunt in montem sanctum tuum, & in tabernacula tua.

⁴ Et introibo ad altare Dei: ad Deum, qui iustificat juventutem meam.

⁵ Confitebor tibi in cithara, Deus, Deus meus: quare tristis es, anima mea? & quare conturbas me?

Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: salutare vultus mei, & Deus meus.

¹ In finem, Filiis Core ad intellectum.

XLI II.

A ² Deus, auribus nostris audivimus: patres nostros annuntiaverunt nobis Opus, quod operatus es in diebus eorum, & in diebus antiquis.

³ Manus tua gentes disperdidit, & plantasti eos: affixisti populos, & expulisti eos:

⁴ Nec enim in gladio suo possederunt terram, & brachium eorum non salvabit eos:

Sed dextera tua, & brachium tuum, & illuminatio vultus tui: quoniam complacuiisti in eis.

⁵ Tu es ipse rex meus, & Deus meus: qui mandas salutes Jacob.

⁶ In te inimicos nostros ventilabimus cornu, & in nomine tuo spernemus insurgentes in nobis.

⁷ Non enim in arcu meo sperabo: & gladius meus non salvabit me.

⁸ Salvasti enim nos de afflictionibus nos: & odientes nos confundisti.

⁹ In Deo laudabimur tota die: & in nomine tuo confitebimur in seculum.

¹⁰ Nunc autem repulisti, & confundisti nos: & non egredieris Deus in virtutibus nostris.

¹¹ Avertisti nos retrorsum post inimicos nostros: & qui oderant nos, diripiebant sibi.

¹² Dedisti nos tamquam oves escarum: & in gentibus dispersisti nos.

¹³ Vendidisti populum tuum sine pretio: & non fuit multitudo in commutationibus eorum.

¹⁴ Posuisti nos opprobrium vicinis nostris, sublationem, & derisum his, qui sunt in circuitu nostro.

¹⁵ Posuisti nos in similitudinem gentibus: commotionem capitis in populis.

¹⁶ Tota die verecundia mea contra me est, & confusio faciei meae cooperuit me.

¹⁷ A voce exprobrantis, & obloquentis: à facie inimici, & persequentis.

¹⁸ Hæc omnia venerunt super nos, nec oblitus sumus te: & inique non egimus in testamento tuo.

¹⁹ Et non recessit retrò cor nostrum: & declinasti semitas nostras à via tua.

²⁰ Quoniam humiliasti nos in loco afflictionis, & cooperuit nos umbra mortis.

²¹ Si oblitus sumus nomen Dei nostri, & si expandimus manus nostras ad deum alienum:

²² Nonne Deus requirit ista? ipse enim novit abscondita cordis.

* Quoniam propter te mortificamus tota die: estimati sumus sicut oves occisionis.

²³ Exurge, quare obdormis, Domine? exurge, & ne repellas in finem.

²⁴ Quare faciem tuam avertis, oblivisceris inopiam nostram, & tribulationis nostræ?

²⁵ Quoniam humiliata est in pulvere anima nostra: còglutinator est in terra venter noster.

²⁶ Exurge, Domine, adjuva nos; & redime nos propter nomen tuum.

¹ In finem, pro iis, qui commutabuntur, filiis Core ad intellectum, Canticum pro dilecto. XLI V.

² Rustavit cor meum verbum bonum: dico ego opera mea regi.

Lingua mea calamus scribae, velociter scribentis.

³ Speciosus forma præ filiis hominum, diffusa est gratia in labiis tuis: propterea benedixit te Deus in æternum.

⁴ Accingere gladio tuo super femur tuum, potentissime.

⁵ Specietua, & pulchritudine tua, intende, prospere procede, & regna.

Propter veritatem, & mansuetudinem, & iustitiam, & deducet te mirabiliter dextera tua.

⁶ Sagittæ tuæ acutæ, populi sub te cadent, in corda inimicorum regis.

⁷ * Sedes tua, Deus, in seculum seculi: virga directionis virga regni tui.

B

C

D

*Rom. 8, 16.

A

B

*Heb. 1, 8.

8 Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem :
propterea unxit te Deus, Deus tuus oleo
lætitiæ, præ confortibus tuis.

9 Myrrha, & gutta, & casia à vestimentis
tuis, à domibus eburneis : ex quibus dele-
tauerunt te filia regum in honore tuo.

10 Affuit regina à dextris tuis in vestitu de-
aurato : circumdata varietate.

11 Audi, filia, & vide, & inclina au-
rem tuam : & obliviscere populum tuum,
& domum patris tui.

12 Et concupiscet rex decorem tuum :
quoniam ipse est Dominus Deus tuus, &
adorabunt eum.

13 Et filia Tyri in muneribus, vultum tuum
deprecabuntur, omnes divites plebis.

14 Omnis gloria ejus filia regis ab intus, in
fimbriis aureis circumamicta varietatibus.

15 Adducent regi virgines post eam :
proxima ejus afferentur tibi.

16 Afferentur in læticia, & exultatione :
adducentur in templum regis.

17 Pro patribus tuis nati sunt tibi filii : con-
stitues eos principes super omnem terram.

18 Memores erunt nominis tui, in omni
generatione, & generationem.

Propterea populi confitebuntur tibi in
æternum : & in sæculum sæculi.

1 In finem, filiis Core, pro arcanis,
Psalmus XLV.

2 Deus noster refugium, & virtus : ad-
jutor in tribulationibus, quæ inve-
nerunt nos nimis.

3 Propterea non timebimus, dū turbabitur
terra : & transferentur montes in cor maris.

4 Sonuerunt, & turbatae sunt aquæ eorum :
conturbati sunt montes in fortitudine ejus.

5 Fluminis impetus lætificat civitatem Dei :
sanctificavit tabernaculum suum Altissimus.

6 Deus in medio ejus, non commovebitur :
adjuvabit eam Deus manū diluculo.

7 Conturbatae sunt gentes, & inclinatae sunt
regna : dedit vocem suam, mota est terra.

8 Dominus virtutum nobiscum : susceptor
noster Deus Jacob.

9 Venite, & videte opera Domini, quæ po-
suerunt prodigia super terram : auferens bella
usque ad finem terræ.

10 Arcum conteret, & confringet arma :
& scuta comburet igni.

11 Vacate, & videte, quoniam ego sum Deus :
exaltabor in gentibus, & exaltabor in terra.

12 Dominus virtutum nobiscum : susceptor
noster Deus Jacob.

1 In finem, pro filiis Core Psalmus. XLVI.

2 Omnes gentes laudate manibus : jubi-
late Deo in voce exultationis.

3 Quoniam Dominus excelsus, terribilis :
Rex magnus super omnem terram.

4 Subjecit populos nobis, & gentes sub
pedibus nostris.

5 Elegit nobis hereditatem suam, speciem
Jacob, quam dilexit.

6 Ascendit Deus in jubilo : & Domi-
nus in voce tubæ.

7 Psallite Deo nostro, psallite : psallite
Regi nostro, psallite.

8 Quoniam Rex omnis terræ Deus : psal-
lite sapienter.

9 Regnabit Deus super gentes : Deus se-

det super sedem sanctam suam.

10 Principes populorum congregati sunt
cum Deo Abraham : quoniam dii fortes
terræ vehementer elevati sunt.

1 Psalmus Cantici filii Core secunda
Sabbati. XLVII.

2 Agnus Dominus, & laudabilis ni-
mis, in civitate Dei nostri, in
monte sancto ejus.

3 Fundatur exultatione universæ terræ mons
Sion, latera Aquilonis, civitas Regis magni.

4 Deus in domibus ejus cognoscetur, cum
suscipiet eam.

5 Quoniam ecce reges terræ congregati
sunt : convenerunt in unum.

6 Ipsi videntes sic admirati sunt, contur-
bati sunt, commoti sunt :

7 Tremor apprehendit eos.

8 Ibi dolores ut parturientis, in spiritu ve-
hementi, conteres naves Tharsis.

9 Sicut audivimus, sic vidimus, in civita-
te Domini virtutum, in civitate Dei no-
stri : Deus fundavit eam in æternum.

10 Suscepimus, Deus, misericordiam tu-
am, in medio templi tui.

11 Secundum nomen tuum, Deus, sic &
laus tua in fines terræ : iustitia plena est
dextera tua.

12 Latetur mons Sion, & exultent filia
Judæ, propter judicia tua, Domine.

13 Circumdate Sion, & complectimini
eam : narrate in turribus ejus.

14 Ponite corda vestra in virtute ejus,
& distribuite domos ejus, ut enarretis in
progenie altera.

15 Quoniam hic est Deus, Deus noster in
æternum, & in sæculum sæculi : ipse re-
get nos in sæcula.

1 In finem, filiis Core Psalmus. XLVIII.

2 Audite hæc omnes gentes : auribus per-
cipite omnes, qui habitatis orbem.

3 Quique terrigenæ, & filii hominum : si-
mul in unum dives, & pauper.

4 Os meum loquetur sapientiam : & me-
ditatio cordis mei prudentiam.

5 Inclinabo in parabolum aurem meam :
aperiam in psalterio propositionem meam.

6 Cur timebo in die mala? iniquitas cal-
canei mei circumdabit me.

7 Qui confidunt in virtute sua : & in mul-
titudine divitiarum suarum gloriantur.

8 Frater non redimit, redimet homo :
non dabit Deo placationem suam.

9 Et pretium redemptionis animæ suæ : &
laborabit in æternum.

10 Et vivet adhuc in finem.

11 Non videbit interitum, cum viderit
sapientes morientes : simul insipiens, &
stultus peribunt.

12 Et relinquent alienis divitias suas : & se-
pulchra eorum domus illorum in æternum.

Tabernacula eorum in progenie, & proge-
nie : vocaverunt nomina sua in terris suis.

13 Et homo, cum in honore esset, non
intellexit : comparatus est jumentis insi-
pientibus, & similis factus est illis.

14 Hæc via illorum scandalum ipsius : &
postea in ore suo placebant.

15 Sicut oves in inferno positi sunt : mors
depalet eos.

Et dominabuntur eorum iusti in matutino:
& auxilium eorum veterascet in inferno à gloria eorum.

16 Verumtamen Deus redimet animam meam de manu inferi, cum acceperit me.

17 Ne timueris, cum dives factus fuerit homo: & cum multiplicata fuerit gloria domus ejus.

18 Quoniam cum interierit, non sumet omnia: neque descendet cum eo gloria ejus.

19 Quia anima ejus in vita ipsius benedicetur: confitebitur tibi, cum benefeceris ei.

20 Introibit usque in progenies patrum suorum: & usque in æternum non videbit lumen.

21 Homo, cum in honore esset, non intellexit: comparatus est fumentis insipientibus, & similis factus est illis.

1 Psalmus Asaph. XLI X.

D Eus deorum Dominus locutus est: & vocavit terram,

2 A solis ortu usque ad occasum: ex Sion species decoris ejus.

3 Deus manifeste venit: Deus noster, & non silebit.

Ignis in conspectu ejus exardescet: & in circuitu ejus tempestas valida.

4 Advocabit eorum desolatum: & terram discernere populum suum.

5 Congregate illi Sanctos ejus: qui ordinant testamentum ejus super sacrificia.

6 Et annuntiabunt celi justitiam ejus: quoniam Deus iudex est.

7 Audi, populus meus, & loquar: Israel, & testificabor tibi: Deus, Deus tuus ego sum.

8 Non in sacrificiis tuis arguam te: holocausta autem tua in conspectu meo sunt semper.

9 Non accipiam de domo tua vitulos: neque de gregibus tuis hircos.

10 Quoniam mea sunt omnes fera silvarum, jumenta in montibus, & boves.

11 Cognovi omnia volatilia celi: & pulchritudo agri mecum est.

12 Si esuriero, non dicam tibi: meus est enim orbis terræ, & plenitudo ejus.

13 Numquid manducabo carne matorum? aut sanguinem hircorum potabo?

14 Immola Deo sacrificium laudis: & redde Altissimo vota tua.

15 Et invoca me in die tribulationis: eruam te, & honorificabis me.

16 Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras justitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum?

17 Tu verò odisti disciplinam: & projecisti sermones meos retractorum.

18 Si videbas furem, curtebas cum eo: & cum adulteris portionem tuam ponebas.

19 Os tuum abundavit malitia: & lingua tua concinnabat dolos.

20 Sedens adversus fratrem tuum loquebaris, & adversus filium matris tuæ ponebas scandalum: hæc fecisti, & tacui.

21 Existimasti inique, quod ero tui similis: arguam te, & statuam contra faciem tuam.

22 Intelligite hæc, qui obliviscimini Deum, ne quando rapiat, & non sit, qui eripiat.

23 Sacrificium laudis honorificabit me: & illic iter, quo ostendam illi salutare Dei.

1 In finem, Psalmus David.

2 Cum venit ad eum Nathan Propheta, quando intravit ad Bethsabæ.

(2. Reg. 12.) L.

3 **M**iserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam.

Et secundum multitudinem miserationum tuarum, dele iniquitatem meam.

4 Amplius lava me ab iniquitate mea: & à peccato meo munda me.

5 Quoniam iniquitatem meam ego cognosco: & peccatum meum contra me est semper.

6 Tibi soli peccavi, & malum coram te feci: * ut justificeris in sermonibus tuis, & vincas, cum judicaris.

7 Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum: & in peccatis concepit me mater mea.

8 Ecce enim veritatem dilexisti: incerta, & occulta sapientiæ tuæ, manifestasti mihi.

9 * Asperges me hyssopo, & mundabor: lavabis me, & super nivem dealbabor.

10 Auditui meo dabis gaudium, & lætitiā: & exultabunt ossa humiliata.

11 Averte faciem tuam à peccatis meis: & omnes iniquitates meas dele.

12 Cor mundum crea in me Deus: & spiritum rectum innova in visceribus meis.

13 Ne projicias me à facie tua: & spiritum sanctum tuum ne auferas à me.

14 Redde mihi lætitiā salutaris tui: & spiritu principali confirma me.

15 Docebo iniquos vias tuas: & impii ad te convertentur.

16 Libera me de sanguinibus, Deus, Deus salutis meæ: & exultabit lingua mea iustitiam tuam.

17 Domine, labia mea aperies: & os meum annuntiabit laudem tuam.

18 Quoniam si voluisses sacrificium, dedissem utique: holocaustis non delectaberis.

19 Sacrificium Deo spiritus contribulatus: cor contritum, & humiliatum, Deus non despicies.

20 Benigne fac, Domine, in bona voluntate tua Sion: ut ædificentur muri Jerusalem.

21 Tunc acceptabis sacrificium iustitiæ, oblationes, & holocausta: tunc imponent super altare tuum vitulos.

1 In finem, intelledus David,

2 Cum venit Doeg Iduæus, & nuntiavit Sauli: Venit David in domum Achimelech.

(1. Reg. 22. 9.) L I.

3 **Q**uid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate?

4 Tota die iniustitiam cogitavit lingua tua: sicut novacula acuta fecisti dolium.

5 Dilexisti malitiam super benignitatem: iniquitatem magis, quam loqui æquitatem.

6 Dilexisti omnia verba præcipationis, lingua dolosa.

7 Propterea Deus destruet te in finem, evellet te, & emigrabit te de tabernaculo tuo: & radicem tuam de terra viventium.

8 Videbunt iusti, & timebunt, & super eum ridebunt, & dicent:

9 Ecce homo, qui non posuit Deum adiutorem suum.

Sed speravit in multitudine divitiarum suarum: & prævaluit in vanitate sua.

10 Ego autem, sicut oliva fructifera in do-

mo Dei; speravi in misericordia Dei in aeternum, & in seculum seculi.

11 Confitebor tibi in seculum, quia fecisti: & expectabo nomen tuum, quoniam bonum est in conspectu sanctorum tuorum.

1 In finem, pro Maelieth intelligentie David. LII.

A **D**ixit insipiens in corde suo: Non est Deus.

2 Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in iniquitatibus: non est, qui faciat bonum.

3 * Deus de celo prospexit super filios hominum; ut videat, si est intelligens, aut requirens Deum.

4 * Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt: non est, qui faciat bonum, non est usque ad unum.

5 Nonne sciunt omnes, qui operantur iniquitatem, qui devorant plebem meam ut cibum panis?

6 Deum non invocaverunt: illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor.

Quoniam Deus dissipavit ossa eorum, qui hominibus placent: confusi sunt, quoniam Deus sprexit eos.

7 Quis dabit ex Sion salutare Israel? cum converterit Deus captivitatem plebis sue, exultabit Jacob; & letabitur Israel.

In finem;

1 In carminibus intellectus David;

2 Cum venissent Ziphæi; & dixissent ad Saul: Nonne David absconditus est apud nos?

(1. Reg. 23. 19. & 26. 1.) LIII.

A **D**eus in nomine tuo salvam me fac: & in virtute tua iudica me.

4 Deus, exaudi orationem meam; auribus percipe verba oris mei.

5 Quoniam alieni insurrexerunt adversum me, & fortes quaesierunt animam meam: & non proposuerunt Deum ante conspectum suum.

B **E**cce enim Deus adjuvat me: & Dominus susceptor est anime mee.

7 Averte mala inimicis meis: & in veritate tua disperse illos.

8 Voluntarie sacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo, Domine: quoniam bonum est.

9 Quoniam ex omni tribulatione eripuisti me: & super inimicos meos desepit oculus meus;

1 In finem, in carminibus intellectus David. LIV.

A **E**xaudi, Deus, orationem meam, & ne despexeris deprecationem meam: intendente mihi, & exaudi me.

3 Contristatus sum in exercitatione mea: & conturbatus sum a voce inimici, & a tribulatione peccatoris.

4 Quoniam declinaverunt in me iniquitates: & in ira molesti erant mihi.

5 Cor meum conturbatum est in me: & formido mortis cecidit super me.

6 Timor, & tremor venerunt super me: contexerunt me tenebre.

B **E**t dixi: Quis dabit mihi pennas sicut columbae, & volabo, & requiescam?

8 Ecce elongavi fugiens: & mansi in solitudine.

9 Expectabam eum, qui salvum me fecit a pusillanimitate spiritus, & tempestate.

10 Præcipita, Domine, divide linguas eo-

rum: quoniam vidi iniquitatem, & contradictionem in civitate.

11 Die ac nocte circumdabit eam super muros ejus iniquitas: & labor in medio ejus, & injustitia.

12 Et non defecit de plateis ejus usura, & dolus.

13 Quoniam si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem utique.

Et si is, qui oderat me, super me magna locutus fuisset: abscondissem me forsitan ab eo.

14 Tu vero homo unanims, dux meus, & notus meus;

15 Qui simul mecum dulces capiebas cibos: in domo Dei ambulavimus cum consensu.

16 Veniat mors super illos: & descendant in infernum viventes.

Quoniam nequitia in habitaculis eorum: in medio eorum.

17 Ego autem ad Deum clamavi: & Dominus salvabit me.

18 Vespere, & mane, & meridie narrabo, & annuntiabo: & exaudiet vocem meam.

19 Redimet in pace animam meam ab his, qui appropinquant mihi: quoniam inter multos erant mecum.

20 Exaudiet Deus, & humiliabit illos, qui est ante secula.

21 Non enim est illis commutatio, & non timerunt Deum: extendit manum suam in retribuendo.

22 Contaminaverunt testamentum ejus, divisi sunt ab ira vultus ejus: & appropinquavit cor illius.

Molliti sunt sermones ejus super oleum: & ipsi sunt jacula.

23 * Jacta super Dominum curam tuam, & ipse te eruet: non dabit in eternum fluctuationem iusto.

24 Tu vero Deus, deduces eos in puteum interitus.

Viri sanguinum, & dolosi non dimidiabunt dies suos: ego autem sperabo in te, Domine.

In finem,

1 Pro populo, qui a Sanctis longè factus est, David in tituli inscriptionem, cum tenuerunt eum Allophyli in Geth.

(1. Reg. 21. 12.) LV.

A **M**iserere mei, Deus, quoniam conculcavit me homo: tota die impugnans tribulavit me.

3 Concucaverunt me inimici mei tota die: quoniam multi bellantes adversum me.

4 Ab altitudine diei timebo: ego vero in te sperabo.

5 In Deo laudabo sermones meos, in Deo speravi: non timebo, quid faciat mihi caro.

6 Tota die verba mea execrabantur adversum me omnes cogitationes eorum, in malum.

7 Inhabitabant, & abscondent: ipsi calcancum meum observabunt.

8 Sicut sustinuerunt animam meam, pro nihilo salvos facies illos: in ira populos confringes.

9 Deus, vitam meam annuntiavi tibi: posuisti lacrymas meas in conspectu tuo.

10 Sicut & in promissione tua: tunc convertentur inimici mei retrorsum.

In quacunque die invocavero te: ecce cognovi, quoniam Deus meus es.

11 In Deo laudabo verbum, in Domino laudabo sermonem:

12 In Deo speravi, non timebo, quid faciat mihi homo.

13 In me sunt, Deus, vota tua, quæ redam, laudationes tibi.

14 Quoniam eripuisti animam meam de morte, & pedes meos de lapsu: ut placeam coram Deo in lumine viventium.

In finem.

1 Ne disperdas, David in tituli inscriptione, cum fugeret à facie Saul in Speluncam.

(2. Reg. 22. 1. & 24. 4.) LVI.

2 **M**iserere mei, Deus, miserere mei: quoniam in te confidit anima mea.

Et in umbra alarum tuarum sperabo, donec transeat iniquitas.

3 Clamabo ad Deum altissimum: Deum, qui benefecit mihi.

4 Misit de cælo, & liberavit me: dedit in opprobrium conculcantes me.

5 Misit Deus misericordiam suam, & veritatem suam, & eripuit animam meam de medio catulorum leonem: dormivi conturbatus.

Filii hominum dentes eorum arma, & sagittæ: & lingua eorum gladius acutus.

6 Exaltare super cælos, Deus: & in omnem terram gloria tua.

7 Laqueum paraverunt pedibus meis, & incurvaverunt animam meam.

Foderunt ante faciem meam foveam, & inciderunt in eam.

8 Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum: cantabo, & psalmum dicam.

9 Exurge, gloria mea, exurge psalterium, & cithara: exurgam diluculo.

10 Confitebor tibi in populis, Domine: & psalmum dicam tibi in gentibus.

11 Quoniam magnificata est usque ad cælos misericordia tua, & usque ad nubes veritas tua.

12 Exaltare super cælos, Deus: & super omnem terram gloria tua.

In finem.

1 Ne disperdas, David in tituli inscriptionem. LVII.

2 **S**i verè utique iustitiam loquimini: recta iudicate filii hominum.

3 Etenim in corde iniquitates operamini: in terra in iustitias manus vestræ concinnant.

4 Alienati sunt peccatores à vulva, erraverunt ab utero: locuti sunt falsa.

5 Furor illis secundum multitudinem sermantis: sicut aspidis sardæ, & obturantis aures suas.

6 Quæ non exaudiet vocem incantantium: & venefici incantantis sapienter.

7 Deus conteret dentes eorum in ore ipsorum: molas leonum confringet Dominus.

8 Ad nihilum devenient tamquam aqua decurrens: intendit arcum suum, donec infirmetur.

9 Sicut cera, quæ fluit, auferentur: supercecidit ignis, & non viderunt solem.

10 Priusquam intelligerent spinæ vestræ rhamnum: sicut viventes, sic in ira absorbet eos.

11 Lætabitur iustus, cum viderit vindictam: manus suas lavabit in sanguine peccatoris.

12 Et dicet homo: Si uique est fructus iusto: utique est Deus iudicans eos in terra.

In finem.

1 Ne disperdas, David in tituli inscriptionem, quando misit Saul, & custodivit domum ejus, ut eum interficeret.

(1. Reg. 19. 1.) LVIII.

2 **E**ripe me de inimicis meis, Deus meus: & ab insurgentibus in me libera me.

3 Eripe me de operantibus iniquitatem: & de viris sanguinum salva me.

4 Quia ecce ceperunt animam meam: iruerunt in me fortes.

5 Neque iniquitas mea, neque peccatum meum, Domine: sine iniquitate cucurri, & direxi.

6 Exurge in occursum meum, & vide: & tu, Domine Deus virtutum, Deus Israel.

Intende ad visitandas omnes gentes: non miserearis omnibus, qui operantur iniquitatem.

7 Convertentur ad vespem: & famem patientur ut canes: & circuibunt civitatem.

8 Ecce loquuntur in ore suo, & gladius in labiis eorum: quoniam quis audivit?

9 Et tu, Domine, deridebis eos: ad nihilum deduces omnes gentes.

10 Fortitudinem meam ad te custodiam, quia Deus susceptor meus es.

11 Deus meus, misericordia ejus præveniet me.

12 Deus ostendet mihi super inimicos meos, ne occidas eos: nequando obliviscantur populi mei.

Disperge illos in virtute tua: & depone eos protector meus, Domine.

13 Delictum oris eorum, sermonem labiorum ipsorum: & comprehendantur in superbia sua.

14 Et de execratione, & mendacio, annuntiabuntur in consummatione: in ira consummationis, & non erunt.

Et scient, quia Deus dominabitur Jacob: & finium terræ.

15 Convertentur ad vespem, & famem patientur ut canes: & circuibunt civitatem.

16 Ipsi dispergentur ad manducandum: si verò non fuerint saturati, & murmurabunt.

17 Ego autem cantabo fortitudinem tuam: & exultabo manè misericordiam tuam.

18 Quia factus es susceptor meus, & refugium meum, in die tribulationis meæ.

19 Adjutor meus tibi psallam, quia Deus susceptor meus es: Deus meus, misericordia mea.

In finem.

1 Pro his, qui immutabuntur, in tituli inscriptionem ipsi David in doctrinam,

2 Cum succendit Mesopotamiam Syriæ, & Sobal, & convertit Job, & percussit Idumæam in valle Salinarum duodecim millia.

(2. Reg. 8. 1. & 10. 7. & 1. Par. 18. 1.) LIX.

3 **D**eus repulisti nos, & destruxisti nos: iratus es, & miserus es nobis.

4 Commovisti terram, & conturbasti eam: sana contritiones ejus, quia commota est.

5 Ostendisti populo tuo dura: potasti nos vino compunctionis.

6 Dedisti metuentibus te significationem: ut fugiant à facie arcus:

7 Ut liberentur dilecti tui: saluum fac dextera tua, & exaudi me.

8 Deus locutus est in sancto suo : Latabor , & partabor Sichimam , & convallem tabernaculorum metabor .

9 Meus est Galaad , & meus est Manasses : & Ephraim fortitudo capitis mei .

10 Juda rex meus : Moab olla spei mee .

In Idumziam extendam calcamentum meum : mihi alienigena subditi sunt .

11 Quis deducet me in civitatem munitam ? quis deducet me usque in Idumziam ?

12 Nonne tu , Deus , qui repulisti nos : & non egredieris Deus in virtutibus nostris ?

13 Da nobis auxilium de tribulatione : quia vana salus hominis .

14 In Deo faciemus virtutem : & ipse ad nihilum deducet tribulantes nos .

In finem ,

In Hymnis David . LX .

2 **E**xaudi , Deus , deprecationem meam : intende orationi mee .

3 A finibus terræ ad te clamavi : dum anxiaretur cor meum , in petra exaltasti me .

4 Deduxisti me , quia factus es spes mea : turris fortitudinis à facie inimici .

5 Inhabitabo in tabernaculo tuo in sæcula : protegar in velamento alarum tuarum .

6 Quoniam tu Deus meus exaudisti orationem meam : dedisti hereditatem timentibus nomen tuum .

7 Dies super dies regis adjicies : annos ejus usque in diem generationis , & generationis .

8 Permanet in æternum in conspectu Dei : misericordiam , & veritatem ejus quis requirit ?

9 Sic psalmum dicam nomini tuo in sæculum sæculi : ut reddam vota mea de die in diem .

In finem ,

Pro Idithum , Psalmus David . LXI .

2 **N**onne Deo subjecta erit anima mea ? ab ipso enim salutare meum .

3 Nam & ipse Deus meus , & salutaris meus : susceptor meus , non movebor amplius .

4 Quousque irrutis in hominem : interficis universi vos : tamquam parietem inclinato , & maceria depulsa ?

5 Verumtamen precium meum cogitaverunt repellere , cucurri in siti : ore suo benedicebant , & corde suo maledicebant .

6 Verumtamen Deo subjecta esto anima mea : quoniam ab ipso patientia mea .

7 Quia ipse Deus meus , & salvator meus : adjutor meus , non emigrabo .

8 In Deo salutare meum , & gloria mea : Deus auxilii mei , & spes mea in Deo est .

9 Sperate in eo omnis congregatio populi , effundite coram illo corda vestra : Deus adjutor noster in æternum .

10 Verumtamen vani filii hominum , mendaces filii hominum in stateris : ut decipiant ipsi de vanitate in idipsum .

11 Nolite sperare in iniquitate , & rapinas nolite concupiscere : divitiæ si assuant , nolite cor apponere .

12 Semel locutus est Deus , duo hæc audivi , quia potestas Dei est , & tibi , Domine , misericordia : quia tu reddes unicuique juxta opera sua .

Psalmus David ,

Cum esset in deserto Idumzæ .

(1. Reg. 22. 5.) LXII .

2 **D**eus , Deus meus , ad te de luce vigilo . Sitivit in te anima mea , quam multipliciter tibi caro mea .

3 In terra deserta , & in via , & iniqua : sic in sancto apparui tibi , ut viderem virtutem tuam , & gloriam tuam .

4 Quoniam melior est misericordia tua super vitas : labia mea laudabunt te .

5 Sic benedicam te in vita mea , & in nomine tuo levabo manus meas .

6 Sicut adipe , & pinguedine repleatur anima mea : & labiis exultationis laudabit os meum .

7 Si memor fui tui super stratum meum , in matutinis meditabor in te :

8 Quia fuisti adjutor meus .

9 Et in velamento alarum tuarum exultabo , adhæsit anima mea post te : me suscepit dextera tua .

10 Ipsi verò in vanum quaesierunt animam meam , introibunt in inferiora terræ :

11 Tradentur in manus gladii , partes vulpium erunt .

12 Rex verò latabitur in Deo , laudabuntur omnes qui jurant in eo : quia obstrutum est os loquentium iniqua .

In finem ,

Psalmus David . LXIII .

2 **E**xaudi , Deus , orationem meam , cum deprecor : à timore inimici eripe animam meam .

3 Protexisti me à conventu malignantium : à multitudine operantium iniquitatem .

4 Quia exaceruerunt ut gladium linguas suas : intenderunt arcum rem amaram , ut sagittent in oculis immaculatum .

5 Subito sagittabunt eum , & non timebunt : firmaverunt sibi sermonem nequam .

6 Narraverunt ut absconderent laqueos : dixerunt : Quis videbit eos ?

7 Scrutati sunt iniquitates : defecerunt scrutantes scrutatio .

8 Accedet homo ad cor altum : & exaltabitur Deus .

9 Sagitte parvulorum factæ sunt plagæ eorum : & infirmatæ sunt contra eos lingue eorum .

10 Conturbati sunt omnes , qui videbant eos : & thauit omnis homo .

Et annuntiaverunt opera Dei : & facta ejus intellexerunt .

11 Latabitur justus in Domino , & sperabit in eo , & laudabuntur omnes recti corde .

In finem , Psalmus David ,

1 Canticum Jeremiæ , & Ezechielis populo transmigrationis , cum inciperent exire .

LXIV .

2 **T**e decet hymnus , Deus , in Sion : & tibi reddetur votum in Jerusalem .

3 Exaudi orationem meam : ad te omnis caro venit .

4 Verba iniquorum prevaluerunt super nos : & impietatibus nostris tu propitiaberis .

5 Beatus , quem elegisti , & assumpsisti : inhabitabit in atriis tuis .

6 Replebimur in bonis domus tua : sanctum est templum tuum , mirabile in æquitate .

*Mat.
16. 17.
Rom.
1. 6.
1. Cor.
1. 3.
Gal. 6.
10.

- B** 7 Exaudi nos, Deus salutaris noster, spec-
omnium finium terra, & in mari longè.
8 Preparans montes in virtute tua, accin-
ctus potentia : qui conturbas profundum
maris, sonum fluctuum ejus.
9 Turbabitur gentes, & timebunt qui
habitabant terminos à signistuis : exitus ma-
tutini, & vespere delectabis.
C 10 Vistitasti terram, & inebriasti eam: mul-
tiplicasti locupletare eam.
Flumen Dei repletum est aquis, parastici-
bini illorum : quoniam ita est preparatio
ejus.
11 Rivos ejus inebria, multiplica genimi-
na ejus : in stillicidiis ejus latabitur ger-
minans.
12 Benedices coronæ anni benignitatis tuæ:
& campi tui replebuntur ubertate.
13 Pinguescent speciosa deserti : & exul-
tatione colles accingentur.
14 Induti sunt arctes ovium, & valles
abundabunt frumento : clamabunt, etenim
hymnum dicent.

In finem,

1 Canticum Psalmi resurrectionis.

L X V.

- A** 2 **J**ubilare Deo omnis terra, psalmum di-
cite nomini ejus : date gloriam laudi
ejus.
3 Dicite Deo, quàm terribilia sunt ope-
ra tua, Domine : in multitudine virtutis
tuæ mentientur tibi inimici tui.
4 Omnis terra adoret te, & psallat tibi :
psalmum dicat nomini tuo.
5 Venite, & videte opera Dei : terribilis in
conspectu filios hominum.
6 Qui convertit mare in aridam, in flumine
pertransibunt pede : ibi latabimur in ipso.
B 7 Qui dominatur in virtute sua in æternum,
oculi ejus super gentes respiciunt : qui exas-
perant, non exaltentur in semetipsis.
8 Benedicite gentes Deum nostrum : & au-
ditam facite vocem laudis ejus.
9 Qui posuit animam meam ad vitam : &
non dedit in commotionem pedes meos.
10 Quoniam probasti nos, Deus : igne nos
examinasti, sicut examinatur argentum.
C 11 Induxisti nos in laqueum, posuisti tri-
bulationes in dorso nostro : imposuisti ho-
mines super capita nostra.
12 Transivimus per ignem, & aquam : &
eduxisti nos in refrigerium.
13 Introibo in domum tuam in holocau-
stis : reddam tibi vota mea, quæ distin-
xerunt labia mea.
14 Et locutum est os meum, in tribula-
tione mea.
15 Holocausta medullata offeram tibi cum
incenso aricum : offeram tibi boves cum
hircis.
D 16 Venite, audite, & narrabo, omnes, qui
timetis Deum, quanta fecit anima mea.
17 Ad ipsum ore meo clamavi, & exalta-
vi sub lingua mea.
18 Iniquitatem si aspexi in corde meo,
non exaudiet Dominus.
19 Propterea exaudivit Deus, & attendit
voci deprecationis meæ.
20 Benedictus Deus, qui non amovit oratio-
nem meam, & misericordiam suam à me.

In finem,

1 In hymnis, Psalmus Cantici David.

L X V I.

- A** 2 **D**eus misereatur nostri, & benedicat
nobis : illuminet vultum suum super
nos, & misereatur nostri.
3 Ut cognoscamus in terra viam tuam :
in omnibus gentibus salutare tuum.
4 Confiteantur tibi populi, Deus : confi-
teantur tibi populi omnes.
5 Latentur, & exultent gentes : quoniam
judicas populos in æquitate, & gentes in
terra dirigis.
6 Confiteantur tibi populi, Deus : confi-
teantur tibi populi omnes : terra dedit fru-
ctum suum.
7 Benedicat nos Deus, Deus noster, be-
nedicat nos Deus : & metuant cum omnes
fines terræ.

In finem,

1 Psalmus Cantici ipsi David.

L X V I I.

- A** 2 **E**xurgat Deus, & dissipentur inimici
ejus & fugiant, qui oderunt eam, à
facie ejus.
3 Sicut defecit fumus, deficiant : sicut fluit
cera à facie ignis, sic pereant peccatores
à facie Dei.
4 Et iusti epulentur, & exultent in conspe-
ctu Dei : & delectentur in læticia.
5 Cantate Deo, psalmum dicite nomini
ejus : iter facite ei, qui ascendit super
occasum : Dominus nomen illi.
6 Exultate in conspectu ejus, turbabun-
tur à facie ejus, patris orphanorum, &
judicis viduarum.
7 Deus in loco sancto suo : Deus qui inha-
bitare facit unius moris in domo.
8 Qui educit viñcos in fortitudine, simi-
liter eos, qui exasperant, qui habitant in
sepulchris.
B 9 Deus, cum egredereris in conspectu po-
puli tui, cum pertransires in deserto :
10 Terra mota est, etenim cæli distillave-
runt à facie Dei Sinai, à facie Dei Israel.
11 Pluviam voluntariam segregabis, Deus,
hereditati tuæ : & infirmata est, tu verò
perfecisti eam.
12 Animalia tua habitabunt in ea : para-
sti in dulcedine tua pauperi, Deus.
13 Dominus dabit verbum evangelizanti-
bus, virtute multa.
14 Rex virtutum dilecti, dilecti : & speciei
domus dividere spolia.
15 Si dormiatis inter medios eleros, pena
columbarum deargentata, & posteriora
dorsi ejus in pallore auri.
16 Dum discernit cælestis reges super
eam, nive dealbabuntur in Selmon : mons
Dei, mons pinguis.
17 Mons coagulatus, mons pinguis : ut
quid suspicamini montes coagulatos ?
Mons, in quo beneplacitum est Deo habitare
in eo : etenim Dominus habitabit in finem.
18 Currus Dei decem millibus multiplex,
millia letantium : Dominus in eis in Sina in sancto.
19 Ascendisti in altum, cepisti captivita-
tem : accepisti dona in hominibus.
C Etenim non credentes, inhabitare Do-
minum Deum.

20 Benedictus Dominus die quotidie : prof-
perum iter faciet nobis Deus salutarium no-
strorum .

21 Deus noster , Deus salvos facienti : &
Domini , Domini exitus mortis .

22 Verumtamen Deus confringet capita
inimicorum suorum : verticem capilli per-
ambulanti in delictis suis .

23 Dixit Dominus : Ex Bafan convertam,
convertam in profundum maris .

24 Ut intingatur pestus in sanguine : lin-
gua canum tuorum ex inimicis , ab ipso .

25 Viderunt ingressus tuos , Deus , ingres-
sus Dei mei : regis mei , qui est in sancto .

26 Prævenerunt principes conjuncti psal-
lentibus in medio juvenularum tympani-
strarum .

27 In ecclesiis benedicite Deo Domino , de
fontibus Israel .

D 28 Ibi Benjamin adolescentulus , in mentis
excessu .

Principes Juda , duces eorum : principes
Zabulon , principes Nephthali .

29 Manda , Deus , virtuti tuæ : confirma
hoc , Deus , quod operatus es in nobis .

30 A templo tuo in Jerusalem , tibi offerent
reges munera .

31 Increpa feras arundinis , congregatio
taurorum in vaccis populorum : ut exclu-
dant eos , qui probati sunt argento .

32 Dissipa gentes , quæ bella volunt : ve-
nient legati ex Ægypto : Æthiopia præve-
niet manus ejus Deo .

33 Regna terræ , cantate Deo : psallite Do-
mino : psallite Deo ,

34 Qui ascendit super cælum cæli , ad O-
rientem .

Ecce dabit voci suæ vocem virtutis .

35 Date gloriam Deo super Israel , magni-
ficentia ejus , & virtus ejus in nubibus .

36 Mirabilis Deus in sanctis suis , Deus Is-
rael ipse dabit virtutem : & fortitudinem
plebi suæ , benedictus Deus .

1 In finem , pro iis , qui commutabuntur ,
David . L X V I I I .

A 2 S Aluum me fac , Deus : quoniam intra-
verunt aquæ usque ad animam meam .

3 Infixus sum in limo profundi : & non est
substantia .

Veni in altitudinem maris : & tempestas
demersit me .

4 Laboravi clamans , rauxæ factæ sunt fau-
ces meæ : defecerunt oculi mei , dum spero
in Deum meum .

5 Multiplicati sunt super capillos capitis
mei , qui oderunt me gratis .

Confortati sunt , qui persecuti sunt me ini-
mici mei injuste : quæ non rapui , tunc exolve-
bam .

6 Deus , tu scis insipientiam meam : & deli-
cta mea à te non sunt abscondita .

7 Non erubescat in me , qui expectant te ,
Domine , Domine virtutum .

Non confundantur super me , qui quærunt
te , Deus Israel .

8 Quoniam propter te sustinui opprobrium :
operuit confusio faciem meam .

B 9 Extraneus factus sum fratribus meis , &
peregrinus filiis matris meæ .

10 Quoniam zelus domus tuæ comedit me :

& * opprobria exprobrantium tibi , ceci-
derunt super me .

11 Et operui in jejuniis animam meam : &
factum est in opprobrium mihi .

12 Et posui vestimentum meum cilicium :
& factus sum illis in parabolam .

13 Adversum me loquebantur , qui sede-
bant in porta : & in me psallebant , qui bi-
bebant vinum .

14 Ego verò orationem meam ad te , Domi-
ne : tempus beneplaciti Deus .

In multitudine misericordiarum tuarum exaudi me ,
in veritate salutis tuæ .

15 Eripe me de luto , ut non infigar : libe-
ra me ab iis , qui oderant me , & de profun-
dis aquarum .

16 Non me demergat tempestas aquæ , ne-
que absorbeat me profundum : neque urgeat
super me puteus os suum .

17 Exaudime , Domine , quoniam benigna
est misericordia tua : secundum multitudinem
miserationum tuarum respice in me .

18 Et ne avertas faciem tuam à puero tuo :
quoniam tribulor , velociter exaudi me .

19 Intende animæ meæ , & libera eam : pro-
pter inimicos meos eripe me .

20 Tulcis improprium meum , & confu-
sionem meam , & reverentiam meam .

21 In conspectu tuo sunt omnes , qui tribu-
lant me , improprium expectavit cor meum ,
& miseriam .

Et sustinui , qui simul contristaretur , & non
fuit : & qui consolaretur , & non inveni .

22 * Et dederunt in escam meam fel : &
in siti mea potaverunt me aceto .

23 Fiat mensa eorum coram ipsis in la-
queum , & in retributiones , & in scanda-
lum .

24 Obscurentur oculi eorum ne videant :
& dorsum eorum semper incurva .

25 Effunde super eos iram tuam : & furor
iræ tuæ comprehenda eos .

26 * Fiat habitatio eorum deserta : & in ta-
bernaculis eorum non sit , qui inhabitet .

27 Quoniam quem tu percussisti , persecu-
ti sunt : & super dolorem vulnerum meorum
addiderunt .

28 Appone iniquitatem super iniquitatem
eorum , & non intrent in iustitiam tuam .

29 Deleantur de Libro viventium : & cum
iustis non scribantur .

30 Ego sum pauper , & dolens : salus tua ,
Deus , suscepit me .

31 Laudabo nomen Dei cum cantico : & ma-
gnificabo eum in laude .

32 Et placebit Deo super vitulum novellum ,
cornua producentem , & ungulas .

33 Videant pauperes , & latentur : quærite
Deum , & vivet anima vestra .

34 Quoniam exaudivit pauperes Dominus :
& viantos suos non desepxit .

35 Laudeat illum cæli , & terra , mare ,
& omnia reptilia in eis .

36 Quoniam Deus salvum faciet Sion : &
ædificabuntur civitates Juda .

Et inhabitabunt ibi , & hæreditate ac-
quirent eam .

37 Et semen servorum ejus possidebit eam ,
& qui diligunt nomen ejus , habitabunt
in ea .

* Jon.
1. 17.
Rom.
15. 1.

* Mar.
17. 48.

* Ar.
1. 26.

In finem, Psalmus David,
In rememorationem, quod saluum fecerit
eum Dominus. L X I X.

Deus, in adiutorium meum intende :
Domine, ad adjuvandum me festina.

3 Confundantur, & revereantur, qui quaerunt animam meam.

4 Avertantur retrorsum, & erubescant, qui volunt mihi mala:

Avertantur statim erubescences, qui dicunt mihi: Euge, euge.

5 Exultent, & latentur in te omnes, qui quaerunt te, & dicant semper: Magnificetur Dominus: qui diligit salutare tuum.

6 Ego verò egenus, & pauper sum: Deus, adjuva me.

Adiutor meus, & liberator meus es tu: Domine, ne moreris.

Psalmus David,
i Filiorum Jonadab, & priorum
captivorum. L X X.

In te, Domine, speravi, non confundar
in aeternum: in iustitia tua libera me, &
eripe me.

Inclina ad me aurem tuam, & salva me.

3 Esto mihi in Deum protectorem, & in locum munium: ut saluum me facias:

Quoniam firmamentum meum, & refugium meum es tu.

4 Deus meus eripe me de manu peccatoris, & de manu contra legem agentis, & iniqui:

5 Quoniam tu es patientia mea, Domine: Domine, spes mea à juventute mea.

6 In te confirmatus sum ex utero: de ventre matris meae tu es protector meus.

7 In te cantatio mea semper: tanquam prodigium factus sum multis: & tu adiutor fortis.

8 Repleatur os meum laude, ut cantem gloriam tuam: tota die magnitudinem tuam.

9 Ne proicias me in tempore senectutis: cum defecerit virtus mea, ne derelinquas me.

10 Quia dixerunt inimici mei mihi, & qui custodiebant animam meam, consilium fecerunt in unum,

11 Dicentes: Deus dereliquit eum, persequimini, & comprehendite eum: quia non est, qui eripiat.

12 Deus, ne elongeris à me: Deus meus, in auxilium meum respice.

13 Confundantur, & deficiant detrahentes animae meae: operiantur confusione, & pudore, qui quaerunt mala mihi.

14 Ego autem semper operabor: & adjiciam super omnem laudem tuam.

15 Os meum annuntiabit iustitiam tuam, tota die salutare tuum.

16 Quoniam non cognovi litteraturam, introibo in potentias Domini: Domine, memorabor iustitiae tuae solius.

17 Deus, docuisti me à juventute mea; & usque nunc pronuntiabo mirabilia tua.

18 Et usque in senectam, & senium: Deus, ne derelinquas me.

Donec annuntiem brachium tuum generationi omni, quae ventura est.

19 Potentiam tuam, & iustitiam tuam, Deus, usque in altissima, quae fecisti magna: Deus, quis similis tibi?

20 Quantas ostendisti mihi tribulationes multas, & malas: & conversus vivificasti

me: & de abyssis terrae iterum reduxisti me.

21 Multiplicasti magnificentiam tuam: & conversus consolatus es me.

22 Nam & ego confitebor tibi in vasis psalmi veritatem tuam: Deus, psallam tibi in cithara, sanctus Israel.

23 Exultabunt labia mea, cum cantavero tibi: & anima mea, quam redemisti.

24 Sed & lingua mea tota die meditabitur iustitiam tuam: cum confusi, & reveriti fuerint, qui quaerunt mala mihi.

1 Psalmus,
In Salomonem. L X X I.

Deus, iudicium tuum regi da: & iustitiam tuam filio regis:

Judicare populum tuum in iustitia, & pauperes tuos in iudicio.

3 Suscipiant montes pacem populo, & colles iustitiam.

4 Judicabit pauperes populi, & salvos faciet filios pauperum: & humiliabit calumniatorem.

5 Et permanebit cum sole, & ante lunam, in generatione, & generationem.

6 Descendet sicut pluvia in vellus: & sicut stillicidia stillantia super terram.

7 Orietur in diebus eius iustitia, & abundantia pacis: donec auferatur luna.

8 Et dominabitur à mari usque ad mare: & à flumine usque ad terminos orbis terrarum.

9 Coram illo procident Aethiopes: & inimici eius terram lingent.

10 Reges Tharsis, & insulae munera offerent: reges Arabum, & Saba dona adducent.

11 Et adorabunt eum omnes reges terrae: omnes gentes servient ei:

12 Quia liberabit pauperem à potente: & pauperem, cui non erat adiutor.

13 Parcet pauperi, & inopi: & animas pauperum salvas faciet.

14 Ex usuris, & iniquitate redimet animas eorum: & honorabile nomen eorum coram illo.

15 Et vivet, & dabitur ei de auro Arabiae, & adorabunt de ipso semper: tota die benedicent ei.

16 Et erit firmamentum in terra in summis montium, superextolletur super Libanum fructus ejus: & florebut de civitate sicut fenum terrae.

17 Si nomen ejus benedictum in saecula: ante solem permanet nomen ejus.

Et benedicentur in ipso omnes tribus terrae: omnes gentes magnificabunt eum.

18 Benedictus Dominus Deus Israel, qui facit mirabilia solus.

19 Et benedictum nomen maiestatis ejus in aeternum: & replebitur maiestate ejus omnis terra: fiat, fiat.

20 Defecerunt laudes David filii Jesse.

1 Psalmus Asaph. L X X I I.

Quam bonus Israel Deus his, qui recto sunt corde!

2 Mei autem penè moti sunt pedes: penè effusi sunt gressus mei.

3 Quia zelavi super iniquos, pacem peccatorum videns.

4 Quia non est respectus morti eorum: & firmamentum in plaga eorum.

5 In labore hominum non sunt, & cum homini-

B inimicus non flagellabuntur.

6 Ideo tenuit eos superbia, operi sunt iniquitate, & impietate sua.

7 Prodiit quasi ex adipi iniquitas eorum: transferunt in affectum cordis.

8 Cogitaverunt, & locuti sunt nequitiam: iniquitatem in excelsu locuti sunt.

9 Posuerunt in cœlum os suum: & lingua eorum transivit in terra.

10 Ideo convertetur populus meus hic: & dies pleni invenientur in eis.

11 Et dixerunt: Quomodo scit Deus, & si est scientia in excelsu?

12 Ecce ipsi peccatores, & abundantes in sæculo, obtinuerunt divitias.

13 Et dixi: Ergo sine causa justificavi cor meum, & lavi interinnocentes manus meas:

14 Et fui flagellatus tota die, & castigatio mea in matutinis.

15 Si dicebam: Narrabo sic: ecce nationem filiorum tuorum reprobo.

16 Existimabam, ut cognoscerem hoc, labor est ante me:

17 Donec intrem in sanctuarium Dei: & intelligam in novissimis eorum.

18 Verumtamen propter dolos posuisti eis: dejecisti eos, dum allevarentur.

19 Quomodo facti sunt in desolationem, subito defecerunt: perierunt propter iniquitatem suam.

20 Velut somnium surgentium, Domine, in civitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges.

21 Quia inflammatus est cor meum, & renes mei commutati sunt: & ego ad nihilum redactus sum, & nescivi.

22 Ut jumentum factus sum apud te: & ego semper tecum.

23 Tenuisti manum dexteram meam: & in voluntate tua deduxisti me, & cum gloria suscepisti me.

24 Quid enim mihi est in cœlo? & à te quid volui super terram?

25 Defecit caro mea, & cor meum: Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.

26 Quia ecce, qui elongant se à te, peribunt: perdidisti omnes, qui fornicantur abs te.

27 Mihi autem adhaerere Deo bonum est: ponere in Domino Deo spem meam.

28 Ut annuntiem omnes predicationes tuas, in portis filie Sion.

A 1 Intellectus Asaph. LXXIII.

U T quid, Deus repulisti in finem iratus est furor tuus super oves pascuæ tuæ?

2 Memor esto congregationis tuæ, quam possedisti ab initio.

Redemisti virgam hereditatis tuæ: mons Sion, in quo habitasti in eo.

3 Leva manus tuas in superbias eorum in finem: quanta malignatus est inimicus in sancto!

4 Et gloriantur, qui oderunt te, in medio solemnitatis tuæ.

5 Posuerunt signa sua, signa: & non cognoverunt sicut in exitu super summum.

6 Quasi in silva ignorum securibus exciderunt januas ejus in idipsum: in securi, & ascia defecerunt eam.

7 * Incenderunt igni sanctuarium tuum: in terra polluerunt tabernaculum nominis tui.

8 Dixerunt in corde suo cognatio eorum simul: Quiescere faciamus omnes dies festos Dei à terra.

9 Signa nostra non vidimus, jam non est propheta: & nos non cognosceat amplius.

10 Usquequò Deus improperabit inimicus: irratat adversarius nomen tuum in finem?

11 Ut quid avertis manum tuam, & dexteram tuam, de medio sinu tuo in finem?

12 * Deus autem rex noster ante sæcula, operatus est salutem in medio terræ.

13 Tu confirmasti in virtute tua mare: conturbasti capita draconum in aquis.

14 Tu contregisti capita draconum: dedisti eum escam populi Æthiopum.

15 Tu diripisti fontes, & torrentes: tu siccasti fluvios Erihan.

16 Tuus est dies, & tua est nox: tu fabricatus es auroram, & solem.

17 Tu fecisti omnes terminos terræ: æstatem, & ver tu psalmasti ea.

18 Memor esto hujus, inimicus improperavit Domino: & populus insipiens incitavit nomen tuum.

19 Ne tradas bestiis animas confitentes tibi, & animas pauperum tuorum ne obliviscaris in finem.

20 Respice in testamentum tuum: qui repleti sunt, qui obscurati sunt terræ domibus iniquitatum.

21 Ne avertatur humilis factus confusus: pauper, & inops laudabunt nomen tuum.

22 Exurge, Deus, judica causam tuam, memor esto improperiorum tuorum, eorum, quæ ab insipiente sunt tota die.

23 Ne obliviscaris voces inimicorum tuorum: superbia eorum, qui te oderunt, ascendit semper.

1 In finem, Ne corrumpas, Psalmus Cantici Asaph. LXXIV.

2 C onfitebimur tibi, Deus: confitebimur, & invocabimus nomen tuum.

3 Narrabimus mirabilia tua: cum acceperit tempus, ego iustitias judicabo.

4 Liquefacta est terra, & omnes, qui habitant in ea: ego confirmavi columnas ejus.

5 Dixi iniquis: Nolite inique agere: & delinquentibus: Nolite exaltare cornu.

6 Nolite extollere in alium cornu vestrum: nolite loqui adversus Deum iniquitatem.

7 Quia neque ab Oriente, neque ab Occidente, neque à desertis montibus: quoniam Deus iudex est.

8 Hunc humiliat, & hunc exaltat: quia calix in manu Domini vini meri plenus misto.

9 Et inclinavit ex hoc in hoc: verumtamen sax ejus non est exinanita: bibent omnes peccatores terræ.

10 Ego autem annuntiabo in sæculum: cantabo Deo Jacob.

11 Et omnia cornua peccatorum confringam: & exaltabuntur cornua iusti.

In finem, in Laudibus, Psalmus Asaph,

Canticum ad Assyrios. LXXV.

2 N otus in Judea Deus: in Israël magnam nomen ejus.

3 Et factus est in pace locus ejus: & habitatio ejus in Sion.

* 4.
Reg.
279.

- 4 Ibi confregit potentias arcuum, scutum, gladium, & bellum.
- 5 Illuminasti mirabiliter à montibus æternis: Turbati sunt omnes insipientes corde.
- 6 Dormierunt somnum suum: & nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus suis.
- 7 Ab increpatione tua, Deus Jacob, dormitaverunt, qui ascenderunt equos.
- 8 Tu terribilis es, & quis resistet tibi? ex tunc ira tua.
- 9 De cælo auditum fecisti iudicium: terra tremuit, & quievit.
- 10 Cùm exurgeret in iudicium Deus, ut salvos faceret omnes mansuetos terræ.
- 11 Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi: & reliquæ cogitationis diem festum agent tibi.
- 12 Vovete, & reddite Domino Deo vestro, omnes, qui in circuitu ejus offertis munera.
- 13 Terribili & ei, qui aufert spiritum principum, terribili apud reges terræ.
- 1 In finem, pro Idithun, Psalmus Asaph. LXXVI.
- 2 **V**oce mea ad Dominum clamavi: voce mea ad Deum, & intendit mihi.
- 3 In die tribulationis meæ Deum exquisivi, manibus meis nocte contra eum: & non sum deceptus.
- 4 Renuit consolari anima mea, memor fui Dei, & delectatus sum, & exercitatus sum: & defecit spiritus meus.
- 5 Anticipaverunt vigilias mei: turbatus sum, & non sum locutus.
- 6 Cogitavi dies antiquos: & annos æternos in mente habui.
- 7 Et meditatus sum nocte cum corde meo, & exercitabar, & scopebam spiritum meum.
- 8 Numquid in æternum projiciet Deus: aut non apponet, ut complacior sit adhuc?
- 9 Aut in finem misericordiam suam abscondet, à generatione in generationem?
- 10 Aut obliviscetur misereri Deus? aut continebit in ira sua misericordias suas?
- 11 Et dixi: Nunc cæpi: hæc mutatio dextera excelsi.
- 12 Memor fui operum Domini: quia memor ero ab initio mirabilium tuorum.
- 13 Et meditabor in omnibus operibus tuis: & in adinventionibus tuis exercebor.
- 14 Deus, in sancto via tua: quis Deus magnus sicut Deus noster? tu es Deus, qui facis mirabilia.
- 15 Notam fecisti in populis virtutem tuam:
- 16 Redemisti in brachio tuo populum tuum, filios Jacob, & Joseph.
- 17 Viderunt te aquæ, Deus, viderunt te aquæ: & timuerunt, & turbata sunt abyssi.
- 18 Multitudo sonitus aquarum: vocem dederunt nubes.
- 19 Etenim sagittæ tuæ transeunt: vox tonitru tui in rota.
- Illuxerunt confulcationes tuæ orbi terræ: commota est, & contremuit terra.
- 20 In mari via tua, & semitæ tuæ in aquis multis: & vestigia tua non cognoscuntur.
- 21 * Deduxisti sicut oves populum tuum, in manu Moysi, & Aaron.
- 1 Intellectus Asaph. LXXVII.
- 2 **A**ttendite, popule meus, legem meam: inclinate aurem vestram in verba oris mei.
- 2 Aperiam in parabolis os meum: loquar propositiones ab initio.
- 3 Quanta audivimus, & cognovimus ea: & patres nostri narraverunt nobis.
- 4 Non sunt occultata à filiis eorum, in generatione altera.
- Narrantes laudes Domini, & virtutes ejus, & mirabilia ejus, quæ fecit.
- 5 Et suscitavit testimonium in Jacob: & legem posuit in Israel.
- 6 Quanta mandavit patribus nostris nota facere ea filiis suis: ut cognoscat generatio altera.
- Filii, qui nascuntur, & exurgent, & narrabunt filiis suis:
- 7 Ut ponant in Deo spem suam, & non obliviscantur operum Dei: & mandata ejus exquirant.
- 8 Ne fiant sicut patres eorum: generatio prava, & exasperans.
- Generatio, quæ non direxit cor suum: & non est creditus cum Deo spiritus ejus.
- 9 Filii Ephrem intendentes, & mittentes arcum: conversi sunt in die belli.
- 10 Non custodierunt testamentum Dei, & in lege ejus noluerunt ambulare.
- 11 Et oblii sunt benefactorum ejus, & mirabilium ejus, quæ ostendit eis.
- 12 Coram patribus eorum fecit mirabilia in terra Egypti, in campo Tanæos.
- 13 * Interrupti mare, & perduxit eos: & statuit aquas quasi in utre.
- 14 Et deduxit eos in nube diei: & tota nocte in illuminatione ignis.
- 15 * Interrupti petram in eremo: & adacquavit eos velutin abyssus multa.
- 16 Et eduxit aquam de petra: & deduxit tamquam flumina aquas.
- 17 Et apposuerunt adhuc peccare ei: in iram excitaverunt Excelsum in inacuoso.
- 18 Et tentaverunt Deum in cordibus suis: ut peterent eas animabus suis.
- 19 Et male locuti sunt de Deo, dixerunt: Numquid poterit Deus parare mensam in deserto?
- 20 Quoniam percussit petram, & fluxerunt aquæ, & torrentes inundaverunt.
- Numquid & panem poterit dare, aut parare mensam populo suo?
- 21 * Ideo audivit Dominus, & distulit: & ignis accensus est in Jacob, & ira ascendit in Israel.
- 22 Quia non crediderunt in Deo, nec speraverunt in salutari ejus:
- 23 Et mandavit nubibus desuper, & januas cæli aperuit.
- 24 * Et pluit illis manna ad manducandum, & panem cæli dedit eis.
- 25 * Panem Angelorum manducavit homo: cibaria misit eis in abundantia.
- 26 * Transulit Austrum de cælo: & induxit in virtute sua Africum.
- 27 Et pluit super eos sicut pulverem carnes: & sicut arenam maris volatilia pennata.
- 28 Et ceciderunt in medio castrorum eorum: circa tabernacula eorum.
- 29 Et manducaverunt, & saturati sunt nimis, & desiderium eorum attulit eis.
- 30 Non sunt fraudati à desiderio suo.
- * Adhuc esca eorum erant in ore ipsorum,
- 31 Et ira Dei ascendit super eos.

Et occidit pingues eorum, & electos Israel impedivit.

32 In omnibus his peccaverunt adhuc, & non crediderunt in mirabilibus ejus.

33 Et defecerunt in vanitate dies eorum, & anni eorum cum festinatione.

34 Cum occideret eos, querebant eum, & revertebantur, & diluculo veniebant ad eum.

35 Et rememorati sunt, quia Deus adiutor est eorum, & Deus excelsus redemptor eorum est.

36 Et dilexerunt eum in ore suo, & lingua sua mentiti sunt ei.

37 Cor autem eorum non erat rectum cum eo: nec fideles habiti sunt in testamento ejus.

38 Ipse autem est misericors, & propitius fiet peccatis eorum: & non disperdet eos.

Et abundavit, ut averteret iram suam, & non accendit omnem iram suam.

39 Et recordatus est, quia caro sunt: spiritus vadens, & non rediens.

E Quoties exacerbaverunt eum in deserto? in iram concitaverunt eum in iniquo?

41 Et conversi sunt, & tentaverunt Deum, & sanctum Israel exacerbaverunt.

42 Non sunt recordati manus ejus die, qua redemit eos de manu tribulantis.

43 Sicut posuit in Aegypto signa sua, & prodigia sua in campo Tanecis.

* Exo. 7. 20. 8. 14. 8. 15. 8. 16. 10. 15. 8. 16. Et convertit in sanguinem flumina eorum, & imbres eorum, ne biberent.

45 * Misit in eos canemiam, & comedit eos, & ranam, & disperdidit eos.

46 * Et dedit argenti fructus eorum, & labores eorum locustis.

47 * Et occidit in grandine vineas eorum, & moros eorum in pruina.

48 Et tradidit grandini jumenta eorum, & possessionem eorum igni.

49 Misit in eos iram indignationis suae, indignationem, & iram, & tribulationem: immisiones per angelos malos.

F 50 Viam fecit semitae irae suae, non pepercit a morte animabus eorum, & jumenta eorum in morte conclusit.

* Exo. 12. 29. 51 * Et percussit omne primogenitum in terra Aegypti: primitias omnis laboris eorum in tabernaculis Cham.

52 Et abstulit sicut oves populum suum, & perduxit eos tamquam gregem in deserto.

* Exo. 14. 27. 53 * Et deduxit eos in spe, & non timuerunt: & inimicos eorum operuit mare.

54 Et induxit eos in montem sanctificationis suae, montem, quem acquisivit dextera ejus.

* Jo. 11. 7. 55 * Et ejecit a facie eorum gentes: & sorte divisit eis terram in funiculo distributionis.

55 Et habitare fecit in tabernaculis eorum tribus Israel.

56 Et tentaverunt, & exacerbaverunt Deum excelsum, & testimonia ejus non custodierunt.

57 Et averterunt se, & non servaverunt pactum: quemadmodum patres eorum, conversi sunt in arcum pravam.

58 In iram concitaverunt eum in collibus suis, & in sculptribus suis ad emulationem eum provocaverunt.

59 Audiuit Deus, & sprevit, & ad nihilum redegit valde Israel.

60 * Et repulit tabernaculum Silo, tabernaculum suum, ubi habitavit in hominibus.

61 Et tradidit in captivitate virtutem eorum, & pulchritudinem eorum in manus inimici.

62 Et conclusit in gladio populum suum: & hereditatem suam sprevit.

63 Juvenes eorum comedit ignis: & virgines eorum non sunt lamentatae.

64 Sacerdotes eorum in gladio ceciderunt: & viduae eorum non plorabantur.

65 Et excitatus est tamquam dormiens Dominus, tamquam potens crapulatus a vino.

66 Et percussit inimicos suos in posteriora: opprobrium sempiternum dedit illis.

67 Et repulit tabernaculum Joseph, & tribum Ephraim non elegit:

68 Sed elegit tribum Juda, montem Sion, quem dilexit.

69 Et edificavit sicut unicornium sanctificium suum in terra, quam fundavit in saecula.

70 Et elegit David servum suum, & sustulit eum de gregibus ovium: de postulantibus accepit eum.

71 Pascere Jacob servum suum, & Israel hereditatem suam.

72 Et pavit eos in innocentia cordis sui, & in intellectibus manuum suarum deduxit eos.

1 Psalmus Asaph. LXXVIII.

D Deus venerunt gentes in hereditatem tuam, polluerunt templum sanctum tuum: posuerunt Jerusalem in pomorum custodiam.

2 Posuerunt morticina servorum tuorum, effas volatilibus caeli: carnes sanctorum tuorum bestiis terrae.

3 Effuderunt sanguinem eorum tamquam aquam in circuitu Jerusalem: & non erat, qui sepeliret.

4 Facti sumus opprobrium vicinis nostris: subfannatio, & illusio his, qui in circuitu nostro sunt.

5 Usquequò, Domine, irasceris in finem: accendetur velut ignis zelus tuus?

6 * Effunde iram tuam in gentes, quae te non noverunt: & in regna, quae nomen tuum non invocaverunt.

7 Quia comederunt Jacob, & locum ejus desolaverunt.

8 * Ne memineris iniquitatum nostrarum antiquarum, cito anticipent nos misericordiae tuae: quia pauperes facti sumus nimis.

9 Adjuva nos, Deus salutaris noster, & propter gloriam nominis tui, Domine, libera nos: & propitius esto peccatis nostris, propter nomen tuum.

10 Ne forte dicant in gentibus: Ubi est Deus eorum? & innotescat in nationibus coram oculis nostris.

11 Ultio sanguinis servorum tuorum, qui effusus est: introeat in conspectu tuo gemitus compeditorum.

Secundum magnitudinem brachii tui, poside filios mortificationum.

12 Et redde vicinis nostris septuplum in sinu eorum: improprium ipsorum, quod exprobraverunt tibi, Domine.

13 Nos autem populus tuus, & oves pascuae tuae, confitebimur tibi in saeculum.

In generationem, & generationem annuntiabimus laudem tuam.

1 In finem, pro his, qui commutabuntur, testimonium Alaph. Psalm. LXXIX.

A 2 Qui regis Israel, intende: qui deducis velut ovem Joseph.

3 Qui sedes super cherubim, manifestare coram Ephraim, Benjamin, & Manasse.

Excita potentiam tuam, & veni, ut salvos facias nos.

4 Deus, converte nos: & ostende faciem tuam, & salvi erimus.

5 Domine Deus virtutum, quousque irasceris super orationem servi tui?

B 6 Cibabis nos pane lacrymarum: & potum dabis nobis in lacrymis in mensura?

7 Posuisti nos in contradictionem vicinis nostris: & inimici nostri subannaverunt nos.

8 Deus virtutum, converte nos: & ostende faciem tuam, & salvi erimus.

9 Vineam de Aegypto transtulisti: eiecisti gentes, & plantasti eam.

10 Dux itineris fuisti in conspectu ejus: plantasti radices ejus, & implevit terram.

11 Operuit montes umbra ejus: & arbuta ejus cedros Dei.

C 12 Extendit palmites suos usque ad mare: & usque ad flumen propagines ejus.

13 Ut quid destruxisti materiam ejus: & vindemiant eam omnes, qui pratergre-

diuntur viam.

14 Exterminavit eam aper de silva: & singularis ferus depastus est eam.

15 Deus virtutum, convertere: respice de caelo, & vide, & visita vineam istam.

D 16 Et perforce eam, quam plantavit dextera tua: & super filium hominis, quem confirmasti tibi.

17 Incensa igni, & suffossa ab increpatione vultus tui peribunt.

18 Fiat manus tua super virum dextera tua: & super filium hominis, quem confirmasti tibi.

19 Et non discedimus te, vivificabis nos: & nomen tuum invocabimus.

20 Domine Deus virtutum, converte nos: & ostende faciem tuam, & salvi erimus.

1 In finem, pro torcularibus, Psalmus ipsi Alaph. LXXX.

A 2 Exultate Deo adiutori nostro: jubilate Deo Jacob.

3 Sumite psalmum, & date tympanum: psalterium iucundum cum cithara.

4 Buccinate in Neomenia tuba, in insigni die solemnitatis vestrae.

5 Quia praeceptum in Israel est, & iudicium Deo Jacob.

*Gen. 41. 29. 6 * Testimonium in Joseph posuit illud, cum exiret de terra Aegypti: linguam, quam non noverat, audivit.

7 Divertit ab oneribus dorsum ejus: manus ejus in cophino servierunt.

8 In tribulatione invocasti me, & liberavi te: exaudivi te in abscondito tempestatis: probavi te apud aquam contradictionis.

9 * Audi populus meus, & contestabor te, Israel, si audieris me, * non erit in te deus recens, neque adorabis deum alienum.

11 Ego enim sum Dominus Deus tuus, qui eduxite de terra Aegypti: dilata os tuum, & implebo illud.

12 Et non audivit populus meus vocem

meam: & Israel non intendit mihi.

13 * Et dimisi eos secundum desideria cordis eorum, ibunt in adinventionibus suis.

14 * Si populus meus audisset me: Israel si in viis meis ambulasset:

15 Pro nihilo forsitan inimicos eorum humiliasset: & super tribulantes eos misisset manum meam.

16 Inimici Domini mentiti sunt ei: & erit tempus eorum in saecula.

17 Et cibavit eos ex adipe frumenti: & de petra, melle saturavit eos.

1 Psalmus Alaph. LXXXI.

D 1 Deus stetit in synagoga deorum: in medio autem deos dijudicat.

2 Usquequò judicatis iniquitatem: & facies peccatorum sumitis?

3 Judicate egeno, & pupillo: humilem, & pauperem justifyate.

4 * Bripite pauperem, & egenum de manu peccatoris liberate.

5 Nescierunt, neque intellexerunt, in tenebris ambulantes: movebuntur omnia fundamenta terrae.

6 Ego dixi: Dii estis, & filii Excelsi omnes.

7 Vos autem sicut homines moriemini: & sicut unus de principibus cadetis.

8 Surge, Deus, iudica terram: quoniam tu haereditabis in omnibus gentibus.

1 Canticum Psalmi Alaph. LXXXII.

D 2 Deus, quis similis erit tibi? ne taceas, neque compescaris, Deus.

3 Quoniam ecce inimici tui sonuerunt: & qui oderunt te, extulerunt caput.

4 Super populum tuum malignaverunt consilium, & cogitaverunt adversus Sanctos tuos.

5 Dixerunt: Venite, & disperdamus eos de gente: & non memoretur nomen Israel ultra.

6 Quoniam cogitaverunt unanimiter: simul adversum te testamentum disposuerunt,

7 Tabernacula Idumaeorum, & Ismaelitarum:

8 Moab, & Agareni, Gebal, & Ammon, & Amalec: alienigenae cum habitantibus Tyrum.

9 Etenim Assur venit cum illis: facti sunt in adiutorium filiis Lot.

10 Fac illis sicut Madjan, * & Sisara, sicut Jabin in torrente Cisson.

11 Disperierunt in Endor: facti sunt ut stercus terrae.

12 * Pone principes eorum, sicut Oreb, & Zeb, & Zabee, & Salmana;

13 Omnes principes eorum: qui dixerunt: Haereditate possideamus Sanctuarium Dei.

14 Deus meus, pone illos ut rotam: & sicut stipulam ante faciem venti.

15 Sicut ignis, qui comburit silvam, & sicut flamma comburens montes:

16 Ita persequeris illos in tempestate tua: & in ira tua turbabis eos.

17 Imple facies eorum ignominia: & current nomen tuum, Domine.

18 Erubescant, & conturbentur in saeculum saeculi: & confundantur, & pereant.

19 Et cognoscant, quia nomen tibi Dominus: tu solus Altissimus in omni terra.

* Afo.

14. 15

* Baru.

3. 11.

D

A

* Prov.

14. 11.

B

A

B

* Job.

7. 21

Judic.

1. 5.

C

* 10.

4. 34.

D

- 1 In finem, pro torcularibus filiis Core,
Psalms. LXXXIII.
- A **Q**UAM dilecta tabernacula tua, Domine
virtutum! concupiscit, & deficit
anima mea in atriis Domini.
- 3 Cor meum, & caro mea exultaverunt
in Deum vivum.
- B **E**tenim passer invenit sibi domum, &
turtur nidum sibi, ubi ponat pullos suos.
- Altaria tua, Domine virtutum: rex me-
us, & Deus meus.
- 5 Beati, qui habitant in domo tua, Domi-
ne: in secula seculorum laudabunt te.
- 6 Beatus vir, cuius est auxilium abste:
7 Ascensiones in corde suo disposuit, in
valle lacrymarum in loco, quem posuit.
- C **E**tenim benedictionem dabit legislator,
ibunt de virtute in virtutem: videbitur
Deus decorum in Sion.
- 9 Domine Deus virtutum, exaudi oratio-
nem meam: auribus percipe, Deus Jacob.
- 10 Protector noster aspicere Deus, & respice
in faciem Christi tui.
- D **Q**uia melior est dies una in atriis tuis
super millia.
- Elegi abiectionem esse in domo Dei mei:
magis quam habitare in tabernaculis pec-
catorum.
- 12 Quia misericordiam, & veritatem diligit
Deus: gratiam, & gloriam dabit Dominus.
- 13 Non privabit bonis eos, qui ambulant
in innocentia: Domine virtutum, beatus
homo, qui sperat in te.
- A **I**n finem, filiis Core, Psalmus LXXXIV.
- 2 **B**enedixisti, Domine, terram tuam:
avertisti captivitatem Jacob.
- 3 Remissisti iniquitatem plebis tue: operui-
sti omnia peccata eorum.
- 4 Mitigasti omnem iram tuam: avertisti
ab ira indignationis tue.
- 5 Converte nos, Deus salutaris noster:
& averte iram tuam a nobis.
- B **N**umquid in aeternum irasceris nobis?
aut extends iram tuam a generatione in
generationem?
- 7 Deus, tu conversus vivificabis nos, &
plebs tua letabitur in te.
- 8 Ostende nobis, Domine, misericordiam
tuam: & salutarem tuam da nobis.
- 9 Audiam, quid loquatur in me Domi-
nus Deus: quoniam loquetur pacem in
plebem suam,
- C **E**t super sanctos suos, & in eos, qui con-
vertuntur ad cor.
- 10 Verumtamen propere timentes eum saluta-
re ipsius: ut inhabitet gloria in terra nostra.
- 11 Misericordia, & veritas obviaverunt
sibi: iustitia, & pax osculatae sunt.
- 12 Veritas de terra orta est: & iustitia de
caelo prospexit.
- D **E**tenim Dominus dabit benignitatem:
& terra nostra dabit fructum suum.
- 14 Iustitia ante eum ambulabit: & ponet
in via gressus suos.
- Oratio ipsi David. LXXXV.
- A **I**nclina, Domine, aurem tuam, & exaudi
me, quoniam inops, & pauper sum ego.
- 2 Custodi animam meam, quoniam sanctus
sum: salvum fac servum tuum, Deus meus:
& sperantem in te.
- 3 Miserere mei, Domine, quoniam ad te clamavi
4 tota die: laxifica animam servi tui, quo-
niam ad te, Domine, animam meam levavi.
- 5 Quoniam tu, Domine, suavis, & mitis, & mul-
tem misericordiae omnibus invocantibus te.
- 6 Auribus percipe, Domine, orationem
meam, & intende voci deprecationis meae.
- 7 In die tribulationis meae clamavi ad te:
quia exaudisti me.
- 8 Non est similis tui in diis, Domine, &
non est secundum opera tua.
- 9 Omnes gentes, quascumque fecisti, ve-
nient, & adorabunt coram te, Domine:
& glorificabunt nomen tuum.
- 10 Quoniam magnus es tu, & faciens mira-
bilia: tu es Deus solus.
- 11 Deduc me, Domine, in via tua, & in-
grediar in veritate tua: letetur cor meum,
ut timeat nomen tuum.
- 12 Confitebor tibi, Domine Deus meus,
in toto corde meo, & glorificabo nomen
tuum in aeternum:
- 13 Quia misericordia tua magna est super
me: & eruisti animam meam ex inferno
inferiori.
- 14 Deus, iniqui insurrexerunt super me, &
synagoga potentium quaesierunt animam me-
am: & non propoluerunt te in conspectu suo.
- 15 Et tu, Domine Deus, miserator, & miseri-
cors, & patiens, & multae misericordiae, & verax,
- D **R**espice in me, & miserere mei, da
imperium tuum puero tuo: & salvum fac
filium ancillae tuae.
- 17 Fac mecum signum in bonum, ut videant
qui oderunt me, & confundantur: quoniam
tu, Domine, adjuvisti me, & consolatus es me.
- A **F**iliis Core, Psalmus Cantici. LXXXVI.
- 2 **F**undamenta eius in montibus sanctis:
diligit Dominus portas Sion super om-
nia tabernacula Jacob.
- 3 Gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei.
- 4 Memor ero Rahab, & Babylonis scien-
tium me.
- Ecce alienigenae, & Tyrus, & populus
Aethiopum, hi fuerunt illic.
- 5 Numquid Sion dicet: Homo, & homo na-
tus est in ea, & ipse fundavit eam Altissimus?
- B **D**ominus narrabit in scripturis populo-
rum, & principum, horum, qui fuerunt in ea.
- 7 Sicut latantium omnium habitatio est in te.
- Canticum Psalmi,
- 1 Filiis Core, in finem, pro Maheleth ad res-
pondendum, intellectus Eman Ezrahitarum.
- LXXXVII.
- A **D**omine Deus salutis meae, in die cla-
mavi, & nocte coram te.
- 3 Intret in conspectu tuo oratio mea: in-
clina aurem tuam ad precem meam.
- 4 Quia repleta est malis anima mea: & vita
mea inferno appropinquavit.
- 5 Estimatus sum cum descendentibus in lacum:
6 Factus sum sicut homo sine adiutorio,
inter mortuos liber.
- Sicut vulnerati dormientes in sepulchris,
quorum non es memor amplius: & ipsi de
manu tua repulsi sunt.
- B **P**oluerunt me in lacu inferiori: in te-
nebris, & in umbra mortis.
- 8 Super me confirmatus est furor tuus:
& omnes fluctus tuos induxisti super me.

9 Longè fecisti notos meos à me : posuerunt me abominationem sibi.

10 Traditus sum, & non egrediebar : oculi mei languerunt præ inopia.

Clamavi ad te, Domine, tota die : expandi ad te manus meas.

C 11 Numquid mortuis facies mirabilia : aut medici suscitabunt, & confitebuntur tibi ?

12 Numquid narrabit alicui in sepulchro misericordiam tuam, & veritatem tuam in perditione ?

13 Numquid cognoscuntur in tenebris mirabilia tua : & iustitia tua in terra oblivionis ?

14 Et ego ad te, Domine, clamavi : & manè oratio mea præveniet te.

15 Ut quid, Domine, repellis orationem meam : avertis faciem tuam à me ?

D 16 Pauper sum ego, & in laboribus à juventute mea : exaltatus autem, humiliatus sum, & conturbatus.

17 In me transierunt ira tua, & terrores tui conturbaverunt me.

18 Circumdederunt me sicut aqua tota die : circumdederunt me simul.

19 Elongasti me amicum, & proximum, & notos meos à miseria.

A 1 Intellectus Ethan Ezrahitæ. LXXXVIII.

2 **M**isericordias Dñi in æternum cantabo. In generationem, & generationem annuntiabo veritatem tuam in ore meo.

3 Quoniam dixisti : In æternum misericordia edificabitur in cælis : præparabitur veritas tua in eis.

* Reg 7. 3. 4 Dissolvi testamentum electis meis : * Juravi David servo meo : usque in æternum præparabo semen tuum.

5 Et edificabo in generationem, & generationem semen tuum.

6 Confitebuntur cæli mirabilia tua, Dñe : etenim veritatem tuam in ecclesia Sanctorum.

B 7 Quoniam quis in nubibus æquabitur Domino : similis erit Deo in filiis Dei ?

8 Deus, qui glorificatur in consilio Sanctorum : magnus, & terribilis super omnes, qui in circuitu ejus sunt.

9 Domine Deus virtutum, quis similis tibi ? potens es, Dñe, & veritas tua in circuitu tuo.

10 Tu dominaris potestati maris : motum autem fluctuum ejus tu mitigas.

11 Tu humiliasti sicut vulneratum, superbum : in brachio virtutis tuæ dispersisti inimicos tuos.

* Gen. 1. 2. 12 * Tui sunt cæli, & tua est terra, orbem terræ, & plenitudinem ejus tu fundasti : aquilonem, & mare tu creasti.

C 13 Thabor, & Hermon in nomine tuo exultabunt : tuum brachium cum potentia.

14 Firmetur manus tua, & exaltetur dextera tua : iustitia, & iudicium præparatio sedis tuæ.

15 Misericordia, & veritas præcedent faciem tuam : beatus populus, qui scit jubilationem.

16 Dñe, in lumine vultus tui ambulabunt,

17 Et in nomine tuo exultabunt tota die, & in iustitia tua exaltabuntur.

18 Quoniam gloria virtutis eorum tu es : & in benepalacio tuo exaltabitur cornu nostrum.

19 Quia Domini est assumptio nostra, & sancti Israel regis nostri.

20 Tunc locutus es in visione Sanctis tuis, & dixisti : Posui adjutorium in potente, & exaltavi electum de plebe mea.

21 * Inveni David servum meum : oleo sancto meo unxi eum.

22 Manus enim mea auxiliabitur ei, & brachium meum confortabit eum.

23 Nihil proficiet inimicus in eo, & filius iniquitatis non apponet nocere ei.

24 Et concidam à facie ipsius inimicos ejus : & odientes eum in fugam convertam.

25 Et veritas mea, & misericordia mea cum ipso : & in nomine meo exaltabitur cornu ejus.

26 Et ponam in mari manum ejus, & in fluminibus dexteram ejus.

27 Ipse invocabit me : Pater meus est tu Deus meus, & susceptor salutis meæ.

28 Et ego primogenitum ponam illum : excelsum præ regibus terræ.

29 In æternum servabo illi misericordiam meam, & testamentum meum fidei ipsi.

30 Et ponam in sæculum sæculi semen ejus, & thronum ejus sicut dies cæli.

31 Si autem dereliquerint filii ejus legem meam : & in iudiciis meis non ambulaverint.

32 Si iustitias meas profanaverint, & mandata mea non custodierint.

33 Visitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum.

34 Misericordiam autem meam non dispergam ab eo : neque nocebo in veritate mea.

35 Neque profanabo testamentum meum, & quæ procedunt de labiis meis, non faciam irrita.

36 Semel juravi in sancto meo, si David mentiar : 37 semen ejus in æternum manebit.

38 Et thronus ejus sicut sol in conspectu meo, * & sicut luna perfecta in æternum,

& testis in cælo fidelis.

39 Tu verò repulisti, & despectisti : distulisti Christum tuum.

40 Everisti testamentum servi tui : profanasti in terra sanctuarium ejus.

41 Destruixisti omnes pedes ejus : posuisti firmamentum ejus formidinem.

42 Diripuerunt eum omnes transeuntes : factus est opprobrium vicinis suis.

43 Exaltasti dexteram deprimentium eum : latificasti omnes inimicos ejus.

44 Avertisti adjutorium gladii ejus, & non es auxiliatus ei in bello.

45 Destruixisti eum ab emundatione, & sedem ejus in terram collidisti.

46 Minorasti dies temporis ejus : perdidisti eum confusione.

47 Usquequid, Domine, avertis in finem : exardescit sicut ignis ira tua ?

48 Memorare, quæ mea substantia : numquid enim vane constituisti omnes filios hominum ?

49 Quis est homo, qui vivet, & non videbit mortem : eruet animam suam de manu inferi ?

50 Ubi sunt misericordia tuæ antiquæ, Domine, * sicut jurasti David in veritate tua ?

51 Memor esto, Domine, opprobrii servorum tuorum (quod continui in sinu meo) multarum gentium.

52 Quod exprobraverunt inimici tui, Domine, quod exprobraverunt commutationem Christi tui.

53 Benedictus Dñs in æternum : fiat, fiat.

* Reg 6. 1.
11.
D
Alfor.
13. 22

E

* Reg 7. 6.
F

G

* Reg 7. 11.

A ¹ Oratio Moyfi hominis Dei. LXXXIX.

Domine, refugium factus es nobis : à generatione in generationem .

² Priusquam montes fierent, aut formaretur terra, & orbis : à sæculo, & usque in sæculum tu es Deus .

³ Ne avertas hominem in humilitatem : & dixisti : Convertimini filii hominum .

⁴ Quoniam mille anni ante oculos tuos, tamquam dies hesternæ, quæ præterit .

⁵ Et custodia in nocte, quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt .

B ⁶ Mane sicut herba transeat, manè floreat, & transeat : vespere decidat, induet, & arescat .

⁷ Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus .

⁸ Posuisti iniquitates nostras in cōspectu tuo : scelum nostrum in illuminatione vultus tui .

⁹ Quoniam omnes dies nostri defecerunt : & in ira tua defecimus .

¹⁰ Anni nostri sicut aranea meditabuntur : * dies annorum nostrorum in ipsis, septuaginta anni .

C ¹¹ Si autem in potentatibus, octoginta anni : & amplius eorum, labor, & dolor .

Quoniam supervenit mansuetudo, & corripimur .

¹² Quis novit potestatem iræ tuæ, & prae-
tioris tuo iram tuam dinumerare ?

¹³ Dexteram tuam sic notam fac, & eruditos corde in sapientia .

D ¹⁴ Convertere, Domine, usquequò ? & deprecabilis esto super servos tuos .

¹⁵ Repleti sumus mane misericordia tua : & exultavimus, & delectati sumus omnibus diebus nostris .

¹⁶ Læti sumus pro diebus, quibus nos humiliasti : annis, quibus vidimus mala .

¹⁷ Respice in servos tuos, & in opera tua : & dirige filios eorum .

¹⁸ Et sit splendor Domini Dei nostri super nos, & opera manuum nostrarum dirige super nos : & opus manuum nostrarum dirige .

A ¹ Laus Cantici David. XC.

Qui habitat in adjutorio Altissimi, in protectione Dei cæli commorabitur .

² Dicit Domino : Susceptor meus es tu, & refugium meum : Deus meus, sperabo in eum .

³ Quoniam ipse liberavit me de laqueo venantium, & à verbo aspero .

⁴ Scapulis suis obumbrabit tibi : & sub pennis ejus sperabis .

B ⁵ Scuto circumdabit te veritas ejus : non timebis à timore nocturno .

⁶ A sagitta volante in die, à negotio perambulante in tenebris : ab incursu, & demonio meridiano .

⁷ Cadent à latere tuo mille, & decem millia à dextris tuis : ad te autem non appropinquabit .

⁸ Verumtamen oculis tuis considerabis : & retributionem peccatorum videbis .

C ⁹ Quoniam tu es, Domine, spes mea : altissimum posuisti refugium tuum .

¹⁰ Non accedet ad te malum, & flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo .

¹¹ * Quoniam Angelis suis mandavit de te : ut custodiant te in omnibus viis tuis .

¹² In manibus portabunt te : ne forte offendas ad lapidem pedem tuum .

D ¹³ Super aspidem, & basiliscum ambulabis .

& conculcabis leonem, & draconem .

¹⁴ Quoniam in mesperavit, libero eum : protega eum, quoniam cognovit nomen meum .

¹⁵ Clamabit ad me, & ego exaudiam eum, cum ipso sum in tribulatione : eripiam eum, & glorificabo eum .

¹⁶ Longitudine dierum replebo eum : & ostendam illi salutarem meum .

Psalmus Cantici,

In die Sabbati. XCI.

¹ **B**onum est confiteri Domino, & psallere nomini tuo, Altissime .

² Ad annuntiandum manè misericordiam tuam, & veritatem tuam per noctem .

³ In decachordo psalterio : cum cantico in cithara .

⁴ Quia delectasti me, Domine, in factura tua : & in operibus manuum tuarum exultabo .

⁵ Quam magnificata sunt opera tua, Domine ! nimis profunda factæ sunt cogitationes tuæ .

⁶ Vir insipiens non cognosceat : & stultus non intelliget hæc .

⁷ Cum exorti fuerint peccatores sicut sonitum : & apparuerint omnes, qui operantur iniquitatem .

⁸ Ut intereat in sæculum sæculi : tu autem Altissimus in æternum, Domine .

⁹ Quoniam ecce inimici tui, Domine, quoniam ecce inimici tui peribunt : & dispergentur omnes, qui operantur iniquitatem .

¹⁰ Et exaltabitur sicut unicornis cornu meum : & senectus mea in misericordia uberi .

¹¹ Et desepxit oculus meus inimicos meos : & in insurgentibus in me malignantibus audierit auris mea .

¹² Justus ut palma florebit : sicut cedrus Libani multiplicabitur .

¹³ Plantati in domo Domini : in atriis domus Dei nostri floreant .

¹⁴ Adhuc multiplicabuntur in senectute uberi : & bene patientes erunt, ut annuntient .

¹⁵ Quoniam rectus Dominus Deus noster : & non est iniquitas in eo .

¹⁶ Laus Cantici ipsi David in die ante sabbatum, quando fundata est terra. XCII.

¹ **D**ominus regnavit, decorem indutus est : indutus est Dominus fortitudinem, & præcinxit se .

² Etenim firmavit orbem terræ, qui non commovebitur .

³ Parata sedes tua extunc : à sæculo tu es .

⁴ Elevaverunt flumina, Domine : elevaverunt flumina vocem suam .

⁵ Elevaverunt flumina fluctus suos : à vocibus aquarum multarum .

⁶ Mirabiles elationes maris : mirabilis in altis Dominus .

⁷ Testimonia tua credibilia facta sunt nimis : domum tuam decet sanctitudo, Domine, in longitudinem dierum .

Psalmus ipsi David,

Quarta sabbati. XCIII.

¹ **D**eus ultionum Dominus : Deus ultionum liberè egit .

² Exaltare, qui judicas terram : redde retributionem superbis .

³ Usquequò peccatores, Domine, usquequò peccatores gloriabuntur, & loquentur iniquitatem : lo-

quenter omnes, qui operantur in iustitiam ?
 5 Populum tuum, Domine, humiliaverunt : & hereditatem tuam vexaverunt.

6 Viduam, & advenam interfecerunt : & pupillos occiderunt.

7 Et dixerunt : Non videbit Dominus, nec intelliget Deus Jacob.

8 Intelligite insipientes in populo, & stulti aliquando sapite.

9 Qui plantavit aurem, non audiet ? aut, qui finxit oculum, non considerat ?

10 Qui corripit gentes, non arguet : qui docet hominem scientiam ?

11 Dominus scit cogitationes hominum, quoniam vanae sunt.

12 Beatus homo, quem tu erudieris, Domine, & de lege tua docueris eum.

13 Ut mitiges ei a diebus malis : donec fodiatur peccatori fovea.

14 Quia non repellit Dominus plebem suam : & hereditatem suam non derelinquet.

15 Quoadusque iustitia convertatur in iudicium : & qui iuxta illam, omnes qui recto sunt corde.

16 Quis confurget mihi adversus malignantes ? aut quis stabit mecum adversus operantes iniquitatem ?

17 Nisi quia Dominus adjuvit me : paulominus habitasset in inferno anima mea.

18 Si dicebam : Motus est pes meus : misericordia tua, Domine, adjuvabat me.

19 Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuae latificaverunt animam meam.

20 Numquid adhaeret tibi sedes iniquitatis : qui fingis laborem in praecepto ?

21 Captabunt in animam iusti, & sanguinem innocentem condemnabunt.

22 Et factus est mihi Dominus in refugium : & Deus meus in adiutorium spei meae.

23 Et reddet illis iniquitatem ipsorum, & in malitia eorum disperdet eos : disperdet illos Dominus Deus noster.

Laus Cantici ipsi David. XCIV.

1 Venite, exultemus Domino : jubilemus Deo salutaris nostro.

2 Praeoccupemus faciem ejus in confessione, & in psalmis jubilemus ei.

3 Quoniam Deus magnus Dominus, & rex magnus super omnes deos.

4 Quia in manu ejus sunt omnes fines terrae : & altitudines montium ipsius sunt.

5 Quoniam ipse est mare, & ipse fecit illud, & siccam manus ejus formaverunt.

6 Venite, adoremus, & procidamus, & ploremus ante Dominum, qui fecit nos.

7 Quia ipse est Dominus Deus noster, & nos populus pascuae ejus, & oves manus ejus.

8 Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra,

9 Sicut in irratione secundum diem tentationis in deserto : ubi tentaverunt me patres vestri, probaverunt me, & viderunt opera mea.

10 Quadraginta annis offensus fui generationi illi, & dixi : Semper hi errant corde,

11 Et isti non cognoverunt vias meas, ut juravi in ira mea : Si introibunt in requiem meam.

* Num.

14. 8.

* Heb.

4. 3.

Canticum ipsi David,
 Quando domus edificabatur post captivitatem. (1. Par. 15.) XCV.

1 Cantate Domino canticum novum : cantate Domino omnis terra.

2 Cantate Domino, & benedicite nomini ejus : annuntiate de die in diem salutare ejus.

3 Annuntiate inter gentes gloriam ejus, in omnibus populis mirabilia ejus.

4 Quoniam magnus Dominus, & laudabilis nimis : terribilis est super omnes deos.

5 Quoniam omnes dii gentium demonia : Dominus autem coelos fecit.

6 Confessio, & pulchritudo in conspectu ejus : sanctimonia, & magnificentia in sanctificatione ejus.

7 Afferte Domino patriam gentium, afferte Domino gloriam, & honorem : afferte Domino gloriam nomini ejus.

8 Tollite hostias, & introite in atria ejus : adorate Dominum in atrio sancto ejus.

9 Commoveatur a facie ejus universa terra : dicite in gentibus, quia Dominus regnavit.

10 Etenim correxit orbem terrae, qui non commovebitur : iudicabit populos in aequitate.

11 Latentur coeli, & exultet terra, commoveatur mare, & plenitudo ejus : gaudebunt campi, & omnia, quae in eis sunt.

12 Tunc exultabunt omnia ligna silvarum a facie Domini, quia venit : quoniam venit iudicare terram.

13 Iudicabit orbem terrae in aequitate, & populos in veritate sua.

Huic David,

Quando terra ejus restituta est. XCVI.

1 Dominus regnavit, exultet terra : latentur insulae multae.

2 Nubes, & caligo in circuitu ejus : iustitia, & iudicium correctio sedis ejus.

3 Ignis ante ipsum praecedet, & inflammabit in circuitu inimicos ejus.

4 Illuxerunt fulgura ejus orbi terrae : vidit, & commota est terra.

5 Montes sicut cera fluxerunt a facie Domini : a facie Domini omnis terra.

6 Annuntiaverunt coeli iustitiam ejus, & viderunt omnes populi gloriam ejus.

7 Confundantur omnes, qui adorant sculpilia, & qui gloriantur in simulacris suis.

8 Adorate eum omnes angeli ejus : audit, & letata est Sion.

Et exultaverunt filiae Judae, propter iudicia tua, Domine.

9 Quoniam tu Dominus altissimus super omnem terram : nimis exaltatus es super omnes deos.

10 Qui diligitis Dominum, odite malum : custodit Dominus animas sanctorum suorum de manu peccatoris liberabit eos.

11 Lux orta est iusto, & rectis corde letitia.

12 Latamini iusti in Domino, & confitemini memoriae sanctificationis ejus.

1 Psalms ipsi David. XCVII.

1 Cantate Domino canticum novum : quia mirabilia fecit.

Salvavit sibi dextera ejus, & brachium sanctum ejus.

2 Notum fecit Dominus salutare suum : in conspectu gentium revelavit iustitiam suam.

3 Recordatus est misericordiae suae, & veritatis suae domui Israel.

A

B

C

A

B

* Exo.

20. 4.

Levit.

26. 1.

Deut.

5. 8.

* Heb.

1. 6.

* A-

mos

5. 15

Rom.

12. 9.

A

* Isai.

54. 10.

& 61. 8

4 Viderunt omnes termini terræ, salutare Dei nostri.

B 5 Jubilate Deo omnis terra : cantate, & exultate, & psallite.

6 Psallite Domino in cithara, in cithara, & voce psalmi : in tubis ductilibus, & voce tubæ cornæ.

7 Jubilate in conspectu regis Domini : moveatur mare, & plenitudo ejus : orbis terrarum, & qui habitant in eo.

8 Flumina plaudent manu, simul montes exultabunt à conspectu Domini : quoniam venit judicare terram.

9 Judicabit orbem terrarum in justitia, & populos in æquitate.

A 1 Psalmus ipsi David. XCVIII.

Dominus regnavit, irascantur populi : qui sedet super cherubim, moveatur terra.

2 Dominus in Sion magnus, & excelsus super omnes populos.

3 Confiteantur nomini tuo magno : quoniam terribile, & sanctum est, & honor regis judicium diligit.

4 Tu parasti directiones : judicium, & justitiam in Jacob tu fecisti.

B 5 Exaltate Dñm Deum nostrum, & adorate scabellum pedum ejus : quoniam sanctum est.

6 Moyses, & Aaron in sacerdotibus ejus : & Samuel inter eos, qui invocant nomen ejus.

7 Invocabant Dominum, & ipse exaudiebat eos : in columna nubis loquebatur ad eos.

8 Custodiebant testimonia ejus, & præceptum, quod dedit illis.

8 Domine Deus noster, tu exaudiebas eos : Deus, tu propitius fuisti eis, & ulciscens in omnes ad inventiones eorum.

9 Exaltate Dominum Deum nostrum, & adorate in monte sancto ejus : quoniam sanctus Dominus Deus noster.

A 1 Psalmus in confessione. XCIX.

Jubilate Deo omnis terra : servite Domino in lætitia.

2 Introite in conspectu ejus, in exultatione.

3 Scitote, quoniam Dominus ipse est Deus : ipse fecit nos, & non ipsi nos.

4 Populus ejus, & oves pascuæ ejus : introire portas ejus in confessione, atria ejus in hymnis, confitemini illi.

B 5 Laudate nomen ejus : quoniam suavis est Dominus, in æternum misericordia ejus, & usque in generationem, & generationem veritas ejus.

A 1 Psalmus ipsi David. C.

Misericordiam, & judicium cantabo tibi, Domine.

2 Psallam, & intelligam in via immaculata, quando venies ad me.

3 Perambulabam in innocentia cordis mei : in medio domus meæ.

4 Non proponebam ante oculos meos rem injustam : facientes prævaricationes odivi.

5 Non adhesit mihi cor pravam : declinantem à me malignum non cognoscebam.

B 6 Detraherentem secretò proximo suo, hunc persequabar.

7 Superbo oculo, & insatiabili corde, cum hoc non edebam.

8 Oculi mei ad fideles terræ, ut sedeant mecum : ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat.

7 Non habitabit in medio domus meæ, qui facit superbiam : qui loquitur iniqua, non direxit in conspectu oculorum meorum.

8 In matutino interficiebam omnes peccatores terræ : ut disperderem de civitate Domini omnes operantes iniquitatem.

1 Oratio pauperis,

Cum anxius fuerit, & in conspectu Domini effuderit precem suam. CI.

2 Domine, exaudi orationem meam : & clamor meus ad te veniat.

3 Non avertas faciem tuam à me : in quacunque die tribulor, inclina ad me aurem tuam.

In quacunque die invocavero te, velociter exaudi me.

4 Quia defecerunt sicut fumus dies mei, & ossa mea sicut cremum aruerunt.

5 Percussus sum ut fenum, & aruit cor meum : quia oblitus sum comedere panem meum.

6 A voce gemitus mei, adhesit os meum carni meæ.

7 Similis factus sum pellicano solitudinis : factus sum sicut nycticorax in domicilio.

8 Vigilavi, & factus sum sicut passer solitarius in tecto.

9 Tota die exprobrabant mihi inimici mei, & qui laudabant me, adversum me jurabant.

10 Quia cinerem tamquam panem manducabam : & potum meum cum fletu miscebam.

11 A facie iræ, & indignationis tuæ, quia elevans allisisti me.

12 Dies mei sicut umbra declinaverunt : & ego sicut fenum arui.

13 Tu autem, Domine, in æternum permanes : & memoriale tuum in generationem, & generationem.

14 Tu exurgens misereberis Sion : quia tempus miserendi ejus, quia venit tempus.

15 Quoniam placuerunt servis tuis lapides ejus : & terræ ejus miserebuntur.

16 Et timebunt gentes nomen tuum, Domine, & omnes reges terræ gloriam tuam.

17 Quia edificavit Dominus Sion : & videbitur in gloria sua.

18 Respexit in orationem humilium, & non sprexit precem eorum.

19 Scribantur hæc in generatione altera : & populus, qui creabitur, laudabit Dominum.

20 Quia prospexit de excelsu sancto suo : Dominus de cælo in terram aspexit.

21 Ut audiret gemitus compeditorum : ut solveret filios interemptorum.

22 Ut annuntiaret in Sion nomen Domini, & laudem ejus in Jerusalem.

23 In conveniendo populos in unum, & reges ut serviant Domino.

24 Respondit ei in via virtutis suæ : Paucitatem dierum meorum nuntia mihi.

25 Ne revoces me in dimidio dierum meorum : in generationem, & generationem anni tui.

26 Initio tu Domine, terram fundasti : & opera manuum tuarum sunt cæli.

27 Ipsi peribunt, tu autem permanes : & omnes sicut vestimentum veterascent.

28 Et sicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur : tu autem idem ipse es, & annui non deficient.

29 Filii servorum tuorum habitabunt : & semen eorum in sæculum dirigetur.

Ipsi David. CII.

A **B**enedic, anima mea, Domino : & omnia, quæ intra me sunt, nomini sancto ejus.

2 Benedic, anima mea, Domino : & noli obliuisci omnes retributiones ejus.

3 Qui propiciatur omnibus iniquitatibus tuis : qui sanat omnes infirmitates tuas.

4 Qui redimit de interitu vitam tuam : qui coronat te in misericordia, & miserationibus.

B **5** Qui replet in bonis desiderium tuum : retriouabitur ut aquilæ iuuentus tua.

6 Faciens misericordias Dominus, & iudicium omnibus injuriam patientibus.

7 Notas fecit vias suas Moysi : filiis Israel voluntates suas.

8 * Misericors, & misericors Dominus : longanimis, & multum misericors.

9 Non in perpetuum irascetur : neque in æternum comminabitur.

10 Non secundum peccata nostra fecit nobis : neque secundum iniquitates nostras retribuit nobis.

11 Quoniam secundum altitudinem cæli à terra : corroborauit misericordiam suam super timentes se.

C **12** Quantum distat Ortus ab Occidente, longè fecit à nobis iniquitates nostras.

13 Quomodo miseretur pater filiorum, misertus est Dominus timentibus se : quoniam ipse cognouit signum nostrum.

14 Recordatus est, quoniam pulvis sumus : homo, sicut sænum dies ejus, tamquam flos agri sic efflorescit.

15 Quoniam spiritus pertransibit in illo & non subsistet : & non cognoscat amplius locum suum.

16 Misericordia autem Domini ab æterno, & usque in æternum super timentes eum.

17 Et iustitia illius in filios filiorum, his, qui seruant testamentum ejus :

D **18** Et memores sunt mandatorum ipsius, ad faciendum ea.

19 Dominus in cælo parauit sedem suam : & regnum ipsius omnibus dominabitur.

20 Benedicite Domino omnes Angeli ejus, potentes virtute, facientes verbum illius, ad audiendam vocem sermonum ejus.

21 Benedicite Domino omnes virtutes ejus : ministri ejus, qui faciunt voluntatem ejus.

22 Benedicite Domino omnia opera ejus : in omni loco dominationis ejus, benedic, anima mea, Domino.

Ipsi David. CIII.

A **B**enedic, anima mea, Domino : Domine Deus meus, magnificatus es vehementer.

2 Confessionem, & decorem induisti, amictus lumine sicut vestimento.

3 Extendens cælum sicut pellem : qui tegis aquis superiora ejus.

4 * Qui ponis nubem ascensum tuum : qui ambulat super pennas ventorum.

5 * Qui facis angelos tuos, spiritus : & ministros tuos, ignem urentem.

6 Qui fundasti terram super stabilitatem suam : non inclinabitur in sæculum sæculi.

7 Abyssus sicut vestimentum, amictus ejus : super montes stabunt aquæ.

8 Ab increpatione tua fugient : à voce tonitru tui formidabunt.

9 Ascendunt montes, & descendunt campi : in locum, quem fundasti eis.

9 Terminum posuisti, quem non transgredientur : neque convertentur operire terram.

10 Qui emittis fontes in conuallibus : inter medium montium pertransibunt aquæ.

11 Potabunt omnes bestia agri : expectabunt onagri in siti sua.

12 Super ea volucres cæli habitabunt : de medio petrarum dabunt voces.

13 Rigans montes de superioribus suis : de fructu operum tuorum satiabitur terra.

14 Producent fœnum iumentis, & herbam seruituti hominum.

15 Ut educas panem de terra, & vinum lætificet cor hominis.

16 Ut exhilaret faciem in oleo, & panis cor hominis confirmet.

17 Saturabuntur ligna cæpi, & cedri Libani, quas plantauit : illic passeris nidificabunt.

18 Herodii domus dux est eorum : montes excelsi cervis : petra refugium herinacis.

19 Fecit lunam in tempora : sol cognouit occasum suum.

20 Posuisti tenebras, & facta est nox : in ipsa pertransibunt omnes bestia silvæ.

21 Catuli leonum rugientes, ut rapiant, & quarant à Deo escam sibi.

22 Ortus est sol, & congregati sunt : & in cubilibus suis collocabuntur.

23 Exibit homo ad opus suum, & ad operationem suam usque ad vesperum.

24 Quam magnificata sunt opera tua, Domine ! omnia in sapientia fecisti : impleta est terra possessione tua.

25 Hoc mare magnum, & spatiosum manibus : illic reptilia, quorum non est numerus.

26 Animalia pusilla cum magnis : illic naues pertransibunt.

27 Draco iste, quem formasti ad illudendum ei : te expectant, ut des illis escam in tempore.

28 Dant te illis, colligent aperiente te manum tuam, omnia implebuntur bonitate.

29 Avertente autem te faciem, turbabuntur : auferes spiritum eorum, & deficient, & in pulverem suum reuertentur.

30 Emitte spiritum tuum, & creabuntur, & renovabis faciem terre.

31 Significatio Domini in sæculum : latabitur Dominus in operibus suis.

32 Qui respicit terram, & facit eam tremere : qui tangit montes, & fumigant.

33 * Cantabo Domino in vita mea : psallam Deo meo, quamdiu sum.

34 Jucundum sit ei eloquium meum : ego verò delectabor in Domino.

35 Deficiant peccatores à terra, & iniqui, ita ut non sint : benedic, anima mea, Domino.

Alleluja. (1. Par. 16. 8.) CIV.

1 **C**onfitemini Dño, & invocate nomen ejus : annuntiate inter gentes opera ejus.

2 Cantate ei, & psallite ei : narrate omnia mirabilia ejus.

3 Laudamini in nomine sancto ejus : lætentur cor querentium Dominum.

4 Querite Dominum, & confirmamini : querite faciem ejus semper.

5 Mementote mirabilia ejus, quæ fecit prodigia ejus, & iudicia oris ejus.

6 Semen Abraham, servi ejus : filii Jacob electi ejus.

* Num
14. 18.

* Heb.
1. 7.

* Infr.
14. 1.

A
1. Par.
16. 8.
11. 4.

	7 Ipse Dominus Deus noster : in universa terra iudicia ejus.	42 * Quoniam memor fuit verbi sancti sui, quod habuit ad Abraham puerum suum.	* Gen. 17. 7.
	8 Memor fuit in seculum testamenti sui : verbi, quod mandavit in mille generationes.	43 Et eduxit populum suum in exultatione, & electos suos in leticia.	
* Gen. 27. 16.	9 * Quod disposuit ad Abraham : & iuramenti sui ad Isaac.	44 Et dedit illis regiones gentium : & labores populorum possederunt.	
	10 Et statuit illud Jacob in præceptum : & Israel in testamentum æternum :	45 Ut custodiant justificationes ejus ; & legem ejus requirant.	
	11 Dicens : Tibi dabo terram Chanaan ; funiculum hereditatis vestræ :	Alleluja. (Judith. 13. 21.) CV.	
B	12 Cum essent numero brevi, paucissimi, & incolæ ejus.	1 C Onfitemini Domino, quoniam bonus : quoniam in seculum misericordia ejus.	A
	13 Et pertransierunt de gente in gentem ; & de regno ad populum alterum.	2 * Quis loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudes ejus ?	* Jud. 13. 2. Eccl. 4. 5.
	14 Non reliquit hominem nocere eis : & corripuit pro eis reges.	3 Beati, qui custodiunt iudicium ; & faciunt iustitiam in omni tempore.	
* 1. Reg. 1. 14. 1. Par. 16. 22.	15 * Nolite tangere Christos meos : & in prophetis meis nolite malignari.	4 Memento nostri, Domine, in beneplacito populi tui : visita nos in salutari tuo.	
* Gen. 27. 36. * Gen. 29. 20.	16 Et vocavit famem super terram : & omnem firmamentum panis contrivit.	5 Ad videndum in bonitate electorum tuorum, ad latandum in leticia gentis tuæ : ut lauderis cum hereditate tua.	
	17 Misit ante eos * virum : in servum venundatus est Joseph :	6 * Peccavimus cum patribus nostris : injuste egimus, iniquitatem fecimus.	* Jud. 7. 19.
	18 * Humiliaverunt in compedibus pedes ejus : ferrum pertransiit animam ejus ;	7 Patres nostri in Ægypto non intellexerunt mirabilia tua : non fuerunt memores multitudinis misericordiæ tuæ.	B
* Gen. 41. 14.	19 Donec veniret verbum ejus. Eloquium Domini inflammavit eum :	Et irritaverunt ascendentes in mare, Mare rubrum.	
	20 * Misit rex, & solvit eum ; princeps populorum, & dimisit eum.	8 Et salvavit eos propter nomen suum : ut notam faceret potentiam suam.	
C	21 Constituit eum dominum domus suæ : & principem omnis possessionis suæ.	9 * Et increpuit mare rubrum ; & exsiccatum est : & deduxit eos in abyssi sicut in deserto.	* Exo. 14. 2.
* Gen. 46. 6.	22 Ut erudiret principes ejus sicut semetipsum : & senes ejus prudentiam doceret.	10 Et salvavit eos de manu odientium : & redemit eos de manu inimici.	
1. 7. 1. Reg. 17.	23 * Et intravit Israel in Ægyptum : & Jacob accola fuit in terra Cham.	11 * Et operuit aqua tribulantes eos : unus ex eis non remansit.	* Exo. 14. 27.
	24 * Et auxit populum suum vehementer : & firmavit eum super inimicos ejus.	12 Et crediderunt verbis ejus : & laudaverunt laudem ejus.	
* Exo. 1. 10. 4. 19. 7. 10. 10. 2. * Exo. 7. 3. 8. 6. * Exo. 8. 16.	25 Convertit cor eorum, ut odirent populum ejus : & dolum facerent in servos ejus.	13 Cito fecerunt, oblii sunt operum ejus : & non sustinuerunt consilium ejus.	
	26 * Misit Moysen servum suum : Aaron, quem elegit ipsum.	14 * Et concupierunt concupiscentiam in deserto : & tentaverunt Deum in iniquo.	C
	27 * Posuit in eis verba signorum suorum, & prodigiorum in terra Cham.	15 * Et dedit eis petitionem ipsorum : & misit saturitatem in animas eorum.	* Exo. 17. 2. * Num. 16. 31.
	28 * Misit tenebras, & obscuravit : & non exacerbavit sermones suos.	16 Et irritaverunt Moysen in castris : Aaron sanctum Domini.	
	29 * Convertit aquas eorum in sanguinem : & occidit pisces eorum.	17 * Aperta est terra ; & deglutivit Dathan : & operuit super congregationem Abiron.	* Num. 16. 32.
	30 * Edidit terra eorum rarias in penetralibus regum ipsorum.	18 Et exarsit ignis in synagoga eorum : flamma combussit peccatores.	
	31 * Dixit, & venit cæniomyia : & cinises in omnibus finibus eorum.	19 * Et fecerunt vitulum in Horeb : & adoraverunt sculptile.	* Exo. 32. 4.
	32 Posuit pluvias eorum, grandinem : ignem comburentem in terra ipsorum.	20 Et mutaverunt gloriam suam, in similitudinem vituli comedentis scænum.	
* Exo. 9. 12.	33 Et percussit ligamæ finium eorum : & contrivit ligamæ finium eorum :	21 Obliti sunt Deum, qui salvavit eos, qui fecit magna in Ægypto : 22. mirabilia in terra Cham : terribilia in Mari rubro.	
	34 * Dixit, & venit locusta ; & bruchus, cujus non erat numerus.	23 * Et dixit, ut disperderet eos : si non Moyses electus ejus stetit in contradictione in conspectu ejus :	D
	35 Et comedit omne scænum in terra eorum : & comedit omnem fructum terræ eorum.	Ut averteret iram ejus, ne disperderet eos :	* E. o. 32. 10.
	36 * Et percussit omne primogenitum in terra eorum : primitias omnis laboris eorum.	24 Et pro nihilo habuerunt terram desiderabilem.	
	37 * Et eduxit eos cum argento, & auro : & non erat in tribubus eorum infirmus.	25 Non crediderunt verbo ejus, & murmuraverunt in tabernaculis suis : non exaudierunt vocem Domini :	
* Psal. 77. 14. 1. Cor. 10. 1. * Exo. 16. 13. * Num. 20. 11.	38 Latata est Ægyptus in protectione eorum : quia incubuit timor eorum super eos.	26 * Et levavit manum suam super eos ; ut prosterneret eos in deserto :	* Num. 14. 3.
	39 * Expandit nubem in protectionem eorum, & ignem, ut luceret eis per noctem.	27 Et ut desiceret semen eorum in nationibus : & disperderet eos in regionibus.	
	40 * Petierunt, & venit coturnix : & panem cæli saturavit eos.		
	41 * Dirupit petram, & fluxerunt aquæ : abierunt in sicco flumina.		

E 28 Et initiati sunt Beelphegor : & comederunt sacrificia mortuorum .
 29 Et irritaverunt eum in adventionibus suis : & multiplicata est in eis ruina .
 *Num 30 * Et stetit Phinees , & placavit : & cessavit quassatio .
 31 Et reputatum est ei in iustitia : in generationem , & generationem usque in sempiternum .
 *Num 32 * Et irritaverunt eum ad aquas contradictionis : & vexatus est Moyses propter eos :
 33 Quia exacerbaverunt spiritum ejus .
 34 Et distinxit in labiis suis : non disperderunt gentes , quas dixit Dominus illis .
 35 Et commisti sunt inter gentes , & didicerunt opera eorum :
 36 Et servierunt sculptilibus eorum , & factum est illis in scandalum .
 37 Et immolaverunt filios suos , & filias suas demonibus .
 F 38 Et effuderunt sanguinem innocentem : sanguinem filiorum suorum , & filiarum suarum .
 39 Et infecta est terra in sanguinibus , & contaminata est in operibus eorum : & fornicati sunt in adventionibus suis ,
 40 Et iratus est furore Dominus in populum suum : & abominatus est hereditatem suam .
 41 Et tradidit eos in manus gentium : & dominati sunt eorum , qui oderunt eos .
 42 Et tribulaverunt eos inimici eorum , & humiliati sunt sub manibus eorum :
 43 Sape liberavit eos .
 Ipse autem exacerbaverunt eum in consilio suo : & humiliati sunt in iniquitatibus suis .
 44 Et vidit , cum tribularentur : & audivit orationem eorum .
 G 45 * Et memor fuit testamenti sui : & pœnituit eum secundum multitudinem misericordiarum suarum .
 * D a 46 Et dedit eos in misericordias in conspectu omnium , qui ceperant eos .
 9. 1. 47 Salvos nos fac , Domine Deus noster : & congrega nos de nationibus .
 Ut confiteamur nomini sancto tuo : & gloriamur in laude tua .
 48 Benedictus Dominus Deus Israel à seculo , & usque in seculum : & dicet omnis populus : Fiat , fiat .
 Alleluja . (Judith 13.21.) CVI .
 A 1 C Onfitemini Domino , quoniam bonus : quoniam in seculum misericordia ejus .
 2 Dicant , qui redempti sunt à Domino , quos redemit de manu inimici : & de regionibus congregavit eos .
 3 A solis ortu , & occasu : ab Aquilone , & mari .
 4 Erraverunt in solitudine , in iniquo : viam civitatis habitaculi non invenerunt .
 5 Esurientes , & sitientes : anima eorum in ipsis desecit .
 6 Et clamaverunt ad Dominum , cum tribularentur : & de necessitatibus eorum eripuit eos .
 7 Et deduxit eos in viam rectam : ut irent in civitatem habitationis .
 8 Confiteantur Domino misericordiarum ejus : & mirabilia ejus filiis hominum .
 9 Quia satiavit animam inanem : & animam esurientem satiavit bonis .
 10 Sedentes in tenebris , & umbra mortis : vinclos in mendicitate , & serro .
 11 Quia exacerbaverunt eloquia Dei : &

consilium Altissimi irritaverunt .
 12 Et humiliatum est in laboribus cor eorum : infirmati sunt , nec fuit , qui adjuvaret .
 13 Et clamaverunt ad Dominum cum tribularentur : & de necessitatibus eorum liberavit eos .
 14 Et eduxit eos de tenebris , & umbra mortis : & vincula eorum dirupit .
 15 Confiteantur Domino misericordiarum ejus : & mirabilia ejus filiis hominum .
 16 Quia contrivit portas areas : & vestes ferreos confregit .
 17 Suscepit eos de via iniquitatis eorum propter injusticias enim suas humiliati sunt .
 18 Omnem escam abominata est anima eorum : & appropinquaverunt usque ad portas mortis .
 19 Et clamaverunt ad Dominum , cum tribularentur : & de necessitatibus eorum liberavit eos .
 20 Misit verbum suum , & sanavit eos : & eripuit eos de interitionibus eorum .
 21 Confiteantur Domino misericordiarum ejus : & mirabilia ejus filiis hominum .
 22 Et sacrificent sacrificium laudis : & annuntient opera ejus in exultatione .
 23 Qui descendunt mare in navibus , facientes operationem in aquis multis .
 24 Ipsi viderunt opera Domini , & mirabilia ejus in profundo .
 25 Dixit , & stetit spiritus procellarum : & exaltati sunt fluctus ejus .
 26 Ascendunt usque ad celos , & descendunt usque ad abyssos : anima eorum in malis tabescebat .
 27 Turbati sunt , & moti sunt sicut ebrius : & omnis sapientia eorum devorata est .
 28 Et clamaverunt ad Dominum , cum tribularentur , & de necessitatibus eorum eduxit eos :
 29 Et statuit procellam ejus in auram : & siluerunt fluctus ejus .
 30 Et latati sunt , qui siluerunt : & deduxit eos in portum voluntatis eorum .
 31 Confiteantur Domino misericordiarum ejus : & mirabilia ejus filiis hominum .
 32 Et exaltem eum in ecclesia plebis : & in cathedra seniorum laudent eum .
 33 Posuit flumina in deserto , & exitus aquarum in sitim .
 34 Terram fructiferam in saluginem , à malitia inhabitantium in ea .
 35 Posuit desertum in stagna aquarum , & terram sine aqua in exitus aquarum .
 36 Et collocavit illic esurientes : & constituerunt civitatem habitationis .
 37 Et seminaverunt agros , & plantaverunt vineas : & fecerunt fructum nativitatis .
 38 Et benedixit eis , & multiplicati sunt nimis : & jumenta eorum non minoravit .
 39 Et pauci facti sunt : & vexati sunt à tribulatione malorum , & dolore .
 40 Effusa est contemptio super principes : & errare fecit eos in invio , & non in via .
 41 Et adjuvit pauperem de inopia : & posuit sicut oves familias .
 42 * Videbunt recti , & lætabuntur : & omnis iniquitas opprobabitur suum .
 43 Quis sapiens , & custodiet hæc ? & intelliget misericordias Domini ?

* Job
 21.19.

1 Canticum Psalmi ipsi David:
(Sup. 56. &.) CVII.

A 2 **P**aratum cor meum, Deus, paratum cor meum: cantabo, & psallam in gloria mea.

3 Exurge gloria mea, exurge psalterium, & cithara: exurgam diluculo.

4 Confitebor tibi in populis, Domine: & psallam tibi in nationibus.

5 Quia magna est super cœlos misericordia tua: & usque ad nubes veritas tua.

6 Exaltare super cœlos, Deus, & super omnem terram gloria tua: ut liberentur dilecti tui.

7 Deus locutus est in sancto suo: Saluum fac dextera tua, & exaudi me:

B 8 Exultabo, & dividam calecamentum meum: Exultabo, & dividam calecamentum meum: mihi alienigenæ amici facti sunt.

9 Metus est Galaad, & meus est Manasses: & Ephraim susceptio capitis mei.

10 Juda rex meus: Moab lebes spei meæ.

In Idumæam extendam calecamentum meum: quis deducet me in civitatem munitam?

11 Quis deducet me usque in Idumæam? quis deducet me usque in Idumæam?

12 Nonne tu Deus, qui repulisti nos, & non exhibis Deus in virtutibus nostris?

13 Da nobis auxilium de tribulatione: quia vana salus hominis.

14 In Deo faciemus virtutem: & ipse ad nihilum deducet inimicos nostros.

A 15 In finem, Psalmus David. CVIII.

2 **D**eus, laudem meam nesciueris: quia os peccatoris, & os dolosi super me apertum est.

3 Locuti sunt adversum me lingua dolosa, & sermonibus odii circumdederunt me: & expugnaverunt me gratis.

4 Pro eorum me diligenter, detrahebant mihi: ego autem orabam.

5 Et posuerunt adversum me mala pro bonis, & odium pro dilectione mea.

6 Constitue super eum peccatorem: & diabolus stet à dextris ejus.

7 Cum judicatur, exeat condemnatus: & oratio ejus fiat in peccatum.

8 Fiant dies ejus pauci: & episcopatum ejus accipiat alter.

B 9 Fiant filii ejus orphani: & uxor ejus vidua.

10 Nutantes transferantur filii ejus, & mendicent: & ejiciantur de habitationibus suis.

11 Scrutetur fenerator omnem substantiam ejus: & diripiant alieni labores ejus.

12 Non sit illi adjutor: nec sit, qui mereatur pupillis ejus.

13 Fiant nati ejus in interitum: in generatione una deleatur nomen ejus.

14 In memoriam redeat iniquitas patrum ejus in conspectu Domini: & peccatum matris ejus non deleatur.

15 Fiant contra Dominum semper, & dispareat de terra memoria eorum:

16 Pro eo quod non est recordatus facere misericordiam.

17 Et persecutus est hominem inopem, & mendicum, & compunctum corde mortificare.

C 18 Et dilexit maledictionem, & venit ei: & noluit benedictionem, & elongabitur ab eo.

Et induit maledictionem sicut vestimentum: & intravit sicut aqua in interiora ejus, & sicut oleum in ossibus ejus.

19 Fiat ei sicut vestimentum, quo operitur: & sicut zona, qua semper præcingitur.

20 Hoc opus eorum, qui detrahunt mihi apud Dominum: & qui loquuntur mala adversus animam meam.

21 Et tu Domine, Domine, fac mecum propter nomen tuum: quia suavis est misericordia tua.

22 Libera me, quia egenus, & pauper ego sum: & cor meum conturbatum est intra me.

23 Sicut umbra, cum declinat, ablatus sum, & excussus sum sicut locustæ.

24 Genua mea infirmata sunt à Jesuio: & caro mea immutata est propter oleum.

25 Etego factus sum opprobrium illis: viderunt me, & moverunt capita sua.

26 Adjuva me, Domine Deus meus: saluum me fac secundum misericordiam tuam.

27 Et sciant, quia manus tua hæc: & tu, Domine, fecisti eam.

28 Maledicent illi, & tu benedices: qui insurgunt in me, confundantur: servus autem tuus lætabitur.

29 Induantur, qui detrahunt mihi, pudore: & operiantur sicut diploide confusione sua.

30 Confitebor Domino nimis in ore meo: & in medio multorum laudabo eum.

31 Quia altitit à dextris pauperis, ut salvam faceret à persequentibus animam meam.

Psalmus David. CIX.

Dixit Dominus Domino meo: Sede à dextris meis.

* Donec ponam inimicos tuos, scabellum pedum tuorum.

2 Virgam virtutis tuæ emittet Dñs ex Sion: dominare in medio inimicorum tuorum.

3 Tecum principium in die virtutis tuæ in splendoribus Sanctorum: ex utero ante luciferum genui te.

4 * Juravit Dominus, & non pœnitebit eum: Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.

5 Dominus à dextris tuis, confregit in die iræ suæ reges.

6 Judicabit in nationibus, implebit ruinas: conquassabit capita in terra multorum.

7 De torrente in via bibet: propterea exaltabit caput.

Alleluja. CX.

A **C**onfitebor tibi, Domine, in toto corde meo: in consilio iustorum, & congregatione.

2 Magna opera Domini: exquisita in omnes voluntates ejus.

3 Confessio & magnificentia opus ejus: & justitia ejus manet in sæculum sæculi.

4 Memoriam fecit mirabilium suorum, misericors, & miserator Dominus:

5 Efcam dedit timentibus se.

Memor erit in sæculum testamenti sui:

6 Virtutem operum suorum annuntiabit populo suo.

7 Ut det illis hereditatem gentium: opera manuum ejus, veritas, & judicium.

8 Fidelia omnia mandata ejus: confirmata in sæculum sæculi, facta in veritate, & æquitate.

9 Redemptionem misit populo suo: mandavit in æternum testamentum suum.

Sanctum, & terribile nomen ejus:

10 * Initium sapientiæ timor Domini.

Intellectus bonus omnibus facientibus eum: laudatio ejus manet in sæculum sæculi.

Alleluja, Reversionis Aggæi, & Zacharie. CXI.

A **B** **E**atns vir, qui timet Dominum: in mandatis ejus volet nimis.

2 Potens in terra erit semen ejus: generatio rectorum benedicetur.

3 Gloria, & divitiæ in domo ejus: & justitia ejus manet in sæculum sæculi.

B **4** Exortum est in tenebris lumen rectis: misericors, & miserator, & justus.

5 Jucundus homo, qui miseretur, & commodat: disponet sermones suos in judicio:

6 Quia in æternum non commovebitur.

7 In memoria æterna erit justus: ab auditione mala non timebit.

Paratum cor ejus sperare in Domino, **8** confirmatum est cor ejus: non commovebitur, donec despiciat inimicos suos.

9 Dispersit, dedit pauperibus: justitia ejus manet in sæculum sæculi, cornu ejus exaltabitur in gloria,

10 Peccator videbit, & irascetur, dentibus suis fremet, & tabescet: desiderium peccatorum peribit.

Alleluja. CXII.

A **L** **A**udate, pueri, Dominum: laudate nomen Domini.

2 Sit nomen Domini benedictum, ex hoc nunc & usque in sæculum.

***Mal.** **3** **A** solis ortu usque ad occasum, laudabile nomen Domini.

4 Excellens super omnes gentes Dominus, & super cælos gloria ejus.

5 Quis sicut Dominus Deus noster, qui in altis habitat,

6 Et humilia respicit in cælo, & in terra?

B **7** Suscitans à terra inopem, & de stercore erigens pauperem.

8 Ut collocet eum cum principibus, cum principibus populi sui.

9 Qui habitare facit sterilem in domo, matrem filiorum latantem.

Alleluja. CXIII.

A **I** **N** exitu Israel de Ægypto, domus Jacob de populo barbaro:

***Exodi.** **2** Facta est Judæa sanctificatio ejus, Israel potestas ejus.

3 Mare vidit, & fugit: Jordanis conversus est retrorsum,

4 Montes exultaverunt ut arietes: & colles sicut agni ovium.

5 Quid est tibi mare, quod fugisti: & tu Jordanis, quia conversus es retrorsum?

6 Montes exultastis sicut arietes, & colles sicut agni ovium.

7 A facie Domini mota est terra, à facie Dei Jacob:

8 Qui convertit peiram in stagna aquarum, & rupes in fontes aquarum.

B **1** **N** **O** **N** **N** **O** **B** **I** **S**, **D** **O** **M** **I** **N** **E**, **N** **O** **N** **N** **O** **B** **I** **S**: sed nomini tuo da gloriam.

2 Super misericordia tua, & veritate tua: ne quando dicant gentes: Ubi est Deus eorum?

3 Deus autem noster in cælo: omnia, quæcumque voluit, fecit.

***Infr.** **4** **S** **i** **m** **u** **l** **a** **c** **r** **a** **g** **e** **n** **t** **i** **u** **m**, & aurum, opera manuum hominum.

5 **O** **s** **h** **a** **b** **e** **n** **t**, & non loquuntur: oculos habent, & non videbunt.

6 **A** **u** **r** **e** **s** **h** **a** **b** **e** **n** **t**, & non audient: nares habent, & non odorabunt.

7 **M** **a** **n** **u** **s** **h** **a** **b** **e** **n** **t**, & non palpabunt: pedes habent, & non ambulabunt: non clamabunt in gutture suo.

8 **S** **i** **m** **i** **l** **e** **s** **i** **l** **l** **i** **s** **f** **i** **a** **n** **t**: qui faciunt ea: & omnes qui confidunt in eis.

9 **D** **o** **m** **u** **s** **I** **s** **r** **a** **e** **l** **s** **p** **e** **r** **a** **v** **i** **t** **i** **n** **D** **o** **m** **i** **n** **o**: adjutor eorum, & protector eorum est.

10 **D** **o** **m** **u** **s** **A** **a** **r** **o** **n** **s** **p** **e** **r** **a** **v** **i** **t** **i** **n** **D** **o** **m** **i** **n** **o**: adjutor eorum, & protector eorum est.

11 **Q** **u** **i** **t** **i** **m** **e** **n** **t** **D** **o** **m** **i** **n** **u** **m**, speraverunt in Domino: adjutor eorum, & protector eorum est.

12 **D** **o** **m** **i** **n** **u** **s** **m** **e** **m** **o** **r** **f** **u** **i** **t** **n** **o** **s** **t** **r** **i**: & benedixit nobis.

Benedixit domui Israel: benedixit domui Aaron.

13 Benedixit omnibus, qui timeant Dominum, pusillis cum majoribus.

14 Adiciat Dominus super vos: super vos, & super filios vestros.

15 Benedicite vos à Domino, qui fecit cælum, & terram.

16 Cælum cæli Domino: terram autem dedit filiis hominum.

17 **N** **o** **n** **m** **o** **r** **t** **u** **i** **l** **a** **u** **d** **a** **b** **u** **n** **t** **e**, Domine: neque omnes, qui descendunt in infernum.

18 Sed nos, qui vivimus, benedicimus Domino, ex hoc nunc, & usque in sæculum.

Alleluja. CXIV.

D **I** **l** **e** **x** **i**, quoniam exaudiet Dominus vocem orationis meæ.

2 Quia inclinavit aurem suam mihi: & in diebus meis invocabo,

3 Circumdederunt me dolores mortis, & pericula inferni invenerunt me.

4 Tribulationem, & dolorem invenii. & nomen Domini invocavi.

5 **O** **D** **o** **m** **i** **n** **e**, libera animam meam: misericors Dominus, & justus, & Deus noster miseretur.

6 Custodiens parvulos Dominus: humiliatus sum, & liberavit me.

7 Convertere, anima mea: in requiem tuam: quia Dominus benefecit tibi.

8 Quia eripuit animam meam de morte: oculos meos à lacrymis, pedes meos à lapsu.

9 Placebo Domino in regione vivorum.

Alleluja. CXV.

R **e** **d** **i** **d** **i**, propter quod locutus sum: ego autem humiliatus sum nimis.

11 **E** **g** **o** **d** **i** **x** **i** **i** **n** **e** **x** **c** **e** **s** **s** **u** **m** **e** **o**: **O** **m** **n** **i** **s** **h** **o** **m** **o** **m** **e** **n** **d** **a** **x**.

12 **Q** **u** **i** **d** **r** **e** **t** **r** **i** **b** **u** **a** **m** **D** **o** **m** **i** **n** **o**, pro omnibus, quæ retribuit mihi?

13 **C** **a** **l** **i** **c** **e** **m** **s** **a** **l** **u** **t** **a** **r** **i** **s** **a** **c** **c** **i** **p** **i** **a** **m**: & nomen Domini invocabo.

14 **V** **o** **t** **a** **m** **e** **a** **D** **o** **m** **i** **n** **o** **r** **e** **d** **d** **a** **m** **c** **o** **r** **a** **m** **o** **m** **n** **i** **p** **o** **p** **u** **l** **o** **e** **j** **u** **s**: **15** **p** **r** **e** **t** **i** **o** **s** **a** **i** **n** **c** **o** **n** **s** **p** **e** **c** **t** **u** **D** **o** **m** **i** **n** **i** **m** **o** **r** **s** **S** **a** **n** **c** **t** **o** **r** **u** **m** **e** **j** **u** **s**.

16 **O** **D** **o** **m** **i** **n** **e**, quia ego servus tuus: ego servus tuus, & filius ancillæ tuæ.

17 **D** **i** **r** **u** **p** **t** **i** **s** **t** **v** **i** **n** **c** **u** **l** **a** **m** **e** **a**: tibi sacrificabo hostiam laudis, & nomen Domini invocabo.

18 **V** **o** **t** **a** **m** **e** **a** **D** **o** **m** **i** **n** **o** **r** **e** **d** **d** **a** **m** **i** **n** **c** **o** **n** **s** **p** **e** **c** **t** **u** **o** **m** **n** **i** **p** **o** **p** **u** **l** **i** **e** **j** **u** **s**: **19** **i** **n** **a** **t** **r** **i** **s** **d** **o** **m** **u** **s** **D** **o** **m** **i** **n** **i** **n** **m** **e** **d** **i** **o** **t** **u** **i** **J** **e** **r** **u** **s** **a** **l** **e** **m**.

Rom.
15. 11.
* Joa.
12. 14.

A

* H. b.
13. 6.
B

* Exo.
15. 2.
C

* Isaie
18. 16.
Mati.
11. 42.
Luce
10. 17.
D
Aq. 4.
11.
Rom.
9. 31.
1. Pet.
2. 7.

Alleluja. CXVI.
1 **L**audate Dominum omnes gentes : lau-
date eum omnes populi :
2 Quoniam confirmata est super nos mise-
ricordia ejus : * & veritas Domini manet in
aeternum.

Alleluja. CXVII.
1 **C**onfitemini Domino quoniam bonus :
quoniam in saeculum misericordia
ejus.

2 Dicat nunc Israel, quoniam bonus : quo-
niam in saeculum misericordia ejus.
3 Dicat nunc domus Aaron : quoniam in
saeculum misericordia ejus.

4 Dicant nunc, qui timeant Dominum : quo-
niam in saeculum misericordia ejus.

5 De tribulatione invocavi Dominum : &
exaudivit me in latitudine Dominus.

6 Dominus mihi adjutor : non timebo, quid
faciat mihi homo.

7 * Dominus mihi adjutor : & ego despiciam
inimicos meos.

8 Bonum est confidere in Domino, quam
confidere in homine :

9 Bonum est sperare in Domino, quam spe-
rare in principibus.

10 Omnes gentes circumierunt me : & in no-
mine Domini, quia ultus sum in eos.

11 Circumdantes circumdederunt me : &
in nomine Domini, quia ultus sum in eos.

12 Circumdederunt me sicut apes, & exar-
serunt sicut ignis in spinis : & in nomine Do-
mini, quia ultus sum in eos.

13 Impulsus eversus sum, ut caderem : &
Dominus suscepit me.

14 * Fortitudo mea, & laus mea Dominus :
& factus est mihi in salutem.

15 Vox exultationis, & salutis, in taber-
naculis justorum.

16 Dextera Domini fecit virtutem : dextera
Domini exaltavit me, dextera Domini fecit
virtutem.

17 Non moriar, sed vivam : & narrabo
opera Domini.

18 Castigans castigavit me Dominus : &
morti non tradidit me.

19 Aperite mihi portas justitiae, ingressus
in eas confitebor Domino : 20. hac porta
Domini, justii intrabunt in eam.

21 Confitebor tibi, quoniam exaudivisti me,
& factus es mihi in salutem.

22 * Lapidem, quem reprobaverunt aedifi-
cantes, hic factus est in caput anguli.

23. A Domino factum est istud : & est mira-
bile in oculis nostris.

24 Hac est dies, quam fecit Dominus : ex-
ultemus, & letemur in ea.

25 O Domine, salvum me fac, o Domine,
bene prosperare : 26. benedictus, qui venit
in nomine Domini.

Benediximus vobis de domo Domini :
27. Deus Dominus, & illuxit nobis.

Constituete diem solemnem in condensis,
usque ad cornu altaris.

28 Deus meus es tu, & confitebor tibi,
Deus meus es tu, & exaltabo te.

Confitebor tibi, quoniam exaudivisti me : &
factus es mihi in salutem.

29 Confitemini Domino quoniam bonus :
quoniam in saeculum misericordia ejus.

Alleluja. CXVIII.

A L E P H.

1 **B**eati immaculati in via : qui ambulant
in lege Domini.

2 Beati, qui scrutantur testimonia ejus : in
toto corde exquirunt eum.

3 Non enim qui operantur iniquitatem, in
viis ejus ambulaverunt.

4 Tu mandasti mandata tua custodiri nimis.
5 Utinam dirigantur viae meae, ad custo-
diendas justificationes tuas.

6 Tunc non confundar, cum perspexero in
omnibus mandatis tuis.

7 Confitebor tibi in directione cordis : in
eo, quod didici judicium justitiae tuae.

8 Justificationes tuas custodiam : non me
derelinquas usquequaque. B E T H.

9 In quo corrigit adolescentior viam suam ?
in custodiendo sermones tuos.

10 In toto corde meo exquisivi te : ne re-
pellas me a mandatis tuis.

11 In corde meo abscondi eloquia tua : ut
non peccem tibi.

12 Benedictus es, Domine : doce me justi-
ficationes tuas.

13 In labijs meis pronuntiavi omnia judi-
cia oris tui.

14 In via testimoniorum tuorum delectatus
sum, sicut in omnibus divitiis.

15 In mandatis tuis exercebor : & confide-
rabo vias tuas.

16 In justificationibus tuis meditabor : non
obliviscar sermones tuos. G H I M E L.

17 Retribue servo tuo, vivifica me : & cu-
stodiam sermones tuos.

18 Revela oculos meos : & considerabo mi-
rabilia de lege tua.

19 Incola ego sum in terra : non abscondas
a me mandata tua.

20 Concupivit anima mea desiderare justifi-
cationes tuas, in omni tempore.

21 Increpasti superbos : maledixisti, qui de-
clinant a mandatis tuis.

22 Aufer a me opprobrium, & contem-
ptum : quia testimonia tua exquisivi.

23 Etenim sederunt principes, & adversum
me loquebantur : servus autem tuus exerce-
batur in justificationibus tuis.

24 Na & testimonia tua meditatio mea est : &
consiliu meum justificationes tuae. D A L E T H.

25 Adhaesit pavimento anima mea : vivifica
me secundum verbum tuum.

26 Vias meas enuntiavi, & exaudivisti me :
doce me justificationes tuas.

27 Viam justificationum tuarum instrue me :
& exercebor in mirabilibus tuis.

28 Dormitavit anima mea propter tadio : con-
firma me in verbis tuis.

29 Viam iniquitatis amove a me : & de lege
tua miserere mei.

30 Viam veritatis elegi : judicium tuum non sum
oblitus.

31 Adhaesi testimoniis tuis, Domine, noli
me confundere.

32 Viam mandatorum tuorum cucurri, cum
dilatasti cor meum. H E.

33 Legem pone mihi, Domine, viam justifi-
cationum tuarum : & exquiram eam semper.

34 Da mihi intellectum, & scrutabor legem
tuam : & custodiam illam in toto corde meo.

- 35 Deduc me in semitam mandatorum tuorum : quia ipsam volui.
- 36 Inclina cor meum in testimonia tua , & non in avaritiam.
- 37 Averte oculos meos ne videant vanitatem : in via tua vivifica me .
- 38 Statue servo tuo eloquium tuum , in timore tuo .
- 39 Amputa opprobrium meum , quod suspicatus sum : quia judicia tua jucunda .
- 40 Ecce concupivi mandata tua : in equitate tua vivifica me . V A U .
- F 41 Et veniat super me misericordia tua , Domine : salutare tuum secundum eloquium tuum .
- 42 Et respondebo exprobrantibus mihi verbum : quia speravi in sermonibus tuis .
- 43 Et ne auferas de ore meo verbum veritatis usquequaque : quia in judiciis tuis supersperavi .
- 44 Et custodiam legem tuam semper : in seculum , & in seculum seculi .
- 45 Et ambulabam in latitudine : quia mandata tua exquisivi .
- 46 Et loquebar de testimoniis tuis in conspectu regum : & non confundebar .
- 47 Et meditabar in mandatis tuis , quæ dilexi .
- 48 Et levavi manus meas ad mandata tua , quæ dilexi : & exercebar in justificationibus tuis . Z A I N .
- G 49 Memor esto verbi tui servo tuo , in quo mihi spem dedisti .
- 50 Hæc me consolata est in humilitate mea quia eloquium tuum vivificavit me .
- 51 Superbi iniquè agebant usquequaque : à lege autem tua non declinavi .
- 52 Memor fui iudiciorum tuorum à seculo Domine : & consolatus sum .
- 53 Defectio tenuit me , pro peccatoribus dereliquentibus legem tuam .
- 54 Cantabiles mihi erant justificationes tuæ , in loco peregrinationis meæ .
- 55 Memor fui nocte nominis tui , Domine : & custodiivi legem tuam .
- 56 Hæc facta est mihi : quia justificationes tuas exquisivi . H E T H .
- H 57 Portio mea , Domine , dixi , custodire legem tuam .
- 58 Deprecatus sum faciem tuam in toto corde meo : miserere mei secundum eloquium tuum .
- 59 Cogitavi vias meas : & converti pedes meos in testimonia tua .
- 60 Paratus sum , & non sum turbatus : ut custodiam mandata tua .
- 61 Funes peccatorum circumplexi sunt me : & legem tuam non sum oblitus .
- 62 Media nocte surgebam ad confitendum tibi , super judicia justificationis tuæ .
- I 63 Particeps ego sum omnium timentium te : & custodientium mandata tua .
- 64 Misericordia tua , Domine , plena est terra : justificationes tuas doce me . T E T H .
- 65 Bonitatem fecisti cum servo tuo , Domine , secundum verbum tuum .
- 66 Bonitatem , & disciplinam , & scientiam doce me : quia mandatis tuis credidi .
- 67 Priusquam humiliarer , ego deliqui : propterea eloquium tuum custodivi .
- 68 Bonus es tu : & in bonitate tua doce me justificationes tuas .
- 69 Multiplicata est super me iniquitas superborum : ego autem in toto corde meo scrutabor mandata tua .
- 70 Coagulatum est sicut lac cor eorum : ego verò legem tuam meditatus sum .
- 71 Bonum mihi quia humiliasti me : ut discam justificationes tuas .
- 72 Bonum mihi lex oris tui , super millia auri , & argenti . J O D .
- 73 Manus tuæ fecerunt me , & plasmaverunt me : da mihi intellectum , & discam mandata tua .
- 74 Quittiment te , videbunt me , & lætabuntur : quia in verba tua supersperavi .
- 75 Cognovi , Domine , quia æquitas judicia tua : & in veritate tua humiliasti me .
- 76 Fiat misericordia tua , ut consoletur me , secundum eloquium tuum servo tuo .
- 77 Veniant mihi miserationes tuæ , & vivam : quia lex tua meditatio mea est .
- 78 Confundantur superbi , quia in iustè iniquitatem fecerunt in me : ego autem exercebor in mandatis tuis .
- 79 Convertantur mihi timenxeste , & qui noverunt testimonia tua .
- 80 Fiat cor meum immaculatum in justificationibus tuis , ut non confundar . C A P H .
- L 81 Defecit in salutare tuum anima mea : & in verbum tuum supersperavi .
- 82 Defecerunt oculi mei in eloquium tuum , dicentes : Quando consolaberis me ?
- 83 Quia factus sum sicut uter in pruna : justificationes tuas non sum oblitus .
- 84 Quot sunt dies servi tui : quando facies de persecutoribus me iudicium ?
- 85 Narraverunt mihi iniqui fabulationes : sed non ut lex tua .
- 86 Omnia mandata tua veritas : iniquè persecuti sunt me , adjuva me .
- 87 Paulò minus consummaverunt me in terra : ego autem non dereliqui mandata tua .
- 88 Secundum misericordiam tuam vivifica me : & custodiam testimonia oris tui . L A M E D .
- M 89 In æternum , Domine , verbum tuum permanet in cælo .
- 90 In generationem , & generationem veritas tua : fundasti terram , & permanet .
- 91 Ordinatione tua perseverat dies : quoniam omnia serviunt tibi .
- 92 Nisi quòd lex tua meditatio mea est : tunc forte periissem in humilitate mea .
- 93 In æternum non obliviscar justificationes tuas : quia in ipsis vivificasti me .
- 94 Tuus sum ego , saluum me fac : quoniam justificationes tuas exquisivi .
- 95 Me expectaverunt peccatores , ut perderent me : testimonia tua intellexi .
- 96 Omnis consummationis vidi finem : laudem mandatum tuum nimis . M E M .
- N 97 Quomodo dilexi legem tuam , Domine : tota die meditatio mea est .
- 98 Super inimicos meos prudentem me fecisti mandato tuo : quia in æternum mihi est .
- 99 Super omnes docentes me intellexi : quia testimonia tua meditatio mea est .
- 100 Super senes intellexi : quia mandata tua quæsi .

- 101 Ab omni via mala prohibui pedes meos: ut custodiam verba tua.
- 102 A iudiciis tuis non declinavi: quia tu legem voluisti mihi.
- 103 Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo!
- 104 A mandatis tuis intellexi: propterea odi vi omnem viam iniquitatis. NUN.
- 105 Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis.
- 106 Juravi, & statui custodire iudicia iustitiae tuae.
- 107 Humiliatus sum usquequaque, Domine: vivifica me secundum verbum tuum.
- 108 Voluntaria oris mei beneplacita fac, Domine: & iudicia tua doce me.
- 109 Anima mea in manibus meis semper: & legem tuam non sum oblitus.
- 110 Posuerunt peccatores laqueum mihi: & de mandatis tuis non erravi.
- 111 Hereditate acquisivi testimonia tua in aeternum: quia exultatio cordis mei sunt.
- 112 Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas in aeternum, propter retributionem. SAMECH.
- 113 Iniquos odio habui: & legem tuam dilexi.
- 114 Adjutor, & susceptor meus es tu: & in verbum tuum superperiavi.
- 115 Declinae me maligni: & scrutabor mandata Dei mei.
- 116 Suscipe me secundum eloquium tuum, & vivam: & non confundas me ab expectatione mea.
- 117 Adjuva me, & salvus ero: & meditabor in iustificationibus tuis semper.
- 118 Sprevisi omnes discedentes a iudiciis tuis: quia iniusta cogitatio eorum.
- 119 Pravaricantes reputavi omnes peccatores terrae: ideo dilexi testimonia tua.
- 120 Configetur timore tuo carnes meas: a iudiciis enim tuis timui. AIN.
- 121 Feci iudicium, & iustitiam: non tradas me calumniantibus me.
- 122 Suscipe servum tuum in bonum: non calumnientur me superbi.
- 123 Oculi mei defecerunt in salutare tuum: & in eloquium iustitiae tuae.
- 124 Fac cum servo tuo secundum misericordiam tuam: & iustificationes tuas doce me.
- 125 Servus tuus sum ego: da mihi intellectum, ut sciam testimonia tua.
- 126 Tempus faciendi, Domine: dissipaverunt legem tuam.
- 127 Ideo dilexi mandata tua, super aurum, & topazion.
- 128 Propterea omnia mandata tua dirigebat: omnem viam iniquam odio habui. PHE.
- 129 Mirabilia testimonia tua: ideo scrutata est ea anima mea.
- 130 Declaratio sermonum tuorum illuminauit: & intellectum dat parvulis.
- 131 Os meum aperui, & attraxi spiritum: quia mandata tua desiderabam.
- 132 Aspice in me, & miserere mei, secundum iudicium diligentium nomen tuum.
- 133 Gressus meos dirige secundum eloquium tuum: & non domineetur mei omnis in iustitia.
- 134 Redime me a calumniis hominum: ut custodiam mandata tua.
- 135 Faciem tuam illumina super servum tuum: & doce me iustificationes tuas.
- 136 Exitus aquarum deduxerunt oculi mei: quia non custodierunt legem tuam. SADE.
- 137 Iustus es, Domine: & rectum iudicium tuum.
- 138 Mandasti iustitiam testimonia tua, & veritatem tuam nimis.
- 139 Tabescere me fecit zelus meus: quia oblitus sum verba tua inimici mei.
- 140 Ignis eloquium tuum vehementer: & servus tuus dilexit illud.
- 141 Adolescentulus sum ego, & contemptus: iustificationes tuas non sum oblitus.
- 142 Iustitia tua, iustitia in aeternum, & lex tua veritas.
- 143 Tribulatio, & angustia invenerunt me: mandata tua meditatio mea est.
- 144 Equitas testimonia tua in aeternum: intellectum da mihi, & vivam. CAPH.
- 145 Clamavi in toto corde meo, exaudi me, Domine: iustificationes tuas requiram.
- 146 Clamavi ad te, saluum me fac: ut custodiam mandata tua.
- 147 Praeveni in maturitate, & clamavi: quia in verba tua superperiavi.
- 148 Praevenerunt oculi mei ad te diluculo: ut meditarer eloquia tua.
- 149 Vocem meam audi secundum misericordiam tuam, Domine: & secundum iudicium tuum vivifica me.
- 150 Appropinquaverunt persequentes me iniquitati: a lege autem tua longe facti sunt.
- 151 Prope es tu, Domine: & omnes vias tuae veritas.
- 152 Initio cognovi de testimoniis tuis: quia in aeternum fundasti ea. RES.
- 153 Vide humilitatem meam, & eripe me: quia legem tuam non sum oblitus.
- 154 Iudica iudicium meum, & redime me: propter eloquium tuum vivifica me.
- 155 Longè a peccatoribus salus: quia iustificationes tuas non exquisierunt.
- 156 Misericordiae tuae multae, Domine: secundum iudicium tuum vivifica me.
- 157 Multi, qui persequuntur me, & tribulant me: a testimoniis tuis non declinavi.
- 158 Vidi pravaricantes, & tabescebam: quia eloquia tua non custodierunt.
- 159 Vide, quoniam mandata tua dilexi, Domine: in misericordia tua vivifica me.
- 160 Principium verborum tuorum veritas: in aeternum omnia iudicia iustitiae tuae. SIN.
- 161 Principes persecuti sunt me gratis: & a verbis tuis formidavit cor meum.
- 162 Latabor ego super eloquia tua: sicut qui invenit spolia multa.
- 163 Iniquitatem odio habui, & abominatus sum: legem autem tuam dilexi.
- 164 Septies in die laudem dixisti tibi, super iudicia iustitiae tuae.
- 165 Pax multa diligentibus legem tuam: & non est illis scandalum.
- 166 Expectabam salutare tuum, Domine: & mandata tua dilexi.
- 167 Custodivit anima mea testimonia tua: & dilexit ea vehementer.
- 168 Servavi mandata tua, & testimonia tua: quia omnes vias meas in conspectu tuo. TAU.
- 169 Appropinquet deprecatio mea in con-

pedu tuo, Domine : juxta eloquium tuum
da mihi intellectum :

170 Intret postulatio mea in conspectu tuo :
secundum eloquium tuum eripe me .

171 Eructabunt labia mea hymnum , cum
docueris me justificationes tuas .

172 Pronuntiabit lingua mea eloquium
tuum : quia omnia mandata tua æquitas .

173 Fiat manus tua , ut salvet me : quoniam
mandata tua elegi .

174 Concupivi salutare tuum , Domine : &
lex tua meditatio mea est .

175 Vivet anima mea , & laudabit te : &
judicia tua adjuvabunt me .

176 Erravi sicut ovis , quæ periiit : quare
servum tuum , quia mandata tua non sum
oblitus .

A 1 Canticum graduum . C X I X .

A D Dominum , cum tribularer , clamavi :
& exaudivit me .

2 Domine , libera animam meam à labiis
iniquis , & à lingua dolosa .

3 Quid detur tibi , aut quid apponatur tibi
ad linguam dolosam ?

4 Sagittæ potentis acutæ , cum carbonibus
desolatoriis .

B 5 Heu mihi , quia incolatus meus prolon-
gatus est : habitavi cum habitantibus Cedar :
multum incolatus fuit anima mea .

6 Cum his , qui oderunt pacem , eram pa-
cificus : cum loquebar illis , impugnabant
me gratis .

A 1 Canticum graduum . C X X .

L Evavi oculos meos in montes , unde
veniet auxilium mihi .

2 Auxilium meum à Domino , qui fecit cæ-
lum , & terram .

3 Non des in commotionem , pedem tuum :
neque dormiter , qui custodit te .

4 Ecce non dormitabit , neque dormiet ,
qui custodit Israel .

B 5 Dominus custodit te , Dominus protectio
tua , super manum dexteram tuam .

6 Per diem sol non uret te : neque luna
per noctem .

7 Dominus custodit te ab omni malo : cu-
stodiat animam tuam Dominus .

8 Dominus custodiat introitum tuum , &
exitum tuum : ex hoc nunc , & usque in
sæculum .

A 1 Canticum graduum . C X X I .

L Etatus sum in his , quæ dicta sunt mihi :
In domum Domini ibimus .

2 Stantes erant pedes nostri , in atriis tuis ,
Jerusalem .

3 Jerusalem , quæ ædificatur ut civitas :
cujus participatio ejus in idipsum .

4 Illuc enim ascenderunt tribus , tribus
Domini : testimonium Israel ad confitendum
nomini Domini .

5 Quia illic sederunt sedes in judicio , se-
des super domum David .

B 6 Rogate , quæ ad pacem sunt Jerusalem :
& abundantia diligentibus te .

7 Fiat pax in virtute tua : & abundantia
in turribus tuis .

8 Propter fratres meos , & proximos meos ,
loquebar pacem de te .

9 Propter domum Domini Dei nostri , quæ-
sivi bona tibi .

Canticum graduum . C X X I I .

A D te levavi oculos meos , qui habitas in
cælis .

2 Ecce sicut oculi servorum , in manibus
dominorum suorum .

Sicut oculi ancillæ in manibus domina-
suz : ita oculi nostri ad Dominum Deum no-
strum , donec misereatur nostri .

3 Miserere nostri , Domine , miserere nostri :
quia multum repleti sumus despectione .

4 Quia multum repleta est anima nostra op-
probrii abundantibus , & despectio superbis .

1 Canticum graduum . C X X I I I .

Nisi quia Dñs erat in nobis , dicat nunc
Israel : 2. nisi quia Dñs erat in nobis ,

3 Cum exurgerent homines in nos , forte
vivos deglutissent nos .

Cum irasceretur furor eorum in nos ,

4 Forstian aqua absorbuisset nos .

5 Torrentem pertransiit anima nostra :
forstian pertransiisset anima nostra aquam in-
tolerabilem .

6 Benedictus Dominus , qui non dedit nos
in captionem dentibus eorum .

7 Anima nostra sicut passer erepta est de la-
queo venantium : Laqueus contritus est , &
nos liberati sumus .

8 Adjutorium nostrum in nomine Domini ,
qui fecit cælum , & terram .

1 Canticum graduum . C X X I V .

Qui confidunt in Domino , sicut mons
Sion : non commovebitur in æternum ,

2 Qui habitat in Jerusalem .

Montes in circuitu ejus : & Dominus in cir-
cuitu populi sui , ex hoc nunc , & usque in
sæculum .

3 Quia non relinquet Dominus virgam pec-
catorum super sortem justorum : ut non ex-
tendant justi ad iniquitatem manus suas .

4 Benefac , Domine , bonis , & rectis corde .

5 Declinantes autem in obligationes , ad-
ducet Dominus cum operantibus iniquitatem
pax super Israel .

1 Canticum graduum . C X X V .

In convertendo Dominus captivitatem
Sion : facti sumus sicut consolati .

2 Tunc repletum est gaudios nostrum : &
lingua nostra exultatione .

Tunc dicent inter gentes : Magnificavit
Dominus facere cum eis .

3 Magnificavit Dominus facere nobiscum :
facti sumus lætantes .

4 Convert , Domine , captivitatem no-
stram , sicut torrens in Austro .

5 Qui seminant in lacrymis , in exultatione
metent .

6 Euntes ibant , & flebant , mittentes se-
mina sua .

Venientes autem venient cum exultatione ,
portantes manipulos suos .

1 Canticum graduum Salomonis . C X X V I .

Nisi Dominus ædificaverit domum , in va-
num laboraverunt , qui ædificant eam .

Nisi Dominus custodierit civitatem , fru-
stra vigilat , qui custodit eam .

2 Vanum est vobis ante lucem surgere :
surgite , postquam federitis , qui manduca-
tis panem doloris .

3 Cum dederit dilectis suis somnum : ecce
hæreditas Dñi , filii : merces , fructus ventris .

4 Sicut sagittæ in manu potentis: ita filii excussorum.

5 Beatus vir, qui implevit desiderium suum ex ipsis: non confundetur, cum loquetur inimicis suis in porta.

A 1 Canticum graduum. CXXVII.

B Beati omnes, qui timeant Dominum, qui ambulant in viis ejus.

2 Labores manuum tuarum, quia manducabis: beatus es, & benè tibi erit.

B 3 Uxor tua sicut vitis abundans: in lateribus domus tuæ.

Filii tui sicut novellæ olivarum: in circuitu mensæ tuæ.

4 Ecce sic benedicetur homo: qui timet Dominum,

5 Benedicat tibi Dominus ex Sion: & videas bona Jerusalem omnibus diebus vitæ tuæ.

6 Et videas filios filiorum tuorum, pacem super Israel.

A 1 Canticum graduum. CXXVIII.

Sæpè expugnaverunt me à juventute mea, dicat nunc Israel:

2 Sæpè expugnaverunt me à juventute mea: etenim non potuerunt mihi.

3 Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores: prolongaverunt iniquitatem suam.

4 Dominus iustus concidit cervices peccatorum: & confundantur, & convertantur retrorsum omnes, qui odierunt Sion.

B 6 Fiant sicut fenem tectorum: quod priusquam evellatur, exaruit.

7 De quo non implevit manum suam, qui meritis, & sinum suum, qui manipulos colligit.

8 Et non dixerunt, qui præteribant: Benedictio Domini super vos: benediximus vobis in nomine Domini.

A 1 Canticum graduum. CXXIX.

D E profundis clamavi ad te, Domine: Domine, exaudi vocem meam.

Fiant aures tuæ intendentes, in vocem deprecationis meæ.

3 Si iniquitates observaveris, Domine: Domine, quis sustinebit?

4 Quia apud te propitiatio est, & propter legem tuam sustinui te, Domine.

5 Sustinuit anima mea in verbo ejus: speravit anima mea in Domino.

6 A custodia matutina usque ad noctem, speret Israel in Domino.

7 Quia apud Dominum misericordia, & copiosa apud eum redemptio.

8 Et ipse redimet Israel, ex omnibus iniquitatibus ejus.

A 1 Canticum graduum David. CXXX.

D Omine, non est exaltatum cor meum: neque elati sunt oculi mei.

Neque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus super me.

2 Si non humiliter sentiebam: sed exaltavi animam meam.

Sicut ablatus est super matre sua, ita retributio in anima mea.

3 Speret Israel in Domino, ex hoc nunc, & usque in sæculum.

A 1 Canticum graduum. CXXXI.

Memento, Domine, David, & omnis mansuetudinis ejus,

2 Sicut juravit Domino, votum vovit Deo Jacob.

3 Si introiero in tabernaculum domus meæ: si ascendero in lectum fratris mei.

4 Si dederò somnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem.

5 Et requiem temporibus meis: donec inveniam locum Domino, tabernaculum Deo Jacob.

6 Ecce audivimus eam in Ephrata: invenimus eam in campis silvæ.

7 Introibimus in tabernaculum ejus: adorabimus in loco, ubi steterunt pedes ejus.

8 * Surge, Domine, in requiem tuam, tu, & arca sanctificationis tuæ.

9 Sacerdotes tui induantur justitiam, & sancti tui exultent.

10 Propter David servum tuum, non avertas faciem christi tui.

11 Juravit Dominus David veritatem, & non frustrabitur eam: * de fructu ventris tui ponam super sedem tuam.

12 Si custodierint filii tui testamentum meum, & testimonia mea hæc, quæ docebo eos.

Et filii eorum usque in sæculum, sedebunt super sedem tuam.

13 Quoniam elegit Dominus Sion: elegit eam in habitationem sibi.

14 Hac requies mea in sæculum sæculi: hic habitabo, quoniam elegi eam.

15 Viduam ejus benedicens benedicam: pauperes ejus saturabo panibus.

16 Sacerdotes ejus induam salutari: & sancti ejus exultatione exultabunt.

17 * Illuc producam cornu David, paravi lucernam christo meo.

18 Inimicos ejus induam confusione: super ipsum autem efflorescit sanctificatio mea.

1 Canticum graduum David. CXXXII.

Ecce quàm bonum, & quàm jucundum, habitare fratres in unum.

2 Sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron.

Quod descendit in oram vestimenti ejus:

3 Sicut ros Hermon, qui descendit in montem Sion.

Quoniam illic mandavit Dominus benedictionem, & vitam usque in sæculum.

1 Canticum graduum. CXXXIII.

Ecce nunc benedicite Dominum, omnes servi Domini.

Qui statis in domo Domini, in atriis domus Dei nostri.

2 In noctibus extollite manus vestras in sancta: & benedicite Dominum.

3 Benedicat te Dominus ex Sion, qui fecit cælum, & terram.

1 Alleluja. CXXXIV.

Laudate nomen Domini, laudate servi Domini.

2 Qui statis in domo Domini, in atriis domus Dei nostri.

3 Laudate Dominum, quia bonus Dominus: pascite nomini ejus, quoniam suave.

4 Quoniam Jacob elegit sibi Dominum, Israel in possessionem sibi.

5 Quia ego cognovi, quod magnus est Dominus, & Deus noster præ omnibus diis.

6 Omnia quæcumque voluit, Dominus

B
* 2.
Paral.
6. 41.

C
* 3.
Reg.
7. 12.
Lucæ
1. 85.
Actor.
2. 30.

D
* Mal.
3. 1.
Luc.
1. 69.

A

A

A

B

A
1 Reg.
7. 1.

fecit

- fecit in cælo, in terra, in mari, & in omnibus abyssis.
- * Jer.** 10. 1. **7** * Educens nubes ab extremo terræ: fulgura in pluviam fecit.
- * Exo.** 12. 29. **8** * Qui percussit primogenita Ægypti ab homine usque ad pecus.
- * Jer.** 12. 1. **9** Et misit signa, & prodigia in medio tui Ægypte: in Pharaonem, & in omnes servos ejus.
- * C.** 12. 1. **10** * Qui percussit gentes multas: & occidit reges fortes.
- * Nu.** 24. 15. **11** * Schon regem Amorrhæorum, & Og regem Basan, & omnia regna Chanaan.
- 12** Et dedit terram eorum hereditatem, hereditatem Israel populo suo.
- 13** Domine, nomen tuum in æternum: Domine, memoriale tuum in generationem, & generationem.
- 14** Quia iudicabit Dominus populum suum: & in servis suis deprecabitur.
- * Sup.** 11. 3. 4. **15** * Simulachra gentium argentum, & aurum: opera manuum hominum.
- * Sap.** 15. 15. **16** * Os habent, & non loquuntur: oculos habent, & non videbunt.
- D** **17** Aures habent, & non audiunt: neque enim est spiritus in ore ipsorum.
- 18** Similes illis fiant, qui faciunt ea: & omnes, qui confidunt in eis.
- 19** Domus Israel benedicite Domino: domus Aaron benedicite Domino.
- 20** Domus Levi benedicite Domino: qui timetis Dominum, benedicite Domino.
- 21** Benedictus Dominus ex Sion, qui habitat in Jerusalem.
- A** **1** Alleluja. CXXXV.
- C** Onfitemini Domino, quoniam bonus: quoniam in æternum misericordia ejus.
- 2** Confitemini Deo deorum: quoniam in æternum misericordia ejus.
- 3** Confitemini Domino dominorum: quoniam in æternum misericordia ejus.
- 4** Qui facit mirabilia magna solus: quoniam in æternum misericordia ejus.
- * Gen.** 1. 1. **5** * Qui fecit cælos in intellectu: quoniam in æternum misericordia ejus.
- 6** Qui firmavit terram super aquas: quoniam in æternum misericordia ejus.
- 7** Qui fecit luminaria magna: quoniam in æternum misericordia ejus.
- B** **8** Solem in potestatem diei: quoniam in æternum misericordia ejus.
- 9** Lunam, & stellas in potestatem noctis: quoniam in æternum misericordia ejus.
- 10** * Qui percussit Ægyptum cum primogenitis eorum: quoniam in æternum misericordia ejus.
- * Exo.** 12. 19. **11** * Qui eduxit Israel de medio eorum: quoniam in æternum misericordia ejus.
- * Exo.** 13. 17. **12** In manu potenti, & brachio excelso: quoniam in æternum misericordia ejus.
- 13** Qui divisit Mare rubrum in divisiones: quoniam in æternum misericordia ejus.
- 14** Et eduxit Israel per medium ejus: quoniam in æternum misericordia ejus.
- C** **15** * Et excussit Pharaonem, & virtutem ejus in Mari rubro: quoniam in æternum misericordia ejus.
- * Exo.** 14. 18. **16** Qui traduxit populum suum per desertum: quoniam in æternum misericordia ejus.
- 17** * Qui percussit reges magnos: quoniam in æternum misericordia ejus.
- 18** Et occidit reges fortes: quoniam in æternum misericordia ejus.
- 19** Schon regem Amorrhæorum: quoniam in æternum misericordia ejus.
- 20** * Et Og regem Basan: quoniam in æternum misericordia ejus.
- 21** * Et dedit terram eorum hereditatem: quoniam in æternum misericordia ejus.
- 22** Hereditatem Israel servo suo: quoniam in æternum misericordia ejus.
- 23** Quia in humilitate nostra memor fuit nostri: quoniam in æternum misericordia ejus.
- 24** Et redemit nos ab inimicis nostris: quoniam in æternum misericordia ejus.
- 25** Qui dat escam omni carni: quoniam in æternum misericordia ejus.
- 26** Confitemini Deo cæli: quoniam in æternum misericordia ejus.
- Confitemini Domino dominorum: quoniam in æternum misericordia ejus.
- Psalmus David, Jeremiæ. CXXXVI.
- 1** Super flumina Babylonis, illic sedimus: & flevimus: cum recordaremur Sion.
- 2** In salicibus in medio ejus, suspensimus organa nostra.
- 3** Quia illic interrogaverunt nos, qui captivos duxerunt nos, verba cantionum: Et qui abduxerunt nos: Hymnum cantate nobis de canticis Sion.
- 4** Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?
- 5** Si oblitus fuero tui, Jerusalem, oblivioni datur dextera mea.
- 6** Adhæreat lingua mea faucibus meis, si non meminero tui:
- Si non proposuero Jerusalem, in principio lætitiæ meæ.
- 7** Memor esto, Domine, filiorum Edom, in die Jerusalem,
- Qui dicunt: Exinanite, exinanite usque ad fundamentum in ea.
- 8** Filia Babylonis misera: beatus, qui retribuet tibi retributionem tuam, quam retribuisti nobis.
- 9** Beatus, qui tenebit, & allidet parvulos tuos ad petram.
- 1** Ipsi David. CXXXVII.
- C** Onfitebor tibi, Domine, in toto corde meo: quoniam audisti verba oris mei.
- In conspectu angelorum psallam tibi:
- 2** Adorabo ad templum sanctum tuum, & confitebor nomini tuo.
- Super misericordiam tuam, & veritatem tuam: quoniam magnificasti super omne nomen sanctum tuum.
- 3** In quacumque die invocavero te, exaudi me: multiplicabis in anima mea virtutem.
- 4** Confiteatur tibi, Domine, omnes reges terræ: quia audierunt omnia verba oris tui.
- 5** Et cantent in viis Domini: quoniam magna est gloria Domini.
- 6** Quoniam excelsus Dominus, & humilia respicit: & alta à longè cognoscit.
- 7** Si ambulavero in medio tribulationis, vivificabis me: & super iram inimicorum meorum extendisti manum tuam, & salvum me fecit dextera tua.
- 8** Dominus retribuet pro me: Domine,

miseriordia tua in sæculum : opera manuum tuarum ne despicias.

A 1 In finem, Psalmus David. CXXXVIII.
2 Domine, probasti me, & cognovisti me : tu cognovisti sessionem meam, & resurrectionem meam.

3 Intellexisti cogitationes meas de longè : semitam meam, & funiculum meum investigasti.

4 Et omnes vias meas prævidisti : quia non est sermo in lingua mea.

5 Ecce Domine, tu cognovisti omnia, novissima, & antiqua : tu formasti me, & posuisti super me manum tuam.

6 Mirabilis facta est scientia tua ex me : confortata est, & non potero ad eam.

B 7 Quò ibo à spiritu tuo ? & quò à facie tua fugiam ?

* Amos 9. 2. 8 * Si ascendero in cælum, tu illie es : si descendero in infernum, ades.

9 Si sumptero pennas meas diluculo, & habitaverò in extremis maris :

10 Etenim illic manus tua deducet me : & tenebit me dextera tua.

11 Et dixi : Forsitan tenebræ conculcabunt me, & nox illuminatio mea in deliciis meis.

12 Quia tenebræ non obscurabuntur à te, & nox sicut dies illuminabitur : sicut tenebræ ejus, ita & lumen ejus.

C 13 Quia tu possidisti renes meos : suscepisti me de utero matris meæ.

14 Confitebor tibi, quia terribiliter magnificatus es : mirabilia opera tua, & anima mea cognoscit nimis.

15 Non est occultatum os meum à te, quod fecisti in occulto : & substantia mea in inferioribus terræ.

16 Imperfectum meum viderunt oculi tui, & in libro tuo omnes scribentur : dies formabuntur, & nemo in eis.

17 Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui, Deus : nimis confortatus est principatus eorum.

D 18 Dinumerabo eos, & super arenam multiplicabuntur : exurrexi, & adhuc sum tecum.

19 Si occideris, Deus, peccatores : viri sanguinum declinate à me.

20 Quia dicitis in cogitatione : Accipient in vanitate civitates tuas.

21 Nonne, qui oderunt te, Domine, oderam, & super inimicos tuos tabescebam ?

22 Perfecto odio oderam illos : & inimici facti sunt mihi.

23 Proba me, Deus, & scito cor meum : interroga me, & cognosce semitas meas.

24 Et vide, si via iniquitatis in me est, & deduc me in via æterna.

A 1 In finem, Psalmus David. CXXXIX.

2 Eripe me, Domine, ab homine malo : à viro iniquo eripe me.

3 Qui cogitaverunt iniquitates in corde : tota die constituebant prælia.

4 * Acuerunt linguas suas sicut serpentis : venenum aspidum sub labiis eorum.

5 Custodi me, Domine, de manu peccatoris : & ab hominibus iniquis eripe me.

6 Qui cogitaverunt supplantare gressus meos : Abfconderunt superbi laqueum mihi.

Et funes extenderunt in laqueum : juxta iter scandalum posuerunt mihi.

7 Dixi Domino : Deus meus es tu : exaudi, Domine, vocem deprecationis meæ.

8 Domine, Domine, virtus salutis meæ : obumbrasti super caput meum in die belli.

9 Ne tradas me, Domine, à desiderio meo peccatori : cogitaverunt contra me, ne derelinquas me, ne fortè exaltentur.

10 Caput circuitus eorum, labor labiorum ipsorum operiet eos.

11 Cadent super eos carbones, in ignem dejicies eos : in miseris non subsistent.

12 Vir linguosus non dirigetur in terra : virum injustum mala capient in interitu.

13 Cognovi, quia faciet Dominus judicium inopis, & vindictam pauperum.

14 Verumtamen justii consitebuntur nomini tuo : & habitabunt recti cum vultu tuo.

1 Psalmus David. CXL.
Domine, clamavi ad te, exaudi me : intende voci meæ, cum clamavero ad te.

2 Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo : elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum.

3 Pone, Domine, custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ labiis meis.

4 Non declines cor meum in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis.

Cum hominibus operantibus iniquitatem, & non communicabo cum electis eorum.

5 Corripiet me justus in misericordia, & increpabit me : oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.

6 Quoniam adhuc & oratio mea in beneplacitis eorum : absorpti sunt juncti petreæ judices eorum.

7 Audient verba mea, quoniam poterunt : sicut crassitudo terræ erupta est super terram.

8 Dissipata sunt ossa nostra secus infernum : quia ad te Domine, Domine, oculi mei : in te speravi, non auferas animam meam.

9 Custodi me à laqueo, quem statuerunt mihi, & à scandalis operantium iniquitatem.

10 Cadent in reticulo ejus peccatores : singulariter sum ego, donec transeam.

Intellectus David,
1 Cum esset in spelunca, oratio.

(1. Reg. 24.) CXL I.
2 Voce mea ad Dominum clamavi, voce mea ad Dominum deprecatus sum.

3 Effundo in conspectu ejus orationem meam, & tribulationem meam ante ipsum pronuntio.

4 In deficiendo ex me spiritum meum, & tu cognovisti semitas meas.

In via hac, qua ambulabam, absconderunt superbi laqueum mihi.

5 Considerabam ad dexteram, & videbam : & non erat, qui cognosceret me.

Periit fuga à me : & non est, qui requireret animam meam.

6 Clamavi ad te, Domine, dixi : Tu es spes mea, portio mea in terra viventium.

7 Intende ad deprecationem meam : quia humiliatus sum nimis.

Libera me à persequentibus me : quia confortati sunt super me.

8 Educ de custodia animam meam ad confitendum nomini tuo : me expectant justii, donec retribuas mihi.

Psalmus David,

1 Quando persequeretur cum Absalom
filius ejus. (2. Reg. 17.) CXLII.

A **D**omine, exaudi orationem meam : au-
ribus percipe obsecrationem meam in
veritate tua : exaudi me in tua iustitia.

2 Et non intres in iudicium cum servo
tuo : quia non iustificabitur in conspectu
tuo omnis vivens.

B 3 Quia persecutus est inimicus animam
meam : humiliavit in terra vitam meam.

4 Collocavit me in obscuris sicut mortuos
seculi : & anxius est super me spiritus
meus, in me turbatum est cor meum.

5 Memor fui dierum antiquorum, medi-
tatus sum in omnibus operibus tuis : in
factis manuum tuarum meditabar.

6 Expandi manus meas ad te : anima mea
sicut terra sine aqua tibi.

7 Velociter exaudi me, Domine : defecit
spiritus meus.

Non avertas faciem tuam a me, & similis
ero descendentibus in lacum.

8 Audiam fac mihi manē misericordiam
tuam : quia in te speravi.

Notam fac mihi viam, in qua ambulem :
quia ad te levavi animam meam.

9 Eripe me de inimicis meis, Domine,
ad te confugi : doce me facere voluntatem
tuam, quia Deus meos tu.

C 10 Spiritus tuus bonus deducet me in ter-
ram rectam : propter nomen tuum, Domi-
ne, vivificabis me, in æquitate tua.

11 Educes de tribulatione animam meam,
& in misericordia tua disperdes inimicos
meos.

12 Et perdes omnes, qui tribulant animam
meam : quoniam ego servus tuus sum.

Psalmus David,

Adversus Goliath. CXLIII.

A **B**enedixit Dominus Deus meus, qui do-
cet manus meas ad prælium, & digitos
meos ad bellum.

2 Misericordia mea, & refugium meum :
susceptor meus, & liberator meus.

Protektor meus, & in ipso speravi : qui
subdit populum meum sub me.

B 3 Domine, quid est homo, quia innotuisti
ei? aut filius hominis, quia reputas eum?

* Job
89 &
24. 2. 4 Homo vanitati similis factus est : * dies
ejus sicut umbra prætereunt.

5 Domine, inclina cælos tuos, & descen-
de : tanges montes, & fumigabunt.

6 Fulgura conflagrationem, & dissipabis eos :
emitte sagittas tuas, & conturbabis eos.

7 Emitte manum tuam de alto, eripe me,
& libera me de aequis multis, de manu fili-
orum alienorum.

C 8 Quorum os locutum est vanitatem : &
dextera eorum, dextera iniquitatis.

9 Deus canticum novum cantabo tibi : in
psalterio decachordo psallam tibi.

10 Qui das salutem regibus : qui redemi-
sti David servum tuum de gladio mali-
gno, eripe me.

11 Et erue me de manu filiorum alieno-
rum, quorum os locutum est vanitatem,
& dextera eorum, dextera iniquitatis.

12 Quorum filii sicut novellæ plantatio-
nes in juventute sua.

Filia eorum composita : circumornata,
ut similitudo templi.

13 Promptuaria eorum plena, eructantia
ex hoc in illud.

D Oves eorum fætosæ, abundantes in egres-
sibus suis : 14 boves eorum crassæ.

Non est ruina maceriarum, neque transitus,
neque clamor in plateis eorum.

15 Beatum dixerunt populum, cui hæc sunt :
beatus populus, cuius Dominus Deus ejus.

1 Laudatio ipsi David. CXLIV.

A **E**xaltabo te, Deus meus rex, & bene-
dicam nomini tuo in sæculum, & in
sæculum sæculi.

2 Per singulos dies benedicam tibi : &
laudabo nomen tuum in sæculum, & in
sæculum sæculi.

3 Magnus Dominus, & laudabilis nimis,
& magnitudinis ejus non est finis.

4 Generatio, & generatio laudabit opera
tua : & potentiam tuam pronuntiabunt.

5 Magnificentiam gloriæ sanctitatis tuæ
loquentur : & mirabilia tua narrabunt.

6 Et virtutem terribilium tuorum dicent,
& magnitudinem tuam narrabunt.

7 Memoriam abundantie suavitatis tuæ
eructabunt : & iustitia tua exultabunt.

8 Miserator, & misericors Dominus : pa-
tiens, & multum misericors.

9 Suavis Dominus universis, & miseratione-
nes ejus super omnia opera ejus.

10 Constitute tibi, Domine, omnia ope-
ra tua : & sancti tui benedicant tibi.

11 Gloriam regni tui dicent : & poten-
tiam tuam loquentur.

12 Ut notam faciant filiis hominum po-
tentiam tuam, & gloriam magnificentie
regni tui.

13 Regnum tuum regnum omnium sæcu-
lorum : & dominatio tua in omni genera-
tione, & generationem.

Fidelis Dominus in omnibus verbis suis,
& sanctus in omnibus operibus suis.

14 Allevat Dominus omnes, qui corruunt :
& erigit omnes elisos.

15 Oculi omnium in te sperant, Domine : &
tu das escam illorum in tempore opportuno.

16 Aperis tu manum tuam, & imple-
ne animal benedictione.

17 Justus Dominus in omnibus viis suis,
& sanctus in omnibus operibus suis.

18 Prope est Dominus omnibus invocan-
tibus eum : omnibus invocantibus eum in
veritate.

19 Voluntatem timentium se faciet, &
deprecationem eorum exaudiet : & salvos
faciet eos.

20 Custodit Dominus omnes diligentes se,
& omnes peccatores disperdet.

21 Laudationem Domini loquetur os me-
um : & benedicat omnis caro nomini san-
cto ejus in sæculum, & in sæculum sæculi.

1 Alleluja, Aggæi, & Zacharia.

CXLV.

A **L**auda, anima mea, Dominum, lau-
dabo Dominum in vita mea : psallam
Deo meo, quamdiu fuero.

3 Nolle considerare in principibus : in fi-
liis hominum, in quibus non est salus.

4 Exibit spiritus ejus, & revertetur in ter-
ram

D

A

B

C

D

A
5. pr.
141. 2.

tam suam : in illa die peribunt omnes cogitationes eorum.

5 Beatus, cuius Deus Jacob adiutor ejus, spes ejus in Domino Deo ipfius :

*A. d.
14. 4.
A. 6.
14. 7.
B

6 * Qui fecit cælum, & terram, mare, & omnia, quæ in eis sunt.

7 Qui custodit veritatem in sæculum, facit judicium injuriarum patientibus : dat escam esurientibus.

8 Dominus solvit compeditos : Dominus illuminat cæcos.

Dominus erigit elisos, Dominus diligit justos.

9 Dominus custodit advenas, pupillum, & viduam suscipiet, & vias peccatorum disperdet.

A

10 Regnabit Dominus in sæcula, Deus tuus Sion, in generationem, & generationem.

1 Alleluja. CXLVII.

Laudate Dominum, quoniam bonus est psalmus : Deo nostro sit jucunda, decoraque laudatio.

2 Edificans Jerusalem Dominus : dispersiones Israelis congregabit.

3 Qui sanat contritos corde : & alligat contritiones eorum.

4 Qui numerat multitudinem stellarum : & omnibus eis nomina vocat.

5 Magnus Dominus noster, & magna virtus ejus : & sapientie ejus non est numerus.

6 Suscipiens mansuetos Dominus : humilians autem peccatores usque ad terram.

B

7 Præcinite Domino in confessione : psallite Deo nostro in cithara.

8 Qui operit cælum nubibus, & parat terræ pluviam.

Qui producit in montibus fœnum, & herbam servituti hominum.

9 Qui dat jumentis escam ipsorum, & pulis corvorum invocantibus eum.

10 Non in fortitudine equi voluntatem habebit : nec in tibiis viri beneplacitum erit ei.

11 Beneplacitum est Domino super timentes eum, & in eis, qui sperant super misericordia ejus.

Alleluja. CXLVII.

A

12 Laudate, Jerusalem, Dominum : lauda Deum tuum Sion.

13 Quoniam confortavit seras portarum tuarum : benedixit filiis tuis in te.

14 Qui posuit fines tuos pacem, & adipe frumenti satiat te.

15 Qui emittit eloquium suum terræ : velociter currit sermo ejus.

B

16 Qui dat nivem sicut lanam : nebulam sicut cinerem spargit.

17 Mittit crystallum suum sicut butcellas : ante faciem frigeris ejus quis sustinebit?

18 Emitte verbum suum, & liquefaciet ea : sicut spiritus ejus, & fluent aquæ.

19 Qui annuntiat verbum suum Jacob : justitias, & judicia sua Israel.

20 Non fecit taliter omni nationi, & judicia sua non manifestavit eis. Alleluja.

Alleluja. CXLVIII.

Laudate Dominum de cælis : laudate eum in excelsis.

2 Laudate eum omnes angeli ejus : laudate eum omnes virtutes ejus.

3 Laudate eum sol, & luna : laudate eum omnes stellæ, & lumen.

4 * Laudate eum cæli cælorum : & aquæ omnes, quæ super cælos sunt, laudent nomen Domini.

5 Quia ipse dixit, & facta sunt : ipse mandavit, & creata sunt.

6 Statuit ea in æternum, & in sæculum sæculi : præceptum posuit, & non præteribit.

7 Laudate Dominum de terra, dracones, & omnes abyssi.

8 Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum : quæ faciunt verbum ejus.

9 Montes, & omnes colles : ligna fructifera, & omnes cedri.

10 Bestiæ, & universa pecora : serpentes, & volucres pennate.

11 Reges terræ, & omnes populi : principes, & omnes judices terræ.

12 Juvenes, & virgines, senes cum junioribus laudent nomen Domini : quia exaltatum est nomen ejus solius.

13 Confessio ejus super cælum, & terram, & exaltavit cornu populi sui.

14 Hymnus omnibus Sanctis ejus : filiis Israel, populo appropinquanti sibi. Alleluja.

Alleluja. CXLIX.

Cantate Domino canticum novum : laus ejus in ecclesia Sanctorum.

2 Latetur Israel in eo, qui fecit eum : & filii Sion exultent in rege suo.

3 Laudent nomen ejus in choro : in tympano, & psalterio psallant ei.

4 Quia beneplacitum est Domino in populo suo, & exaltabit mansuetos in salutem.

5 Exultabunt Sancti in gloria : latabuntur in cubilibus suis.

6 Exaltationes Dei in gutture eorum, & gladii accipites in manibus eorum.

7 Ad faciendam vindictam in nationibus : increpationes in populis.

8 Ad alligandos reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis.

9 Ut faciant in eis judicium conscriptum : gloria hæc est omnibus Sanctis ejus. Alleluja.

Alleluja. CL.

Laudate Dominum in Sanctis ejus : laudate eum in firmamento virtutis ejus.

2 Laudate eum in virtutibus ejus : laudate eum secundum multitudinem magnitudinis ejus.

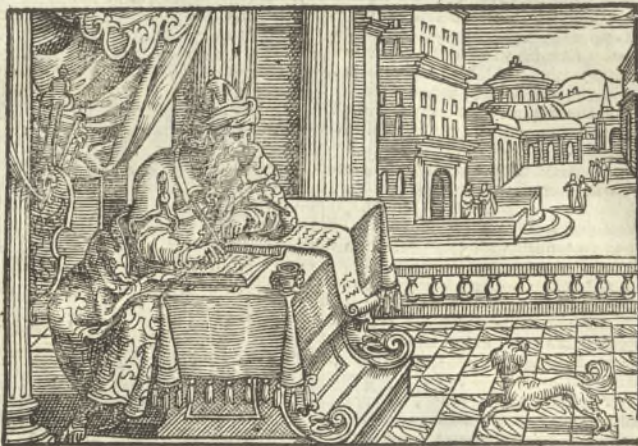
3 Laudate eum in sono tubæ : laudate eum in psalterio, & cithara.

4 Laudate eum in tympano, & choro : laudate eum in chordis, & organo.

5 Laudate eum in cymbalis benefonantibus : laudate eum in cymbalis jubilationis.

6 Omnis spiritus laudet Dominum. Alleluja.

LIBER PROVERBIORUM, QUEM HEBRÆI MISLE APPELLANT.

CAPUT PRIMUM.

Parabolarum utilitas: auditus, & studium sapientiæ commendatur: filius admonetur, ne peccatorum sequatur blanditias: sapientia ad sui amplexum invitat, & contemptoribus minatur exitium.

- A **1** **R** Arabolæ Salomonis, filii David, regis Israel:
2 Ad sciendam sapientiam, & disciplinam:
3 Ad intelligenda verba prudentiæ, & suscipiendam eruditionem doctrinæ, justitiam, & iudicium, & æquitatem:
4 Ut detur parvulis astutia, adolescenti scientia, & intellectus.
5 Audiens sapiens, sapientior erit: & intelligens, gubernacula possidebit.
6 Animadvertite parabolam, & interpretationem, verba sapientum, & anigmata eorum.
7 * Timor Domini, principium sapientiæ. Sapientiam, atq; doctrinam stulti despiciunt.
8 Audi, filii mei, disciplinam patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ:
9 Ut addatur gratia capiti tuo, & torques collo tuo.
10 Fili mi, si te lactaverint peccatores, ne acquiescas eis.
B **11** Si dixerint: Veni nobiscum, insidiamur sanguini, abscondamus tendiculas contra innocentibus frustra:

*Psal.
110. 10.
Eccli.
1. 16.

12 Deglutiamus eum sicut infernus viventem, & integrum, quasi descendentem in lacum.

13 Omnem pretiosam substantiam reperiemus, implebimus domos nostras spoliis.

14 Sortem mitte nobiscum, marsupium unum sit omnium nostrum.

15 Fili mi, ne ambules cum eis, prohibe pedem tuum à semitis eorum.

16 * Pedes enim illorum ad malum currunt, & festinant, ut effundant sanguinem.

17 Frustra autem jacitur rete ante oculos pennatorum.

18 Ipsi quoque contra sanguinem suum insidiantur, & moliuntur fraudes contra animas suas.

19 Sic semitæ omnis avari, animas possidentium rapiunt.

20 Sapientia foris prædicat, in plateis dat vocem suam:

21 In capite turbarum clamitat, in foribus portarum urbis profert verba sua, dicens:

22 Usquequò parvuli diligitis infantiam, & stulti ea, quæ sibi sunt noxia, cupient, & imprudentes odibunt scientiam?

23 Convertimini ad correptionem meam: en proferam vobis spiritum meum, & ostendam vobis verba mea.

24 * Quia vocavi, & renuistis: extendianum meum, & non fuit, qui aspiceret.

25 Despexistis omne consilium meum, &

*Isai.
59. 7.

C

*Isai.
65. 12.
866. 4.
Jere.
7. 13.

inreparationes meas neglexistis.

26 Ego quoque in interitu vestro ridebo, soblannabo, cum vobis id, quod timebatis, advenierit.

27 Cum irruerit repentina calamitas, & interitus, quasi tempestas ingruerit: quando venerit super vos tribulatio, & angustia:

D 28 Tunc invocabunt me, & non exaudiam: manē confurgent, & non invenient me:

29 Eo quod exolam habuerint disciplinam, & timorem Domini non susceperint,

30 Nec acquirerint consilio meo, & detraxerint universae correctioni meae.

31 Comedit igitur fructus vitae suae, suisque consiliis saturabuntur.

32 Aversio parvulorum interficiet eos, & prosperitas stultorum perdet illos.

33 Qui autem me audierit, absque terrore requiescet, & abundantia perfruetur, timore malorum sublato.

CAPUT II.

Sapientia acquisitio quanta bona conferat, & quanta mala avertat, cum qua Dei dona veniant, & sine qua ubique erratur.

A 1 Fili mi, si susceperis sermones meos, & mandata mea absconderis penes te,

2 Ut audiat sapientiam auris tua: inclina cor tuum ad cognoscendam prudentiam.

3 Si enim sapientiam invocaveris, & inclinaveris cor tuum prudentia:

4 Si quaesieris eam quasi pecuniam, & sicut thesauros effoderis illam:

5 Tunc intelliges timorem Domini, & scientiam Dei invenies:

6 Quia Dominus dat sapientiam: & ex ore ejus prudentia, & scientia.

B 7 Custodiet rectorum salutem, & proteget gradientes simpliciter:

8 Servans semitas justitiae, & vias Sanctorum custodiens.

9 Tunc intelliges justitiam, & iudicium, & aequitatem, & omnem semitam bonam.

10 Si intraverit sapientia cor tuum, & scientia animae tuae placuerit:

11 Consilium custodiet te, & prudentia servabit te,

12 Ut eruaris à via mala, & ab homine, qui perversa loquitur:

C 13 Qui relinquunt iter rectum, & ambulant per vias tenebrosas:

14 Qui latantur, cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis:

15 Quorum viae perversae sunt, & infames gressus eorum.

16 Ut eruaris à muliere aliena, & ab extranea, quae mollit sermones suos:

17 Et relinquit ducem pubertatis suae,

D 18 Et pacti Dei sui oblita est: inclinata est enim ad mortem domus ejus, & ad inferos semitae ipsius:

19 Omnes, qui ingrediuntur ad eam, non revertentur, nec apprehendent semitas vitae.

20 Ut ambules in via bona: & calles iustorum custodias.

21 Qui enim recti sunt, habitabunt in terra, & simplices permanebunt in ea.

* Job 18. 7. 22 * Impii verò de terra perdentur: & qui iniquè agunt, auferentur ex ea.

CAPUT III.

Sapientia vitam prolongat: misericordia, & veritas non deserendae: fiducia in Deum: timor Dei: honorandus Deus: correctio Dei cum litta ferenda: sapientia laus: sapientiam sequentibus omnia prospera: amico statim dandum, nec ei malefaciendum: non contendendum: iniqui non imitandi: impiorum perditio, & piorum benedictio.

A 1 Fili mi, ne obliviscaris legis meae, & praecepta mea cor tuum custodiat:

2 Longitudinem enim dierum, & annos vitae, & pacem apponent tibi.

3 Misericordia, & veritas te non deserant, circunda eas gutturi tuo, & describe in tabulis cordis tui:

4 Et invenies gratiam, & disciplinam bonam, coram Deo, & hominibus.

5 Habe fiduciam in Domino ex toto corde tuo, & ne innitaris prudentiae tuae.

6 In omnibus viis tuis cogita illum, & ipse dirigit gressus tuos.

7 * Ne sis sapiens apud te ipsum: time Deum, & recede à malo:

8 Sanitas quippe erit umbilico tuo, & irrigatio ossium tuorum.

9 * Honora Dominum de tua substantia, & de primitiis omnium frugum tuarum da ei:

10 Et implebuntur horrea tua saturitate, & vino torcularia tua redundabunt.

11 * Disciplinam Domini, fili mi, ne abicias: nec deficias, cum ab eo corripieris:

12 Quem enim diligit Dominus, corripit: & quasi pater in filio complacet sibi.

13 Beatus homo, qui invenit sapientiam, & qui affluit prudentia:

14 Melior est acquisitio ejus negotiationis argenti, & auri primi, & purissimi fructus ejus:

15 Pretiosior est cunctis opibus, & omnia, quae desiderantur, huic non valent comparari.

16 Longitudo dierum in dextera ejus, & in sinistra illius divitiae, & gloria.

17 Via ejus via pulchra, & omnes semitae illius pacificae.

18 Lignum vitae est his, qui apprehenderint eam: & qui tenuerint eam, beatus.

19 Dominus sapientia fundavit terram, stabilivit caelos prudentia.

20 Sapientia illius eruperunt abyssi: & nubes rore concreverunt.

21 Fili mi, ne effluant haec ab oculis tuis: custodi legem, atque consilium:

22 Et erit vita animae tuae, & gratia fauibus tuis.

23 Tunc ambulabis fiducialiter in via tua, & pes tuus non impinget:

24 Si dormieris, non timebis: quiesces, & suavis erit somnus tuus.

25 Ne paveas repentino terrore, & irruentes tibi potentias impiorum.

26 Dominus enim erit in latere tuo, & custodiet pedem tuum, ne capiaris.

27 Noli prohibere benefacere eum, qui potest: si vales, & ipse benefac.

28 Ne dicas amico tuo: Vade, & revertere: cras dabo tibi: cum statim possis dare.

29 Ne molaris amico tuo malum, cum ille in te habeat fiduciam.

30 Ne contendas adversus hominem frustra,

* Rom 12. 16.

B
* Tob. 4. 7.
Luc 14. 11.
* Heb. 12. 5.
Apoc. 3. 19.

C

D

¶ Pal.
16. 9.

cum ipse tibi nihil mali fecerit.
21 * Ne emuleris hominem inustum, nec imiteris vias ejus :

32 Quia abominatio Domini est omnis illusor, & cum simplicibus fermocinatio ejus.
33 Egestas à Domino in domo impii : habitacula autem iustorum benedicuntur.

34 Ipse deludet illos, & mansuetis dabit gratiam.

35 Gloriam sapientes possidebunt : stultorum exaltatio, ignominia.

C A P U T I V.

Sapiens suo exemplo hortatur quærere sapientiam, cujus explicat utilitates: via impiorum declinanda, & iustorum amplectenda: de custodia cordis, oris, & gressuum.

A Audite, filii, disciplinam patris, & attendite, ut sciatis prudentiam.

2 Donum bonum tribuam vobis, legem meam ne derelinquatis.

3 Nam & ego filius fui patris mei, tenellus, & unigenitus coram matre mea :

4 Et docebat me, & nece dicebat : Suscipiat verba mea cor tuum, custodi præcepta mea, & vives.

5 Posside sapientiam, posside prudentiam: ne obliviscaris, neque declines à verbis oris mei.

6 Ne dimittas eam, & custodiet te: diliget eam, & conservabit te.

7 Principium sapientia, posside sapientiam, & in omni possessione tua, acquire prudentiam.

8 Arripe illam, & exaltabit te: glorificaberis ab ea, cum eam fueris amplexatus.

9 Dabit capiti tuo augmenta gratiarum, & corona inclita proteget te.

10 Audi, fili mi, & suscipe verba mea, ut multiplicentur tibi anni vite.

11 Viam sapientia monstrabo tibi, ducam te per semitas æquitatis.

12 Quas cum ingressus fueris, non ardebunt gressus tui, & currens non habebis offendiculū.

13 Tene disciplinam, ne dimittas eam: custodi illam, quia ipsa est vita tua.

14 Ne delesteris in semitis impiorum, nec tibi placeat malorum via.

15 Fuge ab ea, nec transeas per illam: declina, & desere eam.

16 Non enim dormiunt, nisi malefecerint: & rapitur somnus ab eis, nisi supplantaverint.

17 Comedunt panem impietatis, & vinum iniquitatis bibunt.

18 Iustorum autē semite, quasi lux splendens, procedit, & crescit usque ad perfectam diem.

19 Via impiorum tenebrosa: nesciunt, ubi corruant.

20 Filii mi, ausculta sermones meos, & ad eloquia mea inclina aurem tuam.

21 Ne recedant ab oculis tuis, custodi ea in medio cordis tui.

22 Vita enim sunt invenientibus ea, & universæ carni sanitas.

23 Omni custodia serva cor tuum, quia ex ipso vita procedit.

24 Remove à te os pravum, & detrahentia labia sint procul à te.

25 Oculi tui recta videant, & palpebræ tuæ præcedant gressus tuos.

26 Dirige semitam pedibus tuis, & omnes viæ tuæ stabiliuntur.

27 Ne declines ad dexteram, neque ad fini-

stram: averte pedem tuum à malo. Vias enim, quæ à dextris sunt, novit Dominus: perveræ verò sunt, quæ à sinistris sunt. Ipse autem rectos faciet cursus tuos, itinera autem tua in pace producet.

C A P U T V.

Vitare jubet meretricem, & ne labores, & anni prodantur: propria uxor diligatur, & fugiatur aliena.

Filii, attende ad sapientiam meam, & prudentia mea inclina aurem tuam,
2 Ut custodias cogitationes, & disciplinam labia tua conservent. Ne attendas fallacia mulieris:

3 Favus enim distillans labia meretricis, & nitidus oleo guttur ejus.

4 Novissima autem illius amara quasi absinthium, & acuta quasi gladius biceps.

5 Pedes ejus descendunt in mortem, & ad inferos gressus illius penetrant.

6 Per semitam vitam non ambulant, vagi sunt gressus ejus, & investigabiles.

7 Nunc ergo, filii mi, audime, & ne recedas à verbis oris mei.

8 Longe fac ab ea viam tuam, & ne appropinques foribus domus ejus.

9 Ne des alienis honorem tuum, & annos tuos crudeli.

10 Ne forte impleantur extranei viribus tuis, & labores tui sint in domo aliena.

11 Et gemas in novissimis, quando consumpseris carnes tuas, & corpus tuum, & dicas:

12 Cur detestatus sum disciplinam, & increpationibus non acquievit cor meum,

13 Nec audiui vocem docentium me, & magistris non inclinavi aurem meam?

14 Penè fui in omni malo, in medio ecclesiæ, & synagoga.

15 Bibe aquam de cisterna tua, & fluent putei tui:

16 Deriventur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas divide.

17 Habeto eas solus, nec sint alieni participes tui.

18 Sit vena tua benedicta, & latere cum muliere adolescentiæ tuæ.

19 Cerva charissima, & gratissimus hinnulus. Ubra ejus inebrient te in omni tempore, in amore ejus delectare jugiter.

20 Quare seduceris, fili mi, ab aliena, & foveris in sinu alterius?

21 * Respicit Dominus vias hominis, & omnes gressus ejus considerat.

22 * Iniquitates suæ capiunt impium, & funibus peccatorum suorum constringitur.

23 Ipse morietur, quia non habuit disciplinam, & in multitudine stulticiæ suæ decipietur.

C A P U T VI.

Sponsori ut fidem datam liberet laborandum: pigrum fornicæ exemplo excitat ad laborem: Apostata am describit: sex, quæ Dominus odit: exhortatur ad legis custodiam, utq; mulieris pulchritudinem non concupiscas, sed consortium vires adulate.

Filii mi, si sponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum manum tuam,

2 Illaqueatus es verbis oris tui, & captus propriis sermonibus.

3 Fac ergo, quod dico, fili mi, & temetipsum

A

B

C

D

* Job
31. 4.
* Job
34. 21.

A

libera : quia incidisti in manum proximi tui.

Discurrere, festina, suscita amicum tuum.

4 Ne dederis somnum oculis tuis, nec dormitent palpebrae tuae.

5 Eruere quasi damula de manu, & quasi avis de manu aucupis.

6 Vade ad fornicam, & piger, & considera vias ejus, & discipe sapientiam.

7 Quae cum non habeat ducem, nec praeceptorem, nec principem,

8 Parat in aestate cibum sibi, & congregat in messe, quod comedat.

B
*Insc.
14-11. 9 Usquequid piger dormies? quando con-

surges e somno tuo?

10 Paululum dormies, paululum dormitabis, paululum conferes manus, ut dormias:

11 Et veniet tibi quasi viator egestas, & pauperies quasi vir armatus. Si vero impiger fueris, veniet ut fons messis tua, & egestas longe fugiet a te.

12 Homo apostata, vir inutilis, graditur ore perverso,

13 Annuit oculis, terit pede, digito loquitur,

14 Pravo corde machinatur malum, & omni tempore jurgia seminat.

15 Huic exemplo venit perditio sua, & subito conteretur, nec habebit ultra medicinam.

16 Sex sunt, quae odit Dominus, & septimum detestatur anima ejus.

17 Oculos sublimis, linguam mendacem, manus effundentes innoxium sanguinem,

18 Cor machinans cogitationes pessimas, pedes veloces ad currendum in malum,

19 Proferentem mendacia, testem fallacem, & cum, qui seminat inter fratres discordias.

20 Conserva, fili mi, praecepta patris tui, & ne dimittas legem matris tuae.

21 Liga ea in corde tuo jugiter, & circumda gutturi tuo.

22 Cum ambulaveris, gradientur tecum: cum dormieris, custodiant te, & evigilans loquere cum eis.

23 Quia mandatum lucerna est, & lex lux, & via vitae increpatio disciplinae:

24 Ut custodiant te a muliere mala, & a blanda lingua extranea.

25 Non concupiscat pulchritudinem ejus cor tuum, ne capiaris nutibus illius.

26 Pretium enim scorti vix est unius panis: mulier autem viri pretiosam animam capit.

D 27 Numquid potest homo abscondere ignem in sinu suo, ut vestimenta illius non ardeant?

28 Aut ambulare super prunas, ut non comburantur plantae ejus?

29 Sic qui ingreditur ad mulierem proximi sui, non erit mundus, cum tetigerit eam.

30 Non grandis est culpa, cum quis furatus fuerit: furatur enim, ut esurientem impleat animam:

31 Deprehensus quoque reddet septuplum, & omnem substantiam domus suae tradet.

32 Qui autem adulter est, propter cordis inopiam perdet animam suam:

33 Turpitudinem, & ignominiam congregat sibi, & opprobrium illius non delebitur:

34 Quia zelus, & furor viri non parcat in die vindictae,

35 Nec acquiescet cuiusquam precibus, nec suscipiet pro redemptione dona plurima.

CAPUT VII.

Hortatur adolescentem ad sapientiam ample-
xum, & mandatorum custodiam: utque
scortorum blanditias, quas late descri-
bit, evitet.

A 1 Illi mi, custodi sermones meos, & praecepta mea reconde tibi. Fili,

2 Serva mandata mea, & vives: & legem meam quasi pupillam oculi tui:

3 Liga eam in digitis tuis, scribe illam in tabulis cordis tui:

4 Dic sapientiae, soror mea es: & prudentiam voca amicum tuam,

5 Ut custodiat te a muliere extranea, & ab aliena, quae verba sua dulcia facit.

B 6 De fenestra enim domus meae per cancellos prospexi,

7 Et video parvulos, considero vecordem juvenem,

8 Qui transit per plateam juxta angulum, & prope viam domus illius graditur

9 In obscuro, ad vesperascente die: in noctis tenebris, & caligine.

10 Et ecce occurrit illi mulier ornatu metreticio, preparata ad capiendas animas: garrula, & vaga,

11 Quietis impatiens, nec valens in domo consistere pedibus suis,

12 Nunc foris, nunc in plateis, nunc juxta angulos infidians.

13 Apprehensumque deosculatur juvenem, & procaci vultu blanditur, dicens:

14 Victimam pro salute vovi, hodie reddidi vota mea.

C 15 Idcirco egressa sum in occursum tuum, desiderans te videre, & reperi.

16 Intexui sinitibus lectulum meum, stravi tapetibus pictis ex Aegypto.

17 Aspersi cubile meum myrrha, & aloe, & cinnamomo.

19 Veni, inebriemur uberibus, & fruamur cupitis amplexibus, donec illucescat dies:

19 Non est enim vir in domo sua, abiit via longissima.

20 Sacculum pecuniae secum tulit: in die plenae lunae reversurus est in domum suam.

21 Irritavit eum multis sermonibus, & blanditiis laborum protraxit illum.

22 Statim eam sequitur quasi bos ductus ad victimam, & quasi agnus lascivians, & ignorans, quod ad vincula stultus trahatur:

23 Donec transfigat sagitta jecur ejus: velut si avis festinet ad laqueum, & nescit, quod de periculo animae illius agitur.

D 24 Nunc ergo, fili mi, audime, & attende verbis oris mei.

25 Ne abstrahatur in viis illius mens tua: neque decipiaris semitis ejus:

26 Multos enim vulneratos dejecit, & fortissimi quique interfecit sunt ab ea.

27 Viae inferi domus ejus, penetrantes in interiora mortis.

CAPUT VIII.

Sapientia ad sui amplexum invitat, se quoque multis modis commendat, quodque sit Deo coaeterna, cum ipso cuncta componens: quam quarentes, beati; spernentes vero, miseri tandem evadent.

1 Numquid non sapientia clamat, & prudentia dat vocem suam?

- 2 In summis, excelsisque verticibus supram
viam, in mediis semitis stans,
3 Juxta portas civitatis in ipsis foribus lo-
quitur, dicens:
4 O viri, ad vos clamito, & vox mea ad
filios hominum.
5 Intelligite parvuli astutiam, & insipien-
tes animadvertite.
6 Audite, quoniam de rebus magnis locu-
tura sum: & aperientur labia mea, ut re-
cta pradicent.
7 Veritatem meditabitur guttur meum, &
labia mea detestabuntur impium.
8 Justi sunt omnes sermones mei, non est
in eis pravum quid, neque perversum.
9 Recti sunt intelligentibus, & æqui in-
venientibus scientiam.
10 Accipite disciplinam meam, & non pecu-
niam: doctrinam magis, quam aurum eligit.
11 Melior est enim sapientia cunctis pre-
tiosissimis: & omne desiderabile ei non
potest comparari.
12 Ego sapientia habito in consilio, & eru-
ditis interitum cogitationibus.
13 Timor Domini odit malum: arrogantiam,
& superbiam, & viam pravam, &
os bilingue detestor.
14 Meum est consilium, & æquitas, mea
est prudentia, mea est fortitudo.
15 Per me reges regnant, & legum condi-
tores iusta decernunt:
16 Per me principes imperant, & poten-
tes decernunt iustitiam.
17 Ego diligentes me diligo: & qui ma-
ne vigilant ad me, inveniunt me.
18 Mecum sunt divitiæ, & gloria, opes
superbæ, & iustitia.
19 Melior est enim fructus meus auro, & la-
pide pretioso, & gemina mea argenteo electo.
20 In viis iustitiæ ambulo, in medio se-
mitarum iudicii,
21 Ut ditem diligentes me, & thesauros
eorum repleam.
22 Dominus possedit me in initio viarum suarum,
antequam quidquam faceret à principio.
23 Ab æterno ordinata sum, & ex antiquis
antequam terra fieret.
24 Nondum erant abyssi, & ego jam cõcepta
eram: necdum fontes aquarum eruperant:
25 Necdum montes gravi mole constite-
rant: ante colles ego parturiebar,
26 Adhuc terram non fecerat, & flumi-
na, & cardines orbis terræ.
27 Quando præparabat celos, aderam: quan-
do certa lege, & gyro vallabat abyssos:
28 Quando æthera firmabat sursum, & li-
brabat fontes aquarum:
29 Quando circumdabat mari terminum suum,
& legem ponebat aquis, ne transirent fines
suos: quando appendebat fundamenta terre.
30 Cum eo eram cuncta componens: &
delectabatur per singulos dies, ludens coram
eo omni tempore,
31 Ludens in orbe terrarum: & delicia
meæ, esse cum filiis hominum.
32 Nunc ergo, filii, audite me: Beati, qui
custodiunt vias meas.
33 Audite disciplinam, & estote sapien-
tes, & nolite abjicere eam.
34 Beatus homo, qui audit me, & qui vigi-
lat ad fores meas quotidie, & observat ad
postes ostii mei.
35 Qui me invenerit, inveniet vitam, &
hauriet salutem à Domino:
36 Qui autem in me peccaverit, lædet
animam suam. Omnes, qui me oderunt,
diligunt mortem.
- C A P U T IX.
- Sapientia domo sibi edificata, omnes ad
se allicit, vitam prorogat, & à mulie-
re stulta, ac vaga liberat: porrò erudi-
tionem, & correptionem non suscipiet im-
pius, ac derisor sed iustus, & sapiens.*
- 1 Sapientia edificavit sibi domum, exci-
dit columnas septem. A
2 Immolavit victimas suas, miscuit vi-
num, & proposuit mensam suam.
3 Misit ancillas suas, ut vocarent ad ar-
cem, & ad mœnia civitatis:
4 Si quis est parvulus, veniat ad me. Et
insipientibus locuta est:
5 Venite, comedite panem meum, & bi-
bite vinum, quod miscui vobis. B
6 Relinquitte infantiam, & vivite, & am-
bulate per vias prudentiæ.
7 Qui erudit derisorem, ipse injuriam sibi
facit: & qui arguit impium, sibi maculam
generat.
8 Noli arguere derisorem, ne oderit te.
C Argue sapientem, & diliget te.
9 Da sapienti occasionem, & addetur ei sa-
pientia. Doce iustum, & festinabit accipere.
10 * Principium sapientiæ, timor Domini,
& scientia Sanctorum, prudentia.
11 Per me enim multiplicabuntur dñes tui:
& addentur tibi anni vite.
12 Si sapiens fueris, tibi metipsum eris: si
autem illudor, solus portabis malum.
13 Mulier stulta, & clamosa, plenaque
illecebris, & nihil omnino sciens,
14 Sedit in foribus domus super tellam in
excelso urbis loco,
15 Ut vocaret transeuntes per viam, &
pergentes itinere suo:
D 16 Qui est parvulus, declinet ad me. Et
vecordi locuta est:
17 Aquæ furtivæ dulciores sunt, & panis
absconditus suavior.
18 Et ignoravit, quod ibi singigantes, &
in profundis inferni convivæ ejus.
PARABOLÆ SALOMONIS.
- C A P U T X.
- Alternat sermonem de filio sapiente &
stulto, iusto & impio, operante & otio-
so, simplici & pravo: de charitate, &
odio: de bona lingua, ejusque malo.*
- 1 Filius sapiens lætificat patrem: filius
verò stultus mœstitia est matris suæ. A
2 Nihil proderunt thesauri impietatis: ius-
titia verò liberabit à morte.
3 Non affliget Dominus fame animam ius-
ti, & insidias impiorum subvertet.
4 Egrestatem operata est manus remissa:
manus autem fortium divitiis parat.
Qui nititur mendaciis, hic pascit ventros:
idem autem ipse sequitur aves volantes.
5 Qui congregat in messe, filius sapiens est:
qui autem sterit æstate, filius confusiois.
6 Benedictio Domini super caput iusti: os
autem impiorum operit iniquitas.

B

7 Memoria iusti cum laudibus : & nomen impiorum putrefcet.

8 Sapiens corde præcepta suscipit : stultus caditur labiis.

9 Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter : qui autem depravat vias suas, manifestus erit.

*Ecl.

17. 25.

10 Qui annuit oculo, dabit dolorem : & stultus labiis verberabitur.

11 Vena vitæ, os iusti : & os impiorum operit iniquitatem.

* 1.

Cor.

13. 4.

1. Pet.

1. 9.

12 Odium suscitatur rixas : & universa delicta operit charitas.

13 In labiis sapientis invenitur sapientia : & virga in dorso ejus, qui indiget corde.

14 Sapiens abscondit scientiam : os autem stulti confusio proximo est.

15 Substantia divitis, urbs fortitudinis ejus : pavor pauperum, egestas eorum.

16 Opus iusti ad vitam : fructus autem impii ad peccatum.

17 Via vitæ, custodienti disciplinam : qui autem increpationes relinquit, errat.

18 Abscondunt odium labia mendacia : qui profert contumeliam, insipiens est.

19 In multiloquio non deest peccatum : qui autem moderatur labia sua, prudentissimus est.

20 Argentum electum, lingua iusti : cor autem impiorum pro nihilo.

21 Labia iusti erudiunt plurimos : qui autem indocti sunt, in cordis egestate moriuntur.

22 Benedictio Domini divites facit, nec sociabitur eis afflictio.

23 Quasi per risum stultus operatur scelus : sapientia autem est viro prudentia.

24 Quod timet impius, veniet super eum : desiderium suum iusti dabitur.

25 Quasi tēpestas transiens non erit impius : iustus autem quasi fundamentum sempiternum.

26 Sicut acetum dentibus, & fumus oculis, sic piger his, qui miserrunt eum.

27 Timor Domini apponet dies : & anni impiorum breviabuntur.

28 Expectatio iustorum læticia : spes autem impiorum peribit.

29 Fortitudo simplicis via Domini : & pavor his, qui operantur malum.

30 Iustus in æternum non commovebitur : impii autem non habitabunt super terram.

31 Os iusti parturiet sapientiam : lingua pravorum peribit.

32 Labia iusti considerant placita : & os impiorum pervertit.

CAPUT XI.

Æquitatis, & iustitiæ, cæterarumque virtutum commoda : & vitiorum, ac vanarum divitiarum incommoda.

A

1 Statera dolosa abominatio est apud Dominum : & pondus equum voluntas ejus.

2 Ubi fuerit superbia, ibi erit & contumelia : ubi autem est humilitas, ibi & sapientia.

3 Simplicities iustorum dirigit eos : & supplantatio perverforum vastabit illos.

4 Non proderunt divitiæ in die ultionis : iustitia autem liberabit à morte.

5 Iustitia simplicis dirigit viam ejus : & in impietate sua corrumpit impius.

6 Iustitia rectorum liberabit eos : & in insidiis suis capiuntur iniqui.

7 Mortuo homine impio, nulla erit ultra

spes : & expectatio sollicitorum peribit.

8 Iustus de angustia liberatus est : & traditur impius pro eo.

9 Simulator ore decipit amicum suum : iusti autem liberabuntur scientia.

10 In bonis iustorum exultabit civitas : & in perditione impiorum erit laudatio.

11 Benedictio iustorum exaltabitur civitas : & ore impiorum subvertetur.

12 Qui despicit amicum suum, indigens corde est : vir autem prudens tacebit.

13 Qui ambulat fraudulentè, revelat arcana : qui autem fidelis est animi, cellat amici commissum.

14 Ubi non est gubernator, populus corrumpet : salus autem, ubi multa consilia.

15 Affligetur malo, qui fidem facit pro extraneo : qui autem cavet laqueos, securus erit.

16 Mulier gratiosa inveniet gloriam : & robusti habebunt divitias.

17 Benefacit animæ suæ vir misericors : qui autem crudelis est, etiam propinquos abicit.

18 Impius facit opus instabile : seminanti autem iustitiam merces fidelis.

19 Clementia præparat vitam : & festatio malorum mortem.

20 Abominabile Domino cor pravum : & voluntas ejus in iis, qui simpliciter ambulant.

21 Manus in manu non erit innocens malus : semen autem iustorum salvabitur.

22 Circulus aureus in naribus suis, mulier pulchra, & fatua.

23 Desiderium iustorum omne bonum est : præstolatio impiorum furor.

24 Alii dividit propria, & ditiores sunt : alii rapiunt non sua, & semper in egestate sunt.

25 Anima, quæ benedicit, impinguabitur : & qui inebriat, ipse quoque inebriabitur.

26 Qui abscondit frumenta, maledicetur in populis : benedictio autem super caput vendentium.

27 Bene confurgit diluculo, qui querit bona : qui autem investigator malorum est, opprimetur ab eis.

28 Qui confidit in divitiis suis, corrumpet iusti autem quasi virens folium germinabit.

29 Qui conturbat domum suam, possidebit ventos : & qui stultus est, serviet sapienti.

30 Fructus iusti lignum vitæ : & qui suscipit animas, sapiens est.

31 Si iustus in terra recipit, quanto magis impius, & peccator ?

CAPUT XII.

Vicissim loquitur de diligente disciplina, & eam odiente : de impio, & iusto : operante, & otioso : stulto & sapiente : & de bonis, ac malis linguis.

1 Qui diligit disciplinam, diligit scientiam : qui autem odit increpationes, insipiens est.

2 Qui bonus est, hauriet gratiam à Dño : qui autem cōfidit in cogitationibus suis, impiè agit.

3 Non roborabitur homo ex impietate : & radix iustorum non commovebitur.

4 Mulier diligens, corona est viro suo, & putredo in ossibus ejus, quæ confusione res dignas gerit.

5 Cogitationes iustorum iudicia : & consilia impiorum fraudulenta.

6 Verba impiorum insidiantur sanguini : os iustorum liberabit eos.

7 Verber impios, & non erunt: domus autem iustorum permanebit.

8 Doctrina sua nascetur vir: qui autem vanus, & excors est, patebit contemptui.

* Eccl. 10. 30. 9 * Melior est pauper, & sufficiens sibi, quam gloriosus, & indigens pane.

10 Novit iustus jumentorum suorum animas: viscera autem impiorum crudelia.

* Eccl. 10. 30. 11 * Qui operatur terram suam, satiabitur panibus: qui autem sectatur otium, stultissimus est.

Qui suavis est in vini demorationibus, in suis munitionibus relinquit contumeliam.

12 Desiderium impii munimentum est pessimorum: radix autem iustorum proficiet.

13 Propter peccata labiorum ruina proximo malo: effugiet autem iustus de angustia.

C 14 De fructu oris sui unusquisque replebitur bonis, & juxta opera manuum suarum retribuetur ei.

15 Via stulti recta in oculis ejus: qui autem sapiens est, audit consilia.

16 Fatuus statim indicat iram suam: qui autem dissimulat injuriam, callidus est.

17 Qui, quod novit, loquitur, index justitiae est: qui autem mentitur, testis est fraudulentus.

18 Est, qui promittit, & quasi gladio pungitur conscientiae: lingua autem sapientium sanitas est.

19 Labium veritatis firmum erit in perpetuum: qui autem testis est repentinus, concinnat linguam mendacii.

D 20 Dolus in corde cogitantium mala: qui autem pacis ineunt consilia, sequitur eos gaudium.

21 Non contristabit iustum, quicquid ei acciderit: impii autem replebuntur malo.

22 Abominatio est Domino labia mendacia: qui autem fideliter agunt, placent ei.

23 Homo versutus celat scientiam: & cor insipientium provocat stultitiam.

24 Manus fortium dominabitur: quae autem remissa est, tributis serviet.

25 Mors in corde viri humiliabit illum, & sermone bono laetificabitur.

26 Qui negligit damnum propter amicum, iustus est: iter autem impiorum decipiet eos.

27 Non inveniet fraudulentus lucrum: & substantia hominis erit auri pretium.

28 In semita justitiae, vita: iter autem devium deducit ad mortem.

C A P U T XIII.

De filio sapiente: de oris custodia, & inconsiderato ad loquendum: de paupere divite, & divite paupere: lucerna impiorum, substantia festinata, & dilatio spei: omnia cum consilio agenda, & cum sapientibus gradiendum: de parcente virga, & insaturabili ventre impii.

A 1 Filius sapiens, doctrina patris: qui autem illusor est, non audit, cum arguitur.

2 De fructu oris sui homo satiabitur bonis: anima autem pravicatorum iniqua.

3 Qui custodit os suum, custodit animam suam: qui autem inconsideratus est ad loquendum, sentiet mala.

4 Vult, & non vult piger: anima autem operantium impinguabitur.

5 Verbum mendax iustus detestabitur: im-

pius autem confundit, & confundetur.

6 Justitia custodit innocentis viam: impietas autem peccatorum supplantat.

7 Est quasi dives, cum in multis divitiis sit.

8 Redemptio animae viri, divitiis suis: qui autem pauper est, increpationem non sustinet.

9 Lux iustorum laetificat: lucerna autem impiorum extinguetur.

10 Inter superbos semper jurgia sunt: qui autem agunt omnia cum consilio, reguntur sapientia.

11 Substantia festinata minuetur: quae autem paulatim colligitur manu, multiplicabitur.

12 Spes, quae differtur, affigit animam: lignum vitae desiderium veniens.

13 Qui detrahit alicui rei, ipse se in futurum obligat: qui autem timet praeceptum, in pace versabitur.

Animae dolose errant in peccatis: iusti autem misericordes sunt, & miserrantur.

14 Lex sapientis fons vitae, ut declinet a ruina mortis.

15 Doctrina bona dabit gratiam: in itinere contemptorum vorago.

16 Astutus omnia agit cum consilio: qui autem fatuus est, aperit stultitiam.

17 Nuntius impii cadet in malum: legatus autem fidelis, sanitas.

18 Egestas, & ignominia ei, qui deserit disciplinam: qui autem acquiescit arguenti, glorificabitur.

19 Desiderium si compleatur, delectat animam: detestantur stulti eos, qui fugiunt mala.

20 Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit: amicus stultorum similis efficietur.

21 Peccatores persequitur malum: & iusti retribuentur bona.

22 Bonus relinquit haeredes filios, & nepotes: & custodit iusto substantia peccatoris.

23 Multi cibi in novalibus patrum: & aliis congregantur absque iudicio.

24 Qui parit virga, odit filium suum: qui autem diligit illum, instanter erudit.

25 Iustus comedit, & replet animam suam: venter autem impiorum insaturabilis.

C A P U T XIV.

Sapientia, & stultitia variae conditiones: prudentia quivis status debite regulatur, quae quis ad misericordiam movetur, & affectiones moderatur: vitia autem perdunt homines.

1 Sapiens extructa quoque manibus destruet.

2 Ambulans recto itinere, & timens Deum, despicitur ab eo, qui infami graditur via.

3 In ore stulti virga superbia: labia autem sapientium custodiunt eos.

4 Ubi non sunt boves, praesepe vacuum est: ubi autem plurimae segetes, ibi manifesta est fortitudo bovis.

5 Testis fidelis non mentitur: profert autem mendacium dolosus testis.

6 Querit desior sapientiam, & non invenit: doctrina prudentium facilis.

7 Vade contra virum stultum, & nescit labia prudentiae.

8 Sapientia callidi est intelligere viam suam: & imprudentia stultorum errans.

9 Stultus illudet peccatum, & inter iustos morabitur gratia.

- B** 10 Cor, quod novit amaritudinem animæ suæ, in gaudio ejus nō miscbitur extraneus.
 11 Domus impiorum debetur: tabernacula verò iustorum germinabunt.
 12 Est via, quæ videtur homini iusta: novissima autem ejus deducunt ad mortem.
 13 Risus dolore miscbitur, & extrema gaudii luctus occupat.
 14 Viis suis replebitur stultus, & super eum erit vir bonus.
 15 Innocens credit omni verbo: astutus considerat gressus suos.
 16 Filio doloso nihil erit boni: servo autē sapiēti prosperi erunt actus, & dirigetur via ejus.
 17 Sapiens timet, & declinat à malo: stultus transilit, & confidit.
 18 Impatiens operabitur stultitiam: & vir versutus odiosus est.
 19 Possidebunt parvuli stultitiam: & expectabunt astuti scientiam.
 20 Jacebunt mali ante bonos: & impii ante portas iustorum.
 21 Etiam proximo suo pauper odiosus erit: amici verò divitum multi.
 22 Qui despiciit proximum suum, peccat: qui autem miseretur pauperis, beatus erit.
 23 Qui credit in Dño, misericordiam diligit.
 24 Errant, qui operantur malum: misericordia, & veritas præparant bona.
 25 In omni opere erit abundantia: ubi autē verba sunt plurima, ibi frequenter egestas.
 26 Corona sapientum, divitiæ eorum: factitas stultorum, imprudentia.
 27 Liberat animas testis fidelis: & profert mendacia versipellis.
 28 In timore Domini fiducia fortitudinis, & filius ejus erit spes.
 29 Timor Domini fons vitæ, ut declinent à ruina mortis.
 30 In multitudine populi dignitas regis: & in paucitate plebis ignominia principis.
 31 Qui patiens est, multa gubernatur prudentia: qui autem impatiens est, exaltat stultitiam suam.
 32 Vita carniū, sanitas cordis: putredo ossium invidia.
 33 * Qui calumniatur egentem, exprobrat factori ejus: honorat autem eum, qui miseretur pauperis.
 34 In malitia sua expelletur impius: sperat autem iustus in morte sua.
 35 In corde prudentis requiescit sapientia, & indoctos quosque erudiet.
 36 Justitia elevat gentem: miseros autem facit populos peccatum.
 37 Acceptus est regi minister intelligens: iracundiam ejus inutilis sustinebit.

CAPUT XV.

Responsio mellis: lingua sapientis, & immoderata: fortitudo domus iusti: victima impiorum ingrata: omnia Deo nota: cor gaudens: dies pauperis mali: secunda mens: vocari ad olera: vir iracundus, & rixosus: laus patientis: iter pigrorum: domus superborum: fide, & misericordia purgantur peccata: de abjiciente disciplinam: laus timoris Domini, & humilitatis.

- A** **R**esponsio mollis frangit iram: sermo durus suscitatur furem.

- 2 Lingua sapientum ornat scientiam: os fatuorum ebullit stultitiam.
 3 In omni loco oculi Domini contemplantur bonos, & malos.
 4 Lingua placabilis, lignum vitæ: quæ autem immoderata est, conteret spiritum.
 5 Stultus irridet disciplinam patris sui: qui autem custodit increpationes, astutior fiet.
 6 In abundantia iustitia virtus maxima est: cogitationes autem impiorum eradicabuntur.
 7 Domus iusti plurima fortitudo: & in fructibus impii conturbatio.
 8 Labia sapientum disseminabunt scientiam: cor stultorum dissimile erit.
 9 * Victimæ impiorum abominabiles Domino: vota iustorum placabilia.
 10 Abominatio est Domino via impii: qui sequitur iustitiam, diligitur ab eo.
 11 Doctrina mala deferent viam vitæ: qui increpationes odit, morietur.
 12 Infernus, & perditio coram Domino: quanto magis corda filiorum hominum?
 13 Non amat pestilens eum, qui se corripit: nec ad sapientes graditur.
 14 * Cor gaudens exhilarat faciem: in mœrore animi deicitur spiritus.
 15 Cor sapientis querit doctrinam: & os stultorum pascitur imperitiâ.
 16 Omnes dies pauperis, mali: secunda mens quasi iuge convivium.
 17 Melius est parum cum timore Domini, quàm thesauri magni, & insatiabiles.
 18 Melius est vocari ad olera cum charitate, quàm ad vitulum faginatum cum odio.
 19 Vir iracundus provocat rixas: qui patiens est, mitigat suscitatas.
 20 Ipes pigrorum quasi sepes spinarum: via iustorum absque offenculo.
 21 Filius sapiens lætificat patrem: & stultus homo despiciit matrem suam.
 22 Stulticia gaudium stulto: & vir prudens dirigit gressus suos.
 23 Dissipantur cogitationes, ubi non est consilium: ubi verò sunt plures consilarii, confirmantur.
 24 Lætatur homo in sententia oris sui: & sermo opportunus est optimus.
 25 Semita vitæ super eruditum, ut declinet de inferno novissimo.
 26 Domum superborum demolietur Dominus: & firmos faciet terminos viduæ.
 27 Abominatio Domini cogitationes malæ: & purus sermo pulcherrimus firmabitur ab eo.
 28 Conturbat domum suam, qui scaturit avaritiam: qui autem odit munera, vivet.
 29 * Per misericordiam, & fidem purgantur peccata: per timorem autem Domini declinat omnis à malo.
 30 Mens iusti meditatur obedientiam: os impiorum redudat malis.
 31 Longè est Dominus ab impiis: & orationes iustorum exaudiet.
 32 Lux oculorum lætificat animam: fama bona impinguat ossa.
 33 Auris, quæ audit increpationes vitæ, in medio sapientum commorabitur.
 34 Qui abjicit disciplinam, despiciit animam suam: qui autem acquiescit increpationibus, possessor est cordis.

Infr. 25. 15.

B
*Ecl. 34. 21.

*Infr. 17. 22.

C

D

*Infr. 16. 6.

33 Timor Domini, disciplina sapientia: & gloriā præcedit humilitas.

CAPUT XVI.

Homo animam præparat, Deus spiritum ponderator linguam: viasq; hominū dirigit, omnia propter seipsum operans, cui abominatio est omnis arrogans: misericordia redimuntur peccata: pondus, & statera Dei iudicia: indignatio, & clementia reus, laus sapientia, prudentia, eruditio, ac dulcis in verbo, & patientia: vituperatur insipiens, & perversus: sortes à Domino temperantur.

A **I** Omnis est animam præparare: & Domini gubernare linguam.

2 Omnes viæ hominis patent oculis ejus: spirituum ponderator est Dominus.

3 Revela Domino opera tua, & dirigen- tur cogitationes tuæ.

4 Univerſa propter ſemetipſum operatus eſt Dominus: impium quoque ad diem malum.

5 Abominatio Domini eſt omnis arrogans: etiam ſi manus ad manum fuerit, non eſt innocens.

Initium viæ bonæ, facere juſticiam: accepta eſt autem apud Deum magis, quàm immolare hoſtias.

* Sap. 15. 27. 6 * Miſericordia, & veritate redimuntur iniquitas: & in timore Dñi declinatur à malo.

7 Cum plauerint Domino viæ hominis, inimicos quoque ejus convertet ad pacem.

B 8 Melius eſt parum cum juſticia, quàm multi fructus cum iniquitate.

9 Cor hominis diſponit viam ſuam: ſed Domini eſt dirigere grefſus ejus.

10 Divinatio in labiis regis, in iudicio non errabit os ejus.

11 Pondus, & ſtatera iudicia Domini ſunt: & opera ejus omnes lapides facculi.

12 Abominabiles regi, qui agunt impiè: quoniam juſticia ſignatur ſolum.

13 Voluntas regum labia juſta: qui recta loquitur, dirigitur.

14 Indignatio regis, nuntii mortis: & vir ſapiens placabit eam.

15 In hilaritate vultus regis, vita: & clementia ejus quaſi imber ſerotinus.

16 Poſſide ſapientia: quia auro melior eſt: & acquire prudentia, quia pretioſior eſt argēto.

C 17 Semita juſtorum declinat mala: cuſtos animæ ſuæ ſervat viam ſuam.

18 Contritionem præcedit ſuperbia: & ante ruinam exaltatur ſpiritus.

19 Melius eſt humiliari cum mitibus: quàm dividere ſpolia cum ſuperbis.

20 Eruditio in verbo reperiet bona: & qui ſperat in Domino, beatus eſt.

21 Qui ſapiens eſt corde, appellabitur prudens: & qui dulcis eloquio, maiora percipiet.

22 Fons vitæ eruditio poſſidentis: doctrina ſtultorum, fatuitas.

23 Cor ſapientis eruditur ex ejus, & labiis ejus addet gratiam.

24 Favus mellis, compoſita verba: dulcedo animæ, ſanitas oſium.

D 25 Eſt viæ, quæ videtur homini recta: & noviffima ejus ducunt ad mortem.

26 Anima laborantis laborat ſibi, quia compulſit eum os ſuum.

27 Vir impius fodit malum, & in labiis ejus ignis ardeſcit.

28 Homo perversus ſuſcitabit lites: & verboſus ſeparat principes.

29 Vir iniquus læſat amicū ſuū: & ducit eum per viam non bonam.

30 Qui attonitis oculis cogitat prava, mordens labia ſua perficit malum.

31 Corona dignitatis ſenectus, quæ in viis juſtitiæ reperitur.

32 Melior eſt patiens viro forti: & qui dominatur animo ſuo, expugnatore urbium.

33 Sortes mittuntur in ſinum, ſed à Domino temperantur.

CAPUT XVII.

Buccella ſicca cum gaudio: ſervus ſapiens: Dominus corda probat: deſpiciens pauperem: gaudens de alterius ruina: corona ſenem: celans delictum: ſatius in ſtultitia conſidens: ſtulto inutilis divitia: altam faciens domum ſuam: omni tempore diligit amicus: animus gaudens, & ſpiritus triſtis: ſtultus tacens.

A **M**elior eſt buccella ſicca cum gaudio, quàm domus plena victimis cum jurgio.

2 * Servus ſapiens dominabitur filiis ſtultis, & inter fratres hæreditatem dividet.

3 Sicut igne probatur argentum, & aurum camino: ita corda probat Dominus.

4 Malus obedit linguæ iniquæ: & fallax obtemperat labiis mendacibus.

5 * Qui deſpicit pauperem, exprobrat factori ejus: & qui ruina lætatur alterius, non erit imputatus.

6 Corona ſenem filii filiorum: & gloria filiorum patres eorum.

7 Non decent ſtultum verba compoſita, nec principem labium mentiens.

8 Gemma gratiſſima, expectatio præſtantis: quocumque ſe vertit, prudenter intelligit.

9 Qui celat delictum, quærit amicitias: qui altero ſermone repetit, ſeparat federatos.

10 Plus proſicit correptione apud prudentem, quàm centum plagæ apud ſtultum.

11 Semper jurgia quærit malus: angelus autem crudelis mittetur contra eum.

12 Expedit magis urſe occurrere raptis ſatibus, quàm ſatuo conſiderare in ſtultitia ſua.

13 * Qui reddit mala pro bonis, non recedet malum de domo ejus.

14 Qui dimittit aquam, caput eſt jurgiorum: & antequam patiatur contumelliam, iudicium deſerit.

15 * Qui juſtificat impiū, & qui condemnat juſtum, abominabilis eſt uterque apud Deum.

16 Quid prodeſt ſtulto habere divitias, cum ſapientiam emere non poſſit?

Qui altam facit domum ſuam, quærit ruinam: & qui evitat diſcere, incidit in mala.

17 Omni tempore diligit, qui amicus eſt: & frater in anguſtiis comprobatur.

18 Stultus homo plaudet manibus, cum ſpenderit pro amico ſuo.

19 Qui meditatur diſcordias, diligit rixas: & qui exaltat oſium, quærit ruinam.

20 Qui perversi cordis eſt, non inveniet bonum: & qui vertit linguam, incidit in malum.

21 Natus eſt ſtultus in ignominiam ſuam: ſed nec pater in ſatuo lætabitur.

* Eccl. 10. 8.

* Sap. 14. 31.

B

* Rom 12. 17.

1. Theſ 5. 15.

1. Pet. 1. 9.

* Iſa. 5. 23.

D

* Sup. 5. 13. 22 * Animus gaudens atatem floridam facit : spiritus tristis exsiccat ossa.
23 Munera de sinu impius accipit, ut pervertat semitas iudicii.

* Eccl. 2. 14. & 8. 1. 24 * In facie prudentis lucet sapientia : oculi stultorum in finibus terræ.

25 Ira patris, filius stultus : & dolor matris, quæ genuit eum.

26 Non est bonum, damnum inferre iusto : nec percutere principem, qui recta iudicat.

* Jac. 1. 19. 27 * Qui moderatur sermones suos, doctus, & prudens est : & pretiosus spiritus vir eruditus.

28 Stultus quoque, si tacuerit, sapiens reputabitur : & si compresserit labia sua, intelligens.

CAPUT XVIII.

*De recessu ab amico : de incorrigibili : non devian-
dum a veritate : os stulti : iustus se accusans : frater juvenis fratrem : fructus oris : mulier bona, & mala : locutio divitis, & pauperis : vir amicus.*

A 1 O Cæssiones querit qui vult recedere ab amico : omni tempore erit exprobrabilis.

2 Non recipit stultus verba prudentiæ : nisi ea dixeris, quæ versantur in corde ejus.

3 Impius, cum in profundum venerit peccatorum, contemnit : sed sequitur eum ignominia, & opprobrium.

4 Aqua profunda verba ex ore viri : & torrens redundans fons sapientiæ.

5 Accipere personam impii non est bonum, ut declines à veritate iudicii.

6 Labia stulti miscent se rixis : & os ejus jurgia provocat.

B 7 Os stulti contritio ejus : & labia ipsius, ruina animæ ejus.

8 Verba bilinguis, quasi simplicitas : & ipsa perveniunt usque ad interiora ventris.

Pigrum deficit timor : animæ autem effeminatorum elurient.

9 Qui mollis, & dissolutus est in opere suo, frater est sua opera dissipantis.

10 Turris fortissima, nomen Domini : ad ipsum cursit iustus, & exaltabitur.

11 Substantia divitis, urbs roboris ejus, & quasi murus validus circumdans eum.

12 Antequam conteratur, exaltatur cor hominis : & antequam glorificetur, humiliatur.

C * Eccl. 11. 8. 13 * Qui prius respondet, quam audiat, stultum se esse demonstrat, & confusione dignum.

14 Spiritus viri sustentat imbecillitatem suam : spiritum vero ad irascendum facilem quis poterit sustinere ?

15 Cor prudens possidebit scientiam : & auris sapientium querit doctrinam.

16 Donum hominis dilatat viam ejus, & ante principes spatium ei facit.

17 Iustus prior est accusator sui : venit amicus ejus, & investigabit eum.

18 Contradictiones comprimit fors, & inter potentes quoque dijudicat.

19 Frater, qui adjuvatur à fratre, quasi civitas firma : & iudicia quasi vestes urbium.

D 20 De fructu oris viri replebitur venter ejus : & genimina laborum ipsius saturabunt eum.

21 Mors, & vita in manu lingue : qui diligunt eam, comedent fructus ejus.

22 Qui invenit mulierem bonam, invenit bonum : & hauriet jucunditatem à Domino.

Qui expellit mulierem bonam, expellit bonum : qui autem tenet adulteram,

stultus est, & impius.

23 Cum obsecrationibus loquatur pauper : & dives effabitur rigide.

24 Vir amicus ad societatem, magis amicus erit, quam frater.

CAPUT XIX.

Pauper ambulans in simplicitate : divitiis addunt amicos : verba festinus : falsus testis : non decent stultum delicia : doctrina per patientiam probatur : ira, & hilaritas regis : mulier litigiosa : uxor prudens datur a Deo : pigritia : præcepti custodia, misericordia in pauperem, eruditio filii : acceptio consilio : vir mendax : timor Domini : pigritia pestilens : inobediens parentibus : testis iniquus : derisores.

1 M Elior est pauper, qui ambulat in simplicitate sua, quam dives torquens labia sua, & insipiens.

2 Ubi non est scientia animæ, non est bonum : & qui festinus est pedibus, offendet.

3 Stultitia hominis supplantat gressus ejus, & contra Deum feryet animo suo.

4 Divitiae addunt amicos plurimos : à paupere autem & hi, quos habuit, separantur.

5 * Testis falsus non erit impunitus : & qui mendacia loquitur, non effugiet.

6 Multi colunt personam potentis, & amici sunt dona tribuentis.

7 Fratres hominis pauperis oderunt eum : insuper & amici procul recesserunt ab eo.

8 Qui tantum verba faciat, nihil habebit : qui autem possessor est mentis, diligit animam suam, & cultus prudentiæ inveniet bona.

9 Falsus testis non erit impunitus, & qui loquitur mendacia, peribit.

10 Non decent stultum delicia : nec servum dominari principibus.

11 Doctrina viri per patientiam noscitur : & gloria ejus est iniqua prætergredi.

12 Sicut fremens leonis, ita & regis ira : & sicut ros super herbam, ita & hilaritas ejus.

13 Dolor patris, filius stultus : & recta jurgiter persillantia, litigiosa mulier.

14 Domus, & divitiæ dantur à parentibus : à Domino autem propriæ uxor prudens.

15 Pigredo immittit soporem, & anima dissoluta eluriet.

16 Qui custodit mandatum, custodit animam suam : qui autem negligit viam suam, mortificabitur.

17 Fœneratur Domino, qui misereatur pauperis : & vicissitudinem suam reddet ei.

18 Erudi filium tuum, ne desperes : ad interfectionem autem ejus ne ponas animam tuam.

19 Qui impatiens est, sustinebit damnum : & cum rapuerit, aliud apponet.

20 Audi consilium, & suscipe disciplinam : ut sis sapiens in novissimis tuis.

21 Multæ cogitationes in corde viri : voluntas autem Domini permanebit.

22 Homo indigens misericors est : & melior est pauper, quam vir mendax.

23 Timor Domini ad vitam : & in plenitudinem commorabitur, absque visitatione pessima.

24 * Abscondit piger manum suam sub ascella, nec ad os suum applicat eam.

25 * Pestilente flagellato stultus sapientior erit : si autem corripueris sapientem, in-

A

* Dan. 13. 6.

B

C

D

* Infr. 6. 5.
* Infr. 21. 11.

telligit disciplinam.

26 Qui affligit patrem, & fugit matrem, ignominiosus est, & infelix.

27 Non cesses, fili, audire doctrinam, nec ignores sermones scientie.

28 Testis iniquus deridet iudicium: & os impiorum devorat iniquitatem.

29 Parata sunt derisoriorum iudicia, & mali percutientes stultorum corporibus.

C A P U T XX.

Luxuriosa res vinum: de peccante in regem, & relinquendis contentionibus: piger propter frigus non laborans: rex in solio: nemo potest dicere mundum se habere cor: pondus, & pondus: somnus non diligendus: Malum est, dicit emptor: panis mendacii: revelans mysteria: non reddendum malum pro malo: devorare sanctos: festinata hereditas: misericordia, veritas, & clementia roborant thronum regis.

A **L**uxuriosa res, vinum, & tumultuosa, ebrietas: quicumque his delectatur, non erit sapiens.

2 Sicut rugitus leonis, ita & terror regis: qui provocat eum, peccat in animam suam.

3 Honor est homini, qui separat se à contentione: omnes autem stulti miscentur contumeliis.

4 Propter frigus piger arare noluit: mendicabit ergo astate, & non dabitur illi.

5 Sicut aqua profunda, sic consilium in corde viri: sed homo sapiens exhauriet illud.

6 Multi homines misericordes vocantur: virum autem fidelem quis inveniet?

7 Justus, qui ambulat in simplicitate sua, beatos post se filios derelinquit.

B **R**ex, qui sedet in solio iudicii, dissipat omne malum intuitu suo.

9 * Quis potest dicere: Mundum est cor meum, purus sum à peccato?

10 * Pondus & pondus, mensura & mensura: utrumque abominabile est apud Deum.

11 Ex studiis suis intelligit puer, si munda & recta sunt opera ejus.

12 Aures audientem, & oculum videntem, Dominus fecit utrumque.

13 Noli diligere somnum, ne te egestas opprimat: aperi oculos tuos, & saturare panibus.

14 Malum est, malum est, dicit omnis emptor: & cum recesserit, tunc gloriabitur.

15 Est aurum, & multitudo gemmarum: & vas pretiosum labia scientia.

16 * Tolle vestimentum ejus, qui fidei-jussor extitit alieni, & pro extraneis aufer pignus ab eo.

17 Suavis est homini panis mendacii: & postea implebitur os ejus calculo.

18 Cogitationes consilii roborantur: & gubernaculis tractanda sunt bella.

19 Ei, qui revelat mysteria, & ambulat fraudulenter, & dilatat labia sua, ne commiscearis.

20 * Qui maledicit patri suo, & matri, extinguetur lucerna ejus in medijs tenebris.

21 Hereditas, ad quam festinatur in principio, in novissimo benedictione carebit.

22 * Ne dicas: Reddam malum, expecta Dominum, & liberabit te.

23 Abominatio est apud Dominum pondus, & pondus: statera dolosa non est bona.

24 A Domino dirigitur gressus viri: quis autem hominum intelligere potest viam suam?

25 Ruina est homini devorare sanctos, & post vota retractare.

26 Dissipat impios rex sapiens, & incurvat super eos fornicem.

27 Lucerna Domini spiraculum hominis, quæ investigat omnia secreta ventris.

28 Misericordia, & veritas custodiunt regem, & roboratur clementia thronus ejus.

29 Exultatio juvenum, fortitudo eorum: & dignitas senum, canities.

30 Livor vulneris absterget mala: & plagæ in secretioribus ventris.

C A P U T XXI.

Cor regis in manu Domini, cui misericordia, & iudicium magis placent quam victimæ: inique thesaurizans: melius est sedere in angulo domatis, quam &c. obturans aures pauperis, &c. diligens epulas: pro justo dabitur impius quicquidit os suum: desideria occidunt pigrum: non est sapientia contra Dominum: equus paratus ad bellum, &c.

A **S**icut divisiones aquarum, ita cor regis in manu Domini: quocumque voluerit, inclinabit illud.

2 Omnis via viri recta sibi videtur: appendit autem corda Dominus.

3 Facere misericordiam, & iudicium, magis placet Domino, quam victimæ.

4 Exaltatio oculorum est dilatio cordis: lucerna impiorum peccatum.

5 Cogitationes robusti semper in abundantia: omnis autem piger semper in egestate est.

6 Qui congregat thesauros lingua mendacii, vanus, & excors est, & impingetur ad laqueos mortis.

7 Rapina impiorum detrahent eos, quia noluerunt facere iudicium.

8 Perversa via viri, aliena est: qui autem mundus est, rectum opus ejus.

9 * Melius est sedere in angulo domatis, quam cum muliere litigiosa, & in domo communi.

10 Anima impii desiderat malum, non miserebitur proximo suo.

11 Multatio pestilente sapientior erit parvulus: & si scietur sapientem, sumet scientia.

12 Excogitat justus de domo impii, ut detrahat impios à malo.

13 Qui obturat aures suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur.

14 Manus absconditum extinguit iras, & donum in sinu indignationem maximam.

15 Gaudium justo est facere iudicium: & pavor operantis iniquitatem.

16 Vir, qui erraverit à via doctrinæ, in cœtu gigantum commorabitur.

17 Qui diligit epulas, in egestate erit: qui amat vinum, & pingua, non ditabitur.

18 Pro justo datur impius: & pro rectis iniquus.

19 * Melius est habitare in terra deserta, quam cum muliere rixosa, & iracunda.

20 Thesaurus desiderabilis, & oleum in habitaculo iusti: & imprudens homo dissipabit illud.

* Reg.
8. 46.
1. Par.
6. 36.
Eccli.
7. 21.
1. Joa.
1. 8.
* Sup.
11. 1.
Infra
20. 23.

C
* Infra
27. 13.

* Exo.
31. 17.
Levit.
20. 9.
Matt.
15. 4.
* Ro.
12. 17.
1. The.
5. 15.
1. Pet.
3. 9.

D

A

B

* Inf.
25. 24.

C

* Eccl.
25. 13.

21 Qui sequitur iustitiam, & misericordiam, inveniet vitam, & iustitiam, & gloriam.

22 Civitatem sortium ascendit sapiens, & destruxit robur fiducia ejus.

23 Qui custodit os suum, & linguam suam, custodit ab angustiis animam suam.

24 Superbus & arrogans vocatur indoctus, qui in ira operatur superbi.

25 Desideria occidunt pigrum: noluerunt enim quidquam manus ejus operari.

26 Tota die concupiscit, & desiderat: qui autem iustus est, tribuet, & non cessabit.

27 Hostia impiorum abominabiles, quia offeruntur ex scelere.

28 Testis mendax peribit: vir obediens loquetur victoriam.

29 Vir impius procaciter obfirmat vultum suum: qui autem rectus est, corrigit viam suam.

30 Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum.

31 Equus paratur ad diem belli: Dominus autem salutem tribuit.

CAPUT XXII.

Laus boni nominis: callidus videns malum: adolescens juxta viam suam: seminans iniquitatem: derisorem ejice: diligens cordis munditiam: dicit piger, Leo, &c. os alieni: stultitia in corde pueri: calumnians pauperem: audienda est sapientia: vitandi sponsores: termini antiqui servandi: velox in opere suo, &c.

Melius est nomen bonum, quam divitiarum multarum: super argentum, & aurum, gratia bona.

2 Dives, & pauper obviaverunt sibi: utriusque operator est Dominus.

3 Callidus vidit malum, & abscondit se: innocens pertransit, & assidus est damno.

4 Finis modestiae timor Domini, divitiarum, & gloria, & vita.

5 Arma, & gladii in via perversi: custos autem animarum suarum longe recedit ab eis.

6 Proverbium est: Adolescens juxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea.

7 Dives pauperibus imperat: & qui accipit mutuum, servus est facientis.

8 Qui seminat iniquitatem, metet mala, & virga irae suae consummabitur.

9 * Qui pronus est ad misericordiam, benedicetur: de panibus enim suis dedit pauperi.

Victoriam, & honorem acquirat, qui dat munera: animam autem auferat accipientium.

10 Ejice derisorem, & exibat cum eo iurgium, cessabuntque causae, & contumeliae.

11 Qui diligit cordis munditiam, propter gratiam laborum suorum habebit amicum regem.

12 Oculi Domini custodiunt scientiam: & supplantantur verba iniqui.

13 Dicit piger: Leo est foris, in medio platearum occidendus sum.

14 Fovea profunda os alienarum: cui iratus est Dominus, incidet in eam.

15 Stultitia colligata est in corde pueri: & virga disciplina fugabit eum.

16 Qui calumniatur pauperem, ut augeat divitias suas, dabit ipse ditiori, & egebit.

17 Inclina aurem tuam, & audi verba sapientium: appone autem cor ad doctrinam meam.

18 Quae pulchra erit tibi, cum servaveris eam in ventre tuo: & redundabit in labiis tuis:

19 Ut sit in Domino fiducia tua, unde & ostendi eam tibi hodie.

20 Ecce descripsi eam tibi tripliciter, in cogitationibus, & scientia: 21. ut ostenderem tibi firmitatem, & eloquia veritatis, respondere ex his illis, qui miserunt e.

22 Non facias violentiam pauperi, quia pauper est: neque conteras egenum in porta:

23 Quia judicabit Dominus causam ejus, & configet eos, qui confixerunt animam ejus.

24 Noli esse amicus homini iracundo, neque ambules cum viro furioso:

25 Ne forte discas semitas ejus, & sumas scandalum animae tuae.

26 Noli esse cum his, qui desigunt manus suas, & qui vades se offerunt pro debitis: 27 si enim non habes, unde restituas, quid causa est, ut tollat operimentum de cubili tuo?

28 Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui.

29 Vidisti virum velocem in opere suo? coram regibus stabit, nec erit ante ignobiles.

CAPUT XXIII.

Quomodo sit edendum cum principe: non appetenda divitiarum, nec cibi invidorum: non opprimendi pupilli: castigandus puer: quarenda sapientia: fugiendi peccatores, & gula dediti: honorandi parentes: fugienda meretrix, & ebrietas.

Quando federis, ut comedas cum principe, diligenter attende, quae apposta sunt ante faciem tuam: 2 & statue cultum in gutture tuo, si tamen habes in potestate animam tuam, 3 ne desideres de cibis ejus, in quo est panis mendacii.

4 Noli laborare, ut diceris: sed prudentiae tuae pone modum.

5 Ne erigas oculos tuos ad opes, quas non potes habere: quia facient sibi pennas quasi aculeae, & volabunt in caelum.

6 Ne comedas cum homine invidio, & ne desideres cibos ejus:

7 Quoniam in similitudinem arioli, & conjectoris aestimant, quod ignorat.

Comede, & bibe, dicit tibi: & mens ejus non est tecum.

8 Cibos, quos comederas, evomes: & perdes pulchros sermones tuos.

9 In auribus insipientium ne loquaris: quia despicient doctrinam eloquii tui.

10 Ne attingas parvulorum terminos: & agrum pupillorum ne introcas:

11 Propinquus enim illorum fortis est: & ipse judicabit contra te causam illorum.

12 Ingrediaris ad doctrinam cor tuum, & aures tuae ad verba scientiae.

13 * Noli subtrahere a puero disciplinam: si enim percusseris eum virga, non morietur.

14 Tu virga percuties eum: & animam ejus de inferno liberabis.

15 Fili mi, si sapiens fuerit animus tuus, gaudebit tecum cor meum:

16 Et exultabunt renes mei, cum locuta fuerint rectum labia tua.

17 * Non amuletur cor tuum peccatores: sed in timore Domini esto tota die: 18 quia habebis spem in novissimo, & praestatio tua non auferetur.

19 Audi, fili mi, & esto sapiens: & dirige in viam animum tuum.

C 20 Noli esse in conviviis potatorum, nec in comessationibus eorum, qui carnes ad vescendum conferunt: 21 quia vacantes potibus, & dantes symbola consumentur, & vestietur pannis dormitatio.

22 Audi patrem tuum, qui genuit te: & ne contemnas, cum fuerit mater tua.

23 Veritatem eme, & noli vendere sapientiam, & doctrinam, & intelligentiam.

24 Exultat gaudio pater iusti: qui sapientem genuit, latabitur in eo.

25 Gaudeat pater tuus, & mater tua, & exultet, quia genuit te.

26 Præbe, fili mi, cor tuum mihi: & oculi tui vias meas custodiant.

27 Fovea enim profunda est meretrix, & puteus angustus, aliena.

28 Infidiatur in via quasi latro, & quos incautos viderit, interficiet.

D 29 Cui vix? cuius pari vix? cui rix? cui foveæ? cui sine causa vulnera? cui suffusio oculorum?

30 Nonne his, qui commorantur in vino, & student calicibus epotandis?

31 Ne intuearis vinum, quando flavescit, cum splenderit in vitro color ejus: ingreditur blande, 32 sed in novissimo mordebit ut coluber, & sicut regulus venena diffundet.

33 Oculi tui videbunt extraneas, & cor tuum loquetur perversa.

34 Et eris sicut dormiens in medio mari, & quasi sopitus gubernator, amisso clavo, & dices: 35 Verberaverunt me, sed non dolui: traxerunt me, & ego non sensi: quando evigilabo, & rursus vina reperiam?

C A P U T XXIV.

Æmulatio malorum: sapientia, & eruditio: cogitatio stulti: erudiendi oppressi: doctrina ut melle utendum: non insidiandum iusto: casus inimici: detractores: iusti judicandum: nullus verbis laetandus, nec malum malo reddendum: ager pigri: dormitanti pigra venit egestas.

A Sup. 17. **N**e æmuleris viros malos, nec desideres esse cum eis: 2 quia rapinas eorum loquuntur.

3 Sapientia ædificabitur domus, & prudentia roborabitur.

4 In doctrina replebuntur cellaria, universa substantia pretiosa, & pulcherrima.

5 Vir sapiens fortis est, & vir doctus robustus, & validus.

6 Quia cum dispositione iniur bellum, & erit salus ubi multa consilia sunt.

7 Excelsa stulto sapientia, in porta non aperiet os suum.

8 Qui cogitat mala facere, stultus vocabitur.

9 Cogitatio stulti peccatum est, & abominatio hominum detractor.

10 Sidesperaveris lassus in die angustiae: imminuetur sortitudo tua.

11 Erue eos, qui ducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum, liberare ne cesses.

12 Si dixeris: Vires non suppetunt: qui inspektor est cordis, ipse intelligit, & servatorem animæ tuæ nihil fallit, reddetque homini juxta opera sua.

13 Comede, fili mi, mel, quia bonum est,

& favum dulcissimum gutturi tuo.

14 Sic & doctrina sapientie animæ tuæ: quam cum inveneris, habebis in novissimis spem, & spes tua non peribit.

15 Ne insidieris, & curas impietatem in domo iusti, neque vastes requiem ejus.

16 Septies enim cadet iustus, & resurget: impii autem corrumpent in malum.

17 Cum ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas, & in ruina ejus ne exultet cor tuum:

18 Ne forte videat Dominus, & displiceat ei, & auferat ab eo iram suam.

19 Ne contendas cum pessimis, nec æmuleris impios:

20 Quoniam non habent futurorum spem mali, & lucetna impiorum extinguetur.

21 Time Dominum, fili mi, & regem: & cum detractoribus non commiscearis:

22 Quoniam repente confluet perditio eorum, & ruinam utriusque quis novit?

23 Hæc quoque sapientibus: * Cognoscere personam in iudicio non est bonum.

24 Qui dicunt impio: Iustus es: maledicent eis populi, detestabuntur eostribus.

25 Qui arguunt eum, laudabuntur: & super ipsos veniet benedictio.

26 Labia deosculabitur, qui recta verba respondet.

27 Præpara foris opus tuum, & diligenter exerce agrum tuum, ut postea ædifices domum tuam.

28 Ne sis testis frustra contra proximum tuum: nec laces quemquam labiis tuis.

29 * Ne dicas: quomodo fecit mihi, sic faciam ei: reddam unicuique secundum opus suum.

30 Per agrum hominis pigri transivi, & per vineam viri stulti, 31 & ecce totum repleverant urtica, & operuerant superficiem ejus spinæ, & mæceria lapidum destructa erat.

32 Quod cum vidissem, posui in corde meo, & exemplo didici disciplinam.

33 Parum, inquam, dormies, modicum dormitabis, pauxillum manus conferes, ut quiescas:

34 Et veniet tibi quasi cursor egestas, & mendicitas quasi vir armatus.

C A P U T XXV.

Gloria Dei, & regum: cor regis: rubigo quæ & impietas est: ne te exaltes: ne detrahas: secreta tua serva: mala aurea, & in auris aurea: frigus in melle: nubes sine pluvia: lingua mollis: mel inventum: sagitta acuta: dens putridus: acetum, tinea: benefac inimico: angulus domatis: aqua frigida: fons turbatus: multum mellis comestum: urbs absque muro.

Hæc quoque parabole Salomonis quas transulerunt viri Ezechie regis Judæ.

1 Gloria Dei est celare verbum, & gloria regum investigare sermonem.

2 Cælum sursum, & terra deorsum, & cor regum inscrutabile.

3 Ausfer rubiginem de argento, & egredietur vas purissimum.

4 Ausfer impietatem de vultu regis, & firmabitur iustitia thronus ejus.

5 Ne gloriosus appareas coram rege, & in loco magnorum ne steteris.

6 Melius est enim, ut dicatur tibi: Ascende huc, quam, ut humilieris coram principe.

C

* Lev.
19. 18.
Deut.
17.
& 10.
10.
Eccl.
41. 1.

D
* Sup.
20. 51.

A

* Psal.
81. 4.
B

B

8 Quæ viderunt oculi tui, ne proferas in iurgio citò, ne postea emendare non possis, cum dehonestaveris amicum tuum.

9 Causam tuam tracta cum amico tuo, & secretum extraneo ne reveles:
10 Ne forte insultet tibi, cum audierit, & exprobrare non cesset.

Gratia, & amicitia liberant: quas tibi serva, ne exprobrabilis fias.

11 Mala aurea in lectis argenteis, qui loquitur verbum in tempore suo.

12 Inauris aurea, & margaritum fulgens, qui arguit sapientem, & aurem obedientem.

13 Sicut frigus nivis in die messis, ita legatus fidelis ei, qui misit eum, animam ipsius requiescere facit.

14 Nubes, & ventus, & pluviae non sequentes, vir gloriosus, & promissa non complens.

C
* Sup.
15. 1.

15 Patientia lenietur princeps, & lingua mollis confringet duritiam.

16 Mel invenisti, comede, quod sufficit tibi, ne forte satiatus evomas illud.

17 Subtrahe pedem tuum de domo proximi tui, nequando satiatus oderit te.

18 Jaculum, & gladius, & sagitta acuta, homo, qui loquitur contra proximum suum falsum testimonium.

19 Dens putridus, & pes lassus, qui sperat super infidelis in die angustiarum.

20 Et amittit pallium in die frigoris.

Acetum in nitro, qui cantat carmina cordi pessimo.

Sicut tinea vestimento, & vermis ligno: ita tristitia viri nocet cordi.

* Ro.
12. 20.

21 * Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitierit, da ei aquam bibere:

22 Prunas enim congregabis super caput ejus, & Dominus reddet tibi.

23 Ventus aquilo dissipat pluvias, & facies tristes linguam detrahentem.

* Sup.
21. 9.

24 * Melius est sedere in angulo domatilis: quam cum muliere litigiosa, & in domo communi.

25 Aqua frigida animæ sitienti, & nuntius bonus de terra longinqua.

26 Fons turbatus pede, & vena corrupta, justus cadens coram impio.

* Eccl.
12. 22.

27 Sicut qui mel multum comedit, non est ei bonum * sic, qui scrutator est maiestatis, opprimetur à gloria.

28 Sicut urbs patens, & absque murorum ambitu, ita vir, qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum.

CAPUT XXVI.

Gloria in stulto: avis volans: flagellum equo: respondere stulto: nuntius stultus: parabola stulti: honor insipientis: imponens stulto silentium: canis ad vomitum: sapiens proprio iudicio: commiseri rixæ: nocens amico: furvus: iracundus: labia tumentia: inimicus: aperiens odium: fodiens foveam: lingua fallax.

A

1 Quomodo nix in æstate, & pluviae in messe: sic indecens est stulto gloria.

2 Sicut avis ad alta transvolans, & passer quò libet vadens: sic maledictum frustra prolatum in quempiam superveniet.

3 Flagellum equo, & camus asino, & virga in dorso imprudentium.

4 Ne respondeas stulto juxta stultitiam suam, ne efficiaris ei similis.

5 Responde stulto juxta stultitiam suam, ne sibi sapiens esse videatur.

6 Claudus pedibus, & iniquitatem bibens, qui mittit verba per nuntium stultum.

7 Quomodo pulchras frustra habet claudus tibias: sic indecens est in ore stultorum parabola.

8 Sicut qui mittit lapidem in acervum Mercurii: ita qui tribuit insipienti honorem.

9 Quomodo si spina nascatur in manu temulenti: sic parabola in ore stultorum.

10 Iudicium determinat causas, & qui imponit stulto silentium, iras mitigat.

11 * Sicut canis, qui revertitur ad vomitum suum, sic imprudens, qui iterat stultitiam suam.

* 1. Pet.
2. 12.

12 Visisti hominem sapientem sibi videri? magis illo spem habebit insipiens.

13 Dicit piger: Leo est in via, & læna in itineribus: 14 sicut ostium vertitur in cardine suo, ita piger in lectulo suo.

15 * Abscondit piger manum sub ascella sua, & laborat, si ad os suum eam converterit.

C
* Sup.
19. 24.

16 Sapientior sibi piger videtur septem viris loquentibus sententias.

17 Sicut qui apprehendit auribus canem, sic qui transit impatiens, & commiscetur rixæ alterius.

18 Sicut noxius est, qui mittit sagittas, & lanceas in mortem: 19 ita vir, qui fraudulenter nocet amico suo: & cum fuerit deprehensus, dicit: Ludens feci.

20 Cum defecerint ligna, extinguetur ignis: & susurrone subtrahito, iurgia conquiescent.

21 Sicut carbonem ad prunas, & ligna ad ignem, * sic homo iracundus suscitatur rixas.

22 Verba susurrionis quasi simplicia, & ipsa perveniunt ad intima ventris.

23 Quomodo si argento fido ornare velis vas fictile, sic labia tumentia cum pessimo corde sociata.

24 Labiis suis intelligitur inimicus, cum in corde tractaverit dolos.

25 Quando submisit vocem suam, ne credideris ei: quoniam septem nequitiae sunt in corde illius.

26 Qui operit odium fraudulenter, revelabitur malitia ejus in concilio.

27 Qui fodit foveam, incidit in eam: & qui volvit lapidem, revertetur ad eum.

28 Lingua fallax non amat veritatem: & os lubricum operatur ruinas.

29 Non gloriamur in crastinum: ne te ipsum laudaveris: ira stulti quam sit gravis: manifesta correctio: vulnera diligentis: animasaturata: vicinus juxta: spondens pro extraneo: litigiosa mulier: infernus insatrabilis: probatur homo ore laudantis: stultus contusus: vultus pecoris agnosce: lac caprarum in cibum.

30 E glorieris in crastinum, ignorans, quid superventura pariat dies.

31 Laudet te alienus, & non os tuum: extraneus, & non labia tua.

32 * Grave est saxum, & onerosa arena: sed ira stulti utroque gravior.

* Sup.
15. 18.

D

A

* Eccl.
22. 18.

4 Ira non habet misericordiam, nec erumpens furor : & impetum concitati ferre quis poterit ?

5 Melior est manifesta correptio, quam amor absconditus.

6 Meliora sunt vulnera diligentis, quam fraudulenta oscula odientis.

* Job 6. 7. 7 * Anima saturata calcabit favum : & anima esuriens etiam amarum pro dulci sumet.

8 Sicut avis transmigra de nido suo, sic vir, qui derelinquit locum suum.

B 9 Unguento, & variis odoribus delectatur cor : & bonis amici consiliis anima dulcoratur.

10 Amicum tuum, & amicum patris tui ne dimiseris : & domum fratris tui ne ingrediaris in die afflictionis tue.

Melior est vicinus iuxta, quam frater procul.

11 Stude sapientia, fili mi, & lætifica cor meum, ut possis exprobranti respondere sermonem.

12 Astutus videns malum, absconditus est : parvuli transeunt sustinuerunt dispendia.

* Sup. 20. 16. C 13 * Tolle vestimentum ejus, qui spondit pro extraneo : & pro alienis, aufer ei pignus.

* Sup. 19. 13. 14 Qui benedixit proximo suo voce grandi, de nocte confurgens maledicenti similis erit.

15 * Testa persilliant in die frigoris, & litigiosa mulier comparantur :

16 Qui retinet eam, quasi qui ventum teneat, & oleum dextere suæ vocabit.

17 Ferrum ferro exacutur, & homo exacuit faciem amici sui.

18 Qui servat fenum, comedit fructus ejus : & qui cultos est domini sui, glorificabitur.

19 Quomodo in aquis resplendent vultus prospicientium, sic corda hominum manifesta sunt prudentibus.

* Eccl. 14. 9. * Sup. 17. 3. 20 * Infernus, & perditio numquam implentur : similiter & oculi hominum insatiabiles.

21 * Quomodo probatur in confatorio argentum, & in fornace aurum : sic probatur homo ore laudantis.

D Cor iniqui inquit mala, cor autem rectum inquit scientiam.

22 Si contuderis stultum in pila quasi prifanas feriente desuper pilo, non auferetur ab eo stultitia ejus.

23 Diligenter agnosce vultum pecoris tui, tuosque greges considera :

24 Non enim habebis jugiter potestatem : sed corona tribuetur in generationem, & generationem.

25 Aperta sunt prata, & apparuerunt herbe virentes, & collecta sunt fœna de montibus.

* Tim. 6. 8. 26 * Agni ad vestimentum tuum : & hædi ad agri pretium.

27 Sufficiat tibi lac caprarum in cibos tuos, & in necessaria domus tua, & ad victum ancillis tuis.

C A P U T XXVIII.

De fuga impij, & securitate justij : propter peccata terræ multi principes ejus : pauper calumniatus : dives pravus : nolens audire legem : exultatio justorum : abscondens scelera sui : beatus semper pavidus : princeps impius ut leo : dux indigens prudentia : terram suam operans : a patre subtrahens.

A 1 Fugit impius, nemine persequente : justus autem quasi leo confidens, abs-

que terrore erit.

2 Propter peccata terræ multi principes ejus : & propter hominis sapientiam, & horum scientiam, quæ dicuntur, vita ducis longior erit.

3 Vir pauper calumniatus pauperes, similis est imbrui vehementi, in quo paratur fames.

4 Qui derelinquunt legem, laudant impium : qui custodiunt, succeduntur contra eum.

5 Viri mali non cogitant iudicium : qui autem inquirunt Dominum, animadvertunt omnia.

6 * Melior est pauper ambulans in simplicitate sua, quam dives in pravis itineribus.

7 Qui custodit legem, filius sapiens est, qui autem comestatores pascit, confundit patrem suum.

8 Qui coacervat divitias usuris, & scenore liberali, in pauperes congregat eas.

9 Qui declinat aures suas, ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis.

10 Qui decipit justos in via mala, in interitu suo corruet : & simplices possidebunt bona ejus.

11 Sapiens sibi videtur vir dives : pauper autem prudens scrutabitur eum.

12 In exultatione iustorum multa gloria est : regnantibus impiis ruina hominum.

13 Qui abscondit scelera sua, non dirigitur : qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur.

14 Beatus homo, qui semper est pavidus : qui verò mentis est dura, corruet in malum.

15 Leo rugiens, & ursus esuriens, princeps impius super populum pauperem.

16 Dux indigens prudentia, multos opprimit per calumniam : qui autem odit avaritiam, longi fient dies ejus.

17 Hominem, qui calumniatur animæ sanguinem, si usque ad lacum fugerit, nemo sustinet.

18 Qui ambulat simpliciter, salvus erit : qui perverfis graditur viis, concidet semel.

19 * Qui operatur terram suam, satiabitur panibus : qui autem secatur otium, replebitur egestate.

20 Vir fidelis multum laudabitur : * qui autem festinat ditari, non erit innocens.

21 Qui cognoscit in iudicio faciem, non benefacit : iste & pro buccella panis deserit veritatem.

22 Vir, qui festinat ditari, & aliis invidet, ignorat, quod egestas superveniet ei.

23 Qui corripit hominem, gratiam postea inveniet apud eum, magis quam ille, qui per linguam blandimenta decipit.

24 Qui subtrahit aliquid a patre suo, & a matre, & dicit hoc non esse peccatum, particeps homicidæ est.

25 Qui se jactat, & dilatat, jurgia concitat : qui verò sperat in Domino, sanabitur.

26 Qui confidit in corde suo, stultus est : qui autem graditur sapienter, ipse salvabitur.

27 Qui dat pauperi, non indigebit : qui despiciit deprecantem, sustinebit penuriam.

28 Cum surrexerint impii, abscondentur homines : cum illi petierint, multiplicabuntur justij.

* Sup. 19. 1.

B

C

* Sup. 12. 11. Eccl. 20. 10. * Sup. 13. 11. & 20. 11.

D

CAPUT XXIX.

Non audiens corripientem: multiplicatio iustorum: amor sapientia: rex iustus: blandus amicus: pestilens: contendere cum stulto: viri sanguinum: totum proferens spiritum: verba mendacii: pauper, & creditur: rex iustus: correctio: multiplicatio impiorum: eruditum: prophetia: velox ad loquendum: delicatè servum nutriendus: iracundus: superbus: cum fure participans: timens hominem: iusti abominantur impium, & è diverso.

A **V**iro, qui corripientem dura cervice contemnit, repentinus ei superveniet interitus: & cum sanis non sequetur.

2 In multiplicatione iustorum lætabitur vulgus: cum impii sumpserint principatum, gemet populus.

3 Vir, qui amat sapientiam, lætificat patrem suum: * qui autem nutrit scorta, perdit substantiam.

* Loc. 15. 13.

4 Rex iustus erigit terram: vir avarus destruet eam.

5 Homo, qui blandis, fatisque sermonibus loquitur amico suo, rete expandit gressibus ejus.

6 Peccantem virum iniquum involvet laqueus: & iustus laudabit, atque gaudebit.

B

7 Novit iustus causam pauperum: impius ignorat scientiam.

8 Homines pestilentes dissipant civitatem: sapientes vero avertunt furorem.

9 Vir sapiens, si cum stulto contenderit, sive irascatur, sive rideat, non inveniet requiem.

10 Viri sanguinum oderunt simplicem: iusti autem querunt animam ejus.

11 Totum spiritum suum proferit stultus: sapiens differt, & reservat in posterum.

12 Princeps, quilibet audit verba mendacii, omnes ministros habet impios.

13 Pauper, & creditor obliaverunt sibi: utriusque illuminator est Dominus.

14 Rex, qui iudicat in veritate pauperes, thronus ejus in aeternum firmabitur.

C

15 Virga, atque correctio tribuit sapientiam: puer autem, qui dimittitur voluntati suæ, confundit matrem suam.

16 In multiplicatione impiorum multiplicabuntur scelera: & iusti ruinas eorum videbunt.

17 Erudi filium tuum, & refrigerabit te, & dabit delicias anime tuæ.

18 Cum prophetia defecerit, dissipabitur populus: qui verò custodit legem, beatus est.

19 Servus verbis non potest erudiri: quia quod dicit, intelligit, & respondere contemnit.

20 Vidisti hominem velocem ad loquendum? stultius magis speranda est, quam illius correctio.

21 Qui delicatè à pueritia nutrit servum suum, postea sentiet eum contumacem.

22 Vir iracundus provocat rixas: & qui ad indignandum facilis est, erit ad peccandum proclivior.

23 * Superbum sequitur humilitas: & humilem spiritu suscipit gloria.

24 Qui cum fure participat, odit animam suam: adjuvantem audit, & non indicat.

* Job 22. 29.

25 Qui timet hominem, cito corruiet: qui sperat in Domino, sublevariabitur.

26 Multi requirunt faciem principis: & iudicium à Domino egreditur singulorum.

27 Abominantur iusti virum impium: & abominantur impii eos, qui in recta sunt via.

Verbum custodiens filius, extra perditionem erit.

CAPUT XXX.

Homo Deo vicinus iudicat se insipientem, & opera Dei incomprehensibilia: sermo Dei ignitus, cui nihil addendum: deprecatur vanitatem, verba mendacii, mendicatem, & divitias: non accusandus servus apud dominum suum: aliquot generationes execrabiles: duæ sanguisugæ: tria insaturabilia: oculus patrem subannans: tria difficilia: per tria movetur terra: quatuor minimata: tria benè gradientia: vehementer emungens.

A **V**erba Congregantis filii Vomitis. Visio, quam locus est vir, cum quo est Deus, & qui Deo secum morante confortatus, ait:

2 Stultissimus sum virorum, & sapientia hominum non est mecum.

3 Non didici sapientiam, & non novi scientiam Sanctorum.

4 Quis ascendit in cælum, atque descendit? quis continuit spiritum in manibus suis? quis colligavit aquas quasi in vestimento? quis suscitavit omnes terminos terræ? quod nomen est ejus, & quod nomen filii ejus, si nosti?

5 * Omnis sermo Dei ignitus, clypeus est sperantibus in se:

6 * Ne addas quid quam verbis illius, & arguaris, inveniarique mendax.

7 Duo rogavi te, ne deneges mihi, antequam moriar:

8 Vanitatem, & verba mendacia longè fac à me.

Mendicatem, & divitias ne dederis mihi: tribue tantum victui meo necessaria:

9 Ne forte satiatus illiciar ad negandum, & dicam: Quis est Dominus? aut egestate compulsus furer, & perjurem nomen Dei mei.

10 Ne accuses servum ad dominum suum, ne forte maledicat tibi, & corruas.

11 Generatio, quæ patri suo maledicit, & quæ matri suæ non benedicit.

12 Generatio, quæ sibi munda videtur, & tamen non est lota à sordibus suis.

13 Generatio, cujus excelsi sunt oculi, & palpebræ ejus in alta surrexerunt.

14 Generatio, quæ pro dentibus gladios habet, & commandit molaribus suis, ut comedat inopes de terra, & pauperes ex hominibus.

15 Sanguisugæ duæ sunt filia, dicentes: Affert, affert.

Tria sunt insaturabilia, & quartum, quod numquam dicit: Sufficit.

16 Infernus, & os vulvæ, & terra, quæ non satiatur aqua: ignis verò numquam dicit: Sufficit.

17 Oculum, qui subannat patrem, & qui despiciat partum matris suæ, effodiant eum

* Psal. 11. 7. * Deu. 4. 2. & 18. 31.

B

C

corvi de torrentibus, & comedant eum filii aquilæ.

18 Tria sunt difficilia mihi, & quantum penitus ignoro:

19 Viam aquilæ in cælo, viam colubri super petram, viam navis in medio mari, & viam viri in adolescentia.

20 Talis est & via mulieris adulteræ, quæ comedit, & tergens os suum dicit: Non sum operata malum.

21 Per tria movetur terra, & quantum non potest sustinere:

22 Per servum, cum regnaverit: per stultum, cum saturatus fuerit cibo: 23 per odiosam mulierem, cum in matrimonio fuerit assumpta, & per ancillam, cum fuerit hæres domine suæ.

D 24 Quatuor sunt minima terræ, & ipsa sunt sapientiora sapientibus:

25 Formicæ, populus infirmus, qui præparat in messe cibum sibi: 26 lepusculus, plebs invalida, qui collocat in petra cubile suum: 27 regem locusta non habet, & egreditur universa per turmas suas: 28 stello manibus nititur, & moratur in ædibus regis.

29 Tria sunt, quæ benè gradiuntur, & quantum, quod incedit feliciter:

30 Leo fortissimus bestiarum, ad nullius pavebit occursum: 31 gallus succinctus lumbos: & aries: nec est rex, qui resistat ei.

32 Et, qui stultus apparuit, postquam elevatus est in sublime: si enim intellexisset, ori suo imposuisset manum.

33 Qui autem fortiter premit ubera ad eliciendum lac, exprimit butyrum: & qui vehementer emungit, elicit sanguinem: & qui provocat iras, producit discordias.

CAPUT XXXI.

Exhortatur, ne mulieribus dederis substantiam tuam, nec rebus vinum, sed mœrentibus: aperi os tuum muto: vinum inopem: laus, & raritas mulieris fortis: pulchritudo fallax gratia.

A 1 Verba Lamuelis regis. Visio, qua eruditur eum mater sua.

2 Quid, dilecte mi, quid, dilecte uteri mei, quid, dilecte votorum meorum?

3 Ne dederis mulieribus substantiam tuam, & divitias tuas ad delendos reges.

4 Noli regibus, ô Lamuel, noli regibus dare vinum, quia nullum secretum est, ubi regnat ebrietas: 5 & ne forte bibant, & obliviscantur iudiciorum, & mutant causam filiorum pauperis.

6 Date ficeram mœrentibus, & vinum his, qui amaro sunt animo: 7 bibant, & obliviscantur egestatis suæ, & doloris sui non recordentur amplius.

8 Aperi os tuum muto, & causis omnium filiorum, qui pertranseunt: 9 aperi os tuum, decerne, quod iustum est, & iudica inopem, & pauperem.

10 Mulierem fortem quis inveniet? procul, & de ultimis finibus pretium ejus.

11 Confidit in ea cor viri sui, & spoliis non indigebit.

12 Reddet ei bonum, & non malum, omnibus diebus vitæ suæ.

13 Quæsit lanam, & linum, & operata est consilio manuum suarum.

14 Facta est quasi navis infitoris, de longè portans panem suum.

15 Et de nocte surrexit, deditque prædam domesticis suis, & cibaria ancillis suis.

16 Consideravit agrum, & emit eum: de fructu manuum suarum plantavit vineam.

17 Accinxit fortitudine lumbos suos, & roboravit brachium suum.

18 Gustavit, & vidit, quia bona est negotiatio ejus: non extinguetur in nocte lucerna ejus.

19 Manum suam misit ad fortia, & digiti ejus apprehenderunt fenum.

20 Manum suam aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperem.

21 Non timebit domui suæ à frigoribus nivis: omnes enim domestici ejus vestiti sunt duplicibus.

22 Stragulatam vestem fecit sibi: byssus, & purpura indumentum ejus.

23 Nobilis in portis vir ejus, quando sederit cum senatoribus terræ.

24 Sindonem fecit, & vendidit, & cingulum tradidit Chananaeo.

25 Fortitudo, & decor indumentum ejus, & ridebit in die novissimo.

26 Os suum aperuit sapientiæ, & lex clementiæ in lingua ejus.

27 Consideravit semitas domus suæ, & panem otiosam non comedit.

28 Surrexerunt filii ejus, & beatissimam prædicaverunt: vir ejus, & laudavit eam.

29 Multæ filiae congregaverunt divitias: tu supergressa es universas.

30 Fallax gratia, & vana est pulchritudo: mulier timens Dominum, ipsa laudabitur.

31 Date ei de fructu manuum suarum, & laudent eam in portis opera ejus.

ECCLESIASTES,

QUI AB HEBRÆIS

COHELETH APPELLATUR.

CAPUT PRIMUM.

Omnia vana, & nihil sub sole novum: cunctarum quoque verum difficilem esse inquisitionem, eamque vanam, & spiritus afflictionem.

A **1** Erba Ecclesiastes, filii David, regis Ierusalem.

2 Vanitas vanitatum, dixit Ecclesiastes: vanitas vanitatum, & omnia vanitas.

3 Quid habet amplius homo de universo labore suo, quo laborat sub sole?

4 Generatio praterit, & generatio advenit: terra autem in aeternum stat.

5 Oritur sol, & occidit, & ad locum suum revertitur ibique renascens:

B **6** Gyrat per Meridiem, & flexit ad Aquilonem: lustrans universa in circuitu pergit spiritus, & in circulos suos revertitur.

7 Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat: ad locum, unde exeunt flumina, revertuntur, ut iterum fluant.

8 Cunctæ res difficiles: non potest eas homo explicare sermone. Non saturatur oculus visu, nec auris auditu impletur.

9 Quid est, quod fuit? ipsum, quod futurum est: quid est, quod factum est? ipsum, quod faciendum est.

C **10** Nihil sub sole novum, nec valet quisquam dicere: Ecce hoc recens est, jam enim præcessit in sæculis, quæ fuerunt ante nos.

11 Non est priorum memoria: sed nec eorū quidem, quæ postea futura sunt, erit recordatio apud eos, qui futuri sunt in novissimo.

12 Ego Ecclesiastes fui rex Israel in Ierusalem,

13 Et proposui in animo meo quærere, & investigare sapienter de omnibus, quæ fiunt sub sole. Hanc occupationem pessimam dedit Deus filiis hominum, ut occuparentur in ea.

D **14** Vidi cuncta, quæ fiunt sub sole, & ecce universa vanitas, & afflictio spiritus.

15 Perversi difficilè corriguntur, & stultorum infinitus est numerus.

16 Locutus sum in corde meo, dicens: Ecce magnus effectus ū, & præcessi omnes sapientia, qui fuerunt ante me in Ierusalem: & mens mea contemplata est multa sapienter, & didici.

17 Dedique cor meum, ut scirem prudentiam, atque doctrinam, erroresque, & stultitiam: & agnovi, quod in his quoque esset labor, & afflictio spiritus:

18 Eo quod in multa sapientia, multa sit indignatio: & qui addit scientiam, addit & laborem.

CAPUT II.

In affluentia deliciarum, divitiarum, ædificiorum, & in horum labore est vanitas, & afflictio spiritus: dicit etiam, quanta sit vanitas congregare futuro hæredi, qui, qualis futurus sit, ignoratur.

A **1** Dixi ego in corde meo: Vadam, & affluam deliciis, & fruor bonis. Et vidi quod hoc quoque esset vanitas.

2 Risum reputavi errorem: & gaudio dixi: Quid frustra deciperis.

3 Cogitavi in corde meo abstrahere à vino carnem meam, ut animum meum transferrem ad sapientiam, devitareque stultitiam, donec viderem, quid esset utile filiis hominum: quo facto opus est sub sole numero dierum vite suæ.

4 Magnificavi opera mea, ædificavi mihi domos, & plantavi vineas,

5 Feci hortos, & pomaria, & confevi ea cuncti generis arboribus,

6 Et extruxi mihi piscinas aquarum, ut irrigarem silvam lignorum germinantium,

7 Possedi servos, & ancillas, multamque familiam habui, armenta quoque, & magnum ovium greges, ultra omnes, qui fuerunt ante me in Ierusalem:

8 Coacervavi mihi argentum, & aurum, & substantias regum, ac provinciarum: feci mihi cantores, & cantatrices, delicias filiorum hominum, scyphos, & urceos in ministerio ad vina fundenda:

9 Et supergressus sum opibus omnes, qui ante me fuerunt in Ierusalem: sapientia quoque perseveravit mecum.

10 Et omnia quæ desideraverunt oculi mei, non negavi eis: nec prohibui cor meum, quin omni voluptate frueretur, & oblectaret se in his, quæ præparaveram: & hanc ratus sum partem meam, si ulter labor meo.

11 Cumque me convertissem ad universa opera, quæ fecerant manus meæ, & ad labores, in quibus frustra sudaveram, vidi in omnibus vanitatem, & afflictionem animi, & nihil permanere sub sole.

12 Transivi ad contemplandam sapientiam, erroresque, & stultitiam (quid est, inquam, homo, ut sequi possit regem Factorem suum?)

13 Et vidi, quod tantum præcederet sapientia stultitiam, quantum differt lux à tenebris.

14 * Sapientis oculi in capite ejus: stultus in tenebris ambulat: & didici, quod unus utriusque esset interitus.

15 Et dixi in corde meo: Si unus & stulti, & meus occasus erit, quid mihi prodest, quod majorem sapientiæ dedi operam? Locutusque cum mente mea, animadverti, quod hoc quoque esset vanitas.

16 Non enim erit memoria sapientis similiter ut stulti in perpetuum, & futura tempora oblivione cuncta pariter operient: moritur doctus similiter ut indoctus.

17 Et idcirco tædedit me vita meæ, videntem mala universa esse sub sole, & cuncta vanitatem, & afflictionem spiritus.

18 Rursus detestatus sum omnem industriam meam, qua sub sole studiosissime laboravi, habiturus hæredem post me,

19 Quem ignoro, utrum sapiens, an stultus futurus sit, & dominabitur in laboribus

B

C

*Infr.
8. 1.
Prov.
17. 24.

D

meis, quibus desudavi, & sollicitus fui: & est quidquam tam vanum?

20 Unde cessavi, renuntiavique cor meum ultra laborare sub sole.

21 Nam cum alius laborem in sapientia, & doctrina, & sollicitudine, homini otioso quasita dimittit: & hoc ergo vanitas, & magnum malum.

E 22 Quid enim proderit homini de universo labore suo, & afflictione spiritus, quae sub sole cruciatus est?

23 Cuncti dies ejus doloribus, & ærumnis pleni sunt, nec per noctem mente requiescit: & hoc nonne vanitas est.

24 Nonne melius est comedere, & bibere, & ostendere animæ suæ bona de laboribus suis? & hoc de manu Dei est:

25 Quis ita devorabit, & deliciis affluet, ut ego?

26 Homini bono in conspectu suo dedit Deus sapientiam, & scientiam, & læticiam: peccatori autem dedit afflictionem, & curam superfluum, ut addat, & congreget, & tradat ei, qui placuit Deo: sed & hoc vanitas est, & casta sollicitudo mentis.

C A P U T III.

Quod omnia suo proveniant tempore, & transierint: quodque in nullis hic fluxus sit mentis quies: unus quoque sit hominis, ac jumentorum interitus.

A 1 Omnia tempus habent, & suis spatiis transierint universa sub cælo.

2 Tempus nascendi, & tempus moriendi. Tempus plantandi, & tempus evellendi, quod plantatum est.

3 Tempus occidendi, & tempus sanandi. Tempus destruendi, & tempus edificandi.

4 Tempus flendi, & tempus ridendi. Tempus plangendi, & tempus saltandi.

5 Tempus spargendi lapides, & tempus colligendi.

6 Tempus amplexandi, & tempus longè fieri ab amplexibus.

B 6 Tempus acquirendi, & tempus perdendi. Tempus custodiendi, & tempus abjiciendi.

7 Tempus sciendi, & tempus consuevendi. Tempus tacendi, & tempus loquendi.

8 Tempus dilectionis, & tempus odii. Tempus belli, & tempus pacis.

9 Quid habet amplius homo de labore suo?

10 Vidi afflictionem, quam dedit Deus filiis hominum, ut diffundantur in ea.

11 Cuncta fecit bona in tempore suo, & mundum tradidit dispositioni eorum, ut non inveniat homo opus, quod operatus est Deus ab initio usque ad finem.

C 12 Et cognovi, quod non esset melius nisi latari, & facere bene in vita sua.

13 Omnis enim homo, qui comedit, & bibit, & videt bonum de labore suo, hoc donum Dei est.

14 Didici, quod omnia opera, quæ fecit Deus, perseverent in perpetuum: non possumus eis quidquam addere, nec auferre, quæ fecit Deus, ut timeatur.

15 Quod factum est, ipsum permanet: quæ futura sunt, jam fuerunt: & Deus instaurat, quod abiit.

16 Vidi sub sole in loco iudicii impietatem, & in loco iustitiæ iniquitatem.

17 Et dixi in corde meo: Iustum, & impium iudicabit Deus, & tempus omnis rei tunc erit.

18 Dixi in corde meo de filiis hominum, ut probaret eos Deus, & ostenderet similes esse bestiis.

19 Idcirco unus interitus est hominis, & jumentorum, & æqua utriusque conditio: sicut moritur homo, sic & illa moriuntur: similiter spirant omnia, & nihil habet homo jumento amplius: cuncta subjacent vanitati.

20 Et omnia pergunt ad unum locum de terra facta sunt, & in terram pariter revertuntur.

21 Quis novit, si spiritus filiorum Adam ascendat sursum, & si spiritus jumentorum descendat deorsum?

22 Et deprehendi nihil esse melius, quam latari hominem in opere suo, & hanc esse partem illius. Quis enim eum adducet, ut post se futura cognoscat?

C A P U T IV.

Vanitatem hujus vite arguit sapiens ex innocentem opprobriatione, & quod industria humana sit invidia obnoxia: item quod stultus securè in otio agit, alto, qui heredem non habet, thesaurizante: explicat commodam societatis, regum regumque vanitatem: & si obedientiam præferi stultorum vitiis.

A 1 Verti me ad alia, & vidi calumnias, quæ sub sole geruntur, & lacrymas innocentium, & neminem consolatorem: nec posse resistere eorum violentiæ cunctorum auxilio destitutos.

2 Et laudavi magis mortuos, quam viventes:

3 Et felicitem utroque iudicavi, qui necdum natus est, nec vidit mala, quæ sub sole fiunt.

4 Rursum contemplantus sum omnes labores hominum, & industrias animadverti patere invidiæ proximi: & in hoc ergo vanitas, & cura superflua est.

5 Stultus complicat manus suas, & comedit carnes suas, dicens:

6 Melior est pugillus cum requie, quam plena utraque manus cum labore, & afflictione animi.

7 Considerans reperi & aliam vanitatem sub sole:

8 Unus est, & secundum non habet, non filium, non fratrem, & tamen laborare non cessat, nec satiantur oculi ejus divitiis: nec recogitat, dicens: Cui laboro, & fraudo animam meam bonis? in hoc quoque vanitas est, & afflictio pessima.

9 Melius est ergo duos esse simul, quam unum: habent enim emolumentum societatis suæ:

10 Si unus ceciderit, ab altero suscitetur: ut soli: quia cum ceciderit, non habet sublevantem se.

11 Et si dormierint duo, fovebuntur mutuo: unus quomodo calefiet?

12 Et si quis plura prævaluerit contra unum, duo resistunt ei: funiculus triplex difficile rumpitur.

13 Melius est puer pauper, & sapiens, rege senile, & stulto, qui nescit prævidere in posterum.

14 Quod de carcere, catenisque interdum quis egrediatur ad regnum: & alius natus in regno, inopia consumatur.

15 Vidi cunctos viventes, qui ambulat

sub sole cum adolescente secundo, qui confurget pro eo.

16 Infinitus numerus est populi omnium, qui fuerunt ante eum: & qui postea futuri sunt, non lætabuntur in eo. Sed & hoc vanitas, & afflictio spiritus.

17 Custodi pedem tuum ingrediens domum Dei, & appropinqua, ut audias. Multo enim melior est obedientia, quam stultorum visitatio, qui nesciunt, quid faciunt mali.

CAPUT V.

Nil temere de Deo, & ejus providentia loquendum: vota reddenda: non mirandum de egenorum oppressione, cum ini- qui judicem habeant: itemquam sit misera conditio avari numquam implet, & divites coarctantis divitias, in proprium nonnumquam malum.

NE temere quod loquaris, neque cor tuum sit velox ad proferendum sermonem coram Deo. Deus enim in cælo, & tu super terram: idcirco sint pauci sermones tui.

2 Multas curas sequuntur somnia, & in multis sermonibus invenietur stultitia.

3 Si quid vovisti Deo, ne moreris reddere: displicet enim ei infidelis, & stulta promissio: sed quodcumque voveris, redde.

4 Multoque melius est non vovere, quam post votum promissa non reddere.

5 Ne dederis os tuum, ut peccare facias carnem tuam: neque dicas coram angelo: Non est providentia: ne forte iratus Deus contra sermones tuos, dissipet cuncta opera manuum tuarum.

6 Ubi multa sunt somnia, plurimæ sunt vanitates, & sermones innumeri: tu vero Deum time.

7 Si videris calumnias egenorum, & violenta judicia, & subverti justitiam in provincia, non mireris super hoc negotio: quia excello excelior est alius, & super hos quoque eminentiores sunt alii.

8 Et insuper universa terra rex imperat servienti.

9 Avarus non implebitur pecunia: & qui amat divitias, fructum non capiet ex eis: & hoc ergo vanitas.

10 Ubi multa sunt opes, multi & qui comedunt eas. Et quid prodest possessori, nisi quod cernit divitias oculis suis?

11 Dulcis est sompnus operanti, siue parum, siue multum comedat: saturitas autem divitis non finit cum dormire.

12 * Est & alia infirmitas pessima, quam vidi sub sole: divitiis cōservare in malū domini sui.

13 Pereunt enim in afflictione pessima: generavit filium, qui in summa egestate erit.

14 * Sicut egressus est nudus de utero matris suæ, sic revertetur, & nihil auferet secum de labore suo.

15 Miserabilis prorsus infirmitas: quo modo venit, sic revertetur. Quid ergo prodest ei quod laboravit in ventum?

16 Cunctis diebus vitæ suæ comedit in tenebris, & in curis multis, & in ærumna, atque tristitia.

17 Hoc itaque visum est mihi bonum, ut comedat quis, & bibat, & fruatur læticia ex labore suo, quo laboravit ipse sub sole, numero dierum vitæ suæ, quos dedit ei Deus: & hæc pars illius.

18 Et omni homini, cui dedit Deus divitias, atque substantiam, potestatemque ei tribuit, ut comedat ex eis, & fruatur parte sua, & lætetur de labore suo: hoc est donum Dei.

19 Non enim satis recordabitur dierum vitæ suæ, eo quod Deus occupet deliciis cor ejus.

CAPUT VI.

Miser est avari vanitas, qui ne in necessariis quidem audent partis uti.

Et aliud malum, quod vidi sub sole, & quidem frequens apud homines:

2 Vir, cui dedit Deus divitias, & substantiam, & honorē, & nihil deest animæ suæ, ex omnibus, quæ desiderat: nec tribuit ei potestatem Deus, ut comedat ex eo, sed homo extraneus vorabit illud, hoc vanitas, & miseria magna est.

3 Si genuerit quispiam centum liberos, & vixerit multos annos, & plures dies ætatis habuerit, & anima illius non utatur bonis substantiæ suæ, sepulturaque careat: de hoc ego pronuntio, quod melior illo sit abortivus.

4 Frustra enim venit, & pergit ad tenebras, & oblivione delebitur nomen ejus.

5 Non vidit solem, neque cognovit distantiam boni, & mali.

6 Etiam si duobus millibus annis vixerit, & non fuerit perfruitus bonis: nonne ad unum locum properant omnia?

7 Omnis labor hominis in ore ejus: sed anima ejus non implebitur.

8 Quid habet amplius sapiēs à stulto? & quid pauper, nisi ut pergat illuc, ubi est vita?

9 Melius est videre, quod cupias, quam desiderare, quod nescias. Sed & hoc vanitas est, & præsumptio spiritus.

10 Qui futurus est, jam vocatum est nomen ejus: & scitur, quod homo sit, & non possit contra fortiorem se in judicio contendere.

11 Verba sunt plurima, multamque in disputando habentia vanitatem.

CAPUT VII.

Favum est altiora se querere, & inter multa, quæ quibus magis sint eligenda, sic & sapientia utilior est cum divitiis: dies malus præcavendus: ne plusquam oportet, sapiens, aut iustus sis: quam sit mulieris consortium amarum, & periculosum, quodq; homo sit à Deo creatus rectus.

Quid necesse est homini majora se querere, cum ignoret, quid conducatur sibi in vita sua, numero dierum peregrinationis suæ, & tempore, quod velut umbra præterit? Aut quis ei poterit indicare, quid post eum futurum sub sole sit?

2 * Melius est nomen bonum, quam unguenta pretiosa, & dies mortis die nativitat.

3 Melius est ire ad domum luctus, quam ad domum convivii: in illa enim finis cunctorum admonetur hominum, & vivens cogitat, quid futurum sit.

4 Melior est ira risu: quia per tristitiam vultus corrigitur animus delinquentis.

5 Cor sapientium ubi tristitia est, & cor stultorum ubi lætitia.

6 Melius est à sapiente corripri, quam stultorum adulatione decipi.

7 Quia sicut sonitus spinarum ardentium sub olla, sic risus stulti: sed & hoc vanitas.

8 Calumnia conturbat sapientem, & perdet robur cordis illius.

* 1.
Reg.
15. 17.
Osee
6. 6.

A

B

C

* Job
20. 20.

* Job
1. 21.
1. Ti-
moth.
6. 7.

D

A

B

C

D

A

* P. n.
verb.
12. 1.

B 9 Melior est finis orationis, quam principium. Melior est patiens arrogante.

10 Ne sis velox ad irascendum: quia ira in sinu stulti requiescit.

11 Ne dicas: Quid putas causae est, quod priora tempora meliora fuere, quam nunc sunt? Stulta enim est huiusmodi interrogatio.

12 Utilior est sapientia cum divitiis, & magis prodest videntibus solem.

13 Sicut enim protegit sapientia, sic protegit pecunia: hoc autem plus habet eruditio, & sapientia, quod vitam tribuunt possessori suo.

14 Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere, quem ille depexerit.

15 In die bona frueris bonis, & malum diem praecave: sicut enim hanc, sic & illam fecit Deus, ut non inveniat homo contra eum iustas querimonias.

16 Hac quoque vidi in diebus vanitatis meae: Iustus perit in iustitia sua, & impius multo vivit tempore in malitia sua.

17 Noli esse iustus multum: neque plus sapias, quam necesse est, ne obstupeas.

18 Ne impie agas multum: & noli esse stultus, ne moriaris in tempore non tuo.

19 Bonum est te sustentare iustum, sed & ab illo ne subtrahas manum tuam: quia qui timet Deum, nihil negligit.

20 Sapientia confortat sapientem super decem principes civitatis.

21 * Non est enim homo iustus in terra, qui faciat bonum, & non peccet.

22 Sed & cunctis sermonibus, qui dicuntur, ne accommodes cor tuum: ne forte audias servum tuum maledicentem tibi.

23 Scit enim conscientia tua, quia & tu crebro maledixisti aliis.

24 Cuncta tentavi in sapientia. Dixi: Sapienter efficiar: & ipsa longius recessit a me.

25 Multo magis quam erat: & alta profunditas, quis inveniet eam?

26 Lustravi universa animo meo, ut scirem, & considerarem, & quærerem sapientiam, & rationem, & ut cognoscerem impietatem stulti, & errorem imprudentium:

27 Et inveni amariorem morte mulierem, quae laqueus venatorum est, & fagina cor ejus, vincula sunt manus illius: qui placet Deo, effugiet illam: qui autem peccator est, capietur ab illa.

28 Ecce hoc inveni, dixit Ecclesiastes, unum & alterum, ut invenirem rationem,

29 Quam adhuc quaerit anima mea, & non inveni. Virum de mille unum reperi, mulierem ex omnibus non inveni.

30 Solummodo hoc inveni, quod fecerit Deus hominem rectum, & ipse se in finitum misceat quaestionibus. Quis talis ut sapiens est? & quis cognovit solutionem verbi?

CAPUT VIII.

In vultu lucet sapientia: à Dei mandatis non recedendum: homo novit tantum praesentia, neque mortem potest evadere: impii ob Dei indulgentiam liberius peccant: vanissimum videtur, quod iustis, & impiis similia hic eveniunt: & operum Dei ratio non est investiganda.

1 Sapientia hominis lucet in vultu ejus, & potentissimum faciem illius commutabit.

2 Ero os regis observo, & praecepta iumentum Dei.

3 Ne festines recedere à facie ejus, neque permanes in opere malo: quia omne, quod voluerit, faciet:

4 Et sermo illius potestate plenus est: nec dicere ei quisquam potest: Quare ita facis?

5 Qui custodit praeceptum, non experietur quidquam mali. Tempus, & responsum cor sapientis intelligit.

6 Omni negotio tempus est, & opportunitas, & multa hominis afflictio:

7 Quia ignorat praeterita, & futura nullo scire potest nuntio.

8 Non est in hominis potestate prohibere spiritum, nec habet potestatem in die mortis, nec finitur quiescere ingruente bello, neque salyabit impietas impius.

9 Omnia haec consideravi, & dedi cor meum in cunctis operibus, quae sunt sub sole. Interdum dominatur homo homini in malum suum.

10 Vidi impios sepultos: qui etiam cum adhuc viverent, in loco sancto erant, & laudabantur in civitate quasi iustorum operum: sed & hoc vanitas est.

11 Etenim quia non profertur cito contra malos sententia, absque timore ullo filii hominum perperant mala.

12 Attamen peccator ex eo quod centies facit malum, & per patientiam sustentatur, ego cognovi, quod erit bonum timentibus Deum, qui verentur faciem ejus.

13 Non sit bonum impio, nec prolongentur dies ejus, sed quasi umbra transeant, qui non timent faciem Domini.

14 Est & alia vanitas, quae sit super terram: sunt iusti, quibus mala proveniunt, quasi opera egerint impiorum: & sunt impii, qui ita securi sunt, quasi iustorum facta habeant: sed & hoc vanissimum iudico.

15 Laudavi igitur laetitiam, quod non esset homini bonum sub sole, nisi quod comederet, & biberet, atque gauderet: & hoc solum secum auferret de labore suo, in diebus vitae suae, quos dedit ei Deus sub sole.

16 Et apposui cor meum, ut scirem sapientiam, & intelligerem distinctionem, quae versatur in terra: est homo, qui diebus, & noctibus somnum non capit oculis.

17 Et intellexi, quod omnium operum Dei nullam possit homo invenire rationem eorum, quae sunt sub sole: & quanto plus laboraverit ad quaerendum, tanto minus inveniat: etiam si dixerit sapiens se nosse, non poterit reperire.

CAPUT IX.

Nemo scit, an Dei odio, vel amore sit dignus: quod eadem cunctis hic eveniunt: & cum post hanc brevem, & incertam vitam non restet tempus operandi, mox nec, nunc operibus instanter incumbendum: licet sapientia praestet fortitudini, in paupere tamen non aestimatur.

1 Omnia haec tractavi in corde meo, ut curiosè intelligerem: Sunt iusti, atque sapientes, & opera eorum in manu Dei: & tamen nescit homo, utrum amore, an odio dignus sit:

2 Sed omnia in futurum servantur incerta, eo quod universa aequè eveniant iusto, & im-

*3 Reg.
8. 46.
7. Par.
6. 16.
Prov. 1.
20. 9.
1. Joa.
1. 8.

A
Supr.
1. 14

pio: bono, & malo: mundo, & immundo: immolanti victimas, & sacrificia contem-
nenti: sicut bonus, sic & peccator: ut per-
iurus, ita & ille qui verum deſerat.

3 Hoc eſt peſſimum inter omnia, quæ ſub
ſole ſunt, quia eadem cunctis eveniunt, un-
de & corda ſiliorum hominum implentur
malitia, & contemptu in vita ſua, & poſt
hæc ad inferos deducuntur.

B 4 Nemo eſt, qui ſemper vivat, & qui hu-
jus rei habeat fiduciam: melior eſt canis vi-
vus leone mortuo.

5 Viventes enim ſciunt ſe eſſe morituros,
mortui verò nihil noverunt ampliùs, nec
habent ultra mercedem: quia oblivioni tra-
dita eſt memoria eorum.

6 Amor quoque, & odium, & invidiæ ſimul
perierunt, nec habent partem in hoc ſæculo,
& in opere, quod ſub ſole geritur.

7 Vade ergo, & comede in læticia panem
tuum: & bibe cum gaudio vinum tuum:
quia Deo placent opera tua.

8 Omni tempore ſint veſtimenta tua candi-
da, & oleum de capite tuo non deficiat.

C 9 Perfrue vita cum uxore, quam diligis,
cunctis diebus vite inſtabilitatis tuæ, qui dati
ſunt tibi ſub ſole omni tempore vanitatis tuæ:
hæc eſt enim pars in vita, & in labore tuo,
quo laboras ſub ſole.

10 Quodcumque facere poteſt manus tua,
inſtanter operare: quia nec opus, nec ratio,
nec ſapientia, nec ſcientia erunt apud in-
feros, quò tu properas.

11 Vertime ad aliud, & vidi ſub ſole, nec
velocium eſſe curſum, nec fortium bellum,
nec ſapientium panem, nec doctorum divi-
tias, nec artiſicum gratiam: ſed tempus,
cuſumque in omnibus.

12 Nescit homo finem ſutum: ſed ſicut piſces
capiuntur hamo, & ſicut aves laqueo com-
prehenduntur, ſic capiuntur homines in tem-
pore malo, cum eis extemplo ſupervenerit.

D 13 Hanc quoque ſub ſole vidi ſapientiam,
& probavi maximam:

14 Civitas parva, & pauci in ea viri: venit
contra eam rex magnus, & vallavit eam,
extruxitque munitiones per gyrum, & pectora
eſt obſidio.

15 Inventusque eſt in ea vir pauper, & ſa-
piens, & liberavit urbem per ſapientiam
ſuam, & nullus deinceps recordatus eſt ho-
minis illius pauperis.

16 Et dicebam ego, meliorem eſſe ſapienti-
am fortitudine: quomodo ergo ſapientia pauperis
contempta eſt, & verba ejus non ſunt audita?

17 Verba ſapientium audiuntur in ſilentio,
plus quàm clamor principis inter ſtultos.

18 Melior eſt ſapientia, quàm arma bellica:
& qui in uno peccaverit, multa bona perdet.

C A P U T X.

Sapientis à ſtulto differentia: tentationi-
bus potentis ſpiritus reſiſtendum: de ſtul-
to, ac ſervo elevatis, & divite, ac prin-
cipe humiliatis: occultus detractor ſer-
penti comparatur: de rege puero, & prin-
cipibus manè comedentibus: neque regi,
neque diviti detrachendum.

A 1 M Ulex morientes perdit ſuavitatem
unguenti. Pretioſior eſt ſapientia &
gloria parva, & ad tempus ſtultitia.

2 Cor ſapientis in dextera ejus, & cor ſtul-
ti in ſiniſtra illius.

3 Sed & in via ſtultus ambulans, cum ipſe
inſipiens ſit, omnes ſtultos æſtimat.

4 Si ſpiritus poteſtatem habens aſcenderit
ſuper te, locum tuum ne dimiſeris: quia cu-
ratio faciet ceſſare peccata maxima.

5 Eſt malum, quod vidi ſub ſole, quaſi per
errorem egrediens à facie principis.

6 Poſitum ſtultum in dignitate ſublimi, &
divites ſedere deorſum.

7 Vidi ſevos in equis, & principes ambu-
lantes ſuper terram quaſi ſervos.

8 * Qui fodit foveam, incidet in eam: &
qui diſſipat ſepem, mordebit eum coluber:

9 Qui tranſfert lapides, aſſigetur in eis,
& qui ſcindit ligna, vulnerabitur ab eis.

10 Si reuſum fuerit ferrum, & hoc non ut
prius, ſed hebetatū fuerit, multo labore exa-
cuetur, & poſt induſtriam ſequetur ſapientia.

11 Si mordeat ſerpens in ſilentio, nihil eo
minus habet, qui occultè detrahit.

12 Verba oris ſapientis gratia: & labia in-
ſipientis præcipitabunt eum:

13 Initium verborum ejus ſtultitia, & no-
viſſimum oris illius error peſſimus.

14 Stultus verba multiplicat. Ignorat ho-
mo, quid ante ſe fuerit: & quid poſt ſe futu-
rum ſit, quis ei poterit indicare?

15 Labor ſultorum affliget eos, qui ne-
ſciunt in urbem pergere.

16 Va tibi terra, cuius rex puer eſt, & cu-
jus principes manè comedunt.

17 Beata terra, cuius rex nobilis eſt, & cu-
jus principes veſcuntur in tempore ſuo, ad
reſciendum, & non ad luxuriam.

18 In pigritiis humiliabitur contigatio, &
in infirmitate manuum perſtillabit domus.

19 In riſum faciunt panem & vinum, ut epu-
lentur viventes: & pecunia obediant omnia.

20 In cogitatione tua regi ne detrahas, & in
ſecreto cubiculi tui ne maledixeris diviti:
quia & aves cœli portabunt vocem tuam, &
qui habet pennas annuntiabit ſententiã.

C A P U T XI.

Monet noſtra altis imparſiri, & ſemper
benè eſſe operandum: quòd hominis ju-
dictum poſt obitum ſit immutabile: fu-
turi quoque judicii memoriam retinendam
in quo de omnibus judicandi ſumus: iram,
& malitiam à corde auferendam.

A 1 M Itte panem tuum ſuper tranſeuntes
aquis: quia poſt tempora multa
invenies illum.

2 Da partem ſepſtem, nec non & octo: quia
ignoras, quid futurum ſit mali ſuper terram.

3 Si repletae fuerint nubes, imbrem ſuper
terram effundent. Si ceciderit lignum ad
Auſtrum, aut ad Aquilonem, in quocum-
que loco ceciderit, ibi erit.

4 Qui obſervat ventum, non ſeminat: &
qui conſiderat nubes, numquam metet.

5 Quomodo ignoras, quæ ſit via ſpiritus,
& qua ratione compingantur oſſa in ventre
prægnantis: ſic nescis opera Dei, qui fabri-
cator eſt omnium.

6 Manè ſemina ſemen tuum, & vespere
ne ceſſet manus tua: quia nescis, quid
magis oriatur, hoc, aut illud: & ſi utrum-
que ſimul, melius erit.

C 7 Dulce lumen, & delectabile est oculis videre solem.

8 Si annis multis vixerit homo: & in his omnibus letatus fuerit, meminisse debet tenebrosi temporis, & dierum multorum: qui cum venerint, vanitatis arguentur praterita.

D 9 Latere ergo juvenis in adolescentia tua, & in bono sit cor tuum in diebus juventutis tue, & ambula in viis cordis tui, & in intuitu oculorum tuorum: & scito, quod pro omnibus his adducet te Deus in iudicium.

10 Aufer iram à corde tuo, & amove malitiam à carne tua. Adolescentia enim, & voluptas vana sunt.

CAPUT XII.

Deum pra oculis habeo in juventute, priusquam succedat molestia senectus, tandemque novissima mors: cumque omnia sint vanitas, Dei praecepta observa, nam de omnibus est reddenda ratio.

A 1 Memento Creatoris tui in diebus juventutis tuae, antequam veniat tempus afflictionis, & appropinquet anni, de quibus dicas, Non mihi placent:

2 Antequam tenebre caligant, & lumen, & luna, & stella, & revertantur nubes post pluviam.

3 Quando commovebuntur custodes domus, & nutabunt viri fortissimi, & otiosa erunt molentes in minuto numero, & tenebrescent videntes per foramina:

B 4 Et claudent ostia in platea, in humilitate

vocis molentis, & confluent ad vocem volucris, & obsurdescent omnes filiae carminis.

5 Excella quoque timebunt, & formidabunt in via, florebit amygdalus, impinguabitur locusta, & dissipabitur capparitis: quoniam ibit homo in domum aeternitatis suae, & circumibunt in platea plangentes.

6 Antequam rupatur funiculus argenteus, & recurrat vitta aurea, & coteratur hydia super fontem, & confringatur rota super cisternam:

7 Et revertatur pulvis in terram suam, unde erat, & spiritus redeat ad Deum, qui dedit illum.

8 Vanitas vanitatum, dixit Ecclesiastes, & omnia vanitas.

9 Cumque esset sapientissimus Ecclesiastes, docuit populum, & enarravit, quae fecerat: & investigans composuit parabolas multas.

10 Quaevisit verba utilia, & conscripsit sermones rectissimos, ac veritate plenos.

11 Verba sapientium sicut stimuli, & quasi clavi in altum defixi, quae per magistrorum consilium data sunt à pastore uno.

12 His amplius, fili mi, ne requiras. Faciendi plures libros nullus est finis: frequentique meditatio, carnis afflictio est.

13 Finem loquendi pariter omnes audiamus. Deum time, & mandata ejus observa: hoc est enim omnis homo:

14 Et cuncta, quae fiunt, adducet Deus in iudicium pro omni errato, sive bonum, sive malum illud sit.

CANTICUM CANTICORUM SALOMONIS, Quod Hebraicè dicitur SIR HASIRIM.

CAPUT PRIMUM.

Hoc canticum totum est mysticum, plenissimum incomprehensibilis amoris Christi erga sponsam suam, ac vicissim sponsa erga Christum sponsum.

A 1 Sculetur me osculo oris sui: quia meliora sunt ubera tua vino,

2 Fragrantia unguentis optimis. Oleum effusum nomen tuum: ideo adolescentulae dilexerunt te.

3 Trahe me: post te curremus in odorem unguentorum tuo um. Introduxit me rex in cellaria sua: exultabimus, & latibimur in te, memores uberum tuorum super vinum: recti diligunt te.

4 Nigra sum, sed formosa, filiae Jerusalem, sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis.

B 5 Nolite me considerare, quod fusca sim, quia decoloravit me sol: filii matris meae pugnaverunt contra me, posuerunt me custodem in vineis: vineam meam non custodi.

6 Indica mihi, quem diligit anima mea,

ubi pascas, ubi cubes in meridie, ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum.

7 Si ignoras te, o pulcherrima inter mulieres, egredere, & abi post vestigia gregum, & pascas herdos tuos juxta tabernacula pastorum.

8 Equitavi meo in curribus Pharaonis assimilavi te, amica mea.

9 Pulchrae sunt genae tuae sicut turturis: colum tuum sicut monilia.

10 Murenulas aureas faciemus tibi, vermiculatas argento.

11 Dum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum.

12 Fasciculus myrrhae dilectus meus mihi, inter ubera mea commorabitur.

13 Botrus cypri dilectus meus mihi, in vineis Engaddi.

14 Ecce tu pulchra es, amica mea, ecce tu pulchra es, oculi tui columbarum.

15 Ecce tu pulcher es, dilecte mi, & decorus. Lectulus noster floridus:

16 Tigna domorum nostrarum cedrina, laquearia nostra-cypressina.

CAPUT II.

A **1** Ego flos campi, & lilium convallium.
2 Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias.

3 Sicut malus inter ligna silvarum, sic dilectus meus inter filios. Sub umbra illius, quem desideraveram, sedi: & fructus ejus dulcis gutturi meo.

4 Introduxit me in cellam vinariam, ordinavit in me charitatem.

5 Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo.

B **6** Lava ejus sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.

7 Adjuro vos, filia Jerusalem, per capreas, cervosque camporum, ne fusciteris, neque evigilare faciat dilectam, quoad usque ipsa velit.

8 Vox dilecti mei, ecce iste venit saliens in montibus, transiliens colles:

9 Similis est dilectus meus capreae, hinnuloque cervorum: en ipse stat post parietem nostrum, respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos.

C **10** En dilectus meus loquitur mihi: Surge, propterea, amica mea, columba mea, formosa mea, & veni.

11 Jam enim hiems transiit, imber abiit, & recessit.

12 Flores apparuerunt in terra nostra, tempus putationis advenit: vox turturis audita est in terra nostra:

13 Ficus protulit grossos suos: vinea florentes dederunt odorem suum: Surge, amica mea, speciosa mea, & veni:

D **14** Columba mea in foraminibus petrae, in caverna maceris, ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis: vox enim tua dulcis, & facies tua decora.

15 Capite nobis vulpes parvulas, quae demoluntur vineas: nam vinea nostra floruit.

16 Dilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia.

17 Donec aspiet dies, & inclinentur umbræ. Revertere: similis esto, dilecte mi, capreae, hinnuloque cervorum super montes Bethel.

CAPUT III.

A **1** IN lectulo meo per noctes quæsi, quem diligit anima mea: quæsi illum, & non inveni.

2 Surgam, & circuibo civitatem: per vicos, & plateas quaram, quem diligit anima mea: quæsi illum, & non inveni.

3 Invenerunt me vigiles, qui custodiunt civitatem: Num, quem diligit anima mea, vidistis?

B **4** Paululum cum pertransissem eos, inveni: quem diligit anima mea: tenui eum, nec dimittam, donec introducam illum in domum matris meae, & in cubiculum genitricis meae.

5 Adjuro vos, filia Jerusalem, per capreas, cervosque camporum, ne fusciteris, neque evigilare faciat dilectam: donec ipsa velit.

C **6** Quæ est ista, quæ ascendit per desertum, sicut virgula sumi ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & universi pulveris pigmentarii?

7 En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel:

8 Omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi: unusquisque ensis super femur

suum propter timores nocturnos.

9 Ferculum fecit sibi rex Salomon de lignis Libani:

10 Columnas ejus fecit argenteas, reclinatorem aureum, ascensum purpureum: media charitate constravit propter filias Jerusalem:

11 Egredimini, & videte, filia Sion, regem Salomonem in diademate, quo coronavit illum mater sua in die desponsationis illius, & in die lætitiæ cordis ejus.

CAPUT IV.

A **1** Quam pulchra es, amica mea, quam pulchra es! Oculi tui columbarum, absque quo intrinsecus lateret. Capillitui sicut greges Caprarum, quæ ascenderunt de monte Galaad.

2 Dentes tui sicut greges tonsurarum, quæ ascenderunt de lavacro, omnes gemellis foetibus, & sterilibus non est inter eas.

3 Sicut vitta coccinea, labia tua, & eloquiū tuum, dulce. Sicut fragmen mali punici, ita genæ tuæ, absque eo quod intrinsecus lateret.

4 Sicut turris David collum tuum, quæ edificata est cum propugnaculis: mille clypei pendunt ex ea, omnis armatura fortium.

5 Duo ubera tua, sicut duo hinnuli capreae gemelli, qui pascuntur in liliis.

6 Donec aspiet dies, & inclinentur umbræ, vadam ad montem myrrhæ, & ad collem thuris.

7 Tota pulchra es, amica mea, & macula non est in te.

8 Veni de Libano, sponsa mea, veni de Libano, veni, coronaberis de capite Amana, de vertice Sanir, & Hermon, de cubilibus leonum, de montibus pardorum.

9 Vulnerasti cor meum, soror mea sponsa, vulnerasti cor meum in uno oculorum tuorum, & in uno crine colli tui.

10 Quæ pulchræ sunt mammæ tuæ, soror mea sponsa! pulchriora sunt ubera tua vino, & odor unguentorum tuorum super omnia aromata.

11 Favus distillans labia tua, sponsa: mel, & lac sub lingua tua: & odor vestimentorum tuorum sicut odor thuris.

12 Hortus conclusus soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus.

13 Emissiones tuæ paradisus malorum puniceorum cum pomorum fructibus. Cyprum cum nardo.

14 Nardus, & crocus, fistula, & cinnamomum cum universis lignis Libani, myrrha, & aloë cum omnibus primis unguentis.

15 Fons hortorum: puteus aquarum viventium, quæ fluunt impetu de Libano.

16 Surge, Aquilo, & veni: auster, perfla hortum meum, & fluant aromata illius.

CAPUT V.

A **1** Veniat dilectus meus in hortum suum, & comedat fructum pomorum suorum. Veni in hortum meum, soror mea sponsa, melle sui myrrham meam cum aromatibus meis: comedi favum cum melle meo: bibi vinum meum cum lacte meo: comedite amici, & bibite, & inebriamini charissimi.

2 Ego dormio, & cor meum vigilat: vox dilecti mei pulsantis: Aperi mihi, soror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea: quia caput meum plenum est rore, & cincinni mei guttis nocturnis.

3 Expoliavi me tunica mea, quomodo induar illa? lavi pedes meos, quomodo inquinaabo illos?

B 4 Dilectus meus misit manum suam per foramen, & venter meus intremuit ad tactum ejus.
5 Surrexi, ut aperirem dilecto meo: manus mea stillaverunt myrrham, & digiti mei pleni myrrha probatissima.

6 Pessulum ostii mei aperui dilecto meo: at ille declinaverat, atque transierat. Anima mea liquefacta est, ut locutus est: quæsi vi, & non inveni illum: vocavi, & non respondit mihi.

7 Invenit me custodes, qui circumcint civitatem, percusserunt me, & vulneraverunt me: tulerunt pallium meum mihi custodes murorum.

8 Adjuro vos, filie Jerusale, si inveneritis dilectum meum, ut nuntietis ei, quia amore læqueo.

C 9 Qualis est dilectus tuus ex dilecto, & pulcherrima mulierum? qualis est dilectus tuus ex dilecto, quia sic adjurasti nos?

10 Dilectus meus candidus, & rubicundus, electus ex millibus.

11 Caput ejus aurum optimum: Comæ ejus sicut elata palmarum, nigra quasi corvus.

12 Oculi ejus sicut columbæ super rivulos aquarum, quæ læte sunt lotæ, & resident juxta fluentia plenissima.

13 Genæ illius sicut areolæ aromatum confitæ à pigmentariis. Labia ejus lilia distillantia myrrham primam.

D 14 Manus illius tortatiles aureæ plenæ hyacinthis. Venter ejus eburneus, distinctus sapphiris.

15 Crura illius columnæ marmoreæ, quæ fundatæ sunt super bases aureas. Species ejus ut Libani, electus ut cedri.

16 Guttur illius suavissimum, & totus desiderabilis: talis est dilectus meus, & ipse est amicus meus, filia Jerusalem.

17 Quod abiit dilectus tuus, & pulcherrima mulierum? quod declinavit dilectus tuus? & quaremus eum tecum.

CAPUT VI.

A 1 Dilectus meus descendit in hortum suum ad areolam aromatum, ut pascatur in hortis, & lilia colligat.

2 Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi, qui pascitur inter lilia.

3 Pulchra es, amica mea, suavis, & decora sicut Jerusalem: terribilis ut castrorum acies ordinata.

B 4 Averte oculos tuos à me, quia ipsi me avolare fecerunt. Capilli tui sicut grex caprarum, quæ apparuerunt de Galaad.

5 Dentes tui sicut grex ovium, quæ ascenderunt de lavacro, omnes gemellis fortibus, & sterilis non est in eis.

6 Sicut cortex mali punici, sic genæ tuæ absque occultis tuis.

C 7 Sexaginta sunt reginæ, & octoginta concubinae, & adolescentularum non est numerus.

8 Una est columba mea, perfecta mea, una est matris suæ, electa genitricis suæ. Viderunt eam filia, & beatissimam predicaverunt, reginæ, & concubinae, & laudaverunt eam.

9 Quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora confurgens, pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordinata?

D 10 Descendi in hortum nucum, ut viderem poma convallium, & inspicirem, si floruisset vinea, & germinassent mala punica.

11 Nescivi: anima mea conturbavit me propter quadrigas Aminadab.

12 Revertere, revertere, Sulamitis: revertere, revertere, ut intueamur te.

CAPUT VII.

A 1 Quid videbis in Sulamite, nisi choros castrorum? quàm pulchri sunt gressus tui in calcamentis, filia principis! Juncturæ femorum tuorum, sicut monilia quæ fabricata sunt manu artificis.

2 Umbilicus tuus crater tornatilis, numquam indigens poculis. Venter tuus sicut acervus tritici, vallatus liliis.

3 Duo ubera tua, sicut duo hinnuli gemelli capræ.

4 Collum tuum sicut turris eburnea. Oculi tui sicut piscine in Hesebon, quæ sunt in porta filia multitudinis. Nasus tuus sicut turris Libani, quæ respicit contra Damascum.

5 Caput tuum ut Carmelus: & comæ capitis tui, sicut purpura regis vincta canalibus.

6 Quàm pulchra es, & quàm decora charissima, in deliciis!

7 Statura tua assimilata est palmæ, & ubera tua botris.

8 Dixi: Ascendam in palmam, & apprehendam fructus ejus: & erunt ubera tua sicut botri vineæ: & odor oris tui sicut malorum.

9 Guttur tuum sicut vinum optimum, dignum dilecto meo ad potandum, labiisque, & dentibus illius ad ruminandum.

10 Ego dilecto meo, & ad me conversio ejus.

11 Veni, dilecte mi, egrediamur in agrum: commoremur in villis.

12 Manè surgamus ad vineas, videamus, si floruit vinea, si flores fructus parvuriunt, si floruerunt mala punica: ibi dabo tibi ubera mea.

13 Mandragoræ dederunt odorem. In portis nostris omnia poma: nova, & vetera, dilecte mi, servavi tibi.

CAPUT VIII.

A 1 Quid mihi det te fratrem meum sugentem ubera matris meæ, ut inveniam te foris, & deosculer te, & jam me nemo deficiat?

2 Apprehendam te, & ducam in domum matris meæ: ibi me docebis, & dabo tibi poculum ex vino condito, & multum malorum granatorum meorum.

3 Læva ejus sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.

4 Adjuro vos, filie Jerusalem, ne fuscitetis, neque evigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit.

5 Quæ est ista, quæ ascendit de deserto, deliciis affluens, innixa super dilectum suum? Sub arbore malo fuscitavi te: ibi corrupta est mater tua, ibi violata est genitrix tua.

6 Pone me ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum: quia fortis est ut mors dilectio, dura sicut infernus æmulatio: lampades ejus, lampades ignis, atque flammarum.

7 Aquæ multe non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam: si dederit homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione, quasi nihil despiciet eam.

8 Soror nostra parva, & ubera non habet: quid faciemus sorori nostræ in die, quando alloquenda est?

9 Si murus est, ædificemus super eum propugnacula argentea: si fossium est, compingamus illud tabulis cedrinis.

10 Ego murus: & ubera mea sicut turris, ex quo facta sum coram eo quasi pacem reprensens.

11 Vineam fuit pacifico in ea, quæ habet populos: tradidit eam custodibus, vir affert pro fructu ejus mille argenteos.

12 Vineam mea coram me est. Mille tui pacifici, & ducenti his, qui custodiunt fructus ejus.

13 Quæ habitas in hortis, amici auscultant fac me audire vocem tuam.

14 Fuge, dilecte mi, & assimulare capres, hinculoque cervorum super montes aromatum.

LIBER SAPIENTIÆ.

CAPUT PRIMUM.

Judices sint justis: Dominus invenitur, si simplici corde, & fide quaratur; fugit autem a peccatoribus, & vanis cogitationibus: cumque omnia repleat, nihil eum latere potest: murmuratio, detractio, & mendacium detestanda: omnia fecit Deus ad vitam, non mortem intendens, quam sibi peccatores accersierunt.

Diligite * justitiam, qui judicatis terram. Sentire de Domino in bonitate, & in simplicitate cordis querite illum. * Quoniam invenitur ab his, qui non tentant illum: apparet autem eis, qui fidem habent in illum.

3 Perverse enim cogitationes separant a Deo: probata autem virtus corrigit insipientes.

4 Quoniam in malevolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdugo peccatis.

5 Spiritus enim sanctus disciplinæ effugiet fictum, & auferet se a cogitationibus, quæ sunt sine intellectu, & corripitur a superveniente iniquitate.

6 * Benignus est enim spiritus sapientiæ, & non liberabit maledicum a labiis suis: * quoniam renum illius testis est Deus, & cordis illius scrutator est verus, & lingue ejus auditor.

7 * Quoniam spiritus Domini replevit orbem terrarum: & hoc, quod continet omnia, scientiam habet vocis.

8 Propter hoc qui loquitur iniqua, non potest latere, nec præteriet illum corripiens judicium.

9 In cogitationibus enim impii interrogatio erit: sermonum autem illius auditio ad Deum veniet, ad correptionem iniquitatum illius.

10 Quoniam auri zeli audit omnia, & tumultus murmurationum non absconditur.

11 Custodite ergo vos a murmuratione, quæ nihil prodest, & a detractatione parcite linguæ, quoniam sermo obscuro in vacuum non ibit: os autem, quod mentitur, occidit animam.

12 Nolite zelare mortem in errore vitæ vestræ, neque acquiratis perditionem in operibus manuum vestrarum.

13 * Quoniam Deus mortem non fecit, nec lætatur in perditione vivorum.

14 Creavit enim, ut essent omnia: & sanabiles fecit nationes orbis terrarum: & non est in illis medicamentum exterminii, nec inferorum regnum in terra.

15 Justitia enim perpetua est, & immortalis.

16 Impii autem manibus, & verbis accersierunt illam: & æstimantes illam amicam, defluxerunt, & sponsores posuerunt ad illam: quoniam digni sunt, qui sint ex parte illius.

CAPUT II.

Omnis impiorum vita futura spem non habentium scopus est fructus hujus vite voluptatibus; idèque iustum, qui diversum respicit finem, ferre nequeunt, sed ad mortem usque persequuntur: sicut & diaboli invidia homo a Deo creatus immortalis, factus est mortalis.

Dixerunt enim cogitantes apud se non rectè: * Exiguum, & cito tediū est tēpus vite nostre, & non est refrigeriū in fine hominis, & nō est, qui agnitus sit reverfus ab inferis:

2 Quia ex nihilo nati sumus, & post hoc erimus tamquam non fuimus: quoniam fumus flatus est in naribus nostris: & sermo scintilla ad commovendum cor nostrum:

3 Qua extincta, cinis erit corpus nostrum, & spiritus diffundetur tamquam mollis aer, & transibit via nostra tamquam vestigium nubis, & sicut nebula dissolvetur, quæ fugata est à radiis solis, & a calore illius aggravata:

4 Et nomen nostrum oblivione accipiet per tempus, & nemo memoriam habebit operum nostrorum.

5 * Umbra enim transitus est tempus nostrum, & non est reversio finis nostri: quoniam consignata est, & nemo revertitur.

6 * Venite ergo, & fruamur bonis, quæ sunt, & utamur creatura tamquam in juvenute celeriter.

7 Vino pretioso, & unguentis nos impleamus: & non praterat nos flos temporis.

8 Coronemus nos rosis, antequam marcescant: nullum pratum sit, quod non pertransit luxuria nostra.

9 Nemo nostrum exors sit luxuriæ nostræ: ubique relinquamus signa lætitiæ: quoniam hæc est pars nostra, & hæc est fors.

10 Opprimamus pauperem iustum, & non parcamus viduæ, nec veterani revereamur canos multi temporis.

11 Sit autem fortitudo nostra lex justitiæ: quod enim infirmum est, inutile invenitur.

12 Circumveniamus ergo iustum, quoniam inutilis est nobis, & contrarius est operibus nostris, & improprie nobis peccata legis, & diffamat in nos peccata disciplinæ nostræ.

13 * Promittit se scientiam Dei habere, & filium Dei se nominat.

14 * Factus est nobis in translationem cogitationum nostrarum.

15 Gravis est nobis etiam ad videndum,

A
* J.
Reg.
1. 96
Isaie
15. 1.
* Par.
15. 2.

B

* Gal.
5. 2.
* Jer.
17. 10.

* Iſaie
6. 3.

C

D
* Ezech.
16. 11.
* 33.
1.

A
* Job
7. 1. &
14. 1.

B
* Par.
29. 15.
* Iſaie
2. 2.
* 26.
12.

C

* Mat.
27. 43.

* Joa.
7. 7.

quoniam dissimilis est aliis vita illius, & immutata sunt via ejus.

16 Tanquam nugaces aestimati sumus ab illo, & abstinet se à viis nostris tamquam ab immunditiis, & profert novissima iustorum, & gloriatur patrem se habere Deum.

17 Videamus ergo si sermones illius veri sint, & tentemus, quæ ventura sunt illi, & sciemus quæ erunt novissima illius.

18 * Si enim est verus filius Dei, suscipiet illum, & liberabit eum de manibus contrariorum.

19 Contumelia, & tormento interrogemus eum, ut sciamus reverentiam ejus, & probemus patientiam illius.

20 * Morte turpissima cōdemnemus eum: erit enim ei respectus ex sermonibus illius.

21 Hæc cogitaverunt, & erraverunt: excacavit enim illos malitia eorum.

22 Et nescierunt sacramenta Dei, neque mercedem speraverunt iustitiae, nec judicaverunt honorem animarum sanctarum.

23 * Quoniam Deus creavit hominem inextinguibilem, & ad imaginem similitudinis suæ fecit illum.

24 * Invidia autem diaboli mors introivit in orbem terrarum:

25 Imitantur autem illum, qui sunt ex parte illius.

C A P U T III.

De felicitate iustorum, qui in hac vita ab impiis contempti, tentationibus à Deo probati fuerunt, & de infelicitate impiorum: itē de castitatē, & bonorum operū mercede, ac infelicitate filiorum adulterorum.

1 Iustorum autem animæ in manu Dei sunt, & non tanget illos tormentum mortis.

2 Visi sunt oculis insipientium mori: & aestimata est afflictio exitus illorum:

3 Et quod à nobis est iter, exterminium: illi autem sunt in pace.

4 Et si coram hominibus tormenta passi sunt, spes illorum immortalitate plena est.

5 In paucis vexati, in multis bene disponuntur: quoniam Deus tentavit eos: & invenit illos dignos se.

6 Tanquam aurum in fornace probavit illos, & quasi holocausti hostiam accepit illos, & in tempore erit respectus illorum.

7 Fulgebunt iusti, & tanquam scintillæ in arundineo discurrent.

8 * Judicabunt nationes, & dominabuntur populis: & regnabit Dominus illorum in perpetuum.

9 Qui confidunt in illo, intelligent veritatem: & fideles in dilectione acquiescent illi, quoniam donum, & pax est electis ejus.

10 Impii autem secundum quæ cogitaverunt, correptionem habebunt: qui neglexerunt iustum, & à Domino recesserunt.

11 Sapientiam enim, & disciplinam qui abjiciunt, infelix est: & vacua est spes illorum, & labores sine fructu, & inutilia opera eorum.

12 Mulieres eorum insensatae sunt, & nequissimi filii eorum.

13 Maledicta creatura eorum: quoniam felix est sterilis: & incoquinata, quæ nesciit thorum in delicto, habebit fructum in reprobatione animarum sanctarum.

14 * Et spado, qui non operatus est per manus suas iniquitatem, nec cogitavit ad-

versus Deum nequissima: dabitur enim illi fidei donum electum, & fors in templo Dei acceptissima.

15 Bonorum enim laborum gloriosus est fructus, & quæ non concidat radix sapientiæ.

16 Filii autem adulterorum in consummatione erunt, & ab iniquo thoro semen exterminabitur.

17 Et si quidem longæ vitæ erunt, in nihilum computabuntur, & sine honore erit novissima senectus illorum.

18 Et si celerius defuncti fuerint, non habebunt spem, nec in die agnitionis allocutionem.

19 Nationis enim iniquæ diræ sunt consummationes.

C A P U T IV.

Castæ generationis multis ab adulterina dissidet: de refrigerio iusti morte præoccupati: quæ sit senectus venerabilis, & quod iusti sapius à mundo tolluntur à Deo, ne ab impiis seducantur: & quantum finis utrorumque distet.

1 Quam pulchra est casta generatio cum claritate! immortalis est enim memoria illius: quoniam & apud Deum nota est, & apud homines.

2 Cum præsens est, imitantur illam: & desiderant eam, cum se eduxerit, & in perpetuum coronata triumphat incoquinatorum certaminum præmium vincens.

3 Multigena autem impiorum multitudo non erit utilis, & spuria vitulina non dabunt radices altas, nec stabile firmamentum collocabunt.

4 * Et si in ramis in tempore germinaverint, infirmiter posita, à vento commovebuntur, & à nimietate ventorum eradicabuntur.

5 Confringentur enim rami inconsummati, & fructus illorum inutiles, & acerbi ad manducandum, & ad nihilum apti.

6 Ex iniquis enim omnes filii, qui nascuntur, testes sunt nequitiae adversus parentes in interrogatione sua.

7 Iustus autem si morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit:

8 Senectus enim venerabilis est, non diuturna, neque annorum numero computata: cani autem sunt sensus hominis.

9 Et ætas senectutis vita immaculata, & placens Deo factus est dilectus, & vivens inter peccatores translatus est.

11 Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam illius.

12 Fascinatio enim nugacitatis obscurat bonam, & inconstantia concupiscentiae transvertit sensum sine malitia.

13 Consummatus in brevi explevit tempora multa:

14 Placita enim erat Deo anima illius: propter hoc properavit educere illum de medio iniquitatum: Populi autē videntes, & non intelligentes, nec ponentes in præcordiis talia:

15 Quoniam gratia Dei, & misericordia est in sanctos ejus, & respectus in electos illius.

16 Condemnat autem iustus mortuos vivos impios, & juventus celerius consummata, longam vitam iniusti.

17 Videbunt enim finem sapientis, & non intelligent, quid cogitaverit de illo Deus, & quare munierit illum Dominus.

D

*Psal.
21. 9.*Jer.
11. 19.*Gen.
1. 27.
2. 7.
Eccli.
27. 1.
*Gen.
3. 1.A
Deut.
33. 1.
16. 17.

B

*Mat.
13. 43.
1. Cor.
6. 2.

C

*Isai.
56. 4.

D

A

*Jere.
17. 6.

B

*Heb.
11. 5.

C

D

18 Videbunt, & contemnent eum : illos autem Dominus irridebit.

19 Et erunt post hæc decedentes sine honore, & in contumelia inter mortuos in perpetuum : quoniam disrumpit illos inflatos sine voce, & commovebit illos à fundamentis, & usque ad supremum desolabuntur : & erunt gementes, & memoria illorum peribit.

20 Venient in cogitatione peccatorum suorum timidi, & traduent illos ex adverso iniquitates ipsorum.

CAPUT V.

Impii in iudicio admirantes gloriam iustorum quos hic contempserant, desit suam miseriam, quodque tota eorum felicitas fuerit momentanea, iustorum autem erit perpetua : porro Deus, tum per creaturas, tum per se, armatur ad puniendos impios.

A **T**unc stabunt iusti in magna constantia adversus eos, qui se angustia verunt, & qui abstulerunt labores eorum.

2 Videntur turbabuntur timore horribili, & mirabuntur in subitatione insperata salutis.

3 Dicentes intra se, pœnitentiam agentes, & præ angustia spiritus gementes : Hi sunt, quos habuimus aliquando in derisum, & in similitudinem improperii.

* Sup. 3. 2. 4 * Nos insensati vitam illorum aestimabamus insaniam, & finem illorum sine honore.

5 Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter Sanctos fors illorum est.

6 Ergo erravimus à via veritatis, & iustitiæ lumen non luxit nobis, & Sol intelligentiæ non est ortus nobis.

B 7 Lassati sumus in via iniquitatis, & perditionis, & ambulavimus vias difficiles, viam autem Domini ignoravimus.

8 Quid nobis profuit superbia ? aut divitiarum jactantia quid contulit nobis ?

9 * Transierunt omnia illa tamquam umbra, & tamquam nuncius percurrens,

* 1. Paral. 29. 15. Sup. 1. 2. 5. Prov. 10. 19. 10 * Et tamquam navis, quæ pertransit fluctuantem aquam : cuius, cum præterierit, non est vestigium invenire, neque semitam carinæ illius in fluctibus :

11 Aut tamquam avis, quæ transvolat in aere, cuius nullum invenitur argumentum itineris, sed tantum sonitus alarum verberans levem ventum, & scindens per vim itineris aerem : commotis alis transvolavit, & post hoc nullum signum invenitur itineris illius :

C 12 Aut tamquam sagitta emissæ in locum destinatum : divisus aer continuò in se reclusus est, ut ignoretur transitus illius :

13 Sic & nos nati continuò desivimus esse, & virtutis quidem nullum signum valuimus ostendere : in malignitate autem nostra consumpti sumus.

14 Talia dixerunt in inferno hi, qui peccaverunt.

* Psal. 1. 4. Prov. 10. 18. & 14. 76. 15 * Quoniam spes impii tamquàm lanugo est, quæ à vento tollitur : & tamquam spuma gracilis, quæ à procella dispergitur : & tamquam fumus, qui à vento diffusus est : & tamquam memoria hospitum unius diei prætereuntis.

16 Iusti autem in perpetuum vivent, & apud Dominum est merces eorum, & cogitatio illorum apud Altissimum.

17 Ideò accipient regnum decoris, & diadema speciei de manu Domini : quoniam dexte-

ra sua teget eos, & brachio sancto suo defendet illos.

18 * Accipiet armaturam zelus illius, & armabit creaturam ad ultionem inimicorum.

19 Induet pro thorace iustitiam, & accipiet pro galea iudicium certum.

20 Sumet scutum inexpugnabile æquitatem :

21 Acuet autem duram iram in lanceam, & pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos.

22 Ibunt directè emissiones fulgurum, & tamquam à benè curvato arcu nubium exterminabuntur, & ad tertium locum insilient.

23 Et à petrosa ira plenæ mittentur grandines, excandescet in illos aqua maris, & flumina concurrent duriter.

24 Contra illos stabit spiritus virtutis, & tamquam turbo venti dividet illos : & ad eremum perducet omnem terram iniquitas illorum, & malignitas everter sedes potentium.

CAPUT VI.

Reges, & iudices ad sapientiam, & iustitiam sectandam exhortatur, ostendens quàm grave maneat iniustis rectoribus supplicium : item quàm sit obvia sapientia querentibus eam : quodque ejus acquisitio sit utilis, cuius capax non est invidus.

A **M**elior est sapientia quàm vires : & vir prudens quàm fortis.

2 Audite ergo, reges, & intelligite, discite, iudices finium terræ.

3 Præbete aures vos, qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum :

* Ro. 13. 1. 4 * Quoniam data est à Dño potestas vobis, & virtus ab altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur.

5 Quoniam cum essetis ministri regni illius, non rectè iudicastis, nec custodistis leges iustitiæ, neque secundum voluntatē Dei ambulastis.

6 Horrendè, & citò apparebit vobis : quoniam iudicium durissimum his, qui præsumunt, fiet.

7 Exiguo enim conceditur misericordia : potentes autem potenter tormenta patientur.

* Deut. 10. 17. B 8 * Non enim subtrahet personam cuiusquā Deus, nec verebitur magnitudinem cuiusquam : quoniam pusillum, & magnum ipse fecit, & aequaliter cura est illi de omnibus.

9 Fortioribus autem fortior instat cruciatio.

10 Ad vos ergo reges sunt hi sermones mei, ut discatis sapientiam, & non excidatis.

11 Qui enim custodierint iusta iustè, iustificabuntur : & qui didicerint ista, invenerint, quid respondeant.

12 Concupiscite ergo sermones meos, diligite illos, & habebitis disciplinam.

13 Clara est, quæ numquam marcescit sapientia, & facile viderit ab his, qui diligunt eam, & invenitur ab his, qui querunt illam.

14 Præoccupat, qui se concupiscunt, ut illis se prior ostendat.

15 Qui de luce vigilaverit ad illā, non laborabit assidentē enim illam foribus suis inveniet.

16 Cogitare ergo de illa, sensus est consummatus : & qui vigilaverit propter illam, citò securus erit.

17 Quoniam dignos seipsa circuit quærens, & in visis ostendit se illis hilariter, & in omni providentia occurrit illis.

18 Initium enim illius, verissima est disciplina concupiscentia.

D
* Psal.
17. ac.
Ephes.
6. 13.

A
Eccl.
9. 18.

* Ro.
13. 1.

* Deut.
10. 17.

B
2. Paral.
19. 7.

Eccl.
35. 6.

Astor.
10. 34.

Rom.
1. 11.

Galar.
2. 6.

Ephes.
6. 9.

Col.
5. 25.

C
1. Pet.
1. 17.

19 Cura ergo disciplina, dilectio est: & dilectio, custodia legum illius est: custodia autem legum, consummatio incorruptionis est:

20 Incorruptio autem facit esse proximū Deo.

21 Concupiscentia itaque sapientiae deducit ad regnum perpetuum:

22 Si ergo delectamini sedibus, & sceptris, o reges populi, diligite sapientiam, ut in perpetuum regnetis.

23 Diligite lumen sapientiae omnes, qui praestis populis.

24 Quid est autem sapientia, & quemadmodum facta sit, referam, & non abscondam a vobis sacramenta Dei, sed ab initio nativitate investigabo, & ponam in lucem scientiam illius, & non praeferbo veritatem:

25 Neque cum invidia tabescente iter habeo: quoniam talis homo non erit particeps sapientiae.

26 Multitudo autem sapientium sanitas est orbis terrarum: & rex sapiens stabilimentum populi est.

27 Ergo accipite disciplinam per sermones meos, & proderit vobis.

C A P U T VII.

Cum unus sit introitus ad vitam, & finis exitus, pro omnibus eligenda est sapientia, adferens secum cuncta bona, habens secum spiritum intelligentiae multiplicem: & quae hic mirum in modum extollitur, quamque abunde auctor fuerat affectus.

1 SUM quidem & ego mortalis homo similis omnibus, & ex genere terreni illius, qui prior factus est, & in ventre matris figuratus sum caro,

2 Decem mensium tempore coagulatus sum in sanguine, ex semine hominis, & delectamento somni conveniente.

3 Et ego natus accepi communem aerem, & in similitudinem factam decidi terram, & primam vocem similem omnibus emisit plorans.

4 In involumentis nutritus sum, & cutis magnis.

5 Nemo enim ex regibus aliud habuit aativitatis initium.

6 Unus ergo introitus est omnibus ad vitam, & similis exitus.

7 Propter hoc optavi, & datus est mihi sensus: & invocavi, & venit in me spiritus sapientiae:

8 Et praeposui illam regnis, & sedibus: & divitias nihil esse duxi in comparatione illius:

9 Nec comparavi illi lapidem pretiosum: quoniam omne aurum in comparatione illius, arena est exigua, & tamquam lurum aestimabitur argentum in conspectu illius.

10 Super salutem, & speciem dilexi illam, & proposui pro luce habere illam: quoniam inextinguibile est lumen illius.

11 Venerunt autem mihi omnia bona pariter cum illa, & innumerabilis honestas per manus illius:

12 Et laetatus sum in omnibus: quoniam antecedeat me ista sapientia, & ignorabam quoniam horum omnium mater est.

13 Quam sine fictione didici, & sine invidia communico, & honestatem illius non abscondo.

14 Infinitus enim thesaurus est hominibus: quo, qui usi sunt, particeps facti sunt amicitiae Dei, propter disciplinam dona commendati.

15 Mihi autem dedit Deus dicere ex sententia, & praesumere digna horum, quae mihi dantur: quoniam ipse sapientiae dux est, & sapientium emendator:

16 In manu enim illius & nos, & sermones nostri, & omnis sapientia, & opus scientiae, & disciplina.

17 Ipse enim dedit mihi horum, quae sunt, scientiam veram: ut sciam dispositionem orbis terrarum, & virtutes elementorum,

18 Initium, & consummationem, & medietatem temporum, vicissitudinum permutationes, & commutationes temporum,

19 Annicursus, & stellarum dispositiones, 20 Naturas animalium, & iras bestiarum, vim ventorum, & cogitationes hominum, differentias virgultorum, & virtutes radicum:

21 Et quaecumque sunt absconsa, & improvisa, didici: omnium enim artifex docuit me sapientia.

22 Est enim in illa spiritus intelligentiae, sanctus, unicus, multiplex, subtilis, discretus, mobilis, incoquinatus, certus, suavis, amans bonum, acutus, quem nihil vetat, benefaciens, 23 Humanus, benignus, stabilis, certus, securus, omnem habens virtutem, omnia prospiciens, & qui capiat omnes spiritus: intelligibilis, mundus, subtilis.

24 Omnibus enim mobilibus mobilior est sapientia: attingit autem ubique propter suam munditiam.

25 Vapor est enim virtutis Dei, & emanatio quaedam est claritatis omnipotentis Dei sincera: & ideo nihil inquinatum in eam incurrit.

26 Candor est enim lucis aeternae, & speculum sine macula Dei maiestatis, & imago bonitatis illius.

27 Et cum sit una, omnia potest: & in se permanens omnia innovat, & per nationes in animas sanctas se transfert, amicos Dei, & prophetas constituit.

28 Neminem enim diligit Deus, nisi eum, qui cum sapientia inhabitat.

29 Est enim haec speciosior sole, & super omnem dispositionem stellarum, luci comparata invenitur prior.

30 Illi enim succedit nox, sapientiam autem non vincit malitia.

C A P U T VIII.

Cum sapientiam comitentur omnia desiderabilia, summè ambienda est, & à Deo petenda, à quo solo datur continentia.

1 Attingit ergo à fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter.

2 Hanc amavi, & exquisivi à juventute mea, & quasi sponsum mihi eam assumere, & amator factus sum forma illius.

3 Generositatem illius glorificat contubernium habens Dei: sed & omnium Dominus dilexit illam.

4 Doctrina enim est disciplinae Dei, & electrix operum illius.

5 Et si divitiae appetuntur in vita, quid sapientia locupletius, quae operatur omnia?

6 Si autem sensus operatur: quis horum, quae sunt, magis quam illa est artifex?

7 Et si iustitiam quis diligit: labores huius magnas habent virtutes: sobrietatem enim, & prudentiam docet, & iustitiam, & virtutem,

quibus

D

C

A

D

* Job
10. 10.* Heb.
1. 7.* Job
1. 21.
1. Tim
6. 7.* Job
18. 15.
Prov.
8. 12.

B

* 3.
Reg.
3. 13.
Matt.
6. 33.

A

B

quibus utilius nihil est in vita hominibus.

8 Et si multitudinem scientiæ desiderat quis, scit præterita, & de futuris æstimat: scit veritas sermonum, & dissolutiones argumentorum: signa, & monstra scit, antequam fiant, & eventus temporum, & sæculorum.

9 Proposui ergo hanc adducere mihi ad convivendum: sciens, quoniam mecum communicabit de bonis, & erit allocutio cogitationis, & tædii mei.

C 10 Habebo propter hanc claritatem ad turbas, & honorem apud seniores juvenis:

11 Et acutus inveniar in iudicio, & in conspectu potentium admirabilis ero, & facies principum mirabuntur me:

12 Tacentem me sustinebunt, & loquentem me respicient, & fermocinante me plura, manus ori suo imponent.

13 Præterea habebō per hanc, immortalitatem: & memoriam æternam his, qui post me futuri sunt, relinquam.

14 Disponam populos: & nationes mihi erunt subdite.

D 15 Timebunt me audientes reges horredī: in multitudine videbor bonus, & in bello fortis.

16 Intrans in domum meam, conquiescam cum illa: non enim habet amaritudinem conversatio illius, nec tædium convictus illius, sed lætitiā, & gaudium.

17 Hæc cogitas apud me, & commemorans in corde meo: quoniam immortalitas est in cognitione sapientiæ.

18 Et in amicitia illius delectatio bona, & in operibus manuum illius honestas sine deflectione, & in certamine loquæ illius sapientia, & præclaritas in communicatione sermonum ipsius: circuibam quærens, ut mihi illam assumerem.

19 Puer autem eram ingeniosus, & sortitus sum animam bonam.

20 Et cum essem magis bonus, veni ad corpus coinquinatum.

21 Et ut scivi, quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus de, & hoc ipsum erat sapientia, scire cuius esset hoc donum: adii Dominum, & deprecatus sum illum, & dixi ex totis præcordiis meis:

C A P U T IX.

Oratio sapientis cum agnitione propriæ imbecillitatis ad impetrandam à Domino sapientiam; quæ cum omnibus necessaria sit, potissimum tamen rectoribus populorum, incerta est enim humana sapientia.

A 1 Deus patrum meorum, & Domine misericordie, qui fecisti omnia verbo tuo,

2 Et sapientia tua constituisti hominem, ut dominaretur creaturæ, quæ a te facta est,

3 Ut disponat orbem terrarum in æquitate, & iustitia, & in directione cordis iudicium iudicet:

4 Da mihi sedulum tuarum assistentem sapientiam, & noli me reprobare à pueris tuis:

B 5 Quoniam servus tuus sum ego, & filius ancillæ tuæ, homo infirmus, & exigui temporis, & minor ad intellectum iudicii, & legum.

6 Nam & si quis erit consummatus in filiis hominum, si ab illo abfuerit sapientia tua, in nihilum computabitur.

7 Tu elegisti me regem populo tuo, & iudicem filiorum tuorum, & filiarum:

8 Et dixisti me ædificare templum in monte sancto tuo, & in civitate habitationis tuæ altare, similitudinem tabernaculi sancti tui, quod præparasti ab initio:

9 * Et tecum sapientia tua, quæ novit opera tua, quæ affuit tunc, cum orbem terrarum faceres, & sciebat, quid esset placitum oculis tuis, & quid directum in præceptis tuis.

10 Mitte illam de cælis sanctis tuis & à sede magnitudinis tuæ, ut mecum sit, & mecum laboret, ut sciam, quid acceptum sit apud te:

11 Scit enim illa omnia, & intelligit, & deducet me in operibus meis sobrie, & custodiet me in sua potentia.

12 Et erunt accepta opera mea, & disponam populum tuum iuste, & ero dignus sedulum patris mei.

13 * Quis enim hominum poterit scire consilium Dei? aut quis poterit cogitare, quid velit Deus?

14 Cogitationes enim mortalium timidae, & incertæ providentiæ nostræ.

15 Corpus enim, quod corrumpitur, aggravat animam, & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem.

16 Et difficile æstimamus, quæ in terra sunt: & quæ in prospectu sunt, invenimus cum labore. Quæ autem in cælis sunt, quis investigabit?

17 Sensem autem tuum quis sciet, nisi tu dederis sapientiam, & miseris spiritum sanctum tuum de altissimis:

18 Et sic correctæ sint semitæ eorum, qui sunt in terris, & quæ tibi placent, didicerint homines?

19 Nam per sapientiam sanati sunt, quicumque placuerunt tibi, Domine, à principio.

C A P U T X.

Commendatur sapientia, quod servaverit, & à malis liberaverit Adam, Noe, Abraham, Ioth, Iacob, Ioseph, Moysen, per quem filius Israel de Ægypto duxit per Marerubrum, & demersit in eo Ægypti.

1 Hæc illum, qui primus formatus est à Deo pater orbis terrarum, cum solus esset creatus, custodivit.

2 * Et eduxit illum à delicto suo, & dedit illi virtutem continendi omnia.

3 * Ab hæc, ut recessit iniustus in ira sua, per iram homicidii fraterni deperiit.

4 * Propter quem, cum aqua deleteret terram, sanavit iterum sapientia, per contemptibile lignum iustum gubernans.

5 * Hæc & in consensu nequitie cum se nationes contulissent, scivit iustum, & conservavit sine querela Deo, & in filiis misericordiam fortem custodivit.

6 * Hæc iustum à pereuntibus impiis liberavit fugientem, descendente igne in pentapolim.

7 Quibus in testimonium nequitie fumigunda constat deserta terra, & incerto tempore fructus habentes arbores, & incredibilis animæ memoria stans figmentum salis.

8 Sapientiam enim prætereuntes, non tantum in hoc lapsi sunt, ut ignorerent bona, sed & insipientiæ suæ reliquerunt hominibus memoriam, ut in his, quæ peccaverunt, nec latere potuissent.

9 Sapientia autem hos, qui se observant, à doloribus liberavit.

* Prov.
8. 2.
27.
João.
1. 16.

* Isai.
40. 13.
Rom.
1. 34.
1. Cor.
1. 16.

A
Gen.
1. 27.
* Gen.
2. 7.
* Gen.
4. 8.
* Gen.
7. 21.

* Gen.
11. 2.

* Gen.
19. 17.

B

A
1 Reg.
3. 9.

* Psal.
21. 16.

B
* 1.
Psalm.
18. 4. 5.
1. Par.
1. 9.

Gen. 28. 5. 10. 10 Hec profugum iræ fratris iustum deduxit per vias rectas, & ostendit illi regnum Dei & dedit illi scientiam Sanctorum: honestavit illum in laboribus, & complexit labores illius.

C 11 In fraude circumvenientium illum affluit illi, & honestum fecit illum.

*Gen. 37. 28. 12 Custodivit illum ab inimicis, & a seductoribus tutavit illum, & certamen forte dedit illi, ut vinceret, & sciret, quoniam omnium potentior est sapientia.

*Gen. 41. 40. Aior. 7. 9. 13 * Hæc venditum iustum non dereliquit, sed a peccatoribus liberavit eum: descenditque cum illo in foveam.

*Exo. 1. 11. 14 * Et in vinculis non dereliquit illum, donec afferret illi sceptrum regni, & potentiam adversus eos, qui eum deprimebant: & mendaces ostendit, qui macularunt illum, & dedit illi claritatem æternam.

15 * Hæc populum iustum, & semen sine querela, liberavit a nationibus, quæ illum deprimebant.

D 16 Intravit in animam servi Dei, & stetit contra reges horrendos in portentis, & signis.

*Exo. 14. 22. P'al. 77. 13. 17 Et reddidit iustis mercedem laborum suorum, & deduxit illos in via mirabili: & fuit illis in velamento diei, & in luce stellarum per noctem.

*Exo. 14. 22. P'al. 77. 13. 18 * Transiit illos per Mare rubrum, & transvexit illos per aquam nimiam.

*Exo. 14. 22. P'al. 77. 13. 19 Inimicos autem illorum demersit in mare, & ab altitudine inferorum eduxit illos.

*Exo. 14. 22. P'al. 77. 13. 20 * Idem iusti tulerunt spolia impiorum, 21 Et decantaverunt, Dñe, nomen sanctum tuum, & victtricem manum tuam laudaverunt pariter: * quoniam sapientia aperuit os mortuorum, & linguas infantium fecit disertas.

C A P U T X I.

Sapientia filios Israel per desertum deduxit, devictis inimicis, datique est per aquas: punitis autem multiplici flagello idololatriæ Aegyptiis: cum tamen Deus, omnium querens salutem, longanimitèr toleret peccatores, ut respiciant, quos universos solo suo nutu continuo perdere possit.

A 1 D Irexit opera eorum in manibus prophetæ sancti.

Exod. 16. 1. 2 Iter fecerunt per desertum, quæ non habitabantur: & in locis desertis fixerunt casus.

*Exo. 17. 12. 3 * Steterunt contra hostes, & de inimicis se vindicaverunt.

*Nu. 20. 11. 4 * Sitiunt, & invocaverunt te, & data est illis aqua de petra altissima, & requies fitis de lapide duro.

5 Per quæ enim pœnas passi sunt inimici illorum, a deflectione potus sui, & in eis, cum abundarent filii Israel, lætati sunt:

6 Per hæc, cum illis decissent, benè cum illis actum est.

7 Nam pro fonte quidem sempiterni fluminis, humanum sanguinem dedisti iniustis.

8 Qui cum minuerentur in traductione infantium occisorum, dedisti illis abundantem aquam insperatè,

9 Ostendens per sitim, quæ tunc fuit, quemadmodum tuos exaltares, & adversarios illorum necares.

B 10 Cum enim tentati sunt, & quidem cum misericordia disciplinam accipientes, sciunt, quemadmodum cum ira iudicati impij tormenta paterentur.

11 Hos quidem tamquam pater monens probasti: illos autem tamquam durus rex interrogans condemnasti.

12 Absentes enim, & præsentes similiter torquebantur.

13 Duplex enim illos acceperat rædium, & gemitus cum memoria præteritorum.

14 Cum enim audirent per sua tormenta benè secum agi, commemorati sunt Dominum, admirantes in finem exitus.

15 Quem enim in expositione prava projectum deriserunt, in finem eventus mirati sunt, non similiter iusti sitientes.

16 Pro cogitationibus autem insensatis iniquitatis illorum, * quod quidam errantes colebant multos serpentes, & bestias supervacuas, immisisti illis multitudinem mutorum animalium in vindictam:

17 Ut scirent, quia per quæ peccat quis, per hæc & torquetur.

18 Non enim impossibilis erat omnipotens manus tua, quæ creavit orbem terrarum ex materia invisâ, immittere illis multitudinem ursum, aut audaces leones,

19 Aut novi generis ira plenas ignotas bestias, aut vaporem ignium spirantes, aut sumi odorem proferentes, aut horrendas ab oculis incitillas emittentes.

20 Quarum non solum læsura poterat illos exterminare, sed & aspectus per timorem occidere.

21 Sed & sine his uno spiritu poterat occidi persecutionem passi ab ipsis factis suis, & dispersi per spiritum virtutis tuæ: sed omnia in mensura, & numero, & pondere disposuisti.

22 Multum enim valere, tibi soli supererat semper: & virtuti brachii tui quis resistet?

23 Quoniam tanquam momētum statera, sic est ante te orbis terrarum, & tanquam gutta roris antelucani, quæ descendit in terram.

24 Sed miseris omnium, quia omnia potes, & dissimulas peccata hominum propter poenitentiam.

25 Dilis enim omnia, quæ sunt, & nihil odisti eorum, quæ fecisti: nec enim odiens aliquid constituisti, aut fecisti.

26 Quomodo autem posset aliquid permanere, nisi tu voluisses? aut quod a te vocatum non esset, conservaretur?

27 Parcis autem omnibus: quoniam tua sunt, Domine, qui amas animas.

C A P U T X I I.

Ostendit quanta clementia, & longanimitate Deus corripuerit peccatores terræ sanctæ incolæ, non subito eos delens, cum non illos tantum, sed & omnes nationes, nulli illata injuria, tamquam solus omnium Dominus perdere posset: hæc videlicet erga inimicos clementia, electos suos de se, suæque bonitate benè sperare faciens, eosque a peccatis revocans.

A 1 O Quam bonus, & suavis est, Domine, spiritus tuus in omnibus!

2 Idèque eos, qui exerrant partibus corripis: & de quibus peccant, admones, & alloqueris ut relicta malitia, credant in te, Domine.

3 * Illos enim antiquos inhabitatores terræ sanctæ tuæ, quos exhoruisti,

4 Quoniam odibilia opera tibi faciebant per medicamina, & sacrificia injulta,

5 Et filiorum suorum necatores sine misericordia, & comestores viscerum hominū, & devoratores sanguinis à medio sacramento tuo,

6 Et auctores parentes animarum inauiliatarum, perdere voluisti per manus parentum nostrorum,

7 Ut dignā perciperent peregrinationē pueroꝝ Dei, quā tibi omnium charior est terra.

8 Sed & his tamquam hominibus pepercisti, & misisti antecessores exercitus tui vespas, ut illos paulatim exterminarent.

9 Non quia impotens eras in bello subicere impios iustis, aut bestiis favis, aut verbo duro simul exterminare:

10 * Sed partibus judicans dabas locum penitentia, non ignorans, quoniam nequam est natio eorum, & naturalis malitia ipsorum, & quoniam non poterat mutari cogitatio illorum in perpetuum.

11 Semen enim erat maledictum ab initio: nec timens aliquem, veniam dabas peccatis illorum.

12 Quis enim dicit tibi: Quid fecisti? aut quis statit contra iudicium tuum? aut quis in conspectu tuo veniet vindex iniquorum hominum? aut quis tibi imputabit, si perierint nationes, quas tu fecisti?

13 Non enim est alius Deus quā tu, * cui cura est de omnibus, ut ostendas, quoniam non iniuste iudicas iudicium.

14 Neque rex, neque tyrannus in conspectu tuo inquirent de his, quos perdidisti.

15 Cum ergo sis iustus, iuste omnia disponis: ipsum quoque, qui non debet puniri, condemnare, exterum astringas tua virtute.

16 Virtus enim tua iustitiæ initium est: & ob hoc quod omnium Dominus es, omnibus te parcere facis.

17 Virtutem enim ostendis tu, qui non crederis esse in virtute consummatus, & horum, qui te nesciunt, audaciam traducis.

18 Tu autem dominator virtutis, cum tranquillitate iudicas, & cū magna reverentia disponis nos: subest enim tibi, cū volueris, posse.

19 Docuisti autem populum tuum per talia opera, quoniam oportet iustum esse, & humanum, & bonæ spei fecisti filios tuos: quoniam iudicans das locum in peccatis penitentia.

20 Si enim inimicos servorum tuorum, & deditos morti, cum tanta cruciasti attentione, dans tempus, & locum, per quā possent mutari à malitia:

21 Cum quanta diligentia iudicasti filios tuos, quorum parentibus iuramenta, & conventiones dedisti bonarum promissionum?

22 Cum ergo das nobis disciplinā, inimicos nostros multipliciter flagellas, ut bonitatem tuam cogitemus iudicantes: & cū de nobis iudicatur, speremus misericordiam tuam,

23 Unde & illis, qui in vita sua insensate, & iniuste vixerunt, per hæc, quæ coluerunt, dedisti summa tormenta.

24 * Etenim in erroris via diutius erraverunt, deos astringentes hæc, quæ in animalibus sunt supervacua, infantium insensatorum more viventes.

25 Propter hoc tamquam pueris insensatis iudicium in derisum dedisti.

26 Qui autē iudibriis, & increpationibus nō sunt correcti, digni Dei iudicium experti sūt:

27 In quibus enim patientes indignabatur, per hæc quos putabant deos, in ipsis cū exterminarentur videntes, illum, quē olim negabāt se nosse, verū Deū agnoverunt: propter quod & finis condemnationis eorum venit super illos.

C A P U T XIII.

Vani quidem sunt, qui ex creaturis Deum non agnoscunt, ipsi ex creaturis Deum pro diis colunt: at illi longè stultiores, qui opus artificis Deum dicunt, ab insensato idolo futura interrogantes.

1 Vani autem sunt omnes homines, in quibus non subest scientia Dei: & de his, quæ videntur bona, non poterunt intelligere eum, qui est, neque operibus attendentes agnoverunt, quis esset artifex:

2 * Sed aut ignem, aut spiritum, aut citatum aerem, aut gyrum stellarum, aut nimiam aquam, aut solem, & lunam, rectores orbis terrarum deos putaverunt.

3 Quorum si specie delectati, deos putaverunt: sciant, quāto his dominator eorum speciosior est: speciei enim generator hæc omnia constituit.

4 Aut si virtutem, & opera eorum mirati sunt, intelligant ab illis, quoniam, qui hæc fecit, fortior est illis:

5 A magnitudine enim speciei, & creatura, cognoscibiliter poterit creator horū videri.

6 Sed tamen adhuc in his minor est querela. Et hi enim forsas errant, Deum quærentes, & volentes invenire.

7 * Etenim cum in operibus illius convertentur, inquirunt: & persuasum habent, quoniam bona sunt, quæ videntur.

8 Iterum autem nec his debet ignosci.

9 Si enim tantum potuerunt scire, ut possent astringere sæculum: quomodo huius Dominum non facilius invenerunt?

10 Infelices autē sunt, & inter mortuos spes illorum est, qui appellaverunt deos opera manuum hominum, aurum, & argentum, artis inventionem, & similitudines animalium, aut lapidem inutilem opus manus antiquæ.

11 * Aut si quis artifex faber de silva lignum rectum secuerit, & huius doctē eradat omnem corticem, & arte sua usus, diligenter fabricet vas utile in conversationem vite,

12 Reliquiis autem ejus operis ad præparationem esse abutatur:

13 Et reliquum horum, quod ad nullos usus facit, lignum curvum, & vorticibus plenum, sculpat diligenter per vacuitatem suam, & per scientiam suæ artis figuret illud, & assimilet illud imagini hominis.

14 Aut alicui ex animalibus illud comparet, perlinsiens rubrica, & rubicundum faciens fuco colorem illius, & omnem maculam, quæ in illo est, perlinsiens:

15 Et faciat ei dignam habitationem, & in pariete ponens illud, & confirmans ferro

16 Ne forte cadat: prospiciens illi, sciens, quoniam non potest adjuvare se: imago enim est, & opus est illi adiutorium.

17 Et de substantia sua, & de filiis suis, & de nuptiis votum faciens inquit. Non erubescit loqui cum illo, qui sine anima est:

18 Et pro sanitate quidem infirmum deprecatur, & pro vita rogat mortuum, & in adiutorium inutilem invocatur:

* Exo.
23. 19.
Deut.
7. 22.

* 1.
Petr.
5. 7.

* Sup.
11. 16.
Rom.
1. 23.

A
Rom.
1. 18.

* Deu.
4. 19.
17. 3.

* Rom.
1. 21.

* Isaie
44. 12.
Jere.
10. 3.

D

19 Et pro itinere petit ab eo, qui ambulare non potest: & de acquirendo, & de operando, & de omnium rerum eventu petit ab eo, qui in omnibus est inutilis.

C A P U T X I V.

Utilis inventio navis, quæ etiam tempore diluvii semen humanum servatum est: idolum autem maledictum est cum suo fabricatore: & quod fuerit idolorum, idololatricque exordium, ac progressus, item quæ mala ex idololatria procedant.

A **I**terum alius navigare cogitans, & per feros fluctus iter facere incipiens, ligno portante se, fragilius lignum invocat.

2 Illud enim cupiditas acquirendi excogitavit, & artifex sapientia fabricavit sua.

* Exo. 14. 22. 3 Tua autem, Pater, providentia gubernat: quoniam dedisti & in mari viam, & inter fluctus semitam firmissimam,

4 Ostendens, quoniam potens es ex omnibus salvere, etiam si fine arte aliquis adeat mare.

5 Sed ut non essent vacua sapientie tue opera: propter hoc etiam & exiguo ligno credunt homines animas suas, & transeuntes mare per ratem liberati sunt:

* Gen. 6. 4. & 7. 7. 6 * Sed & ab initio cum perirent superbi gigantes, spes orbis terrarum ad ratem confugiens, remisit sæculo semen nativitatibus, quæ manu tua erat gubernata.

7 Benedictum est enim lignum, per quod fit iustitia.

* Psal. 113. 4. Baru. 6. 3. B 8 * Per manus autem quod sit idolum, maledictum est & ipsum, & qui fecit illud: quia ille quidem operatus est: illud autem cum esset fragile, deus cognominatus est.

9 Similiter autem odio sunt Deo, impii, & impietas ejus.

10 Etenim, quod factum est, cum illo, qui fecit, tormenta patietur.

11 Propter hoc & in idolis nationum non erit respectus: quoniam creaturæ Dei in odiū factæ sunt, & in tentationem animabus hominum & in mulcipulam pedibus insipientium.

12 Initium enim fornicationis est exquisitio idolorum: & ad inventio illorum corruptio vitæ est:

13 Neque enim erant ab initio, neque erunt in perpetuum.

14 Supervacuitas enim hominum hæc adinvenit in orbem terrarum: & ideo brevitas illorum finis est inventus.

15 Acerbo enim luctu dolens pater, citò sibi rapti filii fecit imaginem: & illum, qui tunc quasi homo mortuus fuerat, nunc tamquam deum colere cepit, & constituit inter servos suos sacra, & sacrificia.

16 Deinde interveniente tempore, convalescente iniqua consuetudine, hic error tamquam lex custoditus est, & tyrannorum imperio colebantur figmenta.

17 Et hos, quos in palam homines honorare non poterant, propter hoc, quod longe essent, & longinqua figura eorum allata, evidentem imaginem regis, quem honorare volebant, fecerunt: ut illum, qui aberat, tamquam præsentem colerent sua sollicitudine.

18 Provexit autem ad horum culturam & hos, qui ignorabant, artificis eximia diligentia.

C 19 Ille enim volens placere illi, qui se assumpsit, elaboravit arte sua, ut similitudinem in melius figuraret.

20 Multitudo autem hominum abducta per speciem operis, cum, qui ante tempus tamquam homo honoratus fuerat, nunc deum æstimaverunt.

21 Ethæc fuit vitæ humanæ deceptio: quoniam, aut affectui, aut regibus deservientes homines, incommunicabile nomen lapidibus, & lignis imposuerunt.

22 Et non suffecerat errasse eos circa Dei scientiam, sed & in magno viventibus in scientiæ bello, tot, & tam magna mala pacē appellant.

23 * Aut enim filios suos sacrificantes, aut obscura sacrificia facientes, aut insaniam plenas vigilias habentes,

24 Neque vitam, neque nuptias mundas iam custodiunt, sed alius alium per invidiam occidit, aut adulterans contristat:

25 Et omnia commissa sunt, sanguis, homicidium, furtum & fictio, corruptio & infidelitas, turbatio & perjurium, tumultus honorum,

26 Dei immemoratio, animarum inquinatio, nativitatibus immutatio, nuptiarum inconstantia, inordinatio morum, & impudicitia.

27 Infandorum enim idolorum cultura, omnis mali causa est, & initium & finis.

28 Aut enim dum lætantur, insaniant: aut certe vaticinantur falsa, aut vivunt injuste, aut pejerant citò.

29 Dū enim confidunt in idolis, quæ sine anima sunt, male jurantes noceri se non sperant.

30 Utraque ergo illis evenient digne, quoniam male senserunt de Deo, attendentes idolis, & juraverunt injuste, in dolo contemnentes iustitiam.

31 Non enim juratorum virtus, sed peccantium poena perambulat semper injustorum prævaricationem.

C A P U T X V.

Vox fidelium suavitatem, & misericordiam Dei commendantium, cujus erat ab idololatria sunt servati, miræ quoque subfannat idolorum artifices ac cultores.

A **T**U autem Deus noster, suavis, & verus es, patiens, & misericordia disponens omnia.

2 Etenim si peccaverimus, tui sumus, scientes magnitudinem tuam: & si non peccaverimus, scimus, quoniam apud te sumus computati.

3 Nosse enim te, consummata iustitia est: & scire iustitiam, & virtutem tuam, radix est immortalitatis.

4 Non enim in errorem induxit nos hominum male artis excogitatio, nec umbra picturæ labor sine fructu, effigies sculpta per varios colores,

5 Cujus aspectus insensato dat concupiscentiam, & diligit mortuæ imaginis effigiem sine anima.

6 Malorum amatores digni sunt, qui spem habeant in talibus, & qui faciunt illos, & qui diligunt, & qui colunt.

7 * Sed & figulus mollem terram premens, laboriose fingit ad usus nostros unumquodque vas, & de eodem luto fingit, quæ munda sunt in usum vasa, & similiter, quæ his sunt contraria: horum autem valorum quis sit usus, iudex est figulus.

8 Et cum labore vano deum fingit de eodem luto, ille, qui paulò ante de terra factus fuerat, & post pusillū reducit se unde acceptus est, repetitus animæ debitum, quam habebat.

* Deut. 18. 10. Jere. 7. 9.

D

A

B

* 1. Rom. 9. 21.

C 9 Sed cura est illi, non quia laboraturus est, nec quoniam brevis illi vita est, sed concertatur aurificibus, & argentariis: sed & avarios imitatur, & gloriam praeferat, quoniam res supervacuas fingit.

10 Cinis est enim cor ejus, & terra supervacua spes illius, & luto vilior vita ejus.

11 Quoniam ignoravit, qui se finxit, & qui inspiravit illi animam, quae operatur, & qui insufflavit ei spiritum vitalem.

12 Sed & aestimaverunt lufum esse vitam nostram, & conversationem vitae compositam ad lucrum, & oportere undecumque etiam ex malo acquirere.

13 Hic enim scit, se super omnes delinquere, qui ex terrae materia fragilia vasa, & sculpitilia fingit.

14 Omnes enim insipientes, & infelices supra modum animae superbi, sunt inimici populi tui, & imperantes illi:

15 Quoniam omnia idola nationum deos aestimaverunt, quibus neque oculorum usus est ad videndum, neque nares ad percipiendum spiritum, neque aures ad audiendum, neque digiti manuum ad tractandum, sed & pedes eorum pigri ad ambulandum.

16 Homo enim fecit illos: & qui spiritum mutuatus est, is finxit illos. Nemo enim sibi similem homo poterit deum fingere.

17 Cum enim sit mortalis, mortuum fingit manibus iniquis. Melior enim est ipse his, quos colit, quia ipse quidem vixit, cum esset mortalis, illi autem nunquam.

18 Sed & animalia miseriam colunt: insensata enim comparata his, illis sunt deteriora.

19 Sed nec aspectu aliquis ex his animalibus bona potest conficere. Effugerunt autem Dei laudem, & benedictionem ejus.

C A P U T XVI.

Aegyptiis ubi idololatriam digna passis, Hebraei escam a Deo acceperunt: castigati tamen aliquantum morsu serpentis, in erecto serpente aeno sanati sunt a Deo: impii vero morte consumpti per locustas, mactas, & neminem grandini mistum: cum illi accepto manna, satiati sunt. & confortati.

A 1 Propter haec, & per his similia passi sunt digne tormenta, & per multitudinem bestiarum exterminati sunt.

2 Pro quibus tormentis bene disposuisti populum tuum, quibus dedisti concupiscentiam delectamenti sui, novum saporem, escam parans eis ortygetram:

3 Ut illi quidem concupiscentes escam propter ea, quae illis ostensa, & missa sunt, etiam a necessaria concupiscentia averterentur. Hi autem in brevi inopes facti, novam gustaverunt escam.

4 Oportebat enim illis sine excusatione quidem supervenire interitum exercentibus tyrannidem: his autem tantum ostendere quemadmodum inimici eorum exterminabantur.

5 Etenim cum illis supervenit saeva bestiarum ira, moribus perversorum colubrorum exterminabantur.

6 Sed non in perpetuum ira tua permansit; sed ad correptionem in brevi turbati sunt, signum habentes salutis ad commemorationem mandati legis tuae.

B 7 Qui enim cœversus est, non per hoc quod videbat, sanabatur, sed per te omnium salvatore:

8 In hoc autem ostendisti inimicis nostris, quia tu es, qui liberas ab omni malo.

9 Illos enim locustarum, & muscarum occiderunt morfus, & non est inventa sanitas animarum illorum: quia digni erant ab huiusmodi exterminari.

10 Filios autem tuos nec draconum venenatorum vicerunt dentes: misericordia enim tua adveniens sanabat illos.

11 In memoria enim sermonum tuorum examinabantur, & velociter salvabantur, ne in altam incidentes oblivionem, non possent tuo uti adiutorio.

12 Etenim neque herba, neque malagma sanavit eos, sed tuus, Domine, sermo, qui sanat omnia.

13 Tu es enim, Domine, qui vitae, & mortis habes potestatem, & deducis ad portas mortis, & reducis:

14 Homo autem occidit quidem per malitiam, & cum exierit spiritus, non revertetur, nec revocabit animam, quae recepta est:

15 Sed tuam manum effugere impossibile est.

16 Negantes enim te nosse impii, per fortitudinem brachii tui flagellati sunt: novis aquis, & grandinibus, & pluviis persecutionem passi, & per ignem consumpti.

17 Quod enim mirabile erat, in aqua, quae omnia extinguit, vis ignis valebat: vindex est enim orbis iustorum.

18 Quodam enim tempore mansuetabatur ignis, ne comburerentur, quae ad impios missa erant animalia: sed ut ipsi videres sciret, quoniam Dei iudicio patiuntur persecutionem.

19 Et quodam tempore in aqua supra virtutem ignis, exardescit undique, utinamque terrae nationem exterminaret.

20 Pro quibus angelorum esca nutriti populum tuum, & paratum panem de caelo praestitisti illis sine labore, omne delectamentum in se habentem, & omnis saporis suavitatem.

21 Substantia enim tua dulcedinem tuam, quam in filios habes, ostendebat: & deserviens uniuscuiusque voluntati, ad quod quisque volebat, convertebatur.

22 Nix autem, & glacies sustinebant vim ignis, & non tangebant: ut scirent, quoniam fructus inimicorum exterminabat ignis ardens in grandine, & pluvia coruscans.

23 Hic autem iterum, ut nutrentur iusti, etiam suae virtutis oblitus est.

24 Creatura enim tibi Factori deserviens, exardescit in tormentum adversus iniustos: & lenior fit ad benefaciendum pro his, qui in te confidunt.

25 Propter hoc & tunc in omnia transfigurata, omnia nutriti gratia tua deserviebat, ad voluntatem eorum, qui a te desidebant:

26 Ut scirent filii tui, quos dilexisti, Domine, quoniam non nativitate fructus pascunt homines, sed sermo tuus hos, qui in te crediderint, conservat.

27 Quod enim ab igne non poterat exterminari, statim ab exiguo radio solis calefactum tabellebat:

28 Ut notum omnibus esset, quoniam oportet praevenire solem ad benedictionem tuam, & ad ortum lucis te adorare.

29 Ingrati enim spes tamquam hibernalis glacies tabellebat, & disperiet tamquam aqua supervacua.

* Exo.
8 24. 8
10. 4.
Apoc.
9 7.

* Deu.
12. 30.
Reg.
1. 6.
Iob
13 2.

* Exo.
9. 23.
C

* Exo.
16. 17.
Num.
14. 7.
Psal.
77. 25.
Joan.
6. 11.

* Exo.
9 24.
D

* Deut.
8 3.
Mat.
4 4.

CAPUT XVII.

Ægyptii triduanas passi sunt invincibiles tenebras cum incredibili timore, & horrore: reliqua orbis parte illustrata lumine.

A **1** Magna sunt enim iudicia tua, Domine, & inenarrabilia verba tua: propter hoc indisciplinatæ animæ erraverunt.

*** Exo. 10. 23.** **2** Dum enim persuasum habent iniqui posse dominari nationi sanctæ vinculis tenebrarum, & longæ noctis compediti, inclusi sub tectis, fugitivi perpetuæ providentiæ jacuerunt.

3 Et dum putant se latere in obscuris peccatis, tenebroso oblivionis velamento dispersi sunt, paventes horrendæ, & cum admiratione nimia perturbati.

4 Neque enim, quæ cōtinebat illos spelunca, sine timore custodiebat: quoniam sonitus descendens perturbabat illos, & personæ tristes illis apparentes pavorem illis præstabant.

5 Et ignis quidē nulla vis poterat illis lumē præbere, nec siderum limpida flammæ illuminare poterant illam noctem horrendam.

B *** Exo. 7. 22. & 8. 7.** **6** Apparebat autem illis subitaneus ignis, timore plenus: & timore percussus illius, quæ non videbatur, faciei, æstimabant deteriora esse, quæ videbantur:

7 Et magicæ artis apppositi erant derisus, & sapientiæ gloriæ correptio cum contumelia.

8 Illi enim, qui promittebant timores, & perturbationes expellere se ab anima languente, hi cum derisu pleni timore languebant:

9 Nā etsi nihil illos ex mōstris perturbabat: trāstitū animalium, & serpentium sibilatione cōmoti, tremebādī peribant: & aerem, quē nulla ratione quis effugere posset, negātes se videre.

10 Cū sit enim timida nequitia, dat testimonium condemnationis: semper enim præsumit sava perturbata conscientia.

11 Nihil enim est timor nisi proditio cogitationis auxiliorum.

C **12** Et dum ab intus minor est expectatio, maiorem computat inficientiam ejus causæ, de qua tormentum præstat.

13 Illi autem, qui impotentem verē noctem, & ab infimis, & ab altissimis inferis supervenientem, eumdem sonnum dormientes,

14 Aliquando monstrorum exagitabantur timore, aliquando animæ deficiebant translatione: subitaneus enim illis, & insperatus timor supervenerat.

15 Deinde si quisquam ex illis decidisset, custodiebatur in carcere sine ferro reclusus.

16 Si enim rusticus qui erat, aut pastor, aut agri laborum operarius præoccupatus esset, ineffugibilem sustinebat necessitatem.

17 Una enim catena tenebrarum omnes erant colligati. Sive spiritus sibilans, aut inter spissos arborum ramos avium sonus suavis, aut vis aquæ decurrentis nimium,

D **18** Aut sonus validus præcipitarum petrarum, aut ludentium animalium cursus invivus, aut mugientium valida bestiarum vox, aut resonans de altissimis montibus Echo, deficientes faciebant illos præ timore.

19 Omnis enim orbis terrarum limpido illuminabatur lumine, & non impediis operibus continebatur.

20 Solis autem illis superposita erat gravis nox, imago tenebrarū, quæ superventura illis erat. Ipsi ergo sibi erant graviores tenebris.

CAPUT XVIII.

Hebræi luce gaudent, & ducatur columna ignis accipitur: occiduntur omnia Ægypti primogenita ab Angelo: Hebræi in seditione Core iram Dei provocant, sed in medio incendii liberantur, offerente Aaron incensum, & pro multitudine deprecante.

A *** Exo. 10. 23.** **1** Sanctis autem tuis maxima erat lux, & horum quidem vocem audiebant, sed figuram non videbant. Et quia non ipsi eadem passi erant, magnificabant te:

2 Et qui antè læsi erant, quia non lædebantur, gratias agebant: & ut esset differentia, donum petebant.

*** Exo. 13. 24. Pl. 77. 14. & 104. 19.** **3** Propter quod ignis ardentem columnam ducem habuerunt ignotæ viæ, & solem sine læsura boni hospitii præstitisti.

4 Digni quidem illi carere luce, & pati carcerem tenebrarum, qui inclusos custodiebant filios tuos, per quos incipiebat incorruptum legis lumen sæculo dari.

*** Exo. 1. 16. & 2. 1.** **5** Cū cogitarent iustorum occidere infantes: & uno exposito filio, & liberato, in translatione illorum, multitudinē filiorum abstulisti, & pariter illos perdidisti in aqua valida.

*** Exo. 14. 27. B** **6** Illa enim nox antè cognita est à patribus nostris, ut verè scientes quibus juramentis crediderunt, animæ quiores essent.

7 Suscepta est autē à populo tuo sanitas quidem iustorum, iniustorum autem exterminatio.

8 Sicut enim læsisti adversarios: sic & nos provocans magnificasti.

9 Absconsē enim sacrificabant iusti pueri bonorum, & iustitiæ legem in concordia disposuerunt: similiter & bona, & mala recepturos iustos, patrum jam decantantes laudes.

10 Resonabat autem inconveniens inimicorum vox, & flebilis audiebatur planctus ploratorum infantium.

*** Exo. 12. 30.** **11** Simili autem pœna servus cum domino afflictus est, & popularis homo regi similia passus.

12 Similiter ergo omnes uno nomine mortis mortuos habebant innumerabiles. Nec enim ad sepeliendum vivi sufficiebant: quoniam uno momento, quæ erat præclarior natio illorum, exterminata est.

C **13** De omnibus enim non credentes propter veneficia, tunc verò primū cū fuit exterminium primogenitorum, sponderunt populum Dei esse.

14 Cū enim quietū silentiū contineret omnia, & nox in suo cursu medium iter haberet,

15 Omnipotens sermo tuus, Domine, exiliens de cælo à regalibus sedibus, durus debellator in medium exterminii terram proflavit.

16 Gladius acutus insimulatum imperium tuum portans, & stans replevit omnia morte, & usque ad cælum attingebat stans in terra.

17 Tunc continuò visus somniorum malorum turbaverunt illos, & timores supervenerunt insperati.

18 Et alius alibi projectus semivivus, propter quā moriebatur, causā demonstrabat mortis.

19 Visiones enim, quæ illos turbaverunt, hæc præmonebant, ne inscii, quare mala patiebantur, perirent.

20 Tetigit autem tunc & iustos tentatio mortis, & commotio in eremo facta est multitudinis: sed non diū permanit ira tua.

D
*Num
16. 46.

21 * Properans enim homo sine querela deprecari pro populis, proferens servitutis suæ scutum oratione, & per incensum deprecationem allegans, restitit iræ, & sine impoſuit neceſſitati, ostendens quoniam tuus est famulus.

22 Vicit autem turbas, non in virtute corporis; nec armaturæ potentia; sed verbo illum, qui se vexabat, subiecit, iuramenta parentum, & testamentum commemorans.

23 Cùm enim jam acervatim cecidissent super alterutrum mortui, interstitit, & amputavit impetum; & divisi illam, quæ ad vivos ducebat, viam.

*Exo.
18. 6.

24 * In veste enim poderis, quam habebat, totus erat orbis tertiarum: & parentum magnalia in quatuor ordinibus lapidum erant sculpta; & magnificentia tua in diademate capitis illius sculpta erat.

25 His autem cessit, qui exterminabat; & hæc extimuit: erat enim sola tentatio iræ sufficiens.

C A P U T XIX.

De interitu Ægyptiorum, & Hebræorum liberatione.

A

1 Impiis autem usque in novissimum sine misericordia ira supervenit.

2 Præſciebat enim & futura illorum: quoniam cùm ipsi permisissent, ut se educerent, & cùm magna sollicitudine pramississent illos, conſequebantur illos pœnitentia acti.

*Exo.
14. 3.

3 * Adhuc enim inter manus habentes lucum, & deplorantes ad monumerta mortuorum, aliam sibi assumpserunt cogitationem inſcientiæ: & quos rogantes projecerant, hos tamquam fugitivos perſequebantur.

4 Ducebat enim illos ad hunc finem digna neceſſitas: & horum, quæ acciderant, commemorationem amittebant, ut quæ deerant tormentis, repleret punitio.

5 Et populus quidem tuus mirabiliter transiret, illi autem novam mortem invenirent.

B

6 Omnis enim creatura ad suum genus ab initio refigurabatur, deserviens tuis præceptis, ut pueri tui custodirentur illasti.

7 Nam nubes castra eorum obumbrabat, & ex aqua, quæ ante erat, terra arida apparuit, & in mari rubro via sine impedimento; & campus germinans de profundo nimio.

8 Per quem omnis natio transivit, quæ tege-

batur tua manu, videntes tua mirabilia, & monstra.

9 Tamquam enim equi depaſcuntur escam, & tamquam agni exultaverunt, magnificantes te, Domine, qui liberaſti illos.

10 Memores enim erant adhuc eorum, quæ in incolatu illorum facta fuerant, quemadmodum pro natione animalium eduxit terra mulcas, & pro piſcibus eructavit fluvius multitudinem ranarum.

11 * Novissimè autem viderunt novam creaturam avium, cùm adducti concupiscentia postulaverunt escas epulationis.

12 In allocutione enim desiderii aſcendit illis de mari ortyometra: & vexationes peccatoribus supervenerunt, non sine illis, quæ ante facta erant, argumentis per vim fulminum: iuste enim patiebatur secundum suas nequicias.

13 Etenim detestabiliorem inhospitalitatem instituerunt: alii quidem ignotos non recipiebant advenas, alii autem bonos hospites in servitutem redigebant.

14 Et non solum hæc, sed & alius quidam respectus illorum erat: quoniam inviti recipiebant extraneos.

15 Qui autem cum lætitia receperunt hos, qui eidem uſi erant iustitiis, sævissimis affixerunt doloribus.

16 * Percuſſi sunt autem cæcitate: sicut illi in foribus habuere, càm subitaneis cooperiti essent tenebris, unusquisque transitum ostii sui querebat.

*Gen
19. 12.

17 In se enim elementa dum convertuntur, sicut in organo qualitatis sonus immutatur, & omnia suum sonum custodiunt: unde æstimari ex ipſo visu certè poteſt.

18 Agrestia enim in aquatica convertentur: & quæcumque erant natantia, in terram transibant.

19 Ignis in aqua valebat supra suam virtutem: & aqua extinguens naturam obliſcebat.

20 Flammæ contrariò, corruptibilium animalium non vexaverunt carnes coambulantium, nec dissolvebant illam, quæ facile dissolvebatur sicut glacies, bonam escam. In omnibus enim magnificasti populum tuum, Domine, & honorasti, & non despexit in omni tempore, & in omni loco aſſilens eis.

I N ECCLESIASTICUM JESU FILII SIRACH P R O L O G U S.

Ultorum nobis, & magnorum, per legem, & prophetas, alioſque, qui ſecuti ſunt illos, ſapientia demonſtrata eſt: in quibus oportet laudare Iſrael doctrinam, & ſapientiam cauſa: quia non ſolum ipſos loquentes neceſſe eſt eſſe peritos, ſed etiam loquentes poſſe, & dicentes, & ſcribentes doctiſſimos fieri. Avus meus Jeſus, poſt-

quam ſe ampliùs dedit ad diligentiã lectionis legis, & prophetarum, & aliorum librorum, qui nobis à parentibus noſtris traditi ſunt: voluit & ipſe ſcribere aliquid horum, quæ ad doctrinam, & ſapientiam pertinent, ut deſiderantes diſcere, & illorum periti facti, magis, magiſque attendant animo, & conſirmetur ad legitimam vitam. Hortor itaque venire vos cum benevolentia, & attentiori ſtudio lectionis

nem facere, & veniam habere in illis, in quibus videmus sequentes imaginē sapientia, deficiere in verborum compositione. Nam deficiunt verba Hebraica, quādo fuerint translata ad alteram linguam. Non autem solum hec, sed & ipsa lex, & propheta, ceteraq; aliorum librorum, non parvam habent differentiam, quando inter se dicuntur. Nam in octavo, & trigesimo anno temporibus Ptolemæi Evergetis regis, postquam perveni in Ægyptum, &

cum multum temporis ibi fuisset, inveni ibi libros relictos, non parva, neq; contemnenda doctrina. Itaque bonum, & necessarium putavi, & ipse aliquā addere diligentiam, & laborē interpretandi librum istum: & multa vigilia attuli doctrinam in spatio temporis, ad illa, quæ ad finē ducunt, librum istum dare, & illis, qui volunt animū intendere, & discere, quemadmodū oporteat instituere mores, cui secundum legem Domini proposuerint vitā agere.

ECCLESIASTICUS.

CAPUT PRIMUM.

Sapientia incomprehensibilis, & in creaturis relucens, ab æterno originem à solo Deo omnipotente trahit: quam dat diligentibus, ac timentibus ipsum: nam timor Domini, qui hic multipliciter commendatur, non solum sapientiam, sed & reliquas secum affert virtutes: simplici autem corde ad Deum accedendum est.

Reg.
3. 9. &
4. 22

1 **D**ominus * sapientia à Domino Deo est, & cum illo fuit semper, & est ante ævum. Arenam maris, & pluvie guttas, & dies sæculi quis dinumeravit? altitudinem cœli, & latitudinem terræ, & profundum abyssi quis dimensus est?

3 Sapientiam Dei præcedentem omnia quis investigavit?

4 Prior omnium creata est sapientia, & intellectus prudentia ab ævo.

5 Fons sapientia verbum Dei in excelsis, & ingressus illius mandata æterna.

6 Radix sapientia, cui revelata est, & astutias illius quis agnovit?

7 Disciplina sapientia cui revelata est, & manifestata? & multiplicationem ingressus illius quis intellexit?

8 Unus est altissimus Creator omnipotens, & Rex potens, & metuendus nimis, sedens super thronum illius, & dominans Deus.

9 Ipse creavit illum in Spiritu sancto, & vidit, & dinumeravit, & mensus est.

10 Et effudit illam super omnia opera sua, & super omnem carnem secundum datum suum, & præbuit illam diligentibus se.

11 Timor Domini gloria, & gloriatio, & lætitia, & corona exultationis.

12 Timor Domini delectabit cor, & dabit lætitiā, & gaudium, & longitudinem dierum.

13 Timenti Dominum bene erit in extremis, & in die defunctionis suæ benedicetur.

14 Dilectio Dei honorabilis sapientia.

15 Quibus autem apparuerit in visu, diligunt eam in visione, & in agnitione magnalium suorum.

16 * Initium sapientiæ, timor Dñi. & cum fidelibus in vulva cōcreatus est, cum electis seminis graditur, & cum iustis, & fidelibus agnoscitur.

17 Timor Domini, scientia religioſitas.

18 Religioſitas custodiet, & iustificabit cor, iucunditatem, atque gaudium dabit.

19 Timentem Dominum bene erit, & in die-

bus consummationis illius benedicetur.

20 Plenitudo sapientia est timere Deum, & plenitudo à fructibus illius.

21 Omnem domum illius implebit à generationibus, & receptacula à thesauris illius.

22 Corona sapientia, timor Domini, replens pacem, & salutis fructum.

23 Et vidit, & dinumeravit eam: utraque autem sunt dona Dei.

24 Scientia, & intellectus prudentia sapientia compartietur: & gloria tenentis se exaltat.

25 Radix sapientia est timere Dominum: & rami illius longævi.

26 In thesauris sapientia intellectus, & scientia religioſitas: execratio autem peccatoribus sapientia.

27 Timor Domini expellit peccatum:

28 Nam, qui sine timore est, non poterit iustificari: iracundia enim animositatis illius, subversio illius est.

29 Ulque in tempus sustinebit patiens, & postea redditio iucunditatis:

30 Bonus sensus usque in tempus abscondet verba illius, & labia multorum enarrabunt sensum illius.

31 In thesauris sapientia significatio disciplina:

32 Execratio autem peccatori, cultura Dei.

33 Fili, concupiscens sapientiam, conserva iustitiam, & Deus præbebit illam tibi.

34 Sapientia enim, & disciplina timor Domini: & quod beneplacitum est illi.

35 Fides, & mansuetudo, & adimplebit thesauros illius.

36 Ne sis incredibilis timori Domini: & ne accesseris ad illum duplici corde.

37 Ne fueris hypocrita in conspectu hominum, & non scandalizeris in labiis tuis.

38 Attende in illis, ne forte cadas, & adducas animæ tuæ inhonorationem,

39 Et revelet Deus absconſa tua, & in medio synagogæ elidat te:

40 Quonia accessisti maligne ad Dominum, & cor tuum plenum est dolo, & fallacia.

CAPUT II.

Deo serviturus stet in iustitia, Dei timore, & patientia: timentes verò Deum credant, fidantque in illum, & maximos hinc fructus accipiant: ut autem incredulis, & impatientibus: effectus quoque divini timoris explicantur.

1 **F**ili, accedens ad servitum Dei, sta in iustitia, & timore, & præpara animam tuam ad tentationem.

* Psal.
110. 1.
Prov.
1. 7.

A
Matt.
4. 1.
1. Tim.
3. 12.

2 Deprime cor tuum, & sustine : inclina aurem tuam, & suscipe verba intellectus : & ne festines in tempore obductionis.

3 Sustine iustitias Dei : coniungere Deo, & sustine, ut crescat in novissimo vita tua.

4 Omne, quod tibi aplicitum fuerit, accipe : & in dolore sustine, & in humilitate tua patientiam habe.

* Sap. 3. 6. 5 Quoniam in igne probatur aurum, & argentum : homines verò receptibiles in camino humiliationis.

B 6 Crede Deo, & reciperabit te : & dirige viam tuam, & spera in illum. Serva timorem illius, & in illo veterasce.

7 Metuentes Dominum sustinete misericordiam eius : & non defleat ab illo, ne cadatis.

8 Qui timetis Dominum, credite illi : & non evacuabitur merces vestra.

9 Qui timetis Dominum, sperate in illum : & in oblationem veniet vobis misericordia.

10 Qui timetis Dominum, diligite illum : & illuminabuntur corda vestra.

11 Respiciet filii nationes hominum : & scitote, quia nullus speravit in Domino, & confusus est.

* Psal. 102. 8. 12 Quis enim permansit in mandatis eius, & derelictus est ? aut quis invocavit eum, & desepit illum ?

C 13 Quoniam pius, & misericors est Deus, & protector est omnibus exquirentibus se in veritate.

14 Væ duplici corde, & labiis ioculosis, & manibus malefacientibus, & peccatori terram ingredienti duabus viis.

* Reg. 18. 21. 15 Væ dissolutis corde, qui non credunt Deo : & ideo non protegentur ab eo.

16 Væ his, qui perdidit sustinentiam, & qui dereliquerunt vias rectas, & diverterunt in vias pravas.

17 Et quid facient, cum inspicere cœperit Dominus ?

* Job. 14. 2. 18 Qui timent Dominum, non erunt incredibiles verbo illius : & qui diligunt illum, conservabunt viam illius.

D 19 Qui timent Dominum inquirent, quæ beneplacita sunt ei : & qui diligunt eum, replebuntur lege ipsius.

20 Qui timent Dominum, præparabunt corda sua, & in conspectu illius sanctificabunt animas suas.

21 Qui timent Dominum, custodiunt mandata illius, & patientiam habebunt usque ad inspectionem illius,

22 Dicentes : Si penitentiam non egerimus, incidemus in manus Domini, & non in manus hominum.

23 Secundum enim magnitudinem ipsius, sic & misericordia illius cum ipso est.

CAPUT III.

Honor parentum multiplicem Dei meretur benedictionem, & inhonoratio maledictionem : modestia animi laudatur contra curiositatem, & cor durum, nequam, & superbum vituperatur, laudatio sapientie, & elemosinam tribuente.

A 1 Fili sapientie, ecclesia iustorum : & natio illorum, obedientia, & dilectio.

2 Iudicium patris audite, filii : & sic facite, ut salvi sitis.

3 Deus enim honoravit patrem in filiis : & iudicium matris exquirens, firmavit filios.

4 Qui diligit Deum, exorabit pro peccatis, & continebit se ab illis, & in oratione dierum exaudietur.

5 Et sicut qui thesaurizat, ita & qui honorificat matrem suam.

6 Qui honorat patrem suum, jucundabitur in filiis : & in die orationis suæ exaudietur.

7 Qui honorat patrem suum, vita vivet longiore : & qui obedit patri, refrigerabit matrem.

8 Qui timet Dominum, honorat parentes : & quasi dominis serviet his, qui se genuerunt.

9 In opere, & sermone, & omni patientia honora patrem tuum,

10 Ut superveniat tibi benedictio ab eo, & benedictio illius in novissimo maneat.

11 Benedictio patris firmat domos filiorum : maledictio autem matris eradicat fundamenta.

12 Ne glories in contumelia patris tui : non enim est tibi gloria, ejus confusio.

13 Gloria enim hominis ex honore patris sui, & dedecus filii pater sine honore.

14 Fili, suscipe senectutem patris tui, & non contristes eum in vita illius.

15 Et si defecerit sensu, veniam da, & ne spernas eum in virtute tua : elemosyna enim patris non erit in oblivione.

16 Nam pro peccato matris restituetur tibi bonum,

17 Et in iustitia ædificabitur tibi, & in die tribulationis commemorabitur tui : & sicut in sereno glacies, solventur peccata tua.

18 Quam male famæ est, qui dereliquit patrem : & est maledictus à Deo, qui exasperat matrem.

19 Fili, in mansuetudine opera tua perfice, & super hominum gloriam diligeres.

20 Quamto magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo invenies gratiam.

21 Quoniam magna potentia Dei solius, & ab humilibus honoratur.

22 Altiora te ne quaeris, & fortiora te ne scrutatus fueris : sed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita semper, & in pluribus operibus ejus ne fueris curiosus.

23 Non est enim tibi necessarium, ea, quæ abscondita sunt, videre oculis tuis.

24 In supervacuis rebus noli scrutari multipliciter, & in pluribus operibus ejus non eris curiosus.

25 Plurima enim super sensum hominum ostensa sunt tibi.

26 Multos quoque supplantavit suspicio illorum, & in vanitate detinuit sentus illorum.

27 Cor durum habebit male in novissimo : & qui amat periculum, in illo peribit.

28 Cor ingrediens duas vias, non habebit successus : & pravis corde in illis scandalizabitur.

29 Cor nequam gravabitur in doloribus, & peccator adiciet ad peccandum.

30 Synagoga superbiorum non erit sanitas : frutex enim peccati radicabitur in illis, & non intelligetur.

31 Cor sapientis intelligitur in sapientia, & auris bona audit cum omni concupiscentia sapientiam.

32 Sapiens cor, & intelligibile abstinebit se à peccatis, & in operibus iustitiæ successus habebit.

B
* Exo.
20. 12.
Deut.
5. 16.
Matt.
15. 4.
Marc.
7. 10.
Eph.
6. 2.
* Gen.
27. 27.
& 49. 1.

* Phil.
2. 1.

* Prov.
25. 27.

*Da n.
4. 21.

33 * Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemofyna refistit peccatis :
34 Et Deus protektor est ejus, qui reddit gratiam: meminit ejus in posterum, & in tempore casus sui inveniet firmamentum.

CAPUT IV.

Ad opera misericordie, & sapientiam multipliciter hortatur, hujus ostendens utilitates: confusio bona, & mala: non occultanda sapientia, nec veritati contradicendum: pro justitia certandum: verbo tuo opus respondeat: sis humanus erga subditos, & non avarus.

A
Tob.
4. 7.

1 Fili eleemofynam pauperis ne defraudes, & oculos tuos ne transvertas a paupere.
2 Animam esurientem ne despexeris: & non exasperes pauperem in inopia sua.
3 Corinopis ne affixeris, & non protrahas datum angustianti.
4 Rogationem contribulati ne abjicias: & non avertas faciem tuam ab egeno.
5 Ab inope ne avertas oculos tuos propter iram: & non relinquo quarentibus tibi retrò maledicere:

6 Maledicentis enim tibi in amaritudine animæ, exaudietur deprecatio illius: exaudiet autem eum, qui fecit illum.

7 Congregationi pauperum affabilem te facito, & presbytero humilia animam tuam, & magnato humilia caput tuum.

8 Declina pauperi sine tristitia aurem tuam, & redde debitum tuum, & responde illi pacifica in mansuetudine.

9 Libera eum, qui injuriam patitur de manu superbi: & non acide feras in anima tua.

10 In judicando esto pupillis misericors ut pater, & pro viro matri illorum:

11 Et eris tu velut filius Altissimi obediens, & miserebitur tui magis quam mater.

12 Sapientia filiis suis vitam inspirat, & suscipit inquirentes se, & praeibit in via justitiæ.

13 Et qui illum diligit, diligit vitam: & qui vigilaverint ad illam, complectentur placorem ejus.

15 Qui tenuerint illam, vitam hereditabunt, & quo introibit, benedictet Deus.

15 Qui serviunt ei, obsequentes erunt sancto: & eos, qui diligant illam, diligit Deus.

16 Qui audit illam, judicabit gentes: & qui intuetur illam, permanebit confidens.

17 Si crediderit ei, hereditabit illam, & erunt in confirmatione creaturæ illius.

18 Quoniam in tentatione ambulat cum eo, & in primis eligit eum.

19 Timorem, & metum, & probationem inducet super illum: & cruciabit illum in tribulatione doctrinæ suæ, donec tentet eum in cogitationibus suis, & credat animæ illius.

20 Et firmabit illum, & iter adducet directum ad illum, & lificabit illum.

21 Et denudabit absconsa sua illi, & thesaurizabit super illum scientiam, & intellectum justitiæ.

22 Si autem oberraverit, derelinquet eum, & tradet eum in manu inimici sui.

23 Fili, conserva tempus, & devota malo.

24 Pro anima tua ne confundaris dicere verum.

25 Est enim confusio adducens peccatum, & est confusio adducens gloriam, & gratiam.

26 Ne accipias faciem adversus faciem tuam, nec adversus animam tuam mendacium.

27 Ne reverearis proximum tuum in casu suo:

28 Nec retineas verbum in tempore salutis. Non abscondas sapientiam tuam in decore suo.

29 In lingua enim sapientia dignoscitur: & sensus, & scientia, & doctrina in verbo sensati, & firmamentum in operibus justitiæ.

30 Nō contradicas verbo veritatis ullo modo, & de mēdacio in eruditionis tuæ confundere.

31 Non confundaris confiteri peccata tua, & ne subjicias te omni homini pro peccato.

32 Noli resistere contra faciem potentis, nec coneris contra iectum fluvii.

33 Pro justitia agonizare pro anima tua, & ulque ad mortem certa pro justitia, & Deus expugnabit pro te inimicos tuos.

34 Noli citatus esse in lingua tua: & inutilis, & remissus in operibus tuis.

35 Noli esse sicut leo in domo tua, evertens domesticos tuos, & opprimens subiectos tibi.

36 Non sit porrecta manus tua ad accipendum, & ad dandum collecta.

CAPUT V.

Non permanendum in peccato ob confidentiam divitiarum, juvenutis, fortitudinis, aut misericordie Domini: ne sit vagus, sed firmus, & mansuetus in via Domini, & cordatus in verbis: ne sit susurro, aut bilinguis.

1 Noli attendere ad possessiones iniquas, & ne dixeris: Est mihi sufficiens vita: nihil enim proderit in tempore vindictæ, & obductionis.

2 Ne sequaris in multitudine tua concupiscentiam cordis tui:

3 Et ne dixeris: Quomodò potui? aut quis me subijciat propter facta mea? Deus enim vindicans vindicabit.

4 Ne dixeris: Peccavi, & quid mihi accidit triste? Altissimus est enim patiens redditor.

5 De propitiato peccato noli esse metu, neque adjicias peccatum super peccatum.

6 Et ne dicas: Misericordia Domini magna est, multitudinis peccatorum meorum miserebitur.

7 * Misericordia enim, & ira ab illo citò proximant, & in peccatores respicit ira illius.

8 Non tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem:

9 Subitò enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te.

10 * Noli anxius esse in divitiis injustis, non enim proderunt tibi in die obductionis & vindictæ.

11 Non ventiles te in omnem ventum, & non eas in omnem viam, sic enim omnis peccator probatur in duplici lingua.

12 Esto firmus in via Domini, & in veritate sensus tui, & scientia, & prosequatur te verbum pacis, & justitiæ.

13 Esto mansuetus ad audiendum verbum, ut intelligas: & cum sapientia proferas responsum verum.

14 Si est tibi intellectus, responde proximo: sin autem, sit manus tua super os tuum, ne capiaris in verbo indisciplinato, & confundaris.

15 Honor, & gloria in sermone sensati, lingua verò imprudentis subversio est ipsius.

16 Non appelleris susurro, & lingua tua ne capiaris, & confundaris.

D

A

B

C

D

*Prov
10. 4.

*Prov
11. 28.

17 Super furem enim est confusio, & penitentia, & denotatio pessima super bilinguem: fufuratori autem odium, & inimicitia, & contumelia.

18 Iustifica pusillum, & magnam similiter.

CAPUT VI.

Proximi dilectionem repellunt, improprium, iruidia, ac ferocitas: quam iuvant dulcedo in verbis, & pacifica conversatio: multiplices sunt amici, sed verus amicus non potest satis estimari: quantum diligenda, & conservanda sit sapientia: querenda est prudentium societas, & servanda Dei precepta.

A **N**oli fieri pro amico inimicus proximo: improprium enim, & contumeliam malus hereditabit, & omnis peccator invidus, & bilinguis.

*Rom. 12. 16. Phil. 2. 1. 2 * Non te extollas in cogitatione anime tue velut taurus: ne forte elidatur virtus tua per stultitiam,

3 Et folia tua comedat, & fructus tuos perdat, & relinquantur velut lignum aridum in eremo.

4 Anima enim nequam disperdet, qui se habet, & in gaudium inimici dat illum, & deducet in fortem impiorum.

5 Verbum dulce multiplicat amicos, & mitigat inimicos: & lingua eucharis in bono homine abundat.

6 Multi pacifici sint tibi, & consiliarius sit tibi unus de mille.

7 Si possides amicum, in tentatione posside eum, & ne facile credas ei.

8 Est enim amicus secundum tempus suum, & non permanebit in die tribulationis,

9 Et est amicus, qui convertitur ad inimicitiam: & est amicus, qui odium & rixam, & convicia denudabit.

B **E**st autem amicus socius mensæ, & non permanebit in die necessitatis.

11 Amicus si permanerit fixus, erit tibi quasi coequalis, & in domesticis tuis fiducialiter ager:

12 Si humiliaverit se contra te, & à facie tua absconderit se, unanimum habebis amicitiam bonam.

13 Ab inimicis tuis separare, & ab amicis tuis attende.

14 Amicus fidelis, protectio fortis: qui autem invenit illum, invenit thesaurum.

15 Amico fideli nulla est comparatio, & non est digna ponderatio auri, & argenti contra bonitatem fidei illius.

16 Amicus fidelis, medicamentum vitæ, & immortalitatis: & qui metuunt Dominum, invenient illum.

17 Qui timet Deum, æquè habebit amicitiam bonam: quoniam secundum illum erit amicus illius.

18 Fili, à juventute tua excipe doctrinam, & usque ad canos invenies sapientiam.

19 Quasi is qui arat, & seminat, accede ad eam, & sustine bonos fructus illius.

20 In opere enim ipsius exiguum laborabis, & cito edes de generationibus illius.

C **Q**uam aspera est nimia sapientia indoctis hominibus, & non permanebit in illa excors.

22 Quasi lapidis virtus probatio erit in illis, & non demorabuntur projicere illam.

23 Sapientia enim doctrinæ secundum no-

men est eius, & non est multis manifesta, quibus autem cognita est, permanet usque ad conspectum Dei.

24 Audi, fili, & accipe consilium intellectus, & ne abjicias consilium meum.

25 Inice pedem tuum in compedes illius, & in torques illius collum tuum:

26 Subjice humerum tuum, & porta illam, & ne accideris vinculis ejus.

27 In omni animo tuo accede ad illam, & in omni virtute tua conserva vias ejus.

28 Investiga illam, & manifestabitur tibi, & continens factus ne derelinquas eam:

29 In novissimis enim invenies requiem in ea, & converteret tibi in oblectationem.

30 Et erunt tibi compedes ejus in protectionem fortitudinis, & bases virtutis, & torques illius in stolam gloriæ:

31 Decor enim vitæ est in illa, & vincula illius alligatura salutaris.

32 Stolam gloriæ indues eam, & coronam gratulationis superpones tibi.

33 Fili, si attenderis mihi, disces: & si accommodaveris animum tuum, sapiens eris.

34 Si inclinaveris aurem tuam, excipies doctrinam: & si dilexeris audire, sapiens eris.

35* In multitudine presbyterorum prudentium sta, & sapientie illorum ex corde conjungere: ut omnem narrationem Dei possis audire, & proverbialia laudis non effugias à te.

36 Et si videris senatum, evigila ad eum, & gradus ostiorum illius exterat pest tuos.

37* Cogitatum tuum habe in preceptis Dei, & in mandatis illius maxime assiduus esto: & ipse dabit tibi cor, & concupiscentia sapientie dabitur tibi.

CAPUT VII.

Abstinentium à malis: vetantur ambitio, presumptio, pusillanimitas, mendacium, verbositas cum presbyteris, & presumptio in oblationibus: laus agricultura, bone mulieris, & servi frugi: parentes filios erudiant, & filias edocent: filii honorent parentes: Deus, ac sacerdos ipsius honorandi: ad opera misericordie hortatur, & ad memoriam novissimorum.

A **N**oli facere mala, & non te apprehendent.

2 Discede ab iniquo, & deficient mala abste.

3 Fili, non semines mala in sulcis injustitie, & non metes ea in septuplum.

4 Noli querere à domino ducatum, neque à rege cathedram honoris.

5* Non te iustifices ante Deum, quoniam agnitor cordis ipse est: & penes regem noli velle videri sapiens.

6 Noli querere fieri iudex, nisi valeas virtute irumpere iniquitates: ne forte extimescas faciem potentis, & ponas scandalum in æquitate tua.

7 Non pecces in multitudine civitatis, nec te immittas in populum.

8* Neque alliges duplicia peccata: nec enim in uno eris immunis.

9 Noli esse pusillanimis in animo tuo:

10 Exorare, & facere eleemosynam ne despicias.

11 Ne dicas: In multitudine munerum meorum respiciet Deus, & offerente me

D

*Infr. 8. 9.

*Psal. 1. 2.

A

*Job. 9. 2.

*Psal. 121. 2.

Eccles. 7. 17.

Lucæ 18. 11.

*Infr. 12. 7.

Deo altissimo munera mea suscipiet.

B
1. 7.

12 Non irideas hominem in amaritudine animæ: * est enim qui humiliat, & exaltat, circumspexit Deus.

13 Noli arare mendacium adversus fratrem tuum: neque in amicum similiter facias.

14 Noli velle mentiri omne mendacium: assiduitas enim illius non est bona.

15 Noli verbosus esse in multitudine presbyterorum, & non iteres verbum in oratione tua.

16 Non oderis laboriosa opera, & rusticationem creatam ab Altissimo.

17 Non te reputes in multitudine disciplinatorum.

18 Memento iræ, quoniam non tardabit.

19 Humilia valde spiritum tuum: quoniam vindicta carnis impij, ignis, & vermis.

20 Noli pravaricari in amicum pecuniam differentem, neque fratrem charissimum auro spreveris.

C

21 Noli discedere à muliere sensata, & bona, quam sortitus es in timore Domini: gratia enim verecundæ illius super aurum.

* Lev.
19. 1.

22 * Non lædas servum in veritate operantem, neque mercenarium dantem animam suam.

23 Servus sensatus sit tibi dilectus quasi anima tua, non defraudes illum libertate, neque inopem derelinquas illum.

24 Pecora tibi sunt? attende illis: & si sunt utilia, perseverant apud te.

25 Filii tibi sunt? erudi illos, & curva illos à pueritia illorum.

26 Filia tibi sunt? serva corpus illarum, & non ostendas hilarem faciem tuam ad illas.

27 Trade filiam, & grande opus feceris, & homini sensato ad illam.

28 Mulier si est tibi secundum animam tuam, non projicias illam: & odibili non credas te. In toto corde tuo

* Tob.
4. 3.

29 * Honora patrem tuum, & gemitus matris tuæ ne obliviscaris:

D

30 Memento, quoniam nisi per illos natus non fuisses: & retribue illis, quomodo & illi tibi.

31 In tota anima tua time Dominum, & sacerdotes illius sanctifica.

32 In omni virtute tua dilige eum, qui te fecit: & ministros ejus ne derelinquas.

* Deu.
17. 18.

33 * Honora Deum ex tota anima tua, & honorifica sacerdotes, & propurga te cum brachiis.

* Lev.
2. 3.

34 Da illis partem, * sicut mandatum est tibi, primitiarum, & purgationis: & de negligentia tua purga te cum paucis.

* Num.
18. 12.

35 Datum brachiorum tuorum, & sacrificium sanctificationis offeres Domino, & initia sanctorum:

36 Et pauperi porrige manum tuam, ut perficiatur propitiatio, & benedictio tua.

37 Gratia dati in conspectu omnis viventis, & mortuo non prohibeas gratiam.

38 * Non desis plorantibus in consolatione, & cum lugentibus ambula.

* Rom.
12. 5.

39 * Non te piget visitare infirmum: ex his enim in dilectione firmaberis.

* Mat.
25. 16.

40 In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, & in æternum non peccabis.

CAPUT VIII.

Non contendendum cum potente, locuplete, linguato, indocto: non despicendus pauper, ne senex: de mortuo inimico ne gaudas: audiendi seniores, arguendi peccatores. & contumeliosi: fonerari: spondere: contra iudicem: cum audace: cum iracundo: cum fatuis: cum extraneo.

1 Non litiges cum homine potente, ne forte incidas in manus illius.

2 * Non contendas cum viro locuplete, ne forte contra te constituat litem tibi.

3 * Multos enim perdidit aurum, & argentum, & usque ad cor regum extendit, & convertit.

4 Non litiges cum homine linguato, & non strues in ignem illius ligna.

5 Non communices homini indocto, ne male de progenie tua loquatur.

6 Ne despicias hominem avertentem se à peccato, * neque improperes ei: memento, quoniam omnes in correptione iustus.

7 * Ne spernas hominem in sua senectute: etenim ex nobis fenesceunt.

8 Noli de mortuo inimico tuo gaudere: sciens quoniam omnes morimur, & in gaudium nolumus venire.

9 * Ne despicias narrationem presbyterorum sapientium, & in proverbii eorum conversare.

10 Ab ipsis enim discis sapientia, & doctrina intellectus, & servire magnatis sine querela.

11 Non te praterat narratio seniorum: ipsi enim didicerunt à patribus suis:

12 Quoniam ab ipsis discis intellectum, & in tempore necessitatis dare responsum.

13 Non incendas carbones peccatorum arguens eos, & ne incendaris flamma ignis peccatorum illorum.

14 Ne contra faciem stes contumeliosi, ne sedeat quasi insidiator ori tuo.

15 * Noli fenerari homini fortiori te: quod si feneraveris, quasi perditum habe.

16 Non spondeas super virtutem tuam: quod si sponderis, quasi restitutus cogita.

17 Non iudices contra iudicem: quoniam secundum quod iustum est iudicat.

18 * Cum audace non eas in via, ne forte gravet mala sua in te: ipse enim secundum voluntatem suam vadit, & simul cum stultitia illius peries.

19 * Cum iracundo non facias rixam, & cum audace non eas in desertum: quoniam quasi nihil est ante illum sanguis, & ubi non est adiutorium, elidet te.

20 Cum fatuis consilium non habeas: non enim potuerunt diligere, nisi quæ eis placent.

21 Coram extraneo ne facias consilium: nescis enim, quid pariet.

22 Non omni homini cor tuum manifestes: ne forte inferat tibi gratiam fallam, & convicietur tibi.

CAPUT IX.

Quam sit prudenter cum mulieribus agendum, & quam sit societas, & affectus earum viris periculosa: amicus antiquus servandus: peccatoris gloria non zelanda: ab his ab homine potestatem occidendi habente: cum sapientibus tractandum: & Deus præ oculis habendus.

1 Non zeles mulierem sinistram, ne ostendat super te malitiam doctrinæ nequam.

A

* Mar.
2. 25.
* Infr.
31. 6.

* Gal.
6. 1.
2 Cor.
1. 6.
* Lev.
19. 12.

B

* Sup.
6. 15.

C

* Infr.
29. 4.

* Gen.
4. 8.

* Prov.
12. 2.

D

A

2 Non des mulieri potestatem animæ tuæ, ne ingrediatur in virtutem tuam, & confundaris.
3 Ne respicias mulierem multivolum, ne forte incidas in laqueos illius.

* Gen. 6. 2.
* Prov. 5. 2.
4 Cum saltatrice ne assiduus sis: nec audias illam, ne forte pereas in efficacia illius.

5 * Virginem ne concipias, ne forte scandalizeris in decore illius.

6 * Ne des fornicariis animam tuam in ullo, ne perdas te, & hereditatem tuam.

7 Noli circumspicere in vicis civitatis, nec oberraveris in plateis illius.

8 * Averte faciem tuam à muliere compta, & ne circumspicias speciem alienam.

9 Propter speciem mulieris multi perierunt: & ex hoc concupiscentia quasi ignis exardescit.

10 Omnis mulier, quæ est fornicaria, quasi stercus in via concalcabitur.

11 Speciem mulieris alienæ multi admirati, reprobi facti sunt: colloquium enim illius quasi ignis exardescit.

12 Cum aliena muliere ne sedes omnino, nec accumbas cum ea super cubitum:

13 Et non alterceris cum illa in vino, ne forte declinet cor tuum in illam, & sanguine tuo labaris in perditionem.

14 Ne derelinquas amicum antiquum: novus enim non erit similis illi.

15 Vinum novum, amicus novus: vetera sciet, & cum suavitate bibes illud.

16 * Non zeles gloriam, & opes peccatoris: non enim scis, quæ futura sit illius subversio.

17 Non placeat tibi injuria injustorum, sciens quoniam usque ad inferos non placebit impius.

18 Longè abesto ab homine potestatem habente occidendi, & non suspicaberis timorem mortis.

19 Et si accesseris ad illum, noli aliquid committere, ne forte auferat vitam tuam.

20 Communione mortis scito: quoniam in medio laqueorum ingredieris, & super dolentium arma ambulabis.

21 Secundum virtutem tuam cave te à proximo tuo, & cum sapientibus, & prudentibus tracta.

22 Viri iusti sint tibi convivæ, & in timore Dei sit tibi gloriatio.

23 Et in sensu sit tibi cogitatus Dei, & omnis enarratio tua in præceptis Altissimi.

24 In manu artificum opera laudabuntur, & princeps populi in sapientia sermonis sui, in sensu vero seniorum verbum.

25 Terribilis est in civitate sua homo linguosus: & temerarius in verbo suo odibilis erit.

CAPUT X.

Sapiens iudex, utilis: insipiens, perniciosus: rectorem subditi imitantur: omnia in manu Dei: injuria obliviscendum: detestatio superbia, injustitia, contumelia, avaritia: homo brevis vita post mortem vermis: discessus à Deo causa est superbia: gentes ob superbiam à Deo perditæ: laus timoris Dei: non despiciendus pauper iustus, nec dives peccator honorandus: anima in mansuetudine servanda.

A I Udex sapiens iudicabit populum suum, & principatus sensati stabilis erit.

2 * Secundum iudicem populi, sic & ministri

eius: & qualis rector est civitatis, tales & inhabitantes in ea.

3 * Rex insipiens perdet populum suum: & civitates inhabitabuntur per sensum potentium.

4 In manu Dei potestas terræ: & utilem rectorem suscitabit in tempus super illam.

5 In manu Dei prosperitas hominis, & super faciem scribæ imponet honorem suum.

6 Omnis injuriæ proximi ne memineris, & nihil agas in operibus injuriæ.

7 Odibilis coram Deo est, & hominibus superbia: & execrabilis omnis iniquitas gentium.

8 * Regnum à gente in gentem transfertur propter injustitias, & injurias, & contumelias, & diversos dolos.

9 Avaro autem nihil est sceleratius. Quid superbit terra, & cinis?

10 Nihil est iniquius, quam amare pecuniâ, hic enim & animam suam venale habet: quoniam in vita sua projecit intima sua.

11 Omnis potentatus brevis vita. Languor prolixior gravat medicum.

12 Brevem languorem præcidit medicus: sic & rex hodie est, & cras morietur.

13 Cum enim morietur homo, hæreditabit serpentes, & bestias, & vermes.

14 Initium superbiæ hominis, apostatare à Deo:

15 Quoniam ab eo, qui fecit illum, recessit cor ejus, quoniam initium omnis peccati est superbia: qui tenuerit illum, adimplebitur maledictis, & subvertet eum in finem.

16 Propterea exhonora vit Dominus convectus malorum, & destruxit eos usque in finem.

17 Sedes ducum superborum destruxit Deus, & sedere fecit mites pro eis.

18 Radices gentium superbarum arefecit Deus, & plantavit humiles ex ipsis gentibus.

19 Terras gentium evertit Dominus, & perdidit eas usque ad fundamentum.

20 Arefecit ex ipsis, & disperdidit eos, & cessare fecit memoriam eorum à terra.

21 Memoriam superborum perdidit Deus, & reliquit memoriam humilium sensu.

22 Non est creata hominibus superbia, neque iracundia nationi mulierum.

23 Semen hominum honorabitur hoc, quod timet Deum: semen autem hoc exhonora bitur, quod præterit mandata Domini.

24 In medio fratrum rector illorum in honore: & quitiment Dominum, erunt in oculis illius.

25 Gloria divitum, honoratorum, & pauperum, timor Dei est:

26 Noli despiciere hominem iustum pauperem, & noli magnificare virum peccatorem divitem.

27 Magnus est iudex, & potens est in honore: & non est maior illo, qui timet Deum.

28 * Servo sensato liberi servient: & vir prudens, & disciplinatus non murmurabit correptus, & inscius non honorabitur.

29 Noli extollere te in faciendo opere tuo, & noli cunctari in tempore angustia.

30 * Melior est, qui operatur, & abundat in omnibus, quam qui gloriatur, & eget pane.

31 Fili, in mansuetudine serva animam tuam, & da illi honorem secundum meritum suum.

32 Peccantem in animam suam quis iustificabit? & quis honorificabit exhonora ntam animam suam?

* 3.
Reg.
12. 13.

* Lev.
19. 17.

* Dan.
4. 44.

B

C

D

* Prov.
17. 2.
Reg.
12. 13.

* Prov.
12. 9.

* Prov.
10. 12.

33 Pauper gloriatur per disciplinam, & timorem suum: & est homo qui honorificatur propter substantiam suam.

34 Qui autem gloriatur in paupertate, quanto magis in substantia? & qui gloriatur in substantia, paupertatem vereatur.

C A P U T X I.

Sapientia humiliati: ex specie nemo iudicandus: de vestitu, & honore nongloriandum: de reinterrogandum ante iudicium: non cumulanda temporalia, nec in illis fidendum, aut gloriandum: bona, & mala à Deo: & bonorum, & malorum memoris: in domum non qui vis inducendus, & ab insidiis dolosi cavendum.

1 **S**apientia humilitati exaltabit caput illius, & in medio magnatorum confedere illum faciet.

2 Non laudes virum in specie sua, neque spernas hominem in visu suo.

3 Brevis in volatilibus est apis, & initium dulcoris habet fructus illius.

4 * In vestitu ne glorieris umquam, nec in die honoris tui extollaris: quoniam mirabilia opera Altissimi solius, & gloriosa, & absconsa, & invisibilia opera illius.

5 Multi tyranni sederunt in throno, & insuspicabilis portavit diadema.

6 * Multi potentes oppressi sunt valide, & gloriosi traditi sunt in manus alterorum.

7 Priusquam interroges, ne vituperes quemquam: & cum interrogaveris, corripere iuste.

8 * Priusquam audias, ne respondeas verbum: & in medio sermonum ne adicias loqui.

9 De ea re quæ te non molestat, ne ceteris: & in iudicio peccantium ne consistas.

10 Fili, ne in multis sint actus tui: & * si dives fueris, non eris immunis à delicto: si enim secutus fueris, non apprehendes: & non effugies, si præveneris.

11 * Est homo laborans, & festinans, & dolens impius, & tanto magis non abundabit.

12 Est homo marcidus egens recuperatione, plus deficiens virtute, & abundans paupertate:

13 Et * oculus Dei respexit illum in bono, & erexit eum ab humilitate ipsius, & exaltavit caput ejus: & mirati sunt in illo multi, & honoraverunt Deum.

14 * Bona & mala, vita & mors, paupertas & honestas à Deo sunt.

15 Sapientia, & disciplina, & scientia legis apud Deum. Dillectio, & viæ bonorum apud ipsum.

16 Error, & tenebræ peccatoribus creatae sunt, qui autem exultant in malis, consensescunt in malo.

17 Datio Dei permanet iustis, & profectus illius successus habebit æternum.

18 Est, qui locupletatur parvè agendo, & hæc est pars mercedis illius.

19 In eo, quod dicis: * Inveni requiem mihi, & nunc manducabo de bonis meis solus.

20 Et nescit, quod tempus præteriet, & mors appropinquet, & relinquat omnia aliis, & morietur.

21 Sta in testamento tuo, & in illo colloquere, & in opere mandatorum tuorum veterasce.

22 Ne manseris in operibus peccatorum. Confide autem in Deo, & mane in loco tuo.

23 Facile est enim in oculis Dei subito honestare pauperem.

24 Benedictio Dei in mercedē iusti festinat, & in hora veloci processit illius fructificatio.

25 Ne dicas: Quid est mihi opus, & quæ erunt mihi ex hoc bona?

26 Ne dicas: Sufficiens mihi sum: & quid ex hoc pessimabor?

27 * In die bonorum ne immemor sis malorum: & in die malorum ne immemor sis bonorum.

28 Quoniam facile est coram Deo in die obitus retribuere unicuique secundum vias suas.

29 Malitia horæ oblivionem facit luxuriæ magnæ, & in fine hominis denudatio operum illius.

30 Ante mortem ne laudes hominem quemquam, quoniam in filiis suis agnoscitur vir.

31 Non omnem hominem inducas in domum tuam: multæ enim sunt insidiæ dolosi.

32 Sicut enim eructant præcordia ferentia, & sicut perdidit inducitur in caveam, & ut caprea in laqueum: sic & cor superborum, & sicut prospector videns casum proximi sui.

33 Bona enim in mala convertens insidiatur, & in electis imponet maculam.

34 A scintilla una augetur ignis, & ab uno doloso augetur sanguis: homo verò peccator sanguini insidiatur.

35 Attende tibi à pestifero, fabricat enim mala: ne forte inducat super te subannationem in perpetuum.

36 Admitte ad te alienigenam, & subvertet te in turbine, & abalienabit à tuis propriis.

C A P U T X I I.

Benefaciendum iusto: impii verò, & peccatores non suscipiendi: difficile est amicos ab inimicis dignoscere, nec inimicis umquam fidendum, quantumvis amicitiam simulent.

1 **S**i benè feceris, scito cui feceris, & erit gratia in bonis tuis multa.

2 Benefac iusto, & invenies retributionem magnam: & si non ab ipso, certè à Domino.

3 Non est enim ei benè, qui assiduus est in malis, & elemosynas non danti: quoniam & Altissimus odio habet peccatores, & misertus est poenitentibus.

4 * Da misericordiam, & ne suscipias peccatorem: & impiis, & peccatoribus reddet vindictam, custodiens eos in diem vindictæ.

5 Da bono, & non receperis peccatorem.

6 Benefac humili, & non dederis impio: prohibe panes illi dari, ne in ipsis potetior te fiat.

7 Nam duplicia mala invenies in omnibus bonis, quæcumque feceris illi: quoniam & Altissimus odio habet peccatores, & impiis reddet vindictam.

8 Non agnoscetur in bonis amicus, & non abscondetur in malis inimicus.

9 In bonis viri, inimici illius in tristitia: & in malitia illius, amicus agnitus est.

10 Non credas inimico tuo in æternum: sicut enim aramentum æruginat nequitia illius.

11 Et si humiliatus vadit curvus, adice animum tuum, & custodi te ab illo.

12 Non statuas illum penes te, nec sedeat ad dexteram tuam, ne forte conversus in locum tuum, inquirit cathedram tuam: & in novissimo agnoscas verba mea, & in sermonibus meis stimuleris.

A

Gen.

11. 4.

Dan. 6

Joan.

7. 18.

Aq.

13. 11.

12.

2.

Reg.

15. 28.

Eth.

6. 7.

Prov.

12. 13.

B

2.

Tim.

6. 9.

Ecl.

4. 8.

Job

41. 30.

Job

1. 21.

C

Luc

12. 19.

*Infr.

18. 25.

D

A

*Gal.

6. 10.

B

C

13 Quis miserebitur incantatori à serpente percusso, & omnibus, qui appropriant bestiis? & sic, qui comitatur cum viro iniquo, & obvolutus est in peccatis ejus.

14 Una hora tecum permanebit: si autem declinaveris, non supportabit.

* Jer. 41. 6.
D 15 * In labiis suis indulcat inimicus: & in corde suo insidiatur, ut subvertat te in fovea.

16 In oculis suis lacrymatur inimicus: & si invenerit tempus, non satiabitur sanguine: 17 Et si incurrerint tibi mala, invenies eum illic priorem.

18 In oculis suis lacrymatur inimicus, & quasi adjuvans suffodiet plantas tuas.

19 Caput suum movebit, & plaudet manu, & multa susurrans commutabit vultum suum.

CAPUT XIII.

Periculosa sunt consortia cum superbo, divite, & potentiore: dilige Deum, ac proximum: non convenit diviti cum paupere, & hoc despecto ille honoratur.

A D ut. 7. 2. 1 **Q**ui tetigerit picem, inquinabitur ab ea: & qui communicaverit superbo, inducet superbiam.

2 Pondus super te tollet, qui honestiori se communicat. Et ditioni te ne socius fueris.

3 Quid communicabit cacabus ad ollam? quando enim se colliserint, confringetur.

4 Dives injuste egit, & fremet: pauper autem laesus tacebit.

5 Si largitus fueris, assumet te: & si non habueris, derelinquet te.

6 Si habes, convivet tecum, & evacuetur te, & ipse non dolebit super te.

7 Si necessarius illi fueris, supplantabit te, & subridens spem dabit, narrans tibi bona, & dicet: Quid opus est tibi?

8 Et confundet te in cibis suis, donec te exinaniat bis, & ter: & in novissimo deridebit te: & postea videns derelinquet te, & caput suum movebit ad te.

9 Humiliare Deo, & expecta manus ejus.

10 Attende, ne seductus in stultitiam humilieris.

B 11 Noli esse humilis in sapientia tua, ne humiliatus in stultitiam seducaris.

12 Advocatus à potentiore discede: ex hoc enim magis te advocabit.

13 Ne improbus sis, ne impingaris: & ne longè sis ab eo, ne eas in oblivionem.

14 Ne retineas ex aequo loqui cum illo: nec credas multis verbis illius, ex multa enim loquela tentabit te, & subridens interrogabit te de absconditis tuis.

15 Immitis animus illius conservabit verba tua: & non parcat de malitia, & de vinculis.

16 Cave tibi, & attende diligenter auditui tuo: quoniam cum subversione tua ambulas.

17 Audiens verò illa quasi in somnis vide, & vigilabis.

18 Omni vita tua dilige Deum, & invoca illum in salute tua.

C 19 Omne animal diligit simile sibi: sic & omnis homo proximum sibi.

20 Omnis caro ad similem sibi conjungetur: & omnis homo simili sui sociabitur.

21, Si communicabit lupus agno aliquando, sic peccator iusto.

* 2. Cor. 6. 14. 22 * Quæ communicatio sancto homini ad canem? aut quæ pars diviti ad pauperem?

23 Venatio leonis, onager in eremo: sic & pascua divitum sunt pauperes.

24 Et sicut abominatio est superbo humilitas: sic & execratio divitis pauper.

25 Dives commotus confirmatur ab amicis suis: humilis autem cum ceciderit, expelletur & à notis.

26 Diviti decepto multi recuperatores: locutus est superba, & justificaverunt illum.

27 Humilis deceptus est, insuper & arguitur: locutus est sensatè, & non est datus ei locus.

28 Dives locutus est, & omnes tacuerunt, & verbum illius usque ad nubes perducunt.

29 Pauper locutus est, & dicunt: Quis est hic? & si offenderit, subvertent illum.

30 Bona est substantia, cui non est peccatum in conscientia: & nequissima paupertas in ore impii.

31 Cor hominis immutat faciem illius, sive in bona, sive in mala.

32 Vestigium cordis boni, & faciem bonam difficile invenies, & cum labore.

CAPUT XIV.

Beatus qui non est in verbo lapsus: avaro, & livido perniciosæ divitiæ, & de utriusque miseris: de substantia benefaciendum ante mortem, que non tardat: de hominis fragilitate: beatus sapientia, & justitiæ studiosus.

A 1 **B**eatus vir, qui non est lapsus verbo ex ore suo, & non est stimulatus in tristitia delicti.

2 Felix, qui non habuit animi sui tristitiam, & non excidit à spe sua.

3 Viro cupido, & tenaci sine ratione est substantia, & homini livido, ad quid aurum?

4 Qui acervat ex animo suo in justè, aliis congregat, & in bonis illius alius luxuriabitur.

5 Qui sibi nequam est, cui alii bonus erit? & non jucundabitur in bonis suis.

6 Qui sibi invidet, nihil est illo nequius, & hæc redditio est malitiæ illius:

7 Et si benè fecerit, ignoranter, & non volens facit: & in novissimo manifestat malitiam suam.

8 Nequam est oculus lividi: & avertens faciem suam, & despiciens animam suam.

9 Infatiabilis oculus cupidi in parte iniquitatis: non satiabitur, donec consumat arefaciens animam suam.

10 Oculus malus ad mala: & non satiabitur pane, sed indigens, & in tristitia erit super mensam suam.

11 Fili, si habes, benefac tecum, & Deo dignas oblationes offer.

12 Memor esto, quoniam mors non tardat, & testamentum inferorum quia demonstratum est tibi: testamentum enim hujus mundi morte morietur.

13 * Ante mortem benefac amico tuo, & secundum vires tuas exportrigens à pauperi.

14 Non defrauderis à die bono, & particula boni doni non te praterat.

15 Nonne aliis relinques dolores, & labores tuos in divisione sortis?

16 Da, & accipe, & justifica animam tuam.

17 Ante obitum tuum operare justitiam: quoniam non est apud inferos invenire cibum.

18 * Omnis caro sicut fenum veterascet, & sicut folium fructificans in arbore viridi.

D

A
Iustia
19. 16.

B

* Sup.
4. 1.
Teb.
4. 7.
Lucæ
16. 9.
C
Istae
10. 6.
Jacob
1. 10.
1. Pet.
1. 24.

19 Alia generantur, & alia deiciuntur: sic generatio carnis, & sanguinis, alia finitur, & alia nascitur.

20 Omne opus corruptibile in fine deficit: & qui illud operatur, ibit cum illo.

21 Et omne opus electum iustificabitur: & qui operatur illud, honorabitur in illo.

*Psal.
1. 2.

D

22 * Beatus vir, qui in sapientia morabitur, & quæ in iustitia sua meditabitur, & in sensu cogitabit circumspectionem Dei.

23 Qui excogitat vias illius in corde suo, & in absconditis suis intelligens, vadens post illam quasi investigator, & in viis illius consistens:

24 Qui respicit per fenestras illius, & in januis illius audiens:

25 Qui requiescit iuxta domum illius, & in parietibus illius figens palum statuet casulam suam ad manus illius, & requiescent in casula illius bona per ævum:

26 Statuet filios suos sub tegmine illius, & sub ramis ejus morabitur.

27 Protegetur sub tegmine illius a fervore, & in gloria ejus requiescet.

C A P U T X V.

Beatus, qui in timore Dei aptat se ad sapientiam, quam stulti, & mendaces non assequuntur: peccata a Deo non sunt adscribenda, sed homini, qui ab illo conditus est liber arbitrio, propositis præceptis, que servare poterat: Dei oculis omnia nuda sunt.

A

1 **Q**ui timet Deum, faciet bona: & qui continens est iustitia, apprehendet illum.

2 Et obviabit illi quasi mater honorificata, & quasi mulier à virginitate suscipiet illum.

* Jo.
4. 10.

3 Cibabit illum pane vite, & intellectus, & aqua sapientie salutaris potabit illum: & firmabitur in illo, & non flectetur:

4 Et continebit illum, & non confundetur: & exaltabit illum ad proximos suos.

5 Et in medio Ecclesie aperiet os ejus, & adimplebit illum spiritu sapientie, & intellectus, & stola glorie vestiet illum.

6 Jucunditatem, & exultationem thesaurizabit super illum, & nomine æterno hareditabit illum.

B

7 Homines stulti non apprehendent illum, homines sensati obviabunt illi, homines stulti non videbunt eam: longè enim abest à superbia, & dolo.

8 Viri mendaces non erunt illius memores: & viri veraces inveniuntur in illa, & successum habebunt usque ad inspectionem Dei.

9 Non est speciosa laus in ore peccatoris:

10 Quoniam à Deo profecta est sapientia: sapientie enim Dei astabit laus, & in ore fidelis abundabit, & Dominator dabit eam illi.

11 Non dixeris: Per Deum abest: quæ enim odit, ne feceris.

C

12 Non dicas: Ille me implanavit: non enim necessarii sunt ei homines impii.

13 Omne execramentum erroris odit Dominus, & non erit amabile timentibus eum.

14 Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilii sui.

15 Adiecit mandata, & præcepta sua:

* Mat.
19. 17.

16 * Si volueris mandata servare, conservabunt te, & in perpetuum fidem placitam facere.

17 Apposuit tibi aquam, & ignem: ad quod

volueris, porrige manum tuam.

18 * Ante hominem vita & mors, bonum & malum: quod placuerit ei, dabitur illi:

19 Quoniam multa sapientia Dei, & fortis potentia, videns omnes sine intermissione.

20 * Oculi Domini ad timentes eum, & ipse agnoscit omnem operam hominis.

21 Nemini mandavit impiè agere, & nemini dedit spatium peccandi.

22 Non enim concupiscit multitudinem filiorum infidelium, & inutitium.

C A P U T X V I.

Non exultandum in filiis impiis: de ira Dei in malos, & misericordia in bonos: magna sunt operum misericordie merita: Dei cognitioni, ac iudicio nemo se potest subtrahere, cujus opera sunt ab homine inscrutabilia.

1 **N**e jucunderis in filiis impiis, si multiplices tui: nec oblecteris super ipsos, si non est timor Dei in illis.

2 Non credas vitæ illorum, & ne respexeris in labores eorum.

3 Melior est enim unus timens Deum, quam mille filii impij.

4 Et utile est mori sine filiis, quam relinquare filios impios.

5 Ab uno sensato inhabitabitur patria, tribus impiorum deferetur.

6 Multa talia vidit oculus meus, & fortiora horum audivit auris mea.

7 * In synagoga peccantium exardebit ignis, & in gente incredibili exardescet ira.

8 * Non exoraverunt pro peccatis suis antiqui gigantes, qui destructi sunt confidentes suæ virtuti:

9 Et non pepercit peregrinationi Loth, & execratus est eos præ superbia verbi illorum.

10 Non misertus est illis, gentem totam perdens, & extolentem se in peccatis suis.

11 * Et sicut sexcenta millia peditum, qui congregati sunt in duritia cordis sui: & si unus fuisset cervicatus, mirum si fuisset immunis:

12 Misericordia enim, & ira est cum illo. Potens exoratio, & effundens iram:

13 Secundum misericordiam suam, sic correptio illius hominem secundum opera sua judicat.

14 Non effugiet in rapina peccator, & non retardabit sufferentia misericordiam facientis.

15 Omnis misericordia faciet locum: unicuique secundum meritum operum suorum, & secundum intellectum peregrinationis ipsius.

16 Non dicas: A Deo abscondar, & ex summo quis mei memorabitur?

17 In populo magno non agnoscar: quæ est enim anima mea in tam immensa creatura?

18 Ecce cælum, & cæli cælorum, abyssus, & universa terra, & quæ in eis sunt, in conspectu illius commovebuntur,

19 Montes simul, & colles, & fundamenta terræ: cum conspexerit illa Deus, tremore concutientur.

20 Et in omnibus his insensatum est cor: & omne cor intelligitur ab illo:

21 Et vias illius quis intelligit, & procellam, quam nec oculis videbit hominis?

22 Nam plurima illius opera sunt in absconditis: sed opera iustitie ejus quis enuntiabit? aut quis sustinebit? Longè enim est testamentum à quibusdam, & interrogatio

omnium

* Jer.
21. 8.
D

* Psal.
33. 16.
Hebræ.
4. 13.

A

* Infrā
21. 10.
* Gen.
6. 4.

B

* Num.
14. 10.
& 16.
51.

* Rom.
1. 6.

C

omnium in confumatione est.

23 Qui minoratur corde, cogitat inania : & vir imprudens & errans, cogitat stulta.

24 Audi me, fili, & disce disciplinam sensus, & in verbis meis attende in corde tuo.

25 Et dicam in æquitate disciplinam, & scrupulabor enarrare sapientiam : & in verbis meis attende in corde tuo, & dico in æquitate spiritus virtutes, quas posuit Deus in opera sua ab initio, & in veritate enuntio scientia ejus.

26 In judicio Dei opera ejus ab initio, & ab institutione ipsorum distinxit partes illorum, & initia eorum in gentibus suis.

27 Ornavit in æternum opera illorum, nec esurierunt, nec laboraverunt, & non destiterunt ab operibus suis.

28 Unusquisque proximum sibi non angustabit usque in æternum.

29 Non sis incredibilis verbo illius.

30 Post hæc Deus in terram respexit, & implevit illam bonis suis.

31 Anima omnis vitalis denuntiavit ante faciem ipsius, & in ipsa iterum reversio illorum.

CAPUT XVII.

Creatio primorum parentum, donaque ipsis collata, ac præcepta proposita : distinctio generis humani in varias nationes, quibus rectores præposuit, illosque, & ipsorum opera universa perpetuo intuentur : virtus elemosynæ : exhortatur peccatores ad penitentiam, dum sani sunt, proposita Dei misericordia.

1 Deus creavit de terra hominem, & secundum * imaginem suam fecit illum.

2 Et iterum convertit illum in ipsam, & secundum se vestivit illum virtute.

3 Numerum dierum, & tempus dedit illi, & dedit illi potestatem eorum, quæ sunt super terram.

4 Posuit timorem illius super omnem carnem, & dominatus est bestiis, & volatilibus.

5 * Creavit ex ipso adiutorium simile sibi : consilium, & linguam, & oculos, & aures, & cor dedit illis excogitandi : & disciplina intellectus replevit illos.

6 Creavit illis scientiam spiritus, sensu implevit cor illorum : & mala, & bona ostendit illis.

7 Posuit oculum suum super corda illorum, ostendere illis magnalia operum suorum,

8 Ut nomen sanctificationis collaudent : & gloriari in mirabilibus illius, ut magnalia enarrant operum ejus.

9 Addidit illis disciplinam, & legem vite hereditavit illos.

10 Testamentum æternum constituit cum illis, & iustitiam, & judicia sua ostendit illis.

11 Et magnalia honoris ejus vidit oculus illorum, & honoris vocis audierunt aures illorum, & dixit illis : Attendite ab omni iniquo.

12 Et mandavit illis unicuique de proximo suo.

13 Via illorum coram ipso sunt semper, non sunt absconsa ab oculis ipsius.

14 * In unamquamque gentem præposuit rectorem :

15 Et pars Dei, Israel facta est manifesta.

16 Et omnia opera illorum velut sol in conspectu Dei : & oculi ejus sine intermissione insipientes in viis eorum.

17 Non sunt absconsa testamenta per in-

quitatem illorum, & omnes iniquitates eorum in conspectu Dei.

18 * Elemosyna viri quasi signaculum cum ipso, & gratiam hominis quasi pupillam conservabit.

19 * Et postea resurget, & retribuet illis retributionem, unicuique in caput ipsorum, & convertet in interiores partes terra.

20 Penitentibus autem dedit viam iustitiæ, & confirmavit deficientes sustinere, & destinavit illis sortem veritatis.

21 Convertere ad Dominum, & relinque peccata tua.

22 Precare ante faciem Domini, & minue offendicula.

23 Revertere ad Dominum, & avertere ab iniustitia tua, & nimis odito execrationem :

24 Et cognosce iustitias, & judicia Dei, & ista in sorte propositionis, & orationis altissimi Dei.

25 In partes vade sæculi sancti, * cum vivis, & dantibus confessionem Deo.

26 Non demoreris in errore impiorum, ante mortem confitere. A mortuo quasi nihil, perit confessio.

27 Confiteberis vivens, vivus, & sanus confiteberis, & laudabis Deum, & gloriaberis in misericordibus illius.

28 Quam magna misericordia Domini, & propitiatio illius, convertentibus ad se!

29 Nec enim omnia possunt esse in hominibus, quoniam non est immortalis filius hominis, & in vanitate malitiæ placuerunt.

30 Quid lucidius sole ? & hic deficit. Aut quid nequius, quam quod excogitavit caro, & sanguis ? & hoc arguetur :

31 Virtutem altitudinis cæli ipse conspiciat : & omnes homines terra, & cinis.

CAPUT XVIII.

Dei magnalia homini inscrutabilia : hominis miseria, & Dei erga illum misericordia : proximo miserendum : quomodo infirmus se habere debeat : quomodo sit orandum : considerandum Dei iudicium, & a propriis concupiscentiis discedendum.

1 Qui vivit in æternum, creavit omnia simul. Deus solus iustificabitur, & manet invidus rex in æternum.

2 Quis sufficit enarrare opera illius ?

3 Quis enim investigabit magnalia ejus ?

4 Virtutem autem magnitudinis ejus quis enuntiabit ? aut quis adjiciet enarrare misericordiam ejus ?

5 Non est minuere, neque adicere, nec est invenire magnalia Dei.

6 Cum consummaverit homo, tunc incipit : & cum quieverit, aperiabitur.

7 Quid est homo, & quæ est gratia illius ? & quid est bonum, aut quid nequam illius ?

8 * Numerus dierum hominū, ut multū centum anni : quasi gutta aquæ maris deputati sūt : & sicut calculus arene, sic exigui anni in die evi.

9 Propter hoc patiens est Deus in illis, & effundit super eos misericordiam suam.

10 Vidit presumptionem cordis eorum, quoniam mala est : & cognovit subversionem illorum, quoniam nequam est.

11 Ideo adimplevit propitiationem suam in illis, & ostendit eis viam æquitatis.

12 Miseratio hominis circa proximum suum :

D

A
*Gen.
1. 27.
5. 1.

*Gen.
1. 18.

B

*Rom.
12. 1.

C

*Infr.
29. 16

*Mat.
25. 35.

D
*Psal.
5. 6.
138. 1.

A
*Gen.
1. 1.

*Psal.
89. 10.

B

miseriordia autem Dei super omnem carnem.

13 Qui misericordiam habet, docet, & erudit quasi pastor gregem suum.

14 Miseretur excipiens doctrinam miserationis, & qui festinat in iudiciis ejus.

15 Fili, in bonis non des querelam, & in omni dato non destitisti verbi mali.

16 Nonne ardorem refrigerabit ros? sic & verbum melius quam datum.

17 Nonne ecce verbum super datum bonum? sed utraque cum homine justificato.

18 Stultus acriter improperabit: & datus indisciplinatus tabescere facit oculos.

19 Ante iudicium para iustitiam tibi, & antequam loquaris, disce.

20 Antelanguorem adhibe medicinam, & ante iudicium interroga teipsum, & in conspectu Dei invenies propitiationem.

21 Antelanguore humiliare te, & in tempore infirmitatis ostendere conversationem tuam.

22 * Non impediaris orare semper, & ne verearis usque ad mortem justificari: quoniam merces Dei manet in aeternum.

23 Ante orationem prepara animam tuam: & noli esse quasi homo, qui tentat Deum.

24 * Memento irae in die consummationis, & tempus retributionis in conversatione faciei.

25 * Memento paupertatis in tempore abundantiae, & necessitatum paupertatis in die divitiarum.

26 A mane usque ad vespertinam immutabitur tempus, & haec omnia citata in oculis Dei.

27 Homo sapiens in omnibus metuet, & in diebus delictorum attendet ab inertia.

28 Omnis altitudo agnoscit sapientiam, & inventient eam dabit confessionem.

29 Sensati in verbis & ipsi sapienter egerunt: & intellexerunt veritatem, & iustitiam & impleverunt proverbium, & iudicia.

30 * Post concupiscentias tuas non eas, & a voluntate tua avertere.

31 Si praestes animae tuae concupiscentias ejus, faciet te in gaudium inimicis tuis.

32 Non oblecteris in turbis, nec in modicis: assidua enim est commissio illorum.

33 Ne fueris mediocris in contentione ex honore, & est tibi nihil in saeculo: eris enim invidus vitae tuae.

C A P U T XIX.

De vino, luxuria, loquacitate, citò credente, gaudente super iniquitate, odiente correptionem, exultante in malitia, discretionem in verbis servanda, correptione, ficta humilitate, & laude tacentis.

1 O Perarius ebrius non locupletabitur: & qui spernit modica, paulatim decidet.

2 * Vinum & mulieres apostatare faciunt sapientes, & arguent sensatos.

3 Et qui se jungit fornicariis, erit nequam: putredo, & vermes haereditabunt illum, & extolletur in exemplum majus, & tolletur de numero animae ejus.

4 * Qui credit cito, levis corde est, & minorabitur: & qui delinquit in animam suam, insuper habebitur.

5 Qui gaudet iniquitate, denotabitur: & qui odit correptionem, minuetur vita: & qui odit loquacitatem, extinguit malitiam.

6 Qui peccat in animam suam, poenitebit: & qui jucundatur in malitia, denotabitur.

7 Ne iteres verbum nequam, & durum, & non minoraberis.

8 Amico, & inimico noli narrare sensum tuum: & si est tibi delictum, noli denudare.

9 Audiet enim te, & custodiet te, & quasi defendens peccatum odiet te, & sic aderit tibi semper.

10 Audisti verbum adversus proximum tuum? commoriatur in te, fidens, quoniam non te distrumpet.

11 A facie verbi parturit fatuus, tamquam gemitus partus infantis.

12 Sagitta infixata femori carnis, sic verbum in corde stulti.

13 * Corripe amicum, ne forte non intellexerit, & dicat: Non feci: aut si fecerit, ne iterum addat facere.

14 Corripe proximum, ne forte non dixerit: & si dixerit, ne forte iteret.

15 Corripe amicum: saepe enim fit commissio.

16 Et non omni verbo credas: est, qui labitur lingua, sed non ex animo.

17 * Quis est enim, qui non deliquerit in lingua sua? Corripe proximum, antequam commineris.

18 Et da locum timori Altissimi: quia omnis sapientia timor Dei, & in illa timere Deum, & in omni sapientia dispositio legis.

19 Et non est sapientia nequitiae disciplina: & non est cogitatus peccatorum prudentia.

20 Est nequitia, & in ipsa execratio: & est insipiens, qui minuitur sapientia.

21 Melior est homo, qui minuitur sapientia, & deficiens sensu in timore, quam qui abundat sensu, & transgreditur legem Altissimi.

22 Est solertia certa, & ipsa iniqua.

23 Et est, qui emittit verbum certum enarrans veritatem: Est, qui nequiter humiliat se, & interiora ejus plena sunt dolo.

24 Et est, qui se nimium submittit à multa humilitate: & est, qui inclinat faciem suam, & fingit se non videre, quod ignoratum est.

25 Et si ab imbecillitate virum veterum peccare: si invenerit tempus malefaciendi, malefaciet.

26 Ex visu cognoscitur vir, & ab occursum faciei cognoscitur sensatus.

27 Amictus corporis, & rufus dentium, & ingressus hominis enuntiant de illo.

28 Est correptio mendax in ira contumeliosi: & est iudicium, quod non probatur esse bonum: & est rapens, & ipse est prudens.

C A P U T XX.

De correptione, & correpti poenitentia: de tacente, & loquente: de dono sapientis, & fatui: de falsa promissione, & mendacio: de sapiente, qui placet magnatis: de donis non accipiendis, & sapientia abscondita.

1 Quam bonum est arguere, quam irasci, & confitentem in oratione non prohibere!

2 Concupiscentia spadonis devirgine juvenculum.

3 Sic qui facit per vim iudicium iniquum.

4 Quam bonum est, correptum manifestare poenitentiam! sic enim effugies voluntarium peccatum.

5 Est tacens, qui invenitur sapiens: & est

* 1 Cor.
11. 16.

* Luc.
13. 1.
14. 1.
15. 17.

* Sup.
7. 16.
11. 27.

* Rom.
6. 12.
13. 14.

* Gen.
19. 11.
1 Reg.
11. 1.

* Jos.
22. 11.

* Lev.
19. 17.
Matt.
18. 15.
Luc.
17. 3.

* 1 ad
3. 8.

D

A

odibilis, qui procax est ad loquendum.

6 Est tacens non habens sensum loquelæ: & est tacens sciens tempus aptum.

7 Homo sapiens tacebit usque ad tempus: lascivus autem, & imprudens non servabit tempus.

B 8 Qui multis utitur verbis, lædet animam suam: & qui potestatem sibi sumit iniuste, odietur.

9 Est processio in malis viro indisciplinato, & est inventio in detrimentum.

10 Est datum, quod non est utile: & est datum, cuius retributio duplex.

11 Est propter gloriam minoratio: & est, qui ab humilitate levabit caput.

12 Est, qui multa redimat modico pretio, & restituens ea in septulum.

13 Sapiens in verbis seipsum amabilem facit: gratia autem factorum effunditur.

14 Datus insipientis non erit utilis tibi: oculi enim illius septemplexes sunt.

15 Exigua dabit, & multa improperebit: & apertio oris illius inflammatio est.

16 Hodie fenerator quis, & cras expetit: odibilis est homo huiusmodi.

17 Fatuo non erit amicus, & non erit gratia bonis illius:

C 18 Qui enim edunt panem illius, falsæ linguæ sunt. Quoties, & quanti iridebunt eum?

19 Neque enim, quod habendum erat, directo sensu distribuit: similiter & quod non erat habendum.

20 Lapsus falsæ linguæ, quasi qui in pavimento cadens: sic casus malorum festinanter veniet.

21 Homo acharis quasi fabula vana, in ore indisciplinatorum assidue erit.

22 Ex ore fatui reprobandur parabola: non enim dicit illam in tempore suo.

23 Est, qui vetatur peccare præ inopia, & in requie sua stimuletur.

24 Est, qui perdet animam suam præ confusione, & ab imprudenti persona perdet eam: personæ autem acceptione perdet se.

25 Est, qui præ confusione promittit amico, & lucratus est eum inimicum gratis.

26 Opprobrium nequam in homine mendacium, & in ore indisciplinatorum assidue erit.

D 27 Potior fur quam assiduitas viri mendacis, perditionem autem ambo hereditabunt.

28 Mores hominum mendacium sine honore, & confusio illorum cum ipsis sine intermissione.

29 Sapiens in verbis producet seipsum, & homo prudens placebit magnatis.

30 Qui operatur terram suam, inaltabit acervum frugum: & qui operatur iustitiam, ipse exaltabitur: qui vero placet magnatis, effugiet iniquitatem.

31 * Xenia, & dona excecant oculos iudicium, & quasi mutus in ore avertit correptiones eorum.

32 * Sapientia absconsa, & thesaurus invisus: quæ utilitas in utrisque?

33 Melior est, qui celat insipientiam suam, quam homo, qui abscondit sapientiam suam.

C A P U T XXI.

Docet fugiendum peccatum: primum in genere, deinde in specie productis variis peccatis.

A 1 Fili peccati non ad iudicium iterum: sed & de pristinis deprecare, ut tibi dimittantur.

2 Quasi a facie colubri luce peccata: & si accesseris ad illa, succipient te.

3 Dentes leonis, dentes ejus, interficient animas hominum.

4 Quasi rhompha bis acuta omnis iniquitas, plagæ illius non est sanitas.

5 Objurgatio, & injuriæ annullabunt substantiam: & domus, quæ nimis locuples est, annullabitur superbia: sic substantia superbi eradicabitur.

6 Deprecatio pauperis ex ore usque ad aures ejus pervenit, & iudicium festinat advenire illi.

7 Qui odit correptionem, vestigiū est peccatoris: & qui timet Deum, convertetur ad cor suum.

8 Notus à longè potens lingua audaci: & sensatus scit labi se ab ipso.

9 Qui ædificat domum suam impendiis alienis, quasi qui colligit lapides suos in hyeme.

10 * Stuppa collecta synagoga peccantium, & consummatio illorum flamma ignis.

11 Via peccantium complanata lapidibus, & in fine illorum inferi, & tenebræ, & pœna.

12 Qui custodit iustitiā, continebit sensum ejus.

13 Consummatio timoris Dei, sapientia, & sensus.

14 Non eruditur, qui non est sapiens in bono.

15 Est autem sapientia, quæ abundat in malo: & non est sensus, ubi est amaritudo.

16 Scientia sapientis tamquam inundatio abundabit, & consilium illius, sicut fons vite permanet.

17 Cor fatui quasi vas confractum, & omnem sapientiam non tenebit.

18 Verbum sapiens quodcumque audierit sciens laudabit, & ad se adjiciet: audivit luxuriosus, & displicebit illi, & projiciet illud post dorsum suum.

19 Narratio fatui quasi sarcina in via: nam in labiis sensati invenietur gratia.

20 Os prudentis quaritur in ecclesia, & verba illius cogitantur in cordibus suis.

21 Tamquam domus exterminata, sic fatuo sapientia: & scientia insensati inenarrabilia verba.

22 Compedes in pedibus, stulto doctrina, & quasi vincula manuum super manum dextræ.

23 Fatuus in risu exaltat vocem suam: vir autem sapiens vix tacite ridebit.

24 Ornamentum aureum prudenti doctrina, & quasi brachiale in brachio dextro.

25 Pes fatui facilis in domum proximis: & homo peritus confundetur a persona potentis.

26 Stultus à fenestra respiciet in domum: vir autem eruditus foris stabit.

27 Stultitia hominis auscultare per ostium: & prudens gravabitur contumelia.

28 Labia imprudentium stulta narrabunt: verba autem prudentium, statim ponderabuntur.

29 In ore factorum cor illorum: & in corde sapientium os illorum.

30 Dum maledicit impius diabolum, maledicit ipse animam suam.

31 Susurro coinquabit animam suam, & in omnibus odietur: & qui cum eo manserit, odiosus erit: tacitus, & sensatus honorabitur.

C A P U T XXII.

De lapidatione pigri: filio indisciplinato, filiaque fatua, musica in luctu, docente fatuum, mortuo plorando: cum stulto non loquendum: de corde stulti, ac timidi: de servanda fide cum amico, & oris custodia.

1 In lapide luteo lapidatus est piger, & omnes loquentur super aspernationem illius.

2 De stercore bouum lapidatus est piger: & omnis, qui tetigerit eum, excutiet manus.

*Exo.
17. 8.
Deut.
16. 19.
*Infr.
41. 17.

*Sup.
16. 7.

3 Confusio patris est de filio indisciplinata: filia autem in deminoratione fiet.
4 Filia prudens hereditas viro suorum quae confundit, in conumeliā sit genitoris.

5 Patrem, & virum confundit audax, & ab impiis non minorabitur: ab utroque autem inhonorabitur.

6 Musica in luctu importuna narratio: flagella, & doctrina in omni tempore sapientia.
7 Qui docet fatuum, quasi qui conglutinat testam.

8 Qui narrat verbum non audienti, quasi qui excitat dormientem de gravi somno.

9 Cum dormiente loquitur, qui enarrat stulto sapientiam: & in fine narrationis dicit: Quis est hic?

*Infr.
18. 16.

10 * Supra mortuum plora, defecit enim lux ejus: & supra fatui plora, defecit enim sensus.

11 Modicum plora supra mortuum, quoniam requievit.

B

12 Nequissimi enim nequissima vita super mortem fatui.

*Gen.
50. 10.

13 * Luctus mortui septem dies: fatui autem & impij, omnes dies vitae illorum.

14 Cum stulto non multum loquaris, & cum infensato ne abieris.

15 Servate ab illo, ut non molestiam habeas, & non conquinaberis peccato illius.

16 Defecte ab illo, & inveniet requiem, & non accideris in stultitia illius.

17 Super plumbum quid gravabitur? & quod illi aliud nomen quam fatuus?

*Prov.
17. 3.

18 * Arenam, & salem, & massam ferri facilius est ferre, quam hominem imprudentem, & fatuum, & impium.

19 Loramentum ligneum colligatum in fundamento aedificij non dissolvitur: sic & cor confirmatum in cogitatione consilij.

20 Cogitatus sensati in omni tempore, metu non deravabitur.

C

21 Sicut pali in excelsis, & camenta sine impensa posita contra faciem venti non permanent:

22 Sic & cor timidum in cogitatione stulti contra impetum timoris non resistit.

23 Sicut cor trepidum in cogitatione fatui, omni tempore non metuet, sic & qui in praeceptis Dei permanet semper.

24 Pungens oculum deducit lacrymas: & qui pungit cor, profert sensum.

25 Mittens lapide in volatilia, dejiciet illa: sic & qui cōvitiatur amico, dissolvit amicitia.

26 Ad amicum etsi produxeris gladium, non desperes: est enim regressus. Ad amicum

27 Si aperueris os triste, non timeas: est enim concordatio: excepto convitio, & improprio, & superbia, & mysterij revelatione, & plaga dolosa: in his omnibus effugiet amicus.

D

28 Fidem posside cum amico in paupertate illius, ut & in bonis illius lateris.

29 In tempore tribulationis illius permanet illi fidelis, ut & in hereditate illius coheres sis.

30 Ante ignem camini vapor, & fumus ignis inalatur: sic & ante sanguinem maledicta, & contumelia, & mina.

31 Amicum salutare non confundat, à facie illius non me abscondam: & si mala mihi evenierint per illum, sustinebo.

32 Omnis, qui audit, cavebit se ab eo.

33 * Quis dabit ori meo custodiam, & super labia mea signaculum certum, ut non cadam ab ipsis, & lingua mea perdat me?

C A P U T XXIII.

Oratio adversus / perbiam, gulam, & luxuriam: consuetudo jurandi vitanda, & indisciplinatus sermo offerens improperium: duo genera in peccato abundantiae, & tertium adducens iram: consuetudo hominis ad peccandum se hortantis: de peccatis in adulterio concurrentibus. & laude timoris Domini.

1 Domine pater, & dominator vitae meae, ne derelinquas me in consilio eorum: ne finas me cadere in illis.

A

2 Quis superponet in cogitatu meo flagella, & in corde meo doctrinam sapientiae, ut ignorantibus eorum non parcant mihi, & non appareant delicta eorum,

3 Et ne adincrescant ignorantiae meae, & multiplicentur delicta mea, & peccata mea abundant, & incidam in conspectu adversariorum meorum, & gaudeat super me inimicus meus?

4 Domine pater, & Deus vitae meae, ne derelinquas me in cogitatu illorum.

5 Extollen- iam oculorum meorum ne derideris mihi, & omne desiderium averte à me.

6 Averte à me ventris concupiscentias, & concubitus concupiscentiae ne apprehendant me, & anima irreverenter, & infrunte ne tradas me.

7 Doctrinam oris audite, filij: & qui custodierit illam, non periet labijs, nec scandalizabitur in operibus nequissimis.

8 In vanitate sua apprehenditur peccator, & superbus, & maledictus scandalizabitur in illis.

9 * Jurationi non assuecat os tuum, multi enim casus in illa.

B
*Exo.
10. 7.
Matt.
5. 33.

10 Nominatio verò Dei nō sit assidua in ore tuo, & nominibus Sanctorum non admiscearis: quoniam non eris immunis ab eis.

11 Sicut enim servus interrogatus assidue, à livore non minuitur: sic omnis jurans, & nominans, in toto à peccato non purgabitur.

12 Vir multum jurans implebitur iniquitate, & non discedet à domo illius plaga.

13 Et si frustraverit, delictum illius super ipsum erit: & si dissimulaverit, delinquit dupliciter.

14 Et si in vacuum juraverit, non justificabitur: replebitur enim retributione domus illius.

15 Est & alia loquela contraria morti, non inveniatur in hereditate Jacob.

16 Etenim à misericordibus omnia haec auferentur, & in delictis non volutabuntur.

17 Indisciplinatae locuetae non assuecat os tuum: est enim in illa verbum peccati.

18 Memento patris, & matris tuae, in medio enim magnarum consistis:

19 Ne forte obliviscatur te Deus in conspectu illorum, & assidue te tua infatuas, improprium patiaris, & malisses non nasci, & diem nativitatis tuae maledicas.

20 * Homo assuetus in verbis improprij, in omnibus diebus suis non erudietur.

* 2.
Reg.
16. 7.

21 Duo genera abundant in peccatis, & tertium adducit iram, & perditionem:

22 Anima calida quasi ignis ardens, non extinguetur, donec aliquid glutiat:

23 Et homo nequam in ore carnis suae non desinet, donec incendat ignem.

C

* Isa.
29. 15.

24 Homini fornicario omnis panis dulcis, non fatigabitur transgrediens usque ad finem.

25 * Omnis homo, qui transgreditur lectum suum, contemnens in animam suam, & dicens: Quis me videt?

26 Tenebrę circūdant me, & parietes cooperiunt me; & nemo circūspicit me: quę vereor? delictorū meorū nō memorabitur Altissimus.

27 Et non intelligit, quoniam omnia videt oculus illius, quoniam expellit à se timorem Dei huiusmodi hominis timor, & oculi hominum timebunt illum.

28 Et non cognovit, quoniam oculi Domini multo plus lucidiores sunt super solem, circumspicientes omnes vias hominum, & profundum abyssi, & hominum corda intuentes in absconditis partibus.

D 29 Domino enim Deo, antequam crearentur, omnia sunt agnita: sic & post perfectum respicit omnia.

30 Hic in plateis civitatis vindicabitur, & quasi pullus equinus fugabitur: & ubi non speravit, apprehendetur.

31 Et erit dedecus omnibus, eò quòd non intellexerit timorem Domini.

* Lev.
26. 10.
Deut.
32. 12.

32 * Sic & mulier omnis relinquit virū suū, & statuens hereditatē ex alieno matrimonio.

33 Primò enim in lege Altissimi incredibilis fuit: secundo in virum suum deliquit: tertio in adulterio fornicata est, & ex alio viro filios statuit sibi.

34 Hęc in ecclesiis adducetur, & in filiis ejus respicietur.

35 Non tradent filii ejus radices, & rami ejus non dabunt fructum.

36 Derelinquet in maledictum memoriam ejus, & dedecus illius non delebitur.

37 Et agnoscent, qui derelicti sunt, quoniam nihil melius est, quàm timor Dei: & nihil dulcius, quàm respicere in mandatis Domini.

38 Gloria magna est sequi Dominum, longitudo enim dierum assumetur ab eo.

C A P U T XXIV.

Sapientia multiplices suas laudes, & originem describit, & mirè ad sui amplectum invitat, omnia sue doctrinę splendore illustrans.

A 1 Sapientia laudabit animam suam, & in Deo honorabitur, & in medio populi sui gloriabitur.

2 Et in ecclesiis Altissimi aperiet os suum, & in conspectu virtutis illius gloriabitur:

3 Et in medio populi sui exaltabitur, & in plenitudine sancta admirabitur.

4 Et in multitudine electorum habebit laudem, & inter benedictos benedicetur, dicens:

5 Ego ex ore Altissimi prodivi, primogenita ante omnem creaturam.

6 Ego feci in cœlis, ut oriretur lumen indeficiens, & sicut nebula texit omnem terram:

7 Ego in altissimis habitavi, & thronus meus in columna nubis.

8 Gyrum cœli circūivi sola, & profundum abyssi penetraui, in fluctibus maris ambulavi;

9 Et in omni terra steti: & in omni populo,

10 Et in omni gente primatum habui.

11 Et omnium excellentiū, & humilium coram virtute calcavi: & in his omnibus requiem quæsi, & in hereditate Domini morabor.

12 Tunc præcepit, & dixit mihi Creator

omnium: & qui creavit me, requievit in tabernaculo meo,

13 Et dixit mihi: in Jacob inhabita, & in Israel hereditare, & in electis meis mitte radices.

14 * Ab initio, & ante sæcula creata sum, & usque ad futurum sæculum non definam, & in habitatione sancta coram ipso ministravi.

15 Et sic in Sion firmata sum, & in civitate sanctificata similiter requievi, & in Jerusalem potestas mea.

16 Et radicavi in populo honorificato, & in parte Dei mei hereditas illius, & in plenitudine Sanctorum detentio mea.

17 Quasi cedrus exaltata sum in Libano, & quasi cypressus in monte Sion:

18 Quasi palma exaltata sum in Cades, & quasi plantatio rosę in Jericho:

19 Quasi oliva speciosa in campis, & quasi platanus exaltata sum juxta aquam in plateis.

20 Sicut cinnamomum, & balsamum aromatizans odorem dedi: quasi myrrha electa dedi suavitatem odoris.

21 Et quasi storax, & galbanus, & ungula, & gutta, & quasi Libanus non incisus vaporavi habitationem meam, & quasi balsamum non mistum odor meus.

22 Ego quasi terebinthus extendi ramos meos, & rami mei honoris, & gratię.

23 Ego quasi vitis fructificavi suavitatē odoris, & flores mei fructus honoris, & honestatis.

24 Ego mater pulchrę dilectionis, & timoris, & agnitionis, & sanctę spei.

25 In me gratia omnis vię, & veritatis: in me omnis spes vitę, & virtutis.

26 Transite ad me omnes, qui concupiscitis me, & à generationibus meis implemini:

27 Spiritus enim meus super mel dulcis, & hereditas mea super mel, & favum:

28 Memoria mea in generationes sæculorū.

29 Qui edunt me, adhuc esurient: & qui bibunt me, adhuc sitient.

30 Qui audite me, non confundetur: & qui operantur in me, non peccabunt.

31 Qui eludant me, vitā aeternā habebunt.

32 Hęc omnia liber vitę, & testamentum Altissimi, & agnitio veritatis.

33 Legem mandavit Moyses in præceptis justiciarum, & hereditatem domui Jacob, & Israel promissiones.

34 Posuit David puero suo excitare regem ex ipso fortissimum, & in throno honoris sedentem in sempiternum.

35 * Qui implet quasi Phison sapientiam, & sicut Tigris in diebus novorum.

36 Qui adimplet quasi Euphrates sensū: * qui multiplicat quasi Jordanis in tempore messis.

37 Qui mittit disciplinam sicut lucem, & assistens quasi Gehon in die vindemię.

38 Qui perficit primus scire ipsam, & infirmior non investigabit eam.

39 A mari enim abundavit cogitatio ejus, & consilium illius ab abyssu magna.

40 Ego sapientia effudi flumina.

41 Ego quasi trames aquę immensę de fluvio, ego quasi fluvius Dioryx, & sicut aqueductus exivi de paradiso.

42 Dixi: Rigabo hortum meum plantationum, & inebriabo prati mei fructum.

43 Et ecce factus est mihi trames abundans, & fluvius meus appropinquavit ad mare,

* Prov.
8. 12.

B

C

* Gen.
2. 11.

* Jos.
3. 15.

D

44 Quoniam doctrinam quasi antelucanum illumino omnibus, & enarrabo illam usque ad longinquum.

45 Penetrabo omnes inferiores partes terræ, & inspiciam omnes dormientes, & illuminabo omnes sperantes in Domino.

46 Adhuc doctrina quasi prophetia effusa, & relinqua illa quærentibus sapientia, & non delinqua in progenies illorum usque in ævum sanctum.

47 * Videte, quoniam non soli mihi laboravi, sed omnibus exquirentibus veritatem.

C A P U T XXV.

Tria, quæ Domino placent, & tria, quæ odit: novem insuspicabilia: laus timoris Dei: mulieris nequam mira detestatio: à muliere initium peccati, & mortis: mulieris dominium non ferendum.

IN tribus placitum est spiritui meo, quæ sunt probata coram Deo, & hominibus:

1 Concordia fratrum, & amor proximorum, & vir & mulier bene sibi consentientes.

2 Tres species odit anima mea, & aggravor valde animæ illorum:

3 Pauperem superbum: divitem mendacem: senem fatuum, & insensatum.

4 Quæ in juventute tua non congregasti, quomodo in senectute tua invenies?

5 Quam speciosum canitie iudicium, & presbyteris cognoscere consilium!

6 Quam speciosa veteranis sapientia, & gloriosis intellectus, & consilium!

7 Corona senum multa peritia, & gloria illorum timor Dei.

8 Novem insuspicabilia cordis magnificavi, & decimum dicam in lingua hominibus:

9 Homo, qui jucundatur in filiis, vivens, & videns subversionem inimicorum suorum,

10 * Beatus, qui habitat cum muliere sensata, & qui lingua sua non est lapsus, & qui non servivit indignis se.

11 Beatus, qui invenit amicum verum, & qui enarrat iustitiam auri audienti.

12 Quam magnus, qui invenit sapientiam, & scientiam! sed non est super timentem Dñm.

13 Timor Dei super omnia se superposuit.

14 Beatus homo, cui donatum est habere timorē Dei: qui tenet illum, cui assimilabitur.

15 Timor Dei initium dilectionis ejus: si deus autem initium agglutinandum est ei.

16 Omnis plaga tristitia cordis est: & omnis malitia, nequitia mulieris.

17 Et omnem plagam, & non plagam videbit cordis:

18 Et omnem nequitiam, & non nequitiam mulieris:

19 Et omnem obductum, & non obductum odientium:

20 Et omnem vindictam, & non vindictam inimicorum.

21 Non est caput nequius super caput colubri:

22 Et non est ira super iram mulieris.

* Commorari leoni, & draconi placebit, quam habitare cum muliere nequam.

23 Nequitia mulieris immutat faciem ejus: & obsecrat vultum suum tamquam ursus: & quasi lacum ostendit. In medio proximorum ejus.

24 Ingemit vir ejus, & audiens suspiravit modicum.

25 Brevis omnis malitia super malitia mulieris, fors peccatorum cadat super illam.

26 Sicut ascensus arenosus in pedibus veterani, sic mulier linguata homini quieto.

27 * Ne respicias in mulieris speciem, & non concupiscas mulierem in specie.

28 Mulieris ira, & irreverentia, & confusio magna.

29 Mulier si primatum habeat, contraria est viro suo.

30 Cor humile, & facies tristis, & plaga cordis, mulier nequam.

31 Manus debiles, & genua dissoluta, mulier, quæ non beatificat virum suum.

32 * A muliere initium factum est peccati, & per illam omnes moriuntur.

33 Non des aquæ tuæ exitum, nec modicum: nec mulieri nequam veniam prodeundi.

34 Si non ambulaverit ad manum tuam, confundet te in conspectu inimicorum.

35 A carnibus tuis absconde illam, ne semper te abutatur.

C A P U T XXVI.

Proponit vicissim laudes bonæ mulieris, & vituperia male, ac zelotypæ: filia custodienda: tria timenda: duo contraria.

Mulieris bonæ beatus vir: numerus enim annorum illius duplex.

2 Mulier fortis oblectat virum suum, & annos vitæ illius in pace implebit.

3 Pars bona, mulier bona, in parte timentium Deum dabitur viro pro factis bonis.

4 Divitis autem, & pauperis cor bonum, in omni tempore vultus illorum hilaris.

5 A tribus timuit cor meum, & in quarto facies mea metuit:

6 Delatūrā civitatis, & collectionem populi.

7 Calumniam mendacem, super mortem omnia gravia.

8 Dolor cordis, & luctus, mulier zelotypa.

9 In muliere zelotypa flagellum linguæ omnibus communicans.

10 Sicut boum jugum, quod movetur, ita, & mulier nequam: qui tenet illam, quasi qui apprehendit scorpionem.

11 Mulier ebriosa, ira magna: & contumelia, & turpitudine illius non tegetur.

12 Fornicatio mulieris in extolgentia oculorum, & in palpebris illius agnoscitur.

13 * In filia non avertente se, firma custodiam: ne inventa occasione utatur se.

14 Ab omni reverentia oculorum ejus cave, & ne mireris, si te neglexerit.

15 Sicut viator sitiens, ad fontem os aperiet, & ab omni aqua proxima bibet, & contra omnem palum sedebit, & contra omnem sagittam aperiet pharetram, donec deficiat.

16 Gratia mulieris sedulæ delebabit virum suum, & ossa illius impinguabit.

17 Disciplina illius, datum Dei est.

18 Mulier sensata, & tacita, non est immutatio eruditæ animæ.

19 Gratia super gratiam, mulier sancta, & pudorata.

20 Omnis autem ponderatio non est digna continentis animæ.

21 Sicut sol oriens mundo in altissimis Dei, sic mulieris bonæ species in ornamentum domus ejus.

D
1. 6.
42. 6.

* Gen.
3. 6.

A

B

* Infr.
42. 1.

C

* Infr.
33. 15.

A

B

* Infr.
26. 1.
* Sup.
14. 1.
19. 16.
J. c.
3. 2.

C

* Prov.
31. 19.

22 Lucerna splendens super candelabrum sanctum, & species faciei super aetatem stabilem.

23 Columna aurea super bases argenteas, & pedes firmi super plantas stabiles mulieris.

24 Fundamenta eterna super petram solidam, & mandata Dei in corde mulieris sanctae.

25 In quibus contritum est cor meum; & in tertio iracundia mihi advenit.

26 Vir bellator deficiens per inopiam, & vir, sensatus contemptus.

27 Et qui transgreditur a iustitia ad peccatum, Deus paravit eum ad rhomphaeam.

28 Duae septies difficiles, & periculosa mihi apparuerunt, difficile exiit negotians a negligentia; & non iudicabitur caupo a peccatis laborum.

CAPUT XXVII.

Ob inopiam, & amorem divitiarum multi delinquant: timor Domini constanter servandus: tentatio probat eum, qui tentatur: sequenda iustitia: inconstantia sulti, & modestia in verbis servanda: secreta amici non revelanda: de an-nuente oculo, & insidioso.

A **P**ropter inopiam multi deliquerunt, & qui querit locupletari, averit oculum suum.

2 Sicut in medio compaginis lapidum palus figitur, sic & inter medium venditionis, & emptionis angustia bitur peccatum.

3 Conteretur cum delinquent & delictum.

4 Si non in timore Domini tenueris te instanter, cito subvertetur domus tua.

5 Sicut in percussura cribri remanebit pulvis, sic aporia hominis in cogitatu illius.

6 Vasa figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis.

7 Sicut rusticatio de ligno ostendit fructum illius, sic verbum ex cogitatu cordis hominis.

8 Ante sermonem non laudes virum: haec enim tentatio hominum.

9 Si sequare iustitiam, apprehendes illam: & indues quasi poderem honoris, & inhabitabis cum ea, & proteget te in sempiternum, & in die agnitionis invenies firmamentum.

B 10 Volatilia ad sibi similia conveniunt: & veritas ad eos, qui operantur illam, revertetur.

11 Leo venationi insidiatur semper: sic peccata operantibus iniquitates.

12 Homo sanctus in sapientia manet sicut sol: nam solus sicut luna mutatur.

13 In medio insensatorum, serva verbum tuum: in medio autem cogitantium assiduus esto.

14 Narratio peccantium odiosa, & risus illorum in deliciis peccati.

15 Loquela multum jurans, horripilationem capiti statuet: & irreverentia ipsius obturatio aurium.

16 Effusio sanguinis in rixa superborum, & maledictio illorum auditus gravis.

17 Qui denudat arcana amici, fidem perdit, & non inveniet amicum ad animum suum.

C 18 Dilige proximum, & conjungere fide cum illo.

19 Quod si denudaveris absconsa illius, non persequeris post eum.

20 Sicut enim homo, qui perdit amicum suum, sic & qui perdit amicitiam proximi sui.

21 Et sicut, qui dimittit avem de manu sua, sic dereliquisti proximum tuum, & non eum capies.

22 Non illum sequare, quoniam longe abest: effugit enim quasi caprea de laqueo: quoniam vulnerata est anima ejus.

23 Ultra eum non poteris colligare. Et maledictus est concordatio.

24 Denudare autem amici mysteria, desperatio est animae infelicitis.

25 Annuens oculo fabricat iniqua, & nemo eum abjiciet.

26 In conspectu oculorum tuorum concubitos suum, & super sermones tuos admirabitur: novissime autem pervertet os suum, & in verbis tuis dabit scandalum.

27 Multa odivi, & non coequavi ei, & Dominus odiet illum.

28 Qui in altum mittit lapidem, super caput ejus cadet: & plaga dolosa, dolosi dividet vulnera.

29 Et qui foveam fodit, incidet in eam: & qui statuit lapidem proximo, offendit in eo: & qui laqueum alii ponit, peribit in illo.

30 Facienti nequissimum consilium, super ipsum devolvitur, & non agnosceret, unde adveniat illi.

31 Illusio, & improprium superborum, & vindicta sicut leo insidiabitur illi.

32 Laqueo peribunt, qui oblectantur casu iustorum: dolor autem consumet illos, antequam moriantur.

33 Ira, & furor; utraque execrabilia sunt, & vir peccator continens erit illorum.

CAPUT XXVIII.

Non appetenda vindicta, sed offensa remittenda: ab ira, ac lite cessandum: mala lingua, & pericula ipsius, & de tercia lingua: aures sapienda adversus linguam nequam; origue frenum imponendum.

Qui vindicari vult, & peccata illius servans servabit.

2 Relinque proximo tuo nocenti te: & tunc deprecanti tibi peccata solvantur.

3 Homo homini reservat iram, & a Deo querit medelam.

4 In hominem similem sibi non habet misericordiam, & de peccatis suis deprecatur.

5 Ipse cum caro sit, reservat iram, & propitiationem petit a Deo: quis exorabit pro delictis illius?

6 Memento novissimorum, & desine inimicari.

7 Tabitudo enim, & mors imminet in mandatis ejus.

8 Memorare timorem Dei, & non irascaris proximo.

9 Memorare testamentum Altissimi, & despicere ighorantiam proximi.

10 Abstine te a lite, & minues peccata.

11 Homo enim iracundus incendit litem, & vir peccator turbabit amicos, & in medio pacem habentium immettet inimicitiam.

12 Secundum enim ligna silvae sic ignis exardescit: & secundum virtutem hominis, sic iracundia illius erit, & secundum substantiam suam exaltabit iram suam.

13 Certamen festinatum incendit ignem: & lis festinans effundit sanguinem: & lingua testificans adducit mortem.

14 Si sufflaveris in scintillam, quasi ignis exardebit: & si expueris super illam, extinguetur: utraque ex ore proficiuntur.

- 15 Sufurro, & bilinguis maledictus: multos enim turbabit pacem habentes.
- 16 Lingua tertia multos commovet, & disperdit illos de gente in gentem.
- 17 Civitates muratas divitum destruxit, & domos magnatorum effodit.
- 18 Virtutes populorum concidit, & gentes fortes dissolvit.
- 19 Lingua tertia mulieres viratas ejecit, & privavit illas laboribus suis.
- 20 Qui respicit illam, non habebit requiem: nec habebit amicum, in quo requiescat.
- 21 Flagelli plaga livorem facit: plaga autem lingue comminuet ossa.
- 22 Multi ceciderunt in ore gladii, sed non sic, quasi qui interierunt per linguam suam.
- 23 Beatus, qui tectus est a lingua nequam, qui in iracundiam illius non transivit, & qui non attraxit iugum illius, & in vinculis ejus non est ligatus.
- 24 Iugum enim illius, iugum ferreum est: & vinculum illius, vinculum æreum est.
- 25 Mors illius, mors nequissima: & utilis potius infernus, quam illa.
- 26 Perseverantia illius non permanebit, sed obtinebit vias iniustorum: & in flamma sua non comburet iustos.
- 27 Qui relinquunt Deum, incident in illam, & exardebit in illis, & non extinguetur, & immittetur in illos quasi leo, & quasi pardus lædet illos.
- 28 Sepi aures tuas spinis, linguam nequam noli audire, & ori tuo facito ostia, & seras.
- 29 Aurum tuum, & argentum tuum confusa: & verbis tuis facito stateram, & fratres ori tuo rectos.
- 30 Et attēde, ne forte labaris in lingua, & cadas in conspectu inimicorum infidantium tibi, & sit casus tuus insanabilis in mortem.

C A P U T XXIX.

Per mutuum subveniendum proximo, fidesque mutuanti servanda: & quamquam multi fidem fallant, non tamen ob id cessandum ab elemosyna, cujus laudes describit: fideiussori gratia habenda est, fidesque servanda: in quibus consistat initium vite hominis disserit, & de vasis, & ingratis hospitibus.

- A 1 **Q**ui facit misericordiam, fœneratur proximo suo: & qui pravelet manu, mandata servat.
- 2 Fœnerare proximo tuo in tempore necessitatis illius, & iterum redde proximo in tempore suo.
- 3 Confirma verbum, & fideliter age cum illo: & in omni tempore invenies, quod tibi necessarium est.
- 4 Multi quasi inventionem estimaverūt sēnus, & præsiterunt molestia his, qui se adjuverūt.
- 5 Donec accipiant, osculatur manus dantis, & in promissionibus humiliant vocem suam.
- 6 Et in tempore redditionis postulat tempus, & loquetur verba rediū, & murmurationum, & tempus cansabitur.
- 7 Si autem potuerit reddere, adversabitur, solidi vix reddet dimidium, & computabit illud quasi inventionem.
- 8 Sin autem, fraudabit illum pecunia sua, & possidebit illum inimicum gratis.
- B 9 Et convicia, & maledicta reddet illi, & pro

- honore, & beneficio reddet illi cōtumeliam.
- 10 Multi non causa nequitiae non fœnerati sunt, sed fraudari gratis timerunt.
- 11 Verumtamen super humilem animo fortior esto, & pro elemosyna non trahas illum.
- 12 Propter mandatum assume pauperem: & propter inopiam ejus ne dimitras eum vacuū.
- 13 Perde pecuniam propter fratrem, & amicum tuum: & non abscondas illam sub lapide in perditionem.
- 14 *Pone thesaurum tuum in præceptis Altissimi, & proderit tibi magis quam aurum.
- 15 * Conclude elemosynam in corde pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo.
- 16 Super scutum potentis, & super lanceam, 17 Adversus inimicum tuum pugnabit.
- 18 Vir bonus fidem facit pro proximo suo: & qui perdidit confusioem, derelinquet sibi.
- 19 Gratiam fideiussoris ne obliviscaris: dedit enim pro te animam suam.
- 20 Repromissore fugit peccator, & immūds.
- 21 Bona repromissoris sibi ascribit peccator: 22 Et ingratus sēsu derelinquet liberantē se.
- 23 Vir repromittit de proximo suo: & cum perdidit reverentiam, derelinquet ab eo.
- 24 Repromissio nequissima multos perdidit dirigētes, & cōmovit illos quasi fluctus maris.
- 25 Viros potentes gyrans migrare fecit, & vagati sunt in gentibus alienis.
- 26 Peccator transgrediens mādātum Domini, incidit in promissionem nequam: & qui conatur multa agere, incidit in iudicium.
- 27 Recupera proximum secundum virtutem tuam: & attende tibi, ne incidas.
- 28 * Initium vite hominis, aqua, & panis, & vestimentum, & domus protegensturpitudinem.
- 29 Melior est victus pauperis sub tegmine asserum, quam epulæ splendide in peregrinē fine domicilio.
- 30 Minimum pro magno placeat tibi, & improprium peregrinationis non audies.
- 31 Vita nequam hospitandi de domo in domum: & ubi hospitabitur, non fiducialiteraget, nec aperiet os.
- 32 Hospitabitur, & pascet, & potabit ingratos, & ad hæc amara audiet.
- 33 Transi hospes, & orna mensam: & quæ in manu habes, ciba ceteros.
- 34 Exi a facie honoris amicorum meorum: necessitudine domus meæ hospitio mihi factus est frater.
- 35 Gravia hæc homini habenti sensum: Corruptio domus, & improprium fœneratoris.

C A P U T XXX.

- Filiis in disciplina educandi: & quam sit perniciosum illis indulgere: corporis sanitas præstat divitiis: & quam sit noxia, & fugienda homini tristitia, cordis verò iocunditas quam sit utilis.*
- 1 **Q**ui diligit filium suum, affiduat illi flagella, ut lætetur in novissimo suo, & non palpet proximorum ossa.
- 2 Quid docet filium suum, laudabitur in illo, & in medio dome sticorū in illo gloriabitur.
- 3 * Qui docet filium suum, in zelum mittit inimicum, & in medio amicorum gloriabitur in illo.
- 4 Mortuus est pater ejus, & quasi non est mortuus: similem enim sibi reliquit post se.
- 5 In vita sua vidit, & latatus est in illo: in

*Tob.
4. 1.
*Sup.
17. 18.

C

D
*Infr.
19. 3.

A
Prov.
13. 24.
& 23.
13.

*Deu.
6. 7.

obitu suo non est contristatus, nec confusus est coram inimicis.

6 Reliquit enim defensores domus contra inimicos, & amicos reddentem gratiam.

B 7 Pro animabus filiorum colligabit vulnera sua, & super omnem vocem turbabunt viscera ejus.

8 Equus indomitus evadit durus, & filius remissus evadit praeceps.

9 Lacta filium, & paventem te faciet: lude cum eo, & contristabit te.

10 Non contideas illi, ne doleas, & in novissimo obstupescant dentes tui.

11 Non des illi potestatem in juventute, & ne despicias cogitatus illius.

*Sup. 9. 25. 12 Curva cervicem ejus in juventute, & tunde latera ejus, dum infans est, ne forte induret, & non credat tibi: & erit tibi dolor animae.

13 Doce filium tuum, & operare in illo, ne in turpitudinem illius offendas.

14 Melior est pauper sanus, & fortis viribus, quam dives imbecillis, & flagellatus malitia.

C 15 Salus animae in sanctitate justitiae, melior est omni auro, & argento: & corpus validum, quam census immensus.

16 Non est census super censum salutis corporis: & non est oblectamentum super cordis gaudium.

17 Melior est mors quam vita amara: & requies aeterna quam languor perseverans.

18 Bona abscondita in ore clauso, quasi appositiones epularum circumpositae sepulchro.

*Dan. 14. 6. 19 Quid proderit libatio idolo? nec enim manducabit, nec odorabit:

20 Sic qui effugatur a Domino, portans mercedes iniquitatis:

D 21 Videns oculis, & ingemiscens, sicut spado completens virginem, & suspirans.

*Prov. 12. 13. & 15. & 17. 12. 22 Tristitia non des animae tuae, & non affligas temetipsum in consilio tuo.

23 Jucunditas cordis haec est vita hominis, & thesaurus sine defensione sanctitatis: & exultatio viri est longevitas.

24 Miserere animae tuae placens Deo, & contine: congrega cor tuum in sanctitate ejus, & tristitia longe repelle a te.

*E. Cor. 7. 10. 25 Multos enim occidit tristitia, & non est utilitas in illa.

26 Zelus, & iracundia minuunt dies, & ante tempus senectam adducet cogitatus.

27 Splendidum cor, & bonum in epulis est: epulae enim illius diligenter fiunt.

C A P U T XXXI.

Vigilia honestatis: cogitatus praesentiae: labor divitis, & pauperis: diligens aurum: multi casus in auro: laus divitis sine macula: modestia in mensa servanda: laus, sobrietas, & vituperatio gulae: laus usus modici vini, & vituperatio immodici.

A 1 Vigilia honestatis tabefaciet carnes, & cogitatus illius auferet somnum.

2 Cogitatus praesentiae avertit sensum, & infirmitas gravis sobriam facie animam.

3 Laboravit dives in congregatione substantiae, & in requie sua replebitur bonis suis.

4 Laboravit pauper in diminutione vietus, & in fine inops fit.

5 Qui aurum diligit, non iustificabitur: & qui insequitur consumptionem, replebitur ex ea.

6 Multi dati sunt in auro casus, & facta est in specie ipsius perditio illorum.

7 Lignum offensionis est aurum sacrificantium: vix illis, qui sectantur illud, & omnis imprudens deperiet in illo.

8 Beatus dives, qui inventus est sine macula: & qui post aurum non abiit, nec speravit in pecunia, & thesauris.

9 Quis est hic, & laudabimus eum? fecit enim mirabilia in vita sua.

10 Qui probatus est in illo, & perfectus est, erit illi gloria aeterna: qui potuit transgredi, & non est transgressus, facere mala, & non fecit:

11 Ideo stabilita sunt bona illius in Domino, & eleemosynas illius enarrabit omnis Ecclesia Sanctorum.

12 Supra mentem magnam sedisti? non aperias super illam faucem tuam prior.

13 Non dicas sic: Multa sunt, quae super illam sunt:

14 Memento, quoniam malus est oculus nequam.

15 Nequius oculo quid creatum est? ideo ab omni facie sua lacrymabitur: cum viderit,

16 Ne extendas manum tuam prior, & invidia contaminatus erubescas.

17 Ne comprimis in convivio.

18 Intellige, quae sunt proximi tui ex teipso.

19 Utere quasi homo frugi his, quae tibi apponuntur: ne, cum manducas multum, odio habeas.

20 Cessa prior causa disciplinae: & noli nimius esse, ne forte offendas.

21 Et si in medio multorum sedisti, prior illis ne extendas manum tuam, nec prior potes bibere.

22 Quam sufficiens est homini eruditio vinum exiguum, & in dormiendo non laborabis ab illo, & non senties dolorem.

23 Vigilia, cholera, & tortura viro infruendo.

24 Somnus sanitatis in homine parco: dormiet usque mane, & anima illius cum ipso delectabitur.

25 Et si coactus fueris in edendo multum, surge a medio, evome: & refrigerabit te, & non adduces corpori tuo infirmitatem.

26 Audi me, fili, & ne spernas me: & in novissimo invenies verba mea.

27 In omnibus operibus tuis esto velox, & omnis infirmitas non occurret tibi.

28 Splendidum in panibus benedictus labia mulorum, & testimonium veritatis illius fidele.

29 Nequissimo in pane murmurabit civitas, & testimonium nequitiae illius verum est.

30 Diligentes in vino noli provocare: multos enim exterminavit vinum.

31 Ignis probat ferrum durum: sic vinum corda superbiorum arguet in ebrietate potatum.

32 Aequa vita hominibus, vinum in sobrietate: si bibas illud moderate, eris sobrius.

33 Quae vita est ei, qui minuitur vino?

34 Quid defraudat vitam? Mors.

35 Vinum in jucunditatem creatum est, & non in ebrietatem, ab initio.

36 Exultatio animae, & cordis, vinum moderate potatum.

37 Sanitas est animae, & corpori sobrius potus.

38 Vinum multum potatum, irritationem.

* Sup. 9. 2.

B

C

* Jud. 3. 4. D

* Psal. 103. 4. Prov. 31. 4.

& iram, & ruinas multas facit.

39 Amari-tudo animæ vinum multum potat.

40 Ebrietatis animositas, imprudentis offe-
sio, minorans virtutem, & faciens vulnera.

41 In convivio vini non arguas proximum:
& non despicias eum in jucunditate illius.

42 Verba improperii non dicas illi: &
non premas illum in repetendo.

C A P U T XXXII.

Officium boni rectoris: major natu loqua-
tur: tacendum ubi non est qui audiat: ju-
cunditas musicæ in convivio: adole-
scenti tacendum: laus taciturnitatis:
discutienda propria domus: laus timo-
ris Domini: peccator vitat correptionem:
absque consilio nihil agendum.

Rectorem te posuerunt? noli extolli:
esto in illis quasi unus ex ipsis.

2 Curam illorum habe, & sic confide, &
puni cura tua explicita recumbe:

3 Ut lateris propter illos, & ornamentum
gratiæ accipias coronam, & dignationem
consequaris corrogationis.

4 Loquere major natu: decet enim te

5 Primum verbum diligenti scientia, &
non impedias musicam.

6 Ubi auditus non est, non effundas sermo-
nem: & importune noli extolli in sapientia tua.

7 Gemmula carbunculi in ornamento auri,
& comparatio musicorum in convivio vini.

8 Sicut in fabricatione auri signum est fina-
ragdi, sic numerus musicorum in jucundo,
& moderato vino.

9 Audi tacens, & pro reverentia acce-
det tibi bona gratia.

10 Adolefens loquere in tua causa vix.

11 Si bis interrogatus fueris, habeat caput
respondum tuum.

12 In multis esto quasi infcius, & audi
tacens simul, & quærens.

13 In medio magnatorum non præsumas:
& ubi sunt senes, non multum loquaris.

14 Antegrandinem præbit coruscatio: &
ante verecundiam præbit gratia, & pro
reverentia accedet tibi bona gratia.

15 Et hora surgendi non te trices: præcur-
re autem prior in domum tuam, & illic
avocare, & illic lude,

16 Et age conceptiones tuas, & non in de-
licis, & verbo superbo.

17 Et super his omnibus benedicito Do-
minum, qui fecit te, & inebriantem te ab
omnibus bonis suis.

18 Qui timet Dominum, excipiet doctri-
nam ejus: & qui vigilaverint ad illum, in-
venient benedictionem:

19 Qui querit legem, replebitur ab ea: &
qui insidiosè agit, scandalizabitur in ea.

20 Quiritum Dominum, invenient judiciū
justum, & justitias quasi lumen accendent.

21 Peccator homo vitabit correptionem,
& secundum voluptatem suam inveniet
comparationem.

22 Vir consilii non disperdet intelligen-
tiam: alienus, & superbus non pertime-
scet timorem:

23 Etiam postquam fecit cum eo sine con-
silio, & suis insecutionibus arguetur.

24 Fili, sine consilio nihil facias, & post
factum non pœnitebis.

25 In via ruina non eas, & non offendes in
lapides: nec credas te vie laboriosæ, ne
ponas animæ tuæ scandalum.

26 Et à filiis tuis cave, & à domesticis
tuis attende.

27 In omni opere tuo crede ex fide animæ
tuæ: hoc est enim conservatio mandatorum.

28 Qui credit Deo, attendit mandatis: &
qui confidit in illo, non minorabitur.

C A P U T XXXIII.

Laudantur timens Dominum, & sapiens:
inconstantia præcordiorum fatui: ami-
cus subannator: dies, & tempora à Deo
sunt, qui & reliqua omnia creavit, ac
disposuit, in cujus manu est homo, ut
lutum in manu figuli: malum contra
bonum: possessio non in vita, & in
morte distribuenda aliis: & quomodò
servi sint tractandi.

Timenti Dominum non occurrunt ma-
la, sed in tentatione Deus illum con-
servabit, & liberabit à malis.

2 Sapiens non odit mandata, & justitias,
& non illidetur quasi in procella navis.

3 Homo sensatus credit legi Dei, & lex
illi fidelis.

4 Qui interrogationem manifestat, parabit
verbum, & sic deprecatus exaudietur, & con-
servabit disciplinam, & tunc respondebit.

5 * Præcordia fatui quasi rora carri: &
quasi axis versatilis cogitatus illius.

6 Equus emissarius, sic & amicus subsan-
nator, sub omni suprasedente hinnit.

7 Quare dies diem superat, & iterum lux
lucet, & annus annum à sole?

8 A Domini scientia separati sunt, facto
sole, & præceptum custodiende.

9 Et immutavit tempora, & dies festos ipsorum,
& in illis dies festos celebraverunt ad horam.

10 Ex ipsis exaltavit, & magnificavit Deus,
& ex ipsis posuit in numerum dierum. Et
omnes homines de solo, * & exterra, un-
de creatus est Adam.

11 In multitudine disciplinæ Dominus se-
paravit eos, & immutavit vias eorum.

12 Ex ipsis benedixit, & exaltavit: & ex
ipsis sanctificavit, & ad se applicavit: & ex
ipsis maledixit, & humiliavit, & convertit
illos à separatione ipsorum.

13 * Quasi lutum figuli in manu ipsius,
plasmare illud, & disponere.

14 Omnes viæ ejus secundum dispositionem
ejus: sic homo in manu illius, qui se fecit,
& reddet illi secundum judicium suum.

15 Contra malum bonum est, & contra mor-
tem vita: sic & contra virum justum pecca-
tor. Et sic intueri in omnia opera Altissimi.

Duo & duo, & unum contra unum.

16 Et ego novissimus evigilavi, & quasi qui
colligit acinos post vindemiatores.

17 In benedictione Dei & ipse speravi: &
quasi qui vindemiavit, replevi torcular.

18 * Respiciat, quoniam non mihi soli labo-
ravi, sed omnibus exquirentibus disciplinam.

19 Audite me magnates, & omnes populi,
& rectores Ecclesiæ auribus percipite.

20 Filio, & mulieri, fratri, & amico non
des potestatem super te in vita tua: & non
dederis alii possessionem tuam: ne forte pœ-
niteat te, & depreceris pro illis.

* Sup.
11. 17.

B
* Gen.
2. 7.

* Rom
9. 21.

* Sup.
14. 47.

21 Dum adhuc superes, & aspiras, non immutabit te omnis caro.

22 Melius est enim, ut filii tui te rogent, quam te respicere in manus filiorum tuorum.

23 In omnibus operibus tuis precellens esto.

24 Ne dederis maculam in gloria tua. In die consummationis dierum vite tue, & in tempore exitus tui distribue hereditatem tuam.

25 Cibaria, & virga, & onus asino: panis, & disciplina, & opus servo.

26 Operatur in disciplina, & querit requiescere: laxa manus illi, & querit libertatem.

27 Jugum, & lorum curvant collum durū, & servum inclinant operationes assidue.

28 Servo malevolo tortura, & compedes: mitte illum in operationem, ne vacet:

29 Multam enim malitiam docuit otiositas.

30 In opera constitue eum: sic enim cōdecet illum. Quod si non obaudierit, curva illum compedibus, & non amplifies super omnem carnē: verum sine iudicio nihil facias grave.

31 * Si est tibi servus fidelis, sit tibi quasi anima tua, quasi fratrem sic eum tracta: quoniam in sanguine animæ comparasti illum.

32 Si laesis eum injuste, in fugam convertetur:

33 Et si extollens discesserit, quem quæras, & in qua via quæras illum, nescis.

CAPUT XXXIV.

Vanitas somniorum, divinationum, augurii, mendaciorum: laus expertorum: beatitudo timentium Deum: oblationes iniquorum: fraudans pauperem: unus edificans, & alter destruens: faciens penitentiam, & non abstinens a peccatis.

Vana spes, & mendacium viro insensato: & somnia extollunt imprudentes.

2 Quasi qui apprehendit umbrā, & persequitur ventū: sic & qui attendit ad vana mēdacia.

3 Hoc secundum hoc visio somniorum: ante faciem hominis similitudo hominis.

4 Ab immundo quid mundabitur? & a mendace quid verum dicetur?

5 Divinatio erroris, & auguria mendacia, & somnia malefacientium, vanitas est.

6 Et sicut parturientes, cor tuum phantasias patitur: nisi ab Altissimo fuerit emissā visitatio, ne dederis in illis cor tuum.

7 Multos enim errare fecerunt somnia, & exciderunt sperantes in illis.

8 Sine mendacio consummabitur verbū legis, & sapientia in ore fidelis complanabitur.

9 Qui non est tentans, quid scit? Vir in multis expertus, cogitabit multa: & qui multa didicit, enarrabit intellectum.

10 Qui non est expertus, pauca recognoscit: qui autem in multis tactus est, multiplicat malitiam.

11 Qui tentans non est, qualia scit? qui implanatus est, abundabit nequitia.

12 Multa vidi errando, & plurimas verborum consuetudines.

13 Aliquoties usque ad mortem periclitatus sum horum causa, & liberatus sum gratia Dei.

14 Spiritus timentium Deum queritur, & in conspectu illius benedicetur.

15 Spes enim illorum in salvantem illos, & oculi Dei in diligentes se.

16 Qui timet Dominum, nihil trepidabit, & non pavebit: quoniam ipse est spes ejus.

17 Timentis Dominum beata est anima ejus: 18 Ad quē respicit, & quis est fortitudo ejus?

19 * Oculi Domini super timentes eum, protector potentia, firmamentum virtutis, tegmen ardoris, & umbraculum meridiani.

20 Deprecatio offensionis, & adiutorium casus, exaltans animam, & illuminans oculos, dans sanitatem, & vitam, & benedictionem.

21 * Immolantis ex iniquo oblatio est maculata, & non sunt beneplacitæ sublationes iniquorum.

22 Dominus solus sustentibus se in via veritatis, & iustitiæ.

23 * Dona iniquorum non probat Altissimus, nec respicit in oblationes iniquorum: nec in multitudine sacrificiorum eorum propitiabitur peccatis.

24 Qui offert sacrificium ex substantia pauperum, quasi qui victimat filium in conspectu patris sui.

25 Panis egentium vita pauperum est: qui defraudat illum, homo sanguinis est.

26 Qui aufert in sudore panem, quasi qui occidit proximum suum.

27 Qui effundit sanguinem, * & qui fraudem facit mercenario, fratres sunt.

28 Unus edificans, & unus destruens: quid prodest illis nisi labor?

29 Unus orans, & unus maledicens: cuius vocem exaudiet Deus?

30 Qui baptizatur a mortuo, & iterum tangit eum, quid proficit lavatio illius?

31 * Sic homo qui jejunit in peccatis suis, & iterum eadem faciens, quid proficit humiliando se? orationem illius quis exaudiet?

CAPUT XXXV.

Verum, & acceptum Deo sacrificium: non appareas coram eo vacuus: primitiæ, & oblationes hilari animo tribuende: sacrificium iniustum: pauperem laesum, pupillum, & viduam lacrymantem exaudiat Dominus: orationes iustorum, & potissimum se humilitatum audit Deus, liberans ab affligentibus, & cuique reddens iuxta opera sua.

Qui conservat legem, multiplicat oblationem.

2 Sacrificium salutare est attendere mandatis, & discedere ab omni iniquitate:

3 Et propitiationem litare sacrificii super iniustitias, & deprecatio pro peccatis, recedere ab iniustitia.

4 Retribuet gratiam, qui offert similaginem: & qui facit misericordiam, offert sacrificium.

5 * Beneplacitum est Domino recedere ab iniquitate: & deprecatio pro peccatis recedere ab iniustitia.

6 * Non apparebis ante conspectum Domini vacuus.

7 Hæc enim omnia propter mandatum Dei sunt.

8 Oblatio iusti impinguat altare, & odor suavitatis est in conspectu Altissimi.

9 Sacrificium iusti acceptum est, & memoriam ejus non obliviscetur Dominus.

10 Bono animo gloriam redde Deo: & non minuas primitias manuum tuarum.

11 * In omni dato hilarem fac vultum tuum, & in exultatione sanctificas decimas tuas.

* Psal.
33. 16.

* Prov.
11. 17.

* Prov.
15. 8.

D

* Deut.
24. 14.
Supra
7. 22.

* 2 Pet.
1. 2.

A

A

* Jer.
7. 1.

* Exo.
23. 15.
Deut.
16. 16.

B

* 2.
Cor.
9. 7.
Iob.
4. 9.

* Sup.
7. 13.

A

B

C

12 Da Altissimo secundum datum ejus, & in bene oculo ad inventionem facito manuum tuarum:

13 Quoniam Dominus retribuens est, & sepries tantum reddet tibi.

14 * Noli offerre munera prava, non enim suscipiet illa.

15 Et noli inspicere sacrificium injustum, quoniam Dominus iudex est, & * non est apud illum gloria personæ.

16 Non accipiet Dominus personam in pauperem, & deprecationem læsi exaudiet.

17 Non despiciet preces pupilli: nec viduum, si effundat loquelam gemitus.

18 Nonne lacrymæ viduæ ad maxillâ descendent, & exclamatio ejus super deducentē eam?

19 A maxilla enim ascendunt usque ad celum, & Dñs exauditor non delectabitur in illis.

20 Qui adorat Deum in oblatione, suscipietur, & deprecatio illius usque ad nubes propinquabit.

21 Oratio humilantis se, nubes penetrabit: & donec propinquet, non consolabitur: & non discedet, donec Altissimus aspiciat.

22 Et Dominus non elongabit, sed iudicabit iustos, & faciet iudicium: & Fortissimus non habebit in illis patientiam, ut contribulet dolum ipsorum:

23 Et Gentibus reddet vindictam, donec tollat plenitudinem superborum, & sceptrâ iniquorum contribulet:

24 Donec reddat hominibus secundum actus suos, & secundum opera Adæ, & secundum presumptionem illius:

25 Donec iudicet iudicium plebis suæ, & oblectabit iustos misericordia sua.

26 Speciosa misericordia Dei in tempore tribulationis: quasi nubes pluvie in tempore siccitatis.

C A P U T XXXVI.

Super Israel, & civitatem Jerusalem invocat Dei misericordiam: super gentes verò alienas Dei timorem ejusque manum, ut ipsius potentia glorificetur, ipseque solus Deus agnoscat: cor insensatum, & cor pravam: species mulieris faciem viri exhilarat: bona mulieris possessio.

Miserere nostri, Deus omnium, & respice nos, & ostende nobis lucem miserationum tuarum.

2 Et immitte timorem tuum super Gentes, quæ non exquisierunt te, ut cognoscant, quia non est Deus nisi tu, & enarrant magnalia tua.

3 Alleva manum tuam super Gentes alienas, ut videant potentiam tuam.

4 Sicut enim in conspectu eorum sanctificatus es in nobis, sic in conspectu nostro magnificaberis in eis:

5 Ut cognoscant te, sicut & nos cognovimus: quoniam non est Deus præter te, Domine.

6 Innova signa, & immuta mirabilia.

7 Glorifica manum, & brachium dextrum.

8 Excita furorem, & effunde iram.

9 Tolle adversarium, & afflige inimicum.

10 Festina tempus, & memento finis, ut enarrant mirabilia tua.

11 In ira flammæ devoretur, qui salvatur: & qui pessimant plebem tuam, inveniant perditionem.

12 Contere caput principum inimicorum,

dicentium: Non est alius præter nos.

13 Congrega omnes tribus Jacob: ut cognoscant, quia non est Deus nisi tu, & enarrant magnalia tua: & hæreditabis eos, sicut ab initio.

14 Miserere plebi tuæ, super quam invocatum est nomen tuum: & Israel, * quem coæquasti primogenito tuo.

15 Miserere civitati sanctificationis tuæ Jerusalem, civitati requiei tuæ.

16 Reple Sion inenarrabilibus verbistuis, & gloria tua populum tuum:

17 Da testimonium his, qui ab initio creaturæ tuæ sunt, & suscita prædicationes, quas locuti sunt in nomine tuo prophetæ priores.

18 Da mercedem sustentibus te, ut prophetæ tui fideles inveniantur: & exaudiroracionem fervorum tuorum.

19 * Secundum benedictionem Aaron da populo tuo, & dirige nos in viam iustitiæ, & sciant omnes, qui habitant terram, quia tu es Deus conspexor secularum.

20 Omnem escam manducabit venter, & est cibus cibo melior.

21 Fauces contingant cibum feræ, & cor sensatum verba mendacia.

22 Cor pravam dabit tristitiam, & homo peritius resistit illi.

23 Omnem masculum excipiet mulier: & est filia melior filia.

24 Species mulieris exhilarat faciem viri sui, & super omnem concupiscentiam hominis superducit desiderium.

25 Si est lingua curationis, est & mitigationis, & misericordia: non est vir illius secundum filios hominum.

26 Qui possidet mulierem bonam, inchoat possessionem: adiutorium secundum illum est, & columna ut requies.

27 Ubi non est sepes, diripietur possessio: & ubi non est mulier, ingemiscit egens:

28 Quis credit ei, qui non habet nidum: & deflectens ubicumque, obscuraverit, quasi succinus latro exiliens de civitate in civitatem?

C A P U T XXXVII.

Detestatio fidei amici: veri amici ne obliviscaris: discretio in captandis consiliis, & cum quibus consultas, & quibus te, & consilium tuum occultes: laus sententiæ viri sancti: verbum nequam: quatuor ex corde oriuntur: laus viri periti, & sapientis: qui sophisticè loquitur, odibilis est: tenta animam tuam, & si sit nequam non des illi potestatem: perniciēs crapula.

Omnis amicus dicit: Et ego amicitiam copulavi: sed est amicus solo nomine amicus. Nonne tristitia inest usque ad mortem?

2 Sodalis autem, & amicus ad inimicitiam convertentur.

3 O præsumptio nequissima! unde creata es cooperire aridam malitia, & dolositate illius?

4 Sodalis amico concundatur in oblationibus, & in tempore tribulationis adversarius erit.

5 Sodalis amico condolet causa ventris, & contra hostem accipiet scutum.

6 Non obliviscaris amici tui animo tuo, & non immemor sis illius in opibus tuis.

7 Noli consiliari cum eo, qui tibi insidiatur: & à zelantibus te absconde consilium.

8 Omnis consiliarius prodit consilium, sed est consiliarius in semetipso.

9 A consiliario serva animam tuam: prius scito, quæ sit illius necessitas: & ipse enim animo suo cogitabit.

10 Ne forte mittat sudem in terram, & dicat tibi:

B 11 Bona est via tua: & steterit è contrario videre quid tibi eveniat.

12 Cum viro irreligioso tracta de sanctitate, & cum iniusto de iustitia, & cum muliere de ea, quæ amulatur: cum timido de bello, cum negotiatore de traiectione, cum emptore de venditione, cum viro livido, de gratis agendis,

13 Cum impio de pietate, cum inhonesto de honestate, cum operario agrario de omni opere,

14 Cum operario annuali de consummatione anni, cum servo pigro de multa operatione: non attendas his in omni consilio.

15 Sed cum viro sancto assiduus esto, quemcumque cognoveris observantem timorem Dei,

16 Cujus anima est secundum animam tuam: & qui cum titubaveris in tenebris, condeletur tibi.

17 Corboni consilii statue tecum: non est enim tibi aliud pluris illo.

C 18 Anima viri sancti enuntiat aliquando vera, quam septem circumspicientes sedentes in excelso ad speculandum.

19 Et in his omnibus deprecare Altissimum, ut dirigat in veritate viam tuam.

20 Ante omnia opera verbum verax præcedat te, & ante omnem actum consilium stabile.

21 Verbum nequam immutabit cor: ex quo partes quatuor oriuntur, bonum, & malum, vita & mors: & dominatrix illorum est assidua lingua. Est vir astutus multorum eruditor: & anima suæ inutilis est.

22 Vir peritus multos erudit, & anima suæ suavis est.

23 Qui sophistice loquitur, odibilis est: in omni re defraudabitur.

24 Non est illi data à Domino gratia: omni enim sapientia defraudatus est.

25 Est sapiens, anima suæ sapiens: & fructus sensus illius laudabilis.

26 Vir sapiens plebem suam erudit, & fructus sensus illius fideles sunt.

27 Vir sapiens implebitur benedictionibus, & videntes illum laudabunt.

D 28 Vita viri in numero dierum: dies autem Israel innumerabiles sunt.

29 Sapiens in populo hereditabit honorem, & nomen illius erit vivens in æternum.

30 Fili, in vita tua tenra animam tuam: & si fuerit nequam, non des illi potestatem:

31 Non enim omnia omnibus expediunt, & non omni animæ omne genus placet.

32 Noli avidus esse in omni epulatione, & non te effundas super omnem escam.

33 In multis enim escis erit infirmitas, & aviditas appropinquabit usque ad choleram.

34 Propter crapulam multi obierunt: qui autem abstinens est, adjiciet vitam.

CAPUT XXXVIII.

Honora medicum: à Deo data est homini medicina: quomodo egrotus se habebit erga Deum. & medicum: mortuus plorandus, temperandum autem tristitia, quæ mortuo non prodest. & tibi obest: sed memineris te etiam moriturum: quisque artifex considerat ea, in quibus operatur: & hi necessarii quidem sunt in communitate, sed in ea non præminent dignitate, vel sapientia.

A 1 Honora medicum propter necessitatem, etenim illum creavit Altissimus.

2 A Deo est enim omnis medela, & à rege accipiet donationem.

3 Disciplina medici exaltabit caput illius, & in conspectu magnatorum collaudabitur.

4 Altissimus creavit de terra medicamenta, & vir prudens non abhorrebit illa.

5 * Nonne à ligno indulcata est aqua amara? * Exo. 15. 25.

6 Ad agnitionem hominum virtus illorum, & dedit hominibus scientiam Altissimus, honorari in mirabilibus suis.

7 In his curans mitigabit dolorem, & unguentarius faciet pigmenta suavitatis, & unctiones conficiet sanitatis, & non consummabuntur opera ejus.

8 Pax enim Dei super faciem terræ.

9 * Fili, in tua infirmitate ne despicias te ipsum, sed ora Dominum, & ipse curabit te. * Isai. 38. 2.

10 Averte à delicto, & dirige manus, & ab omni delicto munda cor tuum.

11 Da suavitatem, & memoriam simlaginis, & impingua oblationem, & da locum medico:

12 Etenim illum Dominus creavit: & non discedat à te, quia opera ejus sunt necessaria.

13 Est enim tempus, quando in manus illorum incurras:

14 Ipsi verò Dominum deprecabuntur, ut dirigat requiem eorum, & sanitatem, propter conversationem illorum.

15 Qui delinquit in conspectu ejus, qui fecit eum, incidet in manus medici.

16 Fili, in mortuum producat lacrymas, & quasi dira passus incipe plorare, & secundum iudicium contege corpus illius, & non despicias sepulturam illius.

17 Propter delaturationem autem amarè fer luctum illius uno die, & consolare propter tristitiam:

18 Et fac luctum secundum meritum ejus uno die, vel duobus propter detractionem.

19 * A tristitia enim festinat mors, & cooperit virtutem, & tristitia cordis flecit cervicem.

20 In abductione permanet tristitia: & substantia inopis secundum cor ejus.

21 Ne dederis in tristitia cor tuum, sed repelle eam à te: & memento novissimorum,

22 Noli oblivisci: neque enim est conversio, & huic nihil proderis, & te ipsum pessimabis.

23 Memor esto iudicii mei: sic enim erit & tuum, mihi heri, & tibi hodie.

24 * In requie mortui requiescere fac memoriam ejus, & consolare illum in exitu spiritus sui.

25 Sapientia scribæ in tempore vacuitatis, & qui minoratur actum, sapientiam percipiet: quia sapientia replebitur.

26 Qui tenet aratrum, & qui gloriatur in

jaculo, stimulo boves agitat, & conversatur in operibus eorum, & enarratio ejus in filiis taurorum.

27 Cor suum dabit ad versandos sulcos, & vigilia ejus in sagina vaccarum,

28 Sic omnis faber, & architectus, qui non item tamquam diem transigit, qui sculpsit signacula sculpsit, & assiduitas ejus variat picturam: cor suum dabit in similitudinem picturæ, & vigilia sua perficiet opus.

29 Sic faber ferrarius sedens juxta incudem, & considerans opus ferri: vapor ignis uret carnes ejus, & in calore fornacis concertatur:

30 Vox mallei innovat aurem ejus, & contra similitudinem vasis oculos ejus.

31 Cor suum dabit in consummationem operum, & vigilia sua ordinabit in perfectionem.

32 Sic figulus sedens ad opus suum, convertens pedibus suis rotam, qui in solitudine positus est semper propter opus suum, & in numero est omnis operatio ejus:

33 In brachio suo formabit lutum, & ante pedes suos curvabit virtutem suam.

34 Cor suum dabit ut consummet linitionem, & vigilia sua mundabit fornacem.

35 Omnes hi in manibus suis speraverunt, & unusquisque in arte sua sapiens est.

36 Sine his omnibus non edificatur civitas.

37 Et non inhabitabunt, nec inambulabunt: & in ecclesiam non transibunt.

38 Super sellam judicis non sedebunt, & testamentum judicii non intelligent: neque palam facient disciplinam, & judicium, & in parabolis non inveniuntur:

39 Sed creaturam avi confirmabunt, & deprecatio illorum in operatione artis, accommodantes animam suam, & conquirites in lege Altissimi.

C A P U T XXXIX.

Studium sapientis, ipsiusque præclara opera, & nominis perpetuitas: Deus benedicendus in operibus suis, cui nihil occultum est; benedictio Dei in bonis, & ira in malis: bonis omnia in bonum cadunt, malis in malum, ad quos puniendos & cætera sunt creata.

A 1 Sapientiam omnium antiquorum exquirat, & in prophetis vacabit.

2 Narrationem virorum nominatorum conservabit, & in versutias parabolarum simul introibit.

3 Occulta proverbiorum exquiret, & in absconditis parabolarum conversabitur.

4 In medio magnatorum ministrabit, & in conspectu præsidis apparebit.

5 In terram alienigenarum gentium pertransiet: bona enim, & mala in hominibus tentabit.

6 Cor suum tradet ad vigilandum diluculo ad Dominum, qui fecit illum, & in conspectu Altissimi deprecabitur.

7 Aperiet os suum in oratione, & pro delictis suis deprecabitur.

8 Si enim Dominus magnus voluerit, spiritu intelligentiæ replebit illum:

9 Et ipse tamquam imbres mittet eloquia sapientiæ suæ, & in oratione confitebitur Dño:

10 Et ipse diriget consilium ejus, & disciplinam, & in absconditis suis consiliabitur.

11 Ipse palam faciet disciplinam doctrinæ

suæ, & in lege testamenti Domini gloriabitur.

12 Collaudabunt multi sapientiam ejus, & usque in sæculum non delebitur.

13 Non recedet memoria ejus, & nomen ejus requiretur a generatione in generationem.

14 Sapientiam ejus enarrabunt gentes, & laudem ejus enuntiabit ecclesia.

15 Si permanferit, nomen derelinquet plus quam mille: & si requieverit, proderit illi.

16 Adhuc consiliabor, ut enarrem: ut furore enim repletus sum.

17 In voce dicit: Obaudite me divini fructus, & quasi rosa plantata super rivos aquarum fructificate.

18 Quasi Libanus odorem suavitatis habete: 19 Florete flores, quasi lilium, & date odorem, & frondete in gratiam, & collaudate canticum, & benedicite Dominum in operibus suis.

20 Date nomini ejus magnificentiam, & confitemini illi in voce labiorum vestrorum, & in canticis laborum, & citharis, & sic dicetis in confessione:

21 * Opera Domini universa bona valde.

22 * In verbo ejus stetit aqua sicut congeries: & in sermone oris illius sicut exceptoria aquarum:

23 Quoniam in præcepto ipsius placor fit, & non est minoratio in salute ipsius.

24 Opera omnia ejus stetit aqua sicut quid est quidquam absconditum ab oculis ejus.

25 A sæculo usque in sæculum respicit, & nihil est mirabile in conspectu ejus.

26 Non est dicere: Quid est hoc, aut quid est istud? omnia enim in tempore suo quærentur.

27 Benedictio illius quasi fluxus inundavit:

28 * Quomodo cataclysmus aridam inebriavit, sic ira ipsius gentes, quæ non exquiescerunt eum, hæreditavit.

29 * Quomodo convertit aquas in siccitatem, & siccata est terra: & viri illius viri illorum directæ sunt: sic peccatoribus offensiones in ira ejus.

30 Bona bonis creata sunt ad initio, sic nequissimis bona, & mala.

31 * Initium necessariorum rei vitæ hominum, aqua, ignis, & ferrum, sal, lac, & panis similagineus, & mel, & botrus uvæ, & oleum, & vestimentum.

32 Hæc omnia sanctis in bona, sic impiis & peccatoribus in mala convertentur.

33 Sunt spiritus, qui ad vindictam creati sunt, & in furore suo confirmaverunt tormenta sua.

34 In tempore consummationis effundent virtutem: & furorem ejus, qui fecit illos, placabunt.

35 Ignis, grando, fames, & mors, omnia hæc ad vindictam creata sunt:

36 Bestiarum dentes, & scorpii, & serpentes, & rhomphaea vindicans in exterminium impios.

37 In mandatis ejus epulabuntur, & super terram in necessitatem præparabuntur, & in temporibus suis non præterient verbum.

38 Propterea ab initio confirmatus sum, & consiliatus sum, & cogitavi, & scripta dimisi.

39 * Omnia opera Domini bona, & omne opus hora sua subministrabit.

40 Non est dicere: Hoc illo nequius est: omnia enim in tempore suo comprobantur.

* Gen.

1. 31.

C

Marc.

7. 17.

* Gen.

8. 3.

* Gen.

7. 21.

* Exo.

14. 21.

* Sup.

19. 28.

D

* Gen.

1. 31.

41 Et nunc in omni corde, & ore collaudate, & benedicite nomen Domini.

CAPUT XL.

Occupationi magna, jugo gravi, ac variis miseriis homo obnoxius: omnia caduca: iniqui cum suis divitiis cito delendi: laus vite sibi sufficientis: varios binarios commendat, quibus tamen alia anteponit: laus timoris Domini: fac, ne indigeas, nec in alienam mensam respicias, à quo vir disciplinatus, & eruditus se servat.

A 1 **O**cupatio magna creata est omnibus hominibus, & jugum grave super filios Adam, à die exitus de ventre matris eorum, usque in diem sepulturæ, in matrem omnium.

2 Cogitationes eorum, & timores cordis ad inventio expectationis, & dies finitionis:

3 A residente super sedem gloriosam, usque ad humiliatum in terra, & cinere:

4 Ab eo, qui utitur hyacintho, & portat coronam, usque ad eum, qui operitur lino crudo: furor, zelus, tumultus, fluctuatio, & timor mortis, iracundia perleverans, & contentio,

5 Et in tempore refectionis in cubili somnus noctis immutat scientiam ejus,

6 Modicum tamquam nihil in requie, & ab eo in sompnis, quasi in die respectus.

B 7 Conturbatus est in visu cordis sui: tamquam, qui evaserit in die belli. In tempore salutis suæ exurrexit, & admirans ad nullum timorem:

8 Cum omni carne, ab homine usque ad pecus, & super peccatores septuplum.

*Supr. 19. 15. 9 * Ad hæc mors, sanguis, contentio, & rhompha, oppressiones, fames, & contritio, & flagella:

*Gen. 7. 10. 10 Super iniquos creata sunt hæc omnia, & propter illos factus est cataclysmus.

*Ecl. 1. 7. 11 Omnia, quæ de terra sunt, in terram convertentur, & omnes aquæ in mare revertentur.

12 Omne munus, & iniquitas delebitur, & fides in sæculum stabit.

13 Substantiæ injussorum sicut fluvius sicabuntur, & sicut tonitruum magnum in pluvia personabunt.

C 14 In aperiendo manus suas latabitur: sic pravaricatores in consummatione tabescent.

15 Nepotes impiorum non multiplicabunt ramos, & radices immundæ super cacumen petra sonant.

16 Super omnem aquam viriditas, & ad oram fluminis ante omne fœnum elevetur.

17 Gratia sicut paradisus in benedictionibus, & misericordia in sæculum permanet.

18 Vita sibi sufficientis operarii condolebitur, & in ea invenies thesaurum.

19 Filii, & edificatio civitatis confirmabit nomen, & super hæc mulier immaculata computabitur.

20 Vinum, & musica lificiant eor: & super utraque dilectio sapientiæ.

21 Tibiæ, & psalterium suavem faciunt melodiam: & super utraque lingua suavis.

22 Gratiam, & speciem desiderabit oculus tuus: & super hæc virides sationes.

D 23 Amicus, & sodalis in tempore convenientes: & super utroque mulier cum viro.

24 Fratres in adiutorium in tempore tribulationis: & super eos misericordia liberabit.

25 Aurum, & argentum est constitutio pedum: & super utrumque consilium beneplacitum.

26 Facultates, & virtutes exaltant cor: & super hæc timor Domini,

27 Non est in timore Domini minoratio, & non est in eo inquirere adiutorium.

28 Timor Dñi sicut paradisus benedictionis, & super omnem gloriam operuerunt illum.

29 Fili, in tempore vite tuæ ne indigeas: melius est enim mori, quam indigere.

30 Vir respiciens in mensam alienam, non est vita ejus in cogitatione victus: alit enim animam suam cibis alienis.

31 Vir autem disciplinatus, & eruditus custodiet se.

32 In ore imprudentis condolebitur inopia, & in ventre ejus ignis ardebit.

CAPUT XLI.

Memoria mortis cui est amara, & cui non mortem non metuas, sed prateritorum, & futurorum memento, contentus divina dispositione circa te: maledictio manens impios: cura boni nominis: sapientia, & thesaurus absconditus inutilis: qualiter sit de peccatis erubescendum: ne faciem avertas à proximo, nec respicias mulierem alterius, neque impropere post datum.

1 **O**mors quam amara est memoria tua, homini pacem habenti in substantiis suis:

2 Viro quieto, & cuius viæ directæ sunt in omnibus, & adhuc valenti accipere cibum!

3 O mors, bonum est iudicium tuum homini indigenti, & qui minoratur viribus,

4 Defectio ætate, & cui de omnibus cura est, & incredibili, qui perdit patientiam!

5 Noli metuere iudicium mortis. Memento, quæ ante te fuerunt, & quæ superventura sunt tibi: hoc iudicium à Domino omni carni.

6 Et quid superveniet tibi in beneplacito Altissimi? sive decem, sive centum, sive mille anni.

7 Non est enim in inferno accusatio vitæ.

8 Filii abominationum sunt filii peccatorum, & qui conversantur secus domos impiorum.

9 Filiorum peccatorum periet hereditas, & cum semine illorum assiduitas opprobrii.

10 De patre impio queruntur filii: quoniam propter illum sunt in opprobrio.

11 Væ vobis, viri impii, qui dereliquistis legem Domini Altissimi.

12 Et si nati fueritis, in maledictione nasceremini: & si mortui fueritis, in maledictione erit pars vestra.

13 * Omnia, quæ de terra sunt, in terram convertentur: sic impii à maledicto in perditionem.

14 Luctus hominum in corpore ipsorum, nomen autem impiorum delebitur.

15 Curam habe de bono nomine: hoc enim magis permanebit tibi, quam mille thesauri pretiosi, & magni.

16 Bonæ vitæ numerus dierum: bonum autem nomen permanebit in ævum.

17 Disciplinam in pace conservare, filii: * sapientia enim abscondita, & thesaurus invisus, quæ utilitas in utroque?

A

B

C

D

*Supr. 40. 11.

*Supr. 10. 12.

18 Melior est homo, qui abscondit stultitiam suam, quam homo, qui abscondit sapientiam suam.

19 Verumtamen reveremini in his, quæ procedunt de ore meo.

20 Non est enim bonum omnem reverentiam observare: & non omnia omnibus benè placent in fide.

21 Erubescite à patre, & à matre de fornicatione: & à præsidente, & à potente de mendacio.

D 22 A principe, & à iudice de delicto: à synagoga, & plebe de iniquitate:

23 A socio, & amico de injustitia: & de loco, in quo habitas,

24 De furto, de veritate Dei, & testamento: de discubitu in panibus, & ab obfuscatione dati, & accepti:

25 A salutantibus de silentio: à respectu mulieris fornicariæ: & ab averfione vultus cognati.

26 Ne avertas faciem à proximo tuo, & ab auferendo partem, & non restituendo.

*Mar. 5. 28. 27 * Ne respicias mulierem alieni viri, & ne scruteris ancillam ejus, neque steteris ad lectum ejus.

28 Ab amicis de sermonibus improperii: & cum dederis, ne impropere.

C A P U T XLII.

Secretum non revelandum: à respectu personarum, & altis plerisque vitiis hic enumeratis abstinentium: datum, & acceptum scribendum: de sollicita custodia filia, & super luxuriosam firmanda custodia: commorari mulieri periculosum: melior est autem iniquitas viri quam mulier benè faciens: opera Domini, qui omnia videt etiam occulta cordium, sunt perfecta, & desiderabilia.

A 1 N On duplex sermonem auditis, de revelatione sermonis absconditi, & eris verè sine confusione, & invenies gratiam in conspectu omnium hominum: ne pro his omnibus confundaris, * & ne accipias personam, ut delinquas.

* Lev. 19. 15. Deut. 17. & 16. 19. Prov. 24. 2. Jac. 2. 1.

2 De lege Altissimi, & testamento, & de iudicio iustificare implum,

3 De verbo sociorum, & viatorum, & de datione hereditatis amicorum,

4 De æqualitate stateræ, & ponderum, & acquisitione multorum, & paucorum,

5 De corruptione emptionis, & negotiatorum, & de multa disciplina filiorum, & servo pessimo latus sanguinare.

6 Super mulierem nequam bonum est signum.

7 Ubi manus multe sunt, claudere; & quodcumque trades, numera, & appende: datum verò, & acceptum omne describe.

B 8 De disciplina insensati, & fatui, & de senioribus, qui iudicantur ab adolescentibus: & eris eruditus in omnibus, & probabilis in conspectu omnium virorum.

9 Filia patris abscondita est vigilia, & sollicitudo ejus auferit omnium, ne forte in adolescentia sua adulta efficiatur, & cum viro commorata odibilis fiat:

10 Nequando polluat in virginitate sua, & in paternis suis gravida inveniat: ne fortè cum viro commorata transgrediatur, aut certè sterilis efficiatur.

11 Super filiam luxuriosam confirma custodiam: ne quando faciat te in opprobrium venire inimicis, à detractone in civitate, & objectione plebis, & confundat te in multitudine populi.

12 Omni homini noli intendere in specie: & in medio mulierum noli commorari:

13 De vestimentis enim procedit tineæ, & à muliere iniquitas viri.

14 Melior est enim iniquitas viri, quam mulier benefaciens, & mulier confundens in opprobrium.

15 Memor ero igitur operum Domini, & quæ vidi, annuntiabo. In sermonibus Domini opera ejus.

16 Sol illuminans per omnia respexit, & gloria Domini plenum est opus ejus.

17 Nonne Dominus fecit sanctos enarrare omnia mirabilia sua, quæ confirmavit Dominus omnipotens stabiliri in gloria sua?

18 Abyssum, & cor hominum investigavit: & in altutia eorum excogitavit.

19 Cognovit enim Dominus omnem scientiam, & inspexit in signum avi, annuntians, quæ præterierunt, & quæ superventura sunt, revelans vestigia occultorum.

20 Non præterit illum omnis cogitatus, & non abscondit se ab eo ullus sermo.

21 Magnalia sapientiæ suæ decoravit: qui est ante sæculum, & usque in sæculum, neque adjectum est,

22 Neque minuitur, & nō eget alicujus cōsilio.

23 Quam desiderabilia omnia opera ejus, & tamquam scintilla, quæ est considerare!

24 Omnia hæc vivunt, & manent in sæculum, & in omni necessitate omnia obaudiunt ei.

25 Omnia duplicia, unum contra unum, & non fecit quidquam desesse.

26 Uniuscujusque confirmavit bona. Et quis satiabitur videns gloriam ejus?

C A P U T XLIII.

Eminentia Creatoris relucet in colorum ornatu, & pulchritudine, nempe in celo, luna, stellis, fride, nive, granine, nubibus, tonitru, gelu ab aquilone, pruina, & mari, in quosunt plurimæ genera belluarum: denique nemo ad Deum laudandum sufficit.

A 1 A Ltitudinis firmamentum pulchritudo ejus est, species cæli in visione gloriæ.

2 Sol in aspectu annuntians in exitu, vas admirabile opus Excelsi.

3 In meridiano exurit terram, & in conspectu ardoris ejus quis poterit sustinere? Fornacem custodiens in operibus ardoris:

4 Tripliciter sol exurens montes, radios igneos exufflans, & resurgens radiis suis obsecrat oculos.

5 Magnus Dominus, qui fecit illum, & in sermonibus ejus festinavit iter.

6 Et luna in omnibus in tempore suo, ostensio temporis, & signum avi.

7 A luna signum diei festi, luminare, quod minuitur in consummatione.

8 Mensis secundum nomen ejus est, creescens mirabiliter in consummatione.

9 Vas castrorum in excelsis, in firmamento cæli resplendens gloriose.

10 Species cæli gloria stellarum, mundum illuminans in excelsis Dominus.

11 In verbis sanctis stabunt ad iudicium,

& non

*Gen.
9. 17.

& non deficient in vigiliis suis.

12 Vide * arcum, & benedic eum, qui fecit illum: valde speciosus est in splendore suo.

13 Gyravit cælum in circuitu gloriæ suæ, manus Excelsi aperuerunt illum.

14 Imperio suo acceleravit nivem, & accelerat coruleationes emittere iudicii sui.

15 Propterea aperti sunt thesauri, & evolaverunt nebula sicut aves.

16 In magnitudine sua posuit nubes, & confracti sunt lapides grandinis.

17 In conspectu ejus commovebuntur montes, & in voluntate ejus aspirabit Notus.

18 Vox tonitruum ejus verberavit terram, tempestas aquilonis, & congregatio spiritus:

19 Et sicut avis deponens ad sedendum, aspergit nivem, & sicut locusta demergens descensus ejus.

C

20 Pulchritudinem candoris ejus admirabitur oculus, & super imbrem ejus expavesceat cor.

21 Gelu sicut salem effundet super terram: & dum gelaverit, fiet tamquam cacumina tribuli.

22 Frigidus ventus aquilo flavit, & gelavit crystallus ab aqua, super omnem congregationem aquarum requiesceat, & sicut lorica induet se aquis.

23 Et devorabit montes, & exuret desertum, & extinguet viride, sicut igne.

24 Medicina omnium in festinatione nebula: & ros obviat ab ardore venienti humilem efficiet eum.

25 In sermone ejus siluit ventus, & cogitatione sua placavit abyssum, & plantavit in illa Dominus insulas.

26 Qui navigat mare, enarrant pericula ejus, & audientes auribus nostris admirabimur.

27 Illic præclara opera, & mirabilia: varia bestiarum genera, & omnium pecorum, & creatura belluarum.

D

28 Propter ipsum confirmatus est itineris finis, & in sermone ejus composita sunt omnia.

29 Multa dicemus, & deficiemus in verbis: consummatio autem sermonum, ipse est in omnibus.

30 Gloriantes ad quid valebimus? ipse enim omnipotens super omnia opera sua.

31 Terribilis Dominus, & magnus vehementer, & mirabilis potentia ipse.

32 Glorificantes Dominum quantumcumque poteritis, supervalebit enim adhuc, & admirabilis magnificentia ejus.

33 Benedicentes Dominum exaltate illum quantum potestis: major enim est omni laude.

34 Exaltantes eum replemini virtute, ne laboretis: non enim comprehendetis.

35 * Quis videbit eum, & enarrabit? & quis magnificabit eum sicut est ab initio?

36 Multa abscondita sunt majora his: pauca enim vidimus operum ejus.

37 Omnia autem Dominus fecit, & pie agentibus dedit sapientiam.

CAPUT XLIV.

Laus priorum patrum, ac seminis eorum: primum in genere, deinde nominatim laudantur Henoch, Noe, Abraham, cui factæ sunt promissiones, Isaac, & Jacob.

Laudemus viros gloriosos, & parentes nostros in generatione sua.

*Psal.
105. 2.

A

2 Multam gloriam fecit Dominus magnificentia sua à sæculo.

3 Dominantes in potestatibus suis, homines magni virtute, & prudentia sua præditi, nuntiantes in prophetis dignitatem prophetarum,

4 Et imperantes in præfenti populo, & virtute prudentiæ populis sanctissima verba.

5 In peritia sua requirentes modos musicos, & narrantes carmina scripturarum.

6 Homines divites in virtute, pulchritudinis studium habentes: pacificantes in domibus suis.

7 Omnes isti in generationibus gentis suæ gloriam adepti sunt, & in diebus suis habentur in laudibus.

8 Qui de illis nati sunt, reliquerunt nomen narrandi laudes eorum.

9 Et sunt, quorum non est memoria: perierunt, quasi qui non fuerint: & nati sunt, quasi non nati, & filii ipsorum cum ipsis.

10 Sed illi viri misericordiam sunt, quorum pietates non defuerunt:

11 Cum semine eorum permanent bona, 12 Hereditas sancta nepotes eorum, & in testamentis stetit semen eorum:

13 Et filii eorum propter illos usque in æternum manent: semen eorum, & gloria eorum non derelinquetur.

14 Corpora ipsorum in pace sepulta sunt, & nomen eorum vivit in generationem, & generationem.

15 Sapientiam ipsorum narrent populi, & laudem eorum nuntiet ecclesia.

16 * Henoch placuit Deo, & translatus est in paradysum, ut det gentibus poenitentiam.

17 * Noe inventus est perfectus: justus, & in tempore iracundiæ factus est reconciliatio.

18 Ideo dimissum est reliquum terræ, cum factum est diluvium.

19 * Testamenta sæculi posita sunt apud illum, ne deleri possit diluvio omnis caro.

20 * Abraham magnus pater multitudinis gentium, & non est inventus similis illi in gloria, qui conservavit legem Excelsi, & fuit in testamento cum illo.

21 * In carne ejus stare fecit testamentum, & * in tentatione inventus est fidelis.

22 Ideo jurejurando dedit illi gloriam in gente sua, crescere illum quasi terræ cumulum:

23 Et ut stellæ exaltare semen ejus, & hereditare illos à mari usque ad mare, & à flumine usque ad terminos terræ.

24 Et in Isaac eodem modo fecit propter Abraham patrem ejus.

25 * Benedictionem omnium gentium dedit illi Dominus, & testamentum confirmavit super caput Jacob.

26 Agnovit eum in benedictionibus suis, & dedit illi hereditatem, & divisit illi partem in tribubus duodecim.

27 Et conservavit illi homines misericordiam, inveniētes gratiam in oculis omnis carnis.

CAPUT XLV.

De laudibus Moysi, Aaron, & Phinees: de congregatione Core interempta.

Dilectus Deo, & hominibus Moyses, cujus memoria in benedictione est.

2 Similem illum fecit in gloria Sanctorum, & magnificavit eum in timore inimicorum,

& in

B

C

D

A

*Exod.
11. 3.*Gen.
5. 14.
Hebr.
11. 5.
*Gen.
9. 9.*Gen.
6. 14.
7. 1.
Hebr.
11. 7.
*Gen.
15. 2.
15. 5.
17. 4.
Gal.
3. 6.
*Gen.
12. 1.

* Exo. 6. 7. & 8. & in verbis suis monstra placavit.
 3 * Glorificavit illum in conspectu regum, & iussit illi coram populo suo, & ostendit illi gloriam suam.
 4 In fide, & lenitate ipsius sanctum fecit illum, & elegit eum ex omni carne.
 5 Audivit enim eum; & vocem ipsius, & induxit illum in nubem.
 6 Et dedit illi coram præcepta, & legem vitæ, & disciplinæ; docere Jacob testamentum suum, & iudicia sua Israel.
 * Num. 11. 3. & 7. 7 * Excelsum fecit Aaron fratrem ejus, & similem sibi de tribu Levi:
 8 Statuit ei testamentum æternum; & dedit illi sacerdotium gentis: & beatificavit illum in gloria,
 9 Et circumcinxit eum zona gloriæ, & induit eum stolam gloriæ; & coronavit eum in vasis virtutis.
 * Exo. 18. 35. 10 * Circumpedes, & femoralia, & humeralia posuit ei, & cinxit illum tintinabulis aureis plurimis in gyro.
 11 Dare sonitum in incessu suo, auditum facere sonitum in templo, in memoriam filiis gentis suæ.
 12 Stolam sanctam auro, & hyacintho, & purpura, opustextile, viri sapientis, iudicio, & veritate præditi:
 13 Torto cocco opus artificis, gemmis pretiosis figuratis in ligatura auri, & opere lapidarii sculptis, in memoriam secundum numerum tribuum Israel.
 14 Corona aurea super mitram ejus expressa signo sanctitatis, & gloria honoris: opus virtutis, & desideria oculorum ornata.
 C 15 Sic pulchra ante ipsum non fuerunt talia usque ad originem.
 16 Non est indutus illa alienigena aliquis, sed tantum filii ipsius soli, & nepotes ejus per omne tempus.
 17 Sacrificia ipsius consumpta sunt igne quotidie.
 * Lev. 8. 12. 18 * Complevit Moyses manus ejus, & unxit illum oleo sancto.
 19 Factum est illi in testamentum æternum: & semini ejus sicut dies cæli, fungi sacerdotio, & habere laudem, & glorificare populum suum in nomine ejus.
 20 Ipsum elegit ab omni vivente, & offerre sacrificium Deo; incensum, & bonum odorem, in memoriam placare pro populo suo.
 21 Et dedit illi in præceptis suis potestatem, in testamentis iudiciorum, docere Jacob testimonio, & in lege sua lucem dare Israel.
 * Num. 16. 1. & 3. 22 * Quia contra illum steterunt alieni, & propter invidiam circumdederunt illum homines in deserto, qui erant cum Dathan, & Abiron, & congregato Core in iracundia.
 23 Vidit Dominus Deus, & non placuit illi: & consumpti sunt in impetu iracundiæ.
 24 Fecit illis monstra, & consumpsit illos in flamma ignis.
 D 25 Et addidit Aaró gloriæ, & dedit illi hereditatem, & primitias frugum terræ divisit illi.
 26 Panem ipsis in primis paravit in satieta-tem: nam & sacrificia Domini edent, quæ dedit illi, & semini ejus.
 27 Cæterum in terra gentes non hereditabit, & pars non est illi in gente: ipse est enim pars ejus, & hereditas.

28 * Phinees filius Eleazari tertius in gloria est, imitando eum in timore Domini:
 29 Et stare in reverentia gentis in bonitate, & alacritate animæ suæ placuit Deo pro Israel.
 30 Ideo statuit illi testamentum pacis, principem Sanctorum, & gentis suæ, ut sit illi, & semini ejus sacerdotii dignitas in æternum.
 31 Et testamentum David regi filio Jesse de tribu Juda, hereditas ipsi, & semini ejus, ut daret sapientiam in cor nostrum, judicare gentem suam in iustitia, ne abolerentur bona ipsorum, & gloriæ ipsorum in gentem eorum æternam fecit.

CAPUT XLVI.

Laudes Josue, Caleb, & Samuelis.

F Ortis in bello Jesus Nave, successor Moysi in Prophetis, qui fuit magnus secundum nomen suum,
 2 Maximus in salutem electorum Dei, expugnare insurgentes hostes, ut consequeretur hereditatem Israel.
 3 Quam gloriam adeptus est in tollendo manus suas, & jaciendo contra civitates rhomphaas?
 4 Quis ante illum sic resistit? Nam hostes ipse Dominus perduxit.
 5 * An non iracundia ejus impeditus est Sol, & una dies facta est quasi duo?
 6 Invocavit Altissimum potentem in oppugnando inimicos undique, & auditivus illum magnus, & sanctus Deus in faxis grandinis virtutis valde fortis.
 7 Impetum fecit contra gentem hostilem, & in descensu perdidit contrarios.
 8 Ut cognoscant gentes potentiam ejus, quia contra Deum pugnare non est facile. Et secutus est à tergo potentis.
 * Jos. 10. 14. 9 * Et in diebus Moysi misericordiam fecit ipse, & Caleb filius Jephone, stare contra hostem, & prohibere gentem à peccatis, & peffringere murmur malitiæ.
 * Num. 14. 5. 10 Et ipsi duo constituti, à periculo liberati sunt à numero sexcentorum millium peditum, inducere illos in hereditatem, in terram quæ manat lac, & miel.
 11 Et dedit Dominus ipse Caleb fortitudinem, & usque in senectutem permanit illi virtus, ut ascenderet in excelsum terræ locum, & semen ipsius obtinuit hereditatem:
 12 Ut viderent omnes filii Israel, quia bonum est obsequi sancto Deo.
 13 Et iudices singuli suo nomine, quorum non est corruptum cor, qui non aversi sunt à Dño:
 C 14 Ut sit memoria illorum in benedictione, & ossa eorum pullulent de loco suo:
 15 Et nomen eorum permaneat in æternum, permanens ad filios illorum, sanctorum virorum gloria.
 16 Dilectus à Domino Deo suo Samuel propheta Domini, renovavit imperium, & unxit principes in gente sua.
 17 In lege Domini congregationem judicavit, & vidit Deum Jacob, & in fide sua probatus est propheta.
 D 18 Et cognitus est in verbis suis fidelis, quia vidit Deum lucis:
 * Reg. 7. 10. 19 * Et invocavit Dominum omnipotentem, in oppugnando hostes circumstantes undique, in oblatione agni inviolati.
 20 Et intonuit de celo Dominus, & in sonitu magno auditam fecit vocem suam.

21 Et contrivit principes Tyrionum, & omnes duces Philistinum:

*1 Reg 12. 1.
*Gen. 14. 13.
22 * Et ante tempus finis vite sue, & sæculi, testimonium præbuit in conspectu Domini, & Christi: pecunias, * & usque ad calceamenta ab omni carne non accepit, & non accusavit illum homo.

*1 Reg 18. 18.
23 Et post hoc dormivit, * & notum fecit regi, & ostendit illi finem vite sue, & exaltavit vocem suam de terra in prophetia delectationis gentis.

CAPUT XLVII. Laudes Nathan, Davidis, & Salomonis.

A
*1 Reg 12. 1.
1 Post hæc surrexit Nathan propheta in diebus David.

2 Et quasi adepes separatus à carne, sic David à filiis Israel.

*1 Reg 17. 34.
3 * Cum leonibus lussit quasi cum agnis: & in ursis similiter fecit sicut in agnis ovium in juventute sua.

*1 Reg 17. 49.
4 * Numquid non occidit gigantem, & abstulit opprobrium de gente?

5 In tollendo manum, saxo furidæ deiecit exultationem Goliæ:

6 Nam invocavit Dñm omnipotentem, & dedit in dextra ejus tollere hominem fortem in bello, & exaltare cornu gentis sue.

*1 Reg 18. 7.
7 * Sic in decem millibus glorificavit eum, & laudavit eum in benedictionibus Domini, in offrendo illi coronam gloriæ:

8 Contrivit enim inimicos undique, & extirpavit Philistinum contrarios usque in hodiernum diem: contrivit cornu ipsorum usque in æternum.

B
9 In omni opere dedit confessionem Sancto, & Excelso in verbis gloriæ.

10 De omni corde suo laudavit Dominum, & dilexit Deum, qui fecit illum: & dedit illi contra inimicos potentiam:

11 Et stare fecit cantores, contra altare, & in sono eorum dulces fecit modos.

12 Et dedit in celebrationibus decus, & ornavit tempora usque ad consummationem vite, ut laudarent nomen sanctum Domini, & amplificarent manè Dei sanctitatem.

*1 Reg 12. 13.
13 * Dñs purgavit peccata ipsius: & exaltavit in æternum cornu ejus: & dedit illi testamentum regni, & sedem gloriæ in Israel.

14 Post ipsum surrexit filius sensatus, & propter illum deiecit omnē potentiam inimicorū.

*1 Reg 11. 14.
15 * Salomon imperavit in diebus pacis, cui subiecit Deus omnes hostes, ut conderet domum in nomine suo, & pararet sanctitatem in sempiternum: quemadmodum eruditus es in juventute tua:

*1 Reg 4. 11.
16 * Et impletus es, quasi flumen, sapientia, & terram retexit anima tua.

C
17 Et replesti in comparationibus anigmata: ad insulas longè divulgatum est nomen tuum, & dilectus es in pace tua.

18 In cantilenis, & proverbiiis, & comparationibus, & interpretationibus mirata sunt terra.

19 Et in nomine Domini Dei, cui est cognomen, Deus Israel.

*1 Reg 11. 17.
20 * Collegisti quasi aurichalcum aurum, & ut plumbum complesti argentum.

21 Et inclinasti femora tua mulieribus: potestatem habuisti in corpore tuo:

22 Dedisti maculam in gloria tua, & profa-

nasti semen tuum inducere iracundiam ad liberos tuos, & incitari stultitiam tuam, 23 Ut faceres imperium bipartitum, * & ex Ephraim imperare imperium durum.

24 Deus autem non derelinquet misericordiam suam, & non corrumpet, & nec delebit opera sua, neque perdet à stirpe nepotes electi sui: & semen ejus, qui diligit Dominum, non corrumpet.

25 Dedit autem reliquum Jacob, & David de ipsa stirpe.

26 Et finem habuit Salomon cum patribus suis.

27 Et dereliquit post se de semine suo, gentis stultitiam,

28 Et imminutum à prudentia, Roboam, qui avertit gentem consilio suo:

*1 Reg 11. 28.
29 * Et Jeroboam filium Nabat, qui peccare fecit Israel, & dedit viam peccandi Ephraim & plurima redundaverunt peccata ipsorum.

30 Valdè averterunt illos à terra sua.

31 Et quæsiit omnes nequitias, usque dum perveniret ad illos defensionem, & ab omnibus peccatis liberavit eos.

CAPUT XLVIII. Laudes Eliæ, Elisei, Ezechie, & Isaia, quorum oratione Deus liberavit Israel ab exercitu Sennacherib.

A
*1 Reg 17. 1.
1 Surrexit Elias propheta, quasi ignis, & verbum ipsius quasi facula ardebat.

2 Qui induxit in illos famem, & irritantes illum invidia sua pauci facti sunt: non enim poterant sustinere præcepta Domini.

*1 Reg 17. 1.
3 * Verbo Domini continuit cælum, & deiecit de cælo ignem ter.

4 Sic amplificatus est Elias in mirabilibus suis. Et quis potest similiter se gloriarī tibi?

*1 Reg 17. 22.
5 * Qui sustulisti mortuum ab inferis de sorte mortis in verbo Domini Dei.

6 Qui deiecisti reges ad perniciem, & confregisti facile potentiam ipsorum, & gloriosos de lecto suo.

7 Qui audis in Sina iudicium, & in Horeb iudicia defensionis.

8 Qui ungis reges ad poenitentiam, & prophetas facis successores post te.

*1 Reg 2. 21.
9 * Qui receptus es in turbine ignis, in curru equorum igneorum.

10 Qui scriptus es in iudiciis temporum lenire iracundiam Domini, & conciliare cor patris ad filium, & restituere tribus Jacob.

*1 Reg 4. 6.
11 Beati sunt, qui te viderunt, & in amicitia tua decorati sunt.

12 Nam nos vita vivimus tantum, post mortem autem non erit tale nomen nostrum.

*1 Reg 10. 10.
13 * Elias quidem in turbine relictus est, & in Eliseo completus est spiritus ejus: in diebus suis non pertimuit principem, & potentia nemo vicit illum:

*1 Reg 17. 21.
14 Nec superavit illum verbum aliquod, * & mortuum prophetavit corpus ejus,

15 In vita sua fecit monstra, & in morte mirabilia operatus est.

16 In omnibus istis non poenituit populus, & non recesserunt à peccatis suis, usque dum eieciti sunt de terra sua, & dispersi sunt in omnem terram.

17 Et relicta est gens perpauca, & princeps in domo David.

18 Quidam ipsorum fecerunt, quod placeret

Deo: alii autem multa commiserunt peccata.
19 Ezechias munivit civitatem suam, & induxit in medium ipsius aquam, & fodit ferro rupem, & edificavit ad aquam puteum.

*4 Reg.
18. 13.

20 * In diebus ipsius ascendit Sennacherib, & misit Rabfacem, & sustulit manum suam contra illos, & extulit manum suam in Sion, & superbus factus est potentia sua.

21 Tunc mota sunt corda, & manus ipsorum: & doluerunt quasi parturientes mulieres.

D

22 Et invocaverunt Dominum misericordem, & expandentes manus suas, extulerunt ad cælum: & sanctus Dominus Deus audivit citò vocem ipsorum.

23 Non est commemoratus peccatorum illorum, neque dedit illos inimicis suis, sed purgavit eos in manu Isaie sancti prophetae:

*4 Reg.
19. 37.

24 * Dejecit castra Assyriorum, & contrivit illos Angelus Domini.

19. 37.
1. 21.
Isa.

25 Nam fecit Ezechias, quod placuit Deo, & fortiter ivit in via David patris sui, quam mandavit illi Isaías propheta magnus, & fidelis in conspectu Dei.

17. 16.
1. Mac.

26 * In diebus ipsius retrò rediit Sol, & addidit regi vitam.

7. 41.
2. Mac.

27 Spiritu magno vidit ultima, & consolatus est lugentes in Sion. Usque in sempiternum.

*4 Reg.
20. 11.

28 Ostendit futura, & abscondita, antequam evenirent.

20. 11.
Isa.
38. 8.

C A P U T XLIX.

De Josia, & quid omnes reges Juda, præter David, Ezechiam, & Josiam, fuerunt peccatores: de Jeremia, Ezechiele, & Zorobabel, Jesu filio Josedec, Nehemia, Enoch, Joseph, Seth, & Sem.

A

1 MEmoria Josia in compositionem odoris facta opus piementarii.

*4 Reg.
22. 2.

2 In omni ore quasi mel indulcabitur ejus memoria, & ut musica in convivio vini.

3 Ipse est directus divinitus in poenitentiam gentis, & tulit abominabiles impietatis.

B

4 Et gubernavit ad Dominum cor ipsius, & in diebus peccatorum corroboravit pietatem.

5 Præter David, & Ezechiam, & Josiam, omnes peccatum commiserunt:

6 Nam reliquerunt legem Altissimi reges Juda, & contemplerunt timorem Dei.

7 Dederunt enim regnum suum aliis, & gloriam suam alienigenæ genti.

*4 Reg.
25. 9.

8 * Incenderunt ecclesiam sanctitatis civitatem, & desertas fecerunt vias ipsius in manu Jeremie.

9 Nam malè tractaverunt illum, qui à ventre matris consecratus est propheta, evertere, & crucere, & perdere, & iterum edificare, & renovare.

*Ezec.
1. 4.

10 * Ezechiel, qui vidit conspectum gloriæ, quam ostendit illi in curru Cherubim.

C

11 Nam commemoratus est inimicorum in imbre, benefacere illi, qui ostenderunt rectas vias.

12 Et duodecim prophetarum ossa pullulent de loco suo: nam corroboraverunt Jacob, & redemerunt se in fide virtutis.

*1. Es.
1. 2.

13 * Quomodo amplificemus Zorobabel? nam & ipse quasi signum in dextera manu?

Az.
1. 1.

14 Sic & Jesum filium Josedec, qui in diebus suis edificaverunt domum, & exaltaverunt templum sanctum Domino, paratum in gloriam sempiternam.

15 * Et Nehemias in memoriam multo temporis, cui erexit nobis muros everios, & stare fecit portas, & seras, qui erexit domos nostras.

16 Nemo natus est in terra qualis Henoch: nam & ipse receptus est à terra.

17 * Neque ut Joseph: qui natus est homo, princeps fratrum, firmamentum gentis, rector fratrum, stabilimentum populi.

18 Et ossa ipsius visitata sunt, & post mortem prophetaverunt.

19 * Seth, & Sem, apud homines gloriam adepti sunt: & super omnem animam in origine Adam.

C A P U T L.

Simonis pontificis filii Onia præconia narrantur celeberrima: duæ gentes odio habite, & tertia sulta: de Jesu filio Sirach huius libri auctore.

1 SImon Onia filius, sacerdos magnus, qui in vita sua suffulsi domum, & in diebus suis corroboravit templum.

2 Templi etiam altitudo ab ipso fundata est, duplex edificatio, & excelsi parietes templi.

3 In diebus ipsius emanaverunt putei aquarum, & quasi mare adimpleti sunt supra modum.

4 Qui curavit gentem suam, & liberavit eam à perditione.

5 Qui prævaluit amplificare civitatem, qui adeptus est gloriam in conversatione gentis: & ingressum domus, & arrii amplificavit.

6 Quasi stella matutina in medio nebulae, & quasi luna plena in diebus suis lucet.

7 Et quasi sol resurgens, sic ille effulsi in templo Dei.

8 Quasi arcus resurgens inter nebulas gloriæ, & quasi flos rosarum in diebus vernis, & quasi lilia, quæ sunt in transitu aquæ, & quasi thus redolens in diebus ætatis.

9 Quasi ignis effulgens, & thus ardens in igne.

10 Quasi vas auri solidum, ornatum omni lapide pretioso.

11 Quasi oliva pullulans, & cypressus in altitudinem se extollens, in accipiendo ipsum stolam gloriæ, & vestiri cum in consummationem virtutis.

12 In ascensu altaris sancti, gloriam dedit sanctitatis amicum.

13 In accipiendo autem partes de manu sacerdotum, & ipse stans juxta aram. Et circa illum corona fratrum: quasi plantatio cedri in monte Libano.

14 Sic circa illum steterunt quasi rami palmarum, & omnes filii Aaron in gloria sua.

15 Oblatio autem Domini in manibus ipsorum, coram omni synagoga Israel: & consummatione fungens in ara, amplificare oblationem excelsi regis.

16 Porrexit manum suam in libatione, & libavit de sanguine uvæ.

17 Effudit in fundamento altaris odorem divinum excelsi principis.

18 Tunc exclamaverunt filii Aaron, in tubis produculibus sonuerunt, & audit fecerunt vocem magnam in memoriam coram Deo.

19 Tunc omnis populus simul properaverunt, & ceciderunt in faciem super terram, adorare Dominum Deum suum, & dare præ-

D

* Zac.
1. 1.

* Gen.
41. 4.

41. 4.
45. 5.

50. 20.

* Gen.
4. 25.

Gen.
5. 31.

A

1. Mac.
12. 6.

2. Mac.
3. 4.

B

ces omnipotenti Deo excelsio.

20 Et amplificaverunt pſallentes in vocibus ſuis, & in magna domo auctus eſt ſonus ſuavitatis plenus.

21 Et rogavit populus Dominum excelsum in prece, uſque dum perfectus eſt honor Domini, & munus ſuum perfeceſerunt.

22 Tunc deſcendens, manus ſuas extulit in omnem congregationem filiorum Iſrael dare gloriam Deo à labiis ſuis, & in nomine ipſius gloriari:

23 Et iteravit orationem ſuam, volens oſtendere virtutem Dei.

D 24 Et nunc orate Deum omnium, qui magna fecit in omni terra, qui auxit dies noſtros à ventre matris noſtræ, & fecit nobilium ſecundum ſuam miſericordiam:

25 Det nobis jucunditatem cordis, & fieri pacem in diebus noſtris in Iſrael per dies ſempiternos:

26 Credere Iſrael nobiſcum eſſe Dei miſericordiam, ut liberet nos in diebus ſuis.

27 Duas gentes odit anima mea: tertia autem non eſt gens, quam oderim:

28 Qui ſedent in monte Seir, & Philiſthiim, & ſtultus populus, qui habitat in Sichimis.

29 Doctrinam ſapietiz, & diſciplinæ ſcripſit in codice iſto Jeſus filius Sirach Jeruſolymita, qui renovavit ſapientiam de corde ſuo.

30 Beatus, qui in iſtis verſatur bonis: qui ponit illa in corde ſuo, ſapiens erit ſemper.

31 Si enim hæc fecerit, ad omnia valebit: quia lux Dei, veſtigium ejus eſt.

C A P U T L I.

Dei laus, exaltatio, & gratiarum actio.

A 1 O Ratio Jeſu filii Sirach: Conſitebor tibi, Domine rex, & collaudabo te Deum ſalvatorem meum.

2 Conſitebor nomini tuo: quoniam adjutor, & protector factus es mihi:

3 Et liberaſti corpus meum à perditione, à laqueo linguæ iniquæ, & à labiis operantium mendacium: & in conſpectu aſtantium factus es mihi adjutor.

4 Et liberaſti me ſecundum multitudinem miſericordiæ nominis tui à rugientibus, præparatis ad eſcam,

5 De manibus querentium animam meam, & de portis tribulationum, quæ circumdederunt me:

6 A preſſura flammæ, quæ circumdedit me, & in medio ignis non ſum aſtuatus.

7 De altitudine ventris inferi, & à lingua coſquinata, & à verbo mendacii, à rege iniquo, & à lingua inſuſta.

8 Laudabit uſque ad mortem anima mea Dominum.

9 Et vita mea appropinquans erat in inferno deorſum.

B 10 Circumdederunt me undique, & non erat qui adjuvaret. Reſpiciens eram ad adiutorium hominum, & non erat.

11 Memoratus ſum miſericordiæ tuæ, Do-

mine, & operationis tuæ, quæ à ſæculo ſunt:

12 Quoniam eruis ſuſtinentes te, Domine: & liberaſcos de manibus gentium.

13 Exaltaſti ſuper terram habitationem meam, & pro morte deſluente deprecatus ſum.

14 Invocaſti Dominum patrem Domini mei, ut non derelinquat me in die tribulationis meæ, & in tempore ſuperborum ſine adiutorio.

15 Laudabo nomen tuum aſſidue, & collaudabo illud in confeſſione, & exaudita eſt oratio mea.

16 Et liberaſti me de perditione, & eripuiſti me de tempore iniquo.

17 Propterea conſitebor, & laudem dicam tibi, & benedicam nomini Domini.

18 Cum adhuc junior eſſem, priuſquam oberrarem, quaſi ſapiantiam palam in oratione mea.

19 Ante templum poſtulabam pro illa, & uſque in noviffimis inquiram eam. Et effloruit tamquam præcox uva,

20 Lætatum eſt cor meum in ea. Ambulavit pes meus iter rectum, à juventute mea inveſtigabam eam.

21 Inclinaſti modicè aurem meam, & excepi illam.

22 Multam inveni in meiſſo ſapientiam, & multum profeci in ea.

23 Danti mihi ſapientiam, dabo gloriam.

24 Conſiliatus ſum enim, ut facerem illam: zelatus ſum bonum, & non confundar.

25 Colluctata eſt anima mea in illa, & in faciendo eam confirmatus ſum.

26 Manus meas extendi in altum, & inſipientiam ejus luxi.

27 Animam meam direxi ad illam, & in agnitione inveni eam.

28 Poſſedi cum ipſa cor ab initio: propter hoc non derelinquar.

29 Venter meus conturbatus eſt quaerendo illam: propterea bonam poſſidebo poſſeſſionem.

30 Dedit mihi Dominus linguam mercedem meam: & in ipſa laudabo eum.

31 Appropiate ad me indocti, & congregate vos in domum diſciplinæ.

32 Quid adhuc retardatis? & quid dicitis in hiſ? animæ veſtræ ſitiunt vehementer.

33 Aperui os meum, & locutus ſum: Compareate vobis ſine argento,

34 Et collum veſtrum ſubjicite jugo, & ſuſcipiat anima veſtra diſciplinam: in proximo eſt enim invenire eam.

35 Videte oculis veſtris, quia modicum laboravi, & inveni mihi multam requiem.

36 Aſſumite diſciplinam in multo numero argenti, & copioſum aurum poſſidete in ea.

37 Lætetur anima veſtra in miſericordia ejus, & non confundemini in laude ipſius.

38 Operamini opus veſtrum ante tempus, & dabit vobis mercedem veſtram in tempore ſuo.

PROPHETIA ISAIÆ.

CAPUT PRIMUM.

Tempus, quo prophetavit Isaias super Judam, & Jerusalem, quæ ob suam ingratitudinem, aliisque scelera, omni pœnarum genere à Deo percussa, non est ad eum reversa: quamobrem dicit, miserrimam imminere ipsi desolationem: victima, & solemnitates ipsius rejiciuntur: & quid facere debeat, ut in gratiam à Deo recipiatur: rursus ob defectionem à pristina virtute in varia peccata, gravem vindictam, & futuram tandem ipsius liberationem, & in feliciorum statum restitutionem nuntiatur.

A

1 Isio Isaiæ filii Amos, quam vidit super Judam, & Jerusalem, in diebus Ozir, Joathan, Achaz, & Ezechiz, regū Juda.
2 Audite, cœli, & auribus percipe terra, quoniam Dominus locutus est. Filios enutriti, & exaltavi: ipsi autem spreverunt me.

B

3 Cognovit bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui: Israel autem me non cognovit, & populus meus non intellexit.
4 Væ genti peccatrici, populo gravi iniquitate, femini nequam, filii sceleratis: dereliquerunt Dominum, blasphemaverunt sanctum Israel, abalienati sunt retrorsum.
5 Super quo percussit vos ultra, addentes prævaricationem: omne caput languidum, & omne cor mœrens.

*Infr.
5. 6.

6 A planta pedis usque ad verticem, non est in eo sanitas: vulnus, & livor, & plagatumens non est circumligata, nec curata medicamine, neque fora oleo.

C

7 * Terra vestra deserta, civitates vestre succensæ igni: regionem vestram coram vobis alieni devorant, & desolabitur sicut in vastitate hostili.

8 Et derelinquetur filia Sion ut umbraculum in vinea, & sicut tugurium in cucume-

rario, & sicut civitas, quæ vastatur.

9 * Nisi Dominus exercituum reliquisset nobis semen, * quasi Sodoma fuisset, & quasi Gomorrha similes essemus.

10 Audite verbum Domini principes Sodomorum, percipite auribus legem Dei nostri populus Gomorrhæ.

11 * Quid mihi multitudinem victimarum vestrarum, dicit Dominus? plenus sum: holocausta arietum, & adipem pinguium, & sanguinem vitulorum, & agnorum, & hircorum nolui.

12 Cum veniretis ante conspectum meum, quis quæsit hæc de manibus vestris, ut ambuletis in atris meis?

13 Ne offeratis ultra sacrificium frustra: incensum abominatio est mihi. Ne omniam, & sabbatum, & festivitates alias non feram, iniqui sunt certus vestri:

14 Calendas vestras, & solemnitates vestras odivit anima mea: facta sunt mihi molesta, laboravi sustinens.

15 Et cum extenderitis manus vestras, avertam oculos meos à vobis: & cum multiplicaveritis orationem, non exaudiam: * manus enim vestre sanguine plene sunt.

16 * Lavamini, mundi estote, auferite malum cogitationum vestrarum ab oculis meis: quiescite agere perverse,

17 Discite benefacere: quærite iudicium, subvenite oppresso, judicate pupillo, defendite viduam.

18 Et venite, & arguite me, dicit Dominus: si fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealbabuntur: & si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt.

19 Si volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis.

20 Quid si nolueritis, & me ad iracundiam provocaveritis: gladius devorabit vos, quia os Domini locutum est.

* Ro.
9. 29
* Gen.
19. 24.

* Jer.
6. 20
Amos
5. 1

D

* Infr.
59. 3.
* 1.
Pet. 1.
11.

21 Quomodo facta est meretrix civitas fidelis, plena iudicii? iustitia habitavit in ea, nunc autem homicida.

22 Argentum tuum verum est in scoriis: vinum tuum mistum est aqua.

23 Principes tui infideles, socii furum: omnes diligunt munera, sequuntur retributiones. * Pupillo non iudicant, & causa vidue non ingreditur ad illos.

* Jer. f. 18. 24 Propter hoc, ait Dominus Deus exercituum fortis Israel: Hec, consolabor super hostibus meis, & vindicabor de inimicis meis.

25 Et convertam manum meam ad te, & excoquam ad purum scoriis tuam, & auferam omne stannum tuum.

26 Et restitui iudices tuos, ut fuerunt prius, & consiliarios tuos sicut antiquitus: post hæc vocaberis civitas iusti, urbs fidelis.

27 Sion in iudicio redimetur, & reducent eam in iustitia.

28 Et conteret scelestos, & peccatores simul: & qui dereliquerunt Dominum, consumetur.

29 Confundentur enim ab idolis, quibus sacrificaverunt: & erubescetis super hortis, quos elegeratis.

30 Cum fueritis velut quercus defluentibus foliis, & velut hortus absque aqua.

31 Et erit fortitudo vestra ut favilla stuppe, & opus vestrum quasi scintilla: & succendetur utrumque simul, & non erit, qui extinguat.

C A P U T II.

Ad montem domus Domini fluent omnes gentes, & de Sion exibat lex, nec ultra bello molestabitur: domus vero Jacob ob idololatriam, avaritiam, & reliqua scelera abjicietur: superbi humiliabuntur, & solus Dominus exaltabitur.

A Mich. 4. 1. V Erbum, quod vidit Isaias filius Amos, super Juda, & Jerusalem.

2 Et erit in novissimis diebus preparatus mons domus Dñi in vertice montium, & elevabitur super colles, & fluent ad eum omnes gentes.

3 Et ibunt populi multi, & dicent: Venite, & ascēdamus ad montem Domini, & ad domum Dei Jacob, & docebit nos vias suas, & ambulabimus in semitis ejus: quia de Sion exibat lex, & verbum Domini de Jerusalem.

4 Et iudicabit gentes, & arguet populos multos: & constabunt gladios suos in vomeres, & lanceas suas in falces: non levabit gens contra gentem gladium, nec exerēbuntur ultra ad prælum.

B 5 Domus Jacob venite, & ambulemus in lumine Domini.

6 Projecisti enim populi tuum, domus Jacob: quia repleti sunt ut olim, & augures habuerunt ut Philistini, & pueris alienis adhæserunt.

7 Repleta est terra argento, & auro: & non est finis thesaurorum ejus.

8 Et repleta est terra ejus equis: & innumerae quadrigæ ejus. Et repleta est terra ejus idolis: opus manuum suarum adoraverunt, quod fecerunt digiti eorum.

C 9 Et incurvavit se homo, & humiliatus est vir: ne ergo dimittas eis.

10 Ingredere in petram, & abscondere in fossa humo à facie timoris Domini, & à gloria majestatis ejus.

11 Oculi sublimis hominis humiliati sunt, & incurvabitur altitudo virorum: exalta-

bitur autem Dominus solus in die illa.

12 Quia dies Domini exercituum super omnem superbum, & excelsum, & super omnem arrogantem: & humiliabitur.

13 Et super omnes cedros Libani sublimes, & cæctas, & super omnes quercus Bala.

14 Et super omnes montes excelsos, & super omnes colles elevatos.

15 Et super omnem turrim excelsam, & super omnem murum munitum.

16 Et super omnes naves Tharsis, & super omne, quod visu pulchrum est.

17 Et incurvabitur sublimitas hominum, & humiliabitur altitudo virorum, & elevabitur Dominus solus in die illa:

18 Et idola penitus conterentur:

19 * Et introibunt in speluncas petrarum, & in voragine terra, à facie formidinis Domini, & à gloria majestatis ejus, cum surrexerit percutere terram.

20 In die illa proficiet homo idola argenti sui, & simulacra auri sui, quæ fecerat sibi, ut adoraret talpas, & vespertilioes.

21 Et ingredietur scissuras petrarum, & in cavernas saxorum, à facie formidinis Domini, & à gloria majestatis ejus, cum surrexerit percutere terram.

22 Quiescite ergo ab homine, cujus spiritus in naribus ejus est, quia excelsus repudatus est ipse.

C A P U T III.

Futura Judæorum ob sua peccata gravis afflictio, ac desertio, & puerorum, atque effaminatorum dominium: peccata superiorum arguit: item superbiam, & curiosam lasciviam filiarum Sion in ignominiam vertendam prædicit.

A E Cec enim dominator Dominus exercituum auferet à Jerusalem, & à Juda validum, & fortem, omne robur patris, & omne robur aquæ:

2 Fortem, & virum bellatorem, judicem, & prophetam, & ariolum, & senem:

3 Principem super quinquaginta, & honorabilem vultu, & consiliarium, & sapientem de architectis, & prudentem eloquii mystici.

4 Et dabo pueros principes eorum, & effaminati dominabuntur eis.

5 Et irruet populus, vir ad virum, & unusquisque proximum suum: tumultuabitur puer contra senem, & ignobilis contra nobilem.

6 Apprehedet enim vir fratrem suum domesticum patris sui: Vestimentum tibi est, princeps esto noster, quia autem hæc sub manu tua.

7 Respondebit in die illa, dicens: Non sum medicus, & in domo mea non est panis, neque vestimentum: nolite constituere me principem populi.

8 Ruit enim Jerusalem, & Judas concidit: quia lingua eorum, & ad inventiones eorum contra Dñm, ut provocarent oculos majestatis ejus.

9 Agnitio vultus eorum respondit eis: & peccatum suum quasi Sodoma prædicaverunt, nec absconderunt: vix animæ eorum, quoniam reddita sunt eis mala.

10 Dicite iusto, quoniam bene, quoniam fructum ad inventionem suarum comedit.

C 11 Vix impius in malum: retributio enim manuum ejus fiet ei.

12 Populum meum exactores sui spoliave-

runt, & mulieres dominatæ sunt eis. Popule meus, quæ beatum dicunt, ipsi te decipiunt, & viam gressuum tuorum dissipant.

13 Stat ad iudicandum Dominus: & stat ad iudicandos populos.

14 Dominus ad iudicium veniet cum semibus populi sui, & principibus ejus: vos enim depasti estis vineam, & rapina pauperis in domo vestra.

15 Quare atteritis populum meum, & facies pauperum commolitis, dicit Dominus Deus exercituum?

16 Et dixit Dominus pro eo, quod elevata sunt filia Sion, & ambulaverunt extento collo, & nutibus oculorum ibant, & plaudabant, ambulabant pedibus suis, & composito gradu incedebant:

17 Decalvabit Dominus verticem filiarum Sion, & Dominus erinem earum nudabit.

18 In die illa auferet Dominus ornamentum calceamentorum, & lunulas,

19 Et torques, & monilia, & armillas, & mitras,

20 Et discriminialia, & periscelidas, & murenulas, & olfactoriola, & inapures,

21 Et annulos, & gemmas in fronte pendentes,

22 Et mutatoria, & palliola, & linteamina, & acus,

23 Et specula, & sindones, & vittas, & theristras.

24 Et erit pro suavi odore fætor, & pro zona funiculus, & pro crispanti crine calvitium, & pro fascia pectorali cilicium.

25 Pulcherrimi quoque viri tui gladio cadent, & fortes tui in prælio.

26 Et moriebunt, atque lugebunt portæ ejus, & desolata in terra sedebit.

C A P U T IV.

Septem mulieres unum maritum appetent: germen Domini exaltabitur: & reliquæ Israel ablutis earum sordibus salva erunt, magnæque securitate, & felicitate afficientur.

A **E**t apprehendent septem mulieres virum unum in die illa, dicentes: Panem nostrum comedemus, & vestimentis nostris operiemur: tantummodò invocetur nomen tuum super nos, aufer opprobrium nostrum.

2 In die illa, erit germen Domini in magnificentia, & gloria, & fructus terræ sublimis, & exultatio his, qui salvati fuerint de Israel.

3 Et erit: Omnis, qui relictus fuerit in Sion, & residuus in Jerusalem, sanctus vocabitur, omnis qui scriptus est in vita in Jerusalem.

B 4 Si abluerit Dominus sordes filiarum Sion, & sanguinem Jerusalem laverit de medio ejus, in spiritu iudicii, & spiritu ardoris.

5 Et creabit Dominus super omnem locum montis Sion, & ubi invocatus est, nubem per diem, & fumum, & splendorem ignis flammantis in nocte: super omnem enim gloriam protectio.

6 Et tabernaculum erit in umbraculum dici ab astu, & in securitatem, & absconsonem à turbine, & à pluvia.

C A P U T V.

Subfigura vineæ sterilis in direptionem tradita, prophetat iudicium, & desertionem Judæorum, ipsorumque peccata describuntur: avaritia in coadunandis possessionibus: ebrietas, & contemptus scientiæ Dei: inferni dilatatio: humiliatio superborum, & exaltatio Dei: felicitas quoque iustorum, & vix diversis peccatorum generibus denuntiatur: & signum in nationibus elevandum contra Judæos.

C Antabò dilectio meo canticum patruellis mei vineæ suæ. Vineæ facta est dilectio meo in cornu filio olei.

2 Et sepivit eam, & lapides elegit ex illa, & plantavit eam electam, & edificavit turrim in medio ejus, & torcular extruxit in ea: & expectavit ut faceret uvas, & fecit labruscas.

3 Nunc ergo habitatores Jerusalem, & viri Juda, iudicate inter me, & vineam meam.

4 Quid est, quod debui ultra facere vineæ meæ, & non feci ei? an quodd expectavi, ut faceret uvas, & fecit labruscas?

5 Et nunc ostendam vobis, quid ego faciam vineæ meæ: auferam sepem ejus, & erit in direptionem: diruam maceriam ejus, & erit in conculcationem.

6 Et ponam eam desertam: non putabitur, & non fodietur: & ascendent vepres, & spinæ: & nubibus mandabo, ne pluant super eam imbrem.

7 Vineæ enim Domini exercituum, domus Israel est: & vir Juda germen ejus delectabile: & expectavi, ut faceret iudicium, & ecce iniquitas, & iustitiam, & ecce clamor.

8 Væ qui conjungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis usque ad terminum loci: numquid habitabitis vos soli in medio terræ?

9 In auribus meis sunt hæc, dicit Dominus exercituum: Nisi domus multa deserat fuerint, grandes, & pulchræ, absque habitatore.

10 Decem enim jugera vinearum facient lagunculam unam, & triginta modii sementis facient modios tres.

11 Væ qui confurgitis manè ad ebrietatem festandam, & potandum usque ad vesperam, ut vino æstuetis.

12 Cithara, & lyra, & tympanum, & tibia, & vinum in conviviis vestris: & opus Domini non respicitis, nec opera manuum ejus consideratis.

13 Propterea captivus ductus est populus meus, quia non habuit scientiam, & nobiles ejus interierunt fame, & multitudo ejus siti exaruit.

14 Propterea dilatavit infernus animam suam, & aperuit os suum absque ullo termino: & descendunt fortes ejus, & populus ejus, & sublimes, gloriose ejus, ad eum.

15 Et incurvabitur homo, & humiliabitur vir, & oculi sublimium deprimentur.

16 Et exaltabitur Dñs exercituum in iudicio, & Deus sanctus sanctificabitur in iustitia.

17 Et pascetur agni juxta ordinem suum, & deserta in ubertate versa advenæ comedent.

18 Væ qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, & quasi vinculum plausit peccatum.

19 Qui dicitis: Festinet, & citò veniat opus ejus, ut videamus: & appropiet, & veniat consilium sancti Israel, & sciemus illud.

A
Jer.
2, 21.
Matt.
21, 33.

B

C

D

E

20 Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum: ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras: ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum.

21 * Væ qui sapientes estis in oculis vestris, & coram vobismetipsis prudentes.

22 Væ qui potentes estis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miscendam ebrietatem.

23 Qui iustificatis impium pro muneribus, & iustitiam iusti aufertis ab eo.

24 Propter hoc, sicut devorat stipulam lingua ignis, & calor flammæ exurit: sic radix eorum quasi favilla erit, & germen eorum ut pulvis ascendet. Abiecerunt enim legem Domini exercituum, & eloquium sancti Israel blasphemaverunt.

25 Ideo iratus est furor Domini in populum suum, & extendit manum suam super eum, & percussit eum: & cōturbati sunt montes, & facta sunt morticina eorum, quasi stercus in medio platearum. In his omnibus non est averfus furor ejus, sed adhuc manus ejus extenta.

26 Et elevabit signum in nationibus procul, & sibilabit ad eum de finibus terræ: & ecce festinus velociter veniet.

27 Non est deficiens, neque laborans in eo: non dormitabit, neque dormiet, neque solvetur cingulum renum ejus, nec rumpetur corrigia calcamenti ejus.

28 Sagitta ejus acuta, & omnes arcus ejus extenti. Ungula equorum ejus ut filex, & rota ejus quasi impetus tempestatis.

29 Rugitus ejus ut leonis, rugiet ut catuli leonum: & frendet, & tenebit prædam: & amplexabitur, & non erit, qui eruat.

30 Et sonabit super eum in die illa sicut sonitus maris: afficiemus in terram, & ecce tenebræ tribulationis, & lux obtenebrata est in caligine ejus.

C A P U T VI.

Isaias visa Domini maiestate condemnat se, quod tacuerit, sed mundatis labiis suis offert se ad prædicandum: prædicatur exaccandus populus usque ad desolationem civitatum Jude, & ejus, quæ derelicta erat, futura consolatio.

1 **I**N anno, quo mortuus est rex Ozias, vidi Dominum sedentem super solium excelsum, & elevatum: & ea, quæ sub ipso erant, replebant templum.

2 Seraphim stabant super illud: sex alæ uni, & sex alæ alteri: duabus velabant faciem ejus, & duabus velabant pedes ejus, & duabus volabant.

3 Et clamabant alter ad alterum, & dicebāt: Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus exercituum, plena est omni terra gloria ejus.

4 Et commota sunt superliminaria cardinū à voce clamantis, & domus repleta est fumo.

5 Et dixi: Væ mihi, quia tacui, quia vir pollutus labiis ego sum, & in medio populi polluta labia habentis ego habito, & regem Domini exercituum vidi oculis meis.

6 Et volavit ad me unus de Seraphim, & in manu ejus calculus, quem forcipe tulerat de altari.

7 Et tetigit os meum, & dixit: Ecce tetigit hoc labia tua, & auferetur iniquitas tua, & peccatum tuum mundabitur.

8 Et audiivi vocem Domini dicentis: Quem

mittant: Et quis ibit nobis? Et dixi: Ecce ego, mitte me.

9 Et dixit: Vade, & dices populo huic: * Audite audientes, & nolite intelligere: & videte visionem, & nolite cognoscere.

10 Ecce cor populi hujus, & aures ejus aggravata: & oculus ejus claudet: ne forte videat oculis suis, & auribus suis audiat, & corde suo intelligat, & convertatur, & sanem eum.

11 Et dixi: Usquequid, Domine? Et dixit: Donec desolentur civitates absque habitatore, & domus sine homine, & terra relinquetur deserta.

12 Et longè faciet Dñs homines, & multiplicabitur, quæ derelicta fuerat in medio terræ.

13 Et adhuc in ea decimatio, & convertetur, & erit in ostensionem sicut terebinthus, & sicut quercus, quæ expandit ramos suos: semen sanctum erit id, quod steterit in ea.

C A P U T VII.

Obsessa à Syris, & ab Israel Jerusalem, Isaias prophetat, illos non prevalitur, datque impio Achaz signum liberationis virginem parituram filium, ejus nomen Emmanuel: prædicaturque desertionem Israel, & gravissimam Judæ afflictionem, ac solitudinem.

1 **E**T factum est in diebus Achaz filii Joathan, filii Ozis regis Juda, ascendit Rasin rex Syriæ, & Phacee filius Romeliæ rex Israel in Jerusalem, ad præliandum contra eam: & non potuerunt debellare eam.

2 Et nuntiaverunt domui David, dicentes: Requievit Syria super Ephraim, & commotum est cor ejus, & cor populi ejus, sicut moventur ligna silvarum à facie venti.

3 Et dixit Dominus ad Isaiam: Egredere in occursum Achaz tu, & qui derelictus est Jasub filius tuus, ad extremum aqueductus piscinæ superioris in via agri fulionis.

4 Et dices ad eum: Vide, ut noli timere, & cor tuum ne formidet à duabus caudis titonum sumigantium istorum: ira furoris Rasin regis Syriæ, & filii Romeliæ.

5 Eo quod consiliū inierit contra te Syria in malum Ephraim, & filius Romeliæ, dicentes:

6 Ascendamus ad Judam, & sulcitemus eum, & avellamus eum ad nos, & ponamus regem in medio ejus filium Tabeel.

7 Hæc dicit Dominus Deus: Non stabit, & non erit illud:

8 Sed caput Syriæ Damascus, & caput Damalci Rasin: & adhuc sexaginta & quinque anni, & desinet Ephraim esse populus:

9 Et caput Ephraim Samaria: & caput Samariæ filius Romeliæ. Si non credideritis, non permanebitis.

10 Et adjecit Dñs loqui ad Achaz, dicens:

11 Pete tibi signum à Domino Deo tuo in profundum interni, sive in excessum supra.

12 Et dixit Achaz: Non petam, & non tentabo Dominum.

13 Et dixit: Audite ergo domus David: Numquid parum vobis est, molestos esse hominibus, quia molesti estis & Deo meo?

14 Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum: * Ecce Virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel.

15 Butyrum, & mel comedet, ut sciatur probare malum, & eligere bonum.

*Prov
1. 7.
Rom.
12. 16.

F

G

A

B
*Apoc
4. 8.

C

*Mat.
11. 14.
Marc.
9. 12.
Luc.
8. 16.
D
Joan.
12. 42.
Act.
13. 16.
Rom.
11. 8.

A
4. 11.
15. 16.

B

*Mat.
1. 23.
Luc.
1. 31.

16 Quia antequā sciat puer reprobare malū, & eligere bonum, derelinquetur terra, quam tu detestaris à facie duorum regum suorum.

17 Adducet Dominus super te, & super populum tuum, & super domum patris tui dies, qui non venerunt à diebus separationis Ephraim à Juda cum rege Assyriorum.

18 Et erit in die illa : Sibilabit Dominus mulcæ, quæ est in extremo fluminum Egypti, & api, quæ est in terra Assur :

19 Et venient, & requiescent omnes in torrentibus yallium, & in cavernis petrarū, & in omnibus fræctis, & in universis foraminibus.

D 20 In die illa radet Dominus in novacula conducta, in his, qui trans flumen sunt, in rege Assyriorum, caput, & pilos pedum, & barbam universam.

21 Et erit in die illa: Nutriet Homo vaccam boum, & duas oves,

22 Et præ ubertate lactis comedet butyrum: butyrum enim, & mel manducabit omnis, qui relictus fuerit in medio terræ.

23 Et erit in die illa: Omnis locus ubi fuerint mille vites, mille argenteis, in spinas, & in vepres erunt.

24 Cum sagittis, & arcu ingredientur illuc: vepres enim, & spina erunt in universa terra.

25 Et omnes montes, qui in sarculo farrientur: non veniet illuc terror spinarum, & veprium, & erit in pascua bovis, & in conculationem pecoris.

C A P U T VIII.

Subetur Isaias in libro scribere nomen pueri nascituri: prædicit regna Israel, & Syria destruenta, Judæque afflictionem, & futuram à Deo liberationem, licet multi ex Judæa sari sint: jubet ligari testimonium, & legem signari, subjiciens quæ immincant mala recedentibus à lege.

A 1 **E**T dixit Dñs ad me: Sume tibi librum grandem, & scribe in eo stylo hominis: Velociter spolia detrahe, citò prædare.

2 Et adhibui mihi testes fideles, Uriam sacerdotem, & Zachariam filium Barachia:

3 Et accessi ad prophetissam, & concepit, & peperit filium. Et dixit Dominus ad me: Voca nomen ejus, Accelera spolia detrahere: Festina prædari.

4 Quia antequā sciat puer vocare patrē suū, & matrem suam, auferetur fortitudo Damasci, & spolia Samarie, coram rege Assyriorum.

5 Et adjecit Dñs loqui ad me adhuc, dicens:

6 Pro eo quod abiecit populus iste aquas Siloe, quæ vadunt cum silentio, & assumpsit magis Rafin, & filium Romelia:

B 7 Propter hoc ecce Dominus adducet super eos aquas fluminis fortes, & multas, regem Assyriorum, & omnem gloriam ejus; & accendit super omnes rivos ejus, & fluat super universas ripas ejus.

8 Et ibit per Judam, inundans, & transiens usque ad collum veniet. Et erit extensio alarum ejus, implens latitudinem terræ tuæ, o Emmanuel.

C 9 Congregamini populi, & vicini mini, & audite universæ procul terræ: confortamini, & vicini mini, accingite vos, & vincimini.

10 Inite consilium & dissipabitur: loquimini verbum, & non fiet: quia nobiscum Deus.

11 Hæc enim ait Dominus ad me: Sicut in

manu forti erudit me, ne irem in via populi hujus, dicens:

12 Non dicatis, conjuratio: omnia enim quæ loquitur populus iste, conjuratio est: & timorem ejus ne timeatis, neque paveatis.

13 Dominum exercituum ipsum sanctificate: ipse pavor vester, & ipse terror vester.

14 Et erit vobis in sanctificationem. * In lapidem autem offensionis, & in petram scandali, duabus domibus Israel: in laqueum, & in ruinam habitantibus Jerusalem.

15 Et offendent ex eis plurimi, & cadent, & conterentur, & irretientur, & capientur.

16 Liga testimonium, signa legem in discipulis meis.

17 Et expectabo Dominum, qui abscondit faciem suā à domo Jacob, & præstolabor eū.

18 Ecce ego, & pueri mei, quos dedit mihi Dñs in signum, & in portentum Israel à Domino exercituum, qui habitat in monte Sion.

19 Et cū dixerint ad vos: Querite à pythonibus, & à divinis, qui strident in incantationibus suis: Numquid non populus à Deo suo requireret, pro vivis à mortuis?

20 Ad legem magis, & ad testimonium. Quòd si non dixerint juxta verbum hoc, non erit eis matutina lux.

21 Et transibit per eam, corruet, & esuriet: & cū esurierit, irascetur, & maledicet regi suo, & Deo suo, & suspiciet sursum.

22 Et ad terrā intuebitur, & ecce tribulatio & tenebre, dissolutio & angustia, & caligo persequens, & non poterit avolare de angustia sua.

C A P U T IX.

Vaticinium de Christi nativitate, ipsiusque imperio multiplicando: de liberatione Judæ à regibus Israel, & Syria: quorum regnum, & præsertim regni Israel ad Deum redire nolentis, gravissimas cades, intestinaque dissidia prædicit.

A 1 **P**RIMO tempore alleviata est terra Zabulon, & terra Nephthali: & gravissimo aggravata est via maris trans Jordanem Galilææ gentium.

2 Populus, qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam: habitantibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis:

3 Multiplicasti gentem, & non magnificasti læticiam. Lætabantur coram te, sicut qui lætantur in messe, sicut exultant victores capta præda, quando dividunt spolia.

4 Jugum enim oneris ejus, & virgam humeris ejus, & sceptrum exactoris ejus superasti, * sicut in die Madian.

5 Quia omnis violenta prædatio cum tumultu, & vestimentum mistum sanguine, erit in combustionem, & cibus ignis:

6 **PARVULUS** enim **NATUS** est nobis, & filius datus est nobis, & factus est principatus super humerum ejus: & vocabitur nomen ejus, Admirabilis, confiliarius, Deus, fortis, pater futuri sæculi, princeps pacis.

7 Multiplicabitur ejus imperium, & pacis nō erit finis: super solium David, & super regnū ejus sedebit: ut confirmet illud, & corroboret in judicio, & justitia, amodò & usque in sempiternum: zelus Domini exercituum faciet hoc.

8 Verbum misit Dominus in Jacob, & cecidit in Israel.

9 Et sciet omnis populus Ephraim, & ha-

* Luc 2. 34.
Rom. 9. 13.
1. Pet. 2. 6.

A

* Jud. 7. 12.

B

bitantes Samariam, in superbia, & magnitudine cordis dicentes:

10 Lateres ceciderunt, sed quadris lapidebus ædificabimus, & sycamoras succiderunt: sed cedros immutabimus.

C 11 Et elevabit Dominus hostes Rafin super eum, & inimicos ejus in tumultum vertet:

12 Syriam ab Oriente, & Philistiim ab Occidente: & devorabunt Israel toto ore. In omnibus his non est averfus furor ejus, sed adhuc manus ejus extenta:

13 Et populus non est reversus ad percutiendum se, & Dñm exercituum non inquisierunt.

14 Et disperdet Dñs ab Israel caput, & caudam, incurvantem, & refranantem, die una.

15 Longævus, & honorabilis, ipse est caput: & propheta docens mendacium, ipse est cauda.

16 Et erunt, qui beatificant populum istum, seducetes: & qui beatificantur, præcipitati.

17 Propter hoc super adolescentulis ejus non latabitur Dominus: & pupillorum ejus, & viduarum non miserebitur: quia omnis hypocrita est, & nequam, & universum os locutum est stultitiam. In omnibus his non est averfus furor ejus, sed adhuc manus ejus extenta.

D 18 Succensa est enim quasi ignis impietas, veprem, & spinam vorabit: & succendetur in densitate saltus, & cōvolvetur superbia fumi.

19 In ira Domini exercituum conturbata est terra, & erit populus quasi efca ignis: vir fratri suo non parcat.

20 Et declinabit ad dexteram, & esuriet: & comedet ad sinistram, & non saturabitur: unusquisque carnem brachii sui vorabit: Manasses Ephraim, & Ephraim Manasse, simul ipsi contra Judam.

21 In omnibus his non est averfus furor ejus, sed adhuc manus ejus extenta.

C A P U T X.

Ve condentibus leges iniquas in oppressione pauperum, & viduarum: regem Assur virum furoris Domini prædicit ob suam superbiam, & cordis arrogantiam humiliandum: consolatur Israel, ne timeat ab Assur, reliquias ipsius ad Deum convertendas prædicans.

A 1 **V**æ qui condunt leges iniquas: & scribentes, in iustitiam scripserunt:

2 Ut opprimeret in iudicio pauperes, & vim facerent causæ humilium populi mei: ut essent viduæ præda eorum, & pupillos diriperent.

3 Quid facietis in die visitationis, & calamitatis de longe venientis? ad cuius confugietis auxilium? ubi derelinquetis gloriam vestram,

4 Ne incurvemini sub vinculo, & cum interfectis cadatis? Super omnibus his non est averfus furor ejus, sed adhuc manus ejus extenta.

5 Væ Assur, virga furoris mei, & baculus ipse est, in manu eorum indignatio mea.

B 6 Ad gentem fallacem mittam eum, & contra populum furoris mei mandabo illi, ut auferat spolia, & diripiat prædam, & ponat illum in conculcationem quasi lutum platearum.

7 Ipse autem non sic arbitrabitur, & cor ejus non ita existimabit: sed ad conterendum erit cor ejus, & ad internecionem gentium non paucarum.

8 Dicit enim:

9 Numquid non principes mei simul reges sunt? Numquid non ut Charchamis, sic Cala-

no: & ut Arphad, sic Emath? Numquid non ut Damascus, sic Samaria?

10 Quomodo invenit manus mea regna idoli, sic & simulacra eorum de Jerusalem, & de Samaria.

11 Numquid non sicut feci Samariam, & idolis ejus, sic faciam Jerusalem, & simulacris ejus?

12 Et erit: cum impleverit Dominus cuncta opera sua in monte Sion, & in Jerusalem, visitabo super fructum magnifici cordis regis * Assur, & super gloriam altitudinis oculorum ejus.

13 Dixit enim: In fortitudine manus meæ feci, & in sapientia mea intellexi: & abstuli terminos populorum, & principes eorum prædatus sum, & detraxi quasi potens in sublimi residentes.

14 Et invenit quasi nidum manus mea fortitudinem populorum: & sicut colliguntur ova, quæ derelicta sunt, sic univerfam terram ego congregavi: & non fuit, qui moveret pennam, & aperiret os, & ganniret.

15 Numquid gloriabitur securis contra eum, qui secat in ea? aut exaltabitur serra contra eum, à quo trahitur? quomodo si elevetur virga contra elevantem se, & exaltetur baculus, qui utriusque lignum est.

16 Propter hoc mittet dominator Dñs exercituum in pinguibus ejus tenuitatem: & subus gloriæ ejus succesa ardebit quæcōbustio ignis.

17 Et erit lumen Israel in igne, & Sanctus ejus in flamma: & succendetur, & devorabitur spina ejus, & vepres in die una.

18 Et gloria saltus ejus, & carmeli ejus, ab anima usque ad carnem consumetur, & erit terrore profugus.

19 Et reliquæ ligni saltus ejus præ paucitate numerabuntur, & puer scribet eos.

20 Et erit in die illa: non adjiciet residuum Israel, & hi qui fugerint de domo Jacob, inniti super eo, qui percutit eos: sed innitetur super Dominum sanctum Israel in veritate.

21 Reliquiæ convertentur, reliquæ, inquam, Jacob ad Deum fortem.

22 * Si enim fuerit populustus Israel quasi arena maris, reliquæ convertentur ex eo: cōsummatio abbreviata inundabit iustitiam.

23 Consummationem enim, & abbreviationem Dominus Deus exercituum faciet in medio omnis terræ.

24 Propter hoc, hæc dicit Dñs Deus exercituum: Nolite timere populus meus habitator Sion, ab Assur: in virga percutiet te, & baculum suum levabit super te in via Ægypti.

25 Adhuc enim paululum, modicumque, & consummabitur indignatio, & furor meus super scelus eorum.

26 * Et suscitabit super eum Dominus exercituum flagellum, * juxta plagam Madian in petra Oreb, & virgam suam super mare, & levabit eam in via Ægypti.

27 Et erit in die illa: Auferetur onus ejus de humero tuo, & jugum ejus de collo tuo, & computrescet jugum à facie olei.

28 Veniet in Ajath, transibit in Magron: apud Machmas commendabit vasa sua.

29 Transierunt cursim, Gaba sedes nostra: obstupuit Rhama, Gabaath Saulis fugit.

30 Hinni voce tua, filia Gallim, attende, Laia, paupercula Anathoth.

31 Migravit Medemena: habitatores Gabbim confortamini:

C

*4 Reg.
10. 35.
Infra
37. 39.

D

E

*Rom.
9. 27.
Infra
11. 11.

F

*Infr.
37. 36.
*Jud.
7. 25.

G

32 Adhuc dies est, ut in Nobe stetur: agitabit manum suam super montem filia Sion, collem Jerusalem.

33 Et ecce dominator Dñs exercituum confringet lagunculam in terrore, & excelsi statura succidentur, & sublimes humiliabuntur.

34 Et subvertentur condensa saltus ferro: & Libanus cum excelsis cadet.

C A P U T XI.

Vaticinium de Christi natiuitate, iudicio, exaltatione, conuersione populorum, & gentium ad Christum, & gloria sepulchris eius: item de conuersione reliquiarum Israel ad Deum, ac fide gentium.

A. 1 **E**t egredietur virga de radice Jesse, & flos de radice ejus ascendet.

2 Et quiescet super eum spiritus Dñi, spiritus sapientia & intellectus, spiritus consilii & fortitudinis, spiritus scientia & pietatis,

3 Et replebit eum spiritus timoris Domini. Non secundum visionem oculorum iudicabit, neque secundum auditum aurium arguet.

4 Sed iudicabit in iustitia pauperes, & arguet in aequitate pro manfuetis terræ: * & percutiet terram virga oris sui, & spiritu laborum suorum interficiet impium.

5 Et erit iustitia cingulum lumborum ejus: & fides cinctorium renum ejus.

6* Hababit lupus cum agno, & pardus cum hædo accubabit: vitulus, & leo, & ovis simul morabuntur, & puer parvulus minabit eos.

7 Vitulus, & ursus pascetur: simul requiescet catuli eorum: & leo quasi bos comedet paleas.

8 Et delectabitur infans ab ubere super foramine aspidis: & in caverna reguli, qui ablactatus fuerit manum suam mittet.

9 Non nocebunt, & non occident in universo monte sancto meo: quia repleta est terra scientia Domini, sicut aqua maris operientes.

10 * In die illa, radix Jesse, qui stat in signum populorum, ipsum gentes deprecabuntur, & erit sepulchrum ejus gloriosum.

11 Et erit in die illa: Adjiciet Dominus secundum manum suam ad possidendum residuum populi sui, quod relinqueret ab Assyriis, & ab Egypto, & a Phethros, & ab Æthiopia, & ab Elam, & a Sennar, & ab Emath, & ab insulis maris.

12 Et levabit signum in nationes, & congregabit profugos Israel, & dispersos Juda colliget à quatuor plagis terræ.

13 Et auferetur zelus Ephraim, & hostes Juda peribunt: Ephraim non æmulabitur Judam, & Judas non pugnabit contra Ephraim.

14 Et volabunt in humeros Philisthim per mare, simul prædabuntur filios Orientis: Idumæa, & Moab præceptum manus eorum, & filii Ammon obedientes erunt.

15 Et desolabit Dominus linguam maris Egypti, & levabit manum suam per flumen, in fortitudine spiritus sui: & percutiet eum in septem rivis, ita ut transeat per eum calcatei.

16 Et erit via residuo populo meo, qui relinquetur ab Assyriis: sicut fuit Israeli in die illa, qua ascendit de terra Egypti.

C A P U T XII.

Canticum laudis, & gratiarum actionis pro liberatione, & beneficiis Christi salvatoris.

A. 1 **E**t dices in die illa: Confitebor tibi, Domine, quoniam imitatus es mihi: con-

versus est furor tuus, & consolatus es me.

2 Ecce Deus salvator meus, fiducialiter agam, & non timebo: * quia fortitudo mea, & laus mea Dominus, & factus est mihi in salutem.

3 Haurietis aquas in gaudio de fontibus salvatoris,

4 Et dicetis in die illa: Confitemini Domino, & invocate nomen ejus: notas facite in populis ad inventiones ejus: mementote, quoniam excelsum est nomen ejus.

5 Cantate Domino, quoniam magnificè fecit: annuntiate hoc in universa terra.

6 Exulta, & lauda habitatio Sion: quia magnus in medio tui sanctus Israel.

C A P U T XIII.

Ingens, ac truculenta Babyloniorum vastatio à Medis.

A. 1 **O** Nus Babylonis, quod vidit Isaias filius Amos.

2 Super montem caliginosum levate signum, exaltate vocem, levate manum, & ingrediantur portas duces.

3 Ego madavi sacrificiis meis, & vocavi fortes meos in ira mea, exultantes in gloria mea.

4 Vox multitudinis in montibus, quasi populorum frequentium: vox sonitus regum, gentium congregatarum: Dominus exercituum præcepit militia bellii,

5 Venientibus de terra procul, à summitate cæli: Dominus, & vasa furoris ejus, ut disperdat omnem terram.

6 Ululate, quia prope est dies Domini, quasi vastitas à Domino veniet.

7 Propter hoc, omnes manus dissolventur, & omne cor hominis contabescet,

8 Et conteretur. Toriones, & dolores tenebunt, quasi parturiens, dolebit: unusquisque ad proximum suum stupebit, facies combusta vultus eorum.

9 Ecce dies Domini veniet, crudelis, & indignationis plenus, & ira, furorisque, ad ponendam terram in solitudinem, & peccatores ejus conterendos de ea.

10 * Quoniam stella cæli, & splendor eorum, non expandet lumen suum: obtenebratus est sol in ortu suo, & luna non splendet in lumine suo.

11 Et visitabo super orbis mala, & contra impios iniquitatem eorum, & quiescere faciam superbiam infidelium, & arrogantiam infirmorum humiliabo.

12 Pretiosior erit vir auro, & homo mundo obrizo.

13 Super hoc cælum turbabo: & movebitur terra de loco suo, propter indignationem Domini exercituum, & propter diem iræ furoris ejus.

14 Et erit quasi damula fugiens, & quasi ovis: & non erit, qui congreget: unusquisque ad populum suum converteretur, & singuli ad terram suam fugient.

15 Omnis, qui inventus fuerit, occidetur: & omnis, qui supervenerit, cadet in gladio.

16 * Infantes eorum allidentur in oculis eorum: diripientur domus eorum, & uxores eorum violabuntur.

17 Ecce ego suscitabo super eos Medos, qui argentum non quarant, nec aurum velint.

18 Sed sagittis parvulos interficient, & laquantibus uteris non miserebuntur, & super

* Exo.
15. 2.
Psalm.
117. 11.
B

A

B

* Ezec.
32. 7.
Joel.
2. 10.
Matt.
24. 29.
Marc.
13. 2.
Luc.
21. 2.

C

* Psal.
136. 4.

D

filios non parceret oculus eorum.

* Gen.
19. 14.

19 Et erit Babylon illa gloriosa in regnis, inclaya superbia Chaldaeorum, * sicut subvertit Dominus Sodomam, & Gomorrhā.

20 Non habitabitur usque in finem, & non fundabitur usque ad generationem, & generationem: nec ponet ibi tentoria Arabs, nec pastores requiescent ibi.

21 Sed requiescent ibi bestiae, & replebuntur domus eorum draconibus: & habitabunt ibi struthiones, & pilosi saltabunt ibi.

22 Et respondebunt tibi ululā in edibus ejus, & sirenes in delubris voluptatis.

C A P U T XIV.

Vaticinium de Judaeorum consolatione, & à Babylonica captivitate liberatione, Babyloniorumque contritione: quorum ingens superbia, amplitudo domini, & crudelitas explicantur, unā cum punitione Philistinorum, ac ceterorum, qui ob calamitatem Judaeorum letati sunt.

A 1 **P**ROPE est ut veniat tempus ejus, & dies ejus non elongabuntur. Miserebitur enim Dominus Jacob, & eliget adhuc de Israel, & requiescere eos faciet super humum suam: adjungetur advena ad eos, & adhærebit domui Jacob.

2 Et tenebunt eos populi, & adducent eos in locum suum: & possidebit eos domus Israel super terram Domini in servos, & ancillas: & erunt capientes eos, qui se ceperant, & subficient exactores suos.

3 Et erit in die illa: cum requiem dederit tibi Deus à labore tuo, & à concussioni tuae, & à servitute dura, qua ante servisti.

4 Sumes parabolam istam contra regem Babylonis, & dices: Quomodo cessavit exactor, quievit tributum?

5 Contrivit Dominus baculum impiorum, virgam dominantium,

B 6 Cædentem populos in indignatione, plagam insanabili, subficientem in furore gentes, persequentem crudeliter.

7 Conquievit, & siluit omnis terra, gavisita est, & exultavit.

8 Abietes quoque lætati sunt super te, & cedri Libani: ex quo dormisti, non ascendet, qui succidat nos.

9 Infernus subter conturbatus est in occursum adventus tui, suscitavit tibi gigantes: Omnes principes terræ surrexerunt de solis suis, omnes principes nationum.

10 Universi respondebunt, & dicent tibi: Et tu vulneras es sicut & nos, nostri similes effectus es.

C 11 Detrasta est ad inferos superbia tua, condidit cadaver tuum: subter te sternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes.

12 Quomodo cecidisti de caelo Iucifer, qui mane oriebaris? contristi in terram, qui vulnerabas gentes?

13 Qui dicebas in corde tuo: In caelum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum, sedabo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis.

14 Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo.

15 Veruntamen ad infernum detraheris, in profundum lacu:

D 16 Qui te viderint, ad te inclinabuntur, te

que prospicient: Numquid ille est vir, qui conturbavit terram, qui concussit regna?

17 Qui posuit orbem desertum, & urbes ejus destruxit, vincis ejus non aperuit carcerem?

18 Omnes reges gentium universi dormierunt in gloria, vir in domo sua.

19 Tu autem projectus es de sepulchro tuo, quasi stirps inutilis pollutus, & obvolutus cum his, qui interfecti sunt gladio, & descenderunt ad fundamenta lacu, quasi cadaver putridum.

20 Non habebis consortium neque cum eis in sepultura: tu enim terram tuam disperdidisti, tu populum tuum occidisti: non vocabitur in aeternum semen pessimum.

21 Præpare filios ejus occisioni in iniquitate patrum suorum: non consurgunt, nec hereditabunt terram, neque implebunt faciem orbis civitatum.

22 Et confurgam super eos, dicit Dominus exercituum: & perdam Babylonis nomen, & reliquias, & germen, & progeniem, dicit Dominus.

23 Et ponam eam in possessionem ericii, & in paludes aquarum, & scopabo eam in scopas terens, dicit Dominus exercituum.

24 Juravit Dominus exercituum, dicens: Si non, ut putavi, ita erit: & quomodo mente tractavi,

25 Sic eveniet: ut conteram Assyrium in terra mea, & in montibus meis concalcem eum: & auferetur ab eis jugum ejus, & onus illius ab humero eorum tolletur.

26 Hoc consilium, quod cogitavi super omnem terram, & hæc est manus extenta super universas gentes.

27 Dominus enim exercituum decrevit: & quis poterit infirmare? & manus ejus extenta: & quis avertet eam?

28 In anno, quo mortuus est rex Achaz, factum est onus istud:

29 Ne lateris Philisthea omnis tu, quoniam comminuta est virga percussoris tui: de radice enim colubri egreditur regulus, & semen ejus absorbens volucrum.

30 Et pascetur primogeniti pauperum, & pauperes fiducialiter requiescent: & interire factam in fame radicem tuam, & reliquias tuas interficiam.

31 Ulula porta, clama civitas: prostrata est Philisthea omnis: ab Aquilone enim fumus veniet, & non est qui efugiet agmen ejus.

32 Et quid respondebitur nuntiis gentis? Quia Dominus fundavit Sion, & in ipso sperabunt pauperes populi ejus.

C A P U T XV.

Moabitarum ruina prædicitur, & compassio prophetae erga Moab.

A 1 **O**NUS Moab. Quia nocte vastata est Ar Moab, conticuit: quia nocte vastatus est murus Moab, conticuit.

2 Ascendit domus, & Dibon ad excelsa in plantam super Nabo, & super Medaba, Moab ululavit: * in cunctis capitibus ejus calvicium, & omnis barba radetur.

3 In trivis ejus accinxi sunt sacco: super testā ejus, & in plateis ejus omnis ululatus descendit in fletum.

4 Clamavit Hesebon, & Eleale, usque Jassa audita est vox eorum, super hoc expediti

E

P

G

A

Jer.
48. 17.
B
Ezech.
7. 18.

- C Moab ululabunt, anima ejus ululabit sibi.
 5 Cor meum ad Moab clamabit, vices ejus usque ad Segor vitulam contemnantem: per ascensum enim Luthi flens ascendet, & in via Oronaim clamorem contritionis levabunt.
 6 Aquę enim Nemrim defertę erunt, quia aruit herba, defecit germen, viror omnis interit.
 7 Secundum magnitudinem operis, & visitatio eorum, ad torrentem salicem ducent eos.
 D 8 Quoniam circuevit clamor terminum Moab usque ad Gallim ululatus ejus, & usque ad Puteum Elim clamor ejus.
 9 Quia aquę Dibon repletę sunt sanguine: ponam enim super Dibon additamenta: his, qui fugerint de Moab leonem, & reliquis terrę.

C A P U T XVI.

Orat emitti agnum, nempe Christum, de petra deserti: Moab ob arrogantiam, & perfidiam humiliabitur, paucis ex eo relictis.

- A 1 **E**mitte agnum, Dñe, dominatorę terrę, de Petra deserti ad montem filię Sion.
 2 Et erit: Sicut avis fugiens, & pulli de nido avolantes, sic erunt filię Moab in transcensu Arnon.
 3 Ini consilium, coge concilium: pone quasi noctem umbram tuam in meridie: absconde fugientes, & vagos ne prodas.
 4 Habitant apud te profugi mei. Moab esto latibulum eorum a facie vastatoris: finitus est enim pulvis, consummatus est miser: defecit, cui conculcabat terram.
 B 5 Et præparabitur in misericordia solium, & sedebit super illud in veritate in tabernaculo David, iudicans, & quęrens iudicium, & velociter reddens, quod iustum est.
 6 Audivimus superbiam Moab, superbus est valde: superbia ejus, & arrogantia ejus, & indignatio ejus elusquam fortitudo ejus.
 7 Idcirco ululabit Moab ad Moab, universus ululabit: his, qui lætantur super muros cocti lateris, loquimini plagas suas.
 8 Quoniam suburbana Helebon deserta sunt, & vineam Sabama Domini gentium exciderunt: flagella ejus usque ad Jazer pervenerunt: erraverunt in deserto, propagines ejus relictę sunt, transferunt mare.
 C 9 Super hoc plorabo in fletu Jazer vineam Sabama: inebriabo te lacryma mea Helebon, & Eleale: quoniam super vindemiam tuam, & super messem tuam vox calcantium irruit.
 10 Et auferetur læticia, & exultatio de Carmelo, & in vineis non exultabit, neque jubilabit, vinum in torculari non calcabit, qui calcare consueverat: vocem calcantium abstuli.
 11 Super hoc venter meus ad Moab quasi cithara sonabit, & viscera mea ad murum cocti lateris.
 D 12 Et erit: cum apparuerit, quod laboravit Moab super excessis suis, ingredietur ad sancta sua, ut obsecret, & non valebit.
 13 Hoc verbum, quod locutus est Dominus ad Moab ex tunc:
 14 Et nunc locutus est Dominus, dicens: In tribus annis, quasi anni mercenarii, auferetur gloria Moab super omni populo multo, & relinquetur parvus, & modicus, nequaquam multus.

C A P U T XVII.

Vastatis Damascus auxiliariis populi Israel, similiter & Israel vastabitur, quia oblitus est Dei salvatoris sui, ad quę calamitate pressus reverteretur: & per seque toribus populi Domini denuntiatur.

- A 1 **O**Nus Damasci. Ecce Damascus definit esse civitas, & erit sicut acervus lapidum in ruina.
 2 Derelictę civitates Aroer gregibus erunt, & requiescent ibi, & non erit, qui exterreat.
 3 Et cessabit adjutorium ab Ephraim, & regnum a Damasco: & reliquę Syrię sicut gloria filiorum Israel erunt: dicit Dominus exercituum.
 4 Et erit in die illa: attenuabitur gloria Jacob, & pinguedo carnis ejus marcescet.
 5 Et erit sicut congregans in messe, quod restiterit, & brachium ejus spicas leget: & erit sicut quęrens spicas in valle Raphaim.
 B 6 Et relinquetur in eo sicut racemus, & sicut excussio oleę duarum, vel trium olivarum in summitate rami, sive quatuor, aut quinque in cacuminibus ejus fructus ejus: dicit Dominus Deus Israel.
 7 In die illa inclinabitur homo ad factorem suum, & oculi ejus ad sanctum Israel respicient:
 8 Et non inclinabitur ad altaria, quę fecerunt manus ejus: & quę operati sunt digiti ejus, non respiciet lucos, & delibra.
 C 9 In die illa erunt civitates fortitudinis ejus derelictę sicut aratra, & segetes quę derelictę sunt a facie filiorum Israel, & eris deserta.
 10 Quia oblita es Dei salvatoris tui, & fortis adjutoris tui non es recordata: propterea plantabis plantationem fidelem, & germen alienum feminabis.
 11 In die plantationis tuę labrusca, & manę semen tuum florebit: ablata est messis in die hereditatis, & dolebit graviter.
 12 Vę multitudinē populorum multorum, ut multitudo maris sonantis: & tumultus turbarum, sicut sonitus aquarum multarum.
 13 Sonabunt populi sicut sonitus aquarum inundantium, & increpabit eum, & fugiet procul: & rapietur sicut pulvis montium a facie venti, & sicut turbo coram tempestate.
 D 14 In tempore vespere, & ecce turbatio: in matutino, & non subsistet: hæc est pars eorum, qui vastaverunt nos, & fors diripientium nos.

C A P U T XVIII.

Adversus Egyptios, qui Judæos pellexerant ad confidendum in ipsis: additur consolatio populi Judaici de reditu ad Jerusalem.

- A 1 **V**Æ terrę cymbalo alarum, quę est trans flumina Ethiopia,
 2 Qui misit in mare legatos, & in vasis pyrii super aquas. Ite angeli veloces ad gentem convulsam, & dilaceratam: ad populum terribilem, post quem non est alius: ad gentem expectantem, & conculcatam, cujus diriperunt flumina terram ejus.
 3 Omnes habitatores orbis, qui moramini in terra, cum elevatum fuerit signum in montibus, videtis, & clangorem tubę audietis:
 4 Quia hæc dicit Dominus ad me: Quiescā, & considerabo in loco meo, sicut meridiana

lux clara est, & sicut nubes rosis in die messis.

5 Ante messem enim torus effloruit, & immatura perfectio germinabit, & præcedentur ramusculi ejus fascibus; & quæ derelicta fuerint, absceduntur, & excutientur.

6 Et relinquentur simul avibus montium, & bestiis terræ: & æstate perpetua erunt super eum volucres, & omnes bestię terræ super illum hyemabunt.

7 In tempore illo deferetur munus Domino exercituum à populo divulso, & dilacerato: à populo terribili, post quem non fuit alius: à gente expectante, expectante & conculcata, cujus diripuerunt flumina terram ejus, ad locum nominis Dñi exercituum, montem Sion.

C A P U T XIX.

Describit plenius Ægyptiorum punitionem, & quod ad Deum conversi, misso ipsi salvatore, consolabuntur.

1 **O** Nus Ægypti. Ecce Dñs ascendet super nubem levem, & ingreditur Ægyptum, & commovebuntur simulacra Ægypti à facie ejus, & cor Ægypti tabescet in medio ejus.

2 Et concurrere faciam Ægyptios adversus Ægyptios, & pugnabit vir contra fratrem suum, & vir contra amicum suum, civitas adversus civitatem, regnum adversus regnum.

3 Et dirumpetur spiritus Ægypti in viscibus ejus, & consilium ejus præcipitabo: & interrogabunt simulacra sua, & divinos suos, & pythones, & ariolos.

4 Et tradam Ægyptum in manu dominorum crudelium: & rex fortis dominabitur eorum, ait Dominus Deus exercituum.

5 Et arefcet aqua de mari, & fluvius desolabitur, atque siccabitur.

6 Et deficient flumina: attenuabuntur, & siccabitur rivi aggerum, Calamas, & juncus marcescet.

7 Nudabitur alveus rivi à fonte suo: & omnis sementis irrigua siccabitur, arefcet, & non erit.

8 Et morebunt piscatores, & lugebunt omnes mittentes in flumen hamum, & expandentes rete super faciem aquarum emarcescent.

9 Confundentur, qui operabantur linum, pectentes, & texentes subtilia.

10 Et erunt irrigua ejus flaccientia: omnes, qui faciebant lacunas ad capiendos pisces.

11 Stulti principes Taneos, sapientes consilarii Pharaonis, dederunt consilium insipienti. Quomodo dicetis Pharaoni: Filius sapientium ego, filius regum antiquorum?

12 Ubi nunc sunt sapientes tui? annuntient tibi, & indicent, quid cogitaverit Dominus exercituum super Ægyptum.

13 Stulti facti sunt principes Taneos, emaruerunt principes Memphæos, deceperunt Ægyptum, angulum populorum ejus.

14 Dominus miscuit in medio ejus spiritum vertiginis: & errare fecerunt Ægyptum in omni opere suo, sicut erat ebrius, & vomens:

15 Et non erit Ægypto opus, quod faciat caput, & caudam incurvantem, & refranantem.

16 In die illa erit Ægyptus quasi mulieres, & stupebunt, & timebunt à facie commotionis manus Domini exercituum, quam ipse movebit super eam.

17 Et erit terra Juda Ægypto in pavorem: omnis, qui illius fuerit recordatus, pave-

bit à facie consilii Domini exercituum, quod ipse cogitavit super eam.

18 In die illa erunt quinque civitates in terra Ægypti, loquentes lingua Chanaan, & jurantes per Dominum exercituum: Civitas solis vocabitur una.

19 In die illa erit altare Dñi in medio terræ Ægypti, & titulus Dñi juxta terminum ejus.

20 Erit in signum, & in testimonium Domino exercituum in terra Ægypti. Clamabunt enim ad Dominum à facie tribulantis, & mittet eis salvatorem, & propugnatores, qui liberet eos.

21 Et cognoscetur Dominus ab Ægypto, & cognoscent Ægyptii Dominum in die illa, & colent eum in hostiis, & in muneribus: & vota vovebunt Domino, & solvent.

22 Et percutiet Dominus Ægyptum plaga, & sanabit eam, & revertentur ad Dominum, & placabitur eis, & sanabit eos.

23 In die illa erit via de Ægypto in Assyrios, & intrabit Assyrius Ægyptum, & Ægyptus in Assyrios, & servient Ægyptii Assur.

24 In die illa erit Israel tertius Ægyptio, & Assyrio: benedictio in medio terræ.

25 Cui benedixit Dominus exercituum, dicens: Benedicetus populus meus Ægypti, & opas manuum mearum Assyrio: hæditas autem mea Israel.

C A P U T XX.

Ex hoc, quod Isaias jubetur nudus, & discalceatus incedere, prædicitur Ægyptiorum, & Æthiopum captivitas ab Assyriis, Judæis de illorum afflictione suspensibus.

1 **I**N anno, quo ingressus est Tharthan in Azotum, cum misisset cum Sargon rex Assyriorum, & pugnasset contra Azotum, & cepisset eam:

2 In tempore illo locutus est Dominus in manu Isaiæ filij Amos, dicens: Vade, & solve saccum de lumbis tuis, & calceamenta tua tolle de pedibus tuis. Et fecit sic, vadens nudus, & discalceatus.

3 Et dixit Dominus: Sicut ambulavit servus meus Isaias nudus, & discalceatus, trium annorum signum, & portentum erit super Ægyptum, & super Æthiopiam:

4 Sic minabit rex Assyriorum captivitatem Ægypti, & transmigrationem Æthiopie, juvenum, & senum, nudam, & discalceatam, discalceatis natis ad ignominiam Ægypti.

5 Et timebunt, & confundentur ab Æthiopia spe sua, & ab Ægypto gloria sua.

6 Et dicet habitator insule hujus in die illa: Ecce hæc erat spes nostra, ad quos confugimus in auxilium, ut liberarent nos à facie regis Assyriorum, & quomodo effugere poterimus nos?

C A P U T XXI.

Ruina Babylonis per Medos, & Persas: omnis Idumææ, & Arabie.

1 **O** Nus deserti maris, Sicut turbines ab Africo veniunt, de deserto venit, de terra horribili.

2 Visio dura nuntiata est mihi, qui incredulus est, infideliter agit: & qui depulso est, vastat. Ascende Ælam, obside Mede: omnem gemitum ejus cessare feci.

3 Propere repleti sunt lumbi mei dolore, angustia possedit me sicut angustia

parturientis: corruí, cum audirem, conturbatus sum, cum viderem.
 4 Emarcuit cor meum, tenebrae stupefecerunt me: Babylon dilecta mea posita est mihi in miraculum.

5 Pone mensam, contemplare in specula comedentes, & bibentes: surgite principes, arripite clypeum.

6 Hæc enim dixit mihi Dominus: Vade, & pone speculatorem: & quodcumque viderit, annuntiet.

7 Et vidit currum duorum equitum, ascensorem asini, & ascensorem cameli: & contemplatus est diligenter multo intuitu.

8 Et clamavit leo: Super speculam Domini ego sum, stans jugiter per diem: * super custodiam meam ego sum, stans totis noctibus.

9 Ecce iste venit ascensor vir bigæ equitum, & respondit, & dixit: * Cecidit, cecidit Babylon, & omnia sculptilia deorum ejus contrita sunt in terram.

10 Tritura mea, & filii areæ meæ, quæ audiui à Domino exercituum Deo Israel, annuntiavi vobis.

11 Onus Duma ad me clamat ex Seir: Custos quid de nocte? custos quid de nocte?

12 Dixit custos: Venit mane, & nox: si quaritis, quarite: converimini, venite.

13 Onus in Arabia. In saltu ad vespem dormietis, in semitis Dedanim.

14 Occurrentes sitienti ferte aquam, qui habitatis terram Austri, cum panibus occurrere fugienti.

15 A facie enim gladiatorum fugerunt, à facie gladii imminenti, à facie arcus extenti, à facie gravis praelii:

16 Quoniam hæc dicit Dominus ad me: Adhuc in uno anno, quasi in anno mercenarii, & auferetur omnis gloria Cedar.

17 Et reliquæ numeri sagittariorum sortium de filiis Cedar inminuentur: Dominus enim Deus Israel locutus est.

C A P U T XXII.

Sermo Domini contra Jerusalem, cujus deflet propheta vastitatem: & quod neglecto Deo frustra se munit ad resistendum Assyriis: carpuntur, quod cum plangere deberent, gula indulgeant, & rejecto Sobna templi præposito substituitur Eliacim, cui magna datur potestas.

A 1 **O** Nus vallis visionis. Quidnam quæque tibi est, quia ascendisti & tu omnis in tecta?

2 Clamoris plena, urbs frequens, civitas exultans: interfecti tui, non interfecti gladio, nec mortui in bello.

3 Cuncti principes tui fugerunt simul, duceque ligati sunt: omnes, qui inventi sunt, vincti sunt pariter, procul fugerunt.

B 4 Propterea dixi: Recedite à me, amare flebo: nolite incumbere, ne consolemini me super vastitate filie populi mei.

5 Dies enim interfektionis, & conculcationis, & fletuum, Domino Deo exercituum in valle visionis, scrutans murum, & magnificus super montem.

6 Et Alam sumpsit pharetram, currum hominis equitis, & parietem nudavit clypeus.

7 Et erunt electæ vallis tuæ plene quadrigarum, & equites ponent sedes suas in porta.

8 Et revelabitur operimentum Jude, & videbis in die illa armamentarium domus salus.

9 Et scissuras civitatis David, videbitis, quia multiplicatæ sunt: & congregastis aquas piscinæ inferioris,

10 Et domos Jerusalem numerastis, & destruxistis domos ad munendum murum.

11 Et lacum fecistis inter duos muros ad aquam piscinæ veteris, & non suspexistis ad eum, qui fecerat eam, & operatorem ejus de longe non vidistis.

12 Et vocabit Dominus Deus exercituum in die illa ad fletum, & ad planctum, ad calvitium, & ad cingulum sacci:

13 Et ecce gaudium, & læticia, occidere vitulos, & iugulare arietes, comedere carnes, & bibere vinum. * Comedamus, & bibamus: cras enim moriemur.

14 Et revelata est in auribus meis vox Domini exercituum: Si dimittetur iniquitas hæc vobis, donec moriamini, dicit Dominus Deus exercituum.

15 Hæc dicit Dominus Deus exercituum: Vade, ingredi ad eum, qui habitat in tabernaculo, ad Sobnam præpositum templi, & dices ad eum:

16 Quid tu hic, aut quasi quis hic? quia excidisti tibi hic sepulchrum, excidisti in excelso memoriale diligenter, in petra tabernaculum tibi.

17 Ecce Dominus asportari te faciet, sicut asportatur gallus gallinaceus, & quasi amicum sic sublevarit te.

18 Coronans coronabit te tribulatione, quasi pilam mittet te in terram latam, & spatiosam: ibi morieris, & ibi erit curus gloriæ tuæ, ignominia domus Domini tui.

19 Et expellam te de statione tua, & de ministerio tuo deponam te.

20 Et erit in die illa: Vocabo servum meum Eliacim filium Helcia:

21 Et induam illum tunica tua, & cingulo tuo confortabo eum, & potestatem tuam dabo in manu ejus: & erit quasi pater habitantibus Jerusalem, & domui Juda.

22 * Et dabo clavem domus David super humerum ejus, & aperiet, & non erit, qui claudat: & claudet, & non erit, qui aperiat.

23 Et figam illum paxillum in loco fideli, & erit in solium gloriæ domui patris ejus.

24 Et suspendent super eum omnem gloriam domus patris ejus, vasorum diversa genera, omne vas parvulum, à vasis craterarum usque ad omne vas musicorum.

25 In die illa dicit Dominus exercituum: Auferetur paxillus, qui fixus fuerat in loco fideli: & frangetur, & cadet, & peribit quod pependit in eo, quia Dominus locutus est.

C A P U T XXIII.

Tyri vastitas ad annos septuaginta predictur propter ejus superbiam, & postea restituetur.

A 1 **O** Nus Tyri. Ululate naves maris: quia vastata est domus, unde venire consueverant de Terra Cethim revelatum est eis.

2 Tacete, qui habitatis in insula: negotiatores Sidonis transfretantes mare, repleverunt te.

3 In aquis multis semen Nili, mellis fluminis fugies ejus: & facta est negotiatio gentium.

4 Erubescet Sidon: ait enim mare, forti-

* Hab.
2. 1.
C
* Jer.
51. 8.
Apoc.
14. 8.

C

D
* Sap.
2. 6.
1 Cor.
15: 14

E

F

* Apoc.
3. 7.
Job
12: 14

G

tudo maris dicens: Non parturivi, & non peperivi, & non enutrivivi juvenes, nec ad incrementum perduxi virgines.

5 Cum auditum fuerit in Ægypto, dolerunt, cum audierint de Tyro:

6 Transite maria, ululate, qui habitatis in insula.

7 Numquid non vestra hæc est, quæ gloriabatur à diebus pristinis in antiquitate sua? ducent eam pedes sui longè ad peregrinandum.

8 Quis cogitavit hoc super Tyrum quondam coronatam, cujus negotiatores principes, institores ejus inclyti terræ?

9 Dominus exercituum cogitavit hoc, ut detraheret superbiam omnis gloriæ, & ad ignominiam duceret universos inclytos terræ.

10 Transi terram tuam quasi flumen filia maris, non est cingulum ultra tibi.

11 Manum suam extendit super mare, conturbavit regna: Dominus mandavit adversus Chanaan, ut contereret fortes ejus.

12 Et dixit: Non adicies ultra, ut glorieris, calumniam sustinens virgo filia Sion: in Cethim confluentis transfreta, ibi quoque non erit requies tibi.

13 Ecce terra Chaldeorum talis populus non fuit, Assur fundavit eam: in captivitatem traduxerunt robustos ejus, suffoderunt domos ejus, posuerunt eam in ruinam.

14 Ululate naves maris, quia devastata est fortitudo vestra.

15 Et erit in die illa: In oblivione eris o Tyre septuaginta annis, sicut dies regis unius: post septuaginta autem annos erit Tyro quasi canticum meretricis.

16 Sume citharam, circui civitatem meretrix oblivioni tradita: bene cane, frequenta canticum, ut memoria tui sit.

17 Et erit post septuaginta annos: Visitabit Dominus Tyrum, & reducet eam ad mercedes suas: & rursum fornicabitur cum universis regnis terræ super faciem terræ.

18 Et erunt negotiationes ejus, & mercedes ejus sanctificata Domino: non condentur, neque reponentur: quia his, qui habitaverint coram Domino, erit negotiatio ejus, ut manducet in saturitatem, & vestiantur usque ad vetustatem.

C A P U T XXIV.

Mala quæ Dominus propter peccata universi orbis facturus est: adjecta interim reliquiarum consolatione: & quam terribilis erit dies divini iudicii.

1 Ecce Dominus dissipabit terram, & nudabit eam, & affliget faciem ejus, & disperget habitatores ejus.

2 Et erit sicut populus, sic sacerdos: & sicut servus, sic dominus ejus: sicut ancilla, sic domina ejus: sicut emens, sic ille, qui vendit: sicut fenerator, sic is, qui mutuum accipit: sicut, qui repetit, sic qui debet.

3 Dissipatione dissipabitur terra, & direptione prædabitur, Dominus enim locutus est verbum hoc.

4 Luxit, & defluxit terra, & infirmata est: defluxit orbis, infirmata est altitudo populi terræ.

5 Et terra infecta est ab habitatoribus suis: quia transgressi sunt leges, mutaverunt jus, dissipaverunt sæcus sempiternum.

6 Propter hoc maledictio vorabit terram, & peccabunt habitatores ejus: ideòq; infanient cultores ejus, & relinquentur homines pauci.

7 Luxit vindemia, infirmata est vitis, ingemuerunt omnes, qui lacerabantur corde.

8 Cessavit gaudium tympanorū, quievit sonitus latantium, conticuit dulcedo citharæ.

9 Cum cantico non bibent vinum: amara erit potio bibentibus illam.

10 Attrita est civitas vanitatis, clausa est omnis domus nullo introeunte.

11 Clamor erit super vino in plateis: deserta est omnis lætitia: translatum est gaudiū terræ.

12 Relicta est in urbe solitudo, & calamitas opprimet portas:

13 Quia hæc erunt in medio terræ, in medio populorum: quomodo si pauca olivæ, quæ remanserunt, excutiantur ex olea, & racemi, cum fuerit finita vindemia.

14 Hi levabunt vocem suam, atque laudabunt: cum glorificatus fuerit Dominus, hincient de mari.

15 Propter hoc in doctrinis glorificate Dominum: in insulis maris nomen Dñi Dei Israel.

16 A finibus terræ laudes audivimus, gloriam justi. Et dixi: Secretum meum mihi, secretum meum mihi, vā mihi: prævaricantes prævaricati sunt, & prævaricatione transgressorum prævaricati sunt.

17 Formido, & fovea, & laqueus super te, qui habitator es terræ.

18 Et erit: Qui fugerit à voce formidinis, cadet in foveam: & qui se explicaverit de fovea, tenebitur laqueo: quia cataraçæ de excelsis apertæ sunt, & concutientur fundamenta terræ.

19 Confractioe confringetur terra, contritione conteretur terra, commotione commovebitur terra.

20 Agitatione agitabitur terra sicut ebrius, & auferetur quasi tabernaculum unius noctis: & gravabit eam iniquitas sua, & corruet, & non adiciet, ut resurgat.

21 Et erit: in die illa visitabit Dominus super militiam cæli in excelsis: & super reges terræ, qui sunt super terram.

22 Et congregabuntur in congregatione unius fascis in lacum, & claudentur ibi in carcere: & post multos dies visitabuntur.

23 Et erubescet luna, & confundetur sol, cum regnaverit Dominus exercituum in monte Sion, & in Jerusalem, & in conspectu senum suorum fuerit glorificatus.

C A P U T XXV.

Propheta Deo gratias agit de operibus suis mirabilibus, & beneficiis populo ipsius in monte Sion præstandis.

1 Domine, Deus meus es tu, exaltabo te, & confitebor nomini tuo: quoniam fecisti mirabilia, cogitationes antiquas fideles, amen.

2 Quia posuisti civitatem in tumulum, urbem fortem in ruinam, domum alienorum: ut non sit civitas, & in sempiternum non ædificetur.

3 Super hoc laudabit te populus fortis, civitas gentium robustarum timebit te.

4 Quia factus es fortitudo pauperi, fortitudo egeni in tribulatione sua: spes à turbine, umbraculum ab æstu, spiritus enim robustorum quasi turbo impellens parietem.

B 5 Sicut æstus in siti, tumultum alienorum humiliabis : & quasi calore sub nube torrente, propaginem fortium marcescere facies.

C 6 Et faciet Dominus exercituum omnibus populis in monte hoc convivium pinguium, convivium vindemiæ, pinguium medullatorum, vindemiæ defecata.

7 Et præcipitabit in monte isto faciem vinculi colligati super omnes populos, & telam, quam orditus est super omnes nationes.

* Apo. 7. 17. & 21. 4. 8 Præcipitabit mortem in sempiternum : & auferet Dominus Deus lacrymam ab omni facie, & opprobrium populi sui auferet de universa terra : quia Dominus locutus est.

9 Et dicit in die illa : Ecce Deus noster iste, expectavimus eum, & salvabit nos : iste Dominus, sustinuit eum, exultabimus, & lætabitur in salutari ejus.

D 10 Quia requiescet manus Domini in monte isto : & tritabitur Moab sub eo, sicut teruntur paleæ in plectro.

11 Et extendet manus suas sub eo, sicut extendit natans ad natandum : & humiliabit gloriam ejus cum allisione manuum ejus.

12 Et munimenta sublimium murorum tuorum concident, & humiliabuntur, & detraherentur in terram usque ad pulverem.

C A P U T XXVI.

A *Canticum gratiarum actionis ob exaltationem iustorum, & humiliationem impiorum, & de resurrectione mortuorum.*

1 I N die illa cantabitur canticum istud in terra Juda :

Urbs fortitudinis nostræ Sion salvator, ponetur in ea murus, & æntemurale.

2 Aperite portas, & ingreditur gens iusta, custodiens veritatem.

3 Vetus error abiit : servabis pacem : pacem, quia in te speravimus.

4 Sperastis in Domino in sæculis æternis, in Domino Deo forti in perpetuum.

5 Quia incurvabit habitantes in excelsu, civitatem sublimem humiliabit.

Humiliabit eam usque ad terram, detrahet eam usque ad pulverem.

B 6 Conculcabit eam pes, pedes pauperis, gressus egenorum.

7 Semita iusti recta est, rectus callis iusti ad ambulandum.

8 Et in semita iudiciorum tuorum, Domine, sustinuit te : nomen tuum, & memoriale tuum in desiderio animæ.

9 Anima mea desideravit te in nocte : sed & spiritus meo in præcordiis meis de mane vigilabo ad te.

Cum feceris iudicia tua in terra, iustitiam dicent habitatores orbis.

10 Misereamur impio, & non disceat iustitiam : in terra Sanctorum iniqua gessit, & non videbit gloriam Domini.

11 Domine, exaltet manus tua, & non videant : videant, & confundantur zelantes populi : & ignis hostes tuos devoret.

C 12 Domine, dabis pacem nobis : omnia enim opera nostra operatus es nobis.

13 Domine Deus noster, possederunt nos domini absque te, taurum in te recordemur nominis tui.

14 Morientes non vivant, gigantes non reurgant : propterea visitasti, & contrivisti eos,

& perdidisti omnem memoriam eorum.

15 Indulxisti genti, Domine, indulxisti genti : numquid glorificatus es ? elongasti omnes terminos terræ.

16 Domine, in angustia requisierunt te, in tribulatione murmuris doctrina tua eis.

17 Sicut quæ concipit cum appropinquaverit ad partum, dolens clamat in doloribus suis : sic facti sumus à facie tua, Domine.

18 Concepimus, & quasi parturivimus, & peperimus spiritum : salutes non fecimus in terra, ideo non ceciderunt habitatores terræ.

19 Vivenit mortui tui, interfecti mei resurgent : expergificimini, & laudate, qui habitatis in pulvere : quia ros lucis ros tuus, & terram gigantum detrahes in ruinam.

20 Vade, populus meus, intra in cubicula tua, claude ostia tua super te, abscondere modicum ad momentum, donec pertranseat indignatio.

21 * Ecce enim Dominus egredietur de loco suo, ut visitet iniquitatem habitatoris terræ contra eum : & revelabit terra sanguinem suum, & non operiet ultra interfectos suos.

C A P U T XXVII.

Punitio Leviathan : paterna Domini correctio in filios Israel : civitas munita desolabitur : filii Israel reversi ab Assyriis, & Egypto, adorabunt Dominum in Jerusalem.

A 1 I N die illa visitabit Dñs in gladio suo duro, & gradibus, & forti, super Leviathan serpentem veſtem, & super Leviathan serpentem tortuosum, & occidet eum, qui in mari est.

2 In die illa vinea meri cantabit ei.

3 Ego Dominus, qui servo eam, & repente propinabo ei : ne forte visitetur contra eam, nocte & die servo eam.

4 Indignatio non est mihi : quis dabit me spinam, & veprem in prælio : gradiar super eam : succendam eam pariter ?

B 5 An potius tenebit fortitudinem meam, faciet pacem mihi, pacem faciet mihi ?

6 Qui ingreditur impetu ad Jacob, florebit, & germinabit Israel, & implebunt faciem orbis semine.

7 Numquid juxta plagam percutientis se percussit eum ? aut sicut occidit interfectos ejus, sic occisus est ?

8 In mensura contra mensuram, cum abſecta fuerit, iudicabis eam : meditatus est in spiritu suo duro per diem æstus.

C 9 Idecirco super hoc dimitte iniquitatem domui Jacob : & iste omnis fructus, ut auferatur peccatum ejus, cum posuerit omnes lapides altaris sicut lapides cineris alſos, non stabunt luci, & delubra.

10 Civitas enim munita desolata erit, speciosa relinquetur, & dimittetur quasi desertum : ibi pascetur vitulus, & ibi accubabit, & consumet summitates ejus.

11 In siccitate menses illius conterentur, mulieres venientes, & docentes eam : non est enim populus sapiens, propterea non miserebitur ejus, qui fecit eum, & qui formavit eum non parceret ei.

D 12 Et erit : In die illa percutiet Dñs ab alveo fluminis usque ad torrentem Egypti, & vos congregabimini unus, & unus filii Israel :

13 Et erit : In die illa clangor in tuba

magna, & venient, qui perditī fuerant de terra Assyriorum, & quieſcētī erant in terra Egypti, & adorabunt Dominiū in monte ſancto in Ieruſalem.

CAPUT XXVIII.

Superbia, & ebriis Iſraelitis comminatur Dominus: quod ſacerdotes vacent ebrietati, & principes irvideant verba, & comminationes prophetarū, ponentes mendaciū ſpem ſuam: de lapide angulari in fundamentis Sion ponendo: de pœna illorum, & conſolatione paucorum bonorum.

A **V** E coronā ſuperbiæ, ebriis Ephraim, & flori decidenti, gloriæ exultationis ejus, qui erant in vertice vallis pinguiſſimæ, errantes a vino.

2 Ecce validus, & fortis Dominus, ſicut impetus grandinis, turbo confringens, ſicut impetus aquarum multarum inundantium, & emiſſarum ſuper terram ſpacioſam.

3 Pedibus concubiliū corona ſuperbiæ ebriorum Ephraim.

4 Et erit ſus decedens gloriæ exultationis ejus, qui eſt ſuper verticem vallis pinguium, quaſi temporaneum ante maturitatem autumnī: quod cum aſpexerit videns, ſtatim ut manu tenuerit, devorabit illud.

B **I**n die illa erit Dominus exercitūū corona gloriæ, & ſertū exultationis reliquū populi ſui.

6 Et ſpiritus iudicij ſcidenti ſuper iudiciū, & fortitudo reverentibus de bello ad portam.

7 Verūm hi quoque præ vino nescierunt, & præ ebrietate erraverunt: ſacerdos, & propheta nescierunt præ ebrietate, abſorpti ſunt à vino, erraverunt in ebrietate, nescierunt videntem, ignoraverunt iudiciū.

8 Omnes enim menſæ repletae ſunt vomitū, ſordiumque, ita ut non eſſet ultra locus.

C **Q**uem docebit ſcientiam? & quem intelligere faciet auditum? & ablactatos à lacte, avulſos ab uberibus.

10 Quia manda, remanda: manda, remanda: expecta, reexpecta: expecta, reexpecta: modicum ibi, modicum ibi.

*1. Cor. 14 21. **I**n loquela enim labii, & lingua altera loquetur ad populum iſtū.

22 Cui dixit: Hæc eſt requies mea, reficite laſſum, & hoc eſt meum refrigerium: & noluerunt audire.

13 Et erit eis verbum Domini: Manda, remanda: manda, remanda: expecta, reexpecta: expecta, reexpecta: modicum ibi, modicum ibi: ut vadant, & cadant terrorum, & conterantur, & illaqueentur, & capiantur.

D **P**ropter hoc audite verbum Domini viri illuſores, qui nominamini ſuper populum meum, qui eſt in Ieruſalem.

15 Dixiſtis enim: Percuſſimus ſœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum. Flagellum inundans cum tranſierit, non veniet ſuper nos: quia poſuimus mendaciam ſpem noſtram, & mendaciū proteſti ſumus.

16 Ideirō hæc dicit Dominus Deus: *Ecce ego mittam in fundamentis Sion lapidē, lapidē probatū, angularē, pretioſum, in fundamento fundatum, qui crediderit, non ſeſtinet.

17 Et ponam in pondere iudicium, & iuſtitiā in menſura: & ſubvertet grando ſpem mendacii, & proteſtionem aquæ inundabit.

18 Et delebitur ſœdus veſtrum cum morte,

& pallium veſtrum cum inferno non ſtabit: flagellum inundans cum tranſierit, eritis ei in concuſcationem.

19 Quandocumque pertranſierit, tollet vos: quoniam manē diluculo pertranſibit in die, & in nocte, & tantummodò ſola vexatio intellectum dabit auditui.

20 Coanguſtatum eſt enim ſtratū, ita ut alter decadat: & pallium breve utrumque operire non poſſeſt.

21 Sicut enim in monte diſiſionum ſtabit Dominus: * ſicut in valle, quæ eſt in Gabaon, iraceſcet: ut faciat opus ſuum, alienum opus ejus: ut operetur opus ſuum, peregrinum eſt opus ejus ab eo.

22 Et nunc nolite illudere, ne forte cōſtrignantur vincula veſtra: conſummationem enim, & abbreviationem audiyi à Domino Deo exercituum ſuper univerſam terram.

23 Auribus percipite, & audite vocem meam, attendite, & audite eloquium meum.

24 Numquid tota die arabit araneus, ſerfat, proſcindet, & ſarriet hamum ſuum?

25 Nonne cūm adequaverit faciem ejus, ſeret gith, & cyminum ſparget, & ponet triticum per ordinem, & hordeum, milium, & viciam in ſinibus ſuis?

26 Et erudiet illum in iudicio: Deus ſuus docebit illum,

27 Non enim in ſerris triturbabitur gith, nec rota pluſtri ſuper cyminum circuibit: ſed in virga excutietur gith, & cyminum in baculo.

28 Panis autem comminuetur: verūm non in perpetuum trituras triturbabit illum, neque vexabit eum rota pluſtri, nec unguis ſuis comminuet eum.

29 Et hoc à Domino Deo exercituum exivit, ut mirabile faceret conſilium, & magnificaret juſtitiam.

CAPUT XXIX.

Obſidio, & aſſectio Ieruſalem, contritio gentium illam obſidentium: de libro ſignato, ac cecitate Judæorum: va profundis corde denuntiatur: reliquias Jacob prædicat illuminandas, & ad Deum convertendas.

A **V** E Ariel, Ariel civitas, quam expugnavit David: additus eſt annus ad annum: ſolemnitates evolutæ ſunt.

2 Et circumvallabo Ariel, & erit triſtis, & mœrens, & erit mihi quaſi Ariel.

3 Et circumdabo quaſi ſpharam in circuitu tuo, & jaciā contra te aggerem, & munimenta ponā in obſidionem tuam.

4 Hūmiliaberis, de terra loqueris, & de humo audietur eloquium tuum: & erit quaſi pythonis de terra vox tua, & de humo eloquium tuum muſtitabit.

5 Erit ſicut pulvis tenuis multitudo ventitantium te, & ſicut favilla pertranſiens multitudo eorum, qui contra te pravaluerunt.

6 Eritque repente conſeſſum. A Domino exercituum viſitabitur in tonitruo, & commotione terræ, & voce magna turbinis, & tempeſtatis, & flammæ ignis devorantis.

7 Et erit ſicut ſonnis viſionis nocturnæ multitudo omnium gentium, quæ dimicaverunt contra Ariel, & omnes, qui militaverunt & obſederunt, & pravaluerunt adverſus eā.

8 Et ſicut ſomniat ebrius, & comedit,

cum autem fuerit expegefactus, vacua est anima eius: & sicut somniat sitiens, & bibit, & postquam fuerit expegefactus, lassus adhuc sitit, & anima eius vacua est: sic erit multitudo omnium gentium, quæ dimicaverunt contra montem Sion.

9 Obstupescite, & admiramini, fluctuate, & vacillate: inebriamini, & non à vino: moveamini, & non ab ebrietate.

D 10 Quoniam miscuit vobis Dñs spiritum somporis, claudet oculos vestros, prophetas, & principes vestros, qui videt visiones, operiet.

11 Et erit vobis visio omnium sicut verba libri signati, quem cum dederint scienti litteras, dicent: Lege istum: & respondebit: Non possum, signatus est enim.

12 Et dabitur liber nescienti litteras, diciturque ei: Lege, & respondebit: Nescio litteras.

*Mat. 15. 8. Marc. 7. 6. E 13 Et dixit Dominus: * Eò quòd appropinquat populus iste ore suo, & labiis suis glorificat me, cor autem ejus longe est à me, & timuerunt me mandato hominum, & doctrinis:

14 Ideo ecce ego addam, ut admirationē faciam populo huic miraculo grandi, & stupendo: * peribit enim sapientia à sapiētibus ejus, & intelledus prudentium ejus absconderur.

* 1. Cor. 1. 19. * Abd. 1. 3. 15 * Væ qui profundi estis corde, ut à Domino absconditis consilium: quorum sunt in tenebris opera, & dicunt: Quis videt nos, & quis novit nos?

16 Perversa est hæc vestra cogitatio: quasi solum contra signum cogitet, & dicat opus factori suo: Non fecisti me: & signum dicat factori suo: Non intelligis.

F 17 Nonne adhuc in modico, & in brevi convertetur Libanus in charmel, & charmel in saltum reputabitur?

18 Et audient in die illa surdi verba libri, & de tenebris, & caligine oculi cecorū videbūt.

19 Et addent mites in Domino latitiam, & pauperes homines in sancto Israel exultabūt:

20 Quoniam defecit, qui prævalebat: consummatus est illusor, & successi sunt omnes, qui vigilabant super iniquitatem:

G 21 Qui peccare faciebant homines in verbo, & arguentem in porta supplantabant, & declinaverunt frustra à justo.

22 Propter hoc hæc dicit Dñs ad domum Jacob, qui redemit Abraham: Non modò confudetur Jacob, nec modò vultus ejus erubescet:

23 Sed cum viderit filios suos, opera manuum mearum, in medio sui sanctificantes nomen meum, & sanctificabunt sanctum Jacob, & Deum Israel predicabunt:

24 Et scient errantes spiritu intellectum, & multatores dicent legem.

C A P U T XXX.

Comminatio adversus Judæos, qui Domino inconsulto prementibus Assyriis ad Ægyptios confugerant: ipsi quoque prophetarum admonitiones audire nolentibus, sed vana præsidia querentibus gravem denuntiat afflictionem: Quam sit Deus futurus benignus ad ipsos revertentibus: & de magna revertentium felicitate, ac judicio impiorum.

A 1 Væ filii desertores, dicit Dominus, ut faceretis consilium, & non ex me: & ordiremini telam, & non per spiritum meum, ut adderetis peccatum super peccatum.

2 Qui ambulatis, ut descendatis in Ægyptum, & os meum non interrogastis, sperantes auxilium in fortitudine Pharaonis, & habentes fiduciam in umbra Ægypti.

3 Et erit vobis fortitudo Pharaonis in confusione, & fiducia umbræ Ægypti in ignominiam.

4 Erant enim in Tani principes tui, & nuntii tui usque ad Hanes pervenerunt.

5 Omnes confusi sunt super populo, qui eis prodesse non potuit: non fuerunt in auxilium & in aliquam utilitatem, sed in confusionem, & in opprobrium.

6 Onus iumentorum Austri. In terra tribulationis, & angustia leana, & leo exeis, vipera, & regulus volans, portantes super humeros iumentorum divitias suas, & super gibbum camelorum thesauros suos, ad populum, qui eis prodesse non poterit.

7 Ægyptus enim frustra, & vanè auxiliabitur: idèò clamavi super hoc: Superbia tantum est, quiesce.

8 Nunc ergo ingressus scribe ei super buxū, & in libro diligenter exara illud, & erit in die novissimo in testimonium usq; in aeternū.

9 Populus enim ad iracundiā provocans est, & filii mēdaces, filii nolentes audire legē Dei.

10 Qui dicunt videntibus: Nolite videre: & aspicientibus: Nolite aspicerenobis ea, quæ recta sunt: loquimini nobis placentia, videte nobis errores.

11 Auferte à me viam, declinate à me semitam, cesset facie nostra sanctus Israel.

12 Propterea hæc dicit sanctus Israel: Pro eo quòd reprobastis verbum hoc, & sperastis in calumnia, & in tumultu, & innixi estis super eo:

13 Propterea erit vobis iniquitas hæc sicut interruptio cadens, & requisita in muro excelso, quoniam subito, dum non speratur, venit contritio ejus.

14 Et comminuetur sicut contritetur lagena sigili contritione pervalida: & non invenietur de fragmentis ejus testa, in qua portetur igniculus de incendio, aut hauriatur parum aquæ de fovea.

15 Quia hæc dicit Dominus Deus sanctus Israel: Si revertamini, & quiescatis, salvi eritis: in silentio, & in spe erit fortitudo vestra. Et noluitis.

16 Et dixistis: Nequaquam, sed ad equos fugiemus: idèò fugietis. Et super veloces ascendemus: idèò velociores erunt, qui persequuntur vos.

17 Mille homines à facie terroris unius: & à facie terroris quinque fugietis, donec relinquamini quasi malus navis in vertice montis, & quasi signum super collem.

18 Propterea expectat Dominus, ut misereatur vestri: & idèò exaltabitur parcens vobis: quia Deus judicii Dominus: beati omnes, qui expectant eum.

19 Populus enim Deus habitabit in Jerusalem: plorans nequaquam plorabis, miserans miserebitur tui: ad vocem clamoris tui statim ut audierit, respondebit tibi.

20 Et dabit vobis Dominus panem arctum, & aquam brevem: & non faciet avolare à te ultra doctorem tuum: & erunt oculi tui videntes præceptorem tuum.

21 Et aures tuæ audient verbum post tergum monentis : Hæc est via , ambulate in ea , & non declinetis neque ad dexteram , neque ad sinistram .

22 Et contaminabis laminas sculptilium argenti tui , & vestimentum conflatis auri tui , & disperges ea sicut immunditiam menstruatæ . Egrederere , dices ei ,

23 Et dabitur pluvia semini tuo , ubicumque seminaveris in terra : & panis frugum terræ erit uberrimus , & pinguis , pascetur in possessione tua in die illo agnus spatiosè :

24 Et tauri tui , & pulli asinorum , qui operantur terram , commistum migma comedent sicut in area ventilatum est .

F 25 Et erunt super omnem montem excelsum , & super omnem collem elevatum , rivi currentium aquarum , in die interfectionis multorum , cum ceciderint turres .

26 Et erit lux lunæ sicut lux solis , & lux solis erit septemplex sicut lux septem dierum , in die , qua alligaverit Dominus vulnus populi sui , & percussuram plagæ ejus sanaverit .

27 Ecce nomen Domini venit de longinquo , ardens furor ejus , & gravis ad portandum : labia ejus repleta sunt indignatione , & lingua ejus quasi ignis devorans .

28 Spiritus ejus velut torrens inundans usque ad medium colli , ad perdendas gentes in nihilum , & frantum erroris , quod erat in max^{is} populorum .

G 29 Canticum erit vobis sicut nox sanctificata solemnitate , & lætitia cordis sicut qui pergit cum tibia , ut intret in montem Domini ad sortem Israel .

30 Et auditum faciet Dominus gloriam vocis suæ , & terrorem brachii sui ostendet in comminatione furoris , & flamma ignis devorantis : allidet in turbine , & in lapide gradinis .

31 A voce enim Domini pavebit Assur virga percussus .

32 Et erit transitus virgæ fundatus , quam requiescere faciet Dominus super eum in tympanis , & citharis : & in bellis præcipuis expugnabit eos .

33 Præparata est enim ab heri Thopheth , à rege præparata , profunda , & dilatata . Nutrimenta ejus ignis , & ligna multa : status Domini sicut torrens sulphuris succendens eam .

C A P U T XXXI.

Judeos , qui fiducia in Deum relicta , ad Ægyptios & humana confugiunt præsidia , prædicat consumendos unâ cum suis auxiliariis : revertentes verò ad Dominum , virtute divina liberandos .

A 1 **V**Æ qui descendunt in Ægyptum ad auxilium , in equis sperantes , & habentes fiduciam super quadrigis , quia multe sunt : & super equitibus , quia prævalidi nimis : & non sunt consilii super sanctum Israel , & Dominum non requisierunt .

2 Ipse autem sapiens adduxit malum , & verba sua non abstulit : & consurget contra domum pessimorum , & contra auxilium operantium iniquitatem .

B 3 Ægyptus , homo , & non Deus : & equorum caro , & non spiritus : & Dominus inclinabit manum suam , & corruet auxiliator , & cadet , cui præstatur auxilium , simulque omnes consumuntur .

4 Quia hæc dicit Dominus ad me : Quomodo si rugiat leo , & catulus leonis super prædam suam , & cum occurrerit ei multitudo pastorum , à voce eorum non formidabit , & à multitudine eorum non pavebit : sic descendet Dominus exercituum , ut prælieur super montem Sion , & super collem ejus .

5 Sicut aves volantes , sic proteget Dominus exercituum Jerusalem , protegens , & liberans , transiens , & salvans .

6 Convertimini sicut in profundum recesseratis filii Israel .

7 In die enim illa abjiciet vir idola argenti sui , & idola auri sui , quæ fecerunt vobis nianus vestræ in peccatum .

8 Et cadet Assur in gladio non viri , & gladius non hominis vorabit eum , & fugiet non à facie gladii : & juvenes ejus vestigales erunt : 9 Et fortitudo ejus à terrore transibit , & pavebunt fugientes principes ejus : dixit Dominus , cujus ignis est in Sion , & caminus ejus in Jerusalem .

C A P U T XXXII.

De rege , ac principibus in justitia regnaturis , & populi subditi felicitate : stulto autem principi , & opulenti mulieribus futura prædicitur calamitas : pacis quoque pulchritudo , ac requies opulenta promittitur populo Dei .

1 **E**cce in justitia regnabit rex , & principes in iudicio præerunt .

2 Eterit vir sicut qui absconditur à vento , & celat se à tēpestate , sicut rivi aquarum in siti , & umbra petre prominentis in terra deserta .

3 Non caligabunt oculi videntium , & aures audientium diligenter auscultabunt .

4 Et cor stultorum intelliget scientiam , & lingua balborū velociter loquetur , & planè .

5 Nō vocabitur ultra is , qui insipiens est , princeps : neque fraudulentus appellabitur major : 6 Stultus enim fatua loquetur , & cor ejus faciet iniquitates , ut perficiat simulationem , & loquatur ad Dominum fraudulenter , & vacuam faciat animam esurientis , & potum sitiēti auferat .

7 Fraudulenti vasa pessima sunt : ipse enim cogitationes concinnavit ad perdendos mites , in sermone mendacii , cum loqueretur pauper iudicium .

8 Princeps verò ea , quæ digna sunt principe , cogitabit , & ipse super duces stabit .

9 Mulieres opulentæ , surgite , & audite vocem meam : filie confidentes , præcipite auribus eloquium meum .

10 Post dies enim , & annum , vos conturbabimini confidentes : consummata est enim vindemia , collectio ultra non venit .

11 Oblustescite opulentæ , conturbamini confidentes : exuite vos , & confundimini , accingite lumbos vestros .

12 Super ubera plangite , super regione desiderabili , super vinea fertilis .

13 Super humum populi mei spinæ , & vepres ascendent : quāto magis super omnes domos gaudii civitatis exultantis ?

14 Domus enim dimissa est , multitudo urbis relicta est , tenebræ , & palpatio factæ sunt super speluncas usque in æternum . Gaudium onagrorum pascua gregum ,

15 Donec effundatur super nos spiritus de

excelsio: & erit desertum in charmel, & charmel in saltum reputabitur.

16 Et habitabit in solitudine iudicium, & iustitia in charmel sedebit.

17 Et erit opus iustitiæ pax, & cultus iustitiæ silentium, & securitas usque in sempiternum.

18 Et sedebit populus meus in pulchritudine pacis, & in tabernaculis fiduciæ, & in requie opulenta.

19 Grando autem in descensione saltus, & humilitate humiliabitur civitas.

20 Beati, qui seminati super omnes aquas, immitentes pedem bovis, & asini.

C A P U T XXXII.

Permixtum de dejectione Sennacherib loquitur, & Judæorum liberatione, ac divina potenti exaltatione: invehitur contra hypocritas: & quales esse debeant qui cum Domino habitaturi sunt in excelsis: Jerusalem verò habitatio erit opulenta, in qua magnificabitur Dominus, rex, & legislator noster.

A **V**æ qui pradaris, nonne & ipse praderis? & qui foernis, nonne & ipse sperneris? cum consumnaveris depredationem, depradaris: cum fatigatus defieris contemnere, contemneris.

2 Domine, misere nostri: te enim expectavimus: esto brachium nostrum in manē, & salus nostra in tempore tribulationis.

3 A voce angeli fugerunt populi, & ab exaltatione tua dispersæ sunt gentes.

4 Et congregabuntur spolia vestra sicut colligitur bruchus, velut cum fossa plena fuerint de eo.

5 Magnificatus est Dominus, quoniam habitavit in excelsis: implevit Sion iudicio, & iustitia.

6 Ererit fides in temporibus tuis: divitiæ salutis sapientia, & scientia: timor Domini ipse est thesaurus eius.

7 Ecce videntes clamabunt foris, angeli pacis amarè fletum.

B **D**issipatæ sunt viæ, cessavit transiens per semitam, irritum factum est pactum, projectæ civitates, non reputavit homines.

9 Luxit, & elanguit terra: confusus est Libanus, & obdoliit, & latus est Saron sicut desertum: & concussa est Ephas, & Carmelus.

10 Nunc confurgam, dicit Dominus: nunc exaltabor, nunc sublevabor.

11 Concipietis ardorem parietis stipulam, spiritus vester ut ignis vorabit vos.

12 Et erunt populi quasi de incendio cinis, spinæ congregatæ igni comburentur.

13 Audite, qui longe estis, quæ fecerim; & cognoscite vicini fortitudinem meam.

14 Contritii sunt in Sion peccatores, possedit tremor hypocritas. Quis poterit habitare de vobis cum igne devorante? quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis?

C **Q**ui ambulat in iustitiis, & loquitur veritatem, qui proicit avaritiam ex calumnia, & excutit manus suas ab omni munere, qui obturat aures suas, ne audiat sanguinem, & claudit oculos suos, ne videat malum.

16 Iste in excelsis habitabit, munimenta saxorum sublimitas ejus: panis ei datus est, acule ejus fideles sunt.

17 Regem in decore suo videbunt oculi

ejus, cernent terram de longè.

18 Cor tuum meditabitur timorem: * ubi est litteratus? ubi legis verba ponderans? ubi doctor parvulorum?

19 Populum impudentem non videbis, populum alti sermonis: ita ut non possis intelligere disertitudinem linguæ ejus, in quo nulla est sapientia.

D **R**espice Sion civitatem solemnitatis nostræ: oculi tui videbunt Jerusalem, habitationem opulentam, tabernaculum, quod nequaquam transferri poterit: nec auferentur clavi ejus in sempiternum, & omnes funiculi ejus non rumpentur.

21 Quia solummodo ibi magnificus est Dñs noster: locus fluviorum rivatissimi, & patientes non transibit per eum navis remigum, neque trieris magna transgreditur eum.

22 Dominus enim iudex noster, Dominus legislator noster, Dñs rex noster: ipse salvabit nos.

23 Laxati sunt funiculi tui, & non prevalebunt: sic erit malus tuus, ut dilatare signum non queas. Tunc dividuntur spolia predarum multarum: claudi diripiunt rapinam.

24 Nec dicet vicinus: Elangui: populus, qui habitat in ea, auferetur ab eo iniquitas.

C A P U T XXXIV.

Acceperit Deus ultio super omnes gentes: Idumææ quoque contritio, & perpetua vastitas prædicatur.

A **A**ccedite gentes, & audite, & populi attendite: audi terram, & plenitudo ejus, orbis, & omne germen ejus.

2 Quia indignatio Domini super omnes gentes, & furor super universam militiam eorum interfecit eos, & dedit eos in occisionem.

3 Interfecti eorum proficiuntur, & de cadaveribus eorum ascendit fœtor: tabescent montes à sanguine eorum.

4 Et tabescent omnis militia eorum, & complicabuntur sicut liber cæli: & omnis militia eorum defluet, sicut defluit folium de vinea, & de ficu.

5 Quoniam inebriatus est in cælo gladius meus: ecce super Idumæam descendit, & super populum interfectionis meæ, ad iudicium.

B **G**ladius Domini repletus est sanguine, inersatus est adipe, de sanguine agnorum, & hircorum, de sanguine medullarum arietum: victima enim Domini in Bosra, & interfectio magna in terra Edom.

7 Et descendunt unicornes cum eis, & tauri cum potentibus: inebriabitur terra eorum sanguine, & humus eorum adipe pinguium.

8 Quia dies ultionis Domini, annus retributionum iudicii Sion.

9 Et convertentur torrentes ejus in picem, & humus ejus in sulphur: & erit terra ejus in picem ardentem.

C **N**octe, & die non exstinguetur, in sempiternum ascendet fumus ejus: à generatione in generationem desolabitur, in sæcula sæculorum non erit transiens per eam.

11 Et possidebit illa onocrotalus, & ericinus: ibis, & corvus habitabunt in ea: & extendetur super eam mensura, ut redigatur ad nihilum, & perpendiculum in desolationem.

12 Nobiles ejus non erunt ibi: regem potius invocabunt, & omnes principes ejus erunt in nihilum.

13 Et orientur in domibus ejus sping, & urticae, & paliurus in munitionibus ejus: & erit cubile draconum, & pascua struchionum.

14 Et occurrent demonia onocentauris, & pilosus clamabit alter ad alterum: ibi cubavit lamia, & invenit sibi requiem.

15 Ibi habuifovea meretricis, & enutrivit catulos, & circumfodit, & fodit in umbra ejus: ille luc congregati sunt milvi, alter ad alterum.

16 Requirit diligenter in libro Domini, & legite: unum ex eis non defuit, alter alterum nõq̃ defuit: quia quod ex ore meo procedit ille mādavit, & spiritus ejus ipse cōgregavit ea.

17 Et ipse misit eis sortem, & manus ejus divisit eam illis in mensuram: usque in æternum possidebunt eam, in generationem, & generationem habitabunt in ea.

C A P U T XXXV.

De futura consolatione, lætitia, & securitate, & felicitate perpetua eorum, qui in Christo sunt credituri.

1 **L**ætabitur deserta, & in via, & exultabit solitudo, & florebit quasi lilium.

2 Germinans germinabit, & exultabit lætibus, & laudans: gloria Libani data est ei: decor Carmeli, & Saron, ipsi videbunt gloriam Domini, & decorem Dei nostri.

3 Confortate manus dissolutas, & genua debilia roborate.

4 Dicite pusillanimis: Confortamini, & nolite timere: ecce Deus vester ultionem adducet retributionis: Deus ipse veniet, & salvabit vos.

5 Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum patebunt.

6 Tunc saliet sicut cervus claudus, & aperta erit lingua mutorum: quia fissæ sunt in deserto aquæ, & torrentes in solitudine.

7 Et quæ erat arida, erit in stagnum, & sitiens in fontes aquarum. In cubilibus, in quibus prius dracones habitabant, orietur viror calami, & junci.

8 Et erit ibi semita & via, & via sancta vocabitur: non transibit per eam pollutus, & hæc erit vobis directæ via, ita ut stulti non errent per eam.

9 Non erit ibi leo, & mala bestia non ascendet per eam, nec invenietur ibi: & ambulabunt, qui liberati fuerint.

10 Et redempti a Dño convertentur, & venient in Sion cum laude, & læticia sempiterna super caput eorum: gaudium, & læticiam obtinebunt, & fugiet dolor, & gemitus.

C A P U T XXXVI.

Sennacherib captis civitatibus Judæ munitis, mittit Rabfacem ad capiendum Jerusalem: qui variis in Ezechiam jactatis conviciis, & blasphemis in Deum, Jerusalemitas ad deditiorem exhortatur.

1 **E**t factum est in quartodecimo anno regis Ezechie, ascendit Sennacherib rex Assyriorum super omnes civitates Judæ munitas, & cepit eas.

2 Et misit rex Assyriorum Rabfacem de Lachis in Jerusalem ad regem Ezechiam in manu gravi, & stetit in aqueductu piscinæ superioris in via Agri fullois.

3 Et egressus est ad eum Eliacim filius Helciae, qui erat super domum, & Sobna scriba, & Joahe filius Asaph a commentariis.

4 Et dixit ad eos Rabfacer: Dicite Ezechie:

Hæc dicit rex magnus, rex Assyriorum: Quæ est ista fiducia, quæ confidis?

4 Aut quo consilio, vel fortitudine rebellare disponis: super quem habes fiduciam, quia recessisti a me?

5 Ecce confidis super baculum arundineum contrafractum istum, super Ægyptum: cui si innixus fuerit homo, intrabit in manum ejus, & perforabit eam: sic Pharaon rex Ægypti omnibus, qui confidunt in eo.

6 Quod si responderis mihi in Domino Deo nostro cōfidimus: nonne ipse est, cuius abstulit Ezechias excelsa, & altaria, & dixit Judæ & Jerusalem: Coram altari isto adorabitis?

7 Et nunc trade te Domino meo regi Assyriorum, & dabo tibi duo milia equorum, nec poteris ex te præbere ascensores eorum.

8 Et quomodo sustinebis faciem iudicis unius loci ex servis domini mei minoribus? Quod si confidis in Ægypto, in quadrigis, & in equitibus:

9 Et nunc numquid sine Domino ascendi ad terram istam, ut disorderem eam? Dominus dixit ad me: Ascende super terram istam, & disperse eam.

10 Et dixit Eliacim, & Sobna, & Joshe ad Rabfacer: Loquere ad servos tuos Syria lingua: intelligimus enim loquaris ad nos Judaicè in auribus populi, qui est super murum.

11 Et dixit ad eos Rabfacer: Numquid ad dominum tuum, & ad te misit me dominus meus, ut loquerer omnia verba ista, & non potius ad viros, qui sedent in muro, ut comedant stercore sua, & bibant urinam pedum suorum vobiscum?

12 Et stetit Rabfacer, & clamavit voce magna Judaicè, & dixit: Audite verba regis magni, regis Assyriorum.

13 Hæc dicit rex: Non seducat vos Ezechias quia non poterit erueri vos.

14 Et non vobis tribuat fiduciam Ezechias super Dominum, dicens: Eruens liberabit nos Dominus, non dabitur civitas ista in manu regis Assyriorum.

15 Nolite audire Ezechiam: hæc enim dicit rex Assyriorum: Facite mecum benedictionem, & egredimini ad me, & comedite unumquisque vineam suam, & unusquisque ficum suam, & bibite unusquisque aquam cisternæ suæ.

16 Donec veniam, & tollam vos ad terram, quæ est ut terra vestra, terram frumenti, & vini, terram panum, & vinearum.

17 Nec conturbet vos Ezechias, dicens: Dominus liberabit nos. Numquid liberaverunt dii gentium unusquisque terram suam de manu regis Assyriorum?

18 Ubi est deus Emath, & Arphad? ubi est deus Sepharvaim? numquid liberaverunt Samariam de manu mea?

19 Quis est ex omnibus diis terrarum istarum, qui eruerit terram suam de manu mea, ut eruat Dominus Jerusalem de manu mea?

20 Et siluerunt, & non responderunt ei verbum. Mandaverat enim rex, dicens: Ne respondeatis ei.

21 Et ingressus est Eliacim filius Helciae, qui erat super domum, & Sobna scriba, & Joahe filius Asaph a commentariis, ad Ezechiam scissis vestibus, & nuntiaverunt ei verba Rabfacis.

C A P U T XXXVII.

*Conferuatus Ezechias propter blasphemias
tum Rablucis, tum Sennacherib, mittit ad
Isaiam, ut Dominum deprecetur, qui ipsum
confortans diuinum promittit auxilium:
& casoper Angelum exercitus Sennache-
rib, etiam ipse a filiis suis interimitur.*

Et factum est, cum audisset rex Ezechias,
scidit vestimenta sua, & obvolutus est
sacco, & intravit in domum Domini.

2 Et misit Eliacim, qui erat super domum, &
Sobnam scribam, & seniores de sacerdotibus,
opertos faccis, ad Isaiam filium Amos propheta.

3 Et dixerunt ad eum: Hæc dicit Ezechias:
Dies tribulationis, & correptionis, & blas-
phemia, dies hæc: quia venerunt filii usque
ad partum, & virtus non est pariendi.

4 Si quo modo audiat Dominus Deus tuus
verba Rablucis, quem misit rex Assyriorum
dominus suus ad blasphemandum Deum vi-
uentem, & exprobandum sermonibus, quos
audivit Dominus Deus tuus: leva ergo ora-
tionem pro reliquis, quæ reperta sunt.

5 Et venerunt servi regis Ezechiae ad Isaiam.

6 Et dixit ad eos Isaias: Hæc dicitis domino
vestro: Hæc dicit Dominus: Ne timeas a facie
verborum, quæ audistis, quibus blasphemaverunt
pueri regis Assyriorum me.

7 Ecce ego dabo ei spiritum, & audiet nun-
tium, & revertetur ad terram suam, & cor-
ruere cum faciam gladio in terra sua.

8 Reversus est autem Rabfaccas, & invenit regem
Assyriorum præstantem adversus Lobnam:
Audierat enim, quia profectus esset de Lachis.

9 Et audivit de Tharaca rege Æthiopia
dicentes: Egressus est, ut pugnet contra
te. Quod cum audisset, misit nuntios ad
Ezechiam, dicens:

10 Hæc dicitis Ezechiae regi Judæ, loquen-
tes: Non te decipiat Deus tuus, in quo tu
confidis, dicens: Non dabitur Jerusalem in
manu regis Assyriorum.

11 Ecce tu audisti omnia, quæ fecerunt re-
ges Assyriorum omnibus terris, quas subver-
terunt, & tu poteris liberari?

12 Numquid eruerunt eos dii gentium, quos
subverterunt patres mei, Gozam, & Haram, &
Reseph, & filios Eden, qui erant in Thalassar?

13 Ubi est rex Emath, & rex Arphad, & rex
urbis Sepharviam, Ana, & Ava?

14 Et tulit Ezechias libros de manu nuntio-
rum, & legit eos, & ascendit in domum Domini,
& expandit eos Ezechias coram Domino.

15 Et oravit Ezechias ad Dominum, dicens:
16 Domine exercituum, Deus Israel, qui sedes
super cherubim: tu es Deus solus omnium re-
gnorum terræ, tu fecisti cælum, & terram.

17 Inclina, Domine, aurem tuam, & audi:
aperi, Domine, oculos tuos, & vide, & audi
omnia verba Sennacherib, quæ misit ad blas-
phemandum Deum viventem.

18 Vere enim, Domine, desertas fecerunt
reges Assyriorum terras, & regiones earum.

19 Et dederunt deos earum igni: non enim
erant dii, sed opera manuum hominum, li-
ngum, & lapis: & comminuerunt eos.

20 Et nunc, Domine Deus noster, salva nos
de manu ejus: & cognoscant omnia regna
terræ, quia tu es Dominus solus.

21 Et misit Isaias filius Amos ad Ezechiam,

dicens: Hæc dicit Dñs Deus Israel: pro quibus
rogasti me de Sennacherib rege Assyriorum,

22 Hoc est verbum, quod locutus est Dñs su-
per eum: Depexit te, & subannavit te, virgo
filia Sion: post te caput movit filia Jerusalem.

23 Cui exprobrasti, & quem blasphemasti, &
super quem exaltasti vocem, & elevasti altitudi-
nem oculorum tuorum? Ad sanctum Israel.

24 In manu fervorū tuorū exprobrasti Dño,
& dixisti: In multitudine quadrigarum mea-
rum ego ascendi altitudinem montium, juga
Libani: & succidam excelsa cedrorum ejus,
& electas abietes illius, & introibo altitudi-
nem summmitatis ejus, saltum Carmeli ejus.

25 Ego fodi, & bibi aquam, & exiccavi ve-
stigio pedis mei omnes rivos aggerum.

26 Numquid nō audisti, quæ olim fecerim ei?
ex diebus antiquis ego plasmavi illum, & nunc
adduxi: & factum est in eradicationem collū
compugnantium, & civitatum munitarum.

27 Habitatores earum brevitate manu cōtre-
muerunt, & confusi sunt: facti sunt sicut se-
cum agri, & gramen palcæ, & herba testio-
rum, quæ exaruit, antequam maturesceret.

28 Habitationem tuam, & egressum tuum,
& introitum tuum cognovi, & infantiam
tuam contra me.

29 Cum fures adversum me, superbia tua
ascendit in aures meas: ponam ergo circulum
in naribus tuis, & frænum in labiis tuis, &
reducam te in viam, per quam venisti.

30 Tibi autem hoc erit signum: Comede
hoc anno, quæ sponte nascuntur, & in anno
secundo pomis vescere: in anno autem ter-
tio seminare, & metite, & plantate vineas,
& comedite fructum earum.

31 Et mittet id, quod salvatum fuerit de
domo Juda, & quod reliquum est, radicem
deorsum, & faciet fructum sursum:

32 Quia de Jerusalem exibunt reliquæ, &
salvatio de monte Sion: zelus Domini exer-
cituum faciet istud.

33 Propterea hæc dicit Dominus de rege
Assyriorum: Non intrabit civitatem hanc, &
non jactet ibi sagittam, & non occupabit eam
clypeus, & nō mittet in circuitu ejus aggerem.

34 In via, qua venit, per eam revertetur, &
civitatem hanc non ingredietur, dicit Dñs.

35 Et protegā civitatē istam, ut salvem eam
propter me, & propter David servum meum.

36 * Egressus est autem Angelus Domini, &
percussit in castris Assyriorum centum octo-
ginta quinque millia. Et surrexerunt manē,
& ecce omnes, cadavera mortuorum.

37 Et egressus est, & abiit, & reversus est Sen-
nacherib rex Assyriorū, & habitavit in Ninive.

38 Et factum est, cum adoraret in templo
Nesroch deum suum, Adramelech, & Sara-
sar filii ejus percussissent eum gladio: fuge-
runtque in terram Ararat, & regnavit Aša-
raddon filius ejus pro eo.

C A P U T XXXVIII.

*Ezechias a morte sibi per Isaiam commina-
ta liberatus, signo in horologio Achaz
accepto, & promissa de manu Assyrio-
rum liberatione, additisque ei ad vi-
tam quindecim annis, canticum hoc
gratiarum actionis Deo cecinit.*

In diebus illis agrotavit Ezechias usque
ad mortem: & introivit ad eum Isaias

filius

E

F

G

* Reg.
1. 17.
Tob.
1. 21.
Eccl.
48. 24.
1 Mac.
7. 41.
2 Mac.
8. 19.

A

4 reg.
20. 1.

filii Amos propheta, & dixit ei: Hæc dicit Dominus: Dispone domui tuæ, quia morieris tu, & non vives.

2 Et convertit Ezechias faciem suam ad parietem, & oravit ad Dominum.

3 Et dixit: Obsecro Dñe, memento quoquo, quomodo ambulaverim coram te in veritate, & corde perfecto, & quod bonum est in oculis tuis fecerim. Et flevit Ezechias fletu magno.

4 Et factum est verbum Domini ad Isaiam, dicens:

5 Vade, & dic Ezechia: hæc dicit Dominus Deus David patris tui: Audiui orationem tuam, & vidi lacrymas tuas: ecce ego adjiciam super dies tuos quindecim annos:

6 Et de manu regis Assyriorum eruiam te, & civitatem istam, & protegam eam.

7 Hoc autem tibi erit signum à Domino, quia faciet Dominus verbum hoc, quod locutus est.

8 Ecce ego reverti faciam umbram linearum, per quas descenderat in horologio Achaz in sole, retrorsum decem lineis. Et reversus est sol decem lineis per gradus, quos descenderat.

9 Scriptura Ezechia regis Juda, cum ægrotaasset, & convalesceret de infirmitate sua.

10 Ego dixi: In dimidio dierum meorum vadam ad portas Inferi.

Quasi residuum annorum meorum,

11 Dixi: Non videbo Dominum Deum in terra viventium.

Non aspiciam hominem ultra, & habitatorem quietis.

12 Generatio mea ablata est, & convoluta est à me, quasi tabernaculum pastorum.

Præcisa est velut atroxente, vita mea: dum adhuc ordire, succidit me: de mane usque ad vesperam finies me.

13 Sperabam usque ad mane, quasi leo sic contrivit omnia ossa mea:

De mane usque ad vesperam finies me.

14 Sicut pullus hirundinis sic clamabo, meditabor ut columba.

Attenuati sunt oculi mei, suspicientes in excelsum.

Domine, vim patior, responde pro me.

15 Quid dicam, aut quid respondebit mihi, cum ipse fecerit?

Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.

16 Domine, si sic vivitur, & in talibus vita spiritus mei: corripies me, & vivificabis me.

17 Ecce in pace amaritudo mea amarissima:

Tu autem eruisi animam meam, ut non periret, projecisti post tergum tuum omnia peccata mea.

18 Quia non infernus confitebitur tibi, neque mors laudabit te: non expectabunt, qui descendunt in lacum, veritatem tuam.

19 Vivens vivens ipse confitebitur tibi, sicut & ego hodie: pater filii notam faciet veritatem tuam.

20 Domine, salvum me fac, & psalmos nostros cantabimus cunctis diebus vitæ nostræ in domo Domini.

21 Et iussit Isaias ut tollerent massâ de fecis, & cataplasma rent super vulnus, & sanaretur.

22 Et dixit Ezechias: Quod erit signum, quia ascendam in domum Domini?

CAPUT XXXIX.

Ezechias cum missis à rege Babylonis nuntiis suos ostendisset thesauros, ab Isaiâ de futura eorû in Babylone ablatione præmonetur.

1 In tempore illo misit Merodach Baladan, filius Baladan, rex Babylonis, libros, & munera ad Ezechiam: audierat enim, quod ægrotaasset, & convalesceret.

2 Latus est autem super eis Ezechias, & ostendit eis cellam aromatum, & argenti, & auri, & odoramentorum, & unguentorum, & omnes apothecas supellectilis suæ, & universa quæ inventa sunt in thesauris ejus. Non fuit verbum, quod non ostenderet eis Ezechias in domo sua, & in omni potestate sua.

3 Introivit autem Isaiâ propheta ad Ezechiam regem, & dixit ei: Quid dixerunt viri isti, & unde venerunt ad te? Et dixit Ezechias: De terra longinqua venerunt ad me, de Babylone.

4 Et dixit: Quid viderunt in domo tua? Et dixit Ezechias: Omnia, quæ in domo mea sunt, viderunt: non fuit res, quam non ostenderim eis in thesauris meis.

5 Et dixit Isaiâ ad Ezechiam: Audi verbum Domini exercituum.

6 Ecce dies veniunt, & auferentur omnia, quæ in domo tua sunt, & quæ thesaurizaverit patres tui, usque ad diem hanc, in Babylone: non relinquetur quidquam, dicit Dominus.

7 Et de filiis tuis, qui exibunt de te, quos genueris, tollent: & erunt eunuchi in palatio regis Babylonis.

8 Et dixit Ezechias ad Isaiam: Bonum verbum Domini, quod locutus est. Et dixit: Fiat tantum pax, & veritas in diebus meis.

CAPUT XL.

Consolatio, & salus Jerusalem per Christum futura: Joannis Baptiste prædicatio: fragilitas hominis, & perpetuitas verbi divini: Christi in carnem adventus, ipsiusque gloria, potestas, & retributio per illam annuntianda: contra idololatrias Deum sculptilibus assimilantes, incomparabilem Dei potentiam, ac sapientiam commendat: quodque sperantes in Domino mutant fortitudinem.

1 Consolamini, consolamini, popule meus, dicit Deus vester.

2 Loquimini ad cor Jerusalem, & advocate eam: quoniam completa est malitia ejus, dimissa est iniquitas illius: suscepit de manu Domini duplicia pro omnibus peccatis suis.

3 Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite in solitudine semitas Dei nostri.

4 Omnis vallis exaltabitur, & omnis mons, & collis humiliabitur, & erunt prava in directa, & aspera in vias planas.

5 Et revelabitur gloria Dñi, & videbit omnis caro pariter, quod omni locutum est.

6 Vox dicentis: Clama. Et dixi: Quid clamabo? Omnis caro fenum, & omnis gloria ejus quasi flos agri.

7 Exiccatum est fenum, & cecidit flos, quia spiritus Domini sufflavit in eo. Vere fenum est populus:

8 Exiccatum est fenum, & cecidit flos: Verbum autem Domini nostri manet in æternum.

9 Super montem excelsum ascende tu, qui

A
448
22.12

B

C

D

A

*Mat.
1. 1.
Marc.
1. 1.
Luc.
3. 4.
Joan.
1. 23.

B
*Eccl.
1. 1.
1. 2.
1. 10.
1. 24.

evangelizans Sion : exalta in fortitudine vocem tuam , qui evangelizas Jerusalem : exalta , noli timere . Dic civitatibus Juda : Ecce Deus vester :

C 10 Ecce Dominus Deus in fortitudine veniet , & brachium ejus dominabitur : ecce merces ejus cum eo , & opus illius coram illo .

* zec. 4. 23.
17. 24.
10. 11.
11 * Sicut pastor gregem suum pascet : in brachio suo congregabit agnos , & in sinu suo levabit , factas ipse portabit .

12 Quis mensus est pugillo aquas , & caelos palmo ponderavit ? quis appendit tribus digitis molem terrae , & libravit in pondere montes , & colles in statera ?

* Rom. 11. 14.
1. Cor. 1. 10.
1. Sap. 9. 13.
D 13 * Quis adjuvi spiritum Domini ? aut quis consiliarius ejus fuit , & ostendit illi ?

14 Cum quo inivit consilium , & inivit uxorem , & docuit eum semitam justitiae , & erudit eum scientiam , & via prudentiae ostendit illi ?

15 Ecce gentes quasi stilla stulae , & quasi momentum statera reputatae sunt : ecce insulae quasi pulvis exiguae .

16 Et Libanus non sufficit ad succendendum , & animalia ejus non sufficiunt ad holocaustum .

17 Omnes gentes quasi non sint , sic sunt coram eo , & quasi nihilum , & inane reputatae sunt ei .

* AR. 17. 19.
E 18 * Cui ergo similem fecistis Deum , aut quam imaginem ponetis ei ?

19 Numquid sculptile constituit faber ? aut aurifex auro figuravit illud , & laminis argenteis argentarius ?

20 Forte lignum , & imputribile elegit : artifex sapiens querit , quomodo statuat simulachrum , quod non moveatur .

21 Numquid non scitis ? numquid non audistis ? numquid non annuntiatum est vobis ab initio ? numquid non intellexistis fundamenta terrae ?

22 Qui sedet super gyrum terrae , & habitatores ejus sunt quasi locustae : qui extendit velut nihilum caelos , & expandit eos sicut tabernaculum ad inhabitandum .

23 Qui dat secretorum scrutatores quasi non sint : iudices terrae velut inane fecit :

F 24 Et quidem neque plantatis , neque satus , neque radicans in terra truncus eorum : repente flavit in eos , & aruerunt , & turbo quasi stipulam auferet eos .

25 Et cui assimilastis me , & adaequastis , dicit Sanctus ?

26 Levate in excelsum oculos vestros , & videte , quis creavit haec : qui educit in numero militiam eorum , & omnes ex nomine vocat : praeter multitudinem fortitudinis , & roboris , virtutisque ejus , neque unum reliquum fuit .

27 Quare dicis Jacob , & loqueris Israel : Abscondita est via mea à Domino , & à Deo meo iudicium meum transivit ?

G 28 Numquid nescis , aut non audisti ? Deus sempiternus Dominus , qui creavit terminos terrae non deficiet , neque laborabit , nec est investigatio sapientiae ejus .

29 Qui dat lazzo virtutem : & his , qui non sunt , fortitudinem , & robur multiplicat .

30 Deficient pueri , & laborabunt , & juvenes in infirmitate cadent .

31 Qui autem sperant in Domino , mutant fortitudinem , assumunt pennas sicut aquila , current , & non laborabunt , ambulabunt , & non deficient .

C A P U T XLI.

Discepat Dominus cum idololatris de potentia , & variis magnisque beneficiis populo Judaico exhibitis : quibus suam comprobatur potentiam , & benignitatem esse homines : ostendens simul & idololatriam impotentiam , & idololatrarum vanitatem .

A 1 Taceant ad me insulae , & Gentes mutent fortitudinem : accedant , & tunc loquantur , simul ad iudicium propinquemus .

2 Quis suscitavit ab Oriente iustum , vocavit eum , ut sequeretur se ? dabit in conspectu ejus gentes , & reges obtinebit , dabit quasi pulverem gladio ejus , sicut stipulam vento raptam arcui ejus .

3 Persequetur eos , transibit in pace , semita in pedibus ejus non apparebit .

4 Quis hac operatus est , & fecit , vocans generationes ab exordio ? Ego Dominus , primus , & novissimus ego sum .

5 Viderunt insulae , & timerunt , extrema terrae obstupuerunt , appropinquaerunt , & accesserunt .

6 Unusquisque proximo suo auxiliabitur , & fratri suo dicet : Confortare .

7 Confortavit faber ararius percurrens malleo eum , qui eudebat tunc temporis , dicens : Glutino bonum est : & confortavit eum clavis , ut non moveatur .

8 Et tu Israel serve meus , Jacob , quem elegi , semen Abraham amici mei :

9 In quo apprehendi te ab extremis terrae , & à longinquis ejus vocavi te , & dixi tibi : Servus meus es tu , elegite , & non abieci te .

10 Ne timeas , quia ego tecum sum : ne declines , quia ego Deus tuus : confortavi te , & auxiliatus sum tibi : & suscepit te dextera iusti mei .

11 Ecce confundentur , & erubescunt omnes , qui pugnant adversum te : erunt quasi non sint , & peribunt viri , qui contradicunt tibi ,

12 Quares eos , & non invenies , viros rebelles tuos : erunt quasi non sint . & veluti consumptio , homines bellantes adversum te .

13 Quia ego Dominus Deus tuus apprehendens manum tuam , dicensque tibi : Ne timeas , ego adjuvi te .

14 Noli timere , vermis Jacob , qui mortui essis ex Israel : ego auxiliatus sum tibi , dicit Dominus : & redemptor tuus sanctus Israel .

15 Et posui te quasi plaustrum triturae novae , habens rostra ferrantia : triturabis montes , & comminies , & colles quasi pulverem pones .

16 Ventilabis eos , & ventus tollet , & turbo disperget eos : & tu exultabis in Domino , in sancto Israel lataberis ,

17 Egeni , & pauperes quærunt aquas , & non sunt : lingua eorum siti aruit . Ego Dominus exaudia eos , Deus Israel non derelinqua eos .

18 Aperiam in supinis collibus flumina , & in medio camporum fontes : ponam desertum in stagna aquarum , & terram in viam in rivos aquarum .

19 Dabo in solitudinem cedrum , & spinam , & myrtum , & lignum olivae : ponam in deserto abietem , ulmum , & buxum simul :

20 Ut videant , & sciant , & recogitent , & intelligant pariter , quia manus Domini fecit hoc , & sanctus Israel creavit illud .

21 Prope facite iudicium vestrum , dicit Do-

minus : afferte, si quid forte habetis, dixit rex Jacob.

22 Accedant, & nuntient nobis, quacumque ventura sunt priora, quæ fuerunt, nuntiate : & ponemus cor nostrum, & sciemus novissima eorum, & quæ ventura sunt, indicate nobis.

F 23 Annuntiate, quæ ventura sunt in futurum, & sciemus, quia dñi estis vos, bene quoque, aut male, si potestis facite : & loquamur, & videamus simul.

24 Ecce, vos estis ex nihilo, & opus vestrum, ex eo quod non est : abominatio est, qui elegit vos.

25 Suscitavi ab Aquilone, & venit ab Ortu solis : vocabit nomen meum, & adducet magistratus quasi lutum, & velut plastes conculeans humum.

G 26 Quis annuntiavit ab exordio, ut sciamus, & à principio, ut dicamus : Justus es? non est neque annuntians, neque prædicens, neque audiens sermones vestros.

27 Primus ad Sion dicit : Ecce adsum, & Jerusalem evangelistam dabo,

28 Et vidi, & non erat neque ex istis quicquam, qui iniret consilium, & interrogatus responderet verbum.

29 Ecce omnes iniusti, & vana opera eorum : ventus, & inane simulachra eorum.

C A P U T XLII.

Pater sibi complacet in filio Christo, cuius virtutes, & opera, quæ faciurus est, propheta explicat, exhortans universas gentes ad laudem, & gratiarum actionem : addit quoque, malos idololatrias, & ingratos graviter à Domino puniendos, plurimum conquerens de ingratitude servorum Dei.

A 1 **E**cce servus meus, suscipiam eum : ele-
Mat. 12.18.
ctus meus, complacuit sibi in illo anima mea : dedi spiritum meum super eum, iudicium gentibus proferet.

2 Non clamabit, nec accipiet personam, nec audietur vox ejus foris.

3 Calamum quassatum non conteret, & lignum fumigans non exstinguet : in veritate educet iudicium.

4 Non erit tristis, neque turbulentus, donec ponat in terra iudicium : & legem ejus insule expectabunt.

5 Hæc dicit Dominus Deus, creans cælos, & extendens eos : firmans terram, & quæ germinant ex ea : dans statum populo, qui est super eam, & spiritum calcantibus eam.

B 6 Ego Dominus vocavi te in iustitia, & ap-
*Infr. 49.6.
prehendi manum tuam, & servavi te. * Et dedi te in sædus populi, in lucem gentium.

7 Ut aperires oculos cæcorum, & educeres de conclusione vincitum, de domo carceris sedentes in tenebris.

*Infr. 48.11.
8 * Ego Dominus, hoc est nomen meum : gloriam meam alteri non dabo, & laudem meam sculptilibus.

9 Quæ prima fuerunt, ecce venerunt : nova quoque ego annuntio : antequam oriantur, audita vobis faciam.

10 Cantate Dño canticum novum, laus ejus ab extremis terræ : qui descenditis in mare, & plenitudo ejus, insule, & habitatores earum.

11 Sublevetur desertum, & civitates ejus : in

domibus habitabit Cedar : laudate habitatores Petræ, de vertice montium clamabunt.

12 Ponent Domino gloriam, & laudem ejus in insulis nuntiabunt.

13 Dominus sicut fortis egredietur, sicut vir præliator fuscitabit zelum; vociferabitur, & clamabit : super inimicos suos confortabitur.

14 Tacui semper, filii, patiens fui, sicut parturiens loquar : dissipabo, & absorbebo simul.

15 Desertos faciam montes, & colles, & omne gramen eorum exiccabo : & ponam flumina in insulas, & stagna arefaciam.

16 Et ducam cæcos in viam, quam nesciunt : & in semitis, quas ignoraverunt, ambulare eos faciam : ponam tenebras coram eis in lucem, & prava in recta : hæc verba feci eis, & non dereliqui eos.

17 Conversi sunt retrorsum : confundantur confusione, qui confidunt in sculptili, qui dicunt constabili : Vos dñi nostri.

18 Surdi audite, & cæci intuemini ad videndum.

19 Quis cæcus, nisi servus meus? & surdus, nisi ad quem nuntios meos misi? quis cæcus, nisi qui venundatus est? & quis cæcus, nisi servus Domini?

20 Qui vides multa, nonne custodies? qui apertas habes aures, nonne audies?

21 Et Dominus voluit, ut sanctificaret eum : & magnificaret legem, & extolleret.

22 Ipse autem populus direptus, & vastatus : laqueus juvenum omnes, & in domibus carcerum absconditi sunt : facti sunt in rapinam, nec est qui eruat; in direptionem, nec est qui dicat : Redde.

23 Quis est in vobis, qui audiat hoc, attendat, & ausculetur futura?

24 Quis dedit in direptionem Jacob, & Israel vastantibus? nonne Dominus ipse, cui peccavimus? Et noluerunt in viis ejus ambulare, & non audierunt legem ejus.

25 Et effudit super eum indignationem furoris sui, & forte bellum, & combussit eum in circuitu, & non cognovit : & succendit eum, & non intellexit.

C A P U T XLIII.

Populum credentem securum facit, ejus ex universo orbe multiplicationem futuram promittens, cum enarratione præteritorum, ac futurorum Dei erga populum suum benefactorum, quibus se solum verum Deum esse comprobant : addita gravi expostulatione adversus Judæorum ingratitude.

A 1 **E**t nunc hæc dicit Dominus creans
te, Jacob, & formans te, Israel :
Noli timere, quia redemi te, & vocavi te nomine tuo : meus es tu.

2 Cum transieris per aquas, tecum ero, & flumina non operient te : cum ambulaveris in igne, non combureris, & flamma non ardebit in te.

3 Quia ego Dominus Deus tuus sanctus Israel salvator tuus, dedi propitiationem tuam Ægyptum, & Æthiopiam, & Saba pro te.

4 Ex quo honorabilis factus es in oculis meis, & gloriosus : ego dilexi te, & dabo homines pro te, & populos pro anima tua.

5 Noli timere, quia ego tecum sum : ab Oriente adducam semen tuum, & ab Occidente congregabo te.

6 Dicam Aquiloni: Da; & Austro: Noli prohibere: affer filios meos de longinquo, & filias meas ab extremis terræ.

7 Et omnem, qui invocat nomen meum, in gloriam meam creavi eum, formavi eum, & feci eum.

8 Educ foras populum cæcum, & oculos habentem; surdum, & aures ei sunt.

9 Omnes gentes congregatæ sunt simul, & collectæ sunt tribus: quis in vobis annuntiet istud, & quæ prima sunt, audire non facient testes eorum, iustificentur, & audiant, & dicant: Verè.

10 Vostestes mei dicit Dominus, & servus meus, quem elegi: ut sciat, & credatis mihi, & intelligatis, quia ego ipse sum: Ante me non est formatus Deus, & post me non erit.

11 * Ego sum, ego sum Dominus, & non est absque me salvator.

12 Ego annuntiavi, & salvavi: auditum feci, & non fuit in vobis alienus: vostestes mei, dicit Dominus, & ego Deus.

13 Et ab initio ego ipse, & non est, qui de manu mea eruat: operabor, & quis avertet illud?

14 Hæc dicit Dominus redemptor vester, sanctus Israel. Propter vos misi in Babylonem, & detraxi vestes univerfos, & Chaldaeos in navibus suis gloriantes.

15 Ego Dominus sanctus vester, creans Israel rex vester.

16 Hæc dicit Dominus: qui dedit in mari viam, & in aquis torrentibus semitam.

17 Qui eduxit quadrigam, & equum, agmen, & robustum: simul obdormierunt, nec resurgent: contriti sunt quasi linum, & extincti sunt.

18 Ne memineritis priorum, & antiqua ne intueamini.

19 * Ecce ego facio nova, & nunc orientur, utique cognoscetis ea: ponam in deserto viam, & in invio flumina.

20 Glorificabit me bestia agri, dracones, & struthiones: quia dedi in deserto aquas, flumina in invio, ut darem potum populo meo, electo meo.

21 Populum istum formavi mihi, laudem meam narrabit.

22 Non me invocasti Jacob, nec laborasti in me Israel.

23 Non obtulisti mihi arietem holocausti tui, & victimis tuis non glorificasti me: non te servire feci in oblatione, nec laborem tibi præbui in thure.

24 Non emisti mihi argento calamum, & adipe victimarum tuarum non inebriasti me. Verumtamen lervire me fecisti in peccatis tuis, præbui mihi laborem in iniquitatibus tuis.

25 Ego sum, ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum non recordabor.

26 Reduc me in memoriam, & iudicemur simul: narra si quid habes, ut iustificeris.

27 Pater tuus primus peccavit, & interpretes tui pravaricati sunt in me.

28 Et contaminavi principes sanctos, dedi ad internecionem Jacob, & Israel in blasphemiam.

C A P U T XLIV.

Deus consolatur populum suum, & effusus super eum spiritum suum, & aquas super sitientem: ipse primus, & novissimus, ac solus Deus, omnium creator, ac moderator: idolorum quoque, artificum eorum, ac idololatrarum magna vanitas, imò super aperte convincitur: proinde ab idolis ad Deum, in cuius manu sunt omnia, populus revocatur.

1 E T nunc audi, Jacob serve meus, & Israel, quem elegi.

2 Hæc dicit Dominus faciens, & formans te, ab utero auxiliator tuus: noli timere, serve meus Jacob: & rectissime, quem elegi.

3 Effundam enim aquas super sitientem, & fluenta super aridam: effundam spiritum meum super semen tuum, & benedictionem meam super stirpem tuam.

4 Et germinabunt inter herbas, quasi salices juxta præterfluentes aquas.

5 Ille dicit, Domini ego sum: & ille vocabit in nomine Jacob, & hic scribet manus sua: Domino, & in nomine Israel assimilabitur.

6 * Hæc dicit Dominus rex Israel, & redemptor ejus Dominus exercituum: Ego primus, & ego novissimus, & absque me non est Deus.

7 Quis similis mei? vocet, & annuntiet: & ordinem exponat mihi, ex quo constitui populum antiquum: ventura & quæ futura sunt, annuntient eis:

8 Nolite timere, neque conturbemini: ex tunc audire te feci, & annuntiavi: vos estis testes mei, numquid est Deus absque me, & formator, quem ego non noverim?

9 Plasta idoli omnes nihil sunt, & amantissima eorum non proderunt eis, ipsi sunt testes eorum, quia non vident, neque intelligunt, ut confundantur.

10 Quis formavit Deum, & sculpsit conflavit ad nihil utile?

11 Ecce omnes participes ejus confundentur: fabri enim sunt ex hominibus: convenient omnes, stabunt, & pavebunt, & confundentur simul.

12 * Faber ferrarius lima operatus est: in prunis, & in malleis formavit illud, & operatus est in brachio fortitudinis suæ: eluriet, & deficiet, non biberit aquam, & lassescet.

13 Artifex lignarius extendit normam, formavit illud in runcina: fecit illud in angularibus, & in circino tornavit illud: & fecit imaginem viri quasi speciosum hominem habitantem in domo.

14 Succidit cedros, tulit ilicem, & quercum, quæ steterat inter ligna saltus: plantavit pinum, quam pluvia nutrit.

15 Et facta est hominibus in locum: sumpsit ex eis, & calefactus est: & succendit, & coxit panes: de reliquo autem operatus est deum, & adoravit: fecit sculpsit, & curvatus est ante illud.

16 Medium ejus combussit igni, & de medio ejus carnes comedit: coxit pulmentum, & saturatus est, & calefactus est: & dixit: Vah calefactus sum, vidi focum.

17 Reliquum autem ejus deum fecit, & sculpsit sibi: curvatur ante illud, & adoravit illud, & obsecrat, dicens: Libera me, quia Deus meus es tu.

* Osee
11. 4.

C

* 2 Cor
5. 17.
Apoc.
21. 5.

D

A
Jere.
10. 17.
8. 46.
27.

* Sup.
4. 4.
Infra
48. 12.
Apoc.
1. 8.
21. 13.

B

* Sap.
13. 12.

C

18 Nescierunt, neque intellexerunt: obli-
tinentim sunt, ne videant oculi eorum, &
intelligent corde suo.

19 Non recogitant in mente sua, neque co-
gnoscunt, neque sentiunt, ut dicant: Me-
diatatem ejus combussi igni, & coxi super
carbones ejus panes: coxi carnes, & comedi,
& de reliquo ejus idolum faciam? ante
truncum ligni procidam?

20 Pars ejus cinis est: cor insipiens adoravit
illud, & non liberavit animam suam, neque
dicit: Fortè mendacium est in dextera mea.

FD

21 Memento horum Jacob, & Israel, quoniam
servus meus es tu, formavi te, servus
meus es tu, Israel, ne obliviscaris mei,

22 Delevi ut nubem iniquitates tuas, &
quasi nebulam peccata tua: revertere ad
me, quoniam redemi te,

23 Laudate cœli, quoniam misericordiam
fecit Dominus: jubilate extrema terræ, re-
sonate montes laudationem, saltus, & om-
ne lignum ejus: quoniam redemit Dominus
Jacob, & Israel gloriabitur.

24 Hæc dicit Dominus redemptor tuus, &
formator tuus ex utero: Ego sum Dominus,
faciens omnia, extendens cœlos solus, sta-
bilis terram, & nullus mecum.

25 Irrita faciens signa divinatorum, & ariolos in
furorē vertens. Convertens sapientes retror-
sum: & scientiam eorum stultam faciens.

26 Suscitans verbum servi sui, & consilium
nuntiorum suorum complens. Qui dico Jeru-
salem: Habitaberis; & civitatibus Juda:
Ædificabimini, & deserta ejus suscitabo.

27 Qui dico profundo: desolare, & flu-
mina tua arefaciam.

28 Qui dico Cyro: Pastor meus es, & om-
nem voluntatem meam complebis. Qui dico
Jerusalem: Ædificaberis; & templo:
Fundaberis.

CAPUT XLV.

*Prophetia de Cyro, & victoriis ipsi a Deo
concedendis, cum increpatione, quod
Deum in his non agnoscat, cum ipse so-
lus sit Deus, omnium Dominus, cui ne-
mo potest contradicere: prædicitur Chri-
sti natiuitas: & loquitur propheta per-
mixtum de Judæorum per Cyrum libera-
tione, ac salute per Christum futura:
quodque solus Dominus sit Deus, & ju-
stus, & salvans, promissaque complens.*

A

Hæc dicit Dominus Christo meo Cy-
ro, cujus apprehendi dexteram, ut
subjiciam ante faciem ejus gentes, & dor-
sa regum vertam, & aperiam coram eo
januas, & portæ non claudentur.

2 Ego ante te ibo, & gloriosos terræ hu-
miliabo: portas æreas conteram, & vinctes
ferreos confringam.

3 Et dabo tibi thesauros absconditos, & ar-
cana secretorum: ut scias, quia ego Domi-
nus qui voco nomen tuum, Deus Israel.

4 Propter servum meum Jacob, & Israel
electum meum, & vocavi te nomine tuo:
assimilavi te, & non cognovisti me.

5 Ego Dominus, & non est amplius, ex-
tra me non est Deus: accinxi te, & non
cognovisti me.

6 Ut sciant hi, qui abortu solis, & qui ab
occidente, quoniam absque me non est:

Ego Dominus, & non est alter,

7 Formans lucem, & creans tenebras, fa-
ciens pacem, & creans malum: ego Do-
minus faciens omnia hæc.

8 Rorate celi desuper, & nubes pluant justitiam:
aperiatur terra, & germinet salvatorem: & ju-
stitia oriatur simul: ego Dominus creavi eum.

9 Væ qui contradicit scilicet suo, testa de
familiis terræ: * numquid dicit lutum figu-
lo suo: Quid facis, & opus tuum absque
manibus est?

10 Væ qui dicit patri: Quid generas? &
mulieri: Quid parturis?

11 Hæc dicit Dominus sanctus Israel,
plastes ejus: Ventura interrogate me, sa-
per filios meos, & super opus manuum
meorum mandate mihi.

12 Ego feci terram, & hominem super eam
creavi ego: manus meæ tetenderunt cœ-
los, & omni militia eorum mandavi.

13 Ego suscitavi eum ad justitiam, & om-
nes vias ejus dirigam: ipse ædificabit civita-
tem meam, & captivitatem meam dimittet,
non in pretio, neque in muneribus, dicit
Dominus Deus exercituum.

14 Hæc dicit Dominus: Labor Ægypti, &
negotatio Æthiopie, & Sabaim viri sublimis
ad te transibunt, & tui erunt: Post te ambu-
labunt, vincti manibus pergent, & te adora-
bunt, teque deprecabuntur: Tantum in te
est Deus, & non est absque te Deus.

15 Verè tu es Deus absconditus, Deus
Israel salvator.

16 Confusi sunt, & erubuerunt omnes,
simul abierunt in confusionem fabricatores
errorum.

17 Israel salvatus est in Domino salute
æterna: non confundemini, & non erube-
scetis usque in sæculum sæculi.

18 Quia hæc dicit Dominus creans cœlos,
ipse Deus formans terram, & faciens eam,
ipse plastes ejus: non in vanum creavit
eam, ut habitaretur, formavit eam: ego
Dominus, & non est alius.

19 Non in abscondito locutus sum in lo-
co terræ tenebroso: non dixi semini Ja-
cob: Frustra quærite me: ego Dominus
loquens justitiam, annuncians recta.

20 Congregamini, & venite, & accedite
simul, qui salvati estis ex Gentibus: nec-
scierunt qui levant lignum sculpturæ suæ,
& rogant Deum non salvantem.

21 Annunciate, & venite, & consiliami-
ni simul: quis audivim fecit hoc ab ini-
tio, ex tunc prædixit illud? numquid non
ego Dominus, & non est ultra Deus abs-
que me? Deus justus, & salvans non est
præter me.

22 Convertimini ad me, & salvi eritis
omnes fines terræ: quia ego Deus, & non
est alius.

23 In memetipso juravi, egredietur de
ore meo justitia verbum, & non revertetur:

24 * Quia mihi curvabitur omne genu,
& jurabit omnis lingua.

25 Ergo in Domino, dicit, mea sunt justitiae,
& imperium: ad eum venient, &
confundentur omnes, qui repugnant ei.

26 In Domino justificabitur, & laudabi-
tur omne semen Israel.

B

*Yer.
18. 6.
Rom.
9. 10.

C

D

*Rom
14. 11.
Philip
2. 10.

C A P U T XLVI.

Ostenditur idolorum vanitas, & destructio ipsorum prædicitur: Judæi cum reliquiis israel ad Deum revocantur, ostensa Dei magna benignitate ad ipsos, addita præmonitione ob ipsorum ingratiitudinem, & idolatriam: hortaturque, ut ad ipsum, qui solus omnia novit, & potest, revertantur, salutem ipsis per filium promittens.

A **C**onfractus est Bel, contritus est Nabo: facta sunt simulachra eorum bestiis, & jumentis, onera vestra gravi pondere usque ad lassitudinem.

2 Contabuerunt, & contrita sunt simul: non potuerunt salvare portantem, & anima eorum in captivitatem ibit.

3 Audite me, domus Jacob, & omne residuum domus israel, qui portamini à meo utero, qui gestamini à mea vulva.

B 4 Usque ad senectam ego ipse, & usque ad canos ego portabo: ego feci, & ego feram: ego portabo, & salvabo.

5 Cui assimilastis me, & adæquastis, & comparastis me, & fecistis similem?

6 Qui confertis aurum de sacculo, & argenti stateta ponderatis: & condecetes aurificem, ut faciat deum: & procidunt, & adorant,

7 * Portant illum in humeris gestantes, & ponentes in loco suo: & stabit, ac de loco suo non movebitur, sed cum clamaverint ad eum, non audit: de tribulatione non salvabit eos.

8 Memento te istud, & confundamini: redite pravaricatores ad cor.

9 Recordamini prioris sæculi, non enim ego sum Deus, & non est ultra Deus, nec est similis mei: 10 Annuntias ab exordio novissimum, & ab initio, quæ necdum facta sunt, dicens: Cõsiliũ meum stabit, & omnis voluntas mea fiet.

D 11 Vocas ab Oriente avem, & de terra longinqua virum voluntatis meæ, & locutus sum, & adduceam illum: creavi, & faciam illum.

12 Audite me duro corde, qui longè estis à justitia.

13 Propè feci justitiam meam, non elongabitur, & salus mea non morabitur. Dabo in Sion salutem, & in israel gloriam meam.

C A P U T XLVII.

Babylonis humiliatio, ac contritio prædicitur propter ipsius superbiam, arrogantiam, & crudelitatem in Judæos suos captivos: & quia in maleficiis, ausuriis, atque incantatoribus spem posuit.

A **D**escende, sede in pulvere, virgo filia Babylon, sede in terra: non est solum filia Chaldaeorum, quia ultra non vocaberis mollis, & tenera.

2 Tolle molam, & mole farinam: denuda turpitudinem tuam, discoperi humerum, revela crura, transi flumina.

3 * Revelabitur ignominia tua, & videbitur opprobrium tuum: ultionem capiam, & non resistet mihi homo.

4 Redemptor noster, Dominus exercituum nomen illius, sanctus israel.

5 Sede tacens, & intra in tenebras, filia Chaldaeorum: quia non vocaberis ultra domina regnorum.

B 6 Iratus sum super populum meum, contamina vi hereditatem meam, & dedi eos in ma-

nu tua: non posuisti eis misericordias: super senem aggravasti jugum tuum valde.

7 Et dixisti: In sempiternum ero domina: non posuisti hæc super cor tuum, neque recordata es novissimĩ tui.

8 Et nunc audi hæc delicata, & habitans confidenter, quæ dicis in corde tuo: * Ego sum, & non est præter me amplius: non fedi vidua, & ignorabo sterilitatem.

9 * Venient tibi duo hæc subito in die una, sterilitas, & viduitas: universa venerunt super te, propter multitudinem maleficiorum tuorum, & propter duritiam incantatorum tuorum vehementem.

10 Et fiduciam habuisti in malitia tua, & dixisti: Non est, qui videat me. Sapientia tua, & scientia tua hæc decepit te. Et dixisti in corde tuo: Ego sum, & præter me non est altera.

11 Veniet super te malum, & nescies ortum ejus: & irruet super te calamitas, quam non poteris explare: veniet super te repente miseria, quam nescies.

12 Sta cum incantatoribus tuis, & cum multitudine maleficiorum tuorum, in quibus laborasti ab adolescentia tua, si forte quid profuit tibi, aut si possis fieri fortior.

13 Defecisti in multitudine consiliorũ tuorum: stent, & salvent te augures celi, qui contemplantur sidera, & supplantant mentes, ut ex eis annuntiantur ventura tibi.

14 Ecce facti sunt quasi stipula, ignis combussit eos: non liberavit animam suam de manu flammæ: non sunt prunæ, quibus calefiant, nec focus, ut sedeat ad eum.

15 Sic facta sunt tibi, in quibuscumque laboraveras: negotiatores tui ab adolescentia tua, unusquisque in via sua erraverunt: non est, qui salvet te.

C A P U T XLVIII.

Increpat Dominus hypocrisim, ingratiitudinem, ac duritiam Judæorum: se, & non idola annuntiasse futura, & illa complivisse ostendens: propter nomen suum tamen parces ipsis: & ita benigne eos ad se revocat, probans se solum verum Deum, omnium conscium, sui que populi redemptorem, ac gubernatorem: conquerens quoque de mandatorum suorum prævaricatione, quibus observatis felices fuissent.

A **A**udite hæc, domus Jacob, qui vocamini nomine israel, & deacuis juda existis, qui jurastis in nomine Dñi, & Dei israel recordamini non in veritate, neque in justitia.

2 De civitate enim sancta vocati sunt, & super Deum israel constabiles sunt: Dominus exercituum nomen ejus.

3 Priora ex tunc annuntiavi, & ex ore meo exierunt, & audita feci ea: repente operatus sum, & venerunt.

4 Scivi enim, quia durus es tu, & nervus ferreus cervix tua, & frons tua area.

5 Prædixi tibi ex tunc: antequam venirent, indicavi tibi, ne forte diceres: Idola mea fecerunt hæc, & sculptilia mea, & consilia mandaverunt ista.

6 Quæ audisti: vide omnia: vos autem num annuntiastis? Audita feci tibi nova ex tunc, & conservata sunt, quæ nescis:

7 Nunc creata sũt, & nõ extitit ante diẽ, & nõ audisti ea, ne forte dicas: Ecce ego cognovi ea.

*Apo.
18. 7.

C
*Infr.
51. 19.

D

A

B

8 Neque audisti, neque cognovisti, neque ex tunc aperta est auris tua: scio enim, quia pravaricans pravaricaberis, & transgressorium ex utero vocavi te.

9 Propter nomen meum longè faciam furorè meum, & laude mea infignabor te, ne intereas.

10 Ecce excoxi te, sed non quasi argentum, elegi te in camino paupertatis.

11 Propter me, propter me facià, ut nò blasphemem: & gloriam meam alteri non dabo.

12 Audi me, Jacob, & Israel, quem ego voco: ego ipse, ego primus, & ego novissimus.

13 Manus quoque mea fundavit terram, & dextera mea mensa est cælos; ego vocabo eos, & stabunt simul.

14 Congregamini omnes vos, & audite: quis de eis annuntiavit hæc? Dominus dilexit eum, faciet voluntatem suam in Babylone, & brachium suum in Chaldaïs.

15 Ego, ego locutus sum, & vocavi eum; adduxi eum, & directà est via eius.

16 Accedite ad me, & audite hoc: non à principio in abscondito locutus sum: ex tempore, antequam fieret, ibi eram: & nunc Dominus Deus misit me, & spiritus ejus.

17 Hæc dicit Dominus redemptor tuus sanctus Israel: Ego Dominus Deus tuus docens te utilia, gubernans te in via, qua ambulas.

18 Urinam attendisses mandata mea: facta fuisset sicut flumen pax tua, & justitia tua sicut gurgites maris.

19 Et fuisset quasi arena semen tuum, & stirps uteri tui, ut lapilli ejus: non interficeret, & non fuisset attritum nomen ejus: à facie mea.

20 Egredimini de Babylone, fugite à Chaldaïs, in voce exultationis annunciate: auditum facite hoc, & efferte illud usque ad extremam terram. Dicite: * Redemit Dominus servum suum Jacob.

21 Non sitierunt in deserto, cum educeret eos: * aquam de petra produxit eis, & scindit petram, & fluxerunt aquæ.

22 Non est pax impiis, dicit Dominus.

CAPUT XLIX.

Constituitur Christus dux gentium, ac Judæorum abjundorum, daturque in faciem populi ex omni orbis parte vocandi: & ostensa magna felicitate credentium in Christum, hortatur eos ad gratiarum actionem: benigne etiam consolatur Sion, quæ se à Deo desertam conqueratur: promittens eam toto orbe fore gloriosam, omnibus ad ipsam confluentibus, ejusque contritis inimicis.

A **A**udite, insulæ, & attendite populi de longè: Dñs ab utero vocavit me, de ventre matris meæ recordatus est nominis mei.

2 * Et posuit os meum quasi gladium acutum: in umbra manus suæ protexit me, & posuit me sicut sagittam electam: in pharetra sua abscondit me.

3 Et dixit mihi: Servus meus es tu, Israel, quia in te gloriabor.

4 Et ego dixi: in vacuum laboravi, sine causa, & vanè fortitudinem meam consumpsi: ergo judicium meum cum Domino, & opus meum cum Deo meo.

B **E**t nunc dicit Dñs, formans me ex utero servum sibi, ut reducam Jacob ad eum, & Israel nò congregabitur: & glorificatus sum in oculis

his Dñi, & Deus meus factus est fortitudo mea.

6 Et dixit: Parum est, ut sis mihi servus ad suscitandas tribus Jacob, & facies Israel convertendas. * Ecce dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terræ.

7 Hæc dicit Dominus redemptor Israel sanctus ejus, ad contemptibilem animam, ad abominatam gentem, ad servum dominorum: Reges videbunt, & consurgent principes, & adorabunt propter Dominum, quia fidelis est, & sanctum Israel, qui elegit te.

8 Hæc dicit Dñs: In tempore placito exaudivi te, & in die salutis auxiliatus sum tui: & servavi te, & dedi te in sedus populi, ut suscitares terram, & possideres hereditates dissipatas.

9 Ut diceret his, qui vinclis sunt: Exite, & his, qui in tenebris: Revelamini. Super vias paciscuntur, & in omnibus planis pascua eorum.

10 Non esurient, neque sitient, & non percutiet eos æstus, & sol: quia miserator eorum reget eos, & ad fontes aquarum potabit eos.

11 Et ponam omnes montes meos in viam, & semitæ meæ exaltabuntur.

12 Ecce isti de longe venient, & ecce illi ab Aquilone, & mari, & isti de terra Australi.

13 Laudate cæli, & exaltat terra, jubilate montes laudem: quia consolatus est Dñs populum suum, & pauperum suorum miserebitur.

14 Et dixit Sion: Dereliquit me Dominus, & Dominus oblitus est mei.

15 Numquid oblivisci potest mulier infantem suum, ut non misereatur filio uteri sui? & si illa oblita fuerit, ego tamen non obliviscar tui.

16 Ecce in manibus meis descripsi te: muri tui coram oculis meis semper.

17 Venerunt structores tui, destruentes te, & dissipantes à te exibunt.

18 Leva in circuitu oculos tuos, & vide: omnes isti congregati sunt, venerunt tibi: vivo ego, dicit Dñs, quia omnibus his velut ornamento vestieris, & circumdabis tibi eos quasi sponsa.

19 Quia deserta tua, & solitudines tuæ, & terra ruine tuæ, nunc angusta erunt præ habitatoribus, & lóge fugabuntur, qui absorbebant te.

20 Adhuc dicent in auribus tuis filii sterilitatis tuæ: Angustus est mihi locus, fac spatium mihi, ut habitem.

21 Et dices in corde tuo: Quis genuit mihi istos? ego sterilis, & non pariens, transmigrata, & captiva: & istos quis enutrivit? ego destituta, & sola: & isti ubi erant?

22 Hæc dicit Dominus Deus: Ecce levabo ad gentes manum meam, & ad populos exaltabo signum meum. Et asserent filios tuos in ulnis, & filias tuas super humeros portabunt.

23 Et erunt reges nutritii tui, & reginæ nutrices tuæ: vultu in terram demisso ad roburunt te, & pulverem pedum tuorum lingent.

Et scies, quia ego Dominus, super quo non confundentur, qui expectant eum.

24 Numquid tolletur à forti præda aut quod captum fuerit à robusto, salvum esse poterit?

25 Quia hæc dicit Dñs: Equidem & captivitas à forti tolletur: & quod ablatum fuerit à robusto, salvabitur. Eos verò, qui judicaverunt te, ego judicabo, & filios tuos ego salvabo.

26 Et cibabo hostes tuos carnibus suis: & quasi musto, sanguine suo inebriabuntur: & sciet omnis caro, quia ego Dominus salvans te, & redemptor tuus fortis Jacob.

*Sup.
41. 8.
41. 4.
44. 6.
C

D

*Jer.
51. 6.

*Exo.
17. 6.
Nqm.
20. 11.
*Isr.
57. 21.

A

*Isr.
51. 16.

B

*Sup.
41. 6.
Acto.
31. 47.

C
*2 Cor.
6. 2.

*Apo.
7. 16.

D

E

*Isr.
60. 4.

F

G

C A P U T L.

Non ex Dei impotentia, sed propter suas iniquitates manet synagoga repudiata, Christum nolens recipere, qui nihil pratermisit, quod agendum fuerat, ut ab ea reciperetur, imò illius amore seipsum in ignominiosas tradens afflictiones: ideoque synagoga doloribus interituram denuntiat.

A **H**æc dicit Dominus: Quis est hic liber repudii matris vestræ, quo dimisi eam? aut quis est creditor meus, cui vendidi vos? ecce in iniquitatibus vestris venditi estis, & in sceleribus vestris dimisi matrem vestram.

* Infr.
59. 1.

B **2** Quia veni, & non erat vir: vocavi, & non erat, qui audiret. * Numquid abbreviata, & parvula facta est manus mea, ut non possim redimere? aut non est in me virtus ad liberandum? Ecce in increpatione mea desertum faciam mare, ponam flumina in siccum: copulescent pisces sine aqua, & morientur in siti.

3 Induam cælos tenebris, & saccum ponam operimentum eorum.

4 Dominus dedit mihi linguam eruditam, ut sciam sustentare eum, qui lassus est verbo: erigit manum, manum erigit mihi aurem, ut audiam quasi magistrum.

5 Dominus Deus aperuit mihi aurem, ego autem non contradico: retrorsum non abii.

C
* Mat.
26. 67.

6 * Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellendibus: faciem meam non averti ab increpantibus, & conspuentibus in me.

7 Dominus Deus auxiliator meus, ideo non sum confusus: ideo posui faciem meam ut petram durissimam, & scio, quoniam non confundar.

* Ro.
8. 31.

8 * Juxta est, qui justificat me, quis contradicet mihi? stemus simul, quis est adversarius meus? accedat ad me.

9 Ecce Dominus Deus auxiliator meus: quis est, qui condemnet me? Ecce omnes quasi vestimentum conterentur, tinea comedet eos.

10 Quis ex vobis timens Dominum, audiens vocem servi sui? qui ambulavit in tenebris, & non est lumen ei, speret in nomine Domini, & innitatur super Deum suum.

11 Ecce vos omnes accendentes ignem, accendisti flammis, ambulate in lumine ignis vestri, & in flammis, quas succendistis: de manu mea factum est hoc vobis, in doloribus dormietis.

C A P U T L I.

Exhortatur Sion exemplo Abrahamæ, cui Deus promissa cõplevit, ut & ipsa certò fidat se promissam à Deo consolationē accepturā: de consolatione, salute & magna felicitate Sion, hoc est Ecclesiæ, per Christum futuræ, & de lege Evangelicæ latè diserit, ac de humilatione hostium Ecclesiæ.

A

1 **A**udite me, qui sequimini, quod iustum est, & queritis Dominum: attendite ad petram unde excisi estis, & ad cavernam laci, de qua præcisi estis.

2 Attendite ad Abraham patrem vestrum, & ad Saram quæ peperit vos: quia unum vocavi eum, & benedixi ei, & multiplicavi eum.

3 Consolabitur ergo Dominus Sion, & consolabitur omnes ruinas ejus: & ponet desertum ejus quasi delicias, & solitudinem ejus quasi hortum Domini. Gaudium, & læticia invenietur in ea, gratiarum actio, & vox laudis.

B

4 Attendite ad me, popule meus, & tribus mea me audite: quia lex à me exiit, & judi-

cium meum in lucem populorum requiescet.

5 Propè est iustus meus, egressus est salvator meus, & brachia mea populos judicabunt: me insulæ expectabunt, & brachium meum sustinebunt.

6 Levate in cælum oculos vestros, & videte sub terra deorsum: quia cæli sicut fumus liquefcent, & terra sicut vestimentum atteretur, & habitatores ejus sicut hæc interibunt:

* Salus autem mea in sempiternum erit, & iustitia mea non deficiet.

* Psal.
36. 19.

7 Audite me, qui scitis iustum, populus meus lex mea in corde eorum: nolite timere opprobrium hominum, & blasphemias eorum ne metuatis.

8 Sicut enim vestimentum, sic comedet eos vermis: & sicut lanam, sic devorabit eos tinea: Salus autem mea in sempiternum erit, & iustitia mea in generationes generationum.

9 Confurge, confurge, induere fortitudinem brachium Dñi: confurge sicut in diebus antiquis, in generationibus sæculorū: Nūquid nō tu percussisti superbum, vulnerasti draconem?

10 * Numquid non tu siccasti mare, aquam abyssi vehementis: qui posuisti profundum maris viam: ut transirent liberati?

D
* E. n.
14. 21.

11 Et nunc, qui redempti sunt à Domino, revertentur, & venient in Sion laudantes, & læticia sempiterna super capita eorum, gaudium & lætiam tenebunt, fugiet dolor, & gemitus.

12 Ego, ego ipse consolabor vos: quis tu, ut times ab homine mortali, & à filio hominis, qui quasi senem ita arescit?

13 Et oblivisce Domini factoris tui, qui tendit cælos, & fundavit terram: & formidasti jugiter tota die à facie furoris ejus, qui te tribulabat, & paraverat ad perendum: ubi nunc est furor tribulantis?

E

14 Cito veniet gradiens ad aperiendum, & non interficiet usque ad intericionem, nec deficiet panis ejus.

15 Ego autem sum Dominus Deus tuus, qui conturbo mare, & intumescunt fluctus ejus: Dominus exercituum nomen meum.

16 * Posui verba mea in ore tuo, & in umbra manus meæ protexite, ut plantes cælos, & fundes terram, & dicas ad Sion: Populus meus es tu.

F
* Sup.
47. 2.

17 Elevare, elevare, confurge Jerusalem, quæ bibisti de manu Domini calicem iræ ejus: usque ad fundum calicis soporis bibisti, & potasti usque ad faeces.

18 Non est, qui sustentet eam ex omnibus filiis, quos genuit: & non est, qui apprehendat manum ejus ex omnibus filiis, quos enutrivit.

19 * Duo sunt, quæ occurrerunt tibi: quis contristabitur super revastitas, & contritio, & fames, & gladius: quis consolabitur te?

* Sup.
47. 9.

20 Filii tui projecti sunt, dormierunt in capite omnium viarum, sicut oryx illaqueatus: pleni indignatione Dñi, increpatione Dei tui.

21 Idcirco audi hoc pauperula, & ebria non à vino.

22 Hæc dicit dominator tuus Dominus, & Deus tuus, qui pugnabit pro populo suo: Ecce tuli de manu tua calicem soporis, fundum calicis indignationis meæ, non adjicies, ut bibas illum ultra.

23 Et ponam illum in manu eorum, qui te humiliaverunt, & dixerunt anime tuæ: Incurvare, ut transeamus, & posuisti ut terram corpus tuum, & quasi viam transcundibis.

G

ab adolescentia abjectam, dixit Deus tuus.

7 Ad punctum in modico dereliqui te, & in miserationibus magnis congregabo te.

8 In momento indignationis abscondi faciem meam parumper à te; & in misericordia sempiterna misertus sum tui: dixit redemptor tuus Dominus.

* Gen.
9. 17.

9 * Sicut in diebus Noe istud mihi est, cui juravi, ne inducerem aquas Noe ultra supra terram: sic juravi, ut non irascar tibi, & non increpem te.

10 Montes enim commovebuntur, & colles contremiscent: misericordia autem mea non recedet à te, & fœdus pacis meæ non movebitur: dixit miserator tuus Dominus.

E

11 Pauperula tempestate convulsa, absque ulla consolatione. Ecce ego sternam per ordinem lapides tuos, & fundabo te in sapphiris.

12 Et ponam iaspidem propugnacula tua: & portas tuas in lapides sculptos, & omnes terminos tuos in lapides desiderabiles.

* Jos.
6. 45.

F

13 * Universos filios tuos doctos à Domino: & multitudinem pacis filiis tuis.

14 Et in iustitia fundaberis: recede procul à calumnia, quia non timebis: & à pavore, quia non appropinquabit tibi.

15 Ecce accola venit, qui non erat mecum: advena quendam tuus ad iungetur tibi.

16 Ecce ego creavi fabrū sufflantem in igne prunas, & proferentē vas in opus suum, & ego creavi interfectorem ad disperdendum.

G

17 Omne vas, quod solum est contra te, non dirigitur: & omnis lingua resistens tibi in iudicio, iudicabis. Hæc est hæreditas servorum Domini, & iustitia eorum apud me, dicit Dñs.

C A P U T L V.

Omnes ad fidem vocati, promittit donorum spiritualium abundantiam: revocantur à peccatis impii, cum Dominus misericors sit, & verax in promissis: de profectu predicationis Evangelii, & felicitate credentium.

A
Eccl.
31. 33.

A

1 Omnes scitantes venite ad aquas: & qui non habetis argentum, proparate, emite & comedite: venite, emite absq; argento, & absque ulla commutatione vinum, & lac.

2 Quare appenditis argentum non in panibus, & laborem vestrum non in saturitate? Audite audientes me, & comedite bonum, & delectabitur in crassitudine anima vestra.

B

* Act.
13. 34.

B

3 Inclinate aurem vestram, & venire ad me: audite, & vivet anima vestra, & feriam vobiscum pactum sempiternum, * misericordias David fideles.

4 Ecce testem populus dedi eum, ducem, ac præceptorem gentibus.

5 Ecce gentem, quam nesciebas, vocabis: & Gentes, quæ te non cognoverunt, ad te current, propter Dominum Deum tuum, & sanctum Israël, quia glorificavit te.

6 Querite Dominum, dum inveniri potest: invocate eum, dum propè est.

7 Derelinquat impius viam suam, & vir iniquus cogitationes suas, & revertatur ad Dominum, & miserabitur ejus, & ad Deum nostrum: quoniam multus est ad ignoscendum.

C

8 Non enim cogitationes meæ, cogitationes vestre, neq; via vestre, via mea, dicit Dñs.

9 Quia sicut exaltantur celi à terra, sic exaltata sunt via meæ à viis vestris, & cogita-

nes meæ à cogitationibus vestris.

10 Et quomodo descendit imber, & nix de celo, & illuc ultra non revertitur, sed inebriat terram, & infundit eam, & germinare eam facit, & dat semen ferenti, & panem comedenti:

11 Sic erit verbum meum, quod egredietur de ore meo: non revertetur ad me vacuum, sed faciet quæcumque volui, & prosperabitur in his, ad quæ misi illud.

12 Quia in læticia egrediemini, & in pace deducemini: montes, & colles cantabunt coram vobis laudem, & omnia ligna regionis plaudent manu.

13 Pro saluina ascendet abies, & pro utrica præces inmyrtis: & erit Dominus nominatus in signum æternum; quod non auferetur.

C A P U T L V I.

Omnes cuiusvis gentis, aut conditionis hortatur Dominus ad servanda sua præcepta: consolatio eunuchorum iustorum: domus Dei, domus est orationis: gravis increpatio, & comminatio adversus pastores Jerusalem, quot cecos, & canes mutos, ac impudentes appellat.

1 Hæc dicit Dominus: Custodite iudicium, & facite iustitiam: quia iuxta est salus mea, ut veniat, & iustitia mea, ut reveletur.

2 Beatus vir, qui facit hoc, & filius hominis, qui apprehendit istud: custodiens sabbatum ne polluat illud, custodiens manus suas, ne faciat omne malum.

3 Et non dicat filius advenæ, qui adhæret Domino, dicens: Separatione dividet me Dominus à populo suo: Et non dicat eunuchus: Ecce ego lignum aridum.

4 Quia hæc dicit Dominus eunuchus: Qui custodierint sabbata mea, & elegerint, quæ ego volui, & tenuerint fœdus meum:

5 Dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filiis, & filiabus. Nomen sempiternum dabo eis, quod non peribit.

6 Et filios advenæ, qui adhærent Domino, ut colant eum, & diligant nomen ejus, ut sint ei in servos: omnem custodientem sabbatum ne polluat illud, & tenentem fœdus meum:

7 Adducam eos in montem sanctum meum, & lætificabo eos in domo orationis meæ: collocasta eorum, & victimæ eorum placebunt mihi super altari meo: * quia domus mea, domus orationis vocabitur cunctis populis.

8 Ait Dominus Deus, qui congregat dispersos Israël: Adhuc congregabo ad eum congregatos ejus.

9 Omnes bestię agri venite ad devorandum, universę bestię salus.

10 Speculatores ejus cæci omnes, nesciunt universi: canes muti non valentes latrare, videntes vana, dormientes, & amantes somnia.

11 Et canes impudentissimi nesciunt saturitatem: ipsi pastores ignoraverunt intelligentiam: omnes in viam suam declinaverunt, unusquisque ad avaritiam suam, à summo usque ad novissimum.

12 Venite, sumamus vinum, & impleamur ebrietate: & erit sicut hodie, sic & cras, & multo amplius.

CAPUT LVII.

Iustorum interitus, & futura ipsorum requies non intelligitur ab impiis, cum quibus Deus hic expostulat super idololatria, aliisque ipsorum sceleribus, denunciando eos humiliandos: conuersis autem pax. & consolatio promittitur: cum impii cor sit tamquam mare fervens, cui non est pax.

A **1** *Iustus perit, & non est, qui recogit in corde suo: & viri misericordiae colliguntur, quia non est, qui intelligat: a facie enim malitiae collectus est iustus.*

2 *Veniat pax, requiescat in cubili suo, qui ambulavit in directione sua.*

3 *Vos autem accedite huc filii auguratricis: semen adulteri, & fornicariae.*

4 *Super quem iustitias? super quem dilatastis os, & eiecistis linguam? numquid non vos filii scelesti, semen mendax?*

5 *Qui consolamini in diis subter omne lignum frendosum, immolantes parvulos in torrentibus, subter eminentes petras?*

6 *In partibus torrentis pars tua, hec est fors tua: & ipsi effudisti libamen, obulisti sacrificium: numquid super his non indignabor?*

7 *Super montem excelsum, & sublimem posuisti cubile tuum, & illud ascendisti, ut immolares hostias.*

B **8** *Et post otium, & retro postem posuisti memoriale tuum: quia iuxta me discooperuisti, & suscepisti adulterum: dilatasti cubile tuum, & pepigisti cum eis sedus: dilexisti stratum eorum manu aperta.*

9 *Et ornasti te regio unguento, & multiplicasti pigmenta tua. Misisti legatos tuos procul, & humiliata es usque ad inferos.*

10 *In multitudine viae tue laborasti: non dixisti: Quiescam: vitam manus tue invenisti, propterea non rogasti.*

C **11** *Pro quo sollicita timuisti, quia mentita es, & mei non es recordata, neque cogitasti in corde tuo? quia ego tacens, & quasi non videns, & mei oblita es.*

12 *Ego annuntiabo iustitiam tuam, & opera tua non proderunt tibi.*

13 *Cum clamaveris, liberente congregati tui, & omnes eos auferet ventus, tollet aura: Qui autem fiduciam habet mei, hereditabit terram, & possidebit montem sanctum meum.*

14 *Et dicam: * Viam facite, praebete iter, declinate de semita, auferite offensa-
* Infr. 61. 10.
D*cula de via populi mei.

15 *Quia haec dicit Excelsus, & sublimis habitans aeternitatem: & sanctum nomen eius in excelsis, & in sancto habitans, & cum contrito, & humili spiritu: ut vivificet spiritum humilium, & vivificet cor contritorum.*

16 *Non enim in sempiternum litigabo, neque usque ad finem infascar: quia spiritus a facie mea egredietur, & status ego faciam.*

17 *Propter iniquitatem avaritiae eius iratus sum, & percussit eum abscondi a te faciem meam, & indignatus sum: & abiit vagus in via cordis sui.*

18 *Vias eius vidi: & sanavi eum, & reduxi eum, & reddidi consolationem ipsi, & lugentibus eius.*

19 *Creavi fructum laborum pacem, pacem ei, qui longe est, & qui prope, dixit Dominus, & sanavi eum.*

20 *Impii autem quasi mare fervens, quod evadere non potest, & redundant fluctus eius in conculcationem, & lutum.*

21 ** Non est pax impiis, dicit Dominus Deus.*

CAPUT LVIII.

Reprehendit Iudaeorum hypocritarum ostendens eorum jejunium non esse Deo acceptabile: quae debeant illud comitari, quibus adhibitis, multa praestantur hominibus beneficia: quomodo debeat sabbatum celebrari, abnegata propria voluntate, & quod sit premium ita celebrantium.

A **1** *Lama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, & annuntia populo meo scelera eorum, & domui Jacob peccata eorum.*

2 *Me etenim de die in diem querit, & scire vias meas volunt: quasi gens, cuius iustitia fecerit, & iudicium Dei sui non dereliquerit: rogant me iudicia iustitiae appropinquare Deo volent.*

3 *Quare jejunavimus, & non aspexisti: humiliavimus animas nostras, & nescisti? Ecce in die jejunii vestri invenitur voluntas vestra, & omnes debitores vestros repetitis.*

4 *Ecce ad lites, & contentiones jejunatis, & percutitis pugno impie. Nolite jejunare sicut usque ad hanc diem, ut audiat in excelsis clamor vester.*

5 ** Numquid tale est jejunium, quod elegi: per diem affligere hominem animam suam? numquid contorquere quasi circulum caput suum, & sacco, & cinerem sternere? numquid istud vocabis jejunium, & diem acceptabilem Domino?*

6 *Nonne hoc est magis jejunium, quod elegi: dissolve colligationes impietatis, solve fasciculos deprimentes: dimitte eos, qui contracti sunt, liberos, & omne onus dirumpe.*

7 ** Frange esurienti panem tuum, & egenos, vagosque induc in domum tuam: cum videris nudum, operi eum, & carnem tuam ne despexeris.*

8 *Tunc erumpet quasi mane lumen tuum, & sanitas tua citius orietur, & anteibit facie tua iustitia tua, & gloria Domini colliget te.*

9 *Tunc invocabis, & Dominus exaudiet, clamabis, & dicit: Ecce adsum, si abstuleris de medio tui catenam, & delicias extendere digitum, & loqui, quod non prodest.*

10 *Cum effuderis esurienti animam tuam, & animam afflicta repleveris, orietur in tenebris lux tua, & tenebrae tuae erunt sicut meridies.*

11 *Et requiem tibi dabit Dominus semper, & implebit splendoribus animam tuam, & ossa tua liberabit, & eris quasi hortus irriguus, & sicut fons aquarum, cujus non deficient aquae.*

12 ** Et edificabuntur in te deserta saculorum: fundamenta generationis, & generationis suscitabis: & vocaberis edificator seipsum, avertens semitas in quietem.*

13 *Si averteris a sabbato pedem tuum, facere voluntatem tuam in die sancto meo, & vocaveris sabbatum delicatum, & sanctum Domini gloriosum, & glorificaveris eum, dum non facis vias tuas, & non invenitur voluntas tua, ut loquaris sermonem.*

14 *Tunc delectaberis super Domino, & sustollas te super altitudines terrae, & cibabo te hereditate Jacob patris tui: os enim Domini locutus est.*

CAPUT LIX.

Potens, ac benignus est Deus ad salvandum Iudaeos: sed iniquitates eorum, quas Propheta persequitur, impediunt, ne exaudiantur ac salventur: propter quas & ipsi constitur se jussu a Deo desertos, & excruciatos, affligi variis malis: de furore Domini in malos, & beniguitate erga poenitentes.

1 *Ecce non est abbreviata manus Domini, ut salvare nequeat, neque aggravare*

ta est

ta est auris ejus, ut non exaudiat :

2 Sed iniquitates vestre dividerunt inter vos & Deum vestrum, & peccata vestra absconderunt faciem ejus à vobis, ne exaudiret.

* Sup.
1. 25.

3 * Manus enim vestrae pollutae sunt sanguine, & digiti vestri iniquitate: labia vestra locuti sunt mendacium, & lingua vestra iniquitatem fecit.

* Job
15. 5.

4 Non est, qui invocet justitiam, neque est qui judicet vere: sed confidunt in nihilo, & loquuntur vanitates: * conceperunt laborem, & pepererunt iniquitatem.

5 Ova aspidum ruperunt, & telas aranearum texerunt: qui comederit de ovis eorum, morietur: & quod confortum est, erumet in regulis.

B

6 Tela eorum non erunt in vestimentum, neque operientur operibus suis: opera eorum opera inutilia, & opus iniquitatis in manibus eorum.

* Prov
1. 17.
Rom.
3. 15.

7 * Pedes eorum ad malum currunt, & festinant, ut effundant sanguinem innocentem: cogitationes eorum cogitationes inutiles: vastitas, & contritio in viis eorum.

8 Viam pacis nescierunt, & non est iudicium in gressibus eorum. Semitae eorum incurvae sunt eis: omnis, qui calcet in eis, ignorat pacem.

9 Propter hoc elongatum est iudicium à nobis, & non apprehendet nos justitia: expectavimus lucem, & ecce tenebrae: splendorem, & in tenebris ambulavimus.

10 Palpavimus sicut cæci parietem, & quasi absque oculis atrectavimus: impegimus meridie quasi in tenebris, in caliginosis quasi mortui.

11 Rugiemus quasi ursi omnes, & quasi columbae meditantur gemenus: expectavimus iudicium, & non est salus, & elongata est à nobis.

C

12 Multiplicatae sunt enim iniquitates nostrae coram te, & peccata nostra responderunt nobis, quia scelera nostra nobiscum, & iniquitates nostras cognovimus.

13 Peccare, & mentiri contra Dominum: & averſi sumus, ne iremus post tergum Dei nostri, ut loqueremur calumniam, & transgressionem: concepimus, & locuti sumus de corde verba mendacii.

14 Et conversum est retrorsum iudicium, & justitia longè sterit: quia corruit in platea veritas, & æquitas non potuit ingredi.

15 Et facta est veritas in oblivionem: & qui recessit à malo, praeſcia patuit: & vidit Dominus, & malum apparuit in oculis ejus, quia non est iudicium.

D

16 Ervidit, quia non est vir: & aporiatuſ est, quia non est, qui occurrat: & salvavit sibi brachium suum, & justitia ejus ipsa confirmavit eum.

* Eph.
6. 17.
1 Theſ.
5. 8.

17 * Indutus est justitia ut lorica, & galea salutis in capite ejus: indutus est vestimentis ultionis, & operius est quasi pallio zeli.

18 Sicut ad vindictam quasi ad retributionem indignationis hostibus suis, & vicissitudinem inimicis suis: inſulſis vicem reddet.

19 Et timebunt, qui ab occidente, nomen Domini: & quia ab ortu solis, gloriam ejus: cum venerit quasi fluvius violentus, quem spiritus Domini cogit.

* Ro.
11. 26.

20 * Et venerit Sion redemptor, & eis, qui redeunt ab iniquitate in Jacob: dicit Dominus,

21 Hoc factus meum cum eis, dicit Dominus: Spiritus meus, qui est in te, & verba mea, quae posui in ore tuo, non recedent de ore tuo: & de ore seminis tui, dicit Dominus, amodo, & usque in sempiternum.

C A P U T L X.

Ecclesia ad exultationem excitatur, quod in ea Domini gloria reſulcet, ad quam accessura sunt plurimae nationes, & quae ad eam non venerint, peribunt: in qua pax justitia, & laus Dei invenientur, ablata iniquitate: eritque Dominus ei in lucem sempiternam, & gloriam.

1 Surge, illuminare Jerusalem: quia venit lumen tuum, & gloria Domini super te orta est.

A

2 Quia ecce tenebrae operient terram, & caligo populos: super te autem orietur Dominus, & gloria ejus in te videbitur.

3 Et ambulabunt gentes in lumine tuo, & reges in splendore ortus tui.

* Sup.
49. 18.

4 * Leva in circuitu oculos tuos, & vide: omnes isti congregati sunt, venerunt tibi filii tui de longè veniet, & filie tuae de latere surgent.

5 Tunc videbis, & afflues, & mirabitur, & dilatabitur cor tuum, quando cõversa fuerit ad te multitudo maris, sortitudo gentium venerit tibi.

6 Inundatio camelorum operiet te, dromedarii Madian, & Ephra: omnes de Saba venient, aurum, & thus deferentes, & laudem Domino annuntiantes.

7 Omne pecus Cedar congregabitur tibi: arietes Nabajoth ministrabunt tibi, offerentur super placabili altari meo, & domum maiestatis meae glorificabo.

B

8 Qui sunt isti, qui ut nubes volant, & quasi columbae ad fenestras suas?

9 Me enim insule expectant, & naves maris in principio, ut adducam filios tuos de longè, argentum eorum, & aurum eorum cum eis: omni Domini Dei tui, & sancto Israel, quia glorificavit te.

10 Et aedificabunt filii peregrinorum muros tuos, & reges eorum ministrabunt tibi: in indignatione enim mea percussisti te: & in reconciliatione mea misertus sum tui.

* Apoc
21. 5.

11 * Et aperientur portae tuae jugiter: dies nocte non claudentur, ut afferatur ad te multitudo gentium, & reges earum adducantur.

12 Gens enim, & regnum, quod non servierit tibi, peribit: & Gentes solitudine vastabuntur.

C

13 Gloria Libani ad te veniet, abies, & buxus, & pinus simul, ad ornandum locum sanctificationis meae: & locum pedum meorum glorificabo.

14 Et venient ad te curvi filiorum, qui humiliaverunt te, & adorabunt vestigia pedum tuorum omnes, qui detrahebant tibi, & vocabunt te civitatem Domini, Sion sancti Israel.

15 Pro eo quod fuisti derelicta, & odio habita, & non erat, qui per te transiret, ponam te in superbiis saeculorum, gaudium in generationem, & generationem:

16 Et suges lac Gentium, & mamilla regum lactaberis: & scies, quia ego Dominus salvans te, & redemptor tuus fortis Jacob.

17 Pro are afferam aurum, & pro ferro afferam argentum: & pro lignis aes, & pro lapidibus ferrum: & ponam visitationem tuam pacem, & praepositos tuos justitiam.

18 Non audietur ultra iniquitas in terra tua, vastitas, & contritio in terminis tuis, & occupabit salus muros tuos, & portas tuas laudatio.

* Apoc.
21. 2.
& 22. 5.

19 * Non erit tibi amplius sol ad lucendum per diem, nec splendor lunae illuminabit te: sed erit tibi Dominus in lucem sempiternam, & Deus tuus in gloriam tuam.

20 Non occidet ultra sol tuus, & luna tua non

minuetur : quia erit tibi Dominus in lucem sempiternam, & complebitur dies luctus tui.

21 Populus autem tuus omnes iusti, in perpetuum hereditabunt terram, germen plantationis meae, opus manus meae ad glorificandum.

22 Minimus erit in mille, & parvulus in gentem fortissimam : ego Dominus in tempore ejus subito faciam istud.

C A P U T LXI.

Christi salvatoris officium, & humani generis reparationem pulchre explicat, prædicatione quoque ministrorum Christi gentes ad fidem convertendas : additur de consolatione credentium, & gloria ministrorum : Ecclesia latibunda suam felicitatem miri sibi gratulatur.

Spiritus Domini super me, et quod unxit Dominus me : ad annuntiandum mansuetis misit me, ut mederer contritis corde, & prædicarem captivis indulgentiam, & clausis aperiionem :

2 Ut prædicarem annum placabilem Domino, & diem ultionis Deo nostro * ut consolaretur omnes lugentes :

3 Ut ponerem lugentibus Sion : & darem eis coronam pro cinere, oleum gaudii pro luctu, pallium laudis pro spiritu meroris : & vocabuntur in ea fortes iustitiae, plantatio Domini ad glorificandum.

4 * Et ædificabunt deserta à sæculo, & ruinas antiquas erigent, & instaurabunt civitates desertas, dissipatas in generationem, & generationem.

5 Et stabunt alieni, & pascent pecora vestra : & filii peregrinorum, agricolæ, & vinatores vestri erunt.

6 Vos autem sacerdotes Domini vocabimini : Ministri Dei nostri, dicitur vobis : Fortitudinem Gentium comedetis, & in gloria earum superbiatis.

7 Pro cõfusione vestra duplici, & rubore, laudabit partem suam : propter hoc in terra sua duplicia possidebit, læticia sempiterna erit eis.

8 Quia ego Dñs diligens iudicium, & odio habes rapinam in holocausto : & dabo opus eorum in veritate, & fœdus perpetuum tertiam eis.

9 Et scient in gentibus semen eorum, & germen eorum in medio populorum : omnes qui viderint eos, cognoscent illos, quia isti sunt semen, qui benedixit Dominus.

10 Gaudens gaudebo in Domino, & exultabit anima mea in Deo meo : quia induit me vestimentis salutis : & indumento iustitiæ circumdedit me, quasi sponsum decoratum corona, & quasi sponfam ornatam monilibus suis.

11 Sicut enim terra profert germen suum, & sicut hortus semen suum germinat, sic Dominus Deus germinabit iustitiam, & laudem eorum universis gentibus.

C A P U T LXII.

Propheta non cessat propter impios Christum annuntiare, prophetans de Christi adventu, & conversione Gentium : de felicitate, gloria, & exultatione Ecclesiae ex Dei gratuito beneficio erga ipsam : de prædicatoribus Ecclesiae, & Evangelio per orbem divulgando.

Propter Sion non tacebo, & propter Jerusalem non quiescam, donec egrediatur ut splendor iustus ejus, & sal-

vator ejus ut lampas accendatur.

2 Et videbit Gentes iustum tuum, & cuncti reges inclutum tuum, & vocabitur tibi nomen novum, quod os Domini nominabit.

3 Et erit corona gloriæ in manu Domini, & diadema regni in manu Dei tui.

4 Non vocaberis ultra Derelicta : & terra tua non vocabitur amplius Desolata : sed vocaberis Voluntas mea in ea, & terra tua inhabitata, quia complacuit Domino in te : & terra tua inhabitabitur.

5 Habitabit enim juvenis cum virgine, & habitabunt in te filii tui. Et gaudebit sponsus super sponsam, & gaudebit super te Deus tuus.

6 Super muros tuos, Jerusalem, constitui custodes, tota die, & tota nocte in perpetuum non tacebunt. Qui reminiscimini Domini, ne taceatis,

7 Et ne detis silentium ei, donec stabilietur, & donec ponat Jerusalem laudem in terra.

8 Juravit Dominus in dextera sua, & in brachio fortitudinis suæ. Si dederit criticum tuum ultra cibum inimicis tuis : & si biberint filii alieni vinum tuum, in quo laborasti.

9 Quia qui congregant illud, comedent, & laudabunt Dominum : & qui comportant illud, bibent in atrii sancti meis.

10 Transite, transite per portas, præparate viam populo, planum facite iter, eligite lapides, & elevate signum ad populos.

11 * Ecce Dñs auditum fecit in extremis terræ, dicite filiae Sion : Ecce salvator tuus venit : ecce merces ejus cum eo, & opus ejus coram illo.

12 Et vocabunt eos, Populus sanctus, redempti à Domino. Tu autem vocaberis : Quæ sita civitas, & non derelicta.

C A P U T LXIII.

Dicit se Dominus sanguine aspersum dum solus vicisset hostes : Deus multa præstitit Israelitis beneficia, sed propter iniquitates suas sunt ab eo derelicti : Propheta autem miserationem Domini memor, invocet ipsius misericordiam super populum suum, quem à Deo desertum conqueritur.

Quis est iste, qui venit de Edom, tinctus vestibus de Bosra : iste formosus in stola sua : gradiens in multitudine fortitudinis suæ. Ego, qui loquor iustitiam, & propugnator sum ad salvandum.

2 * Quare ergo rubrum est indumentum tuum, & vestimenta tua sicut calcanti in torculari ?

3 Torcular calcavi solus, & de Gentibus non est vir mecum : calcavi eos in furore meo, & conculcavi eos in ira mea : & aspersus est sanguis eorum super vestimenta mea, & omnia indumenta mea inquinavi.

4 * Dies enim ultionis in corde meo, annus redemptionis meæ venit.

5 Circumspexi, & non erat auxiliator : quæsi, & non fuit, qui adjuvaret : & salvavit mihi brachium meum, & indignatio mea ipsa auxiliata est mihi.

6 Et conculcavi populos in furore meo, & inebriavi eos in indignatione mea, & detraxi in terram virtutem eorum.

7 Miserationem Domini recordabor, laudem Domini super omnibus, quæ reddidit nobis Dominus, & super multitudinem bonorum domui Israel, quæ largitus est eis secundam indulgentiam suam, & secundam multi-

A
Lucæ
4. 18.

Mat
1. 5.
B

* Sup.
18. 12.

C

D

A

B

C

D

* Sup.
17. 14.
* Zach
9. 9.
Matt.
11. 5.

A

* Apoc
19. 13.

* Sup.
14. 8.

B

tudinem misericordiarum suarum :

8 Et dixit: Verumtamen populus meus est, filii non negantes: & factus est eis salvator.

9 In omni tribulatione eorum non est tribulatus & angelus faciei ejus salvavit eos: in dilectione sua & in indulgentia sua ipse redemit eos, & portavit eos, & elevavit eos cunctis diebus seculi.

10 Ipsi autem ad iracundiam provocaverunt & affixerunt spiritum sancti ejus: & conversus est eis in inimicum, & ipse debellavit eos.

11 Et recordatus est diurnum seculi Moysi, & populi sui: Ubi est, qui eduxit eos de mari cum pastoribus gregis tui? ubi est qui posuit in medio ejus spiritum sancti sui.

12 Qui eduxit ad dexteram Moysen brachio majestatis suae, qui dedit aquas ante eos, ut faceret sibi nomen sempiternum.

13 Qui eduxit eos per abyssos, quasi equum in deserto non impingentem.

14 Quasi animal in campo descendens, spiritus Domini duxit eum: sic adduxisti populum tuum, ut faceres tibi nomen gloriae.

15 Attende de caelo, & vide de habitaculo sancto tuo, & glorie tue: ubi est zelus tuus, & fortitudo tua, multitudo viscerum tuorum, & miserationum tuarum? super me continuerunt se.

16 Tu enim pater noster, & Abraham nescivit nos, & Israel ignoravit nos: Tu, Domine, pater noster, redemptor noster, a seculo nomen tuum.

17 Quare errare nos fecisti, Domine, de viis tuis: indurasti cor nostrum, ne timeremus te? convertere propter fervorem tuum, tribus hereditatis tue.

18 Quasi nihilum posiderunt populum sanctum tuum: hostes nostri conculcaverunt sanctificationem tuam.

19 Facti sumus quasi in principio, cum non dominareris nostri, neque invocaretur nomen tuum super nos.

C A P U T LXIV.

Petit Propheta ut Deus nomen suum, & potentiam inimicis notam faciat: facta quoque mentione felicitatis, quae Deum expectantibus preparata est, confitetur, ac luget populi sui iniquitates, immunditias, & exilium, orans pro liberatione.

1 **U**tinam dirumperes caelos, & descenderes: a facie tua montes defluerent.

2 Sicut exustio ignis tabescerent, aquae arderent igni, ut notum fieret nomen tuum inimicis tuis: a facie tua gentes turbarentur.

3 Cum feceris mirabilia, non sustinebimus: descendisti, & a facie tua montes defluerunt.

4 * A seculo non audierunt, neque auribus perceperunt: oculus non vidit, Deus absque te, quae preparasti expectantibus te.

5 Occurristi letanti, & facietis iustitiam in viis tuis recordabitur tui: ecce tu iratus es, & peccavimus in ipsis sumus semper, & salvabimur.

6 Et facti sumus ut immundus omnes nos, & quasi pannus mellestruatus universae iustitiae nostrae: & cecidimus quasi folium universi, & iniquitates nostrae quasi ventus abstulerunt nos.

7 Non est, qui invocet nomen tuum, qui confurgat, & teneat te: abscondisti faciem tuam a nobis, & allististi nos in manu iniquitatis nostrae.

8 Et nunc, Domine, pater noster es tu, nos vero lutum: & sitor noster es tu, & opera manuum tuarum omnes nos.

9 * Ne irascaris, Domine, satis, & ne ultra

memineris iniquitatis nostrae: ecce respice, populus tuus omnes nos.

10 Civitas sancti tui facta est deserta, Sion deserta facta est, Jerusalem desolata est.

11 Domus sanctificationis nostrae, & gloriae nostrae, ubi laudaverunt te patres nostri, facta est in exultationem ignis: & omnia desiderabilia nostra versa sunt in ruinas.

12 Numquid super his continebis te, Domine, tacebis, & affliges nos vehementer?

C A P U T LXV.

Gentium conversos, & Iudaeorum propter iniquitates suas, & idololatriam abiectionis, servatis tamen paucis reliquiis ex ipsiis: comminatio his, qui Dei legem abiecerunt, & prospera, ac nova omnia servus Dei nuntiatur: de quorum felicitate, & Dei erga ipsos benignitate multis agit Propheta.

1 **Q**uasi erunt me, qui ante non interrogabant, invenerunt, qui non quasi erunt me. Dixi: Ecce ego, ecce ego ad gentem, quae non invocabat nomen meum.

2 Expandi manus meas tota die ad populum incredulum, qui graditur in via non bona post cogitationes suas.

3 Populus, qui ad iracundiam provocat me ante faciem meam semper: qui immolant in hortis, & sacrificant super lateres.

4 Qui habitant in sepulchris: & in delubris idolorum dormiunt: qui comedunt carnem suillam, & jus profanum in vasis eorum.

5 Qui dicunt: Recede a me, non appropinques mihi, quia immundus es: isti fumus erunt in furore meo, ignis ardens tota die.

6 Ecce scriptum est coram me: non tacebo, sed reddam, & retribuiam in sinum eorum.

7 Iniquitates vestras, & iniquitates patrum vestrorum simul, dicit Dominus, qui sacrificaverunt super montes, & super colles exprobraverunt mihi, & remetiatur opus eorum primum in sinu eorum.

8 Haec dicit Dominus: Quomodo si invenitur granum in botro, & dicatur: Ne dissipet illud, quoniam benedictio est: sic faciam propter servos meos, ut non disperdam totum.

9 Et educam de Jacob semen, & de Iuda possidentem montes meos: & hereditabunt eam electi mei, & servi mei habitabunt ibi.

10 Et erunt campestria in caulas gregum, & vallis Achor in cubile armentorum, populo meo, qui requisierunt me.

11 Et vos, qui dereliquistis Dominum, qui obliti estis montem sanctum meum, qui ponitis Fortunam mensam, & libatis super eam.

12 Numerabo vos in gladio, & omnes in ceno corruetis: * pro eo quod vocavi, & non respondistis locutus sum, & non audistis, & faciebatis malum in oculis meis, & quae nolui, elegistis.

13 Propter hoc haec dicit Dominus Deus: Ecce servi mei comedent, & vos esurietis: ecce servi mei bibent, & vos sitietis.

14 Ecce servi mei latibunt, & vos confundemini: Ecce servi mei laudabunt praexultatione cordis, & vos clamabitis praedolore cordis, & pracontritione spiritus ululabitis.

15 Et dimittetis nomen vestrum in iuramentum electis meis: & interficiet te Dominus Deus, & servos suos vocabit nomine alio.

16 In quo, qui benedictus est super terram, benedicetur in Deo, amen: & qui jurat in terra, jurabit in Deo, amen: quia oblivioni tradi-

¶ 14. 29

Deu. 26. 15. Baruc. 2. 16.

A

B
* 1. Cor. 2. 9.

C

* P(al). 78. 8.

A
Rom. 10. 30.

B

* Pro. 1. 24. Infr. 66. 4. Jer. 7. 13.

C

te sunt angustia priores, & quia absconditæ sunt ab oculis meis.

17 * Ecce enim ego creo cælos novos, & terram novam : & non erunt in memoria priora, & non ascendent super cor.

18 Sed gaudebitis, & exultabitis usque in sempiternum, in his, quæ ego creo : quia ecce ego creo Jerusalem exultationem, & populum ejus gaudium.

19 Et exultabo in Jerusalem, & gaudebo in populo meo : & non audietur in eo ultra vox fletus, & vox clamoris.

20 Non erit ibi amplius infans dierum, & senex, qui non impleat dies suos : quoniam puer centum annorum morietur, & peccator centum annorum maledictus erit.

21 Et ædificabunt domos, & habitabunt : & plantabunt vineas, & comedent fructus earum,

22 Non ædificabunt, & alius habitabit : non plantabunt, & alius comedet : secundum enim dies ligni, erunt dies populi mei, & opera manuum eorum inveterabunt :

23 Electi mei non laborabunt frustra, neque generabunt in conturbatione : quia semen benedictorum Domini est, & nepotes eorum cum eis.

24 * Eritque antequam clament, ego exaudiam : adhuc illis loquentibus, ego audiam.

25 * Lupus, & agnus pascuntur simul ; leo, & bos comedent paleas ; & serpenti pulvis panis ejus : non nocebit, neque occident in omni monte sancto meo, dicit Dominus.

C A P U T LXVI.

Dominus cæli, & terra non templum respiciunt, quod Judæi pro loco quietis illi edificare volebant, sed spiritum humiliatum : rejiciunt veteris legis sacrificia : Judæorum adversus Christum, ipsiusque discipulos perveracitatem puniendam ostenditur : de Christi nativitate, & Ecclesie fecunditate, cui ut omnes collentur, exhortatur, ostendens beneficia, quæ a Domino recipiunt, & quale futurum sit malorum judicium, & quomodo per discipulorum Christi prædicationem gentes convertentur : de finali quoque retributione malorum, & bonorum.

A **H**æc dicit Dominus : Cælum sedes mea, terra autem scabellum pedum meorum : quæ est ista domus, quam ædificabitis mihi ? & quis est iste locus quietis mex ?

2 Omnia hæc manus mea fecit, & facta sunt universa ista, dicit Dominus : ad quem autem respiciam, nisi ad pauperculum, & contritum spiritu, & trementem sermones meos ?

3 Qui immolat bovem, quasi qui interficiat virum : qui maculat pecus, quasi qui excerebret canem : qui offert oblationem, quasi qui sanguinem suillum offerat : qui recordatur thuris, quasi qui benedicat idolo. Hæc omnia elegerunt in visis suis, & in abominationibus suis anima eorum delectata est.

4 Unde & ego eligam illusiones eorum : & quæ timebant, adducam eis : * quia vocavi, & non erat, qui responderet : locutus sum, & non audierunt : feceruntque malum in oculis meis, & quæ nolui, elegerunt.

5 Audite verbum Domini, qui tremitis ad verbum ejus : dixerunt fratres vestri odientes vos, & abjicientes propter nomen meum :

glorificetur Dominus, & videbimus in latitia vestra : ipsi autem confundentur.

6 Vox populi de civitate, vox de templo, vox Domini reddentis retributionem inimicis suis.

7 Antequam parturiret, peperit : antequam veniret partus ejus, peperit masculum.

8 Quis audivit umquam tale ? & quis vidit huic simile ? numquid parturiet terra in die una ? aut parietur gens simul, quia parturivit, & peperit Sion filios suos.

9 Numquid ego, qui alios parere facio, ipse non pariam, dicit Dominus ? si ego, qui generationem cæteris tribuo, sterilis ero, ait Dominus Deus tuus ?

10 Latamini cum Jerusalem, & exultate in ea omnes, qui diligitis eam : gaudete cum ea gaudio universi, qui lugeris super eam,

11 Ut sugatis, & repleamini ab ubere consolationis ejus : ut mulgeatis, & deliciis affluatis ab omnimoda gloria ejus.

12 Quia hæc dicit Dominus : Ecce ego declinabo super eam quasi fluvium pacis, & quasi torrentem inundantem gloriam Gentium, quam sugetis : ad ubera portabimini, & super genua blandientur vobis.

13 Quomodo si cui mater blandiatur, ita ego consolabor vos, & in Jerusalem consolabimini.

14 Videbitis, & gaudebit cor vestrum, & ossa vestra quasi herba germinabunt : & cognoscetur manus Domini servis ejus, & indignabitur inimicis suis.

15 Quia ecce Dominus in igne veniet, & quasi turbo quadrige ejus reddere in indignatione furorē suum, & increpationē suā in flama ignis :

16 Quia in igne Dominus judicabit, & in gladio suo ad omnem carnem, & multiplicabuntur interfecit a Domino.

17 Qui sanctificabatur, & mundos se putabat in hortis post januam intrinsecus, qui comedeant carnem suillam, & abominationem, & murem : simul confluentur, dicit Dominus.

18 Ego autem opera eorum, & cogitationes eorum : venio, ut congregem cum omnibus gentibus, & linguis : & venient, & videbunt gloriam meam.

19 Et ponam in eis signum, & mittam ex eis qui salvati fuerint, ad gentes in mare, in Africam, & Lydiam tendentes sagittam in Italiam, & Græciam, ad insulas longè, ad eos, qui non audierunt de me, & non viderunt gloriam meam. Et annuntiabunt gloriam meam gentibus,

20 Et adducent omnes fratres vestros de cunctis gentibus donum Domino, in equis, & in quadrigis, & in læticis, & in mulis, & in carrucis, ad montem sanctum meum Jerusalem, dicit Dominus, quomodo si inferant filii Israel munus in vase mundo in domū Domini.

21 Et assumam ex eis in sacerdotes, & levitas, dicit Dominus :

22 * Quia sicut cæli novi, & terra nova, quæ ego facio stare coram me, dicit Dominus : sic stabit semen vestrum, & nomen vestrum.

23 Et erit mensis ex mense, & sabbatum ex sabbato : veniet omnis caro, ut adoret coram facie mea, dicit Dominus.

24 Et egredientur, & videbunt cadavera virorum, qui prævaricati sunt in me : * vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur : & erunt usque ad satietatem visionis omni carni.

PROPHETIA JEREMIAE.

CAPUT PRIMUM.

Jeremias in ventre matris sanctificatus, & tempore Josia regis Juda missus à Domino ad prophetandum, causatur pueritiam, sed doctus à Deo accipit robur invincibile, jubeturque vaticinari de destructione Jerusalem sub nomine virga, & olivae succense.

A

V Erba Jeremiae filii Helciae de sacerdotibus, qui fuerunt in Anathoth, in terra Benjamin.

Quod factum est verbum Domini ad eum in diebus Josiae filii Amon regis Juda, in tertio decimo anno regni ejus.

Et factum est in diebus Joakim filii Josiae regis Juda, usque ad consummationem undecimi anni Sedeciae filii Josiae regis Juda, usque ad transmigrationem Jerusalem, in mense quinto.

Et factum est verbum Domini ad me, dicens :

B

Priusquam te formarem in utero, novi te : & antequam exires de vulva, sanctificavi te, & prophetam in Gentibus dedite.

Et dixi, A, a, a, Domine Deus : ecce nescio loqui, quia puer ego sum.

Et dixit Dominus ad me : Noli dicere : Puer sum, quoniam ad omnia, quae mittam te, ibis : & universa, quaecumque mandavero tibi, loqueris.

Ne timeas à facie eorum : quia tecum ego sum, ut eruam te, dicit Dominus.

Et misit Dominus manum suam, & tetigit os meum : & dixit Dominus ad me : Ecce dedi verba mea in ore tuo :

Ecce constitui te hodie super Gentes, & super regna, * ut evellas, & destruas, & disperdas, & dissipes, & aedifices, & plantes.

C
*Infr.
16. 7.

Et factum est verbum Domini ad me, dicens : Quid tu vides, Jeremia ? Et dixi : Virgam vigilantem ego video.

Et dixit Dñs ad me : Bene vidisti, quia vigilabo ego super verbo meo, ut faciam illud.

Et factum est verbum Domini secundo ad me, dicens : Quid tu vides ? Et dixi : Ollam succensam ego video, & faciem ejus à facie Aquilonis.

Et dixit Dominus ad me : * Ab Aquilone pandetur malum super omnes habitatores terrae.

*Infr.
4. 6.

Quia ecce ego convocabo omnes cognationes regnorum Aquilonis, ait Dominus : & venient, & ponent unusquisque solium suum in introitu portarum Jerusalem, & super omnes muros ejus in circuitu, & super universas urbes Juda.

D

Et loquar judicia mea cum eis, super omnem malitiam eorum, qui dereliquerunt me, & libaverunt diis alienis, & adoraverunt opus manuum suarum.

Tu ergo accinge lumbos tuos, & surge, & loquere ad eos omnia, quae ego precipio tibi. Ne formides à facie eorum : nec enim timere te faciam vultum eorum.

Ego quippe dedi tē hodie in civitatem munitam, & in columnam ferream, & in murum æreum, super omnem terram, regibus Juda, principibus ejus, & sacerdotibus, & populo terrae.

*Infr.
6. 27.

Et bellabunt adversum te, & non praevalerunt : quia ego tecum sum, ait Dominus, ut liberem te.

CAPUT II.

Graviter exposulat Dominus cum filiis Israel, & Juda, potissimum cum pastoribus, ac prophetis, quod non respicientes accepta à Deo varia beneficia, eo, qui fons est aquæ vivæ, relicto, adoraverint idola, à quibus nihil boni expectare poterant: imò cum toti essent in idololatria, rapinis, & crudelitate, se se justificare nitentur, & propterea devastandos prædiit.

ET factum est verbum Domini ad me, dicens:

2 Vade, & clama in auribus Jerusalem, dicens: Hæc dicit Dominus: Recordatus sum tui, miserans adolescentiam tuam, & charitatem desponsationis tuæ, quando secuta es me in deserto, in terra, quæ non seminatur.

3 Sanctus Israel Dominus, primitiæ frugum ejus: omnes, qui devorant eum, delinquent: mala venient super eos, dicit Dominus.

4 Audite verbum Domini domus Jacob, & omnes cognationes domus Israel:

5 Hæc dicit Dominus: * quid invenerunt patres vestri in me iniquitatis, quia elongaverunt à me, & ambulaverunt post vanitatem, & vani facti sunt?

6 Et non dixerunt: Ubi est Dominus, qui ascendere nos fecit de terra Ægypti: qui traduxit nos per desertum, per terram inhabitabilem, & in viam, per terram sitis, & imaginem mortis, per terram, in qua non ambulavit vir, neque habitavit homo?

7 Et induxi vos in terram Carmeli, ut comederetis fructum ejus, & optima illius: & ingressi contaminastis terram meam, & hereditatem meam posuistis in abominationem.

8 Sacerdotes non dixerunt: Ubi est Dominus? & tenentes legem nescierunt me, & pastores prævaricati sunt in me: & propheta prophetaverunt in Baal, & idola secuti sunt.

9 Propterea adhuc iudicio contendam vobiscum, ait Dominus, & cum filiis vestris disceptabo.

10 Transite ad insulas Cethim, & videte: & in Cedar mittite, & considerate vehementer: & videte, si factum est huiusmodi.

11 Si mutavit gens deos suos, & certè ipsi non sunt dii: populus verò meus mutavit gloriam suam in idolum.

12 Obstupescite cæli super hoc, & portæ ejus desolamini vehementer, dicit Dominus.

13 Duo enim mala fecit populus meus: Me dereliquerunt fontem aquæ vivæ, & foderunt tibi cisternas, cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas.

14 Numquid servus est Israel, aut vernaculus? quare ergo factus est in prædam?

15 Super eum rugierunt leones, & dederunt vocem suam, posuerunt terram ejus in solitudinem: civitates ejus exulta sunt, & non est qui habitet in eis.

16 Filii quoque Memphis, & Taphnes constupraverunt te usque ad verticem.

17 Numquid non istud factum est tibi, quia dereliquisti Dominum Deum tuum eo tempore, quo ducebat te per viam?

18 Et nunc quid tibi vis in via Ægypti, ut bibas aquam turbidam? & quid tibi cum via Assyriorum, ut bibas aquam fluminis.

19 Arguet te malitia tua, & averio tua increpabit te. Scito, & vide, quia malum, & amarum est, reliquiste te Dominum Deum tuum, & non esse timorem mei apud te, dicit Dominus Deus exercituum.

20 A sæculo confregisti jugum meum, rupisti vincula mea, & dixisti: Non serviam. In omni enim colle sublimi, & sub omni ligno frondoso tu prosternebaris meretrix.

21 Ego autem plantavi te vineam electam, omne semen verum: quomodo ergo conversas es mihi in prævum vinea aliena?

22 Si laveris te nitro, & multiplicaveris tibi herbam borith, maculata es in iniquitate tua coram me, dicit Dominus Deus.

23 Quomodo dicis: Non sum polluta, post Baalim non ambulavi? vide vias tuas in convallibus, scito, quid feceris: cursor levis explicans vias suas.

24 Onager affluens in solitudine, in desiderio animæ suæ attraxit ventum amoris sui: nullus avertet eam: omnes, qui querunt eam, non deficient: in mensuris ejus invenient eam.

25 Prohibe pedem tuum à nuditate, & guttur tuum à siti. Et dixisti: Desperavi, nequaquam faciam; adamavi quippe alienos, & post eos ambulabo.

26 Quomodo confunditur fur, quando apprehenditur, sic confusi sunt domus Israel, ipsi, & reges eorum, principes, & sacerdotes, & propheta eorum,

27 Dicentes ligno: Pater meus es tu, & lapidi: Tu me genuisti: * veterant ad meturgum, & non faciem, & in tempore afflictionis suæ dicent: Surge, & libera nos.

28 Ubi sunt dii tui, quos fecisti tibi? surgant, & liberent te in tempore afflictionis tuæ: * secundum numerum quippe civitatum tuarum erant dii tui. Juda.

29 Quid vultis mecum iudicio contendere? omnes dereliquisti me, dicit Dominus.

30 Frustra percussisti filios vestros, disciplinam non receperunt: devoravit gladius vestri prophetas vestros, quasi leo vastator,

31 Generatip vestra. Videte verbum Domini: Numquid solitudo factus sum Israeli, aut terra serotina? quare ergo dixit populus meus: Recessimus, non veniemus ultra ad te?

32 Numquid obliviscetur virgo ornamentum suum, aut sponsa fasciæ pectoralis suæ? populus verò meus oblitus est mei diebus innumeris.

33 Quid niteris bonam ostendere viam tuam ad querendam dilectionem, quæ insuper & malitias tuas docuisti vias tuas.

34 Et in alis tuis inventus est sanguis animarum pauperum, & innocentium? non in fossis inveni eos, sed in omnibus, quæ supra memoravi.

35 Et dixisti: Absque peccato, & innocens ego sum: & propterea avertatur furor tuus à me. Ecce ego iudicio contendam tecum, eo quod dixeris: Non peccavi.

36 Quam vilis facta es nimis iterans vias tuas! & ab Ægypto confunderis, sicut confusa es ab Assur.

37 Nam & ab ista egredieris, & manus tuæ erunt super caput tuum: quoniam obtrivit Dominus confidentiam tuam, & nihil habebis prosperum in ea.

* Infr. 3. 6.

* Infr. 3. 1.

E Matt. 21. 18.

F

* Infr. 3. 3.

* Infr. 11. 8.

G

* Mich. 6. 3.

B

C

D

C A P U T III.

Deus incomparabili clementia populum suum ad se revocat ab idololatria, in qua Juda etiam Israel excesit: promittens se assumpturum eos in filios, & veros pastores eis daturum, ut Ierosolymis in pace colant Dominum: de futura gloria, & exaltatione Ierusalem: ac gentium ad eam congregatione, & de populi penitentia.

A **1** **V**ulgò dicitur: Si dimiserit vir uxorem suam, & recedens ab eo, duxerit virum alterum; numquid revertetur ad eam ultra? numquid non polluta, & contaminata erit mulier illa? tu autem fornicata es cum amatoribus multis: tamen reverte ad me, dicit Dominus, & ego suscipiam te.

2 Leva oculos tuos in directum, & vide, ubi nō prostrata sis: in viis sedebas, expectans eos quasi latro in solitudine: & polluisti terram in fornicationibus tuis, & in malitiis tuis.

3 Quam ob rem prohibita sunt stilla pluviarum, & serotinus imber non fuit: frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere.

4 Ergo saltem amodò voca me: Pater meus, dux virginitalis meae tu es:

5 Numquid irasceris in perpetuum, aut perseverabis in finem? Ecce locuta es, & fecisti mala, & potuisti.

6 Et dixit Dominus ad me in diebus Josiae regis: * Numquid vidisti, quae fecerit averfatrix Israel? abiit sibi met super omnem montem excelsum, & sub omni ligno frondoso, & fornicata est ibi.

7 Et dixi, cum fecisset haec omnia: Ad me revertere: & non est reversa. Et vidit praevaricatrix soror ejus Juda,

8 Quia pro eo, quod mechata esset averfatrix Israel, dimisisse eam, & dedissem ei libellum repudii: & nō tenuit praevaricatrix Juda soror ejus, & abiit, & fornicata est etiam ipsa.

9 Et facilitate fornicationis suae cōtaminavit terram, & mechata est cum lapide, & ligno.

10 Et in omnibus his non est reversa ad me praevaricatrix soror ejus Juda in toto corde suo, sed in mendacio, ait Dominus.

11 Et dixit Dominus ad me: Justificavit animam suam averfatrix Israel, comparatione praevaricatricis Juda.

12 Vade, & clama sermones istos contra Aquilonem, & dices: Revertere averfatrix Israel, ait Dominus, & non avertam faciem meam à vobis: quia sanctus ego sum, dicit Dominus, & non irascatur in perpetuum.

13 Verumtamen scito iniquitatem tuam, quia in Dominum Deum tuum praevaricata es: & dispersisti vias tuas alienis sub omni ligno frondoso, & vocem meam non audisti, ait Dominus.

14 Convertimini filii revertentes, dicit Dominus: quia ero vir vester, & assumam vos unum de civitate, & duos de cognatione, & introducam vos in Sion.

15 Et dabo vobis pastores juxta cor meum, & pascunt vos scientia, & doctrina.

16 Cumque multiplicati fueritis, & creveritis in terra in diebus illis, ait Dominus: non dicent ultra: Arca testamenti Domini: neque ascendet super eor, neque recordabuntur il-

lius: nec visitabitur, nec fiet ultra.

17 In tempore illo vocabunt Ierusalem solum Domini, & congregabuntur ad eam omnes gentes in nomine Dñi in Ierusalem, & non ambulabunt post pravitatem cordis sui pessimi.

18 In diebus illis ibit domus Juda ad domum Israel, & venient simul de terra Aquilonis, ad terram, quam dedi patribus vestris.

19 Ego autem dixi: Quomodò ponam te in filios, & tribuam tibi terram desiderabilem, hereditatem praeclaram exercituum Gentium? Et dixi: Patrem vocabis me: & post me ingredi non cessabis.

20 Sed quomodò si contemnat mulier amatorem suum, sic contempsit me domus Israel, dicit Dominus:

21 Vox in viis audita est, ploratus, & ululatus filiorum Israel: quoniam iniquam fecerunt viam suam, obliiti sunt Domini Dei sui.

22 Convertimini filii revertentes, & sanabo averfiones vestras. Ecce nos venimus ad te: tu enim es Dominus Deus noster.

23 Verè mendaces erant colles, & multitudo montium: verè in Domino Deo nostro salus Israel.

24 Confusio comedit laborem patrū nostrorum ab adolescentia nostra, greges eorum, & armenta eorum, filios eorum, & filias eorum.

25 Dormiemus in confusione nostra, & operiet nos ignominia nostra, quoniam Dño Deo nostro peccavimus nos, & patres nostri, ab adolescentia nostra usque ad diem hanc: & non audivimus vocem Domini Dei nostri.

C A P U T IV.

Promittit Dominus veniam, si se verè convertant, & corde circumcidant, comminando gravia mala si in malis persistant: quapropter luget Propheta videns terram devastandam, & in solitudinem redigendam, ita tamen ut non fiat consummatio.

1 **S**i reverteris Israel, ait Dominus, ad me convertere: si abstuleris offēdicula tua à facie mea, non commoveberis.

2 Et jurabis: Vivit Dominus, in veritate, & in iudicio, & in iustitia: & benedicent eum Gentes, ipsūque laudabunt.

3 Haec enim dicit Dominus viro Juda, & Ierusalem: * Novate vobis novale, & nolite serere super spinas:

4 Circumcidimini Dño, & auferte praeputia cordium vestrorum, viri Juda, & habitatores Ierusalem: ne forte egrediatur ut ignis indignatio mea, & succedatur, & nō sit, qui extinguat, propter malitiam cogitationum vestrarum.

5 Annuntiate in Juda, & in Ierusalem auditum facite: loquimini, & canite tuba in terra: clamate fortiter, & dicite: Congregamini, & ingrediamur civitates munitas,

6 Levate signum in Sion. Confortamini, nolite stare, quia malum ego adduco ab Aquilone, & contritionem magnam.

7 Ascendit leo de cubili suo, & praedogentium se levavit: egressus est de loco suo, ut ponat terram tuam in solitudinem: civitates tuae vastabuntur, remanent absque habitatore.

8 Super hoc accingite vos ciliis, plangete, ululate: quia non est averfa ira furoris Domini à nobis.

F

G

A

* Osee
10. 12.

B

* Sup.
1. 14.

C

C A P U T V.

9 Et erit in die illa, dicit Dominus: Peribit cor regis, & cor principum: & obstupefcent sacerdotes, & prophetae consternabuntur.

10 Et dixi: Heu, heu, heu, Domine Deus, ergo ne decipisti populum istum, & Jerusalem, dicens: Pax erit vobis: & ecce pervenit gladius usque ad animam?

11 In tempore illo dicitur populo huic, & Jerusalem: Ventus urens in viis, quæ sunt in deserto via filia populi mei: non ad ventilandum, & ad purgandum.

12 Spiritus plenus ex his venit mihi: & nunc ego loquar iudicia mea cum eis.

D 13 Ecce quasi nubes ascendet, & quasi tempestas currus ejus: velocius Aquilis equi illius: vae nobis, quoniam vastati sumus.

14 Lava à malicia cor tuum, Jerusalem, ut salva fias: usquequò morabuntur in te cogitationes noxiæ?

15 Vox enim annuntiantis à Dan, & notum facientis idolum de monte Ephraim.

16 Dicite gentibus: Ecce auditum est in Jerusalem custodes venire de terra longinqua, & dare super civitates Juda vocem suam.

17 Quasi custodes agrotum facti sunt super eam in gyro: quia me ad iracundiam provocavit, dicit Dominus.

* Sup. 12. E 18 Vix tua, & cogitationes tuæ fecerunt hæc tibi: ista malitia tua, quia amara, quia tetigit cor tuum.

19 Ventrem meum, ventrem meum doleo, sensus cordis mei turbati sunt in me: non tacebo, quoniam vocem buccinæ audivit anima mea, clamorem prælii.

20 Contritio super contritionem vocata est, & vastata est omnis terra: repente vastata sunt tabernacula mea, subito pelles mear.

21 Usquequò videbo fugientem, audiam vocem buccinæ?

22 Quia stultus populus meus me non cognovit: filii insipientes sunt, & vecordes: sapientes sunt, ut faciant mala, bene autem facere nescierunt.

23 Aspekti terram, & ecce vacua erat, & nihili: & cælos, & non erat lux in eis.

F 24 Vidi montes, & ecce movebantur: & omnes colles conturbati sunt.

25 Intuitus sum, & non erat homo: & omne volatile cæli recessit.

26 Aspekti, & ecce Carmelus desertus: & omnes urbes ejus destructæ sunt à facie Domini, & à facie iræ furoris ejus.

27 Hæc enim dicit Dñs: Deserta erit omnis terra, sed tamen cōsummationem non faciam.

28 Lugebit terra, & mœrebunt cæli desuper: eò quòd locutus sum, cogitavi, & non pœnituit me, nec averlus sum ab eo.

G 29 A voce equitis & mitentis sagittam, fugit omnis civitas: ingressi sunt ardua, & ascenderunt rupes: universæ urbes derelictæ sunt, & non habitat in eis homo.

30 Tu autem vastata quid facies? cum vestieris e coccino, cum ornata fueris monili aureo, & pinxeris stibio oculos tuos, frustra componeris: contempserunt te amatores tui, animam tuam quærent.

31 Vocē enim quasi parturiētis audivi, angustias ut puerperæ: Vox filie Sion intermorientis, expandentisque manus suas: vae mihi, quia defecit anima mea propter interfectos.

Dominus in Jerusalem quærit virum iustum, ut illi misereatur: sed tam plebs quam optimates in pravitatibus suis, & idololatRIA indurati sunt, & effusi, idē comminatur eis vastationem ab extraneo populo, eò quòd cæci, & surdi facti sunt, non tamen usque ad cōsummationem.

A 1 Circuite vias Jerusalem, & aspice, & considerate, & quærite in plateis ejus, an inveniatis virum facientem iudicium, & quærentem fidem: & propitius ero ei.

2 Quòd si etiam, Vivit Dominus, dixerint: & hoc falsò jurabunt.

3 Domine, oculi tui respiciunt fidem: percussisti eos, & non doluerunt: attrivisti eos, & renuerunt accipere disciplinā: induraverunt facies suas supra petram, & noluerunt reverti.

4 Ego autem dixi: Forsitan pauperes sunt, & stulti, ignorant viam Dñi, iudicium Dei sui.

5 Ibo igitur ad optimates, & loquar eis: ipsi enim cognoverunt viam Domini, iudicium Dei sui, & ecce magis hi simul confregerunt jugum, ruperunt vincula.

B 6 Idcirco percussit eos leo de silva, lupus ad vespërā vastavit eos: pardus vigilans super civitates eorū: omnis, qui egressus fuerit ex eis, capietur: quia multiplicatæ sunt pravitationes eorū, confortatæ sunt aversiones eorū.

7 Super quo propitius tibi esse potero? filii tui dereliquerunt me, & iurant in his, qui non sunt dii: saturavi eos, & mœchati sunt, & in domo meretricis luxuriabantur.

8 Equi amatores, & emissarii facti sūt: Unusquisque ad uxorem proximam sui hinniebat.

* Ezech 22. 17. 9 Numquid super his non visitabo, dicit Dñs? & in gente tali non ulciscetur anima mea?

10 Ascendite muros ejus, & dissipate, cōsummationem autem nolite facere: auferte propagines ejus, quia non sunt Domini.

C 11 Prævaricatione enim prævaricata est in me domus Israel, & domus Juda, ait Dominus.

12 Negaverunt Dominum, & dixerunt: Non est ipse, neque venit super nos malum: gladium, & famem non videbimus.

13 Prophetae fuerunt in ventum locuti, & responsum non fuit in eis: hæc ergo evenient illis.

14 Hæc dicit Dominus Deus exercituum: Quia locuti estis verbum istud: ecce ego do verba mea in ore tuo in ignem, & populum istum in ligna, & vorabit eos.

D 15 Ecce ego adducā super vos gētem de longinquo, domus Israel, ait Dominus: gētem robustam, gentem antiquam, gentem, cuius ignorabis linguam, nec intelliges, quid loquatur.

16 Pharetra ejus quasi sepulchrarum patens, univēsi fortes.

17 Et comedet segetes tuas, & panem tuum: devorabit filios tuos, & filias tuas: comedet gregem tuum, & armēta tua: comedet vineam tuam, & ficum tuam: & conteret urbes munitas tuas, in quibus tu habes fiduciam, gladio.

18 Verum tamen in diebus illis, ait Dominus, non faciam vos in cōsummationem.

* Infr. 16. 19 Quòd si dixeritis: Quare fecit nobis Dñs Deus noster hæc omnia? dices ad eos: Sic ut dereliquistis me, & servistis deo alieno in terra vestra, sic servietis alienis in terra non vestra.

20 Annuntiate hoc domui Jacob, & auditum facite in Juda, dicentes:

21 Audi, popule stulte, qui non habes cor: qui habentes oculos, non videtis; & aures, & non auditis.

22 Me ergo non timebitis, ait Dñs, & à facie mea nō dolebitis? Qui posui arenam terminū mari, præceptum sempiternum, quod nō præteribit: & cōmovebuntur, & non poterunt, & intumescēt fluctus ejus, & non trāsibunt illud.

23 Populo autē huic factum est cor incredulum, & exasperans, recesserunt, & abierunt.

24 Et non dixerunt in corde suo: Metuamus Dñm Deum nostrum, qui dat nobis pluviam temporaneā, & serotinam in tēpore suo, plenitudinem annuæ mellis custodientem nobis.

25 Iniquitates vestrae declinaverunt hæc: & peccata vestra prohibuerunt bonum à vobis.

26 Quia inventi sunt in populo meo impij insidiantes quasi aucupes, laqueos ponentes, & pedicas ad capiendos viros.

27 Sicut decipula plena avibus, sic domus eorū plenæ doloribus: idē magnificati sūt, & ditati.

28 Incrassati sūt, & impinguati: & præterierunt sermones meos pessime. * Causam viduæ non judicaverūt, causam pupilli non direxerunt, & iudicium pauperum non judicaverūt.

29 Numquid super his non visitabo, dicit Dominus? aut super gentem huiusmodi non ulciscetur anima mea?

30 Stupor, & mirabilia facta sunt in terra:

31 Prophetae prophetabant mendacium, & sacerdotes applaudebant manibus suis, & populus meus delictitalia: quid igitur fiet de novissimo ejus?

C A P U T V I.

Predicitur calamitas, ac vastitas Ierosolymorum ab Assyriis, eò quòd contempserint legem Domini, nec audire voluerint increpationes; sed omnes, & potissimum primates, prophetae, ac sacerdotes avaritiæ, & dolo studuerint, ideòque & ipsos, & eorum sacrificia Deus abiicit: jubet ergo propheta eos lugere, quoniam pure ari confessorio non potuerunt.

1 **C**onfortamini filii Benjamin in medio Ierusalem, & in Thetua clangite bucina, & super Bethacarem levate vexillum: quia malum visum est ab Aquilone, & contritio magna.

2 Speciosa, & delicata assimilavi filij Sion.

3 Ad eam venient pastores, & greges eorū fixerunt in ea tentoria in circuitu: pascet unusquisque eos, qui sub manu sua sunt.

4 Sanctificate super eam bellū: confurgite, & ascēdamus in meridiem vobis, quia declinavit dies, quia longiores facti sūt umbra vespri.

5 Surgite, & ascēdamus in nocte, & dissipemus domos ejus.

6 Quia hæc dicit Dominus exercituum: Cēdite lignum ejus, & fundite circa Ierusalem aggerem: hæc est civitas visitationis, omnis calumnia in medio ejus.

7 Sicut frigidam fecit cisterna aquam suam, sic frigidam fecit malitiam suam: iniquitas, & vastitas audietur in ea, coram me semper infirmitas, & plaga.

8 Erudire Ierusalem, ne fortē recedat anima mea à te, ne fortē ponam te desertam, terram inhabitabilem.

9 Hæc dicit Dominus exercituum: Usque ad racemum colligit quasi in vinea reli-

quias Israel: converte manum tuam quasi vindemiator ad cartallum.

10 Cui loquar? & quē contestabor, ut audiat? ecce incircumcisæ aures eorum, & audire non possunt: ecce verbum Domini factum est eis in opprobrium, & non suscipiunt illud.

11 Idcirco furore Domini plenus sum, laboravi sustinens: effunde per parvulū foris, & super consilium juvenum simul: vir enim cum muliere capietur, senex cum pleno dierum.

12 Et transibūt domus eorū ad alteros, agri, & uxores pariter: quia extendā manum meam super habitantes terram, dicit Dominus.

13 * A minore quippè usque ad majorem omnes avaritiæ student: & à propheta usque ad sacerdotem cuncti faciunt dolum.

14 Et curabant contritionem filia populi mei cum ignominia, dicentes: Pax, pax: & non erat pax.

15 Confusi sunt, quia abominationem fecerunt: quin potius confusione non sunt confusi, & erubescere nescierant, quam ob rem cadent inter ruentes: in tempore visitationis suæ corruent, dicit Dominus.

16 Hæc dicit Dominus: State super vias, & videte, & interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona, & ambulate in ea: * & invenietis refrigerium animabus vestris. Et dixerunt: Non ambulabimus.

17 Et cōstitui super vos speculatores. Audite vocem tubæ. Et dixerunt: Non audiemus.

18 Ideo audite Gentes, & cognoscet congregatio, quanta ego faciam eis.

19 Audi terra: Ecce ego adducam mala super populum istum, fructum cogitationum ejus: quia verba mea non audierunt, & legem meam projecerunt.

20 * Ut quid mihi thus de Saba affertis, & calamus suave olentem de terra longinqua? holocaustomata vestra non sunt accepta, & victimæ vestrae non placuerunt mihi.

21 Propterea hæc dicit Dñs: Ecce ego dabo in populum istum ruinas, & ruent in eis patres, & filii simul, vicinus, & proximus peribunt.

22 Hæc dicit Dominus: Ecce populus venit de terra Aquilonis, & gens magna confurget à finibus terræ.

23 Sagittam, & scutum arripiet: crudelis est, & non miserebitur. Vox ejus quasi mare sonabit: & super equos ascendent, præparati quasi vir ad prælium, adversam te, filia Sion.

24 Audivimus famam ejus, dissolute sunt manus nostræ: tribulatio apprehendit nos, dolores ut parturiente.

24 Nolite exire ad agros, & in via ne ambuletis: quoniam gladius inimici pavor in circuitu.

26 Filia populi mei accingere cilicio, & conspergere ciner e: luctum unigenitū fac tibi, planctum amarum, quia repente venit vastator super nos.

27 Probatores dedi te in populo meo robustum: & scies, & probabis viam eorum.

28 Omnes isti principes declinantes, ambulantes fraudulentè, æs, & ferrum: universi corrupti sunt.

29 Defecit iussatorium, in igne consumptū est plumbum, frustra conflavit confusor: malicie enim eorum non sunt consumptæ.

30 Argentum reprobum vocate eos, quia Dominus projecit illos.

C

* Isaig
16. 11.
Iustia.
8. 10.
D³

* Mar.
11. 19.

E

* Isaig
1. 11.

F

G

CAPUT VII.

Quod frustra confidunt in templo, pessima perpetrantes, & prophetas audire nolentes, sicut & patres eorum: quia propter denunciat templum abscindendum, & terram Juda redigendam in solitudinem: nec promissuram orationem Jeremie pro illis, nec oblata ab eis sacrificia propter excelsa Topheth in valle filii Ennom, & multiplices ipsorum malitias.

A **V**erbum, quod factum est ad Jeremiam à Domino, dicens:

2 Sta in porta domus Domini, & prædica ibi verbum istud, & dic: audite verbum Domini omnis Juda, qui ingredimini per portas has, ut adoretis Dominum.

**Infr. 26. 13.* 3 Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: * Bonas facite vias vestras, & studia vestra: & habitabo vobiscum in loco isto.

4 Nolite confidere in verbis mendacii, dicentes: Templum Domini, templum Domini, templum Domini est.

5 Quoniam si bene direxeritis vias vestras, & studia vestra: si feceritis iudicium inter virum, & proximum ejus,

B 6 Advenæ, & pupillo, & viduæ non feceritis calumniam, nec sanguinem innocentem effuderitis in loco hoc, & post deos alienos non ambulaveritis in malum vobismetipsis:

7 Habitabo vobiscum in loco isto: in terra, quæ dedi patribus vestris à seculo, & usque in seculum.

8 Ecce vos confiditis vobis in sermonibus mendacii, qui non proderunt vobis:

9 Furari, occidere, adulterari, jurare mendaciter, libare Baalim, & ire post deos alienos, quos ignoratis.

10 Et venistis, & stetitis coram me in domo hac, in qua invocatum est nomen meum, & dixistis: Liberati sumus, ed quod fecerimus omnes abominationes istas.

Matt 21. 13.* C **Numquid ergo spelunca latronum facta est domus ista, in qua invocatum est nomen meum in oculis vestris? ego, ego sum: ego vidi, dicit Dominus.

Marc. 11. 17. Luc. 19. 46. 12 Ite ad locum meum in Silo, ubi habitavit nomen meum à principio: & videte, quæ fecerim ei propter malitiam populi mei Israel.

13 Et nunc, quia fecistis omnia opera hæc, dicit Dominus: & locutus sum ad vos manẽ consurgens, & loquens, & non audistis: & vocavi vos, & non respondistis:

**Prov 1. 24. Isaiæ 65. 12. 1 Re. 2. 10.* 14 * Faciam domui huic, in qua invocatum est nomen meum, & in qua vos habetis fiduciam, & loco, quem dedi vobis, & patribus vestris, sicut feci Silo.

15 Et projiciam vos à facie mea, sicut projeci omnes fratres vestros, universos senes Ephraim.

**Infr. 14. 11* 16 * Tu ergo noli orare pro populo hoc, nec assumes pro eis laudem, & orationem, & non obstitas mihi: quia non exaudiam te.

17 Nonne vides, quid isti faciunt in civitatibus Juda, & in plateis Jerusalem?

D 18 Filii colligunt ligna, & patres succendunt ignem, & mulieres conspergunt adidem, ut faciant placentas reginæ cæli, & libent diis alienis, & me ad iracundiam provocent.

19 Numquid me ad iracundiam provocant, dicit Dominus? nonne semetipsos in confusionem vultus sui?

20 Ideo hæc dicit Dominus Deus: Ecce fu-

ror meus, & indignatio mea conflatur super locum istum, super viros, & super jumenta, & super lignum regionis, & super fruges terræ, & succendetur, & non extinguetur.

E 21 Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Holocausta automata vestra addite victimis vestris, & comedite carnes.

22 Quia non sum locutus cum patribus vestris, & non præcepi eis, in die, quæ eduxi eos de terra Egypti, de verbo holocaustorum, & victimarum:

23 Sed hoc verbum præcepi eis, dicens: Audite vocem meam, & ero vobis Deus, & vos eritis mihi populus: & ambulate in omnia via quæ mandavi vobis, ut bene sit vobis.

F 24 Et non audierunt, nec inclinaverunt aurem suam: sed abierunt in voluntatibus, & in pravitate cordis sui mali: factique sunt retrorsum, & non in ante,

25 A die, quæ egressi sunt parres eorum de terra Egypti, usque ad diem hanc. Et misi ad vos omnes servos meos prophetas per diem consurgens diluculo, & mittens.

26 Et non audierunt me, nec inclinaverunt aurẽ suam: sed induraverunt cervicem suam:

**Infr. 16. 12.* * & pejus operati sunt, quàm patres eorum.

27 Et loqueris ad eos omnia verba hæc, & non audient te: & vocabis eos, & non respondebunt tibi.

28 Et dices ad eos: Hæc est gens, quæ nõ audivit vocem Dñi Dei sui, nec recepit disciplinam: periit fides, & ablata est de ore eorum.

29 Tonde capillum tuum, & projice, & sume in directum planctum: quia projecit Dominus, & reliquit generationem furoris sui:

G 30 Quia fecerunt filii Juda malum in oculis meis, dicit Dominus. Posuerunt offendicula sua in domo, in qua invocatum est nomen meum, ut polluerent eam:

31 Et edificaverunt excelsa Topheth, quæ est in valle filii Ennom, ut incenderent filios suos, & filias suas igni, quæ non præcepi, nec cogitavi in corde meo.

32 Ideo ecce dies venient, dicit Dominus, & non dicetur amplius, Topheth, & vallis filii Ennom: sed vallis interfectionis, & sepelient in Topheth, ed quod non sit locus.

33 Et erit morticinium populi hujus in cibos volucribus cæli, & bestiis terræ: & non erit, qui abigat.

34 * Et quiescere faciam de Urbibus Juda, & de plateis Jerusalem, vocem gaudii, & vocem lætitiæ, vocem sponsi, & vocem sponsæ: in desolationem enim erit terra.

**Eze. 26. 13.* CAPUT VIII.

Quia tam reges, optimates, sacerdotes, ac propheta, quàm reliquus populus ad idolatriam conversi sunt, & non considerato Domini judicio omnes relictæ veritate studuerunt avaritiæ, ac idolatriæ, & Dominum provocantes noluerunt respicere: ideo ab hostibus crudelissimis affligentur.

A **I**n illo tempore, ait Dñs: Eicient ossa regum Juda, & ossa principũ ejus, & ossa sacerdotũ, & ossa prophetarũ, & ossa eorum, qui habitaverunt Jerusalem, de sepulchris suis:

2 Et expandent eam ad solem, & lunam, & omnem militiam cæli, quæ dilexerunt, & quibus servierunt, & post quæ ambulaverunt, &

quæ quaesierunt, & adoraverunt: non colligentur, & non sepelientur: in sterquilinum super faciem terræ erunt.

3 Et eligent magis mortem, quàm vitam omnes, qui residui fuerint de cognatione hac pessima in universis locis, quæ derelicta sunt, ad quæ eieci eos, dicit Dominus exercituum.

B 4 Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus: Numquid qui cadit, non resurget? & qui averfus est, non revertetur?

5 Quare ergo averfus est populus iste in Jerusalem averfione contentiosa? Apprehenderunt mendacium, & noluerunt reverti.

6 Attendi, & auscultavi: nemo, quod bonum est, loquitur, nullus est, qui agat penitentiam super peccato suo, dicens: Quid feci? omnes conversi sunt ad cursum suum, quasi equus impetu vadens ad prælum.

C 7 Milvus in cælo cognovit tempus suum, turtur, & hirundo, & ciconia custodierunt tempus adventus sui: populus autem meus non cognovit iudicium Domini.

8 Quomodo dicitis: Sapientes nos sumus, & lex Domini nobiscum est? verè mendacium operatus est stylus mendax scribarum.

9 Confusi sunt sapientes, perterriti, & capti sunt: verbum enim Domini proiecerunt, & sapientia nulla est in eis.

D 10 * Propter eâ dabo mulieres eorum exteris, agros eorum hereditibus: quia à minimo usque ad maximum omnes avaritiam sequuntur: à propheta usque ad sacerdotem cuncti faciunt mendacium.

11 Et sanabant contritionem filiarum populi mei ad ignominiam, dicentes: Pax, pax: cum non esset pax.

12 Confusi sunt, quia abominationem fecerunt: quinimò confusione non sunt confusi, & erubescere nescierunt: idcirco cadent intercurrentes, in tempore visitationis suæ corruent, dicit Dominus.

E 13 Congregans congregabo eos, ait Dominus, non est ira in viribus, & non sunt ficus in ficulnea, folium defluxit: & dedi eis, qui prætergressi sunt.

14 Quare sedemus? cōvenite, & ingrediamur civitatem munitam, & fileamus ibi: quia Dñs Deus noster filere nos fecit, & potum dedit nobis aquam felleis: peccavimus enim Dño.

* Infr. 14. 19. 15 * Expectavimus pacem, & non erat bonum: tempus medelæ, & ecce formido.

F 16 A Dan auditus est fremitus equorum ejus, à voce hinnituum pugnatorum ejus, commota est omnis terra, & venerunt, & devoraverunt terram, & plenitudinem ejus: urbem, & habitatores ejus.

17 Quia ecce ego mittam vobis serpentes regulos, quibus non est incantatio: & mordebunt vos, ait Dominus.

18 Dolor meus super dolorem, in me cor meum moriens.

G 19 Ecce vox clamoris filiarum populi mei de terra longinqua. Numquid Dominus non est in Sion, aut rex ejus non est in ea? Quare ergo me ad iracundiam concitaverunt in sculpilibus suis, & in vanitatibus alienis?

20 Transiit messis, finita est æstas, & nos salvati non sumus.

21 Super contritione filiarum populi mei cōtritus sum, & contristatus, stupor obtinuit me.

22 Numquid resina non est in Galaad? aut medicus non est ibi? quare igitur non est obdusta cicatrix filiarum populi mei?

C A P U T I X.

Luget propheta interficiendos de Judæa: in nullo dicit esse fidendum, cum omnes doctores incedant: & quia Judæa vastanda est, vult omnes asumere luctum: in solo Deo, ejusque cognitione gloriantur, qui putant tam gentiles, quàm filios Israel incircumciso corde.

A 1 Q Uis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontes lacrymarum? & plorabo die, ac nocte interfectos filiarum populi mei.

2 Quis dabit me in solitudine diversorium viatorum, & derelinquam populum meum, & recedam ab eis? quia omnes adulteri sunt, cæcus pravicatorum.

3 Et extenderunt linguam suam quasi arcum mendacii, & non veritatis: confortati sunt in terra, quia de malo ad malum egressi sunt, & me non cognoverunt, dicit Dominus.

B 4 Unusquisque se à proximo suo custodiat, & in omni fratre suo non habeat fiduciam: quia omnis frater supplantans supplantabit, & omnis amicus fraudulenter incedet.

5 Et vir fratrem suum deridebit, & veritatem non loquentur: docuerunt enim linguam suam loqui mendacium: ut inique agerent, laboraverunt.

6 Habitatio tua in medio doli: in dolo renuerunt scire me, dicit Dominus.

7 Propter eâ hæc dicit Dominus exercituum: Ecce ego confabulo, & probabo eos: quid enim aliud faciam à facie filiarum populi mei?

C 8 Sagitta vulnerans lingua eorum, dolum locuta est: in ore suo pacem cum amico suo loquitur, & occulte ponit ei insidias.

C 9 Numquid super his non visitabo, dicit Dominus? aut in gente hujusmodi non ulciscetur anima mea?

10 Super montes assumam sileum, ac lamentum, & super speciosa deserti plantum: quoniam incensa sunt, ed quod non sit vir pertransiens: & non audierunt vocem possidentis: à volucre cæli usque ad pecora transmigraverunt, & recesserunt.

11 Et dabo Jerusalem in cervos arenæ, & cubilia draconum: & civitates Juda dabo in desolationem, ed quod non sit habitator.

D 12 Quis est vir sapiens, qui intelligat hoc, & ad quem verbū oris Domini fiat, ut annunciet istud, quare perierit terra, & exulta sit quasi desertum, ed quod non sit, qui pertransit?

13 Et dixit Dominus: Quia dereliquerunt legem meam, quam dedi eis, & non audierunt vocem meam, & non ambulaverunt in ea:

14 Et obierunt post pravitatem cordis sui, & post Baalim quod didicerunt à patribus suis.

15 Idcirco hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce * ego cibabo populum istum absinthio, & potum dabo eis aquam felleis.

16 Et dispergam eos in Gentibus, quas non noverunt ipsi, & patres eorum: & mittam post eos gladium, donec consumantur.

17 Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Contemplamini, & vocate lamentatrices, & veniant: & ad eas, quæ sapientes sunt, mittite, & properent:

18 Festinent, & assumant super nos lamen-

tum:

tum : deducant oculi nostri lacrymas, & palpebræ nostræ defluant aquis.

19 Quia vox lamentationis audita est de Sion: Quomodo vastati sumus, & confusi vehementer? quia dereliquimus terram, quoniam deserta sunt tabernacula nostra.

F 20 Audite ergo mulieres verbum Domini: & assumant aures vestrae sermonem oris ejus: & docete filias vestras lamentum, & unaquæque proximam suam planctum.

21 Quia ascendit mors per fenestras nostras, ingressa est domos nostras, disperdere parvulos de foris, juvenes de plateis.

22 Loquere: hæc dicit Dominus: Et cadet morticinum hominis quasi stercore super faciem regionis, & quasi scenum post tergum metentis, & non est, qui colligat.

23 Hæc dicit Dñs: * Non gloriatur sapiens in sapientia sua, & non gloriatur fortis in fortitudine sua, & non gloriatur dives in divitiis suis.

24 Sed in hoc gloriatur, qui gloriatur, scire, & nosse me, quia ego sum Dñs, qui facio misericordiam, & judicium, & justitiam in terra, hæc enim placeant mihi, ait Dominus.

25 Ecce dies veniunt, dicit Dñs, & visitabo super omne, qui circumcisum habet præputium,

26 Super Ægyptum, & super Judam: & super Edom, & super filios Ammon, & super Moab, & super omnes, qui attonsi sunt in comam, habitantes in deserto: quia omnes gentes habent præputium, omnis autem domus Israel incircumcisi sunt corde.

C A P U T X.

Non est timenda celestis constellatio, nec vanissima, ac imbecillia idola: sed Dominus, qui solus est Deus, creator, ac gubernator omnium, qui vastabit peccatores terræ: plangit suum malum Jerusalem, & cum hominis non sit suas vias dirigere, orat Deum, ne eos, qui ipsum cognoscunt, ad interfectionem deleat, sed in hostes potius Judæorum suum effundat furorem.

A 1 Audite verbum, quod locutus est Dominus super vos domus Israel.

2 Hæc dicit Dominus: Juxta vias gentium nolite discere: & à signis cæli nolite metueri, quæ timent Gentes.

3 Quia leges populorum vanæ sūt: quia lignum de saltu præcidit opus manus artificis in alicui.

* Sup. 13. 11. & 14. 8 4 * Argento, & auro decoravit illud clavis, & malleis compexit, ut non dissolvatur.

5 In similitudinem palmæ fabricata sunt, & non loquuntur: portata tollentur, quia incedere non valent. Nolite ergo timere ea, quia nec malè possunt facere, nec bene.

* Mic. 7. 8. 6 * Non est similis tui, Domine: magnus es tu, & magnum nomen tuum in fortitudine.

* 7 * Quis non timebit te, o rex Gentium? tuus est enim decus: inter cunctos sapientes Gethi, & in universis regnis eorū nullus est similis tui.

8 Pariter insipientes, & fatui probabuntur: doctrina vanitatis eorum lignum est.

B 9 Argentum involutum de Tharlis assertur, & aurum de Ophaz: opus artificis, & manus ararii: hyacinthus, & purpura indumentum eorum, opus artificum universa hæc.

10 Dominus autem Deus verus est: ipse Deus vivens, & rex sempiternus, ab indignatione ejus commovebitur terra: & non sustinebunt Gentes communicationem ejus.

11 Sic ergo dicetis in eis: Dii, qui cælos, & terram non fecerunt, pereant de terra, & de his, quæ sub cælo sunt.

12 * Qui facit terram in fortitudine sua, præparat orbem in sapientia sua, & prudentia sua extendit cælos.

13 Ad vocem suam dat multitudinem aquarum in cælo, & elevat nebulas ab extremis partibus terræ: * fulgura in pluviam facit, & educit ventum de thesauris suis.

14 Stultus factus est omnis homo à scientia, confusus est artifex omnis in sculptili: quoniam falsum est, quod conflat, & non est spiritus in eis.

15 Vana sunt, & opus risu dignum: in tempore visitationis suæ peribunt.

16 Non est his similis pars Jacob: qui enim formavit omnia, ipse est: & Israel virga hereditatis ejus: Dominus exercituum nomen illi.

17 Congrega de terra confusionem tuam, quæ habitas in obsidione.

18 Quia hæc dicit Dominus: Ecce ego longè projiciam habitatores terræ in hac vice, & tribulabo eos, ita ut inveniantur.

19 Væ mihi super contritionem meam, pessima plaga mea. Ego autem dixi: Plane hæc infirmitas mea est, & portabo illam.

20 Tabernaculum meum vastatum est: omnes funiculi mei dirupti sunt: filii mei exierunt à me, & non subsistunt: non est, qui extendat ultrà tentorium meum, & erigat pelles meas.

21 Quia stulte egerunt pastores, & Dominum non quaesierunt: propterea non intellexerunt, & omnis grex eorum dispersus est.

22 Vox auditionis ecce venit, & commotio magna de terra Aquilonis: ut ponat civitates Juda in solitudinem, & habitaculū draconū.

23 Scio, Dñs, quia non est hominis via ejus: nec viri est, ut ambulet, & dirigat gressus suos.

24 * Corripe me, Domine, veritatem in iudicio: & non in furore tuo, ne forte ad nihilum redigas me.

25 * Effunde indignationem tuā super Gentes, quæ non cognoverunt te: & super provincias, quæ nomē tuū nō invocaverunt: quia comederūt Jacob, & devoraverunt eum, & consumpserūt illum, & decus ejus dissipaverunt.

C A P U T XI.

Quia maledicitur, qui non audit, nec servat præceptum Domini patribus datum, id est præcipitur propheta, ut illud servandum Judæis prædicet, sed frustra, cum magis sequantur patrum suorum scelera, variamque idololatriam, idcirco inferet Dominus inevitabilia in illos mala, nec proderunt eis idola, vel justorum oratio, neque quod prius à Deo dilecti fuerint: referat prava Judæorum studia de ipso ex terra delendo: sed perdentur, qui nolunt audire prophetiam in nomine Domini.

A 1 Verbum, quod factum est à Domino ad Jeremiam, dicens:

2 Audite verba pacti hujus, & loquimini ad viros Juda, & ad habitatores Jerusalem,

3 Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Maledictus vir, qui non audierit verba pacti hujus,

4 Quod præcepi patribus vestris, in die, qua eduxi eos de terra Ægypti, de fornace ferrea, dicens: Audite vocem meam, & facite omnia,

* Gen. 1. 1. Infr. 51. 15. C

* Psal. 134. 7. Infr. 51. 16.

D

* Psal. 6. 1.

* Psal. 78. 6.

A

quæ præcipio vobis, & eritis mihi in populum, & ego ero vobis in Deum.

5 Ut fulcitem juramentum, quod juravi patribus vestris, daturum me eis terram fluentem lacte, & melle, sicut est dies hæc. Et respondi, & dixi: Domine.

6 Et dixit Dñs ad me: Vociferare omnia verba hæc in civitatibus Juda, & foris Jerusalem, dicens: Audite verba pacti hujus, & facite illa:

B 7 Quia contestans cõtestatus sum patres vestros, in die, qua eduxi eos de terra Egypti, usque ad diem hanc: manē confurgens contestatus sum, & dixi: Audite vocem meam.

8 Et non audierunt, nec inclinaverunt aurē suā: sed abierunt, unusquisque in pravitatē cordis sui mali: & induxi super eos omnia verba pacti hujus, quod præcepit, ut facerēt, & nō fecerunt.

9 Et dixit Dñs ad me: Inventa est conjuratio in viris Juda, & in habitatoribus Jerusalem.

10 Reverti sunt ad iniquitates patrum suorum priores, qui noluerunt audire verba mea: & hi ergo abierunt post deos alienos, ut servirent eis: irritum fecerunt domus Israel, & domus Juda pactum meum, quod pepigi cum patribus eorum.

C 11 Quam ob rem hæc dicit Dominus: Ecce ego inducam super eos mala: de quibus exire non poterunt: & clamabunt ad me, & non exaudiam eos.

12 Et ibunt civitates Juda, & habitatores Jerusalem, & clamabunt ad deos, quibus libat, & nō salvabunt eos in tempore afflictionis eorū.

* Sup. 2. 28. 13 Secundum numerum enim civitatum tuarum, erant dii tui Juda: & secundum numerum viarum Jerusalem posuisti aras confusionis, aras ad libandum Baalim.

* Sup. 7. 16. Infrā 14. 11. 14 Tu ergo noli orare pro populo hoc, & ne assumas pro eis laudem, & orationem: quia non exaudiam in tempore clamoris eorum ad me, in tempore afflictionis eorum.

15 Quid est, quod dilectus meus in domo mea fecit scelera multa? nūquid carnes sanctę auferat, ut te malitias tuas, in quibus gloriaris es?

16 Olivam uberem, pulchram, fructiferam, speciosam, vocavit Dominus nomen tuum: ad vocem loquelę, grandis exarsit ignis in ea, & combusta sunt frutera eius.

17 Et Dominus exercituum, qui plantavit te, locus est super te malum, pro malis domus Israel, & domus Juda, quæ fecerunt sibi ad irritandum me, libantes Baalim.

D 18 Tu autem, Dñe, demonstrasti mihi, & cognovi: tunc ostendisti mihi studia eorum.

19 Et ego quasi agnus mansuetus, qui portatur ad victimam: & non cognovi, quia cogitaverunt super me cõsilia, dices: Mittamus lignū in panem ejus, & eradamus eum de terra vivētium, & nomē ejus nō memoretur amplius.

* Infr. 17. 10. & 20. 12. 20 Tu autem, Dñe Sabaoth, qui iudicas iustē, & probas renes, & corda, videam ultionē tuam ex eis: tibi enim revelavi causā meam.

21 Propterea hæc dicit Dominus ad viros Anathoth, qui querunt animam tuam, & dicunt: Non prophetabis in nomine Domini, & non morieris in manibus nostris.

22 Propterea hæc dicit Dominus exercituum. Ecce ego visitabo super eos: juvenes morientur in gladio, filii eorum, & filię eorum morientur in fame.

23 Et reliquiae non erunt ex eis: inducam

enim malum super viros Anathoth, annum visitationis eorum.

C A P U T XII.

Miratur propheta malorum prosperitatem, qui tamen parantur ad diem occisionis, suntque terrę causa luctus: hæreditas adversata est Domino suo, & pastores demolitī sunt vineam Domini: idē iraditur in dissipationem, cuius tamen rursum miseretur Dominus, vastatis ipsius inimicis.

1 Iustus quidem tu es, Domine, si dispuitem tecum: verum tamen iusta loquar ad te:

* Quare via impiorum prosperatur? bene est omnibus, qui prævaricantur, & iniquē agunt?

2 Plantasti eos, & radicem miserunt: proficiunt, & faciunt fructum: propē es tu ori eorum, & longē a renibus eorum.

3 Et tu, Dñe, nosti me, vidisti me, & probasti cor meum tecum: congrega eos quasi gregem ad victimā, & sanctifica eos in die occisionis.

4 Usquequē logebis terrā, & herba omnis regionis siccabitur, propter malitiam habitantium in ea: consumptū est animal, & volucre, quoniam dixerunt: Nō videbit novissima nostra.

5 Si cum peditibus currens laborasti: quomodo contendere poteris cum equis? cum autem in terra pacis securus fueris, quid facies in superbia Jordanis?

6 Nam & fratres tui, & domus patris tui etiam ipsi pugnaverunt adversum te, & clamaverunt post te plena voce: nē credas eis, cum locuti fuerint tibi bona.

7 Reliqui domum meam, dimisi hæreditatem meam: dedi dilectam animam meam in manu inimicorum ejus.

8 Facta est mihi hæreditas mea quasi leo in silva: dedit contra me vocem, ideo odivi eam.

9 Numquid avis discolor hæreditas mea mihi? numquid avis tincta per totum? venite, congregamini omnes bestię terrę, properate ad devorandum.

10 Pastores multi demoliti sunt vineam meam, conculcaverunt partem meam: dederunt portionem meam desiderabilem in desertum solitudinis.

11 Posuerunt eam in dissipationem, luxitque super me: desolatione desolata est omnis terra, quia nullus est, qui recogitet corde:

12 Super omnes vias deserti venerunt vastatores, quia gladius Domini devorabit ab extremo terrę usque ad extremum ejus: non est pax universę carni.

13 Seminaverunt triticum, & spinas mesuerunt: hæreditatem acceperunt, & non eis proderit: confundemini à fructibus vestris, propter iram furoris Domini.

14 Hæc dicit Dominus adversum omnes vicinos meos pessimos, qui tangunt hæreditatem, eam distribui populo meo Israel. Ecce ego evellam eos de terra sua, & domum Juda evellam de medio eorum.

15 Et cum evulsero eos, convertar, & miseror eorum, & reducam eos, virum ad hæreditatem suam, & virum in terram suam.

16 Et erit: si eruditi didicerint vias populi mei, ut jurent in nomine meo: Vivit Dominus, sicut docuerunt populum meum jurare in Baal: ædificabuntur in medio populi mei.

17 Quod si non audierint, evellam gentem illam evulsione, & perditione, ait Dominus.

CAPUT XIII.

Sicut lumbare Jeremie absconditum in Euphrate computruit, sic Juda a primam Domino adherens, propter superbiam, & idololatriam ab ipso abicitur, omnesque dispergentur: revocantur tamen à propheta, ut sua penitentia deviant mala, altoque Judas auferetur propter suas iniquitates, qui ad penitentiam nequit adduci ob inveteratam in malis consuetudinem: interponitur etià prophetæ commiseratio.

A **H**æc dicit Dominus ad me: Vade, & posside tibi lumbare lineum, & pones illud super lumbos tuos, & in aquam non inferes illud.

2 Et posside lumbare juxta verbum Domini, & posui circa lumbos meos.

3 Et factus est sermo Domini ad me, secundò, dicens:

4 Tolle lumbare, quod possedisti, quod est circa lumbos tuos, & surgès vade ad Euphratem, & absconde ibi illud in foramine petrae.

5 Et abiit, & abscondit illud in Euphrate, sicut præceperat mihi Dominus.

6 Et factum est post dies plurimos, dixit Dominus ad me: Surge, vade ad Euphratem: & tolle inde lumbare, quod præcepi tibi, ut absconderes illud ibi.

7 Et abiit ad Euphratē, & fodi, & tuli lumbare de loco, ubi absconderam illud: & ecce computruerat lumbare, ita ut nulli usui aptū esset.

8 Et factum est verbum Dñi ad me, dicens:

B 9 Hæc dicit Dñs: Sic putrefcere faciā superbiam Juda, & superbiam Jerusalem multam:

10 Populum istum pessimum, qui nolunt audire verba mea, & ambulat in pravitae cordis suis: abieruntque post deos alienos, ut servirent eis, & adorarent eos: & erunt sicut lumbare istud, quod nulli usui aptum est.

11 Sicut enim adheret lumbare ad lumbos viri, sic agglutinavi mihi omnem domum Israel, & omnem domum Juda, dicit Dominus: ut essent mihi in populum, & in nomen, & in laudem, & in gloriam: & non audierunt.

12 Dices ergo ad eos sermonem istum: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Omnis laguncula implebitur vino. Et dicent ad te: Numquid ignoramus, quia omnis laguncula implebitur vino?

13 Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus: Ecce ego implebo omnes habitatores terræ hujus, & reges, qui sedent de stirpe David super thronum ejus, & sacerdotes, & prophetas, & omnes habitatores Jerusalem, ebrietate:

C 14 Et dispergam eos, virum à fratre suo, & patres, & filios pariter, ait Dominus: non parcam, & non concedam, neque miserebor, ut non disperdam eos.

15 Audite, & auribus percipite. Nolite elevare, quia Dominus locutus est.

16 Date Domino Deo vestro gloriam, antequam contenebrescat, & antequam offendant pedes vestri ad montes caliginosos: expectabitis lucem, & ponet eam in umbram mortis, & in caliginem.

17 Quod si hoc non audieritis, in abscondito plorabit anima mea à facie superbæ: * plorans plorabit, & deducet oculus meus lacrymam, quia captus est grex Domini.

18 Dic regi, & dominatrici: Humiliamini,

sedete: quoniam descendit de capite nostro corona gloriæ vestra.

19 Civitates Austri clausæ sunt, & non est, qui aperiat: translata est omnis Juda transmigratione perfecta.

20 * Levate oculos vestros, & videte, qui venit ab Aquilone: ubi est grex, qui datus est tibi, pecus inclytum tuum?

21 Quid dices, cum visitaveris te? tu enim docuisti eos adversum te, & erudisti in captivum: numquid non dolores apprehendent te, quasi mulierem parturientem?

22 Quod si dixeris in corde tuo: Quare venerunt mihi hæc? * Propter multitudinem iniquitatis tuæ revelata sunt verecundiora tua, pollux sunt plantæ tuæ.

23 Si mutare potest Æthiops pellem suam, aut pardus varietates tuas: & vos poteritis benefacere, cum didiceritis malum.

24 Et disseminabo eos quasi stipulam, quæ vento raptatur in deserto.

25 Hæc fors tua, parique mensura tuæ à me, dicit Dominus, quia oblita es mei, & confisa es mendacio.

26 Unde & ego nudavi femora tua contra faciem tuam, & apparuit ignominia tua,

27 Adulteria tua, & hinnitus tuus, scelus fornicationis tuæ: super colles in agro vidi abominationes tuas. Væ tibi, Jerusalem, non mundaberis post me: ulquequo adhuc?

CAPUT XIV.

Siccitas magna in terra Juda propter peccata populi, & orans propheta pro ejus liberatione. & misericordia, prohibetur à Domino propheta orare: nec suscipit Deus eorum jejunia, & victimas: propheta etiam illis securitatem promittentes una cum ipsis peribunt: luget Jeremias mortuos gladio, & fame, populi que peccata confitens orat pro misericordia.

A 1 Quod factum est verbum Domini ad Jerusalem de sermonibus siccitatis:

2 Luxit Judæa, & porta ejus corruerunt, & obscuratæ sunt in terra, & clamor Jerusalem ascendit.

3 Majores miserunt minores suos ad aquam: venerunt ad hauriendum, non invenerunt aquam, reportaverunt vasa sua vacua: confusi sunt, & afflicti, & operuerunt capita sua.

4 Propter terræ vastitatem, quia non venit pluvia in terram, confusi sunt agricolæ, operuerunt capita sua.

5 Nam & cerva in agro peperit, & reliquit: quia non erat herba.

6 Et onagri steterunt in rupibus, traxerunt ventum quasi dracones, defecerunt oculi eorum, quia non erat erba.

7 Si iniquitates nostræ responderint nobis: Domine, fac propter nomen tuum, quoniam multe sūt aversiones nostræ, tibi peccavimus.

8 Expectatio Israel, salvator ejus in tempore tribulationis: quare quasi colonus futurus es in terra, & quasi viator declinans ad mandendū?

9 Quare futurus es velut vir vagus, ut fortis qui non potest salvare? tu autem in nobis es, Domine, & nomen tuum invocatum est super nos, ne derelinquas nos.

10 Hæc dicit Dominus populo huic, qui dilexit movere pedes suos, & non quievit, & Domino non placuit: Nunc recordabitur iniqui-

tatum

⁹ Sup. 7. 16. tatum eorum, & visitabit peccata eorum.
11 Et dixit Dominus ad me: * Noli orare pro populo isto in bonum.

⁹ Infr. 15. 17. C Cum jejunaverint, non exaudiam preces eorum: & si obulerint holocausta, & victimas, non suscipiam ea: quoniam gladio, & fame, & peste consumam eos.

13 Et dixi: A, a, Domine Deus: Prophetæ dicunt eis: * Non videbitis gladium, & fames non erit in vobis: sed pacem veram dabit vobis in loco isto.

14 Et dixit Dominus ad me: Falsò prophetæ vaticinantur in nomine meo: non misi eos, & non præcepi eis, neque locutus sum ad eos: visionem mendacem, & divinationem, & fraudulentiam, & seductionem cordis sui prophetant vobis.

15 Idcirco hæc dicit Dñs de prophetis, qui prophetant in nomine meo, quos ego nō misi, dicentes: Gladium, & fames nō erit in terra hac: In gladio, & fame cōsumentur prophetæ illi.

16 Et populi, quibus prophetant, erunt projecti in viis Jerusale prae fame, & gladio, & nō erit, qui sepeliat eos ipsi, & uxores eorū, filii, & filiae eorū: & effundam super eos malū suū.

⁹ Thr. 1. 16. D 17 Et dices ad eos verbum istud: * Deducant oculi mei lacrymā per noctē, & diē, & nō taceāt: quoniam cōrptione magna cōtrita est virgo filia populi mei: plaga pessima vehemēter.

18 Si egressus fuero ad agros, ecce occisi gladio: & si introiero in civitatem, ecce attenuati fame. Prophetæ quoque, & sacerdos abierunt in terram, quam ignorabant.

⁹ Sup. 16. 17. D 19 Numquid projiciens abjecisti Judam? aut Sion abominata est anima tua? quare ergo percussisti nos, ita ut nulla sit sanitas? * Expectavimus pacem, & non est bonum: & tempus curationis, & ecce turbatio.

20 Cognovimus, Domine, impietates nostras, iniquitates patrum nostrorum, quia peccavimus tibi.

21 Ne des nos in opprobrium propter nomen tuum, neque facias nobis contumeliam solii gloriæ tuæ: recordare, ne irritum facias fœdus tuum nobiscum.

22 Numquid sunt in sculpilibus Gentium, qui pluant? aut cœli possunt dare imbres? nōne tu es Dominus Deus noster, quem expectavimus? tu enim fecisti omnia hæc.

C A P U T X V.

Nec Moysi, nec Samuelis precibus flecendum se dicit Dominus, quin populum Jerusalem tradat pesti, gladio, fami, & captivitati, quia castigatus non est emendatus: conque ritur Prophetæ, quod fuerit occasio discordiæ, rursusque, quod annuncians verbum Dei passus sit opprobrium, cui Dominus promittit auxilium cum vocatione Judæorum: promittit præterea & robur, & liberationem, ac misericordiam his, qui ad ipsum se convertent.

⁹ Zach. 11. 9. A E T dixit Dominus ad me: Si steterit Moyses, & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum: ejice illos a facie mea, & egrediantur.

2 Quod si dixerint ad te: Quod egrediemur? dices ad eos: Hæc dicit Dominus: * Qui ad mortem, ad mortem: & qui ad gladium, ad gladium: & qui ad famem, ad famem: & qui ad captivitatem, ad captivitatem.

3 Et visitabo super eos quatuor species, dicit Dominus: Gladium ad occisionem, & canes ad lacerandum, & volatilia cœli, & bestias terræ ad devorandum, & dissipandum.

4 Et dabo eos in fervorem universis regnis terræ: * propter Manassæ filium Ezechie regis Juda, super omnibus, quæ fecit in Jerusalem.

5 Quis enim miserabitur tui, Jerusalem? aut quis contristabitur pro te? aut quis ibit ad rogandum pro pace tua?

6 Tu reliquisti me, dicit Dominus, retrorsum abiisti: & extendam manum meam super te, & interficiam te: laboravi rogans.

7 Et dispergam eos ventilabro in portis terræ: interfeci, & disperdi populum meum, & tamen a viis suis non sunt reversi.

8 Multiplicate sunt mihi viduæ ejus super arenam maris: induxi eis super matrem adolescentis vastatorem meridie: misi super civitates repente terrorem.

9 Infirmata est, quæ peperit septem, defecit anima ejus: * occidit ei sol, cum adhuc esset dies: confusa est, & erubuit: & residuus ejus in gladium dabo in conspectu inimicorum eorum, ait Dominus.

10 Væ mihi, mater mea: quare genuisti me, virum rixæ, virum discordiæ in universa terra? non fœneravi, nec fœneravi mihi quisquam: omnes maledicunt mihi.

11 Dicit Dominus: Si non reliquæ tuæ in bonum, si non occurri tibi in tempore afflictionis, & in tempore tribulationis adversus inimicum.

12 Numquid fœderabitur ferrum ferro ab Aquilone, & æs.

13 Divitias tuas, & thesauros tuos in directionem dabo gratis, in omnibus peccatis tuis, & in omnibus terminis tuis.

14 Et adducam inimicos tuos de terra, quam nescis: quia ignis successus est in furore meo, super vos ardebit.

15 Tu scis, Domine, recordare mei, & visita me, & tuere me ab his, qui persequuntur me, noli in patientia tua suscipere me: scito, quoniam sustinui propter te opprobrium.

16 Inveni sunt sermones tui, & comedi eos, & factum est mihi verbum tuum in gaudium, & in lætationem cordis mei: quoniam invocatum est nomen tuum super me, Domine Deus exercituum.

17 Non sedi in concilio ludentium, & gloriatus sum a facie manus tuæ: solus sedebam, quoniam comminatione replesti me.

18 Quare factus est dolor meus perpetuus, & plaga mea desperabilis renuit curari? facta est mihi quasi mendacium aquarum infidelium.

19 Propter hoc hæc dicit Dominus: Si converteris, convertam te, & ante faciem meam stabis: si separaveris pretiosum a vili, quasi os meum eris: convertentur ipsi ad te, & tu non converteris ad eos.

20 Et dabo te populo huic in murum grecum, fortem: & bellabunt adversum te, & non prævalebunt: quia ego tecum sum, ut salvem te, & eruiam te, dicit Dominus.

21 Et liberabo te de manu pessimorum, & redimam te de manu fortium.

CAPUT XVI.

Prohibet Dominus, ne Prophetæ uxorem ducat, denunciatis Judæis vario mortis genere interituros, ita ut mortui non sepeliuntur, nec plangentur a vivis, propter idololatriam patrum, ac filiorum, & derelictam legem Domini: sed postea per piscatores, ac venatores reducet eos Dominus in terram suam, in qua ipsi unâ cum Gentibus confitebuntur Domino peccata sua.

A **E**T factum est verbum Domini ad me, dicens:

2 Non accipies uxorem, & non erunt tibi filii, & filia in loco isto.

3 Quia hæc dicit Dñs super filios, & filias qui generantur in loco isto, & super matres eorum, quæ genuerunt eos: & super patres eorum, de quorū stirpe sunt nati in terra hac:

4 Mortibus agrotationum morientur: non plangentur, & non sepelientur in sterquilinum super faciem terræ erunt, & gladio, & fame consumuntur: & erit cadaver eorum in eticam volatilibus celi, & bestiis terræ.

5 Hæc enim dicit Dominus: Ne ingrediaris domum convivii, neque vadas ad plangendum, neque consolaberis eos: quia abstuli pacem meam à populo isto, dicit Dominus, misericordiam, & miserationes.

B 6 Et morientur grandes & parvi in terra ista: non sepelientur, neque plangentur, & non se incident, neque calvitium fiet pro eis.

7 Et non frangent inter eos lugenti panem ad consolandum super mortuo: & non dabunt eis potum calicis ad consolandum super patre suo, & matre.

8 Et domum convivii non ingrediaris, ut sed eas cum eis, & comedas, & bibas:

9 Quia hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel: Ecce ego auferā de loco isto in oculis vestris, & in diebus vestris, vocem gaudii, & vocem lætitiæ, vocem sponsi, & vocem sponsæ.

*** Sup.**
7. 26. 10 Et cum annuntiaveris populo huic omnia verba hæc, & dixerit tibi: * Quare locutus est Dñs super nos omne malum grande istud? quæ iniquitas nostra? & quod peccatum nostrum, quod peccavimus Dño Deo nostro?

C 11 Dices ad eos: Quia dereliquerunt me patres vestri, ait Dñs: & abierunt post deos alienos, & servierunt eis, & adoraverūt eos, & me dereliquerūt, & legē meam non custodierunt.

12 Sed & vos pejus operati estis, quā patres vestri: ecce enim ambulat unusquisque post pravitatem cordis sui mali, ut me non audiat.

13 Et ejiciam vos de terra hac, in terram, quam ignoratis vos, & patres vestri: & servietis ibi diis alienis die, ac nocte, qui non dabunt vobis requiem.

14 Propterea ecce dies veniunt, dicit Dominus, & non dicetur ultra: Vivit Dominus, qui eduxit filios Israel de Terra Egypti.

15 Sed, Vivit Dominus, qui eduxit filios Israel de Terra Aquilonis, & de universis terris, ad quas ejeci eos: & reducam eos in terram suam, quam dedi patribus eorum.

D 16 Ecce ego mittam piscatores multos, dicit Dominus, & piscabuntur eos: & post hæc mittam eis multos venatores, & venabuntur eos de omni monte, & de omni colle, & de cavernis petrarum.

17 Quia oculi mei super omnes vias eorum:

non sunt absconditæ a facie mea, & non fuit occultata iniquitas eorum ab oculis meis.

18 Et reddam primum duplices iniquitates, & peccata eorum: quia contaminaverunt terram meam in morticinis idolorum suorum, & abominationibus suis impleverunt hereditatem meam.

19 Domine, fortitudo mea, & robur meum, & refugium meum in die tribulationis: ad te Genes venient ab extremis terræ, & dicent. Verè mendacium possederunt patres nostri, vanitatem, quæ eis non profuit.

20 Numquid faciet sibi homo deos, & ipsi non sunt dii?

21 Idcirco ecce ego ostendam eis per vicē hanc, ostendam eis manum meam, & virtutem meam: & scient, quia nomen mihi Dominus.

CAPUT XVII.

Judæi in peccato obstinati, & ob id vastandi dicuntur: maledictus, qui confidit in homine, & benedictus, qui in Deo confidit: solus Deus scrutatur corda, & cuique reddat juxta viam suam: petit Prophetæ a Deo, in quo spem habuit, liberari, & inimicos cōsumi: præcipit Deus de observando sabbato, ut omnia sint ipsi Jerusalem prospera, quæ aliqui igne cōsumetur.

I **P**eccatum Juda scriptum est stylo ferro in ungue adamantino, exaratum super latitudinem cordis eorum, & in cornibus ararum eorum.

2 Cum recordati fuerint filii eorum ararum suarum, & lucorum suorum, lignorumque frondentium, in montibus excelis,

3 Sacrificantes in agro: fortitudinem tuam, & omnes thesauros tuos in direptionem dabo, excelsa tua propter peccata in universis finibus tuis.

4 Et relinqueris sola ab hereditate tua, quā dedi tibi, & servire te faciam inimicis tuis in terra, quam ignoras: quoniam ignem succendisti in furore meo, usque in æternum ardebit.

5 Hæc dicit Dominus: * Maledictus homo, qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum, & a Domino recedit cor ejus.

6 * Erit enim quasi myrica in deserto, & non videbit, cum venerit bonum: sed habitabit in siccitate in deserto, in terra saluginis, & inhabitabili.

7 Benedictus vir, qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia ejus.

8 * Et erit quasi lignum, quod transplantatur super aquas, quod ad humorem mittit radices suas & non timebit, cum venerit æstus. Et erit folium ejus viride, & in tempore siccitatis non erit sollicitum, nec aliquando desinet facere fructum.

9 Prayum est cor omnium, & inscrutabile: quis cognosceat illud?

10 * Ego Dominus scrutans cor, & probans renes: qui do unicuique juxta viam suam, & juxta fructum ad inventionem suarum.

11 Perdix fovit, quæ non peperit: fecit divitias, & non in judicio: in dimidio dierum suorum derelinquit eas, & in novissimo suo erit insipiens.

12 Solium gloriæ altitudinis à principio, locus sanctificationis nostræ.

13 Expectatio Israel, Domine: omnes, qui te derelinquunt, confundentur: recedentes à te,

* Isai.
30. 1.

* Infr.
48. 6.

* Psal.
1. 3.
B

* 1. Re.
16. 7.
Psal.
7. 10.
Apo.
1. 25

in terra scribentur: quoniam dereliquerunt venam aquarum viventium Dominum.

C 14 Sana me, Domine, & sanabor: saluum me fac, & saluus ero: quoniam laus mea tu es. 15 Ecce ipsi dicunt ad me: Ubi est verbum Domini? veniat.

16 Et ego non sum turbatus, te pastorem sequens: & diem hominis non desideravi, tu scis. Quod egressum est de labiis meis, rectum in conspectu tuo fuit.

17 Non sis tu mihi formidini, spes mea tu in die afflictionis.

18 Confundantur, qui me persequuntur, & non confundar ego: paveant illi, & non paveam ego: induc super eos diem afflictionis, & duplici contritione contene eos.

19 Hæc dicit Dominus ad me: Vade, & sta in porta filiorum populi, per quam ingrediuntur reges Juda, & egrediuntur, & in cunctis portis Jerusalem.

20 Et dices ad eos: Audite verbum Dñi reges Juda, & omnis Juda, cunctiq; habitatores Jerusalem, qui ingredimini per portas istas.

21 Hæc dicit Dominus: Custodite animas vestras, & nolite portare pondera in die sabbati, nec inferatis per portas Jerusalem.

D 22 Et nolite eicere onera de domibus vestris in die sabbati, & omne opus non facietis: sanctificate diem sabbati, sicut præcepi patribus vestris.

23 E non audierunt, nec inclinaverunt aurem suam: sed induraverunt cervicem suam ne audirent me, & ne acciperent disciplinam.

24 Et erit: Si audieritis me, dicit Dominus, ut non inferatis onera per portas civitatis huius in die sabbati: & si sanctificaveritis diem sabbati, ne faciatis in eo omne opus:

25 Ingrederentur per portas civitatis huius reges, & principes, sedentes super solium David, & ascēdētes in curribus, & equis, ipsi, & principes eorū, viri Juda, & habitatores Jerusale: & habitabitur civitas hæc in sempiternum.

26 Et venient de civitatibus Juda, & de circuitu Jerusalem, & de terra Benjamin, & de campestribus, & de montuosis, & ab Austro, portantes holocaustum, & victimam, & sacrificium, & thus, & inferent oblationem in domum Domini.

27 Si autem non audieritis me, ut sanctificetis diem sabbati, & ne portetis onus, & ne inferatis per portas Jerusalem in die sabbati: succendam ignem in portis ejus, & devorabit domos Jerusalem, & non extinguetur.

C A P U T XVIII.

Exemplo figuli ostendit Dominus in manu sua esse domum Israel, ut juxta ipsorum merita eis faciat, etiam si prius aliud se facturum dixerit: propter obstinatam Judæorum malitiam denunciatur eis interitus: conspiratio Judæorum contra Jeremiam: ipsius quoque ad Deum lamentatio, & penarum, quæ inimicos sequuntur, denunciatio.

A 1 Verbum, quod factum est ad Jeremiam à Domino, dicens:

2 Surge, & descende in domum figuli, & ibi audies verba mea.

3 Et descendi in domum figuli, & ecce ipse faciebat opus super rotam.

4 Et dissipatum est vas, quod ipse faciebat è luto manibus suis: cōversusque fecit illud vas alte-

rum, sicut placuerat in oculis ejus, ut faceret.

5 Et factum est verbum Domini ad me, dicens: 6 Numquid sicut figulus iste, non potero vobis facere, domus Israel, ait Dominus? ecce sicut lutum in manu figuli, sic vos in manu mea domus Israel.

7 Repente loquar adversum gentem, & adversum regnum, * ut eradicem, & destruiam, & disperdam illud.

8 Si penitentiam egerit gens illa à malo suo, quod locutus sum adversum eam: agam & ego penitentiam super malo, quod cogitavi, ut facerem ei.

9 Et subito loquar de gente, & de regno, ut ædificem, & plantem illud.

10 Si fecerit malum in oculis meis, ut non audiat vocem meam: penitentiam agam super bono, quod locutus sum, ut facerem ei.

11 Nunc ergo dicit viro Juda, & habitatoribus Jerusalem, dicens: Hæc dicit Dominus: * Ecce ego fingō contra vos malum, & cogito contra vos cogitationem: * revertatur unusquisque à via sua mala, & dirigite vias vestras. & studia vestra,

12 Qui dixerunt: desperavimus: post cogitationes enim nostras ibimus, & unusquisque pravitatem cordis sui mali faciemus.

13 Ideo hæc dicit Dominus: Interrogate Gentes: Quis audivit talia horribilia, quæ fecit nimis virgo Israel?

14 Numquid deficiet de petra agri nix Libani? aut evelli possunt aquæ erumpentes frigidæ, & defluentes?

15 Quia oblitus est mei populus meus, frustra libantes, & impingentes in viis suis, in semitis sæculi, ut ambularent per eas in itinere non trito:

16 * Ut fieret terra eorum in desolatione, & in sibilum sempiternum: omnis, qui præterierit per eam, obstupescet, & movebit caput suum.

17 Sicut ventus urens dispergam eos coram inimico: dorsum, & non faciem ostendam eis in die perditionis eorum.

18 Et dixerunt: Venite, & cogitemus contra Jeremiam cogitationes: non enim peribit lex à sacerdote, neque consilium à sapiente, nec sermo à Propheta: venite, & percutiamus eum lingua, & non attendamus ad universos sermones ejus.

19 Attende, Domine, ad me, & audi vocem adversariorum meorum.

20 Numquid redditur pro bono malum, quia foderunt foveam animæ meæ? Recordare, quod steterim in conspectu tuo, ut loquerer pro eis bonum, ut averterem indignationem tuam ab eis.

21 Propterea da filios eorum in famem, & deduc eos in manus gladii: fiant uxores eorum absque liberis, & viduæ: & viri earum interficiantur morte: juvenes eorum confodiantur gladio in prælio.

22 Audiatur clamor de domibus eorum: adduces enim super eos latrones repente: quia foderunt foveam, ut caperent me, & laqueos absconderunt pedibus meis.

23 Tu autem, Domine, scis omne consilium eorum adversum me in mortem: ne propitius inquirati eorum, & peccatum eorū à facie tua non deleatur: fiant corruentes in conspectu tuo, in tempore furoris tui abutere eis.

* Isaie
45. 9.
Rom.
9. 20.

* Sup.
1. 10.

B

* Infr.
15. 5.
& 35.
15.
* Jo.
3. 8.

C

* Infr.
19. 8.
& 49.
17. 8.
50. 13.

D

CAPUT XIX.

Jeremias per lagunculam terream, quam fregit, ostendit populum Jerusalem perdendam gladio, & fame in obsidione, in qua patres filios comedant, propter multiplicem ipsorum idololatryam, & contemptum verbi Dei.

A **H**æc dicit Dominus: Vade, & accipe lagunculam figuliteam ad senioribus populi, & ad senioribus sacerdotum:

2 Et egredere ad vallem filii Ennom, quæ est juxta introitum portæ scissilis: & prædica-bis ibi verba, quæ ego loquar ad te.

3 Et dices: Audite verbum Domini reges Ju-da, & habitatores Jerusalem: hæc dicit Do-minus exercituum Deus Israel: Ecce ego in-ducam afflictionem super locum istum, ita ut omnis, qui audierit illam, tinniant aures ejus.

4 Eo quod dereliquerint me, & alienum fecerint locum istam: & libaverunt in eo diis alienis, quos nescierunt ipsi, & patres eorum, & reges Juda: & repleverunt locum istum sanguine innocentium.

B **5** Et edificaverunt excella Baalim, ad comburendos filios suos igni in holocaustum Baalim: quæ non præcepi, nec locutus sum, nec ascenderunt in cor meum.

6 Propterea ecce dies veniunt, dicit Dñs: & non vocabitur amplius locus iste, Tophet, & Vallis filii Ennom, sed Vallis occisionis.

7 Et dissipabo consiliū Juda, & Jerusalem in loco isto: & subvertam eos gladio in conspectu inimicorum suorum, & in manu quærentium animas eorum: & dabo cadavera eorum escam volatilibus cæli, & bestiis terræ.

8 * Et ponam civitatem hanc in stuporem, & in sibilum: omnis, qui præterierit per eam, obstupescet, & sibilabit super univer-sa plaga ejus.

9 Et cibabo eos carnibus filiorum suorum, & carnibus filiarum suarum: & unusquisque carnem amici sui comedit in obsidione, & in angustia, in qua concludent eos inimici eorum, & qui quærent animas eorum.

10 Et conteres lagunculam in oculis vi-rorum, qui ibunt tecum,

11 Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus exercituum: Sic conteram populum istum, & civitatem istam, sicut conteritur vas fi-guli, quod non potest ultra instaurari: & in Topheth sepelientur, eo quod non sit alius locus ad sepeliendum.

12 Sic faciam loco huic, ait Dominus, & habitatoribus ejus: & ponam civitatem istam sicut Topheth.

D **13** Et erunt domus Jerusalem, & domus regum Juda, sicut locus Topheth, immunda: omnes domus, in quarum domatibus sacrificaverunt omni militiæ cæli, & liba-verunt libamina diis alienis.

14 Venit autem Jeremias de Topheth, quod miserat eum Dominus ad prophetandum, & stetit in atrio domus Domini, & dixit ad omnem populum:

15 Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce ego inducam super civitatem hanc, & super omnes urbes ejus, universa mala, quæ locutus sum adversum eam: quoniam induraverunt cervicem suam, ut non audirent sermones meos.

CAPUT XX.

Percussus Jeremias mittitur à Phasur in nervum, & ab eodem eductus vaticinatur illi tamquam pseudopropheta, & omni-bus amicis ejus, totique Judææ captivitatem Babylonicam: conqueritur se ride-ri, & pati opprobrium, ac persecutionem, ob verbum Domini, maledictumque diei natiuitatis sue.

A **E**T audivit Phasur filius Emmer sacerdos, qui constitutus erat princeps in domo Domini, Jeremiam prophetan-tem sermones istos.

2 Et percussit Phasur Jeremiam prophe-tam, & misit eum in nervum, quod erat in porta Benjamin superiori, in domo Domini.

3 Cumque illuxisset in crastinum, eduxit Phasur Jeremiam de nervo, & dixit ad eum Jeremias: Non Phasur vocavit Dominus nomen tuum, sed pavorem undique.

4 Quia hæc dicit Dominus: Ecce ego dabo te in pavorem, te, & omnes amicos tuos: & corruent gladio inimicorum suorum, & oculi tui videbunt: & omnem Judam dabo in manum regis Babylonis: & traducet eos in Babylonem, & percutiet eos gladio.

B **5** Et dabo universam substantiam civitatis hujus, & omnem laborem ejus, omnemque pretium, & cunctos thesauros regum Juda dabo in manu inimicorum eorum: & dirip-ient eos, & tollent, & ducent in Babylonem.

6 Tu autem Phasur, & omnes habitatores domus tuæ, ibitis in captivitatem: & in Babylo-nē venies, & ibi morieris: ibi sepelietur tu, & omnes amici tui, quibus prophetasti maledicti.

7 Seduxisti me, Domine, & seductus sum: fortior me fuisti, & invaluisti: factus sum in derisum tota die, omnes subsannant me.

8 Quia jam olim locutor, vociferas iniquita-tē, & vastitatem clamito: & factus est mihi sermo Dñi in opprobrium, & in derisum tota die.

9 Et dixi: Non recordabor ejus, neque loquar ultra in nomine illius: & factus est in corde meo quasi ignis exarsuans, claususque in ossi-bus meis: & defeci, ferre non sustinens.

10 Audivi enim contumelias multorum, & terrorem in circuitu: Persequimini, & perse-quamur eum: ab omnibus viris, qui erant pa-cifici mei, & custodientes latus meum: si quo modo decipiat, & prævaleamus adversus eum, & consequamur ultionem ex eo.

C **11** Dominus autem mecum est quasi bella-tor fortis: idcirco, qui persequuntur me, ca-dent, & infirmi erunt: confundentur vehe-menter, quia non intellexerunt opprobrium sempiternum, quod nunquam delebitur.

12 Et tu, Dñe exercituum, probator justitiae, qui vides renes, & cor: videam, quæso, ultionem tuam ex eis: tibi enim revelavi causam meam.

13 Cantate Domino, laudate Dñm: quia li-beravit animam pauperis de manu malorum.

14 * Maledicta dies, in qua natus sū: dies, in qua peperit me mater mea, non sit benedicta.

15 Maledictus vir, qui annuntiavit patri meo, dicens: Natus est tibi puer maculosus & quasi gaudio lacerificavit eum.

16 Sic homo ille, ut sunt civitates, quas sub-vertit Dñs, & non penituit eum: audiat clamo-rem manē, & ululatum in tempore meridiano:

17 Qui non me interfecit à vulva, ut fieret

v. Sup.
18. ab.
1. infr.
47. 13.
& 50.
13.

A

B

C

* Infr.
13. 40.
* Sup.
11. 20.
& 17.
10.

* Job
3. 2.

D

mihī mater mea sepulchrum, & vulva ejus conceptus eternus.

18 Quare de vulva egressus sum, ut viderem laborem, & dolorem, & consumerentur in confusione dies mei?

C A P U T XXI.

*R*espondet Jeremias nunciis Sedecie regis super obsidione regis Nabuchodonosor, Judam vastandum peste, gladio, fame, & captivitate, solosque eos victuros, qui transfugerint ad Chaldaeos: hortatur etiam, ut faciant iudicium, ne indignatio Domini penitus ipsos consumat.

A 1 Verbum, quod factum est ad Jeremiam a Domino, quando misit ad eum rex Sedecias Phasfur filium Melchiae, & Sophoniam filium Maasae sacerdotem, dicens:

2 Interroga pro nobis Dominum, quia Nabuchodonosor rex Babylonis praeliatur adversum nos: si forte faciat Dominus nobiscum secundum omnia mirabilia sua, & recedat a nobis.

B 3 Et dixit Jeremias ad eos: Sic dicetis Sedeciae.

4 Hæc dicit Dominus Deus Israel: Ecce ego convertam vasa belli, quæ in manibus vestris sunt, & quibus vos pugnatis adversum regem Babylonis, & Chaldaeos, qui obsident vos in circuitu murorum: & congregabo ea in medio civitatis hujus.

5 Et debellabo ego vos in manu extensa, & in brachio forti, & in furore, & in indignatione, & in ira grandi.

6 Et percutiam habitatores civitatis hujus, homines, & bestia pestilentia magna morietur.

7 Et post hæc ait Dominus: Dabo Sedeciam regem Juda, & servos ejus, & populum ejus, & qui derelicti sunt in civitate hac a peste, gladio, & fame, in manu Nabuchodonosor regis Babylonis, & in manu inimicorum eorum, & percutiet eos in ore gladii, & non flectetur, neque parceret, nec miserebitur.

C 8 Et ad populum hunc dices: Hæc dicit Dominus: Ecce ego do coram vobis viam vitæ, & viam mortis.

* Inf. 38. 2. 9 Qui habitaverit in urbe hac, morietur gladio, & fame, & peste: qui autem egressus fuerit, & transfugerit ad Chaldaeos, qui obsident vos, vivet, & erit ei anima sua, quasi spoliū.

10 Posui enim faciem meam super civitatem hanc in malum, & non in bonum, ait Dominus: in manu regis Babylonis dabitur, & exuret eam igni.

D 11 Et domui regis Juda: Audite verbū Dñi.

12 Domus David, hæc dicit Dominus: * Judicate manē iudicium, & eruite vi oppressum de manu calumiantis: ne forte egrediatur ut ignis indignatio mea, & succendatur, & non sit, qui extinguat, propter malitiam studiorum vestrorum.

13 Ecce ego ad te habitatricem vallīs solidae, atque campestris, ait Dominus, qui dicitis: Quis percutiet nos? & quis ingreditur domos nostras?

14 Et visitabo super vos juxta fructum studiorum vestrorum, dicit Dominus: & succendam ignem in saltu ejus: & devorabit omnia in circuitu ejus.

C A P U T XXII.

*H*ortatur regem Juda, & populum ejus, ut faciant iudicium, & justitiam, quæ omnia prosperè ipsis succedant, alioqui erunt omnes in direptionem: quòdque Sellum sive Joakim filius Josie regis Juda non sit in Jerusalem reversurus: increpare eos, qui ex iniustitia adificant, promittentes sibi scilicet rem patrum suorum: vaticinatur adversus impium Joakim filium Josie, quia sepultura sit cariturus, & huius filius impiissimus Techonias cum matre ducendus in Babylonem, ibique moriturus.

A 1 Hæc dicit Dominus: Descende in domum regis Juda, & loquertis ibi verbum hoc,

2 Et dices: Audi verbum Dñi rex Juda, qui sedes super solium David: tu, & servi tui, & populus tuus, qui ingredimini per portas istas.

3 Hæc dicit Dñs: * Facite iudicium, & justitiam, & liberate vi oppressum de manu calumniatori: & advenam, & pupillum, & viduam nolite contristare, neque opprimatis iniquè: & sanguinè innocentē ne effundatis in loco isto.

4 Si enim facientes feceritis verbum istud, ingredientur per portas domus hujus, reges sedentes de genere David super thronum ejus, & ascendentes currus, & equos, ipsi, & servi, & populus eorum.

5 Quod si non audieritis verba hæc: in metropoli juravi, dicit Dominus, quia in solitudinem erit domus hæc.

6 Quia hæc dicit Dominus super domum regis Juda: Galaad tu mihi caput Libani, si non polvero te in solitudine, urbes inhabitabiles.

7 Et sanctificabo super te interficientem virum, & arma ejus: & succident electas cedros tuas, & præcipitabunt in ignem.

8 Et pertransibunt gentes multe per civitatem hanc: & dices: unusquisque proximo suo: * Quare fecit Dñs sic civitati huic grandi?

9 Et respondēbunt: eò quòd dereliquerint pactum Domini Dei sui, & adoraverint deos alienos, & servierint eis.

10 Nolite flere mortuum, neque lugeatis super eum fletu: plangite eum, qui egreditur, quia non revertetur ultra, nec videbit terram nativitatis suæ.

11 Quia hæc dicit Dominus ad Sellum filium Josie regem Juda, qui egreditur de loco isto: Non revertetur huc amolius.

12 Sed in loco ad quem transiit ei, ibi morietur, & terram istam non videbit amplius.

13 Væ qui ædificat domum suam in iniustitia, & cœnacula sua non in iudicio: amicum suum opprimit frustra, & mercedem ejus non reddit ei.

14 Qui dicit: Ædificabo mihi domū latam, & cœnacula spatiosi: qui aperit sibi fenestras, & facit laquearia cedrina, pingitq; sinopide.

15 Numquid regnabis, quoniam confers te cedro? pater tuus numquid non comedit, & bibi, & lætè iudicium, & justitiam tunc, cum bene erat ei?

16 Judicavit causam pauperis, & egeni in bonum suum: numquid non ideo quia cognovit me, dicit Dominus.

17 Tui verò oculi, & cor ad avaritiam, & ad

* Sup.
11. 12.

B

C

* D. u.
9. 24.
Reg.
9. 5.

D

anguinem innocentem fundendum, & ad calumniam, & ad cursum mali operis.

18 Propterea hæc dicit Dominus ad Joakim filium Josie regem Juda: Non plangent eum: Væ frater, & væ soror: non concrepabunt ei: Væ Domine, & væ inclyte.

19 Sepultura asini sepelietur, putrefactus, & projectus extra portas Jerusalem.

20 Ascende Libanum, & clama: & in Bafan da vocem tuam, & clama ad transseuntibus, quia contriti sunt omnes amatores tui.

21 Locutus sum ad te in abundantia tua: & dixisti: Non audiam, hæc est via tua ab adolescentia tua, quia non audisti vocem meam.

22 Omnes pastores tuos pascet ventus: & amatores tui in captivitate ibunt, & tunc confunderis, & erubescas ab omni malitia tua.

23 Quæ sedes in Libano, & nidificas in cedris, quomodo congemuisti, cum venissent tibi dolores, quasi dolores parturientis?

24 Vivo ego, dicit Dominus: quia si fuerit Jechonias filius Joakim regis Juda, annulus in manu dextera mea, inde evellam eum.

25 Et dabo te in manu quærentium animam tuam, & in manu, quorum tu formidas faciem, & in manu Nabuchodonosor regis Babylonis, & in manu Chaldaeorum.

26 Et mittam te, & matrem tuam, quæ genuit te, in terram alienam, in qua nati non estis, ibique moriemini:

27 Et in terram, ad quam ipsi levant animam suam, ut revertantur illuc, non revertentur.

28 Numquid vas fictile, atque contritum vir iste Jechonias? numquid vas absque omni voluptate? quare abjecti sunt ipse, & semen ejus, & projecti in terram, quam ignoraverunt?

29 Terra, terra, terra, audi sermonem Domini.

30 Hæc dicit Dominus: Scribe virum istum sterilem, virum, qui in diebus suis non prosperabitur: nec enim erit de semine ejus vir, qui sedeat super solium David, & potestatem habeat ultra in Juda.

C A P U T XXIII.

Comminatur Dominus pastoribus, qui gregem dispergunt, ac lacerant, promittens se reduiturum reliquias gregis ad locum suum, ac suscitaturum pastores, & germen David justum, sub quo magna fruentur felicitate: vaticinatur quoque pseudopropheta, æternum opprobrium, quod populum decipiunt, volentes ut obliviscatur nominis Domini, & prophetant absque Dei voluntate, sermonem Domini Onus appellantes.

1 Væ pastoribus, qui disperdunt, & dilacerant gregem pascue meæ, dicit Dominus.

2 Ideo hæc dicit Dominus Deus Israel ad pastores, qui pascunt populum meum: Vos disperdistis gregem meum, & eiecistis eos, & non visitastis eos: ecce ego visitabo super vos malitiam studiorum vestrorum, ait Dominus.

3 Et ego congregabo reliquias gregis mei de omnibus terris, ad quas eiecero eos illuc: & convertam eos ad rura sua: & crescent, & multiplicabuntur.

4 Et suscitabo super eos pastores, & pascant eos: non formidabunt ultra, & non pavebunt: & nullus quæretur ex numero, dicit Dominus.

5 * Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & suscitabo David germen justum: & regnabit

rex, & sapiens erit: & faciet judicium, & justitiam in terra.

6 In diebus illis salvabitur Juda, & Israel habitabit confidenter: & hoc est nomen, quod vocabunt eum, Dominus justus noster.

7 Propter hoc ecce dies veniunt, dicit Dominus, & non dicent ultra: Vivit Dominus, qui eduxit filios Israel de terra Egypti.

8 Sed: * Vivit Dominus, qui eduxit, & adduxit semen domus Israel de terra Aquilonis, & de cunctis terris, ad quas eiecero eos illuc: & habitabunt in terra sua.

9 Ad prophetas: Contritum est cor meum in medio mei, contremuerunt omnia ossa mea: factus sum quasi vir ebrius, & quasi homo madidus à vino, à facie Domini, & à facie verborum sanctorum ejus.

10 Quia adulteris repleta est terra, quia à facie maledictionis luxit terra, arefacta sunt arva deserti: factus est cursus eorum malus, & fortitudo eorum dissimilis.

11 Propheta namque, & sacerdos polluti sunt: & in domo mea inveni malum eorum, ait Dominus.

12 Idcirco via eorum erit quasi lubricum in tenebris: impellentur enim, & corruent in ea: asseram enim super eos malum, annum visitationis eorum, ait Dominus.

13 Et in prophetis Samarie vidi fatuitatem: & prophetabant in Baal, & decipiebant populum meum Israel.

14 Et in prophetis Jerusalem vidi similitudinem adulterantium, & iter mendacii: & confortaverunt manus pessimorum, ut non converteretur unusquisque à malitia sua: facti sunt mihi omnes ut Sodoma, & habitatores ejus quasi Gomorrha.

15 Propterea hæc dicit Dñs exercituum ad prophetas: * Ecce ego cibabo eos absinthio, & potabo eos felle: à prophetis enim Jerusalem egressa est pollutio super omnem terram.

16 Hæc dicit Dominus exercituum: * Nolite audire verba prophetarum, qui prophetant vobis, & decipiunt vos: visionem cordis sui loquuntur, non de ore Domini.

17 Dicunt his, qui blasphemant me: Locutus est Dominus: * Pax erit vobis: & omni, qui ambulat in pravitate cordis sui, dixerunt: Non veniet super vos malum.

18 Quis enim affuit in consilio Domini, & vidit, & audivit sermonem ejus: quis consideravit verbum illius, & audivit?

19 * Ecce turbo Dominicæ indignationis egredietur, & tempestas erumpens super caput impiorum veniet.

20 Non revertetur furor Domini, usque dum faciat, & usque dum compleat cogitationem cordis sui: in novissimis diebus intelligetis consilium ejus.

21 Non mittebam prophetas, & ipsi currebant non loquebar ad eos, & ipsi prophetabant.

22 Sisteat silent in consilio meo, & nota fecissent verba mea populo meo, avertissem utique eos à via sua mala, & à cogitationibus suis pessimis.

23 Putasne Deus è vicino ego sum, dicit Dominus? & non Deus de longe?

24 Si occultabitur vir in ab conditis: & ego non videbo eum, dicit Dominus: nūquid non cælum, & terram ego impleo, dicit Dominus?

Isaie
42. 9.
40. 1.
41. 8.
B
Ezech
14. 11.
Dan
9. 24.
Joan.
1. 45.
* Sup.
16. 14.

C

D
* Sup.
9. 15.

* Infr.
27. 6
29. 8.

* Sup.
5. 12.
14. 11.

* Infr.
3. 14.

E

A
Ezech
11. 3.
& 34.
2.

* Infr.
31. 14.

25 Audiui, quæ dixerunt prophetae, prophetantes in nomine meo mendacium, atque dicentes: Somniavi, somniavi.

26 Usquequò istud est in corde prophetarum vaticinantium mendacium, & prophetantium seductionem cordis sui?

F 27 Qui volunt facere, ut obliviscatur populus meus nominis mei propter somnia eorum, quæ narrat unusquisque ad proximum suum: sicut oblii sunt patres eorum nominis mei propter Baal.

28 Propheta, cui habet somnium, narret somnium: & qui habet sermonem meum, loquatur sermonem meum verè: quid paleis ad triticum, dicit Dominus?

29 Numquid non verba mea sunt quasi ignis, dicit Dñs, & quasi malleus coterens petram?

30 Propter ea ecce ego ad prophetas, ait Dominus, qui furantur verba mea, unusquisque à proximo suo.

31 Ecce ego ad prophetas, ait Dominus, qui assument linguas suas, & ajunt: dicit Dñs.

32 Ecce ego ad prophetas somniantes mendacium, ait Dominus, qui narraverunt ea, & deduxerunt populum meum in mendacio suo, & in miraculis suis: cum ego non misissem eos, nec mandassem eis, qui nihil profuerunt populo regi, dicit Dominus.

33 Si igi ut interrogaverit te populus iste, vel propheta, aut sacerdos, dicens: Quod est onus Domini? dices ad eos: Vos estis onus, projiciam quippe vos, dicit Dominus.

G 34 Et propheta, & sacerdos, & populus, qui dicit: Onus Domini: visitabo super viderum illum, & super domum ejus.

35 Hæc dicitis unusquisque ad proximum, & ad fratrem suum: Quid respondit Dominus? & quid locutus est Dominus?

36 Et onus Domini ultra non memorabitur: quia onus erit unicuique sermo suus: & pervertitis verba Dei viventis, Domini exercituum Dei nostri.

37 Hæc dices ad prophetam: Quid respondit tibi Dñs? & quid locutus est Dominus?

38 Si autem onus Domini dixeris is: propter hoc, hæc dicit Dominus: Quia dixisti sermonem istum: Onus Domini: & misit ad vos, dicens: Nolite dicere: Onus Domini:

39 Propter ea ecce ego tollam vos portans, & derelinquam vos, & civitatem, quam dedi vobis, & patribus vestris, à facie mea.

* Sup. 30. 11. 40 * Et dabo vos in opprobrium sempiternum, & in ignominiam æternam, quæ nunquam oblivioni delebitur.

C A P U T XXIV.

Calathus bonarum ficum designat captivos in Babylonia Judeos, quos dicit Dominus se reducendum in terram suam, qui toto corde ad ipsum revertentur: calathus autem malarum ficum significat eos, qui manserant in Ierosolymis, ac postea fugerant in Ægyptum, quos dicit se daturum in opprobrium, & maledictionem.

A 1 Ostendit mihi Dñs: & ecce duo calathi pleni ficis, positi ante templum Domini, postquam transiit Nabuchodonosor rex Babylonis Jechoniam filium Joakim regem Juda, & principes ejus, & fabri, & inclusorè de Jerusalem, & adduxit eos in Babylonem.

2 Calathus unus ficus bonas habebat nimis, ut solent ficus esse primi temporis: & calathus unus ficus habebat malas nimis, quæ comedi non poterant, eò quòd essent malæ.

3 Et dixit Dominus ad me: Quid tu vides, Jeremia? Et dixi: Ficus, ficus bonas, bonas valde: & malas: malas valde, quæ comedi non possunt, eò quòd sint malæ.

4 Et factum est verbum Dñi ad me, dicens:

5 Hæc dicit Dominus Deus Israel: Sicut ficus hæ bonæ: sic cognoscam transmigrationem Juda, quam emisi de loco isto in terram Chaldaeorum, in bonum.

6 Et ponam oculos meos super eos ad placandum, & reducam eos in terram hanc: & ædificabo eos, & non destruam: & plantabo eos, & non evellam.

7 Et dabo eis cor, ut fiant me, quia ego sum Dominus: * & erunt mihi in populum, & ego ero eis in Deum: quia revertentur ad me in toto corde suo.

8 * Et sicut ficus pessima, quæ comedi non possunt, eò quòd sint malæ: hæc dicit Dñs, sic dabo Sedeciam regem Juda, & principes ejus, & reliquos de Jerusalem, qui remanserunt in urbe hac, & qui habitant in terra Ægypti.

9 Et dabo eos in vexationem, afflictionemque omnibus regnis terræ: in opprobrium, & in parabolam, & in proverbium, & in maledictionem in universis locis, ad quæ ejeti eos.

10 Et mittam in eis gladium, & famem, & pestem: donec consumantur de terra, quam dedi eis, & patribus eorum.

C A P U T XXV.

Quia noluerunt audire Jeremiam, nec reliquos prophetas adhortantes ad penitentiam, prædicit excidium Ierosolymorum, & captivitatem septuaginta annorum, ac deinde perditionem regum, qui ipsos tenebant captivos: quapropter jubetur Jeremias civitatibus Juda, ac ceteris regibus terrarum propinare calicem furoris Domini: ululatum quoque prænuntiat patribus, ac optimatibus.

A 1 Verbum, quod factum est ad Jeremiam de omni populo Juda in anno quarto Joakim filii Josie regis Juda, (ipse est annus primus Nabuchodonosor regis Babylonis)

2 Quod locutus est Jeremias propheta ad omnem populum Juda, & ad universos habitatores Jerusalem, dicens:

3 A tertio decimo anno Josie filii Ammon regis Juda usque ad diem hanc: iste tertius, & vigesimus annus: factum est verbum Domini ad me, & locutus sum ad vos de nocte con surgens, & loquens: & non audistis.

4 Et misit Dominus ad vos omnes servos suos prophetas, con surgens diluculo, mittentique: & non audistis, neque inclinastis aures vestras, ut audiretis.

5 Cum diceret: Revertimini unusquisque via sua mala, & à pessimis cogitationibus vestris: & habitabitis in terra, quam dedit Dñs vobis, & patribus vestris, à seculo, & usque in seculum.

6 Et nolite ire post deos alienos, ut servatis eis, adoretique eos: neque me ad iracundiam provocetis in operibus manuum vestrarum, & non affligam vos.

7 Et non audistis me, dicit Dominus, ut me ad iracundiam provocaretis in operibus ma-

B

C

* Sup. 7. 21.

D

* Iesr. 29. 17.

A

* 4. Reg. 17. 18. Suprà 8. 11. B Infra 15. 15.

num vestrarum, in malum vestrum.

8 Propterea hæc dicit Dominus exercituum: Pro eo quod non audistis verba mea :

9 Ecce ego mittam, & assumam universas cognationes Aquilonis, ait Dominus, & Nabuchodonosor regem Babylonis servum meum : & adducam eos super terram istam, & super habitatores ejus, & super omnes nationes, quæ in circuitu illius sunt : & interficiam eos, & ponam eos in stuporem, & in sibilum, & in solitudines sempiternas.

10 Perdamque ex eis vocem gaudii, & vocem lætitiæ, vocem sponsæ, & vocem sponsæ, vocem molarum, & lumen lucernæ.

11 * Et erit universa terra hæc in solitudinem, & in stuporem : & servient omnes gentes istæ regi Babylonis septuaginta annis.

12 Cumque impleti fuerint septuaginta anni, visitabo super regem Babylonis, & super gentem illam, dicit Dominus, iniquitatem eorum, & super terram Chædæorum : & ponam illam in solitudines sempiternas.

13 Et adducam super terram illa omnia verba mea, quæ locutus sum contra eam, omne quod scriptum est in libro isto, quæcumque prophetavit Jeremias adversum omnes gentes :

14 Quia servierunt eis, cum essent gentes multæ, & reges magni : & reddam eis secundum opera eorum, & secundum facta manuum suarum.

15 Quia sic dicit Dominus exercituum Deus Israel : Sume calicem vini furoris hujus de manu mea : & propinabis de illo cunctis gentibus, ad quas ego mittam te.

16 Et bibent, & turbabuntur, & insanient à facie gladii, quem ego mittam inter eos.

17 Et accepi calicem de manu Domini, & propinavi cunctis gentibus, ad quas misit me Dominus :

18 Jerusalem, & civitatibus Juda, & regibus ejus, & principibus ejus : ut darem eos in solitudinem, & in stuporem, & in sibilum, & in maledictionem, sicut est dies ista :

19 Pharaoni regi Egypti, & servis ejus, & principibus ejus, & omni populo ejus,

20 Et universis generaliter : cunctis regibus terræ Aufitidis, & cunctis regibus terræ Philistiim, & Ascaloni, & Gazæ, & Accaron, & reliquis Azoti,

21 Et Idumæ, & Moab, & filiis Ammon :

22 Et cunctis regibus Tyri, & universis regibus Sidonis : & regibus terræ insularum, qui sunt trans mare :

23 Et Dedan, & Thema, & Buz, & universis, qui attonsi sunt in comam :

24 Et cunctis regibus Arabiæ, & cunctis regibus Occidentis, qui habitant in deserto :

25 Et cunctis regibus Zambri, & cunctis regibus Elam, & cunctis regibus Medorum :

26 Cunctis quoque regibus Aquilonis de prophecia, & de longè, unicuique contra fratrem suum :

& omnibus regnis terræ, quæ super faciem ejus sunt : & rex Sefach biber post eos.

27 Et dices ad eos : Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel : Bibite, & inebriamini, & vomite : & cadite, neque surgatis à facie gladii, quem ego mittam inter vos.

28 Cumque noluerint accipere calicem de manu tua, ut bibant, dices ad eos : Hæc dicit Dominus exercituum : Bibentes bibetis :

29 * Quia ecce in civitate, in qua invocatum est nomen meum, ego incipiam affligere, & vos quasi innocentes, & immunes eritis : non eritis immunes : gladius enim ego voco super omnes habitatores terre, dicit Dominus exercituum.

30 Et tu prophetabis ad eos omnia verba hæc, & dices ad illos : * Dominus de excelso rugiet, & de habitaculo sancto suo dabit vocem suam : rugiens rugiet super decorem suum : celeuma quasi calcantium concinetur adversus omnes habitatores terræ.

31 Pervenit sonitus usque ad extrema terræ : quia judicium Domino cum gentibus : judicatur ipse cum omni carne, impios tradidi gladio, dicit Dominus.

32 Hæc dicit Dominus exercituum : Ecce afflictio egredietur de gente in gentem : & turbo magnus egredietur à summitatibus terræ.

33 Eterunt interfecti Domini in die illa, à summo terræ usque ad summum ejus : non plangentur, & non colligentur, neque sepelescentur : in sterquilinum super faciem terræ jacebunt.

34 Ululate pastores, & clamate : & aspergite vos cinere optimates gregis : quia completi sunt dies vestri, interficimini : & dispersiones vestræ, & cadetis quasi vasa preloso.

35 Et peribit fuga à pastoribus, & salvatio ab optimatibus gregis.

36 Vox clamoris pastorum, & ululatus optimatum gregis : quia vastavit Dominus pascua eorum.

37 Et conticuerunt arva pacis à facie iræ furoris Domini.

38 Dereliquit quasi leo umbraculum suum, quia facta est terra eorum in desolationem à facie iræ columbæ, & à facie iræ furoris Domini.

C A P U T XXVI.

Prophetans Jeremias excidium Ierosolymorum nisi respiciant, comprehenditur à sacerdotibus, & prophetis, sed liberatur per principes seniores, ne occidatur, prolatis exemplis Michæ, & Uriæ prophetarum.

1 IN principio regni Joakim filii Josiæ regis Juda, factum est verbum istum à Domino dicens :

2 Hæc dicit Dominus : Sta in atrio domus Domini, & loqueris ad omnes civitates Juda, de quibus veniunt, ut adorēt in domo Domini, universos sermones, quos ego mandavi tibi ut loquaris ad eos : noli subtrahere verbum,

3 Si forte audiat, & convertantur unusquisque à via sua mala : & poeniteat me malum, quod cogito facere eis propter malitiam studiorum eorum.

4 Et dices ad eos : Hæc dicit Dominus : Si non audieritis me, ut ambuletis in lege mea, quam dedi vobis,

5 Ut audiaris sermones servorum meorum Prophetarum, quos ego misi ad vos de nocte conlurgens, & dirigen, & non audistis :

6 * Dabo domum istam sicut Silo, & urbem hanc dabo in benedictionem cunctis gentibus terræ.

7 Et audierunt sacerdotes, & propheta, omnis populus, Jeremiam loquentem verba hæc in domo Domini.

8 Cumque compleisset Jeremias, loquens omnia, quæ præceperat ei Dominus, ut loqueretur ad universum populum, apprehenderunt eum sacerdotes, & propheta, & omnis populus, dicens : Morie moriatur.

C
* 2.
Paral.
16. 22.
1. Esd.
1. 1.
Infra
15. 6.
& 19.
10.
Dan.
9. 2.

D

E

F
1. Per.
4. 17.

* Joel.
1. 16.
Amos
1. 2.

A

B

* 2.
Reg.
4. 2. 10.

C 9 Quare prophetavit in nomine Domini, dicens: Sicut Silo erit domus hæc, & urbs ista desolabitur, eo quod non sit habitator? Et congregatus est omnis populus adversus Jeremiam in domo Domini.

10 Et audierunt principes Juda verba hæc: & ascenderunt de domo regis in domum Domini, & sederunt in introitu portæ domus Domini novæ.

11 Et locuti sunt sacerdotes, & prophetae ad principes, & ad omnem populum, dicentes: Judicium mortis est viro huic: quia prophetavit adversus civitatem istam, sicut audistis auribus vestris.

D 12 Et ait Jeremias ad omnes principes, & ad universum populum, dicens: Dominus misit me, ut prophetarem ad domum istam, & ad civitatem hanc omnia verba, quæ audistis.

*** Sup.** 13 Nunc ergo bonas facite vias vestras, & studia vestra, & audite vocem Domini Dei vestri: & penitebit Dominum mali, quod locutus est adversum vos.

*** Sup.** 14 Ego autem ecce in manibus vestris sum: scite mihi, quod bonum, & rectum est in oculis vestris.

15 Verumtamen scitote, & cognoscite, quod si occideritis me, sanguinem innocentem tradetis contra vosmetipsos, & contra civitatem istam, & habitatores ejus: in veritate enim misit me Dominus ad vos, ut loquerer in auribus vestris omnia verba hæc.

E 16 Et dixerunt principes, & omnis populus, ad sacerdotes, & ad prophetas: Non est viro huic judicium mortis: quia in nomine Domini Dei nostri locutus est ad nos.

17 Surrexerunt ergo viri de senioribus terræ: & dixerunt ad omnem cætum populi, loquentes:

*** Mich** 18 Michas de Morasthi fuit propheta in diebus Ezechie regis Juda, & ait ad omnem populum Juda, dicens: Hæc dicit Dominus exercituum: Sion quasi ager arabitur: & Jerusalem in acervum lapidum erit: & mons domus in excelsa silvarum.

F 19 Numquid morte condemnavit eum Ezechias rex Juda, & omnis Juda? numquid non timuerunt Dominum, & deprecati sunt faciem Domini: & penituit Dominum mali, quod locutus fuerat adversum eos? Itaque nos facimus malum grande contra animas nostras.

20 Fuit quoque vir prophetans in nomine Domini, Urias filius Semei de Cariathiarim: & prophetavit adversus civitatem istam, & adversus terram hanc, juxta omnia verba Jeremiae.

G 21 Et audivit rex Joakim, & omnes potentes, & principes ejus, verba hæc: & quævisit rex interficere eum. Et audivit Urias, & timuit, fugique, & ingressus est Ægyptum.

22 Et misit rex Joakim viros in Ægyptum, Elnathan filium Achobor, & viros cum eo in Ægyptum.

23 Et eduxerunt Uriam de Ægypto: & adduxerunt eum ad regem Joakim, & percussit eum gladio: & projecit cadaver ejus in sepulchris vulgi ignobilis.

24 Igitur manus Ahicam filii Saphan fuit cum Jeremia, ut non traderetur in manus populi, & interficeretur eum.

C A P U T XXVII.

Vinculis ad varios reges missis, dicit illos, si servire velint regi Babylonis, ejusque posteris, permansuros in terra sua, alioqui perituros gladio, fame, & peste: invadens in pseudopphetas, qui aliud vaticinantur, fallentes populum: prædicit etiam sacra vasa, quæ reliqua sunt, transferenda in Babylonem, & tandem referenda Ierosolymam.

I N principio regni Joakim filii Josie regis Juda, factum est verbum istud ad Jeremiam à Domino, dicens:

2 Hæc dicit Dominus ad me: Fac tibi vincula, & catenas: & pones eas in collo tuo.

3 Et mittes eas ad regem Edom, & ad regem Moab, & ad regem filiorum Ammon, & ad regem Tyri, & ad regem Sidonis: in manu nuntiorum, qui venerunt Jerusalem ad Sedeciam regem Juda.

3 Et præcipies eis, ut ad dominos suos loquantur: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Hæc dicetis ad dominos vestros:

5 Ego feci terram, & homines, & jumenta, quæ sunt super faciem terræ, in fortitudine mea magna, & in brachio meo extento: & dedi eam ei, qui placuit in oculis meis.

6 Et nunc itaque ego dedi omnes terras istas in manu Nabuchodonosor regis Babylonis servi mei: insuper & bestias agri dedi ei, ut serviant illi.

7 Et servient ei omnes gentes, & filio ejus, & filio filii ejus: donec veniat tempus terræ ejus & ipsius: & servient ei gentes multæ, & reges magni.

8 Gens autem, & regnum, quod non servierit Nabuchodonosor regi Babylonis, & quicumque non curvaverit collum suum sub iugo regis Babylonis: in gladio, & in fame, & in peste visitabo super gentem illam, ait Dominus, donec consumam eos in manu ejus.

9 * Vos ergo nolite audire prophetas vestros, & divinos, & somniatores, & aures, & maleficos, qui dicunt vobis: Non servietis regi Babylonis.

10 Quia mendacium prophetant vobis: ut longè vos faciant de terra vestra, & ejiciant vos, & pereatis.

11 Porro gens, quæ subjecerit cervicem suam sub iugo regis Babylonis, & servierit ei: dimittam eam in terra sua, dicit Dominus: & colet eam, & habitabit in ea.

12 Et ad Sedeciam regem Juda locutus sum secundum omnia verba hæc, dicens: Subjicite colla vestra sub iugo regis Babylonis, & servite ei, & populo ejus, & vivetis.

13 Quare moriemini tu, & populus tuus gladio, & fame, & peste, sicut locutus est Dñs ad gentem, quæ servire noluerit regi Babylonis?

14 Nolite audire verba prophetarum dicentium vobis: Non servietis regi Babylonis: quia mendacium ipsi loquuntur vobis.

15 * Quia non misi eos, ait Dominus: & ipsi prophetant in nomine meo mendaciter: ut ejiciant vos, & pereatis tam vos, quam prophetae, qui vaticinantur vobis.

16 Et ad sacerdotes, & ad populum istum locutus sum, dicens: Hæc dicit Dominus: Nolite audire verba prophetarum vestrorum, qui prophetant vobis, dicentes: Ecce

A

B

* Sup.
23. 16.
Infra.
29. 34

C

* Sup.
14. 14.
& 23.
21.
Infra
29. 9.

vasa Domini revertentur de Babylone nunc
cito, mendacium enim prophetant vobis.
17 Nolite ergo audire eos, sed servite regi
Babylonis, ut vivatis. Quare datur hæc
civitas in solitudinem?

D 18 Et si prophete sunt, & est verbum Domini
in eis: occurrant Domino exercituum, ut
non veniant vasa, quæ derelicta fuerant in
domo Domini, & in domo regis Juda,
in Jerusalem, in Babylonem.

* 4.
R. g.
25. 13. 19 Quia hæc dicit Dominus exercituum * ad
columnas, & ad mare, & ad bases, & ad reli-
quia valorum, quæ remanserunt in civitate hæc:

20 Quæ non tulit Nabuchodonosor rex Ba-
bylonis, cum transferret Jeconiam filium
Joakim regem Juda de Jerusalem in Babylo-
nem, & omnes optimates Juda, & Jerusalem.

21 Quia hæc dicit Dominus exercituum Deus
Israel ad vasa, quæ derelicta sunt in domo Do-
mini, & in domo regis Juda, & Jerusalem:

22 In Babylonem transferentur, & ibi erunt
usque ad diem visitationis sue, dicit Dominus,
& afferri faciam ea, & restitui in loco isto.

C A P U T XXVIII.

*Hananias pseudopropheta ablatis de collo
Jeremias catenis, vaticinatur sacra va-
sa cum rege, & captivo populo post
biennium reducenda: sed jubetur Jeremias
contrarium vaticinari. & mortuum
illi denuntiare, quæ juxta verbum Je-
remias eodem anno secuta est.*

A 1 **E**T factum est in anno illo. in principio
regni Sedecie regis Juda, in anno
quarto, in mense quinto, dixit ad me Ha-
nanias filius Azur propheta de Gabaa, in
domo Domini, coram sacerdotibus, &
omni populo, dicens:

2 Hæc dicit Dominus exercituum Deus Is-
rael: Contrivi jugum regis Babylonis.

3 Adhuc duo anni dierum, & ego referri fa-
ciam ad locum istum omnia vasa domus Do-
mini, quæ tulit Nabuchodonosor rex Babylo-
nis de loco isto, & transtulit ea in Babylonem:

4 Et Jeconiam filium Joakim regem Juda,
& omnem transmigrationem Juda, quia in-
gressi sunt in Babylonem, ego convertam
ad locum istum, ait Dominus: conteram
enim jugum regis Babylonis.

B 5 Et dixit Jeremias propheta ad Hananiam
prophetam, in oculis sacerdotum, & in oculis
omnis populi, qui stabat in domo Domini.

6 Et ait Jeremias propheta: Amen, sic faciat
Dominus: susecit Dominus verba tua, quæ prophe-
tasti: ut referantur vasa in domum Domini, & om-
nis transmigratione de Babylone ad locum istum.

7 Veritatem audi verbum hoc, quod ego locutor
in auribus tuis, & in auribus universi populi:

8 Propheta, qui fuerunt ante me, & ante te
ab initio, & prophetaverunt super terras
multas, & super regna magna, de prelio,
& de afflictione, & de fame.

C 9 Propheta, qui vaticinatus est pacem: cum
veniret verbum ejus, sciebat propheta,
quem misit Dominus in veritate.

10 Et tulit Hananias propheta catenam de
collo Jeremias propheta, & confregit eam.

11 Et ait Hananias in conspectu omnis populi,
dicens: Hæc dicit Dominus: Sic confringam
jugum Nabuchodonosor regis Babylonis post
duos annos dierum de collo omnium gentium.

12 Et abiit Jeremias propheta in viam suam.
Et factum est verbum Domini ad Jeremiam,
postquam confregit Hananias propheta ca-
tenam de collo Jeremias propheta, dicens:

13 Vade, & dices Hanania: Hæc dicit
Dominus: Catenas lignas contrivisti: &
facies pro eis catenas ferreas.

14 Quia hæc dicit Dominus exercituum
Deus Israel: Jugum ferreum posui super col-
lum cunctarum Gentium istarum, ut serviant
Nabuchodonosor regi Babylonis, & servient
ei: insuper & bestias terra dedi ei.

15 Et dixit Jeremias propheta ad Hana-
niam prophetam: Audi, Hanania: non mi-
sit te Dominus, & tu confidere fecisti po-
pulum istum in mendacio.

16 Idcirco hæc dicit Dominus: Ecce ego
mittam te à facie terræ: hoc anno morieris:
adversus enim Dominum locutus es.

17 Et mortuus est Hanania propheta in
anno illo, mense septimo.

C A P U T XXIX.

*Captivos Judæos vaticinatur septuaginta
annis in Babylone permansuros, horta-
turque, ut illis multiplicari studeant,
& deinde redeuntur: eos vero qui Je-
rosolymis remanserunt, gladio, fame,
& peste dicit consumendos: deinde ma-
la vaticinatur adversus Achab, Sede-
ciam, & Semejam pseudoprophetas se-
ducentes populum transmigrationis.*

A 1 **E**T hæc sunt verba libri, quem misit Jeremias
propheta de Jerusalem ad reli-
quias seniorum transmigrationis, & ad sa-
cerdotes, & ad prophetas, & ad omnem
populum, quem traduxerat Nabuchodonosor
de Jerusalem, in Babylonem:

2 Postquam egressus est Jeconias rex, &
domina, & eunuchi, & principes Juda, & Je-
rusalem, & faber, & inclusor de Jerusalem:

3 In manu Elasa filii Saphan, & Gamaria fi-
lii Helcia, quos misit Sedecias rex Juda ad
Nabuchodonosor regem Babylonis, dicens:

4 Hæc dicit Dominus exercituum Deus Is-
rael omni transmigrationi, quam transtulit
de Jerusalem in Babylonem:

5 Edificate domos, & habitate: & plantate
hortos, & comedite fructum eorum.

6 Accipite uxores, & generate filios, & filias:
& dare filiis vestris uxores: & filias vestras
date viris, & pariant filios, & filias: & multi-
plicamini ibi, & nolite esse pauci numero.

7 Quarite pacem civitatis, ad quam trans-
migrare vos feci: & orate pro ea ad Domi-
num: quia in pace illius erit pax vobis.

8 Hæc enim dicit Dominus exercituum Deus Is-
rael: Non vos seducant prophetae vestri, qui
sunt in medio vestro, & divini vestri, & ne at-
tendatis ad somnia vestra, quæ vos somnatiis:

9 Quia falsi ipsi prophetant vobis in no-
mine meo, & non misi eos, dicit Dominus.

10 * Quia hæc dicit Dominus: Cum ceperint
impleri in Babylone septuaginta anni, visita-
bo vos: & suscitabo super vos verbum meum
bonum, ut reducam vos ad locum istum.

11 Ego enim scio cogitationes, quas ego
cogito super vos, ait Dominus, cogitatio-
nes pacis, & non afflictionis, ut dem vo-
bis finem, patientiam.

12 Et invocabitis me, & ibitis: & orab-

D**A****B****C**

* Sup.
14. 19.
x. 17.
15.
* Sup.
17. 12.
2. 28.
36. 21.
C
1. Ed.
1. 2.
Dan.
9. 2.

tis me, & ego exaudiam vos.

13 Quæretis me, & invenietis: cum quaesieritis me in toto corde vestro.

14 Et inveniar vobis, ait Dñs: & reducam captivitatem vestram, & congregabo vos de universis gentibus, & de cunctis locis, ad quæ expulsi vos, dicit Dominus: & reverti vos faciam de loco, ad quem transmigra- re vos feci.

D

15 Quia dixistis: Suscitavit nobis Dominus Prophetas in Babylone.

16 Quia hæc dicit Dñs ad regem, qui sedet super solium David, & ad omnem populum habitatorem urbis hujus, ad fratres vestros, qui non sunt egressi vobiscum in transmigratione.

* Sup.
24. 10.

17 Hæc dicit Dominus exercituum: * Ecce mittam in eos gladium, & famem, & pestem: & ponam eos quasi ficus malas, quæ comedi non possunt: eò quòd pessimæ sint.

18 Et persequar eos in gladio, & in fame, & in pestilentia: & dabo eos in vexatione universis regnis terre, in maledictionem, & in stuporem, & in sibilum, & in opprobrium cunctis Gentibus, ad quos ego eeci eos:

19 Eò quòd non audierint verba mea, dicit Dominus, quæ misi ad eos per servos meos prophetas, de nocte confurgens, & mittens & non audistis, dicit Dominus.

E

20 Vos ergo audite verbum Domini, omnis transmigratione, quam emisi de Jerusalem in Babylonem.

21 Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel ad Achab filium Coliæ, & ad Sedeciam filium Maasie, qui prophetant vobis in nomine meo mendaciter: Ecce ego tradam eos in manus Nabuchodonosor regis Babylonis: & percutiet eos in oculis vestris.

22 Et assumetur ex eis maledictio omni transmigrationi Juda, quæ est in Babylone, dicens: Ponate Dominus sicut Sedeciam, & sicut Achab, quos frigit rex Babylonis in igne:

F

23 Pro eo quòd fecerint furtivum in Israel, & merchati sunt in uxores amicorum suorum, & locuti sunt verbum in nomine meo mendaciter, quod non mandavi eis: ego sum Judex, & testis, dicit Dominus.

24 Et ad Semejam Nehelamiten, dices:

25 Hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel: Pro eo quòd misisti in nomine tuo libros ad omnem populum, qui est in Jerusalem, & ad Sophoniam filium Maasie sacerdotem, & ad universos sacerdotes, dicens:

26 Dominus dedit te sacerdotem pro Jojade sacerdote, ut sis dux in domo Domini super omnem virum arreptitum, & prophetantem, ut mittas eum in nervum, & in carcerem.

27 Et nunc quale non increpasti Jeremiam Anathothiten, qui prophetat vobis?

28 Quia super hoc misit in Babylonem ad nos, dicens: Longum est: ædificate domos, & habitate: & plantate hortos, & comedite fructus eorum.

29 Legit ergo Sophonias sacerdos librum istum in auribus Jeremie prophetæ.

G

30 Et factum est verbum Domini ad Jeremiam, dicens:

31 Mitte ad omnem transmigrationem, dicens: Hæc dicit Dominus ad Semejam Nehelamiten: Pro eo quòd prophetavit vobis Semejas, & ego non misi eum, & fecit vos confidere in mendacio:

32 Idcirco hæc dicit Dominus: Ecce ego visitabo super Semejam Nehelamiten, & super semem ejus: non erit ei vir sedens in medio populi hujus, & non videbit bonum, quòd ego faciam populo meo, ait Dominus: quia prævaricationem locutus est adversus Dominum.

C A P U T XXX.

Vaticinatur Judæis, & filiis Israel reditum a gravi captivitate in qua propter peccata sua detinebantur, & quòd post reditum servituri sint Domino, ac David regi, quem ille suscitabit eis in prosperitate, & securitate magna, devastatis ipsorum inimicis.

1 Hoc verbum, quòd factum est ad Jeremiam a Domino, dicens:

2 Hæc dicit Dominus Deus Israel, dicens: Scribe tibi omnia verba, quæ locutus sum ad te, in libro.

3 Ecce enim dies veniunt, dicit Dominus: & convertam cōversionem populi mei Israel, & Juda, ait Dñs: & convertam eos ad terram, quam dedi patribus eorum: & possidebunt eam.

4 Et hæc verba, quæ locutus est Dominus ad Israel, & ad Judam:

5 Quoniam hæc dicit Dominus: Vocem terroris audivimus: formido, & non est pax.

6 Interrogate, & videte, si generat maculus: quare ergo vidi omnis viri manū super lumbum suum, quasi parturientes, & conversæ sunt universæ facies in auriginem?

7 * Væ, quia magna dies illa, nec est similis ejus: tempusque tribulationis est Jacob, & ex ipso salvabitur.

8 Et erit in die illa, ait Dominus exercituum, conteram jugum ejus de collo tuo, & vincula ejus dirumpam, & non dominabuntur ei amplius alieni:

9 Sed servient Domino Deo suo, & David regi suo, quem suscitabo eis.

10 * Tu ergo ne timeas, serve meus Jacob, ait Dominus, neque paveas Israel, quia ecce ego salvabo te de terra longinqua, & semen tuum de terra captivitatis eorum, & revertetur Jacob, & quiescet, & cunctis affluet bonis, & non erit, qui formidet,

11 Quoniam tecum ego sum, ait Dominus, ut salvem te: faciam enim consummationem in cunctis Gentibus, in quibus dispersi te, te autem non faciam in consummationem: sed castigabo te in judicio, ut non videaris tibi innoxius.

12 Quia hæc dicit Dominus: insanabilis fractura tua, pessima plaga tua.

13 Non est, qui judicet iudicium tuum ad alligandum: curationum utilitas non est tibi.

14 Omnes amatores tui obliti sunt tui, teque non quaerent: * plaga enim inimici percussit te castigatione crudeli: propter multitudinem iniquitatis tuæ dura facta sunt peccata tua.

15 Quid clamas super contritione tua? insanabilis est dolor tuus: propter multitudinem iniquitatis tuæ, & propter dura peccata tua feci hæc tibi.

16 Propterea omnes, qui comedunt te, devorabuntur, & universi hostes tui in captivitatem ducentur: & qui te vastant, vastabuntur, cunctosque prædatores tuos dabo in prædam.

A

* Joel
2. 21.
B
Amos
5. 18.
Soph.
1. 11.

* Isaie
63. 1.
44. 3.
Luc.
1. 70.

C
* Sap.
2. 19.

17 Obducam enim cicatricem tibi, & à vulneribus tuis sanabo te, dicit Dominus. Quia ejectionem vocaverunt te Sion: Hæc est, quæ non habebat requirentem.

D 18 Hæc dicit Dominus: Ecce ego convertam conversionem tabernaculorum Jacob, & testis ejus miserebor, & ædificabitur civitas in excello suo, & templum juxta ordinem suum fundabitur.

19 Et egredietur de eis laus, voxque ludentium: & multiplicabo eos, & non minuentur: & glorificabo eos, & non attenuabuntur.

20 Et erunt filii ejus sicut à principio, & cætus ejus coram me permanebit: & visitabo adversum omnes, qui tribulant eum.

21 Et erit dux ejus ex eo, & princeps de medio ejus producet: & applicabo eum, & accedet ad me: quis enim iste est, qui applicet cor suum, ut appropinquet mihi, ait Dominus?

22 Eteritis mihi in populum, & ego ero vobis in Deum.

23 Ecce turbo Dñi, furor egrediens, procella ruens, in capite impiorum conquiescet.

24 Non avertet iram indignationis Domini, donec faciat, & compleat cogitationem cordis sui: in novissimo dierum intelligetis ea.

C A P U T XXXI.

Dicit Dominus se reduciturum populum Israel de captivitate, ut in affluentia bonorum serviat Domino: jubet ergo Rachel non flere amplius filios suos: agnoscit Israel se meritis castigatum, ideoque penitentiam agit: de novitate, quas femina circumdabit virum: vigilabit Dominus ad reducendum Israel: de nova acerba: de novo pacto, quod feriet Dominus cum domo Israel, nec abiciet unquam universum illius semen.

A **I**N tempore illo, dicit Dominus: Ero Deus universis cognitionibus Israel, & ipsi erunt mihi in populum.

2 Hæc dicit Dominus: Invenit gratiam in deserto populus, qui remanserat à gladio: vadit ad requiem suam Israel.

3 Longè Dominus apparuit mihi. Et in charitate perpetua dilexi te: ideò attraxi te, miserans.

4 Rursumque ædificabo te, & ædificaberis virgo Israel: adhuc ornaberis tympanis tuis, & egredieris in choro ludentium.

5 Adhuc plantabis vineas in montibus Samariæ: plantabunt plantantes, & donec tempus veniat, non vindemiabunt.

6 Quia erit dies, in qua clamabunt custodes in monte Ephraim: Surgite, & ascendamus in Sion ad Dominum Deum nostrum.

7 Quia hæc dicit Dominus: Exultate in latitia Jacob, & hinnite contra caput Gentium: personate, & canite, & dicite: Salva, Domine, populum tuum, reliquias Israel.

B 8 Ecce ego adducam eos de terra Aquilonis, & congregabo eos ab extremis terræ, inter quos erunt cæcus & claudus, prægnans & pariens simul, cætus magnus revertentium huc.

9 In fletu venient, & in misericordia reducam eos, & adducam eos per torrentes aquarum in via recta, & non impingent in ea: quia factus sum Israeli pater,

& Ephraim primogenitus meus est.

10 Audite verbum Domini Gentēs, & annuntiate in insulis, quæ procul sunt, & dicite: Qui dispersit Israel, congregabit eum: & custodiet eum sicut pastor gregem suum.

11 Redemit enim Dominus Jacob, & liberavit eum de manu potentioris.

12 Et venient, & laudabunt in monte Sion, & confluent ad bona Domini, super frumento, & vino, & oleo, & fœtu pecorum, & armentorum: eritque anima eorum quasi hortus irriguus, & ultra non esurient.

13 Tunc latabitur virgo in choro, juvenes, & senes simul: & convertam ludum eorum in gaudium, & consolabor eos, & iustificabo à dolore suo.

14 Et inebriabo animam sacerdotum pinguedine: & populus meus bonis meis amplebitur, ait Dominus.

15 * Hæc dicit Dominus: * Vox in excello audita est lamentationis, luctus, & fletus Rachel plorantis filios suos, & nolentis consolari super eis, quia non sunt.

16 Hæc dicit Dominus: quiescat vox tua à ploratu, & oculi tui à lacrymis: quia est merces operi tuo, ait Dominus, & revertentur de terra inimici.

17 Et est spes novissimis tuis, ait Dominus, & revertentur filii ad terminos suos.

18 Audiens audiivi Ephraim transmigrationem: Castigasti me, & eruditus sum, quasi juvenculus indomitus: converte me, & convertar, quia tu Dominus Deus meus.

19 Postquæ enim convertisti me, egi penitentiam: & postquam ostendisti mihi, percussi femur meum. Confusus sum, & erubui, quoniam sustinui opprobrium adolescentiæ meæ.

20 Si filius honorabilis mihi Ephraim, si puer delicatus: quia ex quo locutus sum de eo, adhuc recordabor ejus. Ideo conturbata sunt viscera mea super eum, miserans miserebor ejus, ait Dominus.

21 Statue tibi speculum, pone tibi amaritudines: dirige cor tuum in viam rectam, in qua ambulasti: revertere, virgo Israel, revertere ad civitates tuas istas.

22 Usquequod deliciis dissolveris, filia vaga? quia creavit Dñs novum super terram: **F O E M I N A C I R C U M D A B I T V I R U M.**

23 Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Adhuc dicent verbum istud in terra Juda, & in urbibus ejus, cum convertero captivitatem eorum: Benedicat tibi Dominus, pulchritudo justitiæ monsanctus:

24 Et habitabunt in eo Judas, & omnes civitates ejus simul, agricolæ, & minantes greges.

25 Quia inebriavi animam lassam, & omnem animam esurientem satiavi.

26 Ideò quasi de somno suscitatus sum, & vidi, & somnus meus dulcis mihi.

27 Ecce dies veniant, dicit Dominus: & seminabo domum Israel, & domum Juda semine hominum, & semine jumentorum.

28 Et sicut vigilavi super eos, ut evellem, & demolirer, & dissiparem, & disperderem, & affligerem: sic vigilabo super eos, ut ædificem, & plantem, ait Dominus.

29 In diebus illis non dicent ultra: * Patres comederunt uvam acerbam, & dentes filiorum obstupuerunt.

*Mat.
2. 18.

D

E

*Exec.
8. 1.

F 30 Sed unusquisque in iniquitate sua morietur: omnis homo, qui comederit uvam acerbam, obstupefcient dentes eius.

*Heb. 3. 8. 31 * Ecce dies venient, dicit Dominus: & feriam domui Israel, & domui Juda fœdus novum:

32 Non secundum pactum, quod pepigi cū patribus eorum, in die, quā apprehendi manum eorum, ut educerem eos de Terra Ægypti: pactum, quod irritum fecerunt, & ego dominatus sum eorum, dicit Dominus.

*Heb. 10. 16. 33 Sed hoc erit pactum, quod feriam cum domo Israel post dies illos, dicit Dominus: * Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam, & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum.

34 Et nō ducet ultra vir proximum suum, & vir fratrem suum, dicens: Cognosce Dominum: omnes enim cognoscent me, à minimo eorum usque ad maximum, ait Dominus: * quia propitiabor iniquitati eorum, & peccati eorum non memorabor amplius.

G 35 Hæc dicit Dominus, qui dat solem in lumine diei, ordinem lunæ, & stellarum in lumine noctis: cui turbat mare, & sonant fluctus ejus, Dominus exercituum nomen illi.

36 Si defecerint leges istæ coram me, dicit Dominus: tunc & semen Israel deficiet, ut non sit gens coram me cunctis diebus.

37 Hæc dicit Dominus: Si mensurari poterint cæli sursum, & investigari fundamenta terræ deorsum: & ego abjiciam universum semen Israel, propter omnia, quæ fecerunt, dicit Dominus.

38 Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & edificabitur civitas Domino, à turre Hananeel usque ad portam anguli.

39 Et exhibit ultra norma mensuræ in conspectu ejus super collem Gareb, & circuibit Goatha,

40 Et omnem valem cadaverum, & cineris, & universam regionem mortis, usque ad torrentem Cedron, & usque ad angulum porte eorum Orientalis, Sanctum Domini: non exelietur, & non destruetur ultra in perpetuum.

C A P U T XXXII.

Obfide te Nabuchodonosor Jerusalem Jeremias in atrio carceris postus agrum in Anathoth jussu Domini emit à suo patre, jubetque servari librum emptoris: refert coram Domino beneficia Israelitis præstita: Dominus dicit, se traditurum civitatem cum populo regi Babylonis propter illorum idolatriam, sed postea revocaturum ipsos in Jerusalem, ac percussurum cum eis novum fœdus, ut sibi ex toto corde serviant.

A 1 Verbum, quod factum est ad Jeremiam à Domino, in anno decimo Sedecie regis Juda: ipse est annus decimus octavus Nabuchodonosor.

2 Tunc exercitus regis Babylonis obsidebat Jerusalem: & Jeremias Propheta erat clausus in atrio carceris, qui erat in domo regis Juda.

3 Clauserant enim eum Sedecius rex Juda, dicens: Quare vaticinaris, dicens: Hæc dicit Dominus: Ecce ego dabo civitatem istam in manus regis Babylonis, & capiet eam?

4 Et Sedecias rex Juda non effugiet de manu Chaldaeorum, sed tradetur in manus regis Babylonis, & loquetur os ejus cum ore illius, & oculi ejus oculis illius videbunt.

5 Et in Babylonem ducet Sedeciam, & ibi erit, donec visitem eum, ait Dominus: si autem dimicaveritis adversum Chaldaeos, nihil prosperum habebitis.

6 Et dixit Jeremias: Factum est verbum Domini ad me dicens:

7 Ecce Hanameel filius Sellum patruelis tuus veniet ad te, dicens: Emme tibi agrum meum, qui est in Anathoth: tibi enim competit ex propinquitate, ut emas.

8 Et venit ad me Hanameel filius patru mei secundum verbum Domini ad vestibulum carceris, & ait ad me: Posside agrum meum, qui est in Anathoth in Terra Benjamin, quia tibi competit hæreditas, & tu propinquus es, ut possidas. Intellexi autem, quod verbum Domini esset.

9 Et emi agrum ab Hanameel filio patru mei, qui est in Anathoth, & appendi ei argentum septem stateres, & decem argenteos.

10 Et scripsi in libro, & signavi, & adhibui testes, & appendi argentum in statera.

11 Et accepi librum possessionis signatum, & stipulationis, & rata, & signa foris secus.

12 Et dedi librum possessionis Baruch filio Neri filii Maasæ, in oculis Hanameel patruelis mei, in oculis testium, qui scripti erant in libro emptionis, & in oculis omnium Judæorum, qui sedebant in atrio carceris.

13 Et præcepit Baruch coram eis dicens:

14 Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Sume libros istos, librum emptionis hunc signatum, & librum hunc, qui apertus est, & pone illos in vā fidei, ut permanere possint diebus multis.

15 Hæc enim dicit Dominus exercituum Deus Israel: Adhuc possidebuntur domus, & agri, & vineæ in terra ista.

16 Et oravi ad Dominum, postquam tradidi librum possessionis Baruch filio Neri, dicens:

17 Heu, heu, heu, Domine Deus: ecce tu fecisti cælum, & terram in fortitudine tua magna, & in brachio tuo extento, non erit tibi difficile omne verbum.

18 * Qui facis misericordiam in millibus, & reddis iniquitatem patrum in sinu filiorum eorum post eos: F. rursus, magne, & potens, Dominus exercituum nomen tibi.

19 Magnus consilio, & incomprehensibilis cogitatu, cujus oculi aperti sunt super omnes vias filiorum Adam, ut reddas unicuique secundum vias suas, & secundum fructum adinventionum ejus.

20 Qui posuisti signa, & portenta in Terra Ægypti usque ad diem hanc, & in Israel, & in hominibus, & fecisti tibi nomen sicut est dies hæc.

21 Et eduxisti populum tuum Israel de Terra Ægypti, in signis, & in portentis, & in manu robusta, & in brachio extento, & in terrore magno.

22 Et dedisti eis terram hanc, quam jurasti patribus eorum, ut dares eis terram fluentem lacte, & melle.

23 Et ingressi sunt, & possederunt eam, & non obedierunt voci tuæ, & in lege

qua non ambulerunt: omnia, quæ mandasti eis, ut facerent, non fecerunt: & evenerunt eis omnia mala hæc.

24 Ecce munitiones extructæ sunt adversum civitatem, ut capiat, & urbs data est in manus Chaldaeorum, qui præstantur adversus eam, à facie gladii, & famis, & pestilentie: & quæcunque locutus es, acciderunt, ut tu ipse cernis.

25 Et tu dicis mihi, Domine Deus: Hinc agrum argento, & adhibe testes, cum urbs data sit in manus Chaldaeorum?

E 26 Et factum est verbum Domini ad Jeremiam, dicens:

27 Ecce ego Dominus Deus universæ carnis: numquid mihi difficile erit omne verbum?

28 Propterea hæc dicit Dñs: Ecce ego tradam civitatem istam in manus Chaldaeorum, & in manus regis Babylonis, & capient eam.

29 Et venient Chaldaei præstantes adversum urbem hanc, & succendent eam igni, & comburent eam, & domos, in quarum domatibus sacrificabant Baal, & libabant diis alienis libamina ad irritandum me.

30 Erant enim filii Israel, & filii Juda, jugiter facientes malum in oculis meis ab adolescentia sua: filii Israel, qui usque nunc exacerbant me in opere manuum suarum, dicit Dominus.

31 Quia in furore, & in indignatione mea facta est mihi civitas hæc, à die qua edificaverunt eam, usque ad diem istam, qua auferetur de conspectu meo.

32 Propter malitiam filiorum Israel, & filiorum Juda, quam fecerunt ad iracundiam me provocantes, ipsi, & reges eorum, principes eorum, & sacerdotes eorum, & prophetae eorum, viri Juda, & habitatores Jerusalem:

F 33 Et verterunt ad me terga, & non facies, cum docerem eos diluculo, & erudirem: & nollent audire, ut acciperent disciplinam.

*4R. 8
21. 4.

34 * Et posuerunt idola sua in domo, in qua invocatum est nomen meum, ut polluerent eam,

35 Et edificaverunt excelsa Baal, quæ sunt in valle filii Ennom, ut initiarent filios suos, & filias suas Moloch, quod non mandavi eis, nec ascendit in cor meum, ut facerent abominationem hanc, & in peccatum deducerent Judam.

36 Et nunc propter ista, hæc dicit Dominus Deus Israel ad civitatem hanc, de qua vos dicitis, quod traderetur in manus regis Babylonis in gladio, & in fame, & in peste.

37 Ecce ego congregabo eos de universis terris, ad quas eieci eos in furore meo, & in ira mea, & in indignatione grandi: & reducam eos ad locum istum, & habitare eos faciam confideret.

38 Et erunt mihi in populum, & ego ero eis in Deus.

G

39 Et dabo eis cor unum, & viam unam, ut timeant me universis diebus, & bene sit eis, & filiis eorum post eos.

40 Et feriam eis pactum sempiternum, & non definam eis benefacere: & timorem meum dabo in corde eorum, ut non recedant à me.

41 Et letabor super eis, cum bene eis fecero: & planabo eos in terra ista in veritate, in toto corde meo, & in tota anima mea.

42 Quia hæc dicit Dominus: Sicut adduxi super populum istum omne malum

hoc grande, sic adducam super eos omne bonum, quod ego loquor ad eos.

43 Et possidebuntur agri in terra ista, de qua vos dicitis, quod deserta sit, eò quod non remanserit homo, & jumentum, & data sit in manus Chaldaeorum.

44 Agri ementur pecunia, & scribentur in libro: & imprimetur signum, & testis adhibebitur: in Terra Benjamin, & in circuitu Jerusalem, in civitatibus Juda, & in civitatibus montanis, & in civitatibus campestribus, & in civitatibus, quæ ad Austrum sunt: quia convertam captivitatem eorum, ait Dominus.

C A P U T XXXIII.

Promittit Dominus se dimissurum peccata populi sui, & à captivitate redituum multis beneficiis subsequens: geminabit David germen justitie faciens justitiam, & judicium in terra: & firmissimum est pactum Domini cum David, & semine Jacob vehementer multiplicando.

A 1 E T factum est verbum Domini ad Jeremiam secundò, cum adhuc clausus esset in atrio carceris, dicens:

2 Hæc dicit Dominus, qui facturus est, & formaturus illud, & paraturus, Dominus nomen ejus.

3 Clama ad me, & exaudiam te: & annuntiabo tibi grandia, & firma, quæ nescis.

4 Quia hæc dicit Dominus Deus Israel ad domos urbis hujus, & ad domos regis Juda, quæ destructæ sunt, & ad munitiones, & ad gladium

5 Venientium, ut dimicent cum Chaldeis, & impleant eas cadaveribus hominum, quos percussit in furore meo, & in indignatione mea, abscondens faciem meam à civitate hac propter omnem malitiam eorum.

6 Ecce ego obducam eis cicatricem, & sanitatem, & curabo eos: & revelabo illis deprecationem pacis, & veritatis.

7 Et convertam conversionem Juda, & conversionem Jerusalem: edificabo eos sicut à principio.

8 Et emundabo illos ab omni iniquitate sua, in qua peccaverunt mihi: & propitius ero cunctis iniquitatibus eorum, in quibus deliquerunt mihi, & spreverunt me.

9 Et erit mihi in nomen, & in gaudium, & in laudem, & in exultationem cunctis gentibus terræ, quæ audierint omnia bona, quæ ego facturus sum eis: & pavebunt, & turbabuntur in universis bonis, & in omni pace, quam ego faciam eis.

B 10 Hæc dicit Dominus: Adhuc audietur in loco isto (quem vos dicitis esse desertum, eò quod non sit homo, nec jumentum in civitatibus Juda, & foris Jerusalem, quæ desolatae sunt absque homine, & absque habitatore, & absque pecore)

11 Vox gaudii, & vox lætitiæ: vox sponsi, & vox sponsæ; vox dicentium: Confitemini Domino exercituum, quoniam bonus Dominus, quoniam in æternum misericordia ejus; & portantium vora in domum Domini: reducam enim conversionem terræ sicut à principio, dicit Dominus.

12 Hæc dicit Dominus exercituum: Adhuc erit in loco isto deserto absque homine, & absque jumento, & in cunctis civitatibus ejus, ha-

C bitaculum pastorum accubantium gregum.
13 In civitatibus montuosis, & in civitatibus campestribus, & in civitatibus, quæ ad Austrum sunt, & in Terra Benjamin, & in circuitu Jerusalem, & in civitatibus Juda, adhuc transibunt greges ad manum numerantis, ait Dominus.

14 Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & suscitabo verbum bonum, quod locutus sum ad domum Israel, & ad domum Juda.

15 In diebus illis, & in tempore illo, germinare faciam David germen iustitiæ, & faciet iudicium, & iustitiam in terra.

16 In diebus illis salvabitur Juda, & Jerusalem habitabit confidenter: & hoc est nomen, quod vocabunt eum, Dominus iustus noster.

17 Quia hæc dicit Dominus: Non interibit de David vir, qui sedeat super thronum domus Israel.

18 Et de sacerdotibus, & de Levitis non interibit vir à facie mea, qui offerat holocaustum, & incendat sacrificium: & cedat victimas omnibus diebus:

19 Et factum est verbum Domini ad Jeremiam, dicens:

20 Hæc dicit Dominus: Si irritum potest fieri pactum meum cum die, & pactum meum cum nocte, ut non sit dies, & nox in tempore suo:

D 21 Et pactum meum irritum esse poterit cum David servo meo, ut non sit ex eo filius, qui regnet in throno ejus, & Levitæ, & Sacerdotes ministri mei.

22 Sicuti enumerari non possunt stella cæli, & metiri arena maris: sic multiplicabo semen David servi mei, & Levitas ministros meos.

23 Et factum est verbum Domini ad Jeremiam, dicens:

24 Numquid non vidi, quid populus hic locutus sit, dicens: Dux cognationes, quas elegerat Dominus, abiecit sunt, & populum meum despexerunt, eo quod non sit ultra gens coram eis?

25 Hæc dicit Dominus: Si pactum meum inter diem, & noctem, & leges cælo, & terræ non posui:

26 Equidem & semen Jacob, & David servi mei projiciam, ut non assumam de semine ejus principes seminis Abraham, Isaac, & Jacob: reducam enim conversionem eorum, & miserebor eis.

C A P U T XXXIV.

Prædicit Dominus, se traditurum regem Sedeciam in manus regis Babylonis una cum Jerusalem, quam igni succedet, eo quod pactum, quod coram Domino pepigerant de dimittendis his liberis, quos ex Hebræis sibi in servitutem subjecerant, non servaverint.

A 1 V Erbum, quod factum est ad Jeremiam à Domino, quando Nabuchodonosor rex Babylonis, & omnis exercitus ejus, universaque regna terræ, quæ erant sub potestate manus ejus, & omnes populi bellabant contra Jerusalem, & contra omnes urbes ejus, dicens:

2 Hæc dicit Dominus Deus Israel: Vade, & loquere ad Sedeciam regem Juda, & dices ad eum: Hæc dicit Dominus: Ecce

ego tradam civitatem hanc in manus regis Babylonis, & succedet eam igni.

3 Et tu non effugies de manu ejus, sed comprehensione capieris, & in manu ejus traderis: & oculi tui oculis regis Babylonis videbunt, & os ejus cum ore tuo loquetur, & Babylonem introibis.

4 Attamen audi verbum Domini, Sedecia rex Juda: Hæc dicit Dominus ad te: Non morieris in gladio.

B 5 Sed in pace morieris, & secundum combustiones patrum tuorum regum priorum, qui fuerunt ante te, sic comburent te: & vā, Domine, plangent te, quia verbum ego locutus sum, dicit Dominus.

6 Et locutus est Jeremias propheta ad Sedeciam regem Juda universa verba hæc in Jerusalem.

7 Et exercitus regis Babylonis pugnabat contra Jerusalem, & contra omnes civitates Juda, quæ reliquæ erant, contra Lachis, & contra Azekia, hæ enim supererant de civitatibus Juda, urbes munitæ.

8 Verbum, quod factum est ad Jeremiam à Dño, postquam percussit rex Sedecias fœdus cum omni populo in Jerusalem, prædicans:

9 Ut dimitteret unusquisque servum suum, & unusquisque ancillam suam, Hebræam, & Hebræam liberos, & nequaquam dominarentur eis, idest, in Judæo, & fratre suo.

10 Audierunt ergo omnes principes, & universus populus, qui inierant pactum, ut dimitteret unusquisque servum suum, & unusquisque ancillam suam liberos, & ultra non dominarentur eis: audierunt igitur, & dimiserunt.

11 Et conversi sunt deinceps, & retraxerunt servos, & ancillas suas, quos dimiserant liberos, & subjugaverunt in famulos, & famulas.

12 Et factum est verbum Domini ad Jeremiam à Domino, dicens:

13 Hæc dicit Dominus Deus Israel: Ego percussit fœdus cum patribus vestris: in die, qua eduxi eos de terra Ægypti, de domo servitutis, dicens:

14 Cum cōpleti fuerint septē anni, dimittat unusquisque fratrem suum Hebræum, qui venditus est ei, & serviet tibi sex annis, & dimittes eum à te liberum: & non audierunt patres vestri me, nec inclinaverunt aurem suam.

15 Et cōversi estis vos hodie, & fecistis, quod rectū est in oculis meis, ut prædicaretis libertatem, unusquisque ad amicum suum: & in istis pactum in conspectu meo, in domo, in qua invocatum est nomen meum super eam.

16 Et reversi estis, & commaculastis nomen meum, & reduxistis unusquisque servū suum, & unusquisque ancillam suam, quos dimiseratis, ut essent liberi, & suæ potestatis: & subjugastis eos, ut sint vobis servi, & ancillæ.

17 Propterea hæc dicit Dñs: Vos non audistis me, ut prædicaretis libertatem unusquisque fratri suo, & unusquisque amico suo: ecce ego prædico vobis libertatem, ait Dominus, ad gladium, ad pestem, & ad famem, & dabo vos in commotionem cunctis regnis terræ.

D 18 Et dabo viros, qui pravariantur fœdus meum, & non observaverunt verba fœderis, quibus assensi sunt in conspectu meo, vitulum quem conciderunt in duas partes, & transierunt inter divisiones ejus:

*Exo.
21. 2.
Deut.
15. 12.

19 Principes Juda, & principes Jerusalem, cunuchi, & sacerdotes, & omnis populus terræ, qui transierunt inter divisiones vituli :

20 Et dabo eos in manus inimicorum suorum, & in manus quærentium animam eorum, & erit morticinium eorum in escam volatilibus cæli, & bestiis terræ.

21 Et Sedecia regem Juda, & principes ejus, dabo in manus inimicorum suorum, & in manus quærentium animas eorum, & in manus exercituum regis Babylonis, qui recesserunt à vobis.

22 Ecce ego præcipio, dicit Dominus, & reducam eos in civitatem hanc, & capient eam, & incendient igni : & civitates Juda dabo in solitudinem, eò quod non sithabitator.

C A P U T XXXV.

Exemplo obedientia Rechabitarum præcepta patris sui licet dura servantium, expostulat Dominus de pertinaci Judæorum inobedientia adversus ipsius præcepta : quapropter his prænuunt Dominus mala, illis autem bona.

A **V**erbum, quod factum est ad Jeremiam à Domino, in diebus Joakim filii Josia regis Juda, dicens :

2 Vade ad domum Rechabitarum, & loquere eis, & introduces eos in domum Domini, in unam exedram thesaurorum, & dabis eis bibere vinum.

3 Et assumpsi Jezoniam filium Jeremias filii Habasania, & fratres ejus, & omnes filios ejus, & universam domum Rechabitarum :

4 Et introduxi eos in domum Domini ad gazophylacium filiorum Hanan, filii Jecedelia hominis Dei, quod erat juxta gazophylacium principum, super thesaurum Maasia filii Selum, qui erat custos vestibuli.

5 Et posui coram filiis domus Rechabitarum scyphos plenos vino, & calices : & dixi ad eos : Bibite vinum.

6 Qui responderunt : Non bibemus vinum, quia Jonadab filius Rechab, pater noster, præcepit nobis dicens : Non bibetis vinum vos, & filii vestri, usque in sempiternum :

B **E**t domum non ædificabitis, & sementem non feretis, vineas non plantabitis, nec habebitis : sed in tabernaculis habitabitis cunctis diebus vestris, ut vivatis diebus multis super faciem terræ, in qua vos peregrinamini.

8 Obedivimus ergo voci Jonadab filii Rechab, patris nostri, in omnibus, quæ præcepit nobis, ita ut non biberemus vinum cunctis diebus nostris nos, & mulieres nostræ, filii, & filia nostræ :

9 Et non ædificavimus domos ad habitandum : & vineam, & agrum, & sementem non habuimus :

10 Sed habitavimus in tabernaculis, & obedientes fuimus, juxta omnia, quæ præcepit nobis Jonadab pater noster.

11 Cum autem ascendisset Nabuchodonosor rex Babylonis ad terram nostram, diximus : Venite, & ingrediamur Jerusalem à facie exercitus Chaldaeorum, & à facie exercitus Syriæ, & mansimus in Jerusalem.

12 Et factum est verbum Domini ad Jeremiam, dicens :

C **H**æc dicit Dñs exercituum Deus Israel : Vade, & dic viris Juda, & habitatoribus Je-

rusalem : Numquid nō recipietis disciplinam, ut obediat verbis meis, dicit Dominus ?

14 Prævaluerunt se mones Jonadab filii Rechab, quos præcepit filiis suis, ut non biberent vinum, & non biberunt usque ad diem hanc, quia obedierunt præcepto patris sui : ego autem locutus sum ad vos, de mane confurgens, & loquens, & non obedistis mihi.

15 Misique ad vos omnes servos meos prophetas confurgens diluculo, mitemque, & dicens : * Convertimini unusquisque à via sua pessima, & bona facite studia vestra, & nolite sequi deos alienos, neque colatis eos, & habitabitis in terra, quam dedi vobis, & patribus vestris : & non inclinastis aurem vestram, neque audistis me.

16 Firmaverunt igitur filii Jonadab filii Rechab præceptum patris sui, quod præceperat eis : populus autem iste non obedivit mihi.

17 Idcirco hæc dicit Dñs exercituum, Deus Israel : Ecce ego adducam super Juda, & super omnes habitatores Jerusalem, universam afflictionem, quam locutus sum adversus illos : eò quod locutus sum ad illos, & non audierunt, vocavi illos, & non responderunt mihi.

18 Domui autem Rechabitarum dixit Jeremias : Hæc dicit Dñs exercituum Deus Israel : Pro eo, quod obedistis præcepto Jonadab patris vestri, & custodistis omnia mandata ejus, & fecistis universa, quæ præcepit vobis :

19 Propterea hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel : Non deficiet vir de stirpe Jonadab filii Rechab, stans in conspectu meo cunctis diebus.

C A P U T XXXVI.

Jussu Domini mittit Jeremias inclusus carcere per Baruch scribam minationem, quem legat coram omni populo, ut resipiscant : porro rex Joakim ipsum : ni consumis, jubens Jeremiam, & Baruch comprehendit, qui absconditi erant : Jeremias autem jussu Domini jubet Baruch alium scribere, & Joakim, ac semem ejus una cum Jerusalem prædicat perdendos.

A **E**t factum est in anno quarto Joakim filii Josia regis Juda, factum est verbum hoc ad Jeremiam à Domino, dicens :

2 Tolle volumen libri, & scribes in eo omnia verba, quæ locutus sum tibi adversum Israel, & Judam, & adversum omnes gentes, à die, qua locutus sum ad te, ex diebus Josia usque ad diem hanc :

3 Si forte audiente domo Juda universa mala, quæ ego cogito facere eis, revertatur unusquisque à via sua pessima, & propitius ero iniquitati, & peccato eorum.

4 Vocavit ergo Jeremias Baruch filium Neria : & scripsit Baruch ex ore Jeremias omnes sermones Domini, quos locutus est ad eum, in volumine libri.

5 Et præcepit Jeremias Baruch, dicens : Ego clausus sum, nec valeo ingredi domū Domini.

6 Ingredere ergo tu, & lege de volumine, in quo scripsisti ex ore meo, verba Domini, audiente populo in domo Domini, in die jejuni : insuper & audiente universo Juda, qui veniunt de civitatibus suis, leges eis :

7 Si forte cadat oratio eorum in conspectu Domini, & revertatur unusquisque à via sua pessima : quoniam magnus furor, & indigna-

* Sup.
18. 11.
& 25. 5

D

A

B

tio est, quam locutus est Dominus adversus populum hunc.

8 Et fecit Baruch filius Neriae, juxta omnia, quae praeceperat ei Jeremias propheta, legens ex volumine sermones Domini in domo Domini.

9 Factum est autem in anno quinto Joakim filii Josiae regis Juda, in mense nono: praedicaverunt jejunium in conspectu Domini omni populo in Jerusalem, & universae multitudini, quae confluxerat de civitatibus Juda in Jerusalem.

10 Legitque Baruch ex volumine sermonis Jeremiae in domo Domini, in gazophylacio Gamariae filii Saphan scribae, in vestibulo superiori, in introitu portae novae domus Domini, audiente omni populo.

11 Cumque audisset Michaeas filius Gamariae filii Saphae omnes sermones Domini ex libro,

12 Descendit in domum regis ad gazophylacium scribae, & ecce ibi omnes principes sedebant: Elisama scriba, & Dalajas filius Semejae, & Elnathan filius Achobor, & Gamarias filius Saphan, & Sedecias filius Hananiae, & universi principes.

13 Et nuntiavit eis Michaeas omnia verba, quae audivit legente Baruch ex volumine in auribus populi.

14 Miserunt itaque omnes principes ad Baruch, Judi filium Nathaniae filii Selemiae, filii Chusi, dicentes: Volumen, ex quo legisti audiente populo, sume in manu tua, & veni. Tulit ergo Baruch filius Neriae volumen in manu sua, & venit ad eos.

15 Et dixerunt ei: Sede, & lege haec in auribus nostris. Et legit Baruch in auribus eorum.

16 Igitur cum audissent omnia verba, obstupuerunt, unusquisque ad proximum suum, & dixerunt ad Baruch: Nuntiare debemus regi omnes sermones istos.

17 Et interrogaverunt eum, dicentes: Indica nobis, quomodo scripsisti omnes sermones istos ex ore ejus.

18 Dixit autem eis Baruch: Ex ore suo loquebatur quasi leges ad me omnes sermones istos: & ego scribebam in volumine atramento.

19 Et dixerunt principes ad Baruch: Vade, & abscondere tu, & Jeremias, & nemo sciat, ubi sitis.

20 Et ingressi sunt ad regem in atrium: porro volumen commendaverunt in gazophylacio Elisamae scribae, & nuntiaverunt audiente rege omnes sermones.

21 Misitque rex Judi, ut fumeret volumen: qui tollens illud de gazophylacio Elisamae scribae, legit audiente rege, & universis principibus, qui stabant circa regem.

22 Rex autem sedebat in domo hyemali in mense nono: & posita erat arula coram eo plena prunis.

23 Cumque legisset Judi tres pagellas, vel quatuor, scidit illud scalpello scribae, & projecit in ignem, qui erat super arulam, donec consummeretur omne volumen igni, qui erat in arula.

24 Et non timerunt, neque sciderunt vestimenta sua, rex, & omnes servi ejus, qui audierunt universos sermones istos.

25 Verumtamen Elnathan, & Dalajas, & Gamarias, contradixerunt regi, ne combureret librum, & non audivit eos.

26 Et praecepit rex Jeremiel filio Amelech, & Saraja filio Ezriel, & Selemiae filio Abdeel, ut comprehenderent Baruch scribam, & Jeremiam prophetam: abscondit autem eos Dominus.

27 Et factum est verbum Domini ad Jeremiam prophetam, postquam combusserat rex volumen, & sermones, quos scripserat Baruch ex ore Jeremiae, dicens:

28 Rursum tolle volumen aliud, & scribe in eo omnes sermones priores, qui erant in primo volumine, quod combussit Joakim rex Juda.

29 Et ad Joakim regem Juda, dices: Haec dicit Dominus: Tu combussisti volumen illud, dicens: Quare scripsisti in eo annuntians: Felinus veniet rex Babylois, & vastabit terram hanc, & cessare faciet ex illa hominem, & jumentum?

30 Propterea haec dicit Dominus contra Joakim regem Juda: Non erit ex eo, qui sedeat super solium David: & cadaver ejus projicietur ad aestum per diem, & ad gelu per noctem.

31 Et visitabo contra eum, & contra semen ejus, & contra servos ejus, iniquitates suas: & adducam super eos, & super habitatores Jerusalem, & super viros Juda omne malum, quod locutus sum ad eos, & non audierant.

32 Jeremias autem tulit volumen aliud, & dedit illud Baruch filio Neriae scribae: qui scripsit in eo ex ore Jeremiae omnes sermones libri, quem combusserat Joakim rex Juda igni: & insuper additi sunt sermones multo plures, quam antea fuerant.

C A P U T XXXVII.

Sedecias Jechoniae succedens, petit pro se orare Jeremiam, qui relictus a Chaldeis Jerusalem propter adventum exercitus Pharaonis, prophetat, Chaldaeos redituros, & Jerusalem exstiteros: ipse quoque Jeremias urbem egrediens, caesus in carcere detrahitur, unde a Sedecia eductus, servatur in vestibulo carceris assignatus ipsi in dies tortae panis.

1 **E**T regnavit rex Sedecias filius Josiae pro Jechonia filio Joakim, quem constituit regem Nabuchodonosor rex Babylois in terra Juda.

2 Et non obedivit ipse, & servi ejus, & populus terrae, verbis Domini, quae locutus est in manu Jeremiae prophetae.

3 Et misit rex Sedecias Juchal filium Selemiae, & Sophoniam filium Maasiae sacerdotem, ad Jeremiam prophetam, dicens: Ora pro nobis Dominum Deum nostrum.

4 Jeremias autem libere ambulabat in medio populi: non enim miserant eum in custodiam carceris. Igitur exercitus Pharaonis egressus est de Aegypto, & audientes Chaldaei, qui obsidebant Jerusalem, hujusmodi nuntium, recesserunt ab Jerusalem.

5 Et factum est verbum Domini ad Jeremiam prophetam, dicens:

6 Haec dicit Dominus Deus Israel: Sic dicetis regi Juda, qui misit vos ad me interrogandum: Ecce exercitus Pharaonis, qui egressus est vobis in auxilium, revertetur in terram suam in Aegyptum.

7 Et redient Chaldaei, & bellabunt contra civitatem hanc, & capient eam, & succendent eam igni.

8 Hæc dicit Dominus: Nolite decipere animas vestras, dicentes: Euntes abibunt, & recedent à nobis Chaldaei: quia non abibunt.

9 Sed & si percussueritis omnem exercitum Chaldaeorum, qui præliatur adversum vos, & derelicti fuerint ex eis aliqui vulnerati: singuli de tentorio suo conflurent, & incendient civitatem hanc igni.

10 Ergo cum recessisset exercitus Chaldaeorum ab Jerusalem propter exercitum Pharaonis,

11 Egressus est Jeremias de Jerusalem, ut iret in terram Benjamin, & divideret ibi possessionem in conspectu civium.

C 12 Cumque pervenisset ad portam Benjamin, erat ibi custos portæ per vices, nomen Jerias, filius Selemia, filii Hanania, & apprehendit Jeremiam prophetam, dicens: Ad Chaldaeos prolugis?

13 Et respondit Jeremias: Falsum est, non fugio ad Chaldaeos. Et non audivit eum: sed comprehendit Jerias Jeremiam, & adduxit eum ad principes.

14 Quam ob rem irati principes contra Jeremiam, casum eum miserunt in carcerem, qui erat in domo Jonathan scribæ: Ipse enim præpositus erat super carcerem.

15 Itaque ingressus est Jeremias in domum lacu, & in ergastulum, & sedit ibi Jeremia diebus multis.

D 16 Mittens autem Sedecias rex tulit eum, & interrogavit eum in domo sua abscondite, & dixit: Putasne est sermo à Domino? Et dixit Jeremias: Est. Et ait: in manus regis Babylonis traderis.

17 Et dixit Jeremias ad regem Sedeciam: Quid peccavi tibi, & servisti tuis, & populo tuo, quia misisti me in domum carceris?

18 Ubi sunt prophetae vestri, qui prophetabant vobis, & dicebant: Non veniet rex Babylonis super vos, & super terram hanc?

19 Nunc ergo audi, obsecro, domine mi rex, & ne me remittas in domum Jonathan scribæ, ne moriar ibi.

20 Præcepit ergo rex Sedecias, ut traderetur Jeremias in vestibulo carceris, & daretur ei torta panis quotidie, excepto pulmento, donec consumerentur omnes panes de civitate. & mansit Jeremias in vestibulo carceris.

C A P U T XXXVIII.

Jeremias principibus à rege traditus, mittitur in lacum lutosum, unde jussu regis per Abdemelech ductus in vestibulum carceris, suadet regi, ut egredietur ad Chaldaeos, alioqui nec ipse eos effugiet, & civitas ab eis igne succendetur: jubet quoque rex Jeremiam, ut hoc colloquium servet secretum.

A 1 Audivit autem Saphatias filius Mathan, & Gedelias filius Phasur, & Juchal filius Selemia, & Phasur filius Melchia, sermones, quos Jeremias loquebatur ad omnem populum, dicens:

2 Hæc dicit Dñs: Quicumque manserit in civitate hac, morietur gladio, & fame, & peste: qui autem prolegerit ad Chaldaeos, vivet, & erit anima ejus sospes, & vivens.

3 Hæc dicit Dominus: Tradendo tradetur civitas hæc in manu exercitus regis Babylonis, & capiet eam.

4 Et dixerunt principes regi: Rogamus, ut occidatur homo iste: de industria enim dissolvit manus virorum bellantium, qui remanserunt in civitate hac, & manus universi populi, loquens ad eos juxta verba hæc: siquidem homo iste non querit pacem populo huic, sed malum.

5 Et dixit rex Sedecias: Ecce ipse in manibus vestris est, nec enim fas est regem vobis quidquam negare.

6 Ulerunt ergo Jeremiam, & projecerunt eum in lacum Melchia filii Amelech, qui erat in vestibulo carceris, & submiserunt Jeremiam funibus in lacum, in quo non erat aqua, sed lutum: descendit itaque Jeremias in cœnum.

7 Audivit autem Abdemelech Aethiops vir eunuchus, qui erat in domo regis, quod misissent Jeremiam in lacum, porro rex sedebat in porta Benjamin.

8 Et egressus est Abdemelech de domo regis, & locutus est ad regem, dicens:

9 Dñe mi rex, male fecerunt viri isti omnia quæcumque perpetrarunt contra Jeremiam prophetam, mittentes eum in lacum, ut moriatur ibi fame, non sunt enim panes ultra in civitate.

10 Præcepit itaque Rex Abdemelech Aethiops, dicens: Tolle tecum hinc viginti viros, & leva Jeremiam prophetam de lacu, antequam moriatur.

11 Assumptis ergo Abdemelech secum viris, ingressus est domum regis, quæ erat sub cellario: & tulit inde veteres pannos, & antiqua, quæ computruerant, & submisit ea ad Jeremiam in lacum per funiculos.

12 Dixitque Abdemelech Aethiops ad Jeremiam: Pone veteres pannos, & hæc scissis, & putida, sub cubito manuum tuarum, & super funes: fecit ergo Jeremias sic.

13 Et extraxerunt Jeremiam funibus, & eduxerunt eum de lacu: mansit autem Jeremias in vestibulo carceris.

14 Et misit rex Sedecias, & tulit ad Jeremiam prophetam ad ostium tertium, quod erat in domo Domini: & dixit rex ad Jeremiam: Interrogo ego te sermone, ne abscondas à me aliquid.

15 Dixit autem Jeremias ad Sedeciam: Si annuntiavero tibi, num vid non interficiet me? & si consilium dederò tibi, non me audies.

16 Juravit ergo rex Sedecias Jeremiam clam, dicens: Vivit Dñs, qui fecit nobis animam hanc, si occiderò te, & si tradidero te in manus virorum istorum, qui quaerunt animam tuam.

17 Et dixit Jeremias ad Sedeciam: Hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel: Si prolektus exieris ad principes regis Babylonis, vivet anima tua, & civitas hæc non succendetur igni: & salvus eristu, & domus tua.

18 Si autem non exieris ad principes regis Babylonis, tradetur civitas hæc in manus Chaldaeorum, & succendetur eam igni: & tu non effugies de manu eorum.

19 Et dixit rex Sedecias ad Jeremiam: Sollicitus sum propter Judæos, qui transfugerunt ad Chaldaeos, ne forte tradar in manus eorum, & illudant mihi.

20 Respondit autem Jeremias: Nō tetradenti, Audi, quæso, vocem Dñi, quàm ego loquor ad te, & bene tibi erit, & vivet anima tua.

21 Quod si nolueris egredi, iste est sermo, quem ostendit mihi Dominus:

* Sup.
21. 9.

22 Ecce omnes mulieres, quæ remanserunt in domo regis Juda, educuntur ad principes regis Babylonis, & ipsæ dicunt: Seduxerunt te, & prævaluerunt adversum te viri pacifici tui, demeruerunt in carnio, & in lubrico pedestuos, & recesserunt à te.

23 Et omnes uxores tuas, & filii tui educuntur ad Chaldaeos: & non effugies manus eorum, sed in manu regis Babylonis capieris: & civitatem hanc comburent igni.

24 Dixit ergo Sedecias ad Jeremiam: Nullus sciat verba hæc, & non morieris.

25 Si autem audierint principes, quia locutus sum tecum, & venerint ad te, & dixerint tibi: Indica nobis, quid locutus sis cum rege, ne celes nos: & non te interficiemus, & quid locutus est tecum rex:

26 Dices ad eos: Prostravi ego preces meas coram rege, ne me reduci juberet in domum Jonathan, & ibi morerer.

27 Venerunt ergo omnes principes ad Jeremiam, & interrogaverunt eum, & locutus est eis juxta omnia verba, quæ præceperat ei rex, & cessaverunt ab eo: nihil enim fuerat auditum.

28 Mansit verò Jeremias in vestibulo carceris usque ad diem, quo capta est Jerusalem, & factum est, ut caperetur Jerusalem.

C A P U T XXXIX.

Jerusalem à rege Babylonis capta, rex Sedecias suscipiens capitur una cum principibus, cujus filii in conspectu ipsius trucidantur cum nobilibus, ipseque exoculatur, ac vincus in Babylonem ducitur: subverso autem muro Jerusalem, & palatio, aliusque domibus igne succensis, pars vulgi transfertur in Babylonem, & pars Jerosolymis relinquuntur, Jeremias verò de carceris vestibulo liber educitur.

A
4 Reg.
25. 1.
Infr.
52. 4.
1 Anno nono Sedeciae regis Juda, mense decimo, venit Nabuchodonosor rex Babylonis, & omnis exercitus ejus ad Jerusalem, & obsidebant eam.

2 Undecimo autem anno Sedeciae, mense quarto, quinta mensis, aperta est civitas.

3 Et ingressi sunt omnes principes regis Babylonis, & sederunt in porta media: Neregel, Sereser, Semegarnabu, Sarfachim, Rabfares, Neregel, Sereser, Rebmag, & omnes reliqui principes regis Babylonis.

4 Cumque vidisset eos Sedecias rex Juda, & omnes viri bellatores, fugerunt, & egressi sunt nocte de civitate per viam horti regis, & per portam, quæ erat inter duos muros, & egressi sunt ad viam deserti.

B
5 Persecutus est autem eos exercitus Chaldaeorum, & comprehenderunt Sedeciam in campo solitudinis Jerichontinae, & captum adduxerunt ad Nabuchodonosor regem Babylonis in Reblatha, quæ est in terra Emath: & locutus est ad eum judicium.

6 Et occidit rex Babylonis filios Sedeciae in Reblatha, in oculis ejus: & omnes nobiles Juda occidit rex Babylonis,

7 Oculos quoque Sedeciae eruit, & vinxit eum compedibus, ut duceretur in Babylonem.

8 Domum quoque regis, & domum vulgi succenderunt Chaldaei igni, & murum Jerusalem subverterunt.

9 Et reliquias populi, qui remanserant in

civitate, & perugas, qui transfugerant ad eum, & superfluos vulgi, qui remanserant, transtulit Nabuzardan magister militum in Babylonem.

10 Et de plebe pauperum, qui nihil penitus habebant, dimisit Nabuzardan magister militum in terra Juda, & dedit eis vineas, & cisternas in die illa.

11 Præceperat autem Nabuchodonosor rex Babylonis de Jeremia Nabuzardan magistro militum, dicens:

12 Tolle illum, & pone super eum oculos tuos, nihilque ei mali facias: sed, ut voluerit, sic facias ei.

13 Misit ergo Nabuzardan princeps militum, & Nabusezban, & Rabfares, & Neregel, & Sereser, & Rebmag, & omnes optimates regis Babylonis.

14 Miserunt, & tulerunt Jeremiam de vestibulo carceris, & tradiderunt eum Godoliam filio Ahicam filii Saphan, ut intraret in domum, & habitaret in populo.

15 Ad Jeremiam autem factus fuerat sermo Domini, cum clausus esset in vestibulo carceris, dicens:

16 Vade, & dic Abdemelech Æthiopi, dicens: Hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel: Ecce ego inducam sermones meos super civitatem in hanc in malum, & non in bonum: & erunt in conspectu tuo in die illa.

17 Et liberabo te in die illa, ait Dominus: & non traderis in manus virorum, quos tu formidas:

18 Sed eruens liberabo te, & gladio non cades: sed erit tibi anima tua in salutem, quia in me habuisti fiduciam, ait Dominus.

C A P U T XL.

Jeremia permittitur liberè habitare ubicumque voluerit, qui una cum dispersis Judæis venit ad Godoliam præfectum reliquis Judæorum: qui Godoliam audire noluit Johanan monentem ipsum de Ismahel intente ante ei mortem.

A
1 Sermo, qui factus est ad Jeremiam à Domino, postquam dimissus est à Nabuzardan magistro militum de Rhama, quando tulit eum vincum catenis in medio omnium, qui migrabant de Jerusalem, & Juda, & ducebantur in Babylonem.

2 Tollens ergo princeps militum Jeremiam, dixit ad eum: Dominus Deus tuus locutus est malum hoc super locum istum,

3 Et adduxit: & fecit Dominus sicut locutus est, quia peccastis Domino, & non audistis vocem ejus, & factus est vobis sermo hic.

4 Nunc ergo ecce solvi te hodie de catenis, quæ sunt in manibus tuis: si placet tibi, ut venias mecum in Babylonem, veni. & ponam oculos meos super te: si autem displicet tibi venire mecum in Babylonem, reside: ecce omnis terra in conspectu tuo est: quod elegeris, & quod placuerit tibi, ut vadas, illuc perge.

5 Et mecum noli venire: sed habita apud Godoliam filium Ahicam filii Saphan, quem præposuit rex Babylonis civitatibus Juda:

habita ergo cum eo in medio populi: vel quocumque placuerit tibi, ut vadas, vade. Dedit quoque ei magister militum cibaria, & munuscula, & dimisit eum.

6 Venit autem Jeremias ad Godoliam filium Ahicam in Masphath, & habitavit cum eo in medio populi, qui relictus fuerat in terra.

7 Cùmque audissent omnes principes exercitus, qui dispersi fuerant per regiones, ipsi, & socii eorum, quod præficeret rex Babylonis Godoliam filium Ahicam terræ, & quod commendasset ei viros, & mulieres, & parvulos, & de pauperibus terræ, qui non fuerant translati in Babylonem :

8 Venerunt ad Godoliam in Masphath, & Ismahel filius Nathanix, & Johanan, & Jonathan filii Caree, & Sareas filius Thaneumeth, & filii Ophni, qui erant de Netophati, & Jezonias filius Maachathi, ipsi, & viri eorum.

9 ^{Reg. 23, 14.} Et juravit eis Godolias filius Ahicam filii Saphan, & comitibus eorum, dicens: Nolite timere servire Chaldeis, habitate in terra, & servite regi Babylonis, & bene erit vobis.

10 Ecce habito in Masphath, ut respondeam præcepto Chaldeorum, qui mittuntur ad nos: vos autem colligite vindemiam, & messet, & oleum, & condite in vasculis vestris, & manete in urbibus vestris, quas tenetis.

11 Sed & omnes Judæi, qui erant in Moab, & in filiis Ammon, & in Idumæa, & in universis regionibus, audito, quod dedisset rex Babylonis reliquias in Judæa, & quod præposuisset super eos Godoliam filium Ahicam filii Saphan:

12 Reversis sunt, inquit, omnes Judæi de universis locis, ad quæ protulerant, & venerunt in terram Judæa ad Godoliam in Masphath: & collegerunt vinum, & messet multam nimis.

13 Johanan autem filius Caree, & omnes principes exercitus, qui dispersi fuerant in regionibus, venerunt ad Godoliam in Masphath.

14 Et dixerunt ei: Scito, quod Baalis rex filiorum Ammon misit Ismahel filium Nathanix percutere animam tuam. Et non credidit eis Godolias filius Ahicam.

15 Johanan autem filius Caree dixit ad Godoliam seorsum in Masphath, loquens: Ibo, & percutiam Ismahel filium Nathanix nullo sciente, ne interficiat animam tuam, & dissipentur omnes Judæi, qui congregati sunt ad te, & peribunt reliquie Judæ.

16 Et ait Godolias filius Ahicam ad Johanan filium Caree: Noli facere verbum hoc: falsum enim tu loqueris de Ismahel.

C A P U T XLI.

Ismahel dolo occidit Godoliam præfectum cum Judæis, & Chaldeis, qui cum eo erant in Masphath; aliosque octoginta interimens, pepercit decem, qui se thesauros habere dicebant: ac tandem veritus Johanan ac principes bellatorum fugit cum octo viris, liberato populo, quem ceperat captivum: omnes autem, qui reliqui sunt, statuerunt fugere in Ægyptum a facie Chaldeorum.

1 ^A Et factum est in mense septimo, venit Ismahel filius Nathanix, filii Elisama de semine regali, & optimates regis, & decem viri cum eo, ad Godoliam filium Ahicam in Masphath: & comederunt ibi panes simul in Masphath.

2 Surrexit autem Ismahel filius Nathanix, & decem viri, qui cum eo erant, & percusserunt Godoliam filium Ahicam, filii Saphan gladio, & interfecerunt eum, quem præfecerat rex Babylonis terræ.

3 Omnes quoque Judæos, qui erant cum Godolia in Masphath, & Chaldeos, qui reperti sunt ibi, & viros bellatores percussit Ismahel.

4 Secundo autem die postquam occiderat

Godoliam, nullo adhuc sciente,

5 Venerunt viri de Sichem, & de Silo, & de Samaria octoginta viri, rasi barba, & scissis vestibus, & squallentes: & munera, & thus habebant in manu, ut offerrent in Domo Dñi.

6 Egressus ergo Ismahel filius Nathanix in occursum eorum de Masphath, incedens, & plorans ibat: cum autem occurrisset eis, dixit ad eos: Venite ad Godoliam filium Ahicam.

7 Qui cum venissent ad medium civitatis, interfecit eos Ismahel filius Nathanix circa medium lacu, ipse, & viri qui erant cum eo.

8 Decem autem viri reperti sunt inter eos, qui dixerunt ad Ismahel: Noli occidere nos: quia habemus thesauros in agro, frumenti, & hordei, & olei, & mellis. Et cessavit, & non interfecit eos cum fratribus suis.

9 Lacus autem, in quem projecerat Ismahel omnia cadavera virorum, quos percussit propter Godoliam, ipse est, quem fecit rex Asa propter Baasa regem Israel: ipsum replevit Ismahel filius Nathanix occisis.

10 Et captivas duxit Ismahel omnes reliquias populi, qui erant in Masphath: filias regis, & universum populum, qui remanserant in Masphath: quos commendaverat Nabuzardan princeps militiæ Godolix filio Ahicam. Et cepit eos Ismahel filius Nathanix, & abiit ut transfret ad filios Ammon.

11 Audivit autem Johanan filius Caree, & omnes principes bellatorum, qui erant cum ea, omne malum, quod fecerat Ismahel filius Nathanix.

12 Et assumptis universis viris profecti sunt ut bellarent adversum Ismahel filium Nathanix, & invenerunt eum ad aquas multas, quæ sunt in Gabaon.

13 Cùmque vidisset omnis populus, qui erat cum Ismahel, Johanan filium Caree, & universos principes bellatorum, qui erant cum eo, lætati sunt.

14 Et reversus est omnis populus, quem ceperat Ismahel in Masphath: reversusque abiit ad Johanan filium Caree.

15 Ismahel autem filius Nathanix fugit cum octo viris a facie Johanan, & abiit ad filios Ammon.

16 Tulit ergo Johanan filius Caree, & omnes principes bellatorum, qui erant cum eo, universas reliquias vulgi, quas reduxerat ab Ismahel filio Nathanix de Masphath, postquàm percussit Godoliam filium Ahicam: fortes viros ad prælium, & mulieres, & pueros, & eunuchos, quos reduxerat de Gabaon.

17 Et abierunt, & sederunt peregrinantes in Chamaam, quæ est juxta Berthelem, ut pergerent, & introirent Ægyptum.

18 A facie Chaldeorum: timebant enim eos, qui percussit Ismahel filius Nathanix Godoliam filium Ahicam, quem præposuerat rex Babylonis in terra Judæa.

C A P U T XLII.

Missus Jeremias ad orandum, ac consulendum Dominum pro reliquiis Judæorum, respondet ipso fore salvos si in Judæa manerint: si autem in Ægyptum fuerint, dicit, eos omnes gladio, fame, & peste morituros.

1 ^A Et accesserunt omnes principes bellatorum, & Johanan filius Caree, & Jezonias filius Ofaia, & reliquum vulgus à

parvo usque ad magnum.

2 Dixeruntque ad Jeremiam prophetam: Cadat oratio nostra in conspectu tuo: & ora pro nobis ad Dominum Deum tuum, pro universis reliquis istis: quia derelicti sumus pauci de pluribus, sicut oculi tui nos intuentur: 3 Et annuntiet nobis Dominus Deus tuus viam, per quam pergamus, & verbum, quod faciamus.

4 Dixit autem ad eos Jeremias propheta: Audivi: ecce ego oro ad Dominum Deum vestrum secundum verba vestra: omne verbum, quodcumque responderit mihi, indicabo vobis: nec celabo vos quidquam.

5 Et illi dixerunt ad Jeremiam: Sit Dominus inter nos testis veritatis, & fidei, si non juxta omne verbum, in quo miserit te Dominus Deus tuus ad nos, sic faciemus.

6 Sive bonum est, sive malum, voci Domini Dei nostri, ad quem mittimus te, obediemus, urbenē sit nobis, cum audierimus vocem Domini Dei nostri.

B 7 Cum autem completi essent decem dies, factum est verbum Domini ad Jeremiam.

8 Vocavitque Johanā filium Caree, & omnes principes bellatorum, qui erant cum eo, & universum populum, a minimo usque ad magnum.

9 Et dixit ad eos: Hec dicit Dominus Deus Israel, ad quem misistis me, ut prosternerem preces vestras in conspectu ejus:

10 Si quiescentes manseritis in terra hac, edificabo vos, & non destruiam; plantabo, & non evellam: iam enim placatus sum super malo, quod feci vobis.

11 Nolite timere à facie regis Babylonis, quem vos pavidi formidatis: nolite metuere eum, dicit Dominus: quia vobiscum sum ego, ut salvos vos faciam, & eruum de manu ejus.

12 Et dabo vobis misericordias, & miserebor vestri, & habitare vos faciam in terra vestra.

C 13 Si autem dixeritis vos: Non habitabimus in terra ista, nec audiemus vocem Domini Dei nostri,

14 Dicentes: Nequaquam, sed ad terram Ægypti pergemus: ubi non videbimus bellum, & clangorem tubæ non audiemus, & famem non sustinebimus, & ibi habitabimus.

15 Propter hoc nunc audite verbum Domini reliquia Juda: Hec dicit Dominus exercituum, Deus Israel: Si posueritis faciem vestram, ut ingrediamini Ægyptum, & intraveritis, ut ibi habitetis:

16 Gladius, quem vos formidatis, ibi comprehendet vos in terra Ægypti: & fames, pro qua estis solliciti, adharebit vobis in Ægypto, & ibi moriemini.

17 Omnesque viri, qui posuerunt faciem suam, ut ingrediantur Ægyptum, ut habitent ibi, morientur gladio, & fame, & peste: nullus de eis remanebit, nec effugiet à facie mali, quod ego afferam super eos.

D 18 Quia hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel: Sicut conflatus est furor meus, & indignatio mea super habitatores Jerusalem: sic conflabitur indignatio mea super vos, cum ingressi fueritis Ægyptum, & eritis in iusjurandum, & in stuporem, & in maledictum, & in opprobrium: & nequaquam ultra videbitis locum istum.

19 Verbum Domini super vos reliquia Juda: Nolite intrare Ægyptum: scientes scie-

tis, quia obtestatus sum vos hodie,

20 Quia decessistis animas vestras: vos enim misistis me ad Dominum Deum nostrum, dicentes: Ora pro nobis ad Dominum Deum nostrum, & juxta omnia, quæcumque dixerit tibi Dominus noster, sic annuntia nobis, & faciemus.

21 Et annuntiavi vobis hodie, & non audistis vocem Domini Dei vestri, super universis, pro quibus misit me ad vos.

22 Nunc ergo scientes scietis, quia gladio, & fame, & peste moriemini in loco, ad quem voluistis intrare, ut habitaretis ibi.

C A P U T XLIII.

Reliquia Judæorum non audientes Domini præceptum, quod referebat Jeremias, profecti sunt una cum Jeremia, & Baruch in Ægyptum: ubi constitutus Jeremias, vaticinatur remem Babylonis vastaturam terram Ægypti cum idolis suis, eique dominaturum.

A 1 Factum est autem, cum cõpleisset Jeremias loquens ad populum universos sermones Domini Dei eorum, pro quibus miserat eum Dominus Deus eorum ad illos, omnia verba hæc:

2 Dixit Azarias filius Osaia, & Johanā filius Caree, & omnes viri superbi, dicentes ad Jeremiam: Mendacium tu loqueris: non misit te Dominus Deus noster, dicens: Ne ingrediamini Ægyptum, ut habitetis illic.

3 Sed Paruch filius Neria incitat te adversus nos, ut tradat nos in manus Chaldeorum, ut interficiat nos, & traduci faciat in Babylonem.

B 4 Et non audivit Johanā filius Caree, & omnes principes bellatorum, & universus populus vocem Domini, ut manerent in terra Juda.

5 Sed tollens Johanā filius Caree, & universi principes bellatorum universi reliquia Juda, qui reversi fuerant de cunctis Gentibus, ad quas fuerant antè dispersi, ut habitarent in terra Juda:

C 6 Viros, & mulieres, & parvulos, & filias regis, & omnem animam, quam reliquerat Nabuzardan princeps militum cum Godolia filio Ahicam filii Saphan, & Jeremiam prophetam, & Baruch filium Neria.

7 Et ingressi sunt terram Ægypti, quia non obediērūt voci Domini, & venerūt usque ad Taphnis.

8 Et factus est sermo Domini ad Jeremiam in Taphnis, dicens:

9 Sume lapides grandes in manu tua, & abscondes eos in crypta, quæ est sub muro latericio in porta domus Pharaonis in Taphnis, cernentibus viris Judæis,

10 Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce ego mittam, & assumam Nabuchodonosor regem Babylonis servum meum: & ponam thronum ejus super lapides istos, quos abscondi, & statuet solium suum super eos.

D 11 Veniensque percutiet terram Ægypti: quos in mortem, in mortem: & quos in captivitatem, in captivitatem: & quos in gladium, in gladium.

12 Et succendet ignem in delubris deorum Ægypti, & comburet ea, & captivos ducet illos: & amicietur terra Ægypti, sicut amicitur pastor pallio suo: & egredietur inde in pace.

13 Et conteret statuas domus Solis, quæ sunt in terra Ægypti: & delubra deorum Ægypti comburent igni.

CAPUT XLIV.

Juda in Ægypto reprehensive à Jeremia super idolatriam, obstinate respondent unicum multitudinem mulierum, se permansuros in idolatriam inveterata: quos Jeremias prædicit universis gladio, & fame consumendos, regemque Ægypti tradendum in manus inimicorum suorum, ac terram Ægypti prorsus vastandam.

A **V**erbum, quod factum est per J. remiam ad omnes Judæos, qui habitabant in terra Ægypti, habitates in Magdalo, & in Taphnis, & in Memphis, & in terra Phatures, dicens:

2 Hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel: Vos vidistis omne malum istud, quod adduxi super Jerusalem, & super omnes urbes Juda: & ecce desertæ sunt hodie, & non est in eis habitator.

3 Propter malitiam, quam fecerunt, ut me ad iracundiam provocarent, & irent, ut sacrificarent, & colerent deos alienos, quos nesciebant & illi, & vos, & patres vestri.

4 Et misi ad vos omnes servos meos prophetas, de nocte confurgens, mittentesque, & dicens: Nolite facere verbum abominationis hujusmodi, quam odivi.

5 Et non audierunt, nec inclinaverunt aurem suam: ut converterentur à malis suis, & non sacrificarent diis alienis.

B **6** Et conflata est indignatio mea, & furor meus, & successa est in civitatibus Juda, & in plateis Jerusalem, & versa sunt in solitudinem, & vastitatem, secundum diem hanc.

7 Et nunc hæc dicit Dñs exercituum, Deus Israel: Quare vos facitis malum grande hoc contra animas vestras, ut intreat ex vobis vir, & mulier, parvulus, & lactens de medio Judæ, nec relinquatur vobis quidquam residuum:

8 Provocantes me in operibus manuum vestrarum, sacrificando diis alienis in terra Ægypti, in quam ingressi estis, ut habitetis ibi: & disperatis, & sitis in maledictionem, & in opprobrium cunctis gentibus terræ?

9 Numquid obliti estis mala patrum vestrorum, & mala regum Juda, & mala uxorum ejus, & mala vestra, & mala uxorum vestrarum, quæ fecerunt in terra Juda, & in regionibus Jerusalem?

10 Non sunt mundati usque ad diem hanc, & non timuerunt, & non ambulaverunt in lege Domini, & in præceptis meis, quæ dedi coram vobis, & coram patribus vestris.

C **11** Ided hæc dicit Dñs exercituum, Deus Israel: * Ecce ego ponam faciem meam in vobis in malum: & disperdam omnem Judam.

12 Et assumam reliquias Judæ, qui posuerunt facies suas, ut ingrederentur in terram Ægypti, & habitarent ibi: & cõsumuntur omnes in terra Ægypti: & cadent in gladio, & in fame, & cõsumuntur à minimo usque ad maximum, in gladio, & in fame morientur: & erunt in jusjurandum, & in miraculum, & in maledictionem, & in opprobrium.

13 Et visitabo super habitatores terræ Ægypti, sicut visitavi super Jerusalem, in gladio, & fame, & peste.

14 Et non erit, qui effugiat, & sit residuus de reliquiis Judæorum, qui vadunt, ut peregrinentur in terra Ægypti: & revertantur in terram Juda, ad quam ipsi elevant animas

suas, ut revertantur, & habitent ibi: non revertentur, nisi qui fugerint.

15 Responderunt autem Jeremias omnes viri, scientes quod sacrificarent uxores eorum diis alienis, & universe mulieres, quarum itabat multitudo grandis, & omnis populus habitantium in terra Ægypti in Phatures, dicens:

16 Sermonem, quem locutus es ad nos in nomine Domini, non audiemus ex te:

17 Sed facientes faciemus omne verbum, quod egredietur de ore nostro, ut sacrificemus reginæ cæli, & libemus ei libamina, sicut fecimus nos, & patres nostri, reges nostri, & principes nostri, in urbibus Juda, & in plateis Jerusalem: & saturati sumus panibus, & bene nobis erat, malumque non vidimus.

18 Ex eo autem tempore, quo cessavimus sacrificare reginæ cæli, & libare ei libamina, indigemus omnibus, & gladio, & fame consumpti sumus.

19 Quod si nos sacrificamus reginæ cæli, & libamus ei libamina: numquid sine viris nostris fecimus ei placentas, ad colendum eam, & libandum ei libamina?

20 Et dixit Jeremias ad omnem populum, adversum viros, & adversum mulieres, & adversum universam plebem, qui responderant ei verbum, dicens:

21 Numquid non sacrificium, quod sacrificastis in civitatibus Juda, & in plateis Jerusalem, vos, & patres vestri, reges vestri, & principes vestri, & populus terræ, horum recordatus est Dominus, & ascendit super cor ejus?

22 Et non poterat Dominus ultra portare propter malitiam studiorum vestrorum, & propter abominationes, quas fecistis: & facta est terra vestra in desolationem, & in stuporem, & in maledictum, eod quod non sit habitator, sicut est dies hæc.

23 Propterea quod sacrificaveritis idolis, & peccaveritis Domino, & non audieritis vocem Domini, & in lege, & in præceptis, & in testimoniis ejus non ambulaveritis: ideo cõeveniunt vobis mala hæc, sicut est dies hæc.

24 Dixit autem Jeremias ad omnem populum, & ad universas mulieres: Audite verbum Domini omnis Juda, qui estis in terra Ægypti:

25 Hæc inquit Dñs exercituum Deus Israel, dicens: Vos, & uxores vestras, locuti estis ore vestro, & manibus vestris implestis, dicentes: Faciamus vota nostra, quæ novimus, ut sacrificemus reginæ cæli, & libemus ei libamina: implestis vota vestra, & opere perpetrastis ea.

26 Ided audite verbum Domini omnis Juda, qui habitatis in terra Ægypti: Ecce ego juraui in nomine meo magno, ait Dominus, quia nequaquam ultra vocabitur nomen meum ex ore omnis viri Judæi, dicens: Vivit Dominus Deus in omni terra Ægypti.

27 Ecce ego vigilabo super eos in malum, & non in bonum: & cõsumuntur omnes viri Juda, qui sunt in terra Ægypti, gladio, & fame, donec penitus cõsumantur.

28 Et qui fugerint gladium, revertentur de terra Ægypti in terram Juda viri pauci: & scient omnes reliquie Juda, ingredientium terram Ægypti, ut habitent ibi, cujus sermo compleatur, meus, ait illorum.

29 Et hoc vobis signum, ait Dominus, quod visitem ego super vos in loco isto: ut sciatis

quia vere complebuntur sermones mei contra vos in malum.

20 Hæc dicit Dominus : Ecce ego tradam Pharaonem Ephree regem Egypti in manu inimicorum eius, & in manu euentium animi illius : sicut tradidi Sedecium regem Iudæ in manu Nabuchodonosor regis Babylonis inimici sui, & eurentem animam eius.

C A P U T XLV.

Deus per Jeremiam arguit Baruch, quod quæreretur se dolorem habere, & non requiem : cui tamen in exteriorum visitatione pollicetur securitatem.

Verbum, quod locutus est Jeremias propheta ad Baruch filium Nerie, cum scripsisset verba hæc in libro ex ore Jeremie, anno quarto Joakim filii Josie regis Iudæ, dicens :

2 Hæc dicit Dñs Deus Israel ad te Baruch : Dixisti : Venero mihi, quoniam addidit Dominus dolorem dolori meo : laboravi in gemitu meo, & requiem non inveni.

3 Hæc dicit Dominus : Sic dices ad eum : Ecce quos ædificavi, ego destruo : & quos plantavi, ego evello, & universam terram hanc.

5 Et tu cures tibi grandia ? noli quærere : quia ecce ego adducam malum super omnem carnem, ait Dominus : & dabo tibi animam tuam in salutem, in omnibus locis, ad quæcumque perrexeris.

C A P U T XLVI.

Dominus per Jeremiam Pharaoni, & Egypto præcuntat desolationem, quam induci Nabuchodonosor, Judæis autem, & filiis Israel consolationem tandem, ac liberationem : universis vero Gentibus, ad quas Deus illos elegerat, vastationem.

Quod factum est verbum Domini ad Jeremiam prophetam contra Gentes,

2 Ad Egyptum, adversum exercitum Pharaonis Necho regis Egypti, qui erat juxta fluvium Euphratem in Charcamis, quem percussit Nabuchodonosor rex Babylonis, in quarto anno Joakim filii Josie regis Iudæ.

3 Præparate scutum, & clypeum, & procedite ad bellum.

4 Jungite equos, & ascendite equites : stete in galeis, polite lanceas, induite vos loriceis.

5 Quid igitur ? vidi ipsos pavidos, & terga vertentes, fortes eorum callos : fugerunt conciti, nec respexerunt : terror undique, ait Dominus.

6 Non fugiet velox, nec salvari se putet fortis : Ad Aquilonem juxta flumen Euphratem victi sunt, & ceciderunt.

7 Quis est iste, qui quasi flumen ascendit, & velut fluviorum intumescunt gurgites ejus ?

8 Egyptus fluminis instar ascendit, & velut flumina movebuntur fluctus ejus, & dicit : Ascendens operiam terram : perdam civitatem, & habitatores ejus.

9 Ascendite equos, & exultate in curribus, & procedant fortes, Ethiopia, & Libyestestantes scutum, & Lydii arripientes, & jacientes sagittas.

10 Dies autem ille Domini Dei exercituum dies ultionis, ut ulumat vindictam de inimicis suis : devorabit gladius, & saturabitur, & inebriabitur sanguine eorum : vicina enim Domini Dei exercituum in Terra Aquilo-

nis juxta flumen Euphratem.

11 Alende in Galaad, & tolle resinam, virgo filia Egypti : frustra multiplicas medicamina, sanitas non erit tibi.

12 Audierunt gentes ignominiam tuam, & ululatus tuus replevit terram : quia fortis impigit in fortem, & ambo pariter ceciderunt.

13 Verbum, quod locutus est Dominus ad Jeremiam prophetam, super eo quod venturus esset Nabuchodonosor rex Babylonis, & percussurus terram Egypti.

14 Annuntiate Egypto, & auditum facite in Magdalo, & resonet in Memphis, & in Taphnis, dicite : Sta, & præpara te : quia devorabit gladius ea, quæ per circuitum tuum sunt.

15 Quare computruit fortis tuus ? non stetit, quoniam Dominus subvertit eum.

16 Multiplicavit ruentes, ceciditque vir ad proximum suum, & dicit : Surge, & revertamur ad populum nostrum, & ad terram civitatis nostræ, à facie gladii columbaræ.

17 Vocate nomen Pharaonis regis Egypti, tumultum adduxit tempus.

18 Vivo ego (inquirit rex, Dominus exercituum nomen ejus) quoniam sicut Thabor in montibus, & sicut Carmelus in mari, venit.

19 Vasa transmigrationis fac tibi, habitatrix filia Egypti : quia Memphis in solitudinem erit, & deseretur, & inhabitabilis erit.

20 Viula elegans, atque formosa Egyptus : stimulator ab Aquilone venit ei.

21 Mercenarii quoque ejus, qui versabantur in medio ejus, quasi viuli laginæ : versi sunt & fugerunt simul, nec stare poterunt : quia dies interfusionis eorum venit super eos, tempus visitationis eorum.

22 Vox ejus quasi gravis sonabit : quoniam cum exercitu properabunt, & cum securibus venient ei, quasi cedentes ligna.

23 Succiderunt saltum ejus, ait Dominus, qui supputari non potest : multiplicati sunt super locustas, & non est eis numerus.

24 Confusa est filia Egypti, & tradita in manus populi Aquilonis.

25 Dixit Dominus exercituum Deus Israel : Ecce ego visitabo super tumultum Alexandriæ, & super Pharaonem, & super Egyptum, & super deos ejus, & super reges ejus, & super Pharaonem, & super eos, qui confidunt in eo.

26 Et dabo eos in manus quarentium animarum eorum, & in manus Nabuchodonosor regis Babylonis, & in manus servorum ejus : post hæc habitabitur sicut diebus pristinis, ait Dñs.

27 * Et tu ne timeas, serve meus Jacob, & ne paveas, Israel : quia ecce salvum te faciam de longinquo, & semen tuum de terra captivitatis tuæ : & revertetur Jacob, & requiescet, & prosperabitur : & non erit, qui exterreat eum.

28 Et tu noli timere, serve meus Jacob, ait Dominus : quia tecum ego sum, quia ego consumam cunctas gentes, ad quas ejeci te : te vero non consumam, sed castigabo te in iudicio, nec quasi innocentem paream tibi.

C A P U T XLVII.

Vastatio prædicatur Palaestinarum, Tyri, Sidonis, Gazæ, & Acalonis.

Quod factum est verbum Domini ad Jeremiam prophetam contra Palaestinos, antequam percuteret Pharo Gazam.

2 Hæc dicit Dominus: Ecce aquæ ascendent ab Aquilone, & erunt quasi torrens inundans & operient terram, & plenitudinem ejus, urbem, & habitatores ejus: clamabunt homines, & ululabunt omnes habitatores terræ.

B 3 A freptu pompæ armorum, & bellatorum ejus, à commotione quadrigarum ejus, & multitudine rotarum illius. Non respexerunt patres filios manibus dissolutis.

C 4 Pro adventu diei, in quo vastabuntur omnes Philisthim, & dissipabitur Tyrus, & Sidon cum omnibus reliquis auxiliis suis, depopulatus est enim Dominus Palæstinos, reliquias insulæ Cappadociæ.

D 5 Venit calvitium super Gazam: conticuit Afealon, & reliquæ vallibus earum: usquequò concideris?

6 O mucro Dñi usquequò non quiesces? Ingredere in vaginam tuam, refrigerare, & file.

7 Quomodo quiescet, cum Dominus præperit ei adversus Afealonem, & adversus maritimas ejus regiones, ibique condixerit illi?

C A P U T XLVIII.

Predicit Dominus vastationem Moab, & omnium urbium ejus, sed in novissimis diebus captivitatem ipsorum relaxandam: maledictus dicitur faciens opus Domini fraudulenter, & gladium suum à sanguine prohibens.

A 1 A D Moab hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Væ super Nabo, quoniam vastata est, & confusa: capta est Cariathaim: confusa est fortis, & tremuit.

2 Non est ultra exultatio in Moab contra Hesebon: cogitaverunt malum. Venite, & disperdamus eam de gente: ergo silens conticesces, sequeturoute gladius.

3 Vox clamoris de Oronaim: vastitas, & contritio magna.

4 Contrita est Moab: annuntiate clamorem parvulus ejus.

5 Per ascensum enim Luith plorans ascendet in fletu: quoniam in descensu Oronaim hostes ululatum contritionis audierunt.

6 Fugite, salvate animas vestras: & eritis quali myricæ in deserto.

* Sup. 17. 6. 7 * Pro eo enim quod habuisti fiduciam in munitionibus tuis, & in thesauris tuis, tu quoque capieris: & ibit Chamos in transmigrationem, sacerdotes ejus, & principes ejus simul.

8 Et venit prædo ad omnem urbem, & urbs nulla salvabitur: & peribunt valles, & dissipabuntur campellia: quoniam dixit Dominus:

B 9 Date florem Moab, quia florens egredietur: & civitates ejus deserta sunt, & inhabitabiles.

10 Maledictus, qui facit opus Domini fraudulenter: & maledictus, qui prohibet gladium suum à sanguine.

11 Fertilis fuit Moab ab adolescentia sua, & requirit in facibus suis: nec transfusus est de vase in vas, & in transmigrationem non abiit: idcirco permanit gustus ejus in eo, & odor ejus non est immutatus.

12 Propterea ecce dies veniunt, dicit Dominus: & mittam ei ordinatores, & tratores laguncularum, & sternerent eum, & vasa ejus exhaurient, & lagunculas eorum collident.

* Reg. 12. 19. 13 Et confundetur Moab à Chamos, & sicut confusa est domus Israel à Bethel, in

qua habebat fiduciam.

14 Quomodo dicitis: * Fortes sumus, & viri robusti ad præliandum?

15 Vastata est Moab, & civitates illius succiderunt: & electi juvenes ejus descenderunt in occisionem: ait rex, Dominus exercituum nomen ejus.

16 Propè est interitus Moab ut veniat: & malum ejus velociter accurret nimis.

17 Consolamini eum omnes, qui estis in circuitu ejus, & universi, qui scitis nomen ejus, dicite: Quomodo contrasta est virga fortis, baculus gloriosus?

18 Descende de gloria, & sede in siti, habitatio filix Dibon: quoniam vastator Moab ascendit ad te, dissipavit munitiones tuas.

19 In via ista, & prospice habitatio Aroer: interroga fugientem, & ei, qui evasit, dic: Quid accidit?

20 Confusus est Moab, quoniam visus est: ululate, & clamate, annuntiate in Arzon, quoniam vastata est Moab.

21 Et judicium venit ad terram capsestem: super Helò, & super Jafa, & super Mephaath.

22 Et super Dibon, & super Nabò, & super domum Deblathaim.

23 Et super Cariathaim, & super Bethgammul, & super Bethmaon.

24 Et super Carioth, & super Bosra; & super omnes civitates terræ Moab, quæ longe, & quæ propè sunt.

25 Abscissum est cornu Moab, & brachium ejus contritum est, ait Dominus.

26 Inebriate eum, quoniam contra Dominum erectus est: & alider manum Moab in vomitu suo, & erit in derisum etiam ipse.

27 Fuit enim in derisum tibi, Israel, quasi interfures reperisses eum: propter verba ergo tua, quæ adversus illa locutus es, captivus ducetis.

28 Relinquit civitates, & habitate in petra, habitatores Moab: & estote quasi columba nidificans in summo ore foraminis.

29 Audivimus superbiam Moab: superbus est valde: sublimitatem ejus, & arrogantiam, & superbiam, & altitudinem cordis ejus.

30 Ego scio, ait Dominus, jactantiam ejus: & quod non sit juxta eam virtus ejus, nec juxta quod peterat, conata sit facere.

31 Ideo super Moab exulabo, & ad Moab universam clamabo, ad viros muri fictilis lamentantes.

32 De planctu Jazer plorabo tibi, vinea Sabama: propagines tuæ transierunt mare, usque ad mare Jazer pervenerunt: super messem tuam, & vindemiam tuam, prædo irruit.

33 * Ablata est letitia, & exultatio de Carmelo, & de terra Moab, & vinum de torcularibus sustuli: Nequaquam calcator vine solium celeuma cantabit.

34 De clamore Hesebon usque Eleale, & Jafa, dederunt vocem suam: à Segor usque ad Oronaim vitula contornante: aquæ quoque Nemrim pessimæ erunt.

35 Et auferam de Moab, ait Dominus, effertentem in excelsis, & sacrificantem diis ejus.

36 Propterea cor meum ad Moab quasi tibia resonabit: & cor meum ad viros muri fictilis dabit sonitum tibiurum: quia plus fecit quam posuit, idcirco perierunt.

37 * Omne enim caput calvitium, & annis

161
8 6.
C

D

E

* Isa 2
16...

F

* Isa 2
15 1.
12.
7. 10.

barba rasa erit: in cunctis manibus colligatio, & super omne dorsum cilicium.

38 Super omnia tecta Moab, & in plateis ejus, omnis plantatus: quoniam contrivi Moab sicut vas inutile, ait Dominus.

39 Quomodo victa est, & ululaverunt? quomodo dejecit cervicem Moab, & confusus est? Eritque Moab in derisum, & in exemplum omnibus in circuitu suo.

40 Hæc dicit Dominus: Ecce quasi Aquila volabit, & extendet alas suas ad Moab.

G 41 Capta est Carioth, & munitiones comprehensæ sunt: & erit cor fortium Moab in die illa, sicut cor mulieris parturientis.

42 Et cessabit Moab esse populus: quoniam contra Dominum gloriosus est.

43 Pavor, & fovea, & laqueus super te, o habitator Moab, dicit Dominus.

44 * Qui fugerit à facie pavoris, cadet in foveam: & qui confecerit de fovea, capietur laqueo: adducam enim super Moab annum visitationis eorum, ait Dominus.

45 In umbra Hesebon steterunt de laqueo fugientes: quia ignis egressus est de Hesebon, & flamma de medio Sion, & devorabit partem Moab, & verticem filiorum tumultus.

46 Væ tibi, Moab; peristi populo Chamos: quia comprehensi sunt filii tui, & filie tuæ in captivitate.

47 Et convertam captivitatem Moab in novissimis diebus, ait Dominus. Hucusque judicia Moab.

C A P U T XLIX.

Desolatio Ammon, Idumæa, Damascus, Cedar, regnumque Asor, & Ælam præannuntiatur: captivitas autem filiorum Ammon, ac Ælam tandem solvenda.

A 1 **A**d filios Ammon: Hæc dicit Dominus: Numquid non sunt filii Israel? aut heres non est ei? Cur igitur hæreditate possedit Melchom, Gad: & populus ejus in urbibus ejus habitavit?

2 Ideo ecce dies veniunt, dicit Dominus: & audiam faciam super Rabbath filiorum Ammon tremum prælii, & erit in tumultum dissipata, filiaque ejus igni succendentur, & possidebit Israel possessores suos, ait Dominus.

3 Ulula Hesebon, quoniam vastata est Hai: clamate filie Rabbath, accingite vos ciliciis: plangite, & circuite per sepes: quoniam Melchom in transmigrationem ducetur, sacerdotes ejus, & principes ejus simul.

4 Quid gloriaris in vallibus? defluxit vallis tua, hila delicata, quæ confidebas in thesauris tuis, & dicebas: Quis veniet ad me?

B 5 Ecce ego inducā super te torrentē, ait Dñs Deus exercituum, ab omnibus, qui sunt in circuitu tuo: & dispergemini singuli à conspectu vestro, nec erit, qui congreget fugientes.

6 Et post hæc reverti faciam captivos filiorum Ammon, ait Dominus.

7 Ad Idumæam. Hæc dicit Dominus exercituum: Numquid non ultra est sapientia in Theman? Perit consilium à filiis, inuilit facta est sapientia eorum.

8 Fugite, & terga vertite, descendite in voraginem habitatores Dedan: quoniam perditionem Elau adduxi super eum, tempus visitationis ejus.

9 Si vindemiatores venissent super te, non

reliquissent racemum: si lures in nocte, rapuissent, quod sufficeret sibi.

10 Ego verò discooperui Elau, revelavi abscondita ejus, & celari non poterit: vastum est semen ejus, & fratres ejus, & vicini ejus, & non erit.

11 Relinque pupillos tuos: ego faciam eos vivere: & viduæ tuæ in me sperabunt.

12 Quia hæc dicit Dominus: Ecce quibus non erat judicium, ut biberent calicem, bibentes bibent: & tu quasi innocens relinqueris? non eris innocens, sed bibens bibes.

13 Quia per memetipsum juravi, dicit Dominus, quod in solitudinem, & in opprobrium, & in desertum, & in maledictionem erit Bosra: & omnes civitates ejus erunt in solitudines sempiternas.

14 * Auditus audivi a Domino, & legatus ad Gentes missus est: Congregamini, & venite contra eam, & confurgamus in prælium.

15 Ecce enim parvulum dedi te in Gentibus, contemptibilem inter homines.

16 Arrogantia tua decepit te, & superbia cordis tui: qui habitas in cavernis petrarum, & apprehendere niteris altitudinem collis: cum exaltaveris quasi aquila nidum tuum, inde detraham te, dicit Dominus.

17 Eterit Idumæa deserta: omnis, qui transibit per eam, stupebit, & sibilabit super omnes plagas ejus.

18 * Sicut subversa est Sodoma, & Gomorrah, & vicine ejus, ait Dominus: non habitabit ibi vir, & non incoleat eam filius hominis.

19 Ecce quasi leo ascendet de superbia Jordanis ad pulchritudinem robustam: quia subituro currere faciam eum ad illam: & quis erit electus, quem præponam ei? quis enim similis mei? & quis sustinebit me? & quis est ille pastor, qui restat vultui meo?

20 Propterea audite consilium Domini, quod inquit de Edom: & cogitationes ejus, quas cogitavit de habitatoribus Theman: Si non deiecerint eos parvuli gregis, nisi dissipaverint cum eis habitaculum eorum.

21 A voce ruinæ eorum commota est terra: clamor in mari rubro auditus est vocis ejus.

22 Ecce quasi aquila ascendet, & avolabit: & expandet alas suas super Bosra: & erit cor fortium Idumææ in die illa, quasi cor mulieris parturientis.

23 Ad Damascus: Confusa est Emath, & Arphad: quia auditum pessimum audierunt, turbati sunt in mari: præ solitudine quiescere non potuit.

24 Dissoluta est Damascus, versa est in fugam, tremor apprehendit eam: angustia, & dolores tenuerunt eam quasi parturientem.

25 Quomodo dereliquerunt civitatem laudabilem, urbem lætitiæ?

26 Ideo cadent juvenes ejus in plateis ejus: & omnes viri prælii conticebunt in die illa, ait Dominus exercituum.

27 Et succedam ignem in muro Damascus, & devorabit mania Benadad.

28 Ad Cedar, & ad regna Asor, quæ percussit Nabuchodonosor rex Babylonis. Hæc dicit Dominus: Surgite, & ascendite ad Cedar, & vastate filios Orientis.

29 Tabernacula eorum, & greges eorum capient: pelles eorum, & omnia vasa eorum, &

C

* Abd.
1. 1.* Abd.
1. 4.

D

* Gen.
19. 20.* Job
41. 1.

E

F

camelos eorum tollent sibi: & vocabunt super eos formidinem in circuitu.

30 Fugite, abite vehementer, in voraginibus sedete, qui habitatis Aſor, ait Dominus: inſit enim contra vos Nabuchodonofor rex Babylonis confilium, & cogitavit adverſum vos cogitationes.

31 Conſurgite, & aſcendite ad gentem quietam, & habitantem confidenter, ait Dominus: non offia, nec vectes eis: ſolihabitant.

32 Eterunt cameli eorum in direptionem, & multitudo jumentorum in pradam: & diſpergam eos in omnem ventum, cui ſunt attonſi in comam: & ex omni confinio eorum adducam interitum ſuper eos, ait Dominus.

33 Et erit Aſor in habitaculum draconum, deſerta uſque in æternum: non manebit ibi vir, nec incolet eam filius hominis.

34 Quod factum eſt verbum Domini ad Jeremiam prophetam adverſus Ælam, in principio regni Sedecie regis Juda, dicens:

G 35 Hæc dicit Dominus exercituum: Ecce ego confringam arcum Ælam, & ſummam fortitudinem eorum.

36 Et inducam ſuper Ælam quatuor ventos à quatuor plagis cœli: & ventilabo eos in omnes ventos iſtos: & non erit gens, ad quam non perveniant proſugi Ælam.

37 Et pavere faciam Ælam coram inimicis ſuis, & in conſpectu quærentium animam eorum: & adducam ſuper eos malum, iram furoris mei, dicit Dominus: & mittam poſt eos gladium, donec conſumam eos.

38 Et ponam ſolum meum in Ælam, & perdam inde reges, & principes, ait Dominus.

39 In noviffimis autem diebus reverti faciam captivos Ælam, dicit Dominus.

C A P U T L.

Babylon, quæ in captivitate affligit filios Israel, hæc in terram ſuam ſeſciter rediſtis, penitus vaſtabitur à regibus Aquilonis.

A 1 V Erbum, quod locutus eſt Dominus de Babylone, & de terra Chaldaeorum, in manu Jeremie prophetæ.

2 Annuntiate in Gentibus, & auditum facite: levate ſignum, prædicate, & nolite celare: dicite: Capta eſt Babylon, conſuſus eſt Bel, viciſus eſt Merodach, conſuſa ſunt ſculptilia ejus, ſuperata ſunt idola eorum.

3 Quoniam aſcendit contra eam gens ab Aquilone, quæ ponet terram ejus in ſolitudinem: & non erit, qui habitet in ea ab homine uſque ad pecus: & mori ſunt, & abierunt.

4 In diebus illis, & in tempore illo, ait Dominus, venient filii Israel, ipſi, & filii Juda ſimul: ambulantes, & ſtantes properabunt, & Dominum Deum ſuum quærent.

5 In Sion interrogabunt viam, huc facies eorum venient, & apponentur ad Dñm ſedere ſempiterno, quod nulla oblivione delebitur.

6 Grex perditus factus eſt populus meus: paſtores conduxerunt eos, deceruntque vagari in montibus: de monte in collem tranſierunt, obliti ſunt cubilis ſui.

B 7 Omnes, qui invenerunt, comederunt eos: & hoſtes eorum dixerunt: Non peccavimus: pro eo quod peccaverunt Domino decori juſtitie, & expectationi patrum eorum à Domino.

8 Recedite de medio Babylonis, & de terra

Chaldaeorum egredimini: & eſtote quali hædi ante gregem.

9 Quoniam ecce ego ſuſcito, & adducam in Babylone congregationem gentium magnarum de terra Aquilonis: & præparabuntur adverſus eam, & inde capietur: ſagitta ejus quali viri tortis interfectoris, non revertetur vacua.

10 Et erit Chaldaea in pradam: omnes vaſtantes eam replebuntur, ait Dominus.

11 Quoniam exultatis, & magna loquimini, diripientes hæreditatem meam: quoniam cſuſi eſtis ſicut vituli ſuper herbam, & mugitis ſicut tauri.

12 Conſuſa eſt mater veſtra nimis, & adequata pulveri, quæ genuit vos: ecce noviffima erit in Gentibus, deſerta, inſia, & ærens.

13 Ab ira Domini non habitabitur, ſed rediget tota in ſolitudinem: omnis, qui tranſibit per Babylone, ſtupēbit, & ſibilabit ſuper univerſis plagis ejus.

14 Præparamini contra Babylone per circuitum omnes, qui tenditis arcum: debellate eam, non parcatis jaculis: quia Dño peccavit.

15 Clamate adverſus eam, ubique dedit manum, ceciderunt fundamenta ejus, deſtructi ſunt muri ejus, quoniam ulio Domini eſt: ultionem accipite de ea: ſicut fecit, facite ei.

16 Diſperdit ſatorē de Babylone, & tenentem falcem in tempore meſſis: à facie gladii columbæ anuſque ad populum ſuum convertetur, & ſinguli ad terram ſuam fugient.

17 Grex diſperſus Israel, leones ejecerunt eum: primus comedit eum rex Aſſur: iſte noviffimus exollavit eum, Nabuchodonofor rex Babylonis.

18 Propterea hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel: Ecce ego viſitabo regem Babylonis, & terram ejus, ſicut viſitavi regem Aſſur:

19 Et reducam Israel ad habitaculum ſuum, & paſceat Carmelum, & Baſan, & in monte Ephraim, & Galaad ſaturabitur anima ejus.

20 In diebus illis, & in tempore illo, ait Dominus, quæretur iniquitas Israel, & non erit: peccatum Judæ, & non invenietur: quoniam propitiuſ ero eis, quos reliquero.

21 Super terram dominantium aſcende, & ſuper habitatores ejus viſita, diſſipa, & interfice quæ poſt eos ſunt, ait Dominus, & fac juxta omnia, quæ præcepi tibi.

22 Vox belli in terra, & contritio magna. 23 Quomodo confractus eſt, & contritus malleus univerſæ terræ? Quomodo verſa eſt in deſertum Babylon in Gentibus?

24 Illaqueavi te, & capta eſt Babylon, & nesciebas: inventa eſt, & apprehenſa: quoniam Dominum provocavi.

25 Aperuit Dominus theſaurum ſuum, & protulit vaſa iræ ſuæ: quoniam opus eſt Domino Deo exercituum, in terra Chaldaeorum.

26 Venite ad eam ab extremis finibus, aperite, ut exeant, qui conculcant eam: tollite de via lapides, & redigite in æceros, & interficite eam: nec fit quidquam reliquum.

27 Diſſipate univerſos fortes ejus, deſcendant in occiſionem: vix eis, quia venit dies eorum, tempus viſitationis eorum.

28 Vox fugienſium, & eorum, qui evaſerunt de terra Babylonis, ut annuntient in Sion ultionem Dñi Dei noſtri, ultionem templi ejus.

29 Annuntiate in Babylone plurimis, om-

nibus qui tendunt arcum : consistite adversus eam pergyrum, & nullus evadat : reddite ei secundum opus suum : juxta omnia, quae fecit, facite illi : quia contra Dominum erecta est, adversus sanctum Israel.

30 Idcirco cadent juvenes ejus in plateis ejus : & omnes viri bellatores ejus conticeſcentia die illa, ait Dominus.

31 Ecce ego ad te, superbe, dicit Dominus Deus exercituum : quia venit diestuuus, tempus visitationis tuae.

32 Et cadet superbus, & corruet, & non erit qui suscitet eum : succendat ignem in urbibus ejus, & devorabit omnia in circuitu ejus.

33 Haec dicit Dominus exercituum : Calumniam sustinent filii Israel, & filii Juda simul : omnes, qui ceperunt eos, tenent, nolunt dimittere eos.

34 Redemptor eorum fortis, Dominus exercituum nomen ejus, judicio defendet causam eorum, ut exterreat terram, & commoveat habitatores Babylonis.

35 Gladius ad Chaldaeos, ait Dominus, & ad habitatores Babylonis, & ad principes, & ad sapientes ejus.

36 Gladius ad divinos ejus, qui stulti erunt : gladius ad fortes illius, qui timebunt.

37 Gladius ad equos ejus, & ad currus ejus : & ad omne vulgus, quod est in medio ejus : & erunt quasi mulieres : gladius ad thesauros ejus, qui diripiuntur.

38 Siccitas super aquas ejus erit, & areſcent : quia terra sculptilium est, & in portentis gloriantur.

39 Propterea habitabunt dracones cum faunis ficiariis : & habitabunt in ea struthiones : & non inhabitabit ultra usque in sempiternum, nec extruetur usque ad generationem, & generationem.

40 Sicut subvertit Dominus Sodomam, & Gomorram, & vicinas ejus, ait Dominus : non habitabit ibi vir, & non incolet eam filius hominis.

41 Ecce populus venit ab Aquilone, & gens magna, & reges multi confluent a finibus terrae.

42 Arcum, & scutum apprehendent : crudeles sunt & immisericordes : vox eorum quasi mare sonabit : & super equos ascendent, sicut vir paratus ad praelium contra te, filia Babylon.

43 Audivit rex Babylonis famam eorum, & dissolute sunt manus ejus : angustia apprehendit eum, dolor quasi parturientem.

44 Ecce quasi leo ascendet de superbia Jordanis ad pulchritudinem robustam : quia subitò currere faciam eum ad illam : & quis erit electus, quem praenoniam ei ? quis est enim similis mei ? & quis sustinebit me ? & quis est iste pastor, qui resistit vultui meo ?

45 Propterea audite consiliū Domini, quod mente concepirat adversum Babylonem, & cogitationes ejus, quas cogitavit super terrā Chaldaeorum : Nisi deſtaxerint eos parvuli gregū, nisi dissipatum fuerit cum ipsis habitaculum eorum.

46 A voce captivitatis Babylonis commota est terra, & clamor inter Gentes auditus est.

C A P U T L I.

Mala a regibus Medorum Babylonem imminuentia praedicuntur.

Haec dicit Dominus : Ecce ego suscitabo super Babylonem, & super habitatores ejus, qui cor suum levaverunt con-

tra me, quasi ventum pestilentem.

2 Et mittam in Babylonem ventilatores, & ventilabunt eam, & demolientur terram ejus : quoniam venerunt super eam undique in die afflictionis ejus.

3 Non tendat, qui tendit arcum suum, & non ascendant loricatorum : nolite parcere juvenibus ejus, interficite omnem militiam ejus.

4 Et cadent in effreſti in terra Chaldaeorum, & vulnerati in regionibus ejus.

5 Quoniam non fuit viduatus Israel, & Juda a Deo suo Domino exercituum : terra autem eorum repleta est delicto a sancto Israel.

6 Fugite de medio Babylonis, & salvet unusquisque animam suam : nolite tacere super iniquitatem ejus, quoniam tempus ultionis est a Domino, vicissitudinem ipse retribuet ei.

7 Calix aureus Babylon in manu Domini, inebrians omnem terram : de vino ejus bibebunt Gentes, & idcirco commotae sunt.

8 Subitò cecidit Babylon, & contrita est : ululate super eam, tollite refinam ad dolorem ejus, si forte sanetur.

9 Curavimus Babylonem, & non est sanata : derelinquamus eam, & eam, unusquisque in terram suam : quoniam pervenit usque ad caelos iudicium ejus, & elevatum est usque ad nubes.

10 Protulit Dominus iustitias nostras : venite, & narremus in Sion opus Domini Dei nostri.

11 Acute sagittas, implete pharetras : suscitavit Dominus spiritum regum Medorum : & contra Babylonem mens ejus est, ut perdat eam, quoniam ultio Domini est, ultio templi sui.

12 Super muros Babylonis levate signum, augere custodiam : levate custodes, praeparate insidias : quia cogitavit Dominus, & fecit quaecumque locutus est contra habitatores Babylonis.

13 Quae habitas super aquas multas, locuples in thesauris, venit finis tuus pedalis praecisionis tuae.

14 Juravit Dominus exercituum per animam suam : Quoniam replebo te hominibus quasi bruchio, & super te celestium cantabitur.

15 Qui fecit terram in fortitudine sua, praeparavit orbem in sapientia sua, & prudentia sua extendit caelos.

16 Dante eo vocem, multiplicantur aquae in caelo : qui levat nubes ab extremo terrae, fulgura in pluviam fecit, & produxit ventum de thesauris suis.

17 Stultus facies est omnis homo a scientia : confusus est omnis conflator in sculptili, quia mēdax est cōſlatio eorū, nec est spiritus in eis.

18 Vana sunt opera, & risu digna, in tempore visitationis suae peribunt.

19 Non sicut haec, pars Jacob : quia qui fecit omnia, ipse est, & Israel sceptrum haereditatis ejus : Dominus exercituum nomen ejus.

20 Collidisti mihi vasa belli, & ego collidam in te Gentes, & disperdam in te regna :

21 Et collidam in te equum, & equitem ejus : & collidam in te currum, & ascensorem ejus :

22 Et collidam in te virum, & mulierem : & collidam in te senem, & puerum : & collidam in te juvenem, & virginem :

23 Et collidam in te pastorem, & gregem ejus : & collidam in te agricolam, & jugales ejus : & collidam in te duces, & magistratus.

24 Et reddam Babylonem, & cunctis habita-

toribus

F

* Gen.
19. 24.

G

* Job
41. 1.

A

B

* Isaia
21. 9.
Apo.
14. 8.

* A.
mos
6. 8.

* Gen.
1. 1.

C

toribus Chaldaeorum omne malum suum, quod fecerunt in Sion, in oculis vestris, ait Dominus.

25 Ecce ego ad te mons pestifer, ait Dominus, qui corrumpis universam terram: & extendam manum meam super te, & evolam te de petris, & dabo te in montem combustionis.

26 Et non tollent de te lapidem in angulum, & lapidem in fundamenta, sed perditus in aeternum eris, ait Dominus.

27 Levate signum in terra: clangite buccina in Gentibus, sanctificate super eam Gentes: annuntiate contra illa regibus Ararat, Menni, & Ascenez: numerate contra eam Taphsar, adducite equum quasi bruchum aculeatum.

28 Sanctificate contra eam gentes, reges Mediae, duces ejus, & universos magistratus ejus, cunctaque terram potestatis ejus.

29 Et commovebitur terra, & conturbabitur: quia evigilabit contra Babylonem cogitatio Domini, ut ponat terram Babylonis desertam, & inhabitabilem.

30 Cessaverunt fontes Babylonis a praelio, habitaverunt in praediliis, devoratum est robur eorum, & facti sunt quasi mulieres: incensa sunt tabernacula ejus, contriti sunt vestes ejus.

31 Currus obvium currenti veniet, & nuntius obvius nuntians: ut annuntiet regi Babylonis, quia capta est civitas ejus a summo usque ad summum.

32 Et vada preoccupata sunt, & paludes incense sunt igni, & viri bellatores conturbati sunt.

33 Quia haec dicit Dominus exercituum, Deus Israel: Filia Babylonis quasi area, tempus triturae ejus: adhuc modicum, & veniet tempus messionis ejus.

34 Comedit me, devoravit me Nabuchodonosor rex Babylonis: reddidit me quasi vas inane, absorbit me quasi draco, replevit ventrem suum teneritudine mea, & ejecit me.

35 Iniquitas adversum me, & caro mea super Babylonem, dicit habitatio Sion: & sanguis meus super habitatores Chaldaeorum, dicit Jerusalem.

36 Propterea haec dicit Dominus: Ecce ego iudicabo causam tuam, & ulciscar ultionem tuam, & desertum faciam mare ejus, & siccabo venam ejus.

37 Et erit Babylon in tumulos, habitatio draconum, stupor, & sibilus, eo quod non sit habitator.

38 Simul ut leones rugient, excutient comas velut catuli leonum.

39 In calore eorum ponam potus eorum, & inebriabo eos, ut sopiantur, & dormiant somnum sempiternum, & non consurgent, dicit Dominus.

40 Deducam eos quasi agnos ad victimam, & quasi arietes cum hœdis.

41 Quomodo capta est Sefach, & comprehensa est in clypea universae terrae? quomodo facta est in stuporem Babylon inter gentes?

42 Ascendit super Bel in Babylonem mare, multitudo fluctuum ejus operata est.

43 Facta sunt civitates ejus in stuporem, terra inhabitabilis, & deserta: terra, in qua nullus habitat, nec transcat per eam filius hominis.

44 Et visitabo super Bel in Babylonem, & ejiciam, quod absorberat de ore ejus, & non confluent ad eum ultra Gentes, siquidem & murus Babylonis corruet.

45 Egredimini de medio ejus populus meus: ut salvet unusquisque animam suam ab ira

furoris Domini.

46 Et ne forte mollescat cor vestrum, & timeatis auditum, qui auditur in terra: & veniet in anno auditio, & post hunc annum auditio: & iniquitas in terra, & dominator super dominatorem.

47 Propterea ecce dies veniunt, & visitabo super sculpilia Babylonis: & omnis terra ejus confundetur, & universi interfecisti ejus cadent in medio ejus.

48 Et laudabunt super Babylonem caeli, & terra, & omnia, quae in eis sunt: quia ab Aquilone venient ei praedones, ait Dominus.

49 Et quomodo fecit Babylon, ut caderent occisi in Israel: sic de Babylone cadent occisi in universa terra.

50 Qui fugistis gladium, venite, nolite stare: recordamini praeculi Domini, & Jerusalem ascendat super cor vestrum.

51 Confusi sumus, quoniam audivimus opprobrium: operuit ignominia facies nostras: quia venerunt alieni super sanctificationem domus Domini.

52 Propterea ecce dies veniunt, ait Dominus, & visitabo super sculpilia ejus, & in omni terra ejus mugiet vulneratus.

53 Si ascenderit Babylon in caelum, & firmaverit in excelso robur suum, a me venient visitatores ejus, ait Dominus.

54 Vox clamoris de Babylone, & contritio magna de terra Chaldaeorum.

55 Quoniam vastavit Dominus Babylonem, & perdidit ex ea vocem magnam, & sonabunt fluctus eorum quasi aquae multae: dedit sonitum vox eorum.

56 Quia venit super eam, idest, super Babylonem, & praedo, & apprehensi sunt fortes ejus, & emarcuit arcus eorum, quia fortis ultor Dominus reddens retribuet.

57 Et inebriabo principes ejus, & sapientes ejus, & duces ejus, & magistratus ejus, & fortes ejus, & dormient somnum sempiternum, & non expergiscuntur, ait rex, Dominus exercituum nomen ejus.

58 Haec dicit Dominus exercituum: Murus Babylonis ille latissimus suffossione suffodietur, & portae ejus excelsae igni comburentur, & labores populorum ad nihilum, & gentium in ignem erunt, & disperibunt.

59 Verbum, quod praecipit Jeremias propheta, Sarajae filio Neriae filii Maasae, cum pergeret cum Sedecia rege in Babylonem, in anno quarto regni ejus: Sarajas autem erat princeps prophetiae.

60 Et scripsit Jeremias omne malum, quod venturum erat super Babylonem, in libro uno: omnia verba haec, quae scripta sunt contra Babylonem.

61 Et dixit Jeremias ad Sarajam: Cum veneris in Babylonem, & videris, & legeris omnia verba haec,

62 Dices: Dominus locutus est contra locum istum, ut disperderes eum: ne sit, qui in eo habitet ab homine usque ad pecus, & ut sit perpetua solitudo.

63 Cumque compleveris legere librum istum, ligabis ad eum lapidem, & projicies illum in medium Euphraten,

64 Et dices: Sic submergetur Babylon, & non confurget a facie afflictionis, quae ego adduco super eam, & dissolvetur. Haec omnia verba Jeremiae.

C A P U T L I I I.

Precedentium repetitio, nempe quod Ierusalem à Nabuchodonosor obsessa post biennium capitur. & Sedecias rex Iuda fugiens reducitur: filiusque ejus coram ipso trucidatus una cum principibus Iuda exoculatus ac vi. Ius ducitur in Babylonem, & incenso templo, & palatio, ceterisque domibus, transferuntur omnes in Babylonem præter paucos vitatores, & agricolas: similiter & vasa templi, inter quæ describuntur duæ aræ columnæ: & numerus Iudeorum in Babylonem diversis temporibus translatorum, ubi rex Joakim post tricesimum septimum annum de carcere eductus exaltatur.

A **F**ilius viginti, & unius anni erat Sedecias, cum regnare coepisset: & undecim annis regnavit in Ierusalem, & nomen matris ejus Amital, filia Jeremias de Lobna. 2 Et fecit malum in oculis Domini, juxta omnia, quæ fecerat Joakim.

3 Quoniam furor Domini erat in Ierusalem, & in Iuda, usquequæ proficeret eos à facie sua: & recessit Sedecias à rege Babylonis.

* 4 Re. 3. 1. Sup. 19. 1. **F**actum est autem in anno nono regni ejus, in mense decimo, decima mensis: Venit Nabuchodonosor rex Babylonis, ipse, & omnis exercitus ejus, adversus Ierusalem, & obsederunt eam, & edificaverunt contra eam munitiones in circuitu.

5 Et fuit civitas obsessa usque ad undecimum annum regis Sedecias.

6 Mense autem quarto, nona mensis, obtinuit fames civitatem: & non erant alimenta populo terræ.

B **E**t dirupta est civitas, & omnes viri bellatores ejus fugerunt, exieruntque de civitate nocte, per viam portæ, quæ est inter duos muros, & ducit ad hortum regis (Chaldeis obsidentibus urbem in gyro) & abierunt per viam, quæ ducit in eremum.

8 Persecutus est autem Chaldeorum exercitus regem: & apprehenderunt Sedeciam in deserto, quod est juxta Jericho: & omnis comitatus ejus diffugit ab eo.

9 Cumque comprehendissent regem, adduxerunt eum ad regem Babylonis in Reblatha, quæ est in terra Emath: & locutus est ad eum judicia.

10 Et jugulavit rex Babylonis filios Sedecie in oculis ejus: sed & omnes principes Iuda occidit in Reblatha.

C **E**t oculos Sedecie eruit, & vinxit eum compedibus, & adduxit eum rex Babylonis in Babylonem, & posuit eum in domo carceris usque ad diem mortis ejus.

12 In mense autem quinto, decima mensis, ipse est annus nonus decimus Nabuchodonosor regis Babylonis: venit Nabuzardan princeps militiæ, cui stabat coram rege Babylonis in Ierusalem.

13 Et incendit domum Domini, & domum regis, & omnes domos Ierusalem, & omnem domum magnam igni combussit.

14 Et totum murum Ierusalem per circuitum destruxit cunctus exercitus Chaldeorum, qui erat cum magistro militiæ.

15 De pauperibus autem populi, & de reliquo vulgo, quod remanserat in civitate, & de pertugis, qui transfugerant ad regem Babylonis, & ceteros de multitudine, transtulit

Nabuzardan princeps militiæ.

16 De pauperibus verò terræ reliquit Nabuzardan princeps militiæ vitatores, & agricolas.

17 Columnas quoque aræ, quæ erant in domo Domini, & bales, & mare æneum, quod erat in domo Domini, confregerunt Chaldei: & tulerunt omne æs eorum in Babylonem.

18 Et lebetes, & creagras, & plateria, & phialas, & mortariola, & omnia vasa aræ, quæ in ministerio fuerant, tulerunt:

19 Et hydrias, & tymiamateria, & urceos, & pelves, & candelabra, & mortaria, & cyathos: quotquot aurea, aurea; & quotquot argentea, argentea, tulit magister militiæ.

20 Et columnas duas, & mare unum, & virtulos duodecim ereos, qui erant sub balibus, quas fecerat rex Salomon in domum Domini: non erat pondus aris omnium horum vasorum.

21 De columnis autem, decem & octo cubiti altitudinis erant in columna una: & funiculus duodecim cubitorum circumbat eam: porro grossitudo ejus quatuor digitorum, & intrinsecus cava erat.

22 Et capitella super utramque aræ: altitudo capitelli unius quinque cubitorum: & retiacula, & malogranata super coronam in circuitu, omnia aræ. Similiter columnæ secundæ, & malogranata.

23 Et fuerunt malogranata nonaginta sex dependentia: & omnia malogranata centum retiaculis circumdabantur.

24 Et tulit magister militiæ Sarajam sacerdotem primum, & Sophoniam sacerdotem secundum, & tres custodes vestibuli.

25 Et de civitate tulit eunuchum unum, qui erat præpositus super viros bellatores: & septem viros de his, qui videbant faciem regis, qui inventi sunt in civitate: & scribam principem militum, qui probabat tyrones: & sexaginta viros de populo terræ, qui inventi sunt in medio civitatis.

26 Tulit autem eos Nabuzardan magister militiæ, & duxit eos ad regem Babylonis in Reblatha.

27 Et percussit eos rex Babylonis & interfecit eos in Reblatha in terra Emath: & translatus est Iuda de terra sua.

28 Iste est populus, quem transtulit Nabuchodonosor: In anno septimo, Judæos tria millia, & viginti tres.

29 In anno octavodecimo Nabuchodonosor, de Ierusalem animas octingentas triginta duas.

30 In anno vigesimotertio Nabuchodonosor, transtulit Nabuzardan magister militiæ animas Judæorum septingentas quadraginta quinque omnes ergo animæ, quatuor millia sexcentæ.

31 Et factum est in trigésimo septimo anno transmigrationis Joachim regis Iuda, duodecimo mense, vigesima quinta mensis, elevavit Evilmerodach rex Babylonis, ipso anno regni sui, caput Joachim regis Iuda, & eduxit eum de domo carceris.

32 Et locutus est cum eo bona, & posuit thronum ejus super thronos regum, qui erant post se in Babylone.

33 Et mutavit vestimenta carceris ejus, & comedeat panem coram eo semper cunctis diebus vitæ suæ:

34 Et cibaria ejus, cibaria perpetua dabatur ei à rege Babylonis, statura per singulos dies, usque ad diem mortis suæ, cunctis diebus vitæ ejus.

T H R E N I, I D E S T L A M E N T A T I O N E S J E R E M I Æ P R O P H E T Æ.

Et factum est, postquam in captivitatem redi: Aus est Israel, & Jerusalem deserta est, sedit Jeremias propheta flens, & planxit lamentatione hac in Jerusalem, & amaro animo suspirans, & ejulans, dixit:

C A P U T I.
A L E P H.

Uomodò sedet sola civitas plena populo: facta est quasi vidua domina gentium: princeps provinciarum facta est sub tributo.

B E T H.

2 * Plorans ploravit in nocte, & lacrymæ ejus in maxillis ejus: non est, qui consoletur eam ex omnibus charis ejus: omnes amici ejus spreverunt eam, & facti sunt ei inimici.

G H I M E L.

3 Migravit Judas propter afflictionem, & multitudinem servitutis: habitavit inter Gentes, nec invenit requiem: omnes persecutores ejus apprehenderunt eam inter angustias.

D A L E T H.

4 Via Sion lugens, eò quod non sint, qui veniant ad solemnitatem: omnes portæ ejus destructæ: sacerdotes ejus gementes: virgines ejus squalidæ, & ipsa oppressa amaritudine.

H E.

5 Facti sunt hostes ejus in capite, inimici ejus locupletati sunt: quia Dominus locutus est super eam propter multitudinem iniquitatum ejus: parvuli ejus ducti sunt in captivitatem ante faciem tribulantis.

V A U.

6 Egressus est à filia Sion omnis decor ejus: facti sunt principes ejus velut arietes non invenientes pascua: & abierunt absque fortitudine ante faciem subsequenteris.

Z A I N.

7 Recordata est Jerusalem dierum afflictionis suæ, & pravaricationis omnium desiderabilium suorum, quæ habuerat à diebus antiquis, cum caderet populus ejus in manu hostili, & non esset auxiliator: viderunt eam hostes, & deriserunt sabbata ejus.

H E T H.

8 Peccatum peccavit Jerusalem, propterea instabilis facta est: omnes, qui glorificabant eam, spreverunt illam, quia viderunt ignominiam ejus: ipsa autem gemens conversa est retrorsum.

T E T H.

9 Sordes ejus in pedibus ejus, nec recordata est finis sui: deposita est vehementer, non habens consolatorem: vide, Domine, afflictionem meam, quoniam erectus est inimicus.

J O D.

10 Manum suam misit hostis ad omnia desiderabilia ejus: quia vidit Gentes ingressas sanctuarium suum, de quibus præceperas, ne intrarent in ecclesiam tuam.

C A P H.

11 Omnis populus ejus gemens, & querens panem: dederunt pretiosa quæque pro cibo ad refocillandam animam. Vide, Domine, & considera, quoniam facta sum vilis.

L A M E D.

12 O vos omnes, qui transitis per viam, atcedite, & videte, si est dolor sicut dolor meus: quoniam vindemiavit me, ut locutus est Dominus in die iræ furoris sui.

M E M.

13 De excello misit ignem in ossibus meis, & erudit me: expandit rete pedibus meis, convertit me retrorsum: posuit me desolatam, tota die merore confectam.

N U N.

14 Vigilavit jugum iniquitatum mearum: in manu ejus convoluta sunt, & impositæ collo meo: infirmata est virtus mea: dedit me Dominus in manu, de qua non potero surgere.

S A M E C H.

15 Abstulit omnes magnificos meos Dominus de medio mei: vocavit adversum me tempus, ut contereret electos meos: torcular calcavit Dominus virginem filiam Juda.

A I N.

16 * Idcirco ego plorans, & oculus meus deducens aquas: quia longè factus est à me consolator, convertens animam meam: facti sunt filii mei perditii, quoniam invaluit inimicus.

P H E.

17 Expandit Sion manus suas, non est, qui consoletur eam: mandavit Dominus adversus Jacob in circuitu ejus hostes ejus: facti sunt Jerusalem quasi polluta menstruis inter eos.

S A D E.

18 Justus est Dominus, quia os ejus ad iracundiam provocavi: audite obsecro universi populi, & videte dolorem meum: virgines meæ, & juvenes mei abierunt in captivitatem.

C O P H.

19 Vocavi amicos meos, & ipsi deceperunt me: sacerdotes mei, & senes mei in urbe consumpti sunt: quia quaesierunt cibum tibi, ut refocillarent animam suam.

R E S.

20 Vide, Domine, quoniam tribulor, conturbatus est venter meus: subversum est cor meum in memet ipsa, quoniam amaritudine plena sum: foris interficit gladius, & domi mors similis est.

S I N.

21 Audierunt quia ingemisco ego, & non est qui consoletur me: omnes inimici mei audierunt malum meum, lætati sunt, quoniam tu fecisti: adduxisti diem consolationis, & sient similes mei.

T H A U.

22 Ingredietur omne malum eorum coram te: & vindemia eos, sicut vindemiasti me propter omnes iniquitates meas: multi enim gemitus mei, & cor meum mœrens.

C A.

C A P U T II.

A L E P H.

A **Q**uomodo obtexit caligine in furore suo Dominus filiam Sion! projecit de caelo in terram inquam Israel, & non est recordatus scabelli pedum suorum in die furoris sui. B E T H.

Precipitavit Dominus, nec pepercit, omnia speciosa Jacob: destruxit in furore suo munitiones virginis Juda, & deiecit in terram: polluit regnum, & principes ejus.

G H I M E L.

Confregit in ira furoris sui omne cornu Israel, avertit retrorsum dexteram suam à facie inimici: & succendit in Jacob quasi ignem flamma devorantis in gyro.

D A L E T H.

B **T**etendit arcum suum quasi inimicus, firmavit dexteram suam quasi hostis, & occidit omne, quod pulchrum erat visu in tabernaculo filiae Sion, effudit quasi ignem indignationem suam. H E.

Factus est Dominus velut inimicus: precipitavit Israel, precipitavit omnia mania ejus, dissipavit munitiones ejus, & replevit in filia Juda humilitatem, & humiliatam.

V A U.

Et dissipavit quasi hortum tentorium suum, demolitus est tabernaculum suum: oblivioni tradidit Dominus in Sion festivitatem, & sabbatum, & in opprobrium, & in indignationem furoris sui regem, & sacerdotem.

Z A I N.

C **R**epulit Dominus altare suum, maledixit sanctificationi ejus: tradidit in manu inimici muros turrium ejus: vocem dederunt in domo Domini, sicut in die solemni.

H E T H.

Cogitavit Dominus dissipare murum filiae Sion: tetendit funiculum suum, & non avertit manum suam à perditione: luxitque antimurale, & murus pariter dissipatus est.

T E T H.

Defixæ sunt in terra portæ ejus: perdidit, & contrivit vestes ejus, regem ejus, & principes ejus in Gentibus: non est lex, & prophetæ ejus non invenerunt visionem à Domino.

J O D.

Sederunt in terra, conticuerunt senes filiae Sion: conaspererunt cinere capita sua, accincti sunt ciliis, abiecerunt in terram capita sua virgines Jerusalem.

C A P H.

D **D**efecerunt præ lacrymis oculi mei, conturbata sunt viscera mea: effusum est in terram jecur meum super contritionem filiae populi mei, cum deficeret parvulus, & lactans in plateis oppidi.

L A M E D.

Matribus suis dixerunt: Ubi est triticum, & vinum? cum deficerent quasi vulnerei in plateis civitatis: cum exhalarent animas suas in sinu matrum suarum.

M E M.

E **C**ui comparabo te? vel cui assimilabo te, filia Jerusalem? cui exequabor te, & consolabor te, virgo filia Sion? magna esset enim velut mare contritio tua: quis medebitur tui?

N U N.

Prophetæ tui viderunt tibi falsa, & stult.

ta, nec aperiebant iniquitatem tuam, ut te ad penitentiam provocarent: viderunt autem tibi assumptiones falsas, & ejectiones.

S A M E C H.

Plauserunt super te manibus omnes transcurrentes per viam: sibilaverunt, & moverunt caput suum super filiam Jerusalem: Hæcine est urbs, dicentes, perfecti decoris, gaudium universæ terræ?

P H E.

Aperuerunt super te os suum omnes inimici tui: sibilaverunt, & fremuerunt dentibus, & dixerunt: Devorabimus: en ista est dies, quam expectabamus: invenimus, vidimus.

A I N.

Fecit Dominus, quæ cogitavit, completum sermonem suum, quem præceperat à diebus antiquis: destruxit, & non pepercit, & iustificavit super te inimicum, & exaltavit cornu hostium tuorum.

S A D E.

Clamavit cor eorum ad Dominum super muros filiae Sion: Deduc quasi torrentem lacrymas per diem, & noctem: non des requiem tibi, neque taceat pupilla oculi tui.

C O P H.

Con surge, lauda in nocte, in principio vigiliarum: effunde sicut aquam cor tuum ante conspectum Domini: leva ad eum manus tuas pro anima parvulorum tuorum, qui defecerunt in fame in capite omnium compitorum.

R E S.

Vide, Domine, & considera, quem vindemiaris ita: ergone comedent mulieres fructum suum, parvulos ad mensuram palmæ? si occiditur in sanctuario Domini sacerdos, & propheta?

S I N.

Jacuerunt in terra foris puer, & senex: virgines meæ, & juvenes mei ceciderunt in gladio: interfecisti in die furoris tui: percussisti, nec misertus es.

T H A U.

Vocasti quasi ad diem solemnem, qui terrent me de circuitu, & non fuit in die furoris Domini, qui effugeret, & relinqueretur: quos educavi, & enutrivit, inimicus meus consumpsit eos.

C A P U T III.

A L E P H.

A **E**go vir videns paupertatem meam in virga indignationis ejus.

A L E P H.

Me minavit, & adduxit in tenebras, & non in lucem.

A L E P H.

Tantum in me verit, & convertit manum suam tota die.

B E T H.

Vetustam fecit pellem meam, & carnem meam: contrivit ossa mea.

B E T H.

Aedificavit in gyro meo, & circumdedit me felle, & labore.

B E T H.

In tenebrosis collocavit me, quasi mortuos sempiternos.

G H I M E L.

Circumadificavit adversum me, ut non egrediar: aggravavit compedem meam.

G H I M E L.

Sed & cum clamavero, & rogavero, excludit orationem meam.

G H I M E L.

Concluserit vias meas lapidibus quadris, semitas meas subvertit.

* Lev.

26. 34.

F

Deut.

28. 35.

Jer.

14. 17.

Supra

1. 16.

G

A

DALETH.

10 Ursus insidians factus est mihi: leo in absconditis. DALETH.

11 Semitas meas subvertit, & confregit me: posuit me desolatam. DALETH.

12 Terrendi arcum suum, & posuit me quasi signum ad sagittam. HE.

13 Misit in renibus meis filias pharetræ suæ. HE.

14 Factus sum in derisum omni populo meo, canticum eorum tota die. HE.

15 Replevit me amaritudinibus, inebriavit me absinthio. VAU.

16 Et fregit ad numerum dentes meos, cibavit me cinere. VAU.

17 Et repulsa est a pace anima mea, oblitus sum bonorum. VAU.

C 18 Et dixi: Perit finis meus, & spes mea à Domino. ZAIN.

19 Recordare paupertatis, & transgressionis meæ, abstinui, & fellis. ZAIN.

20 Memoria memor ero, & tabescet in me anima mea. ZAIN.

21 Hæc recolens in corde meo, idèd sperabo. HETH.

22 Misericordiæ Domini quia non sumus consumpti: quia non defecerunt miserationes eius. HETH.

23 Novi dilucenti, multa est fides tua. HETH.

24 Pars mea Dominus, dixit anima mea: propterea expectabo eum. TETH.

25 Bonus est Dominus sperantibus in eum, animæ querenti illum. TETH.

26 Bonum est præstolari eum silentio salutare Dei. TETH.

D 27 Bonum est viro, cum portaverit jugum ab adolescentia sua. JOD.

28 Sedebit solitarius, & tacebit: quia levavit super se. JOD.

29 Ponet in pulvere os suum, si fortè sit spes. JOD.

30 Dabit percutienti se maxillam, saturabitur opprobriis. CAPH.

31 Quia non repellet in sempiternum Dominus. CAPH.

32 Quia si abjecit, & miseretur secundum multitudinem misericordiarum suarum. CAPH.

33 Non enim humiliavit ex corde suo, & abjecit filios hominum. LAMED.

34 Ut contereret sub pedibus suis omnes victos terræ. LAMED.

35 Ut declinaret iudicium viri in conspectu vultus Altissimi. LAMED.

E 36 Ut perverteret hominem in iudicio suo, Dominus ignoravit. MEM.

*Amo 3. 6. 37 Quis est iste, qui dixit, ut fieret, Dominus non iubente? MEM.

38 Ex ore Altissimi non egredientur nec mala, nec bona? MEM.

39 Quid murmuravit homo vivens, vir pro peccatis suis? NUN.

40 Scrutemur vias nostras, & quæramus, & revertamur ad Dominum. NUN.

41 Levemus corda nostra cum manibus ad Dominum in cælos. NUN.

42 Nos iniquè egimus, & ad iracundiam provocavimus: idcirco tu inexorabilis es.

SAMECH.

43 Operuisti in furore, & percussisti nos: occidisti, nec pepercisti. SAMECH.

44 Opposuisti nubem tibi, ne transeat oratio. SAMECH.

45 Eradicationem, & abjectionem posuisti me in medio populorum. PHE.

46 Aperuerunt super nos os suum omnes inimici. PHE.

47 Formido, & laqueus facta est nobis vaticinatio, & contritio. PHE.

48 Divisiones aquarum deduxit oculus meus, in contritione filia populi mei. AIN.

49 Oculus meus affligus est, nec tacuit, ed quod non esset requies. AIN.

50 Donec respiceret, & videret Dominus de cælis. AIN.

51 Oculus meus deprædatus est animam meam in cunctis filiabus urbis meæ. SADE.

52 Venatione ceperunt me quasi avem inimici mei gratis. SADE.

53 Lapa est in lacum vita mea, & posuerunt lapidem super me. SADE.

54 Inundaverunt aquæ super caput meum, sivi: Perii. CAPH.

55 Invocaui nomen tuum, Domine, de lacu novissimo. CAPH.

56 Vocem meam audisti: ne avertas aurem tuam à singultu meo, & clamoribus. G CAPH.

57 Appropinquasti in die, quando invocavi te: dixisti: Ne timeas. RES.

58 Iudicasti, Domine, causam animæ meæ, redemptor vitæ meæ. RES.

59 Vidisti, Domine, iniquitatem illorum adversum me: iudica iudicium meum. RES.

60 Vidisti omnem furem, universas cogitationes eorum adversum me. SIN.

61 Audisti opprobrium eorum, Domine, omnes cogitationes eorum adversum me. SIN.

62 Labia insurgentium mihi, & meditationes eorum adversum me tota die. SIN.

63 Sessionem eorum, & resurrectionem eorum vide: ego sum psalmus eorum. THAU.

64 Reddes eis vicem, Domine, iuxta opera manuum suarum. THAU.

65 Dabis eis scutum cordis laborem tuum. THAU.

66 Persequeris in furore, & conteres eos sub cælis. Domine. CAPUT IV.

ALEPH.

1 Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus, dispersi sunt lapides sanctuarii in capite omnium platearum? BETH.

2 Filii Sion inclyti, & amici auro primo: quomodo reputati sunt in vala testea, opus manuum figuli? GHIMEL.

3 Sed & lamina nudaverunt manum, laqueaverunt catulos suos: filia populi mei crudelis, quasi struthio in deserto. DALETH.

4 Adhæsit lingua læcentis ad palatum ejus in siti: parvuli petierunt panem, & non erat, qui frangeret eis. HETH.

H E.

5 Qui vescebantur voluptuose, interierunt in viis: qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercorea.

V A U.

6 Et major effecta est iniquitas filiarum populi mei peccato Sodomorum, quæ subversa est in momento, & non ceperunt in ea manus.

Z A I N.

7 Candidiores Nazaræ ejus nive, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, sapphiro pulchriores.

H E T H.

8 Denigrata est super carbones facies eorum, & non sunt cogniti in plateis: adhæsit cutis eorum ossibus, aruit, & facta est quasi lignum.

T E T H.

9 Melius fuit occisis gladio, quam interfecis fame: quoniam isti extabuerunt consumpti à sterilitate terræ.

J O D.

10 Manus mulierum misericordium coxe-runt filios suos: facti sunt cibus earum, in contritione filiarum populi mei.

C A P H.

11 Complevit Dominus furorem suum, effudit iram indignationis suæ: & succendit ignem in Sion, & devoravit fundameta ejus.

L A M E D.

12 Non crediderunt reges terræ, & universi habitatores orbis, quoniam ingrederetur hostis, & inimicus per portas Jerusalem.

M E M.

13 Propter peccata prophetarum ejus, & iniquitates sacerdotum ejus, qui effuderunt in medio ejus sanguinem iustorum.

N U N.

14 Erraverunt cæci in plateis, polluti sunt

in sanguine: cumque non possent, tenuerunt lacinias suas.

S A M E C H.

15 Recedite polluti, clamaverunt eis: recedite, abite, nolite tangere: jurgati quippe sunt, & commoti: dixerunt inter gentes: Non addet ultra, ut habitet in eis.

P H E.

16 Facies Domini divisit eos, non addet, ut respiciat eos: facies sacerdotum non erubuerunt, neque senum miseri sunt.

A I N.

17 Cum adhuc subsisteremus, defecerunt oculi nostri ad auxilium nostrum vanum, cum respiceremus attenti ad gentem, quæ salvere non poterat.

S A D E.

18 Lubricaverunt vestigia nostra in itinere platearum nostrarum, appropinquavit finis noster: completi sunt dies nostri, quia venit finis noster.

C O P H.

19 Velociore fuerunt persecutores nostri aquilis cæli: super montes persecuti sunt nos, in deserto insidiati sunt nobis.

R E S.

20 Spiritus oris nostri Christus Dominus captus est in peccatis nostris, cui diximus: in umbra tua vivemus in Gentibus.

S I N.

21 Gaude, & lætare filia Edom, quæ habitas in terra Hus: ad te quoque perveniet calix, inebriaberis, atque nudaberis.

T H A U.

22 Completa est iniquitas tua, filia Sion, non addet ultra, ut transmigret te: istovit iniquitatem tuam, filia Edom, disceperuit peccata tua.

O R A T I O J E R E M I Æ P R O P H E T Æ.

C A P U T V.

A

Recordare, Domine, quid acciderit nobis: intueri, & respice opprobrium nostrum. Hereditas nostra versa est ad alienos, domus nostra ad extraneos.

3 Pupilli facti sumus absque patre, matres nostræ quasi viduæ.

4 Aquam nostram pecunia bibimus: ligna nostra pretio comoravimus.

5 Cervicibus nostris minabamur, lassus non dabatur requies.

6 Ægypto dedimus manum, & Assyriis, ut saturaremur pane.

7 Patres nostri peccaverunt, & non sunt: & nos iniquitates eorum portavimus.

8 Servi domati sunt nostri: non fuit, qui redimeret de manu eorum.

B

9 In animabus nostris afferabamus panem nobis, à facie gladii in deserto.

10 Pellis nostra, quasi clipeus exusta est à facie tempestarum famis.

11 Mulieres in Sion humiliaverunt, & virgines in civitatibus Juda.

12 Principes manu suspensi sunt: facies senum non erubuerunt.

13 Adolescentibus impudicè abusi sunt: & pueri in ligno corruerunt.

14 Senes defecerunt de portis, juvenes de choro psallentium.

15 Defecit gaudium cordis nostri: versus est in luctum chorus noster.

16 Cecidit corona capitis nostri: vix nobis, quia peccavimus.

17 Propterea mœstum factum est cor nostrum, ideo contenebrati sunt oculi nostri.

18 Propter montem Sion quia dispersi, vulpes ambulaverunt in eo.

19 Tu autem, Domine, in æternum permanebis, solum tuum in generatione, & generationem.

20 Quare in perpetuum oblivisceris nobis? dereliques nos in longitudine dierum?

21 Converte nos, Domine, ad te, & convertertemur: innova dies nostros, sicut à principio.

22 Sed proiciens repulisti nos, iratus es contra nos vehementer.

PROPHETIA BARUCH.

CAPUT PRIMUM.

Judæi a Babylone mittunt ad eos, qui erant in Jerusalem, librum Baruch, una cum collectis pecuniis, ut obtatis holocaustis orerent pro ipsis, & pro Nabuchodonosor, filioque ejus Baltassar: ac consenserunt peccata sua.

A

1 **E** T hæc verba libri, quæ scripsit Baruch filius Nerie, filii Maasæ, filii Sedecie, filii Sedei, filii Helcie, in Babylonia, In anno quinto, in septimo die mensis, in temore, quo ceperunt Chaldaei Jerusalem, & succenderunt eam igni.

2 **E** T legit Baruch verba libri hujus ad aures Jechoniz filii Joakim regis Juda, & ad aures universi populi venientis ad librum:

3 **E** T ad aures potentium filiorum regum, & ad aures presbyterorum, & ad aures populi, a minimo usque ad maximum, eorum omnium habitantium in Babylonia, ad flumen Sodi.

4 **Q** UI audientes plorabant, & jejunabant, & orabant in conspectu Domini.

5 **E** T collegerunt pecuniam, secundum quod potuit unusquisque manus,

B

6 **E** T miserunt in Jerusalem ad Joakim filium Helcie, filii Salom sacerdotem, & ad sacerdotes, & ad omnem populum, qui inventi sunt cum eo in Jerusalem:

7 **C** UM acciperet vasa templi Domini, quæ ablata fuerant de templo, revocare in terram Juda decima die mensis Sivan, vasa argentea, quæ fecit Sedecias filius Josie rex Juda,

8 **P** OSTEAQUAM cepisset Nabuchodonosor rex Babylonis Jechoniam, & principes, & cunctos potentes, & populum terræ ab Jerusalem, & duxit eos victos in Babylonem.

9 **E** T dixerunt: Ecce misimus ad vos pecunias, de quibus emite holocausta, & thus, & facite manna, & offerre pro peccato ad aram Domini Dei nostri.

10 **E** T orate pro vita Nabuchodonosor regis Babylonis, & pro vita Baltassar filii ejus, ut fiat dies eorum sicut dies cæli super terram:

11 **E** T ut det Dñs virtutem nobis, & illuminet oculos nostros, ut vivamus sub umbra Nabuchodonosor regis Babylonis, & sub umbra Baltassar filii ejus, & serviamus eis multis diebus, & inveniamus gratiam in conspectu eorum.

12 **E** T pro nobis ipsis orate ad Dominum Deum nostrum: quia peccavimus Domino Deo nostro, & non est averis furor ejus à nobis usque in hunc diem.

13 **E** T legite librum istum, quem misimus ad vos recitari in templo Domini, in die solemnī, & in die opportuno:

14 **E** T dicetis: Domino Deo nostro justitia, nobis autem confusio faciei nostræ: sicut est dies hæc omni Juda, & habitantibus in Jerusalem,

Infr. 2. 6.

15 **R** EGIBUS nostris, & principibus nostris, & sacerdotibus nostris, & prophetis nostris, & patribus nostris.

16 **P** ECCAVIMUS ante Dominum Deum nostrum, & non credidimus, diffidentes in eum:

Dan. 9. 5. D

17 **E** T non fuimus subiectibiles illi, & non audivimus vocem Domini Dei nostri, ut ambularem in mandatis ejus, quæ dedit nobis.

18 **A** DIE, quæ eduxit patres nostros de terra Ægypti usque ad diem hanc eram incredibiles ad Dominum Deum nostrum: & dissipati recessimus, ne audiremus vocem ipsius.

Exod. 3. 5.

19 **E** T adhæserunt nobis multa mala: & maledictiones, quæ constituit Dominus Moysi servo suo: qui eduxit patres nostros de terra Ægypti, dare nobis terram fluentem lac, & mel, sicut hodierna die.

20 **E** T non audivimus vocem Domini Dei nostri secundum omnia verba prophetarum, quos misit ad nos:

21 **E** T abivimus unusquisque in sensum cordis nostri maligni, operari diis alienis, facientes mala ante oculos Domini Dei nostri.

C A P U T I I.

Jud. in captivitate constituitur propter peccata sua contigisse sibi mala, quæ Deus per prophetas suos fuerat comminatus: fufus ergo precibus petunt misericordiam, quam per Moysen fuerat pollicitus se respicientibus daturum.

A **1** *P*ropter quod statuit Dominus Deus noster verbum suum, quod locutus est ad nos, & ad Iudices nostros, qui judicaverunt Israel, & ad reges nostros, & ad principes nostros, & ad omnem Israel, & Juda:

2 Ut adduceret Dominus super nos mala magna, quæ non sunt facta sub cælo, quemadmodum facta sunt in Jerusalem, * secundum quæ scripta sunt in lege Moysi,

3 Ut manducaret homo carnes filii sui, & carnes filiarum suarum.

4 Et dedit eos sub manu regum omnium, qui sunt in circuitu nostro, in improperium, & in desolationem in omnibus populis, in quibus nos dispersit Dominus.

5 Et facti sumus subitus, & non suprà: quia peccavimus Domino Deo nostro, non obaudiendo voci ipsius.

6 * Domino Deo nostro iustitia: nobis autem, & patribus nostris confusio faciei, sicut est dies hæc.

7 Quia locutus est Dominus super nos omnia mala hæc, quæ venerunt super nos:

8 Et non sumus deprecati faciem Domini Dei nostri, ut revertemur unusquisque nostrum à viis nostris pessimis.

9 Et vigilavit Dominus in malis, & adduxit ea super nos: quia iustus est Dominus in omnibus operibus suis, quæ mandavit nobis:

10 Et non audivimus vocem ipsius, ut iremus in præceptis Domini, quæ dedit ante faciem nostram.

11 * Et nunc, Domine Deus Israel, qui eduxisti populum tuum de terra Ægypti in manu valida, & in signis, & in prodigiis, & in virtute tua magna, & in brachio excelso, & fecisti tibi nomen sicut est dies iste:

12 Peccavimus, impiè egimus, iniquè gessimus, Dñe Deus noster, in omnibus iustitiis tuis.

13 Avertatur ira tua à nobis: quia derelicti sumus pauci inter Gentes, ubi dispersisti nos.

14 Exaudi, Domine, preces nostras, & orationes nostras, & educ nos propter te: & da nobis invenire gratiam ante faciem eorum, qui nos abduxerunt:

15 Ut sciat omnis terra, quia tu es Dominus Deus noster, & quia nomen tuum invocatum est super Israel, & super genus ipsius.

16 * Respice, Domine, de domo sancta tua in nos, & inclina aurem tuam, & exaudi nos.

17 * Aperiuolos tuos, & vide: quia non mortui, qui sunt in inferno, quorum spiritus acceptus est à visceribus suis, dabunt honorem, & justificationem Domino:

18 Sed anima, quæ tristis est super magnitudine mali, & incedit curva, & infirma, & oculi deficientes, & anima elutens dat tibi gloriam, & iustitiam Domino.

19 Quia non secundum iustitias patrum nostrorum nos fundimus preces, & petimus misericordiam ante conspectum tuum, Domine Deus noster:

20 Sed quia misisti iram tuam, & furor tuum super nos, sicut locutus es in manu puerorum tuorum, prophetarum, dicens:

21 Sic dicit Dominus: Inclinate humerum vestrum, & cervicem vestram, & opera facite regi Babylonis: & sedebitis in terra, quam dedi patribus vestris.

22 Quod si non audieritis vocem Domini Dei vestri operari regi Babylonis: deflectione vestra faciam de civitatibus Juda, & à foris Ierusalem:

23 Et auferam à vobis vocem iucunditatis, & vocem gaudii, & vocem sponſæ, & vocem sponsæ, & erit omnis terra sine vestigio ab inhabitantibus eam.

24 Et non audierunt vocem tuam, ut operaretur regi Babylonis: & statuit verba tua, quæ locutus es in manibus puerorum tuorum prophetarum, ut transferrentur ossa regum nostrorum, & ossa patrum nostrorum de loco suo:

25 Et ecce projecta sunt in calore solis, & in gelu nostris: & mortui sunt in doloribus pessimis, & fame, & in gladio, & in emissionem.

26 Et posuisti templum, in quo vocatum est nomen tuum in ipso, sicut hæc dies, propter iniquitatem domus Israel, & domus Juda.

27 Et fecisti in nobis, Domine Deus noster, secundum omnem bonitatem tuam, & secundum miserationem tuam illam magnam:

28 Sicut locutus es in manu pueri tui Moysi in die, quæ præcepisti ei scribere legem tuam coram filiis Israel,

29 Dicens: * Si non audieritis vocem meam, multitudo hæc magna converteretur in miniam inter Gentes, quod ego eos dispergam:

30 Quia scio, quod me non audit populus: populus est enim dura cervix: & converteretur ad cor suum in terra captivitatis suæ:

31 Et scient, quia ego sum Dominus Deus eorum, & dabo eis cor, & intelligent: aures, & audient.

32 Et laudabunt me in terra captivitatis suæ, & memores erunt nominis mei.

33 Et avertent se à dorso suo duro, & à malignitatibus suis: quia reminiscuntur viam patrum suorum, qui peccaverunt in me.

34 Et revocabo illos in terram, quam iuravi patribus eorum, Abraham, Isaac, & Jacob, & dominabuntur eis: & multiplicabo eos & non minorabuntur.

35 Et statuam illis testamentum alterum sempiternum, ut sim illis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum: & non movebo amplius populum meum, filios Israel, à terra, quam dedi illis.

C A P U T I I I.

Perseverant confiteri peccata sua, & patrū suorum, obsecrantes Deum promissionem: Israel in captivitate ductus est, eo quod dereliquerit viam sapientie, quæ non invenitur à potentibus, divitibus, aut gigantibus: sed populo Israel tradita fuerat à Deo, cui omnes sua creatura obediunt: additurque de Christi adventu in carnem.

1 *E*t nunc, Domine omnipotens, Deus Israel, anima in angustiis, & spiritus anxius clamat ad te:

2 Audi, Dñe, & miserere, quia Deus misericors & miserere nostri: quia peccavimus ante te.

3 Quia tu sedes in sempiternum, & nos peribimus in avum?

4 Dñe omnipotens, Deus Israel, audi nunc orationem mortuorum Israel, & filiorum ipsorum, qui peccaverunt ante te, & non audierunt vocem Domini Dei sui, & agglutinata sunt nobis mala.

5 Noli meminisse iniquitatum patrum nostrorum, sed memento manus tue, & nominis tui in tempore isto.

6 Quia tu es Dominus Deus noster, & laudabimus te, Domine.

7 Quia propter hoc dedisti timorem tuum in cordibus nostris, & ut invocemus nomen tuum, & laudemus te in captivitate nostra: quia convertimur ab iniquitate patrum nostrorum, qui peccaverunt ante te.

8 Ecce nos in captivitate nostra sumus hodie, qua nos dispersisti in imperium, & in maledictum, & in peccatum, secundum omnes iniquitates patrum nostrorum, qui recesserunt à te, Domine Deus noster.

9 Audi, Israel, mandata vitæ: auribus percipe, ut scias prudentiam.

10 Quid est, Israel, quod in terra inimicorum es?

11 Invetrastisti in terra aliena, coinquatus es cum mortuis: deputatus es cum deicendentibus in infernum.

12 Dereliquisti fontem sapientiæ:

13 Nam si in via Dei ambulasses, habitasses utique in pace sempiterna.

14 Disce, ubi sit prudentia, ubi sit virtus, ubi sit intellectus: ut scias simul, ubi sit longiturnitas vitæ, & victus: ubi sit lumen oculorum, & pax.

15 Quis invenit locum ejus? & quis intravit in thesauros ejus?

16 Ubi sunt principes Gentium, & qui dominantur super bestias, quæ sunt super terrâ?

17 Qui in avibus cæli ludunt,

18 Qui argentum thesaurizant, & aurum, in quo confidunt homines, & nō est finis acquisitionis eorum? qui argentum fabricant, & solliciti sunt, nec est inventio operum illorum?

19 Exterminati sunt, & ad inferos descenderunt, & alii loco eorum surrexerunt.

20 Juvenes videntur lumen, & habitaverunt super terram: viam autem disciplinæ ignoraverunt,

21 Neque intellexerunt semitas ejus, neque filii eorum susceperunt eam: à facie ipsorum longè facta est:

22 Non est audita in terra Chanaan, neque visa est in Theman.

23 Filii quoque Agar, qui exquirunt prudentiam, quæ de terra est, negotiatores Merhar, & Theman, & fabulatores, & exquirunt prudentiam, & intelligentiam: viam autem sapientiæ nesciunt, neque commemorati sunt semitas ejus.

24 O Israel, quàm magna est domus Dei, & ingens locus possessionis ejus!

25 Magnus est, & non habet finem: excelsus, & immensus.

26 Ibi fuerunt gigantes nominati illi, qui ab initio fuerunt, statura magna, sciētes bellum.

27 Non hos elegit Dominus, neque viam disciplinæ invenerunt: propterea perierunt.

28 Et quoniam non habuerunt sapientiam, interierunt propter suam insipientiam.

29 Quis ascendit in cælum, & accepit eam, & eduxit eam de nubibus?

30 Quis transfretavit mare, & invenit illam? & attulit illam super aurum electum?

31 Non est, qui possit scire vias ejus, neque qui exquirat semitas ejus.

32 Sed qui scit universa, novit eam, & adinvenit eam prudentia sua: qui præparavit terram in æterno tempore, & replevit eam pecudibus, & quadrupedibus:

33 Qui emittit lumen, & vadit: & vocavit illud, & obedit illi in tremore.

34 Stellæ autem dederunt lumen in custodiis suis, & lætæ sunt:

35 Vocatæ sunt, & dixerunt: Adsumus, & luxerunt ei cum jucunditate, qui fecit illas.

36 Hic est Deus noster, & non æstimabitur alius adversus eum.

37 Hic adinvenit omnem viam disciplinæ, & tradidit illam Jacob puero suo, & Israel dilecto suo.

38 Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conversatus est.

CAPUT IV.

Jerusalem suam lugeat desolationem, hortaturque filios suos, ut forti sint animo: nam sicut propter ipsum peccata Deos tradidit adversariis, ita eis liberatis punietur hostes ipsorum.

1 **H**ic liber mandatorum Dei, & lex, quæ est in æternum: omnes, qui tenent eam, perveniunt ad vitam: qui autem dereliquerunt eam, in mortem.

2 Convertere Jacob, & apprehende eam: ambula per viam ad splendorem ejus contram lumen ejus.

3 Ne tradas alteri gloriam tuam, & dignitatem tuam genti alienæ.

4 Beati sumus Israel: quia quæ Deo placent, manifesta sunt nobis,

5 Animæque est populus Dei, memorabilis Israel:

6 Venundati estis Gentibus nō in perditionem: sed propter quod in ira ad iracundiam provocastis Deum, traditi estis adversariis.

7 Exacerbastis enim eum, qui fecit vos, Deum æternum, immolantes demoniis, & non Deo.

8 Obliti enim estis Deum, qui nutrit vos, & contristastis nutricem vestram Jerusalem.

9 Vidit enim iracundiam à Deo venientem vobis, & dixit: Audite confines Sion, adduxit enim mihi Deus luctum magnum:

10 Vidi enim captivitatem populi mei, filiorum meorum, & filiarum, quam superduxit illis Æternus.

11 Nutrivi enim illos cum jucunditate: dimisi autem illos cum fletu, & luctu.

12 Nemo gaudeat super me viduam, & desolatam: à multis derelicta sum propter peccata filiorum meorum, quia declinaverunt à lege Dei.

13 Justitias autem ipsius nescierunt, nec ambulaverunt per vias mandatorum Dei, neque per semitas veritatis ejus cum justitia ingressi sunt.

14 Veniant confines Sion, & memorentur captivitatem filiorum, & filiarum mearum, quam superduxit illis Æternus.

15 Adduxit enim super illos gentem de longinquo, gentem improbam, & alterius lingue:

16 Qui non sunt reveriti senem, neque puerorum miseri sunt, & abduxerunt dilectos viduæ, & à filiis unicam desolaverunt.

17 Ego autem quid possum adjuvare vos?

18 Qui enim adduxit super vos mala, ipse vos eripiet de manibus inimicorum vestrorum.

D 19 Ambulate, filii, ambulate: ego enim derelicta sum sola.

20 Exui me stola pacis, indui autem me sacco obsecrationis, & clamabo ad Altissimum in diebus meis.

21 Animaequiores estote filii, clamate ad Dominum: & eripiet vos de manu principum inimicorum.

22 Ego enim speravi in aeternum salutem vestram: & venit mihi gaudium à sancto super misericordia, quæ venit vobis ab aeterno salutari nostro.

23 Emisi enim vos cum luctu, & ploratu: reducet autem vos mihi Dominum cum gaudio, & jucunditate in sempiternum.

E 24 Sicut enim viderunt vicem Sio captivitatem vestram à Deo, sic videbunt & in celeritate salutem vestram à Deo, quæ superveniet vobis cū honore magno, & splendore aeterno.

25 Filii patienter sustinete iram, quæ supervenit vobis: persecutus est enim te inimicus tuus, sed cito videbis perditionem ipsius, & super cervicem ipsius ascendes.

26 Delicati mei ambulaverunt vias asperas: ducti sunt enim, ut grex directus ab inimicis.

27 Animaequiores estote filii, & proclamate ad Dominum: erit enim memoria vestra ab eo, qui duxit vos.

28 Sicut enim fuit sensus vester, ut erraretis à Deo: decies tantum iterum convertentes requiratis eum.

F 29 Qui enim induxit vobis mala, ipse rursus adducet vobis sempiternam jucunditatem cum salute vestra.

30 Animaequior esto Jerusalem, exhortatur enim te, qui te nominavit.

31 Nocentes peribunt, qui te vexaverunt: & qui gratulati sunt in tua ruina, punientur.

32 Civitates, quibus servierunt filii tui, punientur, & quæ acceperit filios tuos.

33 Sicut enim gavisus es in tua ruina, & latata es in casu tuo, sic contristabitur in sua desolatione.

34 Et amputabitur exultatio multitudinis ejus, & gaudium ejus erit in luctum.

G 35 Ignis enim superveniet ei ab aeterno in longiturnis diebus, & habitabit à daemoniis in multitudine temporis.

36 Circumspice, Jerusalem, ad Orientem, & vide jucunditatem à Deo tibi venientem.

37 Ecce enim veniunt filii tui, quos dimisisti dispersos, veniunt collecti ab Oriente usque ad Occidentem, in verbosissimi gaudentes in honore Dei.

C A P U T V.

Subetur Jerusalem luctum exuere, eò quòd filii ejus cum ignominia ducti in captivitatem, cum gloria sunt ad eam reducendi.

A 1 Exuete, Jerusalem, stola luctus, & vexationis tue: & indue te decore, & honore ejus, quæ à Deo tibi est, sempiternæ gloria.

2 Circumdabit te Deus diploide justitiæ, & imponet mirram capiti honoris aeterni.

3 Deus enim ostendet splendorem suum in te, omni qui sub cælo est.

B 4 Nominabitur enim tibi nomen tuum à Deo in sempiternum: Pax justitiæ, & honor pietatis.

C 5 Exurge, Jerusalem, & sta in excelso: & circumspice ad Orientem, & vide collectos filios tuos ab oriente sole usque ad occidentem, in verbo Sancti gaudentes Dei memoria.

Sup.
4. 16.

D 6 Exierunt enim ab ste pedibus ducti ab inimicis: adducet autem illos Dominus ad te portatos in honore sicut filios regni.

7 Constituit enim Deus humiliare omnem montem excelsum, & rupes perennes: & convalles replere in æqualitate terræ: ut ambulet Israel diligenter in honorem Dei.

8 Obumbraverunt autem & silvæ, & omne lignum suavitatis Israel ex mandato Dei.

9 Adducet enim Deus Israel cum jucunditate in lumine majestatis suæ, cum misericordia, & justitia, quæ est ex ipso.

C A P U T VI.

Judeos apud Babylonios captivos vaticinatur Jeremias post septem generationes liberandos: hortaturque, ut sibi caveant ab illorum idololatria, ostendens à plurimis effectibus imbecillia esse idola, penitusque sensu carentia, ac vanissima.

E 1 Exemplar epistolæ, quam misit Jeremias ad abducendos captivos in Babyloniam à rege Babyloniorum, ut annuntiaret illi secundum quod præceptum est illi à Deo.

1 * P R O P T E R peccata, quæ peccastis ante Deum, abducemini in Babyloniam captivi à Nabuchodonosor rege Babyloniorum.

2 Ingressi itaque in Babylonem, eritis ibi annis plurimis, & temporibus longis, usque ad generationes septem: post hoc autem educam vos inde cum pace.

3 * Nunc autem videbitis in Babylonia deos aureos, & argenteos, & lapideos, & ligneos in humeris portari, ostentantes metui Gentibus.

4 Videte ergo, ne & vos similes efficiamini factis alienis, & metutis, & metus vos capiat in ipsis.

5 Visa itaque turba de retro, & ab ante, adorantes, dicite in cordibus vestris: Te oportet adorari, Domine.

6 Angelus enim meus vobiscum est: ipse autem exquirat animas vestras.

7 Nam lingua ipsorum polita à fabro, ipsa etiam inaurata, & inargentata, falsa sunt, & non possunt loqui.

8 Et sicut virgini amanti ornamenta, ita accepto auro fabricati sunt.

9 Coronas certe aureas habent super capita sua dii illorum: unde subtrahunt sacerdotes ab eis aurum, & argentum, & erogant illud in semetipsos.

10 Dant autem & ex ipso prostituti, & meretrices ornant: & iterum cum receperint illud à meretricibus, ornant deos suos.

11 Hi autem non liberantur ab erugine, & tineæ.

12 Operitis autem illis veste purpurea, extergunt faciem ipsorum propter pulverem domus, qui est plurimus inter eos.

13 Scepterum autem habet ut homo, sicut iudex regionis, qui in se peccantem non interficit.

14 Habet etiam in manu gladium, & securim: se autem de bello, & à latronibus non liberat. Unde vobis notum sit, quia non sunt dii.

15 Non ergo timeveritis eos. Sicut enim vas hominis contractum inutile efficitur, tales sunt & dii illorum.

16 Constitutus illis in domo, oculi eorum pleni sunt pulvere à pedibus introeuntium.

17 Et sicut alicui, qui regem offendit, circumseptæ sunt januæ: aut sicut ad sepulchrum adfructum mortuum, ita tuantur sacerdotes ostia

clausa-

D

A

* Jer.
17. 9.

* Isaie
44. 10.

B

clausuris, & feris, ne à latronibus exposciantur.

18 Lucernas accendunt illis, & quidem multas, ex quibus nullam videre possunt: sunt autem sicut trabes in domo.

19 Corda verò eorum dicunt elingere serpentes, qui de terra fundum comedunt eos, & vestimentum ipsorum, & non sentiunt.

20 Nigræ sunt facies eorum à fumo, qui in domo sit.

21 Supra corpus eorum, & supra caput eorum volant noctuæ, & hirundines, & aves etiam, similiter & catæ.

C 22 Unde sciatis, quia non sunt dii. Ne ergo timueritis eos.

23 Anrumetiam, quod habent, ad speciem est. Nisi aliquis exterferit æruginem, non fulgebunt: neque enim dum conflantur, sentiebant.

24 Ex omni pretio empta sunt, in quibus spiritus non inest ipsis.

*Isaie
46. 7.

25 * Sine pedibus in humeris portantur, ostentantes ignobilitatem suam hominibus. Confundantur etiam, qui colunt ea.

26 Propterea si ceciderint in terrâ, à semet ipsis non confurgunt: neque si quis eum statuerit rectum, per semetipsum stabit, sed sicut mortuis munera eorum illis apponuntur.

27 Hostias illorum vendunt sacerdotes ipsorum, & abutuntur: similiter & mulieres eorum decerpentes, neque infirmo, neque mendicanti aliquid impertunt.

28 De sacrificiis eorum sætæ, & menstruatæ contingunt. Scientes itaque ex his, quia non sunt dii, ne timeatis eos.

29 Unde enim vocantur dii? Quia mulieres apponunt diis argenteis, & aureis, & ligneis:

30 Et in domibus eorum sacerdotes sedent, habentes tunicas scissas, & capim, & barbaram rasam, quorum capiti nuda sunt.

31 Rugiunt autem clamantes contra deos suos, sicut in cœna mortui.

32 Vestimenta eorum auferunt sacerdotes: & vestiunt uxores suas, & filios suos.

D

33 Neque si quid mali pariuntur ab aliquo, neque si quid boni, poterunt retribuere: neque regem constituere possunt, neque auferre.

34 Similiter neque dare divitias possunt, neque malum retribuere. Si quis illis votum voverit, & non reddiderit: neque hoc requirunt.

35 Hominem à morte non liberant, neque infirmum à potentiori eripiunt.

36 Hominem cœcum ad visum non restituit, de necessitate hominem non liberabunt.

37 Viduæ non miserebuntur, neque orphanis beneficient.

38 Lapidibus de monte similes sunt dii illorum, lignei, & lapidei, & aurei, & argentei. Qui autem colunt ea, confundentur.

39 Quomodo ergo æstimandum est, aut dicendum, illos esse deos?

40 Adhuc enim ipsis Chaldeis non honorantibus ea, qui cum audierint mutum non posse loqui, offerunt illud ad Bel, postulantes ab eo loqui:

41 Quasi possunt sentire, qui non habent motum, & ipsi cum intellexerint, relinquunt ea: sensum enim non habent ipsi dii illorum.

42 Mulieres autem circumdatæ funibus in viis sedent, succendentes ossa olivarum.

E

43 Cum autem aliqua ex ipsis attrita ab ali-

quo transeunte dormierit cum eo, proxima lux exprobrat, quod ea non sit digna habita, sicut ipsa, neque funis ejus diruptus sit.

44 Omnia autem, quæ illis sunt, falsa sunt. Quomodo æstimandum, aut dicendum est, illos esse deos?

45 A fabris autem, & ab aurificibus facta sunt. Nihil aliud erunt, nisi id, quod volunt esse sacerdotes.

46 Artifices etiam ipsi, qui ea faciunt, non sunt multi temporis. Numquid ergo possunt ea, quæ fabricata sunt ab ipsis, esse dii?

47 Reliquerunt autem falsa, & opprobrium postea futuris.

48 Nam cum supervenerit illis prælium, & mala: cogitant sacerdotes apud se, ubi se abscondant cum illis.

49 Quomodo ergo sentiri debeant, quoniam dii sunt, qui nec de bello se liberant, neque de malis se eripiunt?

50 Nam cum sint lignea, inaurata, & inargentata, sciatur postea, quia falsa sunt, ab universis Gentibus, & regibus: quæ manifesta sunt, quia non sunt dii, sed opera manuum hominum, & nullum Dei opus cum illis.

51 Unde ergo notum est, quia non sunt dii, sed opera manuum hominum, & nullum Dei opus in ipsis est?

52 Regem regioni non suscitant, neque pluviam hominibus dabant.

53 Judicium quoque non discernunt, neque regiones liberabant ab injuria: quia nihil possunt, sicut corniculæ inter medium cœli, & terræ.

54 Et enim cum inciderit ignis in domum deorum ligneorum, & æreorum, & aureorum, sacerdotes quidem ipsorum fugient, & liberabuntur: ipsi verò sicut trabes in medio cœburætur.

55 Regi autem, & bello non resistunt. Quomodo ergo æstimandum est, aut recipiendum, quia dii sunt?

56 Non à furibus, neque à latronibus se liberabunt dii lignei, & lapidei, & inaurati, & inargentati: quibus hi, qui fortiores sunt,

57 Aurum, & argentum, & vestimentum, quo operiti sunt, auferunt illis: & abibunt, nec sibi auxilium ferent.

58 Itaque melius est esse regem ostentantem virtutem suam, aut vas in domo utile, in quo gloriabitur, qui possidet illud, vel ostiū in domo, quod custodit, quæ in ipsa sunt, quæ falsi dii.

59 Sol quidem, & luna, ac sidera, cum sint splendida, & emissæ ad utilitates, obadiunt.

60 Similiter & fulgur cum apparuerit, perspicuum est: id ipsum autem & spiritus in omni regione spirat.

61 Et nubes, quibus cum imperatum fuerit à Deo perambulare universum orbem, perficiunt, quod imperatum est eis.

62 Ignis etiam missus desuper, ut consummat montes, & silvas, facit, quod præceptum est ei. Hæc autem neque speciebus, neque virtutibus uni eorum similia sunt.

63 Unde neque existimandum est, neque dicendum, illos esse deos, quædò nō possunt, neque judicium judicare, neque quidquid facere hominibus.

64 Scientes itaque quia non sunt dii, ne ergo timueritis eos.

65 Neque enim regibus maledicent, neque benedicent.

66 Signa etiam in cælo Gentibus non ostendunt, neque ut sol lucebunt, neque illuminabunt ut luna.

67 Bestiæ meliores sunt illis, quæ possunt fugere sub testum, ac prodesse sibi.

68 Nullo ita modo nobis est manifestum quia sunt dii: propter quod ne timeatis eos.

69 Nam sicut in cucumerario formido nihil custodit: ita sunt dii illorum lignei, & argentei, & inaurati.

70 Eodem modo & in horto spina alba, supra quam omnis avis sedet. Similiter & mortuo projecto in tenebris, similes sunt dii illorum lignei, & inaurati, & inargentati.

71 A purpura quoque, & murice, quæ supra illos tincant, scietis itaque, quia non sunt dii. Ipsi etiam postremò comeduntur, & erunt opprobrium in regione.

72 Melior est homo iustus, qui non habet simulacra: nam erit longe ab opprobriis.

P R O P H E T I A E Z E C H I E L I S.

CAPUT PRIMUM.

Tempus, & locus, quibus Ezechiel ostensa sunt visiones Dei: nempe in medio ignis similitudo quatuor animalium, quæ describuntur, similiter & rotarum, firmamenti, throni, & hominis in throno sedentis, igne circumdati.

A

T factum est in trigesimo anno, in quarto, in quinta mensis, cum essem in medio caprivorum * juxta fluvium Chobar, aperti sunt cæli, & vidi visiones Dei.

In fr.
3. 23.
O. 2C.

2 In quinta mensis, ipse est annus quintus transmigrationis regis Joakim.

3 Factum est verbum Domini ad Ezechielem filium Buzi sacerdotem in terram Chaldaeorum, secus flumen Chobar: & facta est super eum ibi manus Domini.

B

4 Et vidi, & ecce ventus turbine veniebat ab Aquilone, & nubes magna, & ignis involvens, & splendor in circuitu ejus: & de medio ejus quasi species electri, id est de medio ignis.

5 Et in medio ejus similitudo quatuor animalium: & hic aspectus eorum, similitudo hominis in his.

6 Quatuor facies uni, & quatuor pennæ uni.

7 Pedes eorum pedes recti, & planta pedis

eorum quasi planta pedis virili, & scintilla quasi aspectus aris candentis.

8 Et manus hominis sub pennis eorum in quatuor partibus: & facies, & pennas per quatuor partes habebant.

9 Junctæque erant pennæ eorum alterius ad alterum. Non revertebantur, cum incederent: sed unumquodque ante faciem suam gradiebatur.

10 Similitudo autem vultus eorum: facies hominis, & facies leonis à dextris ipsorum quatuor: facies autem bovis à sinistris ipsorum quatuor, & facies aquilæ desuper ipsorum quatuor.

11 Facies eorum, & pennæ eorum extensæ desuper: duæ pennæ singulorum jungebantur, & duæ tegebant corpora eorum:

12 Et unumquodque eorum coram facie sua ambulabat: ubi erat impetus spiritus, illuc gradiebatur, nec revertebantur, cum ambulant.

13 Et similitudo animalium, aspectus eorum quasi carbonum ignis ardentium, & quasi aspectus lampadarum. Hæc erat visio discurrens in medio animalium, splendor ignis, & de igne fulgur egrediens.

14 Et animalia ibant, & revertebantur in similitudinem fulguris coruscantis.

15 Cumque aspicerem animalia, apparuit

C

D

rota una super terram iuxta animalia, habens quatuor facies.

16 Et aspectus rotarum, & opus earum quasi visio maris: & una similitudo ipsarum quatuor: & aspectus earum, & opera, quasi sit rota in medio rotæ.

E 17 Per quatuor partes earum euntes ibant, & non revertentur, cum ambularent.

18 Statura quoque erat rotis, & altitudo, & horribilis aspectus: * totum corpus oculis plenum in circuitu ipsarum quatuor.

19 Cumque ambularet animalia, ambulabat pariter & rote iuxta ea: & cum eleventur animalia de terra, elevabuntur simul & rote:

20 Quocumque ibat spiritus, illuc eunte spiritu & rote pariter elevabuntur, sequentes eum. Spiritus enim vite erat in rotis:

21 Cum euntibus ibant, & cum stantibus stabant: & cum elevatis à terra pariter elevabuntur & rote, sequentes ea: quia spiritus vite erat in rotis.

F 22 Et similitudo super capita animalium firmamenti, quasi aspectus crystalli horribilis, & extenti super capita eorum desuper.

23 Sub firmamento autem pennæ eorum rectæ alterius ad alterum: unumquodque duabus alis velabat corpus suum, & alterum similiter velabatur.

24 Et audiebam sonum alarum, quasi sonum aquarum multarum, quasi sonum sublimis Dei: cum ambularent, quasi sonus erat multitudinis ut sonus castrorum: cumque starent, demittebantur pennæ eorum.

G 25 Nam cum fieret vox super firmamentum, quod erat super caput eorum, stabant, & submittebant alas suas.

26 Et super firmamentum, quod erat imminens capiti eorum, quasi aspectus lapidis sapphiri similitudo throni: & super similitudine throni, similitudo quasi aspectus hominis desuper.

27 Et vidi quasi speciem electri, velut aspectum ignis, intrinsecus ejus per circuitum: à lumbis ejus, & desuper, & à lumbis ejusque deorsum, vidi quasi speciem ignis splendens in circuitu.

28 Velut aspectum arcus, cum fuerit in nubis in die pluviarum: hic erat aspectus splendoris per gyrum.

CAPUT II.

Roboratur propheta exterritus, ut intrepidè arguat rebelles filios Israel, si quomodo tandem ab inveteratis peccatis respiciant, & jubetur comedere librum scriptum intus, & foris, in quo erant lamentationes, & carmen, & v. c.

A 1 Hæc visio similitudinis gloriæ Domini: & vidi, & cecidi in faciem meam, & audiui vocem loquentis. Et dixit ad me: Fili hominis sta super pedes tuos, & loquar tecum.

2 Et ingressus est in me spiritus, postquam locutus est mihi, & statui me supra pedes meos: & audiui loquentem ad me,

3 Et dicentem: Fili hominis, mitto ego te ad filios Israel, ad gentes apostatrices, quæ recesserunt à me: ipsi, & patres eorum prævaricati sunt pactum meum usque ad diem hanc.

B 4 Et filii dura facie, & indomabili corde sunt, ad quos ego mitto te: & dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus:

5 Si forte, vel ipsi audiant, & si forte cuicquam, quoniam domus exasperans est: & scient,

quia propheta fuerit in medio eorum.

6 Tu ergo, fili hominis, ne timeas eos, neque sermones eorum metuas: quoniam increduli, & subverfores sunt tecum, & cum scorpionibus habitas: verba eorum ne timeas, & vulnus eorum ne formides, quia domus exasperans est.

7 Loqueris ergo verba mea ad eos, si forte audiant, & quiescant: quoniam irritatores sunt.

D 8 Tu autem, fili hominis, audi quocumque loquor ad te, & noli esse exasperans, sicut domus exasperatrix est: aperi os tuum, & comede quacumque ego do tibi.

9 Et vidi & ecce manus missa ad me, in qua erat involutus liber: & expandit illum coram me, * qui erat scriptus intus, & foris: & scripta erant in eo lamentationes, & carmen, & v. c.

CAPUT III.

Comesto libro datur propheta scies adamantina, ut intrepidè arguat durissimos filios Israel in transmigratione constitutos: missus autem constituitur specular, qui si visum imminens malum non annuntiaverit, ejus, qui perit, reus efficitur: si autem annuntiaverit, animam suam liberat, etiam si alius peccet: deinde campum ingressus, visaque ibi gloria Domini, jubetur in domo sua includi, tamquam vincit ac mutus.

A 1 ET dixit ad me: Fili hominis, quodcumque inveneris, comede: comede volumen istud, & vaders loquere ad filios Israel.

2 Et aperui os meum, & cibavit me volumine illo:

3 Et dixit ad me: Fili hominis, venter tuus comedet, & viscera tua complebuntur volumine isto, quod ego do tibi: * Et comedi illud: & factum est in ore meo sicut mel dulce.

4 Et dixit ad me: Fili hominis, vade ad domum Israel, & loqueris verba mea ad eos.

5 Non enim ad populum profundus sermonis, & ignota linguæ tu mitteris, ad domum Israel:

6 Neque ad populos multos profundus sermonis, & ignota linguæ, quorum non possis audire sermones: & si ad illos mittereris, ipsi audirent te.

7 Domus autem Israel nolunt audire te: quia nolunt audire me: omnis quippe domus Israel attrita fronte est, & duro corde.

8 Ecce dedi faciem tuam valentior faciebus eorum, & frontem tuam durior frontibus eorum.

9 Ut adamantem, & ut silecem dedi faciem tuam: ne timeas eos, neque metuas à facie eorum: quia domus exasperans est.

10 Et dixit ad me: Fili hominis, omnes sermones meos, quos ego loquor ad te, assume in corde tuo, & auribus tuis audi:

11 Et vade, ingredere ad transmigrationem, ad filios populi tui, & loqueris ad eos, & dices eis: Hæc dicit Dominus Deus: si forte audiant, & quiescant.

12 Et assumpsit me spiritus, & audiui post me vocem commotionis magnæ: Benedicta gloria Domini de loco suo,

13 Et vocem alarum animalium percutientium alteram ad alteram, & vocem rotarum sequentium animalia, & vocem cōmotionis magnæ.

D

14 Spiritus quoque levavit me, & assumpsit me: & abiit amarus in indignatione spiritus mei: manus enim Domini erat mecum, confortans me.

15 Et veni ad transmigrationem, ad acervum novarum frugum, ad eos, qui habitabant juxta flumen Chobar, & sedi, ubi illi sedebant: & mansi ibi septem diebus egrens in medio eorum.

16 Cum autem pertransissem septem dies, factum est verbum Domini ad me, dicens:

*Infr.
14. 7.

17 Fili hominis speculatorem dedi te domui Israel: & audies de ore meo verbum, & annuntiabis eis ex me.

E

18 Si dicente me ad impium: Morte morieris: non annuntiaveris ei, neque locutus fueris, ut avertatur a via sua impia, & vivat: ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem ejus de manu tua requiram.

19 Si autem tu annuntiaveris impio, & ille non fuerit conversus ab impietate sua, & a via sua impia: ipse quidem in iniquitate sua morietur, tu autem animam tuam liberaisti.

20 Sed & si conversus justus a justitia sua fuerit, & fecerit iniquitatem: ponam offendiculum coram eo, ipse morietur, quia non annuntiasti ei: in peccato suo morietur, & non erunt in memoria justitiæ ejus, quas fecit: sanguinem verò ejus de manu tua requiram.

21 Si autem tu annuntiaveris justo, ut non peccet justus, & ille non peccaverit: vivens vivet, quia annuntiasti ei, & tu animam tuam liberaisti.

F

22 Et facta est super me manus Domini, & dixit ad me: Surgens egredere in campum, & ibi loquar tecum.

*Sup.
14. 30.

23 Et surgens egressus sum in caput: & ecce ibi gloria Domini stabat quasi gloria, quam vidi juxta fluvium Chobar: & cecidi in faciem meam.

24 Et ingressus est in me spiritus, & statuit me super pedes meos: & locutus est mihi, & dixit ad me: Ingredere, & includere in medio domus tuæ.

G

25 Et tu, fili hominis, ecce data sunt super te vincula, & ligabunt te in eis: & non egredieris de medio eorum.

26 Et linguam tuam adhaerere faciam palato tuo, & eris mutus, nec quasi vir oburgans: quia domus exasperans est.

27 Cum autem locutus fuero tibi, aperiam os tuum, & dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: qui audit, audiat: & qui quiescit, quiescat: quia domus exasperans est.

C A P U T I V.

Inbetur propheta figurare obsidionem Jerusalem, ac dormire super latus sinistrum trecentis, & nonaginta diebus, super dextrum verò quadraginta, ac vitem cibum, & sedem confectum sibi preparare: quibus designet calamitatem filiorum Israel: obsidionem, & afflictionem habitantium Ierosolymis.

A

1 Et tu fili hominis, sume tibi laterem, & pones cum coram te: & describes in eo civitatem Jerusalem.

2 Et ordinabis adversus eam obsidionem, & edificabis munitiones, & comportabis aggerem, & dabis cōtra eam castra, & pones arietes in gyro.

3 Et tu sume tibi sartagine ferream, & pones eam in murum ferreum inter te, & inter civitatem: & obfirmabis faciem tuam ad eam: & erit in obsidionem, & circumdabis

eam: signum est domui Israel.

4 Et tu dormies super latus tuum sinistrum, & pones iniquitates domus Israel super eo numero dierum, quibus dormies super illud, & assumes iniquitatem eorum.

5 Ego autem dedi tibi annos iniquitatum eorum, numero dierum trecentos, & nonaginta dies: & portabis iniquitatem domus Israel.

6 Et cum compleveris hæc, dormies super latus tuum dextrum secundo: & assumes iniquitatem domus Juda quadraginta diebus: diem pro anno, diem, inquam, pro anno dedi tibi.

7 Et ad obsidionem Jerusalem convertes faciem tuam, & brachium tuum erit extensum: & prophetabis adversus eam.

8 Ecce circumdedit te vinculis: & non te convertes à latere tuo in latus aliud, donec compleas dies obsidionis tuæ.

9 Et tu sume tibi frumentum, & hordeum, & fabam, & lentem, & milium, & viciam: & mites ea in vas unum, & facies tibi panes numero dierum, quibus dormies super latus tuum: trecentis, & nonaginta diebus comedes illud.

10 Cibis autem tuis, quo vesceris, erit in pondere viginti stateres in die: à tempore usque ad tempus comedes illud.

11 Et aquam in mensura bibes, sextam partem hini: tempore usque ad tempus bibes illud.

12 Et quasi subcineritium hordeaceum comedes illud: & stercore, quod egreditur de homine, operies illud in oculis eorum.

13 Et dixit Dominus: Sic comedent filii Israel panem suum pollutum inter Gentes, ad quas ejiciam eos.

14 Et dixi: A, a, a, Domine Deus, ecce anima mea non est polluta: & morticinum, & laceratum à bestiis non comedi ab infantia mea usque nunc, & non est ingressa in os meum omnis caro immunda.

15 Et dixit ad me: Ecce dedi tibi finum bouum pro stercorebus humanis: & facies panem tuum in eo.

16 Et dixit ad me: Fili hominis: Ecce ego conteram baculum panis in Jerusalem: & comedent panem in pōdere, & in solitudine: & aquam in mensura, & in angustia bibent.

17 Ut deficientibus pane, & aqua, corruiat unusquisque ad fratrem suum: & contabescant in iniquitatibus suis.

C A P U T V.

Per detonsos capitis, & barbe propheta pilosus Domini, varièque consumptos, designantur Judæi, propter sua peccata fame, & gladio consumendi: sic ut patres filios, & filii patres comedant, reliqui verò in captivitatem ducendi, ubi sint opprobrium, ac stupor Gentibus, quarum superarunt scelera.

1 Et tu, fili hominis, sume tibi gladium acutum, radentem pilos: & assumes eum, & duces per caput tuum, & per barbam tuam: & assumes tibi stateram ponderis, & divides eos.

2 Tertiam partem igni combures in medio civitatis, juxta completionem dierum obsidionis: & assumes tertiam partem, & concides gladio in circuitu ejus: tertiam verò aliam disperges in ventum, & gladium nudabo post eos.

3 Et fumes inde parvum numerum: & ligabis eos in summitate pallii tui.

4 Et ex eis rursum tolles, & proicies eos in

B
*Num
14. 14.

C

*Osee
9. 4.
D

*Infr.
5. 16.
& 14.
13.

A

medio ignis, & combures eos igni: & ex eo egredietur ignis in omnem domum Israel.

5 Hec dicit Dñs Deus: Ista est Ierusalem, in medio gentium posui eam, & in circuitu eius terras.

6 Et contempsit iudicia mea, ut plus esset impia quam Gentes: & praecepta mea ultra quam terra, quae in circuitu eius sunt: iudicia enim mea projecerunt, & in praeceptis meis non ambulaverunt.

7 Idcirco hac dicit Dñs Deus: Quia superastis Gentes, quae in circuitu vestro sunt, & in praeceptis meis non ambulastis, & iudicia mea non fecistis, & iuxta iudicia Gentium, quae in circuitu vestro sunt, non estis operati:

8 Ideo hac dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te, & ipse ego faciam in medio tui iudicia in oculis Gentium.

9 Et faciam in te, quod non feci, & quibus similia ultra non faciam, propter omnes abominationes tuas.

10 Ideo patres comedent filios in medio tui, & filii comedent patres suos: & faciam in te iudicia, & ventilabo universas reliquias tuas in omnem ventum.

11 Idcirco vivo ego, dicit Dñs Deus: nisi pro eo quod sanctum meum violasti, in omnibus offensionibus tuis, & in cunctis abominationibus tuis: ego quoque confringam, & non parceret oculus meus, & non miserebor.

12 Tertia pars tui peste morietur, & fame consumetur in medio tui: & tertia pars tui in gladio cadet in circuitu tuo: tertiam vero partem tuam in omnem ventum dispergam, & gladium evaginabo post eos.

13 Et cōplebo furorē meū, & requiescere facia indignationē meā in eis, & consolabor: & scietis, quia ego Dñs locutus sum in zelo meo, cum implevero indignationem meam in eis.

14 Et dabo te in desertum, & in opprobrium Gentibus, quae in circuitu tuo sunt, in conspectu omnis praetereuntis.

15 Et eris opprobrium, & blasphemia, exemplū & stupor in Gentibus, quae in circuitu tuo sunt, cum fecero in te iudicia in furore, & in indignatione, & in increpationibus irae.

16 Ego Dominus locutus sum: Quando miseris sagittas famis pessimas in eos: quae erunt mortiferae, & quas mittam, ut disperdam vos: & famem congregabo super vos, & conteram in vobis baculum panis.

17 Et immitte in vos famem, & bestias pessimas usque ad interuentionem: & pestilentia, & sanguis transibunt per te, & gladium inducam super te: ego Dominus locutus sum.

C A P U T V I.

Propter multiplicem idololatriam filiorū Israel, prae dicuntur eorum urbes, & excelsa disperdenda, & qui peste & gladio, & famem evaserint, dispergendi inter Gentes, ubi malis pressi convertentur ad Dominū.

1 **E**T factus est sermo Dñi ad me, dicens: 2 Fili hominis, pone faciem tuam ad montes Israel, & prophetabis ad eos,

3 Et dices: Montes Israel audite verbum Domini Dei: Hac dicit Dominus Deus montibus, & collibus, rupibus, & vallibus: Ecce ego inducam super vos gladium, & disperdam excelsa vestra,

4 Et demoliar aras vestras, & confringentur simulacra vestra: & deficiam interse-

ctos vestros ante idola vestra.

5 Et dabo cadauera filiorum Israel ante faciem simulacrorum vestrorum: & dispergam ossa vestra circum aras vestras.

6 In omnibus habitationibus vestris. Urbes desertae erunt, & excelsa demolientur, & dissipabuntur: & interibunt aeg vestrae, & confringentur: & cessabunt idola vestra, & conterentur delubra vestra, & delebuntur opera vestra.

7 Et cadet interfectus in medio vestri: & scietis, quia ego sum Dominus.

8 Et relinqua in vobis eos, qui fugerint gladium in Gentibus, cum disperfero vos in terris.

9 Et recordabuntur mei liberati vestri in Gentibus, ad quas captivi ducti sunt: quia contrivi cor eorum fornicans, & recedens a me: & oculos eorum fornicantes post idola sua: & displicebunt sibi met super malis, quae fecerunt in universis abominationibus suis.

10 Et scietis, quia ego Dominus non frustra locutus sum, ut facerem eis malum hoc.

11 Hac dicit Dominus Deus: Percute manum tuam, & allide pedem tuum & dic: Heu, ad omnes abominationes malorum domus Israel: quia gladio, fame, & peste rui sunt.

12 Qui longe est, peste morietur: qui autem prope, gladio corruet: & qui relictus fuerit, & obsessus, fame morietur: & complebo indignationem meam in eis.

13 Et scietis, quia ego Dominus, cum fuerint interfecti vestri in medio idolorum vestrorum, in circuitu ararum vestrarum, in omni colle excelsio, & in cunctis summitatibus montium, & subtus omne lignum nemorosum, & subtus universam quercum frondosam, locum, ubi accenderunt thura re dolentia universis idolis suis.

14 Et extendam manum meam super eos: & faciam terram desolatam, & desertam, a deserto Deblatha, in omnibus habitationibus eorum: & scietis, quia ego Dominus.

C A P U T V I I.

Denuntiatur propheta, totius Terrae Iudae extremam, & inevitabilem vastationem proximo imminere propter ipsorum scelera.

1 **E**T factus est sermo Dñi ad me, dicens:

2 Et tu, fili hominis, hac dicit Dominus Deus terrae Israel: Finis venit, venit finis super quatuor plagas terrae.

3 Nunc finis super te, & immitam furorem meum in te: & iudicabo te iuxta vias tuas: & ponam contra te omnes abominationes tuas:

4 Et non parceret oculus meus super te, & non miserebor: sed vias tuas ponam super te, & abominationes tuas in medio tui erunt: & scietis, quia ego Dominus.

5 Hac dicit Dominus Deus: Afflictio una, afflictio ecce venit.

6 Finis venit, venit finis, evigilavit adversum te: ecce venit.

7 Venit contritus super te, qui habitas in terra: venit tempus, prope est dies occisionis, & non gloria montium.

8 Nunc de propinquo effundam iram meam super te, & complebo furorem meum in te, & iudicabo te iuxta vias tuas, & imponam tibi omnia scelera tua.

9 Et non parceret oculus meus, nec miserebor, sed vias tuas imponam tibi, & abominationes tuas in medio tui erunt: & scietis, quia

*Sup.
4. rō.
Infrā
14. 13.

A
*Infr.
36. 1.

ego sum Dominus percutiens.

10 Ecce dies, ecce venit: egressa est contritio, floruit virga, germinavit superbia:

11 Iniquitas surrexit in virga impietatis: non ex eis, & non ex populo, neque ex sponit eorum: & non erit requies in eis.

12 Venit tempus, appropinquavit dies: qui erit, non latet, & qui vendit, non lugeat: quia ira super omnem populum ejus.

D 13 Quia qui vendit, ad id, quod vendidit, non revertetur, & adhuc in viventibus vita eorum: visio enim ad omnem multitudinem ejus non regreditur, & vir in iniquitate vite sue non confortabitur.

14 Canite tuba, præparentur omnes, & non est, qui vadat ad prælium: ira enim mea super universum populum ejus.

15 Gladius foris: & pestis, & fames intrinsecus: qui in agro est, gladio morietur: & qui in civitate, pestilentia, & fame devorabuntur.

16 Et salvabuntur, qui fugerint ex eis: & erunt in montibus quasi columbæ convallium omnes trepidi, unusquisque in iniquitate sua.

17 Omnes manus dissolvuntur, & omnia genua fluent aquis.

E 18 * Et accingent se ciliciis, & operiet eos formido, & in omni facie confusio, & in universis capitibus eorum calvitiem.

19 Argentum eorum foras projicietur, & aurum eorum in sterquilinum erit. * Argentum eorum & aurum eorum non valebit liberare eos in die furoris Domini. Animam suam non saturabunt, & ventres eorum non implebuntur: quia scandalum iniquitatis eorum factum est.

20 Et ornamentum monilium suorum in superbiam posuerunt, & imagines abominationum suarum, & simulacrorum fecerunt ex eo: propter hoc dedit eis illud in immunditiam:

F 21 Et dabo illud in manus alienorum ad diripiendum, & impiis terræ in prædam, & contaminabunt illud.

22 Et avertam faciem meam ab eis, & violabunt arcanum meum: & introibunt in illud emissarii, & contaminabunt illud.

23 Fac conclusionem: quoniam terra plena est judicio sanguinum, & civitas plena iniquitate.

G 24 Et adducā pessimos de Gētibus, & possidebūt domos eorū, & quiescere faciā superbiam potentium, & possidebunt sanctuaria eorum.

25 Angustia superveniente, requirant pacem, & non erit.

26 Conturbatio super conturbationem veniet, & auditus super auditum: & quærent visionem de propheta, & lex peribit a sacerdote, & consilium a senioribus.

27 Rex lugebit, & princeps induetur merore, & manus populi terræ conturbabuntur. Secundum viam eorum faciam eis, & secundum judicia eorum judicabo eos: & scient, quia ego Dominus.

C A P U T V I I I.

Ezechiel post visionem Dei similitudinem, spiritus raptus in Jerusalem videt pessimas Judæorum idololatrias sub variis figuris: quare dicit Dominus se eis non paritum, nec orationes exaudiri.

A 1 E T factum est in anno sexto, in sexto mense, in quinta mensis: ego sedebam in domo mea, & senes Juda sedebant

coram me: & cecidit ibi super me manus Domini Dei.

2 Et vidi, & ecce similitudo quasi aspectus ignis: ab aspectu lumborum ejus, & deorsum ignis: & a lumbis ejus, & sursum quasi aspectus splendoris, ut visio electri.

3 * Et emissā similitudo manus apprehendit me in cinctio capitis mei: & elevavit me spiritus inter terram, & cælum: & adduxit me in Jerusalem in visione Dei, juxta ostium interius, quod respiciebat ad Aquilonem, ubi erat statutum idolum zeli ad provocandam emulationem.

4 Et ecce ibi gloria Dei Israel, secundum visionem, quam videram in campo.

5 Et dixit ad me: Fili hominis, leva oculos tuos ad viam Aquilonis. Et levavi oculos meos ad viam Aquilonis: & ecce ab Aquilone porta altaris, idolum zeli in ipso introitu.

6 Et dixit ad me: Fili hominis, putane, vides tu, quid isti faciunt, abominationes magnas, quas domus Israel facit hic, ut procul recedam a sanctuario meo? & adhuc conversus videbis abominationes majores.

7 Et introduxit me ad ostium atrii, & vidi: & ecce foramen unum in pariete.

8 Et dixit ad me: Fili hominis, fode parietem. Et cum fodissem parietem, apparuit ostium unum.

9 Et dixit ad me: Ingredere, & vide abominationes pessimas, quas isti faciunt hic.

10 Et ingressus vidi, & ecce omnis similitudo reptilium, & animalium, abominatio, & universa idola domus Israel depicta erant in pariete in circuitu per torum.

11 Et septuaginta viri de senioribus domus Israel, & Jezonias filius Saphan stabat in medio eorum, stantium ante picturas, & unusquisque habebat thuribulum in manu sua, & vapor nebulae de thure consurgebat.

12 Et dixit ad me: Certè vides, fili hominis, quæ seniores domus Israel faciunt in tenebris, unusquisque in abscondito cubiculi sui: dicunt enim: Non videt Dominus nos, dereliquit Dominus terram.

13 Et dixit ad me: adhuc conversus videbis abominationes majores, quas isti faciunt.

14 Et introduxit me per ostium portæ domus Domini, quod respiciebat ad Aquilonem: & ecce ibi mulieres sedebant plangentes Adonidem.

15 Et dixit ad me: Certè vidisti, fili hominis: adhuc conversus videbis abominationes majores his.

16 Et introduxit me in atrium domus Domini interius: & ecce in ostio templi Domini inter vestibulum, & altare, quasi viginquinque viri, dorsa habentes contra templum Domini, & facies ad Orientem: & adorabant ad ortum Solis.

17 Et dixit ad me: Certe vidisti, fili hominis: numquid leve est hoc domui Juda, ut facerent abominationes istas, quas fecerunt hic: quia replentes terram iniquitate conversi sunt ad irritandum me? & ecce applicant ramum ad nares suas.

18 Ergo & ego faciam in furore: non parceret oculus meus, nec miserebor, & cum clamaverint ad aures meas voce magna, non exaudiam eos.

B
* Dan,
14. 15.

C

D

E

F

G

CAPUT IX.

Apparentes sex viri iubentur omnes in Jerusalem trucidare, qui à viro lineis vestito non sunt signo Thau notati: quo facto, Dominus exclamanti propheta respondet id futurum existentibus ipsorum criminibus.

A **1** ET clamavit in auribus meis voce magna, dicens: Appropinquarent visitationes urbis, & unusquisque vas interfectionis haberet in manu sua.

2 Et ecce sex viri veniebant de via portæ superioris, quæ respicit ad Aquilonem, & unusquisque vas interitus in manu ejus: vir quoque unus in medio eorum vestitus erat lineis, & atramentarium scriptoris ad renes ejus, & ingressi sunt, & steterunt juxta altare areum:

3 Et gloria Domini Israel assumpta est de cherub, quæ erat super eum ad limen domus: & vocavit virum, qui indutus erat lineis, & atramentarium scriptoris habebat in lumbis suis.

*Exo.
12. 7.
Apoc.
7. 3.
4 Et dixit Dominus ad eum: Transi per mediam civitatem in medio Jerusalem: & signa Thau super frontes virorum gementium, & dolentium super cunctis abominationibus quæ sunt in medio ejus.

5 Et illis dixit, audiente me: Transite per civitatem sequentes eum, & percutite: non pareat oculus vester, neque miseremini.

C **6** Senem, adolescentulum, & virginem, parvulum, & mulieres, interficite usque ad interuionem: omnem autem, super quem videritis Thau, ne occidatis, & à sinuario meo incipite. Cæperunt ergo à viris senioribus, qui erant ante faciem domus.

7 Et dixit ad eos: Contaminate domum, & implete atria interfectis: egredimini. Et egressi sunt, & percutiebant eos, qui erant in civitate.

8 Et eade completa, remansi ego: ruine super faciem meam, & clamans ajo: Heu, heu, heu, Domine Deus: ergone disperdes omnes reliquias Israel, effundens furorem tuum super Jerusalem?

D **9** Et dixit ad me: Iniquitas domus Israel, & Juda, magna est nimis valde, & repleta est terra sanguinibus, & civitas repleta est aversione: dixerunt enim: Dereliquit Dominus terram, & Dominus non videt.

10 Igitur & meus non parceret oculus, neque miserebor: viam eorum super caput eorum reddam.

11 Et ecce vir, qui erat indutus lineis, qui habebat atramentarium in dorso suo, respondit verbum: dicens: Feci, sicut præcepisti mihi.

CAPUT X.

Iubetur vir lineis vestitus accipere prunas ignis de medio rotarum, quæ sunt sub cherubim, & super civitatem effundere: describitur visio Dei, cherubim, & quatuor rotarum.

A **1** ET vidi, & ecce in firmamento, quod erat super caput cherubim, quasi lapis sapphiræ, quasi species similitudinis solis, apparuit super ea.

2 Et dixit ad virum, qui indutus erat lineis, & ait: Ingredere in medio rotarum,

quæ sunt sub cherubim, & imple manum tuam prunis ignis, quæ sunt inter cherubim, & effunde super civitatem. Ingrediusque est in conspectu meo.

3 Cherubim autem stabant à dextris domus, cum ingrederetur vir, & nubes implevit atrium interius.

4 Et elevata est gloria Domini desuper cherub ad limen domus: & repleta est domus nube, & atrium repletum est splendore gloriæ Domini.

5 Et sonitus alarum cherubim audiebatur usque ad atrium exterius, quasi vox Dei omnipotentis loquentis.

B **6** Cumque præcepisset viro, qui indutus erat lineis, dicens: Sume ignem de medio rotarum, quæ sunt inter cherubim: ingressus ille stetit juxta rotam:

7 Et extendit cherub manum de medio cherubim, ad ignem, qui erat inter cherubim, & sumpsit, & dedit in manus ejus, qui indutus erat lineis, qui accipiens egressus est.

8 Et apparuit in cherubim similitudo manus hominis sub pennas eorum.

9 Et vidi, & ecce quatuor rotæ juxta cherubim: rota una juxta cherub unum, & rota alia juxta cherub unum: species autem rotarum erat quasi visio lapidis crysolithi.

10 Et aspectus earum similitudo una quatuor, quasi sit rota in medio rotæ.

11 Cumque ambularent, in quatuor partes gradiabantur: & non revertabantur ambulantes, sed ad locum, ad quem ire declinabat, quæ prima erat, sequebantur & ceteræ, nec convertabantur.

C **12** Et omne corpus earum, & colla, & manus, & pennæ, & circuli, pleni erant oculis, in circuitu quatuor rotarum.

13 Et rotas istas vocavit volubiles, audiente me.

14 Quatuor autem facies habebat unum: facies una, facies cherub: & facies secunda, facies hominis: & in tertio facies leonis, & in quarto facies aquilæ.

15 Et elevata sunt cherubim ipsum est animal, quod videram juxta fluvium Chobar.

16 Cumque ambularent cherubim, ibant pariter & rotæ juxta ea: & cum elearent cherubim alas suas, ut exaltarentur de terra, non residebant rotæ, sed & ipsæ juxta erant.

17 Stantibus illis, stabant, & cum elevatis elevabantur: spiritus enim vitæ erat in eis.

18 Et egressa est gloria Domini à limine templi, & stetit super cherubim.

D **19** Et elefantia cherubim alas suas, exaltata sunt à terra coram me: & illis egredientibus, rotæ quoque subsecutæ sunt: & stetit in introitu portæ domus Domini orientalis, & gloria Dei Israel erat super ea.

20 Ipsum est animal, quod vidi subter Deum Israel: juxta fluvium Chobar, & intellexi quia cherubim essent.

21 Quatuor vultus uni, & quatuor alæ uni: & similitudo manus hominis sub alis eorum.

22 Et similitudo vultuum eorum, ipsi vultus, quos videram juxta fluvium Chobar, & intuitus eorum, & impetus singulorum ante faciem suam ingredi.

* Sap.
11. 3.

C A P U T X I.

Adversus Jeroniam, & Pheltiam, qui dicebant, pessimum tractantes consilium. Nonne dudum edificata sunt domus? hæc est lebes, nos autem carnes, vaticinatur illos, & quotquot nolunt respicere, puniendos: & propheta Ezechiele mortuus est Pheltias: reliquias autem Israel dicit se reduturum in terram ipsorum, & daturum eis cor carneum, ut colant, ac timeant Dominum.

A **1** *ET* elevavit me spiritus, & introduxit me ad portam domus Domini orientalem, quæ respicit ad solis ortum, & ecce in introitu portæ vigintiquinque viri: & vidi in medio eorum Jeroniam filium Azor, & Pheltiam filium Banajæ, principes populi. **2** Dixitque ad me: Fili hominis, hi sunt viri, qui cogitant iniquitatem, & tractant consilium pessimum in urbe ista, **3** Dicentes: Nonne dudum edificata sunt domus? hæc est lebes, nos autem carnes. **4** Idcirco vaticinare de eis, vaticinare, fili hominis.

5 Et irruit in me spiritus Domini, & dixit ad me: Loquere: Hæc dicit Dominus: Sic locuti estis domus Israel, & cogitationes cordis vestri ego novi.

6 Plurimos occidistis in urbe hac, & implestis vias ejus interfectis.

7 Propter hæc hæc dicit Dominus Deus: Interfecti vestri, quos posuistis in medio ejus, hi sunt carnes, & hæc est lebes: & educam vos de medio ejus.

B **8** Gladium metuetis, & gladium inducam super vos, ait Dominus Deus.

9 Et ejiciam vos de medio ejus, daboque vos in manu hostium, & faciam in vobis judicia.

10 Gladio cadetis: in finibus Israel judicabo vos, & scietis, quia ego Dominus.

11 Hæc non erit vobis in lebetem, & vos non eritis in medio ejus in carnes: in finibus Israel judicabo vos.

12 Et scietis, quia ego Dominus: quia in præceptis meis non ambulastis, & judicia mea non fecistis, sed juxta judicia Gentium, quæ in circuitu vestro sunt, estis operati.

13 Et factum est, cum prophetarem, Pheltias filius Banajæ mortuus est, & cecidit in faciem meam clamans voce magna, & dixi: Heu, heu, heu, Domine Deus: consummationem tu facis reliquiarum Israel?

C **14** Et factum est verbum Dñi ad me, dicens:

15 Fili hominis, fratres tui, fratres tui, viri propinqui tui, in quibus domus Israel, universi, quibus dixerunt habitatores Jerusalem: Longè recedite à Domino, nobis data est terra in possessionem.

16 Propter hæc hæc dicit Dominus Deus, quia longe feci eos in Gentibus, & quia dispersi eos in terris: ero eis in sanctificationem modicam in terris, ad quas venerunt.

17 Propter hæc loquere: Hæc dicit Dominus Deus: Congregabo vos de populis, & adunabo de terris, in quibus dispersi estis, daboque vobis humum Israel.

18 Et ingredientur illuc, & auferent omnes offensiones, cunctasque abominaciones ejus de illa.

19 * Et dabo eis cor unum, & spiritum

novum tribuam in visceribus eorum, & auferam cor lapideum de carne eorum, & dabo eis cor carneum:

20 Ut in præceptis meis ambulent, & judicia mea custodiant, faciantque ea, & sint mihi in populum, & ego sim eis in Deum.

21 Quorum cor post offendicula, & abominaciones suas ambulat, horum viam in capite suo ponam, dicit Dominus Deus.

22 Et elevaverunt cherubin alas suas, & rotæ eorum eis, & gloria Dei Israel erat super ea.

23 Et ascendit gloria Domini de medio civitatis, stetitque super montem, qui est ad Orientem urbis.

24 Et spiritus levavit me, adduxitque in Chaldaeam ad transmigrationem, in visione, in spiritu Dei: & ublata est à me visio, quam videram.

25 Et locutus sum ad transmigrationem omnia verba Domini, quæ ostenderat mihi.

C A P U T XII.

Ezechiel suis factis portendit futuram Jerusalem, & regis ipsius captivitatem, reliquis gladio, peste, & fame in Jerusalem consumptis: ostendit etiam visionem prophetarum non cassam futuram, nec in longum differendam.

1 *ET* factus est sermo Dñi ad me, dicens:

2 *Fili hominis, in medio domus exasperatistu habitas, qui oculos habent ad videndum, & non vident: & aures ad audiendum, & non audiunt, quia domus exasperans est.*

3 Tu ergo, fili hominis, fac tibi vasa transmigratoris, & transmigrabis per diem coram eis: transmigrabis autem de loco tuo ad locum alterum, in conspectu eorum, si forte aspiciant: quia domus exasperans est.

4 Et efferes foras vasa tua quasi vasa transmigrantis per diem in conspectu eorum: tu autem egredieris vespere coram eis, sicut egreditur migrans.

5 Ante oculos eorum perfore tibi parietem, & egredieris per eum.

6 In conspectu eorum in humeris portaberis, in caligine effereris: faciem tuam velabis, & non videbis terram: quia portentum dedi te domui Israel.

7 Feci ergo, sicut præceperat mihi Dominus: vasa mea prout quasi vasa transmigrantis per diem, & vespere perfodi mihi pariete in manu, & in caligine egressus sum, in humeris portatus in conspectu eorum.

8 Et factus est sermo Dñi mane ad me, dicens:

9 Fili hominis, numquid non dixerunt ad te domus Israel, domus exasperans quid tu facis?

10 Dic ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Super ducem onus istud, qui est in Jerusalem, & super omnem domum Israel, quæ est in medio eorum.

11 Dic: Ego portentum vestrum: quomodo feci, sic fiet illis, in transmigracionem, & in captivitatem ibunt.

12 Et dux, qui est in medio eorum, in humeris portabitur, in caligine egredietur: parietem perfodient, ut educant eum: facies ejus operietur, ut non videat oculo terram.

13 * Et extendam rete meum super eum, & capietur in fagina mea, & adducam eum in Babylonem in terram Chaldaeorum, & ipsam non videbit, ibique morietur.

* Jer.
11. 31.
Intra
16. 26.

* Infr.
17. 30.

14 Et omnes, qui circa eum sunt, praesidium ejus, & agmina ejus, dispergam in omnem ventum, & gladium evaginabo post eos.

15 Et scient, quia ego Dominus, quando disperfero illos in Gentibus, & disseminavero eos in terris.

16 Et relinquam ex eis viros paucos a gladio, & fame, & pestilentia: ut enarrent omnia scelera eorum in Gentibus, ad quas ingredientur: & scient, quia ego Dominus.

17 Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

18 Fili hominis, panem tuum in conturbatione comede: sed & aquam tuam in festinatione, & merore bibe.

19 Et dices ad populum terrae: Haec dicit Dominus Deus ad eos, qui habitant in Jerusalem in terra Israel: Panem suum in solitudine comedent, & aquam suam in desolatione bibent, ut desoletur terra a multitudine sua, propter iniquitatem omnium, qui habitant in ea.

20 Et civitates, quae nunc habitantur, desolatae erunt, terraeque deserta: & scietis, quia ego Dominus.

21 Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

22 Fili hominis, quod est proverbium istud vobis in terra Israel, dicentium: in longum differentur dies, & peribit omnis visio?

23 Ideo dic ad eos: Haec dicit Dominus Deus: Quiescere faciam proverbium istud, neque vulgo dicitur ultra in Israel: & loquere ad eos, quod appropinquare int dies, & sermo omnis visionis.

24 Non enim erit ultra omnis visio caesa, neque divinatio ambigua in medio filiorum Israel.

25 Quia ego Dominus loquar: & quodcumque locutus fuero verbum, fiet, & non prolongabitur amplius: sed in diebus vestris domus exasperans loquar verbum, & faciam illud, dicit Dominus Deus.

26 Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

27 Fili hominis, ecce domus Israel dicentium: Visio, quam hic videt, in dies multos: & in tempora longa iste propheta.

28 Propterea dic ad eos: Haec dicit Dominus Deus: Non prolongabitur ultra omnis sermo meus: verbum, quod locutus fuero, complebitur, dicit Dominus Deus.

C A P U T XIII.

Minatur Dominus pseudoprophetas ex suo cerebro divinantibus, populumque seducibus, falsam promittendopacem, & parietem luto absque paleis linendo: similiter & filiabus Israel de corde suo prophetantibus, & pulvillos sub omni cubito consuevit.

1 Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

2 Fili hominis, vaticinare ad prophetas Israel, qui prophetant, & dices prophetantibus de corde suo: Audite verbum Domini:

3 Haec dicit Dominus Deus: Vae prophetis insipientibus, qui sequuntur spiritum suum, & nihil vident.

4 Quasi vulpes in desertis, prophetae tui Israel erant.

5 Non ascendistis ex adverso, neque opposuistis murum pro domo Israel, ut staretis in praelio in die Domini.

6 Vident vana, & divinant mendacium, di-

cetes: ait Dominus: cum Dominus non miserit eos: & perseveraverunt confirmare sermonem.

7 Numquid non visionem caesam vidistis, & divinationem mendacem locuti estis? & dicitis: Ait Dominus, cum ego non sim locutus.

8 Propterea haec dicit Dominus Deus: Quia locuti estis vana, & vidistis mendacium: ideo ecce ego ad vos, dicit Dominus Deus:

9 Et erit manus mea super prophetas, qui vident vana, & divinant mendacium: in consilio populi mei non erunt, & in scriptura domus Israel non scribentur, nec in terram Israel ingredientur, & scietis, quia ego Dominus Deus.

10 Eo quod deceperint populum meum, dicentes: Pax, & non est pax: & ipse edificabat parietem, illi autem liniebant eum luto absque paleis.

11 Dic ad eos, qui liniunt absque temperata, quod casurus sit: erit enim imber inundans, & dabo lapides praegrandes desuper irruentes, & ventum procellae dissipantem.

12 Siquidem ecce cecidit paries: namquid non dicitur vobis: Ubi est litura, qua liniistis?

13 Propterea haec dicit Dominus Deus: Et erumpere faciam spiritum tempestatum in indignatione mea, & imber inundans in furore meo erit, & lapides grandes in ira in consumptionem.

14 Et destruiam parietem, quem liniistis absque temperamento, & adaequabo eum terrae, & revelabitur fundamentum ejus: & cadet, & consumeretur in medio ejus: & scietis, quia ego sum Dominus.

15 Et complebo indignationem meam in pariete, & in his, qui liniunt eum absque temperamento, dicamque vobis: Non est paries, & non sunt, qui liniunt eum.

16 Prophetae Israel, qui prophetant ad Jerusalem, & vident ei visionem pacis, & non est pax, ait Dominus Deus.

17 Et tu, fili hominis, pone faciem tuam contra filias populi tui, quae prophetant de corde suo, & vaticinare super eas.

18 Et dic: Haec dicit Dominus Deus: Vae quae consuunt pulvillos sub omni cubito manus, & faciunt cervicalia sub capite universae aetatis ad capiendas animas: cum caperent animas populi mei, vivificabant animas eorum.

19 Et violabant me ad populum meum, propter pugillum hordei, & fragmen panis, ut interficerent animas, quae non moriuntur, & vivificarent animas, quae non vivunt, mentientes populo meo credentes mendaciis.

20 Propter hoc haec dicit Dominus Deus: Ecce ego ad pulvillos vestros, quibus vos capitis animas volantes: & dirumpam eos de brachiis vestris, & dimittam animas, quas vos capitis, animas ad volandum.

21 Et dirumpam cervicalia vestra, & liberabo populum meum de manu vestra, neque erunt ultra in manibus vestris ad praedandum: & scietis, qui ego Dominus.

22 Pro eo quod merere fecistis cor justum mendaciter, quem ego non contristavi: & confortastis manus impiorum, ut non reverteretur a via sua mala, & viveret.

23 Propterea vana non videbitis, & divinationes non divinabitis amplius, & etiam populum meum de manu vestra: & scietis, quia ego Dominus.

* Jer.
23. 1.
Iusra
14. 9.
14. 2.

C A P U T XIV.

Comminatur Dominus idololatris, qui veniunt ad prophetas, ut per eos consulant Dominum, dicens se illos perditurum, & Prophetas decepturum, ut respondeant iuxta illorum iniquitates: Noe autem, Daniele, & Job, sua iustitia liberatos se tantum & non impios de fame, malis bestis, gladio, & peste, qua in populum peccatorem immitteret Dominus: ad datur etiam consolatio reliquiarum Israel.

A **E**t venerunt ad me viri seniorum Israel, & sederunt coram me.

2 Et factus est sermo Dñi ad me, dicens:

3 Fili hominis, viri isti poluerunt immunditias suas in cordibus suis, & scandalum iniquitatis sue statuerunt contra faciem suam: numquid interrogatus respondebo eis?

4 Propter hoc loquere eis, & dices ad eos: Hæc dicit Dñs Deus: Homo homo de domo Israel, qui poluerit immunditias suas in corde suo, & scandalum iniquitatis sue statuerit contra faciem suam, & venerit ad prophetam interrogans per eum me: ego Dominus respondebo ei in multitudine immunditiarum suarum:

B 5 Ut capiat domus Israel in corde suo, quo recesserunt a me in cunctis idolis suis.

6 Propterea dicit domus Israel: Hæc dicit Dominus Deus: Convertimini, & recedite ab idolis vestris, & ab universis contaminationibus vestris avertite facies vestras.

7 Quia homo homo de domo Israel, & de proleptis quicumque advena fuerit in Israel, si alienatus fuerit a me, & posuerit idola sua in corde suo, & scandalum iniquitatis sue statuerit contra faciem suam, & venerit ad prophetam, ut interroget per eum me: ego Dominus respondebo ei per me:

C 8 Et ponam faciem meam super hominem illum, & faciam eum in exemplum, & in proverbium, & disperdam eum de medio populi mei: & scietis, quia ego Dominus.

* Sup.
13. 3.

9 * Et Propheta cum erraverit, & locutus fuerit verbum: ego Dñs decepi Prophetam illum, & extendam manum meam super illum, & delebo eum de medio populi mei Israel.

10 Et portabunt iniquitatem suam: iuxta iniquitatem interrogantis, sic iniquitas prophetæ erit:

11 Ut non erret ultra domus Israel a me, neque polluat in universis prævaricationibus suis: sed sint mihi in populum, & ego sim eis in Deum, ait Dominus exercituum.

D 12 Et factus est sermo Dñi ad me, dicens:

13 Fili hominis, terra cum peccaverit mihi, ut prævaricaretur prævaricans, extendam manum meam super eam, & * conteram virgam panis ejus: & immittam in eam famem, & interficiam de ea hominem, & jumentum.

* Sup.
4. 18.
5. 10.

14 Et si fuerint tres viri isti in medio ejus, Noe, Daniel, & Job: ipsi iustitia sua liberabunt animas suas, ait Dominus exercituum.

15 Quod si & bestias pessimas induxero super terram, ut vastem eam, & fuerit invidia, eo quod non sit pertransiens propter bestias:

E 16 Tres viri isti si fuerint in ea, vivo ego dicit Dominus Deus, quia nec filios, nec filias liberabunt: sed ipsi soli liberabuntur, terra autem desolabitur.

17 Vel si gladium induxero super terram il-

lam, & dixerò gladio: Transi per terram: & interfecero de ea hominem, & jumentum:

18 Et tres viri isti fuerint in medio ejus: vivo ego, dicit Dominus Deus, non liberabunt filios, neque filias: sed ipsi soli liberabuntur.

F 19 Si autem & pestilentiam immiserò super terram illam, & effunderò indignationem meam super eam in sanguinem, ut auferam ex ea hominem, & jumentum:

20 Et Noe, & Daniel, & Job, fuerint in medio ejus: vivo ego, dicit Dominus Deus, quia filium, & filiam non liberabunt: sed ipsi iustitia sua liberabunt animas suas.

21 Quoniam hæc dicit Dominus Deus: Quod & si quatuor judicia mea pessima, gladium, & famem, ac bestias malas, & pestilentiam immiserò in Jerusalem, ut interficiam de ea hominem, & pecus:

G 22 Tamen relinquetur in ea salvatio educientium filios, & filias: ecce ipsi ingredientur ad vos, & videbitis viam eorum, & ad inventiones eorum, & consolabimini super malo, quod induxi in Jerusalem, in omnibus, quæ importavi super eam.

23 Et consolabuntur vos, cum videritis viam eorum, & ad inventiones eorum: & cognoscetis, quod non frustra fecerim omnia quæ feci in ea, ait Dominus Deus.

C A P U T XV.

Sicut lignum de vite præcisum soli servit igni, ita Judeos ob inveterata peccata cum Jerusalem prædicat exurendos.

A **E**t factus est sermo Dñi ad me, dicens: 2 Fili hominis, quid fiet de ligno vitis, ex omnibus lignis nemorum, quæ sunt inter ligna silvarum?

3 Numquid tolletur de ea lignum, ut fiat opus, aut fabricabitur de ea paxillus, ut dependeat in eo quodcumque vas?

4 Ecce igitur datum est in escam: utramque partem ejus consumpsit ignis, & medietas ejus reducta est in favillam: numquid utile erit ad opus?

5 Etiam cum esset integrum, non erat aptum ad opus: quanto magis cum illud ignis devoraverit, & combusserit, nihil ex eo fiet operis?

6 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Quomodo lignum vitis inter ligna silvarum, quod dedi igni ad devorandum, sic tradam habitatores Jerusalem.

7 Et ponam faciem meam in eos: de igne egredientur, & ignis consumeret eos: & scietis, quia ego Dñs, cum posuero faciem meam in eos,

8 Et dederò terram iniviam, & desolatam, eo quod prævaricatores exiterint, dicit Dominus Deus.

C A P U T XVI.

Jerusalem prius abjectissima, mirum in modum a Deo exaltata, ostendit ingratitude nem variam idolatriam, in qua & Samsariam, & Sodomam superavit: idcirco tradet eam Dominus in vastationem, & in ignominiam omnibus Gentibus: servabit tamen populum reliquis suis.

A **E**t factus est sermo Domini ad me, dicens:

2 Fili hominis, notas fac Jerusalem abominationes suas,

3 Et dices: Hæc dicit Dñs Deus Jerusalem: Radix tua, & generatio tua de Terra Chanaa: præ-

ter tuus Amorrhæus, & mater tua Cethæa.

4 Et quando nata es, in die ortus tui, non est præcisus umbilicus tuus, & aqua non es lota in salutem, nec sale salita, nec involuta pannis.

5 Non peperit super te oculus, ut faceret tibi unum de his, misertus tui sed projecta es super faciem terra in abjectione animæ tuæ, in die, qua nata es.

6 Transiens autem per te vidi te conculcari in sanguine tuo, & dixi tibi, cum esses in sanguine tuo: Vive, dixi, inquam, tibi: in sanguine tuo vive.

7 Multiplicatam quasi germen agri dedi te: & multiplicata es, & grandis effecta, & ingressa es, & pervenisti ad mundum muliebri: tibera tua innumuerunt, & pilus tuus genuit: & eras nuda, & confusione plena.

8 Et transivi per te, & vidi te: & ecce tempus tuum, tempus amantium: & expandi amicum meum super te, & operui ignominiam tuam. Et iuravi tibi, & ingressus sum pactum tecum (ait Dominus Deus) & facta es mihi.

9 Et lavi te aqua, & emundavi sanguinem tuum ex te, & unxi te oleo.

10 Et vestivi te discoloribus, & calceavi te janthino: & cinxi te bysso, & indui te subtilibus.

B

11 Et ornavi te ornamento, & dedi armillas in manibus tuis, & torquem circa collum tuum.

12 Et dedi in aurem super os tuum, & circulos auribus tuis, & coronam decoris in capite tuo.

13 Et ornata es auro, & argento, & vestita es bysso, & polymito, & multicoloribus: similam, & mel, & oleum comedisti, & decora facta es vehementer nimis: & profecisti in regnum.

14 Et egressus est nomen tuum in Gentes propter speciem tuam: quia perfecta eras in decore meo, quem posueram super te, dicit Dominus Deus.

15 Et habens fiduciam in pulchritudine tua, fornicata es in nomine tuo: & exposuisti fornicationem tuam omni transeunti, ut ejus fieres.

16 Et sumens de vestimentis tuis, fecisti tibi excelsa hinc inde consuta: & fornicata es super eis, sicut non est factum, neque futurum est.

17 Et tulisti vasa decoris tui de auro meo, atque argento meo, quæ dedi tibi: & fecisti tibi imagines masculinas, & fornicata es in eis.

18 Et sumpisti vestimenta tua multicoloria, & operuisti illas: & oleum meum, & thymiana meum posuisti coram eis.

19 Et panem meum, quem dedit tibi, similam, & oleum, & mel, quibus enutrive te, posuisti in conspectu eorum in odorem suavitatis: & factum est, ait Dominus Deus.

C

20 Et tulisti filios tuos, & filias tuas, quas genuisti mihi, & immolasti eis ad devorandum: Numquid parva est fornicatio tua?

21 Immolasti filios meos, & dedisti, illos consecrans, eis.

22 Et post omnes abominationes tuas, & fornicationes, non es recordata dierum adolescentiæ tuæ, quando eras nuda, & confusione plena, conculcata in sanguine tuo.

23 Et accidit post omnem malitiam tuam (va, va tibi, ait Dominus Deus)

24 Et edificasti tibi lupanar, & fecisti tibi

prostitulum in cunctis plateis.

25 Ad omne caput vig edificasti signum prostitutionis tuæ: & abominabilem fecisti decorem tuum: & divisisti pedes tuos omni transeunti, & multiplicasti fornicationes tuas.

26 Et fornicata es cum filiis Egypti vicinis tuis magnarum carnum: & multiplicasti fornicationem tuam ad irritandum me.

27 Ecce ego extendam manum meam super te, & auferam justificationem tuam: & dabo te in animas odientium te filiarum Palestinae, quæ erubescunt in via tua scelerata.

28 Et fornicata es in filiis Assyriorum, eod quod necdum fueris expleta: & postquam fornicata es, nec sic es satiata.

29 Et multiplicasti fornicationem tuam in terra Chanaan cum Chaldeis: & nec sic satiata es.

30 In quo mundabo cor tuum, ait Dominus Deus, cum facias omnia hæc opera mulieris meretricis, & procacis?

31 Quia fabricasti lupanar tuum in capite omnis viæ, & excelsum tuum fecisti in omni platea: nec facta es quasi meretrix fastidio augens pretium,

32 Sed quasi mulier adultera, quæ super virum suum inducit alienos.

33 Omnibus meretricibus dantur mercedes: tu autem dedisti mercedes cunctis amatoribus tuis, & dona donabas eis, ut intrarent ad te undique ad fornicandum tecum.

34 Factumque est in te contra consuetudinem mulierum in fornicationibus tuis, & post te non erit fornicatio: in eo enim quod dedisti mercedes, & mercedes non accepisti, factum est in te contrarium.

35 Propterea, meretrix, audi verbum Domini.

36 Hæc dicit Dominus Deus: Quia effusum est a tuum, & revelata est ignominia tua in fornicationibus tuis super amatores tuos, & super idola abominationum tuarum in sanguine filiorum tuorum, quos dedisti eis:

37 Ecce ego congregabo omnes amatores tuos, quibus commista es: & omnes, quos dilexisti, cum univervis, quos oderas: & congregabo eos super te undique, & nudabo ignominiam tuam coram eis, & videbunt omnem turpitudinem tuam.

38 * Et iudicabo te iudiciis adulterarum, & effundentium sanguinem: & dabo te in sanguinem furoris, & zeli.

39 Et dabo te in manus eorum, & destruent lupanar tuum, & demolientur prostitulum tuum, & denudabunt te vestimentis tuis, & auferent vasa decoris tui: & derelinquent te nudam, plenamque ignominia.

40 Et adducent super te multitudinem, & lapidabunt te lapidibus, & trucidabunt te gladiis suis.

41 * Et comburent domos tuas igni, & facient in te iudicia in oculis mulierum plurimarum: & desines fornicari, & mercedes ultra non dabis.

42 Et requiescet indignatio mea in te: & auferetur zelus meus à te, & quiescam, nec irascar amplius.

43 Eod quod non fueris recordata dierum adolescentiæ tuæ, & provocasti me in omnibus his: quapropter & ego vias tuas in capite tuo dedidi, ait Dominus Deus, & non feci juxta sceler-

D

*Infr.
21. 10.
E

*4 Reg.
21. 9.

ra tua in omnibus abominationibus tuis.

44 Ecce omnis, qui dicit vulgo proverbium, in te assumet illud, dicens: Sicut mater, ita & filia ejus.

45 Filia matris tue es tu, quæ projecit virum suum, & filios suos: & soror fororum tuarum es tu, quæ projecit viros suos, & filios suos: mater vestra Cethæ, & pater vester Amorrhæus.

F

46 Et soror tua major, Samaria, ipsa, & filia ejus, quæ habitant ad sinistram tuam: soror autem tua minor te, quæ habitat à dextris tuis, Sodoma, & filia ejus.

47 Sed nec in viis earum ambulasti, neque secundum scelera earum fecisti pauxillum minus: penè sceleratiora fecisti illis in omnibus viis tuis.

48 Vivo ego, dicit Dominus Deus, quia non fecit Sodoma soror tua ipsa, & filia ejus, sicut fecisti tu, & filia tua.

*Gen.
19 24.

49 * Ecce hæc fuit iniquitas Sodome sororis tue, superbia, saturitas panis, & abundantia, & otium ipsius, & filiarum ejus: & manum egeno, & pauperi non porrigebant.

50 Et elevata sunt, & fecerunt abominationes coram me: & abstuli eas sicut vidisti.

51 Et Samaria dimidium peccatorum tuorum non peccavit: sed vicisti eas sceleribus tuis, & justificasti sorores tuas in omnibus abominationibus tuis, quas operata es.

52 Ergo & tu porta confusionem tuam, quæ vicisti sorores tuas peccatis tuis, sceleratius agens ab eis: justificata sunt enim a te: ergo & tu confundere, & porta ignominiam tuam, quæ justificasti sorores tuas.

53 Et convertam restituens eas conversione Sodomorum cum filiabus suis, & conversione Samaritæ, & filiarum ejus: & convertam reversionem tuam in medio earum.

54 Ut portes ignominiam tuam, & confundaris in omnibus, quæ fecisti consolans eas.

G

55 Et soror tua Sodoma, & filia ejus revertentur ad antiquitatem suam: & Samaria & filia ejus revertentur ad antiquitatem suam: & tu, & filia tuæ, revertimini ad antiquitatem vestram.

56 Non fuit autem Sodoma soror tua audita in ore tuo, in die superbiæ tuæ.

57 Antequam revelaretur malitia tua: sicut hoc tempore in opprobrium filiarum Syriæ: & cunctarum in circuitu tuo filiarum Palestinarum, quæ ambiunt te per gyrum.

58 Scelus tuum, & ignominiam tuam tu portasti, ait Dominus Deus.

59 Quia hæc dicit Dominus Deus: Et faciam tibi, sicut despexisti juramentum, ut irritum faceres pactum:

60 Et recordabor ego pacti mei tecum in diebus adolescentiæ tuæ: & suscitabo tibi pactum sempiternum.

61 Et recordaberis viarum tuarum, & confunderis, cum receperis sorores tuas te majores cum minoribus tuis: & dabo eas tibi in filias, sed non ex pacto tuo.

62 Et suscitabo ego pactum meum tecum: & scies, quia ego Dominus.

63 Ut recorderis, & confundaris, & non sit tibi ultra aperire os præ confusionem tuam, cum placatus tibi fuero in omnibus, quæ fecisti, ait Dominus Deus.

C A P U T XVII.

Per parabolam de duabus aquilis, & plantata, ac crescente vinea, quæ non prosperabitur, declaratur, quod rex Babylonis translati in Babylonem rege Joakim, constituet pro eo regem Sedeciam, qui relicto sedere cum Nabuchodonosor into ad regem Ægypti transiit: quapropter a Dño tradetur in manus Nabuchodonosor, & ductus in Babylonem morietur ibi: Dñs autē sublimi humiliato exaltabit humili.

1 ET factum est verbum Domini ad me, dicens:

2 Fili hominis, propone ænigma, & narra parabolam ad domum Israel.

3 Et dices: Hæc dicit Dominus Deus: Aquila grandis magnarum alarum, longo mēbro, tum ductu, plena plumis, & varietate, venit ad Libanum, & tulit medullam cedri.

4 Summitatem frondium ejus avulsit, & transportavit eam in terram Chanaan, in urbe negotiatorum posuit illam.

5 Et tulit de semine terræ, & posuit illud in terra pro semine, ut firmaret radicem super aquas multas: in superficie posuit illud.

6 Cumque germinasset, crevit in vineam latiore humili tatura, respicientibus ramis ejus ad eam, & radices ejus sub illa erant: facta est ergo vinea, & fructificavit in palmites, & emisit propagines.

7 Et facta est aquila altera grandis, magnis alis, multique plumis, & ecce vinea ista quasi mittens radices suas ad eam, palmites suos extendit ad illam, ut irrigaret eam de areolis germinis sui.

8 In terra bona super aquas multas plantata est: ut faciat frondes, & portet fructum, ut sit in vineam grandem.

9 Dic: Hæc dicit Dominus Deus: Ergone prosperabitur? nonne radices ejus evellat, & fructus ejus distringet, & siccabit omnes palmites germinis ejus, & arefiet, & non in brachio grandi, neque in populo multo, ut evelleret eam radicibus?

10 Ecce plantata est ergone prosperabitur? nonne cum tetigerit eam ventus urens, siccabitur, & in areis germinis sui arefiet?

11 Et factum est verbum Dñi ad me, dicens:

12 Dic ad domum exasperantem: Nescitis quid ista significant? Dic: Ecce venit rex Babylonis in Jerusalem, & assumet regem, & principes ejus, & adducet eos ad semetipsum in Babylonem.

13 Et tollet de semine regni, ferietque eum eo fœdus, & ab eo accipiet jusjurandum: sed & fortes terræ tollet.

14 Ut sit regnum humile, & non eleveur, sed custodiat pactum ejus, & servet illud.

15 Qui recedens ab eo misit nuntios ad Ægyptum, ut daret sibi equos, & populum multum. Numquid prosperabitur, vel consequetur salutem, cui fecit hæc? & qui dissolvit pactum, numquid effugiet?

16 Vivo ego, dicit Dominus Deus, quoniam in loco regis, qui constituit eum regem, cuius fecit irritum juramentum, & solvit pactum, quod habebat cum eo, in medio Babylonis morietur.

17 Et non in exercitu grandi, neque in populo multo faciet contra eum Pharo præ-

lium : in factu aggeris, & in extruptione val-
lorum, ut interficiat animas multas.

18 Spreverat enim juramentum, ut solve-
ret foedus, & ecce dedit manum suam, &
cum omnia hæc fecerit, non effugiet.

19 Propterea hæc dicit Dñs Deus: Vivo ego,
quoniam juramentum, quod sprevit, & foedus,
quod prævaricatus est, ponam in caput ejus.

20 * Et expandam super eum rete meum, &
comprehendetur in sagena mea: & adducam
eum in Babylonem, & judicabo eum ibi in
prævaricatione, qua despexit me.

21 Et omnes profugi ejus cum universo ag-
mine suo gladio cadent: residui autem in
omnem ventum dispergentur: & scietis,
quia ego Dominus locutus sum.

22 Hæc dicit Dñs Deus: Et sumam ego de
medulla cedri sublimis, & ponam: de vertice
ramorum ejus tenerum diffingam, & planta-
bo super montem excelsum, & eminentem.

23 In monte sublimi Israel plantabo illud,
& erumpet in germen, & faciet fructum, &
erit in cedrum magnam, & habitabunt sub ea
omnes volucres: & universum volatile sub
umbra frondium ejus nidificabit.

24 Et scient omnia ligna regionis, quia ego
Dominus humiliavi lignum sublime, & exal-
tavi lignum humile, & siccavi lignum viri-
de, & frondere feci lignum aridum. Ego
Dominus locutus sum, & feci.

CAPUT XVIII.

*Rejesta Judæorum parabola, dicit, quod filius
non portabit iniquitatem patris, nec con-
tra, sed quisque suam ipsius portabit: quod
si impius penitentiam agat, salvabitur:
justus vero, si suam deserat justitiam,
damnabitur: Dominus ergo Dominus ad
penitentiam, & cordis innovationem.*

Et factus est sermo Domini ad me,
dicens:

2 Quid est, quod inter vos parabolum verti-
tis in proverbium istud in terra Israel, dicen-
tes: * Patres comederunt uvam acerbam, &
dentes filiorum obtupefuerunt?

3 Vivo ego, dicit Dñs Deus, si erit ultra vo-
bis parabola hæc in proverbium in Israel:

4 Ecce omnes anime, meæ sunt: ut anima
patris, ita & anima filii mea est: anima, quæ
peccaverit, ipsa morietur.

5 Et vir si fuerit justus, & fecerit judi-
cium, & justitiam:

6 In montibus non comederit, & oculos suos
non levaverit ad idola domus Israel: &
uxorem proximi sui non violaverit, & ad
mulierem menstruatam non accesserit:

7 Et hominem non contristaverit, pignus
debitori reddiderit, per vim nihil rapuerit:

* panem suum esuriienti dederit, & nudum
operuerit vestimento:

8 Ad usuram non commodaverit, & am-
plius non acceperit: ab iniquitate averterit
manum suam, & judicium verum fecerit
inter virum, & virum:

9 In præceptis meis ambulaverit, & judicia
mea custodierit, ut faciat veritatem: hic ju-
stus est, vita vivet, ait Dominus Deus.

10 Quod si genuerit filium latronem effan-
dentem sanguinem, & fecerit unum de istis:

11 Et hæc quidem omnia non facientem, sed
in montibus comedentem, & uxorem pro-

ximi sui polluentem:

12 Egenus, & pauperem contristantem, rapientem
rapinas, pignus non reddentem, & ad idola levā-
tem oculos suos, abominationem facientem:

13 Ad usuram dantem, & amplius accipien-
tem: numquid viveret? non viveret. Cum uni-
versa hæc detestanda fecerit, morte morietur,
sanguis ejus in ipso erit.

14 Quod si genuerit filium, qui videns
omnia peccata patris sui, quæ fecit, ti-
muerit, & non fecerit simile eis:

15 Super montes non comederit, & oculos
suos non levaverit ad idola domus Israel, &
uxorem proximi sui non violaverit:

16 Et virum non contristaverit, pignus non
retinuerit, & rapinam non rapuerit, panem
suum esurienti dederit, & nudum operuerit
vestimento:

17 A pauperis injuria averterit manum
suam: usuram, & superabundantiam non ac-
ceperit, judicia mea fecerit, in præceptis
meis ambulaverit: hic non morietur in ini-
quitate patris sui, sed vita vivet.

18 Pater ejus, quia calumniatus est, & vim
fecit fratri, & malum operatus est in medio po-
puli sui, ecce mortuus est in iniquitate sua.

19 Et dicitis: Quare non portavit filius ini-
quitate patris? Videlicet, quia filius judi-
cium, & justitia operatus est, omnia præcepta
mea custodivit, & fecit illa, vivet vita.

20 * Anima, quæ peccaverit, ipsa morietur:
filius non portabit iniquitatem patris, & pater
non portabit iniquitatem filii: justitia justi su-
per eum erit, & impietas impii erit super eum.

21 Si autem impius egerit penitentiam ab
omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & cu-
stodierit omnia præcepta mea, & fecerit judi-
cium, & justitiam: vita vivet, & non morietur.

22 Omnium iniquitatum ejus, quas opera-
tus est, non recordabor: in justitia sua,
quam operatus est, vivet.

23 * Numquid voluntatis meæ est mors im-
pii, dicit Dominus Deus, & non ut conver-
tatur à viis suis, & vivat?

24 Si autem averterit se justus à justitia sua,
& fecerit iniquitatem secundam omnes abo-
minationes, quas operari solet impius, num-
quid viveret? omnes justitiæ ejus, quas fecerat,
non recordabuntur: in prævaricatione, qua
prævaricatus est, & in peccato suo, quod
peccavit, in ipsis morietur.

25 Et dixistis: Non est aqua via Dñi. Audite
ergo domus Israel: Numquid via mea non est
aqua, & non magis viæ vestræ prave sunt?

26 Cum enim averterit se justus à justitia
sua, & fecerit iniquitatem, morietur in eis:
in injustitia, quam operatus est, morietur.

27 Et cum averterit se impius ab impietate
sua, quam operatus est, & fecerit judicium, &
justitiam: imple animam suam vivificabit.

28 Considerans enim, & avertens se ab om-
nibus iniquitatibus suis, quas operatus est,
vita vivet, & non morietur.

29 Et dicunt filii Israel: Non est aqua via
Dñi. Numquid viæ meæ non sunt aquæ, do-
mus Israel, & non magis viæ vestræ prave?

30 Idcirco unumquemque juxta vias suas ju-
dicabo domus Israel, ait Dominus Deus.

* Convertimini, & agite penitentiam ab
omnibus iniquitatibus vestris: & non erit

* Sup.
12. 13.
infra
12. 3.

G

A

Jer.
11. 19.

B

Isai.
54. 7.
Matt.
5. 15.

C

D

E

* Deu.
24. 16.
4. Reg.
14. 6.
2. Par.
25. 4.

* Infra
33. 11.
3. Pet.
3. 9.

F

G

* Mat.
3. 2.

vobis in ruinam iniquitas.

31 Projicite a vobis omnes pravaricationes vestras, in quibus pravaricati estis, & facite vobis cor novum, & spiritum novum : & quare moriemini domus Israel?

* Sup.
21.
Infra
33.11.
32 * Quia nolo mortem morientis, dicit Dominus Deus : revertimini, & vivite.

C A P U T XIX.

Parabola leana, & leunculorum designat captivitatem regum Joachaz & Joachim : item proteritiam civitatis Jerusalem felicitatem describit, presentemque calamitatem sub parabola vineæ.

A 1 **E**T tu assime planctum super principes Israel,

2 Et dices : Quare mater tua leana inter leones cubavit, in medio leunculorum enutrivit catulos suos?

3 Et eduxit unum de leunculis suis, & leo factus est : & didicit capere prædam, hominemque comedere.

4 Et audierunt de eo gentes, & non absque vulneribus suis ceperunt eum : & adduxerunt eum in catenis in terram Ægypti.

5 Quæ cum vidisset, quoniam infirmata est, & perlit expectatio ejus : tulit unum de leunculis suis, leonem constituit eum.

B 6 Qui incedebat inter leones, & factus est leo : & didicit prædam capere, & homines devorare :

7 Didicit viduas facere, & civitates eorum in desertum adducere : & desolata est terra, & plenitudo ejus, à voce rugitus illius.

8 Et convenerunt adversus eum gentes undique de provinciis, & expanderunt super eum rete suum : in vulneribus earum captus est.

C 9 Et miserunt eum in caveam, in catenis adduxerunt eum ad regem Babylonis : miseruntque eum in carcerem, ne audiretur vox ejus ultra super montes Israel.

10 Mater tua quasi vinea in sanguine tuo super aquam plantata est : fructus ejus, & frondes ejus creverunt ex aquis multis.

11 Et factæ sunt ei virgæ solidae in sceptrâ dominantium, & exaltata est statura ejus inter frondes : & vidit altitudinem suam in multitudine palmitum suorum.

D 12 Et evulsa est in ira, in terramque projecta, * & ventus urens siccat fructum ejus : macuerunt, & arefactæ sunt virgæ roboris ejus : ignis comedit eam.

13 Et nunc transplantata est in desertum, in terra invidia, & sitiendi.

14 Et egressus est ignis de virgâ ramorum ejus, qui fructum ejus comedit : & non fuit in ea virgâ fortis, sceptrum dominantium. Planctus est, & erit in planctum.

C A P U T XX.

Dominus negat se filios Israel responsurum, quia & in Ægypto, & in deserto, & in terra promissionis pravaricati sunt ipsius mandata, & idola coluerunt, quibus sæpe comminatus est mala, sed pepercit, ne nomen ejus blasphemaretur inter Gentes : nunc autem post hæc omnia dicit se eos revocaturum ad terram suam, in qua sibi serviant : jubet etiam prophetare contra saltum meridianum.

A 1 **E**T factum est in anno septimo, in quinto, in decima mensis : venerunt viri

de senioribus Israel, ut interrogarent Dominum, & sederunt coram me.

2 Et factus est sermo Domini ad me, dicens :

3 Fili hominis, loquere senioribus Israel, & dices ad eos : Hæc dicit Dominus Deus : Numquid ad interrogandum me vos venistis ? vivo ego, quia non respondebo vobis, ait Dominus Deus.

4 Si judicas eos, si judicas, fili hominis, abominaciones patrum eorum ostende eis.

5 Et dices ad eos : Hæc dicit Dominus Deus : In die, qua elegi Israel, & levavi manum meam pro stirpe domus Jacob, & apparui eis in terra Ægypti, & levavi manum meam pro eis, dicens : Ego Dominus Deus vestester :

6 In die illa levavi manum meam pro eis, ut educerem eos de terra Ægypti, in terram, quam provideram eis, fluentem lacte, & melle : quæ est egregia inter omnes terras.

7 Et dixi ad eos : Unusquisque abominaciones oculorum suorum abiciat : & in idolis Ægypti nolite pollui : ego Dominus Deus vestester.

8 Et irritaverunt me, nolueruntque me audire : unusquisque abominaciones oculorum suorum non projecit, nec idola Ægypti reliquerunt : & dixi, ut effunderem indignationem meam super eos, & implem iram meam in eis, in medio terræ Ægypti.

9 Et feci propter nomen meum, ut non violaretur coram Gentibus, in quarum medio erant, & inter quas apparui eis, ut educerem eos de terra Ægypti.

10 Ejeci ergo eos de terra Ægypti, & eduxi eos in desertum.

11 * Et dedi eis præcepta mea, & judicia mea ostendi eis, quæ faciens homo, vivet in eis.

12 * Insuper & sabbata mea dedi eis, ut essent signum inter me, & eos : & scirent, quia ego Dominus sanctificans eos.

13 Et irritaverunt me domus Israel in deserto, in præceptis meis non ambulaverunt, & judicia mea projecerunt, quæ faciens homo vivet in eis : & sabbata mea violaverunt vehementer : dixi ergo, ut effunderem furor meum super eos in deserto, & consumerem eos.

14 Et feci propter nomen meum, ne violaretur coram Gentibus, de quibus ejeci eos in conspectu earum.

15 Ego igitur levavi manum meam super eos in deserto, ne inducerem eos in terram, quam dedi eis, fluentem lacte, & melle, præcipuam terrarum omnium :

16 Quia judicia mea projecerunt, & in præceptis meis non ambulaverunt, & sabbata mea violaverunt : post idola enim cor eorum gradiebat.

17 Et pepercit oculus meus super eos, ut non interficerem eos : nec consumpsi eos in deserto.

18 Dixi autem ad filios eorum in solitudine : In præceptis patrum vestrorum nolite incedere, nec judicia eorum custodiatis, nec in idolis eorum polluamini.

19 Ego Dñs Deus vestester : in præceptis meis ambulate, judicia mea custodite, & facite ea :

20 Et sabbata mea sanctificate, ut sint signum inter me, & vos : & sciatis, quia ego sum Dominus Deus vestester.

* Lev.
18. 5.
Rom.
10. 5.
* Exo.
10. 8.
& 31.
13.
Deut.
5. 12.

D
* Osee
13. 15.

C

D

21 Et exacerbaverunt me filii : in præceptis meis non ambulaverunt , & judicia mea non custodierunt , ut facerent ea , quæ cum fecerit homo , vivet in eis : & sabbata mea violaverunt : & comminatus sum , ut effunderem furorem meum super eos , & implerem iram meam in eis in deserto .

22 Averti autem manum meam , & feci propter nomen meum , ut non violaretur coram Gentibus , de quibus eieci eos in oculis earum .

23 Iterum levavi manum meam in eos in solitudine , ut dispergerem illos in nationes , & ventilarem in terras :

24 Eò quòd judicia mea non fecissent , & præcepta mea reprobascent , & sabbata mea violassent , & post idola patrum suorum fuissent oculi eorum :

25 Ergo & ego dedi eis præcepta non bona , & judicia , in quibus non vivent :

26 Et pollui eos in muneribus suis , cum offerrent omne , quod aperit vulvam , propter delicta sua : & scient , quia ego Dominus .

27 Quamobrem loquere ad domum Israel , fili hominis , & dices ad eos : Hæc dicit Dñs Deus : Adhuc & in hoc blasphemaverunt me patres vestri , cum sprevisent me contemnentes :

28 Et induxissim eos in terram , super quam levavi manum meam , ut darem eis : viderunt omnem collem excelsum , & omne lignum nemorosum , & immolaverunt ibi victimas suas : & dederunt tibi irrationem oblationis suæ , & posuerunt ibi odorem suavitatis suæ , & libaverunt libationes suas .

29 Et dixi ad eos : Quid est excelsum , ad quod vos ingredimini ? & vocatum est nomen ejus Excelsum usque ad hanc diem .

30 Propterea dic ad domum Israel : Hæc dicit Dominus Deus : Certè in via patrum vestrorum vos polluimini , & post offendicula eorum vos fornicamini :

31 Et in oblatione donorum vestrorum , cum traducitis filios vestros per ignem , vos polluimini in omnibus idolis vestris usque hodie : & ego respondebo vobis , domus Israel ? Vivo ego , dicit Dominus Deus , quia non respondebo vobis .

32 Neque cogitatio mentis vestræ fiet , dicentium : Erimus sicut Gentes , & sicut cognationes terræ , ut colamus ligna , & lapides .

33 Vivo ego , dicit Dominus Deus , quoniam in manu fortis , & in brachio extento , & in furore effuso regnabo super vos .

34 Et educam vos de populis : & congregabo vos de terris , in quibus dispersi estis , in manu valida , & in brachio extento , & in furore effuso regnabo super vos .

35 Et adducam vos in desertum populorum , & judicabor vobiscum ibi facie ad faciem .

36 Sicut iudicio contendì adversum patres vestros in deserto terræ Ægypti , sic judicabo vos , dicit Dominus Deus .

37 Et subijciam vos ceptro meo , & inducam vos in vinculis sedentis .

38 Et eligam de vobis transgressores , & impios , & de terra incolatus eorum educam eos , & in terram Israel non ingredientur : & scietis , quia ego Dominus .

39 Et vos domus Israel , hæc dicit Dominus Deus : Singuli post idola vestra ambulate , & servite eis . Quòd si & in hoc non audieritis

me , & nomen meum sanctum pollueritis ultra in muneribus vestris , & in idolis vestris :

40 In monte sancto meo , in monte excelso Israel , ait Dominus Deus , ibi serviet mihi omnis domus Israel : omnes , inquam , in terra , in qua placebit mihi , & ibi quaram primitias vestras , & initium decimarum vestrarum in omnibus sanctificationibus vestris .

41 In odorem suavitatis suscipiam vos , cum eduxero vos de populis , & congregavero vos de terris , in quas dispersi estis , & sanctificabor in vobis in oculis nationum .

42 Et scietis , quia ego Dñs , cum induxero vos ad terram Israel : in terrâ , pro qua levavi manum meam , ut darem eam patribus vestris .

43 Et recordabimini ibi viarum vestrarum , & omnium scelerum vestrorum , quibus polluti estis in eis : & displicebit vobis in conspectu vestro in omnibus malitiis vestris , quas fecistis .

44 Et scietis , quia ego Dñs , cum benefecero vobis propter nomen meum , & nõ secundum vias vestras malas , neque secundum scelera vestra pessima domus Israel , ait Dñs Deus .

45 Et factus est sermo Domini ad me , dicens :

46 Fili hominis , pone faciem tuam contra viam Austri , & stilla ad Africum , & propheta ad saltum agri meridiani ,

47 Et dices saltui meridiano : Audi verbum Domini : hæc dicit Dominus Deus : Ecce ego succendam in te ignem , & comburam in te omne lignum viride , & omne lignum aridum : non extinguetur flamma succensionis : & comburetur in ea omnis facies ab Austro , usque ad Aquilonem .

48 Et videbit universa caro , quia ego Dominus succendi eam , nec extinguetur .

49 Et dixi : A , a , a , Dñe Deus : ipsi dicunt de me : Numquid nõ per parabolas loquitur iste ?

CAPUT XXI.

Vaticinatur horrendum , ac multiplicem gladium venturum super Jerusalem , & super filios Ammon , à rege Babylonis : qui tandem etiam in terra sua judicandus est , penitusque dissipandus .

1 Et factus est sermo Domini ad me , dicens :

2 Fili hominis , pone faciem tuam ad Jerusalem , & stilla ad sanctuaria , & propheta contra humum Israel ,

3 Et dices terræ Israel : Hæc dicit Dñs Deus : Ecce ego ad te , & ejiciam gladium meum de vagina sua , & occidam in te iustum , & impiũ .

4 Pro eo autem quòd occidi in te iustum , & impium , idcirco egredietur gladius meus de vagina sua ad omnem carnem ab Austro , usque ad Aquilonem :

5 Ut sciat omnis caro , quia ego Dominus eduxi gladium meum de vagina sua irrevocabilem .

6 Ecce , fili hominis , ingemisce in contritione lumborum , & in amaritudinibus ingemisce coram eis .

7 Cumque dixerint ad te : Quare tu gemis ? dices : Pro auditu , quia venit , & tabescet omne cor , & dissolvetur universæ manus , & infirmabitur omnis spiritus , & per cuncta genua fluent aquæ : ecce venit , & fiet , ait Dominus Deus .

8 Et factus est sermo Domini ad me , dicens :

9 Fili hominis propheta, & dices: Hæc dicit Dominus Deus: Loquere: Gladius, gladius, exacutus est, & limatus.

10 Ut cadat victimas, exacutus est: ut splendeat, limatus est: qui movet sceptrum filii mei, succidisti omne lignum.

11 Et dedi eum ad levigandum, ut teneatur manu: iste exacutus est gladius, & iste limatus est, ut sit in manu interficientis.

C 12 Clama, & ulula, fili hominis, quia hic factus est in populo meo, hic in cunctis ducibus Israel qui fuerant: gladio traditi sunt cum populo meo, idcirco claude super semur,

13 Quia probatus est: & hoc, cum sceptrum subverterit, & non erit, dicit Dominus Deus.

14 Tu ergo, fili hominis propheta, & percutere manu ad manum, & duplicetur gladius, ac triplicetur gladius interfectorum: hic est gladius occisionis magnæ, qui obstupescere eos facit,

15 Et corde tabescere: & multiplicat ruinas. In omnibus portis eorum dedi conturbationem gladii acuti, & limati ad fulgendum, amicti ad cadem.

D 16 Exacutere, vad ad dexteram, five ad sinistram, quocumque faciei tuæ est appetitus.

17 Quin & ego plaudam manu ad manum, & implebo indignationem meam, ego Dominus locutus sum.

18 Et factus est sermo Domini ad me dicens:

19 Et tu, fili hominis, pone tibi duas vias, ut veniat gladius regis Babylonis: de terra una egredientur ambæ: & manu capiet conjecturam, in capite via civitatis concietur.

20 Viam pones, ut veniat gladius ad Rab-bath filiorum Ammon, & ad Judam in Jerusalem munitissimam.

E 21 Stetit enim rex Babylonis in bivio, in capite duarum viarum, divinationem querens, commiscens sagittas: interrogavit idola, extra consuluit.

22 Ad dexteram ejus facta est divinatio super Jerusalem, ut ponat arietes, ut aperiat os in cæde, ut elevet vocem in ululatu, ut ponat arietes contra portas, ut comportet aggerem, ut ædificet munitiones.

23 Eruntque quasi consules frustra oraculum in oculis eorum, & sabbatorum otium imitans: ipse autem recordabitur iniquitatis ad capiendum.

F 24 Idcirco hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quod recordati estis iniquitatis vestræ, & revelastis pravaricationes vestras, & apparuerunt peccata vestra in omnibus cogitationibus vestris: pro eo, inquam, quod recordati estis, manu capiemini.

25 Tu autem, profane, imple dux Israel, cuius venit dies in tempore iniquitatis præfinita:

26 Hæc dicit Dominus Deus: Aufer cidarim, tolle coronam: nonne hæc est, quæ humilem sublevavit, & sublimem humiliavit?

27 Iniquitatem, iniquitatem, iniquitatem ponam eam: & hoc non factum est, donec veniret ejus est iudicium, & tradam ei.

G 28 Et tu, fili hominis, propheta, & dic: Hæc dicit Dominus Deus ad filios Ammon, & ad opprobrium eorum, & dices: Muro, muro, evagina te ad occidendum: lima te, ut interficias, & fulgeas.

29 Cum tibi viderentur vana, & divinarentur mendacia, ut dareris super colla vulnera-

torum impiorum, quorum venit dies in tempore iniquitatis præfinita.

30 Revertere ad vaginam tuam, in loco, in quo creatus es, in terra natalitatis tuæ iudicabo te,

31 Et effundam super te indignationem meam: in igne furoris mei sufflabo in te, dabocue te in manus hominum insipientium, & fabricantium interitum.

32 Igni eris cibus, sanguis tuus erit in medio terræ, oblivioni traderis: quia ego Dominus locutus sum.

C A P U T XXII.

Varia narrat scelera Jerolymis perpetrata, propter quæ dicit se super eos effusurum indignationem suam: narratque scelera sacerdotum, principum, pseudoprophetarum, & populi terræ, qui nullus inventus sit, qui provertendo furore Domini se opponeret.

1 E T factum est verbum Domini ad me, dicens:

2 Ertu, fili hominis, nonne iudicas, nonne iudicas civitatem sanguinem?

3 Et ostendes ei omnes abominationes suas, & dices: Hæc dicit Dominus Deus: Civitas effundens sanguinem in medio sui, ut veniat tempus ejus: & quæ fecit idola contra semetipsam, ut pollueretur.

4 In sanguine tuo, qui à te effusus est, deliquisti: & in idolis tuis, quæ fecisti, polluta es: & appropinquare fecisti dies tuos, & adduxisti tempus annorum tuorum: propterea dedi te opprobrium Gentibus, & irrisum omnium universis terribus.

5 Quæ juxta sunt, & quæ procul à te, triumphabunt de te: sordida, nobilis, grandis interitu.

6 Ecce principes Israel singuli in brachio suo fuerunt in te ad effundendum sanguinem.

7 Patrem, & matrem contumeliis affecerunt in te, adversam calumniati sunt in medio tui: pupillum, & viduum contristaverunt apud te.

8 Sanctuaria mea sprevisti, & sabbata mea polluisti.

9 Viri detractores fuerunt in te ad effundendum sanguinem, & super montes comederunt in te, scelus operati sunt in medio tui.

10 Verecundiora patris discoopernerunt in te: immunditiam menstruam humiliaverunt in te.

11 Et unusquisque in uxorem proximi sui operatus est abominationem, & foverunt suam polluit nefarie, frater sororem suam filiam patris sui oppressit in te.

12 Munera acceperunt apud te ad effundendum sanguinem: usuram, & superabundantiā accepisti, & avarè proximos tuos calumniabaris: meique oblita es, ait Dominus Deus.

13 Ecce comploxi manus meas super avaritiam tuam, quam fecisti, & super sanguinem, qui effusus est in medio tui.

14 Numquid sustinebit cor tuum, aut prævalent manus tuæ, in diebus, quos ego faciam tibi? ego Dominus locutus sum, & faciam.

15 Et dispergam te in nationes, & ventilabo te in terras, & deficere faciam immunditiam tuam à te.

16 Et possidebo te in conspectu Gentium: & scies, quia ego Dominus.

17 Et factum est verbum Dñi ad me, dicens:

18 Fili hominis versa est mihi domus Israel

in scoriā : omnes isti æs, & stannum, & ferrum, & plumbum in medio fornacis : scoria argenti facti sunt.

19 Propterea hæc dicit Dominus Deus : Eo quod versi estis omnes in scoriā, propterea ecce ego congregabo vos in medio Jerusalem,

20 Congregatione argenti, & æris, & stanni, & ferri, & plumbi in medio fornacis : ut succendam in ea ignem ad conflandum ; sic congregabo in furore meo, & in ira mea, & requiescam : & conflabo vos.

21 Et congregabo vos, & succendam vos in igne furoris mei : & conflabimini in medio ejus.

22 Ut conflatur argentum in medio fornacis, sic eritis in medio ejus : & scietis, quia ego Dominus, cum effuderim indignationem meam super vos.

23 Et factum est verbum Dñi ad me dicens :

24 Fili hominis, dic ei : Tu es terra immunda, & non completa in die furoris.

25 Conjuratio prophetarum in medio ejus, sicut leo rugiens, rapientisque prædam, animas devoraverunt, opes, & pretium acceperunt, viduas ejus multiplicaverunt in medio illius.

26 Sacerdotes ejus contempserunt legem meam, & polluerunt sanctuaria mea : inter sanctum, & profanum non habuerunt distantiam : & inter pollutum, & mundum non intellexerunt : & à sabbatis meis averterunt oculos suos, & conquinabam in medio eorum.

27 * Principes ejus in medio illius, quasi lupi rapientes prædam ad effundendum sanguinem, & ad perdendas animas, & avarè sectantia lucra.

28 Prophetæ autem ejus lineabant eos absque temperamento, videntes vana, & divinationes eis mendacium, dicentes : Hæc dicit Dominus Deus, cum Dominus non sit locutus.

29 Populi terræ calumniabantur calumniā, & rapiebant violentè : egenum, & pauperem affligebant, & advenam opprimebant calumnia absque judicio.

30 Et quasi de eis virum, qui interponeret sepem, & staret oppositus contra me pro terra, ne dissiparem eam : & non inveni.

31 Et effudi super eos indignationem meam, in igne iræ meæ consumpsi eos : viam eorum in caput eorum reddidi, ait Dominus Deus.

C A P U T XXIII.

Sub figura multiplicium stuprorum duarum meretricum Oolla, & Ooliba, ac punitionis earum ostendit Dominus variam idololatriam Samariæ, & Jerusalem, propter quam tradendi sunt in opprobrium Gentibus, quarum sunt idololatriam imitati.

1 **E**T factus est sermo Dñi ad me, dicens : 2 Fili hominis, duæ mulieres filiz matris unius fuerunt,

3 Et fornicatæ sunt in Ægypto, in adolescentia sua fornicatæ sunt : ibi subacta sunt ubera earum, & fractæ sunt mamme pubertatis earum.

4 Nomina autem earum, Oolla major, & Ooliba soror ejus minor : & habui eas, & pepererunt filios, & filias. Porro earum nomina, Samaria Oolla, & Jerusalem Ooliba.

5 Fornicatæ est igitur super me Oolla, & insanivit in amatores suos, in Assyrios propinquantibus,

6 Vestitos hyacintho, principes, & magistratus, juvenes cupidinis, universos equites, ascensores equorum.

7 Et dedit fornicationes suas super eos electos, filios Assyriorum universos : & in omnibus, in quos insanivit, in immunditiis eorum polluta est.

8 Insuper & fornicationes suas, quas habuerat in Ægypto, non reliquit : nam & illi dormierunt cum ea in adolescentia ejus, & effuderunt fornicationem suam super eam.

9 Propterea tradidi eam in manus amatorum suorum, in manus filiorum Assur, super quorum insanivit libidine.

10 * Ipsi discooperuerunt ignominiam ejus : filios, & filias ejus tulerunt, & ipsam occiderunt gladio : & factæ sunt famosæ mulieres, & judicia perpetraverunt in ea.

11 Quod cum vidisset soror ejus Ooliba, plus quam illa insanivit libidine : & fornicationem suam super fornicationem sororis suæ.

12 Ad filios Assyriorum præbuit impudentem, ducibus, & magistratibus ad se venientibus, indutis veste varia, equitibus, qui vechabantur equis, & adolecentibus forma cunctis egregia.

13 Et vidi, quod polluta esset via una ambarum.

14 Et auxit fornicationes suas : cumque vidisset viros depictos in pariete, imagines Caldæorum expressas coloribus,

15 Et accinctos balteis renes, & tiaras tintas in capitibus eorum, formam ducum omnium, similitudinem filiorum Babylonis, terræque Chaldæorum, in qua orti sunt,

16 Insanivit super eos concupiscētia oculorum suorum, & misit nuntios ad eos in Chaldæam.

17 Cumque venissent ad eam filii Babylonis ad cubile mammarum, polluerunt eam stupris suis, & polluta est ab eis, & saturata est anima ejus ab illis.

18 Denudavit quoque fornicationes suas, & discooperuit ignominiam suam : & recessit anima mea ab ea, sicut recesserat anima mea à sorore ejus.

19 Multiplicavit enim fornicationes suas, recordans dies adolescentiæ suæ, quibus fornicata est in terra Ægypti.

20 Et insanivit libidine super concubitum eorum, quorum carnes sunt, ut carnes asinorum : & sicut fluxus equorum, fluxus eorum.

21 Et visitasti scelus adolescentiæ tuæ, quando subacta sunt in Ægypto ubera tua, & contractæ sunt mamme pubertatis tuæ.

22 Propterea, Ooliba, hæc dicit Dominus Deus : Ecce ego suscitabo omnes amatores tuos contra te, de quibus satiata est anima tua : & congregabo eos adversum te in circuitu :

23 Filios Babylonis & universos Chaldæos, nobiles, tyrannosque, & principes, omnes filios Assyriorum, juvenes forma egregia, duces, & magistratus universos, principes principum, & nominatos ascensores equorum :

24 Et venient super te instructi curru, & rota, multitudo populorum : lorica, & clypeo, & galea armabuntur contra te undique : & dabo corā eis iudiciū, & iudicabunt te iudiciis suis.

25 Et ponam zelum meum in te, quem exercent tecum in furore : nasum tuum, & aures tuas præcedent, & quæ remanserint, gladio

* Michæ
3. 11.
Soph.
3. 3.

A

* 8. 3.
16. 3.

C

D

concidet: ipsi filios tuos, & filias tuas capient, & novissimum tuum devorabitur igni.
25 Et denudabunt te vestimentis tuis, & tollent vasa gloriæ tuæ.

27 Et requiescere faciam scelus tuum de te, & fornicationem tuam de terra Ægypti: nec levabis oculos tuos ad eos, & Ægypti non recordaberis amplius.

28 Quia hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego tradam te in manus eorum, quos odisti: in manus, de quibus satiata est anima tua.

29 Et agent tecum in odio, & tollent omnes labores tuos: & dimittent te nudam, & ignominia plenam: & revelabitur ignominia fornicationum tuarum, scelus tuum, & fornicationes tuæ.

30 Fecerunt hæc tibi, quia fornicata es post Gentes, inter quas polluta es in idolis earum.

31 In via fororis tuæ ambulasti, & dabo calicem ejus in manu tua.

32 Hæc dicit Dominus Deus: Calicem fororis tuæ bibes profundū, & latum: eris in derisum, & in subannationē, quæ est capacissima.

33 Ebrietate, & dolore repleberis: calice meroris, & tristitiæ, calice fororis tuæ Samariæ.

34 Et bibes illum, & epotabis usque ad fæces, & fragmenta ejus devorabis, & ubera tua lacerabis: quia ego locutus sum, ait Dominus Deus.

35 Propter hæc hæc dicit Dominus Deus: Quia oblita es mei, & projecisti me post corpus tuum, tu quoque porta scelus tuum, & fornicationes tuas.

36 Et ait Dominus ad me, dicens: Fili hominis, numquid judicas Oollam, & Oolibam, & annuntias eis scelera earum?

37 Quia adulteratae sunt, & sanguis in manibus earum, & cum idolis suis fornicatae sunt: insuper & filios tuos, quos genuerunt mihi, obtulerunt eis ad devorandum.

38 Sed & hoc fecerunt mihi: Polluerunt sanctuarium meum in die illa, & sabbata mea profanaverunt.

39 Cumque immolarent filios suos idolis suis, & ingrederentur sanctuarium meum in die illa, ut polluerent illud: etiam hæc fecerunt in medio domus meæ.

40 Miserunt ad viros venientes de longe, ad quos nuntium miserant: itaque ecce venerunt: quibus te lavisti, & circumlinisti stibio oculos tuos, & ornata es mundo muliebri.

41 Sedisti in lætio pulcherrimo, & mensa ornata est ante te: thymiana meum, & unguentum meum posuisti super eam.

42 Et vox multitudinis exultantis erat in ea: & in viris, qui de multitudine hominum adducebantur, & veniebant de deserto, posuerunt armillas in manibus eorum, & coronas speciosas in capitibus eorum.

43 Et dixi ei, quæ attrita est in adulteriis: Nunc fornicabitur in fornicatione sua etiam hæc.

44 Et ingressi sunt ad eam quasi ad mulierem meretricem: sic ingredebantur ad Oollam, & Oolibam, mulieres nefarias.

45 Viri ergo iusti sunt: hi iudicabunt eas iudicio adulterarum, & iudicio effundentium sanguinem: quia adulteratae sunt, & sanguis in manibus earum.

46 Hæc enim dicit Dominus Deus: Adduc

ad eas multitudinem, & trade eas in tumultum, & in rapinam:

47 Et lapidentur lapidibus populorum, & confodiantur gladiis eorum: filios, & filias earum interficient, & domus earum igne succendent.

48 Et auferā scelus de terra, & discent omnes mulieres, ne faciant secundum scelus earum.

49 Et dabunt scelus vestrum super vos, & peccata idolorum vestrorum portabitis: & scietis, quia ego Dominus Deus.

C A P U T XXIV.

Sub figura ollæ, electioribus carniū partibus, ac ossibus plenæ, ignique admotæ, & sub figura mortis uxoris Ezechielis, pro qua iussus est nullum facere luctum, significat Dominus domum Israel in exitum tradendam, filiosque ejus trucidandos, nullo sequente luctu præ animi stupore.

1 ET factum est verbum Domini ad me, in anno nono, in mense decimo, decima die mensis, dicens:

2 Fili hominis, scribe tibi nomen diei huius, in qua confirmatus est rex Babylonis adversum Jerusalem hodie.

3 Et dices per proverbium ad domum irritatricem parabolam, & loqueris ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Pone ollam: pone, inquam, & mitte in eam aquam.

4 Cogliere frusta ejus in eam, omnem partem bonam, femur & armū, electa & ossibus plena.

5 Pinguisimum pecus assume, compone quoque strues ossium sub ea: efferebit coctio ejus, & discosta sunt ossa illius in medio ejus.

6 Propter hæc hæc dicit Dominus Deus: Væ civitati sanguinum, olla, cujus rubigo in ea est, & rubigo ejus non exivit de ea: per partes, & per partes suas ejice eam, non cecidit super eam fors.

7 Sanguis enim ejus in medio ejus est, super limpidissimā petram effudit illum: non effudit illum super terram, ut possit operiri pulvere.

8 Ut superinducerem indignationem meam, & vindicta ulciscerer: dedi sanguinem ejus super petram limpidissimam, ne operiretur.

9 Propter hæc hæc dicit Dominus Deus: Væ civitati sanguinum, cujus ego grandem faciam pyram.

10 Congere ossa, quæ igne succendant: consumuntur carnes, & coqueatur universa compositio, & ossa tasecent.

11 Pone quoque eam super prunas vacuum, ut calefcat, & liquefiat æs ejus: & confluet in medio ejus inquinamentum ejus, & consumatur rubigo ejus.

12 Multo labore sudatum est, & non exivit de ea nimia rubigo ejus, neque per ignem.

13 Immunditia tua execrabilis: quia mundare te volui, & non es mundata à sordibus tuis: sed nec mundaberis prius, donec quiescere faciam indignationem meam in te.

14 Ego Dominus locutus sum: Veniet, & faciam: non transeam, nec parcā, nec placabor: juxta vias tuas, & juxta adinventiones tuas iudicabo te, dicit Dominus.

15 Et factum est verbum Dñi ad me, dicens:

16 Fili hominis, ecce ego tollo à te desiderabile oculorum tuorum in plaga: & non planges, neque plorabis, neque fluent lacrymæ tuæ.

A

B

C

*Nah.
3. 1.
Hab.
2. 12.

D

E 17 Ingemisce tacens, mortuorum luctum non facies: corona tua circumligata sit tibi, & calceamenta tua erunt in pedibus tuis, nec amictu ora velabis, nec cibos lugentium comedes.

18 Locutus sum ergo ad populum mane, & mortua est uxor mea vespere: fecique mane sicut praeceperat mihi.

19 Et dixit ad me populus: Quare non indicas nobis, quid ista significant, quae tu facis?

20 Et dixi ad eos: Sermo Domini factus est ad me, dicens:

F 21 Loquere domui Israel: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce polluiam sanctuarium meum, superbiam imperii vestri, & desiderabile oculorum vestrorum, & super quo pavet anima vestra: filii vestri, & filiae vestrae, quas reliquistis, gladio cadent.

22 Et facietis, sicut feci: Ora amictu non velabitis: & cibos lugentium non comedetis.

23 Coronas habebitis in capitibus vestris, & calceamenta in pedibus: non plangetis, neque flebitis, sed tacebitis in iniquitatibus vestris, & unusquisque gemit ad fratrem suum.

24 Eritque Ezechiel vobis in portentum: iuxta omnia, quae fecit, facietis, cum venerit illud: & scietis, quia ego Dominus Deus.

G 25 Et tu, fili hominis, ecce in die, qua tollam ab eis fortitudinem eorum, & gaudium dignitatis, & desiderium oculorum eorum, super quos requiescunt animae eorum, filios, & filias eorum:

26 In die illa cum venerit fugiens ad te, ut annuntiet tibi:

27 In die, inquam, illa aperiatur ostium cum eo, qui fugit: & loqueris, & non silebis ultra: erique eis in portentum: & scietis, quia ego Dominus.

C A P U T XXV.

Regionibus Ammon, Moab, Idumæ, & Palestine minatur Dominus exitium, eo quod filios Israel affligerint, & de ipsorum afflictione exultaverint.

A 1 **E**T factus est sermo Domini ad me, dicens: 2 Fili hominis, pone faciem tuam contra filios Ammon, & prophetabis de eis.

3 Et dices filiis Ammon: Audite verbum Domini Dei. Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quod dixisti: Euge, euge super sanctuarium meum, quia pollutum est: & super terram Israel, quoniam desolata est: & super domum Juda, quoniam ducti sunt in captivitatem:

4 Idcirco ego tradam te filiis orientalibus in hereditatem, & collocabunt caulas suas in te, & ponent in te tentoria sua: ipsi comedent fruges tuas: & ipsi bibent lac tuum.

B 5 Daboque Rabbath in habitaculum camelorum, & filios Ammon in cubile pecorum: & scietis, quia ego Dominus.

6 Quia hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quod plauisti manu, & percussisti pede, & gavisus es toto affectu super terram Israel:

7 Idcirco ecce ego extendam manum meam super te, & tradam te in direptionem Gentium, & interficiam te de populis, & perdam de terris, & conteram: & scies, quia ego Dominus.

8 Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quod dixerunt Moab, & Seir: Ecce sicut omnes Gentes, domus Juda:

C 9 Idcirco ecce ego aperiam humerum Moab

de civitatibus: de civitatibus, inquam, ejus, & de finibus ejus, inclytas terræ Bethisimoth, & Beelmeon, & Cariathaim.

10 Filiis Orientis cum filiis Ammon, & dabo eam in hereditatem: ut non sit ultra memoria filiorum Ammon in Gentibus.

11 Et in Moab faciam judicia: & scient, quia ego Dominus.

12 Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quod fecit Idumæa ultionem, ut se vindicaret de filiis Juda, peccavitque delinquens, & vindictam expetivit de eis:

13 Idcirco hæc dicit Dominus Deus: Extendam manum meam super Idumæam, & auferam de ea hominem, & jumentum, & faciam eam desertam ab Austro: & qui sunt in Dedan, gladio cadent.

14 Et dabo ultionem meam super Idumæam per manum populi mei Israel: & facient in Edom juxta iram meam, & furorem meum, & scient vindictam meam, dicit Dominus Deus.

15 Hæc dicit Dominus Deus. Pro eo quod fecerunt Palestini vindictam, & ulsi se sunt toto animo, interficientes, & implentes inimicitias veteres:

16 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego extendam manum meam super Palestinos, & interficiam interfectores, & perdam reliquias maritimæ regionis:

17 Faciamque in eis ultiones magnas arguens in furore: & scient, quia ego Dominus, cum dederò vindictam meam super eos.

C A P U T XXVI.

Tyri inclytæ urbis prædicit Dominus everisionem, eo quod super vastatione Jerusalem exultaverit.

A 1 **E**T factum est in undecimo anno, prima mensis, factus est sermo Domini ad me, dicens:

2 Fili hominis, pro eo quod dixit Tyrus de Jerusalem: Euge contraxerunt portæ populorum, conversa est ad me: implebor, deserta est:

3 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego super te, Tyre, & ascendere faciam ad te Gentes multas, sicut ascendit mare fluctans.

4 Et dissipabunt muros Tyri, & destruent turres ejus: & radam pulverem ejus de ea, & dabo eam in limpidissimam petram.

5 Siccatio saganarum erit in medio maris, quia ego locutus sum, ait Dominus Deus: & erit in direptionem Gentibus.

6 Filii quoque ejus, quæ sunt in agro, gladio interficientur: & scient, quia ego Dominus.

7 Quia hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego adducam ad Tyrum Nabuchodonosor regem Babylonis ab Aquilone, regem regum, cum equis, & carribus, & equitibus, & cætu, populoque magno.

8 Filias tuas, quæ sunt in agro, gladio interficiet: & circumdabit te munitionibus, & comportabit aggerem in gyro: & elevabit contra te clypeum.

9 Et vineas, & arietes temperabit in muros tuos, & turres tuas destruet in armatura sua.

10 Inundatione equorum ejus operiet te pulvis eorum: à fonitu equitum, & rotarum, & currum movebuntur muri tui, cum ingressus fuerit portas tuas quasi per introitum urbis dissipatæ.

C
Jer.
7. 10.

11 Ungulis equorum suorum conculcabit omnes plateas tuas: populum tuum gladio caderet, & statuæ tuæ nobiles in terram corruent.

12 Vastabunt opes tuas, diripient negotiationes tuas: & destruent muros tuos, & domos tuas præclaras subvertent: & lapides tuos, & ligna tua, & pulverem tuum in medio aquarum ponent.

13 * Et quiescere faciam multitudinem cantorum tuorum, & sonitus cithararum tuarum non audietur amplius.

14 Et dabo te in limpidissimam petram, siccatio sagnarum eris, nec edificaberis ultra: quia ego locutus sum, ait Dominus Deus.

15 Hæc dicit Dominus Deus Tyro: Numquid non à sonitu ruinæ tuæ, & gemitu interfectionum tuorum, cum occisi fuerint in medio tui, commovebuntur insule?

16 Et descendent de sedibus suis omnes principes maris: & auferent exuvias suas, & vestimenta sua varia abjicient, & induentur stupore: in terra sedebunt, & attoniti super repentino casu tuo admirabuntur.

17 Et assumentes super te lamentum, dicent tibi: Quomodo peristi, quæ habitas in mari, urbs inclity, quæ fuisti fortis in mari cum habitatoribus tuis, quos formidabant universi? 18 Nunc stupebunt naves in die pavoris tui: & turbabuntur insule in mari, eò quòd nullus egrediatur ex te.

19 Quia hæc dicit Dominus Deus: Cum dederò te urbem desolatam, sicut civitates, quæ non habitantur: & adduxero super te abyssum, & operuerint te aquæ multæ:

20 Et detraxero te cum his, qui descendunt in lacum ad populum sempiternum, & collocavero te in terra novissima sicut solitudines veteres, cum his qui deducuntur in lacum, ut non habiteris: porro cum dederò gloriam in terra viventium,

21 In nihilum redigam te, & non eris, & requisita non invenieris ultra in sempiternum, dicit Dominus Deus.

C A P U T XXVII.

Tyri urbis maritimæ, ac opulentissimæ ruina defletur, enarratis mercibus, quæ à quaque regione ad eam deferri solent.

A 1 **E** T factum est verbum Dñi ad me, dicens: 2 Tu ergo, fili hominis, assume super Tyrum lamentum:

3 Et dices Tyro, quæ habitat in introitu maris, negotiationi populorum ad insulas multas: Hæc dicit Dominus Deus: O Tyre, tu dixisti: Perfecti decoris ego sum,

4 Et in corde maris sita. Finicini tui, qui te edificaverunt, impleverunt decorem tuum.

5 Abietibus de Sanir extruxerunt te cum omnibus tabulatis maris: cedrum de Libano tulerunt, ut facerent tibi malum:

6 Quercus de Basan dolaverunt in remos tuos: & transira tua fecerunt tibi ex eboe Indico, & pratoriola de Insulis Italix.

7 Byssus varia de Ægypto texta est tibi in velum, ut poneretur in malo hyacinthus & purpura de insulis Elisa facta sunt operimentum tuum.

B 8 Habitatores Sidonis, & Aradii fuerunt remiges tui: sapientes tui, Tyre, facti sunt gubernatores tui.

9 Senes Gublii, & prudentes ejus, habuerunt nautas ad ministerium variæ suppellectilis tuæ:

omnes naves maris, & nautæ earum fuerunt in populo negotiationis tuæ.

10 Persæ, & Lydii, & Libyes erant in exercitu tuo viri bellatores tui: clypeum, & galeam suspenderunt in te pro ornatu tuo.

11 Filii Aradii cum exercitu tuo erant super muros tuos in circuitu: sed & Pigmæi, qui erant in turribus tuis, pharetras suas suspenderunt in muris tuis per gyrum: ipsi compleverunt pulchritudinem tuam.

12 Carthaginenses negotiatores tui, à multitudine cucullarum divitiarum, argento, ferro, stanno, plumboque, repleverunt nūdinastuas.

13 Græcia, Thubal, & Mosoch, ipsi inistores tui, mancipia & vasa ærea advenxerunt populo tuo.

14 De domo Thogorma, equos, & equites, & mulos adduxerunt ad forum tuum.

15 Filii Dedan negotiatores tui: insule multæ negotiatio manus tuæ: dentesburneos, & hebeninos commutaverunt in pretio tuo.

16 Syrus negotiator tuus propter multitudinem operum tuorum, gemmam, & purpuram, & scutulata, & byssum, & sericum, & chodchod propoluerunt in mercatu tuo.

17 Juda, & terra Israel ipsi inistores tui in frumento primo, balsamum, & mel, & oleum, & resinam propoluerunt in nundinis tuis.

18 Damascenus negotiator tuus in multitudine operum tuorum, in multitudine diversarum opum, in vino pingui, in lanis coloris optimi:

19 Dan, & Græcia, & Mosel, in nundinis tuis propoluerunt ferrum fabricatum: stacte, & calamus in negotiatione tua.

20 Dedan inistores tui in tapetibus ad sedendum.

21 Arabia, & universi principes Cedar, ipsi negotiatores manus tuæ: cum agnis, & arietibus, & hedis venerunt ad te negotiatores tui.

22 Venditores Saba, & Reema, ipsi negotiatores tui: cum universis primis aromatibus, & lapide pretioso, & auro, quod propoluerunt in mercatu tuo.

23 Haran, & Chene, & Eden, negotiatores tui: Saba, Assur, & Chelmad, venditores tui.

24 Ipsi negotiatores tui multifariam involucris hyacinthi, & polymitorum, gazarumque pretiosarum, quæ obvolvunt, & altricæ erant funibus: cedros quoque habebant in negotiationibus tuis.

25 Naves maris, principes tui in negotiatione tua: & repleta es, & glorificata nimis in corde maris.

26 In aquis multis adduxerunt te remiges tui: ventus auster contrivit te in corde maris.

27 Divitia tuæ, & thesauri tui, & multiplex instrumentum tuum, nautæ tui, & gubernatores tui, qui tenebant suppellectilem tuam, & populo tuo præerant: viri quoque bellatores tui, qui erant in te cum universa multitudine tua, quæ est in medio tui: cadent in corde maris in die ruinæ tuæ.

28 A sonitu clamoris gubernatorum tuorum conturbabuntur classes:

29 Et descendent de navibus suis omnes, qui tenebant remum: nautæ, & universi gubernatores maris in terra stabunt:

30 Et ejulabunt super te voce magna, & clamabunt amarè: & superjacent pulverem

capitibus suis, & cinere conspergentur.

31 Et radent super te calvitium, & accingentur ciliciis: & plorabunt te in amaritudine animæ ploratu amarissimo.

G 32 Et assument super te carmen lugubre, & plangent te: Quæ est ut Tyrus, quæ obmutuit in medio maris?

33 Quæ in exitu negotiationum tuarum de mari implesti populos multos: in multitudine divitiarum tuarum, & populorum tuorum, distasti reges terræ.

34 Nunc contrita es à mari, in profundis aquarum opes tuæ, & omnis multitudo tuæ, quæ erat in medio tui, ceciderunt.

35 Universi habitatores insularum obstupuerunt super te: & reges earum omnes tempestate percussi mutaverunt vultus.

36 Negotiatores populorum sibilaverunt super te: ad nihilum deducta es, & non eris usque in perpetuum.

C A P U T XXVIII.

Ruina regis Tyri, maxima gloria prius exaltati, ob nimiam ipsius superbiam, aliasque iniquitates: similiter & vastatio Sidonis, ac deductio filiorum Israel in terram suam, vastatis ipsorum inimicis.

A 1 E T factus est sermo Domini ad me, dicens:

2 Fili hominis, dic principi Tyri: Hæc dicit Dominus Deus: Eò quòd elevatum est cor tuum, & dixisti: Deus ego sum, & in cathedra Dei sedi in corde maris: cum sis homo, & non Deus, & dedisti cor tuum quasi cor Dei.

3 Ecce sapientior es tu Daniele: omne secretum suum est absconditum à te.

4 In sapientia, & prudentia tua fecisti tibi fortitudinem: & acquisisti aurum, & argentum in thesauris tuis.

5 In multitudine sapientiæ tuæ, & in negotiatione tua multiplicasti tibi fortitudinem: & elevatum est cor tuum in robore tuo.

B 6 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Eò quòd elevatum est cor tuum quasi cor Dei:

7 Idcirco ecce ego adducam super te alienos, robustissimos Gentium: & nudabunt gladios suos super pulchritudinem sapientiæ tuæ, & polluent decore tuum.

8 Interficiant, & detrahent te: & morieris in interitu occisorum in corde maris.

9 Numquid dicens loqueris: Deus ego sum, coram interficientibus te: cum sis homo, & non Deus, in manu occidentium te?

C 10 Morte incircumcisorum morieris in manu alienorum: quia ego locutus sum, ait Dominus Deus.

11 Et factus est sermo Domini ad me, dicens: Fili hominis, leva plactum super regem Tyri,

12 Et dices ei: Hæc dicit Dominus Deus: Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia, & perfectus decore,

13 In deliciis paradisi Dei fuisti: omnis lapis pretiosus operimentum tuum: sardius, topazius, & jaspis, chrysolithus, & onyx, & berillus, sapphirus, & carbunculus, & smaragdus: aurum opus decoris tui: & foramina tua in die, qua conditus es, præparata sunt.

D 14 Tu cherub extensus, & protegens: & posui te in monte sancto Dei, in medio

lapidum ignitorum ambulasti.

15 Perfectus in viis tuis à die conditionis tuæ, donec inventa est iniquitas in te.

16 In multitudine negotiationis tuæ repleta sunt interiora tua iniquitate, & peccasti: & ejeci te de monte Dei, & perdidisti te, cherub protegens, de medio lapidum ignitorum.

17 Et elevatum est cor tuum in decore tuo: perdidisti sapientiam tuam in decore tuo, in terram projeci te: ante faciem regum dedi te, ut cernerent te.

18 In multitudine iniquitatum tuarum, & iniquitate negotiationis tuæ, polluisti sanctificationem tuam: producam ergo ignem de medio tui, qui comeda te, & dabo te in cinerem super terram in conspectu omnium videntium te.

19 Omnes, qui viderint te in Gentibus, obstupescant super te: nihil factus es, & non eis in perpetuum.

20 Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

21 Fili hominis, pone faciem tuam contra Sidonem: & prophetabis de ea,

22 Et dices: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te, Sidon, & glorificabor in medio tui: & scient, quia ego Dominus, cum fecero in ea judicia, & sanctificatus fuero in ea.

23 Et inmittam ei pestilentiam, & sanguinem in plateis ejus: & corruent interfecti in medio ejus gladio per circuitum: & scient, quia ego Dominus.

24 Et non erit ultra domui Israel offendiculum amaritudinis, & spina dolorem interens undique per circuitum eorum, qui adversantur eis: & scient, quia ego Dominus Deus.

25 Hæc dicit Dominus Deus: Quando congregavero domum Israel de populis, in quibus dispersi sunt, sanctificabor in eis coram Gentibus: & habitabunt in terra sua, quam dedi servo meo Jacob.

26 Et habitabunt in ea securi: & ædificabunt domos, & plantabunt vineas, & habitabunt confidenter, cum fecero judicia in omnibus, qui adversantur eis per circuitum: & scient, quia ego Dominus Deus eorum.

C A P U T XXIX.

Adversus regem Egypti, ac regnum ejus insolitudinem redigendum, post quadraginta tamen annos revocandum, licet non ad pristinam gloriam. Terra Egypti datur Nabuchodonosor, eò quòd cum suo exercitu laboraverit devastando Tyrum.

A 1 I N anno decimo, decimo mense, undecima die mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens:

2 Fili hominis, pone faciem tuam contra Pharaonem regem Egypti, & prophetabis de eo, & de Egypto universa:

3 Loquere, & dices: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te, Pharo rex Egypti, draco magne, qui cubas in medio fluminum tuorum, & dices: Meus est fluvius, & ego feci memetipsum:

4 Et ponam frenum in maxillis tuis: & agglutinabo pisces fluminum tuorum squamis tuis: & extraham te de medio fluminum tuorum: & universi pisces tui squamis tuis adhærebunt.

B 5 Et projiciam te in desertum, & omnes pisces fluminis tui: super faciem terræ cades, non colligeris, neque congregaberis: bestiis terræ, & volatilibus cæli deditæ ad devorandum.

6. 6. Et scient omnes habitatores Ægypti, quia ego Dominus: * pro eo quod fuisti baculus arundineus domui Israel.

7 Quando apprehenderunt te manu, & confraxerunt, & lacerasti omnem humerum eorum: & innitentibus eis super te, comminutus es, & dissolvisti omnes renes eorum.

8 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego adducam super te gladium, & interficiam de te hominem, & jumentum.

9 Et erit terra Ægypti in desertum, & in solitudinem: & scient, quia ego Dominus; pro eo quod dixeris: Fluvius meus est, & ego feci eum.

10 Idcirco ecce ego ad te, & ad flumina tua: daboque terram Ægypti in solitudines, gladio dissipatam, à turre Syenes usque ad terminos Æthiopiæ.

C 11 Non pertransibit eam pes hominis, neque pes jumentigraditur in ea: & non habitabitur quadraginta annis.

12 Daboque terram Ægypti desertam in medio terrarum desertarum, & civitates ejus in medio urbium subversarum, & erunt desolatæ quadraginta annis: & dispergam Ægyptos in nationes, & ventilabo eos in terras.

13 Quia hæc dicit Dominus Deus: Post finem quadraginta annorum congregabo Ægyptum de populis, in quibus dispersi fuerant.

14 Et reducam captivitatem Ægypti, & collocabo eos in terra Phaturs, in terra natiuitatis suæ: & erunt ibi in regnum humile.

15 Inter cætera regna erit humillima, & non elevabitur ultra super nationes: & imminuam eos, ne imperent Gentibus.

D 16 Neque erunt ultra domui Israel in confidentia, docentes iniquitatem, ut fugiant, & sequantur eos: & scient, quia ego Dominus Deus.

17 Et factum est in vigesimo, & septimo anno, in primo, in una mensis: factum est verbum Domini ad me, dicens:

18 Fili hominis, Nabuchodonosor rex Babylonis servire fecit exercitum suum servitute magna adversus Tyrum: omne caput decalvatum, & omnis humerus depilatus est, & merces non est reddita ei, neque exercitui ejus de Tyro pro servitute, qua servivit mihi adversus eam.

19 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego dabo Nabuchodonosor regem Babylonis in terra Ægypti: & accipiet multitudinem ejus, & depraedabitur manubias ejus, & diripiet spolia ejus: & erit merces exercitui illius.

20 Et operi, quo servivit adversus eam: dedi eam terram Ægypti, pro eo quod laboraverit mihi, ait Dominus Deus.

21 In die illo pullulabit cornu domui Israel, & ibi dabo apertum os in medio eorum: & scient, quia ego Dominus.

C A P U T XXX.

Omnes urbes Ægypti per regem Babylonis vastabuntur.

A 1 Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

2 Fili hominis, propheta, & dic: Hæc dicit Dominus Deus: Ululate, vae, vae diei:

3 Quia juxta est dies, & appropinquat dies Domini: dies nubes, tempus Gentium erit.

4 Et veniet gladius in Ægyptum, & erit pavor in Æthiopia, cum ceciderint vulnerati in Ægypto, & ablata fuerit multitudo illius, & destructa fundamenta ejus.

5 Æthiopia, & Libya, & Lydi, & omne reliquum vulgus, & Chub, & filii terræ forderis cum eis gladio cadent.

6 Hæc dicit Dominus Deus: & corruent succubientes Ægyptum, & destruetur superbia imperii ejus: à turre Syenes gladio cadent in ea, ait Dominus Deus exercituum.

7 Et dissipabuntur in medio terrarum desolataram, & urbes ejus in medio civitatum desertarum erunt.

8 Et scient, quia ego Dominus: cum dederò ignem in Ægypto, & attriti fuerint omnes auxiliares ejus.

9 In die illa egredientur nuntii à facie mea in trieribus, ad conterendam Æthiopiæ confidentiam: & erit pavor in eis in die Ægypti, quia absque dubio veniet.

10 Hæc dicit Dominus Deus: Cessare faciam multitudinem Ægypti in manu Nabuchodonosor regis Babylonis.

11 Ipse & populus ejus cum eo, fortissimi Gentium adducentur ad disperdendam terram: & evaginabunt gladios suos super Ægyptum, & implebunt terram intersectis.

12 Et faciam alveos fluminum aridos, & tradam terram in manus pessimorum: & dissipabo terram, & plenitudinem ejus manu alienorum: ego Dominus locutus sum.

13 * Hæc dicit Dominus Deus: Et disperdam simulacra, & cessare faciam idola de Memphis: & dux de terra Ægypti non erit amplius, & dabo terrorem in terra Ægypti.

14 Et disperdam terram Phaturs, & dabo ignem in Taphnis, & faciam judicia in Alexandria.

15 Et effundam indignationem meam super Pelusium robur Ægypti, & interficiam multitudinem Alexandria.

16 Et dabo ignem in Ægypto: quasi parturiens dolebit Pelusium, & Alexandria erit dissipata, & in Memphis angustia quotidiana.

17 Juvenes Heliopolos, & Bubasti gladio cadent, & scipæ captivæ ducentur.

18 Et in Taphnis nigrescet dies, cum contrivero ibi sceptrum Ægypti, & defecerit in ea superbia potentia ejus: ipsam nubes operiet, filia autem ejus in captivitate ducentur.

19 Et judicia faciam in Ægypto: & scient, quia ego Dominus.

20 Et factum est in undecimo anno, in primo mense, in septima mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens:

21 Fili hominis, brachium Pharaonis regis Ægypti confregi: & ecce non est obvolutum, ut restitueretur ei sanitas, ut ligaretur panis, & fasciaretur linteo, ut recepto robore posset tenere gladium.

22 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad Pharaonem regem Ægypti, & comminuam brachium ejus sorte, sed contractum: & dejiciam gladium de manu ejus.

23 Et dispergam Ægyptum in Gentibus, & ventilabo eos in terris:

24 Et confortabo brachia regis Babylonis, daboque gladium meum in manu ejus, & confringam brachia Pharaonis, & gement gemitibus intersecti coram facie ejus.

25 Et confortabo brachia regis Babylonis, & brachia Pharaonis occident: & scient, quia ego Dominus, cum dederò gladium

meum in manu regis Babylonis, & extendit eum super terram Ægypti.

26 Et dispergam Ægyptum in nationes, & ventilabo eos in terras: & scient, quia ego Dominus.

CAPUT XXXI.

Sublimitatem regis Pharaonis cum Assur comparat, & utriusque similem prædicit interitum.

A **E**T factum est in anno undecimo, tertio mense, una mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens:

2 Fili hominis, dic Pharaoni regi Ægypti, & populo ejus: Cui similis factus es in magnitudine tua?

3 Ecce Assur quasi cedrus in Libano: pulcher ramis, & frondibus nemorosus, excelsusque altitudine, & inter condensas frondes elevatum est cacumen ejus.

4 Aquæ nutrierunt illum, abyssus exaltavit illum: flumina ejus manabant in circuitu radicem ejus, & rivos suos emisit ad universa ligna regionis.

B **5** Propterea elevata est altitudo ejus super omnia ligna regionis: & multiplicata sunt arbuta ejus, & elevati sunt rami ejus præ aquis multis.

6 Cumque extendisset umbram suam, in ramis ejus fecerunt nidos omnia volatilia cæli, & sub frondibus ejus genuerunt omnes bestię saltuum, & sub umbraculo illius habitabat coetus Gentium plurimarum.

7 Eratque pulcherrimus in magnitudine sua, & in dilatatione arbutorum suorum: erat enim radix illius aquas multas.

C **8** Cedri non fuerunt altiores illo in paradiso Dei, abietes non adæquaverunt summitatem ejus, & platani non fuerunt æque frondibus illius: omne lignum paradisi Dei non est assimilatum illi, & pulchritudini ejus.

9 Quoniam speciosum feci eum, & multis, condensisque frondibus: & æmulata sunt eum omnia ligna voluptatis, quæ erant in paradiso Dei.

D **10** Propterea hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quod sublimatus est in altitudine, & dedit summitatem suam virentem, atque condensam, & elevatum est cor ejus in altitudine sua:

11 Tradidi eum in manu fortissimi Gentium, faciens faciem ei: juxta impietatem ejus eieci eum.

12 Et succident eum alieni, & crudelissimi nationum, & projicient eum super montes, & in cunctis convallibus corrueunt rami ejus, & confringentur arbuta ejus in universis rupibus terræ: & recedent de umbraculo ejus omnes populi terræ, & relinquent eum.

E **13** In ruina ejus habitaverunt omnia volatilia cæli, & in ramis ejus fuerunt universæ bestię regionis.

14 Quam ob rem non elevabuntur in altitudine sua omnia ligna aquarum, nec ponent sublimitatem suam inter nemorosa, atque frondosa, nec stabunt in sublimitate sua omnia, quæ irrigantur aquis: quia omnes traditi sunt in mortem ad terram ultimam, in medio filiorum hominum, ad eos, qui descendunt in lacum.

F **15** Hæc dicit Dominus Deus: in die, quando descendit ad inferos, induxi luctum, operui eum abyssu: & prohibui flumina ejus,

& coercui aquas multas: contristatus est super eum Libanus, & omnia ligna agri concussa sunt.

16 A sonitu ruinæ ejus commovi Gentes, cum deducerem eum ad infernum eum his, qui descendebant in lacum: & consolata sunt in terra infima omnia ligna voluptatis egregia, atque præclara in Libano, universa quæ irrigabantur aquis.

17 Nam & ipsi cum eo descendunt in infernum ad interfectos gladio: & brachium uniuscujusque sedebit sub umbraculo ejus in medio nationum.

18 Cui assimilatus es, o inclyte, atque sublimis inter ligna voluptatis? Ecce deductus es cum lignis voluptatis ad terram ultimam: in medio incircumcisorum dormies cum eis, qui interfecti sunt gladio: ipse est Pharaos, & omnis multitudo ejus, dicit Dominus.

CAPUT XXXII.

Pharaos quantumvis sublimis, contereendus est à rege Babylonis: ejus vastatione, plurimi reges obstupescunt, pluresque nationes cum eo in abyssum detrahentur.

A **E**T factum est duodecimo anno, in mense duodecimo, in una mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens:

2 Fili hominis, assume lamentum super Pharaonem regem Ægypti, & dices ad eum: Leoni Gentium assimilatus es, & draconi, qui est in mari: & ventilabas cornu in fluminibus tuis, & conturbabas aquas pedibus tuis, & conculcabas flumina earum.

3 Propterea hæc dicit Dominus Deus: * Expandam super te rete meum in multitudine populorum multorum, & extraham te in sagena mea.

4 Et projiciam te in terram, super faciem agri abjiciam te: & habitare faciam super te omnia volatilia cæli, & saturabo de te bestias universæ terræ.

5 Et dabo carnes tuas super montes, & implebo colles tuos sanie tua.

6 Et irrigabo terram fetore sanguinis tui super montes, & valles implebuntur ex te.

7 Et operiam, cum extinctus fueris, cælum, & nigrescere faciam stellas ejus: solem nube tegam, & luna non dabit lumen suum.

8 Omnia luminaria cæli merere faciam super te: & dabo tenebras super terram tuam, dicit Dominus Deus, cum ceciderint vulnerati tui in medio terræ, ait Dominus Deus.

9 Et irritabo cor populorum multorum, cum induxero contritionem tuam in Gentibus super terras, quas nescis.

10 Erstupefere faciem super te populos multos: & reges eorum horrore nimio formidabunt super te, cum volare coeperit gladius meus super facies eorum: & obstupescant repente singuli pro anima sua in die ruine tue.

11 Quia hæc dicit Dominus Deus: Gladius regis Babylonis veniet tibi.

12 In gladiis fortium dejiciam multitudinem tuam: in expugnabiles omnes Gentes hæc: & vastabunt superbiam Ægypti, & dissipabitur multitudo ejus.

13 Et perdam omnia jumenta ejus, quæ erant super aquas plurimas: & non conturbabit eas pes hominis ultra, neque ungula jumentorum turbabit eas.

*Supr.
12. 1.
& 17-
20.

B
*Ibid.
17. 10.
Joel. 2.
70. &
3. 15.
Matt.
24. 29.

C

14 Tunc purissimas reddam aquas eorum, & flumina eorum quasi oleum adducam, ait Dominus Deus.

15 Cum dederō Terram Ægypti desolatam: deferetur autem terra à plenitudine sua, quando percussero omnes habitatores ejus: & scient, quia ego Dominus.

16 Planctus est, & plangent cum filiæ Gentium plangent cum, super Ægyptum, & super multitudinem ejus plangent eum, ait Dñs Deus.

17 Et factum est in duodecimo anno, in quintadecima mensis, factum est verbum Domini ad me dicens:

18 Fili hominis, cane lugubre super multitudinem Ægypti: & detrahe eam ipsum, & filias Gentium robustarum, ad terram ultimam, cum his, qui descendunt in lacum.

19 Quo pulchrior es? descende, & dormi cum incircumcisis.

20 In medio interfectorum gladio cadent: gladius datus est, attraxerunt eam, & omnes populos ejus.

21 Loquentur ei potentissimi robustorum de medio inferni, qui cum auxiliatoribus ejus descenderunt, & dormierunt incircumcisi, interfecti gladio.

22 Ibi Assur, & omnis multitudo ejus: in circuitu illius sepulchra ejus: omnes interfecti, & qui ceciderunt gladio.

23 Quorum data sunt sepulchra in novissimis lacu: & facta est multitudo ejus per gyrum sepulchri ejus: universi interfecti, cadentesque gladio, qui dederant quondam formidinem in terra viventium.

24 Ibi Elam, & omnis multitudo ejus per gyrum sepulchri sui, omnes hi interfecti, ruentisque gladio: qui descenderunt incircumcisi ad terram ultimam: qui posuerunt terrorem suum in terra viventium, & portaverunt ignominiam suam cum his, qui descendunt in lacum.

25 In medio interfectorum posuerunt cubile ejus in universis populis ejus: in circuitu ejus sepulchrum illius: omnes hi incircumcisi, interfectique gladio: dederunt enim terrorem suum in terra viventium, & portaverunt ignominiam suam cum his, qui descendunt in lacum: in medio interfectorum positi sunt.

26 Ibi Mosoch, & Thubal, & omnis multitudo ejus: in circuitu ejus sepulchra illius, omnes hi incircumcisi, interfectique, & cadentes gladio: quia dederunt formidinem suam in terra viventium.

27 Et non dormient cum fortibus, cadentibusque, & incircumcisis, qui descenderunt ad infernum cum armis suis, & posuerunt gladios suos sub capribus suis, & fuerunt iniquitates eorum in ossibus eorum: quia terror fortium facti sunt in terra viventium.

28 Et tu ergo in medio incircumcisorum cotereris, & dormies cum interfectis gladio.

29 Ibi Idumæa, & reges ejus, & omnes duces ejus, qui dati sunt cum exercitu suo cum interfectis gladio: & qui cum incircumcisis dormierunt, & cum his, qui descendunt in lacum.

30 Ibi principes Aquilonis omnes, & universi venatores, qui deducti sunt cum interfectis, paventes, & in sua fortitudine confusi: qui dormierunt incircumcisi cum interfectis

gladio, & portaverunt confusionem suam cum his, qui descendunt in lacum.

31 Vidit eos Pharaos, & consolatus est super universa multitudine sua, quæ interfecta est gladio: Pharaos, & omnis exercitus ejus, ait Dominus Deus.

32 Quia dedi terrorem meum in terra viventium, & dormivit in medio incircumcisorum cum interfectis gladio: Pharaos, & omnis multitudo ejus, ait Dominus Deus.

C A P U T XXXIII.

Si speculator visum imminens malum non annuntiaverit, reus erit pereuntium: quod si annuntiaverit, solus is, qui sibi non cavet, reus erit. Justus quoque si suam deserat justitiam, dampnabitur, & impius si convertatur, salvabitur. Nec confidant de terra sibi data in possessionem: quoniam propter suas iniquitates perdentur, & terra in solitudinem redigetur.

1 **E**T factum est verbum Domini ad me, dicens:

2 Fili hominis, loquere ad filios populi tui, & dices ad eos: Terra cum induxero super eam gladium, & tulerit populus terræ virum unum de novissimis suis, & constituerit eum super se speculatorem:

3 Et ille viderit gladium venientem super terram, & cecinerit buccina, & annuntiaverit populo:

4 Audiens autem, quisquis ille est, sonitum buccinæ, & non se observaverit, veneritque gladius, & tulerit eum: sanguis ipsius super caput ejus erit.

5 Sonum buccinæ audivit, & non se observavit, sanguis ejus in ipso erit: si autem se custodierit, animam suam salvabit.

6 Quod si speculator viderit gladium venientem, & non insonuerit buccina, & populus se non custodierit, veneritque gladius, & tulerit de eis animam: ille quidem in iniquitate sua captus est, sanguinem autem ejus de manu speculatoris requiram.

7 * Et tu, fili hominis, speculatorem dedi tui domui Israel: audiens ergo ex ore meo sermonem, annuntiabis eis ex me.

8 Si me dicente ad impium: Impie, morte morieris: non fueris locutus, ut se custodiat impius à via sua: ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem ejus de manu tua requiram.

9 Si autem annuntiante te ad impium, ut à viis suis convertatur, non fuerit conversus à via sua, ipse in iniquitate sua morietur: porro tu animam tuam liberaisti.

10 Tu ergo, fili hominis, dic ad domum Israel: Sic locuti estis, dicentes: Iniquitates nostræ, & peccata nostra super nos sunt, & in ipsis nos tabescimus: quomodo ergo vivere poterimus?

11 * Dic ad eos: Vivo ego, dicit Dominus Deus: nolo mortem impii, sed ut convertatur impius à via sua, & vivat. Convertimini, convertimini à viis vestris pessimis, & quare moriemini domus Israel?

12 Tu itaque, fili hominis, dic ad filios populi tui: Justitia justii non liberabit eum in quacunque die peccaverit: & impietas impii non nocet ei, in quacunque die conversus fuerit ab impietate sua, & justus non poterit vivere in

justitia sua, in quacumque die peccaverit.

13 Etiam si dixero iusto, quod vita vivat, & cõsiliis in justitia sua lecerit iniquitatem, omnes justitiae ejus oblivioni tradentur, & in iniquitate sua, quam operatus est, in ipsa morietur.

14 Si autem dixero impio: Morte morieris, & egerit penitentiam a peccato suo, feceritque judicium, & justitiam,

15 Et pignus restituerit ille impius, rapinamque reddiderit, in mandatis vitae ambulaverit, nec fecerit quidquam injustum: vita vivet, & non morietur.

16 Omnia peccata ejus, quae peccavit, non imputabuntur ei: judicium, & justitiam fecit, vita vivet.

17 Et dixerunt filii populi tui: Non est aequi ponderis via Domini, & ipsorum via in iusta est.

18 Cum enim recesserit iustus a justitia sua, feceritque iniquitates, morietur in eis.

19 Et cum recesserit impius ab impietate sua, feceritque judicium, & justitiam, vivet in eis.

20 * Et dicitis: Non est recta via Domini. Unumquemque juxta vias suas iudicabo de vobis, domus Israel.

21 Et factum est in duodecimo anno in decimo mense, in quinta mensis transmigrationis nostrae, venit ad me, qui fugerat de Jerusalem, dicens: Vastata est civitas.

22 Manus autem Domini facta fuerat ad me vespere, antequam veniret, qui fugerat: aperuitque os meum, donec veniret ad me mane, & aperto ore meo non siliui amplius.

23 Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

24 Fili hominis, qui habitant in ruinosis his super humum Israel, loquentes ajunt: Unus erat Abraham, & hereditate possedit terram: nos autem multi sumus, nobis data est terra in possessionem.

25 Idcirco dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Qui in sanguine comeditis, & oculos vestros levatis ad immunditias vestras, & sanguinem funditis: numquid terram hereditate possidebitis?

26 Stetistis in gladiis vestris, fecistis abominationes, & unusquisque uxorem proximi sui polluit: & terram hereditate possidebitis?

27 Hæc dices ad eos: Sic dicit Dominus Deus: Vivo ego, quia qui in ruinosis habitant, gladio cadent: & qui in agro est, bestiis tradetur ad devorandum: qui autem in praediis, & peluncis sunt, peste morientur.

28 Et dabo terram in solitudinem, & in desertum, & deficiet superba fortitudo ejus: & desolabuntur montes Israel, eo quod nullus sit, qui per eos transeat.

29 Et scient, quia ego Dominus, cum dederò terrarum desolatam, & desertam, propter universas abominationes suas, quas operati sunt.

30 Et tu, fili hominis: filii populi tui, qui loquantur de te juxta muros, & in ostiis domorum, & dicunt unus ad alterum, vir ad proximum suum loquentes: Venite, & audiamus, quis sit sermo egrediens a Domino.

31 Et veniunt ad te, quasi si ingrediatur populus, & sedent coram te populus meus, & audiunt sermones tuos, & non faciunt eos: quia in canticum oris sui vertunt illos, & avaritiam suam sequitur cor eorum.

32 Et es es quasi canticum musicum, quod suavi, dulcique sonocantur, & audiunt ver-

ba tua, & non faciunt ea.

33 Et cum venerit, quod praedictum est (ecce enim venit) tunc scient, quod propheta fuerit inter eos.

CAPUT XXXIV.

Ex manibus pastorum, qui neglecto grege, tantum quæ sua sunt, querunt, dicit Dominus, se oves suas liberaturum: quodque eas in iudicio pascet, suscitaturus super eas servum suum David, sub quo in omni terra ubertate securè pascantur: ostenditque gregem suum esse populum Israel, & se Deum ipsorum.

1 Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

2 Filii hominis, propheta de pastoribus Israel: propheta, & dices pastoribus: Hæc dicit Dominus Deus: * Væ pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos: nonne greges a pastoribus pascuntur?

3 Lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod crassum erat, occidebatis: gregem autem meum non pascebatis.

4 Quod infirmum fuit, non consolidastis, & quod agrotum, non sanastis, quod confractum est, non alligastis, & quod abjectum est, non reduxistis, & quod perierat, non quaesistis: sed cum austeritate imperabatis eis, & cum potentia.

5 Et dispersæ sunt oves meæ, eo quod non esset pastor: & factæ sunt in devorationem omnium bestiarum agri, & dispersæ sunt.

6 Erraverunt greges mei in cunctis montibus, & in universo colle excelso: & super omnem faciem terræ dispersi sunt greges mei, & non erat, qui requireret: non erat, inquam, qui requireret.

7 Propterea pastores audite verbum Domini:

8 Vivo ego, dicit Dominus Deus, quia pro eo quod facti sunt greges mei in rapinam, & oves meæ in devorationem omnium bestiarum agri, eo quod non esset pastor: neque enim quaesierunt pastores mei gregem meum, sed pascebant pastores semetipsos, & greges meos non pascebant.

9 Propterea pastores audite verbum Domini: 10 Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ipse super pastores requiram gregem meum de manu eorum, & cessare faciam eos, ut ultra non pascant gregem, nec pascant amplius pastores semetipsos: & liberabo gregem meum de ore eorum, & non erit ultra eis in escam.

11 Quia hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ipse requiram oves meas, & visitabo eas.

12 Sicut visitat pastor gregem suum in die, quando fuerit in medio ovium suarum dissipatarum: sic visitabo oves meas, & liberabo eas de omnibus locis, in quibus dispersæ fuerant in sie nubes, & caliginis.

13 Et educam eas de populis, & congregabo eas de terris, & inducam eas in terram suam: & pascam eas in montibus Israel, in rivis, & in cunctis sedibus terre.

14 In pascuis uberrimis pascam eas, & in montibus excelsis Israel erunt pascua earum: ibi requiescent in herbis virentibus, & in pascuis pinibus pascantur super montes Israel.

15 Ego pascuam oves meas, & ego eas accubare faciam, dicit Dominus Deus.

* Supr.
18. 2. 1.

F

G

* Jerg.
23. 1.
Supr.
13. 34

B

C

16 Quod perierat, requiram, & quod abjectum erat, reducam : & quod contrafactum fuerat, alligabo, & quod infirmum fuerat, consolidabo, & quod pingue, & forte, custodiam : & pascam illas in iudicio.

17 Vos autem greges mei, hæc dicit Dominus Deus : Ecce ego iudico inter pecus, & pecus : arietum, & hircorum.

E 18 Nonne satis vobis erat pascua bona depasci ? insuper & reliquias pascuarum vestrarum conculcastis pedibus vestris : & cum purissimam aquam biberetis, reliquam pedibus vestris turbabatis.

19 Et oves mea his, quæ conculcata pedibus vestris fuerant, pascebantur : & quæ pedes vestri turbaverant, hæc bibebant.

20 Propterea hæc dicit Dominus Deus ad vos : Ecce ego ipse iudico inter pecus pingue, & macilentum :

21 Pro eo quod lateribus, & humeris impingebatis, & cornibus vestris ventilabatis omnia infirma pecora, donec dispergerentur foras :

22 Salvabo gregem meum, & non erit ultra in rapinam, & iudicabo inter pecus, & pecus.

F 23 * ET SUSCITABO SUPER EAS PASTOREM UNUM, qui pascat eas, servum meum David : ipse pascet eas, & ipse erit eis in pastorem.

24 Ego autem Dominus ero eis in Deum, & servus meus David princeps in medio eorum : ego Dominus locutus sum.

25 Et faciam cum eis pactum pacis, & cessare facia bestias pessimas de terra : & qui habitant in deserto, securi dormient in salubus.

26 Et ponam eos in circuitu collis mei benedictionem, & deducam imbrem in tempore suo : pluviam benedictionis erunt.

G 27 Et dabit lignum agri fructum suum, & terra dabit germen suum, & erunt in terra sua absque timore : & scient, quia ego Dominus, cum contrivero catenas fugientium, & eruero eos de manu imperantium sibi.

28 Et non erunt ultra in rapinam in Gentibus, neque bestia terre devorabunt eos : sed habitabunt confiderenter absque ullo terrore.

29 Et suscitabo eis germen nominatum : & non erunt ultra imminuti fame in terra, neque portabunt ultra opprobrium gentium.

30 Et scient, quia ego Dominus Deus eorum cum eis, & ipsi populus meus domus Israel : ait Dominus Deus.

* Joan 10. 11. 31 * Vos autem greges mei, greges pascue meæ, homines estis : & ego Dominus Deus vester, dicit Dominus Deus.

C A P U T XXXV.

Montis Seir, sive Idumæorum futurus vastatio, eo quod populum Dei affligerint.

A 1 E T factus est sermo Dñi ad me, dicens : Fili hominis, pone faciem tuam adversum montem Seir, & prophetabis de eo, & dices illi :

2 Hæc dicit Dominus Deus : Ecce ego ad te, mons Seir, & extendam manum meam super te, & dabo te desolatum, atque desertum.

3 Urbes tuas demoliar, & tu desertus eris : & scies, quia ego Dominus.

4 Eo quod fueris inimicus sempiternus, & conculcaveris filios Israel in manus gladii in tempore afflictionis eorum, in tempore iniquitatis extreme.

B 6 Propterea vivo ego, dicit Dominus Deus,

quoniam sanguini tradam te, & sanguis te persequetur : & cum sanguinem oderis, sanguis persequetur te.

7 Et dabo montem Seir desolatum, atque desertum : & auteram de eo euntem, & redeuntem.

8 Et implebo montes ejus occisorum suorum : in collibus tuis, & in vallibus tuis, atque in torrentibus interfecisti gladio cadent.

9 In solitudines sempiternas tradam te, & civitates tuæ non habitabuntur : & scietis, quia ego Dominus Deus.

10 Eo quod dixeritis : Duæ gentes, & duæ terræ meæ erunt, & hæreditate possidebo eas : cum Dominus esset ibi.

11 Propterea vivo ego, dicit Dominus Deus, quia faciam juxta iram tuam, & secundum zelum tuum, quem fecisti odio habens eos : & notus efficiar per eos, cum te judicavero.

12 Et scies, quia ego Dominus audivi universa opprobria tua, quæ locutus es de montibus Israel, dicens : Desertum, nobis ad devorandum data sunt.

13 Et infurrexisti super me ore vestro, & derogastis adversum me verba vestra : ego audivi.

14 Hæc dicit Dominus Deus : Latante universa terra, in solitudinem te redigam.

15 Sicuti gavius es super hæreditatem domus Israel, eo quod fuerit dissipata, sic faciam tibi : dissipatus eris mons Seir, & Idumæa omnis : & scient, quia ego Dominus.

C A P U T XXXVI.

Quia populus Dei erat in opprobrium Gentibus, eo quod propter sua peccata dispersi essent in captivitatem, dicit Dominus, non propter illum, sed propter se reduturum eum in terram suam ; quodque super ipsum effundet aquam mundam, faciens eum in suis præceptis ambulare, magnæque frui felicitate.

1 T U autem, fili hominis, propheta super montes Israel, & dices : * Montes Israel audite verbum Domini.

2 Hæc dicit Dominus Deus : Eo quod dixerit inimicus de vobis : Euge, altitudines sempiternæ in hæreditatem datae sunt nobis :

3 Propterea vaticinare, & dic : Hæc dicit Dominus Deus : Pro eo quod desolati estis, & conculcati per circuitum, & facti in hæreditatem reliquis Gentibus, & ascendistis super labium linguæ, & opprobrium populi :

4 Propterea montes Israel audite verbum Domini Dei. Hæc dicit Dominus Deus montibus, & collibus, torrentibus, vallibusque, & desertis, parietinis, & urbibus derelictis, quæ depopulate sunt, & substatæ a reliquis Gentibus per circuitum.

5 Propterea hæc dicit Dominus Deus : Quoniam in igne zeli mei locutus sum de reliquis Gentibus, & de Idumæa universa, quæ dederunt terram meam sibi in hæreditatem cum gaudio, & toto corde, & ex animo : & eiecerunt eam, ut vastarent :

6 Idcirco vaticinare super humum Israel, & dices montibus, & collibus, jugis, & vallibus : Hæc dicit Dñs Deus : Ecce ego in zelo meo, & in furore meo locutus sum, eo quod confusionem Gentium sustinueritis.

7 Idcirco hæc dicit Dñs Deus : Ego levavi manum meam, ut Gentes, quæ in circuitu vestro sunt, ipsæ confusionem suam portent.

8 Vos autem montes Israel ramos vestros germinetis, & fructum vestrum afferatis populo meo Israel : propè enim est, ut veniat :

9 Quia ecce ego ad vos, & converterar ad vos : & arabimini, & accipietis sementem.

10 Et multiplicabo in vobis homines, omnemque domum Israel : & habitabuntur civitates, & ruinosæ instaurabuntur.

11 Et replebo vos hominibus, & jumentis : & multiplicabuntur, & crescent : & habitare vos faciam sicut à principio, bonificabo donabo majoribus, quam habuistis ab initio : & scietis, quia ego Dominus.

12 Et adducam super vos homines, populum meum Israel, & hæreditate possidebunt te : & eris eis in hæreditatem, & non addes ultra, ut absque eis sis.

13 Hæc dicit Dominus Deus : Pro eo quòd dicunt de vobis : Devoratrix hominum es, & suffocans gentem tuam :

14 Propterea homines non comedes amplius, & gentem tuam non necabis ultra, ait Dominus Deus.

15 Nec audiam faciam in te amplius confusionem Gentium, & opprobrium populo- rum nequaquam portabis, & gentem tuam non amittes amplius : ait Dominus Deus.

16 Et factum est verbum Dñi ad me, dicens :

17 Fili hominis, domus Israel habitaverunt in humo sua, & polluerunt eam in viis suis, & in studiis suis juxta immunditiam mens- truate facta est via eorum coram me.

18 Et effudi indignationem meam super eos pro sanguine, quem fuderunt super terram, & in idolis suis polluerunt eam.

19 Et dispersi eos in Gentes, & ventilati sunt in terras : juxta vias eorum, & adin- ventiones eorum judicavi eos.

20 * Et ingressi sunt ad Gentes, ad quas introierunt, & polluerunt nomen sanctum meum, cum diceretur de eis : Populus Domini iste est, & de terra ejus egressi sunt.

21 Et peperci nomini sancto meo, quod polluerat domus Israel in Gentibus, ad quas ingressi sunt.

22 Idcirco dices domui Israel : Hæc dicit Dominus Deus : Non propter vos ego faciam, domus Israel, sed propter nomen sanctum meum, quod polluitis in Gentibus, ad quas intrastis.

23 Et sanctificabo nomen meum magnum, quod pollutum est inter Gentes, quod polluitis in medio earum : ut sciant Gentes, quia ego Dominus, ait Dominus exercituum, cum sanctificatus fuero in vobis coram eis.

24 Tollam quippe vos de Gentibus, & congregabo vos de universis terris, & adducam vos in terram vestram.

25 Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab universis idolis vestris mundabo vos.

26 * Et dabo vobis cor novum, & spiritum novum ponam in medio vestri : & auferam cor lapideum de carne vestra, & dabo vobis cor carneum.

27 Et spiritum meum ponam in medio ve-

stri, & faciam, ut in præceptis meis ambuletis, & judicia mea custodiatis, & operemini.

28 Et habitabitis in terra, quam dedi patribus vestris : & eritis mihi in populum, & ego ero vobis in Deum.

29 Et salvabo vos ex universis inquinamentis vestris : & vocabo frumentum, & multiplicabo illud, & non imponam vobis famem.

30 Et multiplicabo fructum ligni, & genimina agri, ut non portetis ultra opprobrium famis in Gentibus.

31 Et recordabimini viarum vestrarum pessimarum, studiorumque non bonorum, & displicebunt vobis iniquitates vestre, & scelera vestra.

32 Non propter vos ego faciam, ait Dominus Deus, notum sit vobis : confundimini, & erubescite super viis vestris, domus Israel.

33 Hæc dicit Dominus Deus : In die, quam mundavero vos ex omnibus iniquitatibus vestris, & inhabitari fecero urbes, & instauravero ruinosas,

34 Et terra deserta fuerit excultæ, quæ quondam erat desolata in oculis omnis viatoris,

35 Dicent : terra illa inculta, facta est ut hortus voluptatis : & civitates deserte, & destituta, æque suffossæ, munitæ federunt.

36 Et scient Gentes, quæcumque derelictæ fuerint in circuitu vestro, quia ego Dominus ædificavi dissipata, plantavi inculta, ego Dominus locutus sum, & fecerim.

37 Hæc dicit Dominus : Adhuc in hoc inveniunt me domus Israel, ut faciam eis : Multiplicabo eos sicut gregem hominum,

38 Ut gregem sanctum, ut gregem Jerusalem in solemnitatibus ejus : Sic erunt civitates deserte, plenæ gregibus hominum : & scient, quia ego Dominus.

C A P U T XXXVII.

In figura aridorum ossium reviviscentium designat filios Israel, qui de omni prosperitate desperant, educandos in terram suam : & per duo ligna conjuncta significat unum fore regnum Juda, & Israel, qui sub uno rege, & pastore David observaturi sint mandata Domini, qui cum ipsis pactum feriet sempiternum.

1 Facta est super me manus Domini, & eduxit me in spiritu Domini, & dimisit me in medio campi, qui erat plenus ossibus,

2 Et circumduxit me per ea in gyro : erant autem multa valde super faciem campi, siccaque vehementer,

3 Et dixit ad me : Fili hominis, putasne vivent ossa ista ? Et dixit Domine Deus, tu nosti.

4 Et dixit ad me : Varicinare de ossibus istis, & dices eis : Ossa arida audite verbum Dñi.

5 Hæc dicit Dominus Deus ossibus his : Ecce ego intromittam in vos spiritum, & vivetis.

6 Et dabo super vos nervos, & succrescere faciam super vos carnes, & superextendam in vobis cutem, & dabo vobis spiritum, & vivetis, & scietis, quia ego Dominus.

7 Et prophetavi sicut præceperat mihi : factus est autem sonitus, prophetante me, & ecce commotio : & accesserunt ossa ad ossa, unumquodque ad juncturam suam.

8 Et vidi, & ecce super ea nervi, & carnes ascenderunt : & extenta est in eis cutis desuper, & spiritum non habebant.

* Isaï.
52. 1.
Rom.
2. 24.

* Sup.
11. 19.

9 Et dixit ad me: Vaticinare ad spiritum, vaticinare, fili hominis, & dices ad spiritum: Hæc dicit Dominus Deus: A quatuor ventis veni spiritus, & insuffla super interfectos istos, & revivificat.

10 Et prophetavi, sicut præceperat mihi, & ingressus est in ea spiritus, & vixerunt: steteruntque super pedes suos exercitus grandis nimis valde.

11 Et dixit ad me: Fili hominis, ossa hæc universa, domus Israel est: ipsi dicunt: Aruerunt ossa nostra, & perit spes nostra, & abscissi sumus.

12 Propterea vaticinare, & dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego aperiam tumulos vestros, & educam vos de sepulchris vestris, populus meus, & inducam vos in terram Israel.

13 Et scietis, quia ego Dominus, cum aperuero sepulchra vestra, & eduxero vos de tumulis vestris, popule meus:

14 Et dederò spiritum meum in vobis, & vixeritis, & requiescere vos faciam super humum vestram: & scietis, quia ego Dominus locutus sum, & feci, ait Dominus Deus.

15 Et factus est sermo Dñi ad me, dicens:

16 Erit, fili hominis, fume tibi lignum unum, & scribe super illud: Juda, & filiorum Israel sociorum ejus: & tolle lignum alterum, & scribe super illud: Joseph ligno Ephraim, & cunctæ domui Israel, sociorumque ejus.

17 Et adjuuge illa, unum ad alterum tibi in lignum unum, & erunt in unionem in manu tua.

18 Cum autem dixerint ad te filii populi tui loquentes: Nonne indicas nobis, quid in his tibi velis?

19 Loqueris ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego assumam lignum Joseph, quod est in manu Ephraim, & tribus Israel, quæ sunt ei adjunctæ, & dabo eas pariter cum ligno Juda, & faciam eas in lignum unum: & erunt unum in manu ejus.

20 Erunt autem ligna, super quæ scripseris in manu tua, in oculis eorum.

21 Et dices ad eos: Hæc dicit Dñs Deus: Ecce ego assumam filios Israel de medio nationum, ad quas abierunt: & congregabo eos undique, & adducam eos ad humum suam.

22 * Et faciam eos in gentem unam in terra in montibus Israel, & rex unus erit omnibus imperans, & non erunt ultra duæ gentes, nec dividuntur amplius in duo regna.

23 Neque polluentur ultra in idolis suis, & abominationibus suis, & cunctis iniquitatibus suis: & salvos eos faciam de universis sedibus, in quibus peccaverunt, & emundabo eos: & erunt mihi populus, & ego ero eis Deus.

24 * Et servus meus David rex super eos, & pastor unus erit omnium eorum: in judiciis meis ambulant, & mandata mea custodient, & facient ea.

25 Et habitabunt super terram, quam dedi servo meo Jacob, in qua habitaverunt patres vestri, & habitabunt super eam ipsi, & filii eorum, & filii filiorum eorum, usque in sempiternum: & David servus meus princeps eorum in perpetuum.

26 * Et percutiam illis fœdus pacis, pactum sempiternum erit eis: & fundabo eos,

& multiplicabo, & dabo sanctificationem meam in medio eorum in perpetuum.

27 Et erit tabernaculum meum in eis, & ero eis Deus, & ipsi erunt mihi populus.

28 Et scient gentes, quia ego Dominus sanctificator Israel, cum fuerit sanctificatio mea in medio eorum in perpetuum.

C A P U T XXXVIII.

Habitantibus post redactam captivitatem securè filiis Israel in oppidis suis, adducet Dominus novissimis diebus contra eos Gog cum ingenti exercitu: sed & hunc cum suo exercitu multis cladibus postea consumet.

1 **E**T factus est sermo Domini ad me, dicens:

2 Fili hominis, pone faciem tuam contra Gog, terram Magog, principem capitis Moloch, & Thubal: & vaticinare de eo,

3 Et dices ad eum: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te Gog principem capitis Moloch, & Thubal,

4 Et circumagam te, & ponam frænum in maxillis tuis: & educam te, & omnem exercitum tuum, equos, & equites vestitos loriceis universos, multitudinem magnam, hastam, & clypeum arripientium, & gladium.

5 Persæ, Æthiopes, & Libyes cum eis, omnes scutati, & galeati.

6 Gomer, & universa agmina ejus, domus Thogorma, latera Aquilonis, & totum robur ejus, populi que multi tecum.

7 Præpara, & instrue te, & omnem multitudinem tuam, quæ coæcervata est ad te: & esto eis in præceptum.

8 Post dies multos visuraberis: in novissimo annorum venies ad terram, quæ reversa est a gladio, & congregata est de populis multis ad montes Israel, qui fuerunt deserti jugiter: hæc de populis educta est, & habitabunt in ea confiderent universi.

9 Ascendens autem quasi tempestas venies, & quasi nubes, ut operias terram tu, & omnia agmina tua, & populi multi tecum.

10 Hæc dicit Dominus Deus: In die illa ascendent sermones super cor tuum, & cogitabis cogitationem pessimam,

11 Et dices: Ascendam ad terram absque muro: veniam ad quiescentes, habitantescue securè: hi omnes habitant sine muro, vestes, & portæ non sunt eis:

12 Ut diripias spolia, & invadas prædam, ut inferas manum tuam super eos, qui deserti fuerant, & postea restituti, & super populum, qui est congregatus ex Gentibus, qui possidere cepit, & esse habitator umbilici terre.

13 Saba, & Dedau, & negotiantes Tharxis, & omnes leones ejus dicent tibi: Numquid ad fumenda spoliati venis? ecce ad diripiendam prædam congregasti multitudinem tuam, ut tollas argentum, & aurum, & auferas supellectilem, atque substantiam, & diripias manubias infinitas.

14 Propterea vaticinare, fili hominis, & dices ad Gog: Hæc dicit Dominus Deus: Numquid non in die illo, cum habitaverit populus meus Israel confideret, scies?

15 Et venies de loco tuo à lateribus Aquilonis tu, & populi multi tecum, ascensores equorum universi, cæcus magnus, & exercitus vehemens.

*Joan
10. 16.

*Isaie
40. 11.
Jer.
1. 5.
Sup.
34. 13.
G
Dan.
9. 24.
Joan.
1. 51.
*Psal.
109. 4.
& 116.
1. Jo.
12. 34.

A
Intra
37. 1.
Apoc.
20. 7.

D

C

D

E

F

16 Et ascendes super populum meum Israel quasi nubes, ut operias terram. In novissimis diebus eris, & adducam te super terram meam: ut sciant gentes me, cum sanctificatus fuero in te in oculis eorum, & Gog.

17 Hæc dicit Dominus Deus: Tu ergo ille es, de quo locutus sum in diebus antiquis, in manu servorum meorum prophetarum Israel, qui prophetaverunt in diebus illorum temporum, ut adducerem te super eos.

18 Et erit in die illa, in die adventus Gog super terram Israel, ait Dominus Deus, ascendet indignatio mea in furore meo.

19 Et in zelo meo, in igne iræ meæ locutus sum. Quia in die illa erit commotio magna super terram Israel:

Mat.
24. 29.
Luc.
21. 35.

20 * Et commovebuntur à facie mea pisces maris, & volucres cæli, & bestię agri, & omne reptile, quod movetur super humum, cunctique homines, qui sunt super faciem terræ: & subvertentur montes, & cadent sepes, & omnis murus corruet in terram.

G

21 Et convocabo adversus eum in cunctis montibus meis gladium, ait Dñs Deus: gladius uniuscuiusque in fratrem suum dirigitur.

22 Et iudicabo eum peste, & sanguine, & imbre vehementi, & lapidibus immensis: ignem, & sulphur pluviam super eum, & super exercitum ejus, & super populos multos, qui sunt cū eo.

23 Et magnificabor, & sanctificabor, & notus ero in oculis multarum Gentium: & scient quia ego Dominus.

CAPUT XXXIX.

Adducet Dominus Gog contra Israel, sed ipsum cū toto ejus exercitu ibi perdet; in cuius sepultura septem mensibus occupabuntur ad mundandam terram: Dominus filius Israel propter peccata ipsorum tradidit in captivitatem, sed reducet eos in terram suam ad nominis sui glorificationem.

A

TU autem, fili hominis, vaticinare adversum Gog, & dices: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego super te, Gog, principem capitis Mocho, & Thubal:

2 Et circumagam te, & educam te, & ascendere te faciam de lateribus Aquilonis: & adducam te super montes Israel.

3 Et percutiam arcum tuum in manu sinistra tua, & sagittas tuas de manu dextera tua dejiciam.

4 Super montes Israel cades tu, & omnia agmina tua, & populi tui, qui sunt secum: feris, avibus, omnique volatili, & bestiis terræ dedi te ad devorandum.

5 Super faciem agri cades: quia ego locutus sum, ait Dominus Deus.

B

6 Et immitam ignem in Magog, & in his, qui habitant in insulis confidenter: & scient, quia ego Dominus.

7 Et nomen sanctum meum notum faciam in medio populi mei Israel, & non polluum nomen sanctum meum amplius: & scient gentes, quia ego Dominus sanctus Israel.

8 Ecce venit, & factum est, ait Dominus Deus: hæc est dies, de qua locutus sum.

9 Et egredientur habitatores de civitatibus Israel, & succendent, & comburent arma, clypeum, & hastas, arcum, & sagittas, & baculos manuum, & contos: & succendent ea igni septem annis.

10 Et non portabunt ligna de regionibus, neque succendent de saltibus: quoniam arma succendent igni, & deprædabuntur eos, quibus prada fuerant, & diripient vastatores suos, ait Dominus Deus.

11 Et erit in die illa: dabo Gog locum nominatum sepulchrum in Israel: vallem viatorum ad Orientem maris, quæ obstupescere faciet prætereuntes: & sepelient ibi Gog, & omnem multitudinem ejus, & vocabitur vallis multitudinis Gog.

12 Et sepelient eos domus Israel, ut mundent terram septem mensibus.

13 Sepeliet autem eum omnis populus terræ: & erit eis nominata dies, in qua glorificatus sum, ait Dominus Deus.

14 Et viros jugiter constituent lustrantes terram, qui sepeliant, & requirant eos, qui remanserant super faciem terræ, ut emundent eam: post menses autem septem querere incipient.

15 Et circubunt peragrantes terram: cūque viderint os hominis, statuent juxta illud titulum: donec sepeliant illud polinfectores in valle multitudinis Gog.

16 Nomen autem civitatis Amona, & mundabunt terram.

17 Tu ergo, fili hominis, hæc dicit Dominus Deus: Dic omni volucri, & universis avibus, cunctisque bestiis agri: Convenite, properate, concurrite undique ad victimam meam, quam ego immolo vobis, victimam grandem super montes Israel: ut comedatis carnem, & bibatis sanguinem.

18 Carnes fortium comedetis, & sanguinem principum terræ bibetis: arietum, & agnorum, & hircorum, taurorumque, & altorum, & pinguum omnium.

19 Et comedetis adipem in saturitatem, & bibetis sanguinem in ebrietatem, de victimam, quam ego immolabo vobis:

20 Et saturabimini super mensam meam de equo, & equite forti, & de universis viris bellatoribus, ait Dominus Deus.

21 Et ponam gloriam meam in Gentibus: & videbunt omnes gentes iudicium meum, quod fecerim, & manum meam, quam posuerim super eos.

22 Et scient domus Israel, quia ego Dominus Deus eorum, à die illa, & deinceps.

23 Et scient gentes, quoniam in iniquitate sua capta sit domus Israel, eò quod dereliquerint me, & absconderim faciem meam ab eis: & tradiderim eos in manus hostium, & ceciderint in gladio universi.

24 Juxta immunditiam eorum, & scelus feci eis, & abscondi faciem meam ab illis.

25 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Nunc reducam captivitatem Jacob, & miserebor omnis domus Israel, & assumam zelum pro nomine sancto meo.

26 Et portabunt confusionem suam, & omnem pravariationem, qua pravariati sunt in me, cū habitaverint in terra sua confidenter neminem formidantes:

27 Et reduxero eos de populis, & congregavero de terris inimicorum suorum, & sanctificatus fuero in eis, in oculis gentium plurimarum.

28 * Et scient, quia ego Dominus Deus eorum, eò quod transfulerim eos in nationes, &

* Sup.
26. 32.

congregaverim eos super terram suam, & non dereliquerim quemquam ex eis ibi.

29 Et non abscondam ultra faciem meam ab eis, eo quod effuderim spiritum meum super omnem domum Israel, ait Dominus Deus.

C A P U T XL

Propheta ostendit futura reedificatio civitatis, cum mensura in longitudine, latitudine, & altitudine singularum domus portarum, thalamorum, frontium, fenestrarum, vestibulorum, cubiculorum, & graduum: item mensuratio quatuor mensurarum ad immolanda sacrificia: rursum gazophylacia cantorum, & sacerdotum, ac vestibula templi.

A **I**N vigesimo quinto anno transmigrationis nostrae in exordio anni, decima mensis, quartodecimo anno postquam percussa est civitas: in ipsa hac die facta est super me manus Domini, & adduxit me illic. 2 In visionibus Dei adduxit me in terram Israel, & dimisit me super montem excelsum nimis: super quem erat quasi edificium civitatis vergentis ad Austrum.

3 Et introduxit me illic: & ecce vir, cujus erat species quasi species aris, & funiculus lineus in manu ejus, & calamus mensurae in manu ejus: stabat autem in porta.

4 Et locutus est ad me idem vir: Fili hominis, vide oculis tuis, & auribus tuis audi, & pone cor tuum in omnia, quae ego ostendam tibi: quia ut ostendantur tibi, adductus es huc: annuntia omnia, quae tu vides domui Israel.

5 Et ecce murus forinsecus in circuitu domus undique, & in manu viri calamus mensurae sex cubitorum, & palmo: & mensus est latitudinem aedificii calamo uno, altitudinem quoque calamo uno.

B **6** Et venit ad portam, quae respiciebat viam Orientalem, & ascendit per gradus ejus: & mensus est limen portae calamo uno latitudinem, id est, limen unum calamo uno in latitudine:

7 Et thalamum uno calamo in longum, & uno calamo in latum: & inter thalamos, quinque cubitos:

8 Et limen portae juxta vestibulum portae intrinsecus, calamo uno.

9 Et mensus est vestibulum portae octo cubitorum, & frontem ejus duobus cubitis: vestibulum autem portae erat intrinsecus.

10 Porro thalami portae ad viam Orientalem, tres hinc, & tres inde: mensura una trium, & mensura una frontium ex utraque parte.

11 Et mensus est latitudinem liminis portae decem cubitorum: & longitudinem portae, tredecim cubitorum.

12 Et marginem ante thalamos cubiti unius: & cubitus unus finis utrinque: thalami autem sex cubitorum erant hinc, & inde.

13 Et mensus est portam à tecto thalami usque ad tectum ejus, latitudinem viginti quinque cubitorum: ostium contra ostium.

14 Et fecit frontes per sexaginta cubitos: & ad frontem atrium portae undique per circuitum.

15 Et ante faciem portae, quae pertingebat usque ad faciem vestibuli portae interioris, quinquaginta cubitos.

C **16** Et fenestras obliquas in thalamis, & in

frontibus eorum, quae erant intra portam undique per circuitum: similiter autem erant & in vestibulis fenestrae per gyrum intrinsecus, & ante frontes pictura palmarum.

17 Et eduxit me ad atrium exterius, & ecce gazophylacia, & pavementum stratum lapide in atrio per circuitum: triginta gazophylacia in circuitu pavimenti:

18 Et pavementum in fronte portarum, secundum longitudinem portarum erat inferius.

19 Et mensus est latitudinem à facie portae inferioris usque ad frontem atrii interioris extrinsecus, centum cubitos ad Orientem, & ad Aquilonem.

20 Portam quoque, quae respiciebat viam Aquilonis atrii exterioris, mensus est tam in longitudine, quam in latitudine.

21 Et thalamos ejus tres hinc, & tres inde: & frontem ejus, & vestibulum ejus secundum mensuram portae prioris, quinquaginta cubitorum longitudinem ejus, & latitudinem viginti quinque cubitorum.

22 Fenestrae autem ejus, & vestibulum, & sculpturae secundum mensuram portae, quae respiciebat ad Orientem: & septem graduum erat ascensus ejus, & vestibulum ante eam.

23 Et porta atrii interioris contra portam Aquilonis, & Orientalem: & mensus est à porta usque ad portam centum cubitos.

24 Et eduxit me ad viam Australem, & ecce porta, quae respiciebat ad Austrum: & mensus est frontem ejus, & vestibulum ejus, juxta mensuras superiores.

25 Et fenestras ejus, & vestibula in circuitu, sicut fenestras ceteras: quinquaginta cubitorum longitudine, & latitudine viginti quinque cubitorum.

26 Et in gradibus septem ascendebatur ad eam: & vestibulum ante fores ejus: & celatae palmae erant, una hinc, & altera inde in fronte ejus.

27 Et porta atrii interioris in via Australi: & mensus est à porta usque ad portam in via Australi, centum cubitos.

28 Et introduxit me in atrium interius ad portam Australem: & mensus est portam juxta mensuras superiores.

29 Thalamum ejus, & frontem ejus, & vestibulum ejus eisdem mensuris: & fenestras ejus, & vestibulum ejus in circuitu, quinquaginta cubitos longitudinis, & latitudinis viginti quinque cubitos.

30 Et vestibulum per gyrum longitudine viginti quinque cubitorum, & latitudine quinque cubitorum.

31 Et vestibulum ejus ad atrium exterius, & palmas ejus in fronte: & octo gradus erant, quibus ascendebatur per eam.

32 Et introduxit me in atrium interius per viam Orientalem: & mensus est portam secundum mensuras superiores.

33 Thalamum ejus, & frontem ejus, & vestibulum ejus sicut supra: & fenestras ejus, & vestibula ejus in circuitu, longitudine quinquaginta cubitorum, & latitudine viginti quinque cubitorum.

34 Et vestibulum ejus, id est, atrii exterioris: & palmae caelatae in fronte ejus hinc, & inde: & in octo gradibus ascensus ejus.

35 Et introduxit me ad portam, quae respiciebat ad Aquilonem: & mensus est secundum

dum mensuras superiores.

36 Thalamum ejus, & frontem ejus, & vestibulum ejus, & fenestras ejus per circuitum, longitudine quingaginta cubitorum, & latitudine viginquinque cubitorum.

F 37 Et vestibulum ejus respiciebat ad atrium exterius: & calatura palmarum in fronte ejus hinc, & inde: & in octo gradibus ascensus ejus.

38 Et per singula gazophylacia ostium in frontibus portarum ibilavabant holocaustum.

39 Et in vestibulo portæ, duæ mensæ hinc, & duæ mensæ inde: ut immoletur super eas holocaustum & pro peccato, & pro delicto.

40 Et ad latus exterius, quod ascendit ad ostium portæ, quæ pergit ad Aquilonem, duæ mensæ: & ad latus alterum ante vestibulum portæ, duæ mensæ.

41 Quatuor mensæ hinc, & quatuor mensæ inde: per latera portæ octo mensæ erant, super quas immolabant.

42 Quatuor autem mensæ ad holocaustum, de lapidibus quadris extructæ: longitudine cubiti unus, & dimidii: & latitudine cubiti unus, & dimidii: & altitudine cubiti unus: super quas ponant vasa, in quibus immolatur holocaustum, & victimæ.

G 43 Et labia earum palmi unus, reflexa intrinsecus per circuitum: super mensas autem carnes oblationis.

44 Et extra portam interiorem, gazophylacia cantorum in atrio interiori, quod erat in latere portæ: respicientis ad Aquilonem: & facies eorum contra viam Australem, una ex latere portæ Orientalis, quæ respiciebat ad viam Aquilonis.

45 Et dixit ad me: Hoc est gazophylacium, quod respicit viam Meridianam, sacerdotum erit, qui excubant in custodiis templi.

46 Porro gazophylacium, quod respicit ad viam Aquilonis, sacerdotum erit, qui excubant ad ministerium altaris: isti sunt filii Sadoe, qui accedunt de filiis Levi ad Dominum, ut ministrant ei.

47 Et mensus est atrium longitudine centum cubitorum, & latitudine centum cubitorum per quadrum: & altare ante faciem templi.

48 Et introduxit me in vestibulum templi: & mensus est vestibulum quinq; cubitis hinc, & quinq; cubitis inde: & latitudinem portæ trium cubitorum hinc, & triu cubitorum inde.

49 Longitudinem autem vestibuli viginti cubitorum, & latitudinem undecim cubitorum, & octo gradibus ascendebatur ad eam. Et columnæ erant in frontibus, una hinc, & altera inde.

C A P U T X L I.

Dispositio reedificandi templi juxta partes singulas.

A 1 **E**T introduxit me in templum, & mensus est frontes, sex cubitos latitudinis hinc, & sex cubitos latitudinis inde, latitudinem tabernaculi.

2 Et latitudo portæ decem cubitorum erat: & latera portæ quinq; cubitis hinc, & quinq; cubitis inde: & mensus est longitudinem ejus quadraginta cubitorum, & latitudinem viginti cubitorum.

3 Et introgressus intrinsecus mensus est in fronte portæ duos cubitos: & portam, sex cubitorum: & latitudinem portæ, septem cubitorum.

4 Et mensus est longitudinem ejus viginti cubitorum, & latitudinem ejus viginti cubitorum ante faciem templi: & dixit ad me: Hoc est Sanctum sanctorum.

5 Et mensus est parietem domus sex cubitorum: & latitudinem lateris quatuor cubitorum undique per circuitum domus.

6 Latera autem, latus ad latus, bis triginta tria: & erant eminentia, quæ ingrederentur per parietem domus, in lateribus per circuitum, ut continerent, & non attingerent parietem templi.

7 Et platea erat in rotundum, ascendens sursum per cochleam, & in cœnaculum templi deferebat per gyrum: idcirco latus erat templum in superioribus, & sic de inferioribus ascendebatur ad superiora in medium.

8 Et vidi in domo altitudinem per circuitum, fundata latera ad mensuram calami sex cubitorum spatio:

9 Et latitudinem per parietem lateris forinsecus quinq; cubitorum: & erat interior domus in lateribus domus.

10 Et inter gazophylacia latitudinem viginti cubitorum in circuitu domus undique.

11 Et ostium lateris ad orationem: ostium unum ad viam Aquilonis, & ostium unum ad viam Australem: & latitudinem loci ad orationem, quinq; cubitorum in circuitu.

12 Et ædificium, quod erat separatim, versumque ad viam respicientem ad mare, latitudinis septuaginta cubitorum: paries autem ædificii, quinq; cubitorum latitudinis per circuitum: & longitudo ejus nonaginta cubitorum.

C 13 Et mensus est domus longitudinem, centum cubitorum: & quod separatim erat ædificium, & parietes ejus, longitudinis centum cubitorum.

14 Latitudo autem ante faciem domus, & ejus, quod erat separatim contra Orientem, centum cubitorum.

15 Et mensus est longitudinem ædificii contra faciem ejus, quod erat separatim ad dorsum: et hec ex utraque parte centum cubitorum: & templum interius, & vestibula atrii.

16 Limina, & fenestras obliquis, & ethecas in circuitu per tres partes, contra uniuscujusque limen, stratumque lignum per gyrum in circuitu: terra autem usque ad fenestras, & fenestræ clausæ super ostia.

17 Et usque ad domum interiorem, & forinsecus per omnem parietem in circuitu intrinsecus, & forinsecus, ad mensuram.

18 Et fabricata cherubim, & palmæ: & palmæ inter cherub, & cherub, duæque facies habebat cherub.

19 Faciem hominis juxta palmam ex hac parte, & faciem leonis juxta palmam ex alia parte, expressam per omnem domum in circuitu.

20 De terra usque ad superiora portæ, cherubim, & palmæ calatæ erant in pariete templi.

21 Limen quadrangulum, & facies sanctuarii, aspectus contra aspectum.

22 Altaris lignei trium cubitorum altitudo: & longitudo ejus duorum cubitorum: & anguli ejus, & longitudo ejus, & parietes ejus lignei. Et locus est ad me: Hæc est mensa coram Domino.

23 Et duo ostia erant in templo, & in sanctuario.

24 Et in duobus ostiis ex utraque parte bina erant ostiola, quæ in se invicem plicabantur: bina enim ostia erant ex utraque parte ostiorum.

25 Et calata erant in ipsis ostiis templi cherubim, & sculpturæ palmarum, sicut in parietibus quoque expressæ erant: quam obrem & grossiora erant ligna in vestibuli fronte forinsecus.

26 Super quæ fenestræ obliquæ, & similitudo palmarum hinc, atque inde, in humerulis vestibuli, secundum latera domus, latitudinemque parietum.

C A P U T X L I I.

De gazophylaciis, caterisque, quæ ad sacrorum usum pertinent reedificandis.

A **E**T eduxit me in atrium exterius per viam ducentem ad Aquilonem, & introduxit me in gazophylacium, quod erat contra separatam ædificium, & contra ædem vergentem ad Aquilonem.

2 In facie longitudinis, centum cubitos ostiis Aquilonis: & latitudinis quinquaginta cubitos.

3 Contra viginti cubitos atrii interioris, & contra pavimentum stratum lapide atrii exterioris, ubi erat porticus iuncta porticui triplici.

4 Et ante gazophylacia deambulatio decem cubitorum latitudinis, ad interiora respiciens via cubiti unius. Et ostia eorum ad Aquilonem.

5 Ubi erant gazophylacia in superioribus humiliora: quia supportabant porticus, quæ ex illis eminebant de inferioribus, & de mediis ædificiis.

B **6** Tristega enim erant, & non habebant columnas, sicut erant columnæ atriorum: propterea eminebant de inferioribus, & de mediis à terra cubitis quinquaginta.

7 Et peribolus exterior secundum gazophylacia, quæ erant in via atrii exterioris ante gazophylacia: longitudine ejus quinquaginta cubitorum.

8 Quia longitudo erat gazophylaciorum atrii exterioris quinquaginta cubitorum: & longitudo ante faciem templi centum cubitorum.

9 Et erat subter gazophylacia hæc introitus ab Oriente ingredientium in ea de atrio exteriori.

10 In latitudine periboli atrii, quod erat contra viam Orientalem, in faciem ædificii separati, & erant ante ædificium gazophylacia.

C **11** Et via ante faciem eorum, iuxta similitudinem gazophylaciorum, quæ erant in via Aquilonis: secundum longitudinem eorum, sic & latitudo eorum: & omnis introitus eorum, & similitudines, & ostia eorum.

12 Secundum ostia gazophylaciorum, quæ erant in via respiciente ad Notum: ostium in capite vig, quæ via erat ante vestibulum separatam per viam Orientalem ingredientibus.

13 Et dixit ad me: Gazophylacia Aquilonis, & gazophylacia Austri, quæ sunt ante ædificium separatam, hæc sunt gazophylacia sancta: in quibus vespuntur sacerdotes, qui appropinquant ad Dominum in sancta sanctorum: ibi ponent sancta sanctorum, & oblationem pro peccato, & pro delicto: locus enim sanctus est.

14 Cum autem ingressi fuerint sacerdotes, nō

egredientur de sanctis in atrium exterius: & ibi reponent vestimenta sua, in quibus ministrant, quia sancta sunt: vestienturque vestimentis aliis, & sic procedent ad populum.

15 Cumque compleisset mensuras domus interioris, eduxit me per viam portæ, quæ respiciebat ad viam Orientalem: & mensus est eam undique per circuitum.

16 Mensus est autem contra ventum Orientalem calamo mensuræ, quingentos calamos in calamo mensuræ per circuitum.

17 Et mensus est contra ventum Aquilonis quingentos calamos in calamo mensuræ per gyrum.

18 Et ad ventum Australem mensus est quingentos calamos in calamo mensuræ per circuitum.

19 Et ad ventum Occidentalem mensus est quingentos calamos in calamo mensuræ.

20 Per quatuor ventos mensus est murum ejus undique per circuitum, longitudinem quingentorum cubitorum, & latitudinem quingentorum cubitorum, dividente inter sanctuarium, & vulgi locum.

C A P U T X L I I I.

Gloria Domini apparente audit Propheta, quod filii Israel non amplius polluent nomen Domini, & quæ sunt mensura altaris, ac sacrificia ad ipsum septem diebus expiandum.

A **E**T duxit me ad portam, quæ respiciebat ad viam Orientalem.

2 Et ecce gloria Dei Israel ingrediebatur per viam Orientalem: & vox erat ejus quasi vox aquarum multarum, & terra splendebat à maiestate ejus.

3 * Et vidi visionem, secundum speciem, quam videram, quando venit, ut disperderet civitatem: & species secundum aspectum, * quem videram iuxta fluvium Chobar: & cecidi super faciem meam.

4 Et majestas Domini ingressa est templum per viam portæ, quæ respiciebat ad Orientem.

5 Et elevavit me spiritus, & introduxit me in atrium interius: & ecce repleta erat gloria Domini domus.

6 Et audiivi loquentem ad me de domo: & vir, qui stabat iuxta me.

7 Dixit ad me: Fili hominis, locus solii mei, & locus vestigiis pedum meorum, ubi habito in medio filiorum Israel in æternum: & non polluent ultra domus Israel nomen sanctum meum, ipsi, & reges eorum in fornicationibus suis, & in ruinis regum suorum, & in excelsis.

8 Qui fabricati sunt limen suum iuxta limen meum, & postes suos iuxta postes meos: & murus erat inter me, & eos: & polluerunt nomen sanctum meum in abominationibus, quas fecerunt: propter quod consumpsi eos in ira mea.

9 Nunc ergo repellant procul fornicationem suam, & ruinas regum suorum à me: & habitabo in medio eorum semper.

10 Tu autem, fili hominis, ostende domui Israel templum, & confundantur ab iniquitatibus suis, & metuantur fabricam:

11 Et erubescant ex omnibus, quæ fecerunt: Figuram domus, & fabricæ ejus exitus, & introitus, & omnem descriptionem ejus, & uni-

D

A

* Sup.
9. 7.* Sup.
1. 3.

B

C

verba praecepta ejus, cunctumque ordinem ejus, & omnes leges ejus ostende eis, & scribes in oculis eorum: ut custodiant omnes descriptiones ejus, & praecepta illius, & faciant ea.

12 *Ista est lex domus in summitate montis: Omnis finis ejus in circuitu; sanctum sanctorum est: haec est ergo lex domus.*

13 *Ista autem mensura altaris in cubito verissimo, qui habebat cubitum, & palmum: in sinu ejuserat cubitus, & cubitus in latitudine, & definitio ejus usque ad labium ejus, & in circuitu; palmus unus: haec quoque erat fossa altaris.*

14 *Et de sinu terrae usque ad crepidinem novissimam duo cubiti; & latitudo cubiti unius; & a crepidine minore usque ad crepidinem majorem quatuor cubiti, & latitudo cubiti unius.*

15 *Ipsae autem Ariel quatuor cubitorum: & ab Ariel usque ad sursum, cornua quatuor.*

16 *Et Ariel duodecim cubitorum in longitudine per duodecim cubitos latitudinis: quadrangulatum aequis lateribus.*

17 *Et crepido quatuordecim cubitorum longitudinis, per qua vordicim cubitos latitudinis in quatuor angulis ejus: & corona in circuitu ejus dimidit cubiti, & finis ejus unius cubiti per circuitum: gradus autem ejus versi ad Orientem.*

18 *Et dixit ad me: Fili hominis, haec dicit Dominus Deus: Hi sunt ritus altaris, in quacumque die fuerit fabricatum: ut offeratur super illud holocaustum, & effundatur sanguis.*

19 *Et dabis Sacerdotibus, & Levitis, qui sunt de semine Sadoc, qui accedunt ad me, ait Dominus Deus, ut offerant mihi vitulum de armento pro peccato.*

20 *Et assumens de sanguine ejus, pones super quatuor cornua ejus, & super quatuor angulos crepidinis, & super coronam in circuitu: & mundabis illud, & expiabis.*

21 *Et tolles vitulum, qui oblarus fuerit pro peccato: & combures eum in separato loco domus extra sanctuarium.*

22 *Et in die secunda offeres hircum caprarum immaculatum pro peccato: & expiabis altare, sicut expiaverunt in vitulo.*

23 *Cumque compleveris expians illud, offeres vitulum de armento immaculatum, & arietem de grege immaculatum.*

24 *Et offeres eos in conspectu Domini: & mittent sacerdotes super eos sal, & offerent eos holocaustum Domino.*

25 *Septem diebus facies hircum pro peccato quotidie: & vitulum de armento, & arietem de pecoribus, immaculatos offerent.*

26 *Septem diebus expiabis altare, & mundabis illud: & implebunt manum ejus.*

27 *Expletis autem diebus, in die octava, & ultra, facient sacerdotes super altare holocausta vestra, & quae pro pace offerunt: & placatus ero vobis, ait Dominus Deus.*

CAPUT XLIV.

Porta sanctuarii clauda, qua solus Deus ingreditur: incircumcisi carne, & corde non ingredientur sanctuarium, nec Levitae: qui idola secuti sunt, sed hi ministri domus erunt: filii autem Sadoc sacerdotes ingredientur, & horum leges ponuntur.

1 *Et convertit me ad viam portae sanctuarii exterioris, quae respiciebat ad Orientem: & erat clausa.*

2 *Et dixit Dominus ad me: Porta haec clausa erit: non aperietur, & vir non transibit per eam: quoniam Dominus Deus Israel ingressus est per eam, eritque clausa principi.*

3 *Princeps ipse sedebit in ea, ut comedat panem coram Domino: per viam portae vestibuli ingreditur, & per viam ejus egredietur.*

4 *Et adduxit me per viam portae Aquilonis in conspectu domus: & vidi, & ecce implevit gloria Domini domum Domini: & cecidi in faciem meam.*

5 *Et dixit ad me Dominus: Fili hominis, pone cor tuum, & vide oculis tuis, & auribus tuis audi omnia, quae ego loquor ad te de universis caeremoniis domus Domini, & de cunctis legibus ejus: & pones cor tuum in viis templi per omnes exitus sanctuarii.*

6 *Et dices ad exasperantem me domum Israel: Haec dicit Dominus Deus: Sufficiant vobis omnia scelera vestra domus Israel:*

7 *Eo quod inducitis filios alienos incircumcisos corde, & incircumcisos carne, ut sint in sanctuario meo, & polluant domum meam: & offeritis panes meos, adipem, & sanguinem: & dissolvitis pactum meum in omnibus sceleribus vestris.*

8 *Et non servastis praecepta sanctuarii mei: & posuistis custodes observationum mearum in sanctuario meo vobismetipsis.*

9 *Hec dicit Dominus Deus: Omnis alienigena, incircumcisos corde, & incircumcisos carne, non ingreditur sanctuarium meum, omnis filius alienus, qui est in medio filiorum Israel.*

10 *Sed & Levitae, qui longe recesserunt a me in errore filiorum Israel, & erraverunt a me post idola sua, & portaverunt iniquitatem suam:*

11 *Erunt in sanctuario meo aditu, & janitores portarum domus, & ministri domus: ipsi mactabunt holocausta, & victimas populi: & ipsi stabunt in conspectu eorum, ut ministrant eis.*

12 *Pro eo quod ministraverunt illis in conspectu idolorum suorum, & facti sunt domui Israel in offendiculum iniquitatis: idcirco levavi manum meam super eos, ait Dominus Deus, & portabunt iniquitatem suam:*

13 *Et non appropinquabunt ad me, ut sacerdotio fungantur mihi, necque accedent ad omne sanctuarium meum juxta sancta sanctorum: sed portabunt confusionem suam, & scelera sua, quae fecerunt.*

14 *Et dabo eos janitores domus in omni ministerio ejus, & in universis, quae fiunt in ea.*

15 *Sacerdotes autem, & Levitae filii Sadoc, qui custodierunt caeremonias sanctuarii mei, cum errarent filii Israel a me, non accedent ad me, ut ministrant mihi: & stabunt in con-*

specum meo, ut offerant mihi adipem, & sanguinem, ait Dominus Deus.

E 16 Ipsi ingrediantur sanctuarium meum, & ipsi accedent ad mensam meam, ut ministrant mihi, & custodiant caeremonias meas.

17 Cumque ingredietur portas atrii interioris, vestibus lineis induentur: nec ascendet super eos quidquam laneum, quando ministrant in portis atrii interioris, & intrinsecus.

18 Vittæ lineæ erunt in capitibus eorum, & femoralia lineæ erunt in lumbis eorum, & non accingentur in sudore.

19 Cumque egredientur atrium exterius ad populum, exeunt se vestimentis suis, in quibus ministraverant, & repōnente ea in gazophylacio sanctuarii, & vestient se vestimentis aliis: & non sanctificabunt populum in vestibus suis.

20 Caput autem suum non radent, neque comam nutriunt: sed tondentes attondent capita sua.

F 21 Et vinum non bibet omnis sacerdos, quando ingressurus est atrium interius.

22 * Et viduam, & repudiatam non accipient uxores, sed virgines de femine domus Israel: sed & viduam, quæ fuerit vidua à sacerdote, accipient.

23 Et populum meum docebunt, quid sit inter sanctum, & pollutum: & inter mundum, & immundum ostendent eis.

24 Et cum fuerit controversia, stabunt in iudiciis meis, & iudicabunt: leges meas, & precepta mea in omnibus solemnitatibus meis custodient, & Sabbata mea sanctificabunt.

25 Et ad mortuum hominem non ingredientur, ne polluantur, nisi ad patrem, & matrem, & filium, & filiam, & fratrem, & sororem, quæ alterum virum non habuerit: in quibus contaminabuntur.

G 26 Et postquam fuerit emundatus, septem dies numerabuntur ei.

27 Et in die introitus sui in sanctuarium ad atrium interius, ut ministret mihi in sanctuario, offeret pro peccato suo, ait Dñs Deus.

*Deut. 29, 18. Num. 18, 20. 28 * Non erit autem eis hereditas, ego hereditas eorum: & possessionem non dabitis eis in Israel, ego enim possessio eorum.

29 Victimam & pro peccato, & pro delicto ipsi comedent: & omne votum in Israel ipsorum erit.

*Exo. 22, 19. 30 * Et primitiva omnium primogenitorum, & omnia libamenta ex omnibus, quæ offeruntur, sacerdotum erunt: & primitiva ciborum vestrorum dabitur sacerdoti, ut reponat benedictionem domui tuæ.

*Lev. 11, 8. 31 * Omne morticinum, & captum à bestia de avibus, & de pecoribus non comedent Sacerdotes.

C A P U T XLV.

In terra divisione, separatis Domino primitiis, assignanda est certa portio sacerdotibus, Levitis, civitati, ac principi: servandaque æquitas in ponderibus, mensuris, primitiis, & sacrificiis: quæ sacrificia offerentur primo, ac septimo die primi mensis, & in solemnitatibus Pascha, ac Tabernaculorum.

A 1 Cumque ceperitis terram dividere sortitò, separate primitias Domino, sanctificatum de terra, longitudine viginti quin-

que millia, & latitudine decem millia: sanctificatum erit in termini termino ejus per circuitum.

2 Et erit ex omni parte sanctificatum quingentos per quingentos, quadrifariam per circuitum: & quinquaginta cubitis in suburbana ejus per gyrum.

3 Et à mensura ista mensurabis longitudinem viginti quinque millium, & latitudinem decem millium, & in ipso erit templum, sanctumque sanctorum.

4 Sanctificatum de terra erit sacerdotibus ministris sanctuarii, qui accedunt ad ministerium Domini: & erit eis locus in domos, & in sanctuarium sanctitatis.

5 Viginti quinque autem millia longitudinis, & decem millia latitudinis erunt Levitis, qui ministrant domui: ipsi possidebunt viginti gazophylacia.

6 Et possessionem civitatis dabitur quinque millia latitudinis, & longitudinis viginti quinque millia, secundum separationem sanctuarii, omni domui Israel.

7 Principi quoque hinc, & inde in separationem sanctuarii, & in possessionem civitatis, contra faciem separationis sanctuarii, & contra faciem possessionis urbis: à latere Maris usque ad Mare, & à latere Orientis usque ad Orientem: Longitudinis autem juxta unamquamque partem à termino Occidentali usque ad terminum Orientalem.

8 De terra erit ei possessio in Israel: & non depopulabuntur ultra principes populum meum: sed terram dabunt domui Israel secundum tribus eorum.

D 9 Hæc dicit Dominus Deus: Sufficiat vobis principes Israel: iniquitatem, & rapinas intermitte: & iudicium, & justitiam facite, separate consilia vestra à populo meo, ait Dominus Deus.

10 Statera justa, & ephi justum, & batus justus erit vobis.

11 Ephi, & batus æqualia, & unius mensuræ erunt: ut capiat decimam partem cori batus, & decimam partem cori ephi: juxta mensuram cori erit æqua liberatio eorum.

12 * Siclus autem viginti obolos habet. Porro viginti sicli, & viginti quinque sicli, & quindecim sicli, mnas faciunt.

13 Et hæc sunt primitiæ, quas tolletis: sextam partem ephi de coro frumenti, & sextam partem ephi de coro hordei.

14 Mensura quoque olei, batus olei, decima pars cori est: & decem bati eorum faciunt: quia decem bati implent eorum.

15 Et arietem unum de grege ducentorum, de his quæ nutriunt Israel in sacrificium, & in holocaustum, & in pacifica, ad expiandum pro eis, ait Dominus Deus.

16 Omnis populus terræ tenebitur primitiis his principi in Israel.

17 Et super principem erunt holocausta, & sacrificium, & libamina in solemnitatibus, & in Calendis, & in Sabbatis, & in universis solemnitatibus domus Israel: ipse faciet pro peccato sacrificium, & holocaustum, & pacifica ad expiandum pro domo Israel.

18 Hæc dicit Dominus Deus: In primo mense, una mensis, fumes vitulum de ar-

mento immaculatum, & expiabis sanctuarium.

19 Et tollet sacerdos de sanguine, quod erit pro peccato: & ponet in postibus domus, & in quatuor angulis crepidinis altaris, & in postibus portæ atrii interioris.

20 Et sic facies in septima mensis, prouoquoque qui ignoravit, & errore deceptus est, & expiabis pro domo.

21 In primo mense, quartadecima die mensis, erit vobis Paschæ solemnitas: septem diebus azyma comedentur.

G 22 Et faciet princeps in die illa pro se, & pro universo populo terræ: vitulum pro peccato.

23 Et in septem dierum solemnitate faciet holocaustum Domino septem vitulos, & septem arietes immaculatos quotidie septem diebus: & pro peccato hircum caprarum quotidie.

24 Et sacrificium ephi per vitulum, & ephi per arietem faciet: & olei hin per singula ephi.

25 Septimo mense, quintadecima die mensis, in solemnitate, faciet sicut supra dicta sunt per septem dies: tam pro peccato, quam pro holocausto, & in sacrificio, & in oleo.

C A P U T XLVI.

Porta solis Sabbatis, ac Calendis aperienda, & quæ holocausta his diebus offeret princeps, quæve porta ipse aut populus templum ingreditur, vel egreditur: de spontaneo, & quotidiano principis holocausto: de ipsius dono filiis, aut servis dato: loca, in quibus sacerdotes coquant sacrificia, & ministri victimas populi.

A Hæc dicit Dominus Deus: Porta atrii interioris, quæ respicit ad Orientem, erit clausa sex diebus, in quibus opus sit: die autem Sabbati aperiatur, sed & in die Calendarum aperiatur.

2 Et intrabit princeps per viam vestibuli portæ deforis, & stabit in limine portæ: & faciant sacerdotes holocaustum ejus, & pacifica ejus: & adorabit super limen portæ, & egredietur: porta autem non claudetur usque ad vesperam.

3 Et adorabit populus terræ ad ostiam portæ illius in Sabbatis, & in Calendis, coram Domino.

B 4 Holocaustum autem hoc offeret princeps Domino: in die Sabbati sex agnos immaculatos, & arietem immaculatum.

5 Et sacrificium ephi per arietem: in agnis autem sacrificium quod dederit manus ejus: & olei hin per singula ephi.

6 In die autem Calendarum vitulum de armento immaculatum: & sex agni, & arietes immaculati erunt.

7 Et ephi per vitulum, ephi quoque per arietem faciet sacrificium: de agnis autem, sicut invenerit manus ejus: & olei hin per singula ephi.

C 8 Cùmque ingressurus est princeps, per viam vestibuli portæ ingreditur, & per eandem viam exeat.

9 Et cùm intrabit populus terræ in conspectu Domini in solemnitatibus: qui ingreditur per portam Aquilonis, ut adoret, egredietur

per viam portæ Meridianæ: porrò qui ingreditur per viam portæ Meridianæ, egredietur per viam portæ Aquilonis: non revertetur per viam portæ, per quam ingressus est, sed è regione illius egredietur.

10 Princeps autem in medio eorum cùm ingredientibus ingreditur, & cùm egredientibus egredietur.

D 11 Et in nundinis, & in solemnitatibus erit sacrificium ephi per vitulum, & ephi per arietem: de agnis autem erit sacrificium sicut invenerit manus ejus: & olei hin per singula ephi.

12 Cùm autem fecerit princeps spontaneum holocaustum, aut pacifica voluntaria Domino, aperiatur ei porta, quæ respicit ad Orientem, & faciet holocaustum suum, & pacifica sua, sicut fieri solet in die Sabbati: & egredietur, claudeturque porta, postquam exierit.

13 Et agnum ejusdem agni immaculatum faciet holocaustum quotidie Domino: semper manè faciet illud.

E 14 Et faciet sacrificium super eo cata manè manè sextam partem ephi, & de oleo tertiam partem hin, ut miscatur simila: sacrificium Domino legitimum, iuge, atque perpetuum.

15 Faciet agnum, & sacrificium, & oleum cata manè manè: holocaustum sempiternum.

16 Hæc dicit Dominus Deus: Si dederit princeps donum alicui de filiis suis: hæreditas ejus, filiorum suorum erit: possidebunt eam hereditarie.

F 17 Si autem dederit legatum de hæreditate sua uni servorum suorum, erit illius usque ad annum remissionis, & revertetur ad principem: hæreditas autem ejus filiis ejus erit.

18 Et non accipiet princeps de hæreditate populi per violentiam, & de possessione eorum: sed de possessione sua hæreditatem dabit filiis suis: ut non dispergatur populus meus unusquisque à possessione sua.

19 Et introduxit me per ingressum, qui erat ex latere portæ, in gazophylaciæ sanctuarii ad sacerdotes, quæ respiciebant ad Aquilonem: & erat ibi locus vergens ad Occidentem.

G 20 Et dixit ad me: Iste est locus, ubi coquent sacerdotes pro peccato, & pro delicto: ubi coquent sacrificium, ut non essent in atrium exterius, & sanctificetur populus.

21 Et eduxit me in atrium exterius, & circumduxit me per quatuor angulos atrii: & ecce atriolum erat in angulo atrii, atriola singula per angulos atrii.

22 In quatuor angulis atrii atriola disposita, quadraginta cubitorum per longum, & triginta per latum: mensuræ unius quatuor erant.

23 Et paries per circuitum ambiens quatuor atriola: & culinæ fabricatæ erant subter porticus per gym.

24 Et dixit ad me: Hæc est domus culinæ, in qua coquent ministri domus Domini victimas populi.

C A P U T XLVII.

Aqua subter limen domus egredientes, & in latus templi dextrum descendentes, efficiuntur torrens, qui tandem non potest transvadari, & sanat omnia, ad qua pertingerit, habens pisces, & arbores fructiferas: terminus terra sanctæ, quæ duodecim tribubus Israel, & advenis dividenda est.

A **E**T convertit me ad portam domus, & ecce aquæ egrediebantur subter limen domus ad Orientem: facies enim domus respiciebat ad Orientem: aquæ autem descendebant in latus templi dextrum ad Meridiem altaris.

2 Et eduxit me per viam portæ Aquilonis, & convertit me ad viam foras portam exteriorē, viam, quæ respiciebat ad Orientem: & ecce aquæ redundantes à latere dextro.

3 Cum egredieretur vir ad Orientem, qui habebat funiculum in manu sua, & mensus est mille cubitos: & traduxit me per aquam usque ad talos.

4 Rursusque mensus est mille, & traduxit me per aquam usque ad genua:

5 Et mensus est mille, & traduxit me per aquam usque ad renes. Et mensus est mille, torrentem, quem non potui pertransire: quoniam intumuerant aquæ profundi torrentis, qui non potest transvadari.

6 Et dixit ad me: Certe vidisti, fili hominis. Et eduxit me, & convertit ad ripam torrentis.

B 7 Cumque me convertissem, ecce in ripa torrentis signa multa nimis ex utraque parte.

8 Et ait ad me: Aquæ istæ, quæ egrediuntur ad tumulos sabuli Orientalis, & descendunt ad plana deserti, intrabunt mare, & exibunt, & sanabuntur aquæ.

9 Et omnis anima vivens, quæ serpit, quocumque venerit torrens, vivet: & erunt pisces multi satis, postquam venerint illuc aquæ istæ, & sanabuntur, & vivent omnia, ad qua venerit torrens.

10 Et stabunt super illas piscatores, ab Engaddi usque ad Engallim siccatio lagenarum erit plurimæ species erunt piscium eius, sicut pisces maris magni, multitudinis nimis:

C 11 In litoribus autem ejus, & in palustribus non sanabuntur, quia in salinis dabuntur.

12 Et super torrentem orietur in ripis ejus ex utraque parte omne lignum pomiferum: non defluet folium ex eo, & non deficiet fructus ejus: per singulos menses afferet primitiva, quia aquæ ejus de sanctuario egredientur: & erunt fructus ejus in cibum, & folia ejus ad medicinam.

13 Hæc dicit Dominus Deus: Hic est terminus, in quo possidebitis terram in duodecim tribubus Israel: quia Joseph duplicem funiculum habet.

14 Possidebitis autem eam singuli æquæ ut frater suus: super quam levavi manum meam, ut darem patribus vestris: & cadet terra hæc vobis in possessionem.

15 Hic est autem terminus terræ: ad plagam Septentrionalem, à mari magno via Hethalon, venientibus Sedada,

16 Emath, Berotha, Sabarim, quæ est inter

terminum Damasci, & confinium Emath, domus Tichon, quæ est juxta terminum Auran.

17 Et erit terminus à Marii usque ad atrium Enon terminus Damasci, & ab Aquilone ad Aquilonem: terminus Emath plaga Septentrionalis.

18 Porro plaga Orientalis de medio Auran, & de medio Damasci, & de medio Galaad, & de medio terræ Israel, Jordanis determinans ad mare Orientale, metemini etiam plagam Orientalem.

19 Plaga autem australis meridiana à Thamar usque ad aquas contradictionis Cades: & torrens usque ad mare magnum: & hæc est plaga ad Meridiem australis.

20 Et plaga Maris, mare magnum à confinio per directum, donec venias Emath: hæc est plaga Maris.

21 Et dividetis terram istam vobis per tribus Israel:

22 Et mitetis eam in hereditatem vobis, & advenis, qui acceperint ad vos, qui genuerint filios in medio vestrum: & erunt vobis sicut indigenæ inter filios Israel: vobiscum dividant possessionem in medio tribuum Israel.

23 In tribu autem quacumque fuerit advena, ibi dabitis possessionem illi, ait Dominus Deus.

C A P U T XLVIII.

Divisio terræ sanctæ in duodecim tribus: ubi sint primitiæ, & sanctuarium: locus Sacerdotum, ac Levitarum: mensura civitatis in quadrum cum suburbanis: possessio principis: & duodecim portæ civitatis juxta duodecim tribus.

A **E**T hæc nomina tribuum à finibus Aquilonis juxta viam Hethalon pergentibus Emath, atrium Enon terminus Damasci ad Aquilonem juxta viam Emath. Et erit ei Plaga Orientalis Mare, Dan una.

2 Et super terminum Dan, à plaga Orientali usque ad plagam Maris, Aser una.

3 Et super terminum Aser, à plaga Orientali usque ad plagam Maris, Nephthali una.

4 Et super terminum Nephthali, à plaga Orientali usque ad plagam Maris, Manasse una.

5 Et super terminum Manasse, à plaga Orientali usque ad plagam Maris, Ephraim una.

6 Et super terminum Ephraim, à plaga Orientali usque ad plagam Maris, Ruben una.

7 Et super terminum Ruben, à plaga Orientali usque ad plagam Maris, Juda una.

8 Et super terminum Juda, à plaga Orientali usque ad plagam Maris, erunt primitiæ, quas separabitis, viginti quinque millibus latitudinis, & longitudinis, sicuti singula partes à plaga Orientali usque ad plagam Maris, & erit sanctuarium in medio ejus.

9 Primitiæ, quas separabitis Domino: longitudo viginti quinque millibus, & lati usque decem millibus.

10 Hæ autem erunt primitiæ sanctuarii sacerdotum: ad Aquilonem longitudinis viginti quinque millia, & ad Mare latitudinis decem millia, sed & ad Orientem latitudinis decem millia, & ad Meridiem longitudinis viginti quinque millia: & erit

sanctuarium Domini in medio ejus.

11 Sacerdotibus sanctuarium erit de filiis Sadoc, qui custodierunt caeremonias meas, & non erraverunt, cum errarent filii Israel, sicut erraverunt & Levitæ.

12 Et erunt eis primitiæ de primitiis terræ sanctum sanctorum, juxta terminum Levitarum.

13 Sed & Levitis similiter juxta fines faciendo um viginti quinque millia longitudinis, & latitudinis decem millia. Omnis longitudo viginti & quinque millium, & latitudo decem millium.

14 Et non venundabunt ex eo, neque mutabunt, neque transferentur primitiæ terræ, quia sanctificatae sunt Domino.

15 Quinque millia autem, quæ super sunt in latitudine per viginti quinque millia, profana erunt urbis in habitaculum, & in suburbana: & erit civitas in medio ejus.

16 Et hæc mensuræ ejus: ad plagam Septentrionalem, quingenta & quatuor millia. & ad plagam Meridianam, quingenta & quatuor millia: & ad plagam Orientalem, quingenta & quatuor millia: & ad plagam Occidentalem, quingenta & quatuor millia.

17 Erunt autem suburbana civitatis ad Aquilonem, ducenta quinquaginta, & ad Meridiem ducenta quinquaginta, & ad Orientem ducenta quinquaginta, & ad Mare ducenta quinquaginta.

18 Quod autem reliquum fuerit in longitudine secundum primitias sanctuarii, decem millia in Orientem, & decem millia in Occidentem, erunt sicut primitiæ sanctuarii: & erunt fruges ejus in panes his, qui serviunt civitati.

19 Servientes autem civitati, operabuntur ex omnibus tribubus Israel.

20 Omnes primitiæ viginti quinque millium, per viginti quinque millia in quadrum, separabuntur in primitias sanctuarii, & in possessionem civitatis.

21 Quod autem reliquum fuerit, principis erit ex omni parte primitiarum sanctuarii, & possessionis civitatis: & regione viginti quinque millium primitiarum usque ad terminum Orientalem: sed & ad Mare, è regione viginti quinque millium usque ad terminum Maris, similiter in partibus principis erit: &

erunt primitiæ sanctuarii, & sanctuarium templi in medio ejus.

22 De possessione autem Levitarum, & de possessione civitatis in medio partium principis: erit inter terminum Juda, & inter terminum Benjamin, & ad principem pertinebit.

23 Et reliquis tribubus: A plaga Orientali usque ad plagam Occidentalem, Benjamin una.

24 Et contra terminum Benjamin, à plaga Orientali usque ad plagam Occidentalem, Simeon una.

25 Et super terminum Simeonis, à plaga Orientali usque ad plagam Occidentalem, Issachar una.

26 Et super terminum Issachar, à plaga Orientali usque ad plagam Occidentalem, Zabulon una.

27 Et super terminum Zabulon, à plaga Orientali usque ad plagam Maris, Gad una.

28 Et super terminum Gad, ad plagam Austri in Meridie: & erit finis de Thamar usque ad aquas contradictionis Cades, hæreditas contra mare magnum.

29 Hæc est terra, quam mittetis in sortem tribubus Israel: & hæc partitiones earum, ait Dominus Deus.

30 Et hi egressus civitatis: A plaga Septentrionali quingentos & quatuor millia mensurabis.

31 Et portæ civitatis ex nominibus tribuum Israel, portæ tres à Septentrione, porta Ruben una, porta Juda una, porta Levi una.

32 Et ad plagam Orientalem, quingentos & quatuor millia: & portæ tres, porta Joseph una, porta Benjamin una, porta Dan una.

33 Et ad plagam Meridianam, quingentos & quatuor millia metieris: & portæ tres, porta Simeonis una, porta Issachar una, porta Zabulon una.

34 Et ad plagam Occidentalem, quingentos & quatuor millia: & portæ eorum tres, porta Gad una, porta Aser una, porta Nephthali una.

35 Per circuitum, decem & octo millia: & nomen civitatis ex illa die, Dominus ibidem.

PROPHETIA DANIELIS.

CAPUT PRIMUM.

Daniel, Ananias, Misael, & Azarias in captivitate eliguntur, ut docti linguam Chaldaeorum affarent regi: multisque ipsorum nominibus, obtinent a praeposito eunuchorum, ut solis vescantur leguminibus, aquam bibentes: quo facto, facies ipsorum corpulentiores erant quam illorum, qui cibo regio vescabantur: quibus Deus sapientiam dedit, & Danieli praeerea intelligentiam somniorum.

A **I** **N**no tertio regni Joakim regis Juda, venit Nabuchodonosor rex Babylonis in Jerusalem, & obsedit eam:

2 Et tradidit Dominus in manu ejus Joakim regem Juda, & partem vasorum domus Dei: & asportavit ea in terra Sennaar in domum dei sui, & vasa intulit in domum thesauri dei sui.

3 Et ait rex Asphenez praeposito Eunuchorum, ut introduceret de filiis Israel, & de semine regio, & tyrannorum,

4 Pueros, in quibus nulla esset macula, decorosiora, & eruditos omni sapientia, cautos scientia, & doctos disciplina, & qui possent stare in palatio regis, ut doceret eos litteras, & linguam Chaldaeorum.

5 Et constituit eis rex annonam per singulos dies de cibis suis, & de vino, unde bibebat ipse, ut enutriti tribus annis, postea starent in conspectu regis.

B **6** Fuerunt ergo inter eos de filiis Juda, Daniel, Ananias, Misael, & Azarias.

7 Et imposuit eis praepositus eunuchorum, nomina, Danieli, Baltasars; Anania, Sidrach; Misaeli, Misach; & Azaria, Abdenago.

8 Proposuit autem Daniel in corde suo, ne pollueretur de mensa regis, neque de vino potus ejus: & rogavit eunuchorum praepositum, ne contaminaretur.

9 Dedit autem Deus Danieli gratiam, & misericordiam in conspectu principis eunuchorum.

10 Et ait princeps eunuchorum ad Daniellem: Timeo ego dominum meum regem, qui constituit vobis cibum, & potum: qui si viderit vultus vestros macilentiores praeteris adolescentibus coaevs vestris, condemnabit caput meum regi.

11 Et dixit Daniel ad Malasar, quem constituerat princeps eunuchorum super Danielem, Ananiam, Misaelem, & Azariam:

12 Tenta nos, obsecro, servos tuos diebus decem, & dentur nobis legumina ad vescendum, & aqua ad bibendum:

13 Et contemplare vultus nostros, & vultus puerorum, qui vescuntur cibo regio: & sicut videris, facies cum servis tuis.

14 Qui, audito sermone hujuscemodi, tentavit eos diebus decem.

15 Post dies autem decem, apparuerunt vultus eorum meliores, & corpulentiores praeter omnibus pueris, qui vescabantur cibo regio.

16 Porro Malasars tollebat cibaria, & vinum potus eorum, dabatque eis legumina.

17 Pueris autem his dedit Deus scientiam, & disciplinam, in omni libro, & sapientia: Danieli autem intelligentiam omnium visionum, & somniorum.

18 Completis itaque diebus, post quos dixerat rex, ut introducerentur: introduxit eos praepositus eunuchorum in conspectu Nabuchodonosor.

*Infr.
6. 23.

19 Cumque eis locutus fuisset rex, non sunt inventi tales de universi, ut Daniel, Ananias, Misael, & Azarias: & steterunt in conspectu Regis.

20 Et omne verbum sapientie, & intellectus, quod sciscitatus est ab eis Rex, invenit in eis decuplum, super cunctos ariolos, & magos, qui erant in universo regno ejus.

21 * Fuit autem Daniel usque ad annum primum Cyri regis.

C A P U T I I.

Cum sapientes Chaldaei somnium Nabuchodonosor conjectare non potentes, juberentur omnes interiri, oranti Danieli revelatum est mysterium, qui regi aperit somnium ipsum de magna quadam statua, ejusque declarationem de quatuor regnis: quo facto Nabuchodonosor Danielem adoravit, & hostias, ac incensum illi præcepit offerri, confitens Dominum Deum, & exaltans Danielem.

A I N anno secundo regni Nabuchodonosor, vidit Nabuchodonosor somnium, & contritus est spiritus ejus, & somnium ejus fugit ab eo.

2 Præcepit autem rex, ut convocarentur arioli, & magi, & malefici, & Chaldaei, ut indicarent regi somnia sua: qui cum venissent, steterunt coram rege.

3 Et dixit ad eos rex: Vidi somnium, & mente confusus ignoro, quid viderim.

4 Responderuntque Chaldaei regi Syriacæ: Rex in sempiternum vive: dic somnium servis tuis, & interpretationem ejus indicabimus.

5 Et respondens rex ait Chaldaeis: Sermo recessit à me: nisi indicaveritis mihi somnium, & conjecturam ejus, peribitis vos, & domus vestra publicabuntur.

6 Si autem somnium, & conjecturam ejus narraveritis, præmia, & dona, & honorem multum accipietis à me: somnium igitur, & interpretationem ejus indicate mihi.

7 Responderunt secundo, atque dixerunt: Rex somnium dicat servis suis, & interpretationem illius indicabimus.

B 8 Respondit rex, & ait: Certè novi, quod tempus redimitis, scientes, quod recesserit à me sermo.

9 Si ergo somnium non indicaveritis mihi, una est de vobis sententia, quod interpretationem quoque fallacem, & deceptione plenam composueritis, ut loquamini mihi, donec tempus pertranseat. Somnium itaque dicite mihi, ut sciam, quod interpretationem quoque ejus vera loquamini.

10 Respondentes ergo Chaldaei coram rege, dixerunt: Non est homo super terram, qui sermonem tuum, rex, possit implere: sed neque regum quisquam magnus, & potens verbum hujuscemodi sciscitatur ab omni ariolo, & mago, & Chaldeo.

11 Sermo enim, quem tu quæris, rex, gravis est: nec reperietur quisquam, qui indicet illum in conspectu regis: exceptis diis, quorum non est cum hominibus conversatio.

12 Quo audito, rex in furore, & in ira magna præcepit, ut perirent omnes sapientes Babylonis.

13 Et egressa sententia, sapientes interficiantur: quærebanturque Daniel, & socii ejus, ut perirent.

14 Tunc Daniel requisivit de lege, atque sententia ab Arioch principe militie regis, qui egressus fuerat ad interficiendos sapientes Babylonis.

15 Et interrogavit eum, qui a rege potestatem acceperat, quam ob causam tam crudelis sententia à facie regis esset egressa. Cum ergo rem indicasset Arioch Danieli,

16 Daniel ingressus rogavit regem, ut tempus daret sibi ad solutionem indicandam regi.

17 Et ingressus est domum suam, Ananizque, & Misael, & Azaria sociis suis indicavit negotium:

18 Ut quæreretur misericordia à facie Dei cæli super sacramento isto, & non perirent Daniel, & socii ejus cum cæteris sapientibus Babylonis:

19 Tunc Danieli mysterium per visionem nocte revelatum est: & benedixit Daniel Deum cæli,

20 Et locutus ait: Sit nomen Domini benedictum à sæculo, & usque in sæculum: quia sapientia, & fortitudo ejus sunt.

21 Et ipse mutat tempora, & grades: transfert regna, atque constituit: dat sapientiam sapientibus, & scientiam intelligentibus disciplinam:

22 Ipse revelat profunda, & abscondita, & novit in tenebris constituta: & lux cum eo est.

23 Tibi, Deus patrum nostrorum, confiteor, teque laudo: quia sapientiam, & fortitudinem dedisti mihi: & nunc ostendisti mihi, quæ rogavimus te, quia sermonem regis aperuisti nobis.

24 Post hæc Daniel ingressus ad Arioch, quem constituerat rex, ut perderet sapientes Babylonis, sic ei locutus est: Sapientes Babylonis ne perdas: introduc me in conspectu regis, & solutionem regi narrabo.

25 Tunc Arioch festinus introduxit Danielem ad regem, & dixit ei: Inveni hominem de filiis transmigrationis Juda, qui solutionem regi annuntiet.

26 Respondit rex, & dixit Danieli, cujus nomen erat Baltassar: Putasne verè potes mihi indicare somnium quod vidi, & interpretationem ejus?

27 Et respondens Daniel coram rege, ait: Mysterium, quod rex interrogat, sapientes, magi, arioli, & aruspices nequeunt indicare regi:

28 Sed est Deus in cælo revelans mysteria, qui indicavit tibi, rex Nabuchodonosor, quæ ventura sunt in novissimis temporibus. Somnium tuum, & visiones capituli tui in cubili tuo hujuscemodi sunt:

29 Tu, rex, cogitare cœpisti in fratre tuo, quid esset futurum post hæc: & qui revelat mysteria, ostendit tibi, quæ ventura sunt.

30 Mihi quoque non in sapientia, quæ est in me plus quam in cunctis viventibus, sacramentum hoc revelatum est: sed ut interpretatio regi manifesta fieret, & cogitationes mentis tue scires.

31 Tu rex videbas, & ecce quasi statua una grandis: statua illa magna, & statua sublimis stabat contra te, & intuitus ejus erat terribilis.

32 Hujus statue caput ex auro optimo erat, pectus autem, & brachia de argento, porro venter, & femora ex ære:

33 Tibiæ autem ferrea, pedum quadam pars erat ferrea, quadam autem scilicet.

34 Videbas ita, donec abscissus est lapis de monte sine manibus: & percussit statuam in pedibus

ejus

eius ferreis, & fistilibus, & comminuit eos.

35 Tunc contrita sunt pariter ferrum, testa, æs, argentum, & aurum, & redacta quasi in favillam æstive aræ, quæ rapta sunt vento: nulliusque locus inventus est eis: lapis autem, qui percussit statum, factus est mons magnus, & implevit universam terram.

36 Hoc est somnium: Interpretationem quoque ejus dicemus coram te, rex.

F 37 Tu rex regum es & Deus cæli, regnum, & fortitudinē, & imperium, & gloria dedit tibi:

38 Et omnia, in quibus habitant filii hominum, & bestiarum agri: volucres quoque cæli dedit in manu tua, & sub ditione tua universa constituit: tu es ergo caput aureum.

39 Et post te conſurget regnum aliud minus te argenteum: & regnum tertium aliud æreum, quod imperabit universæ terræ.

40 Et regnum quartum erit velut ferrum, quomodo ferrum comminuit, & domat omnia: sic comminuet, & conteret omnia hæc.

41 Porro quia vidisti pedum, & digitorum partem testæ figuli, & partem ferream: regnum divinum erit, quod tamen de plantario ferri orietur, secundum quod vidisti ferrum mistum testæ ex luto.

42 Et digitos pedum ex parte ferreos, & ex parte fistiles: ex parte regnum erit solidum, & ex parte contritum.

43 Quod autem vidisti ferrum mistum testæ

ex luto, commiscebuntur quidem humano semine, sed non adhærebunt sibi, sicuti ferrum misceri non potest testæ.

44 In diebus autem regnorum illorum, suscitabit Deus cæli regnum, quod in æternum nō dissipabitur, & regnum ejus alteri populo non tradetur: comminuet autem, & consumet universa regna hæc: & ipsum stabit in æternum.

45 Secundum quod vidisti, quod de monte abscissus est lapis sine manibus, & comminuit testam, & ferrum, & æs, & argentum, & aurum, Deus magnus ostendit regi, quæ ventura sunt postea, & verum est somnium, & fidelis interpretatio ejus.

46 Tunc rex Nabuchodonosor cecidit in faciem suam, & Daniele adoravit, & hostias & incensum præcepit ut sacrificarent ei.

47 Loquens ergo rex, ait Danieli: Verè Deus vester Deus deorum est, & Dominus regum, & revelans mysteria: quoniam tu potuisti aperire hoc sacramentum.

48 Tunc rex Daniele in sublime extulit, & munera multa, & magna dedit ei: & constituit eum principem super omnes provincias Babylonis, & præfectum magistratuum super cunctos sapientes Babylonis.

49 Daniel autem postulavit à rege: & constituit super opera provincie Babylonis, Sadrach, Misac, & Abdenago: ipse autem Daniel erat in foribus regis.

C A P U T III.

Ananias, Misael, & Azarias nolentes adorare statuam quam rex Nabuchodonosor erexerat, ligati mittuntur in fornacem ignis ardentis, in qua illi soli manentes constituntur Domino, quod propter peccata sue gentis paterentur afflictiones: & petentes ejus misericordiam, exhortantur omnem creaturam ad benedicendum Dominum: quod Nabuchodonosor animadvertens obſtupuit, & de illis de fornace egressis benedixit Deum ipsorum, jubens ut occidatur quisquis ipsum blasphemaverit.

A N Abuchodonosor rex fecit statuam auream, altitudine cubitorum sexa-

ginta, latitudine cubitorum sex, & statuit eam in campo Dura provincie Babylonis.

2 Itaque Nabuchodonosor rex misit congregandos satrapas, magistratos, & judices, duces, & tyrannos, & præfectos, omnesque principes regionum, ut convenirent ad dedicationem statuæ, quam erexerat Nabuchodonosor rex.

3 Tunc congregati sunt satrapæ, magistratus, & judices, duces, & tyranni, & optimates, qui erant in potestatibus constituti, & universi principes regionum, ut convenirent ad dedicationem statuæ, quam erexerat Nabuchodonosor rex: stabant autem in conspectu statuæ, quam posuerat Nabuchodonosor rex:

4 Et præco clamabat valenter : Vobis dicatur populus, tribubus, & linguis:

5 In hora, qua audieritis sonitum tubæ, & fistulæ, & citharæ, sambucæ, & psalterii, & symphoniarum, & universi generis musicorum, cadentes adorare statuum auream, quam constituit Nabuchodonosor rex.

6 Si quis autem non prostratus adoraverit, eadem hora mittetur in fornacem ignis ardentis.

7 Post hæc igitur statim, ut audierunt omnes populi sonitum tubæ, fistulæ, & citharæ, sambucæ, & psalterii, & symphoniarum, & omnis generis musicorum: cadentes omnes populi, tribus, & linguae, adoraverunt statuum auream, quam constituerat Nabuchodonosor rex.

8 Statimque in ipso tempore accedentes viri Chaldaei accusaverunt Iudæos,

9 Dixeruntque Nabuchodonosor Regi: Rex, in æternum vive:

10 Tu, rex, posuisti decretum, ut omnis homo, qui audierit sonitum tubæ, fistulæ, & citharæ, & sambucæ, & psalterii, & symphoniarum, & universi generis musicorum, prosternat se, & adoret statuum auream:

11 Siquis autem non procidens adoraverit, mittatur in fornacem ignis ardentis.

12 Sunt ergo viri Iudæi, quos constituisti super opera regionis Babylonis, Sidrach, Misach, & Abdenago: viri isti contempserunt, rex, decretum tuum: deos tuos non colunt, & statuum auream, quam erexisti, non adorant.

13 Tunc Nabuchodonosor in furore, & in ira præcepit, ut adducerentur Sidrach, Misach, & Abdenago: qui confestim adducti sunt in conspectu regis.

14 Pronuntiansque Nabuchodonosor rex, ait eis: Verè ne, Sidrach, Misach, & Abdenago, deos meos non colitis, & statuum auream, quam constitui, non adoratis?

15 Nunc ergo si estis parati, quacumque hora audieritis sonitum tubæ, fistulæ, citharæ, sambucæ, & psalterii, & symphoniarum, omnique generis musicorum, prosternite vos, & adorare statuum, quam feci: quod si non adoraveritis, eadem hora mittimini in fornacem ignis ardentis, & quis est Deus, qui eripiet vos de manu mea?

16 Respondentes Sidrach, Misach, & Abdenago, dixerunt regi Nabuchodonosor: Non oportet nos de hac re respondere tibi.

17 Ecce enim Deus noster, quem colimus, potest eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis, o rex, liberare.

18 Quod si noluerit, notum sit tibi, rex, quia deos tuos non colimus, & statuum auream, quam erexisti, non adoramus.

19 Tunc Nabuchodonosor repletus est furore, & aspectus faciei illius immutatus est super Sidrach, Misach, & Abdenago: & præcepit, ut succenderetur fornax septuplum, quam succendi consueverat.

20 Et viris fortissimis de exercitu suo iussit, ut ligatis pedibus, Sidrach, Misach, & Abdenago, mitterent eos in fornacem ignis ardentis.

21 Et confestim viri illi vincti, cum bracciis suis, & tiaribus, & calceamentis, & vestibus, missi sunt in medium fornacis ignis ardentis,

22 Nam iussio regis urgebat: fornax autem

succensa erat nimis. Porro viros illos, qui miserant Sidrach, Misach, & Abdenago, interfecit flamma ignis.

23 Viri autem non hitres, id est, Sidrach, Misach, & Abdenago, ceciderunt in medio camino ignis ardentis colligati.

Quæ sequuntur, in Hebræis voluminibus non reperi.

24 Et ambulabant in medio flammæ laudantes Deum, & benedicentes Domino.

25 Stans autem Azarias oravit sic, aperiensque os suum in medio ignis, ait:

26 Benedictus es, Domine Deus patrum nostrorum: & laudabile, & gloriosum nomen tuum in sæcula:

27 Quia iustus es in omnibus, quæ fecisti nobis, & universa opera tua vera, & via tua recta, & omnia iudicia tua vera.

28 Iudicia enim vera fecisti, iuxta omnia, quæ induxisti super nos, & super civitatem sanctam patrum nostrorum Jerusalem: quia in veritate, & in iudicio induxisti omnia hæc propter peccata nostra.

29 Peccavimus enim, & inique egimus recedentes à te, & deliquimus in omnibus:

30 Et præcepta tua non audivimus, nec observavimus, nec fecimus, sicut præceperas nobis, ut bene nobis esset.

31 Omnia ergo, quæ induxisti super nos, & universa, quæ fecisti nobis, in vero iudicio fecisti:

32 Et tradidisti nos in manibus inimicorum nostrorum iniquorum, & pessimorum, pravaricatorumque, & regi injusto, & pessimo ultra omnem terram.

33 Et nunc non possumus aperire os: confusio, & opprobrium facti sumus servis tuis, & his, qui colunt te.

34 Ne, quæsumus, tradas nos in perpetuum propter nomen tuum, & ne dissipet testamentum tuum:

35 Neque auferas misericordiam tuam à nobis propter Abraham dilectum tuum, & Isaac servum tuum, & Israel sanctum tuum:

36 Quibus locutus es pollicens, quod multiplicares semen eorum sicut stellas celi, & sicut arenam, quæ est in litore maris.

37 Quia, Domine, imminuti sumus plus, quam omnes gentes, sumusque humiles in universa terra hodie propter peccata nostra.

38 Et non est in tempore hoc princeps, & dux, & propheta, neque holocaustum, neque sacrificium, neque oblatio, neque incensum, neque locus primitiarum coram te.

39 Ut possimus invenire misericordiam tuam: sed in animo contrito, & spiritu humilitatis suscipiamur.

40 Sicut in holocausto arietum, & taurorum, & sicut in millibus agnorum pinguium: sic fiat sacrificium nostrum in conspectu tuo hodie, ut placeat tibi: quoniam non est confusio confidentibus in te.

41 Et nunc sequimur te in toto corde, & timemuste, & quærimus faciem tuam.

42 Ne confundas nos: sed fac nobiscum iuxta mansuetudinem tuam, & secundum multitudinem misericordiæ tuæ.

43 Et erue nos in mirabilibus tuis, & da gloriam nomini tuo, Domine:

44 Et confundantur omnes, qui ostendunt

servis

servis tuis mala, confundantur in omni potentia tua, & robur eorum coneratur :

45 Et fiant, quia tu es Dominus Deus solus, & gloriosus super orbem terrarum.

46 Et non cessabant, qui miserant eos, ministri regis succendere fornacem, naphtha, & stipula, & pice, & malleolis,

47 Et effundebatur flamma super fornacem cubitis quadraginta novem :

E 48 Et erupit, & incendit quos reperit juxta fornacem de Chaldaeis.

49 Angelus autem Domini descendit cum Azaria, & sociis ejus in fornacem, & excussit flammam ignis de fornace,

50 Et fecit medii fornacis quasi ventum ro-
ris flantē, & non tetigit eos omnino ignis, neque contrivit, nec quidquam molestie intulit.

51 Tunc hi tres quasi ex uno ore laudabant, & glorificabant, & benedicebant Deum in fornace, dicentes :

52 Benedictus es, Dominus Deus patrum nostrorum : & laudabilis, & gloriosus, & superexaltatus in sæcula : & benedictum nomen gloriæ tuæ sanctum : & laudabile, & superexaltatum in omnibus sæculis.

53 Benedictus es in templo sancto gloriæ tuæ : & superlaudabilis, & supergloriosus in sæcula.

54 Benedictus es in throno regni tui : & superlaudabilis, & superexaltatus in sæcula.

55 Benedictus es, qui intueris abyssos, & sedes super cherubim : & laudabilis, & superexaltatus in sæcula.

56 Benedictus es in firmamento cæli : & laudabilis, & gloriosus in sæcula.

57 Benedicite omnia opera Domini Domino : laudate, & superexaltate eum in sæcula.

58 Benedicite Angeli Domini Domino : laudate, & superexaltate eum in sæcula.

* Psal.
148.4.

59 Benedicite cæli Domino : laudate, & superexaltate eum in sæcula.

60 Benedicite aquæ omnes, quæ super celos sunt, Domino : laudate, & superexaltate eum in sæcula.

61 Benedicite omnes virtutes Domini Domino : laudate, & superexaltate eum in sæcula.

62 Benedicite sol, & luna Domino : laudate, & superexaltate eum in sæcula.

63 Benedicite stelle cæli Domino : laudate, & superexaltate eum in sæcula.

64 Benedicite omnis imber, & ros Domino : laudate, & superexaltate eum in sæcula.

65 Benedicite omnes spiritus Dei Domino : laudate, & superexaltate eum in sæcula.

66 Benedicite ignis, & æstus Domino : laudate, & superexaltate eum in sæcula.

67 Benedicite frigus, & æstus Domino : laudate, & superexaltate eum in sæcula.

68 Benedicite rores, & pruina Domino : laudate, & superexaltate eum in sæcula.

69 Benedicite gelu, & frigus Domino : laudate, & superexaltate eum in sæcula.

F 70 Benedicite glacies, & nives Domino : laudate, & superexaltate eum in sæcula.

71 Benedicite noctes, & dies Domino : laudate, & superexaltate eum in sæcula.

72 Benedicite lux, & tenebræ Domino : laudate, & superexaltate eum in sæcula.

73 Benedicite fulgura, & nubes Domino : laudate, & superexaltate eum in sæcula.

74 Benedicat terra Dominum : laudet,

& superexaltet eum in sæcula.

75 Benedicite montes, & colles Domino : laudate, & superexaltate eum in sæcula.

76 Benedicite universa germinantia in terra Domino : laudate, & superexaltate eum in sæcula.

77 Benedicite fontes Domino : laudate, & superexaltate eum in sæcula.

78 Benedicite maria, & flumina Domino : laudate, & superexaltate eum in sæcula.

79 Benedicite cete, & omnia, quæ moventur in aquis, Domino : laudate, & superexaltate eum in sæcula.

80 Benedicite omnes volucres cæli Domino : laudate, & superexaltate eum in sæcula.

81 Benedicite omnes bestias, & pecora Domino : laudate, & superexaltate eum in sæcula.

82 Benedicite filii hominum Domino : laudate, & superexaltate eum in sæcula.

83 Benedicat Israel Dominum : laudet, & superexaltet eum in sæcula.

84 Benedicite sacerdotes Domini Domino : laudate, & superexaltate eum in sæcula.

85 Benedicite servi Domini Domino : laudate, & superexaltate eum in sæcula.

86 Benedicite spiritus, & animæ iustorum Domino : laudate, & superexaltate eum in sæcula.

87 Benedicite Sancti, & humiles corde Domino : laudate, & superexaltate eum in sæcula.

88 Benedicite Anania, Azaria, Misael Domino : laudate, & superexaltate eum in sæcula.

Quia eruit nos de inferno, & salvos fecit de manu mortis, & liberavit nos de medio ardentis flammæ, & de medio ignis eruit nos,

89 Confitemini Domino, quoniam bonus : quoniam in sæculum misericordia ejus.

90 Benedicite omnes religiosi Domino Deorum : laudate, & confitemini ei, quia in omnia sæcula misericordia ejus.

Hucusque in Hebræo non habetur ; & que posuimus, de Theodotionis editione translata sunt.

91 Tunc Nabuchodonosor rex obstupuit, & surrexit prope, & ait optimatibus suis : Nonne tres viros misimus in medium ignis compeditos ? qui respondentes regi dixerunt : Verè, rex.

92 Respondit, & ait : Ecce ego video quatuor viros solutos, & ambulantes in medio ignis, & nihil corruptionis in eis est, & species quarti similis filio Dei.

93 Tunc accessit Nabuchodonosor ad ostium fornacis ignis ardentis, & ait : Sidrach, Misach, & Abdenago, servi Dei excelsi, egre dimini, & venite. Statimque egressi sunt Sidrach, Misach, & Abdenago de medio ignis.

94 Et congregati satrapæ, & magistratus, & iudices, & potentes regis, contemplantur viros illos, quoniam nihil potestatis habuisset ignis in corporibus eorum, & capillus capitis eorum non esset adustus, & saraballa eorum non fuissent immutata, & odor ignis non transisset per eos.

95 Et erumpens Nabuchodonosor, ait : Benedictus Deus deorum, Sidrach, videlicet, Misach, & Abdenago, qui misit angelum suum, & eruit servos suos, qui crediderunt in eum, & verbum regis immutaverunt, & tradiderunt corpora sua ne servirent, & ne adorarent omnem deum, excepto Deo suo.

96 A me ergo positum est hoc decretum, ut

omnis populus, tribus, & lingua quæcumque locuta fuerit blasphemiam contra Deum Sidrach, Misach, & Abdenago, dispareat, & domus ejus vastetur: neque enim est alius Deus, qui possit ita salvare.

97 Tunc rex promovit Sidrach, Misach, & Abdenago in provincia Babylonis.

98 NABUCHODONOSOR rex, omnibus populis, gentibus, & linguis, qui habitant in universa terra, pax vobis multiplicetur.

99 Signa, & mirabilia fecit apud me Deus excelsus. Placuit ergo mihi prædicare

100 Signa ejus, quia magna sunt: & mirabilia ejus, quia fortia: & regnum ejus regnum sempiternum: & * potestas ejus in generationem, & generationem.

C A P U T I V.

Somnium regis Nabuchodonosor de excelsa arbore præcisâ solus Daniel interpretatur, quod ipse regno pulsus ad septem annos cum bestiis ageret: hortatur igitur, ut elemosynis suis redimat peccata: sed completur nihilominus somnium propter illius superbiam, donec Deum calicecognovit, & tunc in suum regnum restituitur.

EGO Nabuchodonosor quietus eram in domo mea, & florens in palatio meo: 2 Somnium vidi, quod perterritum me: & cogitationes meæ in strato meo, & visiones capitis mei conturbaverunt me.

3 Et per me propositum est decretum, ut introducerentur in conspectu meo cuncti sapientes Babylonis, & ut solutionem somni indicarent mihi.

4 Tunc ingrediebantur arioli, magi, Chaldei, & aruspices, & somnium narravi in conspectu eorum, & solutionem ejus non indicaverunt mihi:

5 Donec collega ingressus est in conspectu meo Daniel, cui nomen Baltassar secundum nomen Dei mei, qui habet spiritum deorum sanctorum in semetipso: & somnium coram ipso locutus sum.

6 Baltassar princeps ariolorum, quoniam ego scio, quod spiritum sanctorum deorum habeas in te, & omne sacramentum non est impossibile tibi: visiones somniorum meorum, quas vidi, & solutionem earum narra. 7 Visio capitis mei in cubili meo: Videbam, & ecce arbor in medio terræ, & altitudo ejus nimia.

8 Magna arbor, & fortis, & proceritas ejus contingens cælum: aspectus illius erat usque ad terminos universæ terræ.

9 Folia ejus pulcherrima, & fructus ejus nimius, & esca universorum in ea. Subter eam habitabant animalia, & bestia, & in ramis ejus conversabantur volucres cæli, & ex ea volvebatur omnis caro.

10 Videbam in visione capitis mei super stratum meum, & ecce vigil, & sacus de cælo descendit.

11 Clamavit fortiter, & sic ait: Succidite arborem, & præcidite ramos ejus: excutite folia ejus, & dissipate fructus ejus: fugiant bestia, quæ subter eam sunt, & volucres de ramis ejus.

12 Verumtamen germen radicem ejus in terra finite, & alligetur vinculo ferreo, & æreo, in herbis, quæ foris sunt, & rore cæli tingatur, & cum feris pars ejus in herba terræ.

13 Cor ejus ab humano commutetur, & cor feræ detur ei, & septem tempora mutantur super eum.

14 In sententia vigilum decretum est, & sermo sanctorum, & petitio: donec cognoscant viuentes, quoniam dominatur Excelsus in regno hominum: & cuicumque voluerit, dabit illud, & humillimum hominem constituet super eam.

15 Hoc somnium vidi ego Nabuchodonosor rex: tu ergo Baltassar interpretationem narra festinus: quia omnes sapientes regni mei non queunt solutionem edicere mihi: tu autem potes, quia spiritus deorum sanctorum in te est.

16 Tunc Daniel, cuius nomen Baltassar, cepit intra semetipsum tacitus cogitare quasi una hora, & cogitationes ejus conturbabant eum. Respondens autem rex, ait: Baltassar, somnium, & interpretatio ejus non conturbant te. Respondit Baltassar, & dixit: Domine mi, somnium his, qui te oderunt, & interpretatio ejus hostibus tuis sit.

17 Arborem, quam vidisti sublimem, atque robustam, cujus altitudo pertingit ad cælum, & aspectus illius in omnem terram:

18 Et rami ejus pulcherrimi, & fructus ejus nimius, & esca omnium in ea, subter eam habitantes bestia agri, & in ramis ejus commorantes aves cæli:

19 Tu es rex, qui magnificatus es, & invaluisti, & magnitudo tua crevit, & pervenit usque ad cælum, & potestas tua in terminis universæ terræ.

20 Quod autem vidit rex vigilem, & sanctum descendere de cælo, & dicere: Succidite arborem, & dissipate illam, atamen germen radicem ejus in terra dimitte, & vinciat ferreo, & ære in herbis foris, & rore cæli conspergatur, & cum feris sit pabulum ejus, donec septem tempora mutantur super eum:

21 Hæc est interpretatio sententiæ Altissimi, quæ pervenit super dominum meum regem:

22 Efficent te ab hominibus, & cum bestiis, ferisque erit habitatio tua, & * senu ut bos comedes, & rore cæli infunderis: septem quoque tempora mutantur super te, donec scias, quod dominetur Excelsus super regnum hominum, & cuicumque voluerit, det illud.

23 Quod autem præcepit, ut relinqueretur germen radicem ejus, id est arboris: regnum tuum tibi manebit, postquam cognoveris potestatem esse cælestem.

24 Quam ob rem, rex, consilium meum placeat tibi, & peccata tua elemosynis redime, & iniquitates tuas misericordiis pauperum: forsitan ignoscat delictis tuis.

25 Omnia hæc venerunt super Nabuchodonosor regem.

26 Post finem mensium duodecim, in aula Babylonis deambulabat.

27 Responditque rex, & ait: Nonne hæc est Babylon magna, quam ego edificavi in domum regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei?

28 Cumque sermo adhuc esset in ore regis, vox de cælo ruit: Tibi dicitur, Nabuchodonosor rex: Regnum tuum transibit à te,

29 Et ab hominibus efficient te, & cum bestiis, & feris erit habitatio tua: senu quasi bos comedes & septem tempora mutantur super te, donec scias, quod dominetur Excel-

* Infrâ
4. 11.
& 7. 14

A

B

C

D

E

* Infrâ
5. 21.

* Eccl.
5. 31.

F

sus in regno hominum, & cuicumque voluerit, det illud.

30 Eadem hora sermo completus est super Nabuchodonosor, & ex hominibus abiectus est, & fenum ut bos comedit, & rore cæli corpus ejus infectum est: donec capilli ejus in similitudinem Aquilarum crescerent, & ungues ejus quasi avium.

G 31 Igitur post finem dierum, ego Nabuchodonosor oculos meos ad cælum levavi, & sensus meus redditus est mihi, & Altissimo benedixi. & viventem in sempiternum laudavi, & glorificavi: * quia potestas ejus potestas sempiterna; & regnum ejus in generationem, & generationem.

* Sup.
31. co.

32 Et omnes habitatores terræ apud eum in nihilum reputati sunt: juxta voluntatem enim suam facit tam in virtutibus cæli, quam in habitatoribus terræ: & non est, qui resistat manui ejus; & dicat ei: Quare fecisti?

33 In ipso tempore sensus meus revertis est ad me, & ad honorem regni mei, decoremque perveni: & figura mea reversa est ad me: & optimates mei, & magistratus mei requisierunt me, & in regno meo restitutus sum: & magnificentia amplior addita est mihi.

34 Nunc igitur ego Nabuchodonosor laudo, & magnifico, & glorifico regem cæli: quia omnia opera ejus vera, & via ejus iudicia, & gradientes in superbia potest humiliare.

C A P U T V.

Postquam Baltassar in convivio bibit cum suis ex vasis templi Domini, laudando idola sua; vidit digitos in pariete scribentes: quam scripturam solus Daniel legere potuit, & interpretari. nempe quod quia secutus ipsum Nabuchodonosor elevarat cor suum contra Deum laudans idola, similiter auferetur ei regnum: honorato igitur Daniele, ac rege ea nocte interempto, succedit Darius Medus.

A

1 Baltassar rex fecit grande convivium optimatibus suis mille: & unusquisque secundum suam bibebat ætatem.

2 Præcepit ergo jam temulentus, ut afferrentur vasa aurea, & argentea, quæ asportaverat Nabuchodonosor pater ejus de templo, quod fuit in Jerusalem, ut biberet in eis rex, & optimates ejus, uxoresque ejus, & concubine.

3 Tunc allata sunt vasa aurea, & argentea, quæ asportaverat de templo, quod fuerat in Jerusalem: & biberunt in eis rex, & optimates ejus, uxores, & concubinae illius.

4 Bibebant vinum, & laudabant deos suos aureos, & argenteos, æreos, ferreos, ligneosque, & lapideos.

5 In eadem hora apparuerunt digiti, quasi manus hominis scribentis contra candelabrum in superficie parietis aulae regiae, & rex aspiciebat articulos manus scribentis.

B

6 Tunc facies regis commutata est, & cogitationes ejus conturbabant eum, & compages rerum ejus solvebantur, & genua ejus ad se invicem collidebantur.

7 Exclamavit itaque rex fortiter, ut introducerent magos, Chaldaeos, & aruspices. Et proloquens rex, ait sapientibus Babylonis: Quicumque legerit scripturam hanc, & interpretationem ejus manifestam mihi fecerit, purpura vestietur, & torquem auream habe-

bit in collo, & tertius in regno meo erit.

8 Tunc ingressi omnes sapientes regis non poterunt nec scripturam legere, nec interpretationem indicare regi.

9 Unde rex Baltassar satis conturbatus est, & vultus illius immutatus est: sed & optimates ejus turbabantur.

10 Regina autem, pro re, quæ acciderat regi, & optimatibus ejus, domum convivii ingressa est, & proloquens ait: Rex in æternum vive: non te conturbent cogitationes tuæ, neque facies tua immutetur.

11 Est vir in regno tuo, qui spiritum deorum sanctorum habet in se, & in diebus patris tui scientia, & sapientia invente sunt in eo: nam & rex Nabuchodonosor pater tuus, principem magorum, incantatorum, Chaldaorum, & aruspicum constituit eum; pater, inquam, tuus, rex.

12 Quia spiritus amplior, & prudentia, intelligentiaque, & interpretatio somniorum, & ostensio secretorum, ac solutiogitorem, inventa sunt in eo, hoc est in Daniele: cui rex posuit nomen Baltassar: nunc itaque Daniel vocetur, & interpretationem narrabit.

13 Igitur introductus est Daniel coram rege. Ad quem præfatus rex, ait: Tu es Daniel de filiis captivitatis Judæ, quem adduxit pater meus rex de Judæa?

14 Audivi de te, quoniam spiritum deorum habes: & scientia intelligentiaque, ac sapientia ampliores inventæ sunt in te.

15 Et nunc introgressi sunt in conspectu meo sapientes magi, ut scripturam hanc legerent, & interpretationem ejus indicarent mihi: & nequiverunt sensum hujus sermonis edicere.

16 Porro ego audivi de te, quod possis obscura interpretari, & ligata dissolvere: si ergo vales scripturam legere, & interpretationem ejus indicare mihi, purpura vestieris, & torquem auream circa collum tuum habebis, & tertius in regno meo princeps eris.

17 Ad quæ respondens Daniel, ait coram rege: Munera tua sint tibi, & dona domus tuæ alteri da: scripturam autem legam tibi, rex, & interpretationem ejus ostendam tibi.

18 O rex, Deus Altissimus regnum, & magnificentiam, gloriam, & honorem dedit Nabuchodonosor patri tuo.

19 Et propter magnificentiam quæ dederat ei, universi populi, tribus, & lingux tremebant, & metuebant eum: quos volebat, interficiebat: & quos volebat, percutiebat: & quos volebat, exaltabat: & quos volebat, humiliabat.

20 Quando autem elevatum est cor ejus, & spiritus illius obfirmatus est ad superbiam, depositus est de solio regni sui, & gloria ejus ablata est:

21 * Et a filiis hominum ejectus est, sed & cor ejus cum bestiis positum est, & cum onagris erat habitatio ejus: fenum quoque ut bos comedebat, & rore cæli corpus ejus infectum est, donec cognosceret, quod potestatem haberet Altissimus in regno hominum: & quemcumque voluerit, suscitabit super illud.

22 Tu quoque filius ejus Baltassar, non humiliasti cor tuum, cum scires hæc omnia:

23 Sed adversum Dominatorem cæli elevaras, & vasa domus ejus allata sunt coram te: & tu, & optimates tui, & uxores tuæ, & concubinae tuæ, vinum bibistis in eis: deos

C

D

E

* Sup.
4. 21.

F

quoque argenteos, & aureos, & æreos, ferreos, ligneosque, & lapideos, qui non vident, neque audiunt, neque sentiunt, laudasti: porro Deum, qui habet statum tuum in manu sua, & omnes vias tuas, non glorificasti.

24 Idcirco ab eo missus est articulus manus quæ scriptis hoc, quod exaratum est.

25 Hæc est autem scriptura quæ digesta est: MANE, THECEL, PHARES.

26 Et hæc est interpretatio sermonis. MANE: numeravit Deus regnum tuum, & complevit illud.

27 THECEL: appensus es in statera, & inventus es minus habens.

28 PHARES: divisum est regnum tuum, & datum est Medis, & Persis.

29 Tunc jubente rege, indutus est Daniel purpura, & circumdata est torques aurea collo ejus: & prædicatum est de eo, quod haberet potestatem tertius in regno suo.

30 Eadem nocte interfectus est Baltassar rex Chaldaus.

31 Et Darius Medus successit in regnum annos natus sexagintaduos.

CAPUT VI.

Daniel supra satrapas regni constituitur, & accusatus, quod regis edictum non servasset, quia Deum celi orabat, missus est in lacum leonum: sequentibus die illi susceperunt, immixti, ac subitò dilaniatis ejus accusatoribus: quare motus rex, in suis provinciis Deum ejus timendum præcepit.

1 Placuit Dario, & constituit super regnum satrapas centum viginti, ut essent in toto regno suo.

2 Et super eos principes tres, ex quibus Daniel unus erat: ut satrapæ illis redderent rationem, & rex non sustineret molestiam.

3 Igitur Daniel superabat omnes principes, & satrapas: quia spiritus Dei amplior erat in illo.

4 Porro rex cogitabat constituere eum super omne regnum: unde principes, & satrapæ querebant occasionem ut invenirent Danieli ex latere regis: nullamque causam, & suspicionem reperire potuerunt, eò quod fidelis esset, & omnis culpa, & suspicio non inveniretur in eo.

5 Dixerunt ergo viri illi: Non invenimus Danieli huic aliquam occasionem, nisi forte in lege Dei sui.

6 Tunc principes, & satrapæ surripuerunt regi, & sic locuti sunt ei: Dari rex, in æternum vive.

7 Consilium inierunt omnes principes regni tui, magistratus, & satrapæ, senatores, & iudices, ut decretum imperatoris exeat, & edictum: Ut omnis, qui petierit aliquam petitionem à quocumque deo, & homine, usque ad triginta dies, nisi à te, rex, mittatur in lacum leonum.

8 Nunc itaque, rex, confirma sententiam, & scribe decretum: ut non immutetur, quod statutum est à Medis, & Persis, nec prævaricari cuiquam liceat.

9 Porro rex Darius proposuit edictum, & statuit.

10 Quod cum Daniel comperisset, id est, constitutam legem, ingressus est domum suam, & fenestris apertis in canaculo suo contra Jerusalem tribus temporibus in die fledebat genua sua, & adorabat, confitebaturque coram

Deo suo, sicut & antè facere consueverat.

11 Viri ergo illi curiosius inquirentes, invenerunt Danielem orantem, & obsecrantem Deum suum.

12 Accedentes locuti sunt regi super edicto: Rex, numquid non constitui, ut omnis homo, qui rogaret quemquam de diis, & hominibus, usque ad diestriginta, nisi te, rex, mitteretur in lacum leonum? Ad quos respondens rex, ait: Verus est sermo juxta decretum Medorum, atque Persarum, quod prævaricari non licet.

13 Tunc respondentes dixerunt coram rege: Daniel de filiis captivitatis Juda, non curavit de lege tua, & de edicto, quod constitui: sed tribus temporibus per diem orat obsecratione sua.

14 Quod verbum cum audisset rex, satis contristatus est, & pro Daniele posuit cor, ut liberaret eum, & usque ad occasum solis laborabat, ut erueret illum.

15 Viri autem illi intelligentes regem, dixerunt ei: Scito, rex, quia lex Medorum, atque Persarum est, ut omne decretum, quod constituerit rex, non liceat immutari.

16 Tunc rex præcepit, & adduxerunt Danielem, & miserunt eum in lacum leonum. Dixitque rex Danieli: Deus tuus, quem colis semper, ipse liberabit te.

17 Allatusque est lapis unus, & positus est super os lacu: quem obsignavit rex annulo suo, & annulo optimatum suorum, ne quid fieret contra Danielem.

18 Et abiit rex in domum suam, & dormivit incenatus, cibique non sunt illati coram eo, insuper & somnus recessit ab eo.

19 Tunc rex primo diluculo consurgens, festinus ad lacum leonum pertexit:

20 Appropinquansque lacui, Danielem voce lacrymabili inclamavit, & affatus est eum: Daniel, serve Dei viventis, Deus tuus, cui tu servis semper, putasne valuisse liberare à leonibus?

21 Et Daniel regi respondens, ait: Rex in æternum vive:

22 * Deus meus misit angelum suum, & conclusit ora leonum, & non nocuerunt mihi: quia coram eo justitia inventa est in me: sed & coram te, rex, delictum non feci.

23 Tunc vehementer rex gavisus est super eo, & Danielem præcepit educi de lacu: eductusque est Daniel de lacu, & nulla læsio inventa est in eo, quia credidit Deo suo.

24 Jubente autem rege, adducti sunt viri illi, qui accusaverant Danielem: & in lacum leonum missi sunt, ipsi, & filii, & uxores eorum: & non pervenerunt usque ad pavimentum lacu, donec arripissent eos leones, & omnia ossa eorum comminuerunt.

25 Tunc Darius rex scripsit universis populis, tribus, & linguis, habitantibus in universa terra: PAX vobis multiplicetur.

26 A me constitutum est decretum, ut in universo imperio, & regno meo, remiscant, & paveant Deum Danielis. Ipse est enim Deus vivens, & æternus in sæcula: & regnum ejus non dissipabitur, & potestas ejus usque in æternum.

27 Ipse liberator, atque salvator, faciens signa, & mirabilia in cælo, & in terra: qui liberavit Danielem de lacu leonum.

28 * Porro Daniel perseveravit usque ad regnum Darii, regnumque Cyri Persæ.

* Sup.
1. 2.

C A P U T VII.

Visio Danielis de quatuor bestiis quatuor regna designantibus: de Antiquo dierum, & throno ejus, ac ministris, quo judicante perierunt bestiae: ad hunc accedens filius hominis accipit potestatem aeternam, & incorruptibile regnum: declarantur regna per bestias designata, & maxime, quae per quartam bestiam, & ejus cornua designantur, quae regnabit usque ad tempus, & tempora, & dimidium temporis.

A **I** Nno primo Baltassar regis Babylonis, Daniel somnium vidi: visio autem capitis ejus in cubili suo: & somnium scribens brevi sermone comprehendit: summamque perstringens, ait:

2 Videbam in visione mea nocte, & ecce quatuor venti caeli pugnabant in mari magno.

3 Et quatuor bestiae grandes ascendebant de mari diversae inter se.

4 Prima quasi leona, & alas habebat aquilae: aspiciebam donec evulsa sunt alae ejus, & sublata est de terra, & super pedes quasi homo stetit, & cor hominis datum est ei.

B 5 Et ecce bestia alia similis urso in parte stetit: & tres ordines erant in ore ejus, & in dentibus ejus, & sic dicebant ei: Surge, comede carnes plurimas.

6 Post haec aspiciebam, & ecce alia quasi pardus, & alas habebat quasi avis, quatuor super se, & quatuor capita erant in bestia, & potestas data est ei.

7 Post haec aspiciebam in visione noctis, & ecce bestia quarta terribilis, atque mirabilis, & fortis nimis, dentes ferreos habebat magnos, comedens, atque comminuens, & reliqua pedibus suis conculcans: dissimilis autem erat ceteris bestiis, quas videram ante eam, & habebat cornua decem.

C 8 Considerabam cornua, & ecce cornu aliud parvulum ortum est de medio eorum: & tria de cornibus primis evulsa sunt a facie ejus: & ecce oculi, quasi oculi hominis erant in cornu isto, & os loquens ingentia.

9 Aspiciebam, donec throni positi sunt, & Antiquus dierum sedit: vestimentum ejus candidum quasi nix, & capilli capitis ejus quasi lana munda: thronus ejus flammæ ignis: rotæ ejus ignis accensus.

10 * Fluvius igneus, rapidusque egrediebatur a facie ejus: millia millium ministrabant ei, & decies millies centena millia assistebant ei: judicium sedit, & libri aperti sunt.

11 Aspiciebam propter vocem sermonum grandium, quos cornu illud loquebatur, & vidi, quoniam interfecta esset bestia, & periisset corpus ejus, & traditum esset ad comburendum igni:

12 Aliarum quoque bestiarum ablata esset potestas, & tempora vitæ constituta essent eis usque ad tempus, & tempus.

13 Aspiciebam ergo in visione noctis, & ecce cum nubibus caeli quasi filius hominis veniebat, & usque ad Antiquum dierum pervenit: & in conspectu ejus obtulerunt eum.

14 Et dedit ei potestatem, & honorem, & regnum: & omnes populi, tribus, & linguae ipsi servient: * potestas ejus, potestas aeterna, quæ non auferetur: & regnum ejus, quod non corruptetur.

15 Horruì spiritus meus, ego Daniel territus sum in his, & visiones capitis mei conturbaverunt me.

16 Accessi ad unum de assistentibus, & veritatem quærebam ab eo de omnibus his. Qui dixit mihi interpretationem sermonum, & docuit me:

17 Hæ quatuor bestiae magnæ, quatuor sunt regna, quæ consurgunt de terra.

18 Suscipient autem regnum sancti Dei altissimi: & obtinebunt regnum usque in sæculum, & sæculum sæculorum.

19 Post hoc volui diligenter discere de bestia quarta, quæ erat dissimilis valde ab omnibus, & terribilis nimis: dentes, & ungues ejus ferrei: comedebat, & comminuebat, & reliqua pedibus suis conculcabat:

* A.
poc. 1.
11.

D

* Sup.
1. 100.
Mich.
4. 7.
Luc.
1. 31.

E

20 Et de cornibus decem, quæ habebat in capite, & de alio, quod ortum fuerat, ante quod ceciderant tria cornua: & de cornu illo, quod habebat oculos, & os loquens grandia, & majus erat cæteris.

21 Aspicebam, & ecce cornu illud faciebat bellum adversus sanctos, & prævalebat eis.

22 Donec venit antiquus dierum, & iudicium dedit sanctis Excelsi, & tempus advenit, & regnum obtinuerunt sancti.

23 Et sic ait: Bestia quarta, regnum quærum erit in terra, quod majus erit omnibus regnis, & devorabit universam terram, & conculcabit, & comminuet eam.

24 Porro cornua decem ipsius regni, decem reges erunt, & alius cõsurgit post eos, & ipse potestior erit prioribus, & tres reges humiliabit.

25 Et sermones contra Excelsum loquetur, & sanctos Altissimi conteret: & putabit, quod possit mutare tempora, & leges, & tradentur in manu ejus usque ad tempus, & tempora, & dimidium temporis.

26 Et iudiciũ fidebit, ut auferatur potentia, & conteratur, & dispareat usque in finem.

27 Regnum autem, & potestas, & magnitudo regni, quæ est subter omne cælum, datur populo sanctorum Altissimi: cujus regnum, regnum sempiternum est, & omnes reges servient ei, & obediunt.

28 Hucusque finis verbi. Ego Daniel multum cogitationibus meis conturbabar, & facies mea mutata est in me, verbum autem in corde meo conservavi.

C A P U T V I I I.

Visio de arietem duorum cornuum, & hirco unius, ac postmodum quatuor cornuum, qui devicit arietem: quorum ille regem Medorum, ac Persarum designat, hic autem regem Græcorum: additur prophetia de rege impudente, ipsiusque tyrannide, dolo, & superbia, qui sine manu cõteretur.

1 Anno tertio regni Baltasar regis, visio apparuit mihi. Ego Daniel, post id, quod videram in principio,

2 Vidi in visione mea, cum essem in Susis castro, quod est in Elam regione: vidi autem in visione esse me super portam Ulai.

3 Et levavi oculos meos, & vidi: & ecce aries unus stabat ante paludem, habens cornua excelsa, & unum excelsius altero, atque succrescens. Postea

4 Vidi arietem cornibus ventilantem contra Occidentem, & contra Aquilonem, & contra Meridiem, & omnes bestie non poterant resistere ei, neque liberari de manu ejus: fecitque secundum voluntatem suam, & magnificatus est.

5 Et ego intellegebam: ecce autem hircus caprarum veniebat ab Occidente super faciem totius terræ, & non tangebatur terram: porro hircus habebat cornu insigne inter oculos suos.

6 Et venit usque ad arietem illum cornutũ, quem videram stantem ante portam, & cucurrit ad eum in impetu fortitudinis suæ.

7 Cumque appropinquasset propè arietem, effertus est in eum, & percussit arietem: & comminuit duo cornua ejus, & non poterat aries resistere ei: cumque eum misisset in terram, conculcavit, & nemo quibat liberare arietem de manu ejus.

8 Hircus autem caprarum magnus factus est nimis: cumque crevisset, fractum est cornu magnum, & orta sunt quatuor cornua subter illud per quatuor ventos cæli.

9 De uno autem ex eis egressum est cornu unum modicum: & factum est grande contra Meridiem, & contra Orientem, & contra fortitudinem.

10 Et magnificatum est usque ad fortitudinem cæli: & dejecit de fortitudine, & de stellis, & conculcavit eas.

11 Et usque ad principem fortitudinis magnificatum est: & ab eo tulit iuge sacrificium, & dejecit locum sanctificationis ejus.

12 Robur autem datum est ei contra iuge sacrificium propter peccata: & prosternebat veritas in terra, & faciet, & prosperabitur.

13 Et audiivi unum de sanctis loquentem: & dixit unus sanctus alieri nescio cui loquenti: Usquequid visio, & iuge sacrificium, & peccatum desolationis, quæ facta est: & sanctuarium, & fortitudo conculcabitur?

14 Et dixit ei: Usque ad vespæram, & manè, dies duo millia trecenti: & mundabitur sanctuarium.

15 Factum est autem, cum viderẽ ego Daniel visionem, & quærerem intelligentiam: ecce stetit in conspectu meo quasi species viri.

16 Et audiivi vocem viri inter Ulai: & clamavit, & ait: Gabriel, fac intelligere istum visionem.

17 Et venit, & stetit juxta ubi ego stabam: cumque venisset, pavens corruì in faciem meam, & ait ad me: Intellige, fili hominis, quoniam in tempore finis complebitur visio.

18 Cumque loqueretur ad me, collapsus sum pronus in terram: & tetigit me, & statuit me in gradu meo.

19 Dixitque mihi: ego ostendam tibi, quæ futura sunt in novissimo maledictionis: quoniam habet tempus finem suum.

20 Aries, quem vidisti habere cornua, rex Medorum est, atque Persarum.

21 Porro hircus caprarum, rex Græcorum est, & cornu grande, quod erat inter oculos ejus, ipse est rex primus.

22 Quod autem fractio illo, surrexerunt quatuor pro eo: quatuor reges de gente ejus consurgent, sed non in fortitudine ejus.

23 Et post regnum eorum, cum creverint iniquitates, consurgit rex impudens facie, & intelligens propositiones:

24 Et roborabitur fortitudo ejus, sed non in viribus suis: & supra quam credi potest, universa vastabit, & prosperabitur, & faciet. Et interficiet robustos, & populum sanctorum.

25 Secundum voluntatem suam, & dirigitur dolus in manu ejus: & cor suum magnificabit, & in copia rerum omnium occidet plurimos: & contra principem principum consurgit, & sine manu conteretur.

26 Et visio vespere, & manè, quæ dicta est, vera est: tu ergo visionem signa, quia post multos dies erit.

27 Et ego Daniel languì, & agrotavi per dies: cumque surrexissem, faciebam opera regis, & stupebam ad visionem, & non erat, qui interpretaretur.

C A P U T I X.

*Post orationem Danielis, qua constitetur
Judeos propter sua, & patrum peccata
vixisse in magnam afflictionem, petens
Dei misericordiam erga populum suum, fit
ipsi revelatio de septuaginta hebdomadi-
bus usque ad unitionem Sancti sancto-
rum, & de Christi morte, populoque
eius perdendo, & abominatione desola-
tionis in templo.*

A **I** N anno primo Darii filii Assueri de se-
mine Medorum, qui imperavit super
regnum Chaldaeorum.

2 Anno uno regni ejus, ego Daniel intellexi
in libris: numerum annorum, de quo factus est
sermo Dñi ad Jeremiā prophetā, ut comple-
retur desolationis Jerusalem septuaginta anni.

3 Et posui faciem meam ad Dominum Deū
meum rogare, & deprecari in jejuniis,
sacco, & cinere:

4 Et rogavi Dominum Deum meum, & con-
fessus sum, & dixi: * Obsecro, Domine Deus
magne, & terribilis, & custodiens pactum,
& misericordiam diligentibus te, & custo-
dientibus mandata tua.

5 * Peccavimus, iniquitatem fecimus, im-
piē egimus, & recessimus, & declinavimus
à mandatis tuis, ac judiciis.

B **6** Non obediimus servis tuis prophetis,
qui locuti sunt in nomine tuo regibus no-
stris, principibus nostris, patribus nostris
omnique populo terræ.

7 Tibi, Domine, iustitia: nobis autem con-
fusio faciei, sicut est hodie viro Juda, & ha-
bitatoribus Jerusalem, & omni Israel, his qui
propē sunt, & his, qui procul, in universis
terris, ad quas eiecisti eos, propter iniqui-
tates eorum, in quibus peccaverunt in te.

8 Domine, nobis confusio faciei, regibus
nostris, principibus nostris, & patribus
nostris, qui peccaverunt.

9 Tibi autem Domino Deo nostro miseri-
cordia, & propitiatio, quia recessimus à te:

10 Et non audivimus vocem Domini Dei
nostri, ut ambularemus in lege ejus, quam
posuit nobis per servos suos prophetas.

C **11** Et omnis Israel pravaricati sunt legem
tuam, & declinaverunt, ne audirent vocem
tuam, & stillavit super nos maledictio, &
detestatio, quæ scripta est in libro Moysi
servi Dei, quia peccavimus ei.

12 Et statuit sermones suos, quos locutus est
super nos, & super principes nostros, qui ju-
dicaverunt nos, ut superinduceret in nos ma-
gnum malum, quale nunquam fuit sub omni
cælo, secundum quod factum est in Jerusalem.

13 * Sicut scriptum est in lege Moysi, omne
malum hoc venit super nos: & non ro-
gavimus faciem tuam, Domine Deus noster,
ut reverteremur ab iniquitatibus nostris, &
cogitaremus veritatem tuam.

D **14** Et vigilavit Dominus super malitiam,
& adduxit eam super nos: iustus Dominus
Deus noster in omnibus operibus suis, quæ
fecit: non enim audivimus vocem ejus.

15 * Et nunc, Domine Deus noster, qui edu-
xisti populum tuum de terra Ægypti in ma-
nu forti, & fecisti tibi nomen secundum diem
hanc: peccavimus, iniquitatem fecimus,

16 Domine, in omne iustitiam tuam: averta-

tur obsecro ira tua, & furor tuus à civitate tua
Jerusalem, & monte sancto tuo. Propter pec-
cata enim nostrā, & iniquitates patrū nostro-
rum, Jerusalem, & populus tuus in oppro-
brium sunt omnibus per circuitum nostrum.

17 Nunc ergo exaudi, Deus noster, ora-
tionem servi tui, & preces ejus: & ostende
faciem tuam super sanctuarium tuum, quod
desertum est propter temetipsum.

18 Inclina, Deus meus, aures tuas, & audi:
aperi oculos tuos, & vide desolationem no-
strā, & civitatem, super quam invocatum est
nomen tuum: neque enim in justificationibus
nostris prosternimus preces ante faciem tu-
am, sed in miserationibus tuis multis.

19 Exaudi, Domine, placare Domine: at-
tende, & fac: ne moreris propter temetipsum,
Deus meus: quia nomen tuum invocatum est
super civitatem, & super populum tuum.

20 Cūque adhuc loquerer, & orarē, & con-
fiterer peccata mea, & peccata populi mei Is-
rael, & prosternerem preces meas in conspe-
ctu Dei mei, pro monte sancto Dei mei:

21 Adhuc me loquente in oratione, ecce
vir Gabriel, quem videram in visione à prin-
cipio, citò volans tetigit me in tempore sa-
crificii vespertini.

22 Et docuit me, & locutus est mihi, dixit-
que: Daniel, nunc egressus sum, ut docerem
te, & intelligeres.

23 Ab exordio precum tuarum egressus est
sermo: ego autem veni, ut indicarem tibi,
quia vix desideriorum es: tu ergo animad-
verte sermonem, & intellige visionem.

24 * Septuaginta hebdomades abbreviatæ
sunt super populum tuum, & super urbem sanctā
tuam, ut consummetur pravaricatio, & finem
accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, &
adducatur iustitia æterna, & impleatur vi-
sio & prophetia, & ungatur Sanctus sanctorū.

25 Scito ergo, & animadverte: Ab exitu
sermonis, ut iterum edificetur Jerusalem, us-
que ad Christum ducem, hebdomades septem,
& hebdomades sexaginta duæ erunt:
& rursum edificabitur platea, & muri in
angustia temporum.

26 Et post hebdomades sexaginta duas oc-
cidetur Christus: & non erit ejus populus,
qui eum negaturus est. Et civitatem, & san-
ctuarium dissipabit populus cum duce ven-
turo: finis ejus vastitas, & post finem bel-
li statuta desolatio.

27 Confirmabit autem pactum multis heb-
domada una: & in dimidio hebdomadis de-
ficiet hostia, & sacrificium: & erit in templo
abominatio desolationis: & usque ad consum-
mationem, & finem perseverabit desolatio.

C A P U T X.

*Ubi se afflixisset Daniel, videt visum li-
neis vestitum, qui hic describitur, & ter-
ritus, ac tremens consortatur semel, & ite-
rām: de resistente principe regni Persa-
rum, de principe Græcorum, & de Mi-
chæle principe Judæorum, qui solus auxi-
liatur.*

A **N** o tertio Cyri regis Persarum, ver-
bum revelatum est Danieli, cogno-
mento Baltassar, & verbum verum, & for-
titudinē magna: intellexitque sermonem: in-
telligentia enim est opus in visione.

E

F

* Mat.
24. 15.
Joan.
1. 45
G

A

2 In diebus illis ego Daniel lugebam trium hebdomadarum diebus,

3 Panem desiderabilem non comedi, & caro, & vinum non introierunt in os meum, sed neque unguento unctus sum: donec complerentur trium hebdomadarum dies.

4 Die autē vigesima & quarta mensis primi, eram iuxta fluvium magnum, qui est Tigris.

5 Et levavi oculos meos, & vidi: & ecce vir unus vestitus lineis, & renes ejus accincti auro obrizo:

6 Et corpus ejus quasi chrysolithus, & facies ejus velut species fulguris, & oculi ejus ut lapas ardens: & brachia ejus, & quæ deorsum sunt usque ad pedes, quasi species aris cadentis: & vox sermonum ejus ut vox multitudinis.

7 Vidi autem ego Daniel solus visionem: porro viri, qui erant mecum, non viderunt, sed terror nimis irruit super eos, & fugerant in absconditum.

8 Ego autem relictus solus vidi visionē grandem hanc: & non remansit in me fortitudo, sed & species mea immutata est in me, & emarcui, nec habui quidquam virium.

9 Et audiui vocem sermonum ejus: & audiens jacebam confternatus super faciem meam, & vultus meus hærebat terra.

10 Et ecce manus tetigit me, & erexit me super genua mea, & super articulos manuum mearum.

11 Et dixit ad me: Daniel vir desideriorum, intellige verba, quæ ego loquor ad te, & sta in gradu tuo: nunc enim sum missus ad te. Cumq; dixisset mihi sermonem istum, steti tremens:

12 Et ait ad me: Noli metuere, Daniel: quia ex die primo, quo posuisti cor tuum ad intelligendum, ut te affligeres in conspectu Dei tui, exaudita sunt verba tua: & ego veni propter sermones tuos.

13 Princeps autē regni Persarū restitit mihi viginti & uno diebus. & ecce Michael unus de principibus primis venit in adiutorium meum, & ego remansi ibi iuxta regem Persarum.

14 Veni autem, ut docerem te: quæ ventura sunt populo tuo in novissimis diebus, quoniam adhuc visio in dies.

15 Cumq; loqueretur mihi hujuscemodi verba, deieci vultum meum ad terram, & tacui.

16 Et ecce quasi similitudo filii hominis tetigit labia mea: & aperiens os meum locutus sum, & dixi ad eum, qui stabat contra me: Domine mi, in visione tua dissolutæ sunt compages meæ, & nihil in me remansit virium.

17 Et quomodo poterit servus Domini mei loqui cum Dño meo? nihil enim in me remansit virium, sed & halitus meus intercluditur.

18 Rursum ergo tetigit me quasi visio hominis, & confortavit me,

19 Et dixit: Noli timere vir desideriorum: pax tibi, confortare, & esto robustus. Cumq; loqueretur mecum, convaleui, & dixi: Loquere, Domine mi, quia confortasti me.

20 Et ait: Numquid scis, quare venerim ad te? & nunc revertar, ut praelier adversum principem Persarum. Cum ergo egrederer, apparuit princeps Græcorum veniens.

21 Verumtamen annuntiabo tibi quod expressum est in scriptura veritatis: & nemo est adiutor meus in omnibus his, nisi Michael princeps vester.

CAPUT XI.

Vaticinium de regibus Persarum, & rege Græcorum: de bellis, ac insidiis inter reges Austri, & Aquilonis, & de rege qui Deum deorum non reputabit, sed plurima adversus ipsum loquetur, & quæ provincie ab illo evadit, quibusque dominabitur.

1 Ego autem ab anno primo Darii Medici

stabā, ut confortaretur, & roboraretur: 2 Et nunc veritatem annuntiabo tibi. Ecce adhuc tres reges stabunt in Perside, & quartus ditabitur opibus nimis super omnes: & cum invaluerit divitiis suis, concitabit omnes adversum regnum Græciæ.

3 Surget verò rex fortis, & dominabitur potestate multa, & faciet, quod placerit ei.

4 Et cum steterit, contemnet regnum ejus, & dividetur in quatuor ventos cæli, sed non in posteros ejus, neque secundum potentiam illius, quæ dominatus est: lacerabitur enim regnum ejus etiam in externos, exceptis his.

5 Et confortabitur rex Austri: & de Principibus ejus prævalebit super eum, & dominabitur ditione: multa enim dominatio ejus.

6 Et post finem annorum fœderabuntur: filiaque regis Austri veniet ad regem Aquilonis facere amicitiam, & non obtinebit fortitudinem brachii, nec stabit semē ejus: & tradetur ipsa, & qui adduxerunt eam, adolescentes ejus, & qui confortabant eam in temporibus.

7 Et stabit de germine radicem ejus plantatio: & veniet cum exercitu, & ingredietur provinciam regis Aquilonis: & abutetur eis, & obtinebit.

8 Insuper & deos eorum, & sculptilia, vasa quoque pretiosa argenti, & auri, captiva ducet in Ægyptum: ipse prævalebit adversus regem Aquilonis.

9 Et intrabit in regnum rex Austri, & revertetur ad terram suam.

10 Filii autem ejus provocabuntur, & congregabunt multitudinem exercituum plurimorum: & veniet properans, & inundans: & revertetur, & concitabitur, & congregietur cum robore ejus.

11 Et provocatus rex Austri egredietur, & pugnabit adversus regem Aquilonis, & præparabit multitudinem nimiam, & dabitur multitudo in manu ejus.

12 Et capiet multitudinem, & exaltabitur cor ejus, & deficiet multa millia, sed non prævalebit.

13 Convertetur enim rex Aquilonis, & præparabit multitudinem multo majorem quam prius: & in fine temporum, annorumque veniet properans cum exercitu magno, & opibus nimis.

14 Et in temporibus illis multi consurgent adversus regem Austri: filii quoque prævaricatorum populi tui extollentur, ut impleant visionem, & corrueant.

15 Et veniet rex Aquilonis, & comportabit aggerem, & capiet urbes munitissimas: & brachia Austri non sustinebunt, & cōsurgent electi ejus ad resistendum, & non erit fortitudo.

16 Et faciet veniens super eum iuxta placitum suum, & non erit, qui stet contra faciem ejus: & stabit in terra incluta, & consumetur in manu ejus.

17 Et ponet faciem suam, ut veniat ad tenen-

dum universum regnum ejus, & recta faciet cum eo: & filiam feminarum dabit ei, ut evertat illud: & non stabit, nec illius erit.

18 Et convertet faciem suam ad insulas, & capiet multas: & cessare faciet principem opprobrii sui, & opprobrium ejus convertetur in eum.

D 19 Et convertet faciem suam ad imperium terræ suæ, & impinget, & corruet, & non invenietur.

20 Et stabit in loco ejus vilissimus, & indignus decore regio: & in paucis diebus conteretur, non in furore, nec in prælio.

21 Et stabit in loco ejus despectus, & non tribuetur ei honor regius: & veniet clam, & obtinebit regnum in fraudulentia.

22 Et brachia pugnantis expugnabuntur a facie ejus, & cœrentur in super & dux federis.

23 Et post amicitias, cum eo faciet dolum: & ascendet, & superabit in modico populo.

24 Et abundantes, & uberes urbes ingredietur: & faciet, quæ non fecerunt patres ejus, & patres patri ejus: rapinas, & prædæ, & divitias eorum dissipabit, & contra firmissimas cogitationes inibit: & hoc usque ad tempus.

25 Et concitabitur fortitudo ejus, & cor ejus adversum regem Austri in exercitu magno: & rex Austri provocabitur ad bellum multis auxiliis, & foribus nimis: & non stabunt, quia inibunt adversum eum consilia.

E 26 Et comedentes panem cum eo, conterent illum, exercitusque ejus opprimitur: & cadent interfecti plurimi.

27 Duorum quoque regum cor erit, ut malefaciant, & ad mensam unam mendacium loquentur, & non proficiunt: quia adhuc finis in aliud tempus.

28 Et revertetur in terram suam cum opibus multis: & cor ejus adversum testamentum sanctum, & faciet, & revertetur in terram suam.

29 Statuto tempore revertetur, & veniet ad Austriam & non erit priori simile novissimū.

30 Et veniet super eum Trieres, & Romani: & percutietur, & revertetur, & indignabitur contra testamentum sanctuarium, & faciet: reverteturque & cogitabit adversum eos, qui dereliquerunt testamentum sanctuarium.

31 Et brachia ex eo stabunt, & polluent sanctuarium fortitudinis, & auferet iuge sacrificiū: & dabunt abominationem in desolationem.

32 Et impii in testamentum simulabunt fraudulenter: populus autem sciens Deum suum, obtinebit, & faciet.

F 33 Et docti in populo docebunt plurimos: & ruent in gladio, & in flamma, & in captivitate, & in rapina dierum.

34 Cumque corruerint, sublevaruntur auxilio parvulo: & applicabuntur eis plurimi fraudulenter.

35 Et de eruditis ruent, ut consentur, & eligantur, & dealbentur usque ad tempus præfinitum: quia adhuc aliud tempus erit.

36 Et faciet juxta voluntatem suam rex, & elevabitur, & magnificabitur adversum omnem deum: & adversum Deum deorum loquetur magnifica, & dirigitur, donec compleatur iracundia: perpetrata quippe est definitio.

37 Et Deum patrum suorum non reputabit: & erit in concupiscentiis feminarum, nec quemquam deorum curabit: quia adversum universa confurget.

38 Deum autem Maozim in loco suo venerabitur: & deum, quem ignoraverunt patres ejus, colet auro, & argento, & lapide pretioso, rebusque pretiosis.

39 Et faciet, ut muniat Maozim cum deo alieno, quem cognovit, & multiplicabit gloriam, & dabit eis potestatem in multis, & terram dividet gratuito.

40 Et in tempore præfinito præliabitur adversum eum rex Austri, & quasi tempestas veniet contra illum rex Aquilonis, in curribus, & in equitibus, & in classe magna, & ingreditur terras, & conteret, & pertransiet.

41 Et introibit in terram gloriosam, & multi corruent: hæc autem solæ salvabuntur de manu ejus, Edom, & Moab, & principium filiorum Ammon.

42 Et mietet manum suam in terras: & terra Egypti non effugiet.

43 Et dominabitur thesaurorum auri, & argenti, & in omnibus pretiosis Egypti: per Libyam quoque, & Ethiopiam transibit.

44 Et fama turbabit eum ab Oriente, & ab Aquilone: & veniet in multitudine magna, ut conterat, & interficiat plurimos.

45 Et figet tabernaculum suum Apadno inter duo maria, super montem inclytum, & sanctum: & veniet usque ad summam ejus, & nemo auxiliabitur ei.

C A P U T XII.

Post magnam afflictionem tandem salvabuntur reliquæ Judæorum, & ex mortuis quidam resurgent ad vitam, & quidam ad opprobrium: docti verò, ac doctores subleventur: de duobus ad ripas fluminis stantibus, & viro lineis vestito, qui temporis aperit determinationem: & de completionem hujus prophetie post statutum tempus.

A 1 IN tempore autem illo confurget Michael princeps magnus, qui stat pro filiis populi: & veniet tempus, quale non fuit ab eo, ex quo Gentes esse cœperunt usque ad tempus illud. Et in tempore illo salvabitur populus tuus omnis qui invectus fuerit scriptus in libro.

2 Et multi de his, qui dormiunt in terræ pulvere, evigilabunt: * alii in vitam æternam, & alii in opprobrium, ut videant semper.

3 Qui autem docti fuerint, * subleventur quasi splendor firmamenti: & quia iusticiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates.

B 4 Tu autem, Daniel, claude sermones, & signa librum, usque ad tempus statutum: plurimi pertransibunt, & multiplex erit scientia.

5 Et vidi ego Daniel, & ecce quasi duo alii stabant: unus hinc super ripam fluminis, & alius inde ex altera ripa fluminis.

6 Et dixi viro, qui erat indutus lineis, qui stabat super aquas fluminis: Usquequid finis horum mirabilium?

7 Et audiivi virum, qui indutus erat lineis, qui stabat super aquas fluminis, * cum elevasset dexteram, & sinistram suam in celum, & jurasset per viventem in æternum, quia in tempus, & tempora, & dimidium temporis. Et cum completa fuerit dispersio manus populi sancti, complebuntur universa hæc.

8 Et ego audiivi, & non intellexi. Et dixi: Domine mi, quid erit post hæc?

G

A

*Mat.
23.45.
*Sap.
3.7.

B

C
*Apo-
calyp.
10. 5.

9 Et ait: Vade, Daniel, quia clausi sunt signatque sermones, usque ad præfinitum tempus.

10 Eligentur, & dealbabitur, & quasi ignis probabuntur multi: & impiæ agentimpit, neque intelligent omnes impit, porro docti intelligent.

11 Et a tempore cum ablatum fuerit iuge sacrificium, & posita fuerit abominatio in de-

solationem, dies mille ducenti nonaginta.

12 Beatus, qui expectat, & pervenit usque ad dies mille trecentos triginta quinque.

13 Tu autem vade ad præfinitum, & requiesces, & stabis in sorte tua in finem dierum. Hucusque; Daniele in Hebræo volumine legimus. Quæ sequuntur usque ad finem libri, de Theodotionis editione translata sunt.

C A P U T XIII.

Castissimam Susannam impudici presbyteri, cum ejus concubitu sui non possent, falso ad adulterii accusant: sed cum ad mortem duceretur, orantem exaudivit Deus: & per puerum Danielem proprio ore convictos senes, jure talionis populus interimit.

A **E**T erat vir habitans in Babylone, & nomen ejus Joakim.

2 Et accepit uxorem nomine Susannam, filiam Helciz, pulchram nimis, & timentem Deum.

3 Parentes enim illius, cum essent justi, erudierunt filiam suam secundum legem Moysi.

4 Erat autem Joakim dives valde, & erat ei pomarium vicinum domui suæ: & ad ipsum confluebant Judæi, eo quod esset honorabilior omnium.

5 Et constituti sunt de populo duo senes judices in illo anno: de quibus locutus est Dominus: Quia egressa est iniquitas de Babylone à senioribus judicibus, qui videbantur regere populum.

6 Isti frequentabant domum Joakim, & veniebant ad eos omnes, qui habebant judicia.

7 Cum autem populus revertisset per meridiem, ingrediebatur Susanna, & deambulabat in pomario viri sui.

8 Et videbant eam senes quotidie ingredientem, & deambulantem: & exarserunt in concupiscentiam ejus.

9 Et everterunt sensum suum, & declinaverunt oculos suos, ut non viderent cælum, neque recordarentur judiciorum justorum.

10 Erant ergo ambo vulnerati amore ejus, nec indicaverunt sibi vicissim dolorem suum:

11 Erubescabant enim indicare sibi concupi-

scientiam suam, volentes concumbere cum ea: 12 Et observabant quotidie sollicitius videre eam. Dixitque alter ad alterum:

13 Eamus domum, quia hora prandii est. Et egressi recesserunt à se.

14 Cumque revertissent, venerunt in unum: & sciscitantes ab invicem causam, confessi sunt concupiscentiam suam: & tunc in communi statuerunt tempus, quando eam possent invenire solam.

15 Factum est autem, cum observarent diem aptum, ingressa est aliquando sicut heri, & nudius tertius, cum duabus solis puellis, voluitque lavari in pomario: æstus quippe erat:

16 Et non erat ibi quisquam, præter duos senes absconditos, & contemplantes eam.

17 Dixit ergo puellis: Afferte mihi oleum, & smigmata, & ostia pomarii claudite, ut laver.

18 Et fecerunt sicut præceperat: clauseruntque ostia pomarii, & egressæ sunt per posticum, ut afferrent, quæ jussu erat: nesciebantque senes intus esse absconditos.

19 Cum autem egressæ essent puellæ, surrexerunt duo senes, & accurrerunt ad eam, & dixerunt:

20 Ecce ostia pomarii clausa sunt, & nemo nos videt, & nos in concupiscentia tui sumus: quam ob rem assentire nobis, & commiscere nobiscum.

21 Quod si nolueris, dicemus contra te testimonium, quod fuerit tecum juvenis, & ob hanc causam emiseric puellas à te.

22 Ingemuit Susanna, & ait: Angustia sunt mihi undique: si enim hoc egero, mors mihi est: si autem non egero, non effugiam manus vestras.

23 Sed melius est mihi absque opere incidere

re in manus vestras, quàm peccare in conspectu Domini.

24 Et exclamavit voce magna Susanna : exclamaverunt autem & senes adversus eam.

25 Et cucurrit unus ad ostia pomarii, & aperuit.

D 26 Cum ergo audissent clamorem famuli domus in pomario, irruerunt per posticum, ut viderent, quidnam esset.

27 Postquam autem senes locuti sunt, erubuerunt servi vehementer : quia nunquam dictus fuerat sermo huiusmodi de Susanna. Et facta est dies crassina.

28 Cumque venisset populus ad Joakim virum ejus, venerunt & duo presbyteri pleni iniqua cogitatione adversus Susannam, ut interficerent eam.

29 Et dixerunt coram populo : Mittite ad Susannam filiam Helciae uxorem Joakim. Et statim miserunt.

30 Et venit cum parentibus, & filiis, & universis cognatis suis.

31 Porro Susanna erat delicata nimis, & pulchra specie.

32 At iniqui illi iusserunt, ut discooperiretur (erat enim cooperta) ut vel sic satiantur decore ejus.

33 Flebant igitur sui, & omnes, qui venerant eam.

34 Confluentes autem duo presbyteri in medio populi, posuerunt manus suas super caput ejus.

35 Quæ flens suspexit ad cælum, erat enim cor ejus fiduciam habens in Domino.

36 Et dixerunt presbyteri : Cum deambularem in pomario soli, ingressa est hæc cum duabus puellis, & clausit ostia pomarii, & dimisit à se puellas.

37 Venitque ad eam adolescens, qui erat absconditus, & concubuit cum ea.

38 Porro nos cum essemus in angulo pomarii, videntes iniquitatem, cucurrimus ad eos, & vidimus eos pariter commiseri.

39 Et illum quidem non quivimus comprehendere, quia fortior nobis erat, & apertis ostiis exiit.

E 40 Hanc autem cum apprehendissemus, interrogavimus, quisnam esset adolescens, & noluit indicare nobis : hujus rei testes sumus.

41 Credidit eis multitudo, quasi senibus, & iudicibus populi, & condemnaverunt eam ad mortem.

42 Exclamavit autem voce magna Susanna, & dixit : Deus æternæ, qui absconditorum es cognitor, qui nosti omnia, antequam fiant :

43 Tu scis, quoniam falsum testimonium tulissent contra me : & ecce morior, cum nihil horum fecerim, quæ isti malitiose composuerunt adversum me.

44 Exaudivit autem Dominus vocem ejus.

45 Cumque duceretur ad mortem, suscitavit Dominus spiritum sanctum pueri junioris, cuius nomen Daniel :

46 Et exclamavit voce magna : Mundus ego sum à sanguine hujus.

47 Et conversus omnis populus ad eum : dixit : Quis est iste sermo, quem tu locutus es?

48 Qui cum staret in medio eorum, ait : Sic facti, filii Israël, non iudicantes, neque quod verum est cognoscentes, condemnastis filiam Israël ?

49 Reverimini ad iudicium, quia falsum testimonium locuti sunt adversus eam.

50 Reversus est ergo populus cum festinatione, & dixerunt ei senes : Veni, & sede in medio nostrum, & indica nobis : quia tibi Deus dedit honorem senectutis.

51 Et dixit ad eos Daniel : Separate illos ab invicem procul, & dijudicabo eos.

52 Cum ergo divisi essent alter ab altero, vocavit unum de eis, & dixit ad eum : In veterate dierum malorum, nunc venerunt peccata tua, quæ operaberis prius :

53 Judicans iudicia injusta, innocentes opprimens, & dimittens noxios, dicente Domino : * Innocentem, & iustum non interficies.

54 Nunc ergo si vidisti eam, dic sub qua arbore videris eos colloquentes sibi. Qui ait : Sub schino.

55 Dixit autem Daniel : Recte mentitus es in caput tuum : Ecce enim Angelus Dei accepta sententia ab eo, scindet te medium.

56 Et, amoto eo, iussit venire alium, & dixit ei : Semen Chanaan, & non Juda, species decepit te, & concupiscentia subvertit cor tuum :

57 Sic faciebatis filiiab Israel, & illæ rimentes loquebantur vobis : sed filia Juda non sustinuit iniquitatem vestram.

58 Nunc ergo dic mihi, sub qua arbore comprehenderis eos loquentes sibi. Qui ait : Sub prino.

59 Dixit autem ei Daniel : Recte mentitus es & tu in caput tuum : manet enim Angelus Domini, gladium habens, ut faceret te medium, & interficiat vos.

60 Exclamavit itaque omnis cætus voce magna, & benedixerunt Deum, qui salvat sperantes in se.

61 Et consurrexerunt adversus duos presbyteros (convicerat enim eos Daniel ex ore suo falsum dixisse testimonium) feceruntque eis sicut male egerant adversus proximum,

62 * Ut facerent secundum legem Moysi : & interfecerunt eos, & salvatus est sanguis innoxius in die illa.

63 Helcias autem, & uxor ejus laudaverunt Deum pro filia sua Susanna, cum Joakim marito ejus, & cognatis omnibus, quia non esset inventa in ea res turpis.

64 Daniel autem factus est magnus in conspectu populi, à die illa, & deinceps.

65 Et rex Assyges appositus est ad patres suos, & suscepit Cyrus Perles regnum ejus.

C A P U T XIV.

Fraudes sacerdotum idoli Bel, qui appositos illi cibos occultè auferabant, regi per Daniele detecta sunt : ipsique interempti, idolum unum cum templo suo eversum est : similiter & draconem, quem colebant Babylonii, injecta in os massa ex pice, adipe & pilis confecta, Daniel interfecit : qua propter instantibus Babylonis missus est in lacum leonum, illa susque servatus, allato etiam illi per prophetam Habacuc prandio ex Judæa : quod videns rex, adversarii illius à leonibus in momento devoratis, jubet omnes timere Deum Danielis.

1 ERAT autem Daniel, conviva regis, & honoratus super omnes amicos ejus.

2 ERAT quoque idolum apud Babylonios no-

mine Bel : & impendebantur in eo per dies singulos simile artaba duodecim , & oves quadraginta , vniſque amphoræ ſex .

3 Rex quoque colebat eum : & ibat per ſingulos dies adorare eum : porro Daniel adorabat Deum ſuum . Dixitque ei rex : Quare non adoras Bel ?

4 Qui reſpondens ait ei : Quia non colo idola manuſacta , ſed viventem Deum , qui creavit cælum , & terram , & habet poteſtatem omnis carnis .

5 Et dixit rex ad eum : Non videtur tibi eſſe Bel vivens deus ? An non viſes quantum comedat , & bibat quotidie ?

6 Et ait Daniel aridens : Ne erres , rex , iſte enim intrinſecus luteus eſt , & forinſecus æreus , neque comedit aliquid .

7 Et iratus rex vocavit ſacerdotes eius , & ait eis : Niſi dixeritis mihi , quis eſt , qui comedat impenſas has , moriemini .

8 Si autem oſtenderis , quoniam Bel comedit hæc , morietur Daniel , quia blaſphemavit in Bel . Et dixit Daniel regi : Fiat juxta verbum tuum .

9 Erant autem ſacerdotes Bel ſeptuaginta , exceptis uxoribus , & parvulis , & filiis . Et venit rex cum Daniele in templum Bel .

10 Et dixerunt ſacerdotes Bel : Ecce nos egredimur foras : & tu rex pone eſcas , & vinum miſce , & claude oſtium , & ſigna annulo tuo :

11 Et cùm ingreſſus fueris manè , niſi inveneris omnia comeſta à Bel , morte moriemur , vel Daniel , qui mentitus eſt adverſum nos .

12 Contemnebant autem , quia fecerant ſub menſa abſconditum introitum , & per illum ingrediebantur ſemper , & devorabant ea .

13 Factum eſt igitur , poſtquàm egreſſi ſunt illi , rex poſuit cibos ante Bel : præcepit Daniel pueris ſuis , & attulerunt cinerem , & cribravit per totum templum coram rege : & egreſſi clauserunt oſtium : & ſignantes annulo regis abierunt .

14 Sacerdotes autem ingreſſi ſunt nocte juxta conſuetudinem ſuam , & uxores , & filii eorum : & comederunt omnia , & biberunt .

15 Surrexit autem rex primo diluculo , & Daniel cum eo .

16 Et ait rex : Salvæ ſunt ſignacula , Daniel ? Qui reſpondit : Salvæ , rex .

17 Statimque cùm aperuiſſet oſtium , intuitus rex menſam , exclamavit voce magna : Magnus eſt Bel , & nō eſt apud te dolus quiſquam .

18 Et riſit Daniel : & tenuit regem , ne ingrederetur intro , & dixit : Ecce pavimentum , animadvertite cujus veſtigia ſint hæc .

19 Et dixit rex : Video veſtigia virorum , & mulierum , & infantium . Et iratus eſt rex .

20 Tunc apprehendit ſacerdotes , & uxores , & filios eorum : & oſtendit eis abſcondita oſtiola , per quæ ingrediebantur , & conſumebant , quæ erant ſuper menſam .

21 Occidit ergo illos rex , & tradidit Bel in poteſtatem Danielis , qui ſubvertit eum , & templum ejus .

22 Et erat draco magnus in loco illo , & colebant eum Babylonii .

23 Et dixit rex Danieli : Ecce nunc non potes dicere , quia iſte non ſit Deus vivens : adora ergo eum .

24 Dixitque Daniel : Dominum Deum meum adoro : quia ipſe eſt Deus vivens : iſte autem non eſt Deus vivens .

25 Tu autem rex da mihi poteſtatem , & interficiam draconem abſque gladio , & ſiſte . Et ait rex : Do tibi .

26 Tulit ergo Daniel picem , & adipem , & pilos , & coxit pariter : fecitque maſſas , & dedit in os draconis , & diruptus eſt draco . Et dixit : Ecce quem colebatis .

27 Quod cùm auდიſſent Babylonii , indignati ſunt vehementer : & congregati adverſum regem , dixerunt : Judæus factus eſt rex : Bel deſtruxit , draconem interfecit , & ſacerdotes occidit .

28 Et dixerunt , cùm veniſſent ad regem : Trade nobis Daniele , alioquin interficiemus te , & domum tuam .

29 Vidit ergo rex , quod irærent in eum vehementer : & neceſſitate compulſus tradidit eis Daniele .

30 Qui miſerunt eum in lacum leonum , & erat ibi diebus ſex .

31 Porro in lacu erant leones ſeptem , & dabantur eis duo corpora quotidie , & due oves , & tunc non data ſunt eis , ut devorarent Daniele .

32 Erat autem Habacuc propheta in Judæa , & ipſe coxerat pulmentum , & intraverat panes in alveolo : & ibat in campum , ut ferret meſſoribus .

33 Dixitque Angelus Domini ad Habacuc : Fer prandium , quod habes , in Babylonem Danieli , qui eſt in lacu leonum .

34 Et dixit Habacuc : Domine , Babylonem non vidi , & lacum nescio .

35 * Et apprehendit cum Angelus Domini in vertice ejus , & portavit eum capillo capitis ſui , poſuitque eum in Babylone ſupra lacum in impetu ſpiritus ſui .

36 Et clamavit Habacuc , dicens : Daniel ſerve Dei , tolle prandium , quod miſit tibi Deus .

37 Et ait Daniel : Recordatus es mei , Deus , & non dereliſti diligentes te .

38 Surgensque Daniel comedit . Porro Angelus Domini reſtituit Habacuc conſeſſum in loco ſuo .

39 Venit ergo rex die ſeptimo , ut lugeret Daniele : & venit ad lacum , & introſpexit , & ecce Daniel ſedens in medio leonum .

40 Et exclamavit voce magna rex , dicens : Magnus es , Domine Deus Danielis . Et extraxit eum de lacu leonum .

41 Porro illos , qui perditionis ejus cauſa fuerant , intromiſit in lacum , & devorati ſunt in momento coram eo .

42 Tunc rex ait : Paveant omnes habitantes in univerſa terra Deum Danielis : quia ipſe eſt ſalvator faciens ſigna , & mirabilia in terra : qui liberavit Daniele de lacu leonum .

E

F

*Ezec.
8. 3.
G

PROPHETIA OSEE.

CAPUT PRIMUM.

Quo tempore Osee prophetaverit, qui iussus fornicariam accipere uxorem, duos filios, unamque filiam ex ea generavit: quibus nomina iubetur imponere juxta effectus, quos Dominus in populo suo decreverat inducere: de Gentium conversione, & futuro eodem capite filiorum Juda, & Israel.

A

Verbum Domini, quod factum, est ad Osee filium Beer, in diebus Ozia, Joathan, Achaz, Ezechiae, regum Juda, & in diebus Jeroboam filii Joas regis Israel.

2 Principium loquendi Domino in Osee: & dixit Dominus ad Osee: Vade,sume tibi uxorem fornicationum, & fac tibi filios fornicationum: quia fornicans fornicabitur terra à Domino.

3 Et abiit, & accepit Gomer filiam Debelaim: & concepit, & peperit ei filium.

B

4 Et dixit Dominus ad eum: Voca nomen ejus Jezrahel: quoniam adhuc modicum, & visitabo sanguinem Jezrahel super domum Jehu, & quiescere faciam regnum domus Israel.

5 Et in illa die confteram arcum Israel in valle Jezrahel.

6 Et concepit adhuc, & peperit filiam. Et dixit ei: Voca nomen ejus Absque misericordia: quia non addam ultra miseri domui Israel, sed obliviscar eorum.

C

7 Et domui Juda miserebor, & salvabo eos in Domino Deo suo: & non salvabo eos in arcu, & gladio, & in bello, & in equis, & in equitibus.

8 Et ablavit eam, quæ erat Absque misericordia. Et concepit, & peperit filium.

9 Et dixit: Voca nomen ejus: Non populus meus, quia vos non populus meus,

& ego non ero vester.

10 Et erit numerus filiorum Israel quasi arena maris, quæ sine mensura est, & non numerabitur. * Et erit in loco, ubi dicitur eis: Non populus meus vos: dicitur eis: Filii Dei viventis.

11 Et congregabuntur filii Juda, & filii Israel pariter, & ponent sibi met caput unum, & ascendent de terra: quia magnus dies Jezrahel.

CAPUT II.

Minatur Dominus Israeli tamquam uxori adulteræ repudium, & sepiat vias ejus spinis, ut ad virum suum revertatur: cumque non advertat, à quo habeat bonorum abundantiam, ablaturum se ab ea dicit cuncta, in quibus delectatur: sicque ipsum tandem a se reducturum, magnæque felicitate donaturum: & de Gentium vocatione.

Dicite fratribus vestris: Populus meus: & sorori vestræ, Misericordiam consecuta.

A

2 Judicate matrem vestram, judicate: quoniam ipsa non uxor mea, & ego non vir ejus. Auferat fornicationes suas à facie sua, & adulteria sua de medio uberum suorum: Ne forte expoliet eam nudam, & statuat eam secundum diem nativitatis suæ, & ponam eam quasi solitudinem, & statuat eam velut terram inviam, & interficiam eam siti.

4 Et filiorum illius non miserebor: quoniam filii fornicationum sunt.

5 Quia fornicata est mater eorum, confusa est, quæ concepit eos, quia dixit: Vadam post amatores meos, qui dant panes mihi, & aquas meas, lanam meam, & linum meum, oleum meum, & potum meum.

6 Propter hoc ecce ego sepiam viam tuam spinis, & sepiam eam maceria, & semitas suas non inveniet.

D

* Rom
9. 26.

B 7 Et sequetur amatores suos, & non apprehender eos, & quaret eos, & non inveniet, & dicer: Vadam, & revertar ad virum meum Priorem: quia bene mihi erat tunc magis, quam nunc.

8 Et hæc nescivit, quia ego dedi ei frumentum, & vinum, & oleum, & argentum multiplicavi ei, & aurum, quæ fecerunt Baal.

9 Idcirco convertar, & sumam frumentum meum in tempore suo, & vinum meum in tempore suo, & liberabo lanam meam, & linum meum, quæ operiebant ignominiam ejus.

10 Et nunc revelabo solitiam ejus in oculis amatorum ejus, & vir non eruet eam de manu mea:

11 Et cessare faciam omne gaudium ejus, solemnitatem ejus, neomeniam ejus, sabbatum ejus, & omnia festa tempora ejus.

C 12 Et corrumpam vineam ejus, & ficum ejus: de quibus dixit: Merces hæc mea sunt, quas dederunt mihi amatores mei, & ponam eam in saltum, & comedet eam bestia agri.

13 Et visitabo super eam dies Baalim, quibus accendebat incensum, & ornabatur in aure sua, & monili suo, & ibat post amatores suos, & mei obliviscatur, dicit Dominus.

14 Propter hoc, Ecce ego lachabo eam, & ducam eam in solitudinem: & loquar ad cor ejus.

15 Et dabo ei vinitores ejus ex eodem loco & vallem Achor ad aperiendam spem, & canet ibi juxta dies juventutis suæ, & juxta dies ascensionis suæ de terra Egypti.

16 Et erit in die illa, ait Dominus: vocabit me: Vir meus, & non vocabit me ultra, Baali.

17 Et auferam nomina Baalim de ore ejus, & non recordabitur ultra nominis eorum.

D 18 Et percussam cum eis sedes in die illa, cum bestia agri, & cum volucre cæli, & cum reptili terræ: & arcum, & gladium, & bellum conteram de terra: & dormire eos faciam fiducialiter.

19 Et sponsabo te mihi in sempiternum: & sponsabo te mihi in justitia, & in judicio, & in misericordia, & in miserationibus.

20 Et sponsabo te mihi in fide, & scies, quia ego Dominus.

21 Et erit in die illa: Exaudiam, dicit Dominus, exaudiam cælos: & illi exaudient terram.

22 Et terra exaudiet triticum, & vinum, & oleum: & hæc exaudient Jezrahel.

23 Et seminabo eam mihi in terra, & miseror ejus, quæ fuit absque misericordia.

24 * Et dicam non populo meo: Populus meus es tu, & ipse dicit: Deus meus es tu.

C A P U T III.

Rursus jubetur Propheta diligere adulteram, quæ tamen multis diebus illum expectat: quia filios Israel multis diebus sine rege, & sacrificio sedentes, tandem ad Dominum dicit reversuros.

A 1 Et dixit Dominus ad me: Adhuc vade, & dilige mulierem dilectam amico, & adulteram: sicut diligit Dominus filios Israel, & ipsi respiciunt ad deos alienos, & diligunt vinicia utarum.

2 Et sodi eam mihi quindecim argenteis,

& coro hordei, & dimidio coro hordei.

3 Et dixi ad eam: Dies multos expectabis me: non fornicaberis, & non eris viro: sed & ego expectabo te.

4 Quia dies multos sedebunt filii Israel sine rege, & sine principe, & sine sacrificio, & sine altari, & sine ephod, & sine theraphim.

5 * Et post hæc revertetur filii Israel, & quærent Dominum Deum suum, & David regem suum: & pavebunt ad Dominum, & ad bonum ejus, in novissimo dierum.

C A P U T IV.

Minatur terra Israel, propter multa populi peccata, qui & scientiam repulsi, & idololatria fuit deditus: dicit se reliquum Israel in peccatis suis, cupiens, ne Juda ipsum imitetur.

A 1 Audite verbum Domini, filii Israel, quia judicium Domino cum habitatoribus terræ: non est enim veritas, & non est misericordia, & non est scientia Dei in terra.

2 Maledictum, & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundaverunt, & sanguis sanguinem tetigit.

3 Propter hoc lugebit terra, & infirmabitur omnis, qui habitat in ea, in bestia agri, & in volucre cæli: sed & pisces maris congregabuntur.

4 Veruntamen unusquisque non judicet, & non arguatur vir: populus enim tuus, sicut hi, qui contradicunt sacerdoti.

5 Et corruet hodie, & corruet etiam propheta tecum: nocte tacere feci matrem tuam.

6 Conticuit populus meus, eo quod non habuerit scientiam: quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi: & oblita es legis Dei tui, obliviscar filiorum tuorum & ego,

7 Secundum multitudinem eorum sic peccaverunt mihi: gloriam eorum in ignominiam commutabo.

8 Peccata populi mei comedent, & ad iniquitatem eorum sublevarunt animas eorum.

9 Et erit sicut populus, sic sacerdos: & visitabo super eum vias ejus, & cogitationes ejus reddam ei.

10 Et comedent, & non saturabuntur: fornicati sunt, & non cessaverunt: quoniam Dominum dereliquerunt in non custodiendo.

11 Fornicatio, & vinum, & ebrietas auferunt cor.

12 Populus meus in ligno suo interrogavit, & baculus ejus annuntiavit ei: spiritus enim fornicationum decepit eos, & fornicati sunt a Deo suo.

13 Super capita montium sacrificabant, & super colles accendebant thymiam: subtus quercum, & populum, & terebinthum, quia bona erat umbra ejus: ideo fornicabuntur filiz vestre, & sponsæ vestre adulteræ erunt.

14 Non visitabo super filias vestras, cum fuerint fornicatæ, & super sponsas vestras, cum adulteraverint: quoniam ipsi cum meretricibus conversabantur, & cum effemi-

*Ezec.
14. 11

A

B

C

D

* Ro.
9. 25.
1 Petr.
2. 10.

natis sacrificabant, & populus non intelligens vapulabit.

15 Si fornicaris tu, Israel, non delinquat saltem Juda : & nolite ingredi in Galgala, & ne ascenderitis in Bethaven, neque juraveritis : Vivit Dominus.

16 Quoniam sicut vacca lasciviens declinavit Israel : nunc pascet eos Dominus, quasi agnum in latitudine.

17 Particeps idolorum Ephraim, dimitte eum.

18 Separatum est convivium eorum, fornicatione fornicati sunt : dilexerunt afferre ignominiam protectores ejus.

19 Ligavit eum spiritus in alis suis : & confunderunt à sacrificiis suis.

C A P U T V.

Minatur Dominus, se puniendum Israel propter peccata sua : similiter & Judam : nec proderit humanum auxilium, cum Dominus eis adveseretur.

A **U**dit domus Israel, & domus regis auscultat : quia vobis iudicium est, quoniam laqueus facti estis speculationi, & rete expansum super Thabor.

2 Et victimas declinastis in profundum, & ego eruditor omnium eorum.

3 Ego scio Ephraim, & Israel non est absconditus à me : quia nunc fornicatus est Ephraim, contaminatus est Israel.

B **N**on dabunt cogitationes suas, ut revertantur ad Deum suum : quia spiritus fornicationum in medio eorum, & Dominum non cognoverunt.

5 Et respondebit arrogantia Israel in facie ejus : & Israel, & Ephraim ruent in iniquitate sua, ruet etiam Judas cum eis.

6 In gregibus suis, & in armentis suis vadent ad querendum Dominum, & non invenient : ablati est ab eis.

7 In Dominum pravaricati sunt, quia filios alienos genuerunt : nunc devorabit eos manus cum partibus suis.

C **C**langite buccina in Gabaa, tuba in Rhama : ululate in Bethaven, post tergum tuum Benjamin.

9 Ephraim in desolatione erit in die corptionis : in tribus Israel ostendi fidem.

10 Facti sunt principes Juda quasi assumentes terminum : super eos effundam quasi aquam iram meam.

11 Calumniam patiens est Ephraim, fractus iudicio : quoniam cepit abire post fordes.

12 Ego quasi tineam Ephraim, & quasi putredo domui Juda.

D **E**t vidit Ephraim languorem suum, & Juda vinculum suum : & abiit Ephraim ad Assur, & misit ad regem Ultozem, & ipse non poterit sanare vos, nec solvere poterit à vobis vinculum.

14 Quoniam ego quasi leona Ephraim, & quasi catulus leonis domui Juda : ego, ego capiam, & vadam : tollam, & non est, qui eruat.

15 Vadens revertar ad locum meum : donec deficiatis, & queratis faciem meam.

C A P U T VI.

Reversi in tribulatione ad Dominum, magna fiducia salutem sibi ab eo promittunt : expostulat Dominus cum Israel, & Judam, quod neque beneficiis, neque prophetarum comminationibus ab idololatria, aliisque iniquitatibus sint revocati, cum praeferat misericordiam sacrificio.

In tribulatione sua manent confurgent ad me : Venite, & revertamur ad Dominum :

2 Quia ipse cepit, & sanabit nos : percutiet, & curabit nos,

3 Vivificabit nos post duos dies : in die tertia suscitabit nos, & vivemus in conspectu ejus. Sciemus, sequemurque, ut cognoscamus Dominum : quasi diluculum praepratus est egressus ejus, & veniet quasi imber nobis temporaneus, & serotinus terrae.

4 Qui faciam tibi, Ephraim ? quid faciam tibi, Juda ? misericordia vestra quasi nubes matutina, & quasi ros manent pertransiens.

5 Propter hoc dolavi in prophetis, occidi eos in verbis oris mei, & iudicia tua quasi lux egredientur.

6 Quia misericordiam volui, & non sacrificium, & scientiam Dei, plusquam holocausta.

7 Ipsi autem sicut Adam transgressi sunt pactum, ibi pravaricati sunt in me.

8 Galaad civitas operantium idolum, supplantata sanguine.

9 Et quasi fauces virorum latronum, particeps sacerdotum, in via interficientium pergentes de Sichem : quia scelus operati sunt.

10 In domo Israel vidi horrendum : ibi fornicationes Ephraim : contaminatus est Israel.

11 Sed & Juda pone mensem tibi, cum convertero captivitatem populi mei.

C A P U T VII.

Cum sanaturus esset Dominus Israel, obstitit iniquitates eorum : consentientes enim regum suorum malitia, omnes in idololatriam vehementer exarserunt : Dominoque relicto, conversi ad Aegypti auxilium translati sunt in Assyrios.

A **C**um sanare vellem Israel, revelata est iniquitas Ephraim, & malitia Samaria, quia operati sunt mendacium, & fur ingressus est spolians, latrunculus foris.

2 Et ne forte dicant in cordibus suis, omnem malitiam eorum me recordatum : nunc circumdederunt eos ad inventiones suas, coram facie mea factae sunt.

3 In malitia sua latificaverunt regem : & in mendaciis suis principes.

4 Omnes adulterantes, quasi clibanus succensus à coquente : quievit paululum civitas à commissione fermenti, donec foementaretur totum.

5 Dies regis nostri : coeperunt principes furere à vino : extendit manum suam cum illis foribus.

6 Quia applicaverunt quasi clibanum cor suum, cum insidiaretur eis : tota nocte dormivit coquens eos, manent ipse succensus quasi ignis flammæ.

7 Omnes calefacti sunt quasi clibanus, & devoraverunt iudices suos : omnes reges

eorum ceciderunt; non est, qui clamet in eis ad me.

8 Ephraim in populis ipse commiscebatur: Ephraim factus est subcinericius panis, qui non refervatur.

9 Comederunt alieni robur ejus, & ipse nescivit: sed & cani effusi sunt in eo, & ipse ignoravit.

C 10 Et humiliabitur superbia Israel in facie ejus: nec reversi sunt ad Dominum Deum suum, & non quaesierunt eum in omnibus his.

11 Et factus est Ephraim quasi columba seducta non habens cor: Aegyptum invocabant, ad Assyrios abierunt.

12 Et cum profecti fuerint, expandam super eos rete meum: quasi volucrem caeli detrahiam eos, cadam eos secundum auditionem coetus eorum.

13 Vae eis, quoniam recesserunt à me: vastabuntur, quia pravaricati sunt in me, & ego redemi eos: & ipsi locuti sunt contra me mendacia.

D 14 Et non clamaverunt ad me in corde suo, sed ululabant in cubilibus suis: super triticum, & vinum ruminabant, recesserunt à me.

15 Et ego erudiui eos, & confortavi brachia eorum: & in me cogitaverunt malitiam.

16 Reversi sunt, ut essent absque jugo: facti sunt quasi arcus dolosus: cadent in gladio principes eorum, & a furore linguae suae, ista subannatio eorum in terra Aegypti.

C A P U T V I I I.

Samaritaniam praeclitum cum vitulo suo destruendam per Nabuchodonosor propter idololatriam: nec ipsum hostia suscipiuntur: civitates autem Juda etiam conterebantur.

A 1 IN gutture tuo sit tuba quasi aquila super domum Domini: pro eo quod transgressi sunt foedus meum, & legem meam pravaricati sunt.

2 Me invocabunt: Deus meus, cognovimus te Israel.

3 Projecit Israel bonum, inimicus persecutetur eum.

B 4 Ipsi regnaverunt, & non ex me: principes extiterunt, & non cognovi: argentum suum, & aurum suum fecerunt sibi idola, ut interirent:

5 Projectus est vitulus tuus, Samaria, iratus est furor meus in eos: usquequo non poterunt emundari?

6 Quia ex Israel & ipse est: artifex fecit illum, & non est Deus: quoniam in araneorum telas erit vitulus Samariae.

7 Quia ventum seminabunt, & turbinem metent: culmus itans non est in eo, germen non faciet farinam: quod & si fecerit, alieni comedent eam.

8 Devoratus est Israel: nunc factus est in nationibus quasi vas immundum.

C 9 Quia ipsi ascenderunt ad Assur, onager solitarius sibi: Ephraim munera dederunt amatoribus.

10 Sed & cum mercede conduxerint nationes, tunc congregabo eos: & quiescent paulisper ab onere regis, & principum.

11 Quia multiplicavit Ephraim altaria ad peccandum: facta sunt ei ara in delictum.

12 Scribam ei multiplices leges meas,

quae velut alienae computatae sunt.

13 Hostias offerent, immolabunt carnes, & comedent, & Dominus non suscipiet eas: tunc recordabitur iniquitatis eorum, & visitabit peccata eorum: ipsi in Aegyptum convertentur.

14 Et oblitus est Israel factoris sui, & edificavit delubra: & Judas multiplicavit urbes munitas: & mittam ignem in civitates ejus, & devorabit aedes illius.

C A P U T I X.

Dominus in populum Israel famem, & captivitatem propter ipsius peccata immittet: nec grata ipsi erunt eorum sacrificia: & quia in peccatis perseverant, perpetuo ejus in Domino permanent vagi inter nationes.

A 1 Noli latari, Israel, noli exultare sicut populi: quia fornicatus es à Deo tuo, dilexisti mercedem super omnes areas tritici.

2 Area, & torcular non pascet eos, & vinum mentietur ei.

3 Non habitabit in terra Domini: reversus est Ephraim in Aegyptum, & in Assyriis pollutum comedit.

4 Non libabunt Domino vinum, & non placebunt ei: sacrificia eorum, quasi panis lugentium: omnes, qui comedent eum, contaminabuntur: quia panis eorum animae ipsorum, non intrabit in domum Domini.

5 Quid facietis in die solemnium, in die festivitatis Domini?

6 Ecce enim profecti sunt à vastitate: Aegyptus congregabit eos, Memphis sepeliet eos: desiderabile argentum eorum urtica hereditabit, lappa in tabernaculis eorum.

7 Venerunt dies visitationis, venerunt dies retributionis: scitote Israel stultum prophetam, insanum virum spiritualem, propter multitudinem iniquitatis tuae, & multitudinem amentiae.

8 Speculator Ephraim cum Deo meo: propheta laqueus ruinae factus est super omnes vias ejus, insania in domo Dei ejus.

9 * Profunde peccaverunt, sicut in diebus Gabaa: recordabitur iniquitatis eorum, & visitabit peccata eorum.

10 Quasi uvae in deserto inveni Israel: quasi prima poma ficulneae in cacumine ejus vidi patres eorum: ipsi autem intraverunt ad Beelphegor, & abalienati sunt in confusionem, & facti sunt abominabiles, sicut ea, quae dilexerunt.

11 Ephraim quasi avis avolavit, gloria eorum à partu, & ab utero, & à conceptu.

12 Quod & si entriterint filios suos, absque liberis eos faciam in hominibus: sed & vae eis, cum recessero ab eis.

13 Ephraim (ut vidi) Tyrus erat fundata in pulchritudine: & Ephraim educet ad interfectorum filios suos.

14 Da eis, Domine. Quid dabis eis? Da eis vulvam sine liberis, & ubera arentia.

15 * Omnes nequitiae eorum in Galgal, quia ibi exosos habui eos: propter malitiam ad inventionem eorum, de domo mea ejiciam eos: non addam, ut diligam eos, omnes principes eorum recedentes.

16 Percussus est Ephraim, radix eorum

exiccata est: fructum nequaquam facient. Quod & si genuerint, interficiam amarissimam uteri eorum.

17 Abiciet eos Deus meus, quia non audierunt eum: & erunt vagi in nationibus.

C A P U T X.

Propter idololatram Israel traditur Assyriis, & cum à Domino revocati ad iustitiam, peregrinantur per vias suas, omnes eorum munitiones vastabuntur.

Vitis frondosa Israel, fructus adequatus est ei: secundam multitudinem fructus sui multiplicavit altaria, iuxta uberatatem terræ suæ exuberavit simulachris.

2 Divinum est cor eorum, nunc interibunt: ipse confringit simulachra eorum, depopulabitur aras eorum.

3 Quia nunc dicent: Non est rex nobis: non enim timeamus Dominum: & rex quid faciet nobis?

4 Locumini verba visionis inutilis, & ferietis fœdus: & germinabit quasi amaritudo iudicium super sulcos agri.

5 Vaccae Be-haven coluerunt habitatores Samarie: quia luxit super eum populus ejus, & aditui ejus super eum exultaverunt: in gloria ejus: quia migravit ab eo.

6 Siquidem & ipse in Assur delatus est, munus regi ultori: confusio Ephraim capiet, & confundetur Israel in voluntate sua.

7 Transire fecit Samaria regem suum quasi spumam super faciem aquæ.

8 Et disperdentur excelsa idoli, peccatum Israel: Iappa, & tribulus ascendet super aras eorum, & dicent montibus: * Operite nos, & collibus: Cadite super nos.

9 * Ex diebus Gabaa, peccavit Israel, ibi steterunt: non comprehendit eos in Gabaa prælum super filios iniquitatis.

10 Juxta desiderium meum corripiam eos: congregabuntur super eos populi, cum corripientur propter duas iniquitates suas.

11 Ephraim vitula doctæ diligere tritram, & ego transivi super pulchritudinem colli ejus: ascendam super Ephraim, arabit Judas, confringet sibi sulcos Jacob.

12 * Seminate vobis in iustitia, & metite in ore misericordiæ, innovate vobis novale: tempus autem requirendi Dominum, cum venerit, qui docebit vos iustitiam.

13 Atrastis impietatem, iniquitatem mensusistis, comeditis frugem mendacii: quia confusus es in viis tuis, in multitudine fortium tuorum.

14 Consurget tumultus in populo tuo, & omnes munitiones tuæ vastabuntur, sicut vastatus est Salmanna à domo ejus, * qui iudicavit Baal in die praelii, matre super filios allia.

15 Sic fecit vobis Bethel, à facie malitiæ nequitiarum vestrarum.

C A P U T XI.

Beneficiis ostendit Dominus se diligere populum Israel, sed propter illius scelera tradidit eum Assyriis: attamen propter suam misericordiam reducet eos, ut in terra sua serviant Domino unâ cum gentibus ad Deum conversis.

Sicut manè transiit, pertransiit rex Israel. Quia puer Israel, & dilexi eum: & * ex Egypto vocavi filium meum.

2 Vocaverunt eos, sic abierunt à facie eorum: Baalim immolabant, & simulachris sacrificabant.

3 Et ego quasi nutricius Ephraim, portabam eos in brachiis meis: & nescierunt, quod curarem eos.

4 In funiculis Adam traham eos, in vinculis charitatis, & ero eis quasi exaltans jugum super maxillas eorum: & declinavi ad eum, ut vinceretur.

5 Non revertetur in terram Egypti, & Assur ipse rex ejus: quoniam noluerunt converti.

6 Cœpit gladius in civitatibus ejus, & consummet electos ejus, & comedet capita eorum.

7 Et populus meus pendebit ad reditum meum: jugum autem imponetur eis simul, quod non auferetur.

8 Quomodo dabo te Ephraim, protegam te, Israel? quomodo dabo te sicut Adamam, ponam te ut Seboim? Conversum est in me cor meum, pariter conturbata est penitudo mea.

9 Non faciam furorem iræ meæ: non convertar, ut disperdam Ephraim: quoniam Deus ego, & non homo: in medio tui sanctus, & non ingrediar civitatem.

10 Post Dominum ambulabunt, quasi leo rugiet: quia ipse rugiet, & formidabunt filii maris.

11 Et avolabunt quasi avis ex Egypto, & quasi columba de terra Assyriorum: & collocabo eos in domibus suis, dicit Dominus.

12 Circumdedit me in negatione Ephraim, & in dolo domus Israel: Judas autem testis descendit cum Deo, & cum sanctis fidelis.

C A P U T XII.

Vanè fudit Israel in Egypto, ut ab Assur liberetur: sed tam ipsi quam Judæ reddet Dominus juxta merita ipsorum, qui immemores beneficiorum Jacob patriarche præstatorum, declinaverunt in avaritiam, quibus tamen pacem offert: carpens possimum idololatram Galaad.

Ephraim pascit ventum, & sequitur æstus: tota die mendacium, & vastitatem multiplicat, & fœdus cum Assyriis iniit, & oleum in Egyptum ferebat.

2 Judicium ergo Domini cum Juda, & visitatio super Jacob: juxta vias ejus, & juxta adinventiones ejus reddet ei.

3 * In utero supplantavit fratrem suum, & in fortitudine sua directus est cum angelo.

4 Et invaluit ad angelum, & confortatus est: flevit, & rogavit eum: in Bethel invenit eum, & ibi locutus est nobiscum.

5 Et Dominus Deus exercituum, Dominus memoriale ejus.

6 Et tu ad Deum tuum converteris: misericordiam, & iudicium custodi, & spera in Deo tuo semper.

7 Chanaan, in manu ejus statera dolosa, calumniam dilexit.

8 Et dixit Ephraim: Verumtamen dives effectus sum, inveni idolum mihi: omnes labores mei non inveniunt mihi iniquitatem, quam peccavi.

9 Et ego Dominus Deus tuus ex terra Egypti, adhuc sedere te faciam in tabernaculis, sicut in diebus festivitatis.

10 Et locutus sum super prophetas, & ego

visionem multiplicavi, & in manu prophetarum assimilatus sum.

11 Si Galaad idolum, ergo frustra erant in Galgal bobus immolantes: nam & altaria eorum quasi acervi super sulcos agri.

D 12 * Fugit Jacob in regionem Syria, & servivit Israel in uxorem, & in uxorem servavit.

13 * In propheta autem eduxit Dominus Israel de Ægypto: & in propheta servatus est.

14 Ad iracundiam me provocavit Ephraim in amaritudinibus suis, & sanguis ejus super eum veniet, & opprobrium ejus restituet ei Dominus suus.

C A P U T XIII.

Abominationem Israel ostendit, propter quam ipsi minatur exitum: Dominus dicit, se solum esse Deum, & liberatorem, arguens Israel ingratitude de beneficiis in deserto acceptis, gravemque ob id vindictam illis comminatur: addens se eos de morte liberaturum, devictis morte, & inferno.

A 1 **L**oquente Ephraim, horror invasit Israel, & deliquit in Baal, & mortuus est.

2 Et nunc addiderunt ad peccandum: feceruntque sibi conflatile de argento suo quasi similitudinem idolorum, factura artificum totum est: his ipsi dicunt: Immolate homines vitulos adorantes.

3 Idcirco erunt quasi nubes matutina, & sicut ros matutinus præteriens, sicut pulvis turbine raptus ex area, & sicut fumus de fumario.

B 4 * Ego autem Dominus Deus tuus ex terra Ægypti: & Deum absque me nescies, & salvator non est præter me.

5 Ego cognovi te in deserto, in terra solitudinis.

6 Juxta pascua sua adimpleti sunt, & saturati sunt: & levaverunt cor suum, & obliti sunt mei.

7 Et ego ero eis quasi leæna, sicut pardus in via Assyriorum.

C 8 Occurram eis quasi urfa raptis catulis, & dirumpam interiora jecoris eorum, & consumam eos ibi quasi leo, bestia agri incidet eos.

9 Perditio tua, Israel: tantummodò in me auxilium tuum.

10 Ubi est rex tuus? maxime nunc salvet te in omnibus urbibus tuis; & judices tui,

de quibus dixisti: * Da mihi regem, & principes.

11 Dabo tibi regem in furore meo, & auferam in indignatione mea.

12 Colligata est iniquitas Ephraim, absconditum peccatum ejus.

13 Dolores parturientis venient ei: ipse filius non sapiens, nunc enim non stabit in contritione filiorum.

14 De manu mortis liberabo eos, de morte redimam eos: * ero mors tua, o mors, morsus tuus ero, inferne, consolatio abscondita est ab oculis meis.

15 Quia ipse inter fratres dividet: * adducet urentem ventum Dominus de deserto ascendentem: & siccabit venas ejus, & desolabit fontem ejus, & ipse diripiet thesaurum omnis vasis desiderabilis.

C A P U T XIV.

Perditionem annuntiat Israeli: propter ipsius peccata: revocat tamen ad se, & conversis plurima bona promittit.

A 1 **P**ereat Samaria, quoniam ad amaritudinem concitavit Deum suum: in gladio pereant, parvuli eorum elidantur, & fax ejus discendantur.

2 Convertere, Israel, ad Dominum Deum tuum; quoniam corruisti in iniquitate tua.

B 3 Tollite vobiscum verba, & convertimini ad Dominum, & dicite ei: Omnem aufer iniquitatem, accipe bonum, & reddemus vitulos labiorum nostrorum.

4 Assur non salvabit nos, super equum non ascendemus, nec dicemus ultra: Dii nostri opera manuum nostrarum: quia ejus, qui in te est, miseraberis pupilli.

5 Sanabo contritiones eorum, diligam eos spontaneè: quia aversus est furor meus ab eis.

C 6 Ero quasi ros, Israel germinabit sicut lilium, & erumpet radix ejus ut Libani.

7 Ibunt rami ejus, & erit quasi oliva gloria ejus, & odor ejus ut Libani.

8 Convertentur sedentes in umbra ejus: vivent tritico, & germinabunt quasi vinea: memoriale ejus sicut vinum Libani.

D 9 Ephraim quid mihi ultra idola? ego exaudiam, & dirigam eum ego ut abiecerem virentem: ex me fructus tuus inventus est.

10 Quis sapiens, & intelliget ista? intelligens, & sciet hæc? quia rectæ viæ Domini, & justī ambulant in eis: pravariatores verò corruent in eis.

* 1 Reg. 8. 5.

D

* 1 Cor. 15. 14. Hebr. 2. 14. * 2 Zec. 19. 11.

A

B

C

D

PROPHETIA JOEL

CAPUT PRIMUM.

Joel, parabola proposita de eruca, locusta, bruchus, & rubigine, quatuor plagas contra Judam vaticinando, hortatur omnes & potissimum sacerdotes ad plandum, jejunium, & orationem, plangens & ipse vastitatem terræ suæ.

A **1** Verbum Domini, quod factum est ad Joel filium Phatuel.

2 Audite hoc senes, & auribus percipite omnes habitatores terræ: si factum est istud in diebus vestris, aut in diebus patrum vestrorum?

3 Super hoc filiis vestris narrate, & filii vestri filiis suis, & filii eorum generationi alteræ.

4 Residuum eruca comedit locusta, & residuum locustæ comedit bruchus, & residuum bruchi comedit rubigo.

5 Expergiscimini ebrii, & fiete, & ululate omnes, qui bibitis vinum in dulcedine: quoniam perit ab ore vestro.

B **6** Gens enim ascendit in terram meam, fortis, & innumerabilis: dentes ejus ut dentes leonis, & molares ejus ut catuli leonis.

7 Posuit vineam meam in desertum, & ficum meam decorticavit: nudans spoliavit eam, & projecit: albi facti sunt rami ejus.

8 Plange quasi virgo accincta sacco super virum pubertatis suæ.

9 Perit sacrificium, & libatio de domo Domini: luxerunt sacerdotes ministri Domini.

C **10** Depopulata est regio, luxit humus: quoniam devastatum est triticum, confusum est vinum, elanguit oleum.

11 Confusi sunt agricolæ, ululaverunt vinatores super frumento, & hordeo: quia perit messis agri.

12 Vineæ confusa est, & ficus elanguit: malogranatum, & palma, & malum, & omnia ligna agri aruerunt: quia confusum est gaudium à filiis hominum.

13 Accingite vos, & plangite sacerdotes, ululate ministri altaris: ingredimini, cubate in sacco ministri Dei mei: quoniam interit de domo Dei vestri sacrificium, & libatio.

14 * Sanctificare jejunium, vocate cœtum, congregate senes, omnes habitatores terræ in domum Dei vestri & clamate ad Dominum.

15 A, a, a, diei: quia propè est dies Domini, & quasi vastitas à potente veniet.

16 Numquid non coram oculis vestris alimenta perierunt de domo Dei nostri, læticia, & exultatio?

17 Computruerunt jumenta in stercore suo, demolita sunt horrea, dissipata sunt apothecæ: quoniam confusum est triticum.

18 Quid ingemuit animal, mugierunt greges armenti? Quia non est pascua eis: sed & greges pecorum disperierunt.

19 Ad te, Domine, clamabo: quia ignis comedit speciosa deserti, & flamma succendit omnia ligna regionis.

20 Sed & bestia agri, quasi area sitiens mbrem, suspexerunt ad te: quoniam exiccati sunt fontes aquarum, & ignis devoravit speciosa deserti.

CAPUT II.

Propheta Judæis crudelitatem hostium suorum denuntiat, & quam terribilis erit ipsa dies illa: quapropter ad penitentiam eos hortatur: & conversi magnam pollicetur Dominus prosperitatem, seque daturum spiritum suum super omnem carnem, & magna prodigia ante diem Domini magnum, & terribilem: eritque salus omnis, qui invocaverit nomen Domini.

A **1** Anite tuba in Sion, ululate in monte sancto meo, conturbentur omnes ha-

*Infr.
2. 15.

D

A

bitatores terra : Quia venit dies Domini , quia propè est

2 Dies tenebrarum , & caliginis , dies nubes , & turbinis : quasi manè expansum super montes populus multus , & fortis : similis ei non fuit à principio , & post eum non erit usque in annos generationis , & generationis .

3 Ante faciem ejus ignis vorans , & post eum exurens flamma : quasi hortus voluptatis terra coram eo , & post eum solitudo deserti , neque est , qui effugiat eum .

4 Quasi aspectus equorum , aspectus eorum : & quasi equites sic current .

5 Sicut sonitus quadrigarum super capita montium exillent , sicut sonitus flammæ ignis devorantis stipulam , velut populus fortis preparatus ad prælium .

6 A facie ejus cruciabantur populi : omnes vultus redigebant in ollam .

7 Sicut fortis current : quasi viri bellatores ascendent murum : viri in viis suis gradiuntur , & non declinabunt à semitis suis .

8 Unusquisque fratrem suum non coarctabit , singuli in calle suo ambulabunt : sed & per fenestras cadent , & non demolientur .

9 Urbem ingredientur , in muro current , domus conficiendæ , per fenestras intrabunt quasi fur .

10 A facie ejus contremuit terra , moti sunt cæli : * sol , & luna obtenebrati sunt , & stellæ retraxerunt splendorem suum .

11 Et Dominus dedit vocem suam ante faciem exercitus sui : quia multa sunt nimis castra ejus , quia fortia , & facientia verbum ejus : * magnus enim dies Domini , & terribilis valde , & quis sustinebit eum ?

12 Nunc ergo dicit Dominus : Convertimini ad me in toto corde vestro , in jejunio , & in fletu , & in planctu :

13 Et scindite corda vestra , & non vestimenta vestra , & convertimini ad Dominum Deum vestrum : * quia benignus , & misericors est , patiens , & multa misericordiæ , & præstabilis super malitia .

14 Quis scit , si convertatur , & ignoscat , & relinquat post se benedictionem , sacrificium , & libamen Domino Deo vestro ?

15 Canite tuba in Sion , * sanctificate jejunium , vocate cæcum ,

16 Congregate populum , sanctificate ecclesiam , coadunate senes , congregare parvulos , & sugentæ ubera : egredietur sponsus de cubili suo , & sponsa de thalamo suo .

17 Inter vestibulum , & altare plorabunt sacerdotes ministri Domini , & dicent : Parce , Domine , parce populo tuo , & ne des hereditatem tuam in opprobrium , ut dominentur eis nationes . Quare dicunt in populis : Ubi est Deus eorum ?

18 Zelatus est Dominus terram suam , & pepercit populo suo .

19 Et respondit Dominus , & dixit populo suo : Ecce ego mittam vobis frumentum , & vinum , & oleum , & replebimini eis : & non dabo vos ultra opprobrium in gentibus .

20 Et eum , qui ab Aquilone est , procul faciam à vobis : & expellam eum in terram inviam , & desertam : faciem ejus contra mare Orientale , & extremum ejus ad mare

novissimum : & ascendet fœtor ejus , & ascendet putredo ejus , quia superbe egit .

21 Noli timere terra , exulta , & lætare : quoniam magnificavit Dominus , ut faceret .

22 Nolite timere animalia regionis : quia germinaverunt speciosa deserti , quia lignum attulit fructum suum , ficus , & vinea dederunt virtutem suam .

23 Et filii Sion exultate , & lætami in Domino Deo vestro : quia dedit vobis doctorem justitiæ , & descendere faciet ad vos imbrem maturinum , & serotinum , sicut in principio .

24 Et implebuntur aræ frumento , & redundabunt torcularia vino , & oleo .

25 Et reddam vobis annos , quos comedit locusta , bruchus , & rubigo , & eruca : fortitudo mea magna , quam misi in vos .

26 Et comedetis vescentes , & saturabimini : & laudabitis nomen Domini Dei vestri , quicquid mirabilia vobiscum : & non confundetur populus meus in sempiternum .

27 Et sciatis , quia in medio Israel ego sum : & ego Dominus Deus vester , & non est amplius : & non confundetur populus meus in aeternum .

28 Et erit post hæc : * Effundam spiritum meum super omnem carnem : & prophetabunt filii vestri , & filiae vestre : senes vestri somnia somniabunt , & juvenes vestri visiones videbunt .

29 Sed & super servos meos , & ancillas in diebus illis effundam spiritum meum .

30 Et dabo prodigia in cælo , & in terra , sanguinem , & ignem , & vaporem fumi .

31 * Sol convertetur in tenebras , & luna in sanguinem : antequam veniat dies Domini magnus , & horribilis .

32 Et erit : * omnis , qui invocaverit nomen Domini , salvus erit : quia in monte Sion , & in Jerusalem erit salvatio , sicut dixit Dominus , & in residuis , quos Dominus vocaverit .

C A P U T III.

Minatur Dominus afflictionem magnam Gentibus , quæ populum suum afflixerunt : sequæ omnes in valle Josaphat judicaturum : fons de domo Domini egredietur : & Judæa in æternum inhabitabitur , sanguine ipsius emundato .

1 **Q**uia ecce in diebus illis , & in tempore illo , cum convertero captivitatem Juda , & Jerusalem :

2 Congregabo omnes gentes , & deducam eas in vallem Josaphat : & disceptabo cum eis ibi super populo meo , & hereditate mea Israel , quos disperferunt in nationibus , & terram meam dividerunt .

3 Et super populum meum miserunt sortem : & posuerunt puerum in prostibulo , & puellam venderunt pro vino , ut biberent .

4 Verum quid mihi , & vobis , Tyrus , & Sidon , & omnis terminus Palæstinarum ? numquid ultionem vos reddetis mihi ? & si ulciscimini vos contra me , citò velociter reddam vicissitudinem vobis super caput vestrum .

5 Argentum enim meum , & aurum tulistis : & desiderabilia mea , & pulcherrima intulistis in delubra vestra .

* Isai.
1. 10.
Ezech.
12. 7.
Isai.
1. 15.
Marc.
13. 24.
Luc.
21. 25.
* Jer.
30. 7.
Amos
5. 18.
Seph.
1. 15.
* Psal.
81. 5.
Joan.
4. 1.

D
* Sup.
1. 14.

E

F

G

* Isai.
44. 3.
Ador.
2. 17.

* Sep.
1. 10.
Matt.
21. 29.
Luc.
21. 25.
* Rom
10. 13.

A

B

6 Et filios Juda, & filios Jerusalem vendidistis filiis Græcorum: ut longe faceretis eos de sinibus suis.

7 Ecce ego fuscitabo eos de loco, in quo vendidistis eos: & convertam retributionem vestram in caput vestrum.

8 Et vendam filios vestros, & filias vestras in manibus filiorum Juda, & venumdabunt eos Sabæis genti longinquæ, quia Dominus locutus est.

C 9 Clamate hoc in gentibus, sanctificate bellum, fuscitate robustos: accedant, ascendant omnes viri bellatores.

10 Concidite aratra vestra in gladios, & ligones vestros in lanceas. Infirmus dicat: Quia fortis ego sum.

11 Erumpite, & venite omnes gentes de circuitu, & congregamini: ibi occumbere faciet Dominus robustos tuos,

12 Confurgent, & ascendant gentes in vallem Josaphat: quia ibi sededo, ut judicem omnes gentes in circuitu.

*Apoc 14 15.

13 * Mittite falces, quoniam maturavit messis: venite, & descendite, quia plenum est torcular, exuberant torcularia: quia multiplicata est malitia eorum.

14 Populi, populi in valle concisionis:

quia juxta est dies Domini in valle concisionis.

15 * Sol, & luna obtenebrati sunt, & stella retraxerunt splendorem suum.

16 * Et Dominus de Sion rugiet, & de Jerusalem dabit vocem suam: & movebuntur cæli, & terra: & Dominus spes populi sui, & fortitudo filiorum Israel.

17 Et scietis, quia ego Dominus Deus vestester, habitans in Sion monte sancto meo: & erit Jerusalem sancta, & alieni non transibunt per eam amplius.

18 * Et erit in die illa: stillabunt montes dulcedinem, & colles fluent lacte: & per omnes rivos Juda ibunt aquæ: & fons de domo Domini egredietur, & irrigabit torrentem spinarum.

19 * Egyptus in desolationem erit, & Idumæa in desertum perditionis: pro eo quod iniquè egerint in filios Juda, & effuderint sanguinem innocentem in terra sua.

20 Et Judæa in æternum habitabitur, & Jerusalem in generationem, & generationem.

21 Et mundabo sanguinem eorum, quem non mundaveram: & Dominus commorabitur in Sion.

*Supr.
2. 10.
* Jer.
25. 10.
Amos
1. 2.

D
* A.
mos
9. 11.

PROPHETIA AMOS.

CAPUT PRIMUM.

Tempus prophetie Amos: ultio Domini in Damascus, Philistæis, Tyrum, Idumæam, & filios Ammon, quos super quatuor sceleribus non convertet.

A

Erba Amos, qui fuit in pastoribus de Thecæ: quæ vidit super Israel in diebus Ozia regis Juda, & in diebus Jeroboam filii Joas regis Israel, ante duos annos tremotus.

*Ezec.
14. 5.

2 Et dixit: * Dominus de Sion rugiet, & de Jerusalem dabit vocem suam: & luxerunt speciosa pastorum, & exiccatus est vertex Carmeli.

3 Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Damascus, & super quatuor non convertam eum, eo quod tritruerint in planstris ferreis Galaad.

4 Et mittam ignem in domum Azazel: & devorabit domos Benadad.

5 Et conteram vestem Damascus: & disper-

*Jere.
25. 30.
Joel.
3. 16.

B

dam

dam habitorem de campo idoli, & tenentem sceptrum de domo voluptatis: & transferetur populus Syriæ Cyrenem, dicit Dominus.

6 Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Gaza, & super quatuor non convertam eum: eo quod transfulerint captivitatem perfectam, ut concluderent eam in Idumæa.

7 Et mittam ignem in murum Gaza: & devorabit ædes ejus.

8 Et disperdam habitorem de Azoto, & tenentem sceptrum de Ascalone: & convertam manum meam super Accaron, & peribunt reliqui Philistinorum, dicit Dominus Deus.

9 Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Tyri, & super quatuor non convertam eum: eo quod concluderint captivitatem perfectam in Idumæa, & non sint recordati fœderis fratrum.

10 Et mittam ignem in murum Tyri: & devorabit ædes ejus.

11 Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Edom, & super quatuor non convertam eum: eo quod persecutus sit in gladio fratrem suum, & violaverit misericordiam ejus, & tenuerit ultra furorem suum, & indignationem suam servaverit usque in finem.

12 Mittam ignem in Themam: & devorabit ædes Bosræ.

13 Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus filiorum Ammon, & super quatuor non convertam eum: eo quod dissecuerit prægnantes Galaad dilatandum terminum suum.

14 Et succendam ignem in muro Rabba: & devorabit ædes ejus in ululatu in die belli, & in turbine in die commotionis.

15 Et ibit Melchom in captivitatem, ipse, & principes ejus simul, dicit Dominus.

C A P U T I I.

Ultio Domini in Moab, & Judam, & Israel, hisque minatur interitum, quem effugere non poterunt: quia acceptis beneficiis semper fuerunt ingrati, Deique legem abjecerunt.

A 1 Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Moab, & super quatuor non convertam eum: eo quod incenderit ossa regis Idumææ usque ad cinerem.

2 Et mittam ignem in Moab, & devorabit ædes Carioth: & morietur in sonitu Moab, in clangore tubæ.

3 Et disperdam judicem de medio ejus, & omnes principes ejus interficiam cum eo, dicit Dominus.

B 4 Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Juda, & super quatuor non convertam eum: eo quod abjecerit legem Domini: & mandata ejus non custodierit: deceperunt enim eos idola sua, post quæ abierant patres eorum.

5 Et mittam ignem in Juda: & devorabit ædes Jerusalem.

6 Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Israel, & super quatuor non convertam eum: pro eo quod vendiderit pro argento justum, & pauperem pro calceamentis.

7 Qui conterunt super pulverem terræ capita pauperum, & viam humilium declinant: & filius, ac pater ejus ierunt ad puellam, ut violarent nomen sanctum meum.

C 8 Et super vestimentis pignoris accubue-

runt juxta omne altare: & vinum damnatorum bibebant in Domo dei sui.

9 * Ego autem exterminavi Amorrhæum a facie eorum: cujus altitudo, cedrorum altitudo ejus, & fortis ipse quasi quercus: & contrivi fructum ejus desuper, & radices ejus subter.

10 * Ego sum, qui ascendere vos feci de terra Egypti, & duxi vos in deserto quadraginta annis, ut possideretis terram Amorrhæi.

11 Et suscitavi de filiis vestris in prophetas, & de juvenibus vestris Nazaræos: numquid non ita est filii Israel, dicit Dominus?

12 Et propinabitis Nazaræis vinum, & prophetis mandabitis, dicentes: Ne prophetetis.

13 Ecce ego stridebo super vos, sicut stridet plaustrum opustum sæno.

14 Et peribit fuga à veloce, & fortis non obtinebit virtutem suam, & robustus non salvabit animam suam:

15 Et tenens arcum non stabit, & velox pedibus suis non salvabitur, & ascensor equi non salvabit animam suam:

16 Et robustus corde inter fortes nudus fugiet in illa die, dicit Dominus.

C A P U T I I I.

Domus Israel populum olim unicum electum arguit variorum scelerum: ex quibus paucos dicit servandos in superventura afflictione, quam ipsis comminatur.

A 1 Audite verbum, quod locutus est Dominus super vos, filii Israel: super omnem cognationem, quam eduxi de terra Egypti, dicens:

2 Tantummodo vos cognovi ex omnibus cognationibus terræ: idcirco visitabo super vos omnes iniquitates vestras.

3 Numquid ambulabunt duo pariter, nisi convenerit eis?

4 Numquid rugiet leo in saltu, nisi habuerit prædam? numquid dabit catulus leonis vocem de cubili suo, nisi aliquid apprehenderit?

5 Numquid cadet avis in laqueum terræ absque aucupe? numquid auferetur laqueus de terra, antequam quid ceperit?

6 Si clauget tuba in civitate, & populus non expavescet? si erit malum in civitate, quod Dominus non fecerit.

7 Quia non facit Dominus Deus verbum, nisi revelaverit secretum suum ad servos suos prophetas.

8 Leo rugiet, quis non timebit? Dominus Deus locutus est, quis non prophetabit?

9 Auditum facite in ædibus Azoti, & in ædibus terræ Egypti: & dicite: Congregamini super montes Samariæ, & videte infanias multas in medio ejus, & calumniam patientes in penetralibus ejus.

10 Et nescierunt facere rectum, dicit Dominus, thesaurizantes iniquitatem, & rapinas in ædibus suis.

11 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Tribulabitur, & circuitur terra: & detrahetur exte sortitudo tua, & diripientur ædes tuæ.

12 Hæc dicit Dominus: Quomodo si eruat pastor de ore leonis duo crura, aut extremum auriculæ: sic eruentur filii Israel, qui habitant in Samaria in plaga lectuli, & in Damasci grabbato.

13 Audite, & contestamini in domo Jacob, dicit Dominus Deus exercituum:

* Nu.
21. 21.
Deut.
2. 24
* Exo
14. 21.
D
Deut.
8. 2.

14 Quia in die cum visitare cepero pravaricationes Israel, super eum visitabo, & super altaria Bethel: & amputabuntur cornua altaris, & cadent in terram.

15 Et percussit domum hyemalem cum domo æstiva: & peribunt domus eburnæ, & dissipabuntur ades multæ, dicit Dominus.

CAPUT IV.

Invehitur sub typo vaccarum pinguium in iniquos primates Samariæ, ipsorum subsannans idololatram: & quia filii Israel variis flagellis à peccatis suis revocari non poterunt, minatur eis Dominus similia his, quæ prius passi fuerant, hortando, ut ad Deum omnipotentem convertantur.

A **1** Audite verbum hoc vaccæ pingues, quæ estis in monte Samariæ, quæ calumniam facitis egenis, & confringitis pauperes: quæ dicitis dominis vestris: Afferte, & bibemus.

2 Juravit Dñs Deus in sancto suo: quia ecce dies venient super vos, & levabunt vos in contis, & reliquias vestras in ollis ferventibus:

3 Et per aperturas exhibitis altera contra alteram, & projiciemini in Armon, dicit Dñs.

4 Venite ad Bethel, & impiè agite: ad Galgalam, & multiplicare pravaricationem: & afferte manè victimas vestras, tribus diebus decimas vestras.

B **5** Et sacrificare de fermentato laudem: & vocare voluntarias oblationes, & annuntiate: sic enim voluistis, filii Israel, dicit Dominus Deus.

6 Unde & ego dedi vobis stuporem dentium in cunctis urbibus vestris, & indigentiam panum in omnibus locis vestris: & non estis reversi ad me, dicit Dominus.

7 Ego quoque prohibui à vobis imbrem, cum adhuc tres menses superessent usque ad messem: & plui super unam civitatem, & super alteram civitatem non plui: pars una compluta est, & pars, super quam non plui, aruit.

8 Et venerunt duæ, & tres civitates ad unam civitatem, ut biberent aquam, & non sunt satiate: & non redistis ad me, dicit Dominus.

C **9** * Percussi vos in vento urente, & in aurigine, multitudinem hortorum vestrorum, & vinearum vestrarum: oliveta vestra, & ficca vestra comedit eruca: & non redistis ad me, dicit Dominus.

10 Misi in vos mortem in via Ægypti, percussi in gladio juvenes vestros, usque ad captivitatem equorum vestrorum: & ascendere feci putredinem castrorum vestrorum in naves vestras: & non redistis ad me, dicit Dominus.

D **11** Subverti vos, * sicut subvertit Deus Soddomam, & Gomorram, & facti estis quasi torris rapus ab incendio: & non redistis ad me, dicit Dominus.

12 Quapropter hæc faciam tibi, Israel: postquam autem hæc fecero tibi, præparare in occursum Dei tui Israel.

13 Quia ecce formans montes, & creans ventum, & annuntians homini eloquium suum, faciens matutinam nebulam, & gradiens super excelsa terræ: Dominus Deus exercituum nomen ejus.

CAPUT V.

Luxet casum Israelis Propheta, revocans eos ad querendum Dominum, ut ita possint evadere afflictiones suis peccatis debitas, propter quas ubique planctus erit: odit dominus festivitates, ac sacrificia eorum, quibus propter idololatram minatur captivitatem.

1 Audite verbum istud, quod ego levo super vos planctum. Domus Israel cecidit, & non adjiciet, ut resurgat.

2 Virgo Israel projecta est in terram suam, non est, qui suscitaret eam.

3 Quia hæc dicit Dominus Deus: Urbs, de qua egrediebantur mille, relinquentur in ea centum: & de qua egrediebantur centum, relinquentur in ea decem in domo Israel.

4 Quia hæc dicit Dominus domui Israel: Querite me, & vivetis.

5 Et nolite querere Bethel, & in Galgalam nolite intrare, & in Bersabee non transibitis: quia Galgala captiva ducetur, & Bethel erit inutilis.

6 Querite Dominum, & vivite: ne forte comburatur ut ignis domus Joseph, & devorabit, & non erit, qui extinguat Bethel.

7 Qui convertitis in absinthium judicium, & justitiam in terra relinquitis.

8 Facientem Arcturum, & Orionem, & convertentem in manè tenebras, & diem in nocte præstantem: * qui vocat aquas maris, & effundit eas super faciem terræ: Dominus nomen est ejus.

9 Qui subridet vastitatem super robustum, & depopulationem super potentem affert.

10 Odio habuerunt corripientem in porta: & loquentem perfectè abominati sunt.

11 Idcirco, pro eo quod diripiébatis pauperem, & prædam electam tollebatis ab eo: * domos quadro lapide adificabitis, & non habitabitis in eis: vineas plantabitis amantissimas, & non bibetis vinum earum.

12 Quia cognovi multa scelera vestra, & fortia peccata vestra: hostes iusti accipientes manus, & pauperes deprimentes in porta.

13 Ideo prudens in tempore illo tacebit, quia tempus malum est.

14 Querite bonum, & non malum, ut vivatis: & erit Dominus Deus exercituum vobiscum, sicut dixistis.

15 * Odite malum, & diligite bonum, & constituite in porta judicium: si forte misereatur Dñs Deus exercituum reliquiis Joseph.

16 Propterea hæc dicit Dominus Deus exercituum dominator: in omnibus plateis plenus, & in cunctis, quæ foris sunt, dicitur vix, vix: & vocabunt agricolam ad luctum, & ad planctum eos, qui sciunt plangere.

17 Et in omnibus vineis erit planctus: quia pertransibo in medio tui, dicit Dominus.

18 * Vix desiderantibus diem Domini: ad quid eam vobis? dies Domini ista, tenebræ, & non lux.

19 Quomodo si fugiat vir à facie leonis, & occurrat ei ursus: & ingreditur domum, & innititur manu sua super parietem, & mordeat eum coluber.

20 Numquid non tenebræ dies Domini, & non lux: & caligo, & non splendor in ea?

21 * Odi, & projecit festivitates vestras: &

CAPUT VII.

non capiam odorem cœtuum vestrorum.

22 Quod si obtuleritis mihi holocausta, & munera vestra, non suscipiam: & vota pinguium vestrorum non respiciam:

23 Aufer à metumultum carminum tuorum: & cantica lyrae tuae non audiam:

24 Et revelabitur quasi aqua iudicium, & iustitia quasi torrens fortis.

G
A. 6.
7. 42. 25 Numquid hostias, & sacrificium obtulistis mihi in deserto quadraginta annis, domus Israel?

26 Et portastis tabernaculum Moloch vestro, & imaginem idolorum vestrorum, fides dei vestri, quæ fecistis vobis:

27 Et migrare vos faciam trans Damascum, dicit Dominus; Deus exercituum nomen ejus.

CAPUT VI.

Comminatur Dominus superbis, & in delictis agentibus exitum, ac transmigrationem; unâ cum reliquo populo Israel, cuius detestatur superbiam.

A
Luc. 6. 29. i VAE; qui opulenti estis in Sion, & confiditis in monte Samariz: optimates capita populorum, ingredientes pompatice domum Israel:

2 Transite in Chalanè, & videte, & ite inde in Emath magnam: & descendite in Geth Palestinorum, & ad optima quæque regna horum, si latior terminus eorum termino vestro est.

3 Qui separati estis in diem malum: & appropinquatis solio iniquitatis:

4 Qui dormitis in lectis eburneis, & lascivitis in stratis vestris: qui comeditis agnum de grege, & vitulos de medio armenti.

B 5 Qui cantatis ad vocem psalterii: sicut David putaverunt se habere vasa cantici.

6 Bibentes vinum in phialis, & optimo unguento delibuti: & nihil patiebantur super contritione Joseph.

7 Quapropter nunc migrabunt in capite transmigrationum: & auferetur factio lascivientium.

* Jer. 51. 14. 8 Juravit Dominus Deus in anima sua, dicit Dominus Deus exercituum: Detestor ego superbiam Jacob, & domos ejus odi, & tradam civitatem cum habitatoribus suis.

9 Quod si reliqui fuerint decem viri in domo una, & ipsi morientur.

C 10 Et tollet eum propinquus suus, & comburet eum, ut esset ossa de domo: & dicet ei, qui in penetrabilibus domus est: Numquid adhuc est penes te?

11 Et respondet: Finis est. Et dicet ei: Tace, & non recorderis nominis Domini.

12 Quia eccè Dominus mandabit, & percutiet domum majorem ruinis, & domum minorem scissionibus.

D 13 Numquid currere queunt in petris equi, aut arari potest in bubalis, quoniam convertistis in amaritudinem iudicium, & fructum iustitiae in absinthium?

14 Qui lætaminis in nihilo: qui dicitis: Numquid non in fortitudine nostra assumpsimus vobis cornua?

15 Ecce enim suscitabo super vos domus Israel, dicit Dominus Deus exercituum, gentem: & conteret vos ab introitu Emath usque ad torrentem deserti.

Deprecatur Propheta pœnas, quas videt imminere: & Dominus comminatur captivitatem; quam Amos sub parabola trullæ camentarii vaticinatur; adversantē licet Amasia sacerdote Bethel; qui coram rege Israel accusat Amos, suadens ipsi Amos, ut eat prophetatum in terram Juda: sed ostendit se factum à Domino Prophetam, ut super Israel prophetaret, qui & Amasia, & Israel vaticinatur afflictiones.

A Hæc ostendit mihi Dominus Deus, & ecce scitor locusta in principio germinantium serotini imbris, & ecce serotinus post tonsionem regis.

2 Et factum est: cum consummasset comedere herbam terræ, dixi: Domine Deus, propitius esto, obsecro: quis suscitabit Jacob, quia parvulus est?

3 Misertus est Dominus super hoc: Non erit, dixit Dominus.

4 Hæc ostendit mihi Dominus Deus: & ecce vocabat iudicium ad ignem Dominus Deus: & devoravit abyssum multam, & comedit simul partem.

5 Et dixi: Domine Deus, quiesce, obsecro: quis suscitabit Jacob, quia parvulus est?

6 Misertus est Dominus super hoc: Sed & istud non erit, dixit Dominus Deus.

7 Hæc ostendit mihi Dominus: & ecce Dominus stans super murum litum, & in manu ejus trulla camentarii.

8 Et dixit Dominus ad me: Quid tu vides, Amos? Et dixi: Trullam camentarii. Et dixit Dominus: Ecce ego ponam trullam in medio populi mei Israel: non abjiciam ultra superinducere eum.

9 Et demolientur excelsa Idoli, & sanctificationes Israel desolabuntur, & confurgam super domum Jeroboam in gladio.

C 10 Et misit Amasias sacerdos Bethel ad Jeroboam regem Israel, dicens: Rebella- vit contra te Amos in medio domus Israel: non poterit terra sustinere universos sermones ejus.

11 Hæc enim dicit Amos: In gladio morietur Jeroboam, & Israel captivus migrabit de terra sua.

12 Et dixit Amasias ad Amos: Quivides, gradere, fuge in terram Juda: & comede ibi panem, & prophetabis ibi.

13 Et in Bethel non adicies ultra, ut prophetes: quia sanctificatio regis est, & domus regni est.

D 14 Responditque Amos, & dixit ad Amasiam: Non sum propheta, & non sum filius prophetæ, sed armentarius ego sum velligans sycomoros.

15 Et tulit me Dominus, cum sequeretur gregem: & dixit Dominus ad me: Vade, propheta ad populum meum Israel.

16 Et nunc audi verbum Domini: Tu dicis: Non prophetabis super Israel, & non stilaris super domum idoli.

17 Propter hoc hæc dicit Dominus: Uxor tua in civitate fornicabitur: & filii tui, & filia tua in gladio cadent, & humus tua funiculo metietur: & tu in terra polluta morieris, & Israel captivus migrabit de terra sua.

C A P U T V I I I.

Amos sub parabola uncinum pomorum prophetat finem imminere regi Israel propter pauperum oppressiones: acerbiter vero imminenti calamitatis explicat: ac festivitates eorum dicit in luctum convertendas, famemque verbi Dei futuram denuntiat.

A **H**Æ ostendit mihi Dominus Deus: & ecce uncinum pomorum.

2 Et dixit: Quid tu vides, Amos? Et dixit: Uncinum pomorum. Et dixit Dominus ad me: Venit finis super populum meum Israel: non adjiciam ultra, ut pertranseam eum.

3 Et stridebunt cardines templi in die illa, dicit Dominus Deus: multi morientur: in omni loco projicietur silentium.

B 4 Audite hoc qui conteritis pauperem, & deficere facitis egenos terræ.

5 Dicentes: Quando transibit mensis, & venundabimus merces: & sabbatum, & aperiemus frumentum: ut imminuamus mensuram, & augeamus siccum, & supponamus stateras dolosas,

6 Ut possideamus in argento egenos, & pauperes pro calcamentis, & quilibet frumenti vendamus?

7 Juravit Dominus in superblam Jacob: Si oblitus fuero usque ad finem omnia opera eorum.

8 Numquid super isto non commovebitur terra, & lugebit omnis habitator ejus: & ascendet quasi fluvius universus, & ejicietur, & defluet quasi rivus Ægypti?

C 9 Et erit in die illa, dicit Dominus Deus: occidet sol in meridie, & tenebrescere faciam terram in die luminis.

10 * Et convertam festivitates vestras in luctum, & omnia cantica vestra in planctum: & inducam super omne dorsum vestrum faciem, & super omne caput calvitium: & ponam eam quasi luctum unigeniti, & novissima ejus quasi diem amarum.

11 Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & mittam famem in terram: non famem panis, neque sitim aquæ, sed audiendi verbum Domini.

D 12 Et commovebuntur à mari usque ad mare, & ab Aquilone usque ad Orientem: circumibunt quærentes verbum Domini, & non invenient.

13 In die illa deficient virgines pulchræ, & adolescentes in siti.

14 Qui jurant in delicto Samariæ, & dicunt: Vivit Deus tuus Dan, & vivit via Bersabee: & cadent, & non resurgent ultra.

C A P U T I X.

Instauratum se dicit Dominus impios, sic ut nulli patent effugium: postea tamen suscitabit tabernaculum David, & captivitatem filiorum Israel convertet cum magna ipsorum felicitate.

A **V**idi Dominum stantem super altare, & dixit: Percute cardinem, &

commoveantur superliminaria: avaritia enim in capite omnium, & novissimum eorum in gladio interficiam: non erit fuga eis. Fugient, & non salvabitur ex eis, qui fugerit.

2 * Si descenderint usque ad infernum, inde manus mea educet eos: & si ascenderint usque in cælum, inde detraham eos.

3 Et si absconditi fuerint in vertice Carmeli, inde scrutans auferam eos: & si celaverint se ab oculis meis in profundo maris, ibi mandabo serpenti, & mordebit eos.

4 Et si abierint in captivitatem coram inimicis suis, ibi mandabo gladio, & occidet eos: & ponam oculos meos super eos in malum, & non in bonum.

5 Et Dominus Deus exercituum, qui tangit terram, & tabescet: & lugebunt omnes habitantes in ea: & ascendet sicut rivus omnis, & defluet, sicut fluvius Ægypti.

6 Qui ædificat in cælo ascensionem suam, & fasciculum suum super terram fundavit: * qui vocat aquas maris, & effundit eas super faciem terræ, Dominus nomen ejus.

7 Numquid non ut filii Æthiopum vos estis mihi, filii Israel, ait Dominus? Numquid non Israel ascendere feci de terra Ægypti: & Palæstinos de Cappadocia, & Syros de Cyrene?

8 Ecce oculi Domini Dei super regnum peccans, & conteram illud à facie terræ. Verumtamen conterens non conteram domum Jacob, dicit Dominus.

9 Ecce enim mandabo ego, & concutiam in omnibus gentibus domum Israel, sicut concutitur triticum in cribro: & non cadet lapillus super terram.

10 In gladio morientur omnes peccatores populi mei, qui dicent: Non appropinquabit, & non veniet super nos malum.

11 In die illa * suscitabo tabernaculum David, quod cecidit: & reedificabo aperturas murorum ejus, & ea, quæ corruerant, instaurabo: & reedificabo illud sicut in diebus antiquis.

12 Ut possideant reliquias Idumæ, & omnes nationes, eò quod invocatum sit nomen meum super eos: dicit Dominus faciens hæc.

13 Ecce dies veniunt: dicit Dominus: & comprehendet arator messorum, & calcator vinearum mittentem semen: * & stillabunt montes dulcedinem, & omnes colles culti erunt.

14 Et convertam captivitatem populi mei Israel: & ædificabunt civitates desertas, & inhabitabunt: & plantabunt vineas, & bibent vinum earum: & facient hortos, & comedent fructus eorum.

15 Et plantabo eos super humum suam: & non evellam eos ultra de terra sua, quam dedi eis, dicit Dominus Deus tuus.

* Psal.
118.8.

* Jer.
44.11.
B

* Sap.
7.8.

C

* Ap.
15.16.

D

* Joel
3.18.

PROPHETIA ABDIÆ.

CAPUT PRIMUM.

Vaticinatur exitum adversus Idumæos, qui affligebant, ac subsannabant filios Israel: qui tamen rediit, dominum accipient in eos, qui ipsos afflixerunt.

A
Jer.
49. 14.

1 **V**isio Abdias. Hæc dicit Dominus Deus ad Edom: Audivimus à Domino, & legatum ad Gentes misit: Surgite, & consurgamus adversus eum in prælium.

2 Ecce parvulum dedi te in Gentibus; contemptibilis tu es valde.

3 Superbia cordis tui extulit te, habitantem in scissuris petrarum, exaltantem solium tuum: qui dicis in corde tuo: Quis derahet me in terram?

4 Si exaltatus fueris ut aquila, & si inter sidera posueris nidum tuum, inde detrahant te, dicit Dominus.

B

5 Si fures introissent ad te, si latrones pernoctem, quomodo conticuisse? nonne furati essent sufficientia sibi? si vindemiatores introissent ad te, numquid saltem racemum reliquissent tibi?

6 Quomodo scrutati sunt Elau, investigaverunt abscondita ejus?

C

7 Usque ad terminum emiserunt te: omnes viri foderis tui illuserunt tibi: invaluerunt adversum te viri pacis tue: qui comedunt tecum, ponent insidias subter te: non est prudentia in eo.

* Isaie
29. 14.

8 * Numquid non in die illa, dicit Dominus, perdam sapientes de Idumæa, & prudentiam de monte Elau?

9 Et timebunt fortes tui à Meridie, ut intereat vir de monte Elau.

* Gen.
27. 42.

10 * Propter interfectionem, & propter iniquitatem in fratrem tuum Jacob, operiet te confusio, & peribis in æternum.

D

11 In die cum stares adversus eum, quando capiebant alieni exercitum ejus, & extra-

nei ingrediebantur portas ejus, & super Jerusalem mittebant sortem: tu quoque eras quasi unus ex eis.

12 Et non despicias in die fratris tui, in die peregrinationis ejus: & non letaberis super filios Juda in die perditionis eorum: & non magnificabis os tuum in die angustie.

13 Neque ingredieris portam populi mei in die ruinæ eorum: neque despicias & tu in malis ejus in die vastitatis illius: & non emitteris adversus exercitum ejus in die vastitatis illius.

14 Neque stabis in exitibus, ut interficias eos, qui fugerint: & non concludes reliquos ejus in die tribulationis.

15 Quoniam juxta est dies Domini super omnes gentes: sicut fecisti, fiet tibi: retributionem tuam convertet in caput tuum.

16 Quomodo enim bibistis super montem sanctum meum, bibent omnes Gentes jugiter: & bibent, & absorbebunt, & erunt quasi non sint.

17 Et in monte Sion erit salvatio, & erit sanctus: & possidebit domus Jacob eos, qui se possederant.

18 Et erit domus Jacob ignis, & domus Joseph flamma, & domus Elau stipula: & succendentur in eis, & devorabunt eos: & non erunt reliquæ domus Elau, quia Dominus locutus est.

19 Et hæreditabunt hi, qui ad Austrum sunt, montem Elau, & qui in campetribus Philisthiim: & possidebunt regionem Ephraim, & regionem Samaria, & Benjamin possidebit Galaad.

20 Et transmigration exercitus hujus filiorum Israel, omnia loca Chananorum usque ad Sareptam: & transmigration Jerusalem, quæ in Bosphoro est, possidebit civitates Austri.

21 Et ascendent salvatores in mentem Sion judicare montem Elau: & erit Domino regnum.

PROPHETIA JONÆ,

CAPUT PRIMUM.

Jonas à Domino missus, ut in Ninive prædicaret, navigio fugit in Tharsis a facie Domini: quo imminente in navim tempestatem, jactis que sortibus, deprehensus Jonas in mare mittitur, cessatque tempestas.

A

1 **F**actum est verbum Domini ad Jonam filium Amathi, dicens:

2 Surge, & vade in Niniven civitatem grandem, & prædica in ea: quia ascendit malitia ejus coram me.

3 Et surrexit Jonas, ut fugeret in Tharsis à facie Domini, & descendit in Joppen, & invenit navem euntem in Tharsis: & dedit naulum ejus, & descendit in eam, ut iret cum eis in Tharsis à facie Domini.

B

4 Dominus autem misit ventum magnum in mare: & facta est tempestas magna in mari, & navis periclitabatur conteri.

5 Et timuerunt nautæ, & clamaverunt viri ad deum suum: & miserunt vasa, quæ erant in navi, in mare, ut alleviaretur ab eis: & Jonas descendit ad interiora navis, & dormiebat sopore gravi.

6 Et accessit ad eum gubernator, & dixit ei: Quid tu sopore deprimeris? surge, invoca Deum tuum, si forte recogitet Deus de nobis, & non pereamus.

C

7 Et dixit vir ad collegam suum: Venite, & mittamus sortes, & sciamus quare hoc malum sit nobis. Et miserunt sortes: & cecidit fors super Jonam.

8 Et dixerunt ad eum: Indica nobis, cuius causâ malum istud sit nobis: quod est opus tuum? quæ terra tua, & quò vadis? vel ex quo populo es tu?

9 Et dixit ad eos: Hebræus ego sum, & Dominum Deum cæli ego timeo, qui se-

cit mare, & aridam.

10 Et timuerunt viri timore magno, & dixerunt ad eum: Quid hoc fecisti? (cognoverunt enim viri, quòd à facie Domini fugeret, quia indicaverat eis)

11 Et dixerunt ad eum: Quid faciemus tibi, & cessabit mare à nobis? quia mare ibat, & intumescibat.

12 Et dixit ad eos: Tollite me, & mittite in mare, & cessabit mare à vobis: scio enim ego, quoniam propter me tempestas hæc grandis venit super vos.

13 Et remigabant viri, ut reverterentur ad aridam, & non valebant: quia mare ibat, & intumescibat super eos:

14 Et clamaverunt ad Dominum, & dixerunt: Quæ sumus, Domine, ne pereamus in anima viri istius, & ne des super nos sanguinem innocentem: quia tu, Domine, sicut voluisti, fecisti.

15 Et tulerunt Jonam, & miserunt in mare: & stetit mare à fervore suo.

16 Et timuerunt viri timore magno Dominum, & immolaverunt hostias Domino, & voverunt vota.

CAPUT II.

Jonas à ceto, quem Dominus præparaverat, absorptus, fuit in eo tribus diebus, & tribus noctibus, cumque de ventre ejus orasset Dominum, ipsius jussu in aridam evomitur.

1 **E**t præparavit Dominus piscem grandem, ut deglutiret Jonam: & erat Jonas in ventre piscis tribus diebus, & tribus noctibus:

2 Et oravit Jonas ad Dominum Deum suum de ventre piscis,

3 Et dixit:

* Clamavi de tribulatione mea ad Dominum, & exaudivit me: de ventre inferi clamavi, & exaudivisti vocem meam.

D

A
*Mat.
2. 14.
& 16. 4
Lucæ
11. 30.
*Psal.
119. 1.
1. Cor.
15. 4.

B 4 Et projecisti me in profundum in corde maris, & flumen circumdedit me: omnes gurgites tui, & fluctus tui super me transierunt.

5 Et ego dixi: Abiectus sum à conspectu oculorum tuorum: verumtamen rursus videbo templum sanctum tuum:

* Psal. 85. 1. 6 * Circumdederunt me aquæ usque ad animam: abyssus vallavit me, pelagus operuit caput meum.

C 7 Ad extrema montium descendi: terræ veces coneluserunt me in æternum, & sublevaris de corruptione vitæ meæ, Domine Deus meus.

8 Cum angustiarer in me anima mea, Domini recordatus sum: ut veniat ad te oratio mea ad templum sanctum tuum.

D 9 Qui custodiunt vanitates frustra, misericordiam suam derelinquunt.

10 Ego autem in voce laudis immolabo tibi: quæcumque vovi, reddam pro salute Domino.

11 Et dixit Dominus pisci, & evomuit Jonam in aridam.

CAPUT III.

Rursum missus Jonas ad Ninivitæ prædicit civitatibus subversionem: illis autem ad Deum conversis, & magna penitentia signa ostendentibus, parcat Dominus civitati.

A 1 **E**T factum est verbum Domini ad Jonam secundò dicens:

2 Surge, & vade in Niniven civitatem magnam: & prædica in ea prædicationem, quam ego loquor ad te.

3 Et surrexit Jonas, & abiit in Niniven juxta verbum Domini, & Ninive erat civitas magna itinere trium dierum.

B 4 Et cepit Jonas introire in civitatem itinere diei unius: & clamavit, & dixit: Adhuc quadraginta dies, & Ninive subvertetur.

* Mat. 12. 41. **C** 5 * Et crediderunt viri Ninivæ in Deum: & prædicaverunt jejuniū, & vestiti sunt saccis à majore usque ad minorem.

C 6 Et pervenit verbum ad regem Ninive: & surrexit de folio suo, & abiecit vestimentum suum à se, & indutus est sacco, & sedit in cinere.

7 Et clamavit, & dixit in Ninive ex ore regis, & principum ejus, dicens: Homines, & jumenta, & boves, & pecora non gustent quidquam, nec pascantur, & aquam non bibant.

D 8 Et operiantur saccis homines, & jumenta, & clament ad Dominum in fortitudine, & convertatur vir à via sua mala, & ab iniquitate, quæ est in manibus eorum.

* Jer. 18. 11. **C** 9 * Quis scit, si convertatur, & ignoret

2. 14.

Deus: & revertatur à furore iræ suæ, & non peribimus?

10 Et vidit Deus opera eorum, quia conversi sunt de via sua mala: & misertus est Deus super malitiam, quam locutus fuerat, ut faceret eis, & non fecit.

CAPUT IV.

Afflictus Jonas quia vaticinium suum adversus Ninivem videbat non impleri, mortem optat: verum à Domino corripitur, qui injustam ipsius indignationem convincit, quod putaret se restitui dolere de arefaisa hedera, & tamen noluerit Dominus parcere Ninive civitati maxime, in qua erant plus quam centum viginti millia eorum, qui non peccaverunt.

A 1 **E**T afflictus est Jonas afflictione magna, & iratus est:

2 Et oravit ad Dominum, & dixit: Obsecro, Domine, numquid non hoc est verbum meum, cum adhuc essem in terra mea? propter hoc præoccupavi, ut fugerem in Tharsis: * scio enim, quia tu Deus clemens, & misericors es, patiens, & multa miserationis, & ignoscens super malitia.

3 Et nunc Domine, tolle, quæso, animam meam à me, quia melior est mihi mors quam vita.

4 Et dixit Dominus: Putasne bene irascersis tu?

5 Et egressus est Jonas de civitate, & sedit contra Orientem civitatis, & fecit sibi umbraculum ibi, & sedebat subter illud in umbra, donec videret, quid accideret civitati.

6 Et præparavit Dominus Deus hedera, & ascendit super caput Jonæ, ut esset umbra super caput ejus, & protegeret eum (laboraverat enim) & lætatus est Jonas super hedera, læticia magna.

C 7 Et paravit Deus vermem ascensu diluculi in crastinum: & percussit hedera, & exaruit.

8 Et cum ortus fuisset sol, præcepit Dominus vento calido, & urenti: & percussit sol super caput Jonæ, & aestuabat: & petivit anima suæ, ut moreretur, & dixit: Melius est mihi mori, quam vivere.

9 Et dixit Dominus ad Jonam: Putasne, bene irascersis tu super hedera? Et dixit: Bene irascor ego usque ad mortem.

10 Et dixit Dominus: Tu doles super hedera, in qua non laborasti, neque fecisti, ut cresceret: quæ sub una nocte nata est, & sub una nocte perit.

11 Et ego non parcam Ninive civitati magnæ, in qua sunt plura quam centum viginti millia hominum, qui nesciunt, quid sit inter dexteram, & sinistram suam, & jumenta multa?

* Psal. 85. 5. Joel. 2. 13.

B

C

D

PROPHETIA MICHÆÆ

CAPUT PRIMUM.

Quo tempore Michæas propheta veris: comminatur Samariam, & Jerusalem exitium, & captivitatem propter idololatriam ipsorum: quos plangit Propheta, & ad plantum provocat.

A

Uerbum Domini, quod factum est ad Michæam Morasthitem, in diebus Joathan, Achaz, & Ezechia, regum Juda: quod vidit super Samariam, & Jerusalem.

* Deut
32. 1.
Isaie
1. 2.
* Isaie
16. 21.

2 * Audite, populi omnes, & attendat terra, & plenitudo ejus: & sit Dominus Deus vobis in testem, Dominus de templo sancto suo.

3 * Quia ecce Dominus egreditur de loco suo: & descendet, & calcabit super excelsa terræ.

B

4 Et consumentur montes subtus eum, & valles scinduntur sicut cera à facie ignis, & sicut aquæ, quæ decurrunt in præceps.

5 In scelere Jacob omne istud, & in peccatis domus Israel. Quod scelus Jacob? nonne Samaria? & quæ excelsa Judæ? nonne Jerusalem?

6 Et ponam Samariam quasi acervum lapidum in agro, cum plantatur vinea: & detrahā in vallem lapides ejus, & fundamenta ejus revelabo.

7 Et omnia sculptilia ejus concidentur, & omnes mercedes ejus comburentur igne, & omnia idola ejus ponam in perditionem: quia de mercedibus meretricis congregata sunt, & usque ad mercedem meretricis revertentur.

C

8 Super hoc plangam. & ululabo: vadā spoliatus, & nudus: faciam plantum velut draconum, & luctum quasi struthionum.

9 Quia desperata est plaga ejus, quia venit usque ad Judam, tetigit portam populi mei usque ad Jerusalem.

10 In Geth nolite annuntiare, lacrymis ne ploretis, in domo Pulveris pul-

vere vos conspergite.

11 Et transite vobis habitatio Pulchra, confusa ignominia: non est egressa, quæ habitat in exitu: plantum Domus vicinæ accipiet ex vobis, quæ stetit sibi met.

12 Quia infirmata est in bonum, quæ habitat in amaritudinibus: quia descendit malum à Domino in portam Jerusalem.

13 Tumultus quadrigæ stuporis habitanti Lachis: principium peccati est filia Sion, quia in te inventa sunt scelera Israel.

14 Propterea dabit emissarios super hereditatem Geth: domus mendacii in deceptionem regibus Israel.

15 Adhuc hæredem adducam tibi, qui habitas in Marela: usque ad Odollam veniet gloria Israel.

16 Decalvare, & tondere super filios deliciarum tuarum: dilata calycium tuum sicut aquila: quoniam captivi ducti sunt ex te.

CAPUT II.

Propheta populi sui multiplicem injustitiam, aliæque peccata recensens, prædicat vindictam, & captivitatem ipsi imminere: & ob id lugens reliquiarum futuram congregationem denuntiat.

1 Væ, qui cogitatis inutile, & operamini malum in cubilibus vestris: in luce matutina faciunt illud, quoniam contra Deum est manus eorum.

2 Et concupierunt agros, & violenter tulerunt, & rapuerunt domos: & calumniabantur virum, & domum ejus; virum, & hereditatem ejus.

3 Idcirco hæc dicit Dominus: Ecce ego cogito super familiam istam malum: unde non auferetis colla vestra, & non ambulabitis superbi: quoniam tempus pessimum est.

4 In die illa sumetur super vos parabola, & cantabitur canticum cum suavitare, dicentiu: Depopulatione vastati sumus: pars populi mei

D

A

B

commutata est: quomodo recedet à me, cum revertatur, qui regiones nostras dividat?

5 Propter hoc non erit tibi mittens funiculum fortis in cætu Domini.

6 Ne loquamini loquentes: Non stillabit super istos, non comprehendet confusio.

C 7 Dicit domus Jacob: Numquid abbreviatus est spiritus Domini, aut tales sunt cogitationes ejus? Nonne verba mea bona sunt cum eo, qui recte graditur?

8 Et è contrario populus meus in adversarium confurrexit, desuper tunica pallium sustulisti: & eos, qui transibant simpliciter, convertistis in bellum.

9 Mulieres populi mei eiecistis de domo deliciarum suarum: à parvulis earum tulistis laudem meam in perpetuum.

10 Surgite, & ite, quia non habetis hic requiem: propter immunditiam ejus corrumperetur putredine pessima.

D 11 Utinam non essem vir habens spiritum, & mendacium potius loquerer: stillabo tibi in vinum, & in ebrietatem, & erit, super quem stillatur populus iste.

12 Congregatione congregabo Jacob totum te: in unum conducam reliquias Israel, pariter ponam illum quasi gregem in ovili, quasi pecus in medio caularum: tumultuabuntur à multitudine hominum.

13 Ascendet enim pandens iter ante eos: divident, & transibunt portam, & ingredientur per eam: & transibit rex eorum coram eis, & Dominus in capite eorum.

C A P U T I I I.

Propter peccata principum, judicum, pseudoprophetarum, ac sacerdotum populi Israel, comminatur Dominus gravem ultionem, & Jerusalem desolationem.

A 1 ET dixi: Audite principes Jacob, & duces domus Israel: Numquid non vestrum est scire judicium,

2 Qui odio habetis bonum, & diligitis malum, qui violenter tollitis pelles eorum desuper eis, & carnem eorum desuper ossibus eorum?

3 Qui comederunt carnem populi mei, & pellem eorum desuper excoierunt: & ossa eorum confregerunt, & conciderunt sicut in lebe, & quasi carnem in medio ollæ.

B 4 Tunc clamabant ad Dominum, & non exaudiet eos: & abscondet faciem suam ab eis in tempore illo, sicut nequiter egerunt in adinventibus suis.

5 Hæc dicit Dominus super prophetas, qui seducunt populum meum: qui mordent dentibus suis, & prædicant pacem: & si quis non dederit in ore eorum quippiam, sanctificat super eum prælum.

6 Propterea nox vobis pro visione erit, & tenebræ vobis pro divinatione: & occumbet sol super prophetas, & obtenebrabitur super eos dies.

C 7 Et confundentur, qui vident visiones, & confundentur divini: & operient omnes vultus suos, quia non est responsum Dei.

8 Verumtamen ego repletus sum fortitudine spiritus Domini, iudicio, & virtute, ut annuntiem Jacob scelus suum, & Israel peccatum suum.

9 Audite hoc principes domus Jacob, &

judices domus Israel: qui abominamini iudicium, & omnia recta pervertitis.

10 Qui ædificatis Sion in sanguinibus, & Jerusalem in iniquitate.

11 * Principes ejus in muneribus judicabant, & sacerdotes ejus in mercede docebant, & propheta ejus in pecunia divinabant, & super Dominum requiescebant, dicentes: Numquid non Dominus in medio nostrum? non venit super nos mala.

12 Propter hoc, causa vestri, * Sion quasi arabitur, & Jerusalem quasi acervus lapidum erit, & mons templi in excelsa silvarum.

C A P U T I V.

Tempore gratiæ plurimæ nationes accedent ad ecclesiam, & cultum Dei cum magna securitate: consolatur Sion, quod de captivitate sit à Domino redimenda, ut se de suis inimicis ulciscatur.

1 ET erit: in novissimo dierum erit mons domus Domini præparatus in vertice montium, & sublimis super colles: & fluent ad eum populi.

2 Et properabunt gentes multæ, & dicent: Venite, ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Jacob: & docebit nos de viis suis, & ibimus in semitis ejus, quia de Sion egredietur lex, & verbum Domini de Jerusalem.

3 Et judicabit inter populos multos, & corripiet gentes fortes usque in longinquum, & concident gladios suos in vomeres, & hastas suas in ligones: non sumet gens adversus gentem gladium, & non discent ultra belligare.

4 Et sedebit vir subtus vitem suam, & subtus ficum suam, & non erit qui deterreat: quia os Domini exercituum locutum est.

5 Quia omnes populi ambulabunt, unusquisque in nomine Dei sui: nos autem ambulabimus in nomine Domini Dei nostri in æternum, & ultra.

6 In die illa, dicit Dominus, congregabo claudicantem: & eam, quam eieceram, colligam, & quam afflixeram:

7 * Et ponam claudicantem in reliquias, & eam, quæ laboraverat, in gentem robustam, & regnabit Dominus super eos in monte Sion, ex hoc nunc, & usque in æternum.

8 Et tu turris gregis nebulosa filiæ Sion usque ad te veniet: & veniet potestas prima, regnum filiæ Jerusalem.

9 Nunc quare mærore contraheris? numquid rex non est tibi, aut consiliarius tuus periit, quia comprehendit te dolor sicut parturientem?

10 Dole, & satage, filiæ Sion, quasi parturiens: quia nunc egredieris de civitate, & habitabis in regione, & venies usque ad Babylonem: ibi liberaberis, ibi redimet te Dominus de manu inimicorum tuorum.

11 Et nunc congregatæ sunt super te gentes multæ, quæ dicunt: Lapidetur, & aspiciat in Sion oculus noster.

12 Ipsi autem non cognoverunt cogitationes Domini, & non intellexerunt consilium ejus: quia congregavit eos quasi fœnum aræ.

13 Surge, & trimra, filiæ Sion: quia cornu tuum ponam ferreum, & ungulas tuas ponam æreas: & comminet populos multos, & interficiet Dominus rapinas eorum, & fortitudinem eorum Domino univerſæ terræ.

D

*Ezec.
22. 7.
Soph.
3. 1.*Jer.
26. 18.A
Isaie
2. 1.

B

*Soph
3. 19.
C
*Dan.
7. 14.
Lucæ
1. 32.

D

C A P U T V.

Imminens urbis Ierusalem vastatio ostenditur, & Christus in Bethlehem nasciturus: reliquie Israel exaltabuntur, & victis inimicis, & ablata ab ipsis idololatria.

A **N**unc vastaberis, filia latronis: obidionem posuerunt super nos, in virga percutient maxillam iudicis Israel.

*Mat.
7. 6.
Joan.
7. 42.

2 * **E**T TU BETHLEHEM Ephrata parvulus es in millibus Juda: ex te mihi egredietur, qui sit dominator in Israel: & egressus ejus ab initio, & à diebus æternitatis.

3 Propter hoc dabit eos usque ad tempus, in quo parturiens pariet, & reliquie fratrum ejus convertentur ad filios Israel.

B

4 Et stabit, & pascet in fortitudine Domini, in sublimitate nominis Domini Dei sui: & convertetur, quia nunc magnificabitur usque ad terminos terræ.

5 Et erit iste pax: cum venerit Assyrius in terram nostram, & quando calcaverit in domibus nostris: & suscitabimus super eum septem pastores, & octo primates homines.

6 Et pascet terram Assur in gladio, & terram Nemrod in lanceis ejus, & liberabit ab Assur, cum venerit in terram nostram, & cum calcaverit in finibus nostris.

C

7 Et erunt reliquie Jacob in medio populo multorum quasi ros à Domino, & quasi stilla super herbam, quæ non expectat vitum, & non praestolatur filios hominum,

8 Et erunt reliquie Jacob in Gentibus in medio populo multorum, quasi leo in jumentis silvarum, & quasi catulus leonis in gregibus pecorum: qui cum transierit, & conculcaverit, & ceperit, non est, qui eruat.

9 Exaltabitur manus tua super hostes tuos, & omnes inimici tui interibunt.

10 Et erit in die illa, dicit Dominus: Auferam equos tuos de medio tui, & disperdam quadrigas tuas.

D

11 Et perdam civitates terræ tuæ, & destruiam omnes munitiones tuas, & auferam maleficia de manu tua, & divinationes non erunt in te.

12 Et perire faciam sculptilia tua, & statuas tuas de medio tui: & non adorabis ultra opera manuum tuarum.

13 Et evellam lucos tuos de medio tui: & conteram civitates tuas.

14 Et faciam in furore, & in indignatione ultionem in omnibus gentibus, quæ non audierunt.

C A P U T VI.

Discepsat Dominus cum ingratis, recensens collata illis beneficia, indicans etiam quid sit bonum, & quid Dominus à populo suo requirat: sed propter iniquitatem aliaque scelera filiorum Israel comminatur eis Dominus varias afflictiones.

A

1 **A**udite, quæ Dominus loquitur: Surge: contende iudicio adversum montes, & audiant colles vocem tuam,

2 Audiant montes iudicium Domini, & fortia fundamenta terræ: quia iudicium Domini cum populo suo, & cum Israel iudicabitur.

*Jer.
2. 4.

3 * Popule meus quid feci tibi, aut quid molestus fui tibi? responde mihi.

4 Quia eduxi te de Terra Ægypti, & de domo servientium liberavi te, & misi ante fa-

ciem tuam Moysen, & Aaron, & Mariam?

5 * Popule meus, memento, quæso, quid cogitaverit Balach rex Moab: & quid responderit ei Balaam filius Beor, de Setim usque ad Gulgalam, ut cognosceres iustitias Domini.

6 Quid dignum offeram Domino? curvabo genua Deo excelso? numquid offeram ei holocaustum, & vitulos anniculos?

7 Numquid placari potest Dominus in millibus arietum, aut in multis millibus hircorum pinguium? Numquid dabo primogenitum meum pro scelere meo, fructum ventris mei pro peccato animæ meæ?

8 Indicabo tibi, ô homo, quid sit bonum, & quid Dominus requirat à te: Utique facite iudicium, & diligere misericordiam, & sollicitum ambulare cum Deo tuo,

9 Vox Domini ad civitatem clamat, & salus erit timentibus nomen tuum: Audite tribus, & quis approbabit illud?

10 Adhuc ignis in domo impii thesauri iniquitatis, & mensura minor iræ plena.

11 Numquid iustificabo stateram impiam, & sacelli pondera dolosa?

12 In quibus divites eius repleti sunt iniquitate, & habitantes in ea loquebantur mendacium, & lingua eorum fraudulenta in ore eorum.

13 Et ego ergo cæpi percutere te perditione super peccatis tuis.

14 Tu comedes, & non saturaberis: & humiliatio tua in medio tui, & apprehendes, & non salvabis: & quos salvaveris, in gladium dabo.

15 * Tu seminabis, & non metes: tu calcabis olivam, & non ungeris oleo: & mustum, & non bibes vinum.

16 Et custodisti præcepta Amri, & omne opus domus Achab, & ambulasti in voluntatibus eorum, ut darent te in perditionem, & habitantes in ea in sibilum: & opprobrium populi mei portabitis.

C A P U T VII.

Luget Prophetam paucos esse reliquos, qui non sint iniqui: in nullo homine ostendit esse confidendum, sed in solo Deo salvatore: qui miserebitur Sion, & praeferat inimicis eam ad se reducat, complens factas ad patres promissiones.

1 **V**æ mihi, quia factus sum, sicut qui colligit in autumno racemos vindemiarum: non est botrus ad comedendum, praecoquas ficus desideravit anima mea.

2 Periit sanctus de terra, & rectus in hominibus non est: omnes in sanguine insidiantur, vir fratrem suum ad mortem venatur.

3 Malum manuum suarum dicunt bonum, princeps postulat, & iudex in reddendo est: & magnus locutus est desiderium animæ suæ, & conturbaverunt eam.

4 Qui optimus in eis est, quasi paliurus: & qui rectus, quasi spina de sepe. Dies speculationis tuæ, visitatio tua venit: nunc erit vastitas eorum.

5 Nolite credere amico, & nolite confidere in duce: ab ea, quæ dormit in sinu tuo, custodi claustra oris tui.

6 * Quia filius contumeliam facit patri, & filia consurgit adversus matrem suam, natus adversus focum suum: & inimici hominis domestici ejus.

*Num
22. 23.
B

C

D

*Deut
28. 38.
Agg.
1. 6.

A

B

*Mat
10. 21.
10. 22.
10. 36.

7 Ego autem ad Dominum aspiciam, expectabo Deum salvatorem meum: audiet me Deus meus.

8 Ne lateris inimica mea super me, quia cecidi: confurgam, cum sedero in tenebris, Dominus lux mea est.

9 Iram Domini portabo, quoniam peccavi ei, donec causam meam judicet, & faciat iudicium meum: educet me in lucem, videbo iustitiam ejus.

10 Et aspiciet inimica mea, & operietur confusione, quæ dicit ad me: Ubi est Dominus Deus tuus? Oculi mei videbunt in eam: nunc erit in conculcationem ut lutum platearum.

11 Dies, ut ædificentur maceræ tuæ: in die illa longe fiet lex.

12 In die illa, & usque ad te veniet de Asur, & usque ad civitates munitas, & à civitatibus munitis usque ad flumen, & ad mare de mari, & ad montem de monte.

13 Et terra erit in desolationem propter habitatores suos, & propter fructum cogitationum eorum.

14 Pæce populum tuum in virga tua, gregem hereditatis tuæ, habitantes solos in saltu, in medio Carmeli: pascuntur Basan, & Galaad, juxta dies antiquos.

15 Secundum dies egressionis tuæ de terra Egypti ostendam ei mirabilia.

16 Videbunt gentes, & confundentur super omni fortitudine sua: ponent manum super os, aures eorum surdæ erunt.

17 Lingent pulverem sicut serpentes, velut reptilia terræ perturbabuntur in adibus suis: Dominum Deum nostrum formidabunt, & timebunt te.

18* Quis Deus similis tui, qui auferis iniquitatem, & transis peccatum reliquiarum hereditatis tuæ? non immettetur ultra furorem suum, quoniam volens misericordiam est.

19 Revertetur, & miserebitur nostri: deponet iniquitates nostras, & projiciet in profundum maris omnia peccata nostra.

20 Dabis veritatem Jacob, misericordiam Abraham: quæ jurasti patribus nostris à diebus antiquis.

D

* Jer.
10. 6.
Añor.
10. 4.

PROPHETIA NAHUM.

CAPUT PRIMUM.

Zelus Dei adversus hostes suos, qui patiens est, & fortitudine magnus, cujus ira nemo potest resistere, & in se sperantium est liberator, sui quoque populi hostes est consumpturus.

A

Nus Ninive: Liber visionis Nahum Elcesai.

Deus amulator, & ulciscens Dominus: ulciscens Dominus, & habens furorem: ulciscens Dominus in hostes suos, & irascens ipse inimicis suis.

3 Dominus patiens, & magnus fortitudi-

ne, & mundans non faciet innocentem. Dominus in tempestate, & turbine viæ ejus, & nebula pulvis pedum ejus.

4 Increpans mare, & exsiccat illud, & omnia flumina ad desertum deducens. Infirmitas est Balan, & Carmelus, & flos Libani elanguit.

5 Montes commoti sunt ab eo, & colles desolati sunt, & contremuit terra à facie ejus, & orbis, & omnes habitantes in eo.

6 Ante faciem indignationis ejus quis stabit? & quis resistit in ira furoris ejus? indignatio effusa est ut ignis: & petra dissoluta sunt ab eo.

7 Bonus Dominus, & confortans in die tribulationis, & sciens sperantes in se.

B

8 Et in diluvio prætereunte consummationem faciet loci ejus: & inimicos ejus persequentur tenebræ.

9 Quid cogitatis contra Dominum? consummationem ipse faciet: non confurget duplex tribulatio.

10 Quia sicut spinæ se invicem complectuntur, sic convivium eorum pariter potantium: consumentur quasi stipula ariditate plena.

11 Ex te exibit cogitans contra Dñm malitiam: mente petraclans prævaricationem.

12 Hæc dicit Dominus: Si perfecti fuerint, & ita plures, sic quoque attondentur, & pertransibit: affixite, & non affligam te ultra.

13 Et nunc conteram virgam ejus de dorso tuo, & vincula tua disrumpam.

14 Et præcipies super te Dominus, non seminabitur ex nomine tuo amplius: de domo Dei tui interficiam sculptile, & constatile: ponam sepulchrum tuum, quia inhonoratus es.

15 * Ecce super montes pedes evangelizantis, & annuntiantis pacem: celebra, Juda, festivitates tuas, & redde vota tua, quia non adjicies ultra, ut pertransit in te Belial: universus interiit.

CAPUT II.

Obsidio Ninive, ejusque à Chaldeis depopulatio, quia superbe egit contra populum Domini.

1 Ascendit, qui dispergat coram te, qui custodiat obsidionem: contemplare viam, conforta lumbos, robor virtutem valde.

2 Quia reddidit Dñs superbiam Jacob, sicut superbiam Israël: quia vastatores dissipaverunt eos, & propaggines eorum corruerunt.

3 Clypeus fortium ejus ignitus, viri exercitus in coccineis: igne habent currus in die præparationis ejus, & agitatores conspiciunt.

4 In itineribus conturbati sunt: quadrigæ collise sunt in plateis: aspectus eorum quasi lampades, quasi fulgura discurrentia.

5 Recordabitur fortium suorum, ruent in itineribus suis: velociter ascendent muros ejus, & preparabunt umbraculum.

6 Portæ fluviorum apertæ sunt, & templum ad solum dirutum.

7 Et miles captivus abductus est, & ancille ejus minabantur gementes ut columbæ, murmurantes in cordibus suis.

8 Et Ninive quasi piscina aquarum aquæ ejus: ipsi verò fugerunt: stete, stete, & non est, qui revertatur.

9 Diripite argentum, diripite aurum: & non est finis divitiarum ex omnibus vasīs desiderabilibus.

10 Dissipata est, & cissa, & dilacerata: & cor tabescens, & dissolutio geniculorum, & defectio in cunctis venibus, & facies omnium eorum sicut nigredo ollæ.

11 Ubi est habitaculum leonum, & pascua catulorum leonum, ad quæ ivit leo, ut ingrederetur illuc, catulus leonis, & nō est, qui exterreat?

12 Leo cepit sufficeret catulis suis, & necavit leonis suis, & implevit præda speluncas suas, & cubile suum rapina.

13 Ecce ego ad te, dicit Dñs exercituum, & succendam uique ad fumum quadrigas tuas, & leunculos tuos comedet gladius: & exterminabo de terra prædam tuam, & non audietur ultra vox nuntiorum tuorum.

CAPUT III.

Ninive urbs sanguinum sub nomine adulteræ vastanda prædicatur: quod exemplo Alexandria à Babylonis devastatæ confirmatur: nec erit, qui Ninive condoleat, aut eā cõsuletur super ipsius devastatõe.

1 Væ civitas sanguinum, universa mendacii dilaceratione plena: non recedet à te rapina.

2 Vox flagelli, & vox impetus rotæ, & equi frementis, & quadrigæ ferventis, & equitis ascendentis:

3 Et micantis gladii, & fulgurantis hastæ, & multitudinis interfecit, & gravis ruina: nec est finis cadaverum, & corrucit in corporibus suis.

4 Propter multitudinem fornicationum metreticis speciosa, & grata, & habentis maleficia, quæ vendidit Gentes in fornicationibus suis, & familias in maleficiis suis.

5 * Ecce ego ad te, dicit Dominus exercituum, & revelabo pudenda tua in facie tua, & ostendam Gentibus nuditatem tuam, & regnis ignominiam tuam.

6 Et projeciam super te abominationem, & contumeliis te afficiam, & ponā te in exemplum.

7 Et erit: omnis, qui viderit te, resiliat à te, & dicet: Vastata est Ninive: quis commovebit super te caput? unde quæram consolatorem tibi?

8 Numquid melior es Alexandria populorū, quæ habitat in fluminibus? aquæ in circuitu ejus: cujus divitiæ, mare: aqua, murie ejus.

9 Ethiopia fortitudo ejus, & Egyptus, & non est finis: Africa, & Libyes fuerunt in auxilio tuo.

10 Sed & ipsa in transmigrationem ducta est in captivitatem: parvuli ejus elisi sunt in capite omnium viarum, & super inclutos ejus miserunt sortem, & omnes optimates ejus confixi sunt in compedibus.

11 Et tu ergo inebriaberis, & eris despecta: & tu quæres auxilium ab inimico.

12 Omnes munitiones tuas sicut ficus cum grossis suis: si concussa fuerint, cadent in os comedentis.

13 Ecce populus tuus mulieres in medio tui: inimicis tuis adaperitione pandentur portæ terræ tuæ, devorabit ignis vestes tuas.

14 Aquam propter obsidionem hauri tibi, extruere munitiones tuas: intra in lutum, & calca, subigens tene laterem.

15 Ibi comedet te ignis: peribis gladio, devorabit te ut bruchus: congregare ut bruchus: multiplicare ut locusta.

16 Plures fecisti negotiationes tuas, quam stella sint cœli: bruchus expansus est, & avolavit.

17 Custodes tui quasi locustæ, & parvuli tui quasi locustæ locustarum, quæ confidunt in sepibus in die frigoris: sol ortus est, & avolaverunt, & non est cognitus locus earum, ubi fuerint.

18 Dormitaverunt pastores tui, rex Assur: sepeliuntur principes tui: lautavit populus tuus in montibus, & non est, qui congreget.

19 Non est obscura contritio tua, pessima est plaga tua: omnes, qui audierunt auditionem tuam, compresserunt manum super te: quia super quem non transit malitia tua semper?

* Isaie
51. 7.
Rom.
10. 15.

A
Ezech.
24. 9.
Hab.
2. 11.

B
* Isaie
7. 1.

C

D

PROPHETIA HABACUC.

CAPUT PRIMUM.

Miratur propheta impium prosperari, & prevalere adversus iustum: nam adversus Iudeos suscitavit Dominus Chaldaeos, qui virositiam non Domino, sed Idolo suo tribuunt.

A

Nus, quod vidit Habacuc Propheta.

2 Usquequò, Domine, clama-
bo, & non exaudies? vociferabor ad te vim patiens,
& non salvabis?

3 Quare ostendisti mihi iniquitatem, & laborem, videre pradam, & injustitiam contra me? & factum est iudicium, & contradictio potentior.

4 Propter hoc lacerata est lex, & non pervenit usque ad finem iudicium: quia impius pravalet adversus iustum, propterea egreditur iudicium perversum.

B
* Ad.
13. 41. 5 * Aspicite in Gentibus, & videte: admiramini, & obstupescite: quia opus factum est in diebus vestris, quod nemo credet, cum narrabitur.

6 Quia ecce ego suscitabo Chaldaeos, gentem amarā, & velocem, ambulantem super latitudinem terrae, ut possideat tabernacula nō sua.

7 Horribilis, & terribilis est: ex semetipsa iudicium, & onus ejus egreditur.

C

8 Leviores pardis equi ejus, & velociores lupis vespertinis, & disfundentur equites ejus: equites namque ejus de longē venient, volabunt quasi aquila festinans ad comedendum.

9 Omnes ad pradam venient, facies eorum ventus urens: & congregabit quasi arenam, captivitatem.

10 Et ipse de regibus triūphabit, & tyranni

ridiculi ejus erunt: ipse super omnē munitionē ridebit, & cōportabit aggerem, & capiet eam.

11 Tunc mutabitur spiritus, & pertransibit, & corruet: hæc est fortitudo ejus dei sui.

12 Numquid non tu à principio, Domine Deus meus, sancte meus, & non moriemur? Domine, in iudicium posuisti eum: & fortem ut corripere, fundasti eum.

13 Mundi sunt oculi tui, ne videas malum, & respicere ad iniquitatem non poteris: quare respicis super iniqua agentes, & taces devorante impio justiorē se?

D

14 Et facies homines quasi pisces maris, & quasi reptile non habens principem.

15 Torum in hamo sublevavit, traxit illud in sagena sua, & congregavit in rete suam. Super hoc lætabitur, & exultabit.

16 Propterea immolabit sagena suā, & sacrificabit reti suo: quia in ipsis inrastrata est pars ejus, & cibus ejus electus.

17 Propter hoc ergo expandit sagenam suā, & semper interficere Gentes non parcat.

CAPUT II.

Propheta à Domino responsum expectanti precipitur, ut scribat visionem, ac longanimiter ipsius eventum expectet: destruxit Babylonis propter multa ipsorum scelera describitur, & quòd idola eis nō proderant.

A
1 Super custodiam meam stabo, & figam gradum super munitionem: & contem-
plabor, ut videam, quid dicatur mihi, & quid respondeam ad argumentum.

2 Et respondit mihi Dominus, & dixit: Scribe visum, & explana eum super tabulas, ut percurrat, qui legerit eum.

3 Quia adhuc visus procul, & apparebit in finem, & non mentietur: si morā fecerit, expecta

Jo.
1. 35.
B.
Rom.
1. 17.
Gal.
1. 11.
Hebr.
10. 18.

illum, qui veniens veniet, & non tardabit.
4 Ecce qui incredulus est, non erit recta anima ejus in semetipso: * iustus autem in fide sua vivet.

5 Et quomodo vinum potantem decipit: sic erit vir superbus, & non decorabitur: qui dilatavit quasi infernum animam suam, & ipse quasi mors, & non adimpletur: & congregabit ad se omnes gentes, & coacervabit ad se omnes populos.

6 Numquid non omnes isti super eum parabolas sument, & loquelam ænigmatum ejus: & dicetur: Væ ei, qui multiplicat non sua, & quæquæ & aggravat contra se densum lutum?

7 Numquid non repente confurgent, qui mordeant te: & suscitabuntur læciantes te, & eris in rapinam eis?

8 Quia tu spoliasti gentes multas, spoliabunt te omnes, qui reliqui fuerint de populis, propter sanguinem hominis, & iniquitatem terræ civitatis, & omnium habitantium in ea.

9 Væ, qui congregat avaritiam malam domui suæ, ut sit in excello nidus ejus, & liberari se putat de manu mali.

10 Cogitasti confusionem domui tuæ, concidisti populos multos, & peccavit anima tua.

11 Quia iapis de pariete clamabit: & lignum, quod inter juncturas ædificiorum

est, respondebit.

12 * Væ, qui ædificat civitatem in sanguinibus, & præparat urbem in iniquitate.

13 Numquid non hæc sunt à Domino exercituum? Laborabunt enim populi in multo igne, & gentes in vacuum, & deficiant.

14 Quia replebitur terra, ut cognoscant gloriam Domini, quasi aquæ operientes mare.

15 Væ, qui potum dat amico suo mittens fel suum, & inebrians, ut aspiciat nuditatem ejus.

16 Repletus es ignominia pro gloria: bibe tu quoque, & consopire: circumdabit te calix dextera Domini, & vomitus ignominia super gloriam tuam.

17 Quia iniquitas Libani operiet, & vastitas animalium deterrebit eos de sanguinibus hominum, & iniquitatem terræ, & civitatis, & omnium habitantium in ea.

18 Quid prodest sculpsile, quia sculpsit illud fictor suus, constabile, & imaginem falsam? quia speravit in figmento fictor ejus, ut faceret simulachra muta.

19 Væ, qui dicit ligno: Expergiscere; Surge, lapidi tacenti: numquid ipse docere poterit? Ecce iste coopertus est auro, & argento: & omnis spiritus non est in visceribus ejus.

20 * Dominus autem in templo sancto suo: fileat à facie ejus omnis terra.

Ezec.
24. 1.
Nah.
1. 1.

D

Psal.
10. 5.

ORATIO HABACUC PROPHETÆ PRO IGNORANTIIS.

C A P U T I I I.

A

Domine, audi vi auditionem tuam, & timui.

Domine, opus tuum, in medio annorum, & vivifica illud.

In medio annorum notum facies: cum iratus fueris, misericordie recordaberis.

3 Deus ab Austro veniet, & Sanctus de monte Pharan.

Operuit celos gloria ejus: & laudis ejus plena est terra.

4 Splendor ejus ut lux erit: cornua in manibus ejus.

5 Ibi abscondita est fortitudo ejus: ante faciem ejus ibit mors.

Et egredietur diabolus ante pedes ejus.

6 Stetit, & mensus est terram.

Aspexit, & dissolvit gentes: & contriti sunt montes sæculi.

Incurvati sunt colles mundi, ab itineribus æternitatis ejus.

7 Pro iniquitate vidi tentoria Æthiopie, turbabuntur pelles terræ Madian.

8 Numquid in fluminibus iratus es, Domine? aut in fluminibus furor tuus? vel in mari indignatio tua?

Qui ascendes super equos tuos: & quæ drigæ tuæ salvatio.

9 Suscitans suscitabis arcum tuum, juramenta tribubus, quæ locutus es.

10 Fluvius scindens terræ: viderunt te, & doluerunt montes: gurgis aquarum transiit.

Dedit abyssus vocem suam: altitudo

manus suas levavit.

11 Sol & luna steterunt in habitaculo suo, in luce sagittarum tuarum, ibunt in splendore fulgurantis haste tuæ.

12 In fremitu conculcabis terram: in furore obstupescies gentes.

13 Egredus es in salutem populi tui, in salutem cum Christo tuo.

Percussisti caput de domo impii: denudasti fundamentum ejus usque ad collum.

14 Maledixisti sceptris ejus, & in bellatorum ejus, venietibus ut turbo ad dispergendum me.

Exultatio eorum, sicut ejus, qui devorat pauperem in abscondito.

15 Viam fecisti in mari equis tuis, in luto aquarum multarum.

16 Audi, & conturbatus est venter meus: à voce contremuerunt labia mea.

Ingreuiat putredo in ossibus meis, & subter me seateat.

Ut requiescam in die tribulationis: ut ascendam ad populum accinctum nostrum.

17 Ficus enim non florebit: & non erit germen in vineis.

Mentietur opus oliivæ: & arva non afferent cibum.

Abscindetur de oliivi pecus: & non erit armentum in præsepibus.

18 Ego autem in Domino gaudebo: & exultabo in Deo Jesu meo.

19 Deus Dominus fortitudo mea: & ponet pedes meos quasi cervorum.

Et super excelsa mea deducet me victor: in Psalmis canentem.

C

D

B

PROPHETIA SOPHONIAE

CAPUT PRIMUM.

Quo tempore Sophonias prophetaverit : qui primū peccatoribus universis, deinde Iudeis comminatur, ob idololatricam, & Dei contemptum, divinam ultionem : Jerusalem quoque lacernis scrutanda dicitur, & quam erit amara dies ultionis Domini.

Verbum Domini, quod factum est ad Sophoniam filium Chufi, filii Godoliae, filii Amariae, filii Ezechie, in diebus Josiae filii Amon regis Judae.

1 Congregans congregabo omnia à facie terrae, dicit Dominus :

2 Congregans hominem, & pecus, congregans volatilia caeli, & pisces maris : & ruinā impiorum erunt : & disperdam homines à facie terrae, dicit Dominus.

3 Et extendam manum meam super Judam, & super omnes habitantes Jerusalem : & disperdam de loco hoc reliquias Baal, & nomina aëditorum cum sacerdotibus :

4 Et eos, qui adorant super tecta militiam caeli, & adorant, & jurant in Domino, & jurant in Melchom.

5 Et qui avertuntur de post tergum Domini, & qui non quaesierunt Dominum, nec investigaverunt eum.

6 Silete à facie Domini Dei : quia juxta est dies Domini, quia preparavit Dominus hostiam, sanctificavit vocatos suos.

7 Et erit in die hestiae Domini, visitabo super principes, & super filios regis, & super omnes, qui induti sunt veste peregrina :

8 Et visitabo super omnem, qui arroganter ingreditur super limen in die illa : qui complent domum Domini Dei sui iniquitare, & dolo.

9 Et erit in die illa, dicit Dominus, vox clamoris à porta piscium, & ululatus à Secunda, & contritio magna à collibus.

10 Ululate habitatores Pila : conticuit om-

nis populus Chanaan, disperierunt omnes involuti argento.

11 Et erit in tempore illo : scrutabor Jerusalem in lucernis : & visitabo super viros defixos in facibus suis : qui dicunt in cordibus suis : Non faciet bene Dominus, & non faciet male.

12 Et erit fortitudo eorum in direptionem, & domus eorum in desertum : & aedificabunt domos, & non habitabunt : & plantabunt vineas, & non bibent vinum earum.

13 Juxta est dies Domini magnus, juxta est & velox nimis : vox diei Domini amara, tribulabitur ibi fortis.

14 Dies irae, dies illa, dies tribulationis, & angustiae, dies calamitatis, & miseriae, dies tenebrarum, & caliginis, dies nebulae, & turbinis.

15 Dies tubae, & clangoris super civitates munitas, & super angulos excelsos.

16 Et tribulabo homines, & ambulabunt ut cæci, quia Domino peccaverunt, & effundetur sanguis eorum sicut humus, & corpora eorum sicut stercora.

17 Sed & argentum eorum, & aurum eorum non poterit liberare eos in die irae Domini : in igne zelieus devorabitur omnis terra, quia consummationem cum festinatione faciet cunctis habitantibus terram.

CAPUT II.

Hortatur Propheta populum, ut ad Deum convertatur, priusquam ira Domini ei superveniat, omnesque mansuetos terrae, ut Dominum querant : denuntians destructionem imminere Philistaeis, Moabitibus, Ammonitis, Ethiopibus, & Assyris.

1 Convenite, congregamini gens non amabilis.

2 Priusquam pariat jussio quasi pulverem transeuntem diem, antequam veniat super vos ira furoris Domini, antequam veniat super vos dies indignationis Domini.

* A.
mos
5. 11.

D

* Jer.
10. 7
Joel.
1. 14
Amo.
5. 18.

* Eze.
7. 14
10. 6.
1. 2.

A

3 Quærite Dominum omnes mansueti terræ, qui iudicium ejus estis operati: quærite iustum, quærite mansuetum: si quo modo abscondamini in die furoris Domini.

4 Quia Gaza destructa erit, & Ascalon in desertum, Azotum in meridie ejicient, & Accaron eradicabitur.

5 Væ, qui habitatis funiculum maris, gens perditorum: verbum Domini super vos, Chanaan terra Philistinorum, & disperdam te, ita ut non sit inhabitator.

B 6 Et erit funiculus maris requies pastorum, & caula pecorum.

7 Et erit funiculus ejus, qui remanserit de domo Juda: ibi pascetur, in domibus Ascalonis ad vespertam requiescent: quia visitabit eos Dominus Deus eorum, & avertet captivitatem eorum.

8 Audiavi opprobrium Moab, & blasphemias filiorum Ammon: quæ exprobraverunt populo meo, & magnificati sunt super terminos eorum.

C 9 Propterea vivo ego, dicit Dominus exercituum, Deus Israel, quia Moab ut Sodoma erit, & filii Ammon quasi Gomorra, siccitas spinarum, & acervi salis, & desertum usque in æternum: reliquæ populi mei diripient eos, & residui gentis mez possidebunt illos.

10 Hoc eis eveniet pro superbia sua: quia blasphemaverunt, & magnificati sunt super populum Domini exercituum.

11 Horribilis Dominus super eos, & attenuabit omnes deos terræ: & adorabunt eum viri de loco suo, omnes insulæ gentium.

12 Sed & vos Æthiopes interfecti gladio meo eritis.

D 13 Et extendet manum suam super Aquilonem, & perdet Assur: & ponet speciosam in soliditatem, & in invium, & quasi desertum.

*Isai. 34. 11. 14 * Et accubabunt in medio ejus greges, omnes bestię gentium: & onocrotalus, & ericius in liminibus ejus morabuntur: vox cantantis in fenestra, corvus in superliminari, quoniam attenuabo robur ejus.

15 Hæc est civitas gloriola habitans in confidentia: quæ dicebat in corde suo: Ego sum, & extra me non est alia amplius: quomodo facta est in desertum cubile bestię? omnis, qui transit per eam, sibilabit, & movebit manum suam.

C A P U T III.

Arguit Jerusalem, & præcipiunt rectores ejus, quibus minatur celerem Dei vindictam, quod neque beneficiis, neque flagellis sint ad ipsum conversi: de felicitate novæ legis, ac multiplicatione credentium: pænæque iniquorum prædicatur.

A 1 Væ provocatrix, & redempta civitas, columba.

2 Non audiivit vocem, & non suscepit disciplinam: in Domino non est confisa, ad Deum suum non appropinquavit.

3 * Principes ejus in medio ejus quasi leones rugientes: iudices ejus lupi vespere, non relinquebant in mane.

4 Prophetæ ejus vesani, viri infideles: sacerdotes ejus polluerunt Sanctum, injuste egerunt contra legem.

5 Dominus iustus in medio ejus non faciet iniquitatem: mane mane iudicium suum dabit in lucem, & non abscondetur: nescivit autem iniquus confusionem.

6 Disperdidi gentes, & dissipati sunt anguli earum: desertas feci vias eorum, dum non est, qui transeat: desolate sunt civitates eorum, non remanente viro, neque ullo habitatore.

7 Dixi: Attamen timebis me, suscipiens disciplinam: & non peribit habitaculum ejus, propter omnia in quibus visitavi eam: verumtamen diluculo surgentes corruerunt omnes cogitationes suas.

8 Quapropter expecta me, dicit Dominus, in die resurrectionis mez in futurum, quia iudicium meum ut congregem gentes, & colligam regna: & effundam super eos indignationem meam, omnem iram furoris mei: * in igne enim zeli mei devorabitur omnis terra.

9 Quia tunc reddam populis labium electum, ut invocent omnes in nomine Domini, & serviant ei humero uno.

10 Ultra flumina Æthiopie, inde supplices mei, filii disperforum meorum deferent munus mihi.

11 In die illa non confunderis super cunctis ad inventionibus tuis, quibus pravaricata es in me: quia tunc auferam de medio tui magniloquos superbiæ tuæ, & non adicies ex altari amplius in monte sancto meo.

12 Et derelinquam in medio tui populum pauperem, & egenum: & sperabunt in nomine Domini.

13 Reliquiæ Israel non facient iniquitatem, nec loquentur mendacium, & non invenietur in ore eorum lingua dolosa: quoniam ipsi pascuntur, & accubabunt, & non erit, qui exterreat.

14 Lauda, filia Sion: jubila Israel: latare, & exulta in omni corde, filia Jerusalem.

15 Abstulit Dominus iudicium tuum, avertit inimicos tuos: rex Israel Dominus in medio tui, non timebis malum ultra.

16 In die illa dicetur Jerusalem: Noli time-re: Sion, non dissolvantur manus tuæ.

17 Dominus Deus tuus in medio tui fortis, ipse salvabit: gaudebit super te in lætitia, silebit in dilectione sua, exultabit super te in laude.

18 Nugas, qui a lege recesserant, congregabo, quia ex te erant: ut non ultra habeas super eis opprobrium.

19 Ecce ego interficiam omnes, qui affixerunt te in tempore illo: & salvo claudicantem: & eam, quæ egesta fuerat, congregabo: & ponam eos in laudem, & in nomen, in omni terra confusionis eorum.

20 In tempore illo, quo adducam vos; & in tempore, quo congregabo vos: dabo enim vos in nomen, & in laudem omnibus populis terræ, cum convertero captivitatem vestram coram oculis vestris, dicit Dominus.

* Sup. l. 18.

D

*Ezec. 2. 17. Mich. 3. 11.

PROPHETIA AGGÆI.

CAPUT PRIMUM.

Quotempore prophetaverit Aggaeus, qui increpat Judæos, quid neglecta domo Dei, propria ædificia curarent: ob quam causam dicit illis immisam à Deo sterilitatem: eoque tempore dux Zorobabel, & Jesus sacerdos magnus una cum populo excitati incipiunt ædificare domum Dei.

IN anno secundo Darii regis, in mense sexto, in die una mensis, factum est verbum Domini in manu Aggaei prophetae, ad Zorobabel filium Salathiel, ducem Juda, & ad Jesum filium Josedece, sacerdotem magnum, dicens:

2 Hæc ait Dominus exercituum, dicens: Populus iste dicit: Nondum venit tempus domus Domini ædificandæ.

3 Et factum est verbum Domini in manu Aggaei prophetae, dicens:

4 Numquid tempus vobis est, ut habitetis in domibus laqueatis, & domus ista deserta?

5 Et nunc hæc dicit Dominus exercituum: Ponite corda vestra super vias vestras.

6 * Seminaſtis multum, & intulistis parum: comedistis, & non estis satiati: bibistis, & non estis inebriati: operuistis vos, & non estis calefacti: & qui mercedem congregavit, misit eas in sacculum pertusum.

7 Hæc dicit Dominus exercituum: Ponite corda vestra super vias vestras:

8 Ascendite in montem, portate ligna, & ædificate domum: & acceptabilis mihi erit, & glorificabor, dicit Dominus.

9 Respexistis ad amplius, & ecce factum est minus: & intulistis in domum, & exsufflavistis illud: quam ob causam, dicit Dominus exercituum, quia domus mea deserta est, & vos festinatistis unusquisque in domum suam:

10 Propter hoc super vos prohibiti sunt

cœli, ne darent rorem, & terra prohibita est, ne daret germen suum:

11 Et vocavi siccitatem super terram, & super montes, & super triticum, & super vinum, & super oleum, & quæcumque profert humus, & super homines, & super jumenta, & super omnem laborem manuum.

12 Et audivit Zorobabel filius Salathiel, & Jesus filius Josedece sacerdos magnus, & omnes reliquæ populi, vocem Domini Dei sui, & verba Aggaei prophetae, sicut misit eum Dominus Deus eorum ad eos: & timuit populus à facie Domini.

13 Et dixit Aggaeus nuntius Domini de nuntiis Domini, populo dicens: Ego vobiscum sum, dicit Dominus.

14 Et suscitavit Dominus spiritum Zorobabel, filii Salathiel, ducis Juda, & spiritum Jesu, filii Josedece sacerdotis magni, & spiritum reliquorum de omni populo: & ingressi sunt, & faciebant opus in domo Domini exercituum Dei sui.

CAPUT II.

Esti templum reedificatum nihil videatur priori collatum, postea tamen, veniente Messia, replebitur gloria majori, quam fuerit prioris templi, & sicut Judæi ob neglectam templi reedificationem facti fuerant immundi coram Deo, ipsorumque sacrificia, & sterilitas adducta: ita post inceptam reedificationem omnia ipsis facta sunt prospera.

IN die vigesima & quarta mensis, in sexto mense, in anno secundo Darii regis.

2 In septimo mense, vigesima, & prima mensis, factum est verbum Domini in manu Aggaei prophetae, dicens:

3 Loquere ad Zorobabel filium Salathiel ducem Juda, & ad Jesum filium Josedece sacerdotem magnum, & ad reliquos populi, dicens:

A
* 1.
Esdrae
5. 1.

B
* Deut
28. 38.
Mich.
6. 15.

C

D

A

4 Quis in vobis est derelictus, qui vidit domum istam in gloria sua prima? & quid vos videtis hanc nunc? numquid non ita est, quasi non sit in oculis vestris?

5 Et nunc confortare, Zorobabel, dicit Dominus: & confortare, Jesu fili Josedec sacerdos magne: & confortare omnis populus terræ, dicit Dominus exercituum: & facite (quoniam ego vobiscum sum, dicit Dominus exercituum)

6 Verbum, quod pepigi vobiscum, cum egredere mini de terra Ægypti: & spiritus meus erit in medio vestrum, nolite timere.

B
7 Quia hæc dicit Dominus exercituum: Adhuc unum modicum est, & ego commovebo cælum, & terram, & mare, & aridam.
Heb
12. 26.

8 Et movebo omnes gentes: ET VENIET DESIDERATUS cunctis gentibus: & implebo domum istam gloria: dicit Dominus exercituum.

9 Meum est argentum, & meum est aurum, dicit Dominus exercituum.

10 Magna erit gloria domus istius novissimæ plus quam primæ, dicit Dominus exercituum: & in loco isto dabo pacem, dicit Dominus exercituum.

11 In vigesima & quarta noni mensis, in anno secundo Darii regis, factum est verbum Domini ad Aggæum prophetam, dicens:

12 Hæc dicit Dominus exercituum: Interroga sacerdotes legem, dicens:

13 Si tulerit homo carnem sanctificatam in ora vestimenti sui, & tetigerit de summitate ejus panem, aut pulmentum, aut vinum, aut oleum, aut omnem cibum: numquid sanctificabitur? Respondentes autem sacerdotes, dixerunt: Non.

C
14 Et dixit Aggæus: Si tetigerit pollutus in anima ex omnibus his, numquid contaminabitur? Et responderunt sacerdotes,

& dixerunt: Contaminabitur.

15 Et respondit Aggæus, & dixit: Sic populus iste, & sic gens ista ante faciem meam, dicit Dominus, & sic omne opus manuum eorum: & omnia, quæ obtulerunt ibi, contaminata erunt.

16 Et nunc ponite corda vestra à die hac, & supra, antequam poneretur lapis super lapidem in templo Domini.

17 Cum accederetis ad acervum viginti modiorum, & ficerent decem: & intraretis ad torcular, ut exprimeretis quinquaginta lagenas, & siebant viginti.

18 * Percussi vos vento urente, & aurugine, & grandine omnia opera manuum vestrarum: & non fuit in vobis, qui revertetur ad me, dicit Dominus.

19 Ponite corda vestra ex die ista, & in futurum, à die vigesima & quarta noni mensis: à die, qua fundamenta jacta sunt templi Domini, ponite super cor vestrum.

20 Numquid jam semen in germine est: & adhuc vinea, & ficus, & malograna-tum, & lignum olivæ non floruit? ex die ista benedicam.

21 Et factum est verbum Domini secundo ad Aggæum, in vigesima & quarta mensis, dicens:

22 Loquere ad Zorobabel ducem Juda, dicens: Ego movebo cælum pariter, & terram,

23 Et subvertam solium regnorum, & con-teram fortitudinem regni gentium: & sub-vertam quadrigam, & ascensores ejus: & descendent equi, & ascensores eorum: vir in gladio fratris sui.

24 In die illa, dicit Dominus exercituum, assumam te, * Zorobabel, fili Salathiel, serve meus, dicit Dominus: & ponam te quasi signaculum, quia te elegi, dicit Dominus exercituum.

* Au-
mos
4. 9.

D

Eccli.
43. 12.

PROPHEETIA ZACHARIÆ.

CAPUT PRIMUM.

Quo tempore Zacharias prophetaverit: qui hortatur populum ad respicientiam, ne imitentur patres suos, qui prophetas contemnentes puniti sunt: duplici figura ostendit Dominus se puniturum Gentes, quæ populum suum afflixerant: hunc autem in Jerusalem revocandum, in qua edificabitur ipsi Domino templum.

A

IN mense octavo, in anno secundo Darii regis, factum est verbum Domini ad Zachariam filium Barachiz filii Addo, prophetam, dicens: Iratus est Dominus super patres vestros iracundia.

3 Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus exercituum: * Convertimini ad me, ait Dominus exercituum: & convertar ad vos, dicit Dominus exercituum.

4 Ne sitis sicut patres vestri, ad quos clamabant prophetae priores, dicentes: Hæc dicit Dominus exercituum: Convertimini de viis vestris malis, & de cogitationibus vestris pessimis: & non audierunt, neque attenderunt ad me, dicit Dominus.

5 Patres vestri ubi sunt? & Prophetae numquid in sempiternum vivent?

6 Verumtamen verba mea, & legitima mea, quæ mandavi servis meis prophetis, numquid non comprehenderunt patres vestros, & conversi sunt, & dixerunt: Sicut cogitavit Dominus exercituum facere nobis secundum vias nostras, & secundum adinventiones nostras, fecit nobis?

7 In die vigesima, & quarta undecimi mensis Sabath: in anno secundo Darii, factum est verbum Domini ad Zachariam filium Ba-

rachiz, filii Addo, prophetam, dicens: 8 Vidi per noctem, & ecce vir ascendens super equum rufum, & ipse stabat inter myrteta, quæ erant in profundo: & post eum equi rufi, varii, & albi.

9 Et dixi: Quid sunt isti, Domine mi? & dixit ad me Angelus, qui loquebatur in me: Ego ostendam tibi, quid sint hæc.

10 Et respondit vir, qui stabat inter myrteta, & dixit: Isti sunt, quos misit Dominus, ut perambularent terram.

11 Et responderunt Angelo Domini, qui stabat inter myrteta, & dixerunt: Perambulavimus terram, & ecce omnis terra habitatur, & quiescit.

12 Et respondit Angelus Domini, & dixit: Domine exercituum, usquequò tu non miseraberis Jerusalem, & urbium Juda, quibus iratus es? Iste jam septuagesimus annus est.

13 Et respondit Dñs Angelo, qui loquebatur in me verba bona, verba consolatoria.

14 Et dixit ad me Angelus, qui loquebatur in me: Clama, dicēs: Hæc dicit Dñs exercituum: Zelatus sum Jerusalem, & Sion zelo magno.

15 Et ira magna ego irascor super gentes opulentas: quia ego iratus sum parum, ipsi verò adjuverunt in malum.

16 Propterea hæc dicit Dñs: Revertar ad Jerusalem in misericordiis: & domus mea edificabitur in ea, ait Dominus exercituum: & perpendicularum extendetur super Jerusalem.

17 Adhuc clama, dicens: Hæc dicit Dominus exercituum: Adhuc affluent civitates meæ bonis: & consolabitur adhuc Dominus Sion, & eliget adhuc Jerusalem.

18 Et levavi oculos meos, & vidi: & ecce quatuor cornua.

19 Et dixi ad Angelum, qui loquebatur in

* Isaiæ
14. 13.
17. 6.
45.
23.
1er. 1.
22.
Ezech.
18. 10.
20. 7.
13. 11.
B
Osee
14. 7.
Mal.
1. 7.

* Infr.
8. 3.

me : Quid sunt hæc ? & dixit ad me : Hæc sunt cornua, quæ ventilaverunt Judam, & Israel, & Jerusalem.

20 Et ostendit mihi Dñs quatuor fabros. 21 Et dixi: Quid isti veniunt facere? Qui ait, dicēs: Hæc sunt cornua, quæ ventilaverunt Judam per singulos viros, & nemo eorū levavit caput suum: & venerunt isti deterrere ea, ut dejiciant cornua gentiū, quæ levaverunt cornu super terram Juda, ut dispergerent eam.

C A P U T II.

Apparet vir mensuraturus Jerusalem, quæ post captivitatem solutam vehementer replenda est habitatoribus, cui Deus pro muro erit: & afflicti Chaldaei, ac ceteri, qui filios Israel affixerant, multe gentes una cum Sion Ista venient ad serviendum Domino, quas ipse suscipiet in populum.

A **E**T levavi oculos meos, & vidi: & ecce vir, & in manu ejus funiculus mensuræ.

2 Et dixi: Quod tu vadis? Et dixit ad me: Ut metiar Jerusalem, & videam quanta sit latitudo ejus, & quanta longitudo ejus.

3 Et ecce angelus, qui loquebatur in me, egrediebatur, & angelus alius egrediebatur in occursum ejus.

B **E**T dixit ad eum: Curre, loquere ad puerum istum, dicens: Absque muro habitabitur Jerusalem, præ multitudine hominum, & jumentorum in medio ejus.

5 Et ego ero ei, ait Dominus, murus ignis in circuitu: & in gloria ero in medio ejus.

6 O, d' fugite de terra Aquilonis, dicit Dominus: quoniam in quatuor ventos cæli dispersi vos, dicit Dominus.

7 O Sion, fuge, quæ habitas apud filiam Babylonis.

C **Q**uia hæc dicit Dominus exercituum: Post gloriam misit me ad gentes, quæ spoliaverunt vos: qui enim tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei.

9 Quia ecce ego levo manum meam super eos, & erunt præda his, qui serviebant sibi: & cognoscetis, quia Dñs exercituum misit me.

10 Lauda, & latare, filia Sion: quia ecce ego venio, & habitabo in medio tui, ait Dominus.

D **E**t applicabuntur gentes multæ ad Dominum in die illa, & erunt mihi in populum, & habitabo in medio tui: & scies, quia Dominus exercituum misit me ad te.

12 Et possidebit Dñs Judam partem suam in terra sanctificata: & eliger adhuc Jerusalem.

13 Sileat omnis caro à facie Domini: quia confurrexit de habitaculo sancto suo.

C A P U T III.

Iesu sacerdos exutus sordidis, induitur mutatoris, qui judicaturus est domum Domini, si in viis ipsius ambulet: adducet Dominus servum suum Orientem: & de lapide arietis, super quem septem oculi sunt.

A **E**T ostendit mihi Dñs Jesum sacerdotem magnum stantem coram angelo Dñi: & facta stabat à dextris ejus, ut adversaretur ei.

2 Et dixit Dominus ad fatan: Incepit Dominus in te fatan: & increpet Dominus in te, qui elegit Jerusalem: numquid non iste torris est erutus de igne?

3 Et Iesus erat indutus vestibus sordidis: & stabat ante faciem angeli.

B **Q**ui respondit, & ait ad eos, qui stabant coram se, dicens: Auferte vestimenta sordida ab eo. Et dixit ad eum: Ecce abstuli à te iniquitatem tuam, & induite mutatoris.

5 Et dixit: Ponite cidarim mundam super caput ejus. Et posuerunt cidarim mundam super caput ejus, & induerunt eum vestibus: & angelus Domini stabat.

C **E**t cōtestabatur angelus Dñi Jesum, dicēs: 7 Hæc dicit Dominus exercituum: Si in viis meis ambulaveris, & custodiam meam custodieris: tu quoque judicabis domum meam, & custodies atria mea, & dabo tibi ambulantes de his, qui nunc hic assistunt.

8 Audi, Jesu sacerdos magne, tu & amici tui, qui habitant coram te, quia viri portendentes sunt: ecce enim ego **ADDUCAM SERVUM MEUM ORIENTEM.**

9 Quia ecce lapis quem dedi coram Jesu: super lapidē unum septem oculi sunt: ecce ego celabo sculpturam ejus, ait Dñs exercituum: & auferam iniquitatem terræ illius in die una. 10 In die illa, dicit Dñs exercituum, vocabit vir amicum suum subter vitē, & subter ficum.

C A P U T IV.

De candelabro aureo cum duabus olivis, lapide primario, & stanneo, ac septem oculis Domini, & horum interpretatio: quoddam templum à Zorobabel fundatum ab ipso consummabitur.

A **E**T reverſus est angelus, qui loquebatur in me, & suscitavit me, quasi virum, qui suscitatur de somno suo.

2 Et dixit ad me: Quid tu vides? Et dixi: Vidi, & ecce candelabrum aureum totum, & lampas ejus super caput ipsius, & septem lucernæ ejus super illud: & septem infusoria lucernis, quæ erant super caput ejus.

3 Et duæ olivæ super illud: una à dextris lampadis, & una à sinistris ejus.

B **E**t respondi, & ajo ad angelum, qui loquebatur in me dicēs: Quid sunt hæc domine mi?

5 Et respondit angelus, qui loquebatur in me, & dixit ad me: Numquid nescis, quid sunt hæc? Et dixi: Non, domine mi.

6 Et respondit, & ait ad me, dicens: Hoc est verbum Domini ad Zorobabel, dicens: Non in exercitu, nec in robore, sed in spiritu meo, dicit Dominus exercituum.

C **Q**uis tu mons magne coram Zorobabel in planum? & educet lapidem primum, & exæquabit gratiam gratiæ ejus.

8 Et factum est verbum Dñi ad me, dicens: 9 Manus Zorobabel fundaverunt domum istam, & manus ejus perficient eam: & scietis, quia Dominus exercituum misit me ad vos.

10 Quis enim depexit dies parvos? & legabuntur, & videbunt lapidem stanneum in manu Zorobabel. Septem isti oculi sunt Domini, qui discurrunt in universam terram.

D **E**t respondi, & dixi ad eum: Quid sunt duæ olivæ istæ, & ad dexteram candelabri, & ad sinistram ejus?

12 Et respondi secundò, & dixi ad eum: Quid sunt duæ spicæ olivarum, quæ sunt juxta duo rostra aurea, in quibus sunt infusoria ex auro?

13 Et ait ad me, dicens: Numquid nescis, quid sunt hæc? Et dixi: Non, domine mi.

14 Et dixit: Isti sunt duo filii olei, qui assistunt Dominatori universæ terræ.

CAPUT V.

Volumen volans, quoiniqui judicabuntur: mulier in amphora sedens cum massa plumbi designat impietatem: & due mulieres alate levant illam in aera.

A **ET** conversus sum, & levavi oculos meos: & vidi, & ecce volumen volans.

2 Et dixit ad me: Quid tu vides? Et dixi: Ecce video volumen volans: longitudo ejus viginti cubitorum, & latitudo ejus decem cubitorum.

B **ET** dixit ad me: Hæc est maledictio, quæ egreditur super faciem omnis terræ: quia omnis fur, sicut ibi scriptum est, judicabitur: & omnis jurans, ex hoc similiter judicabitur.

4 Educam illud, dicit Dominus exercituum: & veniet ad domum furis, & ad domum jurantis in nomine meo mendaciter: & commorabitur in medio domus ejus, & consumet eam, & ligna ejus, & lapides ejus.

C **ET** egressus est angelus, qui loquebatur in me, & dixit ad me: Leva oculos tuos, & vide, quid est hoc, quod egreditur.

6 Et dixi: Quidnam est? Et ait: Hæc est amphora egrediens. Et dixit: Hæc est oculus eorum in universa terra.

7 Et ecce talentum plumbi portabatur, & ecce mulier una sedens in medio amphoræ.

8 Et dixit: Hæc est impietas. Et projecit eam in medio amphoræ, & misit massam plumbeam in os ejus.

D **ET** levavi oculos meos, & vidi: & ecce duz mulieres egredientes, & spiritus in alis earum, & habebant alas quasi alas milvi: & levaverunt amphoram inter terram, & cælum.

10 Et dixi ad angelum, qui loquebatur in me: Quò istæ deferunt amphoram?

11 Et dixit ad me: Ut ædificetur ei domus in terra Sennar: & stabilietur, & ponatur ibi super balem suam.

CAPUT VI.

Quatuor quadrigæ visæ de medio duorum montium arcuorum, quatuor venti sunt egredientes in terram: de coronis in capite Jesu sacerdotis imponendis: de viro, cujus nomen Oriens, qui templum ædificabit Domino, & dominabitur in solio suo.

A **ET** conversus sum, & levavi oculos meos, & vidi: & ecce quatuor quadrigæ egredientes de medio duorum montium: & montes, montes præi.

2 In quadriga primi equi rufi, & in quadriga secundi equi nigri,

3 Et in quadriga tertia equi albi, & in quadriga quarta equi varii, & fortes.

4 Et respondi, & dixi ad angelum, qui loquebatur in me: Quid sunt hæc, domine mi?

B **ET** respondit angelus, & ait ad me: Isti sunt quatuor venti cæli, qui egrediuntur, ut stent coram Dominatore omnis terræ.

6 In qua erant equi nigri, egrediebantur in terram Aquilonis: & albi egressi sunt post eos: & varii egressi sunt ad terram Austrum.

7 Qui autem erant robustissimi, exierunt, & quærebant ire, & discurre per omnem terram. Et dixit: Ite, perambulate terram: & perambulaverunt terram.

8 Et vocavit me, & locutus est ad me, dicens: Ecce qui egrediuntur in terram Aquilonis, requiescere fecerunt spiritum

meum in terra Aquilonis.

9 Et factum est verbum Dñi ad me, dicens:

10 Sume à transmigratione ab Haldai, & à Tobia, & ab Idajæ: & venies tu in dicilla & intrabis domum Josiæ, filii Sophoniz, qui venerunt de Babylone.

11 Et sumes aurum, & argentum: & facies coronas, & pones in capite Jesu filii Josedece sacerdotis magni,

12 Et loqueris ad eum, dicens: Hæc ait Dominus exercituum, dicens: * ECCE VIR ORIENS NOMEN EJUS: & subter eum orietur, & ædificabit templum Domino.

13 Et ipse extruet templum Domino, & ipse portabit gloriam, & sedebit, & dominabitur super solio suo: & erit sacerdos super solio suo, & consilium pacis erit inter illos duos.

14 Et coronæ erunt Helem, & Tobiz, & Idajæ, & Hem, filio Sophoniz, memoriale in templo Domini.

15 Et qui procul sunt, venient, & ædificabunt in templo Dñi: & scietis, quia Dominus exercituum misit me ad vos. Erit autem hoc, si auditu audieritis vocem Domini Dei vestri.

CAPUT VII.

Jejunia, quibus Judai per septuaginta annos captivitatis jejunaverunt, non placebant Domino, quia in iniquitatibus suis remanebant: proinde hortatur eos ad respiciendam, nam quia prophetas olim non audierant, dispersit eos Dominus in Gentes, terraque desolata facta est propter ipsorum iniquitates.

A **ET** factum est in anno quarto Darii regis factum est verbum Domini ad Zachariam, in quarta mensis noni, qui est Casleu.

2 Et miserat domum Dei, Sarasar, & Rogommelech, & viri, qui erant cum eo, ad deprecandam faciem Domini:

3 Ut dicerent sacerdotibus domus Domini exercituum, & prophetis, loquētes: Numquid flendum est mihi in quinto mense, vel sanctificare me debeo, sicut jam feci multis annis?

4 Et factum est verbum Domini exercituum ad me, dicens:

5 Loquere ad omnem populum terræ, & ad sacerdotes, dicens: * Cum jejunaretis, & plageretis in quinto, & septimo per hos septuaginta annos: numquid jejunium jejunastis mihi?

6 Et cum comedistis, & bibistis, numquid nō vobis comedistis, & vobismetipsis bibistis?

7 Numquid non sunt verba, quæ locutus est Dominus in manu prophetarum priorum, cum adhuc Jerusalem habitaretur, & esset opulenta, ipsa, & urbes in circuitu ejus, & ad Austrum, & in campestribus habitaretur?

8 Et factum est verbum Domini ad Zachariam, dicens:

9 Hæc ait Dñs exercituum, dicens: Judicium verum judicate, & misericordiam, & miserationes facite, unusquisque cum fratre suo.

10 * Et viduam, & pupillum, & advenam, & pauperem nolite calumniari: & malum viri fratri suo non cogitet in corde suo.

11 Et noluerunt attendere, & averterunt scapulam recedentem, & aures suas aggravaverunt, ne audirent.

12 Et cor suum posuerunt ut adamantem, ne audirent legem, & verba, quæ misit Dominus exercituum in spiritu suo permanum

C

* Luc
1. 78.

D

A

E
* Isaie
58. 5

C

* Exo.
22. 14.
14. 12.
1. 21.
3. 12.

D

prophetarum priorum : & facta est indignatio magna à Domino exercituum.

13 Et factum est, sicut locutus est, & non audierunt : sic clamabunt, & non exaudiam, dicit Dominus exercituum.

14 Et dispersi eos per omnia regna, quæ nesciunt : & terra desolata est ab eis, eo quod non esset transiens, & revertens : & posuerunt terram desiderabilem in desertum.

C A P U T VIII.

Sicut Dominus propter peccata populi sui afflixit eum, & desolatam fecit Jerusalem : sic nunc facit illam plurimum habitari, omniaque dabit prospera, modo ei serviant : quibus adjungentur & alie Gentes : de fimbria Judæi à decem viris ethnicis apprehensa.

1 Et factum est verbum Domini exercituum, dicens :

2 Hæc dicit Dominus exercituum : Zelatus sum Sion zelo magno, & indignatione magna zelatus sum eam.

3 Hæc dicit Dominus exercituum : Reversus sum ad Sion, & habitabo in medio Jerusalem : & vocabitur Jerusalem civitas veritatis, & mons Domini exercituum mons sanctificatus.

4 Hæc dicit Dominus exercituum : Adhuc habitabunt fenes, & anus in plateis Jerusalem : & viri baculus in manu ejus præ multitudine dierum.

5 Et plateæ civitatis complebuntur infantibus, & puellis ludentibus in plateis ejus.

6 Hæc dicit Dominus exercituum : Si videbitur difficile in oculis reliquiarum populi hujus in diebus illis, numquid in oculis meis difficile erit, dicit Dominus exercituum ?

7 Hæc dicit Dominus exercituum : Ecce ego salvabo populum meum de terra Orientis, & de terra Occasus solis,

8 Et adducam eos, & habitabunt in medio Jerusalem : & erunt mihi in populum, & ego ero eis in Deum, in veritate, & in justitia.

9 Hæc dicit Dominus exercituum : Confortentur manus vestræ, qui auditis in his diebus sermones istos, per os prophetarum, in die qua fundata est domus Domini exercituum, ut templum edificaretur.

10 Siquidem ante dies illos merces hominum non erat, nec merces jumentorum erat, neque introeundi, neque exeundi erat pax præ tribulatione : & dimissi omnes homines, unumquemque contra proximum suum.

11 Nunc autem non juxta dies priores ego faciam reliquiis populi hujus, dicit Dominus exercituum,

12 Sed semen pacis erit : vinea dabit fructum suum, & terra dabit germen suum, & cæli dabunt rorem suum : & possidere faciam reliquias populi hujus universa hæc.

13 Et erit : sicut erat is maledictio in Gentibus, domus Juda, & domus Israel : sic salvabo vos, & eritis benedictio : nolite timere : confortentur manus vestræ.

14 Quia hæc dicit Dominus exercituum : Sicut cogitavi, ut affligerem vos, cum ad iracundiam provocassetis patres vestri me, dicit Dominus,

15 Et non sum misertus : sic conversus cogitavi in diebus istis, ut benefaciam domui Juda, & Jerusalem : nolite timere.

16 Hæc sunt ergo verba, quæ facietis : * Loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo : veritatem, & judicium pacis iudicate in portis vestris.

17 Et unusquisque malum contra amicum suum ne cogitetis in cordibus vestris : & juramentum mendax ne diligatis : omnia enim hæc sunt, quæ odi, dicit Dominus.

18 Et factum est verbum Domini exercituum ad me, dicens :

19 Hæc dicit Dominus exercituum : Jejunium quarti, & jejunium quinti, & jejunium septimi, & jejunium decimi erit domui Juda in gaudium, & lætiam, in solemnitates præclaras : veritatem tantum, & pacem diligite.

20 Hæc dicit Dominus exercituum : Uliquequod veniant populi, & habitent in civitatibus multis,

21 Et vadant habitatores, unus ad alterum dicentes : Eamus, & deprecemur faciem Domini, & queramus Dominum exercituum : vadam etiam ego.

22 Et venient populi multi, & gentes robustæ, ad querendum Dominum exercituum in Jerusalem, & deprecandam faciem Domini.

23 Hæc dicit Dominus exercituum : in diebus illis, in quibus apprehendent decem homines ex omnibus linguis Gentium, & apprehendent fimbriam viri Judæi, dicentes : Ibinus vobiscum : audivimus enim, quoniam Deus vobiscum est.

C A P U T IX.

Vaticinatur adversus civitates Syria, & superbos Philistheos : rex Christus venturus est ad Sion insidens pullo asini, & ablato bello imperabit mundo in magna pace : qui etiam emisit vinctos de lacu in sanguine testamenti sui : omnia dicuntur futura populo Dei prospera, quoniam ipse eum proteget.

1 O Nus verbi Domini in terra Hadrach, & Damasci requiei ejus : quia Domini est oculus hominis, & omnium tribuum Israel.

2 Emath quoque in terminis ejus, & Tyrus, & Sidon : assumpserunt quippe sibi sapientiam valde.

3 Et edificavit Tyrus munitionem suam, & coarctavit argentum quasi humum, & aurum ut lutum platearum.

4 Ecce Dominus possidebit eam, & percutiet in mari multitudinem ejus, & hæc igni devorabitur.

5 Videbit Ascalon, & timebit : & Gaza, & dolebit nimis : & Accaron, quoniam confusa est spes ejus : & peribit rex de Gaza, & Ascalon non habitabitur.

6 Et sedebit separator in Azoto : & disperdam superbiam Philistinorum.

7 Et auferam sanguinem ejus de ore ejus, & abominaciones ejus de medio dentium ejus, & relinquetur etiam ipse Deo nostro, & erit quasi dux in Juda, & Accaron quasi Jebuseus.

8 Et circumdabo domum meam ex his, qui militant mihi euntes, & revertentes, & non transibit super eos ultra exactor : quia nunc vidi oculis meis.

9 * Exulta satis, filia Sion : jubila, filia Jerusalem : ECCE REX TUUS venit tibi

* Eph. 4. 25.

D.

A.

B.

* Isaiæ 62. 11. Matt. 21. 5.

justus,

justus, & salvator: ipse pauper, & ascendens super asinam, & super pullum filium asinae.

C 10 Et disperdam quadrigam ex Ephraim, & equum de Jerusalem, & dissipabitur arcus belli: & loquetur pacem Gentibus, & potestas ejus à mari usque ad mare, & à fluminibus usque ad fines terræ.

11 Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua.

12 Convertimini ad munitionem vincti spei, hodie quoque annuntians duplicia reddam tibi.

13 Quoniam extendi mihi Judam quasi arcum, implevi Ephraim: & suscitabo filios tuos Sion super filios tuos Gracia: & ponam te quasi gladium fortium.

D 14 Et Dominus Deus super eos videbitur: & exibit ut fulgur, jaculum ejus: & Dominus Deus in tuba canet, & vadet in turbine Austris.

15 Dominus exercituum proteget eos: & devorabunt, & subiciant lapidibus fundæ, & bibentes inebriabuntur quasi à vino, & replebuntur ut phialæ, & quasi cornua altaris.

16 Et salvabit eos Dominus Deus eorum in die illa, ut gregem populi sui: quia lapides sancti elebuntur super terram ejus.

17 Quid enim bonum ejus est, & quid pulchrum ejus, nisi frumentum electorum, & vinum germinans virgines?

CAPUT X.

Solus Dominus potest petita prestare, qui confortabit Judæos: & misertus ipsorum congregabit eos de variis locis captivitatis in terram pristinam, humiliatis ipsorum inimicis.

A 1 **P**etite à Domino pluviam in tempore serotino, & Dominus faciet nives, & pluviam imbris dabit eis, singulis herbam in agro.

2 Quia simulacra locuta sunt inutile, & divini viderunt mendacium, & somniores locuti sunt frustra: vanè consolabantur: idcirco abducti sunt quasi grex: affligentur, quia non est eis pastor.

B 3 Super pastores iratus est furor meus, & super hircos visitabo: quia visitavit Dominus exercituum gregem suum, domum Juda, & posuit eos quasi equum gloriæ suæ in bello.

4 Ex ipso angulus, ex ipso paxillus, ex ipso arcus praelii, ex ipso egredietur omnis exactor simul.

5 Et erunt quasi fortes conculcantes lutum viarum in praelio: & bellabunt, quia Dominus cum eis: & confundentur ascensores equorum.

6 Et confortabo domum Juda, & domum Joseph salvabo: & convertam eos, quia miserebor eorum: & erunt sicut fuerunt, quando non projeceram eos: ego enim Dominus Deus eorum, & exaudiam eos.

C 7 Et erunt quasi fortes Ephraim, & lætabitur cor eorum quasi à vino: & filii eorum videbunt, & lætabuntur, & exultabit cor eorum in Domino.

8 Sibilabo eis, & congregabo illos, quia

redemi eos: & multiplicabo eos sicut antè fuerant multiplicati.

9 Et seminabo eos in populis, & de longè recordabuntur mei: & vivent cum filiis suis, & revertentur.

D 10 Et reducam eos de terra Egypti: & de Assyrii congregabo eos, & ad terram Galaad, & Libani adducam eos, & non inveniatur eis locus:

11 Et transibit in maris freto, & percutiet in mari fluctus, & confundentur omnia profunda fluminis, & humiliabitur superbia Assur, & sceptrum Egypti recedet.

12 Confortabo eos in Domino, & in nomine ejus ambulabunt, dicit Dominus.

CAPUT XI.

Jubet Dominus pasci pecora occisionis: quibus non parceret, quia pastores eorum non parcebant eis: de duabus virgibus tandem abscissis, & tribus pastoribus uno mense succissis: de appensa mercede triginta argenteorum prosectorum ad statuarium: de alio malo pastore à Domino suscitando.

A 1 **A**peri, Libane, portas tuas, & comedat ignis cedros tuas.

2 Ulula abies, quia cecidit cedrus, quoniam magnifici vastati sunt: ululate quercus Basan, quoniam succissus est saltus munus.

3 Vox ululatus pastorum, quia vastata est magnificentia eorum: vox rugitus leonum, quoniam vastata est superbia Jordanis.

4 Hæc dicit Dominus Deus meus: Pasce pecora occisionis,

5 Quæ qui possederant, occidebant: & non dolebant, & vendebant ea, dicentes: Benedictus Dominus, divites facti sumus: & pastores eorum non parcebant eis:

B 6 Et ego non parcam ultra super habitantes terram, dicit Dominus: ecce ego tradam homines, unumquemque in manu proximi sui, & in manu regis sui: & concident terram, & non erunt de manu eorum.

7 Et pascam pecus occisionis propter hoc, o pauperes gregis. Et assumpsi mihi duas virgas, unam vocavi Decorem, & alteram vocavi Funiculum: & pavi gregem.

8 Et succidi tres pastores in mense uno, & contracta est anima mea in eis: siquidem & anima eorum variavit in me.

9 Et dixi: Non pascam vos: quod moritur, moriatur: & quod succiditur, succidatur: & reliqui devorent unusquisque carnem proximi sui.

10 Et tuli virgam meam, quæ vocabatur Decus, & abscidi eam, ut irritum facerem sedus meum, quod percussi cum omnibus populis.

11 Et in irritum deductum est in die illa: & cognoverunt sic pauperes gregis, qui custodiunt mihi, quia verbum Domini est.

12 Et dixi ad eos: Si bonum est in oculis vestris, aserte mercedem meam: & si non, quiescite. * Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos.

13 Et dixit Dominus ad me: Projice illud ad statuarium, decorum pretium, quo ap-

*Mat.
17. 9.

pretiatus sum ab eis. Et tuli triginta argenteos, & projeci illos in domum Domini ad statuarium.

14 Et praeceidi virgam meam secundam, quae appellabatur Funiculus, ut dissolverem germanitatem inter Judam, & Israel.

15 Et dixit Dominus ad me: Adhuc sume tibi vasa pastoris stulti.

16 Quia ecce ego suscitabo pastorem in terra, qui derelicta non visitabit, dispersum non quareat, & contritum non sanabit: & id, quod stat, non enutriet, & carnes pinguium comedet, & ungulas eorum dissolvit.

17 O pastor, & idolum, derelinquens gregem: gladius super brachium ejus, & super oculum dextrum ejus: brachium ejus ariditate siccabitur, & oculus dexter ejus tenebrelesens obscurabitur.

C A P U T XII.

Juda, & Jerusalem à variis regnis affligentur, sed rursum redacti filii Israel in terram suam superiores erunt his, qui se affixerunt: effusioque à Domino spiritu gratiae super habitatores Jerusalem aspicient ad eum, quem confixerunt, & super eum dolebunt, plangentes singulae familiae seorsum.

1 **O** Nus verbi Domini super Israel. Dicit Dominus extendens caelum, & fundans terram, & fingens spiritum hominis in eo: 2 Ecce ego ponam Jerusalem super liminate crapulae omnibus populis in circuitu: sed & Juda erit in obsidione contra Jerusalem.

3 Et erit: In die illa ponam Jerusalem lapidem oneris cunctis populis: omnes, qui levabunt eam, concisione lacerabuntur: & colligentur adversus eam omnia regna terrae.

4 In die illa, dicit Dominus, percutiam omnem equum in stuporem, & ascensorem ejus in amentiam, & super domum Juda operiam oculos meos, & omnem equum populorum percutiam cecitate.

5 Et dicent duces Juda in corde suo: Confortentur mihi habitatores Jerusalem in Domino exercituum Deo eorum:

6 In die illa ponam duces Juda sicut caminum ignis in lignis, & sicut faciem ignis in foeno: & devorabunt ad dexteram, & ad sinistram omnes populos in circuitu: & habitabitur Jerusalem rursus in loco suo in Jerusalem.

7 Et salvabit Dominus tabernacula Juda, sicut in principio, ut non magnifice glorietur domus David, & gloria habitantium Jerusalem contra Judam.

8 In die illa proteget Dominus habitatores Jerusalem, & erit, qui offenderit ex eis in die illa, quasi David: & domus David quasi Dei, sicut angelus Domini in conspectu eorum.

9 Et erit in die illa: quarum conterere omnes Gentes, quae veniunt contra Jerusalem.

10 Et effundam super domum David, & super habitatores Jerusalem, spiritum gratiae, & precum: * & aspicient ad me, quem confixerunt: & plangent eum planctu quasi super unigenitum, & dolebunt super eum, ut doleri solet in morte primogeniti.

11 In die illa magnus erit planctus in Jerusalem, sicut planctus Adadremmon in campo Mageddon.

12 Et planget terra: familiae, & familiae seorsum: familiae domus David seorsum, & mulieres eorum seorsum:

13 Familia domus Nathan seorsum, & mulieres eorum seorsum: familia domus Levi seorsum, & mulieres eorum seorsum: familiae Semei seorsum, & mulieres eorum seorsum.

14 Omnes familiae reliquae, familiae, & familiae seorsum, & mulieres eorum seorsum.

C A P U T XIII.

Cum fuerit fons patens domui David in ablutionem peccatoris, tollentur idola: & pseudoprophetae à sibi charissimis lapidabuntur: quae sint plaeae in medio manuum: percutiendus pastor, & oves dispergenda: duae partes hominum dispergentur in omni terra, & tertia per ignem probabitur.

1 **I**n die illa erit fons patens domui David, & habitantibus Jerusalem, in ablutionem peccatoris, & menstruarum.

2 * Et erit in die illa, dicit Dominus exercituum: Disperdam nomina idolorum de terra, & non memorabuntur ultra: & pseudoprophetas, & spiritum immundum auferam de terra.

3 Et erit, cum prophetaverit quispiam ultra, dicent ei pater ejus, & mater ejus, qui genuerunt eum: Non vives: quia mendacium locutus es in nomine Domini, & configent eum pater ejus, & mater ejus, genitores ejus, cum prophetaverit.

4 Et erit: In die illa confundentur prophetae, unusquisque ex visione sua cum prophetaverit: nec operientur pallio facino, ut mentiantur:

5 Sed dicet: Non sum propheta, homo agricola ego sum: quoniam Adam exemplum meum ab adolescentia mea.

6 Et dicetur ei: Quid sunt plagae istae in medio manuum tuarum? Et dices: His plagatus sum in domo eorum, qui diligebant me.

7 Framea suscitare super pastorem meum, & super virum coherentem mihi, dicit Dominus exercituum: * percutie pastorem, & dispergentur oves, & convertam manum meam ad parvulos.

8 Et erunt in omni terra, dicit Dominus: partes duae in ea dispergentur, & deficient: & tertia pars relinquetur in ea.

9 Et ducam tertiam partem per ignem, & uram eos sicut uritur argentum, & probabo eos sicut probatur aurum. Ipse vocabit nomen meum, & ego exaudiam eum. Dicam: Populus meus es, & ipse dicet: Dominus Deus meus.

C A P U T XIV.

Postquam Jerusalem passa fuerit captivitatem, aliasque afflictiones à Gentibus, erit dies nota Domino, cum exibunt aquae vivae de Jerusalem, & filii Israel revertentur, habitaturi securi in Jerusalem: percutietque Dominus plagas Gentes, quae pugnaverunt adversus Jerusalem, & harum reliquiae ascendent, ut adorent Dominum in Jerusalem, sanctumque erit, quod est super fraxum equi.

1 **E**cce venient dies Domini, & dividantur spolia tua in medio tui.

* Jon.
13. 37.

D
1. 2.
1. 10.
1. 15.

* Ezech.
36. 13.

C
* Mat.
16. 3.
Marc.
14. 17.

2 Et congregabo omnes Gentes ad Jerusalem in prælum, & capietur civitas: & vastabuntur domus, & mulieres violabuntur: & egredietur media pars civitatis in captivitatem, & reliquum populi non auferetur ex urbe.

3 Et egredietur Dominus, & præliabitur contra Gentes illas, sicut præliatus est in die certaminis.

4 Et stabunt pedes ejus in die illa super Montem olivarum, qui est contra Jerusalem ad Orientem: & scindetur Mons olivarum ex media parte sui ad Orientem, & ad Occidentem, prærupto grandi valde, & separabitur medium montis ad Aquilonem, & medium ejus ad Meridiem.

5 Et fugietis ad vallem montium eorum, quoniam conjungetur vallis montium usque ad proximum: & fugietis, * sicut fugistis à facie terramotus in diebus Ozîæ regis Juda: & veniet Dominus Deus meus, omnesque sancti cum eo.

6 Et erit in die illa: Non erit lux, sed frigus, & gelu.

7 Et erit dies una, quæ nota est Domino, non dies, neque nox: & in tempore vesperti erit lux.

8 Et erit in die illa: Exhibunt aquæ vivæ de Jerusalem: medium earum ad mare Orientale, & medium earum ad mare novissimum: in æstate, & in hyeme erunt.

9 Et erit Dominus Rex super omnem terram: in die illa erit Dominus unus, & erit nomen ejus unum.

10 Et revertetur omnis terra usque ad desertum, & de colle Remmon ad Austrum Jerusalem: & exaltabitur, & habitabit in loco suo, à porta Benjamin usque ad locum portæ prioris, & usque ad torcularia regis.

11 Et habitabunt in ea, & anathema non erit ampliùs, sed sedebit Jerusalem secura.

12 Et hæc erit plaga, qua percutiet Do-

minus omnes Gentes, quæ pugnaverunt adversus Jerusalem: tabesceat caro uniuscujusque stantis super pedes suos, & oculi ejus contabescant in foraminibus suis, & lingua eorum contabesceat in ore suo.

13 In die illa erit tumultus Domini magnus in eis, & apprehendet vir manum proximi sui, & conferetur manus ejus super manum proximi sui.

14 Sed & Judas pugnabit adversus Jerusalem, & congregabuntur divitiæ omnium Gentium in circuitu, aurum, & argentum, & vestes multæ satis.

15 Et sic erit ruina equi, & muli, & camelii, & asini, & omnium jumentorum, quæ fuerint in castris illis, sicut ruina hæc.

16 Et omnes, qui reliqui fuerint de universis Gentibus, quæ venerunt contra Jerusalem, ascendent ab anno in annum, ut adorent Regem Dominum exercituum, & celebrent festivitatem tabernaculorum.

17 Et erit: qui non ascenderit de familiis terræ ad Jerusalem, ut adoret Regem Dominum exercituum, non erit super eos imber.

18 Quodd & si familia Egypti non ascenderit, & non venerit: nec super eos erit, sed erit ruina, qua percutiet Dominus omnes Gentes, quæ non ascenderint ad celebrandam festivitatem tabernaculorum.

19 Hoc erit peccatum Egypti, & hoc peccatum omnium Gentium, quæ non ascenderint ad celebrandam festivitatem tabernaculorum.

20 In die illa erit, quod super frænum equi est, sanctum Domino: & erunt lebetes in domo Domini quasi phialæ coram altari.

21 Et erit omnis lebes in Jerusalem, & in Juda sanctificatus Domino exercituum: & venient omnes immolantes, & sument ex eis, & coquent in eis, & non erit mercator ultra in domo domini exercituum in die illo.

PROPHETIA MALACHIAE.

CAPUT PRIMUM.

Prophetia Malachiae ad Israel, quem Dominus arguit in gratitudinis, quod non agnoscebat se in Jacob, unde descenderat, dilectum, reiecto Esau cum populo suo: ideo conqueritur se ab Israel non honorari, neque timeri, quodque sacerdotes despiciant nomen Domini, quorum reiecit sacrificia, gratiam habens oblationem mundam, quae in omni loco ei offertur.

A

Nus verbi Domini ad Israel in manu Malachiae.

1 Dilexi vos, dicit Dominus, & dixistis: In quo dilexistis nos? Nonne frater erat Esau Jacob, dicit Dominus, & dilexi Jacob,

*Rom
9. 11.

3 Esau autem odio habui? & posui montes ejus in solitudinem, & hereditatem ejus in dracones deserti?

4 Quod si dixerit Idumaea: Destructi sumus, sed revertentes aedificabimus, quae destructa sunt: Haec dicit Dominus exercituum: Isti aedificabunt, & ego destruam: & vocabuntur termini impietatis, & populus, cui iratus est Dominus usque in aeternum.

B

5 Et oculi vestri videbunt, & vos dicetis: Magnificetur Dominus super terminum Israel.

6 Filius honorat patrem, & servus dominum suum: si ergo Pater ego sum, ubi est honor meus? & si Dominus ego sum, ubi est timor meus, dicit Dominus exercituum? ad vos, o sacerdotes, qui despiciatis nomen meum, & dixistis: In quo depeximus nomen tuum?

C

7 Offeratis super altare meum panem pollutum, & dicitis: In quo polluimus te? In eo quod dicitis: Mensa Domini despecta est.

8 Si offeratis caecum ad immolandum, nonne malum est? & si offeratis claudum, & languidum, nonne malum est? offer illud duci tuo, si placuerit ei, aut si suscepit faciem tuam, dicit Dominus exercituum.

9 Et nunc deprecamini vultum Dei, ut misereatur vestri (de manu enim vestra factum est hoc) si quo modo suscipiat facies vestras, dicit Dominus exercituum.

10 Quis est in vobis, qui claudat ostia, & incendat altare meum gratuito? non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, & munus non suscipiam de manu vestra.

11 * Ab ortu enim solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in Gentibus, & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda: quia magnum est nomen meum in Gentibus, dicit Dominus exercituum.

* Psal.
112. 10.

12 Et vos polluistis illud in eo, quod dicitis: Mensa Domini contaminata est: & quod superponitur, contemptibile est, cum igne, qui illud devorat.

D

13 Et dixistis: Ecce de labore, & exsufflastis illud, dicit Dominus exercituum, & intulistis de rapinis claudum, & languidum, & intulistis munus: numquid suscipiam illud de manu vestra, dicit Dominus?

14 Maledictus dolosus, qui habet in grege suo masculum, & votum faciens immolat debile Domino: quia Rex magnus ego, dicit Dominus exercituum, & nomen meum horribile in Gentibus.

CAPUT II.

Comminatur Dominus, se maledicturum benedictionibus sacerdotum, nisi respiciant: ipsius enim legem contemnuunt, irritum facientes pactum Levi, qui hic laudatur: transgressus est & Juda ducens alienigenas, quapropter non respiciet deinceps Dominus ad sacrificium eorum: de uxore diligenda, seu dimittenda: laborare fecerunt Dominum in sermonibus suis.

1 ET nunc ad vos mandatum hoc, o sacerdotes.

A
* Lev.
26. 14.
Deut.
18. 15.

2 * Si nolueritis audire, & si nolueritis ponere super cor, ut detis gloriam nomini

meo, ait Dñs exercituum: mittā in vos egestatem, & maledicam benedictionibus vestris, & maledicā illis: quoniam non posuistis super cor.

3 Ecce ego proficiam vobis brachium, & dispergam super vultum vestrum sterus sollemnitatum vestrarum, & assumet vos secum.

4 Et scietis, quia misi ad vos mandatum istud, ut esset pactum meum cum Levi, dicit Dominus exercituum.

5 Pactum meum fuit cum eo vitæ, & pacis: & dedi ei timorem, & timuit me, & a facie nominis mei pavebat.

B 6 Lex veritatis fuit in ore ejus: & iniquitas non est inventa in labiis ejus: in pace, & in æquitate ambulavit mecum, & multos avertit ab iniquitate.

7 Labia enim sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent ex ore ejus: quia angelus Domini exercituum est.

8 Vos autem recessistis de via, & scandalizastis plurimos in lege: irritum fecistis pactum Levi, dicit Dominus exercituum.

9 Propter quod & ego dedi vos contemptibiles, & humiles omnibus populis, sicut non servastis vias meas, & accepistis faciem in lege.

*Mat. 23. 9. E. hebr. 9. 6. 10 * Numquid non pater unus omnium nostrum? numquid non Deus unus creavit nos? quare ergo despicit unusquisque nostrum fratrem suum, violans pactum patrum nostrorum?

C 11 Transgressus est Juda, & abominatio facta est in Israel, & in Jerusalem: quia contaminavit Judas sanctificationem Domini, quam dilexit, & habuit filiam dei alieni.

12 Disperdet Dominus viri, qui fecerit hoc, magistrum, & discipulum de tabernaculis Jacob, & offerentem munus Dño exercituum.

13 Et hoc rursum fecistis, operiebatis lacrymis altare Domini, fletu, & mugitu, ita ut non respiciam ultra ad sacrificium, nec accipiam placabile quid de manu vestra.

14 Et dixistis: Quam ob causam? quia Dominus testificatus est inter te, & uxorem pubertatis tuæ, quam tu despexisti: & hæc particeps tua, & uxor fœderis tui.

D 15 Nonne unus fecit, & residuum spiritus ejus est? Et quid unus querit, nisi semen Dei? Custodite ergo spiritum vestrum, & uxorem adolescentiæ tuæ noli despiciere.

16 Cum odio habueris, dimitte, dicit Dominus Deus Israel: operiet autem iniquitas vestimentum ejus, dicit Dñs exercituum: custodite spiritum vestrum, & nolite despiciere.

17 Laborare fecistis Dominum in sermonibus vestris, & dixistis: In quo eum fecimus laborare? In eo quod dicitis: Omnis, qui facit malum, bonus est in conspectu Domini, & tales ei placent: aut certe ubi est Deus judicii?

C A P U T I I I.

De præcurfore Christi, & hujus adventu, ac futuro judicio: qui purgatis filios Levi gratum habebit sacrificium Juda, & Jerusalem: comminatur sceleratis gravem ultionem, quos tamen ad se revocat, plurima bona conversis promittens: conqueritur de ingratitude filiorum Israel, & quod ipsum in decimis suis configant, quodque dicant Deo non esse cura suos cultores, cujus contrarium tandem experientur.

A 1 Ecce ego mitto angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam.

Et statim veniet ad templū suum Dominator, quem vos queritis: & angelus testamēti, quem vos vultis. Ecce venit, dicit Dñs exercituum:

2 Et quis poterit cogitare diē adventus ejus, & quis stabit ad videndū eum? Ipse enim quasi ignis conflans, & quasi herba fullosum:

3 Et sedebit conflans, & emundans argentum, & purgabit filios Levi, & colabit eos quasi aurum, & quasi argentum, & erunt Domino offerentes sacrificia in justitia.

4 Et placebit Dño sacrificium Juda, & Jerusalem, sicut dies sæculi, & sicut anni antiqui.

5 Et accedam ad vos in judicio, & ero testis velox maleficis, & adulteris, & perjuris, & qui calumniantur mercedem mercenarii, viduas, & pupillos, & opprimunt peregrinum, nec timuerunt me, dicit Dominus exercituum.

6 Ego enim Dominus, & non mutor: & vos filii Jacob non estis consumpti.

7 A diebus enim patrum vestrorū recessistis a legitimis meis, & non custodistis. Revertimini ad me, & revertar ad vos, dicit Dominus exercituum. Et dixistis: In quo revertemur?

8 Si affiget homo Deum, quia vos configitis me? Et dixistis: In quo configimus te? In decimis, & in primitiis.

9 Et in penuria vos maledixi estis, & me vos configitis gens tota.

10 Inferte omnem decimam in horreum, & sit cibus in domo mea, & probate me super hoc, dicit Dominus: si non aperuerit vobis cataractas cæli, & effundero vobis benedictionem usque ad abundantiam,

11 Et increpabo pro vobis devorantē, & non corrumpet fructū terræ vestræ: nec erit sterilis vinea in agro, dicit Dominus exercituum.

12 Et beatos vos dicent omnes Gentes: eritis enim vos terra desiderabilis, dicit Dominus exercituum.

13 Invaluerunt super me verba vestra, dicit Dominus.

D 14 Et dixistis: Quid locuti sumus contra te? Dixistis: Vanus est, qui servit Deo, & quod emolumentum, quia custodivimus præcepta ejus, & quia ambulavimus tristes coram Domino exercituum?

15 Ergo nunc beatos dicimus arrogantes: siquidem edificati sunt facientes impietatem, & tentaverunt Deum, & salvi facti sunt.

16 Tunc locuti sunt timentes Dominum, unusquisque cum proximo suo: Et attendit Dominus, & audiit: & scriptus est liber monumenti coram eo timentibus Dominum, & cogitantibus nomen ejus.

17 Et erunt mihi, ait Dominus exercituum, in diē, quā ego facio, in peculium: & parcam eis, sicut parci vir filio suo servienti sibi.

18 Et convertemini, & videbitis, quid sit inter justum, & impium: & inter servientem Deo, & non servientem ei.

C A P U T I V.

Dies Domini inflammabit omnes facientes impietatem, & evulsis ipsorum radice, orientur sol justitiae Deum timentibus, qui calcabunt impios: jubet reminisci legis Moysi: Elias, antequam veniat dies Domini, mittendus prædicatur, qui convertat cor patrum ad filios.

A 1 Ecce enim dies veniet, succensa quasi caminus: & erunt omnes superbi, &

*Mat. 11. 10. Marc. 1. 2. Luc. 1. 7. & 7. 17.

B

*Zach. 1. 3.

C

D

A

omnes

* Luc.
1. 73.

B

omnes facientes impietatem, stipula: & inflammabit eos dies veniens, dicit Dominus exercituum, quæ non derelinquet eis radicem, & germen.

2 * Et orietur vobis timentibus nomen meum Sol iustitiæ, & sanitas in pennis ejus: & egrediemini, & salietis sicut vituli de armento.

3 Et calcabitis impios, cum fuerit cinis sub planta pedum vestrorum, in die, qua ego fa-

ciò, dicit Dominus exercituum.

4 * Mementote legis Moysi servi mei, quam mandavi ei in Horeb ad omnem Israel, præcepta, & judicia.

5 * Ecce ego mittam vobis Eliam prophetam, antequam veniat dies Domini magnus, & horribilis.

6 Et convertet cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum: ne forte veniam, & percutiam terram anathemate.

* Ezo.
20.
Deut.
32.
* Mat.
17-10.
Marc
9. 10.
Luc.
1. 17.

LIBER PRIMUS MACHABÆORUM.

CAPUT PRIMUM.

Mortuo Alexandro Magno, qui Dariam per-
cussit, successit tandem in Græcia Antio-
chus illustris: sub quo scelerati quidam ex
filiis Israel profanarunt Jerusalem: An-
tiochus autem, devicto Ptolemaeo rege Æ-
gypti, invastit Jerusalem, & ablatis omni-
bus vasis templi, ac thesauris fecit eadem
magnum, unde oritur est ingens pluitus:
simile fecit & princeps tributorum ab eo
missus, incensa Jerusalem, plurimisque in
captivitatem ductis. Antiochus leges ido-
lolaria Judæis statuit, ablatis cunctis
divini cultus caeremoniis, & edificato
idolo desolationis, renitentes misere truci-
davit: cujus edicta plurimi impij secuti
sunt, pii vero respuerunt, mortem po-
tius subire parati.

A

1

T factum est, postquam per-
cussit Alexander Philippi
Macedo, qui primus regnavit
in Græcia, egressus de terra
Cethim, Dariam regem
Persarum, & Medorum:

2 Constituit praelia multa, & obtinuit om-
nium munitiones, & interfecit reges terræ.

3 Et pertransiit usque ad fines terræ: & ac-
cepit spolia multitudinis Gentium, & siluit
terra in conspectu ejus.

4 Et congregavit virtutem, & exercitum forte
nimis: & exaltatum est, & elevatum cor ejus.

5 Et obtinuit regiones Gentium, & tyran-
nos, & facti sunt illi in tributum.

6 Et post hæc decidit in lectum, & cogno-
vit, quia moreretur.

7 Et vocavit pueros suos nobiles, qui secum
erant nutriti à juventute: & divisit illis re-
gnum suum, cum adhuc viveret.

8 Et regnavit Alexander annis duodecim,
& mortuus est.

9 Et obtinuerunt pueri ejus regnum, unus-
quisque in loco suo:

B

10 Et imposuerunt omnes sibi diademata post
mortem ejus, & filii eorum post eos annis
multis, & multiplicata sunt mala in terra.

11 Et exiit ex eis radix peccatrix, Antio-
chus illustris, filius Antiochi regis, qui fue-
rat Romæ obfès: & regnavit in anno cente-

simo trigesimo septimo regni Græcorum.

12 In diebus illis exierunt ex Israel filij ini-
qui, & suaserunt multis, dicentes: Eamus,
& disponamus testamentum cum Gentibus,
quæ circa nos sunt: quia ex quo recessimus
ab eis, invenerunt nos multa mala.

13 Et bonus visus est sermo in oculis eorum.

14 Et destinaverunt aliqui de populo, &
abierunt ad regem: & dedit illis potestatem,
ut facerent justitiam Gentium.

15 Et edificaverunt Gymnasium in Jero-
solyms secundum leges Nationum:

16 Et fecerunt sibi præputia, & recesserunt
à testamento sancto, & juncti sunt Nationi-
bus, & venundati sunt, ut facerent malum.

17 Et paratum est regnum in conspectu An-
tiochi, & cepit regnare in terra Ægypti, ut
regnaret super duo regna.

18 Et intravit in Ægyptum in multitudine
gravi, in curribus, & elephantis, & equi-
bus, & copiosa navium multitudine:

19 Et constituit bellum adversus Ptolema-
um regem Ægypti, & veritus est Ptole-
maus à facie ejus, & fugit, & ceciderunt
vulnerati multi.

20 Et comprehendit civitates munitas in Ter-
ra Ægypti, & accepit spolia Terræ Ægypti.

21 Et convertit Antiochus, postquam per-
cussit Ægyptum in centesimo, & quadrage-
simo tertio anno, & ascendit ad Israel,

22 Et ascendit Jerosolymam in multitudine
gravi.

23 Et intravit in sanctificationem cum su-
perbia, & accepit altare aureum, & candelabrum
luminis, & universa vasa ejus, & men-
sam propositionis, & libatoria, & phialas, &
mortariola aurea, & velum, & coronas, &
ornamentum aureum, quod in facie templi
erat, & comminuit omnia.

24 Et accepit argentum, & aurum, & vasa
concupiscibilia, & accepit thesauros occul-
tos, quos invenit, & sublati omnibus abiit
in terram suam.

25 Et fecit eadem hominum, & locutus est
in superbia magna.

26 Et factus est planctus magnus in Israel,
& in omni loco eorum.

27 Et ingemuerunt principes, & seniores:
virgines, & juvenes infirmati sunt: & spe-
ciositas mulierum immutata est.

C

D

28 Omnis maritus sumpsit lamentum: & quæ sedebant in thoro maritali, lugebant.

29 Et commota est terra super habitantes in ea, & universa domus Jacob induit confusionem.

30 Et post duos annos dierum, misit Rex principem tributorum in civitates Juda, & venit Jerusalem cum turba magna.

31 Et locutus est ad eos verba pacifica in dolo, & crediderunt ei.

32 Et irruit super civitatem repente, & percussit eam plaga magna, & perdidit populum multum ex Israel.

33 Et accepit spolia civitatis, & succendit eam igni, & destruxit domos ejus, & muros ejus in circuitu.

34 Et captivas duxerunt mulieres, & natos, & pecora possederunt.

35 Et ædificaverunt civitatem David muro magno, & firmo, & turribus firmis, & facta est illis in arcem:

36 Et posuerunt illi gentem peccatricem, viros iniquos, & convalescerunt in ea: & posuerunt arma, & elcas, & congregaverunt spolia Jerusalem,

37 Et posuerunt illi: & facti sunt in laqueum magnum.

38 Et factum est hoc ad insidias sanctificationi, & in diabolum malum in Israel:

39 Et effuderunt sanguinem innocentem per circuitum sanctificationis, & contaminaverunt sanctificationem.

40 Et suggerunt habitores Jerusalem propter eos, & facta est habitatio exterorum, & facta est externa semini suo, & nati ejus reliquerunt eam.

41 Sanctificatio ejus desolata est sicut solitudo, * dies festi ejus conversi sunt in luctum: sabbata ejus in opprobrium, honores ejus in nihilum.

42 Secundum gloriam ejus multiplicata est ignominia ejus: & sublimitas ejus conversa est in luctum.

43 Et scripsit rex Antiochus omni regno suo, ut esset omnis populus unus, & relinqueret unusquisque legem suam.

44 Et consenserunt omnes gentes secundum verbum regis Antiochi:

45 Et multi ex Israel consenserunt servituti ejus, & sacrificaverunt idolis, & coinquinaverunt sabbatum.

46 Et misit Rex libros per manus nuntiorum in Jerusalem, & in omnes civitates Juda: ut sequerentur leges gentium terræ,

47 Et prohiberent holocausta, & sacrificia, & placationes fieri in templo Dei:

48 Et prohiberent celebrari sabbatum, & dies solemnes.

49 Et iussit coinquinari sancta, & sanctum populum Israel.

50 Et iussit ædificari aras, & templa, & idola, & immolari carnes suillas, & pecora communia,

51 Et relinquere filios suos incircumcisos, & coinquinari animas eorum in omnibus immundis, & abominationibus, ita ut obliviscerentur legem, & immutarent omnes justificationes Dei.

52 Et quicumque non fecissent secundum verbum regis Antiochi, morerentur.

53 Secundum omnia verba hæc scripsit omni regno suo, & præposuit principes populo, qui hæc fieri cogerent.

54 Et iusserunt civitatibus Juda sacrificare.

55 Et congregati sunt multi de populo ad eos, qui dereliquerant legem Domini, & fecerunt mala super terram:

56 Et effugerunt populum Israel in abditiis, & in absconditis fugitivorum locis.

57 Die quintadecima mensis Casleu, quinto & quadragesimo & centesimo anno,

ædificavit Rex Antiochus abominandum idolum desolationis super altare Dei, & per universas civitates Juda in circuitu ædificaverunt aras:

58 Et ante januas domorum, & in plateis incendebant thura, & sacrificabant:

59 Et libros legis Dei combusserunt igni, scindentes eos:

60 Et apud quemcumque inveniebantur libri testamenti Domini, & quicumque observabat legem Domini, secundum edictum regis trucidabant eum.

61 In virtute sua faciebant hæc populo Israel, qui inveniebatur in omni mense, & mense in civitatibus.

62 Et quinta, & vigesima die mensis sacrificabant super aram, quæ erat contra altare.

63 Et mulieres, quæ circumcidebant filios suos, trucidabantur secundum iussum regis Antiochi.

64 Et suspendebant pueros a cervicibus per universas domos eorum: & eos, qui circumciderant illos, trucidabant.

65 Et multi de populo Israel desinierunt apud se, ut non manducarent immunda, & elegerunt magis mori, quam cibis coinquinari immundis.

66 Et noluerunt infringere legem Dei sanctam, & trucidati sunt.

67 Et facta est ira magna super populo valde.

CAPUT II.

Mathathias cum filiis luctu afflictionem civitatis, & Sanctorum profanationem: ostensisque signis mæstitie, responderet his, qui à rege missi erant, necesse, nec cognationem suam impio decreto obtemperaturos: occisisque idololatra Judæo, & regis ministro fugit cum filiis in montes: plurimi nolentes obtemperare, trucidantur, cum nolent sabbato inimicis resistere: Mathathias, collecto populo exercitu, revocat Dei cultum, destruit idololatria, caesoque Antiochi presidio: & moriturus hortatur filios, ut patrum exemplo semper tueantur legem Domini, datus Simonem filium suum in consolatorem, & Judam in militia principem.

1 IN diebus illis surrexit Mathathias filius Joannis, filii Simoneis, sacerdos ex filiis Joarib ab Jerusalem, & confedit in monte Modin:

2 Et habebat filios quinque, Joannem, qui cognominabatur Gaddis:

3 Et Simonem, qui cognominabatur Thafi:

4 Et Judam, qui vocabatur Machabæus:

5 Et Eleazarum, qui cognominabatur Abaron: & Jonathan, qui cognominabatur Apphus.

* Tob.
1. 6.
Amos
8. 10.

F

G

A

6 Hividerunt mala, quæ fiebant in populo Juda, & in Jerusalem.

7 Et dixit Mathathias: Væ mihi, ut quid natus sum videre contritionem populi mei, & contritionem civitatis sanctæ, & sedere illic, cum datur in manibus inimicorum?

8 Sancta in manu extraneorum facta sunt: templum ejus sicut homo ignobilis.

9 Vasa gloriæ ejus captiva abducta sunt: trucidati sunt senes ejus in plateis, & juvenes ejus ceciderunt in gladio inimicorum.

10 Quæ gens non hæreditavit regnum ejus, & non obtinuit spolia ejus?

11 Omnis compositio ejus ablata est. Quæ erat libera, facta est ancilla.

12 Et ecce sancta nostra, & pulchritudo nostra, & claritas nostra desolata est, & coinquinaverunt ea gentes.

13 Quod ergo nobis adhuc vivere?

14 Et scidit vestimenta sua Mathathias, & filii ejus: & operuerunt se ciliciis, & planxerunt valde.

15 Et venerunt illuc, qui missi erant à rege Antiocho, ut cogerent eos, qui confugerant in civitatem Modin, immolare, & accendere thura, & à lege Dei discedere.

16 Et multi de populo Israel consentientes accesserunt ad eos: sed Mathathias, & filii ejus constanter steterunt.

17 Et respondentes, qui missi erant ab Antiocho, dixerunt Mathathia: Princeps & clarissimus, & magnus es in hac civitate, & ornatus filiis, & fratribus.

18 Ergo accede prior, & fac jussum regis, sicut fecerunt omnes gentes, & viri Juda, & qui remanserunt in Jerusalem: & eris tu, & filii tui inter amicos regis, & amplificatus auro, & argento, & muneribus multis.

19 Et respondit Mathathias, & dixit magna voce: Et si omnes gentes regi Antiocho obediunt, ut discedat unusquisque à servitute legis patrum suorum, & consentiat mandatis ejus: 20 Ego, & filii mei, & fratres mei obediemus legi patrum nostrorum.

21 Propitius sit nobis Deus: non est nobis utile relinquere legem, & justitias Dei.

22 Non audiemus verba regis Antiochi, nec sacrificabimus transgredientes legis nostræ mandata, ut eamus altera via.

23 Et ut cessavit loqui verba hæc, accessit quidam Judæus in omnium oculis sacrificare idolis super aram in civitate Modin, secundum jussum regis:

24 Et vidit Mathathias, & doluit, & contremuerunt renes ejus, & accensus est furor ejus secundum judicium legis, & influens trucidavit eum super aram:

25 Sed & virum, quem rex Antiochus miserat, qui cogeat immolare, occidit in ipso tempore, & aram destruxit.

26 Et zelatus est legem, * sicut fecit Phineas Zamri filio Salomii.

27 Et exclamavit Mathathias voce magna in civitate, dicens: Omnis, qui zelum habet legis statuens testamentum, exeat post me.

28 Et fugit ipse, & filii ejus in montes, & reliquerunt quæcumque habebant in civitate.

29 Tunc descenderunt multi quærentes judicium, & justitiam in desertum:

30 Et sederunt ibi ipsi, & filii eorum, & mulieres eorum, & pecora eorum: quoniam inundaverunt super eos mala.

31 Et renuntiatum est viris regis, & exercitui, qui erat in Jerusalem civitate David, quoniam discessissent viri quidam, qui dissipaverunt mandatum regis, in loca occulta in deserto, & abiissent post illos multi:

32 Et statim perrexerunt ad eos, & constituerunt adversus eos prælum in die sabbatorum.

33 Et dixerunt ad eos: Resistitis & nunc adhuc? exite, & facite secundum verbum regis Antiochi, & vivetis.

34 Et dixerunt: Non exhibimus, neque faciemus verbum regis, ut polluamus diem sabbatorum.

35 Et concitaverunt adversus eos prælum.

36 Et non responderunt eis, nec lapidem miserunt in eos, nec opprimerunt loca occulta,

37 Dicentes: moriamur omnes in simplicitate nostra, & testes erunt super nos cælum, & terra, quod injuste perditis nos.

38 Et intulerunt illis bellum sabbatis: & mortui sunt ipsi, & uxores eorum, & filii eorum, & pecora eorum, usque ad mille animas hominum.

39 Et cognovit Mathathias, & amici ejus, & luctum habuerunt super eos valde.

40 Et dixit vir proximo suo: Si omnes fecerimus sicut fratres nostri fecerunt, & non pugnaverimus adversus gentes, pro animabus nostris, & justificationibus nostris: nunc citius disperderent nos à terra.

41 Et cogitaverunt in die illa, dicentes: Omnis homo quicumque venerit ad nos in bello die sabbatorum, pugnemus adversus eum, & non moriemur omnes, sicut mortui sunt fratres nostri in occultis.

42 Tunc congregata est ad eos synagoga Assidaorum fortis viribus ex Israel, omnis voluntarius in lege:

43 Et omnes, qui fugiebant à malis, additi sunt ad eos, & facti sunt illis ad firmamentum.

44 Et collegerunt exercitum, & percusserunt peccatores in ira sua, & viros iniquos in indignatione sua, & ceteri fugerunt ad nationes, ut evaderent.

45 Et circumvit Mathathias, & amici ejus, & destruxerunt aras:

46 Et circumciderunt pueros incircumcisos, quotquot invenerunt in sinibus Israel, & in fortitudine.

47 Et persecuti sunt filios superbiæ, & prosperatum est opus in manibus eorum.

48 Et obtinuerunt legem de manibus gentium, & de manibus regum: & non dederunt cornu peccatori.

49 Et appropinquaverunt dies Mathathia moriendi, & dixit filiis suis: Nunc confortata est superbia, & castigatio, & tempus everfionis, & ira indignationis.

50 Nunc ergo, o filii, amulatores estote legis, & date animas vestras pro testamento patrum vestrorum.

51 Et memento opum patrum, quæ fecerunt in generationibus suis, & accipietis gloriam magnam, & nomen æternum.

* Nu.
25. 13.

52 * Abraham nonne in tentatione inventus est fidelis, & reputatum est ei ad iustitiam?
 53 * Joseph in tempore angustiae suae custodivit mandatum, & factus est dominus Aegypti.
 54 * Phinees pater noster, zelando zelum Dei, accepit testamentum sacerdotii aeterni.
 55 * Jesus dum implevit verbum, factus est dux in Israel.
 56 * Caleb, dum testificatur in ecclesia, accepit hereditatem.
 57 * David in sua misericordia consecutus est sedem regni in saecula.
 58 * Elias, dum zelat zelum legis, receptus est in caelum.
 59 * Ananias, & Azarias, & Misael credentes, liberati sunt de flamma.
 60 * Daniel in sua simplicitate liberatus est de ore leonum.

61 Et ita cogitate per generationem, & generationem: quia omnes, qui sperant in eum, non infirmantur.

62 Et à verbis viri peccatoris ne timueritis: quia gloria ejus stercus, & vermis est:

63 Hodie extollitur, & cras non invenietur: quia conversus est in terram suam, & cogitatio ejus perit.

64 Vos ergo, filii, confortamini, & viriliter agite in lege: quia in ipsa gloriosi eritis.

65 Et ecce Simon frater vester, scio, quod vir consilii est: ipsum audite semper, & ipse erit vobis pater.

66 Et Judas Machabaeus fortis viribus à juventute sua, sit vobis princeps militiae, & ipseaget bellum populi.

67 Et adducetis ad vos omnes factores legis: & vindicatis vindictam populi vestri.

68 Retribuite retributionem gentibus, & intendite in praeceptum legis.

69 Et benedixit eos, & appositus est ad patres suos.

70 Et defunctus est anno centesimo, & quadragesimo sexto: & sepultus est à filiis suis in sepulchris patrum suorum in Modin, & planxerunt eum omnis Israel planctu magno.

C A P U T III.

Judas Machabaeus dux exercitus praedicatur, qui perambulans civitates Judae, trucidabat omnes impios: & occiso duce Apollonio, ejusque exercitu disperso, vicit cum paucis potentissimum Syriacum exercitum unum cum duce Serone: iratus autem ob hoc rex Antiochus, profectus in Persidem constituit Lyfiam viceregem, dato belli in Judaeos apparatu, qui misit contra terram Judae Gorgiam cum exercitu: Judas autem & sui ad bellum se parant, maxime operibus paenitentiae, & oratione ad Deum.

A 1 **E**T surrexit Judas, qui vocabatur Machabaeus, filius ejus pro eo.

2 Et adjuvabant eum omnes fratres ejus, & universi, qui se conjunxerant patri ejus, & praeliabantur praelium Israel cum latinitia.

3 Et dilatavit gloriam populo suo, & induit se lorica sicut gigas, & succinxit se arma bellica sua in praeliis, & protegebat castra gladio suo.

4 Similis factus est leoni in operibus suis, & sicut catulus leonis rugiens in venatione.

5 Et persecutus est iniquos perscrutans eos, & qui conturbabant populum suum, eos succendit flammis:

6 Et repulsi sunt inimici ejus praeter timorem ejus, & omnes operarii iniquitatis conturbati sunt: & directus est salus in manu ejus.

7 Et exacerbabat reges multos, & latificabat Jacob in operibus suis, & in saeculorum memoria ejus in benedictione.

8 Et perambulavit civitates Judae, & perdidit impios ex eis, & avertit iram ab Israel.

9 Et nominatus est usque ad novissimum terrae, & congregavit pereuntes.

10 Et congregavit Apollonius gentes, & à Samaria virtutem multam, & magnam, ad bellandum contra Israel.

11 Et cornovit Judas, & exit obviam illi: & percussit, & occidit illum: & ceciderunt vulnerati multi, & reliqui fugerunt.

12 Et accepit spolia eorum, & gladium Apollonii abstulit Judas, & erat pugnans in eo omnibus diebus.

13 Et audivit Seron princeps exercitus Syriae, quod congregavit Judas congregationem fidelium, & ecclesiam secum,

14 Et ait: Faciam mihi nomen, & glorificabor in regno, & debellabo Judam, & eos, qui cum ipso sunt, qui spernebant verbum regis.

15 Et preparavit se: & ascenderunt cum eo castra impiorum, fortes auxilarii, ut facerent vindictam in filios Israel.

16 Et appropinquaverunt usque ad Bethoron: & exivit Judas obviam illi cum paucis.

17 Ut autem viderent exercitum venientem sibi obviam, dixerunt Judae: Quomodo poterimus pauci pugnare contra multitudinem tantam, & tam fortem, & nos fatigati sumus jejuniis hodie?

18 Et ait Judas: Facile est concludi multos in manus paucorum: & non est differentia in conspectu Dei celi liberare in multis, & in paucis.

19 Quoniam non in multitudine exercitus victoria belli, sed de caelo fortitudo est.

20 Ipsi veniunt ad nos in multitudine contumaciae, & superbia, ut disperdant nos, & uxores nostras, & filios nostros, & ut spolient nos:

21 Nos vero pugnabimus pro animabus nostris, & legibus nostris:

22 Et ipse Dominus conteret eos ante faciem nostram: vos autem ne timueritis eos.

23 Ut cessavit autem loqui, insilii in eos subito: & contritus est Seron, & exercitus ejus in conspectu ipsius:

24 Et persecutus est eum in descensu Bethoron usque in campum, & ceciderunt ex eis octingenti viri, reliqui autem fugerunt in terram Philistinum.

25 Et cecidit timor Judae, ac fratum ejus, & formido super omnes gentes in circuitu eorum.

26 Et pervenit ad regem nomen ejus, & de praeliis Judae narrabant omnes gentes.

27 Ut audivit autem rex Antiochus sermones istos, iratus est animo: & misit, & congregavit exercitum universi regni sui, castra fortia valde:

28 Et aperuit ararium suum, & dedit sti-

pendia exercitui in annum : & mandavit illis, ut essent parati ad omnia.

29 Et vidit, quod defecit pecunia thesauris suis, & tributa regionis modica propter diffusionem, & plagam, quam fecit in terra, ut tolleret legitima, quæ erant à primis diebus :

30 Et timuit, ne non haberet, ut semel, & bis, in sumptus, & donaria, quæ dederat ante larga manu : & abundaverat super reges, qui ante eum fuerant.

31 Et consternatus erat animo valde, & cogitavit ire in Persidem, & accipere tributa regionum, & congregare argentum multum.

32 Et reliquit Lysiam hominem nobilem de genere regali, super negotia regia, à flumine Euphrate, usque ad flumen Ægypti :

33 Et ut nutrieret Antiochum filium suum, donec rediret.

34 Et tradidit ei medium exercitum, & elephantos : & mādavit ei de omnibus, quæ volebat, & de inhabitantibus Judææ, & Jerusalem.

35 Et ut mitteret ad eos exercitum, ad conterendam, & extirpandam virtutem Israel, & reliquias Jerusalem, & auferendam memoriam eorum de loco suo :

36 Et ut conflueret habitatores filios alienigenas in omnibus finibus eorum, & forte distribuere terram eorum.

37 Et rex assumpsit partem exercitus residui, & exivit ab Antiochia civitate regni sui, anno centesimo, & quadragesimo septimo : & transfretavit Euphratem flumen, & perambulabat superiores regiones.

38 Et elegit Lysias Ptolemaum filium Dorymini, & Nicanorem, & Gorgiam, viros potentes ex amicis regis :

39 Et misit cum eis quadraginta millia virorum, & septem millia equitum, ut venirent in terram Juda, & disperderent eam secundum verbum regis.

40 Et processerunt cum universa virtute sua, & venerunt, & applicuerunt Emmaum in terra campeltri.

41 Et audierunt mercatores regionum nomen eorum : & acceperunt argentum, & aurum multum valde, & pueros : & venerunt in castra, ut acciperent filios Israel in servos : & additi sunt ad eos exercitus Syriæ, & terræ alienigenarum.

42 Et vidit Judas, & fratres ejus, quia multiplicata sunt mala, & exercitus applicabant ad fines eorum, & cognoverunt verba regis, quæ mandavit populo facere in interitum, & consummationem :

43 Et dixerunt unusquisque ad proximum suum : Erigamus defectionem populi nostri, & pugnemus pro populo nostro, & sanctis nostris.

44 Et congregatus est conventus, ut essent parati in prælium : & ut orarent, & peterent misericordiam, & miserationes.

45 Et Jerusalem non habitabatur, sed erat sicut desertum : non erat, qui ingrederetur, & egrederetur de nativitate ejus : & sanctum conculcabatur : & filii alienigenarum erant in arce, ibi erat habitatio gentium : & ablata est voluptas à Jacob, & defecit tibia, & cithara.

46 Et congregati sunt, & venerunt in Mafcha contra Jerusalem : quia locus orationis erat in Mafcha ante in Israel.

47 Et jejunaverunt illa die, & induerunt se ciliciis, & cinerem imposuerunt capiti suo, & disciderunt vestimenta sua :

48 Et expandebant libros legis, de quibus scrutabantur gentes similitudinem simulachrorum suorum :

49 Et attulerunt ornamenta sacerdotalia, & primitias, & decimas : & suscitaverunt Nazaræos, qui impleverant dies :

50 Et clamaverunt voce magna in cælum, dicentes : Quid faciemus istis, & quod eos ducemus ?

51 Et sancta tua conculcata sunt, & contaminata sunt, & sacerdotes tui facti sunt in ludum, & in humilitatem.

52 Et ecce Nationes convenerunt adversum nos, ut nos disperdant : tu scis, quæ cogitant in nos.

53 Quomodo poterimus subsistere ante faciem eorum, nisi tu Deus adjuves nos ?

54 Et tubis exclamaverunt voce magna.

55 Et post hæc constituit Judas duces populi, tribunos, & centuriones, & pentacontarchos, & decuriones.

56 * Et dixit his, qui edificabant domos, & sponsabant uxores, & plantabant vineas, & formidolosus, ut redirent unusquisque in domum suam secundum legem.

57 Et moverunt castra, & collocaverunt ad Austrum Emmaum.

58 Et ait Judas : Accingimini, & estote filii potentes, & estote parati in mane, ut pugnetis adversus nationes has, quæ convenerunt adversus nos, disperdere nos, & sancta nostra :

59 Quoniam melius est nos mori in bello, quam videre mala gentis nostræ, & Sanctorum.

60 Sicut autem fuerit voluntas in celo, sic fiat.

C A P U T I V.

Gorgias querit Judam : at hic suos hortatus fudit hostes, rursusque Gorgias exercitum suo colligit spolia : & iterum suscitavit Deum precibus, devincit Lysie exercitum, ac postmodum purificato templo, novum erigit altare : & omnibus quæ ad Dei cultum requirebantur preparatis, sacrificiisque oblati, magna lætitia celebrant illius dedicationem diebus octo : statuto etiam hujus dedicationis annuo festo ad dies octo.

1 Et assumpsit Gorgias quinque millia virorum, & mille equites electos, & moverunt castra nocte,

2 Ut applicarent ad castra Judæorum, & percuterent eos subito : & filii, qui erant ex arce, erant illis duces.

3 Et audivit Judas, & surrexit ipse, & potentes, percutere virtutem exercituum regis, qui erant in Emmaum.

4 Adhuc enim dispersus erat exercitus à castris.

5 Et venit Gorgias in castra Judæ noctu, & neminem invenit, & quærebat eos in montibus, quoniam dixit : Fugiant hi à nobis.

6 Et cum dies factus esset, apparuit Judas in campo cum tribus millibus virorum tantum : qui tegumenta, & gladios non habebant :

7 Et viderunt castra gentium valida, & loricatorum, & equitatus in circuitu eorum, & hi docti ad prælium.

8 Et ait Judas viris, qui secum erant : Ne ti-

G

*Deut
10. 1.
6. 7. 8.
Jud.
7. 1.

A

mueritis multitudinem eorum, & impetum eorum ne formidetis.

*Exo.
14. 9

9 * Mementote qualiter salvi facti sunt patres nostri in mari rubro, cum sequeretur eos Pharaon cum exercitu multo.

10 Et nunc clamemus in cœlum, & miseretur nostri Dominus, & memor erit testamenti patrum nostrorum, & conteret exercitum istum ante faciem nostram hodie:

11 Et scient omnes gentes, quia est qui redimat, & liberet Israel.

B

12 Et elevaverunt alienigenæ oculos suos, & viderunt eos venientes ex adverso.

13 Et exierunt de castris in prælium, & tuba cecinerunt hi, qui erant cum Juda:

14 Et congressi sunt: & contritæ sunt gentes, & fugerunt in campum:

15 Novissimi autem omnes ceciderunt in gladio, & persecuti sunt eos usque Gezeron, & usque in campos Idumææ, & Azot, & Jamnia: & ceciderunt ex illis usque ad tria millia virorum.

16 Et reversus est Judas, & exercitus ejus, sequens eum.

17 Dixitque ad populum: Non concupiscatis spolia: quia bellum contra nos est,

18 Et Gorgias, & exercitus ejus prope nos in montes: sed nunc contra inimicos nostros, & expugnare eos, & sumetis postea spolia securi.

19 Et adhuc loquente Juda hæc, ecce apparuit pars quedam prospiciens de monte.

20 Et vidit Gorgias, quod in fugam conversi sunt sui, & succederunt castra, fumus enim, qui videbatur, declarabat, quod factum est.

C

21 Quibus illi conspectis timuerunt valde, aspicientes simul & Judam, & exercitum in campo paratum ad prælium.

22 Et fugerunt omnes in campum alienigenarum:

23 Et Judas reversus est ad spolia castrorum, & acceperunt aurum multum, & argentum, & hyacinthum, & purpuram marinam, & opes magnas.

24 Et conversi, hymnum canebant, & benedicebant Deum in cœlum, quoniam bonus est, quoniam in sæculum misericordia ejus.

25 Et facta est salus magna in Israel in die illa.

26 Quicumque autem alienigenarum evaserunt, venerunt, & nuntiaverunt Lysiam universa, quæ acciderant.

27 Quibus ille auditis, consternatus animo deficiebat: quod non qualia voluit, talia contingerunt in Israel, & qualia mandavit rex.

28 Et sequenti anno congregavit Lysias virorum electorum sexaginta millia, & equitum quinque millia, ut debellaret eos.

29 Et venerunt in Judæam, & castra posuerunt in Bethoron, & occurrit illis Judas cum decem millibus viris.

D

30 Et viderunt exercitum fortem, & oravit, & dixit: Benedictus es salvator Israel, * qui contrivisti impetum potentis in manu servi tui David, * & tradidisti castra alienigenarum in manu Jonathæ filii Saul, & armigeri ejus.

* 1.
Reg.
17. 50.
* 1.
Reg.
14. 11.

31 Conclude exercitum istum in manu populi tui Israel, & confundantur in exercitu suo, & equitibus.

32 Da illis formidinem, & tabefac audaciam virtutis eorum, & commoveantur contritione sua.

33 Desice illos gladio diligentium te: & col-

laudent te omnes, qui noverunt nomen tuum in hymnis.

34 Et commiserunt prælium: & ceciderunt de exercitu Lysiam quinque millia virorum.

35 Videns autem Lysias fugam suorum, & Judæorum audaciam, & quod parati sunt, aut vivere, aut mori fortiter, abiit Antiochiam, & elegit milites, ut multiplicati rursus venirent in Judæam.

36 Dixit autem Judas, & fratres ejus: Ecce contriti sunt inimici nostri: ascendamus nunc mundare sancta, & renovare.

37 Et congregatus est omnis exercitus, & ascenderunt in montem Sion.

38 Et viderunt sanctificationem desertam, & altare profanatum, & portas exustas, & in atrii virgulta nata sicut in saltu, vel in montibus, & pastophoria diruta.

39 Et sciderunt vestimenta sua, & planxerunt planctu magno, & imposuerunt cinerem super caput suum.

40 Et ceciderunt in faciem super terram, & exclamaverunt tubis signorum, & clamaverunt in cœlum.

41 Tunc ordinavit Judas viros, ut pugnarent adversus eos, qui erant in arce, donec emundarent sancta.

42 Et elegit sacerdotes sine macula, voluntatem habentes in lege Dei.

43 Et mundaverunt sancta, & tulerunt lapides contaminationis in locum immundum.

44 Et cogitavit de altari holocaustorum, quod profanatum erat, quid de eo faceret.

45 Et incidit illis consilium bonum, ut destruerent illud: ne forte illis esset in opprobrium, quia contaminaverunt illud gentes, & demoliti sunt illud.

46 Et reposuerunt lapides in monte domus in loco apto, quoadusque veniret propheta, & responderet de eis.

47 Et acceperunt lapides integros secundum legem: & edificaverunt altare novum secundum illud, quod fuit prius:

48 Et edificaverunt sancta, & quæ intra domum erant intrinsecus: & adem, & atria sanctificaverunt.

49 Et fecerunt vasa sancta nova, & intulerunt candelabrum, & altare incensorum, & mensam in templum.

50 Et incensum posuerunt super altare, & accenderunt lucernas, quæ super candelabrum erant, & lucebant in templo.

51 Et posuerunt super mensam panes, & appenderunt vela, & consummaverunt omnia opera, quæ fecerant.

52 Et ante matutinum surrexerunt quinta & vigesima die mensis noni (hic est mensis Casleu) centesimi quadragiesimi octavi anni:

53 Et obtulerunt sacrificium secundum legem, super altare holocaustorum novum quod fecerunt.

54 Secundum tempus, & secundum diem, in qua contaminaverunt illud gentes, in ipsa renovatum est in canticis, & citharis, & cinyris, & in cymbalis.

55 Et cecidit omnis populus in faciem, & adoraverunt, & benedixerunt in cœlum eum, qui prosperavit eis.

56 Et fecerunt dedicationem altaris diebus octo, & obtulerunt holocausta cum letitia, & sacrificium salutaris, & laudis.

E

F

G

* Tna.
10. 22

57 Et ornauerunt faciem templi coronis aureis, & scutulis : & dedicauerunt portas, & pastophoria, & imposuerunt eis januas.

58 Et facta est letitia in populo magna valde, & aversum est opprobrium Gentium.

59 * Et statuit Judas, & fratres ejus, & universa ecclesia Israel, ut agatur dies dedicationis altaris in temporibus suis, ab anno in annum, per dies octo, à quinta, & vigesima die mensis Casleu, cum letitia, & gaudio.

60 Et edificaverunt in tempore illo montem Sion, & per circuitum muros altos, & turres firmas, nequando venirent Gentes, & conculcarent eum, sicut antea fecerunt.

61 Et collocavit illic exercitum, ut servarent eum, & munivit eum ad custodiendam Bethsuram, ut haberet populus munitionem contra faciem Idumææ.

CAPUT V.

Percussit Judas plurimas Gentes finitimas : obsequioque Galaaditas, & Galileos ipse una cum fratre Simone liberat : & devotissime, atque iterum Timotheo, captæque civitate Ephron, quæ transitum ipsi præbere noluerat, & omni masculo ipso interempto, tandem integro numero laterevertuntur in montem Sion ad sacrificandum Domino : interea qui reliqui fuerant duces in Jerusalem, dum contra Judæ præceptum pugnant adversus Gentes, caduntur : Judas vero percussit Chelbron, & Acotum, subversis ipsarum simulachris.

A ET factum est, ut audierunt Gentes in circuitu, quia edificatum est altare, & sanctuarium sicut prius, irata sunt valde :

2 Et cogitabant tollere genus Jacob, qui erant inter eos, & ceperunt occidere de populo, & persequi.

3 Et debellabat Judas filios Esau in Idumæa, & eos, qui erant in Acrabathane, quia circumfedeant Israelitas, & percussit eos plaga magna.

4 Et recordatus est malitiam filiorum Bean, qui erant populo in laqueum, & in scandalum, insidiantes ei in via.

5 Et conclusi sunt ab eo in turribus, & applicuit ad eos, & anathematizavit eos, & incendit turres eorum igni, cum omnibus, qui in eis erant.

6 Et transiit ad filios Ammon, & invenit manum fortem, & populum copiosum, & Timotheum ducem ipsorum :

7 Et commisit cum eis prælia multa, & contriti sunt in conspectu eorum, & percussit eos :

8 Et cepit Gazer civitatem, & filias ejus, & reversus est in Judæam.

9 Et congregatae sunt gentes, quæ sunt in Galaad, adversus Israelitas, qui erant in finibus eorum, ut tollerent eos : & fugerunt in Datheman munitionem.

10 Et miserunt litteras ad Judam, & fratres ejus, dicentes : Congregatae sunt adversum nos gentes per circuitum, ut nos auferant :

B 11 Et parant venire, & occupare munitionem, in quam confugimus : & Timotheus est duce exercitus eorum.

12 Nunc ergo veni, & eripe nos de manibus eorum, quia cecidit multitudo de nobis.

13 Et omnes fratres nostri, qui erant in lo-

cis Tubin, interfecti sunt : & captivas duxerunt uxores eorum, & natos, & spolia, & peremerunt illum ferè mille viros.

14 Et adhuc epistolæ legebantur, & ecce alii nuntii venerunt de Galilæa conficissis tunicis, nuntiantes secundum verba hæc :

15 Dicentes convenisse adversum se à Ptolemaida, & Tyro, & Sidone : & repleta est omnis Galilæa alienigenis, ut nos consumant.

16 Ut audivit autem Judas, & populus, sermones istos, convenit ecclesia magna cogitare quid facerent fratribus suis, qui in tribulatione erant, & expugnabantur ab eis.

17 Dixitque Judas Simoni fratri suo : Elige tibi viros, & vade, & libera fratres tuos in Galilæa : ego autem, & frater meus Jonathan ibimus in Galaaditum.

18 Et reliquit Josephum filium Zachariæ, & Azariam, duces populi, cum residuo exercitu in Judæa ad custodiam.

19 Et præcepit illis, dicens : Præfote populo huic : & nolite bellum committere adversum gentes, donec revertamur.

20 Et partiti sunt Simoni viri tria millia, ut iret in Galilæam : Judæ autem octo millia in Galaaditum.

21 Et abiit Simon in Galilæam, & commisit prælia multa cum gentibus : & contrita sunt gentes à facie ejus, & persecutus est eos usque ad portam.

22 Ptolemaidis : & ceciderunt de gentibus ferè tria millia virorum, & accepit spolia eorum.

23 Et assumpsit eos, qui erant in Galilæa, & in Arbatis, cum uxoribus, & natis, & omnibus quæ erant illis, & adduxit in Judæam cum letitia magna.

24 Et Judas Machabæus, & Jonathan frater ejus transierunt Jordanem, & abierunt viam trium dierum per desertum.

25 Et occurrerunt eis Nabathæi, & susceperunt eos pacifice, & narraverunt eis omnia, quæ acciderant fratribus eorum in Galaaditide.

26 Et quia multi ex eis comprehensi sunt in Barasa, & Bosor, & in Alimis, & in Gaspior, & Mageth, & Carnaim : hæc omnes civitates munitæ, & magnæ.

27 Sed & in ceteris civitatibus Galaaditidis tenentur comprehensi, & in crastinum constituerunt admove exercitum civitatibus his, & comprehendere, & tollere eos in una die.

28 Et convertit Judas, & exercitus ejus, viam in desertum Bosor repente, & occupavit civitatem : & occidit omnem masculum in ore gladii, & accepit omnia spolia eorum, & succendit eam igni.

29 Et surrexerunt inde nocte, & ibant usque ad munitionem.

30 Et factum est diluculo, cum eleassent oculos suos, ecce populus multus, cujus non erat numerus, portantes scalas, & machinas, si comprehenderent munitionem, & expugnarent eos.

31 Et vidit Judas, quia cepit bellum, & clamor belli ascendit ad caelum sicut tuba, & clamor magnus de civitate.

32 Et dixit exercitui suo : Pugnate hodie pro fratribus vestris.

33 Et venit tribus ordinibus post eos, & exclamaverunt tubis, & clamaverunt in oratione.

34 Et cognoverunt castra Timothei, quia Machabæus est, & refugerunt à facie ejus &

percusserunt eos plaga magna; & ceciderunt ex eis in die illa fere octo millia virorum.

35 Et divertit Judas in Maipha; & expugnavit, & cepit eam: & occidit omnem masculum ejus, & fumpfit spolia ejus, & succendit eam igni.

36 Inde perrexit, & cepit Casbon, & Mageth, & Bosor, & reliquas civitates Galaaditidis.

37 Post hæc autem verba congregavit Timotheus exercitum alium, & castra posuit contra Raphon trans torrentem.

38 Et misit Judas specularem exercitum: & renuntiaverunt ei, dicentes: Quia conveniunt ad eum omnes gentes, quæ in circuitu nostro sunt; exercitus multus nimis.

39 Et Arabas conduxerunt in auxilium sibi, & castra posuerunt trans torrentem, parati ad te venire in prælium. Et abiit Judas obviam illis.

40 Et ait Timotheus principibus exercitus sui: Cum appropinquerit Judas, & exercitus ejus ad torrentem aquæ: si transierit ad nos prior, non poterimus sustinere eum: quia potens poterit adversum nos.

41 Si vero timerit transire, & posuerit castra extra flumen, transfretemus ad eos: & poterimus adversus illum.

42 Ut autem appropinquavit Judas ad torrentem aquæ, statuit scribas populi secus torrentem, & mandavit eis, dicens: Neminem hominum reliqueritis: sed veniant omnes in prælium.

43 Et transfretavit ad illos prior, & omnis populus post eum: & contrita sunt omnes gentes à facie eorum, & projecerunt arma sua, & fugerunt ad sanum, quod erat in Carnaim.

44 Et occupavit ipsam civitatem, & sanum succendit igni, cum omnibus, qui erant in ipso: & oppressa est Carnaim, & non potuit sustinere contra faciem Judæ.

45 Et cōgregavit Judas universos Israelitas, qui erant in Galaaditide, à minimo, usque ad maximum, & uxores eorum, & natos, & exercitum magnum valde, ut venirent in terram Juda.

46 Et venerunt usque Ephron: & hæc civitas magna in ingressu posita, munita valde, & non erat declinare ab ea dextera, vel sinistra, sed per mediam iter erat.

47 Et incluserunt se, qui erant in civitate, & obstruxerunt portas lapidibus: & misit ad eos Judas verbis pacificis,

48 Dicens: Transeamus per terram vestram, ut eamus in terram nostram: & nemo vobis nocebit: tantum pedibus transibimus: & volebant eis aperire.

49 Et præcepit Judas prædicare in castris, ut applicarent unusquisque in quo erat loco.

50 Et applicuerunt se viri virtutis: & oppugnavit civitatem illam tota die, & tota nocte, & tradita est civitas in manu ejus.

51 Et peremerunt omnem masculum in ore gladii, & eradicavit eam, & accepit spolia ejus, & transiit per totam civitatem super interfectos.

52 Et transgressi sunt Jordanem in campo magno, contra faciem Bethsan.

53 Et erat Judas congregans extremos, & exhortabatur populum per totam viam, donec venirent in terram Juda:

54 Et ascenderunt in montem Sion cum lætitia, & gaudio, & obtulerunt holocausta, quod nemo ex eis cecidisset, donec reverterentur in pace.

55 Et in diebus, quibus erat Judas, & Jonathas in terra Galaad, & Simon frater ejus in Galilæa contra faciem Ptolemaidis.

56 Audivit Josephus Zachariæ filius, & Azarias princeps virtutis, res bene gestas, & prælia, quæ facta sunt,

57 Et dixit: Faciamus & ipsi nobis nomen, & eamus pugnare adversus gentes, quæ in circuitu nostro sunt.

58 Et præcepit his, qui erant in exercitu suo, & abierunt Jamniam.

59 Et exiit Gorgias de civitate, & viri ejus obviam illis in pugnam.

60 Et fugati sunt Josephus, & Azarias usque in fines Judæ: & ceciderunt illo die de populo Israel ad duo millia viri, & facta est fuga magna in populo.

61 Quia non audierunt Judam, & fratres ejus, existimantes fortiter se facturos.

62 Ipsi autem non erant de semine virorum illorum, per quos salus facta est in Israel.

63 Et viri Juda magnificati sunt valde in conspectu omnis Israel, & gentium omnium ubi audiebatur nomen eorum.

64 Et conveniunt ad eos fausta acclamantes.

65 Et exiit Judas, & fratres ejus, & expugnabant filios Elai, in terra, quæ ad Austerum est, & percussit Chebron, & filias ejus: & muros ejus, & turres succendit in circuito.

66 Et movit castra, ut iret in terram alienigenarum, & perambulabat Samariam.

67 In die illa ceciderunt sacerdotes in bello, dum volunt fortiter facere, dum sine consilio exeunt in prælium.

68 Et declinavit Judas in Azotum in terram alienigenarum, & diruit aras eorum, & sculpitilia deorum ipsorum succendit igni: & cepit spolia civitatum, & reversus est in terram Juda.

C A P U T V I.

Antiochus repulsus ab opulenta civitate Elymaide venit in Babylonem; ubi auditus infortunius, quæ sui in Judæa passi erant, incidit præ tristitia in mortis languorem, confitens hoc sibi contigisse ob impietatem, quam in Judæos execratur:

quo ibi mortuo, & Juda arcem Jerusalem obsidente, successor ejus filius Antiochus, diffusus Eupator, congregato adversus Judam potentissimo exercitu non potuit eum vincere, & Eleazar, occiso ingente elephante, ab eo oppressus interit:

Rex autem oppugnans Jerusalem revocatur à Lybia: sed post juratam pacem non servat juramentum.

1 T rex Antiochus perambulabat superiores regiones, & auditus esse civitatem Elymaidem in Perside nobilissimam, & copiosam in argento & auro,

2 Templumque in ea locuples valde: & illic velamina aurea, & lorice, & scuta, quæ reliquit Alexander Philippi rex Macedo, qui regnavit primus in Græcia.

3 Et venit, & quærebat capere civitatem,

& depradari eam : & non potuit, quoniam innotuit sermo his, qui erant in civitate :

4 Et insurrexerunt in prælum, & fugit inde, & abiit cum tristitia magna, & reversus est in Babyloniam.

5 Et venit, qui nuntiaret ei in Perside, quia fugata sunt castra, quæ erant in terra Juda :

6 Et quia abiit Lysias cum virtute forti in primis, & fugatus est à facie Judæorum, & invaluerunt armis, & viribus, & spoliis multis, quæ ceperunt de castris, quæ exciderunt :

7 Et quia diruerunt abominationem, quam ædificaverat super altare, quod erat in Jerusalem, & sanctificationem, sicut prius, circumdederunt muris excessis, sed & Bethsuram civitatem suam.

8 Et factum est, ut audivit rex sermones istos, expavit, & commotus est valde : & decidit in lectum, & incidit in languorem præ tristitia, quia non factum est ei, sicut cogitabat.

9 Et erat illic per dies multos : quia renovata est in eo tristitia magna, & arbitratus est se mori.

B 10 Et vocavit omnes amicos suos, & dixit illis : Recessit somnus ab oculis meis, & concidi, & corruvi corde præ solitudine :

11 Et dixi in corde meo : In quantum tribulationem deveni, & in quos fluctus tristitiæ, in qua nunc sum : qui jucundus eram, & dilectus in potestate mea.

12 Nunc verò reminiscor malorum, quæ feci in Jerusalem, unde & abstuli omnia spolia aurea, & argentea, quæ erant in ea, & misi auferre habitantes Judæam sine causa.

13 Cognovi ergo, quia propterea invenierunt me mala ista : & ecce perego tristitia magna in terra aliena.

14 Et vocavit Philippum, unum de amicis suis, & præposuit eum super universum regnum suum :

15 Et dedit ei diadema, & stolam suam, & annulum, ut adduceret Antiochum filium suum, & nutrieret eum, & regnaret.

16 Et mortuus est illic Antiochus rex, anno centesimo quadagesimo nono.

17 Et cognovit Lysias, quoniam mortuus est rex, & constituit regnare Antiochum filium ejus, quem nutritivum adolescentem : & vocavit nomen ejus Eupator.

18 Et hi, qui erant in arce, concluderant Israel in circuitu Sanctorum : & quærebant eis mala semper, & firmamentum Gentium.

C 19 Et cogitavit Judas disperdere eos, & convocavit universum populum, ut obsiderent eos.

20 Et convenerunt simul, & obsiderunt eos, anno centesimo quinquagesimo, & fecerunt balistas, & machinas.

21 Et exierunt quidam ex eis, qui obsidebatur, & adiunxerunt se illis aliqui impii ex Israel,

22 Et abierunt ad regem, & dixerunt : Quousque non facis iudicium, & vindicatas fratres nostros?

23 Nos decrevimus servire patri tuo, & ambulare in præceptis ejus, & obsequi edictis ejus :

24 Et filii populi nostri propter hoc alienabant se à nobis, & quicunque inveniebantur ex nobis, interficiebantur, & hereditates nostræ diripiebantur.

25 Et non ad nos tantum extenderunt ma-

num, sed & in omnes fines nostros :

26 Et ecce applicuerunt hodie ad arcem Jerusalem occupare eam, & munitionem Bethsoram munierunt :

27 Et nisi prævenieris eos velocius, majora quæ hæc facient, & non poteris obtinere eos.

28 Et iratus est rex, ut hæc audivit, & convocavit omnes amicos suos, & principes exercitus sui, & eos, qui super equites erant.

29 Sed & de regnis aliis, & de insulis maritimis, venerunt ad eum exercitus conductitii.

30 Et erat numerus exercitus ejus, centum millia peditum, & viginti millia equitum, & elephanti trigintaduo, docti ad prælum.

31 Et venerunt per Idumæam, & applicuerunt ad Bethsuram, & pugnaverunt dies multos, & fecerunt machinas : & exierunt, & succenderunt eas igni, & pugnaverunt viriliter.

32 Et recessit Judas ab arce, & movit castra ad Bethzacharam contra castra regis.

33 Et surrexit rex ante lucem, & concitavit exercitus in impetum contra viam Bethzacharam : & comparaverunt se exercitus in prælum, & tubis cecinerunt :

34 Et elephantis ostenderunt sanguinem uræ, & mori ad aciendos eos in prælum.

35 Et diviserunt bestias per legiones : & aliterunt singulis elephantis mille viri in loriceis concatenatis, & galeæ æreæ in capribus eorum : & quingenti equites ordinati unicuique bestia electi erant.

36 Hi ante tempus, ubicumque erat bestia, ibi erant : & quocumque ibat, ibant, & non discedebant ab ea.

37 Sed & turres ligneæ super eos firmæ protegentes super singulas bestias, & super eas machinæ : & super singulas viri virtutis trigintaduo, qui pugnabant desuper, & Indus magister bestiarum.

38 Et residuum equitatum hinc, & inde statuit in duas partes, tubis exercitum commovere, & perurgere confusos in legionibus ejus.

39 Et ut refulsit sol in clypeos aureos, & æreos, resplenderunt montes ab eis, & resplenderunt sicut lampades ignis.

40 Et distincta est pars exercitus regis per montes excellos, & alia per loca humilia : & ibant cautè, & ordinatè.

41 Et commovebantur omnes inhabitantes terram à voce multitudinis, & incessu turbæ, & collisione armorum : erat enim exercitus magnus valde, & fortis.

42 Et appropiavit Judas, & exercitus ejus in prælum : & ceciderunt de exercitu regis sexcenti viri.

43 Et vidit Eleazar filius Saura unam de bestiis loriceatam loriceis regis : & erat eminens super cæteras bestias, & visum est ei, quod in ea esset rex :

44 Et dedit se, ut liberaret populum suum, & acquireret sibi nomen æternum.

45 Et cucurrit ad eam audacter in medio legionis, interficiens à dextris, & à sinistris, & cadebant ab eo huc, atque illuc.

46 Et ivit sub pedes elephantis, & supposuit se ei, & occidit eum : & cecidit terram super ipsum, & mortuus est illic.

47 Et videntes virtutem regis, & impetum exercitus ejus, diverterunt se ab eis.

48 Castra autem regis ascenderunt contra

eos in Jerusalem, & applicuerunt castra regis ad Judæam, & montem Sion.

49 Et fecit pacem cum his, qui erant in Bethsura: & exierunt de civitate, quia non erant eis ibi alimēta cōclusis, quia sabbata erant terræ.

50 Et comprehendit rex Bethsuram: & constituit illic custodiam servare eam.

51 Et convertit castra ad locum sanctificationis dies multos: & statuit illic balistas, & machinas, & ignis jacula, & tormenta ad lapides iactandos, & spicula, & scorpiones ad mittendas sagittas, & fundibula.

52 Fecerunt autem & ipsi machinas adversus machinas eorū, & pugnaverunt dies multos.

53 Esca autem non erat in civitate, eō quod septimus annus esset: & qui remanserant in Judæa de Gentibus, consumperant reliquias eorum, quæ repositæ fuerant.

54 Et remanserunt in sanctis viri pauci, quoniam obtinuerat eos fames: & dispersi sunt unusquisque in locum suum.

55 Et audivit Lysias, quod Philippus, quæ cōstituerat rex Antiochus, cum adhuc viveret, ut nutrirer Antiochum filium suum, & regnaret,

56 Reversus esset à Perside, & Media, & exercitus, qui abierant cum ipso, & quia quærebat suscipere regni negotia:

57 Festinavit ire, & dicere ad regem, & duces exercitus: Deficimus quotidie, & esca nobis modica est, & locus, quem obsidemus, est munitus, & incumbit nobis ordinare de regno.

58 Nunc itaque demus dexteras hominibus istis, & faciamus cum illis pacem, & cum omni gente eorum:

59 Et constituamus illis, ut ambulent in legitimis suis sicut prius: propter legitimam enim ipsorum, quæ desepimus, irati sunt, & fecerunt omnia hæc.

60 Et placuit sermo in conspectu regis, & principum: & misit ad eos pacem facere, & receperunt illam.

61 Et juravit illis rex, & principes: & exierunt de munitione.

62 Et intravit rex montē Sion, & vidit munitionē loci: & rupit citius juramentū, quod juravit: & mandavit destruere murum in gyro.

63 Et discessit festinanter, & reversus est Antiochiam, & invenit Philippum dominantem civitati: & pugnavit adversus eum, & occupavit civitatem.

C A P U T VII.

Demetrius Seleuci filius, occisus Antiocho, & Lysia, obtinet regnum patrum suorum: qui, accusato apud se Juda Machabæo, mittit ducem Bacchidem, & accusatorem Alcimum constitutum sacerdote n ad assequendum filios Israel: sed cum non possent adversus Judam prevalere, missus est à rege Nicanor, qui et priores, cum dolo nequiret, Judam aggressus, semel, atque iterum ab eodem occisus est, & premissis ad Deum precibus cum toto suo exercitu occisus, amputato ipsius capite, ac dextera, quam irripit Judæorum sacrificiis superbi contra locum sanctum extulerat: cuius victoria dies annus apud Judæos celebris instituitur.

A I Anno centesimo quinquagesimo primo, exiit Demetrius Seleuci filius ab urbe

Roma, & ascendit cum paucis viris in civitatem maritimam, & regnavit illic.

2 Et factum est, ut ingressus est domum regni patrum suorum, comprehendit exercitus Antiochum, & Lysiam, ut adducerent eos ad eum.

3 Et res eis innotuit, & ait: Nolite mihi ostendere faciem eorum.

4 Et occidit eos exercitus. Et sedit Demetrius super sedem regni sui:

5 Et venerunt ad eum viri iniqui, & impii ex Israel: & Alcimus dux eorum, qui volebat fieri sacerdos.

6 Et accusaverunt populum apud regem, dicentes: Perdidit Judas, & fratres ejus omnes amicos tuos, & nos dispersit de terra nostra.

7 Nunc ergo mitte virum, cui credis, ut eat, & videat exterminium omne, quod fecit nobis, & regionibus regis: & puniat omnes amicos ejus, & adjuutores eorum.

8 Et elegit rex ex amicis suis Bacchidem, qui dominabatur trans flumen magnum in regno, & fidelem regi: & misit eum,

9 Ut videret exterminium, quod fecit Judas: sed, & Alcimum impium constituit in sacerdotium, & mandavit ei facere ultionem in filios Israel.

10 Et surrexerunt, & venerunt cum exercitu magno in terram Juda: & miserunt nuntios, & locuti sunt ad Judam, & ad fratres ejus verbis pacificis in dolo.

11 Et non intenderunt sermonibus eorum: viderunt enim, quia venerunt cum exercitu magno.

12 Et convenerunt ad Alcimum, & Bacchidem congregatio scribarum requirere, quæ iusta sunt:

13 Et primi Assidai, qui erant in filiis Israel, & exquirebant ab eis pacem.

14 Dixerunt enim: Homo sacerdos de semine Aaron venit, non decipiet nos.

15 Et locutus est cum eis verba pacifica: & juravit illis, dicens: Non inferemus vobis malum, neque amicis vestris.

16 Et crediderunt ei: & comprehendit ex eis sexaginta viros, & occidit eos in una die secundum verbum, quod scriptum est:

17 * Carnes Sanctorum tuorum, & sanguinem ipsorum effuderunt in circuitu Jerusalem, & non erat, qui sepeliret.

18 Et incubuit timor, & tremor in omnem populum: quia dixerunt: Non est veritas, & iudicium in eis: transgressi sunt enim constitutum, & iurandum, quod iuraverunt.

19 Et movit Bacchides castra ab Jerusalem, & applicuit in Bethzechar: & misit, & comprehendit multos ex eis, quia se effugerant, & quosdam de populo machavit, & in puteum magnum projecit.

20 Et commisit regionem Alcimo, & reliquit cum eo auxilium in adiutorium ipsi. Et abiit Bacchides ad regem:

21 Et satis agebat Alcimus pro principatu sacerdotii sui.

22 Et convenerunt ad eum omnes, qui perturbabant populum suum, & obtinuerunt Terram Juda, & fecerunt plagam magnam in Israel.

D 23 Et vidit Judas omnia mala, quæ fecit Alcimus, & qui cum eo erant, filiis Israel, multo plus quam Gentes:

24 Et exiit in omnes fines Judææ in circuitu, & fecit vindictam in viros desertores, & cessaverunt ultra exire in regionem.

25 Vidit autem Alcimus, quod prævaluit Judas, & qui cum eo erant: & cognovit, quia non potest sustinere eos, & regressus est ad regem, & accusavit eos multis criminibus.

* 2. Mach. 15. 1. 26 * Et misit rex Nicanorem, unum ex principibus suis nobilioribus: qui erat inimicitias exercens contra Israel, & mandavit ei evertere populum.

27 Et venit Nicanor in Jerusalem cum exercitu magno, & misit ad Judam, & ad fratres ejus verbis pacificis cum dolo,

28 Dicens: Non sit pugna inter me, & vos: veniam cum viris paucis, ut videam facies vestras cum pace.

29 Et venit ad Judam, & salutaverunt se invicem pacifice: & hostes parati erant rapere Judam.

E 30 Et innouit sermo Judæ, quoniam cum dolovenerat ad eum: & conterritus est ab eo, & amplius noluit videre faciem ejus.

31 Et cognovit Nicanor, quoniam denudatum est consilium ejus: & exivit obviam Judæ in pugnam juxta Capharsalama.

32 Et ceciderunt de Nicanoris exercitu fere quinque millia viri, & fugerunt in civitatem David.

33 Et post hæc verba ascendit Nicanor in montem Sion: & exierunt de sacerdotibus populi salutare eum in pace, & demonstrare ei holocaustonata, quæ offerebantur pro rege.

34 Et irridens ipsevit eos, & polluit: & locutus est superbe.

35 Et juravit cum ira, dicens: Nisi traditus fuerit Judas, & exercitus ejus in manus meas, continuo cum regressus fuero in pace, succendam domum istam. Et exiit cum ira magna.

36 Et intraverunt sacerdotes, & steterunt ante faciem altaris, & templi, & stantes dixerunt:

37 Tu, Domine elegisti domum istam ad invocandum nomen tuum in ea, ut esset domus orationis, & obsecrationis populo tuo,

F 38 Fac vindictam in homine isto, & exercitu ejus, & cadant in gladio: memento blasphemias eorum, & ne dederis eis, ut permaneant.

39 Et exiit Nicanor ab Jerusalem, & castra applicuit ad Bethoron: & occurrit illi exercitus Syriæ.

40 Et Judas applicuit in Adarsa cum tribus millibus viris: & oravit Judas, & dixit:

* 4. Reg. 10. 35. Tob. 1. 21. Eccl. 48. 24. 11. 12. 17. 16. * Mac. 8. 19. 41 * Qui missi erant a rege Sennacherib, Domine, quia blasphemaverunt te, exiit angelus, & percussit ex eis centum octogintaquinque millia:

42 Sic contere exercitum istum in conspectu nostro hodie, & sciant cæteri, quia male locutus est super sancta tua: & judica illum secundum malitiam illius.

43 Et commiserunt exercitus prælium tridecima die mensis Adar: & contrita sunt castra Nicanoris, & cecidit ipse primus in prælio.

G 44 Ut autem vidit exercitus ejus, quia

cecidisset Nicanor, projecerunt arma sua, & fugerunt:

45 Et persecuti sunt eos viam unius diei, ab Adazer usquequæ veniatur in Gazara, & tubis cecinerunt post eos cum significationibus.

46 Et exierunt de omnibus castellis Judææ in circuitu, & ventilabant eos cornibus, & converterebantur iterum ad eos, & ceciderunt omnes gladio, & non est reliquus ex eis nec unus.

47 Et acceperunt spolia eorum in prædam: & caput Nicanoris amputaverunt, & dexteram ejus, quam extenderat superbe, & attulerunt, & suspenderunt contra Jerusalem.

48 Et lætatus est populus valde, & egerunt diem illum in lætitia magna.

49 Et constituit agi omnibus annis diem istam, tridecima die mensis Adar.

50 Et siluit terra Juda dies paucos.

C A P U T VIII.

Judas, audita celeberrima Romanorum fama, ac virtute, quæ hic recitantur, missis nuntiis fœdus cum illis percutit, ut ipsorum præsidio Judæi à Græcorum jure liberentur: Romani autem Judæ remittunt illi fœderis rescriptum in tabulis æreis sculptum, quod hic refertur.

A E T audiuit Judas nomen Romanorum, quia sunt potentes viribus, & acquiescunt ad omnia, quæ postulantur ab eis: & quicumque accesserunt ad eos, statuerunt cum eis amicitias, & quia sunt potentes viribus.

2 Et audierunt prælia eorum, & virtutes bonas, quas fecerunt in Galatia, quia obtulerunt eos, & duxerunt sub tributum:

3 Et quanta fecerunt in regione Hispaniæ, & quod in potestatem redegerunt metalla argenti, & auri, quæ illic sunt, & possederunt omnem locum consilio suo, & patientia:

4 Locaque, quæ longè erant valde ab eis, & Reges, qui supervenerant eis ab extremis terræ, contriverunt, & percusserunt eos plaga magna, cæteri autem dant eis tributum omnibus annis:

5 Et Philippum, & Persen Cæteorum regem, & cæteros, qui adversum eos arma tulerant, & contriverunt in bello, & obtulerunt eos:

6 Et Antiochum magnum regem Asiæ, qui eis pugnam intulerat, habens centum viginti elephantos, & equitatum, & currus, & exercitum magnum valde, contritum ab eis.

7 Et quia ceperunt eum vivum, & statuerunt ei, ut daret ipse, & qui regnaret post ipsum, tributum magnum, & daret obfides, & constitutum,

8 Et regionem Indorum, & Medos, & Lydos, de optimis regionibus eorum: & acceptas eas ab eis, dederunt Eumeni regi.

9 Et quia qui erant apud Helladam, voluerunt ire, & tollere eos, & innouit sermo his,

10 Et miserunt ad eos ducem unum, & pugnauerunt contra illos, & ceciderunt ex eis multi, & captivas duxerunt uxores eorum, & filios, & diripuerunt eos, & terram eorum possederunt, & destruxerunt muros eorum, & in servitutem illos redegerunt usque in hunc diem:

11 Et residua regna, & insulas, quæ ali-

CAPUT IX.

quando restiterant illis, exterminaverunt, & in potestatem redegerunt.

12 Cum amicis autem suis, & qui in ipsis requiem habebant, conservaverunt amicitiam, & obtinuerunt regna, quæ erant proxima, & quæ erant longè: quia quicumque audiebant nomen eorum, timebant eos:

13 Quibus verò vellent auxilio esse, ut regnarent, regnabant: quos autem vellent, regno deturbabant: & exaltati sunt valde.

14 Et in omnibus istis nemo portabat diadema, nec induebatur purpura, ut magnificaretur in ea.

15 Et quia curiam fecerunt sibi, & quotidie consulebant trecentos viginti, consilium agentes semper de multitudine, ut quæ digna sunt, gerant:

16 Et committunt uni homini magistratum suum per singulos annos dominari universæ terræ suæ, & omnes obediunt uni, & non est invidia, neque zelus inter eos.

17 Et elegit Judas Eupoleum, filium Joannis, filii Jacob, & Jalonem, filium Eleazari, & misit eos Romam constituere cum illis amicitiam, & societatem:

18 Et ut auferrent ab eis jugum Græcorum, quia viderunt, quod in servitutem premebant regnum Israel.

19 Et abierunt Romam viam multam valdè, & introierunt curiam, & dixerunt.

20 Judas Machabzus, & fratres ejus, & populus Judæorum miserunt nos ad vos statuere vobiscum societatem, & pacem, & conscribere nos socios, & amicos vestros.

21 Et placuit sermo in conspectu eorum.

22 Et hoc rescriptum est, quod rescripserunt in tabulis æreis, & miserunt in Jerusalem, ut esset apud eos ibi memoriale pacis, & societatis.

23 **BENE SIT ROMANIS**, & genti Judæorum, in mari, & in terra in æternum, gladiusque, & hostis procul sit ab eis.

24 Quod si inflixerit bellum Romanis prius, aut omnibus sociis eorum in omni dominatione eorum:

25 Auxilium feret gens Judæorum, prout tempus distaverit, corde pleno:

26 Et præstantibus non dabunt, neque subministrabunt triticum, arma, pecuniam, naves, sicut placuit Romanis: & custodient mandata eorum, nihil ab eis accipientes.

27 Similiter autem, & si genti Judæorum prius acciderit bellum, adjuvabunt Romani ex animo, prout eis tempus permiserit:

28 Et adjuvantibus, non dabitur triticum, arma, pecunia, naves, sicut placuit Romanis: & custodient mandata eorum absque dolo.

29 Secundum hæc verba constituerunt Romani populo Judæorum.

30 Quod si post hæc verba hi, aut illi addere, aut demere ad hæc aliquid voluerint, facient ex proposito suo: & quæcumque addiderint, vel dempserint, rata erunt.

31 Sed & de malis, quæ Demetrius rex fecit in eos, scripsimus ei, dicentes: Quare gravasti jugum tuum super amicos nostros, & socios Judæos?

32 Si ergo iterum adierint nos, adversum te faciemus illis iudicium, & pugnabimus tecum mari terraque.

Bacchide, & Alcimo contra Judam missis à Demetrio, Judas minimo exercitu fortissimè resistens occiditur, ac laetetur: graviterque afflictis piis Israelitis, frater ipse Jonathas in ejus locum sufficitur: qui ob fratris Joannis mortem percussit filios Jambri in nuptiis, rursusque percussit de Bacchidis exercitu mille viris, Alcimus ob impia in locum sanctum opera percussus à Deo paralyti, mortuus est, sed & Bacchides cum nec dolo, nec vi posset Jonathan perdere, inito cum eo sodare discessit, nec amplius in Judæam reversus est.

1 Inter hæc ut audivit Demetrius, quia cecidit Nicanor, & exercitus ejus in prælio,

apposuit Bacchidem, & Alcimum rursus mittere in Judæam, & dextrum cornu cum illis.

2 Et abierunt viam, quæ ducit in Galgal, & castra posuerunt in Masaloth, quæ est in Arbellis: & occupaverunt eam, & peremerunt animas hominum multas.

3 In mense primo anni centesimi, & quinquagesimi secundi, applicuerunt exercitum ad Jerusalem:

4 Et surrexerunt, & abierunt in Beream viginti millia virosum, & duo millia equitum.

5 Et Judas posuerat castra in Laia, & tria millia viri electi cum eo.

6 Et viderunt multitudinem exercitus, quia multi sunt, & timuerunt valdè: & multi subtraxerunt se de castris, & non remanserunt ex eis nisi octingenti viri.

7 Et vidit Judas, quod defluxit exercitus suus, & bellum perurgebat eum, & confractus est corde, quia non habebat tempus congregandi eos, & dissolutus est.

8 Et dixit his, qui residui erant: Surgamus, & eamus ad adversarios nostros, si poterimus pugnare adversus eos.

9 Et avertebant eum, dicentes: Non poterimus, sed liberemus animas nostras modò, & revertamur ad patres nostros, & tunc pugnabimus adversus eos: nos autem pauci sumus.

10 Et ait Judas: Abstitit rem facere, ut fugiamus ab eis: & si appropriavit tempus nostrum, moriamur in virtute propter fratres nostros, & non inferamus crimen gloriæ nostræ.

11 Et movit exercitus de castris, & steterunt illis obviam: & divisi sunt equites in duas partes, & fundibularii, & sagittarii præbant exercitum, & primi certaminis omnes potentes.

12 Bacchides autem erat in dextro cornu, & proximavit legio ex duabus partibus, & clamabant tubis:

13 Exclamaverunt autem & hi, qui erant ex parte Judæ, etiam ipsi, & commota est terra à voce exercituum: & commissum est prælium à mane usque ad vespem.

14 Et vidit Judas, quod minor est pars exercitus Bacchidis in dextris, & conveniunt cum ipso omnes constantes corde:

15 Et contrita est dextera pars ab eis, & persecutus est eos usque ad montem Azoti.

16 Et qui in sinistro cornu erant, viderunt, quod contritum est dextrum cornu, & secuti sunt post Judam, & eos, qui cum ipso erant, à tergo:

17 Et ingratum est praelium, & ceciderunt vulnerati multi ex his, & ex illis.
 18 Et Judas cecidit, & ceteri fugerunt.
 19 Et Jonathas, & Simon tolerunt Judam fratrem suum, & sepelierunt eum in sepulchro patrum suorum in civitate Modin.
 20 Et fleverunt eum omnis populus Israel planctu magno, & lugebant dies multos.
 21 Et dixerunt: Quomodo cecidit potens, qui salvum faciebat populum Israel!
 22 Et cetera verba bellorum Judæ, & virtutum, quas fecit, & magnitudinis ejus, non sunt descripta: multa enim erant valde.
 23 Et factum est: post obitum Judæ emergerunt iniqui in omnibus finibus Israel, & exorti sunt omnes, qui operabantur iniquitatem.
 24 In diebus illis facta est fames magna valde, & tradidit se Bacchidi omnis regio eorum cum ipsis.
 25 Et elegit Bacchides viros impios, & constituit eos dominos regionis:
 26 Et exquirebant, & persecutabantur amicos Judæ, & adducebant eos ad Bacchidem, & vindicabat in illos, & illudebat.
 27 Et facta est tribulatio magna in Israel, qualis non fuit ex die, qua non est visus propheta in Israel.
 28 Et congregati sunt omnes amici Judæ, & dixerunt Jonathæ:
 29 Ex quo frater tuus Judas defunctus est, vir similis ei non est, qui exeat contra inimicos nostros Bacchidem, & eos, qui inimici sunt gentis nostræ.
 30 Nunc itaque hodie elegimus esse pro eo nobis principem, & ducem ad bellandum bellum nostrum.
 31 Et suscepit Jonathas tempore illo principatum, & surrexit loco Judæ fratris sui.
 32 Et cognovit Bacchides, & quærebat eum occidere.
 33 Et cognovit Jonathas, & Simon frater ejus, & omnes, qui cum eo erant: & fugerunt in desertum Thecæ, & confederunt ad aquam lacus Asphar.
 34 Et cognovit Bacchides, & die sabbatorum venit ipse, & omnis exercitus ejus, trans Jordanem.
 35 Et Jonathas misit fratrem suum ducem populi, & rogavit Nabuthæos amicos suos, ut commodaret illis apparatus suum, qui erat copiosus.
 36 Et exierunt filii Jambri ex Madaba, & comprehenderunt Joannem, & omnia, quæ habebat, & abierunt habentes ea.
 37 Post hæc verba, renunciatum est Jonathæ, & Simoni fratri ejus, quia filii Jambri faciunt nuptias magnas, & ducunt sponsum ex Madaba, filiam unius de magnis principibus Chanaan, cum ambitione magna.
 38 Et recordati sunt sanguinis Joannis fratris sui: & ascenderunt, & absconderunt se sub tegumento montis.
 39 Et elevarunt oculos suos, & viderunt: ecce tumultus, & apparatus multus: & sponsus processit, & amici ejus, & fratres ejus obviam illis cum tympanis, & musicis, & armis multis.
 40 Et surrexerunt ad eos ex insidiis, & occiderunt eos, & ceciderunt vulnerati multi,

& residui fugerunt in montes: & acceperunt omnia spolia eorum:
 41 Et conversæ sunt nuptiæ in luctum, & vox musicorum ipsorum in lamentum.
 42 Et vindicaverunt vindictam sanguinis fratris sui: & reversi sunt ad ripam Jordanis.
 43 Et audivit Bacchides, & venit die sabbatorum usque ad oram Jordanis in virtute magna.
 44 Et dixit ad suos Jonathas: Surgamus, & pugnemus contra inimicos nostros: non est enim hodie sicuti heri, & nudius tertius.
 45 Ecce enim bellum ex adverso, aqua verò Jordanis hinc, & inde, & ripæ, & paludes, & saltus: & non est locus divertendi.
 46 * Nunc ergo clamate in cælum, ut liberemini de manu inimicorum vestrorum. Et commissum est bellum.
 47 Et extendit Jonathas manum suam percutere Bacchidem, & divertit ab eo retrò:
 48 Et dissiluit Jonathas, & qui cum eo erant, in Jordanem, & transiit ad eos Jordanem.
 49 Et ceciderunt de parte Bacchidis die illa mille viri. Et reversi sunt in Jerusalem.
 50 Et edificaverunt civitates munitas in Judæa, munitionem, quæ erat in Jericho, & in Ammaum, & in Bethoron, & in Bethel, & Thamnata, & Phara, & Thopo muris excelsis, & portis, & seris.
 51 Et posuit custodiam in eis, ut inimicitias exercerent in Israel:
 52 Et munivit civitatem Bethsuram, & Gazaram, & arcem, & posuit in eis auxilia, & apparatus eorum:
 53 Et accepit filios principum regionis obfides, & posuit eos in arce in Jerusalem in custodiam.
 54 Et anno centesimo quinquagesimo tertio, mense secundo, præcepit Alcimus destrui muros domus sanctæ interioris, & destrui opera prophetarum: & cepit destruere.
 55 In tempore illo percussus est Alcimus: & impedita sunt opera illius, & oculus ejus est ejus, & dissolutus est paralyticus, nec ultra potuit loqui verbum, & mandare de domo sua.
 56 Et mortuus est Alcimus in tempore illo cum tormento magno.
 57 Et vidit Bacchides, quoniam mortuus est Alcimus: & reversus est ad regem, & siluit terra annis duobus.
 58 Et cogitaverunt omnes iniqui, dicentes: Ecce Jonathas, & qui cum eo sunt, in silentio habitant confidenter: nunc ergo adducamus Bacchidem, & comprehendet eos omnes una nocte.
 59 Et abierunt, & consilium ei dederunt.
 60 Et surrexit, ut veniret cum exercitu multo, & misit occulte epistolam sociis suis, qui erant in Judæa, ut comprehenderent Jonatham, & eos, qui cum eo erant: sed non potuerunt, quia innotuit eis consilium eorum.
 61 Et apprehendit de viris regionis, qui principes erant militiæ, quinquaginta viros, & occidit eos:
 62 Et secessit Jonathas, & Simon, & qui cum eo erant, in Bethessen, quæ est in deserto: & extruxit diruta ejus, & firmaverunt eam.
 63 Et cognovit Bacchides, & congregavit universam multitudinem suam: & his, qui de Judæa erant, denunciavit.

E

* 2.
Paral.
20. 3.

F

G

64 Et venit, & castra posuit desuper Beth-
bessen, & oppugnavit eam dies multos, &
fecit machinas.

65 Et reliquit Jonathas Simonem fratrem
suum in civitate, & exiit in regionem, &
venit cum numero.

66 Et percussit Odaren, & fratres ejus, &
filios Phaferon in tabernaculis ipsorum; &
cepit cadere, & crescere in virtutibus.

67 Simon vero, & qui cum ipso erant, exie-
runt de civitate: & succenderunt machinas,

68 Et pugnauerunt contra Bacchidē, & contri-
tus est ab eis: & afflixerunt eū valde, quoniam
consilium ejus, & congressus ejus erat inanis.

69 Et iratus contra viros iniquos, qui ei
consilium dederant, ut veniret in regio-
nem ipsorum, multos ex eis occidit: ipse
autem cogitavit cum reliquis abire in re-
gionem suam.

70 Et cognovit Jonathas, & misit ad eum
legatos componere pacem cum ipso, & red-
dere ei captivitatem.

71 Et libenter accepit, & fecit secundum
verba ejus, & juravit se nihil facturum ei ma-
li omnibus diebus vite ejus.

72 Et reddidit ei captivitatem, quam prius
erat prædatus de terra Juda: & conversus
abiit in terram suam, & non apposuit am-
plius venire in fines ejus.

73 Et cessavit gladius ex Israel: & habi-
tavit Jonathas in Machmas, & cepit Jona-
thas ibi judicare populum, & extermina-
vit impios ex Israel.

CAPUT X.

*Alexandro Nobili Antiochi filio occupante
Ptolemaidam, conatur Demetrius ferire
fœdus cum Jonatha, semel, ac iterum
plurima pollicens: at ille prælegit obla-
tas ab Alexandro amicitias: qui Alex-
ander, devicto, occisique Demetrio,
duxit uxorem Cleopatram Ptolemæi regis
Ægypti filiam, plurimum Jonatham ho-
norans: porro Apollonium ducem junio-
ris Demetrii devicit Jonathas, succensa
Azoto, & templo Dagon: rursusque ab
Alexandro honoratur data sibi Acca-
ron, ac fibula aurea.*

A

ET anno centesimo sexagesimo ascendit
Alexander Antiochi filius, qui cogno-
minatus est Nobilis: & occupavit Ptolemai-
dam; & receperunt eum, & regnavit illic.

2 Et audiuit Demetrius rex, & congrega-
vit exercitum copiosum valde, & exivit
obviam illi in prælium.

3 Et misit Demetrius epistolam ad Jonatham
verbis pacificis, ut magnificaret eum.

4 Dixit enim: Anticipemus facere pacem
cum eo, priusquam faciat cum Alexandro
adversum nos:

5 Recordabitur enim omnium malorum,
quæ fecimus in eum, & in fratrem ejus,
& in gentem ejus.

6 Et dedit ei potestatem congregandi exer-
citurum, & fabricare arma, & esse ipsum so-
cium ejus: & obsides, qui erant in arce,
justitæ tradi ei.

7 Et venit Jonathas in Jerusalem, & legit
epistolas in auditu omnis populi, & eorum,
qui in arce erant.

8 Et timuerunt timore magno, quoniam au-

dierunt, quod dedit ei rex potestatem
congregandi exercitum.

9 Et traditi sunt Jonathæ obsides, & red-
didit eos parentibus:

10 Et habitavit Jonathas in Jerusalem, &
cepit ædificare, & innovare civitatem.

11 Et dixit facientibus opera, ut extruerent
muros, & montem Sion in circuitu lapidibus
quadratis ad munitionem: & ita fecerunt.

12 Et suggerunt alienigenæ, qui erant in mun-
itionibus, quas Bacchides ædificaverat:

13 Et reliquit unusquisque locum suum, &
abiit in terram suam:

14 Tantum in Bethsura remanserunt aliqui
ex his, qui reliquerant legem, & præcepta
Dei: erat enim hæc eis ad refugium.

15 Et audivit Alexander rex promissa, quæ
promisit Demetrius Jonathæ: & narraverunt
ei prælia, & virtutes, quas ipse fecit, & fra-
tres ejus, & labores, quos laboraverunt.

16 Et ait: Numquid invenimus aliquem vi-
rum talem? & nunc faciemus eum amicum,
& socium nostrum.

17 Et scripsit epistolam, & misit ei secun-
dum hæc verba, dicens:

18 Rex Alexander fratri Jonathæ salutem.

19 Audivimus, de te, quod vir potens sis vi-
ribus, & aptus es, ut sis amicus noster:

20 Et nunc constituimus te hodie summum
sacerdotem gentis tuæ, & ut amicus voceris
regis (& misit ei purpuram, & coronam
auream) & quæ nostra sunt, sentias nobis-
cum, & conserves amicitias ad nos.

21 Et induit se Jonathas stola sancta septi-
mo mense, anno centesimo sexagesimo in die
solemni scenopegiæ: & congregavit exerci-
tum, & fecit arma copiosa.

22 Et audivit Demetrius verba ista, & con-
tristatus est nimis, & ait:

23 Quid hoc fecimus, quod præoccupavit
nos Alexander apprehendere amicitium Ju-
dæorum ad munimen sui?

24 Scribam, & ego illis verba deprecato-
ria, & dignitates, & dona: ut sint mecum
in adjutorium.

25 Et scripsit eis in hæc verba: Rex Deme-
trius genti Judæorum salutem:

26 Quoniam servastis ad nos pactum, & mā-
sistis in amicitia nostra, & non accessistis ad
inimicos nostros, audivimus, & gavisi sumus.

27 Et nunc perleverate adhuc conservare ad
nos fidem, & retribuimus vobis bona pro
his, quæ fecistis nobiscum.

28 Et remitemus vobis præstationes multas,
& dabimus vobis donationes.

29 Et nunc absolvo vos, & omnes Judæos à
tributis, & pretia salis indulgeo, & coro-
nas remitto, & tertias seminis:

30 Et dimidiam partem fructus ligni, quod
est portio mea, relinquo vobis ex hodie-
no die, & deinceps, ne accipiat a terra
Juda, & à tribus civitatibus, quæ additæ
sunt illi ex Samaria, & Galilæa, ex hodie-
na die, & in totum tempus:

31 Et Jerusalem sit sancta, & libera cum fi-
nibus suis: & decimæ, & tributa ipsius sint.

32 Remitto etiam potestatem areis, quæ est
in Jerusalem: & do eam summo sacerdoti,
ut constituat in ea viros, quoscunque ipse
elegerit, qui custodiant eam.

B

C

33 Et omnem animam Judæorum, quæ captivæ est à terra Juda in omni regno meo, relinquo liberam gratis, ut omnes à tributis solvantur, etiam pecorum suorum.

34 Et omnes dies solemnes, & sabbata, & neomeniæ, & dies decreti, & tres dies ante diem solemnem, & tres dies post diem solemnem, sint omnes immunitatis, & remissionis omnibus Judæis, qui sunt in regno meo:

35 Et nemo habebit potestatem agere aliquid, & movere negotia adversus aliquem illorum, in omni causa.

36 Et adscribatur ex Judæis in exercitu regis ad triginta millia virorum; & dabuntur illis copiæ, ut oportet omnibus exercitibus regis, & ex eis ordinabuntur, qui sint in munitio-nibus regis magni.

37 Et ex his constituantur super negotia regni, quæ aguntur ex fide, & principes sint ex eis, & ambulent in legibus suis, sicut præcepit rex in terra Juda.

D 38 Et tres civitates, quæ additæ sunt Judææ ex regione Samariæ, cum Judæa reputentur: ut sint sub uno, & non obediunt alii potestati, nisi summi sacerdotis.

39 Ptolemaida, & confines ejus, quos dedit donum sanctis, qui sunt in Jerusalem, ad necessarios sumptus sanctorum.

40 Et ego do singulis annis quindecim millia siclorum argenti de rationibus regis, quæ me contingunt:

41 Et omne, quod reliquum fuerit, quod non reddiderant, qui super negotia erant annis prioribus, ex hoc dabunt in opera domus.

42 Et super hæc quinque millia siclorum argenti, quæ accipiebant de sanctorum ratione per singulos annos: & hæc ad sacerdotes pertineant, qui ministerio funguntur.

43 Et quicumque confugerint in templum, quod est Jerusalem, & in omnibus finibus ejus, obnoxii regi in omni negotio dimittantur, & universa, quæ sunt eis in regno meo, libera habeant.

44 Et ad edificanda, vel restauranda opera Sanctorum, sumptus dabuntur de ratione regis.

45 Et ad extruendos muros Jerusalem, & communiendos in circuitu, sumptus dabuntur de ratione regis, & ad construendos muros in Judæa.

*supr.
7. 12. 46 Ut audivit autem Jonathan, & populus sermones istos, non crediderunt eis, nec receperunt eos: quia recordatis sunt malitiæ magnæ, quæ fecerat in Israel, & tribulaverat eos valde.

47 Et complacuit eis in Alexandrum, quia ipse fuerat eis princeps sermonum pacis, & ipsi auxilium ferebant omnibus diebus.

48 Et congregavit rex Alexander exercitum magnum, & admovit castra contra Demetrium.

49 Et commiserunt prælium duo reges, & fugit exercitus Demetrii, & insecutus est eum Alexander, & incubuit super eos.

E 50 Et invaluit prælium nimis, donec occidit sol: & cecidit Demetrius in die illa.

51 Et misit Alexander ad Ptolemaum regem Ægypti legatos secundum hæc verba, dicens:

52 QUONIAM regressus sum in regnum meum, & sedi in sede patrum meorum, & obtinui principatum, & contrivi Demetrium, & possedi regionem nostram,

53 Et commisi pugnam cum eo, & contrivis-

est ipse, & castra ejus, à nobis, & sedimus in sede regni ejus:

54 Et nunc statuamus ad invicem amicitiam; & da mihi filiam tuam uxorem: & ego erogaver tuas, & dabo tibi dona, & ipsi, digna te.

55 Et respondit rex Ptolemaus, dicens: FELIX dies, in qua reversus es ad terram patrum tuorum, & sedisti in sede regni eorum.

56 Et nunc faciam tibi, quod scripsisti: sed occurre mihi Ptolemaida, ut videamus invicem nos, & spondeam tibi, sicut dixisti.

57 Et exivit Ptolemaus de Ægypto, ipse, & Cleopatra filia ejus, & venit Ptolemaida, anno centesimo sexagesimo secundo.

58 Et occurrit ei Alexander rex, & dedit ei Cleopatram filiam suam: & fecit nuptias ejus Ptolemaidæ, sicut reges, in magna gloria.

59 Et scripsit rex Alexander Jonathan, ut veniret obviam sibi.

60 Et abiit cum gloria Ptolemaida, & occurrit ibi duobus regibus, & dedit illis argentum multum, & aurum, & dona: & invenit gratiam in conspectu eorum.

61 Et conveniunt adversus eum viri pestilentes ex Israel, viri iniqui interpellantes adversus eum: & non intendit ad eos rex.

62 Et iussit spoliari Jonathan vestibus suis, & indui eum purpura: & ita fecerunt. Et collocavit eum rex sedere secum.

63 Dixitque principibus suis: Exite cum eo in medium civitatis, & predicate, ut nemo adversus eum interpellaret de ullo negotio, nec quilibet ei molestus sit de ulla ratione.

64 Et factum est, ut viderent, qui interpellabant gloriam ejus, quæ prædicabatur, & operum eum purpura, fugerunt omnes:

65 Et magnificavit eum rex, & scripsit eum inter primos amicos, & posuit eum ducem, & participem principatus.

66 Et reversus est Jonathan in Jerusalem cum pace, & læticia.

67 In anno centesimo sexagesimo quinto, venit Demetrius filius Demetrii à Creta in terram patrum suorum.

68 Et audivit Alexander rex, & contristatus est valde, & reversus est Antiochiam.

69 Et constituit Demetrius rex Apollonium ducem, qui præerat Cæleſyriæ: & congregavit exercitum magnum, & accessit ad Janniam: & misit ad Jonathan summum sacerdotem,

70 Dicens: Tu solus resistis nobis: ego autem factus sum in derisum, & in opprobrium, propterea quia tu potestatem adversum nos exerces in montibus.

71 Nunc ergo si confidis in virtutibus tuis, descende ad nos in campum, & cōparemus illic invicem: quia mecum est virtus bellorum.

72 Interroga, & discite, quia sum ego, & ceteri, qui auxilio sunt mihi, qui & dicunt, quia non potest stare pes vester ante faciem nostram, quia bis in fugam conversi sunt patres tui in terra sua:

73 Et nunc quomodo poteris sustinere equitatum, & exercitum tantum in cāpo, ubi non est lapis, neque saxum, neque locus fugiendi?

74 Ut audivit autem Jonathan sermones Apollonii, motus est animo: & elegit decem millia virorum, & exiit ab Jerusalem, & occurrit ei Simon frater ejus in adiutorium.

75 Et applicuerunt castra in Joppen, & ex-

clusit

clufit eum à civitate (quia custodia Apollonii Joppe erat) & oppugnavit eam .

76 Et exterriti , qui erant in civitate , aperuerunt ei , & obtinuit Jonathas Joppen .

G 77 Et audivit Apollonius , & admovit tria millia equitum , & exercitum multum .

78 Et abiit Azotum tamquam iter faciens , & statim exiit in campum , eò quòd haberet multitudinem equitum , & confideret in eis . Et insecutus est eum Jonathas in Azotum , & commiserunt prælium ,

79 Et reliquit Apollonius in castris mille equites post eos occulte .

80 Et cognovit Jonathas , quoniam insidiæ sunt post se , & circumierunt castra ejus , & jecerunt jacula in populum à manè usque ad vespèram .

81 Populus autem stabat , sicut præceperat Jonathas : & laboraverunt equi eorum .

82 Et ejecit Simon exercitum suum , & commisit contra legionem : equites enim fatigati erant : & contriti sunt ab eo , & fugerunt .

83 Et qui dispersi sunt per campum , fugerunt in Azotum , & intraverunt in Bethdagon idolum suum , ut ibi se liberarent .

84 Et succendit Jonathas Azotum , & civitates , quæ erant in circuitu ejus , & accepit spolia eorum , & templum Dagon : & omnes , qui fugerunt in illud , succendit igni .

85 Et fuerunt , qui ceciderunt gladio , cum his , qui successi sunt , ferè octo millia virorum .

86 Et movit inde Jonathas castra , & applicuit ea Afcalonem , & exierunt de civitate obviam illi in magna gloria .

87 Et reversus est Jonathas in Jerusalem cum suis , habentibus spolia multa .

88 Et factum est : ut audivit Alexander rex sermones istos , addidit adhuc glorificare Jonatham .

89 Et misit ei fibulam auream , sicut consuetudo est dari cornatis regum . Et dedit ei Accaron , & omnes fines ejus , in possessionem .

C A P U T X I .

Mortuo Alexandro , & similiter Ptolemæo , qui Alexandri regnum dolo invaserat , ablata ab eo filia sua , & tradita in uxorem Demetrio , hic Demetrius Jonatham honorat datis litteris immunitatis a tributis : Jonathas autem misit ei auxiliares milites , qui occisis uno die centum millibus , regem à civibus Antiochie liberarunt , & Antiochiam incendunt : illo autem sædus cum Jonatha initum prævaricante , Antiochus filius Alexandri decessit Demetrio regnans , sædus init cum Jonatha , qui unà cum fratre Simone sapiens victor evadit adversus alienigenas .

A 1 ET rex Egypti congregavit exercitum , sicut arena , quæ est circa oram maris , & naves multas : & quærebat obtinere regnum Alexandri dolo , & addere illud regno suo .

2 Et exiit in Syriam verbis pacificis , & aperiebant ei civitates , & occurrerant ei : quia mandaverat Alexander rex exire ei obviam , eò quòd focer suus esset .

3 Cum autem introiret civitatem Ptole-

mæus , ponebat custodias militum in singulis civitatibus .

4 Et ut appropriavit Azoto , ostenderunt ei templum Dagon succensum igni , & Azotum , & cetera ejus demolita , & corpora projecta , & eorum , qui cæsi erant in bello , tumulos , quos fecerant secus viam .

5 Et narraverunt regi , quia hæc fecit Jonathas , ut invidiam facerent ei : & tacuit rex .

6 Et occurrit Jonathas regi in Joppen cum gloria , & invicem se salutaverunt , & dormierunt illic .

7 Et abiit Jonathas cum rege usque ad fluvium , qui vocatur Eleutherius : & reversus est in Jerusalem .

8 Rex autem Ptolemæus obtinuit dominium civitatum usque Seleuciam maritimam , & cogitabat in Alexandrum consilia mala .

9 Et misit legatos ad Demetrium , dicens : VENI , componamus inter nos pactum , & dabo tibi filiam meam , quam habet Alexander , & regnabis in regno patris tui .

10 Pœnitet enim me , quòd dederim illi filiam meam : quæsit enim me occidere .

11 Et vituperavit eum , propterea quòd concupierat regnum ejus .

12 Et abstulit filiam suam , & dedit eam Demetrio , & alienavit se ab Alexandro , & manifestata sunt inimicitie .

13 Et intravit Ptolemæus Antiochiam , & imposuit duo diademata capiti suo , Egypti , & Asiæ .

14 Alexander autem rex erat in Cilicia illis temporibus : quia rebellabant , qui erant in locis illis .

15 Et audivit Alexander , & venit ad eum in bellum , & produxit Ptolemæus rex exercitum , & occurrit ei in manu valida , & fugavit eum .

16 Et fugit Alexander in Arabiam , ut ibi protegeretur : Rex autem Ptolemæus exaltatus est .

17 Et abstulit Zabdiel Arabs caput Alexandri , & misit Ptolemæo .

18 Et rex Ptolemæus mortuus est in die tertia : & qui erant in munitionibus , perierunt ab his , qui erant intra castra .

19 Et regnavit Demetrius anno centesimo sexagesimo septimo .

20 In diebus illis congregavit Jonathas eos , qui erant in Judæa , ut expugnarent arcem , quæ est in Jerusalem : & fecerunt contra eam machinas multas .

21 Et abierunt quidam , qui oderant gentem suam viri iniqui ad regem Demetrium , & renunciaverunt ei , quòd Jonathas obsideret arcem .

22 Et ut audivit , iratus est : & statim venit ad Ptolemaidam , & scripsit Jonathæ , ne obsideret arcem , sed occurreret sibi ad colloquium festinató .

23 Ut audivit autem Jonathas , iussit obsidere : & elegit de senioribus Israel , & de sacerdotibus , & dedit se periculo .

24 Et accepit aurum , & argentum , & vestem , & alia xenia multa , & abiit ad regem Ptolemaidam , & invenit gratiam in conspectu ejus .

25 Et interpellabant adversus eum quidam iniqui ex gente sua .

26 Et fecit ei rex , sicut fecerant ei , qui ante

cum fuerant : & exaltavit eum in conspectu omnium amicorum suorum.

27 Et statuit ei principatum sacerdotii , & quicumque alia habuit prius pretiosa , & fecit eum principem amicorum .

28 Et postulavit Jonathas à rege , ut immunitatem faceret Judæam , & tres toparchias , & Samariam , & confines ejus : & promissit ei talenta trecenta .

29 Et consensit rex : & scripsit Jonathæ epistolas de his omnibus , hunc modum continentes :

30 REX Demetrius fratri Jonathæ salutem , & genti Judæorum .

31 Exemplum epistolæ , quam scripsimus Latheni parenti nostro de vobis , misimus ad vos , ut sciretis .

32 Rex Demetrius Latheni parenti salutem .

33 Genti Judæorum , amicis nostris , & conservantibus , quæ iusta sunt apud nos , decrevimus benefacere , propter benignitatem ipsorum , quam erga nos habent .

34 Statuimus ergo illis omnes fines Judææ , & tres civitates , Lydan , & Ramathan , quæ additæ sunt Judææ ex Samaria , & omnes confines earum , sequelstrari omnibus sacrificantibus in Jerusalem , pro his , quæ ab eis prius accipiebant rex per singulos annos , & pro fructibus terræ , & pomorum .

35 Et alia , quæ ad nos pertinebant , decimarum , & tributorum ex hoc tempore remittimus eis : & areas salinarum , & coronas , quæ nobis deferrebantur ,

36 Omnia ipsis concedimus : & nihil horum irritum erit ex hoc , & in omne tempus .

37 Nunc ergo curate facere horum exemplum , & deur Jonathæ , & ponatur in monte sancto , in loco celebri .

38 Et videns Demetrius rex , quod filius terra in conspectu suo , & nihil ei resistit , dimisit totum exercitum suum , unumquemque in locum suum , excepto peregrino exercitu , quem contraxit ab insulis gentium : & inimici erant ei omnes exercitus patrum ejus .

39 Tryphon autem erat quidam partium Alexandri prius : & vidit , quoniam omnis exercitus murmurabat contra Demetrium , & ivit ad Emalchuel Arabem , qui nutriebat Antiochum filium Alexandri :

40 Et affidebat ei , ut traderet eum ipsi , ut regnaret loco patris sui : & enunciavit ei quanta fecit Demetrius , & inimicitias exercituum ejus adversus illum . Et mansit ibi diebus multis .

41 Et misit Jonathas ad Demetrium regem , ut ejiceret eos , qui in arce erant in Jerusalem , & qui in præsidio erant : quia impugnabant Israel .

42 Et misit Demetrius ad Jonatham , dicens : Non hæc tantum faciam tibi , & genti tuæ : sed gloria illustrabo te , & gentem tuam , cum fuerit opportunum .

43 Nunc ergo recte feceris , si miseris in auxilium mihi viros : quia discessit omnis exercitus meus .

44 Et misit ei Jonathas tria millia virorum fortium Antiochiam , & venerunt ad regem , & delectatus est rex in adventu eorum .

45 Et convenerunt , qui erant de civitate ,

centum viginti millia virorum , & volebant interficere regem .

46 Et fugit rex in aulam : & occupaverunt , qui erant de civitate , itinera civitatis , & cæperunt pugnare .

47 Et vocavit rex Judæos in auxilium , & convenerunt omnes simul ad eum , & dispersi sunt omnes per civitatem :

48 Et occiderunt in illa die centum millia hominum , & succenderunt civitatem , & ceperunt spolia multa in die illa , & liberaverunt regem .

49 Et viderunt , qui erant de civitate , quod obtinissent Judæi civitatem , sicut volebant : & infirmati sunt mente sua , & clamaverunt ad regem cum precibus dicentes :

50 Da nobis dexteras , & cessent Judæi oppugnare nos , & civitatem .

51 Et projecerunt arma sua , & fecerunt pacem , & glorificati sunt Judæi in conspectu regis , & in conspectu omnium , qui erant in regno ejus , & nominati sunt in regno : & regressi sunt in Jerusalem habentes spolia multa .

52 Et sedit Demetrius rex in sede regni sui : & filius terra in conspectu ejus .

53 Et mentitus est omnia , quæcumque dixit , & abalienavit se à Jonatha , & non retribuit ei secundum beneficia , quæ sibi retribuerat , & vexabat eum valde :

54 Post hæc autem reversus est Tryphon , & Antiochus cum eo puer adolescens , & regnavit , & imposuit sibi diademata .

55 Et congregati sunt ad eum omnes exercitus , quos disperserat Demetrius , & pugnaverunt contra eum & superit , & terga vertit .

56 Et accepit Tryphon bestias , & obtinuit Antiochiam :

57 Et scripsit Antiochus adolescens Jonathæ , dicens : Constituo tibi sacerdotium , & constituo te super quatuor civitates , ut sis de amicis regis .

58 Et misit illi vasa aurea in ministerium , & dedit ei potestatem bibendi in auro , & esse in purpura , & habere fibulam auream :

59 Et Simonem fratrem ejus constituit ducem à terminis Tyri usque ad fines Egypti .

60 Et exiit Jonathas , & perambulabat trans flumen civitates : & congregatus est ad eum omnis exercitus Syriæ in auxilium , & venit Ascalonem , & occurrerunt ei honorifice de civitate .

61 Et abiit inde Gazam : & concluderunt se , qui erant Gaza : & obedit eam , & succendit , quæ erant in circuitu civitatis , & pradatus est ea .

62 Et rogaverunt Gazenses Jonatham , & dedit illis dexteram : & accepit filios eorum obsides , & misit illos in Jerusalem : & perambulavit regionem usque Damascum .

63 Et audivit Jonathas , quod prævaricati sunt principes Demetrii in Cades , quæ est in Galilæa , cum exercitu multo , volentes eum removere à negotio regni :

64 Et occurrit illis : fratrem autem suum Simonem reliquit intra provinciam .

65 Et applicuit Simon ad Bethsuram , & expugnabat eam diebus multis , & conclusit eos .

66 Et postulaverunt ab eo dexteras accipere ,

& dedit illis : & ejecit eos inde , & cepit civitatem , & posuit in ea præsidium .

67 Et Jonathas , & castra ejus applicuerunt ad aquam Genesar , & ante lucem vigilaverunt in campo Asor .

68 Et ecce castra alienigenarum occurrerant in campo , & tendebant ei insidias in montibus : ipse autem occurrit ex adverso .

69 Insidiae verò exurrexerunt de locis suis , & commiserunt prælum .

70 Et fugerunt , qui erant ex parte Jonathae omnes , & nemo relictus est eis , nisi Mathathias filius Absolomi , & Judas filius Calphi , princeps militiae exercitus .

71 Et scidit Jonathas vestimenta sua , & posuit terram in capite suo , & oravit .

72 Et reversus est Jonathas ad eos in prælum , & convertit eos in fugam , & pugnaverunt .

73 E viderunt , qui fugiebant partis illius , & reversi sunt ad eum , & insequuntur cum eo omnes usque Cades ad castra sua , & pervenerunt usque illuc .

74 Et ceciderunt de alienigenis in die illa tria millia virorum : & reversus est Jonathas in Jerusalem .

CAPUT XII.

Jonathas cum Romanis , ac Spartiatis factus renovat : principes Demetrii ipsum invadentes fugat : percussisque Arabibus ordinat edificare praesidia in Judea , & muros contra arcem in Jerusalem : sed a Tryphone cupiente regnum Antiochi invadere , & fingente se amicum , apud Ptolemaidam dolo captus est , omnesque , qui cum eo erant , interfecti .

A **E**T vidit Jonathas , quia tempus eum juvat , & elegit viros , & misit eos Romanis , statuere , & renovare cum eis amicitiam : 2 Et ad Spartiatis , & ad alia loca misit epistolas secundum eandem formam .

3 Et abierunt Romam , & intraverunt curiam , & dixerunt : Jonathas summus sacerdos , & gens Judaeorum miserunt nos , ut renovaremus amicitiam , & societatem secundum pristinam .

4 Et dederunt illis epistolas ad ipsos per loca , ut deducerent eos in terram Juda cum pace .

5 Et hoc est exemplum epistolarum , quas scripsit Jonathas Spartiatis :

6 **JONATHAS** summus sacerdos , & seniores gentis , & sacerdotes , & reliquus populus Judaeorum , Spartiatis fratribus salutem .

7 Jampridem missae erant epistolae ad Oniam summum sacerdotem ab Ario , qui regnabat apud vos , quoniam estis fratres nostri , sicut rescriptum continet , quod subiectum est .

B **E**t suscepit Onias virum , qui missus fuerat , cum honore : & accepit epistolas , in quibus significabatur de societate , & amicitia .

9 Nos , cum nullo horum indigeremus , habentes solatio sanctos libros , qui sunt in manibus nostris ,

10 Maluimus mittere ad vos renovare fraternitatem , & amicitiam , ne forte alieni efficiamur à vobis : multa enim tempora transierunt , ex quo misistis ad nos .

11 Nos ergo in omni tempore sine intermissione in diebus solemnibus , & ceteris , quibus oportet , memores sumus vestri in sacrificiis , quas offerimus , & in observationibus , sicut fas est , & decet meminisse fratrum .

12 Latamur itaque de gloria vestra .

13 Nos autem circumdederunt multas tribulationes , & multa praelia , & impugnaverunt nos reges , qui sunt in circuitu nostro .

14 Nolumus ergo vobis molesti esse , neque ceteris sociis , & amicis nostris , in his praeliis .

15 Habuimus enim de caelo auxilium , & liberati sumus nos , & humiliati sunt inimici nostri .

16 Elegimus itaque Numenium Antiochi filium , & Antipatrem Jalonis filium , & misimus ad Romanos renovare cum eis amicitiam , & societatem pristinam .

17 Mandavimus itaque eis , ut veniant etiam ad vos , & saluent vos ; & reddant vobis epistolas nostras de innovatione fraternitatis nostrae .

18 Et nunc benefacietis respondentes nobis ad haec .

19 Et hoc est rescriptum epistolarum , quod miserat Onias :

20 Arius , rex Spartiatarum , Onia sacerdoti magno salutem .

21 Inventum est in scriptura de Spartiatis , & Judaeis , quoniam sunt fratres , & quod sunt de genere Abraham .

22 Et nunc ex quo haec cognovimus , benefacitis scribentes nobis de pace vestra :

23 Sed & nos rescriptimus vobis : Pecora nostra , & possessiones nostrae , vestrae sunt : & vestrae , nostrae : mandavimus itaque haec nunciari vobis .

24 Et audivit Jonathas , quoniam regressi sunt principes Demetrii cum exercitu multo supra quam prius , pugnare adversus eum .

25 Exiit ab Jerusalem , & occurrit eis in Amathite regione : non enim dederat eis spatium , ut ingrederentur regionem ejus .

26 Et misit speculatores in castra eorum : & reversi renunciaverunt , quod constitunt supervenire illis nocte .

27 Cum occidisset autem sol , praecipit Jonathas suis vigilare , & esse in armis paratos ad pugnam tota nocte , & posuit custodes per circuitum castrorum .

28 Et audierunt adversarii , quod paratus est Jonathas cum suis in bello : & timuerunt , & formidaverunt in corde suo : & accenderunt focos in castris suis .

29 Jonathas autem , & qui cum eo erant , non cognoverunt usque mane : videbant autem luminaria ardentia :

30 Et secutus est eos Jonathas , & non comprehendit eos : transierant enim flumen Eleutherum .

31 Et diverit Jonathas ad Arabas , qui vocantur Zabadaei , & percussit eos , & accepit spolia eorum .

32 Et junxit , & venit Damascum , & perambulabat omnem regionem illam .

33 Simon autem exiit , & venit usque ad Ascalonem , & ad proxima praesidia : & declinavit in Joppen , & occupavit eam ,

34 (Audivit enim , quod vellent praesidium iu-

tradere partibus Demetrii) & posuit ibi custodes, ut custodirent eam.

35 Et reversus est Jonathas, & convocavit seniores populi, & cogitavit cum eis edificare præsidia in Judæa.

36 Et edificare muros in Jerusalem, & exaltare altitudinem magnam inter medium arcis & civitatis, ut separaret eam à civitate, ut esset ipsa singulariter, & neque emanaret, neque vendant.

37 Et conveniunt, ut edificarent civitatem: & cecidit murus, qui erat super torrentem ab ortu solis, & reparavit eum, qui vocatur Caphetha:

38 Et Simon edificavit Adiad in Sephela, & munivit eam, & imposuit portas, & seras.

39 Et cum cognasset Tryphon regnare Asæ, & assumeret diadema, & extendere manum in Antiochum regem:

40 Timens, ne forte non permetteret eum Jonathas; sed pugnaret adversus eum, quarebat comprehendere eum, & occidere. Et exurgens abiit in Bethsan.

41 Et exivit Jonathas obviam illi cum quadraginta millibus virorum electorum in prælium, & venit Bethsan.

42 Et vidit Tryphon, quia venit Jonathas cum exercitu multo, ut extenderet in eum manus, & timuit.

43 Et excepit eum cum honore, & commendavit eum omnibus amicis suis, & dedit ei munera: & præcepit exercitiis suis, ut obedirent ei, sicut sibi.

44 Et dixit Jonathas: Ut quid vexasti universum populum, cum bellum nobis non sit?

45 Et nunc remitte eos in domos suas: elige autem tibi viros paucos, qui tecum sint, & veni mecum Ptolemaidam, & tradam eam tibi, & reliqua præsidia, & exercitum, & universos præpositos negotii, & conversus abibo: propterea enim veni.

46 Et credidit ei, & fecit, sicut dixit, & dimisit exercitum, & abiit in terram Judæ.

47 Retinuit autem secum tria millia virorum: ex quibus remisit in Galilæam duo millia, mille autem venerunt cum eo.

48 Ut autem intravit Ptolemaidam Jonathas, clausuravit portas civitatis Ptolemenses; & comprehenderunt eum: & omnes, qui cum eo intraverant, gladio interfecerunt.

49 Et misit Tryphon exercitum, & equites in Galilæam, & in campum magnum, ut perderent omnes locos Jonathæ.

50 At illi, cum cognovissent, quia comprehensus est Jonathas, & periret, & omnes, qui cum eo erant, hortati sunt semetipsos, & exierunt parati in prælium.

51 Et videntes hi, qui insensati fuerant, quia pro anima res est illis, reversi sunt.

52 Illi autem venerunt omnes cum pace in terram Judæ. Et planxerunt Jonathan, & eos, qui cum ipso fuerant, valde: & luxit Israel lacu magno.

53 Et quæsierunt omnes gentes, quæ erant in circuitu eorum, contere eos, dixerunt enim:

54 Non habent principem, & adjuvantes: nunc ergo expugnemus illos, & tollamus de hominibus memoriam eorum.

CAPUT XIII.

Suscepto Simon principatu pro fratre Jonathas misit petitam à Tryphone pecuniam, unâ cum filiis Jonathæ, ad ejus redemptionem: Tryphon autem, accepta pecunia, patrem occidit cum filiis: quibus sepultis, ac defunctis, Simon magnificum extraxit parentibus, ac fratribus sepulchrum in Modin: Tryphon vero, occiso Antiocho, regnum ejus invasit: & Simon, impetratis à rege Demetrio litteris fœderis, ac immunitatis, expugnavit Gazaram, & arcem Jerosolymorum obtinuit: propter quod lætum arunt festum; quod etiam quotannis apud Judæos ara præcipitur.

1 Et audivit Simon, quod congregavit Tryphon exercitum copiosum, ut veniret in terram Judæ, & attereret eam.

2 Videns, quia in tremore populus est, & in timore, ascendit Jerusalem, & congregavit populum:

3 Et adhortans dixit: Vos scitis, quanta ego, & fratres mei, & domus patris mei, fecimus pro legibus, & pro sanctis prælia, & angustias quales vidimus:

4 Horum gratia perierunt fratres mei omnes propter Israel, & reliquus sum ego solus.

5 Et nunc non mihi contingat parcere animæ meæ in omni tempore tribulationis: non enim melior sum fratribus meis.

6 Vindicabo itaque gentem meam, & sancta, natos quoque nostros, & uxores: quia congregatæ sunt universæ gentes contere nos inimicitia gratia.

7 Et accensus est spiritus populi simul, ut audiret sermones istos:

8 Et responderunt voce magna dicentes: Tu es dux noster loco Judæ, & Jonathæ fratris tui:

9 Pugna prælium nostrum: & omnia, quæcumque dixeris nobis, faciemus.

10 Et congregans omnes viros bellatores, acceleravit consummare universos muros Jerusalem, & munivit eam in gyro.

11 Et misit Jonathan filium Absalom, & cum eo exercitum novum, in Joppen; & eiecitis his, qui erant in ea, remansit illic ipse.

12 Et movit Tryphon à Ptolemaida cum exercitu multo, ut veniret in terram Judæ, & Jonathas cum eo in custodia.

13 Simon autem applicuit in Addus contra faciem campis.

14 Et ut cognovit Tryphon, quia surrexit Simon loco fratris sui Jonathæ: & quia commissurus esset cum eo prælium, misit ad eum legatos,

15 Dicens: Pro argento, quod debebat frater tuus Jonathas in ratione regis, propter negotia, quæ habuit, detinuiamus eum.

16 Et nunc mitte argenti talenta centum, & duos filios ejus obfides, ut non dimissus fugiat à nobis, & remitteamus eum.

17 Et cognovit Simon, quia cum dolo loqueretur secum, jussit tamen dari argentum, & pueros: ne inimicitiam magnam sumeres ad populum Israel, dicentem:

18 Quia non misit ei argentum, & pueros, propterea perit.

19 Et misit pueros, & centum talenta: &

mentitus est, & non dimisit Jonatham.

20 Et post hæc venit Tryphon intra regionem, ut contereret eam: & gyraverunt per viam, quæ ducit Ador: & Simon, & castra ejus ambulabant in omnem locum, quocumque ibant.

21 Qui autem in arce erant, miserunt ad Tryphonem legatos, ut festinaret venire per desertum, & mitteret illis alimonias.

22 Et paravit Tryphon omnem equitatum, ut veniret illa nocte: erat autem nix multa valde, & non venit in Galaaditim.

23 Et cum appropinquasset Bescaman, occidit Jonatham, & filios ejus illic.

24 Et convertit Tryphon, & abiit in terram suam.

D 25 Et misit Simon, & accepit ossa Jonathæ fratris sui, & sepelivit ea in Modin civitate patrum ejus.

26 Et planxerunt cum omnis Israel planctu magno, & luxerunt cum dies multos.

27 Et edificavit Simon super sepulchrum patris sui, & fratrum suorum ædificium altum visu, lapide polito retrò, & antè:

28 Et statuit septem pyramidas, unam contra unam patri, & matri, & quatuor fratribus:

29 Et his circumposuit columnas magnas: & super columnas arma, ad memoriam æternam: & juxta arma naves sculptas, quæ viderentur ab omnibus navigantibus mare.

30 Hoc est sepulchrum, quod fecit in Modin, usque in hunc diem.

31 Tryphon autem cum iter faceret cum Antiocho rege adolescente, dolo occidit eum.

32 Et regnavit loco ejus, & imposuit sibi diadema Asæ, & fecit plagam magnam in terra.

33 Et edificavit Simon præsidia Judææ, muniens ea turribus excelsis, & muris magnis, & portis, & seris: & posuit alimenta in munitionibus.

E 34 Et elegit Simon viros, & misit ad Demetrium regem, ut faceret remissionem regioni: quia actus omnes Tryphonis per direptionem fuerant gesti.

35 Et Demetrius rex ad verba ista respondit ei, & scripsit epistolam talem:

36 REX Demetrius Simoni summo sacerdoti, & amico regum, & senioribus, & genti Judæorum, salutem.

37 Coronam auream, & bahem quam misistis, suscepimus: & parati sumus facere vobiscum pacem magnam, & scribere præpositis regis remittere vobis, quæ indulgimus.

38 Quæcumque enim constituimus, vobis constant. Munitiones, quas edificastis, vobis sint.

39 Remittimus quoque ignorantias, & peccata usque in hodiernum diem, & coronam, quam debebatis: & si quid aliud erat tributarium in Jerusalem, jam non sit tributarium.

40 Et si qui ex vobis apti sunt conscribi inter nostros, conscribantur, & sit inter nos pax.

41 Anno centesimo septuagesimo ablatum est jugum gentium ab Israel.

F 42 Et cepit populus Israel scribere in tabulis, & gestis publicis, anno primo sub

Simone summo sacerdote, magno duce, & principe Judæorum.

43 In diebus illis applicuit Simon ad Gazam, & circumdedit eam castris, & fecit machinas, & applicuit ad civitatem, & percussit turrem unam, & comprehendit eam.

44 Et eruperant, qui erant intra machinam in civitate, & factus est motus magnus in civitate.

45 Et ascenderunt, qui erant in civitate, cum uxoribus, & filiis supra murum, scissis tunicis suis, & clamaverunt voce magna, postulantes à Simone dextras sibi dari,

46 Et dixerunt: Non nobis reddas secundum malitias nostras, sed secundum misericordias tuas.

47 Et flexus Simon, non debellavit eos: ejecit tamen de civitate, & mundavit ades, in quibus fuerunt simulacra, & tunc intravit in eam cum hymnis benedicens Dominum:

48 Et ejecta ab ea omni immunditia, collocavit in ea viros, qui legem facerent: & munivit eam, & fecit sibi habitationem.

49 Qui autem erant in arce Jerusalem, prohibebantur egredi, & ingredi regionem, & emere, ac vendere: & esurierunt valde, & multi ex eis fame perierunt.

50 Et clamaverunt ad Simonem, ut dextras acciperent: & dedit illis: & ejecit eos inde, & mundavit arcem à contaminationibus:

51 Et intraverunt in eam tertia, & vigesima die secundi mensis, anno centesimo septuagesimo primo, cum laude, & ramis palmarum, & cinyris, & cymbalis, & nablis, & hymnis, & canticis, quia contritus est inimicus magnus ex Israel.

52 Et constituit, ut omnibus annis agerentur dies hi cum læticia.

53 Et munivit montem templi, qui erat secus arcem, & habitavit ibi ipse, & qui cum eo erant.

54 Et vidit Simon Joannem filium suum, quod fortis prælii vir esset: & posuit eum ducem virtutum universarum: & habitavit in Gazaris.

CAPUT XIV.

Demetrio à duce Arsacis devicto, & capto, Simon cum suo populo magna pace fruitur: ad quem missæ sunt litteræ renovati fœderis à Spartiatis, & Romanis cum maxima laude Simonis, qui Romanis clypeum aureum mnarum mille miserat.

A Nno centesimo septuagesimo secundo congregavit rex Demetrius exercitum suum, & abiit in Mediam ad contrahenda sibi auxilia, ut expugnaret Tryphonem.

2 Et audivit Arsaces rex Persidis, & Mediæ, quia intravit Demetrius confines suos, & misit unum de principibus suis, ut comprehenderet eum vivum, & adduceret eum ad se.

3 Et abiit, & percussit castra Demetrii: & comprehendit eum, & duxit eum ad Arsacem, & posuit eum in custodiam.

4 Et filius omnis terra Juda omnibus diebus Simonis, & quæsit bona genti suæ: & placuit illis potestas ejus, & gloria ejus, omnibus diebus.

5 Et cum omni gloria sua accepit Joppen in portum, & fecit introitum in insulis maris.

6 Et dilatavit fines gentis suæ, & obtinuit regionem.

- 7 Et congregavit captivitatem multam, & dominatus est Gazara, & Bethsura, & arci: & abstulit immunditias ex ea, & non erat, qui resisteret ei.
- 8 Et uniuersique colebant terram suam cum pace: & terra Iuda dabat fructus suos, & ligna camporum fructum suum.
- 9 Seniores in plateis sedebant omnes, & de bonis terræ tractabant, & iuvenes inducebant se gloriam, & stolas belli.
- 10 Et civitatibus tribuebat alimonias, & constituabat eas, ut essent vasa munitio- nis, quoadusque nominatum est nomen glo- riæ ejus usque ad extremum terræ.
- 11 Fecit pacem super terram, & lætatus est Israel lætitia magna.
- 12 Et sedit uniuersique sub vite sua, & sub ficulnea sua: & non erat, qui eos terreret.
- 13 Defecit impugnans eos super terram: reges contriti sunt in diebus illis.
- 14 Et confirmavit omnes humiles populi sui, & legem exquisivit, & abstulit omnem iniquum, & malum.
- 15 Sancta glorificavit, & multiplicavit vasa Sanctorum.
- 16 Et auditum est Romæ, quia defunctus esset Jonathas, & usque in Spartiatas: & contristati sunt valde.
- 17 Ut audierunt autem, quod Simon frater ejus factus esset summus sacerdos loco ejus, & ipse obtineret omnem regionem, & civitates in ea:
- 18 Scripserunt ad eum in tabulis æreis, ut re- novarent amicitias, & societatem, quam fece- rant cum Iuda, & cum Jonatha fratribus ejus.
- 19 Et lætæ sunt in conspectu ecclesiæ in Jerusalem. Et hoc exemplum epistolarum, quas Spartiata miserunt:
- 20 SPARTIANORUM principes, & ci- vitates, Simoni Sacerdoti magno, & senio- ribus, & sacerdotibus, & reliquo populo Judæorum, fratribus, salutem.
- 21 Legati, qui missi sunt ad populum no- strum, nuntiaverunt nobis de vestra glo- ria, & honore, ac lætitia: & gavisi sumus in introitu eorum.
- 22 Et scripsimus, quæ ab eis erant dicta in conciliis populi, sic: Numenius Antio- chi, & Antipater Jasonis filius, legati Ju- dæorum, venerunt ad nos, renovantes no- biscum amicitiam pristinam.
- 23 Et placuit populo excipere viros glorio- se, & ponere exemplum sermonum eorum in segregatis populi libris, ut sit ad memoriam populo Spartiatarum. Exemplum autem ho- rum scripsimus Simoni magno sacerdoti.
- 24 Post hæc autem misit Simon Numenium Roman, habentem clypeum aureum ma- gnum, pondo mmarum mille, ad statuen- dam cum eis societatem. Cum autem au- disset populus Romanus
- 25 Sermones istos, dixerunt: Quam gra- tiarum actionem reddemus Simoni, & filiis ejus?
- 26 Restituit enim ipse fratres suos, & expu- gnavit inimicos Israel ab eis: & statuerunt ei libertatem, & descripserunt in tabulis æreis, & posuerunt in titulis in monte Sion.
- 27 Et hoc est exemplum scripturæ: OCTA- VA decima die mensis Elul, anno centesimo
- septuagesimo secundo, anno tertio sub Simo- ne sacerdote magno in Asaramel,
- 28 In conventu magno sacerdotum, & po- puli, & principum gentis, & seniorum re- gionis, nota facta sunt hæc: Quoniam fre- quenter facta sunt prælia in regione nostra.
- 29 Simon autem Mathathie filius ex filiis Jarib, & fratres ejus dederunt se periculo, & resisterunt adversariis gentis suæ, ut sta- rent sancta ipsorum, & lex: & gloria ma- gna glorificaverunt gentem suam.
- 30 Et congregavit Jonathas gentem suam, & factus est illis sacerdos magnus, & ap- positus est ad populum suum.
- 31 Et voluerunt inimici eorum calcare, & atterere regionem ipsorum, & extende- re manus in sancta eorum.
- 32 Tunc restitit Simon, & pugnavit pro gente sua, & erogavit pecunias multas, & armavit viros virtutis gentis suæ, & dedit illis stipendia.
- 33 Et munivit civitates Judææ, & Beth- suram, quæ erat in finibus Judææ, ubierant arma hostium antea: & posuit illic præsi- dium viros Judæos.
- 34 Et Joppen munivit, quæ erat ad mare: & Gazaram, quæ est in finibus Azoti, in qua hostes antea habitabant, & collocavit illic Judæos; & quæcumque apta erant ad correptionem eorum, posuit in eis.
- 35 Et vidit populus actum Simonis, & glo- riam, quam cogitabat facere genti suæ, & posuerunt eum ducem suum, & principem sacerdotum, eo quod ipse fecerat hæc om- nia, & justitiam, & fidem, quam conser- vavit genti suæ, & exquisivit omni modo exaltare populum suum.
- 36 Et in diebus ejus prosperatum est in manibus ejus, ut tollerentur gentes de re- gione ipsorum, & qui in civitate David erant in Jerusalem, in arce, de qua pro- cedebant, & contaminabant omnia, quæ in circuitu Sanctorum sunt, & inferebant plagam magnam castitati:
- 37 Et collocavit in ea viros Judæos ad tutamentum regionis, & civitatis, & exal- tavit muros Jerusalem.
- 38 Et rex Demetrius statuit illi summum sacerdotium.
- 39 Secundum hæc fecit eum amicum suum, & glorificavit eum gloria magna.
- 40 Audivit enim, quod appellati sunt Judæi à Romanis amici, & socii, & fratres, & quia susceperunt legatos Simonis gloriose:
- 41 Et quia Judæi, & sacerdotes eorum consenserunt eum esse ducem suum, & sum- mum sacerdotem in æternum, donec surgat propheta fidelis:
- 42 Et ut sit super eos dux, & ut cura esset illi pro sanctis, & ut constitueret præposi- tos super opera eorum, & super regionem, & super arma, & super præsidia:
- 43 Et cura sit illi de sanctis: & ut audia- tur ab omnibus, & scribantur in nomine ejus omnes conscriptiones in regione, & ut operiatur purpura, & auro:
- 44 Et ne liceat ulli ex populo, & ex sacer- dotibus, irritum facere aliquid horum, & contradicere his, hæc ab eo dicuntur, aut con- vocare conventum in regione sine ipso: &

vestiri purpura, & uti fibula aurea.

45 Qui autem fecerit extra hæc, aut irritum fecerit aliquid horum, reus erit.

46 Et complacuit omni populo statuere Simonem, & facere secundum verba ista.

47 Et suscepit Simon, & placuit ei, ut summo sacerdotio fungeretur, & esset dux, & princeps gentis Judæorum, & sacerdotum, & præfesset omnibus.

48 Et scripturam istam dixerunt ponere in tabulis æreis, & ponere eas in peribolo sanctorum, in loco celebri:

49 Exemplum autem eorum ponere in ærario, ut habeat Simon, & filii ejus.

CAPUT XV.

Antiochus Demetrii filius, litteras amicitiarum mittit ad Simonem: Romanis faveros sibi Judæos ceteris nationibus per litteras commendant: Antiochus, dum Tryphonem insequitur, missum à Simone militum auxilium recusat, mittitque ad eum Athenobium, qui multa tamquam debita reposit: & Simonis responso accepto, constituit adversus eum Cendebæum ducem exercitus, ipse verò Tryphonem persequitur.

A **1** **E**T misit rex Antiochus filius Demetrii epistolas ab insulis maris Simoni sacerdoti, & principi gentis Judæorum, & universæ genti:

2 Et erant continentes hunc modum: **R**EX Antiochus Simoni Sacerdoti magno, & genti Judæorum salutem.

3 Quoniam quidam pestilentes obtinuerunt regnum patrum nostrorum, volo autem vindicare regnum, & restituere illud, sicut erat antea: & electam feci multitudinem exercitus, & feci naves bellicas.

4 Volo autem procedere per regionem, ut ulciscar in eos, qui corruerunt regionem nostram, & qui desolaverunt civitates multas in regno meo.

5 Nunc ergo statuo tibi omnes oblationes, quas remiserunt tibi ante me omnes reges, & quæcumque alia dona remiserunt tibi:

6 Et permitto tibi facere percussuram proprii numismatis in regione tua:

B **7** Jerusalem autem sanctam esse, & liberam: & omnia arma, quæ fabricata sunt, & præsidia, quæ construxisti, quæ tenes, maneant tibi.

8 Et omne debitum regis, & quæ futura sunt regi, ex hoc, & in totum tempus remittuntur tibi.

9 Cum autem obtinuerimus regnum nostrum, glorificabimus te, & gentem tuam, & templum gloria magna, ita ut manifestetur gloria vestra in universa terra.

10 Anno centesimo septuagesimo quarto, exiit Antiochus in terram patrum suorum, & convenerunt ad eum omnes exercitus, ita ut pauci reliqui essent cum Tryphone.

11 Et insecutus est eum Antiochus rex, & venit Doram fugiens per maritimam.

12 Sciebat enim quod congregata sunt mala in eum, & reliquit eum exercitus.

C **13** Et applicuit Antiochus super Doram cum centum viginti millibus virorum beligeratorum, & octo millibus equitum:

14 Et circumivit civitatem, & naves à ma-

ri accesserunt: & vexabant civitatem à terra, & mari, & neminem sinebant ingredi, vel egredi.

15 Venit autem Numenius, & qui cum eo fuerant, ab urbe Roma, habentes epistolas, regibus & regionibus scriptas, in quibus continebantur hæc:

16 **L**UCIUS, consul Romanorum, Ptolemæo regi salutem.

17 Legati Judæorum venerunt ad nos amici nostri, renovantes pristinam amicitiam, & societatem, missi à Simone principe Sacerdotum, & populo Judæorum.

18 Attulerunt autem & clypeum aureum mmarum mille.

19 Placuit itaque nobis scribere regibus, & regionibus, ut non inferant illis mala, neque impugnent eos, & civitates eorum, & regiones eorum: & ut non ferant auxilium pugnantibus adversus eos.

20 Visum autem est nobis accipere ab eis clypeum.

21 Si qui ergo pestilentes refugerunt de regione ipsorum ad vos, tradite eos Simoni principi sacerdotum, ut vindicet in eos secundum legem suam.

22 Hæc eadem scripta sunt Demetrio regi, & Attalo, & Ariarathi, & Arsaci,

23 Et in omnes regiones: & Lampasco, & Spartiatis, & in Delum, & in Myndum, & in Sicyonem, & in Cariam, & in Samum, & in Pamphylia, & in Lyciam, & in Alicarnassum, & in Coo, & in Siden, & in Aradon, & in Rhodum, & in Phaselidem, & in Gortynum, & Gnidum, & Cyprum, & Cyrenem.

24 Exemplum autem eorum scripserunt Simoni principi sacerdotum, & populo Judæorum.

25 Antiochus autem rex applicuit castra in Doram secundò, admovens ei semper manus, & machinas faciens: & conclusit Tryphonem, ne procederet.

26 Et misit ad eum Simon duo millia virorum electorum in auxilium, & argentum, & aurum, & vasa copiosa:

27 Et noluit ea accipere, sed rupit omnia, quæ pactus est cum eo antea, & alienavit se ab eo.

28 Et misit ad eum Athenobium unum de amicis suis, ut tractaret cum ipso, dicens: Vostenetis Joppen, & Gazaram, & arcem, quæ est in Jerusalem, civitates regni mei:

29 Fines earum desolastis, & fecistis plagam magnam in terra, & dominati estis per loca multa in regno meo.

30 Nunc ergo tradite civitates, quas occupastis: & tributa locorum, in quibus dominati estis extra fines Judææ.

31 Sin autem, date pro illis quingenta talenta argenti, & exterminii, quod exterminastis, & tributorum civitatum alia talenta quingenta: sin autem, veniemus, & expugnabimus vos.

32 Et venit Athenobius amicus regis in Jerusalem, & vidit gloriam Simonis, & claritatem in auro, & argento, & apparatum copiosum: & obstupuit: & retulit ei verba Regis.

33 Et respondit ei Simon, & dixit ei: Ne-

que alienam terram sumpſimus, neque aliena detinemus: ſed hæreditatem patrum noſtro- rum, quæ inſiſte ab inimicis noſtris aliquo tempore poſſeſſa eſt.

34 Nos verò tempus habentes, vindicamus hæreditatem patrum noſtrorum.

35 Nam de Joppe, & Gazara, quæ expoſtulas, ipſi faciebant in populo plagam magnam, & in regione noſtra: horum damus talenta centum. Et non reſpondit ei Athenobius verbum.

G 36 Reverſus autem cum ira ad regem, re- nunciavit ei verba iſta, & gloriam Simonis, & univerſa, quæ vidit: & iratus eſt rex ira magna.

37 Tryphon autem fugit navi in Orthofiada.

38 Et conſtituit rex Cendebeum ducem maritimum, & exercitum peditum, & equi- tum dedit illi.

39 Et mandavit illi movere caſtra contra faciem Judææ, & mandavit ei ædificare Gedorem, & obſtruere portas civitatis, & de- bellare populum. Rex autem perſequeba- tur Tryphonem.

40 Et pervenit Cendebeus Janniam, & cepit irritare plebem, & conculcare Judæ- am, & captivare populum, & interficere, & ædificare Gedorem.

41 Et collocavit illic equites, & exercitum, ut egreſſi perambularent in viam Judææ, ſicut conſtituit ei rex.

CAPUT XVI.

Simon ſenex miſit exercitum ſuum cum filiis ſuis Juda, & Joanne adverſus Cende- baum: quo deſiſſo, Ptolemæus gener Si- monis dominandi ambitione inflamma- tus, acceptos convivio ſocerum, ejuſque filios Mathathiam, & Judam dolo inter- fecit, ut ita Judææ provincias obtineret: porro nuncii, quos ad Joannem dolo in- terimendum miſerat, ſunt ab illo inter- feſti, & Joannes patri in ſummo ſacer- dotio ſucceſſit.

A 1 ET aſcendit Joannes de Gazaris, & nunciavit Simoni patri ſuo, quæ fecit Cendebeus in populo ipſorum.

2 Et vocavit Simon duos filios ſeniores, Ju- dam, & Joannem, & ait illis: Ego, & fratres mei, & domus patris mei expugnavi- mus hoſtes Iſrael ab adoleſcentia uſque in hunc diem: & proſperatum eſt in manibus noſtris liberare Iſrael aliquoties.

3 Nunc autem ſenui, ſed eſtote loco meo, & fratres mei, & egreſſi pugnate pro gente noſtra: auxilium verò de cælo vobiſcum ſit.

4 Et elegit de regione viginti millia virorum belligeratorum, & equites: & profeſti ſunt ad Cendebeum: & dormierunt in Modin.

5 Et ſurrexerunt manè, & abierunt in cam- pum: & ecce exercitus copioſus in obviam illis peditum, & equitum, & fluvius torrens erat inter medium ipſorum.

6 Et admovit caſtra contra faciem eorum ipſe, & populus ejus, & vidit populum tre-

pidantem ad tranſfretandum torrentem, & tranſfretavit primus: & viderunt eum viri, & tranſierunt poſt eum.

7 Et diviſit populum, & equites in medio peditum: erat autem equitatus adverſario- rum copioſus nimis.

8 Et exclamaverunt ſacris tubis, & in fu- gam converſus eſt Cendebeus, & caſtra ejus: & ceciderunt ex eis multi vulnerati: reſidui autem in munitionem fugerunt.

9 Tunc vulneratus eſt Judas frater Joan- nis: Joannes autem inſecutus eſt eos, donec venit Cedronem, quam ædificavit:

10 Et fugerunt uſque ad turres, quæ erant in agris Azoti, & ſuccendit eas igni. Et ce- ciderunt ex illis duo millia virorum, & re- verſus eſt in Judæam in pace.

11 Et Ptolemæus filius Abobi conſtitutus erat dux in campo Jericho, & habebat ar- gentum, & aurum multum:

12 Erat enim gener ſummi ſacerdotis.

13 Et exaltatum eſt cor ejus, & volebat ob- tinere regionem, & cogitabat dolum adver- ſus Simonem, & filios ejus, ut tolleretur eos.

14 Simon autem perambulans civitates, quæ erant in regione Judææ, & ſolitudi- nem gerens earum, deſcendit in Jericho ip- ſe, & Mathathias filius ejus, & Judas, an- no centeſimo ſeptuageſimo ſeptimo, menſe undecimo, hic eſt menſis Sabath.

15 Et ſuſcepit eos filius Abobi in munitione- culam, quæ vocatur Doch, cum dolo, quam ædificavit: & fecit eis convivium magnum, & abſcondit illic viros.

16 Et cum inebriatus eſſet Simon, & filii ejus, ſurrexit Ptolemæus cum ſuis, & ſum- pſerunt arma ſua, & intraverunt in con- vivium, & occiderunt eum, & duos filios ejus, & quorſdam pueros ejus.

17 Et fecit deceptionem magnam in Iſ- rael, & reddidit mala pro bonis.

18 Et ſcripſit hæc Ptolemæus, & miſit regi, ut mitteret ei exercitum in auxilium, & traderet ei regionem, & civitates eorum, & tributa.

19 Et miſit alios in Gazaram tollere Joan- nem: & tribunis miſit episto- las, ut venirent ad ſe, & daret eis argentum, & aurum, & dona.

20 Et alios miſit occupare Jeruſalem, & montem templi.

21 Et præcurrens quidam, nunciavit Joanni in Gazara, quia periit pater ejus, & fratres ejus, & quia miſit te quoque interfici.

22 Ut audivit autem, vehementer expa- vit, & comprehendit viros, qui venerant perdere eum, & occidit eos: cognovit enim, quia quærebant eum perdere.

23 Et cætera ſermonum Joannis, & bello- rum ejus, & bonarum virtutum, quibus fortiter geſſit, & ædificii murorum, quos extruxit, & rerum geſtarum ejus:

24 Ecce hæc ſcripta ſunt in libro dierum ſacerdotii ejus, ex quo factus eſt princeps ſacerdotum poſt patrem ſuum.

LIBER SECUNDUS MACHABÆORUM.

CAPUT PRIMUM.

Judæi habitantes Jerosolymis scribunt Judæis in Ægypto commorantibus mortem Antiochi, ac suorum, quæ in Perside contigerat, gratias Deo agentes, & hortantes, ut celebrent diem scenopægiæ, & diem dati ignis post reductionem captivitatis: cujus rei narratur hic historia, & oratio Nehemiæ.

A

RATRIBUS, qui sunt per Ægyptum, Judæis, salutem dicunt fratres, qui sunt in Jerosolymis, Judæi, & qui in regione Judææ, & pacem bonam.

2 Beneficiat vobis Deus, & meminerit testamenti sui, quod locutus est ad Abraham, & Isaac, & Jacob, servorum suorum fidelium:

3 Et det vobis cor omnibus, ut colatis eum, & faciatis ejus voluntatem, corde magno, & animo volenti.

4 Adaperiat cor vestrum in lege sua, & in præceptis suis, & faciat pacem.

B

5 Exaudiat orationes vestras, & reconcilietur vobis, nec vos deserat in tempore malo.

6 Et nunc hic sumus orantes pro vobis.

7 Regnante Demetrio, anno centesimo sexagesimo nono, nos Judæi scripsimus vobis in tribulatione, & impetu, qui supervenit nobis in istis annis, ex quo recessit Jafon à sancta terra, & à regno.

8 Portam succenderunt, & effuderunt sanguinem innocentem: & oravimus ad Dominum, & exauditi sumus, & obtulimus sacrificium, & similaginem, & accendimus lucernas, & proposuimus panes.

9 Et nunc frequentate dies scenopægiæ mensis Casleu.

C

10 Anno centesimo octogesimo octavo, populus, qui est Jerosolymis, & in Judæa, Senatusque, & Judas, Aristobolo magistro Tolæmæi regis, qui est de genere christorum sacerdotum, & his, qui in Ægypto sunt, Judæis salutem, & sanitatem.

11 De magnis periculis à Deo liberati, magnificè gratias agimus ipsi, utpote qui adversus talem regem dimicavimus.

12 Ipse enim ebullire fecit de Perside eos, qui pugnauerunt contra nos, & sanctam civitatem.

13 Nam cum in Perside esset dux ipse, & cum ipso immensus exercitus, cecidit in templo Nane, consilio deceptus sacerdotum Nane,

14 Etenim cum ea habitaturus venit ad locum Antiochus, & amici ejus, & ut acciperet pecunias multas dotis nomine.

D

15 Cumque proposuissent eas sacerdotes Nane, & ipse cum paucis ingressus esset intra ambitum fani, clauserunt templum.

16 Cum intrasset Antiochus, apertoque occulto aditu templi, mittentes lapides percusserunt

ducem, & eos, qui cum eo erant, & dividerunt membratim, & capitibus amputatis foras projecerunt.

17 Per omnia benedictus Deus, qui tradidit impios.

18 Facturi igitur quinta, & vigesima die mensis Casleu purificationem templi, necessarium duximus significare vobis: ut & vos quoque agatis diem scenopægiæ, & diem ignis, qui datus est, quando Nehemias edificato templo, & altari obtulit sacrificia.

19 Nam cum in Persidem ducerentur patres nostri, sacerdotes, qui tunc cultores Dei erant, acceptum ignem de altari occultè absconderunt in valle, ubi erat puteus altus, & sicus, & in eo conturati sunt cum, ita ut omnibus ignotus esset locus.

20 Cum autem præterissent anni multi, & placuit Deo, ut mitteretur Nehemias à rege Persidis: nepotes sacerdotum illorum, qui absconderant, misit ad requirendum ignem: & sicut narraverunt nobis, non invenerunt ignem, sed aquam crassam.

21 Et iussit eos haurire, & afferre sibi: & sacrificia, quæ imposita erant, iussit sacerdotes Nehemias aspergi ipsa aqua, & ligna, & quæ erant superposita.

22 Utque hoc factum est, & tempus affuit, quo sol resullit, qui prius erat in nubilo, accensus est ignis magnus, ita ut omnes mirarentur.

23 Orationem autem faciebant omnes sacerdotes, dum consummaretur sacrificium, Jonatha inchoante, cæteris autem respondentibus.

24 Et Nehemiæ erat oratio hunc habens modum: DOMINE Deus, omnium creator, terribilis, & fortis, justus, & misericors, qui solus es bonus rex,

25 Solus præstans, solus iustus, & omnipotens, & æternus, qui liberas Israel de omni malo, qui fecisti patres electos, & sanctificasti eos:

26 Accipe sacrificium pro universo populo tuo Israel, & custodi partem tuam, & sanctifica.

27 Congrega dispersionem nostram, libera eos, qui serviunt Gentibus, & contemptos, & abominatos respice: ut sciant Gentes, quia tu es Deus noster.

28 Afflige opprimentes nos, & contumeliam facientes in superbia.

29 Constitue populum tuum in loco sancto tuo, sicut dixit Moyses.

30 Sacerdotes autem psallebant hymnos, usquequod consumptum esset sacrificium.

31 Cum autem consumptum esset sacrificium, ex residua aqua Nehemias iussit lapides maiores perfundi.

32 Quod ut factum est, ex eis flamma accensa est: sed ex lumine, quod resullit ab altari, consumpta est.

E

F

*Deut
30. 1. 5
G
*Infr.
2. 18.

33 Ut verò manifesta a est res, renunciatum est regi Persarum, quod in loco, in quo ignem absconderant hi, qui translati fuerant sacerdotes, aqua apparuit, de qua Nehemias, & qui cum eo erant, purificaverunt sacrificia.

34 Considerans autem rex, & rem diligenter examinans, fecit ei templum, ut probaret, quod factum erat.

35 Et cum probasset, sacerdotibus donavit multa bona, & alia, atque alia munera, & accipiens manu sua, tribuebat eis.

36 Appellavit autem Nehemias hunc locum Nephthar, quod interpretatur purificatio. Vocatur autem apud plures Nephi.

C A P U T I I.

Jeremias sub Babylonicam captivitatem tradito trans migrantibus igne, & lege Dei, in eo monte, ad quem ascendens Moyses vidit terram promissionis, abscondit tabernaculum, arcam, & altare incensæ, ut ibi essent usque ad populi reditum ex captivitate Babylonica: quædam Moysi, & Salomonis facta hic attinguntur: de factis Jude Machabei, & fratrum ejus, de quo quinque Iasonis volumina in unum hunc librum contrahuntur.

Invenitur autem in descriptionibus Jeremias propheta, quod iussit eos ignem accipere, qui transmigrabant: ut significatum est, & ut mandavit transmigratis.

2 Et dedit illis legem, ne obliviscerentur præcepta Domini, & ut non exerrarent mentibus videntes simulacra aurea, & argentea, & ornamenta eorum.

3 Et alia huiusmodi dicens, hortabatur, ne legem amoverent à corde suo.

4 Erat autem in ipsa scriptura, quomodo tabernaculum, & arcam iussit propheta divino responso ad se facto comitari secum, usquequo exiit in montem: * in quo Moyses ascendit, & vidit Dei hereditatem,

5 Et veniens ibi Jeremias invenit locum speculæ, & tabernaculum, & arcam, & altare incensæ intulit illuc, & ostium obstruxit.

6 Et acceperunt quidam simul, qui sequebantur, ut notarent sibi locum: & non potuerunt invenire.

7 Ut autem cognovit Jeremias, culpans illos, dixit: Quod ignotus erit locus, donec congreget Deus congregationem populi, & propitius fiat:

8 Et tunc Dominus ostendet hæc, & apparebit majestas Domini, & nubes erit, sicut & Moysi manifestabatur, * & sicut cum Salomon petiit, ut locus sanctificaretur magno Deo, manifestabat hæc.

9 Magnificè etenim sapientiam tractabat, & ut sapientiam habens, obtulit sacrificium dedicationis, & consummationis templi.

10 Sicut * & Moyses orabat ad Dominum, & descendit ignis de cælo, & consumpsit holocaustum, sic * & Salomon oravit, & descendit ignis de cælo, & consumpsit holocaustum.

11 Et dixit Moyses, * eo quod non sit comestum, quod erat pro peccato, consumptum est.

12 Similiter & Salomon octo diebus celebravit dedicationem.

13 Inferabantur autem in descriptionibus,

& commentariis Nehemias hæc eadem: & ut construens Bibliothecam congregavit de regionibus libros & Prophetarum, & David, & epistolas Regum, & de donariis.

14 Similiter autem & Judas ea, quæ deciderant per bellum, quod nobis acciderat, congregavit omnia, & sunt apud nos.

15 Si ergo desideratis hæc, mittite, qui perferant vobis.

16 Acturi itaque purificationē scripsimus vobis: bene ergo facietis, si egeritis hos dies.

17 Deus autem, qui liberavit populum suum, & reddidit hereditatem omnibus, & regnum, & sacerdotium, & sanctificationem,

18 * Sicut promissit in lege, speramus, quod cito nostri miseribitur, & congregabit de sub cælo in locum sanctum.

19 Eripuit enim nos de magnis periculis, & locum purgavit.

20 De Juda verò Machabæo, & fratribus ejus, & de templi magni purificatione, & de aræ dedicatione:

21 Sed & de præliis, quæ pertinent ad Antiochum Nobilem, & filium ejus Eupatorem:

22 Et de illuminationibus, quæ de cælo factæ sunt ad eos, qui pro Judæis fortiter fecerunt, ita ut universam regionem, cum pauci essent, vindicarent, & barbaram multitudinem fugarent,

23 Et famosissimum in toto orbe templum recuperarent, & civitatem liberarent, & leges, quæ abolitæ erant, restituerentur Domino cum omni tranquillitate propitio facto illis:

24 Itemque ab Iasone Cyrenæo quinque libris comprehensa, tentavimus nos uno volumine brevare.

25 Considerantes enim multitudinem librorum, & difficultatem volentibus aggredi narrationes historiarum propter multitudinem rerum,

26 Curavimus volentibus quidem legere, ut esset animi oblectatio: studiosis verò, ut facilius possint memoria commendare: omnium autem legentibus utilitas conferatur.

27 Et nobis quidem ipsis, qui hoc opus brevandi causa suscepimus, non facilem laborem, imò verò negotium plenum vigiliarum, & sudoris assumpsimus.

28 Sicut hi, qui præparant convivium, & querunt aliorum voluntati parere propter multorum gratiam, libenter laborem sustinemus.

29 Veritatem quidem de singulis auctoribus concedentes, ipsi autem secundum datam formam brevitati studentes.

30 Sicut enim novæ domus architecto de universa structura curandum est: ei verò qui pingere curat, quæ apta sunt ad ornatum, exquirenda sunt: ita æstimandum est & in nobis.

31 Etenim intellectum colligere, & ordinare sermonē, & curiosius partes singulas quasque disquirere, historia congruit auctori:

32 Brevitatem verò dictionis sectari, & executiones rerum vitare, brevianti concedendum est:

33 Hinc ergo narrationem incipiemus: de præfatione tantum dixisse sufficiat: stultum etenim est ante historiam effluere, in ipsa autem historia succingi.

D

* Deut
30. 15

E

F

G

CAPUT III.

Simon templi prapostus thesauros ejus. Apollonio duci prodit: ad quos rapiendos misus à rege Heliodorus, post suas Judæorum orationes, à Deo percussus, sed Onia pontificis sacrificio, ac precibus liberatur, atque Deo, & Onia gratias, narrat regi ac ceteris omnibus Dei magnalia.

- A **I**gitur cum sancta civitas habitaretur in omni pace, leges etiam adhuc optime custodirentur, propter Onia pontificis pietatem, & animos odio habentes mala,
- 2 Fiebat, ut & ipsi reges, & principes locum summo honore dignum ducerent, & templum maximis muneribus illustrarent:
- 3 Ita ut Seleucus Asia rex de redditibus suis præstaret omnes sumptus ad ministerium sacrificiorum pertinentes.
- 4 Simon autem de tribu Benjamin præpositus templi constitutus, contendebat, obistente sibi principe sacerdotum, iniquum aliquid in civitate moliri.
- 5 Sed cum vincere Oniam non posset, venit ad Apollonium Tharsea filium, qui eo tempore erat dux Cæsariæ, & Phœnicis:
- 6 Et nuntiavit ei, pecuniis innumerabilibus plenum esse ararium Hierosolymis, & communes copias immensas esse, quæ non pertinent ad rationem sacrificiorum: esse autem possibile sub potestate regis cadere universa.
- B **C**umque retulisset ad regem Apollonius de pecuniis, quæ delatæ erant, ille accitum Heliodorum, qui erat super negotia ejus, misit cum mandatis, ut prædictam pecuniam transportaret.
- 8 Statimque Heliodorus iter est aggressus, specie quidem quasi per Cæsariam, & Phœnicen civitates esset peragiturus, re vera autem regis propositum perfecturus.
- 9 Sed, cum venisset Hierosolymam, & benignè à summo sacerdote in civitate esset exceptus, narravit de dato indicio pecuniarum, & cuius rei gratia adesset, aperuit: interrogabat autem, si verè hæc ita essent.
- 10 Tunc summus sacerdos ostendit deposita esse hæc, & virtuali viduarum, & pupillorum:
- 11 Quædam verò esse Hircani Tobia viri valde eminentis, in his, quæ detulerat impius Simon: universa autem argenti talenta esse quadraginta, & auri ducenta.
- 12 Decipi verò eos, qui credidissent loco, & templo, quod per universum mundum honoratur, pro sui veneratione, & sanctitate omnino impossibile esse.
- C **A**t ille pro his, quæ habebat in mandatis à rege, dicebat omni genere regi ea esse deferenda.
- 14 Constituta autem die intrabat de his Heliodorus ordinaturus. Non modica verò per universam civitatem erat trepidatio.
- 15 Sacerdotes autem ante altare cum stolis sacerdotalibus iactaverant se, & invocabant de cælo eum, qui de depositis legem posuit, ut his, qui deposuerant ea, salva custodiret.
- 16 Jam verò qui videbat summi sacerdotis vultum, mente vulnerabatur: facies enim & color immutatus, declarabat internum animi dolorem,
- 17 Circumfusa enim erat mœstitia quædam

viro, & horror corporis, per quem manifestus aspicientibus dolor cordis ejus efficiebatur.

18 Alii etiam gregatim de domibus confluebant, publica supplicatione obsecrantes, pro eo quod in contemptum locus esset venturus.

19 Accinctæque mulieres ciliciis pectus, per plateas confluebant: sed & virgines, quæ conclusæ erant, procurrebant ad Oniam, aliæ autem ad muros, quædam verò per fenestras aspiciebant:

20 Universe autem protendentes manus in cælum deprecabantur.

21 Erat enim misera commixta multitudinis, & magni sacerdotis in agone constitutioni expectatio.

22 Et hi quidem invocabant omnipotentem Deum, ut credita sibi his, qui crediderant, cum omni integritate conservarentur.

23 Heliodorus autem, quod decreverat, perficiebat eodem loco ipse cum satellitibus circa ararium præfens.

24 Sed spiritus omnipotentis Dei magnâ fecit suæ ostensionis evidentiam, ita ut omnes, qui ausi fuerant parere ei, ruentes Dei virtute, in dissolutionem, & formidinem converterentur.

25 Apparuit enim illis quidam equus terribilem habens sessorem, optimis operimentis adornatus: isque cum impetu Heliodoro priores calces elisit, qui autem ei sedebat, videbatur arma habere aurea.

26 Alii etiam apparuerunt duo juvenes virtute decori, optimi gloria, speciosius amictu: qui circumsteterunt eum, & ex utraque parte flagellabant, sine intermissione multis plagis verberantes.

27 Subito autem Heliodorus concidit in terrâ, eumque multa caligine circumfusus rapuerit, atque in sella gestatoria positum eiecerunt.

28 Et is, qui cum multis cursoribus, & satellitibus prædictum ingressus est ararium, portabatur nullo sibi auxilio ferente, manifesta Dei cognita virtute:

29 Et ille quidem per divinam virtutem jacebat mutus, atque omni spe, & salute privatus.

30 Hi autem Dominum benedicebant, quia magnificabat locum suum, & templum, quod paulò ante timore, ac tumultu erat plenum, apparente omnipotente Domino, gaudio, & læticia impletum est.

31 Tunc verò ex amicis Heliodori quidam rogabant confestim Oniam, ut invocaret Altissimum, ut vitam donaret ei, qui in supremo spiritu erat constitutus.

32 Considerans autem summus sacerdos, ne forte rex suspicaretur malitiam aliquam extulit pro salute viri hostiam salutarem.

33 Cumque summus sacerdos exoraret, iidem juvenes eisdem vestibus amicti, astantes Heliodoro, dixerunt: Onig sacerdoti gratias age: nam propter eum Dominus tibi vitâ donavit.

34 Tu autem à Deo flagellatus, nuncia omnibus magnalia Dei, & potestatem. Et his dictis, non comparuerunt.

35 Heliodorus autem, hostia Deo oblata, & votis magnis promissis ei, qui vivere illi concessit, & Onia gratias agens, recepto exercitu, repedabat ad regem.

36 Testabatur autem omnibus ea, quæ sub oculis suis viderat opera magni Dei.

37 Cum autem rex interrogasset Heliodoro, quis esset aptus adhuc semel Ierolymam mitti, ait:

38 Si quem habes hostem, aut regni tui insidiatorem, mitte illum, & flagellatum eum recipies, si tamen evaserit: eò quòd in loco sit verè Dei quidam virtus.

39 Nam ipse, qui habet in cælis habitationem, visitator, & adiutor est loci illius, & venientes ad malefaciendum percutit, ac perdit.

40 Igitur de Heliodoro, & ararii custodia, ita res se habet.

C A P U T I V.

Onias ob Simonis detractiões ad Seleucum concessit: cuius pontificatum ambiens frater ejus Jason, promisit regi plurima talenta, acceptoque pontificatu omnem Deicultum pervertit, quem pontificatu privari curat Menelaus, plura regi talenta pollicitus, cui promissa non præstanti succedit frater ipsius Lysimachus: Onias cum Menelaum de sacrilegio argueret, illius jussu ab Andronico perimitur, propter quod jussu Antiochi in eodem loco Andronicus interimitur: Lysimacho à populo oppresso, Menelaus apud regem accusatus, intercedentibus donis absolvitur, occisis innocentibus ejus accusatoribus.

A 1 Simon autem prædictus pecuniarum, & patriæ delator, male loquebatur de Onia, tamquam ipse Heliodorum instigasset ad hæc, & ipse fuisset inventor malorum:

2 Provisorumque civitatis, ac defensorem gentis suæ, & amulatorem legis Dei, audebat insidiatorem regni dicere.

3 Sed cum inimicitia in tantum procederent, ut etiam per quosdam Simonis necessarios homicidia fierent:

4 Considerans Onias periculum contentiōnis, & Apollonium insanire, ut pote ducem Cælefyriæ, & Phœnicis, ad augendam malitiam Simonis, ad regem se contulit,

5 Non ut civium accusator, sed communem utilitatem apud semetipsum universæ multitudinis considerans.

6 Videbat enim sine regali providentia impossibile esse pacem rebus dari, nec Simonem posse cessare à stultitia sua.

7 Sed post Seleuci vitæ excessum, cum suscepisset regnum Antiochus, qui Nobilis appellabatur, ambiebat Jason frater Oniæ summum sacerdotium:

8 Adito rege, promittens ei argenti talenta trecenta sexaginta, & ex redditibus aliis talenta octoginta:

9 Super hæc promittebat & alia centum quinquaginta, si potestati ejus concederetur gymnasium, & ephebiæ sibi constituere, & eos, qui in Ierolymis erant: Antiochenos scribere.

10 Quod cum rex annuisset, & obtinuisset principatum, statim ad gentilem ritum contribuit suos transferre cæpit.

11 Et amoris his, quæ humanitatis causa Judæis à regibus fuerant constituta, per Joannem patrem Eupolemi, qui apud Romanos de amicitia, & societate functus est legatione legitima, civium jura destituens, prava instituta sanciebat.

12 Et enim ausus est sub ipsa arce gymnasium

constituere, & optimos quosque epheborum in lupanaribus ponere.

13 Erat autem hoc non initium, sed incrementum quoddam, & profectus gentilis, & alienigenæ conversationis, propter impii, & non sacerdotis Jasonis nefarium, & inauditum scelus:

14 Ita ut sacerdotes jam non circa altaris officia dediti essent, sed contempto templo, & sacrificiis neglectis, festinarent participes fieri palæstræ, & præbitionis ejus injustæ, & in exercitiis disci.

15 Et patrios quidem honores nihil habentes, Græcas glorias optimas arbitrabantur:

16 Quarum gratia periculosa eos contentio habebat, & eorum instituta amulabantur, ac per omnia his consimiles esse cupiebant, quos hostes, & peremptores habuerant.

17 In leges enim divinas impie agere impune non cedit: sed hoc tempus sequens declarabit.

18 Cum autem quinquennalis agō Tyri celebraretur, & rex præsens esset,

19 Misit Jason facinorosus ab Ierolymis viros peccatores, portantes argenti didrachmas trecentas in sacrificium Herculis: quas postulerunt hi, qui asportaverant, ne in sacrificiis erogarentur, quia non oporteret, sed in alios sumptus eas deputari.

20 Sed hæc oblata sunt quidem ab eo, qui miserat, in sacrificium Herculis: propter præsentem autem datæ sunt in fabricam navium triremium.

21 Misso autem in Egyptum Apollonio Mnesthei filio, propter primates Ptolemæi Philometoris regis, cum cognovisset Antiochus alienum se à negotiis regni effectum, propriis utilitatibus consulens, profectus inde venit Joppen, & inde Ierolymam.

22 Et magnifice ab Jasonē, & civitate susceptus, cum sacularum luminibus, & laudibus ingressus est: & inde in Phœnicem exercitum convertit.

23 Et post triennii tempus misit Jason Menelaum, supradicti Simonis fratrem, portantem pecunias regi, & de negotiis necessariis responsa perlaturum.

24 At ille commendatus regi, cum magnificasset faciem potestatis ejus, in semetipsum retorfit summum sacerdotium, superponens Jasoni talenta argenti trecenta.

25 Accepitque à rege mandatis, venit, nihil quidem habens dignum sacerdotio; animos verò crudelis tyranni, & fera bellicæ iram gerens.

26 Et Jason quidem, qui proprium fratrem captivaverat, ipse deceptus profugus in Ammanitem expulsi est regionem.

27 Menelaus autem principatum quidem obtinuit: de pecuniis verò regi promissis nihil agebat, cum exactionem faceret Sostratus, qui arci erat præpositus:

28 (Nam ad hunc exactionem vestigialium pertinebat) quam ob causam utrique ad regem sunt revocati.

29 Et Menelaus amovus est à sacerdotio, succedente Lysimacho fratre suo: Sostratus autem prælatus est Cyprii.

30 Et cum hæc agerentur, contigit Tharsenses, & Mallotas seditionem movere, eò quòd

CAPUT V.

Antiochidi regis concubinae dono essent dati.
31 Festinanter itaque rex venit sedare illos, relicto suffecto uno ex comitibus suis Andronico.

32 Ratus autem Menelaus accepisse se tempus opportunum, aurea quadam vasa è templo furatus donavit Andronico, & alia vendiderat Tyri, & per vicinas civitates.

33 Quod cum certissime cognovisset Onias, arguebat eum, ipse in loco tuto se continens Antiochiz secus Daphnem.

34 Unde Menelaus accedens ad Andronicum, rogabat, ut Oniam interficeret. Qui cum venisset ad Oniam, & datis dextris cum iurejurando (quamvis esset ei i suspectus) fuasisset de asilo procedere, statim eum peremit, non veritus iustitiam.

35 Ob quam causam non solum Judæi, sed aliae quoque nationes indignabantur, & molestè ferebant de nece tanti viri iniusta.

36 Sed regressum regem de Cilicia locis, adierunt Judæi apud Antiochiam, simul & Græci, conquærentes de iniqua nece Oniæ.

F 37 Contristatus itaque animo Antiochus propter Oniam, & flexus ad misericordiam, lacrymas fudit, recordatus defuncti sobrietatem, & modestiam.

38 Accensisque animis, Andronicum purpura exutum, per totam civitatem jubet circumduci: & in eodem loco, in quo in Oniam impietatem commiserat, sacrilegium vitæ privari, Domino illi condignam retribuere penam.

39 Multis autem sacrilegiis in templo à Lyfimacho commissis Menelai consilio, & divulgata fama, congregata est multitudo adversum Lyfimachum, multo jam auro exportato.

40 Turbis autem insurgentibus, & animis ira repletis, Lyfimachus armatis fere tribus millibus iniquis manibus uti cepit, duce quodam tyranno, ætate pariter, & dementia profecto.

41 Sed, ut intellexerunt conatum Lyfimachi, alii lapides, alii fustes validos arripere: quidam verò cinerem in Lyfimachum jecere.

42 Et multi quidam vulnerati, quidam autem & prostrati, omnes verò in fugam conversi sunt: ipsum etiam sacrilegum secus ærarium interfecerunt.

G 43 De his ergo cepit iudicium adversus Menelaum agitari.

44 Et cum venisset rex Tyrum, ad ipsum negotium detulerunt missi tres viri à senioribus.

45 Et cum superaretur, Menelaus promissit Ptolemæo multas pecunias dare ad suadendum regi.

46 Itaque Ptolemæus in quodam atrio positum quasi refrigerandi gratia regem adiit, & deduxit à sententia.

47 Et Menelaum quidem universæ malitiæ reum criminibus absolvit: miseros autem, qui, etiam si apud Scythas causam dixissent, innocentes judicarentur, hos morte damnavit.

48 Cito ergo iniustum penam dederunt, qui pro civitate, & populo, & sacris vasis, causam prosecuti sunt.

49 Quam obrem Tyrii quoque indignati, erga sepulcrum eorum liberalissimi extiterunt.

50 Menelaus autem, propter eorum, qui in potestatem erant, avaritiam, permanebat in potestate, crescens in malitia ad insidias civium.

Armatis exercitus, ipsorumque congressiones Ierosolymis in aere quadraginta diebus conspiciuntur: Iason Ierosalem invadens, & cives crudeliter trucidans, apud externos miserè moritur: Antiochus, innumeris in Ierosalem trucidatis, vinclis, ac venundatis, templum spoliatis, & discedens, relinquit cruces præpositas, qui populum affligant; rursumque misso duce Apollonio plurimos interficit: Judas verò Machabæus cum suis in desertum locum secessit.

A Eodem tempore Antiochus secundam profectiorem paravit in Egyptum.

2 Contigit autem per universam Ierosolymorum civitatem videri diebus quadraginta per aera equites discurrerent, auratas stolas habentes, & hastis, quasi cohortes, armatos.

3 Et cursus equorum per ordines digestos, & congressiones fieri cominus, & scutorum motus, & galeatorum multitudinem gladiis districtis, & telorū factus, & auroreum armorum splendorem omniq; generis loricarum.

4 Quapropter omnes rogabant in bonum monstra converti.

5 Sed cum fallus rumor exisset, tamquam vita excelsisset Antiochus, assumptis Iason non minus mille viris, repente aggressus est civitatem: & civibus ad murum convolantibus, ad ultimum apprehensa civitate, Menelaus fugit in arcem:

6 Iason verò non parcebat in cæde civibus suis, nec cogitabat prosperitatem adversum cognatos malum esse maximum, arbitrans hostium, & non civium se trophæa capturum.

B 7 Et principatum quidem non obtinuit, finè verò insidiarum suarum confusionem accepit, & profugus iterum abiit in Ammaniten.

8 Ad ultimum, in exitium sui conclusus ab Areta Arabum tyranno, fugiens de civitate in civitatem, omnibus odiosus, utrefuga legum, & execrabilis, ut patria, & civium hostis, in Egyptum extrusus est:

9 Et qui multos de patria sua expulerat, peregrè periit, Lacedæmonas profectus, quasi pro cognatione ibi refugium habiiturus:

10 Et qui insepultos multos abiecerat, ipse & illamentatus, & insepultus abijcitur, sepultura neque peregrina usus, neque patrio sepulchro participans.

11 His itaque gestis, suspicatus est rex societatem deserturos Judæos: & ob hoc profectus ex Egypto offeratis animis, civitatem quidem armis cepit.

12 Iussit autem militibus interficere, nec parcere occurrentibus, & per domos ascendentes trucidare.

13 Fiebant ergo cædes juvenum, ac seniorum, & mulierum, & natorum exterminia, virginumque, & parvulorum neces.

14 Erant autem toto triduo octoginta millia interfecti, quadraginta millia vinditi, non minus autem venundati.

C 15 Sed nec ista sufficiunt: ausus est etiam intrare templum universa terra sanctius, Menelao ductore, qui legum, & patria fuit proditor.

16 Et scelestis manibus sumens sancta vasa, quæ ab aliis regibus, & civitatibus erant posi-

ta ad ornatum loci, & gloriam, conturbabat indignè, & contaminabat.

17 Ita alienatus mente Antiochus, non considerabat, quod propter peccata habitantium civitatem, modicum Deus fuerat iratus: propter quod & accidit circa locum despectio:

18 Alioquin nisi contigisset eos multis peccatis esse involutos, * sicut Heliodorus, qui missus est à Seleuco rege ad expoliandum ærarium, etiam hic statim adveniens flagellatus, & repulsus utique fuisset ab audacia.

19 Verum non propter locum, gentem; sed propter gentem, locum Deus elegit.

20 Ideoque & ipse locus particeps factus est populi malorum: postea autem fiet socius bonorum: & qui derelictus in ira Dei omnipotentis est, iterum in magni Domini reconciliatione cum summa gloria exaltabitur.

21 Igitur Antiochus mille, & octingentis ablati de templo talitis, velociter Antiochiam regressus est, existimans se præ superbia terram ad navigandū, pelagus verò ad iter agendum deducturum propter mentis elationem.

22 Reliquit autem & præpositos ad affligendam gentem: Jerosolymis quidem Philippum genere Phrygem, moribus crudeliorem eo ipso, à quo constitutus est.

23 In Garizim autem Andronicum, & Menelaum, qui gravius, quam cæteri, imminabant civibus.

24 Cumque appositus esset contra Judæos, misit odiosum principem Apollonium cum exercitu viginti & duobus millibus, præcipiens ei omnes perfectæ ætatis interficere, mulieres, ac juvenes vendere.

25 Qui cum venisset Jerosolymam, pacem simulans, quievit usque ad diem sanctum sabbati: & tunc feriatis Judæis, arma capere suis præcepit.

26 Omnesque qui ad spectaculū processerant, trucidavit: & civitatem cum armatis discurrentes, ingentem multitudinem peremit.

27 Judas autem Machabeus, qui decimus fuerat, fecerant in desertum locum, ibique inter feras vitam in montibus cum suis agebat: & seni cibo vefcentes, demorabantur, ne participes essent coquinationis.

C A P U T VI.

Per ducem à rege missum Judæi à lege Dei arcentur, templumque sanctissimum profanatur, & Judæi etiam per varias regiones dispersi ad idolorum coeuntur sacrificia: describitur duarum multarum supplicium, eo quod filios suos circumcidissent, sabbatumque celebrant: concremantur: ostenditur tamen hac assilio non esse Dei desertis, sed suos corripientis: egregium Eleazaris senis martyrium volentis porcinis vesci carnibus, nec id simulare.

1 Sed non post multum temporis, misit rex senem quemdam Antiochenum, qui compelleret Judæos, ut se transferrent à patris, & Dei legibus;

2 Contaminare etiam, quod in Jerosolymis erat templum, & cognominare Jovis Olympii: & in Garizim, prout erant hi, qui locum inhabitabant, Jovis hospitalis.

3 Pessima autem, & universis gravis erat malorum incurso:

4 Nam templum luxuria, & comestationibus Gentium erat plenum, & scortantium cum meretricibus, sacratisque mulieribus se ultro ingerbant, intro ferentes ea, quæ non licebat.

5 Altare etiam plenum erat illicitis, quæ legibus prohibebantur.

6 Neque autem sabbata custodiebantur, neque dies solemnes patrii seivabant, nec simpliciter Judæum se esse quisquam confitebatur.

7 Ducebantur autem cum amara necessitate in die natalis regis ad sacrificia: & cum Liberi sacra celebrarentur, cogeantur hedera coronati Libero circuire.

8 Decretum autem exiit in proximas Gentilium civitates, suggerentibus Ptolemæis, ut pari modo & ipsi adversus Judæos agerent, ut sacrificarent:

9 Eos autem, qui nolent transire ad instituta Gentium, interficerent: erat ergo videre miseriam.

10 Duæ enim mulieres delatæ sunt, natos suos circumcidisse: quas, infantibus ad ubera suspensis, cum publice per civitatem circumduxissent, per muros præcipitaverunt.

11 Alii verò, ad proximas coeuntes speluncas, & latenter sabbati diem celebrantes, cum indicati essent Philippo, flammis succensi sunt, eo quod verebantur, propter religionem, & observantiam, manu sibimet auxilium ferre.

12 Obsecro autem eos, qui hunc librum lecturi sunt, ne abhorrescant propter adversos casus, sed reputent ea, quæ acciderunt, non ad interitum, sed ad correptionem esse generis nostri.

13 Etenim multo tempore non finire peccatoribus ex sententia agere, sed statim ultiones adhibere, magni beneficii esse indicium.

14 Non enim, sicut in aliis nationibus, Dominus patienter expectat, ut eas, cum iudicii dies adveniret, in plenitudine peccatorum puniat:

15 Ita & in nobis statuit, ut peccatis nostris in finem devolutis, ita demum in nos vindictæ.

16 Propter quod numquam quidem à nobis misericordiam suam amovet: corripens verò in adversis, populum suum non derelinquit.

17 Sed hæc nobis ad commonitionem legentium dicta sint paucis. Jam autem veniendum est ad narrationem.

18 Igitur Eleazarus unus de primoribus scribarum, vir ætate provectus, & vultu decorus, aperto ore hians compellebatur carnem porcinam manducare.

19 At ille gloriosissimam mortem magis quam odibilem vitam complectens, volentarie præbat ad supplicium.

20 Intuens autem, quemadmodum oportet accedere, patienter sustinens, destinavit non admittere illicita propter vitæ amorem.

21 Hi autem, qui astabant, iniqua miseratione commoti, propter antiquam viri amicitiam, tollentes cum secrete, rogabant afferri carnes, quibus vesci ei licebat, ut simularetur manducasse, sicut rex imperaverat, de sacrificii carnibus:

22 Ut, hoc facto, à morte liberaretur: & propter veterem viri amicitiam, hanc in eo faciebant humanitatem.

23 At ille cogitare cepit ætatis, ac senectutis suæ eminentiam dignam, & ingenitæ nobilitatis canitiem, atque à puero optimæ conversationis actus: & secundum sanctæ, & à Deo conditæ legis constituta, respondit citò, dicens, præiitū se velle in infernum.

F 24 Non enim ætati nostræ dignum est, inquit, fingere: ut multi adolescentium, arbitantes Eleazarum nonaginta annorum transisse ad vitam alienigenarum:

25 Et ipsi propter meam simulationem, & propter modicum corruptibilis vitæ tempus decipiantur; & per hoc maculam, atque execrationem meæ senectutis conquirant.

26 Nam, etsi in præsentī tempore supplicii hominum eripiar, sed manum Omnipotentis nec vivus, nec defunctus effugiam.

G 27 Quamobrem fortiter vitā excedendo, senectute quidem dignus apparebo:

28 Adolescentibus autem exemplum forte relinquam, si prompto animo, ac fortiter pro gravissimis, ac sanctissimis legibus honesta morte perfungar. His dictis confestim ad supplicium trahebatur.

29 Hi autem, qui eum ducebant, & paulò ante fuerant mitiores, in iram conversi sunt propter sermones ab eo dictos, quos illi per arrogantiam prolatis arbitrabantur.

30 Sed, cum plagis perimeretur, ingemuit, & dixit: Domine, qui habes sanctam scientiam, manifeste tu scis, quia, cum à morte possem liberari, duros corporis sustineo dolores: secundum animam verò propter timorem tuum libenter hæc patior.

31 Et iste quidem hoc modo vitā decessit, non solum juvenibus, sed & universæ genti memoriam mortis suæ ad exemplum virtutis, & fortitudinis derelinquens.

CAPUT VII.

Septem fratrum, matrisque eorum ingentia, fortissimeque tolerata supplicia, quod porcinis nollent vesci carnibus: & quam constanter regi ob suam crudelitatem ostenderint paratam esse damnationem, & mater suos filios sit exhortata.

A 1 Contigit autem, & septem fratres unā cum matre sua apprehensos compelli à rege edere contra fas carnes porcinas, flagris, & tauris cruciari.

2 Unus autem ex illis, qui erat primus, sic ait: Quid quaris, & quid vis discere à nobis? parati sumus mori magis, quam patrias Dei leges prævaricari.

3 Iratus itaque rex, iussit sartagine, & ollas æneas succendi: quibus fuerat locutus, amputari linguam: &, cute capitis abstracta, summam quoque manus, & pedes ei præcindi, cæteri ejus fratribus, & matre inspicientibus.

B 5 Et, cum jam per omnia inutilis factus esset, iussit ignem admoventi, & adhuc spirantem torredi in sartagine: in qua cum diu cruciaretur, cæteri unā cum matre invicem se hortabantur mori fortiter.

6 Dicentes: Dominus Deus aspiciet veritatem, & consolabitur in nobis, quemadmodum in protestatione cantici declaravit Moyses: Et in servis suis consolabitur.

7 Mortuo itaque illo primo hoc modo, se-

quentem deducebant ad illudendum: & cute capitis ejus cum capillis abstracta, interrogabant, si manducaret prius, quam toto corpore per membra singula puniretur.

8 At ille, respondens patria voce, dixit: Non faciam: Propter quod & ille, sequenti loco, primi tormenta suscepit:

9 Et in ultimo spiritu constitutus, sic ait: Tu quidem, scelestissime, in præsentī vitā nos perdis: sed Rex mundi defunctos nos pro suis legibus in æternæ vitæ resurrectione suscitabit.

10 Post hunc tertius illuditur, & linguam postulatus citò protulit, & manus constanter extendit,

11 Et cum fiducia ait: E cælo ista possides, sed propter Dei leges nunc hæc ipsa despicio, quoniam ab ipso mea recepturum spero:

12 Ita ut rex, & qui cum ipso erant, mirarentur adolescentis animum, quod tamquam nihil duceret cruciatus.

13 Et hoc ita defuncto: quartum vexabant & similiter torquentes.

14 Et cum iam esset ad mortem, sic ait: Potius est ab hominibus morti datos spem expectare à Deo, iterum ab ipso resuscitandos: tibi enim resurrectioni ad vitam non erit.

15 Et cum admovissent quintum, vexabant eum. At ille respiciens in eum, dixit:

16 Potestatem inter homines habens, cum sis corruptibilis, facis, quod vis: noli autem putare genus nostrum à Deo esse derelictum.

17 Tu autem patienter sustine, & videbis magnam potestatem ipsius, qualiter te, & semen tuum torquebit.

18 Post hunc ducebant sextum, & is, mori incipiens, sic ait: Noli frustra errare: nos enim propter nosmetipsos hæc patimur, peccantes in Deum nostrum, & digna admiratione facta sunt in nobis:

19 Tu autem ne existimes tibi impunè futurum, quod contra Deum pugnare tentaveris.

20 Supra modum autem mater mirabilis, & bonorum memoria digna, quæ pereuntes septem filios sub unius diei tempore conspiciens, bono animo ferebat, propter spem, quam in Deum habebat:

21 Singulos illorum hortabatur voce patria fortiter, repleta sapientia: & femineæ cogitationi masculinum animum inferens,

22 Dixit ad eos: Nescio qualiter in utero meo apparuistis: neque enim ego spiritum, & animam donavi vobis, & vitam, & singulorum membra non ego ipsa compegi:

23 Sed enim mundi Creator, qui formavit hominis nativitatem, & quique omnium invenit originem, & spiritum vobis iterum cum misericordia reddet, & vitam, sicut nunc vosmetipsos despiciatis propter leges ejus.

24 Antiochus autem, contemni se arbitratum, simul & exprobrantis voce despecta, cum adhuc adolescentior superesset, non solum verbis hortabatur, sed & cum juramento affirmabat, se divitem, & beatum facturum, & translaturum à patriis legibus amicū habiturum, & res necessarias ei præbiturum.

25 Sed ad hæc cum adolescens nequaquam inclinaretur, vocavit matrem, & suadebat ei, ut adolescenti fieret in salutem.

- 26 Cum autem multis eam verbis esset hortatus, promisit suam se filio suo.
- 27 Itaque inclinata ad illum, irridens crudellem tyrannum, ait patria voce: Fili mi, miserere mei, quæ te in utero novem mensibus portavi, & lac triennio dedi, & alui, & in ætatem istam perduxi.
- F 28 Peto, nate, ut aspicias ad cælum, & terram, & ad omnia, quæ in eis sunt: & intelligas, quia ex nihilo fecit illa Deus, & hominum genus:
- 29 Ita fiet, ut non timeas carnificem istum; sed dignus fratribus tuis effectus particeps, suscipe mortem, ut in illa miseratione cum fratribus tuis te recipiam.
- 30 Cum hæc illa adhuc diceret, ait adolescens: Quem sustinetis non obedio præcepto regis, sed præcepto legis, quæ data est nobis per Moysen.
- 31 Tu verò, qui inventor omnis malitiæ factus es in Hebræos, non effugies manum Dei.
- 32 Nos enim pro peccatis nostris hæc patimur.
- 33 Et si nobis propter increpationem, & correptionem Dominus Deus noster modicum iratus est: sed iterum reconciliabitur servis suis.
- 34 Tu autem, ô scelestè, & omnium hominum flagitiosissime, noli frustra extolli vanis spebus in servos ejus inflammatus.
- G 35 Nondum enim omnipotentis Dei, & omnia insipientis, judicium effugisti.
- 36 Nam fratres mei, modico nunc dolore sustentato sub testamento æternæ vitæ effecti sunt: tu verò judicio Dei justas superbiæ tuæ pœnas exolves.
- 37 Ego autem, sicut & fratres mei, animam, & corpus meum trado pro patriis legibus: invocans Deum maturus genti nostræ propitium fieri, teque cum tormentis, & verberibus confiteri, quod ipse est Deus solus.
- 38 In me verò & in fratribus meis definit omnipotentis ira, quæ super omne genus nostrum iuste superducta est.
- 39 Tunc rex accensus ira, in hunc super omnes crudelius desavit, indignè ferens se derisum.
- 40 Et hic itaque mundus obiit, per omnia in Domino confidens.
- 41 Novissimè autem post filios & mater consumpta est.
- 42 Igitur de sacrificiis, & de nimis crudelitibus fatis dictum est.

CAPUT VIII.

Judas Machabeus, invocato Dei auxilio, post aliquot victorias, Nicanorem, qui certam sibi de Judæis pollicebatur victoriam, suos primum ad constantiam adhortatus, prostravit, interfecit de ejus exercitu una cum Timotheo. & Bacchide plusquam viginti novem millia, ita ut Nicanor solus effugiens prædicaret, Judæos Deum habere protectorem.

- A 1 Judas verò Machabeus, & qui cum illo erant, introibant latenter in castra: & convocantes cognatos, & amicos, & eos, qui permanserunt in Judaismo, assumentes, eduxerunt se sex millia virorum.
- 2 Et invocabant Dominum, ut respiceret in populum, qui ab omnibus calcabatur: & mi-

sereretur templo, quod contaminabatur ab impiis:

3 Misereretur etiam exterminio civitatis, quæ esset illicò complananda, & vocem sanguinis ad se clamantis audiret:

4 Memoraretur quoque iniquissimas mortes parvulorum innocentum, & blasphemias nomini suo illatas, & indignaretur super his.

5 At Machabeus, congregata multitudine, intolerabilis gentibus efficebatur: ira enim Domini in misericordiam conversa est.

6 Et superveniens castris, & civitatibus improvulus, succendebat eas: & opportuna loca occupans, non paucas hostium strages dabat:

7 Maxime autem noctibus ad hujuscemodi excursus ferebatur, & fama virtutis ejus ubique diffundebatur.

8 Videns autem Philippus paulatim virum ad profectum venire, ac frequentius res ei cedere prosperè, ad Ptolemæum ducem Cæle-syriæ & Phœnicis scripsit, ut auxilium ferret regis negotiis.

9 At ille velociter misit Nicanorem Patrocli de primoribus amicis, datis ei de permittis gentibus, armatis non minus viginti millibus, ut univerſum Judæorum genus dele-ret, adjuncto ei & Gorgia viro militari, & in bellicis rebus experientissimo.

10 Constituit autem Nicanor, ut regi tributum, quod Romanis erat dandum, duo millia talentorum, de captivitate Judæorum suppleret.

11 Statimque ad maritimas civitates misit, convocans ad coemptionem Judaicorum mancipiorum, promittens se nonaginta mancipia talento distracturum, non respiciens ad vindictam, quæ eum ab Omnipotente esset consecutura.

12 Judas autem ubi comperit, indicavit his, qui secum erant Judæis, Nicanoris adventum.

13 Ex quibus quidam formidantes, & non credentes Dei justitiæ, in fugam vertebantur:

14 Alii verò, si quid eis supererat, vendebant, simulque Dominum deprecabantur, ut eriperet eos ab impio Nicanore, qui eos prius quam cominus veniret, venderet:

15 Et si non propter eos, propter testamentum tamen, quod erat ad patres eorum, & propter invocationem sancti, & magnifici nominis ejus super ipsos.

16 Convocatis autem Machabeus septem millibus, qui cum ipso erant, rogabat ne hostibus reconciliarentur, neque metuerent iniquè venientium adversum se hostium multitudinem, sed fortiter contenderent,

17 Ante oculos habentes contumeliam, quæ loco sancto ab his injustè esset illata, itemque & ludibrio habitæ civitatis injuriam, adhuc etiam veterum instituta convulsa.

18 Nam illi quidem armis confidunt, ait, simul, & audacia: nos autem in omnipotente Domino, qui potest, & venientes adversum nos, & univerſum mundum uno nutu delere confidimus.

19 Admonuit autem eos, & de auxiliis Dei, quæ facia sunt erga parentes: & * quod Sennacherib centum octoginta quinque millia perierunt:

20 Et de prælio, quod eis adversus Galatas

fuit

B

C

D

E

* 4. reg.
19. 15.
Tob.
1. 21.
Eccl.
48. 14.
121.
37. 36.
1 Mac.
7. 41.

fuit in Babylonia, ut omnes, ubi ad rem ventum est, Macedonibus sociis hesitantibus, ipsi sex millia soli peremerunt centum viginti millia, propter auxilium illis datum de caelo, & beneficia pro his plurima consecuti sunt.

21 His verbis constantes effecti sunt, & pro legibus, & patria mori parati.

22 Constituit itaque fratres suos duces utrique ordini, Simonem, & Iosephum, & Jonatham, subiectis unicuique millenis, & quingentis.

23 Ad hoc etiam ab Esdra lecto illis sancto libro, & dato signo adiutorii Dei, in prima acie ipse dux commisit cum Nicanore.

24 Et facta sibi adiutore Omnipotente, interfecerunt super novem millia hominum: maiorem autem partem exercitus Nicanoris vulneribus debilem factam fugere compulerunt.

F 25 Pecuniis vero eorum, qui ad emptionem ipsorum venerant, sublatis, ipsos usquequaque persecuti sunt;

26 Sed reversi sunt hora conclusi: nam erat ante sabbatum: quam ob causam non perseveraverunt insequentibus.

27 Arma autem ipsorum, & spolia congregantes, sabbatum agebant: benedicentes Dominum, qui liberavit eos in isto die, misericordiae initium stillans in eos.

28 Post sabbatum vero, debilibus, & orphanis, & viduis diviserunt spolia: & residua ipsi cum suis habuerunt.

29 His itaque gestis, & communiter ab omnibus facta obsecratione, misericordem Dominum postulabant, ut in finem servis suis reconciliaretur.

30 Et ex his, qui cum Timotheo, & Bacchide erant contra se contententes, super viginti millia interfecerunt, & munitiones excelsas obtinuerunt, & plures prædas diviserunt, aquam portionem debilibus, pupillis, & viduis, sed & senioribus facientes.

C 31 Et cum arma eorum diligenter collegissent, omnia composuerunt in locis opportunis, residua vero spolia Ierosolymam detulerunt:

32 Et Philarchen, qui cum Timotheo erat, interfecerunt, virum scelestum, qui in multis Iudeos afflixerat.

33 Et cum epinicia agerent Ierosolymis, eum, qui sacras januas incenderat, id est, Callisthenem, cum in quoddam domicilium refugisset, incenderunt, digna ei mercede pro impietatibus suis reddita.

34 Facinorosissimus autem Nicanor, qui mille negotiantes ad Iudeorum venditionem adduxerat,

35 Humiliatus auxilio Domini ab his, quos nullo existimaverat, deposita veste glorie, per mediterranea fugiens, solus venit Antiochiam, summam interlicitatem de interitu sui exercitus consecutus.

36 Et qui promiserat Romanis se tributum restituere de captivitate Ierosolymorum, prædicabat nunc protectorem Deum habere Iudeos, & ob ipsum invulnerabiles esse, eò quòd sequerentur leges ab ipso constitutas.

CAPUT IX.

Antiochus à Persèpolis fugatus, dum Iudeos ad internecionem perdere meditaretur, maximis viscerum doloribus à Deo percussus, cum satore intolerabili scaturientibus è corpore vermibus, post suorum criminum agnitionem, & serò promissam emendationem, merita morte occubuit, scriptis ad Iudeos litteris, ut filio suo subditi persisterent.

Eodem tempore Antiochus inhonestè revertebatur de Perside.

2 Intraverat enim in eam, quæ dicitur Persèpolis, & tentavit expoliare templum, & civitatem opprimere: sed multitudine ad arma concurrente, in fugam versi sunt: & ita contigit, ut Antiochus post fugam turpiter rediret.

3 Et cum venisset circa Ecbatanam, recognovit, quæ erga Nicanorem, & Timotheum gesta sunt.

4 Elatus autem in ira, arbitrabatur se injuriam illorum qui se fugaverant, posse in Iudeos retorquere: ideoque iussit agitari currum suum, sine intermissione agens iter, cœlesti eum iudicio perurgente, eò quòd ita superbe locutus est se venturum Ierosolymam, & congeriem sepulchri Iudeorum eam facturum.

5 Sed qui universa conspicit Dominus Deus Israel, percussit eum insanabili, & invisibili plaga. Ut enim finivit hunc ipsum sermonem, apprehendit eum dolor viscerum, & amara internorum tormenta:

6 Et quidem satis iuste, quippe qui multis, & novis cruciatibus aliorum torserat viscera, licet ille nullo modo à sua malitia cessaret.

7 Super hoc autem superbia repletus, ignem spirans animo in Iudeos, & præcipiens accelerari negotium, contigit illum impetu euntem de curru cadere, & gravi corporis collisione membra vexari.

8 Iique, qui sibi videbatur etiam fluctibus maris imperare, supra humanum modum superbia repletus, & montium altitudines in statera appendere, nunc humiliatus ad terram in gestatorio portabatur, manifestam Dei virtutem in semetipso contestans.

9 Ita ut de corpore impii vermes scaturirent, ac viventis in doloribus carnes ejus effluerent, odore etiam illius, & satore exercitus gravaretur.

10 Et qui paulò ante sidera cœli contingere se arbitrabatur, eum nemo poterat propter intolerantiam factoris portare.

11 Hinc igitur cepit ex gravi superbia deductus ad agnitionem sui venire, divina admonitus plaga, per momenta singula doloribus suis augmenta capientibus:

12 Et cum nec ipse jam factorem suum ferre posset, ita ait: Justum est subditum esse Deo, & mortalem non paria Deo sentire.

13 Orabat autem hic scelestus Dominum, à quo non esset misericordiam consecutus.

14 Et civitatem, ad quam festinans veniebat, ut eam ad solum deduceret, ac sepulchrum congestorum faceret, nunc optat liberam reddere.

15 Et Iudeos, quos nec sepultura quidem se dignos habiturum, sed avibus, ac feris diri-

A

* 2.
Paral.
16. 9.

B

C

pien-

piendos traditurum, & cum parvulis exterminaturum dixerat, aequales nunc Atheniensibus sacrum pollicetur:

16 Templum enim sanctum, quod prius expoliaverat, opimis donis ornaturum, & sancta vasa multiplicaturum, & pertinentes ad sacrificia sumptus de redditibus suis praeftaturum:

17 Super haec, & Judæum se futurum, & omnem locum terræ perambulaturum, & praeftaturum Dei potestatem.

18 Sed non cessantibus doloribus (supervenientibus enim in eum iustum Dei iudicium) desperans scripsit ad Judæos in modum deprecationis epistolam hæc continentem:

19 OPTIMIS civibus Judæis plurimam salutem, & bene valere, & esse felices, rex, & princeps Antiochus.

20 Si bene valeatis, & filii vestri, & exsententia vobis cuncta sunt, maximas agimus gratias.

21 Et ego in infirmitate constitutus, vestri autem memor benignè, reversus de Persidis locis, & infirmitate gravi apprehensus, necessarium duxi pro communi utilitate curam habere;

22 Non desperans memetipsum, sed spem multam habens effugendi infirmitatem.

23 Respicens autem, quod & pater meus, quibus temporibus in locis superioribus ducebat exercitum, ostendit, qui post se susciperet principatum:

24 Ut si quid contrarium accideret, aut difficile nuntiaretur, scientes hi, qui in regionibus erant, cui esset rerum summa delicta, non turbarentur.

25 Ad hæc considerans de proximo potentes quosque, & vicinos temporibus insidiantes, & eventum expectantes, designavi filium meum Antiochum regem, quem sæpè recurrens in superiora regna multis vestrum commendabam: & scripsi ad eum, quæ subiecta sunt.

26 Oro itaque vos, & peto, memores beneficiorum publicè, & privatim, ut unusquisque conservet fidem ad me, & ad filium meum.

27 Confido enim, cum modeste, & humane acturum, & sequentem propositum meum, & communem vobis fore.

28 Igitur homicida, & blasphemus pessimè percussus, & ut ipse alios tractaverat, peregrè in montibus miserabili obitu vita functus est:

29 Transferebat autem corpus Philippus collactaneus ejus, qui metuens filium Antiochi, ad Ptolemæum Philometorem in Ægyptum abiit.

C A P U T X.

Judas Machabeus, purgatis templo, ac civitate, octo diebus solemnitatem celebrat, & quotannis celebrandam ordinat: Eupator Antiocho patri regno succedens, Ptolemæo veneno extincto, Gorgiam duce locorum constituit, Judæos sæpius pugna molestantem: Judæi & hunc, & Timotheum, variaque hostium munitiones devincunt, occisis plurimis millibus, quinque etiam equitibus de celo apparentibus, qui Judæis in auxilium venerant.

A **M**achabeus autem, & qui cum eo erant, Domino se protegente, tem-

plum quidem, & civitatem recepit:

2 Aras autem, quas alienigenæ per plateas extruxerant, itemque delubra demolitus est.

3 Et purgato templo, aliud altare fecerunt: & de ignis lapidibus igne concepto sacrificia obtulerunt post biennium, & incensum, & lucernas, & panes propositionis posuerunt.

4 Quibus gestis, rogabant Dominum prostrati in terram, ne amplius talibus malis inciderent: sed & si quando peccassent, ut ab ipso mitius corripenterent, & non barbaris, ac blasphemis hominibus traderentur.

5 Quæ die autem templum ab alienigenis pollutum fuerat, contigit eadem die purificationem fieri, vigesima quinta mensis, qui fuit Casleu.

6 Et cum lætitia diebus octo egerunt in modum tabernaculorum, recordantes, quod ante modicum temporis, diem solemnem tabernaculorum in montibus, & in speluncis more bestiarum egerant.

7 Propter quod thyrsos, & ramos virides, & palmas præferebant ei, qui prospexit mundari locum suum:

8 Et decreverunt communi præcepto, & decreto, universæ genti Judæorum, omnibus annis agere dies istos.

9 Et Antiochi quidem, qui appellatus est Nobilis, vitæ excessus ita se habuit.

10 Nunc autem de Eupatore Antiochi impii filio, quæ gesta sunt narrabimus, breviantes mala, quæ in bellis gesta sunt.

11 Hic enim suscepto regno, constituit super negotia regni Lytiam quandam, Phœnicis, & Syriæ militiæ principem.

12 Nam Ptolemæus, qui dicebatur Macer, iusti tenax erga Judæos esse constituit, & præcipue propter iniquitatem, quæ facta erat in eos, & pacifice agere cum eis.

13 Sed ob hoc accusatus ab inimicis apud Eupatorem, cum frequenter proditor audiret, eò quod Cyprum creditam sibi à Philometore deseruisset, & Antiochum Nobilem translatus etiam ab eo recessisset, veneno vitam finivit.

14 Gorgias autem, cum esset dux locorum, assumptis advenis, frequenter Judæos debellabat.

15 Judæi verò, qui tenebant opportunas munitiones, fugatos ab Ierosolymis suscipiebant, & bellare tentabant.

16 Hi verò, qui erant cum Machabeo, per orationes Dominum rogantes, ut esset sibi adiutor, impetum fecerunt in munitiones Idumæorum:

17 Multaque vi insisterent, loca obtinuerunt, occurrentes interemerunt, & omnes simul non minus viginti millibus trucidaverunt.

18 Quidam autem, cum confugissent in duas turres valde munitas, omnem apparatum ad repugnandum habentes,

19 Machabeus ad eorum expugnationem relicto Simone, & Iosepho, itemque Zachæo, eisque, qui cum ipsis erant satis multis, ipse ad eas, quæ amplius perurgebant, pugnas conversus est.

20 Hi verò, qui cum Simone erant, cupid-

tate ducti, à quibusdam, qui in turribus erant, suasi sunt pecunia: & septuaginta millibus didrachmis acceptis, dimiserunt quosdam effugere.

E 21 Cum autem Machabæo nuntiatum esset, quod factum est, principibus populi congregatis, accusavit, quod pecunia fratres vendidissent, adversarii eorum dimissis.

22 Hos igitur proditores factos interfecit, & confestim duas turres occupavit.

23 Armis autem, ac manibus omnia prosperè agendo, in duabus munitioibus plus quam viginti millia peremit.

24 At Timotheus, qui prius à Judæis fuerat superatus, convocato exercitu peregrinæ multitudinis, & congregato equitatu Asidano, advenit quasi armis Judæam capturus.

25 Machabæus autem, & qui cum ipso erant appropinquante illo, deprecabantur Dominum, caput terra aspergentes, lumbosque ciliciis præcincti.

26 Ad altaris crepidinem provoluti, ut sibi propitius, inimicis autem eorum esset inimicus, & adversariis adversaretur, sicut lex dicit.

F 27 Et ita post orationem, sumptis armis, longius de civitate procedentes, & proximi hostibus effecti, resederunt.

28 Primo autem solis ortu utrique commiserunt: isti quidem victoriæ, & prosperitatis sponsores cum virtute Dominum habentes: illi autem ducem belli animum habebant.

29 Sed cum vehemens pugna esset, apparuerunt adversariis de cælo viri quinque in equis, frans aureis decori, ducatum Judæis præstantes:

30 Ex quibus duo Machabæum medium habentes, armis suis circumseptum inolumem conservabant: in adversarios autem tela, & fulmina jaciebant, ex quo & exercitus confusi, & repleti perturbatione cadebant.

31 Interfecti sunt autem viginti millia quingenti, & equites sexcenti.

32 Timotheus verò confugit in Gazaram præsidium munitum, cui præerat Chareas.

G 33 Machabæus autem, & qui cum eo erant, latentes obsederunt præsidium diebus quatuor.

34 At hi, qui intus erant, loci firmitate confisi supra modum maledicebant, & sermones nefandos jactabant:

35 Sed cum dies quinta illucesceret, viginti juvenes ex his, qui cum Machabæo erant, accensi animis propter blasphemiam, viriliter accesserunt ad murum, & feroci animo incedentes ascendebant:

36 Sed & alii similiter ascendentes, turre, portasque succendere aggressi sunt, atque ipsos maledicos vivos concremare.

37 Per continuum autem biduum præsidium vastato, Timotheum occultantem se, in quodam reperto loco peremerunt, & fratrem illius Chaream, & Apolophanem occiderunt.

38 Quibus gestis, in hymnis, & confessionibus benedicebant Dominum, qui magna fecit in Israel, & victoriam dedit illis.

CAPUT XI.

Judas Machabæus ferociter Lyfiæ maximum prostravit exercitum, fretus auxilio missi cælitus equitis, quod anima advertens Lyfiæ pacem inter Judæos, & regem componit: referuntur epistolæ Lyfiæ, Antiochi, ac Romanorum ad Judæos, & Antiochi ad Lyfiam pro Judæis.

1 Sed parvo post tempore, Lyfias procurator regis, & propinquus, ac negotiorum præpositus, graviter ferens de his, quæ acciderant,

2 Congregatis octoginta millibus, & equitatu universo, veniebat adversus Judæos, existimans se civitatem quidem captam gentibus habitaculum facturum,

3 Templum verò in pecuniæ quæstum, sicut cætera delubra gentium, habiturum, & per singulos annos venale sacerdotium:

4 Nusquam recogitans Dei potestatem, sed mente effrænatus, in multitudine pedum, & in millibus equitum, & in octoginta elephantis confidebat.

5 Ingressus autem Judæam, & appropians Bethsuræ, quæ erat in angusto loco, ab Hierosolyma intervallo quinque stadium, illud præsidium expugnabat.

B 6 Ut autem Machabæus, & qui cum eo erant, cognoverunt expugnari præsidia, cum fletu, & lacrymis rogabant Dominum, & omnis turba simul, ut bonum angelum mitteret ad salutem Israel.

7 Et ipse primus Machabæus, sumptis armis, cæteros adhortatus est simul secum periculum subire, & ferre auxilium fratribus suis.

8 Cumque pariter prompto animo procederent, Hierosolymis apparuit præcedens eos eques in veste candida, armis aureis hastam vibrans.

9 Tunc omnes simul benedixerunt misericordem Dominum, & convaluerunt animis: non solum homines, sed & bestias ferocissimas, & muros ferreos parati penetrare.

C 10 Ibant igitur prompti, de cælo habentes adiutorem, & miserantem super eos Dominum.

11 Leonum autem more impetu irruentes in hostes, prostraverunt ex eis undecim millia pedum, & equitum mille sexcentos.

12 Universos autem in fugam verterunt, plures autem ex eis vulnerati nudi evaserunt. Sed & ipse Lyfias turpiter fugiens evasit.

13 Et quia non insensatus erat, secum ipse reputans, factam erga se diminutionem, & intelligens invictos esse Hebræos, omnipotentis Dei auxilio innitentes, misit ad eos:

14 Promisitque se consensurum omnibus, quæ iusta sunt, & regem compellurum amicum fieri.

15 Annuit autem Machabæus precibus Lyfiæ, in omnibus utilitati consulens: & quæcumque Machabæus scripsit Lyfiæ de Judæis, ea rex concessit.

16 Nam erant scriptæ Judæis epistolæ à Lyfia quidem hunc modum continentes:

LYSIA S populo Judæorum salutem.

17 Joannes, & Abesalom, qui missi fuerant à vobis, tradentes scripta, postulabant, ut ea, quæ per illos significabantur, implem.

18 Quæcumque igitur regi potuerunt perferri, exposui: & quæ res permittebat, concessi.

19 Si igitur in negotiis fidem conservaveritis, & deinceps bonorum vobis causa esse tentabo.

20 De ceteris autem per singula verba mandavi & istis, & his, qui à me missi sunt, colloqui vobiscum.

21 Benè valete. Anno centesimo quadragésimo octavo, mensis Dioscori die vigesima, & quarta.

22 Regis autem epistola ista continebat: REX Antiochus Lyfia fratri salutem.

E 23 Patre nostro inter deos translato, nos volentes eos, qui sunt in regno nostro sine tumultu agere, & rebus suis adhibere diligentiam,

24 Audivimus Judæos non consensisse patri meo, ut transferrentur ad ritum Græcorum, sed tenere velle suum institutum, ac propterea postulare à nobis concedi sibi legitima sua.

25 Volentes igitur hanc quoque gentem quietam esse, statuente judicavimus, templum restitui illis, ut agerent secundum suorum majorum consuetudinem.

26 Benè igitur feceris, si miseris ad eos, & dexteram dederis: ut cognita nostra voluntate, bono animo sint, & utilitatis propriis deserviant.

27 Ad Judæos verò regis epistola talis erat: REX Antiochus senatui Judæorum, & cæteris Judæis salutem.

F 28 Si valeatis, sic estis, ut volumus: sed & ipsi benè valemus.

29 Adiit nos Menelaus, dicens velle vos descendere ad vestros, qui sunt apud nos.

30 His igitur, qui commeanit usque ad diem trigésimum mensis Xanthici, damus dextræ securitatis.

31 Ut Judæi utantur cibis, & legibus suis, sicut & prius: & nemo eorum ullo modo molestiam patiatur de his, quæ per ignorantiam gesta sunt.

32 Missimus autem & Menelaum, qui vos alloquatur.

33 Valete. Anno centesimo quadragésimo octavo, Xanthici mensis quintadecima die.

34 Miserunt autem etiam Romani epistolam, ita se habentem:

Q U I N T U S Memmius, & Tirus Manilius legati Romanorum, populo Judæorum salutem.

G 35 De his, quæ Lyfias cognatus regis concessit vobis, & nos concessimus.

36 De quibus autem ad regem judicavit referendum, consensimus aliquem mitti diligentius inter vos conferentes, ut decernamus, sicut congruit vobis: nos enim Antiochiam accedimus.

37 Ideoque festinate rescribere, ut nos quoque sciamus cujus estis voluntatis.

38 Benè valete. Anno centesimo quadragésimo octavo, quintadecima die mensis Xanthici.

C A P U T XII.

Judas, ac duces ipsius, divino freti auxilio, pugnant feliciter adversus Joppitas, Jamnitas, Arabes, Casphin, & Ephron civitates, item adversus Timotheum habentem inwentem exercitum, adversus presidium Carnion, & Gorgiam: occisis autem quibusdam Judæis, qui de donariis idolorum sustulerant, Judas curat pro ipsorum peccatis offerri sacrificium.

A H Is factis pactionibus, Lyfias pergebat ad regem, Judæi autem agriculturæ operam dabant.

2 Sed hi, qui resederant, Timotheus, & Apollonius Gennæ filius, sed & Hieronymus, & Demophon super hos, & Nicænor Cyprarches, non sinebant eos in silentio agere, & quiete.

3 Joppitæ verò tale quoddam flagitium perpetrarunt: rogaverunt Judæos, cum quibus habitabant, ascendere scaphas, quas paraverant, cum uxoribus, & filiis, quasi nullis inimiciis inter eos subjacentibus.

4 Secundum commune itaque decretum civitatis & ipsis acquiescentibus, pacifice causa nihil suspectum habentibus: cum in altum processissent, submerserunt non minus ducentos.

5 Quam crudelitatem Judas in suæ gentis homines factam ut cognovit, præcepit viris, qui erant cum ipso: & invocato iusto iudice Deo,

6 Venit adversus interfectores fratrum, & portum quidem noctu succendit, scaphas exussit, eos autem, qui ab igne refugerant, gladio peremit.

B 7 Et cum hæc ita egisset, discessit quasi iterum reversurus, & universos Joppitas eradicaturus.

8 Sed cum cognovisset & eos, qui erant Jamniæ, velle pari modo facere habitantibus secum Judæis,

9 Jamnitis quoque nocte supervenit, & portum cum navibus succendit: ita ut lumen ignis appareret Jerosolymis à stadiis ducentis quadraginta.

10 Inde cum jam abiissent novem stadiis, & iter facerent ad Timotheum, commiserunt cum eo Arabes quinque millia viri, & equites quingenti.

11 Cumque pugna valida fieret, & auxilio Dei prosperè cessisset, residui Arabes victi, petebant à Juda dextram sibi dari, promittentes se pascua daturos, & in cæteris profuturos.

12 Judas autem, arbitratus verè in multis eos utiles, promisit pacem: dextrique acceptus, discessere ad tabernacula sua.

C 13 Aggressus est autem & civitatem quamdam firmam, pontibus murisque circumseptam, quæ à turbis habitabatur gentium promiscuarum, cui nomen Casphin.

14 Hi verò, qui intus erant, confidentes in stabilitate murorum, & apparatu alimentiarum, remissiùs agebant, maledictis lacerantes Judam, & blasphemantes, ac loquentes, quæ fas non est.

15 Machabæus autem, invocato magno mundi Principe, qui sine arietibus, & machi-

* Jos.
6. 20.

nis * temporibus Jesu præcipitavit Jericho, irruit ferociter muris:

16 Et capta civitate per Domini voluntatem, innumerabiles cædes fecit, ita ut adjacens stagnum stadiorum duorum latitudinis, sanguine interfectorum fluere videretur.

17 Inde discesseunt stadia septingenta quinquaginta, & venerunt in Characa ad eos, qui dicuntur Tubianæi, Judæos:

18 Et Timotheum quidem in illis locis non comprehenderunt, nulloque negotio perfetto regressus est, relicto in quodam loco firmissimo præsidio.

19 Dositheus autem, & Sosipater, qui erant duces cum Machabæo, peremerunt à Timotheo relicto in præsidio decem millia viros.

D

20 At Machabæus, ordinatis circum se sex millibus, & constitutis per cohortes, adversus Timotheum processit, habentem secum centum viginti millia peditum, equitumque duo millia quingentos.

21 Cognito autem Judæ adventu, Timotheus præmisit mulieres, & filios, & reliquum apparatus, in præsidium, quod Carnion dicitur: erat enim inexpugnabile, & accessu difficile propter locorum angustias.

22 Cumque cohors Judæ prima apparuisset, timor hostibus incussus est, ex præsentia Dei, qui universa conspicit, & in fugam versi sunt alius ab alio, ita ut magis à suis deicerentur, & gladium suorum ictibus debilitarentur.

23 Judas autem vehementer instabat puniens profanos, & prostravit ex eis triginta millia virorum.

24 Ipse verò Timotheus incidit in partes Dositheci, & Sosipatris: & multis precibus postulabat, ut vivis dimitteretur, eò quod multorum ex Judæis parentes haberet, ac fratres, quos morte ejus decipi eveniret.

E

25 Et cum fidem dedisset, restitutum se eos secundum constitutum, illasum eum dimiserunt propter fratrum salutem.

26 Judas autem egressus est ad Carnion, interfectis vigintiquinque millibus.

27 Post horum fugam, & necem, movit exercitum ad Ephron civitatem munitam, in qua multitudo diversarum gentium habitabat: & robusti juvenes pro muris consistentes fortiter repugnabant: in hac autem machinæ multæ, & telorum erat apparatus.

28 Sed cum Omnipotentem invocassent, qui potestate sua vires hostium confringit, ceperunt civitatem: & ex eis, qui intus erant, vigintiquinque millia prostraverunt.

29 Inde ad civitatem Scytharum abierunt, quæ ab Jerosolymis sexcentis stadiis aberat.

30 Contestantibus autem his, qui apud Scythopolitas erant, Judæis, quod benignè ab eis haberentur, etiam temporibus infelicitatis, quod modeste secum egerint:

F

31 Gratiæ agentes eis, & exhortati etiam de cetero erga genus suum benignos esse, venerunt Jerosolymam die solenni septimanarum instante.

32 Et post Pentecosten abierunt contra Gorgiam præpositum Idumææ.

33 Exiit autem cum peditibus tribus millibus, & equitibus quadringentis.

34 Quibus congressis, contigit paucos ruerè Judæorum.

35 Dositheus verò quidam de Bacenoris eques, vir fortis, Gorgiam tenebat. & cum vellet illum capere vivum, eques quidam de Thracibus irruit in eum, humerumque ejus amputavit: atque ita Gorgias effugit in Mareh.

36 At illi, qui cum Eldrin erant, diutius pugnantibus, & fatigatis, invocavit Judas Dominum adiutorem, & ducem belli fieri:

37 Incipiens voce patria, & cum hymnis clamorem extollens, fugam Gorgiæ militibus incussit.

38 Judas autem collecto exercitu venit in civitatem Odollam: & cum septima dies superveniret, secundum consuetudinem purificati, in eodem loco sabbatum egerunt.

39 Et sequenti die venit cum suis Judas, ut corpora prostratorum tolleret, & cum parentibus poneret in sepulchris paternis.

40 Invenierunt autem sub tunicis interfectorum de donariis idolorum, quæ apud Jamniam fuerant, * à quibus lex prohibet Judæos: omnibus ergo manifestum factum est, ob hanc causam eos corruisse.

41 Omnes itaque benedixerunt justum judicium Domini, qui occulta fecerat manifesta.

42 Atque ita ad preces conversi, rogaverunt, ut id, quod factum erat delictum oblivioni traderetur. At verò fortissimus Judas hortabatur populum conservare se sine peccato, sub oculis videntes, quæ facta sunt pro peccatis eorum, qui prostrati sunt.

43 Et facta collatione, duodecim millia drachmas argenti misit Jerosolymam offerri pro peccatis mortuorum sacrificium, bonè, & religiosè de resurrectione cogitans.

44 (Nisi enim eos, qui ceciderant, resurrectionis speraret: superfluum videretur, & vanum orare pro mortuis)

45 Et quia considerabat, quod hi, qui cum pietate dormitionem acceperant, optinam haberent repositam gratiam.

46 Sancta ergo, & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut à peccatis solvantur.

CAPUT XIII.

Menelaus Judæus transfuga jussu Antiochi extremo afficitur supplicio: Antiochus verò maximum ducens in Judæos exercitum semel, ac iterum visus, & repulsus, multisque millibus ex suis occisus, & Philippo rebellante, supplex pacem cum Judæis firmat juramento, oblato in templo sacrificio, Judæque in principem Ptolemaidis constituto.

1 Anno centesimo quadragésimo nono, A cognovit Judas Antiochum Eupatorem venire cum multitudo adversus Judæam,

2 Et cum eo Lysiam procuratorem, & præpositum negotiorum, secum habentem peditum centum decem millia, & equitum quinque millia, & elephantos viginti duos, currus cum falcibus trecentos.

3 Commisitque autem se illis & Menelaus: & cum multa fallacia deprecabatur Antiochum, non pro patriæ salute, sed sperans se constitui in principatum.

4 Sed Rex regum suscitavit animos Antiochi in peccatorem : & suggerente Lysia hunc esse causam omnium malorum, iussit (ut eis est consuetudo) apprehensum in eodem loco necari.

5 Erat autem in eodem loco turris quinquaginta cubitorum, aggestum undique habens cineris : hæc prospectum habebat in præcens.

C 6 Inde in cinerem deieci iussit sacrilegum, omnibus eum propellentibus ad interitum.

7 Et tali lege pravaticatorem legis contigit mori, nec terræ dari Menelaum.

8 Et quidem satis iuste : nam quia multa erga aram Dei delicta commisit, cuius ignis, & cinis erat sanctus, ipse in cineris morte damnatus est.

9 Sed rex mente effrenatus veniebat, nequiores se patre suo Judæis ostensurus.

10 Quibus Judas cognitis, præcepit populo ut die, ac nocte Dominum invocarent, quod, sicut semper, & nunc adjuvaret eos :

11 Quippe, qui lege, & patria, sanctoque templo privari vererentur : ac populum, qui nuper paululum respirasset, ne sineret blasphemis rursus nationibus subdi.

D 12 Omnibus itaque simul id facientibus, & petentibus à Domino misericordiam, cum fletu, & jejuniis, per triduum continuum prostratis, hortatus est eos Judas, ut se præpararent.

13 Ipse verò cum senioribus cogitavit, priusquam rex admoveat exercitum ad Judæam, & obtineret civitatem, exire, & Domini iudicio committere exitum rei.

14 Dans itaque potestatem omnium Deo mundi creatori, & exhortatus suos, ut fortiter dimicaret, & usque ad mortem pro legibus, templo, civitate, patria, & civibus starent, circa Modin exercitum constituit.

E 15 Et dato signo suis Dei victoria, juvenibus fortissimis electis, nocte aggressus aulam regiam, in castris interfecit viros quatuor millia, & maximum elephantorum cum his, qui superpositi fuerant :

16 Summoque metu, ac perturbatione hostium castra replentes, rebus prosperè gestis, abierunt.

17 Hoc autem factum est die illucescente, adjuvante cum Domini protectione.

18 Sed rex, accepto gustu audacia Judæorum, arte difficultatem locorum tentabat :

F 19 Et Bethsur, quæ erat Judæorum præsidium munitum, castra admovebat : sed fugabatur, impingebat, minorabatur.

20 His autem, qui intus erant, Judas necessaria mi tebat.

21 Enuntiavit autem mysteria hostibus Rhodocus quidam de Judaico exercitu, qui requisitus comprehensus est, & conclusus.

22 Iterum rex sermonem habuit ad eos, qui erant in Bethsuris : dextram dedit : accepit : abiit.

G 23 Commisit cum Juda : superatus est. Ut autem cognovit rebellasse Philippum Antiochiæ, qui relictus erat super negotia, mente consternatus, Judæos deprecans, subditusque eis, juratè omnibus, quibus iustum visum est : & reconciliatus obtulit sacrificium, honoravit templum, & munera posuit :

24 Machabaum amplexatus est, & fecit eum à Ptolemaide usque ad Gerrenos ducem, & principem.

25 Ut autem venit Ptolemaidam, graviter ferebant Ptolemenses amicitia conventionem, indignantes, ne fortè scdus irumperent :

26 Tunc ascendit Lysias tribunal, & exposuit rationem, & populum sedavit, regressusque est Antiochiam : & hoc modo regis profectio, & reditus processit.

C A P U T XIV.

Suggestente Alcimo, qui summo desinitus erat sacerdotio, Nicanor in Judæos missus à rege Demetrio, auditus Jude præclaris facinoribus, amicitiam cum eo contrahit : quam postmodum rege cogente solvens, dum Judam nequit comprehendere, templi minatur everfionem; & senem Raziam Judam magnanimum apprehendere conatur : qui dum ab hostibus iam se capiendum videret, elevit potius constantissimo animo sibi mortem inferre, quam indigna pati ab hostibus, in quos propriis manibus sua intestina projecit.

1 Sed post triennii tempus, cognovit Judas, & qui cum eo erant, Demetrium Seleuci cum multitudine valida, & navibus per portum Tripolis ascendisse ad loca opportuna,

2 Et tenuisse regiones adversus Antiochum, & ducem ejus Lysiam.

3 Alcimus autem quidam, qui summus sacerdos fuerat, sed voluntariè coinquinatus est temporibus commissionis, considerans nullo modo sibi esse salutem, neque accessum ad altare,

4 Venit ad regem Demetrium, centesimo quinquagesimo anno, efferens ei coronam auream, & palmam, super hæc & thallos, qui templi esse videbantur. Et ipsa quidem die siliuit.

5 Tempus autem opportunum dementiae suæ nactus, convocatus à Demetrio ad consilium, & interrogatus quibus rebus, & consiliis Judæi niterentur,

6 Respondit : Ipsi, qui dicuntur Assidæi Judæorum, quibus præest Judas Machabæus, bella nutriunt, & seditiones movent, nec patiuntur regnum esse quietum.

7 Nam & ego defraudatus parentum gloria (dico autem summo sacerdotio) huc veni.

8 Primò quidem utilitatis regis fidem servans, secundo autem etiam civibus consulens : nam illorum pravitatem universum genus nostrum non minime vexatur.

9 Sed oro, his singulis, o rex, cognitis, & regioni, & generi secundum humanitatem tuam pervulgatam omnibus, prospice.

10 Nam, quamdiu superest Judas, impossibile est, pacem esse negotiis.

11 Talibus autem ab hoc dictis, & cæteri amici, hostiliter se habentes adversus Judam, inflammaverunt Demetrium.

12 Qui statim Nicanorem præpositum elephantorum ducem misit in Judæam,

13 Datis mandatis, ut ipsum eundem Judam caperet; eos verò, qui cum illo erant, dispergeret, & constitueret Alcimum maximi templi summum sacerdotem.

14 Tunc gentes, quæ de Judæa fugerant Judam, gregatim se Nicanori miscebant: miserias, & clades Judæorum, prosperitates rerum suarum existimantes.

15 Audito itaque Judæi Nicanoris adventu, & conventu nationum, conspersi terra rogabant eum, qui populum suum constituit, ut in æternum custodiret, quique suam portionem signis evidentibus protegit.

16 Imperante autem duce, statim inde moverunt, conveneruntque ad castellum Dessau.

17 Simon verò frater Judæ commiserat cum Nicanore: sed contritus est repentino adventu adversariorum.

18 Nicanor tamen, audiens virtutem comitum Judæ, & animi magnitudinem, quam pro patriæ certaminibus habebant, sanguine judicium facere metuebat.

19 Quam ob rem præmisit Posidonium, & Theodotium, & Mathiam, ut darent dextras atque acciperent.

20 Et cum diu de his consilium ageretur, & ipse dux ad multitudinem retulisset, omnium una fuit sententia amicitias annuere.

21 Itaque diem constituerunt, qua secretò inter se agerent: & singulis sellæ prolatae sunt, & posite.

22 Præcepit autem Judas armatos esse locis opportunis, ne sortè ab hostibus repente mali aliquid oriretur: & congruum colloquium fecerunt.

23 Morabatur autem Nicanor Jerosolymis, nihilque iniquè agebat, gregesque turbarum, quæ congregatae fuerant, dimisit.

24 Habebat autem Judam semper charum ex animo, & erat viro inclinatus.

25 Rogavitque eum ducere uxorem, filiosque procreare. Nuptias fecit: quietè egit, communiterque vivebant.

26 Alcimus autem, videns charitatem illorum ad invicem, & conventiones, venit ad Demetrium, & dicebat: Nicanorem rebus alienis assentire, Judamque regni insidiatorem successorem sibi destinasse.

27 Itaque rex exasperatus, & pessimis hujus criminationibus irritatus, scripsit Nicanori, dicens, graviter quidem se ferre de amicitie conventionem, jubere tamen Machabæum citius vincum mittere Antiochiam.

28 Quibus cognitis, Nicanor consternabatur, & graviter ferebat, si ea, quæ conveniant, irrita faceret: nihil læsus à viro:

29 Sed quia regi resistere non poterat, opportunitatem observabat, qua præceptum perferret.

30 At Machabæus, videns secum austerius agere Nicanorem, & consuetum occursum ferocius exhibentem, intelligens non ex bono esse austeritatem istam, paucis suorum congregatis, occultavit se à Nicanore.

31 Quod cum ille cognovit fortiter se à viro præventum, venit ad maximum, & sanctissimum templum: & sacerdotibus solitas hostias offerentibus iussit sibi tradi virum.

32 Quibus cum juramento dicentibus nescire se, ubi esset, qui quærebatur, extendens manum ad templum,

33 Juravit, dicens: Nisi Judam mihi vincum tradideritis, istud Dei sanum in plani-

tiem deducam, & altare effodiam, & templum hoc Libero patri consecrabo.

34 Et his dictis, abiit. Sacerdotes autem protendentes manus in cælum, invocabant eum, cui semper propugnator esset gentis ipsorum, hæc dicentes:

35 Tu, Domine universorum, qui nullius indiges, voluisti templum habitationis tuæ fieri in nobis.

36 Et nunc, Sancte sanctorum omnium Domine, conserva in æternum impollutam domum istam, quæ nuper mundata est.

37 Razias autem quidam de senioribus ab Jerosolymis delatus est Nicanori, vir amator civitatis, & bene audiens: qui pro affectu pater Judæorum appellabatur.

38 Hic multis temporibus contentia propositu tenuit in Judaismo, corpulque, & animam tradere contentus pro perseverantia.

39 Volens autem Nicanor manifestare odium, quod habebat in Judæos, misit milites quingentos, ut eum comprehenderent:

40 Putabat enim, si illum deciperet, se cladem Judæis maximum illaturum.

41 Turbis autem irruere in domum ejus, & januam disrumpere, atque ignem admove- re cupientibus, cum jam comprehenderetur, gladio se petiit:

42 Eligens nobiliter mori potius: quam subditus fieri peccatoribus, & contra natales suos indignis injuriis agi.

43 Sed cum per festinationem non certo ictu plagam disiceret, & turbæ intra ostia irrumperent, & recurrere audacter ad murum, precipitavit semetipsum viriliter in turbas.

44 Quibus velociter locum dantibus casui ejus, venit per mediam cervicem:

45 Et cum adhuc spiraret, accensus animo, surrexit: & cum sanguis ejus magno fluxu deflueret, & gravissimis vulneribus esset sauci- us, cursu turbam pertransiit.

46 Et stans supra quamdam petram prærup- tam, & jam ex sanguis effectus, complexus intestina sua, utrique manibus projecit super turbas, invocans dominatorem vitæ, ac spiritus, ut hæc illi iterum redderet: atque ita vita defunctus est.

CAPUT XV.

Judas suos contra Nicanorem Dei poten- tiam contemnente roborat, tum exhor- tatione, tum nocturnæ apparitionis ma- nifestatione, de viso Jeremia pro populo Israel orante; qui in Deum spem ha- bentes inyenient prosternunt exercitum, amputatis capite, & manu Nicanoris, quæ Jerosolymis in memoriam divinæ protectionis sustenta sunt, lingua ejus blas- phemia avibus parricidarum tradita, eo- que die in annuam solemnitatem in- stituta.

Nicanor autem, ut comperit Judam esse in locis Samariæ, cogitavit cum omni impetu die sabbati committere bellum.

2 Judæis verò, qui illum per necessitatem sequebantur, dicentibus: Ne ita ferociter, & barbare feceris, sed honorem tribue diei sanctifi- cationis, & honora eum, qui universa conspiciet:

3 Ille infelix interrogavit, si est potens in cælo, qui imperavit agi diem sabbatorum.

4 Et respondentes illis: Est Dominus vi-

F

G

A
L.M.C.
7.26.

vus ipse in cælo potens, qui iussit agi septimam diem.

5 At ille ait: Et ego potens sum super terram, qui impero fumi arma, & negotia regis impleri. Tamen non obtinuit, ut consilium perficeret.

B 6 Et Nicanor quidem cum summa superbia erectus cogitaverat commune trophæum statuere de Juda.

7 Machabæus autem semper confidebat cum omni spe auxilium sibi à Deo affuturum.

8 Et hortabatur suos, ne formidarent ad adventum nationum, sed in mente haberent adiutoria sibi facta de cælo, & nunc sperarent ab Omnipotente sibi affuturam victoriam.

9 Et allocutus eos de lege, & prophetis, admonens etiam certamina, quæ secerant prius, promptiores constituit eos.

10 Et ita animis eorum erectis, simul ostendebat gentium fallaciam, & juramentorum prævaricationem.

11 Singulos autem illorum armavit, non clypei, & hastæ munitione, sed sermonibus optimis, & exhortationibus, exposito digno fide somnio, per quod universos laudificavit.

C 12 Erat autem huiusmodi visus: Oniam, qui fuerat summus sacerdos, virum bonum, & benignum, verecundum visu, modestum moribus, & eloquio decorum, & qui à puero in virtutibus exercitatus sit, manus proterentem, orare pro omni populo Iudæorum.

13 Post hoc apparuisse & alium virum ætate, & gloria mirabilem, & magni decoris habitudine circa illum:

14 Respondentem verò Oniam dixisse: Hic est frater amator, & populi Israel: hic est, qui multum orat pro populo, & universa sancta civitate, Jeremias propheta Dei.

15 Extendisse autem Jeremiam dextram, & dedisse Judæ gladium aureum, dicentem:

16 Accipe sanctum gladium munus à Deo, in quo deicies adversarios populi mei Israel.

D 17 Exhortati itaque Judæ sermonibus bonis valde, de quibus extolli posset impetus, & animi juvenum confortari, statuerunt dimicare, & configere fortiter, ut virtus de negotiis judicaret: eò quòd civitas sancta, & templum periclitarentur.

18 Erat enim pro uxoribus, & filiis, itemque pro fratribus, & cognatis, minor sollicitudo: maximus verò, & primus pro sanctitate minor erat templi.

19 Sed & eos, qui in civitate erant, non minima sollicitudo habebat pro his, qui congressuri erant.

20 Et, cum jam omnes sperarent iudicium futurum, hostesque adessent, atque exercitus esset ordinatus, bestia, equitesque opportuno in loco compositi,

21 Considerans Machabæus adventum multitudinis, & apparatus varium armorum, & ferocitatem bestiarum, extendens manus in cælum, prodigia facientem Domi-

num invocavit, qui non secundum armorum potentiam, sed prout ipsi placet, dat dignis victoriam.

22 Dixit autem invocans hoc modo: * Tu, Domine, qui misisti angelum tuum sub Ezechia rege Juda, & interfecisti de castris Sennacherib centum octogintaquinque millia:

23 Et nunc dominator cælorum mitte angelum tuum bonum ante nos, in timore, & tremore magnitudinis brachii tui,

24 Ut metuant, qui cum blasphemia veniunt adversus sanctum populum tuum. Et hic quidem ita peroravit.

25 Nicanor autem, & qui cum ipso erant, cum tubis, & canticis admovebant.

26 Judas verò, & qui cum eo erant, invocato Deo, per orationes congressi sunt:

27 Manu quidem pugnantes, sed Dominum cordibus orantes, prostraverunt non minus trigintaquinque millia, præsentia Dei magnificè delectati.

28 Cumque cessassent, & cum gaudio redirent, cognoverunt Nicanorem fuisse cum armis suis.

29 Facto itaque clamore, & perturbatione excitata, patria voce omnipotentem Dominum benedicebant.

30 Præcepit autem Judas, qui per omnia corpore, & animo mori pro civibus paratus erat, caput Nicanoris, & manum cum humero abscissam, Ierosolymam perferri.

31 Quòd cum pervenisset, convocatis contribulibus, & sacerdotibus ad altare, accessit & eos, qui in arce erant.

32 Et ostenso capite Nicanoris, & manu nefaria, quam extendens contra domum sanctam omnipotentis Dei, magnificè glorius est:

33 Linguam etiam impii Nicanoris præcisam iussit particulatim avibus dari: manum autem dementis contra templum suspendi.

34 Omnes igitur cæli benedixerunt Dominum, dicentes: Benedixit, qui locum suum incontaminatum servavit.

35 Suspendit autem Nicanoris caput in summa arce, ut evidens esset, & manifestum signum auxilii Dei.

36 Itaque omnes communi consilio decreverunt nullo modo diem istum absque celebritate præterire:

37 Habere autem celebritatem tertiadecima die mensis Adar, quod dicitur voce Syriaca, pridie Mardochei diei.

38 Igitur his erga Nicanorem gestis, & ex illis temporibus ab Hebræis civitate possessa, ego quoque in his faciam finem sermonis.

39 Et si quidem bene, & ut historiarum competit, hoc & ipse velim: fin autem minus dignè, concedendum est mihi.

40 Sicut enim vinum semper bibere, aut semper aquam, contrarium est: alternis autem uti, delectabile: ita legentibus, si semper exactus sit sermo, non erit gratus. Hic ergo erit consummatus.

E
Sup.
8. 19.

F

G

S A N C T U M J E S U C H R I S T I E V A N G E L I U M S E C U N D U M M A T T H Æ U M .

CAPUT PRIMUM.

A quibus majoribus Christus secundum carnem descenderit : Angelus instruit Joseph de Maria sponse sue conceptione, partuque futuro.

A
* Luc.
1. 1.
* Gen.
21. 1.
* Gen.
5. 2.
* Gen.
19. 15.
* Gen.
18. 19.
1. Par.
2. 4.
* Ruth.
2. 18.
1. Par.
2. 7.
* Num.
7. 22.
* Ruth.
1. 21.
* Ruth.
4. 12.
1. Reg.
16. 1.
* 2.
Reg.
11. 24.
B
* 1.
Reg.
11. 43.

Liber generationis Jesu Christi filii * David, filii Abraham.
* Abraham genuit Isaac.
* Isaac autem genuit Jacob.
* Jacob autem genuit Judam, & fratres ejus.
3 * Judas autem genuit Phares, & Zaram de Thamar.
* Phares autem genuit Esron.
Esron autem genuit Aram.
4 Aram autem genuit Aminadab.
* Aminadab autem genuit Naasson.
Naasson autem genuit Salmon.
5 Salmon autem genuit Booz de Rahab.
* Booz autem genuit Obed ex Ruth.
Obed autem genuit Jesse.
* Jesse autem genuit David regem.
6 * David autem rex genuit Salomonem ex ea, quæ fuit Uriæ.
7 * Salomon autem genuit Roboam.
* Roboam autem genuit Abiam.
* Abiam autem genuit Asa.
8 Asa autem genuit Josaphat.
Josaphat autem genuit Joram.

Joram autem genuit Oziam.
9 * Ozias autem genuit Joatham.
* Joatham autem genuit Achaz.
* Achaz autem genuit Ezechiam.
10 * Ezechias autem genuit Manassæ.
* Manassæ autem genuit Amon.
* Amon autem genuit Josias.
11 * Josias autem genuit Jechoniam, & fratres ejus in transmigratione Babylonis.
12 Et post transmigrationem Babylonis, Jechonias genuit Salathiel.
Salathiel autem genuit Zorobabel.
13 Zorobabel autem genuit Abiud.
Abiud autem genuit Eliacim.
Eliacim autem genuit Azor.
14 Azor autem genuit Sadoc.
Sadoc autem genuit Achim.
Achim autem genuit Eliud.
15 Eliud autem genuit Eleazar.
Eleazar autem genuit Mathan.
Mathan autem genuit Jacob.
16 Jacob autem genuit Joseph virum Mariæ, de qua natus est Jesus, qui vocatur Christus.
17 Omnes itaque generationes ab Abraham usque ad David, generationes quatuordecim : & à David usque ad transmigrationem Babylonis, generationes quatuordecim : & à transmigratione Babylonis usque ad Christum, generationes quatuordecim.

* 3
Reg.
14. 1.
* 1.
Reg.
25. 8.
* 2.
Paral.
16. 23.
* 2.
Paral.
17. 9.
* 1.
Par.
28. 27.
* 2.
Paral.
32. 3.
* 1.
Paral.
31. 10.
* 1.
25.
* 2.
Paral.
36. 1.2

C

Luc.
1. 37.

18 Christi autem generatio sic erat: * Cum esset desponsata mater eius Maria Joseph, antequam convenirent, inventa est in utero habens de Spiritu sancto.

19 Joseph autem vir ejus, cum esset iustus,

& nollet eam traducere, voluit occulte dimittere eam.

20 Hæc autè eo cogitante, ecce Angelus Dñi apparuit in sōnis ei, dicens: Joseph fili David, noli timere accipere Mariam cōjugem tuam.

D

Luc.
1. 32.
A. 4.
12.

quod enim in ea natus est, de Spiritu sancto est.

21 Pariet autem filium: * & vocabis nomen ejus JESUM: ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum.

22 Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur, quod dictum est à Domino per Prophetam, dicentem:

Luc.
1. 14.

23 * Ecce Virgo in utero habebit, & pariet

filium: & vocabunt nomen ejus Emmanuel: quod est interpretatum, Nobiscum Deus.

24 Exurgens autem Joseph à somno, fecit, sicut præcepit ei Angelus Domini, & accepit conjugem suam.

25 Et non cognoscebat eam, donec peperit filium suum primogenitum: & vocavit nomen ejus Jesum.

C A P U T I I.

Quomodo Magi cum muneribus ad Christum natum pervenerint: de Herodis in infantes scititia, & Christi in Ægyptum exitio, ipsiusque reditu in terram israel.

A.
Luc.
1. 7.

1 Cum ergo natus esset Jesus in Bethlehem Juda in diebus Herodis regis, ecce Magi ab Oriente venerunt Jerosolimam,

2 Dicentes: Ubi est qui natus est rex Judæorum? vidimus enim stellam ejus in Oriente, & venimus adorare eum.

3 Audiens autem Herodes rex turbatus est, & omnis Jerosolyma cum illo.

4 Et congregans omnes principes sacerdotum, & Scribas populi, suscitabatur ab eis, ubi Christus nasceretur.

5 At illi dixerunt ei : In Bethlechem Judæ :
Sic enim scriptum est per Prophetam :
6 * Et tu Bethlechem terra Juda, nequaquam
minima es in principibus Juda : exte enim
exierdux, qui regat populum meum Israel.
7 Tunc Herodes clam vocatis Magis di-
ligenter didicit ab eis tempus stellæ, quæ
apparuit eis.

* Mic.
5. 2.
Joan.
7. 42.

B 8 Et mittens illos in Bethlechem, dixit : Ite,
& interrogate diligenter de puero : & cum
invenieritis, renuntiatis mihi, ut & ego ve-
niam ad eum.

9 Qui cum audissent regem, abierunt. Et ecce
stella, quam viderant in Oriente, anteece-
debat eos, usque dum veniens staret supra,
ubi erat puer.

10 Videntes autem stellam gavisii sunt
gaudio magno valde.

11 Et intrantes domum, invenerunt puerum
cum Maria matre ejus, & procidentes adora-
verunt eum : & apertis thesauris suis obtu-
lerunt ei munera, aurum, thus, & myrrham.

* Mat.
7. 10.

12 Et responso accepto in somnis ne re-
dirent ad Herodem, per aliam viam rever-
si sunt in regionem suam.

C

13 Qui cum recessissent, ecce angelus Do-
mini apparuit in somnis Joseph, dicens : Sur-
ge, & accipe puerum, & matrem ejus, &
fuge in Ægyptum, & esto ibi, usque dum di-
cam tibi. Futurum est enim, ut Herodes
querat puerum ad perdendum eum.

14 Qui confurgens, accepit puerum, & ma-
trem ejus nocte, & secessit in Ægyptum :

15 Uterat ibi usque ad obitum Herodis : ut ad-
impleretur, quod dictum est à Dño per Prophe-
tam dicente : * Ex Ægypto vocavi filium meum.

* Osee
11. 1.

16 Tunc Herodes videns, quoniam illusus
esset à Magis, iratus est valde, & mittens occi-
dit omnes pueros, qui erant à Bethlechem, &
in omnibus finibus ejus, à bimatu, & intra, se-
cundum tempus, quod exquirit à Magis.

17 Tunc adimpletum est, quod dictum est
per Jeremiam Prophetam, dicentem :

D
* Jer.
16. 15.

18 * Vox in Rhama audita est, ploratus, &
ululatus multus : Rachel plorans filios suos, &

noluit consolari, quia non sunt.

19 Defuncto autem Herode, ecce angelus Do-
mini apparuit in somnis Joseph in Ægypto,

20 Dicens : Surge, & accipe puerum, & ma-
trem ejus, & vade in terram Israel : defuncti
sunt enim, qui querebant animam pueri.

21 Qui confurgens, accepit puerum, & ma-
trem ejus, & venit in terram Israel.

22 Audiens autem, quod Archelaus regna-
ret in Judæa pro Herode patre suo, timuit
illud ire : & admonitus in somnis, secessit
in partes Galilææ.

23 Et veniens habitavit in civitate, quæ voca-
tur Nazareth : ut adimpleretur, quod dictum est
per Prophetas : Quoniam Nazareus vocabitur.

C A P U T III.

Joannes Baptista (cujus vita austeritas
describitur) penitentiam juxta Isaia
vaticinium in deserto predicat. Et po-
pulo ad ipsum conflante, reprehendit
Phariseos una cum Sadduceis, docens
ut dignor faciant fructus penitentiae :
Et quantum suus à Christi baptismo dif-
ferat : super Christum autem à Joanne
baptizatum descendit Spiritus sanctus,
et vox Patris coelitus audita est.

1 IN diebus autem illis venit Joannes
Baptista predicans in deserto Judææ.

2 Et dicens : * Penitentiam agite : appro-
pinquavit enim regnum coelorum.

3 Hic est enim, qui dictus est per Isaia
prophetam dicentem : Vox clamantis in deserto :
Parate viam Dñi : rectas facite semitas ejus.

4 Ipse autem Joannes habebat vestimen-
tum de pilis camelorum, & zonam pel-
liceam circa lumbos suos : esca autem ejus
erat locusta, & mel silvestre.

5 Tunc exibat ad eum Jerusolyma, & om-
nis Judæa, & omnis regio circa Jordanem :

6 Et baptizabantur ab eo in Jordane,
confitentes peccata sua.

7 Videns autem multos Phariseorum, &
Sadduceorum venientes ad baptismum suum,
dixit eis : Progenies viperarum, quis deman-
stravit vobis fugere à ventura ira ?

A

* Mar.
1. 4.
Lucæ
1. 1.
* Isaia
40. 3.
March
1. 1.
Lucæ
3. 4.

* Mar.
1. 10.

B

8 Facite ergo fructum dignum pœnitentiæ.
9 Et ne velitis dicere intra vos: * Patrem habemus Abraham: dico enim vobis, quoniam potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahamæ.

10 Jam enim securis ad radicem arborum posita est. Omnis ergo arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.

11 * Ego quidem baptizo vos in aqua in pœnitentiâ: cui autem post me venturus est, fortior me est, cujus non sum dignus calceamenta portare: ipse vos baptizabit in Spiritu sancto, & igni.

12 Cujus ventilabrum in manu sua: & permundabit aream suam: & congregabit tri-

ticum suum in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili.

13 * Tunc venit Jesus à Galilæa in Jordanem ad Jordanem, ut baptizaretur ab eo.

14 Joannes autem prohibebat eum, dicens: Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me?

15 Respondens autem Jesus, dixit ei: Sine modo: sic enim decet nos implere omnem justiciam. Tunc dimisit eum.

16 Baptizatus autem Jesus, confestim ascendit de aqua, & ecce aperti sunt ei cœli: & vidit spiritum Dei descendentem sicut columbam, & venientem super se.

17 * Et ecce vox de cœlis dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui.

* Mar.
1. 9.
Lucæ
3. 21.

D

* Luc.
9. 35.
1. Pet.
1. 17.

C A P U T I V.

Christus in deserto post jejunium quadraginta dierum vincit diaboli tentationes, & capto Joanne secedens in Capharnaum pœnitentiâ predicat: piscatores Petrum, & Andream, Jacobum, &

Joannem Zebedæi ad se vocat: annuntians quoque Galilæis evangelium, varias curat infirmitates, turbis ipsum comitantibus.

Tunc Jesus ductus est in desertum à Spiritu, ut tentaretur à diabolo.

A
Marci
1. 13.
Lucæ
4. 1.

CAPUT V.

Offo tradit beatitudines: Apostolos salem terra, & lucem mundi dicit: nec venit, ut solvat legem, aut prophetas, sed ut adimpleat, docens de non irascendo fratri, sed ut ei reconciliemur, de non concupiscenda muliere, de membro scandalizante abjiciendo, de uxore extra casum adulterii non dimittenda: non jurandum, nec malo resistendum, inimicos diligendos, & de malis meritis bene merendum.

V Idens autem Jesus turbas, ascendit in montem, & cum sedisset, accesserunt ad eum discipuli ejus.

2 Et aperiens os suum docebat eos, dicens:

3 * Beati pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum cælorum.

4 * Beati mites: quoniam ipsi possidebunt terram.

5 * Beati qui lugent: quoniam ipsi consolabuntur.

6 Beati qui esuriunt, & sitiunt justitiam: quoniam ipsi saturabuntur.

7 Beati misericordes: quoniam ipsi misericordiam consequentur.

8 * Beati mundo corde: quoniam ipsi Deum videbunt.

9 Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur.

10 * Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam: quoniam ipsorum est regnum cælorum.

11 Beati estis, cum maledixerint vobis, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum adversus vos mentientes, propter me:

12 Gaudete, & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis: sic enim persecuti sunt prophetas, qui fuerunt ante vos.

13 Vos estis sal terræ: Quod si sal evanuerit, in quo salietur? ad nihilum valet ultra, nisi ut mittatur foras, & conculcetur ab hominibus.

14 Vos estis lux mundi. Non potest civitas abscondi supra montem posita.

15 * Neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus, qui in domo sunt.

16 * Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in cælis est.

17 Nolite putare, quoniam veni solvere legem, aut prophetas: non veni solvere, sed adimplere.

18 * Amen quippe dico vobis, donec transeat cælum, & terra, jota unum, aut unus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant.

19 * Qui ergo solverit unum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cælorum: qui autem fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cælorum.

20 Dico enim vobis, quia nisi abundaverit justitia vestra * plus quam Scribarum, & Phariseorum, non intrabitis in regnum cælorum.

21 Audistis, quia dictum est antiquis: * Non occides: qui autem occiderit, reus erit judicio.

22 Ego autem dico vobis: quia omnis, qui irascitur fratri suo, reus erit judicio. Qui autem dixerit fratri suo, raca: reus erit

3 Et cum jejunasset quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, postea esuriit.

3 Et accedens tentator dixit ei: Si filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant.

4 Qui respondens dixit: Scriptum est: * Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei.

5 Tunc assumpsit eum diabolus in sanctam civitatem, & statuit eum super pinna-culum templi,

6 Et dixit ei: Si filius Dei es, mitte te deorsum. Scriptum est enim: * Quia angelis tuis mandavit de te, & in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.

7 At illi Jesus: Rursum scriptum est: * Non tentabis Dominum Deum tuum.

8 Iterum assumpsit eum diabolus in montem excelsum valde: & ostendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum,

9 Et dixit ei: Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me.

10 Tunc dicit ei Jesus: Vade Satana: Scriptum est enim: * Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies.

11 Tunc reliquit eum diabolus: & ecce angeli accesserunt, & ministrabant ei.

12 Cum autem audisset Jesus, quod Joannes traditus esset, * secessit in Galilæam:

13 Et relicta civitate Nazareth, venit, & habitavit in Capharnaum maritima, in finibus Zabulon, & Nephthalim:

14 Ut adimpletetur, quod dictum est per Isaiam prophetam:

15 * Terra Zabulon, & terra Nephthalim, via maris trans Jordanem, Galilæa gentium,

16 Populus, qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam: & sedentibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis.

17 * Exinde cepit Jesus prædicare, & dicere: Pœnitentiam agite: appropinquavit enim regnum cælorum.

18 Ambulans autem Jesus juxta mare Galilææ, * vidit duos fratres, Simonem, qui vocatur Petrus, & Andream fratrem ejus mittentes rete in mare (erant enim piscatores)

19 Et ait illis: Venite post me, & faciam vos fieri pisces hominum.

20 At illi continuo relictis retibus secuti sunt eum.

21 Et procedens inde, vidit alios duos fratres, Jacobum Zebedæi, & Joannem fratrem ejus in navi cum Zebedæo patre eorum, resicientes retia sua, & vocavit eos.

22 Illi autem statim relictis retibus, & patre, secuti sunt eum.

23 Et circuibat Jesus totam Galilæam, docens in synagogis eorum, & prædicans evangelium regni: & sanans omnem languorem, & omnem infirmitatem in populo.

24 Et abiit opinio ejus in totam Syriam, & obtulerunt ei omnes male habentes, variis languoribus, & tormentis comprehensos, & qui demonia habebant, & lunaticos, & paralyticos, & curavit eos:

25 * Et secute sunt eum turbæ multæ de Galilæa, & Decapoli, & de Jerosolymis, & de Judæa, & de trans Jordanem.

A

* Luc.

6. 2.

* Psal.

30. 11.

* Isaiæ

61. 1.

* Psal.

23. 4.

* Pet.

2. 10.

3. 14. &

4. 19.

* Mar.

9. 47.

* Lucæ

14. 24.

* Mar.

4. 21.

* Lucæ

8. 6. &

11. 13.

* Pet.

2. 12.

* Mar.

16. 17.

* Jac.

3. 10.

* Lucæ

11. 37.

* Exo.

20. 11.

Deut.

5. 17.

concilio. Qui autem dixerit, satue: reus erit gehennae ignis.

D

23 Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adversum te:

24 Relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo; & tunc veniens offers munus tuum.

*Lucæ
12. 53.

25 * Esto consentiens adversario tuo cito, dum es in via cum eo: ne forte tradat te adversarius iudici, & iudex tradat te ministro, & in carcerem mittaris.

26 Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas novissimum quadrantem.

*Evo.
10. 4.

27 Audistis, quia dictum est antiquis: * Non mœchaberis.

28 Ego autem dico vobis: quia omnis, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo.

E
*Matth.
18. 9.
Marc.
9. 46.

29 * Quod si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & projice abs te: expedit enim tibi, ut pereat unum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum mittatur in gehennam.

30 Et si dextra manus tua scandalizat te, abscinde eam, & projice abs te: expedit enim tibi, ut pereat unum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum eatingehennam.

*Deu.
24. 1.
*Matth.
18. 7.
Marc.
10. 11.
Lucæ
16. 18.

31 Dictum est autem: * Quicumque dimiserit uxorem suam, det ei libellum repudii.

32 Ego autem dico vobis: Quia omnis, qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam mœchari: & qui dimissam duxerit, adulterat.

F

33 Iterum audistis, quia dictum est antiquis: * Non perjurabis: reddes autem Domino juramenta tua.

1. Cor.
7. 10.

34 Ego autem dico vobis, non jurare omnino, neque per cœlum, quia thronus Dei est:

*Evo.
20. 7.

35 Neque per terram, quia scabellum est pedum ejus: neque per Jerosolymam, quia civitas est magni Regis:

Levit.
19. 12.

36 Neque per caput tuum juraveris, quia non potes unum capillum album facere, aut nigrum.

Deut.
5. 11.

37 * Sit autem sermo vester, est, est: non, non: quod autem his abundantius est, à malo est.

*Jac.
5. 12.

38 Audistis, quia dictum est: * Oculum pro oculo, & dentem pro dente.

*Evo.
21. 21.

39 Ego autem dico vobis, non resistere malo: * sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram:

Levit.
24. 10.

40 * Et ei, qui vult tecum iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium.

Deut.
19. 21.

41 Et quicumque te angariaverit mille passus, vade cum illo & alia duo.

*Lucæ
6. 29.

42 * Qui petit à te, da ei: & volenti mutuari à te, ne avertaris.

1. Cor.
6. 7.

43 Audistis quia dictum est: * Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum.

*Deu.
15. 8.

44 Ego autem dico vobis: * Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos: * & orate pro persequentibus, & calumniantibus vos:

Lev.
19. 18.

45 Ut sitis filii patris vestri, qui in cœlis est: qui solem suum oriri facit super bonos, & malos: & pluit super iustos, & iniustos.

*Lucæ
6. 27.

46 Si enim diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? nonne & publicani hoc faciunt?

*Rom.
12. 20.Lucæ
21. 14.Act.
7. 59.

47 Et si salutaveritis fratres vestros tantum, quid amplius facitis? nonne & Ethnici hoc faciunt?

48 Eubote ergo vos perfecti, sicut & pater vester celestis perfectus est.

CAPUT VI.

Docet Christus, quo modo faciendæ sint eleemosyna, & oratio; traditque discipulis formam orandi, & offensas aliis condonandi: item quo modo sit jejunandum: quod non in terra, sed in cœlo thesaurizandum: oculus mundandus: non serviendum duobus dominis: vetat itaque solitudinem de vultu, vestitu, & de crastino.

A Tendite, ne iustitiam vestram faciat coram hominibus, ut videamini ab eis: alioquin mercedem non habebitis apud patrem vestrum, qui in cœlis est.

Cum ergo facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciunt in synagogis, & in vicis, ut honorificentur ab hominibus. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam.

Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua:

4 Ut sit eleemosyna tua in abscondito, & pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.

5 Et cum oras, non eritis sicut hypocritæ, qui amant in synagogis, & in angulis platearum stantes orare, ut videatur ab hominibus: amen dico vobis, receperunt mercedem suam.

6 Tu autem cum oraveris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio, ora patrem tuum in abscondito, & pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.

7 Orantes autem, nolite multum loqui, sicut ethnici: putant enim, quod in multiloquio suo exaudiantur.

8 Nolite ergo assimilari eis: scit enim pater vester, quid opus sit vobis, atque petatis eum.

9 Sic ergo vos orabitis: * Pater noster, qui es in cœlis: sanctificetur nomen tuum.

10 Adveniat regnum tuum. Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, & in terra.

11 Panem nostrum supersubstantialem da nobis hodie.

12 Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.

13 Et ne nos inducas in tentationem. Sed libera nos à malo. Amen.

14 * Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum: dimittet & vobis pater vester celestis delicta vestra.

15 Si autem non dimiseritis hominibus: nec pater vester dimittet vobis peccata vestra.

16 Cum autem jejunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes: exterminant enim facies suas, ut appareant hominibus jejunantes. Amen dico vobis, quia receperunt mercedem suam.

17 Tu autem cum jejunas, unge caput tuum, & faciem tuam lava,

18 Ne videaris hominibus jejunans, sed patri tuo, qui est in abscondito: & pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.

19 Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra: ubi ærgo, & tinea demolitur: & ubi fures effodiunt, & furantur.

20 * Thesaurizate autem vobis thesauros in

cœlo:

A

B

*Luc.
21. 2.*Ecc.
28. 1.
& 9.
Infra
18. 15.
Marc.
11. 15.C
*Lucæ
11. 31.
1. 10.
6. 19.

celo: ubi neque frugo, neque tinea demolitur, & ubifures non effodiunt, nec furantur.

21 Ubi enim est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum.

* Luc. 11. 34. 22 * Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit.

23 Si autem oculus tuus fuerit nequam: totum corpus tuum tenebrosus erit. Si ergo lumen, quod in te est, tenebræ sunt: ipsæ tenebræ quantæ erunt?

* Luc. 16. 13. 24 * Nemo potest duobus dominis servire: aut enim unum odio habebit, & alterum diliget: aut unum sustinebit, & alterum contemnet. Non potestis Deo servire, & mammonæ.

* Psal. 78. 21. Luc. 17. 21. Philip. 4. 6. 1 Tim. 6. 7. D. 1 Petr. 5. 7. 25 * Ideo dico vobis: ne solliciti sitis animæ vestræ quid manducetis, & neque corpori vestro, quid induamini. Nonne anima plus est quàm esca, & corpus plus quàm vestimentum?

26 Respicite volatilia cæli, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea: & pater vester cælestis pascit illa. Nonne vos magis pluris estis illis?

27 Quis autem vestrum cogitans potest adjicere ad staturam suam cubitum unum?

28 Et de vestimento quid solliciti estis? Considerate lilia agri, quomodo crescunt: non laborant, neque nent.

29 Dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut unum ex istis.

30 Si autem senum agri, quod hodie est, & eras in clibanum mittitur, Deus sic vestit: quanto magis vos modicæ fidei?

31 Nolite ergo solliciti esse dicentes: Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur?

32 Hæc enim omnia gentes inquirunt. Scit enim pater vester, qui his omnibus indigetis.

33 Quærite ergo primùm regnum Dei, & justitiam ejus: & hæc omnia adjicientur vobis.

34 Nolite ergo solliciti esse in crastinum. Crastinus enim dies sollicitus erit sibi ipsi: sufficit diei malitia sua.

CAPUT VII.

Docet non judicandum: de festuca in oculo fratris, & trabe in proprio oculo: sanctum non dandum canibus: omnem petentem, quærentem, & pulsantem a Deo exaudiri: faciendum aliis, quod nobis fieri volumus: per angustam portam ad vitam intrandum: quo modo dignoscantur falsi propheta, & arbor bona à mala: comparatio de audiente Christi verba, & operante, aut non operante juxta illa.

1 **N**olite judicare, ut non judicemini.

2 In quo enim judicio judicaveritis, judicabimini: & in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis.

3 Quid autem vides festucam in oculo fratris tui: & trabem in oculo tuo non vides?

4 Aut quomodo dicis fratri tuo: Sine ejciam festucam de oculo tuo: & ecce trabs est in oculo tuo?

5 Hypocrita, ejice primùm trabem de oculo tuo, & tunc videbis ejicere festucam de oculo fratris tui.

6 Nolite dare sanctum canibus, neque mitis margaritas vestras ante porcos, ne forte

conculcent eas pedibus suis, & conversi dirumpant vos.

7 * Petite, & dabitur vobis: quærite, & invenietis: pulsate, & aperietur vobis.

8 Omnis enim, qui petit, accipit: & qui quærit, invenit: & pulsanti aperietur.

9 Aut quis est ex vobis homo, quem si petierit filius suus panem, numquid lapidem porriget ei?

10 Aut si piscem petierit, numquid serpentem porriget ei?

11 Si ergo vos, cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris: quanto magis pater vester, qui in cælis est, dabit bona petentibus se?

12 * Omnia ergo quæcumque vultis, ut faciant vobis homines, & vos facite illis. Hæc est enim lex, & Prophetæ.

13 * Intrate per angustam portam: quia lata porta, & spatiosa via est, quæ ducit ad perditionem, & multi sunt, qui intrant per eam.

14 Quàm angusta porta, & arcta via est, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt, qui inveniunt eam!

15 Attendite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces:

16 A fructibus eorum cognoscetis eos. Numquid colligunt de spinis uvas, aut de tribulis ficus?

17 Sic omnis arbor bona fructus bonos facit: mala autem arbor malos fructus facit.

18 Non potest arbor bona malos fructus facere: neque arbor mala bonos fructus facere:

19 * Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.

20 Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos.

21 * Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum: sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cælis est, ipse intrabit in regnum cælorum.

22 Multi dicunt mihi in illa die: Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, & in nomine tuo dæmonia ejecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus?

23 Et tunc confitebor illis: Quia numquam novi vos: & discite à me, qui operamini iniquitatem.

24 * Omnis ergo, qui audit verba mea hæc, & facit ea, assimilabitur viro sapienti, qui ædificavit domum suam supra petram,

25 Et descendit pluvia, & venerunt flumina, & flaverunt venti, & irruerunt in domum illam, & non cecidit: fundata enim erat supra petram.

26 Et omnis, qui audit verba mea hæc, & non facit ea, similis erit viro stulto, qui ædificavit domum suam super arenam:

27 Et descendit pluvia, & venerunt flumina, & flaverunt venti, & irruerunt in domum illam, & cecidit, & fuit ruina illius magna.

28 Et factum est: cum consummasset Jesus verba hæc, admirabantur turbæ super doctrinam ejus.

29 * Erat enim docens eos sicut potestatem habens, & non sicut Scribæ eorum, & Pharisei.

B
* Infr.
25. 22.
Marc.
11. 24.
Luc.
11. 9.
Jo. 14.
10.
Jacob
1. 6.

* Tob.
4. 16.
Luc.
11. 24.
6. 31.
* Luc.
13. 24.

C

* Sap.
3. 10.

* Infr.
25. 21.
Luc.
6. 49.

* Ad.
19. 17.
D.

* Psal.
6. 9.
Infr.
25. 41.

Luc.
11. 27.
* Luc.
6. 48.

Rom.
2. 11.
Jacob
1. 21.

* Mar.
1. 22.
Luc.
4. 32.

CAPUT VIII.

Curatum leprosum Iesus mittit ad sacerdotes: sanat puerum Centurionis, cuius fidem commendat; item socrum Petri febricitantem, aliosque plurimos male habentes: verbo spiritus ejicit: Scribam sequi volentem rejicit, alium verò patre inseputo mox sequi jubet: navicula fluctibus periclitante, excitatus à discipulis mare sedat: duos quoque demoniacos apud Gerasenos liberat, demonibus in porcos ingredi permittens, quo viso Geraseni precantur, ut à suis finibus discedat.

A

* Mar.
8. 40.
Luc.
5. 12.

* Lev.
14. 2.

* Luc.
7. 1.

* Luc.
7. 6.

B

1 C Um autem descendisset de monte, secuta sunt eum turbæ multæ:
2 * Et ecce leprosus veniens, adorabat eum, dicens: Domine, si vis, potes me mundare.
3 Et extendens Iesus manum, tetigit eum, dicens: Volo. Mundare. Et confestim mundata est lepra ejus.
4 Et ait illi Iesus: Vide, nemini dixeris: sed vade, * ostende te sacerdoti, & offer munus quod præcepit Moyses, in testimonium illis.
5 * Cùm autem introisset Capharnaum, accessit ad eum Centurio, rogans eum,
6 Et dicens: Domine, puer meus jacet in domo paralyticus, & male orquetur.
7 Et ait illi Iesus: Ego veniam, & curabo eum.
8 Et respondens Centurio, ait: * Dñe, non sum dignus, ut intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo, & sanabitur puer meus.
9 Nam & ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites, & dico huic: Vade, & vadit: & alii, Veni, & venit; &

servo meo, Fac hoc, & facit.

10 Audiens autem Iesus miratus est, & sequentibus se, dixit: Amen dico vobis, non inveni tantam fidem in Israel.

11 Dico autem vobis, quòd multi * ab Oriente, & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, & Isaac, & Jacob in regno celorum:

12 Filii autem regni ejicientur in tenebras exteriores: ibi erit fletus, & stridor dentium.
13 Et dixit Iesus Centurioni: Vade, & sicut credidisti, fiat tibi. Et sanatus est puer in illa hora.

14 Et cùm venisset Iesus in domum Petri: vidit socrum ejus jacentem, & febricitantem:

15 Et tetigit manum ejus, & dimisit eam febris, & surrexit, & ministrabat eis.

16 * Vespere autem facto obtulerunt ei multos demoniacos habentes: & ejiciebat spiritus verbo: & omnes male habentes curavit:

17 Ut adimpleretur, quod dictum est per * Isaiam prophetam, dicentem: Ipse infirmitates nostras accepit: & agrotationes nostras portavit.

18 Videns autem Iesus turbas multas circum se, iussit ire trans fretum.

19 Et accedens unus scriba, ait illi: Magister, sequar te, quocumque ieris.

20 Et dicit ei Iesus: * Vulpes foveas habent, & volucres cæli nidos: filius foveas habent, & volucres cæli nidos: filius autem hominis non habet, ubi caput reclinet.

21 Alius autem de discipulis ejus ait illi: Domine, permitte me primum ire, & sepelire patrem meum.

22 Iesus autem ait illi: Sequere me, &

dimitte mortuos sepelire mortuos suos.

23 * Et ascendente eo in naviculam, secuti sunt eum discipuli ejus:

24 Et ecce motus magnus factus est in mari, ita ut navicula operiretur fluctibus, ipse verò dormiebat.

25 Et accesserunt ad eum discipuli ejus, & suscitaverunt eum, dicens: Domine, salva nos, perimus.

26 Et dicit eis Iesus: Quid timidi estis, mo-

dice fidei? Tunc surgens, imperavit ventis, & mari, & facta est tranquillitas magna.

27 Porro homines mirati sunt, dicentes: Qualis est hic, quia venti, & mare obediunt ei?

28 * Et cùm venisset trans fretum in regionem Gerasenorum, occurrerunt ei duo habentes demonia, de monumentis exeuntes, savi nimis, ita ut nemo posset transire per viam illam.

29 Et ecce clamaverunt, dicentes: Quid no-

bis, & tibi, Jesu fili Dei? Venisti huc ante tempus torquere nos?

*Mar.
5. 11.
Luc.
8. 32.

30 * Erat autem non longè ab illis grex multorum porcorum pascens.

31 Dæmones autem rogabant eum, dicens: Si ejicis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum.

32 Et ait illis: Ite. At illi exeuntes abie-

runt in porcos, & ecce impetu abiit totus grex per præceptum in mare: & mortui sunt in aquis.

33 Pastores autem fugerunt: & venientes in civitatem, nuntiaverunt omnia, & de eis, qui dæmonia habuerant.

34 Et ecce tota civitas exiit obviam Jesu: & viso eo rogabant, ut transiret à finibus eorum.

*Mar.
5. 17.
Luc.
8. 37.

CAPUT IX.

Paralyticum curat, Scribis murmurantibus, quod dixisset remissa illi peccata: vocat Matthæum publicanum, & respondet Phariseis murmurantibus, quod cum publicanis ederet, quodque ipsius discipuli non jejunarent: mulierem à sanguinis profusio liberat: filiam principis mortuam suscitavit: visu duobus cæcis restituit, dæmoniacum mutum sanat: & ubique prædicans omnes sanat infirmitates, dicens: multà esse me sem, paucos verò operarios.

A

Et ascendens in naviculam, transiretavit, & venit in civitatem suam.

*Mar.
2. 1.
Luc.
5. 18.

2 Et ecce offerebant ei * paralyticum jacentem in lecto. Et videns Jesus fidem illorum, dixit paralytico: Confide, fili, remittuntur tibi peccata tua.

3 Et ecce quidam de Scribis dixerunt intra se: Hic blasphematur.

4 Et cum vidisset Jesus cogitationes eorum, dixit: Ut quid cogitatis mala in cordibus vestris?

5 Quid est facilius dicere: Dimituntur tibi peccata tua; an dicere: Surge, & ambula?

6 Ut autem sciat, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, tunc ait paralytico: Surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam.

7 Et surrexit, & abiit in domum suam.

8 Videntes autem turbæ timerunt, & glorificaverunt Deum, qui dedit potestatem talem hominibus.

*Mar.
1. 14.
Luc.
5. 27.

9 * Et cum transiret inde Jesus, vidit hominem sedentem in telonio, Matthæum nomine. Et ait illi: Sequere me. Et surgens secutus est eum.

10 Et factum est discumbente eo in domo, ec-

ce multi publicani, & peccatores venientes, discumbebant cum Jesu, & discipulis ejus.

11 Et videntes Pharisei, dicebant discipulis ejus: Quare cum publicanis, & peccatoribus manducat magister vester?

12 At Jesus audiens, ait: Non est opus valentibus medicus, sed malè habentibus.

13 Euntes autem dicite, quid est? * Misericordiam volo, & non sacrificium. Non enim veni vocare iustos, sed peccatores.

14 Tunc accesserunt ad eum discipuli Joannis, dicens: * Quare nos, & Pharisei jejunamus frequenter, discipuli autem tui non jejunant?

15 Et ait illis Jesus: Numquid possunt filii sponsi lugere, quamdiù cum illis est sponsus? Venient autem dies, cum auferetur ab eis sponsus: & tunc jejunabunt.

16 Nemo autem immittit commissuram panni rudis in vestimentum vetus: tollit enim plenitudinem ejus à vestimento, & pejor scissura fit.

17 Neque mittunt vinum novum in utres veteres: alioquin rumpuntur utres, & vinum effunditur, & utres pereunt. Sed vinum novum in utres novos mittunt, & ambo conservantur.

18 * Hæc illo loquente ad eos, ecce princeps unus accessit, & adorabat eum, dicens: Domine, filia mea modò defuncta est: sed veni, impone manum tuam super eam, & vivet.

19 Et surgens Jesus, sequebatur eum, & discipuli ejus.

20 * Et ecce mulier, quæ sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, accessit retrò, & tetigit fimbriam vestimenti ejus.

21 Dicebat enim intra se: Si tetigero tantum vestimentum ejus, salva ero.

B

* Osee
6. 6.
Infra
12. 7.
1. Tim.
1. 15.
*Mar.
2. 18.
Luc.
5. 33.

C

*Mar.
5. 21.
Luc.
8. 41.

*Mar.
5. 25.
Luc.
8. 43.

22 At Jesus conversus, & videns eam dixit: Confide, filia, fides tua te salvam fecit. Et salva facta est mulier ex illa hora.

23 Et cum venisset Jesus in domum principis, & vidisset tibifices, & turbam tumultuantem, dicebat:

24 Recedite: non est enim mortua puella, sed dormit. Et deridebant eum.

25 Et cum egressa esset turba, intravit: & tenuit manum ejus. Et surrexit puella.

26 Et exiit fama hæc in universam terram illam.

27 Et transeunte inde Jesu, secuti sunt eum duo cæci, clamantes, & dicentes:

Miserere nostri, Fili David.

28 Cum autem venisset domum, accesserunt ad eum cæci. Et dixit eis Jesus: Creditis, quia hoc possum facere vobis? Dicunt ei: Utique, Domine.

29 Tunc tergit oculos eorum, & dicens: Secundum fidem vestram fiat vobis.

30 Et aperti sunt oculi eorum: & comminatus est illis Jesus, dicens: Videte, ne quis sciat.

31 Illi autem exeuntes, dissimaverunt eum in tota terra illa.

32 Egressis autem illis, ecce obtulerunt ei hominem mutum, demonium habentem.

33 Et ejectione demonio, locutus est novus, & miratur sunt turbæ, dicentes: Numquam apparuit sic in Israel.

34 Pharisei autem dicebant: In principe demoniorum ejicit demones.

35 * Et circumibat Jesus omnes civitates, & castella, docens in synagogis eorum, & prædicans Evangelium regni, & curans omnem languorem, & omnem infirmitatem.

36 Videns autem turbas, misertus est eis: quia erant vexati, & jacentes sicut oves non habentes pastorem.

37 Tunc dicit discipulis suis: * Messis quidem multa, operarii autem pauci.

38 Rogate ergo Dominum messis, ut mittat operarios in messem suam.

C A P U T X.

Legatio, ac instructio duodecim Apostolorum (quorum hic nomina recensentur) ad evangelizandum Judæis, & demoniacos infirmosque curandos: qui adversus mala hic imminuentia premonentur, & roborantur: Christus non venit, ut mittat pacem, sed gladium, ipseque coram hominibus confitendus est, neque quidquam ejus amoris præponendus: honorans autem alios propter Christum, honorat Christum, & ita mercedem recipiet.

1 **E**T convocatis duodecim discipulis suis, dedit illis potestatem spirituum immundorum, ut ejicerent eos, & curarent omnem languorem, & omnem infirmitatem.

2 Duodecim autem Apostolorum nomina sunt hæc. Primus, Simon, qui dicitur Petrus, & Andreas frater ejus,

3 Jacobus Zebedæi, & Joannes frater ejus, Philippus, & Bartholomæus, Thomas, & Mattheus publicanus, Jacobus Alphaei, & Thadæus,

4 Simon Chananæus, & Judas Iscariotes, qui & tradidit eum.

5 Hos duodecim misit Jesus: præcipiens eis, dicens: In viam gentium ne abieritis, & in civitates Samaritanorum ne intraveritis:

6 Sed potius ite * ad oves, quæ perierunt domus Israel.

7 Euntes autem predicare, dicentes: Quia

appropinquavit regnum cælorum.

8 Infirmos curate, mortuos suscite, leprolos mundate, demones ejicite: gratis accepistis, gratis date.

9 * Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris:

10 Non peram in via, neque duas tunicas, neque calcamenta, neque virgam: dignus enim est operarius cibo suo.

11 In quamcumque autem civitatem, aut castellum intraveritis, interrogate, quis in ea dignus sit: & ibi manete, donec exeatis.

12 Intrantes autem in domum, salutate eam, dicentes: Pax huic domui.

13 Et si quidem fuerit domus illa digna, veniet pax vestra super eam: si autem non fuerit digna, pax vestra revertetur ad vos.

14 Et quicumque non receperit vos, neque audierit sermones vestros: exeuntes foras de domo, vel civitate, excutite pulverem de pedibus vestris.

15 Amen dico vobis: Tolerabilius erit terræ Sodomorum, & Gomorrhæorum in die judicii, quam illi civitati.

16 * Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum. Estote ergo prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ.

17 Cavete autem ab hominibus. * Tradent enim vos in conciliis, & in synagogis suis flagellabunt vos:

18 Et ad præfides, & ad reges ducemini propter me, in testimonium illis, & gentibus.

19 Cum autem tradent vos, nolite cogitare, quomodo, aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora, quid loquamini.

20 Non enim vos estis, qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.

21 Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium: & insurgent filii in parentes, & morte eos afficient.

22 Et eritis odio omnibus propter nomen meum: cui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.

23 Cum autem persequerentur vos in civitate ista, fugite in aliam. Amen dico vobis, non consummabitis civitates Israel, donec veniat Filius hominis.

24 * Non est discipulus super magistrum, nec servus super dominum suum.

25 Sufficit discipulo, ut sit sicut magister ejus: & servo, sicut dominus ejus. Si patrem familias Beelzebub vocaverunt: quanto magis domesticos ejus?

26 Ne ergo timeatis eos. * Nihil enim est opertum, quod non revelabitur: & occultum, quod non scietur.

27 Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, prædicare super teſta.

28 Et nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed potius timeite eum, qui potest & animam, & corpus perdere in gehennam.

29 * Nonne duo passeret assæ vaneunt: & unus ex istis non cadet super terram sine patre vestro?

30 Vestri autem capilli capitis omnes numerati sunt.

31 Nolite ergo timere: multis passeribus meliores estis vos.

* Infr.
12. 1.
Lucæ
11. 14.

* Mar.
6. 6.

* Luc.
10. 2.

A
Marc.
3. 13.
Lucæ
6. 13.
& 9. 1.

* A.R.
13. 46.

* Mar.
6. 8.
Lucæ
9. 1.
8. 10. 1.

B

* Luc.
10. 3.

* Luc.
12. 11.

C

* Luc.
6. 40.
10. 16.
& 15.
20.

* Mar.
4. 21.
Lucæ
8. 17.
& 11. 1.

* 1.
Reg.
14. 11.
A.R.
27. 35

D

32 * Omnis ergo, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in cælis est.

33 Qui autem negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo, qui in cælis est.

34 * Nolite arbitrari, quia pacem veniri mittere in terram: non veni pacem mittere, sed gladium.

35 Veni enim separare hominem adversus patrem suum, & filium adversus matrem suam, & nurum adversus socrum suum:

36 * Et inimici hominis, domestici ejus.

37 * Qui amat patrem, aut matrem plus quam me, non est me dignus: & qui amat filium, aut filium super me, non est me dignus.

38 * Et qui non accipit Crucem suam, & sequitur me, non est me dignus.

39 Qui invenit animam suam, perdet illam: & qui * perdidit animam suam propter me, inveniet eam.

40 * Qui recipit vos, me recipit: & qui me recipit, recipit eum, qui me misit.

41 Qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet: & qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet.

42 * Et quicumque potum dederit uni ex minimis istis, calicem aquæ frigidæ tantum in nomine discipuli: amen dico vobis, non perdet mercedem suam.

CAPUT XI.

Joannes de carcere nuntius mittit ad Jesum: quibus post Christi responsum abeuntibus, ipse coram turba laudat Joannem: Iudeos vero pueris in foro invicem accitamentibus assimilatis, exprobrans civitatibus obstinatis, in quibus plurimas fecerat virtutes: confessio Jesu ad Patrem; oneratos ad se vocat Christus, dicens, jugum suum esse suave.

A ET factum est, cum consummasset Jesus, præcipiens duodecim discipulis suis, transiit inde, ut doceret, & prædicaret in civitatibus eorum.

* Luc. 7. 18. 2 * Joannes autem cum audisset in vinculis opera Christi, mittens duos de discipulis suis,

3 ait illi: Tu es, qui venturus es, an alium expectamus?

4 Et respondens Jesus, ait illis: Euntes renuntiate Joanni, quæ audistis, & vidistis.

5 * Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, fordi audiunt, mortui resurgunt, pauperes evangelizantur;

6 Et beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me.

7 * Illis autem abeuntibus, cepit Jesus dicere ad turbas de Joanne: Quid existis in desertum videre? arundinem vento agitatam?

8 Sed quid existis videre? hominem mollium vestitum? Ecce, cui mollium vestimentum, in domibus regum sunt.

B Sed quid existis videre? prophetam? Etiam dico vobis, & plus quam prophetam.

10 Hic est enim de quo scriptum est: * Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.

11 Amen dico vobis, non surrexit inter natos mulierum major Joanne Baptista: qui autem minor est in regno cælorum, major est illo.

12 A diebus autem Joannis Baptiste usque nunc regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.

13 Omnes enim prophetæ, & lex, usque ad Joannem, prophetaverunt:

14 Et si vultis recipere, * ipse est Elias, qui venturus est.

15 Qui habet aures audiendi, audiat.

16 Cui autem similem ultimæ generationis istam? Similis est pueris sedentibus in foro, qui clamantes coequalibus

17 dicunt: Cecinimus vobis, & non saltastis: lamentavimus, & non planxistis.

18 Venit enim Joannes, neque manducans, neque bibens, & dicunt: Dæmonium habet.

19 Venit filius hominis manducans, & bibens, & dicunt: Ecce homo vorax, & potator vini, publicanorum, & peccatorum amicus. Et justificata est sapientia à filiis suis.

20 Tunc cepit exprobrare civitatibus, in quibus factæ sunt plurimæ virtutes ejus, quia non egissent penitentiam.

21 * Væ tibi Corozain, væ tibi Bethsaida, quia, si in Tyro, & Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio, & cinere penitentiam egissent.

22 Verumtamen dico vobis: Tyro, & Sidoni remissius erit in die iudicii, quam vobis.

23 Et tu Capharnaum: numquid usque in cælum exaltaberis? usque in infernum descendens: quia si in Sodomis factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in te, forte mansissent usque in hanc diem.

24 Verumtamen dico vobis, quia terræ Sodomorum remissius erit in die iudicii, quam tibi.

25 In illo tempore respondens Jesus, dixit: Confiteor tibi, Pater, Domine cæli, & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus, & prudentibus, & revelasti ea parvulis.

26 Ita Pater: quoniam sicut placuit ante te.

27 Omnia mihi tradita sunt à Patre meo: & nemo novit Filium nisi Pater: neque Patrem quis novit nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare.

28 Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos.

29 * Tollite jugum meum super vos, & dicitis à me, quia micis sum, & humilis corde: & invenietis requiem animabus vestris.

30 Jugum enim meum suave est, & onus meum leve.

CAPUT XII.

Discipulos spicas sabbato vellentes excusat, minum quoque aridam sabbato curat: Phariseorum machinationi tacitus cedens, variisq; a se curatos silere præcipiens, implet sata vaticinium: dæmoniaco, cæco, & mutato curato, Phariseos ipsum in Beelzebub ejicere dæmonia blasphemantes convincit falsum dicere: dicens blasphemiam in Spiritum sanctum irremissibilem, & de omni verbo otioso reddendam rationem: Scribis autem, & Phariseis signum petentibus dandum dicit Jona signum: & qui sunt mater, & fratres ipsius.

I N illo tempore abiit Jesus per sata sabbato: discipuli autem ejus esurientes cæperunt vellere spicas, & manducare.

2 Pharisei autem videntes, dixerunt ei: Ecce discipuli tui faciunt, quod non licet facere sabbatis.

3 At ille dixit eis : Non legistis , * quid fecerit David quando esurivit , & qui cum eo erant .
 4 Quomodo intravit in domum Dei , & panes propositionis comedit , quos non licebat ei edere , neque his , qui cum eo erant , * nisi solis sacerdotibus ?
 5 Aut non legistis in lege , * quia sabbatis sacerdotes in templo sabbatum violant , & sine crimine sunt ?
 6 Dico autē vobis , quia tēplo major est hic .
 7 Si autem sciretis , quid est : * Misericordiam volo , & non sacrificium : numquam condemnassetis innocentes :
 8 Dñs enim est filius hominis etiam sabbati .
 9 Et cum inde transisset : venit in synagogam eorum .
 10 * Et ecce homo manum habens atidam , & interrogabant eum , dicentes : Si licet sabbatis curare ? ut accusarent eum .
 11 Ipse autem dixit illis : * Quis erit ex vobis homo qui habeat ovem unā , & si ceciderit hec sabbatis in foveā , nonne tenebit , & levabit eā ?
 12 Quanto magis melior est homo ove ? itaque licet sabbatis benefacere .
 13 Tunc ait homini : Extende manū tuam . Et extendit , & restituta est sanitati sicut altera .
 14 Exeuntes autem Pharisei , consiliū faciabant adversus eum , quomodo perderent eum .
 15 Jesus autem sciens recessit inde : & secuti sunt eum multi , & curavit eos omnes :
 16 Et pręcepit eis , ne manifestū eū facerent .
 17 Ut adimpleretur , quod dictum est per Isaiam Prophetam dicebant :
 18 * Ecce puer meus , quem elegi , dilectus meus , in quo bene complacuit animę meę . Ponam spiritum meum super eum , & iudicium gentibus nuntiabit .
 19 Non contendit , neque clamabit , neque audiet aliquis in plateis vocem ejus :
 20 Arundinem quassatam non confringet , & linum fumigans non extinguet , donec eiciat ad victoriam iudicium :
 21 Et in nomine ejus Gentes sperabunt ,
 22 Tunc oblatus est ei dæmonium habens , cæcus , & mutus , & curavit eum , ita ut loqueretur , & videret .
 23 Et stupebant omnes turbę , & dicebant : Numquid hic est filius David ?
 24 * Pharisei autem audientes , dixerunt : Hic non eicit dæmones nisi in Beelzebub principe demoniorum .
 25 Jesus autem sciens cogitationes eorum , dixit eis : * Omne regnum divisum contra se desolabitur , & omnis civitas , vel domus divisa contra se non stabit .
 26 Et si satanas satanā ejicit , adversus se divisus est : quomodo ergo stabit regnum ejus ?
 27 Et si ego in Beelzebub ejicio dæmones , filii vestri in quo ejiciunt ? ideo ipsi iudices vestri erunt .
 28 Si autem ego in spiritu Dei ejicio dæmones , igitur pervenit in vos regnum Dei .
 29 Aut quomodo potest aliquam intrare in domum fortis , & vasa ejus diripere , nisi prius alligaverit fortē ? & tunc domū illius diripiet .
 30 Qui non est mecum , contra me est : & qui non congregat mecum , spargit .
 31 * Ideo dico vobis : Omne peccatum , & blasphemia remittitur hominibus , spiritus autem blasphemię non remittetur .

32 Et quicumque dixerit verbum contra filium hominis , remittetur ei : qui autem dixerit contra spiritum sanctum , non remittetur ei neque in hoc sæculo , neque in futuro .
 33 Aut facite arborem bonam , & fructus ejus bonus : aut facite arborem malam , & fructus ejus malus : sicut enim ex fructu arbor agnoscitur .
 34 Progenies viperarum , quomodo potestis bona loqui , cum sitis mali ? * ex abundantia enim cordis os loquitur .
 35 Bonus homo de bono thesauro profert bona : & malus homo de malo thesauro profert mala .
 36 Dico autem vobis , quoniam omne verbum otiosum , quod locuti fuerint homines , reddent rationem de eo in die iudicii .
 37 Ex verbis enim tuis iustificaberis , & ex verbis tuis condemnaberis .
 38 Tunc responderunt ei quidam de Scribis , & Phariseis , dicentes : Magister , volumus ā te signum videre .
 39 Qui respondens ait illis : * Generatio mala , & adultera signum querit : & signum non dabitur ei , nisi signum * Jonę Prophete .
 40 Sicut enim fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus , & tribus noctibus , sic erit Filius hominis in corde terrę tribus diebus , & tribus noctibus .
 41 * Viri Ninivite surgent in iudicio cum generatione ista , & condemnabunt eam ; quia penitentiam egerunt in predicatione Jonę . Et ecce plus quā Jonas hic .
 42 Regina Austri surgit in iudicio cum generatione ista , & condemnabit eam ; quia venit ā finibus terrę audire sapientiam Salomonis , & ecce plus quā Salomon hic .
 43 * Cum autem immundus spiritus exierit ab homine , ambulat per loca arida , quarens requiem , & non invenit .
 44 Tunc dicit : Revertar in domum meam , unde exivi . Et veniens invenit eam vacantem , scopis mundatam , & ornatam .
 45 Tunc vadit , & assumit septem alios spiritus secum nequiores se , & intrantes habitant ibi : * & sunt novissima hominis illius pejora prioribus . Sic erit generatio huic pessima .
 46 * Adhuc eo loquente ad turbas , ecce mater ejus , & fratres stabant foris , querētes loqui ei .
 47 Dixit autem ei quidam : Ecce mater tua , & fratres tui foris stant querentes te .
 48 At ipse respondens dicenti sibi ait : Quę est mater mea , & qui sunt fratres mei ?
 49 Et extendens manum in discipulos suos , dixit : Ecce mater mea , & fratres mei .
 50 Quicumque enim fecerit voluntatem Patris mei , qui in cœlis est : ipse meus frater , & soror , & mater est .

CAPUT XIII.

Sedens in navicula proponit turbis parabolas seminantis , ac rixaniorum , quas etiam discipulis interpretatur : item parabolas de grano sinapis , de fermento in farina occultato , de thesauro , & margarita inventis , de rete in mare missa , quam parabolam etiam declarat : docens in patria , ait prophetam non esse sine honore nisi in propria patria .

I N illo die exiens Jesus de domo , sedebat secus mare .

* Luc.
9. 43.D
Infra
16. 4.
Lucę
11. 19.
1. Cor.
10. 12.
* Jonę
2. 1.
* Jonę
3. 23.* 7.
Reg.
10. 1.
1. Par.
9. 1.
* Lucę
11. 24.* 2.
Petr.
2. 20.
* Mat.
3. 1.
* Lucę
24. 19.

A

* Mar.
4. 1.
Luc.
8. 4.

2 * Et congregatae sunt ad eum turbae multae, ita ut in naviculam ascendens sederet; & omnis turba stabat in littore.

3 Et locutus est eis multa in parabolis, dicens: Ecce exiit, qui seminat, seminare.

4 Et dum seminat, quaedam ceciderunt secus viam, & venerunt volucres caeli, & comederunt ea.

5 Alia autem ceciderunt in petrosa, ubi non habebant terram malam: & continuo exorta sunt, quia non habebant altitudinem terrae.

6 Sole autem orto aestuaverunt: & quia non habebant radicem, aruerunt.

7 Alia autem ceciderunt in spinas: & creverunt spinae, & suffocaverunt ea.

B

8 Alia autem ceciderunt in terram bonam: & dabant fructum, aliud centesimum, aliud sexagesimum, aliud trigessimum.

9 Qui habet aures audiendi, audiat.

10 Et accedentes discipuli dixerunt ei: Quare in parabolis loqueris eis?

11 Qui respondens, ait illis: Quia vobis datum est nosse mysteria regni caelorum: illis autem non est datum.

* Ios. 17. 29.

12 * Qui enim habet, dabitur ei, & abundabit: qui autem non habet, & quod habet, auferetur ab eo.

13 Ideo in parabolis loquor eis: quia videntes non vident, & audientes non audiunt, neque intelligunt.

* Isaie

14 Et adimpletur in eis prophetia Isaie dicentis: * Auditui audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & non videbitis.

6. 9.

15 Incrassatum est enim cor populi huius, & auribus graviter audierunt, & oculos suos claustrunt: ne quando videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & convertantur, & sanem eos.

Marc.

16 Vestri autem beati oculi, quia vident, & aures vestrae, quia audiunt.

4. 12.

17 * Amen quippe dico vobis, quia multi prophetae, & iusti cupierunt videre, quae videtis, & non videntur; & audire, quae auditis, & non audierunt.

Luc.

18 Vos ergo audite verbum seminantis.

11. 3.

19 Omnis, qui audit verbum regni, & non

28. 26.

Rom.

10. 14.

C

intelligit, venit malus, & rapit, quod seminatum est in corde eius: hic est, qui secus viam seminatus est.

20 Qui autem super petrosa seminatus est, hic est, qui verbum audit, & continuo cum gaudio accipit illud:

21 Non habet autem in se radicem, sed ut temporalis, facta autem tribulatione, & persecutione propter verbum, continuo scandalizatur.

22 Qui autem seminatus est in spinis, hic est, qui verbum audit, & sollicitudo saeculi istius, & fallacia divitiarum suffocat verbum, & sine fructu efficitur.

23 Qui vero in terram bonam seminatus est, hic est, qui audit verbum, & intelligit, & fructum affert, & facit aliud quidem centesimum, aliud autem sexagesimum, aliud vero trigessimum.

24 * Aliam parabolam proposuit illis, dicens: Simile factum est regnum caelorum homini, qui seminavit bonum semen in agro suo.

25 Cum autem dormirent homines, venit inimicus ejus, & supereminavit zizania in medio tritici, & abiit.

26 Cum autem crevisset herba, & fructum fecisset, tunc apparuerunt & zizania.

27 Accedentes autem servi patrisfamilias, dixerunt ei: Domine, nonne bonum semen seminasti in agro tuo? Unde ergo habet zizania?

28 Et ait illis: Inimicus homo hoc fecit. Servi autem dixerunt ei: Vis, imus, & colligimus ea?

29 Et ait: Non: ne forte colligentes zizania, eradicetis simul cum eis & triticum.

30 Sinite utraque crescere usque ad messem, & in tempore messis dicam mesforibus: Colligite primum zizania, & alligate ea in fasciculos ad comburendum, triticum autem congregate in horreum meum.

31 * Aliam parabolam proposuit eis dicens: Simile est regnum caelorum grano sinapis, quod accipiens homo seminavit in agro suo:

32 Quod minimum quidem est omnibus seminibus: cum autem creverit, majus est omnibus oleribus, & fit arbor, ita ut volucres caeli veniant, & habitent in ramis ejus.

* Mar.
4. 26.

D

* Mar.
4. 31.
Luc.
8. 19.

E

* Luc.
13. 21.

33 Aliam parabolam locutus est eis. * Simile est regnum cœlorum fermento, quod accepit mulier abscondit in farina satis tribus, donec fermentatum est totum.

34 Hæc omnia locutus est Jesus in parabolis ad turbas & sine parabolis nō loquebatur eis.

* Mat.
27. 1.

* Mar.
4. 14.

35 Ut impleretur, quod dictum erat per Prophetā dicentē: * Aperiam in parabolis os meum, eruſtābo abscondita a cōstitutione mūdi.

36 * Tunc, dimissis turbis, venit in domum: & accesserunt ad eum discipuli ejus, dicentes: Ediffere nobis parabolam zizaniorum agri.

37 Qui respondens, ait illi: Qui seminat bonum semen, est Filius hominis.

38 Ager autem est mundus. Bonum verò semen, hi sunt filii regni. Zizania autem, filii sunt nequam.

* Apo.
24. 15.

F

39 Inimicus autem, qui seminavit ea, est diabolus. * Messis verò, consummatio sæculi est: Messores autem, angeli sunt.

40 Sicut ergo colliguntur zizania, & igni cōburuntur: sic erit in consummatione sæculi.

41 Mittet filius hominis Angelos suos, & colligent de regno ejus omnia scandala, & eos qui faciunt iniquitatem:

* Sap.
3. 7.

* Dan.
12. 3.

42 Et mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus, & stridor dentium.

43 * Tunc justi solgebunt sicut sol in regno Patris eorū. Qui habet aures audiendi, audiat.

44 Simile est regnum cœlorum thesauro abscondito in agro: quem qui invenit homo, abscondit, & præ gaudio illius vadit, & vendit universa, quæ habet, & emit agrum illum.

45 Iterum simile est regnum cœlorum homini negotiatori, quærenti bonas margaritas.

46 Inventa autē una pretiosa margarita, abiit, & vendidit omnia, quæ habuit, & emit eam.

47 Iterum simile est regnum cœlorum lagenæ missæ in mare, & ex omni genere piscium congreganti:

48 Quam cū impleta esset, educentes, & secus litus sedentes, elegerunt bonos in vasa, malos autem foras miserunt.

49 Sic erit in consummatione sæculi: exibunt angeli, & separabunt malos de medio iustorū.

50 Et mittent eos in caminum ignis: ibi erit fletus, & stridor dentium.

51 Intellexistis hæc omnia? Dicunt ei: Etiam.

52 Ait illis: Ideo omnis scriba doctus in regno cœlorum, similis est homini patrifamilias, qui profert de thesauro suo nova, & vetera.

53 Et factum est, cū consummasset Jesus parabolam istam, transiit inde.

54 * Et veniens in patriam suam, docebat eos in synagogis eorum, ita ut mirarentur, & dicerent: Unde huic sapientia hæc, & virtutes?

55 * Nonne hic est fabri filius? Nonne mater ejus dicitur Maria, & fratres ejus Jacobus, & Joseph, & Simon, & Judas?

56 Et sorores ejus, nonne omnes apud nos sunt? Unde ergo huic omnia ista?

57 Et scandalizabatur in eo. Jesus autem dixit eis: Non est propheta sine honore, nisi in patria sua, & in domo sua.

58 Et non fecit ibi virtutes multas, propter incredulitatem illorum.

* Mat.
6. 1
Luce
4. 16.
Joan
6. 41.

C A P U T XIV.

Caput Joannis datur puella saltatrici: Jesus quinque virorum millia in deserto quinque panibus, & duobus piscibus satiavit, sublati duodecim reliquiarum copiosi: & super mare ambulans discipulos tempestate agitato confortat, Petrumque a submersione liberat: interea Genesar variis curantur languores tantu vestimenti ipsius.

A
Marc.
6. 14.
Luce
9. 7.

1 In illo tempore audivit Herodes tetrarcha famam Jesu:

2 Et ait pueris suis: Hic est Joannes Baptista: ipse surrexit a mortuis, & ideo virtutes operantur in eo.

3 * Herodes enim tenuit Joannem, & alligavit eum: & posuit in carcerem propter Herodiam uxorem fratris sui.

4 Dicebat enim illi Joannes: Non licet tibi habere eam.

5 Et volens illum occidere, timuit populum, quia sicut prophetam eum habebant.

6 Die autem natalis Herodis saltavit filia Herodiadis in medio, & placuit Herodi.

* Mar.
6. 17.
Luce
3. 19.

* Infrā
21. 2.

7 Unde cum juramento pollicitus est ei dare, quodcumque postulasset ab eo.

8 At illa præmonita à matre sua: Da mihi, inquit, hic in disco caput Joannis Baptistæ.

9 Et contristatus est rex: propter juramentum autem, & eos, qui pariter recumbabant, iussit dari.

10 Misitq; & decollavit Joannē in carcere.

11 Et allatum est caput ejus in disco, & datum est puellæ, & attulit matri suæ.

12 Et accedentes discipuli ejus, tulerunt corpus ejus, & sepelierunt illud: & venientes nuntiaverunt Jesu.

13 * Quod cum audisset Jesus, secessit inde in navicula, in locum desertum seorium: & cum audissent turbæ, secutæ sunt eum pedestres de civitatibus.

14 Et exiens vidit turbam multam, & misertus est eis, & curavit languidos eorum.

15 Vespere autem factō, accesserunt ad

B

* Mar.
6. 31.
Lucæ
9. 10.

eum discipuli ejus, dicentes: Desertus est locus, & hora jam præterit: dimitte turbas, ut euntes in castella, emant sibi escas.

16 Jesus autem dixit eis: Non habent necesse ire: date illis vos manducare.

17 Responderunt ei: * Non habemus hic nisi quinque panes, & duos pisces.

18 Qui ait eis: Afferte mihi illos huc.

19 Et cum jussisset turbam discumbere super fenum, acceptis quinque panibus, & duobus piscibus, aspiciens in cælum benedixit, & fregit, & dedit discipulis panes, discipuli autem turbis.

20 Et manducaverunt omnes, & saturati

C

sunt. Et tulerunt reliquias, duodecim cophinos fragmentorum plenos.

21 Manducantium autē fuit numerus, quin-

que millia virorum, exceptis mulieribus & parvulis.

22 * Et statim compulit Jesus discipulos af-

* Mar.
6. 45.

cendere in naviculam, & praeceperunt eum trans fretum, donec dimitteret turbas.

23 Et dimissa turba, * ascendit in montem solus orare. Vespere autē factō solus erat ibi.

24 Navicula autem in medio mari iactabatur fluctibus: erat enim contrarius ventus.

25 Quarta autem vigilia noctis venit ad eos, ambulans super mare.

26 Et videntes eum super mare ambulantem, turbati sunt, dicentes: Quia phantasma est. Et praetimore clamaverunt.

27 Statimque Iesus locutus est eis, dicens: Habete fiduciam: ego sum: nolite timere.

28 Respondens autem Petrus dixit: Domine, si tu es, iube me ad te venire super aquas.

29 At ipse ait: Veni. Et descendens Petrus de navicula, ambulabat super aquam, ut veniret ad Iesum.

30 Videns verò ventum validum, timuit: & cum cepisset mergi, clamavit dicens: Domine, saluum me fac.

31 Et continuo Iesus extendens manum, apprehendit eum: & ait illi: Modice fides, quare dubitasti?

32 Et cum ascendissent in naviculam, cessavit ventus.

33 Qui autem in navicula erant, venerunt, & adoraverunt eum, dicens: Vere Filius Dei es.

34 * Et cum transfretassent, venerunt in terram Genesar.

35 Et cum cognovissent eum viri loci illius, miserunt in universam regionem illam, & obsecraverunt ei omnes male habentes:

36 Et rogabant eum, ut vel simbriam vestimenti eius tangerent. Et quicumque tetigerunt, salvi facti sunt.

C A P U T X V.

Phariseorum de lavandis manibus, aliisque rebus traditiones, quas Dei mandatis proponebant: & quae sint coquinae hominum: mulier Chananaea perseveranti fide, ac supplicatione impetrat filia curationem: Iesus curatis iuxta mare Galilae variis languoribus, quatuor virorum millia septem panibus paucisque pisciculis satiat, sublati septem sportarum reliquiis.

A 1 Tunc accesserunt ad eum ab Ierosolymis Scribae, & Pharisei, dicentes:

2 * Quare discipuli tui transgrediuntur traditionem seniorum? non enim lavant manus suas, cum panem manducant.

3 Ipse autem respondens ait illis: Quare & vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram? Nam Deus dixit:

4 * Honora patrem, & matrem: & qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur.

5 Vos autem dicitis: Quicumque dixerit patri, vel matri: Munus quodcumque est ex me, tibi proderit:

6 Et non honorificabit patrem suum, aut matrem suam: & irritum fecistis mandatum Dei propter traditionem vestram.

7 Hypocrite: bene prophetavit de vobis Isaias, dicens:

8 * Populus hic labiis me honorat: cor autem eorum longè est à me.

9 Sine causa autem colunt me, docentes doctrinas, & mandata hominum.

10 Et convocatis ad se turbis, dixit eis:

Audite, & intelligite.

11 Non quod intrat in os, coquinae hominem: sed quod procedit ex ore, hoc coquinae hominem.

12 Tunc accedentes discipuli ejus, dixerunt ei: Scis, quia Pharisei audito verbo hoc scandalizati sunt?

13 At ille respondens ait: * Omnis plantatio, quam non plantavit Pater meus caelestis, eradicabitur.

14 Sinite illos: * cæci sunt, & duces cæcorum, cæcus autem si cæco ducatum praestet, ambo in foveam cadunt.

15 * Respondens autem Petrus dixit ei: Edifera nobis parabolam istam.

16 At ille dixit: Adhuc & vos sine intellectu estis?

17 Non intelligitis, quia omne, quod in os intrat, in ventrè vadit, & in seculum emittitur?

18 Quae autem procedunt de ore, de corde exeunt, & ea coquinae hominem.

19 De corde enim exeunt cogitationes malae, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiae.

20 Hæc sunt, quae coquinae hominem. Non lotis autem manibus manducare, non coquinae hominem.

21 Et egressus inde Iesus, secessit in partes Tyri, & Sidonis:

22 * Et ecce mulier Chananaea à finibus illis egressa clamavit, dicens ei: Misere mei Dñe, fili David: filia mea male à demonio vexatur.

23 Qui non respondit ei verbum. Et accedentes discipuli ejus rogabant eum dicens: Dimitte eam, quia clamat post nos.

24 Ipse autem respondens, ait: Non sum missus nisi ad oves, quae perierunt domus Israel.

25 At illa venit, & adoravit eum, dicens: Domine, adjuva me.

26 Qui respondens ait: Non est bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus.

27 At illa dixit: Etiam, Domine: nam & catelli edunt de micis, quae cadunt de mensa dominorum suorum.

28 Tunc respondens Iesus, ait illi: O mulier, magna est fides tua: fiat tibi, sicut vis. Et sanata est filia ejus ex illa hora.

29 Et cum transisset inde Iesus, venit secus mare Galilae: & ascendens in montem, sedebat ibi.

30 * Et accesserunt ad eum turbae multae, habentes secum mutos, cecos, claudos, debiles, & alios multos: & proiecervnt eos ad pedes ejus, & curavit eos:

31 Ita ut turbae mirarentur, videntes multos loquentes, claudos ambulantes, cecos videntes: & magnificabant Deum Israel.

32 * Iesus autē, convocatis discipulis suis, dixit: Misereor turbae, cuius triiduo jam perseverant mecum, & non habent, quod mādūcent, & dimittere eos jejunos nolo, ne deficiat in via.

33 Et dicunt ei discipuli: Unde ergo nobis in deserto panes tantos, ut saturemus turbam tantam?

34 Et ait illis Iesus: Quot habetis panes? At illi dixerunt: Septem, & paucos pisciculos.

35 Et praecipit turbae, ut discumberent super terram.

36 Et accipiens septem panes, & pisces, & gratias agens, fregit, & dedit discipulis suis:

& discipuli dederunt populo.

37 Et comederunt omnes, & saturati sunt. Et quod superfuit de fragmentis, tulerunt septem sportas plenas.

38 Erant autē, qui manducaverunt, quatuor millia hominum, extra parvulos, & mulieres.

39 Et dimissa turba, ascendit in naviculam: & venit in fines Magadan.

CAPUT XVI.

Iesus signi petitione ipsum tentantes arguit, quod se na temporū non diiudicarent: iubet discipulos cavere à fermento Pharisæorum, ac Sadducæorum, ipsosque interrogat, quem ipsum esse dicant, & Petro post illius responsum promittit claves regni cælorum: suam autem passionem prædicans, à Petro increpatur: propter quod satanam ipsum appellat, docens quemque propriam crucem tollere, & Deum unicuique iuxta opera sua redditurum.

ET accesserunt ad eum Pharisæi, & Sadducæi tentantes, & rogaverunt eum, ut signum de cælo ostenderet eis.

2 At ille respondens, ait illis: Facto vespere dicitis: Serenū erit, rubicundū est enim cælum.

3 Et mane: Hodie tempestas, rutilat enim triste cælum.

4 Faciem ergo cæli diiudicare nōstis: signa autem temporum non potestis scire? * Generatio mala, & adultera signum querit: & signum non dabitur ei, * nisi signum Jonæ propheta. Et relinquit illis, abiit.

5 Et cum venissent discipuli ejus trans fretum, obliti sunt panes accipere.

6 Qui dixit illis: * Intuemini, & cavete à fermento Pharisæorum, & Sadducæorum.

7 At illi cogitabant intra se dicentes: Quia panes non accepimus,

8 Sciens autem Iesus, dixit: Quid cogitatis intra vos modice fidei, quia panes nō habetis?

9 Nondum intelligitis, necne recordamini?

10 Neque septem panum in quatuor millia hominum, & quot sportas sumpsistis?

11 Quare non intelligitis, quia non de panes dixi vobis: Cavete à fermento Pharisæorum, & Sadducæorum?

12 Tunc intellexerunt, quia non dixerit cavendum à fermento panum, sed à doctrina Pharisæorum, & Sadducæorum.

13 * Venit autem Iesus in partes Cæsareæ Philippi: & interrogabat discipulos suos, dicens: Quē dicunt homines esse Filiū hominis?

14 At illi dixerunt: Alii Joannem Baptistam, alii autem Eliam, alii verō Jeremiam, aut unum ex prophetis.

15 Dicit illis Iesus: Vos autem quem me esse dicitis?

16 Respondens Simon Petrus dixit: * Tu es Christus, filius Dei vivi.

17 Respondens autem Iesus, dixit ei: Beatus es Simon Bar-Jona: quia caro, & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in cælis est.

18 * Etego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalerunt adversus eam.

19 * Et tibi dabo claves regni cælorum. Et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cælis: & quodcumque solveris

super terram, erit solutum & in cælis.

20 Tunc præcepit discipulis suis, ut nemini dicerent, quia ipse esset Iesus Christus.

21 Exinde cepit Iesus ostendere discipulis suis, quia oporteret eū ire Hierosolimā, & multa pati à senioribus, & Scribis, & principibus sacerdotum, & occidi, & tertia die resurgere.

22 Et assumens cum Petrus, cepit increpare illū dicens: Absit à te, Dñe: non erit tibi hoc.

23 Qui conversus, dixit Petro: * Vade post me, satana, scandalum es mihi: quia non sapis ea, quæ Dei sunt, sed ea, quæ hominum.

24 * Tunc Iesus dixit discipulis suis: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.

25 * Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet eam: qui autem perdidit animam suam propter me, inveniet eam.

26 Quid enim prodest homini, si mundum universum lucretur, animæ verō suæ detrimentum patiat? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua?

27 Filius enim hominis venturus est in gloria Patris sui cum angelis suis: * & tunc reddet unicuique secundum opera eius.

28 Amen dico vobis, * sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortē, donec videant Filium hominis venientē in regno suo.

CAPUT XVII.

Christi in monte transfiguratio, quam iubet discipulos silentio servare, donec à mortuis resurgat: Eliam dicit venturum, immo iam venisse, sed cognitum non fuisse, nempe Joannem Baptistam: puerum lunaticum curat, quem discipuli ob modicam fidem curare non poterant, ostendens quantæ sint virtutis: fides similis grano sinapis, jejunium, & oratio: passionem suam prædicit: pro se quoque, & Petro didrachma solvit, invento in ore piscis stateræ.

ET post dies sex assumit Iesus Petrum, & Jacobum, & Joannem fratrem ejus, & ducit illos in montem excelsum secretum:

2 Et transfiguratus est ante eos. Et resplenduit facies eius sicut sol: vestimenta autem ejus facta sunt alba sicut nix.

3 Et ecce apparuerunt illis Moyses, & Elias cum eo loquentes.

4 Respondens autem Petrus, dixit ad Jesum: Domine, bonum est nos hic esse: si vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi unum, Moysi unum, & Eliæ unum.

5 Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbravit eos. * Et ecce vox de nube, dicens: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui: ipsum audite.

6 Et audientes discipuli ceciderunt in faciem suam, & timuerunt valde.

7 Et accessit Iesus, & tetigit eos: dixitque eis: Surgite, & nolite timere.

8 Levantes autem oculos suos, neminem viderunt, nisi solum Jesum.

9 Et descendit illis de monte, præcepit eis Iesus, dicens: Nemini dixeritis visum, donec Filius hominis à mortuis resurgat.

10 Et interrogaverunt eum discipuli, dicentes: * Quid ergo scriba dicunt, quod Elias oporteat primum venire?

11 At ille respondens, ait eis: Elias qui-

A
* Mar.
8. 11.
Lucæ
12. 54

* Sup.
13. 19.
* Jo. 6.
2. 1.

* Mar.
8. 15.
Lucæ
12. 1.

B

* Sup.
13. 7.
Joan.
6. 9.
* Sup.
15. 34.

* Mar.
8. 27.
Lucæ
9. 19.

C

* Jo.
6. 70.

* Jo.
1. 42.

* Jo.
22. 21.
Joan.
20. 23.

D
* Mar.
8. 31.

* Sup.
10. 31.
Lucæ
9. 23.
8. 14.
* Jo.
12. 15.

* A.
17. 31.
Rom.
2. 6.
* Mar.
8. 19.
Lucæ
9. 27.

A
* Mar.
9. 1.
Lucæ
9. 28.

* Sup.
3. 17.
2. P. 6.

B

* Mar.
9. 10.
Mal.
4. 5.

dem venturus est, & restituet omnia.

^{* Sup.} 12 Dico autem vobis, ^{11. 14.} * quia Elias jam venit, & non cognoverunt eum, ^{* Sup.} sed fecerunt in eo, quæcumque voluerunt. Sic & Filius hominis passurus est ab eis. ^{14. 10.}

13 Tunc intellexerunt discipuli, quia de Joanne Baptista dixisset eis.

^{* Mar.} 14 * Et cum venisset ad turbam, accessit ad eum homo genibus provolutus ante eum, dicens: Domine, miserere filio meo, quia lunaticus est, & male patitur: nam sæpe cadit in ignem, & crebro in aquam:

^{9. 16.} 15 Et obtuli eum discipulis tuis, & non potuerunt curare eum.

^{* Mar.} 16 Respondens autem Jesus, ait: ^{9. 10.} * O generatio incredula, & perverta, quousque ero vobiscum? usquequò patiar vos? Afferte huc illum ad me.

C 17 Et increpavit illum Jesus, & exiit ab eo demonium, & curatus est puer ex illa hora.

18 Tunc accesserunt discipuli ad Jesum secretò, & dixerunt: Quare nos non potuimus efficere illum?

^{* Luc.} 19 Dixit illis Jesus: Propter incredulitatem vestram. Amen quippe dico vobis, si habueritis fidem, & curatus est puer ex illa hora, & transibit, & nihil impossibile erit vobis. ^{17. 6.}

20 Hoc autem genus non ejicitur nisi per orationem, & jejunium.

^{* Infr.} 21 Conversantibus autem eis in Galilæa dixit illis Jesus: ^{10. 8.} * Filius hominis tradendus est in manus hominum; ^{Luc.} ^{9. 44.}

22 Et occident eum, & tertia die resurget. Et contristati sunt vehementer.

23 Et cum venissent Capharnû, accesserunt, qui didrachma accipiebant, ad Petrum, & dixerunt ei: Magister vester nō solvit didrachma?

24 Ait: Etiam. Et cum intrasset in domum, prævenit eum Jesus, dicens: Quid tibi videtur Simon? Reges terræ à quibus accipiunt tributum, vel censum? à filiis suis, an ab alienis?

25 Et ille dixit: Ab alienis. Dicit illi Jesus: Ergo liberi sunt filii.

26 Ut autem non scandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum: & cum piscem, qui primus ascenderit, tolle, & aperto ore

ejus, invenies staterem: illum sumens, da eis pro me, & te.

CAPUT XVIII.

Proposito parvulo docet, quisnam major sit in regno cælorum, & quam sit à puellorum scandalo cavendum: quomodo frater in nos peccans debeat corripi, & ecclesiam non audiens pro ethnico haberi, potestate ligandi, atque solvendi discipulis tradita: docet etiam, quam sit apud Deum efficax dñorum petitio sibi consentientium, & quoties fratri in nos peccanti sit ignoscendum, accommodata ad hoc parabola de rege rationem cum servis suis ineunte.

I N illa hora accesserunt discipuli ad Jesum, dicentes: Quis, putas, major est in regno cælorum?

2 * Et advocans Jesus parvulum, statuit eum in medio eorum,

3 Et dixit: Amen dico vobis, nisi conversi fueritis, & efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cælorum.

4 Quicumque ergo humiliaverit se sicut parvulus iste, hic est major in regno cælorum.

5 Et qui suscepit unum parvulum talem in nomine meo, me suscipit.

6 * Qui autem scandalizaverit unum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei, ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris.

7 Vae mundo à scandalis. Necessè est enim, ut veniant scandala: verumtamen vae homini illi, per quem scandalum venit.

8 * Si autem manus tua, vel pes tuus scandalizat te; absconde eum, & projice abs te: bonum tibi est ad vitam ingredi debilem, vel claudum, quam duas manus, vel duos pedes habentem mitti in ignem æternum.

9 Et si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & projice abs te: bonum tibi est cum uno oculo in vitam intrare, quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis.

10 Videte, ne contemnatis unum ex his pusillis, dico enim vobis, quia angeli eorum in cælis semper vident faciem Patris mei, qui in cælis est.

A
Marci
9. 33.
Luc.
9. 44.
Infr.
19. 14.

* Mar.
9. 41.
Luc.
17. 2.

* Sup.
5. 30.
Marci
9. 41.

* Psal.
13. 8.

*Lucę
10. 10.
*Lucę
15. 4.

*Lev.
19. 17.
Eccli.
19. 11.
*Lucę
17. 34.

C
Jac.
1. 19.
*Deut.
19. 15.
Joan.
8. 17.
*Cor.
11. 2.
Hebr.
12. 18.
*1 Cor.
1. 9.
*Thof.
1. 14.
*Job.
10. 23.
*Lucę
17. 4.

D

11 * Venit enim Filius hominis salvare quod perierat.

12 * Quid vobis videtur ? si fuerint alicui centum oves, & erraverit una ex eis: nonne relinquit nonagintanovem in montibus, & vadit querere eam, quæ erravit ?

13 Et si contigerit, ut inveniat eam: Amen dico vobis, quia gaudet super eam magis quam super nonagintanovem, quæ non erraverunt.

14 Sic non est voluntas ante Patrem vestrum, qui in celis est, ut pereat unus de pusillis istis.

15 * Si autem peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te, & ipsum solum. Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum.

16 Si autem te non audierit: adhibe tecum adhuc unum, vel duos, * ut in ore duorum, vel trium testium stet omne verbum.

17 * Quod si non audierit eos, dic ecclesie. Si autem ecclesiam non audierit, sit tibi sicut * ethnicus, & publicanus.

18 * Amen dico vobis, quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata & in celo: & quæcumque solveritis super terram, erunt soluta & in celo.

19 Iterum dico vobis, quia si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quamcumque petierint, fiet illis à Patre meo, qui in celis est.

20 Ubi enim sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.

21 Tunc accedens Petrus ad eum, dixit: * Domine, quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei ? usque septies ?

22 Dicit illi Jesus: Non dico tibi usque septies, sed usque septuagies septies.

23 Idem assimilatum est regnum celorum homini regi, qui voluit rationem ponere cum servis suis.

24 Et cum cepisset rationem ponere, oblatus est ei unus, qui debebat ei decem millia talenta.

25 Cum autem non haberet, unde redderet, iussit eum dominus ejus venundari, & uxorem ejus, & filios, & omnia, quæ habebat, & reddi.

26 Proci dens autem servus ille orabat eum, dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi.

27 Misertus autem dominus servi illius, dimisit eum, & debitum dimisit ei.

28 Egredius autem servus ille, invenit unum de conservis suis, qui debebat ei centum denarios: & tenens suffocabat eum, dicens: Redde, quod debes.

29 Et proci dens conservis ejus, rogabat eum, dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi.

30 Ille autem noluit, sed abiit, & misit eum in carcerem, donec redderet debitum.

31 Videntes autem conservi ejus, quæ fiebant, contristati sunt valde: & venerunt, & narraverunt domino suo omnia, quæ facta fuerant.

32 Tunc vocavit illum dominus suus, & ait illi: Serve nequam, omne debitum dimisi tibi, quoniam rogasti me:

33 Nonne ergo oportuit & te misereri conservi tui, sicut & ego tui miseris sum ?

34 Et iratus dominus ejus tradidit eum tortoribus, quoad usque redderet universum debitum.

35 Sic & Pater meus celestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris.

CAPUT XIX.

Matrimonium docet ex sua institutione esse indissolubile, nec uxorem extra causam fornicationis posse dimitti: inter varios eunuchos laudat illos, qui se castraverunt propter regnum celorum: parvulis manus imponit: adolescens qui omnia se servasse precepta dicebat, audit Christi consilio de omnibus vendendis abitis tristis: difficile ergo asserit, divitem intrare regnum celorum, & quid illis premii sit, qui omnibus relictis ipsam sequuntur.

1 **E**T factum est, cum consummasset Jesus sermones istos, migravit à Galilæa, & venit in fines Judææ trans Jordanem,

2 Et secutæ sunt eum turbe multe, & curavit eos ibi.

3 * Et accesserunt ad eum Pharisei: tentantes eum, & dicentes: Si licet homini dimittere uxorem suam quacumque ex causa ?

A

*Mar.
10. 1.

*Mar.
10. 1.

* Gen. 1. 27.
* Gen. 2. 4.
2. Cor. 6. 16.
Ep. hēf. c. 31.
* Deut. 24. 1.

4 Qui respondens, ait eis: Non legistis, * quia qui fecit hominem ab initio, masculum, & feminam fecit eos? & dixit:

5 * Propter hoc dimittet homo patrem, & matrem, & adheret uxori suae, & erunt duo in carne una.

6 Itaque jam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet.

7 Dicunt illi: * Quid ergo Moyses mandavit dare libellum repudii, & dimittere?

8 Ait illis: Quoniam Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras: ab initio autem non fuit sic.

9 * Dico autem vobis, quia quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur: & qui dimissam duxerit, mœchatur.

10 Dicunt ei discipuli ejus: Si ita est causa hominis cum uxore, non expedit nubere.

11 Qui dixit illis: Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est.

12 Sunt enim eunuchi, qui de matris utero nati sunt: & sunt eunuchi, qui facti sunt ab hominibus: & sunt eunuchi, qui seiplos castraverunt propter regnum celorum. Qui potest capere, capiat.

13 * Tunc oblatis sunt ei parvuli, ut manus eis imponeret, & oraret. Discipuli autem increpabant eos.

14 Jesus vero ait eis: * Sinite parvulos, & nolite eos prohibere ad me venire: talium est enim regnum celorum.

15 Et cum imposuisset eis manus, abiit inde.

16 * Et ecce unus accedens, ait illi: Magister bone, quid boni faciam, ut habeam vitam æternam?

17 Qui dixit ei: Quid me interrogas de bono? Unus est bonus, Deus. Si autem vis ad vitam ingredi, serva mandata.

18 Dicit illi: Quae? Jesus autem dixit: * Non homicidii facies: Non adulterabis: Non facies furtum: Non falsum testimonium dices:

19 Honora patrem tuum, & matrem tuam: & diliges proximum tuum sicut teipsum.

20 Dicit illi adolescens: Omnia hæc custodivi à juventute mea, quid adhuc mihi deest?

21 Ait illi Jesus: Si vis perfectus esse, vade, vende, quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in celo: & veni, sequere me.

22 Cum audisset autem adolescens verbum, abiit tristis: erat enim habens multas possessiones.

23 Jesus autem dixit discipulis suis: Amen dico vobis, quia dives difficile intrabit in regnum celorum.

24 Iterum dico vobis: Facilius est, camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum celorum.

25 Auditis autem his, discipuli mirabantur valde, dicentes: Quis ergo poterit salvus esse?

26 Aspiciens autem Jesus, dixit illis: Apud homines hoc impossibile est: apud Deum autem omnia possibilia sunt.

27 Tunc respondens Petrus, dixit ei: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te: quid ergo erit nobis?

28 Jesus autem dixit illis: Amen dico vobis, quod vos, qui secuti estis me, in regeneratione, cum sederit Filius hominis in sede majestatis suae, sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel.

29 Et omnis, qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros, propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.

30 * Multi autem erunt primi novissimi, & novissimi primi.

C
* Exo.
20. 11.

D

* Infrā
10. 16.
Marci
10. 31.
Lucę
13. 20.

C A P U T XX.

Parabolam proponit de operariis in vineam conductis, quorum ultimis idem datur denarius cum primis: Jesus discipulis passionem, ac resurrectionem suam prædicit: & occasione ambitionis filiorum Zebedei docet discipulos, quod non possint

scire, & ostensione domini, sed officio ministerii debeant esse majores: egrediens vero Jericho duos cecos illuminat.

1 Simile est regnum celorum homini patrifamilias, qui exiit primo mane conducere operarios in vineam suam.

2 Conventionem autem factam cum operariis

A

ex denario diurno, misit eos in vineam suam.
3 Et egressus circa horam tertiam, vidit alios stantes in foro otiosos,

4 Et dixit illis: Ite & vos in vineam meam, & quod iustum fuerit, dabo vobis.

5 Illi autem abierunt. Iterum autem exiit circa sextam, & nonam horam: & fecit similiter.

6 Circa undecimam vero exiit, & invenit alios stantes, & dicit illis: Quid hic statis tota die otiosi?

7 Dicunt ei: Quia nemo nos conduxit. Dicit illis: Ite & vos in vineam meam.

8 Cum sero autem factum esset, dicit dominus vineæ procuratori suo: Voca operarios, & redde illis mercedem, incipiens à novissimis usque ad primos.

B 9 Cū venissent ergo, qui circa undecimam horam venerant, acceperunt singulos denarios.

10 Venientes autem & primi, arbitrati sunt quoddam plus essent accepturi: acceperunt autem & ipsi singulos denarios.

11 Et accipientes murmurabant adversus patrem familias,

12 Dicentes: Hi novissimi una hora fecerunt, & pares illos nobis fecisti, qui portavimus pondus diei, & æstus.

13 At ille respondens uni eorum, dixit: Amice, non facio tibi injuriam: nonne ex denario convexisti mecum?

14 Tolle quod tuum est, & vade: volo autem & huic novissimo dare sicut & tibi.

15 Aut non licet mihi quod volo, facere? an oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum?

* Sup. 10. 9.
* Marci 10. 31.
C

16 Sic erunt novissimi primi, & primi novissimi: multi enim sunt vocati, pauci vero electi.

* Lucæ 11. 9.
* Mar. 10. 12.
C

17 Et ascendens Jesus Ierosolymam, assumpsit duodecim discipulos secreta, & ait illis:

18 Ecce ascendimus Ierosolymam, & filius hominis tradetur principibus sacerdotum, & Scribis, & condemnabunt eum morte.

19 Et tradent eum Gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum, & tertia die resurget.

20 Tūc accessit ad eū mater filiorū Zebedei cum filiis suis, adorans, & petēs aliquid ab eo.

21 Qui dixit ei: Quid vis? Ait illi: Dic, ut sedent hi duo filii mei, unus ad dexteram tuam, & unus ad sinistram in regno tuo.

22 Respondens autem Jesus, dixit: Nescitis, quid petatis. Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? Dicunt ei: Possimus.

23 Ait illis: Calicem quidem meum bibitis: sedere autem ad dexteram meam, vel sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à Patre meo.

24 Et audientes decem, indignati sunt de duobus fratribus.

25 Jesus autem vocavit eos ad se, & ait: Scitis, quia principes gentiū dominantur eorū: & qui majores sunt, potestatem exercent in eos.

26 Non ita erit inter vos: sed quicumque voluerit inter vos major fieri, sit vester minister:

27 Et qui voluerit inter vos primus esse, erit vester servus.

28 Sicut filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam, redemptionem pro multis.

29 Et egredientibus illis ab Jericho, secuta est eum turba multa:

30 Et ecce duo cæci sedentes secus viam, audierunt, quia Jesus transiret: & clamaverunt, dicentes: Domine, miserere nostri, fili David.

31 Turba autem increpabat eos, ut tacerent. At illi magis clamabant, dicentes: Domine, miserere nostri, fili David.

32 Et stetit Jesus, & vocavit eos, & ait: Quid vultis, ut faciam vobis?

33 Dicunt illi: Domine, ut aperiātur oculi nostri.

34 Misertus autem eorum Jesus, tetigit oculos eorū. Et confestim viderūt, & secuti sunt eum.

* Mar. 10. 35.

* Mar. 10. 41.
* Lucæ 12. 15.

D

* Phil. 2. 7.

* Mar. 10. 46.
* Lucæ 18. 15.

CAPUT XXI.

Jesus super asinam Ierosalem cum triumpho ingressus, negotiatores de templo eiecit, & Phariseis de triumpho indignatibus respondet: discipulis autem, de scilicet Christi verbo arefacta mirantibus, declarat fidei efficaciam: interrogationem

de sua potestate retundit questione de Joannis baptismo: & ex parabolis de homine duos filios habente, & de patre familias, cujus vinitores post alios servos etiam filium vineæ heredem occiderunt, prædicit regnum Dei à Judæis ad Gentem transferendum.

A
Marci
11. 1.
Lucę
19. 29.

Isaig
61. 1.
Zach.
9. 9.
Joan.
12. 15.

1 **E**T cū appropinquassent Jerosolymis, & venissent Bethphage ad montem oliveti, tunc Jesus misit duos discipulos,
2 Dicens eis: Ite in castellum, quod contra vos est, & statim invenietis asinam alligatam, & pullum cum ea solvite, & adducite mihi:
3 Et si quis vobis aliquid dixerit, dicite, quia Dñs his opus habet: & confestim dimittet eos.
4 Hoc autē totum factum est, ut adimpleretur, quod dictū est per Prophetam dicentem:
5 * Dicite, filiæ Sion: Ecce rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam, & pullum filium subjugis.

6 Bontes autem discipuli fecerunt sicut præcepit illis Jesus.

7 Et adduxerunt asinam, & pullum: & imposuerunt super eos vestimenta sua: & eum desuper sedere fecerunt.

8 Plurima autem turba straverunt vestimenta sua in via: alii autem cædebant ramos de arboribus, & sternerbant in via:

9 Turbæ autem, quæ præcedebant, & quæ sequebantur, clamabant, dicentes: * Hosanna filio David: benedictus, qui venit in nomine Domini: Hosanna in altissimis.

10 Et cū intrasset Jerosolymam, commota

* Psal.
117. 6
Marci
11. 10.
E
Lucę
19. 16.

est universa civitas, dicens: Quis est hic?

11 Populi autem dicebant: Hic est Jesus propheta à Nazareth Galilææ.

12 * Et intravit Jesus in templum Dei, & ejiciebat omnes vendentes, & ementes in templo: & mensas nummulariorum, & cathedras vendentium columbas everit:

13 Et dicit eis: Scriptum est: * Domus mea domus orationis vocabitur: vos autem fecistis illam speluncam latronum.

14 Et accesserunt ad eum cæci, & claudii in templo: & sanavit eos.

15 Videntes autem principes sacerdotum, & Scribæ mirabilia, quæ fecit, & pueros clamantes in templo, & dicentes: Hosanna filio David: indignati sunt.

16 Et dixerunt ei: Audis, quid isti dicunt? Jesus autem dixit eis: Usque, numquam legistis: * Quia ex ore infantium, & lactantium perfecisti laudem?

17 Et relictis illis, abiit foras extra civitatem in Bethaniam: ibique mansit.

18 Mane autem revertens in civitatem, cursit.

19 * Et videns fici arborem unam secus viam, venit ad eam: & nihil invenit in ea nisi folia tantum, & ait illi: Numquam ex te fructus nascatur in sempiternum. Et refacta est continuò ficulnea.

20 * Et videntes discipuli, mirati sunt, dicentes: Quomodo continuò aruit?

21 Respondens autem Jesus, ait eis: Amen dico vobis, si habueritis fidem, & non ha-

sitaveritis, non solum de ficulnea facietis, sed & si monti huic dixeritis: Tolle, & jacta te in mare: fiet.

22 * Et omnia, quæcumque petieritis in oratione credentes, accipietis.

23 Et cū venisset in templum, accesserunt ad eum docentes principes sacerdotum, & seniores populi dicentes: * In qua potestate hæc facis? Et quis tibi dedit hanc potestatem?

24 Respondens Jesus dixit eis: Interrogabo vos & ego unum sermonem: quem si dixeritis mihi, & ego vobis dicam in qua potestate hæc facio.

25 Baptismus Joannis unde erat? è cælo, an ex hominibus? At illi cogitabant inter se dicentes:

26 Si dixerimus, è cælo, dicet nobis: Quare ergo non credidistis illi? Si autem dixerimus, ex hominibus, timeamus turbam: * omnes enim habebant Joannem sicut prophetam.

27 Et respondentes Jesu, dixerunt: Nescimus. Ait illis & ipse: Nec ego dico vobis in qua potestate ego facio.

28 Quid autem vobis videtur? Homo quidam habebat duos filios, & accedens ad primum, dixit: Fili, vade hodie, operare in vinea mea.

29 Ille autem respondens, ait: Nolo. Postea autem, penitentia motus, abiit.

30 Accedens autem ad alterum, dixit similiter. At ille respondens ait: Eo, domine: & non ivit.

* Sup.
7. 7.
Joan.
1. 19.
C
* Mar.
11. 23.
Lucę
10. 1.

* Sup.
14. 5.

* Mar.
11. 15.

* Isaig
57. 7.
Jere.
7. 11.
Lucę
25. 46.

* psal.
8. 3.

* Mar.
11. 13.

* Mar.
12. 20.

31 Quis ex duobus fecit voluntatem patris? Dicunt ei: Primus. Dicit illi Iesus: Amen dico vobis, quia publicani, & meretrices præcedunt vos in regnum Dei.

32 Venit enim ad vos Joānes in via iustitiæ, & non credidistis ei: publicani autem, & meretrices crediderunt ei: vos autem videtis nec poenitentiam habuistis postea, ut crederetis ei.

33 Aliam parabolam audite: * Homo erat paterfamilias, qui plantavit vineam, & septem circumdedit ei, & fodit in ea torcular, & ædificavit turrim, & locavit eam agricolis, & peregrè profectus est.

34 Cum autem tempus fructuum appropinquaret, misit servos suos ad agricolas, ut acciperent fructus ejus.

35 Et agricola apprehensis servis ejus, alium occiderunt, alium occiderunt, alium verò lapidaverunt.

36 Iterum misit alios servos plures prioribus, & fecerunt illis similes.

37 Novissimè autem misit ad eos filium suum dicens: Verebuntur filium meum.

38 Agricola autem videntes filium, dixerunt intra se: * Hic est hæres, venite, occidamus eum, & habebimus hæreditatem ejus.

39 Et apprehensum eum eiecerunt extra vineam, & occiderunt.

40 Cum ergo venerit dominus vineæ, quid faciet agricolis illis?

41 Ajunt illi: Malos malè perdet: & vineam suam locabit aliis agricolis, qui reddant ei fructum temporibus suis.

42 Dicit illis Iesus: Numquā legistis in Scripturis: * Lapidem quem repronaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli? A Dño factū est istud, & est mirabile in oculis nostris.

43 Ideo dico vobis, quia auferetur à vobis regnū Dei, & dabitur gēti facienti fructus ejus.

44 Et qui ceciderit super lapidem istum, confringetur super se: verò ceciderit, cōteret eū.

45 Et cum audissent principes sacerdotum, & Pharisei parabolam ejus, cognoverunt, quod de ipsis diceret.

46 Et querentes eum tenere, timuerunt turbas: quoniam sicut prophetam eum habebat.

CAPUT XXII.

Parabola de rege, qui fecit nuptias filio suo, in quibus discumbens absq; veste nuptiali in tenebras ejicitur exteriores: tentatur Iesus à Phariseis super censu dando Cæsari, & à Sadduceis super resurrectione, quorum redarguit inscitiam, mortuorum evincens resurrectionem: rursusque à legibus doctore tentatur super magno legis mandato: vicissim quoque interrogat Phariseos, cujus filius sit Christus.

1 ET respondens Iesus, dixit iterum in parabolis eis, dicens:

2 Simile factum est regnum cælorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo.

3 Et misit servos suos vocare invitatos ad nuptias, & volebant venire.

4 Iterum misit alios servos, dicens: Dicite invitatis: Ecce prandium meum paravi, tauri mei, & altilia occisa sunt, & omnia parata: venite ad nuptias.

5 Illi autem nelexerunt: & abierunt, alius in villam suam, alius verò ad negotiationem suā:

6 Reliqui verò tenuerunt servos ejus, &

contumeliis affectos occiderunt.

7 Rex autem cum audisset, iratus est: & missis exercitibus suis, perdidit homicidas illos, & civitatem illorum succendit.

8 Tunc ait servis suis: Nuptiæ quidē paratæ sunt, sed qui invitati erant, non fuerunt digni.

9 Ite ergo ad exitus viarum, & quoscunque inveneritis, vocate ad nuptias.

10 Et egressi servi ejus in vias, congregaverunt omnes, quos invenerunt, malos, & bonos: & impletæ sunt nuptiæ discubentium.

11 Intravit autē rex, ut videret discubentes, & vidit ibi hominē nō vestitū veste nuptiali,

12 Et ait illi: Amice, quomodo huc intrasti non habens vestē nuptialem? At ille obmutuit.

13 Tunc dixit rex ministris: * Ligatis manibus, & pedibus ejus, mitte eum in tenebras exteriores: ibi erit fletus, & stridor dentium.

14 Multi enim sunt vocati, pauci verò electi.

15 * Tunc abeuntes Pharisei, consilium inierunt, ut caperent eum in sermone.

16 Et mittunt ei discipulos suos cum Herodianis dicētes: Magister, scimus, quia verax es, & via Dei in veritate doces, & nō est tibi cura de aliquo: nō enim respicis personā hominū:

17 Dic ergo nobis quid tibi videtur, licet censum dare Cæsari, an non?

18 Cognita autem Iesus nequitia eorum, ait: Quid me tentatis, hypocritæ?

19 Ostendite mihi numisma census. At illi obtulerunt ei denarium.

20 Et ait illis Iesus: Cujus est imago hæc, & superscriptio?

21 Dicunt ei: Cæsaris. Tunc ait illis: * Reddite ergo, quæ sunt Cæsari, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo.

22 Et audientes mirati sunt, & relicto eo abierunt.

23 In illo die accesserunt ad eum Sadducei, qui dicunt non esse resurrectionem: & interrogaverunt eum,

24 Dicentes: Magister, Moyses dixit: * Si quis mortuus fuerit non habens filium, ut ducat frater ejus uxorem illius, & suscitetur semen fratri suo.

25 Erant autem apud nos septem fratres: & primus uxore ducta, defunctus est: & nō habens semen, reliquit uxorem suam fratri suo.

26 Similiter secundus, & tertius, usque ad septimum.

27 Novissimè autem omnium & mulier defuncta est.

28 In resurrectione enim cujus erit de septem uxor? omnes enim habuerunt eam.

29 Respondens autem Iesus, ait illis: Erratis, nescientes Scripturas, neque virtutem Dei.

30 In resurrectione enim neq; nubent, neque nubentur: sed erunt sicut angeli Dei in celo.

31 De resurrectione autem mortuorum non legistis, quod dictum est à Deo dicente vobis:

32 * Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob? Non est Deus mortuorum, sed viventium.

33 Et audientes turba, mirabantur in doctrina ejus.

34 * Pharisei autem audientes, quodd silentiū imposuisset Sadduceis, convenerunt in unū:

35 Et interrogavit eum unus ex eis legis doctor, tentans eum:

D
* Isai.
5. 1.
Jere.
2. 21.
Mar.
12. 1.
Luc.
10. 9.

* Infr.
16. 1.
2. 7.
Joan.
11. 53.

* Psal.
117. 11.
Act.
2. 11.
Rom.
9. 13.
1. Pet.
2. 7.

A
Lucæ
11. 16.
Apoc.
19. 9.

B
* Sap.
5. 12.
& 13.
42.
Infr.
15. 30.
* Mar.
13. 11.
Lucæ
10. 10.

* Ro.
13. 7.

C

* Deut.
25. 6.
Marc.
12. 10.
Lucæ
20. 13.

D
* Ex.
3. 6.

* Mar.
12. 28.
Lucæ
10. 25.

36 Magister, quod est mandatum magnum in Lege?
 37 Ait illi Iesus: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua.
 38 Hoc est maximum, & primum mandatum.
 39 Secundum autem simile est huic: Diliges proximum tuum sicut te ipsum.
 40 In his duobus mandatis universa lex pendet, & propheta.
 41 Congregatis autem Phariseis, interrogavit eos Iesus,
 42 Dicens: Quid vobis videtur de Christo? cujus filius est? Dicunt ei: David.
 43 Ait illis: Quomodo ergo David in spiritu vocat eum Dominum, dicens:
 44 Dixit Dominus Domino meo: Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum?
 45 Si ergo David vocat eum Dominum, quomodo filius ejus est?
 46 Et nemo poterat ei respondere verbum, neque ausus fuit quicquam ex illa die eum amplius interrogare.

C A P U T XXIII.

Scribis & Phariseis super cathedram Moysi sedentibus precipit Iesus obedire, ipsorum autem opera non imitari, retegens ipsorum hypocrisim, & ambitionem, discipulos vero contrariam docens humilitatem: deinde multiplex vix illis ob hypocrisim, ac reliquias suas iniquitates interminatur, predicans eos patrum suorum mensuram in iustorum persecutionibus impleturos, ac Jerusalem deserendam.

A 1 **I**nc Iesus locutus est ad turbas, & ad discipulos suos.
 2 Dicens: Super cathedram Moysi sedentur Scribæ, & Pharisei.
 3 Omnia ergo, quaecumque dixerint vobis, servate, & facite, secundum opera vero eorum nolite facere: dicunt enim, & non faciunt.
 4 Alligant enim onera gravia, & importabilia, & imponunt in humeros hominum: digito autem suo nolunt ea movere.
 5 Omnia vero opera sua faciunt, ut videantur ab hominibus: dilatant enim phylacteria sua, & magnificant fimbrias.
 6 Amant autem primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in synagogis.
 7 Et salutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi.
 8 Vos autem nolite vocari Rabbi: unus est enim Magister vester, omnes autem vos fratres estis.
 9 Et patrem nolite vocare vobis super terram: unus est enim pater vester, qui in cœlis est.
 10 Nec vocemini magistri: quia Magister vester unus est, Christus.
 11 Qui major est vestrum, erit minister vester.
 12 Qui autem se exaltaverit, humiliabitur: & qui se humiliaverit, exaltabitur.
 13 Væ autem vobis, Scribæ, & Pharisei hypocritæ: quia clauditis regnum cœlorum ante homines: vos enim non intratis, nec introeuntes finitis intrare.
 14 Væ vobis, Scribæ, & Pharisei hypocritæ: quia comeditis domos viduarum, orationes longas orantes: propter hoc amplius accipietis iudicium.

15 Væ vobis, Scribæ, & Pharisei hypocritæ: quia circuitis mare, & aridam, ut faciatis unum proselytum: & cum fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplo quam vos.

16 Væ vobis, duces cæci, qui dicitis: Quicunque juraverit per templum, nihil est: qui autem juraverit in auro templi, debet.

17 Stulti, & cæci: Quid enim majus est, aurum, an templum, quod sanctificat aurum?

18 Et quicumque juraverit in altari, nihil est: quicumque autem juraverit in dono, quod est super illud, debet.

19 Cæci: Quid enim majus est, donum, an altare, quod sanctificat donum?

20 Qui ergo jurat in altari, jurat in eo, & in omnibus, quæ super illud sunt.

21 Et quicumque juraverit in templo, jurat in illo, & in eo, qui habitat in ipso:

22 Et qui jurat in cœlo, jurat in throno Dei, & in eo, qui sedet super eum.

23 Væ vobis, Scribæ, & Pharisei hypocritæ: cui decimatis mentham, & anetum, & cyminum, & reliquistis quæ graviora sunt legis, iudicium, & misericordiam, & fidem: hæc oportuit facere, & illa non omittere.

24 Duces cæci, excolantes culicem, camelum autem glutientes.

25 Væ vobis, Scribæ, & Pharisei hypocritæ, quia mundatis, quod de foris est calicis, & paropidis: intus autem pleni estis rapina, & immunditia.

26 Pharisee cæce, munda prius, quod intus est calicis, & paropidis, ut fiat id, quod de foris est, mundum.

27 Væ vobis, Scribæ, & Pharisei hypocritæ: quia similes estis sepulchris dealbatis, quæ à foris parèt hominibus speciosa, intus verò plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcitia.

28 Sic & vos à foris quidem parètis hominibus iusti: intus autem pleni estis hypocrisis, & iniquitate.

29 Væ vobis, Scribæ, & Pharisei hypocritæ, qui edificatis sepulchra prophetarum, & ornatis monumenta iustorum,

30 Et dicitis: Si fuissetis in diebus patrum nostrorum, non essemus socii eorum in sanguine prophetarum.

31 Itaq; testimonio estis vobismetipsis, quia filii estis eorum, qui prophetas occiderunt.

32 Et vos implete mensuram patrum vestrorum.

33 Serpentes genimina viperarum, quomodo fugietis à iudicio gehennæ?

34 Ideo ecce ego mitto ad vos prophetas, & sapientes, & scribas, & ex illis occidetis, & crucifigitis, & ex eis flagellabitis in synagogis vestris, & persequemini de civitate in civitate:

35 Ut veniat super vos omnis sanguis iustus, qui effusus est super terram, a sanguine Abel iusti usque ad sanguinem Zachariæ, filii Barachie, quem occidistis inter templum, & altare.

36 Amen dico vobis, venient hæc omnia super generationem istam.

37 Jerusalem, Jerusalem, quæ occidis prophetas, & lapidas eos, qui ad te missi sunt, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas: & noluit?

38 Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta.

39 Dico enim vobis, non me videbitis amodo,

dò,

do, donec dicatis: Benedictus, qui venit in nomine Domini.

CAPUT XXIV.

Prædicit templi everſionem. monetque, ut caveant à venturis ſeductoribus, futura prænunciando bella, ac perſecutiones: ſurgent pseudo-chriſti, & pseudo-propheta: de adventu filii hominis præcedentibus ſignis in ſole, luna, & ſtellis: omnibus ignotum dicit Chriſtus diem iudicii: & de ſidei, ac malo ſervo, propter quod docet ſemper iſſe vigilandum.

ET egreſſus Jeſus de templo, ibat. Et acceſſerunt diſcipuli ejus, ut offenderent ei adificationes templi.

2 Ipſe autem reſpondens dixit illis: Videtis hæc omnia? Amen dico vobis, non relinquetur hic lapis ſuper lapidē, qui non deſtruat.

3 * Sedente autem eo ſuper montem oliveti, acceſſerunt ad eum diſcipuli ſecretd, dicētes: Dic nobis, quando hæc erunt? & quod ſignum adventus tui, & conſummationis ſæculi?

4 * Et reſpondens Jeſus, dixit eis: Videte, ne quis vos ſeducat.

5 Multi enim venient in nomine meo, dicentes: Ego ſum Chriſtus: & multos ſeducunt: **6** Audituri enim eſtis prælia, & opinionones præliorum. Videte, ne turbemini: oportet enim hæc fieri, ſed nondum eſt finis.

7 Conſurget enim gens in gentem, & regnum in regnum, & erunt peſtilentiæ, & famæ, & terræmotus per loca.

8 Hæc autem omnia initia ſunt dolorum.

9 * Tunc tradent vos in tribulationem, & occident vos: & eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum.

10 Et tunc ſcandalizabuntur multi, & invicem tradent, & odio habebunt invicem.

11 Et multi pseudo-propheta ſurgent, & ſeducunt multos.

12 Et quoniam abundavit iniquitas, refrigeſcet charitas multorum.

13 Qui autem perſeveraverit uſque in finem, hic ſalvus erit.

14 Et prædicabitur hoc Evangelium regni in univerſo orbe: in teſtimonium omnibus gentibus: & tunc veniet conſummatio.

15 Cùm ergo videritis abominationem deſolationis, quæ dicta eſt * à Daniele propheta, ſtatem in loco ſancto: quilegit, intelligat.

16 Tunc qui in Judæa ſunt, fugiant ad mōtes:

17 Et qui in teſto, non deſcendant tollere aliquid de domo ſua:

18 Et qui in agro, non revertatur tollere tunicam ſuam.

19 Væ autem prægnantibus, & nutrientibus in illis diebus.

20 Orate autem, ut non fiat fuga veſtra in hyeme, * vel ſabbato.

21 Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi uſque modo, neq̃ ſiet.

22 Et niſi breviantur tuiſſet dies illi, non fieret ſalva omnis caro: ſed propter electos breviabuntur dies illi.

23 * Tunc ſi quis vobis dixerit: Ecce hic eſt Chriſtus, aut illic: nolite credere.

24 Surgent enim pseudo-chriſti, & pseudo-propheta: & dabunt ſigna magna, & prodigia, ita ut in errorem inducantur (ſi fieri poſſit) etiam electi.

25 Ecce prædixi vobis.

26 Si ergo dixerint vobis: Ecce in deſerto eſt, nolite exire: ecce in penetralibus, nolite credere.

27 Sicut enim fulgur exit ab Oriente, & patet uſque in Occidentem: ita erit & adventus Filii hominis.

28 * Ubicumque fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ.

29 * Statim autem poſt tribulationem dierum illorum ſol obſcurabitur, & luna non dabit lumen ſuum, & ſtellæ cadent de cælo, & virtutes cælorum commovebuntur:

30 Et tunc parebit ſignum Filii hominis in cælo: & tunc plangent omnibus terris: & videbunt Filium hominis venientem in nubibus cæli cum virtute multa, & majeſtate.

31 * Et mittet angelos ſuos cum tuba, & voce magna: & congregabunt electos ejus à quatuor ventis, à ſummis cælorum uſque ad terminos eorum.

32 Ab arbore autem ſici diſcite parabolam: cum jam ramus ejus tener fuerit, & folia nata, ſciitis, quia propè eſt æſtas:

33 Ita & vos, cùm videritis hæc omnia, ſcitate, quia propè eſt in januis.

34 Amen dico vobis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia hæc fiant.

35 * Cælum, & terra tranſibunt, verba autem mea non præteribunt.

36 De die autem illa, & hora nemo ſcit, neque angeli cælorum, niſi ſolus Pater.

37 * Sicut autem in diebus Noe, ita erit & adventus Filii hominis.

38 Sicut enim erant in diebus ante diluvium comedentes, & bibentes, nubentes, & nuptii tradentes, uſque ad eum diem, quo intravit Noe in arcam,

39 Et non cognoverunt, donec venit diluvium, & tulit omnes: ita erit & adventus Filii hominis.

40 Tunc duo erunt in agro: unus aſſumetur, & unus relinquetur.

41 Duæ molentes in mola: una aſſumetur, & una relinquetur.

42 Vigilate ergo, quia nescitis, qua hora Dominus veſter venturus ſit.

43 Illud autem ſcitate, * quoniam ſi ſciret paterfamilias, qua hora ſur venturus eſſet, vigilaret utique, & non ſineret perſodi domum ſuam.

44 Ideò & vos eſtote parati: quia qua nescitis hora Filius hominis venturus eſt.

45 Quis, putas, eſt fidelis ſervus, & prudens, quem conſtituit dominus ſuus ſuper familiam ſuam, ut det illis cibum in tempore?

46 * Beatus ille ſervus, quem cùm venerit dominus ejus, invenerit ſic facientem.

47 Amen dico vobis, quoniam ſuper omnia bona ſua conſtituet eum.

48 Si autem dixerit malus ſervus ille in corde ſuo: Moram facit dominus meus venire:

49 Et cœperit percutere ſervos ſuos, manducet autem, & bibat cum ebriofis:

50 Veniet dominus ſervi illius in die, qua non ſperat, & hora, qua ignorat:

51 Et dividet eum, partemque ejus ponet cum hypoeritis. * Illic erit fletus, & ſtridor dentium.

C

* Luc.
17. 37.
* Iſaie
13. 10.
Ezech
32. 7.
Joel.
3. 15.
Marc.
13. 24.
Luc.
11. 27.
* Apoc
1. 7.
* 1. Cor.
15. 51.

* Mar.
13. 36.

* Gen.
7. 7.
Luc.
17. 26

D

* Mar.
13. 33.
Luc.
12. 37.

* Apo.
16. 15.

* Sup.
13. 41.
Iſaia
5. 30.

CAPUT XXV.

Parabolas proponit de decem virginibus, ac talentis distributis servis, quorum dominus perire rediens singulos pramiat, aut punit iuxta ipsorum merita: extremum iudicii ponit ob oculo, & causas pramiationis bonorum, ac punitiois malorum.

A **T**unc simile erit regnum celorum decem virginibus: quæ accipientes lampades suas, exierunt obviam sponso, & sponsæ.

2 Quinque autem ex eis erant fatuæ, & quinque prudentes:

3 Sed quinque fatuæ, acceptis lampadibus, non fupplerunt oleum secum:

4 Prudentes verò acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus.

5 Moram autem faciente sponso, dormitaverunt omnes, & dormierunt.

6 Media autem nocte clamor factus est: Ecce sponsus venit, exite obviam ei.

7 Tunc surrexerunt omnes virgines illæ, & ornaverunt lampades suas.

8 Fatuæ autem sapientibus dixerunt: Date nobis de oleo vestro: quia lampades nostræ extinguuntur.

9 Respondērunt prudentes, dicentes: Ne forte non sufficiat nobis, & vobis: ite potius ad vendentes, & emite vobis.

10 Dum autem irent emere, venit sponus: & quæ paratæ erant, intraverunt cum eo ad nuptias, & clausa est janua.

11 Novissimæ verò veniunt, & reliquæ virgines, dicentes: Domine, Domine, aperi nobis.

12 At ille respondens ait: Amen dico vobis, nescio vos.

13 * Vigilate itaque, quia nescitis diem, neque horam.

14 * Sicut enim homo peregrinatus proficiscens, vocavit servos suos, & tradidit illis bona sua.

15 Et uni dedit quinque talenta, alii autem duo, alii verò unum, unicuique secundum propriam virtutem, & profectus est statim.

16 Abiit autem qui quinque talenta acceperat, & operatus est in eis, & lucratus est alia quinque;

17 Similiter & qui duo acceperat, lucratus est alia duo.

18 Qui autem unum acceperat, abiens fodit in terram, & abscondit pecuniam domini sui.

19 Post multum verò temporis venit dominus servorum illorum, & posuit rationem cum eis.

20 Et accedens qui quinque talenta acceperat, obtulit alia quinque talenta, dicens: Domine, quinque talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque superlucratus sum.

21 Ait illi dominus ejus: Euge, serve bone, & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudiū domini tui.

22 Accessit autem & qui duo talenta acceperat, & ait: Domine, duo talenta tradidisti mihi, ecce alia duo superlucratus sum.

23 Ait illi dominus ejus: Euge, serve bone, & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudiū domini tui.

24 Accedens autem & qui unum talentum acceperat, ait: Domine, scio, quia homo durus es, metis, ubi non seminasti, & congregas, ubi non sparsisti:

25 Et timens abii, & abscondi talentum tuum in terra: ecce habes, quod tuum est.

26 Respondens autem dominus ejus, dixit

ei. Serve male, & piger, sciebas, quia meto, ubi non semino, & congrego, ubi non sparsi:

27 Oportuit ergo te committere pecuniam meam nummulariis, & veniens ego recepissem utique, quod meum est cum usura.

28 Tollite itaque ab eo talentum, & date ei, qui habet decem talenta.

29 * Omni enim habenti dabitur, & abundabit: ei autem qui non habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo.

30 Et inutilem servum ejicite in tenebras exteriores: illic erit fletus, & stridor dentium.

31 Cum autem venerit Filius hominis in majestate sua, & omnes angeli cum eo, tunc sedebit super sedem majestatis sue:

32 Et congregabuntur ante eum omnes gentes, & separabit eos ab invicem, sicut pastor segregat oves ab hœdis:

33 Et statuet oves quidem à dextris suis, hœdos autem à sinistris.

34 Tunc dicet rex his, qui à dextris ejus erunt: Venite, benedicti Patri mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi.

35 * Esurivi enim, & dedistis mihi manducare: sitivi, & dedistis mihi bibere: hospes eram, & collegistis me:

36 Nudus, & cooperuistis me: * infirmus, & visitastis me in carcere erā, & venistis ad me.

37 Tunc respondebunt ei iusti, dicentes: Domine, quando te vidimus esurientem, & pavimus te? sitientem, & dedimus tibi potum?

38 Quando autem te vidimus hospitem, & collegimus te? aut nudum, & cooperuimus te?

39 Aut quando te vidimus infirmum, aut in carcere, & venimus ad te?

40 Et respondens rex, dicit illis: Amen dico vobis, quamdiū fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis.

41 Tunc dicet his, qui à sinistris erunt: * Discedite à me, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis ejus.

42 Esurivi enim, & non dedistis mihi manducare: sitivi, & non dedistis mihi potum:

43 Hospes eram, & non collegistis me: nudus, & non cooperuistis me: infirmus, & in carcere, & non visitastis me.

44 Tunc respondebunt ei & ipsi, dicentes: Domine, quando te vidimus esurientem, aut sitientem, aut hospitem, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere, & non ministravimus tibi?

45 Tunc respondebit illis, dicens: Amen dico vobis: Quamdiū non fecistis uni de minoribus his, nec mihi fecistis.

46 * Et ibunt hi in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternam.

CAPUT XXVI.

Consultant principes sacerdotum de occidendo Jesu: qui unguento pretioso à muliere perfunditur. murmurantibus discipulis: venditur à Judæa, de cuius proditiōe discipulis in cœna loquitur, in qua panem in corpus suum, & vinum in sanguinem consecrata tradidit discipulis: prædicit omnes scandalizandos, trinamque Petri negationem: & post trinam orationem capitur à Judæis, quorum uni Petrus abscondit auriculam: discipulis fugientibus, coram Capthā a falsis testibus accusatus, mortisque reus iudicatus conspuitur, acceditur, & ter à Petro negatur.

* Mar.
16. 33.
* Luc.
19. 12.

B

C

* Sup.
11. 13.
Matth.
4. 2.
Luc.
5. 18.

* Isai.
51. 7.
Ezech.
18. 7.
* Eccl.
7. 39.

D

* Psal.
6. 9.
Supra
7. 21.
Luc.
11. 27.

* Ios.
5. 9.
Dan.
12. 2.

A

1 ET factū est cū consummasset Iesus sermones hos omnes, dixit discipulis suis :

* Mar.
14. 12.
Luc.
22. 13.

2 * Scitis, quia post bīdum Pascha fiet, & Filius hominis tradetur, ut crucifigatur.

3 Tunc congregati sunt principes sacerdotum, & seniores populi in atrium principis sacerdotum, qui dicebatur Caiphas :

4 Et consilium fecerunt, ut Iesum dolotenerent, & occiderent.

5 Dicebant autem : Non in die festo, ne forte tumultus fieret in populo.

* Joa.
11. 2.
& 12. 3.

6 * Cū autem Iesus esset in Bethania in domo Simonis leprosi,

7 Accessit ad eum mulier habens alabastrum unguenti pretiosi, & effudit super caput ipsius recumbentis.

8 Videntes autem discipuli, indignati sunt dicentes : Ut quid perditio hæc ?

9 Potuit enim istud venundari multo, & dari pauperibus.

10 Sciens autem Iesus, ait illis : Quid molesti estis huic mulieri ? opus enim bonum operata est in me :

11 Nam semper pauperes habetis vobiscum : me autem non semper habetis.

12 Mittens enim hæc unguentum hoc in corpus meum, ad sepeliendum me fecit.

13 Amen dico vobis, ubicumque prædicatum fuerit hoc Evangelium in toto mundo, dicetur, & quod hæc fecit in memoriam ejus.

B
* Mar.
14. 10.
Luc.
22. 13.

14 * Tunc abiit unus de duodecim, qui dicebatur Judas Iscariotes, ad principes sacerdotum,

15 Et ait illis : Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam ? At illi constituerunt ei triginta argenteos.

16 Et exinde quærebat opportunitatem, ut eum traderet.

* Mar.
14. 12.
Luc.
22. 7.

17 * Prima autem die azymorum accesserunt discipuli ad Iesum, dicentes : Ubi vis paremus tibi comedere Pascha ?

18 At Iesus dixit : Ite in civitatē ad quemdā, & dicite ei : Magister dicit : Tempus meū prope est, apud te facio Pascha cū discipulis meis.

19 Et fecerunt discipuli, sicut constituit illis Iesus, & paraverunt Pascha.

20 * Vespere autem factō, discumbebat cum duodecim discipulis suis,

21 Et edentibus illis, dixit : Amen dico vobis, quia unus vestrum me traditurus est.

22 Et contristati valde, cœperunt singuli dicere : Numquid ego sum, Domine ?

23 At ipse respondens, ait : Qui intingit mecum manum in paropside, hic me tradet.

24 Filius quidem hominis vadit, sicut scriptum est de illo : Væ autem homini illi, per quem Filius hominis tradetur : bonum erat ei si natus non fuisset homo ille.

25 Respondens autē Judas, qui tradidit eū, dixit : Nūquid ego sū, Rabbi ? Ait illi : Tu dixisti.

26 * Cœnantibus autem eis, accepit Iesus panem, & benedixit, ac fregit, deditque discipulis suis, & ait : Accipite, & comedite : hoc est corpus meum.

27 Et accipiens calicem gratias egit : & dedit illis, dicens : Bibite ex hoc omnes.

28 Hic est enim sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.

29 Dico autem vobis : non bibam amodò de hoc genimine vitis, usque in diem illum, cū illud bibā vobiscū novū in regno Patris mei.

30 Et hymno dicto, exierūt in Montē oliveti.

31 Tunc dicit illis Iesus : * Omnes vos scandalum patiemini in me in ista nocte. Scriptum est enim : * Percutiam pastorem, & dispergentur oves gregis.

32 Postquam autem surrexero, * præcedam vos in Galilæam.

33 Respondens autem Petrus, ait illi : Et si omnes scandalizati fuerint in te, ego nunquam scandalizabor.

34 Ait illi Iesus : * Amē dico tibi, quia in hac nocte antequam gallus cantet, ter me negabis.

35 Ait illi Petrus : * Etiam si oportuerit me mori tecum, non te negabo. Similiter & omnes discipuli dixerunt.

36 Tunc venit Iesus cum illis in villam, quæ dicitur Gethsemani, & dixit discipulis suis : Sedete hic, donec vadam illuc, & orem.

37 Et assumpto Petro, & duobus filiis Zebe-

* Mar.
11. 17.
Luc.
22. 14.
Joa.
1. 24.

* Psal.
40. 10.
C

* 1 Cor.
11. 24.

* Mar.
14. 17.
Joa.
16. 2.

* Zach.
16. 7.

* Mar.
16. 7.
D

* Mar.
14. 10.
oar.

11. 18.
* Mar.
14. 11.
Luc.

12. 13.

dai cepit contristari, & mæstus esse.

38 Tunc ait illis: Tristis est anima mea usque ad mortem: sustinete hic, & vigilate mecum.

39 Et progressus pusillum, procidit in faciem suam, orans, & dicens: Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste: verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu.

40 Et venit ad discipulos suos, & invenit eos dormientes, & dicit Petro: Sic non potuisti una hora vigilare mecum?

41 Vigilate, & orate, ut non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.

42 Iterum secundo abiit, & oravit, dicens: Pater mi, si non potest hic calix transire, nisi bibam illum: fiat voluntas tua.

43 Et venit iterum, & invenit eos dormientes: erant enim oculi eorum gravati.

44 Et relinquit illis, iterum abiit, & oravit tertio, eundem sermonem dicens.

45 Tunc venit ad discipulos suos, & dicit illis: Dormite jam, & requiescite: ecce appropinquavit hora, & Filius hominis tradetur in manus peccatorum.

46 Surgite, eamus: ecce appropinquavit, qui me tradet.

47 * Adhuc eo loquente, ecce Judas unus de duodecim venit, & cum eo turba multa, cum gladiis, & fustibus, missi à principibus sacerdotum, & senioribus populi.

48 Qui autem tradidit eum, dedit illis signum, dicens: Quemcumque osculatus fuero, ipse est, tenete eum.

49 Et confestim accedens ad Jesum, dixit: Ave, Rabbi. Et osculatus est eum.

50 Dixitque illi Jesus: Amice, ad quid venisti? Tunc accesserunt, & manus injecerunt in Jesum, & tenuerunt eum.

51 Et ecce unus ex his, qui erant cum Jesu, extendens manum, exemit gladium suum, & percussit servum principis sacerdotum, amputavit auriculam ejus.

52 Tunc ait illi Jesus: Convertite gladium tuum in locum suum, * omnes enim, qui

acceperint gladium, gladio peribunt.

53 An putas, quia non possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi modò pluraquam duodecim legiones angelorum?

54 * Quomodo ergo implebuntur Scripturae, quia sic oportet fieri?

55 In illa hora dixit Jesus turbis: Tamquam ad latronem existis cum gladiis, & fustibus comprehendere me: quotidie apud vos sedebam docens in templo, & non me tenuistis.

56 Hoc autem totum factum est, * ut adimplerentur Scripturae prophetarum. Tunc discipuli omnes, * relicto eo, fugerunt.

57 * At illi tenentes Jesum, duxerunt ad Caipham principem sacerdotum, ubi Scribae, & seniores convenerant.

58 Petrus autem sequebatur eum à longè, usque in atrium principis sacerdotum. Et ingressus intro, sedebat cum ministris, ut videret finem.

59 Principes autem sacerdotum, & omne concilium quarebant falsum testimonium contra Jesum, ut eum morti traderent:

60 Et non invenerunt, cum multi falsi testes accessissent. Novissime autem venerunt duo falsi testes,

61 Et dixerunt: Hic dixit: * Possum destruere templum Dei, & post triduum reedificare illud.

62 Et surgens princeps sacerdotum, ait illi: Nihil respondes ad ea, quae isti adversus te testificantur?

63 Jesus autem tacebat. Et princeps sacerdotum ait illi: Adjuro te per Deum vivum, ut dicas nobis, si tu es Christus filius Dei.

64 Dicit illi Jesus: Tu dixisti, verumtamen dico vobis: * amodo videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei, & venientem in nubibus caeli.

65 Tunc princeps sacerdotum scindit vestimenta sua, dicens: Blasphemavit: quid adhuc egemus testibus? ecce nunc audistis blasphemiam:

66 Quid vobis videtur? At illi respondentes dixerunt: Reus est mortis.

67 * Tunc expulerunt in faciem ejus, & colaphis eum ceciderunt, alii autem palmas in faciem ejus dederunt,

68 Dicentes: Prophetiza nobis, Christe,

* Luc.
23. 10.

F

* Th.
4. 20.
* Mar.
14. 50.
* Luc.
22. 54.
* Joan.
18. 24.

E

* Mar.
14. 43.
Lucæ
22. 47.
Joan.
18. 3.

* Jo.
20. 19.

* Sup.
16. 27.
Rom.
14. 10.
1 The.
4. 15.

G

* Gen.
9. 6.
Apoc.
23. 10.

* Luc.
5. 6.
Mat.
23. 65.

quis est, qui te percussit?

* Luc.
12. 55.
Joan.
8. 15.

69 * Petrus vero sedebat foris in atrio: & accessit ad eum una ancilla, dicens: Et tu cum Jesu Galilaeus es.

70 At ille negavit coram omnibus, dicens: Nescio, quid dicis.

71 Exeunte autem illo januam, vidit eum alia ancilla, & ait his, qui erant ibi: Et hic erat cum Jesu Nazareno.

72 Et iterum negavit cum juramento:

Quia non novi hominem.

73 Et post pusillum accesserunt, qui stabant & dixerunt Petro: Vere & tu ex illis es: nam & loquela tua manifestum te facit.

74 Tunc cepit detestari, & jurare, quia non novisset hominem. Et continuo gallus cantavit.

75 Et recordatus est Petrus verbi Jesu, quod dixerat: Prius quam gallus cantet, ter me negabis. Et egressus foras flevit amare.

CAPUT XXVII.

Judas, relatis argenteis, laqueo se suspendit: Jesus coram Pilato accusatus, non respondet, uxor autem Pilati dicit ipsum justum: precligitur tamen Barabbas: Pilatus lotis manibus Jesum flagellatum tradit crucifigendum, qui a militibus multipliciter illusus, ducitur ad crucifigendum, & felleo vino potatus, inter latrones crucifigitur, divisi ipsius vestimentis: & a variis multis jactantur in ipsum blasphemias: suboriuntur tenebrae, & clamans Jesus fili, acetosque potatus, cum clamore expirat, ac signa varia sunt: corpus Jesu a Joseph sepultum custoditur a militibus.

A **M** Anē autē factio, consiliū inierunt omnes principes sacerdotum, & seniores populi adversus Jesum, ut eū morti traderent.

* Mar.
15. 1.
Luc.
23. 1.
Joan.
8. 18.

2 * Et vinctum adduxerunt eum, & traderunt Pontio Pilato praefidi.

3 Tunc videns Judas, qui eum tradidit, quod damnatus esset, poenitentia ductus, retulit triginta argenteos principibus sacerdotum, & senioribus,

4 Dicens: Peccavi, tradens sanguinem justum. At illi dixerunt: Quid ad nos? tu videris.

5 Et proiecitis argenteis in templo, recessit: & abiens laqueo se suspendit.

* Mar.
15. 18.

6 Principes autem sacerdotum, acceptis argenteis, dixerunt: Non licet eis mittere in corbonam: quia pretium sanguinis est.

7 Consilio autem inito, emerunt ex illis agrum figuli in sepulturam peregrinorum.

* Mar.
15. 19.

8 * Propter hoc vocatus est ager ille, Haceldama, hoc est, ager sanguinis,

usque in hodiernum diem.

9 Tunc impleum est, quod dictum est per Jeremiam prophetam, dicentem: * Et acceperunt triginta argenteos pretium appetiati, quem appetiaverunt a filiis Israel:

* Jer.
18. 12.

10 Et dederunt eos in agrum figuli, sicut constituit mihi Dominus.

11 Jesus autem stetit ante praefidem, * & interrogavit eum praes, dicens: * Tu es Rex Judaeorum? Dicit illi Jesus: Tu dicis.

* Mar.
15. 2.
Luc.
23. 3.
Joan.
18. 19.

12 Et cum accularetur a principibus sacerdotum, & senioribus, nihil respondit.

13 Tunc dicit illi Pilatus: Non audis, quanta adversum te dicunt testimonia?

14 Et non respondit ei ad ullum verbum, ita ut miraretur praes vehementer.

15 Per diē autē solemnem consueverat praes populo dimittere unū vincitū, quē voluisset.

16 Habebat autem tunc vincitum insignem, qui dicebatur Barabbas.

17 Congregatis ergo illis, dixit Pilatus: Quem vultis dimittam vobis: Barabbam, an Jesum, qui dicitur Christus?

18 Sciebat enim, quod per invidiam tradidissent eum.

19 Sedente autē illo pro tribunali, misit ad eū uxor ejus, dicens: Nihil tibi, & iusto illi. Multa enim passa sū hodie per visū propter eum.

20 * Principes autem sacerdotum, & seniores persuaserunt populo, ut peterent Barabbam, Jesum verō perderent.

* Mar.
15. 11.
Luc.
23. 8.
Joan.
18. 6.

21 Respondens autem praes ait illis: Quem vultis vobis de duobus dimitti? At illi dixerunt: Barabbam.

22 Dicit illis Pilatus: Quid igitur faciam de

Jesu,

Jesu, qui dicitur Christus?

23 Dicunt omnes: Crucifigatur. Ait illis præses: Quid enim mali fecit? At illi magis clamabant dicentes: Crucifigatur.

24 Videns autem Pilatus quia nihil proficeret, sed magis tumultus fieret: accepta aqua, lavit manus coram populo, dicens: Innocens ego sum à sanguine iusti hujus: vos videritis.

25 Et respondens universus populus dixit: Sanguis ejus super nos, & super filios nostros.

26 Tunc dimisit illis Barabbam: Jesum autem flagellatum tradidit eis, ut crucifigeretur.

27 Tunc milites prædixit suscipientes Jesum in pratorium, * congregaverunt ad eum universam cohortem:

28 Et exeuntes eum, chlamydem coccineam circumdederunt ei:

29 * Et plecentes coronam de spinis, posuerunt super caput ejus, & arundinem in dextera ejus. Et genu flexo ante eum, illudebant ei, dicentes: Ave rex Judæorum.

30 Et expuentes in eum, acceperunt arundinem, & percutiebant caput ejus.

31 Et postquam illuserunt ei, exuerunt eum chlamyde, & induerunt eum vestimentis ejus, & duxerunt eum, ut crucifigerent.

32 * Excuntes autem invenerunt hominem Cyrenæum, nomine Simonem: hunc angariaverunt, ut tolleretur crucem ejus.

33 * Et venerunt in locum, qui dicitur Golgotha, quod est Calvarie locus.

34 Et dederunt ei vinum bibere cum felle mistum. Et cum gustasset, noluit bibere.

35 Postquam autem crucifixerunt eum, * dividerunt vestimenta ejus, sortem mittentes: ut impleretur, quod dictum est per Prophetam dicentem: * Diviserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem.

36 Et sedentes servabant eum.

37 Et imposuerunt super caput ejus causam ipsius scriptam: HIC EST JESUS REX JUDÆORUM.

38 Tunc crucifixi sunt cum eo duo latrones: unus à dextris, & unus à sinistris.

39 Prætereuntes autem blasphemabant eum moventes capita sua, & dicentes:

* Jos. 2. 19. 40 * Vah, qui destruis templum Dei, & in triduo illud reedificas: salva te metipsum: si filius Dei es, descende de cruce.

41 Similiter & principes sacerdotum illudentes cum Scribis, & senioribus dicebant:

42 Alios salvos fecit, seipsum non potest salvum facere: * si rex Israel est, descendat nunc de cruce, & credimus ei:

43 * Confidit in Deo: liberet nunc, si vult eum: dixit enim: Quia filius Dei sum.

44 Idipsum autem & latrones, qui crucifixi erant cum eo, improperebant ei.

45 A sexta autem hora tenebræ factæ sunt super universam terram usque ad horam nonā.

46 Et circa horam nonā clamavit Jesus voce magna, dicens: * Eli Eli, lammasababani? hoc est, Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?

47 Quidam autem illic stantes, & audientes, dicebant: Eliam vocat iste.

48 Et continuo currens unus ex eis acceptam spongiam implevit aceto: & imposuit

arundini, & dabat ei bibere.

49 Ceteri vero dicebant: Sine, videamus, an veniat Elias liberans eum.

50 Jesus autem iterum clamans voce magna, emisit spiritum.

51 * Et ecce velum templi scissum est in duas partes à summo usque deorsum, & terra mota est, & petreæ scissæ sunt,

52 Et monumenta aperta sunt: & multa corpora sanctorum, qui dormierant, surrexerunt.

53 Et exeuntes de monumentis post resurrectionem ejus: venerunt in sanctam civitatem, & apparuerunt multis.

54 Centurio autem, & qui cum eo erant, custodientes Jesum, viso terremoto, & his quæ fiebant, timerunt valde, dicentes: Verè Filius Dei erat iste.

55 Erant autem ibi mulieres multæ à legē, quæ secutæ erant Jesum à Galilea, ministrantes ei:

56 Inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Jacobi, & Joseph mater, & mater filiorum Zebedæi.

* Mar.

15. 21.

Luce

24. 26.

* Mir.

17. 12.

Luce

24. 34

Joan.

10. 17.

* Psal.

2. 19.

* Mar.

17. 24.

Luce

24. 34.

Joan.

19. 21.

E

* Jos.
2. 19.

* Sap.
18.
* Psal.
11. 9.

* Psal.
21. 2.

F

* 1.
Paral.
3. 14.

G
*Mar.
17. 4.
Lucæ
21. 30.
Joan.
9. 18.

57 * Cum autem serò factum esset, venit quidam homo dives ab Arimathæa, nomine Joseph, qui & ipse discipulus erat Jesu.

58 Hic accessit ad Pilatum, & petiit corpus Jesu. Tunc Pilatus iussit reddi corpus.

59 Et accepto corpore, Joseph involvit illud in sindone munda:

60 Et posuit illud in monumento suo novo, quod exciderat in petra. Et advolvit saxum magnum ad ostium monumenti, & abiit.

61 Erat autem ibi Maria Magdalene, & altera Maria, sedentes contra sepulchrum.

62 Altera autem die, quæ est post Para-

sceven, convenerunt principes sacerdotum, & Pharisei ad Pilatum,

63 Dicentes: Domine, recordati sumus: quia seductor ille dixit adhuc vivens: Post tres dies resurgam.

64 Jube ergo custodiri sepulchrum usque in diem tertium: ne forte veniant discipuli ejus, & furentur eum, & dicant plebi: Surrexit a mortuis: & erit novissimus error peior priore.

65 Ait illis Pilatus: Habetis custodiam, ite, custodite, sicut scitis.

66 Illi autem abeuntes, munierunt sepulchrum, signantes lapidem cum custodibus.

C A P U T XXVIII.

Facta terramotu, exterritiq; custodibus. Angelus mulieribus narrat Christi resurrectionem, qui ipsis apparet sicut & Angelus iussit) ut discipulis nuntient, quod Dominum in Galilea visuri sint: milites sepulchri custodes, pecunia corrupti dicunt corpus Christi furto sublatum: discipuli videntes in Galilea Dominum, jubentur ire ad docendas, & baptizandas omnes gentes.

1 **V** Espere autem sabbati, quæ lucet in prima sabbati, venit Maria Magdalene, & altera Maria videre sepulchrum.

2 Et ecce terramotus factus est magnus: Angelus enim Domini descendit de cælo: & accedens revolvit lapidem, & sedebat super eum.

3 Erat autem aspectus ejus sicut fulgur, & vestimentum ejus sicut nix.

4 Præ timore autem ejus exterriti sunt custodes, & facti sunt velut mortui.

5 Respondens autem Angelus dixit mulieribus: Nolite timere vos: scio enim, quod Jesum, qui crucifixus est, queritis:

6 Non est hic: surrexit enim, sicut dixit. Venite, & videte locum, ubi positus erat Dominus.

7 Et citò euntes dicite discipulis ejus, quia surrexit: & ecce præcedet vos in Galileam, ibi eum videbitis: ecce prædixi vobis.

8 Et exierunt citò de monumento cum timore, & gaudio magno currentes nuntiare discipulis ejus.

9 Et ecce Jesus occurrit illis, dicens: Avete.

Illæ autem accesserunt, & tenuerunt pedes ejus, & adoraverunt eum.

10 Tunc ait illis Jesus: Nolite timere: ite, nuntiate fratribus meis, ut eant in Galileam, ibi me videbunt.

11 Quæ cum abiissent, ecce quidam de custodibus venerunt in civitatem, & nuntiaverunt principibus sacerdotum omnia, quæ facta fuerant.

12 Et congregati cum senioribus, consilio accepto, pecuniâ copiosâ dederunt militibus,

13 Dicentes: Dicit, quia discipuli ejus nocte venerunt, & furati sunt eum, nobis dormientibus.

14 Et si hoc auditum fuerit a præfide, nos suadebimus ei, & securos vos faciemus.

15 At illi, accepta pecunia, fecerunt sicut erant edocti. Et divulgatum est verbum istud apud Judæos usque in hodiernum diem.

16 Undecim autem discipuli abierunt in Galileam, in montem, ubi constituerat illis Jesus.

17 Et videntes eum adoraverunt: quidam autem dubitaverunt.

18 Et accedens Jesus locutus est eis, dicens: Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra.

19 * Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti:

20 Docentes eos servare omnia quæcumque mandavi vobis. Et ecce ego vobiscum sive omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi.

*Mar.
16. 16.

SANCTUM JESU CHRISTI EVANGELIUM SECUNDUM MARCUM.

CAPUT PRIMUM.

Joannes in austeritate vite prædicat, ac baptizat aqua, Christus vero spiritu sancto: qui à Joanne baptizatus, cum bestiis agens in deserto, post jejunium quadraginta dierum à satana tentatur, & Joanne tradito, prædicare incipit in Galilæa, vocatisque Simone, & Andrea, Jacobo, & Joanne Zebedei, accedit Capharnaum & reliqua Galilææ loca, ibique prædicans curat socrum Simonis, & leprosum, quem mittit ad sacerdotes, plurimosque demoniacos, ac male habentes, cum magna omnium admiratione.

A **I** NITIUM Evangelii Jesu Christi Filii Dei. Sicut scriptum est in Isaia propheta:

2 * Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui preparabit viam tuam antequam.

3 * Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus.

4 Fuit Joannes in deserto baptizans, & prædicans baptismum penitentiae in remissionem peccatorum.

5 * Et egrediebatur ad eum omnis Judææ regio, & Jerosolymita universi, & baptizabantur ab illo in Jordanis flumine, confitentes peccata sua.

6 * Et erat Joannes vestitus pilis cameli, & zona pellicea circa lumbos ejus, & locustas,

& mel silvestre edebat. Et prædicabat, dicens: **7** * Venit fortior me post me: cujus non sum dignus procumbens solvere corrigiam calceamentorum ejus.

8 * Ego baptizavi vos aqua, ille vero baptizabit vos Spiritu sancto.

9 Et factum est: in diebus illis venit Jesus à Nazareth Galilææ, & baptizatus est à Joanne in Jordane.

10 Et statim ascendens de aqua, vidit cælos apertos, & Spiritum tanquam columbam descendentem, & manentem in ipso.

11 Et vox facta est de cælis: Tu es filius meus dilectus, in te complacui.

12 * Et statim Spiritus expulit eum in desertum,

13 * Et erat in deserto quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, & tentabatur à satana: eratque cum bestiis, & angeli ministrabant illi.

14 * Postquam autem traditus est Joannes, venit Jesus in Galilæam, prædicans Evangelium regni Dei,

15 Et dicens: Quoniam impletum est tempus, & appropinquavit regnum Dei: poenitemini, & credite Evangelio.

16 * Et præteritis secus mare Galilææ vidit Simonem, & Andream fratrem ejus, mittentes retia in mare (erant enim piscatores)

17 Et dixit eis Jesus: Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum.

18 Et protinus reliçis, retibus, secuti sunt eum.

*Mal.
3. 1.
*Mat.
40. 3.
Mat.
3. 1.
Lucæ
3. 1.
Joan.
1. 23.
*Mat.
3. 1.
*Mat.
3. 4.
*Lev.
22. 22

*Mat.
3. 11.
Lucæ
3. 16.
Joan.
1. 27.
*Act.
1. 5. & 3.
4. & 11.
16. 6.
19. 4.

B

*Lucæ
3. 17.
Joan.
1. 12.
*Mat.
3. 1.
Lucæ
4. 1.
*Mat.
4. 11.
Lucæ
4. 14.
Joan.
4. 41.
*Mat.
4. 18.
Lucæ
5. 2.

19 Et progressus inde pusillum, vidit Jacobum Zebedaei, & Joannem fratrem ejus, & ipsos componentes retia in navi:

20 Et statim vocavit illos. Et relicto patre suo Zebedeo in navi cum mercenariis, secuti sunt eum.

*Mat. 4. 13. Lucæ 4. 31. 21 * Et ingrediuntur Capharnaum: & statim sabbatis ingressus in synagogam, docebat eos.

22 * Et stupebant super doctrina ejus: erat enim docens eos, quasi potestatem habens, & non sicut Scribae.

23 * Et erat in synagoga eorum homo in spiritu immundo, & exclamavit:

24 Dicēs: Quid nobis, & tibi, Jesu Nazarene? venisti perdere nos? scio, qui sis, Sanctus Dei.

25 Et comminatus est ei Jesus, dicens: Obmutesce, & exi de homine.

26 Et discesserunt cum spiritu immundo, exclamans voce magna exiit ab eo.

27 Et mirati sunt omnes, ita ut conquirent inter se dicentes: Quidnam est hoc? quam doctrina haec nova? qua in potestate etiam spiritibus immundis imperat, & obediunt ei.

28 Et processit rumor ejus statim in omnem regionem Galilaeae.

*Mat. 8. 14. Lucæ 4. 38. 29 * Et protinus egredientes de synagoga, venerunt in domum Simonis, & Andreae cum Jacobo, & Joanne.

30 Decumbebant autem focus Simonis fabricatus, & statim dicunt ei de illa.

31 Et accedens elevavit eam, apprehensa manu ejus: & contortio dimisit eam febris, & ministrabat eis.

32 Vespere autem factō cum occidisset sol, afferebant ad eos omnes male habentes, & damonia habentes:

33 Eterat omnis civitas cōgregata ad januam.

34 Et curavit multos, qui vexabantur variis languoribus, & damonia multa ejiciebat, & non sinebat ea loqui, quoniam sciebat eum.

35 Et diluculo valde surgens, egressus abiit in desertum locum, ibique orabat.

36 Et profectus est cum Simōn, & qui cum illo erant.

37 Et cum invenissent eum, dixerunt ei: Quia omnes quaerunt te.

38 Et ait illis: Eamus in proximos vicos, & civitates, ut & ibi praedicet: ad hoc enim veni.

39 Et erat praedicans in Synagogis eorum, & in omni Galilaea & damonia ejiciens.

40 * Et venit ad eum leprosus deprecās eum, & genu flexo dixit ei: Si vis, potes me mundare:

41 Jesus autē misertus ejus, extendit manum suam, & tangens eum, ait illi: Volo: Mundare.

42 Et cum dixisset, statim discessit ab eo lepra, & mundatus est.

43 Et cōminatus est ei, statimq; eiecit illum, & Edixit ei: Vide nemini dixeris: sed vade, ostende te principi sacerdotum, & offer pro emundatione tua, * quae praecipit Moyses in testimonium illis.

45 At ille egressus cepit praedicare, & diffamare sermonē, ita ut jam nō posset manifeste introire in civitatē, sed foris in desertis locis esset, & conveniebant ad eum undique.

CAPUT II.

Murmurantibus Scribis, quod paralytico per tectum in grabato demisso dicebat remitti peccata, jubens ipsum ferre grabatum sanatur eum: apud Levin, quem ad se sequendum vocaverat, discumbens cum pluribus publicanis, rationem dicit, murmurantibus Phariseis, quare cum peccatoribus conveneretur, & cur ipsius discipuli non jejunent, quos etiam spicas sabbato vellent excusare.

1 ET iterum intravit Capharnaum post dies.

2 Et auditum est, quod in domo esset, & convenerunt multi, ita ut non caperet neque ad januam, & loquebatur eis verbum.

3 Et venerunt ad eum ferentes paralyticum, qui a quatuor portabatur.

4 Et cum non possent offerre eum illi praeturbam, nudaverunt tectum, ubi erat: & patrefacientes submiserunt grabatum, in quo paralyticus jacebat.

5 Cum autē vidisset Jesus fidem illorum, ait paralytico: Fili, dimituntur tibi peccata tua.

6 Erant autem illic quidam de scribis sedentes, & cogitantes in cordibus suis:

* Job 4. 4
(sa. 13. 25.) 7 Quid hic sic loquitur? blasphemat.* Quis potest dimittere peccata: nisi solus Deus?

8 Quo statim cognito Iesus spiritu suo, quia sic copitarent intra se, dicit illi: Quid ista cogitatis in cordibus vestris?

9 Quid est facilius dicere paralytico: Dimitte tibi peccata, an dicere: Surge, tolle grabatum tuum, & ambula?

B 10 Ut autem sciatis, quia Filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, (ait paralytico)

11 Tibi dico: Surge, tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam.

12 Et statim surrexit ille: & sublati grabato, abiit coram omnibus, ita ut mirarentur omnes, & honorificarent Deum, dicentes: Quia nunquam sic vidimus.

13 Et egressus est rursus ad mare: omnique turba veniebat ad eum, & docebat eos.

* Mar. 9. 9.
Luc. 5. 27. 14 * Et cum prateriret, vidit Levi Alphaei sedentem ad telonium, & ait illi: Sequere me. Et surgens secutus est eum.

15 Et factum est, cum accumberet in domo illius, multi publicani, & peccatores simul discumbebant cum Iesu, & discipulis ejus: erant enim multi, qui & sequebantur eum.

C 16 Et Scribae, & Pharisei videntes quia manducaret cum publicanis, & peccatoribus, dicebant discipulis ejus: Quare cum publicanis, & peccatoribus manducat, & bibit Magister vester?

* 1. Tim. 1. 15. 17 * Hoc audito Iesus, ait illis: Non necesse habent sani medico: sed qui male habent: non enim veni vocare justos, sed peccatores.

18 Et erant discipuli Joannis, & Pharisei jejunantes: & veniunt, & dicunt illi: Quare discipuli Joannis, & Phariseorum jejunant, tui autem discipuli non jejunant?

19 Et ait illis Iesus: Numquid possunt filii nuptiarum, quamdiu sponsus cum illis est, jejunare? Quanto tempore habent secum sponsum, non possunt jejunare.

* Mat. 9. 25.
Luc. 5. 35. 20 * Venient autem dies, cum auferetur ab eis sponsum, & tunc jejunabunt in illis diebus.

21 Nemo assumentum panni rudis assuit vestimento veteri: alioquin aufert supplementum novum a veteri, & major scissura fit.

D 22 Et nemo mittit vinum novum in utres veteres: alioquin dirumpet vinum utres, & vinum effundetur, & utres peribunt: sed vinum novum in utres novos mitti debet.

* Mat. 12. 1.
Luc. 6. 10. 23 * Et factum est iterum, cum Dominus sabbatis ambularet per sata, & discipuli ejus ceperunt progredi, & vellere spicas.

24 Pharisei autem dicebant ei: Ecce, quid faciunt sabbatis, quod non licet?

* 1. Reg. 11. 6. 25 Et ait illis: Numquam legis, quid fecerit David, quando necessitatem habuit, & esurivit ipse, & qui cum eo erant?

26 Quomodo introivit in domum Dei sub Abiathar principe sacerdotum, & panes propositionis manducavit, quos non licebat manducare nisi sacerdotibus, & dedit eis, qui cum eo erant?

* Lev. 4. 9. 27 Et dicebat eis: Sabbatum propter hominem factum est, & non homo propter sabbatum.

28 Itaque Dominus est filius hominis, etiam sabbati.

CAPUT III.

Postquam manum aridam curaverat, Phariseorum cedens machinationi secedit, turbis undique ad ipsum confluentibus, quarum infirmos curat: duodecim a se electos (qui hic recensentur) mittit ad predicandum, data ipsis potestate super infirmitates, ac demonia: Scribas blasphemantes ipsum in Beelzebub ejicere demonia convincti falsitatis, dicens blasphemiam in Spiritum sanctum irremissibilem, & quia sint mater, & fratres ejus.

1 ET introivit iterum in synagogam, & erat ibi homo habens manum aridam.

2 Et observabant eum, si sabbatis curaret, ut accusarent illum.

3 Et ait homini habenti manum aridam: Surge in medium.

4 Et dicit eis: Licet sabbatis bene facere, an male? animam salvam facere, an perdere? At illi tacebant.

5 Et circumspiciens eos cum ira, contristatus super cecitate cordis eorum, dicit homini: Extende manum tuam. Et extendit, & restituta est manus illi.

6 * Exeuntes autem Pharisei, statim cum Herodianis consilium faciebant adversus eum, quomodo eum perderent.

7 Iesus autem cum discipulis suis secessit ad mare: & multa turba a Galilaea, & Judaea secuta est eum,

8 Et ab Ierosolymis, & ab Idumaea, & trans Jordanem: & qui circa Tyrum, & Sidonem, multitudo magna, audientes, quae faciebat, venerunt ad eum.

9 Et dixit discipulis suis, ut navicula sibi deserviret propter turbam, ne comprimeret eum:

10 Multos enim sanabat, ita ut irruerent in eum, ut illum tangerent quotquot habebant plagas.

11 Et spiritus immundi, cum illum videbant, procidebant ei, & clamabant dicentes:

12 Tu es Filius Dei. Et vehementer comminabatur eis, ne manifestarent illum.

* Mat. 10. 1.
Luc. 6. 13. 13 * Et ascendens in montem vocavit ad se quos voluit ipse: & venerunt ad eum.

14 Et fecit, ut essent duodecim cum illo, & ut mitteret eos predicare.

15 Et dedit illis potestatem curandi infirmitates, & ejiciendi demonia.

16 Et imposuit Simoni nomen Petrus:

17 Et Jacobum Zebedaei, & Joannem fratrem Jacobi, & imposuit eis nomina Boanerges, quod est, Filii tonitru:

18 Et Andream, & Philippum, & Bartholomaeum, & Mattheum, & Thomam, & Jacobum Alphaei, & Thaddaeum, & Simonem Chananensem,

19 Et Judam Iscariotem, qui & tradidit illum.

20 Et venit ad domum, & convenit iterum turba, ita ut non possent negare manducare.

21 Et cum audisset sui, exierunt tenere eum, dicebant enim: Quoniam in furorē versus est.

22 Et Scribae, qui ab Ierosolymis descenderat, dicebant: * Quoniam Beelzebub habet, & quia in principe demoniorum ejicit demonia.

* Mat. 9. 34. 23 Et convocatis eis, in parabolis dicebat illis: Quomodo potest satanas satanam ejicere?

24 Et si regnum in se dividatur, non potest regnum illud stare.

A
Mat.
12. 10.
Luc.
6. 6.

* Mat.
11. 14.

B

* Mat.
10. 1.
Luc.
6. 13.

C

* Mat.
9. 34.

D

25 Et si domus super semetipsam dispertitur, non potest domus illa stare.

26 Et si satanas cōsurrexerit in semetipsū, dispertitus est, & nō poterit stare, sed sine habet.

27 Nemo potest vasa fortis ingressus in domum diripere, nisi prius fortem alliget, & tunc domum ejus diripiet.

28 * Amen dico vobis, quoniam omnia dimittentur filiis hominum peccata, & blasphemia, quibus blasphemaverint:

29 Qui autem blasphemaverit in Spiritum sanctum, non habebit remissionem in æter-

num, sed reus erit æterni delicti.

30 Quoniam dicebat Spiritū immundū habet.

31 * Et venit mater ejus, & fratris: & foris stantes miserunt ad eum vocantes eum,

32 Et sedebat circa eum turba, & dicunt ei: Ecce mater tua, & fratres tui foris quærunt te.

33 Et respondens eis, ait: Quæ est mater mea, & fratres mei?

34 Et circumspiciens eos, qui in circuitu ejus sedebant, ait: Ecce mater mea, & fratres mei.

35 Qui enim fecit voluntatem Dei, hic frater meus, & soror mea, & mater est.

*Mat.
12. 41.
Lucæ
12. 10.
1. Jo.
5. 16.

*Mat.
12. 45.
Lucæ
8. 19.

CAPUT IV.

Parabolam proponit seminantis, quam discipulis declarat: lucernam dicit super candelabrum ponendam: addens parabolas de semine in terram jacto, quod excrevit dormiente eo, qui seminavit, & de grano sinapis: discipulis autem seorsim omnia interpretatur: in navi a somno excitatus tempestatem maris sedat.

A
Mat.
13. 2.
Lucæ
8. 56.

1 ET iterum cepit docere ad mare: & congregata est ad eum turba multa, ita ut navim ascendens federet in mari, & omnis turba circa mare super terram erat:

2 Et docebat eos in parabolis multa, & dicebat illis in doctrina sua:

3 Audite: Ecce exiit seminans ad seminandū.

4 Et dum seminatus aliud cecidit circa viā, & venerunt volucres celi, & comederunt illud.

5 Aliud vero cecidit super petrosā, ubi non habuit terram multam: & statim exortum est, quoniam non habebat altitudinem terræ:

6 Et quando exortus est sol, exsternit: & eod quod non habebat radicem, exaruit.

7 Et aliud cecidit in spinas: & ascēderūt spinæ, & suffocaverūt illud, & fructū non dedit.

8 Et aliud cecidit in terram bonam: & dabit fructum ascendentem, & crescentem, & afferbat unum triginta, unum sexaginta, & unum centum.

9 Et dicebat: Qui habet aures audiendi, audiat.

10 Et cum esset singularis, interrogaverunt

eum hi, qui cū eo erant duodecim, parabolam.

11 Et dicebat eis: Vobis datum est nosse mysterium regni Dei: illis autem, qui foris sunt, in parabolis omnia fiunt:

12 * Ut videntes videant, & non videant: & audientes audiant, & non intelligant: ne quando convertantur, & dimittantur eis peccata.

13 Et ait illis: Nescitis parabolam hanc? & quomodo omnes parabolas cognoscetis?

14 Qui seminat, verbum seminat.

15 Hi autem sunt, qui circa viam, ubi seminatur verbum, & cum audierint, confestim venit satanas, & auferit verbum, quod seminatum est in cordibus eorum.

16 Et hi sunt similiter, qui super petrosā seminantur: qui cum audierint verbum, statim cum gaudio accipiunt illud:

17 Et non habent radicem in se, sed temporales sunt: deinde orta tribulatione, & persecutione propter verbum, confestim scandalizantur.

18 * Et alii sunt, qui in spinis seminantur: hi sunt, qui verbum audiunt,

19 Et ærumnæ sæculi, & deceptio divitiarū, & circa reliqua concupiscentiæ introeuntes suffocant verbum, & sine fructu efficitur.

20 Et hi sunt, qui super terram bonam seminati sunt, qui audiunt verbum, & suscipiunt, & fructificant, unum triginta, unum sexaginta, & unum centum.

21 * Et dicebat illis: Numquid venit lucerna, ut sub modio ponatur, aut sub lecto? nonne ut super candelabrum ponatur?

B

*Isaie
6. 9.
Mat.
13. 14.
Joan.
12. 40.
Agor.
18. 16.
Rom.
11. 8.

* 1.

Tim.
6. 17.

C

*Mat.
13. 11.
Lucæ
8. 16.
11. 33.

*Mat. 10. 26. Luc. 8. 17. *Mat. 7. 21. Luc. 6. 18. *Mat. 13. 12. & 15. Luc. 8. 18. & 19. 26.

22 * Non est enim aliquid absconditum, quod non manifestetur: nec factum est occultum, sed ut in palam veniat.

23 Si quis habet aures audiendi, audiat, 24 Et dicebat illis: Videte, quid audiat.

* In qua mensura mensi fueritis, remeietur vobis, & adjicietur vobis.

25 * Qui enim habet, dabitur illi, & qui non habet, etiam quod habet, auferetur ab eo.

26 Et dicebat: Sic est regnum Dei, quemadmodum si homo jaciatur sementem in terram:

27 Et dormiat, & exurgat nocte, & die, & semen germinet, & crescat, dum nescit ille.

28 Ultrò enim terra fructificat, & primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica.

29 Et cum produxerit fructus, statim mittit falcem, quoniam adest messis.

30 Et dicebat: Cui assimilabimus regnum Dei? aut cui parabolam comparabimus illud?

31 * Sicut granum sinapis, quod cum seminatum fuerit in terra, minus est omnibus seminibus, quæ sunt in terra:

32 Et cum seminatum fuerit, ascendit, & fit majus omnibus oleribus, & facit ramos magnos, ita ut possint sub umbra ejus aves cæli habitare.

33 Et talibus multis parabolis loquebatur eis verbum, prout poterant audire:

34 Sine parabola autem non loquebatur eis: secretum autem discipulis suis diserebat omnia.

35 Et ait illis in illa die, cum sero esset factum: Transeamus contra.

36 * Et dimittentes turbam, assumunt eum ita ut erat in navi: & alia naves erant cum illo.

37 Et facta est procella magna veti, & fluctus mittebat in navim, ita ut impleteretur navis.

38 Et erat ipse in puppi super cervical dormiens: & excitant eum, & dicunt illi: Magister, non ad te pertinet, quia perimus?

39 Et exurgens comminatus est vento, & dixit mari: Tace, obmutescet. Et cessavit ventus, & facta est tranquillitas magna.

40 Et ait illis: Quid timidi estis? necdum habetis fidem? Et timerunt timore magno, & dicebant ad alterutrum: Quis, putas, est iste, quia & ventus, & mare obediunt ei?

*Mat. 8. 23. Luc. 8. 22.

C A P U T V.

In regione Gerasenorum demoniacum curat ferocissimum a legione demonum: quibus permittit, ut in porcos ingrediantur, nec finit, ut ipsum sequatur is, qui liberatus erat: curata muliere a profluvio sanguinis, venit ad domum Jairi, ejusque filium resuscitat.

1 ET venerunt trans fretum maris in regionem Gerasenorum.

2 Et exeunti ei de navi, statim occurrit de monumentis homo in spiritu immundo,

3 Qui domicilium habebat in monumentis, & neque catenis jam quicquam poterat eum ligare:

4 Quoniam sæpe compedibus, & catenis victus, dirupisset catenas, & compedes comminisset, & nemo poterat eum domare.

5 Et semper die, ac nocte in monumentis, & in montibus erat, clamans, & concidens se lapidibus.

6 Videns autem Jesum à longè, cucurrit, & adoravit eum:

7 Et clamans voce magna dixit: Quid mihi, & tibi, Jesu fili Dei altissimi? adjuro te per Deum, ne me torques.

8 Dicebat enim illi: Exi spiritus immunde ab homine.

9 Et interrogabat eum: Quod tibi nomen est? Et dicit ei: Legio mihi nomen est, quia multi sumus.

10 Et deprecabatur eum multum, ne se expelleret extra regionem.

11 Erat autem ibi circa montem grex porcorum magnus, pascens.

12 Et deprecabantur eum spiritus, dicentes: Mitte nos in porcos, ut in eos introeamus.

23 Et concessit eis statim Jesus. Et exeuntes spiritus immundi introierunt in porcos: & magno impetu grex præcipitatus est in mare ad duo millia, & suffocati sunt in mari.

14 Qui autem pascabant eos, fugerunt, & nuntiaverunt in civitatem, & in agros. Et egressi sunt videre, quid esset factum:

15 Et veniunt ad Jesum: & vident illum, qui à dæmonio vexabatur, sedentem, vestitum, & sanæ mentis, & timerunt.

16 Et narraverunt illis, qui viderant, qualiter factum esset ei, qui dæmonium habuerat, & de porcis.

17 Et rogare cœperunt eum, ut discederet de finibus eorum.

18 Cumque ascenderet navim, cœpit illum deprecari, qui à dæmonio vexatus fuerat, ut esset cum illo:

19 Et non admisit eum, sed ait illi: Vade in domum tuam ad tuos, & annuntia illis, quæ tibi Dominus fecerit, & miseris sit tui.

20 Et abiit, & cœpit predicare in Decapoli, quanta sibi fecisset Jesus: & omnes mirabatur.

21 Et cum transscendisset Jesus in navi rursum trans fretum, convenit turba multa ad eum, & erat circa mare.

22 * Et venit quidam de archisynagogis, nomine Jairus: & videns eum, prociat ad pedes ejus,

23 Et deprecabatur eum multum, dicens: Quoniam filia mea in extremis est: Veni, impone manum super eam, ut salva sit, & vivat.

24 Et abiit cum illo, & sequebatur eum turba multa, & comprimebant eum.

25 Et mulier, quæ erat in profluvio sanguinis annis duodecim,

26 Et fuerat multa perpeffa à compluribus medicis, & erogaverat omnia sua, nec quidquam profecerat, sed magis deterius habebat:

27 Cum audisset de Jesu, venit in turba retrò, & tetigit vestimentum ejus:

28 Dicebat enim: Quia si vel vestimentum ejus tetigero, salva ero.

29 Et cœstus siccatus est sanguis ejus: & sensit corpore, quia sanata esset à plaga.

30 Et statim Jesus in semetipso cognoscens virtutem, quæ exierat de illo, cœversus ad turbam, aiebat: Quis tetigit vestimenta mea?

31 Et dicebant ei discipuli sui: Vides turbam comprimentem te, & dicis: Quis me tetigit?

32 Et circumspiciebat videre eam, quæ hoc fecerat.

33 Mulier verò timens, & tremens, sciens quod factum esset in se, venit, & prociat ante eum, & dixit ei omnem veritatem.

34 Ille autem dixit ei: * Filia: fides tua te salvâ fecit: vade in pace, & esto sana à plaga tua.

A

*Mat.

8. 18.

Luc.

8. 26.

B

C

*Mat.

9. 12.

D

*Luc.

7. 5.

8. 4.

35 Adhuc eo loquente, veniunt ad archisynagogum, dicentes: Quia filia tua mortua est: quid ultra vexas Magistrum?

36 Jesus autem audito verbo, quod dicebatur, ait archisynagogo: Noli timere, tantummodo crede.

37 Et non admisit quæquam se sequi, nisi Petrum, & Jacobum, & Joannem fratrem Jacobi.

38 Et veniunt in domum archisynagogi, & videtur tumultum, & flentes, & ejulantes multum.

39 Et ingressus, ait illis: Quid turbamini, & ploratis? puella non est mortua, sed dormit.

40 Et irridebat eum. Ipse vero, eiecitis omnibus, assumit patrem, & matrem puellæ, & qui secum erant, & ingreditur ubi puella erat jacens.

41 Et tenens manum puellæ, ait illi: Talitha cumi, quod est interpretatum: Puella (tibi dico) surge.

42 Et confestim surrexit puella, & ambulabat: erat autem annorum duodecim: & obstupuerunt stupore magno.

43 Et præcepit illis vehementer, ut nemo id sciret: & dixit dari illi manducare.

CAPUT VI.

Christi doctrinam in ipsius patria admirantur: ubi tamen populus illorum incredulitatem pauca edidit miracula: Apostolos mittens ad prædicandum, instruit, quid observare debeant: Herodes, audita Christi fama, dicit: Joannem Baptistam resurrexisse, cuius caput postulant Herodias filie saltatrici propter jurandum tradiderat: in deserto quinque panibus, & duobus piscibus quinque millia virorum satiat: super mare ambulans, tempestatem sedat: in terra Genezareth plurimos tactu sabbie vestimenti sanat.

A
Mat.
11. 54.
Luc.
9. 16.

* Joa.
6. 42.

* Mar.
13. 57.
Luc.
4. 24.
Joan.
4. 44.

* Mat.
10. 1.
supra
1. 17.
Luc.
9. 1.

* A.
12. 8.

B

* Mar.
10. 14.
Luc.
9. 5.
A.
11. 11.
8. 6.

1 Et egressus inde, abiit in patriam suam, & sequebantur eum discipuli sui:
2 Et facta sabbato cepit in synagoga docere, & multi audientes admirabantur in doctrina ejus, dicentes: Unde huic hæc omnia? & quæ est sapientia, quæ data est illi, & virtutes tales, quæ per manus ejus efficiuntur?
3 * Nonne hic est faber, filius Mariæ, frater Jacobi, & Joseph, & Judæ, & Simonis? nonne, & sorores ejus hic nobiscum sunt? & scandalizabantur in illo.

4 Et dicebat illis Jesus: * Quia non est propheta sine honore nisi in patria sua, & in domo sua, & in cognatione sua.

5 Et non poterat ibi virtutem ullam facere, nisi paucos infirmos impositis manibus curavit:

6 Et mirabatur propter incredulitatem eorum, & circuibat castella in circuitu docens.

7 * Et vocavit duodecim: & cepit eos mittere binos, & dabat illis potestatem spirituum immundorum.

8 Et præcepit eis, ne quid tollerent in via, nisi virgam tantam: non peram, non panem, neque in zona æs,

9 * Sed calceatos sandaliis, & ne induerentur duabus tunicis.

10 Et dicebat eis: Quicumque introieritis in domum, illic manete, donec exeatis inde:

11 Et quicumque non receperit vos, nec audierint vos, * exeurite inde, excutite pulverem de pedibus vestris in testimonium illis.

12 Et exeurtes prædicabant, ut penitentiam agerent:

13 Et demonia multa ejiciebant, & ungebant oleo multos agros & sanabant.

14 * Et audit rex Herodes (manifestum enim factum est nomen ejus) & dicebat: Quia Joannes Baptista resurrexit a mortuis, & propterea virtutes operantur in illo.

15 Alii autem dicebant: Quia Elias est. Alii vero dicebant: Quia propheta est, quasi unus ex prophetis.

16 Quo audito Herodes ait: Quem ego decollavi Joannem, hic a mortuis resurrexit.

17 * Ipse enim Herodes misit, ac tenuit Joannem, & vinxit eum in carcerem propter Herodiam uxorem Philippi fratris sui, quia duxerat eam.

18 Dicebat enim Joannes Herodi: * Non licet tibi habere uxorem fratris tui.

19 Herodias autem insidiabatur illi: & volebat occidere eum, nec poterat.

20 Herodes enim mecuebat Joannem, sciens eum virum justum, & sanctum: & custodiebat eum, & audito eo multa faciebat, & libenter eum audiebat.

21 Et cum dies opportunus accidisset, Herodes natalis sui cenam fecit principibus, & tribunis, & primis Galilææ.

22 Cumque introisset filia ipsius Herodias, & saltasset, & placuisset Herodi, simulque recumbentibus, rex ait puellæ: Pete à me quod vis, & dabo tibi:

23 Et juravit illi: Quia quicquid petieris, dabo tibi, licet dimidium regni mei.

24 Quæ cum exisset, dixit matri suæ: Quid petam? At illa dixit: Caput Joannis Baptiste.

25 Cumque introisset statim cum festinatione ad regem, petivit dicens: Volo, ut protinus des mihi in disco caput Joannis Baptiste.

26 Et contristatus est rex propter iurandum, & propter simul discumbentes, noluit eam contristare:

27 Sed misso spiculatori præcepit afferri caput ejus in disco. Et decollavit eum in carcere.

28 Et attulit caput ejus in disco: & dedit illud puellæ, & puella dedit matri suæ.

29 Quo audito, discipuli ejus venerunt, & tulerunt corpus ejus: & posuerunt illud in monumento.

30 Et convenientes Apostoli ad Jesum, renuntiaverunt ei omnia, quæ egerant, & docuerant.

31 Et ait illis: * Venite seorsum in desertum locum, & requiescite pusillum: Erant enim, qui veniebant, & redibant multi: & nec spatium manducandi habebant.

32 Et ascendentes in navim, abierunt in desertum locum seorsum.

33 Et viderunt eos abeuntes, & cognoverunt multi: & pedestres de omnibus civitatibus concurrunt illuc, & præverunt eos.

34 * Et exiens vidit turbam multam Jesus, & misertus est super eos, quia erant sicut oves non habentes pastorem, & cepit illos docere multa.

35 Et cum jam hora multa fieret, accesserunt discipuli ejus, dicentes: Desertus est locus, & jam hora præterit:

36 * Dimitte illos, ut euntes in proximas villas, & vicos emant sibi cibos, quos manducet.

37 Et respondens ait illis: Date illis vos manducare. Et dixerunt ei: Buntus emamus ducentis denariis panes, & dabimus illi manducare.

38 Et dicit eis: Quot panes habetis? ite, &

* Jac.
5. 14.
* Mat.
14. 2.
Luc.
9. 7.

C
* Luc.
1. 19.

* Lev.
25. 16.

D

* Mat.
13. 11.
Luc.
9. 10.

E

* Mar.
9. 16.
& 14.
14.

* Luc.
9. 12.

J. 6. 10. **F** **G** **A** **Mat.** 14. 24. **Mat.** 15. 2. **Idete.** Et cum cognovissent, dicunt: Quinque, & duos pisces.

39* Et precepit illis, ut accubere facerent omnes secundum contubernia super viride fenū.

40 Et discubuerunt in partes, per centenos, & quinquagenos.

41 Et accepit quinque panibus, & duobus piscibus intuens in cælum, benedixit, & fregit panes, & dedit discipulis suis, ut ponerent ante eos: & duos pisces divisit omnibus:

42 Et mādūcaverunt omnes & saturati sūt.

43 Et sustulerunt reliquias fragmentorum duodecim cophinos plenos, & de piscibus.

44 Erant autem, qui manducaverunt, quinque millia virorum.

45 Et statim coegit discipulos suos ascendere navim, ut præcederent eum trans fretū ad Bethsaidam, dum ipse dimitteret populum.

46 Et cū dimisset eos, abiit in montē orare.

47 Et cū serō esset, erat navis in medio mari, & ipse solus in terra.

48* Et videns eos laborantes in remigando (erat enim ventus contrarius eis) & circa quartam vigiliam noctis venit ad eos ambulans super mare: & volebat præterire eos.

49 At illi ut viderunt eum ambulante supra mare, putaverunt phantasma esse, & exclamaverunt.

50 Omnes enim viderunt eum, & conturbati sunt. Et statim locutus est cum eis, & dixit eis: Confidite, ego sum, nolite timere.

51 Et ascendit ad illos in navim, & cessavit ventus. Et plus magis intra se stupebant:

52 Non enim intellexerunt de panibus: erat enim cor eorum obturatum.

53* Et cū transirent, venerunt in terram Genesareth, & applicuerunt.

54 Cūque egressi essent de navi, continuō cognoverunt eum.

55 Et percurrentes universam regionem illam, ceperunt in grabatis eos, qui se male habebant, circum ferre, ubi audiebant eum esse.

56 Et quocumque introibat in vicos, vel in villas, aut civitates, in plateis ponebant infirmos, & deprecabantur eum, ut vel sinistram vestimenti ejus tangerent: & quot quot tangebant eum, salvi fiebant.

C A P U T VII.

Phariseos redarguit, Christi arguentes discipulos, quod non lotis cederent manibus, cū ipsi Dei mandata ob sua traditiones transgredirentur: declarans quam possint hominem coquinare, nempe qui de corde exeunt: Syrophœnissæ filiam ad perseverantem illius supplicationem a demonio liberat: & sardum, ac mutum sanat.

1 **E**T conveniunt ad eum Pharisei, & quidam de Scribis, venientes ab Ierosolymis.

2* Et cū vidissent quosdam ex discipulis ejus, communibus manibus, id est non lotis, manducare panes, vituperaverunt.

3 Pharisei enim, & omnes Judæi, nisi crebrō laverint manus, non manducant, tenentes traditionem seniorum:

4 Et a foro nisi baptizentur, non comedunt: & alia multa sunt, quæ tradita sunt illis servare, baptisinata calicum, & urceorum, & zramentorum, & leſorum:

5 Et interrogabant eum Pharisei, & Scribæ. Quare discipuli tui non ambulant juxta traditionem seniorum, sed communibus manibus manducant panem?

6 At ille respondens, dixit eis: Benè prophetavit Isaias de vobis hypocritis, sicut scriptum est: * Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me.

7 In vanum autem me colunt, docentes doctrinas, & præcepta hominum.

8 Relinquentes enim mandatum Dei, tenetis traditionem hominum, baptisinata urceorū, & calicum: & alia similia his facitis multa.

9 Et dicebat illis: Bene irritum facitis præceptum Dei, ut traditionem vestram servetis.

10 Moyses enim dixit: * Honora patrem tuum, & matrem tuam: Et * Qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur.

11 Vos autem dicitis: Si dixerit homo patri, aut matri, Corban (quod est donum) quodcumque ex me, tibi profuerit:

12 Et ultra non dimittitis eum quidquam facere patri suo, aut matri,

13 Rescindentes verbum Dei per traditionem vestram, quam tradidistis: & similia hujusmodi multa facitis.

14* Et advocans iterum turbam, dicebat illis: Audite me omnes, & intelligite.

15 Nihil est extra hominem introiens in eum, quod possit eum coquinare, sed quæ de homine procedunt, illa sunt, quæ coquinant hominem.

16 Si quis habet aures audiendi, audiat.

17 Et cū introisset in domum à turba, interrogabant eum discipuli ejus parabolam.

18 Et ait illis: Sic & vos imprudentes estis? Non intelligitis, quia omne extrinsecus introiens in hominē, non potest eum coquinare:

19 Quia non intrat in cor ejus, sed in ventrē vadit, & in secessū exit, purgans omnes escas.

20 Dicebat autem, quoniam quæ de homine exeunt, illa communicant hominem.

21* Ab intus enim de corde hominem male cogitationes procedunt, adulteria, fornicationes, homicidia,

22 Furta, avaritia, nequitia, dolus, impudicitia, oculus malus, blasphemia, superbia, stulticia.

23 Omnia hæc mala ab intus procedunt, & communicant hominem.

24* Et inde furgens abiit in fines Tyri, & Sidonis: & ingressus domum, neminem voluit scire, & non potuit latere.

25 Mulier enim statim ut audivit de eo, cuius filia habebat spiritum immundum, intravit, & procidit ad pedes ejus.

26 Erat enim mulier Gentilis, Syrophœnissæ genere. Et rogabat eum, ut dæmonium ejiceret de filia ejus.

27 Qui dixit illi: Sine prius saturari filios: non est enim bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus.

28 At illa respondit, & dixit illi: Utique, Domine, nam & catelli comedunt sub mensa de micis puerorum.

29 Et ait illi: Propter hunc sermonem vade, exiit dæmonium à filia tua.

30 Et cū abiisset domum suam, invenit puellam jacentem supra lectum, & dæmonium exisse.

*Isaïa 29. 13.

B

*Exo. 20. 12. Deut. 5. 16. Ephes. 6. 2. *Exo. 21. 17. Levit. 20. 9. Prov. 30. 22. *Mat. 15. 10.

C

*Gen. 6. 5.

*Mat. 15. 21.

D

31 Et iterum exiens de finibus Tyri, venit per Sidonem ad mare Galilææ inter medios fines Decapoleos.

*Mat.
9. 31.
Lucæ
11. 14.

32 * Et adducunt ei surdum, & mutum, & deprecabantur eum, ut imponat illi manum.

33 Et apprehendens eum de turba seorsum, misit digitos suos in auricularum eius: & expuens, tetigit linguam eius:

34 Et suspiciens in cælum, ingemuit, & ait illi: Ephphetha, quod est adaperire.

35 Et statim apertæ sunt aures ejus, & solutum est vinculum linguæ ejus, & loquebatur recte:

36 Et præcepit illis, ne cui dicerent: Quamto autem eis præcipiebat, tanto magis plus prædicabant,

37 Et eo amplius admirabantur, dicentes: Bene omnia fecit: & surdos fecit audire, & mutos loqui.

CAPUT VIII.

Septem panibus, paucisque pisciculis satiat quatuor hominum millia: discipulos à fermento Phariseorum cavere jubet: eacum sensim curat: interrogatis Apostolis quem Jesum esse dicerent, Petrus confitetur ipsum esse Christum: & paulo post satanas ab eo dicitur, quod increparet illum, dum suam prædiceret passionem: de tollenda cruce, & quod anima nihil debet esse charius.

A
Mat.
15. 32.

1 IN diebus illis iterum cum turba multa esset, nec haberent, quod manducarent, convocatis discipulis ait illis:

2 Misereor super turbam: quia ecce jam triduo sustinent me, nec habent, quod manducet:

3 Et si dimiserò eos jejunos in domum suam, deficiet in via: quidam enim ex eis de Iosæ venerunt.

4 Et responderunt ei discipuli sui: Unde illos quis poterit hic saturare panibus in solitudine?

5 Et interrogavit eos: Quot panes habetis? Qui dixerunt: Septem.

B

6 Et præcepit turbæ discumbere super terram. Et accipiens septem panes, gratias agens fregit, & dabat discipulis suis, ut apponerent, & apposerunt turbæ.

7 Et habebant pisciculos paucos: & ipsos

benedixit, & jussit apponi.

8 Et manducaverunt, & saturati sunt, & sustulerunt, quod superaverat de fragmentis, septem sportas,

9 Erant autem, qui manducaverant, quasi quatuor millia: & dimisit eos.

10 Et statim ascendens navim cum discipulis suis, venit in partes Dalmanutha.

11 * Et exierunt Pharisei, & cœperunt conquirere eum eo, quarentes ab illo signum de cælo tentantes eum.

12 Et ingemiscens spiritu, ait: Quid generatio ista signum querit? Amen dico vobis, si dabitur generationi ista signum.

13 Et dimittens eos, ascendit iterum navim, & abiit trans fretum.

14 * Et oblitum sunt panes fumere: & nisi unum panem non habebant secum in navi.

15 Et præcipiebat eis, dicens: Videte, & cavete à fermento Phariseorum, & fermento Herodis.

16 Et cogitabant ad alterutrum, dicentes: Quia panes non habemus.

17 Quo cognito, ait illis Jesus: Quid cogitatis, quia panes non habetis? nondum cognoscitis, nec intelligitis? adhuc cæcatum habetis cor vestrum?

18 Oculos habentes non videtis? & aures habentes non auditis? * Nec recordamini,

19 Quando quinque panes fregi in quinque millia, quot copiosus fragmentorum plenos sustulistis? Dicunt ei: Duodecim.

20 Quando & septem panes in quatuor millia: quot sportas fragmentorum tulistis? Et dicunt ei: Septem.

21 Et dicebat eis: Quomodo nodum intelligitis?

22 Et veniunt Bethsaidam, & adducunt ei cæcum, & rogabant eum, ut illum tangeret.

23 Et apprehensa manu cæci, eduxit eum extra vicum: & expuens in oculos ejus impositis manibus suis, interrogavit eum, si quid videret.

24 Et aspiciens, ait: Video homines velut arbores ambulantes.

25 Deinde iterum imposuit manus super oculos ejus: & cepit videre, & restitutus

*Mat.
16. 1.
Lucæ
11. 54.

*Mat.
16. 5.

*Supr.
6. 41.
Joan.
6. 11.

C

est,

est, ita ut clare videret omnia.

26 Et misit illum in domum suam, dicens: Vade in domum tuam; & si in vicum introieris, nemini dixeris.

* Mat.
26. 13.
Luc.
9. 18.

27 * Et egressus est Jesus, & discipuli ejus in castella Cæsareæ Philippi: & in via interrogabat discipulos suos, dicens eis: * Quem me dicunt esse homines?

28 Qui responderunt illi, dicentes: Joannem Baptistam, alii Eliam, alii verò quasi unum de prophetis.

29 Tunc dicit illis: Vos verò quem me esse dicitis? Respondens Petrus ait ei: Tu es Christus.

D

30 Et comminatus est eis, ne cui dicerent de illo.

31 Et cœpit docere eos, quoniam oportet filium hominis pati multa, & reprobari à senioribus, & à summis sacerdotibus, & Scribis, & occidi: & post tres dies resurgere.

32 Et palam verbum loquebatur. Et apprehendens eum Petrus, cœpit increpare eum.

33 Qui conversus, & videns discipulos suos,

comminatus est Petro, dicens: Vade retro me, satana, quoniam non sapis, quæ Dei sunt, sed quæ sunt hominum.

34 Et convocata turba cū discipulis suis, dixit eis: * Si quis vult me sequi, denegat semetipsum: & tollat crucem suam, & sequatur me.

35 * Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet eam: qui autem perdidit animam suam propter me, & Evangelium, salvam faciet eam.

36 Quid enim proderit homini, si lucretur mundum totum, & detrimentū animæ suæ faciat?

37 Aut quid dabit homo commutationis pro anima sua?

38 * Qui enim me confessus fuerit, & verba mea in generatione ista adultera, & peccatrice: & filius hominis cōstebitur eum, cū venerit in gloria patris sui cum angelis sanctis.

39 Et dicebat illis: * Amen dico vobis, quia sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant regnum Dei veniens in virtute.

* Mat.
10. 38
& 16.
74.

Luc.
9. 24.
& 14.
27.

* Luc.
17. 33.
Joan.
12. 25.
* Mat.
10. 17.

Luc.
9. 26.
& 12. 9.

* Mat.
16. 8.
Luc.
6. 27.

C A P U T IX.

Transfigurato Jesu junguntur Moyses, & Elias: dicit, Eliam, dum venerit, omnia restitutum, unquam venisse, nec fuisse susceptum: surdum, ac mutum spiritum ejicit, qui sola oratione, & jejuniis ejicitur: suam passionem prædicat: disputantes discipulos docet, quis eorum sit major: de ejiciente demonium, qui non sequebatur Jesum: de amputando manus, pedis, vel oculi scandalo.

A
Mat.
17. 1.
L. c.
9. 28.

1 ET post dies sex assumit Jesus Petrum, & Jacobum, & Joannem, & ducit illos in montem excelsum seorsum solos, & transfiguratus est coram ipsis.

2 Et vestimenta ejus facta sunt splendentia, & candida nimis velut nix, qualia fulgo non potest super terram candida facere.

3 Et apparuit illis Elias cum Moysse: & erant loquentes cum Jesu.

4 Et respondens Petrus ait Jesu: Rabbi, bonum est nos hic esse: & faciamus tria tabernacula, Tibi unum, & Moyse unum, & Elie unum:

5 Non enim sciebat, quid diceret: erant enim timore exterriti.

6 Et facta est nubes obumbrans eos: & venit vox de nube, dicens: Hic est filius meus charissimus: audite illum.

7 Et statim circumspicientes, neminem amplius viderunt, nisi Jesum tantum secum.

8 * Et descendentibus illis de monte, præcepit illis, ne cuiquam, quæ vidissent, narrarent: nisi cū filius hominis à mortuis resurrexerit.

B
* Mat.
17. 9.

9 Et verbum continuerunt apud se, conquientes quid esset. Cū à mortuis resurrexerit.

10 Et interrogabant eum, dicentes: * Quid ergo dicunt Pharisei, & Scribæ, quia Eliam oportet venire primum?

* Mal.
4. 5.

11 Qui respondens, ait illis: Elias, cū venerit primò, restituet omnia: & quomodo * scriptum est in Filium hominis, ut multa patiatur, & contemnatur.

* Isai.
53. 3. 4.

12 Sed dico vobis, quia & Elias venit, (& lecerunt illi, quæcumque voluerunt,) * sicut scriptum est de eo.

* Mat.
17. 12.
C

13 Et veniens ad discipulos suos vidit tur-

bam magnam circa eos, & Scribas conquirentes cum illis.

14 Et confestim omnis populus videns Jesum, stupefactus est, & expaverunt, & accurrentes salutabant eum.

15 Et interrogavit eos: Quid inter vos conquiritis?

* Luc. 9. 18. 16 * Et respondens unus de turba, dixit: Magister, attuli filium meum ad te habentem spiritum mutum:

17 Qui ubicumque eum apprehenderit, allidit illum, & spumat, & stridet dentibus, & arefcit: dixi discipulis tuis, ut ejicerent illum, & non potuerunt.

18 Qui respondens eis, dixit: O generatio incredula, quamdiu apud vos ero? quamdiu vos patiar? afferite illum ad me.

19 Et attulerunt eum. Et cum vidisset eum, statim spiritus conturbavit illum: & elusus in terram, volutabatur spumans.

D 20 Et interrogavit patrem ejus: Quantum temporis est, ex quo ei hoc accidit? At ille ait: Ab infantia:

21 Et frequenter eum in ignem, & in aquas misit, ut eum perderet: sed si quid potes, adjuva nos, misertus nostri.

22 Jesus autem ait illi: Si potes credere, omnia possibilia sunt credenti.

23 Et continuo exclamans pater pueri, cum lacrymis aiebat: Credo, Domine: adjuva incredulitatem meam.

24 Et cum videret Jesus concurrentem turbam, comminatus est spiritui immundo, dicens illi: Surde, & mute spiritus, ego precipio tibi, exi ab eo & amplius ne introeas in eum.

25 Et exclamans, & multum discerpens eum, exiit ab eo, & factus est sicut mortuus, ita ut multi dicerent: Quia mortuus est.

26 Jesus autem tenens manum ejus, elevavit eum, & surrexit.

27 Et cum introisset in domum, discipuli ejus secretò interrogabant eum: Quare nos non potuimus ejicere eum?

28 Et dixit illis: Hoc genus in nullo potest exire, nisi in oratione, & jejunio.

29 Et inde profecti pratergredebantur Galileam: nec volebat quemquam scire.

* Mat. 17. 21. Luc. 9. 22. 30 * Docebat autem discipulos suos, & dicebat illis: Quoniam filius hominis tradetur in manus hominum, & occident eum, & occisus tertia die resurget.

E 31 At illi ignorabant verbum: & timebant interrogare eum.

32 Et venerunt Capharnaû. Qui cum domi esset, interrogabat eos: Quid in via tractabatis?

* Mat. 18. 1. Luc. 9. 46. 33 At illi tacebant, siquidem in via inter se disputaverant, * quis eorum major esset.

34 Et residens vocavit duodecim, & ait illis: Si quis vult primus esse, erit omnium novissimus, & omnium minister.

35 Et accipiens puerum, statuit eum in medio eorum: quem cum complexus esset, ait illis:

36 Quisquis unum ex hujusmodi pueris receperit in nomine meo, me recipit: & quicumque me susceperit, non me suscipit, sed eum, qui misit me.

* Luc. 9. 49. F 37 * Respondit illi Joannes, dicens: Magister, vidimus quemdam in nomine tuo ejicientem demonia, qui non sequitur nos, & prohibuimus eum.

38 Jesus autem ait: Nolite prohibere eum, * nemo est enim, qui faciat virtutem in nomine meo, & possit citò malè loqui de me.

39 Qui enim non est adversum vos, pro vobis est.

40 * Quisquis enim potum dederit vobis calicem aquæ in nomine meo, quia Christi estis: amen dico vobis non perdet mercedem suam.

41 * Et quisquis scandalizaverit unum ex his pusillis credentibus in me: bonum est ei magis si circumdaretur mola asinaria collo ejus, & in mare mitteretur.

42 * Et si scandalizaverit te manus tua, abscinde illam: bonum est tibi debilem habentem ire in vitam, quam duas manus habentem ire in gehennam, in ignem inextinguibilem:

43 Ubi vermis eorum non moritur, & ignis non exstinguitur.

44 Et si pes tuus te scandalizat, amputa illum: bonum est tibi claudum introire in vitam æternam, quam duos pedes habentem mitti in gehennam ignis inextinguibilis:

45 * Ubi vermis eorum non moritur, & ignis non exstinguitur.

46 Quòd si oculus tuus scandalizat te, ejice eum: bonum est tibi luscum introire in regnum Dei, quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis:

47 Ubi vermis eorum non moritur, & ignis non exstinguitur.

48 * Omnis enim igne salietur, & omnis victima sale salietur.

49 * Bonum est sal: quòd si sal insalsum fuerit: in quo illud conditis? Habete in vobis sal, & pacem habete inter vos.

C A P U T X.

Nullo modo dimittendam uxorem astruit aliam ducendo: parvulus complexus, benedixit eis: drues, qui præcepta à juventute observarat, non amplectitur Christi consilium de omnibus dividendis: quid referent præmit, qui omnia relinquunt: rursum suam prædicit passionem: occisione ambitionis filiorum Zebedæ docet discipulos, quod non offensione domini, sed officio ministerii debeant esse majores: Bartimeum cæcum sanat.

1 **E**T inde exurgens venit in fines Judææ ultra Jordanem, & conveniunt iterum turbæ ad eum: & sicut consueverat, iterum docebat illos.

2 Et accedentes Pharisei interrogabant eum: Si licet viro uxore dimittere: tentantes eum.

3 At ille respondens, dixit eis: Quid vobis præcepit Moyses?

4 Qui dixerunt: * Moyses permisit libellum repudiij scribere, & dimittere.

5 Quibus respondens Jesus, ait: Ad duritiam cordis vestri scripsit vobis præceptum istud.

6 Ab initio autem creatura, * masculum, & foeminam fecit eos Deus.

7 Propter hoc * relinquet homo patrè suum, & matrem, & adhærebit ad uxorem suam.

8 * Et erunt duo in carne una. Itaque jam non sunt duo, sed una caro.

9 Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.

10 Et in domo iterum discipuli ejus de eodem interrogaverunt eum.

11 Et ait illis: Quicumque dimiserit uxorem

* 1 Cor. 12. 1.

* Mat. 10. 41. * Mat. 18. 6. Luc. 7. 12. * Mat. 5. 30. & 18. 8.

* 1 Sam. 66. 14.

* Lev. 1. 11. * Mat. 5. 11. Luc. 14. 34.

A. Mat. 19. 1.

* Deu. 24. 1.

* Gen. 1. 27. * Gen. 2. 24. * Mat. 19. 5. 1. Cor. 7. 10. Ephes. 5. 11. * 1 Cor. 6. 16.

rem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam.

12 Et si uxor dimiserit virum suum, & alii nupserit, moechatur.

13 Et offerebant illi parvulos, ut tangeret illos. Discipuli autem comminabantur offerebantur.

14 Quos cum videret Jesus, indigne tulit, & ait illis: Sinite parvulos venire ad me, & ne prohibueritis eos: talium enim est regnum Dei.

15 Amen dico vobis: Quisquis non receperit regnum Dei velut parvulus, non intrabit in illud.

16 Et complexans eos, & imponens manus super illos, benedicebat eos.

17 Et cum egressus esset in viam, procurrens quidam genu flexo ante eum, rogabat eum: *

Magister bone, quid faciam, ut vitam eternam percipiam?

18 Jesus autem dixit ei: Quid me dicis bonum? Nemo bonus, nisi unus Deus.

19 * Præcepta noliti: Ne adulteres, Ne occidas, Ne fureris, Ne falsum testimonium dixeris, Ne fraudem feceris, Honora patrem tuum & matrem.

20 At ille respondens, ait illi: Magister, hæc omnia observavi a juventute mea.

21 Jesus autem intuitus eum, dilexit eum, & dixit ei: Unum tibi deest, vade, quaecumque habes vende, & da pauperibus, & habebis thesaurum in celo: & veni, sequere me.

22 Quicontristatus in verbo, abiit mœrens, erat enim habens multas possessiones.

23 Et circumspiciens Jesus, ait discipulis suis: Quam difficile, qui pecunias habent, in regnum Dei introibunt!

24 Discipuli autem obstupesciebant in verbis ejus. At Jesus rursus respondens ait illis: Filioli, quam difficile est, confidentes in pecuniis in regnum Dei introire!

25 Facilius est, camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum Dei.

26 Qui magis admirabantur, dicentes ad semetipsos: Et quis potest salvus fieri?

27 Et intuens illos Jesus, ait: Apud homines impossibile est, sed non apud Deum: omnia enim possibilia sunt apud Deum.

28 * Et cœpit ei Petrus dicere: Ecce nos dimisimus omnia, & secuti sumus te.

29 Respondens Jesus, ait: Amen dico vobis: Nemo est, qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros propter me, & propter evangelium,

30 Qui non accipiet centies tantum, nunc in tempore hoc, domos, & fratres, & sorores, & matres, & filios, & agros, cum persecutio-

nibus, & in seculo futuro vitam eternam.

31 * Multi autem erunt primi novissimi, & novissimi primi.

32 Erant autem in via ascendentes Jerosolymam: & præcedebat illos Jesus, & stупebant: & sequentes timebant. * Et assumens iterum duodecim, cœpit illis dicere, quæ essent ei eventura.

33 Quia ecce ascendimus Jerosolymam, & Filius hominis tradetur principibus sacerdotum, & scribis, & senioribus, & damnabunt eum morte, & tradent eum gentibus.

34 Et illudent ei, & conspuent eum, & flagellabunt eum, & interficient eum: & tertia die resurget.

35 * Et accedunt ad eum Jacobus, & Joannes filii Zebedæi dicentes: Magister, volumus, ut quodcumque petierimus, facias nobis.

36 At ille dixit eis: Quid vultis, ut faciam vobis?

37 Et dixerunt: Da nobis, ut unus ad dexteram tuam, & alius ad sinistram tuam sedeamus in gloria tua.

38 Jesus autem ait eis: Nescitis, quid petatis: potestis bibere calicem, quem ego bibo: aut baptismo, quo ego baptizor, baptizari?

39 At illi dixerunt ei: Possumus. Jesus autem ait eis: Calicem quidem, quem ego bibo, bibetis: & baptismo, quo ego baptizor, baptizabimini:

40 Sedere autem ad dexteram meam, vel ad sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est.

41 Et audientes decem, cœperunt indignari de Jacobo, & Joanne.

42 Jesus autem vocans eos, ait illis: * Scitis, quia hi, qui videntur principari gentibus, dominantur eis: & principes eorum potestatem habent ipsorum.

43 Non ita est autem in vobis, sed quicumque voluerit fieri major, erit vester minister:

44 Et quicumque voluerit in vobis primus esse, erit omnium servus.

45 Nam & Filius hominis non venit, ut ministraretur ei, sed ut ministraret, & daret animam suam redemptionem pro multis.

46 * Et veniunt Jericho, & proficiente eo de Jericho, & discipulis ejus, & plurima multitudo, filius Timæi Bartimæus cæcus sedebat juxta viam mendicans.

47 Qui cum audisset, quia Jesus Nazarenus est, cœpit clamare, & dicere: Jesu fili David, miserere mei.

48 Et comminabantur ei multi, ut taceret. At ille multo magis clamabat: Fili David, miserere mei.

49 Et stans Jesus præcepit illum vocari. Et vocant cæcum dicentes ei: Animæ quior esto: surge, vocat te.

50 Qui projecto vestimento suo exiliens, venit ad eum.

51 Et respondens Jesus dixit illi: Quid tibi vis faciam? Cæcus autem dixit ei: Rabbi, ut videam.

52 Jesus autem ait illi: Vade, fides tua te salvum fecit. At confestim vidit, & sequebatur eum in via.

C A P U T X I.

Super pullum asina cum honore Jerusalem ingreditur: sicum maledicendo arefacit: ementes, ac vendentes de templo eiecit: officinam fidei in Deum ostendit, dicens fratri remittenda, quæ in nos commisit: Scribis non dicit, quæ potestate hæc faciat, cò quod nec illi responderent ad propositam de Joannis baptismo questionem.

1 **E**T cum appropinquarent Jerosolymam, & Bethaniam ad Montem olivarum, mittit duos ex discipulis suis,

2 Et ait illis: Ite in castellum, quod contra vos est, & statim introeunt illuc invenietis pullum ligatum, super quem nemo adhuc hominum sedit: solvite illum, & adducite.

3 Et si quis vobis dixerit: Quid facitis? di-

cite

C
* Mat.
19.16.
Luc.
18.18.

* Ex.
10.1.

D

* Mat.
19.17.
Luc.
8.18.

* Mat.
19.30.

E

* Luc.
18.31.

* Mat.
20.20.

F

* Luc.
21.25.

G

* Mat.
10.19.
Luc.
18.35.

A
* Mat.
21.
Lu.
19.29.

cite, quia Domino necessariusest : & continuo illum dimittet huc .

4 Et abeuntes invenerunt pullum ligatum ante januam foris in bivio , & solvunt eum .

5 Et quidam de illic stantibus dicebant illis : Quid facitis solventes pullum ?

6 Qui dixerunt eis, sicut praeceperat illis Jesus , & dimiserunt eis .

7 * Et duxerunt pullum ad Jesum : & imponunt illi vestimenta sua , & sedit super eum .

8 Multi autem vestimenta sua straverunt in via : alii autem frondes cadebant de arboribus , & sternerant in via .

9 Et qui praebant , & qui sequebantur , clamabant, dicentes : Hosanna

10 * Benedictus, qui venit in nomine Domini : Benedictum quod venit regnum patris nostri David : Hosanna in excelsis .

11 * Et introivit Ierosolimam in templum : & circumspexit omnibus, cum jam vespera esset hora, exiit in Bethaniam cum duodecim .

12 Et alia die cum exirent à Bethania , esuriit .

13 * Cumque vidisset à longè ficum habentem folia, venit, si quid fortè inveniret in ea , & cum venisset ad eam, nihil invenit præter folia : non enim erat tempus ficorum .

14 Et respondens dixit ei : Jam non ampliùs in aeternum ex te fructum quisquam manducet . Et audiebant discipuli ejus .

15 Et veniunt Ierosolimam . Et cum introisset in templum, cepit ejicere vendentes, & ementes in templo : & mensas nummulariorum , & cathedras vendentium columbas evertit .

16 Et non sinebat, ut quisquam transferret vas per templum :

17 Et docebat, dicens eis : Nonne scriptum est : * Quia domus mea , domus orationis vocabitur omnibus gentibus ? Vos autem fecistis eam speluncam latronum .

18 Quo audito, principes sacerdotum , & Scribae quaerebant, quomodo eum perderent :

timebant enim eum, quoniam universa turba admirabatur super doctrinam ejus .

19 Et cum vespera facta esset, egrediebatur de civitate .

20 Et cum manè transirent, viderunt ficum aridam factam à radicibus .

21 Et recordatus Petrus, dixit ei : Rabbi, ecce ficus cui maledixisti, aruit .

22 Et respondens Jesus ait illis : * Habete fidem Dei :

23 Amen dico vobis, quia quicumque dixerit huic monti : Tollere, & mittere in mare, & non habita verit in corde suo, sed crediderit, quia quodcumque dixerit, fiat, fiet ei .

24 * Propterea dico vobis, omnia quaecumque orantes petitis, credite, quia accipietis, & evenient vobis .

25 * Et cum stabitis ad orandum, dimittite, si quid haberis adversus aliquem : ut & Pater vester, qui in caelis est, dimittat vobis peccata vestra .

26 Quod si vos non dimiseritis : nec Pater vester, qui in caelis est, dimittet vobis peccata vestra .

27 * Et veniunt rursus Ierosolimam . Et cum ambularet in templo, accedunt ad eum ummi sacerdotes, & Scribae, & seniores ,

28 Et dicunt ei : In qua potestate hæc facis ? & quis dedit tibi hanc potestatem, ut ista facias ?

29 Jesus autem respondens, ait illis : Interrogabo vos & ego unum verbum, & respondete mihi : & dicam vobis, in qua potestate hæc faciam .

30 Baptismus Joannis, de cælo erat, an ex hominibus ? Respondete mihi .

31 At illi cogitabant secum, dicentes : Si dixerimus : De cælo, dicit : Quare ergo non credidistis ei ?

32 Si dixerimus : Ex hominibus, timemus populum, omnes enim habebant Joannem, quia verè propheta esset .

33 Et respondentes dicunt Jesu : Nescimus . Et respondens Jesus ait illis : Neque ego dico vobis, in qua potestate hæc faciam .

* Joa.
12. 14.

B
* Psa.
117. 26.
Mat.
21. 9.
Luc.
19. 38.
* Mat.
21. 2.

* Mat.
21. 19.

C
* Isaie
56. 7.
Jer.
7. 11.

* Mat.
21. 21.

* Mar.
7. 7. &
21. 21.
* Mar.
6. 14.
* Luc.
11. 9.

D
* Luc.
10. 2.

CAPUT XII.

Parabolam narrat de vinea agricolis elocata, qui servos, ac filium patrisfamilias occiderunt: tentatur à Phariseis de censu Cæsari solvendo; & à Sadduceis de resurrectione: interrogatur à Scriba de primo mandato: ipse verò rogat, quomodo Scribæ dicant Christum filium esse David, docens ab ipsis cavendum: viduam laudat ob duo minuta in gazophylacium missa.

A **E**T cœpit illis in parabolis loqui: Vineam pastinavit homo, & circumdedit septem, & fodit lacum, & ædificavit turrin, & locavit eam agricolis, & peregrè profectus est. **2** Et misit ad agricolas in tempore servum, ut ab agricolis acciperet de fructu vineæ. **3** Qui apprehensum eum occiderunt, & dimiserunt vacuum.

4 Et iterum misit ad illos alium servum, & illum in capite vulneraverunt, & contumeliis affecerunt.

5 Et rursum alium misit, & illum occiderunt, & plures alios: quosdam cædentes, alios verò occidentes.

6 Adhuc ergo unum habens filium charissimum, & illum misit ad eos novissimum, dicens: Quia reverebuntur filium meum.

7 Coloni autem dixerunt ad invicem: Hic est hæres: venite, occidamus eum: & nostra erit hæreditas.

8 Et apprehendentes eum, occiderunt, & eiecerunt extra vineam.

9 Quid ergo faciet Dominus vineæ? Veniet, & perdet colonos, & dabit vineam aliis.

10 Nec scripturam hanc legistis: *Lapidem quem repronaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli:

11 A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris?

12 Et quærebant eum tenere, & timuerunt turbam, cognoverunt enim, quoniam ad eos parabolam hanc dixerit. Et relicto eo abierunt.

13 * Et mittunt ad eum quosdam ex Phariseis, & Herodianis, ut eum cæperent in verbo.

14 Qui venientes dicunt ei: Magister, scimus, quia verax es, & non curas quemquam: nec enim vides in faciem hominum, sed in veritate viam Dei doces: licet dari tributum Cæsari, an non dabimus?

15 Qui sciens verutia illorum, ait illis: Quid me tentatis? afferte mihi denarium ut videam.

16 At illi attulerunt ei. Et ait illis: Cujus est imago hæc, & inscriptio? Dicunt ei: Cæsaris.

17 Respondens autem Jesus dixit illis: *Reddice igitur, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo. Et mirabantur super eo.

18 * Et venerunt ad eum Sadducei, qui dicunt resurrectionem non esse: & interrogabant eum dicentes:

19 Magister, Moyses nobis scripsit: *ut si cujus frater mortuus fuerit, & dimiserit uxorem, & filios non reliquerit, accipiat frater ejus uxorem ipsius, & resuscitet semē fratri suo.

20 Septem ergo fratres erant: & primus accepit uxorem, & mortuus est, non relicto semine.

21 Et secundus accepit eam, & mortuus est: & nec iste reliquit semen. Et tertius similiter.

22 Et acceperunt eam similiter septem, & non reliquerunt semen. Novissima omnium

defuncta est & mulier.

23 In resurrectione ergo, cum resurrexerint, cujus de his erit uxor? septem enim habuerunt eam uxorem.

24 Et respondens Jesus, ait illis: Nonne ideo erratis, non scientes Scripturas, neque virtutem Dei?

25 Cum enim à mortuis resurrexerint, neque nubent, neque nubentur, sed sunt sicut Angeli in cœlis.

26 De mortuis autem quod resurgant, non legistis in libro Moysei, super rubi quomodo dixerit illi Deus, inquit: *Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob?

27 Non est Deus mortuorum, sed vivorum. Vos ergo multum erratis.

28 * Et accessit unus de Scribis, qui audierat illos conquirentes, & videns quoniam bene illis responderit, interrogavit eum, quod esset primum omnium mandatum.

29 Jesus autem respondit ei: Quia primum omnium mandatum est. * Audi Israel, Dominus Deus tuus, Deus unus est:

30 Et diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex tota virtute tua. Hoc est primum mandatum.

31 * Secundum autem simile est illi: Diliges proximum tuum tamquam te ipsum. Majus horum aliud mandatum non est.

32 Et ait illi Scriba: Bene, Magister, in veritate dixisti, quia unus est Deus, & non est alius præter eum.

33 Et ut diligatur ex toto corde, & ex toto intellectu, & ex tota anima, & ex tota fortitudine: & diligere proximum tamquam seipsum, majus est omnibus holocaustis, & sacrificiis.

34 Jesus autem videns quod sapienter responderet, dixit illi: Non es longè à regno Dei. Et nemo jam audebat eum interrogare.

35 Et respondens Jesus dicebat, docens in templo: Quomodo dicunt Scribæ Christum filium esse David?

36 Ipse enim David dicit in Spiritu sancto: *Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos, scabellum pedum tuorum.

37 Ipse ergo David dicit eum Dominum, & unde est filius ejus? Et multa turba eum libenter audivit.

38 Et dicebat eis in doctrina sua: * Cavete à Scribis, qui volunt in stolis ambulare, & salutare in foro,

39 Et in primis cathedris sedere in synagogis, & primos discubius in cœnis:

40 Qui devorant domos viduarum sub obtentu proluxæ orationis: hi accipient prolixius judicium.

41 * Et sedens Jesus contra gazophylacium, aspicebat quomodo turba jaceret: & in gazophylacium, & multi divites jacebant multa.

42 Cum venisset autem vidua una pauper, misit duo minuta, quod est quadrans.

43 Et convocans discipulos suos, ait illis: Amen dico vobis, quoniam vidua hæc pauper plus omnibus misit, qui miserunt in gazophylacium,

44 Omnes enim ex eo, quod abundabat illis, miserunt: hæc verò de penuria sua omnia, quæ habuit, misit totum victum suum.

* Isai.
5. 1.
Jere.
2. 31.
Matth.
21. 32.
Luc.
10. 9.

* Psal.
117. 22.
118. 22.
Matth.
21. 42.
Ador.
4. 11.
Rom.
9. 31.
1 Petr.
2. 7.
* Mat.
22. 19.
Luc.
20. 20.

* Rom.
13. 7.

* Mat.
22. 23.
Luc.
10. 7.
* Deu.
15. 5.

* Exo.
3. 6.
Matth.
21. 32.
* Mat.
22. 33.

* Deu.
6. 4.

* Lev.
19. 8.
Matth.
22. 37.
Rom.
13. 9.
Gal.
5. 14.
* Jac.
2. 8.

* Psal.
119. 17.
* Mat.
2. 41.
Luc.
10. 42.
* Mat.
23. 6.
Luc.
11. 41.
* Luc.
46.

* Luc.
21. 1.

CAPUT XIII.

Templum dicit evertendum, & prædicitque bella, & varias afflictiones, ac persecutiones, abominationemque desolationis: de pseudochristis, & pseudoprophetis: post signa in corporibus celestibus veniet cum gloria filius hominis, & huius signum dat à ficu: quia autem nemo tempus novit, iubet omnes vigilare.

ET cum egredieretur de templo, ait illi unus ex discipulis suis: Magister, aspice quales lapides, & quales structura.

2 Et respondens Iesus, ait illi: Vides has omnes magnas edificationes? Non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruat.

3 Et cum sederet in Monte olivarum contra templum, interrogabant eum separatim Petrus, & Iacobus, & Joannes, & Andreas:

4 Dic nobis, quando ista fient? & quod signum erit, quando hæc omnia incipient consummari?

5 Et respondens Iesus cœpit dicere illis: Videte, ne quis vos seducat:

6 Multi enim venient in nomine meo dicentes, quia ego sum: & multos seducunt:

7 Cum audieritis autem bella, & opiniones bellorum, ne timeritis: oportet enim hæc fieri, sed nondum finis.

8 Exurret enim gens contra gentem, & regnum super regnum, & erunt terræ motus per loca, & famēs. Initium dolorum hæc.

9 Videte autem vosmetipsos. Tradent enim vos in conciliis, & in synagoga vapulabitis, & ante præfides, & reges stabitis propter me, in testimonium illis.

10 Et in omnes gentes primum oportet prædicari Evangelium.

11 * Et cum duxerint vos tradentes, nolite præcogitare quid loquamini: sed quod datum vobis fuerit in illa hora, id loquimini, non enim vos estis loquentes, sed Spiritus Sanctus.

12 Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium: & confluent filii in parentes, & morte afficient eos.

13 Eritis odio omnibus propter nomen meum. Qui autem sustinerit in finem, hic salvus erit.

14 * Cum autem videritis abominationem desolationis, stantem ubi non debet: qui legit, intelligat; tunc qui in Iudæa sunt, fugiant in montes:

15 Et qui super tectum, ne descendat in domum, nec introeat, ut tollat quid de domo sua:

16 Et qui in agro erit, non revertatur retrò tollere vestimentum suum.

17 Væ autem prægnantibus, & nutriendis in illis diebus.

18 Orate verò, ut hyeme non fiant.

19 Erunt enim dies illi tribulationes tales, quales non fuerunt ab initio creaturæ, quam condidit Deus, usque nunc, neque fient.

20 Et nisi breviasset Dominus dies, non fuisset salva omnis caro: sed propter electos, quos elegit, brevaviat dies.

21 * Et tunc si quis vobis dixerit: Ecce hic est Christus, ecce illic, ne credideritis.

22 Exurgent enim pseudochristi, & pseudopropheta, & dabunt signa, & portenta ad seducendos, si fieri potest, etiam electos.

23 Vos ergo videte, ecce prædixi vobis omnia.

24 * Sed in illis diebus, post tribulationem

illam, sol contenebrabitur, & luna non dabit splendorem suum.

25 Et stellæ cæli erunt decedentes, & virtutes, quæ in cælis sunt, movebuntur.

26 Et tunc videbunt filium hominis venientem in nubibus cum virtute multa, & gloria.

27 * Et tunc mittet angelos suos, & congregabit electos suos à quatuor ventis, à summo terræ usque ad summum cæli.

28 A ficu autem discite parabolam. Cum jam ramus ejus tener fuerit, & nata fuerint folia, cognoscitis, quia in proximo sit æstas.

29 Sic & vos cum videritis hæc fieri, scitote, quod in proximo sit in oñis.

30 Amen dico vobis, quoniam non transibit generatio hæc, donec omnia ista fiant.

31 Cælum, & terra transibunt, verba autem mea non transibunt.

32 De die autem illo, vel hora nemo scit, neque angeli in cælo, neque Filius, nisi Pater.

33 * Videte: vigilate, & orate: nescitis enim quando tempus sit.

34 Sicut homo, qui peregrè profectus reliquit domum suam, & dedit servis suis potestatem ejusque operis, & janitori præcepit, ut vigilet.

35 Vigilate ergo (nescitis enim quando dominus domus veniat: serò, an media nocte, an galli cantu, an manè.)

36 Ne cum venerit repente, inveniat vos dormientes.

37 Quod autem vobis dico, omnibus dico: Vigilate.

CAPUT XIV.

Consultant principes sacerdotum de occidendo Iesu: qui unguento pretioso à muliere perfunditur: murmurantibus discipulis: videtur à Iudæis de ejus prodicione discipulis loquitur in cena, in qua panem in corpus suum, & vinum in sanguinem consecrata tradit discipulis: prædicit omnes scandalizantes, & trinam Petri negationem: ac post trinam orationem capitur à Iudæis, quorum uni Petrus abscedit auriculam: & discipulis fugientibus, coram Caipha à falsis testibus accusatus, mortisque reus iudicatus, conspuitur, ac caeditur, & ter à Petro negatur.

ERat autem Pascha, & Azyma post biddum, & quæbant summi sacerdotes, & Scribæ, quomodo eum dolo ternerent, & occiderent.

2 Dicebant autem: Non in die festo, ne forte tumultus fieret in populo.

3 * Et cum esset Bethaniam in domo Simonis leprosi, & recumberet: venit mulier habens alabastrum unguenti nardi spicati pretiosi, & fracto alabastrum, effudit super caput ejus.

4 Erant autem quidam indigne ferentes intra semetipsos, & dicentes: Ut quid perditio ista unguenti facta est?

5 Poterat enim unguentum istud vendi dari plus quam trecentis denariis, & dari pauperibus. Et fremebant in eam.

6 Iesus autem dixit: Sinie eam, quid illi molesti estis? Bonum opus operata est in me.

7 Semper enim pauperes habetis vobiscum; & cum volueritis, potestis illis benefacere, me autem non semper habetis.

8 Quod habuit hæc, fecit: prævenit ungere corpus meum in sepulturam.

E
*Mat.
16. 14.

*Mat.
26. 17.
Luc.
22. 7.

*Mat.
26. 10.
Luc.
22. 14.
*Joan.
13. 21.

C

*Pfal.
40. 10.
Apo.
1. 16.

*Mat.
16. 26.
1 Cor.
13. 24.

*Joa.
15. 21.
*Zac.
13. 7.

D

*Mat.
26. 16.
Luc.
22. 40.

9 Amen dico vobis: Ubi cumque predicatum fuerit Evangelium istud in universo mundo, & quod fecit hec, narrabitur in memoriam ejus.

10 * Et Judas Iscariotes, & unus de duodecim, abiit ad summos sacerdotes, ut proderet eum illis.

11 Qui audientes gravissimum sunt: & promiserunt ei pecuniam se daturus. Et querebat, quomodo illum opportunè traderet.

12 * Et primo die Azymorum quando Pascha immolabatur, dicunt ei discipuli: Quò vis eamus, & paremus tibi, ut manduces Pascha?

13 Et mittit duos ex discipulis suis, & dicit eis: Ite in civitatem. & occurret vobis homo lagenam aquæ bajulans, sequimini eum:

14 Et quocumque introierit, dicite domino domus, quia magister dicit: Ubi est refectio mea, ubi Pascha cum discipulis meis manducem?

15 Et ipse vobis demonstrabit cœnaculum grande, stratum: & illuc parate nobis.

16 Et abierunt discipuli ejus, & venerunt in civitatem, & invenerunt, sicut dixerat illis, & paraverunt Pascha.

17 * Vespere autem factò, venit cum duodecim.

18 Et discumbentibus eis, & manducantibus, ait Jesus: Amen dico vobis, quia unus ex vobis tradet me, qui manducat mecum.

19 At illi ceperunt contristari, & dicere ei singulatim: Numquid ego?

20 Qui ait illis: Unus ex duodecim, qui intingit mecum manum in catino.

21 Et Filius quidem hominis vadit, sicut scriptum est de eo: Vae autem homini illi, per quem Filius hominis tradetur: bonum erat ei, si non esset natur homo ille.

22 * Et manducantibus illis, accepit Jesus panem, & benedicens fregit, & dedit eis, & ait: Sumite, hoc est Corpus meum.

23 Et accepto calice, gratias agens dedit eis, & biberunt ex illo omnes.

24 Et ait illis: Hic est Sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur.

25 Amen dico vobis, quia jam non bibam de hoc genimine vitis, usque in diem illum, cum illud bibam novum in regno Dei.

26 Et hymno dicto exierunt in Montem Olivarum.

27 Et ait eis Jesus: * Omnes scandalizabimini in me in nocte ista: quia scriptum est:

* Percutiam pastorem, & dispergentur oves.

28 Sed postquam resurrexero, præcedam vos in Galilæam.

29 Petrus autem ait illi: Et si omnes scandalizati fuerint in te, sed non ego.

30 Et ait illi Jesus: Amen dico tibi, quia tu hodie in nocte hac, priusquam gallus vocem bis dederit, ter me es negaturus.

31 At ille amplius loquebatur: Et si oportuerit me simul commorari tibi, non te nego. Similiter autem & omnes dicebant.

32 * Et veniunt in prædium, & nomen Gethsemani. Et ait discipulis suis: Sedete hic, donec orem.

33 Et assumit Petrum, & Jacobum, & Joannem secum: & cepit pavere, & tædere.

34 Et ait illis: Tristis est anima mea usque ad mortem: sustinete hic, & vigilate.

35 Et cum processisset paululum, procidit super terram, & orabat, ut si fieri posset, transiret ab eo hora:

36 Et dixit: Abba pater, omnia tibi possibilia sunt, transfer calicem hunc à me, sed non quod ego volo, sed quod tu.

37 Et venit, & invenit eos dormientes. Et ait Petro: Simon, dormis? non potuisti una hora vigilare?

38 Vigilate, & orate, ut non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, caro verò infirma.

39 Et iterum abiens oravit eundem sermonem dicens.

40 Et reversus denudò, invenit eos dormientes (erant enim oculi eorum gravati) & ignorabant, quid responderent ei.

41 Et venit tertio, & ait illis: Dormite jam, & requiescite. Sufficit: venit hora, ecce Filius hominis tradetur in manus peccatorum.

42 Surgite, eamus: ecce qui me tradet, propè est.

43 Et adhuc eo loquente, venit Judas Iscariotes unus de duodecim, & cum eo turba multa cum gladiis, & lignis, à summis sacerdotibus, & Scribis, & senioribus.

44 Dederat autem traditor ejus signum eis, dicens: Quemcumque osculatus fuero, ipse est, tenete eum, & ducite cautè.

45 Et cum venisset, statim accedens ad eum, ait: Ave Rabbi, & osculatus est eum.

46 At illi manus iniecerunt in eum, & tenuerunt eum.

47 Unus autem quidam de circumstantibus educens gladium, percussit servum summi sacerdotis, & amputavit illi auriculam.

48 Et respondens Jesus, ait illis: Tamquam ad latronem existis cum gladiis, & lignis comprehendere me?

49 Quotidie eram apud vos in templo docens, & non metuentis. Sed ut impleantur Scripturæ.

50 * Tunc discipuli ejus relinquentes eum, omnes fugerunt.

51 Adolescens autè quidam sequebatur eum amictus sindone super nudo, & tenuerat eum:

52 At ille rejecta sindone, nudus profugit ab eis.

53 * Et adduxerunt Jesum ad summum sacerdotem: & convenerunt omnes sacerdotes, & Scribæ, & seniores.

54 Petrus autem à longè secutus est eum, usque intro in atrium summi sacerdotis: & sedebat cum ministris ad ignem, & calefaciebatur se.

55 * Summi verò sacerdotes, & omne concilium querebant adversus Jesum testimonium, ut eum morti traderent, nec inveniebant.

56 Multi enim testimonium falsum dicebant adversus eum: & convenientia testimonia non erant.

57 Et quidam surgentes, falsum testimonium ferebant adversus eum, dicientes:

58 Quoniam nos audivimus eum dicentem: Ego dissolvam templum hoc manus factum, & per triduum aliud non manus factum ædificabo.

59 Et nò erat conveniens testimonium illorum.

60 Et exurgens summus sacerdos in mediū, interrogavit Jesum, dicens: Non respondes quidquam ad ea, quæ tibi obijciuntur ab his?

61 Ille autem tacebat, & nihil respondit. Rursum summus sacerdos interrogavit eum, & dixit ei: Tu es Christus filius Dei benedictus?

62 Jesus autem dixit illi: Ego sum: & vide.

E

*Mat.
26. 47.
Luc.
22. 47.
Joan.
18. 3.

*Mat.
26. 56.

F
*Mat.
26. 57.
Luc.
22. 51.
Joan.
18. 11.
*Mat.
16. 59.

*Jo.
2. 19.

G
*Mat.
24. 10.
26. 64.

biris Filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei, & venientem cum nubibus celi.

63 Summus autem sacerdos scindens vestimenta sua, ait: Quid adhuc desideramus testes?

64 Audistis blasphemiam: quid vobis videtur? Qui omnes condemnaverunt eum esse reum mortis.

65 Et cœperunt quidam conspuere in eum, & velare faciem ejus, & colaphis eum cadere, & dicere ei: Prophetiza: & ministri alapis eum cadebant.

66 * Et cum esset Petrus in atrio deorsum, venit una ex ancillis summi sacerdotis:

67 Et cum vidisset Petrum calefacientem se, aspiciens illum, ait: Et tu cum Jesu Nazareno eras.

68 At ille negavit, dicens: Neque scio, neque novi quid dicas. Et exiit foras ante atrium, & gallus cantavit.

69 * Rursus autem cum vidisset illum ancilla, cepit dicere circumstantibus: Quia hic ex illis est.

70 At ille iterum negavit. * Et post pusillum rursus, qui astabant, dicebant Petro: Verè ex illis es, nam & Galileus es.

71 Ille autem cepit anathematizare, & jurare: Quia nescio hominem istum, quem dicitis.

72 Et statim gallus iterum cantavit. * Et recordatus est Petrus verbi, quod dixerat ei Jesus: Priusquam gallus canter bis, ter me negabis. Et cepit flere.

CAPUT XV.

Jesus coram Pilato accusatus, nihil respondet: præcitur Barabbas, & Jesus traditur crucifigendus: qui multis modis illus a militibus, ducitur ad crucifigendum, & divisis ipsius vestimentis inter latrones crucifixus, audit variorum jactatas in se blasphemias: suboriuntur tenebra: & clamans Jesus Eli, acetoque potatus, cum clamore valido expirat: cuius corpus a Joseph sepelitur.

1 ET confestim manè consilium facientes summi sacerdotes cum senioribus, & Scribis, & universo consilio, vincientes Jesum, duxerunt, & tradiderunt Pilato.

2 Et interrogavit cum Pilatus: Tu es rex Judæorum? At ille respondens, ait illi: Tu dicis.

3 * Et accusabant eum summi sacerdotes in multis.

4 Pilatus autem rursus interrogavit eum, dicens: Non respondes quidquam? vide in quantis te accusant.

5 Jesus autem amplius nihil respondit, ita ut miraretur Pilatus.

6 Per diem autem festum solebat dimittere illis unum ex vincis, quemcumque petissent.

7 Erat autem qui dicebatur Barabbas, qui cum seditionis erat vincus, qui in seditione fecerat homicidium.

8 Et cum ascendisset turba, cœpit rogare, sicut semper faciebat illis.

9 Pilatus autem respondit eis, & dixit: Vultis dimitam vobis regem Judæorum?

10 Sciebat enim, quod per invidiam tradidissent eum summi sacerdotes.

11 Pontifices autem concitaverunt turbam, ut magis Barabbam dimitteret eis.

12 * Pilatus autem iterum respondens, ait illis: Quid ergo vultis faciam regi Judæorum?

13 * At illi iterum clamaverunt: Crucifige eum.

14 Pilatus verò dicebat illis: Quid enim mali fecit? At illi magis clamabant: Crucifige eum.

15 Pilatus autem volens populo satisfacere, dimisit illis Barabbam, & tradidit Jesum flagellis caesum, ut crucifigeretur.

16 * Milites autem duxerunt eum in atrium prætorii, & convocant totam cohortem.

17 Et induunt eum purpura, & imponunt ei plectentes spineam coronam.

18 Et cœperunt salutare eum: Ave rex Judæorum.

19 Et percutiebant caput ejus arundine, & conspuiebant eum, & ponentes genua, adorabant eum.

20 Et postquam illuserunt ei, exuerunt illum purpura, & induerunt eum vestimentis suis. & educunt illum, ut crucifigerent eum.

21 * Et angariaverunt prætereuntem quempiam, Simonem Cyrenæum, venientem de villa, patrem Alexandri, & Rufi, ut tolleretur cruce ejus.

22 Et perducunt illum in Golgotha locum: quod est interpretatum Calvarie locus.

23 Et dabant ei bibere myrrhatum vinum: & non accepit.

24 * Et crucifigentes eum, diviserunt vestimenta ejus, mittentes sortem super eis, quis quid tolleretur.

25 Erat autem hora tertia, & crucifixerunt eum.

26 Et erat titulus causæ ejus inscriptus: REX JUDÆORUM.

27 Et cum eo crucifigunt duos latrones: unum à dextris, & alium à sinistris ejus.

28 * Et impleta est scriptura, quæ dicit: Et cum iniquis reputatus est.

29 Et prætereuntes blasphemabant eum, moventes capita sua, & dicentes: * Vah qui destruis templum Dei, & in tribus diebus reedificas:

30 Salvum fac te metipsum, descendens de cruce.

31 Similiter & summi sacerdotes illudentes, ad alterutrum cum Scribis dicebant: Alios salvos fecit, seipsum non potest salvum facere.

32 Christus rex Israel descendat nunc de cruce, ut videamus, & credamus. Et qui cum eo crucifixi erant, convitiabantur ei.

33 Et facta hora sexta, tenebræ factæ sunt per totam terram usque in horam nonam.

34 Et hora nona exclamavit Jesus voce magna, dicens: * Eloi, Eloi, lama sabactani? quod est interpretatum: Deus meus, ut quid dereliquisti me?

35 Et quidam de circumstantibus audientes, dicebant: Ecce Eliam vocat.

36 Currrens autem unus, & implens spongiam aceto, circumponensque calamo, potum dabat ei, dicens: Sinite, videamus, si veniat Elias ad deponendum eum.

37 Jesus autem emissâ voce magna expiravit.

38 Et velum templi scissum est in duo, à summo usque deorsum.

39 Videns autem Centurio, qui ex adverso stabat, quia sic clamans expirasset, ait: Verè hic homo Filius Dei erat.

40 * Erant autem & mulieres de longè aspi-

* Jo.
12, 40.

* Mar.
27, 17.

* Mat.
27, 2.
Luc.
23, 26.

C
* Mar.
27, 11.
Joan.
19, 13.

* Ios.
53, 2.

* Jo.
2, 19.

D
* Psal.
21, 16.
Mat.
27, 45.

* Mat.
27, 55.

cientes: inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Jacobi minoris, & Joseph mater, & Salome:

* Luc.
8. 2.
* Mat.
27. 57.
Lucæ
24. 10.
Joan.
19. 18.

41 Et cum esset in Galilæa, sequebantur eum, & ministrabant ei, & aliæ multæ, quæ simul cum eo ascenderant Ierosolimam.

42 * Et cum jam sero esset factum (quia erat parasceve, quod est ante sabbatum)

43 Venit Joseph ab Arimathea nobilis decurio, qui & ipse erat expectans regnû Dei & audacter introiit ad Pilatû, & petiit corpus Jesu.

44 Pilatus autem mirabatur, si jam obisset. Et accersito centurione, interrogavit eum, si jam mortuus esset.

45 Et cum cognovisset à centurione, donavit corpus Joseph.

46 Joseph autem mercatus findonem, & deponens eum involvit findone, & posuit eum in monumento, quod erat excisum de petra, & advolvit lapidem ad ostium monumenti.

47 Maria autem Magdalene, & Maria Joseph aspiciebant, ubi poneretur.

C A P U T XVI.

Mulieribus ad Christi monumentum obstupescens, Angelus resurrectionem ipsius annuntiat; qui primum Mariæ Magdalene apparuit, deinde duobus discipulis in alia effigie: demum undecim recumbentibus apparens, exprobrata incredulitate, mittit eos, ut in universo mundo prædicent, ac baptizent, subjunctis signis, quæ sequantur credentes, ac ita in cælum ascendit.

A 1 ET cum transisset sabbatum, Maria Magdalene, & Maria Jacobi, & Salome emerunt aromata, ut venientes ungerent Jesum.

2 * Et valde manè una sabbatorum, veniunt ad monumentum, orto jam sole.

3 * Et dicebant ad invicem: Quis revolvat nobis lapidem ad ostium monumenti?

4 Et respicientes viderunt revolutum lapidem. Erat quippè magnus valde.

5 * Et introeuntes in monumentum viderunt juvenem sedentem in dextris, cooperatum stola candida, & obstupuerunt.

6 Qui dixit illis: Nolite expavescere: Jesum queritis Nazarenum, crucifixum: surrexit: non est hic, ecce locus, ubi posuerunt eum.

7 Sed ite, dicite discipulis ejus, & Petro, quia præcedet vos in Galilæam: ibi eum videbitis, * sicut dixit vobis.

8 At ille exeuntes, fugerunt de monumento: inyalenter enim eas tremor, & pavor, & nemini quidquam dixerunt: timebant enim.

9 Surgens autem manè, * prima sabbati³ apparuit primò Mariæ Magdalene, de qua eiecerat septem dæmonia.

10 Illa vadens nuntiavit his, qui cum eo fuerant, lugentibus, & stentibus.

11 Et illi audientes quia viveret, & visus esset ab ea, non crediderunt.

12 * Post hæc autem duobus ex his ambulatibus ostensus est in alia effigie, euntibus in villam:

13 Et illi euntes nuntiaverunt cæteris, nec illis crediderunt.

14 Novissimè recumbentibus illis undecim apparuit, & exprobravit incredulitatem eorum, & duritiâ cordis, quia iis, qui viderant eum resurrexisse, non crediderunt.

15 Et dixit eis: Euntes in mundum universum prædicate Evangelium omni creaturæ.

16 Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur.

17 Signa autem eos, qui crediderint, hæc sequentur: * In nomine meo dæmonia ejicient, linguis loquentur novis:

18 Serpentes tollent: & si mortiferum quid biberint, non eis nocebit: super agros manus imponent, & benè habebunt.

19 Et Dominus quidem Jesus postquam locutus est eis, * assumptus est in cælum, & sedet à dextris Dei.

20 Illi autem profecti prædicaverunt ubique, Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.

* Jo:
10. 15.

C
Luc
24. 11

D

* A. B.
16. 18.
& 2. 4.
& 10.
46.
Act.
13. 7.
& 8.
* Luc.
24. 51.

771

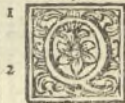
S A N C T U M J E S U C H R I S T I E V A N G E L I U M S E C U N D U M L U C A M .

CAPUT PRIMUM.

Zacharia sacerdoti annuntiat Gabriel Joannis conceptum ex Elisabeth sterili, qui Angelus non credens, mutus efficitur: idemque Gabriel Mariae annuntiat conceptum Jesu filii Dei de Spiritu sancto: ad Mariae salutationem Joannes exultat in utero, & Elisabeth prophetat, ipsaque Maria canticum gratiarum actionis Domino decantat: in nati Joannis circumfione Zacharias pater, recepta loquela, canticum gratiarum actionis edit.

A

1 Quoniam quidem multi conati sunt ordinare narrationē, quae in nobis cōpletae sunt, rerum: Sic ut tradiderunt nobis, qui ab initio ipsi viderunt, & ministri fuerunt sermonis.
2 Visum est & mihi, adsecuto omnia à principio diligenter, ex ordine tibi scribere, optime Theophile:
3 Ut cognoscas eorum verborum, de quibus eruditus es, veritatem.
4 Fuit in diebus Herodis regis Judae, sacerdos quidam nomine Zacharias, * de vice Abia, & uxor illius de filiabus Aaron, & nomen ejus Elisabeth.
5 Erant autem iusti ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis, & justificationibus Domini sine querela:
6 Et non erat illis filius, eò quod esset Eli-

* 1. Par.
24. 10.

abeth sterilis, & ambo processissent in diebus suis.

8 Factum est autem, cum sacerdotio fungeretur in ordine vicis suae ante Deum,

9 Secundam consuetudinem sacerdotii, sorte exiit, ut incensum poneret, ingressus in templum Domini:

10 Et * omnis multitudo populi erat orans foris hora incensi.

11 Apparuit autem illi Angelus Domini, stans à dextris altaris incensi.

12 Et Zacharias turbatus est videns, & timor irruit super eum.

13 Ait autem ad illum Angelus: Ne timeas, Zacharia, quoniam exaudita est deprecatio tua: & uxor tua Elisabeth pariet tibi filium, & vocabis nomen ejus Joannem:

14 Et erit gaudium tibi, & exultatio: & multi in nativitate ejus gaudebunt.

15 Erit enim magnus coram Domino: & vinum, & siceram non bibet, & Spiritu sancto replebitur adhuc ex utero matris suae:

16 Et multos filiorum Israel convertet ad Dominum Deum ipsorum.

17 Et ipse praecedet ante illum in spiritu, & virtute Eliae: * ut convertat corda patrum in filios, & incredulos ad prudentiam iustorum, parare Domino plebem perfectam.

18 Et dixit Zacharias ad Angelum: Unde hoc sciam? ego enim sum senex, & uxor mea processit in diebus suis.

* Exo.
30. 7.
Lev.
16. 17.

B

* Mal.
4. 6.
Matt.
11. 14

19 Et respondens Angelus dixit ei : Ego sum Gabriel, qui sto ante Deum, & missus sum loqui ad te, & hæc tibi evangelizare.

20 Et ecce eris tacens, & non poteris loqui, usque in diem, quo hæc fiant, pro eo quod non credidisti verbis meis, quæ implebuntur in tempore suo.

21 Et erat plebs expectans Zachariam : & mirabantur, quod tardaret ipse in templo.

22 Egredius autem non poterat loqui ad illos, & cognoverunt, quod visionem vidisset in templo. Et ipse erat innuens illis, & permansit mutus.

23 Et factum est, ut impleti sunt dies officii ejus, abiit in domum suam.

24 Post hos autem dies concepit Elisabeth uxor ejus, & occultabat se mensibus quinque, dicens :

25 Quia sic fecit mihi Dominus in diebus, quibus respexit aufferre opprobrium meum inter homines.

26 In mense autem sexto, missus est Angelus Gabriel à Deo in civitatem Galilææ, cui nomen Nazareth,

27 Ad virginem desponsatam viro, cui nomen erat Joseph, de domo David, & nomen Virginis Maria.

28 Et ingressus Angelus ad eam dixit, Ave, gratia plena : Dominus tecum : Benedicta tu in mulieribus.

29 Quæ cum audisset, turbata est in sermone ejus, & cogitabat, qualis esset ista salutatio.

30 Et ait Angelus ei : Ne timeas, Maria, invenisti enim gratiam apud Deum :

31 * Ecce concipies in utero, & paries filium, * & vocabis nomen ejus JESUM.

32 Hic erit magnus, & Filius Altissimi vocabitur, & dabit illi Dominus Deus sedem David patris ejus : * & regnabit in domo Jacob in æternum,

33 Et regni ejus non erit finis.

34 Dixit autem Maria ad Angelum : Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco ?

35 Et respondens Angelus dixit ei : Spiritus sanctus superveniet in te, & virtus Altissimi

obumbrabit tibi. Ideoque & quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei.

36 Et ecce Elisabeth cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute sua : & hic mensis sextus est illi, quæ vocatur sterilis :

37 Quia non erit impossibile apud Deum omne verbum.

38 Dixit autem Maria : Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Et discessit ab illa Angelus.

39 Exurgens autem Maria in diebus illis abiit in montana cum festinatione, in civitatem Juda :

40 Et intravit in domum Zachariæ, & salutavit Elisabeth.

41 Et factum est, ut audivit salutationem Mariæ Elisabeth, exultavit infans in utero ejus : & repleta est Spiritu sancto Elisabeth :

42 Et exclamavit voce magna, & dixit : Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui.

43 Et unde hoc mihi, ut veniat Mater Domini mei ad me ?

44 Ecce enim ut facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultavit in gaudio infans in utero meo.

45 Et beata, quæ credidisti, quoniam perficientur ea, quæ dicta sunt tibi à Domino.

46 Et ait Maria :

Magnificat anima mea Dominum : 47 & exultavit spiritus meus in Deo salutari meo.

48 Quia respexit humilitatem ancillæ suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.

49 Quia fecit mihi magna, qui potens est, & sanctum nomen ejus.

50 Et misericordia ejus à progenie in progenies timentibus eum.

51 Fecit potentiam in * brachio suo : dispersit superbos mente cordis sui.

52 Deposuit potentes de sede, & exaltavit humiles.

53 * Esurientes implevit bonis : & divites dimisit inanes.

54 Suscepit Israel puerum suum, recor-

datus

* Isai.
7. 14.
* Infr.
7. 21.
* Dan.
7. 14.
27.
Mich.
4. 7.
D

* Isai.
51. 9.
Psal.
33. 10.
* Reg.
2. 7.
* Psal.
33. 11.

datus misericordiae suae.

55 Sicut locutus est ad patres nostros, * Abraham, & semini ejus in saecula.

56 Mansit autem Maria cum illa quasi mensibus tribus : & reversa est in domum suam.

57 Elisabeth autem impletum est tempus pariendi, & peperit filium.

58 Et audierunt vicini, & cognati ejus, quia magnificavit Dominus misericordiam suam cum illa, & congratulabantur ei.

59 Et factum est in die octavo, venerunt circumcidere puerum, & vocabant eum nomine patris sui Zachariam.

60 Et respondens mater ejus, dixit : Nequaquam, sed vocabitur Joannes.

61 Et dixerunt ad illam : Quia nemo est in cognatione tua, qui vocetur hoc nomine.

62 Innuebant autem patri ejus, quem vellet vocari eum.

63 Et postulus pignillarem scripsit, * dicens : Joannes est nomen ejus. Et mirati sunt universi.

64 Apertum est autem illi os ejus, & lingua ejus, & loquebatur benedicens Deum.

65 Et factus est timor super omnes vicinos eorum : & super omnia montana Judaeae divulgabantur omnia verba haec.

66 Et posuerunt omnes, qui audierant in corde suo, dicentes : Quis, putas, puer iste erit ? Etenim manus Domini erat cum illo.

67 Et Zacharias pater ejus repletus est Spiritu sancto, & prophetauit dicens :

68 * Benedictus Dominus Deus Israel : quia visitavit, & fecit redemptionem plebi suae :

69 Et erexit cornu salutis nobis, in domo David pueri sui.

70 * Sicut locutus est per os Sanctorum, qui a saeculo sunt, prophetarum ejus.

71 Salutem ex inimicis nostris, & de manu omnium, qui oderunt nos.

72 Ad faciendam misericordiam cum patribus nostris, & memorari testamenti sui sancti.

73 * Jusjurandum, quod juravit ad Abraham patrem nostrum, daturum se nobis :

74 Ut sine timore, de manu inimicorum nostrorum liberati se viamus illi,

75 In sanctitate, & justitia coram ipso, omnibus diebus nostris.

76 Et tu puer, propheta Altissimi vocaberis : praebis enim ante faciem Domini parare vias ejus.

77 * Ad dandam scientiam salutis plebi ejus, in remissionem peccatorum eorum :

78 Per viscera misericordiae Dei nostri : in quibus visitavit nos, * oriens ex alto :

79 Illuminare his, qui in tenebris, & in umbra mortis sedent : ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.

80 Puer autem crescebat, & confortabatur spiritu : & erat in desertis usque in diem ostensionis suae ad Israel.

C A P U T II.

Ex Augusti decreto Joseph cum Maria ascendit in Bethlehem, ubi illa peperit Salvatorem, cujus nativitate ab Angelo audita, pastores festini veniunt illum visuri : puer circumcisus vocatur Jesus : quem post dies purificationis in Jerusalem delatum, ut Domino sisteretur, Simeon senex benedixit, ac de matris in passione doloribus prophetauit. Annaque prophetissa vetula Domino confitebatur : Jesus duodecim annorum plenus sapientia, & gratia, perditus a parentibus, in medio doctorum invenitur, descenditque Nazareth factus illis subditus.

1 Factum est autem in diebus illis, exiit edictum a Caesare Augusto, ut describeretur universus orbis.

2 Haec descriptio prima facta est a praefide Syria Cyrino :

3 Et ibant omnes, ut profiterentur singuli in suam civitatem.

4 Ascendit autem & Joseph a Galilaea de civitate Nazareth, in Judaeam in civitatem David, quae vocatur * Bethlechem : eo quod esset de domo, & familia David,

5 Ut profiteretur cum Maria desponsata sibi uxore praegnante.

6 Factum est autem, cum essent ibi, impleti sunt dies, ut pareret.

* Gen.
17. 9.
21. 16.
F
Psal.
131. 11
Isai.
41. 8.

* Supr.
13.

* Psal.
73. 12.
& 131.
17.

* Jer.
23. 6.
30. 10.

* Gen.
22. 16.
Jere.
31. 31.
Hebr.
6. 11.
& 17.

* Ma.
4. 5.
Supr.
17. Zac.
1. 9.
Mat.
4. 1.

A

* Mic.
5. 2.
Matt.
2. 6.

7 Et peperit filium suum primogenitum, & panis eum involvit, & reclinavit eum in præsepio: quia non erat in eis locus in diversorio.

8 Et pastores erant in regione eadem vigilantes, & custodientes vigilias noctis super gregem suum.

B 9 Et ecce Angelus Domini stetit juxta illos, & claritas Dei circumfulsit illos, & timuerunt timore magno.

10 Et dixit illis Angelus: Nolite timere: ecce enim evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo:

11 Quia natus est vobis hodie Salvator, qui est Christus Dominus, in civitate David.

12 Et hoc vobis signum: Invenietis infantem

pannis involutum, & positum in præsepio.

13 Et subito facta est cum angelo multitudo militiæ cælestis, laudantiæ Deum, & dicentiu:

14 Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.

15 Et factum est, ut discesserunt ab eis Angeli in cælum, pastores loquebantur ad invicem: Transeamus absque Bethlehem, & videamus hoc verbum, quod factum est, quod Dominus ostendit nobis.

16 Et venerunt festinantes: & invenerunt Mariam, & Joseph, & infantem positum in præsepio.

17 Videntes autem cognoverunt de verbo, quod dictum erat illis de puero hoc.

18 Et omnes, qui audierunt, mirati sunt: & de

his, quæ dicta erant à pastoribus ad ipsos.

19 Maria autem conservabat omnia verba hæc, conferens in corde suo.

20 Et reversi sunt pastores glorificantes, & laudantes Deum, in omnibus, quæ audierant,

& viderant, sicut dictum est ad illos.

21* Et postquam consummati sunt dies octo, ut circumcideretur puer: vocatum est nomen ejus, * Jesus, quod vocatum est ab Angelo, priusquam in utero conciperetur.

* Gen.
7. 12.
Levit.
11. 3.
Mat.
1. 21.
sapr.
1. 31

* Lev.
12. 6.* Exo.
11. 2.Num.
8. 16.* Lev.
12. 8.

22 Et postquam impleti sunt dies purgationis ejus * secundum legem Moyſi, tulerunt illum in Jeruſalem, ut ſiſterent eum Domino,

23 Sicut ſcriptum eſt in lege Domini : * Quia omne masculinum adaperiens vulvam ſanctum Domino vocabitur.

24 Et, ut darent hoſtiam ſecundum quod dictum eſt * in lege Domini, par turturum, aut duos pullos columbarum.

25 Et ecce homo erat in Jeruſalem, cui nomen Simeon, & homo iſte juſtus, & timoratus, expectans conſolationem Iſrael, & Spiritus ſanctus erat in eo.

26 Et reſponſum acceperat à Spiritu ſancto, non viſurum ſe mortem, niſi prius videret Chriſtum Domini.

27 Et venit in ſpiritu in templum. Et cum inducerent puerum Jeſum parentes ejus, ut facerent ſecundum conſuetudinem legis pro eo :

28 Et ipſe accepit eum in ulnas ſuas, & benedixit Deum, & dixit :

29 Nunc dimittis ſervum tuum, Domine, ſecundum verbum tuum in pace :

30 Quia verbum oculi mei ſalutare tuum :

31 Quod paraſti ante faciem omnium populorum.

32 Lumen ad revelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Iſrael.

33 Et erat pater ejus, & mater mirantes ſuper hiſ, quæ dicebantur de illo.

34 Et benedixit illis Simeon : & dixit ad Mariam matrem ejus : * Ecce poſitus eſt hic in ruinam, & in reſurrectionem multorum in Iſrael, & in ſignum, cui contradicetur :

35 Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius, ut revelentur ex multis cordibus cogitationes.

36 Et erat Anna prophetiſſa, filia Phanneel, de tribu Aſer : hæc proceſſerat in diebus multis, & vixerat cum viro ſuo annis ſeptem à virginitate ſua.

37 Et hæc vidua uſque ad annos octoginta quatuor : quæ non diſcedebat de templo, jejuniiſ, & obſecrationibus ſerviens nocte, ac die.

38 Et hæc, ipſa hora ſupervenienti, conſitebatur Domino : & loquebatur de illo omnibus qui expectabant redemptionem Iſrael.

39 Et, ut perfecerunt omnia ſecundum legem Domini, reverſi ſunt in Galilæam in civitatem ſuam Nazareth.

40 Puer autem creſcebat, & confortabatur, plenus ſapientia : & gratia Dei erat in illo.

41 Et ibant parentes ejus per omnes annos in Jeruſalem, * in die ſolemni Paſchæ.

42 Et cum factus eſſet annorum duodecim, aſcendentibus illis Jeruſolymam ſecundum conſuetudinem diei feſti,

43 Conſummatiſque diebus, cum redirent, remanſit puer Jeſus in Jeruſalem, & non cognoverunt parentes ejus.

44 Exiſtimantes autem illum eſſe in comitatu, & venerunt iter diei, & requirebant eum inter cognatos, & notos.

45 Et non inveniētes, reſreſſi ſunt in Jeruſalem, requirentes eum.

46 Et factum eſt, poſt triduum invenerunt illum in templo ſedentem in medio docto-

* Exo.
12. 17.
& 13.
18.
Deut.
16. 1.* Iſai.
9. 4.
Rom.
9. 11.
1. Pet.
2. 7.

rum, audientem illos, & interrogantem eos.

47 Stupebant autem omnes, qui eum audiebant, ſuper prudentia, & reſponſis ejus.

48 Et videntes admirati ſunt. Et dixit mater ejus ad illum : Fili, quid feciſti nobis ſic? ecce pater tuus, & ego dolentes quærebat te.

49 Et ait ad illos : Quid eſt, quod me

quærebat : nesciebat, quia in hiſ, quæ patris mei ſunt, oportet me eſſe?

50 Et ipſi non intellexerunt verbum, quod locutus eſt ad eos.

51 Et deſcendit cum eiſ, & venit Nazareth : & erat ſubditus illiſ. Et mater ejus conſervabat omnia verba hæc in corde ſuo.

52 Et Jeſus proſiciebat ſapientia, & ætate, & gratia apud Deum, & homineſ.

CAPUT III.

Joannes mittitur à Domino impleturus
sua predicatione Isaiæ vaticinium: &
turbis, & publicanis, ac militibus dat
consilium: dicit quid singulos facere
oporteat, testaturque Christi excellen-
tiam, & baptismi ipsius, super quem
ab ipso baptizatum descendit columba,
ac vox Patris auditur: testaturque
ejus genealogia à Joseph usque ad
Adam ascendens.

A **I** Nno autem quintodecimo imperii Tiberii Cæsaris, procurante Pontio Pilato Judeam, tetrarcha autem Galilææ Herode, Philippo autem fratre ejus tetrarcha Ituræ, & Trachoniidis regionis, & Lyänia Abilinae tetrarcha,

* Afr.
4. 6.

2 * Sub principibus sacerdotum Anna, & Caipha: factum est verbum Domini super Joannem, Zachariæ filium, in deserto.

* Mat.
3. 1.
Marc.
1. 4.
Isaiæ
40. 1.
Joan.
1. 23

3 * Et venit in omnem regionem Jordanis, prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum.

4 Sicut scriptum est in Libro sermonum Isaiæ prophete: * Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini: rectas facite semitas ejus: 5 Omnis vallis implebitur: & omnis mons, & collis humiliabitur: & erunt prava in directa, & aspera in vias planas:

B 6 Et videbit omnis caro salutare Dei. 7 Dicebat ergo ad turbas, quæ exibant, ut baptizaretur ab ipso: * Genimina viperarum, quis ostendit vobis fugere à ventura ira?

* Mat.
3. 7.
33. 13

8 Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ, & ne cœperitis dicere: Patrem habemus Abraham: Dico enim vobis, quia potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abraham.

9 Jam enim securis ad radicem arborum posita est. Omnis ergo arbor non faciens fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. 10 Et interrogabant eum turbae, dicentes: Quid ergo faciemus?

C 11 Respondens autem dicebat illis: * Qui habet duas tunicas, det non habenti: & qui habet escas, similiter faciat.

* Jac.
2. 15.
1. Joan.
3. 17.

12 Venerunt autem & publicani, ut ba-

ptizarentur, & dixerunt ad illum: Magister, quid faciemus?

13 At ille dixit ad eos: Nihil amplius, quam quod constitutum est vobis, faciat.

14 Interrogabant autem eum & milites, dicentes: Quid faciemus & nos? Et ait illis: Neminem concutatis, neque calumniam faciatis: & contenti estote stipendiis vestris.

15 Existimante autem populo, & cogitantibus omnibus in cordibus suis de Joanne, ne forte ipse esset Christus:

16 Respondit Joannes, dicens omnibus: * Ego quidem aqua baptizo vos: veniet autem fortior me, cuius non sum dignus solvere corrigiam calceamentorum ejus: * ipse vos baptizabit in Spiritu sancto, & igni:

17 Cujus ventilabrum in manu ejus, & purgabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili.

18 Multa quidem & alia exhortans evangelizabat populo.

19 * Herodes autem tetrarcha, cum corripueretur ab illo de Herodiade, uxore fratris sui, & de omnibus malis, quæ fecit Herodes,

20 Adjecit & hoc super omnia, & incluserit Joannem in carcere.

21 Factum est autem, cum baptizaretur omnis populus, & Jesu baptizato, & orante, apertum est cælum:

22 Et descendit Spiritus sanctus corporali specie sicut columba in ipsum: & vox de cœlo facta est: * Tu es filius meus dilectus, in te complacui mihi.

23 Et ipse Jesus erat incipiens quasi annorum triginta, ut putabatur, filius Joseph, qui fuit Heli, qui fuit Mathat,

24 Qui fuit Levi, qui fuit Melchi, qui fuit Janne, qui fuit Joseph,

25 Qui fuit Mathathie, qui fuit Amos, qui fuit Nahum, qui fuit Hesli, qui fuit Nagge,

26 Qui fuit Mahath, qui fuit Mathathie, qui fuit Semei, qui fuit Joseph, qui fuit Juda,

27 Qui fuit Joanna, qui fuit Resa, qui fuit Zorobabel, qui fuit Salathiel, qui fuit Neri,

D

* Mat.
3. 11.
Marc.
1. 8.
Joan.
1. 27.
* Mat.
3. 11.
Afr.
1. 7.
1. 15.
* Mat.
3. 19.
* Mat.
14. 4.
Marc.
6. 17.
* Mat.
3. 16.
Marc.
1. 10.
Joan.
1. 33.
* Mat.
3. 17.
* 17. 5.
Int. 3.
2. 5.
2. 17.
1. 17.

E

28 Qui fuit Melchi, qui fuit Addi, qui fuit
Cofan, qui fuit Elmadan, qui fuit Her,
29 Qui fuit Jefu, qui fuit Eliezer, qui fuit
Jorim, qui fuit Mathat, qui fuit Levi,
30 Qui fuit Simeon, qui fuit Juda, qui fuit
Jofeph, qui fuit Jona, qui fuit Eliakim,
31 Qui fuit Melea, qui fuit Menna, qui fuit
Mathatha, qui fuit Nathan, qui fuit David,
32 Qui fuit Jefse, qui fuit Obed, qui fuit
Booz, qui fuit Salmon, qui fuit Naafon,
33 Qui fuit Aminadab, qui fuit Aram, qui

fuit Efron, qui fuit Phares, qui fuit Juda,
34 Qui fuit Jacob, qui fuit Ifaac, qui fuit
Abraham, qui fuit Thare, qui fuit Nachor,
35 Qui fuit Sarug, qui fuit Ragau, qui fuit
Phaleg, qui fuit Heber, qui fuit Sale,
36 Qui fuit Cainan, qui fuit Arphaxad, qui
fuit Sem, qui fuit Noe, qui fuit Lamech,
37 Qui fuit Mathufale, qui fuit Henoch, qui
fuit Jared, qui fuit Malaleel, qui fuit Cainan,
38 Qui fuit Henos, qui fuit Seth, qui fuit
Adam, qui fuit Dei.

CAPUT IV.

*Jesus post jejunium quadraginta dierum, ac
devictas satana tentationes, in synago-
ga Nazareth legit factam de Isaiæ pro-
phetiam: dicitque prophetam non esse ac-
ceptum in patria propria, quapropter vo-
lunt eum de monte præcipitare: ejicit in
Capharnaüm demonium, sanatque so-
crum Simonis, & plures alios à variis
lancuoribus, ac demonia ejicit.*

A
Mat.
4. 1.
Mar.
1. 12.

1 **J**esus autem plenus Spiritu sancto regres-
sus est à Jordane: & agebatur à Spiritu
in desertum.

2 Diebus quadraginta, & tentabatur à dia-
bolo. Et nihil manducavit in diebus illis: &
consummatis illis esuriit.

3 Dixit autem illi diabolus: Si filius Dei es,
dic lapidi huic, ut panis fiat.

4 Et respondit ad illum Jesus: Scriptum est:

*Den.
8. 17.
Mat.
4. 4.

*Quia non in solo pane vivit homo, sed in
omni verbo Dei.

5 Et duxit illum diabolus in montem excel-
sum, & ostendit illi omnia regna orbister-
ræ in momento temporis,

6 Et ait illi: Tibi dabo potestatem hanc uni-
versam, & gloriam illorum: quia mihi
tradita sunt, & cui volo, do illa.

7 Tu ergo si adoraveris coram me, erunt
tua omnia.

B
*Deu.
6. 13.
8. 10.
10.

8 Et respondens Jesus, dixit illi: * Scri-
ptum est: Dominum Deum tuum adora-
bis, & illi soli serves.

9 Et duxit illum in Jerusalem, & statuit
eum super pinnam templi, & dixit illi: Si fi-

lius Dei es, mitte te hinc deorsum.

10 * Scriptum est enim, quod Angelis suis
mandavit de te, ut conservent te:

11 Et quia in manibus tollent te, ne forte
offendas ad lapidem pedem tuum.

12 Et respondens Jesus, ait illi: Dictum est:

* Non tentabis Dominum Deum tuum.

13 Et consummata omni tentatione, diabo-
lus recessit ab illo, usque ad tempus.

14 * Et regressus est Jesus in virtute Spiritus
in Galilæam, & fama exiit per uni-
versam regionem de illo.

15 Et ipse docebat in synagogis eorum, &
magnificabatur ab omnibus.

16 * Et venit Nazareth, ubi erat nutritus, &
intravit secundum consuetudinem suam die
sabbati in synagoga, & surrexit legere.

17 Et traditus est illi Liber Isaiæ prophetæ.
Et ut revolvit librum, invenit locum, ubi

scriptum erat:

18 * Spiritus Domini super me: propter
quod unxit me, evangelizare pauperibus

misit me, sanare contritos corde,
19 Prædicare captivis remissionem, & cæcis
visum, dimittere contritos in remissionem,

prædicare annum Domini acceptum, & diem
retributionis.

20 Et cum plicuisset librum, reddidit mini-
stro, & sedit. Et omnium in synagoga oculi
erant intendentes in eum.

21 Cæpit autem dicere ad illos: Quia hodie
impleta est hæc scriptura in auribus vestris.

22 Et omnes testimonium illi dabant, & mi-
rabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant

* Ps.
90. 11.

* Deu.
6. 16.
C
* Mat.
4. 1. 1.
Mar.
1. 14.

* Mat.
13. 14.
Mar.
6. 1.
Joan.
4. 45.

* Isa.
61. 1.

D

C A P U T V.

de ore ipsius, & dicebant: Nonne hic est filius Joseph?

23 Erat illis: Utique dicetis mihi hanc similitudinem: Medice, cura te ipsum: quanta audivimus facta in Capharnaum, fac & hic in patria tua.

24 Ait autem: Amen dico vobis, quia nemo propheta acceptus est in patria sua.

25 In veritate dico vobis, * multe viduae erant in diebus Eliae in Israel, quando clausum est cœlum annis tribus, & mensibus sex, cum facta esset fames magna in omni terra:

26 Et ad nullam illarum missus est Elias nisi in Sarepta Sidoniae, ad mulierem viduam.

27 * Et multi leprosi erant in Israel sub Elia propheta: & nemo eorum mundatus est nisi Naaman Syrus.

28 Repleti sunt omnes in synagoga ira, hæc audientes.

29 Et surrexerunt, & eiecerunt illum extra civitatem: & duxerunt illum usque ad supercilium montis, super quem civitas illorum erat edificata, ut præcipitarent eum.

30 Ipse autem transiens per medium illorum, ibat.

31 * Et descendit in Capharnaum civitatem Galilæe, ibique docebat illos sabbatis.

32 Et stupebant in doctrina ejus, quia in potestate erat sermo ipsius.

33 * Et in synagoga erat homo habens dæmonium immundum, & exclamavit voce magna,

34 Dicens: Sine, quid nobis, & tibi, Jesu Nazarene? venisti perdere nos? scio te, quis sis, Sanctus Dei.

35 Et increpavit illum Jesus, dicens: Obmutesce, & exi ab eo. Et cum projecisset illum dæmonium in medium, exiit ab illo, nihilque illum nocuit.

36 Factus est pavor in omnibus, & colloquebantur ad invicem, dicentes: Quod est hoc verbum, quia in potestate, & virtute imperat immundis spiritibus, & exeunt?

37 Et divulgabatur fama de illo in omnem locum regionis.

38 Surgens autem Jesus de synagoga, introivit in domum Simonis: * Socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus: & rogaverunt illum pro ea.

39 Et stans super illam, imperavit febrim: & dimisit illam. Et continuo surgens ministrabat illis.

40 Cum autem sol occidisset, omnes, qui habebant infirmos variis languoribus, ducebant illos ad eum: At ille singulis manus imponens, curabat eos.

41 * Exhibant autem dæmonia à multis, clamantia, & dicentia: Quia tu es filius Dei: & increpans non finebat ea loqui, quia sciebant ipsum esse Christum.

42 Facta autem die egressus ibat in desertum locum, & turbæ requirebant eum, & venerunt usque ad ipsum: & detinebant illum ne discederet ab eis.

43 Quibus ille ait: Quia & aliis civitatibus oportet me evangelizare regnum Dei: quia ideo missus sum.

44 Et erat prædicans in synagogis Galilæe.

Ubi de navicula Petri docuisset, ille laxavit ipsum: usque reti conclusit copiosam piscium multitudinem: curatum leprosum mittit ad sacerdotes: paralytico, remisit primam peccatis, jubet, ut lectum suum tollat: discumbens cum Levi, quem ex telonio vocaverat, causam dat murmurantibus Phariseis, quare cum peccatoribus conveneretur, & cur ipse discipuli non jejurent.

1 Factum est autem, cum turbæ irruerent in eum, ut audirent verbum Dei, & ipse stabat secus stagnum Genesareth.

2 * Et vidit duas naves stantes secus stagnum: piscatores autem descenderat, & lavabat retia.

3 Ascendens autem in unam navim, quæ erat Simonis, rogavit eum à terra reducere pusillum. Et sedens docebat de navicula turbas.

4 Ut cessavit autem loqui, dixit ad Simonem: Due in altum, & laxate retia vestra in capturam.

5 Et respondens Simon, dixit illi: Præceptor, per totam noctem laborantes nihil cepimus: in verbo autem tuo laxabo rete.

6 Et cum hoc fecissent, concluserunt piscium multitudinem copiosam: rumpebatur autem rete eorum.

7 Et annuerunt sociis, qui erant in alia navi, ut venirent, & adjuvarent eos. Et venerunt, & impleverunt ambas naviculas, ita ut penè mergerentur.

8 Quod cum videret Simon Petrus, procidit ad genua Jesu, dicens: Exi à me, quia homo peccator sum, Domine.

9 Stupor enim circumdederat eum, & omnes, qui cum illo erant in captura piscium, quam ceperant:

10 Similiter autem Jacobum, & Joannem, filios Zebedæ, qui erant socii Simonis. Et ait ad Simonem Jesus: Noli timere: ex hoc jam homines eris capiens.

11 Et subductis ad terram navibus, relictis omnibus secuti sunt eum.

12 * Et factum est, cum esset in una civitatem, & ecce vir plenus lepra, & videns Jesum, & procidens in faciem, rogavit eum, dicens: Domine, si vis, potes me mundare.

13 Et extendens manum, tetigit eum, dicens: Mundare. Et confestim lepra discessit ab illo.

14 Et ipse præcepit illi, ut nemini diceret: sed, Vade, ostende te sacerdoti, & offer pro emundatione tua, * sicut præcepit Moyses, in testimonium illis.

15 Perambulabat autem magis sermo de illo: & conveniebat turbæ multæ, ut audirent, & curarentur ab infirmitatibus suis.

16 Ipse autem sedebat in deserto, & orabat.

17 Et factum est in una diebus, & ipse sedebat docens. Et erant Pharisei sedentes, & legis doctores, qui venerant ex omni castello Galilæe, & Judæe, & Jerusalem: & virtus Domini erat ad sanandum eos.

18 * Ecce viri portantes in lecto hominem, qui erat paralyticus, & quærebant eum inferre, & ponere ante eum.

19 Et non inveniētes, quia parte illum inferrent præ turbā, ascenderunt supra tectum, & per regulas summisserunt eum cum lecto in medium ante Jesum.

20 Quorum fidem ut vidit, dixit: Homo,

remittit

* 3.
Reg.
17. 9.

E
4.
Reg.
5. 14.

* Mat.
4. 13.
Marc.
1. 21.
F
Mat.
7. 23.
* Mar.
1. 23.

* Mat.
8. 14.
Marc.
1. 10.
G

* Mar.
1. 34.

A

* Mar.
4. 18.
Marc.
1. 16.

C

* Mat.
8. 2.
Marc.
1. 40.

* Lev.
14. 4.

D

* Mar.
9. 7.
Marc.
2. 3.

remittuntur tibi peccata tua.

21 Et ceperunt cogitare Scribæ, & Pharisei, dicentes: Quis est hic, qui loquitur blasphemias? Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus?

22 Ut cognovit autem Jesus cogitationes eorum, respondens, dixit ad illos: Quid cogitatis in cordibus vestris?

23 Quid est facilius dicere: Dimittuntur tibi peccata: an dicere: Surge, & ambula?

24 Ut autem sciatis, quia Filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, (ait paralytico) Tibi dico, surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam.

25 Et confestim confurgens coram illis, tulit lectum, in quo jacebat, & abiit in domum suam, magnificans Deum.

26 Et stupor apprehendit omnes, & magnificabant Deum. Et repleti sunt timore, dicentes: Quia vidimus mirabilia hodie.

27 * Et post hæc exiit, & vidit publicanum nomine Levi, sedentem ad Telonium, & ait illi: Sequere me.

28 Et relictis omnibus, surgens, secutus est eum.

29 Et fecit ei convivium magnū Levi in domo sua: & erat turba multa publicanorum, & aliorum, qui cum illis erant discumbentes.

30 * Et murmurabant Pharisei, & Scribæ eorum, dicentes ad discipulos ejus: Quare cum publicanis, & peccatoribus mādūcatis, & bibitis?

31 Et respondens Jesus, dixit ad illos: Nō egent, qui sani sunt medico, sed qui male habent.

32 Non veni vocare justos, sed peccatores ad penitentiam.

33 At illi dixerunt ad eum: Quare discipuli Joannis jejunant frequenter, & observaciones faciunt, similiter & Phariseorum: tui autem edunt, & bibunt?

34 Quibus ipse ait: Numquid potestis filios sponsi, dum cum illis est sponsus, facere jejunare?

35 Venient autem dies, cum ablatus fuerit ab illis sponsus, tunc jejunabunt illis diebus.

36 Dicebat autē & similitudinē ad illos: Quia nemo cōmīsūram a novo vestimēto immittit in vestimentum vetus: alioquin & novū rumpit, & veteri non cōvenit cōmīsūra a novo.

37 Et nemo mittit vinum novum in utres veteres: alioquin rumpeat vinum novum utres, & ipsū effundetur, & utres peribunt.

38 Sed vinum novum in utres novos mittendum est, & utraque conservantur.

39 Et nemo bibens vetus, statim vult novum, dicit enim: Vetus melius est.

C A P U T V I.

Discipulos spicas sabbato vellentē excusat, alioque sabbato manum curat aridam:

electos duodecim nominat Apostolos, & cum illis, ac multitudine copiosa stans in loco campestri docet beatitudines, aliæque consilia, ac præcepta evangelica: de se finem in oculo fratris, & arbore bona, ac mala ex fructu dignoscenda: audiens Christi verba cui comparatur, si ea opere compleat, & cui, si non compleat.

A

1 F Actum est autem in sabbato secundo, primo, cum transiret per sata, vellebant discipuli ejus spicas, & manducabant confricantes manibus.

* Vat. 1. Marc. 2. 23.

2 Quidam autem Phariseorum dicebant illis: Quid facitis, quod non licet in sabbatis?

3 Et respondens Jesus ad eos, dixit: Nec hoc legistis, quod fecit David, cum esurisset ipse, & qui cum illo erant.

4 * Quomodo intravit in domum Dei, & panes propolitionis sumpsit, & manducavit, & dedit his, qui cum ipso erant: quos non licet manducare nisi tantum sacerdotibus?

5 Et dicebat illis: Quia Dominus est Filius hominis, etiam sabbati.

6 Factum est autem & in alio sabbato, ut intraret in synagogam, & doceret. * Et erat ibi homo, & manus ejus dextra erat arida.

7 Observabant autem Scribæ, & Pharisei, si in sabbato curaret: ut invenirent unde accusarent eum.

8 Ipse vero sciebat cogitationes eorum: & ait homini, qui habebat manum aridam: Surge, & sta in medium. Et surgens stetit.

9 Ait autem ad illos Jesus: Interrogo vos, si licet sabbatis benefacere, an male: animam salvam facere, an perdere?

10 Et circumspēctis omnibus dixit homini: Extende manum tuam. Et extendit, & restituta est manus ejus.

11 Ipsi autē repleti sunt insipientia, & colloquebantur ad invicem, quidnam facerent Jesu.

12 Factum est autem in illis diebus, exiit in mōtē orare, & erat pernoctans in oratione Dei.

13 * Et cum dies factus esset, vocavit discipulos suos: & elegit duodecim ex ipsis (quos & Apostolos nominavit)

14 Simonem, quem cognominavit Petrum, & Andream fratrem ejus, & Jacobum, & Joannem, Philippum, & Bartholomæum,

15 Matthæum, & Thomam, Jacobum Alphæi, & Simonem, qui vocatur Zelotes,

16 Et Judam Jacobi, & Judam Iscariotem, qui fuit proditor.

17 Et descendens cum illis, stetit in loco campestri, & turba discipulorum ejus, & multitudo copiosa plebis ab omni Judæa, & Jerusalem, & maritima, & Tyri, & Sidonis:

18 Qui venerant, ut audirent eum, & sanarentur a languoribus suis. Et qui vexabantur a spiritibus immundis, curabantur.

19 Et omnis turba querebat eum tangere: quia virtus de illo exibat, & sanabat omnes.

20 * Et ipse elevatis oculis in discipulos suos dicebat: Beati pauperes, quia vestrum est regnum Dei.

21 * Beati, qui nunc esuritis, quia saturabimini. Beati, qui nunc stētis, quia ridebitis.

22 Beati eritis, cum vos oderint homines, & cum separaverint vos, & exprobraverint, & ejecerint nomen vestrum tamquam malum, propter Filium hominis.

23 Gaudete in illa die, & exultate: ecce enim merces vestra multa est in cælo: secundum hæc enim faciebat Prophetis patres eorum.

24 * Verumtamen vobis divitibus, quia habetis consolationem vestram.

25 * Væ vobis, qui saturati estis: quia esurietis. Væ vobis, qui ridetis nunc, quia lugebitis, & flebitis.

26 Væ cum benedixerint vobis homines: secundum hæc enim faciebant pseudoprophetae patres eorum.

27 Sed vobis dico, qui auditis: * Diligite inimicos

* 1.

Reg.

21. 6.

* E x o.

10. 37.

Lev.

24. 6.

* Mar.

11. 10.

Mar.

3. 1.

B

* Mat.

10. 1.

Mar.

3. 11.

C

* Mat.

5. 1.

* Mat.

5. 6.

D

* Am.

6. 1.

Eccl.

11. 8.

* Isaie

65. 13.

* Mat.

5. 41.

cos vestros, benefacite his, qui oderunt vos.

28 Benedicite maledicentibus vobis, & orate pro calumniantibus vos.

*Mat. 5. 20.
5. 12.
Cor. 6. 7.
*Tob. 4. 16.
*Mat. 7. 17.
Matt. 5. 46.
E

29 * Et qui te percutit in maxillam, præbe & alteram. * Et ab eo, qui auferit tibi vestimentum, etiam tunicam noli prohibere.

30 Omni autem petenti te, tribue: & qui auferit, quæ tua sunt, ne repetas.

31 Et prout vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis similiter.

32 * Et si diligitis eos, qui vos diligunt, quæ vobis est gratia? nam & peccatores diligentes se diligunt.

33 Et si benefeceritis his qui vobis benefaciunt, quæ vobis est gratia? si quidem & peccatores hoc faciunt.

*Deu. 16. 8.
Matt. 5. 42.
E

34 * Et si mutuum dederitis his, à quibus speratis recipere: quæ gratia est vobis? nam, & peccatores peccatoribus senerantur, ut recipiant æqualia.

35 Verumtamen, diligite inimicos vestros: benefacite, & mutuum date, nihil inde sperantes, & erit merces vestra multa, & eritis filii Altissimi, quia ipse benignus est super ingratos, & malos.

36 Estote ergo misericordes, sicut & Pater vester misericors est.

37 Nolite iudicare, & non iudicabimini: nolite condemnare, & non condemnabimini. Dimittite, & dimittemini:

38 Date, & dabitur vobis: mensuram bonæ, & confortam, & coagitatam, & superfluentem dabunt in sinum vestrum. * Eadem quippe mensura, qua mēsi fueritis, remetietur vobis.

*Mat. 7. 2.
Marc. 4. 24.
E

39 Dicebat autem illis & similitudinem. Numquid potest cæcus cæcum ducere? non-

ne ambo in foveam cadunt?

40 * Nō est discipulus super magistrum: perfectus autē omnis erit, si sit sicut magister ejus.

41 * Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem, quæ in oculo tuo est, non consideras?

42 Aut quomodo potes dicere fratri tuo: Frater, sine ejiciam festucā de oculo tuo: ipse in oculo tuo trabem non videns? Hypocrita, ejice primū trabem de oculo tuo: & tūc perspicias, ut educas festucā de oculo fratris tui.

43 * Non est enim arbor bona, quæ facit fructus malos: neque arbor mala, faciens fructum bonum.

44 Unaquæque enim arbor de fructu suo cognoscitur. Neque enim de spinis colligitur ficus: neque de rubo vindemiam uvam.

45 Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bonum: & malus homo de malo thesauro profert malum. Ex abundantia enim cordis os loquitur.

46 Quid autem vocatis me, Domine, Domine: & non facitis, quæ dico?

47 Omnis, qui venit ad me, & audit sermones meos, & facit eos: ostendam vobis, cui similis sit:

48 Similis est homini ædificanti domum, qui fodit in altum, & posuit fundamentum super petram, inundatione autem facta, illius non est flumen domui illi, & non potuit eam movere: fundata enim erat super petram.

49 Qui autem audit, & non facit: similis est homini ædificanti domum suam super terram sine fundamento: in quam illius est fluvijs, & continuo cecidit, & facta est ruina domus illius magna.

F
*Mat.
10. 24
Joan.
11. 6.
*Mat.
7. 1.

*Mat.
7. 8.
8. 2.
32.

G

*Mat.
7. 21.
Rom.
2. 13.
Jac.
1. 22.

CAPUT VII.

Admiratus Centurionis fidem, absens sanat illius servum: juxta portam civitatis Naim filium unicum vidua resuscitat: coram discipulis Joannis Baptiste per eos interrogantis an esset, qui venturus erat, multa edit sententia: illique abeuntibus, Joannem plurimam extollit: Judæis nec Joannis, nec Christi

si vita placuit, quos pueris invicem in foro acclamantibus assimilat: a peccatrice muliere pedes inunctus, respondet Simoni ob hoc murmuranti proposita ad hoc parabola duorum debitorum, & remissis mulieri peccatis.

1 Cum autem impleisset omnia verba sua in aures plebis, intravit Capharnaum.
2 Centurionis autem cujusdam servus male

A
*Mat.
8. 5.

habens

habens, erat moriturus : qui illi erat pretiosus.

3 Et cum audisset de Jesu, misit ad eum seniores Judaeorum, rogans eum, ut veniret, & salvaret servum ejus.

4 At illi cum venissent ad Jesum, rogabant eum solliciti, dicentes ei : Quia dignus est, ut hoc illi praestes.

5 Diligit enim gentem nostram : & synagogam ipse aedificavit nobis.

6 Jesus autem ibat cum illis. Et cum jam non longe esset a domo, misit ad eum Centurio amicos, dicens : Domine, noli vexari : Non enim sum dignus, ut sub teum meum intres.

7 Propter quod & meipsum non sum dignum arbitratum, ut venirem ad te : sed dic verbo, & sanabitur puer meus.

8 Nam & ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites, & dico huic vade, & vadit : & alii veni, & veniunt : & servo meo, fac hoc, & facit.

9 Quo audito Jesus miratus est : & conversus sequentibus se turbis, dixit : Amen dico vobis, nec in Israel tantam fidem inveni.

10 Et reversi, qui missi fuerant, domum, invenerunt servum, qui languerat, sanum.

11 Et factum est : deinceps ibat in civitatem, quae vocatur Naim : & ibant cum eo discipuli ejus, & turba copiosa.

12 Cum autem appropinquaret portae civitatis, ecce defunctus efferebatur filius unicus matris suae : & haec vidua erat : & turba civitatis multa cum illa.

13 Quam cum vidisset Dominus, misericordia motus super eam, dixit illi : Noli flere.

14 Et accessit, & tetigit loculum. (Hi autem qui portabant, steterunt.) Et ait : Adolescens, tibi dico, surge.

15 Et resedit, qui erat mortuus, & cepit loqui. Et dedit illum matri suae.

16 Accepit autem omnes timor, & magnificabant Deum, dicentes : Quia propheta magnus surrexit in nobis, & quia Deus visitavit plebem suam.

17 Et exiit hic sermo in universam Judaeam de eo, & in omnem circa regionem.

18 Et nuntiaverunt Joanni discipuli ejus de omnibus his.

19 * Et convocavit duos de discipulis suis Joannes, & misit ad Jesum, dicens : Tu es, qui venturus es, an alium expectamus ?

20 Cum autem venissent ad eum viri, dixerunt : Joannes Baptista misit nos ad te, dicens : Tu es, qui venturus es, an alium expectamus ?

21 (In ipsa autem hora multos curavit a languoribus, & plagis, & spiritibus malis, & caecis multis donavit visum.)

22 Et respondens, dixit illis : Euntes renuntiate Joanni, quae audistis, & vidistis. * Quia caeci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes evangelizantur :

23 Et beatus est quicumque non fuerit scandalizatus in me.

24 Et cum discessissent nuntii Joannis, cepit de Joanne dicere ad turbas : Quid existis in desertum videre ? arundinem vento agitam ?

25 Sed quid existis videre hominem molli-

vestimentis indutum ? Ecce qui in veste pretiosa sunt, & deliciis, in domibus regum sunt.

26 Sed quid existis videre prophetam ? Uti- que dico vobis & plusquam prophetam :

27 * Hic est, de quo scriptum est : Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam, qui praeparabit viam tuam ante te.

28 Dico enim vobis : Major inter natos mulierum propheta Joanne Baptista nemo est, qui autem minor est in regno Dei, major est illo.

29 Et omnis populus audiens, & publicani, justificaverunt Deum, baptizati baptismo Joannis.

30 Pharisei autem, & legisperiti consilium Dei preperunt in semetipsos, non baptizati ab eo.

31 Ait autem Dominus : * Cui ergo similes dicam homines generationis hujus ? & cui similes sunt ?

32 Similes sunt pueris sedentibus in foro, & loquentibus ad invicem, & dicentibus : Cantavimus vobis tibis, & non saltastis : lamentavimus, & non plorastis.

33 * Venit enim Joannes Baptista, neque manducans panem, neque bibens vinum, & dicitis : Daemonium habet.

34 Venit filius hominis manducans, & bibens, & dicitis : Ecce homo devorator, & bibens vinum, amicus publicanorum, & peccatorum.

35 Et justificata est sapientia ab omnibus filiis suis.

36 Rogabat autem illum quidam de Phariseis, ut manducaret cum illo. Et ingressus domum Pharisei discubuit.

37 * Et ecce mulier, quae erat in civitate peccatrix, ut cognovit, quod accubuisset in domo Pharisei, attulit alabastrum unguenti :

38 Et stans retrò secus pedes ejus, lacrymis cepit rigare pedes ejus, & capillis capitis sui tergebat, & osculabatur pedes ejus, & unguento ungebat.

39 Videns autem Phariseus, qui vocaverat eum, ait intra se, dicens : Hic si esset propheta, sciret utique, quae, & qualis est mulier, quae tangit eum, quia peccatrix est.

40 Et respondens Jesus, dixit ad illum : Simon, habeo tibi aliquid dicere. At ille ait : Magister, dic.

41 Duo debitores erant cuidam feneratori : unus debebat denarios quingentos, & alius quinquaginta.

42 Non habentibus illis unde redderent, donavit utrique. Quis ergo eum plus diligit ?

43 Respondens Simon dixit : Aestimo quia is, cui plus donavit. At ille dixit ei : Recte judicasti.

44 Et conversus ad mulierem, dixit Simoni : Vides hanc mulierem ? Intravi in domum tuam, aquam pedibus meis non dedisti : haec autem lacrymis rigavit pedes meos, & capillis suis tersit.

45 Oculum mihi non dedisti : haec autem ex quo intravi, non cessavit osculari pedes meos.

46 Oleo caput meum non unxisti : haec autem unguento unxit pedes meos.

47 Propter quod dico tibi : Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Cui autem minus dimittitur, minus diligit.

48 Dixit autem ad illam : * Remittuntur tibi peccata.

49 Et coeperunt, qui simul accubebant,

dicere

* Mat.
21. 10.
Marc.
1. 4.

E

* Mat.
12. 16.

* Mat.
1. 4.
Marc.
1. 6.

F

* Mat.
26. 7.
Marc.
14. 3.
Joan.
13. 3.

G

* Mat.
9. 2.

dicere intra se: Quis est hic, qui etiam peccata dimittit?

50 Dixit autem ad mulierem: Fides tua te salvam fecit: Vade in pace.

C A P U T VIII.

Parabolam de seminante proponit, ac discipulis interpretatur: nihil occultum, quod non manifestetur: quos dicat suam esse matrem, hosque fratres: in mari a somno excitatus, ventum increpat: demoniacum ferocissimum a demonum legione liberat, permittens demonibus, ut in porcos introeant: tacta simbria vestimenti ejus mulier a fluxu sanguinis curatur, & filia Jairi archisynagogi verbo ipsius suscitatur.

1 **E**T factum est deinceps, & ipse iter faciebat per civitates, & castella, prædicans, & evangelizans regnum Dei: & duodecim cum illo,

2 Et mulieres aliquæ, quæ erant curatæ a spiritibus malignis, & infirmitatibus: * Maria, quæ vocatur Magdalene, de qua septem demonia exierant,

3 Et Joanna uxor Chusæ procuratoris Herodis, & Susanna, & aliæ multæ, quæ ministrabant ei de facultatibus suis.

4 Cum autem turba plurima convenirent, & de civitatibus properarent ad eum, dixit per similitudinem:

5 * Exiit, qui seminat seminare semen suum: & dum seminat, aliud cecidit secus viam, & conculcatum est, & volucres cæli comederunt illud.

6 Et aliud cecidit supra petram, & natum

aruit, quia non habebat humorem.

7 Et aliud cecidit inter spinas, & simul exortæ spinæ suffocaverunt illud.

8 Et aliud cecidit in terram bonam, & ortum fecit fructum centuplum. Hæc dicens clamabat: Qui habet aures audiendi, audiat.

9 Interrogabant autem eum discipuli ejus, quæ esset hæc parabola.

10 Quibus ipse dixit: Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, cæteris autem in parabolis: * ut videntes non videant, & audientes non intelligant.

11 Est autem hæc parabola: Semen est verbum Dei.

12 Qui autem secus viam, hi sunt, qui audiunt: deinde venit diabolus, & tollit verbum de corde eorum, ne credentes salvi fiant.

13 Nam qui supra petram, qui cum audierint, cum gaudio suscipiunt verbum: & hi radices non habent: qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt.

14 Quod autem in spinas cecidit: hi sunt, qui audierunt, & a sollicitudinibus, & divitiis, & voluptatibus vitæ, euntes, suffocantur, & non referunt fructum.

15 Quod autem in bonam terram hi sunt, qui in corde bono, & optimo audientes verbum retinent, & fructum afferunt in patientia.

16 * Nemo autem lucernam accendens operit eam vase, aut subtrus lectum ponit: sed supra candelabrum ponit, ut intrantes videant lumen.

17 * Non est enim occultum, quod non manifestetur: nec absconditum, quod non cognoscatur, & in palam veniat.

18 * Videte ergo, quomodo audiat. Qui enim habet, dabitur illi: & quicumque non habet, etiam quod putat se habere, auferetur ab illo.

19 * Venerunt autem ad illū mater, & fratres ejus, & non poterant adire eum præ turba.

20 Et nuntiatum est illi: Mater tua, & fratres tui stant foris, volentes te videre.

21 Qui respondens, dixit ad eos: Mater mea, & fratres mei hi sunt, qui verbum

Dei audiunt, & faciunt.

22 * Factum est autem in una dierum, & ipse ascendit in naviculam, & discipuli ejus, & ait ad illos: Transiremus trans stagnum. Et ascenderunt.

23 Et navigantibus illis, obdormivit, & descendit procella venti in stagnum, & complebantur, & periclitabantur.

24 Accedentes autem suscitaverunt eum, dicentes: Præceptor, perimus. At illi sur-

B

* Isai.
6. 9.
Mat. t.
13. 14.
Marc.
4. 23.
Joan.
12. 40.
Act.
28. 26.
Rom.
11. 9.

* Mar.
16. 9.

* Mat.
13. 3.
Marc.
4. 3.

* Mar.
5. 5.
Marc.
4. 21.
* Mat.
10. 16.
Marc.
4. 22.

C
* Mat.
14. 12.
& 25.
10.
* Mar.
11. 45.
Marc.
13. 32.

* Mar.
8. 23.
Marc.
4. 36.

gens,

gens, increpavit ventum, & tempestatem aqua, & cessavit, & facta est tranquillitas.

D

25 Dixit autem illis: Ubi est fides vestra? Qui timentes, mirati sunt ad invicem, dicentes: Quis putas hic est, quia & ventis, & mari imperat, & obediunt ei?

26 Et navigaverunt ad regionem Gerasenorum, quæ est contra Galilæam.

27 Et cum egressus esset ad terram, occurrit illi vir quidam, qui habebat demonium jam temporibus multis, & vestimento non induebatur, neque in domo manebat, sed in monumentis.

28 Is, ut vidit Jesum, prociudit antellum: & exclamans voce magna, dixit: Quid mihi, & tibi est, Jesu Fili Dei Altissimi? obsecro te, ne me torqueas.

29 Præcipiebat enim spiritui immundo, ut exiret ab homine. Multis enim temporibus arripiebat illum, & vincebatur catenis, & compedibus custoditus, & ruptis vinculis agebatur à demonio in deserta.

30 Interrogavit autem illum Jesus, dicens: Quod tibi nomen est? At ille dixit: Legio: quia intraverant demonia multa in eum.

31 Et rogabant illum, ne imperaret illis, ut in abyssum irent.

E

32 Erat autem ibi grex porcorum multorum pascentium in monte, & rogabant eum, ut permitteret eis in illos ingredi. Et permisit illis.

33 Exierunt ergo demonia ab homine, & intraverunt in porcos: & impetu abiit grex per præceps in stagnum, & suffocatus est.

34 Quod ut viderunt factum, qui pascebant, fugerunt, & nuntiaverunt in civitatem, & in villas.

35 Exierunt autem videre, quod factum est, & venerunt ad Jesum, & invenerunt hominem sedentem, à quo demonia exierant, vestitum, ac sana mente, ad pedes ejus, & timuerunt.

36 Nuntiaverunt autem illis, & qui viderant, quomodo sanus factus esset à legione.

37 Et rogaverunt illum omnis multitudo regionis Gerasenorum, ut discederet ab ipsis: quia magno timore tenebantur. Ipse autem ascendens navim, reversus est.

38 Et rogabat illum vir, à quo demonia exierant, ut cum eo esset. Dimisit autem eum Jesus, dicens:

F

39 Redi in domum tuam, & narra, quanta tibi fecit Deus. Et abiit per universam civitatem, prædicans quanta illi fecisset Jesus.

40 Factum est autem, cum rediisset Jesus, excepit illum turba: erant enim omnes expectantes eum.

*Mar.
9. 18.
Marc.
5. 21.

41 * Et ecce venit vir, cui nomen Jairus, & ipse princeps synagoga erat: & cecidit ad pedes Jesu, rogans eum, ut intraret in domum ejus:

42 Quia unica filia erat ei ferè annorum duodecim, & hæc moriebatur. Et contigit, dum iret, à turbis comprimebatur.

43 Et mulier quædam erat in fluxu sanguinis ab annis duodecim, quæ in medicos erogaverat omnem substantiam suam, nec ab ullo potuit curari:

44 Accessit retrò, & tetigit fimbriam vestimenti ejus, & confestim stetit fluxus sanguinis ejus.

45 Et ait Jesus: Quis est, qui me tetigit? Ne-

gantibus autem omnibus, dixit Petrus, & qui cum illo erant: Præceptor, turba te compriment, & affligunt, & dicis: Quis me tetigit?

46 Et dixit Jesus: Tetigit me aliquis, nam ego novi virtutem de me exisse.

47 Videns autem mulier, quia nō lauit, tremens venit, & prociudit ante pedes ejus: & ob causam tetigerit eum, indicavit coram omni populo: & quemadmodum confestim sanata sit.

48 At ipse dixit ei: Filia, fides tua salvam te fecit: vade in pace.

49 Adhuc illo loquente, venit quidam ad principem synagoga, dicens ei: Quia mortua est filia tua, noli vexare illum.

50 Jesus autem, audito hoc verbo, respondit patri puellæ: Noli timere, crede tantum, & salva erit.

51 Et cum venisset domum, non permisit intrare secum quemquā nisi Petrum, & Jacobum, & Joannem, & patrem, & matrem puellæ.

52 Flebant autem omnes, & plangebant illam. At ille dixit: Nolite flere, non est mortua puella, sed dormit.

53 Et deridebant eum, scientes quod mortua esset.

54 Ipse autem tenens manum ejus clamavit, dicens: Puella, surge.

55 Et reversus est spiritus ejus, & surrexit continuò. Et iussit illi dari manducare.

56 Et stupuerunt parentes ejus, quibus præcepit, ne alicui dicerent quod factum erat.

CAPUT IX.

Discipulos ad prædicandum mittens, servanda tradidit eis præcepta: Herodes audita Christi fama, cupit eum videre: ex quinque panibus, & duobus piscibus satiavit Jesus quinque virorum millia: Petrus illum confitetur Christum Dei: suam prædicit passionem, & de propria cruce tollenda: transfigurato jurguntur Moyses, & Elias in maiestate: ad preces patris demonium à filio ejicit: contentio oritur inter Apostolos de primatu: filii Zebedei volunt igne celesti consumi Samaritanos nolentes Jesum suscipere: volentem sequi non suscipit: alterum autem vocat, nec permittit, ut primatum sepiat patrem.

1 Convocatis autem duodecim Apostolis, dedit illis virtutem, & potestatem super omnia demonia, & ut languores curarent.

2 Et misit illos prædicare regnum Dei, & sanare infirmos.

3 * Et ait ad illos: Nihil tuleritis in via, neque virgam, neque peram, neque panem, neque pecuniam, neque duasunicas habeatis.

4 Et in quamcumque domum intraveritis, ibi manete, & inde ne exeatis.

5 Et quicumque non receperint vos, & exierint de civitate illa, etiam pulverem pedum vestrorum excutite in testimonium supra illos.

6 Egressi autem circuibant per castella, evangelizantes, & curantes ubique.

7 * Audivit autem Herodes tetrarcha omnia, quæ fiebant ab eo, & hæsitabat, eo quod diceretur.

8 A quibusdam: Quia Joannes surrexit à mortuis: à quibusdam verò: Quia Elias apparuit: ab aliis autem: Quia propheta unus de antiquis surrexit.

G

A
*Mar.
10. 1.
Marc.
6. 7.
*Mat.
10. 9.
Marc.
6. 8.

*Apo.
13. 5.

*Mat.
14. 1.
Marc.
6. 14.

9 Et ait Herodes: Joannem ego decollavi: Quis est autem, de quo ego talia audio? Et cupiebat videre eum.

10 Et reversi Apostoli, narraverunt illi, quicquid fecerunt: & assumptis illis secessit secretum in locum desertum, qui est Bethsaida.

11 Quod cum cognovissent turbæ, secuta sunt illum: & excepere eos, & loquebatur illis de regno Dei, & eos, qui cura indigebant, sanabat.

12 Dies autem cæperat declinare. Et accedentes duodecim dixerunt illi: * Dimitte turbas, ut euntes in castella, villasque, quæ circa sunt, & divertant, & inveniant escas: quia hic in loco deserto sumus.

13 Ait autem ad illos: Vos date illis manducare. At illi dixerunt: * Non sunt nobis plusquam quinque panes, & duo pisces: nisi forte nos eamus, & emamus in omnem hanc turbam escas.

14 Erant autem fere viri quinque millia. Ait autem ad discipulos suos: Facite illos discumbere per convivia quinquagenos.

15 Et ita fecerunt. Et discumbere fecerunt omnes.

16 Accepitis autem quinque panibus, & duobus piscibus, respexit in caelum, & benedixit illis: & fregit, & distribuit discipulis suis, ut ponerent ante turbas.

17 Et manducaverunt omnes, & saturati sunt. Et sublatum est, quod superfluum illis, fragmentorum copiam duodecim.

18 * Et factum est, cum solus esset orans, erant cum illo & discipuli: & interrogavit illos, dicens: Quem me dicunt esse turbæ?

19 At illi responderunt, & dixerunt: Joannem Baptistam, alii autem Eliam, alii verò, quia unus Propheta de prioribus surrexit.

20 Dixit autem illis: Vos autem quem me esse dicitis? Respondens Simon Petrus dixit: Christum Dei.

21 At ille increpans illos, præcepit, ne cui dicerent hoc.

22 Dicens: * Quia oportet filium hominis multa pati, & reprobari à senioribus, & principibus sacerdotum, & Scribis, & occidi, & tertia die resurgere.

23 * Dicebat autem ad omnes: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam quotidie, & sequatur me.

24 Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet illam: nam qui perdiderit animam suam propter me, salvam faciet illam.

25 Quid enim proficit homo, si lucretur universum mundum, se autem ipsum perdat, & detrimentum sui faciat?

26 * Nam qui me erubuerit, & meos sermones: hunc Filius hominis erubescet, cum venerit in maiestate sua, & Patris, & sanctorum Angelorum.

27 * Dico autem vobis verè: sunt aliqui hic stantes, qui non gustabunt mortem, donec videant regnum Dei.

28 * Factum est autem post hæc verba fere dies octo, & assumptis Petrum, & Jacobum, & Joannem, & ascendit in montem, ut oraret.

29 Et facta est, dum oraret, species vultus eius altera, & vestitus eius albus, & resurgens.

30 Et ecce duo viri loquebantur cum illo. Erant autem Moyses, & Elias,

31 Visi in maiestate: & dicebant excessum

eius, quem completurus erat in Jerusalem. 32 Petrus verò, & qui cum illo erant, gravati erant somno: Et evigilantes viderunt maiestatem ejus, & duos viros, qui stabant cum illo.

33 Et factum est, cum discederent ab illo, ait Petrus ad Jesum: Præceptor, bonum est nos hic esse: & faciamus tria tabernacula, unum Tibi, & unum Moyfi, & unum Eliaz: nesciens quid diceret.

34 Hæc autem illo loquente, facta est nubes, & obumbravit eos: & timuerunt, intrantibus illis in nubem.

35 Et vox facta est de nube, dicens: * Hic est filius meus dilectus, ipsum audite.

36 Et dum fieret vox, inventus est Jesus solus. Et ipsi tacuerunt, & nemini dixerunt in illis diebus quicquam ex his, quæ viderant.

37 * Factum est autem in sequenti die, descendit illis de monte, occurrit illis turba multa.

38 Et ecce vir de turba exclamavit, dicens: Magister, obsecro te, respice in filium meum, quia unicus est mihi:

39 Et ecce spiritus apprehendit eum, & subito clamat, & elidit, & dissipat eum cum spuma, & vix discedit dilanians eum:

40 Et rogavi discipulos tuos, ut ejicerent illum, & non potuerunt.

41 Respondens autem Jesus, dixit: O generatio infidelis, & perversa, usquequæ ero apud vos, & patiar vos? Adduc huc filium tuum.

42 Et cum accederet, elisit illum demonium, & dissipavit.

43 Et increpavit Jesus spiritum immundum, & sanavit puerum, & reddidit illum Patri ejus.

44 Stupebant autem omnes in magnitudine Dei, omnibusque mirantibus in omnibus, quæ faciebat, dixit autem discipulis suis: Ponite vos in cordibus vestris sermones istos: Filius enim hominis futurum est,

ut tradatur in manus hominum.

45 At illi ignorabant verbum istud, & erat velatum ante eos, ut non sentirent illud: & timebant eum interrogare de hoc verbo.

46 * Intravit autem cogitatio in eos, quis eorum major esset.

47 At Jesus videns cogitationes cordis illorum, apprehendit puerum, & statuit illum secus se,

48 Et ait illis: Quicumque susceperit puerum istum in nomine meo, me recipit: & quicumque me receperit, recipit eum, qui me misit. Nam qui minor est inter vos omnes, hic major est.

49 Respondens autem Joannes, dixit: Præceptor, vidimus quemquam in nomine tuo ejicientem demonia, & prohibuimus eum: quia non sequi ut nobiscum.

50 Et ait ad illum Jesus: Nolite prohibere: quoniam non est adversum vos, pro vobis est.

51 Factum est autem dum compleretur dies assumptionis ejus, & ipse faciem suam firmavit, ut iret in Jerusalem.

52 Et misit nuntios ante conspectum suum: & euntes intraverunt in civitatem Samari-tanorum, ut pararent illi.

53 Et non receperunt eum, quia facies ejus erat euntes in Jerusalem.

54 Cum vidissent autem discipuli ejus Jacobus, & Joannes, dixerunt: Domine, vis dicimus, ut

B
*Mat.
14. 5.
Marc.
6. 36.

* Jo:
6. 9.

*Mat.
16. 19.
Marc.
8. 17.

C

*Mat.
17. 11.
Marc.
8. 31.
9. 30.
*Mat.
10. 23.
16. 24.
Marc.
9. 14.

Infra
14. 7.
17. 31.
Joan.
12. 25.

*Mat.
10. 31.
Marc.
8. 38.
2. Ti.
2. 12.

1).
*Mat.
16. 8.
Marc.
8. 19.
*Mat.
7. 1.

E
* 2.
Pet. 1.
17.

*Mar.
17. 14.
Marc.
9. 16.

F

*Mat.
18. 1.
Marc.
9. 33.

G

ignis descendat de caelo, & consumat illos?
55 Et conversus increpavit illos, dicens:
Nescitis, ejus spiritus estis.

* Jo.
1. 17.
12. 47.

56 * Filius hominis non venit animas perdere, sed salvare. Et abierunt in aliud castellum.

* Mat.
8. 1c.

57 Factum est autem, ambulantiis illis in via, dixit quidam ad illum: Sequar te, quocumque ieris.

58 Dixit illi Jesus: * Vulpes foveas habent, & volucres caeli nidos: Filius autem hominis non habet, ubi caput reclinet.

59 Ait autem ad alterum: Sequere me; ille autem dixit: Domine, permittite mihi primum ire, & sepelire patrem meum.

60 Dixitque ei Jesus: Sine ut mortui sepeliant mortuos suos: tu autem vade, & annuntia regnum Dei.

61 Et ait alter: Sequar te, Domine, sed permittite mihi primum renuntiare his, quae domi sunt.

62 Ait ad illum Jesus: Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retrò, aptus est regno Dei.

CAPUT X.

Septuaginta duos praemittens ad singulas civitates, tradidit precepta, quae in predicando observent, & gaudentibus de subiectis sibi demonibus, dicit non esse ob hoc potissimum gaudendum: comminatur civitatibus obstantis, in quibus factae erant plurimae virtutes, & exultans in spiritu confitetur Patri: tentanti Legisperito, post recitatum preceptum de dilectione Dei, & proximi, ostendit, quis sit proximus per parabolam hominis à Jerusalem descendentis: Martha ministranti, & de sorore Maria conquerenti, dicit, Mariam elevisse optimam partem.

A

Post hæc autem designavit Dominus & alios septuaginta duos: & misit illos binos ante faciem suam in omnem civitatem, & locum, quod erat ipse venturus.

* Mat.
9. 37.

2 Et dicebat illis: * Messis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate ergo dominum messis, ut mittat operarios in messem suam.

* Mat.
10. 16.

3 Ite: * ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos.

* Mar.
6. 8.

4 * Nolite portare sacculum, neque peram, neque calceamenta, * & neminem per viam salutareritis.

* Reg.
4. 29.

5 In quamcumque domum intraveritis, primum dicite: Pax huic domui:

6 Et si ibi fuerit filius pacis, requiescet super illum pax vestra: sin autem, ad vos revertetur.

B
* D. 1.
24. 14.

7 In eadem autem domo manete, edentes, & bibentes, quae apud illos sunt: * dignus est enim operarius mercede sua. Nolite transire de domo in domum.

* Matt.
10. 10.

8 Et in quamcumque civitatem intraveritis, & susceperint vos, manducate, quae apponuntur vobis:

* 2. Tim.
5. 18.

9 Et curate infirmos, qui in illa sunt, & dicite illis: Appropinquavit in vos regnum Dei.

10 In quamcumque autem civitatem intraveritis, & non susceperint vos, exeuntes in plateas ejus, dicite:

* Aq.
13. 51.

11 * Etiam pulverem, qui adhæsit nobis de civitate vestra, extergimus in vos: tamen hoc

scitote, quia appropinquavit regnum Dei.
12 Dico vobis, quia Sodomis in die illa remissius erit, quam illi civitati.

C
* Mat.
11. 11.

13 * Vae tibi Corozaim, vae tibi Bethsaida: quia si in Tyro, & Sidone factae fuissent virtutes, quae factae sunt in vobis, olim in iudicio, & cinere sedentes peniterent.

14 Verumtamen Tyro, & Sidoni remissius erit in iudicio, quam vobis.

* Mat.
10. 40.
Joan.
13. 20.

15 Et tu Capharnaum usque ad caelum exaltata, usque ad infernum demergeris.

16 * Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. Qui autem me spernit, spernit eum, qui misit me.

17 Reversi sunt autem septuaginta duo cum gaudio, dicentes: Domine, etiam demonia subjiuntur nobis in nomine tuo.

18 Et ait illis: Videbam satanam sicut fulgur de caelo cadentem.

19 Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes, & scorpiones, & super omnem virtutem inimici: & nihil vobis nocebit.

D

20 Verumtamen in hoc nolite gaudere, quia spiritus vobis subjiuntur: gaudete autem, quod nomina vestra scripta sunt in caelis.

* Mat.
11. 15.

21 * In ipsa hora exultavit Spiritu sancto, & dixit: Confiteor tibi, Pater, Domine celi, & terrae, quod abscondisti hæc à sapientibus, & prudentibus, & revelasti ea parvulis. Etiam Pater: quoniam sic placuit ante te.

22 Omnia mihi tradita sunt à Patre meo. Et nemo scit, quis sit Filius, nisi Pater: & quis sit Pater, nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare.

* Mat.
13. 16.

23 Et conversus ad discipulos suos, dixit: Beati oculi, qui vident, quae vos videtis.

24 Dico enim vobis, quod multi prophetae, & reges voluerunt videre, quae vos videtis, & non viderunt: & audire, quae auditis, & non audierunt.

E
* Mat.
21. 35.

25 * Et ecce quidam Legisperitus surrexit tentans illum, & dicens: Magister, quid faciendo vitam aeternam possidebo?

* Mat.
11. 23.

26 At ille dixit ad eum: In lege quid scriptum est? quomodo legis?

* Deu.
6. 5.

27 Ille respondens dixit: * Diliges Dñm Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua: & proximum tuum sicut teipsum.

28 Dixitque illi: Rectè respondisti: hoc fac, & vires.

29 Ille autem volens iustificare seipsum, dixit ad Jesum: Et quis est meus proximus?

30 Suspiciens autè Jesus, dixit: Homo quidam descendebat ab Jerusalem in Jericho, & incidit in latrones, qui eum despoliaverunt eum: & plagis impositis abierunt semivivo relicto.

F

31 Accidit autem, ut sacerdos quidam descenderet eadem via: & viso illo præterivit.

32 Similiter & Levita, cum esset secus locum, & videret eum, pertransiit.

33 Samaritanus autem quidam iter faciens, venit secus eum: & videns eum, misericordia motus est.

34 Et appropians alligavit vulnera ejus, infundens oleum, & vinum: & imponens illum in iumentum suum, duxit in stabulum, & curam ejus egit.

35 Et altera die protulit duos denarios, & dedit stabulario, & ait: Curam illius habe:

& quodcumque supererogaveris, ego, cum reddero, reddam tibi.

36 Quis horum trium videtur tibi proximus fuisse illi, qui incidit in latrones?

37 At ille dixit: Qui fecit misericordiam in illum. Et ait illi Iesus: Vade, & tu fac similiter.

38 Factum est autem, dum irent, & ipse intravit in quoddam castellum: & mulier quaedam, Martha nomine, excepit illum in domū suā: 39 Et huic erat soror nomine Maria, quæ etiam sedens secus pedes Domini, audiebat verbum illius.

40 Martha autem satagebat circa frequens ministerium: quæ stetit, & ait: Domine, non est tibi curæ, quod soror mea reliquit me solum ministrare? dic ergo illi, ut me adjuvet.

41 Et respondens dixit illi Dñs: Martha, Martha, sollicita es, & turbaris erga plurima.

42 Porro unum est necessarium, Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.

CAPUT XI.

Docet discipulos orare, ostendens perseveranti oratione omnia impetrari: ejecto damonio muto, confutat dicentes, quod in Beelzebub ejiceret demonia: mulier quaedam dicit beata ubera, quæ Jesu suxerat: de signo Jonæ, de regina Austri, & Ninivitis, oculoque simplici, & nequam: Pharisaum, qui ipsum invitaverat, reprehendit, murrurantem, quod ille lotis pranderet manibus: taxat hypocrysim Pharisaorum, & Scribarum, dicens quod ab hac generatione exquiretur sanguis omnium Prophetarum.

1 Et factum est, cum esset in quodam loco orans, ut cessavit, dixit unus ex discipulis ejus ad eum: Domine, doce nos orare, sicut docuit & Joannes discipulos suos.

2 Et ait illis: Cum oratis, dicite: * Pater, sanctificetur nomen tuum. Adveniat regnum tuum.

3 Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.

4 Et dimitte nobis peccata nostra, sicuti-

dem & ipsi dimittimus omni debenti nobis. Et ne nos inducas in tentationem.

5 Et ait ad illos: Quis vestrum habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet illi: Amice, commoda mihi tres panes,

6 Quoniam amicus meus venit de via ad me, & non habeo, quod ponam ante illum: 7 Et ille de intus respondens dicat: Noli mihi molestus esse, jam ostium clausum est, & pueri mei mecum sunt in cubili, non possum surgere, & dare tibi.

8 Et si ille perseveraverit pulsans: dico vobis, & si nō dabit illi surgens, eō quod amicus ejus sit, propter improbitatem tamē ejus surget, & dabit illi quotquot habet necesarios.

9 * Et ego dico vobis: Petite, & dabitur vobis: querite, & invenientis: pulsate, & aperietur vobis.

10 Omnis enim, qui petit, accipit: & qui querit, invenit: & pulsanti aperietur.

11 * Quis autem ex vobis patrem petit panem, numquid lapidem dabit illi: aut piscem: numquid pro pisce serpentem dabit illi?

12 Aut si petierit ovum: numquid porriget illi scorpionem?

13 Si ergo vos, cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris: quanto magis Pater vester de cælo dabit spiritum bonum petentibus se?

14 * Et erat ejiciens demonium, & illud, erat mutum. Et cum ejecisset demonium locutus est mutus, & admiratæ sunt turbæ.

15 Quidam autem ex eis dixerunt: In Beelzebub principe demoniorum ejicit demonia.

16 Et alii tentantes, signum de cælo quærebant ab eo.

17 Ipse autem ut vidit cogitationes eorum, dixit eis: Omne regnum in seipsum divisum desolabitur, & domus supra domum cadet.

18 Si autem & Satanās in seipsum divisus est, quomodo stabit regnum ejus? quia dicitis in Beelzebub me ejicere demonia.

19 Si autem ego in Beelzebub ejicio demonia: filii vestri in quo ejiciunt? Ideo ipsi judices vestri erunt.

B

*Mat.
7. 7. 8.
21. 22.
Mat.
21. 24.
Jo: 14.
13.
Jac.
1. 5.
*Mat.
7. 9.

*Mat.
9. 17.
& 13.
22.
Marc.
3. 22.

C

20 Porro si in digito Dei ejicio dæmonia profecto pervenit in vos regnum Dei.

21 Cum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt ea, quæ possidet.

22 Si autem fortior eo superveniens vicerit eum, universa arma ejus auferet, in quibus confidebat, & spolia ejus distribuet.

23 Qui non est mecum, contra me est: & qui non colligit mecum, dispergit.

24 Cum immundus spiritus exierit de homine, ambulat per loca inaquosa, quærens requiem: & non inveniens dicit: revertar in domum meam, unde exivi.

25 Et cum venerit, invenit eam scopis mundatam, & ornatam.

26 Tunc vadit, & assumit septem alios spiritus secum nequiores se, & ingressi habitant ibi. Et sunt novissima hominis illius pejora prioribus.

D 27 Factum est autem, cum hæc diceret, extollens vocem quadam mulier de turba, dixit illi: Beatus venter, qui te portavit, & ubera, quæ fuxisti.

28 At ille dixit: Quinimmo beati, qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud.

29 Turbis autem concurrentibus coepit dicere: * Generatio hæc, generatio nequam est: signum quærit, & signum non dabitur ei, nisi signum Jonæ prophætæ.

30 * Nam sicut fuit Jonas signum Ninivitis: ita erit & Filius hominis generationi isti.

31 * Regina Austri surget in judicio cum viris generationis hujus, & condemnabit illos: quia venit à finibus terræ audire sapientiam Salomonis: & ecce plusquam Salomon hic.

32 Viri Ninivæ surgent in judicio cum generatione hæc, & condemnabunt illum: quia penitentiam egerunt ad prædicationem Jonæ, & ecce plusquam Jonas hic.

33 * Nemo lucernam accendit, & in abscondito ponit, neque sub modio: sed supra candelabrum, ut qui ingrediuntur, lumen videant.

34 * Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit: si autem nequam fuerit,

etiam corpus tuum tenebrosum erit.

35 Vide ergo, ne lumen, quod in te est, tenebræ sint.

36 Si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit, non habens aliquam partem tenebrarum, erit lucidum totum, & sicut lucerna fulgoris illuminabit te.

37 Et cum loqueretur, rogavit illum quidam Phariseus, ut pranderet apud se. Et ingressus recubuit.

38 Phariseus autem coepit intra se reputans dicere, quare non baptizatus esset ante prandium.

39 Et ait Dominus ad illum. * Nunc vos Pharisei, quod deforis est calicis, & catini, mundatis: quod autem intus est vestrum, plenum est rapina, & iniquitate.

40 Stulti, nonne qui fecit, quod deforis est, etiam id, quod deintus est, fecit?

41 Verumtamen, quod superest, date elemosynam: & ecce omnia munda sunt vobis.

42 Sed vobis Phariseis, quia decimatis mentham, & rutam, & omne olus, & præteritis judicium, & charitatem Dei: hæc autem oportuit facere, & illa non omittere.

43 * Vobis Phariseis, quia diligitis primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro.

44 Vobis, quia estis ut monumenta, quæ non apparent, & homines ambulantes supra, nesciunt.

45 Respondens autem quidam ex Legisperitis, ait illi: Magister, hæc dicens etiam contumeliam nobis facis.

46 At ille ait: Et vobis Legisperitis vobis: quia oneratis homines oneribus, quæ portare non possunt, & ipsi uno digito vestro non tangitis sarcinas.

47 Vobis, qui ædificatis monumenta Prophetarum: patres autem vestri occiderunt illos.

48 Profecto testificamini, quod consentitis operibus patrum vestrorum: quoniam ipsi quidem eos occiderunt, vos autem ædificatis eorum sepulchra.

49 Propterea & sapientia Dei dixit: Mittam

* Mat.
12. 19.

* Jun.
2. 1.

* 3.
Reg.
10. 1.

* 1. Par.
9. 1.

* Ion.
3. 1.

* Mat.
7. 15.

* Mar.
4. 21.

* Mat.
6. 21.

E

* Mat.
23. 25

F

* Mat.
23. 6.
Mar.
12. 19.
* Inf.
20. 46.

* Mat.
21. 4

G

ad illos Prophetas, & Apostolos, & ex illis occident, & persequuntur:

50 Ut incurratur sanguis omnium Prophetarum, cui effusus est à constitutione mundi à generatione ista,

*Gen.
4. 8.
2. Par.
24. 22.

51 * A sanguine Abel usque ad sanguinem Zacharia, qui perit inter altare, & eadem. Ita dico vobis, requiratur ab hac generatione.

52 Vae vobis Legisperitis, quia tollistis clavem scientiæ, ipsi non introistis, & eos, qui introibant, prohibuistis.

53 Cum autem hæc ad illos diceret, cœperunt Pharisei, & Legisperiti graviter insistere, & os ejus opprimere de multis.

54 Insidiantes ei: & querentes aliquid capere de ore ejus, ut accusarent eum.

C A P U T XII.

Cavendum docet à fermento Phariseorum, & quod omne occultum detegatur: quis etiam timendus sit: de blasphemia in Spiritum sanctum: roborat Apostolos adversus persecutiones: non vult se immiscere in dividenda fratrum hereditate: per parabolam divitis revocat ab avaritia, vetans sollicitudinem de victu & vestitu, hortaturque, ut lumbi præcincti autur: & quis sit fidelis, aut infidelis dispensator: venit, ut mittat ignem in terram, & separationem: reprehendit, quod tempus gratiæ non dividunt: monet, ut quisque conetur ab adversariis se liberare.

A
*Mar.
16. 6.
Mar.
6. 5.
*Mat.
10. 26.
Mar.
4. 21.

1 **M**ultis autem turbis circumstantibus, ita ut se invicem conculerent, cœpit dicere ad discipulos suos: * Attendite à fermento Phariseorum, quod est hypocrisis.

2 * Nihil autem opertum est, quod nō reveletur: neque absconditum, quod non sciatur.

3 Quoniam quæ in tenebris divistis, in lumine dicentur: & quod in aures locuti estis in cubiculis, prædicabitur in testis.

4 Dico autem vobis amicis meis: Ne timeamini ab his, qui occidunt corpus, & post hæc non habent ignem, quid faciant.

5 Ostendam autem vobis, quem timeatis: timeate eum, qui, postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam: ita dico vobis, hunc timeate.

6 Nonne quinque passeress venduntur pondio, & unus ex illis non est in oblivione coram Deo?

7 Sed & capilli capitis vestri omnes numerati sunt. Nolite ergo timere: multis passeribus pluri estis vos.

B
*Mat.
10. 31.
Marc.
8. 35.
*Tim.
2. 12.
*Mat.
12. 32.
Mar.
2. 29.

8 * Dico autem vobis: Omnis quicumque confessus fuerit me coram hominibus, & Filius hominis confitebitur illum coram Angelis Dei.

9 Qui autem negaverit me coram hominibus, negabitur coram Angelis Dei.

10 * Et omnis, qui dicit verbum in Filium hominis, remittetur illi: ei autem qui in Spiritum sanctum blasphemaverit, non remittetur.

11 Cum autem inducent vos in synagogas, & ad magistratus, & potestates, nolite solliciti esse qualiter, aut quid respondeatis, aut quid dicatis:

12 Spiritus enim sanctus docebit vos in ipsa hora, quid oporteat vos dicere.

13 Ait autem ei quidam de turba: Magister, dic fratri meo, ut dividat mecum hereditatem.

14 At ille dixit illi: homo, quis me consti-

tuit iudicem, aut divisorem super vos?

15 Dixitque ad illos: Videte, & cavete ab omni avaritia: quia non in abundantia cujusquam vita ejus est, ex his, quæ possidet.

16 Dixit autem similitudinem ad illos, dicens, * Hominis cujusdam divitis uberes fructus ager attulit:

17 Et cogitabat intra se dicens: Quid faciam, quia non habeo, quod congregem fructus meos?

18 Et dixit: Hoc faciam: Destruam horrea mea, & majora faciam: & illuc congregabo omnia, quæ nata sunt mihi, & bona mea.

19 Et dicam animæ meæ: Anima, habes multa bona posita in annos plurimos: requiesce, comede, hibe, epulare.

20 Dixit autem illi Deus: Stulte, hæc nō des animam tuam repetunt æte: quæ autem parasti, cujus erunt?

21 Sic est, qui sibi thesaurizat, & non est in Deum dives.

22 Dixitque ad discipulos suos: Ideo dico vobis. * Nolite solliciti esse animæ vestræ, quid manducetis, neque corpori, quid induamini.

23 Anima plus est quàm eîca, & corpus plus quàm vestimentum.

24 Considerate corvos, quia non seminant, neque metunt, quibus non est cellarium, neque horreum, & Deus pascit illos. Quanto magis vos pluri estis illis?

25 Quis autem vestrum cogitando potest adficere ad staturam suam cubitum unum?

26 Si ergo neque, quod minimum est, potestis, quid de cæteris solliciti estis?

27 Considerate lilia, quomodo crescunt: non laborant, neque nent: dico autem vobis, nec Salomon in omnia gloria sua vestiebatur sicut unum ex istis.

28 Si autem fenenum, quod hodie est in agro, & eras in clibanum mittitur, Deus sic vestri: quanto magis vos pusillæ fidei?

29 Et vos nolite querere, quid manducetis, aut quid bibatis: & nolite in sublime tolli:

30 Hæc enim omnia gentes mundi quarunt, Pater autem vester scit, quoniam his indigetis.

31 Verumtamen quarite primum regnum Dei, & iustitiam ejus: & hæc omnia adjicientur vobis.

32 Nolite timere, pusillus grex, quia complacuit patri vestro dare vobis regnum.

33 * Vendite, quæ possidetis, & date elemosynam. * Facite vobis sacculos, qui nō veterascunt, thesaurum non deficientem in celis: quod fur non appropriat, neque tinea corrumpit.

34 Ubi enim thesaurus vester est, ibi & cor vestrum erit.

35 Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris,

36 Et vos similes hominibus, expectantibus dominum suum, quando revertatur à nuptiis, ut cum venerit, & pulsaverit, confestim aperiant ei.

37 Beati servi illi, quos cum venerit dominus, invenerit vigilantes: amen dico vobis, quod præcingeret se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis.

38 Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit, & ita invenerit: beati sunt servi illi.

39 * Hoc autem scitote, quoniam si sciret pa-

*Eccl.
11. 19.
C

*Psal.
54. 23.
Matt.
6. 25.
1. Pet.
5. 7.

D

*Mar.
10. 21.
*Mat.
6. 20.

E

*Mat.
24. 42.

terfamilias, qua hora fur veniret, vigilaret utique, & non sineret perfodi domum suam.

40 Et vos estote parati: quia qua hora non putatis, Filius hominis veniet.

41 At autem ei Petrus: Domine, ad nos dicis hanc parabolam, an & ad omnes?

* A.
16. 15. 42 Dixit autem Dominus: Quis, putas, est fidelis dispensator, & prudens, quem constituit Dominus supra familiam suam, ut det illis in tempore tritici mensuram?

F 43 Beatus ille servus, quem, cum venerit dominus, invenerit ita facientem.

44 Verè dico vobis, quoniam supra omnia, quæ possidet, constituet illum.

45 Quod si dixerit servus ille in corde suo: Moram facit dominus meus venire: & cæperit percutere servos, & ancillas, & edere, & bibere, & inebriari:

46 Veniet dominus servi illius, in die, qua non sperat, & hora, qua nescit, & dividet eum, partemque ejus cum infidelibus ponet.

47 Ille autem servus, qui cognovit voluntatem domini sui, & non præparavit, & non fecit secundum voluntatem ejus, vapulabit multis.

48 Qui autem non cognovit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis. Omni autem cui multum datum est, multum quæretur ab eo: & cui commendaverunt multum, plus petent ab eo.

49 Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi, ut accendatur?

50 Baptismo autem habeo baptizari: & quomodo coardor usque dum perficiatur?

G * Mat.
10. 14. 51 Putatis, quia pacem veni dare in terram? Non, dico vobis, sed separationem:

52 Erunt enim ex hoc quinque in domo una divisi, tres in duos, & duo in tres dividuntur:

53 Pater in filium, & filius in patrem suum: mater in filiam, & filias in matrem: socrus in nurum suam, & nurum in socrum suam.

* Mar.
16. 22. 54 Dicebat autem & ad turbas: Cum videritis nubem autem ab occasu, statim dicitis: Nimbis venit: & ita fit.

55 Et cum austrum flantem, dicitis: Quia æstus erit: & fit.

56 Hypocrite, faciem cæli, & terræ nostris probare: hoc autem tempus quomodo non probatis?

57 Quid autem & à vobis ipsis non iudicatis, quod iustum est?

* Mat.
5. 25. 58 Cum autem vadis cum adversario tuo ad principem, in via da operam liberari ab illo, ne forte trahat te ad iudicem, & iudex tradat te exactori, & exactor mittat te in carcerem.

59 Dico tibi, non exies inde, donec etiam novissimum minutum reddas.

C A P U T XIII.

Occasione Galilæorum in suis sacrificiis interemptorum, & eorum, qui in Siloe corruerant, hortatur ad penitentiam, & alioque exterminandos insinuat sicut infructuosæ: archisynagoge reddarunt, indignantem, quod sabbato curasset mulierem à spiritu infirmitatis: comparat regnum celorum grano sinapis, ac fermento: de angusta porta: & quod quidam clauso ostio frustra pulsabunt: Herodem dicit vulpem, & Jerusalem obruam delitatem suam deservitam.

A 1 Ad erant autem quidam ipso in tempore, nuntiantes illi de Galilæis, quorum sanguinem Pilatus miscuit cum sacrificiis eorum.

2 Et respondens dixit illis: Putatis, quod hi Galilæi præ omnibus Galilæis peccatores fuerint, quia talia passi sunt?

3 Non, dico vobis: sed nisi penitentiam habueritis, omnes similiter peribitis.

4 Sicut illi decem & octo, supra quos cecidit turris in Siloe, & occidit eos: putatis quia & ipsi debitores fuerint præter omnes homines habitantes in Jerusalem?

5 Non, dico vobis: sed si penitentiam non egeritis, omnes similiter peribitis.

6 Dicebat autem & hanc similitudinem: Arborem ficci habebat quidam plantatam in vinea sua, & venit quærens fructum in illa, & non invenit.

7 Dixit autem ad cultorem vineæ: Ecce annis tres sunt, ex quo venio quærens fructum in ficulnea hac, & non invenio: succide ergo illam: ut quid etiam terram occupat?

8 At ille respondens, dicit illi: Domine, dimitte illam & hoc anno, usque dum tondiam circa illam & mittam fercora:

9 Et siquidem fecerit fructum: sin autem, in futurum succides eam.

10 Erat autem docens in synagoga eorum sabbatis.

11 Et ecce mulier, quæ habebat spiritum infirmitatis annis decem & octo: & erat inclinata, nec omnino poterat sursum respicere.

12 Quam cum videret Jesus, vocavit eam ad se, & ait illi: Mulier, dimissa es ab infirmitate tua.

13 Et imposuit illi manus, & confestim erecta est, & glorificabat Deum.

14 Respondens autem archisynagogus, indignans quia sabbato curasset Jesus, dicebat turbæ: Sex dies sunt, in quibus oportet operari: in his ergo venite, & curamini, & non in die sabbati.

15 Respondens autem ad illum Dominus, dixit: Hypocrite, unusquisque vestrum sabbato non solvit bovem suum, aut asinum à præsepio, & ducit ad aquam?

16 Hanc autem filiam Abraham, quam alligavit satanas, ecce decem & octo annis non oportuit solvi à vinculo isto die sabbati?

17 Et cum hac diceret, erubescerant omnes adversarii ejus: & omnis populus gaudebat in universis, quæ gloriose fiebant ab eo.

18 Dicebat ergo: Cui simile est regnum Dei, & cui simile æstimabo illud?

19 Simile est grano sinapis, quod acceptum homo misit in hortum suum, & crevit, & factum est in arborem magnam: & volucres cæli requieverunt in ramis ejus.

20 Et iterum dixit: Cui simile æstimabo regnum Dei?

21 Simile est fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinæ fata tria, donec fermentaretur totum.

22 Et ibat per civitates, & castella, docens, & iter faciens in Jerusalem.

23 At autem illi quidam: Domine, si pauci sunt, qui salvantur, ipse autem dixit ad illos:

24 Contendite intrare per angustam portam: quia multi, dico vobis, quærunt intrare, & non possunt.

25 Cum autem intraverit paterfamilias, & clauserit ostium, incipietis foris stare, & pulsare ostium, dicentes: Domine, aperi nobis: & respondens dicit vobis: Nescio vos, unde sitis.

B

C

D

E

F

26 Tunc incipietis dicere : Manducavimus coram te, & bibimus, & in plateis nostris docuisti.

*Mar.

7. 22.

*Pal.

6. 9.

*Math.

25. 41.

27 Et dicit vobis : Nescio vos, unde sitis : discite à me omnes operarii iniquitatis.

28 Ibi erit fletus, & stridor dentium : cum videritis Abraham, & Isaac, & Jacob, & omnes Prophetas in regno Dei, vos autem expelli foras.

29 Et venient ab Oriente, & Occidente : & Aquilone, & Austro, & accubent in regno Dei.

*Mat.

19. 30.

20. 16.

*Mar.

10. 31.

30 * Et ecce sunt novissimi, qui erunt primi, & sunt primi, qui erunt novissimi.

31 In ipsa die accesserunt quidam Phariseorum, dicentes illi : Exi, & vade hinc : quia Herodes vult te occidere.

32 Et ait illis : Ite, & dicite vulpi illi : ecce ejicio demonia, & sanitates perficio hodie : & cras, & tertia die consummor.

G

33 Verumtamen oportet me hodie, & cras, & sequenti die ambulare : quia non capio prophetam perire extra Jerusalem.

*Mat.

23. 37.

34 * Jerusalem, Jerusalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos, qui mittuntur ad te, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum avis nidum suum sub pennis, & noluiti ?

35 Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. Dico autem vobis, quia non videbitis me, donec veniat, cum dixeritis : Benedicamus, qui venit in nomine Domini.

CAPUT XIV.

In domo principis Phariseorum hydropicum sabbato curat, ostendens Legis peritis, ac Phariseis hoc licet : 3. & horum notans ambitionem docet invitatum in novissimo loco recumbere : parabola de invitatis ad cenam, qui se excusant : sequens Christum debet omnibus renuntiare, sublata cruce sua, usque ad odium anime propriae : volens turrim edificare computat primum sumptus : commendatio salis.

A

1 **E**T factum est, cum intraret Jesus in domum cujusdam Principis Phariseorum sabbato manducare panem, & ipsi observabant eum.

2 Et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum.

3 Et respondens Jesus dixit ad Legis peritos, & Phariseos, dicens : Si licet sabbato curare ?

4 At illi tacuerunt. Ipse verò apprehensum sanavit eum, ac dimisit.

5 Et respondens ad illos dixit : Cujus vestram asinus, aut bos in puteum cadet, & non continuo extrahet illum die sabbati ?

B

6 Et non poterant ad hæc respondere illi.

7 Dicebat autem & ad invitatos parabola, intendens quomodo primos accubitus eligerent, dicens ad illos :

8 Cum invitatus fueris ad nuptias, non discumbas in primo loco, ne forte honoratior te sit invitatus ab illo :

9 Et veniens is, qui te, & illum vocavit, dicat tibi : Da huic locum : & tunc incipias cum rubore novissimum locum tenere.

*Pro-

verb.

25. 7.

10 Sed cum vocatus fueris, vade, recumbe in novissimo loco : ut, cum venerit, qui te invitavit, dicat tibi : * Amice, ascende superius. Tunc erit tibi gloria coram simul discumbentibus :

11 * Quia omnis, qui se exaltat, humiliabitur : & qui se humiliat, exaltabitur :

12 Dicebat autem & ei, qui se invitaverat : * Cum facis prandium : aut cenam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos divites : ne forte te & ipsi reinvent, & fiat tibi retributio.

13 Sed cum facis convivium, voca pauperes, debiles, claudos, & cæcos :

14 Et beatus eris, quia non habent retribuere tibi : retribuetur enim tibi in resurrectione justorum.

15 Hæc cum audisset quidam de simul discumbentibus, dixit illi : Beatus, qui manducabit panem in regno Dei.

16 At ipse dixit ei : * Homo quidam fecit cenam magnam, & vocavit multos.

17 Et misit servum suum hora cenæ dicere invitatis, ut venirent, quia jam parata sunt omnia.

18 Et cæperunt simul omnes excusare. Primus dixit ei : Villam emi, & necesse habeo exire, & videre illam : rogo te, habe me excusatum.

19 Et alter dixit : Juga boum emi quinque, & eo probare illa : rogo te, habe me excusatum.

20 Et alius dixit : Uxorem duxi, & ideo non possum venire.

21 Et reversus servus nuntiavit hæc domino suo. Tunc iratus paterfamilias, dixit servo suo : Exi cito in plateas, & vicos civitatis : & pauperes, ac debiles, & cæcos, & claudos introduce huc.

22 Et ait servus : Domine, factum est, ut imperasti, & adhuc locus est.

23 Et ait dominus servo : exi in vias, & sepes : & compelle intrare, ut impleatur domus mea.

24 Dico autem vobis, quod nemo virorum illorum, qui vocati sunt, gustabit cenam meam.

25 Ibant autem turbæ multæ cum eo : & conversus dixit ad illos :

26 * Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus.

27 Et, qui non bajulat crucem suam, & venit post me, non potest meus esse discipulus.

28 Quis enim ex vobis volens turrim edificare, non prius sedens computat sumptus, qui necessarii sunt, si habeat ad perficiendum :

29 Ne, postquam posuerit fundamentum, & non poterit perficere, omnes, qui vident, incipiant illudere ei,

30 Dicentes : Quia hic homo cepit ædificare, & non potuit consummare ?

31 Aut quis rex iturus committere bellum adversus alium regem, non sedens prius cogitat, si possit cum decem millibus occurrere ei, qui cum viginti millibus venit ad se ?

32 Alioquin adduc illo longè agente, legationem mittens, rogat ea, quæ pacis sunt.

33 Sic ergo omnis ex vobis, qui non renuntiat omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus.

34 * Bonum est sal. Si autem sal evanuerit, in quo condietur ?

35 Neque in terram, neque in sterquilinum utile est, sed foras mittitur. Qui habet aures audiendi audiat.

*Mat.

23. 2.

Infra

18. 14.

C

*Tob.

4. 7.

Prov.

3. 9.

*Mat.

20. 2.

D

Apoc.

19. 9.

E

F

*Mar.

10. 37.

*Mar.

10. 38.

16. 24.

*Mar.

8. 34.

G

*Mar.

5. 13.

*Mar.

9. 49.

CAPUT XV.

Scribis, & Phariseis murmurantibus, quod peccatores reciperet, parabolam proponit de ove, & drachma perditis, ac inventis, & de filio prodigo ad patrem reverso, benignusq; ab ipso suscepto sentore filio indigne hoc ferente: & quantum sit in celo gaudium super peccatore penitentia agente.

A 1 **E**rant autem appropinquantibus ei publicani, & peccatores, ut audirent illum:

2 Et murmurabant Pharisei, & Scribae, dicentes: Quia hic peccatores recipit, & manducat cum illis.

3 Et ait ad illos parabolam istam dicens:

*Mat.
18.12.

4 * Quis ex vobis homo, qui habet centum oves: & si perdidit unam ex illis, nonne dimittit nonagintanovem in deserto, & vadit ad illam, quae perierat, donec inveniat eam?

5 Et cum invenerit eam, imponit in humeros suos gaudens:

6 Et veniens domum convocat amicos, & vicinos, dicens illis: Congratulamini mihi, quia inveni ovem meam, quae perierat?

7 Dico vobis, quod ita gaudium erit in celo super uno peccatore penitentiam agente, quam super nonagintanovem iustis, qui non indigent penitentia.

8 Aut quae mulier habens drachmas decem, si perdidit drachmam unam, nonne accendit lucernam, & evertit domum, & quaerit diligenter, donec inveniat?

9 Et cum invenerit, convocat amicos, & vicinas, dicens: Congratulamini mihi, quia inveni drachmam, quam perdideram?

10 Ita dico vobis gaudium erit coram angelis Dei super uno peccatore penitentia agente.

11 Ait autem: Homo quidam habuit duos filios:

12 Et dixit adolescentior ex illis patri: Pater, da mihi portionem substantiae, quae me contingit. Et divisit illis substantiam.

D 13 Et non post multos dies, congregatis omnibus, adolescentior filius peregre profectus est in regionem longinquam, & ibi dissipavit substantiam suam vivendo luxuriose.

14 Et postquam omnia consummasset, facta est fames valida in regione illa, & ipse coepit egere.

15 Et abiit, & adhaesit uni civium regionis illius. Et misit illum in villam suam, ut pasceret porcos.

16 Et cupiebat implere ventrem suum de siliquis, quas porci manducabant: & nemo illi dabat.

17 In se autem reversus, dixit: Quanti mercenarii in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereo:

18 Surgam, & ibo ad patrem meum, & dicam ei: Pater, peccavi in celum, & coram te:

19 Jam non sum dignus vocari filius tuus: fac me sicut unum de mercenariis tuis.

E 20 Et surgens venit ad patrem suum. Cum autem adhuc longe esset, vidit illum pater ipse, & misericordia motus est, & accurrens cecidit super collum ejus, & osculatus est eum.

21 Dixitque ei filius: Pater peccavi in celum, & coram te, jam non sum dignus vocari filius tuus.

12 Dixit autem pater ad servos suos: Cito proferte stolam primam, & induite illum, & date annulum in manum ejus, & calceamenta in pedes ejus:

23 Et adducite vitulum saginatum, & occidite, & manducemus, & epulemur:

24 Quia hic filius meus mortuus erat, & revixit: perierat, & inventus est. Et ceperunt epulari.

25 Erat autem filius ejus senior in agro: & cum veniret, & appropinquaret domui, auditv symphoniam, & chorum.

26 Et vocavit unum de servis, & interrogavit, quid haec essent.

27 Isque dixit illi: Frater tuus venit, & occidit pater tuus vitulum saginatum, quia salvum illum recepit.

28 Indignatus est autem, & volebat introire. Pater ergo illius egressus, coepit rogare illum.

29 At ille respondens, dixit patri suo: Ecce tot annis servio tibi, & numquam mandatum tuum praecepi, & numquam dedisti mihi haerum, ut cum amicis meis epularer:

30 Sed postquam filius tuus hic, qui devoravit substantiam suam cum meretricibus, venit, occidisti illi vitulum saginatum.
31 At ille dixit illi: Fili, tu semper me-

cum es, & omnia mea tua sunt:

32 Epulari autem, & gaudere oportebat, quia frater tuus hic, mortuus erat, & revixit: perierat, & inventus est.

C A P U T . XVI.

Per parabolam de villico iniquitatis hortatur ad faciendas elemosynas, docens quid mereatur fidelis, aut infidelis mammonæ dispensator, quodque nemo servare potest Deo, & mammonæ: Legem, ac prophetas usque ad Joannem fuisse dicti, & nihil de Lege perituum: nec dimittendam ullo modo uxorem, ut alia ducatur: de divite epulone, & Lazaro mendico.

A **D** Icebat autem & ad discipulos suos: Homo quidam erat dives, qui habebat villicum: & hic diffamatus est apud illum, quasi dissipasset bona ipsius.

2 Et vocavit illum, & ait illi: Quid hoc audio de te? redde rationem villicationis tuæ: jam enim non poteris villicare.

3 Ait autem villicus intra se: Quid faciam, quia dominus meus auferit à me villicationem? fodere non valeo, mendicare erubescio.

4 Scio, quid faciam, ut cum amicus fuero à villicatione, recipiant me in domos suas.

5 Convocatis itaque singulis debitoribus domini sui, dicebat primo: Quantum debes domino meo?

B 6 At ille dixit: Centum cados olei. Dixitque illi: Accipe cautionem tuam, & sedecito, scribe quinquaginta.

7 Deinde alii dixit: Tu verò quantum debes? Qui ait: Centum coros tritici. At illi: Accipe litteras tuas, & scribe octoginta.

8 Et laudavit Dominus villicum iniquitatis, quia prudenter fecisset: quia filii huius sæculi prudentiores filiis lucis in generatione sua sunt.

C 9 Et ego vobis dico: facite vobis amicos de mammona iniquitatis: ut, cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.

10 Qui fidelis est in minimo, & in majori fidelis est: & qui in modico iniquus est, & in majori iniquus est.

11 Si ergo in iniquo mammona fideles non fuistis: quod verum est, quis crederet vobis?

12 Et si in alieno fideles non fuistis: quod vestrum est, quis dabit vobis?

13 * Nemo servus potest duobus dominis servire: aut enim unum odiet, & alterum diligit: aut uni adhærebit, & alterum contemnet: non potestis Deo servire & mammonæ.

14 Audiebant autem omnia hæc Pharisei, qui erant avari: & deridebant illum.

15 Et ait illis: Vos estis, qui justificatis vos coram hominibus: Deus autem novit corda vestra: quia quod hominibus altum est, abominatio est ante Deum.

16 * Lex, & prophetæ, usque ad Joannem: ex eo regnum Dei evangelizatur, & omnis in illud vim facit.

17 * Facilius est autem celum, & terram præterire, quàm de Lege unum apicem cadere.

18 * Omnis, qui dimittit uxorem suam, & alteram ducit, mœchatur: & qui dimissam à viro ducit, mœchatur.

19 Homo quidam erat dives, qui induebatur purpura, & bysso: & epulabatur quotidie splendide.

20 Et erat quidam mendicus nomine Lazarus, qui jacebat ad januam ejus, ulceribus plenus,

21 Cupiens saturari de micis, quæ cadebant de mensa divitis, & nemo illi daba: sed & canes veniebant, & lingebant ulcera ejus.

22 Factum est autem, ut moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in sinum Abraham: Mortuus est autem & dives, & sepultus est in inferno.

23 Elevans autem oculos suos, cum esset in tormentis, vidit Abraham à longè, & Lazarum in sinu ejus:

24 Et ipse clamans dixit: Pater Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aquam, ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma.

*Mat.
6. 24.

D

*Mat.
11. 2.

*Mat.
5. 18.

*Mat.
5. 31.

Mat.
10. 11.

H
1 Cor.
7. 10.

F

25 Et dixit illi Abraham: Fili, recordare, quia receperisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala: nunc autem hic consolatur, tu verò cruciaris.

26 Et in his omnibus, inter nos, & vos chaos magnū firmatū est: ut hi, qui volūt hinc trāsire ad vos, nō possint, nequē inde huc transire.

27 Et ait: Rogo ergo te, pater, ut mittas eum in domum patris mei.

28 Habeo enim quinque fratres, ut testetur illis, ne & ipsi veniāt in hunc locū tormētōrū.

29 Et ait illi Abraham: Habent Moysen, & prophetas: audiant illos.

30 At ille dixit: Non, pater Abraham, sed si quis ex mortuis ierit ad eos, penitentiā agent.

31 Ait autem illi: Si Moysen, & prophetas non audiunt: neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent.

CAPUT XVII.

De scandalizanti puillos: frater in nos peccans increpandus est, ei que penitentiā ignoscendum: Apostolos docet fidei efficaciam, quidque dum omnia ipsi præcepta fecerint, se servos dicant inutiles: decem leprosi mundantur, unico, qui Samaritanus erat, ad agendas gratias revertente: dicitur a dñi filii Dei non occultum fore, sed illustrem, & inexpectatō superuenturum, sicut diluvium mundo, & Sodomis subversio supervenit.

1 ET ait ad discipulos suos: Impossibile est ut non veniant scandala: vā autem illi per quem veniunt.

2 Utilius est illi, si lapis molaris imponatur circa collum eius, & proficiatur in mare, quā ut scandalizet unum de pusillis istis.

3 Attendite vobis: * Si peccaverit in te frater tuus, increpa illum: & si penitentiam egerit, dimitte illi.

4 Et si septies in die peccaverit in te, & septies in die conversus fuerit ad te, dicens: Pœnitet me: dimitte illi.

5 Et dixerunt Apostoli Domino: Adauge nobis fidem.

6 * Dixit autem Dominus: Si habueritis fidem, sicut granum sinapis, dicetis huic arbori moro: eradicare, & transplantare in mare, & obediet vobis.

7 Quis autem vestrum habens servum arantem, aut pascentem, qui regresso de agro dicat illi: Statim transi, recumbe:

8 Et non dicat ei: Para, quod cenem, & præcinge te, & ministra mihi, donec manducem, & bibam, & post hæc tu manducabis, & bibes?

9 Numquid gratiam habet servo illi, quia fecit, quæ ei imperaverat?

10 Non puto. Sic & vos, cūm feceritis omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicite: Servi inutiles sumus: quod debuimus facere, fecimus.

11 Et factum est, dum iret in Ierusalē, transibat per mediā Samariam, & Galilæam.

12 Et cūm ingrederetur quoddam castellum occurrerunt ei decem viri leprosi, qui steterunt à longe.

13 Et levaverunt vocem, dicentes: Jesu præceptor, miserere nostri.

14 Quos ut vidit, dixit: * Ite, ostendite vos sacerdotibus. Et factum est, dum irent, mundati sunt.

15 Unus autem ex illis, ut vidit, quia mundatus est, regressus est, cum magna voce magnificans Deum,

16 Et cecidit in faciem ante pedes ejus, gratias agens: & hic erat Samaritanus.

17 Respondens autem Jesus, dixit: Nonne decem mundati sunt? & novem ubi sunt?

18 Non est inventus, qui rediret, & daret gloriam Deo, nisi hic alienigena.

19 Et ait illi: Surge, vade: quia fides tua te salvum fecit.

20 Interrogatus autem à Phariseis: Quando venit regnum Dei? respondens eis, dixit: Non venit regnum Dei cum observatione.

21 Neque dicent: Ecce hic, aut ecce illic. Ecce enim regnum Dei intra vos est.

22 Et ait ad discipulos suos: Venient dies, quando desideretis videre unum diem Filii hominis, & non videbitis.

23 * Et dicent vobis: Ecce hic, & ecce illic.

A
*Mat.
18. 7
Marc.
9. 4.

* Lev.
19. 17.
Eccl.
19. 1.
Mat.
18. 15.

B
*Mat.
17. 19.

C

* Lev.
14. 2.

D

* Mat.
24. 23.
Marc.
13. 2.

Nolite ire, neque sœtemini.

24 Nam, sicut fulgur coruscans de sub cœlo in ea, quæ sub cœlo sunt, fulget: ita erit filius hominis in die sua.

25 Primum autem oportet illum multa pati, & reprobari à generatione hac.

26 * Et sicut factum est in diebus Noe, ita erit & in diebus Filii hominis.

27 Edebant, & bibebant: uxores ducebant & dabantur ad nuptias usque in diem, qua intravit Noe in arcam: & venit diluvium, & perdidit omnes.

28 * Similiter sicut factum est in diebus Lot: Edebant, & bibebant: emebant, & vendebant: plantabant, & ædificabant.

29 Qua die autem exiit Lot à Sodomis, pluit ignem, & sulphur de cœlo, & omnes perdidit: 30 Secundum hæc erit, qua die Filius hominis revelabitur.

31 In illa hora, qui fuerit in tecto, & vasa ejus in domo, ne descendat tollere illa: & qui in agro, similiter non redeat retrò.

32 Memores estote uxoris Lot.

33 * Quicumque quasierit animam suam salvam facere, perdet illam: & quicumque perdidit illam, vivificabit eam.

34 Dico vobis: * in illa nocte erunt duo in lecto uno: unus assumetur, & alter relinquetur: 35 Duo erunt molentes in unum: una assumetur, & altera relinquetur. Duo in agro: unus assumetur, & alter relinquetur.

36 Respondentes dicunt illi: Ubi, Domine? 37 Qui dixit illis: Ubicumque fuerit corpus, illuc congregabuntur & agula.

C A P U T X V I I I.

Per parabolam de judice iniquitatis, & viduæ importuna docet semper orandum, per parabolam verò de Phariseo, & publicano, quomodo sit orandum: pueros à se repellit, ut: dives, qui à juventute omnia se servasse præcepta dicebat, audito Christi consilio de omnibus relinquendis, abiit tristis: & quid eris præmi omnia propter Christum relinquuntibus: prædicat suam passionem, & propè Jericho cæcum illuminat.

1 Dicebat autem & parabolam ad illos, quoniam oportet semper orare, & non deficere,

2 Dicens: Judex quidam erat in quadam civitate, qui Deum non timebat, & hominem non reverebatur.

3 Vidua autem quadam erat in civitate illa, & veniebat ad eum, dicens: Vindica me à adversario meo.

4 Et nolebat per multum tempus. Post hæc autem dixit intra se: Etsi Deum non timeo, nec hominem reveror:

5 Tamen quia molesta est mihi hæc vidua, vindicabo illam, ne in novissimo veniens suggillet me.

6 Ait autem Dominus: Audite, quid judex iniquitatis dicit:

7 Deus autem non faciet vindictam electorum suorum clamantium ad se die, ac nocte, & patientiam habebit in illis?

8 Dico vobis, quia citò faciet vindictam illorum. Verumtamen Filius hominis veniens, putas, inveniet fidem in terra?

9 Dixit autem & ad quosdam, qui in se con-

fidebant tamquam justì, & aspernabantur ceteros, parabolam istam:

10 Duo homines ascenderunt in templum, ut orarent: unus Phariseus, & alter Publicanus.

11 Phariseus stans, hæc apud se orabat: Deus, gratias ago tibi, quia non sum sicut ceteri hominum: raptores, injusti, adulteri: velut etiam hic Publicanus.

12 Jესunio bis in sabbato: decimas do omnium, quæ possideo.

13 Et Publicanus à longè stans, nolebat nec oculos ad cœlum levare: sed percutiebat pectus suum, dicens: Deus, propitius esto mihi peccatori.

14 Dico vobis, descendit hic justificatus in domum suam ab illo: quia omnis, qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur.

15 * Afferebant autem ad illum & infantes, ut eos tangeret. Quod cum viderent discipuli, increpabant illos.

16 Jესus autem convocans illos, dixit: Sinite pueros venire ad me, & nolite vetare eos: talium est enim regnum Dei.

17 Amen dico vobis: Quicumque non acceperit regnum Dei sicut puer, non intrabit in illud.

18 * Et interrogavit eum quidam princeps, dicens: Magister bone, quid faciens vitam æternam possidebo.

19 Dixit autem ei Jესus: Quid me dicis bonum? nemo bonus nisi solus Deus.

20 Mandata nosti: * Non occides: Non me habebis: Non fur tu facies: Non falsum testimonium dices: Honora patrem tuum, & matrem.

21 Qui ait: Hæc omnia custodivi à juventute mea.

22 Quo audito Jესus ait ei: Adhuc unum tibi deest: omnia, quæcumque habes, vende, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo: & veni, sequere me.

23 His ille auditis, contristatus est: quia dives erat valde.

24 Videns autem Jესus illum tristem factum, dixit: Quam difficile, qui pecunias habent, in regnum Dei intrabunt.

25 Facilius est enim camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum Dei.

26 Et dixerunt, qui audiebant: Et quis potest salvus fieri?

27 Ait illis: Quæ impossibilia sunt apud homines, possibilia sunt apud Deum.

28 Ait autem Petrus: Ecce nos dimisimus omnia, & secuti sumus te.

29 Qui dixit eis: Amen dico vobis, nemo est, qui reliquit domum, aut parètes, aut fratres, aut uxorem, aut filios, propter regnum Dei,

30 Et non recipiat multò plura in hoc tempore, & in sæculo veniuro vitam æternam.

31 * Assumpsit autem Jესus duodecim, & ait illis: Ecce ascendimus Jerusalem, & consummabuntur omnia, quæ scripta sunt per Prophetas de Filio hominis.

32 Tradetur enim Gentibus, & illudetur, & flagellabitur, & confuetur:

33 Et postquam flagellaverint, occident eum, & tertia die resurget.

34 Et ipsi nihil horum intellexerunt, & erat verbum istud absconditum ab eis, & non intelligebant, quæ dicebantur.

35 * Factum est autem, cum appropinquaret Jericho, cæcus quidam sedebat secus viam, mendicans.

* Gen.
7. 7.
Mat.
14. 17.
F

* Gen.
19. 25.

G

* Mat.
10. 19.
Marc.
8. 15.
Supr.
9. 24.
Joan.
12. 17.
* Mat.
14. 40.

A
Ecl.
18. 22.
The.
1. 17.

B

C

* Mat.
14. 11.
Supr.
14. 11.
* Mat.
19. 13.
Marc.
10. 14.

* Mat.
19. 16.

D

* Exo.
20. 13.

E

F

* Mat.
24. 17.
Marc.
10. 32.

* Mat.
20. 27.
Marc.
10. 46.

36 Et cum audiret turbam prateruntem, interrogabat, quid hoc esset.

37 Dixerunt autem ei, quod Iesus Nazarenus transiret.

38 Et clamavit, dicens: Iesu Fili David, miserere mei.

39 Et qui praebant, increpabant eum, ut taceret. Ipse vero multo magis clamabat: Fili David, miserere mei.

40 Stans autem Iesus iussit illum adduci ad se. Et cum appropinquasset, interrogavit illum,

41 Dicens: Quid tibi vis faciam? At ille dixit: Domine, ut videam.

42 Et Iesus dixit illi: Respice, fides tua te salvum fecit.

43 Et confestim vidit, & sequebatur illum magnificans Deum. Et omnis plebs ut vidit, dedit laudem Deo.

C A P U T XIX.

Ad Zachaeum plurimis murmurantibus divertit: parabolam refert de homine nobili, qui abiens ad regnum accipiendum tradidit decem servis decem mnas, quem cives super se regnare volebant: super pullum asinae intrans cum honore Ierosolymam, fiet super illam, praeclitque evertendam, & ingressus in templum ejicit ementes, ac vendentes.

A 1 **E**t ingressus perambulabat Jericho.

2 Et ecce vir nomine Zachaeus: & hic princeps erat publicanorum, & ipse dives: 3 Et querebat videre Iesum, quis esset: & non poterat praeter turba, quia statura pusillus erat.

4 Et praecurrens ascendit in arborem ficomorum, ut videret eum: quia inde erat transiturus.

5 Et cum venisset ad locum, suspiciens Iesus vidit illum, & dixit ad eum: Zachae, festinans descende: quia hodie in domo tua oportet me manere.

6 Et festinans descendit, & excepit illum gaudens.

7 Et cum viderent omnes, murmurabant, dicentes, quod ad hominem peccatorem divertisset.

B 8 Stans autem Zachaeus, dixit ad Dominum: Ecce dimidium bonorum meorum, do-

mine, do pauperibus: & si quid aliquem defraudavi, reddo quadruplum.

9 Ait Iesus ad eum: Quia hodie salus domui huic facta est: eo quod & ipse filius sit Abrahae.

10 * Venit enim filius hominis quaerere, & salvum facere, quod perierat.

11 Haec illis audientibus, adjiciens dixit parabolam, eo quod esset prope Jerusalem: & quia existimarent, quod confestim regnum Dei manifestaretur.

12 Dixit ergo: * Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam accipere sibi regnum, & reverti.

13 Vocatis autem decem servis suis, dedit eis decem mnas, & ait ad illos: Negotiamini, dum venio.

14 Cives autem ejus oderant eum: & miserunt legationem post illum, dicentes: Nolumus hunc regnare super nos.

15 Et factum est, ut rediret accepto regno: & iussit vocari servos, quibus dedit pecuniam, ut sciret, quantum quisque negotiatus esset.

16 Venit autem primus, dicens: Domine, mna tua decem mnas acquisivi.

17 Et ait illi: Euge, bone serve, qui in modico fuisti fidelis, eris potestatem habens super decem civitates.

18 Et alter venit, dicens: Domine, mna tua fecit quinque mnas.

19 Et huic ait: Et tu esto super quinque civitates.

20 Et alter venit, dicens: Domine, ecce mna tua, quam habui repositam in sudario:

21 Timui enim te, quia homo austerus es: tollis, quod non posuisti, & metis, quod non seminasti.

22 Dicit ei: De ore tuo te iudico, serve nequam: sciebas, quod ego homo austerus sum, tollens, quod non posui, & metens quod non seminavi:

23 Et quare non dedisti pecuniam meam ad mensam, ut ego veniens cum usuris utique exegissem illam?

24 Etstantibus dixit: Auferte ab illa mnam, & date illi, qui decem mnas habet.

*Mat.
18, 12.

*Mat.
25, 14.

C

D

*Mat.
1. 12.
2. 25.
29.
Marc.
4. 25.
Supr.
8. 18
E

*Mat.
21. 1.
Marc.
11. 1.

F

*Joan
12. 14.

G

*Mat.
24. 2.
Marc.
13. 2.
Luce.
24. 6.
*Mat.
21. 12.
Marc.
11. 15.
*Mat.
21. 15.
Jere.
7. 11.

25 Et dixerunt ei Dñe, habet decem mnas.
26 * Dico autem vobis, quia omni habenti dabitur, & abundabit: ab eo autem, qui non habet, & quod habet, auferetur ab eo.

27 Veruntamen inimicos meos illos, qui noluerunt me regnare super se, adducite huc, & interficite ante me.

28 Et his dictis, præcedebat ascendens Jerosolymam.

29 Et factum est, * cùm appropinquasset ad Bethphage, & Bethaniam, ad montem, qui vocatur Oliveti, misit duos discipulos suos,

30 Dicens: Ite in castellum, quod contra est in quod introieritis, invenietis pullum asinae alligatum, cui nemo unquam hominum sedidit: solvite illum, & adducite.

31 Et si quis vos interrogaverit, quare solvitis: sic dicetis ei: Quia Dñs operâ ejus desiderat.

32 Abierunt autem, cui missi erant: & invenerunt, sicut dixit illis, instantem pullum.

33 Solventibus autem illis pullum, dixerunt domini ejus ad illos: Quid solvitis pullum?

34 At illi dixerunt: Quia Dominus eum necessarium habet.

35 * Et duxerunt illum ad Jesum, & jactantes vestimenta sua supra pullum, imposuerunt Jesu.

36 Eunte autem illo, subsisterunt vestimenta sua in via.

37 Et cùm appropinquasset jam ad descensum montis Oliveti, cæperunt omnes turbæ discipulorum gaudentes laudare Deum voce magna super omnibus, quas viderant, virtutibus,

38 Dicentes: Benedictus, qui venit rex in nomine Dñi, pax in cælo, & gloria in excelsis.

39 Et quidam Phariseorum de turbis, dixerunt ad illum: Magister, increpa discipulos tuos.

40 Quibus ipse ait: Dico vobis, quia si hi tacerint, lapides clamabunt.

41 Et ut appropinquavit, videns civitatem flevit super illam, dicens:

42 Quia si cognovisses, & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi, nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis.

43 Quia venient dies in te: & circumdabunt te inimici tui vallo, & circumdabunt te: & coangustabunt te undique:

44 Et ad terram prosternebant te, & filios tuos, qui in te sunt, & non relinquent in te lapidem super lapidem: eo quod non cognoveris tempus visitationis tuæ.

45 * Et ingressus in templum cæpit ejicere vendentes in illo, & ementes.

46 Dicens illis: Scriptum est, * Quia domus mea domus orationis est. Vos autem fecistis illam speluncam latronum.

47 Et erat docens quotidie in templo. Principes autem sacerdotum, & Scribæ, & Principes plebis querebant illum perdere:

48 Et non inveniebant quid facerent illi. Omnis enim populus suspensus erat, audiens illud.

C A P U T XX.

Non dicit sacerdotibus, ac Scribis: quia potestate hæc faciat, quia nec illi respondebant ad propositam de Joannis baptismo questionem: parabola autem refert de vitioribus, qui casu domini servus etiam filium eius occiderunt: tentatur Jesus de tributo Cæsari dando, & a Sadduceis de resurrectione: quomodo dicant Christum filium esse David: cavendum a Scribis ambitiosis.

1 Et factum est in una dierum, docente illo populum in templo, & evangelizante, conveniunt Principes sacerdotum, & Scribæ cum senioribus,

2 Et ajunt dicentes ad illum: Dic nobis, in qua potestate hæc facis: aut: Quis est, qui dedit tibi hanc potestatem?

3 Respondens autem Jesus, dixit ad illos: Interrogabo vos & ego unum verbum.

4 Respondete mihi: Baptismus Joannis de cælo erat, an ex hominibus?

5 At illi cogitabant intra se, dicentes: Quia si dixerimus, De cælo, dicit: Quare ergo non credidistis illi?

6 Si autem dixerimus, Ex hominibus: plebs universa lapidabit nos: certi sunt enim, Joannem prophetam esse.

7 Et responderunt se nescire unde esset.

8 Et Jesus ait illis: Neque ego dico vobis in qua potestate hæc facio.

9 Cæpit autem dicere ad plebem parabolam hanc: * Homo plantavit vineam, & locavit eam colonis: & ipse peregre fuit multis temporibus.

10 Et in tempore misit ad cultores servum, ut de fructu vineæ darent illi. Qui cælum dimiserunt eum inanem.

11 Et addidit alterum servum mittere. Illi autem hunc quoque cadentes, & afficientes contumelia, dimiserunt inanem.

12 Et addidit tertium mittere: qui & illum vulnerantes ejecerunt.

13 Dixit autem dominus vineæ: Quid faciam? mittam filium meum dilectum: forsitan, cùm hunc viderint, verebuntur.

14 Quem cùm viderissent coloni, cogitaverunt intra se, dicentes: Hic est hæres, occidamus illum, ut nostra fiat hæreditas.

15 Et ejectum illum extra vineam, occiderunt. Quid ergo faciet illis dominus vineæ?

16 Veniet, & perdet colonos istos, & dabit vineam aliis. Quo audito: dixerunt illi: Absit.

17 Ille autem afficiens eos, ait: Quid est ergo hoc, quod scriptum est: * Lapidem quem repronaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli?

18 Omnis, qui ceciderit super illum lapidem, conquassabitur: super quem autem ceciderit, comminuet illum.

19 Et querebant principes sacerdotum, & Scribæ, mittere in illum manus illa hora: & timerunt populum: cognoverunt enim, quod ad ipsos dixerit similitudinem hanc.

20 * Et observantes miserunt insidiatores, qui se justos simularent, ut caperent eum in sermone, ut traderent illum principibus, & potestati præsidis.

21 Et interrogaverunt eum, dicentes: Magister, scimus, quia recte dicis, & doces: & non accipis personam, sed viam Dei in veritate doces:

22 Licet nobis tributum dare Cæsari, an nō?

23 Considerans autem dolum illorum, dixit ad eos: Quid me tentatis?

24 Ostendite mihi denarium. Cujus habet imaginem, & inscriptionem? Respondentes dixerunt ei: Cæsaris.

25 Et ait illis: * Reddite ergo, quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo.

26 Et non potuerunt verbum ejus reprehendere.

A
*Mat.
21. 1.
Marc.
11. 2/3

B

*Mat.
5. 1.
Jere.
2. 2.
Mat.
21. 3.
Marc.
12. 1.

C

*Psalm.
117. 22.
Mat.
23. 34.
Act.
4. 11.
1. om.
9. 13.
1. Pet.
2. 7.

D

*Mat.
21. 36.
Marc.
12. 1/4

*Rom.
13. 7.
E

dere coram plebe : & mirati in responso
eius , tacuerunt .

27 * Accesserunt eum quidam Sadduceo-
rum , qui negant esse resurrectionem , & in-
terrogaverunt eum ,

28 Dicentes : Magister , Moyses scripsit nobis :
* Si frater alicujus mortuus fuerit habens
uxorē , & hic sine liberis fuerit , ut accipiat ea
frater ejus uxore , & faciat semen fratri suo .

29 Septem ergo fratres erant : & primus ac-
cepit uxorem , & mortuus est sine filiis .

30 Et sequens accepit illam , & ipse mor-
tuus est sine filio .

31 Et tertius accepit illam . Similiter &
omnes septem , & non reliquerunt semen ,
& mortui sunt .

32 Novissime omnium mortua est & mulier .

33 In resurrectione ergo cujus eorum erit uxor ?
si quidem septem habuerunt eam uxorem .

34 Et ait illis Jesus : Filii hujus sæculi nu-
bunt , & traduntur ad nuptias .

35 Illi vero , qui digni habebuntur sæculo il-
lo , & resurrectione ex mortuis , neque nu-
bent , neque ducunt uxores :

36 Neque enim ultra mori poterunt : æqua-
les enim Angelis sunt , & filii sunt Dei , cum
sint filii resurrectionis .

37 Quia verò resurgant mortui , & Moyses
ostendit lecus rubi , * sicut dicit Dñm , Deum
Abraham , & Deum Isaac , & Deum Jacob .

38 Deus autem non est mortuorum , sed vi-
vorum : omnes enim vivunt ei .

39 Respondentes autem quidam Scribarum ,
dixerunt ei : Magister , bene dixisti .

40 Et amplius non audebant eum quidquam
interrogare .

41 Dixit autem ad illos : Quomodo dicunt
Christum , filium esse David ?

42 Et ipse David dicit in libro Psalmorum :

* Dixit Dñs Domino meo , sede à dextris meis ,

43 Donec ponam inimicos tuos , scabellum
pedum tuorum .

44 David ergo Dominum illum vocat : &
quomodo filius ejus est ?

45 Audiente autem omni populo , dixit
discipulis suis :

46 * Attendite à Scribis , qui volunt ambu-
lar , in stolis , & amant salutationes in foro ,
& primas cathedras in synagogis , & primos
discubitus in conviviis :

47 Qui devorant domos viduarum , simulan-
tes longam orationem . Hi accipient damna-
tionem majorem .

CAPUT XXI.

*Vidua duo minuta offerentem præfert di-
uitibus multa offerentibus : subversionem
tempis prædicat , variæque prælia , affli-
ctiones , & persecutiones : adversus qua
roborat Apostolos : prædicat quoque sub-
versionem Jerusalem , & Judæorum ca-
ptivitatem , ac dispersionem : de signis
præcuris iudicii : cavendum à crapu-
la , ebrietate , curisque hujus vite , &
vigilandum , ac orandum .*

R Elpiciens autem , vidit eos , qui mit-
tebant munera sua in gazophyla-
cium , divites .

2 Vidit autem & quandam viduam pauper-
culam mittentem area minuta duo .

3 Et dixit : Vere dico vobis , quia vidua hæc

pauper plusquam omnes misit .

4 Nam omnes hi ex abundanti sibi miserrunt
in munera Dei : hæc autem ex eo quod deest
illi , omnem victum suum , quem habuit , misit .

5 Et quibidam dicentibus de templo , quod
bonis lapidibus , & donis ornatum esset , dixit :

6 Hæc quæ videtis , * venient dies , in qui-
bus non relinquetur lapis super lapidem , qui
non destruat .

7 Interrogaverunt autem illum , dicentes :
Præceptor , quando hæc erunt , & quod
signum , cum fieri incipient ?

8 Qui dixit : Videte , ne seducamini : mul-
ti enim venient in nomine meo , dicentes
quia ego sum : & tempus appropinquavit :
nolite ergo ire post eos .

9 Cum autem audieritis prælia , & seditiones ,
nolite terri : oportet primam hæc fieri ,
sed nondum statim finis .

10 Tunc dicebat illis : Surget gens contra
gentem , & regnum adversus regnum .

11 Et terramotus magni erunt per loca , &
pestilentie , & fames , terroresque de cælo ,
& signa magna erunt .

12 Sed ante hæc omnia injicient vobis ma-
nus suas , & persequentur , tradentes in syna-
gogas , & custodias , trahentes ad reges , & præ-
sides , propter nomen meum :

13 Continget autem vobis in testimonium .

14 Ponite ergo in cordibus vestris , non præ-
meditari quemadmodum respondeatis .

15 Ego enim dabo vobis os , & sapientiam ,
cui non poterunt resistere , & contradicere
omnes adversarii vestri .

16 Tradimini autem à parentibus , & fra-
tribus , & cognatis , & amicis , & morte
afficient ex vobis .

17 Et eritis odio omnibus propter nomen
meum :

18 Et capillus de capite vestro non peribit .

19 In patientia vestra possidebitis animas
vestras .

20 * Cùm autem videritis circumdari ab
exercitu Jerusalem , tunc scitote , quia ap-
propinquavit desolatio ejus .

21 Tunc qui in Judæa sunt , fugiant ad mon-
tes : & qui in medio ejus , discedant : & qui
in regionibus , non intrent in eam .

22 Quia dies ultionis hi sunt , ut impleantur
omnia , quæ scripta sunt .

23 Væ autem pregnantibus , & nutrientibus
in illis diebus : erit enim pressura magna su-
per terram , & ira populo huic .

24 Et cadent in ore gladii , & captivi du-
centur in omnes Gentes , & Jerusalem cal-
cabitur à Gentibus : donec impleantur tem-
pora nationum .

25 * Et erunt signa in sole , & luna , & stellis ,
& in terris pressura Gentium præ confusione
sonitus maris , & fluctuum :

26 Arescentibus hominibus præ timore , &
expectatione , quæ supervenient universo or-
bi : nam virtutes cælorum movebuntur :

27 Et tunc videbunt filium hominis venien-
tem in nube cum potestate magna , & majestate .

28 His autem fieri incipientibus , respicite ,
& levate capita vestra : * quoniam appropin-
quat redemptio vestra .

29 Et dixit illis similitudinem : Videte fi-
culneam , & omnes arbores :

* Mat.
22. 13.
Marc.
11. 10.
* Deu.
25. 5.

F

* Exo.
31. 6.

G

* Psal.
109. 4.
* Mat.
22. 44.
* Marc.
12. 36.

* Mat.
23. 6.
* Marc.
8. 10.
* Supr.
11. 43.

A

* Marc.
12. 41.

B

* Mat.
24. 1.
* Marc.
13. 2.
* Supr.
19. 44.

C

D

E

* Isai.
13. 10.
* Ezech.
12. 7.
* Joel.
3. 15.
* Matt.
24. 29.

F

* Rom.
8. 21.

30 Cum producant jam ex se fructum, scitis quoniam propè est æstas.

31 Ita & vos cum videritis hæc fieri, scitote, quoniam propè est regnum Dei.

32 Amen dico vobis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant.

33 Cælum, & terra transibunt: verba autem mea non transibunt.

34 Attendite autem vobis, ne fortè grave-
tur corda vestra in crapula, & ebrietate, &
curis hujus vitæ: & superveniat in vos repen-

tina dies illa:

35 Tamquam laqueus enim superveniet in omnes, qui sedent super faciem omnis terræ.

36 Vigilate itaque, omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere ista omnia, quæ futura sunt, & stare ante Filium hominis.

37 Erat autem diebus docens in templo: noctibus verò exiens, morabatur in monte, qui vocatur Oliveti.

38 Et omnis populus manicabat ad eum in templo audire eum.

C A P U T XXII.

Cogitant principes sacerdotum de occidendo Jesu, quem vendit Judas: jubet parari Pascha: panem in corpus suum, & vinum in sanguinem consecrat a tradit discipulis, præcians ut idem faciant: contentio discipulorum quis eorum sit major: prædicit trinam Petri negationem, jubens vendi tunicam, & emi gladium: post prolixam in agonia orationem, & sudorem instar sanguinis in terram decurrentis, capitur a Judæis, quorum uni Petrus abscondit auriculam: congeritur, quod ad eum quasi ad latronem capiendum exierint: in domo principis sacerdotum ter à Petro negatur, & à Judæis caditur, ac illuditur, & manò in concilio interrogatus fatetur se Dei filium.

A Propter quod autem festus Azymorum, qui dicitur Pascha:

2 Et quærebant principes sacerdotum, & Scribæ, quomodo Jesum interficerent: timebant verò plebem.

3 * Intravit autem satanas in Judam, qui cognominabatur Iscariotes, unum de duodecim. 4 Et abiit, & locutus est cum principibus sacerdotum, & magistratibus, quemadmodum illum traderet eis.

5 Et gavisi sunt, & pacti sūt pecuniā illi dare.

6 Et spondit. Et quærebat opportunitatem, ut traderet illum sine turbis.

7 Venit autem dies Azymorum, in qua necesse erat occidi pascha.

8 Et misit Petrum, & Joannem, dicens: Eun-

tes parate nobis pascha, ut manducemus.

9 At illi dixerunt: Ubi vis paremus?

10 Et dixit ad eos: Ecce introeuntibus vobis in civitatem, occurrit vobis homo quidam amphoram aquæ portans: sequimini eum in domum, in quam intrat,

11 Et dicetis patrifamilias domus: Dicit tibi Magister: Ubi est diverforium, ubi pascha cum discipulis meis manducem?

12 Et ipse ostendet vobis cœnaculum magnum stratum, & ibi parate.

13 Euntes autem, invenerunt, sicut dixit illis, & paraverunt pascha.

14 * Et cum facta esset hora, discubuit, & duodecim Apostoli cum eo.

15 Et ait illis: Desiderio desideravi hoc pascha manducare vobiscum, antequam patiar.

16 Dico enim vobis, quia ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in regno Dei.

17 Et accepto calice gratias egit, & dixit: Accipite, & dividite inter vos:

18 Dico enim vobis, quod non bibam de generatione vitis, donec regnum Dei veniat.

19 * Et accepto pane gratias egit, & fregit, & dedit eis, dicens: Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur: hoc facite in meam commemorationem.

20 Similiter & calicem, postquam cœnavit, dicens: Hic est calix novum testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur.

21 * Verumtamen ecce manus tradentis me, mecum est in mensa.

22 Et quidem Filius hominis, * secundum quod definitum est, vadit, verumtamen va-

A
Matt.
26. 2.
Marc.
14. 1.

* Mat.
26. 14.
Marc.
14. 10.

B

* Mat.
26. 10.
Marc.
14. 17.

* 1. Cor.
11. 24.

C

* Mat.
26. 2.
Ma c.
14. 20.
Joa.
13. 8.
* Psal.
40. 9.

homi-

homini illi, per quem tradetur.

23 Et ipsi cœperunt querere inter se, quis esset ex eis, qui hoc facturus esset.

24 Facta est autem & contentio inter eos, quis eorum videretur esse maior.

25 Dixit autem eis: Reges Gentium dominantur eorum: & qui potestatem habent super eos, benefici vocantur.

26 Vos autem non sic: sed qui maior est in vobis, fiat sicut minor: & qui præcessor est, sicut ministrator.

27 Nam quis maior est, qui recumbit, an qui ministrat? nonne qui recumbit? Ego autem in medio vestrum sum, sicut qui ministrat.

28 Vos autem estis, qui permansistis mecum in temptationibus meis:

29 Et ego dispono vobis, sicut disposui mihi Pater meus regnum,

30 Ut edatis, & bibatis super mensam meam in regno meo: & sedetis super thronos iudicantes duodecim tribus Israel.

31 Ait autem Dominus: Simon, Simon, ecce satanas expetivit vos, ut cribaret sicut triticum:

32 Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua: & tu aliquando conversus confirma fratres tuos.

33 Qui dixit ei: Domine, tecum paratus sum & in carcerem, & in mortem ire.

34 * At ille dixit: Dico tibi, Petre, non cantabit hodie gallus, donec ter abneges nosse me. Et dixit eis:

35 * Quando misi vos sine sacculo, & pera, & calceamentis, numquid aliquid defuit vobis?

36 At illi dixerunt: Nichil. Dixit ergo eis: Sed nunc, qui habet sacculum, tollat similiter & peram: & qui non habet, vendat tunicam suam, & emat gladium.

37 Dico enim vobis, quoniam adhuc hoc quod scriptum est, oportet impleri in me: Et cum iniquis deputatus est. Etenim ea, quæ sunt de me, finem habent.

38 At illi dixerunt: Domine, ecce duo gladii hic. At ille dixit eis: Satis est.

39 * Et egressus ibat secundum consuetudinem in Montem olivarum. Secuti sunt autem illum & discipuli.

40 Et cum pervenisset ad locum, dixit illis: Orate, ne intretis in temptationem.

41 * Et ipse avulsus est ab eis quantum iactus est lapidis: & positis genibus orabat,

42 Dicens: Pater, si vis, transfer calicem istum à me: Verumtamen non mea voluntas, sed tua fiat.

43 Apparuit autem illi Angelus de cœlo, confortans eum. Et factus in agonia, prolixius orabat.

44 Et factus est sudor ejus, sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram.

45 Et cum surrexisset ab oratione, & venisset ad discipulos suos, invenit eos dormientes præ tristitia.

46 Et ait illis: Quid dormitis? surgite, orate, ne intretis in temptationem.

47 * Adhuc eo loquente, ecce turba, & qui vocabatur Judas, unus de duodecim, antecedebat eos: & appropinquavit Jesu, ut oscularetur eum.

48 Jesus autem dixit illi: Juda, osculo Filium hominis tradis?

49 Videntes autem hi, qui circa ipsum erant, quod futurum erat, dixerunt ei: Domine, si percutimus in gladio?

50 Et percussit unus ex illis servum principis sacerdotum, & amputavit auriculam ejus dexteram.

51 Respondens autem Jesus, ait: Sinite usquehuc. Et cum tetigisset auriculam ejus, sanavit eum.

52 Dixit autem Jesus ad eos, qui venerant ad se, principes sacerdotum, & magistratus templi, & seniores: Quasi ad latronem existis cum gladiis, & fastibus?

53 Cum quotidie vobiscum fuero in templo, non extendistis manus in me: sed hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum.

54 * Comprehendentes autem eum, duxerunt ad domum principis sacerdotum: Petrus verò sequebatur à longe.

55 * Accenso autem igne in medio atrii, & circum sedentibus illis, erat Petrus in medio eorum.

56 Quem cum vidisset ancilla quædam sedentem ad lumen, & eum fuisset intus uir,

dixit:

*Mat.
26. 14.
Marc.
14. 10.
10. 4.

*Mat.
26. 14.
Marc.
14. 10.
10. 9.

*Mat.
26. 14.
Marc.
14. 10.
10. 9.

*Mat.
26. 14.
Marc.
14. 10.
10. 9.

E
*Mat.
26. 30.
Marc.
14. 35.

*Mat.
26. 37.
Marc.
14. 41.
Joan.
18. 3.

*Mat.
26. 37.
Marc.
14. 41.
Joan.
18. 25.

dixit: Et hic cum illo erat.

57 At ille negavit eum, dicens: Mulier, non novi illum.

58 Et post pusilli alius videns eum, dixit: Et tu de illis es. Petrus vero ait: O homo, non sum.

*Joan.
13. 20.

G

59 * Et intervallo facto quasi horæ unius, alius quidam affirmabat, dicens: Vere & hic cum illo erat: nam & Galilæus est.

60 Et ait Petrus: Homo, nescio, quid dicis. Et continuo adhuc illo loquente cantavit gallus.

61 Et conversus Dominus respexit Petrum. Et recordatus est Petrus verbi Domini, sicut dixerat: * Quia prius quam gallus canter,

*Mar.

28. 14.

*Marc.

14. 30.

*Joan.

13. 38.

ter me negabis:

62 Et egressus foras Petrus flevit amare.

63 Et viri, qui tenebant illum, illudebant ei, cidentes.

64 Et velaverunt eum, & percutiebant faciem ejus: & interrogabant eum, dicentes: Prophetiza, quis est, qui te percussit?

65 Et alia multa blasphemantes dicebant in eum.

66 * Et ut factus est dies, convenerunt seniores plebis, & principes sacerdotum, & Scribæ, & duxerunt illum in concilium suum, dicentes: Si tu es Christus, dic nobis.

*Mar.

27. 1.

*Marc.

15. 1.

*Joan.

18. 28.

67 Et ait illis: Si vobis dixero, non creditis mihi:

68 Si autem & interrogavero, non respondetis mihi, neque dimittetis.

69 Ex hoc autem erit Filius hominis sedens à dextris virtutis Dei.

70 Dixerunt autem omnes: Tu ergo es Filius Dei? Qui ait: Vos dicitis, quia ego sum.

71 At illi dixerunt: Quid adhuc desideramus testimonium? ipsi enim audivimus de ore ejus.

C A P U T XXIII.

Accusatus coram Pilato mittitur ad Herodem, qui illum spretum illis: Pilatus conatur ipsum dimittere, proposito Barabba homicida, & promissa castigatione: Judæis tamen instantibus morti adjudicatur: ductusque ad supplicium, vetat mulieres super se flere: cum latronibus crucifixus, Patrem orat pro crucifigentibus: irridetur à principibus, & à militibus acutum offerentibus: posita superscriptione blasphematur ab uno latronum, alteri vero promittit sui in paradiso consortium: post tenebras, aliaque signa clamans expirat: quem Centurio iustum prædicat, & Joseph corpus ejus sepelit.

A

1 **E**t surgens omnis multitudo eorum duxerunt illum ad Pilatum.

2 Ceperunt autem illum accusare, dicentes: Hunc invenimus subvertentem gentem nostram, & prohibentem tributa dare Cæsari, & dicentem se Christum regem esse.

*Mat.

21. 21.

*Marc.

11. 17.

*Mat.

27. 11.

*Marc.

15. 2.

*Joan.

18. 33.

3 * Pilatus autem interrogavit eum, dicens: Tu es Rex Judæorum? At ille respondens ait: Tu dicis.

4 Ait autem Pilatus ad principes sacerdotum, & turbam: Nihil invenio causam in hoc homine.

5 At illi invalescebant, dicentes: Commovet populum, docens per universam Judæam, incipiens à Galilæa usque huc.

6 Pilatus autem audiens Galilæam, interrogavit si homo Galilæus esset.

7 Et ut cognovit, quod de Herodis potestate esset, remisit eum ad Herodem, qui & ipse ierosolymis erat illis diebus.

8 Herodes autem viso Jesu, gavisus est valde, erat enim cupiens ex multo tempore videre eum, eo quod audierat multa de eo, & sperabat signum aliquod videre ab eo fieri.

B

9 Interrogabat autem eum multis sermonibus. At ipse nihil respondebat.

10 Stabant autem principes sacerdotum, & Scribæ constanter acculantes eum.

11 Sprevit autem illum Herodes cum exercitu suo: & illis indutum veste alba, & remisit ad Pilatum.

12 Et facti sunt amici Herodes, & Pilatus in ipsa die: nam antea inimici erant ad invicem.

13 Pilatus autem convocatis principibus sacerdotum, & magistratibus, & plebe,

14 Dixit ad illos: Obtulistis mihi hunc hominem, quasi avertentem populum, & ecce ego coram vobis interrogans, nullam causam invenio in homine isto ex his, in quibus eum accusatis.

15 Sed neque Herodes: nam remisi vos ad illum, & ecce nihil dignum morte actum est ei.

16 Emendandum ergo illum dimittam.

17 Necessesse autem habebat dimittere eis per diem festum, unum.

18 Exclamavit autem simul universa turba dicens: Tolle hunc, & dimitte nobis Barabba.

19 Qui erat propter seditionem quamdam factam in civitate, & homicidium, missus in carcerem.

20 Iterum autem Pilatus locutus est ad eos, volens dimittere Jesum.

21 At illi succlamabant, dicentes: Crucifige, crucifige eum.

22 Ille autem tertio dixit ad illos: * Quid enim mali fecit iste? nullam causam mortis invenio in eo: corripiam ergo illum, & dimittam.

23 At illi instabant vocibus magnis, postulantes ut crucifigeretur: & invalescebant voces eorum.

24 Et Pilatus adjudicavit fieri petitionem eorum.

25 Dimisit autem illis eum, qui propter homicidium, & seditionem missus fuerat in carcerem, quem petebat: Jesum vero tradidit voluntati eorum.

26 * Et cum ducerent eum, apprehenderunt Simonem quemdam Cyrenensem venientem de villa: & imposuerunt illi crucem portare post Jesum.

27 Sequebatur autem illum multa turba populi, & mulierum: quæ plangebant, & lamentabantur eum.

28 Conversus autem ad illas Jesus, dixit: Filie Jerusalem, nolite flere super me, sed super vos ipsas flete, & super filios vestros.

29 Quoniam ecce venient dies, in quibus dicent: Beate steriles, & ventres, qui non genuerunt, & ubera, quæ non lactaverunt.

30 Tunc incipient dicere montibus: * Cadite super nos, & collibus: Operite nos.

31 Quia si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet?

32 Ducebantur autem & alii duo nequam cum eo, ut interficerentur.

33 * Et postquam venerunt in locum, qui vocatur Calvaria, ibi crucifixerunt eum: & latrones, unum à dextris, & alterum à sinistris.

34 Jesus autem dicebat: Pater, dimitte illis: non enim sciunt, quid faciunt. Dividen-

*Mat.

27. 31.

*Marc.

15. 14.

D

*Mat.

27. 32.

*Marc.

15. 21.

E

*Isai.

2. 19.

*Osee

10. 8.

*Apoc.

6. 6.

*Mat.

27. 11.

*Marc.

15. 21.

*Joan.

19. 17.

tes verò vestimenta ejus, miserunt sortes.

25 Et stabat populus spectans, & deridebat eum principes cum eis, dicentes: Alios filios fecit, se ipsum faciat, si hic est Christus Dei electus.

36 Illudebant autem ei & milites accedentes, & acetum offerentes ei.

37 Et dicentes: Si tu es rex Judæorum, saluum te fac.

38 Erat autem & superscriptio scripta super eum literis Græcis, & Latinis, & Hebraicis: Hic est rex Judæorum.

39 Unus autem de his, qui pendebant, latronibus, blasphemabat eum dicens: Situ es Christus, saluum fac te ipsum, & nos.

40 Respondens autem alter increpabat eum, dicens: Neque tu times Deum, quod in eadem damnatione es.

41 Et nos quidem iustè, nam digna factis recipimus: hic verò nihil mali gessit.

42 Et dicebat ad Jesum: Domine, memento mei, cum veneris in regnum tuum.

43 Et dixit illi Jesus: Amen dico tibi: Hodie mecum eris in paradiso.

44 Erat autem hora sexta, & tenebre factæ sunt in universa terram usque in horam nonam.

45 Et obscuratus est sol: & velum templi scissum est medium.

46 Et clamans voce magna Jesus ait: Pater, in manus tuas commendo spiritum meum. Et hæc dicens, expiravit.

47 Videns autem Centurio, quod factum fuerat, glorificavit Deum, dicens: Verè hic homo iustus erat.

48 Et omnis turba eorum, qui simul aderant ad spectaculum istud, & videbant, quæ fiebant, percutientes pectora sua revertebantur.

49 Stabant autem omnes noti ejus à longe, & mulieres, quæ secutæ eum erant à Galilæa, hæc videntes.

50 * Et ecce vir nomine Joseph, qui erat decurio, vir bonus, & iustus:

51 Hic non consenserat confilio, & actibus eorum, ab Arimathæa civitate Judææ, qui expectabat & ipse regnum Dei.

52 Hic accessit ad Pilatū, & petiit corpus Jesu:

53 Et depositum involvit sindone, & posuit eum in monumento exciso, in quo nondum quisquam positus fuerat.

44 Et dies erat paralceves, & sabbatum illucescebat.

55 Subsecutæ autem mulieres, quæ cū eo venerant de Galilæa, viderunt monumentum, & quemadmodum positum erat corpus ejus.

56 Et reverentes paraverunt aromata, & unguenta: & sabbato quidem siluerunt secundum mandatum.

CAPUT XXIV.

Mulieribus ad Christi monumentum conser-

natis, quod ejus corpus non invenirent, Angeli ipsum resurrexisse nunciant, & ille Apostolis, qui id tamquam deliramentum accipiunt: Petrus ad monumentum currens, & ipse admiratur, quod corpus non inveniret: duobus in Emmaus euntibus Jesus Scripturas interpretatur, & in fractione panis ab eis agnoscitur: congregatis discipulis palandum se præbet, & cum eis edens aperit sensum, ut Scripturas intelligant, ac promisso Spiritu sancto in cælum ascendit.

1 Unā autem sabbati valde diluculo venerunt ad monumentum, portantes, quæ paraverant, aromata:

2 Et invenerunt lapidem revolutum à monumento.

3 Et ingressæ non invenerunt corpus Domini Jesu.

4 Et factum est, dum mente consternatæ essent de isto, ecce duo viri steterunt secus illas in veste fulgenti.

5 Cū timerent autem, & declinarent vultum in terram, dixerunt ad illas: Quid queritis viventem cum mortuis?

6 Non est hic, sed surrexit: recordamini, qualiter locutus est vobis, cū adhuc in Galilæa esset,

7 Dicens: Quia oportet filiū hominis tradi in manus hominum peccatorum, & crucifigi, & die tertia resurgere.

8 Et recordatæ sunt verborum ejus.

9 Et regressæ à monumento nuntiaverunt hæc omnia illis undecim, & cæteris omnibus:

10 Erat autem Maria Magdalene, & Joana, & Maria Jacobi, & cæteræ, quæ cum eiserant, quæ dicebant ad Apostolos hæc:

11 Et visa sunt ante illos, sicut deliramentum, verba ista: & non crederunt illis.

12 Petrus autem surgens cucurrit ad monumentum: & procumbens vidit linteamina sola posita, & abiit, secum mirans quod factum fuerat.

13 * Et ecce duo ex illis ibant ipsa die in castellum, quod erat in spatio stadiorum sexaginta ab Jerusalem, nomine Emmaus.

14 Et ipsi loquebantur ad invicem de his omnibus, quæ acciderant.

15 Et factum est, dum fabularentur, & secum quærerent: & ipse Jesus appropinquans ibat cum illis:

16 Oculi autem illorum tenebantur, ne eum agnoscerent.

17 Et ait ad illos: Qui sunt hi sermones, quos confertis ad invicem ambulantes, & estis tristes?

18 Et respondens unus, cui nomen Cleophas, dixit ei: Tu solus peregrinus es in Jerusalem, & non cognovisti, quæ facta sunt in illa his diebus?

19 Quibus ille dixit: Quæ? Et dixerunt: De Jesu Nazareno, qui fuit vir propheta, potens in opere, & sermone, corā Deo, & omni populo:

20 Et quomodo eum tradiderunt summi sacerdotes, & principes nostri in damnationem mortis, & crucifixerunt eum.

21 Nos autem sperabamus, quia ipse esset redempturus Israel: & nunc super hæc omnia tertia dies est hodie, quod hæc facta sunt.

22 Sed & mulieres quædam ex nostris teruerunt nos, quæ ante lucem fuerunt ad monumentum,

23 Et, non invento corpore ejus, venerunt dicentes se etiam visionem angelorum vidisse, qui dicunt eum vivere.

24 Et abierunt quidam ex nostris ad monumentum: & ita invenerunt sicut mulieres dixerunt, ipsum verò non invenerunt.

25 Et ipse dixit ad eos: O stulti, & tardi corde ad credendum in omnibus, quæ locuti sunt prophetæ!

26 Nonne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam?

A
Mat.
28. 1.
Marc.
16. 2.
Joan.
20. 1.

* Mat.
17. 11.
Marc.
9. 25.
* Sup.
9. 21.
B

* Mar.
16. 11

C

D

* Pf.
10. 6.

G

* Mat.
27. 17.
Mar.
15. 41.
Joan.
19. 13.

27 Et incipiens à Moysè, & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus Scripturis, quæ de ipso erant.

28 Et appropinquarent castello, quod ibant, & ipse se finxit longius ire.

E 29 Et coegerunt illum, dicentes: Mane nobiscum, quoniam advesperascit, & inclinata est jam dies. Et intravit cum illis.

30 Et factum est, dum recumberet cum eis, accepit panem, & benedixit, ac fregit, & porrigebat illis.

31 Et aperti sunt oculi eorum, & cognoverunt eum: & ipse evanuit ex oculis eorum.

32 Et dixerunt ad invicem: Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, & aperiret nobis Scripturas?

33 Et surgentes eadem hora regressi sunt in Jerusalem: & invenerunt congregatos undecim: & eos, qui cum illis erant,

34 Dicentes: Quòd surrexit Dominus verè, & apparuit Simoni.

35 Et ipsi narrabant, quæ gesta erant in via: & quomodo cognoverunt eum in fractione panis.

36 * Dum autem hæc loquuntur, stetit Jesus in medio eorum, & dicit eis: Pax vobis: ego sum, nolite timere.

37 Conurbati verò, & conterriti, existimabant se spiritum videre.

38 Et dixit eis: Quid turbati estis, & cogitationes ascendunt in corda vestra?

39 Videte manus meas, & pedes, quia ego ipse sum: palpate, & videte: quia spiritus carnem, & ossa non habet, sicut me videtis habere.

40 Et cum hoc dixisset, ostendit eis manus, & pedes.

41 Adhuc autem illis non credentibus, & mirantibus præ gaudio, dixit: Habetis hic aliquid, quod manducetur?

42 At illi obtulerunt ei partem piscis assi, & favum mellis.

43 Et cum manducasset coram eis, sumens reliquias dedit eis.

44 Et dixit ad eos: Hæc sunt verba, quæ locutus sum ad vos, cum adhuc essem vobiscum, quoniam necesse est impleri omnia, quæ scripta sunt in lege Moysi, & Prophetis, & Psalmis de me.

45 Tunc aperuit illis sensum, ut intelligerent Scripturas.

46 Et dixit eis: * Quoniam sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertia die:

47 Et prædicari in nomine ejus poenitentiam, & remissionem peccatorum in omnes gentes, incipientibus ab Jerosolyma.

48 * Vos autem testes estis horum.

49 * Et ego mitto promissum Patris mei in vos: vos autem sedete in civitate, quoadusque induamini virtute ex alto.

50 Eduxit autem eos foras in Bethaniam: & elevatis manibus suis benedixit eis.

51 * Et factum est, dum benediceret illis, recessit ab eis, & ferrebat in cælum.

52 Et ipsi adorantes, regressi sunt in Jerusalem cum gaudio magno:

53 Et erant semper in templo, laudantes, & benedicentes Deum. Amen.

G

*Psal.
38. 6*AR.
1. 8.
*Joa.
14. 6*Mar.
16. 10.
Act.
1. 9.

S A N C T U M J E S U C H R I S T I E V A N G E L I U M S E C U N D U M J O A N N E M.

CAPUT PRIMUM.

Verbum est Deus, vita, & lux omnem hominem illuminans, per quod omnia facta sunt, & quod homo factum est, cui testimonium perhibet Joannes, dicens se vocem & indignum, qui illius solus erat corrigiam calceamenti, eumque esse agnum Dei, qui tollit peccatum mundi: Andreas alter duorum Joannis discipulorum, qui Jesum secuti sunt, adducit ad illū etiam Simonem fratrem suum: Philippus quoque à Jesu vocatus adducit ad eum Nathanael.

A

In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum.
Hoc erat in principio apud Deum.
Omnia per ipsum facta sunt: & sine ipso factum est nihil, quod factum est.
In ipso vita erat, & vita erat lux hominum:
Et lux in tenebris lucet, & tenebrae eam non comprehenderunt.
Fuit homo missus à Deo, cui nomen erat Joannes.
Hic venit in testimonium, ut testimonium perhiberet de lumine, ut omnes crederet per illū.
Non erat ille lux, sed ut testimonium perhiberet de lumine.
Erat lux vera, quae illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.
In mundo erat, & mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognovit.

*Mat.
1. 1.
Marc.
1. 2.

*Infr.
1. 19.
B
*Heb.
1. 8.

11 In propria venit, & sui eū non receperūt.
12 Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his, qui credunt in nomine ejus:

13 Qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.

14 * Et verbum caro factum est, & habiavit in nobis & vidimus gloriam ejus, gloriā quasi unigeniti à patre plenum gratia, & veritatis.

15 Joannes testimonium perhibet de ipso, & elamat dicens: Hic erat, quem dixi: Qui post me venturus est, ante me factus est: quia prior me erat.

16 * Et de plenitudine ejus nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia.

17 Quia lex per Moysen data est, gratia, & veritas per Jesum Christum facta est.

18 * Deum nemo vidit umquam, unigenitus filius, qui est in sinu patris, ipse enarravit.

19 Et hoc est testimonium Joannis, quando miserūt Judaei ab Hierosolymis Sacerdotes, & Levitas ad eum, ut interrogarent eū: Tu quis es?

20 Et confessus est, & non negavit: & confessus est: quia non sum ego Christus.

21 Et interrogaverunt eum: Quid ergo? Elias es tu? Et dixit: Non sum. Propheta es tu? Et respondit: Non.

22 Dixerunt ergo ei: Quis es, ut responsū demus his, qui miserūt nos? quid dicis de teipso?

23 Ait: * Ego vox clamantis in deserto: Dirigite viam Domini, sicut dixit Isaias propheta.

*Mat.
1. 16.
Luc.
1. 7.

* 1.
Tim.
6. 17

C
* (Ti.
6. 16
1. Jo.
4. 12.

*Isai.
40. 3.
Mat.
3. 3.
Luc.
3. 4.

*Mat.
3. 11.
D

*Mar.
1. 7.
Lucæ
3. 16.
Acto.
1. 5.
11. 16.
& 19.
4.

*Mat.
3. 16.
F
Marco
1. 10.
Lucæ
3. 22.

24 Et qui missi fuerant, erant ex Phariseis.
25 Et interrogaverunt eum, & dixerunt ei: Quid ergo baptizas, si tu non es Christus, neque Elias, neque Propheta?

26 Respondit eis Joannes, dicens: * Ego baptizo in aqua: medius autem vestrum stetit, quem vos nescitis.

27 * Ipse est, qui post me venturus est, qui ante me factus est; cuius ego non sum dignus, ut solvam ejus corrigiam calceamenti.

28 Hæc in Bethania facta sunt trans Jordanem, ubi erat Joannes baptizans.

29 Altera die vidit Joannes Jesum venientem ad se, & ait: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi.

30 Hic est, de quo dixi: Post me venit vir, qui ante me factus est: quia prior me erat.

31 Et ego nesciebam eum, sed ut manifestetur in Israel, propterea venieo in aqua baptizans.

32 Et testimonium perhibuit Joannes, dicens: * Quia vidi Spiritum descendentem quasi columbam de celo, & mansit super eum.

33 Et ego nesciebam eum, sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum descendentem, & manentem super eum, hic est, qui baptizat in Spiritu sancto.

34 Et ego vidi: & testimonium perhibui, quia hic est Filius Dei.

35 Altero die iterum stabat Joannes, & ex discipulis ejus duo.

36 Et respiciens Jesum ambulantiem, dicit: Ecce agnus Dei.

37 Et audierunt cum duo discipuli loquentem, & secuti sunt Jesum.

38 Conversus autem Jesus, & videns eos sequentes se, dicit eis: Quid queritis? Qui di-

xerunt ei: Rabbi, (quod dicitur interpretatum Magister) ubi habitas?

39 Dicit eis: Venite, & videte. Venerunt & viderunt, ubi maneret, & apud eum manserunt die illo: hora autem erat quasi decima.

40 Erat autem Andreas frater Simonis Patrum ex duobus, qui audierant à Joanne, & secuti fuerant eum.

41 Invenit hic primum fratrem suum Simonem, & dicit ei: Invenimus Messiam (quod est interpretatum Christus).

42 Et adduxit eum ad Jesum. Intuitus autem eum Jesus, dixit: Tu es Simon filius Jona: tu vocaberis Cephas: quod interpretatur Petrus.

43 In crastinum voluit exire in Galilæam, & invenit Philippum. Et dicit ei Jesus: Sequere me.

44 Erat autem Philippus à Bethsaida, civitate Andreæ, & Petri.

45 Invenit Philippus Nathanael, & dicit ei: Quæ scripsi: * Moyses in lege, & * Prophetæ, invenimus Jesum filium Joseph à Nazareth.

46 Et dicit ei Nathanael: A Nazareth potest aliquid boni esse? Dicit ei Philippus: Veni, & vide.

47 Vidit Jesus Nathanael venientem ad se, & dicit de eo: Ecce verè Israelita, in quo dolus non est.

48 Dicit ei Nathanael: Unde me nosti? Respondit Jesus, & dixit ei: Priusquam te Philippus vocaret, cum esses sub ficu, vidi te.

49 Respondit ei Nathanael, & ait: Rabbi, tu es Filius Dei, tu es Rex Israel.

50 Respondit Jesus, & dixit ei: Quia dixi tibi: Vidi te sub ficu, credis: majus his videbis.

51 Et dicit ei: Amen, amen dico vobis, videbitis celum apertum, & Angelos Dei ascendentes, & descendentes supra Filium hominis.

CAPUT II.

Jesus ad nuptias invitatus, aquam in vinum convertit: & à Capharnaüm veniens Ierosolymam, ejicit de templo negotiatores: ac signo à Judæis petito, dicit: Solvite templum hoc, &c. multi propter signa crediderunt in nomine Jesu, quibus ipse non se credebat.

A

1 ET die tertia nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ: & erat Mater ejus ibi.

2 Vocatus est autem & Jesus, & discipuli ejus ad nuptias.

3 Et deficiente vino, dicit Mater Jesu ad eum: Vinum non habent.

4 Et dicit ei Jesus: Quid mihi, & tibi est, mulier? nondum venit hora mea.

5 Dicit mater ejus ministris: Quodcumque dixerit vobis, facite.

6 Erant autem ibi lapideæ hydræ sex positæ

secun-

F

G
*Gen.
49. 10.
Deut.
18. 18.
*Isai.
49. 10.
& 45.
8.
Jere.
23. 7.
Ezech.
34. 21.
& 37.
24.
Din.
9. 24.
& 25.

secundum purificationem Judæorum, capientes singulas metretas binas, vel ternas.

7 Dicit eis Jesus : Implete hydras aqua. Et impleverunt eas usque ad summum.

8 Et dicit eis Jesus : Haurite nunc, & ferte architriclinio. Et tulerunt.

B 9 Ut autem gustavit architriclinus aquam vinum factam, & non sciebat, unde esset, ministri autem sciebant, qui hauerant aqua : vocat sponsum architriclinus,

10 Et dicit ei : Omnis homo primum bonum vinum ponit : & cum inebriati fuerint, tunc id, quod deterius est : Tu autem servasti bonum vinum usque adhuc.

11 Hoc fecit initium signorum Jesus in Cana Galilee : & manifestavit gloriam suam, & crediderunt in eum discipuli ejus.

12 Post hoc descendit Capharnaum ipse, & mater ejus, & fratres ejus, & discipuli ejus : & ibi manserunt non multis diebus.

C 13 Et prope erat Pascha Judæorum, & ascendit Jesus Jerosolymam :

14 Et invenit in templo vendentes boves, & oves, & columbas, & nummularios sedentes :

15 Et cum fecisset quasi flagellum de funiculis, omnes ejecit de templo, oves quoque, & boves, & nummulariorum effudit aes, & menas subvertit.

16 Et his, qui columbas vendebant, dixit : Auferte ista hinc, & nolite facere domum patris mei domum negotiationis.

* Psal. 68. 10. 17 Recordati sunt verò discipuli ejus, quia scriptum est : * Zelus domus tue comedit me.

18 Responderunt ergo Judæi, & dixerunt ei : Quod signum ostendis nobis, quia hæc facis?

19 Respondit Jesus, & dixit eis : * Solve templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.

20 Dixerunt ergo Judæi : Quadraginta & sex annis edificatum est templum hoc, & tu in tribus diebus excitabis illud?

21 Ille autē dicebat de templo corporis sui.

22 Cū ergo resurrexisset a mortuis, recordati sunt discipuli ejus, quia hoc dicebat, & crediderunt scripturæ, & sermoni, quē dixit Jesus.

23 Cū autem esset Jerosolymis in pascha in die festo, multi crediderunt in nomine ejus, videntes signa ejus, quæ faciebat.

24 Ipse autem Jesus non credebatur semetipsum eis, eo quod ipse nosset omnes.

25 Et quia opus ei non erat, ut quis testimonium perhiberet de homine : ipse enim sciebat, quid esset in homine.

CAPUT III.

Nicodemum nocte edocet de renascendo ex aqua, & spiritu, ac de sui instar anei serpentis exaltatione, quodque Deus filium suum misit ad salvandum mundum : facta a questione de purificatione, Joannes suis discipulis de Christo murmurantibus laudat ipsum, dicens illum crescere oportere, se autem minui, & quod pater omnia dederit in manu ejus : ut qui in eum credit, habeat vitam æternam, qui verò non credit, maneat ira Dei super eum.

A 1 ERAT autem homo ex Phariseis, Nicodemus nomine, princeps Judæorum.

2 Hic venit ad Jesum nocte, & dixit ei : Rabbi, scimus, quia a Deo venisti magister : nemo enim potest hæc signa facere, quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo.

3 Respondit Jesus, & dixit ei : Amen, amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit denuo, non potest videre regnum Dei.

4 Dicit ad eum Nicodemus : Quomodo potest homo nasci, cum sit senex? numquid potest in ventrem matris suæ iterato introire, & renasci?

5 Respondit Jesus : Amen, amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.

6 Quod natum est ex carne, caro est : & quod natum est ex spiritu, spiritus est.

7 Non mireris quia dixi tibi : Oportet vos nasci denuo.

8 Spiritus, ubi vult, spirat : & vocem ejus audis, * sed nescis unde veniat, aut quò vadat : sic est omnis, qui natus est ex spiritu.

9 Respondit Nicodemus, & dixit ei : Quomodo possunt hæc fieri?

10 Respondit Jesus, & dixit ei : Tu es magister in Israël, & hæc ignoras?

11 Amen, amen dico tibi, quia quod scimus, loquimur, & quod vidimus, testamur, & testimonium nostrum non accipitis.

12 Si terrena dixi vobis, & non creditis : quomodo, si dixero vobis cælestia, crederis?

13 Et nemo ascendit in celum, nisi qui descendit de cælo, Filius hominis, qui est in cælo.

14 * Et sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto : ita exaltari oportet Filium hominis.

15 Ut omnis, qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æternam.

16 * Sic enim Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret : ut omnis, qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam.

17 Non enim misit Deus Filium suum in mundum, ut judicaret mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum.

18 Qui credit in eum, non judicatur : qui autem non credit, jam judicatus est : quia non credit in nomine unigeniti Filii Dei.

19 Hoc est autem judicium : * quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras, quam lucem : erant enim eorum mala opera.

20 Omnis enim, qui malè agit, odit lucem, & non venit ad lucem, ut non arguantur opera ejus :

21 Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, ut manifestentur opera ejus, quia in Deo sunt facta.

22 Post hæc venit Jesus, & discipuli ejus, in terram Judæam : & illic demorabatur cum eis, & baptizabat.

23 Erat autem & Joannes baptizans in Ænon, juxta Salim : quia aquæ multæ erant illic, & veniebant, & baptizabantur.

24 Nondum enim missus fuerat Joannes in carcerem.

25 Facta est autem questio ex discipulis Joannis cum Judæis de purificatione.

26 Et venerunt ad Joannem, & dixerunt ei : Rabbi, qui erat tecum trans Jordanem, * cui tu testimonium perhibuisti, ecce hic baptizat, & omnes veniunt ad eum.

27 Respondit Joannes, & dixit : Non potest homo accipere quidquam, nisi fuerit ei datum de cælo.

28 Ipsi vos mihi testimonium perhibetis, * quod dixerim : Non sum ego Christus : sed quia missus sum ante illum.

* Psal. 139. 7.

B

* Num. 21. 9.

* 1.

Joan.

4. 9.

C

* Sup.

1. 9.

* Infr.

4. 9.

* Sup.

1. 19.

* Sup.

1. 20.

29 Qui habet sponsam, sponfus est; amicus autem sponsi, qui stat, & audit eum, gaudet propter vocem sponsi. Hoc ergo gaudium meum impletum est.

30 Illum oportet crescere, me autem minui.

31 Qui de sursum venit, super omnes est. Qui est de terra, de terra est, & de terra loquitur. Qui de caelo venit, super omnes est.

32 Et quod vidit, & audivit, hoc testatur: & testimonium ejus nemo accipit.

33 Qui accepit ejus testimonium, * signavit, quia Deus verax est.

34 Quem enim misit Deus, verba Dei loquitur: non enim ad mensuram dat Deus spiritum.

35 Pater diligit filium: & omnia dedit in manu ejus.

36 * Qui credit in Filium, habet vitam aeternam: qui autem incredulus est Filio, non videbit vitam, sed ira Dei manet super eum.

* Rom.
9. 5.

* 1.
Joan.
5. 12.

C A P U T I V.

Jesus cum muliere Samaritana loquitur de aqua viva, & adorando Deo in spiritu, manifestans ei se esse Messiam promissum: & discipuli ei dicunt se cibum habere, quem illi nesciunt, nempe Patris obedientiam: de mense, & metente, ac seminante multi Samaritanorum credunt in eum: filium reguli sanitati restituit.

A **U**T ergo cognovit Jesus, quia audierant Pharisei, quod Jesus plures discipulos facit, * & baptizat, quam Joannes, 2 (Quamquam Jesus non baptizaret, sed discipuli ejus)

3 Reliquit Judæam, & abiit iterum in Galilæam.

4 Oportebat autem eum transire per Samariam.

5 Venit ergo in civitatem Samariam, quæ dicitur Sichar: juxta prædium, * quod dedit Jacob Joseph filio suo.

6 Erat autem ibi fons Jacob. Jesus ergo fatigatus ex itinere, sedebat sic supra fontem. Hora erat quasi sexta.

7 Venit mulier de Samaria haurire aquam. Dicit ei Jesus: Da mihi bibere.

8 (Discipuli enim ejus abierant in civitatem, ut cibos emerent)

B **9** Dicit ergo ei mulier illa Samaritana: Quomodo tu Judæus cum sis, bibere à me possis, quæ sum mulier Samaritana? non enim cointuentur Judæi Samaritanis.

10 Respondit Jesus, & dixit ei: Si scires donum Dei, & quis est, qui dicit tibi: Da mihi bibere: tu forsitan petisses ab eo, & dedisset tibi aquam vivam.

11 Dicit ei mulier: Domine, neque in quo haurias, habes, & puteus altus est: unde ergo habes aquam vivam?

12 Numquid tu major es patre nostro Jacob, qui dedit nobis puteum, & ipse ex eo bibit, & filii ejus, & pecora ejus?

13 Respondit Jesus, & dixit ei: Omnis, qui bibit ex aqua hac, sitiet iterum: qui autem biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in aeternum.

14 Sed aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam aeternam.

15 Dicit ad eum mulier: Dñe, da mihi hanc aquam: ut non sitiam, nec ue veniam huc haurire.

16 Dicit ei Jesus: Vade, voca virum tuum, & veni huc.

17 Respondit mulier, & dixit: Non habeo virum. Dicit ei Jesus: Benè dixisti, quia non habeo virum:

18 Quinque enim viros habuisti: & nunc quem habes, non est tuus vir: hoc verè dixisti.

19 Dicit ei mulier: Domine, video quia propheta es tu.

20 Patres nostri in monte hoc adoraverunt, & vos dicitis, * quia Jerosolymis est locus, ubi adorare oportet.

21 Dicit ei Jesus: Mulier, crede mihi, quia venit hora, quando necue in monte hoc, neque in Jerosolymis adorabitis Patrem.

22 * Vos adoratis, quod nescitis: nos adoramus, quod scimus, quia salus ex Judæis est.

23 Sed venit hora, & nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu, & veritate. Nam & Pater tales quærit, qui adorent eum.

* Deu.
12. 5.

* 4.
Reg.
17. 41.
D

24 * Spiritus est Deus : & eos, qui adorant eum, in spiritu, & veritate oportet adorare.
25 Dicit ei mulier : Scio, quia Messias venit : (qui dicitur Christus) cum ergo venerit ille, nobis annuntiabit omnia.

26 Dicit ei Jesus : Ego sum, qui loquor tecum.
27 Et continuo venerunt discipuli ejus, & mirabantur, quia cum muliere loquebatur. Nemo tamen dixit : Quid quaeris, aut quid loqueris cum ea ?

28 Reliquit ergo hydriam suam mulier, & abiit in civitatem, & dicit illis hominibus :
29 Venite, & videte hominem, qui dixit mihi omnia quaecumque feci : numquid ipse est Christus ?

30 Exierunt ergo de civitate, & veniebant ad eum.

31 Interea rogabant eum discipuli, dicentes : Rabbi, manduca.

32 Ille autem dicit eis : Ego cibum habeo manducare, quem vos nescitis.

33 Dicebant ergo discipuli ad invicem : Numquid aliquis attulit ei manducare ?

34 Dicit eis Jesus : Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus, qui misit me, ut perficiam opus ejus.

35 Nonne vos dicitis, quod adhuc quatuor menses sunt, & messis venit ? Ecce dico vobis :

Levate oculos vestros, & videte regiones, * quia albae sunt jam ad messem.

36 Et qui metit, mercedem accipit, & congregat fructum in vitam eternam : ut, & qui seminat, simul gaudeat, & qui metit.

37 In hoc enim est verbum verum : quia alius est, qui seminat, & alius est, qui metit.

38 Ego misi vos metere, quod vos non laborastis : alii laboraverunt, & vos in labores eorum introistis.

39 Ex civitate autem illa multi crediderunt in eum Samaritanorum, propter verbum mulieris testimonium perhibentis : Quia dixit mihi omnia, quaecumque feci.

40 Cum venissent ergo ad illum Samaritani, rogaverunt eum, ut ibi maneret. Et mansit ibi duos dies.

41 Et multo plures crediderunt in eum propter sermonem ejus.

42 Et mulieri dicebant : Quia jam non propter tuam loquelam credimus : ipsi enim audivimus, & scimus, quia hic est verus Salvator mundi.

43 Post duos autem dies exiit inde : & abiit in Galilaam,

44 * Ipse enim Jesus testimonium perhibuit, quia Propheta in sua patria honoré non habet.

45 * Cum ergo venisset in Galilaam, exceperunt eum Galilaei, cum omnia vidissent, quae fecerat in Hierosolymis in die festo : & ipsi enim venerant ad diem festum.

46 Venit ergo iterum in Cana Galilaeae, ubi fecit aquam vinum. Et erat quidam regulus, cujus filius infirmabatur Capharnaum.

47 Hic cum audisset, quia Jesus adveniret ad Judaeam in Galilaam, abiit ad eum, & rogabat eum, ut descenderet, & sanaret filium ejus : incipiebat enim mori.

48 Dixit ergo Jesus ad eum : Nisi signa, & prodigia videritis, non creditis :

49 Dicit ad eum regulus : Domine, descende, priusquam moriatur filius meus.

50 Dicit ei Jesus : Vade, filius tuus vivit. Credidit homo sermoni, quod dixit ei Jesus, & ibat.

51 Jam autem eo descendente, servi occurrerunt ei, & nuntiaverunt dicentes, quia filius ejus viveret.

52 Interrogabat ergo horam ab eis, in qua melius habuerit. Et dixerunt ei : Quia heri hora septima reliquit eum febris.

53 Cognovit ergo pater, quia illa hora erat, in qua dixit ei Jesus : Filius tuus vivit : & credidit ipse, & domus ejus tota.

54 Hoc iterum secundum signum fecit Jesus, cum venisset ad Judaeam in Galilaam.

CAPUT V.

Jesus ad piscinam sanato agrote, qui triginta octo annis languerat, jubet sabbato tollere grabatum : & Judaeis id calumniantibus respondet se omnia sua simul cum Patre operari, mortuosque vivificare, ac iudicem ab illo constitutum esse omnium : cui & Joannes, & propria opera, ac Pater, imò & Moyses ipse testimonium perhibent.

1 Post haec erat dies festus Judaeorum, & ascendit Jesus Hierosolymam :

2 Est autem Hierosolymis Probatica piscina, quae cognominatur Hebraice Bethesda, quae quinque porticus habens.

3 In his jacebat multitudo magna languentium, caecorum, claudorum, aridorum, expectantium aquae motum.

4 Angelus autem Domini descendeat secundum tempus in piscinam, & movebatur aqua. Et qui prior descendisset in piscinam post motionem aquae, sanus fiebat à quacumque detinebatur infirmitate.

5 Erat autem quidam homo ibi, triginta & octo annos habens in infirmitate sua.

6 Hunc cum vidisset Jesus jacentem, & cognovisset quia jam multum tempus haberet, dicit ei : Vis sanus fieri ?

7 Respondit ei languidus : Domine, hominem non habeo, ut cum turbata fuerit aqua, mittat me in piscinam : dum venio enim ego, alius ante me descendit.

8 Dicit ei Jesus : Surge, tolle grabatum tuum, & ambula.

9 Et statim sanus factus est homo ille : & sustulit grabatum suum, & ambulabat. Erat autem sabbatum in die illo.

10 Dicebant ergo Judaei illi, qui sanatus fuerat : * Sabbatum est, non licet tibi tollere grabatum tuum.

11 Respondit eis : Qui me sanum fecit, ille mihi dixit : Tolle grabatum tuum, & ambula.

12 Interrogaverunt ergo eum : Quis est ille homo, qui dixit tibi : Tolle grabatum tuum, & ambula ?

13 Is autem, qui sanus fuerat effectus, nesciebat, quis esset. Jesus enim declinavit à turba constituta in loco.

14 Postea invenit eum Jesus in templo, & dixit illi : Ecce sanus factus es : jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.

15 Abiit ille homo, & nuntiavit Judaeis, quia Jesus esset, qui fecit eum sanum.

16 Propterea persequabantur Judaei Jesum, quia haec faciebat in sabbato.

17 Jesus autem respondit eis : Pater meus, usque modo operatur, & ego operor.

1. Cor.
1. 17.

E

Mat.
9. 17.
Luc.
10. 2.

F

Mat.
13. 37.
Marc.
6. 4.
Luc.
4. 29.
Mat.
4. 12.
Marc.
1. 14.
Luc.
4. 14.
Sup.
2. 9.
G

A
Lev.
24. 5.
Deut.
16. 1.

B

Exod.
20. 11.
Jerem.
17. 24.

C

18 Propterea ergo magis querebat eum Judaei interficere : quia non solum solvebat sabbatum, sed & patrem suum dicebat Deum, aequalem se faciens Deo. Respondit itaque Jesus, & dixit eis :
 19 Amen, amen dico vobis : Non potest Filius a se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem : quaecumque enim ille fecerit, haec & Filius similiter facit.
 20 Pater enim diligit Filium, & omnia demonstrat ei, quae ipse facit : & majora his demonstrabit ei opera, ut vos miremini.
 21 Sicut enim Pater suscitavit mortuos, & vivificavit : sic & Filius, quos vult, vivificat.
 22 Neque enim Pater judicat quemquam : sed omne iudicium dedit Filio,
 23 Ut omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem : qui non honorificat Filium, non honorificat Patrem, qui misit illum.
 24 Amen, amen dico vobis, quia qui verbum meum audit, & credit ei, qui misit me, habet vitam aeternam, & in iudicium non venit, sed transiit a morte in vitam.
 25 Amen, amen dico vobis, quia venit hora, & nunc est, quando mortui audient vocem Filii Dei : & qui audierint, vivent.
 26 Sicut enim Pater habet vitam in semetipso, sic dedit & Filio habere vitam in semetipso :
 27 Et potestatem dedit ei iudicium facere quia Filius hominis est.
 28 Nolite mirari hoc, quia venit hora, in qua omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem Filii Dei :
 29 * Et procedent, qui bona fecerunt in resurrectionem vitae : qui vero mala egerunt, in resurrectionem iudicii.
 30 Non possum ego a meipso facere quidquam : sicut audio, iudico : & iudicium meum iustum est : quia non quero voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui misit me.
 31 Si ego testimonium perhibeo de meipso,

testimonium meum non est verum.
 32 * Alius est, qui testimonium perhibet de me : & scio, quia verum est testimonium, quod perhibet de me.
 33 Vos misistis ad Ioannem : & testimonium perhibuit veritati.
 34 Ego autem non ab homine testimonium accipio : sed haec dico, ut vos salvi sitis.
 35 Ille erat lucerna ardens, & lucens. Vos autem voluistis ad horam exultare in luce eius.
 36 Ego autem habeo testimonium majus Ioanne. Opera enim, quae dedit mihi Pater ut perficerem ea : ipsa opera, quae ego facio, testimonium perhibent de me, quia Pater misit me.
 37 Et qui misit me Pater, ipse testimonium perhibuit de me : neque vocem eius unquam audistis, * neque speciem eius vidistis.
 38 Et verbum eius non habetis in vobis manens : quia quem misit ille, huic vos non creditis.
 39 Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam aeternam habere : & illae sunt, quae testimonium perhibent de me :
 40 Et non vultis venire ad me, ut vitam habeatis.
 41 Claritatem ab hominibus non accipio.
 42 Sed cognovi vos, quia dilectionem Dei non habetis in vobis.
 43 Ego veni in nomine Patris mei, & non accipitis me : si alius venerit in nomine suo, illum accipietis.
 44 Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab invicem accipitis, * & gloriam, quae a solo Deo est, non queritis?
 45 Nolite putare, quia ego accusaturus sim vos apud Patrem : est, qui accusat vos Moyses, in quo vos speratis.
 46 Si enim crederetis Moysi, crederetis forsitan & mihi : * de me enim ille scripsit.
 47 Si autem illius litteris non creditis : quomodo verbis meis credetis ?

*Mat.
25.46.

*Mat.
3. 17.
Supr.
1. 15.

*Mat.
3. 17.
& 17.5
*Luc.
9. 12.

*1Cor.
3. 4.

*Gen.
3. 15.
22. 16
& 49.
10.
Dicit.
18. 15.

C A P U T VI.

Quinque panibus, & duobus piscibus satiat quinque virorum millia : fugit volentes ipsum facere regem : super mare ad discipulos vento agitur atos ambulat : de panacelesti docet, quodque ipse sit panis vitae, &

caro ejus cibus, quem oporteat manducare, sanguisque ejus potus, quem oporteat bibere : quidam discipuli offensi ejus sermone deserunt ipsum, Apostoli autem cum eo permanent, quorum tamen unus dicit esse diabolum.

A
*Mat.
14. 13.
Marc.
6. 12.
Luc.
9. 10.

1 Post hæc abiit Jesus trans mare Galilææ, quod est Tiberiadis:

2 Et sequebatur eum multitudo magna, quia videbant signa, quæ faciebat super his qui infirmabantur.

3 Subiit ergo in montem Jesus: & ibi sedebat cum discipulis suis.

4 Erat autem proximum Pascha, dies festus Judæorum.

5 Cum sublevasset ergo oculos Jesus, & vidisset, quia multitudo maxima venit ad eum, dixit ad Philippum: Unde ememus panes, ut manducent hi?

6 Hoc autem dicebat tentans eum: ipse enim sciebat, quid esset facturum.

7 Respondit ei Philippus: Ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis, ut unusquisque modicum quid accipiat.

8 Dicit ei unus ex discipulis ejus, Andreas, frater Simonis Petri:

9 Est puer unus hic, qui habet quinque panes ordeaceos, & duos pisces: sed hæc quid sunt inter tantos?

B

10 Dixit ergo Jesus: Facite homines discumbere. Erat autem senum multum in loco. Discubuerunt ergo viri, numero quasi quinque millia.

11 Accepit ergo Jesus panes, & cum gratias egisset, distribuit discumbentibus: similiter & ex piscibus quantum volebant.

12 Ut autem impleri sunt, dixit discipulis suis: Colligite, quæ superaverunt, fragmenta, ne pereant.

13 Collegerunt ergo, & impleverunt duodecim cophinos fragmentorum ex quinque panibus ordeaceis, quæ superfluerunt his, qui manducaverant.

14 Illi ergo homines cum vidissent, quod Jesus fecerat signum, dicebant: Quia hic est vere propheta, qui venturus est in mundum.

*Mat.
14. 2.
Marc.
6. 49.

15 Jesus ergo cum cognovisset, quia venturi essent, ut raperent eum, & facerent eum regem, fugit iterum in montem ipse solus.

16 Ut autem sero factum est, descenderunt discipuli ejus ad mare.

17 Et cum ascendissent navim, venerunt trans mare in Capharnaum, & tenebræ jam factæ erant: & non venerat ad eos Jesus.

C

18 Mare autem, vento magno flante, exurgebat.

19 Cum remigassent ergo quasi stadia viginti quinque, aut triginta, vident Jesum ambulante supra mare, & proximum navi fieri, & timerunt.

20 Ille autem dicit eis: Ego sum, nolite timere.

21 Voluerunt ergo accipere eum in navim, & statim navis fuit ad terram, in quam ibant.

22 Altera die turba, quæ stabat trans mare, vidit, quia navicula alia non erat ibi nisi una, & quia non introisset cum discipulis suis Jesus in navim, sed soli discipuli ejus abiissent:

23 Aliæ verò supervenerunt naves à Tiberiade, juxta locum, ubi manducaverant panem, gratias agentes Domino.

24 Cum ergo vidisset turba, quia Jesus non esset ibi, neque discipuli ejus, ascenderunt in naviculas, & venerunt Capharnaum querentes Jesum.

25 Et cum invenissent eum trans mare,

dixerunt ei: Rabbi, quando huc venisti?

26 Respondit eis Jesus, & dixit: Amen, amen dico vobis: quæritis me, non quia vidistis signa, sed quia manducastis ex panibus, & saturati estis.

27 Operamini non cibum, cui perit, sed qui permanet in vitam æternam, quem Filius hominis dabit vobis. * Hunc enim Pater signavit Deus.

28 Dixerunt ergo ad eum: Quid faciemus ut operemur opera Dei?

29 Respondit Jesus, & dixit eis: * Hoc est opus Dei, ut credatis in eum, quem misit ille.

30 Dixerunt ergo ei: Quod ergo tu facis signum, ut videamus, & credamus tibi? quid operaris?

31 Patres nostri manducaverunt manna in deserto, sicut scriptum est: * Panem de celo dedit eis manducare.

32 Dixit ergo eis Jesus: Amen, amen dico vobis: Non Moyses dedit vobis panem de celo, sed pater meus dat vobis panem de celo verum.

33 Panis enim Dei est, qui de celo descendit, & dat vitam mundo.

34 Dixerunt ergo ad eum: Domine, semper da nobis panem hunc.

35 Dixit autem eis Jesus: Ego sum panis vite: * qui venit ad me, non esuriat: & qui credit in me, non sitiet unquam.

36 Sed dixi vobis, quia & vidistis me, & non creditis.

37 Omne, quod dat mihi Pater, ad me venit: & eum, qui venit ad me, non ejiciam foras:

38 Quia descendi de celo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus, qui misit me.

39 Hæc est autem voluntas ejus, qui misit me, Patris: ut omne, quod dedit mihi, non perdam ex eo, sed resuscitem illud in novissimo die.

40 Hæc est autem voluntas Patris mei, qui misit me: ut omnis, qui videt Filium, & credit in eum, habeat vitam æternam, & ego resuscitabo eum in novissimo die.

41 Murmurabat ergo Judæi de illo, quia dixisset: Ego sum panis vivus, qui de celo descendi.

42 Et dicebant: * Nonne hic est Jesus filius Joseph, cujus nos novimus patrem, & matrem? Quomodo ergo dicit hic: Quia de celo descendi?

43 Respondit ergo Jesus, & dixit eis: Nolite murmurare in invicem:

44 Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum: & ego resuscitabo eum in novissimo die.

45 Est scriptum in Prophetis: * Et erunt omnes docibiles Dei. Omnis, qui audit à Patre, & didicit, venit ad me.

46 Non quia Patrem vidit quicumque, * nisi is, qui est à Deo, hic vidit Patrem.

47 Amen, amen dico vobis: Qui credit in me, habet vitam æternam.

48 Ego sum panis vite.

49 * Patres vestri manducaverunt manna in deserto, & mortui sunt.

50 Hic est panis de celo descendens: ut si quis ex ipso manducaverit, non moriatur.

51 Ego sum panis vivus, qui de celo descendi.

52 Si quis manducaverit ex hoc pane, vi-

D

*Mat.
13. 17.
27. 5.
Supr.
1. 31.
1. 10.
1. 13.

*Exo.
16. 14.
Num.
11. 7.
Psal.
77. 24.
Supr.
16. 10.

*Ecc.
24. 29.

E

*Mat.
13. 15.
Marc.
6. 7.

*Isa.
54. 13.

*1. 17.
1

*Exo.
16. 14.
F

vel in aeternum; & panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita.

53 Litigabant ergo Judaei ad invicem, dicentes: Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum?

54 Dixit ergo eis Jesus: Amen, amen dico vobis: Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.

55 Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam aeternam: & ego resuscitabo eum in novissimo die.

56 *Cor. 11. 27. Caro enim mea verè est cibus, & sanguis meus, verè est potus.

57 Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo.

58 Sicut misit me vivens Pater, & ego vivo propter Patrem: & qui manducat me, & ipse vivet propter me.

59 Hic est panis, qui de caelo descendit. Non sicut manducaverunt patres vestri manna, & mortui sunt. Qui manducat hunc panem vivet in aeternum.

60 Hæc dixit in synagoga docens, in Capernaum.

G 61 Multi ergo audientes ex discipulis ejus, dixerunt: Durus est hic sermo, & quis potest eum audire?

62 Sciens autem Jesus apud semetipsum, quia murmurarent de hoc discipuli ejus, dixit eis: Hoc vos scandalizat?

*Supr. 3. 13. 63 Si ergo videritis? Filium hominis ascendentem ubi erat prius?

64 Spiritus est, qui vivificat: caro non predest quidquam; verba, quæ ego locutus sum vobis, spiritus, & vita sunt.

65 Sed sunt quidam ex vobis, qui non credunt. Sciebat enim ab initio Jesus qui essent non credentes, & quis traditurus esset eum.

66 Et dicebat: Propter hæc dixi vobis, quia nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum à Patre meo.

67 Ex hoc multidiscipulorum ejus abierunt retrò: & jam non cum illo ambulabant.

68 Dixit ergo Jesus ad duodecim: Numquid & vos vultis abire?

69 Respondit ergo ei Simon Petrus: Domine, ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes.

70 * Et nos credidimus, & cognovimus, quia tu es Christus Filius Dei.

71 Respondit eis Jesus: Nonne ego vos duodecim elegi: & ex vobis unus diabolus est?

72 Dicebat autem Judas Simonis Iscariotem: hic enim erat traditurus eum, cum esset unus ex duodecim.

C A P U T VII.

Ad Scenopægie festum quasi in occulto ascendens convincit de ipsius doctrina Judæos, quod ipsum injuste calumniarentur de curato homine sabbato: sitientes ad se vocat, & de ipso turba varie loquitur: ministri, qui ad eum apprehendendum missi erant, audita ejus prædicatione collaudant ipsum, sed & Nicodemus ipsam defendens, malè audit à pontificibus, & Phariseis.

A P Ost hæc autem ambulabat Jesus in Galiliam, non enim volebat in Judæam ambulare, quia quærebant eum Judæi interficere.

2 Erat autem in proximo dies festus Judæorum, * Scenopægia.

3 Dixerunt autem ad eum fratres ejus: Transi hinc, & vade in Judæam, ut & discipuli tui videant opera tua, quæ facis.

4 Nemo quippe in occulto quid facit, & quærit ipse in palam esse: si hæc facis, manifesta teipsum mundo.

5 Neque enim fratres ejus credebant in eum.

6 Dicit ergo eis Jesus: Tempus meum nondum advenit: tempus autem vestrum semper est paratum.

7 Non potest mundus odisse vos: me autem odit: quia ego testimonium perhibeo de illo, quod opera ejus mala sunt.

8 Vos ascendite ad diem festum hunc, ego autem non ascendo ad diem festum istum: quia meum tempus nondum impletum est.

9 Hæc cum dixisset, ipse mansit in Galilæa.

10 Ut autem ascenderunt fratres ejus, tunc & ipse ascendit ad diem festum non manifestè, sed quasi in occulto.

11 Judæi ergo quærebant eum in die festo, & dicebant: Ubi est ille?

12 Et murmur multum erat in turba de eo. Quidam enim dicebant: Quia bonus est. Alii autem dicebant: Non, sed seducit turbas.

13 Nemo tamen palam loquebatur de illo, propter metum Judæorum.

14 Jam autem die festo mediantie, ascendit Jesus in templum, & docebat.

15 Et mirabantur Judæi, dicentes: Quomodo hic literas scit, cum non didicerit?

16 Respondit eis Jesus, & dixit: Mea doctrina non est mea, sed ejus, qui misit me.

17 Si quis voluerit voluntatem ejus facere, cognoscet de doctrina, utrum ex Deo sit, an ego à meipso loquar.

18 Qui à semetipso loquitur, gloriam propriam quærit: qui autem quærit gloriam ejus, qui misit eum, hic verax est, & injustitia in illo non est.

19 * Nonne Moyses dedit vobis legem: & nemo ex vobis facit legem?

20 * Quid me quæritis interficere? Respondit turba, & dixit: Dæmonium habes: quis te quærit interficere?

21 Respondit Jesus, & dixit eis: Unum opus feci, & omnes miramini.

22 Propterea * Moyses dedit vobis circumcisionem (non quia ex Moysè est, sed ex patribus) & in sabbato circumcidistis hominem.

23 Si circumcisionem accipit homo in sabbato, ut non solvatur lex Moysi: mihi indignamini, quia totum hominem sanum feci in sabbato?

24 * Nolite judicare secundum faciem, sed justum judicium judicate.

25 Dicebant ergo quidam ex Jerosolymis: Nonne hic est, quem quærunter interficere?

26 Et ecce palam loquitur, & nihil ei dicunt. Numquid verè cognoverunt principes: quia hic est Christus?

27 Sed hunc scimus, unde sit: Christus autem cum venerit, nemo scit, unde sit.

28 Clamabat ergo Jesus in templo docens, & dicens: Et me scitis, & unde sim, scitis:

* Lev. 24. 14.

B

C

* Exo. 24. 3. * Supr. 3. 18.

* Lev. 12. 1. * Gen. 17. 10. D

* Deu. 1. 26.

& a me ipso non veni, sed est verus, qui misit me, quem vos nescitis.

29 Ego scio eum, quia ab ipso sum, & ipse me misit.

30 Querrebant ergo eum apprehendere: & nemo misit in illum manus, quia nondum venerat hora ejus.

31 De turba autem multi crediderunt in eum, & dicebant: Christus cum venerit, numquid plura signa faciet, quam quæ hic facit?

32 Audierunt Pharisei turbam murmurantem de illo hæc: & miserunt Principes, & Pharisei ministros, ut apprehenderent eum.

33 Dixit ergo eis Jesus: Adhuc modicum tempus vobiscum sum: & vado ad eum, qui me misit.

* Infr.
13. 13.

34 * Queretis me, & non invenietis: & ubi ego sum, vos non potestis venire.

35 Dixerunt ergo Judæi ad semetipsos: Quò hic iturus est, quia non inveniemus eum? numquid in dispersionem Gentium iturus est, & docturus Gentes?

F

36 Quis est hic sermo, quem dixit: Queretis me, & non invenietis: & ubi ego sum, vos non potestis venire?

* Lev.
21. 21.
* Deu.
18. 15.
Jo. 1.
2. 18.
Act. 2.
17.

37 In novissimo autem die magno festivitatis stabat Jesus, & clamabat, dicens: Si quis sitit, veniat ad me, & bibat.

38 * Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aqua viva.

39 Hoc autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum: nondum enim erat Spiritus datus, quia Jesus nondum erat glorificatus.

40 Ex illa ergo turba, cum audissent hos sermones ejus, dicebant: Hic est verè propheta.

41 Alii dicebant: Hic est Christus. Quidam autem dicebant: Numquid a Galilæa venit Christus?

* Mic.
5. 2.
Matt.
2. 6.
G

42 * Nonne Scriptura dicit: Quia ex semine David, & de Bethlehém castello, ubi erat David, venit Christus?

43 Dissensio itaque facta est in turba propter eum.

44 Quidam autem ex ipsis volebant apprehendere eum: sed nemo misit super eum manus.

45 Venerunt ergo ministri ad Pontifices, & Phariseos. Et dixerunt eis illi: Quare non adduxistis illum?

46 Responderunt ministri: Numquam sic locutus est homo, sicut hic homo.

47 Responderunt ergo eis Pharisei: Numquid & vos seducti estis?

48 Numquid ex Principibus aliquis credidit in eum, aut ex Phariseis?

49 Sed turba hæc, quæ non novit legem, maledicti sunt.

* Sup.
3. 2.

50 Dixit Nicodemus ad eos, * ille, qui venit ad eum nocte, qui unus erat ex ipsis:

51 Numquid lex nostra judicat hominem, nisi prius audierit ab ipso, & cognoverit, quid faciat?

* Deu.
17. 8.
* 19.
14.

52 Responderunt, & dixerunt ei: Numquid & tu Galilæus es? Scrutare Scripturas, & vide, quia a Galilæa propheta non surgit.

53 Et reversi sunt unusquisque in domum suam.

CAPUT VIII.

Mulierem in adulterio deprehensam, scribens in terra, absolvit ab accusatoribus: dicit se lucem mundi, & Phariseos in peccato suo morituros: qui etiam verè sint ejus discipuli, quique servi, aut liberi: dicit, illos neque ex Deo, neque ex Abraham, sed ex patre diabolo esse, qui veritatem dicenti non crederent: blasphemantibus dicit se demonium non habere, sed Patrem honorificare, & antequam Abraham fieret, se esse; volentibusque eum lapidare auferens sui prospectum, exit de templo.

1 Jesus autem perrexit in Montem Oliveti: 2 Et diluculo iterum venit in templum, & omnis populus venit ad eum, & sedens docebat eos.

3 Adducunt autem Scribæ, & Pharisei mulierem in adulterio deprehensam: & statuerunt eam in medio.

4 Et dixerunt ei: Magister, hæc mulier modò deprehensa est in adulterio.

* Lev.
20. 10.

5 * In lege autem Moyses mandavit nobis hujusmodi lapidare. Tu ergo quid dicis?

6 Hoc autem dicebant tentantes eum, ut possent accusare eum. Jesus autem inclinans se deorsum, digito scribebat in terra.

* Deu.
17. 7.

7 Cum ergo perseverarent interrogantes eum, erexit se, & dixit eis: Quis sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat.

8 Et iterum se inclinans, scribebat in terra.

9 Audientes autem hæc, unus post unum exibant, incipientes a senioribus: & remansit solus Jesus, & mulier in medio stans.

10 Erigens autem se Jesus dixit ei: Mulier, ubi sunt, qui te accusabant? nemo te condemnavit?

B

11 Quæ dixit: Nemo, Domine. Dixit autem Jesus: Nec ego te condemnabo: Vade, & jam amplius noli peccare.

12 Iterum ergo locutus est eis Jesus, dicens: * Ego sum lux mundi: qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ.

* Jo.
1. 9.

13 Dixerunt ergo ei Pharisei: Tu de te ipso testimonium perhibes: testimonium tuum non est verum.

14 Respondit Jesus, & dixit eis: Et si ego testimonium perhibeo de meipso, verum est testimonium meum: quia scio, unde veni, & quò vado: vos autem nescitis, unde venio, aut quò vado.

15 Vos secundum carnem judicatis: ego non judico quemquam:

16 Et si judico ego, judicium meum verum est, quia solus non sum: sed ego, & qui misit me, Pater.

* Deu.
17. 6.
* 19.
15.

17 Et in lege vestra scriptum est, * quia duorum hominum testimonium verum est.

18 Ego sum, qui testimonium perhibeo de meipso: & testimonium perhibet de me, qui misit me, Pater.

Matt.
18. 16.
2 Cor.
13. 1.
Hebr.
10.

19 Dicebant ergo ei: Ubi est Pater tuus? Respondit Jesus. Neque me scitis, neque Patrem meum: si me sciretis, forsitan & Patrem meum sciretis.

20 Hæc verba locutus est Jesus in gazophylacio, docens in templo, & nemo apprehendit eum, quia necdum venerat hora ejus.

21 Dixit ergo iterum eis Jesus: Ego vado, & queretis me, & in peccato vestro moriemini. Quò ego vado, vos non potestis venire.

C

22 Dicebant ergo Judæi: Numquid interficiet semetipsum, quia dixit: Quò ego vado, vos non potestis venire?

23 Et dicebat eis: Vos de deorsum estis; ego de supernis sum. Vos de mundo hoc estis, ego non sum de hoc mundo.

24 Dixi ergo vobis, quia moriemini in peccatis vestris: si enim non crederitis, quia ego sum, moriemini in peccato vestro.

25 Dicebant ergo ei: Tu quis es? Dixit ei Jesus: Principium, qui & loquor vobis.

26 Multa habeo de vobis loqui, & judicare: sed qui me misit, verax est: & ego, quæ audiui ab eo, hæc loquor in mundo.

27 Et non cognoverunt, quia Patrem ejus dicebat Deum.

28 Dixit ergo eis Jesus: Cùm exaltaveritis Filium hominis, tunc cognoscetis, quia ego sum, & à meipso facio nihil, sed sicut docuit me Pater, hæc loquor:

29 Et qui me misit, mecum est, & non reliquit me solum: quia ego, quæ placita sunt ei, facio semper.

30 Hæc illo loquente, multi crediderunt in eum.

31 Dicebat ergo Jesus ad eos, qui crediderunt ei, Judæos: Si vos manseritis in sermone meo, verè discipuli mei eritis.

32 Et cognoscetis veritatem, & veritas liberabit vos.

33 Responderunt ei: Semen Abraham sumus, & nemini servivimus umquam: quomodo tu dicis: Liberi eritis?

34 Respondit eis Jesus: Amen, amen dico vobis: * quia omnis, qui facit peccatum, servus est peccati.

35 Servus autem non manet in domo in æternum: filius autem manet in æternum.

36 Si ergo vos filius liberaverit, verè liberi eritis.

37 Scio, quia filii Abraham estis: sed queritis me interficere, quia sermo meus non capit in vobis.

38 Ego, quod vidi apud Patrem meum, loquor: & vos, quæ vidistis apud patrem vestrum, facitis.

39 Responderunt, & dixerunt ei: Pater noster Abraham est. Dicit eis Jesus: Si filii Abraham estis, opera Abraham facite.

40 Nunc autem queritis me interficere, hominem, qui veritatem vobis locutus sum, quam audiavi à Deo: hoc Abraham non fecit.

41 Vos facitis opera patris vestri. Dixerunt itaque ei: Nos ex fornicatione non sumus nati, unum patrem habemus Deum.

42 Dixit ergo eis Jesus: Si Deus pater vester esset: diligeretis utique me, ego enim ex Deo processi, & veni: neque enim à me ipso veni, sed ille me misit.

43 Quare loquelam meam non cognoscitis? Quia non potestis audire sermonem meum.

44 Vos ex patre diabolo estis: & desideria patris vestri vultis facere: ille homicida erat ab initio, & in veritate non stetit: quia non est veritas in eo: cùm loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est, & pater ejus.

* Ro.
6. 15.
2. Pet.
2. 19.

E

F.
Joan.
1. 8.

45 Ego autem si veritatem dico, non creditis mihi.

46 Quis ex vobis arguet me de peccato? Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?

47 * Qui ex Deo est, verba Dei audit. Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis:

48 Responderunt ergo Judæi, & dixerunt ei: Nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & demonium habes?

49 Respondit Jesus: Ego demonium non habeo: sed honorifico Patrem meum, & vos inhonorastis me.

50 Ego autem non quero gloriam meam: est qui querat, & judicet.

51 Amen, amen dico vobis: si quis sermonem meum servaverit, mortem non videbit in æternum.

52 Dixerunt ergo Judæi: Nunc cognovimus, quia demonium habes. Abraham mortuus est, & Propheta, & tu dicis: Si quis sermonem meum servaverit, non gustabit mortem in æternum.

53 Numquid tu major es patre nostro Abraham, qui mortuus est? & Propheta mortui sunt. Quem te ipsum facis?

* Jo.
4. 6.

G

54 Respondit Jesus : Si ego glorifico me-
ipsum , gloria mea nihil est : est Pater
meus , qui glorificat me , quem vos dicitis ,
quia Deus vester est ,

55 Et non cognovistis eum , ego autem
novi eum : Et si dixero quia non scio
eum , ero similis vobis , mendax . Sed scio
eum , & sermonem ejus servo .

56 Abraham pater vester exultavit , ut vi-
deret diem meum : vidit , & gavisus est .

57 Dixerunt ergo Judæi ad eum : Quin-
quaginta annos nondum habes , & Abra-
ham vidisti ?

58 Dixit eis Jesus : Amen , amen dico vo-
bis , antequam Abraham fieret , ego sum .

59 Tulerunt ergo lapides , ut jacerent in
eum : Jesus autem abscondit se , & exivit
de templo .

CAPUT IX.

*Cæcum à nativitate sabbato illuminat : cu-
jus miraculi gloriam Pharisei multis te-
chnis laborant Christo detrabere : & quia
is , qui cæcus fuerat , Christum tuetur ,
extra synagogam ejicitur ; sed à Christo
edoctus credit , & adorat ipsum , qui in
judicium se in mundum venisse ait .*

A **E**T prateriens Jesus vidit hominem
cæcum à nativitate :

2 Et interrogaverunt eum discipuli ejus :
Rabbi , quis peccavit , hic , aut parentes
ejus , ut cæcus nasceretur ?

3 Respondit Jesus : Neque hic peccavit ,
neque parentes ejus : sed ut manifestentur
opera Dei in illo .

4 Me oportet operari opera ejus , qui
misit me , donec dies est : venit nox , quan-
do nemo potest operari .

5 Quamdiu sum in mundo , lux sum mundi ,

6 Hæc cum dixisset , exiit in terram ,
& fecit lutum ex sputo , & linivit lutum
super oculos ejus ,

7 Et dixit ei : Vade , lava in natatoria
Siloe , (quod interpretatur Missus .) Abiit
ergo , & lavit , & venit videns .

B **I**taque vicini , & qui viderant eum prius
quia mendicus erat , dicebant : Nonne hic
est , qui sedebat , & mendicabat ? Alii di-
cebant : Quia hic est .

9 Alii autem : Nequaquam , sed similis est
ei . Ille verò dicebat : Quia ego sum .

10 Dicebant ergo ei : Quomodo aperti
sunt tibi oculi ?

11 Respondit : Ille homo , qui dicitur Je-
sus , lutum fecit , & unxit oculos meos , &
dixit mihi : Vade ad natatoria Siloe , & la-
va . Et abiit , lavi , & video .

12 Et dixerunt ei : Ubi est ille ? Ait : Nescio .

13 Adducunt eum ad Phariseos , qui cæ-
cus fuerat .

14 Erat autem sabbatum , quando lutum
fecit Jesus , & aperuit oculos ejus .

C **I**terum ergo interrogabant eum Pharisei ,
quomodo vidisset . Ille autem dixit eis : Lutum
mihi posuit super oculos , & lavi , & video .

16 Dicebant ergo ex Phariseis quidam :
Non est hic homo à Deo , qui sabbatum non
custodit . Alii autem dicebant : Quomodo
potest homo peccator hæc signa facere ?

Et schisma erat inter eos .

17 Dicunt ergo cæco iterum : Tu quid di-

cis de illo , qui aperuit oculos tuos ? Ille
autem dixit : Quia propheta est ,

18 Non crediderunt ergo Judæi de illo ,
quia cæcus fuisset , & vidisset , donec vo-
caverunt parentes ejus , qui viderat :

19 Et interrogaverunt eos , dicentes : Hic
est filius vester , quem vos dicitis , quia
cæcus natus est . Quomodo ergo nunc vi-
det ?

20 Responderunt eis parentes ejus , & di-
xerunt : Scimus , quia hic est filius noster ,
& quia cæcus natus est .

21 Quomodo autem nunc videat , nesci-
mus ; aut quis ejus aperuit oculos , nos
nescimus ; ipsum interrogate , ætatem ha-
bet , ipse de se loquatur .

22 Hæc dixerunt parentes ejus quoniam
timebant Judæos : jam enim conspirave-
rant Judæi , ut si quis eum confiteretur esse
Christum , extra synagogam fieret .

23 Propterea parentes ejus dixerunt : Quia
ætatem habet , ipsum interrogate .

24 Vocaverunt ergo rursum hominem ,
qui fuerat cæcus , & dixerunt ei : Da glo-
riam Deo , nos scimus , quia hic homo
peccator est .

25 Dixit ergo eis ille : Si peccator est ,
nescio ; unum scio , quia cæcus cum essem ,
modo video .

26 Dixerunt ergo illi : Quid fecit tibi ?
Quomodo aperuit tibi oculos :

27 Respondit eis : Dixi vobis jam , & au-
distis : quid iterum vultis audire ? numquid
& vos vultis discipuli ejus fieri ?

28 Maledixerunt ergo ei , & dixerunt :
Tu discipulus illius sis ; nos autem Moy-
si discipuli sumus .

29 Nos scimus , quia Moy-
si locutus est Deus : hunc autem nescimus , unde sit .

30 Respondit ille homo , & dixit eis : In
hoc enim mirabile est , quia vos nescitis ,
unde sit , & aperuit meos oculos .

31 Scimus autem , quia peccatores Deus
non audit : sed si quis Dei cultor est , &
voluntatem ejus facit , hunc exaudit .

32 A sæculo non est auditum , quia quis
aperuit oculos cæci nati .

33 Nisi esset hic à Deo , non poterat fa-
cere quiddam .

34 Responderunt , & dixerunt ei : In pec-
catis natus es totus , & tu doces nos ? Et
ejecerunt eum foras .

35 Audivit Jesus , quia ejecerunt eum fo-
ras : & cum invenisset eum , dixit ei : Tu
credis in Filium Dei ?

36 Respondit ille , & dixit : Quis est ,
Domine , ut credam in eum ?

37 Et dixit ei Jesus : Et vidisti eum , &
qui loquitur tecum , ipse est .

38 At ille ait : Credo , Domine . Et pro-
cidens adoravit eum .

39 Et dixit Jesus : In judicium ego in
hunc mundum veni : ut qui non vident vi-
deant , & qui vident cæci fiant .

40 Et audierunt quidam ex Phariseis ,
qui cum ipso erant , & dixerunt ei : Num-
quid & nos cæci sumus ?

41 Dixit eis Jesus : Si cæci essetis , non habe-
retis peccatum : nunc verò dicitis : Quia vi-
demus . Peccatum vestrum manet .

CAPUT X.

Christus verum describens pastorem, & mercenarium, dicit se ostium ovium, & bonum pastorem, qui & alias habet oves ad idem ovile adducendas: animam suam ponit, ut iterum sumat eam: Judaei lapidare ipsum volunt: quia se ad opera sua referens, dicebat unum esse cum Patre, & Filium Dei, quod tamen ostendit non esse blasphemiam.

A **1** Amen dico vobis: quinon intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, ille fur est, & latro.

2 Qui autem intrat per ostium, pastor est ovium. **3** Huic ostiarius aperit, & oves vocem ejus audiunt, & proprias oves vocat nominationem, & educit eas.

4 Et cum proprias oves emiseric, ante eas vadit: & oves illi sequuntur, quia sciunt vocem ejus.

5 Alienum autem non sequuntur, sed fugiunt ab eo: quia non noverunt vocem alienorum.

6 Hoc proverbium dixit eis Jesus. Illi autem non cognoverunt, quid loqueretur eis.

7 Dixit ergo eis iterum Jesus: Amen, amen dico vobis, quia ego sum ostium ovium.

8 Omnes quotquot venerunt, fures sunt, & latrones, & non audierunt eos oves.

9 Ego sum ostium. Per me si quis introjerit, salvabitur: & ingreditur, & egredietur, & pascua inveniet.

10 Fur non venit, nisi ut furetur, & mactet, & perdat. Ego veni, ut vitam habeant, & abundantius habeant.

11 Ego sum pastor bonus. * Bonus pastor animam suam dat pro ovibus suis.

12 Mercenarius autem, & qui non est pastor, cujus non sunt oves propriae, videt lupum venientem, & dimittit oves, & fugit: & lupus rapit, & dispergit oves:

13 Mercenarius autem fugit, quia mercenarius est, & non pertinet ad eum de ovibus.

14 Ego sum pastor bonus: & cognosco oves meas, & cognoscunt me meae.

15 * Sicut novit me Pater, & ego agnosco Patrem: & anima mea pono pro ovibus meis.

16 Et alias oves habeo, quae non sunt ex hoc ovili: & illas oportet me adducere, & vocem meam audient: & fiet unum ovile, & unus pastor.

17 Propterea me diligit Pater: * quia ego pono animam meam, ut iterum sumam eam.

18 Nemo tollit eam a me: sed ego pono eam a meipso, & potestatem habeo ponendi eam: & potestatem habeo iterum sumendi eam: Hoc mandatum accepi a Patre meo.

19 Dissensio iterum facta est inter Judaeos propter sermones hos:

20 Dicebant autem multi ex ipsis: Daemonium habet, & insanit: quid eum auditis?

21 Alii dicebant: Haec verba non sunt demonium habentis: numquid demonium potest caecorum oculos aperire?

22 * Facta sunt autem Encania in Jerusalem: & hyems erat:

23 Et ambulabat Jesus in templo, in porticu Salomonis.

24 Circumdederunt ergo eum Judaei, & dicebant ei: Quousque animam nostram tollis? si tu es Christus, dic nobis palam.

25 Respondit eis Jesus: Loquor vobis & non creditis. Opera, quae ego facio in nomine Pa-

tris mei, haec testimonium perhibent de me: **26** Sed vos non creditis, quia non estis ex ovibus meis.

27 Oves meae vocem meam audiunt: & ego cognosco eas, & sequuntur me:

28 Et ego vitam aeternam do eis: & non peribunt in aeternum, & non rapiet eas quisquam de manu mea.

29 Pater meus, quod dedit mihi, majus omnibus est: & nemo potest rapere de manu Patris mei.

30 Ego & Pater unum sumus.

31 Sustulerunt ergo lapides Judaei, ut lapidarent eum.

32 Respondit eis Jesus: Multa bona opera ostendi vobis ex Patre meo, propter quod eorum opus me lapidatis?

33 Responderunt ei Judaei: De bono opere non lapidamus te, sed de blasphemia: & quia tu homo cum sis, facis teipsum Deum.

34 Respondit eis Jesus: Nonne scriptum est in lege vestra: * quia Ego dixi, dii estis?

35 Illos dixit deos, ad quos sermo Dei factus est, & non potest solvi Scriptura:

36 Quem Pater sanctificavit, & misit in mundum, vos dicitis: Quia blasphemias: quia dixi, Filius Dei sum?

37 Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi.

38 Si autem facio: & si mihi non vultis credere, operibus credite, ut cognoscatis, & credatis, quia Pater in me est, & ego in Patre.

39 Quarebant ergo eum apprehendere: & exivit de manibus eorum.

40 Et abiit iterum trans Jordanem, in eum locum, ubi erat Joannes baptizans primum: & mansit illic.

41 Et multi venerunt ad eum, & dicebant: Quia Joannes quidem signum fecit nullum.

42 Omnia autem, quaecumque dixit Joannes de hoc, vera erant: Et multi crederunt in eum.

CAPUT XI.

Jesus Lazarum quatuor diebus mortuum resuscitat, presatus multa cum discipulis, & cum Martha: quapropter dum propter hoc miraculum multi in Christum crederent, Pontifices, & Pharisei in initio consilio statuerunt eum occidere, Caipha pontifice prophetante oportere Jesum mori, ne totus populus periret: Jesus autem secedit in civitatem Ephrem.

1 Erat autem quidam languens Lazarus a Bethania, de castello Mariae, & Marthae sororis ejus.

2 (Maria autem erat, * quae unxit Dominum unguento, & extersit pedes ejus capillis suis: cujus frater Lazarus infirmabatur)

3 Miserunt ergo sorores ejus ad eum dicentes: Domine, ecce quem amas, infirmatur.

4 Audiens autem Jesus dixit eis: Infirmitas haec non est ad mortem, sed pro gloria Dei, ut glorificetur Filius Dei per eam.

5 Diligebat autem Jesus Martham, & sororem ejus Mariam, & Lazarum.

6 Ut ergo audivit, quia infirmabatur, tunc quidem mansit in eodem loco duobus diebus.

7 Deinde post haec dixit discipulis suis: Eamus in Judaeam iterum.

8 Dicunt ei discipuli: Rabbi, nunc quarebatur te Judaei lapidare, & iterum vadis illuc?

9 Respondit Jesus: Nonne duodecim sunt

* Isaie
40. 11.
Luce
14. 2.
17.
24.

* Mat.
11. 7.
Luce
10. 12.

* Isaie
53. 7.

D

* 1.
Mach.
11. 36.

E

* Psal.
81. 6.

F

A

* Mat.
26. 7.
Luce
7. 7.
Infra
12. 1.

B

horæ diei? Si quis ambulaverit in die, non offendit, quia lucem hujus mundi videt:
10 Si autem ambulaverit in nocte, offendit, quia lux non est in eo.

11 Hæc ait, & post hæc dixit eis: Lazarus amicus noster dormit: sed vado, ut à somno excitem eum.

12 Dixerunt ergo discipuli ejus: Domine, si dormit salvus erit.

13 Dixerat autē Jesus de morte ejus illi autē putaverit, quia de dormitione somni diceret.

14 Tunc ergo Jesus dixit eis manifestē: Lazarus mortuus est:

15 Et gaudeo propter vos, ut credatis, quoniam non eram ibi. Sed eamus ad eum.

16 Dixit ergo Thomas, qui dicitur Didymus, ad cōdiscipulos: Eamus & nos, ut moriamur cū eo.

17 Venit itaque Jesus: & invenit eum quatuor dies jam in monumento habentem.

C 18 (Erat autem Bethania juxta Jerosolymam quasi stadiis quindecim)

19 Multi autem ex Judæis venerant ad Martham, & Mariam, ut consolarentur eas de fratre suo.

20 Martha ergo ut audivit, quia Jesus venit, occurrit illi: Maria autem domi sedebat.

21 Dixit ergo Martha ad Jesum: Domine, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus: 22 Sed & nunc scio, quia quicumque poposceris à Deo, dabit tibi Deus.

23 Dicit illi Jesus: Resurget frater tuus.

24 Dicit ei Martha: Scio, quia resurget *

in resurrectione in novissimo die.

25 Dixit ei Jesus: Ego sū resurrectio, & vita: * qui credit in me, etiā si mortuus fuerit, vivet:

26 Et omnis, qui vivit, & credit in me, non morietur in æternum. Credis hoc?

27 Ait illi: Utique, Domine, ego credidi, quia tu es Christus filius Dei vivi, qui in hunc mundum venisti.

28 Et cū hæc dixisset, abiit, & vocavit Mariam sororem suam silentio, dicens: Magister adest, & vocat te.

29 Illa, ut audivit, surgit cito, & venit ad eū.

30 Nondum enim venerat Jesus in castellum: sed erat adhuc in illo loco, ubi occurrerat ei Martha.

31 Judæi ergo, qui erant cum ea in domo, & consolabantur eam, cū vidissent Mariā, quia cito surrexit, & exiit, secuti sunt eam dicentes: Quia vadit ad monumentum, ut ploret ibi.

32 Maria ergo, cū venisset, ubi erat Jesus, videns eum, cecidit ad pedes ejus, & dicit ei: Domine, si fuisses hic, non esset mortuus frater meus.

33 Jesus ergo, ut vidit eam plorantem, & Judæos, qui venerant cum ea, plorantes, infremuit spiritu, & turbavit seipsum,

34 Et dixit: Ubi posuistis eum? Dicunt ei: Domine, veni, & vide.

35 Et lacrymatus est Jesus.

36 Dixerunt ergo Judæi: Ecce quomodo amabat eum.

37 Quidam autem ex ipsis dixerunt: * Non poterat hic, qui aperuit oculos cæci nati, facere, ut hic non moreretur?

38 Jesus ergo rursum fremens in semetipso venit ad monumentum, erat autem spelunca: & lapis superpositus erat ei.

39 Ait Jesus: Tollite lapidem. Dicit ei Mar-

tha, soror ejus, qui mortuus fuerat: Domine, jam sciet, quatuordecim est enim.

40 Dicit ei Jesus: Nonne dixi tibi, quoniam si credideris, videbis gloriam Dei?

41 Tulerunt ergo lapidem: Jesus autem elevatis sursum oculis, dixit: Pater, gratias ago tibi, quoniam audisti me.

42 Ego autem sciebam, quia semper me audis, sed propter populum, qui circum-

stat, dixi: ut credant, quia tu me misisti.

43 Hæc cū dixisset, voce magna clamavit: Lazare, veni foras.

44 Et statim prodiit, qui fuerat mortuus, ligatus pedes, & manus infinis, & facies illius sudario erat ligata. Dixit eis Jesus:

Solvite eum, & finite abire.

45 Multi ergo ex Judæis, qui venerant ad Mariam, & Martham, & viderant, quæ fecit Jesus, crediderunt in eum.

46 Quidam autem ex ipsis abiierunt ad Pharisæos, & dixerunt eis, quæ fecit Jesus.

47 Collegerunt ergo Pontifices, & Pharisæi concilium, & dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa signa facit?

48 Si dimittimus eum hic, omnes credent in eum: & venient Romani, & tollent nostrum locum, & gentem.

49 * Unus autem ex ipsis Caiphas nomine, cū esset Pontifex anni illius, dixit eis: Vos nescitis quidquam,

50 Nec cogitatis, quia expedit vobis, ut unus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat.

51 Hoc autem a semetipso non dixit: sed cū esset Pontifex anni illius, prophetavit, quod Jesus mortuus erat pro gente.

52 Et non tantum pro gente, sed ut filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in unum.

53 Ab illo ergo die cogitaverunt, ut interficerent eum.

54 Jesus ergo jam non in palam ambulabat apud Judæos, sed abiit in regionem juxta desertum, in civitatem, quæ dicitur Ephrem, & ibi morabatur cum discipulis suis.

55 Proximum autem erat Pascha Judæorum: & ascenderunt multi Jerosolymam de regione ante Pascha, ut sanctificarent seipsos.

56 Quærebant ergo Jesum: & colloquebantur ad invicem, in templo stantes: Quid putatis, quia non venit ad diem festum?

Dederant autem Pontifices, & Pharisæi mandatum, ut si quis cognoverit, ubi sit, indicet, ut apprehendant eum.

CAPUT XII.

Apud Martham, & Lazarum receptus, un-

guento à Maria ungitur murmurante Judæis: cogitant autem principes sacerdotum etiam Lazarum occidere: Jesus asello vestitus, cum honore Jerusalem ingreditur: & gentilibus eum videre cupientibus dicit, horam suæ clarificationis instare, sed granum frumenti prius mortificandum: vox Patris auditur de clarificatione nomine suo: princeps hujus mundi foras ejiciendus: de exactione Judæorum prophetata ab Isaia: in Christo honoratur, aut spernitur Pater.

¶ Jesus ergo ante sex dies Paschæ venit Bethaniam, ubi Lazarus fuerat mortuus, quem suscitavit Jesus.

* Sup.

5. 30.

Lu. 24.

14. 14.

* Sup.

6. 42.

D

B

* Sup.

9. 6.

F

* Inf.
18. 14.

G

A

* Mat.

26. 6

Marc.

14. 1.

2 Fecerunt autem ei cœnam ibi : & Martha ministrabat , Lazarus verò unus erat ex discumbentibus cum eo .

3 Maria ergo accepit libram unguenti nardi pistici , pretiosi , & unxit pedes Jesu , & extersit pedes ejus capillis suis : & domus impleta est ex odore unguenti .

4 Dixit ergo unus ex discipulis ejus , Judas Iscariotes , qui erat eum traditurus :

5 Quare hoc unguentum non venit trecentis denariis , & datum est egenis ?

6 Dixit autem hoc , non quia de egenis pertinebat ad eum , sed quia fur erat , & loculos habens , ea , quæ mittebantur , portabat .

7 Dixit ergo Jesus : Sinite illam , ut in diem sepulture meæ seruet illud .

8 Pauperes enim semper habetis vobiscum : me autem non semper habetis .

9 Cognovit ergo turba multa ex Judæis , quia illic est : & venerunt , non propter Jesum tantum , sed ut Lazarum viderent , quem suscitavit à mortuis .

10 Cogitaverunt autem principes sacerdotum , ut & Lazarum interficerent :

11 Quia multi propter illum abibant ex Judæis , & credebant in Jesum .

12 In crastinum autem , turba multa , quæ venerat ad diem festum , cum audissent , quia venit Jesus Jerosolimam :

13 Acceperunt ramos palmarum , & processerunt obviam ei , & clamabant : Hosanna , benedictus , qui venit in nomine Domini , Rex Israel .

14 * Et invenit Jesus asellum , & sedit super eum , sicut scriptum est :

15 Noli timere , filia Sion : ecce rex tuus venit sedens super pullum asinæ .

16 Hæc non cognoverunt discipuli ejus primum : sed quando glorificatus est Jesus , tunc recordati sunt , quia hæc erant scripta de eo , & hæc fecerunt ei .

17 Testimonium ergo perhibebat turba , quæ erat cum eo , quando Lazarum vocavit de monumento , & suscitavit eum à mortuis .

18 Propterea , & obviam venit ei turba :

quia audierunt eum fecisse hoc signum .

19 Pharisei ergo dixerunt ad semetipsos : Videtis , quia nihil proficimus ? ecce mundus totus post eum abiit .

20 Erant autem quidam Gentiles , ex his , qui ascenderant , ut adorarent in die festo .

21 Hi ergo accesserunt ad Philippum , qui erat à Bethsaida Galilææ , & rogabant eum , dicentes : Domine , volumus Jesum videre .

22 Venit Philippus , & dicit Andreas : Andreas rursus , & Philippus dixerunt Jesu .

23 Jesus autem respondit eis , dicens : Venit hora , ut clarificetur Filius hominis .

24 Amen , amen dico vobis , nisi granum frumenti cadens in terram , mortuum fuerit ;

25 Ipsum solum manet . Si autem mortuum fuerit , multum fructum afferit . Qui amat animam suam , perdet eam : & qui odit animam suam in hoc mundo , in vitam æternam custodit eam .

26 Si quis mihi ministrat , me sequatur : & ubi sum ego , illic & minister meus erit . Si quis mihi ministraverit , honorificabit eum Pater meus .

27 Nunc anima mea turbata est . Et quid dicam ? Pater , salvifica me ex hac hora . Sed propterea veni in horam hanc .

28 Pater , clarifica nomen tuum . Venit ergo vox de cœlo : Et clarificavi , & iterum clarificabo .

29 Turba ergo , quæ stabat , & audierat , dicebat , tonitruum esse factum . Alii dicebant : Angelus ei locutus est .

30 Respondit Jesus , & dixit : Non propter me hæc vox venit , sed propter vos .

31 Nunc judicium est mundi : nunc Princeps hujus mundi ejicietur foras .

32 Et ego si exaltatus fuero à terra , omnia traham ad meipsum .

33 (Hoc autem dicebat , significans quia morte esset mortuus)

34 Respondit ei turba : Nos audivimus * ex lege , quia Christus manet in æternum : & quomodo tu dicis , Oportet exaltari Filium hominis ? Quis est iste Filius hominis ?

35 Dixit ergo eis Jesus : Adhuc modicum lu-

* Zac.
o. 9.
Matt.
21. 7.
Marc.
11. 7.
Lucæ
19. 25.

C

D
* Mat.
10. 19.
& 16.
25.
Marc.
8. 37.
Lucæ
9. 14.
& 17.
31.
E
* Psal.
104. 4.
& 110.
1.
Isai.
43. 1.
Ezech.
37. 25.

* Iſai.
57. 1.
Rom.
10. 16.
* Iſai.
6. 9.
* Mat.
21. 4.
Marc.
4. 22.
Lucæ
8. 13.
A.
23. 16.
Rom.
12. 8.

men in vobis est. Ambulate dum lucem habetis, ut non vos tenebræ comprehendant: & qui ambulat in tenebris, nescit, quò vadat.

36 Dum lucem habetis, credite in lucem, ut filii lucis sitis. Hæc locutus est Jesus: & abiit, & abscondit se ab eis.

37 Cum autem tanta signa fecisset coram eis, non credebant in eum:

38 Ut sermo Iſaiæ prophetae impleretur, què dixit: Domine, quis credidit auditui nostro? & brachium Domini cui revelatum est?

39 Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Iſaias:

40 * Iſta cæcavit oculos eorum, & induravit cor eorum: ut non videant oculis, & non intelligant corde, & convertantur, & sanentur.

41 Hæc dixit Iſaias, quando vidit gloriam ejus, & locutus est de eo.

42 Verumtamen & ex principibus multi crediderunt in eum: sed propter Phariseos non confitebantur, ut è synagoga non ejicerentur.

43 Dilexerunt enim gloriam hominum magis, quàm gloriam Dei.

44 Jesus autem clamavit, & dixit: Qui credit in me, non credit in me, sed in eum, qui misit me.

45 Et qui videt me, videt eum, qui misit me.

46 Ego lux in mundum veni: ut omnis, qui credit in me, in tenebris non maneat.

47 Et si quis audierit verba mea, & non custodierit: ego non judico eum, non enim veni, ut judicem mundum, sed ut salvificem mundum.

48 Qui spernit me, & non accipit verba mea: habet, qui judicet eum: sermo, quem locutus sum, ille judicabit eum in novissimo die.

49 Quia ego ex me ipso non sum locutus, sed qui misit me Pater, ipse mihi mandatum dedit, quid dicam, & quid loquar.

50 Et scio, quia mandatum ejus vita æterna est. Quæ ergo ego loquor, sicut dixit mihi Pater, sic loquor.

* Mar
16. 1

CAPUT XIII.

Jesus à cæna surgit: linteo præcinctus lavat pedes discipulorum, renuens primùm Petro, exhortans ut idem invicem faciant: proditorem suum Joannem indicat: quo post buccellam egresso, dicit se clarificatum: de novo mandato dilectionis: Petro trinam prædicit sui abnegationem.

1 Ante diem festum Paschæ, sciens Jesus, aqua venit hora ejus ut transiret ex hoc mundo ad Patrem, cùm dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos.

2 Et cæna facta, cùm diabolus jam misisset in cor, ut traderet eum Judas Simonis Iſcariote:

3 Sciens, quia omnia dedit ei Pater in manus, & quia à Deo exivit, & ad Deum vadit:

4 Surgit à cæna, & ponit vestimenta sua: & cùm accepisset linteum, præcinxit se:

5 Deinde mittit aquam in pelvum, & cepit lavare pedes discipulorum, & extergere linteo, quo erat præcinctus.

6 Venit ergo ad Simonem Petrum. Et dicit ei Petrus: Domine, tu mihi lavas pedes?

7 Respondit Jesus, & dixit ei: Quod ego fa-

cio, tu nescis modò, scies autem postea.

8 Dicit ei Petrus: Non lavabis mihi pedes in æternum. Respondit ei Jesus: Si non laveris te, non habebis partem mecum.

9 Dicit ei Simon Petrus: Domine, non tantum pedes meos, sed & manus, & caput.

10 Dicit ei Jesus: Qui lotus est, non indiget, nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus. Et vos mundi estis, sed non omnes.

11 Sciebat enim quisnam esset, qui traderet eum; propterea dixit: Non estis mundi omnes.

12 Postquàm ergo lavit pedes eorum, & accepit vestimenta sua, cùm recubuissest iterum, dixit eis: Scitis, quid fecerim vobis?

13 Vos vocatis me Magister, & Domine: & benè dicitis: sum etenim.

14 Si ergo ego lavi pedes vestros, Dominus, & Magister: & vos debetis alter alterius lavare pedes.

15 Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.

16 * Amen, amen dico vobis: Non est servus major domino suo, neque Apostolus major est eo, qui misit illum.

* Infr.
13. 2.
Mat.
10. 24.
Lucæ
6. 40.

C

17 Si hæc fecitis, beati eritis, si feceritis ea.
18 Non de omnibus vobis dico; ego scio, quos elegerim: sed ut impleatur Scriptura: *
*Psal.
40, 10.
Qui manducat mecum panem, levabit contra me calcaneum suum.

19 Amodò dico vobis, priusquam fiat; ut cum factum fuerit, credatis, quia ego sum.

20 * Amen, amen dico vobis: Qui accipit, si quem misero, me accipit: qui autem me accipit, accipit eum, qui me misit.

21 Cum hæc dixisset Jesus, turbatus est spiritu: & protestatus est, & dixit: Amen, amen dico vobis: Quia unus ex vobis tradet me.

22 Aspiciebant ergo ad invicem discipuli, hæsitantes de quo diceret.

23 * Erat ergo recubens unus ex discipulis ejus in sinu Jesu, quem diligebat Jesus.

24 * Annuit ergo huic Simon Petrus, & dixit ei: Quis est, de quo dicit?

25 Itaque cum recubisset ille supra pectus Jesu, dicit ei: Domine, quis est?

26 Respondit Jesus: Ille est, cui ego intinctum panem porrexero. Et cum intinxisset panem, dedit Judæ Simonis Iscariotæ.

27 Et post buccellam, introivit in eum satanas. Et dixit ei Jesus: Quod facis, fac citius.

28 Hoc autem nemo scivit discumbentium, ad quid dixerit ei.

29 Quidam enim putabant, quia loculos habebat Judas, quod dixisset ei Jesus: Eme ea, quæ opus sunt nobis ad diem festum: aut egenis ut aliquid daret.

30 Cum ergo accepisset ille buccellam, exivit continuò. Erat autem nox.

31 Cum ergo exisset, dixit Jesus: Nunc clarificatus est filius hominis: & Deus clarificatus est in eo.

32 Si Deus clarificabit eum in semetipso: & continuò clarificabit eum.

33 Filii, adhuc modicum vobiscum sum. *
*Sup.
7, 34.
*Lev.
10, 18.
*Matt.
12, 39.
*Infra
15, 12.
Queretis me: & sicut dixi Judæis: Quod ego vado, vos non potestis venire: & vobis dico modò.

34 * Mandatum novum do vobis: Ut diligatis invicem, sicut dilexi vos, ut & vos diligatis invicem.

35 In hoc cognoscent omnes, quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem.

36 Dicit ei Simon Petrus: Domine, quod vadis? Respondit Jesus: Quod ego vado, non potes me modò sequi: sequeris autem postea.

37 Dicit ei Petrus: Quare non possum te sequi modò? animam meam pro te ponam.

38 Respondit ei Jesus: * Animam tuam pro me pones: Amen, amen dico tibi: Non cantabit gallus, donec ter me neget.

CAPUT XIV.

Consolando discipulos ait multis in domo Patris esse mansiones, & seque rursum illos assumpturum: Thema dicit, se esse viam, veritatem, & vitam; Philippo autem: Patrem in se videri; illosque accepturos quicquid suo nomine petierint, & se alium Paraclitum à Patre misurum: docet, quis ipsum diligere dicendus sit: & qualem pacem relinquat discipulis, qui de ipsius discessu meritò gaudere debent.

A

Non turberur cor vestrum. Creditis in Deum, & in me credite,

2 In domo Patris mei mansiones multe sunt. Si quò minùs dixissem vobis: Quia vado parare vobis locum.

3 Et si abiero, & præparavero vobis locum: iterum venio, & accipiam vos ad me ipsum, ut ubi sum ego, & vos sitis.

4 Et quò ego vado, scitis, & viam scitis.

5 Dicit ei Thomas: Domine, nescimus, quò vadis: & quomodo possumus viam scire?

6 Dicit ei Jesus: Ego sum via, & veritas, & vita. Nemo venit ad Patrem, nisi per me.

7 Si cognovissetis me, & Patrem meum utique cognovissetis: & amodò cognoscetis eum, & vidistis eum.

8 Dicit ei Philippus: Domine, ostende nobis Patrem, & sufficit nobis.

9 Dicit ei Jesus: Tanto tempore vobiscum sum: & non cognovistis me? Philippe, qui videt me, videt & Patrem. Quomodo tu dicis: Ostende nobis Patrem?

10 Non creditis, quia ego in Patre, & Pater in me est? Verba, quæ ego loquor vobis, à me ipso non loquor. Pater autem in me manens, ipse facit opera.

11 Non creditis, quia ego in Patre, & Pater in me est?

12 Alioquin propter opera ipsa credite. Amen, amen dico vobis, qui credit in me, opera, quæ ego facio, & ipse faciet, & majora horum faciet: quia ego ad Patrem vado.

13 * Et quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam: ut glorificetur Pater in Filio.

14 Si quid petieritis me in nomine meo, hoc faciam.

15 Si diligitis me, mandata mea servate.

16 Et ego rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in eternum.

17 Spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere, quia non videt eum, nec scit eum: vos autem cognoscetis eum; quia apud vos manebit, & in vobis erit.

18 Nò relinqvā vos orphanos: veniā ad vos.

19 Adhuc modicum: & mundus me jam non videt. Vos autem videtis me: quia ego vivo, & vos vivetis.

20 In illo die vos cognoscetis, quia ego sum in Patre meo, & vos in me, & ego in vobis.

21 Qui habet mandata mea, & servat ea, ille est, qui diligit me. Qui autem diligit me, diligitur à Patre meo: & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum.

22 Dicit ei Judas, non ille Iscariotes: Domine, quid factum est, quia manifestaturus es nobis teipsum, & non mundo?

23 Respondit Jesus, & dixit ei: Si quis diligit me, sermonem meum servabit, & Pater meus diligit eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.

24 Qui non diligit me, sermones meos non servat. Et sermonem, quem audistis, non est meus: sed ejus, qui misit me Patris.

25 Hæc locutus sum vobis apud vos manens.

26 Paraclitus autem Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia, quæcumque dixerò vobis.

27 Pacem relinqvo vobis, pacem meam do vobis: non quomodo mundus dat, ego do vobis. Non turberur cor vestrum, neque formidet.

B

*Mat.
7, 7.
11, 23.
*Mat.
11, 14.
*In r.
6, 17.

C

D

18 Audistis, quia ego dixi vobis: Vado, & venio ad vos. Si diligereis me, gauderetis utique, quia vado ad Patrem: quia Pater major me est.

19 Et nunc dixi vobis prius, quam fiat: ut cum factum fuerit, credatis.

20 Jam non multa loquar vobiscum, venit enim princeps mundi hujus, & in me non habet quidquam.

21 Sed ut cognoscat mundus, quia diligo Patrem, & sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio. Surgite, eamus hinc.

CAPUT XV.

Christus vitis, Pater agricola, discipuli verò palmites: præceptum Christi de mutua dilectione frequenter iteratum: Apostoli amici Christi, quibus secreta sua communicavit, & elegit eos, ut fructum perpetuum afferrent; quos roborat adversus mundi odium, ac persecutiones, dicens Judæos excusationem non habere de peccato suo.

A **E**go sum vitis vera: & Pater meus agricola est.

2 Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollit eum: & omnem, qui fert fructum, purgabit eum, ut fructum plus afferat.

3 Jam vos mundi estis propter sermonem, quem locutus sum vobis.

4 Manete in me: & ego in vobis. Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite: sic nec vos, nisi in me manseritis.

5 Ego sum vitis, vos palmites: qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum: quia sine me nihil potestis facere.

6 Si quis in me non manserit: mittetur foras sicut palme, & arefcet, & colligent eum, & in ignem mittent, & ardet.

7 Si manseritis in me, & verba mea in vobis manserint: quodcumque volueritis, petetis, & fiet vobis.

B **I**n hoc clarificatus est Pater meus, ut fructum plurimum afferatis, & efficiamini mei discipuli.

9 Sicut dilexit me Pater, & ego dilexi vos. Manete in dilectione mea.

10 Si præcepta mea servaveritis, manebitis in dilectione mea, sicut & ego Patris mei præcepta servavi, & maneo in ejus dilectione.

11 Hec locutus sum vobis, ut gaudium meum in vobis sit, & gaudium vestrum impleatur.

12 Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos.

13 Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis.

14 Vos amici mei estis, si feceritis, quæ ego præcipio vobis.

C **J**am non dicam vos servos: quia servus nescit, quid faciat dominus ejus. Vos autem dixi amicos: quia omnia, quæcumque audi- vi à Patre meo, nota feci vobis.

16 Non vos me elegistis: sed ego elegi vos, & posui vos, ut eatis, & fructum afferatis: & fructus vestri maneat: ut quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, det vobis.

17 Hæc mando vobis, ut diligatis invicem: 18 Si mundus vos odit, scitote, quia me priorem vobis odio habuit.

19 Si de mundo fuissetis, mundus, quod

suum erat, diligeret: quia verò de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus.

20 Mementote sermonis mei, quem ego dixi vobis: Non est servus major Dño suo. Si me persecuti sunt, & vos persequentur: si sermo- nem meum servaveritis, & vestrum servabunt.

21 Sed hæc omnia facient vobis propter no- men meum: quia nesciunt eum, qui misit me.

22 Si non venissem, & locutus fuisset eis, peccatum non haberent: nunc autem excu- sationem non habent de peccato suo.

23 Qui me odit: & Patrem meum odit.

24 Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent: nunc autem & viderunt, & oderunt & me, & Patrem meum.

25 Sed ut adimpleatur sermo, qui in le- ge eorum scriptus est: Quia odio ha- buerunt me gratis.

26 Cum autem venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis à Patre, spiritum verita- tis, qui à Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me:

27 Et vos testimonium perhibebitis, quia ab initio mecum estis.

CAPUT XVI.

Discipulis prædictis futuræ persecutiones, & quod eis expediat, ut ipse vadat, quò veniat Paraclitus, qui mundum arguat, ipsoque doceat, & Christum clarificet: declarat, quod dixerat, Mo- dicum & jam non videbitis me, & addens similitudinem de muliere parien- te: hortatur, ut à patre petant ipsius nomine; prædicatque ipsorum suam.

A **H**æc locutus sum vobis, ut non scan- dalizemini:

2 Absque synagogis facient vos: sed venit hora, ut omnis, qui interficit vos, arbitretur obsequium se præstare Deo:

3 Et hæc facient vobis, quia non noverunt Patrem, neque me.

4 Sed hæc locutus sum vobis: ut, cum venerit hora, eorū reminiscamini quia ego dixi vobis:

5 Hæc autem vobis ab initio non dixi, quia vobiscum eram. Et nunc vado ad eum, qui misit me, & nemo ex vobis interrogat me, Quò vadis?

6 Sed quia hæc locutus sum vobis, tristitia implevit cor vestrum:

7 Sed ego veritatem dico vobis: expe- dit vobis, ut ego vadam: si enim non abiero, Paraclitus non veniet ad vos: si autem abiero, mittam eum ad vos.

8 Et cum venerit ille, arguet mundum de peccato, & de justitia, & de judicio.

9 De peccato quidem, quia non credi- derunt in me.

10 De justitia verò, quia ad Patrem vado, & jam non videbitis me.

11 De judicio autem, quia princeps hu- jus mundi jam judicatus est.

12 Adhuc multa habeo vobis dicere: sed non potestis portare modum.

13 Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem, non enim lo- queretur à semetipso, sed quæcumque audiet, lo- queretur, & quæ ventura sunt annuntiabit vobis.

14 Ille me clarificabit: quia de meo ac-

D
Sup.
17.16.
Matt.
10.24.
Matt.
24.9.

Psal.
14.19.
Luc.
24.49.

A

B

* Sup.
11.34.
Eph.
5.2.
The-
sal. 4.
9.

* Mat.
23.19.

* Jo-
han.
8.11.
8.47.

cipiet, & annuntiabit vobis.

15 Omnia, quæcumque habet Pater, mea sunt. Propterea dixi: quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis.

16 Modicum, & jam non videbitis me: & iterum modicum, & videbitis me: quia vado ad Patrem.

17 Dixerunt ergo ex discipulis ejus ad invicem: Quid est hoc, quod dicit nobis: Modicum, & non videbitis me: & iterum modicum, & videbitis me, & quia vado ad Patrem?

18 Dicebant ergo: Quid est hoc, quod dicit, Modicum? nescimus, quid loquitur.

19 Cognovit autem Jesus, quia volebant eum interrogare, & dixit eis: De hoc quaeritis inter vos, quia dixi, Modicum, & non videbitis me: & iterum modicum, & videbitis me.

20 Amen, amen dico vobis: quia plorabitis, & flebitis vos, mundus autem gaudebit: vos autem contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium.

21 Mulier, cum parit, tristitiam habet, quia venit hora ejus: cum autem pepererit puerum, jam non meminit pressuræ propter gaudium, quia natus est homo in mundum.

22 Et vos igitur nunc quidem tristitiam habetis, iterum autem videbo vos, & gaudebit cor vestrum: & gaudium vestrum nemo tollet a vobis.

23 Et in illo die me non rogabitis quidquam. Amen, amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.

24 Usque modo non petistis quidquam in nomine meo: Petite, & accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum.

25 Hæc in proverbii locutus sum vobis. Venit hora, cum jam non in proverbii loquar vobis, sed palam de Patre annuntiabo vobis.

26 In illo die in nomine meo petetis; & non dico vobis, quia ego rogabo Patrem de vobis:

27 Ipse enim Pater amat vos, quia vos me amastis, & credidistis, quia ego à Deo exivi.

28 Exivi à Patre, & veni in mundum: iterum relinquo mundum, & vado ad Patrem.

29 Dicunt ei discipuli ejus: Ecce nunc palam loqueris, & proverbium nullum dicis.

30 Nunc scimus, quia scis omnia, & non opus est tibi, ut quis te interroget: in hoc credimus, quia à Deo existis.

31 Respondit eis Jesus: Modò creditis?

32 * Ecce venit hora, & jam venit, ut dispergamini unusquisque in propria, & me solum relinquantis: & non sum solus, quia Pater mecum est.

33 Hæc locutus sum vobis, ut in me pacem habeatis. In mundo pressuram habebitis, sed confidite, ego vici mundum.

C A P U T X V I I.

Oratio Christi ad Patrem pro utriusque clarificatione, pro discipulis, & iis, qui per illos in ipsum essent credituri, ut serventur à malo, & omnes sint unum, mundusque cognoscat ipsum fuisse à Patre missum.

A Hæc locutus est Jesus: & sublevatis oculis in cælum, dixit: Pater, ve-

nit hora, clarifica filium tuum, ut filius tuus clarificet te:

2 * Sicut dedisti ei potestatem omnis carnis, ut omne, quod dedisti ei, det eis vitam æternam.

3 Hæc est autem vita æterna: Ut cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Jesum Christum.

4 Ego te clarificavi super terram: opus consummavi, quod dedisti mihi, ut faciam.

5 Et nunc clarifica me tu Pater apud te ipsum, claritate, quam habui, prius quam mundus esset, apud te.

6 Manifestavi nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi de mundo: tui erant, & mihi eos dedisti: & sermonem tuum servaverunt.

7 Nunc cognoverunt, quia omnia, quæ dedisti mihi, abs te sunt:

8 Quia verba, quæ dedisti mihi, dedi eis, & ipsi acceperunt, & cognoverunt verè, quia à te exivi, & crediderunt, quia tu me misisti.

9 Ego pro his rogo. Non pro mundo rogo, sed pro his, quos dedisti mihi: quia tui sunt:

10 Et mea omnia tua sunt, & tua mea sunt: & clarificatus sum in eis.

11 Et jam non sum in mundo, & hi in mundo sunt, & ego ad te venio. Pater sancte, serva eos in nomine tuo, quos dedisti mihi: ut sint unum, sicut & nos.

12 Cum essem cum eis, ego servabam eos in nomine tuo: * quos dedisti mihi, custodi: & nemo ex eis perivit, nisi filius perditionis: * ut Scriptura impleatur.

13 Nunc autem ad te venio: & hæc loquor in mundo, ut habeant gaudium meum impletum in semetipsis.

14 Ego dedi eis sermonem tuum, & mundus eos odio habuit, quia non sunt de mundo, sicut & ego non sum de mundo.

15 Non rogo, ut tollas eos de mundo, sed ut serves eos à malo.

16 De mundo non sunt, sicut & ego non sum de mundo.

17 Sanctifica eos in veritate. Sermo tuus veritas est.

18 Sicut tu me misisti in mundum, & ego misi eos in mundum.

19 Et pro eis ego sanctifico meipsum: ut sint & ipsi sanctificati in veritate.

20 Non pro eis autem rogo tantum, sed & pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me:

21 Ut omnes unum sint, sicut tu Pater in me, & ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint: ut credat mundus, quia tu me misisti.

22 Et ego claritatem, quam dedisti mihi, dedi eis: ut sint unum, sicut & nos unum sumus.

23 Ego in eis, & tu in me: ut sint consummati in unum: & cognoscat mundus, quia tu me misisti, & dilexisti eos, sicut & me dilexisti.

24 Pater, quos dedisti mihi, volo, ut ubi sum ego, & illi sint mecum: ut videant claritatem meam, quam dedisti mihi: quia dilexisti me ante constitutionem mundi.

25 Pater iuste, mundus te non cognovit: ego autem te cognovi, & hi cognoverunt, quia tu me misisti.

26 Et nomen feci eis nomen tuum, & nomen faciam: ut dilectio, qua dilexisti me, in ipsis sit, & ego in ipsis.

* Mat.
28, 18.

B

* Infr.
18, 9.
* Pal.
108, 8.

C

D

CAPUT XVIII.

Jesus à Judæis capitur, illis primū ad ipsius verbum in terram cadentibus: ad Annam & Caiphā ducitur: respondens interroganti Pontifici, alapa caditur: ter à Petro negatur: ductus in pratorium, dicit Pilato suum regnum non esse de hoc mundo: Judæi Jesum mori cupiunt, soluto Barabba.

Hæc cum dixisset Jesus, egressus est cum discipulis suis trans Torrentem Cedron, ubi erat hortus, in quem introivit ipse, & discipuli ejus.

2 Sciebat autem & Judas, qui tradebat eum, locum: quia frequenter Jesus conyenerat illuc cum discipulis suis.

3 * Judas ergo cum accepisset cohortem, & à Pontificibus, & Phariseis ministros, venit illuc cum laternis, & facibus, & armis.

4 Jesus itaque sciens omnia, quæ ventura erant super eum, processit, & dixit eis: Quem queritis?

5 Responderunt ei: Jesum Nazarenum. Dicit eis Jesus: Ego sum. Stabat autem & Judas, qui tradebat eum, cum ipsis.

6 Ut ergo dixit eis: Ego sum; abierunt retrorsum, & ceciderunt in terram.

7 Iterum ergo interrogavit eos: Quem queritis? Illi autem dixerunt: Jesum Nazarenum.

8 Respondit Jesus: Dixi vobis, quia ego sum: si ergo me queritis, finite hos abire.

9 Ut impleteret sermo, quem dixit: Quia quos dedisti mihi, non perdi ex eis quemquam.

10 Simon ergo Petrus habens gladium eduxit eum: & percussit pontificis servum, & abscidit aureolam ejus dexteram. Erat autem nomen servo Malchus.

11 Dixit ergo Jesus Petro: Mitte gladium tuum in vaginam. Calicem, quem dedit mihi Pater, non bibam illum?

12 Cohors ergo, & tribunus, & ministri Judæorum comprehenderunt Jesum, & ligaverunt eum.

13 Et adduxerunt eum ad * Annam primū, erat enim socer Caiphæ, qui erat pontifex anni illius.

14 Erat autem Caiphās, * qui consilium dederat Judæis: Quia expedit, unum hominem mori pro populo.

15 Sequebatur autem Jesum Simon Petrus, & alius discipulus. Discipulus autem ille erat notus pontifici, & introivit cum Jesu in atrium pontificis.

16 Petrus autem stabat ad ostium foris. * Exiit ergo discipulus alius, qui erat notus pontifici, & dixit ostiariæ, & introduxit Petrum.

17 Dicit ergo Petro ancilla ostiaria: Numquid & tu ex discipulis es hominis istius? Dicit ille: Non sum.

18 Stabant autem servi, & ministri ad prunas, quia frigus erat, & calefaciebant se: erat autem cum eis & Petrus stans, & calefaciens se.

19 Pontifex ergo interrogavit Jesum de discipulis suis, & de doctrina ejus.

20 Respondit ei Jesus: Ego palam locu-

tus sum mundo: ego semper docui in synagoga, & in templo, quod omnes Judæi conveniunt: & in occulto locutus sum nihil.

21 Quid me interrogas? interroga eos, qui audierunt, quid locutus sum ipsis: ecce hi sciunt, quæ dixerim ego.

22 Hæc autem cum dixisset, unus assistens ministrorum dedit alapam Jesu, dicens: Sic respondes pontifici?

23 Respondit ei Jesus: * Si male locutus sum, testimonium perhibe de malo: si autem bene, quid me cædis?

24 Et misit eum Annas ligatum ad Caiphā pontificem.

25 Erat autem Simon Petrus stans, & calefaciens se. * Dixerunt ergo ei: Numquid & tu ex discipulis ejus es? Negavit ille, & dixit: Non sum.

26 Dicit ei unus ex servis pontificis, cognatus ejus, cujus abscidit Petrus auriculam: Nonne ego te vidi in horto cum illo?

27 Iterum ergo negavit Petrus, & statim gallus cantavit.

28 Adducunt ergo Jesum à Caiphā in pratorium. Erat autem mane: & ipsi non introierunt in pratorium, * ut non contaminarentur, sed ut manducarent Pascha.

29 Exiit ergo Pilatus ad eos foras, & dixit: Quam accusationem assertis adversus hominem hunc?

30 Respondenter, & dixerunt ei: Si non esset hic malefactor, non tibi tradidissemus eum.

31 Dixit ergo eis Pilatus: Accipite eum vos, & secundum legem vestram judicate eum. Dixerunt ergo ei Judæi: Nobis non licet interficere quemquam.

32 * Ut sermo Jesu impleteretur, quem dixit, significans quæ morte esset mortuus.

33 * Introivit ergo iterum in pratorium Pilatus, & vocavit Jesum, & dixit ei: Tu es rex Judæorum?

34 Respondit Jesus: A temetipso hoc dicis, an alii dixerunt tibi de me?

35 Respondit Pilatus: Numquid ego Judæus sum? Gens tua, & pontifices traderunt te mihi: quid fecisti?

36 Respondit Jesus: Regnum meum non est de hoc mundo: si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei utique decertarent, ut non traderer Judæis: nunc autem regnum meum non est hinc.

37 Dixit itaque ei Pilatus: Ergo rex es tu? Respondit Jesus: Tu dicis, quia rex sum ego. Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati: omnis, qui est ex veritate, audit vocem meam.

38 Dicit ei Pilatus: Quid est veritas? Et cum hoc dixisset, iterum exiit ad Judæos, & dixit eis: Ego nullam invenio in eo causam.

39 * Est autem consuetudo vobis, ut unum dimittam vobis in Pascha: vultis ergo dimittam vobis regem Judæorum?

40 Clamaverunt ergo rursus omnes, dicentes: Non hunc, sed Barabbam. Erat autem Barabbas latro.

A

2 Reg.

15. 21.

Matt.

26. 36.

Marc.

14. 12.

Lucæ

22. 39.

* Mat.

26. 47.

Marc.

14. 41.

Lucæ

22. 49.

B

* Supr.

17. 12.

C

* Luc.

3. 2.

* Supr.

11. 42.

* Mat.

26. 58.

Marc.

14. 54.

Lucæ

22. 53.

D

* Mat.

26. 57.

Marc.

14. 51.

Lucæ

22. 14.

E

* Mat.

26. 69.

Marc.

14. 67.

Lucæ

22. 36.

* Mat.

27. 2.

Marc.

15. 1.

Lucæ

24. 1.

Act.

10. 28.

& 11. 3

F

* Mat.

10. 9.

* Mat.

27. 11.

Marc.

15. 2.

Lucæ

23. 3.

G

* Mat.

27. 15.

Marc.

15. 6.

Lucæ

22. 17.

CAPUT XIX.

A Pilato flagellatus, variisque modis afflictus, & spinis coronatus ad mortem deposcitur: rursumque à Pilato examinatus, ostendit illum desuper tantum habere in ipsum potestatem: Pilatus metriculosus, Jesum, quem regem dicit Judæorum, mori adjudicat: Jesus bajulans sibi crucem, inter latrones crucifigitur, postea à Pilato super crucem titulo, divisisque à militibus vestimentis, & sorte de tunica missa: Jesus matri Joannem, matremque Joanni commendat: & sitiens aceto potatur, consummatisque omnibus tradit spiritum: fractis latronum cruribus, ex aperto Christi latere sanguis, & aqua profluit, ejusque corpus, myrrha, & aloe conditum, sepelitur.

A **T**unc ergo apprehendit Pilatus Jesum, & flagellavit.

2 Et milites placentes coronam de spinis, impulerunt capiti ejus, & veste purpurea circumdederunt eum.

3 Et veniebant ad eum, & dicebant: Ave Rex Judæorum: & dabant ei alapas.

4 Exivit ergo iterum Pilatus foras, & dicit eis: Ecce adduco vobis eum foras, ut cognoscatis, quia nullam invenio in eo causam.

5 (Exivit ergo Jesus portans coronam spinæ, & purpureum vestimentum) Et dicit eis: Ecce homo.

6 Cum ergo vidissent eum Pontifices, & ministri clamabant, dicentes: Crucifige, crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Accipite eum vos, & crucifigite; ego enim non invenio in eo causam.

B **7** Responderunt ei Judæi: Nos legem habemus, & secundum legem debet mori, quia filium Dei se fecit.

8 Cum ergo audisset Pilatus hunc sermonem, magis timuit.

9 Et ingressus est prætorium iterum, & dixit ad Jesum: Unde es tu? Jesus autem responsum non dedit ei.

10 Dicit ergo ei Pilatus: Mihi non loqueris? nescis, quia potestatem habeo crucifigere te, & potestatem habeo dimittere te?

11 Respondit Jesus: Non haberes potestatem adversum me ullam, nisi tibi datum esset desuper. Propterea, qui me tradidit tibi, majus peccatum habet.

12 Et exinde quærebat Pilatus dimittere eum, Judæi autem clamabant dicentes: Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris: omnis enim, qui se regem facit, contradicit Cæsari.

13 Pilatus autem cum audisset hos sermones, adduxit foras Jesum, & sedit pro tribunali, in loco, qui dicitur Lithostrotos, Hebraicè autem Gabbatha.

14 Erat autem Parasceve Paschæ, hora quasi sexta, & dicit Judæis: Ecce rex vester.

15 Illi autem clamabant: Tolle, tolle, crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Regem vestrum crucifigam? Responderunt Pontifices: Non habemus regem nisi Cæsarem.

16 Tunc ergo tradidit eis illum ut crucifigeretur. Susceperunt autem Jesum, & eduxerunt.

17 * Et bajulans sibi crucem, exivit in eum, qui dicitur Calvaria, locum, Hebraicè autem Golgotha:

18 Ubi crucifixerunt eum, & cum eo alios duos, hinc, & hinc, medium autem Jesum.

19 Scripsit autem & titulum Pilatus: & posuit super crucem. Erat autem scriptum: Jesus Nazarenus Rex Judæorum.

20 Hunc ergo titulum multi Judæorum legerunt: quia prope civitatem erat locus, ubi crucifixus est Jesus. Et erat scriptum Hebraicè, Græcè, & Latine.

21 Dicebant ergo Pilato Pontifices Judæorum: Noli scribere, Rex Judæorum: sed quia ipse dixit: Rex sum Judæorum.

22 Respondit Pilatus: Quod scripsi, scripsi.

23 Milites ergo cum crucifixissent eum, acceperunt vestimenta ejus, & fecerunt quatuor partes: unicuique militi partem & tunicam. Erat autem tunica inconsutilis, desuper contexta per totum.

24 Dixerunt ergo ad invicem: Non scinda-

C

* Mat.
27.15.
Marc.
15.21.
Lucæ
23.13.
D

* Mat.
27.15.
Marc.
15.24.
Lucæ
23.14

* P^{al}.
21. 10.
B

mus eam, sed sortiamur de illa, cuius sit. Ut Scriptura impleveretur, dicens: * Partiti sunt vestimenta mea sibi, & in vestem meam miserunt sortem. Et milites quidem hæc fecerunt.

25 Stabant autem iuxta crucem Jesu, Mater ejus, & soror matris ejus, Maria Cleopha, & Maria Magdalene.

26 Cum vidisset ergo Jesus Matrem, & discipulum stantem, quem diligebat, dicit Matri suæ: Mulier, ecce filius tuus.

27 Deinde dicit discipulo: Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eam discipulus in sua.

* P^{al}.
65. 22.
F

28 Postea sciens Jesus quia omnia consummata sunt, * ut consummaretur Scriptura, dixit: Sitio.

29 Vas ergo erat positum aceto plenum. Illi autem spongiam plenam aceto, hyssopo circumponentes, obtulerunt ori ejus.

30 Cum ergo accepisset Jesus acetum, dixit: Consummatum est. Et inclinato capite tradidit spiritum.

31 Judæi ergo (quoniam parasceve erat) ut non remanerent in cruce corpora sabbato, (erat enim magnus dies illi Sabbati) rogaverunt Pilatum, ut frangerent eorum crura, & tollerentur.

32 Venerunt ergo milites: & primi quidem fregerunt crura, & alterius, qui crucifixus est cum eo.

33 Ad Jesum autem cum venissent, ut viderant eum jam mortuum, non fregerunt ejus crura:

34 Sed unus militum lancea latus ejus aperuit, & continuo exivit sanguis, & aqua.

35 Et qui vidit, testimonium perhibuit: & verum est testimonium ejus. Et ille scit, quia vera dicit: ut & vos credatis.

* Exo.
12. 45.
Num.
9. 12.
* Zac.
12. 10.
* Mat.
27. 57.
Marc.
15. 43.
Lucæ
23. 50.
* S^{op}.
3. 1.

36 Facta sunt enim hæc, ut Scriptura impleveretur: * Os non comminuetis ex eo.

37 Et iterum alia scriptura dicit: * Videbunt, in quem transfixerunt.

38 * Post hæc autem rogavit Pilatum Joseph ab Arimathæa, (eum quod esset discipulus Jesu, occultus autem propter metum Judæorum) ut tolleretur corpus Jesu. Et permisit Pilatus. Venit ergo, & tulit corpus Jesu.

39 Venit autem & Nicodemus, * qui venerat ad Jesum nocte primam, ferens mixturam myrrhæ, & aloes, quasi libras centum.

40 Acceperunt ergo corpus Jesu, & ligaverunt illud linteis cum aromatibus, sicut mos est Judæis sepelire.

41 Erat autem in loco, ubi crucifixus est, hortus: & in horto monumentum novum, in quo nondum quisquam positus erat.

42 Ibi ergo propter Parasceven Judæorum, quia juxta erat monumentum, posuerunt Jesum.

CAPUT XX.

Maria Magdalene prima venit ad monumentum, deinde Petrus, & Joannes: illa plorans ad monumentum videt Angelos, tandemque Jesum agnoscit: qui apprensus a Apostolis, pacem illis optat: & ostendit manibus, ac latere, dat eis Spiritum sanctum, ut peccata remittant, ac retineant, rursumque non credenti Thomæ apprensus cum reliquis discipulis, corpus præbet palpandum, beatos dicens, qui in ipso non viso crediderunt. Multa Christi signa non sunt in hoc libro scripta.

1 U Na autem sabbati, Maria Magdalene venit manens, cum adhuc tenebræ essent, ad monumentum, & vidit lapidem sublatum à monumento.

2 Cucurrit ergo, & venit ad Simonem Petrum, & ad alium discipulum, quem amabat Jesus, & dicit illis: Tulerunt Dominum de monumento, & nescimus, ubi posuerunt eum.

3 Exiit ergo Petrus, & ille alius discipulus, & venerunt ad monumentum.

4 Currebant autem duo simul, & ille alius discipulus præcurrit citius Petro, & venit primus ad monumentum.

5 Et cum se inclinasset, vidit posita linteamina, non tamen introiit.

6 Venit ergo Simon Petrus sequens eam, & introiit in monumentum, & vidit linteamina posita,

7 Et sudarium, quod fuerat super caput ejus, non cum linteaminibus positum, sed separatim involutum in unum locum.

8 Tunc ergo introiit & ille discipulus, qui venerat primus ad monumentum: & vidit, & credidit:

9 Nondum enim sciebant Scripturam, quia oportebat eum à mortuis resurgere.

10 Abierant ergo iterum discipuli ad semetipsos.

11 * Maria autem stabat ad monumentum foris, plorans. Dum ergo fletet, inclinavit se, & prospexit in monumentum.

12 Et vidit duos angelos in albis, sedentes, unum ad caput, & unum ad pedes, ubi positum fuerat corpus Jesu.

13 Dicunt ei illi: Mulier, quid ploras? Dicit eis: Quia tulerunt Dominum meum: & nescio ubi posuerunt eum.

14 Hæc cum dixisset, conversa est retrorsum, & vidit Jesum stantem: & non sciebat, quia Jesus est.

15 Dicit ei Jesus: Mulier, quid ploras? quem quæris? Illa existimans quia hortulanus esset, dicit ei: Domine, si tu sustulisti eum, dicito mihi, ubi posuisti eum; & ego eum tollam.

16 Dicit ei Jesus: Maria. Conversa illa, dicit ei: Rabboni (quod dicitur Magister.)

17 Dicit ei Jesus: Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum: vade autem ad fratres meos, & dic eis: Ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum: Deum meum, & Deum vestrum.

18 Venit Maria Magdalene annuntians discipulis: Quia vidi Dominum, & hæc dixit mihi.

19 * Cum ergo serò esset die illo, una sabbatorum, & fores essent clausæ, ubi erant discipuli congregati propter metum Judæorum: venit Jesus, & stetit in medio, & dixit eis: Pax vobis.

20 Et cum hoc dixisset, ostendit eis manus, & latus. Gavisii sunt ergo discipuli, viso Domino.

21 Dixit ergo eis iterum: Pax vobis. Sicut mihi sit me Pater, & ego mitto vos.

22 Hæc cum dixisset, insufflavit, & dixit eis: Accipite Spiritum sanctum:

23 * Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.

24 Thomas autem unus ex duodecim, qui

A
Mat.
28. 1.
Marc.
16. 1.
Lucæ
24. 1.

B

C

* Mat.
28. 1.
Marc.
16. 5.
Lucæ
24. 3.

D

E

* Mat.
16. 14.
Lucæ
24. 30.
1 Cor.
15. 5.

F

* Mat.
16. 18.

dicatur Didymus, non erat eum eis, quando venit Jesus.

25 Dixerunt ergo ei alii discipuli: Vidimus Dominum. Ille autem dixit eis: Nisi videro in manibus eis fixuram clavorum, & mittam digitum meum in locum clavorum, & mittam manum meam in latus ejus, non credam.

26 Et post dies octo, iterum erant discipuli ejus intus, & Thomas cum eis. Venit Jesus januis clausis, & stetit in medio, & dixit: Pax vobis.

27 Deinde dicit Thomas: Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & asser manum tuam, & mitte in latus meum: & noli esse incredulus, sed fidelis.

28 Respondit Thomas, & dixit ei: Dominus meus, & Deus meus.

29 Dixit ei Jesus: Quia vidisti me Thomas, credidisti: beati, qui non viderunt, & crediderunt.

*Infr.
21. 25.

30 * Multa quidem, & alia signa fecit Jesus in conspectu discipulorum suorum, quæ non sunt scripta in libro hoc.

31 Hæc autem scripta sunt, ut credatis, quia Jesus est Christus Filius Dei: & ut credentes, vitam habeatis in nomine ejus.

C A P U T XXI.

Piscantibus discipulis, comprehenderet facit Jesus copiosam piscum multitudinem: quo signo Petrus per Joannem Dominum agnoscens, mittit se in mare: & factus prandio, de amore in Christum ter interrogatus, ter accipit pascendas ipsius oves: & de futura passione sua admonetur, frustra de Joannis morte curiosè scrutatus: non omnia Christi facta scripta sunt.

A

Postea manifestavit se iterum Jesus discipulis ad mare Tiberiadis. Manifestavit autem sic:

2 Erant simul Simon Petrus, & Thomas, qui dicitur Didymus, & Nathanael, qui erat à Cana Galilææ, & filii Zebedæi, & alii ex discipulis ejus duo.

3 Dicit eis Simon Petrus: Vado piscari. Dicunt ei: Venimus & nos tecum. Et exierunt, & ascenderunt in navim: & illa nocte nihil prendiderunt.

4 Manè autem facto stetit Jesus in littore: non tamen cognoverunt discipuli, quia Jesus est.

5 Dixit ergo eis Jesus: Pueri, numquid pulmentarium habetis? Responderunt ei: Non.

6 Dicit eis: Mittite in dexteram navigii rete, & inveniatis. Miserunt ergo: & jam non valebant illud trahere præ multitudine piscium.

B

7 Dixit ergo discipulus ille, quem diligebat Jesus, Petro: Dominus est. Simon Petrus cum audisset, quia Dominus est, tunica succinxit se (erat enim nudus) & misit se in mare.

8 Alii autem discipuli navigio venerunt, (non enim longè erant à terra, sed quasi cubitis ducentis) trahentes rete piscium.

9 Ut ergo descenderunt in terram, viderunt prunas positas, & piscem superpositum, & panem.

10 Dicit eis Jesus: Afferte de piscibus, quos prendidistis nunc.

11 Ascendit Simon Petrus, & traxit rete in terram, plenum magnis piscibus centum quinquaginta tribus. Et cum tanti essent, non est scissum rete.

12 Dicit eis Jesus: Venite, prandete. Et nemo audebat discumbentium interrogare eum: Tu quis es? scientes, quia Dominus est.

13 Et venit Jesus, & accipit panem, & dat eis, & piscem similiter.

14 Hoc jam tertio manifestatus est Jesus discipulis suis, cum resurrexisset à mortuis.

15 Cum ergo prandissent, dicit Simoni Petro Jesus: Simon Joannis, diligis me plus his? Dicit ei: Etiam, Domine, tu scis, quia amo te. Dicit ei: Pisce agnos meos.

16 Dicit ei iterum: Simon Joannis, diligis me? Ait illi: Etiam Domine, tu scis, quia amo te. Dicit ei: Pisce agnos meos.

17 Dicit ei tertio: Simon Joannis, amas me? Contristatus est Petrus, quia dixit ei tertio, Amas me? Et dixit ei: Domine, tu omnia nosti: tu scis, quia amo te. Dicit ei: Pisce oves meas.

18 * Amen, amen dico tibi: cum esses junior, cingebas te, & ambulabas, ubi volebas: cum autem senueris, extends manus tuas, & alius te cinget, & ducet, quod tu non vis.

19 Hoc autem dixit, significans qua morte clarificaturus esset Deum. Et cum hoc dixisset, dicit ei: Sequere me.

20 Conversus Petrus vidit illum discipulum, quem diligebat Jesus, sequentem, * qui & recubuit in cornu super pectus ejus, & dixit: Domine, quis est qui tradet te?

21 Hunc ergo cum vidisset Petrus, dixit Jesu: Domine, hic autem quid?

22 Dicit ei Jesus: Sic eum volo manere donec veniam, quid ad te? tu me sequere.

23 Exiit ergo sermo iste inter fratres, quia discipulus ille non moritur. Et non dixit ei Jesus: Non moritur, sed: Sic eum volo manere, donec veniam, quid ad te?

24 Hic est discipulus ille, qui testimonium perhibet de his, & scripsit hæc: & scimus, quia verum est testimonium ejus.

25 * Sunt autem & alia multa, quæ fecit Jesus: quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt, libros.

C

* 1.
Petr.
1. 14.

D

* Supr.
13. 23.

* Supr.
20. 30.

ACTUS APOSTOLORUM.

CAPUT PRIMUM.

Iesus promittens Apostolis Spiritum sanctum, dicit non esse ipsorum scire secreta rerum futurarum tempora, & post ipsius in cælum ascensum dicitur ab Angelis similiter venturus: nomina Apostolorum: oratio Petri de uno in locum Iuda proditoris sufficiendo, ubi promissis precibus eligitur sorte Mathias.

A

Rimùm quidem sermonem feci de omnibus, ò Theophile, quæ cepit Iesus facere, & docere,

Usque in diem, qua præcipiens Apostolis per Spiritum sanctum, quos elegit, assumptus est:

3 Quibus & præbuit seipsum vivum post passionem suam in multis argumentis, per dies quadraginta apparens eis, & loquens de regno Dei.

4 Et convalescens, præcepit eis ab Hierosolymis ne discederent, sed expectarent promissionem patris, quam audistis (inquit) per os meum:

5 Quia Joannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu sancto non post multos hos dies.

6 Igitur qui convenerant, interrogabant eum dicentes: Domine, si in tempore hoc restitues regnum Israel?

7 Dixit autem eis: Non est vestrum nosse tempora, vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate:

8 * Sed accipietis virtutem supervenientis Spiritus sancti in vos, & eritis mihi testes in Hierusalem, & in omni Judæa, & Samaria, & usque ad ultimum terræ.

9 Et cum hæc dixisset, videntibus illis, elevatus est: & nubes suscepit eum ab oculis eorum.

10 Cumque intuerentur in cælum euntem illum, ecce duo viri astiterunt juxta illos in vestibus albis,

11 Qui & dixerunt: Viri Galilæi, quid statis

aspicientes in cælum? hic Iesus, qui assumptus est à vobis in cælum, sic venit, quemadmodum vidistis eum euntem in cælum.

12 Tunc reversi sunt Hierosolymam, à monte, qui vocatur Oliveti, qui est juxta Hierosalem, sabbati habens iter.

13 Et cum introissent in cœnaculum, ascenderunt, ubi manebant Petrus, & Joannes, Jacobus, & Andreas, Philippus, & Thomas, Bartholomæus, & Matthæus, Jacobus Alphæi, & Simon Zelotes, & Judas Jacobi.

14 Hi omnes erant perseverantes unanimiter in oratione cum mulieribus, & Maria Matre Jesu, & fratribus ejus.

15 In diebus illis exurgens Petrus in medio fratrum, dixit (erat autem turba hominum simul, fere centum viginti.)

16 Viri fratres, oportet impleri Scripturam, * quam prædixit Spiritus Sanctus per os David de Juda, * qui fuit dux eorum, qui comprehenderunt Jesum:

17 Qui connumeratus erat in nobis, & sortitus est sortem ministerii hujus.

18 * Et hic quidem possedit agrum de mercede iniquitatis, & suspensus crepuit medius: & diffusa sunt omnia viscera ejus.

19 Et notum factum est omnibus habitantibus Hierosalem, ita ut appellaretur ager ille, lingua eorum, Haceldama, hoc est, ager sanguinis.

20 Scriptum est enim in libro Psalmorum: * Fiat commoratio eorum deserta, & non sit, qui inhabitet in ea: * & episcopatum ejus accipiat alter.

21 Oportet ergo ex his viris, qui nobiscum sunt congregati in omni tempore, quo intravit, & exivit inter nos Dominus Iesus,

22 Incipiens à baptismo Joannis usque in diem, qua assumptus est à nobis, testem resurrectionis ejus nobiscum fieri unum ex istis.

23 Et statuerunt duos, Joseph, qui vocabatur Barsabas, qui cognominatus est Justus, & Mathiam.

* Luc.

24 49.

Joan.

14. 26.

* Mat.

3. 11.

Marc.

1. 8.

Lucæ

3. 16.

Joan.

1. 16.

B

* In fr.

2. 3.

Lucæ

24. 49.

* Psal.

42. 10.

* Jer.

11. 18.

* Mar.

27. 7.

D

* Psal.

65. 16.

* Psal.

138. 3.

24 Et orantes dixerunt: Tu, Domine, qui corda nostri
omnium, ostende, quæ elegeris ex his duobus unum.
25 Accipere locum ministerii hujus, & apostolatus, de quo prævaricatus est Judas, ut

abiret in locum suum.

26 Et dederunt fortes eis, & cecidit fors super Matthiam, & annumeratus est cum undecim Apostolis.

CAPUT II.

Effuso super discipulos Spiritu sancto die Pentecostes, admirantur Judæi, quod omnium loquantur linguis, dicentes autem musto plenos esse consulas Petrus, citata inter alia sua concionis Prophetia Joel: cōpunctiq; Judæi, audito Petri consilio, convertuntur ad Christum tria circiter milia; simulque perseverant in doctrina Apostolorum, fractione panis, & orationibus habentes omnia communia.

- A** **E**T cum complerentur dies Pentecostes, erant omnes pariter in eodem loco:
2 Et factus est repente de caelo sonus, tamquam adveniens Spiritus vehemens, & replevit totam domum ubi erant sedentes.
3 Et apparuerunt illis dispersæ linguæ tamquam ignis, seditque supra singulos eorum:
4 * Et repleti sunt omnes Spiritu Sancto, & coeperunt loqui variis linguis, prout Spiritus sanctus dabat eloqui illis.
5 Erant autem in Jerusalem habitantes Judæi, viri religiosi ex omni natione, quæ sub caelo est.
6 Facta autem hac voce, convenit multitudo, & mente confusa est, quoniam audiebat unusquisque lingua sua illos loquentes.
7 Stupebant autem omnes, & mirabantur, dicentes: Nonne ecce omnes isti, qui loquuntur, Galilæi sunt:
8 Et quomodo nos audivimus unusquisque linguam nostram, in qua nati sumus?
9 Parthi, & Medi, & Ælamitæ, & qui habitant Mesopotamiam, Judæam, & Cappadociam, Pontum, & Asiam,
10 Phrygiam, & Pamphyliam, Ægyptum, & partes Lybiæ, quæ est circa Cyrenen, & advenæ Romani,
11 Judæi quoque, & Profelyti, Cretes, & Arabes: Audivimus eos loquentes nostris linguis magnalia Dei.
12 Stupebant autem omnes, & mirabantur

ad invicem dicentes: Quidnam vult hoc esse?

13 Alii autem irridentes dicebant: Quia musto pleni sunt isti.

14 Stans autem Petrus cum undecim, levavit vocem suam, & locutus est eis: Viri Judæi, & qui habitatis Jerusalem universi: hoc vobis notum sit, & auribus percipite verba mea.
15 Non enim sicut vos æstimatis, hi ebrii sunt, cum sit hora diei tertia.

16 Sed hoc est, quod dictum est per prophetam Joel.

17 * Et erit in novissimis diebus (dicit Dominus) effusam de Spiritu meo super omnem carnem, & prophetabunt filii vestri, & filiæ vestræ: & juvenes vestri visiones videbunt, & seniores vestri somnia loquuntur.

18 Et quidem super servos meos, & super ancillas meas in diebus illis effusam de Spiritu meo, & prophetabunt:

19 Et dabo prodigia in caelo sursum, & signa in terra deorsum, sanguinem, & ignem, & vaporem fumi.

20 Sol convertetur in tenebras, & luna in sanguinem, antequam veniat dies Domini magnus, & manifestus.

21 * Et erit: Omnis quicumque invocaverit nomen Domini, salvus erit.

22 Viri Israelitæ, audite verba hæc: Jesu Nazarenum, virum approbatum à Deo in vobis, virtutibus, & prodigiis, & signis, quæ fecit Deus per illum in medio vestri, sicut & vos scitis:
23 Hunc definitio consilio, & præscientia Dei traditum, per manus iniquorum affligentes interemistis:

24 Quem Deus suscitavit, solutis doloribus inferni, juxta quod impossibile erat teneri illum ab eo.

25 David enim dicit in eum: * Providebam Dominum in conspectu meo semper: quoniam à dextris est mihi, ne commovear:
26 Propter hoc latatum est cor meum, &

* Mat.
3. 11.
Marc.
1. 8.
Lucæ
3. 16.
Joan.
7. 39.
Supr.
1. 8.
Infr.
11. 16.
& 19. 6

B

C.
* Isai.
44. 3.
Joel
2. 28.

* Joel
2. 32.
Rom.
10. 13.

D

* Psal
15. 8.

exultavit lingua mea, insuper & caro mea requiescet in tpe.

27 Quoniam nō derelinques animā meā in inferno, nec dabis Sanctū tuū videre corruptionē.

28 Notas mihi fecisti vias vitæ: & replebis me iucunditate cum facie tua.

29 Viri fratres, liceat audenter dicere ad vos de patriarcha David, * quoniam defunctus est, & sepultus: & sepulchrum ejus est apud nos usque in hodiernum diem.

30 Propheta igitur cū esset, & iciret, quia iurjurando * iurasset illi Deus de fructu lumbi ejus sedere super sedem ejus,

31 Providens locutus est de resurrectione Christi, quia * neque derelictus est in inferno, neque caro ejus vidit corruptionem.

32 Hunc Jesum resuscitavit Deus, cujus omnes nos testes sumus.

33 Dexera igitur Dei exaltatus, & promissione Spiritus sancti accepta à Patre, effudit hunc, quem vos videtis, & auditis.

34 Non enim David ascendit in cælum: dixit autem ipse: * Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis,

35 Donec ponam inimicos tuos: scabellum pedum tuorum.

36 Certissime sciat ergo omnis domus Israel, quia & Dominum eum, & Christum fecit Deus, hunc Jesum, quem vos crucifixistis.

37 His autem auditis, compuncti sunt corde, & dixerunt ad Petrum, & ad reliquos Apostolos: Quid faciemus, viri fratres?

38 Petrus verò ad illos: Pœnitentiā (inquit) agite, & baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi, in remissionem peccatorum vestrorum, & accipietis donum Spiritus sancti.

39 Vobis enim est re. romissio, & filiis vestris, & omnibus, qui longè sunt, quoscunque advocaverit Dominus Deus noster.

40 Aliis etiam verbis plurimis testificatus est, & exhortabatur eos, dicens: Salvamini à generatione ista prava.

41 Qui ergo receperunt sermonem ejus, baptizati sunt: & appositæ sunt in die illa animæ circiter tria millia.

42 Erant autem perseverantes in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus.

43 Fiebat autem omni animæ timor: multa quoque prodigia, & signa per Apostolos in Jerusalem fiebant, & metus erat magnus in universis.

44 Omnes etiam qui credebant, erant pariter, & habebant omnia communia.

45 Possessiones, & substantias vendebant, & dividebant illa omnibus, prout cuique opus erat.

46 Quotidie quoque perdurantes unanimiter in templo, & frangentes circa domos panem, sumebant cibum cum exultatione, & simplicitate cordis.

47 Collaudantes Deum, & habentes gratiam ad omnem plebem, Dominus autem augebat, qui salvi fierent quotidie in idipsum.

CAPUT III.

Petrus cum Joanne claudum à matris utero sanāt, ac docet ipsos id fecisse per fidem nominis Christi: quem ostendit esse Messiam promissum per Moysen, & prophetas, ipsique Abraham.

A PETRUS autem, & Joannes ascendebant in templum ad horam orationis nonam.

2 Et quidā vir, qui erat claudus ex utero matris suæ, bajulabatur: quem ponebant quotidie ad portā templi, quæ dicitur Speciosa, ut peteret eleemosynā ab introeuntibus in templum.

3 Is cū vidisset Petrum, & Joannem incipientes introire in templum, rogabat, ut eleemosynam acciperet.

4 Intuens autem in eum Petrus cum Joanne, dixit: Reipice in nos.

5 At ille intendebat in eos, sperans se aliquid acceperum ab eis.

6 Petrus autem dixit: Argentū, & aurū non est mihi: quod autem habeo, hoc tibi do: In nomine Jesu Christi Nazareni surge, & ambula.

7 Et apprehensa manu ejus dextera, allevavit eum, & protinus consolidata sunt bases ejus, & plantæ.

8 Et exiliens stetit, & ambulabat: & intravit cum illis in templum ambulans, & exiliens, & laudans Deum.

9 Et vidit omnis populus eum ambulantem, & laudantem Deum.

10 Cognoscebant autem illum, quod ipse erat, qui ad eleemosynam sedebat ad Speciosam portam templi: & impleti sunt stupore, & extasi, in eo, quod contigerat illi.

11 Cū teneret autem Petrum, & Joannem, cucurrit omnis populus ad eos, ad porticum, quæ appellatur Salomonis, stupentes.

12 Videns autem Petrus, respondit ad populum: Viri Israelitæ, quid miramini in hoc, aut vos quid intuemini, quasi nostra virtute, aut potestate fecerimus hunc ambulare?

13 Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob, Deus patrum nostrorum, glorificavit filium suum Jesum, quem vos quidem tradidistis, & negastis ante faciem Pilati, judicante illo dimitti.

14 * Vos autem sanctum, & justum negastis, & petistis virum homicidam donari vobis:

15 Auctore verò vitæ interfecistis, quæ Deus suscitavit à mortuis, cujus nos testes sumus.

16 Et in fide nominis ejus, hunc quæ vos vidistis, & nostis, confirmavit nomen ejus: & fides, quæ per eum est, dedit integram sanationem istam in conspectu omnium vestrum.

17 Et nunc, fratres, scio, quia per ignorantiam fecistis, sicut & principes vestri.

18 Deus autem, quæ proquavi per os omnium prophetarum, pati Christum suum, sic implevit.

19 Pœnitimini igitur, & convertimini, ut deleantur peccata vestra:

20 Ut cū venerint tempora refrigerii à conspectu Domini, & miserit eum, qui prædicatus est vobis, Jesum Christum,

21 Quem oportet quidem cælum suscipere usque in tempora restitutionis omnium, quæ locutus est Deus per os Sanctorum suorum à sæculo prophetarum.

22 Moyses quidē dixit: * quoniam Prophetā suscitabit vobis Dñs Deus vester de fratribus vestris, tamquam me, ipsum audietis iuxta omnia, quæcumque locutus fuerit vobis.

23 Erit autē omnis anima, quæ non audierit Prophetam illum, exterminabitur de plebe.

24 Et omnes Prophetæ à Samuel, & deinceps qui locuti sunt, annuntiaverunt dies istos.

25 Vos estis filii prophetarum, & testamenti, quod disposuit Deus ad patres nostros,

dicens

* Reg.
2. 10.
E
* Psal.
131. 11
* Psal.
136. 10.
Infra
1. 135.

* Psal.
109. 1.

F

G

D

A

B

C

* Mar.
27. 10.
Marc.
15. 11.
Luce
23. 15.
Joan.
18. 47.

* Deu.
18. 15.

dicens ad Abraham: * Et in semine tuo benedicentur omnes familie terræ.

26 Vobis primum Deus suscitans Filium suum, misit cum benedicentem vobis; ut converterat se unusquisque à nequitia sua.

CAPUT IV.

Apostoli post reclusionem in custodia examinati de claudicatione, ostendunt in solo Christo lapide angulari esse salutem, nec principibus contra Dei iussum obtemperant cessando à doctrina nominis Christi: dimissi verò, & orantes, accipiunt signa dati Spiritus sancti: nullus ipsorum quidquam proprium habebat, sed suis divenditis faciebatur pretium esse commune, sicut fecit Barnabas divendito agro suo.

A **L** Oquentibus autem illis ad populum, supervenerunt sacerdotes, & magistratus templi, & Sadducei,

2 Dolentes quòd docerent populum, & annuntiarent in Jesu resurrectionem ex mortuis:

3 Et injecerunt in eos manus, & posuerunt eos in custodia in crastinum: erat enim jam vespere.

4 Multi autem eorum, qui audierant verbum, crediderunt: & factus est numerus virorum quinque millia.

5 Factum est autem in crastinum, ut congregarentur principes eorum, & seniores, & Scribæ in Jerusalem;

B **E** t Annas princeps sacerdotum, & Caiphas, & Joannes, & Alexander, & quotquot erant de genere sacerdotali.

7 Et statuentes eos in medio, interrogabant: In qua virtute, aut in quo nomine fecistis hoc vos?

8 Tunc repletus Spiritu sancto Petrus, dixit ad eos: Principes populi, & seniores audite:

9 Si nos hodie iudicamur in beneficio hominis infirmi, in quo iste salvus factus est,

10 Notum sit omnibus vobis, & omni plebi Israel: quia in nomine Domini nostri Jesu Christi Nazareni, quem vos crucifixistis, quem Deus suscitavit à mortuis, in hoc iste astat coram vobis sanus.

11 * Hic est lapis, qui reprobatus est à vobis ædificantibus, qui factus est in caput anguli:

12 Et non est in alio aliquo salus. Nec enim aliud nomen est sub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri.

13 Videntes autem Petri constantiam, & Joannis, comperto quòd homines essent sine litteris, & idiotæ, admirabantur, & cognoscebant eos, quoniam cum Jesu fuerant:

14 Hominem quoque videntes stantem cum eis, qui curatus fuerat, nihil poterant contradicere.

15 Jusserunt autem eos foras extra concilium secedere: & conferebant ad invicem,

16 Dicentes Quid faciemus hominibus istis? quoniam quidem notum signum factum est per eos omnibus habitantibus Jerusalem: manifestum est, & non possumus negare.

17 Sed ne amplius divulgetur in populum, comminemur eis, ne ultra loquantur in nomine hoc ulli hominum.

18 Et vocâtes eos, denuntiaverunt, ne omnino loquerentur, neque docerent in nomine Jesu.

19 Petrus verò, & Joannes respondentes, dixerunt ad eos: Si iustum est in conspectu Dei, vos potius audire quam Deum, iudicate.

20 Non enim possumus, quæ vidimus, &

audivimus, non loqui.

21 At illi comminantes dimiserunt eos: non inveniētes quomodo punirent eos, propter populum, quia omnes clarificabant id, quod factum fuerat in eo, quod acciderat.

22 Annorum enim erat amplius quadraginta homo, in quo factum fuerat signum istud sanitatis.

23 Dimissi autem venerunt ad suos: & annuntiaverunt eis, quanta ad eos principes sacerdotum, & seniores dixissent.

24 Qui cum audissent, unanimiter leverunt vocem ad Deum, & dixerunt: Domine, tu es, qui fecisti cælum, & terram, mare, & omnia, quæ in eis sunt:

25 Qui Spiritu sancto per os patris nostri David pueri tui, dixisti: * Quare fremuerunt Gentes, & populi meditati sunt inania?

26 Astiterunt reges terræ, & principes convenerunt in unum, adversus Dominum, & adversus Christum ejus?

27 Convenerunt enim verè in civitate ista adversus sanctum puerum tuum Jesum, quem unxisti, Herodes, & Pontius Pilatus, cum Gentibus, & populis Israel,

28 Facere, quæ manus tua, & consilium tuum decreverunt fieri.

29 Et nunc, Dñe, respice in minas eorum, & da servis tuis cum omni fiducia loqui verbu tuu.

30 In eo quòd manum tuam extendas ad sanitates, & signa, & prodigia fieri per nomen sancti filii tui Jesu.

31 Et cum orassent, motus est locus, in quo erant congregati: & repleti sunt omnes Spiritu sancto, & loquebantur verbu Dei cum fiducia.

32 Multitudinis autem credentium erat cor unum, & anima una: nec quisquam eorum, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia.

33 Et virtute magna reddebant Apostoli testimonium resurrectionis Jesu Christi Dñi nostri: & gratia magna erat in omnibus illis.

34 Neque enim quisquam egens erat inter illos. Quotquot enim possessores agrorum, aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum, quæ vendebant,

35 Et ponebant ante pedes Apostolorum. Dividebatur autem singulis prout cuique opus erat.

36 Joseph autem, qui cognominatus est Barnabas ab Apostolis (quod est interpretatu Filius consolationis) Levites, Cyprius genere,

37 Cum haberet agru, vendidit eum, & attulit pretium, & posuit ante pedes Apostolorum.

CAPUT V.

Ananias, & uxor sua Saphira agro divendito pretii partem sibi servant; quod tamen interrogante Petro factum esse negant; quam ob causam ad verbum Petri uxor post maritum subita morte percussur; multa per Apostolos, & maxime per Petrum sunt signa: ipsique in custodia reclusi ab Angelo educuntur, & rursum apprehensi non consentiunt, ut à predicatione nominis Christi cessent: Gamalielis autem consilio cæsi dimittuntur, gaudentes quòd pro Christi nomine cæsi meruissent, quem continuè annuntiant.

1 **V** Ir autem quidam, nomine Ananias, cum Saphira uxore sua vendidit agrum,

2 Et fraudavit de pretio agri, conscia uxore sua: & afferens partem quandam, ad pe-

C
* Psal.
97. 11.
151.
18. 16.
Matt.
21. 42.
Marc.
12. 10.
Lucæ
20. 17.
Rom.
9. 12.
1 Pet.
2. 7.

D

E

* Psal.
2. 11.

F

G

A

des Apostolorum posuit.

3 Dixit autem Petrus : Anania, cur tentavit satanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto, & fraudare de pretio agri?

4 Nonne manens tibi manebat, & venditum in tua erat potestate? Quare posuisti in corde tuo hanc rem? Non es mentitus hominibus, sed Deo.

5 Audiens autem Ananias hæc verba, cecidit, & expiravit. Et factus est timor magnus super omnes, qui audierunt.

6 Surgentes autem iuvenes amoverunt eum, & efficientes sepelierunt.

B 7 Factum est autem quasi horarum trium spatium, & uxor ipsius, nesciens quod factum fuerat, introivit.

8 Dixit autem ei Petrus: Dic mihi, mulier, si tanti agrum vendidisti? At illa dixit: eum tanti.

9 Petrus autem ad eam: Quid utique convenit vobis tentare Spiritum Domini? Ecce pedes eorum, qui sepelierunt virum tuum, ad ostium, & efferent te.

10 Confestim cecidit ante pedes ejus, & expiravit. Intrantes autem iuvenes, invenerunt illam mortuam, & extulerunt, & sepelierunt ad virum suum.

11 Et factus est timor magnus in universa ecclesia, & in omnes, qui audierunt hæc.

C 12 Per manus autem Apostolorum fiebant signa, & prodigia multa in plebe. Et erant unanimiter omnes in porticu Salomonis.

13 Ceterorum autem nemo audebat se conjungere illis; sed magnificabat eos populus.

14 Magis autem augebatur credentium in Domino multitudo virorum, ac mulierum,

15 Ita ut in plateas ejicerent infirmos, & ponerent in lectulis, ac grabatis, ut veniente Petro, saltu umbra illius obumbraret quemquam illorum, & liberarentur ab infirmitatibus suis.

16 Concurrebat autem & multitudo vicinarum civitatum Jerusalem, afferentes agros, & vexatos à spiritibus immundis, qui curabantur omnes.

17 Exurgens autem princeps sacerdotum, & omnes, qui cum illo erant (quæ est hæres Sadduceorum) repleti sunt zelo:

18 Et iniecerunt manus in Apostolos, & posuerunt eos in custodia publica.

D 19 Angelus autem Domini per noctem apertiens januas carceris, & educens eos, dixit:

20 Ite, & stantes loquimini in templo plebi omnia verba vitæ hujus.

21 Qui cum audissent, intraverunt diluculo in templum, & docebant. Adveniens autem princeps sacerdotum, & qui cum eo erant, convocaverunt concilium, & omnes seniores filiorum Israel; & miserunt ad carcerem, ut adducerentur.

22 Cui autem venissent ministri, & aperto carcere non invenissent illos, reversi nuntiaverunt,

23 Dicentes: Carcerem quidem invenimus clausum cum omni diligentia, & custodes stantes ante januas: aperientes autem neminem intus invenimus.

E 24 Ut autem audierunt hos sermones magistratus templi, & principes sacerdotum, ambigebant de illis, quidnam fieret.

25 Adveniens autem quidam nuntiavit eis: Quia ecce viri, quos posuistis in carcerem, sunt in templo stantes, & docentes populum.

26 Tunc abiit magistratus cum ministris, & adduxit illos sine vi; timebant enim

populum ne lapidarentur.

27 Et cum adduxissent illos, statuerunt in concilio. Et interrogavit eos princeps sacerdotum,

28 Dicens: Præcipiendo præcepimus vobis, ne doceretis in nomine isto; & ecce replestis Jerusalem doctrina vestra; & vultis inducere super nos sanguinem hominis istius.

29 Respondens autem Petrus, & Apostoli, dixerunt: Obedire oportet Deo magis, quam hominibus.

30 Deus patrum nostrorum suscitavit Jesum, quem vos interemistis, suspendentes in ligno.

31 Hunc principem, & salvatorem Deus exaltavit dextera sua, ad dandam penitentiam Israeli, & remissionem peccatorum.

32 Et nos sumus testes horum verborum, & Spiritus sanctus, quem dedit Deus omnibus obedientibus fidei.

33 Hæc cum audissent, dissecabantur, & cogitabant interficere illos.

34 Surgens autem quidam in concilio Pharisæus, nomine Gamaliel, legis doctor honorabilis universæ plebi, jussit foras ad breve homines fieri.

35 Dixitque ad illos: Viri Israelitæ, attendite vobis super hominibus istis, quid aduri sitis.

36 Ante hos enim dies exiit Theodas, dicens se esse aliquem, cui consensit numerus virorum circiter quadringentorum, qui occisus est; & omnes, qui credebant ei, dissipati sunt, & redacti ad nihilum.

37 Post hunc exiit Judas Galilæus in diebus professionis, & avertit populum post se, & ipse periit; & omnes, quotquot consenserunt ei, dispersi sunt.

38 Et nunc itaq; dico vobis, discedite ab hominibus istis, & stante illos; quoniam si est ex hominibus consiliu hoc, aut opus, dissolvetur;

39 Si verò ex Deo est, non poteritis dissolvere illud, ne forte & Deo repugnare inveniamini. Conenserunt autem illi.

40 Et convocantes Apostolos, cæcis denuntiaverunt, ne omnino loquerentur in nomine Jesu, & dimiserunt eos.

41 Et illi quidem ibant gaudentes à conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati.

42 Omni autem die non cessabant, in templo, & circa domos docentes, & evangelizantes Christum Jesum.

CAPUT VI.

Electio septem diaconorum, crescente in dies credentium numero; Stephanus vehementia cum signis, & prodigiis, in quem plurimi insurgunt Judæi: cumque eum non possent convincere, falsis testibus nituntur opprimere.

1 IN diebus autem illis, crescente numero discipulorum, factum est murmur Græcorum adversus Hebræos, eo quod despicerentur in ministerio quotidiano viduæ eorum.

2 Convocantes autem duodecim multitudinem discipulorum, dixerunt: Non est æquum nos derelinquere verbum Dei, & ministrare mensis.

3 Considerate ergo, fratres, viros ex vobis boni testimonii septem, plenos Spiritu sancto, & sapientia, quos constituamus super hoc opus.

4 Nos verò orationi, & ministerio verbi instantes erimus.

5 Et placuit sermo coram omni multitudine.

ne. Et elegerunt Stephanum, virum plenum fide, & Spiritu sancto, & Philippum, & Prochorum, & Nicanorem, & Timonem, & Parmenam, & Nicolaum advenam Antiochenum.

6 Hos staverunt ante conspectum Apostolorum; & orantes imposuerunt eis manus.

7 Et verbum Domini crescebat, & multiplicabatur numerus discipulorum in Jerusalem valde; multa etiam turba sacerdotum obediebat fidei.

8 Stephanus autem plenus gratia, & fortitudine, faciebat prodigia, & signa magna in populo.

9 Surrexerunt autem quidam de synagoga, quæ appellatur Libertinorum, & Cirenensium, & Alexandrinorum, & eorum qui erant à Cilicia, & Asia, disputantes cum Stephano;

10 Et non poterant resistere sapientiæ, & Spiritui, qui loquebatur.

11 Tunc summisserunt viros, qui dicerent, se audivisse eum dicentem verba blasphemiam in Moysen, & in Deum.

12 Commoverunt itaque plebem, & seniores, & Scribas; & concurrentes rapuerunt eum, & adduxerunt in concilium.

13 Et statuerunt falsos testes, qui dicerent: Homo iste non cessat loqui verba adversus locum sanctum, & legem.

14 Audivimus enim eum dicentem: Quoniam Jesus Nazarenus hic, destruet locum istum, & mutabit traditiones, quas tradidit nobis Moyses.

15 Et incurrentes eum omnes, qui sedebant in concilio, viderunt faciem ejus tanquam faciem Angeli:

CAPUT VII.

Stephanus, data respondendi facultate, multa refert de pacto Dei cum Abraham, ejusque minoribus, de Moysse, & egressione filiorum Israel ex Aegypto, de tabernaculo testimonii, & templo per Salomonem edificato, Judæos reprehendens, quod ipsi, & patres eorum Spiritui sancto semper resisterint: cum autem diceret se Jesum à dextris Dei videre, lapidatur, restibus vestimenta ad pedes Sauli deponentibus: oratque pro lapidantibus.

1 **D**ixit autem princeps sacerdotum: Si hæc ita se habent?

2 Qui ait: Viri fratres, & patres, audite: Deus gloriæ apparuit patri nostro Abraham, cum esset in Mesopotamia, priusquam moraretur in Charan;

3 Et dixit ad illum: * Exi de terra tua, & de cognatione tua, & veni in terram, quam monstravero tibi.

4 Tunc exiit de terra Chaldaeorum, & habitavit in Charan. Et inde, postquam mortuus est pater ejus, transtulit illum in terram istam, in qua nunc vos habitatis.

5 Et non dedit illi hereditatem in ea, nec passum pedis; sed repromisit dare illi eam in possessionem, & semini ejus post ipsum, cum non haberet filium.

6 Locutus est autem ei Deus: * Quia erit semen ejus accola in terra aliena, & servituri eos subicient, & male tractabunt eos annis quadringentis;

7 Et gentem, cui servierint, judicabo ego, dixit Dominus, & post hæc exibunt,

& servient mihi in loco isto.

8 * Et dedit illi testamentum circumcisionis: * & sic genuit Isaac, & circumcidit eum die octavo; & Isaac, Jacob; & Jacob, duodecim Patriarchas.

9 Et Patriarchæ amulantes, Joseph venderunt in Aegyptum, & erat Deus cum eo:

10 Et eripuit eum ex omnibus tribulationibus ejus, & dedit ei gratiam, & sapientiam in conspectu Pharaonis regis Aegypti, & constituit eum præpositum super Aegyptum, & super omnem domum suam.

11 Venit autem fames in universam Aegyptum, & Chanaan, & tribulatio magna; & non inveniebant cibos patres nostri.

12 Cum audisset autem Jacob esse frumentum in Aegypto, misit patres nostros primam;

13 * Et in secundo cognitus est Joseph à fratribus suis, & manifestatum est Pharaoni genus ejus.

14 Mittens autem Joseph accessit Jacob patrem suum, & omnem cognationem suam in animabus septuagintaquinque.

15 * Et descendit Jacob in Aegyptum, & defunctus est ipse, & patres nostri.

16 Et translati sunt in Sichem, & positi sunt in sepulchro, * quod emit Abraham pretio argenti à filiis Hemor filii Sichem.

17 Cum autem appropinquaret tempus promissionis, quam confessus erat Deus Abraham, crevit populus, & multiplicatus est in Aegypto;

18 Quoadvisque surrexit alius rex in Aegypto, qui non sciebat Joseph.

19 Hic circumveniens genus nostrum, afflixit patres nostros, ut exponerent infantes suos, ne vivificarentur.

20 * Eodem tempore natus est Moyses, & fuit gratus Deo, qui nutritus est tribus mensibus in domo patris sui.

21 Exposito autem illo, sustulit eum filia Pharaonis, & nutriti sunt sibi in filium.

22 Et eruditus est Moyses omni sapientia Aegyptiorum, & erat potens in verbis, & in operibus suis.

23 Cum autem impleretur ei quadraginta annorum tempus, ascendit in cor ejus, ut visitaret fratres suos filios Israel.

24 * Et cum vidisset quendam injuriam patientem, vindicavit illum: & fecit ultionem ei, qui injuriam sustinebat, percussio Aegypto.

25 Existimabat autem intelligere fratres, quoniam Deus per manum ipsius daret salutem illis; at illi non intellexerunt.

26 * Sequenti vero die apparuit illis litigantibus, & reconciliabat eos in pace, dicens: Viri, fratres estis, ut quid nocetis alterutrum?

27 Qui autem injuriam faciebat proximo, repulit eum, dicens: Quis te constituit principem, & judicem super nos?

28 Numquid interficere me tu vis, quem admodum interfecisti heri Aegyptum?

29 Fugit autem Moyses in verbo isto; & factus est advena in terra Madian, ubi generavit filios duos.

30 Et expletis annis quadraginta, * apparuit illi in deserto montis Sina Angelus in igne flammæ rubi.

31 Moyses autem videns, admiratus est visum, & accedente illo, ut consideraret, facta est ad eum vox Domini, dicens:

* Gen.

17. 10.

* Gen.

21. 2.

4.

B.

* Gen.

15. 15.

26.

* Gen.

19. 12.

& 35.

12.

* Gen.

17. 18.

41. 17.

* Gen.

41. 2.

* Gen.

45. 3.

* Gen.

46. 5.

* Gen.

49. 2.

C.

* Gen.

50. 5.

Jos.

24. 15.

Gen.

23. 16.

* Exo.

1. 7.

* Ex.

2. 8.

Hebr.

15. 2.

* Exo.

3. 12.

D.

* Exo.

2. 13.

* Exo.

1. 2.

32 Ego sum Deus patrum tuorum, Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Jacob. Tremefactus autem Moyses, non audebat considerare.

33 Dixit autem illi Dominus: Solve calcamentum pedum tuorum: locus enim, in quo stas, terra sancta est.

34 Videns vidi afflictionem populi mei, qui est in Ægypto, & gemitum eorum audiui, & descendi liberare eos. Et nunc veni, & mittam te in Ægyptum.

35 Hunc Moysen, quem negaverunt, dicentes: Quis te constituit principem, & iudicem? hunc Deus principem, & redemptorem misit cum manu Angeli, qui apparuit illi in rubo.

36 * Hic eduxit illos faciens prodigia, & signa in terra Ægypti, & in rubro mari, & in deserto annis quadraginta.

37 Hic est Moyses, qui dixit filiis Israel: * Prophetam suscitant vobis Deus de fratribus vestris, tamquam me, ipsum audietis.

38 * Hic est, qui fuit in Ecclesia in solitudine cum Angelo, qui loquebatur ei in monte Sina, & cum patribus nostris: qui accepit verba vite dare nobis.

39 Cui noluerunt obedire patres nostri: sed repulerunt, & averti sunt cordibus suis in Ægyptum.

40 Dicentes ad Aaron: * Fac nobis deos, qui precedant nos: Moyses enim hic, qui eduxit nos de terra Ægypti, nescimus, quid factum sit ei.

41 Et vitulum fecerunt in diebus illis, & obtulerunt hostiam simulachro, & lætabantur in operibus manuum suarum.

42 Convertit autem Deus, & tradidit eos servire militiae cæli, sicut scriptum est in Libro Prophetarum: * Numquid victimas, & hostias obtulisti mihi annis quadraginta in deserto, domus Israel?

43 Et suscepisti tabernaculum Moloch, & sidus Dei vestri Rempham, figuras, quas fecisti, adorare eas. Et transferas vos trans Babylonem.

44 Tabernaculum testimonii fuit cum patribus nostris in deserto, sicut disposuit illis Deus, * loquens ad Moysen, ut faceret illud secundum formatum, quam viderat.

45 * Quod & induxerunt, suscipientes patres nostri cum Jesu in possessionem Gentium, quas expulit Deus à facie patrum nostrorum, usque in diebus David,

46 * Qui invenit gratiam ante Deum, * & petiit, ut inveniret tabernaculum Deo Jacob.

47 * Salomon autem edificavit illi domum.

48 * Sed non Excelsus in manufactis habitat, sicut Propheta dicit:

49 * Cælum mihi sedes est: terra autem scabellum pedum meorum. Quam domum edificabitis mihi, dicit Dominus? aut quis locus requietionis mee est?

50 Nonne manus mea fecit hæc omnia?

51 Dura cervice, & incircumcisis cordibus, & auribus, vos semper Spiritui sancto resistitis, sicut patres vestri, ita & vos.

52 Quem Prophetarum non sunt persecuti patres vestri? Et occiderunt eos, qui prænuntiabant de adventu Iusti, cuius vos nunc proditores, & homicidæ fuistis.

53 Qui accepistis legem in dispositione Angelorum, & non custodistis.

54 Audientes autem hæc disccebantur cordibus suis, & stridebant dentibus in eum.

55 Cum autem esset plenus Spiritu sancto, in-

tendens in cælum, vidit gloriam Dei, & Jesum stantem à dextris Dei. Et ait: Ecce video cælos apertos, & Filium hominis stantem à dextris Dei.

56 Exclamantes autem voce magna continuerunt aures suas, & impetum fecerunt unanimiter in eum.

57 Et ejicientes eum extra civitatem lapidabant: & testes deposuerunt vestimenta sua secus pedes adolescentis, qui vocabatur Saulus.

58 Et lapidabant Stephanum invocantem, & dicentem: Dñe Jesu, suscipe spiritum meum.

59 Positis autem genibus, clamavit voce magna, dicens: Dñe, ne statuas illis hoc peccatum. Et cum hoc dixisset, obdormivit in Domino. Saulus autem erat consentiens neci ejus.

CAPUT VIII.

In persecutione disperguntur omnes præter Apostolos, Saulo devastante Ecclesiam: Philippus plurimos in Samaria convertit, & in his Simonem magum baptizat: missi ab Apostolis Petrus & Joannes, oratione, ac manu impositione impetrant creditibus Samaritanis Spiritum sanctum: Simon autem volens Spiritus sancti dationem pecunia emere, durè à Petro corripitur: Philippus ab Angelo mittitur ad Eunuchum, quem ubi credentem baptizasset, à Spiritu raptus deferatur in Ænotum.

1 Acta est autem in illa die persecutio magna in Ecclesia, quæ erat Ierosolymis, & omnes dispersi sunt per regiones Judææ, & Samariæ, præter Apostolos.

2 Curaverunt autem Stephanum viri timorati, & fecerunt plantum magnum super eum.

3 Saulus autem devastabat Ecclesiam, per domos intrans, & trahens viros, ac mulieres, tradebat in custodiam.

4 Igitur, qui dispersi erant, pertransibant, evangelizantes verbum Dei.

5 Philippus autem descendens in civitatem Samariæ, prædicabat illis Christum.

6 Intendebant autem turbæ his, quæ à Philippo dicebantur, unanimiter audientes, & videntes signa, quæ faciebat.

7 Multi enim eorum, qui habebant spiritus immundos clamantes voce magna exiebant.

8 Multi autem paralytici, & claudi curati sunt.

9 Factum est ergo gaudium magnum in illa civitate. Vir autem quidam, nomine Simon, qui antè fuerat in civitate magus, seducens gentem Samariæ, dicens se esse aliquem magnum:

10 Cui auscultabant omnes à minimo usque ad maximum, dicentes: Hic est virtus Dei, quæ vocatur magna.

11 Attendebant autem eum, propter quod multo tempore magis sui dementasset eos.

12 Cum verò credidissent Philippo evangelizanti de regno Dei, in nomine Jesu Christi baptizabant viri, ac mulieres.

13 Tunc Simon & ipse credidit: & cum baptizatus esset, adharebat Philippo. Videns etiam signa, & virtutes maximas fieri, stupens admirabatur.

14 Cum autem audissent Apostoli, qui erant Ierosolymis, quod recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum, & Joannem.

15 Qui cum venissent, oraverunt pro ipsis, ut acciperent Spiritum sanctum:

16 Nondum enim in quemquam illorum venerat,

sed baptizati tantum erant in nomine Domini Jesu.
17 Tunc imponebant manus super illos,
& accipiebant Spiritum sanctum.

18 Cum vidisset autem Simon, quia per impositionem manus Apostolorum daretur Spiritus sanctus, obtulit eis pecuniam,

19 Dicens: Date & mihi hanc potestatem, ut cuicumque imposuero manus, accipiat Spiritum sanctum.

Petrus autem dixit ad eum: Pecunia tua tecum sit in perditionem: quoniam donum Dei existimasti pecunia possideri.

21 Non est tibi pars, neque fors in sermone isto, cor enim tuum non est rectum coram Deo.

22 Penitentiam itaque age ab hac nequitia tua: & roga Deum, si forte remittatur tibi hac cogitatio cordis tui.

23 In felle enim amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te esse.

24 Respondens autem Simon, dixit: Precamini vos pro me ad Dominum, ut nihil veniat super me horum, quae dixistis.

25 Et illi quidem testificati, & locuti verbum Domini, redibant Ierosolymam, & multis regionibus Samaritanorum evangelizabant.

26 Angelus autem Domini locutus est ad Philippum, dicens: Surge, & vade contra meridianum, ad viam, quae descendit ab Ierusalem in Gazam; haec est deserta.

27 Et surgens abiit. Et ecce vir Aethiops, eunuchus, potens Candacis reginae Aethiopiae, qui erat super omnes gazas ejus, venerat adorare in Ierusalem.

28 Et revertebatur sedens super currum suum: legensque Isaiam prophetam.

29 Dixit autem Spiritus Philippo: Accede,

de, & adijunge te ad currum istum.

30 Accurrens autem Philippus, audivit eum legentem Isaiam Prophetam, & dixit: Putasne intelligis, quae legis?

31 Qui ait: Et quomodo possum, si non aliquis ostenderit mihi? Rogavique Philippum, ut ascendere, & sederet secum.

32 Locus autem Scripturae, quam legebat, erat hic: * Tamquam ovis ad occisionem ductus est: & sicut agnus coram tondente se, sine voce, sic non aperuit os suum.

33 In humilitate iudicium ejus sublatum est. Generationem ejus quis enarrabit; quoniam tolletur de terra vita ejus?

34 Respondens autem eunuchus Philippo, dixit: Obsecro te, de quo Prophetia dicit hoc? de se, an de alio aliquo?

35 Aperiens autem Philippus os suum, & incipiens a Scriptura ista, evangelizavit illi Jesum.

36 Et dum irent per viam, venerunt ad quamdam aquam: & ait Eunuchus: Ecce aqua, quis prohibet me baptizari?

37 Dixit autem Philippus: Si credis ex toto corde, licet. Et respondens ait: Credo, Filium Dei esse Jesum Christum.

38 Et jussit stare currum: & descenderunt uterque in aquam, Philippus, & Eunuchus, & baptizavit eum.

39 Cum autem ascendissent de aqua, Spiritus Domini rapuit Philippum, & amplius non vidit eum Eunuchus. Ibat autem per viam suam gaudens.

40 Philippus autem inventus est in Azoto, & pertransiens evangelizabat civitatibus cunctis, donec veniret Caesarem.

CAPUT IX.

Admiranda Sauli persecutoris conversio, Domino ei apparen-
te, & Anania ad ipsum missi, a quo baptizatus cepit Damas-
ci accipere tuum Jesum esse Christum: discipuli vero ipsum dimittunt per murum
propter Iudeorum insidias: quem Barnabas Ierosolymis ducit ad Apostolos, unde
rursus propter insidias dimittitur Tar-
sum: Petrus Lyda sanat Aeneam paraly-
ticum, & in Joppe Tabitham resuscitat.

1 Saulus autem adhuc spirans minarum, & caedis in discipulis Domini, accessit ad Principem sacerdotum,

2 Et petiit ab eo epistolam in Damascus ad synagogas; ut si quos invenisset hujus viae viros, ac mulieres, victos perduceret in Ierusalem.

3 * Et cum iter faceret, conigit, ut appropinquaret Damasco; & subito circumtulit eum lux de caelo.

4 Et cadens in terram audivit vocem dicentem sibi: Saule, Saule, quid me persequeris?

* Isai.
53. 7.

G

A
Gal.
1. 13.

* Infr.
22. 6.
1 Cor.
15. 8.
2 Cor.
12. 2.

B 5 Qui dixit: Quis es, Domine? Et ille: Ego sum Jesus, quem tu persequeris, durum est tibi contra stimulum calcitrare.

6 Et tremens, ac stupens dixit: Domine, quid me vis facere?

7 Et Dominus ad eum: Surge, & ingredere civitatem, & ibi dicetur tibi, quid te oporteat facere. Viri autem illi, qui comitabantur eum eo, stabant stupefacti, audientes quidem vocem, neminem autem videntes.

8 Surrexit autem Saulus de terra, apertisque oculis nihil videbat. Ad manus autem illum trahentes, introduxerunt Damascum.

9 Et erat ibi tribus diebus non videns, & non manducavit, necque bibit.

* A. R.
22. 2.

10 * Erat autem quidam discipulus Damasci, nomine Ananias: & dixit ad illum in visu Dominus: Anania. At ille ait: Ecce ego, Domine.

11 Et Dominus ad eum: Surge, & vade in vicum, qui vocatur Rectus: & quere in domo Judæ Saulum nomine Tarsensem: ecce enim orat.

C

12 (Et vidit virum Ananiam nomine, introeuntē, & imponētē sibi manus, ut visū recipiat).

13 Respondit autem Ananias: Domine, audiavi à multis de viro hoc, quanta mala fecerit Sanctis tuis in Jerusalem:

14 Et hic habet potestatem à principibus sacerdotum alligandi omnes, qui invocant nomen tuum.

15 Dixit autem ad eum Dñs: Vade, quoniam vas electionis est mihi iste, ut portet nomen meū corā gentibus, & regibus, & filiis Israel.

16 Ego enim ostendam illi, quanta oporteat eum pro Nomine meo pati.

17 Et abiit Ananias, & introivit in domū: & imponens ei manus, dixit: Saul frater, Dñs misit me Jesus, qui apparuit tibi in via, qua veniebas, ut videas, & implearis Spiritu sancto.

D

18 Et confectum ceciderunt ab oculis ejus tamquam squamæ, & visum recepit; & surgens baptizatus est.

19 Et cum accepisset cibum, confortatus est. Fuit autem cum discipulis, qui erant Damasci, per dies aliquot.

20 Et continuū in synagoga prædicabat Jesum, quoniam hic est Filius Dei.

21 Stupebant autem omnes, qui audiebant, & dicebant: Nonne hic iste, qui expugnabat in Jerusalem eos, qui invocabant nomen istud: & huc ad hoc venit, ut vincētos illos duceret ad principes sacerdotum?

22 Saulus autē multo magis convalescebat, & confundebat Judæos, qui habitabant Damasci, affirmans quoniam hic est Christus.

23 Cum autem implemur dies multi, consiliū fecerūt in unū Judæi, ut eum interficerēt.

24 Notæ autem factæ sunt Saulo insidiæ eorum. Custodiebant autem & portas, die ac nocte, ut eum interficerent.

* 2.
Cor.

25 Accipientes autē eum discipuli nocte, per murum dimiserunt eū, submittentēs in sporta.

26 Cum autem venisset in Jerusalem, tentabat se jungere discipulis, & omnes timebant eum, non credentes, quod esset discipulus.

27 Barnabas autem apprehensum illum duxit ad Apostolos: & narravit illis, quomodo in via vidisset Dominum, & quia locutus est ei, & quomodo in Damasco fiducialiter egerit in nomine Jesu.

28 Et erat cū illis intrans, & exiens in Jeru-

salē, & fiducialiter agens in nomine Domini.

29 Loquebatur cuosq; Gētib; & disputabat cū Grecis: illi autē querebant occidere eum.

30 Quod cū cognovissent fratres, deduxerunt eum Cæsaream, & dimiserunt Tarsum.

31 Ecclesia quidem per totam Judæam, & Galilæam, & Samariam, habebat pacem, & edificabatur ambulans in timore Domini, & consolatione sancti Spiritus replebatur.

32 Factum est autem, ut Petrus dum pertransiret universos, deveniret ad sanctos, qui habitabant Lyddæ.

33 Invenit autem ibi hominem quemdam, nomine Æneam, ab annis octo jacentem in grabato, qui erat paralyticus.

34 Et ait illi Petrus: Ænea, sanat te Dominus Jesus Christus: surge, & sterne tibi. Et continuū surrexit.

35 Et viderunt eum omnes, qui habitabant Lyddæ, & Saronæ: qui conversi sunt ad Dñm.

36 In Joppe autem fuit quidam discipula, nomine Tabitha, quæ interpretata dicitur Dorcas. Hæc erat plena operibus bonis, & eleemosynis, quas faciebat.

37 Factum est autem in diebus illis, ut infirmata moreretur. Quam cū lavissent, posuerunt eam in cœnaculo.

38 Cum autem propē esset Lyddæ ad Joppen, discipuli audientes, quia Petrus esset in ea, miserunt duos viros ad eum, rogantes: Ne pigritius venire usque ad nos.

39 Exurgens autem Petrus venit cum illis. Et cūm advenisset, duxerunt illum in cœnaculum: & circumsteterunt illum omnes viduæ stentes, & ostendentes ei tunicas, & vestes, quas faciebat illis Dorcas.

40 Ejectis autem omnibus foras, Petrus ponens genua oravit, & conversus ad corpus dixit: Tabitha, surge. At illa aperuit oculos suos: & viso Petro, resedit.

41 Dans autem illi manum, erexit eā. Et cūm vocasset sanctos, & viduas, assignavit eā vivā.

42 Notum autem factum est per universam Joppen: & crediderunt multi in Domino.

43 Factum est autem, ut dies multos moraretur in Joppe, apud Simonē quemdā coriariū.

CAPUT X.

Jussu Angeli accessit Cornelius Centurio Petrum, qui per lintei visionem admonitus. Gentes ad Evangelium admittendas esse venit ad illum: cūque super omnes verbum ejus de Christo audientes. Spiritus sanctus descendisset, iussit eos baptizari.

V Ir autem quidam erat in Cæsarea, nomine Cornelius, Centurio cohortis, quæ dicitur Italica,

2 Religiosus, ac timens Deum cum omni domo sua, faciens eleemosynas multas plebi, & deprecans Deum semper.

3 Is vidit in visu manifestē, quasi hora diei nona, Angelum Dei introeuntē ad se, & dicentē sibi: Corneli.

4 At ille inuens eum, timore correptus, dixit: Quis es, Domine? Dixit autem illi: Orationes tuæ, & eleemosynæ tuæ, ascenderunt in memoriam in conspectu Dei:

5 Et nunc mitte viros in Joppen, & accersi Simonē quemdā, qui cognominatur Petrus.

6 Hic hospitatur apud Simonem quemdā coriarium, cujus est domus juxta mare: hic

dicet tibi, quid te oporteat facere.

7 Et cum discessisset Angelus, qui loquebatur illi, vocavit duos domesticos suos, & militem metuentem Dominum, ex his, qui illi parebant.

8 Quibus cum narraisset omnia, misit illos in Joppen.

9 Postera autem die iter illis facientibus, & appropinquantibus civitati, ascendit Petrus in superiora, ut oraret circa horam sextam.

10 Et cum esuriret, voluit gustare. Paratibus autem illis, cecidit super eum mentis excessus:

11 Et vidit cælum apertum, & descendens vas quoddam, velut linteam magnum, quatuor initis submitti de cælo in terram,

12 In quo erant omnia quadrupedia, & serpentina terræ, & volatilia cæli.

13 Et facta est vox ad eum: Surge, Petre, occide, & manduca.

14 Ait autem Petrus: Absit, Dñe, quia numquam manducaui omne cômune, & immundû.

15 Et vox iterum secundo ad eum: Quod Deus purificavit, tu commune ne dixeris.

26 Hoc autem factum est per te: & statim receptum est vas in cælum.

17 Et dum intra se hæsitaret Petrus, quidnam esset visio, quam vidisset: ecce viri, qui missi erant à Cornelio, inquirentes domum Simonis, astiterunt ad januam.

18 Et cum vocassent, interrogabant, si Simon, qui cognominatur Petrus, illic haberet hospitium.

19 Petro autem cogitante de visione, dixit Spiritus ei: Ecce viri tres querunt te.

20 Surge itaque, descende, & vade cum eis nihil dubitans: quia ego misi illos.

21 Descendens autem Petrus ad viros, dixit: Ecce ego sum, quem quaeritis: quæ causa est, propter quam venistis?

22 Qui dixerunt: Cornelius Centurio, vir justus, & timens Deum, & testimonium habens ab universa gente Judæorum, responsum accepit ab Angelo sancto, accersire te in domum suam, & audire verba abs te.

23 Introducens ergo eos, recepit hospitio. Sequenti autem die surgens profectus est cum illis: & quidam ex fratribus ab Joppe comitati sunt eum.

24 Altera autem die introivit Casaream. Cornelius verò expectabat illos, convocatis cognatis suis, & necessariis amicis.

25 Et factum est, cum introisset Petrus, obviavit ei Cornelius, & procidens ad pedes ejus adoravit.

26 Petrus verò elevavit eum, dicens: Surge, & ego ipse homo sum.

27 Et loquens cum illo intravit, & invenit multos, qui convenerant:

28 Dixitque ad illos: Vos scitis, quomodo abominatum sit viro Judæo, conjungi, aut accedere ad alienigenam: sed mihi ostendit Deus, neminem communem, aut immundum dicere hominem.

29 Propter quod sine dubitatione veni accersitus. Interrogo ergo, quam ob causam accersistis me?

30 Et Cornelius ait: A nudius quarta die usque ad hanc horam orans eram hora nona in domo mea, & ecce vir stetit ante me in veste candida, & ait:

31 Corneli, exaudita est oratio tua, & electio tua commemorata est tui in conspectu Dei.

32 Mitte ergo in Joppen, & accersi Simonem, qui cognominatur Petrus: hic hospitatur in domo Simonis coriarii juxta mare.

33 Confestim ergo misi ad te: & tu bene fecisti veniendo. Nunc ergo omnes nos in conspectu tuo adsumus, audire omnia, quæcumque tibi præcepta sunt à Domino.

34 Aperiens autem Petrus os suum, dixit: In veritate comperi, * quia non est personarum acceptor Deus:

35 Sed in omni gente, qui timet eum, & operatur justitiam, acceptus est illi.

36 Verbum misit Deus filiis Israel, annuntians pacem per Jesum Christum (hic est omnium Dominus.)

37 Vos scitis, quod factum est verbum per universam Judæam: incipientem * à Galilæa, post baptismum, quod prædicavit Joannes.

38 Jesum à Nazareth: quomodo unxit eum Deus Spiritu sancto, & virtute, qui pertransiit benefaciendo, & sanando omnes oppressos à diabolo, quoniam Deuserat eum illo.

39 Et nos testes sumus omnium, quæ fecit in regione Judæorum, & Jerusalem, quem occiderunt suspenses in ligno.

40 Hunc Deus suscitavit tertia die, & dedit eum manifestum fieri,

41 Non omni populo, sed testibus præordinatis à Deo: nobis, qui manducavimus, & bibimus cum illo, postquam resurrexerat à mortuis.

42 Et præcepit nobis prædicare populo, & testificari, quia ipse est, qui constitutus est à Deo iudex vivorum, & mortuorum.

43 * Huic omnes Prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen ejus omnes, qui credunt in eum.

44 Adhuc loquente Petro verba hæc, cecidit Spiritus sanctus super omnes, qui audiebant verbum.

45 Et obstupuerunt ex circumcissione fideles, qui venerant cum Petro, quia & in nationes gratia Spiritus sancti effusa est.

46 Audiebant enim illos loquentes linguis, & magnificantes Deum.

47 Tunc respondit Petrus: Numquid aquam quis prohibere potest, ut non baptizentur hi, qui Spiritum sanctum acceperunt, sicut & nos?

48 Et iussit eos baptizari in nomine Domini Jesu Christi. Tunc rogaverunt eum, ut maneret apud eos aliquot diebus.

CAPUT XI.

Petrus discipulantibus fratribus, quod ad Gentes accessisset, rei ordinem exponit: multis Antiochia conversis prædicatione discipulorum, mittitur ad eos Barnabas ab Ecclesia Jerusalemiana, qui multis conversis adducit eum & Saulum a Tarso: cum quo mittitur Jerusalem, ut insanciam ab Arabo propheta prædictam ferant fratribus eleemosynam.

1 Audierunt autem Apostoli, & fratres, qui erant in Judæa: quoniam & Gentes receperunt verbum Dei.

2 Cum autem ascendisset Petrus Jerusalem, disceptabant adversus illum, qui erant ex circumcissione,

3 Dicentes: Quare introisti ad viros præputium habentes, & manducasti cum illis?

4 Incipiens autem Petrus exponebat illis ordinem, dicens:

* Dea.
10. 17.
2. Par.
19. 7.
Job
14. 19.
F.
Sap.
6. 8.
Eccli.
35. 15.
Rom.
2. 11.
Gal.
3. 6.
Eph.
6. 9.
Col.
3. 15.
1. Pet.
1. 17.
* Luca.
4. 14.
G

* Mic.
7. 1.
Jer.
31. 14

A

5 Ego eram in civitate Joppe orans, & vidi in excessu mentis visionem, descendens vas quoddam velut lineum magnū quatuor initiis submitti de cælo, & venit usque ad me.

6 In quod intrens considerabam, & vidi quadrupedia terræ, & bestias, & reptilia, & volatilia cæli.

7 Audiui autem & vocem dicentem mihi: Surge, Petre, occide, & manduca.

8 Dixi autem: Nequaquam, Domine: quia commune, aut immundum numquam introivit in os meum.

9 Respondit autem vox secundū de cælo: Quæ Deus mundavit, tu ne commune dixeris.

10 Hoc autem factum est per ter: & recepta sunt omnia rursum in cælum.

11 Et ecce viri tres confestim astiterunt in domo, in qua eram, in isti à Cæsarea ad me.

12 Dixit autem Spiritus mihi, ut irem cum illis, nihil hæsitan. Venerunt autem mecum & sex fratres isti, & ingressi sumus in domū viri.

13 Narravit autem nobis, quomodo vidisset Angelum in domo sua, stantem, & dicentem sibi: Mitte in Joppen, & accersi Simonem, qui cognominatur Petrus,

14 Qui loquitur tibi verba, in quibus salvus eris tu, & universa domus tua.

15 Cum autem cœpisssem loqui, cecidit Spiritus sanctus super eos, sicut & in nos in initio.

16 Recordatus sum autem verbi Domini, sicut dicebat: * Joannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu sancto.

17 Si ergo eandē gratiā dedit illis Deus, sicut & nobis, qui credidimus in Dñm Jesu Christū: ego quis eram, qui possem prohibere Deum?

18 His auditis, tacuerunt: & glorificaverunt Deum, dicentes: Ergo & Gentibus pœ-

nitentiam dedit Deus ad vitam.

19 Et illi quidem, qui dispersi fuerant à tribulatione, quæ facta fuerat sub Stephano, perambulaverunt usque Phœnicem, & Cyprum, & Antiochiam, nemini loquentes verbum, nisi solis Judæis.

20 Erant autem quidam ex eis viri Cyprii, & Cyrenæ, qui cum introissent Antiochiam, loquebatur & ad Græcos, annūtiātes Dñm Jesū.

21 Et erat manus Domini cum eis: multaque numerus credentium conversus est ad Dñm.

22 Pervenit autem sermo ad aures Ecclesiæ, quæ erat Jerosolymis super istis: & miserunt Barnabam usque ad Antiochiam.

23 Qui cum pervenisset, & vidisset gratiam Dei, gavisus est: & hortabatur omnes in proposito cordis permanere in Domino.

24 Qui erat vir bonus, & plenus Spiritu sancto, & fide. Et apposita est multa turba Dño.

25 Profectus est autem Barnabas Tarsum, ut quæreretur Saulum: quem cum invenisset, perduxit Antiochiam.

26 Et annum totum conversati sunt ibi in Ecclesia: & docuerunt turbam multam, ita ut cognominarentur primum Antiochiæ discipuli, Christiani.

27 In his autem diebus supervenerunt ab Jerosolymis prophete Antiochiam.

28 Et surgens unus ex eis nomine Agabus, significabat per spiritum famem magnam futuram in universo orbe terrarum, quæ facta est sub Claudio.

29 Discipuli autem, prout quis habebat, proposuerunt singuli in ministerium mittere habitantibus in Judæa fratribus:

30 Quod & fecerunt, mittentes ad seniores per manus Barnabæ, & Sauli.

*Mat.
3. 11.
Marc.
1. 8.
Lucæ
3. 16.

C
Joan.
1. 26.
Super.
1. 7.
Infra
19. 4.

CAPUT XII.

Herodes occiso Jacobo Petri retrudit in carcerem, cupiens post Pascha eum tradere populo occidendū; sed orante pro eo sine intermissione Ecclesia, Angelico eductus auxilio, fratribus magnum attulit gaudium: facti autem de carceris custodibus inquisitione, Herodes proficiscitur Casa-

ream: cūque divinos honores à populo oblatos non respiceret, percussus est ab Angelo, & consumptus a vermibus exspiravit.

1 Odè autem tempore misit Herodes rex manus, ut affligeret quosdā de Ecclesia.

2 Occidit autem Jacobum fratrem Joannis gladio.

3 Videns autem quia placeret Judæis, ap-

posuit, ut ar preherenderet & Petrum. Erant autem dies Azymorum.

4 Quem cum apprehendisset, misit in carcerem, tradens quatuor quaternionibus militum custodiendum: volens post Pascha producere eum populo.

5 Et Petrus quidem servabatur in carcere. Oratio autem fiebat sine intermissione ab Ecclesia ad Deum pro eo.

6 Cum autem producturus eum esset Herodes, in ipsa nocte erat Petrus dormiens inter duos milites, vinctus catenis duabus: & custodes ante ostium custodiebant carcerem.

7 Et ecce Angelus Domini astitit: & lumen refulsit in habitaculo: percussitque latere Petri, excitavit eum, dicens: Surge velociter. Et ceciderunt catenae de manibus eius.

8 Dixit autem Angelus ad eum: Praeinge, & calcea te caligas tuas. Et fecit sic. Et dixit illi: Circumda tibi vestimentum tuum, & sequere me.

9 Et exiens sequebatur eum, & nesciebat quia verum est, quod fiebat per Angelum: existimabat autem se visum videre.

10 Transientes autem primam, & secundam custodiam, venerunt ad portam ferream, quae ducit ad civitatem: quae ultra aperta est eis. Et exeuntes processerunt vicum unum: & continuo discessit Angelus ab eo.

11 Et Petrus ad se reversus, dixit: Nunc scio verè, quia misit Dominus Angelum suum, & eripuit me de manu Herodis, & de omni expectatione plebis Iudeorum.

12 Consideransque venit ad domum Mariae matris Joannis, qui cognominatus est Marcus, ubi erant multi congregati, & orantes.

13 Pulsante autem eo ostium januae, processit puella ad audiendum, nomine Rhode.

14 Et ut cognovit vocem Petri, pra gaudio non aperuit januam, sed intro currens nuntiavit stare Petrum ante januam.

15 At illi dixerunt ad eam: Infanis. Illa autem affirmabat sic se habere. Illi autem dicebant: Angelus ejus est.

16 Petrus autem perseverabat pulsans. Cum autem aperuissent, viderunt eum, & obstupuerunt.

17 Annuens autè eis manu, ut tacerent, narravit, quomodo Dominus eduxisset eum de carcere, dixitque Nuntiate Jacobo, & fratribus hac. Et egressus abiit in alium locum.

18 Facta autem die, erat non parva turbatio inter milites, quidnam factum esset de Petro.

19 Herodes autem cum requisisset eum, & non invenisset, inquisitione facta de custodibus, iussit eos duci: descendensque à Iudaea in Caesaream, ibi commoratus est.

20 Erat autem iratus Tyrionis, & Sidonius. At illi unanimis venerunt ad eum, & persuaso Blasto, qui erat super cubiculum regis, postulabant pacem, eò quod alerentur regiones eorum ab illo.

21 Statuto autem die, Herodes vestitus veste regia, sedit pro tribunali, & concionabatur ad eos.

22 Populus autem acclamabat: Dei voces, & non hominis.

23 Confestim autem percussit eum Angelus Domini, eò quod non dedisset honorem Deo, & consumptus à vermibus expiravit.

24 Verbum autem Domini crescebat, & multiplicabatur.

25 Barnabas autem, & Saulus reversi sunt ab Ierosolymis* expleto ministerio, assumpto Joanne, qui cognominatus est Marcus.

C A P U T X I I I.

Saulus, & Barnabas subeunt à Spiritu sancto segregari ad opus predicationis inter Gentes, & Barjesu sive Elyma mago, qui eorum predicationi resistebat, ad Pauli verbum execrato, cre dit Sergius Paulus: in Antiochia Pisidia Paulus in synagoga latius de Christo disseruit: sed Iudeis b'asphemantibus & persecutionem in eos excitantibus, convertuntur ad Gentes iuxta Isaia vaticinium.

1 Erant autem in Ecclesia, quae erat Antiochia, prophetae, & doctores, in quibus Barnabas, & Simon, qui vocabatur Niger, & Lucius Cyrenensis, & Manahen, qui erat Herodis Tetrarchae collactaneus, & Saulus.

2 Ministrantibus autem illis Domino, & jejunantibus, dixit illis Spiritus sanctus: Segregate mihi Saulum, & Barnabam in opus, ad quod assumpsi eos.

3 Tunc jejunantes, & orantes, imponentesque eis manus, dimiserunt illos.

4 Et ipsi quidem missi à Spiritu sancto abierunt Seleuciam: & inde navigaverunt Cypri.

5 Et cum venissent Salaminam, predicabant verbum Dei in synagoga Iudeorum. Habebant autem & Joannem in ministerio.

6 Et cum perambulassent universam insulam usque Paphum, invenerunt quemdam virum magum pseudoprophetam, Iudaeum, cui nomen erat Barjesu,

7 Qui erat cum Proconsule Sergio Paulo, viro prudente. Hic, accersitis Barnaba, & Saulo, desiderabat audire verbum Dei.

8 Resistebat autem illis Elymas magus (sic enim interpretatur nomen ejus) quarens avertere Proconsulem à fide.

9 Saulus autem, qui & Paulus, repletus Spiritu sancto intuens in eum,

10 Dixit: O plene omni dolo, & omni fallacia, fili diaboli, inimice omnis iustitiae, non desinis subvertere vias Domini rectas.

11 Et nunc ecce manus Domini super te, & eris caecus, non videns solem usque ad tempus. Et confestim cecidit in eum caligo, & tenebrae, & circumiens querebat, qui ei manum daret.

12 Tunc Proconsul cum vidisset factum, credidit admirans super doctrina Domini.

13 Et cum à Papho navigassent Paulus, & qui cum eo erant, venerunt Pergen Pamphyliae. Joannes autem discedens ab eis, reversus est Ierosolymam.

14 Illi vero pertransientes Pergen, venerunt Antiochiam Pisidia: & ingressi synagogam die sabbatorum, federunt.

15 Post lectionem autem legis, & Prophetarum, miserunt principes synagoga ad eos, dicentes: Viri fraues, si quis est in vobis sermo exhortationis ad plebem, dicite.

16 Surgens autem Paulus, & manu silentium indicens, ait: Viri Israelitae, & qui timetis Deum, audite:

17 Deus plebis Israel elegit patres nostros, & plebem exaltavit, cuius incole* in terra Aegy-

* Sup.
11. 30.

B

C

* Exo.
11. 11.

*Exo. 18. * Et per quadraginta annorum tempus mores eorum sustinuit in deserto.
 19 Et defluens gentes septem in terra Chanaan, * sorte distribuit eis terram eorum,
 20 Quasi post quadringentos, & quinquaginta annos : * & post hæc dedit iudices usque ad Samuel Prophetam.
 21 Et exinde * postulerunt regem, & dedit illis Deus Saul filium Cis, virum de tribu Benjamin, annis quadraginta.
 22 Et amoto illo, * suscitavit illis David regem : cui testimonium perhibens, dixit : * Inveni David filium Jesse, virum secundum cor meum, qui faciet omnes voluntates meas.
 23 Hujus Deus ex femine * secundum promissionem eduxit Israel salvatorem Jesum,
 24 * Prædicante Joanne ante faciē adventus ejus baptismū pēnitentię omni populo Israel.
 25 Cū impletet autē Joannes cursum suū, dicebat : Quem me arbitramini esse, * non sum ego, sed ecce venit post me, cuius non sum dignus calcarementa pedum solvere.
 26 Viri fratres, filii generis Abraham, & qui in vobis timeant Deum, vobis verbum salutis huius missum est.
 27 Qui enim habitabat Jerusalem, & principes ejus, hunc ignorantes, & voces prophetarum, quæ per omne sabbatum leguntur, judicantes impleverunt.
 28 Et nullam causam mortis inveniētes in eo, * petierunt à Pilato, ut interficerent eum.
 29 Cūque consummassent omnia, quæ de eo scripta erant, deponentes eum de ligno, posuerunt eum in monumento.
 30 * Deus vero suscitavit eum à mortuis tertia die : qui visus est per dies multos his,
 31 Qui simul ascenderant cum eo de Galilæa in Jerusalem : qui usque nunc sunt testes ejus ad plebem.
 32 Et nos vobis annuntiamus eam, quæ ad patres nostros re promissio facta est :
 33 Quoniam hanc Deus adimplevit filiis nostris, resuscitans Jesum, sicut & in Platino secundo scriptum est : * Filii mei es tu, ego hodie genui te.
 34 Quod autem suscitavit eum à mortuis, amplius jam non reversum in corruptionē, ita dixit, * quia dabo vobis sancta David fidelia.
 35 Ideoque & aliās dicit : * Non dabis Sanctum tuum videre corruptionem.
 36 David enim in sua generatione cū administrasset voluntati Dei, * dormivit : & appositus est ad patres suos, & vidit corruptionem.
 37 Quem verò Deus suscitavit à mortuis, non vidit corruptionem.
 38 Notum igitur sit vobis, viri fratres, quia per hunc vobis remissio peccatorum annuntiatur : & ab omnibus, quibus non potuistis in lege Moysi justificari.
 39 In hoc omnis, qui credit, justificatur.
 40 Videte ergo, ne superveniat vobis, quod dictum est in Prophetis :
 41 * Videte contemptores, & admiramini, & disperdimini : quia opus operor ego in diebus vestris, opus, quod non credetis, si quis enarraverit vobis.
 42 Exeuntibus autem illis, rogabant, ut sequenti sabbato loquerentur sibi verba hæc.
 43 Cūque dimissa esset synagoga, secuti

sunt multi Judæorum, & colentium advenarum. Paulum, & Barnabam : qui loquentes suadebant eis, ut permanerent in gratia Dei.
 44 Sequenti verò sabbato pene universa civitas convenit audire verbum Dei.
 45 Videntes autem turbas Judæi, repleti sunt zelo, & contradicebant his, quæ à Paulo dicebantur, blasphemantes.
 46 Tunc constanter Paulus, & Barnabas dixerunt : Vobis oportebat primum loqui verbum Dei : sed quoniam repellit illud, & indignos vos judicatis æterna vitæ, ecce convertimur ad Gentes.
 47 Sic enim præcepit nobis Dominus : * Posui te in lucem Gentium, ut sis in salutem usque ad extremam terram.
 48 Audiētes autem Gentes gavise sunt, & glorificabant verbum Domini : & crederent, quotquot erant præordinati ad vitam æternam.
 49 Dissemīnabatur autem verbum Domini per universam regionem.
 50 Judæi autem concitaverunt mulieres religiosas, & honestas, & primos civitatis, & excitaverunt persecutionem in Paulum, & Barnabam : & eiecerunt eos de sinibus suis.
 51 * At illi, excusso pulvere pedum in eos, venerunt Iconium.
 52 Discipuli quoque replebantur gaudio, & Spiritu sancto.

CAPUT XIV.

Multi Judæorum, ac Ethniconum Iconii fidem in Christum suscipientibus, concitatur à Judæis tumultus in Apostolos, qui Lystram fugiunt, ubi Paulus claudum à matris utero curat ; populamque, ac sacerdotes ob id ipsi tamquam diis, sacrificare volentes ærē compeſcunt : sed concitata à Judæis supervenientibus turba, Paulus lapidatur, & pro mortuo relinquitur : cūque surrexisset, ipse, & Barnabas discipulos per varia loca exhortantes, & presbyteros ordinantes, revertuntur Antiochiam.

FAGUM est autem Iconii, ut simul introirent in synagogam Judæorum, & loquerentur, ita ut crederet Judæorum, & Græcorum copiosa multitudo.

2 Qui verò increduli fuerunt Judæi, suscitaverunt, & ad iracundiam concitaverunt animas Gentium adversus fratres.

3 Multo igitur tempore demorati sunt, fiducialiter agentes in Domino, testimonium perhibente verbo gratiæ suæ, dante signa, & prodigia fieri per manus eorum.

4 Divisa est autem multitudo civitatis : & quidam quidem erant cum Judæis, quidam verò cum Apostolis.

5 Cū autem factus esset impetus Gentilium, & Judæorum cum principibus suis, ut contumeliis afficerent, & lapidarent eos,

6 Intelligētes cōfugerūt ad civitates Lycœniæ, Lystram, & Derben, & universam in circuitu regionem, & ibi evangelizantes erant.

7 Et quidam vir Lystræ infirmus pedibus sedebat, claudus ex utero matris suæ, qui nunquam ambulaverat.

8 Hic audivit Paulum loquentem. Qui intuitus eum, & videns quia fidem haberet, ut salvus fieret,

9 Dixit magna voce : Surge super pedes

tuos rectus. Et exilivit, & ambulabat.

10 Turba autem cum vidisset, quod fecerat Paulus, levaverunt vocem suam, Lycaonice dicentes: Dii similes facti hominibus de cenderunt ad nos.

11 Evocabant Barnabam Jovem, Paulum verò Mercurium: quoniam ipse erat dux verbi.

12 Sacerdos quoque Jovis, qui erat ante civitatem, tauros, & coronas ante januas asferens, cum populis volebat sacrificare.

13 Quod ubi audierunt Apostoli, Barnabas & Paulus, conficiis tunicis suis exilierunt in turbas clamantes,

C 14 Et dicentes: Viri, quid hæc facitis? & nos mortales sumus, similes vobis homines, annuntiantes vobis ab his vanis converti ad Deum vivum, * qui fecit cælum, & terram,

* Gen. 1. 1.
Psal. 147. 6.
Apoc. 14. 7.

& mare, & omnia, quæ in eis sunt:

15 Qui in præteritis generationibus dimisit omnes gentes ingredi vias suas.

16 Et quidem non sine testimonio semetipsum reliquit, benefaciens de cælo, dans pluvias, & tempora fructifera, implens cibo, & læticia corda nostra.

17 Et hæc dicentes, vix sedaverunt turbas, ne sibi immolarent.

18 Supervenerunt autem quidam ab Antiochia, & Iconio Judæi: & persuasis turbis, lapidantesque Paulum, traxerunt extra civitatem, existimantes eum mortuum esse.

19 Circumdantibus autem eum discipulis, surgens intravit civitatem, & postera die profectus est cum Barnaba in Derben.

D

20 Cumque evangelizassent civitati illi, & docuissent multos, reversi sunt Lystram, & Iconium, & Antiochiam,

21 Confirmantes animas discipulorum, exhortantesque, ut permanerent in fide: & quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.

22 Et cum constituisset illis per singulas Ecclesias presbyteros, & orasset cum jejunationibus, cõmendaverunt eos Dño, in quẽ crediderunt.

23 Transiitque Pisidiam, venerunt in Pamphyliam.

24 Et loquentes verbum Domini in Pergæ, descenderunt in Attaliam:

* Sup. 17. 1.

25 * Et inde navigaverunt Antiochiam, unde erant traditi gratiæ Dei, in opus, quod compleverunt.

26 Cum autem venissent, & congregassent Ecclesiam, retulerunt quanta fecisset Deus cum illis, & quia aperuisset Gentibus ostium fidei.

27 Morati sunt autem tempus non modicum cum discipulis.

CAPUT XV.

Orta Antiochie seditione propter Judæos, volentes Gentes ad Deum conversas circumcidi, Paulus, & Barnabas rem ad Apostolos referunt, qui post Petri, & Jacobi suffragia, communi decreto per litteras statuunt, Gentes conversas non ligari lege Moysi: Paulus cupiens ab Antiochia invisere loca, in quibus prædicaverat, separatur à Barnaba, eo quid nollet Joannem assumi.

A
* Gal. 5. 2.

1 Et tunc cum descendentes de Judæa, docebant fratres: Quia nisi circumcidamini secundum morem Moysi, non potestis salvari.

2 Facta ergo seditione non minima Paulo, &

Barnabæ adversus illos, statuerunt, ut ascenderent Paulus, & Barnabas, & quidam alii ex aliis, ad Apostolos, & presbyteros in Jerusalem super hac questione.

3 Illi ergo deducti ab Ecclesia, pertransibant Phœnicem, & Samariam, narrantes conversionem Gentium: & faciebant gaudium magnum omnibus fratribus.

4 Cum autem venissent Jerusalem, suscepti sunt ab Ecclesia, & ab Apostolis, & senioribus, annuntiantes quanta Deus fecisset cum illis.

B

5 Surrexerunt autem quidam de hæresi Phariseorum, qui crediderunt, dicentes: Quia oportet circumcidi eos, præcipere quoque servare legem Moysi.

* Gal. 2. 1.

6 * Conveneruntque Apostoli, & seniores videre de verbo hoc.

* Sup. 10. 10.

7 Cum autem magna conquisitio fieret, surgens Petrus dixit ad eos: * Viri fratres, vos scitis, quoniam ab antiquis diebus Deus in nobis elegit, per os meum audire Gentes verbum Evangelii, & credere.

* Sup. 10. 4.

8 Et qui novit corda Deus, testimonium perhibuit, dans illis Spiritum sanctum, sicut & nobis,

9 Et nihil discrevit inter nos, & illos, fide purificans corda eorum.

10 Nunc ergo quid tentatis Deum, imponere jugum super cervices discipulorum, quod neque patres nostri, neque nos portare potuimus?

C

11 Sed per gratiam Domini Jesu Christi credimus salvari, quemadmodum & illi.

12 Tacuit autem omnis multitudo: & audiebant Barnabam, & Paulum, narrantes quanta Deus fecisset signa, & prodigia in Gentibus per eos.

13 Et postquam tacerunt, respondit Jacobus, dicens: Viri fratres, audite me.

14 Simo narravit, quæ admodum primus Deus visitavit sumere ex Gentibus populum nomini suo.

15 Et huic concordant verba Prophetarum, sicut scriptum est:

* Am. 9. 11.

16 * Post hæc revertar, & reedificabo tabernaculum David, quod cecidit, & diruta ejus reedificabo, & erigam illud:

D

17 Ut requirant ceteri hominum Dominum, & omnes gentes, super quas invocatum est nomen meum, dicit Dominus faciens hæc.

18 Notum à saculo est Domino opus suum.

19 Propter quod ego judico, non inquietari eos, qui ex Gentibus convertuntur ad Deum,

20 Sed scribere ad eos, ut abstineant se à contaminationibus simulachrorum, & fornicatione, & suffocatis, & sanguine.

21 Moyses enim à temporibus antiquis habet in singulis civitatibus, qui eum prædicant in synagogis, ubi per omne sabbatum legitur.

22 Tunc placuit Apostolis, & senioribus cum omni Ecclesia, eligere viros ex eis, & mittere Antiochiam cum Paulo, & Barnaba, Judam, qui cognominabatur Barabas, & Silam, viros primos in fratribus.

E

23 Scribentes per manus eorū: APOSTOLI, & seniores fratres, his, qui sunt Antiochiæ, & Syriæ, & Ciliciæ fratribus, ex Gentibus salutem.

24 Quoniam audivimus, quia quidam ex vobis exeuntes, turbaverunt vos verbis, evertentes animas vestras, quibus non mandavimus:

25 Placuit nobis collectis in unum, eligere viros, & mittere ad vos cum charissimis nostris Barnaba, & Paulo,

26 Hominibus, qui tradiderunt animas suas

pro nomine Domini nostri Jesu Christi.

27 Misimus ergo Judam, & Silam, qui & ipsi vobis verbis referent eadem.

28 Visum est enim Spiritui sancto, & nobis, nihil ultra imponere vobis oneris quam hæc necessaria :

29 Ut abstineatis vos ab immolatis simulacrorum, & sanguine, & suffocato, & fornicatione, à quibus custodientes vos, bene agitis. Valet.

30 Illi ergo dimissi, descenderunt Antiochiā : & cōgregata multitudo tradiderūt Epistolā.

31 Quam cum legisset, gavisi sunt super consolatione.

32 Judas autem, & Silas, & ipsi cum essent Prophetae, verbo plurimo consolati sunt fratres, & confirmaverunt.

33 Facto autē ibi aliquāto tēpore, dimissi sūt cū pace à fratribus ad eos, qui miserant illos.

34 Visum est autem Silā ibi remanere : Judas autem solus abiit Jerusalem.

35 Paulus autem, & Barnabas demorabantur Antiochiā, docentes, & evangelizantes cum aliis pluribus verbum Domini.

36 Post aliquot autem dies, dixit ad Barnabā Paulus : Revertentes visitemus fratres per universas civitates, in quibus prædicavimus verbum Domini, quomodo se habeant.

37 Barnabas autem volebat secum assumere & Joannem, qui cognominabatur Marcus.

38 Paulus autem rogabat eum (ut qui discessisset ab eis de Pamphylia, * & non isset cum eis in opus) non debere recipi.

39 Facta est autem dissensio, ita ut discederent ab invicem, & Barnabas quidem assumpto Marco, navigaret Cyprum :

40 Paulus verò electo Sylā profectus est, traditus gratiæ Dei à fratribus.

41 Perambulabat autem Syriam, & Ciliā, confirmans Ecclesias : præcipiens custodire præcepta Apostolorum, & seniorum.

CAPUT XVI.

Paulus Lystris assumptum Timotheum circumcidit, & per varias civitates tradit servanda Apostolorum dogmata : vetantur à Spiritu sancto predicare in Asia, & Bithynia : vocato autem per visionem Paulo in Macedoniā, proficiuntur : primūque Philippis predicantes, hospitio excipiuntur apud Lydiā : sed ejecto per Paulum spiritu pythone, virgini cæsi mittuntur in carcerem : ubi subito terramotu, solutisque eorum vinculis cæsus carceris convertitur : posteroque die magistratus orant, ut civitatem egrediantur.

1 Pervenit autem Derben, & Lystram. Et ecce discipulus quidam erat ibi, nomine Timotheus, filius mulieris Judææ fidelis, patre Gentili.

2 Huic testimonium bonum reddebant, qui in Lystris erant, & Iconio fratres.

3 Hunc voluit Paulus secum proficisci : & assumens circumcidit eum, propter Judæos, qui erant in illis locis. Sciebant enim omnes, quod pater ejus erat Gentilis.

4 Cū autē pertransissent civitates, tradebant eis custodire dogmata, quæ erant decreta ab Apostolis, & senioribus, qui erāt Jerololymis.

5 Et Ecclesiæ quidem confirmabantur fide,

& abundabant numero quotidie.

6 Transeuntes autem Phrygiā, & Galatiæ regionem, vetati sunt à Spiritu sancto loqui verbum Dei in Asia.

7 Cū venissent autem in Mysiam, tentabant ire in Bithyniam : & non permisit eos Spiritus Jesu.

8 Cū autem pertransissent Mysiam, descenderunt Troadem.

9 Et visio per noctem Paulo ostensa est : Vir Macedo quidā erat stans, & deprecans eum, & dicens : Transiens in Macedoniā, adjuva nos.

10 Ut autem visum videret, statim quæsitivimus proficisci in Macedoniā, certi facti quod vocasset nos Deus evangelizare eis.

11 Navigantes autem à Troade, recto cursu venimus Samothraciam, & sequenti die Neapolim :

12 Et inde Philippos, quæ est prima partis Macedoniæ civitas, colonia. Eramus autem in hac urbe diebus aliquot, conferentes.

13 Die autē sabbatorū egressi sumus foras portā juxta flumē, ubi videbatur oratio esse & sedētes loquebamur mulieribus, quæ cōvenerāt.

14 Et quædam mulier nomine Lydia, purpuraria civitatis Thyatirenorum, colens Deum audiit : cujus Dominus aperuit cor intendere his, quæ dicebantur à Paulo.

15 Cū autem baptizata esset, & domus ejus, deprecata est, dicens : Si iudicastis me fidelem Domino esse : introite in domum meam, & manete. Et coegit nos.

16 Factum est autem euntibus nobis ad orationem, puellam quandam habentem spiritum pythone obviare nobis, quæ, quantum magnum præstabat dominis suis divinando.

17 Hæc subsecuta Paulum, & nos, clamabat dicens : Isti homines servi Dei excelli sunt, qui annuntiant vobis viam salutis.

18 Hoc autem faciebat multis diebus. Dolens autem Paulus, & conversus, spiritui dixit : Præcipio tibi in nomine Jesu Christi exire ab ea. Et exiit eadem hora.

19 Videntes autem domini ejus quia exivit spes quæritus eorum, apprehendentes Paulum, & Silam, perduxerunt in forum ad principes.

20 Et offerentes eos magistratibus, dixerunt : Hi homines conturbant civitatem nostram, cū sint Judæi :

21 Et annuntiant morem, quæ nō licet nobis suscipere, neque facere, cū simus Romani.

22 Et occurrit plebs adversus eos : & magistratus, scissis tunicis eorum, * jussit eos virgis cædi :

23 Et cū multas plagas eis imposuissent, miserunt eos in carcerem, præcipientes custodi, ut diligenter custodirent eos.

24 Qui cū tale præceptum accepisset, misit eos in interioriorem carcerem, & pedes eorum restrinxit ligno.

25 Media autem nocte, Paulus, & Silas orantes, laudabant Deum, & audiebant eos qui in custodia erant.

26 Subito verò tremotus factus est magnus, ita ut moverentur fundamenta carceris. Et statim aperta sunt omnia ostia : & universorum vincula soluta sunt.

27 Experge factus autē cæsus carceris, & vidēs januas apertas carceris, evaginatio gladio volebat se interficere, æstimans fugisse viros.

* Sup.
13. 17.

A

B

C

D

* 2.
Cor.
11. 25.
Phil.
1. 13.
1 Thess.
2. 2.
E

18 Clamavit autem Paulus voce magna, dicens: Nihil tibi mali feceris: universi enim hic sumus.

29 Petitoque lumine, interrogatus est; & tremefactus prociat Paulus, & Silas ad pedes:

F 30 Et producens eos foras, ait: Domini, quid me oportet facere, ut salvus fiam?

31 At illi dixerunt: Crede in Dominum Jesum: & salvus eris tu, & domus tua.

32 Et locuti sunt ei verbum Domini, cum omnibus, qui erant in domo ejus.

33 Et tollens eos in illa hora noctis, lavit plagas eorum: & baptizatus est ipse, & omnis domus ejus continuo.

34 Cumque perduxisset eos in domum suam, appoluit eis mensam, & letatus est cum omni domo sua credens Deo.

35 Et cum dies factus esset, miserunt magistratus lictores, dicientes: Dimitte homines illos.

36 Nuntiavit autem cultos carceris verba hæc Paulo: Quia miserunt magistratus, ut dimittamini: nunc igitur exeuntes, ite in pace.

37 Paulus autem dixit eis: Cæcos nos publice, indemnatos, homines Romanos miserunt in carcerem, & nunc occulte nos eiciunt? Non ita: sed veniant,

38 Et ipsi nos eiciant. Nuntiaverunt autem magistratibus lictores verba hæc. Timueruntque, audito, quod Romani essent.

39 Et venientes deprecati sunt eos, & educentes rogabant, ut egrederentur de Urbe.

40 Exeuntes autem de carcere, introierunt ad Lydiam: & visis fratribus consolati sunt eos, & profecti sunt.

C A P U T XVII.

Facto Thessalonice magno fructu per Pauli predicationem, concitatur adversus eum à Judæis editio, similiter & Beræ: Paulus Athenis cum Judæis, & philosophis disserit: ac Dionysium Areopagitam ad Christum convertit cum quibusdam aliis.

A C Um autem perambulassent Amphipolim, & Apolloniam, & venerunt Thessalonicam, ubi erat synagoga Judæorum.

2 Secundum consuetudinem autem Paulus introivit ad eos, & per sabbata tria diserebat eis de Scripturis.

3 Adaperiens, & insinuans, quia Christum oportuit pati, & resurgere à mortuis: & quia hic est Jesus Christus, quem ego annuntio vobis.

4 Et quidam ex eis crediderunt, & adjecti sunt Paulo, & Silas, & de colentibus, Gentilibusque multitudo magna, & mulieres nobiles non paucæ.

B 5 Zelantes autem Judæi, assumentesque de vulgo viros quosdam malos, & turba facta, concitaverunt civitatem: & assistentes domui Jasonis quærebant eos producere in populū.

6 Et cum non invenissent eos, trahebant Jasonem, & quosdam fratres ad principes civitatis, clamantes: Quoniam hi, qui Urbem concitant, & huc venerunt,

7 Quos suscepit Jason, & hi omnes contra decreta Cæsaris faciunt, regem alium dicentes esse, Jesum.

8 Concitaverunt autem plebem & principes civitatis audientes hæc.

9 Et accepta satisfactione à Jasonem, & à cæteris, dimiserunt eos.

C 10 Fratres verò confestim per noctem dimi-

serunt Paulum, & Silam in Beræam. Qui cum venissent, in synagoga Judæorum introierunt.

11 Hi autem erant nobiliores eorum, qui sunt Thessalonicæ, qui susceperunt verbum cum omni aviditate, quotidie scrutantes Scripturas, si hæc ita se haberent.

12 Et multi quidē crediderunt ex eis, & mulierū Gentiliū honestarum, & viri non pauci.

13 Cum autem cognovissent in Thessalonica Judæi, quia & Beræ prædicatum est à Paulo verbum Dei, venerunt & illuc commoventes, & turbantes multitudinem.

14 Statimque tunc Paulum dimiserunt fratres, ut iret usque ad mare: Silas autem, & Timotheus remanserunt ibi.

15 Qui autem deducebant Paulum, perduxerunt eum usque Athenas, & accepto mandato ab eo ad Silam, & Timotheum, ut quàm celeriter venirent ad illum, profecti sunt.

16 Paulus autem cum Athenis eos expectaret, incitabatur spiritus ejus in ipso, videns idololatriæ deditam civitatem.

17 Disputabat igitur in synagoga cum Judæis, & colentibus, & in foro, per omnes dies ad eos, qui aderant.

18 Quidam autem Epicurei, & Stoici philosophi diserebant eum eo, & quidam dicebant: Quid vult feminiverbius hic dicere? Alii verò: Novorum demoniorum videtur annuntiator esse: quia Jesum, & resurrectionem annuntiabat eis.

E 19 Et apprehensum eum ad Areopagum duxerunt, dicientes: Possumus scire, quæ est hæc nova, quæ à te dicitur, doctrina?

20 Nova enim quædam inters auribus nostris: volumus ergo scire, quidnam velint hæc esse.

21 (Athenienses autem omnes, & advenæ hospites, ad nihil aliud vacabant, nisi aut dicere, aut audire aliquid novi.)

22 Stans autem Paulus in medio Areopagi, ait: Viri Athenienses per omnia quasi superstitioniores vos video.

23 Præteriens enim, & videns simulachra vestra, inveni & aram, in qua scriptum erat: IGNOTO DEO. Quod ergo ignorantes colitis, hoc ego annuntio vobis.

24 * Deus, qui fecit mundum, & omnia, quæ in eo sunt, hic cæli, & terræ cum sit Dominus, * non in manufactis templis habitat,

25 Nec manibus humanis colitur indigens aliquo, cum ipse det omnibus vitam, & inspirationem, & omnia:

26 Fecitque ex uno omne genus hominū inhabitare super universā faciem terræ, definiens statuta tempora, & terminos habitationis eorū,

27 Quarere Deum, si forte atrectent eum, aut inveniant, quamvis non longe sit ab unoquoque nostrum.

28 In ipso enim vivimus, & movemur, & sumus: sicut & quidam vestrorum Poetarum dixerunt: Ipsius enim & genus sumus.

29 Genus ergo cum simus Dei, non debemus æstimare, auro, & argento, aut lapidi sculpturæ artis, & cogitationis hominis, Divinum esse simile.

30 Et tempora quidem hujus ignorantia despiciens Deus, nunc annuntiat hominibus, ut omnes ubique penitentiam agant,

31 Id quod statuit diēs, in quo iudicaturus est orbē in æquitate, in viro, in quo statuit, fidem

D

E

* Gen.
1. 1.
* Sup.
7. 48.
F

G

præbens omnibus, suscitans eum à mortuis.

32 Cum audissent autem resurrectionē mortuorum, quidam quidem irridebant, quidam verò dixerunt : Audiemus te de hoc iterum.

33 Sic Paulus exivit de medio eorum.

34 Quidam verò viri adhaerentes ei, crediderunt; in quibus & Dionysius Areopagita, & mulier nomine Damaris, & alii cum eis.

CAPUT XVIII.

Paulus Corinthi suum exercet artificio apud Aquilam : & quamquam ad ejus predicationem blasphemarent Judæi, audit tamen in visione multum ibi populum ad fidem convertentem, verū post sesquiannum accusatur à Judæis apud Gallionē proconsulem, & post multos dies venit Ephesum, ac variis regionibus fratres confirmat : Apollo vehementer Judæos convincit, ostendens ex Scripturis Jesum esse Christum, quamquam tantum nosset baptisma Joannis.

A 1 Post hæc egressus ab Athenis, venit Corinthum :

2 Et inveniens quemdam Judæum nomine Aquilam Ponticum genere, qui nuper venerat ab Italia, & Priscillam uxorem ejus (cō quod præcepisset Claudius discedere omnes Judæos à Roma) accessit ad eos.

3 Et quia ejusdē erat artis, manebat apud eos, & operabatur (erant autē scenofactorie artis).

4 Et disputabat in synagoga per omne sabbatum, interponens nomen Domini Jesu, suadebatque Judæis, & Græcis.

B 5 Cum venisset autem de Macedonia Silas, & Timotheus, instabat verbo Paulus, testificans Judæis esse Christum Jesum.

6 Contradicientibus autem eis, & blasphemantibus, excutens vestimenta sua, dixit ad eos : Sanguis vester super caput vestrum : mundus ego ex hoc ad Gentes vadam.

7 Et migrans inde, intravit in domum cujusdam, nomine Titi Justī, colentis Deum, cujus domus erat conjuncta synagoga.

C 8 Crispus autem archisynagogus credidit Dño cū omni domo sua : & multi Corinthiorum audientes credebant, & baptizabantur.

*Cor. 1. 14. 9 Dixit autem Dñs nocte per visionem Paulō : Noli timere, sed loquere, & ne taceas.

10 Propter quod ego sum tecum : & nemo apponetur tibi, ut noceat te : quoniam populus est mihi multus in hac civitate.

11 Sedit autem ibi annum, & sex menses, docens apud eos verbum Dei.

D 12 Gallione autem proconsole Achajæ, insurrexerunt uno animo Judæi in Paulum, & adduxerunt eum ad tribunal,

13 Dicentes : Quia contra legem hic persuadet hominibus colere Deum.

14 Incipiente autem Paulo aperire os, dixit Gallio ad Judæos : Si quidem esset iniquum aliquid, aut facinus pessimum, o viri Judæi, recte vos sustinerem.

E 15 Si verò quæstiones sunt de verbo, & nominibus, & lege vestra, vos ipsi videritis : Judex ego horum nolo esse.

16 Et minavit eos à tribunali.

17 Apprehendentes autē omnes Sosthenem principem synagoga, percutiebant eum ante tribunal : & nihil eorum Gallioni curæ erat.

18 Paulus verò cū adhuc sustinisset dies mul-

tos, fratribus valefaciens, navigavit in Syriam (& cum eo Priscilla, & Aquila) qui sibi totōderat in Cenchris caput : habebat enim votū.

19 Devenitque Ephesum, & illos ibi reliquit. Ipse verò ingressus synagoga, disputabat cum Judæis.

20 Rogantibus autem eis, ut amplior tempore maneret, non consensit,

21 Sed valefaciens & dicens, iterū revertar ad vos, Deo volente, profectus est ab Epheso.

22 Et descendens Cæsaream, ascendit, & salutavit Ecclesiam, & descendit Antiochiam.

23 Et factō ibi aliquanto tempore profectus est, perambulans ex ordine Galaticā regionem, & Phrygiā, confirmans omnes discipulos.

24 Judæus autem quidam, Apollo nomine, Alexandrinus genere, vir eloquens, devenit Ephesum, potens in scripturis.

25 Hic erat edoctus viā Dñi : & fervens spiritu loquebatur, & docebat diligenter ea, quæ sunt Jesu, sciens tantum baptismā Joannis.

26 Hic ergo cepit fiducialiter agere in synagoga. Quem cum audisset Priscilla, & Aquila, assumpsit eum, & diligentius exposuerunt ei viam Domini.

27 Cum autem vellet ire Achajam, exhortari fratres, scripserunt discipulis, ut susceperent eum. Qui cum venisset, contulit multum his, qui crederant.

28 Vehementer enim Judæos revincebat publice, ostendens per Scripturas, esse Christum Jesum.

CAPUT XIX.

Paulus Ephesi quosdam discipulos Joannis tantum baptismate baptizatos jubet in Jesu nomine baptizari, ac manuum impositione Spiritū sanctū ipsis imperat, ibique prædicans multa edit signa de Judæis, qui nō credentes conabantur nomine Jesu à Paulo prædicati adjuvare dæmonia, multi peccata confitentes libros superstitionis excurant : Demetrius argentarius gravem adversus Paulum seditionem excitat, quam egregie tandem sedat Alexander.

A 1 Factum est autem, cum Apollo esset Corinthi, ut Paulus peragratis superioribus partibus veniret Ephesum, & inveniret quosdam discipulos :

2 Dixitque ad eos : Si Spiritum sanctum accepistis credentes ? At illi dixerunt ad eum : Sed neque si Spiritus sanctus est, audivimus.

3 Ille verò ait : In quo ergo baptizati estis ? Qui dixerunt : In Joannis baptismate.

4 Dixit autem Paulus : * Joannes baptizavit baptismō penitentiaē populum, dicens :

In eum, qui venturus esset post ipsum, ut crederent, hoc est, in Jesum.

5 His auditis, baptizati sunt in nomine Domini Jesu.

6 Et cum imposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus sanctus super eos, & loquebantur linguis, & prophetabant.

7 Erant autem omnes viri fere duodecim.

8 Introgressus autem synagoga, cum fiducia loquebatur per tres menses, disputans, & suadens de regno Dei.

9 Cum autē quidā indurarentur, & nō crederent, maledicentes viam Dñi corā multitudi-

ne, discēdes ab eis, segregavit discipulos, quotidie disputans in schola tyranni cujusdam.

* Num.
6. 18.
Infr.
31. 2.

F

G

A

* Mat.
3. 11.
Marc.
1. 8.
Luc.
3. 16.
Joan.
1. 26.
Sapi.
1. 5. &
11. 16.

B

10 Hoc autem factum est per biennium, ita ut omnes, qui habitabant in Asia, audirent verbum Domini, Judæi, atque Gentiles.

11 Virtuteque non quaslibet faciebat Deus per manum Pauli:

12 Ita ut etiam super languidos deferrentur à corpore ejus sudaria, & semicinctia, & recedebant ab eis languores, & spiritus nequam egrediebantur.

13 Tentaverunt autem quidam, & de circumcumentibus Judæis exorcistis, invocare super eos, qui habebant spiritus malos, nomen Domini Jesu, dicentes: Adjuro vos per Jesum, quem Paulus prædicat.

14 Erant autem quidam Judæi Scevæ principis sacerdotum septem filii, qui hoc faciebant.

15 Reipondens autem spiritus nequam dixit eis: Scelum novi, & Paulum scio: vos autem qui estis?

16 Et insiliens in eos homo, in quo erat demonium pessimum, & dominatus amborum, invaluit contra eos, ita ut nudi, & vulnerati effluerent de domo illa.

17 Hoc autem notum factum est omnibus Judæis, atque Gentilibus, qui habitabant Ephesi: & cecidit timor super omnes illos, & magnificabatur nomen Domini Jesu.

18 Multique credentium veniebant confidentes, & annuntiantes actus suos.

19 Multi autem ex eis, qui fuerant curiosa sectati, contulerunt libros, & combusserunt coram omnibus: & computatis pretiis illorum, invenerunt pecuniam denariorum quinquaginta millium.

20 Ita fortiter crescebat verbum Dei, & confirmabatur.

21 His autem expleis, proposuit Paulus in Spiritu, transita Macedonia, & Achaja ire Ierosolymam, dicens: Quoniam postquam fuero ibi, oportet me, & Romam videre.

22 Mittens autem in Macedoniam duos ex ministrantibus sibi, Timotheum, & Erastum, ipse remansit ad tempus in Asia.

23 Facta est autem illo tempore turbatio non minima de via Domini.

24 Demetrius enim quidam nomine, argentarius, faciens ædes argenteas Dianæ, præstabat artificibus non modicum quæstum:

25 Quos convocans, & eos, qui hujusmodi erant opifices, dixit: Viri, scitis, quia de hoc artificio est nobis acquisitio:

26 Et videtis, & auditis, quia non solum Ephesi, sed penè totius Asiæ, Paulus hic suadens avertit multam turbam, dicens: Quoniam non sunt dii, qui manibus fiunt.

27 Non solum autem hæc periclitabitur nobis pars in redargutionem venire, sed & magnæ Dianæ templum in nihilum reputabitur, sed & destrui incipiet majestas ejus, quam tota Asia, & orbis colit.

28 His auditis, repleti sunt ira, & exclamaverunt dicentes: Magna Diana Ephesiorum.

29 Et impleta est civitas confusione, & impetu fecerunt uno animo in theatrum rapti Gajo, & Aristarcho Macedonibus, comitibus Pauli.

30 Paulo autem volente intrare in populum, non permisit discipuli.

31 Quidam autem & de Asiæ principibus, qui erant amici ejus, miserunt ad eum rogantes, ne se daret in theatrum:

32 Alii autem aliud clamabant. Erat enim Ecclesia confusa: & plures nesciebant, quæ ex causa convenissent.

33 De turba autem detraxerunt Alexandrum, propellentibus eum Judæis. Alexander autem manu silentio postulato, volebat reddere rationem populo.

34 Quem ut cognoverunt Judæum esse, vox facta una est omnium, quasi per horas duas clamantium: Magna Diana Ephesiorum.

35 Et cum sedasset scriba turbas, dixit: Viri Ephesii, quis enim est hominum, qui nesciat Ephesiorum civitatem cultricem esse magnæ Dianæ, Jovisque prolis?

36 Cum ergo his contradicere non possit, oportet vos sedatos esse, & nihil temere agere.

37 Adduxistis enim homines istos, neque sacrilegos, neque blasphemantes deam vestram.

38 Quod si Demetrius, & qui cum eo sunt artifices, habent adversus aliquem causam, conventus forensis aguntur, & proconsules sunt, accusent invicem.

39 Si quid autem alterius rei quaritis: in legitima Ecclesia poterit absolvi.

40 Nam & periclitamur argui seditionis hominem: cum nullus obnoxius sit (de quo possumus reddere rationem) concursus istius. Et cum hæc dixisset, dimisit Ecclesiam.

C A P U T XX.

Paulus peragratis variis partibus Macedoniae, & Græciæ, concionatur Troade in mediam noctem: cumque adolescens Eutychnus cadens à tertio cœnaculo mortuus esset, Paulus eum resuscitavit: & variis locis peragratis, advocatos ex Epheso presbyteros exhortatur, ut vigilantes sint in regenda Ecclesia, prædicens quod non essent amplius eum visuri.

1 Postquam autem cessavit tumultus, vocatis Paulus discipulis, & exhortatus eos, valedixit, & profectus est, ut iret in Macedoniam.

2 Cum autem perambulasset partes illas, & exhortatus eos fuisset multo sermone, venit ad Græciam:

3 Ubi cum fecisset menses tres, facta sunt illi insidiæ à Judæis navigantem in Syriam: habuitque consilium, ut reverteretur per Macedoniam.

4 Comitatus est autem eum Sopater Pyrrhi Beræensis, Thessalonicenium verò Aristarchus, & Secundus, & Gajus Derbeus, & Timotheus: Asiani verò Tychicus, & Trophimus.

5 Hi cum præcessissent, sustinuerunt nos Troade:

6 Nos verò navigavimus post dies azymorum à Philippis, & venimus ad eos Troadem in diebus quinque, ubi demorati sumus diebus septem.

7 Una autem Sabbati, cum convenissemus ad frangendum panem, Paulus disputabat cum eis profecturus in crastinum, protraxitque sermonem usque in mediam noctem.

8 Erant autem lampades copiosæ in cœnaculo, ubi eramus congregati.

9 Sedens autem quidam adolescens nomine Eutychnus super fenestram, cum mergeretur somno gravi, disputante diu Paulo, ductus somno cecidit de tertio cœnaculo deorsum, & sublatu est mortuus.

C 10 Ad quem cum descendisset Paulus, incubuit super eum: & complexus dixit: Nolite turbari, anima enim ipsius in ipso est.

11 Ascendens autem, frangensque panem, & gustans, satique allocutus usque in lucem, sic profectus est.

12 Adduxerunt autem puerum viventem, & consolati sunt non minime.

13 Nos autem ascendentes navem, navigavimus in Assion, inde suscepturi Paulum: sic enim disposuerat ipse per terram iter facturus.

14 Cum autem convenisset nos in Assion, assumpto eo, venimus Mytlenen.

15 Et inde navigantes, sequenti die venimus contra Chium, & alia applicuimus Samum, & sequenti die venimus Miletum.

D 16 Proposuerat enim Paulus transnavigare Ephesum, ne qua mora illi fieret in Asia. Festinabat enim, si possibile sibi esset, ut diem Pentecostes faceret Hierosolymis.

17 A Mileto autem mittens Ephesum, vocavit maiores natu Ecclesie.

18 Qui cum venissent ad eum, & simul essent, dixit eis: Vos scitis, a prima die, qua ingressus sum in Asiam, qualiter vobiscum per omne tempus fuerim.

19 Serviens Domino cum omni humilitate, & lacrymis, & tentationibus, quæ mihi acciderunt ex insidiis Iudeorum:

20 Quomodo nihil subtraxerim utilium, quod minus annuntiarem vobis, & docerem vos publice, & per domos,

21 Testificans Judæis, atque Gentilibus in Deum poenitentiam, & fidem in Dominum nostrum Iesum Christum.

22 Et nunc ecce alligatus ego spiritu, vado in Ierusalem: quæ in ea ventura sint mihi, ignoras.

E 23 Nisi quod Spiritus sanctus per omnes civitates mihi protestatur, dicens: quoniam vincula, & tribulationes Hierosolymis me manent.

24 Sed nihil horum vereor: nec facio animam meam pretiosorem quam me, dummodo consummum cursum meum, & ministerium verbi, quod accepi a Domino Iesu, testificari Evangelium gratiæ Dei.

25 Et nunc ecce scio, quia amplius non videbitis faciem meam vos omnes, per quos transivi prædicans regnum Dei.

26 Quapropter confessor vos hodierna die, quia mundus sum a sanguine omnium.

27 Non enim subterfugi, quod minus annuntiarem omne consilium Dei vobis.

28 Attendite vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit episcopos, regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo.

F 29 Ego scio, quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces in vos, non parentes gregi.

30 Et ex vobis ipsi exsurgent viriloquentes perverbi, ut abducant discipulos post se.

31 Propter quod vigilate memoria retinētes quoniam per triennium nocte, & die non cessavi, cum lacrymis monens unumquemque vestrum.

32 Et nunc commendo vos Deo, & verbo gratiæ ipsius, qui potens est edificare, & dare hereditatem in sanctificationis omnibus.

33 Argentum, & aurum, aut vestem nullius concupivi, sicut

* 1.
Cor. 4. 12.
1. Thes. 1. 8.

24 Ipsi scitis, quoniam ad ea, quæ mihi opus erant, & his, qui mecum sunt, ministraverunt manus istæ.

35 Omnia ostendi vobis, quoniam sic laborantes, oportet suscipere infirmos, ac meminisse verbi Domini Iesu, quoniam ipse dixit: Beatius est magis dare, quam accipere.

36 Et cum hæc dixisset, politis genibus suis oravit cum omnibus illis.

37 Magnus autem fletus factus est omnium: & procumbentes super collum Pauli, osculabantur eum.

38 Dolentes maxime in verbo, quod dixerat, quoniam amplius faciem ejus non essent visuri. Et deducebant eum ad navem.

CAPUT XXI.

Paulo Hierosolymam tendenti post varias navigationes, vaticinatur Agabus prophetæ afflictiones, quas passurus erat Hierosolymis: nec tamen amittitur lacrymis avertere potest ne ascendat Ierusalem, paratus pro Christo etiam mortem subire: cumque Ierusalem pervenisset, Iacobus ipsi suadet, ut cum quinque viris votum habentibus se sanctificet: quod cum faceret, rapitur a Judæis, sed ex eorum manibus eripitur a tribuno, a quo catenis alligatus ducitur in castra, imperat tamen facultatem loquendi ad populum.

A C Um autem factum esset, ut navigarem abstrahi ab eis, recto cursu venimus Cœum, & sequenti die Rhodum, & inde Patara.

2 Et cum invenissemus navem transfrentem in Phœnicen, ascendentes navigavimus.

3 Cum apparuissemus autem Cypro, relinquentes eam ad sinistram, navigavimus in Syriam, & venimus Tyrum: ibi enim navis expositura erat onus.

4 Inventis autem discipulis, mansimus ibi diebus septem: qui Paulo dicebant per Spiritum, ne ascenderet Hierosolymam.

5 Et expletis diebus profecti ibamus, deductis nos omnibus cum uxoribus, & filiis usque foras civitatem: & politis genibus in littore, oravimus.

6 Et cum valesciscimus invicem, ascendimus navem: illi autem redierunt in sua.

7 Nos vero navigatione expleta a Tyro descendimus Ptolemaidam, & salutatis fratribus, mansimus die una apud illos.

8 Alia autem die profecti, venimus Cæsaream. Et intrantes domum Philippii evangelistæ, qui erat unus de septem, mansimus apud eum.

9 Huic autem erant quatuor filie virginis prophetantes.

10 Et cum moraremur per dies aliquot, supervenit quidam a Judæa propheta, nomine Agabus.

11 Is cum venisset ad nos, tulit zonam Pauli: & alligans sibi pedes, & manus, dixit: Hæc dicit Spiritus sanctus: Virum, cuius est zona hæc, sic alligabunt in Ierusalem Judæi, & tradent in manus Gentium.

12 Quod cum audissemus, rogavimus nos, & qui loci illius erant, ne ascenderet Hierosolymam.

13 Tunc respondit Paulus, & dixit: Quid facitis stantes, & affligetis cor meum? Ego enim non solum alligari, sed & mori in Ierusalem paratus sum propter nomen Domini Iesu.

14 Et cum ei suadere non possemus, quiescimus, dicentes: Domini voluntas fiat.

15 Post dies autem illos præparati, ascendebamus in Ierusalem.

16 Venerunt autem & ex discipulis à Caesarea nobiscum, adductentes secum apud quem hospitaremur Mnasonem quemdam Cyprium, antiquum discipulum.

17 Et cum venissemus Ierosolimam, libenter exceperunt nos fratres.

18 Sequenti autem die introibat Paulus nobiscum ad Jacobum, omnesque collecti sunt seniores.

19 Quos cum salutasset, narrabat per singula, quæ Deus fecisset in Gentibus per ministerium ipsius.

20 At illi cum audissent, magnificabant Deum, dixeruntque ei: Vides, frater, quot millia sunt in Iudæis, qui crediderunt, & omnes amatores sunt legis.

21 Audierunt autem de te, quia discessionem doceas à Moysæ eorum, qui per Gentem sunt, Iudæorum, dicens non debere eos circumcidere filios suos, neque secundum consuetudinem ingredi:

22 Quid ergo est? utique oportet convenire multitudinem: audient enim te supervenisse.

23 Hoc ergo fac, quod tibi dicimus: Sunt nobis viri quatuor, votum habentes super se.

24 His assumptis, sanctifica te cum illis: & impende in illis* ut radant capita, & scient omnes, quia que de te audierunt, falsa sunt, sed ambulas & ipse custodies legem.

25 De his autem, qui crediderunt ex Gentibus, * nos scripsimus, iudicantes ut abstineant se ab idolis, immolato, & sanguine, & suffocato, & fornicatione.

26 Tunc Paulus, assumptis viris, postera die purificatus cum illis intravit in templum, annuntians expletionem dierum purificationis, donec offerretur pro unoquoque eorum oblatio.

27 Dum autem septem dies consummarentur, hi, qui de Asia erant Iudæi, cum vidissent eum in templo, concitaverunt omnem populum, & iniecerunt ei manus clamantes:

28 Viri Israelitæ, adjuvate: hic est homo, qui adversus populum, & legem, & locum hunc, omnes ubique docens, insuper & Gentiles induxit in templum, & violavit sanctum locum istum.

29 Viderant enim Trophimum Ephesium in civitate cum ipso, quem æstimaverunt, quoniam in templum introduxisset Paulus.

30 Commotaque est civitas tota, & facta est concursio populi. Et apprehendentes Paulum, trahebant eum extra templum: & statim clausæ sunt januæ.

31 Querentibus autem eum occidere, nuntiatum est tribuno cohortis: Quia tota confunditur Ierusalem.

32 Qui statim assumptis militibus, & cæturionibus, decurrit ad illos. Qui cum vidissent tribunum, & milites, cessaverunt percutere Paulum.

33 * Tunc accedens tribunus apprehendit eum, & iussit eum alligari catenis duabus: & interrogabat quæ esset, & quid fecisset.

34 Alii autem aliud clamabant in turba. Et cum non posset certum cognoscere præ tumultu, iussit duci eum in castra.

35 Et cum venisset ad gradus, contigit, ut portaretur à militibus propter vim populi. 36 Sequebatur enim multitudo populi, clamans: Tolle eum.

37 Et cum cepisset induci in castra Paulus, dicit tribuno: Si licet mihi loqui aliquid ad te? Qui dixit: Græce nosti?

38 Nonne tu es Ægyptius, cui ante hos dies tumultum concitasti, & eduxisti in desertum quatuor millia virorum sicariorum?

39 Et dixit ad eum Paulus: Ego homo sum quidem Iudæus à Tarso Ciliciæ, non ignota civitatis municeps. Rogo autem te, permitte mihi loqui ad populum.

40 Et cum ille permisisset, Paulus stans in gradibus, annuit manu ad plebem, & magno silentio facto, allocutus est lingua Hebræa, dicens:

CAPUT XXII.

Ubi Paulus in sui excusationem narrasset suæ conversionis ordinem, vociferantur Iudæi ipsum de terra tollendum, ed quod diceret se à Deo missum fuisse ad prædicandum Gentibus, à tribuno autem iussus flagellis eadi. Et torqueri, liberatus est dicendo se civem Romanum esse.

1 Viri fratres, & patres, audite, quam ad vos nunc reddo, rationem.

2 Cum audissem autem, quia Hebræa lingua loqueretur ad illos, magis præstiterunt silentiū.

3 Et dicit: Ego sum vir Iudæus, natus in Tarso Ciliciæ, nutritus autem in ista civitate, secus pedes Gamaliet eruditus iuxta veritatem paterna legis, amulator legis sicut & vos omnes estis hodie:

4 * Qui hanc viam persecutus sum usque ad mortem, alligans, & tradens in custodias viros, ac mulieres,

5 Sicut princeps sacerdotum mihi testimonium reddit, & omnes maiores natu, * à quibus & epistolas accipiens, ad fratres Damascum pergebam, ut adducerem inde victos in Ierusalem, ut punirentur.

6 Factum est autem, eunte me, & appropinquante Damasco media die, subito de cælo circumfulsit me lux copiosa:

7 Et decidens in terram, audiui vocem dicentem mihi: Saule, Saule, quid me persequeris?

8 Ego autem respondi: Quis es Domine? Dixitque ad me: Ego sum Iesus Nazareus, quem tu persequeris.

9 Et qui mecum erant, lumen quidem viderunt; vocem autem non audierunt ejus, qui loquebatur mecum.

10 Et dixi: Quid faciam, Dñe? Dñs autem dixit ad me: Surge, & vade Damascum: & ibi tibi dicetur de omnibus, quæ te oporteat facere.

11 Et cum non viderem præ claritate luminis illius, ad manum deductus à comitibus, veni Damascum.

12 Ananias autem quidam, vir secundum legem testimonium habens ab omnibus cohabitantibus Iudæis,

13 Veniens ad me, & astans dixit mihi: Saule frater, respice. Et ego eadē hora respexi in eū.

14 At ille dixit: Deus patrum nostrorum præordinavit te, ut cognosceres voluntatem ejus, & videres iustum, & audires vocem ex ore ejus:

15 Quia eris testis illius ad omnes homines, eorum, quæ vidisti, & audisti.

16 Et nūc quid moraris? Exurge, & baptizare, & ablue peccata tua, invocato nomine ipsius.

17 Factum est autem revertenti mihi in Ierusalem, & oranti in templo, fieri me in stupore mentis,

18 Et videre illum dicentem mihi: Festina, & exi velociter ex Ierusalem: quoniam non

* Nu.
6. 18.
Sup. 18.
18. 18.
E
* Sup.
15. 20.
27.

F

* infra
11. 27.

G

A

* Sup.
8. 1.

B
* Sup.
9. 1.

C

D

E

* Sup.
8. 3.

recipiant testimonium tuum de me.

* Sup.
7. 57.

19 Et ego dixi: Domine, ipsi sciunt quia ego eram concludens in carcerem, & cadens per synagogas eos, qui credebant in te:
20 Et cum funderetur sanguis Stephani testis tui, ego astabam, & consentiebam, & custodiebam vestimenta interficientium illum.

21 Et dixit ad me: Vade: quoniam ego in nationes longè mittam te.

22 Audiebant autem eum usque ad hoc verbum, & levaverunt vocem dicentes: Tolle de terra huiusmodi: non enim fas est eum vivere.

23 Vociferantibus autem eis, & projicientibus vestimenta sua, & pulvere iactantibus in aerem,
24 Iussit tribunus induci eum in castra, & flagellis cedi, & torqueri eum, ut sciret propter quam causam sic acclamarent ei.

25 Et cum strinxissent eum lorides, dixit astanti sibi Centurioni Paulus: Si hominem Romanum, & indemnatum licet vobis flagellare?

26 Quo audito, Centurio accessit ad tribunalum, & nuntiavit ei, dicens: Quid acturus es? hic enim homo civis Romanus est.

27 Accedens autem tribunus, dixit illi: Dic mihi, si tu Romanus es? At ille dixit: Eriam.

28 Et respondit tribunus: Ego multa summa civilitatem hanc consecutus sum. Et Paulus ait: Ego autem & natus sum.

29 Protinus ergo discesserunt ab illo, qui eum torturi erant. Tribunus quoque timuit, postquam rescivit, quia civis Romanus esset, & quia alligasset eum.

30 Postera autem die volens scire diligentius, quia ex causa accusaretur a Judæis, solvit eum, & iussit sacerdotes convenire, & omne concilium, & producere Paulum, statuit inter illos.

CAPUT XXIII.

Paulus coram sacerdotibus, & toto concilio principum sacerdotum, qui ipsum iusserat in faciem percuti, dicit parietem dealbatum, sed excusat se, quod nescisset esse principem sacerdotum: cumque resurrectione mortuorum iudicari, orta est inter Phariseos, & Sadduceos magna dissensio: Dominus nocte Paulum confortat, prædicans quod etiam Romæ esset de ipso testificaturus: detecta multitudo de occidendo Paulo conjuratione, tribunus mittit eum Cæsarem militibus stipatum ad Felicem præsidem, scriptis ad eum litteris, quæ hic referuntur.

A

1 Intendens autem in concilium Paulus ait: Viri fratres, ego omni conscientia bona conversatus sum ante Deum, usque in hodiernum diem.

2 Princeps autem sacerdotum Ananias præcepit astantibus sibi percutere os ejus.

3 Tunc Paulus dixit ad eos: Percutiet te Deus, paries dealbate, Et tu scdens iudicas me secundum legem, & contra legem iubes me percuti?

4 Et qui astabant dixerunt: Summum sacerdotem Dei maledicere?

5 Dixit autem Paulus: Nesciebam, fratres, quia princeps est sacerdotum: Scriptum est enim: Principem populi tui non maledices.

6 Sciens autem Paulus, quia una pars esset Sadduceorum, & altera Phariseorum, exclamavit in concilio: Viri fratres, ego Phariseus sum, filius Phariseorum, de spe, &

* Exo.
21. 18.
B* Phil.
3. 5.

resurrectione mortuorum ego iudicor.

7 Et cum hæc dixisset, facta est dissensio inter Phariseos, & Sadduceos, & soluta est multitudo.

8 Sadducei enim dicunt, non esse resurrectionem, neque Angelum, neque Spiritum: Pharisei autem utraque consentiunt.

9 Factus est autem clamor magnus. Et surgentes quidam Phariseorum, pugnabant, dicentes: Nihil mali invenimus in homine isto: quid si Spiritus locutus est ei, aut Angelus?

10 Et cum magna dissensio facta esset, timens tribunus ne discerpereur Paulus ab ipsis, iussit milites descendere, & rapere eum de medio eorum, ac deducere eum in castra.

11 Sequenti autem nocte assistens ei Dominus, ait: Constans esto: sicut enim testificatus es de me in Jerusalem, sic te oportet & Romæ testificari.

12 Facta autem die collegerunt se quidam ex Judæis, & devoverunt se dicentes, neque manducaturus, neque bibiturus, donec occiderent Paulum.

13 Erant autem plus quam quadraginta viri, qui hanc conjurationem fecerant:

14 Qui acceperunt ad principes sacerdotum & seniores, & dixerunt: Devotione devovimus nos nihil gustaturi, donec occidamus Paulum.

15 Nunc ergo vos notum facite tribuno cum concilio, ut producat illum ad vos, tamquam aliquid certius cognitur de eo. Nos vero prius quæ appropiet, parati sumus interficere illum.

16 Quod cum audisset filius sororis Pauli infidias, venit, & intravit in castra, nuntiavitque Paulo.

17 Vocans autem Paulus ad se unum ex Centurionibus, ait: Adolescentem hunc perduc ad tribunalum, habet enim aliquid indicare illi.

18 Et ille quidem assumens eum, duxit ad tribunalum, & ait: Vincens Paulus rogavit me hunc adolescentem perducere ad te, habentem aliquid loqui tibi.

19 Apprehendens autem tribunus manum illius, secessit cum eo seorsum, & interrogavit illum: Quid est, quod habes indicare mihi?

20 Ille autem dixit: Judæis convenit rogare te, ut crastina die producas Paulum in conciliū, quasi aliquid certius inquisituri sint de illo.

21 Tu vero ne credideris illis, insidiantur enim ei ex eis viri amplius quam quadraginta, qui se devoverunt non manducare, neque bibere, donec interficiant eum: & nunc parati sunt expectantes promissum tuum.

22 Tribunus igitur dimisit adolescentem, præcipiens ne cui loqueretur, quoniam hæc nota sibi fecisset.

23 Et vocatis duobus Centurionibus, dixit illis: Parate milites ducentos, ut eant usque Cæsarem, & equites septuaginta, & lancearios ducentos, à tertia hora noctis:

24 Et jumenta præparate, ut imponetes Paulum salvum perducerent ad Felicem præsidem.

25 (Timuit enim, ne forte raperent eum Judæi, & occiderent, & ipse postea calumniam sustineret, tamquam accepturus pecuniam)

26 Scribens epistolam continentem hæc: CLAUDIUS Lysias optimo præfidi, Felici, salutem:

27 Virum hunc comprehensum à Judæis, & incipientem interfici ab eis, superveniens cum exercitu eripui, cognito, quia Romanus est;

* Mat.
21. 23.

C

D

E

F

28 Volensque scire causam, quam obiciebant illi, deduxit eum in concilium eorum.

29 Quem inveni accusari de quæstionibus legis ipsorum, nihil verò dignum morte, aut vinculis habentem criminis.

30 Et cum mihi perlatum esset de insidiis, quas paraverant illi, misi eum ad te, denuntians & accusatoribus, ut dicant apud te. Vale.

31 Milites ergo secundum præceptum sibi, assumentes Paulum, duxerunt per noctem in Antipatridem,

32 Et postera die dimissis equitibus, ut cum eo irent, reversi sunt ad castra.

33 Qui cum venissent Casaream, & tradidissent epistolam Præsidi, statuerunt ante illum & Paulum.

34 Cum legisset autem, & interrogasset de qua provincia esset: cognoscens quia de Cilicia,

35 Audiam te, inquit, cum accusatores tui venerint. Iussitque in prætorio Herodis custodiri eum.

C A P U T XXIV.

Accusatus Paulus coram Felice præside à Tertullo Judæorum oratore, respondet negans imposita sibi crimina, constans tamen se Christianum, & dixisse, se de resurrectione mortuorum judicari: Felix, & Drusilla ipsius uxor Judæa audiunt Paulum de fide Christiana: cum autem non acciperet à Paulo pecuniam, reliquit eum vincitum successori suo Portio Festo.

1 Post quinque autem dies descendit princeps sacerdotum, Ananias, cum senioribus quibusdam, & Tertullo quodam oratore, qui adierunt præsidem adversus Paulum.

2 Et citato Paulo cepit accusare Tertullus, dicens: Cum in multa pace agamus per te, & multa corriganur per tuam providentiam; 3 Semper, & ubique suscipimus, optime Felix, cum omni gratiarum actione.

4 Ne diutius autem te protraham, oro, breviter audias nos pro tua clementia.

5 Invenimus hunc hominem pestiferum, & concitantem seditiones omnibus Judæis in universo orbe, & auctorem seditionis sectæ Nazarenorum:

6 Qui etiam templum violare conatus est, eum & apprehensum volumus secundum legem nostram judicare.

7 Superveniens autem tribunus Lysias, cum vi magna eripuit eum de manibus nostris,

8 Jubens accusatores ejus ad te venire: à quo poteris ipse judicans, de omnibus istis cognoscere, de quibus nos accusamus eum.

9 Adjecerunt autem & Judæi, dicentes hæc ita se habere.

10 Respondit autem Paulus (annuente sibi Præsidi dicere:) Ex multis annis te esse judicem genti huic sciens, bono animo pro me satisfaciam.

11 Potes enim cognoscere, quia non plus sunt mihi dies, quam duodecim, ex quo ascendit adorare * in Jerusalem:

12 Et neque in templo invenerunt me cum aliquo disputantem, aut concursum facientem turbæ, neque in synagogis,

13 Neque in civitate: neque probare possunt tibi, de quibus nunc me accusant.

14 Confiteor autem hoc tibi, quod secundum sectam, quam dicunt hæresim, sic deser-

vio Patri & Deo meo, credens omnibus, quæ in lege, & Prophetis scripta sunt:

15 Spem habens in Deum, quam & hi ipsi expectant, resurrectionem futuram justorum, & iniquorum.

16 In hoc & ipse studeo sine offendiculo conscientiam habere ad Deum, & ad homines semper.

17 Post annos autem plures, elemosynas facturus in gentem meam veni, & oblationes, & vota.

18 * In quibus invenerunt me purificatum in templo: non cum turba, neque cum tumultu.

19 Quidam autem ex Asia Judæi, quos oportebat apud te præsto esse, & accusare si quid haberent adversum me:

20 Aut hi ipsi dicant, siquid invenerunt in me iniquitatis, cum stem in concilio,

21 Nisi de una hac solummodo voce, qua clamavi inter eos stans: * Quoniam de resurrectione mortuorum ego judico hodie à vobis.

22 Distulit autem illos Felix, certissime sciens de via hac, dicens: Cum tribunus Lysias descenderit, audiam vos.

23 Iussitque Centurionis custodire eum, & habere requiem, nec quemquam de suis prohibere ministrare ei.

24 Post aliquot autem dies veniens Felix cum Drusilla uxore sua, quæ erat Judæa, vocavit Paulum, & audit ab eo fidem quæ est in Christum Jesum.

25 Disputante autem illo de justitia, & castitate, & de judicio futuro, tremefactus Felix respondit: Quod nunc attinet, vade:

tempore autem opportuno accerlam te:

26 Simul & sperans, quod pecunia ei daretur à Paulo, propter quod & frequenter accersens eum, loquebatur cum eo.

27 Biennio autem expleto, accepit successorē Felix Portiū Festū. Volens autē gratiam præstare Judæis Felix, reliquit Paulum vincitum.

C A P U T XXV.

Festus non obsequitur Judæis infidiosè petentibus, ut Paulus Jerusalem ducatur: sed Casarea audit ejus accusatores, & Pauli responsionem, qui à Festo requisitus an vellet de his judicari Jerusalem, appellat Casarem: Festus Pauli causam regi Agrippa indicat, qui ipsum audire cupit, posteroque die jubente Festo adducitur coram Agrippa, & Bernice.

1 Festus ergo cum venisset in provinciam, post triduum ascendit Jerusalem à Casarea.

2 Adieruntque eum principes sacerdotum, & primi Judæorum, adversus Paulum: & rogabant eum,

3 Postulantes gratiam adversus eum, ut juberet perducī eum in Jerusalem, infidias tendentes, ut interficerent eum in via.

4 Festus autem respondit servari Paulum in Casarea: se autem maturius profecturum.

5 Qui ergo in vobis (ait) potentes sunt, descendentes simul, si quod est in viro crimen, accusent eum.

6 Demoratus autem inter eos dies non amplius quam octo, aut decem, descendit Casaream, & altera die sedit pro tribunali, & iussit Paulum adduci.

7 Qui cum perductus esset, circumsteterunt eum, qui ab Jerusalem descenderant

* Sup.
21. 26.

E
* Sup.
21. 26.

* Sup.
23. 6.
F

G

A

B

Judai, multas, & graves causas objicientes, quas non poterant probare,

8 Paulo rationem reddente: Quoniam neque in legem Judaeorum, neque in templum, neque in Caesarem quidquam peccavi.

C 9 Festus autem volens gratiam praestare Judaeis, respondens Paulo, dixit: Vis Ierosolymam ascendere, & ibi de his iudicari apud me?

10 Dixit autem Paulus: Ad tribunal Caesaris sto, ibi me oportet iudicari: Iudaeis non nocui, sicut tu melius nosti.

11 Si enim nocui, aut dignum morte aliquid feci, non recuso mori: si vero nihil est eorum, quod hi accusant me, nemo potest me illis donare. Caesarem appello.

12 Tunc Festus cum concilio locutus respondit, Caesarem appellasti? ad Caesarem ibis.

13 Et cum dies aliquot transacti essent, Agrippa rex, & Bernice descenderunt Caesarem ad salutandum Festum.

14 Et cum dies plures ibi demorarentur, Festus regi indicavit de Paulo, dicens: Vir quidam est derelictus à Felice victus,

D 15 De quo cum essem Ierosolymis, adierunt me principes sacerdotum, & seniores Iudaeorum, postulantes adversus illum damnationem.

16 Ad quos respondi: Quia non est Romanis consuetudo damnare aliquem hominem, priusquam is, qui accusatur, praesentibus habeat accusatores, locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina.

17 Cum ergo huc convenissent sine ulla dilatione, sequenti die sedens pro tribunali, iussi adduci virum.

E 18 De quo, cum stetit accusatores, nullam causam deferabant, de quibus ego suspicabar malum.

19 Quaestiones vero quasdam de sua superstitione habebant adversus eum, & de quodam Jesu defuncto, quem affirmabat Paulus vivere.

20 Haesitans autem ego de huiusmodi quaestione, dicebam si vellet ire Ierosolymam, & ibi iudicari de istis.

F 21 Paulo autem appellante, ut servaretur ad Augusti cognitionem, iussi servari eum, donec mittam eum ad Caesarem.

22 Agrippa autem dixit ad Festum: Volebam, & ipse hominem audire. Cras, inquit, audies eum.

23 Altera autem die, cum venisset Agrippa, & Bernice, cum multa ambitione, & introissent in auditorium cum tribunis, & viris principalibus civitatis, iubente Festo, adductus est Paulus.

24 Et dicit Festus: Agrippa rex, & omnes, qui simul adestis nobiscum viri, videtis hunc, de quo omnis multitudo Iudaeorum interpellavit me Ierosolymis, petentes, & acclamantes non oportere eum vivere amplius.

G 25 Ego vero comperi nihil dignum morte eum admisisse. Ipso autem hoc appellante ad Augustum, iudicavi mittere.

26 De quo, quid certum scribam domino, non habeo. Propter quod produxi eum ad vos, & maxime ad te, rex Agrippa, ut interrogatione facta habeam, quid scribam.

27 Sine ratione enim mihi videtur mittere vincium, & causas ejus non significare.

C A P U T XXVI.

Paulus coram Agrippa suam causam defendit; referens suam ad Christum conversionis ordinem, & se Iudaeis, ac Gentibus sub divina protectione predicasse ostendit: Fe-

stique ipsum ex nimia scientia insanire dicenti respondet, omnesque optat esse Christianos: Agrippa dicit, eum potuisse dimitti, nisi Caesarem appellasset.

A 1 Atque tibi loqui protentiplo. Tunc Paulus extenta manu, coepit rationem reddere.

2 De omnibus, quibus accusor à Judaeis, rex Agrippa, astimo me beatum, apud te cum sim defensurus me hodie,

3 Maxime te sciente omnia, & quae apud Iudaeos sunt consuetudines, & quaestiones: propter quod obsecro patienter me audias.

4 Et quidem vitam meam à juventute, quae ab initio fuit in gente mea in Ierosolymis, noverunt omnes Iudaei:

5 Praescientes me ab initio (si velint testimonium perhibere) quoniam secundum certissimam sectam nostrae religionis vixi Phariseus.

6 Et nunc in spe, quae ad patres nostros repromissionis facta est à Deo, sto iudicio subiectus,

7 In quam duodecim tribus nostrae, nosse, ac die deservientes, sperant devenire. De qua spe accusor à Judaeis, rex.

8 Quid incredibile iudicatur apud vos, si Deus mortuos suscitavit?

9 Et ego quidem existimaveram, me adversus nomen Jesu Nazareni debere multa contraria agere.

10 * Quod & feci Ierosolymis, & multos sanctorum ego in carceribus inclusi, à principibus sacerdotum potestate accepta: & cum occiderentur, detuli sententiam.

11 Et per omnes synagogas frequenter puniens eos, compellebam blasphemare: & amplius insanire in eos, persequer bar usque in exteris civitatibus.

12 In quibus dum irem Damascum cum potestate, & permisso principum sacerdotum,

13 Die media in via, vidi, rex, de caelo supra splendorem solis circumfulsisse me lumen, & eos, qui mecum simul erant.

14 Omnesque nos cum decidissemus in terram, audiivi vocem loquentem mihi Hebraica lingua: Saule, Saule, quid me persequeris? durum est tibi contra stimulum calcitrare.

15 Ego autem dixi: Quis es, Domine? Dominus autem dixit: Ego sum Jesus, quem tu persequeris.

16 Sed exurge, & sta super pedes tuos: ad hoc enim apparui tibi, ut constituam te ministrum, & testem eorum, quae videris, & eorum, quibus apparebo tibi.

17 Eripiens te de populo, & gentibus, in quas nunc ego mitto te,

18 Aperire oculos eorum, ut convertantur à tenebris ad lucem, & de potestate satanae ad Deum, ut accipiant remissionem peccatorum, & sortem inter sanctos, per fidem, quae est in me.

19 Unde, rex Agrippa, non fui incredulus caelesti visioni:

20 * Sed his, qui sunt Damasci primum, & Ierosolymis, & in omnem regionem Iudae, & Gentibus annuntiabam, ut poenitentiam agerent, & converterentur ad Deum, digna poenitentiae opera facientes.

21 Hac ex causa me Iudaei, cum essem in templo, * comprehensum tentabant interficere.

22 Auxilio autem adjutus Dei, usque in hodiernum diem sto, testificans minori, atque

A

B

C
Sup.
8. 3.

* Sup.
9. 1.

D

E

* Sup.
9. 20.

F

* Sup.
21. 12.

maiori, nihil extra dicens quam ea, quæ Prophetæ locuti sunt futura esse. & Moyses,

23 Si passibilis Christus, si primus ex resurrectione mortuorum, lumen annuntiaturus est populo, & Gentibus.

24 Hæc loquente eo, & rationem reddente, Festus magna voce dixit: Infanis, Paulus: multa te literæ ad infaniam convertunt.

25 Et Paulus. Nō infanio (inquit) optime Feste, sed veritatis, & sobrietatis verba loquor.

26 Scit enim de his rex, ad quem & cōstanter loquor: latere enim cum nihil horū arbitror. Neq; enim in angulo quidquā horū gestū est.

27 Credis, rex Agrippa, prophetis? Scio, quia credis.

G 28 Agrippa autem ad Paulum: In modico suades me Christianum fieri.

29 Et Paulus: Opto apud Deum, & in modico, & in magno, non tantum te, sed etiam omnes, qui audiunt, hodie fieri tales, qualis & ego sum, exceptis vinculis his.

30 Et exurrexit rex, & præses, & Bernice, & qui assidebant eis.

31 Et cum secessissent, loquebantur ad invicem, dicentes: Quia nihil morte, aut vinculis dignum quid fecit homo iste.

32 Agrippa autem Festo dixit: Dimitti poterat homo hic, si non appellasset Cæsarem.

C A P U T XXVII.

Paulus à centurione Julio ducitur Romanus, navigans per varia loca: adversante autem ipsi vento, vix perveniunt ad quemdam in Creta locum: à quo, licet prædiceret Paulus periculosam esse navigationem, discedentes, patiuntur ingentem tempestatem, tandemque post Pauli consolationem, qui narrans factam sibi de omnium salute revelationem, hortabatur eos ad cibum revellendum: passi naufragium omnes evadunt incolumes.

A U T autem judicatum est navigare eum in Italiam, & tradi Paulum cum reliquis custodiis centurioni nomine Julio cohortis Augustæ,

Cor. 11 25. 2 Ascendentes navem Adrumetinam, incipientes navigare circa Asiz loca, sustulimus, perseverante nobiscum Aristarcho Macedone Thessalonicensi.

3 Sequenti autem die devenimus Sidonem. Humanè autem tractans Julius Paulum, permisit ad amicos ire, & curam sui agere.

4 Et inde cum sustulissemus, subnavigavimus Cyprum, propterea quod essent venti contrarii.

5 Et pelagus Ciliciæ, & Pamphylie navigantes, venimus Lystram, quæ est Lyciæ:

B 6 Et ibi inveniens centurio navem Alexandrinam navigantem in Italiam, transposuit nos in eam.

7 Et cum multis diebus tardè navigaremus, & vix devenissemus contra Gnidum, prohibente nos vento, adnavigavimus Cretæ, juxta Salmonem:

8 Et vix juxta navigantes, venimus in locum quemdam, qui vocatur Boniportus, cui juxta erat civitas Thalassa.

9 Multo autem tempore peracto, & cum jam non esset tuta navigatio, eò quod & jejunium jam præterisset, consolabatur eos Paulus,

10 Dicens eis: Viri, video, quoniam cum injuria, & multo damno, non solum oneris,

& navis, sed etiam animarum nostrarum, incipit esse navigatio.

11 Centurio autem gubernatori, & nauticleris magis credebatur, quam his, quæ à Paulo dicebantur.

12 Et cum aptus portus non esset ad hyemandum, plurimi statuerunt consilium navigare inde, si quomodo possent, devenientes Phanicem, hyemare, portum Cretæ respicientem ad Africum, & ad Corum.

13 Asoirante autem Austro, æstimates propositum se tenere, cum sustulissent de Asion, legebant Cretam.

14 Non post multum autem misit se contra ipsam ventus Typhonicus, qui vocatur Euro aquilo.

15 Cumque arrepta esset navis, & non posset conari in veti, data nave statibus, ferebamur.

16 In insulam autem quamdam decurrentes, quæ vocatur Gauda, potuimus vix obtinere scapha.

17 Qua sublata, adjutoris utebantur, accingentes navem, timentes, ne in Syrtim inciderent, summisso vase sic ferebantur.

18 Valida autem nobis tempestate jactatis, sequenti die jactum fecerunt:

19 Et tertia die suis manibus armamenta navis projecerunt.

20 Neque autem sole, neque sideribus apparentibus per plures dies, & tempestate non exigua imminente, jam ablata erat spes omnis salutis nostræ.

21 Et cum multa jejunatio fuisset, tunc stans Paulus in medio eorum, dixit: Oportebat quidem, o viri, audito me, non tollere à Creta, lucrique facere injuriam hanc, & jacturam.

22 Et nunc suadeo vobis bono animo esse, amissio enim nullius animæ erit ex vobis, præterquam navis.

23 Astitit enim mihi hac nocte Angelus Dei, cujus sum ego, & cui deservio.

24 Dicens: Ne timeas, Paulus, Cæsari te oportet assistere: & ecce donavit tibi Deus omnes qui navigant tecum.

25 Propter quod bono animo estote viri: credo enim Deo, quia sic erit, quemadmodum dictum est mihi.

26 In insulam autem quamdam oportet nos devenire.

27 Sed posteaquam quartadecima nox supervenit, navigantibus nobis in Adria circa mediam noctem, suspicabantur nautæ apparere sibi aliquam regionem.

28 Qui & summittentes bolidem, invenerunt passus viginti, & pusillum inde separati, invenerunt passus quindecim.

29 Timentes autem, ne in aspera loca incideremus, de puppi mitentes anchoras quatuor, optabant diem fieri:

30 Nautis verò quærentibus fugere de navis, cum misissent scapham in mare, sub obtentu quasi inciperent à prora anchoras extendere,

31 Dixit Paulus centurioni, & militibus: Nisi hi in navis maserint, vos salvi fieri nō potestis.

32 Tunc absciderunt milies funes scaphæ, & passi sunt eam excidere.

33 Et cum lux inciperet fieri, rogabat Paulus omnes sumere cibum, dicens: Quartadecima die hodie expectantes jejuni permanetis, nihil accipientes.

34 Propter quod rogo vos accipere cibum pro salute vestra: quia nullius vestrum ca-

pillus de capite peribit.

35 Et cum hæc dixisset, fumens panem, gratias egit Deo in conspectu omnium: & cum fregisset, cepit manducare.

36 Animæ quiores autem facti omnes, & ipsi sumperunt cibum.

37 Erant verò universæ animæ in navi ducentæ septuaginta sex.

38 Et satiati cibo alleviabant navem, jacantes triticum in mare.

G 39 Cum autem dies factus esset, terram non agnoscebant: sinum verò quendam considerabant habentem litus, in quem cogitabant, si possent, ejicere navem.

40 Et cum anchoras sustulissent, commitebant se mari, simul laxantes juncturas gubernaculorum: & levato artemone secundum auræ statum tendebant ad litus.

41 Et cum incidissent in locū dithalassū, impegerunt navem: & prora quidē fixa manebat immobilis, puppis verò solvebatur à vi maris.

42 Milium autem consiliū fuit, ut custodias occiderent: ne quis, cum enatasset, effugeret.

43 Centurio autē volens servare Paulū, prohibuit fieri: iussitque eos, qui posset natate, e-mittere se primos, & evadere, & ad terrā exire.

44 Hæc ceteros alios in tabulis ferebant: quodam super ea, quæ de navi erant. Et sic factū est, ut omnes animæ evaderent ad terram.

CAPUT XXVIII.

Paulus, ceterique ipsius comites humanè à Barbaris excipiuntur in insula Melita, in qua percussus à vipera. Paulus nihil mali patitur, patremque Publii principis insule sanitati restituit, ac alios multos curat, & ab eo loco navis autem tandem Romam perveniunt, ubi Paulus convocatis primis Judæorum causam exponit, cur Casarem appellaverit: dieque ab ipsis constituto prædicat de Christo, cujus verbis multi non credunt, quod Paulus ostendit ab Isaiæ prædictum esse, & per biennium de fide in Christum prædicat omnibus ad ipsum accedentibus.

A E T cum evasissemus, tūc cognovimus quia Melita insula vocabatur. Barbari verò præstabant non modicam humanitatem nobis.

2 Accensa enim pyra, resiciebant nos omnes, propter imbrem, qui imminerebat, & frigus.

3 Cum congregasset autem Paulus sarmentorum aliquantam multitudinem, & imposuisset super ignem, vipera à calore cum processisset, invasit manum ejus.

4 Ut verò viderunt Barbari pendentem bestiam de manu ejus, ad invicem dicebant: Utique homicida est homo hic, qui cum evaserit de mari, ultio non finit eum vivere.

B 5 Et ille quidem excutens bestiam in ignem, nihil mali passus est.

6 At illi existimabant eū in tumorē cōvertendum, & subito casurum, & mori. Diū autē illis expectantibus, & vidētibz nihil mali in eo fieri, convertentes se, dicebant eum esse Deū.

7 In locis autem illis erant prædia principis insule, nomine Publii, qui nos suscipiens, triduo benignè exhibuit.

8 Contigit autem, patrem Publii febribus, & dysenteria vexatum jacere. Ad quem Paulus intravit: & cum orasset, & imposuisset ei manus, salvavit eum.

9 Quo facto, omnes qui in insula habebant infirmitates, accedebant, & curabantur:

10 Qui etiā multis honoribus nos honoraverunt, & navigantibus imposuerunt, quæ necessaria erant.

11 Post menses autem tres, navigavimus in navi Alexandrina, quæ in insula hyemaverat, cui erat insigne Castorum.

12 Et cum venissemus Syracusam, mansimus ibi triduo.

13 Inde circumlegentes devenimus Rhegium: & post unum diem flante Austio, secunda die venimus Puteolos:

14 Ubi invētis fratribz rogati sumus manere apud eos dies septem, & sic venimus Romam.

15 Et inde cum audissent fratres, occurrerunt nobis usque ad Appii forum, ac tres Tabernas. Quos cum vidisset Paulus, gratias agens Deo, accepit fiduciam.

16 Cum autem venissemus Romam, permissum est Paulo manere sibi met cum custodiente se milite.

17 Post tertium autem diem convocavit primos Judæorum. Cumque convenissent, dicebat eis: Ego, viri fratres, nihil adversus plebē faciens, aut morem paternū, vincus ab Hierosolymis traditus sum in manus Romanorum.

18 Qui cum interrogationem de me habuissent, voluerunt me dimittere, eō quod nulla esset causa mortis in me.

19 Contradictentibus autem Judæis, coactus sum appellare Casarem, non quasi gentem meam habens aliquid accusare.

20 Propter hanc igitur causam rogavi vos videre, & alloqui. Propter spem enim Israel catena hac circumdatus sum.

21 At illi dixerunt ad eum: Nos neque litteras accepimus de te à Judæa, neque adveniens aliquis fratrum nuntiavit, aut locutus est quid de te malum.

22 Rogamus autem te audire, quæ sentis: nam de secta hæc notum est nobis, quia ubique ei contradicitur.

23 Cum constituissem autem illi diem, venerunt ad eum in hospitium plurimi, quibus exponebat testificans regnum Dei, suadensque eis de Jesu ex Lege Moysi, & Prophetis, à manē usque ad vesperam.

24 Et quidam credebant his, quæ dicebantur: quidam verò non credebant.

25 Cumque invicem non essent consentientes, discedebant, dicente Paulo unum verbum: Quia benè Spiritus sanctus locutus est per Isaiam prophetam ad patres nostros,

26 Dicens: *Vade ad populum istum, & dic ad eos: Aure audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & non perspicietis.

27 Increpatus est enim cor populi hujus, & auribus graviter audierunt, & oculos suos compresserunt: ne fortē videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & convertantur, & sanem eos.

28 Notum ergo sit vobis, quoniam Gentibus missum est hoc salutare Dei, & ipsi audient.

29 Et cum hæc dixisset, exierunt ab eo Judæi, multam habentes inter se quæstionem.

30 Masi autē biennio toto in suo cōductos, & suscipiebat omnes, qui ingrediebantur ad eū,

31 Prædicans regnum Dei, & docens, quæ sunt de Domino Jesu Christo, cum omni fiducia: sine prohibitione.

C

D

E

F

*Isai.
6. 9.
Mat.
13. 14.
Marc.
4. 12.
G
Luc.
3. 10.
Joan.
12. 10.
Rom.
11. 8.

EPISTOLA B. PAULI APOSTOLI AD ROMANOS.

CAPUT PRIMUM.

Paulus commendato suo munere Evangelico, ob magnum predicandi Evangelii zelum, optabat Romanos invifere, ostendens Ethnicos, qui ex creaturis Deum cognoscentes, illius cultum à se abiecerant, colendo creaturarum imagines, meritò à Deo desertos: & in pœnam illius in abominanda, quæ hic recensentur, incidisse scelerà.

A.
* A.R.
13. 2.

Paulus, servus Jesu Christi, vocatus Apostolus, * segregatus in Evangelium Dei, Quod antè promiserat per Prophetas suos in Scripturis sanctis

3 De filio suo, qui factus est ei ex semine David secundum carnem,

4 Qui prædestinatus est Filius Dei in virtute secundum spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum Jesu Christi Domini nostri:

5 Per quem accepimus gratiam, & Apostolatam ad obediendum fidei in omnibus Gentibus pro nomine ejus,

6 In quibus estis & vos vocati Jesu Christi:

7 Omnibus, qui sunt Romæ, dilectis Dei, vocatis sanctis. Gratia vobis, & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

8 Primum quidem gratias ago Deo meo per Jesum Christum pro omnibus vobis: quia fides vestra annuntiatur in universo mundo.

9 Testis enim mihi est Deus, cui servio in spiritu meo in Evangelio filii ejus, quòd sine intermissione memoriam vestri facio

B 10 Semper in orationibus meis obsecrans, si quo modo tandem aliquando prosperum iter

habeam in voluntate Dei veniendi ad vos.

11 Desidero enim videre vos, ut aliquid impertiar vobis gratiæ spiritualis ad confirmandos vos:

12 Id est, simul consolari in vobis, per eam, quæ invicem est, fidem vestram, atque meam.

13 Nolo autem vos ignorare, fratres: quia sæpè proposui venire ad vos, (& prohibitus sum usque adhuc) ut aliquè fructum habeam & in vobis, sicut & in cæteris gentibus.

14 Gracis, ac Barbaris, sapientibus, & insipientibus debitor sum:

15 Ita (quod in me) promptum est, & vobis, qui Romæ estis, evangelizare.

16 Non enim erubescō Evangelium. Virtus enim Dei est in salutem omni credenti, Judæo primùm & Græco.

17 Justitia enim Dei in eo revelatur ex fide in fidem: sicut scriptum est: * Justus autem ex fide vivit.

18 Revelatur enim ira Dei de cælo, super omnem impietatem, & injustitiam hominum eorum, qui veritatem Dei in injustitia detinent.

19 Quia quod notum est Dei, manifestum est in illis. Deus enim illis manifestavit.

20 Invisibilia enim ipsius, à crea ura mundi, per ea, quæ facta sunt, intellecta, conspiciuntur: sempiterna quoque ejus virtus, & divinitas: ita ut sint inexcusabiles.

21 * Quia cùm cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt, sed evanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum.

22 Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt.

C.
* Hab.
2. 4.
Gal.
3. 11.
Hebr.
10. 38.

* Eph.
4. 17.

*Pfal.
105.
20.
Jere.
11.10.
*Inf.
verf.
16. &
6. 10.
Gal.
f. 19.
Eph.
1. 19.
*Col.
1. 8.
*The.
1. 1.
*4.7.
D

23 * Et mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei, in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & serpentium.

24 Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, * in immunditiam: ut cōmuniis afficiat corpora sua in semetipsis: 25 Qui commutaverunt veritatem Dei in mendacium: & coluerunt, & servierunt creaturæ potius, quam Creatori, qui est benedictus in secula. Amen.

26 Propterea tradidit illos Deus in passionem ignominie. Nam femina eorum immutaverunt naturalem usum, in eum usum, qui est contra naturam.

27 Similiter autem & masculi, relicto naturali usu feminae, exarserunt in desideris suis in invicem, masculi in masculos turpitudinem operantes, & mercedem, quam oportuit, erroris sui in semetipsis recipientes.

28 Et sicut non probaverunt Deum habere in notitia: tradidit illos Deus in reprobum sensum, ut faciant ea, quæ non conveniant, 29 Repletos omni iniquitate, malicia, fornicatione, avaritia, nequitia, plenos invidia, homicidio, contentione, dolo, malignitate, susurrone,

30 Detractores, Deo odibiles, contumeliosos, superbos, elatos, inventores malorum, parentibus non obediētes,

31 Insipientes, incompósitos, sine affectione, absque fœdere, sine misericordia.

32 Qui cum iustitiam Dei cognovissent, non intellexerunt, quoniam quæ talia agunt, digni sunt morte: & non solum, qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.

C A P U T I I.

Judeos redarguit, qui ex data sibi lege Gentes condemnabant, eadem ipsi patrant, cum Deus unicuique reddatur sit iuxta ipsius opera: adeo ut etiam Gentes, ea, quæ legis sunt naturali lumine præstantes, pro circumcisis habende sint, eosque judicare, qui ex sola legis cognitione, & carnis circumcissione gloriantur, contraria legi operantes.

Propter quod inexcusabilis es, o homo omnis, qui judicas. * In quo enim iudicas alterum, teipsum condemnas: eadem enim agis, quæ judicas.

2 Scimus enim, quoniam iudicium Dei est secundum veritatem in eos, qui talia agunt.

3 Existimas autem hoc, o homo, qui judicas eos, qui talia agunt, & facis ea, quia tu effugies iudicium Dei?

4 An divitiis bonitatis ejus, & patientie, & longanimitatis contemnis? Ignoras, quoniam benignitas Dei ad poenitentiam te adducit?

5 Secundum autem duritiam tuam, & impenitens cor, * thesaurizas tibi iram in die ire, & revelationis iusti iudicii Dei.

6 * Qui reddet unicuique secundum opera ejus:

7 Iis quidem, qui secundum patientiam boni operis, gloriam, & honorem, & in corruptionem querunt, vitam æternam:

8 Iis autem, qui sunt ex contentione, & qui non acquiescunt veritati, credunt autem iniquitati, ira, & indignatio.

9 Tribulatio, & angustia in omnem animam

hominis operantis malum, Judæi primum, & Græci:

10 Gloria autem, & honor, & pax omni operanti bonum, Judæo primum, & Græco:

11 * Non enim est acceptio personarum apud Deum.

12 Quicumque enim sine lege peccaverunt, sine lege peribunt: & quicumque in lege peccaverunt, per legem judicabuntur.

13 * Nō enim audientes legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur.

14 Cum enim Gentes, quæ legē non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt, eiusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex:

15 Qui ostendunt opus legis scriptū in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum, & inter se invicem cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus.

16 In die, cum judicabit Deus occulta hominum, secundum Evangelium meum, per Jesum Christum.

17 * Si autem tu Judæus cognominaris, & quiescis in lege, & gloriaris in Deo,

18 Et nosti voluntatem ejus, * & probas utiliora, instructus per legem,

19 Confidis teipsum esse ducem cæcorum, lumen eorum, qui in tenebris sunt,

20 Eruditorem insipientium, magistrum infantium, habentem formam scientiæ, & veritatis in lege.

21 Qui ergo alium doces, teipsum non docēs: qui prædicas non furandum, furaris:

22 Qui dicis non mœchandum, mœcharis: qui abominaris idola, sacrilegium facis:

23 Qui in lege gloriaris, per prævaricationem legis Deum inthonoras.

24 (* Nomen enim Dei per vos blasphematur inter Gentes, sicut scriptum est)

25 Circumcisio quidem prodest, si legem observes: si autem prævaricator legis sis, circumcisio tua præputium facta est.

26 Si igitur præputium iustitiæ legis custodiat: nonne præputium illius in circumcissionem reputabitur?

27 * Et judicabit id, quod ex natura est præputiū, legem consummans, te, qui per litterā & circumcissionem prævaricator legis es?

28 * Non enim, qui in manifesto, Judæus est: neque quæ in manifesto, in carne, est circumcisio:

29 Sed qui in abscondito, Judæus est: & circumcisio cordis in spiritu, non littera: cuius laus non ex hominibus, sed ex Deo est.

C A P U T I I I.

Quodam modo præcellunt Judæi propter factas illis à Deo promissiones, quæ complentur, quamquam nonnulli eorum fuerint increduli: omnes autem, & Judæi, & Gentiles peccato sunt obnoxii: à quo non liberat lex, sed fides in Christum propitiatorem, ut non sit cuiquam de legis operibus glorandum.

Quid ergo amplius Judæo est? aut quæ utilitas circumcissionis?

2 Multum per omnem modum. Primum quidem, quia * credita sunt illis eloquia Dei.

3 Quid enim si quidam illorum non crediderunt? * Numquid incredulitas illorum fidem Dei evacuat? Absit.

4 * Est autem Deus verax: * omnis autem

*Deu.
10.17.
*Par.
19. 7.
Job
34.19.
Yap.
6. 8.
Ecclt.
15.25.
C
Actor
10.24.
Eph.
6. 9.
Col.
3.25.
1. Pet.
1. 17.
*Mar.
7. 21.
Jac.
1. 22.
*A
poc.
11. 9.
*Phil.
1. 16.

D

*Isai.
52. 1.
Ezech.
16.20.

*Mar.
12.15.
*Isai.
47.

A
*Infr.
8. 4.
*2.
Tim.
2. 13.
*Jo.
3. 31.
*Pfal.
115.11.

CAPUT IV.

* Psal.
50. 6.

homo mendax, sicut scriptum est: * Ut iustificeris in sermonibus tuis: & vincas cum iudicaris.

5 Si autem iniquitas nostra iustitiam Dei commendat, quid dicemus? numquid iniquus est Deus, qui infert iram?

6 (Secundum hominem dico) Absit, alioquin quomodo iudicabit Deus hunc mundum?

7 Si enim veritas Dei in meo mendacio abundavit in gloriam ipsius: quid adhuc & ego tamquam peccator iudicor?

8 Et non (sicut blasphemamus, & sicut ajunt quidam nos dicere) facimus mala, ut veniant bona: quorum damnatio iusta est.

9 Quid ergo? precellimus eos? Nequaquam. * Causari enim sumus Judæos, & Græcos omnes sub peccato esse.

10 Sicut scriptum est: * Quia non est iustus quisquam:

11 Non est intelligens, non est requirens Deum.

12 Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.

13 * Sepulchrum patens est guttur eorum, linguis suis dolose agebant: * Venenum aspidum sub labiis eorum:

14 * Quorum os maledictione, & amaritudine plenum est:

15 * Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem:

16 Contritio, & infelicitas in viis eorum: 17 Et viam pacis non cognoverunt:

18 * Non est timor Dei ante oculos eorum.

19 * Scimus autem, quoniam quæcumque lex locuitur, iis, qui in lege sunt, loquitur: ut omne os obstruatur, & subditus fiat omnis mundus Deo:

20 Quia ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram illo. Per legem enim cognitio peccati.

21 Nunc autem sine lege iustitia Dei manifestata est: testificata à lege, & Prophetis.

22 Iustitia autem Dei per fidem Jesu Christi: in omnes, & super omnes, qui credunt in eum: non enim est distinctio:

23 Omnes enim peccaverunt, & egent gloria Dei.

24 Iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Jesu,

25 Quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem iustitiæ suæ, propter remissionem præcedentium delictorum.

26 In sustentatione Dei, ad ostensionem iustitiæ ejus in hoc tempore: ut sit ipse iustus, & iustificans eum, qui est ex fide Jesu Christi.

27 Ubi est ergo gloriatio tua? Exclusa est. Per quam legem? Factorum? Non: sed per legem fidei.

28 Arbitramur enim iustificari hominem per fidem sine operibus legis.

29 An Judæorum Deus tantum? nonne & Gentium? Imò & Gentium.

30 Quoniam quidem unus est Deus, qui iustificat circumcissionem ex fide, & præputium per fidem.

31 Legem ergo destruimus per fidem? Absit: sed legem statuimus.

Non ex legis operibus continetur iustificatio, sed ex fide in Deum, quæ Abraham reputata fuit ad iustitiam ante datam ipsi circumcissionem, quam postea accepit; futurus, non lego, sed iustitia fidei, pater omnium, qui ipsius fidem imitarentur, credidit autem Deo se patrem fore multarum gentium per promissum sibi semen, cum tam ipse, quam uxor ejus Sara annos excessissent aptos ad generandum.

1 Quid ergo dicemus, invenisse Abraham patrem nostrum secundum carnem?

2 Si enim Abraham ex operibus iustificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum.

3 Quid enim dicit Scriptura? Credidit Abraham Deo: & reputatum est illi ad iustitiam.

4 Ei autem, qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum.

5 Ei verò, qui non operatur, credenti autem in eum, qui iustificat impium, reputatur fides ejus ad iustitiam secundum propositum gratiæ Dei.

6 Sicut & David dicit beatitudinem hominis, cui Deus accepto fert iustitiæ sine operibus:

7 * Beati, quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata.

8 Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum.

9 Beatitudo ergo hæc in circumcissione tantum manet, an etiam in præputio? Dicimus enim quia reputata est Abraham fides ad iustitiam.

10 Quomodo ergo reputata est? in circumcissione, an in præputio? Non in circumcissione, sed in præputio.

11 * Et signum accepit circumcissionis, signaculum iustitiæ fidei, quæ est in præputio: ut sit pater omnium credentium per præputium, ut reputetur & illis ad iustitiam:

12 Et sic pater circumcissionis, non iustitiam qui sunt ex circumcissione, sed & iis, qui sectantur vestigia fidei, quæ est in præputio patris nostri Abraham.

13 * Non enim per legem promissio Abraham, aut semini ejus, ut heres esset mundi: sed per iustitiam fidei.

14 Si enim qui ex lege, hæredes sunt: exinanita est fides, abolita est promissio.

15 Lex enim iram operatur. Ubi enim non est lex, nec prævaricatio.

16 Idcirco ex fide, ut secundum gratiam firma sit promissio omni semini, non ei, qui ex lege est solum, sed & ei, qui ex fide est Abraham, qui pater est omnium nostrum,

17 (Sicut scriptum est: * Quia patrem multarum gentium posui te) ante Deum, cui credidit, qui vivificat mortuos, & vocat ea, quæ non sunt, tanquam ea, quæ sunt:

18 Qui contra spem in spem credidit, ut fieret pater multarum gentium, secundum quod dictum est ei: * Sic erit semen tuum.

19 Et non infirmatus est fide, nec consideravit corpus suum emortuum, cum jam fere centum esset annorum, & emortuum vulvam Saræ.

20 In repromissione etiam Dei non hesitavit diffidentia, sed confortatus est fide, dans gloriam Deo:

21 Plenissime sciens, quia quæcumque promisit, potens est & facere.

B
* Gal.
3. 22.
Supr.
1. 39.
In fra.
11. 9.
* Psal.
43. 3.

* Psal.
e. 11.
* Psal.
139. 4.
Jac.
1. 8.
* Psal.
9. 7.
* Psal.
59. 7.
Prov.
1. 16.

C
* Psal.
135. 2.
* Gal.
1. 16.

D

A

* Gen.
15. 6.
Galat.
3. 6.
Jac.
2. 23.
Mac.
21. 32.

* Psal.
31. 1.

B

* Gen.
17. 10.
11.

C

* Gal.
3. 18.
Hebr.
21. 9.

* Gen.
17. 4.

* Gen.
15. 5.
D

22 Ideo & reputatum est illi ad iustitiam.
23 Non est autem scriptum tantum propter
ipsum, quia reputatum est illi ad iustitiam:
24 Sed & propter nos, quibus reputabitur
credentibus in eum, * qui suscitavit Jesum
Christum Dominum nostrum à mortuis,
25 * Qui traditus est propter delicta nostra, &
resurrexit propter iustificationem nostram.

C A P U T V.

Ex fide, inquit, justificati, non solum spe
gloriamur, verum etiam in adversitati-
bus: nam si Christus pro nobis adhuc im-
piis mortuus est, multo magis salvabit
jam iustificatos per sanguinem ipsius: &
sicut per unam Adæ inobedientiam om-
nes peccavimus, ac mortui sumus; ita
per unius Christi obedientiam ex multis
delictis iustificamur ad vitam.

1 Iustificati ergo ex fide, pacem habeamus ad
Deum per Dñm nostrum Jesum Christum:
2 * Per quem & habemus accessum per fidem
in gratiam istam, in qua stamus, & gloria-
mur in spe gloriæ filiorum Dei.

3 Non solum autem, sed & gloriamur in
tribulationibus: * scientes, quod tribulatio
patientiam operatur:

4 Patientia autem probationem, probatio
verò spem,

5 * Spes autem non confundit: quia charitas
Dei diffusa est in cordibus nostris per Spi-
ritum sanctum, qui datus est nobis.

6 Ut quid enim Christum, cum adhuc infir-
mi essemus, secundum tempus * pro impiis
mortuus est?

7 Vix enim pro iusto quis moritur: nam pro
bono forsitan quis audeat mori.

8 Commendat autem charitatem suam Deus
in nobis: quoniam cum adhuc peccatores
essemus, secundum tempus.

9 Christus pro nobis mortuus est: multo igitur
magis nunc iustificati in sanguine ipsius,
salvi erimus ab ira per ipsum.

10 Si enim cum inimici essemus, reconciliati
sumus Deo per mortem filii eius: multo magis
reconciliati, salvi erimus in vita ipsius.

11 Nō solum autem: sed & gloriamur in Deo
per Dominum nostrum Jesum Christum, per
quem nunc reconciliationem accepimus.

12 Propter eā sicut per unum hominem pec-
catum in hunc mundum intravit, & per pec-
catum mors, & ita in omnes homines mors
pertransiit, in quo omnes peccaverunt.

13 Usque ad legem enim peccatum erat
in mundo: peccatum autem non imputaba-
tur, cum lex non esset.

14 Sed regnavit mors ab Adā usque ad Moysen
etiā in eos, qui nō peccaverunt in similitudinē
prævaricationis Adæ, qui est forma futuri.

15 Sed non sicut delictum, ita & donum: si
enim unius delicto multi mortui sunt: multo
magis gratia Dei, & donum in gratia unius
hominis Jesu Christi in plures abundavit.

16 Et non sicut per unum peccatum, ita &
donum: nam iudicium quidem ex uno in con-
demnationem: gratia autem ex multis delictis
in iustificationem:

17 Si enim unius delicto mors regnavit per
unum, multo magis abundantiam gratiæ, &
donationis, & iustitiæ accipientes, in vita re-
gnabunt per unum Jesum Christum.

18 Igitur sicut per unius delictum in om-
nes homines in condemnationem: sic &
per unius iustitiam in omnes homines in
iustificationem vitæ.

19 * Sicut enim per inobedientiā unius homi-
nis peccatores constituti sunt multi: ita &
per unius obediētionem iusti constituentur multi.

20 Lex autem subintravit, ut abundaret
delictum. Ubi autem abundavit delictum,
superabundavit gratia.

21 Ut sicut regnavit peccatum in mortem:
ita & gratia regnet per iustitiam in vitam æ-
ternam, per Jesum Christum Dñm nostrum.

C A P U T VI.

In Christo baptizati sumus, ut mortui pec-
cato deinceps in novitate vitæ ambule-
mus, sicut Christus semel mortuus, ac
sepultus, ad novam vitam, non am-
plius moriturus, resurrexit: non ergo
jam obediāmus peccato, aut concupiscen-
tiis, sed soluti à lege, liberatique per
Christi gratiam à peccato, & serviti fasti
iustitiæ, tradamus membra nostra in ob-
sequium iustitiæ ad vitam, quæ prius tra-
dideramus immunditiæ ad mortem.

1 Quid ergo dicemus? permanebimus in
peccato, ut gratia abundet?

2 Absit. Qui enim mortui sumus peccato, *
quomodo adhuc vivemus in illo?

3 An ignoratis, quia quicumque baptiza-
ti sumus in Christo Jesu, in morte ipsius
baptizati sumus?

4 * Consepulti enim sumus cum illo per ba-
ptismum in mortem: ut quomodo Christus
surrexit à mortuis per gloriam Patris, * ita
& nos in novitate vitæ ambulemus.

5 Si enim cōplantati facti sumus similitudini
mortis ejus: simul & resurrectionis erimus.

6 Hoc scientes, quia vetus homo nostro si-
mul crucifixus est, ut destruat corpus pec-
cati, & ultra non serviamus peccato.

7 Qui enim mortuus est, iustificatus est à
peccato.

8 Si autem mortui sumus cum CHRISTO,
credimus, quia simul etiam vivemus cum
Christo:

9 Scientes, quod Christus resurgens ex
mortuis jam non moritur, mors illi ultra
non dominabitur.

10 Quod enim mortuus est peccato, mortuus
est semel: quod autem vivit, vivit Deo.

11 Ita & vos existimate, vos mortuos qui-
dem esse peccato, viventes autem Deo,
in Christo Jesu Domino nostro.

12 Nō ergo regnet peccatum in vestro mortali
corpore, ut obediatis concupiscentiis ejus.

13 * Sed neque exhibeatis membra vestra
arma iniquitatis peccato: sed exhibete vos
Deo tamquam ex mortuis viventes, & mem-
bra vestra arma iustitiæ Deo.

14 Peccatum enim vobis non dominabitur:
non enim sub lege estis, sed sub gratia.

15 Quid ergo? peccabimus, quoniam non
sumus sub lege, sed sub gratia? Absit.

16 * Nescitis, quoniam cui exhibetis vos
servos ad obediendum, servi estis ejus, cui
obeditis, sive peccati ad mortem, sive obedi-
tionis ad iustitiam?

17 Gratias autem Deo, quod fuistis servi
peccati, obedistis autem ex corde in eam

* Phil.
11. 9.

A

* 2.
Petr.
2. 21.

* Gal.
3. 27.
Colos.
2. 12.
* Eph.
4. 13.
Hebr.
12. 1.
1 Petr.
2. 1. &
4. 3.
B

* Col.
3. 5.

C

* Jo.
8. 14.
1 Petr.
2. 19.

formam doctrinæ, in quam traditi estis.

18 Liberati autem à peccato, servi facti estis iustitiæ.

D 19 Humanum dico, propter infirmitatem carnis vestræ: sicut enim exhibuistis membra vestra servire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem; ita nunc exhibete membra vestra servire iustitiæ in sanctificationem.

20 Cum enim servi essetis peccati, liberi fuistis iustitiæ.

21 Quem ergo fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? Nam finis illorum mors est.

22 Nunc verò liberati à peccato, servi autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem verò vitam æternam.

23 Stipendia enim peccati, mors. Gratia autem Dei, vita æterna, in Christo Jesu Domino nostro.

CAPUT VII.

In similitudinem mulieris, cujus vir defunctus est, nos per Christum soluti sumus à lege, quæ peccatum affectus reddebantur vehementiores, ut serviamus Christo in novitate spiritus, occasione autem legis peccatum judicantis, magis se exeruit, & crevit peccatum, quamquam lex sancta esset, ac spiritualis: imò & nunc adversante carnis fomite allicimur, quā tumvis repugnantes ad eam, quæ secundum rationem detestamur, lex igitur sunt contraria.

A AN ignoratis, fratres, (scientibus enim legem loquor) quia lex in homine dominatur, quanto tempore vivit?

* 1.
Cor. 7. 19. 2 * Nam quæ sub viro est mulier, vivente viro, alligata est legi: si autem mortuus fuerit vir ejus, soluta est à lege viri.

3 Igitur, vivente viro, vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro: si autem mortuus fuerit vir ejus, liberata est à lege viri: ut non sit adultera, si fuerit cum alio viro.

4 Itaque, fratres mei, & vos mortificati estis legi per corpus Christi: ut sitis alterius, qui ex mortuis resurrexit, ut fructificemus Deo.

5 Cum enim essemus in carne, passionibus peccatorum, quæ per legem erant, operabantur in membris nostris, ut fructificarent morti.

6 Nunc autem soluti sumus à lege mortis, in qua detinebamur, ita ut serviamus in novitate spiritus, & non in vetustate litteræ.

B 7 Quid ergo dicemus? lex peccatum est? Absit. Sed peccatum non cognovi, nisi per legem: nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret: * Non concupisces.

* Exo. 20. 17.
D. cut. 5. 11. 8 Occasione autem accepta, peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam. Sine lege enim peccatum mortuum erat.

9 Ego autem vivebam sine lege aliquando. Sed cum venisset mandatum, peccatum revixit.

10 Ego autem mortuus sum: & inventum est mihi mandatum, quod erat ad vitam, hoc esse ad mortem.

11 Nam peccatum occasione accepta per mandatum, seduxit me, & per illud occidit.

C 12 * Itaque lex quidem sancta, & mandatum sanctum, & iustum, & bonum.

13 Quod ergo bonum est, mihi factum est mors? Absit. Sed peccatum, ut appareat peccatum, per bonum operatum est mihi mor-

tem: ut fiat supra modum peccans peccatum per mandatum.

14 Scimus enim, quia lex spiritualis est: ego autem carnalis sum, venundatus sub peccato.

15 Quod enim operor, non intelligo, quoniam enim quod volo bonum, hoc ago: sed quod odi malum, illud facio.

16 Si autem quod nolo, illud facio: consentio legi, quoniam bona est.

17 Nunc autem jam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum.

18 Scio enim, quia non habitat in me, hoc est in carne mea, bonum. Nam velle, adjacet mihi: perficere autem bonum, non invenio.

19 Non enim quod volo bonum, hoc facio: sed quod nolo malum, hoc ago.

20 Si autem quod nolo, illud facio: jam non ego operor illud, sed quod habitat in me, peccatum.

21 Invenio igitur legem, volenti mihi facere bonum, quoniam mihi malum adjacet:

22 Condelector enim legi Dei secundum * interiorum hominem:

23 Video autē aliam legē in membris meis, repugnantē legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati, quæ est in membris meis.

24 Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?

25 Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum. Igitur ego ipse mente servio legi Dei: carne autem legi peccati.

CAPUT VIII.

Concludit, Christo per baptismum infusos ab omni damnatione esse liberos, qui non carnem sectantur, sed spiritum, quem acceperunt: spiritum inquam adoptionis, qui Dei filios, ac futura gloria cum Christo coheredes efficit, ad cujus gloria revelationem non solum universa aspirat creatura, vanitati interim subiecta: sed & hi, qui spiritus acceperunt primitias, illā certā spe expectant, spiritu eos roborante, & quid orandum sit instruente. Declarat etiam incomparabilem Dei erga suos exhibitam in Christo charitatem, asserens nihil posse eos à charitate Dei separare, quæ est in Christo Jesu.

A NIHIL ergo nunc damnationis est iis, qui vivunt in Christo Jesu, qui non secundum carnem ambulant.

2 Lex enim spiritus vitæ in Christo Jesu liberavit me à lege peccati, & mortis.

* A7.
15. 10.
Heb. 9. 15. 3 * Nā quod impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem: Deus filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, & de peccato damnavit peccatum in carne.

4 Ut justificatio legis impleteretur in nobis, qui non secundum carnem ambulamus, sed secundum spiritum.

5 Qui enim secundum carnem sunt: quæ carnis sunt, sapiunt. Qui verò secundum spiritum sunt: quæ sunt spiritus, sentiunt.

6 Nam prudentia carnis, mors est: prudentia autem spiritus, vita, & pax.

7 Quoniam sapientia carnis inimica est Deo: legi enim Dei non est subiecta: nec enim potest.

8 Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt.

9 Vos autem in carne non estis, sed in spiritu: si tamen spiritus Dei habitat in vobis. Si

quis

quis autem Spiritum Christi non habet, hic non est ejus.

10 Si autem Christus in vobis est; corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus vero vivit propter justificationem.

C
* A.
5. 15.
4. 13.
5. 10.
& 13.
18.
Supra
4. 14.
1 Cor.
6. 14.
* 1.
Thess.
5. 19.
* 1.
Tim.
1. 7.

11 * Quod si Spiritus ejus, qui suscitavit Jesum a mortuis, habitat in vobis: qui suscitavit Jesum Christum a mortuis, vivificabit & mortalia corpora vestra, propter inhabitantem Spiritum ejus in vobis.

12 Ergo, fratres, debitores sumus non carni, ut secundum carnem vivamus.

13 * Si enim secundum carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis.

14 Quicumque enim spiritu Dei aguntur, ii sunt filii Dei.

15 * Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba (Pater)

16 Ipse enim Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filii Dei.

17 Si autem filii, & heredes: heredes quidem Dei, coheredes autem Christi: si tamen compatimur, ut & glorificemur.

D
18 Existimo enim, quod non sunt condignae passionis hujus temporis ad futuram gloriam, quae revelabitur in nobis.

19 Nam expectatio creaturae revelationem filiorum Dei expectat.

20 Vanitati enim creatura subiecta est non volens, sed propter eum, qui subiecit eam in spe.

21 Quia & ipsa creatura liberabitur a servitute corruptionis, in libertatem gloriae filiorum Dei.

22 Scimus enim, quod omnis creatura ingemiscit, & parturit usque adhuc.

23 Non solum autem illa, sed & nos ipsi primitias spiritus habentes; & ipsi intra nos gemimus, adoptionem filiorum Dei expectantes, redemptionem corporis nostri.

E
24 Spe enim salvi facti sumus. Spes autem, quae videtur, non est spes: nam quod videt quis, quid sperat?

25 Si autem quod non videmus, speramus: per patientiam expectamus.

26 Similiter autem & spiritus adjuvat infirmitatem nostram: nam quid oremus, sicut oportet, nescimus: sed ipse Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.

27 Qui autem scrutatur corda, scit quid desideret Spiritus: quia secundum Deum postulat pro Sanctis.

F
28 Scimus autem, quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, iis, qui secundum propositum vocati sunt sancti.

29 Nam quos praescivit, & praedestinavit conformes fieri imaginis Filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus.

30 Quos autem praedestinavit, hos & vocavit: & quos vocavit, hos & justificavit: quos autem justificavit, illos & glorificavit.

31 Quid ergo dicemus ad haec? si Deus pro nobis, quis contra nos?

* Gen.
12. 12.

32 * Qui etiam proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum: quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit?

33 Quis accusabit adversus electos Dei? Deus qui justificat,

34 Quis est qui condemnet? Christus Jesus, qui mortuus est: immo qui & resurrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.

35 Quis ergo nos separabit a charitate Christi? tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius?

36 (Sicut scriptum est: * Quia propter te mortificamur tota die: aestimati sumus sicut oves occisionis)

37 Sed in his omnibus superamus propter eum, qui dilexit nos.

38 Certus sum enim, quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo,

39 Neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare a charitate Dei, quae est in Christo Jesu Domino nostro.

CAPUT IX.

Propter Judaeorum ruinam, de qua vehementer dolet, promissiones non frustrari asserit Israelitis factas a Deo Abraham filiis: nimirum cum ille non persineant ad omnes carnales Abraham filios, sed tantum ad eos, qui ex Judaeis, & Gentilibus gratuita Dei electione filii Abraham per fidem constituuntur: Deus autem, cuius vult, miseretur, & quem vult indurat: Judaei vero quia non ex fide Christi, quem rejecerant, sed ex legis operibus iustitiam querebant, sunt in sua iniquitate relictis, Gentibus per fidem Christi iustificatis.

A
1 V Eritatem dico in Christo, non mentior, testimonium mihi perhibente conscientia mea in Spiritu sancto:

2 Quoniam tristitia mihi magna est, & continuus dolor cordi meo.

* A.
9. 3.
1. Cor.
15. 10.

3 * Optabam enim ego ipse anathema esse a Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem,

4 Qui sunt Israelitae, quorum adoptio est filiorum, & gloria, & testamentum, & legislatio, & obsequium, & promissa:

B
5 Quorum patres, & ex quibus est Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in saecula. Amen.

6 Non autem quod exciderit verbum Dei. Non enim omnes, qui ex Israel sunt, ii sunt Israelitae:

7 Neque qui semen sunt Abraham omnes filii: sed in Isaac vocabitur tibi semen:

* Gen.
11. 12.

8 Id est, non qui filii carnis, hi filii Dei; sed * qui filii sunt promissionis, estimantur in semine.

* Gal.
4. 23.
C
9 Promissionis enim verbum hoc est: * Secundum hoc tempus veniam, & erit Sara filius.

* Gen.
18. 10.
* Gen.
25. 24.

10 Non solum autem illa: * sed & Rebecca ex uno concubitu habens, Isaac patris nostri.

11 Cum enim nondum nati fuissent, aut aliquid boni fuissent, aut mali (ut secundum electionem propositum Dei maneret)

12 Non ex operibus; sed ex vocante dictum est ei:

* Gen.
25. 23.

13 * Quia major serviet minori, sicut scriptum est: Jacob dilexi, Esau autem odio habui.

14 Quid ergo dicemus? numquid iniquitas apud Deum? Absit.

D 15 Moysi enim dicit: * Miserebor, cujus
* Exo. misericor; & misericordiam præstabo, cujus
11. 19. miserebor.

16 Igitur non volentis, neque currentis,
sed miserentis est Dei.

* Exo. 17 Dicit enim Scriptura Pharaoni: * Quia
9. 16. in hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te
virtutem meam, & ut annuntietur nomen
meum in universa terra.

18 Ergo cujus vult, miseretur, & quem
vult, indurat.

19 Dicis itaque mihi: Quid adhuc queri-
tur? voluntati enim ejus quis resistit?

20 O homo, tu quis es, qui respondeas Deo?
* Numquid dicit figmentum ei, qui se finxit:
Quid me fecisti sic?

21 An non habet potestatem figulus luti, ex
eadem massa facere aliud quidem vas in ho-
norem, aliud verò in contumeliam?

22 Quod si Deus volens ostendere iram, &
notam facere potentiam suam, sustinuit in
multa patientia vasa iræ apta in interitum,

23 Ut ostenderet divitias gloriæ suæ in vasa
misericordiæ, quæ præparavit in gloriam.

24 Quos & vocavit nos non solum ex Judeis,
sed etiam ex Gentibus,

25 Sicut in Olee dicit: * Vocabo non plebem
meam, plebem meam: & non dilectam,
dilectam: & non misericordiam consecutam,
misericordiam consecutam.

26 * Et erit: In loco, ubi dictum est eis: Non
plebs mea vos: ibi vocabuntur filii Dei vivi.

27 Isaias autem clamat pro Israel: * Si fuerit
numerus filiorum Israel tamquam arena maris,
reliquæ salva fient.

28 Verbum enim consummans, & abbrevians
in æquitate: quia verbum brevium
faciet Dominus super terram:

29 Et sicut prædixit Isaias: * Nisi Domi-
nus Sabaoth reliquisset nobis semen, sicut
Sodoma facti essemus, & sicut Gomorha
similes fuissimus.

30 Quid ergo dicemus? Quod gentes, quæ
non sectabantur justitiam, apprehenderunt
justitiam: justitiam autem, quæ ex fide est.

31 Israel verò sectando legem justitiæ, in legem
justitiæ non pervenit.

32 Quare? Quia non ex fide, sed quasi ex operi-
bus: offenderunt enim in lapidem offensionis,

33 Sicut scriptum est: * Ecce pono in Sion
lapidem offensionis, & petram scandali: &
omnis, qui credit in eum, non confundetur.

C A P U T X.

Orat Apostolus pro Judæis, quos zelum
Dei, & legis habere asserit non secundum
scientiam: nam Christum sine legi-
gis ignorantes, ex legis operibus justiti-
am quærebant: de diversitate justitiæ
ex operibus legis ab ea, quæ ex fide est,
quæ tam Judæo, quam Græco in Christum
credenti communis est: ubique autem ter-
rarum prædicata est Christi fides: quam
repellentibus Judæis, suscepere Gentes.

A 1 Fratres, voluntas quidem cordis mei,
& obsecratio ad Deum, sit pro illis
in salutem.

2 Testimonium enim perhibeo illis, quod
emulationem Dei habent, sed non secundum
scientiam.

3 Ignorantes enim justitiæ Dei, & suam qua-

rentes statuere, justitiæ Dei non sunt subiecti.
4 Finis enim legis Christus, ad justitiam
omni credenti.

5 Moyses enim scripsit, quoniam justitiæ, quæ
ex lege est, * qui lecerit homo, vivet in ea.

6 Quæ autem ex fide est justitiæ, sic dicit:
* Ne dixeris in corde tuo: quis ascendet in
cælum? id est, Christum deducere.

7 Aut quis descendet in abyssum? hoc est,
Christum à mortuis revocare.

8 Sed quid dicit Scriptura? * Propè est ver-
bum in ore tuo, & in corde tuo: hoc est ver-
bum fidei, quod prædicamus.

9 Quia si confitearis in ore tuo Dominum
Jesum, & in corde tuo credideris, quod Deus
illum suscitavit à mortuis, salvus eris.

10 Corde enim creditur ad justitiam: ore
autem confessio fit ad salutem.

11 Dicit enim Scriptura: * Omnis, qui credit
in illum, non confundetur.

12 Non enim est distinctio Judæi, & Græci:
nam idem Dominus omnium, dives in om-
nes, qui invocant illum.

13 * Omnis enim quicumque invocaverit
nomen Domini, salvus erit.

14 Quomodo ergo invocabunt, in quem
non crediderunt? Aut quomodo credent ei,
quem non audierunt? Quomodo autem au-
dient sine prædicante?

15 Quomodo verò prædicabunt, nisi mit-
tantur? sicut scriptum est: * Quam speciosi
pedes evangelizantium pacem, evangeli-
zantium bona!

16 Sed non omnes obediunt Evangelio.
Isaias enim dicit: * Domine, quis credidit
auditi nostro?

17 Ergo fides ex auditu, auditus autem
per verbum Christi.

18 Sed dico: Numquid non audierunt? Et
quidem in omnem terram exivit sonus co-
rum, & in fines orbis terræ verba eorum.

19 Sed dico: Numquid Israel non cognovit?
Primus Moyses dicit: * Ego ad emulationem
vos adducam in non gentem, in gentem in-
sipientem, in iram vos mittam,

20 Isaias autem audet, & dicit: * Inventus
sum à non querentibus me: palam apparui
illis, qui me non interrogabant.

21 Ad Israel autem dicit: * Tota die ex-
pandi manus meas ad populum non cre-
dentem, & contradicentem.

C A P U T XI.

Deus quodam ex populo Judaico gratuita
sua electione sibi servavit, per fidem in
Christum salvandos, reliquis ob incre-
dulitatem in sua cecitate juxta Prophe-
tarum vaticinia relictis, ac Gentibus in
locum ipsorum ex gratuita Dei bonitate
assumptis: quas monet Apostolus, ne ad-
versus Judæos glorientur: quodque Judæi
ad tempus deserti tandem ad Christum
convertentur: exclamans ob divina sa-
pientia incomprehensibilitatem.

D ico ergo: Numquid Deus repulit populum
suum? Absit. Nam & ego Israelita sum
ex semine Abraham, de tribu Benjamin.

2 Non repulit Deus plebem suam, quam
præcivit. An nescitis, in Elia quid dicit
Scriptura: quemadmodum interpellat Deum
adversum Israel?

B

* Lev.

18. 5.

Ezech.

10. 11.

* Deu.

39. 13.

* Deu.

30. 19.

* Isaiæ

28. 16.

C

* Joel

2. 12.

Acto.

2. 17.

* Isaiæ

52. 7.

Nab.

1. 5.

* Isaiæ

51. 1.

Joan.

11. 39.

D

* Psal.

15. 5.

* Deu.

31. 2.

* Isaiæ

65. 1.

* Isaiæ

65. 2.

Reg.
19.10.
Reg.
19.10.

3 * Domine Prophetas tuos occiderunt, altaria tua suffoderunt: & ego relictus sum solus, & quærent animam meam.

4 Sed quid dicit illi divinum responsum? * Reliqui mihi septem millia virorum, qui non curvaverunt genua ante Baal.

5 Sic ergo & in hoc tempore, reliquæ secundum electionem gratiæ salvæ factæ sunt.

6 Si autem gratia iam non ex operibus: alioquin gratia iam non est gratia.

7 Quid ergo? quod quærebat Israel, hoc non est consecutus, electio autem consecuta est: ceteri verò exæcati sunt.

8 Sicut scriptum est: * Dedit illis Deus spiritum compunctionis: oculos, ut non videant, & aures, ut non audiant, usque in hodiernum diem.

9 Et David dicit: * Fiat mensa eorum in laqueum: & in captivum, & in scandalum, & in retributionem illis.

10 Obscurentur oculi eorum, ne videant: & dorsum eorum semper incurva.

11 Dico ergo: Numquid sic offenderunt, ut caderent? Absit. Sed illorum delictum, salus est Gentibus, ut illis æmulerentur.

12 Quòd si delictum illorum divitiarum sunt mundi, & diminutio eorum divitiarum Gentium: quanto magis plenitudo eorum?

13 Vobis enim dico Gentibus: * Quamdiu quidem ego sum Gentium Apostolus, ministerium meum honorificabo.

14 Si quomodo ad æmulandum provocæ carnem meam, & salvos faciam aliquos ex illis.

15 Si enim amissio eorum, reconciliatio est mundi: quæ assumptio, nisi vita ex mortuis?

16 Quòd si delibatio sancta est, & massa, & si radix sancta, & rami.

17 Quòd si alicui ex ramis fracti sunt, tu autem cum oleaster esses, insertus es in illis, & socius radicis, & pinguedinis olivæ factus es.

18 Noli gloriari adversus ramos. Quòd si gloriari: non tu radicem portas, sed radicem te.

19 Dices ergo: Fracti sunt rami, ut ego inserar.

20 Benè: propter incredulitatem fracti sunt. Tu autem fide stas: noli alium sapere, sed time.

21 Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit: ne fortè nec tibi parcat.

22 Vide ergo bonitatem, & severitatem Dei: in eos quidem, qui ceciderunt, severitatem: in te autem bonitatem Dei, si permanferis in bonitate, alioquin & tu excideris.

23 Sed & illi si non permanferint in incredulitate, inserentur: potens est enim Deus iterum inferere illos.

24 Nam si tu ex naturali excisus es oleaster, & contra naturam insertus es in bonam olivam, quanto magis ii, qui secundum naturam inserentur suæ olivæ?

25 Nolo enim vos ignorare, fratres, mysterium hoc, * (ut non sitis vobis ipsis sapientes) quia cæcitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo Gentium intraret.

26 Et sic omnis Israel salvus fiet, sicut scriptum est: * Veniet ex Sion, qui eripiat, & avertat impietatem à Jacob.

27 Et hoc illis à me testamentum: cum abstulero peccata eorum.

28 Secundum Evangelium quidem, inimici propter vos: secundum electionem autem, charissimi propter patres.

B
* Ilaire
2.9. &
19.10.
Matt.
13.14
Joan.
12.40.
Acor.
28.26.
Iral.
E8.23.

* Aq.
9.3.
& 15.
Galat.
2.7.

C

D
* Pro.
1.7.
Ilaire
5.21.

* Ilaire
19.10.

29 Sine pœnitentia enim sunt dona, & vocatio Dei.

30 Sicut enim aliquando & vos non credidistis Deo, nunc autem misericordiam consecuti estis, propter incredulitatem illorum:

31 Ita & isti nunc non crediderunt in vestram misericordiam, ut & ipsi misericordiam consequantur.

32 Conclufit enim Deus omnia in incredulitate: ut omnium misereatur.

33 O altitudo divitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei: quàm incomprehensibilia sunt iudicia ejus, & investigabiles viæ ejus!

34 * Quis enim cognovit sensum Domini? Aut quis consiliarius ejus fuit?

35 Aut quis prior dedit illi, & retribuetur ei?

36 Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia: Ipsi gloria in sæcula. Amen.

C A P U T XII.

Instruit Romanos, ut à sæculi vanitate abstracti totos se Deo dedant, de susceptis donis non se efferentes, sed in modum membrorum ejusdem corporis omnia ad proximi utilitatem ordinantes, ipsis quoque inimicis benefaciant.

1 **O**blecitis vos, fratres, per misericordiam Dei, * ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum.

2 Et nolite conformari huic sæculo, sed reformamini in novitate sensus vestri: * ut probetis, quæ sit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta.

3 Dico enim per gratiam, quæ data est mihi, omnibus, qui sunt inter vos: Non plus sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem: * & unicuique sicut Deus divisit mensuram fidei.

4 Sicut enim in uno corpore multa membra habemus: omnia autem membra non eundem actum habent:

5 Ita multi unum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra.

6 Habentes autem donationes secundum gratiam, quæ data est nobis, differentes; sive prophetiam secundum rationem fidei,

7 Sive ministerium in ministrando, sive qui docet in doctrina,

8 Qui exhortatur in exhortando, qui tribuit in simplicitate, qui præest in solitudine, qui miseretur in hilaritate.

9 Dilectio sine simulatione. * Odientes malum, adherentes bono:

10 * Charitate fraternitatis invicem diligentes: Honore invicem prævenientes:

11 Solitudine non pigri: Spiritu ferventes: Domino servientes:

12 Spe gaudentes: in tribulatione patientes: Orationi instantes:

13 Necessitatibus Sanctorum communicantes: * Hospitalitatem sectantes.

14 Benedicite persequentibus vos: benedicite, & nolite maledicere.

15 Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus:

16 Idipsum invicem sentientes: Non alta sapientes, sed humilibus consentientes. Noli-

* Sap.
9.13.
Ilaire
40.13.
1 Cor.
2.16.

A
* Phil.
4.13.

* Eph.
5.17.
1 The.
4.3.

* 1.
Cor.
12.11.
Eph.
4.7.

B

* Am.
5.21.
* Eph.
4.3.
1 Petr.
2.17.

C

* Heb.
13.2.
1 Petr.
4.3.

te esse prudentes apud vosmetipsos :

17 Nulli malum pro malo reddentes : * providentes bona non tantum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus.

18 * Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes :

19 * Non vosmetipsos defendentes charissimi, sed date locum iræ. Scriptum est enim :

* Mihi vindicta : ego retribuam, dicit Dominus.

20 * Sed si esurierit in inimicus tuus, ciba illum : si sitit, potum da illi, hoc enim faciens, carbonem ignis congeres super caput ejus.

21 Noli vinci a malo, sed vince in bono malo.

CAPUT XIII.

Hortatur, ut superioribus obtemperant inferioribus etiam propter conscientiam, quamquam civilem tantum gerant magistratum, omnibusque debita reddant : de proximi dilectione, ad quam universa lex reducit : & de tempore gratia, ut transactis legis tenebris, relinquitur vitis, amplectantur Christi virtutes.

1 Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit : Non est enim potestas nisi a Deo : quæ autem sunt, à Deo ordinate sunt.

2 Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt :

3 Nam principes non sunt timori boni operis, sed mali. Vis autem non timere potestatem ? Bonum fac ; & habebis laudem ex illa :

4 Dei enim minister est tibi in bonum. Si autem malum feceris, time : non enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est : vindex in iram ei, qui malum agit.

5 Ideo necesse est subditi estote, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam.

6 Ideo enim & tributa præstatis : ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum servientes.

7 * Redde ergo omnibus debita : cui tributum, tributum : cui vestigal, vestigal : cui timorem, timorem : cui honorem, honorem.

8 Nemini quidquam debeatis, nisi ut invicem diligatis : qui enim diligit proximum, legem implevit.

9 Nam : * Non adulterabis : Non occides : Non furaberis : Non falsum testimonium dices : Non concupisces : & si quod est aliud mandatum, in hoc verbo instauratur : * Diliges proximum tuum sicut teipsum.

10 Dilectio proximi malum non operatur. Plenitudo ergo legis est dilectio.

11 Et hoc scientes tempus : quia hora est jam nos de somno surgere. Nunc enim prior est nostra salus, quam cum credidimus.

12 Nox præcessit, dies autem appropinquavit. Abjiciamus ergo opera tenebrarum, & induamus arma lucis.

13 Sicut in die honestè ambulemus, * non in comessationibus, & ebrietatibus ; non in cubilibus, & impudiciis ; non in contentione, & emulatione :

14 * Sed induimini Dominum Jesum Christum, & carnis curam ne feceritis in desideriis.

CAPUT XIV.

Fide firmiores debent eos qui adhuc infirmi sunt forvere, & non contemnere, & nec hi, nec illi judicare quemquam ob ciborum, aut dierum discrimen scientes, quod omnes eundem habeamus Dominum, cui & vivimus, & morimur, cui etiam rationem quisque pro se redditurus est : & quamquam nullus citius jam sit immundus, nemo tamē quidquam edere debet aut cum fratre offendiculo, aut contra suam conscientiam.

1 Infirmi autem in fide assumite, non in disputationibus cogitationum.

2 Alius enim credit se manducare omnia, qui autem infirmus est, olus manducat.

3 Is, qui manducat, non manducantem non spernat : & qui non manducat, manducantem non judicat : Deus enim illum assumpsit.

4 * Tu quis es, qui judicas alienum servum ? Domino tuo stat, aut cadit : stabit autem : potens est enim Deus statuere illum.

5 Nam alius judicat diem inter diem : alius autem judicat omnem diem : unusquisque in suo sensu abundet.

6 Qui sapit diem, Domino sapit. Et qui manducat, Domino manducat : gratias enim agit Deo. Et qui non manducat, Domino non manducat, & gratias agit Deo.

7 Nemo enim nostrum sibi vivit, & nemo sibi moritur.

8 Sive enim vivimus, Domino vivimus, sive morimur, Domino morimur. Sive ergo vivimus, sive morimur, Domini sumus.

9 In hoc enim Christus mortuus est, & resurrexit : ut & mortuorum, & vivorum dominetur.

10 Tu autem quid judicas fratrem tuum ? aut tu quare spernis fratrem tuum ? * Omnes enim stabimus ante tribunal Christi.

11 Scriptum est enim : * Vivo ego, dicit Dominus, quoniam mihi flectetur omne genu : & omnis lingua confitebitur Deo.

12 Itaque unusquisque nostrum pro se rationem reddet Deo.

13 Non ergo amplius invicem judicemus : sed hoc judicate magis, ne ponatis offendiculum fratri, vel scandalum.

14 Scio, & confido in Domino Jesu, quia nihil commune per ipsum, nisi ei, qui existimat quid commune esse, illi commune est.

15 Si enim propter cibum frater tuus contristatur : jam non secundum charitatem ambulas. * Noli cibo tuo illum perdere, pro quo Christus mortuus est.

16 Non ergo blasphemetur bonum nostrum.

17 Non est enim regnum Dei esca, & potus : sed justitia, & pax, & gaudium in Spiritu sancto.

18 Qui enim in hoc servit Christo, placeat Deo, & probatus est hominibus.

19 Itaque quæ pacis sunt, sectemur : & quæ adificationis sunt, in invicem custodiamus.

20 Noli propter escam destruere opus Dei. * Omnia quidem sunt munda : sed malum est homini, qui per offendiculum manducat.

21 * Bonum est non manducare carnem, & non bibere vinum, neque in quo frater tuus offenditur, aut scandalizatur, aut infirmatur.

22 Tu fidem habes : penes te metipsum habet

coram Deo : Beatus , qui non iudicat semetipsum in eo , quod probat .

23 Qui autem discernit , si manducaverit , damnatus est : quia non ex fide . Omne autem quod non est ex fide , peccatum est .

C A P U T X V.

Firmiores debent infirmos iuvare , & sublevare imperfectiones , non suas sed proximorum utilitati , ac mutue paci studentes : Christus iuxta factas patribus promissiones predicavit iudeis , non praeiis promissionibus . Excusat se Paulus , quod liberius Romanis scripserit , tamquam Gentium Apostolus , ostendens , quomodo sit hoc munus executus , dicens quod ad ipsos quoque sit venturus , ubi datam à Macedonibus elemosynam elargitus fuerit Ierosolymitanae Ecclesiae , petens ut pro se interim orent .

A **D**ebemus autem nos firmiores imbecillitates infirmorum sustinere , & non nobis placere .

2 Unuiusque vestrum proximo suo placeat in bonum , ad edificationem .

3 Etenim Christus non sibi placuit , sed sicut scriptum est : * Impropria impropertium tibi ceciderunt super me .

4 Quaecumque enim scripta sunt , ad nostram doctrinā scripta sunt : ut per patientiā , & consolationem Scripturarum spem habeamus .

5 Deus autem patientiā , & solatii * det vobis id ipsum sapere in alterutrum secundum Jesum Christum :

6 Ut unanimes uno ore honorificetis Deum , & patrem Domini nostri Jesu Christi .

B **P**ropter quod suscipite invicem , sicut & Christus suscepit vos in honorem Dei .

8 Dico enim Christum Jesum ministrum fuisse circumcisionis propter veritatem Dei , ad confirmandas promissiones patrum :

9 Gentes autem super misericordia honorare Deum , sicut scriptum est : * Propterea constitebor tibi in Gentibus , Domine , & nomini tuo cantabo .

10 Et iterum dicit : Laetamini Gentes cum plebe ejus .

11 Et iterum : * Laudate omnes Gentes Dominum : & magnificate eum omnes populi .

12 Et rursus Isaias ait : * Erit radix Jesse , & qui exurget regere Gentes , in eum Gentes sperabunt .

13 Deus autem spei repleat vos omni gaudio , & pace in credendo : ut abundetis in spe , & virtute Spiritus sancti .

14 Certus sum autem , fratres mei , & ego ipse de vobis , quoniam & ipsi pleni estis dilectione , repleti omni scientia , ita ut possitis alterutrum monere .

D **A**udacius autem scripsi vobis , fratres , ex parte , tamquam in memoriam vos reducens : propter gratiam , quae data est mihi à Deo ,

16 Ut sim minister Christi Jesu in Gentibus : sanctificans Evangelium Dei , ut fiat oblatio Gentium accepta , & sanctificata in Spiritu sancto .

17 Habeo igitur gloriam in Christo Jesu ad Deum .

18 Non enim audeo aliquid loqui eorum , quae per me non efficit Christus in obe-

dientiam Gentium verbo , & factis :

19 In virtute signorum , & prodigiorum , in virtute Spiritus sancti : ita ut ab Ierusalem per circuitum usque ad Illyricum repleverim Evangelium Christi .

20 Sic autē predicavi Evangelium hoc , nō ubi nominatus est Christus : ne super alienū fudamentum aedificarem : sed sicut scriptum est :

21 * Quibus non est annuntiatum de eo , videbunt : & qui non audierunt , intelligent .

22 Propter quod & impediēbar plurimū venire ad vos , & prohibitus sum usque adhuc .

23 Nunc verō ulterius locū non habēs in his regionibus , cupiditatem autē habens veniendi ad vos ex multis jam praecedentibus annis :

24 Cū in Hispaniā proficisci cēpero , spero quod praeteriens videā vos , & à vobis deducar illuc , si vobis primum ex parte fruius fuero .

25 Nunc igitur proficiscar in Ierusalem ministrare sanctis .

26 Probaverunt enim Macedonia , & Achaia , collationem aliquam facere in pauperes sanctorum , qui sunt in Ierusalem .

27 Placuit enim eis : & debitores sunt eorū .

Nā si spirituali eorū participes facti sūt Gentiles : debent & in carnalibus ministrare illis .

28 Hoc igitur eū consummavero , & assignavero eis fructum hunc : per vos proficiscar in Hispaniam .

29 Scio autē , quoniam veniens ad vos , in abundantia benedictionis Evangelii Christi veniā .

30 Obsecro ergo vos , fratres , per Dominum nostrum Jesum Christum , & per charitatem sancti Spiritus , ut adjuvetis me in orationibus vestris pro me ad Deum ,

31 Ut liberer ab infidelibus , qui sunt in Iudaea , & obsequii mei oblatio accepta fiat in Ierusalem sanctis .

32 Ut veniam ad vos in gaudio per voluntatem Dei , & refrigerer vobiscum .

33 Deus autem pacis sit cum omnibus vobis . Amen .

C A P U T XVI.

Commendat Apostolus quosdam apud Romanos , propter nonnullas eorum praeminentias nominatim salutandos : quosdam vero vitandos hortatur , & de aliis dicit , quod salutant Romanos .

Commendo autem vobis Pheben sororem nostram , quae est in ministerio Ecclesiae , quae est in Cenchris :

2 Ut ea suscipiatis in Dño dignē sanctis : & assistatis ei in quocūq; negotio vestri indigerit : etenim ipsa quosq; altit multos , & mihi ipsi .

3 Salutate * Priscam , & Aquilam adjuutores meos in Christo Jesu :

4 (Qui pro anima mea suas cervices supposuerunt : quibus non solus ego gratias ago , sed & cunctae ecclesiae Gentium)

5 Et domesticam Ecclesiam eorum . Salutate Epānetem dilectum mihi , qui est primitivus Asiae in Christo .

6 Salutate Mariam , quae multum laboravit in vobis .

7 Salutate Androniciū , & Juniam , cognatos , & concaptivos meos : qui sunt nobiles in Apostolis , qui & ante me fuerunt in Christo .

8 Salutate Amplium dilectissimum mihi in Domino .

9 Salutate Urbanum adiutorem nostrum

in Christo Jesu, & Stachyn dilectum meum.
10 Salutate Apellen probum in Christo.

11 Salutate eos, qui sunt ex Aristoboli domo. Salutate Herodionem cognatum meum. Salutate eos, qui sunt ex Narcissi domo, qui sunt in Domino.

12 Salutate Tryphenam, & Tryphosam, quæ laborant in Domino. Salutate Perfidem charissimam, quæ multum laboravit in Domino.

13 Salutate Rufum electum in Domino, & matrem ejus, & meam.

14 Salutate Alyncritum, Philegonem, Hermæ, Patrobam, Hermem, & qui cum eis sunt, fratres.

15 Salutate Philologum, & Juliam, Nereum, & sororem ejus, & Olympiadem, & omnes, qui cum eis sunt, sanctos.

16 Salutate invicem in oculo sancto. Salutate vos omnes Ecclesiæ Christi.

17 Rogo autem vos, fratres, ut observetis eos, qui dissensiones, & offendicula præter doctrinam quam vos didicistis, faciunt; & declinate ab illis.

18 Hujusmodi enim Christo Dño nostro nõ serviunt, sed suo ventri: & per dulces sermones & benedictiones seducunt corda innocentium.

19 Vestra enim obedientia in omnem locum divulgata est. Gaudeo igitur in vobis. Sed volo vos sapientes esse in bono, & simplices in malo.

20 Deus autem pacis conterat Satanam sub pedibus vestris velociter. Gratia Domini nostri Jesu Christi vobiscum.

21 * Salutat vos Timotheus adjutor meus, & Lucius, & Jason, & Sosipater, cognati mei.

22 Saluto vos ego Tercius, qui scripsi epistolam, in Domino.

23 Salutat vos Cajus hospes meus, & universa Ecclesia. Salutat vos Erastus arcarius civitatis, & Quartus, frater.

24 Gratia Domini nostri Jesu Christi cum omnibus vobis. Amen.

25 Ei autem qui potens est vos confirmare juxta Evangelium meum, & predicationem Jesu Christi, secundum revelationem mysterii temporibus æternis taciti.

26 (Quod nunc patefactum est per Scripturas Prophetarum secundum præceptum æterni Dei, ad obediendum fidei) in cunctis Gentibus cogniti,

27 Soli sapienti Deo, per Jesum Christum, cui honor & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

EPISTOLA B. PAULI APOSTOLI AD CORINTHIOS PRIMA.

CAPUT PRIMUM.

Paulus Deo gratias agit de donis datis Corinthiis: ceterum dolet, quod de baptizatoribus essent inter ipsos schismata, gaudens quod missus ad predicandum Evangelium paucos baptizaverit: ostendens etiam reprobam mundi sapientiam, & electos simplices: sicut & sita est salus in Christi morte, cujus prædictio judicatur mundo stultitia, credentibus vero virtus, ac sapientia: ideo enim contemptibilia mundi elegit Deus, ne quis in se gloriaretur.

A

Paulus vocatus Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, & Sothenes frater.

2 Ecclesiæ Dei, quæ est Corinthi, sanctificatis in Christo Jesu, vocatis sanctis, cum omnibus,

qui invocant nomen Domini nostri Jesu Christi, in omni loco ipsorum, & nostro.

3 Gratia vobis, & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

4 Gratias ago Deo meo semper pro vobis in gratia Dei, quæ data est vobis in Christo Jesu:

5 Quod in omnibus divites facti estis in illo, in omni verbo, & in omni scientia:

6 Sicut testimonium Christi confirmatum est in vobis:

7 Ita ut nihil vobis desit in ulla gratia, expectantibus revelationem Domini nostri Jesu Christi,

B

8 Qui & confirmabit vos usque in finem sine

crimine, in die adventus Domini nostri Jesu Christi.

9 * Fidelis Deus: per quem vocati estis in societatem filii ejus Jesu Christi Domini nostri.

10 Obsecro autem vos, fratres, per nomen Domini nostri Jesu Christi: ut idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata: sicut autem perfecti in eodem sensu, & in eadem sententia.

11 Significatum est enim mihi de vobis, fratres mei, ab iis, qui sunt Chloes, quia contentiones sunt inter vos.

12 Hoc autem dico, quod unusquisque vestrum dicit: Ego quidem sum Pauli: ego autem * Apollo: ego verò Cephæ: ego autem Christi.

13 Divisus est Christus? Numquid Paulus crucifixus est pro vobis? aut in nomine Pauli baptizati estis?

14 Gratias ago Deo, quod neminem vestrum baptizavi, * nisi Crispum, & Cajum:

15 Ne quis dicat, quod in nomine meo baptizati estis.

16 Baptizavi autem & Stephanæ domum: ceterum nescio, quid malum baptizaverim.

17 Non enim misit me Christus baptizare, sed evangelizare: * non in sapientia verbi, ut non evacuaretur crux Christi.

18 Verbum enim crucis pereuntibus quidem stultitia est: iis autem, qui salvi fiunt, id est nobis, Dei virtus est.

19 Scriptum est enim: * Perdam sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium reprobo.

* AR.
16. 1.

D

* 1.
The.
5. 14.* AR.
18. 14.

C

* AR.
18. 8.* 1.
Petr.
1. 16.
Infr.
1. 1.
* Ro.
1. 16.
Itai
29. 14.

* Ifa. 13. 1. 20 * Ubi sapiens? ubi scriba? ubi conquisitor hujus sæculi? Nonne stultam fecit Deus sapientiam hujus mundi?

21 Nam quia in Dei sapientia non cognovit mundus per sapientiam Dei: placuit Deo per stultitiam prædicationis salvos facere credentes.

22 Quoniam & Judæi signa petunt, & Græci sapientiam quaerunt:

23 Nos autem prædicamus Christum crucifixum: Judæis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam;

D 24 Ipsis autem vocatis Judæis, atque Græcis, Christum Dei virtutem, & Dei sapientiam:

25 Quia quod stultum est Dei, sapientius est hominibus: & quod infirmum est Dei, fortius est hominibus.

26 Videte enim vocationem vestram, fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles:

27 Sed, quæ stulta sunt mundi elegit Deus, ut confundat sapientes: & infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia:

28 Et ignobilia mundi, & contemptibilia elegit Deus, & ea, quæ non sunt, ut ea, quæ sunt, destrueret:

29 Ut non gloriatur omnis caro in conspectu ejus.

* Jer. 23. 5. 30 Ex ipso autem vos estis in Christo Jesu, qui factus est nobis sapientia à Deo, & * justitia, & sanctificatio, & redemptio:

* Jer. 9. 23. 31 Ut quemadmodum scriptum est: * Qui gloriatur, in Domino gloriatur.

* 2 Cor. 10. 17. 32 C A P U T II.

Ostendit Paulus, se Christum, & hunc crucifixum, magna modestia, verbisque simplicibus prædicasse Corinthiis: quamquam perfectis loqueretur etiam sapientiam mundo absconditam, quæ solo Dei spiritu cognosci potest: animalis etiam homo non percipit, quæ Dei sunt.

A 1 E T ego, cum venissem ad vos, fratres, veni * non in sublimitate sermonis, aut sapientiæ, annuntiatis vobis testimonium Christi.

* Sup. 1. 17. 2 Non enim judicavi me scire aliquid inter vos, nisi Jesum Christum, & hunc crucifixum.

* Ag. 18. 1. 3 * Et ego in infirmitate, & timore, & tremore multo fui apud vos;

* 2. Petr. 1. 16. 4 Et sermo meus, & prædicatio mea, * non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus, & virtutis:

5 Ut fides vestra non sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei.

B 6 Sapientiam autem loquimur inter perfectos: sapientiam verò non hujus sæculi, neque principum hujus sæculi, qui destruantur:

7 Sed loquimur Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est, quam prædestinavit Deus ante sæcula in gloriam nostram,

8 Quam nemo principum hujus sæculi cognovit: si enim cognovissent, numquam Dominum gloriæ crucifixissent.

* Ifa. 4. 4. 9 Sed sicut scriptum est: * Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus iis, qui diligunt illum:

C 10 Nobis autem revelavit Deus per spiritum suum. Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunda Dei.

11 Quis enim hominū scit, quæ sunt hominis,

nisi spiritus hominis, qui in ipso est? ita & quæ Dei sunt, nemo cognovit, nisi spiritus Dei.

12 Nos autem non spiritum hujus mundi accepimus, sed Spiritum, qui ex Deo est, ut sciamus, quæ à Deo donata sunt nobis:

13 * Quæ & loquimur non in doctis humanæ sapientiæ verbis, sed in doctrina spiritus, spiritualibus spiritualia comparantes.

14 Animalis autem homo non percipit ea, quæ sunt Spiritus Dei: stultitia enim est illi, & non potest intelligere, quia spiritualiter examinatur.

15 Spiritualis autem judicat omnia: & ipse à nemine judicatur.

16 * Quis enim cognovit sensum Dñi, qui instruat eū? Nos autē sensum Christi habemus.

C A P U T III.

Corinthiis adhuc carnalibus non potuit Paulus prædicare recondita fidei mysteria: contendebant enim de his, qui tantum ministri erant, cum solus Deus posset gratia, ac virtutum dare incrementum, solusque Christus sit fidei fundamentum: super quod quis bene, aut male superedificaverit, patebit in die examinis. Non est violandum Dei templum, quod sumus nos, nec in Dei ministris gloriantur.

A 1 E T ego, fratres, non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus. Tamquam parvulis in Christo.

2 Lac vobis potum dedi, non escam: non enim potestis adhuc carnales estis.

3 Cum enim sit inter vos zelus, & contentio: nonne carnales estis, & secundum hominem ambularis?

4 Cum enim quis dicat: Ego quidē sum Paulus: alius autē: Ego Apollo: nonne homines estis? Quid igitur est Apollo? quid verò Paulus?

5 Ministri ejus, cui credidistis, & unicuique sicut Dominus dedit.

6 Ego plantavi, Apollo rigavit: sed Deus incrementum dedit.

7 Itaque neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat: sed, qui incrementum dat, Deus.

8 * Qui autem plantat, & qui rigat, unum sunt. * Unusquisque autem propriam mercedem accipiet secundum suum laborem.

9 Dei enim sumus adjutores: Dei agricultura estis, Dei ædificatio estis.

10 Secundum gratiam Dei, quæ data est mihi, ut sapiens architectus fundamentum posui: alius autem superædificat. Unusquisque autem videat, quomodo superædificet.

11 Fundamentum enim aliud nemo potest ponere, præter id, quod positum est, quod est Christus Jesus.

12 Si quis autem superædificat super fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fenum, stipulam,

13 Unuscujusque opus manifestū erit: Dies enim Dñi declarabit, quia in igne revelabitur, & unicuique opus quale sit, ignis probabit.

14 Si cujus opus manserit, quod superædificavit, mercedem accipiet.

15 Si cujus opus arserit, detrimentū patietur: ipse autē salvus erit, sic tamē quasi per ignem.

16 Nescitis, quia templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis?

17 Si quis autem templum Dei violaverit, disperdet illum Deus. * Templum enim Dei

sanctum est, quod estis vos.

18 Nemo se seducat: si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc saeculo, stultus fiat, ut sit sapiens.

* Job
s. 13.
* Pal.
93. 11.

19 Sapientia enim hujus mundi stulticia est apud Deum. Scriptum est enim: * Comprehendam sapientes in astutia eorum.

20 Et iterum: * Dominus novit cogitationes sapientium, quoniam vanæ sunt.

21 Nemo itaque gloriatur in hominibus.

22 Omnia enim vestra sunt, sive Paulus, sive Apollo, sive Cephas, sive mundus, sive vita, sive mors, sive presentia, sive futura: omnia enim vestra sunt.

23 Vos autem Christi: Christus autem Dei.

C A P U T IV.

Non temere judicandum est de Dei ministris: reprehenduntur Corinthii, qui de ministris, & acceptis donis gloriabantur, ac si illa à se haberent, & se extollentes contemnebant etiam Apostolos, quamquam Paulus illos in Christo genuerat: dicit, se brevi venturum Corinthum, quo Pseudo-apostolos redarguat.

1 Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei.

2 Hic jam queritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniat.

3 Mihi autem pro minimo est, ut à vobis judicer, aut ab humano die: sed neque meipsum judico.

4 Nihil enim mihi conscius sum: sed non in hoc justificatus sum: qui autem judicat me, Dominus est.

5 Itaque nolite ante tempus judicare, quoad usque veniat Dñs: qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium: & tunc laus erit unicuique à Deo.

6 Hæc autem, fratres, transfiguraui in me, & Apollo, propter vos: ut in vobis discatis, ne supra quam scriptum est, unus adversus alterum infletur pro alio.

7 Quis enim te discernit? Quid autem habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?

8 Jam sturati estis, jam divites facti estis: sine nobis regnatis: & utinam regnetis, ut & nos vobiscum regnemus.

9 Puto enim, quod Deus nos Apostolos novissimos offendit, tamquam morti destinatos: quia spectaculum facti sumus mundo, & Angelis, & hominibus.

10 Nos stulti propter Christum, vos autem prudentes in Christo: nos infirmi, vos autem fortes: vos nobiles, nos autem ignobiles.

11 Uique in hanc horam & esurimus, & sitimus, & nudi sumus, & colaphis cadimur, & instabiles sumus.

12 Et * laboramus operantes manibus nostris: maledicimur, & benedicimus: persecutionem patimur, & sustinemus:

13 Blasphemamur, & obsecramus: tamquam purgamenta hujus mundi facti sumus, omnium peripsema usque adhuc.

14 Non ut confundam vos, hæc scribo, sed ut filios meos charissimos moneo.

15 Nam si decem millia pedagorum habeatis in Christo, sed non multos patres. Nam in Christo Jesu per Evangelium ego vos genui.

16 Rogo ergo vos, imitatores mei estote, sicut & ego Christi.

17 Ideo misi ad vos Timotheum, qui est filius meus charissimus, & fidelis in Dño: qui vos commonefaciet vias meas, quæ sunt in Christo Jesu, sicut ubique in omni Ecclesia doceo.

18 Tamquam non venturus sim ad vos, sic inflati sunt quidam.

19 Veniam autem ad vos citò, si Dominus voluerit: & cognoscam non sermone eorum, qui inflati sunt, sed virtutem.

20 Non enim in sermone est regnum Dei, sed in virtute.

21 Quid vultis? in virga veniam ad vos, an in charitate, & spiritu mansuetudinis?

C A P U T V.

Corinthios reprehendit, quod in incestu publice viventem tolerarent, quem absens tradit Satanae, monens, ut expurgato vitiorum fermento, puri Pascha celebrent: nec vult eos commiseri Christianis palam criminosis.

1 Omnino auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter Gentes, ita ut uxorem patris sui aliquis habeat.

2 Et vos inflati estis: & non magis luctum habuistis, ut tollatur de medio vestrum, qui hoc opus fecit.

3 * Ego quidem absens corpore, præsens autem spiritu, jam judicavi, ut præsens, eum, qui sic operatus est.

4 In nomine Domini nostri Jesu Christi, congregatis vobis, & meo spiritu, cum virtute Domini nostri Jesu.

5 Tradere huiusmodi satanae in interitum carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini nostri Jesu Christi.

6 Non est bona gloriatio vestra. * Nescitis, quia modicum fermentum totam massam corrumpit?

7 Expurgate vetus fermentum, ut sitis nova conspersio, sicut estis azymi. Etenim Pascha nostrum immolatus est Christus.

8 Itaque epulemur, non in fermento veteri, neque in fermento malitiae, & nequitiae: sed in azymis sinceritatis, & veritatis.

9 Scripsi vobis in epistola: Ne commisceamini fornicariis.

10 Non utique fornicariis hujus mundi, aut avaris, aut rapacibus, aut idolis servientibus: alioquin debueratis de hoc mundo exiisse.

11 Nunc autem scripsi vobis non commiseri: si is, qui frater nominatur, est fornicator, aut avarus, aut idolis serviens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax: cum ejusmodi nec cibum sumere.

12 Quid enim mihi de iis, qui foris sunt, judicare? Nonne de iis, qui intus sunt, vos judicatis?

13 Nam eos, qui foris sunt, Deus judicabit. Auferte malum ex vobis ipsis.

C A P U T VI.

Corripit eos, quod iudicio contenderent coram iudice ethnico, enumerans quadam peccata, quibus involuti regnum Dei non possidebunt: quadam licere dicit, quæ non expendant: & varias ob causas ostendit vitandam fornicationem.

1 A Uder aliquis vestrum habens negotium adversus alterum, judicari apud ini-

A
Lev.
18. 7.
& 20.
11.

* Col.
2. 5.

B

* Gal.
5. 9.

C

D

A
1 Cor.
6. 4.

B

C

* A.R.
10. 14.
1 The.
2. 9.
2 The.
3. 5.

D

quos, & non apud sanctos.

2 An nescitis, quoniam sancti de hoc mundo judicabunt? Et si in vobis judicabitur mundus, indigni estis, qui de minimis judicetis?

3 Nescitis, quoniam angelos judicabimus? quanto magis secularia?

4 Secularia igitur judicia si habueritis: contemptibiles, qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad iudicandum.

5 Ad verecundiam vestram dico. Sic non est inter vos sapiens quisquam, qui possit iudicare inter fratrem suum?

6 Sed frater cum fratre iudicio contendit: & hoc apud infideles?

* Mat. 7. 29. Luc. 11. 29. Rom. 12. 17. 1 The. 4. 6.

7 * Jam quidem omnino delictum est in vobis, quod judicia habetis inter vos. Quare non magis injuriam accipitis? quare non magis fraudem patimini?

8 Sed vos injuriam facitis, & fraudatis: & hoc fratribus.

9 An nescitis, quia iniqui regnum Dei non possidebunt? Nolite errare: Neque fornicarii, neque idolis servientes, neque adulteri,

10 Neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt.

11 Et hæc quidam fuistis: sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis in nomine Dñi nostri Jesu Christi, & in Spiritu Dei nostri.

12 Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt: Omnia mihi licent, sed ego sub nullius redigar potestate.

13 Etsi ventri, & venter escis: Deus autem & hunc, & has destruit: corpus autem non fornicationi, sed Domino: & Dominus corpori.

14 Deus verò & Dominum suscitavit: & nos suscitabit per virtutem suam.

15 Nescitis, quoniam corpora vestra membra sunt Christi? Tollens ergo membra Christi, faciam membra meretricis? Absit.

16 An nescitis, quoniam qui adheret meretrici, unum corpus efficitur? * Erunt enim (inquit) duo in carne una.

17 Qui autem adheret Dño, unus spiritus est. 18 Fugite fornicationem. Omne peccatum, quodcumque fecerit homo, extra corpus est: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat.

19 An nescitis, quoniam * membra vestra templum sunt Spiritus sancti, qui in vobis est, quem habetis à Deo, & non estis vestri?

20 * Empti enim estis pretio magno. Glorificate, & portate Deum in corpore vestro.

CAPUT VII.

Corinthios instruit de matrimonio, ejusque usu, & indissolubili vinculo, inuuptis commendans calitatem: & quomodo fidelis cum conjuge infideli se habere debeat: quodque unusquisque, in quo vi-tæ statu ad fidem vocatus est, permaneat: virginitatem matrimonio præfert, uxorem mortuo marito liberam dicens, ut cui velis, in Domino nubat.

A **D**E quibus autem scripsistis mihi: Bonum est homini mulierem non tangere: 2 Propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat, & unaquæque suum virum habeat.

3 * Uxori vir debitum reddat: similiter autem & uxor viro.

* 1. Petr. 1. 7.

4 Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.

5 Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi: & iterum revertimini in idipsum, ne teneat vos Satanas propter incontinentiam vestram.

6 Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium.

7 Volo enim omnes vos esse sicut me ipsum: sed unusquisque proprium donum habet ex Deo: alius quidem sic, alius verò sic.

8 Dico autem non nuptis, & viduis: bonum est illis, si sic permaneant, sicut & ego.

9 Quod si non se continent, nubant. Melius est enim nubere, quam uri.

10 Iis autem, qui matrimonio juncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, * uxorem à viro non discedere.

11 Quod si discesserit, manere inuupta, aut viro suo recōcellari. Et vir uxore nō dimittat.

12 Nam ceteris ego dico, non Dominus. Si quis frater uxore habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam.

13 Et si qua mulier fidelis habet virum infidelem, & hic consentit habitare cum illa, non dimittat virum:

14 Sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidelem, & sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem: alioquin filii vestri immundi essent, nunc autem sancti sunt.

15 Quod si infidelis discedit, discedat: non enim servituti subiectus est frater, aut soror in hujusmodi: in pace autem vocavit nos Deus.

16 Unde enim scis, mulier, si virū salvum facies? aut unde scis vir, si mulierē salvā facies?

17 Nisi unicuique sicut divisit Dominus, unumquemque sicut vocavit Deus, ita ambulet, & sicut in omnibus ecclesiis doceo.

18 Circumcisus aliquis vocatus est? non adducat præputium. In præputio aliquis vocatus est? non circumcidatur.

19 Circumcisio nihil est, & præputium nihil est: sed observatio mandatorum Dei.

20 * Unusquisque, in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat.

21 Servus vocatus es? non sit tibi cura: sed & si potes fieri liber, magis utere.

22 Qui enim in Domino vocatus est servus, libertus est Domini: similiter qui liber vocatus est, servus est Christi.

23 * Pretio empti estis, nolite fieri servi hominum.

24 Unusquisque in quo vocatus est, fratres, in hoc permaneat apud Deum.

25 De virginibus autem præceptum Dñi non habeo: consilium autem do, tamquam misericordiam consecutus à Domino, ut sim fidelis.

26 Exillimo ergo hoc bonum esse propter instantem necessitatem, quoniam bonum est homini sic esse.

27 Alligatus es uxori? noli querere solutionem. Solutus es ab uxore? noli querere uxore.

28 Si autem acceperis uxorem: non peccasti. Et si nuperit virgo, non peccavit: tribulationem tamen carnis habebunt hujusmodi. Ego autem vobis parco.

29 Hoc itaque dico, fratres: Tempus breve est: reliquum est, ut & qui habent uxores, tamquam non habentes sint:

B

* Mat. 5. 32. 19. 9. Marc. 10. 9. Luc. 16. 18.

C

D

* Eph. 4. 1.

* Sup. 6. 23. 1 Petr. 1. 13.

F 30 Et cui sent, tamquam non sentes: & qui gaudent, tamquam non gaudentes: & qui emunt, tamquam non possidentes:

31 Et qui utuntur hoc mundo, tamquam non utantur: praterit enim figura huius mundi.

32 Volo autem vos sine sollicitudine esse. Qui sine uxore est, sollicitus est, quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo.

33 Qui autem cum uxore est, sollicitus est, quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori, & diuitis est.

34 Et mulier innupta, & virgo cogitat, quæ Domini sunt: ut sit sancta corpore, & spirita. Quæ autem nupta est, cogitat, quæ sunt mundi, quomodo placeat viro.

G 35 Porro hoc ad utilitatem vestram dico: non ut laqueum vobis iniciam, sed ad id, quod honestum est, & quod facultatem præbeat sine impedimento Dominum obsecrandi.

36 Si quis autem turpem se videri existimat super virgine sua, quod sit superadultera, & ita oportet fieri: quod vult faciat: non peccat, si nubat.

37 Nam qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatem autem habens suæ voluntatis, & hoc iudicavit in corde suo, servare virginem suam, bene facit.

38 Igitur & qui matrimonio jungit virginem suam, bene facit: & qui non jungit, melius facit.

* Ro.
7. 2.

39 * Mulier alligata est legi, quanto tempore vir eius vivit: quod si dormierit vir eius, liberata est: cui vult nubat: tantum in Domino.

40 Beatior autem erit, si sic permanferit, secundum meum consilium: puto autem, quod & ego Spiritum Dei habeam.

CAPUT VIII.

Quamquam idolothytis vesi non sit ex se illicitum, cum idolum nullius sit efficacie, aut potestatis, non sunt tamen illa denda, aut repugnante conscientia, aut cum infirmorum offendiculo: neque ea edere, aut non edere, hominem efficit meliorem.

A 1 **D**e iis autem, quæ idolis sacrificantur, scimus quia omnes scientiam habemus. Scientia inflat, charitas verò ædificat.

2 Si quis autem se existimat scire aliquid, nondum cognovit, quemadmodum oportet eum scire.

3 Si quis autem diligit Deum, hic cognitum est ab eo.

B 4 De eis autem, quæ idolis immolantur, scimus, quia nihil est idolum in mundo, & quod nullus est Deus, nisi unus.

5 Nam etsi sunt, qui dicantur dii, sive in cælo, sive in terra (siquidem sunt dii multi, & domini multi)

6 Nobis tamen unus Deus Pater, ex quo omnia, & nos in illum: & unus Dominus Jesus Christus, per quem omnia, & nos per ipsum.

C 7 Sed non in omnibus est scientia. Quidam autem cum conscientia usque nunc ideli, quasi idolothytum manducant: & conscientia ipsorum cum sit infirma, polluitur.

8 Esca autem nos non commendat Deo. Neque enim si manducaverimus, abundabimus: neque si non manducaverimus, deficientus.

9 Videte autem ne forte hæc licentia vestra offendiculum fiat infirmis.

D 10 Si enim quis viderit eum, qui habet scientiam, in idolo recubentem: nonne con-

scientia ejus, cum sit infirma, ædificabitur ad manducandum idolothyta?

11 * Et peribit infirmus in tua scientia, frater, propter quem Christus mortuus est?

* Ro.
14. 15.

12 Sic autem peccantes in fratres, & percutientes conscientiam eorum infirmam, in Christum peccatis.

13 * Qua propter si esca scandalizat fratrem meum: non manducabo carnem in æternum, ne fratrem meum scandalizem.

* Ro.
14. 21.

CAPUT IX.

Non accipiebat Paulus victum à Corinthiis, quibus concionabatur, ut omnem amputaret offendiculi occasionem, licet hoc ibi fuisset licitum multis probet argumentis: sed in omnem formam se vertit, quo plures ad Dei cultum adducat: Corinthios exhortando ad imitationem eorum, qui in stadio currunt, aut in agone certant: suum quoque ait se domare corpus.

A 1 **N**on sum liber? Non sum Apostolus? Nonne Christum Jesum Dñm nostrum vidi? Nonne opus meum vos estis in Domino?

2 Et si alius non sum Apostolus, sed tamen vobis sum: nam signaculum Apostolatus mei vos estis in Domino.

3 Mea defensio apud eos, qui me interrogant, hæc est.

4 Numquid non habemus potestatem manducandi, & bibendi?

5 Numquid non habemus potestatem mulierem sororem circumducendi, sicut & ceteri Apostoli, & fratres Domini, & Cephas?

6 Aut ego solus, & Barnabas, non habemus potestatem hoc operandi?

7 Quis militat suis stipendiis umquam? Quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? Quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat?

B

8 Numquid secundum hominem hæc dico? An & lex hæc non dicit?

9 Scriptum est enim in lege Moysi: * Non alligabis os bovi trituranti. Numquid de bobus cura est Deo?

* Deu.
19. 6.
1. Ti.
moth.
5. 18.

10 An propter nos utique hoc dicit? Nam propter nos scripta sunt, quoniam debet in spe, qui arat, arare: & qui triturat, in spe fructus percipiendi.

11 * Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est, si nos carnalia vestra metamus?

* Ro.
15. 27.

12 Si alii potestatis vestre participes sunt, quare non potius nos? sed non usi sumus hac potestate: sed omnia sustinemus, ne quod offendiculum demus Evangelio Christi.

13 * Nescitis, quoniam, qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt: & qui altari deserviunt, cum altari participant?

* Deu.
18. 1.

14 Ita & Dominus ordinavit iis, qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere.

15 Ego autem nullo horum usus sum. Non autem scripsi hæc, ut ita fiant in me: bonum est enim mihi magis mori, quam ut gloriam meam quis evacuet.

C

16 Nam si evangelizavero, non est mihi gloria: necessitas enim mihi incumbit: vix enim mihi est, si non evangelizavero.

17 Si enim volens hoc ago, mercedem habeo: si autem invitus, dispensatio mihi credita est.

18 Quæ est ergo merces mea? Ut Evangelium prædicans, sine sumptu ponam Evangelium, ut non abutar potestate mea in Evangelio.

19 Nam cum liber essem ex omnibus, omnium me servum feci, ut plures lucrificerem.

20 Et factus sum Iudæis tamquam Iudæus, ut Iudæos lucrater:

21 Iis, qui sub lege sunt, quasi sub lege essem (cum ipse non essem sub lege) ut eos, qui sub lege erant, lucrificerem: iis, qui sine lege erant, tamquam sine lege essem (cum sine lege Dei non essem: sed in lege essem Christi) ut lucrificerem eos, qui sine lege erant.

22 Factus sum infirmis infirmus, ut infirmos lucrificerem. Omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem salvos.

23 Omnia autem facio propter Evangelium: ut particeps ejus efficiar.

24 Nescitis quod ii, qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed unus accipit bravium? Sic currite, ut comprehendatis.

25 Omnis autem, qui in agone contendit, ab omnibus se abstinere: & illi quidem, ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam.

26 Ego igitur sic curro, non quasi in incertum: sic pugno, non quasi aerem verberans:

27 Sed castigo corpus meum, & in servitutum redigo: ne forte cum aliis predicaverim, ipse reprobos efficiar.

CAPUT X.

Commemoratio ingratorum Iudæorum frequenter ob varia peccata à Deo punitorum, hos à similibus absterret: de tentatione humana, & Dei in tentationibus auxilio: non solum idolorum fufcenda est, sed & mensa eorum, qui idololatriis vescuntur, tum quod per hoc videamur aliquid idolis deferre, tum quod scandalo sint infirmioribus.

1 Nolo enim vos ignorare, fratres, quoniam patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes mare transierunt:

2 * Et omnes in Moyse baptizati sunt, in nube, & in mari:

3 * Et omnes eandem escam spiritalem manducaverunt,

4 * Et omnes eundem potum spiritalem biberunt (bibeant autem de spiritali, consequente eos, petra: petra autem erat Christus)

5 Sed non in pluribus eorum beneplacitum est Deo: * nam prostrati sunt in deserto.

6 Hæc autem in figura facta sunt nostri, ut non simus concupiscentes malorum, * sicut & illi concupierunt.

7 Neque idololatriæ efficiamini, sicut quidam ex ipsis: quemadmodum scriptum est:

* Sedit populus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere.

8 Neque fornicemur, * sicut quidam ex ipsis fornicati sunt, & ceciderunt una die vigintitria millia.

9 Neque tentemus Christum: * sicut quidam eorum tentaverunt, & à serpentibus perierunt.

10 * Neque murmuraveritis, sicut quidam eorum murmuraverunt, & perierunt ab exterminatore.

11 Hæc autem omnia in figura cōtingebant illis: scripta sunt autem ad correptionem nostram, in quos fines sæculorum devenerunt.

12 Itaque, qui se existimat stare, videat ne cadat.

13 Tentatio vos non apprehendat nisi humana, fidelis autem Deus est, qui nō patietur vos

tentari supra id, quod potestis, sed faciet etiam cum tēratione provēnti, ut possitis sustinere:

14 Propter quod charissimi mihi, fugite ab idolorum cultura.

15 Ut prudentibus loquor, vos ipsi iudicate, quod dico.

16 Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? & panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est?

17 Quoniam unus panis, unum corpus multi sumus, omnes, qui de uno pane participamus.

18 Videte Israel secundum carnem: nonne, qui edunt hostias, participes sunt altaris?

19 Quid ergo dico, quod idolis immolatum sit aliquid? aut quod idolum sit aliquid?

20 Sed quæ immolant Gentēs, dēmoniis immolant, & non Deo. Nolo autem vos socios fieri dēmoniorum: non potestis calicem Domini bibere, & calicem dēmoniorum:

21 Non potestis mensæ Domini participes esse, & mensæ dēmoniorum?

22 An æmulamini Dominum? Numquid fortiores illo sumus? * Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt.

23 Omnia mihi licent, sed non omnia edificat.

24 Nemo, quod suum est, quarat, sed quod alterius.

25 Omne, quod in macello vāit, manducate, nihil interrogantes propter conscientiam.

26 * Domini est terra, & plenitudo ejus.

27 Si quis vocat vos infidelium, & vultis ire: omne, quod vobis apponitur, manducate, nihil interrogantes propter conscientiam.

28 Si quis autem dixerit: Hoc immolatum est idolis: nolite manducare, propter illum qui indicavit, & propter conscientiam:

29 Conscientiam autem dico non tuam, sed alterius. Ut quid enim libertas mea iudicatur ab aliena conscientia?

30 Si ego cum gratia participo, quid blasphemor pro eo, quod gratias ago?

31 * Sive ergo manducatis, sive bibitis, sive aliquid facitis: omnia in gloriam Dei facite.

32 Sine offensione estote Iudæis, & Gentibus, & Ecclesiæ Dei:

33 Sicut & ego per omnia omnis beneplacito, non quærens quod mihi utile est, sed quod multis, ut salvi fiant.

CAPUT XI.

Vr aperto, mulier autem velato debet orare capite: Corinthios reprehendit, quod ad celebrandam cœnam Dominicam invicem non expectarent: sed inter se diffiderent: referens interim Sacramenti Eucharistiæ à Christo institutionem, & scelus, ac pœnam indigne ad illud accedentium.

1 Imitatores mei estote, sicut & ego Christi.

2 Laudo autem vos, fratres, quod per omnia mei memores estis: & sicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis.

3 Volo autem vos scire, * quod omnis viri caput, Christus est: caput autem mulieris, vir: caput verò Christi, Deus.

4 Omnis vir orans, aut prophetans velato capite, deturpat caput suum.

5 Omnis autem mulier orans, aut prophetans non velato capite, deturpat caput suum: unum enim est, ac si decalvetur.

6 Nam si non velatur mulier, tondeatur. Si verò turpe est mulieri tonderi, aut decalvari, vel caput suum.

7 Vir quidem non debet velare caput suum: quoniam * imago, & gloria Dei est, mulier autem gloria viri est.

8 Non enim vir ex muliere est, sed mulier ex viro.

9 * Et enim non est creatus vir propter mulierem, sed mulier propter virum.

10 Ideò debet mulier potestatem habere super caput propter Angelos.

11 Verumtamen necque vir sine muliere, neque mulier sine viro, in Domino.

12 Nam sicut mulier de viro, ita & vir per mulierem: omnia autem ex Deo.

13 Vos ipsi iudicate: decet mulierem non velatam orare Deum?

14 Nec ipsa natura docet vos, quòd vir quidem si comam nutriat, ignominia est illi:

15 Mulier verò si comam nutriat, gloria est illi quoniam a capilli pro velamine ei dati sunt.

16 Si quis autem videtur contentioſus esse: nos talem consuetudinem non habemus, necque Ecclesia Dei.

17 Hoc autem praecipio: non laudans, quòd non in melius, sed in deterius convenitis.

18 Primùm quidem convenientibus vobis in Ecclesiam, audio scissuras esse inter vos, & ex parte credo.

19 Nam oportet, & haerese esse, ut & qui probati sunt, manifesti fiant in vobis.

20 Convenientibus ergo vobis in unum, iam non est Dominicam cenam manducare.

21 Unusquisque enim suam cenam praefigit ad manducandum. Et alius quidem elurit, alius autem ebrius est.

22 Numquid domos non habetis ad manducandum, & bibendum? Aut Ecclesia Dei cõtemnit, & confundit eos, qui non habent? Quid dicat vobis? Laudo vos in hoc non laudo.

23 Ego enim accepi à Domino, quòd & tradidi vobis, quoniam Dominus Jesus, in qua nocte tradebatur, accepit panem,

24 Et gratias agens fregit, & dixit: * Accipite, & manducate: hoc est corpus meum, quòd pro vobis tradetur: hoc facite in meam commemorationem.

25 Similiter & calicem, postquam cenavit dicens: Hic calix novum testamentum est in meo sanguine, hoc facite, quotiescumque bibetis, in meam commemorationem.

26 Quotiescumque enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis, donec veniat.

27 * Itaque quisque manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne: reus erit corporis, & sanguinis Domini.

28 * Probet autem seipsum homo: & sic de pane illo edat, & de calice bibat.

29 Qui enim manducat, & bibit indigne, iudicium sibi manducat, & bibit: non dijudicans corpus Domini.

30 Ideò inter vos multi infirmi, & imbecilles, & dormiunt multi.

31 Quòd si nosmetipsos dijudicarem, non utique iudicaremur.

32 Dum iudicamur autem, à Domino corripiamur, ut non cum hoc mundo damnemur.

33 Itaque, fratres mei, cum convenitis ad

manducandum, invicem expeſtate.

34 Si quis elurit, domi manducet: ut non in iudicium conveniatis. Cetera autem, cum venero, disponam.

CAPUT XII.

Variis dantur varia eundem Spiritus sancti charismata, ut in modum humani corporis quisque suo funatur officio, & mutua se opera omnes indere connoſcentes, mutuo se foveant: & ita Christus usque providit Ecclesie de variis hominum statibus.

1 **D**E spiritalibus autem nolo vos ignorare, fratres.

2 Scitis, quoniam cum Gentes essetis, ad simulachra muta proudecebamini cunctes.

3 Ideò notum vobis facio, * quòd nemo in Spiritu Dei loquens, dicit anathema Jesu. Et nemo potest dicere, Dominus Jesus, nisi in Spiritu sancto.

4 Divisiones verò gratiarum sunt, idem autem Spiritus:

5 Et divisiones ministrationum sunt, idem autem Dominus:

6 Et divisiones operationum sunt, idem verò Deus, qui operatur omnia in omnibus.

7 Uniusquisque autem datur manifestatio Spiritus ad utilitatem.

8 Alii quidem per Spiritum datur sermo sapientiae: alii autem sermo scientiae secundum eundem Spiritum:

9 Alii fides in eodem Spiritu: alii gratia sanitatum in uno Spiritu:

10 Alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum.

11 * Haec autem omnia operatur unus, atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult.

12 Sicut enim corpus unum est, & membra habet multa, omnia autem membra corporis eum sint multa, unum tamen corpus sunt: ita & Christus.

13 Et enim in uno Spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus, sive Iudaei, sive Gentiles, sive servi, sive liberi: & omnes in uno Spiritu potati sumus.

14 Nam, & corpus non est unum membrum, sed multa.

15 Si dixerit pes: Quoniam non sum manus, non sum de corpore: num ideo non est de corpore?

16 Et si dixerit auris: Quoniam non sum oculus, non sum de corpore: num ideo non est de corpore?

17 Si totum corpus oculus: ubi auditus? Si totum auditus: ubi odoratus?

18 Nunc autem posuit Deus membra, unumquodque eorum in corore sicut voluit.

19 Quòd si essent omnia unum membrum, ubi corpus?

20 Nunc autem multa quidem membra, unum autem corpus.

21 Non potest autem oculus dicere manui: Opera tua non indigeo: aut iterum caput pedibus: Non estis mihi necessarii.

22 Sed multò magis, eae videntur membra corporis infirmiora esse, necessaria sunt:

23 Et quae putamus ignobiliora membra esse corporis, his honorum abundantiorum circumdamus: & eae inhonesta sunt nostra, abundantiorum honestatem habent.

24. Honeſta autem noſtra nullius egent: ſed Deus temperavit corpus ei, cui deerat, abundantiorē tribuendū honorem.

25. Ut non ſit ſchiſma in corpore, ſed idipſum pro invicem ſolicita ſint membra.

D 26. Et ſi quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra: ſive gloriatur unum membrum, cōgaudent omnia membra.

27. Vos autem eſtis corpus Chriſti, & membra de membro.

* Eph. 4. 3. 28. * Et quorſdam quidem poſuit Deus in Eccleſia, primū Apoſtoloſ, ſecundō Prophetas, tertio Doctores, deinde virtutes, exinde gratias curationum, opulationes, gubernationes, genera linguarum, interpretationes ſermonum.

29. Numquid omnes Apoſtoli? Numquid omnes Prophetæ? Numquid omnes Doctores?

30. Numquid omnes virtutes? Numquid omnes gratiam habent curationum? Numquid omnes linguis loquuntur? Numquid omnes interpretantur?

31. Emulamini autem chariſmata meliora. Et adhuc excellentiorē viam vobis demonſtro.

CAPUT XIII.

Oſtendit charitatis neceſſitatem, ipſius oſſicia, perpetuitatem, ac præcellentiam ſupra fidem, & ſpem, reliquaque Dei dona.

A 1. SI linguis hominū loquar, & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus ſum velut æs ſonans, aut cymbalum tinniens.

2. Et ſi habuero prophetiam, & noverim myſteria omnia, & omnem ſcientiam: & ſi habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil ſum.

3. Et ſi distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meum, ita ut ardeam: charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.

B 4. Charitas patiens eſt, benigna eſt: Charitas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur.

5. Non eſt ambitioſa, non querit quæ ſua ſunt, non irritatur, non cogitat malum.

6. Non gaudet ſuper iniquitate: cōgaudet autem veritati:

C 7. Omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet.

8. Charitas numquam excidit: ſive prophetia evacuabuntur, ſive linguæ ceſſabunt, ſive ſcientia deſtruetur:

9. Ex parte enim cognoviſcimus, & ex parte prophetamus.

D 10. Cū autem venerit, quod perfectum eſt, evacuabitur, quod ex parte eſt.

11. Cū eſſem parvulus, loquebar ut parvulus, ſapiebam ut parvulus, cogitabam ut parvulus. Quando autem factus ſum vir, evacuavi, quæ erant parvuli.

12. Videmus nunc per ſpeculum in ænigmatē: tunc autem facie ad faciem. Nunc cognoviſcimus ex parte: tunc autem cognoviſcimus, ſicut & cogniti ſum.

13. Nunc autem manent, fides, ſpes, charitas, tria hæc: major autem horum eſt charitas.

CAPUT XIV.

Donum linguarum inferius eſſe dicit dono prophetiæ; imò inutile, ſi deſit, qui interpretetur: tradit ergo eis normam qua his donis ordinantur: & mulieres in Eccleſiis ſilere jubet.

A 1. SEdamini charitatem, æmulamini ſpiritualia: magis autem ut prophetetis.

2. Qui enim loquitur lingua, non hominibus loquitur, ſed Deo: nemo enim audit. Spiritus autem loquitur myſteria.

3. Nam qui prophetat, hominibus loquitur ad ædificationem, & exhortationem, & conſolationem.

4. Qui loquitur lingua, ſemetipſum ædificat: qui autem prophetat, Eccleſiam Dei ædificat.

5. Volo autem omnes vos loqui linguis: magis autem prophetare. Nam maior eſt, qui prophetat, quam qui loquitur linguis: niſi forte interpretetur, ut Eccleſia ædificationem accipiat.

B 6. Nunc autem, fratres, ſi venero ad vos linguis loquens, quid vobis prodero, niſi vobis loquar aut in revelatione, aut in ſcientia, aut in prophetia, aut in doctrina?

7. Tamen quæ ſine anima ſunt vocem dantia, ſive tibia, ſive cithara, niſi diſtinctionem ſonituum dederint: quomodo ſcietur id, quod canitur, aut quod citharizatur?

8. Etenim ſi incertam vocem det tuba: quis parabit ſe ad bellum?

9. Ita & vos per linguam niſi manifeſtum ſermonem dederitis: quomodo ſcietur id, quod dicitur? eritis enim in æra loquentes.

C 10. Tam multa, ut puta, genera linguarum ſunt in hoc mundo: & niſi ſine voce eſt.

11. Si ergo nesciero virtutem vocis, ero ei, qui loquor, barbarus: & qui loquitur mihi barbarus.

12. Sic & vos, quoniam æmulatores eſtis ſpirituum, ad ædificationem Eccleſiæ quarite, ut abundetis.

13. Et idē, qui loquitur lingua, oret, ut interpretetur.

14. Nam ſi orem lingua, ſpiritus meus orat, mens autem mea ſine fructu eſt.

15. Quid ergo eſt? Orabo ſpiritu, orabo & mente: pſallam ſpiritu, pſallam & mente.

16. Cæterum ſi benedixeris ſpiritu: qui ſupplet locum idiotæ, quomodo dicet, Amen, ſuper tuam benedictionem? quoniam quid dicas, nescit.

D 17. Nam tu quidem benè gratias agis: ſed alter non ædificatur.

18. Gratias ago Deo meo, quod omnium veſtrum lingua loquor.

19. Sed in Eccleſia volo quinque verba ſenſu meo loqui, ut & alios inſtruum: quàm decem millia verborum in lingua.

20. Fratres, nolite vteri effici ſenſibus, ſed malitia parvuli eſſote: ſenſibus autem perfecti eſſote.

21. In lege ſcriptum eſt: * Quoniam in aliis linguis, & labiis aliis loquitur populo huic: & nec ſic audient me, dicit Dominus.

22. Itaque linguæ in ſignum ſunt non fidelibus, ſed infidelibus: prophetiæ autem non infidelibus, ſed fidelibus.

23. Si ergo conveniat univerſa Eccleſia in

A

B

C

D

*Iſai. 28. 11.

unum, & omnes linguis loquantur, intrent autem idiota, aut infideles: nonne dicent, quod insanitis?

E 24 Si autem omnes prophetent, intret autem quis infidelis, vel idiota, convincitur ab omnibus, dijudicatur ab omnibus.

25 Occulta cordis ejus manifesta fiunt, & ita cadens in faciem adorabit Deum, pronuntians quod verè Deus in vobis sit.

26 Quid ergo est, fratres? cum convenitis, unusquisque vestrum psalmum habet, doctrinam habet, apocalypsim habet, linguam habet, interpretationem habet: omnia ad edificationem fiunt.

27 Sive lingua quis loquitur, secundum duos, aut ut multum tres, & per partes, & unus interpretetur.

F 28 Si autem non fuerit interpres, taceat in Ecclesia, sibi autem loquatur, & Deo:

29 Prophetæ autem duo, aut tres dicant, & ceteri dijudicent.

30 Quod si alii revelatum fuerit sedenti, prior taceat.

31 Potestis enim omnes per singulos prophetare: ut omnes discant, & omnes exhortentur:

32 Et spiritus prophetarum prophetis subiecti sunt.

33 Nō enim est dissensionis Deus, sed pacis: sicut & in omnibus Ecclesiis sanctorum doceo.

34 Mulieres in Ecclesiis taceant, non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse, sicut & lex dicit.

G 35 Si quid autem volunt discere, domi viros suos interrogent. Turpe est enim mulieri loqui in Ecclesia.

36 An à vobis verbum Dei processit? aut in vos solos pervenit?

37 Si quis videtur propheta esse, aut spiritalis, cognoscat, quæ scribo vobis, quia Domini sunt mandata.

38 Si quis autem ignorat, ignorabitur.

39 Itaque, fratres, amulamini prophetare: & loqui linguis nolite prohibere.

40 Omnia autem honestè, & secundum ordinem fiant.

CAPUT XV.

Christum docet à mortuis resurrexisse, multisque, ac demum Paulo, qui se minimum dicit Apostolorum, apparuisse: ac nostram hic astruit resurrectionem, & ordinem, ac modum eius, una cum diversa resuscitatorum gloria, non in anima solum, sed etiam in corpore, mors autem in resurrectione absorbebitur.

A 1 **N**otum autem vobis facio, fratres, Evangelium, quod predicavi vobis, quod & accepistis, in quo & statis, 2 Per quod & salvamini: quia ratione predicaverim vobis, si tenetis, nisi frustra credidistis.

3 Tradidi enim vobis in primis, quod & accepi: quoniam Christus mortuus est pro peccatis nostris secundum Scripturas.

4 Et quia sepultus est, & quia resurrexit tertia die secundum Scripturas.

5 Et quia visus est Cepha, & post hoc undecim:

6 Deinde visus est plus quam quingentis fratribus simul: ex quibus multi manent us-

que adhuc, quidam autem dormierunt:

7 Deinde visus est Jacobo, deinde Apostolis omnibus:

8 Novissime autem omnium tanquam abortivo visus est & mihi.

9 Ego enim sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus, quoniam persecutus sum Ecclesiam Dei.

10 Gratia autem Dei sum id, quod sum, & gratia ejus in me vacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboravi: non ego autem, sed gratia mei mecum:

11 Sive enim ego, sive illi: sic predicamus, & sic credidistis.

12 Si autem Christus predicatur quod resurrexit à mortuis, quomodo quidam dicunt in vobis, quoniam resurrectio mortuorum non est?

13 Si autem resurrectio mortuorum non est: neque Christus resurrexit.

14 Si autem Christus non resurrexit, inanis est ergo predicatio nostra, inanis est & fides vestra:

15 Invenimur autem & falsi testes Dei: quoniam testimonium diximus adversus Deum, quod suscitaverit Christum: quem non suscitavit, si mortui non resurgunt.

16 Nam si mortui non resurgunt, neque Christus resurrexit:

17 Quod si Christus non resurrexit, vana est fides vestra, adhuc enim estis in peccatis vestris.

18 Ergo & qui dormierunt in Christo, perierunt.

19 Si in hac vita tantum in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus.

20 Nunc autem Christus resurrexit à mortuis primitiæ dormientium:

21 Quoniam quidem per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum.

22 Et sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur.

23 Unusquisque autem in suo ordine, primitiæ Christus: deinde ii, qui sunt Christi, qui in adventu ejus crediderunt.

24 Deinde finis: cum tradiderit regnum Deo, & Patri, cum evacuaverit omnem principatum, & potestatem, & virtutem.

25 Oportet autem illum regnare, donec ponat omnes inimicos sub pedibus ejus.

26 Novissima autem inimica destructur mors: Omnia enim subiecit sub pedibus ejus.

Cum autem dicat:

27 Omnia subiecta sunt ei, sine dubio præter eum, qui subiecit ei omnia.

28 Cum autem subiecta fuerint illi omnia: tunc & ipse Filius subiectus erit ei, qui subiecit sibi omnia, ut sit Deus omnia in omnibus.

29 Alioquin quid facient, qui baptizantur pro mortuis, si omnino mortui non resurgunt? ut quid & baptizantur pro illis?

30 Ut quid & nos periclitamur omni hora?

31 Quotidie morior pro vestra gloria, fratres, quam habeo in Christo Jesu Domino nostro.

32 Si (secundum hominem) ad bestias pugnavi Ephesi, quid mihi prodest, si mortui non resurgunt? manducemus, & bibamus, cras enim moriemur.

B.
* Ad.
9. i.
Eph.
1. 5.

C

* Col.
1. 18.
Apo.
1. 7.
The.
4. 15.
D

* Phil.
10. 1.
Hebr.
1. 13.
10. 1.
Phil.
8. 9.
Hebr.
2. 8.

* Sap.
1. 6.
1. 10.
2. 1.
25. 12.

1. 1.
2. 1.
Joan.
10. 19.

CAPUT XVI.

Ubi de colligenda pro Christianis, qui Ierosolymis agebant, eleemosyna hortatus esset, commendat eis Timotheum, ac Stephane familiam: deinde salutationes subiungit.

DE collectis autem, quæ sunt in sanctos, sicut ordinavi Ecclesiis Galatiæ, ita & vos facite.

2 Per unam sabbati unusquisque vestrum apud se seponat, recondens quod ei bene placuerit: ut non, cum venero, tunc collectæ fiant.

3 Cum autem præsens fuero: quos probaveritis per epistolas, hos mitam pectere gratiam vestram in Ierusalem.

4 Quod si dignum fuerit, ut & ego eam, mecum ibunt.

5 Veniam autem ad vos, cum Macedoniam pertransiero: nam Macedoniam pertransibo.

6 Apud vos autem forsitam manebo, vel etiam hyemabo: ut vos me deducatis, quocumque iero.

7 Nolo enim vos modò in transitu videre, spero enim me aliquantulum temporis manere apud vos, si Dominus permiserit.

8 Permanebo autem Ephesi usque ad Pentecosten.

9 Ostium enim mihi apertum est magnum, & evidens: & adversarii multi.

10 Si autem venerit Timotheus, videte, ut sine timore sit apud vos: opus enim Domini operatur, sicut & ego.

11 Ne quis ergo illum spernat: deducite autem illum in pace, ut veniat ad me: expecto enim illum cum fratribus.

12 De Apollo autem fratre vobis notum facio, quoniam multum rogavi eum, ut veniret ad vos cum fratribus: & utique non fuit voluntas, ut nunc veniret: veniet autem, cum ei vacuum fuerit.

13 Vigilate, stete in fide, viriliter agite, & confortamini.

14 Omnia vestra in charitate fiant.

15 Obsecro autem vos, fratres, nostis domum Stephanæ, & Fortunati, & Achaici, quoniam sunt primitiæ Achazæ, & in ministerium Sanctorum ordinarunt seipsos:

16 Ut & vos subditi sitis ejusmodi, & omni cooperanti, & laboranti.

17 Gaudeo autem in præsentia Stephanæ, & Fortunati, & Achaici: quoniam, id quod vobis deerat, ipsi suppleverunt:

18 Refecerunt enim & meum spiritum, & vestrum. Cognoscite ergo, qui hujusmodi sunt.

19 Salutant vos Ecclesiæ Asiæ. Salutant vos in Domino multam Aquila, & Priscilla cum domestica sua Ecclesia: apud quos & hospitor.

20 Salutant vos omnes fratres. Salutate invicem in osculo sancto.

21 Salutatio mea, manu Pauli.

22 Si quis non amat Dominum nostrum Jesum Christum, sit anathema, Maran Atha.

23 Gratia Domini nostri Jesu Christi vobiscum.

24 Charitas mea cum omnibus vobis in Christo Jesu. Amen.

33 Nolite seduci: Corruptunt mores bonos colloquia mala.

34 Evigilate iusti, & nolite peccare: ignorantiam enim Dei quidam habent, ad reverentiam vobis loquor.

35 Sed dicit aliquis: Quomodo resurgunt mortui? qualive corpore venient?

36 Inspiciens, tu quod feminas, non vivificatur, nisi prius moriatur.

37 Et quod feminas, non corpus, quod futurum est, feminas, sed nudum granum, ut puta tritici, aut alicujus cæterorum.

38 Deus autem dat illi corpus, sicut vult: unicuique seminum proprium corpus.

39 Non omnis caro, eadem caro: sed alia quidem hominum, alia verò pecorum, alia volucrum, alia autem piscium.

40 Et corpora cælestia, & corpora terrestria: sed alia quidem cælestium gloria, alia autem terrestrium.

41 Alia claritas solis, alia claritas lunæ, & alia claritas stellarum. Stella enim à stella differit in claritate:

42 Sic & resurrectio mortuorum. Seminatur in corruptione, surget in incorruptione:

43 Seminatur in ignobilitate, surget in gloria: Seminatur in infirmitate, surget in virtute:

44 Seminatur corpus animale, surget corpus spiritale. Si est corpus animale, est & spiritale, sicut scriptum est:

* Gen. 1. 7.

45 Factus est primus homo Adam in animam viventem, novissimus Adam in spiritum vivificantem.

46 Sed non prius, quod spiritale est, sed quod animale: deinde quod spiritale.

47 Primus homo de terra, terrenus: secundus homo de cælo, cælestis.

48 Qualis terrenus, tales terreni: & qualis cælestis, tales & cælestes.

49 Igitur, sicut portavimus imaginem terreni: portemus & imaginem cælestis.

50 Hoc autem dico, fratres: quia caro, & sanguis regnum Dei possidere non possunt: neque corruptio incorruptelam possidebit.

51 Ecce mysterium vobis dico: Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur.

52 In momento, in ictu oculi, in novissima tuba: canet enim tuba, & mortui resurgent incorrupti: & nos immutabimur.

53 Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem: & mortale hoc induere immortalitatem.

54 Cum autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo, cui scriptus est: * Absorpta est mors in victoriam.

* Osee 13. 14.

Hebr. 2. 14.

55 Ubi est mors victoria tua? ubi est mors stimulus tuus?

56 Stimulus autem mortis peccatum est: virtus verò peccati lex.

* 1. Ioan. 5. 5.

57 Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum Jesum Christum.

58 Itaque fratres mei dilecti, stabiles estote, & immobiles: abundantes in opere Domini semper, scientes quòd labor vester non est inanis in Domino.

EPISTOLA B. PAULI APOSTOLI AD CORINTHIOS SECUNDA.

CAPUT PRIMUM.

*Offendit Apostolus, ex quantis in Asia
omnis adversitatibus eripuerit cum Do-
minus, ut & ipse alios consolaretur:
deinde manifestans cordis sui ac doctri-
nae sinceritatem, ostendit, quod licet
juxta id, quod proposuerat, ad eos non
venerit, nulla ipsius id altum esse le-
uitate, asserens firmam esse sue predi-
cationis veritatem.*

A

PAULUS Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, & Timotheus frater, Ecclesiae Dei, quae est Corinthi, cum omnibus Sanctis, qui sunt in universa Achaia.

*1. Eph.
2. 1.
3. Petr.
4. 3a*

2 Gratia vobis, & pax à Deo Patre nostro, & Domino nostro Jesu Christo.

3 * Benedictus Deus, & Pater Domini nostri Jesu Christi, Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis,

4 Qui consolatur nos in omni tribulatione nostra: ut possimus & ipsi consolari eos, qui in omni praesura sunt, per exhortationem, qua exhortamur & ipsi à Deo.

5 Quoniam sicut abundant passionibus Christi in nobis: ita & per Christum abundat consolatio nostra.

6 Sive autem tribulamur pro vestra exhortatione, & salute, sive consolamur pro vestra consolatione, sive exhortamur pro vestra exhortatione, & salute, quae operatur tolerantiam earundem passionum, quas & nos patimur:

B

7 Ut spes vestra firma sit pro vobis: scientes quod sicut focii passionum estis, sic eritis & consolationis.

8 Non enim volumus ignorare vos, fratres, de tribulatione nostra, quae facta est in Asia, quoniam supra modum gravati sumus supra virtutem, ita ut exderet nos etiam vivere.

9 Sed ipsi in nobismetipsis responsum mortis habuimus, ut non simus fidentes in nobis, sed in Deo, qui suscitavit mortuos:

10 Qui de tantis periculis nos eripuit, & eruit: in quem speramus, quoniam & adhuc eripiet,

11 Adjuvantibus & vobis in oratione pro nobis: ut ex multorum personis, ejus, quae in vobis est donationis, per multos gratiae agantur pro nobis.

C

12 Nam gloria nostra haec est, testimonium conscientiae nostrae, quod in simplicitate cordis, & sinceritate Dei, & non in sapientia carnali, sed in gratia Dei, conversati sumus in hoc mundo: abundantius autem ad vos.

13 Non enim alia scribimus vobis, quam quae legistis, & cognovistis. Spero autem, quod usque in finem cognoscetis,

14 Sicut & cognovistis nos ex parte, quod gloria vestra sumus, sicut & vos nostra,

in die Domini nostri Jesu Christi.

15 Et hac confidentia volui prius venire ad vos, ut secundam gratiam haberetis:

16 Et per vos transire in Macedonia, & iterum à Macedonia venire ad vos, & à vobis deduci in Judaeam.

D

17 Cum ergo hoc voluissim, numquid levitate usus sum? Aut quae cogito, secundum carnem cogito, ut sit apud me EST, & NON:

18 Fidelis autem Deus, quia sermo non fter, qui fuit apud vos, non est in illo EST, & NON.

19 Dei enim filius Jesus Christus, qui in vobis per nos pradicatus est, per me, & Silvanum, & Timotheum, non fuit EST, & NON, sed EST in illo fuit.

20 Quotquot enim promissiones Dei sunt, in illo EST: ideo & per ipsum Amen Deo ad gloriam nostram.

21 Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo, & qui unxit nos Deus:

22 Qui & signavit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris.

23 Ego autem testem Deum invoco in animam meam, quod parcens vobis, non veni ultra Corinthum: non quia dominamur fidei vestrae, sed adjuutores sumus gaudii vestri: nam fide statim.

CAPUT II.

*Offendit, quod ad ipsos non venerit, ne
majoris esset causa tristitiae, exhortans
ut fornicarium illum recipiant in gra-
tiam: simul indicans quod magno qui-
dem labore, magno tamen etiam fructu
praedicaverit, licet predicationis suae
fragrantia quibusdam mortis occasio
fuerit.*

A

1 Statui autem hoc ipsum apud me, ne iterum in tristitia venirem ad vos.

2 Si enim ego contristabo vos: & quis est qui me laetificet, nisi qui contristatur ex me?

3 Et hoc ipsum scripsi vobis, ut non cum venero, tristitiam super tristitiam habeam, de quibus oportuerat me gaudere: confidens in omnibus vobis, quia meum gaudium, omnium vestrum est.

4 Nam ex multa tribulatione, & angustia cordis scripsi vobis per multas lacrymas: non ut contristemini, sed ut sciatis, quam charitatem habeam abundantius in vobis.

B

5 Si quis autem contristavit, non me contristavit, sed ex parte, ut non onerem omnes vos.

6 Sufficit illi, qui ejusmodi est, objugatio haec, quae fit à pluribus:

7 Ita ut è contrario magis donetis, & consolemini, ne forte abundantiori tristitia absorbeatur, qui ejusmodi est.

8 Propter quod obsecro vos, ut confirmetis in illum charitatem.

9 Ideo enim & scripsi, ut cognoscam experimentum vestrum, an in omnibus obedientes sitis.

C 10 Cui autem aliquid donasti, & ego: nam & ego quod donavi, si quid donavi, propter vos in persona Christi,

11 Ut non circumveniamur à satana: non enim ignoramus cogitationes ejus.

12 Cum venissem autem Troadem propter Evangelium Christi, & ostium mihi apertum esset in Domino,

13 Non habui requiem spiritui meo, eo quod non invenerim Titum fratrem meum, sed valefaciens eis, profectus sum in Macedoniam.

14 Deo autem gratias, qui semper triumphat nos in Christo Jesu, & odorem notitiae suae manifestat per nos in omni loco.

D 15 Quia Christi bonus odor fumus Deo, in iis, qui salvi sunt, & in iis, qui pereunt:

16 Aliis quidem odor mortis in mortem, aliis autem odor vitae in vitam. Et ad hanc quis tam idoneus?

17 Non enim fumus sicut plurimi, adulterantes verbum Dei, sed ex sinceritate, sed sicut ex Deo, coram Deo, in Christo loquimur.

CAPUT III.

Non eget Apostolus hominum commendatione, cum fructus suae praedicationis eum commendet: multi enim majorem in honore esse debent ministri novi testamenti, ac Spiritus, quam veteris testamenti, ac litterae: & quod Judaei velamen adhuc habebant super cor suum in lectione Scripturarum, quod fide in Christum auferatur.

A 1 Incipimus iterum nosmetipsos commendare? aut numquid egemus (sicut quidam) commendationis epistolis ad vos, aut ex vobis?

2 Epistola nostra vos estis, scripta in cordibus nostris, quae scitur, & legitur ab omnibus hominibus:

3 Manifestati, quod epistola estis Christi, ministrata à nobis, & scripta non atramento, sed spiritu Dei vivi: non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus.

B 4 Fiduciam autem talem habemus per Christum ad Deum:

5 Non quod sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis: sed sufficientia nostra ex Deo est:

6 Qui & idoneos nos fecit ministros novi testamenti, non littera, sed Spiritu: littera enim occidit, Spiritus autem vivificat.

7 Quod si ministratio mortis, litteris deformata in lapidibus, fuit in gloria: ita ut non possent intendere filii Israel in faciem Moysi, propter gloriam vultus ejus, quae evacuatur:

8 Quomodo non magis ministratio Spiritus erit in gloria?

C 9 Nam si ministratio damnationis gloria est: multo magis abundat ministerium justitiae in gloria.

10 Nam nec glorificatum est, quod claruit in hac parte, propter excellentem gloriam.

11 Si enim quod evacuatur, per gloriam est: multo magis quod manet, in gloria est.

12 Habentes igitur talem spem, multa

fiducia vivimus:

13 * Et non sicut Moyses ponebat velamen super faciem suam, ut non crederent filii Israel in faciem ejus, quod evacuatur,

14 Sed obtuli vultu sensus eorum. Uique in hodiernum enim diem idolum velamen in lectione veteris testamenti manet non revelatum: quoniam in Christo evacuatur.)

D 15 Sed usque in hodiernum diem, cum legitur Moyses, velamen positum est super cor eorum.

16 Cum autem conversus fuerit ad Dominum, auferetur velamen.

17 * Dominus autem Spiritus est: Ubi autem Spiritus Domini, ibi libertas.

18 Nos vero omnes revelata facie gloriam Domini speculantes, in eandem imaginem transformamur à claritate in claritatem, tanquam à Domini Spiritu.

CAPUT IV.

Quod sit era Apostolorum praedicatione verbum Dei omnibus manifestatum est, praeterquam iis, quorum mentes excaecatae sunt: quod multa adversa patiantur Apostoli, numquam tamen succumbant: momentanea autem tribulatio parit magnam aeternamque gloriam.

A 1 Deo habentes administrationem, juxta quod misericordiam consecuti sumus, non deficiamus,

2 Sed abdicamus occulta dedecoris, non ambulantes in astutiis, neque adulterantes verbum Dei, sed in manifestatione veritatis commendantes nosmetipsos ad omnem conscientiam hominum coram Deo.

3 Quod si etiam opertum est Evangelium nostrum; in iis, qui pereunt, est opertum.

4 In quibus Deus hujus saeculi excaecavit mentes infidelium, ut non fulgeat illis illuminatio Evangelii gloriae Christi, qui est imago Dei.

B 5 Non enim nosmetipsos praedicamus, sed Jesum Christum Dominum nostrum; nos autem servos vestros per Jesum:

6 Quoniam Deus, qui dixit de tenebris lucem splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris, ad illuminationem scientiae claritatis Dei, in facie Christi Jesu.

7 Habemus autem thesaurum istum in vasculis fictilibus: ut sublimitas sit virtutis Dei, & non ex nobis.

8 In omnibus tribulationem patimur, sed non angustiamur: aporiamur, sed non destituimur:

9 Persecutionem patimur, sed non derelinquimur: deicimur, sed non perimus:

10 Semper mortificationem Jesu in corpore nostro circumferentes, ut & vita Jesu manifestetur in corporibus nostris.

C 11 Semper enim nos, qui vivimus, in mortem tradimur propter Jesum: ut & vita Jesu manifestetur in carne nostra mortali.

12 Ergo mors in nobis operatur, vita autem in vobis.

13 Habentes autem eundem spiritum fidei, sicut scriptum est: * Credidi propter quod locutus sum: & non credimus, propter quod & loquimur:

14 Sciētes, quoniam qui suscitavit Jesum, & nos cum Jesu suscitabit, & constituet vobiscum.

15 Omnia enim propter vos: ut gratia

abundans, per multos in gratiarum actione, abundet in gloriam Dei.

16 Propter quod non deficimus: sed licet is, qui foris est, noster homo corrumpatur: tamen is, qui intus est, renovatur de die in diem.

17 Id enim, quod in presenti est momentaneum, & leve tribulationis nostre, supra modum in sublimitate aeternum gloriae pondus operatur in nobis.

18 Non contemplantibus nobis, quae videntur, sed quae non videntur. Quae enim videntur, temporalia sunt, quae autem non videntur, aeterna sunt.

C A P U T V.

Ex certa spe futurae gloriae desiderant Apostoli absorberi a corpore, cum aliter illa frui non possint: semper autem cupientes Christo omnium iusto iudici placere, dant suis discipulis occasionem de ipsis gloriam coram adversariis: & legatione pro Christo fungentes, ne ipsum quidem Christum, quem praedicant, & cuius morte reconciliatus est Deo mundus, jam secundum carnem noverunt.

A **I** Scimus enim, quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissolvatur, quod aedificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, aeternam in caelis.

2 Nam & in hoc ingemiscimus, habitationem nostram, quae de caelo est, superindui cupientes:

* A p. c. 16. 15. **3** * Si tamen vestiti, non nudi inveniamur.

4 Nam & qui sumus in hoc tabernaculo, ingemiscimus gravati: eo quod nolumus expoliari, sed supervestiri: ut absorbeatur, quod mortale est a vita.

5 Qui autem efficit nos in hoc ipsum, Deus, qui dedit nobis pignus spiritus.

B **6** Audentes igitur semper, scientes, quoniam dum sumus in corpore, peregrinamur a Domino:

7 (Per fidem enim ambulamus, & non per speciem)

8 Audemus autem, & bonam voluntatem habemus magis peregrinari a corpore, & praesentes esse ad Dominum.

9 Et ideo contendimus, sive absentes, sive praesentes, placere illi.

* Rom 14. 10. **10** * Omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum.

C **11** Scientes ergo timorem Domini, hominibus suademus, Deo autem manifesti sumus. Spero autem, & in conscientiis vestris manifestos nos esse.

12 Non iterum commendamus nos vobis, sed occasionem damus vobis gloriam pro nobis, ut habeatis ad eos, qui in facie gloriantur, & non in corde.

13 Siye enim mente excedimus, Deo: siye sobrii sumus, vobis.

14 Caritas enim Christi urget nos: astimantes hoc, quoniam si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt.

15 Et pro omnibus mortuus est Christus: ut & qui vivunt, iam non sibi vivant, sed ei, qui pro ipsis mortuus est, & reerexit.

D **16** Itaque nos ex hoc neminem novimus secundum carnem. Et si cognovimus secundum

carnem Christum: sed nunc jam non novimus.

17 Si qua ergo in Christo nova creatura: vetera transierunt: ecce facta sunt omnia nova.

18 Omnia autem ex Deo, qui nos reconciliavit sibi per Christum: & dedit nobis ministerium reconciliationis.

19 Quoniam quidem Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non reputans illis delicta ipsorum, & posuit in nobis verbum reconciliationis.

20 Pro Christo ergo legatione fungimur, tamquam Deo exhortante per nos. Obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo.

21 Eum, qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficere-mur iustitia Dei in ipso.

C A P U T VI.

Exhortatur, ne acceptam negligent gratiam, ostendens quantum laboraverit, ut probatum se Dei minister exhiberet, & admonens, ut a convictu, & consortio infidelium separarentur.

A Djuvantes autem exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis.

2 Aitenim: * Tempore accepto exaudi-vite, & in die salutis adjuvite. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis.

3 * Nemini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium nostrum.

4 Sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos, sicut Dei ministros, in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis,

5 In plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in vigiliis, in jejuniis,

6 In castitate, in scientia, in longanimitate, in suavitate, in spiritu sancto, in charitate non ficta,

7 In verbo veritatis, in virtute Dei, per arma iustitiae a dextris, & a sinistris,

8 Per gloriam, & ignobilitatem; per infamiam, & bonam famam: ut seductores, & veraces; sicut qui ignoti, & cogniti:

9 Quasi morientes, & ecce vivimus: ut castigati, & non mortificati:

10 Quasi tristes, semper autem gaudentes: sicut egentes, multos autem locupletantes: tamquam nihil habentes, & omnia possidentes.

11 Os nostrum patet ad vos, o Corinthii, cor nostrum dilatatum est.

12 Non angustiamini in nobis: angustiamini autem in vicibus vestris:

13 Eandem autem habentes remunerationem, tamquam filiis dico, dilatamini & vos.

14 Nolite jugum ducere cum infidelibus. Quae enim participatio iustitiae cum iniquitate? Aut quae societas luci ad tenebras?

15 Quae autem convenio Christi ad Belial? Aut quae pars fideli cum infideli?

16 Quis autem consensu templo Dei cum idolis? * Vos enim estis templum Dei vivi, sicut dicit Deus: * Quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo inter eos, & ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi populus.

17 * Propter quod exite de medio eorum, & separamini, dicit Dominus, & immundum ne tetigeritis:

18 Et ego recipiam vos: * & ero vobis in patrem, & vos eritis mihi in filios, & filias, dicit Dominus omnipotens.

1. 1. 5.

A

* 1. 1. 5.

* 1. Cor. 10. 12.

B

C

D

* 1. Cor. 1. 16. 17. & 6. 19. * 1. Cor. 1. 16. 17. & 6. 19. * 1. Cor. 1. 16. 17. & 6. 19.

CAPUT VII.

Ostendit Apostolus, quanto amore Corinthios prosequatur, & quantum de correctis ipsorum vita in magnis suis tribulationibus gaudium acceperit, quantumque bonum perierit tristitia, quam ex sua acceperant epistola.

A **H**As ergo habentes promissiones, charissimi, munus nos ab omni inquinamento carnis, & spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei.

2 Capite nos. Neminem lesimus, neminem corrupimus, neminem circumvenimus;

3 Non ad condemnationem vestram dico: praximus enim, quod in cordibus nostris estis, ad commoriendum, & ad convivendum.

4 Multa mihi fiducia est apud vos, multa mihi gloriatio pro vobis, repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostra.

B **N**am & cum venissemus in Macedoniam, nullam requiem habuit caro nostra, sed omnem tribulationem passi sumus: foris pugnae, intus timores.

6 Sed qui consolatur humiles, consolatus est nos Deus in adventu Titi.

7 Non soli autem in adventu ejus, sed etiam in consolatione, qua consolatus est in vobis, referes nobis vestrum desiderium, vestrum fleum, vestram emulationem pro me, ita ut magis gauderem.

8 Quoniam et contristavi vos in epistola, non me poeniteret: & si poeniteret, videns quod epistola illa (etiam ad horam) vos contristavit:

C **N**unc gaudeo: non quia contristati estis, sed quia contristati estis ad poenitentiam. Contristati enim estis secundum Deum, ut in nullo detrimentum patiamini ex nobis.

* 1. Peiri
2. 17. **Q**uare enim secundum Deum tristitia est, poenitentiam in saluem stabilem operatur: facili autem tristitia mortem operatur.

11 Ecce enim hoc ipsum, secundum Deum contristari vos, quantum in vobis operatur sollicitudinem: sed defensionem, sed indignationem, sed timorem, sed desiderium, sed emulationem, sed vindictam. In omnibus exhibuistis vos, incontaminatos esse negotio.

D **I**gitur, et si scripti vobis, non propter eum, qui fecit injuriam, nec propter eum, qui passus est: sed ad manifestandam sollicitudinem nostram, quam habemus pro vobis.

13 Coram Deo: ideo consolati sumus. In consolatione autem nostra, abundantius magis gavisi sumus super gaudio Titi, quia relictus est spiritus ejus ab omnibus vobis.

14 Et si quid apud illum de vobis gloriatus sum, non sum confusus: sed sicut omnia vobis in veritate locuti sumus, ita & gloriatio nostra, quae fuit ad Titum, veritas facta est,

15 Et viscera ejus abundantius in vobis sunt: reminiscens omnium vestri obedientiam, quomodo cum timore, & tremore exceperitis illum.

16 Gaudeo, quod in omnibus confido in vobis.

CAPUT VIII.

Hortatur eos ad eleemosynam pauperibus, qui Ierosolymis agebant, prompto animo tribuendam, cum Macedonum commendatione, cum Christi exemplo; admonens, ut quod iam dudum facere proposuerant, id nunc proculq; facultate praesent: & ministros collaudat, quos ad ea mittit colligendam.

NOtam autem facimus vobis, fratres, gratiam Dei, quae data est in Ecclesiis Macedoniae:

2 Quod in multo experimento tribulationis, & abundantia gaudii ipsorum fuit: & altissima paupertas eorum abundavit in divitiis simplicitatis eorum:

3 Quia secundum virtutem testimonium illis reddo, & supra virtutem voluntarii fuerunt,

4 Cum multa exhortatione obsecrantes nos gratiam, & communicationem ministerii, quod sit in sanctis.

5 Et non sicut speravimus, sed semetipsos dederunt primum Domino, deinde nobis per voluntatem Dei;

6 Ita ut rogaremus Titum, ut quemadmodum cepit, ita & perficiat in vobis etiam gratiam istam.

7 Sed sicut in omnibus abundatis fide, & sermone, & scientia, & omni sollicitudine, insuper & charitate vestra in nos, ut & in hac gratia abundetis.

8 Non quasi imperans dico: sed per aliorum sollicitudinem, etiam vestrae charitatis ingenium bonum comprobans.

9 Scitis enim gratiam Domini nostri Jesu Christi, quoniam propter vos egenus factus est, cum esset dives, ut illius inopia vos divites essetis.

10 Et consilium in hoc do: hoc enim vobis utile est, qui non solum facere, sed & velle coepistis ab anno priore:

11 Nunc vero & facio perficite: ut quemadmodum promptus est animus voluntatis, ita sit & perficendi ex eo quod habetis.

12 Si enim voluntas prompta est: secundum id quod habet, accepta est, non secundum id, quod non habet.

13 Non enim ut aliis sit remissio, vobis autem tribulatio, sed ex aequalitate.

14 In praesenti tempore vestra abundantia illorum inopiae suppleat: ut & illorum abundantia vestrae inopiae sit supplementum, ut fiat aequalitas, sicut scriptum est:

15 * Qui multum, non abundavit: & qui modicum, non minoravit.

16 Gratias autem Deo, qui dedit eandem sollicitudinem pro vobis in corde Titi,

17 Quoniam exhortationem quidem suscepit: sed cum sollicitior esset, sua voluntate profectus est ad vos.

18 Misimus etiam cum illo fratrem, cujus laus est in Evangelio per omnes Ecclesias:

19 Non solum autem, sed & ordinatus est ab Ecclesiis comes peregrinationis nostrae, in hac gratiam, quae ministratur a nobis ad Domini gloriam, & destinatam voluntatem nostram:

20 Devitantes hoc, ne quis nos vituperet in hac plenitudine, quae ministratur a nobis.

21 * Providemus enim bona non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus.

22 Misimus autem cum illis & fratrem nostrum, quem probavimus in multis saepe sollicitum esse: nunc autem multo sollicitiorem, confidentia multa in vos,

23 Sive pro Tito, qui est socius meus, & in vos adjutor, sive fratres nostri, Apostoli Ecclesiarum, gloria Christi.

24 Ostemionem ergo, quae est charitatis vestrae, & nostrae gloriae pro vobis, in illos ostendite in faciem Ecclesiarum.

A

B

C

* Exo.
16. 13.

D

* Rom.
12. 17.

CAPUT IX.

Prosequitur hortando ad elemosynam promptè, & abundanter tribuendam; admonens ne ex hoc inopiam metuant, sed divinæ fidei providentiæ; variisque recenset illius elemosynæ fructus.

A **N**am de ministerio, quod sit in sanctos, ex abundanti est mihi scribere vobis.

2 Scio enim promptum animû vestrum: pro quo de vobis glorior apud Macedones. Quoniam & Achaja parata est ab anno præterito, & vestra æmulatio provocavit plurimos.

3 Mihi autem fratres: ut ne quod gloriamur de vobis, evacuetur in hac parte, ut (quemadmodum dixi) parati sitis:

4 Ne cum venerint Macedones mecum, & invenerint vos imparatos, erubescamus nos (ut non dicamus vos) in hac substantia.

B **N**ecessariû ergo existimavi rogare fratres, ut perveniant ad vos, & præparent repositam benedictionem hanc paratam esse, sic quasi benedictionem, non tanquam avaritiam.

6 Hoc autem dico: Qui parce seminat, parce & metet, & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet.

*Ecd. 35. 11. **7** Unusquisque prout destinavit in corde suo, non ex tristitia, aut ex necessitate; * hilarem enim datorem diligit Deus.

8 Potens est autem Deus omnem gratiam abundare facere in vobis: ut in omnibus semper omnem sufficientiam habentes, abundetis in omne opus bonum.

C **9** Sicut scriptum est: * Dispersit, dedit pauperibus: iustitia ejus manet in sæculû sæculi.

10 Qui autem administrat semen seminanti: & panem ad manducandum præstabit, & multiplicabit semen vestrum, & augebit incrementa frugum justitiæ vestræ:

D **11** Ut in omnibus locupletati abundetis in omnem simplicitatem, quæ operatur per nos gratiarum actionem Deo.

12 Quoniam ministerium hujus officii non solum supplet ea, quæ desunt sanctis, sed etiam abundat per multas gratiarum actiones in Domino,

13 Per probationem ministerii hujus, glorificantes Deum in obedientia confessionis vestræ, in Evangelium Christi, & simplicitate communicationis in illos, & in omnes,

14 Et in ipsorum obsecratione pro vobis, desiderantium vos propter eminentem gratiam Dei in vobis.

15 Gratias Deo super inenarrabili dono ejus.

CAPUT X.

Incipit suam aperire potestatem, & exantlatos pro Christo labores propter pseudoapostolos, qui ipsum deprimunt, & abjectum prædicantes, fructum prædicationis ejus impediunt.

A **I**psæ autem ego Paulus obsecro vos, per mansuetudinem, & modestiam Christi, qui in facie quidem humilis sum inter vos, sedens autem confido in vobis.

2 Rogo autem vos ne præsentem audeam, per eam confidentiam, quæ existimor audere, in quosdam, qui arbitrantur nos tanquam secundum carnem ambulemus.

3 In carne enim ambulantes, non secundum carnem militamus.

4 Nam arma militiæ nostræ non carnalia sunt, sed potentia Deo ad destructionem munitionum, consilia destruentes,

5 Et omnem altitudinem extollientes se adversus scientiam Dei, & in captivitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi,

6 Et in promptu habentes ulcisci omnem inobedientiam, cum impleta fuerit vestra obedientia.

7 Quæ secundum faciem sunt, videte. Si quis confidit sibi, christi se esse, hoc cogitet iterum apud se: quia sicut ipse Christi est, ita & nos.

8 Nam, & si amplius aliquid gloriorus fuero de potestate nostrâ, quam dedit nobis Dominus in adificationem, & non in destructionem vestram: non erubescam.

9 Ut autem non existimer tamquam terrere vos per epistolas:

10 Quoniam quidem epistolæ, inquit, graves sunt, & fortes: præsentia autem corporis infirma, & sermo contempnibilis;

11 Hoc cogitet, qui ejusmodi est, quia quales sumus verbo per epistolas absentes, tales & præstes in facto.

12 Non enim audeamus inferere, aut comparare nos quibuldam, qui seipsos commendant: sed ipsi in nobis nosmetipsos metientes, & comparantes nosmetipsos nobis.

13 Nos autem non in immensum gloriabimur, * sed secundum mensuram regulæ, quæ mensus est nobis Deus, mensuram pertingendi usque ad vos.

14 Non enim quasi non per ingentes ad vos superextendimus nos: usque ad vos enim pervenimus in Evangelio Christi.

15 Non in immensum gloriantes in alienis laboribus: spem autem habentes crescentis fidei vestræ, in vobis magnificari secundum regulam nostram in abundantiam,

16 Etiam in illa, quæ ultra vos sunt, evangelizare, non in aliena regula in iis, quæ præparata sunt, gloriari.

17 * Qui autem gloriatur, in Dño g'oriatur.

18 Non enim qui seipsum commendat, ille probatus est: sed quem Deus commendat.

CAPUT XI.

Propter pseudoapostolos perverentes Pauli prædicationem metuens Corinthiis ostendit, quare nihil subsidit ab eis ac eperit: deinde ut ostendat plus fidei sibi restitutum esse, quam illis: sua recenset encomia; & primum adversa, quæ perpessus est, prædicando Christi fidem, & labores, ac sollicitudines.

A **U**tinam sustineretis modicum quid insipientiæ meæ, sed & supportate me:

2 Æmulor enim vos Dei æmulatione. Despondi enim vos uni viro virginem castam exhibere Christo.

3 Timeo autem, ne sicut serpens Hevâ seduxit astutia sua, ita corrumpantur sensus vestri, & excidant à simplicitate, quæ est in Christo.

4 Nam si is, qui venit, alium Christum prædicat, quæ non prædicavimus; aut alium spiritum accipitis, quem non accepistis, aut alium Evangelium, quod non receperitis: rectè pateremini.

5 Existimo enim nihil me minus fecisse à magnis Apostolis.

6 Nam et si imperitus sermone, sed non

sciencia

B

C

D

* Jer. 9. 23. 1. Cor. 1. 31.

A

* Gen. 1. 4.

scientia: in omnibus autem manifestati sumus vobis.

7 Aut numquid peccatum feci. me ipsum humilians, ut vos exaltemini? quoniam gratis Evangelium Dei evangelizavi vobis?

C 8 Alias Ecclesias expoliavi, accipiens stipendium ad ministerium vestrum.

9 Et cum essem apud vos, & egerem; nulli onerosus fui: nam quod mihi deerat, suppleverunt fratres, qui venerunt à Macedonia: & in omnibus sine onere me vobis servavi, & servabo.

10 Est veritas Christi in me, quoniam hæc gloriatio non infringetur in me in regionibus Achaje.

D 11 Quare? Quia non diligo vos? Deus scit.

12 Quod autem facio, & faciam. ut amputem occasionem eorum, qui volunt occasionem, ut in quo gloriantur, inveniant sicut & nos.

13 Nam ejusmodi pseudoapostoli, sunt operarii subdoli, transfigurantes se in Apostolos Christi.

14 Et non mirum: ipse enim satanas transfiguratur se in Angelum lucis.

15 Non est ergo magnum, si ministri ejus transfigurentur velut ministri justitiæ: quorum finis erit secundum opera ipsorum.

E 16 Iterum dico (ne quis me putet insipientem esse, alioquin velut insipientem accipite me, ut & ego modicum quid glorier)

17 Quod loquor, non loquor secundum Deum, sed quasi in insipientia, in hac substantia gloriæ.

18 Quoniam multi gloriantur secundum carnem: & ego gloriabor.

19 Libenter enim suffertis insipientes: cum sitis ipsi sapientes.

20 Suffinetis enim, si quis vos in servitatem redigit, si quis devorat, si quis accipit, si quis extollitur, si quis in faciem vos cecidit.

21 Secundum ignobilitatem dico, quasi nos infirmi fuerimus in hac parte. In quo quis audet (in insipientia dico) audeo & ego:

22 Hebraei sunt, & ego: Israelitæ sunt, & ego: Semen Abrahæ sunt, & ego:

F 23 Ministri Christi sunt (ut minus sapiens dico) plus ego: in laboribus plurimis, in carceribus abundantibus, in plagis supra modum, in mortibus frequenter.

24 A Judæis quinquies, & quadragenas, una minus, accepi.

25 * Ter virgis cæsus sum, * semel lapidatus sum, * ter naufragium feci, nocte, & die in profundo maris fui.

26 In itineribus sæpè, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex Gentibus, periculis in civitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus:

27 In labore, & ærumna, in vigiliis multis, in fame, & siti, in jejuniis multis, in frigore, & nuditate:

28 Præter illa, quæ extrinsecus sunt, instantia mea quotidiana, sollicitudo omnium Ecclesiarum.

29 Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non uror?

30 Si gloriari oportet: quæ infirmitatis meæ sunt, gloriabor.

31 Deus, & Pater Domini nostri Jesu Christi, qui est benedictus in sæcula, scit,

quod non mentior.

32 * Damasci præpositus Gentis Aretæ regis, custodiebat civitatem Damascenorum, ut me comprehenderet:

33 Et per fenestram in foras dimissus sum per murum, & sic effugit manus ejus.

C A P U T XII.

Narrat factas sibi ante annos quatuordecim divinas visiones: Et de dato sibi carnis stimulo, ostendens quod cum compulerint, ut se laudaret, tam ab illis potius debuisset commendari propter accepta ab ipso beneficia, pro quorum salute adhuc immolari paratus est: sed metuit, ne ad eos veniens inveniat aliquos dissensionibus, aliisque vitis adhuc involutos.

I gloriari oportet (non expedit quidem) veniam autem ad visiones, & revelationes Domini.

2 * Scio hominem in Christo ante annos quatuordecim (sive in corpore, nescio, sive extra corpus, nescio, Deus scit) raptum hujusmodi usque ad tertium cælum.

3 Et scio hujusmodi hominem (sive in corpore, sive extra corpus, nescio, Deus scit)

4 Quoniam raptus est in Paradisum: & audit arcana verba, quæ non licet homini loqui.

5 Pro hujusmodi gloriabor: pro me autem nihil gloriabor nisi in infirmitatibus meis.

6 Nam, & si voluero gloriari, non ero insipiens: veritatem enim dicam: parco autem, ne quis me existimet supra id, quod videt in me, aut aliquid audit ex me.

7 Et ne magnitudo revelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ angelus satanæ, qui me colaphizat.

8 Propter quod ter Dominum rogavi, ut discederet à me.

9 Et dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate perficitur. Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Christi.

10 Propter quod placeo mihi in infirmitatibus meis, in contumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustis pro Christo: Cum enim infirmor, tunc potens sum.

11 Factus sum insipiens, vos me coegistis. Ego enim à vobis debui commendari: nihil enim minus fui ab iis, qui sunt supra modum Apostoli: tamen nihil sum.

12 Signa tamen Apostolorum mei facta sunt super vos, in omni patientia, in signis, & prodigiis, & virtutibus.

13 Quid est enim, quod minus habuistis præ cæteris Ecclesiis, nisi quod ego ipse non gravavi vos? Donate mihi hanc injuriam.

14 Ecce, tertio hoc paratus sum venire ad vos: & non ero gravis vobis. Non enim uegro, quæ vestra sunt: sed vos. Nec enim debent filii parentibus thesaurizare, sed parentes filiis.

15 Ego autem libentissime impendam: & superimpendar ipse pro animabus vestris:

licet plus vos diligens, minus diligar:

16 Sed esto: ego vos non grava i: sed cum essem astutus, dolo vos cepi.

17 Numquid per alium eorum, quos misi ad vos, circumveni vos?

18 Rogavi Titum, & misi cum illo fratrem. Numquid Titus vos circumvenit? nonne eodem Spiritu ambulavimus? nonne iidem vestigiis?

G

19 Olim putatis, quod excusemus nos apud vos? Coram Deo in Christo loquimur: omnes autem charissimi propter edificationem vestram.

20 Timeo enim, ne fortè cum venero, non quales volo, inveniam vos, & ego inveniar à vobis, qualem non vultis: ne fortè contentiones, emulationes, animositates, dissensiones, detractiones, susurationes, inflationes, seditiones sint inter vos:

21 Ne iterum cum venero, humiliet me Deus apud vos: & lugeam multos ex iis, qui antè peccaverunt, & non egerunt poenitentiam super immunditia, & fornicatione, & impudicitia, quam gesserunt.

CAPUT XIII.

Comminatur iis, qui peccaverunt, quòd ad poenitentiam provocet, ne ad ipsos veniens cogatur severe eos castigare, data sibi à Christo potestate, cuius virtutem merito debent in seipsis agnoscere, additque generalem exhortationem, & salutationes.

1 Ecce tertio hoc venio ad vos: * In ore duorum, vel trium testium stabit omne verbum.

2 Prædixi, & prædico, ut præsens, & nunc absens, iis, qui antè peccaverunt, & cæteris omnibus, quoniam si venero iterum, non parciam.

3 An experimentum quaritis ejus, qui in me loquitur Christus, qui in vobis non

infirmatur, sed potens est in vobis?

4 Nam etsi crucifixus est ex infirmitate: sed vivit ex virtute Dei. Nam & nos infirmi sumus in illo: sed vivemus cum eo ex virtute Dei in vobis.

5 Vosmetipsos tentate, si estis in fide: ipsi vos probate. An non cognoscitis vosmetipsos, quia Christus Jesus in vobis est? nisi fortè reprobi estis.

6 Spero autem, quòd cognoscetis, quia nos non sumus reprobi.

7 Oramus autem Deum, ut nihil mali faciat, non ut nos probati appareamus, sed ut vos, quòd bonum est, faciat: nos autem ut reprobi simus.

8 Non enim possumus aliquid adversus veritatem, sed pro veritate.

9 Gaudemus enim, quoniam nos infirmi sumus, vos autem potentes estis. Hoc & oramus vestram consumptionem.

10 Ideò hæc absens scribo, ut non præsens durius agam, secundum potestatem, quam Dominus dedit mihi in edificationem, & non in destructionem.

11 De cætero, fratres, gaudete, perfecti estote, exhortamini, idem sapite, pacem habere, & Deus pacis, & dilectionis erit vobiscum.

12 Salutate invicem in osculo sancto. Salutant vos omnes sancti.

13 Gratia Domini nostri Jesu Christi, & charitas Dei, & communicatio sancti Spiritus sit cum omnibus vobis. Amen.

A
* Deu.
11. 15.
Matt.
18. 16.
Joan.
8. 17.
Hebr.
10. 18.

B

C

D

EPISTOLA B. PAULI APOSTOLI AD GALATAS.

CAPUT PRIMUM.

Reprehendit Galatas Apostolus, quòd abduci se permiserint à veritate, quam ab ipso acceperant, cum sola hæc tenenda sit, eamque non ab homine, sed per Christi revelationem ipse didicerit, & tanta solertia postea illam docuerit, quanta ipsam antè impugnabat: addens quomodo ipsum Deus ad evangelizandum segregaverit.

A

1 **R**aulus Apostolus non ab hominibus, neque per hominem, sed per Jesum Christum, & Deum Patrem, qui suscitavit eum à mortuis:

Et qui mecum sunt omnes fratres, Ecclesiis Galatiæ.

3 Gratia vobis & pax à Deo Patre, & Domino nostro Jesu Christo,

4 Qui dedit semetipsum pro peccatis nostris ut eriperet nos de præsentis sæculi nequam, secundum voluntatem Dei, & patris nostri,

5 Cui est gloria in sæcula sæculorum. Amen.

6 Miror, quòd sic tam cito transferimini ab eo, qui vos vocavit in gratiam Christi, in aliud Evangelium:

7 Quod non est aliud, nisi sunt aliqui, qui vos conturbant, & volunt convertere Evangelium Christi.

8 Sed licet nos, aut Angelus de cælo evangelizet vobis, præterquam quòd evangelizavimus vobis, anathema sit.

9 Sicut prædiximus, & nunc iterum dico: Si quis vobis evangelizaverit præter id quòd acceperitis, anathema sit.

10 Modò enim hominibus suadeo, an Deo? An quaro hominibus placere? Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem.

11 * Notum enim vobis facio, fratres, Evangelium, quòd evangelizatum est à me, quia non est secundum hominem:

12 * Neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici, sed per revelationem Jesu Christi.

13 Audistis enim conversationem meam aliquando in Iudaismo: euniam supra modum persequebar Ecclesiam Dei, & expugnabam illam.

14 Et proficiebam in Iudaismo supra multos coetaneos meos in genere meo, abundantius impulator existens paternarum mearum traditionum.

15 Cum autem placuit ei, qui me segregavit

C
* 1.
Col.
15. 1.
* Ebr.
3. 3.

B

vit ex utero matris meæ, & vocavit per gratiam suam,

16 Ut revelaret Filium suum in me, ut evangelizarem illum in Gentibus: conitudo non acquievi carni, & sanguini,

17 Neque veni Jerosolymam ad antecessores meos Apostolos: sed abii in Arabiam: & iterum reversus sum Damascum:

18 Deinde post annos tres veni Jerosolymam videre Petrum, & mansi apud eum diebus quindecim:

19 Alium autem Apostolorum vidi neminem, nisi Jacobum fratrem Domini.

20 Quæ autem scribo vobis: ecce coram Deo, quia non mentior.

21 Deinde veni in partes Syriæ, & Ciliciæ.

22 Eram autem ignotus facie Ecclesiis Judææ, quæ erant in Christo:

23 Tantum autem auditum habebant: Quoniam qui persequeretur nos aliquando, nunc evangelizat fidem, quam aliquando expugnabat:

24 Et in me clarificabant Deum.

C A P U T I I.

Paulus Evangelii veritatem libere semper docuit inter Gentes, approbantibus id primis Apostolis, & nihil ad id addentibus, sed Paulum in socium recipientibus: qui etiam palam reprehendit Cepham, ostendens, quod non ex legis operibus quisquam iustificetur, sed per fidem in Christum.

1 Deinde post annos quatuordecim, iterum ascendi Jerosolymam cum Barnaba, assumpto & Tito.

2 Ascendi autem secundum revelationem: & contuli cum illis Evangelium, quod prædico in Gentibus, seorsum autem iis, qui videbantur aliquid esse: ne forte in vacuum currerem, aut cucurrissem.

3 Sed neque Titus, qui mecum erat, cum esset Gentilis, compulsus est circumcidi:

4 Sed propter subintroductos falsos fratres, qui subintroierunt explorare libertatem nostram, quam habemus in Christo Jesu, ut nos in servitutem redigerent.

5 Quibus neque ad horam cessimus subiectione, ut veritas Evangelii permaneat apud vos:

6 Ab iis autem, qui videbantur esse aliquid (quales aliquando fuerint, nihil mea interest. * Deus personam hominis non accipit) mihi enim qui videbantur esse aliquid, nihil contulerunt.

7 Sed è contrà cum vidissem, quod creditum est mihi Evangelium præputii, sicut & Petro circumcissionis:

8 (Qui enim operatus est Petro in Apostolatam circumcissionis, operatus est & mihi inter Gentes)

9 Et cum cognovissem gratiam, quæ data est mihi, Jacobus, & Cephas, & Joannes, qui videbantur columnæ esse, dexteras dederunt mihi, & Barnabæ societatis: ut nos in Gentes, ipsi autem in circumcissionem:

10 Tantum ut pauperum memores essemus: quod etiam sollicitus fui hoc ipsum facere.

11 Cum autem venisset Cephas Antiochiam, in faciem ei restitit, quia reprehensibilis erat.

12 Prius enim quam venirent quidam à Ja-

cobo, cum Gentibus edebat: cum autem venissent, subtrahabat, & segregabat se, timens eos, qui ex circumcissione erant.

13 Et simulationi ejus contenserunt ceteri Judæi, ita ut & Barnabas duceretur ab eis in illam simulationem.

14 Sed cum vidissem, quod non rectè ambularent ad veritatem Evangelii, dixi Cephas coram omnibus: Si tu, cum Judæus sis, gentiliter vivis, & non Judaice: quomodo Gentes cogis Judaizare?

15 Nos natura Judæi, & non ex Gentibus peccatores.

16 Scientes autem quod non iustificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem Jesu Christi: & nos in Christo Jesu credimus, ut iustificemur ex fide Christi, & non ex operibus legis: * propter quod ex operibus legis non iustificabitur omnis caro.

17 Quod si quærentes iustificari in Christo, inventi sumus & ipsi peccatores, numquid Christus peccati minister est? Absit.

18 Si enim quæ destruxi, iterum hæc ædifico: prævaricatore me constituo.

19 Ego enim per legem, legi mortuus sum, ut Deo vivam: Christo confixus sum cruci.

20 Vivo autem, jam non ego: vivit verò in me Christus: Quod autem nunc vivo in carne: in fide vivo filii Dei, qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me.

21 Non abjicio gratiam Dei. Si enim per legem iustitia, ergo gratis Christus mortuus est.

C A P U T I I I.

Sicut Abraha, ita & posteris, non ex legis operibus, sed ex fide in Christum datus est Spiritus sanctus: subditi autem legi, cum nemo præstet legem, maledicti sunt: sed hanc maledictionem Christus in se suscipiens, nos ab ea liberavit: promissiones verò factæ Abraha per fidem complentur, licet interim lex tamquam pedagoga data fuerit, quæ non poterat iustificare.

1 Insuperati Galatæ, quis vos fascina- vit non obedire veritati, ante quorum oculos Jesus Christus præscriptus est, in vobis crucifixus?

2 Hoc soli à vobis volo discere: ex operibus legis Spiritum accepistis, an ex auditu fidei?

3 Sic stulti estis, ut cum spiritu cœperitis, nunc carne consummemini?

4 Tanta passi estis sine causa? si tamen sine causa.

5 Qui ergo tribuit vobis Spiritum, & operatur virtutes in vobis: ex operibus legis, an ex auditu fidei?

6 Sicut scriptum est: * Abraham credidit Deo, & reputatum est illi ad iustitiam.

7 Cognoscite ergo, quia qui ex fide sunt, ii sunt filii Abrahamæ.

8 Providens autem Scriptura, quia ex fide iustificat Gentes Deus, prænuntiavit Abraham: * Quia benedicentur in te omnes Gentes.

9 Igitur qui ex fide sunt, benedicentur cum fideli Abraham.

10 Quicumque enim ex operibus legis sunt, sub maledictione sunt: Scriptum est enim: * Maledictus omnis, qui non permiserit in omnibus, quæ scripta sunt in Libro legis, ut faciat ea.

11 Quoniam autem in lege nemo iustifi-

B
* Deu.
17.
Job
34. 19.
cap.
6. 9.
Eccl.
37. 15.
A. 1.
10. 14.
Rom.
2. 11.
Eph.
6. 9.
Col.
3. 25.
1. Pet.
1. 17.
C

D
* Ro.
1. 20.

A
* Gen.
15. 6.
B
Rom.
4. 1.
Jsc
2. 23.
* Gen.
12. 3.
Eccl.
44. 20.
* Deu.
27. 26.

*Heb. 1. 4. catur apud Deum, manifestum est, *quia
Rom. 1. 17. iustus ex fide vivit.

12 Lex autem non est ex fide, sed, *Qui
Lev. 1. 17. fecerit ea, vivit in illis.

13 Christus nos redemit de maledicto legis,
*Dei. 21. 23. factus pro nobis maledictum: quia scriptum
est: * Maledictus omnis, qui pendet in ligno:

14 Ut in Gentibus benedictio Abraham fieret in Christo Jesu, ut pollicitationem Spiritus accipiamus per fidem.

15 Fratres (secundum hominem dico) * tamen hominis confirmatum testamentum
*Heb. 9. 17. nemo soenit, aut superordinat.

16 Abraham dictae sunt promissiones, & semini ejus. Non dicit: Et feminibus, quasi in multis: sed quasi in uno: Et semini tuo, qui est Christus.

17 Hoc autem dico, testamentum confirmatum à Deo quæ post quadringentos, & triginta annos facta est Lex, non irritum facit ad evacuandam promissionem.

18 Nam si ex lege hæreditas, jam non ex promissione. Abraham autem per reprobationem donavit Deus.

19 Quid igitur Lex? Propter transgressionem posita est, donec veniret semen, cui promiserat, ordinata per angelos in manu mediatoris.

20 Mediator autem unius non est: Deus autem unus est.

D 21 Lex ergo adversus promissa Dei? Absit. Si enim data esset Lex, quæ posset vivificare, verè ex lege esset iustitia.

*Ro. 5. 9. 22 * Sed conclusit Scriptura omnia sub peccato, ut promissio ex fide Jesu Christi daretur credentibus.

23 Prius autem quam veniret fides, sub lege custodiebamur conclusi, in eam fidem, quæ revelanda erat.

24 Itaque Lex pedagogus noster fuit in Christo, ut ex fide iustificemur.

25 At ubi venit fides, jam non sumus sub pedagogo.

26 Omnes enim filii Dei estis per fidem, quæ est in Christo Jesu.

*Ro. 6. 3. 27 * Quicumque enim in Christo baptizati estis, Christo induistis.

28 Non est Judæus, neque Græcus: non est servus, neque liber: non est masculus, neque femina: Omnes enim vos unum estis in Christo Jesu.

29 Si autem vos Christi: ergo semen Abraham estis, secundum promissionem hæredes.

C A P U T I V.

Ante Christum natum, Judæi, in modum hæredis adhuc parvuli, sub lege continebantur, tamquam sub tutore: conatur autem eos à legis servitute revocare, cum fide acceperint filiorum adoptionem, commemorans quanto fervore ipsam, ac predicationem ipsius antea acceperant: & simul ad hoc typum adferens de duobus Abraham filiis, duo testamenta designantibus: per quod docet legis emulatores à Christi hereditate ejicere.

A I Deo autem: Quanto tempore hæres parvulus est, nihil differt à servo, cum sit dominus omnium:

2 Sed sub tutoribus, & actoribus est, usque ad præfixitum tempus à patre:

3 Ita & nos cum essemus parvuli, sub elementis mundi eramus servientes.

4 At ubi venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum, factum ex muliere, factum sub lege,

5 Ut eos, qui sub lege erant, redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus.

6 Quoniam autem estis filii, misit Deus Spiritum filii sui in corda vestra, clamantem: Abba, Pater.

7 Itaque jam non est servus, sed filius. Quod si filius: & hæres per Deum.

8 Sed tunc quidem ignorantes Deum, iis, qui natura non sunt dii, serviebatis.

9 Nunc autem cum cognoveritis Deum, imò cogniti sitis à Deo: Quomodo convertimini iterum ad infirma, & egena elementa, quibus denuò servire vultis.

10 Dies observatis, & mensis, & tempora, & annos.

11 Timeo vos, ne fortè sine causa laboraverim in vobis.

12 Estote sicut ego, quia & ego sicut vos: fratres, obsecro vos; Nihil me lasistis.

13 Scitis autem, quia per infirmitatem carnis evangelizavi vobis jampridem: & tentationem vestram in carne mea.

14 Non spreveritis, neque respuxistis, sed sicut Angelum Dei excepistis me, sicut Christum Jesum.

15 Ubi est ergo beatitudo vestra? Testimonium enim perhibeo vobis, quia, si fieri posset, oculos vestros cruissetis, & dedissetis mihi.

16 Ergo inimicus vobis factus sum, verum dicens vobis?

17 Emulantur vos non bene: sed excludere vos volunt, ut illos amulemini.

18 Bonum autem emulamini in bono semper: & nō tantum cum præsum sum apud vos.

19 Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis.

20 Vellem autem esse apud vos modò, & mutare vocem meam: quoniam confundor in vobis.

21 Dicite mihi qui sub lege vultis esse, legem non legistis?

22 Scriptum est enim: Quoniam Abraham duos filios habuit: * unum de ancilla, * & unum de libera.

23 Sed qui de ancilla, secundum carnem natus est: cui autem de libera, per reprobationem:

24 Quæ sunt per allegoriam dicta: Hæc enim sunt duo testamenta. Unum quidem in monte Sina, in servitutem generans: quæ est Agar:

25 Sina enim mons est in Arabia, qui conjunctus est ei, quæ nunc est Jerusalem, & servit cum filiis suis.

26 Illa autem, quæ sursum est Jerusalem, libera est, quæ est mater nostra.

27 Scriptum est enim: * Latere, sterilis, quæ non parit: erumpe, & clama, quæ non parturit: quia multi filii deserta, magis quam ejus, quæ habet virum.

28 * Nos autem, fratres, secundum Isaac promissionis filii sumus.

29 Sed quomodo tunc is, qui secundum carnem natus fuerat, persequeretur eum, qui secundum Spiritum: ita & nunc.

30 Sed quid dicit Scriptura? * Et ecce ancillam, & filium ejus: non enim hæres erit filius an-

cilla cum filio liberæ.

31 Itaque fratres, non sumus ancille filii, sed liberæ: quia libertate Christus nos liberavit.

CA P U T V.

Qui legis operibus iustificari cupit, expers est fructus Christi, in quo nec prodest circumcisio, nec præputium, sed fides viva: hortatur ergo, ut caveant à seductoribus, studeantque multis dilectioni: caro autem semper repugnans spiritui trahit ad carnis opera, quæ separant à regno calorū: spiritus autem adfert fructus, quibus illud consequimur, etiam si legis opera non præstamus.

1 S T A T E, & nolite iterum iugo servitutis contineri.

2 * Ecce ego Paulus dico vobis: quoniam si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit.

3 Testificor autem rursus omni homini circumcidenti se, quoniam debitor est universæ legis faciendæ.

4 Evacuati estis à Christo, qui in lege iustificamini: à gratia excidistis.

5 Nos enim spiritu ex fide, spem iustitiæ expectamus.

6 Nam in Christo Jesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides, quæ per charitatem operatur.

7 Currebatis bene: quis vos impedit veritati non obedire?

8 Persuasio hæc non est ex eo, quia vocat vos.

9 * Modicum fermentum totam massam corrumpit.

10 Ego confido in vobis in Domino, quod nihil aliud sapietis, qui autem conturbat vos, portabit iudicium, quicumque est ille.

11 Ego autem, fratres, si circumcisionem adhuc prædico: quid adhuc persecutionem patior? Ergo evacuatum est scandalum crucis.

12 Urinam & abscondantur, qui vos conturbant.

13 Vos enim in libertatem vocati estis fratres: tantum ne libertatem in occasionem detis carnis, sed per charitatem Spiritus servite invicem.

14 Omnis enim lex in uno sermone impletur: * Diliges proximum tuum sicut teipsum.

15 Quod si invicem mordetis, & comeditis; videte, ne ab invicem consumamini.

16 Dico autem: * Spiritu ambulate, & desideria carnis non perficietis.

17 Caro enim concupiscit adversus spiritum: spiritus autem adversus carnem: hæc enim sibi invicem adversantur: ut non quæcumque vultis, illa faciatis.

18 Quod si spiritu ducimini, non estis sub lege.

19 Manifesta sunt autem opera carnis; quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria,

20 Idolorum servitus, veneficia, inimicitia, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sceleræ,

21 Invidia, homicidia, ebrietates, comestiones, & his similia: quæ prædico vobis, sicut prædixi quoniam, qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.

22 Fructus autem Spiritus est: charitas,

gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas,

23 Mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas. Adversus huiusmodi non est lex.

24 Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerant cum vitiis, & concupiscentiis.

25 Si spiritu vivimus, spiritu & ambulemus.

26 Non efficiamur inanigloriæ cupidi, invicem provocantes, invicem invidentes.

CA P U T VI.

Cum humilitate juvandus est proximus, nec aliorum laudes curanda: semperque bene operandum est, ut tempore suo metamus vitam æternam: rursus monet, ut caveant à seductoribus, qui eam legem suadeant, ipsi illam non observant: Paulus autem in solo Christo crucifixo gloriatur, ad quem nec circumcisio, nec præputium quidquam faciunt.

1 F R A T R E S, & si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans te ipsum, ne & tu teneris.

2 Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi.

3 Nam si quis existimat se aliquid esse, ceterum nihil sit, ipse se seducit.

4 Opus autem suum probet unusquisque, & sic in semetipso tantum gloriam habebit, & non in altero.

5 * Unusquisque enim onus suum portabit.

6 Communicet autem is, qui catechizatur verbo, eis, qui se catechizant, in omnibus bonis.

7 Nolite errare: Deus non irridetur.

8 Quæ enim seminaverit homo, hæc & metet. Quoniam, qui seminat in carne sua, de carne & metet corruptionem: qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam.

9 * Bonum autem facientes, non deficiamus: tempore enim suo metemus non deficientes.

10 Ergo dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei.

11 Videte, qualibus litteris scripsi vobis mea manu.

12 Quicumque enim volunt placere in carne, hi cogunt vos circumcidi, tantum, ut crucis Christi persecutionem non patiantur.

13 Neque enim, qui circumciduntur, legem custodiunt: sed volunt vos circumcidi, ut in carne vestra glorientur.

14 Mihi autem absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.

15 In Christo enim Jesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed nova creatura.

16 Et quicumque hanc regulam secuti fuerint, pax super illos, & misericordia, & super Israel Dei.

17 De cetero nemo mihi molestus sit: ego enim stigmata Domini Jesu in corpore meo porto.

18 Gratia Domini nostri Jesu Christi, cum spiritu vestro, fratres. Amen.

A
* Act.
15. 1

B
* 1.
Cor.
5. 6.

* Lev.
19. 18.
Matt.
22. 39.
Rom.
13. 8.
* 1.
Petr.
2. 11.

D

A

B

* 1.
Cor.
3. 2.

C
* 2.
Thef.
3. 13.

D

EPISTOLA B. PAULI APOSTOLI AD EPHESIOS.

CAPUT PRIMUM.

Deum benedixit Apostolus, qui prædestinatos plurimis, usque maximis per Christum plenum affectu beneficiis: atque Deo gratias ob fidem, ac dilectionem Ephesiorum erga proximos, orans, ut perfectam adipiscantur sapientiam: ostendens etiam Christi à mortuis suscitati exaltationem, qui constitutus est caput super omnem Ecclesiam.

A **1** **P** Aulus Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, omnibus sanctis, qui sunt Ephesi, & fidelibus in Christo Jesu.
2 Gratia vobis, & pax à Deo Patre nostro, & Domino

3 * Benedictus Deus, & Pater Dñi nostri Jesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spirituali in cælestibus in Christo,
4 Sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti, & immaculati in conspectu ejus in charitate.

5 Qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum per Jesum Christum in ipsum, secundum propositum voluntatis suæ,
6 In laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua gratificavit nos in dilecto Filio suo.

7 In quo habemus redemptionem per sanguinem ejus, remissionem peccatorum, secundum divitiis gratiæ ejus,
8 Quæ superabundavit in nobis, in omni sapientia, & prudentia:

9 Ut notum faceret nobis sacramentum voluntatis suæ, secundum beneplacitum ejus, quod proposuit in eo,
10 In dispensatione plenitudinis temporum, instaurare omnia in Christo, quæ in cælis, & quæ in terra sunt, in ipso:

11 In quo etiam & nos sorte vocati sumus, prædestinati secundum propositum ejus, qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ:
12 Ut simus in laudem gloriæ ejus nos, qui ante speravimus in Christo:

13 In quo & vos, cum audissetis verbum veritatis (Evangelium salutis vestræ,) in quo & credentes signati estis Spiritu promissionis sancto,
14 Qui est pignus hereditatis nostræ, in redemptionem acquisitionis, in laudē gloriæ ipsius.

15 Propterea & ego audiens fidem vestram, quæ est in Domino Jesu, & dilectionem in omnes sanctos:
16 Non cesso gratias agens pro vobis, memoriam vestri faciens in orationibus meis:
17 Ut Deus, Domini nostri Jesu Christi pater gloriæ, det vobis spiritum sapientiæ, & revelationis in agnitione ejus,

18 Illuminatos oculos cordis vestri, ut sciatis, quæ sit spes vocationis ejus, & quæ divitiarum gloriæ hereditatis ejus in sanctis.

19 Et quæ sit supereminens magnitudo virtutis ejus in nos, qui credimus * secundum operationem potentie virtutis ejus,
20 Quam operatus est in Christo, suscitans illum à mortuis, & constituens ad dexteram suam in cælestibus,

21 Supra omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur non solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro.

22 * Et omnia subiecit sub pedibus ejus: & ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam.

23 Quæ est corpus ipsius, & plenitudo ejus, qui omnia in omnibus adimpletur.

CAPUT II.

Peccatis antea mortui, per Christum vivificati sunt, non suis operibus, sed gratis per fidem: ostendit, Gentes, quæ prius aliene erant à Dei promissionibus, jam per Christum, & fidem, quæ Dei donum est, factas esse Sanctorum concives, idemque habere fundamentum cum Patriarchis, & Prophetis.

1 **E** T vos, cum essetis mortui delictis, & peccatis vestris,
2 In quibus aliquando ambulastis secundum sæculum mundi hujus, secundum principem potestatis aeris hujus, spiritus, qui nunc operatur in filios dissidentiarum,
3 In quibus & nos omnes aliquando conversati sumus in desideriis carnis nostræ, facientes voluntatem carnis, & cogitationum, & eramus natura filii iræ, sicut & ceteri:

4 Deus autem, qui dives est in misericordia, propter nimiam charitatem suam, quæ dilexit nos,
5 Et cum essemus mortui peccatis, convivificavit nos in Christo (cujus gratia estis salvati.)

6 Et conresuscitavit, & confedere fecit in cælestibus in Christo Jesu.

7 Ut ostenderet in sæculis supervenientibus abundantes divitiis gratiæ suæ in bonitate super nos in Christo Jesu:

8 Gratia enim estis salvati per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum est;
9 Non ex operibus, ut ne quis glorietur.
10 Ipsius enim sumus factura, creati in Christo Jesu in operibus bonis, quæ præparavit Deus, ut in illis ambulemus.

11 Propter quod memores esote, quod aliquando vos Gentes in carne, qui dicebamini præputium ab ea, quæ dicitur circumcisio in carne manu facta:

12 Quia eratis illo in tempore sine Christo, alienati à conversatione Israel, & hospites testamentorum, promissionis spem non habentes, & sine Deo in hoc mundo.

13 Nunc autem in Christo Jesu, vos, qui aliquando eratis longè, facti estis propè in sanguine Christi.

14 Ipse enim est pax nostra, qui fecit utraque unum, & medium parietem maceræ solvens, inimicitias in carne sua:

15 Legem mandatorum decrevit evacuans, ut duos condat in semetipso in unum novum hominem, faciens pacem,

16 Et reconciliet ambos in uno corpore Deo per crucem, interficiens inimicitias in semetipso.

17 Et veniens evangelizavit pacem vobis, qui longè fuistis; & pacem iis, qui propè.

18 Quoniam per ipsum habemus accessumambo in uno Spiritu ad Patrem.

19 Ergo iam non estis hospites, & advenæ: sed estis cives sanctorum, & domestici Dei.

20 Superedificati super fundamentum Apostolorum, & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Jesu:

21 In quo omnis ædificatio constructa crevit in templum sanctum in Domino.

22 In quo & vos cœdificamini in habitaculum Dei in Spiritu.

C A P U T I I I.

Paulus docuit hoc mysterium, Prophetis, & Apostolis revelatum, quod Gentēs essent per Christum participes promissionum Dei, quem orat, ut spiritu corroborentur, & in charitate radicati, ad plenum in divinis mysteriis edoceantur.

1 Huius rei gratia, ego Paulus victus Christi Jesu, pro vobis Gentibus,

2 Si tamen audistis dispensationem gratiæ Dei, quæ data est mihi in vobis:

3 Quoniam secundum revelationem notum mihi factum est sacramentum, sicut supra scripsi in brevi:

4 Prout potestis legentes intelligere prudentiam meam in mysterio Christi.

5 Quod aliis generationibus non est agnitus filiis hominum, sicuti nunc revelatum est sanctis Apostolis ejus, & Prophetis in Spiritu.

6 Gentēs esse coheredes, & concorporales, & comparticipes promissionis ejus in Christo Jesu per Evangelium:

7 Cujus factus sum minister, secundum donum gratiæ Dei, quæ data est mihi secundum operationem virtutis ejus.

8 Mihi omnium sanctorum minimo data est gratia hæc, in Gentibus evangelizare investigabiles divitias Christi,

9 Et illuminare omnes, quæ sit dispensatio sacramenti absconditi à sæculis in Deo, qui omnia creavit.

10 Ut innotescat principatibus, & potestatibus, in cœlestibus per Ecclesiam, multiformis sapientia Dei.

11 Secundum præstationem sæculorum, quam fecit in Christo Jesu Domino nostro:

12 In quo habemus fiduciam, & accessum in confidentia per fidem ejus:

13 Propter quod peto, ne deficiatis in tribulationibus meis pro vobis: quæ est gloria vestra.

14 Huius rei gratia flecto genua mea ad Patrem Domini nostri Jesu Christi,

15 Ex quo omnis paternitas in cœlis, & in terra nominatur,

16 Ut det vobis secundum divitias gloriæ

suz, virtute corroborari per Spiritum ejus in interiorum hominem,

17 Christum habitare per fidem in cordibus vestris: in charitate radicati, & fundati,

18 Ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, & longitudo, & sublimitas, & profundum,

19 Scire etiam supereminentem scientiæ charitatem Christi, ut impleamini in omnem plenitudinem Dei.

20 Ei autem, qui potens est omnia facere superabundanter quàm petimus, aut intelligimus secundum virtutem, quæ operatur in nobis:

21 Ipsi gloria in Ecclesia, & in Christo Jesu, in omnes generationes sæculi sæculorum. Amen.

C A P U T I V.

Ad unitatem spiritus hortatur, ostendens Christum diversa diversis dedisse charismata, & ad sui corporis ædificationem varios in Ecclesia instituisse ordines ad finem usque mundi: monet igitur, ut exuto veteri homine novum induant, utriusque partes explicans: rursumque monet, ut in hoc corpore manentes separentur ab iis, qui mente excecati sequuntur exenē carnis desideria, & novos induant mores, damnatis prioribus.

1 Oblecero itaque vos ego victus in Domino, * ut dignè ambuletis vocatione, quæ vocati estis,

2 Cum omni humilitate, & mansuetudine, cum patientia, supponentes invicem in charitate,

3 * Solliciti servare unitatem Spiritus in vinculo pacis.

4 Unum corpus, & unus Spiritus, sicut vocati estis in una spe vocationis vestræ.

5 * Unus Dñs, una fides, unum baptisma.

6 * Unus Deus, & Pater omnium, qui est super omnes & per omnia, & in omnibus nobis.

7 * Unicuique autem nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi.

8 Propter quod dicit: * Ascendens in altum captivam duxit captivitatem: dedit dona hominibus.

9 Quod autem ascendit, quid est, nisi quia & descendit primum in inferiores partes terræ?

10 Qui descendit, ipse est, & qui ascendit super omnes cœlos, ut implet omnia.

11 Et ipse dedit quosdam quidem * Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Evangelistas, alios autem pastores, & doctores,

12 Ad consummationem sanctorum in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi:

13 Donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis filii Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi;

14 Ut jam non simus parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris.

15 Veritatem autem facientes in charitate, crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus.

16 Ex quo totum corpus compactum, & connexum per omnem juncturam subministrationis, secundum operationem in mensuram uniuscujusque membri, augmentum corporis facit in ædificationem sui in charitate.

17 * Hoc igitur dico, & testificor in Domi-

no, ut jam non ambuletis, sicut & Gentes ambulantes in vanitate sensus sui,

18 Tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati a vita Dei, per ignorantiam, quæ est in illis, propter cæcitatem cordis ipsorum,

E 19 Qui desperantes, semetipsos tradiderunt impudiciæ, in operationem immunditiæ omnis, in avaritiam.

20 Vos autem non ita didicistis Christum,

21 Si tamen illum audistis, & in ipso edocti estis, sicut est veritas in Jesu,

* Col. 22 * Deponere vos secundum pristinam conversationem veterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria erroris.

* Ro. 23 * Renovamini autem spiritu mentis vestræ.

* Col. 31 * Et induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia, & sanctitate veritatis,

F 25 * Propter quod deponentes mendacium, loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo: quoniam sumus invicem membra.

Petr. 26 * Irascimini, & nolite peccare: sol non occidat super iracundiam vestram.

Zach. 27 Nolite locum dare diabolo:

* Psal. 28 * Qui furabatur, jam non furetur, magis autem laboret, operando manibus suis, quod bonum est, ut habeat, unde tribuat necessitatem patienti.

G 29 Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat: sed si quis bonus ad edificationem fidei, ut det gratiam audientibus.

30 Et nolite contristare Spiritum sanctum Dei in quo signati estis in diem redemptionis.

31 Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur a vobis, cum omni malitia.

* Col. 32 * Estote autem invicem benigni, misericordes, donantes invicem, sicut & Deus in Christo donavit vobis.

33 * Estote ergo imitatores Dei, sicut filii charissimi.

A 2 * Et ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem, & hostiam Deo in odore suavitatis.

* Jo. 31 * Fornicatio autem, & omnis immunditia, aut avaritia nec nominetur in vobis sicut decet sanctos:

B 4 Aut turpido, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinet; sed magis gratiarum actio.

5 Hoc enim scitote intelligentes, quod omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, quod est idololum servitus, non habet hæreditatem in regno Christi, & Dei.

* Mat. 24. 4. 6 * Nemo vos seducat in anibus verbis: propter hæc enim venit ira Dei in filios dissiditæ.

Marc. 7 Nolite ergo effici participes eorum.

8 Eratis enim aliquando tenebra, nunc autem lux in Domino. Ut filii lucis ambulate:

* Col. 9 Fructus enim lucis est in omni bonitate, & iustitia, & veritate:

10 Probantes, quid sit beneplacitum Deo.

11 Et nolite communicare operibus infructuosius tenebrarum, magis autem redarguite.

12 Quæ enim in occulto fiunt ab ipsis, turpe est & dicere.

13 Omnia autem, quæ arguuntur, à lumine manifestantur: omne enim, quod manifestatur, lumen est.

14 Propter quod dicit: Surge, qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus.

15 Videte itaque, fratres, quomodo cavete ambuletis: non quasi insipientes,

16 Sed ut sapientes: redimentes tempus, quoniam dies mali sunt.

17 * Propterea nolite fieri imprudentes, sed intelligentes, quæ sit voluntas Dei.

18 Et nolite inebriari vino, in quo est luxuria, sed implemini Spiritu sancto,

19 Loquentes vobismet ipsis in psalmis, & hymnis, & canticis spiritualibus, cantantes, & psallentes in cordibus vestris Domino.

20 Gratias agentes semper pro omnibus, in nomine Domini nostri Jesu Christi, Deo, & Patri,

21 Subiecti invicem in timore Christi.

22 * Mulieres viris suis subditæ sint, sicut Domino:

23 * Quoniam vir caput est mulieris: sicut Christus caput est Ecclesiæ: imple, salvator corporis ejus.

24 Sed sicut Ecclesia subiecta est Christo, ita & mulieres viris suis in omnibus.

25 * Viri diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea;

26 Ut illam sanctificaret, mundans lavacro aquæ in verbo vitæ,

27 Ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid hujusmodi, sed ut sit sancta, & immaculata.

28 Ita & viri debent diligere uxores suas ut corpora sua. Qui suam uxorem diligit, seipsum diligit.

29 Nemo enim unquam carnem suam odio habuit: sed nutrit, & fovet eam, sicut & Christus Ecclesiam:

30 Quia membra sumus corporis ejus, de carne ejus, & de ossibus ejus.

31 * Propter hoc relinquit homo patrem & matrem suam, & adhæret uxori suæ: & erunt duo in carne una.

32 Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in Ecclesia.

23 Verumtamen & vos singuli, unusquisque uxorem suam sicut seipsum diligit: uxor autem timeat virum suum.

C A P U T V I.

Filii parentibus servique dominis obediant: rursumque parentes erga filios. & domini erga servos sui memores sint. fidei: monet, Dei armaturam, cuius partes explicat induendum, ad resistendum spiritualibus inimicis, petentibus, ut pro se orent.

1 Filii, obedite parentibus vestris in Domino, hoc enim iustum est.

2 * Honora patrem tuum, & matrem tuam, quod est mandatum primum in promissione:

3 * Propter hoc relinquit homo patrem & matrem suam, & adhæret uxori suæ: & erunt duo in carne una.

4 Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in Ecclesia.

5 Verumtamen & vos singuli, unusquisque uxorem suam sicut seipsum diligit: uxor autem timeat virum suum.

C A P U T V I.

Filii parentibus servique dominis obediant: rursumque parentes erga filios. & domini erga servos sui memores sint. fidei: monet, Dei armaturam, cuius partes explicat induendum, ad resistendum spiritualibus inimicis, petentibus, ut pro se orent.

1 Filii, obedite parentibus vestris in Domino, hoc enim iustum est.

2 * Honora patrem tuum, & matrem tuam, quod est mandatum primum in promissione:

3 * Propter hoc relinquit homo patrem & matrem suam, & adhæret uxori suæ: & erunt duo in carne una.

4 Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in Ecclesia.

5 Verumtamen & vos singuli, unusquisque uxorem suam sicut seipsum diligit: uxor autem timeat virum suum.

C A P U T V I.

Filii parentibus servique dominis obediant: rursumque parentes erga filios. & domini erga servos sui memores sint. fidei: monet, Dei armaturam, cuius partes explicat induendum, ad resistendum spiritualibus inimicis, petentibus, ut pro se orent.

1 Filii, obedite parentibus vestris in Domino, hoc enim iustum est.

2 * Honora patrem tuum, & matrem tuam, quod est mandatum primum in promissione:

3 * Propter hoc relinquit homo patrem & matrem suam, & adhæret uxori suæ: & erunt duo in carne una.

4 Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in Ecclesia.

5 Verumtamen & vos singuli, unusquisque uxorem suam sicut seipsum diligit: uxor autem timeat virum suum.

C A P U T V I.

Filii parentibus servique dominis obediant: rursumque parentes erga filios. & domini erga servos sui memores sint. fidei: monet, Dei armaturam, cuius partes explicat induendum, ad resistendum spiritualibus inimicis, petentibus, ut pro se orent.

1 Filii, obedite parentibus vestris in Domino, hoc enim iustum est.

2 * Honora patrem tuum, & matrem tuam, quod est mandatum primum in promissione:

3 * Propter hoc relinquit homo patrem & matrem suam, & adhæret uxori suæ: & erunt duo in carne una.

4 Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in Ecclesia.

5 Verumtamen & vos singuli, unusquisque uxorem suam sicut seipsum diligit: uxor autem timeat virum suum.

D

* Col. 4. 5.
* Ro. 13. 2.
1. Th. 4. 3.

F
* Gen. 3. 6.
Col. 1. 18.
1. Pet. 1. 14.
* 1. Cor. 11. 3.
F
* Col. 3. 19.

G

* Gen. 1. 14.
Mat. 19. 5.
Mar. 10. 7.
* 1. Cor. 6. 16.

* Eps. 20. 2.
Dent. 6. 16.
Eccl. 2. 9.
Mat. 15. 4.
Mat. 7. 10.
* Col. 3. 10.

* Col.
1. 22.
Tit.
1. 9.
1. Pet.
2. 18

3 Ut bene sit tibi, & sis lævus super terrā.
4 Et vos patres nolite ad iracundiam provocare filios vestros: sed educate illos in disciplina, & correptione Domini.

5 * Servi obedite dominis carnalibus cum timore, & tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut Christo:

6 Non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes, sed ut servi Christi, facientes voluntatem Dei ex animo;

7 Cum bona voluntate servientes, sicut Domino, & non hominibus:

8 Scientes, quoniam unusquisque, quodcumque fecerit bonum, hoc recipiet à Domino, sive servus, sive liber.

9 Et vos domini eadem facite illis, remittentes minas, scientes quia & illorum, & vester Dominus est in caelis: * & personarum acceptio non est apud eum.

10 De cetero, fratres, confortamini in Domino, & in potentia virtutis ejus.

11 Induite vos armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli.

12 Quoniam non est nobis colluctatio adversus carnem, & sanguinem, sed adversus principes, & potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitia, in coelestibus.

13 Propterea accipite armaturam Dei, ut possitis resistere in die malo, & in omnibus perfecti stare.

14 State ergo succincti lumbos vestros in veritate, & induti loriceam justitiae.

15 Et calceate pedes in preparatione Evangelii pacis:

16 In omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere:

17 * Et galeam salutis assumite, & gladium spiritus (quod est verbum Dei).

18 Per omnem orationem, & obsecrationem orantes omni tempore in spiritu: & in ipso * vigilantes in omni instantia, & obsecratione pro omnibus Sanctis.

19 * Et pro me, ut detur mihi sermo in apertione oris mei cum fiducia, notum facere mysterium Evangelii:

20 Pro quo legatione fungor in catena, ita ut in ipso audeam, prout oportet me, loqui.

21 Ut autem & vos sciatis, quæ circa me sunt, quid agam: omnia vobis nota faciet Tychicus, charissimus frater, & fidelis minister in Domino:

22 Quem misi ad vos ad hoc ipsum, ut cognoscatis, quæ circa nos sunt, & consoletur corda vestra.

23 Pax fratribus, & charitas cum fide, à Deo Patre, & Domino Jesu Christo.

24 Gratia cum omnibus, qui diligunt Dominum nostrum Jesum Christum in incorruptione. Amen.

* Isai.
50. 17.
The.
5. 8.
* Col.
1. 2.
D
* Col.
4. 3.
The.
3. 1.

* Deut.
10. 17.
2. Par.
9. 7.
Job.
4. 9.
Sap.
6. 5.
Eccl.
11. 16.
A. 9.
10. 14.
C
em.
1. 11.
Col.
1. 27.
1. Pet.
1. 15.

E P I S T O L A B. JOANNIS APOSTOLI AD PHILIPPENSES.

CAPUT PRIMUM.

Ex magno affectu, quem habet erga Philippenses, manifestat eis, quod pressura sua in maiorem Evangelii fructum cesserint: quam utilitatem si non speraret, omnino dissolvi cuperet, & esse cum Christo: eosque adhortatur, ut dignè ad Christi Evangelium converterentur, dicens, quod pro ipso iam afflictiones sustinuerint.

A

Paulus, & Timotheus, servi Jesu Christi, omnibus Sanctis in Christo Jesu, qui sunt Philippis, cum Episcopis, & diaconibus.

Gratia vobis, & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

3 Gratias ago Deo meo in omni memoria vestri,

4 Semper in cunctis orationibus meis pro omnibus vobis, cum gaudio deprecationem faciens,

5 Super communicatione vestra in Evangelio Christi à prima die usque nunc.

6 Confidens hoc ipsum, quia qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet usque in diem Christi Jesu:

B

7 Sicut est mihi iustum hoc sentire pro om-

nibus vobis: eo quod habeam vos in corde, & in vinculis meis, & in defensione, & confirmatione Evangelii, socios gaudii mei omnes vos esse.

8 Testis enim mihi est Deus, quomodo cupiam omnes vos in visceribus Jesu Christi.

9 Et hoc oro, ut charitas vestra magis, ac magis abundet in scientia, & in omni sensu:

10 Ut probetis potiora, ut sitis sinceri, & sine offensa in diem Christi,

11 Repleti fructu iustitiae per Jesum Christum, in gloriam, & laudem Dei.

12 Scire autem vos volo, fratres, quia quæ circa me sunt, magis ad profectum venerunt Evangelii:

13 Ita ut vincula mea manifesta fierent in Christo in omni pratorio, & in cæteris omnibus:

14 Et plures è fratribus in Domino confidentes vinculis meis, abundantius auderent sine timore verbum Dei loqui.

15 Quidam quidem & propter invidiam, & contentionem, quidam autem & propter bonam voluntatem Christum prædicant:

16 Quidam ex charitate, scientes quoniam in defensionem Evangelii positi sum.

17 Quidam autem ex contentione Christum annuntiant non sincere, existimantes

C

pressuram se suscitare vinculis meis.

18 Quid enim? Dum omni modo, siue per occasionem, siue per veritatem, Christus annuntietur: & in hoc gaudeo, sed & gaudebo.

19 Scio enim, quia hoc mihi provenit ad salutem, per vestram orationem, & subministrationem Spiritus Jesu Christi.

20 Secundum expectationem, & spem meam, quia in nullo confundar: sed in omni fiducia sicut semper, & nunc magnificabitur Christus in corpore meo, siue per vitam, siue per mortem.

21 Mihi enim vivere Christus est, & mori lucrum.

22 Quod si vivere in carne, hic mihi fructus operis est, & quid eligam, ignoro.

23 Coarctor autem à duabus: desiderium habens dissolvi, & esse cum Christo, multo magis melius:

24 Permanere autem in carne, necessarium propter vos.

25 Et hoc confidens scio, quia manebo, & permanebo omnibus vobis, ad profectum vestrum, & gaudium fidei.

26 Ut gratulatio vestra abundet in Christo Jesu in me, per meum adventum iterum ad vos.

27 Tantum dignè Evangelio Christi cōversaminut siue cum venero, & videro vos, siue absens audiam de vobis, quia statis in uno spiritu unanimes, collaborantes fidei Evangelii:

28 Et in nullo terreamini ab adversariis: quæ illis est causa perditionis, vobis autem salutis, & hoc à Deo:

29 Quia vobis donatum est pro Christo, non solum ut in eum credatis, sed ut etiam pro illo patiamini:

30 Idem certamen habentes, quale & vidistis in me, & nunc audistis de me.

CAPUT II.

Ad mutuam dilectionem, & concordiam, animique modestiam miro affectu eos hortatur exemplo Christi, in cuius nomine omne genu nunc flectitur, utque suam in timore operentur salutem: congratulatur cum illis, quod inter malos sancti vivant, tum sibi, quod tales habeat discipulos: Timotheum laudat à sincera Evangelii predicatione, & obedientia: similiter & Epaphroditum, qui in eam ad eos mittit, postquam ab aegritudine convalescit.

1 Si qua ergo consolatio in Christo, si quod solatium charitatis, si qua societas spiritus, si qua viscera miserationis:

2 Implete gaudium meum, ut idem sapiatis, eandem charitatem habentes, unanimes, idolum sentientes:

3 Nihil per contentionem, neque per inanem gloriam: sed in humilitate superiores sibi invicem arbitantes,

4 Non quæ sua sunt singuli considerantes, sed ea, quæ aliorum.

5 Hoc enim sentite in vobis, quod & in Christo Jesu:

6 Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo:

7 Sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo.

8 Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem: mortem autem crucis.

9 Propter quod & Deus exaltavit illum, &

donavit illi nomen, quod est super omne nomen:

10* Ut in nomine Jesu omne genu flectatur, cælestium, terrestrium, & infernorum:

11 Et omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris.

12 Itaque charissimi mei (sicut semper obediistis) non ut in præsentia mei tantum, sed multo magis nunc in absentia mea, cum metu, & tremore vestram salutem operamini.

13 Deus est enim, qui operatur in vobis & velle, & perficere, pro bona voluntate.

14* Omnia autem facite sine murmurationibus, & hesitationibus:

15 Ut sitis sine querela, & simplices filii Dei, sine reprehensione, in medio nationis prævæ, & perversæ: inter quos lucetis sicut luminaria in mundo,

16 Verbum vite continentes ad gloriam meam in die Christi, quia non in vacuum cucurri, neque in vacuum laboravi.

17 Sed & si immolator supra sacrificium, & obsequium fidei vestræ, gaudeo, & congratulor omnibus vobis.

18 Idipsum autem & vos gaudete, & gratulamini mihi.

19 Spero autem in Domino Jesu, * Timotheum me citò mittere ad vos: ut & ego bono animo sim, cognitis, quæ circa vos sunt.

20 Neminem enim habeo tam unanimum, qui sincera affectione pro vobis sollicitus sit.

21* Omnes enim, quæ iua sunt, quarunt, non quæ sunt Jesu Christi.

22 Experimētum autem ejus cognoscite, quia sicut patri filius, mecum servivit in Evangelio.

23 Hunc igitur spero me mittere ad vos, mox ut videro, quæ circa me sunt.

24 Confido autem in Domino, quoniam & ipse veniam ad vos citò.

25 Necessarium autem existimavi, Epaphroditum fratrem, & cooperatorum, & commilitonem meum, vestrum autem apostolum, & ministrum necessitatis meæ, mittere ad vos:

26 Quoniam quidem omnes vos desiderabat: & mæstus erat, propterea quod audieratis illum infirmatum.

27 Nam & infirmatus est usque ad mortem: sed Deus misertus est ejus, non solum autem ejus, verum etiam & mei, ne tristitiam super tristitiam haberem.

28 Festinanti ergo misi illum, ut viso eo iterum gaudeatis: & ego sine tristitia sim.

29 Excipite itaque illum cum omni gaudio in Domino, & ejusmodi cum honore habetote.

30 Quoniam propter opus Christi usque ad mortem accessit, tradens animam suam, ut impleat id, quod ex vobis deerat erga meum obsequium.

CAPUT III.

Nemo in legalibus gloriari potest, alioqui Paulo id maxime conveniret: qui tamen omnia hæc detrimentum arbitratus est, quo Dei iustitiam ex fide in Christum adipisceretur, semper proficiens, ut tandem perfectionem consequeretur: quapropter Philippeneses hortatur, ut ipsum, & non discipulos crucis Christi inimicos, imitentur.

1 De cætero, fratres mei, gaudeat in Domino. Eadē vobis scribere mihi quidem non pigrum, vobis autem necessarium,

* Ifa.
15, 24.
Rom.
14, 11.

* 2.
Petri
4, 9.

* AA.
16, 1.

* 1.
Cor.
13, 5.

D

A

* Eph.
3, 1.
Col.
1, 10.
Ihef.
2, 12.

A

* Heb.
2, 9.
B

2 Videte canes, videte malos operarios, videte concisionem.

3 Nosenim sumus circumcisio, qui spiritu servimus Deo, & gloriamur in Christo Jesu, & non in carne fiduciam habentes.

4 Quamquam ego habeam confidentiam & in carne. Si quis alius videtur confidere in carne, ego magis.

* AA. 13. 6. 5 Circumcisus octavo die, ex genere Israel, tribu Benjamin, Hebræus ex Hebræis, secundum legem Pharisæus.

B 6 Secundum emulationem persequens Ecclesiam Dei, secundum iustitiam, quæ in lege est, conversatus sine querela.

7 Sed quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratum sum propter Christum detrimenta.

8 Verumtamen exilimo omnia detrimentum esse, propter eminentem scientiam Jesu Christi Domini mei : propter quem omnia detrimentum feci, & arbitror ut stercorea, ut Christum lucrificari.

9 Et inveniar in illo, non habens meam iustitiam, quæ ex lege est, sed illam, quæ ex fide est Christi Jesu : quæ ex Deo est iustitia in fide.

10 Ad cognoscendum illum, & virtutem resurrectionis ejus, & societatem passionum illius : configuratus morti ejus.

11 Si quo modo occurram ad resurrectionem, quæ est ex mortuis.

C 12 Non quod jam acceperim, aut jam perfectus sim : sequor autem, si quomodo comprehendam, in quo & comprehensus sum à Christo Jesu.

13 Fratres, ego me non arbitror comprehensisse. Unam autem, quæ quidem retrò sunt obliviscens, ad ea verò, quæ sunt priora extendens meipsum.

14 Ad destinatum persequor, ad braviam supernæ vocationis Dei in Christo Jesu.

15 Quicumque ergo perfecti sumus, hoc sentiamus : & si quid aliter sapiatis, & hoc vobis Deus revelabit.

16 Verumtamen ad quod pervenimus, ut idem sapiamus : & in eadem permaneamus regula.

17 Imitatores mei estote, fratres, & observate eos, qui ita ambulant, sicut habetis formam nostram.

* Rom 16. 17. D 18 * Multi enim ambulant, quos sæpe dicebam vobis (nunc autem & fletus dico) inimicos crucis Christi :

19 Quorum finis interitus : quorum deus venter est : & gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt.

20 Nostra autem conversatio in cælis est : unde etiam Salvatorem expectamus Dominum nostrum Jesum Christum.

21 Qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ secundum operationem, quæ etiam possit subiacere sibi omnia.

C A P U T IV.

Ad perseverantiam, & spirituale gaudium, modestiam, preces, & gratiarum actiones eos componit, pacem Dei ipsis exoptans, utque mordicus teneant, quæcumque Dei sunt, laudans ipsos, quod per Epaphroditum necessaria ad ipsum miserint.

A 1 Itaque fratres mei charissimi, & desideratissimi, gaudium meum, & corona mea : sic stete in Domino, charissimi.

2 Evodiam rogo, & Syntychem deprecor, idiplum sapere in Domino.

3 Etiam rogo & te, germane compari, adjuva illas, quæ mecum laboraverunt in Evangelio cum Clemente, & cæteris adiutoribus meis, quorum nomina sunt in libro vitæ.

4 Gaudete in Domino semper : iterum dico gaudete.

5 Modestia vestra nota sit omnibus hominibus : Dominus prope est.

B 6 Nihil solliciti sitis : sed in omni oratione, & obsecratione, cum gratiarum actione, petitiones vestra innoscescant apud Deum.

7 Et pax Dei, quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda vestra, & intelligentias vestras in Christo Jesu.

8 De cætero, fratres, quæcumque sunt vera, quæcumque pudica, quæcumque iusta, quæcumque sancta, quæcumque amabilia, quæcumque bonæ famæ, si qua virtus, si qua laus disciplina, hæc cogitate.

9 Quæ & didicistis, & accepistis, & audistis, & vidistis in me, hæc agite : & Deus pacis erit vobiscum.

C 10 Gavisus sum autem in Domino vehementer, quoniam tandem aliquando resurrexistis pro me sentire, sicut & sentiebatis : occupati autem eratis.

11 Non quasi propter penuriam dico : ego enim didici, in quibus sum, sufficiens esse.

12 Scio & humiliari, scio & abundare (ubique & in omnibus institutus sum) & satiari, & esurire, & abundare, & penuriam pati.

13 Omnia possum in eo, qui me confortat.

14 Verumtamen benè fecistis, communicantes tribulationi meæ.

15 Scitis autem & vos, Philippenses, quod in principio Evangelii, quando profectus sum à Macedonia, nulla mihi Ecclesia communicavit in ratione dati, & accepti, nisi vos soli.

D 16 Quia & Thessalonicam semel & bis in usum mihi misistis.

17 Non quia quero datum, sed quero fructum abundantem in ratione vestra.

18 Habeo autem omnia, & abundo : repletus sum, acceptis ab Epaphrodito, quæ misistis, odorem suavitatis, hostiam acceptam, placentem Deo.

19 * Deus autem meus impleat omne desiderium vestrum, secundum divitias suas, in gloria in Christo Jesu.

20 Deo autem, & Patri nostro gloria in sæcula sæculorum : Amen.

21 Salutate omnem sanctum in Christo Jesu.

22 Salutant vos, qui mecum sunt, fratres : Salutant vos omnes Sancti, maxime autem qui de Cæsaris domo sunt.

23 Gratia Domini nostri Jesu Christi cum spiritu vestro. Amen.

EPISTOLA B. PAULI APOSTOLI AD COLOSSENSES.

CAPUT PRIMUM.

Audita fide, charitate, ac spe Colossensium, orat pro ipsis Apostolus, quò in scientia Dei, bonisque operibus perficiantur: Christum Dei imaginem dicit, per quem omnia creata sunt, & qui caput est Ecclesie, quo omnia pacificata sunt: hortatur ergo, ut immobiles in fide permaneant: sequè dicit effectum Christi ministerium, ad prædicandum mysterium à sæculis absconditum, & non manifestatum.

A **P** **A** **U** **L** **U** **S** **A** **P** **O** **S** **T** **O** **L** **U** **S** **J** **E** **S** **U**
Aulus Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, & Timotheus frater:
Eis, qui sunt Colossis, Sanctis, & fidelibus fratribus in Christo Jesu.

3 Gratia vobis, & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo. Gratias agimus Deo & Patri Domini nostri Jesu Christi, semper pro vobis orantes:

4 Audientes fidem vestram in Christo Jesu, & dilectionem, quam habetis in Sanctos omnes,

5 Propter spem, quæ reposita est vobis in cælis; quam audistis in verbo veritatis Evangelii,

6 Quod pervenit ad vos, sicut & in universo mundo est, & fructificat, & crescit, sicut in vobis, ex ea die, qua audistis, & cognovistis gratiam Dei in veritate,

7 Sicut didicistis ab Epaphra charissimo confervo nostro, qui est fidelis pro vobis minister Christi Jesu,

8 Qui etiam manifestavit nobis dilectionem vestram in spiritu:

9 Ideò, & nos ex qua die audivimus, non cessamus pro vobis orantes, & postulantes, ut impleamini agnitione voluntatis ejus, in omni sapientia, & intellectu spiritali:

10 Ut ambuletis digne Deo per omnia placentes: in omni opere bono fructificantes, & crescentes in scientia Dei:

11 In omni virtute confortati secundum potentiam claritatis ejus, in omni patientia: & longanimitate cum gaudio,

12 Gratias agentes Deo Patri, qui dignos nos fecit in partem sortis Sanctorum in lumine:

13 Qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transfudit in regnum filii dilectionis suæ;

14 In quo habemus redemptionem per sanguinem ejus, remissionem peccatorum:

15 Qui est imago Dei invisibilis primogenitus omnis creaturæ:

16 * Quoniam in ipso condita sunt universa in cælis, & in terra, visibilia, & invisibilia, sive throni, sive dominationes, sive principatus, sive potestates: omnia per ip-

sum, & in ipso creata sunt:

17 Et ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant.

18 Et ipse est caput corporis Ecclesie, qui est principium, primogenitus ex mortuis: ut sit in omnibus ipse primatum tenens.

19 Quia in ipso complacuit, omnem plenitudinem inhabitare:

20 Et per eum reconciliare omnia in ipsum, pacificans per sanguinem crucis ejus, sive quæ in terris, sive quæ in cælis sunt.

21 Et vos cum essetis aliquando alienati, & inimici sensu in operibus malis:

22 Nunc autem reconciliavit in corpore carnis ejus per mortem, exhibere vos sanctos, & immaculatos, & irreprehensibiles coram ipso:

23 Si tamen permanetis in fide fundati, & stabiles, & immobiles à spe Evangelii, quod audistis, quod prædicatum est in universa creatura, quæ sub cælo est, cujus factus sum ego Paulus minister,

24 Qui nunc gaudeo in passionibus pro vobis, & adimpleo ea, quæ defunt passionum Christi, in carne mea, pro corpore ejus, quod est Ecclesia:

25 Cujus factus sum ego minister secundum dispensationem Dei, quæ data est mihi in vos, ut impleam verbum Dei.

26 Mysterium, quod absconditum fuit à sæculis, & generationibus, nunc autem manifestatum est Sanctis ejus,

27 Quibus voluit Deus notas facere divitias gloriæ sacramenti hujus in Gentibus, quod est Christus, in vobis spes gloriæ,

28 Quem nos annuntiamus, corripientes omnem hominem, & docentes omnem hominem, in omni sapientia, ut exhibeamus omnem hominem perfectum in Christo Jesu,

29 In quo & laboro, certando secundum operationem ejus, quam operatur in me in virtute.

CAPUT II.

Hortatur, ut caveant, ne ullis aut persuasionibus, aut imposturis philosophorum, seu legem inducere volentium, seducantur à Christi fide, per quem à peccatis, potestate diaboli, & adverso ipsis chirographo liberati sunt, ut nunc legalia decreta nullo in pretio sint habenda.

Volo enim vos scire, qualem sollicitudinem habeam pro vobis, & pro iis, qui sunt Laodicia, & quicumque non vident faciem meam in carne:

2 Ut consolentur corda ipsorum, instructi in charitate, & in omnes divitias plenitudinis intellectus, in agnitionem mysterii Dei Patris, & Christi Jesu:

3 In quo sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ absconditi.

4 Hæc autem dico, ut nemo vos decipiat in sublimitate sermonum:

* 1.
Cor.
15:20.
Apoc.
2. 5.

D

C.
Joi.
1. 3.

A

*1 Cor.
5. 3.

5 * Nam etsi corpore absens sum, sed spiritu vobiscum sum: gaudens, & videns ordinem vestrum, & firmitatem eius, quæ in Christo est, fidei vestræ.

B

6 Sicut ergo accepistis Jesum Christum Dominum, in ipso ambulate,

7 Radicati, & superædificati in ipso, & confirmati fide, sicut & didicistis, abundantes in illo in gratiarum actione.

8 Videte, ne quis vos decipiat per philosophiam, & inanem fallaciam, secundum traditionem hominum, secundum elementa mundi, & non secundum Christum:

9 Quia in ipso inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter:

10 Et estis in illo repleti, qui est caput omnis principatus, & potestatis:

11 In quo & circumcisi estis circumcissione non manu facta in expoliatione corporis carnis, sed in circumcissione Christi:

12 Consepulti ei in baptismo, in quo & resurrexistis per fidem operationis Dei, qui suscitavit illum a mortuis.

C
* Eph.
2. 1.

13 * Et vos cum mortui essetis in delictis, & præputio carnis vestræ, convivificavit cum illo, donans vobis omnia delicta:

14 Delens quod adversus nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipsum tulit de medio, affigens illud cruci:

15 Et expolians principatus, & potestates, traduxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso.

16 Nemo ergo vos iudicet in cibo, aut in potu, aut in parte diei festi, aut neomeniæ, aut sabbatorum:

17 Quæ sunt umbra futurorum: corpus autem Christi.

D
* Mat.
24. 4.

18 * Nemo vos seducat, volens in humilitate, & religione angelorum, quæ non vidit ambulans, frustra inflatus sensu carnis suæ,

19 Et non tenens caput, ex quo totum corpus per nexus, & conjunctiones subministratum, & constructum, crescit in augmentum Dei.

20 Si ergo mortui estis cum Christo ab elementis huius mundi: quid adhuc tamquam viventes in mundo decernitis?

21 Ne tetigeritis, neque gustaveritis, neque contrectaveritis:

22 Quæ sunt omnia in interitum ipso usu, secundum præcepta, & doctrinas hominum:

23 Quæ sunt rationem quidem habentia sapientiæ in superstitutione, & humilitate, & non ad parcendum corpori, non in honore aliquo ad saturitatem carnis.

C A P U T III.

In moribus eos informat, ut exuto veteri homine cum actibus suis, quos hic explicat, novum induant, in quo non est distinctio nationis, aut conditionis; assumantque virtutes, ac variis modis Deum laudent, cuncta ad ipsum referentes: docet deinde, quomodo se habere debeant uxores, & mariti, & filii, & patres, servi, ac domini.

A

1 Igitur, si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quaerite, ubi Christus est in dextera Dei sedens:

2 Quæ sursum sunt sapere, non quæ super terram.

3 Mortui enim estis, & vita vestra est

abscondita cum Christo in Deo.

4 Cum Christo apparuerit vita vestra; tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria.

5 * Mortificate ergo membra vestra, quæ sunt super terram; fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, & avaritiam, quæ est simulachrorum servitus:

6 Propter quæ venit ira Dei super filios incredulitatis:

7 In quibus & vos ambulastis aliquando, cum viveretis in illis.

8 * Nunc autem deponite & vos omnia; iram, indignationem, malitiam, blasphemiam, turpem sermonem de ore vestro.

9 Nolite mentiri invicem, expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis,

10 Et induentes novum, eum, qui renovatur in agnitionem, secundum * imaginem ejus, qui creavit illum.

11 Ubi nō est Genilis, & Judæus, circumcissio, & præputium, Barbarus, & Scythæ, servus, & liber: sed omnia, & in omnibus Christus.

12 Induite vos ergo sicut electi Dei, sancti, & dilecti, viscera misericordiae, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam.

13 Supportantes invicem, & donantes vobismetipsis, si quis adversus aliquem habet querelam, sicut & Dñs donavit vobis, ita & vos.

14 Super omnia autem hæc charitatem habete, quod est vinculum perfectionis.

15 Et pax Christi exaltet in cordibus vestris, in qua & vocati estis in uno corpore: & grati estote.

16 Verbum Christi habet in vobis abundanter, in omni sapientia, docentes, & commonescentes vosmetipsos, psalmis, hymnis, & canticis spiritu libus, in gratia cantantes in cordibus vestris Deo.

17 * Omne quodcumque facitis in verbo, aut in opere, omnia in nomine Dñi Jesu Christi, gratias agentes Deo, & Patri per ipsum.

18 * Mulieres, subdixi estote viris, sicut oportet in Domino.

19 Viri, diligite uxores vestras, & nolite amari esse ad illas.

20 * Filii, obedite parentibus per omnia: hoc enim placitum est in Domino.

21 * Patres, nolite ad indignationem provocare filios vestros, ut non pusillo animo fiant.

22 * Servi, obedite per omnia dominis carnalibus, non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes, sed in simplicitate cordis, timentes Deum.

23 Quodcumque facitis, ex animo operamini, sicut Domino, & non hominibus:

24 Scientes quod à Dño accipietis retributionem hæreditatis, Domino Christo servite.

25 * Qui enim injuriam facit, recipiet id, quod inique gessit: & non est personarum acceptio apud Deum.

C A P U T IV.

Pro se cupit ipsos precari, & cautè, ac discretè cum infidelibus conversari: mittitque, qui manifestent eis, quæ apud ipsum aguntur; & variorum salutaciones adscribit, cupiens, ut & hæc, & similiter Laodicensium epistola apud utramque legatur Ecclesiam.

1 Domini, quod iustum est, & æquum, servis præstate: scientes quod & vos

* Eph.
5. 3.B
* Rom.
6. 4.
Eph.
4. 22.
Hebr.
12. 1.
1 Petr.
2. 1. &
4. 2.
* Gen.
1. 26.

C

*1 Cor.
10. 31.
* Eph.
5. 22.
1 Petr.
3. 1.D
* Eph.
6. 1.
* Eph.
6. 4.
* Tit.
2. 9.
1 Petr.
2. 13.* Rom.
1. 6.

A

Dominum habetis in celo.

2 * Orationi instate, vigilantes in ea in gratiarum actione :

3 * Orantes simul & pro nobis, ut Deus aperiat nobis ostium sermonis ad loquendum mysterium Christi (propter quod etiam vincit sum)

4 Ut manifestem illud ita ut oportet me loqui.

5 * In sapientia ambulate ad eos, qui foris sunt, tempus redimentes.

6 Sermo vester semper in gratia vale sit conditus, ut sciatis, quomodo oporteat vos unicuique respondere.

7 Quia circa me sunt, omnia vobis nota faciet Tychicus, charissimus frater, & fidelis minister, & conservus in Domino :

8 Quæ mihi ad vos ad hoc ipsū, ut cognoscat quæ circa vos sunt, & cōsoletur corda vestra, 9 Cum Onesimo charissimo, & fideli fratre, qui ex vobis est. Omnia, quæ hic aguntur, nota facient vobis.

10 Salutate vos Aristarchus conceptivus meus, & Marcus consobrinus Barnabæ,

de quo accepistis mandata : si venerit ad vos, excipite illum :

11 Et Jesus, qui dicitur iustus : qui sunt ex circumcisione : hi soli sunt adiutores mei in regno Dei, qui mihi fuerint solatio.

12 Salutate vos Epaphras, qui ex vobis est, servus Christi Jesu, semper sollicitus pro vobis in orationibus, ut stetis perfecti, & pleni in omni voluntate Dei.

13 Testimonium enim illi perhibeo, quod habet multum laborem pro vobis, & pro iis, qui sunt Laodicæ, & qui Hierapoli.

14 Salutate vos * Lucas medicus charissimus, & Demas.

15 Salutate fratres, qui sunt Laodicæ, & Nymphæ, & quæ in domo ejus est, Ecclesiam.

16 Et cū lecta fuerit apud vos Epistola hæc, facite, ut & in Laodicænum Ecclesia legatur : & eam, quæ Laodicensem est, vos legatis.

17 Et dicite Archippo : Vid. ministerium, quod accepisti in Domino, ut illud impleas.

18 Salutatio mea manu Pauli. Memores estote vinculorum meorum. Gratia vobiscum. Amen.

EPISTOLA B. PAULI APOSTOLI AD THESSALONICENSES I.

CAPUT PRIMUM.

Thessalonicenses commendat, ait Deo gratias, quod susceptam semel fidem servaverint, Pauli, imò ipsius Domini imitatores effecti, ac forma reliquis credentibus, palam ostendentes, quem apud ipsos fructum Pauli prædicatio habuerit.

A **P**aulus, & Silvanus, & Timotheus, Ecclesia Thessalonicensium in Deo Patre, & Domino Jesu Christo.

2 Gratia vobis, & pax. Gratias agimus Deo semper pro omnibus vobis, memoriam vestri facientes in orationibus nostris sine intermissione.

B 3 Memores operis fidei vestræ, & laboris, & charitatis, & sustinentiæ spei Domini nostri Jesu Christi, ante Deum, & Patrem nostrum :

4 Scientes, fratres dilecti à Deo, electionem vestram :

5 Quia Evangelium nostrum non fuit ad vos in sermone tantum, sed & in virtute, & in Spiritu sancto, & in plenitudine multa, sicut scitis, quales fuerimus in vobis propter vos.

C 6 Et vos imitatores nostri facti estis, & Domini, excipientes verbum in tribulatione multa, cum gaudio Spiritus sancti :

7 Ita ut facti sitis forma omnibus credentibus in Macedonia, & in Achaja.

8 A vobis enim diffamatus est sermo Domini, non solum in Macedonia, & in Achaja, sed & in omni loco fides vestra, quæ est ad

Deum, profecta est, ita ut non sit nobis necesse quidquam loqui.

9 Ipsi enim de nobis annuntiant, qualem introitum habuerimus ad vos : & quomodo conversi estis ad Deum à simulariis, servire Deo vivo, & vero,

10 Et expectare Filium ejus de cælis (quem suscitavit ex mortuis) Jesum, qui eripuit nos ab ira ventura.

CAPUT II.

Ostendit, quàm sincerum se exhibuerit in prædicando ipsis Evangelio, gratias Deo agens, quod susceptum Dei verbum sedulo servaverint, passi multa à contrariis, sicut Ecclesia Judææ à Judæis, qui una cum Christo etiam pios omnes persequuntur : declarat etiam, quàm ardentem gerat erga ipsos affectum.

A **N**am ipsi scitis, fratres, introitum nostrum ad vos, quia non inanis fuit :

2 Sed anrè passi, & contumeliis affecti (sicut scitis) in Philippis, fiduciam habuimus in Deo nostro, loqui ad vos Evangelium Dei in multa sollicitudine.

3 Exhortatio enim nostra non de errore, neque de immunditia, neque in dolo,

4 Sed sicut probati sumus à Deo, ut crederetur nobis Evangelium : ita loquimur, non quasi hominibus placentes, sed Deo, qui probat corda nostra.

5 Neque enim aliquando fuimus in sermone adulationis, sicut scitis : neque in occasione avaritiæ : Deus testis est :

B 6 Nec querentes ab hominibus gloriam, neque à vobis, neque ab aliis.

7 Cum possemus vobis oneri esse, ut Christi Apostoli: sed facti sumus parvuli in medio vestrum, tamquam si nutrix foveat filios suos.

8 Ita desiderantes vos, cupide volebamus tradere vobis non solum Evangelium Dei, sed etiam animas nostras: quoniam charissimi nobis facti estis.

9 Memores enim estis, fratres, laboris nostri, & fatigationis: * nocte, ac die operantes, ne quem vestrum gravaremus, prædicavimus in vobis Evangelium Dei.

10 Vos testes estis, & Deus, quam sanctæ, & iustæ, & sine querela vobis, qui credidistis, fuimus:

11 Sicut scitis, qualiter unumquemque vestrum (sicut pater filios suos)

C 12 Deprecantes vos, & consolantes, testificati sumus, ut ambularetis digne Deo, qui vocavit vos in suum regnum, & gloriam.

13 Ideo & nos gratias agimus Deo sine intermissione: quoniam cum accepissetis à nobis verbum auditus Dei, accepistis illud, non ut verbum hominum, sed (sicut est verum) verbum Dei, qui operatur in vobis, qui credidistis:

14 Vos enim imitatores facti estis, fratres, Ecclesiarum Dei, quæ sunt in Iudæa in Christo Jesu: quia eadem passi estis & vos à contrariis vestris, sicut & ipsi à Iudeis:

D 15 Qui & Dominum occiderunt Jesum, & Prophetas, & nos persecuti sunt, & Deo non placent, & omnibus hominibus adversantur;

16 Prohibentes nos Gentibus loqui, ut salvæ fiant, ut impleant peccata sua semper: pervenit enim ira Dei super illos usque in finem.

17 Nos autem, fratres, desolati à vobis ad tempus horæ, aspectu, non corde, abundantius festinavimus faciem vestram videre cum multo desiderio.

18 Quoniam volumus venire ad vos: ego quidem Paulus, & semel, & iterum, sed impedit nos satanas.

19 Quæ est enim nostra spes, aut gaudium, aut corona gloriæ? Nonne vos ante Dominum nostrum Jesum Christum estis in adventu ejus?

20 Vos enim estis gloria nostra, & gaudium.

C A P U T III.

Metuens, ne propter suas afflictiones à fide moverentur, misit ad eos Timotheum, qui ipso roboraret: illo autem reverso, gratias Deo agit, quod in fide, ac dilectione firmi permanferint: ostendens quantum cupiat illos in visere, ut suppleat, quod deest fidei ipsorum.

A 1 Propter quod non sustinentes amplius, placuit nobis remanere Athenis, solis,

AR. 2 * Et misimus Timotheum fratrem nostrum, & ministrum Dei in Evangelio Christi, ad confirmandos vos, & exhortandos pro fide vestra:

3 Ut nemo moveatur in tribulationibus istis: ipsi enim scitis, quod in hoc posui sumus.

4 Nam & cum apud vos essemus, prædicabamus vobis passuros nos tribulationes, sicut & factum est, & kitis.

B 5 Propterea & ego amplius non sustinens, nisi ad cognoscendam fidem vestram: ne forte tentaverit vos is, qui tentat, & inanis fiat labor noster.

6 Nunc autem veniente Timotheo ad nos à vobis, & annuntiante nobis fidem, & charitatem vestram, & quia memoriam nostri habetis bonam semper desiderantes nos videre, sicut & nos quoque vos:

7 Ideo consolati sumus, fratres, in vobis, in omni necessitate, & tribulatione nostra, per fidem vestram.

8 Quoniam nunc vivimus, si vos statis in Domino.

9 Quam enim gratiarum actionem possumus Deo retribuere pro vobis, in omni gaudio, quo gaudemus propter vos ante Deum nostrum.

10 Noctæ, ac die abundantius orantes, ut videamus faciem vestram, & compleamur ea, quæ desunt fidei vestræ?

11 Ipse autem Deus, & Pater noster, & Dominus noster Jesus Christus, dirigat viam nostram ad vos.

12 Vos autem Dominus multiplicet, & abundare faciat charitatem vestram in invicem, & in omnes, quemadmodum & nos in vobis:

13 Ad confirmanda corda vestra sine querela in sanctitate, ante Deum, & Patrem nostrum, in adventu Domini nostri Jesu Christi cum omnibus Sanctis ejus. Amen.

C A P U T IV.

Hortatur, ut tradita sibi præcepta observent, abstinentes à fornicatione, ac se mutuo diligentes, manibusque operantes, quò nullius quidquam deherare cogantur: docet modum nostræ resurrectionis, ne inordinata tristitia se crucient propter eos, qui moriuntur.

A 1 De cætero ergo, fratres, rogamus vos, & obsecramus in Domino Jesu, ut quemadmodum accepistis à nobis, quomodo oporteat vos ambulare, & placere Deo, sic & ambuletis, ut abundetis magis.

2 Scitis enim, quæ præcepta dederim vobis per Dominum Jesum.

3 * Hæc est enim voluntas Dei, sanctificatio vestra: ut abstineatis vos à fornicatione;

4 Ut sciat unusquisque vestrum vas suum possidere in sanctificatione, & honore;

5 Non in passione desiderii, sicut & Gentiles, quæ ignorant Deum:

6 Et ne quis supergrediatur, neque circumveniat in negotio fratrem suum: quoniam vindex est Dominus de his omnibus, sicut prædiximus vobis, & testificati sumus.

7 Non enim vocavit nos Deus in immunditiam, sed in sanctificationem.

8 Itaque qui hæc spernit, non hominem spernit sed Deum: qui etiam dedit Spiritum suum sanctum in nobis.

9 De charitate autem fraternitatis non necesse habemus scribere vobis. * Ipsi enim vos à Deo didicistis, ut diligatis invicem.

10 Etenim illud facitis in omnes fratres in universa Macedonia. Rogamus autem vos, fratres, ut abundetis magis,

11 Et operam detis, ut quieti sitis, & ut vestrum negotium agatis, & operemini manibus vestris, sicut præcepimus vobis: & ut honestè ambuletis ad eos, qui foris sunt: & nullius aliquid desideretis.

12 Nolumus autem vos ignorare, fratres, de dormientibus, ut non contristemini, sicut & cæteri, qui spem non habent.

13 Si enim credimus, quod Jesus mortuus est,

* Rom.
12. 1.
Eph.
5. 17.

* Jo.
13. 34.
& 15.
17.

C
1. Jo.
2. 10.
& 4. 12.

& resurrexit: ita & Deus eos, qui dormierunt per Jesum, adducet cum eo.

* 1. Cor.
15. 21.
D

14 Hoc enim vobis dicimus in verbo Domini, * quia nos, qui vivimus: qui residi sumus in adventum Domini, non praeveniemus eos, qui dormierunt.

15 Quoniam ipse Dominus in iussu, & in voce Archangelis, & in tuba Dei descendet de caelo: & mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi.

16 Deinde nos, qui vivimus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis in nubibus obviam Christo in aera, & sic semper cum Domino erimus.

17 Itaque consolamini invicem in verbis istis.

CAPUT V.

Diem iudicii dicit insperatum adfuturum, qui tamen ipse non potest incantatos opprimere, cum semper ad illum se praeparent, ad quod illos etiam hortatur: monet quoque de obedientia erga nos praefectos, & quomodo erga invicem, & erga Deum se habere debeant: orat pro ipsis, usque pro se orant, precatur.

A

DE temporibus autem, & momentis, fratres, non indigetis, ut scribamus vobis.

2 * Ipsi enim diligenter scitis, quia dies Domini, sicut fur in nocte, invenit.

3 Cum enim dixerint pax, & securitas: tunc repentinus eis superveniet interitus, sicut dolor in utero habenti, & non effugient.

4 Vos autem fratres non estis in tenebris, ut vos dies illa tamquam fur comprehendat:

5 Omnes enim vos filii lucis estis, & filii diei: non sumus noctis, neque tenebrarum.

6 Igitur non dormiamus, sicut & ceteri, sed vigilemus, & sobrii simus.

7 Qui enim dormiunt, nocte dormiunt, & qui ebrii sunt, nocte ebrii sunt.

8 Nos autem, qui diei sumus, sobrii simus, induci loriceam fidei, & charitatis, & galeam spem salutis:

B
* 1. Thim.
5. 8.
Eph.
6. 17.

9 Quoniam non posuit nos Deus in iram, sed in acquisitionem salutis per Dominum nostrum Jesum Christum,

10 Qui mortuus est pro nobis: ut sive vigilemus, sive dormiamus, simul cum illo vivamus.

11 Propter quod consolamini invicem, & edificare alterutrum, sicut & facitis.

12 Rogamus autem vos, fratres, ut noveritis eos, qui laborant inter vos, & praesunt vobis in Domino, & monent vos,

13 Ut habeatis illos abundantius in charitate propter opus illorum: pacem habete cum eis.

14 Rogamus autem vos, fratres, corripite inquietos, consolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes.

15 * Videte, ne quis malum pro malo alteri reddat: sed semper, quod bonum est, sectamini in invicem, & in omnes.

16 Semper gaudete.

17 * Sine intermissione orate.

18 In omnibus gratias agite: haec est enim voluntas Dei in Christo Jesu, in omnibus vobis.

19 Spiritum nolite extinguere.

20 Prophetas nolite spernere.

21 Omnia autem probate: quod bonum est tenete.

22 Ab omni specie mala abstinete vos.

23 Ipse autem Deus pacis sanctificet vos per omnia: ut integer spiritus vester, & anima, & corpus sine querela in adventu Domini nostri Jesu Christi servetur.

24 * Fidelis est, qui vocavit vos: qui etiam faciet.

25 Fratres orate pro nobis.

26 Salutate fratres omnes in osculo sancto.

27 Adjuro vos per Dominum, ut legatur epistola haec omnibus sanctis fratribus.

28 Gratia Domini nostri Jesu Christi vobiscum. Amen.

C

* Prov.
17. 11.
& 29.
11.
Rom.
12. 17.
1. Petr.
3. 9.
* Eccl.
13. 12.
D
Luc.
18. 1.
Colos.
4. 2.

* 1.
Cor.
14. 7.

EPISTOLA B. PAULI APOSTOLI AD THESSALONICENSES II.

CAPUT PRIMUM.

Gratias Deo agit pro fide, ac tolerantia Thessalonicensium in persecutionibus, propter quas dicit illos gloriam, adversarios vero ultionem in die iudicii recepturos, orans, ut digni habeantur vocatione Dei.

A

Paulus, & Silvanus, & Timotheus, Ecclesia Thessalonicensium, in Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

Gratia vobis, & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

3 Gratia agere debemus semper Deo pro vobis, fratres, ita ut dignum est,

quoniam supercrevit fides vestra, & abundat charitas uniuscujusque vestrum in invicem:

4 Ita ut & nos ipsi in vobis gloriemur in Ecclesiis Dei, pro patientia vestra, & fide, & in omnibus persecutionibus vestris, & tribulationibus, quas sustinetis.

5 In exemplum iusti iudicii Dei, ut digni habeamini in regno Dei, pro quo & patimini.

6 Si tamen iustum est apud Deum, retribuere tribulationem iis, qui vos tribulant:

7 Et vobis, qui tribulamini, requiem nobiscum in revelatione Domini Jesu, de caelo cum Angelis virtutis ejus,

8 In flamma ignis dantis vindictam iis, qui

B

C

non noverunt Deum, & qui non obediunt Evangelio Domini nostri Jesu Christi.

9 Qui penas dabunt in interitu aeternas a facie Domini, & a gloria virtutis ejus:

D 10 Cum venerit glorificari in sanctis suis, & admirabilis fieri in omnibus, qui crediderunt: quia creditum est testimonium nostrum super vos in die illo,

11 In quo etiam oramus semper pro vobis: ut dignetur vos vocatione sua Deus nosse, & impleat omnem voluntatem bonitatis, & opus fidei in virtute.

12 Ut clarificetur nomen Domini nostri Jesu Christi in vobis, & vos in illo, secundum gratiam Dei nostri, & Domini Jesu Christi.

CAPUT II.

De die Domini monet, ne credant seductori-
bus, ostendens venturum prius filium per-
ditionis, qui varia edet prodigia fallacia,
quibus reprobi seducuntur: de electione,
& fide thessalonicensium gratias agit,
moneus, ut servant acceptas ab ipso
traditiones, & pro eorum consolatione,
ac confirmatione orat.

A 1 Rogamus autem vos, fratres, per adven-
tum Domini nostri Jesu Christi, & no-
strae congregationis in ipsum:

2 Ut non cito moveamini a vestro sensu, ne-
que terreamini, neque per spiritum, neque
per sermonem, neque per epistolam tamquam
per nos missam, quasi instet dies Domini.

* Eph. 5. 6. 3 * Ne quis vos seducat ullo modo: quoniam
nisi venerit discessio primum, & revelatus
fuerit homo peccati, filius perditionis,

4 Qui adversatur, & extollitur supra om-
nem, quod dicitur Deus, aut quod colitur,
ita ut in templo Dei sedeat ostendens se,
tamquam sit Deus.

B 5 Non retinetis, quod cum adhuc essem
apud vos, haec dicebam vobis?

6 Et nunc quid destinet, scitis, ut reve-
leatur in suo tempore.

7 Nam mysterium jam operatur iniquita-
tis: tantum ut qui tenet nunc, teneat,
donec de medio fiat.

* 1ste 11. 4. 8 Et tunc revelabitur ille iniquus, * quem
Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, &
destruet illustratione adventus sui cum:

C 9 Cujus est adventus secundum operationem
satanae, in omni virtute, & signis, & pro-
digiis mendacibus,

10 Et in omni seductione iniquitatis iis, qui
pereunt: eo quod charitatem veritatis non
receperunt, ut salvi fierent.

11 Ideo mittet illis Deus operationem erro-
ris, ut credant mendacio,

12 Ut judicentur omnes, qui non credide-
runt veritati, sed consenserunt iniquitati.

13 Nos autem debemus gratias agere Deo
semper pro vobis, fratres dilecti a Deo, quod
elegerit vos Deus primitias in salutem, in san-
ctificatione spiritus, & in fide veritatis:

D 14 In qua & vocavit vos per Evangelium
nostrum, in acquisitionem gloriae Domini
nostri Jesu Christi.

15 Itaque fratres stare: & tenete tradi-
tiones quas didicistis, sive per sermonem,

sive per epistolam nostram.

16 Ipse autem Dominus noster Iesus
Christus, & Deus, & Pater noster, qui
dilexit nos, & dedit consolationem aeter-
nam, & spem bonam in gratia,
17 Exhortetur corda vestra, & confirmet
in omni opere, & sermone bono.

CAPUT III.

Cupit ut pro se precetur, confidens, quod
servaturi sint ipsius praecepta, monet-
que ut subtrahant se a Christianis no-
lentibus servare, quae ipse instituerat,
nec manibus laborare, quod tamen ip-
semet Paulus apud eos fecerat: cavet
tamen ne tales ut inimicos existant,
sed ut fratres corripiant.

D E cetero, fratres, orate pro nobis,
ut sermo Dei currat, & clarificetur
sicut & apud vos:

2 Et ut liberemur ab importunis, & malis
hominibus: non enim omnium est fides.

3 Fidelis autem Deus est, qui confirma-
bit vos, & custodiet a malo.

4 Confidimus autem de vobis, in Domi-
no, quoniam quae praecipimus, & facitis,
& facietis.

5 Dominus autem dirigat corda vestra in
charitate Dei, & patientia Christi.

6 Denuntiamus autem vobis, fratres, in
nomine Domini nostri Jesu Christi, ut sub-
trahatis vos ab omni fratre ambulante inor-
dinatè, & non secundum traditionem, quam
acceperunt a nobis.

7 Ipsi enim scitis, quemadmodum oportet
imitari nos: quoniam non iniqui
fuimus inter vos.

8 * Neque gratis panem manducavimus
ab aliquo, sed in labore, & in fatigatio-
ne, nocte, & die operantes, ne quem ves-
trum gravaremus.

9 Non quasi non habuerimus potestatem,
sed ut nosmetipsos formam daremus vobis
ad imitandum nos.

10 Nam & cum essemus apud vos, hoc de-
nuntiabamus vobis: quoniam si quis non vult
operari, nec manducet.

11 Audivimus enim inter vos quosdam
ambulare inquietè, nihil operantes, sed
curiosè agentes.

12 Iis autem, qui ejusmodi sunt, denun-
tiamus, & obsecramus in Domino Iesu
Christo: ut cum silentio operantes, suum
panem manducent.

13 * Vos autem, fratres, nolite deficere
benefacientes.

14 Quod si quis non obedit verbo nostro per
epistolam, hunc notate, & ne commiscea-
mini cum illo, ut confundatur:

15 Et nolite quasi inimicum existimare,
sed corripite ut fratrem.

16 Ipse autem Dominus pacis det vobis
pacem sempiternam in omni loco. Domi-
nus sit cum omnibus vobis.

17 Salutatio, mea manu Pauli: quod est
signum in omni epistola, ita scribo.

18 Gratia Domini nostri Jesu Christi cum
omnibus vobis. Amen.

A
Eph.
6. 10.
Colos.
1. 1.

B

* Aq.
10. 14.
1. Cor.
4. 12.
1. Th.
2. 9.

C

* Gal.
6. 9.

D

EPISTOLA B. PAULI APOSTOLI AD TIMOTHEUM PRIMA.

CAPUT PRIMUM.

Præceptum revocat quod Timotheo tradiderat, de retrahendis quibusdam à perversa doctrina, & tradenda sanæ lex ob injustos posita est: Deo gratias agit, quod eum ab Ecclesie persecutione ad Apostolatam vocaverit: quæ misericordiam consecutus est, ut ostendatur Dei longanimitas ad peccatorum informationem: Timotheum monet, ut strenuum agat militem.

A 1 **P**AULUS Apostolus Jesu Christi secundum imperium Dei Salvatoris nostri, & Christi Jesu spei nostræ:

* AB. 2. 16. 1. ** Timotheo dilecto filio in fide. Gratia, misericordia, & pax à Deo Patre, & Christo Jesu Domino nostro.*

3 Sicut rogavi te, ut remaneres Ephesi cum irem in Macedoniam, ut denunciare quibusdam, ne aliter docerent,

B 4 Neque intenderent fabulis, & genealogiis interminatis: quæ quæstiones præstant magis, quam ædificationem Dei, quæ est in fide.

5 Finis autem præcepti est charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta.

6 A quibus quidam aberrantes, conversi sunt in vaniloquium,

7 Volentes esse doctores, non intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant.

* Ro. 7. 15. 8 * Scimus autem, quia bona est lex, si quis ea legitime utatur:

9 Sciens hoc quia lex justo non est posita, sed injustis, & non subditiis, impiis, & peccatoribus, sceleratis, & contaminatis, parricidis, homicidis,

10 Fornicariis, masculorum concubitoribus, plagiariis, mendacibus, & perjuris, & si quid aliud sanæ doctrinæ adversatur,

11 Quæ est secundum Evangelium gloriæ beati Dei, quod creditum est mihi.

C 12 Gratias ago ei, qui me confortavit, Christo Jesu Domino nostro, quia fidelem me existimavit, ponens in ministerio:

13 Qui prius blasphemus fui, & persecutor, & contumeliosus: sed misericordiam Dei consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate.

14 Superabundavit autem gratia Domini nostri cum fide, & dilectione, quæ est in Christo Jesu.

* Mat. 9. 13. Marc. 2. 17. 15 Fidelis sermo, & omni acceptione dignus: * quod Christus Jesus venit in hunc mundum peccatores salvos facere, quorum primus ego sum.

D 16 Sed idem misericordiam consecutus sum: ut in me primo ostenderet Christus Jesus omnem patientiam, ad informationem eorum, qui credituri sunt illi, in vitam æternam.

17 Regi autem sæculorum immortalis, invisibili, soli Deo, honor, & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

18 Hoc præceptum commendo tibi, fili Timothee, secundum præcedentes in te prophetias, ut milites in illis bonam militiam.

19 Habens fidem, & bonam conscientiam, quam quidam repellentes, circa fidem naufragaverunt:

20 Ex quibus tradit Hymenezus, & Alexander: quos tradidi Satanæ, ut discant non blasphemare.

CAPUT II.

Vult pro regibus, & magistratibus fieri orationes, ac gratiarum actiones, unumque dicit esse Deum, & unum mediatorem: quomodo orare debeant vir, ac mulier, & quomodo hac ornari debeat, cujus non est docere, sed in silentio discere.

A 1 **O**blecto igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus:

2 Pro regibus, & omnibus, qui in sublimitate sunt, ut quietam, & tranquillam vitam agamus, in omni pietate, & castitate:

3 Hoc enim bonum est, & acceptum coram Salvatore nostro Deo;

4 Qui omnes homines vult salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.

B 5 Unus enim Deus, unus & mediator Dei & hominum homo Christus Jesus:

6 Qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus, testimonium temporibus suis:

7 In quo positus sum ego prædicator, & Apostolus (veritatem dico, non mentior) doctor Gentium in fide, & veritate.

C 8 Volo ergo viros orare in omni loco, levantes puras manus sine ira, & disceptatione.

* 1. Petr. 3. 3. 9 * Similiter & mulieres in habitu ornato, cum verecundia, & sobrietate ornantes se, & non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosa:

10 Sed quod decet mulieres, promittentes pietatem per opera bona.

11 Mulier in silentio discat, cum omni subjectione.

D 12 * Docere autem mulieri non permittitur, neque dominari in virum: sed esse in silentio.

13 * Adam enim primus formatus est, deinde Heva:

14 * Et Adam non est seductus, mulier autem seducta in prævaricatione fuit.

15 Salvabitur autem per filiorum generationem, si permanerit in fide, & dilectione, & sanctificatione cum sobrietate.

C A P U T I I I.

Docet Timotheum, quales esse debeant episcopi, diaconi, ac mulieres: ut sciat, quomodo conversari debeat in Ecclesia, quæ est columna veritatis: simulque commendat Dominicæ incarnationis sacramentum.

A **F**idelis sermo: Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat.

* Tit. 1. 7. **2** * Oportet ergo episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris virum, sobrium, prudentem, ornatum, pudicum, hospitalem, doctorem,

3 Non vinolentum, non percussorem, sed modestum: non litigiosum, non cupidum, sed

4 Sux domui bene præpositum, filios habentem subditos cum omni castitate.

B **5** Si quis autem domui suæ præesse nescit, quomodo Ecclesiæ Dei diligentiam habebit?

6 Non neophytum: ne in superbiam elatus, in iudicium incidat diaboli.

7 Oportet autem illum & testimonium habere bonum ab iis, qui foris sunt, ut non in opprobrium incidat, & in laqueum diaboli.

C **8** Diaconos similiter pudicos, non bilingues, non multo vino deditos, non turpe lucrû sciantes:

9 Habentes mysteriû fidei in conscientia pura.

10 Et hi autem probentur primum: & sic ministrant, nullum crimen habentes.

11 Mulieres similiter pudicas, non detrahentes, sobrias, fideles in omnibus.

12 Diaconi sint unius uxoris viri: qui filiis suis bene præfint, & suis domibus.

D **13** Qui enim bene ministraverint, gradum bonum sibi acquirunt, & multam fiduciam in fide, quæ est in Christo Jesu.

14 Hæc tibi scribo, sperans me ad te venire citò.

15 Si autem tardaverò, ut scias, quomodo oporteat te in domo Dei conversari, quæ est Ecclesia Dei vivi, columna, & firmamentum veritatis:

16 Et manifestè magnum est pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne, justificatum est in spiritu, apparuit angelis, prædicatum est Gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloria.

C A P U T I V.

Prædicat, quosdam falsam tradituros doctrinam, potissimum de nuptiis, ac cibis: discipulum autem monet, ut spreta vana doctrina, exerceat se ad pietatem, quæ corporali exercitationi præfertur: & quamquam sit adolescens, præbeat se reliquis exemplum.

A **S**piritus autem manifestè dicit, quia* in novissimis temporibus discedent quidam à fide, attendentes spiritibus erroris, & doctrinis demoniorum,

2 In hypoerisi loquentium mendacium, & cauteriam habentium suam conscientiam,

3 Prohibitum nubere, abstinere à cibis, quos Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, & iis, qui cognoverunt veritatem.

4 Quia omnis creatura Dei bona est, & nihil rejiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur:

5 Sanctificatur enim per verbum Dei, & orationem.

6 Hæc proponens fratribus, bonus eris minister Christi Jesu, enutritus verbis fidei, & bonæ doctrinæ, quam assecutus es.

7 * Ineptas autem, & aniles fabulas devota: exerce autem te ipsum ad pietatem.

8 Nam corporalis exercitatio, ad modicum utilis est: pietas autem ad omnia utilis est, promissionem habens vite, quæ nunc est, & future.

9 Fidelis sermo, & omni acceptione dignus.

10 In hoc enim laboramus, & maledicimur, quia speramus in Deum vivum, qui est salvator omnium hominum, maxime fidelium.

11 Præcipe hæc, & doce.

12 Nemo adolescentiam tuam contemnat: sed exemplum esto fidelium, in verbo in conversatione, in charitate, in fide, in castitate.

13 Dum venio, attende lectioni, exhortationi, & doctrinæ.

14 Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum presbyterii.

15 Hæc meditare; in his esto: ut profectus tuus manifestus sit omnibus.

16 Attende tibi, & doctrinæ: insta in illis. Hoc enim faciens, & te ipsum salvum facies, & eos, qui te audiunt.

C A P U T V.

Docet, quomodo seniores, anus, ac juveneculas gubernare debeat, rursus seniores, ac juniores viduas: & de conditionibus in eligenda vidua requisitis: presbyteri probè suo fungentes munere dupliciter honorantur: nec facile adversus presbyterum accusationem suscipiat, sed peccantes publice arguat: hæc mandata servet, nemini citò manus imponens: modico vino utatur: & de variis hominum peccatis.

A **S**eniores ne increpaveris, sed obsecra ut patrem; juvenes ut fratres;

2 Anus ut matres; juveneculas ut sorores, in omni castitate.

3 Viduas honora, quæ verè viduæ sunt.

4 Si qua autem vidua filios, aut nepotes habet: dilectam primum domum suam regere, & mutuam vicem reddere parentibus: hoc enim acceptum est coram Deo.

5 Quæ autem verè vidua est, & desolata, speret in Deum, & instet obsecrationibus, & orationibus nocte, ac die.

6 Nam quæ in deliciis est, vivens mortua est.

7 Et hoc præcipe, ut irreprehensibiles sint.

8 Si quis autem suorum, & maxime domesticorum curam non habet, fidem negavit, & est infidelis deterior.

9 Vidua eligatur non minus sexaginta annorum, quæ fuerit unius viri uxor,

10 In operibus bonis testimonium habens, si filios educavit, si hospitio recepit, si sanctorum pedes lavit, si tribulationem patientibus ministravit, si omne opus bonum subsecuta est.

11 Adolescentiores autem viduas devota. Cum enim luxuriatæ fuerint in Christo, nubere volunt:

12 Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.

13 Simul autem & otiose discunt circuire

* 1. Tim. 1. 2. Tit. 1. 9.

C

D

A

B

domos : non solum otiosa, sed & verbosa, & curiosa, loquentes, quæ non oportet.

C 14 Volo ergo juniores nubere, filios procreare, matresfamilias esse, nullam occasionem dare adversario maledicti gratia.

15 Jam enim quedam conversæ sunt retrò satanam.

16 Si quis fidelis habet viduas, subministret illis, & non gravetur Ecclesia : ut iis, quæ verè viduæ sunt, sufficiat.

17 Qui benè præstunt presbyteri, duplici honore digni habeantur : maxime, qui laborant in verbo, & doctrina.

Deo. 18 Dicit enim Scriptura : * Non alligabis os bovi trituranti. Et : * Dignus est operarius mercede sua.

1 Cor. 19 Adversus presbyterum accusationem non recipere, nisi sub duobus, aut tribus testibus.

2 Cor. 20 Peccantes coram omnibus argue : ut & ceteri timorem habeant.

Lucæ 21 Testor coram Deo, & Christo Jesu, & electis angelis, ut hæc custodias sine præjudicio, nihil faciens in alteram partem declinando.

22 Manus cito nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis. Teipsum castum custodi.

23 Noli adhuc aquam bibere, sed modico vino utere, propter stomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates.

24 Quorundam hominum peccata manifesta sunt, præcedentia ad iudicium : quodam autem & subsequuntur.

25 Similiter & facta bona manifesta sunt : & quæ aliter se habent, abscondi non possunt.

CAPUT VI.

Servi dominis suis obsequantur, sive fidelibus, sive infidelibus : fugiendi sunt, qui his relictis vana docent : quantum mali inducat avaritia : qua devotata hortatur Timotheum ad virtutes amplectendas, servata fide, quam in Baptismo confessus est, usque in finem usque servet hæc mandata : divites autem reprimat à superbia, inducens ad elemosynas.

A 1 Quicumque sunt sub iugo servi, dominos suos omni honore dignos arbitrentur, ne nomen Domini, & doctrina blasphemetur.

2 Qui autem fideles habent dominos, non contemnant, quia fratres sunt : sed magis serviant, quia fideles sunt, & dilecti, qui beneficii participes sunt. Hæc doce, & exhortare.

3 Si quis aliter docet, & non acquiescit sanis sermonibus Domini nostri Jesu Christi,

isti, & ei, quæ secundum pietatem est, doctrina :

4 Superbus est, nihil sciens, sed languens circa quæstiones, & pugnas verborum : ex quibus oriuntur invidia, contentiones, blasphemie, suspiciones malæ,

5 Conflictationes hominum mente corruptorum, & qui veritate privati sunt, existimantium quæstum esse pietatem.

6 Est autem quæstus magnus, pietas cum sufficientia.

7 * Nihil enim intulimus in hunc mundum : haud dubium quod nec auferre quid possimus.

8 * Habentes autem alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus.

9 Nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia, & nociva, quæ mergunt homines in interitum, & perditionem.

10 Radix enim omnium malorum est cupiditas : quam quidam appetentes, erraverunt à fide, & inferuerunt se doloribus multis.

11 Tu autem, o homo Dei, hæc fuge : sectate verò iustitiam, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, mansuetudinem.

12 Certa bonum certamen fidei, apprehende vitam æternam, in qua vocatus es, & confessus bonam confessionem coram multis testibus.

13 Præcipio tibi coram Deo, qui vivificat omnia, & Christo Jesu, qui testimonium reddidit * sub Pontio Pilato, bonam confessionem :

14 Ut serves mandatum sine macula, irreprehensibile, usque in adventum Domini nostri Jesu Christi :

15 Quem suis temporibus ostendet * beatus, & solus potens, Rex regnum, & Dominus Dominantium :

16 Qui solus habet immortalitatem, & lucem inhabitat inaccessibilem : * quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest : cui honor, & imperium sempiternum. Amen.

17 Divitibus huius sæculi præcipe non sublimè sapere, * neque sperare in incerto divitiarum, sed in Deo vivo (qui præstat nobis omnia abundè ad fruendum)

18 Benè agere, divites fieri in bonis operibus, facile tribuere, communicare,

19 Thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam.

20 O Timothee, depositum custodi, devitans profanas vocum novitates, & oppositiones falsi nominis scientiæ,

21 Quam quidam promittentes, circa fidem exciderunt. Gratia tecum. Amen.

E

C

Mat.

Job

18. 17.

* Apo.

17. 4.

* 2.

D

* Jo.

1. 18.

1. Jo.

4. 1.

* Luc.

12. 5.

EPISTOLA B. PAULI APOSTOLI AD TIMOTHEUM SECUNDA.

CAPUT PRIMUM.

Gratias Deo agit ob fidem Timothei, quam intrepida predicatione jubet exeri: Christus mortem destruxit, & Paulum in Gentium doctorem elegit, servans ei debitum ipsius laboribus premium: dicit, quod omnes Asiani ipsum reliquerint, laudans Onesiphori familiam, quod inde multa receperit obsequia.

A

Paulus Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, secundum promissionem vitae, quæ est in Christo Jesu:

2 Timotheo charissimo filio; gratia, misericordia, pax à Deo Patre, & Christo Jesu Domino nostro.

3 Gratias ago Deo, cui servo à progenitoribus in conscientia pura, quod sine intermissione habeam tui memoriam in orationibus meis, nocte, ac die

4 Desiderans te videre, memor lacrymarum tuarum, ut gaudio implear.

B

5 Recordationem accipiens eius fidei, quæ est in te non ficta, quæ & habitavit primùm in avia tua Loide, & matre tua Eunice, certus sum autem, quod & in te.

6 Propter quam causam admonéo te, ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum.

* Ro.
8. 17.

7 Non enim dedit nobis Deus spiritum timoris, sed virtutis, & dilectionis, & sobrietatis.

8 Noli itaque erubescere testimonium Domini nostri, neque me vincum eius: sed collabora Evangelio secundum virtutem Dei.

C
Tit.
2. 3.

9 Qui nos liberavit, & vocavit vocatione sua sancta, non secundum opera nostra, sed secundum propositum suum, & gratiam, quæ data est nobis in Christo Jesu ante tempora sæcularia.

10 Manifestata est autem nunc per illuminationem Salvatoris nostri Jesu Christi, qui destruxit quidem mortem, illuminavit autem vitam, & incorruptionem per Evangelium:

* 1.
Tim.
2. 7.
D

11 In quo positus sum ego prædicator, & Apostolus, & magister gentium.

12 Ob quam causam etiam hæc patior, sed non confundor. Scio enim, cui credidi, & certus sum, quia potens est depositum meum servare in illum diem.

13 Formam habeo sanctorum verborum, quæ à me audisti in fide, & in dilectione in Christo Jesu.

14 Bonum depositum custodi per spiritum sanctum, qui habitat in nobis.

15 Scis hoc, quod aversi sunt à me omnes, qui in Asia sunt, ex quibus est Phlegellus, & Hermogenes.

16 Det misericordiam Dominus Onesiphori domui: quia sæpe me refrigeravit, & catenam meam non erubuit.

* Infr.
4. 19.

17 Sed cum Romam venisset, sollicitè me quæsit, & invenit.

18 Det illi Dominus invenire misericordiam à Domino in illa die. Et quanta Ephesi ministravit mihi, tu melius nosti.

CAPUT II.

Hortatur Timotheum ad alios sincere docendum, & patiendum pro Christo, facta mentione futuri præmii, ac resurrectionis Christi: utque contentiones, & profana vaniloquia devitet, stultasque legis quæstiones: de magna domo varia habente vasa, & quas virtutes servus Dei sectari debeat.

TU ergo, fili mi, confortare in gratia, quæ est in Christo Jesu:

A

2 Et quæ audisti à me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere.

3 Labora sicut bonus miles Christi Jesu.

4 Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus: ut ei placeat, cui se probavit.

5 Nam & qui certat in agone, non coronatur, nisi legitime certaverit.

6 Laborantem agricolam oportet primum de fructibus percipere.

7 Intellige, quæ dico: dabit enim tibi Dominus in omnibus intellectum.

8 Memor esto, Dominum IESUM CHRISTUM resurrexisse à mortuis ex semine David, secundum Evangelium meum.

9 In quo laboro usque ad vincula, quasi male operans: sed verbum Dei non est alligatum.

B

10 Ideo omnia sustineo propter electos, ut & ipsi salutem consequantur, quæ est in Christo Jesu, cum gloria cælesti.

11 Fidelis sermo: Nam si commortui sumus, & convivemus:

* Mat.
10. 33.
Marc.
8. 34.

12 Si sustinebimus, & conregnabimus: si negaverimus, & ille negabit nos:

* Ro.
8. 35.

13 Si non credimus, ille fidelis permanet, negare seipsum non potest.

14 Hæc commune, testificans coram Domino. Noli contendere verbis; ad nihil enim utile est, nisi ad subversionem audientium.

15 Sollicitè cura teipsum probabilem exhibere Deo, operarium inconfusibilem, rectè tractantem verbum veritatis.

16 Profana autem, & vaniloquia devita: multum enim proficiunt ad impietatem.

C

17 Et sermo eorum ut cancer serpit: ex quibus est Hymeneus, & Philetus,

18 Qui à veritate exciderunt, dicentes resurrectionem esse jam factam, & subverterunt quorundam fidem.

19 Sed firmum fundamentum Dei stat,

habens signaculum hoc: cognovit Dominus qui sunt eius; & discedat ab iniquitate, omnis, qui nominat nomen Domini.

20 In magna autem domo non solum sunt vasa aurea, & argentea, sed & lignea, & fictilia: & quædam quidem in honorem, quædam autem in contumeliam.

21 Siquis ergo emundaverit se ab istis, erit vas in honorem sanctificatum, & utile Domino, ad omne opus bonum paratum.

22 Juvenilia autem desideria fuge, sectare verò justitiam, fidem, spem, charitatem, & pacem cum iis, qui invocant Dominum de corde puro.

23 * Stultas autem, & sine disciplina questionibus devita: sciens quia generant lites.

24 Servum autem Domini non oportet litigare: sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem,

25 Cum modestia corripientem eos, qui resistunt veritati, nequando Deus det illis penitentiam ad cognoscendam veritatem,

26 Et resistantur à diaboli laqueis, à quo captivi tenentur ad ipsius voluntatem.

CAPUT III.

Prædicit homines futuros variis involutos peccatis, qui mulierculas seducunt veritati resstant: Timotheum autem hortatur, ut suo exemplo virtutes amplectatur, ac tolerantiam in persecutionibus: & de sacrarum litterarum utilitate.

1 **H**oc autem scito, quod in novissimis diebus instabunt tempora periculosa:

2 Erunt homines seipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemii, parentibus non obediētes, ingrati, scelesti,

3 Sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, immites, sine benigritate,

4 Proditores, protervi, tumidi, & voluptatum amatores magis quam Dei:

5 Habentes speciem quidem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes. Et hos devita:

6 Ex his enim sunt, qui penetrant domos, & captivas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur variis desideriis:

7 Semper discētes, & numquam ad scientiam veritatis pervenientes.

8 Quemadmodum autem * Jannes, & Mambres resistunt Moysi: ita & hi resistunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem,

9 Sed ultra non proficiēt: insipientia enim eorum manifesta erit omnibus, sicut & illorum fuit.

10 Tu autem affecutus es meam doctrinam, institutionem, propositum, fidem, longanimitatem, dilectionem, patientiam,

11 Persecutiones, passiones: qualia mihi facta sunt Antiochiæ, Iconii, & Lystris: quales persecutiones sustinui, & ex omnibus eripuit me Dominus.

12 Et omnes, qui pie volunt vivere in Christo Jesu, persecutionem patientur.

13 Malia autem homines, & seductores proficiēt in pejus; errantes, & in errorem mittentes.

14 Tu verò permane in iis, quæ didicisti, & credita sunt tibi: sciens à quo didiceris.

15 Et quia ab infantia sacras litteras nosti, quæ per te possunt instruere ad salutem, per fidem, quæ est in Christo Jesu.

16 * Omnis scriptura divinitus inspirata,

utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitia:

17 Ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.

CAPUT IV.

Timotheum per Christum judicem obtestatur, ut adversus falsos doctores, & eos, qui tales sibi conservant, constanter prædicet, tolerando quæcumque insurgentur adversa: prædicitque suam passionem, & futurum præmium; advocans Timotheum, eò quod à multis desertus sit, & ab Alexandro multa passus: in prima sui defensione ab omnibus desertus fuit, sed à Domino liberatus.

1 **T**estificor coram Deo, & Jesu Christo, qui judicaturus est vivos, & mortuos, per adventum ipsius, & regnum ejus:

2 Prædica verbum, instā opportunē, importunē: argue, obsecra, increpa in omni patientia, & doctrina.

3 Erit enim tempus, cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coacerabunt sibi magistros, prurientes auribus,

4 Et à veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur.

5 Tu verò vigila, in omnibus labora, opus fac Evangelizæ, ministerium tuum imple. Sobrius esto.

6 Ego enim jam delibor, & tempus resolutionis meæ instat.

7 Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi.

8 In reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dñs in illa die justus iudex: non solum autem mihi, sed & iis, qui diligunt adventum ejus. Festina ad me venire citò.

9 Demas enim me reliquit, diligens hoc sæculum, & abiit Thessalonicam,

10 Crescens in Galatiam, Titus in Dalmatiam.

11 * Lucas est mecum solus. Marcum assume, & adduc tecum: est enim mihi utilis in ministerium.

12 Tychicum autem misi Ephesum.

13 Penulam, quam reliqui Troade apud Carpum, veniens affer tecum, & libros, maxime autem membranas.

14 Alexander gravior multa mala mihi ostendit: reddet illi Dominus secundum opera ejus:

15 Quem & tu devita: valde enim restitit verbis nostris.

16 In prima mea defensione nemo mihi affuit, sed omnes me dereliquerunt: non illis imputetur:

17 Dominus autem mihi assistit, & confortavit me, ut per me prædicatio impleatur, & audiant omnes Gentes: & liberatus sum de ore Leonis.

18 Liberavit me Dominus ab omni opere malo: & salvum faciet in regnum suum celeste, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

19 Saluta Priscam, & Aquilam, & Onesiphori domum.

20 Erastus remansit Corinthi. Trophimum autem reliqui infirmum Mileti.

21 Festina ante hyemem venire. Salutante Eubulus, & Pudens, & Linus, & Claudia, & fratres omnes.

22 Dominus Jesus Christus cum spiritu tuo. Gratia vobiscum. Amen.

EPISTOLA B. PAULI APOSTOLI AD TITUM.

CAPUT PRIMUM.

Facta in salutatione mentione spei vite aeternae, quae jam manifestata est, ostendit, quales debeat ordinare presbyteros, ac episcopos: & de quibusdā, qui ob varia vitia durē sunt increpandi: mundis omnia munda: quidam factio Deum negant.

A **P** Aulus servus Dei, Apostolus secundum fidem electorum Dei, & agnitionem veritatis, quae secundum pietatem est,

2 In spem vitae aeternae, quam promissit, qui non mentitur, Deus, ante tempora saecularia:

3 Manifestavit autem temporibus suis verbum suum in praedicatione, quae credita est mihi secundum praeceptum Salvatoris nostri Dei;

4 Tito dilecto filio secundum communem fidem, gratia, & pax à Deo Patre, & Christo Jesu Salvatore nostro.

5 Huius rei gratia reliqui te Creta, ut ea, quae desunt, corrigas, & constituas per civitates presbyteros, sicut & ego disposui tibi:

6 * Si quis sine crimine est, unius uxoris vir, filios habens fideles, non in accusatione luxuriae, aut non subditos.

7 Oportet enim episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem: non superbum, non iracundum, non violentum, non percussorem, non turpis lucri cupidum:

8 Sed hospitalem, benignum, sobrium, iustum, sanctum, continentem,

9 Amplectentem eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem: ut potens sit exhortari in doctrina sana, & eos, qui contradicunt, arguere.

10 Sunt enim multi etiam inobedientes, vaniloqui, & seductores; maxime qui de circumcisione sunt:

11 Quos oportet redargui: qui universas domos subvertunt, docentes, quae non oportet, turpis lucri gratia.

12 Dixit quidam ex illis, proprius ipsorum propheta: Cretenses semper mendaces, male bestiae, ventres pigri.

13 Testimonium hoc verum est. Quam ob causam increpa illos durē, ut sani sint in fide,

14 Non intendentes Iudaicis fabulis, & mandatis hominum, averfantium se à veritate.

15 * Omnia munda mundis: coinquinatis autem, & infidelibus nihil est mundum, sed inquinatae sunt eorum & mens, & conscientia.

16 Conscientur se nosse Deum, factis autem negant: cum sint abominati, & incredibiles, & ad omne opus bonum reprobi.

CAPUT II.

Quomodo docere debeat senes, anus, adolescentulas, juvenes, praebandose omnibus vitae exemplum: & in quibus nos erudiat gratia Dei, quae apparuit, beneficia etiam per Christum nobis exhibita ostendit.

1 **T** U autem loquere, quae decet sanam doctrinam:

2 Senes ut sobrii sint, pudici, prudentes, sani in fide, in dilectione, in patientia;

3 Anus similiter in habitu sancto, non criminatrices, non multo vino servientes, bene docentes:

4 Ut prudentiam doceant adolescentulas, ut viros suos ament, filios suos diligant;

5 Prudentes, castas, sobrias, domus curam habentes, benignas, subditas viris suis, ut non blasphemetur verbum Dei.

6 Juvenes similiter hortare, ut sobrii sint.

7 In omnibus te ipsum praebe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in gravitate,

8 Verbum sanum, irreprehensibile: ut is, qui ex adverso est, vereatur, nihil habens malum dicere de nobis.

9 * Servos dominis suis subditos esse, in omnibus placentes, non contradicentes.

10 Non fraudantes, sed in omnibus fidem bonam ostendentes: ut doctrinam Salvatoris nostri Dei ornent in omnibus.

11 Apparuit enim gratia Dei Salvatoris nostri omnibus hominibus,

12 Erudiens nos, ut abnegantes impietatem, & saecularia desideria, sobrii, & iuste, & pie vivamus in hoc saeculo,

13 Expectantes beatam spem, & adventum gloriae magni Dei, & Salvatoris nostri Jesu Christi.

14 Qui dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum.

15 Haec loquere, & exhortare, & argue cum omni imperio. Nemo te contemnat.

CAPUT III.

Ad quas virtutes suos debeat exhortari, & à quibus vitiis debortari: & quid à peccatis prioribus sola Dei benignitate salvati sinus per lavacrum regenerationis, facti in spe heredes vitae aeternae: monetque, ut haec docens vanam devitet doctrinam, similiter & hereticos.

1 **A** dmone illos, principes, & potestates subditos esse, dicto obedire, ad omne opus bonum paratos esse:

2 Neminem blasphemare, non litigiosos esse, sed modestos, omnem ostendentes mansuetudinem ad omnes homines.

3 Eramus enim aliquando & nos insipientes,

* 1.
Tim.
1. 2.

C

D

* Ro.
14. 13

* Eph.
6. 5.
C.
Col.
1. 22.
1. Pet.
2. 18.

D

A

tes, increduli, errantes, servientes desideriiis & voluptatibus variis, in malitia, & invidia agentes, odibiles, odientes invicem.

4 Cum autem benignitas, & humanitas apparuit Salvatoris nostri Dei,

5 * Non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam salvos nos fecit, per lavacrum regenerationis, & renovationis Spiritus sancti,

6 Quem effudit in nos abunde per Jesum Christum Salvatorem nostrum:

7 Ut iustificati gratia ipsius, hæredes simus secundum spem vitæ æternæ.

8 Fidelis sermo est: & de his volo te confirmare: ut cures bonis operibus præesse, qui credunt Deo. Hæc sunt bona, & utilia hominibus.

9 * Stultas autem quæstiones, & genealo-

gias, & contentiones, & pugnas legis devota, sunt enim inutiles, & vanæ.

10 Hæreticum hominem post unam, & secundam correptionem devota:

11 Sciens, quia subversus est, qui ejusmodi est, & delinquit, cum sit proprio iudicio condemnatus.

12 Cum misero ad te Artemam, aut Ty-chicum, festina ad me venire Nicopolim: ibi enim statui hyemare.

13 Zenam legisperitum, & Apollo sollicitè præmitte, ut nihil illis desit.

14 Discant autem & nostri bonis operibus præesse ad usus necessarios, ut non sint infructuosi.

15 Salutant te, qui mecum sunt omnes: saluta eos, qui nos amant in fide. Gratia Dei cum omnibus vobis. Amen.

EPISTOLA B. PAULI APOSTOLI AD PHILEMONEM.

Philemoni, cuius charitatem, ac fidem collaudat, Onesimum servum ipsius remittit: quem illi commendat, & ejus culpam in se recipit, indicans se cupere ipsum habere, ut sibi ministraret in Evangelii predicatione.

A 1 Aulus vincus Christi Jesu, & Timotheus frater; Philemoni dilecto, & adjutori nostro, Et Appia forori charissimæ, & Archippo commilitoni nostro, & Ecclesiæ, quæ in domo tua est.

3 Gratia vobis, & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

4 Gratias ago Deo meo, semper memoriam tui faciens in orationibus meis,

5 Audiens charitatem tuam, & fidem, quam habes in Domino Jesu, & in omnibus Sanctis:

B 6 Ut communicatio fidei tuæ evidens fiat, in agnitione omnis operis boni, quod est in vobis in Christo Jesu.

7 Gaudium enim magnum habui, & consolationem in charitate tua: quia viscera Sanctorum requieverunt per te, frater.

8 Propter quod multam fiduciam habens in Christo Jesu imperandi tibi, quod ad rem pertinet.

9 Propter charitatem magis obsecro, cum sis talis, ut Paulus senex, nunc autem & vincus Jesu Christi:

10 Obsecro te pro meo filio, quem genui in vinculis, Onesimo,

11 Qui tibi aliquando inutilis fuit, nunc

autem & mihi, & tibi utilis,

12 Quem remisi tibi. Tu autem illum, ut mea viscera, suscipe:

13 Quem ego volueram mecum detinere, ut pro te mihi ministraret in vinculis Evangelii:

14 Sine consilio autem tuo nihil volui facere, ut ne velut ex necessitate bonum esset, sed voluntarium.

15 Forsitan enim ideo discessit ad horam à te, ut æternum illum reciperes:

16 Jam non ut servum, sed pro servo charissimum fratrem, maxime mihi; quanto autem magis tibi, & in carne, & in Domino?

17 Si ergo habes me socium, suscipe illum sicut me:

18 Si autem aliquid nocuit tibi, aut debet: hoc mihi imputa.

19 Ego Paulus scripsi mea manu: ego reddam, ut non dicam tibi, quod & te ipsum mihi debes:

20 Ita frater. Ego te fruor in Domino: Refice viscera mea in Domino.

21 Confidens in obedientia tua scripsi tibi: sciens, quoniam & super id, quod dico, facies.

22 Simul autem & para mihi hospitium: nam spero per orationes vestras donari me vobis.

23 Saluta te Epaphras concaptivus meus in Christo Jesu,

24 Marcus, Aristarcus, Demas, & Lucas, adjutores mei.

25 Gratia Domini nostri Jesu Christi cum spiritu vestro. Amen.

E P I S T O L A B. PAULI APOSTOLI AD HEBRÆOS.

CAPUT PRIMUM.

Tantum veteri testamento per Angelos dato novum per Christum datum præferatur, quantum Christus Angelis dignior est, quos origine, dominio, potentia, & honore antecellit.

A **M**ultifariam, multisque modis, olim Deus loquens patribus in Prophetis: novissime diebus istis locutus est nobis in filio, quem constituit hæredem universorum, per quem fecit & sæcula:

* Sap.
7. 26:

B

* Psal.

2. 7.

Reg.

7. 24.

* Psal.

9. 7.

C

* Psal.

101. 44.

* Psal.

44. 7.

D

* Psal.

61.

16.

E

* Psal.

109. 1.

1 Cor.

15. 25.

F

* Psal.

109. 1.

1 Cor.

15. 25.

G

* Psal.

109. 1.

1 Cor.

15. 25.

H

* Psal.

109. 1.

1 Cor.

15. 25.

I

* Psal.

109. 1.

1 Cor.

15. 25.

K

* Psal.

109. 1.

1 Cor.

15. 25.

L

* Psal.

109. 1.

1 Cor.

15. 25.

M

* Psal.

109. 1.

1 Cor.

15. 25.

N

* Psal.

109. 1.

1 Cor.

15. 25.

O

* Psal.

109. 1.

1 Cor.

15. 25.

P

* Psal.

109. 1.

1 Cor.

15. 25.

Q

* Psal.

109. 1.

1 Cor.

15. 25.

R

* Psal.

109. 1.

1 Cor.

15. 25.

S

* Psal.

109. 1.

1 Cor.

15. 25.

T

* Psal.

109. 1.

1 Cor.

15. 25.

U

* Psal.

109. 1.

1 Cor.

15. 25.

V

* Psal.

109. 1.

1 Cor.

15. 25.

X

* Psal.

109. 1.

1 Cor.

15. 25.

Y

* Psal.

109. 1.

1 Cor.

15. 25.

Z

* Psal.

109. 1.

1 Cor.

15. 25.

inobedientia accepit justam mercedis retributionem:

3 Quomodo nos effugiemus, si tantam neglexerimus salutem? quæ cum initium accepisset enarrari per Dominum ab eis, qui audierunt, in nos confirmata est,

* Mat.
15. 10.

4 * Contestante Deo signis, & potentis, & variis virtutibus, & Spiritus sancti distributionibus secundum suam voluntatem.

5 Non enim Angelis subiecti Deus orbem terræ futurum, de quo loquimur,

6 Testatus est autem in quodam loco quis dicens: * Quid est homo, quod memor es ejus; aut filius hominis, quoniam visitas eum?

* Mat.
8. 2.

7 Minuisti eum paulo minus ab Angelis: gloria, & honore coronasti eum: & constituisti eum super opera manuum tuarum:

* Mat.
11. 15.

8 * Omnia subiecisti sub pedibus ejus: In eo enim quod omnia ei subiecit, nihil dimisit non subiectum ei. Nunc autem necdum videmus omnia subiecta ei.

1. Cor.
15. 20.

9 * Eum autem, qui modico quàm Angeli minoratus est, videmus Jesum, propter passionem mortis, gloria, & honore coronatum: ut gratia Dei pro omnibus gustaret mortem.

* Phil.
2. 8.

10 Decebat enim eum, propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem salutis eorum per passionem consummare.

11 Qui enim sanctificat, & qui sanctificatur, ex uno omnes. Propter quam causam non confunditur fratres eos vocare, dicens:

* Psal.
11. 11.

12 * Antiabo nomen tuum fratribus meis: in medio Ecclesie laudabo te.

D
* Psal.
16. 3.

13 Et iterum: * Ego ero fideus in eum. Et iterum: * Ecce ego, & pueri mei, quos dedit mihi Deus.

1. Cor.
15. 28.

14 Quia ergo pueri communicaverunt carni, & sanguini, & ipse similiter participavit eisdem: ut per mortem destrueret eum, qui habebat mortis imperium, id est, diabolum:

* Ofce
13. 14.

15 Et liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant servituti.

1. Cor.
15. 54.

16 Nusquam enim Angelos apprehendit, sed semen Abraham apprehendit.

17 Unde debuit per omnia fratribus similari, ut misericors fieret, & fidelis pontifex ad Deum, ut repropitiaret delicta populi.

18 In eo enim, in quo passus est ipse, & tentatus, potens est, & eis, qui tentantur, auxiliari.

CAPUT III.

Longè excellentior est Christus uspotè filius, quàm Moyses, qui famulus fidelis erat in domo Dei: curandum igitur, ut huic in omnibus obtemperemus, ne in modum incredulorum Judæorum ab ejus requie repellamur.

Unde, fratres sancti, vocationis cœlestis participes, considerate Apostolum,

A

& pontificem confessionis nostræ Jesum ;

* Nu. 12. 7. 1 Qui fidelis est ei, qui fecit illum, sicut & Moyses in omni domo ejus.

2 Amplioris enim gloria iste præ moyse dignus est habitus, quanto ampliore honorem habet domus, qui fabricavit illum.

3 Omnis namque domus fabricatur ab aliquo : qui autem omnia creavit, Deus est.

B 4 Et Moyses quidem fidelis erat in tota domo ejus tamquam famulus, in testimonium eorum, quæ dicenda erant :

5 Christus verò tamquam filius in domo sua : quæ domus sumus nos, si fiduciam, & gloriam spei usque ad finem firmam retineamus.

* Psal. 94. 3. 6 Quapropter sicut dicit Spiritus sanctus : Hodie si vocem ejus audieritis,

7 Nolite obdurare corda vestra, sicut in exacerbatione, secundum diem tentationis in deserto,

8 Ubi tentaverunt me patres vestri, probaverunt, & viderunt opera mea

9 Quadraginta annis : Propter quod infusus sui generationi huic, & dixi : Semper errant corde. Ipsi autem non cognoverunt vias meas,

10 Sicut juravi in ira mea : Si introibunt in requiem meam.

11 Videte, fratres, ne forte sit in aliquo vestrum cor malum incredulitatis, discendi à Deo vivo :

12 Sed adhortamini vosmetipsos per singulos dies, donec Hodie cognominatur, ut non obduretur quis ex vobis fallacia peccati.

D 13 Participes enim Christi effecti sumus : si tamen initium substantiæ ejus usque ad finem firmum retineamus.

14 Dum dicitur : Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra, quemadmodum in illa exacerbatione.

15 Quidam enim audientes exacerbaverunt, sed non universi, qui profecti sunt ex Ægypto per Moysen.

* Nu. 14. 17. 16 Quibus autem infensus est quadraginta annis : Nonne illis, qui peccaverunt, quorum cadavera prostrata sunt in deserto ?

17 Quibus autem juravit non introire in requiem ipsius, nisi illis, qui increduli fuerunt ?

18 Et videmus, quia non potuerunt introire propter incredulitatem.

C A P U T IV.

Quandoquidem Judæi ob incredulitatem non introierunt in promissam requiem, & reliquum est, ut alii ingrediantur, curandum est, ne ea frustremur, sed credentes in ipsam admittamur : de viro, & efficaci Dei verbo, quod omnia conspiciat, de quo ejus infirmitate, ut nostris computaremur infirmitatibus.

A 1 Imeamus ergo, ne forte relicta pollicitatione introcundi in requiem ejus, existimetur aliquis ex vobis desesse.

2 Etenim & nobis nuntiatum est, quemadmodum & illis : sed non profuit illis sermo auditus, non admissus fidei ex iis, quæ audierunt.

* Psal. 94. 11. 3 Ingrediemur enim in requiem, qui credidimus, quemadmodum dixit : Sicut juravi in ira mea : Si introibunt in requiem meam : & quidem operibus ab institutione mundi perfectis.

* Gen. 1. 2. 4 Dixit enim in quodam loco de die septima sic : * Et requievit Deus die septi-

ma ab omnibus operibus suis.

5 Et in isto rursum : Si introibunt in requiem meam.

6 Quoniam ergo superest introire quoddam in illum, & ii, quibus prioribus annuntiatum est : non introierunt propter incredulitatem.

7 Iterum terminat diem quemdam, Hodie, in David dicendo, post tantum temporis, sicut supra dictum est : * Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra.

8 Nam si eis Jesus requiem præstitisset, numquam de alia locueretur, post hac, die.

9 Itaque relinquitur sabbatismus populo Dei.

10 Qui enim ingressus est in requiem ejus : etiam ipse requievit ab operibus suis, sicut à suis Deus.

11 Festinemus ergo ingredi in illam requiem : ut ne in idipsum quis incidat incredulitatis exemplum.

12 Vivus est enim sermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti : & pertingens usque ad divisionem animæ, ac spiritus, compagum quoque, ac medullarum, & disceretur cogitationum, & intentionum cordis.

13 * Et non est ulla creatura invisibilis in conspectu ejus : omnia autem nuda, & aperta sunt oculis ejus, ad quem nobis sermo.

14 Habentes ergo pontificem magnum, qui penetravit celos, Jesum filium Dei : teneamus confessionem.

15 Non enim habemus pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris, tentatum autem per omnia pro similitudine absque peccato.

16 Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ : ut misericordiam consequamur, & gratiam inveniamus in auxilio opportuno.

C A P U T V.

Christus debito ordine factus noster Pontifex, precesque Patri offerens, exauditus est : & discens ex iis quæ passus est obedientiam, factus est obtemperantibus causa salutis æternæ : sed reconditorum de ipso mysteriorum capaces non erant ii, ad quos scribebat Apostolus.

A 1 Omnis namque Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis, quæ sunt ad Deum, ut offerat dona, & sacrificia pro peccatis :

2 Qui condolare possit iis, qui ignorant, & errant : quoniam & ipse circumdatus est infirmitate :

3 Et propterea debet, quæ ad modum pro populo ita etiā & pro semetipso offerre pro peccatis.

4 * Nec quilibet sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo, tamquam Aaron.

5 Sic & Christus non semetipsum clarificavit, ut pontifex fieret : sed qui locutus est ad eum : Filius meus es tu, ego hodie genui te.

6 Quemadmodum & in alio loco dicit : * Tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech.

7 Qui in diebus carnis suæ preces supplicationisque ad eum, qui possit illum salvum facere à morte, cū clamore valido, & lacrymis offerens, exauditus est pro sua reverentia.

8 Et quidem cū esset Filius Dei, didicit ex iis quæ passus est, obedientiam.

9 Et consummatus, factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ.

* Sap. 3. 7.

C

D * Psal. 3. 16. Eccl. 15. 10.

A

B * Exo. 24. 1.

* Par. 26. 18.

* Pal. 3. 7.

C * Psal. 109. 4.

10 Appellatus à Deo pontifex juxta ordinem Melchisedech.

11 De quo nobis grandis sermo, & ininterpretabilis ad dicendum: quoniam imbecilles facti estis ad audiendum.

12 Et enim cum deberetis magistri esse propter tempus: rursus indigetis, ut vos doceamini, quæ sint elementa exordii sermonum Dei: & facti estis, quibus lacte opus sit, non solido cibo.

13 Omnis enim, qui lactis est particeps, expers est sermonis justitiæ: parvulus enim est.

14 Perfectorum autem est solidus cibus: eorum, qui pro consuetudine exercitatos habent sensus ad discretionem boni, ac mali.

C A P U T VI.

Non intendit de primis fidei initiis tractare, quandoquidem baptizari nequeunt, qui post susceptum baptismum rursus in peccata relabuntur, imitanda illis est æterna maledictio: consolando autem Hebræos hortatur, ut Abraham longævitæ imitantes, reddant se participes eorum, quæ jurando promissi illi Deus.

1 Quapropter intermittebant inchoationis Christi sermonem, ad perfectionem feramur, non rursus jacientes fundamentum penitentiae ab operibus mortuis, & fidei ad Deum,

2 Baptismatum doctrinæ, impositionis quoque manuum, ac resurrectionis mortuorum, & judicii æterni.

3 Et hoc faciemus, si quid permissit Deus.

4 * Impossibile est enim eos, qui semel sunt illuminati, gustaverunt etiam donum cælestis, & participes facti sunt Spiritus sancti,

5 Gustaverunt nihilominus bonum Dei verbum, virtutesque sæculi venturi,

6 Et prolapsi sunt rursus renovari ad penitentiam, rursus cruciungentes sibi metipsum Filium Dei, & ostentui habentes.

7 Terra enim sæpe veniēte super se bibēs imbrem, & generans herbam opportunam illis, à quibus colitur, accipit benedictionem à Deo.

8 Proterens autem spinas, ac tribulos, reproba est, & maledictio proxima: cujus consummatio in combustionem.

9 Confidimus autē de vobis dilectissimi, meliora, & viciniore salutemetsi ita loquimur.

10 Non enim injustus Deus, ut obliviscatur operis vestri, & dilectionis, quam ostendistis in nomine ipsius, qui ministrastis sanctis, & ministratis.

11 Cupimus autem unumquemque vestrum eandem ostentare sollicitudinem ad expletionem spei usque in finem:

12 Ut non segnes efficiamini, verum imitatores eorum, qui fide, & patientia hereditabunt promissiones.

13 Abraham namque promittens Deus, quoniam neminem habuit, per quem juraret, majorem, juravit per semetipsum,

14 Dicens: * Nisi benedicens benedicam te, & multiplicans multiplicabo te.

15 Et sic longanimiter ferens, adeptus est repromissionem.

16 Homines enim per majorem sui jurant: & omnis controversia eorum finis, ad confirmationem, est juramentum.

17 In quo abundantius volens Deus ostendere

pollicitationis heredibus immobilitatem consilii sui, interposuit iusjurandum:

18 Ut per duas res immobiles, quibus impossibile est mentiri Deum, fortissimum solatium habeamus, qui coniungimus ad tenendam propositam spem:

19 Quam sicut anchoram habemus animæ tutam, ac firmam, & incedentem usque ad interiora velaminis:

20 Ubi præcurator pro nobis introiit Iesus, secundum ordinem Melchisedech: pontifex factus in æternum.

C A P U T VII.

Cum Melchisedech sacerdotium ex decimarum acceptione, & benedictione Leviticum excelleret, Christi sacerdotium necessitate quadam secundum ordinem Melchisedech in perpetuum institutum, ac juramento firmatum præcellit Leviticum, & ipsum una cum lege evacuat.

1 Hic enim Melchisedech, rex Salem, sacerdos Dei summi, qui obviavit Abraham regresso à eade regum, & benedixit ei:

2 Cui & decimas omnium divisit Abraham: primam quidē, qui interpretatur rex justitiæ: deinde autem & rex Salem, quod est, rex pacis:

3 Sine patre, sine matre, sine genealogia: neque initium dierum, neque finem vitæ habens, assimilatum autem Filio Dei, manet sacerdos in perpetuum.

4 Intuemini autē, quantum sit hic, cui & decimas dedit de præcipuis Abraham patriarchæ.

5 Et quidem de filiis Levi sacerdotium accipientes, * mandatum habent decimas sumere à populo secundum legē, id est, à fratribus suis: quamquā & ipsi exierint de lumbis Abraham.

6 Cujus autem generatio non annumeratur in eis, decimas lumpsit ab Abraham, & hunc, qui habebat repromissiones, benedixit.

7 Sine ulla autem contradictione, quod minus est, à meliore benedictur.

8 Et hic quidem decimas morientes homines accipiunt: ibi autem contestatur, quia vivit.

9 Et (ut ita dictum sit) per Abraham & Levi, qui decimas accepit, decimatus est:

10 Adhuc enim in lumbis patris erat, quando obviavit ei Melchisedech.

11 Si ergo consummatio per sacerdotium Leviticum erat (populus enim sub ipso legē accepit) quid adhuc necessarium fuit, secundum ordinem Melchisedech alium surgere sacerdotem, & non secundum ordinem Aaron dici?

12 Translato enim sacerdotio, necesse est, ut & legis translatio fiat.

13 In quo enim hac dicuntur, de alia tribu est, de qua nullus altari præsto fuit.

14 Manifestum est enim, quod ex Juda ortus sit Dominus noster: in qua tribu nihil de sacerdotibus Moyses locus est.

15 Et amplius adhuc manifestum est, si secundum similitudinem Melchisedech exurgat alius sacerdos,

16 Qui non secundum legem mandati carnalis factus est, sed secundum virtutem vitæ insolubilis.

17 Cōtestatur enim: * Quoniam tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech.

18 Reprobatio quidē sit præceditis mandatis, propter infirmitatem ejus, & inutilitatem:

19 Nihil enim ad perfectum adduxit lex, in-

* Mat.
12. 45.
Infra
10. 16.
2 Petr.
1. 10.

B

C

* Gen.
12. 16.

D

A
Gen.
14. 18.

* Deut.
18. 1.
Jof.
14. 4.
E

C

* Psal.
109. 4.

trōductio verō melioris spei, per quam proximamus ad Deum.

20 Et quantum est non sine iurejurando (alii quidem sine iurejurando sacerdotes facti sunt:

21 Hic autem cum iurejurando, per eū, qui dedit illū: Juravit Dominus, & non pœnitebit eum: tu es sacerdos in æternum:)

22 In tantum melioris testamenti sponsor factus est Iesus.

23 Et alii quidem plures facti sūt sacerdotes, idcirco quod morte prohiberetur permanere.

24 Hic autem eō quod maneat in æternum, sempiternum habet sacerdotium.

25 Unde & salvare in perpetuum potest accedentes per semetipsum ad Deum: semper vivens ad interpellandum pro nobis.

26 Talis enim decebat, ut nobis esset pōtīfex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, & excelsior cœlis factus:

27 Qui non habet necessitatem quotidie, quemadmodum sacerdotes, * prius pro suis delictis hostias offerre, deinde pro populi: hoc enim fecit semel, seipsum offerendo.

28 Lex enim homines constituit sacerdotes infirmitatem habentes: sermo autem iurjurandi, qui post legem est, Filium in æternum perfectum.

CAPUT VIII.

Excellentius est Christi sacerdotium Levitico, cum ipse in dextera Patris sedeat in cœlis, & majorum sacramentorum minister fuerit, quā sacerdotes veteris legis: ostendit etiam novū testamentū necessitatem ex imperfectione veteris, & ex promissione Dei per Jeremiam.

1 Capitulum autem super ea, quæ dicuntur: Talem habemus Pontificem, qui consedit in dextera sedis magnitudinis in cœlis.

2 Sanctorum minister, & tabernaculi veteri, quod fixit Dominus, & non homo.

3 Omnis enim pontifex ad offerendum munera, & hostias constituitur: unde necesse est & hunc habere aliquid, quod offerat:

4 Si ergo esset super terrā, nec esset sacerdos: cum esset, qui offerrent secundū legē munera,

5 Qui exēplari, & umbre deserviret celestii. Sicut responsum est Moysi, cum consummaret tabernaculum: Vide (inquit) omnia facio secundū exēplar, quod tibi ostensū est in monte.

6 Nunc autē melius sortitus est ministeriū, quātō & melioris testamēti mediator est, quod in melioribus repromissionibus sanctum est.

7 Nam si illud prius culpa vacasset: non utique secundi locus inquireretur.

8 Vituperans enim eos dicit: * Ecce dies venient, dicit Dominus: & consummabo super domum Israel, & super domum Juda, testamentum novum:

9 Non secundū testamentum, quod feci patribus eorum, in die, quā apprehēdi manū eorum, ut educerem illos de terra Egypti: quoniam ipsi non permanserunt in testamento meo, & ego neglexi eos, dicit Dominus:

10 Quia hoc est testamentum, quod disponam domui Israel post dies illos, dicit Dominus. Dando leges meas in mentem eorum, & in corde eorum super scribam eas: & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum:

11 Et non docebit unusquisque proximum suum, & unusquisque fratrem suum, dicens:

Cognosce Dominum: quoniam omnes scient me à minore usque ad maiorem eorum:

12 Quia propitius ero iniquitatibus eorum, & peccatorum eorum iam non memorabor.

13 Dicēdo autē novū, veteravi prius. Quod autē antiquatur, & senescit, prope interitū est.

CAPUT IX.

Ex his, quæ in veteri erant testamentis, & imperfectione illarum hostiarum, ostendit novī perfectionem, in quo Christus Pontifex, & hostia semel oblata emundat conscientiam à peccatis: quem ad testamenti sui confirmationem mori fuit necesse.

1 Habuit quidem & prius justificationes culturæ, & sanctum saculare.

2 * Tabernaculum enim factum est primum, in quo erant candelabra, & mensa,

3 & propositio panum, quæ dicitur Sancta.

4 Post velamentum autem secundum tabernaculum, quod dicitur Sancta sanctorum,

5 Aureum habens * thuribulum, & arcē testamenti circumtectam ex omni parte auro, in qua urna aurea habens manna, & virga Aaron, quæ fronderat, & tabulæ testamenti,

6 Superque eam erant Cherubim gloriæ obumbrantia propitiatorium: de quibus non est modò dicendum per singula.

7 His verò ita compositis, in priori quidem tabernaculo semper introibant sacerdotes, sacrificiorum officia consummantes:

8 In secundo autem * semel in anno solus pontifex, non sine sanguine, quem offert pro sua, & populi ignorantia:

9 Hoc significante Spiritu sancto, nondum propalatum esse Sanctorum viam, adhuc priore tabernaculo habente statum.

10 Quæ parabola est temporis instantis: iuxta quam munera, & hostiæ offeruntur, quæ non possunt iuxta conscientiam perfectum facere servientē, solummodò in cibis, & in potibus.

11 Et variis baptismatibus, & iustitiis carnis usque ad tempus correctionis impositis.

12 Christus autem assistens pontifex futurorū bonorū, per amplius, & perfectius tabernaculū non manufactū, id est, non huius creationis:

13 Neq; per sanguinē hircorū, aut vitulorū, sed per proprium sanguinem, introivit semel in Sancta, æterna redemptione inventa.

14 * Si enim sanguis hircorum, & tauro- rum, & cinis vitulæ aspersus, inquinatos sanctificat ad emundationem carnis:

15 Quātō magis sanguis Christi, qui per Spiritū sanctū semetipsū obtulit immaculatū Deo, emundabit cōscientiam nostrā ab operibus mortuis, ad serviendum Deo viventi?

16 Et ideo novī Testamenti mediator est: ut morte intercedente, in redemptionem earum prævaricationum, quæ erant sub priori testamento, repromissionem accipiant, qui vocati sunt æternæ hereditatis.

17 Ubi enim testamentum est, mors necesse est intercedat testatoris.

18 Testamentum enim in mortuis confirmatum est: alioquin nondum valet, dum vivit, qui testatus est.

19 Unde nec primum quidem sine sanguine dedicatum est.

20 Lecto enim omni mandato legis à Moysē universo populo, accipiens sanguinem vitulorum, & hircorum, cum aqua, & lana coccinea,

D
* Psal.
103. 4

* Lev.
16. 6.

A

B

* Exo.
25. 47.
C
A 30.
7. 44.

* Jer.
31. 31.

D

A

* Exo.
16. 1.
16. 8.

* Nu.
16. 1.
16. 1.
* 2.
Reg.
3. 9.
1 Par.
5. 10

B

* Exo.
2. 10
Lev.
16. 2.

C

D

* Lev.
16. 15.

* 1.
Petri
1. 19.
1. 10.
1. 7.
Apoc.
1. 4.
* Gal.
3. 13.

E

*Exo.
24. 8.

F

& hyssopo ; ipsam quoque libram , & omnem populum aspersit .

20 Dicens : * Hic sanguis testamenti , quod mandavit ad vos Deus .

21 Etiam tabernaculum , & omnia vasa ministerii sanguine similiter aspersit .

22 Et omnia penè in sanguine secundum legem mundantur : & sine sanguinis effusione non fit remissio .

23 Necessè est ergo exemplaria quidem cœlestium his mundari : ipsa autem cœlestia melioribus hostiis quàm istis .

24 Non enim in manufacta Sancta Jesus introivit , ut appareat nunc vultui Dei pro nobis : Neque ut sæpe offerat semetipsum , quem admodum Pontifex intrat in Sancta per singulos annos in sanguine alieno :

G

26 Alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi : nunc autem semel in consummationem sæculorum , ad destitutionem peccati , per hostiam suam apparuit .

27 Et quemadmodum statutum est hominibus semel mori , post hoc autem iudicium : 28 Sic & Christus semel oblati est ad multorum exhauriendâ peccata , secundò sine peccato apparebit expectantibus se , in salutem .

*Rom
9. 9.
1 Petr.
1. 18.

C A P U T X.

Propter imperfectionem hostiarum veteris testamenti necessarium fuit novum induci , cuius unica hostia auferentur universa peccata : cui nisi fide , spe , charitate , ac bonis operibus adhaeremus , acerbius puniemur quàm veteris testamenti transgressores : laudat interim Hebræos , quod & multa passi sint , & patientibus asisterint .

A

U Mbram enim habens lex futurorum bonorum , non ipsam imaginem rerum , per singulos annos eisdem ipsis hostiis , quas offerunt indefinenter , nunquam potest accedentes perfectos facere :

2 Alioquin cessasset offerri : idè quod nullam haberent ultrâ conscientiam peccati , cultores semel mundati :

3 Sed in ipsis commemoratio peccatorum per singulos annos fit .

4 Impossibile enim est , sanguine taurorum , & hircorum auferri peccata .

*Psal.
10. 7.

5 Idè ingrediens mundum dicit : * Hostiam , & oblationem noluit : corpus autem aptasti mihi :

6 Holocaustomata pro peccato non tibi placuerunt .

*Ibl.

7 Tunc dixi : Ecce venio : * in capite libri scriptum est de me : Ut faciam , Deus , voluntatem tuam .

8 Superius dicens : Quia hostias , & oblationes , & holocaustomata pro peccato noluit , nec placita sunt tibi , quæ secundum legem offeruntur .

9 Tunc dixi : Ecce venio , ut faciam , Deus , voluntatem tuam : auferit primum , ut secutus statuatur .

C

10 In qua voluntate sanctificati sumus per oblationem corporis Jesu Christi semel .

11 Et omnis quidem sacerdos præsto est quotidie ministrans , & eisdem sæpe offerens hostias , quæ nunquam possunt auferre peccata : 12 Hic autem unam pro peccato offerens ho-

stiam , in sempiternum sedet in dextera Dei , 13 De cætero expectans , * donec ponantur inimici ejus scabellum pedum ejus .

14 Una enim oblatione consummavit in sempiternum sanctificatos .

15 Contestatur autem nos & Spiritus sanctus . Postquam enim dixit :

16 * Hoc autem testamentum , quod testabor ad illos post dies illos , dicit Dominus , dando leges meas in cordibus eorum , & in mentibus eorum superscribam eas :

17 Et peccatorum , & iniquitatum eorum jam non recordabor amplius .

18 Ubi autem horum remissio : jam non est oblatio pro peccato .

19 Habentes itaque , fratres , fiduciam in introitu Sanctorum in sanguine Christi ,

20 Quam initiavit nobis viam novam , & viventem per velamen , idest , carnem suam ,

21 Et sacerdotem magnum super domum Dei : 22 Accedamus cum vero corde in plenitudine fidei , aspersi corda à conscientia mala , & abluti corpus aqua munda ,

23 Teneamus spei nostræ confessionem indeclinabilem (fidelis enim est , qui repromisit)

24 Et consideremus invicem in provocationem charitatis , & bonorum operum :

25 Non desercens collectionem nostram , sicut consuetudinis est quibusdam , sed consolantes , & tantò magis quantò videritis appropinquantem diem .

26 * Voluntariè enim peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis , jam non relinquitur pro peccatis hostia ,

27 Terribilis autem quædam expectatio iudicii , & ignis æmulatio , quæ consumptura est adversarios .

28 Irritati quis faciens legem Moysei , sine ulla miseratione * duobus , vel tribus testibus moritur :

29 Quantò magis putatis deteriora mereri supplicia , qui Filium Dei conculeritis , & sanguinem testamenti pollutum duxeritis , in quo sanctificatus est , & spiritui gratiæ contumeliam feceritis ?

30 Scimus enim qui dixit : * Mihi vindicta & ego retribuam . Et iterum : Quia judicabit Dominus populum suum .

31 Horrendum est incidere in manus Dei viventis .

32 Rememoramini autem pristinos dies , in quibus illuminati , magnum certamen sustinistis passionum :

33 Et in altero quidem , opprobriis , & tribulationibus spectaculum facti : in altero autem socii taliter converstantium effecti .

34 Nam & vinctis compassi estis , & rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis , cognoscentes vos habere meliorem , & manentem substantiam .

35 Nolite itaque amittere confidentiam vestram , quæ magnam habet remunerationem .

36 Patientia enim vobis necessaria est : ut voluntatem Dei faciès , reportetis promissionem .

37 * Adhuc enim modicum aliquantulum , qui venturus est , veniet , & non tardabit .

38 * Justus autem meus ex fide vivit : quod si subtraxerit se , non placebit anima mea .

39 Nos autem nō sumus subtractionis filii in perditionem , sed fidei in acquisitione animæ .

* 2. Gal.
10. 2.
1. Cor.
15. 2.* Jer.
31. 31.
Supr.
9. 8.
D

E

* Sup.
6. 4.* Deu.
17. 6.
Matt.
18. 6.
Joan.
8. 17.1. Cor.
13. 1.
F* Deu.
12. 15.
Rom.
12. 19.

G

* Hab.
2. 4.
Rom.
1. 17.
* Gal.
3. 11.

CAPUT XI.

Eidem magis fecit commendat ex altis patrum a mundi exordio usque ad David, ac Prophetas & in universum quanta patravit, ac passi sunt per fidem: nec tamen plenam adhuc acceperunt retributionem.

A **E**st autem fides sperandarum substantiarum, argumentum non apparentium.
2 In hac enim testimonium consecuti sunt senes.

* Gen. 1. 3.
3 * Fide intelligimus aptata esse secula verbo Dei, ut ex invisibilibus visibilia fierent.

* Gen. 4. 4.
4 * Fide plurimam hostiam Abel, quam Cain, obtulit Deo, * per quam testimonium consecutus esse iustus, testimonium perhibente muneribus ejus Deo; & per illam defunctus adhuc loquitur.

* Gen. 7. 2.
5 * Fide Henoch translatus est, ne videret mortem, & non inveniebatur, quia transtulit illum Deus: ante translationem enim testimonium habuisset placuisse Deo.

6 Sine fide autem impossibile est placere Deo. Credere enim oportet accedentem ad Deum quia est, & inquerentibus se remunerari sit.

B **7** * Fide Noe, responso accepto de iis, quæ adhuc non videbantur, metuens apravit arcam in salutem domus sue, per quam salvavit mundum: & iustitiae, quæ per fidem est, hæres est institutus.

* Gen. 44. 17.
8 * Fide qui vocatur Abraham obedivit in locum exire, quoniam accepturus erat in hereditatem: & exiit, nesciens quid iret.

9 Fide demoratus est in Terra repromissionis, tamquam in aliena, in castris habitando cum Isaac, & Jacob coheredibus repromissionis ejusdem.

10 Expectabat enim fundamenta habentem civitatem: cuius artifex, & conditor Deus.

C **11** * Fide & ipsa Sara sterilis virtutem in conceptionem seminis accepit, etiam præter tempus ætatis: quoniam fidelem credidit esse eum, qui repromiserat.

* Gen. 16. 19.
12 Propter quod & ab uno orti sunt (& hoc mortuo) tamquam sidera cæli in multitudinem, & sicut arena, quæ est ad oram maris, innumerabiles.

13 Juxta fidem defuncti sunt omnes isti, non acceptis repromissionibus, sed à longè eas aspicientes, & salutantes, & confiterentes, quia peregrini, & hospites sunt super terram.

14 Qui enim hac dicunt, significant se patriam inquirere.

15 Et si quidem ipsi meminissent, de qua exierunt, habebant utique tempus revertendi:

D **16** Nunc autem meliorem appetunt, id est, celestem. Ideo non confunditur Deus vocari Deus eorum: paravit enim illis civitatem.

* Gen. 22. 1.
17 * Fide obtulit Abraham Isaac, cum tentaretur, & unigenitum offerebat, qui susceperat repromissiones:

* Gen. 21. 12.
18 Ad quem dictum est: * Quia in Isaac vocabitur tibi semen:

* Gen. 27. 17.
19 Arbitratur, quia & a mortuis suscitare potes est Deus: unde eum & in parabolam accepit.

* Gen. 27. 17.
20 * Fide & de futuris benedixit Isaac, Jacob, & Esau.

* Gen. 47. 31.
21 * Fide Jacob, moriens singulos filiorum Joseph benedixit: & adoravit saltitium virgæ ejus.

* Gen. 50. 13.
22 * Fide Joseph, moriens, de professione filiorum Israel memoratus est, & de ossibus suis mandavit.

23 * Fide Moyses, natus, occultatus est

menfibus tribus à parentibus suis, eò quod viderent elegantem infantem, * & non timuerunt regis edictum.

24 * Fide Moyses grandis factus negavit se esse filium filix Pharaonis,

25 Magis eligens affligi cum populo Dei, quam temporalis peccati habere jucunditatem.

26 Majores divitiis aestimans thesaurum Ægyptiorum, improprium Christi: aspicebat enim in remunerationem.

27 Fide reliquit Ægyptum non veritus animositatem regis: invisibilem enim tantquam videns sustinuit.

28 * Fide celebravit Pascha, & sanguinis effusionem: ne qui vastabat primitiva, tangeret eos.

29 * Fide transierunt Mare rubrum tantquam per aridam terram: quod experti Ægyptii, devorati sunt.

30 * Fide muri Jericho corruerunt, circumcitu dierum septem.

31 Fide Rahab meretrix non perit cum incredulis: * excipiens exploratores cum pace.

32 Et quid adhuc dicam? Desicet enim me tempus enarrantem de Gedeon, Barac, Samson, Jephthe, David, Samuel, & prophetis:

33 Qui per fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt repromissiones, obtulerunt ora leonum,

34 Extinxerunt impetum ignis, effugerunt aciem gladii, convalescerunt de infirmitate, fortes facti sunt in bello, castra verterunt exterio: um:

35 Acceperunt mulieres de resurrectione mortuos suos. Alii autem dissentii sunt, non suscipientes redemptionem, ut meliorem invenirent resurrectionem.

36 Alii verò ludibria, & verbera experti, insuper & vincula, & carceres:

37 Lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladii mortui sunt: circumierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustii, afflicti:

38 Quibus dignus non erat mundus: in solitudinibus errantes, in montibus, & speluncis, & in cavernis terræ:

39 Et hi omnes testimonio fidei probati, non acceperunt repromissionem,

40 Deo pro nobis melius aliquid providente, ut non sine nobis consummarentur.

CAPUT XII.

Priscorum, imò Christi exemplo induit ad tolerandas viriliter afflictiones, revocant à peccatis: & ex novi testamenti super vetus excellentia detrahet ab inobedientia, ne majora cum Judæis pati coramur supplicia.

Ideoque & nos tantam habentes impositionem testimonii, * deponentes omne pondus, & circumstans nos peccatum, per patientiam curramus ad propositum nobis certamen:

2 Aspicientes in auctorem fidei, & consummatorem Jesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem confusionis contempta, atque in dextera sedis Dei sedet.

3 Recogitate enim eum, qui talem sustinuit à peccatoribus adversum semetipsum contradictionem: ut ne fatigemini, animis vestris deficientes.

4 Nondum enim usque ad sanguinem reffististis, adversum peccatum repugnantes;

5 Et obliiti estis consolationis, quæ vobis, tamquam filiis loquitur, dicens: * Filii mi,

E

* Exo.

1. 17.

* Exo.

2. 11.

* Exo.

11. 11.

F

* Exo.

14. 22.

* Jo.

6. 10.

* Jof.

4. 3.

G

A

* Rom.

6. 4.

Eph.

4. 22.

Colof.

3. 8.

1 Petr.

2. 1. &

4. 1

B

* Prov.

3. 11.

* Prov.

3. 19.

C A P U T XIII.

noli negligere disciplinam Domini : neque fatigeris , dum ab eo argueris .

6 Quem enim diligit Dominus , castigat : flagellat autem omnem filium , quem recipit .

7 In disciplina perleverat . Tamquam filiis vobis offert se Deus : quis enim filius , quem non corripit pater ?

C 8 Quod si extra disciplinam estis , cuius participes facti sunt omnes : ergo adulteri , & non filii estis .

9 Deinde patres quidem carnis nostræ , eruditores habuimus , & reverebamur eos : non multo magis obtemperabimus Patri spirituum , & vivemus ?

10 Et illi quidem in tempore paucorum dierum secundum voluntatem suam erudiebant nos : hic autem ad id , quod utile est in recipiendo sanctificationem eius .

D 11 Omnis autem disciplina in presenti quidem videtur non esse gaudii , sed ingloris : postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam , reddit justitiæ .

12 Propter quod remissas manus , & soluta genua erigite ,

13 Et gressus rectos facite pedibus vestris : ut non claudicans quis erret , magis autem sanetur .

* Rom 12. 18. 14 * Pacem sequimini cum omnibus , & sanctorum , sine qua nemo videbit Deum :

15 Contemplantis ne quis desit gratia Dei : ne qua radix amaritudinis sursum germinans impediatur , & per illam inquinetur multi .

E 16 Ne quis fornicator , aut profanus : ut Esau : qui propter unam escam vendidit primitiva sua .

* Gen. 27. 13. * Geo. 29. 18. 17 Scitote enim , quoniam * postea cupiens hereditare benedictionem , reprobatus est : non enim invenit penitentiam locum , quamquam cum lacrymis inquisisset eam .

* Exo. 17. 12. & 20. 11. 18 * Non enim accessistis ad tractabilem montem , & accensibilem ignem , & turbinem , & caliginem , & procellam ,

19 Et tubæ sonum , & vocem verborum , quam qui audierunt , excusserunt se , ne eis fieret verbum .

* Exo. 19. 17. F 20 Non enim portabant , quod dicebatur : * Et si bestia tetigerit montem , lapidabitur .

21 Et ita terribile erat , quod videbatur . Moyses dixit : Extremus sum , & tremebundus :

22 Sed accessistis ad Sion montem , & civitatem Dei viventis , Jerusalem celestem , & multorum millium Angelorum frequentiam .

23 Et Ecclesiam primitivorum , qui conscripti sunt in cælis , & iudicem omnium Deum , & spiritus iustorum perfectorum ,

24 Et testamenti novi mediatorem Jesum , & sanguinis asperionem melius loquentem quam Abel .

G 25 Videte , ne recusetis loquentem . Si enim illi non effugerunt , recusantes eum , qui super terram loquebatur : multo magis nos , qui de cælis loquentem nobis avertimus .

* Agg. 2. 7. 26 Cujus vox movit terram tunc : nunc autem reproponit , dicens : * Adhuc semel : & ego movebo non solum terram , sed & cælum .

27 Quod autem , Adhuc semel , dicit , declarat mobilium translationem , tamquam factorum , ut maneat ea , quæ sunt immobilia .

* Deu. 4. 14. 28 Itaque regnum immobile suscipientes , habemus gratiam : per quam serviamus placentes Deo , cum metu , & reverentia .

29 * Etenim Deus noster ignis consumens est .

Ad varias hortatur virtutes , jubens cavere ab extranea doctrina , ac memoriam reviviscere altaris , & hostiarum veteris , novique testamenti : & subinde monens , ut præpositis obtemperent : orat , ut pro se precentur , idem vicissim pro illis agens , additis mutuis salutationibus .

1 Caritas fraternitatis maneat in vobis .

2 * Et hospitalitatem nolite oblivisci , per hanc enim * latuerunt quidam , Angelis hospitio receptis .

3 Mementote vincitorum , tamquam simul vinciti : & laborantium , tamquam & ipsi in corpore morantes .

4 Honorabile connubium in omnibus , & thoros immaculatos . Fornicatores enim , & adulteros iudicabit Deus .

5 Sint mores sine avaricia , contenti presentibus : ipse enim dixit : * Non te deseram , neque derelinquam :

6 Ita ut confidenter dicamus : * Dñs mihi adiutor , non timebo , quid faciat mihi homo .

7 Mementote præpositorum vestrorum , qui vobis locuti sunt verbum Dei : quorum inventes exitum conversationis , imitamini idem .

8 Jesus Christus heri , & hodie : ipse & in sæcula .

9 Doctrinis variis , & peregrinis nolite abduci . Optimè est enim gratia stabilire cor , non elcis , quæ non profuerunt ambulatibus in eis .

10 Habemus altare , de quo edere non habet potestatem , qui tabernaculo deservunt .

11 * Quorum enim animalium inferitur sanguis pro peccato in Sancta per pontificem , horum corpora cremantur extra castra .

12 Propter quod & Jesus , ut sanctificaret per suum sanguinem populum , extra portam passus est .

13 Excamus igitur ad eum extra castra , improprium ejus portantes .

14 * Non enim habemus hic manentem civitatem , sed futuram inquirimus .

15 Per ipsum ergo offeramus hostiam laudis semper Deo , id est , fructum laborum consentientium nomini ejus .

16 Beneficentiæ autem , & cõmunione nolite oblivisci : talibus enim hostiis promeretur Deus .

17 Obedite præpositis vestris , & subjacete eis . Ipsi enim pervigilant , quasi ratione pro animabus vestris redditori , ut eum gaudio hoc faciatis , & non genetis : hoc enim non expedit vobis .

18 Orate pro nobis : confidimus enim , quia bonam conscientiam habemus in omnibus bene volentes conversari .

19 Amplius autem deprecor vos hoc facere , quò celerius restituar vobis .

20 Deus autem pacis , qui eduxit de mortuis pastorem magnam ovium , in sanguine testamenti æterni , Dñm nostrum Jesum Christum ,

21 Apert vos in omni bono , ut faciatis ejus voluntatem : faciens in vobis quod placeat coram se per Jesum Christum : cui est gloria in sæcula sæculorum . Amen .

22 Rogo autem vos , fratres , ut sufferatis verbum solatii . Etenim per paucos scripsi vobis .

23 Cognoscite fratrem nostrum Timotheum dimissum : cum quo si celerius venerit , videbo vos .

24 Salutate omnes præpositos vestros & omnes Sanctos . Salutant vos de Italia fratres .

25 Gratia cum omnibus vobis . Amen .

A
* Rom
12. 13.
1 Petr.
4. 9.
* Gen.
18. 3.
& 19. 2.

* Jos.
1. 5.
* Plal.
117. 6.
B

* Lev.
16. 17.

C
* Mich.
2. 10.

D

EPISTOLA CATHOLICA BEATI JACOBI APOSTOLI.

CAPUT PRIMUM.

Docet tentationum utilitatem, & sapientiam à Deo cum confidentia postulandam: Deum tentator non est, aut auctor peccati, sed ab eo procedit omnis bona donatio: hortatur, ut ad audiendum veloces, ad loquendum verò, & ad iram tardi sint: nec satis est veritatem audire, nisi illa opere compleatur: subditi etiam, quoniam sit vera, & immaculata religio.

A

Iacobus Dei, & Domini nostri Jesu Christi servus, duodecim tribubus, quæ sunt in dispersione, salutem.

Omne gaudium existimate, fratres mei, cum in tentationes varias incideritis:

3 * Scientes, quod probatio fidei vestrae patientiam operatur,

4 Patientia autem opus perfectum habet: ut sitis perfecti, & integri, in nullo deficientes.

5 Si quis autem vestrum indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat: & dabitur ei.

6 * Postulet autem in fide nihil hæsitans: qui enim hæsitat, similis est fluctui maris, qui à vento movetur, & circumfertur.

7 Non ergo aestimet homo ille, quod accipiat aliquid à Domino.

8 Vir duplex animo, inconstans est in omnibus viis suis.

9 Glorietur autem frater humilis in exaltatione sua.

10 Dives autem in humilitate sua, * quoniam sicut flos sæni transibit.

11 Exortus est enim sol cum ardore, & arefecit sænum, & flos ejus decidit, & decor vultus ejus deperit: ita & dives in itineribus suis marcescet.

12 * Beatus vir, qui suffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se.

13 Nemo cum tentatur, dicat, quoniam à Deo tentatur: Deus enim intentator malorum est: ipse autem neminem tentat.

14 Unusquisque verò tentatur à concupiscentia sua abtractus, & illeceus.

15 Deinde concupiscentia cum conceperit, parit peccatum: peccatum verò cum consummatum fuerit, generat mortem.

16 Nolite itaque errare, fratres mei dilectissimi.

17 Omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est, descendens à Patre luminum, apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio.

18 Voluntariè enim genuit nos verbo veritatis, ut simus initium aliquod creature ejus.

19 Scitis, fratres mei dilectissimi, * Sit autem omnis homo velox ad audiendum: tardus autem ad loquendum, & tardus ad iram.

* Eccl.

14. 18.

I Jac.

4. 6.

1 Petr.

1. 21.

* Job

5. 17.

C

* Rom
5. 3.

B

* Mat.

7. 7. &

11. 22.

Marc.

11. 24.

Lucæ

11. 9.

oan.

14. 11.

& 16.

21. 24.

* Prov

17. 27.

D

20 Ira enim viri iustitiam Dei non operatur.

21 Propter quod abijcientes omnem immunditiam, & abundantiam malitiæ, in mansuetudine suscipite insitum verbum, quod potest salvare animas vestras.

22 * Estote autem factores verbi, & non auditores tantum, fallentes vosmetipsos.

23 Quia si quis auditor est verbi, & non factor; hic comparabitur viro consideranti vultum nativitatæ suæ in speculo:

24 Consideravit enim se, & abiit, & statim oblitus est, qualis fuerit.

25 Qui autem perpexerit in legem perfectam libertatis, & permanerit in ea, non auditor oblivisus factus, sed factor operis; hic bonus in facto suo erit.

26 Si quis autem putat, se religiosum esse, non refranans linguam suam, sed seducens eor suum, hujus vana est religio.

27 Religio munda, & immaculata apud Deum, & Patrem hæc est: Visitare pupillos, & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum se custodire ab hoc sæculo.

CAPUT II.

Monet, ne personarum respectu moveantur: qui enim unicum legis præceptum transgreditur, legis transgressor est: hortatur ut operibus misericordie incumbant, ostendens, quod homo per opera justificetur: nam fides sine operibus mortua est.

Fratres mei, nolite in personarum acceptione habere fidem Domini nostri Jesu Christi gloriæ.

2 Etenim si introierit in conventum vestrum vir aurum annulum habens in veste candida, introierit autem & pauper in sordido habitu,

3 Et intendatis in eum, qui indutus est veste præclara, & dixeritis ei: Tu sede hic, bene: pauperi autem dicatis: Tu sta illic: aut sede sub scabello pedum meorum:

4 Nonne judicatis apud vosmetipsos, & facti estis iudices cogitationum iniquarum?

5 Audite, fratres mei dilectissimi, nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, divites in fide, & heredes regni, quod repro-misit Deus diligentibus se?

6 Vos autem ex honorastis pauperem. Nonne divites per potentiam opprimunt vos, & ipsi trahunt vos ad iudicia?

7 Nonne ipsi blasphe-mant bonum nomen, quod invocatum est super vos?

8 Si tamen legem perfectis regalem secundum scripturas: * Diliges proximum tuum sicut teipsum: bene facitis,

9 * Si autem personas accipitis, peccatum operamini, redarguti à lege quasi transgressores.

10 * Quicumque autem totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus.

11 Qui enim dixit, Non mœchaberis, dixit &, Non occides. Quod si non mœchaberis, occides autem, factus es transgressor legis.

12 Sic loquimini, & sic facite, sicut per legem libertatis incipientes judicari.

13 Iudicium enim sine misericordia illi, qui non fecit misericordiam: superexaltat autem misericordia iudicium.

14 Quid proderit, fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat?

Numquid poterit fides salvare eum?

15 * Si autem frater, & soror nudi sint, &

indigeant victu quotidiano,

16 Dicat autem aliquis ex vobis illis: Ite in pace, calefacimini, & saturamini; non dederitis autem eis, quæ necessaria sunt corpori, quid proderit?

17 Sic & fides, si non habeat opera, mortua est in semetipsa.

18 Sed dicet quis: Tu fidem habes, & ego opera habeo, ostende mihi fidem tuam sine operibus: & ego ostendam tibi ex operibus fidem meam.

19 Tu credis, quoniam unus est Deus: Bene facis, & demones credunt, & contremiscunt.

20 Vis autem scire, o homo inanis, quoniam fides sine operibus mortua est?

21 * Abraham pater noster nonne ex operibus justificatus est, ostensens Isaac filium suum super altare?

22 Vides, quoniam fides cooperabatur operibus illius: & ex operibus fides consummata est?

23 Et suppleta est scriptura, dicens: * Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam, & amicus Dei appellatus est.

24 Videtis quoniam ex operibus justificatur homo, & non ex fide tantum?

25 Similiter * & Rahab meretrix, nonne ex operibus justificata est, suscipiens nuntios, & alia via ejiciens?

26 Sicut enim corpus sine spiritu mortuum est, ita & fides sine operibus mortua est.

CAPUT III.

Lingua mala recenset, quam difficillimum est recte gubernare: subditque differentiam inter sapientiam terrenam, & celestem.

Nolite plures magistri fieri, fratres mei, scientes, quoniam majus iudicium sumitis.

2 In multis enim offendimus omnes. Si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir. Potest etiam freno circumducere totum corpus.

3 Si autem equis freno in ora mittimus ad consentiendum nobis, & omne corpus illorum circumferimus.

4 Ecce & naves, cum magnæ sint, & à ventis validis minentur, circumferuntur à modico gubernaculo, ubi impetus dirigentis voluerit.

5 Ita & lingua modicum quidem membrum est, & magna exaltat. Ecce quantus ignis quàm magnam silvam incendit!

6 Et lingua ignis est, universalis iniquitatis. Lingua constituitur in membris nostris, quæ maculat totum corpus, & inflammat rotam nativitatæ nostræ, inflammata à gehenna.

7 Omnis enim natura bestiarum, & volucrum, & serpentium, & ceterorum domantur, & demita sunt à natura humana:

8 Linguam autem nullus hominum domare potest: inquietum malum, plena veneno mortifero.

9 In ipsa benedicimus Deum, & Patrem: & in ipsa maledicimus homines, qui ad similitudinem Dei facti sunt.

10 Ex ipso ore procedit benedictio, & maledictio. Non oportet, fratres mei, hæc ita fieri.

11 Numquid fons de eodem foramine emanat dulcem, & amaram aquam?

12 Numquid potest, fratres mei, ficus uvas facere, aut vitis ficus? Sic neque falsa dulcem potest facere aquam.

13 Quis sapiens, & disciplinatus inter vos?

* Mat.
7. 11.
Rom.
8. 13.

A
Lev.
10. 15.
Deut.
1. 17.
& 16.
10.
Prov.
24. 23.
Eccl.
4. 1.

B
* Lev.
19. 18.
* Mat.
23. 19.
* Marc.
12. 11.
Rom.
13. 9.
Gal.
5. 14.
* Sup.
2. 1.
* Lev.
19. 15.
Deut.
1. 18.
* Mat.
5. 19.
C

* 1.
Joan.
3. 17.

D

* Gen.
22. 9.

* Gen.
15. 6.
Rom.
4. 1.
* Gal.
3. 6.
* Ios.
2. 4.

A
Mat.
23. 8.

B

C

Ostendat ex bona conversatione operationem suam in mansuetudine sapientia.

14 Quod si zelum amarum habetis, & contentiones sint in cordibus vestris: nolite gloriaris, & mendaces esse adversus veritatem.

15 Non est enim ista sapientia desursum descendens; sed terrena, animalis, diabolica.

16 Ubi enim zelus, & contentio: ibi inconstancia, & omne opus pravum.

17 Quae autem desursum est sapientia, primum quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, suadibilis, bonis consentiens, plena misericordia, & fructibus bonis, non iudicans, sine simulatione.

18 Fructus autem iustitiae in pace seminatur facientibus pacem.

CAPUT IV.

Concupiscentiis non est obsequendum, sed diabolo resistendum, & Deo appropinquandum, mutusque dilectioni studendum, rebus incertis divinae providentiae commissis.

A **U**nde bella, & lites in vobis? Nonne hinc? ex concupiscentiis vestris, quae militat in membris vestris?

2 Concupiscitis, & non habetis; occiditis, & zelatis: & non potestis adipisci; litigatis, & belligeratis, & non habetis, propter quod non postulatis.

3 Petit, & non accipitis: eo quod male peccatis, ut in concupiscentiis vestris inunatis: 4 Adulteri, nescitis, quia amicitia huius mundi, inimica est Dei? Quicumque ergo voluerit amicus esse saeculi huius, inimicus Dei constituitur.

5 An putatis quia inaniter scriptura dicat: Ad invidiam concupiscit spiritus, qui habitat in vobis?

* Pro. 13. 34. 6 Majorem autem dat gratiam. Propter quod dicit: * Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.

7 Subditi ergo estote Deo: resistite autem diabolo, & fugiet a vobis.

C 8 Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis. Emundate manus, peccatores: & purificate corda, duplices animo.

9 Miseri estote, & lugere, & plorate: risus vester in luctum convertatur, gaudium in maerorem.

* I. Petr. 5. 6. 10 * Humiliamini in conspectu Domini, & exaltabit vos.

11 Nolite detrachere alterutrum fratres. Qui detrahit fratri, aut qui iudicat fratrem suum, detrahit legem, & iudicat legem. Si autem iudicas legem: non es factor legis, sed iudex.

12 Unus est legislator, & iudex, qui potest perdere, & liberare.

* Ro. 14. 4. D 13 * Tu autem quis es, qui iudicas proximum? Ecce nunc qui dicitis: Hodie, aut crastino ibimus in illam civitatem, & faciemus ibi quidem annum, & mercabimur, & lucrum faciemus:

14 Qui ignoratis, quid erit in crastino.

15 Quae est enim vita vestra? vapor est ad modicum parens, & deinceps exterminabitur. Pro eo ut dicatis: Si Dominus voluerit. Et: Si vixerimus, faciemus hoc, aut illud.

16 Nunc autem exultatis in superbis vestris. Omnis exultatio talis maligna est.

17 Scienti igitur bonum facere, & non facienti, peccatum est illi.

CAPUT V.

Divitiis pauperum oppressoribus gravem committitur ultionem, pauperes vero ad longanimitatem hortatur: juramentum fugiendum, & infirmi a presbyteris oleo ungendi, ac peccata invicem consentanda: quam efficax sit iusti oratio: errantes ad veritatem sunt reducendi.

A **A**gite nunc divites, plorate ululantes in miseris vestris, quae advenient vobis.

2 Divitiae vestrae putrefactae sunt: & vestimenta vestra a tineis comesta sunt.

3 Aurum, & argentum vestrum aruginavit, & arugo eorum in testimonium vobis erit, & manducabit carnes vestras sicut ignis. Thesaurizastis vobis iram in novissimis diebus.

4 Ecce merces operariorum, qui messuerunt regiones vestras, quae fraudata est a vobis, clamat: & clamor eorum in aures Domini Sabaoth introivit.

5 Epulati estis super terram, & in luxuriis enutristis corda vestra in die occisionis.

6 Addixistis, & occidistis iustum, & non restitit vobis.

7 Patientes igitur estote, fratres, usque ad adventum Domini. Ecce agricola expectat pretium fructum terrae, patienter ferens, donec accipiat temporaneum, & serotinum.

8 Patientes igitur estote & vos, & confirmate corda vestra: quoniam adventus Domini appropinquavit.

9 Nolite ingemiscere, fratres, in alterutrum, ut non iudicemini. Ecce iudex ante januam assistit.

10 Exemplum accipite, fratres, exitus mali, laboris, & patientiae, Prophetas, qui locuti sunt in nomine Domini.

C 11 Ecce beatificamus eos, qui sustinuerunt. Sufferentiam Job audistis, & finem Domini vidistis, quoniam misericors Dominus est, & miserator.

12 Ante omnia autem, fratres mei, * nolite jurare neque per caelum, neque per terram, neque aliud quodcumque iuramentum. Sit autem sermo vester: Est, est: Non, non: ut non sub iudicio decidatis.

13 Tristatur aliquis vestrum? oret: Aequo animo est? psallat.

14 Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiae, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini:

15 Et oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus: & si in peccatis sit, remittentur ei.

16 Confitemini ergo alterutrum peccata vestra, & orate pro invicem, ut salvemini: multum enim valet deprecatio iusti alius.

17 * Elias homo erat similis nobis, passibilis: & oratione oravit, ut non plueret super terram, & non pluit annos tres, & menses sex.

18 Et rursum oravit: & caelum dedit pluviam, & terra dedit fructum suum.

19 Fratres mei, si quis ex vobis erraverit a veritate, & converterit quis eum:

20 Scire debet, quoniam qui converti fecerit peccatorem ab errore vitae suae, salvabit animam ejus a morte, & operiet multitudinem peccatorum.

EPISTOLA B. PETRI APOSTOLI P R I M A.

CAPUT PRIMUM.

Gratias Deo agit de vocatione ad fidem, & vitam eternam, quæ tamen per multas tribulationes acquiritur, de qua Propheta vaticinati sunt: hortatur eos ad vitam munditiam, ut qui Christi sanguine redempti sunt.

A

Etrus Apostolus Jesu Christi, electis advenis dispersionis Ponti, Galatiæ, Capadociæ, Asiæ, & Bithyniæ,

Secundum præscientiam Dei Patris, in sanctificationem Spiritus, in obedientiam, & asperionem sanguinis Jesu Christi: Gratia vobis, & pax multiplicetur.

* 1.
Cor.
* 1.
Eph.
1. 10.

3 * Benedictus Deus, & Pater Domini nostri Jesu Christi, qui secundum misericordiam suam magnam regeneravit nos in spem vivam, per resurrectionem Jesu Christi ex mortuis,

4 In hereditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarcescibilem, conservatam in caelis in vobis.

B

5 Qui in virtutem Dei custodimini per fidem in salutem, paratam revelari in tempore novissimo.

6 In quo exultabitis, modicum nunc si oportet contristari in variis tentationibus:

7 Ut probatio vestræ fidei multò pretiosior auro (quod per ignem probatur) in-

veniat in laudem, & gloriam, & honorem in revelatione Jesu Christi:

8 Quem cum non videritis, diligitis: in quem nunc quoque non videntes creditis, credentes autem exultabitis lætitia inenarrabili, & glorificata:

9 Reportantes finem fidei vestræ, salutem animarum.

10 De qua salute exquisierunt, atque scrutati sunt Prophetæ, qui de futura in vobis gratia prophetaverunt:

11 Scrutantes in quod, vel quale tempus significaret in eis Spiritus Christi: prænuntians eas, quæ in Christo sunt passionēs, & posteriores glorias:

12 Quibus revelatum est, quia non sibi metipsis, vobis autem ministrabant ea, quæ nunc nuntiata sunt vobis per eos, qui evangelizaverunt vobis, Spiritu sancto missō de cælo, in quem desiderant Angeli prospicere.

13 Propter quod succincti lumbos mentis vestræ, sobrii perfecte sperate in eam, quæ offertur vobis, gratiam, in revelationem Jesu Christi:

14 Quasi filii obedientiæ, non configurati prioribus ignorantie vestræ desideris.

15 Sed secundum eum, qui vocavit vos, Sanctum: & ipsi in omni conversatione sancti sitis:

16 Quoniam scriptum est: * Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum.

17 Et si patrem invocatis cum, qui * sine acceptione personarum judicat secundum

C

D
* Lev.
11. 44.
& 19.
2. &
10. 7.
* Dea.
10. 17.
Rom.
2. 11.
Gal.
2. 8.

benedicentes : quia in hoc vocati estis , ut benedictionem hereditare possideatis .

* Psa.

33. 11.

* C

* Mat.

1. 16.

10 * Qui enim vult vitam diligere , & dies videre bonos , coerceat linguam suam à malo , & labia ejus ne loquantur dolum .

11 * Declinet à malo , & faciat bonum : inquirat pacem , & sequatur eam :

12 Quia oculi Domini super justos , & aures ejus in preces eorum ; Vultus autem Domini super facientes mala .

* Mat.

5. 10.

13 Et quis est , qui vobis noceat , si boni amulatores fueritis ?

14 * Sed & si quid patimini propter justitiam , beati . Timorem autem eorum ne timueritis , & non conturbemini .

* Sup.

2. 13.

15 Dominum autem Christum sanctificate in cordibus vestris , parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea , quæ in vobis est , spe .

16 * Sed cum modestia , & timore , conscientiam habentes bonam : ut in eo , quod detrahunt vobis , confundantur , qui calumniantur vestram bonam in Christo conversationem .

17 Melius est enim benefacientes (si voluntas Dei velit) pati , quam malefacientes .

* D

* Ro.

5. 6.

* Heb.

9. 18.

18 * Quia & Christus semel pro peccatis nostris mortuus est , justus pro iniustus , ut nos offerret Deo , mortificatus quidem carne , vivificatus autem spiritu .

19 In quo & his , qui in carcere erant , spiritibus veniens prædicavit :

* Gen.

2. 7.

* Mat.

24. 37.

* Lucæ

17. 26.

20 Qui increduli fuerant aliquando , quando expectabant Dei patientiam in diebus Noe , cum fabricaretur arca : in qua pauci , id est , octo animæ salvæ factæ sunt per aquam :

21 Quod & vos nunc similis formæ salvos facit baptisma : non carnis depositio sordium , sed conscientie bonæ interrogatio in Deum per resurrectionem Jesu Christi .

22 Qui est in dextera Dei , deglutiens mortem , ut vitæ æternæ hæredes efficeremur : protectus in celum , subiectis sibi angelis , & potestatibus , & virtutibus .

C A P U T IV.

Christi morte redemptos hortatur , ut pergant præterita deitare peccata : incumbentes orationibus ac mutua dilectioni , semper omnia in Dei gloriam referentes , & gaudentes , si propter Christum pati oporteat .

* A

1 Christo igitur passio in carne , & vos eadem cogitatione armamini , quia qui passus est in carne , desit à peccatis :

2 Ut jam nō desideris hominū , sed voluntate Dei , quod reliquū est , in carne vivat , tēporis .

* Eph.

4. 23.

3 * Sufficit enim præteritum tempus ad voluntatem Gentium consummandam , his , qui ambulaverunt in luxuriis , desideriis , violentiis , comestationibus , potationibus , & illicitis idolorum cultibus .

4 In quo admirantur non concurrentibus vobis in eandem luxuriæ confusionem , blasphemantes .

* B

5 Qui reddent rationem ei , qui paratus est judicare vivos , & mortuos .

6 Propter hoc enim & mortuis evangelizatum est : ut judicentur quidem secundum homines in carne , vivant autem secundum Deum in Spiritu .

7 Omnium autē finis appropinquavit . Esto-

te itaq; prudentes , & vigilate in orationibus .

8 Ante omnia autem mutuam in vobismet ipsis charitatem continuam habentes : quia * charitas operit multitudinem peccatorum .

9 * Hospitales invicem * sine murmuratione .

10 * Uniusquisque , sicut accepit gratiam , in alterutrum illam administrans , sicut boni * dispensatores multiforum gratiæ Dei .

11 Si quis loquitur , quasi sermones Dei : si quis ministrat , tamquam ex virtute , quam administrat Deus : ut in omnibus honorificetur Deus per Jesum Christum : cui est gloria , & imperium in secula seculorum : Amen .

12 Charissimi , nolite peregrinari in fervore , qui ad tentationem vobis sit , quasi novi aliquid vobis contingat :

13 Sed communicantes Christi passionibus gaudete , ut & in revelatione gloriæ ejus gaudeatis exultantes .

14 Si exprobramini in nomine Christi : beati eritis : quoniam quod est honoris , gloriæ , & virtutis Dei , & qui est ejus Spiritus , super vos requiescit .

15 Nemo autem vestrum patiatu r ut homicida , aut fur , aut maledicus , aut alienorum appetitor .

16 Si autem ut Christianus , non erubescat : glorificet autem Deum in isto nomine ,

17 Quoniam tempus est , ut incipiat iudicium à domo Dei . Si autem primum à nobis : quis finis eorum , qui non credunt Dei Evangelio ?

18 * Et si iustus vix salvabitur , impius , & peccator ubi parebunt ?

19 Itaque & hi , qui patiuntur secundum voluntatem Dei , fideli Creatori commendent animas suas in beneficiis .

C A P U T V.

Seniores orat , ut verbo , & exemplo pascant gregem Dei , juniores autem illis subditi sint : hortatur omnes , ut sese demittant , divine curæ totos se tradentes , & in sobrietate , ac fide diabolo resistentes .

1 Seniores ergo , qui in vobis sunt , obsecro , consenior , & testis Christi passionum : qui & ejus , quæ in futuro revelanda est , gloriæ communicator :

2 Pascite , qui in vobis est , gregem Dei , providentes non coactè , sed spontaneè secundum Deum : neque turpis lucris gratia , sed voluntariè :

3 Neque ut dominantes in cleris , sed forma facti gregis ex animo .

4 Et cum apparuerit princeps pastorum , percipietis immarcescibilem gloriæ coronam .

5 Similiter adolescentes subditi estote senioribus . * Omnes autem invicem humilitatem insinuate , * quia Deus superbis resistit , humilibus autem dat gratiam .

6 Humiliamini igitur sub potenti manu Dei , ut vos exaltet in tempore visitationis :

7 * Omnem sollicitudinem vestram projicientes in eum , quoniam ipsi cura est de vobis .

8 Sobrii estote , & vigilate : quia adversarius vester diabolus tamquam leo rugiens circuit , querens quem devoret :

9 Cui resistite fortes in fide : scientes eandem passionem ei , quæ in mundo est , vestræ fraternitati fieri .

10 Deus autem omnis gratiæ , qui vocavit nos in æternam suam gloriam in Christo

* C

* Prov

10. 11.

* Ro.

12. 1.

* H. b.

13. 1.

* Phil.

2. 14.

* Ro.

12. 6.

* Cor.

4. 2.

* D

* Prov

11. 34.

* A

* B

* Ro.

12. 10.

* Jac.

4. 6.

* Psa.

14. 11.

* Mat.

6. 25.

* Lucæ

12. 21.

* C

Jesu, modicum passus ipse perficiet, confirmabit, solidabitque.

11 Ipsi gloria, & imperium in sæcula sæculorum. Amen.

12 Per Silvanum fidelem fratrem vobis, ut arbitror, breviter scripsi: obsecrans,

& contestans, hanc esse veram gratiam Dei, in qua statis.

13 Salutat vos Ecclesia, quæ est in Babylone coelecta, & Marcus filius meus.

14 Salutate invicem in osculo sancto. Gratia vobis omnibus, qui estis in Christo Jesu. Amen.

EPISTOLA B. PETRI APOSTOLI SECUNDA.

CAPUT PRIMUM.

Hortatur, ut memores maximorum, quæ a Deo acceperunt, donorum, per varias scandant virtutes, ut sic introitus in regnum Domini illis ministretur: dicitque se brevi moriturum, & suæ doctrinæ certitudinem ostendit ex Christo doctore, quem & vox Patris, & Prophetæ commendarunt.

A

Imon Petrus, servus, & Apostolus Jesu Christi, iis, qui coequali nobiscum sortiti sunt fidem in iustitia Dei nostri, & Salvatoris Jesu Christi.

2 Gratia vobis, & pax adimpleatur in cognitione Dei, & Christi Jesu Domini nostri:

3 Quomodo omnia nobis divinæ virtutis suæ, quæ ad vitam, & pietatem donata sunt, per cognitionem ejus, qui vocavit nos propria gloria, & virtute,

4 Per quem maxima, & pretiosa nobis promissa donavit: ut per hæc efficiamini divinæ consortes naturæ: fugientes ejus, quæ in mundo est, concupiscentiæ corruptionem:

B

5 Vos autem curam omnem subinferentes, ministrare in fide vestra virtutem, in virtute autem scientiam,

6 In scientia autem abstinentiam, in abstinentia autem patientiam, in patientia autem pietatem,

7 In pietate autem amorem fraternitatis, in amore autem fraternitatis charitatem.

8 Hæc enim si vobiscum adsint, & superent, non vacuos, nec sine fructu vos constituent in Domini nostri Jesu Christi cognitione.

9 Cui enim non præstò sunt hæc, cæcus est, & manu tentans, oblivione accipiens purgationis veterum suorum delictorum.

C

10 Quapropter fratres magis satagite, ut per bona opera certam vestram vocationem, & electionem faciatis: hæc enim facientes, non peccabitis aliquando.

11 Sic enim abundanter ministrabitur vobis introitus in æternum regnum Domini nostri, & Salvatoris Jesu Christi.

12 Propter quod incipiam vos semper commovere de his: & quidem scientes, & confirmatos vos in præsentī veritate.

13 Iustum autem arbitror, quamdiū sum in hoc tabernaculo, suscitare vos in commotione:

14 Certus, quod velox est depositio tabernaculi mei, secundum quod & Dominus noster Jesus Christus * significavit mihi.

15 Dabo autem operam, & frequenter habere vos post obitum meum, ut horum memoriam faciatis.

16 * Non enim doctas fabulas secuti notam fecimus vobis Domini nostri Jesu Christi virtutem, & præsentiam: sed speculatores facti illius magnitudinis.

17 Accipiens enim à Deo Patre honorem, & gloriam, voce delapsa ad eum hujusmodi à magnifica gloria: * Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipsam audite.

18 Et hanc vocem nos audivimus de cælo allatam, cum essemus cum ipso in monte sancto.

19 Et habemus firmiorem propheticum sermonem: cui beneficiis attendentes, quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco, donec dies elucescat, & lucifer oriatur in cordibus vestris.

20 * Hoc primum intelligentes quod omnis prophetia Scripturæ propria interpretatione non sit.

21 Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia: sed Spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines.

CAPUT II.

Pseudoprophetæ multos seducunt, verum acriter puniuntur, sicut de malis actum est tempore diluvii, & de Sodomitis: prosequitur autem pravos mores hominum, quos admodum effusos dicit in libidinem.

1 **F**uerunt verò pseudoprophetæ in populo, sicut & in vobis erunt magistri mendaces, qui inducent sectas perditionis, & eum, qui enit eos, Dominum negant, superducentes sibi celerem perditionem.

2 Et multi sequentur eorum luxurias, per quos via veritatis blasphemabitur:

3 Et in avaritia scitis verbis de vobis negotiabuntur: quibus iudicium jam olim non cessat, & perditio eorum non dormitat.

4 * Si enim Deus angelis peccantibus non pepercit, sed reudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos, in iudicium reservari.

* Jos.
21. 19.

* 1.
Cor.
10. 4.

D

* Mat.
17. 5.

* 1.
Tim.
3. 6.

A

* Job
4. 18.
Jud 6.

* Gen. 7. 1. 5 Et originali mundo non pepercit, * sed octavum Noe iustitiæ præconem custodivit, diluvium mundo impiorum inducens.

* Gen. 19. 15. 6 * Et civitates Sodomorum, & Gomorrhæorum in cinerem redigens, everfione damnavit: exemplum eorum, qui impie acturi sunt ponens.

B 7 Et iustum Loth oppressum à nefandorum injuria, ac luxuriosa conversatione eripuit;

8 Aspectu enim, & auditu iustus erat, habitans apud eos, qui de die in diem animam iustam iniquis operibus cruciabant.

9 Novit Dominus pios de tentatione eripere: iniquos verò in diem iudicii reservare cruciandos:

10 Magis autem eos, qui post carnem in concupiscentia immunditiam ambulant, dominationemque contemunt, audaces, sibi placentes, festas non metuunt introducere blasphemantes:

11 Ubi angeli fortitudine, & virtute cum sint majores, non portant adversum se execrabile iudicium.

12 Hi verò velut irrationabilia pecora, naturaliter in captionem, & in perniciem his, quæ ignorant blasphemantes in corruptione sua peribunt,

C 13 Percipientes mercedem iniustitiæ, voluptatem existimantes dici delicias: coinquinationes, & maculæ deliciis affluentes, in conviviis suis luxuriantes vobiscum,

14 Oculos habentes plenos adulterii, & incessabilis delicti. Pellicientes animas instabiles, cor exercitatum avaritiâ habentes, maledictionis filii:

* Nu. 12. 18. 15 Derelinquentes rectam viam erraverunt, * secuti viam Balaam ex Bosor, qui mercedem iniquitatis amavit,

16 Correctionem verò habuit suæ vesaniæ: subjugale matum animal, hominis voce loquens, prohibuit prophetæ insipientiam.

* Jud. 12. 19. D 17 * Hi sunt fontes sine aqua, & nebulae turbinibus exagitatae, quibus caligo tenebrarum reservatur.

18 Superba enim vanitatis loquentes, pellicunt in desideriis carnis luxuriæ eos, qui paululum effugiunt, qui in errore conversantur:

19 Libertatem illis promittentes, cum ipsi servi sint corruptionis: * à quo enim quis superatus est, huius & servus est.

* Jos. 8. 14. Rom. 16. 20. Heb. 6. 4. Mat. 23. 45. 20 Si enim refugientes coinquinationes mundi in cognitione Domini nostri, & Salvatoris Jesu Christi, * his rursus implicati superantur: facta sunt eis posteriora * deteriora prioribus:

21 Melius enim erat illis non cognoscere viam iustitiæ, quam post agnitionem, retrorsum converti ab eo, quod illis traditum est, sancto mandato.

* Pro. 16. 11. 22 Contigit enim eis illud veri proverbii: * Canis reversus ad suum vomitum: & Sus lora in volutabro luti.

CAPUT III.

Propter quosdam illusores secundum Domini adventum negantes, asseruit futuram mundi renovationem, cum brevi, & insperato Dominus adventet: ad cuius adventum monet, ut se præparent, laudans Pauli scripta, quæ indocti depravant.

A Hæc ecce vobis, charissimi, secundum scribo epistolam, in quibus vestram excito in commotione sinceram mentem:

2 Ut memores sitis eorum, quæ prædixi, verborum à sanctis Prophetis, & Apostolorum vestrorum, præceptorum Domini, & Salvatoris.

3 Hoc primum scientes, quod venient * in novissimis diebus in deceptione illusores, juxta proprias concupiscentias ambulantes,

4 Dicentes: * Ubi est promissio, aut adventus ejus? ex quo enim patres dormierunt, omnia sic perseverant ab initio creaturæ.

5 Latet enim eos hoc volentes, quod cæli erant prius, & terra, de aqua, & per aquam consistens Dei verbo,

6 Per quæ ille tunc mundus aqua inundatus periiit:

7 Cæli autem, qui nunc sunt, & terra, eodem verbo repositi sunt, igni reservati in diem iudicii, & perditionis impiorum hominum.

8 Unum verò hoc nate vos, charissimi: quia unus dies apud Dominum sicut mille anni, & mille anni sicut dies unus.

9 Non tardat Dominus promissionem suam sicut quidam existimant: sed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad penitentiam reverti.

10 * Adveniet autem dies Domini ut fur: in quo cæli magno impetu transierint, elementa verò calore solvantur, terra autem, & quæ in ipsa sunt opera exurentur.

11 Cum igitur hæc omnia dissolvenda sint, quales oportet vos esse in sanctis conversationibus, & pietatibus,

12 Expectantes, & properantes in adventum dici Domini, per quem cæli ardentes solvantur, & elementa ignis ardore tabescunt?

13 * Novos verò cælos, & novam terram secundum promissam iustos expectamus, in quibus iustitia habitat.

14 Propter quod, charissimi, hæc expectantes, satagite immaculati, & inviolati ei inveniri in pace:

15 * Et Domini nostri longanimitatem, salutem arbitremini: sicut & charissimus frater noster Paulus secundum datam sibi sapientiam scripsit vobis,

16 Sicut & in omnibus epistolis, loquens in eis de his: in quibus sunt quedam difficultas intellectu, quæ indocti, & instabiles depravant, sicut & cæteras Scripturas, ad suam ipsorum perditionem.

17 Vos igitur, fratres, præsentibus custodite: ne insipientium errore traducti excidatis à propria firmitate.

18 Crescite verò in gratia, & in cognitione Domini nostri, & Salvatoris Jesu Christi. Ipsi gloria, & nunc, & in diem æternitatis. Amen.

E P I S T O L A

B. JOANNIS APOSTOLI

P R I M A.

CAPUT PRIMUM.

Joannes, quod de Christo vidit, & audivit, aliis annuntiat, ut una cum ipso societur Deo, & Christo ejus filio, cujus sanguine hominum peccata mundantur: porro qui se peccasse negat, Deum mendacem facit.

A **Q**uod fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostrae contrectaverunt de verbo vitae: Et vita manifestata est, & vidimus, & testamur, & annuntiamus vobis vitam aeternam, quae erat apud Patrem, & apparuit nobis.

B **3** Quod vidimus, & audivimus, annuntiamus vobis, ut & vos societatem habeatis nobiscum, & societatem nostra sit cum Patre, & cum Filio ejus Jesu Christo.

4 Et haec scribimus vobis, ut gaudeatis, & gaudium vestrum sit plenum.

5 Et haec est annuntiatio, quam audivimus ab eo, & annuntiamus vobis: * Quoniam Deus lux est, & tenebrae in eo non sunt ullae.

6 Si dixerimus, quoniam societatem habemus cum eo, & in tenebris ambulamus, mentimur, & veritatem non facimus.

7 Si autem in luce ambulamus, sicut & ipse est in luce, societatem habemus ad invicem, * & sanguis Jesu Christi, Filii ejus, emundat nos ab omni peccato.

8 * Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus: ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.

9 Si confiteamur peccata nostra: fidelis est, & justus, ut remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate.

10 Si dixerimus, quoniam non peccavimus; mendacem facimus eum, & verbum ejus non est in nobis.

CAPUT II.

Jesus Christus advocatus noster est apud Patrem, & propitiatio pro peccatis totius mundi: observatione autem mandatorum Dei comprobatur vera Dei notitia, ac dilectio: quod sit vetus, ac novum mandatum: quis sit in luce, & in tenebris: variis scribit statibus, revocans a mundi dilectione, & ab hereticis, ac monens, ut semel accepta fidei adhaerant, sequentes ductum Spiritus sancti.

A **F**ilii mei, haec scribo vobis, ut non peccetis. Sed & si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem, Jesum Christum iustum:

2 Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi.

3 Et in hoc scimus, quoniam cognovimus eum, si mandata ejus observemus.

4 Qui dicit se nosse eum, & mandata ejus non custodit, mendax est, & in hoc veritas non est.

5 Qui autem servat verbum ejus, vere in

D
* 1.
Rep.
S. 26
1. Per.
6. 32.
Rev.
2c. 9.
Ecel.
7. 21.

A

* Jo.
8. 12.
C
1. Heb.
9. 14.
1. Pet.
1. 19.
Apoc.
1. 5.

hoc charitas Dei perfecta est: & in hoc scimus, quoniam in ipso sumus.

6 Qui dicit se in ipso manere, debet, sicut ille ambulavit, & ipse ambulare.

B 7 Charissimi, non mandatum novum scribo vobis, sed mandatum vetus, quod habuistis ab initio. Mandatum vetus, est verbum, quod audistis:

* Jo. 11. 14. 15. 12. 8* Iterum mandatum novum scribo vobis, quod verum est & in ipso, & in vobis: quia tenebræ transierunt, & verum lumen jam lucet.

9 Qui dicit se in luce esse, & fratrem suum odit, in tenebris est usque adhuc.

* Infr. 1. 14. 10 * Qui diligit fratrem suum, in lumine manet, & scandalum in eo non est.

11 Qui autem odit fratrem suum, in tenebris est, & in tenebris ambulat, & nescit, quo eat: quia tenebræ obcæverunt oculos eius.

12 Scribo vobis, filioli, quoniam remittuntur vobis peccata propter nomen eius.

13 Scribo vobis, patres, quoniam cognovistis eum, qui ab initio est: Scribo vobis, adolecentes, quoniam vicistis malignum.

14 Scribo vobis, infantes, quoniam cognovistis patrem. Scribo vobis, juvenes, quoniam fortes estis, & verbum Dei manet in vobis, & vicistis malignum.

C 15 Nolite diligere mundum, neque ea, quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo:

16 Quoniam omne, quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ: quæ non est ex Patre, sed ex mundo est.

17 Et mundus transiit, & concupiscentia ejus. Qui autem facit voluntatē Dei, manet in æternum.

18 Filioli, novissima hora est: & sicut audistis, quia Antichristus venit, & nunc Antichristi multi facti sunt: unde scimus, quia novissima hora est.

19 Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis; nam, si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum: sed ut manifesti sint, quoniam non sunt omnes ex nobis.

20 Sed vos unctionem habetis à Sancto, & nostis omnia.

21 Non scripsi vobis quasi ignorantibus veritatem, sed quasi scientibus eam: & quoniam omne mendacium ex veritate non est.

22 Quis est mendax, nisi is, qui negat, quoniam Jesus est Christus? Hic est Antichristus, qui negat Patrem, & Filium.

D 23 Omnis, qui negat Filium, nec Patrem habet: qui confitetur filium, & Patrem habet.

24 Vos quod audistis ab initio, in vobis permaneat: si in vobis permanserit, quod audistis ab initio, & vos in Filio, & Patre manebitis.

25 Et hæc est repromissio, quam ipse pollicitus est nobis, vitam æternam.

26 Hæc scripsi vobis de his, qui seducunt vos. 27 Et vos unctionem, quam accepistis ab eo, maneat in vobis. Et non necesse habetis, ut aliquis doceat vos: sed sicut unctio ejus docet vos de omnibus, & verum est, & non est mendacium. Et sicut docuit vos: manete in eo.

28 Et nunc, filioli, manete in eo: ut cum apparuerit, habeamus fiduciam, & non confundamur ab eo in adventu ejus.

29 Si scitis, quoniam iustus est, scitote, quoniam & omnis, qui facit iustitiam, ex ipso natus est.

CAPUT III.

De Dei erga nos charitate, & quomodo distinguantur qui ex Deo sunt, & qui ex diabolo: de dilectione, & odio fratrum: qui mentis puritate, & fide in Christum quidpiam à Deo petunt, impetrant.

V Idete, qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur, & simus. Propter hoc mundus non novit nos: quia non novit eum.

2 Charissimi, nunc filii Dei sumus: & nondum apparuit, quid erimus. Scimus, quoniam cum apparuerit, similes ei erimus: quoniam videbimus eum sicuti est.

3 Et omnis, qui habet hanc spem in eo, sanctificat se, sicut & ille sanctus est.

4 Omnis, qui facit peccatum, & iniquitatem facit: & peccatum est iniquitas.

5 * Et scitis, quia ille apparuit, ut peccata nostra tolleretur: & peccatum in eo non est.

6 Omnis, qui in eo manet, non peccat: & omnis, qui peccat, non vidit eum, nec cognovit eum.

7 Filioli, nemo vos seducat. Qui facit iustitiam, iustus est: sicut & ille iustus est.

8 * Qui facit peccatum, ex diabolo est: quoniam ab initio diabolus peccat. In hoc apparuit Filius Dei, ut dissolvat opera diaboli.

9 Omnis, qui natus est ex Deo, peccatum non facit: quoniam semen ipsius in eo manet, & non potest peccare, quoniam ex Deo natus est.

10 In hoc manifesti sunt filii Dei, & filii diaboli. Omnis, qui non est iustus, non est ex Deo, & qui non diligit fratrem suum:

11 Quoniam hæc est annuntiatio, quam audistis ab initio, * ut diligatis alterutrum.

12 Non sicut Cain, qui ex maligno erat, & occidit fratrem suum. Et propter quid occidit eum? Quoniam opera ejus maligna erant, fratris autem ejus iusta:

13 Nolite mirari fratres, si odit vos mundus.

14 Nos scimus, quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres.

* Qui non diligit, manet in morte:

15 Omnis, qui odit fratrem suum, homicida est. Et scitis, quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in semetipso manentem.

16 * In hoc cognovimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit: & nos debemus pro fratribus animas ponere.

17 * Qui habuerit substantiam hujus mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauferit viscera sua ab eo: quomodo charitas Dei manet in eo?

18 Filioli mei, non diligamus verbo, neque lingua, sed opere, & veritate.

19 In hoc cognoscimus, quoniam ex veritate sumus: & in conspectu ejus suadebimus corda nostra.

20 Quoniam si reprehenderit nos cor nostrum: major est Deus corde nostro, & novit omnia.

21 Charissimi, si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habeamus ad Deum:

22 * Et quicquid petierimus, accipiemus ab eo: quoniam mandata ejus custodimus, & ea, quæ sunt placita coram eo, facimus.

23 * Et hoc est mandatum ejus: Ut credamus in nomine Filii ejus Jesu Christi: & diligamus alterutrum, sicut dedit mandatum nobis.

24 * Et qui servat mandata ejus, in illo ma-

A

* Isa. 53. 4. 1. 2. et. 3. 12. B

* Jo. 8. 44.

* Jo. 1. 14. 15. 2. 4. 8. C

* Lev. 19. 7.

* Jo. 15. 13.

* Jac. 2. 15.

D

* Mat. 21. 12. 6. 29. 17. 3. 11. 14. 15. 12.

net, & ipse in eo: & in hoc scimus, quoniam manet in nobis de Spiritu, quem dedit nobis.

CAPUT IV.

Qui spiritus ex Deo sint, & qui non: cum Deus sua nos dilectione praevenit, dato pro nobis Filio suo, debemus & nos Deum, ac proximum diligere: perfecta autem charitas foras mittit timorem.

A **C**harissimi, nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, si ex Deo sint: quoniam multi pseudoprophetae exierunt in mundum.

2 In hoc cognoscitur spiritus Dei: omnis spiritus, qui confitetur Jesum Christum in carne venisse, ex Deo est.

3 Et omnis spiritus, qui solvit Jesum, ex Deo non est, & hic est Antichristus, de quo audistis quoniam venit, & nunc jam in mundo est.

4 Vos ex Deo estis, filioli, & vicistis eum, quoniam major est, qui in vobis est, quam qui in mundo.

B **Jos.** 47. **5** * Ipsi de mundo sunt: ideo de mundo loquuntur, & mundus eos audit.

6 Nos ex Deo sumus. Qui novit Deum, audit nos: qui non est ex Deo, non audit nos: in hoc cognoscimus Spiritum veritatis, & spiritum erroris.

7 Charissimi, diligamus nos invicem, quia charitas ex Deo est. Et omnis, qui diligit, ex Deo natus est, & cognoscit Deum.

8 Qui non diligit, non novit Deum: quoniam Deus charitas est.

Tot. 3. 16. **9** * In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam Filium suum unigenitum misit Deus in mundum, ut vivamus per eum.

10 In hoc est charitas: non quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos, & misit Filium suum propitiationem pro peccatis nostris.

11 Charissimi, si sic Deus dilexit nos: & nos debemus alterutrum diligere.

C **Jos.** 8. 18. **12** * Deum nemo vidit unquam. Si diligamus invicem, Deus in nobis manet, & charitas ejus in nobis perfecta est.

Ti-moth. 6. 16. **13** In hoc cognoscimus, quoniam in eo manemus, & ipse in nobis: quoniam de Spiritu suo dedit nobis.

14 Et nos vidimus, & testificamur, quoniam Pater misit Filium suum Salvatorem mundi.

15 Quisquis confessus fuerit quoniam Jesus est Filius Dei, Deus in eo manet, & ipse in Deo.

16 Et nos cognovimus, & credidimus charitati, quam habet Deus in nobis. Deus charitas est: & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.

D **Jos.** 1. 14. **17** In hoc perfecta est charitas Dei nobiscum, ut fiduciam habeamus in die judicii: quia sicut ille est, & nos sumus in hoc mundo.

1. Jo. 4. 17. **18** Timor non est in charitate: sed perfecta charitas foras mittit timorem: quoniam timor poenam habet, qui autem timet, non est perfectus in charitate.

19 Nos ergo diligamus Deum, quoniam Deus prior dilexit nos.

20 Si quis dixerit, quoniam diligo Deum, & fratrem suum oderit, mendax est. Qui enim non diligit fratrem suum, quem videt, Deum, quem non videt, quomodo potest diligere?

21 * Et hoc mandatum habemus a Deo, ut qui diligit Deum, diligat & fratrem suum.

CAPUT V.

De natis ex Deo, veraque erga ipsum charitate: fides mundum vincit: tres in terra testantur Christum verum hominem, & tres in caelo verum Dei Filium, in quem credens habet vitam aeternam: de peccato ad mortem, & non ad mortem.

A **O**mnis, qui credit, quoniam Jesus est Christus, ex Deo natus est. Et omnis, qui diligit eum qui genuit, diligit & eum, qui natus est ex eo.

2 In hoc cognoscimus, quoniam diligimus natos Dei, cum Deum diligamus, & mandata ejus faciamus.

3 Hæc est enim charitas Dei, ut mandata ejus custodiamus: & mandata ejus gratia non sunt.

4 Quoniam omne, quod natum est ex Deo, vincit mundum: & hæc est victoria, quæ vincit mundum: fides nostra.

5 * Quis est, qui vincit mundum, nisi qui credit, quoniam Jesus est Filius Dei?

6 Hic est, qui venit per aquam, & sanguinem, Jesus Christus: non in aqua solum, sed in aqua, & sanguine. Et Spiritus est, qui testificatur, quoniam Christus est veritas.

7 Quoniam tres sunt, qui testimonium dant in caelo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus: & hi tres unum sunt.

8 Et tres sunt, qui testimonium dant in terra: Spiritus, & aqua, & sanguis: & hi tres unum sunt.

9 Si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei majus est: quoniam hoc est testimonium Dei, quod majus est, quoniam testificatus est de Filio suo.

10 Qui credit in Filium Dei, habet testimonium Dei in se: Qui non credit Filio, mendacem facit eum: quia non credit in testimonium, quod testificatus est Deus de Filio suo.

11 Et hoc est testimonium, quoniam vitam aeternam dedit nobis Deus. Et hæc vita in Filio ejus est.

12 Qui habet Filium, habet vitam: qui non habet Filium, vitam non habet.

13 Hæc scribo vobis: ut sciatis, quoniam vitam habetis aeternam, qui creditis in nomine Filii Dei.

14 Et hæc est fiducia, quam habemus ad eum: Quia quodcumque petierimus secundum voluntatem ejus, audit nos.

15 Et scimus, quia audit nos, quidquid petierimus: scimus, quoniam habemus petitiones, quas posulamus ab eo.

16 Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petat, & dabitur ei vita peccati non ad mortem. Est peccatum ad mortem, non pro illo dico, ut roget quis.

17 Omnis iniquitas, peccatum est: & est peccatum ad mortem.

18 Scimus, quia omnis, qui natus est Deo, non peccat, sed generatio Dei conservat eum, & malignus non tangit eum.

19 Scimus, quoniam ex Deo sumus: & mundus totus in maligno positus est.

20 Et scimus, quoniam Filius Dei venit, & dedit nobis sensum, ut cognoscamus verum Deum, & simus in vero Filio ejus.

Hic est verus Deus, & vita aeterna.

21 Filioli, custodite vos a simulachris. Amen.

EPISTOLA BEATI JOANNIS APOSTOLI SECUNDA.

Electam hanc, ejusque filios in charitate, & fide confirmat, ne ab hereticis seducantur: idque paucis, cetera servans donec ad eos veniat.

A

Enior Electa domina, & natis ejus, quos ego diligo in veritate, & non ego solus, sed & omnes, qui cognoverunt veritatem;

Propter veritatem, quæ permanet in nobis, & nobiscum erit in æternum.

3 Sit vobiscum gratia, misericordia, pax à Deo Patre, & à Christo Jesu Filio Patris, in veritate, & charitate.

4 Gavissus sum valde, quoniam inveni de filiis tuis ambulantes in veritate, sicut mandatum accepimus à Patre.

B

5 Et nunc rogo te, domina, non tamquam mandatum novum scribens tibi, sed quod habuimus ab initio, * ut diligamus alterutrum.

* Jo:
19.12.

6 Et hæc est charitas, ut ambulemus secundum mandata ejus. Hoc est enim mandatum,

ut quemadmodum audistis ab initio, in eo ambuletis.

7 Quoniam multi seductores exierunt in mundum, qui non continentur Jesum Christum venisse in carnem: hic est seductor, & antichristus.

8 Videte vosmetipsos, ne perdatis, quæ operati estis: sed ut mercedem plenam accipiat.

9 Omnis, qui recedit, & non permanet in doctrina Christi, Deum non habet: qui permanet in doctrina, hic & Patrem, & Filium habet.

10 Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec AVE ei dixeritis.

11 Qui enim dicit illi AVE, communicat operibus ejus malignis.

12 Plura habens vobis scribere, nolui per chartam, & atramentum: spero enim me futurum apud vos, & os ad os loqui, ut gaudium vestrum plenum sit.

13 Salutant te filii sororis tuæ Electæ.

EPISTOLA BEATI JOANNIS APOSTOLI TERTIA.

Gajum collaudat, quod in veritate ambulet, & peregrinos humane excipiat: subdens de Diotrefis calumniis, & inhumanitate, ac Demetrio optimum perhibens testimonium, subjungens se illum brevi invisurum.

A

Enior Gajo charissimo, quem ego diligo in veritate.

Charissime, de omnibus orationem facio prospere te ingredi, & valere, sicut prospere agit anima tua.

3 Gavissus sum valde venientibus fratribus, & testimonium perhibentibus veritati tuæ, sicut tu in veritate ambulas.

4 Majorem horum non habeo gratiam, quam ut audiam filios meos in veritate ambulare.

B

5 Charissime, fideliter facis, quidquid operaris in fratres, & hoc in peregrinos.

6 Qui testimonium reddiderunt charitati tuæ in conspectu Ecclesiæ: quos, benefaciens, deduces dignè Deo.

7 Pro nomine enim ejus profecti sunt, ni-

hil accipientes à Gentibus.

8 Nos ergo debemus suscipere hujusmodi, ut cooperatores simus veritatis.

9 Scripsissem forsitan Ecclesiæ: sed is, qui amat primum gerere in eis, Diotrefes, non recipit nos.

10 Propter hoc si venero, commonebo ejus opera, quæ facit, verbis malignis garriens in nos: & quasi non ei ista sufficiant, neque ipse suscipit fratres, & eos, qui suscipiunt, prohibet, & de Ecclesia ejicit.

11 Charissime, noli imitari malum, sed quod bonum est. Qui benefacit, ex Deo est: qui malefacit, non vidit Deum.

12 Demetrio testimonium redditur ab omnibus, & ab ipsa veritate, sed & nos testimonium perhibemus: & nosti, quoniam testimonium nostrum verum est.

13 Multa habui tibi scribere: sed nolui per atramentum, & calamus scribere tibi.

14 Spero autem protinus te videre, & os ad os loquar. Pax tibi. Salutant te amici. Saluta amicos nominationum.

EPISTOLA CATHOLICA
B. JUDÆ APOSTOLI.

Monet, ut firmi sint in tradita semel fide adversus insurgentes impios, ac lascivos, subditi de horum supplicio in modum Sodomorum ac Sodomitum: nam & hi nullum veriti, effrenè servantur in omnem carnis concupiscentiam, quos diversi & ibi comparat: & istos ad Enoch, ac Apostolorum de illis vaticinia revocat.

A **I** UDAS Jesu Christi servus, frater autem Jacobi, his, qui sunt in Deo Patre dilectis, & Christo Jesu conservatis, & vocatis.

2 Misericordia vobis, & pax, & charitas adimpleatur.

3 Charissimi, omnem sollicitudinem faciens scribendi vobis de communi vestra salute, necesse habui scribere vobis: deprecans supercertari semel tradita Sanctis fidei.

4 Subintroierunt enim quidam homines (qui olim præscripti sunt in hoc iudicium) impii, Dei nostri gratiam transferences in luxuriam, & solum Dominatorem, & Dominum nostrum Jesum Christum negantes.

B 5 Commonere autem vos volo, scientes semel omnia, quoniam Jesus populum de terra Egypti salvans, * secundo eos, qui non crediderunt, perdidit:

* Nu.
14. 17.

6 Angelos verò, qui non servaverunt suum principatum, sed dereliquerunt suum domicilium, in iudicium magni diei, vinculis æternis sub caligine reservavit.

7 Sicut Sodoma, & Gomorrha, & finitimæ civitates simili modo exornate, & abeuntes post carnem alteram, factæ sunt exemplum, ignis æterni poenam sustinentes.

8 Similiter & hi carnem quidem maculant, dominationem autem spernunt, maiestatem autem blasphemant.

* Zac.
3. 2.

9 * Cum Michael Archangelus cum diabolo disputans altercetur de Moyse corpore, non est ausus iudicium inferre blasphemix: sed dixit: Imperet tibi Dominus.

* Gen.
6. 8.

10 Hi autè, quæcumque quidè ignorant, blasphemant: quæcumque autem naturaliter, tamquam muta animalia, norunt, in his corrumpuntur.

* Nu.
12. 21.

C 11 Væ illis, quia in * via Cain abierunt, & in errore Balaam mercede effusi sunt, & in

contradictione * Core perierunt.

12 Hi sunt in epulis suis maculæ, convivæ sine timore, semetipsos pascentes, nubes sine aqua, quæ à ventis circumferuntur, arbores autumnales, infructuosæ, bis mortuæ, eradicatæ,

13 Fluctus feri maris, despumantes suas confusiones, sidera errantia: quibus procella tenebrarum servata est in æternum.

14 Prophetavit autem & de his septimus ab Adam Enoch, dicens: * Ecce venit Dominus in Sanctis millibus suis

15 Facere iudiciū cōtra omnes, & arguere omnes impios de omnibus operibus impietatis eorū, quibus impiè egerūt, & de omnibus curis, quæ locuti sūt cōtra Deū peccatores impii.

16 Hi sūt murmuratores querulosi, secundum desideria sua ambulantes, * os eorum loquitur superba, mirantes personas quæstus causa.

17 Vos autem charissimi, memores estote verborum, * quæ prædicta sunt ab Apostolis Domini nostri Jesu Christi,

18 Qui dicebant vobis, quoniam in novissimo tempore venient illudores, secundum desideria sua ambulantes in impietatibus.

19 Hi sunt, qui segregant semetipsos, animales, Spiritum non habentes.

20 Vos autem charissimi, superadificantes vosmetipsos sanctissimæ vestræ fidei, in Spiritu sancto orantes,

21 Vosmetipsos in dilectione Dei servate, expectantes misericordiam Domini nostri Jesu Christi in vitam æternam.

22 Et hos quidem arguite iudicatos:

23 Illos verò salvate, de igne rapientes. Aliis autem miseremini in timore odientes & eam, quæ carnalis est, maculatam tunicam.

24 Eia autem, qui potens est vos conservare sine peccato, & constituere ante conspectum gloriæ suæ immaculatos in exultatione in adventu Domini nostri Jesu Christi.

25 Soli Deo Salvatori nostro, per Jesū Christum Dñm nostrum, gloria, & magnificentia, imperium, & potestas, ante omne sæculum, & nunc, & in omnia sæcula sæculorum, Amen.

* Nu.
16. 12.
Petr.
2. 17.

* A.
poc.
1. 7.

* Psal.
16. 10.
* 1.
Tim.
4. 1.
D
1 Tim.
3. 6.
2. Petr.
3. 3.

A P O C A L Y P S I S BEATI JOANNIS A P O S T O L I.

CAPUT PRIMUM.

Joannes in Patmos insula relegatus, jubetur scribere, quæ viderit, septem Asia Ecclesiis, per septem candelabra designatis, quæ vidit in circuitu filii hominis; modum describens, quo hic ipsi demonstratus sit.

A pocalypsis Jesu Christi, quam dedit illi Deus palam facere servis suis, quæ oportet fieri cito: & significavit, mittens per Angelum suum servo suo Joanni.

2 Qui testimonium perhibuit verbo Dei, & testimonium Jesu Christi, quacumque vidit.

3 Beatus, qui legit, & audit verba prophetiæ hujus: & servat ea, quæ in ea scripta sunt: tempus enim prope est.

4 Joannes septem Ecclesiis, quæ sunt in Asia Gratia vobis, & pax ab eo, * qui est, & qui erat, & qui venturus est; & à septem spiritibus, qui in conspectu throni ejus sunt:

5 Ecce Jesu Christo, qui est testis fidelis, * primogenitus mortuorum, & princeps regum terræ: qui dilexit nos, & lavit nos à peccatis nostris * in sanguine suo,

6 Et fecit nos regnum, & sacerdotes Deo, & Patri suo: ipsi gloria, & imperium in sæcula sæculorum: Amen.

7 * Ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, & qui cum pupureunt. Et plangent se super eum omnes tribus terræ: Etiam: Amen.

8 * Ego sum Alpha, & Omega, principium,

& finis, dicit Dominus Deus, qui est, & qui erat, & qui venturus est, omnipotens.

9 Ego Joannes frater vester, & particeps in tribulatione, & regno, & patientia in Christo Jesu, fui in insula, quæ appellatur Patmos, propter verbum Dei, & testimonium Jesu:

10 Fui in spiritu in Dominica die, & audiivi post me vocem magnam tamquam tubæ,

11 Dicentis: Quod vides, scribe in libro: & mitte septem Ecclesiis, quæ sunt in Asia, Epheso, & Smyrnæ, & Pergamo, & Thyatiræ, & Sardis, & Philadelphia, & Laodiciæ.

12 Et conversus sum, ut viderem vocem, quæ loquebatur mecum: Et conversus vidi septem candelabra aurea:

13 Et in medio septem candelabrorum aureorum similem filio hominis, vestitum potere, & præcinctum ad mamillas zona aurea:

14 Caput autem ejus, & capilli erant candidi tamquam lana alba, & tamquam nix, & oculi ejus tamquam flamma ignis,

15 Et pedes ejus similes aurichalco, sicut in camino ardenti, & vox illius tamquam vox aquarum multarum:

16 Et habebat in dextera sua stellas septem & de ore ejus gladius utraque parte acutus exibat: & facies ejus sicut sol lucet in virtute sua.

17 Et cum vidissem eum, cecidi ad pedes ejus tamquam mortuus. Et posuit dexteram suam super me, dicens: Noli timere, * ego sum primus, & novissimus:

18 Et vivus, & fui mortuus: & ecce sum vivens in sæcula sæculorum, & ha-

*Exo.

3. 14.

*1Cor.

15. 10.

Colof.

1. 13.

*Reb.

6. 14.

*Pet.

1. 19.

1. 104.

1. 7.

*Iste

11.

B

Matt.

24. 30.

Jud.

14.

*Iste

41. 6.

*Iste

21. 6. &

13. 17.

C

D

*Iste

41. 6. &

44. 6.

beo claves mortis, & inferni.

19 Scribe ergo quæ vidisti, & quæ sunt, & quæ oportet fieri post hæc.

20 Sacramentum septem stellarum, quas

vidisti in dextera mea, & septem candelabra aurea: septem stellæ, Angeli sunt septem Ecclesiarum: & candelabra septem, septem Ecclesiæ sunt.

C A P U T II.

Jubetur Joānes variā scribere Ecclesiis Ephesensibus, Smyrnæ, Pergami, & Thyatiræ: collaudans eos, qui Nicolaitarum doctrinam non admisserant, alios autem minis ad penitentiam revocans: tepidum quoque detestans, & vincenti primum pollicens.

A 1 Angelo Ephesi Ecclesiæ scribe: Hæc dicit, qui tenet septem stellas in dextera sua, qui ambulat in medio septem candelabrorum aureorum:

2 Scio opera tua, & laborem, & patientiam tuam, & quia non portes sustinere malos: & tentasti eos, qui se dicunt Apostolos esse, & non sunt: & invenisti eos mendaces:

3 Et patientiam habes, & sustinuisti propter nomen meum, & non defecisti.

4 Sed habeo adversum te, quod charitatem tuam primam reliquisti.

B 5 Memor esto itaque, unde excideris, & age penitentiam, & prima opera fac: sin autem, venio tibi, & movebo candelabrum tuum de loco suo, nisi penitentiam egeris.

6 Sed hoc habes, quia odisti facta Nicolaitarum, quæ & ego odi.

7 Qui habet aurem, audiat, quid Spiritus dicat Ecclesiis: Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod est in Paradiso Dei mei.

8 Et Angelo Smyrnæ Ecclesiæ scribe: Hæc dicit primus, & novissimus, qui fuit mortuus, & vivit:

9 Scio tribulationem tuam, & paupertatem tuam, sed dives es: blasphemaris ab his, qui se dicunt Judæos esse, & non sunt, sed sunt synagoga satanæ.

C 10 Nihil horum timeas, quæ passurus es. Ecce misurus est diabolus aliquos ex vobis in carcerem, ut tentemini: & habebitis tribulationem diebus decem. Esto fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.

11 Qui habet aurem, audiat, quid Spiritus

dicat Ecclesiis: Qui vicerit, non lædetur à morte secunda.

12 Et Angelo Pergami Ecclesiæ scribe: Hæc dicit, qui habet rhomphaeam utraque parte acutam:

13 Scio, ubi habitas, ubi sedes est satanæ: & tenes nomē meum: & non negasti fidē meam: Et in diebus illis Antipas testis meus fidelis, qui occisus est apud vos, ubi satanas habitat.

14 Sed habeo adversus te pauca: quia habes illic tenentes doctrinam * Balaam, qui docebat Balac mittere scandalum coram filiis Israel, edere, & fornicari:

15 Ita habes, & tu, tenentes doctrinam Nicolaitarum.

16 Similiter penitentiam age: si quod minus veniam tibi citō, & pugnabo cum illis gladio oris mei.

17 Qui habet aurem, audiat, quid Spiritus dicat Ecclesiis: Vincenti dabo manna absconditum, & dabo illi calculum candidum: & in calculo nomen novum scriptum, quod nemo scit, nisi qui accipit.

18 Et Angelo Thyatiræ Ecclesiæ scribe: Hæc dicit Filius Dei, qui habet oculos tamquam flamma ignis, & pedes ejus similes aurichalco:

19 Novi opera tua, & fidem, & charitatem tuam, & ministerium, & patientiam tuam, & opera tua novissima plura prioribus.

20 Sed habeo adversus te pauca: quia permittis mulierem Jezabel, quæ se dicit prophetem, docere, & seducere servos meos, fornicari, & manducare de idolothytis.

21 Et dedi illi tempus, ut penitentiam ageret: & non vult penitere à fornicatione sua.

22 Ecce mittam eam in lectum: & qui mœchantur cum ea, in tribulatione maxima erunt, nisi penitentiam ab operibus suis egerint.

D

*Nota
24: &
25: 2.

E

F

G
1. Reg.
6. 7.
Psalm.
7. 10.
Jere.
17. 10.

23 Et filiosejus interfecit in morte, & scient omnes Ecclesiæ: * quia ego sum scrutans renes, & corda: & dabo unicuique vestrum secundum opera sua. Vobis autem dico,
24 Et ceteris, qui Thyatiræ estis: Quicumque non habent doctrinam hanc, & qui non cognoverunt altitudines satanæ, quemadmodum dicunt, non mittam super vos aliud pondus:
25 Tamen id, quod habetis, tenete, donec veniam.

26 Et qui vicerit, & custodierit usque in finem opera mea, dabo illi potestatem super Gentes,
27 Et reget eas in virga ferrea, & tamquam vas figuli confringentur,
28 Sicut & ego accepi à Patre meo: & dabo illi stellam matutinam.

29 Qui habet aurem, audiat, quid Spiritus dicat Ecclesiis.

CAPUT III.

Jubetur scribere Ecclesiis Sardis, Philadelphia, & Laodiciæ: errantes ad penitentiam minis revocans, sed alios collaudans & vincenti premium pollicens: Deum dicentem ad osium pulsare, ut ingreditur ad illum, qui aperuerit.

A 1 **E**T Angelo Ecclesiæ Sardis scribe: Hæc dicit, qui habet septem Spiritus Dei, & septem stellæ: Scio opera tua, quia nomen habes, quod vivas, & mortuus es.

2 Esto vigilans, & confirma cætera, quæ moritura erant. Non enim invenio opera tua plena coram Deo meo.

3 In mente ergo habes qualiter acceperis, & audieris: & serva, & penitentiam age. Si ergo non vigilaveris, * Veniam ad te tamquam fur, & neicies, qua hora veniam ad te.

* 1.
Theff.
5. 2.
1. Petr.
2. 10.
1. Ioh.
16. 5.

4 Sed habes pauca nomina in Sardis, qui non inquinaverunt vestimenta sua: & ambulabunt mecum in albis, quia digni sunt.

5 Qui vicerit, sic vestietur vestimentis albis, & non delebo nomen ejus de Libro vitæ, & confitebor nomen ejus coram Patre meo, & coram angelis ejus.

6 Qui habet aurem, audiat, quid Spiritus dicat Ecclesiis.

7 Et Angelo Philadelphia Ecclesiæ scribe: Hæc dicit Sanctus, & Verus, * qui habet clavem David: qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit:

* Iste
12. 12.
Job.
12. 14.

8 Scio opera tua. Ecce dedi coram te osium apertum, quod nemo potest claudere: quia modicam habes virtutem, & servasti verbum meum, & non negasti nomen meum.

9 Ecce dabo de synagoga satanæ, qui dicunt se Judæos esse, & non sunt, sed mentiuntur: Ecce faciam illos, ut veniant, & adorent ante pedes tuos: & scient, quia ego dilexi te.

C

10 Quoniam servasti verbum patientiæ meæ, & ego servabo te ab hora tentationis, quæ ventura est in orbem universum tentare habitantes in terra.

11 Ecce venio cito: tene, quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam.

12 Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, & foras non egredietur amplius: & scribam super eum nomen Dei mei, & nomen civitatis Dei mei novæ Jerusalem, quæ descendit de cælo à Deo meo, & nomen meum novum.

13 Qui habet aurem, audiat, quid Spiritus dicat Ecclesiis.

14 Et Angelo Laodiciæ Ecclesiæ scribe: *

* Jo.
14. 6.

Hæc dicit, Amen, testis fidelis, & verus, qui est principium creaturæ Dei:

15 Scio opera tua, quia neque frigidus es, neque calidus: utinam frigidus esies, aut calidus:
16 Sed quia tepidus es, & nec frigidus, nec calidus, incipiam te evomere ex ore meo.

D

17 Quia dicis: Quod dives sum, & locupletatus, & nullius egeo: & neicies, quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus.

18 Suadeo tibi emere à me aurum ignitum probatum, ut locuples fias, & vestimentis albis induaris, & non appareat confusio nuditatis tuæ, & collyrio inunge oculos tuos, ut videas.

19 * Ego, quos amo, arguo, & castigo. Emulare ergo, & penitentiam age.

* Pro.
3. 12.
Hebr.
12. 6.

20 Ecce sto ad osium, & pulso: si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi januam, introbo ad illum, & cenabo cum illo, & ipse mecum.

21 Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo: sicut & ego vici, & sedi cum Patre meo in throno ejus.

22 Qui habet aurem, audiat, quid Spiritus dicat Ecclesiis.

CAPUT IV.

Aperto in celo osio videt sedentem in throno, & in hujus circuitu viginti quatuor seniores sedentes: & quæ hic describit, quatuor animalia, quæ sedentem in throno assidue unâ cum viginti quatuor senioribus glorificabant.

A **P**ost hæc vidi: & ecce osium apertum in celo: & vox prima, quam audivi, tamquam tubæ loquentis mecum, dicens: Ascende huc, & ostendam tibi, quæ oportet fieri post hæc.

2 Et statim fui in spiritu: & ecce sedes posita erat in celo, & supra sedem sedens.

3 Et qui sedebat, similis erat aspectui lapidis jaspidis, & sardinis: & iris erat in circuitu sedis, similis visioni smaragdinae.

4 Et in circuitu sedis sedilia viginti quatuor: & super thronos viginti quatuor seniores sedentes, circumamicti vestimentis albis, & in capitis eorum coronæ aureæ.

B

5 Et de throno procedebant fulgura, & voces, & tonitrua: & septem lampades ardentes ante thronum, qui sunt septem spiritus Dei.

6 Et in conspectu sedis tamquam mare vitreum simile crystallo: & in medio sedis, & in circuitu sedis, quatuor animalia plena oculis ante, & retrò.

7 Et animal primum simile leoni, & secundum animal simile vitulo, & tertium animal habens faciem quasi hominis, & quartum animal simile aquilæ volanti.

C

8 Et quatuor animalia, singula eorum habebant alas senas: & in circuitu, & intus plena sunt oculis: & requiem non habebant die, ac nocte, dicentia: * Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui venturus est.

* Iste
6. 3.

9 Et cum darent illa animalia gloriam, & honorem, & benedictionem sedenti super thronum, viventi in sæcula sæculorum.

10 Procedebant viginti quatuor seniores ante sedentem in throno, & adorabant viventes.

D

tem in sæcula sæculorum, & mittebant coronas suas ante thronum, dicentes:

11 Dignus es, Domine Deus noster, acci-

pere gloriam, & honorem, & virtutem: quia tu creasti omnia, & propter voluntatem tuam erant, & creata sunt.

C A P U T V.

Flente Joanne, quod librum septem sigillis signatum nemo posset aperire, agnus primum occisus illum aperuit: quo facto quatuor animalia & vigintiquatuor seniores cum innumera Angelorum multitudine, ornataz creatura illum maxime glorificaverunt.

A **E**t vidi in dextera sedentis super thronum librum scriptum intus, & foris, signatum sigillis septem.

2 Et vidi Angelum fortem, prædicantem voce magna: Quis est dignus aperire librum, & solvere signacula ejus?

3 Et nemo poterat, neque in cælo, neque in terra, neque sub terra aperire librum, neque respicere illum.

4 Et ego flebam multum, quoniam nemo dignus inventus est aperire librum, nec videre eum.

B **5** Et unus de senioribus dixit mihi: Ne fleviſis: ecce vicit leo de tribu Juda, radix David, aperire librum, & solvere septem signacula ejus.

6 Et vidi, & ecce in medio throni, & quatuor animalium, & in medio seniorum agnum stantem tanquam occulum, habentem cornua septem, & oculos septem: qui sunt septem spiritus Dei, missi in omnem terram.

7 Et venit, & accepit de dextera sedentis in throno librum.

8 Et cum aperuisset librum, quatuor animalia, & viginti quatuor seniores ceciderunt coram agno, habentes singuli citharas, & phialas aureas plenas odoramentorum, quas sunt orationes Sanctorum:

C **9** Et cantabant canticum novum, dicentes: Dignus es, Domine, accipere librum, & aperire signacula ejus: quoniam occisus es, & redemisti nos Deo in sanguine tuo ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione.

10 Et fecisti nos Deo nostro regnum, & sacerdotes: & regnabimus super terram.

11 Et vidi, & audivi vocem angelorum mul-

torum in circuitu throni, & animalium, & seniorum: & erat numerus eorum millia millium.

12 Dicentium voce magna: dignus est Agnus, qui occisus est, accipere virtutem, & divinitatem, & sapientiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem.

13 Et omnem creaturam, quæ in cælo est, & super terram, & sub terra, & quæ sunt in mari, & quæ in eo: omnes audivi dicentes: Sedenti in throno, & Agno, benedictio, & honor, & gloria, & potestas in sæcula sæculorum.

14 Et quatuor animalia dicebant: Amen. Et vigintiquatuor seniores ceciderunt in facies suas: & adoraverunt viventem in sæcula sæculorum.

C A P U T VI.

Apertis quatuor sigillis, varii adversus terram sequuntur effusūs: quinto vero aperto, anime martyrum petunt accelerari iudicium: ad sexti autem apertionem ostenduntur signa futuri iudicii.

A **E**t vidi, quod aperuisset Agnus unum de septem sigillis, & audivi unum de quatuor animalibus, dicens, tamquam vocem tonitruī: Veni, & vide.

2 Et vidi: & ecce equus albus, & qui sedebat super illum, habebat arcum, & data est ei corona, & exivit vincens, ut vinceret.

3 Et cum aperuisset sigillum secundum, audivi secundum animal dicens: Veni, & vide.

4 Et exivit alius equus rufus: & qui sedebat super illum, datum est ei, ut lumeret pacem de terra, & ut invicem se interficerent, & datus est ei gladius magnus.

5 Et cum aperuisset sigillum tertium, audivi tertium animal dicens: Veni, & vide. Et ecce equus niger: & qui sedebat super illum, habebat stateram in manu sua.

6 Et audivi tamquam vocem in medio quatuor animalium dicentium: Bilibris tritici denario, & tres bilibres hordei denario, & vinum, & oleum ne læteris.

*Dan.
7. 10.
D

A

B

7 Et cum aperuisset sigillum quartum, audi-
vi vocē quarti animalis dicentis: Veni. & vide.

8 Et ecce equus pallidus: & qui sedebat su-
per eum, nomen illi Mors, & infernus se-
quebatur eum, & data est illi potestas su-
per quatuor partes terræ, interficere gla-
dio, fame, & morte, & bestiis terræ.

C 9 Et cum aperuisset sigillum quintū, vidi sub-
tus altare animas interfectorū propter verbū
Dei, & propter testimonium, quod habebant,
10 Et clamabant voce magna dicentes: Us-
quequō, Domine (sanctus, & verus) non
judicas, & non vindicas sanguinem nostrum
de iis, qui habitant in terra?

11 Et datæ sunt illis singulæ stolæ albae:
& dictum est illis, ut requiescerent adhuc
tempus modicum, donec compleantur con-
servi eorum, & fratres eorum, qui interfi-
ciendi sunt sicut & illi.

D 12 Et vidi cum aperuisset sigillum sextum:
& ecce terræ motus magnus factus est, &
sol factus est niger tamquam saccus cilici-
nus: & luna tota facta est sicut sanguis;

13 Et stellæ de cælo ceciderunt super ter-
ram, sicut ficus emittit grossos suos, cum
a vento magno movetur.

14 Et cælum recessit sicut liber involutus: &
omnis mons, & insula de locis suis mota sunt:

15 Et reges terræ, & principes, & tribu-
ni, & divites, & fortes, & omnis servus,
& liber, absconderunt se in speluncis, &
in petris montium:

* Isai.
2. 19.
Osee.
10. 8.
Lucæ
13. 30.

16 Et dicunt montibus, & petris: * Ca-
dite super nos, & abscondite nos a facie se-
dentis super thronum, & ab ira Agni:

17 Quoniam venit dies magnus iræ ipso-
rum: & quis poterit stare?

C A P U T VII.

Dum puniendā est terra, jubentur absque
documento servari sinum in fronte ge-
rentes: qui deseribuntur tam ex Judæis,
quàm ex Gentibus benedicentes Deum: &
de his, qui amici erant stolis albis.

A P O S T O L U S
P O S T hæc vidi quatuor Angelos stantes
super quatuor angulos terræ, tenentes

quatuor ventos terræ, ne flarent super terram,
neque super mare, neque in ullam arborem.

2 Et vidi alterum Angelum ascendentem
ab ortu solis, habentem signum Dei vivi: &
clamavit voce magna quatuor Angelis,
quibus datum est nocere terræ, & mari,

3 Dicens: Nolite nocere terræ, & mari,
neque arboribus, quoadunque signemus ser-
vos Dei nostri in frontibus eorum.

4 Et audiui numerum signatorum centum
quadraginta quatuor millia signati, ex omni
tribu filiorum Israel.

5 Ex tribu Juda duodecim millia signati:
Ex tribu Ruben duodecim millia signati:
Ex tribu Gad duodecim millia signati:

6 Ex tribu Aser duodecim millia signati: Ex
tribu Nephthali duodecim millia signati: Ex
tribu Manasse duodecim millia signati:

7 Ex tribu Simeon duodecim millia signati:
Ex tribu Levi duodecim millia signati: Ex
tribu Issachar duodecim millia signati:

8 Ex tribu Zabulon duodecim millia signa-
ti: Ex tribu Joseph duodecim millia signati:
Ex tribu Benjamin duodecim millia signati.

9 Post hæc vidi turbam magnam, quam di-
numerare nemo poterat, ex omnibus genti-
bus, & tribubus, & populis, & linguis: stantes
ante thronum, & in conspectu Agni, amici
stolis albis, & palmæ in manibus eorum:

10 Et clamabant voce magna dicentes: Salus
Deo nostro, qui sedet super thronum, & Agno.

11 Et omnes Angeli stabant in circuitu
throni, & seniorum, & quatuor animalium:
& ceciderunt in conspectu throni in facies
suas, & adoraverunt Deum,

12 Dicentes, Amen. Benedictio, & cla-
ritas, & sapientia, & gratiarum actio, ho-
nor, & virtus, & fortitudo Deo nostro,
in sæcula sæculorum, Amen.

13 Et respondit unus de senioribus, & di-
xit mihi: Hi, qui amici sunt stolis albis,
qui sunt? & unde venerunt?

14 Et dixi illi: Domine mi, tu scis. Et dixit
mihi: Hi sunt, qui venerunt de tribulatione
magna, & laverunt stolas suas, & dealba-
verunt eas.

runt

runt eas in sanguine Agni.

15 Ideo sunt ante thronum Dei, & serviunt ei die, ac nocte in templo ejus: & qui sedet in throno, habitabit super illos.

* Isai.
49. 10.

16 * Non esurient, neque sitient amplius,

nec cadet super illos sol, neque ullus æstus: 17 Quoniam Agnus, qui in medio throni est, reget illos, & deducet eos ad vitæ fontes aquarum, * & absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum.

* Isai.
25. 8.
Infra
11. 4.

C A P U T V I I I.

Aperto septimo sigillo septem Angeli cum tubis ostenduntur: effusque in terram igne altaris, ab alio angelo sunt variae tempestates: similiter quatuor Angelis tuba canentibus producuntur variae plagae adversus homines.

A 1 **E**T cum aperuisset sigillum septimum, factum est silentium in caelo, quasi media hora.

2 Et vidi septem angelos stantes in conspectu Dei: & datae sunt illis septem tubae.

3 Et alius Angelus venit, & stetit ante altare habens thuribulum aureum: & data sunt illi incensa multa, ut daret de oratio-

nibus Sanctorum omnium super altare aureum, quod est ante thronum Dei.

4 Et ascendit fumus incensorum de orationibus Sanctorum de manu Angeli coram Deo.

5 Et accepit Angelus thuribulum, & implevit illud de igne altaris, & misit in terram, & facta sunt tonitrua, & voces, & fulgora, & terramotus magnus.

6 Et septem Angeli, qui habebant septem tubas, præparaverunt se, ut tuba canerent.

7 Et primus Angelus tuba cecinit, & facta est grando, & ignis mista in sanguine, & missum est in terram, & tertia pars terræ combusta est, & tertia pars arborum concremata est, & omne fœnum viride combustum est.

8 Et secundus Angelus tuba cecinit, & tamquam mons magnus igne ardens missus est in mare, & facta est tertia pars maris sanguis.

9 Et mortua est tertia pars creaturæ eorum, quæ habebant animas in mari, & tertia pars navium interiit.

10 Et tertius Angelus tuba cecinit: & cecidit de cælo stella magna ardens tamquam facula, & cecidit in tertiam partem fluminum, & in fontes aquarum:

B 11 Et nomen stellæ dicitur Absinthium, & facta est tertia pars aquarum in absinthium:

& multi hominum mortui sunt de aquis, quia amara factæ sunt.

12 Et quartus Angelus tuba cecinit: & percussa est tertia pars solis, & tertia pars lunæ, & tertia pars stellarum, ita ut obscuraretur tertia pars eorum, & dici non luceret pars tertia, & noctis similiter.

13 Et vidi, & audiui vocem unius aquilæ volantis per medium cæli, dicentis voce magna: Væ, væ, væ habitantibus in terra, de cæteris vocibus trium Angelorum, qui erant tuba canituri.

CAPUT IX.

Quinto Angelo tuba canente stella cadit, & locusta à fumo putei egressæ describuntur, quæ homines crucient: sexto vero Angelo canente solvuntur quatuor Angeli, qui ingenti equestri exercitu tertiam hominum partem occidant.

A 1 ET quintus Angelus tuba cecinit: & vidi stellam de cælo cecidisse in terram, & data est ei clavis putei abyssi.

2 Et aperuit puteum abyssi: & ascendit fumus putei, sicut fumus fornacis magnæ, & obscuratus est sol, & aer de fumo putei:

3 Et de fumo putei exierunt locustæ in terram, & data est illis potestas, sicut habent potestatem scorpiones terræ.

4 Et præceptum est illis, ne laderent fructum terræ, neque omne viride, neque omnem arborem: nisi tantum homines, qui non habent signum Dei in frontibus suis:

5 Et datum est illis, ne occiderent eos: sed ut cruciarent mensibus quinque, & cruciatus eorum ut cruciatus scorpionis, cum percutit hominem.

6 * Et in diebus illis quærent homines mortem, & non invenient eam: & desiderabunt mori, & fugiet mors ab eis.

7 * Et similitudines locustarum, similes equis paratis in prælium: & super capita eorum tamquam coronæ similes auro: & facies earum tamquam facies hominum.

8 Et habebat capillos sicut capillos mulieris, & dentes earum sicut dentes leonum erant:

9 Et habebant loricas sicut loricas ferreas, & vox alarum earum sicut vox currum equorum multorum currentium in bellum:

10 Et habebant caudas similes scorpionum, & aculei erant in caudis earum: & potestas earum nocere hominibus mensibus quinque: & habebant super se

11 Regem angelum abyssi, cui nomen Hebraicè Abaddon, Græcè autem Apollyon, Latine habens nomen Exterminans.

12 Væ unum abiit, & ecce veniunt adhuc duo væ post hæc.

13 Et sextus Angelus tuba cecinit: & audiui vocem unam ex quatuor cornibus altaris aurei, quod est ante oculos Dei,

14 Dicentem sexto Angelo, qui habebat tubam: Solve quatuor Angelos, qui alligati sunt in flumine magno Euphrate.

15 Et soluti sunt quatuor Angeli, qui parati erant in horam, & diem, & mensem, & annum, ut occiderent tertiam partem hominum.

16 Et numerus equestris exercitus vicies millies dena millia. Et audiui numerum eorum.

17 Et ita vidi equos in visione: & qui sedebant super eos, habebant loricas igneas, & hyacinthinas, & sulphureas, & capita eorum erant tamquam capita leonum: & de ore eorum procedit ignis, & fumus, & sulphur.

18 Et ab his tribus plagis occisa est tertia pars hominum, de igne, & de fumo, & sulphure, quæ procedebant de ore ipsorum.

19 Potestas enim equorum in ore eorum est, & in caudis eorum. Nam caudæ eorum similes

serpentibus, habentes capita: & in his nocent.
20 Et ceteri homines, qui non sunt occisi in his plagis, neque penitentiam egerunt de operibus suorum, ut non adorarent demonia, & simulachra aurea, & argentea, &

area, & lapidea, & lignea, quæ neque videre possunt, neque audire, neque ambulare:

21 Et non egerunt penitentiam ab hominibus suis, neque à veneficiis suis, neque à fornicatione sua, neque à furtis suis.

C A P U T X.

Clamante alio forti Angelo loquuntur septem tonitrua: porro Angelus jurat non amplius fore tempus, sed consummandum ad vocem septimi. Anvelli mysterium: datque librum Joanni devorandum.

A 1 **E**T vidit alium Angelum fortem descendentem de caelo amictum nube, & iris in capite ejus, & facies ejus erat ut sol, & pedes ejus tamquam columbarum ignis, 2 Et habebat in manu sua libellum apertum: & posuit pedem suum dextrum super mare, sinistram autem super terram:

3 Et clamavit voce magna, quemadmodum cum leo rugit. Et cum clamasset, locuta sunt septem tonitrua voces suas.

B 4 Et cum locuta fuisset septem tonitrua voces suas, ego scripturus eram: & audiui vocem de caelo dicentem mihi: Signa, quæ locuta sunt septem tonitrua, & noli ea scribere.

Dan. 5 * Et angelus, quem vidi stantem super mare, & super terram, levavit manum suam ad celum:

C 6 Et juravit per viventem in saecula saeculorum, qui creavit celum, & ea, quæ in eo sunt, & terram, & ea, quæ in ea sunt, & mare, & ea, quæ in eo sunt: Quia tempus non erit amplius:

7 Sed in diebus vocis septimi angeli, cum cæperit tuba canere, consummabitur mysterium Dei sicut evangelizavit per servos suos Prophetas.

8 Et audiui vocem de caelo iterum loquentem mecum, & dicentem: Vade, & accipe librum apertum de manu angeli stantis super mare, & super terram.

D 9 Et abiit angelus, dicens ei, ut daret mihi librum. Et dixit mihi: * Accipe librum, & devora illum: & faciet amaricari ventrem tuum, sed in ore tuo erit dulce tamquam mel.

Eze. 31 10 Et accepi librum de manu angeli, & devoravi illum: & erat in ore meo tamquam

mel dulce: & cum devorasset eum, amaricatus est venter meus:

11 Et dixit mihi: Oportet te iterum prophetare Gentibus, & populis, & linguis, & regibus multis.

C A P U T XI.

Joannes templum metiens audit prædicatos duos testes, quos bestia à mari ascendens occidet: at illi resurgentes in celum ascendent. ac terramotum occiduntur septem millia hominum, & ad cantum septimi Angeli viginti quatuor seniores Deo gratias agunt.

A 1 **E**T datus est mihi calamus similis virgæ, & dictum est mihi: Surge, & metire templum Dei, & altare, & adorantes in eo.

2 Atrium autem, quod est foris templum, effice foras, & ne metiaris illud: quoniam datum est Gentibus, & civitatem sanctam calcabunt mensibus prophetiæ ipsorum:

3 Et dabo duobus testibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta, amicti facies.

4 Hi sunt duæ oliivæ, & duo candelabra, in conspectu Domini terræ stantes.

5 Et si quis volerit eos nocere, ignis exiet de ore eorum, & devorabit inimicos eorum: & si quis volerit eos ledere, sic oportet eum occidi.

B 6 Hi habent potestatem claudendi celum, ne pluat diebus prophetiæ ipsorum: & potestatem habent super aquas convertendi eas in sanguinem, & percutere terram omni plaga, quotiescumque voluerint.

7 Et cum finierint testimonium suum, bestia, quæ ascendit de abyssu, faciet adversum eos bellum, & vincet illos, & occidet eos.

8 Et corpora eorum jacebunt in plateis civitatis magna, quæ vocatur spiritualiter Sodoma, & Aegyptus, ubi & Dominus eorum crucifixus est.

9 Et videbunt de tribubus, & populis, & linguis, & Gentibus, corpora eorum per tres

dies & dimidium : & corpora eorum non sinent poni in monumentis .

10 Et inhabitantes terram gaudebunt super illos , & jucundabuntur : & munera mittent invicem , quoniam hi duo prophetae cruciaverunt eos , qui habitabant super terram .

11 Et post dies tres & dimidium spiritus vitæ à Deo intravit in eos . Et steterunt super pedes suos , & timor magnus cecidit super eos , qui viderunt eos .

12 Et audierunt vocem magnam de celo , dicentem eis : Ascendite huc . Et ascenderunt in celum in nube : & viderunt illos inimici eorum .

13 Et in illa hora factus est terramotus magnus , & decima pars civitatis cecidit : & occisa sunt in terramotu nomina hominum septem millia : & reliqui in timorem sunt missi , & dederunt gloriam Deo cæli .

14 Væ secundum abiit : & ecce væ tertium venit citò .

15 Et septimus angelus tuba cecinit : & factæ sunt voces magnæ in cælo dicentes : Factum est regnum hujus mundi Domini nostri & Christi ejus , & regnabit in sæcula sæculorum : Amen .

16 Et vigintiquatuor seniores , qui in conspectu Dei sedent in sedibus suis , ceciderunt in facies suas , & adoraverunt Deum , dicentes :

17 Gratias agimus tibi , Domine Deus omnipotens , cui es , & qui eras , & qui venturus es : quia accepisti virtutem tuam magnam , & regnasti .

18 Et irata sunt Gentes , & advenit ira tua , & tempus mortuorum judicari , & reddere mercedem servis tuis Prophetis , & sanctis , & timentibus nomen tuum pusillis , & magnis , & exterminandi eos , qui corrupeverunt terram .

19 Et apertum est templum Dei in cælo : & visa est arca testamenti ejus in templo ejus , & facta sunt fulgura , & voces , & terramotus , & grando magna .

CAPUT XII.

Cum mulier cernente dracens filium peperisset , raptus est ab eo filius ejus ad Deum : tunc factò in cælo pralio , lapsus draco caput mulieris semen persequi .

1 ET signum magnum apparuit in cælo ; Mulier amicta sole , & luna sub pedibus ejus , & in capite ejus corona stellarum duodecim :

2 Et in utero habens , clamabat parturiens , & cruciabatur , ut pariat .

3 Et visum est aliud signum in cælo , & ecce draco magnus rufus , habens capita septem , & cornua decem : & in capitibus ejus diademata septem .

4 Et cauda ejus trahebat tertiam partem stellarum cæli , & misit eas in terram : & draco stetit ante mulierem , quæ erat paritura ; ut cum peperisset , filium ejus devoraret .

5 Et peperit filium masculum , qui reclusus erat omnes Gentes in virga ferrea : & raptus est filius ejus ad Deum , & ad thronum ejus .

6 Et mulier fugit in solitudinem , ubi habebat locum paratum à Deo , ut ibi pascant eam diebus mille ducentis sexaginta .

7 Et factum est pralium magnum in cælo ,

Michael , & angeli ejus præliabantur cum dracone , & draco pugnabat , & angeli ejus .

8 Et non valuerunt , neque locus inventus est eorum amplius in cælo .

9 Et profectus est draco ille magnus , serpens antiquus , cui vocatur diabolus , & satanas , qui seducit universum orbem : & profectus est in terram , & angeli ejus cum illo missi sunt .

10 Et audiivi vocem magnam in cælo dicentem : Nunc facta est salus , & virtus , & regnum Dei nostri , & potestas Christi ejus : quia profectus est accusator fratrum nostrorum , qui accusabat illos ante conspectum Dei nostri die , ac nocte .

11 Et ipsi vicerunt eum propter sanguinem Agni , & propter verbum testimonii sui , & non dilexerunt animas suas usque ad mortem .

12 Propterea latamini cæli , & qui habitatis in eis . Væ terræ , & mari , quia descendit diabolus ad vos , habens iram magnam , sciens quoddam modicum tempus habet .

13 Et postea vidit draco , quoddam profectus esset in terram , persecutus est mulierem , quæ peperit masculum .

14 Et data sunt mulieri alæ duæ aquilæ ma-

gnæ, ut volaret in desertum in locum suum, ubi alitur per tempus, & tempora, & dimidium temporis, à facie serpentis.

15 Et misit serpens ex ore suo post mulierem, aquam tamquam flumen, ut eam faceret trahi à flumine.

16 Et audivit terra mulierem, & aperuit terra os suum, & absorbit flumen, quod misit draco de ore suo.

17 Et iratus est draco in mulierem: & abiit facere prælium cum reliquis de semine ejus, qui custodiunt mandata Dei, & habent testimonium Jesu Christi.

18 Et stetit super arenam maris.

C A P U T XIII.

Bestia de mari ascendens septem capitum, & decem cornuum, decemque diadematum, cujus plaga curatur, Deum blasphematur, & sanctos debellat: alteraque bestia duorum cornuum de terra ascendens illi maxime favet, cogens fieri, & adorari ejus imaginem, haberi-que characterem nominis ejus.

A **E**T vidi de mari bestiam ascendentem, habentem capita septem, & cornua decem, & super cornua ejus decem diademata, & super capita ejus nomina blasphemiarum.

2 Et bestia, quam vidi, similis erat pardò, & pedes ejus sicut pedes ursi, & os ejus sicut os leonis. Et dedit illi draco virtutem suam, & potestatem magnam.

3 Et vidi unum de capitibus suis quasi occisum in mortem: & plaga mortis ejus curata est. Et admirata est universa terra post bestiam.

4 Et adoraverunt draconem, qui dedit potestatem bestie: & adoraverunt bestiam, dicentes: Quis similis bestie? & quis poterit pugnare cum ea?

B **E**T datum est ei os loquens magna, & blasphemias: & data est ei potestas facere menses quadraginta duos.

6 Et aperuit os suum in blasphemias ad Deum, blasphemare nomen ejus, & tabernaculum ejus, & eos, qui in cælo habitant.

7 Et est datum illi bellum facere cū Sanctis, & vincere eos. Et data est illi potestas in omnem tribum, & populum, & linguam, & gentem:

8 Et adoraverunt eam omnes, qui inhabitant terram: quorum nō sunt scripta nomina in Libro vitæ Agni, qui occisus est ab origine mundi.

9 Si quis habet aurem, audiat.

C **Q**ui in captivitate duxerit, in captivitate vadet: * qui in gladio occiderit, oportet eum gladio occidi. Hic est patientia, & fides Sanctorum.

11 Et vidi aliam bestiam ascendentem de terra, & habebat cornua duo similia Agni, & loquebatur sicut draco.

12 Et potestatem prioris bestie omnem faciebat in conspectu ejus: & fecit terram, & habitantes in ea, adorare bestiam primam, cujus curata est plaga mortis.

13 Et fecit signa magna, ut etiam ignem faceret de cælo descendere in terram in conspectu hominum.

D **E**t seduxit habitantes in terra, propter signa, quæ data sunt illi facere in conspectu bestie, dicens habitantibus in terra, ut faciant imaginem bestie, quæ habet plagam gladii, & vixit.

15 Et datum est illi, ut daret spiritum imaginis bestie, & ut loquatur imago bestie: & faciat, ut quicumque non adoraverint imaginem bestie, occidantur.

16 Et faciet omnes pusillos, & magnos, & divites, & pauperes, & liberos, & servos habere characterem in dextera manu sua, aut in frontibus suis.

17 Et ne quis possit emere, aut vendere, nisi qui habet characterem, aut nomen bestie, aut numerum nominis ejus.

18 Hic sapientia est. Qui habet intellectum, cõputet numerum bestie. Numerus enim hominis est: & numerus ejus sexcenti sexaginta sex.

C A P U T XIV.

Virgines cum Agno cantantes ambulantes, Angelo uno Evangelium annuntiantes, altero Babylonis lapsum, tertio verò cruciatum eorum, qui bestiam adoraverunt prædicantes, tum porrò duo habentes falces jubentur ille messem, hic autem vineam terre demetere.

A **E**T vidi, & ecce Agnus stabat supra montem Sion, & cum eo centum quadraginta quatuor millia, habentes nomen ejus, & nomen Patris ejus scriptum in frontibus suis.

2 Et audivi vocem de cælo, tamquam vocem aquarum multarum, & tamquam vocem tonitruum magni: & vocem, quam audivi, sicut citharædorum citharizantium in citharis suis:

3 Et cantabant quasi canticum novum, ante sedem & ante quatuor animalia, & seniores: & nemo poterat dicere canticum, nisi illa centum quadragintaquatuor millia, qui empti sunt de terra.

4 Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati: Virgines enim sunt. Hi sequuntur Agnum, quocumque ierit. Hi empti sunt ex hominibus primitiæ Deo, & Agno.

5 Et in ore eorum non est inventum mendacium: sine macula enim sunt ante thronum Dei.

6 Et vidi alterum Angelum volentem per medium cæli, habentem Evangelium æternum, ut evangelizaret sedentibus super terram, & super omnem gentem, & tribum, & linguam, & populum:

7 Dicens magna voce: Timete Dominum, & date illi honorem, quia venit hora iudicii ejus: & adorare eum, qui fecit cælum, & terram, mare, & fontes aquarum.

8 Et alius Angelus secutus est dicens: * Cecidit, cecidit Babylon illa magna: quæ à vino iræ fornicationis sue potavit omnes gentes.

9 Et tertius Angelus secutus est illos, dicens voce magna: Si quis adoraverit bestiam, & imaginem ejus, & acceperit characterem in fronte sua, aut in manu sua:

10 Et hic bibet de vino iræ Dei, quod missum est mero in calice iræ ipsius, & cruciabitur igne, & sulphure in conspectu Angelorum sanctorum, & ante conspectum Agni:

11 Et fumus tormentorum eorum ascendet in sæcula sæculorum: nec habent requiem diem, ac noctem, qui adoraverunt bestiam, & imaginem ejus, & si quis acceperit characterem nominis ejus.

12 Hic patientia Sanctorum est, qui custodiunt mandata Dei, & fidem Jesu.

13 Et audivi vocem de cælo, dicentem mihi: Scribe: Beati mortui, qui in Domino

A

B

* Psal.

147. 6.

A. 11.

14. 14.

* 11a.

2. 1. 9.

Jere.

51. 8.

C

moriuntur. Amodò jam dicit Spiritus, ut requiescant à laboribus suis: opera enim illorum sequuntur illos.

14 Et vidi, & ecce nubem candidam: & super nubem sedentem similem Filio hominis, habentem in capite suo coronam auream, & in manu sua falcem acutam.

15 * Et alius Angelus exivit de templo, clamans voce magna ad sedentem super nubem: Mitte falcem tuam, & metes, quia venit hora ut metatur, quoniam aruit messis terræ.

16 Et misit, qui sedebat super nubem, falcem suam in terram, & demessa est terra.

17 Et alius Angelus exivit de templo, quod est in cælo, habens & ipse falcem acutam.

18 Et alius Angelus exivit de altari, qui habebat potestatem supra ignem: & clamavit voce magna ad eum, qui habebat falcem acutam, dicens: Mitte falcem tuam acutam, & vindemia botros vineæ terræ: quoniam maturæ sunt uvæ ejus.

19 Et misit Angelus falcem suam acutam in terram, & vindemiavit vineam terræ, & misit in lacum iræ Dei magnum:

20 Et calcatus est lacus extra civitatem, & exivit sanguis de lacu usque ad frons æquorum per stadia mille sexcenta.

CAPUT XV.

Qui bestiam viderant, & ejus imaginem, ac numerum nominis ejus, Deum glorificavit, & septem Angelis habentibus septem plagas novissimas dantur septem phialæ iræ Dei plene.

1 **E**T vidi aliud signum in cælo magnum, & mirabile, Angelos septem, habentes plagas septem novissimas: Quoniam illis consummata est ira Dei.

2 Et vidi tamquam mare vitreum mistum igne, & eo, qui vicerunt bestiam, & imaginem ejus, & numerum nominis ejus, stantes super mare vitreum, habentes citharas Dei:

3 Et cantantes canticum Moysi servi Dei, & canticum Agni, dicentes: Magna, & mirabilia sunt opera tua, Domine Deus omnipotens: Juste, & verè sunt viæ tuæ, Rex sæculorum.

4 * Quis non timebit te, Dñe, & magnificabit nomen tuum? quia solus pius es: quoniam omnes gentes venient, & adorabunt in conspectu tuo, quoniam iudicia tua manifesta sunt.

5 Et post hæc vidi, & ecce apertum est templum tabernaculi testimonii in cælo.

6 Et exierunt septem Angeli habentes septem plagas de templo, vestiti lino mundo, & candido, & præcincti circa pectora zonis aureis.

7 Et unum de quatuor animalibus dedit septem Angelis septem phialas aureas plenas iracundiæ Dei viventis in sæcula sæculorum.

8 Et impleum est templum fumo à maiestate Dei, & de virtute ejus: & nemo poterat introire in templum, donec consummarentur septem plagæ septem Angelorum.

CAPUT XVI.

Ad septem phialarum effusionem in terram, mare, fontes, solem, bestie sedem, Euphraten, & aerem multa in terra plaga oriuntur.

1 **E**T audivi vocem magnam de templo, dicentem septem Angelis: Ite, & effundite septem phialas iræ Dei in terram.

2 Et abiit primus, & effudit phialam suam in terram: & factum est vulnus sævum, & pessimum in homines, qui habebant characterem bestie, & in eos, qui adoraverunt imaginem ejus.

3 Et secundus Angelus effudit phialam suam in mare, & factus est sanguis tamquam mortui: & omnis anima vivens mortua est in mari.

4 Et tertius effudit phialam suam super flumina, & super fontes aquarum, & factus est sanguis.

5 Et audivi Angelum aquarum dicentem: Justus es, Domine, qui es, & qui eras sanctus, qui hæc judicasti:

6 Quia sanguinem Sanctorum, & Prophetarum effuderunt, & sanguinem eis dedisti bibere: digni enim sunt.

7 Et audivi alterum ab altari dicentem: etiam, Domine Deus omnipotens, verum, & iusta iudicia tua.

8 Et quartus Angelus effudit phialam suam in solem: & datum est illi aestu affligere homines, & igni.

9 Et astuaverunt homines astu magno, & blasphemaverunt nomen Dei habentis potestatem super has plagas, neque egerunt penitentiam, ut darent illi gloriam.

10 Et quintus Angelus effudit phialam suam super sedem bestiae: & factum est regnum ejus tenebrosum, & manducaverunt linguas suas præ dolore:

C 11 Et blasphemaverunt Deum cæli, præ doloribus, & vulneribus suis, & non egerunt penitentiam ex operibus suis.

12 Et sextus Angelus effudit phialam suam in flumen illud magnum Euphraten: & siccavit aquam ejus, ut præpararetur via regibus ab ortu solis.

13 Et vidi de ore draconis, & de ore bestiae, & de ore pseudoprophetae spiritus tres immundos in modum ranarum.

14 Sunt enim spiritus demoniorum facientes signa, & procedunt ad reges totius terræ congregare illos in prælum ad diem magnum omnipotentis Dei.

15 * Ecce venio sicut fur. Beatus, qui vigilat, & custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet, & videant turpitudinem ejus.

16 Et congregabit illos in locum, qui vocatur Hebraice Armagedon.

17 Et septimus Angelus effudit phialam suam in aerem, & exivit vox magna de templo à throno, dicens: Factum est.

18 Et facta sunt fulgura, & voces, & tonitrua, & terramotus factus est magnus, qualis numquam fuit, ex quo homines fuerunt super terram: talis terramotus, sic magnus.

19 Et facta est civitas magna in tres partes, & civitates Gentium ceciderunt, & Babylon magna venit in memoriam ante Deum, dare illi calicem vini indignationis iræ ejus.

20 Et omnis insula fugit, & montes non sunt inventi.

21 Et grando magna sicut talentum descendit de cælo in homines: & blasphemaverunt Deum homines propter plagam grandinis: quoniam magna facta est vehementer.

*Mat.

24. 23.

Luc.

12. 19.

3. 1.

D

CAPUT XVII.

Mulier fornicaria, sive Babylon, variis induta ornamentis, & ebria martyrum sanguine, sedet super bestiam septem capitum, & decem cornuum: quæ omnia hic declarat Angelus.

A 1 ET venit unus de septem Angelis, qui habebant septem phialas, & locutus est mecum, dicens: Veni, ostendam tibi damnationem meretricis magnæ, quæ sedet super aquas multas,

2 Cum quæ fornicati sunt reges terræ, & inebriati sunt, qui inhabitant terram de vino prostitutionis ejus.

3 Et abstulit me in spiritu in desertum. Et vidi mulierem sedentem super bestiam coccineam, plenam nominibus blasphemiarum, habentem capita septem, & cornua decem.

B 4 Et mulier erat circumdata purpura, & coccino, & inaurata auro, & lapide pretioso, & margaritis, habens poculum aureum in manu sua, plenum abominatione, & immunditia fornicationis ejus.

5 Et in fronte ejus nomen scriptum: Mysterium: Babylon magna, mater fornicationum, & abominationum terræ.

6 Et vidi mulierem ebriam de sanguine Sanctorum, & de sanguine martyrum Jesu. Et miratus sum, cum vidissem illam admiratione magna.

7 Et dixit mihi Angelus: Quare miraris? Ego dicam tibi sacramentum mulieris, & bestiae, quæ portat eam, quæ habet capita septem, & cornua decem.

8 Bestia, quam vidisti, fuit, & non est, & ascensura est de abyssu, & in interitum ibit: & mirabuntur inhabitantes terram (quorum non sunt scripta nomina in Libro vitæ à constitutione mundi) videntes bestiam, quæ erat, & non est.

9 Et hic est sensus, qui habet sapientiam. Septem capita, septem montes sunt, super quos mulier sedet, & reges septem sunt.

10 Quinque ceciderunt, unus est, & alius nondum venit: & cum venerit, oportet illum breve tempus manere.

11 Et bestia, quæ erat, & non est: &

C

ipſa octava eſt : & de ſeptem eſt , & in interitum vadit .

12 Et decem cornua , quæ vidifti , decem reges ſunt : qui regnum nondum acceperunt , ſed poteſtatem tamquam reges una hora accipient poſt beſtiam .

D 13 Hi unum conſilium habent , & virtutem , & poteſtatem ſuam beſtiæ tradent .

14 Hic cum agno pugnabunt , & Agnus vincet illos : * quoniam Dominus dominorum eſt , & Rex regum , & qui cum illo ſunt , vocati , electi , & fideles .

* 1 Tim. 6. 15 infra 19. 6

15 Et dixit mihi : Aqua , quas vidifti , ubi meretrix ſedet , populi ſunt , & Gentes , & linguæ .

16 Et decem cornua , quæ vidifti in beſtia : hi odient fornicariam , & deſolatam facient illam , & nudam , & carnes ejus manducabunt , & ipſam igni concremabunt .

17 Deus enim dedit in corda eorum , ut faciant , quod placitum eſt illi : ut dent regnum ſuum beſtiæ , donec coſummentur verba Dei .

18 Et mulier , quam vidifti , eſt civitas magna , quæ habet regnum ſuper reges terræ .

C A P U T XVIII.

Babylonis lapſus , judicium , plaga , & ultiones , propter quas reges , & ac negotiatores terræ olim ipſi adherentes amarè lugent , cælum verò , Apoſtoli , ac Prophetæ exultabunt .

A 1 E T poſt hæc vidialium Angelum deſcendentem de cælo , habentem poteſtatem magnam : & terra illuminata eſt à gloria ejus .

* ſaie 21. 9. Jer. 51. 8. ſupra 21. 8.

2 Et exclamavit in fortitudine , dicens : * Cecidit , cecidit Babylon magna : & facta eſt habitatio dæmoniorum , & cuſtodia omnis ſpiritus immundi , & cuſtodia omnis volueris immundæ , & odibilis :

3 Quia de vino iræ fornicationis ejus biberunt omnes gentes : & reges terræ cum illa fornicati ſunt : & mercatores terræ de virtute deliciarum ejus divites facti ſunt .

B 4 Et audivi aliam vocem de cælo , dicen-tem : Exite de illa populus meus , ut ne participes ſcitis delictorum ejus , & de plagis ejus non accipiat .

5 Quoniam pervenerunt peccata ejus uſque ad cælum , & recordatus eſt Dominus iniquitatem ejus .

6 Reddite illi , ſicut & ipſa reddidit vobis : & dupicate duplicia ſecundum opera ejus : in poculo , quo miſcuit , miſcere illi duplum .

C 7 Quantum glorificavit ſe , & in deliciis fuit , tantum date illi tormentum , & luſtum : quia in corde ſuo dicit : * Sedeo regina : & vidua non ſum : & luſtum non video .

* ſaie 47. 8.

8 Idèd in una die venient plagæ ejus , mors , & luſus , & fames , & igne comburentur : quia fortis eſt Deus , qui judicabit illam .

9 Et flebunt , & plangent ſe ſuper illam reges terræ , qui cum illa fornicati ſunt , & in deliciis vixerunt , cum viderint ſumum incendii ejus :

10 Longè ſtantes propter timorem tormentorum ejus , dicentes : Væ , væ civitas illa magna Babylon , civitas illa fortis : quoniam una hora venit judicium tuum .

D 11 Et negotiatores terræ flebunt , & lugent ſuper illam : quoniam merces eorum nemo emet amplius :

12 Merces auri , & argenti , & lapidis pretioſi , & margarite , & byſſi , & purpure , & ſerici ,

& cocci (& omne lignum thyinum , & omnia vaſa eboris , & omnia vaſa de lapide pretioſo , & aramento , & ferro , & marmore ,

13 Et cinnamomum) & odoramentorum , & unguenti , & thuris , & vini , & olei , & ſimilæ , & tritici , & jumentorum , & ovium , & equorum , & rhedarum , & mancipiorum , & animarum hominum .

14 Et poma deſiderii animæ tuæ diſceſſerunt à te , & omnia pinguia , & præclara perierunt à te , & ampliùs illa jam non invenient .

15 Mercatores horum , qui divites facti ſunt , ab ea longè ſtabunt propter timorem tormentorum ejus , ſentes , ac lugentes ,

16 Et dicentes : Væ , væ civitas illa magna , quæ amiſta erat byſſo , & purpura , & cocco , & deaurata erat auro , & lapide pretioſo , & margaritis :

17 Quoniam una hora deſtituta ſunt tante divitiæ . Et omnis gubernator , & omnis , qui in lacum navigat , & nautæ , & qui in mari operantur , longe ſteterunt ,

18 Et clamaverunt videntes locum incendii ejus , dicentes : Quæ ſimilis civitati huic magnæ ?

19 Et miſerunt pulverem ſuper capita ſua , & clamaverunt ſentes , & lugentes , dicentes : Væ , væ civitas illa magna , in qua divites facti ſunt omnes , qui habebant naves in mari , de pretiis ejus : quoniam una hora deſolata eſt .

20 Exulta ſuper eam cælum , & ſancti Apoſtoli , & Prophetæ : quoniam judicavit Deus judicium veſtrum de illa .

21 Et ſuſtulit unus Angelus fortis lapidem , & miſit in mare , dicens : Hoc impetu mittetur Babylon civitas illa magna , & ultra jam non invenientur .

22 Et vox cytharædorum , & muſicorum , & tibia canentium , & tuba non audietur in te ampliùs : & omnis artifex omnis artis non invenientur in te ampliùs : & vox molæ non audietur in te ampliùs :

23 Et lux lucernæ non lucebit in te ampliùs : & vox ſponſi , & ſponſæ non audietur adhuc in te : quia mercatores tui erant principes terræ , quia in veneſiciis tuis erant omnes gentes .

24 Et in ea ſanguis prophetarum , & ſanctorum inventus eſt , & omnium , qui interfecti ſunt in terra .

C A P U T XIX.

Sanctis de judicio meretricis Deum glorificantibus , parantur nuptiæ Agni , & Angelus à Joanne adorari recuſat : apparens autem quidam equo inſidens cum exercitu , qui eſt Verbum Dei , & Rex regum , ac Dominus dominantium , pugnat ad verſus beſtiam , & reges terræ , ac eorum exercitus , vocatis interim avibus cæli ad edendas eorum carnes .

A 1 P Oſt hæc audivi quaſi vocem turbarum multarum in cælo dicentium : Alleluja : Salus , & gloria , & virtus Deo noſtro eſt :

2 Quia vera , & juſta judicia ſunt ejus , qui judicavit de meretrice magna , quæ corruptam terram in proſtitutione ſua , & vindicavit ſanguinem ſervorum ſuorum de manibus ejus .

3 Et iterum dixerunt : Alleluja . Et ſumus ejus aſcendit in ſæcula ſæculorum .

4 Et ceciderunt ſeniores viginiquatuor , &

quatuor animalia, & adoraverunt Deum sedentem super thronum, dicentes: Amen Alleluja,
 5 Et vox de throno exivit, dicens: Laudem dicite Deo nostro omnes servi ejus: & qui timetis eum, pusilli, & magni.

6 Et audivi quasi vocē tubę magnę, & sicut vocem aquarū multarum, & sicut vocem tonitruorum magnorum, dicentium: Alleluja: quonia regnavit Dñs Deus noster omnipotēs.

B 7 Gaudeamus, & exulemus, & demus gloriam ei: quia venerunt nuptiæ Agni, & uxor ejus præparavit se.

8 Et datum est illi, ut cooperiat se byssino splendenti, & candido. Byssinum enim, justificationes sunt Sanctorum.

*Mat. 21. 2.
 *Lucæ 14. 16.
 9 Et dixit mihi: Scribe: * Beati, qui ad cenam nuptiarum Agni vocati sunt: & dixit mihi: Hæc verba Dei vera sunt.

10 Et cecidi ante pedes ejus, ut adorarem eum: Et dicit mihi, Vide, ne feceris: conservatus sum, & fratrum tuorum habentium testimonium Jesu. Deum adora. Testimonium enim Jesu, est spiritus prophetiæ.

11 Et vidi cælum apertum, & ecce equus albus, & qui sedebat super eū, vocabatur Fidelis, & Verax, & eū iusticia judicat, & pugnāt.

12 Oculi autem ejus sicut flamma ignis, & in capite ejus diademata multa, habens nomen scriptum, quod nemo novit nisi ipse.

C 13 * Et vestitus erat veste aspersa sanguine: & vocatur nomen ejus, Verbum Dei.

14 Et exercitus qui sunt in cælo, sequebatur eū in equis albis, vestiri byssino albo, & mūdo.

*Isai. 63. 2.
 15 Et de ore ejus procedit gladius ex utraque parte acutus, ut in ipso percutiat Gētes: * Et ipse reget eas in virga ferrea: & ipse calcet torcular vini furoris iræ Dei omnipotentis.

16 Et habet in vestimento, & in femore suo scriptum: * Rex regum, & Dñs dominātium.

*Sup. 17. 14.
 1. Timoth. 6. 15.
 17 Et vidi unum Angelum stantem in sole, & clonavit vocē magna, dicens omnibus avibus, quæ volabant per medium cæli: Venite, & congregamini ad cenam magnam Dei:

D 18 Ut manducetis carnes regū, & carnes tribunorū, & carnes fortium, & carnes equorū, &

sedentiū in ipsis, & carnes omnium liberorū, & servorum, & pusillorum, & magnorum.

19 Et vidi bestia, & reges terræ, & exercitus eorū cōgregatos ad faciendū pręlium cum illo, qui sedebat in equo, & cum exercitu ejus.

20 Et apprehensa est bestia, & cum ea pseudopropheta: qui fecit signa coram ipso, quibus seduxit eos, qui acceperunt characterem bestię, & qui adoraverunt imaginem ejus. Vivi missi sunt hi duo in stagnum ignis ardentis sulphure:

21 Et ceteri occisi sunt in gladio sedentis super equum, qui procedit de ore ipsius, & omnes aves saturatæ sunt carnibus eorum.

C A P U T X X.

Ligatum draconem, sive diabolum, mittit Angelus in abyssum ad mille annos, quibus anime martyrum in resurrectione prima regnabunt cum Christo: post quos solutus Satanas excitabit Goy, & Magos in numerum exercitum adversus civitatem dilectam, sed igne cælesti devorabuntur: deinde apertis libris, a sedente super thronum judicabuntur omnes mortui secundum opera ipsorum.

A **E**T vidi Angelum descendentem de cælo, habentem clavem abyssi, & catenam magnam in manu sua.

2 Et apprehendit draconem, serpentem antiquum, qui est diabolus, & satanas, & ligavit eum per annos mille.

3 Et misit eum in abyssum, & clausit, & signavit super illum, ut non seducat amplius gentes, donec consummentur mille anni: & post hæc oportet illum solvi modico tempore.

B 4 Et vidi sedes, & sederunt super eas, & judicium datum est illis: & animas decollatorum propter testimonium Jesu, & propter verbū Dei, & qui non adoraverunt bestiam, neque imaginem ejus, nec acceperunt characterē ejus in frontibus, aut in manibus suis, & vixerunt, & regnauerunt cum Christo mille annis.

5 Ceteri mortuorū nō vixerūt, donec consummentur mille anni. Hæc est resurrectio prima.
 6 Beatus, & sanctus, qui habet partē in resur-

reſedione prima : in his ſecunda mors non habet poteſtatem , ſed erunt ſacerdotes Dei , & Chriſti , & regnabunt cum illo mille annis .

7 Et cum conſummati fuerint mille anni , ſolvetur ſatanas de carcere ſuo , & exibit , & ſeducet Gentes , quæ ſunt ſuper quatuor angulos terræ , Gog , & Magog , & congregabit eos in prælium , quorū numerus eſt ſicut arena maris .

8 Et aſcenderunt ſuper latitudinem terræ , & circumierunt caſtra Sanctorum , & civitatem dilectam .

9 Et deſcendit ignis à Deo de cælo , & devoravit eos : & diabolus , qui ſeducebat eos , miſſus eſt in ſtagnum ignis , & ſulphuris : ubi & beſtia ,

10 Et pſeudopropheta cruciabuntur die , ac nocte , in ſæcula ſæculorum .

D 11 Et vidi thronum magnum candidum , & ſedentem ſuper eum , à cuius conſpectu fugit terra , & cælum , & locus non eſt inventus eis .

12 Et vidi mortuos , magnos , & puſillos , ſtantes in conſpectu throni , & libri aperti ſunt : & alius Liber apertus eſt , qui eſt vitæ : & iudicati ſunt mortui ex his , quæ ſcripta erant in libris , ſecundum opera ipſorum .

13 Et dedit mare mortuos , qui in eo erant : & mors , & infernus dederunt mortuos ſuos , qui in ipſis erant : & iudicatum eſt de ſingulis ſecundum opera ipſorum ,

14 Et infernus , & mors miſſi ſunt in ſtagnum ignis . Hæc eſt mors ſecunda .

15 Et qui non inventus eſt in Libro vitæ ſcriptus , miſſus eſt in ſtagnum ignis .

C A P U T XXII.

Cælo , ac terra renovatis , nova civitas Jeruſalem in Agni ſponſam à Deo paratam oſtenditur , juſtis glorificatis , impiisque in ſtagnum ignis deſectis , cujus civitatis murus , & portæ , ac fundamenta deſcribuntur , & menſurantur , quæ univerſa ſunt aurum , ac vitrum mundum , lapides pretioſi , ac margaritæ .

A 1 ET vidi cælum novum , & terram novam . Primum enim cælum , & prima terra abiit , & mare jam non eſt .

2 Et ego Joannes vidi ſanctam civitatem Jeruſalem novam deſcendentem de cælo à Deo , paratam , ſicut ſponſam ornata : viro ſuo .

3 Et audivi vocem magnam de throno dicentem : Ecce tabernaculum Dei cum hominibus , & habitabit cum eis . Et iſi populus ejus erunt , & ipſe Deus cum eis erit eorum Deus :

4 * Et abſterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum : & mors ultra non erit , neque luctus , neque clamor , neque dolor erit ultra , quia prima abierunt .

5 Et dixit , qui ſedebat in throno : * Ecce nova facio omnia . Et dixit mihi : Scribe , quia hæc verba fideliffima ſunt , & vera .

6 Et dixit mihi : Factum eſt . Ego ſum Alpha , & Omega : initium , & ſinis . Ego ſitienti dabo de fonte aquæ vivæ , gratis .

7 Qui vicerit , poſſidebit hæc , & ero illi Deus , & ille erit mihi filius .

8 Timidis autem , & incredulis , & execratis & homicidis , & fornicatoribus , & veneficis , & idololatriſ , & omnibus mendacibus , pars illorum erit in ſtagno ardenti igne , & ſulphure : quod eſt mors ſecunda .

9 Et venit unus de ſeptem Angelis habentibus phialas plenas ſeptem plagis noviffimis , & locutus eſt mecum , dicens : Veni , & oſtendam tibi ſponſam , uxorem Agni .

10 Et ſuſtulit me in ſpiritu in montem magnū , & altum , & oſtendit mihi civitatem ſanctam Jeruſalem deſcendentem de cælo à Deo ,

11 Habentem claritatem Dei : & lumen ejus ſimile lapidi pretioſo tamquam lapidi jaſpido , ſicut cryſtallum .

12 Et habebat murum magnum , & altum , habentem portas duodecim : & in portis Angelos duodecim , & nomina inſcripta , quæ ſunt nomina duodecim tribuū filiorū Iſrael .

13 Ab Oriente portæ tres , & ab Aquilone portæ tres , & ab Auftro portæ tres , & ab Occaſu portæ tres .

14 Et murus civitatis habens fundamenta duodecim , & in ipſis duodecim nomina duodecim Apoſtolorum Agni .

A
Hæc
17.
66 2.
2 Pet.
1, 12.

B
181.
17. &
ſuper.
7. 17.
110.
42. 19.
1 Cor.
5. 17.

C

D

E 15 Et qui loquebatur mecum, habebat mensuram arundineam auream, ut metiretur civitatem, & portas ejus, & murum.

16 Et civitas in quadro posita est, & longitudo ejus tanta est, quanta & latitudo: & mensus est civitatem de arundine aurea per stadia duodecim millia: & longitudo, & altitudo, & latitudo ejus, æqualia sunt.

17 Et mensus est murum ejus centum quadraginta quatuor cubitorum, mensura hominis, quæ est Angeli.

18 Et erat structura muri ejus ex lapide jaspide: ipsa verò civitas, aurum mundum simile vitro mundo.

F 19 Et fundamenta muri civitatis, omni lapide pretioso ornata. Fundamentum primum, jaspis: secundum, sapphirus: tertium, chalcidionius: quartum, smaragdus:

20 quintum, sardonius: sextum, sardius: septimum, chrysolithus: octavum, beryllus: nonum, topazius: decimum, chrysoloprasus: undecimum, hyacinthus: duodecimum, amethystus.

21 Et duodecim portæ, duodecim margaritæ sunt, per singulas: & singulæ portæ erant ex singulis margaritis: & platea civitatis aurum mundum, tamquam vitrum perlucidum.

G 22 Et templum non vidi in ea: Dominus enim Deus omnipotens templum illius est, & Agnus.

* Isai. 60. 19. 23 * Et civitas non eget sole, neque luna, ut luceant in ea: nam claritas Dei illuminavit eam, & lucerna ejus est Agnus.

24 Et ambulabunt gentes in lumine ejus: & reges terræ afferent gloriam suam, & honorem in illam.

* Isai. 60. 11. 25 * Et portæ ejus non claudentur per diem: nox enim non erit illic.

26 Et afferent gloriam, & honorem gentium in illam.

27 Non intrabit in eam aliquod coinquinatum, aut abominatione faciens, & mendaciū, nisi qui scripti sunt in libro vitæ Agni.

C A P U T XXII.

Lignum vitæ fluvio aquæ vivæ irrigatum singulis mensibus reddit fructum suum, nec maledictum, nec ullano est incivitate: Angelus autem, qui hæc citò ventura Joanni ostendebat, non vult ab eo adorari, dicitque, justos in civitatem intraturos, impios autem foras ejiciendos: contestatur etiam de non addendo, aut minuendo ad hanc prophetiam.

A 1 **E**t ostendit mihi fluvium aquæ vitæ, splendidum tamquam crystallum, procedentem de sede Dei, & Agni.

2 In medio plateæ ejus, & ex utraque parte fluminis lignum vitæ, afferens fructus duodecim, per menses singulos reddens fructum suum, & folia ligni ad sanitatem Gentium.

3 Et omne maledictum non erit amplius: sed sedes Dei, & Agni in illa erunt, & servi ejus servient illi.

4 Et videbunt faciem ejus: & nomen ejus in frontibus eorum.

5 * Et nox ultra non erit: & non egebunt lumine lucernæ, neque lumine solis, quoniam Dominus Deus illuminabit illos, & regnabunt in sæcula sæculorum.

6 Et dixit mihi: Hæc verba fidelissima sunt, & vera. Et Dominus Deus spirituum prophetarum misit Angelum suum ostendere servis suis, quæ oportet fieri citò.

7 Et ecce venio velociter. Beatus, qui custodit verba prophetiæ libri hujus.

8 Et ego Joannes, qui audiui, & vidi hæc. Et postquam audissem, & vidissem, cecidi, ut adorarem ante pedes Angeli, qui mihi hæc ostendebat:

9 Et dixit mihi: Vide, ne feceris: conversus enim tuus sum, & fratrum tuorum Prophetarum, & eorum, qui servant verba prophetiæ libri hujus: Deum adora.

10 Et dicit mihi: Ne signaveris verba prophetiæ libri hujus: tempus enim propè est.

11 Qui nocet, noceat adhuc: & qui in sordibus est, sordescat adhuc: & qui justus est, justificetur adhuc: & sanctus, sanctificetur adhuc.

12 Ecce venio citò, & merces mea mecum est, reddere unicuique secundum opera sua.

13 * Ego sum Alpha, & Omega, primus, & novissimus, principium, & finis.

14 Beati, qui lavant stolas suas in sanguine Agni: ut sit potestas eorum in ligno vitæ, & per portas intrent in civitatem.

15 Foris canes, & venefici, & impudici, & homicidæ, & idolis servientes, & omnis, qui amat, & facit mendacium.

16 Ego Jesus misi Angelum meum, testificari vobis hæc in Ecclesiis. Ego sum radix, & genus David, stella splendida, & matutina.

17 Et spiritus, & sponsa dicunt: Veni. Et qui audit, dicat: Veni. Et qui sitit, veniat: & qui vult, accipiat aquam vitæ, gratis.

18 Contestor enim omni audienti verba prophetiæ libri hujus: Si quis appoluerit ad hæc, apponet Deus super illum plagas scriptas in libro isto.

19 Et si quis diminuerit de verbis libri prophetiæ hujus, auferet Deus partem ejus de libro vitæ, & de civitate sancta, & de his, quæ scripta sunt in libro isto:

20 Dicit, qui testimonium perhibet istorum. Etiam venio citò. Amen. Veni, Domine Jesu.

21 Gratia Domini nostri Jesu Christi cum omnibus vobis. Amen.

* Isai. 60. 20.

B

C

* Isai. 41. 4. 44. 6. 50. 1. 1. 8. & 21. 6.

D

* Isai. 55. 1.

Oratio Manasse, necnon Libri duo, qui sub Libri Tertii, & Quarti Esdræ nomine circumferuntur, hoc in loco, extra scilicet seriem Canonicorum Librorum, quos sancta Tridentina Synodus suscepit, & pro Canonicis suscipiendis decrevit, sepositi sunt, ne prorsus interirent, quippe qui à nonnullis sanctis Patribus interdum citantur, & in aliquibus Bibliis Latinis tam manuscriptis, quam impressis reperiuntur.

ORATIO MANASSÆ REGIS JUDÆ, Cùm captus teneretur in Babylone.

Domine omnipotens, Deus patrum nostrorum, Abraham, & Isaac, & Jacob, & seminis eorum iusti, qui fecisti cælum, & terram cum omni ornatu eorum, qui ligasti mare verbo præcepti tui, qui conclusisti abyssum, & signasti eam terribili, & laudabili nomine tuo: quem omnia pavent, & tremunt à vultu virtutis tuæ, quia importabilis est magnificentia gloriæ tuæ, & insistentibilis ira comminationis tuæ super peccatores: immensa verò, & investigabilis misericordia promissionis tuæ: quoniam tu es Dominus altissimus, benignus, longanimis, & multum misericors, & pœnitens super malitias hominum. Tu, Domine, secundum multitudinem bonitatis tuæ, promissisti pœnitentiam, & remissionem iis, qui peccaverunt tibi, & multitudine miserationum tuarum decrevisti pœnitentiam peccatoribus in salutem. Tu igitur, Domine Deus iustorum, non posuisti pœnitentiam iustis, Abraham, & Isaac, & Jacob, iis, qui tibi non peccaverunt: sed posuisti pœnitentiam propter me peccatorem: quoniam pec-

cavi super numerum arenæ maris: multiplicatæ sunt iniquitates meæ, Domine, multiplicatæ sunt iniquitates meæ, & non sum dignus intueri, & apicere altitudinem cœli, præ multitudine iniquitatum mearum. Incurvatus sum multo vinculo ferreo, ut non possem attollere caput meum, & non est respiratio mihi: quia excitavi iracundiam tuam, & malum coram te feci: non feci voluntatem tuam, & mandata tua non custodi: statui abominaciones, & multiplicavi offensiones. Et nunc flecto genu cordis mei, precans à te bonitatem. Peccavi, Domine, peccavi, & iniquitates meas agnosco. Quare peto rogante, remitte mihi, Domine, remitte mihi, & ne simul perdas me cum iniquitatibus meis, neque in æternum iratus, reserves mala mihi, neque damnes me in infirma terræ loca: quia tu es Deus, Deus, inquam, pœnitentium: & in me ostendes omnem bonitatem tuam, quia indignum salvabis me secundum magnam misericordiam tuam, & laudabo te semper omnibus diebus vitæ meæ: quoniam te laudat omnis virtus cœlorum, & tibi est gloria in sæcula sæculorum. Amen.

LIBER ESDRÆ III.

CAPUT PRIMUM.

Magnificum Phasæ, quod Josias immolavit, celebrando septem diebus festum Azymorum: cui successerunt in regno Judæ Jechonias, Joachim, & Sedecias: eorumque, ac populi captivitas propter sua scelera, urbisque subversio describuntur.

T fecit Josias Pascha in Ierosolymis Domino, & immolavit Phasæ quarta decima luna primi mensis: Statuens sacerdotes per vires dierum stolis amictos in templo Domini.

3 Et dixit Levitis sacris servis Israel, ut sanctificarent se Domino in positione sanctæ arcæ Domini, in domo, quam ædificavit Salomon filius David rex.

4 Non erit vobis tollere super humeros eam. Et nunc deservite Domino vestro, & curam agite gentis illius Israel ex parte secundum pagos, & tribus vestras.

5 Secundum scripturam David regis Israel, & secundum magnificentiam Salomonis filii

ejus, omnes in templo, & secundum particulam principatus paternam vestram, eorum, qui stant in conspectu fratrum filiorum Israel.

6 Immolate Pascha, & sacrificia parate fratribus vestris, & facite secundum præceptum Domini, quod datum est Moyfi.

7 Et donavit Josias in plebem, quæ inventa est, ovium, agnorum, & hœdorum, & caprarum triginta millia, vitulos tria millia.

8 Hæc de regalibus data sunt secundum promissionem populo: & sacerdotibus in Pascha, oves numero duo millia, ac vituli centum.

9 Et Jechonias, & Semejas, & Nathanael fratres, & Hasabias, & Oziel, & Coraba, in Phasæ, oves quinque millia, vitulos quingentos.

10 Et hæc cùm fierent eleganter, steterunt sacerdotes, & Levitæ habentes azyma per tribus.

11 Et secundum partes principatus patrum, in conspectu populi offerebant Domino, secundum ea, quæ in libro Moyfi scripta sunt:

12 Et assaverunt Phasæ igni, prout oportebat: & hostias coxerunt in emolis, & in ollis cum benevolentia:

13 Et attulerunt omnibus, qui erant ex plebe: & post hæc paraverunt sibi, & sacerdotibus:

- 14 Sacerdotes enim offerebant adipem, usque dum finita esset hora : & Levitæ paraverunt sibi, & fratribus suis filiis Aaron.
- 15 Et sacri cantores filii Alaph erant per ordinem secundum præceptum David, & Alaph, & Zacharias, & Jeddinus, qui erat a rege;
- 16 Et ostiarii per singulas januas, ita ut non prævaricaretur unusquisque suam : fratres enim illorum paraverunt illis.
- 17 Et consummata sunt, quæ pertinebant ad sacrificium Domini.
- 18 In illa die egerunt Phasæ, & offerebant hostias super Domini sacrificium, secundum præceptum regis Josiæ.
- 19 Egerunt filii Israel, qui inventi sunt in tempore illo, Phasæ, & diem festum azymorum per dies septem :
- 20 Et non est celebratum Phasæ tale in Israël a temporibus Samuelis prophetae :
- 21 Et omnes reges Israel non celebraverunt tale Pascha, quale egit Josias, & Sacerdotes, & Levitæ, & Judæi, & omnis Israel, qui inventi sunt in commoratione Jerosolymis.
- 22 Octavo decimo anno, regnante Josia, celebratum est Phasæ.
- 23 Et directæ sunt opera Josiæ in conspectu Domini sui in corde pleno metuentis :
- 24 Et quæ circa illum quidem conscripta sunt, in pristinis temporibus, de eis, qui peccaverunt, quique irreligiosi fuerunt in Dominum, præ omni gente, & qui non quaesierunt verba Domini super Israël.
- 25 Et post omnem actum hunc Josiæ, ascendit Pharaos rex Aegypti, veniens in Carchanis ab itinere super Euphratem, & exiit obviam illi Josias.
- 26 Et misit rex Aegypti ad Josiam, dicens : Quid mihi, & tibi est, rex Judæ?
- 27 Non sum missus a Domino, ut pugnem contra te : super Euphratem enim bellum meum est, festinans descendere.
- 28 Et non est reversus Josias super currum : sed expugnare eum conabatur, non attendens verbum prophetae ex ore Domini :
- 29 Sed constituit ad eum bellum in campo Magaddo. Et descenderunt principes ad regem Josiam.
- 30 Et dixit rex pueris suis : Amovete me à prælio, infirmatus sum enim valde. Et statim amoverunt eum pueri ipsius de acie.
- 31 Et ascendit super currum secundarium suum : & perveniens Jerosolymam, vita functus est, & sepultus est in paterno sepulchro.
- 32 Et in tota Judæa lugebant Josiam : & qui præsidebant, cum uxoribus lamentabant eum, usque in hunc diem. Et datum est hoc fieri semper in omne genus Israel.
- 33 Hæc autem præscripta sunt in libro historiarum regum Judæ : & singula gesta actus Josiæ, & ejus gloria, & intellectus ejus in lege Domini : quæque gesta sunt ab eo, & quæ non scripta sunt in libro regum Israel, & Judæ.
- 34 Et assumptus, qui erant ex gente, Jechoniam filium Josiæ, constituerunt regem pro Josia patre suo, cum esset annorum triginta annorum.
- 35 Et regnavit super Israel mensibus tribus. Et amovit eum rex Aegypti, ne regnaret in Jerosolymis.
- 36 Et multiplicavit gentem argenti talenta centum, & auri talentum unum.
- 37 Et constituit rex Aegypti Joacim fratrem ipsius, regem Judæ, & Jerusalem :
- 38 Et alligavit magistratus Joacim, & Zarahem frater suum, & apprehendens reduxit in Aegyptum.
- 39 Annorum erat Joacim viginti quinque, cum regnare coepisset in terra Judæ, & Jerusalem : & fecit malum in conspectu Domini.
- 40 Post hunc autem ascendit Nabuchodonosor rex Babylonis, & alligans eum in aro vinculo, perduxit in Babyloniam :
- 41 Et sacra vasa Domini accepit Nabuchodonosor, & tulit, & consecravit in templo suo in Babyloniam.
- 42 Nam de immunditia illius, & irreligiositate scriptum est in libro temporum regum.
- 43 Et regnavit Joachin filius ejus pro eo. Cum autem constitutus esset rex, erat annorum decem, & octo.
- 44 Regnavit autem menses tres, & dies decem in Jerusalem, & fecit malum in conspectu Domini :
- 45 Post annum mittens Nabuchodonosor, transnigravit eum in Babyloniam simul cum sacris vasibus Domini.
- 46 Et constituit Sedeciam regem Judæ, & Jerusalem, cum esset annorum viginti unius : regnavit autem annis undecim.
- 47 Et fecit malum in conspectu Domini, & non est veritas à verbis, quæ dicta sunt ab Jeremia propheta ex ore Domini :
- 48 Et adjuratus à rege Nabuchodonosor, perjurans discessit & indurata cervice sua, & corde suo, transgressus est legitima Domini Dei Israel.
- 49 Et duces populi Domini multa iniquè gesserunt, & impiè egerunt super omnes immunditias gentium : & polluerunt templum Domini, quod sanctum erat in Jerosolymis.
- 50 Et misit Deus patrum ipsorum per angelum suum revocare eos, propter quod parceret illi, & tabernaculo suo.
- 51 Ipsi verò subiannabant in angelis suis : & qua die locutus est Dominus, erant illudentes prophetis ejus.
- 52 Qui usque ad iracundiam concitatus est super gentem suam, propter irreligiositatem suam, & præcepit ascendere reges Chaldeorum.
- 53 Hi occiderunt juvenes eorum in gladio, in circuitu sancti templi eorum, & non pepercerunt juveni, & seni, & virgini, & adolescenti :
- 54 Sed omnes traditi sūt in manus ipsorum : & omnia sacra vasa Domini, & regales apothecas resumentes, tulerunt in Babyloniam,
- 55 Et incenderunt domum Domini, & demolierunt muros Jerusalem : & turre ejus incenderunt igne,
- 56 Et consummaverunt omnia honorifica ejus, & ad nihilum redegerunt : & reliquos à gladio duxerunt in Babylonem.
- 57 Et erant servi illius, usque dum regnarent Persæ, in repletionem verbi Domini in ore Jeremiæ,

58 Quousque benignè ageret terra sabbata sua, omnitempore desertionis suæ sabbatizavit, in applicatione annorum septuaginta.

C A P U T II.

Cyrus rex Persarum Judæos in regno suo captivos remittit in terram suam: qui eum restaurarent Jerusalem, prohibiti sunt ab Artaxerxe propter quorundam delationem.

1 **R**egnante Cyro rege Persarum, in consummatione verbi Domini in ore Jeremiæ,

2 Suscitavit Dominus spiritum Cyri regis Persarum, & prædicavit in toto regno suo simul per scripturam,

3 Dicens: Hæc dicit Cyrus rex Persarum: Me constituit regem orbis terrarum Dominus Israel, Dominus excelsus,

4 Et significavit mihi ædificare domum sibi in Jerusalem, quæ est in Judæa.

5 Si quis est ex genere vestro, dominus ipsius ascendat cum eo in Jerusalem.

6 Quotquot ergo circa loca habitant, adjuvent eos, qui sunt in loco ipso, in auro, & argento,

7 In dationibus, cum equis, & jumentis, cumque aliis, quæ secundum vota apponuntur in ædem Domini, quæ est in Jerusalem.

8 Et stantes principes tribuum, pagorum, & Judææ, ex tribu Benjamin, & sacerdotes, & Levitæ, quos excitavit Dominus ascendere, & ædificare domum Domini, quæ est in Jerusalem, & qui erant in circuitu eorum,

9 Adjaverunt in omni auro, & argento ejus, & jumentis, & votis compluribus multi, quorum sensus excitatus est.

10 Et Cyrus rex protulit vasa sacra Domini, quæ transtulit Nabuchodonosor rex Babylonis ex Jerusalem, & consecravit ea idolo suo.

11 Et proferens ea Cyrus rex Persarum, tradidit Mithridato, qui erat super thesauros ipsius.

12 Per hunc autem tradita sunt Salmanasaro prædici Judææ.

13 Horum autem hic numerus. Libatoria argentea duo millia quadringenta: achilææ argenteæ triginta: phialæ aureæ triginta, item argenteæ duo millia quadringentæ: & alia vasa mille.

14 Omnia autem vasa aurea, & argentea, quinque millia octingenta sexaginta.

15 Et enumerata sunt Salmanasaro simul cum his, qui ex captivitate Babylonis venerant in Jerosolymam.

16 In Artaxerxis autem regis Persarum temporibus scripserunt ei de his, qui habitabant in Judæa, & Jerusalem, Balsamus, & Mithridatus, & Sabellius, & Rathimus, Baltheus, Samelius scriba, & reliqui habitantes in Samaria, & cæteris locis subjectam epistolam regi Artaxerxi.

17 **D**OMINE, pueri tui Rathimus ab accidentibus, & Sabellius, scriba, & reliqui curiæ tuæ iudices in Coeleſyria, & Phœnice.

18 Et nunc notum sit Domino regi, quoniam Judæi, qui ascenderunt à vobis ad nos, venientes in Jerusalem civitatem refugam, & pessimam, ædificant furnos ejus, & statuunt muros, & templum suscitant.

19 Quòd si civitas ista, & muri consummati

fuérunt, non tantum tributa non sustinebunt pendere, sed etiam regibus resistunt.

20 Et quia id agitur circa templum, recte habere arbitrati sumus non despiciere hoc ipsum:

21 Sed notum facere domino regi, ut si videbitur, rex, quærat in libris patrum tuorum,

22 Et invenies in admonitionibus scripta de his; & scies, quoniam civitas ista fuit refuga, & reges, & civitates concutiens,

23 Et Judæi refuga, & prælia committentes in ea ab æterno, ob quam causam civitas ista deserta est.

24 Nunc ergo notum facimus, domine rex, quoniam si civitas hæc ædificata fuerit, & hujus muri erecti fuerint, descensus tibi non erit in Coeleſyriam, & Phœnicem.

25 Tunc scripsit rex Rathimo, qui scribebat accidentia, & Baltheo, & Sabellio scribæ, & cæteris constitutis, & habitantibus in Syria, & Phœnice, ea quæ subjecta sunt.

26 **L**E G I epistolam, quam misisti mihi. Præcepi ergo inquiri, & inventum est, quoniam civitas illa est ab ævo regibus resistens,

27 Et homines refuga, & prælia in ea efficientes, & reges fortissimi erant in Jerusalem dominantes, & tributa exigentes à Coeleſyria, & Phœnice.

28 Nunc ergo præcepi prohibere homines illos ædificare civitatem, & prohibere, ne quid ultra hæc fiat:

29 Sed nec procedant in plurimū ea, quæ sunt malitiæ, ita ut regibus molestia importetur.

30 Tunc recitatis his, quæ à rege Artaxerxe scripta fuerant, Rathimus, & Sabellius scribæ, & qui cum his constituti erant, junctes festinanter venerunt in Jerusalem cum equitatu, & turba, & agmine:

31 Cæperuntque ædificantes prohibere, & vacabant ab ædificatione templi in Jerusalem, usque secundo anno regni Darii regis Persarum.

C A P U T III.

Dario, post splendidam canam omnibus suis præfectis actam, dormiente, tres corporis ejus custodes problema moverunt, Num vinum, rex, mulier, an veritas præsent: & primam de vino probatur.

1 **R**ex Darius fecit cenam magnam omnibus vernaculis suis, & omnibus magistratibus Mediæ, & Persidis,

2 Et omnibus purpuratis, & prætoribus, & consulibus, & præfectis sub illo, ab India usque Æthiopiam, centum vigintis septem provinciis.

3 Et cum manducassent, & bibissent, & satiati reverterentur, tunc Darius rex ascendit in cubiculum suum, & dormivit, & expergefactus est.

4 Tunc illi tres juvenes corporis custodes, qui custodiebant corpus regis, dixerunt alter alteri:

5 Dicamus unusquisque nostrum sermonem qui præcellat: & cuiuscumque apparuerit sermo sapientior alterius, dabit illi rex Darius dona magna,

6 Purpura cooperiri, & in auro bibere, & super aurum dormire, & currum aureo iri, & cydarim byssinam, & torquem circa collum:

7 Et secundo loco sedebat à Dario propter sapientiam suam, & cognatus Darii vocabitur.
8 Tunc scribentes singuli suum verbum signaverunt, & posuerunt subtus cervicali Darii regis,

9 Et dixerunt: Cum surrexerit rex, dabimus illi scripta nostra, & quodcumque iudicaverit rex è tribus, & magistratus Perfidis, quoniam verbum ejus sapientius est, ipsi dabitur victoria, sicut scriptum est.

10 Unus scripsit, Forte est vinum.

11 Alius scripsit, Fortior est rex.

12 Tertius scripsit, Fortiores sunt mulieres: super omnia autem vincit veritas.

13 Et cum surrexisset rex, acceperunt scripta sua, & dederunt illi, & legit.

14 Et mittens vocavit omnes magistratus Perfarum, & Medos, & purpuratos, & pratores, & præfectos:

15 Et sederunt in concilio: & lecta sunt scripta coram ipsis.

16 Et dixit: Vocate adolescentes, & ipsi indicabunt verba sua. Et vocati sunt, & introierunt.

17 Et dixit illis: Indicate nobis de his, quæ scripta sunt. Et cepit prior, qui dixerat de fortitudine vini.

18 Et dixit: Viri, quam prævalet vinum omnibus hominibus, qui bibunt illud! seducit mentem.

19 Itemque regis, & orphani facit mentem vanam. Item servi ac liberi, pauperis ac divitis,

20 Et omnem mentem convertit in securitatem, & jucunditatem, & non meminit omnem tristitiam, & debitum.

21 Et omnia præcordia facit honesta, & non meminit regem, nec magistratum, & omnia per talenta loqui facit.

22 Et non meminerunt, cum biberunt amicitiam, nec fraternitatem: sed non multum post sumunt gladios.

23 Et cum à vino merferint, & surrexerint, non meminerunt, quæ gesserunt.

24 O viri, num præcellit vinum? quis sic cogitat facere? Et tacuit hoc dicto.

C A P U T IV.

Probatur excellens fortitudo regis, mulieris, & veritatis; sed data veritati palma, Darius ad petitionem Zorobabel reddit sacra vasa, scribens, ut Judæis detur libertas, & impense ad extructionem Jerusalem.

1 **E**T inchoavit sequens dicere, qui dixit de fortitudine regis.

2 O viri, non præcellunt homines, qui terræ, & mare obtinent, & omnia, quæ in eis sunt?

3 Rex autem super omnia præcellit, & dominatur eorum: & omne quodcumque dixerit illis, faciunt.

4 Et si miserit illos ad bellatores, vadunt, & demoliantur montes, & muros, & turres.

5 Jugulantur, & jugulant, & regis verba non prætereunt: nam si vicerint, afferunt regi omnia, quæcumque prædati fuerint.

6 Similiter & alii omnes, & quotquot non militant, nec pugnant, sed colunt terram: rursum cum fuerint metentes, afferunt tributa regi.

7 Et ipse unus solus si dixerit, Occidite, oc-

cidunt: dixerit, Remittite, remittunt:

8 Dixerit percutite, percutiunt: dixerit exterminate, exterminant: dixerit ædificate, ædificant:

9 Dixerit excidite, excidunt: dixerit plantate, plantant:

10 Et omnis plebs, & virtutes eum obaudiunt, & super hoc ipse recumbit, & bibit, & dormit.

11 Hi autem custodiunt in circuitu eum; & non possunt ire singuli, & facere opera sua, sed in dicto obaudientes sunt ei.

12 Viri, quomodo non præcellit rex, qui sic diffamatur? & tacuit.

13 Tertius qui dixerat de mulieribus, & veritate, hic est Zorobabel, cepit loqui.

14 Viri, non magnus rex, & multi homines, nec vinum præcellit. Quis est ergo, qui dominatur eorum?

15 Nonne mulieres genuerunt regem, & omnem populum, qui dominatur mari, & terræ:

16 Et ex illis nati sunt, & ipsæ educaverunt eos, qui plantaverunt vineas, ex quibus vinum fit?

17 Et ipsæ faciunt stolas omnium hominum, & ipsæ faciunt gloriam hominibus, & non possunt homines separari à mulieribus.

18 Si congregaverint aurum, & argentum, & omnem rem speciosam, & viderint mulierem unam bono habitu, & bona specie,

19 Omnia hæc relinquentes in eam intendunt, & aperto ore conspiciunt, & eam alluciant magis quam aurum, & argentum, & omnem rem pretiosam.

20 Homo patrem suum relinquit, qui enutrit illum, & suam regionem, & ad mulierem se conjungit.

21 Et cum muliere remittit animam, & neque patrem meminit, neque matrem, neque regionem.

22 Et hinc oportet vos scire: quoniam mulieres dominantur vestri. Nonne doletis?

23 Et accipit homo gladium suum, & vadit in viam facere furta, & homicidia, & mare navigare, & flumina,

24 Et leonem videt, & in tenebris ingreditur: & cum furtum fecerit, & fraudes, & rapinas amabili suæ assert.

25 Et iterum, diligit homo uxorem suam magis quam patrem, aut matrem.

26 Et multi dementes facti sunt propter uxores suas: & servi facti sunt propter illas:

27 Et multi perierunt, & jugulati sunt, & peccaverunt propter mulieres.

28 Et nunc credite mihi, quia magnus est rex in potestate sua: quoniam omnes regiones verenter tangere eum.

29 Videbam tamen Apemen filiam Bezaeis, mirifici concubinam regis, sedentem juxta regem ad dexteram,

30 Et auferentem diadema de capite ejus, & imponentem sibi, & palmis cadebat regem de sinistra manu.

31 Et super hæc aperto ore intuebatur eam: & si arriter ei, rider: nam si indignata ei fuerit, blanditur, donec reconcilietur in gratiam.

32 O viri, cur non sunt fortiores mulieres? Magna est terra, & excelsum est celum: quis illa agit?

31 Et tunc rex, & purpurati intuebantur in alterutrum. Et inchoavit loqui de veritate.

34 O viri, nonne fortes sunt mulieres? Magna est terra, & excelsum est cælum: & velox cursus foliis convertit in gyro cælum in locum suum in una die.

35 Nonne magnificus est, qui hæc facit, & veritas magna, & fortior præ omnibus?

36 Omnis terra veritatem invocatur, cælum etiam ipsam benedicit, & omnia opera moventur, & tremunt eam, & non est cum ea quidquam iniquum.

37 Vinum iniquum, iniquus rex, iniquæ mulieres, iniqui omnes filii hominum, & iniqua illorum omnia opera, & non est in ipsis veritas, & in sua iniquitate peribunt:

38 Et veritas manet, & invalefcit in æternum, & vivit, & obtinet in sæcula sæculorum.

39 Nec est apud eam accipere personas, neque differentias: sed quæ iusta sunt, facit omnibus, iniustis, ac malignis, & omnes benignantur in operibus ejus.

40 Et non est in iudicio ejus iniquum, sed fortitudo, & regnum, & potestas, & majestas omnium ævorum. Benedictus Deus veritatis.

41 Et desit loquendo. Et omnes populi clamaverunt, & dixerunt: Magna est veritas, & prævalet.

42 Tunc rex ait illi: Pete, si quid vis amplius quam quæ scripta sunt, & dabo tibi, secundum quod inventus es sapientior proximis, & proximus mihi sedebis, & cognatus meus vocaberis.

43 Tunc ait regi: Memor esto voti tui, quod vovisti, ædificare Jerusalem, in die, qua regnum accepisti:

44 Et omnia vasa, quæ accepta sunt ex Jerusalem, remittere, quæ separavit Cyrus, quando mactavit Babyloniam, & voluit remittere ea ibi.

45 Et tu vovisti ædificare templum, quod incenderunt Idumæi, quando exterminata est Judæa à Chaldæis.

46 Et nunc hoc est, quod postulo, Domine, & quod peto, hoc est majestas, quod à te postulo, ut facias votum, quod vovisti Regi cæli ex ore tuo.

47 Tunc surgens Darius rex osculatus est illum: & scripsit epistolas ad omnes dispensatores, & præfectos, & purpuratos, ut deducerent eum, & eos, qui cum illo erant, omnes ascendentes ædificare Jerusalem.

48 Et omnibus præfectis, qui erant in Syria, & Phœnice, & Libano, scripsit epistolas, ut traherent ligna cedrina à Libano in Jerusalem, ut ædificarent cum eis civitatem.

49 Et scripsit omnibus Judæis, qui ascenderant à regno in Judæam pro libertate, omnem potentem, & magistratum, & præfectum non supervenire ad januas ipsorum.

50 Et omnem regionem, quam obtinuerant immunem esse eis, & Idumæi relinquunt castella, quæ obtinent Judæorum.

51 Et in structuram templi dare per singulos annos talenta viginti, usque dum perædificaretur:

52 Et super sacrarium holocaustorum ustulare quotidie, sicut habent præceptum: alia talenta decem offerre per singulos annos.

53 Et omnibus, qui procedunt à Babylonia condere civitatem: ut esset libertas tam ipsis quam filiis eorum, & omnibus sacerdotibus, qui præcedunt.

54 Scripsit autem & quantitatem, & sacram stolam iussit dari, in qua deservirent;

55 Et Levidis scripsit dare præcepta, usque in diem, qua consummabitur domus, & Jerusalem extruetur.

56 Et omnibus custodientibus civitatem scripsit dari ei sortes, & stipendia.

57 Et dimisit omnia vasa quæcumque separaverat Cyrus à Babylonia, & omnia quæcumque dixit Cyrus, & ipse præcepit fieri, & mitti Jerusalem.

58 Et cum processisset ille adolescens, elevans faciem in Jerusalem, benedixit regem cæli.

59 Et dixit, Abs te est victoria, & abs te est sapientia, & claritas. Et ego servus tuus sum.

60 Benedictus es, qui dedisti mihi sapientiam, & tibi confitebor, Domine Deus patrum nostrorum.

61 Et accepit epistolas, & profectus est in Babyloniam. Et venit, & nuntiavit fratribus suis omnibus, qui fuerunt in Babylonia:

62 Et benedixerunt Deum patrum suorum, quoniam dedit illis remissionem, & retrigressum,

63 Ut ascenderent, & ædificarent Jerusalem, & templum, ubi nominatum est nomen ejus in ipso, & exultaverunt cum musicis, & lætitia diebus septem.

C A P U T V.

Redeunt à Babylonica captivitate in Jerusalem, & Judæam recensentur, & restitunt Dei cultum, sed tandem à capto opere ad tempus impediuntur.

Post hæc autem electi sunt, ut ascenderent principes pagorum per domos, & tribus suas, & uxores illorum, & filii, & filię eorum, & servi, & ancillę ipsorum, & pecora eorum.

2 Et Darius rex misit unam cum eis equites mille, donec deducerent eos in Jerusalem cum pace, & cum musicis, & cum tympanis, & tibiis:

3 Et omnes fratres erant ludentes, & fecit eos ascendere simul cum eis.

4 Et hæc sunt nomina virorum, qui ascenderunt per pagos suos in tribus, & in partem principatus ipsorum.

5 Sacerdotes: Filii Phinees, filii Aaron, Jesus filius Josedec, Joacim filius Zorobabel filii Salathiel de domo David, ex progenie Phares, de tribu Juda,

6 Qui locutus est sub Dario rege Persarum sermones mirificos in secundo anno regni ipsius mense Nisan primo.

7 Sunt autem hi, qui ascenderunt ex Judæa de captivitate transmigrationis, quos transmigravit Nabuchodonosor rex Babyloniz in Babylonem, & reversus est in Jerusalem.

8 Et requiritur pars Judææ unusquisque in civitatem suam, qui venerunt cum Zorobabel, & Jesu, Nehemias, Areores, Elimeo, Emmanio, Mardocheo: Beelsuro, Mechplatochor, Olioro, Emonia unus de principibus eorum.

9 Et numerus à gentilibus eorum, ex præpositis eorum: filii Phares, duo milia centum septuaginta duo:

- 10 Filii Ares, tria millia centum quinquaginta septem :
- 11 Filii Phemo centum quadraginta duo : in filiis Jesu, & Jeabes, mille trecenti duo :
- 12 Filii Demu, duo millia quadringenti septuaginta : filii Choraba, ducenti quinque : filii Banica, centum sexaginta octo :
- 13 Filii Bebech, quadringenti tres : filii Archad, quadringenti viginti septem :
- 14 Filii Cham, triginta septem : filii Zoroor, duo millia sexaginta septem : filii Adin, quadringenti sexaginta unus :
- 15 Filii Adereftis, centum octo : filii Ciaso, & Zelas, centum septem : filii Azoroc, quadringenti triginta novem :
- 16 Filii Jedarbone, centum triginta duo : filii Ananie, centum triginta : filii Afoni, nonaginta :
- 17 Filii Marfat, quadringenti viginti duo : filii Zabarur, nonaginta quinque : filii Sepolemon, centum viginti tres :
- 18 Filii Nepopas, quinquaginta quinque : filii Nechanatus, centum quinquaginta octo : filii Ceberhamus, centum triginta duo :
- 19 Filii Crearpatos, qui Enocadies, & Modia, quadringenti vigintitres : qui ex Gramas, & Gabea, centum viginti unus :
- 20 Qui ex Besselon, & Ceage, sexaginta quinque : qui ex Baftaro, centum viginti duo :
- 21 Qui ex Bechenobes, quinquaginta quinque : filii Liptis, centum quinquaginta quinque : filii Labonni, trecenti quinquaginta septem :
- 22 Filii Sichein, trecenti septuaginta : filii Suadon, & Clionus, trecenti septuaginta octo :
- 23 Filii Ericus, duo millia centum quadraginta quinque : filii Anaas, trecenti septuaginta Sacerdotes :
- 24 Filii Jeddus, filii Euthet, filii Eliasib, trecenti septuaginta duo : filii Emerus, ducenti quinquaginta duo :
- 25 Filii Phafurii, trecenti quinquaginta septem : filii Carce, ducenti vigintiseptem :
- 26 Levita : filii Jesu in Caduhel, & Bamis, & Serebias, & Edias, septuaginta quatuor : omnis numerus a duodecimo anno triginta millia quadringenti sexaginta duo,
- 27 Filii, & filie, & uxores, omnis computatio, quadraginta millia ducenti quadraginta duo.
- 28 Filii sacerdotum, qui pfallabant in templo : filii Afaph, centum vigintiocto.
- 29 Offitarii vero, filii Esmeani, filii Afer, filii Amon, filii Accuba. Topa filii Tob, omnes centum tringintanovem.
- 30 Sacerdotes servientes in templo : filii Sel, filii Gafpha, filii Tobloch, filii Caria, filii Su, filii Hello, filii Labana, filii Armacha, filii Accub, filii Utha, filii Cetha, filii Aghab, filii Obai, filii Anani, filii Canna, filii Geddu,
- 31 Filii An, filii Radin, filii Defanon, filii Nachoba, filii Caseba, filii Gaze, filii Ozui, filii Sinone, filii Attre, filii Hasten, filii Afiana, filii Manei, filii Nassim, filii Accufu, filii Agista, filii Azui, filii Favon, filii Phafalon,
- 32 Filii Meceda, filii Phufa, filii Carce, filii Barchus, filii Sarree, filii Coesi, filii Nasith, filii Agisti, filii Pedon,
- 33 Salomon filii eius, filii Alophot, filii Phafida, filii Celi, filii Dedon, filii Gaddahel, filii Sephegi.
- 34 Filii Aggia, filii Sachareth, filii Sabachen, filii Caroneth, filii Mallich, filii Ama, filii Safus, filii Addus, filii Suba, filii Eura, filii Rahotis, filii Phasphat, filii Malmon.
- 35 Omnes sacro servientes, & pueri Salomonis, quadringenti octoginta duo.
- 36 Hi sunt filii, qui ascenderunt a Thelmela, Telharfa : principes eorum, Carmelam, & Careth :
- 37 Et non poterant edicere civitates suas, & progenies suas, quemadmodum sint ex Israel.
- Filii Dalari, filii Tubal, filii Nechodaici,
- 38 Ex Sacerdotibus, qui fungebantur sacerdotio : & non sunt inventi filii Obia, filii Achifos, filii Addin, qui accepit uxorem ex filiabus Phargeleu :
- 39 Et vocati sunt nomine ejus, & horum quæfita est generis scriptura in pradatura, & non est inventa, & prohibiti sunt sacerdotio fungi.
- 40 Et dixit illis Nehemias, & Astharas : Ne participetur sancta, donec exurgat Pontifex doctus in ostensionem, & veritatem.
- 41 Omnis autem Israel erat exceptis servis, & ancillis, quadraginta duo millia trecenti quadraginta.
- 42 Servi horum, & ancilla, septem millia trecenti triginta septem. Cantores, & cantatrices, ducenti sexaginta quinque.
- 43 Cameli, quadringenti triginta quinque. Equi, septem millia triginta sex. Muli, ducenta millia quadraginta quinque. Subjugalia, quinque millia vigintiquinque.
- 44 Et de præpositis ipsis per pages dum venirent in templum Dei, quod erat in Jerusalem, voverunt fuscitare templum in loco suo, secundum suam virtutem :
- 45 Et dare in templum thesaurum operum sacrum auri mnas duodecim millia, & mnas argenti quinque millia, & stolas sacerdotales centum.
- 46 Et habitaverunt Sacerdotes, & Levite, & qui exierant de plebe, in Jerusalem, & in regione, & sacri cantores, & ostiarii, & omnis Israel in regionibus suis.
- 47 Instante autem septimo mense, cumque essent filii Israel unusquisque in suis rebus, convenerunt unanimes in atrium, quod erat ante januam Orientalem.
- 48 Et stantes Jesus filius Josedech, & fratres ejus sacerdotes, & Zorobabel filius Salathiel, & hujus fratres paraverunt altare,
- 49 Ut offerrent super illud holocaustomata, secundum quæ in libro Moyfi hominis Dei scripta sunt.
- 50 Et convenerunt ibi ex aliis nationibus terræ, & erexerunt sacrarium in loco suo omnes gentes terræ, & offerbant hostias, & holocaustomata Domino matutina.
- 51 Et egerunt scenopegiam, & diem solemnem, sicut præceptum est in lege : & sacrificia quotidie, sicut oportebat :
- 52 Et post hæc oblationes institutas, & hostias sabbatorum, & neomeniarum, & dierum solemnum omnium sanctificationum.
- 53 Et quotquot volebant Domino a neomenia septimi mensis, cæperunt hostias offerre Deo, & templum Domini nondum erat ædificatum.

CAPUT VI.

54 Et dederunt pecuniam lapidariis, & fabris, & potum, & pabula cum gaudio.
55 Et dederunt eam Sideniis, & Tyriis, ut transherent illis de Libano trabes cedrinas, & facerent rates in Joppe portu, secundum decretum, quod scriptum erat eis à Cyro rege Persarum.

56 Et in secundo anno venientes in templum Dei in Jerusalem, in mense secundo, inchoavit Zorobabel filius Salathiel, & Josue filius Josedece, & fratres ipsorum, & sacerdotes, & Levitæ, & omnes, qui venerant de captivitate in Jerusalem:

57 Et fundaverunt templum Dei, novilunio secundi mensis secundi anni cum venissent in Judæam, & Jerusalem.

58 Et statuerunt Levitas à viginti annis, super opera Domini: & stetit Jesus, & filius ejus, & fratres omnes Levitæ conspirantes, & executores legis, facientes opera in domo Domini.

59 Et steterunt sacerdotes habentes stolas cum tubis: & Levitæ filii Asaph, habentes cymbala,

60 Collaudantes Dominum, & benedicentes secundum David regem Israel:

61 Et cantabant canticum Domino, quoniam dulcedo ejus, & honor in sacula super omnem Israel.

62 Et omnis populus tuba cecinerunt, & proclamaverunt voce magna, collaudantes Dominum in suscitatione domus Domini.

63 Et venerunt ex sacerdotibus, & Levitis, & præsidentibus secundum pagos senioribus, qui viderant pristinam domum,

64 Et ad hujus ædificationem cum clamore, & planctu magno, & multi cum tubis, & gaudio magno:

65 In tantum ut populus non audiret tubas propter planctum populi. Turba enim erat tubis canens magnifice, ita ut longè audiretur.

66 Et audierunt inimici tribus Judæ, & Benjamin, & venerunt scire, quæ esset vox tubarum.

67 Et cognoverunt, quoniam qui erant ex captivitate, ædificant templum Domino Deo Israel:

68 Et accedentes ad Zorobabel, & Jesus, præpositos pagorum, dixerunt eis: Ædificabimus una vobiscum.

69 Similiter enim audivimus Dominum vestrum, & ipsi pariter incedimus à diebus Asbarezth regis Assyriorum, qui transmigrationavit vos huc.

70 Et dixit illis Zorobabel, & Jesus, & principes pagorum Israel:

71 Non est nobis, & vobis ædificare domum Dei nostri: nos enim soli ædificabimus Domino Israel, secundum ea, quæ præcepit nobis Cyrus rex Persarum.

72 Gentes autem terræ incumbentes his, qui sunt in Judæa, & levantes opus ædificationis, & insidias, & populos adducientes prohibebant eos ædificare,

73 Et aggressuras exercentes impedierunt, ne consummaretur ædificium omni tempore vitæ Cyri regis: & protulerunt structuram per biennium usque ad Darii regnum.

Judæi, annuente Dario, templum Dei extruunt in Jerusalem.

1 IN secundo autem anno regni Darii prophetavit Aggaus, & Zacharias filius Addin propheta apud Judæam, & Jerusalem in nomine Dei Israel super eos.

2 Tunc stans Zorobabel filius Salathiel, & Jesus filius Josedece, inchoaverunt ædificare domum Domini, quæ est in Jerusalem:

3 Cum adessent eis propheta Domini, & adjuvarent eos. In ipso tempore venit ad illos Sifennes subregulus Syriæ, & Phœnicis, & Satrabuzanes, & sodales ejus.

4 Et dixerunt eis: Quo præcipiente vobis domum hanc ædificatis, & testum istud, & alia omnia perficitis? & qui sunt structores, qui hæc ædificant?

5 Et habuerunt gratiam visitatione facta super eos, qui erant ex captivitate à Domino seniores Judæorum.

6 Et non sunt impediti ædificare, donec significaretur Dario de omnibus istis, & responsum acciperetur.

7 Exemplum epistolæ, quam miserunt Dario. SISENNES subregulus Syriæ, & Phœnicis, & Satrabuzanes, & sodales ejus in Syriæ, & Phœnicie præsides, regi Dario salutem.

8 Omnia nota sunt Domino regi, quod cum venissemus in regionem Judææ, & introissemus in Jerusalem, invenimus ædificantes domum Dei magnam:

9 Et templum ex lapidibus politis, & magnis, & pretiosis materiis in parietibus,

10 Et opera illa instant fieri, & suffragare, & prosperare in manibus eorum, & in omni gloria quam diligentissimè perfici.

11 Tunc interrogavimus seniores, dicentes, quo permittente vobis ædificatis domum istam, & opera hæc fundatis?

12 Ideo autem interrogavimus eos, ut notum faceremus tibi homines, & præpositos, & nomen scripturam præpositorum postulavimus illos.

13 At illi responderunt nobis, dicentes: Nos sumus servi Dei, qui fecit cælum, & terram.

14 Et ædificabatur hæc domus ante annos istos multos à rege Israel magno, & fortissimo, & consummata est.

15 Et quoniam patres nostri exacerbantes erant, & peccaverunt in Deum Israel, tradidit eos in manus Nabuchodonosor regis Babylonie, regis Chaldeorum,

16 Et domum istam demolientes incendunt, & populum captivum duxerunt in Babylonem.

17 In primo anno regnante Cyro rege Babylonie, scripsit Cyrus rex domum hanc ædificare,

18 Et illa sacra vasa aurea, & argentea, quæ extulerat Nabuchodonosor de domo, quæ est in Jerusalem, & consecraverat ea in suo templo, rursum protulit ea Cyrus rex de templo, quod erat in Babylonia, & tradita sunt Zorobabel, & Salmanasar subregulo:

19 Et præceptum est eis, ut offerrent hæc vasa, & reponerent in templo, quod erat in Jerusalem, & ipsum templum Dei ædificare in loco suo.

20 Tunc Salmanasar subiecit fundamenta domus Domini, quæ est in Jerusalem: &

exinde usque nunc edificatur, & non accepit consummationem.

21 Nunc ergo si iudicatur à te, ò rex, perquiratur in regalibus bibliothecis Cyri regis, quæ sunt in Babylonia.

22 Et si inventum fuerit consilio Cyri regis ceptam esse struendam domus Domini, quæ est in Ierusalem, & iudicatur à Domino rege nostro, scribat de his nobis.

23 Tunc Darius rex præcepit inquiri in bibliothecis: & inventus est in Ecbathanis oppido, quod est in media regione locus unus, in quo scripta erant ista:

24 ANNO primo, regnante Cyro, rex Cyrus præcepit domum Domini, quæ est in Ierusalem edificare, ubi incendebantigni assiduo,

25 Cujus altitudo sit cubitorum decem, & latitudo cubitorum sexaginta, quadratum lapidibus politis tribus, & meniano ligneo ejusdem regionis, & meniano uno novo, & impendia dari de domo Cyri regis:

26 Et lacra vasa domus Domini tam aurea quam argentea, quæ extulit Nabuchodonosor in Domum Domini, quæ est in Ierusalem, ubi erant posita, ut ponantur illic.

27 Et præcepit curam agere Sisennem subregulum Syriæ, & Phœnicis, & Satrabuzanem, & sodales ejus, qui ordinati erant in Syria, & Phœnice præfides, ut abstinerent se ab eodem loco.

28 Et ego quoque præcepi in totum edificare: & prospexi, ut adjuvent eos, qui sunt ex captivitate Judæorum, donec consummetur templum ædis Domini:

29 Et à vexatione tributorum Cœlesyriæ, & Phœnicis, diligenter quantitatem dari his hominibus ad sacrificium Domini, Zorobabel præfecto, ad tauros, & arietes, & agnos,

30 Similiter autem & frumentum, & sal, & vinum, & oleum instanter per singulos annos, prout sacerdotes, qui sunt in Ierusalem, dicaverunt consumi quotidie, sine ulla dilatione,

31 Ut offerantur libationes summo Deo pro rege, & pueris ejus, & orent pro ipsorum vita: 32 Et denuntietur, ut quicumque transgressi fuerint aliquid ex his, quæ scripta sunt, aut spreverint, accipiantur lignum de suis propriis, & suspendantur, & bona ipsorum regi adscribantur.

33 Propterea & Dominus, cujus nomen invocatum est ibi, exterminet omnem regem, & gentem, qui manum suam extenderit prohibere, aut male tractare domum Domini illam, quæ est in Ierusalem.

34 Ego Darius rex decrevi quàm diligentissime secundum hæc fieri.

CAPUT VII.

Domus Dei extructa dedicatur, & consecratur, in eaque festum Azymorum celebratur.

1 Tunc Sisennus subregulus Cœlesyriæ, & Phœnicis, & Satrabuzanes, & sodales, obsecuti his, quæ à Dario rege erant decreta,

2 Insistebant sacrosanctis operibus diligentissime, cooperantes cum senioribus Judæorum principibus Syriæ.

3 Et prosperata sunt sacrosancta opera prophetarum Aggæo, & Zacharia prophetis.

4 Et consummaverunt omnia per præceptum

Domini Dei Israel, & ex consilio Cyri, & Darii, & Artaxerxis regis Persarum.

5 Et consummata est domus nostra usque ad tertiam, & vigesimam diem menses Adar, sexto anno Darii regis.

6 Et fecerunt filii Israel, & sacerdotes, & Levitæ, & ceteri, qui erant ex captivitate, qui appositi sunt secundum ea, quæ scripta sunt in libro Moyfi.

7 Et obtulerunt in dedicationem templi Domini tauros centum, arietes ducentos, agnos quadringentos,

8 Et hædos pro peccatis universi Israel duodecim, secundum numerum tribuum Israel.

9 Et steterunt sacerdotes, & Levitæ amicti stolis per tribus, super omnia opera Domini Dei Israel, secundum librum Moyfi, & ostiarii per singulas januas.

10 Et egerunt filii Israel cum his, qui erant ex captivitate, illud Phasæ quartadecima luna mensis primi, quando sanctificati sunt sacerdotes & Levitæ.

11 Omnes filii captivitatis non sunt nimis sanctificati, quia Levitæ omnes simul sanctificati sunt.

12 Et immolaverunt Phasæ universi filii captivitatis, & fratribus suis sacerdotibus, & sibimetipsis.

13 Et manducaverunt filii Israel, qui erant ex captivitate, omnes, qui remanserant ab omnibus execrationibus gentium terræ quærentes Dominum,

14 Et celebraverunt diem festum azymorum, septem diebus epulantes in conspectu Dñi.

15 Quoniam convertit consilium regis Assyriorum in eos, confortare manus eorum ad opera Domini Dei Israel.

CAPUT VIII.

Ascendenti Esdra à Babylonia Ierosolymam tradantur Artaxerxis litteræ, quæ beneficia Judæis præstita continent: recensentur, qui simul ascenderunt, & auro, ac argento sacerdotibus commissio, Esdras facta oratione commonet populum ad penitentiam, quod ab alienigenis se non separassent.

1 ET post hunc regnante Artaxerxe Persarum rege, accessit Esdras filius Azariæ, filii Helciæ, filii Solomæ,

2 Filii Sadoc, filii Achitob, filii Ameri, filii Azahel, filii Bocci, filii Abisue, filii Phinees, filii Eleazari, filii Aaron primi sacerdotis:

3 Hic Esdras ascendit de Babylonia, cum esset scriba, & ingeniosus in lege Moyfi, quæ data est à Dño Deo Israel docere, & facere. 4 Et dedit ei rex gloriam, quod invenisset gratiam in omni dignitate, & desiderio in conspectu ejus.

5 Et ascenderunt simul cum ipso ex filiis Israel, & sacerdotibus, & Levitis, & sacris cantoribus templi, & ostiariis, & servis templi in Ierusalem.

6 Anno septimo regnante Artaxerxe, in quinto mense, hic annus septimus est regni, exeuntes de Babylonia novilunio quinti mensis,

7 Venerunt Ierosolymam juxta præceptum illius, secundum prosperitatem itineris à Domino ipsorum datam eis.

8 In his enim Esdras magnam disciplinam obtinebat, ne prætermitteret quidquam eo-

rum, quæ essent ex lege Domini, & præceptis, & docendo univerſum Israël omnem iuſtitiam, & iudicium.

9 Accedentes autem, qui ſcribebant ſcripta Artaxerxis regis, tradiderunt ſcriptum quod obvenerat ab Artaxerxe rege ad Eſdræ Sacerdotem, & leſtorem legis Domini, cujus exemplum ſubjectum eſt.

10 REX Artaxerxes Eſdræ ſacerdoti, & leſtori legis Domini ſalutem.

11 Humanior ego iudicans in beneficiis, præcepi eis, qui deſiderant ex gente Judæorum, ſua ſponte, & ex ſacerdotibus, & Levitis, qui ſunt in regno meo, comitari tecum in Jeruſalem.

12 Si qui ergo cupiunt ire tecum, conveniant, & proficiſcantur, ſicut placuit mihi, & ſeptem amicis meis conſiliariis,

13 Ut viſitent ea, quæ aguntur ſecundum Judæam, & Jeruſalem, obſervantes ſicut habes in lege Domini,

14 Et ſerant munera Domino Deo Israël, quæ vovi ego, & amici Jeruſalem, & omne aurum, & argentum, quod inventum fuerit in regione Babylonie Domino in Jeruſalem cum illo,

15 Quod eſt donatum pro ipſa gente in templum Domini eorum, quod eſt in Jeruſalem, ut colligatur hoc aurum, & argentum ad tauros, & arietes, & agnos, & hædos, & quæ his ſunt congruentia,

16 Ut offerant hoſtias Domino ſuper altare Domini ipſorum, quod eſt in Jeruſalem.

17 Et omnia quæcumque volueris cum fratribus tuis facere auro, & argento, perſice pro voluntate tua, ſecundum præceptum Domini Dei tui:

18 Et ſacroſancta vaſa, quæ data ſunt tibi ad opera domus Domini Dei tui, quæ eſt in Jeruſalem:

19 Et cætera quæcumque tibi ſubvenerint ad opera templi Dei tui, dabis de regali gazophylacio:

20 Cum volueris cum fratribus tuis facere auro, & argento, perſice ſecundum voluntatem Domini.

21 Et ego quidem rex Artaxerxes præcepi cuſtodibus theſaurorum Syriæ, & Phœnicis, ut quæcumque ſcripſerit Eſdras ſacerdos, & leſtor legis Domini, diligenter detur ei, uſque ad argenti talenta centum, ſimiliter & auri:

22 Et uſque ad frumenti modios centum, & vini amphoras centum, & alia quæcumque abundant ſine taxatione.

23 Omnia ſecundum legem Dei ſiant Deo altiſſimo, ne forte exurgat ira in regno regis, & filii, & filiorum ejus.

24 Vobis autem dicitur, ut omnibus ſacerdotibus, & Levitis, & ſacris cantoribus, & ſervis templi, & ſcribis templi hujus,

25 Nullum tributum, neque ulla alia indiſcio irrogetur, nec habeat quiſquam poſteſtatem obſistere eis quidquam.

26 Tu autem, Eſdra, ſecundum ſapientiam Dei, conſtitue iudices, & arbitros in tota Syriæ, & Phœnicie: & omnes, qui legem Dei tui non noverunt, doce:

27 Ut quotquot tranſgreſſi fuerint legem, diligenter plectantur, ſive morte, ſive

cruciatu, ſive etiam pecunie mulſtatione, vel abductione.

28 Et dixit Eſdras ſcriba: Benediſtus Deus patrum noſtrorum, qui dedit hanc voluntatem in cor regis clarificare domum ſuam, quæ eſt in Jeruſalem:

29 Et me honorificavit in conſpectu regis, & conſiliariorum, & amicorum, & purpuratorum ejus.

30 Et ego conſtans animo factus ſum ſecundum opulationem Domini Dei mei, & congregavi ex Israël viros, ut ſimul ascenderent mecum.

31 Et hi ſunt præpoſiti ſecundum ſuas patrias, & principatus portionales, eorum, qui mecum aſcenderunt de Babylonia in regno Artaxerxis.

32 Et ex filiis Phares, Geſomus: ex filiis Siemarith, Amenus: filiorum David, Achus filius Seecilie:

33 Ex filiis Phares, Zacharias, & cum eo reverſi ſunt viri centum quinquaginta:

34 Ex filiis ductoris Moabillonis Zarai, & cum ipſo viri ducenti quinquaginta:

35 Ex filiis Zachue, Jechonias Zechoeli, & cum ipſo viri ducenti quinquaginta.

36 Ex filiis Sala, Maafias Gotholie, & cum ipſo viri ſeptuaginta:

37 Ex filiis Saphatie, Zarias Micheli, & cum ipſo viri octoginta:

38 Ex filiis Job, Abdias Jeheli, & cum ipſo viri ducenti duodecim:

39 Ex filiis Banai, Salmoth, filius Joſaphie, & cum ipſo viri centum ſexaginta:

40 Ex filiis Beer, Zacharias Bebei, & cum ipſo viri ducenti octo:

41 Ex filiis Ezead, Joannes Eccetan, & cum ipſo viri centum decem:

42 Ex filiis Adonicam ipſiſtremis, & hæc ſunt nomina eorum: Eliphalam filius Gebel, & Semeſas, & cum ipſo viri ſeptuaginta.

43 Et congregavi eos ad fluvium, qui dicitur Thia, & metati fuimus illic triduo, & recognovi eos.

44 Et ex filiis ſacerdotum, & Levitarum non inveni illic.

45 Et miſi ad Eleazarum, & Eccelon, & Maſman, & Maloban, & Enaathan, & Samea, & Joribum, Nathan, Envagam, Zachariam, & Moſolamum, ipſos ductores, & peritos:

46 Et dixi eis, ut venirent ad Loddeum, qui erat apud locum gazophylacii.

47 Et mandavi eis, ut dicerent Loddeo, & fratribus ejus, & illis, qui erant in gazophylacio, ut mitterent nobis eos, qui ſacerdotio fungerentur in domo Domini Dei noſtri,

48 Et adduxerunt nobis ſecundum manum validam Domini Dei noſtri viros peritos: ex filiis Moholi, filii Levi, filii Israël, Sebeban, & filios, & fratres, qui erant decem & octo:

49 Aſbiam, & Amin ex filiis filiorum Chananaï, & filii eorum viri viginti.

50 Et ex his, qui templo ſerviebant, quos dedit David, & ipſi principes ad operationem Levitis templo ſervientium, ducenti viginti. Omnia nomina ſignificata ſunt in ſcripturis.

51 Et vovi illic jejunium juvenibus in conſpectu Dei, ut quererem ab eo bonum iter nobis, & qui nobiſcum erant, & filiis, & pe-

coribus, propter insidias.

52 Erubui enim petere à rege pedes, & equites in comitatu, tutelæ gratia, contra adversarios nostros.

53 Diximus enim regi, quoniam virtus Domini erit cum eis, qui inquirunt eum in omni affectu.

54 Et iterum deprecati sumus Dominum Deum nostrum secundum hæc: quem & propitium habuimus, & compotes facti sumus Deo nostro.

55 Et separavi ex plebis præpositis, & sacerdotibus templi viros duodecim, & Sedebiam, & Asannam, & cum eis ex fratribus eorum viros decem:

56 Et appendi eis aurum, & argentum, & vasa sacerdotalia domus Dei nostri, quæ donaverat rex, & consiliarii ejus, & principes, & omnis Israel.

57 Et cum appendissem, tradidi argenti talenta centum quinquaginta, & vasa argentea talentorum centum, & auri talenta centum, & 58 Et valorum aureorum septies viginti, & vasa arca de bono aramento splendida, duodecim, auri speciem reddentia.

59 Et dixi eis: Et vos sancti estis Domino, & vasa sunt sancta, & aurum, & argentum votum est Domino Deo patrum nostrorum. 60 Vigilate, & custodite, donec tradatis ex plebis præpositis, & sacerdotibus, & Levitis, & principibus civitatum Israel, in Jerusalem in pastophorio domus Dei nostri.

61 Et hi, qui susceperunt sacerdotes, & Levitæ aurum, & argentum, & vasa, intulerunt in Jerusalem in templum Domini.

62 Et promovimus à fluvio Thia, die duodecima mensis primi, usquequò introivimus in Jerusalem.

63 Et cum factus fuisset tertius dies, quarta autem die ponderatum aurum, & argentum traditum est in domo Domini Dei nostri Marimoth filio Jori sacerdoti.

64 Et cum ipso erat Eleazar filius Phinees: & erant cum ipsis Josadus filius Jesu, & Medias, & Banni filius Levitæ: ad numerum, & ad pondus universa.

65 Et scriptum est pondus ipsorum eadem hora.

66 Qui autem venerunt ex captivitate, obtulerunt sacrificium Domino Deo Israel, tauros duodecim pro omni Israel, arietes octoginta sex,

67 Agnos septuaginta duos, hircos pro peccato duodecim, & pro salute vaccas duodecim, omnia in sacrificium Domini.

68 Et relexerunt præcepta regis regalibus dispensatoribus, & subregulis Cæsariz, & Phœnicis: & honorificaverunt gentem, & templum Domini.

69 Et consummatis his, accesserunt ad me præpositi, dicentes: Non segregaverunt genus Israel, & principes, & sacerdotes, & Levitæ,

70 Et alienigenæ gentes, & nationes terræ, immunditias suas à Chananeis, & Hethæis, & Pherezæis, & Jebusæis, & Moabitis, & Egyptiis, & Idumæis.

71 Coniuncti enim sunt filii eorum & ipsi, & filii eorum, & mistum est semen Sanctorum alienigenis gentibus terræ: & participes erant præpositi, & magistratus ini-

quitatis ejus ab initio ipsius regni.

72 Et mox ut audivi ista, conscidi vestimenta, & sacram tunicam: & lacerans capillos capitis, & barbam, sedi dolens, & mestus.

73 Et convenerunt, quotquot tunc movebantur in verbo Domini Dei Israel, ad me lugentem super iniquitatem istam, & sedebam tristis usque ad sacrificium vespertinum.

74 Et consurgens à jejuniis, conscissa habens vestimenta, & sacram tunicam, ingenuculans, & extendens manus ad Dñm,

75 Dicebam: Domine, confusus sum, & reveritus sum ante faciem tuam.

76 Peccata enim nostra multiplicata sunt super capita nostra, & iniquitates nostræ exaltatæ sunt usque ad cælum.

77 Quoniam à temporibus patrum nostrorum sumus in magno peccato usque ad diem hunc.

78 Et propter peccata nostra, & patrum nostrorum, sumus traditi cum fratribus nostris, & cum sacerdotibus nostris, regibus terræ in gladium, & captivitatem, & depraedationem, cum confusione usque in hodiernum diem.

79 Et nunc quantum est hoc, quod contigit nobis misericordia abs te, Domine Deus, & relinque nobis radicem, & nomen in locum sanctificationis tuæ,

80 Detegere luminare nostrum in domo Domini Dei nostri, dare nobis cibum in omni tempore servitutis nostræ.

81 Et cum serviremus, non fuimus derelicti à Domino Deo nostro: sed constituit nos in gratia, ponens nobis reges Persarum dare cibum.

82 Et clarificare templum Domini Dei nostri, & edificare deserta Sion, dare nobis stabilitatem in Judæa, & Jerusalem.

83 Et nunc quid dicimus, Domine, habentes hæc? Transgressi enim sumus præcepta tua, quæ dedisti in manus puerorum tuorum prophetarum,

84 Dicens: Quoniam terra, in quam introitis possidere hereditatem ejus, terra polluta est coinquinationibus alienigenarum terræ, & immunditie illorum repleverunt eam totam immunditia sua.

85 Et nunc filias vestras non conjugetis filiis eorum, & filias eorum non accipietis filiis vestris,

86 Et non inquiretis pacem habere cum illis omni tempore, ut invalescentes manderetis optima terræ, & hereditatem distribuatis filiis vestris usque in ævum.

87 Et quæ contingunt nobis, omnia sunt propter opera nostra maligna, & magna peccata nostra.

88 Et dedisti nobis talem radicem, & rursum reversi sumus transgredi legitimam tuam, uti commisceremur immunditiæ alienigenarum gentium terræ hujus.

89 Nonne israelitis nobis perdere nos, quoadusque non relinquantur radix, & nomen nostrum?

90 Domine Deus Israel, verax es. Derelicta est enim radix usque in hodiernum diem.

91 Ecce, nunc sumus in conspectu tuo in iniquitatibus nostris. Non est enim adhuc stare ante te in his.

92 Et cum adoratio confiteretur Esdras flens, humi prostratus ante templum, congregati sunt ante eum ex Ierusalem turba magna valde, viri, & mulieres, & iuvenes, & iuventus. Fletus enim erat magnus in ipsa multitudine.

93 Et cum clamasset Iechonias Jeheli ex filiis Israel, dixit Esdras: Nos in Dominum peccavimus, quod collocavimus nobis in matrimonium mulieres alienigenas ex gentibus terre.

94 Et nunc es super omnem Israel. In his ergo sit iurandum à Domino, expellere omnes uxores nostras, quæ ex alienigenis sunt cum filiis earum.

95 Sicut tibi decretum est à majoribus secundum legem Domini exurgens explica.

96 Ad te enim spectat negotium: & nos tecum sumus: viriliter fac.

97 Et exurgens Esdras adiuravit principes sacerdotum, & Levitas, & omnem Israel, facere secundum hæc, & iuraverunt.

C A P U T I X.

Iubentur abicere uxores alienigenas cum filiis, & recensentur, qui ex sacerdotibus, ac Levitis iuncti illis erant. Esdras legit legem Domini coram populo: quibus peractis, iubentur, ut ad propria discessi, letum diem agant.

1 Et exurgens Esdras ab ante atrium templi, abiit in pastophorium Jonathas filii Nafai.

2 Et hospitatus illic non gustavit panem, nec aquam bibit, super iniquitatem multitudinis.

3 Et facta est prædicatio in omni Iudæa, & in Ierusalem omnibus, qui erant ex captivitate in Ierusalem congregati.

4 Ut quicumque non cucurrerit biduo, vel triduo, diei, secundum iudicium assidentium seniorum, tolleretur facultas sua, & ipse alienus iudicaretur à multitudine captivitatis.

5 Et congregati sunt omnes, cui erant ex tribu Juda, & Benjamin in tribus diebus in Ierusalem: hic mensis est nonus, dies mensis vigesimus.

6 Et sedit omnis multitudo in area templi, tremantes, propter hyemem præsentem.

7 Et exurgens Esdras, dixit illis: Vos iniquè fecistis collocantes vobis in matrimonium uxores alienigenas, ut adderetis ad peccata Israel.

8 Et nunc date confessionem, & magnificentiam Domino Deo patrum nostrorum.

9 Et perficite voluntatem in osibus, & discedite à gentibus terræ, & ab uxoris alienigenis.

10 Et clamavit omnis multitudo, & dixerunt voce magna: Sicut dixisti, faciemus.

11 Sed quoniam multitudo magna est & tempus hybernum, & non possumus in subsidiati stare: & hoc opus non est nobis unius diei, necque bidui: multam enim in his peccavimus:

12 Stent præpositi multitudinis, & omnes qui nobiscum inhabitant, & quotquot habent uxores apud se alienigenas.

13 Et assistant accepto tempore ex omni loco presbyteri, & iudices, usquequod solvant iram Domini negotii huius.

14 Jonathas autem filius Ezei, & Ozias thecam susceperunt secundum hæc: & Borsamus, & Levis, & Sabbathaus simul cooperati sunt cum illis.

15 Et steterunt secundum hæc omnia universi, qui erant ex captivitate.

16 Et elegit sibi viros Esdras sacerdos, principes magnos de patribus eorum secundum nomina: & consederunt novilunio mensis decimi examinare negotium istud.

17 Et determinatum est de viris, qui habebant uxores alienigenas, usque ad novemiam primi mensis:

18 Et inventi sunt ex sacerdotibus permixti, qui habebant alienigenas uxores.

19 Ex filiis Iesu filii Josedece, & fratribus ejus: Nafcas, & Elizerus, & Joribus, & Joadeus,

20 Et infecerunt manus, ut expellerent uxores suas: & ad litandum in exortationem, arietem pro ignorantia sua.

21 Et ex filiis Semmeri: Mafcas, & Esfes, & Jeelech, Azarias.

22 Et ex filiis Fosere: Limofias, Hismaenis, & Nathanee, Jusio, Reddus, & Thallas.

23 Et ex Levitis: Jorabbus, & Semeis, & Colnis, & Calitas, & Facetas, & Colvas, & Elionas.

24 Et ex factis cantoribus: Eliasib, Zaccarus.

25 Et ex ostiariis: Salumus, & Tolbanes.

26 Et ex Israel: ex filiis Foro, Ozi, & Remias, & Geddias, & Melchias, & Michelus, Eleazarus, & Jammebias, & Bannas.

27 Et ex filiis Iolaman: Chamas, & Zacharias, & Jezzelus, & Joddus, & Erimoth, & Helias.

28 Et ex filiis Zathoi: Eliadas, & Liafumus, Zochias, & Larimoth, & Zabdus, & Tebedias,

29 Et ex filiis Zebes: Joannes, & Amanias, & Zabdias, & Emeus.

30 Et ex filiis Banni: Olamus, & Maluchus, & Jeddeus, & Jasub, & Azabus, & Jerimoth,

31 Et ex filiis Addin: Naathus, & Moofias, & Caleus, & Raanas, Maafcas, Mathathias, & Beseel, & Bonnus, & Manaffes.

32 Et ex filiis Nuæ: Noceas, & Afeas, & Melchias, & Sameas, & Simon, & Benjamin, & Malchus, & Marrias.

33 Et ex filiis Alom: Carianeus, Mathathias, & Bannus, & Eliphalach, & Manaffes, & Semei.

34 Et ex filiis Banni: Jeremias, & Moadias, & Abramus, & Johel, & Baneas, & Pelias, & Jonas, & Marimoth, & Eliasib, & Mathaneus, & Eliasif, & Orizas, & Dielus, & Semeidus, & Zambris, & Josephus.

35 Et ex filiis Nobei: Idelus, & Mathathias, & Sabadas, & Zecheda, Sedmi, & Jessei, Baneas.

36 Omnes isti coniunxerunt sibi uxores alienigenas, & dimiserunt eas cum filiis.

37 Et inhabitaverunt sacerdotes, & Levitæ, & qui erant ex Israel, in Ierusalem, & in tota una regione, novilunio mensis septimi. Et erant filii Israel in commorationibus suis.

38 Et congregata est omnis multitudo simul in aream, quæ est ab Oriente portæ sacre:

39 Et dixerunt Esdras pontifici, & leetori: ut afferret legem Moysi, quæ tradita est à Domino Deo Israel.

40 Et attulit Esdras pontifex legem omni multitudini eorum, à viro usque ad mulierem, & omnibus sacerdotibus, audire legem novilunio mensis septimi.

41 Et legebat in area, quæ est ante sacram portam templi, à prima luce usque ad vespe-

ram, coram viris, & mulieribus. Et dederunt omnes sensum ad legem.

42 Et stetit Esdras sacerdos, & lector legis super lignum tribunal, quod fabricatum erat.

43 Et steterunt ad eum Mathathias, & Samus, Ananias, Azarias, Urias, Ezechias, & Ballanus ad dexteram:

44 Et ad sinistram Faldus, Misael, Malachias, Abusthas, Sabus, Nabadias, & Zacharias.

45 Et assumpsit Esdras librum coram omni multitudine: praeidebat enim in gloria in conspectu omnium.

46 Et cum absolvisset legem, omnes erecti steterunt: & benedixit Esdras Dñm Deum altissimum, Deum Sabaoth omnipotentem.

47 Et respondit omnis populus, Amen. Et elevatis sursum manibus procidentes in terram, adoraverunt Dominum.

48 Iesus, & Bananeus, & Sarebias, & Jaddimus, & Accubus, & Sabbathus, & Calithes, & Azarias, & Joradus, & Ananias, & Philias Levitae,

49 Qui docebant legem Dñi, & in multitudine legebant legem Domini, & praeferebant singuli eos, qui intelligebant lectionem.

50 Et dixit Atharathes Esdrae pontifici, & lectori, & Levitis, qui docebant multitudinem, 51 Dicens: Dies hic sanctus est Domino. Et omnes stebant, cum audissent legem.

52 Et dixit Esdras: Digressi ergo manducate pinguissima quaeque & bibite dulcissima quaeque, & mittite munera his, qui non habent.

53 Sanctus enim est hic dies Dñi, & nolite maesti esse. Dominus enim clarificabit vos.

54 Et Levitae denuntiabant in publico omnibus, dicentes: Dies hic sanctus est, nolite maesti esse.

55 Et abierunt omnes manducare, & bibere, & epulari, & dare munera his, qui non habebant, ut epularentur. Magnificè enim sunt exaltati verbis, quibus edocti sunt.

56 Et congregati sunt universi in Jerusalem celebrare latitium, secundum testamentum Domini Dei Israel.

LIBER ESDRAE IV.

CAPUT PRIMUM.

Mittitur Esdras a Domino, multa ingratis Iudaeis exhibita beneficia exprobraturus.

1 **L**iber Esdrae propheta secundus, filii Sarei, filii Azarei, filii Helciae, filii Sadaniae, filii Sadech, filii Achitob, filii Achiz, filii Phinees, filii Heli, filii Ameria, filii Asiel, filii Marimoth, filii Arna, filii Ozia, filii Borith, filii Abisei, filii Phinees, filii Eleazar.

3 Filii Aaron ex tribu Levi, qui fuit captivus in regione Medorum, in regno Artaxerxis regis Persarum.

4 Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

5 Vade, & nuntia populo meo facinora ipsorum, & filiis eorum iniquitates, quas in me admisierunt, ut nuntient filiis filiorum:

6 Quia peccata parentum ipsorum in illis creverunt. Obliti enim mei sacrificaverunt diis alienis.

7 Nonne ego eduxi eos de terra Aegypti, de domo servitutis? Ipsi autem irritaverunt me, & consilia mea spreverunt.

8 Tu autem excute comam capitis tui, & projice omnia mala super illos: quoniam non obediunt legi meae. Populus autem est indisciplinatus.

9 Uscuequod eos sustinebo, quibus tanta beneficia contuli?

10 Reges multos propter eos subverti: Pharaonem cum pueris suis, & omnem exercitum ejus percussu.

11 Omnes gentes a facie eorum perdidit, & in Oriente provinciarum duarum populos Tyri, & Sidonis dissipavi, & omnes adversarios eorum interfeci.

12 Tu verò loquere ad eos, dicens: Hæc dicit Dominus:

13 Nempe ego vos per mare transmeavi,

& plateas vobis initio munias exhibui, ducem vobis dedi Moysen, & Aaron sacerdotem:

14 Lucem vobis per columnam ignis praestitui, & magna mirabilia feci in vobis: vos autem mei obliti estis, dicit Dominus.

15 Hæc dicit Dominus omnipotens: Coturnix vobis in signo fuit, castra vobis ad tutelam dedi, & illic murmurastis:

16 Et non triumphastis in nomine meo de perditione inimicorum vestrorum, sed adhuc nunc usque murmurastis.

17 Ubi sunt beneficia, quae praestitui vobis? Nonne in deserto cum esuriretis, proclamastis ad me,

18 Dicentes: Ut quid nos in desertum istud adduxisti interficere nos? melius nobis fuerat servire Aegyptiis, quam mori in deserto hæc.

19 Ego dolui gemitus vestros, & dedi vobis manna in escam. Panem Angelorum manducastis.

20 Nonne cum sitiretis, petram excidi, & fluxerunt aquae in saturitate? propter astus foliis arborum vos texi.

21 Divisi vobis terras pingues: Chananaeos, & Pherezaeos, & Philisthaeos a facie vestra projeci: quid faciam vobis adhuc: dicit Dominus?

22 Hæc dicit Dominus omnipotens: In deserto cum essetis in flumine Amorrhæo sitientes, & blasphemantes nomen meum,

23 Non ignem vobis pro blasphemis dedi, sed mittens lignum in aquam, dulce feci flumen.

24 Quid tibi faciam, Jacob? Noluisti obedire Juda. Transferam me ad alias gentes, & dabo eis nomen meum, ut custodiant legitima mea.

25 Quoniam me dereliquistis, & egovos derelinquam. Petentibus vobis a me misericordiam, non miserabor.

26 Quando invocabitis me, ego non exaudiam vos. Maculastis enim manus vestras sanguine, & pedes vestri impigri sunt ad committenda homicidia.

27 Non quasi me dereliquistis, sed vos ipsos, dicit Dominus.

28 Hæc dicit Dominus omnipotens: Nonne ego vos rogavi, ut pater filios, & ut mater filias, & ut nutrix parvulos suos;

29 Ut essetis mihi in populum, & ego vobis in Deum, & vos mihi in filios, & ego vobis in patrem?

30 Ita vos collegi, ut gallina pullos suos sub alas suas. Modò autem quid faciam vobis? Projiciam vos à facie mea.

31 Oblationem cum mihi attuleritis, avertam faciem meam à vobis. Dies enim festos vestros, & neomenias, & circumcisiones repudiavi.

32 Ego misi pueros meos prophetas ad vos, quos acceptos interfecistis, & laniastis corpora eorum, quorum sanguinem exquiram, dicit Dominus.

33 Hæc dicit Dominus omnipotens: Dominus vestra deserta est: Projiciam vos sicut ventus stipulam;

34 Et filii procreationem non facient: quoniam mandatum meum neglexerunt, & quod malum est, coram me fecerunt.

35 Tradam domos vestras populo venienti, qui me non audientes credunt: quibus signa non ostendi, facient, quæ præcepi.

36 Prophetas non viderunt, & memorabuntur iniquitatum eorum.

37 Testor populi venientis gratiam, cuius parvuli exultant cum lætitia, me non videntes oculis carnalibus, sed spiritu credentes, quæ dixi.

38 Et nunc, frater, aspice, quæ gloria: & vide populum venientem ab Oriente,

39 Quibus dabo ducatum Abraham, Isaac, & Jacob, & Osée, & Amos, & Michæ, & Joel, & Abdia, & Jonæ,

40 Et Nahum, & Habacuc, Sophonia, Aggai, Zacharia, & Malachia, qui & Angelus Domini vocatus est.

C A P U T II.

Synagoga sub figura matris revocatur à malis suis ad vitam rectiorem.

Hæc dicit Dominus: Ego eduxi populum istum de servitute, quibus mandata dedi per pueros meos prophetas, quos audire noluerunt, sed irrita fecerunt mea consilia.

2 Mater, quæ eos generavit, dicit illis: Ite filii, quia ego vidua sum, & derelicta.

3 Educavi vos cum lætitia, & amisi vos cum luctu, & tristitia, quoniam peccastis coram Domino Deo vestro, & quod malum est coram eo fecistis.

4 Modò autem quid faciam vobis? ego vidua sum, & derelicta: ite, filii, & petite à Domino misericordiam.

5 Ego autem te, pater, testem invoco super matrem filiorum, qui noluerunt testamentum meum servare,

6 Ut des eis confusionem, & matrem eorum in directionem, ne generatio eorum fiat.

7 Dispergantur in gentes nomina eorum, deleantur à terra: quoniam spreverunt

sacramentum meum.

8 Væ tibi, Assur, qui abscondis iniquos penes te. Gens mala, memorare, quid fecerim Sodomæ, & Gomorrhæ,

9 Quorum terra jacet in piceis glebis, & aggeribus cinerum: sic dabo eos, qui me non audierunt, dicit Dominus omnipotens.

10 Hæc dicit Dominus ad Esdras: Nuntiā populo meo, quoniam dabo eis regnum Jerusalem, quod daturus eram Israel.

11 Et sumam mihi gloriam illorum, & dabo eis tabernacula aeterna, quæ præparaveram illis.

12 Lignum vitæ erit illis in odore unguenti, & non laborabunt, neque fatigabuntur.

13 Ite, & accipietis. Rogate vobis dies paucos, ut immorentur. Jam paratum est vobis regnum: vigilate.

14 Testare cælum, & terram. Contrivi enim malum, & creavi bonum, quia vivo ego, dicit Dominus.

15 Mater amplectere filios tuos, educa illos cum lætitia. Sicut columba confirma pedes eorum: quoniam te elegi, dicit Dominus.

16 Et resuscitabo mortuos de locis suis, & de monumentis educam illos, quoniam cognovi nomen meum in Israel.

17 Noli timere, mater filiorum: quoniam te elegi, dicit Dominus.

18 Mittam tibi adiutorium pueros meos Isaiam, & Jeremiam, ad quorum consilium sanctificavi, & paravi tibi arbores duodecim gravatas variis fructibus:

19 Et totidem fontes fluentes lac, & mel, & montes immensos septem, habentes rosam, & lilium, in quibus gaudio implebo filios tuos.

20 Viduam iustifica, pupillo iudica, egeni da, orphanum tuere, quodum vesti,

21 Contrafactum, & debilem cura, claudum irridere noli, tutare mancum, & cæcum ad visionem claritatis meæ admite:

22 Senē, & juvenem intra muros tuos serva: 23 Mortuos ubi inveneris, signans commenda sepulchro, & dabo tibi primam sessionem in resurrectione mea.

24 Pausa, & quiesce, populus meus, quia venit requies tua.

25 Nutrix bona, nutri filios tuos, confirma pedes eorum.

26 Servos, quos tibi dedi, nemo ex eis interiet: eos ego enim requiram de numero tuo.

27 Noli fatigari. Cum enim venerit dies pressuræ, & angustię, alii plorabunt, & tristes erunt: tu autem hilaris, & copiosa eris.

28 Zelabunt gentes, & nil adversus te poterunt, dicit Dominus.

29 Manus meæ tegent te, ne filii tui gehennam videant.

30 Jucundare mater cum filiis tuis, quia ego te eripiam, dicit Dominus.

31 Filios tuos dormientes memorare, quoniam ego eos educam de lateribus terræ, & misericordiam cum illis faciam: quoniam misericors sum, dicit Dominus omnipotens.

32 Amplectere natos tuos usque dum venio, & præstem illis misericordiam: quoniam exuberant fontes mei, & gratia mea non deficit.

33 Ego Esdras præceptum accepi à Domino in monte Oreb, ut irem ad Israel: ad quos

cum venirem, reprobaverunt me, & reprobaverunt mandatum Domini.

74 Ideo vobis dico, gentes, quæ auditis, & intelligitis, Expectate pastorem vestrum, requiem æternitatis dabit vobis: quoniam in proximo est ille, qui in fine sæculi adveniet.

35 Parati estote ad præmia regni, quia lux perpetua lucebit vobis per eternitatem temporis.

36 Fugite umbram sæculi hujus: accipite jucunditatem gloriæ vestræ. Ego testor palam salvatorem meum.

37 Commendatum donum accipite, & jucundamini, gratias agentes ei, qui vos ad cœlestia regna vocavit.

38 Surgite, & stete, & videte numerum signatorum in convivio Domini.

39 Qui se de umbra sæculi transtulerunt, splendidas tunicas à Domino acceperunt.

40 Recipe, Sion, numerum tuum, & conclude candidatos tuos, qui legem Domini compleverunt.

41 Filiorum tuorum, quos optabas, plenus est numerus. Roga imperium Domini, ut sanctificetur populus tuus, qui vocatus est ab initio.

42 Ego Eldras vidi in monte Sion turbam magnam, quam numerare non potui, & omnes canticis collaudabant Dominum.

43 Et in medio eorum erat juvenis statura cellus, eminentior omnibus illis, & singulis eorum capitibus imponebat coronas, & magis exaltabatur: Ego autem miraculo tenebar.

44 Tunc interrogavi angelum, & dixi: Qui sunt hi, Domine?

45 Qui respondens dixit mihi: Hi sunt, qui mortalem tunicam deposuerunt, & immortalalem sumpserunt, & confessi sunt nomen Dei: Modò coronantur, & accipiunt palmas.

46 Et dixi angelo: Ille juvenis, quis est, qui eis coronas imponit, & palmas in manus tradit?

47 Et respondens dixit mihi: Ipse est filius Dei, quem in sæculo confessi sunt: ego autem magnificare eos cœpi, qui fortiter pro nomine Domini steterunt.

48 Tunc dixit mihi angelus: Vade, annuntia populo meo, qualia, & quanta mirabilia Domini Dei vidisti.

C A P U T I I I.

In omnibus Ade posteris, & maxime in Gentibus infidelibus, abundat malitia.

1 Anno trigésimo ruinæ civitatis, eram in Babylone, & conturbatus sum super cubiculo meo recumbens, & cogitationes meæ ascendeabant super cor meum:

2 Quoniam vidi desertionem Sion, & abundantiam eorum, qui habitabant in Babylone:

3 Et ventilatus est spiritus meus valde, & cœpi loqui ad Altissimum verba timorata,

4 Et dixi: O dominator Domine, tu dixisti ab initio, quando plantasti terram, & hoc solus, & imperasti populo,

5 Et dedisti Adam corpus mortuum: sed & ipsum signentum manuum tuarumerat, insuflasti in eum spiritum vitæ, & factus est vivens coram te:

6 Et induxisti eum in paradiso, quem plantaverat dextera tua, antequam terra adventaret.

7 Et huic mandasti diligere viam tuam, & præterivit eam, & statim instituisti in eo

mortem, & in nationibus ejus, & nata sunt gentes, & tribus, & populi, & cognationes, quarum non est numerus.

8 Et ambulavit unaquæque gens in voluntate sua, & mira agebant coram te, & spernebant præcepta tua.

9 Iterum autem in tempore induxisti diluvium super inhabitantes sæculum, & perdidisti eos.

10 Et factum est in unoquoque eorum, sicut Adæ mori, sic his diluvium.

11 Dereliquisti autem unum ex his Noe cum domo sua, & ex eo justi omnes.

12 Et factum est, cum cœpissent multiplicari, qui habitabant super terram, & multiplicaverunt filios, & populos, & gentes multas: & cœperunt iteratò impietatem facere plus quàm priores.

13 Et factum est, cum iniquitatem facerent coram te, elegisti tibi virum ex his, cui nomen erat Abraham.

14 Et dilexisti eum, & demonstraisti ei soli voluntatem tuam:

15 Et disposuisti ei testamentum æternum, & dixisti ei, ut non unquam derelinqueres semen ejus. Et dedisti ei Isaac, & Isaac dedisti Jacob, & Esau,

16 Et segregasti tibi Jacob, Esau autem separasti. Et factus est Jacob in multitudine magna.

17 Et factum est, cum educeres semen ejus ex Ægypto, adduxisti super montem Sina.

18 Et inclinasti cœlos, & statuisti terram, & commovisti orbem, & tremere fecisti abyssos, & conturbasti sæculum,

19 Et transiit gloria tua portas quatuor, ignis, & terremotus, & spiritus, & gelu, ut dares semini Jacob legem, & generationi Israel diligentiam.

20 Et non abstulisti ab eis cor malignum, ut faceret lex tua in eis fructum.

21 Cor enim malignum bajulans primus Adam, transgressus, & vitæ est, sed & omnes, qui de eo nati sunt.

22 Et facta est permanens infirmitas, & lex cum corde populi, cum malignitate radicis: & discessit, quod bonum est, & mansit malignum.

23 Et transierunt tempora, & finiti sunt anni: & suscitasti tibi servum nomine David.

24 Et dixisti ei edificare civitatem nominis tui, & offerre tibi in eadè thus, & oblationes.

25 Et factum est hoc annis multis, & deliquerunt, qui habitabant civitatem,

26 In omnibus facientes sicut fecit Adam, & omnes generationes ejus: Utebantur enim & ipsi corde maligno.

27 Et tradidisti civitatem tuam in manibus inimicorum tuorum.

28 Numquid meliora faciunt, qui habitant Babylone? Et propter hoc dominabitur Sion?

29 Factum est, cum venissem huc, & vidissem impietates, quarum non est numerus: & delinquentes multos vidi anima mea hoc trigésimo anno, & excessit cor meum:

30 Quoniam vidi, quomodo sustines eos peccantes, & peperisti impie agentibus, & perdidisti populum tuum, & conservaisti inimicos tuos, & non significasti.

31 Nihil memini, quomodo debeat derelinqui via hæc. Numquid meliora facit Babylon, quam Sion?

32 Aut alia gens cognovit te præter Israel? aut quæ tribus crediderunt testamentis tuis, sicut Jacob?

33 Quarum merces non comparuit, neque labor fructificavit. Pertransiens enim pertransivi in gentibus, & vidi abundantes eas, & non memorantes mandatorum tuorum.

34 Nunc ergo pondera in statera nostras iniquitates, & eorum, qui habitant in sæculo: & non invenietur nomen tuum, nisi in Israel.

35 Aut quando non peccaverunt in conspectu tuo, qui habitant terram? aut quæ gens sic observavit mandata tua? Hos quidem per nomina invenies servasse mandata tua, gentes autem non invenies.

C A P U T IV.

Retunditur curioſi ſcrutatoris præſumptio, adductis variis ſimilitudinibus.

1 **E**T respondi ad me angelus, qui miſſus eſt ad me, cui nomen Uriel,

2 Et dixit mihi: Exceedens exceſſit cor tuum in ſæculo hoc, & comprehendere cogitas viam Altissimi.

3 Et dixi: Ita, Dñe meus. Et reſpondit mihi, & dixit: Tres vias miſſus ſum oſtendere tibi, & tres ſimilitudines proponere coram te.

4 De quibus mihi ſi renuntiaveris unam ex his, & ego tibi demonſtrabo viam, quam deſideras videre, & docebo te, unde ſit cor malignum.

5 Et dixi: Loquere, Domine meus. Et dixit ad me: Vade, pondera mihi ignis pondus, aut menſura mihi ſilvam venti, aut revoca mihi diem, quæ præterit.

6 Et reſpondi, & dixi: Quis natorum poterit facere, ut me interroges de his?

7 Et dixit ad me: Si eſſem interrogans te, dicens: Quantæ habitationes ſunt in corde maris, aut quantæ venæ ſunt in principio abyſſi, aut quantæ venæ ſunt ſuper firmamentum, aut qui ſunt exitus paradifi:

8 Diceres mihi fortalliſ, in abyſſum non deſcendi, neque in infernum adhuc, neque in cælum umquam aſcendi.

9 Nunc autem non interrogavi te, niſi de igne, & vento, & die, per quem tranſiſti, & à quibus ſeparari non poteſ: & non reſpondiſti mihi de eis.

10 Et dixit mihi: Tu, quæ tuæ ſunt, tecum coadoleſcentia, non poteſ cognoscere:

11 Et quomodo poterit vas tuum capere Altissimi viam, & jam exterius corrupto ſæculo intelligere corruptionem evidentem in facie mea?

12 Et dixi illi: Melius erat nos non eſſe, quam adhuc viuentes vivere in impietatibus & pati, & non intelligere de qua re.

13 Et reſpondit ad me, & dixit: Proſciſcens proſectus ſum ad ſilvam lignorum campi, & cogitaverunt cogitationem,

14 Et dixerunt: Venite, & eamus, & faciamus ad mare bellum, ut recedat eorum nobis, & faciamus nobis alias ſilvas.

15 Et ſimiliter fluctus maris, & ipſi cogitaverunt cogitationem, & dixerunt: Venite aſcendentes, debellemus ſilvas campi, ut & ibi conſummemus nobiſmetiſtis aliam regionem.

16 Et factus eſt cogitatus ſilvæ in vanum:

Venit enim ignis, & conſumpſit eam.

17 Similiter & cogitatus fluctuum maris: ſtetit enim arena, & prohibuit eos.

18 Si enim eſſes iudex horum, quem inciperes juſtificare, aut quem condemnare?

19 Et reſpondi, & dixi: Utique vanam cogitationem cogitaverunt: terra enim data eſt ſilvæ, & mari locus portare fluctus ſuos.

20 Et reſpondit ad me, & dixit: Bene tu iudicaſti, & quare non iudicaſti tibiſmetiſiſ?

21 Quemadmodum enim terra ſilvæ data eſt, & mare fluctibus ſuis: ſic qui ſuper terram inhabitant, quæ ſunt ſuper terram intelligere ſolummodo poſſunt: & qui ſuper cælum, quæ ſuper altitudinem cælorum.

22 Et reſpondi, & dixi: De præcor te, Domine, ut mihi detur ſenſus intelligendi.

23 Non enim volui interrogare de ſuperioribus tuis, ſed de his, quæ pertranſeunt per nos quotidie, propter quid Israel datus in opprobrium gentibus? quem dilexiſti populum datus eſt tribubus impiis, & lex patrum noſtrorum in interitum deducta eſt, & diſpoſitiones ſcriptæ nuſquam ſunt:

24 Et pertranſivimus de ſæculo ut locuſte, & vita noſtra ſupor, & pavor, & nec digni ſumus miſericordiam conſequi.

25 Sed quid facit nomini ſuo quod invocatum eſt ſuper nos? & de his interrogavi.

26 Et reſpondit ad me, & dixit: Si fueris plurimum ſcrutator, frequenter miraberis: quoniam feſtinans feſtinat ſæculum pertranſire,

27 Et non capit portare, quæ in futuris temporibus juſtis repromiſſa ſunt: quoniam plenum injuſtitiis eſt ſæculum hoc, & infirmitatibus.

28 De quibus autem interrogas, dicam: ſeminatum enim eſt malum, & necdum venit deſtructio ipſius.

29 Si ergo non inverſum fuerit, quod ſeminatum eſt, & diſceſſerit locus, ubi ſeminatum eſt malum, non veniet, ubi ſeminatum eſt bonum.

30 Quoniam gramen ſeminis mali ſeminatum eſt in corde Adam ab initio: & quantum impietatis generavit uſque nunc, & generat, uſque cum veniat area?

31 Æſtima autem apud te grammi mali ſeminis: quantum fructum impietatis generavit:

32 Quando ſecata fuerint ſpicæ, quarum non eſt numerus, quam magnam aream incipient facere?

33 Et reſpondi, & dixi: Quomodo, & quando hæc? Quare modici, & mali anni noſtri?

34 Et reſpondit ad me, & dixit mihi: Non feſtines tu ſuper Altimum. Tu enim feſtinas inaniter eſſe ſuper ipſum: nam exceſſus tuus multus.

35 Nonne de his interrogaverant animæ juſtorum in promptuariis ſuis, dicens: Uſquequid ſpero ſic? & quando veniet fructus areæ mercedis noſtræ?

36 Et reſpondit ad ea Jeremiel Archangelus, & dixit: Quando impletus fuerit numerus ſeminum in vobis: quoniam in ſtatera ponderavit ſæculum,

37 Et menſura menſuravit tempora, & numero numeravit tempora, & non commovit, nec excitavit, uſque dum impleatur prædicta menſura.

38 Et respondi, & dixi: O dominator Domine, sed & nos omnes pleni sumus impietate.
39 Et ne forte propter nos non impleantur iustorum areæ, propter peccata inhabitantium super terram.

40 Et respondit ad me, & dixit: Vade, & interroga pregnantem, si quando impleverit novem menses suos, adhuc poterit matrix ejus retinere partum in semetipsa?

41 Et dixi, Non potest, Domine. Et dixit ad me: In inferno promptuaria animarum matri affimilata sunt.

42 Quemadmodum enim illa festinat, quæ parit, effugere necessitatem partus: sic & hæc festinat reddere ea, quæ commendata sunt.

43 Ab initio tibi demonstrabitur de his, quæ concupiscis videre.

44 Et respondi, & dixi: Si inveni gratiam ante oculos tuos, & si possibile est, & si idoneus sum,

45 Demonstra mihi, si plusquam præteritum sit, habet venire, aut plura pertransierunt supra quam futurum est.

46 Quid pertransivit, scio: quid autem futurum sit, ignoro.

47 Et dixit ad me: Sta super dexteram partem, & demonstra tibi interpretationem similitudinis.

48 Et teti, & vidi: & ecce fornax ardens transiit coram me, & factum est, cum transiret flamma, vidi, & ecce superavit fumus.

49 Post hæc transiit coram me nubes plena aquæ, & immisit pluviam impetu multam: & cum transisset impetus pluvie, superaverunt in ea guttæ.

50 Et dixit ad me: Cogita tibi: sicut crescit pluvia amplius quam guttæ, & ignisquam fumus: sic superabundavit, quæ transiit mensura. Superaverunt autem guttæ, & fumus:

51 Et oravi, & dixi: Putas vivo usque in diebus illis? vel quid erit in diebus illis?

52 Respondit ad me, & dixit: De signis, de quibus me interrogas, ex parte possum tibi dicere, de vita autem tua non sum missus dicere tibi, sed nescio.

C A P U T V.

Varia signa de futuris rebus Esdra per Angelum ostenduntur pro captivorum spe, ac consolatione.

DE signis autem: ecce dies venient, in quibus apprehendentur, qui inhabitant terram in censu multo: & abscondetur veritatis via, & sterilis erit à fide regio:

2 Et multiplicabitur injustitia super hanc, quæ ipse tu vides, & super quam audisti olim:

3 Et erit imposito vestigio quam nunc vides regnare regionem, & videbunt eam desertam.

4 Si autem tibi dederit Altissimus vivere, videbis post tertiam tubam, & relucescet subitò in noctu, & luna ter in die,

5 Et de ligno sanguis stillabit, & lapis dabit vocem suam, & populi commovebuntur:

6 Et regnabit, quem non sperant, qui inhabitant super terram, & volatilia commigrationem facient:

7 Et mare Sodomiticum pisces rejiciet, & dabit vocem noctu, quam non noverant multi, omnes autem audient vocem ejus,

8 Et chaos fiet per loca multa, & ignis frequenter remittetur, & bestie agrestes trans-

migrabunt, & mulieres menstruata parient monstra,

9 Et in dulcibus aquis salæ invenientur, & amici omnes semetipsos expugnabunt: & abscondetur tunc sensus, & intellectus separabitur in promptuarium suum:

10 Et quaretur à multis, & non invenietur: & multiplicabitur injustitia, & incontentia super terram.

11 Et interrogabit regio proximam suam, & dicet: Numquid per te pertransiit justitia justum faciens? Et hoc negabit:

12 Et erit in illo tempore, & sperabunt homines, & non impetrabunt: laborabunt, & non dirigentur viæ eorum.

13 Hæc signa dicere tibi permissum est mihi: & si oraveris iterum, & ploraveris, sicut & nunc, & jejunaveris septem diebus, audies iteratò horum majora.

14 Et evigilavi, & corpus meum horruit valde: & anima mea laboravit, ut deficeret.

15 Et tenuit me, qui venit angelus, qui loquebatur in me, & confortavit me, & statuit me super pedes,

16 Et factum est in nocte secunda, & venit ad me Salathiel dux populi, & dixit mihi: Ubi eras? & quare vultus tuus tristis?

17 An nescis, quoniam tibi creditus est Israel in regione transmigrationis eorum?

18 Exurge ergo, & gusta panem, & non derelinquas nos, sicut pastor gregem suum in manibus luporum malignorum.

19 Et dixi: Vade à me, & non appropies ad me. Et audivit, & dixi: & recessit à me.

20 Et ego jejunavi diebus septem ululans, & plorans, sicut mihi mandavit Uriel Angelus,

21 Et factum est post dies septem, & iterum cogitationes cordis mei molestæ erant mihi valde,

22 Et resumpsit anima mea spiritum intellectus: & iterum corpi loqui coram Altissimo sermones.

23 Et dixi: Dominator Domine, ex omni silva terræ, & omnibus arboribus ejus, elegisti vineam unicam:

24 Et ex omni terra orbis, elegisti tibi foveam unam: & ex omnibus floribus orbis elegisti tibi lilium unum:

25 Et ex omnibus abyssis maris replesti tibi rivum tuum: & ex omnibus edificatis civitatibus sanctificasti tibi in teipso Sion:

26 Et ex omnibus creatis volatilibus nominasti tibi columbā unam: & ex omnibus plasmatis pecoribus providisti tibi ovem unam:

27 Et ex omnibus multiplicatis populis acquisivisti tibi populum unum: & ab omnibus probatam legem donasti huic, quem desiderasti, populo.

28 Et nunc, Dñe, ut quid tradidisti unum pluribus? Et præparasti super unam radicem alias, & disperdidisti unicum tuum in multis:

29 Et conspuerunt eum, qui contradicebant sponsonibus tuis, quique tuis testamentis non credebant.

30 Et si odians odisti populum tuum, tuis manibus debet castigari.

31 Et factum est, cum locutus essem sermones, & missus est angelus ad me, qui antè venerat ad me præterita nocte.

32 Et dixit mihi: Audi me, & instrua-

te : & intende mihi , & adiciam coram te .

33 Et dixi , Loquere , Domine meus . Et dixit ad me : Valde tu in excessu mentis factus es pro Israel : an plus dilexisti eum , quam qui eum fecit ?

34 Et dixit ad eum : Non , Domine , sed dolens locutus sum . Torguent enim me renes mei per omnem horam , quarentem apprehendere semitam Altissimi , & investigare partem iudicii ejus .

35 Et dixit ad me , Non potes . Et dixi : Quare , Domine ? ad quid nascebar , aut quare non fiebat matrix matris meæ mihi sepulchrum , ut non viderem laborem Jacob , & defatigationem generis Israel ?

36 Et dixit ad me : Numeri mihi , quæ necdum venerant , & collige mihi dispersas guttas , & revirida mihi aridos flores ,

37 Et aperi mihi clausa promptuaria , & produc mihi inclusos in eis status : demonstra mihi vocis imaginem : & tunc ostendam tibi laborem , quem rogas videre .

38 Et dixi : Dominator Domine , quis enim est , qui potest hæc scire , nisi qui cum hominibus habitationem non habet ?

39 Ego autem insipiens : & quomodo poterò dicere de his , quibus me interrogasti ?

40 Et dixit ad me : Quomodo non potes facere unum de his , quæ dicta sunt : sic non poteris invenire iudicium meum , aut in fine charitatem , quam populo promisi .

41 Et dixi : Sed ecce , Domine , tu propes his , qui in finem sunt : & quid facient , qui ante me fuerunt , aut nos , aut hi , qui post nos ?

42 Et dixit ad me : Coronæ assimilabo iudicium meum . Sicut non novissimorum tarditas , sic nec priorum velocitas .

43 Et respondi , & dixi : Nec poteris facere eos , qui facti sunt , & qui sunt , & qui futuri sunt , in unum , ut celerius iudicium tuum ostendas ?

44 Et respondit ad me , & dixit : Non potest festinare creatura super creatorem , nec sustinere sæculum eos , qui in eo creandi sunt in unum .

45 Et dixi : Quomodo dixisti servo tuo , quoniam vivificans vivificasti à te creatam creaturam in unum , & sustinebat creatura , poterit & nunc portare præsentem in unum .

46 Et dixit ad me : Interroga matricem mulieris , & dices ad eam : Et si paris , quare per tempus ? Roga ergo eam , ut det decem in unum .

47 Et dixi : Non utique poterit : sed secundum tempus .

48 Et dixit ad me : Et ego dedi matricem terræ his , qui seminati sunt super eam per tempus .

49 Quemadmodum enim infans non parit ea , quæ senum sunt : sic ego disposui à me creatum sæculum .

50 Et interrogavi , & dixi : Cum jam dederis mihi viam , loquar coram te : nam mater nostra , de qua dixisti mihi , adhuc juvenis est : jam senectuti appropinquat .

51 Et respondit ad me , & dixit : Interroga eam , quæ parit , & dicet tibi .

52 Dices enim ei : Quare quos peperisti , nunc non sunt similes his , qui ante te , sed minores statura ?

53 Et dicet tibi & ipsa : Alii sunt , qui in juventute virtutis nati sunt : & alii , qui sub tempore senectutis deficiente matrice sunt nati .

54 Considera ergo & tu , quoniam minori statura es his , qui ante vos :

55 Et qui post vos , minori quam vos , quasi jam senescentes creaturæ , & fortitudinem juventutis prætereuntes . Et dixi : Rogo , Domine , si inveni gratiam ante oculos tuos , demonstra servo tuo , per quem visites creaturam tuam .

C A P U T VI.

Dens omnia novit , antequam fiant , & omnia creavit propter hominem , omniumque fines considerat .

1 **E**T dixit ad me : Initio terreni orbis , & antequam flarent exitus sæculi , & antequam spirarent conventiones ventorum ,

2 Et antequam flarent voces conituum , & antequam splenderent nitores consuetudinum , & antequam confirmarentur fundamenta paradisi ,

3 Et antequam viderentur decori flores , & antequam confirmarentur novæ virtutes , & antequam colligerentur innumerabiles militiæ angelorum ,

4 Et antequam extollerentur altitudines aeris , & antequam nominarentur mensuræ firmamentorum , & antequam astuarent camini in Sion ,

5 Et antequam investigarentur præsentis anni , & antequam abalienarentur eorum , qui nunc peccant ab inventiones , & confignati essent , qui fidem thesaurizaverunt :

6 Tunc cogitavi , & facta sunt per me solum , & non per alium : & finis per me , & non per alium .

7 Et respondi , & dixi : Quæ erit separatio temporum ? aut quando prioris finis , & sequentis initium ?

8 Et dixit ad me : Ab Abraham usque ad Isaac , quando nati sunt ab eo Jacob , & Esau , manus Jacob tenebat ab initio calcaneum Esau :

9 Finis enim huius sæculi Esau , & principium sequentis Jacob .

10 Hominis manus inter calcaneum , & manum . Aliud noli querere Esdra .

11 Et respondi , & dixi : O dominator Domine , si inveni gratiam ante oculos tuos ,

12 Oro , ut demonstres servo tuo finem signorum tuorum , quorum partem mihi demonstraisti nocte præcedenti .

13 Et respondit , & dixit ad me : Surge super pedes tuos , & audi vocem plenissimam ionitus .

14 Et erit sicut commotio , nec commovebitur locus , in quo stes super eum .

15 Ideo cum loquitur , tu non expaveas , quoniam de fine verbum , & fundamentum terræ intelligitur ,

16 Quoniam de ipsis sermo tremiscit , & commovetur , scit enim , quoniam finem eorum oportet commutari .

17 Et factum est , cum audissem , surrexi super pedes meos , & audiui : & ecce vox loquens , & sonus ejus sicut sonus aquarum multarum .

18 Et dixit : Ecce dies veniunt , & erit quando appropinquare incipiam , ut visitem habitantes in terra :

19 Et quando inquirere incipiam ab eis , qui

injuste nocuerunt injustitia sua, & quando suppleta fuerit humilitas Sion:

20 Et cum super signabitur seculum, quod incipiet pertransire, hæc signa faciam: Libri aperientur ante faciem firmamenti, & omnes videbunt simul.

21 Et anniculi infantes loquentur vocibus suis, & pregnantibus immauros parient infantes trium, & quatuor mensium, & vivent, & suscitabuntur.

22 Et subito apparebunt seminata loca non seminata, & plena promptuaria subito inveniuntur vacua.

23 Et tuba canet cum sono; quam cum omnes audierint, subito expavescent.

24 Et erit in illo tempore, debellabunt amici amicos, & expavescent terra cum his: & venæ fontium stabunt: & non decurrant in horis tribus:

25 Et erit, omnis, qui derelictus fuerit ex omnibus istis, quibus praxi tibi, ipse salvabitur & videbit salutare meum, & finem sæculi vestri.

26 Et videbunt, qui recepti sunt homines, qui mortem non gustaverunt à nativitate sua, & mutabitur cor inhabitantium, & convertetur in sensum alium.

27 Delebitur enim malum: & extinguetur dolus.

28 Florebit autem fides, & vincetur corruptela, & ostendetur veritas, quæ sine fructu fuit diebus tantis.

29 Et factum est, cum loqueretur mihi, & ecce paulatim iniebar super eum, ante quem stabam, 30 Et dixit ad me hæc: Veni tibi ostendere tempus venturæ noctis.

31 Si ergo iterum rogaveris, & iterum jejunaveris septem diebus, iterum tibi renuntiabo horum majora per diem, quam audiui.

32 Audita est enim vox tua apud Altissimum. Vidit enim Fortis directionem tuam, & providit pudicitiam, quam à juventute tua habuisti:

33 Et propter hoc misit me demonstrare tibi hæc omnia, & dicere tibi: Confide, & noli timere,

34 Et noli festinare cum prioribus temporibus cogitare vana, & non properes à novissimis temporibus.

35 Et factum est post hæc & flevi iterum: & similiter jejunavi septem diebus: ut suppleam tres hebdomadas, quæ dictæ sunt mihi.

36 Et factum est in octava nocte, & cor meum turbabatur iteratò in me, & cæpi loqui coram Altissimo.

37 Inflammabatur enim spiritus meus valde, & anima mea anxietur.

38 Et dixi: O Domine, loquens locutus es ab initio creaturæ, in primo die dicens: Fiat cælum, & terra: & tuum verbum opus perfectum.

39 Et erat tunc spiritus, & tenebræ circumferebantur, & silentium; sonus vocis hominis nondum erat abs te.

40 Tunc dixisti de thesauris tuis proferri lumen luminosum, quo apparet opus tuum.

41 Et die secundo creasti spiritum firmamenti, & imperasti ei, ut divideret, & divisionem faceret inter aquas, ut pars quædam sursum recederet, pars verò deorsum maneret.

42 Et tertia die imperasti aquis congregari

in septima parte terræ: sex verò partes siccasti, & conservasti, ut ex his sint coram te ministrantia seminata à Deo, & culta.

43 Verbum enim tuum processit, & opus statim fiebat.

44 Processit enim subito fructus multitudinis immensus, & concupiscentiæ gustus multiformes, & flores colore immutabili, & odores odoramenti investigabilis: & die tertia hæc facta sunt.

45 Quarta autem die imperasti fieri solis splendorem, lunæ lumen, stellarum dispositionem:

46 Et imperasti eis, ut deservirent futuro plasmato homini.

47 Quinto autem die dixisti septimæ parti, ubi erat aqua congregata, ut procrearet animalia, & volatilia, & pisces, & ita fiebat.

48 Aqua muta, & sine anima, quæ Dei nutu jubebantur, animalia faciebat, ut ex hoc mirabilia tua nationes enarrent.

49 Et tunc conservasti duas animas; nomen uni vocasti Henoch, & nomen secundæ vocasti Leviathan,

50 Et separasti ea ab alterutro. Non enim poterat septima pars, ubi erat aqua congregata, capere ea.

51 Et dedisti Henoch unam partem, quæ siccata est tertio die, ut habitet in ea ubi sunt montes mille.

52 Leviathan autem dedisti septimam partem humidam, & servasti eam, ut fiat in devotionem quibus vis, & quando vis.

53 Sexto autem die imperasti terræ, ut crearet coram te jumenta, & bestias, & reptilia:

54 Et super his Adam, quem constituisti ducem super omnibus factis, quæ fecisti, & ex eo educimur nos omnes, quemque elegisti populum.

55 Hæc autem omnia dixi coram te, Domine, quia propter nos creasti seculum.

56 Residuas autem gentes ab Adam natas dixisti eas nil esse, & quoniam salivæ assimilatae sunt, & quasi stillicidium de vase similasti abundantiam eorum.

57 Et nunc, Domine, ecce istæ gentes, quæ in nihilum deputatae sunt, cœperunt dominari nostri, & devorare:

58 Nos autem populus tuus, quem vocasti primogenitum unigenitum æmulatorem tuum, traditi sumus in manibus eorum:

59 Et si propter nos creatum est seculum, quare non hereditatem possidemus cum sæculo? usquequò hæc?

C A P U T VII.

Absque tribulationibus non pervenitur ad immortalem vitam: Et nunc quidem profunt orationes iustorum, post extremum autem iudicium nihil immutabitur. Variis vitis subijcitur se homines, sed Dominus est misericors.

1 **E**T factum est, cum finissem loqui verba hæc, missus est ad me Angelus, qui missus fuerat ad me primis noctibus,

2 Et dixit ad me: Surge, Esdra, & audi sermones, quos veni loqui ad te.

3 Et dixi: Loquere, Deus meus. Et dixit ad me: Mare possum esse in spatio loco, ut esset altum, & immensum;

4 Erit autem ei introitus in angusto loco positus, ut esset similis fluminibus.

5 Quis enim volens voluerit ingredi mare, & videre eum, vel dominari ejus: si non transierit angustum, in latitudinem quomodo venire poterit?

6 Item aliud: Civitas est ædificata, & posita in loco campestri: est autem plena omnium bonorum.

7 Introitus ejus angustus, & in præcipiti positus, ut esset à dextris quidem ignis, à sinistris aqua alta.

8 Semita autem est una sola inter eos posita, hoc est, inter ignem, & aquam, ut non capiat semita, nisi solummodo vestigium hominis.

9 Si autem dabitur civitas homini in hereditatem, si numquam antepositum periculum pertransierit, quomodo accipiet hereditatem suam?

10 Et dixi: Sic Domine. Et dixit ad me, Sic est & Israel pars.

11 Propter eos enim feci sæculum, & quando transgressus est Adam constitutiones meas, judicatum est, quod factum est.

12 Et facti sūt introitus hujus sæculi angusti, & dolentes, & laboriosi: pauci autē, & mali, & periculorū pleni: & labore magnopere fulti.

13 Nam majoris sæculi introitus spatiosi, & securi, & facientes immortalitatis fructum.

14 Si ergo ingredienti non fuerunt ingressi, qui vivunt, angusta, & vana hæc: non poterunt recipere, quæ sunt reposita.

15 Nunc ergo quare tu cōrubaris, cū sis corruptibilis? & quid moveris tu, cū sis mortalis?

16 Et quare non accepisti in corde tuo, quod est futurum, sed quod in præsentī?

17 Respondi, & dixi: Dominator Domine, ecce disposuisti lege tua, quoniam iusti hæreditabunt hæc, impii autem peribunt.

18 Iusti autem ferent angusta, sperantes spatiosa; qui enim impie gesserunt, & angusta passi sunt, & spatiosa non videbunt.

19 Et dixit ad me: Non est iudex super Deum, neque intelligens super Altissimum.

20 Percunt enim multi præsentēs, quia negligitur, quæ anteposita est Dei lex.

21 Mandans enim mandavit Deus venientibus, quando venerunt, quid facientes viverent, & quid observantes non punirentur.

22 Hi autem non sunt perituri, & contradixerunt ei, & constituerunt sibi cogitamen vanitatis.

23 Et proposuerunt sibi circumventiones delictorum, & superdixerunt Altissimo non esse, & vias ejus non cognoverunt.

24 Et lege ejus spreverunt, & sponiones ejus abnegaverunt, & in legitimis ejus fidem non habuerunt, & opera ejus non perfecerunt.

25 Propter hoc Eldra vacua vacuis, & plena plenis.

26 Ecce tempus veniet, & erit quando venient signa, quæ prædixi tibi, & apparebit sponfa, & apparens ostendetur, quæ nunc subducitur, terra:

27 Et omnis, qui liberatus est de prædictis malis, ipse videbit mirabilia mea.

28 Revelabitur enim filius meus JESUS cum his, qui cum eo sunt, & jucundabuntur, qui relictī sunt in annis quadringentis.

29 Et erit post annos hos, & morietur filius meus CHRISTUS, & omnes, qui spiramentum habent, homines.

30 Et convertetur sæculum in antiquum silentium diebus septem, sicut in prioribus judiciis, ita ut nemo derelinquat.

31 Et erit post dies septem, & excitabitur, quod nondum vigilat, sæculum, & morietur corruptum.

32 Et terra reddet, quæ in ea dormiunt, & pulvis, quæ in eo silentio habitavit, & promptuaria reddent, quæ eis commendata sunt animæ.

33 Et revelabitur Altissimus super sedem judicii, & pertransibunt miseria, & longanimitas congregabitur.

34 Judicium autem solum remanebit, veritas stabit, & fides convalescet.

35 Et opus subsequetur, & merces ostendetur, & iustitia vigilabit, & iniustitia non dominabuntur.

36 Et dixi: Primus Abraham propter Sodomitas oravit, & Moyses pro patribus, qui in deserto peccaverunt,

37 Et qui post eum pro Israel in diebus Achaz, & Samuelis,

38 David pro contractione, & Salomon pro eis, qui venerunt in sanctificationem.

39 Et Elias pro his, qui pluviam acceperunt, & pro mortuo, ut viveret,

40 Et Ezechias pro populo in diebus Sennacherib, & multi pro multis.

41 Si ergo modo quando corruptibile increvit, & iniustitia multiplicata est, & oraverunt iusti pro impiis: quare & nunc sic non erit?

42 Et respondit ad me, & dixit: Præsens sæculum non est finis, gloria in eo frequens manet: propter hoc oraverunt pro invalidis.

43 Dies enim judicii erit finis temporis hujus, & initium temporis future immortalitatis, in quo transivit corruptela:

44 Soluta est intemperantia, abscessa est incredulitas: crevit autem iustitia, orta est veritas.

45 Tunc enim nemo poterit salvare eum, qui perit, neque demergere, qui vicit. Et respondi,

46 Et dixi: Hic est sermo meus primus, & novissimus, quoniam melius erat non dare terram Adam, vel cum jam dedisset, coercere eum, ut non peccaret.

47 Quid enim prodest hominibus in præsentī vivere in tristitia, & mortuos sperare punitionem?

48 O tu quid fecisti Adam? Si enim tu peccasti, non est factus solus tuus casus, sed & noster, qui ex te advenimus.

49 Quid enim prodest nobis, si promissum est nobis immortale tempus, nos autem mortalia opera egimus?

50 Et quoniam prædicta est nobis perennis spes, nos verò pessimi vani facti sumus.

51 Et quoniam reposita sunt nobis habitacula sanitatis, & securitatis: nos verò male conversati sumus.

52 Et quoniam reposita est gloria Altissimi, protegere eos, qui tarde conversati sunt: nos autem pessimis viis ambulavimus:

53 Et quoniam ostenditur paradīsus, cuius fructus incorruptus perseverat, in quo est securitas, & medela:

54 Nos verò non ingrediemur, in ingratis enim locis conversati sumus.

55 Et quoniam super stellas fulgebunt facies

eorum, qui abstinentiam habuerunt: nostræ autem facies super tenebras nigræ.

56 Non enim cogitavimus viventes, quando iniquitatem faciebamus, quod incipimus post mortem pati.

57 Et respondit, & dixit: Hoc est cogitamentum certaminis, quod certabit, qui super terram natus est homo,

58 Ut si victus fuerit, patietur, quod dixisti: si autem vicerit, recipiet, quod dico:

59 Quoniam hæc est vita, quam Moyses dixit, cum viveret, ad populum dicens: Elige tibi vitam, ut vivas.

60 Non crediderunt autem ei, sed nec post eum prophetis: sed nec mihi, qui locutus sum ad eos.

61 Quoniam non esset tristitia in perditionem eorum, sicut futurum est gaudium super eos, quibus persuasa est salus.

62 Et respondi, & dixi: Scio, Domine, quoniam vocatus est Altissimus misericors in eo, quod miseretur his, qui nondum in sæculo advenerunt,

63 Et quod miseretur illis, qui conversionem faciunt in lege ejus:

64 Et longanimis est, quoniam longanimitatē præstat his, qui peccaverūt quasi suis operibus:

65 Et munificus est, quoniam quidem donare vult pro exigentis:

66 Et multa misericordie, quoniam multiplicat magis misericordias his, qui præsentis sunt, & qui præterierunt, & qui futuri sunt.

67 Si enim non multiplicaverit misericordias suas, non vivificabitur sæculum cum his, qui inhereditabant in eo.

68 Et donat: quoniam si non donaverit de bonitate sua, ut alleventur hi, qui iniquitatem fecerunt, de suis iniquitatibus non poterit decies millefina pars vivificari hominum.

69 Et iudei si non ignoverit his, qui curati sunt verbo ejus, & deleverit multitudinē contentionum: non fortassis dereliquerentur in innumerabili multitudine, nisi pauci valde.

C A P U T VIII.

Deus in hoc sæculo misericors agnoscitur propter peccatores, plurimi tamen damnantur: at iusti præmia sunt reposita.

1 **E**T respondit ad me, & dixit: Hoc sæculum fecit Altissimus propter multos, futurum autem propter paucos.

2 Dicam autem coram te similitudinē, Eldra. Quomodo autem interrogabis terram, & dicet tibi, quoniam dabit terram multam magis, unde fiat fctile, parvum autem pulverem, unde aurum fit: sic & ævus præsentis sæculi.

3 Multi quidem creati sunt, pauci autem salvabuntur.

4 Et respondi, & dixi: Absorbe ergo anima sensum, & devora quod sapit.

5 Convenisti enim obaudire, & prophettare volens. Nec enim tibi datum est spatium, nisi solummodò vivere.

6 O Domine, si non permittas servo tuo, ut oremus coram te, & des nobis semen cordi, & sensui culturam, unde fructus fiat, unde vivere possit omnis corruptus, qui portabit locum hominis?

7 Solus enim es, & una plasmatio nos sumus manuum tuarum, sicut locutus es:

8 Et quomodo nunc in matrice plasmatum

est corpus, & præstas membra: conservatur in igne, & aqua tua creatio: & novem mensibus patitur tua plasmatio tuam creaturam, quæ in ea creata est.

9 Ipsum autem, quod servat, & quod servatur, utraque servabuntur: servataque quandoque iterum reddit matrix, quæ in ea creverunt.

10 Imperasti enim ex ipsis membris, hoc est mamillis præbere lac fructui mamillarum,

11 Ut nutriatur id, quod plasmatum est usque in tempus aliquod, & postea disponas eum tuæ misericordie.

12 Enutristi eum tua iustitia, & erudisti eum in lege tua, & corripuisti eum tuo intellectu:

13 Et mortificabis eum, ut tuam creaturam: & vivificabis eum, ut opus tuum.

14 Si ergo perdidisti eum, qui tantis laboribus plasmatus est: tuo iussu facile est ordinari, ut & id, quod fiebat, servaretur.

15 Et nunc, Domine, dicam, de omni homine tu magis scis: de populo autem tuo, ob quem doleo:

16 Et de hereditate tua, propter quam lugeo: & propter Israel, propter quem tristis sum: & de Jacob, propter quem doleo:

17 Ideò incipiam orare coram te pro me, & pro eis: quoniam video lapsus nostros, qui inhabitamus terram.

18 Sed audi vi celeritatem iudicis, qui futurus est:

19 Ideò audi vocem meam, & intellige sermonem meum, & loquar coram te.

20 Initium verborum Eldræ priusquam assumeretur: & dixi: Domine, qui inhabitas sæculum, cujus oculi elevati in superna, & aere:

21 Et cujus thronus inestimabilis, & gloria incomprehensibilis: cui altat exercitus angelorum cum tremore.

22 Quorū servatio in vento, & igni cōvertitur: cujus verbū verum, & dicta perseverantia:

23 Cujus iussu fortis, & dispositio terribilis: cujus aspectus arefacit abyssos, & indignatio tabescere facit montes, & veritas testificatur:

24 Exaudi orationem servi tui, & auribus percipe precationem signenti tui.

25 Dum enim vivo, loquar: & dum sapio, respondebo:

26 Nec respicias populi tui delicta, sed qui tibi in veritate serviunt.

27 Nec intendas impia gentiū studia, sed qui tua testimonia cum doloribus custodierunt.

28 Nec cogites, qui in conspectu tuo falsè conversati sunt, sed memorare, qui ex voluntate tua timorem cognoverunt.

29 Neque volueris perdere, qui pecudum mores habuerunt: sed respicias eos, qui legem tuam splendide docuerunt.

30 Nec indigneris eis, qui bestiis pejores iudicati sunt: sed diligas eos, qui semper in tua iustitia confidunt, & gloria.

31 Quoniam nos, & patres nostri talibus morbis languemus: tu autem propter nos peccatores misericors vocaberis.

32 Si enim desideraveris, ut nostri miseraris, tunc misericors vocaberis, nobis autem non habentibus opera iustitiæ.

33 Iusti enim, quibus sit opera multa reposita, ex propriis operibus recipient mercedem.

34 Quid est enim homo, ut ei indigneris,

aut genus corruptibile, ut ita amarus sis de ipso?

35 In veritate enim nemo de genitis est, qui non impiè gessit; & de consentibus, qui non deliquit.

36 In hoc enim annuntiabitur iustitia tua, & bonitas tua, Dñe, cum miseris fueris eis qui non habent substantiam bonorum operum.

37 Et respondit ad me, & dixit: Rescè locutus es aliqua: & juxta sermones tuos, sic & fiet.

38 Quoniam non verè cogitabo super plasma eorum, qui peccaverunt ante mortem, ante iudicium, ante perditionem;

39 Sed jucundabor super iustorum figmentum, & memorabor peregrinationis quoque, & salvationis, & mercedis receptionis.

40 Quomodo ergo locutus sum, sic & est.

41 Sicut enim agricola serit super terram semina multa, & plantationes multitudinis plantat, sed non in tempore omnia, quæ seminata sunt, salvantur, sed nec omnia, quæ plantata sunt, radicabunt: sic & qui in sæculo seminati sunt, non omnes salvabuntur.

42 Et respondi, & dixi: Si inveni gratiam, loquar.

43 Quomodo semen agricolæ si non ascenderit, aut non acceperit pluviam tuam in tempore, aut si corruptum fuerit multitudine pluviae,

44 Sic perit: & similiter homo, qui manibus tuis plasmatus est, & tu ei imago nominatus: quoniam similatus es ei, propter quem omnia plasmasti, & similasti femini agricolæ.

45 Non irascere super nos, sed parce populo tuo, & miserere hæreditati tuæ. Tu autem creaturæ tuæ miseris.

46 Et respondit ad me, & dixit: Quæ sunt præsentia præsentibus, & quæ futura futuris?

47 Multum enim tibi restat, ut possis diligere meam creaturam super me: tibi autem frequenter & ipsi proximavi: iniustus autem numquam.

48 Sed & in hoc mirabiles coram Altissimo,

49 Quoniam humiliasti te, sicut decet te: & non iudicasti te, ut inter iustos plurimum glorificeris.

50 Propter quod misere multe, & miserabiles efficiuntur eis, qui habitant sæculum in novissimis, quia in multa superbia ambulaverunt.

51 Tu autem pro te intellige, & de similibus tuis inquire gloriam.

52 Vobis enim apertus est paradisus, plantata est arbor vitæ, præparatum est futurum tempus, præparata est abundantia, ædificata est civitas, probata est requies, perfecta est bonitas & perfecta sapientia.

53 Radix mali signata est à vobis: infirmitas, & tinea à vobis absconsa est: & in infernum fugit corruptio in oblivione.

54 Transierunt dolores, & ostensus est in fine thesaurus immortalitatis.

55 Noli ergo adiacere inquirendo de multitudine eorum, qui pereunt,

56 Nam & ipsi accipientes libertatem, spreverunt Altissimum, & legem contempserunt & vias ejus dereliquerunt.

57 Adhuc autem iustos ejus conculcaverunt,

58 Et dixerunt in corde suo non esse Deum: & quidem scientes, quoniam moriuntur;

59 Sicut enim vos suscipient, quæ prædicta

sunt: sic eos fitis, & cruciatus, quæ præparata sunt: non enim voluit hominem disperdi.

60 Sed & ipsi, qui creati sunt, coinquaverunt nomen ejus, qui fecit eos: & ingrati fuerunt ei, qui præparavit eis vitam.

61 Quapropter iudicium meum modo appropinquat.

62 Quæ non omnibus demonstravi, nisi tibi, & tibi similibus paucis. Et respondi, & dixi:

63 Ecce nunc, Domine, demonstrasti mihi multitudinem signorum, quæ incipies facere in novissimis: sed non demonstrasti mihi quo tempore.

CAPUT IX.

Judicia Dei, sicut & alia ejus opera egregia, præcedunt aliqua signa.

1 Et respondit ad me, & dixit: Metiens metire tempus in semetipso: & erit cum videris, quando transierit pars quædam signorum, quæ prædicta sunt,

2 Tunc intelliges, quoniam ipsum est tempus, in quo incipiet Altissimus visitare sæculum, quod ab eo factum est.

3 Et quando videbitur in sæculo motio locorum, & populorum turbatio,

4 Tunc intelliges, quoniam de his erat Altissimus locutus à diebus, qui fuerunt ante te ab initio.

5 Sicut enim omne, quod factum est in sæculo, initium habet, pariter & consummationem, & consummatio est manifesta:

6 Sic & Altissimi tempora initia habent manifesta in prodigiis, & virtutibus, & consummationes in actis, & in signis.

7 Et erit; omnis, qui salvus factus fuerit, & qui poterit efugere per opera sua, & per fidem, in qua credidistis,

8 Relinquetur de prædictis periculis, & videbit salutem meum in terra mea, & in finibus meis, quoniam sanctificavi me à sæculo.

9 Et tunc miserebuntur, qui nunc abusi sunt vias meas: & in tormentis commorabuntur hi, qui eas projecerunt in contemptu.

10 Qui enim non cognoverunt me, viventes beneficia consecuti:

11 Et qui fastidierunt legem meam, cum adhuc erant habentes libertatem,

12 Et cum adhuc esset eis apertus penitentiae locus, non intellexerunt, sed spreverunt: hos oportet post mortem in cruciamento cognoscere.

13 Tu ergo noli adhuc curiosus esse, quomodo impii cruciabuntur: sed inquire, quomodo iusti salvabuntur, & quorum sæculum, & propter quos sæculum, & quando.

14 Et respondi, & dixi:

15 Olim locutus sum, & nunc dico, & postea dicam: quoniam plures sunt, qui pereunt, quam qui salvabuntur:

16 Sicut multiplicatur fluctus super guttam. Et respondit ad me, & dixit:

17 Qualis ager, talia & semina: & quales flores, tales & tincturae: & qualis operator, talis & creatio: & qualis agricola, talis cultura: quoniam tempus erat sæculi.

18 Et nunc cum essem parans eis, his, qui nunc sunt, antequam fieret sæculum, in quo habitarent: & nemo mihi contradixit.

19 Tunc enim quisque, & nunc creator in mundo hoc parato, & messe indeficienti, &

lege investigabili corrupti sunt mores eorum.
20 Et consideravi seculum, & ecce erat periculum propter cogitationes, quæ in eo advenierunt.

21 Et vidi, & peperci ei valde: & servavi mihi acinum de botro, & plantationem de tribu multa.

22 Pereat ergo multitudo, quæ sine causa nata est, & servetur acinus meus, & plantatio mea: quia cum multo labore perfeci.

23 Tu autem si adhuc intromittas septem dies alios, sed non jejunabis in eis:

24 Ibis in campum florum, ubi domus non est edificata: & manducabis solummodo de floribus campi, & carnem non gustabis, & vinum non bibes, sed solummodo flores:

25 Deprecare Altissimum sine intermissione, & veniam, & loquar tecum.

26 Et profectus sum, sicut dixit mihi, in campum, qui vocatur Ardath, & sedi ibi in floribus. Et de herbis agri manducavi, & facta est esca earum mihi in futuritatem.

27 Et factum est post dies septem, & ego discumbebam supra fœnum, & cor meum iterum turbabatur sicut antè.

28 Et apertum est os meum, & inchoavi dicere coram Altissimo, & dixi:

29 O Domine, te nobis ostendens, ostensus es patribus nostris in deserto, quod non taleatur, & infructuosus, quando erant exeuntes de Ægypto: & dicens dixisti:

30 Tu Israel audi me, & semen Jacob intende sermonibus meis.

31 Ecce enim ego semino in vobis legem meam, & faciet in vobis fructum, & glorificabimini in eo per seculum.

32 Nam patres nostri accipientes legem, non servaverunt, & legitima mea non custodierunt, & factus est fructus legis non parens: nec enim poterat, quoniam tuus erat.

33 Nam, qui acceperunt, perierunt. non custodientes quod in eis seminatum fuerat.

34 Et ecce, consuetudo est, ut, cum acceperit terra semen, vel navem mare, vel vas aliquod escam, vel potum: cum fuerit exterminatum id, in quo seminatum est, vel in quod missum est:

35 Simul id, quod seminatum, vel missum est, vel quæ suscepta sunt, exterminantur, & suscepta jam non manent apud nos: sed nobis sic non factum est.

36 Nos quidè, qui legè accepimus, peccantes perivimus, & cor nostrum quod suscepit eam:

37 Nam lex non perierit, sed permansit in suo labore.

38 Et cum loquerer hæc in corde meo, respexi oculis meis, & vidi mulierem in dextera parte, & ecce hæc lugebat, & plorabat cum voce magna, & animo dolebat valde, & vestimenta ejus discissa, & cinis super caput ejus.

39 Et dimisi cogitasse, in quibus eram cogitans, & conversus sum ad eam, & dixi ei:

40 Ut quid fles? & quid doles animo? Et dixit ad me:

41 Dimitte me, Domine meus, ut desceam me, & adjiciam dolorem: quoniam valde amaro sum animo, & humiliata sum valde.

42 Et dixi ei: Quid passa es? dic mihi. Et dixit ad me:

43 Sterilis fui ego famula tua, & non peperci,

habens maritum annis triginta.

44 Ego enim per singulas horas, & per singulos dies, & annos hos triginta deprecor Altissimum nocte, ac die.

45 Et factum est, post triginta annos exaudivit me Deus ancillam tuam, & vidit humilitatem meam, & attendit tribulationi meæ, & dedit mihi filium: & jucundata sum super eum valde ego, & vir meus, & omnes cives mei, & honorificabamus valde Fortem.

46 Et nutriti cum labore multo.

47 Et factum est, cum crevisset, & venisset accipere uxorem, feci diem epuli.

C A P U T X.

Per mulierem sententiam, rursusque resurgentem ostenditur figurari Jerusalem.

1 Et factum est, cum introisset filius meus in thalamo suo, cecidit, & mortuus est:

2 Et evertimus omnes lumina, & surrexerunt omnes cives mei ad consolandum me, & quievi usque in alium diem usque nocte.

3 Et factum est, cum omnes quiescerent, ut me consolarentur, ut quiescerem: & surrexi nocte, & fugi: & veni, sicut vides, in hoc capto:

4 Et cogito iam non reverti in civitatem, sed hic consistere: & neque manducare, neque bibere, sed sine intermissione lugere, & jejunare usque dum moriar.

5 Et dereliqui sermones, in quibus eram, & respondi cum iracundia ad eam, & dixi:

6 Stulta super omnes mulieres, non vides luctum nostrum, & quæ nobis contingunt?

7 Quoniam Sion mater nostra omni tristitia contristatur, & humilitate humiliata est, & lugeat validissime.

8 Et nunc, quoniam omnes lugemus, & tristes sumus, quoniam omnes contristati sumus, tu autem contristaris in uno filio?

9 Interroga enim terram, & dicet tibi: quoniam hæc est, quæ debeat lugere casum tantorum super eam germinantium.

10 Et ex ipsa ab initio omnes nati, & alii venient: & ecce, pene omnes in perditionem ambulantes, & exterminium sit multitudo eorum.

11 Et quis ergo debet lugere magis, nisi hæc quæ tam magnam multitudinem perdidit, quæ tu, quæ pro uno doles? Si autem dicis mihi:

12 Quoniam non est planctus meus similis terræ: quoniam fructum ventris mei perdidit, quem cum majoribus peperci, & cum doloribus genui:

13 Terra autem secundum viam terræ: abiitque in ea multitudo præsens, quo modo evenit: & ego tibi dico:

14 Sicut tu cum labore peperisti, sic & terra dat fructum suum homini ab initio ei, qui fecit eam.

15 Nunc ergo retine apud te metipsam dolorum tuum, & fortiter fer, qui tibi contigerit casus.

16 Si enim justificaveris terminum Dei, & consilium suum recipies in tempore, & in talibus collaudaberis:

17 Ingredere ergo in civitatem ad virum tuum. Et dixit ad me:

18 Non faciam, neque ingrediar civitatem, sed hic moriar.

19 Et apposui adhuc loqui ad eam, & dixi:

20 Noli facere hunc sermonem, sed consenti persuadenti. Quot enim casus Sion? Consolare propter dolorem Jerusalem.

21 Vides enim, quoniam sanctificatio nostra deferta effecta est, & altare nostrum demolitum est, & templum nostrum destructum est,

22 Et psalterium nostrum humiliatum est, & hymnus conticuit, & exultatio nostra extincta est, & lumen candelabri nostri extinctum est, & arca testamenti nostri direpta est, & sancta nostra contaminata sunt, & nomen, quod invocatum est super nos, penè profanatum est: & liberi nostri contumeliam passi sunt, & sacerdotes nostri succensi sunt, & Levitæ nostri in captivitatem abierunt, & virgines nostræ coinquinatæ sunt, & mulieres nostræ vim passæ sunt, & iusti nostri rapti sunt, & parvuli nostri perditæ sunt, & iuvenes nostri servierunt, & fortes nostri invalidi facti sunt:

23 Et quod omnium majus, signaculum Sion, quoniam resignata est de gloria sua: nam & tradita est in manibus eorum, qui nos oderunt.

24 Tu ergo excute tuam tristitiam multam, & depone abs te multitudinem dolorum, ut tibi repropitiatur Fortis, & requiem faciat tibi Altissimus, requietionem laborum.

25 Et factum est, cum loquebar ad eam, facies ejus fulgebat subito & species, coruscus fiebat visus ejus, ut essem pavens valde ad eam, & cogitarem, quid esset hoc.

26 Et ecce, subito emisit sonitum vocis magnum timore plenum, ut commoveretur terra à mulieris sono, & vidi:

27 Et ecce amplius mulier non comparebat mihi, sed civitas edificabatur, & locus demonstrabatur de fundamentis magnis: & timui, & clamavi voce magna, & dixi:

28 Ubi est Uriel angelus, qui à principio venit ad me? quoniam ipse me fecit venire in multitudine in excessu mentis hujus, & factus est finis meus in corruptionem, & oratio mea in improprietatem.

29 Et cum essem loquens ego hæc, ecce venit ad me, & vidit me.

30 Et ecce eram positus ut mortuus, & intellectus meus alienatus erat, & tenui: dextera meam, & confortavit me, & statuit me super pedes meos, & dixit mihi:

31 Quid tibi est? & sensus cordis tui? & quare conturbatus es? Et dixi:

32 Quoniam dereliquisti me, & ego quidem feci secundum sermones tuos, & exivi in campum: & ecce vidi, & video, quod non possum enarrare. Et dixit ad me:

33 Sta ut vir, & commonebo te. Et dixi:

34 Loquere, Domine meus, tu in me, noli me derelinquere, ut non frustra moriar:

35 Quoniam vidi, quæ non sciebam, & audio, quæ non scio.

36 Aut numquid sensus meus fallitur, & anima mea somniat?

37 Nunc ergo deprecor te, ut demonstres servo tuo de excessu hoc. Et respondit ad me, & dixit:

38 Audi me, & doceam te, & dicam tibi, de quibus times: quoniam Altissimus revelavit tibi mysteria multa.

39 Vidit rectam viam tuam, quoniam sine intermissione contristabar pro populo tuo, & valde lugebas propter Sion.

40 Hic ergo intellectus visionis, quæ tibi apparuit ante paululum.

41 Quam vidisti lugentem, inchoasti consolari eam.

42 Nunc autem jam speciem mulieris non vides, sed apparuit tibi civitas edificari:

43 Et quoniam enarrabat tibi de casu filii sui, hæc absolutio est.

44 Hæc mulier quam vidisti, hæc est Sion; & quoniam dixit tibi, quam & nunc conspicias, ut civitatem edificatam.

45 Et quoniam dixit tibi, quia sterilis fuit triginta annis: propter quod erant anni scilicet triginta, quando non erat in ea adhuc oblatio oblata.

46 Et factum est post annos triginta, edificavit Salomon civitatem, & obtulit oblationes: tunc fuit, quando peperit sterilis filium.

47 Et quod tibi dixit, quoniam nutritum eum cum labore, hoc erat habitatio in Jerusalem.

48 Et quoniam dixit tibi, quod filius meus veniens in suo thalamo mortuus esset, & cõgisset ei calus, hoc erat quæ facta est ruina Jerusalem.

49 Et ecce, vidisti similitudinem ejus: & quoniam filii lugeret, inchoasti consolari eam: & de his, quæ contigerunt, hæc erant tibi aperienda.

50 Et nunc videt Altissimus, quoniam ex animo contristatus es, & quoniam ex toto corde pateris pro ea, ostendit tibi claritatem gloriæ ejus, & pulchritudinem decoris ejus.

51 Propterea enim dixi tibi, ut maneres in campo, ubi domus non est edificata.

52 Sciebam enim ego, quoniam Altissimus incipiebat tibi ostendere hæc:

53 Propterea dixi tibi, ut venires in agrum, ubi non est fundamentum edificii.

54 Nec enim poterat opus edificii hominis sustineri in loco, ubi incipiebat Altissimi civitas ostendi.

55 Tu ergo noli timere, neque expavesceat cor tuum: sed ingredere, & vide splendorem, & magnitudinem edificii, quantum capax est tibi visus oculorum videre:

56 Et post hæc audies, & quantum caput auditus aurium tuarum audire.

57 Tu enim beatus es præ multis, & vocatus es apud Altissimum, sicut & pauci.

58 Nocte autem, quæ in crastinum futura est, manebis hic:

59 Et ostendet tibi Altissimus eas visiones supremorum, quæ faciet Altissimus his, qui habitant super terram à novissimis diebus.

60 Et dormivi illam noctem, & aliam, sicut dixerat mihi.

CAPUT XI.

Apparet Esdræ in visione aquila, principatum universi usurpans.

1 ET vidi somnium, & ecce ascendebat de mari aquila, cui erant duodecim alæ pennarum & capita tria.

2 Et vidi, & ecce expandebat alas suas in omnem terram, & omnes venti celi insufflabant in eam, & colligebantur.

3 Et vidi, & de pennis ejus nascebantur contrariæ pennæ, & ipsæ fiebant in pennaculis minutis, & modicis.

4 Nam capita ejus erant quiescentia, & dimidium caput erat majus aliorum capitum, sed ipsa quiescebat cum eis.

5 Et vidi, & ecce aquila volavit in pen- nis suis, & regnavit super terram, & super eos, qui habitant in ea.

6 Et vidi, quoniam subiecta erant ei omnia sub cælo, & nemo illi contradicebat, neque unus de creatura, quæ est super terram.

7 Et vidi, & ecce surrexit aquila super ungues suos, & misit vocem pennis suis, dicens:

8 Nolite omnes simul vigilare, dormite unusquisque in loco suo, & per tempus vigilate.

9 Capita autem in novissimo servantur.

10 Et vidi, & ecce vox non exibat de capitibus ejus, sed de medietate corporis ejus.

11 Et numeravi contrarias pennas ejus, & ecce ipsæ erant octo.

12 Et vidi, & ecce à dextera parte surrexit una penna; & regnavit super omnem terram.

13 Et factum est, cum regnaret, venit ei finis, & non apparuit locus ejus; & sequens exurrexit, & regnabat: ipsa multum tenuit tempus.

14 Et factum est, cum regnaret, & veniebat finis ejus, ut non appareret sicut prior.

15 Et ecce, vox emissæ est illi, dicens:

16 Audi tu, quæ tanto tempore tenuisti terram: Hæc annuntio tibi, antequam incipias non apparere.

17 Nemo post te tenebit tempus tuum, sed nec dimidium ejus.

18 Et levavit se tertia, & tenuit principatum sicut & priores: & non apparuit & ipsa.

19 Et sic contingebat omnibus aliis singulatim principatum gerere, & iterum nusquam comparere.

20 Et vidi, & ecce in tempore sequentes pennæ erigebantur à dextera parte, ut tenerent & ipsæ principatum: & ex his erant, quæ tenebant, sed tamen statim non comparebant.

21 Nam & aliquæ ex eis erigebantur, sed non tenebant principatum.

22 Et vidi post hæc, & ecce non comparuerunt duodecim pennæ, & duo pennacula:

23 Et nihil supererat in corpore aquilæ, nisi duo capita quiescentia, & sex pennacula.

24 Et vidi, & ecce sex pennaculis divisæ sunt duæ, & manserunt sub capite quod est ad dexteram partem. Nam quatuor manserunt in loco suo.

25 Et vidi, & ecce subalares cogitabant se erigere, & tenere principatus.

26 Et vidi, & ecce una erecta est, sed statim non comparuit.

27 Et secundæ velocius quam priores non comparuerunt.

28 Et vidi, & ecce duæ, quæ superaverunt, apud semetipsas cogitabant & ipsæ regnare.

29 Et in eo cum cogitarent, ecce unum quiescentium capitum, quod erat medium, evigilabat, hoc enim erat duorum capitum majus.

30 Et vidi, quoniam completa sunt duo capita secum.

31 Et ecce conversum est caput cum his, qui cum eo erant, & comedit duas subalares, quæ cogitabant regnare.

32 Hoc autem caput perconterruit omnem terram, & dominabatur in ea his, qui habitant terram cum labore multo, & potentatum tenuit orbis terrarum super omnes alas, quæ fuerunt.

33 Et vidi post hæc, & ecce medium caput subito non comparuit, & hoc sicut alæ.

34 Superaverunt autem duo capita, quæ & ipsa similiter regnaverunt super terram, &

super eos, qui habitant in ea.

35 Et vidi, & ecce devoravit caput à dextera parte illud quod à læva.

36 Et audiivi vocem dicentem mihi: Conspice contra te, & considera, quod vides.

37 Et vide, & ecce sicut leo concitatus de silva rugiens: & vidi, quoniam emittebat vocem hominis ad aquilam, & dixit, dicens:

38 Audi tu, & loquar ad te, & dicet Altissimus tibi:

39 Nonne tu es, qui superasti de quatuor animalibus, quæ fecerant regnare in sæculo meo, & ut per eos veniret finis temporum eorum?

40 Et quartus veniens devicit omnia animalia, quæ transierunt, & potentatu tenuit saculum cum tremore multo, & omnem orbem cum labore pessimo, & inhabitavit tot temporibus orbem terrarum cum dolo.

41 Et judicasti terram non cum veritate.

42 Tribulastis enim mansuetos, & lesistis quiescentes, & dilexistis mendaces, & destruxistis habitationes eorum, qui fructificabant, & humiliastis muros eorum, qui te non nocuerunt.

43 Et ascendit contumelia tua usque ad Altissimum, & superbia tua ad Fortem.

44 Et respexit Altissimus superba tempora, & ecce finita sunt, & scelera ejus cõpleta sunt.

45 Propter eam non appareas tu aquila, & alæ tuæ horribiles, & pennacula tua pessima, & capita tua maligna, & ungues tui pessimi, & omne corpus tuum vanum,

46 Ut refrigeretur omnis terra, & revertatur liberata de tua vi, & speret iudicium, & misericordiam ejus, qui fecit eam.

C A P U T XII.

Ad Esdræ orationem hujus visionis datur explicatio cum membris ipsius.

1 **E**T factum est, dum loqueretur leo verba hæc ad aquilam: & vidi,

2 Et ecce quod superaverat caput, & non comparuerunt quatuor alæ illæ, quæ ad eum transierunt, & erectæ sunt, ut regnarent: erat regnum eorum exile, & tumultu plenum.

3 Et vidi, & ecce ipsa non apparebant, & omne corpus aquilæ incendebatur, & expavescebat terra valde, & ego à tumultu, & excessu mentis, & à magno timore vigilavi, & dixi spiritui meo:

4 Ecce tu præstidisti mihi hoc in eo, quod scrutaris vias Altissimi.

5 Ecce adhuc fatigatus sum animo, & spiritu meo invalidus sum valde, & nec modica est in me virtus à multo timore, quam expavi nocte hæc.

6 Nunc ergo orabo Altissimum, ut me confortet usque in finem.

7 Et dixi: Dominator Domine, si inveni gratiam ante oculos tuos, & si iustificatus sum apud te præ multis, & si certe ascendit deprecatio mea ante faciem tuam,

8 Contorta me, & ostende servo tuo mihi interpretationem, & distinctionem visus horribilis hujus, ut plenissime cõsoleris animam meam.

9 Dignum enim me habuisti ostendere mihi temporum novissima. Et dixit ad me:

10 Hæc est interpretatio visionis hujus.

11 Aquilam, quam vidisti ascendentem de mari, hoc est regnum quod visum est in visione Danieli fratri tuo.

12 Sed non est illi interpretatum, quoniam

ego nunc tibi interpretor.

13 Ecce dies veniunt, & exurget regnum super terram, & erit timor acrior omnium regnorum, quæ fuerunt ante eum.

14 Regnabunt autem in ea reges duodecim, unus post unum.

15 Nam secundus incipiet regnare, & ipse tenebit amplius tempus præ duodecim.

16 Hæc est interpretatio duodecim alarum, quas vidisti.

17 Et quam audisti vocem, quæ locuta est, non de capitibus ejus exeuntem, sed de medio corporis ejus.

18 Hæc est interpretatio, quoniam post tempus regni illius nascentur contentiones non modicæ, & periclitabitur, ut cadat: & non cadet tunc, sed iterum constituetur in suum initium.

19 Et quoniam vidisti subalares octo coherentes alis ejus,

20 Hæc est interpretatio: exurgent in ipso octo reges, quorum erunt tempora levia, & anni citati, & duo quidem ex ipsis perient.

21 Appropinquante autem tempore medio, quatuor servabuntur in tempore, cum incipiet appropinquare tempus ejus, ut finiatur: duo verò in finem servabuntur.

22 Et quoniam vidisti tria capita quiescentia,

23 Hæc est interpretatio: in novissimis ejus suscitabitur Altissimus tria regna, & revocabit in ea multa, & dominabuntur terram.

24 Et qui habitant in ea, cum labore multo super omnes, qui fuerunt ante hos: propter hoc ipsi vocati sunt capita aquilæ.

25 Isti enim erunt, qui recapitulabunt impietates ejus, & qui perficient novissima ejus.

26 Et quoniam vidisti caput majus non apparens, hæc est interpretatio ejus: quoniam unus ex eis super lectum suum morietur, & tamen cum tormentis.

27 Nam duo, qui perseveraverint, gladius eos comedet.

28 Unus enim gladius comedet, qui cum eo: sed tamen hic gladio in novissimis cadet.

29 Et quoniam vidisti duas subalares trajicientes super caput, quod est in dextera parte,

30 Hæc est interpretatio: hi sunt, quos conservavit Altissimus in finem suum, hoc est regnum exile, &urbationis plenum.

31 Sicut vidisti & leonem, quem vidisti de silva evigilantem, & rugientem, & loquentem ad aquilam, & arguentem eam, & injustitias ipsius, per omnes sermones ejus sicut audisti:

32 Hic est ventus, quem servavit Altissimus in finem ad eos, & impietates ipsorum: & arguet illos, & incutiet coram ipsis disceptiones eorum.

33 Statuet enim eos in iudicio vivos: & erit, cum arguerit eos, tunc corripiet eos.

34 Nam residuum populum meum liberabit cum miseria, qui salvati sunt super fines meos, & jucundabit eos, quoadusque veniet finis, dies iudicii, de quo locutus sum tibi ab initio.

35 Hoc somnium, quod vidisti, & hæc interpretationes.

36 Tu ergo solus dignus fuisti scire Altissimi secretum hoc.

37 Scribe ergo omnia ista in libro, quæ vidisti, & pone ea in loco abscondito.

38 Et docebis ea sapientes de populo tuo, quorum corda scis posse capere, & servare secreta hæc.

39 Tu autem adhuc sustine hinc alios dies septem, ut tibi ostendatur quidquid visum fuerit Altissimo offendere tibi.

40 Et profectus est à me. Et factum est, cum audisset omnis populus, quoniam pertransierunt septem dies, & ego non fuisset reversus in civitatem, & congregavit se omnis à minimo usque ad maximum: & venit ad me, & dixerunt mihi dicentes:

41 Quid peccavimus tibi, & quid injuste egimus in te, quoniam derelinquens nos sedisti in loco hoc?

42 Tu enim nobis superes solus ex omnibus populis, sicut botrus de vinea, & sicut lucerna in loco obscuro, & sicut portus, & navis salvata à tempestate.

43 Aut non sufficiunt nobis mala, quæ contingunt?

44 Si ergo tu nos dereliqueris, quanto nobis erat melius, si essemus successi & nos cum incendio Sion?

45 Nec enim nos sumus meliores eorum, qui ibi mortui sunt. Et ploraverunt voce magna. Et respondi ad eos, & dixi:

46 Confide, Israel, & noli tristari tu, domus Jacob.

47 Est enim memoria vestri coram Altissimo, & Fortis non est oblitus vestri in tentatione.

48 Ego enim non dereliqui vos, neque excessi à vobis: sed veni in hunc locum, ut deprecarer pro desolatione Sion, ut quærerem misericordiam pro humilitate sanctificationis vestra.

49 Et nunc ite unusquisque vestrum in domum suam, & ego veniam ad vos post dies istos.

50 Et profectus est populus, sicut dixi ei, in civitatem.

51 Ego autem sedi in campo septem diebus, sicut mihi mandavit: & manducabam de floribus solummodo agri, & de herbis facta est esca mihi in diebus illis.

C A P U T XIII.

Altera visio Esdra ostenditur cum ipsius interpretatione.

1 **E**T factum est post dies septem, & somniavi somnium nocte.

2 Et ecce de mari ventus exurgebat, ut conturbaret omnes fluctus ejus.

3 Et vidi, & ecce convalescebat ille homo cum millibus cæli: & ubi vultum suum vertebat, ut consideraret, tremebant omnia, quæ sub eo videbantur.

4 Et ubicumque exibat vox de ore ejus, adferebant omnes, qui audiebant vocem ejus, sicut quiescit terra, quando senserit ignem.

5 Et vidi post hæc, & ecce congregabatur multitudo hominum, quorum non erat numerus, de quatuor ventis cæli, ut debellarent hominem, qui ascenderat de mari.

6 Et vidi, & ecce sibi metipsi sculperat montem magnum, & volavit super eum.

7 Ego autem quæsi videre regionem, vel locum, unde sculptus esset mons, & non potui.

8 Et post hæc vidi, & ecce omnes, qui congregati sunt ad eum, ut expugnarent eum, timebant valde, tamen audebant pugnare.

9 Et ecce, ut vidit impetum multitudinis venientis, non levavit manum suam, neque frameam tenebat, neque aliquod vas bellicosum, nisi solummodo ut videret.

10 Quoniam emisit de ore suo sicut flammam ignis, & de labiis ejus spiritus flammæ, & de lingua ejus emittebat scintillas, & tempestates, & commissa sunt omnia simul, hic flatus ignis, & spiritus flammæ, & multitudo tempestatis.

11 Et concidit super multitudinem in impetu, quæ præparata erat pugnare, & succendit omnes, ut subito nihil videretur de innumerabili multitudine, nisi solummodo pulvis, & fumi odor: & vidi, & extimui.

12 Et post hæc vidi ipsam hominem descendentem de monte, & vocantem ad se multitudinem aliam pacificam.

13 Et accedebat ad eum vultus hominum multorum, quorumdam gaudentium, quorumdam tristantium: aliqui verò alligati, aliqui adducentes ex eis, qui offerebantur, & agrotavi à multitudine pavoris, & exasperatus sum, & dixi:

14 Tu ab initio demonstrasti servo tuo mirabilia hæc, & dignum me habuisti, ut susciperes deprecationem meam:

15 Et nunc demonstra mihi adhuc interpretationem somnii hujus.

16 Sicut enim existimo in sensu meo, vix, qui derelicti fuerint in diebus illis: & multo plus vix his, qui non sunt derelicti.

17 Qui enim non sunt derelicti, tristes erant.

18 Intellego nunc, quæ sunt reposita in novissimis diebus, & occurrent eis, sed & his, qui derelicti sunt.

19 Propter hoc venerunt enim in pericula magna, & necessitates multas, sicut ostendunt somnia hæc.

20 Atamen facilius est periclitantem venire in hunc, quam pertransire, sicut nubem à sæculo, & nunc videre, quæ contingunt in novissimo. Et respondit ad me, & dixit:

21 Et visionis interpretationem dicam tibi: & de quibus locutus es adaperiam tibi.

22 Quoniam de his dixisti, qui derelicti sunt: hæc est interpretatio.

23 Qui aufert periculum illo tempore, hic se custodivit: qui in periculo inciderunt, hi sunt qui habent opera, & fidem ad Fortissimum.

24 Scito ergo, quoniam magis beatificati sunt, qui derelicti, super eos, qui mortui sunt.

25 Hæ interpretationes visionis: quia vidisti virum ascendentem de corde maris.

26 Ipse est, quem conservat Altissimus multis temporibus, qui per semetipsum liberabit creaturam suam: & ipse disponet, qui derelicti sunt.

27 Et quoniam vidisti de ore ejus exire ut spiritum, & ignem, & tempestatem:

28 Quoniam non tenebat frameam, neque vas bellicosum: corripuit enim impetum ejus multitudinem, quæ venerat expugnare eum, hæc est interpretatio.

29 Ecce dies veniunt, quando incipiet Altissimus liberare eos, qui super terram sunt:

30 Et veniet in excessu mentis super eos, qui inhabitant terram.

31 Et alii alios cogitabant debellare, civitas civitatem, & locus locum, & gens adversus gentem, & regnum adversus regnum.

32 Et erit, cum fient hæc: & contingent signa, quæ antè ostendi tibi: & tunc revelabitur filius meus, quem vidisti, ut virum ascendentem.

33 Et erit, quando audierint omnes gentes vocem ejus: & derelinquet unusquisque in regione sua bellum suum, quod habent ad alterutrum:

34 Et colligetur in unum multitudo innumerabilis, sicut volentes venire, & expugnare eum.

35 Ipse autem stabit super cacumen montis Sion.

36 Sion autem veniet, & ostendetur omnibus parata, & edificata, sicut vidisti montem sculpti sine manibus.

37 Ipse autem filius meus arguet, quæ adinvenerunt Gentes, impietates eorum has, quæ tempestati appropinquaverunt propter mala cogitamenta eorum, & cruciamenta, quibus incipient cruciari:

38 Quæ assimilata sunt flammæ, & perdet eos sine labore per legem, quæ igni assimilata est.

39 Et quoniam vidisti eum colligentem ad se aliam multitudinem pacificam,

40 Hæ sunt decem tribus, quæ captivæ factæ sunt de terra sua in diebus Osee regis, quem captivum duxit Salmanassar rex Assyriorum: & transiit eos trans flumen, & translati sunt in terram aliam.

41 Ipsi autem sibi dederunt consilium hoc, ut derelinquerent multitudinem gentium, & proficiscerentur in ulteriorem regionem, ubi nunquam inhabitavit genus humanum:

42 Vel ibi observare legitima sua, quæ non fuerant servantes in regione sua.

43 Per introitus autem angustos fluminis Euphratem introierunt.

44 Fecit enim eis tunc Altissimus signa, & statuit venas fluminis, usquequod transirent.

45 Per eam enim regionem erat via multa itineris, anni unius, & dimidii: nam regio illa vocatur Arareth.

46 Tunc inhabitaverunt ibi usque in novissimo tempore: & nunc iterum, cum coeperint venire.

47 Iterum Altissimus statuet venas fluminis, ut possint transire: propter hæc vidisti multitudinem cum pace.

48 Sed & qui derelicti sunt de populo tuo, hi sunt, qui inveniuntur intra terminum meum.

49 Factum erit ergo, quando incipiet perdere multitudinem earum, quæ collectæ sunt gentes, proteget eos, qui superaverunt populum:

50 Et tunc ostendet eis multa plurima portenta.

51 Et dixi ego: Dominator Domine, hoc mihi ostende, propter quod vidi virum ascendentem de corde maris: Et dixit mihi:

52 Sicut non potes hæc vel scrutari, vel scire quæ sunt in profundo maris: sic non poterit quisque super terram videre filium meum, vel eos, qui cum eo sunt, nisi in tempore diei.

53 Hæc est interpretatio somnii, quod vidisti, & propter quod illuminatus es hic solus.

54 Dereliquisti enim tuam, & circa meam vacasti legem, & quævisisti.

55 Vitam enim tuam disposuisti in sapientia, & sensum tuum vocasti matrem:

56 Et propter hoc ostendi tibi merces apud

Altissimum, erit enim post alios tres dies, ad te aia loquar, exponam tibi gravia, & mirabilia.

57 Et profectus sum, & transii in campum, multum glorificans, & laudans Altissimum, de mirabilibus, quæ per tempus faciebat:

58 Et quoniam gubernat ipsum, & quæ sunt in temporibus illata: & fedi ibi tribus diebus.

C A P U T XIV.

Apparet Dominus Esdra in rubo, & futura quadam arcana revelat.

1 Et factum est tertia die, & ego sedebam sub quercu.

2 Et ecce, vox exivit contra me de rubo, & dixit: Esdra, Esdra. Et dixi: Ecce ego, Dñe. Et surrexi super pedes meos. Et dixit ad me:

3 Revelans revelatus sum super rubum, & locutus sum Moysi, quando populus meus serviebat in Ægypto,

4 Et misi eum, & eduxi populum meum de Ægypto, & eduxi eum super montem Sina, & detinebam eum apud me diebus multis.

5 Et enarravi ei mirabilia multa, & ostendi ei temporum secreta, & finem, & præcepi ei, dicens:

6 Hæc in palā facies verba, & hæc abscondes.

7 Et nunc tibi dico:

8 Signa, quæ demonstravi, & somnia, quæ vidisti, & interpretationes, quas tu vidisti, in corde tuo reponere ea:

9 Tu enim recipieris ab omnibus, converteris residuus cum consilio meo, & cum similibus tuis, usquequā finiantur tempora.

10 Quoniam sæculum perdidit juventutem suam, & tempora appropinquant senescere.

11 Duodecim enim partibus divisum est sæculum, & transierunt ejus decima, & dimidium decimæ partis.

12 Superfuit autem ejus post medium decimæ partis.

13 Nunc ergo dispone domum tuam, & corripe populum tuum, & consolare humiles eorum, & renuntia jam corruptelæ,

14 Et dimittre abs te mortales cogitationes, & proice abs te pondera humana, & exue te jam infirmam naturam, & reponere in unam partem molestissima tibi cogitamenta, & festina transmigra: & temporibus his:

15 Quæ enim vidisti nunc contigisse mala, iterum horum deteriora facient:

16 Quantum enim invalidum fiet sæculum à senectute, tantum multiplicabuntur super inhabitantes mala.

17 Prolongavit enim se magis veritas, & appropinquavit mendacium. Jam enim festinat venire, quam vidisti visionem.

18 Et respondi, & dixi coram te, Domine:

19 Ecce enim ego abibo, sicut præcepisti mihi, & corripia præsentem populum. Qui autem iterum nati fuerint, quis commendabit?

20 Positum est ergo sæculum in tenebris, & qui inhabitant in eo sine lumine.

21 Quoniam lex tua incensa est, propter quod nemo scit, quæ à te facta sunt, vel quæ incipient opera.

22 Si enim inveni in te gratiam, immitte in me spiritum sanctum, & scribā omne, quod factum est in sæculo ab initio, quæ erant in lege tua scripta, ut possint homines invenire semitam, & qui voluerint vivere in novissimis, vivant.

23 Et respondit ad me, & dixit: Vadens congrega populum, & dices ad eos, ut non quærant te diebus quadraginta.

24 Tu autem præpara tibi buxos multos, & accipe tecum Saream, Dabriam, Salemiam, Echanum, & Asiel, quinque hos, qui præparati sunt ad scribendum velociter.

25 Et venias huc, & ego accendam in corde tuo lucernā intellectus, quæ non extinguetur, quoadusque finiantur, quæ incipies scribere.

26 Et tunc perfectis quædam palam facies, quædam sapientibus absconsè trades: in crastinum enim hac hora incipies scribere.

27 Et profectus sum, sicut mihi præcepit, & congregavi omnem populum, & dixi:

18 Audi, Israël, verba hæc:

29 Peregrinati sunt patres nostri ab initio in Ægypto, & liberati sunt inde:

30 Et acceperunt legem vitæ, quā non custodierunt, quā & vos post eos transgressi estis:

31 Et data est vobis terra in sortē, & terra Sio & patres vestri, & vos iniquitatē fecistis, & nō servastis vias, quæ præcepit vobis Altissimus:

32 Et iustus iudex cū sit, abstulit à vobis in tempore, quod donaverat.

33 Et nunc vos hic estis, & fratres vestri introrsum vestrum sunt.

34 Si ergo imperaveritis sēsui vestro, & eruditur cor vestrum, vivi conservati eritis, & post mortem misericordiam consequemini.

35 Judiciū enim post mortem veniet, quando iterum reviviscemus: & tunc iustorum nomina parebunt, & impiorū facta ostendentur.

36 Ad me igitur nemo accedat nunc, neque requirat me usque dies quadraginta.

37 Et accepi quinque viros sicut mādavit mihi, & profecti sumus in campū, & mansimus ibi.

38 Et factus sum in crastinum, & ecce vox vocavit me, dicens: Esdra aperi os tuum, & bibe, quo te potavero.

39 Et aperui os meum, & ecce calix plenus porrigebatur mihi. Hoc erat plenum sicut aqua: color autem ejus ut ignis similis.

40 Et accepi, & bibi: & in eo cū bibissem, cor meum cruciabatur intellectu, & in pectus meum increfcebat sapientia. Nam spiritus meus conservabatur memoria.

41 Et apertum est os meum, & non est clausum ampliūs.

42 Altissimus dedit intellectum quinque viris, & scripserunt, quæ dicebantur excessiones noctis, quas non sciebant.

43 Noctē autē manducabant panē, ego autē per diē loquebar, & per noctē non tacebam.

44 Scripti sunt autem per quadraginta dies libri ducentiquatuor.

45 Et factum est, cū complēvissem quadraginta dies, locutus est Altissimus, dicens: Priora quæ scripsisti in palam pone, & legant digni, & indigni.

46 Novissimos autem septuaginta conservabis, ut tradas eos sapientibus de populo tuo.

47 In his enim est vena intellectus, & sapientie fons, & scientie flumen. Et feci sic.

C A P U T XV.

Prædicunt multa calamitates sæculo super venturæ.

1 Ecce loquere in aures plebis meæ sermones prophetiæ, quos immiseri in os tuum, dicit Dominus.

2 Et fac, ut in charta scribantur, quoniam fideles, & veri sunt.

3 Ne timeas à cogitationibus adversum te, nec turbent te incredulitates dicentium.

4 Quoniam omnis incredulus in incredulitate sua morietur.

5 Ecce ego induco, dicit Dominus, super orbem terrarum mala, gladium, & famem, & mortem, & interitum:

6 Propter quod superpolluit iniquitas omnem terram, & adimpleta sunt opera nociva illorum.

7 Propterea dicit Dominus:

8 Jam non filebo de impietatibus eorum, quæ irreligiousè agunt, nec sustinebo in his, quæ iniquè exercent: ecce sanguis innoxius, & iustus clamat ad me, & animæ iustorum clamant perferenter.

9 Vindicans vindicabo illos, dicit Dominus, & accipiam omnem sanguinem innoxium ex illis ad me.

10 Ecce populus meus quasi grex ad occisionem ducitur, jam non patiar illum habitare in terra Ægypti.

11 Sed educam eum in manu potenti, & brachio excelso, & percutiam plaga sicut prius, & corruptam omnem terram ejus.

12 Lugebit Ægyptus, & fundamenta ejus plaga verberata, & castigatione, quam inducet ei Deus.

13 Lugebit cultores operantes terram, quoniam deficient semina eorum ab ureidine, & grandine, & à fidere terribili.

14 Væ sæculo, & qui habitant in eo:

15 Quia appropinquavit gladius, & contritio eorum, & exurget gens contra gentem ad pugnam, & rhomphæa in manibus eorum.

16 Erit enim inconstabilitas hominibus, & alii aliis invalescentes non curabunt regem suum, & principes viæ gestorum suorum in potentia sua.

17 Concupiscet enim homo in civitatem ire, & non poterit.

18 Propter superbiam enim eorum civitates turbabuntur, domus exterentur, homines metuent.

19 Non miserabitur homo proximum suum, ad irritum faciendum domos eorum in gladium, ad diripiendas substantias eorum, propter famem panis, & tribulationem multam.

20 Ecce ego convoco, dicit Deus, omnes reges terræ ad me verendum, qui sunt ab Oriente, & ab Austro, & ab Euro, & à Libano, ad convertendos in se, & reddere, quæ dederunt illis.

21 Sicut faciunt usque hodie electis meis, sic faciam, & reddam in sinu eorum. Hæc dicit Dominus Deus.

22 Non pareat dextera mea super peccatores, nec cessabit rhomphæa super effundentes sanguinem innoxium super terram.

23 Exiit ignis ab ira ejus, & devoravit fundamenta terræ, & peccatores quasi stramen incensum.

24 Væ eis, qui peccant, & non observant mandata mea, dicit Dominus.

25 Non parcam illis. Discedite filii à potestate. Nolite contaminare sanctificationem meam,

26 Quoniam novit Dominus omnes, qui delinquant in illum; propterea tradidit eos in mortem, & occisionem.

27 Jam enim venerunt super orbem terrarum mala, & manebitis in illis: non enim liberabit vos Deus, propter quod peccastis in eum.

28 Ecce visio horribilis, & facies illius ab Oriente,

29 Et exient nationes draconum Arabum in curribus multis, & sicut status, eorum numerus feretur super terram, ut jam timeant, & trepident omnes, qui illos audient.

30 Carmonii infanientes in ira, & exient ut apri de sylva, & advenient in virtute magna, & constabunt in pugnam cum illis, & vastabunt portionem terræ Assyriorum.

31 Et post hæc superinvalescent dracones nativitatis suæ memores, & convertent se conspirantes in virtute magna ad perficquendos eos.

32 Isti turbabuntur, & filebunt in virtute illorum, & convertent pedes suos in fugam.

33 Et à territorio Assyriorum subessor obfidebit eos, & consumet unum ex illis, & erit timor, & tremor in exercitu illorum, & contentio in reges ipsorum.

34 Ecce nubes ab oriente, & septentrione usque ad meridianum, & facies earum horrida valde, plena iræ, & procellæ,

35 Et collident se invicem, & collident fidus copiosum super terram, & fidus illorum, & erit sanguis à gladio usque ad ventrem,

36 Et finis hominis usque ad substramen cameli, & erit timor, & tremor multus super terram:

37 Et horrebunt, qui videbunt iram illam, & tremor apprehendet illos: & post hæc movebuntur nimbi copiosi.

38 A meridiano, & septentrione, & portio alia ab occidente.

39 Et superinvalescent venti ab oriente, & recludet eam, & nubem, quam suscitavi in ira, & fidus ad faciendam exterritationem ad orientalem ventum, & occidentem violabitur:

40 Et exaltabuntur nubes magnæ, & validæ, plenæ iræ, & fidus, ut exterreat omnem terram, & inhabitantes eam, & infundent super omnem locum altum, & eminentem fidus terribile,

41 Ignem, & grandinem, & rhomphæas volantes, & aquas multas, ut etiam impleantur omnes campi, & omnes rivi plenitudine aquarum multarum.

42 Et demolientur civitates, & muros, & montes, & colles, & ligna silvarum, & fœnum pratorum, & frumenta eorum.

43 Et transibunt constantes usque ad Babylonem, & exerent eam.

44 Convenient ad ipsam, & circuibunt eam, & effundent fidus, & omnem iram super eam, & subibit pulvis, & fumus usque in cælum, & omnes in circuitu lugebunt eam:

45 Et qui sub ea remanserint, servient his, qui exteruerunt.

46 Et tu Asia concors in spem Babylonis, & gloria personæ ejus,

47 Væ tibi misera, propter quod assimilasti ei, & ornasti filias tuas in fornicatione, ad placendum, & gloriandum in amatoribus tuis, qui tecum cupierunt semper fornicari.

48 Odibilem imitata es in omnibus operibus ejus, & in adinventionibus ejus: propterea dicit Deus:

49 Immittam tibi mala, viduitatem, paupertatem, & famem, & gladium, & pestem, ad devastandas domos tuas à violatione, & morte, & gloria virtutis tuæ.

50 Sicut flos ficcabitur, cum exurget ardor, qui emissus est super te.

51 Infirmaberis ut pauperula plagata, & castigata à mulieribus, ut non possint te suscipere potentes, & amatores:

52 Numquid ego sic zelabor te, dicit Dominus.

53 Nisi occidisses electos meos in omni tempore, exaltans percussione manu, & dicens super mortem eorum, cum inebriata esses,

54 Exorna speciem vultus tui?

55 Merces fornicationis tuæ in sinu tuo, propter hoc redditionem accipies.

56 Sicut facies electis meis, dicit Dominus, sic faciet tibi Deus, & tradet te in malum.

57 Et nati tui fame interient: & tu rhomphaea cades, & civitates tuæ conterentur, & omnes tui in campo gladio cadent.

58 Et qui sunt in montibus, fame peribunt, & manducabunt carnes suas, & sanguinem bibent, à fame panis, & siti aquæ.

59 Infelix per maria venies, & rursum accipies mala.

60 Et in transitu allident civitatem occisam, & exerent aliquam portionem terræ tuæ, & partem gloriæ tuæ exterminabunt, rursum revertentes ad Babylonem subversam.

61 Et demolita, eris illis pro stipula, & ipsi erunt tibi ignis:

62 Et devorabunt te, & civitates tuas, terram tuam, & montes tuos, omnes silvas tuas, & lignum fructiferum igni comburent.

63 Filios tuos captivos ducent, & censum tuum in prædam habebunt, & gloriam faciei tuæ exterminabunt.

C A P U T X V I.

Horrenda universo orbi desolatio in fine futura.

V Æ tibi Babylon, & Asia, vae tibi Ægypte, & Syria.

2 Præcingite vos laccis, & ciliciis, & plangite filios vestros, & dolete: quoniam appropinquavit contritio vestra.

3 Immissus est vobis gladius, & quis est, qui avertat illum?

4 Immissus est in vobis ignis, & quis est, qui extinguat illum?

5 Immissa sunt vobis mala, & quis est, qui repellat ea?

6 Numquid repellat aliquis leonem esurientem in silva, aut extinguet ignem in stipula, mox quando cæperit ardere?

7 Numquid repellat aliquis sagittam à sagittario forti missam?

8 Dominus fortis immittit mala, & quis est, qui repellat ea?

9 Exiit ignis ex iracundia ejus, & quis est, qui extinguat eum?

10 Coruscabit, & quis non timebit? Tonabit, & quis non pavebit?

11 Dominus comminabitur, & quis non funditis conteretur à facie ipsius?

12 Terra tremuit, & fundamenta ejus, mare fluctuat de profundo, & fluctus ejus disturbabuntur, & pisces ejus à facie Domini, & à gloria virtutis ejus:

13 Quoniam fortis dextera ejus, quæ arcum tendit: sagittæ ejus acutæ, quæ ab ipso mittuntur, non deficient, cum cæperint mitti in fines terræ.

14 Ecce mittuntur mala, & non revertentur, donec veniant super terram.

15 Ignis succenditur, & non extinguetur, donec consumat fundamenta terræ.

16 Quemadmodum non redit sagitta missa à valido sagittario, sic non revertentur mala, quæ missa fuerint in terram.

17 Vae mihi, vae mihi: quis me liberabit in illis diebus?

18 Initium dolorum, & multi gemitus, initium famis, & multi interitus, initium bellorum, & formidabunt potestates, initium malorum, & trepidabunt omnes.

19 In his quid faciam, cum venerint mala?

20 Ecce fames, & plaga, & tribulatio, & angustia, missa sunt flagella in emendatione,

21 Et in his omnibus se non convertent ab iniquitatibus suis, neque flagellorum memores erunt semper.

22 Ecce erit annoxæ vilitas super terram, sic ut putent sibi esse directam pacem, & tunc germinabunt mala super terram, gladius, fames, & magna confusio:

23 A fame enim plurimi, qui inhabitant terram interient, & gladius perdet ceteros, qui superaverint à fame,

24 Et mortui sicut stercorea projicientur, & non erit, qui consoletur eos, Derelinquetur enim terra deserta, & civitates ejus deficientur.

25 Non derelinquetur, qui colat terram, & qui seminet eam.

26 Ligna dabunt fructus, & quis vindemiabit illa?

27 Uva matura fiet, & quis calcabit illam? erit enim locis magna desertio.

28 Cupiet enim homo hominem videre, vel vocem ejus audire.

29 Relinquentur enim de civitate decem, & duo de agro, qui absconderint se in densis nemoribus, & scissuris petrarum:

30 Quemadmodum derelinquantur in oliveto & singulis arboribus tres, aut quatuor olivæ.

31 Aut sicut in vinea vindemiata racemi relinquantur ab his, qui diligenter vineam scrutantur:

32 Sic relinquentur in diebus illis tres, aut quatuor ab scrutantibus domos eorum in rhomphaea.

33 Et relinquetur terra deserta, & agri ejus inveterabunt, & via ejus, & omnes semina ejus germinabunt spinas, eo quod non transierunt homines per eam.

34 Lugebunt virgines non habentes sponfos, lugebunt mulieres non habentes viros, lugebunt filia earum non habentes adiutorium:

35 Sponfi earum in bello consumentur, & viri earum in fame exterentur.

36 Audite verò ista, & cognoscite ea, servi Domini.

37 Ecce verbum Domini, excipite illud: ne diis credatis, de quibus dicit Dominus.
 38 Ecce appropinquant mala, & non tardant.
 39 Quemadmodum prægnans cum parit in nono mense filium suum, appropinquante hora partus ejus, ante horas duas, vel tres, dolores circumveniunt ventrem ejus, & prodeunte infante de ventre, non tardabunt uno puncto:
 40 Sic non morabuntur mala ad prodeundum super terram, & sæculum gemet, & dolores circumtenebunt illud.
 41 Audite verbum, plebs mea: parate vos in pugnam, & in malis sic estote, quasi advenæ terræ.
 42 Qui vendit, quasi qui fugiat: & qui emit, quasi qui perditurus.
 43 Qui mercatur, quasi qui fructum non capiat: & qui ædificat, quasi non habiturus.
 44 Qui seminat, quasi qui non metet: sic & qui vineam putat, quasi non vindemiaturus.
 45 Qui nubunt, sic quasi filios non facturi: & qui non nubunt, sic quasi vidui.
 46 Propter quod, qui laborant, sine causa laborant.
 47 Fructus enim illorum alienigenæ metent, & substantiam illorum rapient, & domos evertent, & filios eorum captivabunt, quia in captivitate, & fame generant natos suos.
 48 Et qui negotiantur in rapina, quantum diu exornant civitates, & domos suas & possessiones, & personas suas:
 49 Tantò magis ad laborem eos super peccata sua, dicit Dominus.
 50 Quomodo zelatur fornicaria mulierem idoneam, & bonam valde,
 51 Sic zelabitur justitia iniquitatem cum exornat se, & accusat eam in facie, cum venerit, qui defendat exquirentem omne peccatum super terram.
 52 Propterea nolite simulari ei, nec operibus ejus:
 53 Quoniam adhuc pusillum, & tolletur iniquitas à terra, & justitia regnabit in vos.
 54 Non dicat peccator se non peccasse: quoniam carbonem ignis comburet super caput ejus, qui dicit: Non peccavi coram Domino Deo, & gloria ipsius.
 55 Ecce Dominus cognosceret omnia opera hominum, & adinventiones illorum, & cogitationes illorum, & corda illorum.
 56 Dixit enim: Fiat terra, & facta est: fiat cælum, & factum est.
 57 Et in verbo illius stellæ fundatæ sunt, & novit numerum stellarum.
 58 Qui scrutatur abyssum, & thesauros illarum: qui mensus est mare, & conceptum ejus.
 59 Qui conclusit mare in medio aquarum,

& suspendit terram super aquas verbo suo.
 60 Qui extendit cælum quasi cameram, super aquas fundavit eum.
 61 Qui posuit in deserto fontes aquarum, & super verticem montium lacus ad emittendum flumina ab enscienti petra, ut potaret terram.
 62 Qui finxit hominem, & posuit cor suum in medio corporis, & misit ei spiritum, vitam, & intellectum,
 63 Et spiramen Dei omnipotentis, qui fecit omnia, & scrutator omnia abscondita in absconditis terræ.
 64 Hic novit ad inventionem vestram, & quæ cogitatis in cordibus vestris, peccantes, & volentes occultare peccata vestra.
 65 Propter quod Dominus scrutinando scrutavit omnia opera vestra, & traducet vos omnes,
 66 Et vos confusi eritis, cum processerint peccata vestra coram hominibus, & iniquitates erunt, quæ accusatores stabunt in die illo.
 67 Quid facieris? aut quomodo abscondetis peccata vestra coram Deo, & Angelis ejus?
 68 Ecce judex Deus, time eum. Desinite à peccatis vestris, & obliviscimini iniquitates vestras jam agere eas in sempiterno, & Deus educet vos, & liberabit de omni tribulatione.
 69 Ecce enim incenditur ardor super vos turbæ copiosæ, & rapient quosdam ex vobis, & cibabunt idolis occisos:
 70 Et qui consenserint eis, erunt illis in derisum, & in improperium, & in conculcationem:
 71 Erit enim locus locus, & in vicinas civitates exurrectio multa super timentes Dominum.
 72 Erunt quasi insani nemini parcentes, ad diripiendum, & devastandum adhuc timentes Dominum.
 73 Quia devastabunt, & diripient substantias, & de domibus suis eos ejicient.
 74 Tunc parebit probatio electorum meorum, ut aurum, quod probatur ab igne.
 75 Audite, dilecti mei, dicit Dominus: Ecce adiunt dies tribulationis, & de his liberabo vos.
 76 Ne timeatis, nec hæsitetis, quoniam Deus dux vester est.
 77 Et qui servat mandata, & præcepta mea, dicit Dominus Deus, ne præponderent vos peccata vestra, ne superalevent se iniquitates vestre.
 78 Væ qui confringuntur à peccatis suis, & obteguntur ab iniquitatibus suis, quemadmodum ager confringitur à silva, & spinis tegitur semina ejus, per quam non transit homo, & excluditur, & mittitur ad devorationem ignis.

F I N I S.

INDEX TESTIMONIORUM A CHRISTO, ET APOSTOLIS

In novo Testamento citatorum ex veteri;

Quæ hæc in id congesta sunt, ut pii lectores nationam quorundam intelligentiam, quæ ab ipso Christo vero interprete, & spiritu ejus per Apostolos sit tradita, assequantur, perspiciantque in quem usum ex Apostoli, & Evangelistæ adduxerint.

G E N E S I S.

- 1.27. Masculum, & feminam fecit eos. Matth. 19.4. Marci 10.6.
 2. 2. Requievit Deus die septima ab omnibus operibus suis. Hebr. 4.4.
 2. 7. Factus est primus homo Adam in animam viventem. 1 Cor. 15.45.
 - 2.24. Dimitte homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ. Matthæi 19. 5. Marc. 10.7. Ephes. 5.31. 1 Cor. 7.10.
 - 2.24. Erunt duo in carne una. Matth. 19.5. Marc. 10.8. 1 Cor. 6.16. Ephes. 5.31.
 11. 1. Exi de terra tua, & de cognatione tua. Act. 7.3.
 12. 3. Et in semine tuo benedicentur omnes gentes. Act. 13.25. Gal. 3.8.
 15. 5. Sic erit semen tuum. Rom. 4.18.
 15. 6. Creditur Abraham, & reputatum est illi ad iustitiam. Rom. 4.3. Jac. 2.23. Gal. 3.6.
 - 15.13. Erit semen tuum peregrinum in terra non sua. Act. 7.6.
 17. 4. Quia patrem multarum gentium constituit. Rom. 4.17.
 - 18.10. Secundum hoc tempus veniam, & erit Saræ filius. Rom. 9.9.
 - 21.10. Ejice ancillam, & filium ejus. Gal. 4.10.
 - 21.12. In Isaac vocabitur tibi semen. Rom. 7.7. Hebr. 11.18.
 - 22.17. Nisi benedicens benedicam te, & multiplicans &c. Hebr. 14.16.
 - 22.18. Quia benedicentur in te omnes. Gal. 3.8. Act. 3.25.
 - 25.23. Quia major serviet minori. Rom. 9.13.
- ## E X O D U S.
3. 6. Ego sum Deus Abraham &c. Matt. 22.34. Marc. 12.26. Luc. 20.37.
 - 9.17. In hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te virtutem meam. Rom. 9.17.
 - 12.46. Os non comminuetis ex eo. Jo. 19.36.
 13. 2. Omne masculinum adaperiens vulvam. Lucæ 2.23.
 - 16.18. Qui multum non abundavit &c. 2 Cor. 8.15.
 - 20.14. Non mœchaberis. Matth. 5.27. Lucæ 18.20.
 - 20.13. Non adulterabis. Non occides. Non furtum facies. Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium. Non concupisces. Rom. 13.9. Luc. 18.20.
 - 20.17. Non concupisces. Rom. 7.7.
 - 20.13. Non occides. Matth. 5.21. Luc. 18.20.
 - 20.12. Honora patrem tuum, & matrem tuam. Matt. 5.4. Marc. 7.10. Ephes. 6.2.

- 21.17. Qui maledixerit patri suo, vel matri, morte moriatur. Matt. 15.4. Mar. 7.10.
- 21.24. Oculum pro oculo, dentem pro dente. Matth. 5.38.
- 22.28. Principi populi tui non maledices. Act. 23.5.
24. 8. Hic sanguis testamenti, quod mandavit ad vos Deus. Hebr. 9.10.
- 25.9. Vide, omnia facito secundum exemplar, quod tibi ostensum est, &c. Heb. 8.5. Act. 7.44.
31. 1. Fac nobis Deos, qui præcedant nos. Act. 7.40.
- 33.19. Miserebor cui voluero, &c. Rom. 9.15.
- 34.33. Non sicut Moyses ponebat velamen super caput. 2 Cor. 3.15.

L E V I T I C U S.

- 11.44. Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum. 1 Pet. 1.16.
18. 5. Qui fecerit ea, vivet in illis. Gal. 3.12. Rom. 10.5.
- 19.12. Non perjurabis. Matth. 5.33.
- 19.18. Diliges proximum tuum sicut teipsum. Rom. 13.9. Gal. 5.14. Jac. 2.8. Matthæi 22.39. Marc. 12.31.
- 19.18. Diliges proximum tuum. Matt. 5.43.
20. 9. Qui maledixerit patri & matri, &c. Matth. 15.4. Marce 7.10.
- 24.20. Oculum pro oculo. Matth. 5.38.
- 26.12. Quoniam inhabitabo in illis, & ambulabo, &c. 2 Cor. 6.16.

N U M E R I.

- 5.12. Os non comminuetis ex eo. Jo. 19.36.
- ## D E U T E R.
- 4.24. Etenim Deus noster ignis consumens est. Hebr. 12.29.
 - 5.21. Non concupisces. Rom. 7.7.
 - 5.17. Non occides. Matth. 5.21. Luc. 18.20.
 - 5.18. Non mœchaberis. Matth. 5.27. Luc. 18.20.
 - 5.19. Non furtum facies. Luc. 18.20. Rom. 13.9.
 - 5.20. Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium. Luc. 18.20. Rom. 13.9.
 5. Honora patrem & matrem. Matth. 15.4. Marc. 7.10. Ephes. 6.2.
 6. 4. Audi Israel, Dominus Deus tuus, &c. Marc. 12.29.
 6. 5. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde. Matth. 22.37. Marc. 12.30. Lucæ 10.27.
 - 6.13. Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies. Matth. 4.10. Luc. 4.8.

6. 16. Non tentabis Dominum Deum tuum. Matth. 4. 7. Luc. 4. 12.
8. 3. Non in solo pane vivit homo. Matth. 4. 4. Luc. 4. 4.
10. 17. Deus personam hominis non accipit. Gal. 2. 6.
18. 15. Prophetam suscitabit vobis Dominus Deus. Act. 3. 22.
19. 15. In ore duorum aut trium testimonium stabit omne verbum. Matth. 18. 16. Jo. 8. 17. 2 Cor. 13. 1.
19. 21. Oculum pro oculo, dentem pro dente. Matth. 5. 38.
21. 23. Maledictus omnis, qui pendet in ligno. Gal. 2. 13.
25. 4. Non alligabis os bovi trituranti. 1 Cor. 9. 9. Tim. 5. 18.
25. 5. Si quis mortuus fuerit non habens filium. Matth. 22. 24. Marci 12. 19. Luc. 20. 28.
27. 27. Maledictus omnis qui non permanferit in omnibus &c. Gal. 3. 10.
30. 12. Quis ascendet in celum? Rom. 10. 6.
30. 14. Propè est verbum in ore tuo, & in corde tuo. Rom. 10. 8.
32. 21. Ego ad amulationem vos adducam in non gentem, &c. Rom. 10. 19.
32. 25. Mihi vindicta: Ego retribuam. Rom. 12. 19. Hebr. 10. 30.
- J O S U E.
1. 5. Non te deferam, neque derelinquam. Hebr. 13. 5.
- R E G. I I.
7. 14. Ego ero illi in patrem, & ipse erit mihi in filium. Hebr. 1. 5.
- R E G. I I I.
19. 14. Domine prophetas tuos occiderunt, &c. Rom. 11. 3.
19. 18. Reliqui mihi septem millia virorum. Rom. 11. 4.
- J O B.
5. 13. Comprehendam sapientes in astutia eorum. 1 Cor. 3. 19.
- P S A L M I.
2. 1. Quare fremuerunt gentes. Act. 4. 25.
2. 7. Filius meus es tu, ego hodie genui te. Act. 13. 31. Hebr. 1. 5. & 5. 5.
2. 9. Reges eos in virga ferrea. Apoc. 2. 27. & 19. 15.
4. 5. Irascimini, & nolite peccare. Eph. 4. 26.
5. 11. Sepulchrum patens est guttur eorum. Rom. 3. 13.
6. 9. Discedite à me omnes, qui operamini iniquitatem. Matth. 7. 23. Luc. 13. 27.
8. 4. Ex ore infantium, & lactentium, &c. Matth. 21. 16.
8. 6. Quid est homo quod memor es ejus. Hebr. 2. 6.
8. 8. Omnia subjecit sub pedibus ejus. 1 Cor. 2. 6. Hebr. 2. 8.
9. 7. Quorum os maledictione, & amaritudine plenum est. Rom. 3. 14.
13. 3. Non est justus quisquam, non est intelligens. Rom. 3. 10.
13. 3. Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem. Rom. 3. 15.
15. 8. Providebam Dominum in conspectu &c. Act. 2. 25.
15. 10. Non dabis sanctum tuum videre corruptionem. Act. 2. 31. & 13. 35.
17. Ego ero fidens in eum. Hebr. 2. 13.
17. 50. Propterea confitebor tibi in genibus, Domine. Rom. 15. 9.
18. 5. Et quidem in omnem terram exivit sonus eorum. Rom. 10. 18.
21. 2. Eli eli lammafabactani. Matt. 27. 46. Mar. 15. 34.
21. 19. Diviserunt sibi vestimenta mea. Matth. 27. 35. Joan. 19. 24.
21. 23. Nuntiabo nomen tuum fratribus meis. Hebr. 2. 12.
23. 1. Domini est terra & plenitudo ejus. 1 Cor. 10. 26.
24. 19. Odio habuerunt me gratis. Jo. 25. 25.
30. 6. In manus tuas commendo spiritum meum. Luc. 23. 46.
31. 1. Beati, quorum remissæ sunt iniquitates. Rom. 4. 7.
33. 13. Quis enim vult vitam diligere & dies videre bonos. 1 Petr. 3. 10.
39. 7. Hostiam & oblationem nolui. Hebr. 20. 5.
40. 10. Qui manducat meum panem. Jo. 13. 18.
42. 22. Propter te mortificamur tota die. Rom. 8. 36.
44. 7. Thronus tuus, Deus, in sæculum sæculi. Hebr. 1. 8.
50. 6. Ut justificeris in sermonibus tuis. Rom. 3. 4.
54. 23. Jacta super Dominum curam tuam. 1 Petr. 5. 7.
61. 12. Unusquisque autem propriam mercedem accipiet. 1 Cor. 3. 8. Gal. 6. 5.
67. 19. Ascendens in altum captivam duxit captivitatem. Eph. 4. 8.
68. 10. Zelus domus tuæ comedit me. Jo. 2. 17.
68. 10. Impropria impropertium tibi ceciderunt super me. Rom. 15. 3.
68. 23. Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum. Rom. 11. 9.
68. 26. Fiat commemoratio eorum deserta. Act. 1. 20.
68. 21. In siti mea potaverunt me aceto. Joan. 19. 28.
77. 2. Aperiam in parabolis os meum. Matth. 13. 35.
77. 24. Panem cæli dedit eis. Joan. 6. 31.
81. 6. Ego dixi, dii estis. Joan. 10. 34.
88. 21. Inveni David servum meum. Act. 13. 22.
90. 11. Angelis suis mandavit de te. Matth. 4. 6. Luc. 4. 10.
93. 11. Dominus novit cogitationes sapientum, quoniam vanæ sunt. 1 Cor. 3. 20.
94. 8. Hodie si vocem ejus audieritis. Hebr. 3. 7.
94. 11. Sicut juravi in ira mea. Hebr. 4. 3.
96. 8. Et adoret cum omnes Angeli ejus. Hebr. 1. 6.
101. 26. Tu in principio, Domine, terram fundasti. Hebr. 1. 10.
103. 4. Qui facit Angelos suos spiritus. Hebr. 10. 7.
108. 8. Et episcopatum ejus accipiat alter. Act. 1. 20.
109. 1. Dixit Dominus Domino meo. Matth. 22. 44. Luc. 20. 42. Act. 2. 34.
109. 1. Sede à dextris meis. Hebr. 1. 13.
109. 1. Donec ponam inimicos tuos scabel-

- lum &c. Heb. 1. 13. 1 Cor. 15. 25.
109. 4. Tu es sacerdos in aeternum. Heb. 5. 6. & 7. 17.
109. 4. Juravit Dominus, & non poenitebit eum. Heb. 7. 21.
111. 9. Dispersit, dedit pauperibus. 2 Cor. 9. 9.
115. 10. Credidi, propter quod locutus sum. 2 Cor. 4. 13.
115. 11. Omnis homo mendax. Rom. 3. 4.
116. 1. Laudate Dominum omnes gentes. Rom. 15. 11.
117. 7. Dominus mihi adiutor: Non timebo quid faciat mihi homo. Heb. 13. 6.
117. 22. Lapidem, quem reprobaverunt edificantes. Matth. 21. 42. Mar. 12. 40. Luc. 20. 17. Act. 10. 11. 1 Petr. 2. 7.
117. 25. Hofanna filio David. Matth. 21. 9. Luc. 19. 38.
131. 11. De fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Act. 2. 30.
139. 4. Venenum aspidum sub labiis eorum. Rom. 3. 13.
145. 6. Qui fecit caelum & terram, mare, & omnia. Act. 24. 14. Apoc. 14. 7.
- P R O V E R B.**
3. 7. Nolite esse prudentes apud vosmetipsos. Rom. 12. 16.
3. 11. Fili mi, noli negligere disciplinam Domini &c. Heb. 12. 5.
3. 12. Quem diligit Dominus, corripit &c. Hebr. 12. 6. Apoc. 3. 19.
10. 12. Caritas operit multitudinem peccatorum. 1 Petr. 4. 8.
17. 13. Videte, ne quis malum pro malo alicui reddat. Rom. 12. 17. 1 Thess. 5. 15. 1 Petr. 3. 9.
20. 20. Qui maledixerit patri, vel matri &c. Matth. 15. 4. Marc. 7. 10.
25. 21. Si esurieris inimicus tuus, ciba illum. Rom. 12. 20.
26. 11. Canis reversus ad vomitum. 2 Pet. 2. 22.
- I S A I A S.**
1. 9. Nisi Dominus sabaoth reliquisset nobis semen. Rom. 9. 29.
5. 2. Homo plantavit vineam. Matth. 21. 33. Marc. 12. 1. Luc. 20. 9.
6. 3. Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth. Apoc. 4. 8.
6. 9. Auditum audietis, & non intelligetis. Matth. 13. 14. Marc. 4. 12. Luc. 8. 10. Joan. 12. 40. Act. 28. 26. Rom. 1. 8.
7. 14. Ecce virgo in utero habebit. Matth. 1. 23. Luc. 1. 31.
8. 14. Ecce pono in Sion lapidem offensivum, & petram scandali. Matth. 21. 42. Luc. 2. 34. Rom. 9. 33. 1 Petr. 2. 7. Act. 4. 11.
8. 18. Ecce ego & pueri mei, quos dedit mihi Deus. Heb. 2. 13.
9. 1. Terra Zabulon, & terra Nephthali. Matth. 4. 15.
10. 22. Si fuerit numerus filiorum Israel tanquam arena maris. Rom. 9. 29.
11. 1. Hujus Deus ex femine secundum promissionem eduxit Israel Salvatorem Jesum. Act. 13. 23.
11. 4. Revelabitur ille iniquus, quem Dominus interficiet spiritu oris sui. 2. Thessal. 2. 8.
11. 10. Ecce radix Jesse. Ro. 15. 12. Act. 13. 22.
21. 9. Cecidit, cecidit Babylon illa magna. Apoc. 14. 8. & 18. 2.
22. 13. Manducemus, & bibamus, cras enim moriemur. 1 Cor. 15. 32.
22. 22. Haec dicit Sanctus, & verus, qui habet clavem David. Apoc. 3. 7.
25. 8. Absterget Dominus omnem lacrymam ab oculis &c. Apoc. 7. 17. & 21. 4.
28. 11. Quoniam in aliis linguis, & labiis aliis loquor populo huic. 1 Cor. 24. 21.
29. 13. Populus hic labiis me honorat. Matth. 15. 8. Marc. 7. 6.
29. 14. Perdam sapientiam sapientum, & prudentiam &c. 1 Cor. 1. 19.
33. 18. Ubi sapiens? ubi scriba? ubi inquisitor hujus saeculi? 1 Cor. 1. 20.
40. 3. Vox clamantis in deserto. Matth. 3. 3. Marc. 1. 3. Luc. 3. 4. Joan. 1. 23.
40. 6. Omnis caro fenum. 1 Pet. 1. 24. Jac. 1. 10.
40. 14. Quis enim cognovit sensum Domini, aut quis instruxit eum? 1 Cor. 2. 16.
40. 13. Quis enim cognovit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit? Ro. 11. 34.
41. 44. Ego sum primus & novissimus. Apoc. 1. 8. & 22. 13.
42. 1. Ecce puer meus, quem elegi. Mat. 12. 18.
43. 19. Ecce nova facio omnia. 2 Cor. 5. 17. Apoc. 21. 5.
45. 9. Numquid dicit figmentum ei, qui se &c. Rom. 9. 20.
45. 24. Vivo ego, dicit Dominus, quoniam mihi flectetur omne genu. Rom. 14. 11. Philip. 2. 10.
49. 6. Posuite in lucem gentium. Act. 13. 47.
49. 8. Tempore accepto exaudivi te &c. 2 Cor. 6. 2.
49. 10. Non esurient, neque sitient amplius. Apoc. 7. 16.
50. 6. Tunc expuerunt in faciem ejus. Matth. 26. 67.
52. 7. Quam speciosi pedes evangelizan- tium pacem. Rom. 10. 15.
52. 11. Propter quod exite de medio eorum, & separamini &c. 2 Cor. 6. 17.
52. 5. Nomen Dei per vos blasphematur. Rom. 2. 24.
52. 15. Quibus non est annuntiatur de eo, videbunt. Rom. 15. 21.
53. 1. Domine, quis credidit auditui nostro? Joan. 12. 38. Rom. 10. 16.
53. 4. Ipse infirmitates nostras accepit. Matth. 8. 17.
53. 7. Tanquam ovis ad occisionem. Act. 8. 32.
53. 12. Et cum iniquis reputatus est. Marci 15. 28. Luc. 22. 37.
53. 9. Qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus. 1 Petr. 2. 22. 1 Joan. 3. 5.
53. 11. Qui peccata nostra pertulit in corpore. 1 Petr. 2. 24.
54. 1. Latere sterilis, quae non parit. Luc. 23. 29. Gal. 4. 27.
54. 13. Eterunt omnes docibiles Dei. Jo. 6. 45.
55. 1. Et qui sitit, veniat: & qui vult, accipiat aquam vitae gratis. Apoc. 22. 17.
55. 3. Dabo vobis sancta David fidelia. Act. 13. 34.
56. 7. Domus mea domus orationis vocabitur. Matth. 21. 13. Marc. 11. 17. Luc. 19. 46.
59. 7. Contritio, & infelicitas in viis eorum. Rom. 3. 16.

- 59.17. Galeam salutis assumite. Ephes. 6.17.
1 Thess. 5.8.
- 59.20. Veniet ex Sion, qui eripiat, & avertat impietatem à Jacob. Rom. 11.26.
- 60.11. Et portæ ejus non claudentur per diem. Apoc. 21.25.
- 60.19. Nox ultra non erit. Apoc. 21.23.22.5.
- 61.1. Spiritus Domini super me. Luc. 4.18.
- 62.11. Dicite filiæ Sion: Ecce rex tuus venit. Matth. 21.5.
- 64.4. Quod oculus non vidit, nec auris audivit &c. 1 Cor. 2.9.
- 65.1. Inventus sum à non quærentibus me. Rom. 10.20.
- 65.2. Tota die expandi manus meas ad populum non credentem. Rom. 10.21.
- 66.22. Novos verò cælos, & novam terram. 2 Petr. 3.13. Apoc. 21.1.
- 66.1. Cælum mihi sedes est. Act. 7.49.
- 66.24. Ubi vermis eorum non moritur. Marci 9.45.
- J E R E M I A S.**
- 7.11. Vos autem fecistis illam speluncam latronum. Matth. 21.13. Marci 11.17. Luc. 19.46.
- 9.23. Qui gloriatur, in Domino gloriatur. 1 Cor. 1.31. 2 Cor. 10.17.
- 10.7. Quis non timebit te, Domine? Apoc. 15.4.
- 17.10. Ego sum scrutans renes, & corda. Apoc. 2.23.
- 21.15. Vox in Rhama audita est. Matth. 2.18.
- 31.9. Ero vobis in patrem, & vos eritis mihi in filios. 2 Cor. 6.18.
- 31.31. Ecce dies venient, dicit Dominus, & consummabo super domum Israel, & super domum Juda testamentum novum. Hebr. 8.8.
- 31.33. Hoc autem testamentum, quod testabor ad illos &c. dabo leges meas in cordibus eorum. Hebr. 10.16.
- 51.8. Cecidit, cecidit Babylon magna. Apoc. 14.8. & 18.2.
- E Z E C H I E L.**
- 3.3. Accipe librum, & devora illum. Apoc. 10.9.
- 20.11. Qui fecerit homo, vivet in ea. Roman. 10.5.
- 32.7. Sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum. Matth. 24.29.
- 36.20. Nomen Dei per vos blasphematur inter Gentes. Rom. 2.24.
- D A N I E L.**
- 9.27. Cum videritis abominationem desolationis, quæ dicta est à Daniele Prophetâ. Matt. 24.15. Marc. 13.14. Luc. 21.20.
- O S E E.**
- 1.10. Et erit in loco ubi dictum est eis, Non plebs mea vos, &c. Rom. 9.26.
- 2.24. Vocabo non plebem meam, plebem meam. Rom. 9.25. 1 Petr. 2.10.
- 6.6. Misericordiam volo, & non sacrificium. Matth. 9.13. & 12.7.
- 10.8. Tunc incipient dicere montibus: Cadite super nos: & collibus: Operite nos. Luc. 23.30. Apoc. 7.16.
- 11.1. Ex Ægypto vocavi filium meum. Matth. 2.15.
- 13.14. Ablorta est mors in victoria. 1 Cor. 15.54. Hebr. 2.14.
- J O E L.**
- 2.28. Et erit in novissimis diebus, dicit Dominus, effundam de Spiritu meo. Act. 2.17.
- 2.32. Omnis enim quicumque invocaverit nomen Domini, salvus erit. Rom. 10.13. Act. 2.21.
- A M O S.**
- 5.25. Numquid victimas, & hostias obtulisti mihi? Act. 7.42.
- 6.1. Væ vobis divitibus. Luc. 6.24.
- 9.11. Post hæc revertar & reedificabo tabernaculum David. Act. 15.16.
- J O N A S.**
- 2.1. Sicut fuit Jonas in ventre cæti tribus diebus, & tribus noctibus. Matth. 12.40. & 16.4. Luc. 11.30.
- 3.5. Pœnitentiam egerunt in prædicatione Jonæ. Matth. 12.41. Luc. 11.32.
- M I C H A E A S.**
- 5.2. Etenim Bethlehem terra Juda. Matth. 2.6. Joan. 7.42.
- 7.6. Veni separare hominem adversus patrem suum, & filiam adversus matrem. Matth. 10.35. Luc. 12.51.
- A G G A E U S.**
- 2.7. Adhuc femel, & ego movebo non solum terram, sed & Cælum. Heb. 12.26.
- H A B A C U C.**
- 1.5. Videte contemptores, & admiramini, & disperdimini: quia opus operor ego in diebus vestris. Act. 13.41.
- 2.4. Justus autem ex fide vivit. Rom. 1.17. Galat. 3.11. Heb. 10.38.
- N A H U M.**
- 1.15. Quam speciosi pedes evangelizantium pacem. Rom. 10.15.
- Z A C H A R I A S.**
- 8.16. Loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo. Ephes. 4.25.
- 9.9. Ecce Rex tuus venit. Matthæi 21.5. Joan. 22.15.
- 11.12. Et acceperunt triginta argenteos. Matth. 27.9.
- 12.10. Videbunt, in quem compunxerunt. Joan. 19.37.
- 13.7. Percutiam pastorem. Matthæi 26.31. Marc. 14.27.
- M A L A C H I A S.**
- 1.2. Jacob dilexi, Esau autem odio habui. Rom. 9.13.
- 3.1. Ecce ego mitto Angelum meum. Matthæi 11.10. Marc. 1.2. Luc. 7.27.
- 4.5. Ipse est Elias, qui venturus erat. Matthæi 11.14.
- 4.5. Quid est, quod Scribæ dicunt, quod Eliam oportebat primum venire. Matth. 17.10. Marc. 9.10.
- 4.6. Ut convertat corda patrum in filios. Luc. 1.17.

HEBRAICORUM, CHALDÆORUM,

Græcorumque Nominum interpretatio.

- A** Aron, Mons, five montanus.
Abba, Pater, Syrum est verbum.
Abbarum, transitus plur. num. five transeuntes.
Abdemelech, Servus regis.
Abdenago, Servus claritatis.
Abdias, Servus Domini.
Abdon, Servus.
Abel, per aleph, Luctus, Civitas.
Abel, per he in principio, Vanitas, filius Adam.
Abessalom, Pater pacis.
Abia, Pater Domini.
Abiathar, Pater excellens.
Abigail, Pater exultationis.
Abimelech, Pater rex.
Abinadab, Pater spontaneus.
Abisag, Patris ignorantia.
Abner, Patris lucerna.
Abra, Ancilla, Græcum verbum.
Abram, Pater excelsus.
Abraham, Pater multitudinis.
Abfalom, Pater pacis.
Acan, Tribulatio.
Accaron, Sterilitas.
Achab, Frater patris.
Achaja, Dolor, vel tristitia.
Achaz, Apprehendens, five possidens.
Achimelech, Frater meus rex.
Achitob, Frater bonitatis.
Adam, Homo, five terrenus, aut Rufus.
Adon, Dominus, aut basis.
Adonai, Domini mei, numero multitudinis, unum est ex nominibus Dei, quod interpretatur aliquando posuit pro nomine Dei te-
tragrammaton.
Adonias, Dominator Dominus.
Ægyptus, Angustia, five tribulationes.
Hebraicè, Misraim.
Æneas, Laudatus.
Æthiopia, Græce ardorem significat. Hebraicè Cus dicitur, id est, nigredo, vel nigra.
Agabus, Locusta.
Agag, Tectum.
Agar, Peregrina.
Aggaus, Festivus.
Ahod, Laudans.
Alexander, Auxiliator virilis.
Alexandria, Hebraicè dicitur No, quod interpretatur crudum, five irritatio.
Alleluja, Laudate Dominum.
Amalec, Populus lambens.
Amam, Mater, Timor eorum.
Aman, Conturbans.
Amana, Fides, five veritas.
Amasai, per aleph, Fortis, vel robustus.
Amasai, per ain, Populi munus.
Amalech, Rex.
Amen, Fiat, efficiatur, aut firmum sit.
- Aminadab, Populus Spontaneus.
Ammon, Populus ejus.
Ammon, Fidelis, aut verax.
Amorrhæi, Amari, Rebelles.
Amos, per aleph, Fortis, pater Isaie.
Amos per ain, Oneratus, unus ex duodecim Prophetis.
Amri, per aleph, Amarus, vel loquens.
Amri, per ain, Manipulus, vel dominum, Princeps militia israelitica.
Anania, Nubes Domini.
Anathoth, Responsiones, five cantica.
Andreas, Fortissimus.
Anna, Gratiola, five misericors.
Antiochia, pro vehiculo.
Aphrica Hebraicè Pul dicitur, id est, casus, vel ruina, Isaie 66.34.
Aphrica, Nahum 3. 9. Put. Crassa, five pinguis.
Apostolus, Missus, legatus.
Arabes, Vespertini. 2. Par. 26.2.
Arabes, Psalm. 71. 15. Hebraicè Saba, id est, conversio.
Aram, Celsitudo, Sublimitas.
Ararat, Maledictio tremoris.
Arbee, Quatuor.
Architriclinus, Princeps triclinii.
Areopagita, de Colle Martis.
Arcopagus, Collis Martis.
Areuna, Arca, vel canticum.
Argob, Gleba, vel Glarea.
Armenia, Hebraicè dicitur Ararat, Maledictio tremoris.
Arnon, Exultans.
Arphaxad, Sanans.
Artaxerxes, Lumen, five maledictio.
Asaph, Congregans.
Aser, per samec, Vinculus, filius Caath.
Aser, per sin, Beatitudo, five felicitas, filius Jacob.
Assuerus, Princeps, & caput.
Assur, Infidians, five beatus.
Astaroth, Grege, five divitia.
Athalia, Tempus Domini.
Athenæ, Sine cumulo.
Attalia, Augens, vel Nutriens.
Ava, Iniquitas.
Axa, Adornata.
Azarias, Auxilium Domini.
Azor, Adjutor.
Azous, Hebraicè Asdod, Depradatio.
- B**
Aal, Idolum, aut dominans.
Baal, Osee 10. 24. Arbel legendum, id est, pugnavit Deus.
Baalim, Idola, Dominantes.
Babel, Confusio, Commissio.
Bala, Inveterata, Turbata, ancilla Rachel, per he in fine.

Bala, Deglutiens, Destruens, Urbs, per
ain in fine.

Balaam, Vetusitas populi.

Balac, Destruens.

Banajas, Filius Domini.

Barac, Fulgur.

Barachias, Benedicens Dominum.

Bar-jona, Filius columbe.

Barnabas, Filius consolationis.

Bariabas, Filius conversionis.

Barthimæus, Filius cæcus.

Bartholomæus, Filius suspendentis aquas.

Baruch, Benedictus.

Bathuel, Filiatio Dei.

Batus, Mensura liquidorum.

Beelphegor, Idolorum hiatus.

Beelzebub, Idolum muscæ.

Beera, Puteus.

Behemot, Jumenta, Quadrupedia.

Bel, Vetusitas.

Bela, Deglutiens, Destruens.

Belial, Perversus, Absque iugo.

Ben-ennom, Filius divitiarum suarum.

Benjamin, filius dexteræ.

Ben-oni, Filius doloris mei.

Bera, Puteus.

Bereſith, In principio: Sic vocatur pri-
mus liber legis.

Berſabee, Puteus juramenti.

Beth-abara, Domus transitus.

Beth-ania, Domus obedientiæ, vel affi-
ctionis.

Beth-aven, Domus vanitatis.

Beth-dagon, Domus frumenti.

Beth-el, Domus Dei.

Bether, Divisio.

Beth-lehem, Domus panis.

Beth-phage, Domus oris vallium.

Beth-phogor, Domus hiatus.

Beth-sabee, Domus juramenti, Civitas.

Beth-saida, Domus frugum.

Beth-sames, Domus solis.

Bethul, Virgo.

Bezec, Fulgur.

Boanerges, vel juxta S. Hieronymum, Ba-
nereem, Filii tonitru.

Boos, In fortitudine.

Borith, Herba, in qua est acrimonia saporis.

Bosor, Munio.

Bosra, idem.

C

Cath, Congregatio, Obfusio.

Cades, Sanctitas.

Cain, Possessio, Possessus.

Caleb, quasi Cor.

Cana, Zelus, Emulatio.

Cananeus, id est, ex Cana vico Galilææ.

Capharnaum, Ager penitentiae.

Cappadoces, Hebraice Caphthorim, id est,
pharula.

Cariath-iarim, Civitas silvarum.

Cariath-sepher, Civitas litterarum.

Carmel, Cognitio circumcissionis, vel
agnus circumcisi.

Carthagenenses, Hebraice Tharſis, id est:
Contemplatio gaudii.

Cedar, Nigredo, Tristitia.

Cedes, Sanctitas.

Cedron, Denigratus, Tristis.

Cephas, Petrus à Petra. Syrum.

Ceturas, Aromatizans.

Chæreas, Latus.

Chaldaea, Hebraice Chasdaim, id est, Quasi
dæmones.

Cham, Calidus, Calor.

Chanaan, Mercator, Negotiator.

Charmel, idem quod Carmel.

Cherub, quasi magister.

Chodchod, Jaspis.

Chorrai, Furores.

Christus, Unctus.

Chus, Aethiops.

Cin, Possessio, Emptio.

Cinoth, Lamentationes.

Cis, Durus, Stipula.

Cleophas, Gloria omnis.

Cæleſyria, Curva Syria.

Colossenses, Supplicio affecti.

Corban, Corbana, Donum, Oblatio.

Core, Calvus, Calvitium, per heth in fine.

Core, per aleph in fine, Vocans, Legens.
i Par. 9. 19.

Corozaim, Hic est mysterium.

Cosbi, Mendax.

Cyprus, Pulchra.

Cyrus, Quasi miles.

D

Agon, Frumentum.

Dalila, Paupertas.

Damascus, Sanguinis succus.

Damascus, i. Reg. 16. Similitudo incen-
dii. Heb. Dumefec.

Dans, Judicans, five Judicium.

Daniel, Judicium Dei.

Darius, Requirens.

Damascus, Generationis procuratio.

Dathan, Ritus, Lex.

David, Dilectus.

Debora, Apes, Verbum.

Decapolis, Decem civitatum, (sub-re-
gio.)

Diabolus, Criminator, Calumniator.

Diabolus, Habacuc 3. 5. Hebr. Reseph,
id est, Volucris, Flamma.

Dibre-hajamin, Verba dierum.

Didymus, Gemellus.

Dina, Judicium, vel Judicans.

Dionysius, Divinitus stillatus.

Dithalassum, Duo maria.

Doeg, Sollicitus, Anxius.

Dor, Generatio.

Dura, Generatio, vel habitatio.

E

EBal, Acervus vetustatis.

Ecclesiastes, Concionator.

Eden, Voluptas, Deliciae.

Edom, Rufus.

Eglon, Vitulus.

Elcana, Deus zelotes.

Eleazar, Dei adjutorium.

Elehanan, Dei gratia, five misericordia.

Eliacim, Dei resurrectio.

Elias, Deus Dominus.

Eliezer, Dei adjutorium.

Elimelech, Deus meus rex.

Elisabeth, Deus juramenti.

Eliseus, Dei salus, Deus salvans.

Ellehaddebarim, Hæc sunt verba, sic in-
cipit quintus liber Legis.

Elnathan, Deus dedit.

Emmanuel, Nobiscum Deus.
 Emmaus, Timens consilium.
 Enac, Gigas, Torques.
 Encenia, Renovatio, Dedicatio.
 Ennom, Ecce illi.
 Enos, Homo, vel Vir.
 Ephraim, Frugifer, Crescens.
 Ephraim, Hebraice Ephra, id est, Pulverulenta, sive Plumbea, 2 Reg. 13. 7.
 Ephrata, Ubertas, sive Frugifera.
 Ephron, Pulvis.
 Esau, Faciens, Operans.
 Eldra, Adjutor, Atrium.
 Esther, Occulta, Abscondita.
 Etam, Avis eorum.
 Etham, Fortitudo eorum.
 Eubulus, Prudens.
 Ezechias, Fortitudo Domini.
 Ezechiel, Fortitudo Dei.
 Ezriel, Auxilium Dei.

G

G Abaa, Collis.
 Gabriel, Vir Deus, aut Dei.
 Gad, Felix, Accinctus.
 Gadgad, Felicitas felicitatis, Accinctus exercitus.
 Galaad, Absectio.
 Galaad, Acervus testimonii.
 Galate, Lactantes.
 Galgal, Rota, Revolutio.
 Galgala, Rota.
 Galilæa, Volubilis.
 Gazer, Præcisio.
 Gazophylacium, Ubi thesauri templi servabantur.
 Gebel, Terminus.
 Gedeon, Conterens.
 Gehenna, Vallis tristitia.
 Gehennom, Vallis contritionis.
 Gelboe, Revolutio investigationis.
 Gersom, Advena ibi.
 Gerson, exilium ejus.
 Giblii, Termini.
 Gihon, Pectus, Exitus.
 Gog, Testum.
 Golgotha, Calvaria, ubi capita mortuorum reponuntur.
 Goliath, Transmigrationis.
 Gomor, Genus mensuræ.
 Gomorrha, Populus rebellis.
 Græci, Hebraice Jevanim, id est, Deceptores.

H

H Abacuc, Luctator.
 Hananias, Gratia Domini.
 Haram, Destructus.
 Havoth-jair, Oppida illuminationis.
 Hebal, Acervus vetustatis.
 Heber, Socius, Particeps, per theth in principio.
 Heber, per ain, Transitus.
 Hebraus, Transiens.
 Hebron, Societas.
 Heli, Oblatio.
 Heliopolis, Hebr. dicitur On, id est, Dolor.
 Henoeh, Dedicatus.
 Hermon, Destructio.
 Hefron, Sagitta exultationis.
 Heva, Viva, Vivens.
 Hierapolis, Sacra civitas.
 Hieronymus, Sacrum nomen.

Holofernes, Fortis dux.
 Hor, Mons.
 Horeb, Desertum.
 Horma, Destructio.
 Hur, Libertas.
 Hus, Consilium.
 Hymeneus, Carmen nuptiale.

I

J Abel, Destuens.
 Jabes, Siccitas, per sin in fine.
 Jabes, Tristitia, per fade in fine.
 Jacob, Supplantator.
 Jahel, Ascendens, Damula.
 Jahiel, Vivit Deus.
 Jairiris, Illuminatus.
 Jamin, Dextera, vel Dexter.
 Japheth, Dilatatus.
 Jalon, Sanans.
 Javan, Decipiens.
 Ichabod, Ubi gloria, Væ gloria.
 Idumæa, Rufa, Terrena.
 Jebus, Conculcatio.
 Jechonias, Preparatio Domini.
 Jehu, Ipse, Exilens.
 Jehus, Tinea corrolus, per sin.
 Jehus, 1. Paral. 8. 10. Consilians, per fade.
 Jemini, Dextra, vel Dexter.
 Jephthe, Aperiens.
 Jerameel, Misericordia Domini.
 Jeremias, Celsitudo Domini.
 Jericho, Luna, Mensis.
 Jerobaal, Impugnans idolum.
 Jeroboam, Impugnans populum.
 Jerusalem, Visio pacis, Visio perfecta.
 Jerusalem, Idem.
 Jesse, Ens, Exilens.
 Jesboe, Est vacuus.
 Jesus, Hebraice Jehosua, Dominus salvator.
 Jethro, Excellens.
 Jezonias, Auscultatio Domini.
 Jezrahel, Semen Dei.
 Indus, id est, De India, Hebraice dicitur, Hodu, id est, Laudatio.
 India, Job 28. 16. Hebraice Ophir, id est, Cinis.
 Joab, Paternitas, Habens patrem.
 Joachaz, Domini apprehensio.
 Joachaz, 2. Paral. 34. 8. Apprehendens.
 Joachim, Domini preparatio.
 Joacim, Domini resurrectio.
 Joas, Dissidens, Desperans.
 Joas, Domini ignis, 4. Reg. 11. 21. Hebr. Jehoas.
 Joas, 1. Paral. 7. 8. & 27. 28. Tinea corrolus, per ain.
 Job, Dolens, Gemens.
 Joel, Volens, incipiens.
 Joanan, Gratiolus, Pius, Misericors.
 Johannes, idem.
 Jonas, Columba.
 Jonadab, Spontaneus.
 Jonathan, Domini donum, filius Saul.
 Joram, Excelsus.
 Jordanis, Fluvius judicii.
 Josaphat, Dominus judex.
 Joseph, Augmentum.
 Joseph, Psalm. 80. 2. Domini augmentum, Heb. Jehoseph.
 Josias, Ignis Domini.
 Josue, Dominus Salvator.

Isaac, Ritus.
Isai, Munus, aut Ens.
Isai, i Paral. 2. 12. Vir meus.
Isaias, Domini salus.
Isoboth, Vir confusionis.
Isariotes, Vir occisionis.
Imahel, Exauditor Dei.
Israel, Prævalens Deo.
Isachar, Est merces, præmium.
Ithamar, Insula palmæ.
Jubilaus, Buccina.
Judas, Laudatio.
Julius, Lanuginosus.

L

Aban, Albus, Candidus.
Lamech, Pauper, Humiliatus.
Lapidoth, Fulgura.
Lazarus, Dei adjutorium.
Lechi, Maxilla.
Leci, Lex.
Levi, Copulatus.
Leviathan, Copulatio, Societas sua.
Lia, Laboriosa, Fatigata.
Libanus, Candidus.
Libya, Hebraicè Lubim, Cor maris.
Lihofrotos, Lapidibus stratus.
Lot, Involutus, Colligatus.

M

Aacha, Attrita.
Maafias, Opus Domini.
Maceda, Incendium.
Madian, Judicium, Litigans.
Magdalena, Magnifica.
Magi, Sapientes, vel Philosophi.
Malachias, Nuntius meus.
Malaleel, Laudans Deum.
Malchus, Rex.
Mammona, Pecunia, Divitiæ.
Mamzer, De scorto natus.
Manahem, Consolator.
Manasses, Oblitus, Oblivio.
Manue, Requies.
Mara, Amara.
Mardochai, Amara contritio.
Marià, Exaltata, amaritudinis mare.
Martha, Provocans.
Massa, Onus.
Maspha, Specula.
Mathusael, Mortem suam postulans.
Matthæus, Donatus.
Melchias, Rex Dominus.
Melchi-sedech, Rex justitiæ.
Melchisua, Rex salvator.
Mesopotamia, Regio sic dicta, quod duobus fluviis, Euphrate, & Tigri ambiatur.
Micha, Pauper.
Michael, Quis sicut Deus?
Michæas, idem.
Michol, Quis omnia?
Miphoboth, De ore ignominia.
Misaël, Quis postulatus?
Misle, Proverbia, nomen libri.
Misphar, Judicium.
Mna, Libra, Talentum.
Moab, De patre.
Moria, Amaritudo.
Mosa, Azymum, per fide.
Mosa, i Paral. 8. 9. Onus.
Mesollam, Pacificus.

Moyfes, Attractus (sub. de aquis.)
Myfia, Scelestia.

N

Aaman, Pulcher.
Nabal, Stultus.
Nabo, Loquax, Prophetia.
Naboth, idem.
Nabuchodonosor, Planctus judicii.
Nachor, Raucus, Aridus.
Nadab, Spontaneus.
Nahasson, Coluber, Serpens.
Nahum, Consolator.
Nahim, Pulcher.
Nathan, Donatus.
Nathanael, Donum Dei.
Nazarai, Separati, Sanctificati.
Nazareth, Sanctificata, Separata. Si autem per fide scribatur, Custodita, vel Florida interpretatur.
Neapolis, Nova civitas.
Nehemias, Consolatio.
Nehustan, Æneum.
Nemrod, Rebells.
Nephthali, Equiparatio.
Ninive, Pulchra.
Noe, Cessatio, Requies.
Noema, Decora.

O

Oadiaz, Servus Domini.
Obed, Servus.
Obed-edom, Servus hominis.
Ochozias, Apprehensio.
Odollam, Testimonium illis.
Og, Subcinericius panis.
Olla, Elevatio, Holocaustum.
Onam, Dolor.
Onana, Dolor, Iniquitas.
Onesimus, Utilis.
Oolla, Tabernaculum.
Ophni, Pugnus, Pugillus.
Oreb, Corvus.
Osee, Salvator.
Oza, Fortitudo Domini.
Ozias, Fortitudo Domini.
Oziel, Fortitudo Dei.

P

Palæstina, Conspersa (sub. cinere.)
Paracletus, Consolator, Advocatus.
Parasceve, Præparatio.
Pascha, Transitus.
Pentateuchus, Quinque volumina.
Pentecoste, Quinquagesima (sub. dies.)
Petrus, Saxum, Petra.
Phacee, Aperiens.
Phanuel, Videns Deum.
Pharao, Dissipans.
Phares, Divisio, filius Judæ.
Phares per sin, i Paral. 7. 16. Eques.
Pharisei, Divisi.
Phase, Transitus.
Phasga, Collis.
Philistæa, Conspersa cinere.
Phinees, Facies confidentiæ.
Phogor, Hiarus.
Phul, Aphrica.
Pigmai, Hebraicè dicuntur Gamadim.
Probatia, Ovina, locus, ubi pecora sacrificanda tenebantur.
Profelytus, Advena, Peregrinus.

R

R Aab, Psalm. 86. 4. Superba, fortis.
 Rabba, Multa, Grandis.
 Rachel, Ovis.
 Raguel, Pastor Dei.
 Rahab, Lata, Dilatata.
 Ram, Excelsus.
 Rameffes, Tonitruum, Tinea.
 Raphael, Medicina Dei.
 Raphaim, Gigantes, Medici.
 Rebecca, Saginata.
 Rebla, Reblata, Rixa.
 Rechab, Quadriga.
 Remmon, Malum granatum.
 Respha, Extensio.
 Roboam, Dilatans populum.
 Roma, Excelsa, Sublimis.
 Ruben, Videns filium.
 Ruma, Excelsa.
 Ruth, Saturata.

S

S Aaph, Cogitans.
 Saba, per sin, Conversio, Captivitas.
 Saba, per Samech, Circuitio.
 Sabaoth, Exercitus, in plurali.
 Sabatha, Circuitus.
 Sabbatismus, Requies, Cessatio.
 Sabbatum, idem.
 Sadducæi, Iusti.
 Sadoc, Iustus.
 Sales, Missio.
 Salem, vel Sallem, Pax.
 Salmanasar, Pax ligata.
 Salmon, Pacificus.
 Salomith, idem.
 Salomon, Pacificus.
 Salphaad, Umbra formidinis.
 Samaria, Custodia, Adamas.
 Samson, Sol ejus, Nominis iteratio.
 Samuel, Positus à Deo.
 Saphan, Henricius, Cuniculus.
 Saphat, Judicans.
 Sara, per he in fine, Domina, uxor Abraham.
 Sara, per heth, in fine, Odorans, Domina odoris.
 Sarai, Domina mea.
 Sarephtha, Angustia buccellæ.
 Saron, sive Sarona, Planities.
 Satan, Adversarius.
 Saul, Postulatus, Commodatus.
 Saul, 1 Reg. 9. 2. Hebraicè Saul, Vulpes.
 Scenopegia, Festum tabernaculorum.
 Schibboleth, Spica.
 Sedecias, Iustus Domini.
 Segor, Parva.
 Schon, Eradicatio.
 Sela, Dissolvens, filius Judæ.
 Sellum, Pacificus.
 Sellum, Manens.
 Sem, Nomen, Fama, Positus.
 Semei, Obediens.
 Semei, 1 Paral. 2. 28. Nomen meum.
 Sennacherib, Rubus destructionis.
 Seon, Sonitus.
 Sepharvaim, Libri, vel Scriba.
 Sephora, Pulchra, aut tuba, Exodi 1. 15. per fin.

Sephora, Exodi 2. 21. Avis, Passer, uxor Moyfis.
 Seth, Positus.
 Setim, Expansiones.
 Siba, Exercitus, Militia.
 Sibboleth, Onus.
 Sicera, Ebrietas.
 Sichem, Humerus.
 Sihor, Niger, Turbidus, Nilus.
 Siloe, Missus, Mittens.
 Simeon, Audiens, Exauditio.
 Simon, Obediens.
 Sin, Rubus, Exodi 16. 1. per Samech.
 Sin, per sade, Arma, Scutum.
 Sion, Acervus, 2 Reg. 5. 7.
 Sion, Deut. 4. 48. Strepitus.
 Sifara, Hirundinem videns.
 Sodoma, Secretum eorum.
 Somer, Custos.
 Sopherim, Judices.
 Sorec, Vineæ.
 Stephanus, Coronatus.
 Sulamitis, Pacifica, Perfecta.
 Sunamitis, Dormiens.
 Susanna, Lilius, Rosa.

T

T Arfus, Alata, Pennata.
 Thabor, Electio, Puritas.
 Thaddæus, Laudans.
 Thamar, Palma, Dactylus.
 Thare, Odorans, Spirans.
 Tharsis, Contemplatio gaudii.
 Thau, Signum.
 Tecua, Spes, Funiculus.
 Teraphim, Simulachra.
 Thomas, Abyssus, Geminus.
 Thopheth, Tympanum, Seductio.
 Timæus, Cæcus, Cæcitas.
 Timotheus, Honor Dei.
 Titus, Honorabilis.
 Tobias, Bonus dominus.
 Tubalcain, Mundana possessio.
 Tyrii, Hebraicè Sorim, id est, tribulantes.

V

V Aiera, Et vocavit: Liber Levitici.
 Vajedabber, Et locutus est: Liber Numerorum.
 Vasthi, Potans, Bibens.
 Velle semoth, Et hæc sunt nomina: Secundus liber Legis, qui Exodi Græce vocatur.
 Ur, Ignis.
 Urias, Ignis Domini.

Z

Z Abad, Dos, Dotatus.
 Zabdi, idem.
 Zabulon, Habitaculum.
 Zaccheus, Purus.
 Zacharias, Memoria Domini.
 Zambri, Cantans.
 Zara, Oriens.
 Zebedæus, Dos, Dotatus.
 Zebee, Victima.
 Zelotes, Emulator.
 Zelpa, Diffusio oris.
 Zorobabel, Alienus à confusione.

F I N I S.

INDEX BIBLICUS,

QUI RESEAS, DE QUIBUS

IN SACRIS BIBLIIS AGITUR,

Ad certa Capita, alphabeti ordine digella, revocatas, summa
brevitate complectitur.

IN hoc Bibliorum Indice, Candidæ Lector, primus numerus, libri caput denotat; proxime deinde sequentes usque ad hoc signum † vel (si hoc signum non adsit) ad proximam usque sequentis libri citationem sunt versuum in eodem capite signatorum nota. Exempli gratia in voce AARON, Exod. 4. 14. 16. 30. † 5. 1. † 6. 13. † 7. 1. 2. legendum est: Exod. 4. vers. 14. vers. 16. & vers. 30. Item cap. 5. vers. 1. cap. 6. vers. 13. cap. 7. vers. 1. & 2. Cum autem asteriscus, seu stella in hunc modum (Lev. 8. *) numero apponitur, indicium est, rem; de qua agitur, per plures versus in eo capite tractari: vel significat locum illum esse inter reliqua diligentius notandum. Porro si quod quis in versu hic notato, contingat non adeo perspicue inveniri: tum aliquot ex propinquis versibus antecedentibus, vel sequentibus tibi erunt perlustrandi. In librorum nominibus ad faciliorem, & certiore distinctionem id observatum est, ut Ecclie. Ecclesiasten, Ecclie. verò Ecclesiasticum notet.

AARON adjungitur fratri suo Moysi socius, Exod. 4. 14. 16. 30. † 5. 1. † 6. 13. † 7. 1. 2. Mich. 6. 4. fuit pronepos Levi, Exod. 6. 16. 18. 20. peculiari ritu consecratur cum suis filiis ad ministerium sacerdotii, Lev. 8. * Num. 3. 10. Deut. 18. 5. Heb. 5. 4. sicut Dominus præscripserat, Exod. 29. * † 40. 12. Aaronis, & filiorum sacerdotals ornatus, Exod. 28. * Aaronis sacerdotis auctoritatem, qui noluerunt agnoscere, inusitato genere mortis intereunt, Num. 16. 3. 11. 30. 31. Aaron insigni miraculo ostenditur præ cæteris à Deo in Sacerdotem summum electus, Num. 17. 5. 8. post oblationem factam benedicit extensa manu populo, Levit. 9. 22. jure perpetuo accipit pro officio Sacerdotali oblationes, & primitias à populo, Num. 18. 8. 9. 11. 12. * & à Levitis decimas decimarum, Num. 18. 26. 28. moritur, Num. 20. 29. † 33. 38. Deut. 10. 6. † 32. 50. succedit ei in summo Sacerdotio Eleazar, Num. 20. 28. Deut. 10. 6. Aaronis laus, Ecclie. 45. 7. 8. 9. *

Abarim mons, unde moriturus jam Moyse terram Chanaan prospexit, Num. 21. 14. † 27. 12. † 33. 47. * Deut. 32. 49.

Abba pater, Mar. 14. 36. Rom. 8. 15. Gal. 4. 6.

Abdemelech propugnator, & patronus Jeremias, Jer. 38. 7. liberatur à gladio Chaldeorum, Jer. 39. 16. 17. 18.

Abdenago appellatur Azarias, Dan. 1. 7. mittitur in fornacem ardentem, Dan. 3. 21.

Abdias abscondit prophetas Domini, 3 Reg. 18. 4. 13.

Abdon Judex in Israel, Jud. 12. 13.

Abel occiditur à fratre Cain, Gen. 4. 8. 1 Joan. 3. 12. de eodem lege Matth. 23. 35. Luc. 11. 51. Hebr. 11. 4. † 12. 24.

Abia vel *Abias* filius Roboam rex Juda, 3 Reg. 14. 3. 1. † 15. 1. 2. Par. 13. 1. * reliquit Asa regni successorem, 3 Reg. 15. 8. Matth. 1. 7.

Abiathar sacerdos effugit manus Saulis, 1 Reg. 22. 20. confugit ad David in Ceilam, 23. 6. cum Adonia se conjungit, 3 Reg. 1. 7. amovetur

sacerdotio, 2. 27. juxta illud, 1 Reg. 2. 30. 32. *Abidan* dux Benjamin, Num. 1. 11.

Abigail uxor impii Nabal, 1 Reg. 25. 3. nubuit David regi post mortem Nabal, 25. 42.

Abimelech rex Geraris auferit Abrahamam, Gen. 20. 2. init pactum cum Abraham, Gen. 21. 23. 32. init pactum cum Isaac, Gen. 26. 31.

Abimelech filius Gedeonis, Jud. 8. 31. occidit 70. suos fratres, & icu lapidis molaris interficitur, Jud. 9. 5. 53. * 2 Reg. 11. 21.

Abiron esset se contra Moysen, unde & terra dehincens eum absorbet, Num. 16. * † 26. 10. Deut. 11. 6. Psal. 105. 17. Ecclie. 45. 22.

Abisag Sunamitis ducitur ad regem David, 3 Reg. 1. 3. petitur ab Adonia in uxorem, 2. 17.

Abisai filius Sarvia, 2 Reg. 2. 18. † 16. 9. 21. † 20. 6. † 23. 18.

Abiu, & Nadab filii Aaron igne absumuntur, Levit. 10. 2. † 16. 1. Num. 3. 4. † 26. 61.

Abiud filius Zorobabel, Matth. 1. 13. appellatur Anania, 1 Par. 3. 19.

Abnegatio sui ipsius, Gen. 12. 4. † 22. 1. 9. Deut. 33. 9. 3 Reg. 19. 19. 2 Mach. 6. 19. 23. Matt. 4. 19. † 5. 29. † 10. 39. † 16. 24. † 19. 21. Marc. 10. 21. Luc. 9. 23. † 14. 26. † 17. 33. Joan. 12. 25.

Abnegatio omnium rerum, Gen. 12. 1. Deut. 33. 9. Ruth. 2. 11. 2 Par. 25. 9. Matth. 4. 19. † 19. 21. 27. Marc. 1. 18. † 10. 28. Luc. 5. 11. † 14. 26. † 18. 22. 1 Cor. 7. 29. Joan. 12. 25. Phil. 3. 7.

Abner præfectus militum Saulis, creat Isobeth regem Israel, 2 Reg. 2. 8. nascitur cum David 3. 12. occiditur à Joab, 2 Reg. 3. 27.

Abra ancilla Judith, Judith 8. 32. † 10. 2. libertate donatur, Judith 16. 28.

Abraham filius Thare habet Sarai uxorem, Gen. 11. 29. egreditur ex patria in terram Chanaan præcipiente Domino, 12. 4. proficiscitur in Ægyptum, 12. 10. redit inde in Chanaan, 13. 1. Liberat Loth fratrem suum ex manibus hesium, 14. 14. accipit promissionem seminis, 15. 4. † 17. 16. † 18. 10. concumbit cum Agar, 16. 4. accipit promissionem seminis, & signum fœderis, appellaturque Abraham, 17. 5. orat pro Sodomitis, 18. 23.

28. 82. Isaac ei nascitur, 21. 2. paratus est offerre Isaac, 22. 9. mittit servum, qui quaerat uxorem filio suo Isaac, 24. 4. moritur, 25. 8. commendatur, Eccli. 44. 20. appellatur pater multarum gentium, & omnium credentium, Gen. 17. 5. Il. 51. 2. Matth. 3. 9. Luc. 19. 9. Joan. 8. 39. Rom. 4. 11. 17. 18. 19. 7. Gal. 3. 8. de ipso, & eius semine vide Josue 24. 3. Isa. 41. 8. † 51. 2. Ezech. 33. 24. 2 Esdr. 9. 7. Matth. 8. 11. Act. 7. 2. 16. Hebr. 11. 17.

Abrahae filii qui dicantur, Joan. 8. 33. Rom. 9. 7. Galat. 3. 7.

Abfalom filius David, 2 Reg. 3. 3. occidit suum fratrem, & fugit ad Tholomai regem Gessur, 13. 37. revocatur, 14. 21. 23. conatur patris occupare regnum, 15. 6. concubitus cum patris concubinis, 16. 22. juxta prophetiam, 12. 11. tribus hastis transgreditur a Joab, 18. 14.

Abstinentia a quibuscumque cibis, Gen. 1. 29. 30. 2. 17. 13. 11. 19. 4. Exod. 12. 9. † 13. 6. † 21. 28. 12. 2. 1. 29. 34. Lev. 6. 24. † 7. 18. * † 11. 4. * † 17. 27. * † 19. 7. † 22. 8. * † 23. 14. Num. 6. 4. † 18. 10. Deut. 12. 16. † 14. 3. * Tob. 1. 12. Judith. 12. 2. Daniel. 1. 8. 2 Mach. 7. 1. Matth. 12. 4. Marc. 2. 23. Luc. 6. 1. Act. 15. 29.

Abstinentia a vino, Lev. 10. 8. † 11. 34. Num. 6. 3. Judic. 13. 4. 14. Jer. 35. 6. Ezech. 44. 21. Luc. 1. 15.

Abstinentium a cibo, & potu etiam licito propter scandalum alterius, 2 Machab. 6. 24. Rom. 14. 20. 21. 1 Cor. 8. 13.

Abstinentiae praecipuum violare nolentes, Jer. 35. 6. * 2 Mach. 6. 19. * † 7. 2. *

Abusus vestium, Isa. 3. 18. Ezech. 7. 20. Esth. 14. 16. Matth. 11. 8. Marc. 12. 38. Luc. 7. 25. † 16. 19. † 20. 45. 1 Tim. 2. 9. 1 Petr. 3. 3.

Acceptio personarum, vide *Persona*.

Acceptio munerum, Exod. 23. 8. Num. 35. 31. Deut. 10. 17. † 16. 19. † 27. 25. 2 Par. 19. 7. Job 15. 34. † 36. 18. Prov. 14. 20. † 16. 17. † 17. 23. † 19. 6. † 22. 9. † 28. 21. Eccli. 4. 36. † 7. 6. † 20. 31. Isa. 1. 23. † 5. 23. † 33. 15. Jud. 16. 4.

Acedia, 2 Reg. 18. * Prov. 6. 6. † 10. 4. 26. † 12. 11. † 13. 4. † 18. 8. † 19. 15. 24. † 20. 4. 13. † 21. 25. † 24. 30. † 26. 13. † 28. 19. Ezech. 16. 49. Eccli. 33. 26. Rom. 12. 11.

Achab impius rex Israel, 3 Reg. 16. 29. 30. † 18. * vincit Syrios, 20. 20. 29. init fedus cum Benhadad rege Syrii, 20. 34. exercet Tyrannidem in Naboth, 3 Reg. 21. 2. trahitur a telo, & sanguinem ejus canes lambunt, 22. 38. secundum verba Eliae, 21. 19. filii ejus pereunt, 4 Reg. 10. 7. 11. secundum illud, 3 Reg. 21. 21. 4 Reg. 9. 7.

Achaja, Achor. 18. 12. 27. † 19. 21. Rom. 15. 26. 1 Cor. 16. 15. 2 Cor. 1. 1. † 9. 2. † 11. 10. 1 Thess. 1. 7.

Achan lapidatur, Jos. 7. 25. 1 Par. 2. 7. in valle Achor, Jos. 7. 24. † 15. 7. Isa. 65. 10. Osee 2. 15.

Achaz filius Joatham impius rex Juda, 4 Reg. 16. * 2 Par. 28. * Il. 7. * Matth. 1. 9. appellatur Eliezer, Luc. 1. 29. Ezechias filius in regnum patri succedit, 2 Par. 28. 27. Matth. 1. 10.

Achias filius Achitob, sacerdos Domini, 1 Reg. 14. 3. 18. appellatur Achimelech, 21. 1.

Achimelech sacerdos dat Davidi panes propositionis, 1 Reg. 21. 6. & gladium Goliath, 21. 9. transgreditur, 22. 18. appellatur Ahias, 14. 3. vocatur Abiathar, Marc. 2. 26.

Achior dux Ammonitarum, Judith. 5. 5.

traditur in manus filiorum Israel, 6. 7. fit Judaeus, 14. 6.

Achis rex Geth donat Davidi civitatem Siceleg, 1 Reg. 27. 6.

Achitophel David a consiliis, adharet Abfaloni, 2 Reg. 15. 12. dat impium consilium, 16. 21. suspendit se, 17. 23.

Adam creatur, Gen. 1. 27. collocatur in paradiso, & ligni scientiae usus ei interdictur, 2. 15. persuasione Eve praecipuum violat, & paradiso pellitur, 3. 6. 23. Osee 6. 7. moritur, Gen. 3. 5. Rom. 5. 14. 1 Cor. 15. 22.

Abhortari ad bonum, Gen. 13. 8. † 45. 24. Jos. 22. 5. 2 Par. 30. 6. † 32. 7. 2 Esdr. 5. 6. 9. Act. 11. 23. † 14. 21. † 20. 17. * 1 Thess. 5. 11. Tit. 2. * † 3. 1. Hebr. 3. 12.

Adonias affecit regnum patris sui, 3 Reg. 1. 5. uxorem petit Abisag, & occiditur, 2. 17. 25. 34.

Adonibezec capitur, Jud. 1. 6.

Adoratio angelis, & hominibus tributa, Gen. 18. 2. † 19. 1. † 23. 12. † 27. 29. † 33. 3. * † 42. 6. † 43. 26. Exod. 18. 7. Num. 22. 31. 1 Reg. 20. 41. † 25. 23. † 28. 14. 2 Reg. 9. 6. † 14. 3. * 3 Reg. 1. 16. 23. Judith 10. 20. Esth. 3. 2. Dan. 2. 46. Act. 10. 25.

Adramelech idolum, 4 Reg. 17. 31.

Adramelech usus subsidio fratris sui Sarsasar, occidit patrem Sennacherib, 4 Reg. 19. 37. Isa. 37. 38.

Adventus Domini expectandus, Matt. 24. 42. † 25. 13. † 26. 40. Marc. 13. 33. Luc. 12. 40. † 21. 34. Rom. 13. 12. Ephes. 6. 18. Coloss. 4. 1. 1 Thess. 5. 6. 1 Petr. 4. 7. † 5. 8. Apoc. 3. 3. † 16. 15.

Adulterium, luxuria, & fornicatio, Gen. 6. 2. † 19. 5. 31. 33. * † 38. 15. Exod. 22. 16. Lev. 18. * † 19. 29. † 20. 10. 13. † 21. 9. Num. 25. 1. 6. Deut. 22. 13. 22. 23. † 23. 17. Jud. 19. 2. 25. 1. Reg. 2. 22. Tob. 4. 13. Prov. 2. 16. † 5. * † 17. 10. * † 22. 14. † 21. 27. † 29. 3. Eccli. 7. 27. Eccli. 23. 25. * † 25. 4. Ezech. 22. 10. Act. 15. 20. Rom. 1. 26. 1 Cor. 5. 1. † 6. 9. 15. † 10. 8. Ephes. 5. 5. Col. 3. 5. 1 Thess. 4. 3. 1 Tim. 1. 10. Hebr. 13. 4.

Adulterium carnale, & spirituale prohibetur, committitur, & punitur, Gen. 20. 2. † 26. 7. Exod. 20. 15. Lev. 18. 8. † 20. 10. Num. 5. 13. Deut. 5. 18. † 22. 22. 30. 5. 7. † 13. 26. Sap. 3. 16. Jud. 19. 2. 2 Reg. 11. 2. 4. † 12. 11. 9. Job 24. 15. † 31. 1. 9. Psal. 72. 27. Prov. 5. 3. 8. 20. † 6. 24. 32. † 7. * Isa. 57. 1. Jer. 2. 36. † 3. 1. † 5. 7. † 13. 26. Osee 2. 4. † 4. 2. Sap. 3. 16. Matth. 5. 27. † 14. 3. † 19. 9. Joan. 8. 3. 1 Cor. 6. 10. 1 Thess. 4. 3. Hebr. 13. 4. Jacob. 4. 4.

Aeduram, super tributa, seu quaestor avarius Davidis, 2 Reg. 20. 24. postea a tributis ipsi Roboam, lapidatur, 3 Reg. 12. 18.

Aegyptiaca captivitas praedicatur, Genes. 15. 13. incipit, Exod. 1. 8. 13. Act. 7. 18.

De Aegypto exitus, & liberatio Israelis promittitur, Gen. 15. 16. † 48. 21. † 50. 14. Exod. 3. 17. † 6. 6. adimpletur, & exeunt viri 600000. Exod. 12. 37. 51. † 13. * † 14. * Num. 33. 1. Deut. 16. 1. Osee 13. 4. Mich. 6. 4.

In Aegyptum redire improbe flagitat Israeliticus populus, Exod. 14. 11. † 16. 3. † 17. 3. Numer. 11. 5. † 14. 4. † 20. 3.

Contra Aegyptum prophetaur, Isa. 19. 1. † 11. 18. † 20. 3. Jer. 43. 20. † 44. 30. † 46. * Ezech. 29. * † 30. * † 31. * † 32. *

Aegyptiaca redemptio frequenter in memoria revocatur tanquam summum beneficium,

Exod. 20. 2. Lev. 22. 33. † 26. 13. Deut. 4. 37. † 5. 6. † 7. 8. † 8. 14. † 16. 6. Jud. 2. 1. † 6. 8. 1 Reg. 10. 18. 4 Reg. 17. 7. Mich. 6. 4.

Ægyptus affligitur plagis variis, Exod. 7. * 8. * 9. 10. * 11. * ut prædixit Dominus, Exod. 3. 19.

Ægyptus expugnatur a rege Babylonæ, 4 Reg. 24. 7. Jerem. 46. 2.

Ægyptii prodeunt in pugnam contra Judam, 2 Paralip. 12. 2.

Ægypto potitur Antiochus, 1. Mac. 1. 17. in Ægyptum fugit Christus Herodem, Matth. 2. 13.

Ægrotatio, & morbus pœna peccati, Exod. 15. 26. Lev. 26. 16. Num. 12. * Deut. 7. 15. † 28. 27. 60. 2 Reg. 4. 15. 4 Reg. 5. 27. 2 Par. 21. 18. Joan. 5. 14.

Ægroti visitandi sunt, & consolandi, Gen. 48. 1. 4 Reg. 8. 29. † 12. 14. Job 2. 11. Plal. 40. 4. Eccl. 7. 3. Eccl. 7. 38. Matth. 25. 37. 40. Joan. 11. 3. † 12. 9. 2 Cor. 1. 4.

Quomodo se viri sancti in morbo, & decessu ab hac vita habuerint, Gen. 49. * † 50. 1. Deut. 31. 1. 6. Jos. 13. * † 23. * † 24. * 1 Reg. 12. * 3 Reg. 2. 17. 2 Par. 32. 24. Tob. 4. * Ibi 38. 1. 1 Mach. 2. 45. 61.

Æneas sanatur, Act. 9. 33.

Agabus imminentem famem prædicit, Act. 11. 28. & Paulo manus injiciendas, 21. 11.

Agag rex Amalecitarum capitur a rege Saule, 1 Reg. 15. 8. jubente Samuele occiditur, 15. 33. juxta prophetiam, Num. 24. 20.

Ajar ancilla Saræ parit Ismaelem, Gen. 16. 15. expellitur cum filio suo, 21. 14. Galat. 4. 30.

Agareni è sua terra per Rubenitas profugantur, 1 Par. 5. 19.

Agæus prophetat Judæis, Agg. 1. 3. 1 Eldr. 5. * † 6. 14.

Ahippa audit Paulum, Act. 16. 2.

Ahi's propheta in Silo secatur pallium in 12. partes, 3 Reg. 11. 30. mala prædicit uxori Jeroboam, 14. 6. 10. scripsit prophetias, 2 Par. 9. 29.

Ahira dux Nephthali, Num. 1. 15.

Achimus perjurus Judæus adeptus est sacerdotium, 1 Mach. 7. 5. 2 Mach. 14. 3. 13. periit subita morte, 1 Mach. 9. 55. 56.

Alexander rex Græcorum, occiso Dario, regnum suum pueris suis divisit, 1 Mach. 1. 7. Dan. 7. 6. † 8. 8. † 11. 4.

Alpha, & omega principium, & finis, primus, & novissimus est Dominus, Isa. 41. 4. † 44. 6. † 48. 12. Apoc. 1. 8. † 2. 8. † 21. 6. † 22. 13.

Alphæus, pater Jacobi Apostoli, Matth. 10. 3. Marc. 3. 18. Luc. 6. 15. Act. 1. 13.

Altare holocausti, Exod. 27. 1. † 38. 1. Num. 7. 2. Reg. 24. 25. 3 Reg. 18. 32. 4 Reg. 16. 15. 2 Paral. 1. 5. † 4. 1. † 15. 8. 1 Eldr. 3. 2. Ezech. 43. 13. 1 Mach. 4. 47. 53.

Altare incensi, Ex. 30. 1. 10. † 37. 25. † 40. 10.

Amalech filius Esau nascitur, Gen. 36. 12. 16. pugnat contra Israel, Exod. 17. 8. Num. 14. 43. Jud. 6. 3. cæditur, 7. * 1 Reg. 14. 48. funditus deletur, 1 Reg. 15. 2. 8. juxta verba Exod. 17. 14. Num. 24. 20. Deut. 25. 19.

Aman postquam ad honores fuit evehctus, sic lethalis hostis Judæorum, Esther 3. * suspenditur, 7. 10. eodem supplicio afficiuntur & decem filii ejus, 9. 13.

Amasa filius Abigail sororis Davidis, 1 Par. 2. 17. fit dux militiæ apud Absalonem, 2 Reg. 17. 25. post militiæ Davidis præficitur, 19. 13. tandem à Joab per fraudem occiditur, 20. 10. causa cædis ponitur, 2 Reg. 19.

Amasia filius Joas recenlet populum, 2 Paral. 25. 5. ulciscitur cædem patris sui, 4 Reg. 12. 21. † 14. 5. bello devincit Idumaos, 14. 7. capitur, & occiditur, 14. 13. relinquit successorem filium Azariam regem, 15. 1. appellatur Levi, Luc. 3. 29.

Amici veri, & fidei, Deut. 13. 6. † 33. 9. 2 Reg. 3. 27. † 13. 14. † 15. 19. † 20. 8. Plal. 40. 10. † 54. 14. Prov. 14. 20. † 18. 24. † 27. 10. 19. Eccl. 6. 7. † 7. 20. † 9. 12. † 12. 14. † 22. 25. † 37. 10. Jer. 9. 4. † 12. 6. † 41. 1. Daniel. 11. 26. Mich. 7. 5. Matth. 10. 35. Luc. 12. 53. Joan. 13. 18. 1 Thess. 2. 14.

Aminadab filius Aram, Matth. 1. 4. hunc Naasson filius ejus in principatu secutus est, vide Num. 1. 7. † 7. 12. † 10. 14.

Ammon filius Lot, & filiz ejus, Gen. 19. 38. Ammonitæ prohibentur ab ingressu templi, Deut. 23. 3. 2 Eldr. 13. 1. cæduntur ab Israel, Jud. 11. 32. 1 Reg. 11. 11. 2 Reg. 8. 12. † 10. * † 12. 26. adversus Ammon propheta-tur, Plal. 82. 8. Jer. 49. 1. Ezech. 21. 20. † 25. 2. Amos 1. 13. Soph. 2. 8.

Amon filius David oppressit forem suam Thamar, 2 Reg. 13. 14. unde, & ab Absalone fratre suo confoditur, 13. 28.

Amon filius Manasse rex Juda occiditur, 4 Reg. 21. 19. 23. ei in regno succedit filius Josias, 4 Reg. 22. 1.

Amori filius Chanaan, Gen. 10. 16. Amor-rhæi non patiuntur Israellem per suos terminos proficisci, Num. 21. 23. Jud. 11. 19.

Amri impius rex Israel, 3 Reg. 16. 16. 17. † 22. 23. contra Amri, Mich. 6. 16.

Anamelech idolâ Sepharvaim, 4 Reg. 17. 31

Ananias prophetat contra Jeremiam, Jerem. 28. 1.

Ananias cum uxore Saphira subitò moritur, Act. 5. 5. 10.

Anathoth civitas Benjamin, Jerem. 32. 7. ubi & Jeremias est natus, Jer. 1. 1. † 29. 27. & sacerdos Abiathar, 3 Reg. 2. 26.

Anathothitæ nolunt Jeremiam audire, Jerem. 11. 21.

Andreas à Christo vocatur, Matth. 4. 18. Marc. 1. 16. Joan. 1. 40.

Andronicus vicarius Antiochi occiditur, 2 Machab. 4. 38.

Angeli, horumque ministerium, & natura, Gen. 16. 7. * 18. * 19. * 21. 17. † 22. 11. † 24. 7. † 28. 12. † 31. 11. 65. † 32. 24. † 48. 16. Exod. 3. 2. † 13. 21. † 14. 19. † 23. 20. † 32. 34. † 33. 2. Num. 10. 16. † 23. 22. Jos. 5. 13. Jud. 2. 1. † 5. 23. † 6. 11. † 14. 20. † 13. 3. 6. 9. 1 Reg. 29. 9. 2 Reg. 14. 17. † 19. 27. † 24. 16. 3 Reg. 13. 18. † 19. 5. 4 Reg. 1. 13. 15. † 19. 35. 1 Par. 21. 15. 2 Par. 32. 21. Plal. 33. 8. † 90. 11. † 102. 20. † 103. 4. † 148. 2. 148. 2. 148. 6. † 37. 36. Dan. 3. 49. 16. 22. † 8. 16. † 9. 21. † 10. 5. † 10. 16. † 12. 1. Zach. 2. 3. † 3. 1. 6. † 4. 1. † 5. 5. 10. † 6. 4. Malac. 2. 7. † 3. 1. Jud. 13. 20. Tob. 5. 27. † 6. * 9. * 12. * Tob. 7. 5. † 8. 3. † 10. 11. † 11. 2. Baruch 6. 6. 2 Mach. 11. 8. Matt. 1. 20. † 2. 13. 19. † 4. 11. † 11. 10. † 13. 39. 49. † 16. 27. † 18. 10. † 22. 30. † 24. 31. † 26. 53. † 28. 2. † Marc. 13. 32. Luc. 1. 13. 19. 28. † 2. 9. 15. †

- 12.8. †16.22. †22.43. Joan. 1.51. †5.4. †20.12. Act. 1.10. †5.19. †6.15. †7.30. †8.26. †10.3. †11.13. †12.7. †11.23. †23.9. †27.23. Rom. 8.38. Gal. 1.8. †3.19. †4.14. Col. 2.18. 2Thess. 1.7. 1Tim. 3.16. †5.21. Hebr. 1.12. †2.2. †12.22. †13.2. 1Pet. 1.12. †3.22. 2Pet. 2.11. Judæ 9. Apoc.*
- Angelorum ruina, Job 4.18. †15.15. Isa. 14.9. Ezech. 28.2. 14.17. Jo. 8.44. 2Pet. 2.4. Jud. 6. Angelorum nomine appellantur doctores, & prædicatores, Isaïa 33.7. Malach. 2.7. †3.1. Matth. 10.11. Marc. 1.2. Luc. 7.27. Galat. 4.14. Apoc. 2.23.*
- Anima* quorundam piorum statim post mortem sunt cum Christo, 2Cor. 5.8. Philip. 1.24. Apoc. 14.13. contra eos, qui putant illas usque in diem judicii quiescere.
- Anna* parit propheta Samuel, 1Reg. 1.20. Anna prophetissa laudat Dominum Deum, Lucæ 2.36.
- Annas* sacer Caiphæ, Lucæ 3.2. Joan. 18.13. Act. 4.6.
- Antichristus*, & ejus regnum, Isaïa 11.4. Ezech. 38.39.* Dan. 7.7. 19.24. †8.9.23. †9.27. †12.1. Zach. 1.15. Matth. 24.24. Marc. 13.6. Joan. 5.43. Act. 20.29. 2Thess. 2.3. 1Tim. 4.1. 2Tim. 3.2. 2Pet. 2.* 1Joan. 2.18.22. †4.3. 2Joan. 1.7. Judæ 18. Apoc. 1.7. †12.8. †13.* †14.9. †17.* †19.20. †20.2.8.
- Antiochia* suscipit Apostolorum de Christo prædicationem, Act. 11.19.26. †13.1.
- Antiochus* illustris proficius in Egyptum, 1Mach. 1.18. destruit templum, & subvertit civitatem Jerusalem, 1Mach. 1.23.33. 2Mach. 5.16. erigit idolum super altare Domini, 1Mach. 1.57. moritur, 6.16. 2Mach. 9.*
- Antiochus Eupator, filius prædicti Antiochi, fit rex, 1Mach. 6.17. cum exercitu tendit in Judæam, 6.31. non servat Israeli fidem, 6.62. caditur, 7.4.
- Antiqua* via inquirenda, & observanda, & a novis declinandum, Jerem. 6.16. Prov. 22.28. Eccli. 8.11. †39.1. Rom. 16.17. Galat. 1.6.7.8. 1Tim. 6.20. 2Tim. 4.3. 2Pet. 3.17.1. Joa. 2.24. 2Joan. 7. Judæ 18.19.20.
- Apollo* vir tacundus, & Scripturarum peritus, Act. 18.24. 1Cor. 1.12. †3.4. †16.12.
- Apollonius* dux in Syria, 1Mach. 3.12. †10.69.
- Apostolus* magnus est Christus, Hebr. 3.1. Apostoli eliguntur ex discipulis, Luc. 6.13. mittuntur ad annuntiandum regnum Dei in Judæa, Matth. 10.* Lucæ 9.24.46. revertuntur, 9.10. mittuntur in universum mundum ad evangelizandum, Matth. 28.19. Marc. 16.15. Lucæ 24.46. Joan. 15.16.27. †20.22. Act. 1.8. †10.42.
- Apostoli usi sunt membranæ, seu libris, 2Tim. 4.13. hortantur ad studium legendi, 1Tim. 4.13.15. Opifices autem, qui noctes, & dies alii occupantur, jubentur non immisce-re se ecclesiasticis rebus, Eccli. 38.26.17.
- Apostoli, & Propheta habuerunt spiritum Dei, Exodi 4.12. 2Reg. 23.2. Dan. 9.10. Zach. 7.7. Matth. 10.20. Marc. 13.11. Joan. 14.17. Act. 1.2. †2.4. †4.31. †9.17. †19.6. 1Cor. 2.12. †12.3. 2Cor. 13.3. 1Thess. 4.8. 2Tim. 3.16. 1Pet. 1.11. 2Pet. 1.21.
- Apparitiones* Dei, angelorum, & hominum, Gen. 32.24. Exodi 3.* Num. 22.21. Jos. 5.13. 1Reg. 28.11. Math. 17.3. †28.2.9. Marc. 9.3. †
- 16.5.9.12.14. Lucæ 9.30. †24.4.15.36. Joan. 20.12.14. †19.26. †21.1. Act. 1.10. †16.9. †18.9. *Aqua* nihil nocimenti, vel impedimenti affert electis Dei, Exodi 14.22. Psalm. 65.6. Isaïa 43.2. Jonæ 2.5.
- Aqua* nominatur Persecutio, Psalm. 68.16. †143.7. Prov. 17.14. Matth. 7.25. Lucæ 6.48. Apoc. 12.17.
- Aquæ assimilantur cognitio Dei, & dona Spiritus sancti, Isa. 11.9. †12.3. †35.6. †43.20. †44.3. Ezech. 47.* Zach. 14.8. Joa. 4.10. †7.38. *Aqua benedicta*, vide Benedictio.
- Arad* rex Chananitarum pugnat contra Israel, Num. 21.1.
- Aran* qui & Ram nominatur, filius Esron, genuit Aminadab, Ruth. 4.19. 1Paral. 2.10. Matth. 1.3. Lucæ 3.33.
- Aram* frater Abraham, & pater Loth, Genes. 11.27.
- Arca* Noe, Gen. 6.14. †7.* †8.* Sap. 10.4. †14.6. Matt. 24.38. Luc. 17.27. Hebr. 11.7. 1Pet. 3.20.
- Arca* fœderis Domini paratur, Exodi 25.10. 21. Assumitur in castra contra Philisthaos, 1Reg. 4.5. capitur, 4.11.
- Arca* quid continebat, Exod. 16.24. Deut. 10.2. †31.26. 3Reg. 8.9. 2Paral. 5.10. Hebr. 9.4.
- Archelaus* regnat loco patris sui Herodis. Matth. 2.22.
- Arioli*, & aruspices, Dan. 2.2.27. †4.6. †5.7.11. Act. 19.13. vide Incantatores.
- Aristarchus* socius S. Pauli & in itinere, & in vinculis, Act. 19.29. †20.4. †27.2. Col. 4.10.
- Arphaxad* rex Medorum a Nabuchodonosor vincit, Judith 1.1.5.6.
- Arfaces* rex Persarum, & Medorum superat Demetrium, 1Mach. 14.3.
- Artaxerxes* rex Persarum recipit litteras plenas querelis adversus Judæos, 1Eldr. 4.7. 17. respondet, jubet ædificationem templi impediri, 4.21. permittit Israeli edificare templum, 2Eldr. 7.*
- Asa* filius Abiam rex Juda tollit idola, 3Reg. 15.8.12. subsidium querit a Syris, & moritur, 15.19.24. Josaphat filius ejus rex post eum, 1Paral. 3.10.
- Asaph* cantor Davidis, 1Par. 6.39. †16.5.
- Asarhaddon*, postquam pater ejus Sennacherib confossus est, succedit in regnum, 4Reg. 19.37. Isaïa 37.38.
- Athenes* parit ipsi Joseph Ephraim, & Manasse, Gen. 41.50. †46.20.
- Asia* subjicitur Romanorum imperio, 1Machab. 8.6.
- Assuerus* rex Persarum instruit splendendam cœnam, Esth. 1.3. accipit Esther uxorem, 2.9.17. relinquit Darium filium suum successorem, Dan. 9.1.
- Assur* filius Sem filii Noe, constituit regnum Assyriorum, Gen. 10.22. 1Paral. 1.7.
- Assur virga furoris Domini, Isa. 10.5. contra Assyrios pro: hecatur, Num. 24.24. Isa. 10.5. †14.21. †17.3. †30.28.31. †31.8.
- Rex Assur expugnat Israelitas, & transfert in Assyriam, 4Reg. 15.29.* †16.* †17.* expugnat civitates Judæ, 4Reg. 18.* 2Paral. 32.* Ezech. 36.*
- Assyriorum* exercitus ab angelo ceditur, 4Reg. 19.37. 2Par. 32.21. Isa. 37.36. Eccli. 48.24. 1Mach. 7.41. 2Mach. 8.19. Tob. 1.21. Jonæ 2.5.
- Asteroth*, Judic. 2.13. †10.8. 1Reg. 7.3. †12.10.

Athalia filia Amos regis Israel, 4 Reg. 8. 26. perdit totam ferè regiam stirpem, 11. 1. regnat sex annos in Judæa, 2 Paral. 22. 12. interimitur, 4 Reg. 11. 16. 20.

Athanobius mittitur ad Simeonem, 1 Mach. 15. 28.

Avaritia, Jos. 7. 20. 1 Reg. 8. 3. 25. 3. 10. 3 Reg. 21. 2. 4 Reg. 5. 20. 22. Psal. 36. 16. 21. Prov. 1. 19. 11. 28. 12. 27. 15. 6. 26. 27. 28. 16. 22. 30. 15. Ecclef. 2. 26. 4. 8. 5. 9. 6. 1. 11a. 5. 8. 36. 11. Jerem. 6. 11. 7. 8. 10. Ezech. 22. 13. Amos 8. 4. Mich. 6. 10. Habac. 2. 9. Eccli. 14. 3. 31. 3. 41. 4. 2. Mach. 4. 50. 10. 20. Matth. 6. 19. 26. 14. 46. 27. 3. Marc. 8. 36. Luc. 12. 15. Joan. 12. 4. Ad. 5. 1. 8. 19. 24. 26. 1 Cor. 6. 10. Ephes. 5. 3. Phil. 4. 11. Coloss. 3. 5. 1 Tim. 6. 9. ad Titum 1. 7. 11. Hebr. 13. 5.

Audiendum verbum Dei, vide Verbum Dei.

Axa filia Caleb traditur Othonieli in uxorem, Josue 15. 17. Jud. 1. 15.

Azarias filius Amasia rex Juda fit leprosus, 4 Reg. 15. 5. 2 Paral. 26. 19. reliquit filium Joatham regem, 4 Reg. 15. 32. 1 Paral. 3. 12. appellatur Ozias, 2 Paral. 26. 19. Matth. 1. 9. Matath. Luca 3. 29.

Azarias propheta mittitur ad regem Asa, 2 Paral. 15. 2.

B

B *Aal* idolum Samaritanorum, 3 Reg. 16. 3. 1. Altare Baal destruitur, Jud. 6. 25. 30. Sacerdotes Baal occiduntur, 3 Reg. 18. 40. 4 Reg. 10. 25. 23. 5.

Baana, & *Rechab* suspenduntur, 2 Reg. 4. 12. *Baasa* impius rex Israel, pugnat contra Asa regem Juda, 3 Reg. 15. 16. * cum omni progenie sua extirpatur, 16. 4. 11. secundum verbum Jehu, 16. 1. 23.

Babylonica captivitas 70. annorum prædicatur, Lev. 26. 3. 1. Deut. 4. 26. 28. 36. 49. 4 Reg. 20. 17. 11a. 5. 13. 19. Jerem. 13. 19. 24. 16. 9. 20. 4. 6. 25. 3. Ezech. 7. * 12. * 22. 5. Mich. 3. 12. 4. 10. Habac. 1. 6. Bar. 6. 1.

Babylonica captivitatis initium, 4 Reg. 24. * 25. * 2 Paral. 36. * 3 Esdr. 1. 40. 52. Fines captivitatis promittitur, & prophetaur, Lev. 26. 41. Deut. 4. 29. 30. 2. 3 Reg. 8. 33. 2 Paral. 6. 24. 37. 11a. 14. 1. 40. 1. 48. 20. Jer. 12. 15. 31. 16. 15. 24. 5. 23. 12. 29. 10. 30. * 31. 9. 32. 37. 16. 27. Ezech. 11. 17. Dan. 9. 2. 5. Bar. 6. 2. Liberatio fit, 1 Esdr. 1. * 2. * 3 Esdr. 2. 1.

Babylonica captivitatis causa, 4 Reg. 17. 7. 13. 18. contra Babylonem, Psal. 136. 8. 11a. 13. * 14. 2. 4. 21. 2. 9. 47. * Jerem. 25. 12. 47. * 51. * Bar. 4. 37. Apoc. 14. 8. 16. 19. 17. * 18. *

Bacchides dux Demetrii, 1 Mach. 7. 8. occidit Judam ex præcepto Demetrii, 9. 18.

Balaam conducitur ad maledicendum Israel, Num. 22. * 23. * docetur à Domino quid illi loquendum sit, 23. 5. 26. Balaam doctrina, 2 Petr. 2. 15. Apoc. 2. 14.

Balac rex Moabitum mittit nuntios ad Balaam, Num. 22. 5. Josue 24. 19. vide Jud. 11. 25. Mich. 6. 5. Apoc. 2. 14.

Balthassar videt manum scribentem, Dan. 5. 4. occiditur, & regnum ejus delabitur ad manus Darii, 5. 30. 1. 6. 1.

Banaias dux Cerethi, & Phelethi, 2 Reg. 20. 33. David à consiliis, 23. 21. 1. Paral. 11. 25. postea

præfectus militum Salomonis, 3 Reg. 2. 35. *Baptismus* à Christo præceptus, Matth.

28. 19. Marc. 16. 16. Joan. 3. 5.

Baptismus docuerunt Apostoli, & administrarunt, Ad. 2. 38. 41. 18. 12. 36. 19. 18. 10. 47. 16. 15. 33. 19. 4. 22. 16. Rom. 6. 3. 1. Cor. 1. 14. Galat. 3. 17. Ephes. 4. 5. Hebr. 6. 2.

Baptismus salvat, 1 Petr. 3. 21. Baptismus est lavacrum regenerationis, Tit. 3. 5.

Baptismus tollit omnia peccata, Gen. 17. 14. Isaie 44. 3. Ezech. 36. 25. Zach. 13. 1. Matth. 18. 14. 28. 19. Marc. 1. 4. 16. 16. Joan. 1. 33. 3. 5. Act. 2. 38. 18. 12. 38. 16. 33. 18. 8. Rom. 6. 3. 4. 5. 6. * 1 Cor. 6. 11. Ephes. 5. 26. Coloss. 2. 11. *

Tit. 3. 5. * Hebr. 10. 22. 1 Petr. 3. 21.

Baptismus non est iterandus, Ephes. 4. 5. Hebr. 6. 6. 10. 25. Idem declarat ipsius figura, Gen. 17. 14. 1 Cor. 10. 2.

Baptismus Joannis, Matth. 3. 6. 21. 25. Marc. 1. 4. 11. 30. Luca 3. 16. 7. 29. 20. 4. Joan. 1. 25. 33. 3. 23. Act. 1. 5. 11. 16. 13. 24. 19. 3.

Baptismus poenitentia prædicatur, Marc. 1. 4. Luc. 3. 3. Ad. 2. 38. 13. 24. 19. 3. Rom. 6. 3. Coloss. 2. 12.

Baptismi nomine significatur passio, Matt. 20. 22. Marc. 10. 38. Luca 12. 50.

Baptismus in Spiritu sancto, & igne, Matt. 3. 11. Marc. 1. 8. Luca 3. 16. Joan. 1. 33. Ad. 1. 5. 2. 4. 11. 15.

Baptizandi sunt parvuli, Gen. 17. 14. Exodi 4. 24. 25. 26. Matth. 11. 28. 18. 14. 19. 13. Marc. 10. 14. Luca 18. 15. Joan. 3. 5. Act. 2. 39. 41. 16. 15. 33. 18. 8. 1 Cor. 1. 16. 10. 2. 15. 22. 1. Timoth. 2. 4.

Baptizari in Scripturis aliquando exprimitur per verbum illuminari, Hebr. 6. 4. aliquando per renovari, Hebr. 6. 6.

Baptizatus Christus, Matth. 3. 15. Marc. 1. 9. Luca 3. 21. in baptizatum delabitur Spiritus sanctus, Matt. 3. 16. Marc. 1. 8. Luca 3. 21. Jo. 1. 33.

Baptizatus Christus per discipulos, Joan. 3. 22. 4. 2.

Baptizata integra domus, 1 Cor. 1. 14. Ad. 16. 15. 33. 18. 8. 16. 33.

Baptizati accipiunt Spiritum sanctum, Ad. 2. 38. 19. 3. induunt Christum, Galat. 3. 27. in morte ipsius baptizantur, Rom. 6. 3. in unum corpus baptizantur, 1 Cor. 12. 13. 27.

Baptizatus Simon Magus, Act. 8. 13.

Baptizatus Eunuchus, Act. 8. 38.

Baptizatus Cornelius gentilis, Ad. 10. 47.

Barabbas latro dimittitur, Matth. 27. 26. Marc. 15. 15. Luca 23. 15. Joan. 18. 40. Ad. 3. 14.

Bar-Jesu à Deo per Paulum ulu oculorum privatur, Act. 13. 11.

Barnabas ponit pretium agri ante pedes Apostolorum, Act. 4. 37. ducit Paulum ad Apostolos, 9. 27. mittitur Antiochiam, 11. 22. redit in Jerusalem, 11. 30. iterum recipit se Antiochiam cum Paulo, 12. 25.

Bartimeus visu donatur, Marc. 10. 46. 52.

Baruch filius Neria, Jerem. 12. 12. dicitur Jeremia scribit librum, qui comburitur, 36. * conscribit alium, qui populo prælegitur, 45. 1. Baruch 1. 3.

Barzabai providet regi David de cibis, 2 Reg. 17. 27. deducit eum usque ad Jordanem, 19. 31. * David præcepit, ut filiis Barzabai beneficiat, 3. Reg. 2. 7.

Barzellai, quoniam suæ genealogiæ scripturam demonstrare non poterat, rejicitur à Sacerdotio, 1 Efd. 2. 61. 2 Efd. 7. 64.

Basemath filia Salomonis, uxor Achimæas, 3 Regum 4. 15.

Bathuel filius Nachor pater Rebecæ, Gen. 22. 23.

Beatitudo, seu beatorum gaudium, & vita æterna, Sap. 3. 7. † 5. 1. 16. Isa. 25. 9. † 30. 29. † 49. 10. † 60. 64. 2. Jer. 31. 3. 8. 13. Dan. 12. 13. Mat. 13. 43. † 19. 28. † 25. * Marc. 12. 25. Luc. 9. 33. † 16. 22. † 22. 29. Joan. 16. 20. † 17. 2. 24. Rom. 8. 30. 1 Cor. 9. 2. † 15. 41. 2 Cor. 12. 3. 2 Timoth. 4. 8. 1 Petr. 1. 4. 8. † 5. 4. Hebr. 10. 35. † 12. 23. Jac. 1. 12. Apoc. 2. 3. * 7. 9. 15. † 14. 1. † 21. * 22. *

Beatitudo quomodo comparatur, Isa. 25. 9. Mat. 20. 23. † 25. 34. Marc. 10. 40. Joan. 3. 15. 16. 16. † 5. 24. † 10. 29. Act. 2. 21. † 15. 12. † 16. 31. Rom. 11. 16. † 10. 4. Eph. 1. 13. † 2. 6. 1 Thess. 5. 2. Thess. 2. 13. 2 Timoth. 1. 9. Tit. 1. 1. † 3. 5. 1 Petr. 1. 9. Hebr. 5. 12.

Belis. & Draconis historia. Daniel. 14. * *Bellum* est pœna peccati, Levit. 26. 24. Deut. 28. 36. 49. Jud. 2. 13. † 3. 1. 8. † 4. 1. † 6. 1. † 10. 6. † 13. 1. Isa. 5. 25. Jerem. 5. 15.

In Belli necessitate quomodo quis se habere debeat, Exod. 17. 8. 12. 1 Regum 17. 20. * 2 Paral. 12. 2. 6. † 14. 9. 12. † 18. * 20. 1. † 22. 6. Judith 8. 9. * 1 Mach. 3. 16. 20. † 4. 6. 10. † 7. 4. 1. 45. 5. 2 Mach. 8. 16. 19. Deus pugnat pro suis, Exod. 14. 13. Deut. 1. 30. † 3. 12. 1 Reg. 17. 46. 2 Paral. 10. 15. Psalm. 17. 35. † 143. 1. Isa. 30. 15. quære victoria.

Bellandum armis quoque spiritualibus, Rom. 13. 12. 2. 2 Cor. 10. 4. Eph. 6. 11. Galat. 5. 17.

Bellum quibus de causis susceperint olim fideles, Gen. 14. 14. Jud. 9. 27. † 20. * Josue 10. 1. 7. 1 Reg. 30. 1. 8.

Benedictio, quæ homo homini benedicit, Gen. 14. 19. † 27. 4. * † 28. 4. † 48. 9. Exod. 12. 32. 39. 43. Levit. 9. 22. Num. 24. 9. * Deut. 10. 8. † 13. 1. Josue 8. 33. † 14. 13. † 15. 19. † 22. 6. 1. Reg. 2. 20. 2. Reg. 6. 18. † 13. 26. † 14. 22. † 19. 29. 3 Reg. 1. 47. † 8. 14. 4 Reg. 10. 14. 1 Paral. 16. 2. 2 Paral. 6. 3. Judith 15. 10. Psalm. 117. 2. 6. † 128. 8. Prov. 27. 14. 1 Machab. 2. 69. Luc. 2. 4. † 6. 28. Rom. 12. 14. Hebr. 7. 2.

Benedictio, qua creatura consecrantur, & sanctificantur, Exod. 28. 2. † 29. 6. 27. Levit. 21. 10. † 22. 2. † 27. 28. 29. 30. Num. 5. 17. † 31. 6. Josue 6. 14. Judic. 17. 3. 1. Regum 21. 5. 1 Paral. 18. 11. 3 Efd. 1. 41. 1 Timoth. 4. 5. * Hebr. 9. 2. 3. Hinc consecratio Sacerdotum, vestium, altarium, templorum, cereorum, aquæ lustralis, & cætera.

Benhadad servat fidem & pactum cum rege Afa, 3 Reg. 15. 20. obsidet Samariam, 20. 1. 4 Reg. 6. 24. ægerat, & moritur, 8. 7. 15.

Benhadad filius Hazael fit rex Syriæ, 4 Reg. 13. 24. subdit sibi Israël, 13. 3.

Benjamin filius Jacob nascitur, Gen. 35. 16.

Benjamin abutuntur uxore Levitæ, Jud. 19. 25. puniuntur, 20. 41.

Beseleel insignis artifex, Exod. 31. 1. † 35. 30.

Bellig, & bruta animantia non crudeli eracunda, Gen. 13. 13. Exod. 23. 12. * Num. 22. 23. 28. Deut. 5. 14. † 22. 10. Prov. 12. 10. Eccli. 7. 24.

Bethsabæ filia Hiam Uxor Uriæ à David

cognoscitur, & parit, 2 Reg. 11. 4. 27. puer ægerat, & moritur, 12. 15. 18. fit uxor Davidis, parit ei Salomonem, 12. 24. 1 Paral. 3. 5. Mat. h. 1. 6.

Bethaida urbs nativa Andreæ, & Philippi, Joan. 1. 44. † 12. 21. deploratur, Mat. 11. 21. Luc. 10. 13.

Bethsamite graviter puniuntur, 1 Reg. 6. 19.

Bona opera, pietateque vera in Deum commendantur, Exod. 19. 5. † 20. * † 23. 19. 25. Deuter. 5. 6. 11. 16. † 10. 12. Josue 22. 5. 1 Reg. 15. 22. Psalm. 2. 10. † 29. 7. † 49. 14. Prov. 3. 1. † 14. 31. † 1. 3. Isa. 1. 16. † 58. 6. Jerem. 2. 3. Ezech. 18. 6. Olee 6. 1. 1. Mich. 6. 8. Zach. 7. 9. † 8. 16. Eccli. 35. 12. Mat. 5. 24. 29. 39. Luc. 1. 75. † 3. 11. Joan. 12. 26. Rom. 12. * 13. * 14. 17. Philip. 3. 3. Jacob. 1. 27. vide Opera.

Bonitas, & benignitas Dei erga suos, Gen. 18. 26. 30. Exod. 6. 1. † 7. 26. † 11. 27. † 20. 6. † 34. 6. Num. 20. 8. Deut. 4. 29. † 5. 10. † 7. 9. † 10. 18. † 28. 1. † 30. 4. † 32. 10. 2 Regum 7. 12. † 12. 13. † 24. 14. 3 Regum 8. 23. 4 Regum 20. 5. 2 Efd. 9. 8. Sap. 1. 24. Eccli. 2. 12. † 18. 1. Psalm. 51. 5. † 57. 7. † 86. 25. † 85. 5. † 101. * † 135. * † 144. 8. Isa. 30. 18. † 54. 5. 7. † 57. 7. Jerem. 12. 15. † 18. 8. Ezech. 18. 27. † 33. 15. Olee 2. 21. Joel. 2. 13. Jonæ 4. 2. Mat. 11. 28. † 18. 19. Luc. 1. 30. † 6. 36. † 15. 20. 27. † 23. 43. Rom. 11. 4. 2 Cor. 1. 3. Ephel. 2. 4. 1 Tim. 1. 13. 16.

C

Cæcitas, tum corporis, tum animi, Gen. 19. 11. Deut. 28. 28. 4 Reg. 6. 18. Psal. 68. 14. † 145. 8. Isa. 6. 10. † 42. 7. 16. 18. † 35. 5. † 29. 18. † 43. 8. † 56. 10. † 59. 10. Sap. 2. 21. Tob. 2. 11. 2 Mach. 10. 30. Mat. 15. 14. Marc. 8. 18. Luc. 4. 19. Joan. 9. 1. 4. † 12. 40. Act. 9. 8. 18. † 13. 11. Rom. 1. 21. † 11. 18. 1 Cor. 4. 4. Ephel. 4. 18. 2. Petr. 1. 9. 1 Joan. 2. 11. Apoc. 3. 17.

Cæci illuminantur, Tob. 11. 15. Mat. 9. 30. † 10. 34. Marc. 8. 25. † 10. 46. Luc. 18. 35. Joan. 9. 7.

Ceremoniæ Ecclesiasticæ, seu cultus externus, Gen. 8. 20. † 14. 18. † 15. 9. † 17. 10. † 22. * † 26. 5. 28. 11. † 33. 20. † 43. 4. 26. Exod. 12. * † 18. 20. † 19. * Levit. 8. 34. † 9. * † 10. 19. † 12. * † 14. * † 23. * † 24. * Nu. 1. 50. † 4. * † 5. * † 6. * † 7. * † 8. * † 9. * † 15. * 1. Par. 23. * 1 Efd. 6. * Mat. h. 2. 11.

Ceremoniæ, seu ritus certi in orando, 2 Regum 8. 22. 54. † 17. 2. 1. 18. 42. 2 Paral. 5. 12. † Mat. h. 2. 11. † 26. 30. Marc. 14. 35. Luc. 22. 41. 1 Cor. 11. 4. * Timoth. 2. 8.

Cain primus filius Adam nascitur, Genes. 4. 1. occidit suum fratrem Abel, 4. 8. Sap. 10. 3. 1 Joan. 3. 12.

Caleb filius Hefron, 1 Paral. 2. 18. explorator terræ Chanaan, Num. 13. 8. 31. † 14. 6. 24. 30. 38. postulat, & consequitur terram Hebron: Jos. 14. 6. 9. 13. † 21. 12. Judic. 20. 1. Paralip. 6. 56.

Calix iræ, & furoris, Isa. 51. 17. Jerem. 25. 15. Psalm. 59. 5. † 74. 9. Apoc. 16. 19.

Calix passionis, Mat. 20. 22. † 26. 38. Marc. 10. 38. Luc. 22. 42. Joan. 18. 11.

Camos, vide Chamos.

Canæ civitas Galilææ, ubi Christus aquam in vinum mutavit, Joan. 2. 1.

Capharnaum, civitas Galilææ, in qua cepit Jesus prædicare, Mat. 4. 17. Luc. 4. 11. curat ibidem servum Centurionis, Mat. 8. 17.

Christus per proditorem traditur, quare Judas.

Christus passus est, Psalm. 21. * Isaia 53.* Dan. 9. 26. Matth. 16. 21. 17. 12. 22. 23. 18. 22. 26. 37. 66. 27. * Marc. 8. 31. 9. 11. Luca 17. 25. 18. 31. 23. * Joan. 18. 28. 19. * Act. 3. 18. 7. 8. 32. 17. 8. Roman. 8. 32. 1. Petr. 2. 21. 4. 1. Hebr. 2. 8. 12. 12.

Christus est crucifixus, Matth. 27. 35. Marc. 15. 24. Luca 23. 32. Joan. 19. 18. Act. 2. 23. 4. 10. 1 Cor. 2. 2. 2 Cor. 13. 4.

Christi passio praedicta, & praefigurata est, Genes. 22. 2. Numer. 21. 8. Psalm. 21. * Isaia 53.* Dan. 9. 26. Matth. 20. 22. Joan. 3. 14. 16. 7. 8. 28. 12. 32.

Christus mortuus est, & sepultus propter peccata nostra, Matth. 27. 49. 58. Marc. 15. 37. 42. Luca 23. 45. 49. Joan. 19. 30. 40. Act. 13. 29. Rom. 5. 6. 7. 6. 10. 7. 8. 34. 14. 9. 1 Cor. 15. 3. 2 Cor. 5. 15. 1 Thess. 5. 10. ut praedixerat futurum, Matth. 16. 31. 720. 22.

Christus tertia die resurrexit a mortuis, Psalm. 15. 10. Matth. 28. 6. Marc. 16. 6. Luca 24. 5. Joan. 20. 9. Act. 2. 24. 31. 10. 40. 13. 30. 17. 31. Rom. 4. 25. 7. 8. 34. 14. 9. 1 Cor. 15. 3. 12. 2 Tim. 2. 8. idque praedictum, & praefiguratum est, Psalm. 15. 10. Jon. 2. 1. Matth. 12. 40. 16. 21. 17. 22. 20. 22. Marc. 8. 31. 9. 31. 10. 34. Luc. 11. 30. 17. 33. Joan. 2. 19.

Christus ascendit in caelum, Marc. 16. 19. Luc. 24. 51. Jo. 3. 13. 17. 6. 6. 1. Act. 1. 9. Eph. 1. 10. 1. 4. 8. 1 Petr. 3. 22. Hebr. 4. 14. Psal. 67. 19.

Christus est Deus, & Dei filius a principio, & ab aeterno, Joan. 1. 1. 7. 8. 58. 17. 5. 24. Mich. 5. 2. Prov. 8. 22. Coloss. 1. 16. Hebr. 1. 1.

Christus mediator, reconciliator, & advocatus, Joan. 6. 44. 65. 10. 7. 14. 6. Act. 4. 12. Rom. 3. 15. 7. 5. 2. 7. 8. 34. Gal. 3. 20. Ephes. 2. 14. 17. Col. 1. 19. 1 Tim. 2. 5. Hebr. 7. 24. 1. 8. 6. 1. 9. 15. 12. 24. 1. Joan. 2. 1. 7. 10.

Christus sedet ad dexteram Dei Patris, Psal. 109. 1. Matth. 22. 44. Marc. 16. 19. Luca 22. 69. Act. 7. 56. Rom. 8. 34. Ephes. 1. 20. Coloss. 3. 1. 1 Petr. 3. 22. Hebr. 1. 13. 10. 12. 12. 12.

Christus venturus est judicare vivos, & mortuos, Psal. 95. 11. Matth. 16. 27. 24. 30. 25. 21. Luc. 17. 24. 30. 21. 25. Joan. 5. 22. Act. 1. 11. 10. 42. 17. 2. 1. Rom. 2. 16. 2 Cor. 5. 10. 1 Thess. 4. 16. 2 Thess. 1. 7. 2 Tim. 4. 1. 1 Petr. 4. 5. Hebr. 9. 28. Jude 14. Apoc. 1. 7. 20. 11.

Christo omnia tradita sunt a Patre, & subiecta, Matth. 11. 27. 18. 18. Luc. 10. 22. Joan. 3. 35. 17. 2. Ephes. 1. 22.

Per Christum cuncta sunt creata, Psal. 32. 6. Joan. 1. 3. Eph. 3. 9. Coloss. 1. 15. Hebr. 1. 2.

Christus manet in aeternum, Psal. 109. 4. Isa. 9. 7. Dan. 7. 14. Mich. 5. 1. Joan. 12. 34.

Christus est leo, Apoc. 5. 5.

Christus est stella matutina, 2 Petr. 1. 19. Apoc. 22. 16.

Christus novit omnia, Joan. 16. 30. 21. 17. Apoc. 2. 21.

Christus est unus cum Patre, Joan. 10. 30. 14. 10. 20. 17. 21.

Christus sibi reputat fieri, quod Christianis fit, Zach. 2. 8. Prov. 14. 31. 17. 5. Matth. 10. 42. 18. 5. 25. 35. Marc. 9. 40. Luca 10. 16. Act. 9. 4. 1 Thess. 4. 8.

Christiani appellantur fideles, Act. 11. 26. 26. 28. 2 Cor. 12. 7.

Christiani dicuntur sancti, quia sanctitatem profitentur, Act. 9. 4. 1. Rom. 1. 7. 12. 13. 15. 26. 16. 2. 15. 1 Cor. 1. 2. 7. 5. 1. 14. 33. 2 Cor. 1. 1. 12. 1. 12. 1. 12. Ephes. 1. 1. 15. 7. 5. 8. 18. 14. 12. 16. 18. Philip. 1. 1. 14. 2. 1. Coloss. 1. 1. 1 Thess. 5. 27. 1 Tim. 5. 10. Hebr. 6. 10. 13. 24.

Christiani vivendum sicut Christus vixit, Galat. 2. 19. 1 Joan. 1. 7. 2. 6. 7. 3. 3.

Christiani erunt cum Christo, Joan. 12. 26. 14. 3. 17. 24.

Chus filius Cham, Gen. 10. 6. 1 Par. 1. 8.

Chusai amicus Davidis, nuntiat Davidi, quid in eum meditetur Absalom, 2 Reg. 15. 32. 17. 15. 16.

Chusan Rafathaim rex Syria regnat super Israel octo annos, Jud. 3. 8.

Cibus quis Judaeis vetitus, Exodi 21. 28. 12. 31. Levit. 3. 17. 7. 23. 11. 4. 17. 10. 13. 19. 26. Deut. 12. 16. 23. 14. 7. 10. 1 Reg. 14. 32.

Ciborum, & potus in convivii luxur, Isaia 5. 12. Ezech. 16. 49. Luca 21. 34. 16. 19. Rom. 13. 13. Gal. 5. 21. 1 Petr. 4. 3. 2 Petr. 2. 13. vide Ebrietates.

Cibare esurientes, seu fame laborantes, Deuter. 23. 4. Jud. 8. 5. 1 Reg. 21. 3. 30. 8. 23. 2 Reg. 16. 1. Isaia 58. 7. Matth. 23. 5.

Cibus sumendus cum gratiarum actione, Vide Gratia.

Cibi delectus habendus, vide Abstemitas.

Circumcisio carnalis, & spiritualis, Gen. 17. 10. 12. 1. 4. 34. 24. Exodi 4. 25. 12. 44. Levit. 12. 1. Deuter. 10. 16. 10. 6. Jos. 5. 2. 7. Judith. 14. 6. Jerem. 4. 4. 7. 6. 10. 7. 25. 1 Mach. 1. 16. 31. 61.

2 Mach. 6. 10. Luc. 1. 59. 7. 2. 2. 1. Joan. 7. 22. Act. 7. 8. 15. 1. 24. 16. 3. Rom. 2. 25. 29. 1. 1. 4. 10. 1 Cor. 7. 19. Galat. 2. 3. 7. 2. 6. 12. Ephes. 2. 11. Phil. 3. 2. Col. 2. 11. 13. 11.

Claudius Caesar Romanus praecipit omnes Judaeos exire Roma, Act. 18. 2. hujus tempore magna erat in orbe annonae caritas, Act. 11. 28.

Claudius Lysia mittit Paulum ad Felicem praefectum Caesarea, Act. 23. 21. 30.

Cleopatra filia Ptolemæi traditur Alexandro, 1 Mach. 10. 58. huic admittitur, & traditur Demetrio, 11. 12.

Cleophas ibat cum altero discipulo in Emmaus, Luca 24. 13. cognovit Christum in fractione panis, 24. 30.

Cogitationes pravae, quas odit Dominus, Zach. 8. 17. Prov. 6. 14. Matth. 15. 19. Marci 7. 21.

Cogitationes cordis Deus novit, 1 Reg. 8. 39. 2 Par. 6. 30. Joan. 7. 25. & nulla lateo eum, Job 42. 1. Eccl. 4. 19. 12. 29. 15. Matt. 9. 4. Heb. 4. 13. noverunt eas & alii, quibus Deus voluerit revelare, 4 Reg. 5. 26. 16. 12. Dan. 2. 29. 8.

Cognoscere licet subinde homines ex verbis, & factis, Eccl. 19. 27. 17. 9. Matth. 7. 16. 12. 3. Luca 6. 44.

Cognosci Deus humana sapientia non potest, nisi ipse revelet parvulis, & humilibus, Matth. 11. 25. 16. 19. Luc. 10. 21. Joan. 7. 28. 18. 19. 27. 10. 14. 14. 4. 15. 15. 17. 6. Act. 17. 23. 1 Cor. 1. 17. 18. 1. 6. 10. 7. 3. 19. Coloss. 1. 26.

Concionatorium, Pastorum, & Prophetarum officium, 1 Reg. 12. 23. Isaia 5. 1. 1. 6. 1. Jer. 1. 5. Ezech. 3. 19. 12. 13. 2. 7. Act. 1. 18. 24. vide Episcoporum electio, & officium.

Concordia fratrum commendatur, Psalm.

132. 1. Eccl. 25. 2. Rom. 12. 16. idem sapere, idemque sentire jubetur, Rom. 12. 16. † 15. 6. 1 Cor. 1. 10. Ephes. 4. 3. Phil. 2. 2. † 3. 17. † 4. 2. 1 Petr. 3. 8.

Concupiscentia prohibetur, & punitur, Exodi 20. 17. Num. 11. 33. † 21. 5. 6. Jos. 7. 21. 24. Eccl. 19. 1. † 42. 11. Job 31. 1. Prov. 6. 25. Matth. 5. 28. Marc. 4. 19. Rom. 6. 12. † 7. 8. † 13. 14. Gal. 5. 16. Coloss. 3. 5. 1 Thess. 4. 3. 1 Tim. 6. 11. 2 Tim. 2. 22. 1 Cor. 10. 6. 1 Petr. 1. 15. † 2. 11. † 4. 3. 2 Petr. 4. 1. 1 Joan. 2. 16. Jac. 1. 14. † 4. 1. Jude 23.

Concupiscentias carnis crucifigere, refrænare, & mortificare jubetur, Eccl. 18. 10. Rom. 6. 12. † 8. 12. † 13. 14. Galat. 5. 16. Ephes. 4. 22. † 5. 3. Col. 3. 5. Tit. 2. 12. 1 Petr. 2. 1. † 4. 3. 6. Hebr. 12. 1.

Condonandum fratri in nos peccanti, Eccl. 18. 8. Matth. 5. 23. † 6. 14. † 18. 22. 35. Luc. 17. 3. Ephes. 4. 32. Col. 3. 13.

Confessio peccatorum in scripturis varia, & multiplex, Genes. 41. 9. Lev. 16. 21. 39. † 26. 40. Num. 5. 6. Jos. 7. 19. 2 Reg. 24. 17. 1 Estdr. 9. 6. 2 Estdr. 9. 2. Psalm. 27. 7. † 31. 5. † 37. 19. † 73. 19. † 91. 2. Prov. 16. 3. † 18. 17. † 28. 13. Eccl. 4. 25. 31. † 73. 24. † 17. 27. Isa. 33. 15. Dan. 9. 5. Matth. 3. 6. † 16. 19. Luc. 11. 4. † 18. 13. Joan. 20. 23. Jac. 5. 16. 1 Joan. 1. 8. 9.

Confirmatio sacramentum, Act. 8. 17.

Confiteri Christum, & ejus doctrinam, Matth. 10. 32. Luc. 12. 8. Rom. 10. 9. 1 Petr. 3. 15. vide Erubescere Evangelium.

Conjuratio, seditio, ejusque punition, Num. 16. * † 20. 2. Jud. 9. 23. 31. 34. † 12. 14. 2 Reg. 20. * 3 Reg. 1. 5. Esther 2. 21. Act. 5. 36. 37. † 19. 23. † 23. 13. 20.

Connubium, vide Matrimonium.

Connubium spirituale inter Deum, & animam, Cantic. * Isa. 50. 1. † 54. 5. † 62. 4. Jerem. 31. 22. Ezech. 16. 7. 8. Osee 2. 20. Matth. 9. 15. † 22. 2. † 25. 5. Marc. 2. 19. 2 Cor. 11. 2. Apoc. 19. 7. † 21. 2. 9.

Conscientie bonæ tranquillitas, Prov. 15. 15. Eccl. 13. 30. 1 Joan. 3. 21. 2 Cor. 1. 12. conscientie malæ perturbatio, Sap. 17. 10. 11.

Consecratio sacerdotum, dierum, altarium, vestium, cæterarumque rerum, quarum est usus in sacris, Exodi 28. 41. † 29. 1. 7. 21. 29. 35. † 32. 29. † 40. 11. Lev. 7. 30. 37. † 8. 9. 22. 31. 33. † 18. 21. † 21. 7. 10. † 22. 2. 3. † 23. 12. † 27. 10. 16. 21. 28. Num. 3. 3. † 6. 5. 9. 13. † 7. 1. * † 8. 12. † 18. 10. Jos. 6. 24. Judic. 16. 17. † 17. 3. 3 Reg. 15. 13. 1 Paral. 10. 10. † 18. 11. † 22. 19. 2 Paral. 2. 4. † 17. 16. † 23. 9. † 26. 18. 1 Estdr. 3. 5. † 8. 25. Eccl. 49. 9.

Consilia mala dissipat Deus, Gen. 11. 7. † 37. 18. † 50. 19. Num. 22. * 2 Reg. 15. * † 17. 4. 2 Estdr. 4. 8. 15. Estdr. 7. 5. * Job 5. 13. Psalm. 2. 4. † 20. 12. † 32. 10. Isa. 7. 8. † 19. 3. Matth. 27. 62. Act. 5. 19. † 9. 24. † 23. 12. 19. † 27. 42.

Consolatio pauperum, vide Eleemosyna.

Consortium bonorum, & malorum, vide Societas.

Constantia fidelium, 2 Reg. 13. 13. † 16. 26. * 3 Reg. 18. 4. 13. 4 Reg. 13. 3. Sap. 5. 1. Judic. 13. 10. 1 Mach. 1. 65. † 2. 16. 24. † 14. 4. 2 Mach. 6. 10. 19. * † 7. * Dan. 13. * Matth. 14. 3. Act. 4. 8. 13. 1 Thess. 1. 6.

Constitutiones superiorum potestatem

constituendi habentium servandæ sunt ut ipsius Dei, Exodi 16. 8. Luc. 10. 16. Act. 16. 4. 1 Thess. 4. 2. 8. Rom. 13. 1 Tit. 3. 1.

Consultendus Deus dubiis in rebus, & ejus vicarii, Gen. 25. 22. Exodi 18. 19. Levit. 24. 12. Num. 9. 26. † 15. 34. † 27. 5. Deut. 1. 17. † 17. 8. Jos. 14. Judic. 1. 1. † 18. 5. † 20. 18. 23. † 21. 2. 1 Reg. 10. 22. † 23. 4. 10. 12. † 30. 8. 2 Reg. 2. 1. † 5. 19. 23. † 21. 1. 3 Reg. 14. 2. † 22. 5. 7. 15. 4 Reg. 3. 11. 16. † 8. 8. † 22. 23. 2 Paral. 18. 4. 14. † 33. 18. Psalm. 118. 24. 118. 11. † 30. 1. † 45. 11. Jer. 37. 3. 5. † 42. 2. Ezech. 14. 1. 2. Zach. 7. 2. Tob. 4. 19. Eccl. 37. 19. Luc. 16. 29.

Consultendi non sunt divini, vel magi, vel incantatores, & arripri, Lev. 19. 31. † 20. 6. Deuter. 18. 11. 1 Regum 28. 7. 9. 3 Reg. 22. 6. 4 Reg. 1. 2. 6. † 3. 13. 2 Paral. 18. 5. Dan. 2. 2. † 4. 5. † 5. 6.

Contristare Spiritum sanctum, Ephes. 4. 30.

Contristari ad poenitentiam commendatur, 2 Cor. 7. 9.

Contritio vera prædicatur, Jer. 7. 3. Matth. 3. 2. † 4. 17. Luc. 3. 8. † 13. 5. † 24. 47. Act. 2. 38. † 3. 19. † 8. 22. † 17. 30. † 20. 21. † 26. 20.

Contritio vera promittitur remissio, seu venia, Deut. 4. 29. † 30. 2. 1 Reg. 7. 3. 2 Par. 7. 14. † 30. 6. † 34. 26. Job 22. 23. Prov. 28. 13. Psalm. 31. 5. 118. 1. 16. † 30. 18. † 45. 22. † 55. 7. † 59. 20. Jerem. 3. 10. 17. † 18. 8. † 29. 12. † 31. 18. 20. Ezech. 18. 21. 27. † 33. 14. Glee 14. 2. Joel. 2. 12. Jonæ 3. 8. Zach. 1. 3. Malach. 2. 7. Eccl. 17. 23. Luc. 15. 18. Act. 3. 19. † 26. 18. 20.

Contritio querenda, & amplectenda, dum sani sumus, Eccl. 17. 24. † 18. 25.

Contritionis veræ exempla, Jud. 10. 15. 2 Reg. 12. 13. † 24. 10. 17. 2 Paral. 12. 6. † 35. 12. Jonæ 3. * Judith 8. 4. Matth. 26. 74. Luc. 7. 37. 44. † 15. 18. † 18. 13. † 19. 8. † 21. 62. † 23. 4. Act. 2. 37.

Contritionis falsæ exempla, Gen. 4. 13. † 27. 38. Exodi 8. 8. † 9. 27. † 10. 16. Jos. 7. 20. Jud. 1. 7. 1 Reg. 15. 24. 30. † 24. 17. 3 Reg. 13. 6. † 21. 27. Sap. 5. 3. 1 Mach. 6. 12. 2 Mach. 9. 12. Matth. 27. 4. Act. 8. 13. 22. Hebr. 12. 17.

Cooperari gratiæ Dei, vide Liberum arbitrium.

Cor, sive voluntas hominis à Deo pro facto acceptatur, Gen. 4. 4. † 22. 11. Exodi 25. 2. † 35. 5. Deut. 19. 5. Matth. 15. 8. Marc. 12. 41. Luc. 21. 1. 2 Cor. 8. 12. quare voluntas pro facto.

Cor mundatur, & sanctificatur per Christum, Pal. 50. 4. Joan. 13. 10. † 15. 3. † 17. 19. Act. 15. 9. 1 Cor. 6. 11. Ephes. 5. 26. 1 Petr. 1. 22. 1 Joan. 1. 7. † 3. 3. Hebr. 1. 3. † 9. 14. † 10. 14. † 13. 12.

Cornelius Centurio convertitur, Act. 10. 3. 44.

Corona vitæ, 4 Estdr. 2. 43. Sap. 5. 17. 2 Tim. 4. 8. 1 Petr. 5. 4. Jac. 1. 12. Apoc. 2. 10.

Corruptio fraterna, Gen. 27. 21. Lev. 19. 18. Psalm. 140. 5. Prov. 1. 20. † 9. 7. † 10. 17. † 12. 1. † 13. 1. † 15. 31. † 17. 10. † 24. 25. † 25. 12. † 27. 5. † 28. 23. † 29. 1. Ezech. 7. 6. Eccl. 19. 15. † 20. 1. † 21. 7. † 32. 13. Osee 4. 4. Matth. 18. 15. Luc. 17. 3. Gal. 2. 11. † 6. 3. 1 Tim. 5. 20. 2 Tim. 2. 25. Hebr. 13. 13. Jacobi 5. 19.

Corruptio impiorum est piis in timorem, & cautionem, vide Impiorum.

Corripiens alterum qualis esse debeat, Matt. 7. 3. Luc. 4. 1. Joan. 8. 2. 1 Tim. 3. 2. Tit. 1. 6.

Creator omnium rerum Deus, Gen. 1. 1.
Exod. 20. 11. 1 Paral. 29. 10 Psal. 88. 12 † 95 5.
† 113. 15. † 120. 2. † 123. 8. † 145. 6. 16. 37. 16.
† 40. 28. † 42. 5. † 44. 24. † 45. 12. † 48. 13. † 51. 1.
3. Jer. 10. 12. † 32. 19. † 51. 15. Zach. 12. 1.
Jonas 1. 9. Eccli. 1. 8. Baruch 3. 32. Matth. 11.
25. Joan. 1. 3. Act. 4. 24. † 14. 14. † 17. 24. 1 Cor.
8. 6. Ephes. 3. 9. Coloss. 1. 16. Hebr. 1. 2. 10. †
3. 4. † 1. 13. Apoc. 4. 11. † 10. 6. † 14. 7.
Crescere in scientia, Ephes. 4. 15. Co-
loss. 1. 10. 1 Petr. 2. 2.

Critex & tribulatio omnibus pie viven-
tibus, Gen. 4. 8. † 37. 18. 2 Reg. 16. 5.
13. Ecl. 1. 1. Psal. 33. 20. Prov. 24. 16. Matth.
10. 16. * 12. 1. † 13. 24. † 24. 9. Marc. 13. 9.
Luc. 14. 26. † 21. 11 Joan. 15. 20. † 16. 1. Act. 9.
23. Galat. 4. 19. 1 Thess. 3. 3. 2 Timoth. 3. 12.
1. Petr. 4. 1. 12. 5. 10.

CruX & Deo imponitur ad nostram utilitatem, 2 Reg. 7. 14. Job 5. 17. † 33. 16. Prov. 3. 11. Jer. 46. 22. 1 Mach. 6. 12. Tob. 2. 8. † 12. 13. Judith 8. 28. 1 Cor. 11. 31. 1 Petr. 4. 17. Hebr. 12. 5. Apoc. 3. 19.

ad cognitionem Dei, & ad æternam gloriam, Exod. 1. 12. 2 Par. 33. 11. Jud. 8. 15. 21. Prov. 6. 23. Matth. 7. 24. Luc. 24. 26. 46. Joan. 12. 25. Act. 14. 21 Rom. 8. 17. 2 Cor. 4. 17. † 5. 1. Philip. 2. 8. 2 Thess. 1. * Hebr. 2. 9. † 12. 2.

Crux patienter est, & læto animo ferenda, Matth. 5. 10. † 10. 38. Joan. 15. 20. † 16. 33. Act. 5. 41. † 16. 25. 2 Cor. 8. 2. Coloss. 1. 24. Hebr. 10. 34. Jac. 1. 2. 12. 1 Petr. 4. 12. 16.

In Cruce, & afflictione consolatio, Job
5. 17. * Prov. 18. 12. Isa. 26. 12. 19. Thren. 3.
28. Matth. 5. 10. Joan. 15. 20. † 16. 20. 33. Rom.
8. 18. 1 Cor. 10. 12. 2 Cor. 1. 4. 8.

Per crucem experitur nos Dominus,
Judith 8. 21, Eccli. 2. 1, † 27. 8. Prov. 17. 3.
Sap. 3. 5. 6. 2 Thess. 1. 4. 1 Pet. 1. 7.

Cultus Dei verus requirit præter opus externum etiam affectum hominis internum. Deut. 5. 19. † 6. 5. † 10. 12. † 11. 13. † 16. 16. † 28. 47. † 30. 2. Jof. 22. 5. 1 Reg. 12. 20. Eccl. 7. 3 1. 1f. 29. 12. † 64. 11. Matth. 15. 8. † 22. 36. Joan. 4. 23.

Cultus externus Deo gratus, vide Cere-
monia.

Cyrus rex Persarum permittit captivos Israelitas in Iudæam redire, 2 Paral. 36. 23. 1 Esdr. 1. 1. 3 Esdr. 2. 1. restituit eis vasa quondam à Nabuchodonosor ablata, 1 Esdr. 1. 7. † 5. 14. Dan. 1. 2.

Dæmones expelluntur, Matth. 8. 16. 31.
† 9. 33. † 12. 2. † 17. 18. Luc. 4. 35. † 8. 28.
† 9. 42. † 10. 17. † 13. 10. Act. 5. 16. † 8. 7.
† 16. 18. etiam per malos, Matth. 7. 22. Mar-
ci 9. 38. Luc. 9. 49. Act. 19. 13.

Demones agnoscunt, & credunt Deum,
Matth. 8. 29. Marc. 1. 24. † 3. 11. † 5. 7. Luc.
4. 34. † 1. † 8. 28. Act. 19. 15. Jac. 2. 19.

7. Deut. 32. 17. 2 Paral. 11. 15. Psal. 105. 37.
Bar. 3. 4. 1 Cor. 11. 20.

Dagon idolum Philistinorum, Jud. 16
23. 1 Reg. 5. 2. 1 Mach. 12. 81. † 11. 4.

Damascus metropolis Syriae vastatur a Teglal Phalasar, 4 Reg. 16. 9. contra Damascus prophetia, Is. 17. 1. † 8. 4. Jerem. 49. 23. Amos 1. 3.

Damnatio eterna, quæ parata est diabolo, & omnibus impiis, Sap. 5. Job 10. 22. † 36. 12. Ifa. 24. 21. † 30. 33. † 66. 24. Dan. 7. 11. Math. 3. 12. † 15. 29. 8. 12. 29. † 13. 50. † 18. 8. † 22. 13. † 23. 31. † 25. 10. 42. Marc. 9. 47. Luc. 3. 17. † 16. 23. 25. Hebr. 10. 27. 2 Thess. 1. 8. 2 Pet. 2. 17. Judæ. 6. Apoc. 10. 20. † 20. 10. † 21. 8.*

2.4. Judæ & Apoc. 19. 20. | 20. 10. | 21. 8.
Dan filius Jacob, Genes. 30. 6. tribus Dan
 querit sibi possessionem, Judic. 18. 1. pugnat
 contra Iesem. & expugnat, Ios. 19. 47.

Daniel appellatur Balcaſſar, Dan. 1. 7. interpretatur ſomnia, 2. 3. 1. † 4. 7. 11. † 18. 25. conſtituitur gubernator totius regni Babel, Daniel. 6. 3. proſicitur in lacum leonum, 6. 16. liberat Sufannam, 13. 51. 60.

16. *Dare melius quàm accipere*, Eccli. 4.
16. Act. 20. 33.

Dandum sine acceptione personarum, maxime autem domesticis fidei, Eccl. 7. 35. † 12. 8. Matth. 5. 42. Luc. 6. 30. 38. Rom. 12. 13. Gal. 6. 10. vide Eleemosyna.

Darius filius Assueri, Dan. 9. 5. occupat regnum Babel. 6. 1. impiam legem statuit, 6. 8. preparat regium convivium, 3 Esdr. 3. 1.

Darius renovat mandatū Cyri, 1 Esdr. 6. 1
Darius ceditur ab Alexandro rege Macedoniae, 1 Mach. 1. 1.

David filius Iſai (qui Jeſſe appellatur, Matt. 1. 6.) à Samuele ungitur, 1 Reg. 16. 13. interficit leonem urſum & Goliath gigante 17. 2.

† 23. 18, manducat panes propositionis, 21. 13
simulat amentiam coram Achis rege, 21. 13

fugit cum patre, & matre in Mafpha, 22. 3.
præcidit oram chla nydis Saul, 24. 5. mittit
ad Nabal decem juvenes, 15. 5. tollit haltan
Saulis, 26. 11. fugit ad Achis regem Geth, 27.

2. ungitur in Hebron in regem Juda, 2 Reg
2. 4. postulatque eum regem universus Israel
2 Reg. 5. 1. 1 Par. 11. 3. † 12. 38. juxta verbum

Jonathæ, 1 Reg. 23. 17. & Saul's, 24. 21. com
mittit adulterium, & homicidium, 2 Reg
11. * penitet eum peccati, 12. 13. fugit à faci

filii sui Absalom, 15. 14. libavit aquam Domino, 23. 16. recenset populum, 24. 2. emi-
ab Areuna arcam, 24. 24. consilium capit d

domo Dei ædificanda, 1 Par. 17. 1. constitui
operarios, & architectos, 23. * 24. * 25. * 26.
27. * relinquit sibi successorem Salomone

David spiritualis (qui est Christus) promissus

Davidis filius appellatur Christus, Matth.

Act. 2. 29. † 13. 22. 2 Timoth. 2. 8. Apoc. 5. 5.
Decimarum usus, & decimæ, Gen. 14.
20. † 28. 22 Lev. 27. 20 Num. 18. 15. 18. Deut.

10. † 28. 23. Lev. 27. 30. Num. 18. 21. 28. Deu
12. 6. † 14. 28. † 26. 12. 1 Reg. 8. 15. 2 Paral. 3
5. 2 Esd. 10. 37. Hebr. 7. 2.
Decima de hunc Scipionem. Deum

Dedicatio templi, vel altarium, Num. 7.

† 15.8. 1 Efd. 6. 16.17. 2 Efd. 12.27. 3 Efd.
7 7. Psal. 19.1. 1 Mach. 4. 56.57.59. 2 Mach.

Demetrius filius Seleuci exercet tyrann
dem, 1 Mach. 7. 1. fœdus inire cupit cu

- Demetrius aurifaber negotium facessit Paulo, Act. 19. 24.
- Deiraffio*, Psal. 14. 3. † 100. 5. Ecclef. 10. 20. Prov. 10. 18. † 11. 13. † 16. 28. † 20. 19. † 26. 20. Rom. 1. 30. 2 Cor. 12. 20. 1 Petr. 2. 1. 12. Jac. 4. 11.
- Deus est omnipotens, & nihil apud eum est impossibile, Genes. 17. 1. † 18. 14. † 35. 11. † 41. 14. † 48. 3. Num. 11. 23. 1 Reg. 14. 6. 2 Par. 14. 11. Sap. 11. 22. Job 42. 2. Isai. 40. 10. † 46. 9. † 50. 2. † 59. 1. Jer. 32. 17. 27. Zach. 8. 6. Matt. 19. 26. Marc. 9. 23. † 10. 27. † 14. 36. Luc. 1. 37. † 18. 27. Ephes. 3. 20. Apoc. 16. 7. 14. † 19. 6.
- Deus omnia regit, & gubernat pro sua voluntate, Genes. 45. 5. † 19. Deut. 8. 18. 1 Reg. 9. 2. Sap. 12. 13. Tob. 7. 12. Job 9. 5. † 12. 13. Psal. 102. 19. † 113. 3. † 126. 1. Prov. 10. 22. † 16. 4. 9. † 19. 21. † 20. 24. † 21. 1. 30. Ecclef. 3. 15. Isai. 26. 16. † 45. 7. Jerem. 10. 23. † 27. 5. Dan. 2. 21. † 5. 18. Matth. 6. 33. † 11. 26. † 20. 14. Luc. 12. 31. Joan. 5. 17. Rom. 9. 15. 2 Cor. 3. 5. Phil. 2. 13. Hebr. 13. 2. 1. Apoc. 4. 11.
- Deus est pater omnium fidelium ipsi obtemperantium, Deut. 32. 6. Psal. 102. 13. Prov. 1. 7. Jer. 3. 4. 14. 19. Malach. 1. 6. Matth. 6. 9. † 18. 14. † 23. 8. Luc. 11. 2. Joan. 10. 17. Rom. 8. 15. 1 Cor. 8. 6. 2 Cor. 1. 3. † 6. 18. Ephes. 3. 14. † 4. 6. 1 Thess. 1. 3. 2 Thess. 1. 2. † 2. 16.
- Deus est verax, & fidelis, Exodi 34. 6. Num. 23. 19. Deut. 7. 9. † 32. 4. 1 Reg. 15. 29. Isai. 49. 7. Joan. 3. 33. † 8. 26. Rom. 3. 4. 1 Cor. 1. 8. † 10. 13. 1 Thess. 5. 24. 2 Thess. 1. 3. 2 Tim. 2. 13. ad Titum 1. 2. 1 Joan. 1. 9. † 5. 20. Hebr. 10. 23. Apoc. 3. 7. 14.
- Deus est in essentia unus, præter quem non est alius, Exodi 3. 14. Deut. 4. 35. † 6. 4. † 7. 9. † 10. 17. † 32. 39. 2 Reg. 7. 23. 3 Reg. 8. 60. † 18. 36. 1 Par. 19. 20. Sap. 12. 13. Isai. 37. 16. † 43. 10. † 44. 6. 24. † 45. 7. † 46. 9. Olee 13. 4. Tob. 8. 20. † 13. 4. Eccli. 36. 5. Marc. 12. 29. Joan. 17. 3. 1 Cor. 8. 6. † 12. 6. Galat. 3. 20. Ephes. 4. 6. 1 Tim. 2. 5.
- Deus est trinus in personis, & unus in essentia: vide Trinitas.
- Deus æternus est, nec principium habet, nec finem, sed est ipse principium, & finis, Gen. 21. 33. Exodi 15. 18. Job 36. 26. Isai. 41. 4. † 43. 10. † 44. 6. † 48. 12. † 57. 15. Dan. 7. 9. Roman. 16. 26. Hebr. 1. 8. Apoc. 1. 8. 17. † 21. 6. † 22. 13.
- Deus novit, audit, & videt omnia, Exodi 3. 19. Num. 12. 2. Deut. 31. 21. 1 Reg. 2. 3. † 16. 7. 2 Paral. 16. 9. Job 14. 6. † 22. 11. † 28. 24. † 31. 4. † 42. 2. Psal. 7. 10. † 32. 13. † 37. 10. † 89. 8. † 130. 8. Prov. 5. 21. † 15. 3. 11. † 23. 12. Isai. 29. 15. † 40. 29. † 48. 4. Jer. 1. 5. † 7. 11. † 17. 10. † 23. 24. † 32. 19. Ezech. 11. 5. Eccli. 16. 15. † 17. 13. † 23. 27. † 29. 24. 27. † 40. 9. Sap. 1. 10. 2 Machab. 9. 5. † 12. 22. Matth. 6. 4. † 21. 2. Marc. 2. 8. † 14. 1. Luc. 22. 10. Joan. 1. 47. † 13. 21. † 15. 30. † 21. 17. Act. 15. 8. Rom. 8. 27. 1 Thess. 2. 4. 1 Joan. 3. 20. Hebr. 4. 13. Apoc. 2. 23.
- Deum nemo videre potest, Exodi 33. 20. Deut. 4. 12. Joan. 1. 18. † 6. 46. 1 Tim. 6. 16. 1 Joan. 4. 12.
- Deus, & divina omnia non possunt humana industria, aut ingenio comprehendere, Exodi 33. 20. 3 Reg. 3. 5. Job 32. 8. Psal. 93. 10. † 118. 2. † 142. 8. Isai. 22. 22. † 54. 13. Matth. 11. 25. † 13. 11. † 16. 17. Luc. 9. 10. † 10. 21. † 24. 44. Joan. 1. 10. † 3. 3. † 6. 44. 65. † 14. 8. 17. † 17. 6. Act. 16.
14. Rom. 1. 19. † 11. 33. 1 Cor. 2. 2. Galat. 1. 11. 1 Tim. 6. 16. Apoc. 3. 7.
- Deus est immensus, & incircumscriptus, 3 Regum 8. 27. 2 Paral. 2. 6. † 6. 18. Job 11. 8. Psal. 138. 7. 10. Isai. 6. 3. † 66. 1. Jer. 23. 29. Amos 9. 2. Sap. 1. 7. Matth. 5. 35. Act. 7. 48. † 17. 24.
- Deus testatur se Deum, id est salvatorem, & consolatorem Israelis, omniumque eorum, qui rite ipsum colunt, & invocant: Genes. 17. 1. 7. Exodi 6. 2. † 20. 2. † 29. 45. Lev. 26. 11. Psal. 17. 3. † 49. 6. Isai. 30. 19. Jerem. 31. 33. † 32. 38. Ezech. 37. 23. Joannis 10. 17.
- Deus est Dominus, ac creator cæli, & terræ, vide Creator.
- Deus nihil eorum, quæ fecit, odit, Sapient. 11. 25.
- Deus est Judex totius mundi, reddens unicuique mercedem pro merito, Genes. 18. 25. Deut. 10. 17. Job 34. 11. Psal. 7. 9. † 61. 13. † 93. 2. † 95. 13. Isai. 11. 3. Eccli. 35. 22. 27. Jerem. 17. 10. † 25. 14. Matth. 16. 27. † 25. 31. Act. 17. 31. Rom. 2. 6. 2 Tim. 4. 8. Hebr. 12. 23.
- Dei misericordia, patientia, charitas, sapientia, verbum, quare suis quaque locis.
- Deo soli attributa, subinde in scripturis, & aliis per communicationem tribuntur, ut vocabulum, Deus, soli Deo tribuitur, Deut. 6. 4. † 32. 39. 1 Reg. 2. 2. Psal. 85. 10. Marc. 12. 29. aliis tribuitur, Exodi 7. 1. † 22. 8. 1 Reg. 28. 13. Psal. 46. 10. † 81. 6.
- Deus solus bonus, Matth. 19. 7. Luc. 18. 19. aliis tribuitur bonitas, Genes. 1. 31. † 3. 6. † 49. 15. Num. 14. 7. 1 Reg. 29. 9. 2 Reg. 18. 27. 1 Paral. 28. 8. Tob. 12. 8. Jud. 12. 12. 14. Psal. 110. 10. † 146. 1. Prov. 18. 22. † 22. 1. Eccli. 7. 2. Sap. 8. 19. Eccli. 14. 5. Jerem. 7. 3. Matth. 7. 17. Marc. 9. 30. Luc. 6. 45.
- Deus solus sanctus, 1 Reg. 2. 2. aliis sanctitas tribuitur, Exodi 3. 5. † 12. 16. † 22. 31. † 28. 2. † 29. 19. 31. † 30. 29. † 35. 2. Levit. 11. 44. Num. 16. 5. Deut. 6. 7. Josue 5. 15. 2 Reg. 22. 26. 4 Regum 4. 9. Judith 8. 29. Psal. 5. 8. Matth. 7. 6. Rom. 7. 12.
- Deus solus fortis, 1 Regum 2. 2. aliis fortitudo tribuitur, Genes. 32. 28. † 49. 14. Psal. 53. 5. Cant. 3. 7. Isai. 19. 14. Jerem. 9. 23. Matth. 12. 29. Marci 3. 27. Luc. 11. 21. Hebr. 11. 34. 1 Petr. 5. 9.
- Deus solus justus, 2 Mach. 1. 25. alii quoque iusti, Genes. 7. 2. † 18. 23. Psal. 33. 16. † 36. 29. 30. Prov. 8. 8. Sap. 5. 16. Matth. 1. 19. † 10. 41. † 25. 56. Luc. 1. 6. Rom. 1. 17.
- Deus solus pius, Apoc. 15. 4. alii etiam pii, 1 Petr. 2. 9.
- Deus solus beatus, 1 Tim. 6. 15.
- alii beati, Genes. 10. 13. Psal. 1. 1. † 32. 1. 2. † 40. 1. † 118. 1. † 126. 1. Matth. 5. 2. † 16. 17. † 24. 46. Luc. 1. 45. † 14. 14. Jac. 1. 1.
- Deus solus potens, 1 Tim. 6. 15.
- alii potentes, Exodi 18. 21. Psal. 111. 2. Luc. 1. 52. Act. 8. 27. † 18. 24.
- Deus solus immortalis, 1 Tim. 6. 16.
- alii tribuitur immortalitas, Sap. 1. 15. † 4. 1. † 8. 17.
- Deus facit mirabilia solus, Psal. 71. 18. † 135. 4. Eccli. 11. 4.
- alii quoque faciunt mirabilia, Deut. 34. 12. Eccli. 11. 9. † 48. 4. 15.

- Deus solus novit arcana animi cogitationes, 3 Reg. 8. 39. 2 Par. 6. 10.
alii quoque novērunt, 1 Reg. 9. 19. 4 Reg. 5. 26.
Deus solus peccata remittit, Luc. 5. 21. dimittunt & alii, Math. 18. 18. Joan. 20. 23.
Deo soli honor, & gloria, Psal. 113. 1. Isai. 42. 8. 1. Tim. 1. 17.
aliis quoque tribuuntur, 4 Regum 14. 10. 2 Paral. 17. 5. Psal. 149. 9. Eccli. 31. 10. Luc. 14. 10. Joan. 5. 44.
Deus solus adorandus, Exodi 20. 5. Lev. 26. 1. Deut. 5. 9. Matth. 4. 10.
aliis adoratio tribuitur, Genes. 18. 2. vide Adoratio.
Deo soli serviendum, Deut. 6. 13. † 10. 20. 1 Reg. 7. 3. Matth. 4. 10. Luc. 4. 8.
aliis etiam post Deum serviendum, Genes. 25. 23. † 29. 20. † 47. 25. 1 Tim. 6. 2.
Deus cuius mali sit causa, & cuius non sit, vide Malum.
Diabolus studet semper perditioni hominum, Genes. 3. 1. * 1 Par. 21. 1. Job 1. * 2. * Zach. 3. 1. Matth. 4. 3. 9. † 8. 28. † 13. 19. Luc. 8. 12. † 13. 9. 14. † 22. 21. Act. 5. 3. † 13. 8. 2 Corinth. 4. 4. † 11. 14. Ephes. 6. 11. 1 Thess. 3. 18. 2 Pet. 5. 8. Apoc. 2. 10. † 11. 9. † 20. 7.
Diabolus non plura potest, quam ei Deus permittit, 3 Reg. 22. 23. 2 Paral. 18. 20. Job 1. 11. † 2. 6. Matth. 8. 31. Marc. 5. 12. 13. Ephes. 2. 2. 2 Tim. 2. 26. Apoc. 20. 7.
Diabolus pater, & princeps mundi, omniumque impiorum, Math. 4. 9. Luc. 4. 6. Job 41. 25. Joan. 8. 44. † 12. 31. † 14. 30. † 16. 11. 2 Cor. 4. 4. Ephes. 2. 2. † 6. 12. Coloss. 3. 15.
Diabolus imperium per Christum sublatum, Genes. 2. 15. 1 Reg. 17. * Job 26. 13. Isai. 9. 4. † 14. 8. 12. † 27. 1. † 52. 3. Zach. 3. 2. Matth. 12. 29. Luc. 10. 18. † 11. 22. Joan. 12. 31. Coloss. 1. 13. † 2. 15. 2 Tim. 1. 10. 1 Joan. 3. 8. Hebr. 2. 14. Apoc. 12. 9. † 20. 2.
Diabolus filii, Joan. 8. 44. Act. 13. 10. 1 Joan. 3. 10.
Diaconi, Act. 6. 3. † 21. 8. Philip. 1. 1. 1 Tim. 3. 8.
Diana colitur Ephesi, & in universa Asia, Act. 19. 27.
Dies novissimi, & iudicium extremum, 1 Reg. 2. 10. Psal. 135. Isai. 2. 10. 19. † 13. 4. 6. 13. † 26. 21. † 27. 1. † 30. 30. † 66. 15. 24. Jer. 30. 23. Dan. 7. 9. Sophon. 1. 2. 14. Malach. 4. 1. 4 Esdr. 2. 27. † 13. 32. Matth. 12. 36. † 13. 41. 49. † 16. 27. † 24. * † 25. 31. 42. Marc. 13. * Luc. 17. 24. 30. Act. 1. 11. † 3. 20. † 17. 31. Rom. 2. 5. 16. † 14. 10. 1 Cor. 15. * 2 Corinth. 5. 10. 1 Thess. 4. 16. † 5. 2. 2 Thess. 1. 7. † 2. 1. Tit. 2. 13. 2 Petr. 3. 13. Hebr. 9. 38. Judæ 14. Apoc. 1. 7. † 20. 11.
Dies Domini, Isai. 13. 6. Jer. 30. 7. Amos, 5. 18. Joel. 2. 1. 31. Sophon. 1. 14. Malach. 4. 1. 4 Esdr. 2. 27. Philip. 1. 6. † 2. 10. 1 Thess. 5. 2. 2 Timoth. 4. 8.
Dies Domini & hora nulli cognita, Matth. 24. 36. 50. Marc. 13. 32. Luc. 17. 24. 30. Act. 1. 7. 1 Thess. 5. 1. 2 Petr. 3. 10. Apoc. 3. 3. † 16. 15.
Dies pro annis, Num. 14. 34. Ezech. 4. 6.
Dilectio Dei erga suos, Exodi 20. 5. † 34. 14. Deut. 4. 24. † 6. 15. † 7. 8. Jos. 24. 19. Prov. 8. 17. Eccli. 4. 18. Jerem. 31. 3. Joan. 3. 16. † 10. 11. † 13. 8. 18. † 15. 9. † 16. 27. Rom. 5. 8. Galat. 2. 21. Ephes. 3. 19. † 5. 2.
Diligendus est Deus super omnia, Genes. 22. 2. 9. Exodi 20. 6. Deut. 5. 10. † 6. 5. † 10. 12. † 11. 1. 13. 22. † 30. 6. Jos. 22. 5. Eccli. 7. 32. † 34. 19. † 47. 11. Matth. 10. 37. † 22. 36. Marc. 12. 30. Luc. 7. 47. † 10. 27. Joan. 21. 15. Rom. 5. 5. † 8. 28. 35. 1 Cor. 10. 21. 1 Joan. 4. 17.
Dilectio, vide Charitas.
Dina filia Jacob, Gen. 30. 21. violatur à Sichem, cap. 34. 2.
Dionysius Areopagita convertitur, Act. 17. 34.
Discordia vitanda, Prov. 6. 19 † 10. 12. † 15. 18. † 16. 28. † 17. 11. † 18. 6. † 30. 33. Matt. 12. 14. 1. Luc. 11. 17. 1 Corinth. 14. 33. Galat. 5. 15. 2 Tim. 2. 23.
Divini, vide Incantatores.
Divites quomodo se erga pauperes habere debeant, Lev. 25. 35. Deut. 15. 7. 10. Job 31. 16. Psal. 61. 11. Prov. 14. 31. † 17. 5. † 19. 17. † 21. 13. † 22. 7. † 28. 27. † 30. 7. Eccli. 1. 11. Eccli. 4. 4. † 7. 35. † 11. 20. † 29. 12. † 31. 8. Isai. 23. 18. Matth. 6. 19. † 19. 21. Luc. 14. 13. † 16. * † 18. 22. Act. 2. 45. † 4. 34. 1 Tim. 6. 18. vide Eleemosyna.
Divitiarum vanitas, & contēptus, & quemadmodum in divitiis non sit sperandum, Pl. 38. 7. † 48. * † 51. 9. Prov. 10. 2. † 11. 4. 28. † 15. 16. † 18. 11. † 22. 16. † 23. 4. † 28. 11. † 30. 7. Eccli. 5. 9. 12. † 6. 2. Isai. 2. 7. Jerem. 17. 3. 11. † 22. 13. Ezech. 7. 19. Sophon. 1. 18. Eccli. 5. 1. 10. † 10. 10. † 11. 7. † 14. 1. 31. 3. Matth. 2. 22. † 19. 21. Luc. 8. 14. † 11. 15. 1 Tim. 6. 9. Jacobi 1. 11.
Contra Divites impios, 1 Reg. 25. 2. Job 20. 19. † 27. * Prov. 23. 4. † 28. 20. 27. Eccli. 6. 2. Isai. 5. 8. † 32. 9. Jerem. 15. 13. Amos 6. 1. † 8. 4. Hab. 2. 5. Luc. 6. 24. † 16. 19. 24. Jac. 5. 1. vide Avaritia.
Doctrina Apostolica scripta, & non scripta firmiter tenenda, Rom. 16. 17. Galat. 1. 8. 11. 2 Thess. 2. 15. 1 Corinth. 11. 3. 14.
Doctrina Apostolorum est Christi doctrina, Luc. 10. 16. 1 Corinth. 14. 37. 2 Corinth. 2. 14. 17. † 7. 20. 1 Thess. 2. 2. 13. Galat. 1. 11.
Doeg servus Saulis prodit sacerdotem Abimelech, 1 Regum 22. 9. 18. cædit sacerdotes Domini, 22. 18.
Dolus, Jerem. 9. 6. Psal. 34. 20. † 79. 28. Prov. 12. 17. Marc. 7. 22. Act. 5. 1. Rom. 1. 29.
Domus ædificata super petram, firma manebit, Psal. 45. 2. Matth. 7. 24. † 16. 18. Luc. 6. 48. Rom. 8. 35.
Domus corporis nostri, 2 Corinth. 5. 1. 2 Petr. 1. 14.
Domini, & Domine erga servos, & ancillas, totamque familiam officium, & potestas, Exodi 21. 2. 20. 26. Lev. 19. 13. † 25. 38. Deut. 5. 14. 2. † 15. 16. † 24. 15. Job 31. 13. Prov. 29. 19. Jerem. 34. 9. 14. Eccli. 7. 22. † 33. 31. † 42. 16. Ephes. 6. 9. Coloss. 4. 1.
Donaria recipere signe prohibitum, Gen. 24. 22. Exodi 18. 21. † 23. 8. Num. 22. 18. Deut. 10. 17. † 27. 25. 1 Regum 8. 3. † 12. 3. 3 Regum 13. 7. 4 Reg. 5. 16. 2 Par. 19. 7. Job 15. 34. Psal. 14. 5. † 25. 10. Prov. 15. 27. † 17. 23. Isai. 1. 33. † 5. 23. † 33. 15. † 45. 13. Ezech. 13. 19. † 22. 12. Dan. 5. 17. Mich. 3. 11. Eccli. 8. 3. † 20. 32. † Act. 20. 33.
Drusilla uxor Felicis præfetti audit doctrinam Evangelicam à Paulo, Act. 24. 24.

E

E *Brietas*, & gula, Gen.9.21. † 19.32.35. † 25.20. Lev.10.9. 1 Reg.25.36. 2 Reg.11.13. † 13.28. 3 Reg.20.12.16. Prov.21.1. † 21.17. † 23.1.2.3.20.29. † 31.4. Eccl.19.1. † 23.6. † 31.12.17. * 31.35. † 37.32. * 11.5.1.22. † 22.13. † 28.7. † 56.12. Ezech.16.49. Dan.5.2. Osee 4.11. Joel.1.5. Mich.2.11. Abac.2.5.16. Judith.13. 4 Sap.2.7. 1 Mach.16.16. Luc.12.45. † 21.24. Rom.12.11. 1 Cor.5.10. † 6.10. † 15.32. Gal.5.21. Ephel.5.18. 1 Thess.5.7. 1 Tim.3.3. Tit.1.7. 1 Petr.4.3. Hebr.12.16. vide Jejunium.

Ebrietas iram Dei provocat, 11.5.11.22. † 28.1 Dan.5.2 Joel.1.4.5. 1 Cor.6.10. mentem alienat, Prov.23.31. Eccl.19.2. 11.28.1.7. Osee 4.11. ad libidinem incendit, Prov.20.1. Ephel.5.18. facultates dissipat, Prov.25.20. Eccl.10.1. fecerit de regie, Prov.31.4 Abac.2.15. ad furem, & rixas excitat, Prov.20.1. † 23.29. Eccl.21.38.40. Osee 7.5. *Ebron*, Vide Hebron.

Ecclesia accipitur pro templo materiali, Deut.23.1 Judic.20.2 Jud.6.21. Psal.67.27. Thren.1.10. Joel.2.16. 1 Cor.11.18. † 14.34. *Ecclesia* accipitur pro cœtu fidelium, Num.19.20. † 20.4. 1 Reg.17.47. 3 Reg.8.14. 55.1 Par.29.1. * 2 Par.1.5. Psal.21.26. † 25.12. † 33.18. † 106.12. † 149.1. 1 Mach.4.37. † 5.16. † 14.19. Matth.16.18. A. Gor.5.11. † 8.1. † 16.4 Rom.16.16.23. 1 Cor.6.5. † 11.16. † 12.28. † 14.5. 2 Cor.8.18.23.24. † 11.8. † 12.13. Ephel.5.23. Philipp.4.15. Coloss.1.15. 1 Tim.3.5.15. Jacobi.5.14. Apocal.1.11. † 22.16.

Ecclesia pro cœtu unius provincie, 3 Reg.8.14. A. Gor.9.31. † 11.2.6. † 12.1. † 13.1. † 15.1. † 19.32. † 20.17. Rom.16.2. 1 Cor.1.2. † 16.1. 2 Cor.8.2. Galat.1.2. 2 Thess.1.1. * 1 Petr.5.13. Apoc.2.1. * 3.1.

Ecclesia pro prelatis, & præpositis, 3 Reg.8.14. Matth.18.17.

Ecclesia est una, & visibilis præfigurata per unam, & visibilem arcam Noe, Gen.6.14. 1 Petr.3.20. per civitatem sanctam Jerusalem, Apoc.21.2. per hortum conclusum, & fontem signatum, Cant.4.12. per unam columbam, 6.8. per vineam, Pl.79.9. Cant.2.15. Il.5.2. * Jer.2.21. † 12.10. Matth.20.1. * Marc.12.1. Luc.20.9. Apec.14.15. per navem, Luc.5.3. per sagenam comprehendentem bonos, & malos pisces, Matth.13.47. per agrum, Matth.13.24. per regnum cœlorum, Matth.13. * † 25. *

Ecclesia firmamentum veritatis errare non potest, 11a.29.21. Matth.16.18. † 28.20. Luc.22.32. Joan.14.16. † 16.13. † 17.11. 20.1 Tim.3.15. * 1 Joan.2.27.

Ecclesia est corpus Christi, Cant.4.7.9. 11.12. Ephel.1.22. † 4.4. † 5.23. 1 Cor.12.27.

Ecclesia fidelium nascitur, & propagatur per sanam doctrinam, Joan.1.12. † 3.3. Rom.8.13. † 9.8. Galat.1.20. † 4.19. Ephel.1.5. Tit.1.1. 1 Cor.4.15. Philem.10. 1 Petr.1.23. 1 Joan.3.9. † 5.1. 18. Jacobi.1.18.

Ecclesia, seu fidelium cœtus tenetur sacerdotibus, pastribusque suis, quæ ad vitam tuendam necessaria, suppeditare, Deut.12.19. † 14.27. † 16.11. † 25.4. 1 Esdr.7.23. Matth.10.10. Luc.10.7. Rom.15.27. 1 Cor.9.7.11. Gal.6.8. Phil.2.29. † 4.10. 16.1. 1 Thess.5.12. Heb.13.7.

Tenetur etiam pro suis præfatis orare, A.3.4.29. † 12.5. Rom.15.10. Ephel.6.18. Phil.1.19. Col.4.2. 2 Thess.3.1. Hebr.13.18.

Ecclesia est sponsa Christi, Psal.44.11. Ezech.16.9. 2 Cor.11.2. Ephel.5.26. Apoc.19.8. † 21.10.

Ecclesia caput est Christus, Of.2.2. 1 Cor.12.27. Ephel.1.22. † 4.15. † 5.23. Col.1.18. † 2.10.

Ecclesia quali membra quædam sunt veri fideles, eidem capiti Christo, ejusque vicario subiecti, cuiuscumque nationis fuerint, sive Judæi, sive Gentiles, 11a.43.9. Joan.10.16. 1 Cor.12.12. Ephel.3.6.

Ecclesia claves promittuntur, & potestas, Matt.16.19. traduntur, Jo.20.23. exercentur, Matt.18.17. vide Excommunicationis, & Confessio.

Ecclesia in sibi Christus comparavit, & emittit sanguine suo, A.3.20. 28. 1 Cor.6.20. † 7.23. Ephel.2.13. Coloss.1.14. 1 Pet.1.18. Heb.9.12. 1 Joan.1.7. Apoc.1.5. † 5.9. † 14.4.

Ecclesia suam Deus protegit, & custodit, Exod.13.21. † 29.45. Lev.26.12. Deut.7.20. † 23.14. † 31.3. 3 Reg.6.13. Psal.90.1.11. † 13.13. 11a.43. 1 Jer.46.18. Matth.18.20. † 28.20. Joann.14.23. 2 Cor.6.16.

Edom frater Jacob filius Isaac appellatur Elau, Genes.25.25.

Edumæi negant Israelitis transitum per suam regionem, Num.20.14. caduntur, & fiunt servi domui Israel, 2 Reg.8.14. deficiunt ab Israel, & creant sibi regem, 4 Reg.8.20. superantur à Juda, 14.7. 2 Par.25.12.

Contra Edumæos propheta, Num.24.18. Pl.13.6.7. 11a.21.11. † 34.5. Jer.49.7. Thren.4.22. Ezech.25.13. 14. † 32.29. † 35. * † 36.5. Amos.1.11. Abdiel.1.1. * vide Elau.

Eleazar filius Aaron, Exod.6.23. † 28.4. partitur cum Josue terram Chanaan, Jos.14.1. juxta præceptum Domini, Num.34.17. consecratur Sacerdos, Leviticus 8.24. * fit post mortem patris summus Sacerdos, Num.20.26. Deut.10.6. moritur, & sepelitur, Jos.24.23. filium habet, cui Phinees nomen erat, Exod.6.25. quem in demortui patris locum sufficit, Num.25.7.12.

Eleazar filius Saura occidit elephatem, quo in vulnere procumbente, ipse oppressus suffocatur, 1 Mach.6.43.

Eleazari senis Martyrium, 2 Machab.6.18. 24.

Eleemosyna pauperibus eroganda, Exod.21.25. † 23.11. Lev.19.10. † 23.22. † 25.34. Deut.15.7.10. † 24.19. 3 Reg.17.10. 2 Ehd.8.11. Eith.9.22. Pl.40.1. † 81.4. † 11.9. Prov.3.9.18. † 11.18.25. † 14.21.31. † 18.17. † 21.13.21. † 21.9. † 28.27. † 31.20. Eccl.11.1. † 58.7. Ezech.16.49. † 18.7. Dan.4.29. Eccl.4.2. † 7.35. † 12.3. † 14.11. † 29.12. † 35.4. Tob.1.4. † 7.17. † 12.9. † 14.12. Mat.6.3. † 10.42. † 19.21. † 25.35.42. Luc.3.11. † 6.35. † 11.41. † 12.33. † 14.13. † 16.9.21. † 19.8. † 21.1. A.3.2.32. † 6.2. † 9.39. † 10.2. † 11.29. † 20.13. Rom.12.8. † 15.26. 1 Cor.16.1. * 2 Cor.8.4.15. † 9. * Ephel.4.28. Hebr.13.16. 1 Joan.3.17. Jacobi.2.15. quere Misericordiam.

Eli sacerdos in Silo, 1 Reg.1.3. filius ejus reprehenduntur, 2.12.22. e folio laplus fractis cervicibus moritur, 4.18.

Elias, vide Helias.

Eliseus ungitur propheta, 3 Reg.19.19. juxta præscriptum Domini, 19.16. tranfit Jordanem,

danem , 4 Reg. 2. 14. sanata aquam , 2. 20. re-
vocat puerum ad vitam , 4. 32. mundat
Naaman à lepra , 5. 14. percutit Syrios car-
itate , 6. 18. prœdicit rerum abundantiam ,
7. 1. ægrotat , & moritur , 13. 14. 20. mor-
tuum ejus corpus excitat mortuum , 13. 21.
commendatur , Eccli. 48. 13.

Elymas magus sic cæcus , Actor. 13. 8.
Emere , & vendere quomodo oporteat ,
Gen. 23. 9. 14. † 25. 31. † 33. 19. † 41. 57. † 42.
* Lev. 19. 13. 35. † 25. 14. 46. Deut. 15. 1. † 25.
13. 2 Reg. 4. 21. Eccli. 27. 3. † 42. 25. Prov. 11.
1. 26. † 16. 11. † 20. 10. 23. Isa. 23. 18. Jer. 32. 6.
Ezech. 45. 10. Mich. 6. 10. Matth. 7. 2. Luc. 14.
18. 1 Cor. 7. 30. 1 Thess. 4. 6.

Ephron , quia negabat Judæ transitum ,
funditus perdita est , 1 Machab. 5. 46. 2
Machab. 12. 27.

Episcopi , eorum electio , & officium , Matt.
20. 23. 26. Luc. 4. 16. † 22. 26. Joan. 10. 4. 14. † 21.
15. Act. 1. 24. † 6. 3. † 11. 22. † 14. 20. † 20. 28.
Rom. 13. 16. 25. 1 Cor. 5. 7. 4. 1. † 16. 1. 9.
2 Cor. 3. 6. † 4. 5. † 10. 8. † 6. 4. Ephes. 1. 15. † 3.
2 Col. 1. 23. 1 Tim. 3. 1. 7. 6. 2 Tim. 2. 1. 15. 24.
Tit. 1. 5. 1 Petri 5. 2. vide Concionator .

Erubescere nullus debet Evangelium ,
Psal. 39. 11. Eccli. 42. 9. 21. Marc. 8. 38. Luc.
9. 26. Rom. 1. 16. 2 Tim. 1. 8.

Erubescendum propter peccata , Ezech.
16. 52. Eccli. 42. 11.

Elaias , vide *Isaias* .

Esaü filius *Isaac* nascitur , Gen. 25. 24. ven-
dit suam primogenitam , 25. 31. Hebr. 12. 16. sup-
plantatur à fratre suo *Jacob* , Gen. 27. * ducit
filiam *Ismaelis* , 28. 9. † 36. 3. procedit contra
Jacob cum 400. viris . 32. 6. osculatur suum
fratrem *Jacob* , 33. 4. in *Esaü* pugnare pro-
hibetur *Israel* , Deut. 2. 4. vide *Edom* .

Esdra Scriba profectus ex *Babylone* ,
1 Esdr. 7. 6. separat mulieres Gentiles ex
Israel , 9. * † 10. * legit coram multitudine
librum Legis , 2 Esdr. 8. 2. 3 Esdr. 9. 39.
appellatur *Josedec* , 1 Par. 6. 15.

Esurire iustitiam , *Isai* 55. 1. Psalm. 106.
2. Matth. 5. 6. Luc. 1. 53. † 6. 21. Apocal.
21. 6. † 22. 17.

Eva formaturex costa *Adæ* , Gen. 2. 21.
comedit fructum veritum , 3. 6.

Evangelium Christi ejusque prædicatio ,
Gen. 3. 15. 11. 53. 1. † 55. 5. † 61. 1. Matth. 1. 21. †
11. 28. † 29. 19. Marc. 16. 15. Luc. 2. 10. † 24. 46.
Joan. 3. 16. † 6. 35. † 8. 12. † 10. 9. † 12. 56. Rom. 1.
16. † 3. 21. 24. † 8. 3. 1 Cor. 1. 15. 29. † 4. 15. †
15. 1. 2 Cor. 5. 18. Galat. 1. 6. 11. Ephes. 1. 13.
1 Tim. 1. 15. 2 Tim. 1. 8. † 2. 8. 2 Petr. 4. 17.

Evangelium avertit fiduciam , simul & timo-
rem , consolationem , & errorem , Matth. 3. 7.
* † 5. 20. 23. † 7. 13. 19. 23. † 8. 12. † 9. 15. † 10. 33. †
11. 12. † 12. 37. 41. † 13. 9. 40. 50. † 15. 23. † 16. 27.
18. 6. † 20. 16. † 22. 13. 14. † 24. 12. 24. * † 25. 12.
18. 30. 41. * Marc. 10. 25. 31. † 13. * Luc. 3. 17. † 6.
24. 25. † 9. 62. † 12. 20. 40. 48. † 13. 5. 26. 30. † 16.
22. † 17. 30. 34. † 19. 22. * † 20. 47. † 21. * Juan. 5.
28. † 15. 16. Act. 5. 5. 6. * Rom. 1. 18. † 2. 5. 6. † 6.
23. † 9. 18. * † 11. 20. 22. † 13. 2. 3. 4. † 14. 12. 1 Cor.
3. 12. 17. † 5. 5. † 10. 8. † 11. 29. * † 13. 51. † 16. 22.
2 Cor. 7. 18. 10. † 13. 5. Galat. 5. 21. 24. Ephes.
5. 5. Philem. 2. 12. 1 Tim. 5. 24. Hebr. 9. 27. † 10.
26. 27. * Jacobi 4. 9. † 5. 1. 1 Petr. 4. 18. † 5. 8.
2 Petr. 1. 10. † 2. 4. * † 3. 10. * Judæ 15.

Evangelizanti debetur necessaria vita
sustentatio , Matth. 10. 9. Marc. 6. 8. Luc. 9.
4. † 10. 7. Rom. 15. 26. 1 Cor. 9. 7. 11. 13. Gal.
lat. 6. 6. 1 Tim. 5. 17. 2 Tim. 2. 6.

Eucharistia , Matth. 26. 26. Marc. 14. 22.
Luc. 22. 19. 1 Cor. 11. 34. * † 10. 16. frequen-
ter sumenda , Actor. 2. 42. † 20. 7. præfi-
guratur , Exod. 16. 15.

Eucharistia sub altera tantum , nimirum
panis , specie , Joan. 6. 58. data à Chri-
sto , Luc. 24. 30. 31. ab Apostolis , Actor. 2.
42. † 20. 7.

In *Eucharistia* non remanet substantia
panis post consecrationem , sed est verum
Christi corpus , & sanguis , Matth. 26. 26.
Marc. 14. 22. Luc. 22. 19. Joan. 6. 51.

Eucharistiam in publicis supplicioni-
bus circumferendam esse , præfiguratur ,
Josue 6. 6. 7. 11. * 20. 1 Reg. 4. 3. 2 Reg.
6. 4. 5. 6.

Eucharistia adoranda , Psal. 21. 28. 30.
† 98. 5. Joan. 9. 38.

Exaltio , census , & tributum debetur
principibus , Matth. 17. 24. † 22. 17. Marc.
12. 16. Luc. 20. 22. Rom. 13. 7.

Excommunicatio à Christo instituta , &
præcepta , Matth. 18. 29. † 16. 19. † 18. 8.
Marc. 9. 42. Joan. 20. 23.

Excommunicatio in usu fuit Apostolis ,
1 Cor. 5. 3. 10. 2 Thess. 3. 6. 14. 1 Tim. 1.
20. Tit. 3. 10.

Excommunicatio exercenda ad ædifica-
tionem , & emendationem Ecclesiæ , &
ad correctionem ejus , qui excommunica-
tur , 1 Cor. 5. 4. 1 Tim. 1. 20. 2 Thess. 3. 14.
ut spiritus ejus salvus fiat , 1 Cor. 5. *

Excommunicatio Phariseorum , Joan. 9.
22. 34. † 12. 42. † 16. 2.

Excommunicandi , qui in moribus , aut
doctrina graviter errantes admoniti no-
lunt rescipere , Prov. 22. 10. Matth. 18. 17.
Rom. 16. 16. 1 Cor. 5. * 2 Cor. 2. 8. 2 Thess. 3.
* 2 Timoth. 1. 20. † 6. 5. 2 Tim. 2. 17. 21. † 3.
5. Tit. 3. 10. 2 Joan. 10.

Excommunicati vivandi , Matth. 18. 17.
1 Cor. 5. * Tit. 3. 10.

Exequia celebrantur , Genes. 23. 2. 3.
50. 10. Deut. 34. 8. 2 Reg. 3. 31. *

Exechias filius *Impii Achaz* cum esset rex ,
tamen pius fuit , 4 Reg. 16. 20. frangit ser-
pentem æneum , 18. 4. deficit ab Assyriis ,
18. 7. mittit nuntium ad *Isaiam* propheta-
tam , 19. 2. *Isai* 37. 2. decumbit ex gra-
vi morbo , 4 Reg. 20. 1. *Isai* 28. 1. ostendit
Babyloniis suum thesaurum , & reprehenditur ,
4 Reg. 20. 12. 14. *Isai* 39. 1. 5. commendatur , Eccli. 48. 19.

Ezechiel cum aliis captivis vehitur in
Babylonem , Ezech. 1. 1. vocatur , & mit-
titur , 2. 3. commendatur , Eccli. 49. 10.

F

Facere pro sacrificare in Scripturis ,
1 Levit. 15. 15. 30. Numer. 6. 11. 16. †
8. 12. † 9. 2. 4. 10. 14. Judic. 13. 16. Luc.
22. 19.

Fama bona præstantior divitiis , Prov.
22. 1 Eccle. 7. 2 Eccli. 41. 15. 16.

Fames , & annonæ caritas , Gen. 12. 10. † 26.

1. † 41. * 42. * 43. * 44. * 45. * 47. * Ex. 16.
3. Deut. 28. 53. † 32. 24. Ruth. 1. 1. 2 Reg. 21.
1. † 24. 13. 3 Reg. 8. 37. † 18. 2. 4 Reg. 4. 38. †
6. 25. † 8. 1. † 25. 3. 2 Par. 6. 28. † 20. 9. 2 Efd. 5.
5. * Plalm. 36. 19. Hlai. 5. 13. Jer. 14. 1. 12. 15.
† 15. 2. † 29. 17. † 34. 17. Ezech. 5. 12. 16. † 6.
11. Joel. 1. * Amos 4. 6. Agg. 1. 6. 10. † 2. 17.
Matth. 24. 7. Luc. 4. 25. † 15. 14. Act. 7. 11. †
11. 28. Rom. 8. 35. 2 Cor. 8. 14. † 11. 27. Apoc.
6. 8. † 18. 8.
Fames verbi Dei, 1 Reg. 3. 1. 2 Par. 15. 3.
Olee 3. 4. † 4. 1. Amos 8. 11.
Famulorum, famularumque officium,
Gen. 16. 4. 6. † 24. * † 30. 25. † 31. 4. † 39. 1.
6. Exod. 21. 2. 20. 4 Reg. 5. 20. 25. Prov. 14. 35.
† 17. 2. † 19. 10. † 29. 19. Eccl. 2. 7. Eccl. 7.
22. † 10. 28. Jer. 34. 8. Joel. 2. 29. Luc. 12.
37. 45. Act. 12. 13. 1 Cor. 7. 21. Eph. 6.
5. Coloss. 3. 22. 1 Tim. 6. 1. Tit. 2. 9. 1 Petr.
2. 18.
Felix praefectus Judæ, Act. 23. 24.
† 24. *
Fermentum, mala doctrina, Levit. 2. 11.
† 6. 16. Deut. 16. 3. Matth. 16. 6. Marc. 8. 15.
Luc. 12. 1. 1 Cor. 5. 7. Gal. 5. 9.
Festa Judæorum, & in primis festum
Paschæ, vide Pascha.
Festum Pentecostes, Exod. 21. 16. † 34. 22.
Num. 28. 16. Deut. 16. 9. Joann. 5. 1. Act. 2.
1. † 20. 16.
Festum tubarum, Levit. 23. 24. Num. 29.
1. 2 Paral. 5. 3.
Festum expiationum, Lev. 16. 30. † 23.
27. Num. 29. 7. 8.
Festum tabernaculorum, Exodi 23. 16.
Levit. 23. 34. Num. 22. 12. Deut. 16. 13. † 31.
10. 1 Efd. 3. 4. 2 Efd. 8. 15. 17. 2 Machab. 1.
9. † 10. 6. Joann. 7. 2.
Festum Sabbati, vide Sabbatum.
Festum neomeniæ, Num. 28. 11. 1 Reg. 20.
5. Ezech. 45. 18.
Festum violatio quam graviter punia-
tur, Num. 15. 32.
Festus praefectus Judæ, Act. 24. 27.
Fides in Scripturis variè accipitur, vide-
licet pro fidelitate, & veritate Dei in servan-
dis promissis, Psal. 32. 4. Isa. 11. 5. Thr. 3. 23.
Olee 2. 20. † 5. 9. Rom. 3. 3. pro veritate, &
constantia verborum inter homines, Gen. 39.
16. † 44. 32. Levit. 6. 2. Eccl. 22. 28. Jer. 42.
5. 1 Machab. 10. 27. 1 Tim. 2. 7. pro virtute
Theologica, Sap. 1. 2. † 3. 14. Habac. 2. 4.
Matth. 8. 13. † 9. 22. † 17. 20. Marc. 5. 34. Luc. 5.
20. Rom. 3. 21. † 4. 3. † 5. 1. pro fide viva, &
formata per charitatem, Hab. 2. 4. Matth. 9.
22. † 15. 28. Marc. 5. 34. † 10. 52. Luc. 7. 50.
Rom. 3. 22. Galat. 5. 6. * Hebr. 11. * pro fide
mortua absque charitate, Matt. 7. 21. 22. 1 Cor.
13. 2. † 15. 2. Jac. 2. 26. pro sponione, seu vo-
to, 1 Tim. 5. 12. pro fiducia, Jacobi 1. 6.
Fides charitate inferior, vide charitas.
Fides viva, quæ per charitatem operatur,
magnæ virtutis est, Matth. 9. 2. 22. 29. † 21.
22. Marc. 16. 16. Luc. 18. 42. Joann. 1. 12. † 3.
15. 16. 36. † 6. 35. † 7. 38. † 11. 25. † 14. 12. †
20. 29. Act. 3. 16. † 10. 43. † 15. 9. † 16. 31. Rom.
1. 16. † 3. 22. Gal. 2. 8. Eph. 2. 7. Heb. 11. 6. *
Fides non facit nos certos, aut securos
de accepta peccatorum remissione, aut con-
sequenda vita æterna, vide Certi.

Fides sine operibus non justificat, 1 Cor.
13. 2. Gal. 5. 6. Jacobi 2. 24.
Fides ipsa etiam appellatur opus bonum,
Phil. 1. 6.
Fides est una, Ephes. 4. 5.
Fidei vivæ, & operanti tribuitur justitia,
& salus, Gen. 15. 6. Marc. 16. 16. Luc. 1. 45. †
8. 48. † 23. 41. Joann. 5. 24. † 17. 3. Act. 13. 38.
† 16. 31. Rom. 3. 22. † 4. 3. 22. † 5. * † 10. 1. 10.
Phil. 3. 9. 1 Pet. 2. 6. Heb. 4. 3.
Fidei prædicatio ad eorum, qui præsumunt in
Ecclesia, judicium referenda est, Gal. 2. 2.
Fidem Gentilium etiam respicit Deus, Jer.
39. 18. Matth. 8. 5. 13. † 15. 28. Luc. 7. 9. † 10.
33. † 17. 16. Joann. 4. 47. Act. 10. 3. † 8. 16.
Fideles Deus liberat à communi perdi-
tione, & internectione impiorum, Genes. 6.
* 7. * 8. * 19. * Exod. 8. 22. † 9. 4. 6. 16. † 10.
23. † 11. 7. Num. 16. 20. 26. 31. Jer. 39. 18.
Dan. 6. 22. 2 Petr. 2. 7.
Infidelitas, seu incredulitas punitur, Gen.
19. 11. 17. 26. Num. 11. 21. † 14. 2. 11. † 20. 12.
Deut. 9. 20. 4 Reg. 7. 1. 17. 4 Efd. 15. 4. Pl. 77.
32. Eccl. 2. 15. Matth. 8. 28. † 14. 30. † 17. 17.
Marc. 16. 16. Luc. 1. 16. † 24. 24. Joann. 3. 18. 36.
† 6. 7. † 8. 14. † 12. 48. † 20. 27. Rom. 11. 20.
Hebr. 3. 18. † 4. 2. † 11. 6. Apoc. 21. 8.
Filiorum officium erga parentes, Gen. 9.
23. † 21. 27. † 27. 1. † 28. 7. † 37. 14. * Exodi
20. 12. † 21. 17. Lev. 19. 32. † 20. 9. † 21. 9. Deut.
5. 16. † 21. 15. 18. † 27. 16. Judic. 14. 1. 1 Reg.
2. 11. 18. 22. † 3. 1. 7. † 8. 1. † 18. 5. 3 Reg. 2. 19.
4 Reg. 2. 23. † 12. 2. † 22. 1. 2 Par. 34. 3. Eccl.
3. 1. 8. † 6. 18. † 7. 19. † 8. 7. 11. † 12. 3. † 13. 18.
† 25. 10. † 32. 24. Tob. 4. 1. † 14. 5. Job 1. 4. †
3. 4. † 32. 4. 6. Prov. 1. 8. † 4. 1. † 6. 20. † 10. 1. †
13. 1. † 15. 20. † 19. 25. † 20. 11. 20. † 22. 15. †
23. 19. 25. † 28. 24. † 30. 17. Jer. 35. 16. Ezech. 22.
7. Matth. 4. 20. † 10. 35. † 15. 4. † 19. 19. Marc.
10. 19. Luc. 2. 48. † 18. 20. Act. 7. 14. † 22. 3.
Ephes. 6. 1 Col. 3. 20. 1 Tim. 5. 1. 1 Petr. 5. 5.
Fœnum, & herba citò transiens omnis
homo, Psal. 89. 6. † 128. 6. Isa. 40. 6. Eccl.
14. 15. 1 Petr. 1. 24. Jacobi 1. 10.
Fœnus, vide Usura.
Fornicatio iram Dei provocat, Deuter.
22. 21. Prov. 23. 17. Eccl. 19. 3. Jer. 5. 7. Olee
4. 14. 1 Cor. 6. 9. 11. 15. Coloss. 3. 5. Hebr. 13. 4.
corpus enervat, & facultates absumit, Job
31. 12. Prov. 23. 27. † 29. 3. † 31. 3. Eccl. 9. 6.
infamiam affert, Eccl. 9. 10. † 41. 21. forni-
cationis occasiones vitandæ, Eccl. 9. 4. 12.
† 42. 13. fornicatio non solum in opere ex-
terno, sed & in affectu prohibetur. Exodi
20. 17. Matth. 5. 28.
Fornicatio spiritalis, quæ est hæresis, &
idololatria, Deut. 31. 16. Jud. 2. 17. Isa. 1. 21.
† 57. 3. Jer. 3. 1. Ezech. 6. 9. † 16. * Olee 1. 2.
† 2. 4. † 4. 15. Apoc. 18. 3.
Fratres, & sorores Christi qui sint,
Matth. 12. 49. † 28. 10. Marc. 3. 33. Luc. 8. 21.
Jo. 20. 17. Hebr. 2. 12. Psal. 21. 23.
Fraus, quære Dolus.
Fructus boni operis, quære Opus.
Fundamentum est Christus, 1 Cor. 3. 11.
Ephes. 2. 20. 1 Petr. 2. 6. fundamentum etiam
Apostoli, Ephes. 2. 20. Apoc. 21. 14.
& peculiariter Petrus, Matth. 16. 18. *
Joan. 21. 15. 17. cujus fides numquam defi-
ciat, Luc. 22. 31.

Furtum prohibetur, committitur, & puni-
tur, Exod. 20. 15. † 21. 17. † 22. 1. Lev. 19.
11. Deut. 5. 19. † 24. 7. Jos. 7. 1. 19. Tob. 2. 21.
Prov. 6. 30. Osee 4. 2. 2 Mach. 12. 40. Matth.
19. 18. Joan. 12. 6. 1 Cor. 6. 10. Apoc. 9. 21.
Fures dicuntur verbum Dei, & doctrin-
am veram adulterantes, Jerem. 23. 30.
Joan. 10. 1.

G

Gaal opponit se Abimelech, Jud. 9.
26. 35. 39.

Gabaonitæ redimunt vitam æstu quodam,
Josue 9. * obsidentur, & obsidione liber-
antur, 10. 5. * Propter ipsos injuste à Sau-
le occisos suspenduntur filii Saulis, 2 Reg.
21. 1. 6. 9.

Gabelus venit cum Raphael ad nuptias,
Tob. 9. 7.

Gabriel apparet prophetæ Danieli, Dan.
8. 16. † 9. 21. Zachariæ sacerdoti, Luc. 1. 11.
Virgini Mariæ 1. 26.

Gad filius Jacob ex Lia, Genes. 30. 11.
† 25. 26.

Gaditæ recipiunt suam hereditatem,
Num. 32. * Deut. 3. 12. Jos. 13. 24.

Gad propheta admonet David, ut non
moneat in terra Moabitarum, 1 Reg. 22. 5.

Nuntiatur Davidi iram Dei, 2 Regum 24.
11. 18. *

Gajus, 1 Cor. 1. 14. capitur, Act. 19. 29.
deducit Paulum in Asiam, 20. 4. hospitio
cum suscipit, Rom. 16. 23.

Galgala, sive Galgala, civitas Israel,
Josue 4. 19. in Galgal circumciditur popu-
lus, & celebrat Pascha, 5. 2. 7. 10. egreditur
inde ad liberandos Gabaonitas, 10. 7.
revertitur, 10. 43.

Galilæa recipit Christum, Joan. 4. 45.
in Galilæa incipit Christus prædicare,
Matth. 4. 12. Act. 10. 37.

Gamaliel vir peritus Legis, Act. 5. 34.
† 22. 3.

Gamaliel dux Manassitarum, Num. 1. 10.
Gaudere, & laxari honestè licet, 1 Par.
29. 9. * 2 Esdr. 12. 42. Psalm. 67. 4. Luc. 1. 14.

1 Thess. 1. 6. † 5. 16.

Gaudendum non est more Gentilium,
Eccl. 2. 2. † 7. 3. Osee 9. 1. Amos 6. 8. Prov.
2. 14. Jacobi 4. 9. Gaudium in persecutione,
Matth. 5. 12. Act. 5. 41. † 20. 24. Rom. 5. 3. Col.
1. 24. Hebr. 10. 34. † 12. 5.

Gaudium spiritus, Luc. 10. 21. Rom. 12. 12.
† 14. 17. Gal. 5. 22. Phil. 4. 4. 1. Thess. 5. 16.

Gaudium salutis æternæ, Isaia 25. 18. †
26. 1. † 33. 20. † 65. 12. Sap. 3. 1. 7. vide Bea-
tutudo.

Gedeon dux, & iudex in Israel, Jud.
6. * † 7. * † 8. *

Gemitus quis probandus, quis impro-
bandus, Exodi 2. 24. Ezech. 9. 4. Tob. 3. 1.
2 Mach. 6. 30. Rom. 8. 22. Jac. 5. 9.

Gentium vocatio, Genes. 49. 10. Num. 24.
17. Deut. 33. 43. 2 Reg. 23. 44. 50. 3 Reg. 8. 41.

Psalm. 2. 8. † 21. 28. † 67. 32. † 71. 8. 17. † 85. 9. †
86. 4. 16. 2. 2. † 11. 10. † 19. 18. † 25. 7. † 27. 13.

† 29. 17. † 35. * † 41. 25. † 43. 5. † 45. 14. †
49. * † 51. 5. † 54. * † 55. * † 56. 3. 6. † 60. 3. 9. †
65. 1. † 66. 19. 20. Jer. 9. 24. † 12. 16. † 16. 19.

Osee 2. 1. 24. Joel 2. 28. Mich. 4. 2. Soph. 3. 9.
Zach. 2. 11. † 8. 20. † 9. 10. Matth. 23. 7. † 8. 11.
† 21. 31. 43. † 22. 9. Joan. 10. 16. Act. 26. 30.
† 10. * 1 Cor. 12. 13. Ephes. 2. 10.

Gentilium mores non sunt nobis imitan-
di, Lev. 18. 3. † 20. 23. Jer. 10. 2.

Genus omne sectendum Domino, Psalm. 21.
20. Isaia 45. 23. Rom. 1. 4. 11. Phil. 2. 10.

Gerson filius Levi, Num. 3. 17. Gersoni-
tarum ministerium, 3. 25. † 4. 22.

Gieris minister Elisei, 4 Reg. 4. 25. sit le-
prosus 5. 26.

Gladius non cuivis permittendus, Matth.
26. 51. Marc. 14. 47. Luc. 2. 49. Joan. 18. 10.

Gladius spiritus est verbum Dei, 4 Esdr.
13. 9. 27. Isaia 11. 4. † 27. 1. † 31. 8. † 49. 2. † 66.
16. Ephes. 6. 17. Hebr. 4. 12. Apoc. 1. 16. † 2. 16.
† 19. 15. 2 Thess. 2. 8.

Gloria Dei in omnibus querenda, Jos. 7.
19. Psalm. 115. 1. Matth. 6. 9. Joan. 9. 24. † 17.
4. Act. 3. 12. † 12. 23. 1 Cor. 6. 20. † 10. 31.
Philip. 1. 20. Coloss. 3. 17. Tit. 2. 10. quare
Honor.

Gloria beatorum, vide Beatitude.

Godolia filius Ahicam gladio interimi-
tur, 4 Reg. 25. 25. Jer. 41. 2.

Gratia in Scripturis accipitur pro bene-
ficio, Ruth 2. 20. 2 Reg. 2. 6. † 15. 20. Prov. 4.
9. Eccl. 7. 37. † 29. 20. pro favore, Genes.
6. 8. † 18. 3. † 19. 19. † 39. 21. Exod. 12. 36. Tob.
3. 13. Esther 2. 17. Prov. 13. 15. Eccl. 4. 25. Dan.
1. 9. Act. 2. 47. † 24. 27. † 25. 9. pro premio,
quod à Deo expectatur, Prov. 1. 9. † 12. 2.
2 Mach. 12. 46. Luc. 6. 33. 1 Petr. 2. 19. pro
dono aliquo gratis dato, Esther 15. 17. Psalm.
44. 3. Prov. 3. 22. † 16. 23. † 22. 11. 1 Cor. 12.
* Eph. 4. 7. 1 Petr. 4. 10. pro dono superna-
turali Deo gratum faciente, Psalm. 83. 12.
Luc. 1. 28. † 2. 40. Joan. 1. 15. Rom. 1. 7. 1 Cor.
16. 23. 2 Cor. 1. 12. Gal. 5. 5. Hebr. 13. 19. Ja-
cobi 4. 6. pro re grata, pulchra, accepta,
& amabili, Prov. 3. 1. 30. Eccl. 10. 12. Eccl.
7. 21. † 11. 19. † 26. 16. 19. † 40. 22. Luc. 4. 22.
Ephes. 4. 29.

Gratæ donum quàm sit occultum, & re-
conditum, quòdque nemo facile illud sibi
arrogare debeat, Job 9. 20. 21. Psalm. 2. 11. †
18. 13. † 142. 3. Prov. 14. 12. † 20. 9. Eccle. 9. 1.
2. 12. Eccl. 5. 5. Jer. 17. 9. 1 Cor. 4. 4. 2 Cor. 10.
14. † 13. 5. Gal. 6. 3. Philipp. 2. 12. 1 Petr. 4.
18. 2 Petr. 1. 10. 1 Joan. 4. 1.

Gratia, qua quis hominibus gratus est,
etiam illa à Deo est, Exod. 3. 21. † 11. 2. †
12. 36. 4 Reg. 25. 27. 2 Esdr. 2. 5. Psalm. 105. 46.
Jer. 40. 2. 3. 4. Dan. 1. 9. Tob. 1. 13. Act. 24. 23.
† 27. 3. † 28. 19.

Gratus animus erga Deum, & homines
commendatur, Genes. 4. 3. † 8. 20. † 14. 21. †
23. * † 24. 48. † 26. 25. Exod. 15. 1. Lev. 25. 6.
Numer. 15. 17. † 31. 48. Deut. 4. 9. † 6. 5. Jud.
5. 1. 1 Regum 2. 1. † 14. 35. † 31. 11. 2 Regum
10. 2. † 19. 33. 3 Reg. 2. 7. 1 Paralip. 29. 10.
20. 2 Paral. 15. 11. † 20. 26. Esther. 6. * Tob.
9. 1. † 12. 1. 7. Eccl. 7. 22. † 31. 28. † 35. 13.
1 Machab. 4. 24. † 5. 54. 2 Machab. 3. 33.
Matth. 11. 25. Marc. 5. 10. Luc. 18. 43. Joan.
11. 40. Act. 4. 21. † 27. 25. Rom. 6. 17.
2 Cor. 6. 1. Ephes. 5. 19. Philip. 4. 6. Coloss.
2. 7. † 3. 15. 1 Thessal. 5. 18. 2 Thessal. 1. 3.
1 Tim. 4. 3.

Gratix agenda ante, & post cibum sumptum, Deut. 8. 10. 1 Reg. 9. 12. Isa. 62. 9. Matth. 14. 19. 15. 36. 126. 25. Marc. 6. 41. 18. 6. 14. 22. Luc. 9. 16. Joan. 6. 11. 23. Act. 27. 35. Rom. 14. 6. 1 Cor. 10. 30. 1 Tim. 4. 3.

Gula, vide Ebrietas, & Ciborum luxuria.

H

Hæreticos, & infideles relinquit Deus ad iustorum probationem, Jud. 3. 1. 1 Cor. 11. 19.

Hæretici jam inde à temporibus Apostolorum extiterunt, 1 Timothei 1. 20. 2 Timoth. 2. 18. 1 Joan. 2. 18. 2 Joan. 7. Apoc. 2. 15.

Hæreticos futuros etiam nostris temporibus prædictum est, Matth. 24. 5. 14. Joan. 5. 43. 1 Tim. 4. 12. 2 Tim. 3. 1. 2 Petr. 2. 1. 13. 1. Judæ 18.

Hæreticorum mores, & doctrina, ibidem. Hæretici virandi, Deut. 13. 1. Mar. h. 7. 15. Rom. 16. 17. 2 Tim. 2. 17. 13. 5. Tit. 3. 10. 2 Thess. 3. 14. Joan. 2. 10.

Hæretici malè tolerantur à præfatis, Apoc. 2. 14.

Hæretici tollendi è medio, Deut. 13. 5. 18. 20. 3 Reg. 18. 40. * 4 Reg. 10. 25. *

Hæresis, fornicatio spiritualis: Vide Fornicatio.

Hazaël famulus Benhadad regis Syriæ, 4 Reg. 8. 11. 15. juxta mandatum Domini, 3 Reg. 19. 15. percussit Israel in universis finibus suis, 4 Reg. 20. 31. 12. 17. 13. 3. quemadmodum prophetatum est, 4 Reg. 8. 11. 13. moritur, 13. 24.

Helias vir pilosus, & zona pellicea cinctus renibus, 4 Reg. 1. 8.

Helix orationis efficacia, 3 Reg. 17. 1. Jacobi 5. 17. 18. alitur ministerio corvi, 3 Reg. 17. 2. excitat puerum mortuum, 17. 19. occidit prophetas Baal, 18. 40. fugit Jezebel, 19. 3. mittitur in Damascum, ut ungeret Hazaël regem Syriæ, 19. 15. mittitur ad Achab, 21. 17. ad Heliām missi principes quinquagenarii cum suis, igne cœlitus demisso consumuntur, 4 Reg. 1. 10. assumitur perturbans in cœlum, 2. 12. apparet in transfiguratione Domini, Matth. 17. 3. Luc. 9. 30.

Heliōdorus à cubiculis Seleuco tenat thesaurum templi auferre, 2 Mac. 3. 7. 13. punitur à Deo, 3. 24.

Heliſæus, vide Eliseus.

Herodes Ascalonice occidit innocentes pueros, Matth. 2. 16. & moritur, 2. 19.

Herodes Antipas, filius Herodis, tetrarcha Galilææ, Luc. 3. 1. occidit Joannem Baptistam, Matth. 14. 9. Herodes, & Pilatus morte Christi inter se reconciliantur, Luc. 23. 12. Act. 4. 27.

Herus, & **Hera**, vide Dominus, & Domina.

Hesron filius Phares, Gen. 46. 12. Matth. 13. relinquit post se Aram, & appellatur Jephone, Par. 4. 15.

Hesther sit uxor Assueri, Esth. 2. * precibus suis apud Assuerum latam de Judeis unam die occidendis sententiam revocat, Esth. 8. 3. 8.

Hieremias, vide Jeremias.

Hierusalem, vide Jerusalem.

Holofernes dux Nabuchodonosor mittitur contra Israel, Judic. 2. 4. blasphematur Deum, 6. 1. obfider Bethuliam, 7. 1. proprio gladio cervix ei præciditur, 13. 8.

Caput eius conspicuum ponitur in muris civitatis, 14. 1. totus Assyricus exercitus se in fugam dedit, 15. 1.

Homo creatus est ad imaginem Dei, Gen. 1. 26. 1. 27. 1. 5. 1. 9. 6. Sap. 2. 23. Eccli. 17. 1.

Homo maledicitur, Gen. 3. 9.

Homo benedicitur in Christo, Gen. 12. 3. 22. 18. Gal. 3. 8.

Hominis regeneratio, Matth. 18. 4. Joan. 1. 13. 13. 5. 6. 14. 14. 1. 7. 31. 1 Cor. 4. 15. Gal. 4. 19. Ephes. 4. 22. Col. 3. 8. Tit. 3. 5. 1 Petri 1. 23. 1. 2. 2. Jacobi 1. 18.

Homo pulvis, & lutum, Gen. 2. 7. 1. 19. 1. 18. 27. Eccli. 12. 7. Eccli. 17. 1. 18. 8. 41. 13. Job 4. 19. 10. 8. 14. 15. Psal. 77. 39. 101. 14. 143. 4. Isai. 40. 6.

Homicidium, latrocinium, & sanguinis effusio, Gen. 4. * 9. 6. 1. 37. 18. Exod. 2. 12. 1. 20. 13. 12. 2. Levit. 24. 21. Numer. 25. 7. * Deut. 5. 17. 19. 4. 11. 21. 1. 27. 24. Jos. 20. 3. Judic. 9. 5. 1 Reg. 18. 17. 2 Reg. 3. 27. 4. 7. 12. 3 Reg. 2. 5. 25. 34. 46. 4 Reg. 14. 5. 1. 21. 16. Proverbior. 6. 17. 1. 28. 17. Eccli. 34. 25. 27. Thren. 4. 13. Ezech. 11. 6. 1. 22. 2. 24. 6. Osce 4. 2. Matth. 5. 21. 19. 18. 1. 23. 34. 1. 26. 51. Joan. 8. 44. Rom. 13. 9. Gal. 5. 21. 1 Joana 3. 12. Apoc. 13. 10.

Honor, qui ab hominibus proficitur, non magni faciendus, 1 Reg. 10. 27. 2 Reg. 15. 1. 3 Reg. 1. 5. Esther 3. 1. * 6. 6. Eccli. 9. 16. 10. 29. 30. Jerem. 9. 23. Matth. 6. 1. 1. 8. 4. 19. 30. 17. 9. 20. 21. 26. Marc. 1. 44. 1. 54. 3. 1. 7. 36. 1. 8. 26. 1. 9. 8. 10. 35. 45. Luc. 22. 24. Joan. 6. 15. 1. 8. 50. 1. 12. 43. Act. 10. 26. 1. 14. 14. Gal. 6. 2. Phil. 2. 3. 1 Thess. 2. 6. 1 Pet. 5. 3. 3 Joana. 9. Apoc. 19. 10. 1. 22. 9.

Honor Dei, quare Gloria.

Honorandi parentes, vide Parentes.

Hospitalitas commendatur, Isa. 58. 7.

Matth. 25. 26. Luc. 14. 12. Rom. 12. 13. 1 Timoth. 3. 2. Tit. 1. 8. 1 Petri 4. 9. 3 Joana. 5. 9. Hebr. 13. 2. Jacobi 1. 27.

Hospitalitatis exempla, Gen. 18. 3. 19. 2. 1. 24. 3. 1. Jos. 2. 2. Judic. 13. 15. 1. 19. 4. 9. 3 Reg. 17. 17. 4 Reg. 4. 8. Job 1. 4. 1. 31. 17. Tob. 2. 1. Luc. 8. 18. 1. 19. 6. Act. 16. 15. 1. 27.

inhospitalitas, Jud. 8. 5. 1. 19. 18. 1 Reg. 25. 9. 14. Sap. 19. 13.

Humilitas Deo grata est, Genes. 18. 27. 1. 29. 31. 1. 41. 40. Judic. 6. 15. 1 Reg. 1. * 1. 2. 1. 8. 1. 7. 9. 10. 2 Reg. 6. 16. 21. 2 Paral. 12. 6. 8. 1. 32. 26. 1. 31. 12. 1. 34. 26. Judith 4. 7. 11. Psal. 33. 19. Prov. 11. 2. 1. 16. 19. 1. 18. 12. 1. 22. 22. 1. 25. 7. 1. 29. 23. Eccli. 3. 18. 1. 7. 19. Isa. 37. 1. 1. 37. 15. 1. 66. 2. Jerem. 1. 6. 1. 3. 5. 1. 9. 16. Matth. 3. 1. 1. 5. 3. 1. 8. 8. 1. 11. 20. 1. 15. 27. 1. 18. 4. 1. 20. 26. 1. 21. 5. 1. 23. 7. 11. Marc. 9. 34. 1. 10. 43. Luc. 1. 48. 1. 9. 42. 1. 14. 7. 11. 1. 15. 19. 1. 18. 13. 1. 22. 26. 1. 20. 13. 4 Act. 10. 26. Rom. 11. 20. 1. 12. 16. 1 Cor. 4. 6. 1. 15. 8. Philip. 2. 3. Coloss. 3. 12. Hebr. 11. 24. 1 Petri 5. 5. Jac. 1. 9. 1. 4. 10. Apoc. 4. 1. 1. 19. 10.

Hymeneus pseudoapostolus, 2 Timoth. 2. 17.

Hypocritis, 1 Reg. 15. 11. *† 18. * 2 Reg. 15. 2. 7. 4 Reg. 1. 6. 9. Job 8. 13. † 13. 16. † 15. 34. † 20. * † 27. 8. † 36. 13. Prov. 30. 13. Eccl. 1. 36. † 19. 24. Isa. 29. 13. † 38. 2. Jer. 9. 8. Ezech. 33. 30. Malach. 3. 13. 2 Mach. 6. 24. Matth. 2. 7. 16. † 6. 2. 16. † 7. 5. † 15. 7. † 16. 3. † 22. 18. † 23. * † 24. 5. 1. Marc. 7. 6. Luc. 11. 44. † 12. 1. 56. † 18. 11. Ador. 5. 1. † 8. 18. † 13. 8. Rom. 2. * Gal. 2. 13. 1 Tim. 4. 2. 2 Tim. 3. 5. 1 Thess. 5. 22. 1 Petr. 2. 1.

I

I *Abes* in Galaad opprimitur ab Israel, Jud. 21. 10. obfidetur, 1 Reg. 11. 1. viri Jabes Galaad exhibent misericordiam Sauli, & filio ejus, 31. 12.
Jacob filius Isaac nascitur, Gen. 25. 23. emit à fratre Esau primogenita, Gen. 25. 31. præcipit Esau benedictionem, 27. 5. * proficiscitur ad Laban, 28. 10. videt scalam, & vovet votum, 28. 12. 20. servit Laban pro duabus filiabus, 29. 18. revertitur in patriam, 31. 17. iudicatur cum Angelo, 31. 24. vocatur Israel, 32. 27. † 35. 10. 3 Reg. 18. 31. mittit filios in Ægyptum, 42. 1. migrat cum tota sua familia in Ægyptum, 46. * Deut. 10. 22. filios Joseph adoptat in suos, 48. 5. 8. benedicit duodecim filiis, & moritur, 49. 33. sepelitur cum patribus suis in terra Chanaan, 50. 4. 7. secundum promissionem, 47. 29. & secundum mandatum, 49. 29. commendatur, Eccl. 44. 24. vide Israel.
Jacobus Zebedæi filius vocatur, Matth. 4. 20. occiditur, Act. 12. 2.
Jebus appellatur Jerusalem, Jos. 15. 8. Jud. 9. 10. 1 Paralip. 11. 4.
Jebusæos expugnare non poterat Israel, Jud. 1. 21. superantur tamen à David, 2 Reg. 5. 8.
Jehu filius Hanani propheta arguit regem Josaphat, 2 Paralip. 19. 2. mittitur ad Baasam regem Israel, 3 Reg. 16. 1. 7.
Jehu filius Josaphat filii Namfi ungitur, ut rex esset Israel, ad delendam domum Achab, 4 Reg. 9. 1. 6. juxta præscriptum, 3 Reg. 19. 16. occidit Jezabel, 4 Reg. 9. 30. 33. occidit septuaginta filios Achab, 10. 1. jubet comprehendi, & jugulari fratres Ochozia regis Juda, 10. 14. perdit servos Baal, 4 Reg. 10. 17. 25. moritur, 10. 35.
Jejunium, & jejunandum esse, Joel 2. 22. Tobie 12. 8. Matth. 6. 16. * Marc. 2. 20. Luc. 2. 36. † 5. 35. Rom. 13. 3. 1 Cor. 7. 5. 2 Cor. 6. 5. † 11. 27. AG. 13. 2. 3. 14. 22. Ephel. 5. 18. 1 Thess. 5. 6. Tit. 2. 2. 1 Petr. 1. 13. † 5. 8. vide Quadragesima.
Jejunii meritum, Jer. 35. 14. 19. Jona 3. 7. 9. 10. Judith. 4. 8. † 8. 6. Matth. 17. 21. † 6. 17. Luca 2. 37.
Jejunatur pro mortuis, 1 Reg. 31. 13. 2 Reg. 1. 12. † 3. 36. 1 Paral. 10. 12.
Jejunii exempla, Exod. 24. 18. † 34. 28. Deut. 9. 9. 18. Jud. 20. 26. 1 Reg. 7. 6. † 31. 13. 2 Reg. 3. 35. † 12. 16. 2 Par. 20. 3. 1 Esdr. 8. 21. 2 Esdr. 1. 4. Esther. 4. 3. Psal. 34. 13. Jer. 36. 9.

Daniel. 10. 3. Jonæ 3. 5. Jud. 4. 7. † 8. 5. Tob. 3. 10. Matth. 4. 2. † 9. 14. Luc. 2. 37. † 5. 33. AG. 10. 30. † 13. 3. † 14. 23.
Jejunium indictum à rege Saule, 1 Reg. 14. 24. à Josaphat, 2 Paral. 20. 3. à Ninivitis, & eorum rege, Jon. 3. 5. 7. ab Esdr. 1. Esdr. 8. 21. ab Esther, & Mardocheo, Esther 4. 16. vide Abstinencia.
Jeremias propheta ex Anathoth, Jer. 29. 27. vocatur, & à Deo mittitur, 1. 4. Jeremias persecutionem patitur, Jer. 18. 19. † 20. 1. † 26. 7. † 33. 1. † 37. 12. † 38. 4. 7. Jeremias invenit gratiam apud Nabuchodonosor, Jerem. 39. 11.
Jeremias vinculis solvitur à Nabuzardan, Jer. 40. 1.
Jeremias luget Josiam, 2 Par. 35. 25.
Jericho expugnatur, & exuritur, Jos. 6. 10. 24. reedificatur ab Hiel, 3 Reg. 16. 34. appellatur civitas Palmarum, Deut. 34. 3. 2 Paral. 28. 15.
Jeroboam filius Nabat, servus Salomonis, fit inimicus Israeli, 3 Regum 11. 26. 2 Paral. 13. 6. fit rex decem tribuum, 3 Reg. 12. 20. juxta verbum Aiz, 11. 29. erigit duos aureos vitulos, & salum cultum Dei, 12. 28. 31. idque punitur, & exprobatur, 14. 7. † 15. 25. † 16. 19. 26. 4 Reg. 3. 3. † 10. 29. 32. † 13. 2. 6. 11. † 14. 24. † 15. 9. 18. † 24. † 17. 22. † 23. 15.
manus ejus exardefcit, 3 Reg. 13. 4. curatur, 13. 6. moritur, 14. 20. tota ejus domus perditur, 15. 29. juxta quod prædictum fuerat, 14. 10. contra Jeroboam, Amos 7. 10.
Jeroboam filius Joas fit rex Israel, 4 Reg. 13. 13. † 14. 16. moritur, 14. 29.
Jerusalem quæ tribus Jacob inhabitaverint, 1 Par. 9. 3. 2 Esdr. 11. 1.
Jerusalem expugnatur à filiis Judæ, Jud. 1. 8. eligitur à Deo in habitaculum, 3 Reg. 8. * 2 Par. 6. 2. † 7. 16.
Jerusalem appellatur Jebus, Josue 15. 8. Jud. 19. 10. 1 Paral. 11. 4.
Jerusalem appellatur Salem, Psal. 75. 3.
Jerusalem obfidetur à rege Syria, & Israeliis, 4 Reg. 16. 5. à rege Nabuchodonosor, 4 Reg. 24. 10. † 25. 1.
Jerusalem exuritur, & evertitur, 4 Reg. 25. 9. iterum excollitur, & reparatur, 2 Esdr. 3. * † 6. 15.
contra Jerusalem, & ejus cives, 4 Reg. 21. 12. † 23. 27. Hag. 1. 6. † 3. 1. † 2. 18. † 29. 1. 7. † 65. 2. Jer. 4. 3. 9. † 7. * † 13. * † 17. 19. † 19. 3. 6. † 21. 3. † 23. 39. † 25. 8. † 32. 3. 25. † 34. 1. † 38. 3. † 39. 8. Ezech. 3. 6. † 4. * † 5. * † 10. 2. † 15. * † 21. 6. † 22. * † 23. * Soph. 3. 1.
Jerusalem destruetur per Romanos, Dan. 9. 26. Zach. 14. 1. Matth. 24. 1. 15. Luc. 13. 35. † 19. 41. † 20. 16. † 21. 6. Joan. 11. 48.
Jerusalem spiritualis, Ecclesia sancta, Psal. 12. 1. 3. Hag. 33. 20. † 54. 11. † 60. * † 62. 6. † 65. 16. 18. Tob. 13. 19. Baruch. 5. 1. 7. Gal. 4. 26. Hebr. 11. 10. † 12. 22. Apoc. 5. 22. † 21. 2. 10.
Jezabel impia, impii Achab conjux, 3 Reg. 16. 31. † 21. 5. 7. occidit prophetas Domini, 18. 4. 13. minatur Elie prophetæ mortem, 19. 2. à canibus dilaceratur, 4 Reg. 9. 33. juxta verbum Elie prophetæ, 3 Reg. 21. 23.

Illuminati dicuntur Baptizati. Hebr. 6. 4.
Imagines iussit Deus fieri. Exod. 25. 18. *
 Num. 1. 8. *
Imagines fecit Salomon. 1 Reg. 6. 35. † 7.
 5. 29. 36. † 10. 19. 2 Par. 3. 10. 14. † 4. 3.
Imaginum usus. Num. 21. 8. Sapient. 16.
 6. Jol. 2. 26. * de altari in testimonium, &
 memoriam extracto.
Immisericordia, & ejus punitio. Exod.
 1. 12. Deut. 23. 3. Judic. 8. 6. 15. 1 Reg. 25.
 38. Job 20. 19. Prov. 21. 10. Eccli. 12. 13.
 Amos 1. 6. Matth. 18. 30. 34. † 25. 42. Lucæ
 16. 21. 23. Jac. 2. 13.
Impatiencia, & ejus punitio. Exod. 14. 11.
 † 15. 24. † 16. 2. † 17. 2. Num. 11. 1. 10. 14. 1.
 26. † 21. 5. Job 3. 1. Prov. 12. 16. Eccli. 2. 16.
Impiorum dicta. facta, & cogitata con-
 tra pios, Sap. 2. † Psalm. 9. * 10. * 11. * 13. *
 Prov. 4. 14.
Impiorum prosperitas. Job 10. 3. † 21. 7.
 10. Psal. 72. 2. 8. † 91. 8. 4. Esdr. 2. 28. 31. Jer.
 12. 1. Habac. 1. 13. 2 Mach. 6. *
Impiorum prosperitas bonis admirationem
parit. Job 21. 7. 13. Psalm. 72. 2. Eccli. 7.
 16. Jer. 12. 1. Habac. 1. 13. Malac. 3. 15.
Impii incidunt in mala, quæ piis parantur.
 1 Reg. 17. 42. † 31. 4. Judith. 13. 4. Esdr. 7. 10.
 Psal. 7. 16. † 9. 16. † 34. 8. † 26. 14. Prov. 26.
 29. Eccli. 10. 8. Eccli. 27. 28. * Isai. 31. 8. Jer.
 48. * Dan. 3. 22. † 6. 24. † 13. 62. Apoc. 18. 6.
Impii incidunt frequenter in malum, quod
timent. Job 6. 16. Prov. 1. 26. † 10. 24. Isaiæ
 66. 4.
Impiorum subita, & improvisa punitio,
dispersio, & everio. Genes. 7. 21. † 14. 15.
 † 19. 24. † 34. 25. Exod. 14. 24. Levit. 10. 2.
 Num. 11. 33. † 16. 31. Jos. 10. 9. † 11. 7. Jud. 4.
 20. † 7. 12. 15. 21. † 8. 11. † 16. 28. 1 Reg. 30.
 16. 2 Reg. 13. 28. 3 Reg. 16. 2. † 18. 40. † 20.
 13. 19. Job 4. 8. † 5. 3. † 8. 13. † 15. 20. † 18. *
 † 20. * † 27. 14. † 36. 12. Psal. 1. 5. † 16. * Prov.
 1. 27. † 6. 15. † 10. 25. † 12. 7. Isai. 5. 24. † 47.
 9. Jer. 15. 8. Dan. 5. 30. 1 Mach. 2. 62. † 4. 3.
 Matth. 24. 28. Luc. 12. 40. 46. † 16. 23. 25. † 17.
 27. 29. 1 Thess. 5. 3.
Impiorum punitio bonis est ad timorem
& cautionem. Deut. 13. 11. † 17. 18. † 19. 20.
 † 21. 21. Prov. 19. 25. † 21. 11. Eccli. 23. 37.
 Act. 5. 11. 1 Tim. 5. 20.
Impios deridebit Deus. Psalm. 2. 4. † 36.
 13. † 58. 9. Prov. 1. 26. Sap. 4. 12.
Impositio manuum varia in veteri testa-
mento. Gen. 48. 14. Exod. 29. 10. Lev. 1. 4. † 3.
 2. Num. 27. 23. Daniel 13. 34. Marc. 10. 16.
Impositio manuum in Sacramento Ordinis
& Confirmationis. Act. 6. 6. † 8. 17. † 13. 3. †
 19. * 1 Tim. 4. 14. † 5. 22. 2 Tim. 1. 6.
Impudicitia contra naturam. Genes. 19.
 5. † 38. 7. Lev. 18. 22. † 20. 13. Jud. 19. 22. 30.
 Rom. 1. 27. 1 Cor. 6. 10. Ephes. 5. 12. 1 Tim. 1.
 10. 2 Petr. 2. 7. 8.
Incantationes, & maleficia. Exod. 7. 11.
 † 8. 18. † 22. 18. Lev. 19. 11. † 20. 6. 27. Num. 23.
 23. Deut. 18. 10. 1 Reg. 28. * 4 Reg. 17. 17. † 21.
 6. Isai. 2. 6. † 44. 25. † 47. 13. Jer. 10. 2. Dan. 2. 2.
 10. Mich. 5. 11. Act. 8. 8. † 13. 6. † 16. 16. † 19.
 19. Galat. 5. 20. Apoc. 18. 23. † 21. 8.
Incessus grave peccatum. Lev. 18. 6. 7. †
 20. 11. 14. Deut. 22. 30. 1 Cor. 5. 1. 2.
Indulgentia. 2 Cor. 2. 10.

Infernus, & damnatio parata diabolo,
& angelis ejus, vide Damnatio.
Inferni poena varia, & horribilis. Deut.
 32. 22. Job 24. 19. Psal. 10. 6. † 20. 10. † 48. 15. †
 111. 10. Sap. 11. 17. Eccli. 22. 10. Isai. 30. 33. † 33.
 11. 13. 14. † 34. 9. Jer. 9. 15. Mal. 4. 1. Math. 8.
 12. Luc. 13. 27. † 16. 23. Apoc. 14. 9. † 18. 7. †
 20. 14. numquam terminanda Isai. 66. 24.
 Matth. 25. 41. 45. Marc. 9. 47. 2 Thess. 1. 9.
Infidelitas, Vide Fides.
Infirmas corporales, vide Aegrotatio.
Ingratitudo, & ejus punitio. Gen. 31. 1. †
 40. 23. Exod. 1. 8. Deut. 23. 3. * Judic. 2. 1. † 6.
 8. † 8. 33. † 12. 1. 1 Reg. 10. 18. † 12. 8. † 25. 3.
 10. 2 Reg. 14. 30. 2 Paral. 24. 21. Prov. 17. 13.
 Isai. 1. 2. † 5. 4. Jer. 2. 5. 6. Ezech. 16. * Osæ 10.
 1. † 13. 2. 6. Mich. 6. 3. Sap. 1. 6. 29. 1 Machab.
 1. 16. 19. Math. 11. 20. Lucæ 17. 18. Joan. 11.
 46. Rom. 1. 21. 2 Tim. 3. 2.
Inimicus non passim contemnendus est,
 1 Reg. 14. 14. † 17. 43. 2 Reg. 21. 20. 3 Reg.
 20. * 4 Reg. 14. 8.
Inimico reconciliatio non temerè creden-
dum est. 1 Reg. 24. 17. † 26. 2. 12 Reg. 3. 26.
 1 Mach. 12. 24.
Iniquitas abundavit. 4 Esdr. 5. 2. † 14. 16.
 Matthæi 24. 12. 1 Joan. 5. 19. Vide Impii,
 & Mali.
Innocentia sua cuique tuenda, & mala
suspiciones amovenda. Josue 22. 22. 1 Reg.
 1. 14. 3 Reg. 18. 17. Jer. 37. 12. Act. 2. 14. †
 6. 14. † 7. 2. † 28. 17.
Inobedientia, ejusque punitio. Genes. 3.
 16. 17. † 19. 17. 26. Lev. 10. 1. † 26. 14. * Num.
 14. 28. 41. † 16. 31. † 20. 24. Deut. 11. 16. 28. †
 17. 14. † 18. 19. 20. † 27. 16. * † 28. 15. * 1 Reg.
 12. 15. † 13. 11. † 15. 24. † 28. 16. 2 Reg. 6. 6.
 3 Reg. 11. 9. † 12. 15. 21. † 14. 17. † 20. 35. *
 2 Paral. 7. 19. † 26. 16. 19. Isai. 24. 5. Jer. 11.
 3. 8. * † 13. 8. † 17. 17. † 26. 4. † 35. * Jonæ 1. 3.
 Matth. 17. 17. Act. 7. 39. Rom. 2. 8. Galat.
 3. 10. 3 Thess. 1. 8.
Invidia, & odium. Gen. 4. 5. † 26. 14. † 27.
 41. † 30. 1. † 37. 4. 11. Exod. 1. 8. † 20. 13. Lev.
 19. 17. Num. 12. 1. † 35. 20. 23. Deut. 19. 11. 1
 Reg. 18. 7. 11. Sap. 2. 24. Prov. 10. 12. 18. Ezech.
 25. 15. Dan. 6. 3. Luc. 15. 28. Joan. 12. 4. Rom.
 1. 29. † 13. 13. Gal. 5. 15. 20. Jacobi 3. 14. † 4.
 2. 1 Petr. 2. 1. 1 Joan. 3. 12. 15. † 4. 20.
Joab filius Sarvie, 2 Reg. 2. 12. confodit
 Abner, 3. 27. reconciliat Absalomem per
 Thecuan, 14. * confodit Amasæ, 20. 9. con-
 foditur ipse, 3 Reg. 2. 28. 34. juxta manda-
 tum David. 2. 5. 7.
Joachaz filius Jehu, rex Israel, 4 Reg.
 10. 35. † 13. 1.
Joachaz filius Josia exiit regno, & ve-
hitur in Aegyptum, ubi & moritur, 4 Reg.
 23. 34. captivitas ejus prædicitur, Ezech.
 19. 4. appellatur Johanan, 1 Paral. 3. 15.
 post ipsum creatur rex frater ejus Elia-
 chim, 4 Reg. 23. 34.
Joachim filius Joacim fit rex Juda, 4
 Reg. 24. 8. ducitur captivus a Nabuchodo-
 nosor in Babylonem, 24. 12. 15. dimittitur
 ex carcere, & ad honores evehitur, 25.
 24. appellatur Jechonias, Jer. 37. 1. appel-
 latur Neri, Luc. 3. 27. ei succedit patruus
 Matthanias, 4 Reg. 24. 17.
Joacim, antedictus Eliacim, filius Josia

fitrex Juda, 4 Reg. 23. 34. 3 Esdr. 1. 37. combussit libros sermonum Jeremie, Jer. 36. 21. appellatur Mechi, Lucae 1. 24. moritur, 4 Reg. 24. 1. 5. post ipsum constituitur rex filius Joachim, 4 Regum 21. 6.

Joanna uxor Chusei sequitur Christum, Lucae 8. 3.

Joannes Baptista filius Zacharie, Luc. 1. 55. 59. 67. Evangelium regni denunciat, & baptizat, Matt. 3. 1. Marc. 1. 4. 5. Joan. 1. 28. 7. 3. 23. 26. vestitus ejus ex pilis camelorum, & victus locustæ, & mel sylvestre, Marc. 1. 6. noluit haberi major quam erat, Joan. 1. 19. 20. 26. 7. 28. mittit discipulos ad Christum, Matth. 11. 2. capite truncatur, Matth. 14. 8. dicitur Elias, Malac. 4. 5. Matt. 11. 14. 7. 10. Lucae 1. 17.

Joannes filius Zebedee vocatur, Matth. 4. 21. unice à Christo diligitur, Joan. 13. 23. 7. 19. 26. 7. 20. 2. 7. 21. 7. 20. scribit, quæ vidit, Joan. 19. 35. 7. 21. 24. 1. Joan. 1. 1.

Joas filius Ochozias solus evadit, dum senatus regius occiditur, 4 Regum 11. 2. coronatur rex in Juda, 11. 12. occidit Zachariam filium Josadæ, 2 Paralip. 24. 21. Matth. 23. 35. occiditur à suis Ministris, 2. Paralip. 24. 25. 4 Regum 12. 20. post ipsum filius ejus Amasias rex constituitur, 1 Paral. 3. 12. 2 Paral. 24. 27.

Joas filius Joachaz rex Israel, 4 Regum 13. 9. pugnat contra Amasiam, subvertit mœnia Jerusalem, destruit templum, & moritur, 4 Regum 14. 13. 16.

Josadæ Sacerdos jussit occidi Athaliah reginam, 4 Regum 11. 15. 2 Paral. 24. 14. moritur 14. 15.

Jonas prophetat, 4 Reg. 14. 25. præcipitur in mare, Jonæ 1. 15. deglutit eum piscis à Domino præparatus, 2. 1. in cujus ventre erat tribus diebus, & tribus noctibus, ibid. Matth. 12. 40.

Jonathas filius Saulis prostermit Philistheos, 1 Reg. 13. 3. 7. 14. 1. 11. liberatur per populum à patre ob mel degustatum occidendus, 14. 45. ferit fœdus cum Davide, 18. 3. 7. 20. 8. 7. 23. 18. exditur, 21. 7.

Jonathas filius Mathathie, præfectus militaris Judæorum, 1 Mach. 9. 31. fœdus init cum Demetrio, 10. 3. 15. capitur, 12. 48. occiditur cum suis filiis, 13. 23.

Joram filius Josaphat rex Juda, 3 Reg. 22. 51. occidit sex fratres suos, 2 Paral. 21. 14. moritur, 4 Reg. 8. 24. 2 Paral. 21. 19.

Joram rex Israel, 4 Regum 1. 17. 7. 3. 1. proccedit contra Hazael regem Syriæ, 8. 28. accepto vulnere curatur in Jezrahel, 9. 15. moritur, 9. 24.

Josaphat filius Asa rex Juda, 3 Reg. 22. 41. mittit, qui verum Deicum doceant in civitates Juda, 2 Paral. 17. 7. sedere jungitur cum impio Achab, 18. 3. idèque arguitur à propheta, 19. 2. jungit se Ochozias, 2 Paral. 20. 35. moritur, 21. 1. habuit successorem filium Joram, 1 Paral. 3. 11.

Joseph filius Jacob, Gen. 30. 23. videt somnium, 37. 5. venditur à fratribus Ismaelitis, 37. 26. Psal. 104. 17. falso accusatur, Gen. 39. 17. mittitur in carcerem, 29. 20. 7. 41. 14. constituitur dominus universæ Egypti, 45. 40. datur ei filia Putipharis uxor, 41. 45. detegi se fratribus suis, 45. 1. moritur, 50. 24. ossa ejus

transferuntur ex Egypto, Exod. 13. 19. sepelitur in Sichem, Josue 24. 32.

Joseph conjux B. Virginis Mariæ, Matth. 1. 16. fugit in Egyptum, 2. 14.

Josias filius Amon rex Juda, 4 Reg. 21. 24. 7. 22. * ejus nativitas prædicta est, 3 Reg. 13. 2. legit librum Legis, 4 Reg. 23. 2. celebrat Pascha, 23. 21. vulneratur à sagittariis, & moritur, 2 Paral. 35. 23. 24. 4 Reg. 23. 29. lugetur, 2 Paral. 35. 24. ei succedit Joachaz, 4 Reg. 23. 30. 34.

Josæ pugnat contra Amalech, Exod. 17. 9. 13. mittitur exploraturus terram Chanaan, Num. 13. 2. eam populo commendat, 14. 6. constituitur loco Moysi dux populi, 27. 18. Deut. 3. 21. 7. 31. 7. 14. Jos. 1. 16. mittit exploratores, 2. 1. transit Jordanem, 3. 16. erigit duodecim lapides in Galgal, 4. 3. 8. 20. angelus Domini apparet ei, Josue 5. 13. benedicit populo, 8. 33. ascendit Josue ad liberandos Gabaonitas, 10. 7. Sol, & Luna steterunt ad imperium Josue, 10. 12. revertitur Josue in Galgal post liberatos Gabaonitas, 10. 43. percutit 31. reges, 12. * accipit suam portionem in divisione terræ, 19. 49. moritur, 24. 29. Judic. 2. 8. commendatur, Eccli. 46. 1.

Iracundia quantum mali pariat, Gen. 4. 5. Job 5. 1. Prov. 12. 16. 7. 14. 3. 7. 15. 18. 7. 17. 19. 7. 19. 7. 17. 3. 7. 19. 22. Eccl. 7. 10. Eccli. 25. 22. 7. 28. 6. 14. 7. 30. 26. Matt. 5. 22. Luc. 4. 28. Galat. 5. 20. Ephel. 4. 26. Coloss. 3. 8. Tit. 1. 7. Jacob. 1. 19.

Ira alterius cedendum potius, quam repugnandum, Genes. 27. 42. Prover. 22. 24. 7. 29. 21. Eccli. 8. 19. Matth. 2. 13.

Isaias filius Amos, Isai. 1. 1. vocatur, & mittitur, 6. 8. 7. 49. 1.

Ismael filius Abrahæ ex Agar nascitur, Gen. 16. 15. moritur, 25. 17.

Israhel filius Nathanie occidit Godoliam, aliosque Judæos, Jerem. 41. 2. 6.

Israel appellatur, qui antè Jacob dicebatur, quare Jacob.

Israel populus, & hereditas Domini, Exod. 3. 7. 7. 5. 1. 7. 6. 7. 19. 5. Levit. 30. 26. Deut. 4. 20. 7. 6. 7. 29. 7. 10. 15. 7. 14. 2. 7. 26. 18. 7. 32. 9. 1 Reg. 10. 1. * 12. 22. 2 Reg. 7. 23. 3 Reg. 8. 53. Isa. 19. 25. 7. 43. 1. Jerem. 13. 1. 1. decem tribus Israel separant se à domo David, 3 Reg. 12. 3. 9. 16. secundum verba Abiæ prophetæ, 11. 29. transferuntur in Assyriam, 4 Reg. 15. 29. 7. 17. 6. secundum prophetiam, Deut. 4. 26. multi ex Israel sequuntur Levitas in Jerusalem, 2 Paral. 11. 13.

Contra decem tribus, vide Samaria.

Judæorum caeremoniæ erant umbra futurorum, Exod. 13. 9. 14. Num. 15. 38. Deut. 16. 1. Ezech. 20. 10. 1 Cor. 10. 1. 2 Cor. 3. 13. Hebr. 7. 17. 7. 8. 5. 7. 9. 10. 23. 7. 10. 1.

Judæorum quadam certæ consuetudines, Gen. 32. 31. Jud. 11. 40. Ruth. 4. 7. 2 Paral. 35. 25.

Judas filius Jacob nascitur, Gen. 29. 35. nescius concumbit cum filii sui uxore Thamar, 38. 15. spondet pro fratre suo Benjamin, 43. 9. prædicitur sceptrum non auferendum de Juda, donec veniat Messias, 49. 10. Deuter. 33. 7. Judic. 1. 2. 2 Regum 7. 12. 2 Paralip. 6. 6. contra Judam, & Jerusalem, vide Jerusalem.

Judas Machabeus eligitur dux fratrum suorum, 1 Mac. 2. 66. pugnat strenue, 3. * 7. 4. * 15. *

† 7.25. 2 Mach. 8.1. † 10.16. † 11.6. † 12.* † 13.
 † 14. * † 15. caditur, 1 Mach. 9. 17.
 Judas Iſcariotes eligitur in Apoſtolum,
 Math. 10. 4. init pactum cum Phariſæis, Luc.
 22. 4. prodiit Chriſtū, Math. 26. 20. 346. Marc.
 14. 43. Joan. 18. 5. ſecundum prophetiam, Pſal.
 40. 10. † 54. † 4. † 108. 8. Joan. 6. 70. † 12. 4. † 13.
 21. * ſuſpēdit ſe, Math. 27. 4. Act. 1. 18.
 Judas Galilæus diſperſus cum ſuis, Act. 1.
 5. 37.
 Judas, & Silas cum Paulo, & Barhaba An-
 tiochiam mittuntur, Act. 15. 22. 27.
 Judicabunt ſancti de hoc mundo, Sap. 3. 8.
 † 5. 1. Matth. 19. 28. 1. Cor. 6. 2. Judæ 14.
 Judicium perverſum, Eccli. 11. 9. Matth. 7.
 1. † 12. 7. Lucæ 6. 37. † 7. 33. Joan. 7. 24. † 9.
 16. Act. 28. 4. Rom. 2. 1. † 14. 1. 13. 1. Cor. 4. 5.
 1. Tim. 5. 21. Jacobi 4. 11.
 Judicium Dei extremum, & quemadmo-
 dum Chriſtus in fine mundi judicaturus ſit,
 1 Reg. 2. 10. &c. vide Dies novissimi.
 Judicium debet præcedere deliberatio, &
 cognitio cauſæ, Gen. 3. 11. † 11. 5. † 18. 2. Exod.
 1. 8. † 23. 2. Deut. 13. 6. † 17. 9. † 18. Joſ. 7. 19.
 † 12. 13. Jud. 20. 3. 12. Prov. 18. 13. Eccli. 12. 7.
 Dan. 13. 51. 1 Mach. 7. 7.
 Judicium hominum, vide Opinio.
 Judicium officium, & auctoritas, Exod. 18.
 13. 21. † 21. * 20. * 21. * Lev. 19. 15. † 24. 1. 1. 23.
 Deut. 1. 13. 16. † 17. * 18. 15. † 25. 1. 1. 27. 19. Joſ.
 7. 19. 1. Reg. 8. 1. † 12. 5. 2. Par. 19. 6. Eccli. 4. 50. †
 10. 1. † 41. 12. Pſal. 81. * Prov. 18. 4. 19. † 24. 23. †
 28. 15. Iſa. 5. 16. † 10. 1. Jer. 5. 26. Luc. 18. 2. † 33.
 1. 13. 21. Joan. 7. 24. * 8. 15. Jacob 12. 4.
 Judices Iſrael reſerunt circa 350. annos,
 Act. 13. 20.
 Juxta univerſi mundi eſt Deus, vide Deus.
 Judith vidua Bethulia dives, & honeſta,
 Judith 8. 1. * præcidit Holoferni caput, 13.
 10. moritur, 16. 28.
 Jurare quatenus liceat, vel non liceat, &
 quàm variis modis contingat, Gen. 24. 22. † 21.
 24. † 21. 16. † 24. 3. † 25. 33. † 26. 31. † 31. 53. † 42.
 15. † 47. 3. 1. † 50. 5. Exod. 13. 19. † 26. 7. † 32. 11. †
 23. 13. Lev. 5. 4. † 19. 12. Num. 4. 21. † 30. * Deut.
 6. 13. † 7. 8. † 10. 20. Joſ. 12. 12. † 6. 22. † 9. 15. †
 23. 7. Judicium 21. 1. 7. 18. 1. Reg. 14. 24. † 19. 6.
 † 24. 23. † 25. 34. † 28. 10. † 30. 5. 2. Reg. 3. 35. †
 19. 7. † 21. 2. 17. 3. Reg. 13. 29. † 2. 3. † 8. 31. † 19.
 2. Paral. 6. 22. † 15. 14. † 36. 13. 1. Eſdr. 10. 5.
 2. Eſdr. 10. 29. Job 27. 1. Pſalm. 14. 4. † 21. 4. † 62.
 12. † 88. 4. † 94. 11. † 10. 9. † 109. 4. Iſai. 14. 24. †
 19. 18. † 45. 23. † 49. 18. † 54. 9. † 65. 15. Jer. 4. 2.
 † 5. 2. 7. † 12. 16. † 22. 5. † 44. 26. † 51. 14. Oſee 4.
 15. Amos 6. 8. † 8. 7. Sophon. 1. 5. Zachar. 8.
 17. Jud. 1. 12. Eccli. 23. 9. 17. Matth. 5. 33. † 23.
 16. 18. 20. 21. 22. Hebr. 6. 3. 16. Apoc. 10. 6.
 Jurandum non eſt temere, nec per cælum,
 nec per terram, nec per aliquid, quod in
 iis eſt, Mat. h. 5. 34. Jac. 5. 12.
 Juſſi verè in hac vita, Luc. 1. 6. † 15. 7.
 Joan. 8. 36. † 17. 17. 19. 1. Cor. 6. 11. Hebr. 12.
 23. * 2. Petri 1. 7. 1. Joan. 3. 1. 7. Apoc. 3. 4. †
 14. 5. vide Peccatum.
 Juſſus ſumma perfectio non habetur in
 hac vita, in qua ſine peccato non vivimus,
 Gen. 6. 5. † 8. 21. Exod. 34. 7. Num. 14. 18. 2. Reg.
 8. 46. 3. Par. 6. 36. Job 4. 17. † 9. 1. 15. 20. † 25. 4.
 Pſal. 13. 1. † 50. 7. † 52. 1. † 129. 3. † 142. 2. Prov.
 10. 9. Eccli. 7. 21. Iſa. 64. 4. Jerem. 2. 19. 20. † 30.

11. Mich. 7. 2. Nahum 1. 3. Sap. 12. 10. Matth.
 6. 12. Luc. 17. 3. 10. Rom. 3. 9. 23. † 7. * Gal. 3.
 22. Ephes. 2. 3. 1. Joan. 1. 8. vide Peccatum.
 Juſtitia noſtra eſt per Chriſtum, & pri-
 mam juſtificationem, peccatorumque remiſ-
 ſionem nulla præcedit merito, Genes. 15. 6.
 Iſa. 45. 25. † 53. 8. 13. Jer. 23. 6. † 33. 16. Dan. 6.
 21. Habac. 2. 4. Zach. 9. 11. Act. 10. 43. 13. 39.
 Rom. 1. 17. † 3. 22. 24. † 5. 1. 18. † 10. 4. 10.
 1. Cor. 1. 30. Galat. 2. 1. † 3. 1. † 5. 5. Phil. 3. 9.
 Tit. 3. 7. 1. Petr. 3. 18.
 Juſtificatione, qua quis ex juſto fit juſtior,
 aſcribitur bonis operibus, Eccli. 18. 22. Rom.
 2. 13. Jac. 2. 21. 24. Apoc. 22. 11.
 Juſtificatione impij non ſolùm fidei aſcribi-
 tur, ſed etiam alijs virtutibus, ut Spei,
 Rom. 8. 23. Charitati, Exod. 20. 6. Prov. 10.
 12. Luc. 7. 47. 1. Cor. 13. 4. Gal. 5. 6. 1. Petr. 4. 8.
 1. Joan. 4. 7. 8. 9. Timori, Eccli. 1. 27. 28. Pen-
 nitentiæ operibus, Sap. 11. 24. Ezech. 18. 21.
 22. Matth. 3. 2. 8. Luc. 7. ubi ponitur exem-
 plum Magdalene, 15. exemplum filij pro-
 digi, 18. exemplum Publicani.

L

Laban hoſpitio excipit famulum Abra-
 hæ, Gen. 24. 32. mercede conſtitit Jaco-
 b, 29. 14. 20. perſequitur Jacob, 31. 42.
 Labor, & dolor communis omnibus ho-
 minibus, Gen. 3. 17. Exod. 20. 9. † 34. 21. Deut.
 5. 13. Tob. 2. 19. Pſal. 127. 2. Prov. 6. 6. † 10. 4.
 † 14. 4. † 20. 4. Eccli. 5. 11. Eccli. 19. 19. Joan. 2. 1.
 3. Act. 18. 3. † 20. 34. 1. Cor. 4. 12. Ephes. 4. 28.
 1. Theſſ. 2. 9. † 4. 1. 2. Theſſ. 3. 8. 12.
 Labor non ditat ſine Dei benediſione,
 Gen. 3. 17. † 26. 3. 12. † 30. 27. Deut. 8. 18. Job
 41. 12. Prov. 10. 22. Eccli. 11. 6.
 Laboranti merces debetur, Lev. 19. 13.
 Deut. 24. 15. † 25. 4. Tob. 4. 15. Eccli. 7. 32. † 34.
 25. 26. Jerem. 22. 13. Malac. 3. 5. Matth. 10. 10.
 Luc. 10. 7. 1. Cor. 9. 9. 14. 1. Tim. 5. 18. Jac. 5. 4.
 Laboris manuum, & agriculturæ laus,
 & utilitas, Prov. 12. 11. † 13. 4. † 14. 23. † 14.
 27. † 28. 19.
 Lachis traditur in manus Iſraelis, Joſue
 10. 32. extruitur, 2. Paralip. 11. 9.
 Laici ne ſe ſaceris præter officium miſceant,
 Lev. 10. 1. * Num. 1. 51. † 3. 10. nec vaſa ſacra-
 ta temerè contingant, Num. 1. 51. † 4. 15. 19.
 20. † 18. 7. 2. Reg. 6. 6. 2. Paral. 26. 18.
 Lais oppugnatur à Danitis, expugnatur,
 ædificatur, & appellatur Dan, Judicum,
 18. 27. appellatur Leſen, Joſ. 19. 47.
 Laudandus Deus ante, & poſt ſumptum
 cibum, Deut. 8. 10. vide Gratia.
 Laudare Deum pro merito non poſſumus,
 Pſalm. 95. 4. † 105. 2. † 118. 164. † 144. 3. Eccli.
 43. 2. 32.
 Laudes Deo canendæ, Pſal. 46. 2. † 146. 7.
 † 149. 1. Iſai. 12. 4. Ephes. 5. 19. Coloſſ. 3. 16.
 Hebr. 13. 15. Jacob 5. 13.
 Lazarus jacet ante oſtium divitis epu-
 lonis, Luc. 16. 20.
 Lazarus ſollicitus à morte, Joan. 11. 43.
 perſecutionem ſuſtinet à Judæis, 12. 10.
 Labbeus, cognomine Thaddæus, diſci-
 pulus Chriſti, Math. 10. 3. appellatur Ju-
 das filius Jacobi, Luc. 6. 16.
 Lepra quomodo cognoscatur, Lev. 11. * 14. *

Lepram mittit Deus propter peccatum ,
Exod. 4.4. Num. 12.8. Reg. 5. 1. 27.† 15.5.
2 Paral. 26. 18. 19. 21.

Lepra mundatur , Exod. 4.7. Num. 12. 15.
4 Reg. 5. 14. Math. 8.2. Luc. 17. 14.

Leprosorum segregatio , Lev. 13.49. Num.
5. 2. 4 Reg. 15. 5.

Levi nascitur , Genes. 29. 34. occidit cum
fratre suo Simone Sichemitas , 34.25. punitio
istius facti , 49. 5.

Levitarum habitatio , jus , & debita vitæ
sustentatio , Lev. 10. 12.† 25.32. Num. 18. 21. 24.
† 35.2.7. Deut. 10.8.† 12. 12.19.† 14.27.† 18.1.
† 26.11. Jos. 13. 14. 33.† 18.7.† 21.* 2 Eldr.
10.33.37.† 13. 10. Ezech. 48.13. Eccli. 7.32.

Levitarum ministerium , & officium , Num.
1.49.† 3.† 4.1.† 8.*† 18.2.23. Deut. 10.
8. Jos. 3.6. 1 Par. 6.31.*† 9. 14. * 2 Par. 19.8.
Ezech. 44. 11.

Levitas assumit sibi in ministerium Deus
pro primogenitis Israelis , Num. 3.12. 40.*
† 8. 16.

Levitæ punitur peccatum erecti vituli ,
Exodi 32. 26.

Levitæ expelluntur ex Israel , 2 Paralip.
11. 14.

Lex prima , & præceptum datur , Gen. 2.
16. violatur , 3. 4. 6.

Lex decem mandatorum datur Moyfi ,
Exod. 20.* Deut. 5.*

Legis tabulæ dantur , Exodi 31.18. Deut. 5.
22. franguntur , Exodi 32. 19. Deut. 9.17. dan-
tur alie tabulæ , Exodi 34. 27. Deut. 10. 1.

Legis natura , officium , & operatio , Rom. 2.
10.† 4.15.† 5.20.† 7. 1. 7. Galat. 3. 19. 1 Ti-
moth. 1. 8. Hebr. 7. 18. 27.

Legem Dei sine spiritu ejus non possumus
implere , Deut. 5. 19. Psal. 118.24. Luca
18.22. Actor. 15. 10. Rom. 8.2.

Punitio , vel merces eorum , qui Legem
Dei prævaricantur , vel observant , vide
Obedientia , & Inobedientia .

Legis ceremonie abrogantur per Christum .
Math. 11.13. Marc. 15.38. Actor. 13.38.† 15.11.
† 14. 11. Rom. 6.14.† 7.4.† 7.3. Gal. 3.13.†
4. 5. Ephes. 2.13. Col. 2.14. 1 Petr. 1.11.18.

Lex legitur , Deut. 1.5.† 31.9.11. Jos. 8.33.
4 Reg. 23.2. 2 Eldr. 8.8.† 9.3. 3 Eldr. 9.39.
2 Machab. 8. 19. 23.

Lex nova Christianorum consistit potissimum
in Charitate , Math. 5.44.† 7.12.† 22.
36. Joan. 13.34. Rom. 13.10. Galat. 5.14.† 6.2.
1 Timoth. 1. 5.

Lia nubis Jacob Patriarchæ , Genes. 29.21.
gignit ei multos liberos , 19.31.

Liber vitæ , Exodi 32. 32. Psal. 68. 27.
Phil. 4.3. Apoc. 3.5.† 20.12.† 21. 27.

Liberum arbitrium etiam post lapsum in
homine manet , Gen. 4.7. Deut. 30. 19. Jos.
24.15. Psal. 26.9. Sap. 9.10. Eccli. 15.18.† 31.
10. 1 Cor. 3. 9.† 7.37.

Liberum arbitrium cooperatur gratiæ Dei ,
1 Reg. 7.3. 2 Paral. 2. 14. Palm. 9.17.† 72.13.
Prov. 10.1.5.9. Eccli. 2.30. Isaïe 1. 16. 7. 18.
† 40.3.† 46.8.† 55.6.7. Jerem. 3. 12. 22.† 4.
3.4.14.† 7.3.† 18.8.11.† 25.5.† 26.13.† 32.
15. Ezech. 18.21.22.27.28.30.31.† 33. 14. 15.
16.19. Zachar. 1.3. Malach. 3.7. Math. 3.2.3.
† 11.33.† 12.28. Marc. 1. 3. Luca 3.4. Joan.
1.23.† 7.37. Actor. 13.19.† 8.22.† 9.6. Ro-

man. 10.14. 1 Cor. 3.9.† 15. 10. 2 Corinth. 7.1.
Ephes. 5.14. Philip. 2. 12. 13.† 4.13. Coloss. 1.
29.† 3.9.10. 1 Tim. 4.16. 2 Tim. 2.21. Hebr. 4.
16.† 12.12.13 Jac. 4.8. 1 Petr. 1.22. 1 Joann.
3.3. Apoc. 3. 20.

Libertas Evangelica , Joan. 8.32 Rom. 6.18.
† 8.2.21. Galat. 5.12. 1 Petr. 1. 18.† 2.16.*
2 Petr. 2. 19.

Libertas prava , & improbanda , Job 11.
12. Jer. 34. 15. Olee 7. 16. 2 Petr. 2.18.

Alingua mala cavendum , Levit. 19.16.
Job 5. 21. Psal. 51.4.† 139.4.12.† 120.3. Prov.
4.24.† 10.38.† 11.9.† 12.13.19.† 15.2.† 16.27.
28.† 17.20.† 18.*† 20.19.† 21.23.† 26.20.† 30.11.
Eccli. 5.2. Sap. 1.11. Eccli. 5.16.† 25. 2.† 28.*
1 Cor. 15.33. 1 Petr. 2.1. Jacobi 1.19.† 3.5.7.†
4. 11. vide Detractio .

Lingua discretè moderanda , Prov. 10.19.†
12.14.† 13.23.† 17.27.† 10. 21.† 21.33. Eccli.
14.1.† 20.5.† 22. 33.† 23.17. Math. 12.36. Luca 6.
45. Jac. 1.19.† 3.2. 1 Petr. 3.10. vide Loquenda .

Lobna occupatur , Jos. 10.29. deficit a Juda ,
4 Reg. 8.22. oppugnatur ab Assyriis , 19. 8.
Longanimitas , vide Patientia .

Loquenda sunt vera , honesta , & quæ au-
dientibus prodesse queant , Exod. 22.28. Psal.
14.* Prov. 13.2.† 24.26.† 25.11.† 29.20. Eccli.
5. 2. Eccli. 7.37. Math. 5.37.† 12. 36. Ephes
4. 29.† 5. 3. Col. 3.8. 1 Petr. 3.10.

Loquenditempus , & opportunitas , Prov.
15.23.† 15. 11. Eccli. 8.3. Eccli. 11.8.† 20.6.† 32.
9.† 33.4. quomodo loquendum , Job 6.29.
Prov. 15.4.† 16.20.22.† 29. 21. Eccli. 4.3.† 5.
16.† 6.5. Coloss. 4.6.

Loth liberatur ab incendio Sodomorum ,
Gen. 19.15.17. 2 Petr. 2.7. uxor ejus mutatur
in statuem salis , Gen. 19.26. Sap. 10.7. Luca
17.32. concumbit cum duabus filiabus suis ,
Gen. 19.31. 35.

Lotio pedum , Gen. 18.4.† 19.2.† 24.32.†
43.24. Joan. 13.4.14. 1 Timoth. 5.10.

Lucas medicus , Coloss. 4. 14. manet cum
Paulo , 2 Tim. 4. 11.

Lucifer cecidit è cælo , Isa. 14.12.

Lux est Christus , Isa. 9.2.† 42.6.† 60.1.19.†
49. 6. Joan. 1.9.† 8.12.† 9.5.† 12.36.46.1 Joann.
1. 5.† 2.8.

Lux sunt Christiani , Prov. 4.18. Isaïe 62.1.
Math. 5.15. Rom. 2.19. Phil. 2.15.

Lydia purpuraria credit in Christum ,
Actor. 16. 14.

Lyfias dux exercitus Antiochi , 1 Mach. 3.
32. pactum init cum Judæis , 6.5. capitur ,
& jussu Demetrii occiditur , 7. 2.

M

Macha filia Tholmai regis in Gessur ,
mater Abalonis , 2 Reg. 3.3.

Maacha filia Abessalon , mater Abiam re-
gis Juda 3 Reg. 15.2. appellatur Michaja ,
2 Paral. 13. 2.

Macedonia mittit elemosynas pauperibus
Jerosolymitanis , Rom. 15. 26. 2 Cor. 8.1.
Paulus vocatur in Macedoniam , Act. 16.9.

Madian filius Abraham , Genes. 25.8. Deus
precipit ut cadantur Madianitæ , Num. 25.16.
Madianitæ caduntur cum suo rege , 31. 7.
opprimant Israël , Judic. 6.1. irrumpit in
eos Gedeon , 7. *

32.† 19.3.7.† 22.24.30. Marci 6.18.† 10.2.6.
7.8.9.† 12.20.* Luc. 2.5.† 3.19.† 16.18.† 20.
34. Joan. 2.1.2. Rom. 7.2.3. 1 Cor. 7.* Ephes. 5.
31.32. 1 Tim. 3.2.† 5.9. Heb. 13.4. 1 Pet. 3.1.

Matrimonium indissolubile, Genes. 2. 24.
Matth. 5.32.† 19.7. Marc. 10.11. Luc. 16.18.
1 Cor. 7.10.

Matrimonium spiritale, quare Connubium.

Matrimonium cuius rei sacramentum, Ephes. 5. 32. confert gratiam & sanctificationem, 1 Thess. 4.4.

Matthaeus publicanus vocatur, Matth. 9. 9.† 10.3. appellatur Levi filius Alphaei, Marci 2.14. Luc. 5.27.

Mathania patruus Joachim constituitur rex Judae, 4 Reg. 24.17. appellatur Sedechias, 1 Paral. 3.15.

Marthias Sacerdos ostendit studium pro tuenda religione, 1 Mach. 2.24. pugnat strenue, 2.41. monet filios suos ad observationem legis Dei, 2.49.64.

Medi occupant regnum Babyloniae, Daniel 5.31.

Melchisedech sacerdos, & rex Salem, Gen. 14.18. Psal. 109.4. Hebr. 7.1.

Mendacium, Gen. 3.4.† 37.19.† 39.17. Lev. 19.11. 2 Reg. 1.2.7. 4 Reg. 5.25. Prov. 6.19.† 12.22. Sap. 1.11. Eccli. 7.13.† 20.26.28.† 25.4. Osee 4. 2. Joan. 8.44. Act. 5.4. 8. Eph. 4.25. Coloss. 3.9. vide Testimonium.

Menelaus proditor patriae usurpat sibi summum Sacerdotium, 2 Mach. 4.24. extremo supplicio afficitur, 2 Mach. 13.4.5.6.

Mensura, qua mensi fuerimus, remetietur nobis, Exodi 21.23. Jud. 1.7. 1 Reg. 15. 33. 2 Reg. 21.25. Psal. 17.31. Prov. 22.23. Isai. 33.1.† 65.6.† 66.4. Jerem. 57.15.29.† 51.49. Ezech. 16.59. Joel 3.7. Matth. 7.2. Marc. 4. 11. Luc. 6.38.

Mensurae, & pondera debent esse iusta, Levit. 18.35. Deut. 25.13. Ezech. 45.10. Mich. 6. 11. Amos 8.5. Prov. 16.11.† 20.10.

Merari filius Levi, Num. 1.17.

Meratarum officium, 3.33.† 14.43.

Merces debetur operibus, Genes. 4.7.† 15. 1. Psal. 118.12. Prov. 11.18. Sap. 5.16.† 10.17. Eccli. 2.8.† 11.24.† 18.22.† 36.18.† 51.30.38. Isai. 3.10. Jerem. 17.16. Matth. 5.12.† 6.1.† 10. 41.42.† 20.8. Marc. 9.41. Luc. 6.35.† 10.7. Joan. 4.36. Rom. 4.4. 1 Cor. 3.8. 1 Tim. 5.18. Apoc. 22.12.

Merita operum, Eccli. 18.31.† 16.15.† 38. 18. vide Opera.

Merob filia Saulis, 1 Reg. 14.49. promittitur Davidi in uxorem, 18.17.

Messias, id est Christus, & verus unctus est Dominus noster Jesus, Joan. 1.4.† 4.25.† 7. 41.† 11.27. Matth. 6.64. Marc. 14.62. Luc. 22. 67. Act. 17.3.† 18.28.† 19.4. 1 Joan. 5.1.

Micha parat ephod idolo matris suae, Judic. 17.5. conducit Levitum, 17.7. 10. idolum, & ephod auferuntur, similiter & Sacerdos abducitur, 18.13.18.20.

Micha, filius Miphiboseh, 2 Reg. 9.12.

Michas propheta contrarium pseudo-prophetis, 3 Reg. 22.13. 2 Paral. 18.14.

Michael pugnatur cum diabolo, Dan. 10.13. Judae 9. Apoc. 12.7.

Michol, sive Michal filia Saulis, datur

Davidi in uxorem, 1 Regum 18. 27. juxta promissionem regis, 17.25. conservat Davidi vitam, demittens eum per fenestram, 19. 12. subducitur ei, & datur Phalti, sive Phaltiel, 25.44. redditur ei, 2 Regum 3.14. 15. deridet ipsum saltantem coram Domino, 6. 16.

Militare, vide Bellum.

Ministorum etiam malorum opera dignatur uti Dei bonitas, Matth. 7.22. Marci 9. 38. Luc. 9. 49. quos & jubet audire, Matthaei 23. 3.

Miphiboseh filius Jonathae, 2 Regum 4.4. invenit gratiam coram Davide, 9.7.* parit ei David, 21.7. appellatur Meribbaal, 1 Paral. 9.40.

Miphiboseh filius Saulis suspenditur, 2 Regum 21. 8.

Miracula operatur Deus per Sanctos, & eorum reliquias, vide Sancti, & Reliquiae.

Misericordia, vide Bonitas Dei: item Charitas.

Misericordiae opera proximo exhibenda, 1 Reg. 15.6. 2 Paral. 28.9.15. Psal. 111.5.9. Prov. 24.21.31.† 19.7.22. Eccli. 4.2.39.† 35.18.19.58. 7. Osee 6.11. Mich. 6.8. Zach. 7.9. Matth. 5.7.† 9.13.† 10.41.† 18.33.† 25.41. Marc. 9.40. Luc. 6.35.† 11.33. Rom. 12.13. Galat. 6.12. Col. 3.12. 1 Tim. 5.10. quare Eleemolynae.

Missa sacrificium olim praedictum, & praenuntiatur, Lev. 6.9.10.11.12. Psal. 22.5.† 109. 4. Isai. 2.2.3.† 19.19.20.† 56.7.† 61.6.† 66.19.20. 21. Jer. 31.31.† 33.16.17.18. Dan. 12.11. Amos 9.11. Malach. 1.10.11.

Missa sacrificium per varias figuras veteris Testamenti significatur, Gen. 14.18.† 16.6.† 22.13. Exodi 12.5.24.† 23.10.† 29.2.15. Lev. 2.1.13.† 3.12.† 4.23.† 5.7.11.† 6.15.† 9.8.† 14.4.† 16.3.† 19.21. Num. 15.24.† 18.17. 1 Reg. 21.4. 3 Regum 19.6. 4 Regum 4.4.1. Dan. 8.12. appellaturque jube sacrificium, Dan. 11.31.† 12. 11. nec interibit offerens sacrificium, Jerem. 33.18.21.

Missa sacrificium à Christo institutum, Luc. 22. 19. & ab ejus discipulis usitatum, Act. 13.2.

Missa sacrificii mentionem facit Paulus, 1 Cor. 10.16.† 11.21.*

Moab filius Loth, & filia ejus natu majoris Gen. 19.37. contra Moabitas pugnare, Israel à Deo prohibetur, Deut. 2.8. factus est Moab serviens Davidi sub tributo, 2 Reg. 8. 2. deservit Moabitae ab Israel, 4 Reg. 1.1.† 3.5. irruunt latrunculi de Moab in terram Israel, 13.20. non admittentur in ecclesiam, Deut. 23.3. 2 Esdr. 13.1. contra Moab prophetae, Num. 21.29.† 24.17. Psal. 59.10.† 107.10. Isai. 16.*† 25.10. Jer. 48.1. Ezech. 25.8. Amos 2.1. Sophon. 2.8.

Moloch idolum, Lev. 18.21.† 20.2. appellatur Melchom, 1 Paral. 20.2. Jerem. 49.1. Amos 1.15. Soph. 1.5. de Moloch vide item, 3 Reg. 11.5.7. 4 Reg. 23.10.

Morbus, vide Aegrotatio.

Mors est poena peccati, Gen. 2.17.† 3.19. Rom. 5.12.17.† 6.23. 1 Cor. 15.21. Ephes. 2.2. Col. 2.13. 1 Tim. 5.6. Jac. 1.15.

Mors, & certus dies mortis omni homini constitutus est, Deut. 31.14. Jos. 3.14. 1 Reg. 26.10. Job 14.5. Psal. 88.49. Eccli. 3.3.† 8.† 9.5.

Ecclesi. 17. 3. † 4. 1. **Joan.** 7. 30. † 8. 20 **Rom.** 5. 12. † 6. 23. **Hebr.** 9. 27.
Mortis hora incertissima, **Ecclesi.** 9. 12. **Matth.** 24. 43. **Lucæ** 12. 40. 1 **Theff.** 5. 2. 2 **Theff.** 3. 2. **Jac.** 4. 13.
Mors corporis, iustus est quasi somnus quidam & dormitio. **Deut.** 31. 16. 2 **Regum** 7. 12. 3 **Reg.** 2. 10. † 11. 2. 4. † 14. 20. **Sap.** 3. 1. **Matth.** 9. 24. **Joan.** 11. 11. **Act.** 7. 60. † 13. 36. 1 **Cor.** 11. 29. 1 **Theff.** 4. 11.
Mortem nostram sua morte devicit **Christus** **Isai.** 5. 8. **Osee** 13. 14. **Rom.** 6. 9. 1 **Cor.** 15. 54. 2 **Tim.** 1. 10. **Hebr.** 2. 14. **Apoc.** 2. 14.
Mortem cui sibi intulerint, **Jud.** 9. 54. † 16. 19. 1 **Reg.** 1. 4. 2 **Reg.** 17. 23. 3 **Reg.** 16. 18. 2 **Michab.** 10. 33. † 14. 41. **Matth.** 27. 5. **Act.** 1. 18.
Mortuos lugere quatenus permittatur, aut prohibeatur, **Lev.** 19. 28. **Deut.** 14. 1. † 34. 8. 2 **Reg.** 1. 11. † 3. 32. † 10. 2. † 12. 16. † 14. 2. † 19. 1. † 21. 12. 13. **Ecclesi.** 3. 2. 10. † 38. 16. 1 **Mach.** 9. 20. † 12. 52. † 13. 26. **Matth.** 9. 3. **Luc.** 7. 13. **Joan.** 11. 33. **Act.** 8. 2. † 9. 39. 2 **Theff.** 4. 13.
Mortui ad vitam revocantur, 3 **Reg.** 17. 20. 4 **Regum** 4. 37. † 13. 21. **Matth.** 9. 25. † 27. 52. **Marc.** 5. 41. **Luc.** 7. 3. † 8. 54. **Joan.** 11. 43. **act.** 9. 40. † 20. 10.
Mortuorum sepultura, vide Sepeliendi mortui.
Mortuorum suffragia, vide Purgatorium.
Moses nascitur ex **Levi**, **Exod.** 2. 1. † 6. 20. **Act.** 7. 20. percutit **Ægyptium**, & fugit in **Madian**, **Exod.** 2. 15. accipit **Sephoram** **Madianitem** uxorem, **Exod.** 2. 21.
mittitur ad **Pharaonem** in **Ægyptum**, 3. 10. † 5. 1. † 6. 12. † 7. 48. † 9. 11. † 10. 3. † 11. 2. † 12. 1. † 13. 1. † 14. 1. † 15. 1. † 16. 1. † 17. 1. † 18. 1. † 19. 1. † 20. 1. † 21. 1. † 22. 1. † 23. 1. † 24. 1. † 25. 1. † 26. 1. † 27. 1. † 28. 1. † 29. 1. † 30. 1. † 31. 1. † 32. 1. † 33. 1. † 34. 1. † 35. 1. † 36. 1. † 37. 1. † 38. 1. † 39. 1. † 40. 1. † 41. 1. † 42. 1. † 43. 1. † 44. 1. † 45. 1. † 46. 1. † 47. 1. † 48. 1. † 49. 1. † 50. 1. † 51. 1. † 52. 1. † 53. 1. † 54. 1. † 55. 1. † 56. 1. † 57. 1. † 58. 1. † 59. 1. † 60. 1. † 61. 1. † 62. 1. † 63. 1. † 64. 1. † 65. 1. † 66. 1. † 67. 1. † 68. 1. † 69. 1. † 70. 1. † 71. 1. † 72. 1. † 73. 1. † 74. 1. † 75. 1. † 76. 1. † 77. 1. † 78. 1. † 79. 1. † 80. 1. † 81. 1. † 82. 1. † 83. 1. † 84. 1. † 85. 1. † 86. 1. † 87. 1. † 88. 1. † 89. 1. † 90. 1. † 91. 1. † 92. 1. † 93. 1. † 94. 1. † 95. 1. † 96. 1. † 97. 1. † 98. 1. † 99. 1. † 100. 1.
orat pro populo, 14. 15. † 17. 4. 11. † 32. 11. 13. 31. **Num.** 11. 2. † 14. 13. 17. † 21. 7. **Deut.** 9. 18. 26. accipit primò tabulas, **Exod.** 31. 18. has confringit videns populi idololatriam, **Exod.** 32. 19.
accipit iterum novas, 34. 28.
in faciem ejus intueri non poterat populus **Israeliticus**, 34. 30. 2 **Cor.** 3. 7.
mittit exploratores in terram **Chanaan**, **Num.** 13. 2. probat se à Deo esse missum, **Num.** 16. 28. 31. videt terram promissionis, & moritur, 20. 12. † 27. 12. **Deut.** 34. 1. 5. apparet in transfiguratione **Christi**. **Matth.** 17. 3. **Luc.** 9. 30. commendatur, **Ecclesi.** 45. 1.
diabolus altercat cum angelo **Michael** de **Moyfi** corpore. **Judæ** 9.
Mundi corde, **Psal.** 23. 4. † 50. 12. † 72. 1. **Matth.** 5. 8. 1 **Petr.** 1. 22.
Mundities interior, & exterior commendatur, **Matth.** 23. 25. **Luc.** 11. 39. 2 **Cor.** 7. 1.
Murmuratores quos imitentur, & quæ illis poena metuenda, **Exod.** 14. 11. † 15. 24. † 16. 2. 7. 8. † 17. 2. **Num.** 11. 1. † 12. 1. 9. 10. † 14. 2. 2. † 16. 2. 1. † 17. 1. 3. † 20. 2. † 21. 5. * **Deut.** 1. 27. **Jos.** 9. 18. **Judic.** 8. 10. **Sapient.** 11. 1. **Matth.** 20. 12. **Luc.** 15. 2. † 19. 7. **Joan.** 6. 41. * **Act.** 6. 1. 1 **Cor.** 10. 10. **Judæ** 16.

N

N **Aaman** militum præfectus apud regem **Syræ** mundatur à lepra, 4 **Reg.** 5. 14. **Lucæ** 4. 27.

Naas rex **Ammonitarum** pugnatur contra **Jabes**, 1 **Reg.** 11. 1. moritur, 2 **Reg.** 10. 1.
Naas pater **Abigail**, 2 **Reg.** 17. 25.
Nabal vir iniquus, 1 **Reg.** 25. 25. 26.
Naboth, quia regi **Achab** vineam negabat, lapidatur, 3 **Reg.** 21. 2. 11.
Nabuchodonosor potentissimus rex **Babylonis**, **Jerem.** 27. 6. invadit **Ægyptum**, 4 **Regum** 24. 7. **Jerem.** 46. 2. ascendit in **Jerusalem**, 4 **Reg.** 24. 1. 10. † 25. 1. **Jerem.** 39. 1. iuxta prophetiam **Jer.** 25. 8. † 32. 2. erigit auream statuam, **Dan.** 3. 1. habitat septem annos inter feras. 4. 28. 20. ingens superbia ejus, amplitudo domini, & crudelitas explicatur, **Isaiæ** 14. 2. 8.
Nabuzardan dux militiae regis **Babylonis** destruit domum Dei, muros **Jerusalem**, & populum, qui remanserant, transfert cum omnibus vasis templi in **Babylonem**, 4 **Reg.** 25. 8. **Jerem.** 39. 9. 11. † 52. 12.
Nachor avus **Abraham**, **Gen.** 11. 23. 25.
Nadab, & **Abi** igne consumuntur, **Lev.** 10. 1. † 16. 1. **Num.** 3. 4. † 26. 61.
Nadab rex **Israel**, 3 **Reg.** 14. 20. ceditur, 15. 28.
Nahasson filius **Aminadab** princeps, & dux tribus **Juda**, **Num.** 1. 7. † 2. 3. † 7. 12.
Nahum prædicit in **Ninive**, **Nahum** 1. * † 2. * † 3. *
Nathan filius **Davidis**, 2 **Reg.** 5. 14. appellatur **Mathatha**, **Lucæ** 3. 31.
Nathan propheta mittitur ad regem **David**, 2 **Reg.** 7. 4. † 12. 1.
Nathanael dux tribus **Issachar**, **Num.** 1. 8.
Nathanael videtur à **Christo**, **Joan.** 1. 47.
Christus manifestat se ipsi **Nathanael**, 21. 2.
Necho rex **Ægypti**, 4 **Reg.** 23. 29. 2 **Par.** 35. 20. † 36. 3.
Negotiatio, vide **Emere**, & **Vendere**.
Nehemias pincerna **Artaxerxis**, 2 **Esd.** 1. 11. mittitur in **Judaam** ad ædificandum, quæ erant destructa, 2. 9. appellatur **Atherfata**, 8. 9.
Nemrod potens erat, & robustus venator, **Genes.** 10. 8.
Nicanor dux **Lysia**, 1 **Mach.** 3. 38. & etiam dux exercitus **Demetrii**, 7. 26. minatur se succensurum templum, 7. 34. cæditur, 7. 43. 2 **Machab.** 15. 28.
Nicodemus occultus discipulus **Christi**, **Joan.** 3. 1. † 7. 50. † 19. 39.
Ninive ædificatur ab **Assur**, **Gen.** 10. 11. penitentiam agit de peccatis suis, **Jonæ** 3. 5. * desolatio, & destructio **Ninive**, **Nahum** 1. * † 2. * † 3. * **Soph.** 2. 13. **Tob.** 14. 5.
stabit in iudicio, & condemnabit obsecratos **Judæos**, **Matth.** 12. 41.
Noe filius **Lamech**, **Gen.** 5. 30. præco divine justitiæ, 2 **Pet.** 2. 5. ædificat arcam, **Genes.** 6. * ingreditur arcam, 7. 1. 7. egreditur, 8. 19. accipit signum fœderis, 9. 8. 14. commendatur, **Ecclesi.** 44. 17.
Noemi uxor **Elimelech**, **Ruth** 1. 2.
Novum Testamentum, **Jer.** 31. 31. **Matth.** 26. 28. **Marc.** 14. 24. **Lucæ** 22. 20. 1 **Cor.** 11. 24. **Hebr.** 8. 8. † 9. 15. † 10. 16. † 13. 20.
Novum cœlum, & nova terra post mundi innovationem, **Isaiæ** 65. 17. † 66. 22. 2 **Petr.** 3. 13. **Apoc.** 21. 1.
Nudi vestiendi, **Isa.** 58. 7. **Ezech.** 18. 7. **Tob.** 1. 17. **Matth.** 25. 26. 29. vide **Misericordia**.

O Bed filius Booz ex Ruth , Ruth . 4 . 17 .
Matth . 1 . 5 .

Obediendum Deo, cuiusque præceptis, & quæ
obedientibus sit constituta merces , Gen . 12 .
4 . † 17 . 9 . 23 . † 22 . * † 26 . 5 . Exod . 1 . 17 . † 15 . 26 .
† 19 . 5 . † 20 . 6 . † 22 . 2 . 25 . Levit . 20 . 22 . † 26 . 3 . 1 .
Deut . 4 . 40 . † 7 . * † 11 . * † 13 . 4 . † 17 . 15 . † 18 . 15 . †
24 . 8 . † 27 . 10 . † 28 . 1 . 12 . Job . 22 . 1 . 1 Reg . 12 . 14 . † 15 .
2 . 4 Reg . 10 . 30 . 2 Paral . 7 . 17 . Prov . 1 . 8 . 13 . † 15 .
3 . 1 . 1 . 19 . † 48 . 18 . † 55 . 2 . Jerem . 7 . 23 . † 11 . 4 .
† 17 . 24 . † 35 . * Dan . 3 . 16 . Eccli . 35 . 7 . 2 Mach . 7 .
30 . Matth . 4 . 19 . † 7 . 24 . † 8 . 21 . † 15 . 3 . † 17 . 5 . † 25 . 3 .
Luc . 5 . 4 . † 10 . 16 . Joan . 7 . 7 . Act . 4 . 19 . † 5 . 32 .
Rom . 16 . 19 . Phil . 2 . 8 . 12 . 1 Thess . 4 . 3 . † 5 . 18 .
1 Petr . 1 . 22 . Jacob . 1 . 22 .

Obedientia inferiorum erga superiores ,
vide Subditorum officium .

Oblatio omnis debet esse sine vitio aut ma-
cula , Levit . 1 . 3 . † 1 . 19 . Num . 28 . 3 . 1 .
Deut . 15 . 21 . Eccli . 35 . 4 . Ezech . 43 . 23 . Malach .
1 . 8 . 14 .

Oblationes Deo gratæ cælitus accendun-
tur , Gen . 4 . 4 . † 8 . 20 . † 15 . 17 . Lev . 9 . 24 . Jud . 6 .
21 . † 13 . 19 . 3 Reg . 18 . 8 . 1 . Par . 21 . 26 . 2 Paral .
7 . 1 . Mach . 1 . 22 . 12 . 10 .

Oblationes quotidianæ , Exod . 29 . 38 . Num .
28 . 3 . 1 Eidr . 3 . 2 .

Oblationes propriorum filiorum , Lev . 18 .
21 . † 20 . 2 . Deut . 12 . 31 . † 18 . 10 . Jud . 11 . 39 . 4 Reg .
3 . 27 . † 6 . 3 . † 17 . 17 . † 21 . 6 . 2 Paral . 28 . 3 .
Psal . 105 . 37 . Isa . 57 . 5 . Jer . 7 . 31 . † 19 . 5 . Ezech .
16 . 20 . 36 . † 20 . 31 . † 23 . 37 .

Oblationum convivia cum gaudio celebra-
bantur , Gen . 31 . 46 . Exod . 18 . 12 . † 32 . 6 . Num .
25 . 2 . Deut . 12 . * † 27 . 7 . 1 Reg . 1 . 4 . † 9 . 12 .
* † 16 . 5 . 2 Reg . 15 . 12 . 3 Regum 1 . 9 . † 3 . 15 .
1 Par . 29 . 21 .

Oblationes impiorum , Gen . 4 . 3 . 1 Reg . 15 .
21 . Psal . 39 . 7 . † 49 . 7 . † 10 . 18 . Prov . 15 . 8 . † 21 .
27 . Eccli . 35 . 15 . Isa . 1 . 10 . † 43 . 23 . † 61 . 8 . † 66 . 3 .
Jer . 6 . 20 . † 7 . 30 . † 14 . 12 . Olee . 5 . 6 . † 8 . 13 . † 9 . 4 .
Amos 5 . 22 . Mich . 6 . 7 . Malach . 1 . 7 . 13 . Matth . 9 .
13 . † 22 . 7 . Marc . 12 . 33 . Heb . 10 . 5 .

Occidere , vide Homicidium .

Ochozias filius Ioram rex Juda , 4 Reg . 8 .
24 . fugit in Mageddo à facie Jehu , * & cadi-
tur , 9 . 27 . habet sibi successorem Joas regem ,
1 Par . 3 . 11 .

Oculus simplex & rectus , Eccli . 35 . 12 .
Matth . 6 . 22 . Luc . 11 . 34 .

Oculus nequam , Gen . 6 . 2 . Prov . 6 . 13 . Ec-
cles . 4 . 8 . Eccli . 14 . 8 . † 31 . 14 . Matth . 6 . 22 . Marc .
7 . 22 . Luc . 11 . 34 . 1 Joan . 2 . 16 .

Oculorum custodia quantopere sit neces-
saria ad vitandum peccata , Gen . 3 . 6 . † 6 . 2 .
† 34 . 2 . † 38 . 15 . † 39 . 7 . 2 Reg . 1 . 12 . * † 13 . 1 .
Prov . 23 . 26 . 33 . Eccli . 9 . 5 . 7 . 8 . 9 . 11 . * † 25 . 28 . *
† 41 . 25 . † 42 . 12 . Judith 10 . 17 . 18 . * † 12 . 16 .
Dan . 13 . 8 . * Matth . 5 . 28 . 1 Petr . 2 . 14 .

Oculus mentis vel intellectus , Num . 24 . 3 .
Deut . 29 . 4 . Isa . 6 . 9 . Luc . 24 . 29 . Act . 26 . 18 .
Ephes . 1 . 18 .

Odium , vide Invidia .

Odio habenda malitia , Psalm . 96 . 10 . † 138 .
21 . Amos 5 . 15 . † 6 . 8 . Rom . 12 . 9 .

Offerre pro defunctis , 2 Mach . 12 . 13 .

Officium subditorum , vide infra Subditorum .

Oy rex Balaam cecidit , Num . 24 . 33 . Deut . 3 .
2 . † 29 . 7 . † 31 . 4 . Psal . 135 . 20 .

Onesiphoro optat Paulus misericordiam ,
2 Tim . 1 . 16 .

Ontas summus sacerdos offert pro Helio-
doro , 2 Mach . 3 . 32 . cecidit , 4 . 3 .

Opus merita , & retributio , seu merces ,
Psal . 118 . 112 . Prov . 11 . 18 . Eccli . 36 . 8 . 11 .
3 . 10 . Matth . 5 . 12 . † 10 . 42 . † 16 . 27 . † 25 . 34 . Rom .
2 . 6 . 1 Cor . 15 . 28 . 2 Cor . 5 . 10 . 2 Tim . 4 . 8 . Hebr .
6 . 10 . † 10 . 35 . † 11 . 26 . Jac . 2 . 24 . Apoc . 20 . 7 . 8 .
† 22 . 12 .

Opera mala Deo displicent , & penam
merentur , Gen . 3 . 11 . † 4 . 7 . † 6 . 3 . 5 . 6 . 7 . † 7 . 4 . †
9 . 6 . † 11 . 4 . * † 17 . 14 . † 19 . 20 . † 19 . 1 . 24 . 26 . †
20 . 3 . † 42 . 21 . † 44 . 16 . Exod . 3 . 9 . † 7 . 8 . * 9 . * 10 . *
11 . * 2 . * 14 . * 20 . * 21 . * 22 . * † 31 . 13 . † 32 . 9 . 27 .
28 . 33 . Lev . 10 . 12 . & deinceps per omnes sacre
Scripturæ libros .

Opera bona Deo grata sunt , & præmium
merentur , Gen . 4 . 4 . 7 . † 5 . 24 . † 6 . 8 . 9 . † 8 . 20 .
21 . † 20 . 7 . † 22 . 6 . * † 26 . 4 . 5 . † 29 . 32 . Exod . 1 . 20 .
† 20 . * † 23 . 22 . 25 . Lev . 1 . 13 . 44 . 46 . & sic deinceps
per totam Scripturam .

Operari bene propter mercedem & retri-
butionem licitum est , Psal . 118 . 112 . Matth . 5 .
12 . 3 Timot . 4 . 8 . Hebr . 11 . 26 .

Non in quolibet Opere homo peccat ,
2 Pet . 1 . 10 . 1 Joan . 3 . 6 . 9 . 15 . 18 .

Opus bonorum commendatio , 4 Reg .
10 . 3 . Job 6 . 23 . Psal . 17 . 21 . 22 . 25 . † 131 . 1 .
Isaie 18 . 1 .

Opera bona quæ sint , vide Bona opera .

Opera à nobis proximo exhibita tamquam
sibi facta reputat Deus . siive bona sint , siive
mala , Isaie 37 . 23 . Jer . 10 . 19 . Zach . 2 . 8 . Matth .
23 . 40 . Act . 9 . 5 . 1 Cor . 8 . 12 .

Opinionis , & cogitationes hominū frequen-
ter sunt erroneæ , Lev . 10 . 1 . Num . 15 . 39 . Deut .
12 . 8 . † 29 . 19 . 1 Reg . 15 . 9 . 2 Reg . 6 . 6 . Prov . 12 . 15 .
† 14 . 12 . † 21 . 2 . Isaie 5 . 21 . 7 . 12 . † 14 . 13 . † 55 . 8 .
Matth . 3 . 14 . † 16 . 22 . Marc . 8 . 3 . Jo . 12 . 4 . † 13 . 8 .

Orare in nomine Jesu , Joan . 14 . 13 . † 15 . 16 .
† 16 . 23 . 26 . 1 Joan . 5 . 14 .

Orare quemadmodum oporteat , frequen-
ter ignoramus , Matth . 20 . 20 . Marc . 10 . 35 .
Rom . 8 . 26 . Jac . 4 . 3 .

Orare noctes & dies , Psal . 118 . 62 . Luc . 18 .

1 . 1 Thess . 3 . 10 . 1 Tim . 5 . 5 . 2 Tim . 1 . 3 .

Orare sine intermissione , Matth . 7 . 7 . Luc .
11 . 9 . † 18 . 1 . Act . 10 . 2 . Ephes . 6 . 18 . Col . 4 . 2 .
1 Thess . 5 . 17 .

Orare ut fidei prædicatio successus habeat

felices , Ephes . 6 . 19 . Col . 4 . 3 . 2 Thess . 3 . 1 .

Orare alium pro alio , Jerem . 42 . 22 . 20 . Ba-
ruch 1 . 13 . 2 Mach . 1 . 6 . Ephes . 6 . 18 . Coloss . 4 . 2 .
1 Thess . 5 . 25 . 2 Thess . 3 . 1 . 1 Tim . 2 . 1 . Jac . 5 . 16 .

Orare pro inimicis , Num . 16 . 22 . 46 . 2 Mach .
3 . 33 . Matth . 5 . 44 . Luc . 6 . 28 . † 23 . 34 .
Act . 7 . 60 .

Orare Sanctos cum Christo regnantes ,
vide Sanctos .

Orare pro defunctis , vide Purgatorium .

Oratio quomodo , quando , cui , & ubi
fieri debeat , & quid petendum , Num . 11 .
16 . 24 . Deut . 4 . 7 . Judic . 10 . 10 . 15 . 1 Regum
1 . 11 . 2 Reg . 22 . 2 . 7 . 3 Reg . 3 . 7 . Isaie 65 . 24 .
Amos 7 . 2 . Eccli . 35 . 26 . Tob . 3 . 11 . * Judith 4 .
11 . Matth . 6 . 5 . 9 . † 7 . 7 . † 18 . 19 . † 20 . 20 .
† 21 . 22 . † 26 . 38 . Marc . 11 . 24 . † 13 . 33 . Lu-
ca 11 . 29 . † 18 . 1 . † 22 . 40 . Joan . 4 . 23 . † 9 . 31 . †
14 . 13 . † 15 . 7 . † 16 . 23 . Act . 1 . 14 . † 2 . 42 . † 4 .

24.31.† 10.2.† 12.1. Rom. 8.26.† 12.12. 1 Cor. 14.13. Ephes. 6.18. Coloss. 4.2. 1 Thessal. 5.17. 1 Tim. 2.1. Hebr. 13.18. 1 Petr. 3.12. Joan. 5.4. Jac. 1.6.† 4.3.† 5.13. Apoc. 19.10.† 20.9.

Orationes, quæ sunt quædam modum oportet, exaudiat Deus, Genes. 16.11.† 21.17. Exodi. 2.24.† 3.7.† 6.5.† 22.21. 17. Deuter. 4.7.† 15.9. 1 Reg. 7.9.10.† 9.16.† 12.18. 2 Reg. 22.4.7.3. Reg. 17.6.† 17.22.† 18.36. 4 Reg. 13.5.† 20.5. 2 Paral. 32.22.† 33.14. 4 Esdr. 15.8. Judith 4.8.12. Tob. 3.24. Psalm. 3.5.† 4.4.† 9.13.† 17.7.† 21.25.† 33.7.† 49.15.† 54.17.† 117.5.† 119.1.† 144.19. Prov. 15.29. Eccli. 4.9.† 21.6.† 36.24.26.† 42.22. Isa. 30.19.† 37.15.21.† 55.7. Jerem. 29.12. Thren. 3.56. Dan. 13.44. Jonæ 2.3. Zachar. 13.9. 2 Mach. 3.22. Joan. 9.31. Act. 10.4.

Orationes quorundam quare non exaudiat Deus, Deut. 1.45.† 31.18. Jud. 10.1. 1 Reg. 8.18. Psalm. 17.42. Prov. 1.28.† 15.29.† 21.1.† 28.9. Eccli. 34.29.31. Isa. 1.15. Jer. 7.16.† 11.11. 14.† 14.12.† 15.1. Ezech. 8.18.† 14.16.20. Mich. 2.4. Zach. 7.3. 4 Esdr. 1.26. 2 Machab. 9.13. Joan. 9.31. Hebr. 12.17. Jac. 4.3.

Orationum Sanctorum exempla, Gen. 32.9. Exodi. 12.11.13. Numer. 14.19. Deut. 9.26. 3 Reg. 8.15. 4 Reg. 20.3. 2 Paral. 6.16.*† 14.11.† 20.6.12. 1 Esdr. 9.6.* 2 Esdræ 1.* Sap. 9.* Eccli. 23.2.† 36.1.11.† 51.* Bar. 1.17.21.† 2.6.*† 3.1.9. Tob. 3.11.12.† 8.7.† 13.1. Judith 9.2.† 16.* Esth. 14.3. Isa. 32.2.† 37.16.† 64.* Jer. 10.24.† 17.13. 14.† 18.19.† 32.16. Thren. 5.* Dan 9.6.† 13.42. Jonæ 2.* Habac. 3.* 3 Esdr. 8.74. 4 Esdr. 3.*† 6.38.* 1 Mach. 7.37. 2 Mach. 6.30. A. G. 4.24.*

Ordinis sacramentum, Joan. 20.22. 1 Tim. 4.14.† 5.22. 2 Tim. 1.6. Titum 1.5.

Oreb, & Zeb interficiuntur, Jud. 7.25.

Osculum pudicum pacis, & charitatis symbolum, Genes. 29.13.† 45.15.† 48.10. Exodi. 4.27. Lucæ 15.20. Act. 20.37. Rom. 16.15. 1 Cor. 16.20. 2 Cor. 13.12. 1 Thessal. 5.26. 1 Petr. 5.14.

Oritum, vide Acedia.

Ozias sacerdos recipit Achior in domum suam, Judith 6.19.

Præscribit Domini miserationi tempus quinque dierum, 7.23.

Ozias vide Ufia.

P

P*actum cum quibus non fit ineundum, Exodi 23.32.† 34.15. Deuter. 7.3.† 20.13. 3 Reg. 20.3.6.42.*

Paçum contra Dei voluntatem cum infidelibus initum, punitur, Jud. 24.27.† 3.5. 3 Reg. 20.34.41. 2 Paral. 19.2.

Paçum init Deus cum populo, Gen. 17.2. 7. Exodi 19.5. Deut. 5.2. Jer. 31.3. 1.33.

Paçum init populus cum Deo, Josue 24.25. 4 Reg. 23.3. 2 Paral. 15.12.† 23.16. 2 Esdræ 10.29.

Parentum officium, Gen. 18.19.† 21.19.† 24.2.† 25.6.† 34.4.29.† 49. Exodi 10.2.† 12.26.† 13.13.14.† 21.10. Levit. 9.29. Num. 30.6. Deuter. 4.9.† 6.7.20.† 11.19.† 21.19.† 22.15. 19.† 32.46. Jos. 4.21. 1 Reg. 2.23.† 3.13. 3 Reg. 1.1. Job 1.5. Psalm. 77.3. Prov. 1.8.† 4.1.† 5.7.† 11.29.† 13.24.† 19.18.† 20.7.† 22.6.*

15.† 23.13.† 29.17. Eccli. 4.23.† 7.25.† 8.11.† 17.1.† 25.10.† 26.13.† 30.1.11.† 33.32.† 42.5. Tobie 1.10.† 4.*† 10.13.† 14.5.11. 1 Mach. 2.49.64. 2 Mach. 6.24.38.† 7.20.21.27. Dan. 13.3. Matth. 10.37. Ephes. 6.4. Col. 3.2.1. 2 Tim. 3.15. Tit. 2.4.

Pascha festi institutio, & celebratio, Exodi 12.† 13.6.† 23.15.† 34.18. Lev. 23.5. Num. 9.2.11.† 28.17. Deuter. 16.1.5. Jos. 5.10. 4 Reg. 23.21. 2 Paral. 30.1.15.† 35.1. 1 Esdr. 6.19. 3 Esdr. 1.10.† 7.10. Ezech. 45.21. Matth. 26.19. Marc. 14.12. Luc. 22.7.*

Pastores, præceptores, & alii præfati qua debeant esse sollicitudine, & cura in eos, quos suæ fidei commissos habent, Prov. 27.23.24. Sap. 6.23.26. Ezech. 34.4. Matth. 18.12.† 24.45. Luc. 15.4. Joan. 10.11.*† 13.1.*† 17.9.11.*† 18.8. Act. 20.22.23.1. Rom. 9.23.† 12.7.8. 1 Cor. 4.14. 2 Cor. 11.28.29. Galat. 3.19.*

Patiens, & longanimis est Deus, Gen. 6.3. Exodi 34.6. Num. 14.18. Psalm. 85.15.† 102.8.† 144.8. Eccles. 8.12. Isa. 30.18. Joel. 2.13. Jonæ 4.2. Nahum 1. Sap. 11.24.† 15.1. Matth. 18.27. Rom. 2.4. 1 Tim. 1.16. 2 Pet. 4.7.

Patentia, & longanimitas fidelium in omni genere afflictionum, Genes. 12.4.6. 2 Reg. 16.10. Job 1.20.† 2.9.† 7.2. Prov. 3.11.† 14.29.† 15.1.† 16.32.† 25.15. Eccli. 1.29.† 2.4. 4 Esdr. 10.15. Tob. 2.8. 2 Machab. 6.20.† 7. Matth. 5.39. Rom. 5.3.† 12.12.† 15.4. 2 Corinth. 6.4. Galat. 5.22. Ephes. 4.2. 1 Thess. 5.14. 2 Thess. 1.4.7. 1 Timoth. 6.11. 2 Tim. 2.3.12. 1 Petr. 1.6.† 2.19.† 3.14. 17.† 4.1. 2 Petr. 1.6. Hebr. 10.36.† 11.25.† 12.1. Jacobi 5.7.*

Impatientia & ejus punitio, Exod. 14.11.† 15.24.† 16.2.7.† 17.2. Num. 11.1.10.† 14.1.28.† 21.6. Job 3.1. Eccli. 2.16.

Pauperes, vide Eleemosyna.

*Paulus Judæus ex tribu Benjamin, Rom. 11.1. Phil. 3.5. natus & educatus Tharsi, Act. 22.3. persequitur Christianos, 9.1. Galat. 1.13. 1 Tim. 1.13. conversio ejus singularis, Act. 9.**

Paulus doctor gentium, Rom. 11.13.† 15.16. Galat. 2.2.8. 1 Timoth. 2.7. 2 Tim. 1.11. prædicat Antiochia, Act. 13.16. Iconii, 14.1. Lystris, 14.6.7. Thessalonice, 17.1. Berææ, 17.10. Athenis, 17.21. 18.1. Cor. 8.1. vocatur in Macedoniam, Act. 16.9. capitur, 21.27. deducitur Casaream, 23.23.30. vehitur Romam, 27.* 28.* sistitur Neroni, 2 Tim. 4.22.*

Paulus nemini voluit esse oneri, Act. 20.33. 2 Corinth. 11.9.11.† 12.13. 1 Thess. 2.9. 2 Thess. 3.8. vocabatur olim Saulus, Act. 7.59.† 9.1.† 13.1.

Pax quædam temporalis, quædam æterna, Genes. 13.6.8.† 26.22.† 45.24. Levit. 26.6. Num. 6.27. Jerem. 29.7. Eccli. 25.2.† 12.15.19. Matth. 5.9. Marc. 9.50. Lucæ 14.32. Act. 9.31. Rom. 12.18. 1 Cor. 14.33. Ephes. 4.3. 2 Tim. 2.21. 1 Petr. 3.11. Hebr. 12.14. Jacobi 3.18. Apocal. 6.4.

Pax interna qualis est inter Deum, & ejus amicos, Isa. 2.4.† 9.6.† 11.6.7.† 66.12. Osee 2.14.20. Mich. 4.3. Zach. 9.10. Luc. 2.14.† 24.36. Joan. 14.17.† 16.33.† 20.19. Act. 10.36. Rom. 5.1. Ephes. 2.14. Phil. 4.7.

- Pacem & misericordiam promittunt mendaces prophete, Jerem. 6. 14. 78. 8. 12. 14. 13. 23. 16. Ezech. 13. 10. 16. Mich. 3. 5. 1 Theff. 5. 3.
- Peccati origo*, Genes. 2. 17. 3. 6. Rom. 5. 12. 1 Cor. 15. 21.
- Peccatum originale*, Job 14. 4. 15. 14. Psal. 50. 7. Rom. 3. 9. 23. 5. 12. * effectus ejus, Gen. 8. 21. Eccli. 17. 30. Rom. 5. 12. 17. 6. 23. 7. 8. 11. 13. 17. * Galat. 5. 17. Ephes. 2. 3. tollitur ejus reatus per Christum, Joan. 1. 29. Rom. 3. 23. 24. 5. 9. 15. 17. 18. 19. 7. 6. 3. 7. 24. 1. 8. 1. 2. Gal. 3. 22. Ephes. 2. 5.
- Peccatum solus Deus propria auctoritate remittere potest*, Exodi 34. 7. Psal. 18. 13. 73. 1. 5. 102. 12. Isai. 43. 25. 44. 22. 53. * Jerem. 1. 1. 34. 33. 8. Mich. 7. 18. Matth. 9. 2. Marc. 2. 5. Lucæ 5. 20. 7. 48.
- Peccatum Sacerdos remittit auctoritate divina*, Matth. 18. 18. Joan. 20. 23.
- Peccatum remittitur per Christum*, Isai. 53. * Dan. 9. 24. Matth. 1. 21. 9. 2. 11. 28. 20. 28. 26. 27. Marc. 2. 5. Luc. 24. 46. Joan. 1. 29. Act. 2. 38. 4. 12. 10. 35. 43. 13. 38. Rom. 4. 25. 15. 9. 1 Cor. 6. 11. 15. 3. 2 Cor. 5. 21. Galat. 1. 4. Coloss. 1. 14. Ephes. 1. 7. 5. 25. 1 Tim. 1. 15. Tit. 2. 14. 1 Petr. 1. 18. 2. 14. 3. 18. 4. 2. Hebr. 1. 3. 9. 12. 14. 1 Joan. 1. 7. 2. 12. 3. 5. Apoc. 1. 5.
- Peccatum in Spiritum sanctum*, Matth. 12. 31. Marc. 3. 28. Luc. 11. 15. 12. 10. Hebr. 6. 6. 10. 26. 1. Joan. 5. 16.
- Peccatum vindictam clamans*, Gen. 4. 10. 18. 20. Exodi 22. 23. 27. Eccli. 35. 18. Jacobi 5. 4.
- Peccanti in nos fratri condonandum, vide Remittendum.*
- propter Peccatum unus aut paucorum puniuntur multi*, Gen. 3. * Num. 16. 20. Jos. 7. * Jud. 19. 25. 2 Reg. 24. *
- Peccatum contra naturam*, Gen. 19. * Jud. 19. 22. * Levit. 20. 13. Rom. 1. 27. 1 Cor. 6. 10. 1 Tim. 1. 10.
- Peccatum ex ignorantia*, Levit. 4. 2. 5. 15. Num. 15. 17. Luc. 23. 34. Joan. 9. 41. 15. 24. Act. 3. 17. 1 Tim. 1. 13.
- Peccatum ex malitia & data opera*, Nu. 15. 30. Eccli. 10. 14. Matt. 28. 13. Joan. 11. 49. Act. 4. 18. Hebr. 6. 5. 10. 16.
- Peccatorum confessio, vide supra, Confessio.*
- Peccatum non solum non imputatur, sed etiam verè remittitur, & anima abluitur ac mundatur*, Psal. 50. 12. Act. 2. 38. 1 Cor. 6. 11. 2 Petr. 1. 9. 1. Joan. 1. 9.
- Peculium Dei ejus populus*, Exodi 19. 5. Deut. 7. 6. 14. 2. Joan. 1. 11. Ephes. 1. 14. 1 Petr. 2. 9.
- Pedum lotio, vide supra, Lotio.*
- Peregrinis benefaciendum est*, Gen. 18. 2. Exodi 22. 21. 23. 9. Lev. 19. 33. 23. 22. Num. 15. 15. Deut. 10. 18. 14. 21. 24. 14. 17. 26. 11. Ezech. 22. 29. 47. 21. Zach. 7. 10.
- Peregrini sumus, & advenz in hac vita*, Genes. 15. 13. 21. 4. 47. 9. 1 Par. 29. 15. Psal. 38. 13. 118. 19. 2 Cor. 5. 8. Phil. 3. 20. Hebr. 11. 13. 1 Petr. 2. 11.
- Peregrinationes pietatis gratia susceperunt*, 2 Reg. 8. 41. 4 Reg. 5. 10.
- Perjuri, & falsi crimen*, Exodi 8. 8. 15. 18. 1. Levi. 4. 5. 1 Reg. 19. 6. * 2 Reg. 8. 31. Jerem. 7. 9. Zach. 5. 3. Malach. 3. 5. 1 Mach. 6. 62. 7. 15. 18. 11. 53. 13. 16. 15. 2 Mach. 4. 34. 12. 3. Matth. 26. 72. 1 Tim. 1. 10.
- Perse invadunt Babylonem*, Dan. 5. 28. juxta prophetiam Isaiæ, 21. 9. Jer. 51. 8. 11. 41. 55.
- Perseverantia*, Genes. 19. 15. 16. Job 2. 3. Prov. 3. 31. 123. 17. Ezech. 18. 24. 33. 23. Eccli. 2. 2. 11. 11. 35. 9. Matth. 10. 22. 15. 22. 24. 13. Luc. 9. 54. Joan. 6. 62. Act. 2. 42. 11. 23. 13. 43. 14. 21. Hebr. 3. * 2 Petr. 1. 20. 1 Joan. 2. 24. Apoc. 2. 16.
- Persecutio, vide Crux.*
- Personarum acceptio illicita, nec Deus personam respicit*, Lev. 19. 15. Deut. 1. 17. 10. 17. 17. 2. 1 Reg. 16. 7. 2 Paral. 19. 7. Sap. 6. 8. Job 34. 19. Prov. 18. 5. 24. 23. 28. 21. Eccli. 35. 15. 16. Isaiæ 11. 3. Malac. 2. 9. Matth. 22. 16. Marc. 12. 14. Lucæ 20. 21. Act. 10. 34. Rom. 2. 11. Gal. 2. 6. Ephes. 6. 9. Col. 3. 25. 1 Petr. 1. 17. Jac. 2. 9.
- Petere, vide Orare.*
- Petrus à Christo vocatur*, Matth. 4. 18. confitetur Christum, 16. 16. appellatur Simon, 4. 18. 10. 2. Joan. 20. 2. appellatur Cephas, Joan. 1. 42. 1 Cor. 1. 12. 3. 22. 9. 5. Galat. 2. 9. appellatur Simon Bar-Jona, & Simon Joannis, Matth. 16. 17. Joan. 21. 15. negat Christum, & de negatione facta penitentiam agit, Matth. 26. 69. 70. 72. 75. prædicat, & loquitur, Act. 1. 16. 7. 2. * 3. 12. * 4. 1. 10. 14. sanatur claudum, 3. 4. constrictur in carcerem, 12. 3.
- Petrus primus Apostolorum*, Matth. 10. 2. 16. 18. 16. 14. * Luc. 22. Joan. 21. 17. *
- Phacee filius Romeliæ, postquam occidit Phacejam, fit rex Israel*, 4 Reg. 15. 25. 27. pugnat contra Jerusalem, Isaiæ 7. 1. occidit de Juda centum viginti millia virorum uno die, 2 Par. 28. 6.
- Phaceja filius Manahem fit rex Israel*, 4 Reg. 15. 22. 23.
- Phanuel turris subvertitur à Gedeone, occisis habitatoribus civitatis*, Jud. 8. 9. 13. 17.
- Pharao affigitur propter Saram uxorem Abraham*, Gen. 12. 17.
- Pharao somnia videt*, Gen. 41. 1. quæ ei à Joseph explicantur, 41. 25.
- Pharao Israellem opprimis servitute*, Exod. 1. 8. * submergitur cum omni suo exercitu, 14. 24. 28.
- Pharaonis filiam accipit Salomon in uxorem*, 3 Reg. 3. 1.
- Pharao Nechao capit regem Joachaz*, 4 Reg. 23. 34.
- Phariseus invitat Christum*, Lucæ 7. 36.
- Phariseus & Publicanus orant simul in templo*, Lucæ 18. 10.
- Pharisei graviter increpantur*, Matth. 3. 7. 7. 1. 16. 4. 23. * Joan. 8. 44. Act. 7. 52. 23. 3. Phil. 3. 2.
- Phassur percutit Jeremiam prophetam*, Jer. 20. 2.
- Phogiel dux tribus Asser*, Num. 1. 13.
- Phigellus, & Hermogenes avertuntur à Paulo*, 2 Tim. 1. 15.
- Philippus vocatur à Christo*, Joan. 1. 43. re-

- cenſetur inter Anctolos, Matth. 10. 3. cupit videre Patrem, Joan. 4. 8.
- Philippus diaconus eligitur, Act. 6. 5. prædicat in Samaria, Act. 8. 5. baptizat Æthiopem eunuchum, Act. 8. 37. ſuſcipit Paulum, & ſocios ejus hoſpicio, Act. 21. 8.
- Philiffæi* perſequuntur Iſraelem, Jud. 3. 1. 7. 10. 7. 15. 9. 1 Reg. 4. 4. 5. 13. 5. 17. 22. 23. 1. 28. 1. 29. 1. 3. 1. 2 Reg. 5. 17. 22. 21. 5. 18.
- Philiffæi caduntur, Jud. 3. 1. 1 Reg. 7. 11. 13. 3. 14. 17. 50. 18. 27. 19. 8. 123. 5. 2 Reg. 5. 24. 18. 1. 4 Reg. 18. 8.
- contra Philiffæos, vide Iſai. 14. 29. Jerem. 47. 14. Ezech. 25. 15. Amos 1. 6. Soph. 2. 5. Zach. 9. 6.
- Phinees filius Eleazari, Exod. 6. 25. Jud. 20. 28. placat Deum zelo ſuo, Num. 25. 7. 12. Palam. 195. 30. mittitur in terram Galaad, Joſ. 22. 13.
- Phinees filius Heli, 1 Reg. 1. 3. perit propter ſua peccata, 4. 11.
- Phul rex Aſſyriorum copias adducit contra Jeruſalem, 4 Reg. 15. 19.
- Pietas*, vide Bona opera.
- Pignus* ſalutis noſtræ eſt Spiritus ſanctus, Rom. 8. 16. 2 Corinth. 1. 22. 5. 5. Ephel. 1. 13. 4. 30.
- Pigiſſia*, vide Acedia.
- Pilatus*, & Herodes ſunt amici, Luc. 23. 12.
- Pilatus Chriſtum innocentem morti addidit, Matth. 27. 26. Joan. 19. 16.
- Plaſta* Dei, ſeu vindicta, Exod. 7. 8. 9. 14. 4 Reg. 8. 28. 2 Par. 6. 28. Palam. 77. 44. 104. 27. Jer. 15. 2.
- Pœna* peccati non ſtatim univerſa remittitur remiſſa culpa, Num. 14. 20. 22. 23. 2 Reg. 12. 13. 14. 24. 1 Par. 21. 8.
- Pœnitentia*, & ſatiſſactio pro peccatis, Palam. 6. 7. Matth. 3. 8. Luc. 3. 8. Act. 2. 38. 18. 22. 2 Cor. 7. 10.
- Pœnitentia prædicatur, Jer. 7. 3. Matth. 3. 2. 4. 17. Luc. 3. 8. 13. 3. 14. 4. 7. Act. 2. 38. 13. 19. 18. 21. 17. 30. 120. 22. 120. 20.
- Pœnitentia vera, & non ficta promiſſa eſt venia, Deut. 4. 29. 30. 2. 1 Regum 7. 3. 2 Par. 7. 14. 20. 6. 13. 26. Job 22. 23. Prov. 28. 13. Pl. 31. 5. Eccl. 17. 23. Iſai. 1. 16. 130. 18. 145. 22. 155. 7. 59. 20. Jerem. 3. 10. 17. 18. 8. 129. 12. 131. 18. 20. Ezech. 18. 2. 27. 133. 14. Olee 14. 2. Joel. 2. 12. Jon. 3. 8. Zach. 1. 4. Malach. 3. 7. Luc. 15. 18. Act. 3. 19. 26. 18. 20.
- Pœnitentia agenda eſt, dum ſani ſumus, Eccl. 17. 24. 18. 25.
- Pœnitentia vera exempla, Judic. 10. 15. 2 Reg. 12. 13. 124. 10. 17. 2 Paralip. 12. 6. 13. 12. Jon. 2. 1. Judith 4. 8. Matth. 26. 75. Luc. 7. 37. 44. 15. 18. 18. 13. 19. 8. 122. 62. 123. 41. Act. 2. 17.
- Pœnitentia falſa exēpla, Gen. 4. 13. 127. 38. Exod. 8. 8. 19. 27. 10. 16. Joſ. 7. 20. Judic. 1. 7. 1 Reg. 5. 24. 30. 124. 19. 3 Reg. 13. 6. 121. 27. Sapient. 5. 3. 1 Machab. 6. 12. 2 Machab. 9. 12. Matth. 27. 4. Act. 8. 13. 23. Heb. 12. 17.
- Prædicatores*, vide Concionatores.
- Præſecti*, vide Superiores, & Paſtores.
- Præcari*, vide Orare.
- Præſtitæ* fructuum debentur Deo, ejusque Sacerdotibus, Exod. 23. 19. 134. 26. Levit. 23. 10. Num. 18. 13. Deut. 18. 4. 126. 2. 10.
- 2 Paral. 31. 5. 2 Eſdr. 10. 15. 37. Proverb. 3. 9. Tob. 1. 7.
- Primogenita* omnia Ægyptiorum moriuntur, Exodi 12. 29. Palam. 77. 51. 134. 8. 135. 10.
- Primogenitum omne Deo conſecratur, Exodi 13. 2. 22. 29. 134. 20. Levit. 27. 26. Num. 3. 13. 18. 17. Deut. 15. 19. 1 Reg. 1. 24. Luc. 2. 23.
- Primogenitorum jura, privilegia, & prærogative, Geneſ. 25. 31. 49. 3. Deuter. 21. 15. 2 Par. 21. 3.
- Primogeniti aliquando à Deo rejiciuntur, Gen. 48. 17. 149. 4. Rom. 9. 13.
- Proditio* & ejus punitio, Gen. 37. 23. Judic. 1. 24. 1 Reg. 23. 19. Iſai. 22. 15. 2 Machab. 3. 4. 4. 1. 10. 20. 13. 21. Matth. 26. 14. 47.
- Promiſſa*, vide Votum.
- Promiſſiones Dei cū conditione ſiūt, Deut. 19. 8. 128. 13. 4. Lev. 26. 6. 1 Reg. 2. 30. Ezech. 18. 2. 133. 15. 19. Marc. 16. 16. Joan. 3. 16. 36. 14. 7. 18. 1. 13. 17. 15. 7. 14. Rom. 8. 17. Col. 1. 13. Hebr. 3. 14. 2 Petr. 1. 4. Apoc. 2. 13. 12. 7.
- Propheta*, vide Concionatores.
- Providentia*, vide Dei gubernatio, & providentia.
- Pſeudopropheta*, & eorum punitio, & quod non ſint audiendi, Deut. 13. 1. 18. 20. 3 Reg. 13. 11. 18. 30. 1. 2. 6. 10. 4 Reg. 10. 19. Prov. 28. 10. Iſai. 3. 11. 128. 7. 156. 10. Jer. 14. 13. 15. 23. 17. 9. 128. 29. 8. 21. 25. Ezech. 13. 1. 14. 9. 122. 25. 134. 2. 8. 18. Amos 7. 10. Mic. 3. 5. Zac. 13. 2. Matth. 7. 15. 124. 11. Luc. 12. 1. Act. 2. 29. 1 Cor. 15. 12. Phil. 3. 2. Coloſſ. 2. 8. 1 Tim. 4. 1. 2 Tim. 1. 17. 3. 1. 2 Petr. 2. 1. Joan. 4. 1 Jud. 4. 8. 8.
- Pſeudoprophetae habentur, qui currunt, antequam per ordinariam poteſtatem mittantur, Jerem. 14. 14. 23. 32. 127. 15. Ezech. 13. 6.
- Ptolemæus* oppugnatur ab Antiocho, 1 Mach. 1. 19. inſit amicitiam cum Alexandro filio Antiochi, 10. 51. pugnat cum Alexandro, & moritur, 11. 1. 18.
- Ptolemæus Macer veneno vitam ſuam finivit, 2 Mach. 10. 12. 13.
- Publius* ſuſcipit hoſpicio Paulum, Act. 28. 8.
- Purgatorium*, ideſt locum ubi ſunt animæ, quæ vivorum precibus, & operibus juvari poſſunt, & purgantur, eſſe confirmatur, 2 Mach. 12. 45. 46. Matth. 5. 25. 12. 32. 1 Cor. 3. 16. Philip. 2. 10. 2 Tim. 1. 18. 1 Joan. 5. 16. Apoc. 5. 3. 13.

Q

Quadrageſimalis jejunii exempla, Moyſes, Exod. 24. 18. 134. 28. Deuter. 9. 9. 18. Elias, 3 Reg. 19. 8. Chriſtus, Matth. 4. 2. Vide jejunium.

Quæſtiones inutiles, quæ ſunt vitandæ, Gen. 3. 16. Prov. 25. 27. Eccleſ. 7. 11. Eccl. 3. 21. Matth. 24. 3. Joan. 6. 52. 121. Actor. 16. 6. 2 Tim. 1. 4. 6. 3. 2 Tim. 2. 16. Tit. 3. 9.

Quiſcendum à peccatis, Rom. 6. 6. Galat. 2. 18.

Quies contingit populo Dei, Hebr. 4. 9. Quietem, & pacem certam conſequuntur juſti, Sapient. 3. 1. 4. 1. Iſai. 57. 2. Luc. 16. 22. Apoc. 14. 13.

Quietem invenire animæ ſuz, Jerem. 6. 16. Matth. 11. 29.

Rabba

R

R *Abba* obfidetur, 2 Reg. 11. 1. † 12. 26. 1 Par. 20. 1.

Rabfices Sennacherib archipincerna, 4 Reg. 18. 17. 11a. 36. 37.

Rachel pascit oves patris sui, Gen. 29. 9. traditur Jacob in uxorem, 29. 29. clam tollit idola patris sui, 31. 19. ob difficultatem partus periclitatur, 35. 17.

Rahab exploratores miffos in urbem Jericho excipit hofpitio, Jof. 2. 1. Jacobi 2. 25. fervatur cum fuis, Jof. 6. 17. 23.

Rahab uxor Salmon, 1 Par. 2. 11. Matt. 1. 5.

Raphael Angelus Domini medicus, & dux Tobiae, Tob. 5. 5. † 6. 12. 12.

Rationem Deo quilibet pro fe redditurus eft, Matt. 12. 36. † 18. 23. † 25. 31. * Rom. 14. 12. 2 Cor. 5. 10.

Raxias Judaea gladio fe interimit, 2 Mac. 14. 37. 41.

Razon adverfarius Ifraelis, 3 Reg. 11. 23.

Rebecca filia Bathuelis, Genef. 22. 23. uxor Ifaac, 24. 50. parit geminos, 25. 24.

Rechab pater Jonadab amici Jelu regis Ifrael, 4 Reg. 10. 15.

Redimere novit Deus fuos multis modis ex anguftia, Genef. 19. * Exod. 14. * † 18. 8. 1 Regum 23. 14. 26. 4 Regum 7. * 2 Paralip. 18. 31. † 20. 24. 1 Efd. 8. 22. Pfalm. 4. 9. † 90. 3. Efther 7. 5. Ifai. 41. 10. † 43. 1. Daniel. 3. 91. † 6. 21. 23. 2 Petr. 2. 9.

Refugium civitates, Exod. 21. 13. Num. 35. 11. Deuter. 4. 41. † 19. 2. 7. Jof. 20. * 3 Reg. 1. 50. † 2. 28.

Regeneratio, vide Homo.

Regeneratio eft immutatio carnis in fpiritum, Joan. 3. 5. carnalium affectionum in fpiritualem affectum, Rom. 8. 5. 13. infidelitatis in fidem, Joan. 1. 12. Galat. 3. 26. 1 Joan. 5. 1. innovatio mentis per Spiritum fanctum, Titum 3. 5. Galat. 4. 6. atque adeo carnalis naturae in divinam naturam, 2 Petri 1. 4. Coloff. 2. 11. ut qui mali fuimus, fanctificemur, 1 Corinth. 6. 11. Ephel. 5. 8.

Regenerati interius, etiam exterius in novitate vitae ambulant, Rom. 6. * † 7. 6. † 12. 1. Ephel. 4. 22. Coloff. 3. 9. 1 Corinth. 5. 7. 2 Cor. 5. 15. 1 Petr. 4. 1.

Reges quid facere, quidve fugere debeant, Deuter. 17. 19. 1 Regum 8. * 3 Reg. 2. 2. † 10. 9. 2 Paralip. 9. 1. † 19. 5. Sapient. 6. * † 9. * Job. 34. 30. Pfalm. 2. 10. † 100. * Prov. 14. 28. † 19. 12. † 20. 8. 26. † 28. 15. † 29. 4. 14. † 31. 4. Jerem. 22. 2. vide fuperiorum officium.

Regnum Dei vim patitur, Matth. 1. 12. Luc. 16. 16. Galat. 5. 16. Apoc. 2. * † 3. * † 21. 7.

Regnum Dei fpirituale, internum, & aeternum, Genef. 49. 10. Num. 24. 17. 1 Reg. 2. 10. † 9. 10. 1 Paralip. 18. 11. † 29. 2. 4. Pfal. 2. 6. † 9. 8. † 28. † 44. 7. † 71. 1. † 109. * † 144. 11. Ifai. 9. 6. † 11. * † 32. † 40. 9. † 42. 1. Jerem. 23. 5. 6. † 33. * Ezech. 34. 23. † 37. 24. Daniel. 2. 44. † 4. 33. † 7. 14. 27. † 9. 24. 25. Ofee 3. 5. Mich. 4. 1. 4. † 5. 1. Zach. 9. 9. Matth. 13. * Luc. 1. 26. † 12. 3. 32. † 22. 29. † 23. 2. Joan. 6. 14. † 14. 34. † 18. 33. 36. 1 Tim. 1. 17. Hebr. 1. 8. † 9.

Relinquentes omnia propter Christum, ceptulum recipient, Matth. 19. 29. Marc. 10. 29.

Luc. 18. 29.

Reliquiae, & veftef Sanctorum, quam vim à Deo habeant, quidque per eas operetur Deus, ut pallium Eliae, 4 Reg. 2. 14. olla Eliae, 4 Reg. 13. 21. fimbria Chrifti, Matth. 9. 20. † 14. 36. fudaria Pauli, Act. 19. 12. umbra Petri, Act. 5. 15.

Remittendum proximo in nos peccanti, Eccl. 18. 8. Matth. 5. 23. † 6. 13. † 18. 23. 32. Luc. 17. 3. Ephel. 4. 32. Coloff. 3. 13.

Repudiū libellus, Deuter. 24. 1. Ifa. 50. 1. Jerem. 3. 8. Malach. 2. 16. Matth. 5. 30. † 19. 7. Marc. 10. 4.

Reſpha concubina Saul, ad quam ingreſſus eſt Abner, 2 Reg. 3. 7.

cuſtodit corpora eorum, qui in crucem ſublati erant, 21. 10.

Reſurrectio mortuorum, & carnis ad gloriam facta mutatio, 1 Mod. 3. 6. Job 14. 13. † 19. 26. † 21. 30. Ifa. 26. 19. † 66. 14. Ezech. 37. 1. 9. Dan. 12. 12. Jon. 2. 11. Soph. 3. 8. 4. Eld. 2. 16. † 14. 35. 2 Mach. 7. 9. 14. 23. Matth. 22. 23. 31. Luc. 20. 35. Joan. 5. 21. 28. † 6. 39. † 11. 24. Act. 24. 15. 1 Cor. 15. * 2 Corinth. 4. 14. † 5. * Coloff. 3. 4. Philip. 3. 21. † 4. 3. 1 Theſſ. 4. 13. 16. 2 Tim. 2. 11. Apoc. 20. 12.

Revelationes, & viſiones, Jof. 5. 13. 4 Reg. 17. 9. 2 Machab. 3. 24. † 5. 2. † 10. 29. † 11. 8. vide Apparitiones.

Roboam filius Salomonis, rex Juda conſtituitur, 3 Reg. 12. 1. deficit Ifrael à Roboam ad Jeroboam, 12. 19. præcipit ei Deus, ne pugnet contra Ifrael, 2 Paral. 11. 2. oppugnatur à Siſac rege Aegypti, 12. 29.

moritur, 3 Reg. 14. 31. regnat Abiaſ filius ejus pro eo, 15. 1.

Romani cum Judæis pacis, & ſocietatis ſocietate ineunt, 1 Machab. 8. 14. 17. 27. † 12. 1. † 14. 17. 20.

Romanorum Gentilium laus, 1 Mach. 8. 2. 9

Romanorum Chriſtianorum laus, Rom. 1. 8.

Romanos deſtructuros Jeruſalem, & templum Domini, Num. 24. 24. Ifai. 5. 26. † 6. 11. Dan. 9. 26. † 11. 30. 31. Luc. 19. 41. † 21. 20. Joan. 11. 48.

Ruben primogenitus Jacob naſcitur, Genef. 29. 32. violat thorum patris ſui, 35. 22. dantur ob id primogenita ejus filius Joſeph, 49. 4. 1 Par. 5. 1. nitiur fratrem ſuum Joſeph liberare, Gen. 37. 21. 22. 29.

dicat patri, Duos filios meos interfice, ſi non reduxero Benjamin, 42. 37. filius Ruben primo requies datur, Num. 32. * Deut. 3. 12. † 29. 8. Jof. 1. 12. † 13. 23. caduntur, 4 Reg. 10. 33. transferuntur ad terram Aſſyriorum, 15. 29. 1 Par. 5. 26.

ſecundum prophetiam, Genef. 49. 4. adificat altare, Jof. 22. 10. dimicaverunt contra Agarenos, 1 Par. 5. 19.

Ruth Moabitrix, Ruth. 1. 4. accipit eam uxorem Booz, & parit Obed, 4. 13. 1 Paral. 2. 12. Matth. 1. 5.

S

S *Abbatum*, Gen. 2. 2. Exod. 16. 23. † 20. 8. † 12. † 11. 14. 17. † 34. 21. † 35. 2. Lev. 19. 3. 12. 3. 15. † 25. 4. Num. 15. 32. † 28. 9. Deut. 5. 12. Ifai. 56. 2. 4. † 58. 13. 166. 25. Jerem. 17. 21. 22. Ezech.

20. 12. † 22. 8. 2 Esdr. 13. 16. 22. 1 Mach. 1. 47. † 23. 41. 2 Mach. 15. 1. Matth. 12. 1. 10. Marc. 2. 23. 1. 2. 6. 2. Luc. 4. 16. 31. † 6. 1. † 13. 11. 14. † 14. 1. Joan. 5. 10. 7. 22. † 9. 14. Ag. 13. 14. 27. 44. † 15. 21. † 18. 4. † 20. 7. 1 Cor. 16. 2. Hebr. 4. 4. 10. *Sacerdotes Legis & horum munus, Exod.* 29. 44. † 30. 7. Lev. 10. 1. 6. 9. † 21. * † 22. * † 24. 3. Num. 3. 10. † 4. 5. 11. † 10. 8. † 18. 1. 7. Deut. 21. 5. 1 Reg. 2. 28. 35. 1 Par. 6. 49. 2 Par. 26. 17. Ezech. 44. 15. 20. Hebr. 5. 7. † 10. 11. *Sacerdotum multitudo in veteri Lege, 1 Par. 23. 3. ubi numerantur 3800.* *Sacerdotum Legis indumenta, ornamenta & ordinatio, Exod. 28. * † 29. 1. † 39. 1. † 40. 12. Lev. 8. 1. 8.* *Sacerdotibus dabantur decimæ, & primitiæ, Num. 5. 9. 10. 18. 8. 11. * Deut. 18. 3. ut liberi à solitudine comparandi victum, possent vacare Legi Dei, 2 Par. 31. 4. * vide Decimæ.* *Sacerdotibus Legis assignabatur necessaria vitæ sustentatio, Exod. 29. 26. Lev. 2. 7. 10. † 5. 13. † 6. 9. 19. † 7. 6. 32. † 10. 13. † 24. 9. Num. 3. 48. † 5. 9. † 18. 8. 11. 28. Deut. 18. 1. 1 Reg. 2. 28. 4 Reg. 12. 16. 1 Par. 6. 54. 2 Par. 31. 4. 2 Esdr. 10. 36. Eccli. 45. 25.* *Sacerdotes mali, & eorum punitio, Num. 16. * 1 Reg. 2. 22. * † 3. 13. 3 Reg. 2. 26. Isai. 2. 11. Jer. 2. 5. † 8. 7. Osæ 4. 6. 9. † 5. * Malach. 1. * † 2. 1. 8. 1 Mach. 7. 5. 9. 21.* *Sacerdos, non lex, aut Scriptura sola, est iudex questionum exorientium, Deut. 17. 9. 12. Malach. 2. 7.* *Sacrificium novi Testamenti appellatur iuge sacrificium, Dan. 11. 31. † 12. 11. celebrabitur, donec veniat Dominus, 1 Cor. 11. 26. quare Missæ sacrificium, & Oblatio.* *Saducei negant mortuorum resurrectionem, Matth. 22. 23. Act. 4. 1. † 23. 8.* *Salmanasar rex Assyriorum egreditur primò contra Samariam, & transfert Israel cum Osæ rege in Assyrios, 4 Reg. 17. 6. secundò capit Samariam, 18. 9.* *Salomonis filii Davidis natiuitas promittitur, 2 Reg. 7. 12.* *nascitur, 2 Reg. 5. 14. † 12. 24. ungitur in regem super Israel, 3 Reg. 1. 33. Dominus apparuit ei per somnium nocte in Gabaon, à quo sapientiam postulat, 3. 5. 9. 2 Par. 1. 7. dirimit litem meretricum, 3 Reg. 1. 16. 24. de eius sapientia, magnitudine diuitiarum, potestate, & ministris, 2 Par. 9. 3. init fœdus cum Hiram rege Tyri, 3 Reg. 5. 12. postquam edificauit templum, dedit Hiram viginti oppida, 9. 11. venit ad eum regina Saba, 10. 1. Matth. 12. 42. Luc. 11. 31. edificauit fanum Chamos idolo Moab in monte, 3 Reg. 11. 7.* *Chananeos facit sibi tributarios, 1 Par. 8. 7. ungitur secundò in regem, 2 Par. 29. 22 moritur, 3 Reg. 11. 43. succedit ei filius Roboam, 14. 21.* *Saulus, vide Beatitudo.* *Samaria, quæ postea metropolis fuit decem tribuum Israel, extruitur, 3 Reg. 16. 17. obsidetur à Syriis, 4 Reg. 6. 24. obsidetur ab Assyriis usque ad tertium annum; capitur, & abducitur populus, 4 Reg. 17. 5. contra Samariam prophetatur, Isai. 7. 30. † 9. 7. Ezech. 23. * Osæ 8. * † 13. * Amos 3. 12. Mich. 1. 5.* *Samaria nolebat recipere verbum Dei, Luc. 9. 52. recipit verbum Dei, Ag. 8. 5.* *Samaritanus miseretur vulnerati, Lucæ 10. 33.* *Samaritana loquitur cum Christo apud purum, Joan. 4. 7.* *Samson nascitur, Jud. 13. 24. iuxta promissionem Angeli, 13. 1. uxorem accipit in Thamnata, & dilacerat leonem, 14. 1. 5. 10. nocet Philisthis, eisque vim infert, 15. 4. 8. moritur, 16. 29. 30.* *Samuel, 1 Reg. 1. 20. adducitur ad domum Domini in Silo, 1. 24. vocatur à Domino, 2. 4. 10. congregat universum Israel in Masphat, & clamat ad Dominum pro Israel, 7. 5. 9. posuit filios suos Iudices Israel, 8. 1. probat se innocentem, 12. 3. interficit Agag, 15. 33.* *David regem ungit, 16. 13. moritur, 2. 5. 1. prophetat Sauli post mortem, 28. 15. 16. Eccli. 46. 21. laudatur, Eccli. 46. 16.* *Sanaballat prefectus Samaria conatur impedire templi dedicationem, 2 Esdr. 2. 10.* *Sanctus est Deus, Isa. 6. 3. Apoc. 4. 8.* *Sancti, & mundi esse debemus, Lev. 11. 44. † 19. 2. † 20. 7. 26. † 21. 6. Deut. 26. 19. Ephes. 5. 26. 1 Thess. 4. 3. 1 Petr. 1. 16. qui sanctus, sanctificetur adhuc, Apoc. 22. 11.* *Sanctum Domini, Exod. 35. 2. Levit. 16. * Psal. 113. 2. Matth. 7. 6. Luc. 1. 31.* *Sancti pro nobis orant, Jer. 15. 1. 2 Mach. 15. 14. Apoc. 5. 8. † 8. 3. propter eorum preces, & merita multa nobis largitur Deus, quamvis illi vita functi sint, Gen. 26. 5. 24. Exod. 32. 13. 14. 3 Reg. 11. 12. 13. 32. 34. † 15. 4. 5. 4 Reg. 19. 34. † 20. 6. Isai. 17. 35. Eccli. 44. 24.* *Sanctos oramus sine injuria Mediatoris, ut pro nobis orent, sicut & petimus ab aliis hominibus preces, ut Paulus Rom. 15. 7. Col. 4. 3. Ephes. 6. 19. 1 Thess. 5. 25. 2 Thess. 1. 1. Hebr. 13. 18. Nec mirum Sanctos nostras preces cognoscere: quia sunt sicut Angeli Dei, Matth. 22. 30. Luc. 15. 10. & offerunt Deo nostras preces, Tob. 12. 12. Apoc. 5. 8. † 8. 3. Nec huic contrarius est, quod Deus solus est inspector cordis, quia & homines cognouerunt secreta cordium Deo revelante, Dan. 2. 29. 4 Reg. 5. 26. † 6. 12.* *Sanctorum ministerio aliquando tribuitur quod soli Deo præcipue convenit, Matth. 18. 16. 18. Joan. 20. 13. Rom. 11. 14. 1 Cor. 9. 20. 21. 1 Tim. 4. 16. Jacob. 5. 19. vide titulum Deo soli attributa, &c.* *in Sanctorum memoriam Deum orare, docent nos majorum exempla, Gen. 3. 9. † 48. 16. Exodi 32. 13. Deut. 9. 27. 3 Reg. 18. 36. 1 Par. 29. 18. 2 Par. 5. 42. Tob. 7. 15. Eth. 13. 15. † 14. 18. Isa. 63. 17. Joan. 3. 35.* *Sancti sunt cum Christo in cælis regnantes, Joan. 12. 26. † 19. 24. 2 Cor. 5. 8. Phil. 1. 23. Apoc. 3. 21. † 7. 9. † 14. 13.* *Sancti etiam vita defuncti rectè à nobis laudantur, Eccli. 44. * Joan. 12. 26.* *in Sanctis suis Deus laudatur, Psal. 150. 1. Sancti iudicabunt, quare Iudicabunt.* *Sancti faciunt miracula, ut Moyses & Aaron, Exod. 7. † 8. † 9. † 10. † 11. Elias excitat puerum mortuum, 3 Reg. 17. 22. claudit cælum ne pluat, 17. 1. Jac. 5. 17. aperit clausum, 3 Reg. 18. 41. 45. Jacobi 5. 18*

Elia pallium dividit aquas, 4 Reg. 2. 8. 14.

Elifaus excitat puerum viduæ mortuum, 4 Reg. 4. 35. sanat aquas misso in eas sale, 2. 21. 22. oleum multiplicat, 4. 6. mittit farinam in ollam, 4. 41. Naaman Syrum sanat, 5. 14. facit natare ferrum, 6. 6. Elifaus mortuus per contactum ossium suorum operatur, 13. 21.

Apostoli ejiciunt dæmonia, Marc. 6. 13. † 16. 17. Luc. 10. 17. Joannes, & Petrus innant claudum, Act. 3. 6.

Petrus excitat Tabicham, 9. 41.

etiam sola sua umbra sanat, 5. 15.

Paulus restituit claudum, 14. 9.

etiam per sudaria curat infirmos, 19. 12.

reddit vitæ puerum ex lapsu mortuum, 20. 10.

Sancti plura quoque alia fecere miracula, quæ longum esset enumerare, ad Hebr. 1. 3. 2.

Sanguinis confersio, Exod. 34. 6. † 29. 20.

Lev. 15. 11. † 3. 2. 8. 13. † 4. 6. 16. † 7. 2. † 8. 19.

20. † 9. 18. † 16. 14. 18. † 17. 6. 2 Par. 30. 16.

Ezech. 42. 20. Hebr. 9. 13. 14. 19. 21. 22.

Sanguinis Christi confersio, Heb. 9. 14.

† 10. 19. † 12. 24. 1 Pet. 1. 22.

Sanguinis eius prohibitus, Gen. 9. 4. Lev.

3. 17. † 7. 26. † 17. 10. 14. † 19. 26. Deut. 12. 16.

23. † 15. 21. 1 Reg. 14. 32. Act. 15. 20. † 21. 25.

Sanguinis fluxus sistitur, Mathai 9. 20.

Sanguinis innocentis effusio, Deut. 19. 5.

11. † 27. 24. 2 Reg. 20. 9. 3 Reg. 21. 13. 4 Reg.

21. 16. † 24. 4. 2 Par. 24. 22. Prov. 6. 17. † 28.

17. Isa. 26. 11. Jer. 7. 6. † 22. 3. Ezech. 22. 4.

4 Esdr. 1. 32. Math. 23. 34. Luc. 11. 50. Apoc.

6. 10. † 18. 24.

Sanguinis innocentis effusio clamat vindictam coram Deo, Gen. 4. 10. 4 Esdr. 15. 8.

Apoc. 6. 10.

Sanguine Christi empti sumus, 1 Cor. 6. 20.

† 7. 23. Act. 20. 28. 1 Pet. 1. 18. Apoc. 5. 9.

Sapientia divinæ origo, proprietates, laus,

& utilitas, Deut. 4. 6. † 29. 9. Job 28. 30. † 32. 7.

Eccle. 1. 12. † 9. 13. Sap. 6. 13. 16. † 7. 8. 9. 10.

* Eccli. 1. 1. † 3. 1. 3. 1. 4. 12. 28. 29. 31. 13. † 24. *

† 39. 14. Luc. 21. 15. Rom. 11. 33. 1 Cor. 1. 17. †

2. 6. 10. † 3. 19. Col. 2. 2. Jacobi 1. 5. † 3. 15.

Sapphira mentitur Spiritui sancto, &

cadit in terra mortua, Act. 5. 1. 8.

Sara filia Raguelis Tobie in uxorem tra-

ditur, Tob. 7. 10. 15.

Sarvia, vide Zarvia.

Satisfactio, vide Pœnitentia.

Saul de tribu Benjamin quærit asinas,

1 Reg. 9. 3. unguitur in regem à Samuele, 10.

1. † 11. 14. Act. 13. 21. iuxta mandatum,

1 Reg. 9. 15. percussit Ammon, 11. 11. obtu-

lieholocaustum, 13. 9. à regno rejicitur, 13.

13. † 15. 22. 26. 28. † 16. * exagitat eum Spiritus

nequam, 16. 14. † 18. 10. † 19. 9. nititur

David configere, 18. 10. † 19. 10. persequitur

eum, 23. * trucidat sacerdotes Domini,

22. 18. mulierem habentem pythoneum

consulit, 28. 7. seipsum interficit, 31. 4.

sepelitur, 31. 13. filii ejus in crucem tol-

luntur, 2 Reg. 21. 9.

Scandalum, seu offendiculum proximo,

nec in vita, nec in doctrina ponendum,

Lev. 4. 3. Num. 31. 16. 2 Reg. 11. 14. 1 Esdr. 8.

22. Prov. 28. 10. 2 Mach. 6. 24. Math. 17.

27. † 18. 6. Marc. 9. 42. Luc. 17. 1. Rom. 14.

1. 15. 1 Cor. 8. * † 10. 32. 2 Cor. 6. 3. 1 Thess.

2. 22.

quicumque nobis scandalo esse possent, vitabinus, Exod. 34. 12. Deut. 7. 2. 16. † 17. * Matth. 5. 29. † 16. 22. Marc. 9. 42. Rom. 16. 17. *Scientia* Dei, vide Dei.

Scriptura sacra unde sit, & quis ejus

usus, Exod. 17. 14. † 34. 27. Deut. 4. 1. † 17.

18. † 31. 9. Jos. 1. 8. Isa. 8. 9. † 30. 8. † 34. 16.

Jer. 30. 3. † 36. 3. 10. † 45. 1. Baruch 1. 3. 14. †

4. 1. 2 Esdr. 8. 2. 3 Esdr. 9. 29. 4 Esdr. 15. 1. Dan.

10. 21. Math. 4. 4. † 22. 29. Luc. 4. 4. † 16. 29.

Joan. 5. 39. † 10. 44. † 20. 30. Act. 15. 21. † 17.

11. Rom. 1. 2. † 4. 21. † 15. 4. 1 Cor. 9. 9. †

10. 11. † 15. 3. 2 Tim. 3. 15. 2 Petr. 1. 20. † 3.

1. Apoc. 1. 19.

Scriptura difficilis intellectu, 2 Petr. 3. 16.

nec omnia scriptis Apostoli mandarunt,

Joan. 20. 30. † 21. 25. 1 Cor. 11. 34. 2 Thess. 3.

15. Joan. epist. 2. 12. † epist. 3. 18.

Scriptura, nec lex est iudex, sed Sacer-

dos, Deut. 17. 18. Ezech. 44. 24. * Malach. 2.

7. quære Sacerdotum officium.

Seb, & *Oreb* interficiuntur, Jud. 7. 25.

Sebe, quia regnum affectarat, caput

præciditur, 2 Reg. 20. 22.

Securitas perfecta de peccatorum remis-

sione, aut salute consequenda non habetur

in hac vita, Eccle. 9. 1. 2. vide. Certi.

Sedecias pseudopropheta, 3 Reg. 22. 11.

2 Par. 18. 10. comburitur, Jer. 29. 22.

Sedecias, vide *Zedecias*.

Seditiosi puniuntur, Num. 16. 31. * vide

Murmuratores.

Seleucus Asiæ rex, 2 Mach. 3. 3.

Semaja mittitur ad Roboam, 3 Reg. 12.

22. 2 Par. 11. 2. † 12. 5. 7.

Semet maledicti Davidi, 2 Reg. 16. 5. 11.

veniam impetrat à David, 2 Reg. 19. 23. occi-

ditur ex præcepto David, 3 Reg. 2. 9. 42. 46.

Sennacherib oppugnat universas civitates

Juda munitis, 4 Reg. 18. 13. 2 Par. 31. 2.

blasphematur Deum, Isa. 36. * interimitur à

filiiis, 4 Reg. 19. 37. Isa. 37. 37. secundum ver-

ba Isa. 10. 33. † 31. 8. † 33. 1.

Sepelire mortuos, opus misericordie,

Gen. 23. 19. † 25. 9. † 35. 19. 29. † 50. 5. 13. 25.

Num. 20. 1. Deut. 10. 6. † 31. 13. Jos. 2. 30.

Judic. 12. 7. 1 Reg. 25. 1. † 31. 13. 2 Reg. 2. 32.

† 3. 32. 3 Reg. 2. 10. 41. 34. † 11. 43. † 13. 29. †

14. 31. 4 Reg. 13. 20. 2 Par. 16. 14. † 24. 16. †

35. 24. Tob. 1. 20. † 2. 3. 7. † 4. 3. 18. † 8. 14. †

12. 12. † 14. 13. 16. 4 Esdr. 2. 23. Eccli. 7. 37. †

38. 16. Math. 14. 12. † 27. 58. Joan. 19. 39. Act.

13. 29. 1 Cor. 15. 4.

Sephora, vide *Ziphora*.

Sermo Christianorum, vide *Loguenda*.

Serpens æneus erigitur, Num. 21. 8. tolli-

tur, & appellatur *Nehustan*, 4 Reg. 18. 4.

cujus typum gesserit, Joan. 3. 14.

Siba, vide *Ziba*.

Sicteleg, vide *Zieleg*.

Sichem filius Hemor Dinam rapit, &

concombitur cum illa, Genes. 34. 2. necatur,

34. 26.

Signa futurorum, Gen. 9. 12. Exod. 31. 13.

Jos. 2. 18. 1 Reg. 12. 34. † 10. 2. 2 Reg. 5. 24. 4

Reg. 19. 29. Isa. 18. 7. Tob. 5. 3. Luc. 2. 12.

Signa in memoriis præteritorum, Exod. 12.

3. 8. Num. 15. 38. † 16. 38. 40. † 17. 10. Jos. 4. 6. *

Signa, & miracula sunt, ut per ea omnipo-

tentia, veritas, justitia, & bonitas Dei inno-

tescat, Exod. 4. 26. † 7. 17. † 16. 12. Jos. 3. 10. 14. † Reg. 13. 44. † 17. 14. † 18. 38. † 20. 13. 28. 4. Reg. 5. 14. † 20. 9. Math. 8. 26. † 9. 2. † 14. 28.

Sihon rex Amorrhæorum concedere noluit, ut Israël transiret per fines suos, Num. 21. 23. Deut. 30. percussus est in ore gladii, Num. 21. 24.

Silas cum Paulo mittitur Antiochiam, Act. 15. 27. profectus est cum Paulo, 15. 40. remansit Berææ, 17. 14.

Silere est utile, Prov. 17. 20. Eccl. 3. 7. Eccl. 20. 6. † 32. 12.

Silo locus, in quo fuit domus Dei, Jos. 18. 1. Judic. 18. 1. † 20. 18. 1 Reg. 1. 3. conveniunt omnes in Silo propter Rubenitas, Jos. 22. 12. de Silo affertur arca, 1 Reg. 4. 4. Jerem. 7. 12. † 26. 6.

Simeon nascitur, Genes. 29. 33. interficit cum Levi Sichemitas, 34. 25. eam ob rem arguuntur à patre, 49. 5. in vinculis tenetur in Ægypto, 42. 15.

Simon in Bethania excipit Dominum, Math. 26. 8. Marc. 14. 3. Joan. 12. 1.

Simonia, vide *Vendi dona Dei*.

Simplicibus, & humilibus revelat subinde Deus, quod abscondit iis, qui sibi videntur sapientes, Isai. 29. 18. 24. † 32. 4. Eccl. 9. 15. Math. 11. 25. Luc. 2. 9. † 5. 8. † 10. 21. Act. 4. 13. 1 Cor. 1. 24. † 2. 1.

Simplex, & rectus, Gen. 20. 6. Job 1. 8. Math. 10. 16. Act. 2. 46. Rom. 16. 18. Ephes. 6. 5. Coloss. 3. 22.

Simulatio, & hypocrisis cavenda, Eccl. 1. 36. Isai. 22. 6. Jer. 2. 6. Job 15. 34. 2 Mach. 6. 24. Math. 23. *

Sobrietas, vide *Temperantia*.

Societas bonorum querenda, malorum vitanda, Genes. 19. 15. Lev. 7. 19. Num. 16. 25. † 25. 4. Jos. 23. 12. 2 Paralip. 19. 2. Job 31. 1. Psal. 25. 4. 8. † 36. 1 Prov. 1. 10. † 4. 14. † 6. 25. † 13. 20. † 20. 19. † 22. 10. 24. † 23. 6. 17. † 24. 1. 21. † 29. 27. Jer. 16. 8. Eccl. 6. 35. † 8. 1. 18. † 9. 21. † 12. 10. † 13. 120. Tob. 1. 5. Math. 7. 15. Actor. 19. 9. 2 Corinth. 6. 14. Ephes. 5. 11. 2 Tim. 4. 14. Apoc. 18. 4.

Sodoma, & Gomorha amantissimo loco sita, Gen. 13. 10. spoliatur, Genes. 14. 11. subvertuntur à Domino, Genes. 19. 25. Deut. 29. 23. Sap. 10. 6. 7. secundum verba Domini, 18. 20. causa, Ezech. 16. 49.

Sol, & Luna creantur, Gen. 1. 16. steterunt ad imperium Josue, Jos. 10. 12. retrocessit Sol decem gradibus ad petitionem Ezechie, & preces Isaiæ, 4 Reg. 20. 11. amittit lumen, Math. 25. 45. Marc. 15. 33. Luc. 23. 45.

Sollicitudo nimia, Exod. 34. 21. Levit. 25. 20. Deut. 8. 3. Job 7. 8. Psalm. 54. 23. † 144. 15. 16. Prov. 10. 3. † 13. 25. Math. 6. 25. † 10. 9. 23. † 13. 22. † 16. 7. Luc. 8. 14. † 12. 22. † 14. 18. † 21. 31. 1 Cor. 7. 32. Philip. 4. 6. Hebr. 13. 5. 1 Petr. 5. 7.

Somnia, & visiones in quibus olim Deus suam voluntatem aperiebat, Genes. 20. 3. † 28. 12. † 31. 24. † 37. 5. 9. † 40. 8. † 41. 1. † 46. 2. Num. 12. 6. Jud. 7. 13. 15. 1 Reg. 3. 4. 8. 11. † 18. 6. 2 Reg. 7. 4. 3 Reg. 3. 5. 15. Job 7. 13. † 33. 15. Dan. 2. 1. 7. 1. 2 Mach. 15. 11. Math. 1. 20. † 2. 12. 13. Act. 16. 9. † 18. 9. † 23. 11. † 27. 23.

Somnia, & visiones, quæ non conveniunt cum doctrina Christi, & Ecclesie, sunt con-

temnenda, Deut. 13. 1. Eccl. 5. 2. Eccl. 34. 1. * Jer. 23. 16. 25. † 27. 9. † 29. 8.

Sorobabel filius Salathiel, 2 Esdr. 12. 1. Marc. 1. 13. Luc. 3. 27. instaurat templum Domini Jerosolymis, 1 Esdr. 3. 3. 3 Esdr. 6. 2. Eccl. 49. 13. genuit Abiud, Math. 1. 13.

Sorores, Christi, vide *Frates*.

Sors, Lev. 16. 8. Num. 17. * † 26. 55. † 33. 54. Jos. 7. 14. † 18. 10. 1 Reg. 10. 20. † 14. 17. 42. 1 Par. 25. 5. 2 Esdr. 11. 1. Prov. 16. 33. † 18. 18. Ezech. 21. 19. Jon. 1. 7. Act. 1. 17.

Sospater comes Pauli, Act. 20. 4.

Sosthenes princeps Synagoge percussus, Actor. 18. 17.

Spes iustorum non in temporalibus rebus, sed in Deo, ejusque promissionibus fundatur, Gen. 26. 5. Judic. 7. 2. 4. 1 Reg. 4. 3. † 17. 45. † 22. 1. 3 Reg. 20. 28. 1 Par. 19. 13. 2 Par. 25. 7. † 32. 7. † 16. 7. † 20. 15. 20. Jud. 9. 13. Psal. 9. 11. † 13. 6. † 21. 5. 10. † 24. 2. † 30. 2. † 39. 5. † 61. * † 70. 1. † 90. 2. † 113. 9. 10. 11. † 141. 6. † 145. 5. Prov. 3. 5. † 22. 15. † 28. 15. † 30. 5. Sap. 3. 4. 9. Eccl. 2. 6. 12. † 33. 9. † 34. 14. Isai. 26. 4. † 29. 19. † 30. 1. 15. † 31. 1. † 36. 7. † 40. 30. Jer. 2. 33. † 7. 4. † 9. 22. † 17. 7. † 29. 18. Thren. 3. 24. Ezech. 29. 6. Ose. 12. 6. Mich. 7. 5. 7. Nahum 1. 7. 1 Mach. 3. 18. Math. 10. 17. † 12. 21. Rom. 5. 2. 18. 24. 2 Cor. 5. 2. Col. 1. 27. 1 Thess. 1. 3. 1 Tim. 1. 1. † 6. 17. Hebr. 3. 6. 1 Pet. 1. 13.

Spes non facit nos securos, nec excludit timorem, vide *Timor*.

Spes impiorum evanescit, & in quibus confidunt, vana sunt omnia, 4 Reg. 18. 21. Job 8. 13. † 11. 20. † 14. 19. † 20. 4. Prov. 10. 28. † 11. 7. 23. † 25. 19. Sap. 5. 15. Eccl. 5. 1. 10. Isa. 28. 15. 18. † 30. 1. 12. † 57. 11. Jer. 9. 12. † 17. 7. 1 Mach. 2. 62.

Spine appellantur solitudines hujus mundi, divitiæ, & voluptates vitæ, Math. 13. 7. 22. † 19. 22. Marc. 4. 7. 18. † 10. 22. Luc. 8. 7. 14. † 18. 22.

Spiritus sanctus promittitur, Isai. 44. 3. Ezech. 11. 19. † 36. 26. † 39. 29. Joel. 2. 28. Math. 3. 11. Joan. 7. 39. † 14. 16. 23. † 15. 26. † 16. 7. mittitur, Actor. 2. 1.

Spiritus Dei edocet mentes, Exod. 4. 12. Psal. 31. 8. Isa. 54. 13. Math. 10. 20. Marc. 13. 11. Luc. 12. 11. † 21. 14. Joan. 6. 45. † 24. 16. 26. † 15. 26. † 16. 13. Rom. 8. 16. 26. 2 Cor. 1. 22. † 5. 5. Eph. 1. 13. † 4. 20. 21. 1 Joan. 2. 27.

Spiritus probandi sunt, utrum à Deo sint, Judith 8. 28. 1 Cor. 14. 29. 1 Thessal. 5. 21. 1 Joan. 4. 1.

Sponsus spiritualis est Christus, Isa. 54. 5. † 62. 4. Jer. 31. 22. Ezech. 16. 8. Math. 9. 15. † 25. 1. Marc. 2. 19. Luc. 5. 34. Joan. 3. 29. 2 Cor. 11. 2. Ephes. 5. 24. Apoc. 19. 7. † 21. 2.

Sponsa Christi, vide *Ecclesia*.

Stephanus eligitur, Actor. 6. 5. accusatur, 6. 11. respondet ad accusationem, 7. * lapidatur, 7. 57.

Stultitia, Prov. 14. 29. † 20. 3. † 26. 1. † 27. 22. Bar. 3. 23. Eccl. 10. 2. Eccl. 33. 5. Math. 7. 26. † 25. 2. Marc. 7. 22. Ephes. 5. 4.

Stultitia est apud Deum sapientia hujus mundi, 1 Cor. 1. 18. * † 3. 19.

Stultorum corda in eorum sunt ore, & contra sapientum os in corde est, Eccl. 22. 23.

Subditorum officium, Exod. 10. 28. † 22. 28.

Num. 16. * Jos. 1. 16. 2. Esdr. 5. 16. Baruch 1. 11. Prov. 12. 13. 20. 2. 24. 21. 25. 6. Eccl. 3. 2. 10. 16. Jer. 29. 7. Matth. 17. 24. 22. 16. 21. Luc. 20. 22. Rom. 13. 17. 1. Thess. 5. 12. 1 Tim. 2. 1. Hebr. 13. 17. Tit. 3. 1. 1 Petr. 2. 13.

Superiorum iudicium, & rectorum officium, & potestas in subditos, Gen. 9. 6. Exod. 1. 8. * 5. * 18. 13. 17. 2. 22. Lev. 24. 10. 23. Num. 11. 16. 24. 25. 4. 27. 15. 18. Deut. 1. 13. 17. 17. 1. 19. 17. Jos. 1. 10. Jud. 2. 7. 16. 1 Reg. 10. 24. 3 Reg. 3. 7. 2 Par. 19. 5. 8. Job 29. * 34. 30. Psal. 81. * Prov. 8. 15. 11. 14. 12. 24. 16. 10. 20. 8. 28. 15. 29. 4. 14. 31. 4. Eccl. 10. 1. 12. Sap. 1. 1. 6. * Eccl. 7. 4. 10. 1. 24. 17. 18. Isaia. 1. 23. 26. 3. 2. 10. 1. 33. 1. Jer. 5. 26. 12. 2. 27. 2. Ezech. 22. 6. 12. 45. 9. Dan. 2. 21. Ose. 13. 10. Mich. 3. 1. 9. Matth. 22. 7. 21. 26. 51. Luc. 20. 22. Jo. 3. 31. 19. 11. 1 Cor. 15. 24. Rom. 12. 8. 13. 1. 2 Tim. 3. 1. Tit. 3. 1. Heb. 13. 17. 1 Petr. 2. 17. Vide Rex, Juxta.

Superbia prohibetur, corripitur, & puniuntur. Gen. 3. 17. 11. 5. 7. Exod. 5. 2. 14. 26. 1 Reg. 17. * 4 Reg. 18. 19. * 19. 35. Tob. 4. 14. Judith 9. 16. 13. * Prov. 6. 17. 11. 2. 13. 10. 15. 25. 16. 5. 18. 18. 12. 21. 6. 29. 23. Eccl. 10. 9. 11. 16. 35. 4. Isa. 3. 15. 17. 9. 8. 10. 8. 14. 9. 36. * 37. 10. 24. 39. 2. 5. 47. 8. Jer. 48. 29. 49. 16. Ezech. 16. 49. 28. 2. 31. 10. Dan. 4. 19. 27. 5. 22. Abdi. 1. 3. Malach. 2. 11. 2 Mach. 9. 2. 6. Luc. 1. 47. 10. 15. 14. 7. 11. 18. 11. 22. 24. Acl. 12. 31. Rom. 1. 30. 11. 20. 2 Tim. 3. 2. 1 Petr. 5. 5. 2 Petr. 2. 18. Jud. 16. Apoc. 18. *

Susanne historia, Dan. cap. 13. *
Syri imperant Israeli, Judic. 3. 8. opprimuntur ab Othoniel 3. 10. ceduntur à Davide, eique sunt tributarii. 2 Reg. 8. 5. juvant filios Ammon contra David, 10. 6. fugientes à facie Israel, occidunt à David, 10. 13. 18. Samaritan obfidentes ceduntur, 3 Reg. 20. 29. pugnant contra Israel, 4 Reg. 6. 8. mentis stupore immisso, quasi cæci ducuntur in Samariam, 6. 18. 19.

Obsident Samariam, 6. 24. territi à Deo solvant obsidionem, 7. 6. 7. vastantur à rege Assyriorum, & transferuntur Cyrenem, 4 Reg. 16. 9. desolatio eorum prænnuntiatur, Isaia. 17. 1. Jer. 49. 23. Amos 1. 3.

T

T *Abitha* suscitatur à mortuis, Acl. 9. 36. 40.

Temperantia in cibo, potu, & concubitu, Tob. 6. 15. Eccl. 3. 6. Eccl. 3. 18. 32. 7. D. n. 1. 8. 11. Rom. 13. 13. 14. 17. 1 Cor. 7. * Gal. 5. 23. 1 Tim. 3. 2. 2 Tim. 1. 7. Tit. 1. 8. 2. 6. 12. 1 Petr. 1. 13. 5. 8. 2 Petr. 1. 6.

Templum Salomonis, quando, quanto tempore, & qua forma sit extructum, 3 Reg. 6. * 7. * 2 Par. 3. * 4. * promissio ejus, 2 Reg. 7. 13. extruitur ope Gentilium, 3 Reg. 5. * consecratur 8. * 2 Par. 7. 7. profanatur per Achaz, 2 Paral. 28. 2. iterum consecratur per Ezechiam, 2 Par. 29. * profanatur, & denud consecratur per Manasse, 2 Par. 33. 7. 15. exuritur, 4 Reg. 25. 9. prout prædictum erat, 2 Par. 7. 20. iterum extruitur, 1 Eslr. 1. 3. * 4. * 5. * 7. 4. 3. 7. spoliat, & accenditur, 1 Mach. 1. 23. 33. profanatur, 1. 49. 57. mundatur, & con-

cratur, 4. 36. 2 Mach. 10. 1. ejus devastatio, Dan. 9. 26. Matth. 24. 2. Marc. 13. 2. Luc. 19. 41. contra Templum propheta ur, Lev. 26. 31. 3 Reg. 9. 7. 4 Reg. 21. 12. 2 Par. 7. 20. Psal. 73. 6. Isa. 66. 1. Jer. 7. 3. 17. 26. 6. 12. Amos 9. 1. Mich. 3. 12. Zach. 11. 2.

Templum spirituale, & domus Dei, 2 Reg. 7. 13. Prov. 9. 1. Agg. 2. 8. Matth. 7. 24. 16. 18. Joan. 2. 19. 1 Cor. 3. 16. 17. 2 Cor. 6. 16. Ephes. 2. 20. 1 Tim. 1. 5. Hebr. 3. 6. 1 Petr. 2. 5. vide Ecclesia.

Templa idolorum, 1 Reg. 5. 2. 31. 9. 3 Reg. 11. 7. 4 Reg. 10. 21. 3. 17. 32. 19. 37. 1 Par. 11. 10. Baruch 6. 16. 30. 54. Hal. 37. 38. Jer. 43. 12. Dan. 14. * 1 Mach. 1. 50. 6. 2. 10. 83. 2 Mach. 6. 2. Acl. 19. 37.

Templum domus Dei, & domus orationis vocatur, Isaia. 56. 7. Matthæi 21. 13. Christus ipse, & omnes fideles frequenter in templo versabantur, Matthæi 24. 1. Marc. 11. 11. 12. 35. Luc. 2. 30. 19. 45. Acl. 2. 46. 3. 1. 5. 20. 21. 21. 26. 22. 17.

in Templo oratur Deus, & exaudit, 3 Reg. 9. 3. 7. 8. 29. 2 Par. 6. 19. Matth. 21. 13.

Templa manufacta non inhabitat Deus, quasi iis concludi possit, vel illis indicat, ut homo aedibus, 3 Reg. 8. 27. 2 Paral. 6. 18. Isa. 66. 1. Jer. 23. 24. Acl. 7. 48. 17. 13.

alioqui Deus in Templis materialibus habitare dicitur, 3 Reg. 6. 13. 7. 12. 1 Par. 23. 25. Psal. 77. 60. 131. 13. Jer. 7. 3. 7. Matth. 23. 21. Acl. 7. 46.

Templum dicitur locus sanctus, Genes. 28. 17. Exod. 3. 5.

Templum magnis muneribus dotatum, 2 Par. 1. * 2. * 3. * 4. * 5. * 2 Mach. 3. 2.

Templi profanatores à Deo puniuntur, Isa. 56. 5. * 2 Mach. 3. 25. 26. * Matth. 21. 12. Joan. 2. 15.

Temporis opportunitas in omnibus rebus observanda, Eccl. 3. 1. 8. 5. Eccl. 20. 1. 32. 20. Rom. 12. 1.

Tenebræ trium dierum in Ægypto, Exod. 10. 22. Psal. 104. 28. Sap. 17. 2. 19. 16.

in Tenebris versatur mundus, & amateas, 4 Eslr. 14. 20. Isa. 9. 1. 59. 9. 60. 2. Joan. 1. 5. 3. 19. 8. 12. 12. 35. Acl. 26. 17. 1 Thess. 5. 7. 1 Joan. 2. 11.

Tentare Deum non licet, Exod. 14. 11. 17. 2 Deut. 6. 16. Judic. 8. 11. Matth. 4. 7. 1 Cor. 10. 9.

Tentat, seu verius probat Deus suos variis modis, Genes. 22. 1. * Exod. 15. 25. 16. 4. * 20. 20. Deut. 8. 2. 13. 2. Judic. 2. 22. 3. 1. 2 Paral. 32. 21. Tob. 2. 8. Job 1. 13. * Sap. 3. 5. Eccl. 2. 4. 27. 18. Zach. 13. 9. Rom. 5. 4. 2 Petr. 2. 9. Jac. 1. 2.

Tentari non patitur Deus suos supra id, quod possunt, 1 Cor. 10. 13. 2 Petr. 2. 9. Apoc. 2. 10.

Tertullus Orator accusat Paulum, Acl. 24. 2.

Testamentum, Gal. 4. 24. Hebr. 9. 1. 13. 20. vide Novum Testamentum.

Testimonium verum, verum falsum, Exod. 20. 16. 17. 1. Num. 35. 30. Deut. 5. 20. 17. 11. 19. 15. 18. 3 Reg. 21. 10. Psal. 26. 12. 24. 11. Prov. 6. 19. 14. 5. 19. 5. 9. 21. 28. 24. 28. 25. 18. Dan. 13. 34. * Matth. 18. 6. 19. 18. 26. 59. 28. 13. Marc. 10. 19. Joan. 8. 17. Acl. 6. 11. Rom.

13.9. 2 Cor. 13. 1. 1 Tim. 5. 19. Hebr. 10. 28. vide Mendacium.

Thaddæus, vide Lebbæus.

Thamar concumbit cum Juda suo socero, Gen. 38. 15. gignit geminos Phares, & Zara, 38. 27. † 46. 12.

Thamar violatur ab Amnon fratre suo,

2 Reg. 13. 14.

Thamar filia Absalonis, 2 Reg. 14. 27.

Thare pater Abraham, Gen. 11. 26.

Thebes obsidetur, Jud. 9. 50.

Thebui rex Israel, 2 Reg. 16. 21.

Thecuius mittitur ad regem David, ut impetret reductionem Absalon, 2 Reg. 14. 2. *

Theglath-Phalasar devicit magnam partem Israelitarum transiit in Assyrios, 4 Reg. 15. 29. *

Theodas occisus est, Act. 5. 37.

Thefaurus minus diligendus magis diligitur, Olee 9. 1. Math. 6. 19. † 19. 22. Marc. 10. 22. Luc. 12. 22. 33. † 18. 23. Joan. 6. 26.

2 Cor. 4. 18.

Thola dux in Israel, Jud. 10. 1.

Tholmai rex Gessur, 2 Reg. 13. 37.

Thomas Didymus paratum se offert cum Christo ire in mortem, Joan. 11. 16. erat incredulus, 20. 25. 27.

Timendus est Deus, & ante oculos habendus, Gen. 22. 12. † 31. 49. Exod. 1. 17. † 20. 20. Deut. 4. 9. † 6. 2. 13. 24. † 10. 10. 20. † 13. 4. Jos. 24. 14. Judic. 6. 10. 4 Reg. 17. 36. 2 Par. 20. 15. Job 1. 5. † 28. 28. Psal. 26. 1. † 32. 8. † 33. 8. 10. † 110. 5. † 111. 1. † 127. 1. Prov. 1. 7. † 3. 7. † 9. 10. † 14. 2. 27. † 15. 16. † 16. 6. † 22. 4. † 24. 21. Eccle. 12. 11. Eccle. 1. 11. * † 27. 12. 18. † 7. 31. † 10. 23. † 15. 1. † 25. 16. † 33. 1. † 34. 16. † 41. 16. Isaia 8. 5. † 41. 10. † 43. 1. † 51. 12.

Jer. 10. 7. † 31. 29. Baruch. 3. 7. 4 Esdra 16. 68. Matthai 10. 28. Luca 12. 5. 1 Petr. 2. 17. † 3. 15. Apoc. 14. 7.

Timoris Dei fructus, utilitas, & laus, Gen. 20. 9. Psal. 102. 17. † 134. 1. † 117. 1. Prov. 10. 27. † 14. 27. † 19. 23. † 22. 4. ejus defectus, causa peccandi, Gen. 20. 11.

Timore punit Deus, & terrore, Gen. 35. 5. Exod. 23. 27. Lev. 26. 36. Deut. 2. 24. † 11. 25. † 28. 10. 65. Jos. 2. 5. † 10. 10. Jud. 4. 5. † 7. 21. 1 Reg. 7. 10. 4 Reg. 7. 6. 1 Par. 15. 17. 2 Par. 14. 14. † 17. 10. † 20. 29. Psal. 9. 20. Jer. 49. 37. Judic. 14. 14. † 15. 1. 2 Machab. 7. 24.

Timoris Dei exempla, Exod. 1. 17. † 14. 31. 3 Reg. 18. 3. 2 Par. 19. 7. Tob. 1. * † 2. 9. 13. † 3. 18. † 9. 12. Jud. 8. 8. Job. 31. 23. Jonæ 1. 16. Prov. 3. 30. 2 Mach. 6. 30. Luc. 2. 25. Act. 8. 2. † 9. 31. † 10. 2. 35.

Timor, & sollicitudo non repugnat fidei, aut spei, Psal. 2. 11. Eccle. 9. 1. 2. Eccle. 5. 5. Rom. 11. 20. * 1 Cor. 9. 27. † 10. 12. Philipp. 2. 12. * † 3. 11. 13. Hebr. 3. 14. † 4. 1. * 2 Petr. 3. 17.

Timent, & reverentur bonos etiam mali, Gen. 10. 8. Exod. 14. 25. 1 Reg. 18. 12. 4 Reg. 1. 14. 1 Esdr. 6. 16. 1 Mach. 3. 25. † 12. 28. Marc. 6. 20. Act. 5. 13. † 16. 29.

Timotheus circumciditur, & proficiscitur cum Paulo, Act. 16. 3. mittitur cum Paulo in Macedoniam, 19. 22. accipit gratiam per impositionem manuum, 1 Tim. 4. 14. 2 Tim. 1. 6.

Titum Gentilem noluit Paulus circumci-

di, Gal. 2. 3. Titus à Paulo constitutus Episcopus Cretensis, Tit. 1. 5.

Tobias vir pius, & in pietate constans, Tob. 1. 1. * fit cæcus, 2. 11. visum recipit, 11. 14.

Traditiones etiam sine scripto ab Apostolis acceptæ, servandæ nobis sunt, 2 Thess. 2. 15.

Tradiderunt Apostoli quædam viva tantum voce, 1 Cor. 11. 34. epist. Joan. 2. vers. 12. & 3. vers. 13. 14.

Tribulatio, vide Crux.

Tributum, vide Exactio.

Trinitas figurata, & declarata, Gen. 1. 26. † 18. 2. Exod. 3. 6. 15. 16. † 4. 5. Psal. 32. 6. Isa. 6. 3. † 34. 16. † 48. 16. † 61. 1. Math. 3. 16. † 10. 20. † 17. 5. † 28. 19. Luc. 4. 18. Joan. 3. 35. † 14. 16. 26. † 15. 26. † 16. 3. 1 Joan. 5. 7.

Tripudiare, vide Choreas ducere.

Tristari immoderate propter temporalia, minime laudandum, Prov. 12. 25. † 15. 13. † 17. 22. Eccle. 30. 22. † 38. 19. 1 Mach. 6. 8. 2 Cor. 7. 10.

Triphon partium Alexandri transit ad Emalchuel Arabem, 1 Mach. 11. 39. cupiens regnum Antiochi occupare, & fingens se amicum apud Ptolemaidam, dolo caput Jonathan, 12. 39. 42. à Simone accepta pecunia Jonathan occidit cum filiis, 13. 19. 23. interimmit Antiochum filium Alexandri, 13. 31.

Tuba clangent angeli in consummatione sæculi, Matth. 24. 31. 1 Cor. 15. 52. 1 Thess. 4. 16.

V

VÆ, vz, quibus, & quas ob causas interminetur Scriptura, Num. 21. 29. Eccl. 4. 10. † 10. 16. Isa. 1. 4. 24. † 3. 9. 11. 13. 8. 18. † 6. 5. † 10. 1. † 17. 12. † 18. 1. † 24. 16. † 28. 1. † 29. 1. † 30. 1. † 31. 1. † 33. 1. † 45. 9. Jer. 4. 31. † 13. 27. † 22. 13. † 23. 1. † 45. 3. † 48. 1. Ezech. 6. 11. † 13. 3. 18. † 16. 23. † 20. 2. † 34. 2. Olee 7. 13. Joel. 1. 15. * Amos 5. 18. † 6. 1. Mich. 2. 1. Nah. 3. 1. Abac. 2. 6. 12. Soph. 2. 5. † 3. 1. Judic. 16. 20. Eccle. 2. 14. † 4. 11. Math. 11. 21. † 18. 7. † 23. 13. * Luc. 6. 14. † 10. 11. † 11. 42. † 17. 1. 1 Cor. 9. 16. Judæ. 11. Apoc. 8. 13. † 9. 22. † 11. 14. † 12. 12. † 18. 10. 16.

Vasthi spernit regis imperium, & ab eo repudiatur, Esth. 1. 9. 19.

Vendi non debent dona Dei, 4 Reg. 5. 22. 26.

* Dan. 5. 17. Math. 10. 8. Act. 8. 20. † 20. 35. 1 Cor. 9. 15. 2 Cor. 11. 9. † 12. 13. quære, Emeret.

Venter pro Deo eligitur, Rom. 15. 18. Philipp. 3. 19.

Verbum Dei semper ob oculos ponendum, Deut. 4. 1. † 6. 6. 17. † 11. 18. Num. 15. 39. Psal. 1. 2. Prov. 3. 1. † 4. 1. 20. † 6. 20. † 7. 1.

à Verbo Dei non recedendum, Deut. 4. 2. † 5. 32. † 28. 14. Jos. 1. 7. † 23. 6. Prov. 4. 27. Isaia 30. 21.

Verbum Dei universum non est scriptis traditum, Joan. 14. 26. † 20. 21. † 21. 25. 1 Cor. 11. 34. 2 Thess. 2. 15. 2. Joan. 12. 3. Joan. 18.

Verbum Dei, non audiendum solum, & loquendum, sed & corde credendum, & factis præstandum, Deut. 5. 1. 27. † 6. 1. † 31. 12. Isa. 29. 13. Ezech. 33. 31. Math. 5. 22. † 7. 24. † 15. 8. † 28. 20. Luc. 6. 47. † 11. 28. † 12. 47. Joan. 13. 17. Hebr. 4. 2. Jacob. 1. 22.

Verbi Dei contemptus, & punitio ejus, 3 Reg.

- 13.4. 4Reg.17.14.19. 2 Paral.30.6.10.† 36.15.
Prov.1.24.28.† 28.9. Iſaia 28.14.† 30.9.14. †
65.10.† 66.4. Jerem.2.5.† 5.12.20.† 7.13.† 16.9.
† 19.*† 25.4. Ezech.33.30. Matth.10.14.† 11.20.
Luc.10.10. Aſtor.13.45.† 18.6. Rom.1.21.30.2.
Theſſ.2.10. Hebr.2.3. vide Inobedientia.
- Verbum Dei manet in æternum, Num.23.
19. Tob.14.6. Pfal.31.11.† 115.2.† 118.39. Iſai.
40.8.† 51.6.† 54.10. Matth.5.18.† 24.35. Marc.
13.31. I. Lucæ 16.17.† 21.31. 1 Petr.1.25.
- Verbum Dei quanta ſit virtutis, & efficaci-
tatis, Gen.1.* Pfal.32.9. Job 38.11. Iſa.46.10.†
55.11. Matth. 8.13.26. Marc. 1.27. Luc.5.13.
14.† 8.24.† 18.42.
- Verbum Dei eſt cibum animæ, Deut. 8. 3.
Sap.4.6.26. Jerem.15.16. Ezech.3.3. Matth.4.4.
Luc.4.4.
- Verba ſunt ponderanda, & non leviter
effutienda, Pfalm.111.5. Prov.13.3.† 15.2.23.
17.27.† 20.15.† 21.23.† 11.1. Eccl.5.2.† 12
10. Eccl.5.12.† 20.7.† 45.7.† 28.29.† 32.18.
Matth.12.36. Col.4.6. Jacobi, 1.19.
- Veritas, 1ſa.59.15. 3 Eſd.3.12.† 4.33. 4 Eſd.
1.17. Zach.8.16. Ephel.4.23.
- Veſtiendi ſunt nudi, Iſa. 58.7. Tob. 1.17.
Ezech. 18.7. Matth.25.36. Vide Eleemoſyna.
- Veſtium abuſus, vide Abuſus.
- Veſtes ſcindere, Gen.44.13. Joſue 7.6. Jud.
11.35. 1 Reg.4.12. 2 Reg.13.31. 3 Reg.21.27. 4
Reg.5.7.† 6.30.† 11.14.† 18.37.† 19.1.† 21.11.
19. Eſther 4.1. Jerem.36.24. Joel.2.13. 1 Mach.
2.14.† 3.47.† 4.31.† 11.71. Matth.26.65. Aſtor.
14.13.† 16.22.
- Via, per quam juſti ambulant, quæ, &
qualis ſit, Pf.118.5. Proverb.3.6.17.† 16.5.17.
Eccl.5.12. Iſai.26.7.† 35.8.† 40.3. Jerem.31.
21. Oſee 14.10. Theſſal.4.1. Hebr.12.13.
- Via juſtorum à Domino dirigitur, Tob.4.
20. Pfalm.16.5.† 24.4.† 118.35. Prov.4.12.18.†
13.6.† 16.9.† 20.24. Iſa.48.17. Jerem. 10.23.
Mich.4.2.
- Via juſtorum remunerationem à Deo ex-
pectat, Pfal.24.12. Prov.12.28. Jer.5.16.† 7.3.
Via impiorum qualis, Pfal.118.3. Prov.4.
19.26.27.† 12.15.† 21.2.† 22.5. Iſa.57.10.
- Via impiorum exitus, & finis, Job 6.18.
Prov.14.12.† 28.18. Eccl.2.16.† 21.11. Jer.2.
36.† 4.18.
- Victoria à Deo expectanda eſt, Genef.14.
14. Exodi 17.9. Deuter.7.18. Joſ.11.6. Jud.7.
7. 1 Reg.14.6.† 11.41. 2 Paral.14.11.† 16.8.†
24.24.† 25.8. Pfal.117.16. Proverb.21.31. Jud.
9.15.
- Victoria potiuntur pauci contra multos,
Gen.14.14. Judic.7.4. Joſ.11.17. 1 Reg.14.6.
14.2. Paral.13.14.† 14.11.12.† 24.24. 1 Mach.3.
16.22. poſt primum victoriam triumphus in-
ſtruitur, Num.31.13. Judic.11.34. 1 Reg.18.
6.2. Machab.3.7.
- Viduis beneficiendum eſt, Exodi 22.22.
Deut.16.14.† 24.17.19.† 26.12.† 27.19. Judith
16.28. Job 24.3.† 31.16. Eccl.4.18. Iſai.1.17.
Jerem.22.3. Zach.7.10. Mal.3.5. Matth.23.14.
1 Tim.5.3.16. Jac.1.27.
- Viduas pias quid deceat, Jud.8.4. Luc.2.
37. 1 Timoch.5.3.5. Tit.2.3.
- Vigilare. Vide Adventus Domini.
- Vindicta ſoli Deo, etique miniſtris, ac ma-
giſtratu commiſſa, unde & aliis eſt prohibi-
ta, Gen.15.14. Lev.19.18. Deut.32.35. Jud.8.
- 20.† 16.20. Pfal.7.9.† 79.13.† 91.1.* Prov.17.11.
† 20.22.† 24.29.† 28.21. Eccl.28.1. Ezech.23.12.
14. Nahum 1.2. Matth.5.39. Luc.9.54.† 18.6.
7.8. Roman.12.19. Gal.5.10. 1 Theſſ.5.15.2
Tim.4.14. Hebr.10.30. 1 Petr.3.9. Jacob.5.4.
Apoc.6.10. vide Remiſſio.
- Vinea, Genef.9.20. Deuter.33.24. Iſa.5.1.
Cant.8.11. Matth.27.1.† 21.33.
- Virginitas commendatur, Matth. 19. 12.
1 Cor.7.25.* Apoc.14.4.
- Virginitas præfertur conjugio, 1 Corinth.
7.38.40.
- Virgines ſervantur, Num.31.18.† 21.11.
- Virgines olim, ut nunc concluſæ, 2 Ma-
chab.3.19.
- Viſitare, & conſolari infirmos, ſeu agro-
tos, opus miſericordiar, Gen.48.1. 4Reg.8.
29.† 13.14. Job.2.11. Pfal.40.4. Eccl.7.3. Eccl.
7.28.† 13.13. Matt.25.37.40. Joan.11.3.† 12.9.
2 Cor.1.4.
- Viſere Sanctos deſiderat Paulus, Rom.1.
11.† 15.27. Galat.4.20. 1 Theſſ.2.17.
- Vita fidelium ad quam regulam ſit inſti-
tuenda, Genef.17. 1 Exodi 21.11.* Levit.11.
44.† 19.2.† 10.7.29.† 21.8. Matth.5.48.† 11.
29. Lucæ 6.36. Joan.12.26.† 13.11.† 15.12.†
21.15. Rom.6.4.† 8.29.† 13.14.† 15.2. Ephel.
2.9.† 4.1.23.† 5.1. Philip.1.27.† 2.5.14.
Coloſſ.2.6.† 3.9.12. 1 Theſſ.4.3. Tit.2.11.†
3.8. Hebr.12.2. 1 Petr.1.15.† 2.8.† 13.17.† 4.1.
1 Joan.1.7.† 2.6.
- Vita humanæ brevitatis, & vanitas, Gen.3.
19.2Reg.14.1. Paral.29.15. Job 3.20.† 7.6.† 8.9.
† 9.21.25.† 13.28.† 14.1. Pfalm.38.6.† 89.5.9.
† 101.4.12.† 102.15.† 108.23.† 141.4. Eccl.2.
23.† 3.10.† 7.1. Sap.2.5.† 5.9. Eccl.14.18.† 17.
31.† 18.8.† 40.6.† 41.1. Tob.4.23. Iſaia 40.6.
Lucæ 12.18. Ephel.5.16. Hebr.13.14. 1 Petr.1.
14. Jacobi 1.10.† 4.14.
- Vitam pro fratribus ponere, Eſther 4.15.
Jud.13.25. Joan.15.13. 1 Joan.3.16.
- Vitis, Gen.49.11. Jud.9.12. Zac.3.10. 1 Mach.
14.12. Joan.15.1. Vitis palme appellatur pop-
ulus Iſraeliticus, Oſee 10. 1 Joan.15.5.
- Vitulus erigitur in idolum, Exodi 32. 4.
Deut.9.16. 3 Reg.12.28. 4 Reg.10.29.† 17.16.
Pfalm.105.19. Oſee 8.5. Aſtor.7.40.
- Vivendum Deo non ſibi, Rom.14.7. 2 Cor.
5.15. Galat.2.20. 2 Theſſ.5.10. 1 Petr.4.2.
- Unctionis extrema ſacramentum, Jaco-
bi 5.14.
- Voluntas noſtra accommodanda voluntati
divinæ, 1 Reg.3.18. 2 Reg.10.12.† 15.20.
1 Mach.3.60. Matth.6.10.† 26.39. Marc.14.36.
Luc.22.42. Aſtor.21.14. 1 Cor.4.19. Hebr.6.3.
Jacobi 4.15. vide Abnegatio.
- Voluntas Dei, Matth.7.21.† 12.50. Marc.3.
35. Joann.6.39. Rom.12.2. Ephel.5.17. Coloff.
1.9. Theſſ.4.1. 1 Tim.2.4. 1 Joan.2.17.
- Voluntas Dei non eſt, ut aliquis pereat,
Ezech.18.23. Joan.6.39. 1 Tim.2.4. 2 Petr.3.9.
- Voluntatem pro opere acceptat Deus,
Genef.20.3.6.† 22.9. 2 Regum 11.14.† 12.9.
vide Cor.
- Voluptas carnis, vide Concupiſcentia.
- Potum, Genef.28.20. Levit.27.1. Num.6.*
† 21.2.† 30.* Deut.23.21. Judic.11.30.
1 Reg.1.11. 2 Reg.15.8. Pfalm.75.12. Eccl.5.
3. Baruch 6.34. Matth.14.7. Aſtor.18.18.† 21.
23.† 23.12.

Votum castitatis servanda; seu non cognoscendi virum, Lucæ 1.34.
 non sine damnatione violatur, 1 Tim. 5.12.
Urias defert litteras Davidis ad Joab, 2 Regum 11.14.
Urias prophetat contra Jerusalem, ideòque educus de Ægypto, occiditur à Joachim, Jerem. 26.20.23.
Urias Sacerdos juxta præceptum regis Achaz extruit altare, 4 Reg. 16.11.
Uriel angelus Dei, 4 Esdr. 4.1.† 5.20.
Uria rex Juda pugnat adversus Philistinos, sumit sibi officium Sacerdotum; adolere volens incensum, lepra punitur, moritur, 2 Par. 26.17.20.23. appellatur Azarias, 4 Reg. 15.1. appellatur Ozias, Matth. 1.9.
Ufura, Exodi 22.25. Levit. 25.35. Deut. 23.19. 2 Esdr. 5.7. Psalm. 14.5. Prov. 22.16.† 28.8. Jerem. 15.10. Ezech. 18.8.13.† 21.12. Lucæ 6.34.† 19.8.
Uxor officium, Genes. 2.2.† 3.16. Num. 30.7.13. Deut. 22.5. Esther 1.10.* Tob. 10.12. Proverb. 11.16.† 12.4. Isaïæ 3.15. 17.1 Cor. 7.*† 11.5.9.† 14.34. Ephes. 5.22. Coloss. 3.18. 1 Tim. 2.11.† 3.11.† 5.2.10. Tit. 2.4. 1 Petr. 3.1. vide Mariti officium.

Z

Z *Achens* excipit Christum suis adibus, Lucæ 19.6.
Zacharias filius Jojadæ, sive Barachiz sacerdotis lapidatur, 2 Paral. 24. 20. Matth. 23.35.
Zacharias propheta tempore Darii, Zach. 1.1.

Zacharias pater Joannis Baptistæ, Lucæ 1.5.
Zadoch filius Abiathar fit summus Sacerdos, 3 Regum 2.35.
Zalphead filiz postulant hereditatem, Num. 27.1.7.† 36.2. Josue 17.3.
Zarvia filia Isai soror Davidis genuit Abisai, Joab, & Asael, 2 Reg. 2.18. 1 Par. 2.16.
Zebedeus pater Jacobi, & Joannis, Matth. 4. 21. uxor ejus Salome intercedit pro filiis apud Christum, Matth. 20.20.
Zebee, & *Salmana* reges Madianitarum capiuntur, Judic. 8.*
Zedecias, qui & *Mathanias*, patruus Joachin substituitur pro eo in regno Juda, 4 Reg. 24.18. Jerem. 37.1. obsessa à Nabuchodonosor Jerusalem, Zedecias effossis oculis, ac victus, necatisque coram se filiis, in Babylontem ducitur, 4 Regum 25.1.6.7. Jer. 39.4.7.† 52.3. Quemadmodum ei predictum erat, Jerem. 27.12.† 37.16. Ezech. 12.3.† 17.16.† 21.*
Zelus, & *Zelotypia*, Gen. 34.2.25.27. Exodi 32.19.27. Num. 25.7. Jud. 20.1.8. 1 Reg. 11.6.† 15.11.32. 3 Reg. 18.40.† 19.16.14.4 Reg. 10.* 1 Machab. 2.24. Matth. 21.12. Joan. 2.17. Act. 9.1. Philip. 3.2.
Ziba servus Saulis constituitur procurator Miphiboseth, 2 Regum 9.9. donantur ipsi omnia bona Miphiboseth, 16. 2. procedit obviam regi David, 19. 17.
Zicleg donatur regi David, 1 Regum 27.5. exurit ab Amalechitis, 30.1.
Ziphora uxor Moyfi, Exodi 2. 21. circumcidit filium suum, 4.25.
Zorobabel, vide Sorobabel.

INDEX EPISTOLARUM, ET EVANGELIORUM,

Quæ è veteri, & novo testamento excerpta, in Ecclesia Dominicis, & aliis festis diebus leguntur, juxta Missalis reformationem ex decreto sacrosancti Concilii Tridentini restituti, S. Pii V. Pontificis Maximi jussu editi, & Clementis VIII. auctoritate recogniti.

A D V E N T U S.

Dominica prima.

EPISTOLA, Scientes quia hora. Rom. 13.

Evangelium, Erunt signa in sole. Luc. 21.

Dominica secunda.

Epistola, Quæcumque scripta sunt. Rom. 15.

Evangelium, Cum audisset Joannes in vinculis. Matth. 11.

Dominica tertia.

Epistola, Sic nos existimet homo. Philip. 4.

Evangelium, Miserunt Judæi ab Hierosolymis. Jo. 1.

Feria quarta quatuor Temporum.

Epistola, Erit in novissimis diebus. Isa. 2.

Item Epist. Locutus est Dñs ad Achaz. Isa. 7.

Evangel. Missus est Angelus Gabriel. Luc. 2.

Feria sexta.

Epistola, Egredietur virga. Isa. 11.

Evangelium, Exurgens Maria. Luc. 1.

Sabbato.

Epistola, Clamabunt ad Dominum. Isa. 19.

Item Epistola, Letabitur deserta. Isa. 35.

Item Epistola, Super montem excelsum. Isa. 40.

Item Epist. Hæc dicit Dominus Christo meo

Cyro. Isa. 45.

Item Epistola, Angelus Domini descendit

cum Azaria. Dan. 3.

Item Ep. Rogamus vos per adventum. 2 Thess. 2.

Evangel. Anno quintodecimo imperii Tiberii.

Luc. 3.

Dominica quarta.

Epistola, Sic nos existimet homo. 1 Cor. 4.

Evangelium, Anno quintodecimo. Luc. 3.

In vigilia Nativitatis Domini.

Epistola, Paulus servus Jesu Christi. Rom. 1.

Evangelium, Cum esset desponsata. Matth. 1.

25. Decemb. IN NATIVITATE DOMINI.

Ad primam Missam in nocte.

Epistola, Apparuit gratia Dei. Tit. 2.

Evangel. Exiit editum à Cesare Augusto. Luc. 2.

Ad secundam Missam in aurora.

Ep. Apparuit benignitas, & humanitas. Tit. 3.

Evangel. Pastores loquebantur ad invicem. Luc. 2.

Ad tertiam Missam in die.

Epist. Multifariam multisque modis. Hebr. 1.

Evangel. In principio erat Verbum. Joan. 1.

26. Decemb. In festo S. Stephani Protomart.

Epistola, Stephanus plenus gratia. Act. 6.

Ev. Ecce ego mitto, ad finem capitis. Matt. 23.

27. Decembris. In festo Sancti Joannis

Apostoli, & Evangeliste.

Epist. Qui timet Deum, faciet bona. Eccl. 15.

Evangelium, Sequere me. Joan. 21.

28. Decembris. In festo S. Innocentium.

Epistola, Vidi supra montem Sion. Apoc. 14.

Evangelium, Angelus Domini apparuit in

somnis Joseph. Matth. 2.

29. Decemb. In festo S. Thome Cantuariensis

Episcopi, & martyris.

Epistola, Omnis pontifex ex hominibus assumptus. Heb. 5.

Evangelium, Ego sum pastor bonus. Joan. 10.

Dominica infra Octav. Nativitatis Domini.

Ep. Quanto tempore heres parvulus est. Gal. 4.

Ev. Erant Joseph, & Maria Mater Jesu. Luc. 2.

Infra Octavam Nativitatis Domini.

Ep. Apparuit benignitas, & humanitas. Tit. 3.

Ev. Pastores loquebantur ad invicem. Luc. 2.

31. Decemb. In festo S. Sylvestri Pape. & Conf.

Epist. Testificor coram Deo. 2 Timoth. 4.

Evangel. Sint lumbi vestri præcincti. Luc. 12.

1. Januarii. In die Circumcisionis Domini.

Epistola, Apparuit gratia Dei. Tit. 2.

Ev. Postquam consummati sunt dies octo. Luc. 2.

5. Januarii. In Vigilia Epiphaniæ.

Epistola, Quanto tempore heres. Galat. 4.

Ev. Desistit Herodes, ecce Angelus Dñi. Marc. 2.

6. Januarii. In Epiphania Domini.

Epist. Surge, illuminare Jerusalem. Isa. 60.

Evangelium, Cum natus esset Jesus. Matth. 2.

Dominica infra Octavam Epiphaniæ.

Ep. Obsecro vos per misericordiam Dei. Rom. 12.

Evangel. Cum factus esset Jesus annorum duodecim. Luc. 2. usque ad finem capitis.

In Octava Epiphaniæ.

Ep. Surge, illuminare, Jerusalem. Isa. 60.

Ev. Vidit Joannes Jesum venientem ad se. Jo. 1.

Dominica secunda post Epiphaniam.

Epistola, Habentes donationes. Rom. 12.

Ev. Nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ. Jo. 2.

Dominica tertia post Epiphaniam.

Ep. Nolite esse prudentes apud vosmetipsos. Ro. 12.

Ev. Cum descendisset Jesus de monte. Matt. 8.

Dominica quarta post Epiphaniam.

Epist. Nemini quidquam debeatis. Rom. 13.

Ev. Ascendente Jesu in naviculam. Matth. 8.

Dominica quinta post Epiphaniam.

Epist. Induite vos sicut electi Dei. Colos. 3.

Evangel. Simile factum est regnum celorum homini, qui seminavit. Matth. 13.

Dominica sexta post Epiphaniam.

Epistola, Gratias agimus Deo. 1 Thess. 1.

Ev. Simile est regnum celorum grano sinapis. Matth. 13.

Dominica in Septuagesima.

Ep. Nescitis, quod hi, qui in stadio. 1 Cor. 9.

Evangelium, Simile est regnum celorum homini patrifamilias. Matth. 20.

Dominica in Sexagesima.

Epistola, Libenter sufferis. 2 Cor. 11.

Ev. Cum turba plurima conveniret. Luc. 8.

Dominica in Quinquagesima.

Epist. Si linguis hominum loquar. 1 Cor. 13.

Ev. Assumpsit Jesus duodecim discipulos. Luc. 18.

Feria quarta Cinerum.

Epistola, Convertimini ad me. Joel. 2.

Evangelium, Cum jejunatis. Matth. 6.

Feria quinta.
Epistola, Aegrotavit Ezechias. Isa. 38.
Ev. Cum intrasset Jesus Capernaum. Matt. 8.
Feria sexta.
Epistola, Clama, ne cesses. Isa. 58.
Evang. Audistis, quia dictum est antiquis. Matth. 5.
Ep. Si abstuleris de medio tui catenam. Il. 58.
Evang. Cum sero esset factum, ad finem usque capitis. Marc. 6.
Dominica prima in Quadragesima.
Epistola, Hortamur vos. 2 Cor. 6.
Ev. Ductus est Jesus in desertum. Matth. 4.
Feria secunda.
Ep. Ecce ego requiram oves. Exodi 34.
Ev. Cum venerit filius hominis in maiestate sua. Matth. 25.
Feria tertia.
Ep. Quare Dominum inveniri potest. Il. 55.
Ev. Cum intrasset Jesus Ierosolymam. Matt. 21.
Feria quarta quatuor Temp. Quadragesime.
Ep. Ascende ad me in montem. Exodi 24.
Item alia Epistola, Venit Elias in Bersabee. 3 Reg. 19.
Ev. Magister, volumus a te signum videre. Matth. 12.
Feria quinta.
Ep. Factus est sermo Domini ad medicos. Ezech. 18.
Ev. Egredius Jesus secessit in partes Tyri. Matth. 15.
Feria sexta quatuor Temporum Quadragesime.
Ep. Anima, quae peccaverit, ipsa morietur. Ezech. 18.
Ev. Erat dies festus Iudaeorum. Ioan. 5.
Sabbato quatuor Temporum Quadragesime.
Ep. Quando compleveris decimam cunctarum frugum tuarum. Deut. 20.
Item alia Ep. Si custodieritis mandata. Deut. 11.
Item alia Ep. Orationem faciebant Sacerdotes. 2 Machab. 1.
Item alia Ep. Miserere nostri, Deus omnium. Eccli. 36.
Item alia Epist. Angelus Domini descendit cum Azaria. Dan. 3.
Item alia Epistola, Rogamus vos, corripite inquietos. 1 Thess. 5.
Ev. Assumpsit Jesus Petrum, & Jacobum. Matt. 17.
Dominica secunda in Quadragesima.
Ep. Rogamus vos, & obsecramus in Domino Jesu. 1 Thess. 4.
Ev. Assumpsit Jesus Petrum, & Jacobum. Matt. 17.
Feria secunda.
Ep. Oravit Daniel Dominum, dicens, Domine Deus noster, qui eduxisti populum. Dan. 9.
Ev. Ego vado, & quaeritis me. Ioan. 8.
Feria tertia.
Ep. Factus est sermo Domini ad Eliam Thesbiten, dicens, Surge, & vade in Sarepta. 3 Reg. 17.
Ev. Super cathedram Moysi. Matth. 25.
Feria quarta.
Ep. Oravit Mardocheus ad Dominum. Esther. 15.
Ev. Ascendens Jesus Ierosolymam assumpsit duodecim discipulos suos secreta. Matt. 20.
Feria quinta.
Ep. Maledictus homo, qui confidit in homine. Jer. 17.
Ev. Homo quidam erat dives. Luc. 16.
Feria sexta.
Epist. Dixit Ioseph fratribus suis, Audite somnium meum. Genes. 37.
Evangelium, Homo erat paterfamilias,

qui plantavit vineam. Matth. 21.
Sabbato.
Ep. Dixit Rebecca filio suo Jacob. Gen. 27.
Ev. Homo quidam habuit duos filios. Luc. 15.
Dominica tertia in Quadragesima.
Ep. Estote imitatores Dei. Ephes. 5.
Ev. Erat Jesus efficiens demonium. Luc. 11.
Feria secunda.
Epistola, Naaman princeps militiae regis Syriae. 4 Reg. 5.
Ev. Utique dicetis mihi hanc similitudinem. Luc. 4.
Feria tertia.
Epistola, Mulier quaedam clamabat ad Eliam. 4 Reg. 4.
Ev. Si peccaverit in te frater tuus. Matth. 18.
Feria quarta.
Epistola, Honora patrem tuum, & matrem tuam. Exodi 20.
Evang. Quare discipuli tui transgrediuntur. Matth. 11.
Feria quinta.
Ep. Factum est verbum Domini ad me. Jer. 7.
Ev. Surgens Jesus de Synagoga. Luc. 4.
Feria sexta.
Ep. Convenerunt filii Israel adversus Moysen. Num. 20.
Ev. Venit Jesus in civitatem Samaritae. Jo. 4.
Sabbato.
Ep. Erat vir in Babylone. Dan. 11.
Ev. Perrexit Jesus in montem Oliveti. Jo. 8.
Dominica quarta in Quadragesima.
Ep. Scriptum est, quoniam Abraham. Gal. 4.
Ev. Abiit Jesus trans mare Galilaeae. Jo. 6.
Feria secunda.
Ep. Veneruntque mulieres meretrices. 4 Reg. 3.
Ev. Prope erat Pascha Iudaeorum. Jo. 2.
Feria tertia.
Ep. Locutus est Dominus ad Moysen, dicens, Descende de monte. Exodi 32.
Ev. Jam die festo mediante. Ioan. 7.
Feria quarta.
Ep. Sanctificabo nomen meum. Ezech. 36.
Item alia Ep. Lavamini, mundi estote. Il. 1.
Ev. Praeteriens Jesus vidit hominem caecum. Ioan. 9.
Feria quinta.
Epist. Venit mulier Sunamitis ad Eliam. 4 Reg. 4.
Ev. Ibat Jesus in civitatem, quae vocatur Naim. Luc. 7.
Feria sexta.
Epistola, Aegrotavit filius mulieris matrisfamilias. 3 Reg. 17.
Ev. Erat quidam languens Lazarus. Ioan. 11.
Sabbato.
Ep. In tempore placito exaudivit. Isai. 49.
Evang. Ego sum lux mundi. Ioan. 8.
Dominica de Passione.
Ep. Christus assistens pontifex. Hebr. 9.
Ev. Quis ex vobis arguet me de peccato? Ioan. 8.
Feria secunda.
Ep. Surge, & vade in Niniven. Jonae 3.
Ev. Miserunt Principes, & Pharisei ministros. Ioan. 7.
Feria tertia.
Ep. Congregati sunt Babyloni ad regem. Dan. 14.
Ev. Ambulabat Jesus in Galilaeam. Ioan. 7.
Feria quarta.
Epistola, Loquere ad universum caetum filiorum Israel. Lev. 19.
Evang. Facta sunt Encenia in Ierosolymis. Ioan. 10.
Feria quinta.
Ep. Oravit Azarias Dominum, Dan. 3.
Ev. Rogabat Jesus quidam Phariseus. Luc. 7.

Feria sexta.
Ep. Dixit Jeremias, Domine, omnes, qui te derelinquunt, confundentur. Jer. 17.
Ev. Collegerunt Pontifices, & Pharisei concilium. Joan. 11.

Sabbato.
Ep. Dixerunt impii Judæis invicem. Jer. 18.
Ev. Cogitaverunt principes sacerdotum. Jo. 11.

Dominica in Palmis.
Post benedictionem Palmarum.
Ep. Venerunt filii Israel in Elim. Exodi 15.
Ev. Cum appropinquasset Jesus Jerosolymis. Matth. 21.

Ad Missam.
Ep. Hoc enim sentite. Phil. 2.
Ev. Passio Dñi nostri secundum Matthæum. 26.

Feria secunda majoris Hebdomadæ.
Ep. Dominus meus aperuit mihi aurem. 1. Cor. 20.
Ev. Ante sex dies paschæ. Joan. 12.

Feria tertia majoris Hebdomadæ.
Ep. Dixit Jeremias, Domine, demonstrasti mihi. Jer. 11.
Ev. Passio Domini nostri secundum Marc. 14.

Feria quarta majoris Hebdomadæ.
Ep. Dicite, filie Sion, Ecce Salvator tuus venit. Isa. 62.
Alia Ep. Domine, quis credidit auditui nostro? Isa. 50.
Ev. Passio Domini nostri secundum Luc. 22.

Feria quinta in Cæna Domini.
Ep. Convenientibus vobis in unum. 1. Cor. 20.
Ev. Ante diem festum paschæ, sciens Jesus. Jo. 13.

Feria sexta in Pasceve.
Ep. In tribulatione sua manet cõsurgit. Osee 6.
Alia Ep. Dixit Dominus ad Moysen, & Aaron in terra Egypti. Exodi 12.
Ev. Passio Dñi nostri secundum Jo. 18. & 19.

Sabbato sancto.
Ep. Si confurrexistis cum Christo. Coloss. 3.
Ev. Vespere autem Sabbati. Matth. 28.

Dominica Resurrectionis Domini.
Ep. Expurgate vetus fermentum. 1. Cor. 5.
Ev. Maria Magdalene, & Jacobi, & Salome. Marc. 16.

Feria secunda.
Ep. Stans Petrus in medio plebis dixit, Viri fratres. Act. 20.
Ev. Duo ex discipulis Jesus ibant. Luc. 24.

Feria tertia.
Ep. Surgens Paulus, & manu silentium indicens. Act. 17.
Ev. Stetit Jesus in medio discipulorum suorum. Luc. 24.

Feria quarta.
Ep. Apertens Petrus os suum, dixit, Viri Israelitæ. Act. 2.
Ev. Manifestavit se iterum Jesus. Jo. 21.

Feria quinta.
Ep. Angelus Domini locutus est ad Philippum. Act. 8.
Ev. Maria stabat ad monumentum foris. Jo. 20.

Feria sexta.
Ep. Christus semel pro peccatis nostris. 1. Pet. 3.
Ev. Undecim discipuli abierunt in Galilæam. Matth. 28.

Sabbato in Albis.
Ep. Deponentes omnem malitiam. 1. Pet. 2.
Ev. Una sabbati Maria Magdalene venit manere. Joan. 20.

Dominica in Albis in octava Pasche.
Ep. Omne quod natum est ex Deo vincit. 1. Jo. 5.

Ev. Cum esset sero die illa. Joan. 20.
Dominica secunda post Pascha.
Ep. Christus passus est pro nobis. 1. Pet. 1.
Ev. Ego sum pastor bonus. Joan. 10.

Dominica tertia post Pascha.
Ep. Obsecro vos tamquam advenas. 1. Pet. 2.
Ev. Modicum, & jam non videbitis me. Jo. 16.

Dominica quarta post Pascha.
Ep. Omne datum optimum. Jacobi 1.
Ev. Vado ad eum, qui misit me. Joan. 16.

Dominica quinta post Pascha.
Ep. Estote faciores verbi. Jacobi 1.
Ev. Amen, amen dico vobis: si quid petieritis. Joan. 16.

In Rogationibus.
Ep. Cõfitemini akeritru peccata vestra. Jac. 5.
Ev. Quis vestrum habebit amicum. Luc. 11.

In Vigilia Ascensionis.
Ep. Unicuique nostrum data est gratia. Eph. 4.
Ev. Sublevatis Jesus oculis in caelum, dixit. Joan. 17.

In die Ascensionis Domini.
Ep. Primum quidem sermonem feci. Act. 1.
Ev. Recubentibus undecim discipulis. Mar. 10.

Dominica infra octavam Ascensionis.
Ep. Estote prudentes, & vigilate in orationibus. 1. Pet. 4.
Ev. Cum venerit Paraclitus. Joan. 15.

Sabbato in Vigilia Pentecostes.
Ep. Factum est cum Apollo esset Corinthi. Act. 19.
Ev. Si diligitis me, mandata mea servate. Joan. 14.

In Dominica Pentecostes.
Ep. Cum complerentur dies Pentecostes. Act. 2.
Ev. Si quis diligit me, sermonem meum servabit. Joan. 15.

Feria secunda.
Ep. Aperiens Petrus os suum, dixit, Viri fratres. Act. 10.
Ev. Dixit Jesus Nicodemus, Sic Deus dilexit. Joan. 3.

Feria tertia.
Ep. Cum audissent Apostoli, qui erant Jerosolymis. Act. 8.
Ev. Amen, amen dico vobis, qui non intrat per ostium. Joan. 10.

Feria quarta quatuor Temp. Pentecostes.
Ep. Stans Petrus cum undecim levavit vocem. Act. 2.
Alia Ep. Per manus Apostolorum fiebant signa. Act. 5.
Ev. Nemo potest venire ad me. Joan. 6.

Feria quinta.
Ep. Philippus descendens in civitatem Samariæ. Act. 8.
Ev. Convocatis Jesus duodecim Apostolis. Luc. 9.

Sabbato quatuor Temp. Pentecostes.
Ep. Exultate, filie Sion, & lætamini in Deo vestro. Joel. 2.
Ev. Factum est in una die, & Jesus docebat. Luc. 5.

Feria sexta quatuor Temp. Pentecostes.
Ep. Effundam spiritum meum. Joel. 2.
Alia Ep. Loquere filiis Israel, & dices ad eos. Levit. 2.
Alia Ep. Audi, Israel, quæ ego præcipio tibi. Deut. 26.
Alia Ep. Si in præceptis meis ambulaveritis. Lev. 26.
Alia Ep. Angelus Domini descendit cum Azaria. Dan. 3.

Alia Ep. Iustificati ex fide pacem habemus. Rom. 5.

Evang. Surgens Iesus de Synagoga. Luc. 4.
In festo sanctissima Trinitatis.

Epist. O altitudo divitiarum. Rom. 11.
Ev. Data est mihi omnis potestas. Matth. 28.

Dominica prima post Pentecosten.

Epist. Deus charitas est. 1 Joan. 4.

Evang. Estote misericordes. Luc. 6.

In solemnitate Corporis Christi.

Ep. Ego enim accepi a Domino. 1 Cor. 11.

Evang. Caro mea verè est cibus. Joan. 6.

Dominica secunda post Pentecosten, quæ est infra Octavam Corporis Christi.

Ep. Nolite mirari, si odit vos mundus. 1 Jo. 3.

Ev. Homo quidam fecit cenam magnam. Luc. 14.

In Octava Corporis Christi.

Ep. Ego enim accepi a Domino. 1 Cor. 11.

Evang. Caro mea verè est cibus. Joan. 6.

Dominica tertia post Pentecosten.

Ep. Humillimini sub potèti manu Dei. 1 Pet. 5.

Evang. Erant appropinquantes ad Jesum Publicani. Luc. 15.

Dominica quarta post Pentecosten.

Ep. Existimo, quod non sunt condigne. Rom. 8.

Ev. Cum turbæ irruerent in Jesum. Luc. 5.

Dominica quinta post Pentecosten.

Ep. Omnes unanimes in oratione estote. 1 Pet. 3.

Ev. Amen dico vobis, nisi abudaverit. Matt. 5.

Dominica sexta post Pentecosten.

Epistola, Quicumque baptizati sumus in Christo Jesu. Rom. 6.

Ev. Cum turba multa esset cum Jesu. Marc. 8.

Dominica septima post Pentecosten.

Ep. Humanum dico propter infirmitatē. Rom. 6.

Ev. Attendite a falsis prophetis. Matth. 7.

Dominica octava post Pentecosten.

Ep. Debitores sumus non carni. Rom. 8.

Ev. Homo quidam erat dives, qui habebat. Luc. 16.

Dominica nona post Pentecosten.

Ep. Nō sumus concupiscētes malorū. 1 Cor. 10.

Evang. Cum appropinquaret Iesus Jerusalem, videns. Luc. 19.

Dominica decima post Pentecosten.

Ep. Scitis, quoniam cum gentes essetis. 1 Cor. 12.

Ev. Dixit Iesus ad quosdam, qui in se confidebant tanquam iusti. Luc. 18.

Dominica undecima post Pentecosten.

Ep. Notum facio vobis Evangelium. 1 Cor. 15.

Ev. Exiens Iesus de sinibus Tyri. Marc. 7.

Dominica duodecima post Pentecosten.

Ep. Fiduciam talem habemus. 2 Cor. 13.

Ev. B. oculi, qui vident, quæ vos videris. Luc. 10.

Dominica decimatercia post Pentecosten.

Ep. Abraham dixit sunt promissiones. Gal. 3.

Ev. Dū iret Iesus in Jerusalem, transibat. Luc. 17.

Dominica decimaquarta post Pentecosten.

Epist. Spiritu ambulate. Galat. 5.

Ev. Nemo potest duobus dominis servire. Matth. 6.

Dominica decimaquinta post Pentecosten.

Epist. Si spiritu vivimus. Galat. 5.

Evang. Ibat Iesus in Civitatem, quæ vocatur Naim. Luc. 7.

Dominica decimasexta post Pentecosten.

Epist. Obsecro vos, ne deficiatis. Ephes. 2.

Evang. Cum intraret Iesus in domum cuiusdam principis. Luc. 14.

Dominica decimasextima post Pentecosten.

Epistola, Obsecro vos ego vincit in Domino. Ephes. 4.

Evang. Accesserunt ad Jesum Pharisei, & interrogavit. Matth. 22.

Feria quarta Quatuor Temporum Septembris.

Epist. Ecce dies veniunt. Amos 9.

Alia Epistola, Congregatus est omnis populus, Nehem. vel 2 Esdr. 8.

Evang. Respondens unus de turba. Marc. 9.

Feria sexta quatuor Temporum Septembris.

Ep. Convertere Israel ad Dominum. Osæ 14.

Ev. Rogabat Iesum quidam Phariseus. Luc. 7.

Sabbato quatuor temporum Septembris.

Ep. Decimo die mensis huius septimi. Lev. 23.

Alia Epist. A quinto decimo die mensis septimi. Lev. 23.

Alia Epist. Domine Deus noster. Mich. 7.

Alia Ep. Factum est verbum Dñi ad me. Zach. 8.

Alia Ep. Angelus Dñi descendit cū Azar. Dan. 1.

Alia Ep. Tabernaculū factū est primū. Heb. 9.

Evang. Dicebat Iesus turbis similitudinem hanc: Arborem sici habebat, &c. Luc. 13.

Dominica decima octava post Pentecosten.

Epist. Gratias ago Deo meo semper pro vobis. 1 Cor. 1.

Ev. Ascendens Iesus in naviculā, transfretavit. Matth. 6.

Dominica decimanona post Pentecosten.

Ep. Renovamini spiritu mentis vestre. Eph. 4.

Ev. Simile factum est regnum celorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo. Matth. 22.

Dominica vigesima post Pentecosten.

Ep. Videte, quomodo cautè ambuletis. Eph. 5.

Evang. Erat quidam regulus. Joan. 4.

Dominica vigesima prima post Pentecosten.

Epist. Consortamini in Domino. Eph. 6.

Ev. Simile est regnū celorum homini regi, qui voluit rationē ponere cū servis suis. Matt. 18.

Dominica vigesima secunda post Pentecosten.

Epist. Confidimus in Domino Jesu. Phil. 2.

Evang. Abeuntes Pharisei consiliū inierunt. Matth. 22.

Dominica vigesima tertia post Pentecosten.

Epist. Imitatores mei estote. Phil. 3.

Evang. Loquente Jesu ad turbas, ecce princeps unus. Matth. 9.

Dominica vigesima quarta, & ult. post Pentecosten.

Ep. Non cessamus pro vobis orantes. Colos. 1.

Evang. Cum videritis abominationem desolationis. Matth. 24.

PROPRIUM SANCTORUM.

30. Novembris. *In festo S. Andrea Apostoli.*

Ep. Corde enim creditur ad iustitiam. Rom. 10.

Ev. Ambulā Iesus iuxta mare Galilee. Mat. 24.

8. Decemb. *In Conceptione B.M. Virginis.*

Epist. Dominus possedit me. Prov. 8.

Ev. Liber generationis Iesu Christi. Matth. 1.

21. Decemb. *In festo sancti Thomæ Apostoli.*

Epist. Jam nō estis hospites, & adven. Eph. 2.

Evang. Thomas unus ex duodecim. Joan. 20.

17. Januarii. *In festo sancti Antonii Abbatis.*

Epist. Dilectus Deo, & hominibus. Eccli. 45.

Evang. Ecce nos reliquimus omnia. Math. 19.

20. Januarii. *In festo Ss. Fabiani, & Sebastiani.*

Ep. Sancti per fidem vicerunt regna. Heb. 11.

Evang. Descendens Iesus de monte, stetit in loco campetri. Luc. 6.

25. Januarii. *In conversione S. Pauli Apostoli.*

Ep. Saulus adhuc spirans minarum. Act. 9.

Evang. Ecce nos reliquimus omnia. Matth. 19.

2. Februarii. *In festo Purificationis Beate Mariæ Virginis.*

Epist. Ecce ego mitto Angelum. Malach. 3.

Evang. Postquam impleri sunt dies purgationis. Luc. 2.
 24. vel 25. Febr. *In festo S. Mathie Apostoli.*
 Epist. Exurgens Petrus in medio fratrum dixit. Act. 1.
 Evang. Respondens Jesus, dixit, Confiteor tibi, pater. Math. 11.
 25. Martii. *In festo Annuntiationis B.M.V.*
 Ep. Locutus est Dominus ad Achaz. Isa. 7.
 Evang. Missus est Angelus. Luc. 1.
 29. Aprilis. *In festo S. Marci Evangeliste.*
 Ep. Similitudo vultus quatuor animalium. Ezech. 1.
 Evangelium, Designavit Dominus & alios septuaginta duos. Luc. 10.
 1. Maji. *In festo sanctorum Apostolorum Philippi, & Jacobi.*
 Ep. Stabant iusti in magna constantia. Sap. 5.
 Ev. Non turbetur cor vestrum. Joan. 14.
 3. Maji. *In festo Invocationis S. Crucis.*
 Ep. Hoc enim sentite in vobis. Philip. 2.
 Evang. Erat homo ex Phariseis, Nicodemus nomine. Joan. 3.
 22. Junii. *In festo S. Joannis Baptiste.*
 Epist. Audite Insula. Isa. 49.
 Evang. Elisabeth impletum est tempus pariendi. Luc. 1.
 29. Junii. *In festo SS. Apostolorum Petri, & Pauli.*
 Epist. Misit Herodes rex manus. Act. 12.
 Ev. Venit Jesus in partes Cesarea. Matth. 16.
 2. Julii. *In festo Visitationis B.M.V.*
 Ep. Ecce iste venit saliens in montibus. Cant. 2.
 Ev. Exurgens Maria abiit in montana. Luc. 1.
 22. Julii. *In festo S. Marie Magdalene.*
 Ep. Surgam, & circuibit civitatem. Cant. 3.
 Ev. Rogabat Jesus quidam Phariseus. Luc. 7.
 25. Julii. *In festo sancti Jacobi Apostoli.*
 Ep. Puto, quod Deus nos Apostolos. 1 Cor. 4.
 Evang. Accessit ad Jesum mater filiorum Zebedee. Matth. 10.
 26. Julii. *In festo S. Anna matris B.M.V.*
 Ep. Mulierem fortem quis inveniet? Prov. 31.
 Evang. Simile est regnum celorum thesauro abscondito. Matth. 13.
 6. Augusti. *In festo Transfigurationis Domini nostri Jesu Christi.*
 Epist. Non doctas fabulas secuti. 2 Pet. 1.
 Ev. Assumpsit Jesus Petrum, & Jacobum. Matt. 17.
 10. Augusti. *In festo S. Laurentii Martyris.*
 Ep. Qui parce seminat, parce & metet. 2 Cor. 9.
 Evang. Amen amen dico vobis, nisi granum frumenti. Joan. 12.
 15. Augusti. *In Assumptione B.M.V.*
 Ep. In omnibus requiem quaesivi. Eccl. 24.
 Ev. Intravit Jesus in quoddam Castellum. Luc. 6.
 24. Augusti. *In festo S. Bartholomaei Apostoli.*
 Epist. Vos estis corpus Christi, & membra de membro. 1 Cor. 12.
 Evang. Exiit Jesus in montem orare. Luc. 6.
 25. Augusti. *In festo S. Ludovici Confessoris Regis Francorum.*
 Ep. Iustum deduxit Dominus per vias rectas. Sap. 10.
 Ev. Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam. Luc. 19.
 29. Aug. *In Decollat. S. Joannis Baptiste.*
 Ep. Factum est verbum Domini ad me. Jerem. 1.
 Ev. Misit Herodes, ac tenuit Joannem. Marc. 6.
 8. Septemb. *In Nativitate B. Mariae Virg.*
 Epist. Dominus possedit me in initio viarum suarum. Prov. 8.
 Ev. Liber generationis Jesu Christi. Matth. 1.
 14. Septemb. *In festo Exalt. S. Crucis.*
 Ep. Hoc enim sentite in vobis. Philip. 2.
 Ev. Nunc judicium est mundi. Joan. 12.
 22. Septemb. *In festo S. Matthaei Apostoli, & Evangeliste.*
 Epist. Similitudo vultus quatuor animalium. Ezech. 1.
 Evang. Vidit Jesus hominem sedentem in telonio. Matth. 9.
 4. Septemb. *In festo Dedicationis S. Michaelis Archangeli.*
 Ep. Significavit Deus, quia oportet fieri cito. Apoc. 1.
 Evang. Accesserunt Discipuli ad Jesum, dicentes, Quis putas. Matth. 18.
 4. Octob. *In festo S. Francisci Confessoris.*
 Epist. Mihi autem ablit gloriari. Galat. 6.
 Evang. Respondens autem Jesus dixit, Confiteor tibi, pater. Matth. 11.
 9. Octob. *In festo SS. Martyrum Dionysii, & sociorum.*
 Ep. Stans Paulus in medio Aetopum. Act. 17.
 Ev. Attendite a fermento Phariseorum. Luc. 22.
 18. Octob. *In festo S. Luca Evangeliste.*
 Epist. Gratias ago Deo. 2 Cor. 8.
 Evang. Designavit Dominus & alios septuaginta duos. Luc. 10.
 22. Octob. *In festo SS. Apostolorum Simonis, & Iudae.*
 Ep. Unicuique nostrum data est gratia. Eph. 4.
 Evang. Hac mando vobis, ut diligatis invicem. Joan. 15.
 1. Novemb. *In festo Omnium Sanctorum.*
 Ep. Ecce ego Joan. vidi alterum Angelum. Ap. 7.
 Evang. Videns Jesus turbas ascendit in montem. Matth. 5.
 2. Novemb. *In Commemoratio. Defunctorum.*
 Epist. Ecce mysterium vobis dico. 1 Cor. 15.
 Alia Epist. Vir fortissimus Judas. Mach. 12.
 Alia Ep. Audivi vocem de caelo dicentem mihi. Ap. 14.
 Evang. Amen amen dico vobis, quia venit hora. Joan. 5.
 Aliud Ev. Dixit Martha ad Jesum. Joan. 11.
 Aliud Ev. Omne, quod dat mihi Pater. Jo. 6.
 Aliud Ev. Ego sum panis vitae. Joan. 6.
 11. Novemb. *In festo S. Martini Episcopi, & Confessoris.*
 Ep. Ecce sacerdos magnus. Eccl. 44. & 45.
 Ev. Nemo accendit lucernam. Luc. 11.
 21. Novemb. *In festo Presentationis B.M.V.*
 Ep. Ab initio, & ante saecula. Eccl. 24.
 Ev. Loquente Jesu ad turbas. Luc. 11.
In festo S. Catharinae Virginis, & Mart.
 Ep. Confitebor tibi, Domine rex. Eccl. 51.
 Evang. Simile est regnum celorum decem virginibus. Matth. 25.
 COMMUNE SANCTORUM.
 In natali Apostolorum.
 Ep. Jam non estis hospites, & advenae. Eph. 2.
 Ev. Hoc est praeceptum meum. Joan. 15.
 In natali unius Martyris Pontificis.
 Ep. Beatus vir, qui iussit. Jacob. 1.
 Alia Ep. Benedictus Deus, & pater Domini nostri. 2 Cor. 1.
 Ev. Si quis venit ad me, & non odit. Luc. 14.
 In natali unius Martyris non Pontificis.
 Aliud Evang. Si quis vult venire post me. Matth. 16.
 Ep. Iustum deduxit Dominus. Sap. 10.

Omne gaudium. Jacobi 1.

Alia Ep. Memor esto, Dominum Jesum, 2 Tim. 2. Communicantes. 1 Pet. 4.

Ev. Nolite arbitrari, quia venerim pacem mittere in terram. Matth. 10.

Aliud Ev. Nihil opertum, quod non reveletur. Matth. 10. Nisi granum trimenti. Jo. 12.

De uno Martyre temp. Paschali.

Ep. Stabant iusti in magna constantia. Sap. 5. Ev. Ego sum vitis vera. Joan. 15.

De pluribus Martyribus temp. Paschali.

Ep. Benedictus Deus, & Pater. 1 Pet. 1.

Alia Ep. Post hæc ego Joannes. Apoc. 19. Ev. Ego sum vitis. Joan. 15.

Aliud Evangelium, Amen amen dico vobis quia plorabitis. Joan. 16.

Commune plurimorum Martyrum extra tempus Paschale.

Ep. Iustorum anima. Sap. 3.

Alia Ep. Iusti autem in perpetuum. Sap. 5.

Alia Ep. Rememoramini pristinos dies. He. 10.

Alia Ep. Reddidit Deus iustis mercedem. Sap. 10.

Alia Ep. Iustificati ex fide. Rom. 5.

Alia Ep. Non sunt condigne passionibus. Ro. 8.

Alia Ep. Exhibeamus nosmetipsos. 2 Cor. 6.

Alia Ep. Sancti per fidem vicerunt regna. He. 11.

Alia Ep. Respondit unus de Senioribus. Ap. 5.

Ev. Cum audieritis prelia. Luc. 21.

Aliud Ev. Descendens Jesus de monte stetit in loco campetris. Luc. 6.

Aliud Ev. Sedente Jesu super montem Oliveti. Matth. 24.

Aliud Evang. Videns Jesus turbas ascendit in Montem. Matth. 5.

Aliud Ev. Respondens Jesus dixit, Confiteor tibi, pater. Matth. 11.

Aliud Ev. Vae vobis, qui ædificatis monumenta. Luc. 11.

Aliud Ev. Qui vos audit, me audit. Luc. 10.

Aliud Ev. Attendite à sermone Phariseorum. Luc. 12.

Commune Confessoris Pontificis.

Ep. Ecce Sacerdos magnus. Eccli. 44. & 45.

Alia Ep. Plures facti sunt Sacerdotes. Heb. 7.

Alia Ep. Omnis pontifex ex hominibus assumptus. Heb. 5.

Alia Ep. Mementote præpositorum vestrorum. Hebr. 13.

Ev. Homo quidam peregrè. Matth. 25.

Aliud Ev. Vigilate, quia nescitis. Matth. 24.

Aliud Ev. Nemo accendit lucernam. Luc. 11.

Aliud Ev. Videte, & vigilate, & orate. Mar. 13.

Commune Doctorem.

Ep. Testificor coram Deo. 2 Timoth. 4.

Justus cor suum traderet. Eccli. 30.

Ev. Vos estis sal terræ. Matth. 5.

Commune Confessoris non Pontificis.

Ep. Beatus vir, qui inventus est sine macula. Eccli. 31.

Alia Ep. Spectaculū facti sumus mūdo. 1 Cor. 4.

Alia Ep. Quia mihi fuerunt lucra. Philip. 3.

Ev. Sint lumbi vestri præcincti. Luc. 12.

Aliud Ev. Nolite timere pusillus grex. Luc. 12.

Aliud Ev. Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam. Luc. 9.

Commune Abbatum.

Ep. Dilectus Deo, & hominibus. Eccli. 45.

Ev. Ecce nos reliquimus omnia. Matth. 19.

Commune Virginum, & Martyrum.

Ep. Confitebor tibi, Domine rex. Eccli. 51.

Alia Ep. Dñe Deus meus, exaltasti. Eccli. 51.

Ev. Simile est regnum cælorum decem virginibus. Matth. 5.

Aliud Ev. Simile est regnum cælorum thesauro abscondito. Matth. 13.

Commune Virginum non Martyrum.

Ep. De virginibus præceptum Domini non habeo. 1 Cor. 7.

Alia Ep. Qui gloriatur in Domino. 2 Cor. 10.

Ev. Simile est regnum cælorum decem Virginibus. Matth. 25.

Aliud Ev. Simile est regnum cælorum thesauro abscondito. Matth. 13.

Commune Mulierum sanctarum nec Virginum, nec Martyrum.

Ep. Mulierem fortem. Prov. 31.

Alia Ep. Viduas honora, quæ verè viduæ sunt. 2 Tim. 5.

Ev. Simile est regnum cælorum thesauro abscondito. Matth. 13.

In Dedicatione Ecclesie.

Ep. Vidi civitatem sanctam Jerusalem. Apoc. 21.

Ev. Ingressus Jesus, perambulabat Jerico.

Et ecce vir nomine Zaccheus. Luc. 19.

In sponsalibus.

Ep. Mulieres viris suis subditæ sunt. Ephes. 5.

Ev. Si licet homini dimittere uxorem. Matth. 19.

Ad tollendum schisma.

Ep. Obsecro vos, ut digne ambuletis. Eph. 4.

Ev. Sublevatis Jesus oculis in cælum, dixit: Pater sancte, serva eos in nomine tuo. Jo. 17.

Pro quacumque necessitate.

Ep. Si iniquitates nostræ contenderint contra nos. Jer. 14.

Ev. Habete fidem Dei. Marc. 12.

Pro remissione peccatorum.

Ep. Condelector legi Dei. Rom. 7.

Ev. Petite, & dabitur vobis. Luc. 11.

Contra Paganos.

Ep. Oravit Mardocheus ad Dñm. Esther 11.

Ev. Quis vestrum habebit amicum. Luc. 11.

Tempore belli.

Ep. Accesserunt omnes principes bellatorum. Jer. 41.

Ev. Dic nobis, quando hæc erunt. Matth. 24.

Pro pace.

Ep. Fratribus, qui sunt per Egyptum. 2 Mach. 1.

Ev. Cum esset sero die illa. Joan. 20.

Pro vitanda mortalitate, vel tempore pestis.

Ep. Immisit Dominus pestilentiam in Israel. 2 Reg. 24.

Ev. Surgens Jesus de Synagoga. Luc. 4.

Pro infirmis.

Ep. Infirmatur aliquis vestrum. Jacobi 5.

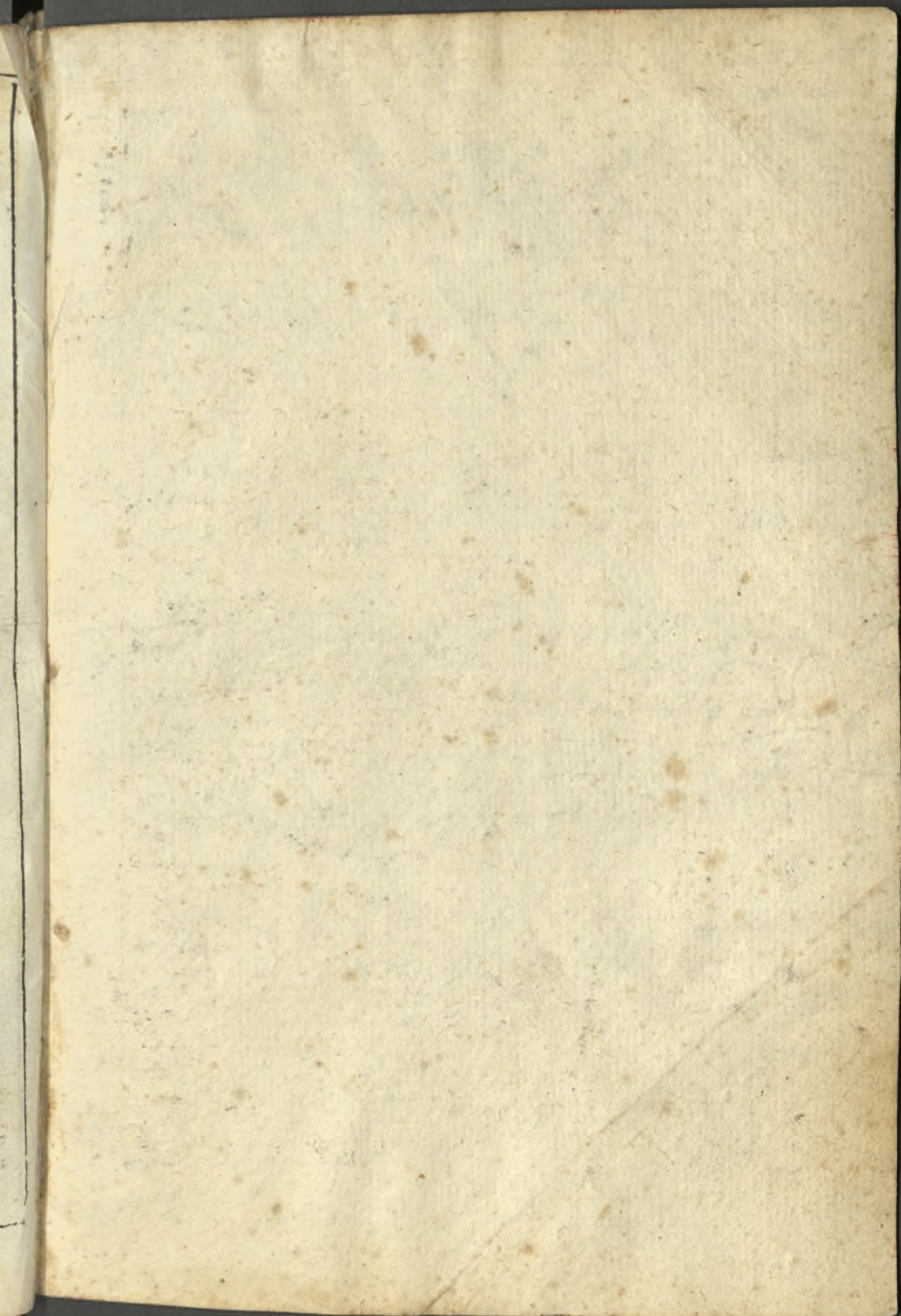
Ev. Cum introisset Jesus Capharnaum. Matth. 8.

Pro peregrinantibus, vel iter agentibus.

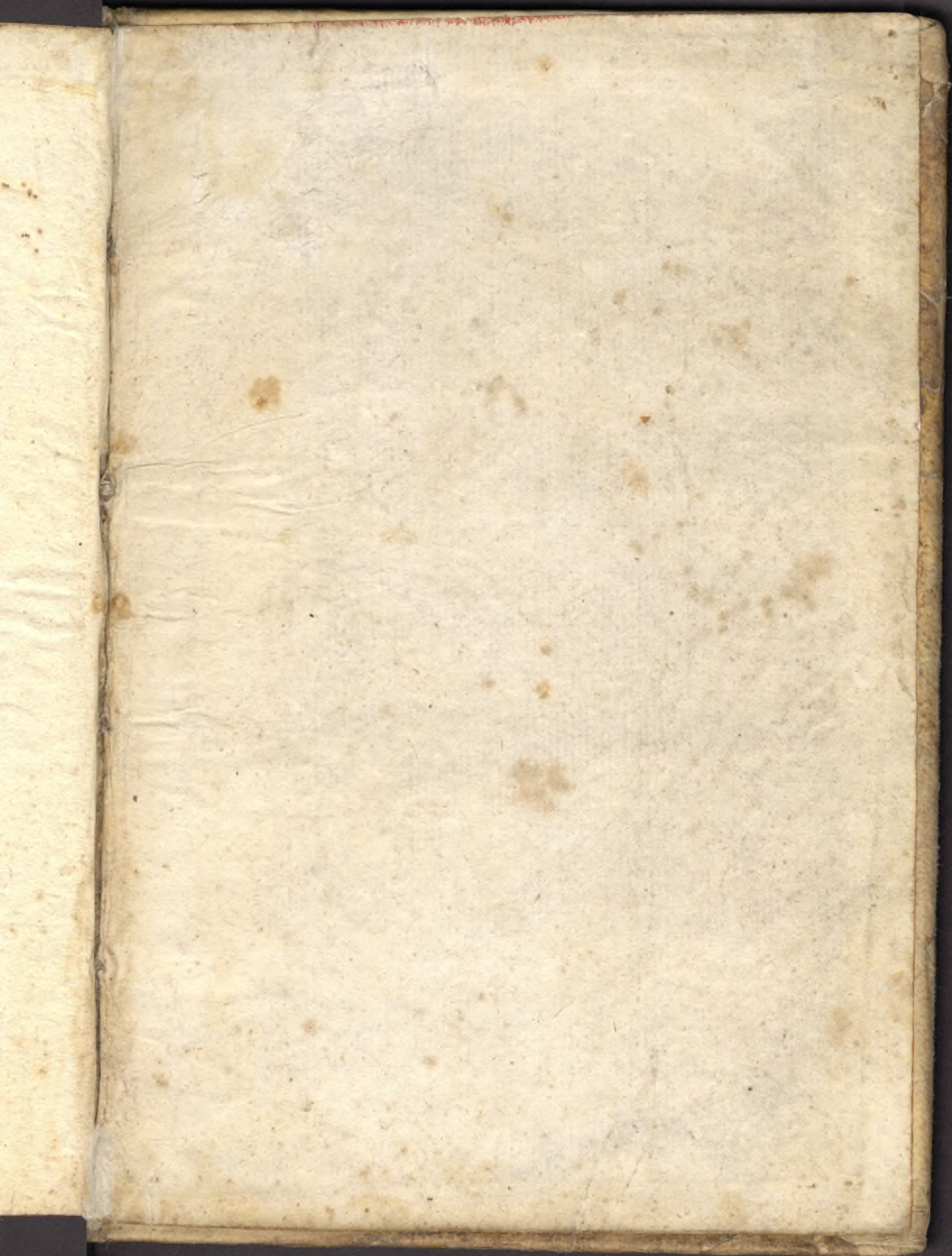
Ep. Egressus Jacob de Bersabee, pergebat Haran. Gen. 28.

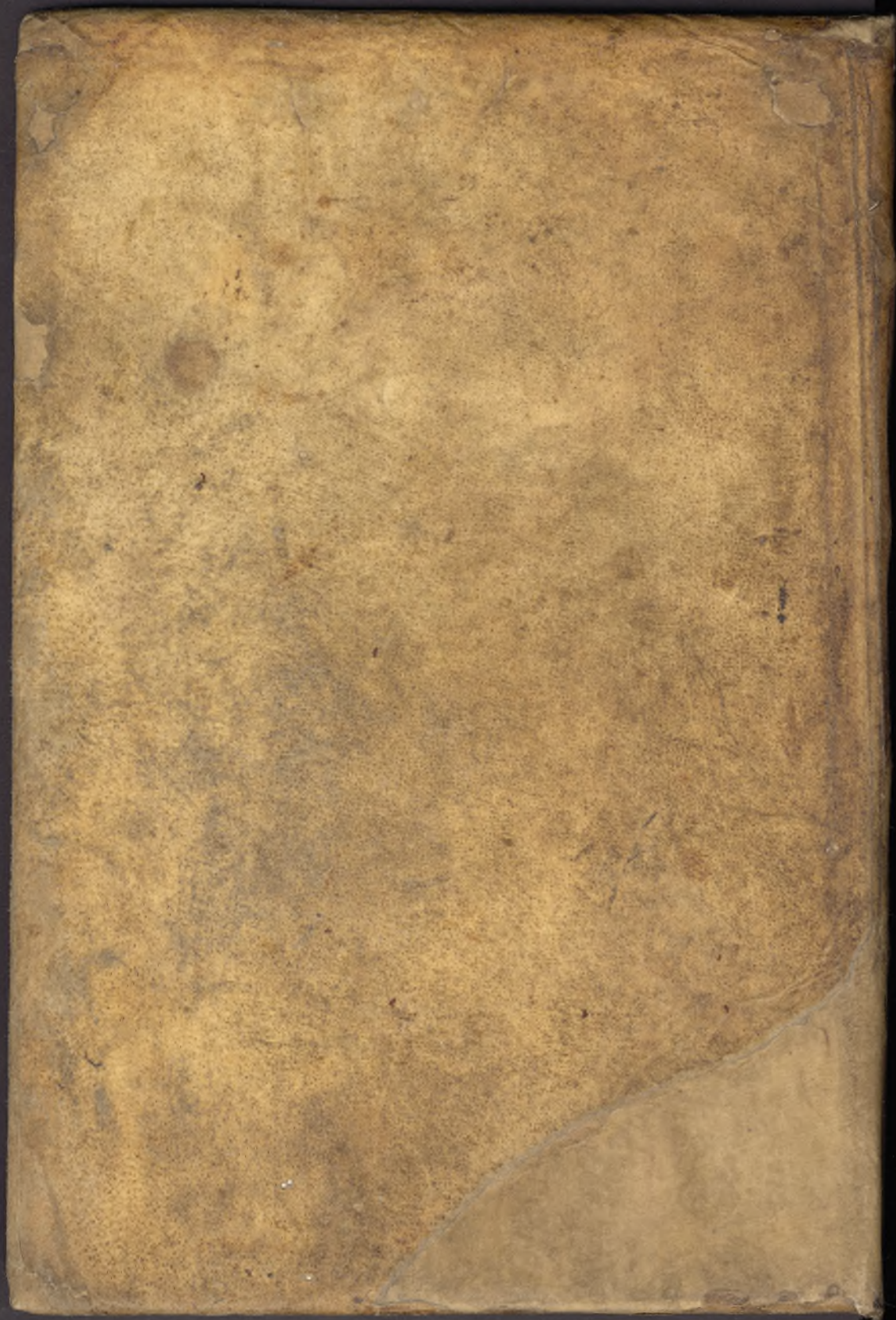
Ev. Euntes prædicare dicentes: quia appropinquavit regnum cælorum. Matth. 10.

F I N I S.

BIBLIA